

18958

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

anale de istorie

anul XX

1

1974

1990

0 101 2005

58958

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

— ULU 2014

**INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.**

anale de istorie

Anul XX
1
1974

SUMAR

**ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII
A 30 DE ANI DE LA ELIBERAREA PATRIEI
DE SUB JUGUL FASCIST**

GHEORGHE ZAHARIA : Premise istorice ale mișcării de rezistență antifascistă în România	3
AURICA SIMION : Contribuții la istoriografia românească privind perioada 1940—1944 din istoria patriei	17

ARTICOLE — COMUNICĂRI

VASILE NICULAE : Partidul clasei muncitoare în viața politică a României la sfîrșitul secolului al XIX-lea	37
MIRCEA T. MUȘAT : Partidele politice și alegerile parlamentare din 1919. Guvernarea Blocului parlamentar (noiembrie 1919—martie 1920)	51
MARIN BADEA : Istoria și practica socială	65

**50 DE ANI DE LA ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ
A LUI V. I. LENIN**

TUDOR BUGNARIU : V. I. Lenin și problemele transformării revoluționare a societății	77
MARIN C. STĂNESCU : Omagiul clasei muncitoare, al forțelor progresiste și democratice din România la încetarea din viață a lui V. I. Lenin	94

CONTRIBUȚII LA UNELE CLARIFICĂRI ISTORICE

Trăsături ale regimului politic din România în primul deceniu interbelic : Marin Nedelea	101

20113

DOCUMENTARE

Semnificația istorică și social-politică a insurecției naționale antifasciste din august 1944 : <i>Gheorghe Matei</i>	109
Trei decenii de dezvoltare a României pe coordonatele socialismului : <i>Gheorghe Surpat</i>	121

EVOCĂRI

Marin Florea Ionescu	136

ÎN AJUTORUL CELOR CE STUDIAZĂ ISTORIA P.C.R. ȘI A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

Procesul social-istoric al realizării statului național unitar român : <i>Augustin Deac</i>	140
Transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român — triumf al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră : <i>Florea Dragne</i>	149

ANIVERSĂRI

Mao Tzedun (cu prilejul aniversării a 80 de ani de la naștere)	158

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Periodice de istorie din România în ultimii treizeci de ani : <i>Robert Deutsch</i>	165
Sesiunea științifică de comunicări a Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România	173
Aniversarea a 40 de ani de la unirea Ligii țăranilor din Moldova cu Frontul plugarilor : <i>Leon Eșanu</i>	173
Colocviu internațional pe tema : „Problema securității în istoria Europei între Locarno și München“ : <i>Viorica Moisuc</i>	174
Expoziția jubiliară „30 de ani ai Iugoslaviei socialiste“ : <i>Elisabeta Ioniță</i>	176
Expoziția documentară „50 de ani de la răscola antifascistă bulgară“	178
Din activitatea pe linia relațiilor internaționale a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. în anul 1973 : <i>Gheorghe Unc</i>	179
SUMARUL NUMERELOR 1—6 DIN 1973	181

COLEGIUL DE REDACȚIE

GHEORGHE MATEI — redactor-șef, ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚA, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, ARON PETRIC, VASILE PETRIȘOR — redactor-șef adjunct, VALTER ROMAN, VIRGIL SMĂRCEA — secretar general de redacție, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA.

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII A 30 DE ANI
DE LA ELIBERAREA PATRIEI DE SUB JUGUL FASCIST

Premise istorice ale mișcării de rezistență antifascistă în România

GHEORGHE ZAHARIA

Insurecția națională antifascistă din august 1944 și participarea României la înfrângerea Germaniei naziste au fost opera tuturor forțelor patriotice și democratice naționale, unite pe platforma comună a eliberării țării de dominația hitleristă și de dictatura militară-fascistă. Desfășurată cu succes în zilele de 23—31 august pe toată întinderea Munteniei, Dobrogei, Olteniei, Banatului și părții sud-vestice a Transilvaniei, insurecția a deschis poporului român calea spre realizarea năzuințelor sale seculare de libertate națională, independență, progres economic și social. Ea a fost încununarea luptei eroice, perseverente, pline de sacrificii, desfășurate încă cu mult timp înainte, de cele mai largi mase ale poporului, în frunte cu Partidul Comunist Român, care și-a asumat rolul de portdrapel al principiilor de libertate socială și națională.

Desfășurându-și activitatea cu mari greutăți, fiind scos, în 1924, în afara legii și lovit permanent de organele represive, Partidul Comunist Român a știut să găsească forme și mijloace care să-i asigure legăturile cu masele muncitorești, cu grupări progresiste și democratice și să exercite asupra acestora influența ideilor sale. El s-a situat pe pozițiile luptei pentru înfăptuirea României independente și suverane, pe baza unei largi democrații, a militat pentru statornicirea unui climat de pace între popoare, fundamentat pe principiile securității, echității și respectului reciproc; s-a aflat în fruntea luptei împotriva compromisurilor și concesiilor pe care cercurile guvernante reacționare le făceau monopolistilor străini, compromisuri ce afectau independența economică și politică a statului român. Constatând caracterul acut al crizei din 1929—1933 și politica monopolurilor occidentale de a trece cea mai mare parte a poverilor pe umerii partenerilor slabi, P.C.R. arăta că „Marile puteri înlănțuie în împrumuturi micile state din răsăritul Europei, ca România, Iugoslavia, Polonia“, că „actuala situație economică și politică din România, din Balcani și din întreaga lume capitalistă devine din ce în ce mai insuportabilă“. El a sesizat totodată caracterul agresiv al organizațiilor și mișcărilor fasciste din Italia, Germania și alte state europene, orientarea cercurilor revan-

șarde spre pregătirea unui nou război pentru reîmpărțirea lumii și a organizat acțiuni de masă cu caracter antifascist și antirăzboinic, aducând o contribuție activă la lupta desfășurată în acest sens pe plan internațional. În țară a fost răspândit apelul pentru pregătirea unui congres internațional antirăzboinic, lansat în primăvara anului 1932 de intelectuali progresiști din mai multe țări ale lumii care chema forțele patriotice antifasciste din România să sprijine organizarea congresului. În iulie 1932 s-a constituit Comitetul Național Antirăzboinic, iar la 1 august, Partidul Comunist Român a semnat împreună cu partidele comuniste din Cehoslovacia, Germania, Italia, Franța, Marea Britanie, Polonia, S.U.A., o chemare în care se sublinia însemnătatea unirii forțelor muncitorimii de pretutindeni și a luptei hotărâte a acestora împotriva fascismului și reacțiunii¹. La Congresul de la Amsterdam, ale cărui lucrări s-au deschis la 27 august 1932, reprezentantul mișcării pentru pace și securitate din România, profesorul universitar Petre Constantinescu-Iași, a prezentat poziția constructivă a maselor populare din România, a organizațiilor sale democratice și progresiste, în problemele păcii și războiului, a dezvăluit planurile agresive care amenințau securitatea și suveranitatea României². Poziția exprimată de delegatul român la congres era susținută în țară de manifestări cu același caracter desfășurate în întreprinderi, instituții, adunări publice.

Venirea la putere în Germania a nazismului, care-și făcuse de mult cunoscută politica de revizuire a statu-quo-ului postbelic și de expansiuni agresive, a raliat în jurul celui de-al III-lea Reich toate statele care promovau o astfel de politică, creînd un grav focar de război în centrul Europei.

În România, țară cu puternice tradiții potrivnice imperialismului german, întărirea curentului revizionismului teritorial sub hegemonia Germaniei a stîrnit o vie reacție în rîndurile poporului. Diplomația română a luat atitudine fermă împotriva politicii de revizuire a tratatelor de pace. Nicolae Titulescu, om politic realist, animat de puternice sentimente patriotice, declara cu demnitate în fața parlamentului, în 1934 : „Revizuirea nu este pentru România numai amputarea moșiei strămoșești. Revizuirea este amputarea atribuțiilor istorice ale neamului nostru tocmai în clipa în care el și-a desăvîrșit unitatea.

Din nedreptățile istorice suferite de poporul nostru — spunea Titulescu în continuare — unii, care au fost feriți de ele, voiesc să deducă privilegiile pentru țara lor. Noi nu revendicăm ranguri aristocratice în viața internațională ; în schimb nu vom renunța niciodată la egalitatea cu ceilalți, așa de greu cîștigată”³.

Marile acțiuni politice antifasciste desfășurate începînd din primăvara anului 1933, cînd Comitetul Național Antirăzboinic s-a transformat în Comitetul Național Antifascist, au evidențiat hotărîrea poporului român, a forțelor sale democratice și progresiste de a apăra integritatea te-

¹ *Contra războiului imperialist*, Editura P.C.R., 1929, p. 3 ; *Manifestul C.C. al P.C.R. și al organizațiilor de masă din luna octombrie 1930*, în : Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. (în continuare A.I.S.I.S.P.), Cota A. XIV. 15, inv. nr. 897.

² „La correspondance internationale”, Paris, 6 iulie 1932.

³ Titu Georgescu, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R. 1932—1934*, Editura politică, București, 1967, p. 70.

ritorială a țării față de pericolul nazist și revizionist. Aceste acțiuni au fost o continuare a luptelor anterioare, încununate de eroicele bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor feroviari și petroliști, care, pe lângă caracterul lor politic și economic intern, au avut și un puternic caracter antiimperialist, împotriva capitalului monopolist străin, pentru apărarea independenței României, înscriindu-se printre primele mari acțiuni ale clasei muncitoare internațională după ce cercurile militariste revanșarde germane au dat puterea lui Hitler.

Practica vieții politice din anii crizei economice a determinat Partidul Comunist Român să elimine tot mai mult din concepția sa aprecieri eronate de largă răspindire în mișcarea muncitorească internațională din acel timp cu privire la relațiile politice interne și să aducă unele corectări convenite orientării sale tactice. El a început să privească diferențiat diversele grupări politice burgheze și s-a orientat spre apropierea de unele dintre acestea, avînd drept criteriu principal atitudinea lor față de fascism. Înțelegînd gravitatea deosebită a pericolului fascist, partidul comunist a chemat masele cele mai largi să formeze un front unic pe platforma comună a apărării democrației, integrității teritoriale, independenței și suveranității naționale. Pe această linie el a influențat din afară și din interior o serie de organizații de masă, printre care pe prim plan s-a afirmat activitatea Comitetului Național Antifascist în anii 1933—1934, cînd a reușit să reunească în rîndurile sale reprezentanți ai celor mai diverse clase și păături sociale, avînd în conducere personalități marcante ale vieții politice și culturale, cum erau profesorii universitari Iorgu Iordan, Petre Constantinescu-Iași, Radu Cernătescu ș.a. Ca reprezentant al tineretului din București, din acest comitet a făcut parte tînărul muncitor utecist Nicolae Ceaușescu, care și-a manifestat, încă de atunci, la vîrsta de 16 ani, energia, dinamismul și tenacitatea, devotamentul față de interesele poporului și ale țării, calități ce-i sînt caracteristice⁴.

Ecoul apelului Comitetului Național Antifascist, publicat în iulie 1933, s-a materializat într-o adevărată avalanșă de adeziuni, precum și în crearea de comitete locale într-un mare număr de județe și orașe.

În 1934, P.C.R. a adoptat hotărîrea de autodizolvare a Consiliului General al Sindicatelor Unitare, care activa sub orientarea sa, și de încadrare a membrilor acestora în sindicatele afiliate Confederației Generale a Muncii. Discuțiile îndelungate purtate în jurul unor propuneri reciproce ale Partidului Comunist Român și Partidului Social-Democrat s-au soldat cu încheierea, în octombrie 1934, a unui protocol de front unic între delegații organelor de conducere ale celor două partide, alcătuiindu-se și un comitet al „Frontului unic”. Deși viața acestuia a fost scurtă, existența lui a stimulat spiritul de unitate a mișcării muncitorești.

Sprijinind orice acțiune îndreptată contra agresiunilor fasciste în Europa, P.C.R. aprecia constituirea, la 9 februarie 1934, a Înțelegerii Balcanice din care făceau parte România, Iugoslavia, Turcia și Grecia, ca „o nouă regrupare a statelor antirevizioniste în frunte cu Franța împotriva statelor revizioniste, în frunte cu Italia și Germania”, iar în aprilie același an semna o declarație comună cu partidele comuniste din Bulgaria,

⁴ Ion Popescu-Puțuri, *Bogatele tradiții ale mișcării antifasciste în România*, în: „Scînteia” din 6 iunie 1973.

Grecia, Iugoslavia și Turcia, în care se spunea că Pactul balcanic era rezultatul creșterii pericolului de război în sud-estul Europei, al agresivității sporite a Germaniei fasciste, al contradicțiilor marilor puteri agresive în această parte a Europei⁵. Reprezentanții mișcării antifasciste din România, provenind din toate straturile sociale, au luat parte la Congresul mondial antifascist de la Paris (4—6 iunie 1933), la Congresul internațional al femeilor antifasciste (august 1934), la Congresul mondial antifascist al studenților de la Bruxelles (decembrie 1934), la Conferința internațională pentru pace de la Praga a țărilor din centrul și sud-estul Europei (iulie 1936), la Congresul Reuniunii Universale pentru pace (R.U.P.) de la Bruxelles (decembrie 1936), la Conferința internațională pentru apărarea democrației, păcii și persoanei umane de la Paris (13—14 mai 1939) și la alte manifestări similare.

Demascînd propaganda defăimătoare a grupărilor reacționare, anti-comuniste și antisovietice, comuniștii români s-au ridicat în apărarea statului sovietic, au popularizat succesele politicii lui interne și externe. Se reușise să se creeze un curent larg de opinie pentru promovarea relațiilor de prietenie și de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică, pentru participarea României la acțiuni comune pe plan internațional, pentru securitate europeană.

O influență pozitivă asupra activității partidului comunist în sensul celor de mai sus au avut hotărârile Congresului al VII-lea al Internaționalei Comuniste (iulie-august 1935), care a tras concluzii realiste din situația internațională, a sugerat partidelor comuniste și muncitorești afiliate adoptarea unui limbaj mai nuanțat în relațiile cu formațiile politice mic-burgeze și burgeze și le-a lăsat, un timp, mai multă inițiativă în adoptarea unei tactici corespunzătoare condițiilor din țările respective.

Opinia publică românească a fost profund nemulțumită de cursul luat de unele mari puteri europene față de pregătirile războinice ale Germaniei și față de actele agresive ale Italiei. Ea a considerat acordul naval anglo-german din 18 iunie 1935 ca un „răspuns al provocățiilor de război hitleriste la încheierea pactului franco-sovietic“⁶ și a susținut aplicarea imediată a sancțiunilor adoptate contra Italiei pentru agresiunea ei în Etiopia, cărora guvernul român le-a dat curs de la 21 octombrie 1935.

Concomitent, concluziile diplomației românești erau transpuse în planurile militare preconizate. Astfel, ca urmare a hotărîrii conferinței șefilor de guverne ai statelor ce alcătuiau Mica Înțelegere, Marele Stat Major al armatei a redus la jumătate numărul diviziilor prevăzute pentru frontiera estică a țării, sporind numărul diviziilor de la frontierele vestice. La sfîrșitul anului 1935, același for militar aprecia că „mulțumită eforturilor depuse de conducerea politicii noastre externe [...] într-un conflict european Rusia poate interveni alături de Franța și de Cehoslovacia, încît putem conta pe atitudinea binevoitoare a Rusiei față de noi“⁷.

⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 18, dosarul nr. 279/3, fila 135 ; „Scînteia“ din martie 1934.

⁶ „Scînteia“ din 20 iulie 1935.

⁷ Gh. Zaharia, D. Tuțu, *Aspecte ale politicii externe a României în anii 1933—1936*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.“, nr. 5/1965, p. 130—131.

Evenimentele internaționale de la sfârșitul anului 1935 și începutul anului 1936, caracterizate de existența invaziei fascismului italian în Etiopia și de ocuparea cu trupe de către Germania a zonei renane (7 martie 1936), de intervenția germano-italiană împotriva Spaniei republicane, de constituirea blocului militar agresiv „Axa Roma-Berlin“ (25 octombrie) și semnarea pactului anticomintern japonogerman (25 noiembrie) au produs îngrijorarea statelor mici și mijlocii. Ele constatau cu amărăciune — cum se exprima Titulescu, după ocuparea zonei renane, părăsită fără luptă de forțele de poliție franceze — că „datoria noastră este să vedem limpede situația, cînd Franța și Anglia au înghițit faptele împlinite ale Germaniei; este riscant a ne aștepta din partea lor la ceva mai mult decît condamnarea morală a repudierii militare a tratatelor...“⁸. Dar, în acei ani, guvernele respectivelor puteri nu numai că n-au condamnat actele agresive, ci, dimpotrivă, le-au încurajat, ceea ce și-a pus amprenta asupra politicii cercurilor guvernante din țările estului și sud-estului Europei, în rîndurile cărora a început să slăbească influența grupărilor care militau pentru măsuri de asigurare a securității continentului nostru.

Nedorind — datorită pozițiilor de clasă — relații prea strînse cu Uniunea Sovietică, ceea ce ar fi creat suspiciuni la Londra și Paris și iritări la Berlin, nedorind însă nici amestecul Germaniei în treburile României, ceea ce ar fi creat suspiciuni la Moscova, cercurile guvernante, în frunte cu regele Carol al II-lea, au inaugurat o politică de manevrare, cu mijloace politice și economice între Marea Britanie și Franța, Germania, Uniunea Sovietică. În acest context trebuie înțeleasă și înlăturarea din fruntea diplomației românești a lui N. Titulescu, reprezentantul grupărilor și personalităților politice adverse declarate ale statelor revizioniste și care susțineau securitatea colectivă bazată pe alianța franco-sovietică⁹.

Exprimîndu-și punctul de vedere în problemele internaționale și ale politicii externe oficiale românești din anii la care ne referim, partidul comunist concluziona că „Independența poporului român este amenințată de statele din blocul fascist, format sub hegemonia imperialismului german, care se înarmează în goană nemaipomenită pentru cîmpirea în primul rînd a orientului european“¹⁰. În iunie 1936, el preciza că „tendențele revizioniste ale Germaniei hitleriste și ale Ungariei horthyste primejduiesc însăși existența României... Pentru a-și păstra independența și frontierele actuale, România trebuie să stabilească o alianță activă cu toate acele state care duc o adevărată politică de pace și care reprezintă o garanție pentru independența României. Singura politică externă posibilă pentru România constă în menținerea păcii pretutindeni și cu toate țările împotriva tuturor agresorilor fasciști, organizarea colectivă a păcii indivizibile în cadrul unei Ligi a Națiunilor, consolidată printr-o convenție de asistență mutuală la care pot să participe toate țările“¹¹.

În cadrul lucrărilor plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din august 1936, au fost preconizate măsuri pentru „întărirea capacității de apărare a țării

⁸ Arhiva istorică centrală (în continuare A.I.C.), fondul Casa regală, dosarul nr. 44/1936, telegrama nr. 84, Geneva, 9 aprilie 1936.

⁹ Gh. Zaharia, D. Tuțu, *Op. cit.*, p. 133—135.

¹⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 16.

¹¹ *Căile politicii externe a României*, în „Rundschau“, nr. 28, din 18 iunie 1936.

și a armatei române“ și un vast program de organizare a rezistenței poporului român împotriva unui eventual atac din partea fascismului german. Atrăgînd atenția că „România poate deveni numai obiect de reîmpărțire nouă, imperialistă a Europei, iar nu subiect“, rezoluția plenarei C.C. al P.C.R. preciza că triumful imperialismului german va însemna începutul înrobirii poporului român de către fascism și al „dezmembrării României...“ Și cu acest prilej s-a subliniat că, în cazul în care România va fi atacată de Germania și Ungaria, „comuniștii vor considera necesară apărarea fiecărei palme de pămînt a țării noastre“, că vor intra „în primele rînduri ale luptătorilor pentru respingerea agresiunii fasciste“¹².

Cînd, la 1 noiembrie 1936, Mussolini a făcut la Milano declarația provocatoare cu privire la „necesitatea“ revizuirii frontierelor țărilor dunărene, C.C. al P.C.R. a publicat un manifest în care își exprima încă o dată hotărîrea de a lupta contra oricăror revizuiți ale tratatelor de pace. Totodată, partidul comunist considera orice acțiune „care duce la întărirea relațiilor între statele Micii Antante, a Înțelegerii Balcanice, cu Franța, U.R.S.S., la întărirea Ligii Națiunilor și a legăturilor cu toate țările pacifice, ca acte pozitive în lupta pentru împiedicarea războiului pe care-l pregătește imperialismul fascist“¹³.

Opinia publică antifascistă din România s-a ridicat împotriva crimelor monstruoase ale hitlerismului, săvîrșite împotriva poporului german însuși, contra actelor agresive ale fasciștilor în Italia, Austria, Etiopia și Spania. O luminoasă pagină în istoria luptei antifasciste a poporului român o constituie mișcarea de sprijin și solidaritatea cu Spania republicană. Animați de profunde sentimente patriotice și internaționaliste, circa 500 de comuniști și alți antifasciști români și-au adus voluntar contribuția, în cadrul brigăzilor internaționale, la lupta pentru apărarea poporului spaniol de barbaria fascistă¹⁴. Prețuind actul voluntarilor, N. Titulescu, în telegrama de răspuns la scrisoarea pe care aceștia i-o adresaseră cu prilejul demiterii lui din guvern, spunea: „Cînd pacte nu sînt respectate și oameni de stat devin falimentari, îmi face deosebită plăcere să pot felicita ostași români care, acționînd în spiritul echității și dreptății, reînvie, departe de patrie, virtuțile strămoșești“¹⁵.

Acțiunile împotriva pericolului pe care îl reprezenta pentru România fascismul extern se îmbinau cu lupta împotriva ideologiei acestuia și a organizațiilor fasciste din interior, care acționau în legătură nemijlocită cu nazismul. Între aceste organizații, cea mai periculoasă prin demagogia socială, agresivitatea și metodele teroriste pe care le-a practicat, prin șovinismul, rasismul și misticismul răspîndite pe plan ideologic, a fost Garda de fier. Adversară feroce a comunismului și a relațiilor de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică, Garda de fier s-a ridicat în

¹² A.I.S.I.S.P., Cota Ab XX—3, inv. nr. 956.

¹³ A.I.S.I.S.P., Cota A XX—22, inv. nr. 947 (Partidul Comunist din România și discursul lui Mussolini ținut la Milano pe ziua de 1 noiembrie).

¹⁴ 30 de ani de la înființarea brigăzilor internaționale din Spania în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.“, nr. 5/1966, p. 83—84.

¹⁵ Valter Roman, *Din istoria regimentului român de artilerie motorizat, în Voluntari români în Spania*, Editura politică, București, 1971, p. 190—191.

același timp împotriva tuturor partidelor democratice burheze, împotriva orientării franco-britanice în politica externă, împotriva Micii Înțelegeri și a Înțelegerii Balcanice, acționând pentru subordonarea țării Axei Roma-Berlin și pentru o politică de dușmănie fățișă contra Uniunii Sovietice. Cei mai buni oameni de știință și cultură formați în spiritul tradițiilor progresiste, umaniste ale culturii românești și universale, au respins teoriile fasciste, au combătut șovinismul, barbaria rasistă, misticismul și iraționalismul ideologiei fasciste, au continuat să promoveze umanismul tradițional, mulți dintre ei înțelegând să devină militanți politici ai frontului democratic antifascist.

Strângerea a numeroase dovezi care atestau legăturile Gărzii de fier cu Germania, faptul că ea era principalul element al coloanei a cincea în România, crimele, actele huliganice și propaganda ei demagogică, implicațiile agravate ale situației internaționale au determinat nu puțini lideri politici burhezi realiști, ca Nicolae Titulescu, Nicolae Iorga, Victor Iamandi, Nicolae Lupu, Armand Călinescu ș.a. să-și alăture glasul și fapta protestului popular, împotriva pericolului fascist, a hitlerismului și a instrumentelor acestuia din interior. Armand Călinescu apostrofa, în ședința din 12 martie 1936 a parlamentului, pe acei miniștri liberali care sprijineau mișcarea legionară : „...ați evoluat, d-lor miniștri. Nu mai văd la d-voastră hipersensibilitatea de odinioară. Sint chiar unele acte ale miniștrilor pe care opinia publică le socotește ca o profanare a memoriei șefului d-voastră”¹⁶.

La rîndul lui, Victor Iamandi, figură proeminentă a partidului liberal, spunea în parlament, caracterizînd modul în care era folosită mișcarea legionară și atrăgînd atenția asupra pericolului pe care aceasta îl reprezenta : „Oamenii noștri politici, deprinși să-și aranjeze situațiile prin combinații de culise sau intrigi ușor de plasat, au început să speculeze mișcarea extremistă de dreapta, încercînd s-o utilizeze împotriva adversarilor”. După ce arată că, folosind concursul ce li s-a dat, organizațiile fasciste s-au transformat în cîțiva ani „într-o primejdie iminentă pentru însăși existența statului”, V. Iamandi avertiza din nou : „...dacă nu se încetează cu întrebuintarea ca masă de manevră a acestei mișcări sedicioase și subversive, cînd de unii și cînd de alții și dacă nu se organizează pe teren, în mijlocul mulțimilor o acțiune de rezistență și de ofensivă împotriva acestei violentări a conștiinței obștești, atunci va veni un ceas cînd orice am face, va fi prea tîrziu și valul va trece peste noi”¹⁷.

Sub influența unor astfel de opinii, Garda de fier a fost scoasă din nou în afara legii în 1938, iar ca răspuns la presiunile guvernului german, din noiembrie același an, de anulare a interdicției și de formare a unui guvern al acestei organizații, principalii ei conducători au fost lichidați.

La începutul anului 1937, Partidul Comunist Român făcuse o analiză amplă a situației interne și internaționale a României. Cu acest prilej el aprecia că „Pe arena internațională se manifestă o inconsecvență și toleranță din partea marilor țări imperialiste, Franța și îndeo-

¹⁶ Armand Călinescu, *Discursuri parlamentare. 1934—1937*, vol. II, p. 330. Finalul citatului se referă la I. G. Duca, asasinat de legionari pe peronul gării Sinaia, la sfîrșitul anului 1933.

¹⁷ *Monitorul Oficial*, partea a III-a, nr. 9, din 14 august 1939, p. 194.

sebi Anglia față de țările fasciste agresive și în primul rînd Germania și Italia, care își desfășoară nestingherite politica lor hrăpăreață, agresivă". Într-o astfel de situație, P.C.R. vedea ca drum de urmat pentru politica externă a României, întărirea alianței în cadrul Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice, încheierea unei alianțe cu U.R.S.S. ; forța internă care să susțină o astfel de politică externă trebuia să fie frontul larg al tuturor partidelor și organizațiilor democratice și patriotice interesate în întărirea capacității de apărare a țării, în pregătirea armatei și poporului pentru rezistență¹⁸.

Începînd cu invadarea Austriei, în martie 1938, urmată de declanșarea crizei cehoslovace, în covîrșitoarea lui majoritate poporul român și-a unit glasul de protest cu cel al opiniei publice democratice și progresiste din întreaga lume, și-a manifestat solidaritatea cu popoarele austriac și cehoslovac, grija pentru destinele țării, ura împotriva fascismului și a actelor lui agresive.

Caracteristic pentru starea de spirit a populației din România în timpul invaziei germane în Cehoslovacia a fost avîntul cu care ea a răspuns la mobilizarea parțială decretată de guvern în martie 1939, moralul înalt manifestat de armată, hotărîtă să apere cu armele glia strămoșească.

Analizînd situația creată în sud-estul Europei în urma cîmpirii Cehoslovaciei și ajungerii armatelor Germaniei naziste la hotarele României, Comitetul Central al Partidului Comunist Român aprecia că se deschidea o etapă nouă în „lupta țărilor fasciste pentru dominația în Balcani și la gurile Dunării“, că în planurile agresive ale Germaniei România juca un rol de frunte, deoarece aceasta avea neapărată nevoie de grîul și petrolul țării noastre, din care cauză lupta „sistematic și cu înverșunare pentru a ne monopoliza comerțul extern“ și a deveni „stăpîna Dunării“. Referindu-se la mijloacele folosite pentru subordonarea României scopurilor expansioniste agresive ale celui de-al treilea Reich, Comitetul Central remarcă : „Ea (Germania — *n.n.*) sprijină activ revendicările revizioniste... pe seama țării noastre. Ea întreține în România agenturi numeroase, bine subvenționate, începînd cu cea mai numeroasă — Garda de fier — și terminînd [...] cu tot felul de agenții de spionaj economic, politic și militar“. Documentul respectiv conchidea că „Acest interes pe care ni-l poartă agresorul german, aceste uneltiri din afară și dinăuntru granițelor României, arată cît de ascuțită este primejdia ce ne amenință țara și cît de urgentă este organizarea unei reale apărări a independenței naționale, unei reale apărări a păcii în aceste părți ale Europei“¹⁹. Cu acest prilej, Partidul Comunist Român a adresat poporului un viguros apel la lupta pentru apărarea patriei, cerînd membrilor și simpatizanților săi, să se prezinte la unitățile militare și să lupte „pentru întărirea forței politice și morale a armatei contra Germaniei hitleriste și statelor revizioniste“²⁰. Plină de forță de convingere, patos revoluționar și de patriotism fierbinte — în pofida cîtorva aprecieri eronate — este broșura împotriva revizionismului maghiar horthyst, intitulată sugestiv *Nem*

¹⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 52.

¹⁹ *Loc. cit.*, fondul nr. 1, mapa nr. 22 (Raport asupra activității partidului, prezentat în ședința C.C. al P.C.R. din martie 1939).

²⁰ A.I.S.I.S.P., Cota A. XXIII-1, inv. nr. 1030 (Manifestul din 17 martie 1939).

kapitulálni ! Ellenálni ! (Nu capitulare ! Rezistență !), publicată în zece mii de exemplare la Oradea, în martie 1939, sub semnătura lui Alexandru Sencovici. Ulterior, partidul aprecia că „războiul poporului român pentru apărarea independenței și granițelor țării, contra agresiunii fasciste, este un război drept”²¹.

Chemările partidului comunist pentru apărarea drepturilor cetățenești și a integrității țării au avut ecou în rîndurile oamenilor muncii, care „imediat, cu cea mai mare disciplină, au îndeplinit ordinea (ordinul — *n.n.*) de mobilizare”. Comuniștii au dus cu succes în rîndurile soldaților „linia partidului în ce privește organizarea rezistenței, pentru apărarea independenței României”²².

Atitudinea poporului român, combativitatea demonstrațiilor anti-fasciste care au culminat cu aceea din Capitală din ziua de 1 Mai, au fost remarcate de Conferința mondială pentru apărarea democrației, păcii și personalității umane, din 13—14 mai 1939, care aprecia în rezoluția adoptată, că aceste demonstrații erau o dovadă a voinței poporului român de a lupta împotriva agresiunii și fascismului.

În conjunctura internațională din primăvara anului 1939, România se afla tot mai mult sub amenințarea și presiunea forțelor fasciste agresive, în condițiile adîncirii procesului izolării sale pe plan extern. Făcîndu-și iluzii că ar putea evita amestecul Germaniei în treburile interne ale țării, cercurile guvernante au început să se orienteze spre compromisuri de natură economică cu Berlinul, sperînd totodată să obțină și promisiunea acestuia de a nu sprijini pretențiile revizioniste ale guvernului ungar și de a garanta integritatea teritorială a României.

Începutul acestor cedări s-a produs sub presiunile evenimentelor din săptămîna 15—23 martie, cînd, în urma invadării Cehoslovaciei, trupe germane și ungare ocupaseră poziții la frontierele țării. În aceste condiții, violența limbajului folosit de Wohithat²³, reprezentantul Germaniei la tratativele economice și amenințările brutale de a recurge la forța armelor, au determinat guvernul, în pofida opoziției unora dintre membrii săi, să semneze „Tratatul asupra promovării raporturilor economice între Regatul României și Reichul german”.

Tratatul economic româno-german avea să atragă asupra țării, în condițiile și împrejurările interne existente, grave repercusiuni sesizate de la început de forțele sociale și politice cu răspîndire în viața politică a României. Apărător consecvent al intereselor fundamentale ale poporului, Partidul Comunist Român arăta că poziția capitulantă a dictaturii regale pe tărîm economic știrbea independența și ducea „la cucerirea țării noas-

²¹ „Lupta de clasă”, nr. 6 din august 1939 (articolul *Lupta pentru apărarea independenței țării contra agresiunii fasciste*).

²² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 166, filele 17—22 (Raportul Secretariatului teritorial din Ardeal și Banat din aprilie 1939).

²³ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71 — Germania, vol. 77 (Raportul lui Irimescu din 23 mai 1939); vezi și A.I.S.I.S.P., fondul nr. 3, dosarul nr. 451, vol. 1 (Buletinul de informații al atașatului militar la Berlin, colonelul Titus Gîrbea).

tre, la fel cum s-a întâmplat cu Austria și Cehoslovacia". Partidul comunist cerea arestarea imediată a agenților hitleriști aflați în țară, desființarea organizațiilor germane, curățirea organelor de stat de elementele trădătoare, denunțarea tratatului economic româno-german, reintroducerea libertăților democratice ²⁴.

Clasa muncitoare, masele țărănești, intelectualitatea, forțele democratice și patriotice s-au pronunțat împotriva tratatului. Pe poziții potrivnice acestuia au continuat să se situeze, din motive diferite, și anumite cercuri ale burgheziei, care-și manifestaseră în repetate rânduri adversitatea față de politica agresivă a celui de-al III-lea Reich.

Aprobind linia politică urmată de partid în perioada anterioară, plenara a șasea a C.C. al P.C.R. din iunie 1939 semnală rapida evoluție a procesului de izolare politică a României „lipsită de alianțe solide, înconjurată de dușmani dirijați de Germania“, sesiza creșterea primejdiei dezmembrării și cotropirii ei de către Germania și celelalte state revizioniste „în urma ocupării Cehoslovaciei, Albaniei, Memelului, în urma aderării Ungariei la Pactul anticomintern și a creșterii influenței fascismului în Bulgaria și Iugoslavia“. Plenara insistă asupra necesității de a duce „o politică de securitate colectivă în alianță cu statele democratice în frunte cu marea țară socialistă — U.R.S.S., o politică de transformare a Întelegerii Balcanice într-un bloc de apărare împotriva agresorilor“ ²⁵.

Un moment de profundă îngrijorare a opiniei publice românești pentru perspectiva situației internaționale a României l-a constituit eşuarea tratatelor militare tripartite de la Moscova dintre reprezentanții U.R.S.S., Franței și Marii Britanii, în scopul constituirii unei forțe colective capabilă să se opună eficient agresorului, tratative în care omenirea își pusese mari speranțe. În situația explozivă care se crease în vara anului 1939, în atmosfera de suspiciune generată de ciocnirile de interese contradictorii ale principalelor puteri europene, fiecare se străduia să abată agresiunea germană în direcție opusă. În astfel de împrejurări, la 23 august s-a semnat Tratatul de neagresiune germano-sovietic.

Este de remarcat faptul că atunci nu s-a ținut seama de posibilitățile pe care le puteau oferi statele mijlocii și mici nerevizioniste și n-au fost adoptate declarații solemne menite să stabilească un climat de încredere, bazat pe neamestecul în treburile interne, pe respectul independenței și suveranității naționale a acestor state. În acele momente de mare tensiune în viața internațională, era necesară — așa cum subliniase Rezoluția Conferinței internaționale pentru apărarea democrației, păcii și personalității umane de la Paris, din mai 1939 — nu capitularea sau compromisul cu puterile-rechin, ci „rezistență bărbătească, dîrză, cu sînge rece“.

Noile evenimente ce se desfășurau pe arena internațională luaseră cercurilor guvernante românești posibilitățile de a manevra, încheiaseră, practic, procesul izolării României pe plan extern.

²⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 45 650, fila 2 (Manifest editat de Comitetul Regional P.C.R. Prahova, în cinstea zilei de 1 Mai 1939).

²⁵ „Scînteia“ din 26 iulie 1939 (Rezoluția Plenarei a șasea a C.C. al P.C.R.).

Cît de mult îi preocupase pe naziști România și ce perspective reușiseră să-i asigure, rezultă, între altele, și din scrisoarea adresată de Hitler lui Mussolini, la 25 august 1939, în care se menționează, de două ori în fraze apropiate, aceeași idee subliniată : „România nu se mai află în postura de a putea lua parte la vreun conflict împotriva Axei“²⁶.

Evenimentele ulterioare care s-au precipitat au fost grăitoare în acest sens. Agresiunea hitleristă asupra Poloniei, care sporise și mai mult indignarea și revolta poporului român împotriva fascismului german, nu a îngăduit guvernului A. Călinescu altă soluție decît neutralitatea binevoitoare față de Polonia, adoptată la 4 septembrie, însoțită de acordul său privind trecerea prin România a materialelor de război din Franța și Marea Britanie destinate Poloniei²⁷.

Pornind de la necesitatea de a menține trează vigilența maselor populare, Partidul Comunist Român atrăgea atenția asupra pericolului principal, asupra fascismului și asupra reprezentantului lui cel mai barbar și sîngeros, Germania hitleristă, care după cîmpirea Poloniei amenința România, chema pe membrii săi să dezbată cu muncitorii în cadrul breslelor, problemele politicii externe, să ceară ieșirea guvernului român din pasivitate, ruperea relațiilor economice cu Germania, „lupta contra agresorilor fasciști, pentru apărarea și menținerea integrității granițelor țării noastre“²⁸.

Presiunile exercitate de Germania asupra României precum și manevrarea guvernelor Ungariei și Bulgariei au contribuit la întărirea pozițiilor cercurilor fasciste și progermane interne, care acționau pentru orientarea spre Germania și Italia. Sperînd să poată evita o astfel de perspectivă, în toamna anului 1939, guvernul român a luat inițiativa constituirii unui „bloc balcanic al neutrilor“, care să fi unit toate statele din sud-estul continentului european, dornice să rămînă în afara conflictului și să întrețină raporturi prietenești cu statele vecine. Datorită multiplelor interese ce se interferau în această zonă, ideea blocului neutrilor a eșuat. Începînd din martie 1940, regimul horthyst a făcut repetate intervenții la Berlin și la Roma pentru rezolvarea pretențiilor sale revizioniste. Voind să nu dea prilejul unor complicații și intervenții nedorite înaintea rezolvării conflictului cu Franța și Anglia, Hitler a sfătuit guvernele de la Roma și Budapesta să nu atace Iugoslavia și respectiv, România.

În acest context, guvernul nazist continua totuși ofensiva economică și politică împotriva României, exprimată prin reproșuri dure față de neîndeplinirea obligațiilor asumate prin tratatul economic din mar-

²⁶ „Documents on German Foreign Policy“, Series D, vol. VII, doc. 266.

²⁷ Organele de stat raportau că „întreaga populație română este hotărît ostilă Germaniei și în special cancelarului Hitler și regimului național-socialist, care au dezlănțuit războiul“ (Arhiva Ministerului Afacerilor Interne, fondul Direcția Generală a Poliției, vol. 39/1939, dosarul nr. 9 300 A.S., Nota din 4 septembrie 1939, cu privire la starea de spirit a populației).

²⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 225, fila 28. (Nota din 5 septembrie 1939).

tie 1939, prin activizarea agenturii sale din cadrul minorităților germane din România și a Gărzii de fier, prin pregătiri militare.

Timorat de toate acestea și de asasinarea, la 21 septembrie 1939, a primului ministru Armand Călinescu de către membri ai Gărzii de fier instruiți în acest scop de Gestapo la Berlin, regele Carol al II-lea a trecut la luarea unor măsuri care — spera — să-l ajute la „împăcarea“ cu căpeteniile Germaniei. În primăvara anului 1940 el a inaugurat așa-numita politică de „pacificare națională“, a scos pe legionari din închisori, oferindu-le funcții în guvern (ceea ce le-a permis să treacă, cu sprijinul Berlinului, la pregătirea unei lovituri de stat fasciste), a adoptat unele legiuiri cu caracter corporatist, precum și anumite măsuri rasiale unele de ordin formal. În situația agravată din lunile aprilie-iunie 1940, prin invazia germană în Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda și Franța, unele grupări ale cercurilor conducătoare, în frunte cu regele, au hotărât, la 28 mai 1940, să renunțe la politica de neutralitate și să treacă la apropierea de Germania; în acest scop, au fost incluși în guvern și alți oameni politici care sprijineau orientarea progermană. La 29 mai 1940, guvernul român, astfel reorganizat, a semnat pactul petrol-armament, etapă importantă pe calea infeudării economiei românești față de Germania.

Evoluind pe parcursul a aproape șapte ani, regele Carol al II-lea și-a exercitat voința sa și a camarilei odată cu venirea la guvern a echipei liberale tătăresciene (3 ianuarie 1934 — 28 decembrie 1937), menținând în anumite limite sistemul parlamentar, pînă la instaurarea fățișă, în februarie 1938, a dictaturii regale, cu restrîngerea accentuată a democrației burgheze; în împrejurările complexe și contradictorii din primul an al celui de-al doilea război mondial, dictatura regală avea să alunece spre extrema dreaptă. Dar această orientare n-a atras scontata simpatie germană față de dictatura carlistă, atitudinea guvernului nazist devenind — dimpotrivă — și mai dură; ea n-a adus nici o ameliorare în raporturile cu Ungaria și a înăsprit relațiile cu U.R.S.S.

Acest curs al evenimentelor din țara noastră, ca dealtfel și din alte țări, fusese influențat de politica de „împăcare“ a agresorilor, prin cedări și compromisuri, dusă de marile puteri.

Lupta eroică din acei ani, purtată de largi forțe progresiste, în frunte cu partidul comunist, pentru mobilizarea clasei muncitoare, a tuturor categoriilor sociale sub steagul democrației, integrității și independenței țării, luptă care reușise să stăvilească pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste, a fost astfel frînată. La aceasta o contribuție au adus și directivele Internaționalei Comuniste din mai 1940 adresate P.C.R., prin care „în loc de a se aprecia justetea luptei contra războiului hitlerist și de a se chema la intensificarea acestei lupte, se aduc critici comuniștilor români pentru activitatea desfășurată împotriva agresiunii Germaniei și pentru poziția de apărare a independenței naționale a patriei“. Aceste „directive care veneau în contradicție cu linia politică a partidului, cu ne-

cesitățile luptei împotriva fascismului și a agresiunii hitleriste, au provocat confuzii și dezorientare în rândurile partidului, au frînat pentru un timp activitatea sa, au creat pericolul îndepărtării de partid a unor largi categorii sociale, a numeroase grupări politice”²⁹.

Toate acestea, precum și evenimentele care au urmat, au avut repercusiuni grave asupra întregii activități desfășurate în România pentru unirea poporului împotriva fascismului și a agresiunii Germaniei.

După înfrîngerea Franței și retragerea pe insula britanică a forțelor engleze, Germania și-a sporit eforturile pentru acapararea țărilor din sud-estul Europei, a căror situație era tot mai complicată. Deși „pentru a împiedica extinderea influenței germane în acest spațiu guvernul sovietic a încercat să opună aici influența Uniunii Sovietice”³⁰, succesele obținute de Germania pînă atunci și presiunile ei au contribuit la întărirea cercurilor progermane și fasciste din Ungaria, Iugoslavia, Bulgaria, România.

În această conjunctură, în lunile iulie și august s-a jucat ultimul act al dictaturii regale. La 26 iunie 1940, în urma unui ultimatum al guvernului sovietic, teritoriul dintre Prut și Nistru, precum și partea de Nord a Bucovinei au intrat în componența Uniunii Sovietice.

Grupările interne progermane și profasciste aduse de evenimente pe primul plan al vieții politice, au determinat înlocuirea, la 4 iulie, a guvernului Tătărescu, cu un guvern sub președinția inginerului Ion Gîgurtu, în care numărul elementelor progermane era preponderent. În aceste împrejurări României i-a fost impus dictatul de la Viena, din 30 august 1940, prin care s-a cedat Ungariei teritoriul nord-estic al Transilvaniei, de circa 43 000 km pătrați și o populație de 2 300 000 locuitori din care mai mult de 1 400 000 erau români (50,2% față de 37,1% secui și unguri, restul cuprinzînd alte naționalități).

Exprimîndu-și revolta față de cei ce i-au trădat interesele, l-au împins în brațele fascismului, l-au lăsat la bunul plac al Germaniei naziste și al aliaților ei, poporul român s-a ridicat cu fermitate împotriva nedreptății istorice săvîrșite asupra sa, fiind hotărît să lupte cu arma în mînă pentru integritatea României, împotriva dictatului de la Viena. La București, Constanța, Cluj, Brașov, Sibiu, Timișoara, Arad, Baia Mare, Turda, Sebeș, Bacău și în alte orașe ale țării s-a dezlănțuit un val puternic de ostilitate împotriva Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, care l-au impus, împotriva guvernanților români, care l-au acceptat.

²⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 373—374.

³⁰ V. I. Israelian, *Sovetskii Soiuz i strani dunaiskogo basseina v period vtoroi mirovoi voini* (Raport prezentat la colocviul internațional de la Budapesta, 13—15 octombrie 1966), p. 66.

Compromis pe plan intern și lipsit de credit pe plan extern, sub presiunile brutale ale celui de-al III-lea Reich, la 6 septembrie 1940 Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său Mihai și a predat puterea generalului Ion Antonescu, agreat de guvernul german, căruia i se dăduse, cu două zile mai înainte, șefia guvernului.

Trădat de conducători, în aceste luni dramatice „poporul român s-a găsit singur, fără nici un sprijin din afară”³¹; România a fost aruncată în brațele forțelor hitleriste.

Toate acestea erau rezultatul răsturnărilor politice externe și interne produse în intervalul august 1939 — august 1940. Aceste răsturnări explică faptul că România, țară dominată de profunde sentimente potrivnice imperialismului german, s-a putut găsi timp de patru ani alături de Germania, deși aceste sentimente au continuat să persiste și să se manifeste sub forme diferite.

Activitatea bogată și promițătoare desfășurată pînă atunci de forțele antifasciste fusese torpilată; dar ea crease experiențe și premise care aveau să se dezvolte pe parcursul dominației fasciste, sfîrșind prin ridicarea la arme a întregului popor, pentru eliberarea națională și restabilirea independenței, pentru democrație și progres social-economic.

³¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 374.

Contribuții la istoriografia românească privind perioada 1940-1944 din istoria patriei

AURICA SIMION

De la evenimentele istorice din August 1944 au trecut aproape trei decenii. Perioada pare scurtă, dacă o raportăm la mileniile de cultură materială prezentă pe pământul României. Este vorba, însă, de o perioadă extrem de complexă și de laborioasă a istoriei noastre naționale, în care poporul român, în frunte cu partidul comunist, a înaintat ferm pe drumul deschis de insurecția din august 1944, obținând realizări impresionante, pe multiple planuri.

Axându-se pe principiile marxism-leninismului și fiind îndrumată permanent de conducerea partidului, succese importante a înregistrat în acești ani și istoriografia românească. Ea și-a orientat cercetările, cu precădere, spre cunoașterea dezvoltării patriei în ceea ce avea ea fundamental și caracteristic, spre evidențierea acelor fenomene și momente care aveau să devină dominantă procesului istoric. În mod firesc, un eveniment care a stat în preocuparea istoriografiei noastre, mai ales a istoricilor care se ocupă de perioada contemporană, a fost insurecția națională antifascistă din august 1944.

Pe fondul acumulărilor continue și al unor realizări certe, istoriografia consacrată României în frământata perioadă a celui de-al doilea război mondial a rămas, totuși, tributară, într-o măsură, unor aprecieri necorespunzătoare, determinate de înlocuirea analizei științifice multilaterale a evenimentelor cercetate cu preluarea în mod mecanic a unor aprecieri existente în unele documente de epocă, de adaptarea muncii de selecție și de prelucrare a materialului faptic unor cerințe de ordin subiectivist-voluntarist.

O etapă nouă în activitatea de cercetare în domeniul istoriografiei insurecției naționale antifasciste din August 1944 a fost deschisă după Congresul al IX-lea al partidului. Întemeiate pe marxism-leninismul creator, rapoartele C.C. al P.C.R. la congresele al IX-lea și al X-lea, la conferințele naționale ale partidului din decembrie 1967 și iulie 1972, cuvântările rostite de secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, la a 45-a și a 50-a aniversare a partidului, la a 25-a aniversare a insurecției, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare și alte documente de partid oferă aprecieri de

o excepțională valoare asupra unor importante momente din istoria noastră contemporană, cit și indicații metodologice menite să asigure un fundament profund științific cercetărilor istorice. „Istoria — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții“¹.

Aceste documente au descătușat gândirea istoricilor, au stimulat spiritul lor de investigație, puterea lor de discernere, sintetizare și generalizare. În același timp, ele reclamă din partea istoriografiei o analiză critică a lucrărilor și studiilor mai vechi, între care și cele consacrate în întregime sau parțial pregătirii și înfăptuirii insurecției naționale antifasciste din august 1944, eliminarea erorilor și deficiențelor.

În toamna anului 1944 și în anii următori, organele de presă din țara noastră au început să publice relatări și articole cu caracter memorialistic aparținând unor participanți la pregătirea insurecției — Lucrețiu Pătrășcanu², Constantin Titel Petrescu³, general Dumitru Dămăceanu⁴ și alții —, precum și „reconstituiri“ ale unor zăriști⁵.

În 1945, cu ocazia aniversării unui an de la înfăptuirea insurecției, au fost publicate o serie de broșuri, care făceau o relatare succintă a evenimentelor, prezentând cititorilor și câteva dintre principalele documente elaborate în perioada de pregătire și de înfăptuire a actului de la 23 August: Declarația Uniunii Patrioților de aderare la Frontul Patriotic Antihitlerist, Memoriul din aprilie 1944 al universitarilor, Manifestul Frontului Unic Muncitoresc din 1 mai 1944, Declarația C.C. al P.C.R. din 24 august 1944, Proclamația regală, Declarația guvernului⁶.

Primele lucrări istoriografice care supun analizei materialist-dialectice evenimente ale perioadei 1940—1944 au apărut încă din toamna anului 1944 și aparțin lui Lucrețiu Pătrășcanu. Este vorba de volumele :

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 338.

² *Cum s-a pregătit actul de la 23 August*. Relatare a lui Lucrețiu Pătrășcanu, în „România liberă“, din 23 august 1945.

³ *Cum s-a ajuns la armistițiu*. Expunere a lui Constantin Titel Petrescu, publicată în ziarul „Libertatea“, din 5 septembrie 1944.

⁴ *23 August 1944*, de general D. Dămăceanu, în „România liberă“ din 23 august 1945.

⁵ *Cum a fost pregătită răsturnarea regimului fascist din România*, în „Semanalul“, din 23 august 1945; *Cum s-a făurit 23 August*, în „Victoria“, din 23 august 1945; *Actul de la 23 August*, în „Jurnalul de dimineață“ din 29 decembrie 1944; *23 August 1944. Încă un moment din realizarea marelui act istoric*, în „Jurnalul de dimineață“ din 5 ianuarie 1945; *Actul istoric de la 23 August 1944 între prezent și istorie*, în „Jurnalul de dimineață“ din 12 ianuarie 1945 și altele.

⁶ *23 August — sărbătoare națională a poporului român*, Ministerul Propagandei, București, 1945, 48 p. Revista „Buletin“, editată de Uniunea Patrioților, a publicat, în nr. 5/1944, dedicat zilei de 23 August, câteva articole de proporții reduse consacrate insurecției: *Cum s-a făurit destinul țării*; P. Constantinescu-Iași, *Din istoricul mișcării antifasciste*; Gh. Vlădescu-Răcoasa, *Nașterea Uniunii Patrioților și lupta ei*; *Realizările democrației. Semnificația legislației după 23 August* ș. a.

*Probleme de bază ale României și Sub trei dictaturi*⁷, elaborate în anii războiului, în timp ce autorul — activist și conducător de seamă al partidului comunist — avea domiciliu obligatoriu. Rezultat al observației atente și al studierii nemijlocite a vieții social-politice românești, în cadrul căreia autorul însuși și-a desfășurat activitatea, aceste lucrări fac o analiză a evoluției social-politice a României în deceniul al patrulea și la începutul deceniului al cincilea, formulând concluzii elocvente privind factorii interni și externi care au impus instaurarea dictaturii legionare antonesciene, cele cinci luni de guvernare a Gărzii de fier, falimentul guvernării legionare și instaurarea dictaturii antonesciene, poziția contradictorie a principalelor partide burgheze față de regimul antonescian, alianța cu Germania și războiul hitlerist. Deși amendabile în unele din judecățile emise, aceste lucrări rămân și astăzi, prin bogata informație prezentată și o serie de concluzii la care ajung, ca unele dintre cele mai interesante din literatura de specialitate a genului.

Pe baza relatărilor din presă și a unor izvoare arhivistice, au fost elaborate primele capitole din lucrări⁸, precum și studii⁹ aparținând unor istorici, referitoare la mișcarea de rezistență antifascistă, antihitleristă a poporului român, al cărei corolar l-a constituit insurecția națională antifascistă din August 1944. Problemelor mai sus menționate le-au fost consacrate, în acei ani, lecții și consultații la rubricile respective din revistele „Anale”¹⁰ și „Lupta de clasă”¹¹, grupaje de documente¹², broșuri de sine stătătoare¹³, precum și capitole și paragrafe în volumul : *Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*

Deși manifestau anumite scăderi, rezultate atât din insuficiența investigării izvoarelor documentare, cât, mai ales, din lipsa unei perspective clare asupra evenimentelor, aceste materiale au formulat, totuși, o serie

⁷ Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, Forum, București, 1944, 260 p ; *Probleme de bază ale României*, Editura de stat, [f. a.], 338 p.

⁸ *Istoria R.P.R., Manual pentru învățământul mediu*, Editura de stat didactică și pedagogică, București, 1952 (cap. XXXII).

⁹ B. M. Kolker, *Lupta de eliberare națională în România în anii 1941—1944*, în „Studii”, nr. IV/1954 ; I. Gheorghiu, A. Roman, *Din lupta P.C.R. pentru scoaterea României din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.”, nr. 3/1956 ; I. Gheorghiu, A. Roman, *Unele aspecte ale luptei P.C.R. pentru victoria insurecției armate și pentru instaurarea regimului democrat-popular (23 August 1944—6 martie 1945)*, în „Anale”, nr. 4/1956.

¹⁰ Revista „Anale” a publicat, în nr. 6/1956, lecția intitulată : *Victoria insurecției populare de la 23 August 1944, organizată și condusă de P.C.R. în condițiile înaintării Armatei sovietice eliberatoare pe teritoriul României. Lupta masei populare conduse de P.C.R. pentru instaurarea regimului democrat-popular — 6 martie 1945.*

¹¹ Revista „Lupta de clasă” a publicat lecția : *Lupta P.C.R. pentru răsturnarea dictaturii fasciste antonesciene și întoarcerea armelor împotriva cotropitorilor hitleriști (22 iunie 1941 — 23 August 1944)*. Partea I a acestei lecții a apărut în nr. 10/1956, iar partea a II-a în nr. 11/1956.

¹² Vezi în acest sens revista „Anale”, nr. 3/1955, p. 112—124.

¹³ P.C.R. — *organizatorul și conducătorul luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste antonesciene și întoarcerea armelor împotriva cotropitorilor hitleriști*, E.S.P.L.P., București, 1956.

de judecăți de valoare, pe care le vom releva pe parcurs, rămase valabile și în prezent.

În anul 1958, a apărut, la Editura militară, sub semnătura unui colectiv de autori, lucrarea : *Contribuția României la războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 mai 1945*¹⁴, în care un amplu capitol tratează problemele pregătirii și îndeplinirii acțiunii începute la 23 August 1944. Un an mai târziu, în 1959, cu ocazia aniversării a 15 ani de la insurecție, revistele de specialitate au acordat un spațiu larg prezentării evenimentelor din August 1944, publicând numeroase studii și comunicări¹⁵, precum și grupaje de documente¹⁶. Începând din 1959, aproape în fiecare an au fost publicate, în reviste și în ziare, diferite articole, documente, memorii referitoare la pregătirea și la îndeplinirea insurecției.

Cea de-a 20-a aniversare a eliberării României de sub dominația fascistă a dat un nou și puternic impuls cercetării tradițiilor luptei antifasciste a poporului nostru. Cu prilejul acestei aniversări, istorici, foști militanți antifasciști, ofițeri-comandanți ai unor unități militare care în August 1944 s-au bătut cu hitleriștii, dezarmându-i și capturându-i, au pus la îndemna cititorilor noi date privind organizarea și desfășurarea insurecției. Activitatea de cercetare științifică pe problemele rezistenței antifasciste în genere și ale insurecției s-a concretizat în apariția unor lucrări¹⁷, a numeroase studii și comunicări¹⁸ publicate în revistele „Anale”,

¹⁴ Autori : col. I. Cupșa, conf. Gh. Matei, col. I. Focșăneanu ș.a.

¹⁵ Dintre acestea, semnalăm : R. Florian, *Insurecția armată de la 23 August 1944 — începutul revoluției populare în țara noastră* ; Gh. Moț, V. Ștefănescu, *Din contribuția tineretului din țara noastră, în frunte cu uteciștii, la lupta P.C.R. pentru victoria insurecției armate de la 23 August 1944* („Anale”, nr. 4/1959) ; P. Constantinescu-Iași, *Eliberarea României de sub jugul fascist și însemnătatea ei istorică*.

¹⁶ Documente privind pregătirea și îndeplinirea, sub conducerea P.C.R., a insurecției armate de la 23 August 1944 și Unele documente privind starea de spirit și acțiuni ale maselor populare din țara noastră în perioada premergătoare insurecției armate de la 23 August 1944, în „Anale”, nr. 4/1959.

¹⁷ *La Roumanie pendant la deuxième guerre mondiale*. Autori : Ion Popescu-Puțuri, Gheorghe Zaharia, N. Goldberger, N. N. Constantinescu, N. Copoiu. Editions de l'Académie de la Republique Populaire Roumaine, București, 1964, 142 p. ; 23 August 1944. *Culegere de articole*, Editura politică, București, 1964, 118 p. ; col. A. Lăpușneanu, lt. col. L. Tarco, V. Bărză, *Pentru patrie. Momente și figuri de tineri eroi din războiul dus de România împotriva Germaniei hitleriste*, Editura militară, București, 1964, 398 p. ; *Contribuția României la victoria asupra fascismului*. Culegere de comunicări prezentate de delegația română la conferința științifică de la Moscova consacrată celei de-a XX-a aniversări a victoriei asupra fascismului, Editura politică, București, 1965, 198 p. ; *Armata română în războiul antihitlerist*. Culegere de articole. Sub redacția : colonel Nicolae Constantin, locotenent colonel Ilie Petre, locotenent colonel Matei Dumitru, Vasile Gheorghe, Editura politică, 1965, 554 p. ; *Din istoria contemporană a României*, Editura științifică, București, 1965, 428 p.

¹⁸ Dintre acestea, amintim : N. N. Constantinescu, *L'exploitations et le pillage de l'économie roumaine par l'Allemagne hitlerienne dans la période 1939—1944*, în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 1/1964 ; Gh. Zaharia, *Quelques données concernant la terreur fasciste en Roumaine. 1940—1944*, în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 1/1964 ; Ion Popescu-Puțuri, *Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944*, în „Anale”, nr. 4/1964 ; C. Daicoviciu, *23 August — cea mai mare sărbătoare națională a poporului român*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Series Historia, fasciculus 2/1964.

„Lupta de clasă“, „Studii“, „Revue roumaine d'histoire“, „Revista arhivelor“, „Studia Universitatis Babeş-Bolyai“, Series Historia, „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie“ (Iaşi), „Studii şi cercetări“ (Iaşi), în *Materiale de istorie şi muzeografie*, vol. II (278 p.) şi vol. III (280 p.) şi altele.

În ultimul deceniu, problematicii rezistenţei antifasciste din România i-au fost consacrate noi lucrări, studii apărute în revistele de specialitate, comunicări expuse în cadrul unor sesiuni ştiinţifice din ţară şi de peste hotare, dintre care relevăm: ampla monografie *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 mai 1945*¹⁹, care consacră un vast capitol pregătirii şi înfăptuirii insurecţiei; cele două compendii privind istoria poporului român²⁰, în care capitole speciale abordează problema situaţiei României în timpul celui de-al doilea război mondial, inclusiv pregătirea, organizarea şi desfăşurarea insurecţiei naţionale antifasciste; *Marea conflagraţie a secolului XX*²¹, prima sinteză realizată de istoricii români asupra celui de-al doilea război mondial, în cadrul căreia problemele referitoare la ţara noastră sînt tratate cu grija de a contura înscrierea organică a aportului poporului român la lupta popoarelor pentru zdrobirea fascismului. Într-un mod asemănător a fost tratată rezistenţa din România, dar raportat la aria centrului şi sud-estului european, în recentul volum despre mişcarea antifascistă în această parte a continentului²². Rezistenţei în lagărele şi închisorile regimului militar-fascist i-a fost consacrată lucrarea *Apărarea patriotică*²³

Poziţia forţelor politice burgheze, reprezentate, în special, prin Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Naţional-Liberal, faţă de regimul antonescian şi de alianţa cu Germania hitleristă a făcut obiectul unui vast capitol din lucrarea *Sfîrşit fără glorie*²⁴, precum şi al unui amplu studiu

¹⁹ *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 mai 1945*. Autori: colonel V. Anescu, colonel C. Antip, colonel E. Bantea, colonel I. Cupşa, colonel în rezervă Gh. David, colonel în rezervă Gh. Gavrilescu, colonel Leonida Ion, M. Lungeanu, colonel Constantin Nicolae, căpitan de rangul I în rezervă D. Nicolaescu, Vl. Zaharescu, general maior în rezervă Gheorghe Zaharia, Editura militară, Bucureşti, 1966, 812 p.

²⁰ *Istoria poporului român*. Sub redacţia acad. Andrei Ōţetea, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1970 — capitolul: *România în timpul celui de-al doilea război mondial (1939—1945)*, elaborat de T. Georgescu; *Istoria României*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1970 — capitolul: *România în timpul dictaturii militarofasciste şi al războiului antisovietic*, elaborat de Ion Oprea.

²¹ *Marea conflagraţie a secolului XX — Al doilea război mondial*, Editura politică, Bucureşti, 1971, 736 p. Autori: Gheorghe Cazan, dr. Nicolae Copoiu, general maior Ion Cupşa, colonel Leonida Loghin, conf. univ. dr. N. Z. Lupu, Alexandru Şiperco, colonel Dumitru Tuţu, colonel în rezervă Constantin Ucrain, dr. Gheorghe Unc, conf. univ. dr. Alexandru Vianu, conf. univ. dr. Gheorghe Zaharia.

²² *Rezistenţa europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945*. Vol. 1. *Ţările din Europa centrală şi de sud-est*. Volumul apare sub îngrijirea comisiei redacţionale, formate din: Nicolae Copoiu, Gheorghe Unc, Gheorghe Zaharia, Editura militară, Bucureşti, 1973, 455 p.

²³ Olimpiu Matichescu, *Apărarea patriotică*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1971, 244 p.

²⁴ Mihai Fătu, *Sfîrşit fără glorie. Partidul Naţional-Ţărănesc (Maniu) şi Partidul Naţional-Liberal (Brătianu) în anii 1944—1947*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1972, 432 p.

din volumul *File din istoria militară a poporului român*.²⁵ Recent, a apărut, în colecția „File de istorie“, lucrarea *Insurecția națională antifascistă armată din August 1944*.²⁶

A fost pus la dispoziția publicului cititor volumul de documente *Pentru eliberarea patriei*, apărut sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și a Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară, care aduce în circulație științifică numeroase documente privind desfășurarea insurecției (23—31 august 1944) și a luptelor pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, adică a părții de nord a Transilvaniei.

De asemenea, în Editura militară au apărut, în ultimii ani, numeroase volume de memorii ale unor ofițeri-comandanți ai unităților militare care, în august 1944, au luptat împotriva hitleriștilor în diferite regiuni ale țării.²⁷

Făcînd un bilanț al lucrărilor, studiilor, articolelor, comunicărilor elaborate de istoricii români, mai ales în ultimii 15 ani, putem afirma că insurecția națională antifascistă, sub diversele ei aspecte, a constituit una dintre temele cele mai frecvent abordate în istoriografia noastră.

Cercetările istoricilor din România au privit insurecția nu ca pe un fapt izolat, ci în conexiune cu multiplele evenimente și fenomene ale vieții economice și social-politice a țării din perioada respectivă și din anii anteriori, precum și cu situația politică internațională. S-a demonstrat astfel că mișcarea de rezistență antifascistă din România, cu punctul ei culminant — insurecția —, își are rădăcinile puternic ancorate în lupta antifascistă a poporului român din perioada 1933—1940, fiind o continuare firească, dar pe un plan superior, a acesteia.²⁸

²⁵ Ilie Ceaușescu, *Aspecte contradictorii în atitudinea unor forțe politice burgheze din România față de problemele militare și politice ale țării în perioada septembrie 1940 — august 1944*, în *File din istoria militară a poporului român*, Editura militară, București, 1973, p. 181—226.

²⁶ Aurică Simion, Maria Covaci, *Insurecția națională antifascistă armată din August 1944*, Editura politică, București, 1973, 104 p.

²⁷ General-maior în rezervă Ion Botea, locotenent-colonel în rezervă Ion Pană, *Din august pînă în mai*, Editura militară, București, 1965, 442 p.; general-maior în rezervă Alexandru Petrescu, *Detasamentul Păuliș*, Editura militară, București, 1965, 274 p.; colonel în rezervă Nistor Teodorescu, *La Mălini în august 1944*, Editura militară, București, 1966, 110 p.; colonel Tudor Gheorghe, *Atacă tancurile*, Editura militară, București, 1966, 118 p.; general-maior în rezervă Toma Zotter, *Fragment de epopee*, Editura militară, București, 1966, 202 p.; *Aripi românești*. Autori: general-maior în rezervă Ion Gudju, colonel în rezervă Gheorghe Iacobescu, Radu Stoika, locotenent-colonel Constantin Ucrain, maior Vasile I. Mocanu, Editura militară, București, 1966, 268 p.; general-maior în rezervă Alexandru Dobriceanu, *Dansul de foc al traiectoriilor*, Editura militară, București, 1967, 124 p.; general-maior în rezervă Nicolae Alecu, *Dorobanții Regimentului «3 Olt»*, Editura militară, București, 1968, 204 p.; general-locotenent în rezervă Ilie Antonescu, *Șarjele de foc ale cavaleriei*, Editura militară, București, 1968, 236 p.; general-colonel în rezervă Costin Ionașcu, *Mărturia documentelor*, Editura militară, București, 1968, 274 p.; general-maior în rezervă Dan Ionescu, *Trei zile din istoria Bucureștiului eroic*, Editura militară, București, 1969, 158 p.; general-colonel în rezervă Marin Manafu, *Pe pămîntul Băniei*, Editura militară, București, 1969, 112 p.

²⁸ Robert Deutsch, *Istoricii și știința istorică din România. 1944—1969*, Editura științifică, București, 1970, 680 p.; Locotenent-colonel Petre Ilie, locotenent-colonel Gheorghe Stoean, *România în războiul antihitlerist. Contribuții bibliografice*, Editura militară, București, 1971, 160 p.

S-a evidențiat faptul că, încă de la începutul deceniului al patrulea, clasa muncitoare, afirmându-se de la înălțimea misiunii sale istorice, a pus la ordinea zilei probleme majore care priveau nu numai revendicările sale economice și politice, ci soarta întregului popor român. Împotrivirea față de pericolul fascist s-a caracterizat prin activizarea în jurul clasei muncitoare și al partidului său de avangardă, care constituiau forța cea mai consecventă a luptei antifasciste, a unor pături și categorii sociale largi — țărănimea, intelectualitatea progresistă, funcționăria nevoiașă, mici întreprinzători, studenți etc. — pentru a crea o largă opinie antifascistă. Împotriva ascensiunii fascismului pe plan intern și a pericolului creat de agresivitatea statelor fasciste se pronunțau o serie de oameni politici burghezi cu vederi lucide.

Pentru a da un caracter organizat și cit mai eficient mișcării antifasciste, P.C.R. a inițiat înființarea a numeroase organizații de masă, în programul cărora figurau probleme de interes general-democratic, capabile să cointerezeze cele mai largi pături sociale, grupări politice sau persoane particulare, în raport cu convingerile și cu revendicările lor democratice, patriotice, antifasciste.²⁹

Cercetările întreprinse au scos la lumină un bogat material care ilustrează caracterul internaționalist al mișcării antifasciste din România, fiind prezentate acțiunile de solidaritate ale antifasciștilor români cu mișcările similare din celelalte țări³⁰. Aproape 500 de voluntari români s-au încadrat în brigăzile internaționale, luptând alături de eroicul popor spaniol, care își apăra Republica și regimul revoluționar democratic legal constituite, împotriva agresorilor fasciști.³¹

²⁹ P. Constantinescu-Iași, *Lupta pentru formarea frontului popular în România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968, 159 p.; Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare (1934—1938)*, Editura științifică, București, 1971, 375 p.; Titu Georgescu, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R. 1932—1934*, Editura politică, București, 1967, 248 p.; Titu Georgescu, *Intelectuali antifasciști în publicistica românească*, Editura științifică, București, 1967, 432 p.; L. Bănyai, *Pe făgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, 288 p.; Carol Göllner, *Muncă și năzuințe comune. Din trecutul populației germane din România*, București, 1972, 214 p.; Ion Popescu-Puturi, *România în timpul celui de al doilea război mondial*, în „Anale”, nr.5/1966; I. M. Oprea, *Masele muncitoare, forța principală în lupta împotriva fascismului în perioada 1934—1938*, în „Studii”, nr. 4/1964; Ștefan Voicu, *Pagini de luptă a Partidului Comunist Român împotriva fascismului, pentru independență și suveranitate națională. 1934—1940*, în „Lupta de clasă” nr. 6/1966; Gh. I. Ioniță, Virgil Smârcea, *Acțiuni de masă desfășurate în România în anii 1933—1940 pentru apărarea independenței și suveranității patriei, împotriva fascismului*, în *Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României*, Editura militară, București, 1969, p. 41—103, ș.a.

³⁰ Ion Babici, *Actions de solidarité du peuple roumain avec la lutte héroïque du peuple d’Ethiopie contre l’agression fasciste (1935—1936)* în „Revue roumaine d’histoire”, nr. 2/1967; Constantin Botoran, Aurel Harșa, *Partidul Comunist Român în fruntea acțiunilor de solidaritate ale mișcării muncitorești și democratice din România cu lupta de eliberare națională în perioada interbelică*, în „Anale de istorie”, nr. 6/1970; Ion Babici, *Solidaritate militantă antifascistă*, Editura politică, București, 1972, 308 p.

³¹ *Voluntari români în Spania. 1936—1939*, Editura politică, București, 1971, 608 p.; Valter Roman, *Sub cerul Spaniei. Cavalerii speranței (Amintiri)*, Editura militară, 1972, 400 p.

Numeroase lucrări, studii și comunicări s-au ocupat de originile și de cauzele celui de-al doilea război mondial³², de elucidarea factorilor și a împrejurărilor care au dus la instaurarea dictaturii militare-fasciste în România, în septembrie 1940, subliniindu-se că aceasta constituia rezultatul presiunilor conjugate exercitate din exterior de marile puteri fasciste — Germania și Italia —, iar din interior de organizații de extremă dreaptă, în frunte cu Garda de fier, în împrejurări internaționale care au favorizat ascensiunea fascismului atât pe plan european, cât și pe plan național. În același timp, s-a arătat că la acapararea puterii de către fasciști în România s-a ajuns și datorită lipsei de unitate dintre forțele democratice. Au fost relevate, în acest sens, atitudinea adoptată și manevrele de culise întreprinse de partidele burgheze nefasciste (P.N.Ț. și P.N.L.), care, apreciind că în condițiile internaționale respective era inevitabilă o înțelegere temporară cu Reichul hitlerist, au sprijinit venirea la putere a generalului Antonescu, în care vedeau omul capabil să realizeze această înțelegere. Dezacordul dintre forțele democratice a fost alimentat și de unele greșeli ale conducerii P.C.R. în vara anului 1940, inclusiv în timpul crizei politice de la sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1940, greșeli decurgând din unele indicații date P.C.R., de Internaționala Comunistă care nu corespundeau realităților românești.³³

Încă de la primele cercetări, istoriografia românească a apreciat în mod just caracterul regimului instaurat în septembrie 1940 ca *regim de dictatură militară-fascistă*. Dar deși au fost publicate câteva studii, comunicări și capitole în cadrul unor lucrări³⁴, trebuie spus că o monografie care să facă o analiză științifică amplă a regimului politic din România anilor 1940—1944 se impune ca o cerință în fața frontului istoriografic. Considerăm că este necesară unirea eforturilor istoricilor, filozofilor, economiștilor, juriștilor pentru analizarea și prezentarea dictaturii antonesciene în toate laturile sale, cu relevarea atât a trăsăturilor ce țin de fascism, cât și a celor ce derivă din starea de război și din natura relațiilor cu Germania nazistă.

³² Viorica Moisuc, *Cu privire la originile și caracterul celui de-al doilea război mondial*, în „Anale de istorie” nr. 6/1969; Viorica Moisuc, *Despre originile și caracterul celui de-al doilea război mondial. Poziția României*, în „Studii și articole de istorie” nr. 18, 1972.

³³ Al. Gh. Savu, *Dictatura regală*, Editura politică, București, 1970, 488 p. (Capitolul al XV-lea: *Anticamera dictaturii fasciste*; capitolul al XVI-lea: *Prăbușirea dictaturii regale*); Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *Garda de fier, organizație teroristă de tip fascist*. Capitolul 17: *Sub oblăduire hitleristă, Garda de fier se strecoară la putere*. Editura politică, București, 1970, 350 p.; A. Simion, *Dictatul de la Viena*, Editura „Dacia”, Cluj, 1972, 308 p. (Capitolul VI: *Intensificarea presiunilor exercitate de statele fasciste agresive asupra României în vara anului 1940*; capitolul IX: *Consecințele imediate ale Dictatului de la Viena: abdicarea regelui Carol al II-lea, instaurarea dictaturii fasciste în România, subordonarea totală a României și Ungariei Reichului hitlerist*); Vasile Liveanu, Ion Chiper, *Condițiile instaurării dictaturii legionaro-antonesciene*, în volumul „Împotriva fascismului”, Editura politică, București, 1971, p. 164—182; Florea Nedelcu, *P.C.R. în viața politică a României (1934—1940)*, în „Anale de istorie”, nr. 5/1973.

³⁴ Ion Popescu-Puțuri, *Les principales caractéristiques du régime politique de Roumanie pendant la dictature militaire et fasciste et l'agression hitlérienne*, în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 1/1964; Gheorghe Zaharia, *Quelques données concernant la terreur fasciste en Roumanie. 1940—1944*, în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 1/1964; Gheorghe Zaharia, Dumitru Tuțu, Aurică Simion, *Le régime réaction-*

O problemă care a stat în atenția istoricilor și pe care o găsim prezentă, într-un fel sau altul, în numeroase studii și articole este aceea a situației economice a României în perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist.³⁵ Cercetările întreprinse au condus la concluzia că, în perioada respectivă, se înregistra o evidentă înrăutățire a situației economice, numeroase întreprinderi fiind nevoite, datorită lipsei de materii prime, să-și întrerupă sau să-și reducă activitatea de producție. Consecințele acestei stări de fapt au fost resimțite, în primul rând, de masele muncitoare. În același timp, au suferit prejudicii și unele grupări burgheze, datorită monopolizării aproape totale de către Reich a comerțului exterior, întreruperii relațiilor tradiționale cu piața occidentală, stărnirii operațiunilor bancare și a producției industriale. Toate acestea, la care se adăugau ocuparea țării de către hitleriști, în octombrie 1940, punerea ei în stare de război, mai întâi cu Uniunea Sovietică, iar apoi și cu Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, pierderile suferite pe front, au afectat grav interesele vitale ale poporului român, făcând ca împotrivirea față de dictatura antonesciană și de Germania hitleristă să capete un caracter din ce în ce mai larg.

Analiza evenimentelor istorice demonstrează că poporul român nu putea fi, în mod obiectiv, alături de Germania hitleristă, sub patronajul căreia granițele țării fuseseră sfirtecate în vara anului 1940. Istoriografia românească a relevat, încă de la primele cercetări, faptul că masele populare s-au arătat, de la început, potrivnice dictaturii antonesciene și politicii acesteia de subordonare a intereselor țării față de Reichul hitlerist. În acest sens, au fost aduse în circulație științifică, la nivelul de atunci al cercetării și interpretării, o serie de documente care reliefează numeroase acțiuni antifasciste, antihitleriste organizate de muncitori, țărani, intelectuali, ostași, elemente ale micii burghezii, dar fără a se face precizarea că aceste acțiuni constituiau expresii dintre cele mai grăitoare ale faptului că în țara noastră apăruse și se dezvoltă, ca și în celelalte state cوتropite sau dominate de naziști, *mișcarea de rezistență antifascistă, antihitleristă*.

Un merit important al primelor articole despre insurecția națională antifascistă începută la 23 August 1944 este că subliniază cu pregnanță rolul Partidului Comunist Român de conducător al luptei antifasciste a oamenilor muncii. Au fost aduse în circuitul științific atît principalele documente de partid, cît și unele acțiuni concrete întreprinse de P.C.R. pentru mobilizarea oamenilor muncii la luptă împotriva regimului militar-fascist, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste. În același timp, articolele respective prezentau deformat poziția față de dictatura antones-

naire de l'emploi de la force de travail en Roumanie à l'époque de la dictature durant la guerre antifasciste, în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 1/1971; conf univ. dr. Gh. Zaharia, *Caracterul regimului politic din România instaurat în septembrie 1940*, în volumul *Împotriva fascismului*, p. 183—193.

³⁵ N. N. Constantinescu, Tudor Paul, *Aspecte ale situației clasei muncitoare din România în perioada 1941 — august 1944*, în „Anale”, nr. 5/1962; N. N. Constantinescu, *L'exploitation et le pillage de l'économie roumaine par l'Allemagne hitlérienne dans la période 1939—1944*, în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 1/1964; V. Aremia, *Agravarea situației economice în anii 1943—1944*, în „Revista arhivelor”, nr. 1/1964; J. Benditer, I. Saizu, L. Eșanu, D. Șandru, *Contribuții la cunoașterea situației economice a României în perioada dictaturii fasciste, 6 septembrie 1940 — 23 august 1944*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie”, Iași, tom. III/1966.

ciană și, de Germania hitleristă a altor forțe politice, ca Partidul Național-Tărănesc, Partidul Național-Liberal, Gruparea liberală a lui Gh. Tătărescu, Partidul Social-Democrat, cercurile palatului. Atît conducătorii partidelor politice burgheze antifasciste, cît și liderii de dreapta ai P.S.D. erau apreciați aprioric ca „trădători“, fără a se face o analiză obiectivă, cu relevarea aspectelor contradictorii ale poziției adoptate de ei față de dictatura antonesciană și de războiul hitlerist, a evoluției acestei poziții, în împrejurările interne și internaționale date. Din această cauză, atunci cînd erau prezentate alianțele politice făurite din inițiativa și la insistențele comuniștilor, se făcea doar o simplă trecere a lor în revistă, fără a fi arătate semnificația și importanța făuririi lor pentru lupta antifascistă a poporului român. Iar atunci cînd se încerca să se facă aceasta, datorită premiselor false de la care se pornea se ajungea la concluzii eronate, care creau cititorului impresia greșită că în anii 1940—1944 atacul principal era îndreptat de P.C.R. nu împotriva dictaturii militare-fasciste și a sprijinitorilor ei hitleriști, ci împotriva partidelor național-tărănesc și național-liberal și a elementelor de dreapta din conducerea P.S.D.³⁶

După 1959, dar, mai ales, în ultimul deceniu, știința istorică din țara noastră a înregistrat succese însemnate în studierea mișcării de rezistență antifascistă, antihitleristă, în prezentarea nuanțată, complexă a forțelor participante. Au fost publicate numeroase studii, comunicări, majoritatea dintre ele fiind consacrate cercetării acțiunilor antifasciste ale clasei muncitoare. Aceste materiale, fie că se ocupă de lupta antifascistă a principalelor detașamente ale clasei muncitoare³⁷, de acțiunile desfășurate de masele muncitorești pe întreprinderi³⁸, localități³⁹ sau regiuni⁴⁰, fie că încearcă o sinteză a luptelor proletariatului pe întreaga țară, cu relevarea formelor pe care acestea le-au îmbrăcat⁴¹, converg spre sublinierea faptului că clasa muncitoare constituia forța socială fundamentală a miș-

³⁶ Vezi „Studii“, nr. IV/1954, p. 48 ; „Anale“ nr. 3/1956, p. 81.

³⁷ Gh. I. Ioniță, M. Valea, C. Enea, *Lupta muncitorilor mineri din Valea Jiului împotriva exploatării capitaliste și a dictaturii militare fasciste*, în „Studii“, nr. 1/1964 ; M. Covaci, *Din lupta muncitorilor mineri în primii ani ai dictaturii militare-fasciste*, în „Anale“, nr. 3/1964 ; M. Tălăngescu, T. Pintean, *Acțiuni ale muncitorilor ceferiști împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist (1941—1944)*, în „Anale“, nr. 3/1964 ; M. Grosu, Gh. Găinușe, B. Iani, *Acțiuni ale muncitorilor din industria metalurgică și de armament pentru sabotarea războiului hitlerist*, în „Anale“, nr. 5/1964.

³⁸ Gh. Dumitrașcu, *Unele aspecte din viața și lupta muncitorilor societății Titan-Nădrag-Călan în anii 1943—1944*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai“, Series Historia, fasciculus 2/1965.

³⁹ N. G. Munteanu, *Acțiuni muncitorești desfășurate în Galați și Brăila împotriva exploatării capitaliste și a dictaturii militare-fasciste (1941—1944)*, în „Anale“, nr. 4/1963 ; S. Davicu, *Din lupta maselor populare din Iași împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist*, în „Anale“, nr. 2/1964.

⁴⁰ V. Marin, V. Petrișor, *Lupta organizației P.C.R. din Banat, în fruntea maselor populare, împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru zdrobirea invadatorilor hitleriști*, în „Anale“, nr. 4/1962 ; I. Iacoș, *Lupta oamenilor muncii din Dobrogea împotriva dictaturii militare-fasciste (1941—1944)*, în „Anale“, nr. 6/1964 ; Gh. I. Bodea, *Din lupta de rezistență antifascistă a populației județului Satu Mare (1940 — 25 octombrie 1944)*, în volumul *Satu Mare. Studii ș. comunicări*, [f.e.], 1969, p. 5—23 ; Ionel Hagiu, *Rezistența antifascistă în Moldova*, [f. e.], Iași, 1971, 140 p.

⁴¹ Aurică Simion, *Clasa muncitoare, în frunte cu comuniștii, principala forță social-politică a mișcării de rezistență din România (1940—1944)*, în „Anale“, nr. 4/1973.

cării de rezistență din România, care a polarizat în jurul său celelalte forțe patriotice.

Deși nu s-a materializat în studii la fel de numeroase ca cele consacrate elucidării luptei antifasciste a clasei muncitoare, preocuparea pentru cercetarea mișcării de rezistență în rândurile altor categorii sociale nu a lipsit istoricilor. Dovadă este faptul că acțiunile antifasciste ale țărânimii, intelectualității, ale militarilor au făcut obiectul atât al unor articole publicate în reviste, cât și al unor comunicări susținute la sesiuni științifice în țară și străinătate sau al unor teze de doctorat.⁴²

Totodată, istoriografia românească a relevat contribuția unor patrioți români la mișcarea de rezistență și la lupta antifascistă din alte țări. Peste 300 de antifasciști români aflați în Franța — în căutare de lucru sau foști luptători în brigăzile internaționale din timpul războiului național-revoluționar din Spania — s-au încadrat în rezistența franceză, luptând eroic împotriva ocupanților hitleriști și înscriind o nouă și importantă pagină în tradițiile internaționaliste ale mișcării muncitorești și democratice din țara noastră.⁴³ Patrioți români au participat, de asemenea, la lupte de partizani din U.R.S.S., Cehoslovacia, Iugoslavia, la rezistența din Belgia.⁴⁴

Deși în urma acestor cercetări au fost obținute succese în elucidarea apariției și dezvoltării mișcării de rezistență din România, în cunoașterea formelor sub care ea s-a manifestat, multe dintre lucrările și studiile consacrate acestei teme, apărute cu mai mulți ani în urmă formulează încă unele aprecieri care îngustează cadrul forțelor social-politice ce s-au opus regimului dictatorial, diminuându-se astfel caracterul național pe care mișcarea de rezistență l-a avut în România.

Pe baza largirii ariei de investigare și a unei analize științifice aprofundate, istoriografia românească a evidențiat, ulterior, faptul că, în țara noastră, rezistența față de dictatura militară fascistă și de Germania hitleristă a avut un caracter larg național, cuprinzând straturi sociale și

⁴² M. Covaci, *Acțiuni ale țărânimii din România împotriva dictaturii militare-fasciste (1941—1944)*, în „Anale”, nr. 4/1963; N. Copoiu, *Atitudinea potrivnică a oamenilor de cultură față de expansiunea ideologiei naziste în România*, în „Anale”, nr. 6/1963; M. Covaci, *Aspecte din activitatea antifascistă, antihitleristă a organizației Uniunea Patrioților (1942—1944)*, în *Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României*, p. 164—194; V. Zaharescu, M. Condurache, *Din activitatea P.C.R. pentru atragerea armatei alături de lupta forțelor patriotice pentru înfăptuirea insurecției armate și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste*, în „Anale”, nr. 4/1961; Aurel Petri, Dumitru Tuțu, Petre Ilie, *Manifestări ale stării de spirit antifasciste și antihitleriste ale armatei române care au precedat insurecția*, în „Anale”, nr. 6/1965; colonel Constantin Nicolae, *Din activitatea P.C.R. pentru atragerea armatei române la lupta de restabilire a independenței și suveranității patriei (1940—1944)*, în *Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României*, p. 130—163; locotenent-colonel Vasile Mocanu, *Formarea și dezvoltarea stării de spirit antihitleriste în armata română (septembrie 1940 — august 1944)*. Teză de doctorat.

⁴³ În legătură cu aceasta a apărut volumul: *Români în rezistența franceză în anii celui de-al doilea război mondial (Amintiri)*, Editura politică, București, 1969, 366 p.

⁴⁴ P. Nichita, Gh. Adorian, *Date cu privire la participarea unor patrioți români la lupta împotriva fascismului în detașamente de partizani din Uniunea Sovietică, Cehoslovacia și Franța*, în „Anale”, nr. 6/1961; Valter Roman, Vladimir Zaharescu, colonel Aurel Petri, *Cercetarea istoriei mișcării de rezistență antifascistă din România*, în „Anale”, nr. 2/1965.

cercuri politice dintre cele mai diverse, inclusiv ale partidelor burgheze și palatului, care își manifestau, din motive și cu scopuri diferite, adversitatea față de ocupația germană, protestau împotriva jefuirii țării de către hitleriști, luau atitudine împotriva unor acte ale guvernului antonescian. În același timp, s-a precizat că opoziția partidelor burgheze, manifestată mai ales prin memorii și scrisori de protest adresate mareșalului și, mai rar, prin difuzarea unor manifeste în rîndurile aderenților lor, avea un caracter limitat, purtînd puternic amprenta pozițiilor de clasă ale conducătorilor lor, care se temeau de ridicarea la luptă a maselor, erau împotriva unor metode de acțiune ca sabotajele industriale, agitațiile politice în armată, preconizate și utilizate de comuniști, care își dovedeau din plin eficacitatea.⁴⁵

Diferențiate prin interese de clasă specifice — partidele burgheze urmăreau revenirea la regimul de dinainte de septembrie 1940, în timp ce masele populare, conduse de partidul comunist, legau eliberarea de sub dominația fascistă de năzuințele spre o democrație reală și progres social —, forțele participante la mișcarea de rezistență erau unite prin dorința comună de a elibera țara de ocupantul străin și de a reface integritatea teritorială a patriei prin anularea dictatului de la Viena.

Jalonarea, în adevăratele ei dimensiuni, a ariei de dezvoltare a mișcării de rezistență, definirea obiectivă a atitudinii adoptate de diferitele forțe sociale și politice față de dictatura antonesciană și de războiul hitlerist și relevarea faptului că partidul comunist se situa pe cea mai înaintată poziție, fiind singurul partid care nu a admis nici un fel de compromisuri cu Antonescu, au creat premisele pentru analizarea caracterului realist al politicii P.C.R. de făurire a unei largi coaliții de forțe naționale, patriotice, în care să intre toate partidele și grupările politice nefasciste, de la comuniști și pînă la partidele burgheze și palatul regal. Lucrările din ultimii ani consacrate cercetării acestui aspect⁴⁶ subliniază meritul istoric al Partidului Comunist Român, care, în împrejurări grave

⁴⁵ Mihai Fătu, *Sfîrșit fără glorie. Partidul Național-Tărănesc (Maniu) și Partidul Național-Liberal (Brătianu) în anii 1944—1947*, p. 57—70; colonel dr. Ilie Ceaușescu, *Aspecte contradictorii în atitudinea unor forțe politice burgheze din România față de problemele militare și politice ale țării în perioada septembrie 1940 — august 1944*, în *Fi.e din istoria militară a poporului român*, Editura militară, București, 1973, p. 181—226.

⁴⁶ C. Barbu, V. Gh. Ionescu, *Constituirea și activitatea comitetelor de Front Unic Muncitoresc din întreprinderi în perioada aprilie—august 1944*, în „Studii”, nr. 4/1964; Constantin Nicolae, Petre Ilie, *Din activitatea P.C.R. pentru făurirea unei largi coaliții de forțe antihitleriste*, în „Anale de istorie”, nr. 3/1969; Gheorghe Ioniță: *P.C.R. — factor dinamizator al forțelor participante la insurecția armată din august 1944*, în „Lupta de clasă” nr. 8/1969; Gh. Zaharia, A. Simion, *Politica de alianțe a Partidului Comunist Român în pregătirea și înfăptuirea insurecției din august 1944*, în volumul *P.C.R. în viața social-politică a României, 1921—1944*, Editura militară, București, 1971, p. 363—391; Gh. Tuțul, A. Petric, *Frontul Unic Muncitoresc în România*, Editura politică, București, 1971, 182 p.; V. Liveanu, E. Cimponeanu, M. Rusenescu, T. Udrea, *Din cronică unor zile istorice*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972, 240 p.; Mircea Mușat, *Realizarea unui larg front popular antifascist — cheazășia victoriei insurecției naționale antifasciste armate*, în „Era socialistă” nr. 16/1973; Aurică Simion, Maria Covaci, *Insurecția națională antifascistă armată din August 1944*, Editura politică, București, 1973, 104 p.

pentru soarta țării, a poporului român, a dat dovadă de clarviziune și de realism politic, a reușit să desprindă din multitudinea problemelor perioadei tocmai acele obiective care puteau deveni comune tuturor partidelor și grupărilor politice antifasciste, a știut să găsească calea spre colaborarea cu toate forțele democratice, patriotice, naționale interesate dintr-un motiv sau altul în răsturnarea dictaturii militare fasciste, în scoaterea României din războiul antisovietic și alăturarea ei la Națiunile Unite. Pe de altă parte, este relevantă măiestria cu care P.C.R. a știut să folosească contradicțiile apărute în rîndul claselor exploatatoare, încheind înțelegeri cu acele partide și grupări politice burgheze care erau potrivnice regimului fascist.

Reliefîndu-se semnificația și importanța înțelegerilor realizate din inițiativa și la insistențele comuniștilor — Frontul Patriotic Antihitlerist, Frontul Unic Muncitoresc, Blocul Național-Democratic⁴⁷, înțelegerea cu cercurile palatului și cu regele —, s-a remarcat că făurirea acestui larg sistem de alianțe a însemnat un important succes pe linia coalizării tuturor forțelor sociale și politice antihitleriste și a izolării depline a dictaturii militare-fasciste, a angajării acestor forțe într-o luptă coordonată și bine organizată pentru apărarea intereselor naționale ale poporului român.

O deosebită atenție s-a acordat în lucrările publicate în ultimii ani elucidării problemelor pregătirii politice și militare a acțiunii de răsturnare a regimului militar-fascist. Cercetarea istorică a arătat rolul extrem de important pe care l-au avut pentru concentrarea activității partidului comunist spre îndeplinirea obiectivului eliberării țării de sub dominația fascismului măsurile adoptate în toamna anului 1943 de activul de bază al P.C.R. din afară, din închisori și lagăre, care vizau întărirea rîndurilor partidului ca principală condiție care să-i amplifice forța de mobilizare și de activizare a mișcării de rezistență. La 4 aprilie 1944, conducerea partidului, în frunte cu Ștefan Foriș, a fost schimbată, fiind înlocuită de un activ central format din Constantin Agiu, Emil Bodnaraș, Ion Gheorghe Maurer, Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Pîrvulescu, Iosif Rangheț ș.a., din sinul căruia a fost constituită o conducere operativă, alcătuită din Constantin Pîrvulescu, Emil Bodnaraș și Iosif Rangheț.

S-a relevat faptul că, în perioada iunie-august 1944, au avut loc întâlniri de lucru între reprezentanții partidelor ce făceau parte din B.N.D. și ai cercurilor palatului, la care au fost discutate și precizate modalitățile de arestare a guvernului antonescian, formarea noului guvern și programul de activitate al acestuia, felul cum să se facă legătura cu puterile aliate antihitleriste, alegerea momentului începerii acțiunii, documentele principale de stat care trebuiau emise imediat după răsturnarea dictaturii militare-fasciste: proclamația regelui către țară, declarația guvernului, decretele de amnistie și eliberarea din închisori a luptătorilor

⁴⁷ Potrivit procesului-verbal de constituire, denumirea corectă a coaliției este *Blocul Național-Democratic*, și nu *Blocul Național Democrat*, cum figurează în unele lucrări.

antifasciști⁴⁸. Noile cercetări au evidențiat activitatea plină de dinamism în cadrul acestor dezbateri a reprezentanților P.C.R. — Emil Bodnaraș și Lucrețiu Pătrășcanu —, care au prezentat soluții realiste, ce au fost însușite pînă la urmă de reprezentanții celorlalte partide și ai palatului.

În ceea ce privește pregătirea militară a insurecției din august 1944, s-a evidențiat atît activitatea desfășurată de P.C.R. pe linia conlucrării cu ofițerii superiori patrioți din comandamentele militare și cu cercurile militare din jurul regelui⁴⁹, cît și eforturile făcute de partid pentru crearea unui aparat militar propriu — formațiunile de luptă patriotice⁵⁰ și grupe de partizani⁵¹.

Atît studiile mai vechi, cît și cele publicate în ultimul deceniu prezintă importanța deosebită a ședinței din noaptea de 13 spre 14 iunie 1944 la care au luat parte reprezentanți ai P.C.R. — Emil Bodnaraș și Lucrețiu Pătrășcanu —, ai palatului și ai armatei : generalii Constantin Sănătescu și Gheorghe Mihail, colonelul Dumitru Dămăceanu, Ion Mocsonyi-Stîrcea, Mircea Ioanițiu și Grigore Niculescu-Buzești⁵². În cadrul acestei ședințe a fost acceptat, după vii discuții, planul partidului comunist, propus de Emil Bodnaraș, care prevedea răsturnarea prin forță a dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste. Pentru pregătirea acțiunii armate a fost alcătuit, cu același prilej, un Comitet militar, din care făceau parte generalii Gheorghe Mihail și C. Vasiliu-Rășcanu și colonelul Dumitru Dămăceanu⁵³. În legătură cu activitatea acestui comitet, este reliefată contribuția esențială a reprezentantului partidului comunist, Emil Bodnaraș, la pregătirea accelerată a acțiunii militare. Au fost subliniate, de asemenea, activitatea și contribuția generalului Constantin Sănătescu, care, prin funcția sa de șef al Casei militare regale și prin legăturile pe care le avea în oștire, a atras de partea for-

⁴⁸ *Pregătirea insurecției naționale antifasciste*, în volumul *August '44*, Editura politică, București, 1971, p. 118—145.

⁴⁹ P. Constantinescu-Iași, *Eliberarea României de sub jugul fascist și însemnătatea ei istorică*, în „Studii”, nr. 4/1959; general-colonel în rezervă Dumitru Dămăceanu, *Memorii. August 1944*, în „Anale de istorie”, nr. 4/1967; general-locotenent în rezervă Constantin Anton, *August 1944: Unica soluție*, în „Magazin istoric”, nr. 8/1972.

⁵⁰ Ion M. Oprea, *Organizarea și activitatea formațiunilor patriotice de luptă*, în „Studii”, nr. 4/1960.

⁵¹ Referiri la acest aspect al activității P.C.R. se găsesc în numeroase lucrări și articole, între care : Mihail Roller, *Despre acțiunea grupului de partizani „Carpați” în lunile iunie-august 1944*, în „Anale” nr. 3/1957; Gh. I. Bodea, *Din lupta de rezistență antifascistă a populației județului Satu Mare (1940 — 25 octombrie 1944)*, în volumul „Satu Mare. Studii și comunicări”, 1969, p. 5—23.

⁵² *Lucrarea : Din cronica unor zile istorice menționează printre participanții la ședința din noaptea de 13 spre 14 iunie 1944 și pe generalul C. Vasiliu-Rășcanu. Din cercetarea documentelor rezultă că acesta nu a fost prezent la respectiva ședință.*

⁵³ Primele materiale foloseau în mod greșit denumirea de *Comitet militar revoluționar*. P. Constantinescu-Iași, în articolul amintit publicat în „Studii” nr. 4/1959, utilizează denumirea corectă de *Comitet militar*.

țelor patriotice un număr de generali și ofițeri superiori din comanda-
mentele militare centrale și ale marilor unități ⁵⁴.

Problema arestării principalelor căpetenii ale guvernului antonescian, act ce marca trecerea la declanșarea insurecției și, în același timp, îndeplinirea unuia dintre obiectivele de bază ale acesteia, a fost prezentă, într-o formă sau alta, în aproape toate lucrările, studiile sau comunicările consacrate evenimentelor din August 1944. Cercetările întreprinse, publicarea memoriilor unor participanți la evenimente au precizat că arestarea s-a făcut din ordinul regelui, potrivit planului stabilit anterior, de comun acord cu reprezentanții partidului comunist, operația fiind efectuată de o echipă de militari din garda palatului. În aceeași seară, o formațiune patriotică de luptă a preluat paza membrilor guvernului antonescian arestați, transportându-i într-o casă conspirativă a partidului comunist, unde au fost ținuți pînă la începutul lunii septembrie, cînd au fost predați Comandamentului sovietic ⁵⁵.

Istorică acțiune, începută la 23 August 1944, a poporului român a fost apreciată, de la început, în mod just ca *insurecție*. Pe baza unei temeinice analize a conținutului și semnificației evenimentelor din August 1944, a forțelor participante, a țelurilor ei imediate și de perspectivă, istoriografia românească a precizat că insurecția a avut un caracter național, antifascist.

Acțiunea de răsturnare a dictaturii militare-fasciste este o acțiune inițiată și concepută de P.C.R., organizată și condusă de el în colaborare cu alte forțe antihitleriste și a cărei înfăptuire a fost *opera maselor populare din România*.

Lucrările și studiile publicate în ultimul deceniu au demonstrat că la 23 August 1944, *întregul popor român s-a ridicat la luptă împotriva cotropitorilor hitleriști; cetățeni aparținînd celor mai diverse categorii sociale, de profesii diferite, însuflețiți de sentimente patriotice, de idealul luptei pentru alungarea de pe pămîntul românesc a cotropitorilor hitleriști, de refacere a integrității teritoriale a patriei au participat, într-un fel sau altul, la acțiunea de dezarmare a trupelor germane și de eliberare a patriei*.

Armata română (37 de divizii, plus centre de instrucție, școli militare, regimente de grăniceri, unități de jandarmi, premilitari și alte formațiuni speciale — în total 465 659 de oameni) ⁵⁶ formată în marea sa majoritate din muncitori, țărani, intelectuali, a înțeles sensul evenimentelor istorice pe care poporul român le trăia și, situîndu-se la înălțimea responsabilității ce o avea pentru viitorul patriei, s-a pus în *întregime* la

⁵⁴ *Marea conflagrație a secolului XX — Al doilea război mondial*, p. 390; Aurică Simion, Maria Covaci, *Insurecția națională antifascistă armată din august 1944*, p. 40—41.

⁵⁵ Ilie Dinuț, Nicolae Prosan, *Memorii. August 1944*, în „Anale de istorie”, nr. 4/1967.

⁵⁶ *România în războiul antihitlerist. 23 August — 9 Mai 1945* (Anexele I și II); Gheorghe Romanescu, Leonida Loghin, *Cronica participării armatei române la războiul antihitlerist*, Editura militară, 1971, 339 p.

dispoziția noului guvern, îndeplinind cu promptitudine și spirit de sacrificiu ordinele primite. Patriotismul ostașilor români, care nu au preceput nimic pentru eliberarea patriei de sub dominația fascistă, a fost subliniat încă din zilele insurecției. „Armata română a vorbit... — scria „România liberă“ —. Întreagă, neșovăitoare la dispoziția guvernului care a redat țării libertățile democratice, ea și-a inaugurat opera de curățire a teritoriului național de bandele hitleriste... Armata română a dovedit, în aceste zile înălțătoare, că este a țării și a poporului“.

A fost relevat, totodată, aportul înscris în zilele insurecției de formațiunile de luptă patriotice — detașamentele înarmate ale clasei muncitoare —, aflate sub nemijlocita conducere a partidului comunist. S-a precizat că ele au asigurat securitatea unor instituții centrale de stat, paza unor întreprinderi, depozite, bunuri și trofee capturate de la inamic, s-au ocupat de salvarea victimelor bombardamentelor etc., creînd, în acest fel, disponibilități sporite pentru unitățile militare angajate în lupta hotărîtoare cu dușmanul. În același timp, formațiunile patriotice de luptă au procedat la dezarmarea unor ofițeri și subofițeri germani izolați⁵⁷. În zilele insurecției, formațiunile de luptă patriotice și-au sporit în mod simțitor rîndurile.

Numeroase articole au abordat problema participării la insurecție a altor categorii de cetățeni care nu erau încadrați nici în armată, și nici în formațiuni de luptă patriotice. Au fost menționate numeroase cazuri în care acești cetățeni, primind arme de la unitățile militare române sau de la posturile de jandarmi, i-au sprijinit direct pe ostașii români în acțiunile de lichidare a punctelor fortificate ale inamicului, au servit ca cercetași, călăuze, observatori la posturile înaintate etc.⁵⁸ Populația a sprijinit insurecția, făcîndu-și exemplar datoria la locul de muncă, asigurîndu-i pe luptători cu toate cele necesare ducerii luptei, astfel încît ostașii români, membrii formațiunilor de luptă patriotice, cetățenii care au pus mîna pe arme au simțit tot timpul sprijinul întregului popor. Vi-goarea cu care poporul român s-a ridicat împotriva hitleriștilor în zilele lui August 1944, larga participare la acțiune a cetățenilor țării, militari și civili, demonstrează că *insurecția a constituit un act energic de voință al întregii națiuni române, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului nostru de a fi liber și stăpîn în țara sa.*

Cercetarea istorică a condus la precizări importante și în legătură cu durata în timp și aria insurecției. Istoriografia românească apreciază că insurecția a început la 23 august prin arestarea principalelor căpetenii ale guvernului antonescian și s-a încheiat la 31 august, cînd au fost lichidate ultimele rezistențe inamice de pe teritoriul Dobrogei, Munteniei, Ol-

⁵⁷ *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 Mai 1945* (cap. II: *Insurecția națională antifascistă — 23—31 august 1944 —. Alăturarea României la coaliția antihitleristă*).

⁵⁸ *Ibidem*. Vezi și: general-colonel în rezervă Victor Dombrowski, *Bucureștiul în zilele insurecției din August 1944*, în „Anale“, nr. 6/1965; general-maior în rezervă Toma Zotter, *Fragment de epopee*, București, Editura militară, 1966, 202 p.

teniei, Banatului, Crișanei și sudului Transilvaniei. S-a subliniat, de asemenea, importanța închiderii în circa 48 de ore a frontierelor cu Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria, însemnătatea creării și menținerii capului de pod din Podișul Transilvaniei, mult la nord și vest de Carpații Meridionali și Apuseni.

Analiza operațiunilor militare a scos în evidență înaltul simț patriotic, spiritul combativ și măiestria în luptă de care au dat dovadă combatanții români, atât cei în uniformă, cât și civilii. Aceasta și explică, în principal, rapiditatea cu care au fost înfrinse și dezarmate trupele hitleriste. Astfel, în București, ultimele rezistențe inamice au fost lichidate pînă în dimineața zilei de 26 august, adică în aproximativ 48 de ore de la începerea operațiunilor militare. Pînă în dimineața zilei de 28 august a fost nimicită și gruparea de forțe germane din zona Băneasa-Otopeni-Tunari, Capitala țării fiind în afara oricărui pericol. La 30 și 31 august, populația Bucureștiului a făcut o călduroasă primire primelor coloane ale trupelor sovietice, care soseau în orașul eliberat. În Valea Prahovei, luptele au durat pînă în ziua de 31 august, cînd trupele române, avînd concursul unor unități de tancuri sovietice sosite de pe frontul din Moldova, au nimicit ultimele rezistențe hitleriste din zonă.

O problemă destul de frecvent abordată în lucrările și în studiile consacrate în întregime sau parțial perioadei este aceea a caracterului și activității guvernului de la 23 August 1944. Pornind de la aprecierile documentelor P.C.R. din zilele insurecției, analizînd programul și activitatea guvernului, istoriografia din ultimii ani a relevat că guvernul constituit în seara zilei de 23 august, prezidat de generalul Constantin Sănătescu, era emanație a insurecției și activa sub egida politică a celor patru partide care alcătuiau Blocul Național Democratic : Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal. S-a precizat că programul său de guvernare oglindea interesele naționale ale țării, corespundea cerințelor momentului istoric.

Lucrările apărute în ultimul timp demonstrează că, în zilele insurecției, noul guvern, transpunînd în practică programul de guvernare, a luat în dezbateră și a soluționat o serie de probleme de interes național, pe prim plan situîndu-se cele referitoare la oficializarea stării de război cu Germania și la dezarmarea trupelor hitleriste, trecerea la ofensivă în sud-estul Transilvaniei, problema prizonierilor de război, normalizarea situației interne și dezvoltarea producției industriale pentru susținerea frontului antihitlerist, luarea legăturii cu armata sovietică, informarea guvernelor Uniunii Sovietice, Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii despre evenimentele petrecute în România, trimiterea unei delegații la Moscova pentru semnarea convenției de armistițiu. Totodată, au fost luate o seamă de măsuri vizînd lichidarea unor vestigii ale regimului de dictatură militară-fascistă, ceea ce a facilitat crearea premiselor pentru instaurarea în țară a unui regim de libertăți cetățenești largi.

În acest sens, au fost relevate decretele privind legalizarea tuturor partidelor și organizațiilor politice nefasciste, desființarea lagărelor de concentrare și eliberarea luptătorilor antifasciști, libertatea presei, a manifestațiilor etc. Pe baza acestor analize, istoriografia noastră a apreciat că guvernul Sănătescu a avut, în zilele insurecției, o activitate pozitivă, contribuind, prin măsurile adoptate, la încheierea victorioasă a insurecției naționale antifasciste ⁵⁹.

Multă atenție au acordat lucrările și studiile apărute în ultimii ani prezentării obiective a raportului dintre factorul intern și extern în desfășurarea evenimentelor din August 1944. În acest sens, s-a relevat că insurecția a fost înfăptuită în împrejurările favorabile create de înfringerile suferite de trupele hitleriste pe toate fronturile și, cu deosebire, pe frontul sovieto-german, care a fost frontul principal al celui de-al doilea război mondial. Istoriografia românească subliniază că ofensiva sovietică victorioasă pe frontul de la Iași—Chișinău începută în zorii zilei de 20 august 1944, a avut o deosebită importanță pentru succesul insurecției antifasciste din România ; ea a dezorganizat întregul sistem defensiv german, i-a angajat puternic rezervele operative, punând comandamentul hitlerist în imposibilitate de a le folosi împotriva forțelor insurecționale române. Totodată, se remarcă faptul că, la rindul ei, insurecția a zdruncinat puternic dispozitivul militar german în sud-estul european, fapt care a permis marilor unități sovietice să-și accelereze în mod considerabil înaintarea.

Consecințele insurecției asupra situației generale a Reichului și a desfășurării ulterioare a operațiunilor militare — sub raport militar, strategic, economic, politic și moral — au constituit obiect de analiză pentru numeroase lucrări și studii ⁶⁰. S-a subliniat că acțiunile forțelor insurecționale române au spulberat speranțele comandamentului suprem al Wehrmachtului de a-și reface apărarea pe arcul carpatic din România, zona fortificată Focșani-Nămoloasa-Galați și Dunărea Maritimă, pe care intenționa să le transforme într-o barieră greu de trecut în calea forțelor sovietice spre Balcani și spre centrul Europei. Armatele sovietice au pu-

⁵⁹ Paraschiva Nichita, *Insurecția armată antifascistă din august 1944 — începutul revoluției populare în România*, în „Anale”, nr. 1/1969 ; *România în anii revoluției democrat-populare. 1944—1947*. Autori : dr. Gheorghe Zaharia (coordonator), Ion Alexandrescu, dr. Mihai Fătu, Paraschiva Nichita, dr. Constantin Olteanu, Gheorghe Țuțui, Vladimir Zaharescu, Editura politică, București, 1971, p. 41—42, 51—53 ; Mihai Fătu, *Sfârșit fără glorie. Partidul Național-Țărănesc (Maniu) și Partidul Național-Liberal (Brătianu) în anii 1944—1947*, Editura științifică, București, 1972, p.93—95.

⁶⁰ Dintre acestea, semnalăm : *România în războiul antihitlerist. 23 August 1944 — 9 Mai 1945*, Editura militară, București, 1966, p. 139—145 ; colonel Vasile Gherghescu, *Insemnătatea internațională a insurecției din august 1944* ; Gheorghe Matei, *Semnificații și ecouri internaționale ale insurecției antifasciste din România*, în „Revista română de studii internaționale”, nr. 1(5)/1969, ș.a.

tut să străbată un mare spațiu curățat de inamic și să ajungă, fără dificultăți, pînă la începutul lunii septembrie 1944, la frontiera româno-bulgară, iar la mijlocul aceleiași luni la frontierele româno-iugoslavă și româno-ungară. Arcul carpatic n-a mai constituit o fortăreață; prin trecătorile rămase libere, asigurate de acoperirea unor divizii române, care rezistau cu tenacitate presiunii trupelor germane și ungare, forțele române și sovietice de la sud de Carpații Meridionali s-au putut concentra în Podișul Transilvaniei, în vederea unor operațiuni comune spre Cîmpia Tisei. Victoria insurecției și pierderea de către hitleriști a teritoriului României, înaintarea rapidă a trupelor sovietice spre Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria au pus în pericol tot sistemul defensiv german din Balcani, comandamentul hitlerist fiind obligat să procedeze la retragerea rapidă a trupelor sale din această zonă.

Investigațiile făcute în arhivele românești și străine au adus la lumină un bogat material care relevă consecințele acțiunii începute la 23 August asupra raportului de forțe între beligeranți. S-a subliniat că intrarea României, cu întregul său potențial de luptă, militar și economic, în războiul dus împotriva Germaniei a determinat o bruscă deplasare a raportului de forțe, în special pe frontul de sud-est, în favoarea coaliției Națiunilor Unite. În timp ce Germania și aliații săi pierdeau peste 310 000 de oameni, morți și prizonieri, precum și peste o jumătate de milion de militari români care întorseseră armele împotriva Germaniei hitleriste, forțele militare ale coaliției antihitleriste sporeau cu întregul efectiv al armatei române, care, după 23 august, a acționat cot la cot cu armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, continuînd apoi lupta pentru nimicirea inamicului pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la victoria deplină asupra fascismului hitlerist⁶¹. Totodată, schimbările petrecute în România în august 1944 au determinat o accentuare a superiorității de forțe a coaliției Națiunilor Unite și din punctul de vedere economic, petrolul și celelalte materii prime, grîul și produsele agroalimentare, producția industrială, căile de comunicație etc. ale țării noastre fiind utilizate din plin în războiul antihitlerist. Toate acestea au contribuit la apropierea momentului înfrîngerii Reichului hitlerist.

Aproape toate lucrările, studiile și comunicările consacrate evenimentelor din August 1944 au subliniat importanța internă deosebită a insurecției naționale antifasciste pe plan militar și politic. S-a precizat că

⁶¹ Pentru eliberarea patriei. Documente, extrase din presă, memorii cu privire la lupta poporului român pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist (23 august — 25 octombrie 1944), Editura militară, București, 1972, 837 p.; *În numele libertății și prieteniei*. Vol. I, Documente, extrase din presă și amintiri despre participarea României la eliberarea Ungariei de sub jugul fascist (octombrie 1944 — ianuarie 1945), Editura militară, 1970, 407 p.; vol. II, Documente, extrase din presă și amintiri despre participarea României la eliberarea Cehoslovaciei de sub jugul fascist (18 decembrie 1944 — 12 mai 1945), Editura militară, București, 1970, 470 p.

victoria insurecției și prăbușirea planurilor guvernului de dictatură militară-fascistă și ale comandamentului german de a continua războiul pe teritoriul României au înlăturat perspectiva transformării țării într-un teatru pustiitor de război, care ar fi avut ca rezultat distrugerii materiale catastrofale. Zeci de mii de vieți omenești — ostași români și sovietici, civili — au fost salvate de la moarte, orașe și sate de la distrugere și ruină. Numeroase obiective industriale și, îndeosebi, instalațiile bazinului petrolifer din Valea Prahovei au fost cruțate de distrugerile plănuite de hitleriști, ceea ce a avut o mare importanță pentru economia națională și pentru aprovizionarea cu carburanți a frontului antihitlerist.

Istoriografia românească a relevat că insurecția națională antifascistă a constituit, prin consecințele sale, o adevărată piatră de hotar în istoria patriei, un eveniment crucial pentru destinele României contemporane.

Partidul clasei muncitoare în viața politică a României de la sfârșitul secolului al XIX-lea

VASILE NICULAE

În ultimele decenii ale veacului trecut, România înfățișa peisajul unei monarhii constituționale, în care guvernarea era alternativ deținută de partidele liberal și conservator, exponente ale claselor dominante: burghezia și moșierimea.

Sub pavăza „legală“ a Constituției din 1866, ce consfințea existența în țara noastră a regimului burghezo-moșieresc, atât puterea legislativă, cât și cea executivă erau apanajul acestor clase, cărora pozițiile economico-sociale le conferea posibilitatea de a-și trimite reprezentanți în cele două camere ale parlamentului — Adunarea deputaților și Senatul — și de a forma guvernele. Și tot grație actului fundamental, Constituția, regele fusese așezat pe cea mai înaltă treaptă a piramidei sociale, acordându-i-se largi prerogative, între care dreptul de a convoca și a dizolva corpurile legiuitoare, de a numi și a revoca ministerele, într-un cuvânt de a dirija efectiv politica internă și externă a statului.

Constituția consacra existența unei democrații care deși formală și adânc ciuntită oferea pînă la un anumit grad posibilități de desfășurare a unei activități politice. Pe această linie Constituția acorda o serie de drepturi și libertăți democratice, dar acestea nu erau decît într-o mică măsură respectate, autoritățile centrale și locale eludînd nu o dată prevederile legilor. În plus, egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor țării, proclamată ca unul dintre principiile fundamentale ale Constituției, devenea inoperantă în condițiile în care tot prin Constituție se legiferase sistemul de vot censitar, datorită căruia, practic, masele muncitoare erau împiedicate să participe nemijlocit la treburile politice ale statului.

Viața politică a țării era, așadar, dominată de disputa pentru putere dintre liberali și conservatori, manifestată pregnant îndeosebi cu ocazia alegerilor parlamentare și comunale — prilejuri de desfășurare a unor campanii propagandistice demagogice de către taberele aflate în luptă electorală —, precum și în timpul sesiunilor parlamentare. Deși această dispută se desfășura, uneori, în jurul unor probleme de interes național-general, cum erau problema agrar-țăărănească sau cea a perspectivelor de dezvoltare industrială a țării, soluțiile propuse și măsurile legislative adoptate purtau, cum era și firesc, pecetea intereselor de clasă pe care le promova fiecare dintre cele două partide politice.

Atunci, însă, cînd sub presiunea unor mari și repetate conflicte din lumea satelor și a grevelor muncitorești, tot mai numeroase și mai bine organizate la sfîrșitul veacului trecut, se luau în discuție unele aspecte ale acutei problematice sociale (îndeosebi situația materială a proletariatului și a țărănimii, lărgirea și garantarea drepturilor politice etc.), disputele se purtau la suprafața fenomenului, fără a se căuta rezolvări viabile care, firește, ar fi afectat înseși bazele regimului social-politic existent în România.

O atare situație devine explicabilă dacă avem în vedere prezența, pe fondul relațiilor de producție capitaliste dominante, chiar dacă se aflau în faza premonopolistă, a unor puternice rămășițe feudale, fapt ce s-a tradus pe plan politic printr-o evoluție foarte lentă a procesului de formare a unor partide politice, cu programe de acțiune esențialmente deosebite. De aceea, prezența în partidul liberal a unor reprezentanți ai moșierimii, ai marii moșierimii chiar, cum era D. A. Sturdza, din 1892 ajuns șef al partidului, sau a unor elemente burgheze în tabăra conservatoare — Titu Maiorescu, Take Ionescu și alții, precum și permanenta fluctuație de cadre dintr-un partid în altul, nu erau rarități în viața politică a țării.

Legată de aceleași împrejurări economice și sociale specifice, reflectate și sub raport politic, în perioada pe care o avem în vedere apare tot mai evidentă împletirea de interese între burghezie și moșierime, care, dincolo de rivalitățile cotidiene, se face simțită prin acceptarea tacită a rotativei guvernamentale, reflex al interesului comun de a perpetua regimul burghezo-moșieresc, de a exploata, spre beneficiu comun, masele de la orașe și sate.

Prezența, atît la liberali, partid aflat în ascensiune politică, pe măsura dezvoltării industriei naționale, cît și la conservatori, a unor dizidențe sau grupări care, într-o oarecare măsură, se distanțau de linia oficială a conducătorilor celor două partide, nu era de natură să schimbe raporturile de forțe din cadrul claselor dominante, politica lor evident îndreptată spre consolidarea puterii și spre apărarea intereselor privilegiatilor societății și ale monarhiei.

Alte formațiuni politice, de nuanță mic-burgheză și cu anumite orientări general-democratice existente în aceeași perioadă — partidul democrat-radical condus de G. Panu, partida țărănească în frunte cu C. Dobrescu-Argeș și gruparea republicanilor democrați din jurul ziarului „Adevărul”, apărute ca urmare a unei orientări existente spre diversificarea și activizarea tendințelor de democratizare a vieții politice a țării, n-au putut activa decît vremelnic, fiind supuse presiunilor și atacurilor guvernanților ce nu acceptau formarea în țară a unei terțe forțe politice care ar fi condus la deteriorarea sistemului de guvernare.*

În acest context, constituirea partidului politic al clasei muncitoare din România și încadrarea sa activă în viața politică a țării s-a înscris ca un eveniment cu ample rezonanțe și istorică semnificație, ale cărui urmări pozitive s-au răsfrînt asupra întregii evoluții ulterioare a României, a mișcării revoluționare a proletariatului. „Unul din procesele

* Vezi, pe larg, despre aceste aspecte, în lucrarea lui Traian Lungu, *Viața politică în România la sfîrșitul secolului al XIX-lea (1888—1899)*, Editura științifică, București, 1967.

sociale cele mai importante care marchează evoluția societății românești în această perioadă — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — este dezvoltarea și intrarea fermă în arena vieții politice a tinerei clase a proletariatului industrial, — forța cea mai înaintată a țării. Proletariatul devine tot mai mult purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre făurirea unității naționale, cucerirea independenței de stat, spre o viață liberă și demnă¹.

Un bogat izvor documentar care atestă atitudinea cercurilor socialiste față de realitățile politice ale epocii îl constituie corespondența dintre membrii acestora, încă din primii ani ai activității lor, ca și cele dintii organe de presă socialiste, cum au fost : „Socialistul“ (1877), „Besarabia“ (1879), „Dacia viitoare“ (1883), „Emanciparea“ (1883), „Drepturile omului“ (1885) etc. Analiza lor învederează, în mod clar, ideea că activitatea desfășurată de pionierii socialismului românesc — Nicolae Codreanu, Eugen Lupu, dr. N. Russel, C. Dobrogeanu-Gherea, A. S. Trușcă, Zamfir Arbore și alții — în vederea organizării în „partid socialist“ sau în „societate social-democratică românească“² a fost permanent însoțită de o analiză critică a regimului social-politic al țării, în frunte cu monarhia.

Nicolae Codreanu a fost cel dintii dintre socialiștii români care a supus unei analize critice sistemul electoral censitar din România, arătând că acest sistem, în cadrul căruia „poporul muncitor își alege reprezentanții sub gîrbaciul prefectului, sub amenințarea boierilor de a le răpi mijloacele de trai și sub teama de a fi azvîrliți pe uliți din fabrici“, nu poate da „reprezentanți ai voinței poporului, ci numai reprezentanți ai averii“³, ai privilegiatilor societății — burghezia și moșierimea. Militantul socialist a demască, în același timp, și falsitatea teoriei așa-numitei „armonii de interese“ între clasele sociale din societatea românească, vehiculată îndeosebi de liberali. El arăta că în condițiile existenței proprietății private, care generează relații de exploatare, teoria „armoniei sociale“ este total lipsită de sens, că ea are doar menirea de a adormi vigilența claselor sociale exploatate și a înlătura eventualitatea ridicării lor la luptă.

Proclamarea independenței de stat a României, rod al luptei eroice a întregului popor, a fost unul dintre momentele importante ale procesului de consolidare a României moderne, ale luptei pentru desăvîrșirea unității național-statale. Pentru mișcarea muncitorească și socialistă, cucerirea independenței a însemnat crearea cadrului favorabil creșterii influenței ideilor socialiste asupra unor pături tot mai largi ale poporului. În perioada următoare, cercurile socialiste au început să-și desfășoare activitatea în mod legal, să cuprindă în rindurile lor un număr tot mai mare de membri și să se preocupe din ce în ce mai intens de unirea, într-o singură organizație, pe plan național, cu un program comun de

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 256—257.

² *Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România. 1821—1878*, Editura politică, București, 1971, p. 852, 861.

³ *Ibidem*, p. 779—780.

acțiune. Totodată, cercurile socialiste au început să urmărească în tot mai mare măsură viața politică a țării, să-și exprime punctul cel mai înaintat izvorit din realitățile epocii.

Elaborarea primelor documente programatice socialiste va avea loc concomitent cu clarificarea treptată a socialiștilor asupra căilor și metodelor de transformare a societății bazate pe clase antagoniste, cu înțelegerea, într-un stadiu relativ timpuriu al mișcării, a necesității înfăptuirii pe cale revoluționară a saltului către o orînduire socială superioară. „Numai revoluția socială — scria Nicolae Codreanu — ne va putea duce și pe noi românii pe drumul luminos al fericirii și buneii stări a muncitorilor ; numai ea va smulge din rădăcini și va distruge în sinul națiunii noastre clasa exploatatoare, privilegiată”⁴. Mișcarea noastră socialistă a sesizat însă că pînă la atingerea acestui înalt deziderat era necesară o perioadă de acumulări, de cucerire, prin luptă, a unor revendicări imediate, în vederea înlăturării, fie și parțiale, a efectelor exploataării maselor de muncitori și țărani. De aceea, în toate proiectele de programe, ca și în programele propriu-zise elaborate în anii 1879—1880, alături de obiectivul fundamental al socializării mijloacelor de producție apar prevederi cu caracter democrat, preluate, în cea mai mare parte, din ideile programatice ale generației revoluționare pașoptiste. Reflectînd însă stadiul superior de dezvoltare a acestor prevederi, ele vor căpăta un conținut general-democrat, depășind nivelul burghezo-democratic al predecesorilor lor și vor fi considerate doar ca etape ale unui proces evolutiv ce urmărea apropierea momentului atingerii țelului final — făurirea societății socialiste.

Constituirea, în 1887, a cercurilor muncitorești și apoi transformarea acestora, începînd din 1890, în cluburi muncitorești, dar mai ales făurirea, în 1893, a P.S.D.M.R., au marcat apariția cadrului organizatoric adecvat desfășurării, la un nivel superior, a activității politice socialiste, al afirmării tot mai accentuate a clasei muncitoare ca o importantă forță socială și politică în societatea românească. Prin programul său, prin întreaga sa activitate, P.S.D.M.R. a întruchipat, în peisajul vieții politice românești din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, singurul partid cu adevărat revoluționar, care și-a înscris pe steagul de luptă drept obiectiv final desființarea relațiilor de producție capitaliste și înfăptuirea unei noi societăți — societate socialistă. „Social-democrația română, ca și social-democrația lumii întregi — se spunea în programul P.S.D.M.R., votat la Congresul din 1893 —, se luptă pentru emanciparea desăvîrșită economică, politică și intelectuală a poporului muncitor de sub asuprirea, înjosirea și toate nedreptățile strigătoare de azi”⁵.

Faptul că partidul avea și un program de acțiune imediată, după care se conducea în lupta de zi cu zi⁶, evidențiază justa înțelegere a sta-

* Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 60, dosarul nr. 6 089, fila 5 ; vezi și Elena Georgescu, *Tezaur din veacul trecut*, București, 1971, p. 54.

⁵ „Munca”, anul IV, nr. 7, din 11 aprilie 1893.

⁶ Între obiectivele cu caracter politic înscrise în programul de acțiune imediată al P.S.D.M.R. figurau : votul universal, prefacerea armatei permanente în națiunea înarmată, garantarea dreptului la întrunire, asociație, la grevă ș.a. Programul P.S.D.M.R. se pronunța, în principiu, pentru forma de stat republicană și cerea restrîngerea prerogativelor regale și întoarcerea domeniilor coroanei la stat. („Munca”, anul IV, nr. 7, din 11 aprilie 1893).

diului de dezvoltare a țării și a sarcinilor concrete ce stăteau în fața proletariatului român în acea perioadă. „Ca și social-democrația lumii întregi — arăta același document —, social-democrația română are un program de acțiune apropiat cu condițiunile speciale ale țării noastre și care înfățișează cererile imediate ale Partidului social-democrat român. Prin aducerea la îndeplinire a acestor cereri nu se realizează idealul nostru socialist. Acest program de luptă reprezintă numai acele reforme care s-ar putea realiza chiar în societatea actuală și a căror îndeplinire ar fi un pas uriaș către idealul nostru, prin faptul că s-ar stabili o stare mai prielnică pentru întemeierea unei societăți socialiste, prin faptul că s-ar spori bunăstarea materială și intelectuală a poporului muncitor și deci puterea lui de luptă și de împotrivire“⁷.

Militanții socialiști de la sfârșitul veacului trecut au înțeles necesitatea orientării luptei clasei muncitoare în sensul îndeplinirii dezideratelor înscrise în programul de acțiune, fără a pierde însă din vedere obiectivul final, idealul firesc al unei clase istoricește menită să prefacă din temelii orînduirea burgheză. Ei condiționau însă realizarea societății socialiste în România de triumful socialismului în statele avansate din punct de vedere economic din apusul Europei.

În ansamblul manifestărilor politice ale socialiștilor români de la sfârșitul secolului trecut, una dintre laturile importante, asupra căreia au insistat cu deosebire, a fost aceea a participării, încă din ianuarie 1888, în numele „partidei muncitorilor“, la alegerile parlamentare. „Partidul muncitorilor, — scria, la 13 decembrie 1887, gazeta socialistă „Muncitorul“ — se va amesteca în luptele politice și va stărui să aducă în puterea sa consiliile comunale de la sate și de la orașe, consiliile județene și Camera deputaților. Pretutindeni va pune candidați deosebiți de cei liberali și de cei conservatori și nu va face nici o legătură cu partidele stăpînilor în aste lupte politice“.

Prima participare a socialiștilor români la alegeri a fost precedată, în întreaga țară, dar mai ales în județele unde aceștia au depus candidaturi (Iași, Roman, Suceava, Botoșani, Fălciu, Brăila, Neamț și Muscel), de o intensă campanie electorală. În manifestul electoral socialist, lansat la Iași, la 18 ianuarie 1888, erau analizate partidele politice prezente în alegeri și se arăta că, dintre toate, singură „partida socialistă“ este aceea care „apără interesele muncitorilor, ale muncitorilor din toate breslele și ale muncitorilor cărturari“⁸. Programul electoral, inspirat din punctele programatice cuprinse în *Ce vor socialiștii români?*, arăta că socialiștii se pronunțau pentru vot universal, libertatea presei, a întrunirilor și a organizării, învățămînt gratuit, trecerea proprietăților statului în mîna comunelor, precum și răscumpărarea treptată a marilor proprietăți și trecerea lor la comunele agricole, desființarea dărilor indirecte și stabilirea impozitului progresiv etc.

În alegerile din ianuarie 1888 singurul candidat socialist care a reușit să pășească pragul parlamentului a fost V. G. Morțun, ales deputat al Colegiului II Roman⁹. Alegerea lui a reprezentat o importantă victorie

⁷ „Munca“, anul IV, nr. 7, din 11 aprilie 1893.

⁸ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. (În continuare, A.I.S.I.S.P.), fondul M.M./1888, documentul nr. 1.

⁹ „Muncitorul“, anul I, nr. 19, d'n 31 ianuarie 1888.

socialistă ce semnifica apariția oficială pe arena politică-parlamentară a României a unei noi formațiuni politice, „partida muncitorilor“. În același timp se confirma și pe această cale că ideile socialiste pătrunseseră adânc în masele muncitoare, că ele aveau o puternică aderență la realitățile românești care le-au generat.

După căderea de la putere, în martie 1888, a guvernului liberal și formarea cabinetului junimist, în octombrie 1888 au avut loc noi alegeri. Cu acest prilej, doi candidați socialiști au reușit să obțină majoritatea sufragiilor în județele unde au candidat : V. G. Morțun la colegiile II și III Roman¹⁰ și Ioan Nădejde la colegiul III Iași¹¹. O semnificație deosebită au avut-o victoriile socialiste de la colegiul III, unde, de obicei, candidații guvernamentali se alegeau cu ușurință, datorită ingerințelor și abuzurilor autorităților locale. Aceste victorii au reprezentat o dovadă concludentă că propaganda desfășurată, îndeosebi în anii 1887—1888, în rîndurile țărănimii, încercările acestora de a organiza pe săteni în bresle după modelul organizațiilor muncitorești de la orașe dăduseră deja roade.

Socialiștii au participat și la celelalte alegeri parlamentare organizate la sfîrșitul veacului trecut : alegerile parțiale de la Roman și Vaslui din 1889 și cele din Prahova, din 1894, precum și la alegerile generale din 1891, 1892, 1895 și 1899. Ei au înregistrat succese, în 1889, prin alegerea lui Lascăr Veniamin la colegiul III Roman¹² — ulterior invalidat, în mod abuziv, de către Adunarea deputaților — ca și în 1891¹³, 1892¹⁴ și 1895¹⁵, prin alegerea lui V. G. Morțun la colegiul II Roman. Cu prilejul acestor alegeri, socialiștii au lărgit aria de participare la scrutin prin cuprinderea altor zone ale țării : Ilfov, Covurlui, Tecuci, Tutova, Vlașca, Teleorman.

Un alt domeniu al vieții electorale în care mișcarea socialistă s-a afirmat cu succes a fost acela al alegerilor pentru consiliile comunale. Participînd la aceste alegeri, socialiștii aveau în vedere posibilitatea mai mare, îngăduită de legea electorală, de manifestare a elementului muncitoresc și țărănesc pe plan politic, în sensul impunerii, pe calea unei intense propagande, a unor consilii comunale socialiste, în special în localitățile rurale.

În adevăr, cu prilejul alegerilor comunale din vara și toamna anului 1888, în unele comune din Moldova — Cucuteni, Belcești (jud. Iași), Moșna și Podoleni (jud. Fălciu), Trifești, Săbăoani și Stănița (jud. Roman)¹⁶, cu toate presiunile exercitate de autoritățile locale, listele socialiste au întrunit cel mai mare număr de voturi, făcînd astfel posibilă constituirea unor consilii comunale socialiste. Chiar dacă, ulterior, aceste consilii au fost dizolvate în mod abuziv de către guvern, reușita socialiștilor dovedea, o dată în plus, faptul că propaganda socialistă în mediul

¹⁰ *Dezbaterile Adunării Deputaților* (în continuare D.A.D.), nr. 1, din 8 noiembrie 1888, p. 20.

¹¹ Arhivele Statului Iași, fondul Primăria Iași, dosarul nr. 214/1888, nepaginat.

¹² D.A.D. nr. 27, din 25 ianuarie 1889, p. 516.

¹³ D.A.D. nr. 59, din 16 mai 1891, p. 675.

¹⁴ D.A.D. nr. 9, din 28 februarie 1892, p. 32.

¹⁵ D.A.D. nr. 2, din 12 decembrie 1895, p. 4.

¹⁶ „Muncitorul“, anul I, nr. 42, 46, 47, 49 și 51, din 17 iulie, 14 și 21 august 4 și 18 septembrie 1888.

rural înrîurise în mod pozitiv conștiința țărănimii, aducînd-o, în mare parte, alături de mișcarea revoluționară a proletariatului.

Participări socialiste la alegerile comunale s-au înregistrat și în anii următori — 1890 (la București)¹⁷, 1894 (la București și Galați, cu liste proprii, și la Iași, în alianță cu radicalii)¹⁸ și în 1898 (la Iași, Galați, Bîrlad și Ploiești, pe liste comune cu liberalii¹⁹, iar în unele comune din județele Teleorman, Iași și Botoșani, unde activau cluburi socialiste, pe liste separate²⁰). Semnificativ este faptul că, în urma alegerilor comunale din 1898, s-au format consilii comunale socialiste la Zimnicea și în alte comune ale județului Teleorman — Piatra, Vișoara, Lisa, Țigănești, Găuriciu, Fintinele —, precum și la Comîndănești (județul Botoșani), Rîșcani și Stîncă (județul Iași)²¹, succes înregistrat, dealtfel, și de listele comune de la Iași, Galați, Bîrlad și Ploiești. Curînd însă, în cadrul campaniei represive întreprinse împotriva cluburilor socialiste de la sate, consiliile comunale socialiste din localitățile rurale au fost dizolvate.

Ascendența mișcării socialiste în viața politică a țării, prin participarea la alegeri, ca și prin activitatea deputaților socialiști în parlament, a fost determinată, în mod obiectiv, de dezvoltarea acestei mișcări, care presupunea multiplicarea și diversificarea formelor și a metodelor de acțiune, în vederea realizării obiectivelor programatice ale clasei muncitoare. Activitatea politică și parlamentară urma, așadar, să ofere noi posibilități de afirmare a mișcării socialiste, a proletariatului și țărănimii în viața social-politică a României. De remarcat este faptul că înșiși militanții mișcării noastre muncitorești de la sfîrșitul veacului trecut au susținut, în repetate rînduri, că prin participarea socialiștilor la alegerile parlamentare se urmărea, pe lîngă pătrunderea unor reprezentanți ai proletariatului în parlament, și folosirea prilejului oferit de campaniile electorale pentru desfășurarea unei puternice și eficiente activități de propagandă socialistă printre muncitori și țărani. Aceste considerente au fost pe deplin confirmate de unele ample acțiuni propagandistice socialiste care au avut loc în perioada campaniilor electorale²².

În cristalizarea și dezvoltarea conceptului de acțiune politică a mișcării noastre socialiste de la sfîrșitul veacului trecut o deosebită importanță a avut definirea poziției partidului clasei muncitoare față de partidele politice ale epocii și, implicit, a criteriilor pe baza cărora P.S.D.M.R. putea realiza unele înțelegeri temporare cu acestea. În ceea ce privește problema atitudinii față de celelalte partide și grupări politice este de remarcat faptul că socialiștii și-au delimitat strict poziția atît față de partidele de guvernămînt (liberal și conservator), cît și față de celelalte formațiuni politice existente pe atunci în România (Partidul radical-democrat al lui Gh. Panu, Partida țărănească, condusă de

¹⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1879—1892*, Editura politică, București, 1973, p. 667—669.

¹⁸ Arhivele Statului București, fondul Ministerul de Interne, dosarul nr. 1971/1894, filele 148, 160, 161, 197 și 198.

¹⁹ *Loc. cit.*, dosarul nr. 1412/1898, filele 18, 43, 51 și 98.

²⁰ „Lumea nouă”, anul V, nr. 1287 și 1297, din 4 și 15 noiembrie 1898.

²¹ Gheorghe Matei, *Cluburile socialiste la sate. 1898—1899*. Editura științifică, București, 1968, p. 100—102.

²² Vezi : „Munca”, anul I, nr. 8, din 14 aprilie 1891 ; „Munca”, anul II, nr. 47, din 12 ianuarie 1892 ; „Lumea nouă”, anul I, nr. 326, din 28 octombrie 1895.

C. Dobrescu-Argeș, și gruparea democrat-republicană de la „Adevărul“), adoptînd atitudini nuanțate.

Față de partidele liberal și conservator socialiștii au adoptat o poziție critică la adresa politicii desfășurate de acestea, atît în perioada cînd s-au aflat la putere, cit și în opoziție, de demascare a rotativei guvernamentale — acceptată, în mod tacit, atît de unii cit și de ceilalți, sub oblăduirea „patronului suprem“, regele —, de dezvăluire a caracterului de clasă al legiurilor adoptate de parlamentele cu invariabile majorități liberale sau conservatoare. Inițial, socialiștii au respins orice alianță cu aceste partide, considerîndu-le dușmanele maselor muncitoare²³. Treptat, însă, militanții socialiști au început să sesizeze unele deosebiri ce existau între liberali și conservatori, și să-i considere pe cei dintii capabili încă să acționeze într-o măsură pe linia progresului economic al țării, în timp ce despre conservatori au continuat să susțină că sînt cei mai aprigi potrivnici ai poporului, ai mișcării revoluționare a proletariatului. „Răi sînt și unii și alții — relevau socialiștii — dar de zece ori mai răi sînt conservatorii, boierii vechi și feciorii lor. Poporul stă în fața lor ca și un om care ar fi căzut în mîna unor dușmani, dintre care unul ar vrea să-i scoată amîndoi ochii, iar celălalt numai unul. Pe care din amîndoi îl va alege de stăpîn? Neavînd puterea de a mîntui pe amîndoi, firește că va primi mai degrabă pe cel ce umblă să-i scoată numai un ochi“²⁴.

Treptat, pe măsura sporirii încrederii socialiștilor în eficiența activității politice pentru dezvoltarea luptei clasei muncitoare împotriva exploatării, a formării convingerii că acționînd singuri nu au șanse reale de a impune unele schimbări favorabile în situația maselor populare, atitudinea lor față de liberali a evoluat pe linia acceptării alianțelor electorale cu unele disidențe sau elemente din cadrul acestui partid care se pronunțau pentru vot universal și alte revendicări cu caracter democrat. Chiar la Congresul de constituire a P.S.D.M.R., din 1893, în rezoluția privind *Tactica partidului față de celelalte partide politice*, se aprecia: „Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, admițînd existența luptei de clasă, știe că toate partidele burgheze, ori sub ce nume s-ar prezenta, sînt potrivnice clasei muncitorilor, însă în lupta și relațiunile lui cu ele va ști să facă deosebire între partidele reacționare și partidele mai mult sau mai puțin înaintate“²⁵.

În virtutea acestei linii tactice, statuată de congres, dar prezentă și în documente socialiste anterioare, ca și în hotărîrile adoptate la viitoarele congrese ale P.S.D.M.R., socialiștii au acceptat unele alianțe electorale locale, mai ales cu prilejul alegerilor comunale²⁶, precizînd însă că înfăptuirea unor vremelnice alianțe nu înseamnă contopirea cu partidele sau grupările politice respective și nici pierderea individualității partidului socialist. „Partidul socialist — scria C. Dobrogeanu-Gherea — trebuie să facă alianță cu democrații și cu liberalii democrați și în alegeri și în

²³ „Revista socială“, anul II, nr. 4, din aprilie 1887, p. 190.

²⁴ „Muncitorul“, anul I, nr. 2, din 8 noiembrie 1887.

²⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1969, p. 64.

²⁶ Nicolae Copoiu, *Activitatea electorală-parlamentară a P.S.D.M.R. în anii 1893—1899, în Mișcarea muncitorească din România (1893—1900)*, Editura politică, București, 1965, p. 204—207.

alte lupte, dar pur și simplu alianțe, precum fac două armate deosebite în vederea unui vrăjmaș comun, păstrându-și steagul său, tactica sa și programul său de acțiune. În nici un chip însă nu trebuie să părăsească organizarea clasei muncitoare în partid deosebit de celelalte, sub pedeapsa de a fi înfierat ca incapabil a-și înțelege misiunea sa istorică”²⁷.

În ceea ce privește atitudinea socialiștilor față de celelalte partide și grupări politice — radicalii democrați, partida țărănească și democrații republicani —, aceasta a evoluat în sensul aprecierii importanței desfășurării unor acțiuni comune, în parlament și în afara acestuia, în scopul apărării intereselor politice și economice ale maselor muncitoare, pe baza unei platforme de luptă cuprinzând obiective cu caracter democrat, cum erau: votul universal, îmbunătățirea situației materiale a muncitorilor și a țăranilor, afirmarea idealului republican (îndeosebi alături de radicali și de gruparea din jurul ziarului „Adevărul”), demascarea abuzurilor și a ingerințelor autorităților administrative și polițienesti etc. Dar, și în acest caz, socialiștii au susținut necesitatea apărării ființei politice a partidului clasei muncitoare față de tendințele exprimate, mai ales de radicali, de contopire a socialiștilor și radicalilor într-un partid democrat de nuanță radical-burheză. Ei au arătat că ceea ce apropie aceste partide sînt unele revendicări cu caracter general-democrat, prezente la socialiști în programul minimal de acțiune, dar care pentru ceilalți democrați reprezintă totalitatea obiectivelor spre care tind. Totodată, însă, între ele există o deosebire fundamentală: socialiștii luptă pentru înlăturarea din temelii a orinduirii capitaliste și făurirea societății socialiste, iar grupările democrat-burheze, chiar cele mai înaintate, urmăresc doar realizarea unui ansamblu de măsuri favorabile maselor populare și progresului economic și politic al țării, fără a atinge însă bazele statului burhezo-moșieresc român. „Cînd vedem că apar grupări democratice, cu programe înaintate — arătau socialiștii — asta ne bucură, dar ne dăm seama și pentru ce au trebuit să apară și de unde pleacă și unde merg. Mergem alături cu dinsele unde putem, dar nu ne extaziem în fața lor, nu ne uităm pe noi”²⁸.

Atitudinea elastică promovată de mișcarea noastră socialistă în relațiile cu partidele politice burheze demonstra înțelegerea de către socialiști a utilității alianțelor electorale, ca modalitate practică de a sparge frontul claselor dominante, unite în fața valului mereu crescînd al luptelor proletare și al acțiunilor revoluționare țărănești, prin atragerea acelor elemente ce se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru revendicări democratice. În același timp, ea semnifica continua creștere a puterii de penetrație a ideilor socialiste în păături tot mai largi ale opiniei publice românești, afirmarea din ce în ce mai hotărîtă a proletariatului și a partidului său de clasă în viața social-politică a României.

Mișcarea noastră muncitorească și socialistă, partidul politic al proletariatului și-au spus cuvîntul și au adoptat o atitudine înaintată și față de o altă componentă a regimului social-politic al României — monarhia. În concepția și acțiunea mișcării socialiste, lupta antimonarhică, pentru republică, s-a impus, în primul rînd, ca o luptă revoluționară a

²⁷ „Critica socială”, anul I, nr. 5, din aprilie 1892, p. 184.

²⁸ „Democrația socială”, anul I, nr. 34, din 23 august 1892.

maselor celor mai largi ale poporului, ca parte integrantă a acțiunii generale, de clasă, a celei mai avansate forțe sociale din societatea românească — proletariatul. Mișcarea muncitorească și socialistă a legat, indisolubil, ideile republicane de întreaga luptă de eliberare socială și națională, de înlăturare a înseși orînduirii bazate pe exploatarea omului de către om. „Dacă vom putea organiza pe muncitori și a-i face să capete stăpînirea politică — scria, în 1892, C. Dobrogeanu-Gherea —, dacă prin această stăpînire politică vom putea reuși ca mijloacele de producție, unelte și pămînt, să nu mai fie în mina unei singure clase, ci în mina națiunii întregi, dacă prin aceste mijloace am pus în neputința de a se exploata și jefui om pe om... atunci domnia burgheziei va dispărea, domnia silniciei și a jafului nu vor mai fi, alcătuirea societății de azi va pieri cu toate instituțiile ei“²⁹.

Documentele programatice ale mișcării socialiste și muncitorești din România, ca și un însemnat număr de manifeste electorale editate la sfîrșitul veacului trecut, au inclus și unele prevederi vizînd îngrădirea puterii regelui, diminuarea prerogativelor sale acordate prin constituție. Astfel, în manifestele electorale din 1891, lansate, în numele „Partidei muncitorilor“, către alegătorii colegiilor II³⁰ și III³¹, ca și în manifestul electoral al P.S.D.M.R. din 1895³², s-a cerut, în mod expres: „Întoarcerea domeniilor coroanei la stat. Trecerea moșiilor statului la țărani“, iar programul P.S.D.M.R., votat la Congresul din 1893, conținea, la articolul 16, prevederea privind „Întoarcerea domeniilor coroanei la stat. Restrîngerea prerogativelor regale și, mai ales, a dreptului de a schimba ministerele și de a dizolva și proroga toate corpurile (legiuitoare — *n.n.*) alese“³³.

Partidul politic al clasei muncitoare și-a făcut simțită prezența în mod activ și în confruntarea de idei în probleme fundamentale ale societății românești de la sfîrșitul veacului trecut, ca: problema agrară, a dezvoltării industriale, a desăvîrșirii statului național unitar, a democratizării regimului politic³⁴. „Ancorat în realitățile social-politice ale țării — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — partidul muncitorilor din România și-a spus cuvîntul față de toate marile probleme care frămîntau societatea românească din acea vreme, luînd poziție și preconizînd soluții în conformitate cu interesele de clasă, cu aspirațiile revoluționare ale proletariatului“³⁵.

Interesul deosebit manifestat de P.S.D.M.R. față de problema agrară decurgea din puternica înrîurire pe care aceasta o avea, în mod obiectiv, asupra viitorului țării, cit și din înțelegerea importanței istorice pe care o implica rezolvarea sa. Programul P.S.D.M.R. prevedea o modalitate de rezolvare a problemei agrare în concordanță cu tactica

²⁹ „Munca“, anul III, nr. 12, din 10 mai 1892.

³⁰ „Munca“, anul II, nr. 3, din 10 martie 1891.

³¹ „Munca“, anul II, nr. 5, din 24 martie 1891.

³² A.I.S.I.S.P., fondul M.M./1895, documentul nr. 1.

³³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, p. 58.

³⁴ D. Hurezeanu, *Mișcarea muncitorească și problemele fundamentale ale dezvoltării României moderne*, în „Anale de istorie“, anul XVII, nr. 5/1971, p. 72—88.

³⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, 30 martie 1973, Editura politică, București, 1973, p. 18.

generală a mișcării muncitorești internaționale, preconizind comunalizarea pământurilor dobândite prin răscumpărare. Desigur, o astfel de soluție nu venea atunci în întâmpinarea aspirațiilor țărănimii care lupta pentru improprietărire cu loturi individuale. Dar, important era faptul că socialiștii militau pentru restrângerea până la treptata lichidare a marii proprietăți moșierești, reazemul reacțiunii la sate și generatoarea relațiilor de exploatare din mediul rural. În plus, socialiștii români, departe de a se închista în formule programatice rigide, au susținut acele legiuiri agrare menite a da unele rezolvări, fie chiar parțiale, aspirațiilor țărănimii, cum erau legile de improprietărire a țăranilor din domeniile statului. „Trebuie dat pământ și atît cît trebuie — sublinia C. Dobrogeanu-Gherea —, trebuie izlazuri comunale cu totul îndestulătoare; trebuie o lege a tocmelilor agricole care ar scăpa pe țăran de bașbuzucia subprefecților, proprietarilor și arendașilor; trebuie o reformă adîncă a impozitelor; trebuie de organizat școli satești și de dat țăranilor o armă puternică în luptele politice — votul universal”³⁶.

Problema necesității dezvoltării industriale a României a constituit, de asemenea, o preocupare a mișcării socialiste de la noi. Fără a nega eficiența măsurilor protecționiste și a legiuirilor de încurajare a industriei naționale, preconizate de reprezentanții curentelor industrialiste burgheze, socialiștii au demonstrat caracterul de clasă al acestora și au legat organic procesul de industrializare de ansamblul obiectivelor înscrise în programul partidului, în vederea dezvoltării multilaterale și armonioase a economiei naționale.

În concepția P.S.D.M.R. problema industrializării apărea ca un obiectiv izvorît din necesitatea consolidării independenței naționale, a reducerii treptate a decalajului existent între România și statele avansate ale Europei pe planul dezvoltării economice. Socialiștii s-au pronunțat pentru dezvoltarea în România a marii industrii mecanizate, pentru folosirea celor mai noi cuceriri tehnice, ca unica modalitate de a se asigura progresul țării și rezistența în fața concurenței străine. Ei criticau pozițiile acelor economiști care se pronunțau doar pentru încurajarea micii industrii de prelucrare a materiilor prime agricole, demonstrînd ineficiența unei astfel de soluții economice în condițiile politicii promovate de marile puteri industriale ale Europei. „Întemeierea industriei — scria Ioan Nădejde în 1895 — se impune la noi cu atîta seriozitate, încît nepăsarea în această privință poate aduce cele mai mari nenorociri asupra țării. România nu poate rămîne țară agricolă... trebuie creată în România industria mare”³⁷.

Spre deosebire de economiștii burghezi, socialiștii români considerau problema industrializării, pe de o parte, ca o modalitate de îmbunătățire a situației clasei muncitoare, iar pe de altă parte ca o condiție vitală a propășirii țării, ca un mijloc de făurire a bazei materiale necesare înlăturării orînduirii capitaliste și instaurării orînduirii socialiste.

Lupta poporului român pentru realizarea aspirațiilor sale de desăvîrșire a unității statale a stat, de asemenea, în atenția partidului politic al clasei muncitoare. Continuînd și dezvoltînd pe noi trepte poziția înaintată formulată în această problemă de către socialiștii români încă din primii

³⁶ „Democrația socială”, anul I, nr. 7, din 16 februarie 1892.

³⁷ „Lumea nouă”, anul I, nr. 326, din 17 octombrie 1895.

ani de activitate a cercurilor socialiste, P.S.D.M.R. s-a pronunțat împotriva politicii de asuprire națională, dusă de autoritățile burghezo-moșierești maghiare împotriva românilor din Transilvania, a militat, cu consecvență, pentru extinderea și întărirea legăturilor cu frații muncitori de peste Carpați. Încă la congresul de constituire a partidului, delegații au relevat că „în Transilvania, trei milioane de români sînt de fapt privați de orice drept politic“, că ei „sînt supuși la neconținute vexațiuni din partea unei administrațiuni fără scrupule“, fapt care „a avut drept consecință a ridica în România o mișcare de protestare destul de puternică“³⁸.

Acțiunile concrete întreprinse de socialiști — vizitele unor delegații ale P.S.D.M.R. în centre muncitorești din Transilvania, răspîndirea literaturii revoluționare printre românii transilvăneni, luările de poziție în presă, la întruniri, în parlament etc. — au înrîurit în mod pozitiv conștiința clasei muncitoare din teritoriile vremelnice aflate sub stăpînirea Austro-Ungariei, contribuind la intensificarea luptei sale împotriva dușului jug — al asupririi sociale și naționale³⁹.

În anii activității P.S.D.M.R. o deosebită amplasare au luat și acțiunile clasei muncitoare pentru democratizarea regimului social-politic al țării. Această perioadă a fost străbătută, ca un fir roșu, de cerința fundamentală a mobilizării tuturor forțelor înaintate ale societății românești, în frunte cu clasa muncitoare, la luptă pentru dobîndirea în fapt, prin desființarea colegiilor cenzitare, a egalității în drepturi a tuturor locuitorilor țării, indiferent de naționalitate, sex sau religie.

Toate acestea demonstrează că socialiștii români s-au situat de la început pe poziții marxiste, și-au propus ca obiective fundamentale soluționarea problemelor arzătoare izvorite din realitățile concrete ale țării, din necesitățile dezvoltării României pe calea progresului material și spiritual.

Un viu răsunet în epocă l-a avut campania întreprinsă de socialiști pentru legiferarea dreptului de vot universal. Revendicare cuprinsă la loc de frunte încă în programul marxist din 1886 și apoi reluată în programul de acțiune al P.S.D.M.R., votul universal a căpătat, pe măsura dezvoltării și maturizării proletariatului, a creșterii conștiinței sale de clasă, valențe noi, constituind posibilitatea cea mai concretă de atragere și participare activă la viața politică a maselor de oameni ai muncii lipsiți de drepturi politice, de realizare a unui ansamblu de măsuri legislative favorabile clasei muncitoare și țărănimii. Pronunțîndu-se pentru vot universal, militanții mișcării noastre socialiste au demonstrat nu numai necesitatea acestei reforme, ci și faptul că poporul român, contrar alegațiilor, exponenților ideologici ai claselor exploatoare, era pregătit pentru a se folosi în mod conștient de libera, egala și directă exprimare a sufragiului său în alegerile parlamentare, județene sau comunale. Mai mult chiar, organizațiile politice muncitorești, iar după 1893 P.S.D.M.R., au inițiat numeroase acțiuni de concentrare a eforturilor elementelor democrate în scopul impunerii reformării radicale a sistemului electoral din România.

Eforturile socialiștilor au fost încununate de succes la 25 iunie 1895, cînd a avut loc întrunirea de constituire a „Ligii votului universal“, la

³⁸ „Munca“, anul IV, nr. 6, din 20 august 1893.

³⁹ Augustin Deac, *Mișcarea muncitorească din Transilvania. 1890—1895*, Editura științifică, București, 1962, p. 343—352.

care au aderat, alături de P.S.D.M.R. (prin intermediul organului său de presă „Lumea nouă”), grupările politice din jurul ziarelor „Românul”, „Evenimentul” (Iași) și „Vremea”. Participanții la întrunire au adoptat o rezoluție prin care se angajau să acționeze pentru „susținerea principiului votului universal prin o luptă neîncetată, prin întruniri, ziare și broșuri”⁴⁰ și au ales un comitet de conducere, din care făceau parte, între alții, socialiștii I. Nădejde și C. D. Anghel și democrații Vintilă C. A. Rosetti și Vasile M. Kogălniceanu.

De la tribuna parlamentului, deputatul socialist V. G. Morțun, în numele „Ligii votului universal”, a prezentat, an de an, începând din 1895, un amendament la proiectul de răspuns la mesajul regal, cerind „introducerea votului universal cu reprezentare proporțională”. Cu toată opoziția majorității parlamentare, ostilă acestei revendicări, amendamentul a întrunit numeroase adeviziuni⁴¹. Pe această bază, spre sfârșitul anului 1896, din inițiativa aceluiași deputat socialist, s-a constituit „Uniunea parlamentară a votului universal”, cuprinzând pe toți deputații care se pronunțau în favoarea votului universal⁴². În decembrie 1896 și ianuarie 1897, sub auspiciile Uniunii, s-au organizat mari întruniri pentru vot universal la București, Galați, Ploiești, Craiova, Roman, Piatra-Neamț, Pitești și în alte orașe⁴³.

Toate acestea demonstau că activitatea politică și parlamentară a primilor deputați socialiști, desfășurată în numele organizațiilor politice muncitorești și al P.S.D.M.R. și în spiritul programelor socialiste, a întrunit adeviziunea muncitorimii și a altor păături sociale exploatare.

În esență, rezultatele acțiunii politice desfășurate de socialiști, fără a fi deosebit de spectaculoase, nu pot fi considerate drept neglijabile. Faptul că în acei ani, sub presiunea proletariatului organizat, clasele dominante au fost forțate să ia unele măsuri legislative favorabile muncitorilor (partea privind asigurările muncitorești din Legea minelor — 1895 și Legea repausului duminical — 1897)⁴⁴, că s-a cristalizat un curent de opinie favorabil rezolvării unora dintre problemele ridicate în fața forului legislativ de către deputații socialiști, că s-au făcut pași însemnați pe linia trezirii la viață politică a maselor de muncitori și de țărani, sînt tot atitea elemente care pledau în favoarea necesității desfășurării, în continuare, a acțiunii politice și parlamentare socialiste. De altfel, chiar Friedrich Engels, care cunoștea foarte bine evoluția mișcării socialiste din întreaga lume, inclusiv din țara noastră, dădea o înaltă apreciere activității parlamentare desfășurată de socialiști. În introducerea la ediția din 1895 a lucrării lui Karl Marx *Luptele de clasă din Franța (1848—1850)*, Engels enumera și România printre statele în care „socialiștii sînt reprezentați în parlamente”⁴⁵.

⁴⁰ „Lumea nouă”, anul I, nr. 221, din 27 iunie 1895.

⁴¹ I. C. Atanasiu, *Pagini din istoria contemporană a României (1881—1916)*, vol. 1, *Mișcarea socialistă (1881—1900)*, Editura „Adevărul”, București, p. 147.

⁴² Op. cit., p. 157—158.

⁴³ „Lumea nouă”, anul III, nr. 739, din 1 ianuarie 1897.

⁴⁴ În legătură cu această problemă vezi pe larg: V. Niculae, *Probleme ale mișcării muncitorești în dezbaterile parlamentului român la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, în „Anale de istorie”, anul XVII, nr. 6/1971, p. 117—125.

⁴⁵ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 22, Editura politică, București, 1965, p. 520.

În ultimii ani ai veacului trecut, interesul predominant al unora dintre elementele din conducerea mișcării socialiste din România — V. G. Morțun, G. Diamandi, I. C. Atanasiu și, într-o însemnată măsură, I. Nădejde — pentru activitatea politică-parlamentară a crescut, ajungând uneori să predomine, comparativ cu alte forme de luptă ale clasei muncitoare. Referindu-se la aceasta, C. Dobrogeanu-Gherea, în studiul *Socialismul român, este el o plantă exotică?*, apărut în anul 1900, și semnat „Un vechi socialist“, remarcă faptul că preocuparea pentru acest gen de activitate, pe care el o considera preponderentă, a slăbit energiile mișcării, distrăgându-i eforturile de la menirea sa fundamentală: organizarea clasei muncitoare și înarmarea acesteia cu ideile socialismului științific⁴⁶. Fără a împărtăși întru totul acest punct de vedere, deoarece faptele dovedesc că în această perioadă s-au obținut rezultate pozitive atît pe plan ideologic, cît și organizatoric, — raportîndu-le la stadiul de dezvoltare a țării, în general, a mișcării socialiste, în special —, nu putem să nu remarcăm însă că s-a exagerat, în anii 1898—1899, ponderea luptei pentru vot universal, în comparație cu celelalte obiective ale acțiunii politice înscrise în programele socialiste.

Cu toate acestea acțiunea politică desfășurată de organizațiile muncitorești, iar după 1893 de P.S.D.M.R., a contribuit la activizarea mișcării noastre socialiste, la afirmarea clasei muncitoare pe arena social-politică a țării. Dar, lipsa de consecvență în politica de alianțe, devenită evidentă cu prilejul alegerilor comunale din 1898, abdicarea de la principiul, pînă atunci respectat, al condiționării acestor alianțe de perspectiva înfăptuirii unui program de reforme în favoarea maselor muncitoare, și acceptarea alianțelor cu liberalii, exclusiv din dorința de a împiedica venirea la putere a conservatorilor, a influențat negativ orientarea tactică a partidului, grăbind izbucnirea unui conflict deschis între elementele muncitorești și acele elemente din conducerea P.S.D.M.R., adepte ale tacticii exclusivist parlamentare și legaliste⁴⁷. Din acest conflict, cu multiple cauze și implicații, va rezulta însă un fapt pozitiv: îndepărtarea lor din mișcare, a acelor elemente care nu mai corespundeau năzuințelor revoluționare ale proletariatului. „Existența, în conducerea partidului, a unor elemente nelegate de clasa muncitoare, inconsecvente din punct de vedere politic și ideologic — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, a determinat, în ultimii ani ai secolului trecut, frământări și convulsii din ce în ce mai grave, care au dus pînă la întreruperea vremelnică a activității partidului“⁴⁸.

Învățînd din experiența trecutului, mișcarea muncitorească de la începutul secolului al XX-lea, continuatoarea, în noi condiții istorice a vechii mișcări, va evolua, inclusiv din punctul de vedere al modului de înțelegere și de desfășurare a acțiunii politice, pe o traiectorie calitativ superioară.

---

⁴⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1893—1900*, p. 816—825.

⁴⁷ „Lumea nouă“, anul V, nr. 1296, din 14 noiembrie 1898.

⁴⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 269.

Partidele politice și alegerile parlamentare din 1919. Guvernarea Blocului parlamentar

(noiembrie 1919 — martie 1920)

MIRCEA T. MUȘAT

Printre reformele economice și social-politice ce urmau să fie înfăptuite la sfârșitul primului război mondial, reforme impuse de cerințele obiective de dezvoltare a statului național român și de lupta maselor populare pentru libertăți și drepturi democratice, un loc de seamă l-a ocupat reforma electorală. Deziderat major al luptei maselor muncitoare de la orașe și sate, obiectiv principal în programul partidului clasei muncitoare, lupta pentru aplicarea sufragiului universal a căpătat în această vreme semnificații și dimensiuni noi. De aplicarea lui se lega speranța maselor populare de a putea să-și spună direct cuvântul asupra marilor probleme ce stăteau în fața societății românești, a modului lor de rezolvare, de care depindea dezvoltarea viitoare a statului român.

Anunțată de partidul liberal încă din anul 1913, înscrisă în Constituție la începutul anului 1917, sub presiunea evenimentelor interne și internaționale, reforma electorală a fost legiferată la 29 noiembrie 1918, în atmosfera de efervescență revoluționară ce cuprinsese largi straturi ale societății românești. Prin abolirea sistemului cenșitar și proclamarea votului universal, egal și secret, reforma electorală, cu tot caracterul său ciuntit (femeile, militarii, tineretul nu aveau drept de vot, iar organele de stat dispuneau de un bogat arsenal de mijloace prin care să îngreundească exprimarea sa liberă), a lărgit considerabil drepturile și posibilitățile unor largi categorii sociale de a se manifesta pe scena vieții politice românești.

În angrenajul complex al acestei perioade de importante schimbări în toate compartimentele vieții economice, sociale și politice, adoptarea legii electorale a jucat un rol esențial pentru viitoarea configurație a scenei politice românești. Ea a contribuit la declanșarea unui proces de răscolire a vieții social-politice a societății românești, care a afectat conținutul regimului politic și sistemul de guvernare de pînă atunci, configurația partidelor politice și raporturile dintre ele, a impus readaptarea programelor politice și a metodelor de guvernare, a permis apariția și în-

cadrearea în viața politică a unor partide și grupări noi, paralel cu afirmarea tot mai puternică a proletariatului ca forță politică de bază a societății românești. Sufragiul universal a permis pătrunderea în viața politică a unor largi categorii sociale, a contribuit la creșterea rolului și importanței burgheziei mici și mijlocii în viața politică a țării, a grăbit procesul de stratificare a țărănimii, a favorizat dezvoltarea unui curent de opinie democratică, ce a permis trecerea pe prim plan a acelor partide și grupări politice care se aliniau — efectiv sau numai declarativ — unei politici de democratizare a vieții de stat etc.

Procesul de regenerare și readaptare a vieții politice la profunde prefaceri ce aveau loc în baza economică și social-politică a României postbelice a angrenat în virtejul său toate clasele și păturile sociale, toate partidele și grupările politice; el căpăta dimensiuni noi pe măsură ce se apropia data primei confruntări electorale, organizată pe baza sufragiului universal. Avalanșa de programe și titulaturi noi, „democratice“, „progresiste“ etc., pe care le adoptau în această vreme partidele și grupările politice ale burgheziei și moșierimii, constituia, de fapt, o expresie a acestei încercări de a supraviețui prin readaptarea la condițiile noii etape de dezvoltare în care intrase statul. Dealtfel, așa cum vom vedea, primele alegeri parlamentare organizate pe baza votului universal, în zilele de 3 și 4 noiembrie 1919, au constituit o veritabilă radiografie a vieții politice românești din primii ani postbelici, reflectând mutațiile ce avuseseră loc în rândurile partidelor burgheziei și moșierimii, ca și aderența lor la corpul electoral în condițiile aplicării noii reforme electorale.

Pentru partidul conservator, exponent tradițional al moșierimii din vechea Românie, partener de decenii al partidului liberal, principal exponent al intereselor burgheziei, la caruselul existent în România antebelică, bazat pe alternarea celor două partide la conducerea țării în cadrul așa-zisei „rotative guvernamentale“, votul universal și reforma agrară vor constitui, în fond, actul lui de deces. Sesizînd, încă din 1914, urmările ce le vor avea pentru partidul conservator aplicarea reformei electorale și a celei agrare, fruntașul conservator I. Lahovari scria: „Cel mai mare pericol este reforma electorală, deoarece ea va permite distrugerea proprietății prin reforma agrară, înlesnind pătrunderea în parlament a deputaților țărănimii și a oamenilor lui Frimu și Rakovschi“¹.

Fără îndoială, reformele economice, sociale și politice inițiate în primii ani de după războiul mondial, sub presiunea luptelor maselor populare, în frunte cu clasa muncitoare, au constituit cauza care a dus la dispariția treptată a partidului conservator de pe arena vieții politice românești. Cele două aripi ale lui — „conservator-naționalistă“ și „conservator-progresistă“ grupate în jurul lui Take Ionescu și Alexandru Marghiloman, cu toată metamorfoza titlaturilor de „progresiști“, „democrați“, „unioniști“ etc., cu toată suita de programe politice și electorale prin care promiteau maselor „regenerarea țării“, n-au mai jucat, practic, nici un rol pe scena vieții politice a României din primii ani postbelici, acționînd, un timp, ca anexe ale altor partide și grupări politice, pînă au dispărut definitiv din constelația politică de la începutul deceniului al treilea al secolului nostru.

¹ N. Polizu-Micșunești, *Nicolae Filipescu. Insemnări 1914—1916*, București, 1937, p. 42.

Antecedentele guvernelor conservatoare, strădaniile „noilor“ grupări de a salva marea proprietate și a atenua efectele legii electorale în acest climat al reformelor postbelice a determinat izolarea și compromiterea aproape totală a partidului și doctrinei conservatoare în România. Acest fapt a fost scos în evidență și de rezultatul alegerilor parlamentare din noiembrie 1919, cînd gruparea conservatoare de sub conducerea lui Al. Marghiloman a primit infimul procent de 3,85% din totalul voturilor, obținînd 16 locuri în cameră, din totalul de 568 locuri cît avea la acea dată ².

Cealaltă grupare conservatoare, condusă de Take Ionescu, lipsită de orice bază electorală și influență în opinia publică, conștientă că o confruntare electorală în condițiile aplicării votului universal i-ar fi fost defavorabilă, a hotărît să se abțină de la vot, șarjînd pentru un moment pe unele mijloace politicianiste, de culise, în speranța de a-și reface cît de cît popularitatea pierdută prin sprijinul Ligii poporului, de sub conducerea generalului Al. Averescu.

Reforma electorală a influențat în mare măsură și activitatea Partidului național-liberal, care inițiasse și legiferase această reformă. Deși favorizat de procesul obiectiv de dezvoltare capitalistă a țării, de puternicele poziții deținute în economia și finanțele țării, de influența pe care o avea asupra cercurilor palatului regal, Partidul național-liberal a trebuit, în acești ani, să facă față unor puternice convulsii, să-și modifice și să-și readapteze programul politic, tactica și metodele de guvernare. Legiferarea votului universal a adîncit și mai mult contradicția dintre vîrfurile marii burghezii industriale și financiare, care gravitau din punct de vedere economic în jurul marilor bănci cu capital național și care dirijau activitatea Partidului național-liberal, și celelalte pături ale burgheziei, legate de capitalul străin, ale burgheziei mijlocii și mici, ale intelectualității și tărănimii (în special ale celei înstărite) care se aflaseră înainte de război în orbita electorală a Partidului național-liberal. Deplasarea acestor forțe social-politice spre alte partide și grupări politice a îngustat sensibil baza electorală a partidului liberal, cu toată strădania liderilor lui de a afișa programe „democratice“, „naționale“, „de armonie între clase“ etc. Acest fapt a constituit una din cauzele pentru care partidul liberal, aflat la guvern în perioada noiembrie 1918—septembrie 1919, a fost nevoit să amîne de șase ori alegerile parlamentare, deși se angajase să „dezlege imediat, fără întîrziere și fără rezerve“ ³ votul universal și reforma agrară.

Dîndu-și seama că alegerile parlamentare nu mai puteau fi amînate mult timp, din cauza presiunilor opiniei publice, liberalii s-au retras de la conducerea țării, lăsînd în locul lor guvernul prezidat de general Arthur Văitoianu, în aparență neutru, dar care, în fond, a făcut totul pentru a asigura victoria în alegeri a liberalilor. Avînd asigurat sprijinul aparatului de stat și al unei guvernări bazate pe starea de asediu, cenzură și decrete-legi, liberalii și-au intensificat acțiunile de amăgire a maselor prin promisiuni de „satisfacere a intereselor și aspirațiilor celor mai largi pă-

² Vezi : Marcel Ivan, *Evoluția partidelor noastre politice*, Sibiu, 1933, tabelul nr. IV ; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România. 1918—1921*, Editura politică, București, 1971.

³ „Viitorul“, nr. 3191, din 2/15 decembrie 1918.

turi de la orașe și sate”⁴. Chiar dacă bănuiau că în noul parlament vor intra mulți reprezentanți ai partidelor din provincii — arăta N. Iorga —, liberalii erau convinși că în România veche, succesul va fi hotărâtor în favoarea lor⁵.

Dar, spre marea lor surprindere, rezultatul alegerilor a fost nefavorabil pentru partidul liberal. El n-a putut obține decât 21,98% din numărul voturilor, revenindu-i 103 locuri în cameră⁶. Era pentru prima dată în istoria României când aparatul de stat nu izbutise să asigure o majoritate parlamentară partidului care dirija.

Pentru partidul național-român, reprezentant al burgheziei Transilvănene, alegerile din noiembrie 1919 au constituit prilejul de încadrare și consacrare a sa în sistemul partidelor politice din România postbelică. Prezentându-se în fața corpului electoral cu antecedentele luptei duse pentru desăvârșirea statului național unitar român, cu aureola „Declarației de la Alba Iulia”, pe care în chip demagogic o prezenta acum ca pe propriul său program politic, Partidul național român a dominat viața politică din Transilvania în preajma și în timpul primelor alegeri parlamentare organizate pe baza votului universal.

Cu toate că pînă în toamna anului 1919, cînd urmau să aibă loc alegerile, nu aplicaseră aproape nimic din prevederile înscrise sub presiunea maselor în istorica „Declarație” de la 1 decembrie 1918, ci, din contra, reușiseră să îngusteze chiar și prevederile de aplicare a legilor agrare și electorale, liderii P.N.R. nu s-au sfiit să vină în fața maselor cu noi promisiuni, pe care le-au fluturat în timpul campaniei electorale. Calul de bătaie îl constituia necesitatea „solidarismului politic” și a „omogenității” acestui partid, care, în fond, trebuia să țină piept avîntului revoluționar al maselor muncitoare de la orașe și sate, puternicelor frămîntări și regroupări ale forțelor de clasă, penetrației economice și politice a burgheziei de dincoace de Carpați. În acest scop, ei au modificat și prevederea „Declarației de la Alba Iulia” care stabilea „votul obștesc, direct, egal și secret în mod proporțional pentru ambele sexe de la vîrsta de 21 de ani în sus”, în sensul excluderii femeilor de la dreptul de vot, și au introdus sistemul „majorității absolute”, prin care, în cazul prezentării unei singure candidaturi, președintele biroului electoral avea dreptul să aleagă, prin aclamații, fără a se mai face votarea⁷. Referindu-se la conținutul acestei legi, Iuliu Maniu nu se sfia să declare că prin ea „s-a găsit un sistem care ne permite ca la alegerile pentru Constituantă, noi de dincolo de Carpați să pășim uniți și în număr cît mai mare”⁸.

Fără îndoială, adoptarea acestei legi care a determinat retragerea reprezentanților Partidului socialist din Marele Sfat și din Consiliul Dirigent și hotărîrea ulterioară a Congresului extraordinar al Partidului socialist de a se abține de la alegeri, a oferit Partidului național român posibilitatea de a se prezenta singur în alegerile parlamentare, neavînd la acea dată în Transilvania contracandidaturi din partea vreunui partid.

⁴ „Viitorul”, nr. 3290, din 6 octombrie 1919.

⁵ N. Iorga, *Supt trei regi*, București, 1932, p. 324.

⁶ Marcel Ivan, *Op. cit.*, tabelul nr. IV.

⁷ „Patria”, nr. 139, din 9 august 1919.

⁸ „Patria”, nr. 142, din 13 august 1919.

În aceste condiții, cum era de așteptat, alegerile parlamentare din noiembrie 1919 au adus Partidului burgheziei transilvănene, pe plan provincial, o majoritate absolută de voturi (99%), revenindu-i cel mai mare număr de locuri în parlament — 199, insuficient însă pentru a deține majoritatea parlamentară și a forma, astfel, singur guvernul.

Frământările sociale ce au avut loc în acești ani, înfruntările și regroupările politice din sinul claselor dominante, lupta țărănimii pentru pământ în condițiile adâncirii contradicțiilor sociale și a accentuării procesului de stratificare a țărănimii, au permis înființarea, la sfârșitul anului 1918, a Partidului țărănesc, expresie a dorinței păturilor burgheziei sătești și a micii burghezii orășenești de a-și asigura, în condițiile adoptării legii votului universal, un organism politic propriu, în măsură să le reprezinte cu fidelitate interesele social-economice și politice.

Prezentându-se a fi reprezentantul autentic și exclusiv al intereselor întregii țărănime, care reprezenta peste 80% din populația țării, afișind programe politice în care erau incluse reforme cu un real conținut democratic, afirmând principiul luptei de clasă, acest partid a reușit destul de repede să grupeze în jurul său importante mase de țărani, rolul principal revenind unei părți a burgheziei sătești, aflată în fruntea obștilor, băncilor și cooperativelor sătești, unii intelectuali care doreau în mod sincer ridicarea păturilor nevoiașе de la orașe și sate, o parte a burgheziei mici și mijlocii de la orașe, ca și pe unii reprezentanți ai burgheziei și moșierimii care jucaseră un rol secundar în cadrul altor partide și grupări politice.

Deși actul de naștere oficial al Partidului țărănesc poartă data de 5 decembrie 1918 iar procesul constituirii lui ca organism politic la nivelul întregii țări a durat pînă către finele anului 1921, apariția și afirmarea lui ca partid independent în sistemul partidelor politice ale țării au făcut-o alegerile parlamentare din 1919.

Folosindu-se de starea de nemulțumire generală a maselor populare față de politica de aminare a aplicării reformelor sociale, îndeosebi a reformelor agrare și electorală, liderii țărăniști au deschis în preajma alegerilor parlamentare o campanie de demascare a vechilor partide politice burgheze, fluturînd lozinca luptei de clasă pentru deplina eliberare a țărănimii și muncitorimii, pentru înfăptuirea unor reforme social-politice radicale, unele copiate din programul de luptă al partidului clasei muncitoare.

În acest climat, partidul țărănesc a reușit să obțină la alegerile din noiembrie 1919, 45,8% din totalul voturilor, revenindu-i 130 de mandate în parlament. Acest succes electoral l-a consacrat definitiv ca partid, situîndu-l prin programul, doctrina, baza sa socială și de clasă în flancul stîng al forțelor politice burgheze din acea vreme.

În sistemul principalelor partide politice care au acționat în România în acel timp, un rol însemnat a dobîndit Liga poporului, înființată la Iași, la 1 aprilie 1918, din inițiativa unui grup de politicieni desprinși din Partidul conservator, în furte cu C. Argetoianu, și a unui grup de ofițeri superiori, în frunte cu generalul Al. Averescu, și transformată, în aprilie 1920, în Partidul poporului.

Caracterizînd scopul și compoziția socială a acestei grupări, N. Iorga spunea: „Liga poporului este copila născută din nelegiuirea împerechere a

celor mai negustorești socoteli de reabilitare politică a unora pe pojghița popularității unui «brav» general. Niciodată nu s-a mai văzut un minunat mozaic politic ca Liga poporului a d-lui general Averescu⁹.

Speculînd starea de nemulțumire și de revoltă generală a maselor, folosindu-se de numele generalului Averescu, căruia în timpul războiului i se crease o mare popularitate, mai ales în rîndul ostașilor țărani, cărora li se promisese reforma agrară, erijîndu-se în „salvatorii” poporului, liderii acestei grupări au afișat în campania electorală o serie de programe demagogice, care ajungeau pînă la amenințarea „cu revoluția” a celor care „se făceau vinovați de dezastrul țării”. Aceasta le-a adus repede o popularitate în rîndurile țărănimii și ale micii burghezii orășenești, devenind, la sfîrșitul anului 1919 și începutul anului 1920, gruparea politică burgheză cu cea mai largă influență.

Urmărind să ajungă cit mai repede la guvern, generalul Averescu a înzestrat, în preajma alegerilor, gruparea sa politică cu un program prin care încerca să satisfacă interesele tuturor claselor sociale și, în primul rînd, ale grupării lui, extrem de eterogenă. În același scop, Liga poporului a inițiat o serie de combinații politice cu aproape toate partidele și grupările politice, pe care încerca să le coordoneze în acțiunea de salvare a regimului politic existent. Drumul spre guvernul ieșit din primele alegeri parlamentare i se părea generalului Averescu că îi este deja deschis.

Demisia cabinetului liberal la 12 septembrie 1919 și aducerea guvernului marionetă Văitoianu, a produs asupra lui Averescu o decepție atît de mare, încît a reînceput seria amenințărilor cu „revoluția”, cu „ridicarea satelor asupra Bucureștiului” etc.¹⁰ În acest climat, frunțașii Ligii poporului au hotărît, la 2 octombrie 1919, sabotarea alegerilor prin abținerea de la vot. Încercînd să dea acestei acțiuni o coloratură de „stînga”, ei au încercat o serie de tratative cu grupările mai democratice și chiar cu partidul socialist¹¹.

Deși conducerea Ligii poporului hotărîse boicotarea alegerilor, o serie de organizații locale nu s-au supus acestei hotărîri, reușind să impună un număr de 7 deputați în parlament. Prin abținerea de la primele alegeri parlamentare, Liga poporului nu realizase, practic, nimic, ba, din contra, cum mărturisea C. Argetoianu mai tîrziu, hotărîrea luată „poate fi considerată actul de deces al Ligii poporului, deoarece din urnele rămase vacante s-a născut țărănismul”¹².

Fenomenul caracteristic și semnificativ pentru frămîntările social-politice din acești ani îl constituie avîntul revoluționar al maselor, îndeosebi al clasei muncitoare, al partidului său politic, care, prin luptele desfășurate într-un înalt spirit de combativitate, prin revendicările social-politice înscrise în programul revoluționar de transformare radicală a orînduirii sociale, s-a manifestat ca forța de avangardă a societății românești.

⁹ „Neamul românesc”, nr. 133, din 26 iunie 1920.

¹⁰ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Op. cit.*, p. 219.

¹¹ *Dezbaterile Adunării Deputaților* (Sesiunea noiembrie 1919 — martie 1920), p. 412 — Cuvîntul lui Toma Dragu; C. Titel-Petrescu, *Socialismul în România*, București, 1940, p. 314; Arhiva C.C. al P.C.R., fondul Constantin Argetoianu, p. 64—70.

¹² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul Constantin Argetoianu, p. 219.

Creșterea avântului mișcării revoluționare, numeroasele greve, mitinguri și manifestații în timpul cărora masele au ajuns, nu o dată, să stăpânească strada, luptele din 13 decembrie 1918 au demonstrat voința proletariatului român de a cuceri pe cale revoluționară drepturi și libertăți democratice, de a imprima dezvoltării sociale o orientare corespunzătoare intereselor celor ce muncesc. Partidul socialist devenise un partid politic de masă, fiind singurul dintre partidele politice care la acea dată avea organizații în întreaga țară. Mișcarea socialistă se afirma ca o largă mișcare de masă, care cuprindea proletariatul și antrena în sfera sa de luptă pentru transformări sociale radicale însemnate păături muncitoare, neproletare.

Concentrarea atenției opiniei publice românești asupra Partidului socialist, a programului său de transformare revoluționară a societății era determinată de creșterea rîndurilor și combativității clasei muncitoare, de abordare realistă a problemelor majore ale dezvoltării societății, înscrise în documentele sale programatice.

Începînd din vara anului 1919, după adoptarea programului electoral, Partidul socialist și-a concentrat atenția în direcția participării la campania electorală, urmărind să facă cunoscut programul său de luptă unor categorii sociale tot mai largi și să demaște, prin toate mijloacele, politica nedemocratică a partidelor burgheze și caracterul represiv al guvernelor aflate la cîrma țării. Votul universal și parlamentul ce urma să se formeze în urma alegerilor trebuiau să constituie pentru clasa muncitoare și socialiștii români o formă de a participa direct la dezbaterile principalelor probleme care se puneau în fața țării, un mijloc de presiune asupra claselor dominante de a aplica reformele sociale anunțate, ca și o posibilitate pentru noi cuceriri economice, sociale și politice, o tribună de demascare a racilelor regimului burghezo-moșieresc.

Măsurile represive luate împotriva socialiștilor, limitarea dreptului de vot, prin excluderea femeilor și a altor categorii sociale, interzicerea dreptului de întrunire, impunerea cenzurii represive, menținerea sub diferite forme a stării de asediu, împiedicarea candidaților socialiști de a participa la adunările electorale, măsuri menținute și înăsprite în timpul guvernării Văitoianu, au determinat Comitetul Executiv al Partidului socialist, întrunit în zilele de 13—14 octombrie 1919, să adopte hotărîrea de abținere a Partidului socialist de la alegerile parlamentare¹³.

Hotărîrea Partidului socialist, în acord cu Liga poporului și cu conservatorii naționaliști, a constituit, după părerea noastră, o eroare de tactică politică, chiar dacă socialiștii nu vizau prin aceasta refuzul de a participa la viața politică sau parlamentară, ci, în primul rînd, asigurarea condițiilor pentru desfășurarea unor alegeri libere pe baza votului universal. Participarea la alegeri a Partidului socialist, cu forța și influența pe care o dobîndise asupra maselor, în conjunctura frământărilor politice din primii ani postbelici, cînd era vădită orientarea spre stînga a unei părți însemnate a corpului electoral, ar fi determinat o pondere mult mai mare a forțelor democratice în parlament, ar fi adîncit conținutul democratic

¹³ În această problemă vezi lucrarea: *Crearea Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1971, p. 224—227; Georgeta Tudoran, *Partidul socialist din România și alegerile parlamentare din anii 1919 și 1920*, în „Anale de istorie”, nr. 1/1973, p. 109—115.

al reformelor preconizate, ar fi dat mai multă stabilitate și operativitate primului parlament ieșit din sufragiul universal, ar fi contribuit și mai mult la izolarea principalelor partide și grupări politice ale burgheziei și moșierimii. Tocmai de aceea, o serie de organizații și militanți socialiști au trecut peste hotărîrea Comitetului Executiv și au votat candidații socialiști. Așa se face că la alegerile din noiembrie 1919 Partidul socialist a întrunit 271 727 voturi, obținind 7 mandate în parlament ¹⁴. După mai bine de două decenii se auzea din nou în parlamentul României cuvîntul reprezentanților clasei muncitoare.

O privire de ansamblu asupra numărului de mandate obținute de partidele politice, la primele alegeri organizate pe principiul votului universal, se prezintă astfel :

Partidul	Mandate
Conservator-progresist	16
Conservator-naționalist	—
Național-liberal	103
Național-român	199
Țărănesc	130
Liga poporului	7
Socialist din România	7
Naționalist-democrat (Iorga)	27
Alte partide și grupări politice	79
TOTAL	568
Total votanți	1.916.225
Participanți la vot în %	69,1
Voturi neexprimate	591.622 (30,9%)
Anulate	30,2%

Analizînd rezultatul primelor alegeri parlamentare din România ajungem la concluzia că ele au reprezentat, în fapt, o victorie a forțelor cu o orientare mai democratică din România acelor ani. În același timp — așa cum sublinia C. Dobrogeanu-Gherea — ele au „nimicit un sistem politic bazat pe ignobila lege electorală a celor trei categorii cenzitare. Într-oaregă această șandramă — continua Gherea — care a otrăvit viața noastră politică de aproape o jumătate de veac, a fost nimicită” ¹⁵.

Alegerile parlamentare din noiembrie 1919 au reflectat procesul frămîntărilor și regroupărilor politice ce au avut loc în viața statului român, după desăvîrșirea unității naționale, spiritul de regenerare și reasezare a

¹⁴ „Monitorul oficial”, nr. 173, din 20 noiembrie 1919, p. 11.

¹⁵ „Lumea nouă”, din 1 decembrie 1919.

vieții politice pe baze noi, care să corespundă năzuințelor maselor populare pentru drepturi și libertăți democratice, ca și perspectivele de dezvoltare viitoare a României. Ele au dat, în cea mai mare parte, câștig de cauză partidelor care luaseră ființă în cursul acestui proces de frământări sociale și politice sau își desfășuraseră activitatea în celelalte provincii românești aflate pînă în 1918 sub stăpînirea străină. Pe bună dreptate, un politician al timpului consemna : „Toată lumea era dornică de ceva nou și cerea să vină la cîrmă oameni noi, toată lumea se arăta sătulă de oameni vechi... pretutindeni se dorea o schimbare, o reinnoire”¹⁶, iar V. Madgearu aprecia alegerile ca „o protestare împotriva sistemului de cîrmuire a țelurilor politice ale partidelor oligarhice și o îndreptare către formațiunile politice noi nu numai din vechiul Regat, dar și din noile provincii”¹⁷.

Alegerile din 1919 au marcat un reviriment în practica vieții politice din România. Creșterea numărului de partide politice exprima necesitatea integrării corpului electoral în viața politică pe baza principiilor votului universal și, în același timp, necesitatea integrării și reprezentării în viața politică a tuturor provinciilor istorice românești. În acest sens, parlamentul rezultat din aceste alegeri a reunit, pentru prima oară, reprezentanți din toată țara.

Intrucît în confruntarea electorală din noiembrie 1919 nici un partid politic nu reușise să obțină o majoritate parlamentară pentru a forma guvernul, trebuia găsită o formulă care să permită coalizarea principalelor partide pe baza unui program unic de guvernămînt, din rîndul cărora să se formeze și guvernul. După o serie de tratative și combinații politice s-a ajuns, la 25 noiembrie 1919, la constituirea unui „Bloc parlamentar” format din reprezentanții a cinci partide, printre care Partidul național român, Partidul țărănesc și Partidul național-democrat.

Din sînul „Blocului parlamentar” a fost ales un comitet, în care au intrat, printre alții : I. Borcea, Paul Bujor, V. Goldiș, Șt. C. Pop, Pan Halippa, I. Inculeț, N. Iorga, I. Mihalache, I. Maniu, Al. Vaida-Voevod ș.a.¹⁸, însărcinat cu întocmirea actului constitutiv și programul comun de acțiune, care a devenit și programul viitorului guvern.

Analizînd compoziția de clasă a partidelor unite în „Blocul parlamentar”, observăm că în cadrul lor predominau elementele legate în primul rînd de interesele burgheziei mijlocii, că existau chiar puternice poziții de stînga, legate de mica burghezie, intelectualitatea democratică, păturile țărănimii etc. Ca președinte al Parlamentului a fost ales N. Iorga, iar al Senatului Paul Bujor. Tocmai de aceea, socialiștii români au apreciat just compoziția parlamentului ales în noiembrie, posibilitățile, ca și limitele lui. De la tribuna acestui parlament, în numele Partidului socialist din România, deputatul Gh. Cristescu, recunoscînd parlamentul ales și azeziunea socialiștilor la actul de desăvîrșire a unității statului român, declara : „Partidul socialist din România a fost din toate vremurile pen-

¹⁶ I. Rusu-Abrudeanu, *Păcatele Ardealului față de sufletul vechiului regat*, București, 1930, p. 470.

¹⁷ „Țară nouă”, nr. 74, din 19 noiembrie 1919.

¹⁸ „Patria”, nr. 227, din 1 decembrie 1919.

tru alipirea pe această cale democratică, plebiscitară a tuturor ținuturilor românești..."¹⁹

Din sinul „Blocului parlamentar“ a fost ales la 5 decembrie 1919 guvernul prezidat de Al. Vaida-Voevod. Ca exponent al acestei coaliții de forțe democratice și sub presiunea luptei maselor populare, guvernul a anunțat programul de guvernare, care era și programul „Blocului parlamentar“²⁰. Salutînd instalarea noului guvern, ziarul socialist „Lumea nouă“ scria la 8 decembrie 1919: „Trăiască libertatea! Primim cu acest strigăt noul guvern, nu ca o salutare de mulțumire, ci ca o pretenție către dînsul, a maselor muncitoare din întreaga Romînie nouă“²¹.

Programul de guvernare, după ce preciza că „Blocul parlamentar“ s-a înfăptuit pentru garantarea unui regim democratic, național, că Adunarea națională are mandatul de a revizui Constituția, anunța: imediată reformă agrară cu acordarea de păduri și izlazuri în fiecare sat, reforma administrativă, desființarea jandarmeriei și înlocuirea ei cu o miliție de stat la dispoziția organelor administrative, unificarea monetară, desființarea impozitelor pe articole de primă necesitate, introducerea impozitului progresiv pe venit, revizuirea averilor și confiscarea celor făcute prin fraudă în timpul războiului, iar pentru muncitori dreptul de asociere, asigurarea salariului minim, 8 ore de muncă, salariu egal la muncă egală, contract colectiv etc.²² Prin conținutul programului sau prin compoziția socială a majorității membrilor care-l formau, Cabinetul Vaida-Voevod se prezenta ca un guvern burghez cu o vădită orientare democratică, în măsură să legislaze o serie de reforme ce interesau păturile largi ale maselor populare. Pe bună dreptate ziarul „Socialismul“ scria că: „Înfăptuirea acestui program ar fi însemnat o ruptură cu trecutul și un pas spre democratizarea țării“²³.

Dar guvernarea „Blocului parlamentar“ a trebuit de la început să facă față unor puternice presiuni din partea „oposiției“, grupată și dirijată de liberali și cercurile palatului, a vanității și popularității generalului Averescu, lezat de rezultatul imprevizibil al alegerilor, ca și de manevrele și opoziția elementelor de dreapta, reprezentanți ai burgheziei și moșierimii, pătrunse în guvern, ca: Victor Bontescu, Aurel Vlad, A. Mihaly, St. C. Pop ș.a., care făceau totul pentru a se opune reformelor „prea exagerate“. În același timp, trebuie să arătăm că „Blocul parlamentar“ nu reprezenta o organizație politică încheată, cu un program concret de guvernămînt, acceptat de toate partidele și liderii coalițați în el. Referindu-se la acest aspect, C. Stere, unul dintre fruntașii țărăniști, militant pentru constituirea unui partid democratic de masă, nota: „Curențele democratice nu ieșiseră încă din faza de formațiune, neavînd nici o organizație încheată, nici conducere fermă, nici vreo ideologie precisă“²⁴.

¹⁹ *Dezbaterile Adunării Deputaților*, ședința din 24 noiembrie 1919.

²⁰ Din guvernul Al. Vaida-Voevod, instalat la 5 decembrie, făceau parte, printre alții: Aurel Vlad, Octavian Goga, Ion Inculeț, Pan Halippa, dr. Ioan Cantacuzino, Ion Nistor ș.a.

²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 28, anul 1919, mapa nr. 1, fila 22.

²² *Dezbaterile Adunării Deputaților*, ședința din 6 decembrie 1919.

²³ „Socialismul“, nr. 285, din 21 decembrie 1919.

²⁴ C. Stere, *Documentări și lămuriri politice*, Editura „Adevărul“, București, 1930, p. 66.

Toate acestea au permis forțelor politice din opoziție să înceapă din primul moment manevrele pentru compromiterea și înlocuirea „Blocului parlamentar“.

Semnalul a fost dat de generalul Al. Averescu care, înțelegând că prin abținerea de la alegerile parlamentare nu realizase aproape nimic, ci, din contra, era pe punctul de a-și reduce din popularitatea pe care o avea, mai ales după constituirea „Blocului parlamentar“ și a guvernului Vaida, a recurs la o stratagemă. Astfel, în urma întrevederilor pe care le-a avut cu Iuliu Maniu și cu Al. Vaida-Voevod, el s-a declarat de acord cu recunoașterea parlamentului izvorât din alegeri, cu realizarea integrală a programului „Blocului“, acceptând să participe în cabinetul Vaida dacă i se oferă portofoliul internelor. Mobilul acceptării a fost dezvăluit chiar de Averescu : „Am primit Ministerul de interne ca o încercare. Dacă reușesc să obțin dizolvarea Camerelor de la rege, rămân dacă nu reușesc, îmi dau demisia“²⁵. Nereușind să-și atingă țelul, Averescu își prezentă demisia după 11 zile. „O numire ridicolă și o demisie ridicolă, iată bilanțul unei aventuri care a decepționat pe mulți“ — nota în memoriile sale C. Argetoianu²⁶.

Demisia din guvern a generalului Averescu, urmată la scurt timp de cea a lui Octavian Goga, n-a dus la căderea guvernului, ci doar la o remaniere a lui prin intrarea în guvern, la 16 decembrie, a lui Ion Barcea (numit la Ministerul cultelor și instrucțiunii), I. Mihalache (la Ministerul agriculturii și domeniilor) și a dr. Nicolae Lupu (la Ministerul de interne)²⁷, ceea ce a dat un plus de vigoare guvernului Vaida pe calea înfăptuirii reformelor.

Sub presiunea luptei maselor populare, în continuă creștere, pentru aplicarea reformelor, guvernul Vaida a fost nevoit să acorde concesiile maselor populare. Astfel, în ianuarie 1920, guvernul desființează starea de asediu și cenzura în majoritatea regiunilor țării, decretează desființarea comandamentelor militare din gări, suprimarea curților marțiale, retragerea gărzilor militare din întreprinderi ș.a.²⁸. În același timp, guvernul a depus parlamentului unele proiecte de legi de interes general, ca : proiectul de lege pentru reglementarea chirii, care urma să modifice legea măsurilor excepționale din septembrie 1915, legea privind intensificarea vânzării moșiilor intrate în decretul de exproprierie și confiscarea pământurilor speculanților și cămătarilor, în scopul reconstituirii proprietății existente la 15 august 1916, proiecte de legi privind reglementarea situației orfanilor și văduvelor de război, proiectul de lege prin care se recunoștea dreptul de liberă asociere în sindicatele profesionale, „legea pentru crearea unui impozit asupra ciștigului de război“ ș.a. Este suficient să arătăm că în perioada legislativă a „Blocului parlamentar“ au fost inițiate și prezentate aproape 90 de proiecte de legi²⁹.

Din multitudinea acestor legi, cele care au concentrat în cea mai mare măsură atenția parlamentului și a guvernului, dar, în același timp,

²⁵ Al. Averescu, *Uzurparea de la 4 iunie 1927*, București, 1929, p. 112.

²⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul Constantin Argetoianu, p. 287.

²⁷ D. Costescu, *Fazele ministeriale în România*, București, 1936, p. 105.

²⁸ Vezi : Clara Cușnir Mihailovici, Florea Dragne, Gheorghe Unc, *Mișcarea muncitorească din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1971.

²⁹ *Dezbaterile Adunării Deputaților* (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920).

au întâmpinat protestul vehement al grupărilor din opoziție, grăbind actul final al activității „Blocului parlamentar” și a guvernării Vaida, au fost legea pentru reformă agrară, prezentată de I. Mihalache, proiectul pentru modificarea legii jandarmeriei și legea chiriilor, prezentate de dr. N. Lupu.

În expunerea de motive la legea pentru reorganizarea jandarmeriei se arată că aceasta „este cerută din motive de ordin social, de evoluția vremurilor, de spiritul de democrație, deoarece vechea instituție, prin organizarea și atribuțiile ce îndeplinea, nu mai corespunde timpului în care trăim acum”³⁰. În realitate, scopul acestei legi era scoaterea jandarmeriei de sub ordinele Ministerului de război și ale Marelui Cartier General, aflate sub influența liberalilor, și trecerea ei direct și fără rezervă sub ordinul Ministerului de interne. De aici toată îndrjirea și opoziția reacțiunii liberale și a celorlalte elemente grupate în jurul ei. Prin legea chiriilor, guvernul încerca să reglementeze raporturile dintre proprietari și chiriași în sensul obligativității pentru toți posesorii de imobile urbane de a-și închiria plusul de spațiu, introducându-se o cotă de lux asupra persoanelor care nu vor renunța la surplus, precum și prelungirea obligatorie a termenului contractelor de închiriere pînă la 6 mai 1923 și reducerea cotei chiriei de la 40% la 20%³¹. Acest proiect de lege era apreciat de socialiști ca fiind „întemeiat pe condiții cu desăvîrșire democratice”³².

Tensiunea a atins punctul critic în momentul în care deputații țărâniști Grigore Iunian, la Cameră, și C. Spinișteanu, la Senat, au depus, din inițiativă parlamentară, proiectul de lege pentru înfăptuirea reformei agrare.

Pornind de la faptul că 612 303 hectare nu erau prevăzute a fi împărțite țăranilor, pentru care statul plătea anual o arendă de circa 15 milioane lei, și din care aproape 346 000 hectare nu s-au cultivat deloc, proiectul de lege a introdus unele principii noi de aplicare a reformei agrare față de „decretul Duca” din 1918.

Legea consfințea exproprierile făcute pînă acum, dar stabilea ca exproprierile noi să se facă pornind de la următoarele principii: exproprieră să se facă pe proprietar, nu pe proprietate, un proprietar neputînd avea decît o singură moșie; moșiile arendate timp de 10 ani, pînă în 1916, se expropriează în întregime; împrumietăritii pe baza legilor anterioare, care nu și-au cultivat singuri loturile, se deposează; se expropriează ceea ce trece peste 100 ha pămînt arabil, proprietarilor care nu au ferme, celorlalți lăsîndu-li-se cîte 250 ha în regiunile cu populație densă și 500 ha în regiunile cu populație rară³³.

Exproprieră trebuia continuată pînă ce fiecare țăran avea un lot de 3—5 ha, indivizibil (loturile puteau fi în unele regiuni pînă la 50 ha). Prețul urma să fie stabilit pe baza contribuțiilor plătite de proprietar la valoarea dinainte de 1916. Obștile se desființau, stabilindu-se pretutindeni proprietatea individuală. Exproprieră pășunilor și a pădurilor, care treceau în proprietatea statului etc.

³⁰ *Dezbaterile Senatului* (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920), ședința din 8 martie, p. 515.

³¹ *Ibidem.*, p. 590.

³² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, anul 1920, mapa nr. 114.

³³ *Dezbaterile Adunării Deputaților* (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920), ședința din 12 martie 1920, p. 1023 și urm.

Proiectul de lege agrară prezentat de deputații țărâniști, care depășea prevederile decretului anunțat de liberali și ar fi dus la consolidarea guvernului „Blocului parlamentar“, a amplificat campania de manevre pentru schimbarea cabinetului Vaida. Încă de la sfârșitul lunii februarie au avut loc tratative între C. Argetoianu, „mentorul“ Ligii poporului, și trimișii lui I. I. C. Brătianu : Vintilă Brătianu, I. G. Duca și C. Banu, în cursul cărora s-a obținut sprijinul partidului liberal pentru o guvernare Averescu, în schimbul garanției că acesta va păstra intact punctul de vedere liberal în problema agrară și, mai ales, că nu va aduce prejudicii întreprinderilor bancare și industriale conduse sau controlate de liberali³⁴. Acceptînd mandatul încredințat de liberali, Averescu, în goana după guvern, a devenit un pion folosit de diplomația liberală pentru răsturnarea guvernului Vaida, a „Blocului parlamentar“ și dizolvarea parlamentului, pentru măsuri represive îndreptate împotriva mișcării muncitorești, a maselor populare.

Înspăimîntați de creșterea acțiunilor greviste și de amploarea manifestațiilor de stradă ale maselor largi populare, în așteptarea reformelor, fiind hotărîți să nu permită trecerea prin parlament a unor legi care depășeau limitele acceptate de ei, avînd pus la punct acordul cu gl. Averescu, liberalii au cerut regelui să înlăture guvernarea „Blocului“ și să aducă un „guvern tare“ în măsură să „restabilească ordinea“. Refuzul regelui de a semna proiectele de legi și respingerea cererii de audiență a lui I. Mihalache și dr. N. Lupu au determinat demisia acestora, urmată la 13 martie 1920 de demisia întregului cabinet Vaida.

Înlăturarea guvernului „Blocului parlamentar“ marchează începutul contraofensivei cercurilor reacționare împotriva tendinței de democratizare a vieții politice românești, impuse de avîntul revoluționar al maselor din primii ani postbelici. Referindu-se la felul cum a fost înlăturat guvernul Vaida, N. Iorga spunea : „Ceea ce s-a făcut este pentru mine o crimă de stat. Nici o sentinelă n-a fost ucisă mai mișelește la postul său de onoare, decît a fost doborît primul slujbaş al țării, ieșit din cele dintîi Camere ale României unite, cele dintîi adunări ale sufragiului universal, cele dintîi organe legislative, de către asociația oamenilor care reprezenta reacțiunea în cea mai periculoasă formă demagogică“³⁵.

Problemele economice, sociale și politice care se cereau urgent rezolvate în primii ani postbelici, lipsa de omogenitate a guvernului, ca și lipsa de coeziune și de operativitate în înfăptuirea reformelor, politica de echilibrare între masele populare și opoziția reacționară au dus la elaborarea decretului de dizolvare a parlamentului și de înlăturare a guvernului, decret „pus de I. I. C. Brătianu în mîinile regelui spre semnare, ca să-l citească generalul Averescu“³⁶.

Martie 1920 marchează începutul unei etape de ofensivă a claselor dominante împotriva cuceririlor maselor populare din anii anteriori. Referindu-se la aceasta, revista „Lupta de clasă“, organul teoretic al Partidului Socialist din România, atrăgea atenția maselor muncitoare : „Ave-

³⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul Constantin Argetoianu, p. 135.

³⁵ N. Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, București, 1934, vol. III, p. 39.

³⁶ *Ibid.*

rescu este reprezentantul și omul burgheziei disperate. O ofensivă de clasă — iată ce așteaptă burghezia înnebunită de spaimă de la acest regim“.

Prin semnificația lor, alegerile generale din noiembrie 1919 și guvernarea „Blocului parlamentar“ marchează un moment distinct, care ajută la stabilirea coordonatelor politice ce au jalonat istoria României în perioada interbelică.

Punînd capăt perimatului sistem de vot cenșitar și mecanismului de guvernare de pînă atunci a țării, alegerile din noiembrie 1919, cu toate limitele și îngrădirile sub care s-au desfășurat, au constituit prima confruntare electorală directă dintre forțele populare, democratice și forțele reacționare, în cursul căreia s-a conturat viitoarea structură ce va caracteriza viața politică din România, atît sub raportul cuprinderii și includerii tuturor provinciilor românești, cît și a prezenței forțelor democratice în viața politică.

Guvernarea „Blocului parlamentar“ a constituit expresia tendințelor de regenerare și reorganizare a vieții politice din România pe coordonatele impuse de noul cadru de dezvoltare a statului național unitar român, de necesitatea unor reforme economice, politice și sociale, menită să asigure progresul general de dezvoltare a României în anii ce au urmat.

Istoria și practica socială

MARIN BADEA

Apariția marxismului a reprezentat o revoluție pentru gândirea umană în totalitatea planurilor sale de manifestare. Istoria a devenit cu adevărat știință numai după abordarea acesteia de către Marx și Engels. Chiar dacă înaintea genialilor întemeietori ai filozofiei materialist-dialectice și istorice au existat gânditori și istorici care au ajuns să formuleze explicații cu caracter materialist pe marginea unor fenomene istorice¹, acestea erau dispartate și nu se încadrau într-o viziune filozofică unitară.

O trăsătură distinctivă a transformării istoriei în știință a constituit-o punerea ei în slujba practicii revoluționare, a găsirii căilor de realizare, prin luptă, a progresului social. Dacă până la Marx și Engels științele pozitive au făcut progrese ample în dezvăluirea tainelor naturii, contribuind direct la eliberarea tot mai accentuată a omului de sub forța oarbă a acesteia, atingerea libertății sociale rămăsese încă un deziderat; practica socială continua să se desfășoare obiectiv dar inconștient, oamenii făurindu-și pe mai departe istoria fără a ști că sînt nu numai actorii, dar și creatorii ei.

Fundamentînd științific teoria menită să ghideze acțiunea socială pentru cucerirea libertății reale a omului, Marx și Engels au fost interesați de cunoașterea reală, științifică a istoriei societății, întrucît, așa cum scria Marx în aceeași perioadă, numai „acolo unde încetează speculația, adică în fața vieții reale, începe [...] știința adevărată, pozitivă, înfățișarea activității practice, a procesului practic de dezvoltare a oamenilor”².

Evident că dacă sensul profund al relației dialectice dintre istorie ca știință, dintre conștiința istorică ca reflectare a istoriei reale și conținutul practicii sociale n-a putut fi dezvăluit decît de marxism, nu-i mai

¹ „Francezii și englezii — scriau Marx și Engels în *Ideologia germană* — deși înțelegeau într-un mod extrem de unilateral legătura acestui fapt cu așa-numita istorie, mai ales atîta timp cît au fost captivii ideologiei politice, au făcut totuși primele încercări de a da istoriografiei o bază materialistă, scriind cei dintîi istoria societății civile, a comerțului și a industriei” (Marx, Engels, *Opere*, vol. 3, Editura politică, București, 1958, p. 29).

² *Ibidem*, p. 27—28.

puțin adevărat că imaginea trecutului și, în fapt, conștiința istorică a fiecărui popor, cu dimensiunile și structurile specifice pe care i le-a conferit fiecare orinduire social-economică, a jucat, de la constituirea disciplinei istorice, și continuă să joace un rol activ în societate, ghidînd într-o direcție sau alta acțiunile politice, corijîndu-le în funcție de experiențele istorice mai depărtate sau mai apropiate de prezent.

„Cercetarea istorică — apreciază secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, departe de a constitui o investigare cu caracter strict documentar a trecutului, este în bună măsură — așa cum arată viața — și o știință a prezentului. Istoria oferă concluzii și învățăminte despre marile procese ale dezvoltării societății, ale existenței popoarelor de-a lungul timpului, punînd în evidență atît ceea ce a fost valoros, progresist și a servit mersului înainte al societății, cît și piedicile ridicate de-a curmezișul evoluției și care au costat scump umanitatea, au întîrziat progresul unor națiuni. Rezultatele cercetărilor istorice sînt de natură să ajute omenirea contemporană să înțeleagă mai bine legile obiective care guvernează societatea, necesitatea de a acționa în spiritul cerințelor progresului. De asemenea, istoria este chemată să sprijine, prin concluziile sale, perfecționarea organizării societății de azi, relațiile dintre state și națiuni, conc lucrarea pașnică dintre toate popoarele lumii“³.

Istoricii, în general, n-au abdicat de la misiunea socială ce le reve-nea, prin opera lor n-au realizat o imagine gratuită a trecutului, desprinsă de intenția, mai mult sau mai puțin declarată, de a influența conștiința contemporanilor în sensul concepțiilor claselor pe care le reprezentau, de a-i mobiliza în vederea realizării unui obiectiv social-politic. De la Homer, Tucidide, Tit Liviu și Tacit la Rousseau, Voltaire sau Hegel, de la Michelet, Bălcescu, Kogălniceanu, Iorga și mulți alții la reprezentanții de frunte ai istoriografiei contemporane, gînditorii care s-au oprit asupra istoriei au fost convinși, în condițiile epocii în care și-au desfășurat activitatea, că prin opera lor contribuie la instruirea omului în sensul amintit, că istoria, în calitatea ei de *magister vitae*, este „o filozofie care instruește prin exemplu“. Istoria le apărea ca disciplina ce contribuie la cunoașterea tezaurului de experiență acumulată prin efortul generațiilor anterioare, prilejuind reflecții menite a-i ajuta în rezolvarea problemelor ridicate de cursul vieții politice. Pentru Nicollo Machiaveli, exemplul trecutului, prin intermediul reflecției, trebuia să servească prezidiunii, anticipării viitorului. Remarcabili istorici români îi confereau aceeași semnificație. Este concludent în acest sens exemplul lui Mihail Kogălniceanu, care scria în *Introducerea* la „Arhiva românească“ : „Istoria românească să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naționalității noastre. Într-însa vom învăța ce am făcut și ce avem să mai facem ; printr-însa vom prevedea viitorul, printr-însa vom fi români, căci istoria este măsura sau metrul prin care se poate ști dacă un popor propășește sau dacă se înapoiază. Întrebați, dar, istoria și veți ști ce sîntem, de unde venim și unde mergem“⁴.

³ Nicolae Ceaușescu, *Mesaj adresat participanților la cel de al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine, în România pe drumul cons'ruirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 423—424.

⁴ Mihail Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, Editura politică, București, 1967, p. 101.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, conștiința istorică modernă, în expresia ei pozitivistă pornind de la ideea că în derularea sa continuă mișcarea istorică are sensul unei schimbări totale și ireversibile, a început să considere că experiența zilei de ieri nu este aptă pentru a servi prezentului decât într-o măsură foarte limitată. Reprezentantii istoriografiei pozitiviste au apreciat ca cert faptul că „ceea ce s-a produs ieri nu va reveni miine“, ba, mai mult, că un eveniment, neantrenând aceleași personalități în aceleași condiții, nu va putea conduce la rezultate identice și, în consecință, lecția trecutului este inoperantă în efortul de a prevedea viitorul. Abandonând ideea conform căreia cultivarea istoriei ar putea servi anticipării viitorului, pozitivismul și-a pus toate speranțele în sociologie, pe care a lipsit-o însă de perspectiva istorică, văduvind astfel conținutul concluziilor ce s-ar fi putut obține în cunoașterea socială pe baza rezultatelor cercetării sociologice. S-a creat, astfel, teren pentru ideea nejustă că dacă nimic nu împiedică pe un jurist care nu cunoaște istoria dreptului să fie un bun practician în împărțirea dreptății, tot astfel un sociolog, un economist sau chiar un filozof pot întreprinde, fără riscuri și cu rezultate eficiente, analiza societății contemporane, chiar dacă nu realizează o cunoaștere în prealabil a trecutului istoric mai depărtat sau mai apropiat. „Omul politic — scria nu demult profesorul universitar american Roland N. Stromberg — a cărui privire scrutătoare sondează orizontul în căutarea citorva jaloane pentru a-l călăuzi în deciziile sale, n-are nici o nevoie să-l convoace pe istoric; lectura ziarelor îi va fi de un ajutor mai mare.“⁵ O atare concluzie nu este nouă; ea a fost exprimată în termeni similari de John Stuart Mill, în 1831, când făcea observația că politicienilor și filozofilor li se cere neîncetat să examineze trecutul pentru a judeca prezentul, deși prezentul singur este suficient reflecției, acesta fiind „un tezaur mai bogat decât toate resursele oferite de trecut și mult mai accesibil.“⁶ În epoca noastră această teză postulează un mod tipic de a înțelege raportul dintre istorie, conștiința istorică și practica socială, produs nemijlocit al crizei ce afectează gândirea istorică și filozofică a societății burgheze contemporane. La baza ei stă însăși concepția idealist-pozitivistă despre lume și societate, concepție după care istoria trebuie să se intereseze cu precădere de faptele trecutului, de reconstituirea lor fidelă, fără legătură cu prezentul și viitorul. Preocuparea pentru redarea faptelor „așa cum au fost“ ar fi, astfel, în concordanță cu statutul istoriei ca știință a singularului, a individualului, elementele de generalizare putând fi neglijate sau lipsind cu totul din atenția istoricului.

O imagine istorică reconstituită pe asemenea coordonate și în baza unor atare principii metodologice nu poate fi o premisă pentru înțelegerea dialectică a fenomenelor istorice, cu atât mai mult a proceselor istorice care le-au generat.

Marxismul este acela care, reflectând asupra istoriei ca realitate, din perspectiva acțiunii revoluționare și de pe pozițiile proletariatului ca o clasă consecvent revoluționară, a putut s-o privească printr-o prismă

⁵ Roland N. Stromberg, *Y-a-t-il un leçon de l'histoire ?*, în „Diogenes“, nr. 66, aprilie-iulie 1969, p. 11, 12.

⁶ John Stuart Mill, *The Spirit of the Age*, 1831, p. 3.

nouă, conferindu-i statut de știință. La această imensă cucerire științifică Marx și Engels au ajuns considerînd istoria ca parte integrantă a lumii reale, iar devenirea societății ca un proces istoric natural. Obiectul istoriei ca știință nu se mai reduce la simpla redare de fapte politice, militare sau diplomatice, economice sau de cultură, prezentate în așa fel încît lăsau impresia că apar unele din altele, realizînd în succesiunea lor „legică“ serii impersonale, fără început și fără sfîrșit. El se constituie ca ansamblu al activității omului sub diferitele sale forme de realizare, de la activitatea economică ca „primul act istoric“ al omului, la cea politică, științifică, culturală etc., activități ce nu sînt și, ca atare, nu trebuie să fie prezentate ca desfășurîndu-se de sine stătător, ci într-o strînsă corelație unele cu altele, determinate fiind, în ultimă instanță, de „producerea vieții materiale.“⁷ Tot astfel, faptele istorice, deși individuale în înfățișarea lor fenomenală, trebuie privite atît sub aspectul concret istoric, dar mai ales al conexiunilor dintre ele, al relațiilor prin care se intercondiționează reciproc pentru a se obține imaginea fidelă a istoriei ca mișcare reală, aptă a explica devenirea continuă a societății ca organism „în care toate relațiile coexistă simultan și se sprijină unele pe altele.“⁸ În contrast, de pildă, cu pozitivismul și alte concepții idealiste despre istorie și societate, marxismul nu consideră evoluția istorică ca simplă creștere, ci ca un proces determinat de lupta forțelor contrare. Ea nu se realizează rectiliniu, ci prin salturi, prin transformarea acumulărilor cantitative în schimbări calitative; evoluția nu apare deci ca un proces armonios, ci ca un produs rezultat nemijlocit din șocul contradicțiilor.

Atît pozitivismul, cît și alte curente care au ilustrat evoluția în timp a gîndirii istorice n-au putut oferi, cum a făcut marxismul, o concepție coerentă despre mișcarea istorică, pe care au pus-o adesea pe seama providenței, a ideii ori a rațiunii universale, deși n-a lipsit constatarea că în epoci diferite s-au înfruntat grupuri sociale diferite. Pentru Marx această constatare și-a găsit explicația în modul de producție, de realizare materială a existenței umane în activitatea „individului comun, cu felul său obișnuit de a vorbi și de a gîndi.“⁹ Analizînd fenomenele economice, Marx a descoperit suportul real, determinant al faptelor istorice. Pe această bază se explică, în ultimă instanță, războaiele, revoluțiile, mișcările religioase, transformările culturale. Suprastructura, cu întreaga gamă de fenomene, de la instituțiile politice, juridice și religioase, la curentele filozofice, literare, artistice etc., a căpătat în acest mod o explicație reală a genezei sale, fixîndu-i-se, în același timp, și locul ce-i revine în sistemul mișcării istorice generale. „Aceiași oameni care stabilesc relațiile sociale corespunzătoare dezvoltării producției lor materiale — scria Karl Marx în *Mizeria filozofiei* — produc și principiile, ideile, categoriile corespunzătoare relațiilor lor sociale. Aceste idei, aceste categorii sînt, prin urmare, tot atît de puțin eterne ca și relațiile pe care le exprimă. Ele sînt produse istorice trecătoare. Există o mișcare continuă de creștere a

⁷ Marx, Engels, *Op. cit.*, p. 28.

⁸ Karl Marx, *Mizeria filozofiei*, în : Marx, Engels, *Opere*, vol. 4, Editura politică, București, 1958, p. 130.

⁹ *Ibidem*, p. 127.

forțelor productive de desființare a relațiilor sociale, de formare a ideilor ; neschimbătoare este numai abstracția mișcării.“¹⁰

În centrul istoriei marxismul a situat omul, dar nu omul abstract, ci omul concret, omul real care nu se poate sustrage proceselor istorice, pentru că el însuși le dă naștere, dar nu este nici rob fatalmente cursului istoriei. Dimpotrivă, el îl poate cunoaște și cunoscându-l își manifestă libertatea de voință, de care vorbește Engels, și care nu este altceva decât „puterea de a decide în cunoștință de cauză“. Marxismul, privind într-o viziune dialectică activitatea creatoare a omului, sădește în conștiința sa ideea fecundă a posibilității de transformare revoluționară a societății, evident nu în mod arbitrar, ci în condiții istorice determinate. Prin întreaga sa structură, el inaugurează o viziune eroică asupra istoriei, postulând ideea că nimic nu se cucerește fără sacrificii, că lupta este condiția de realizare a progresului.

Marxismul nu numai că a renovat structural concepția despre istorie, dar el a dărîmat și zidurile care izolau istoria de alte științe. El a demonstrat interdependența tuturor științelor sociale, a imprimat un sens nou întregului ansamblu al cunoașterii umane. Iar procesul însuși al dezvoltării acestor științe de la apariția marxismului și pînă în prezent a cunoscut o asemenea traiectorie încît fiecare dintre ele, din îngustimea pozitivistă la care a fost supusă o vreme, a devenit sau e în curs de a deveni istorică prin definiție, conținutul problematic neputînd fi înțeles fără analiza dimensiunii istorice proprii obiectului supus cercetării. Cunoscutul istoric marxist francez Pierre Vilar remarcă în acest sens că „din moment ce statica cedează pasul dinamicii și observația limitată comparativismului larg, orice știință umană redevine istorică prin definiție.“¹¹ Sensul în care se realizează astăzi dezvoltarea cunoașterii în domeniul științelor umane dă nu numai un certificat modern pentru profunzimea gîndirii lui Marx, ci și plusul real de măreție ce se cuvine marxismului. Formula lui Marx prin care istoria a fost considerată „regină a științelor“ își găsește astăzi o justificare teoretică și metodologică adecvată, relevantă ca atare chiar de cursul cunoașterii realității istorice.

Diversificarea continuă a instrumentelor de investigație și lărgirea implicită a evantaiului științelor sociale asigură cunoașterii istorice un conținut din ce în ce mai riguros, concluziile sale răsfrîngîndu-se pozitiv asupra posibilităților înseși de analiză teoretică a fenomenelor particulare, ca și în definirea mai precisă a conceptelor cu care operează științele sociale (economie politică, sociologie, politologie, psihologie socială etc.). Explicitînd sensul contemporan al cunoașterii de tip istoric în care se angrenează științele umane și semnificația locului ce revine istoriei în ansamblul acestor științe, marxistul francez Maurice Godellier scria : „A ține cont de istorie înseamnă a face analiza societăților și epocilor particulare, a pune pe șantier și a elabora teoria raporturilor sociale, a evoluției lor, teoria raporturilor de rudenie, a religiei, a formelor puterii etc. Știința istorică mobilizează și unifică toate științele umane. Cu acest preț ea poate descoperi logica ascunsă a structurilor sociale și de comporta-

¹⁰ Ibidem, p. 130.

¹¹ Apud Jean Bruhat, *L'Historien face à son temps*, în „La Pensée“, nr. 101, ianuarie-februarie 1962, p. 9. A se vedea și Luciano Pellicani, *Introduzione à Marx*, Capelli Editore, 1969, p. 99—103.

ment care apar la prima abordare, când ele aparțin societăților arhaice sau neoccidentale, străine dacă nu absurde. O astfel de cale contestă încă o dată pozitivismul [...] strimț al secolului al XIX-lea.”¹²

La rindul ei, istoria ca știință, chiar în concepția multor reprezentanți ai istoriografiei nemarxiste, nu se mai poate reduce la reconstituirea faptelor sau pur și simplu la defrișarea unui număr cit mai mare de atestări documentare în legătură cu un fapt istoric sau altul. Sarcina istoriei contemporane se conturează tot mai mult ca reconstituire a procesului devenirii umane, a activității oamenilor, care îmbracă forme de manifestare dintre cele mai diverse; descifrarea esenței fenomenelor, a fazelor succesive pe care le-a urmat un destin personal, un grup ori un sistem social, cu încercarea de a înțelege, de a explica cum, de ce, pentru ce s-a trecut de la un fenomen la altul, de la o fază de evoluție la alta, astfel încât procesele să fie inteligibile, iar mișcarea istorică redată în unitatea derulării sale.

Judecat pe astfel de coordonate, raportul dintre istorie și practica socială, dintre conștiința istorică și acțiunea practică-politică nu numai că nu apare ca inconceptibil, dar tratarea lui științifică, cu dezvăluirea semnificațiilor pe care le comportă, se impune istoricului, cu atât mai mult într-o epocă ce-i deschide noi perspective de a se angaja cu o forță sporită în cursul viu al transformărilor social-politice ale contemporaneității pentru a da răspunsuri avizate marilor probleme care frământă umanitatea. Aceasta deoarece istoria participă, prin ceea ce gîndesc oamenii despre trecut, la însuși procesul de cunoaștere și înțelegere a prezentului, acționînd eficient asupra conștiinței politice a epocii căreia îi aparține.

Formulînd judecăți de valoare, istoricul adoptă un punct de vedere, el însuși de o anume dimensiune istorică. Aprecierea nu contravine ideii de adevăr istoric obiectiv, întrucît se știe că diferențele de ordin metodologic și interpretativ nu provin din aspectele pe care le pune în evidență realitatea istorică supusă investigației, ci, în cea mai mare parte, din natura concepției împărtășite de un istoric sau altul. Acest fapt și explică maniera în care istoria și implicit istoricul se angajează în viața contemporană, angajare determinată de structura socială în contextul căreia acționează. În acest sens vom fi de acord cu istoricul și filozoful polonez Bronislaw Baczko, care afirmă că : „Problemele de istorie, chestiunile înseși pe care ea le ridică constituie un fragment din istoria care se face. Istoria depinde de cursul devenirii; corelații specifice se stabilesc între prezent, realitatea istorică contemporană și funcțiile pe care istoria și le asumă în prezent.”¹³ Răspunsurile formulate de istoric pe baza faptelor selectate și supuse analizei, reconstituirea istorică și meditația care însoțește prezentarea ca atare a faptelor se propun implicit și ca mod de cunoaștere generală a istoriei prezente. De aceea se poate spune că în conținutul ei cunoașterea istorică exprimă, în mod desigur mijlocit, prezentul în care se naște, la care ea participă. Ca om activ în societate, istoricul exprimă prin opera de creație științifică o luare de po-

¹² Maurice Godellier, *La Pensée de Marx et d'Engels aujourd'hui et les recherches de demain*, în „La Pensée”, februarie 1968, p. 116—118.

¹³ Bronislaw Baczko, *La responsabilité morale de l'historien*, în „Diogenes”, nr. 67/1969, p. 62.

ziție socială. Și aceasta pentru că el nu realizează numai o „cunoaștere pură“, ci, în aceeași măsură, el modelează nemijlocit conștiința istorică a epocii sale. Istoricul marxist este conștient că istoria ca știință nu face o simplă descriere a faptelor, ci le interpretează, ceea ce trezește în conștiința maselor rezonanțe contemporane certe, generează întrebări și oferă implicit răspunsuri, dacă nu prin analogie cu unele fapte relatate, cel puțin prin sensul pe care acestea îl degajă sau, în orice caz, prin razele de lumină aruncate asupra cursului contemporan al dezvoltării istorice. Aci se realizează punctul de contact între conștiința istorică și conștiința de sine a individului. Raportată la acțiune, la practică, conștiința istorică, prin clarificările realizate pe plan ideal, potențează forța acțiunii, împinge înainte într-un ritm mai accelerat practica socială.

Cunoașterea reală a trecutului, a legităților evoluției istorice pe care o oferă știința istoriei are un imens rol în cultivarea și educarea sentimentului responsabilității civice și sociale. Istoria aduce în fața cititorilor contemporani un tezaur de învățăminte, dezvoltând sentimentul unui optimism robust cu privire la mersul irezistibil al societății pe drumul progresului și al civilizației. În aceasta constă semnificația deosebită a motivației axiologice care însoțește reconstrucția istorică. Izvorînd din codul moral al epocii noastre, motivația axiologică nu numai că susține explicația istorică, dar contribuie, pe planul acțiunii sociale, la dirijarea faptelor omului, ale individului, ale grupurilor și colectivităților. Ea are capacitatea de a înrîuri, azi mai mult ca oricînd, realizarea creației istorice, dînd semnificație precisă efortului uman îndreptat spre cucerirea culmilor celor mai înalte ale progresului.

Prin natura sa, istoria ca știință, poate mai mult ca alte științe, este în măsură a cultiva, cu o eficiență sporită, ideile de patrie și patriotism, de dăruire și spirit de sacrificiu pentru ridicarea materială și spirituală a poporului, ca și ideea de internaționalism, de luptă pentru îndeplinirea celor mai nobile idealuri pe care le-a nutrit omenirea. O înrîurire fecundă a conștiinței în acest sens se realizează de către istorie prin fundamentarea cercetării, întemeiată pe cunoașterea obiectivă a realității istorice, pe analiza critică a materialelor, în dorința desprinderii adevărului istoric.

Istoria, prin excelență, se referă la faptele umane văzute în diversitatea formelor lor de manifestare, de la cele de natură economică la cele sociale, politice, culturale, etice ș.a.m.d. Prin analiza lor, prin dezvăluirea conținutului și a semnificațiilor lor, istoria oferă imaginea omului însuși, actorul și creatorul, aflat într-o luptă continuă atît pentru eliberarea de sub forța stihinică a naturii, cît și pentru emanciparea socială. În lupta continuă a omului pentru dezvoltarea liberă a personalității, pentru făurirea unei noi lumi, imaginea eforturilor anterioare prin care s-a realizat progresul în condiția libertății umane nu poate fi decît un imbold pentru intensificarea acțiunilor menite a conduce către realizarea în fapt a libertății sale depline. Și dacă omul societății noastre resimte acut în cursul luptei pentru realizarea sa ca om necesitatea de a-și

cunoaște trecutul, de a ști ceea ce a fost, ceea ce s-a înfăptuit de-a lungul istoriei, pentru a-și putea formula aspirațiile de viitor, istoria, prin analizele sale, trebuie să ofere o imagine aptă a-i sugera dimensiunile acestui drum istoric care a pregătit premisele realizării actului libertății, să fie un ghid pentru cursul acțiunilor viitoare.

Oamenii înșiși — priviți prin tabloul polivalent al creației lor, și nu printr-unul sărăcit de ceea ce are mai esențial o dată cu reducerea istoriei la faptele politice — vor apărea așa cum au trăit, au muncit și au luptat pentru o condiție superioară a existenței lor. Marx notase în *Ideologia germană* că un mod științific de a privi istoria trebuie să pornească de la „oamenii considerați nu într-o izolare și imobilitate imaginară, ci în procesul lor real de dezvoltare care poate fi observat pe cale empirică și are loc în condiții determinate. Îndată ce este înfățișat acest proces activ de viață istoria încetează de a mai fi o colecție de fapte moarte ca la empiriști — ei înșiși încă abstracți — sau o activitate închipuită a unor subiecte închipuite, ca la idealisti.”¹⁴

Numai în aceste condiții istoria, prin meditațiile sale, va determina omul contemporan ca, luînd cunoștință de moștenirea sa istorică¹⁵, să-și însușească, implicit, și conținutul necesității istorice. Înțelegînd de ce și cum a putut ajunge în situația în care se află, el are posibilitatea să aprecieze critic această moștenire, s-o valorifice creator și, în funcție de conținutul luptei pentru progres și civilizație, să-și orienteze acțiunea, să realizeze transformarea continuă a realității în care se mișcă. Actul alegerii căii de acțiune în concordanță cu necesitatea istorică apare astfel condiționat de posibilitatea cunoașterii realității istorice contemporane, de formularea pe această bază a unei conștiințe istorice și politice multilateral dezvoltate. Iată ceea ce justifică imperativul de mai multe ori formulat de către conducerea partidului nostru, de către secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca frontul nostru istoric să abordeze cu mai multă forță problemele istoriei contemporane. Locul central pe care trebuie să-l ocupe istoria contemporană printre obiectivele investigației științifice apare astfel ca dictat de exigențele practicii sociale, de necesitatea formării unei conștiințe istorice dezvoltate, a cărei putere de înfrîurire este cu atît mai mare și mai eficientă cu cît ea reflectă mai adecvat istoria zilelor noastre, cu cît explică mai profund cursul actual al devenirii istorice. Acest privilegiu de care trebuie să se bucure istoria contemporană este întru totul explicabil: înțelegerea profundă a problemelor pe care omul contemporan le are de rezolvat în practica politică și socială, a problemelor cu adevărat actuale, depinde într-o măsură

¹⁴ K. Marx, Fr. Engels, *Opere*, vol. 3, p. 27, 28.

¹⁵ Marx și Engels înfățișau astfel imaginea a ceea ce se transmite de la o generație la alta și semnificația cunoașterii acestei moșteniri: „Istoria nu sfîrșește prin a se dizolva în conștiința de sine ca «spirit din spirit» ci, dimpotrivă, fiecare treaptă a ei găsește de-a gata un rezultat material dat, o sumă de forțe productive, raporturi istorice formate — între oameni și natură, ca și raporturi între indivizi, transmise fiecărei generații de generația precedentă, găsește o masă de forțe productive, capitaluri și împrejurări, care, deși, pe de o parte, sînt modificate de noua generație, pe de altă parte însă îi prescriu acesteia propriile ei condiții de viață și îi imprimă o anumită dezvoltare, un caracter aparte” (*Ibidem*, p. 39).

notabilă de ultimele faze ale evoluției istorice. Cercetarea temeinică a acestora este în măsură să împingă înainte și să confere noi valențe procesului de cunoaștere a fenomenelor politice contemporane. De altfel, în practică, orice fundamentare a deciziilor obligă la efectuarea unor analize retrospective pentru urmărirea rădăcinilor pe care se sprijină fenomenele vizate prin deciziile respective. Cercetarea istorică e o cercetare a genezei fenomenelor, a desfășurării lor, a consecințelor și fenomenelor ulterioare, cărora le-au dat naștere. Definirea stadiului istoric de la care pornește o nouă acțiune în procesul de edificare conștientă a societății socialiste este o sarcină vitală a cunoașterii, care premerge actului-decizie, și care revine în sarcina istoricului. Alăturînd datelor obținute prin investigația economică, filozofică, sociologică etc. pe cele dobîndite pe calea cercetării istorice, imaginea societății contemporane va fi mult mai completă. Și aceasta cu atît mai mult cu cît prin structura sa analiza istorică este obligată să coreleze într-un ansamblu încheiat totalitatea elementelor ce compun activitatea umană în devenirea ei, să ia în considerare societatea ca întreg, cu toate compartimentele care o compun, în corelațiile și interdependențele în care se află angrenat fiecare dintre ele, cu rolul și specificul propriu de manifestare, pentru a putea surprinde direcțiile generale ale dezvoltării istorice, a releva punctele slabe ce frînează ritmicitatea acestui proces și a sugera astfel acțiunii conștiente a omului modalitățile de intervenție care să contribuie la precipitarea schimbărilor în sensul vizat. Pe fondul unei asemenea investigații, rezultate din cunoașterea concertată a societății, cu folosirea eficientă a tuturor posibilităților de care dispune ansamblul științelor sociale contemporane, inclusiv istoria ca știință, corectivele de amănunt aduse de analizele parțiale, economice, sociologice etc., vor fi de natură a întregi analiza generală și de a fundamenta măsurile preconizate. Aportul istoricului, văzut prin această prismă, ni se pare a fi realmente util, pentru a răspunde eficient unor cerințe ale practicii istorice contemporane.

Pe această bază, a raportului dintre istorie ca știință și realitatea istorică care se impune a fi cunoscută sub imperiul însuși al practicii sociale, contribuția științei istorice trebuie să sporească neconținut nu numai pe planul educării și perfecționării profilului spiritual al omului contemporan, ci mai ales pe acela al dezvoltării structurilor societății contemporane, a sensului devenirii sale. Astfel se vor putea împlini sarcinile politice și ideologice care stau în fața frontului istoric, de integrare activă în rezolvarea problemelor ideologice contemporane, sarcini subliniate de conducerea Partidului Comunist Român.

Istoriografia postbelică din România, antrenată într-un larg și profund proces de clarificare ideologică, de extirpare din sinul ei a concepțiilor teiste, pozitivistice ș.a., dezvoltînd filonul gîndirii marxiste ce și-l încorporase deja ca urmare a activității ideologice desfășurate de mișcarea socialistă și apoi de partidul comunist, a fost un instrument viabil pentru practica politică, o călăuză eficace în luarea unor decizii de importanță majoră pentru cursul transformărilor revoluționare înfăptuite de clasa muncitoare, de poporul român. Apreciînd importanța investigației

istorice pentru fundamentarea programului de acțiune al partidului comunist, Lucrețiu Pătrășcanu scria în 1945 : „Pentru înțelegerea și explicarea atât a fenomenelor sociale și politice trecute, ca și pentru fixarea drumului pe care are de mers poporul român în viitor, problema determinării liniilor evoluției lui este de cea mai mare însemnătate. Căci viitorul nu poate să constituie un salt în necunoscut, ci se desprinde și se încheagă, în același timp, din elementele și materialul pe care îl oferă tocmai trecutul”¹⁶.

Istoriografia românească contemporană, angrenându-se pe acest făgaș într-o epocă de mobilizare a maselor populare, de ridicare a lor la nivelul creației istorice conștiente, a pus în evidență mai întâi de toate rolul hotărâtor al maselor în dezvoltarea procesului istoric general, a reliefat drumul greu al luptei poporului român pentru emancipare socială și națională, a subliniat aportul său inestimabil la făurirea civilizației pe meleagurile României, cultivând încrederea robustă în capacitatea sa de creație, de făurire a unui viitor fericit.

Evoluția urmată de istoriografia românească într-o anumită etapă a perioadei revoluției socialiste, deși nu a fost lipsită de greutate și meandre, provenite din cercetarea insuficientă și neaprofundată a documentelor vremii, din interpretarea eronată sau unilaterală a unor fenomene și procese istorice, a cunoscut un curs continuu ascendent.

Etapa nouă deschisă de Congresul al IX-lea al partidului în activitatea teoretică-metodologică, inclusiv cea legată de studierea istoriei, a creat posibilități pentru revederea critică și eliminarea erorilor și deficiențelor manifestate, pentru ridicarea istoriografiei românești pe o treaptă superioară.

Odată cu maturizarea proceselor revoluționare, cu transformarea structurală a societății și cu asimilarea tot mai organică a spiritului și metodei marxiste de investigare a realității istorice, istoriografia noastră s-a orientat tot mai mult spre o cercetare globală a proceselor istorice, urmărindu-le sub multiplele lor componente, de la fenomenele economice la cele sociale, politice, ideologice ș.a.m.d.

Realizările de ansamblu ale istoriografiei noastre contribuie la educarea maselor în spiritul patriotismului, al devotamentului față de clasa muncitoare, de partidul comunistilor — conducătorul încercat al operei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, față de poporul nostru, de realizările istorice ale României contemporane, în obținerea cărora și-a adus contribuția întregul popor român. Istoriografia din patria noastră oferă prin imaginea reconstituită a trecutului pilde grăitoare de colaborare între țara noastră și alte țări, între națiunea română și celelalte națiuni, care nu o dată s-au aflat alături în lupta comună pentru libertate și progres social, relevă ideea că prin eforturi conjugate popoarele pot și trebuie să păsească împreună pe calea bunăstării și a civilizației. Înfrățind pe larg imaginea luptei poporului român pentru apărarea existenței etnice și ființei sale naționale, consecințele grele pe care le-a

¹⁶ Lucrețiu Pătrășcanu, *Un veac de frământări sociale, 1821—1907*, Editura politică, București, 1969, p. 7.

avut de suportat ca urmare a dominației economice și politice exercitate asupra sa de marile imperii înconjurătoare, istoriografia noastră contemporană afirmă importante argumente istorice pentru respectarea în relațiile internaționale actuale a unor principii de largă rezonanță, cum sînt dreptul fiecărui popor la independență și suveranitate națională, neaměstecul în treburile interne ale altor state, renunțarea la forță și colaborarea reciproc avantajoasă.

Privită însă prin prisma cerințelor formulate de partid — înscrise în documentele sale programatice de la Congresul al IX-lea, în măsurile pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, elaborate de secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, aprobate de Comitetul Executiv, dezbătute pe larg în cadrul întregului partid și însușite ca program al său de Conferința Națională a partidului din iulie 1972 — istoriografia noastră, pentru a se putea angaja mai ferm în fluxul viu al practicii sociale, va trebui să găsească noi forme și modalități, să-și îmbunătățească mereu conținutul de idei și fapte pentru ca lucrările de istorie să redea nu fapte seci, într-o pură înlănțuire cronologică, corect reconstituite documentar, ci cu un conținut interpretativ bogat și nuanțat. În felul acesta, istoriografia va răspunde interesului crescînd al oamenilor muncii față de tradițiile eroice, pe care întregul nostru popor le continuă astăzi în procesul luptei pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, față de trecutul istoric pe umerii căruia se sprijină prezentul României contemporane.

Pentru cititorul contemporan datele și faptele, prin ele însele, nu mai sînt în măsură să satisfacă cerințele de cunoaștere și acțiune practică. El solicită istoricului judecăți de valoare privind epoca istorică, relevarea sensului necesității istorice, a capacității diverselor personalități de a sesiza această necesitate și a maselor de a acționa în virtutea ei. Tratarea fenomenelor istorice, în baza unei analize detaliate care să pună în evidență nu numai acțiunile aparent individuale dar și structurile reale ale istoriei pe fondul cărora se desfășoară, singura manieră științifică în care trebuie să se realizeze cunoașterea în istorie, ca știință a devenirii societății umane, reclamă din partea celui ce o profesează o pregătire polivalentă, stăpînirea unor cunoștințe solide de economie politică, sociologie, politologie, o însușire continuă și în chip creator a marxism-leninismului, el însuși o teorie vie, o metodă riguroasă, care se îmbogățește permanent, odată cu dezvoltarea practicii sociale contemporane¹⁷.

Sub același semn, al incidenței dintre istorie ca știință și exigențele practicii sociale contemporane, au fost concretizate unele sarcini actuale ale frontului cercetării și predării în domeniul științelor sociale, inclusiv al istoriei, cu prilejul consfătuirii cadrelor didactice care predau științele sociale în învățămîntul superior (9—10 noiembrie 1972). Relevînd faptul că studiul istoriei reprezintă un factor esențial de educare patriotică a tinerelor generații, de dezvoltare a sentimentului de răspundere față de

¹⁷ Gh. I. Ioniță, *Istoria în actuala etapă de dezvoltare socialistă a României*, în „Studii”, tom 25 (1972), nr. 6, p. 1135—1142.

soarta națiunii noastre socialiste, secretarul general al partidului reamintează tuturor celor ce acționează pe frontul cunoașterii și predării științelor sociale, inclusiv al istoriei, că „o condiție sine qua non a eficienței predării științelor sociale, ca, dealtfel, a teoriei marxist-leniniste, este legătura strinsă cu viața, cu activitatea practică a constructorilor socialismului, cu realitățile concrete ale societății noastre. Științele sociale sînt chemate să contribuie la aplicarea acestor realități și totodată să-și aducă aportul la eforturile pentru transformarea revoluționară a societății, pentru îndeplinirea obiectivelor concrete ale construcției socialismului“¹⁸.

Dezbaterea largă a măsurilor preconizate de conducerea partidului, pe linia intensificării muncii politice-ideologice și cultural-educative, de angajare fermă a științelor sociale, și desigur și a istoriei ca știință socială, în rezolvarea sarcinilor ce le incumbă acțiunea de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste, de dăltuire a fizionomiei omului nou, constructor conștient al societății socialiste multilateral dezvoltate, vor adăuga istoriografiei un plus de dinamism, o realizare mai plenară a funcției sociale ce-i revine în societate.

---

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 830—831.

V. I. Lenin și problemele transformării revoluționare a societății

TUDOR BUGNARIU

La 21 ianuarie s-au împlinit cincizeci de ani de la moartea lui V. I. Lenin. Continuator fidel și genial al operei lui Marx și Engels, organizator al P.C.U.S., conducător al primului stat socialist, militant neobosit al luptei pentru eliberarea socială și națională a celor ce muncesc, meritele deosebite în activitatea teoretică și practică de transformare revoluționară a societății i-au fost recunoscute încă în timpul vieții, nu numai de către adepții socialismului, ci și de către adversarii lucizi ai acestuia; la moartea sa, partidele comuniste, oamenii muncii care le urmau, intelectualitatea progresistă din toată lumea au adus un omagiu îndurerat aceluia care și-a pus întreaga putere de muncă, forțele vii ale gândirii și inimii în serviciul eliberării clasei muncitoare și a societății, angajându-se să rămână credincioși ideilor sale și să-i continue pilda. Astăzi, în perspectiva celor cincizeci de ani, perioadă în care transformările sociale deschise de Revoluția Socialistă din Octombrie s-au desfășurat în direcția prevăzută de el, aceste merite apar în fața posterității și mai pregnante, opera sa — mai impresionantă decât în momentul morții sale. Căci, astăzi, a devenit evident pentru orice om de bună credință că Lenin, reprezentând, în istoria popoarelor din U.R.S.S. și în istoria universală a ultimelor opt decenii, întruchiparea gândirii și acțiunii revoluționare a epocii sale, a avut o contribuție covârșitoare în orientarea procesului revoluționar din această perioadă. Numele lui este legat inseparabil de marile evenimente social-politice care au dominat primele decenii ale secolului nostru, iar ideile sale continuă să inspire teoria și practica construcției socialiste în țările care au trecut la socialism, teoria și practica revoluționară a partidelor comuniste din lumea capitalistă și să influențeze forțele progresiste din țările în curs de dezvoltare.

Ceea ce a făcut ca activitatea lui Lenin să aibă eficiența pe care o constatăm astăzi, să contribuie, în cea mai mare măsură, la orientarea practicii revoluționare a ultimelor cinci decenii, se datorește, fără îndoială, calităților sale deosebite, inteligenței și talentului său, dar, mai mult decât orice, modului în care a înțeles și și-a însușit marxismul, ca o gândire vie, activă, deschisă la practică și la noile cuceriri ale științei, care se

raportează în permanență la noile fenomene ale realității, adecvându-se lor, ceea ce i-a permis să-l dezvolte creator în noile condiții în care a trăit și a luptat. Însușindu-și indicația întemeietorilor marxismului, potrivit căreia marxismul nu este o dogmă, ci o călăuză în acțiune, Lenin a urmat-o cu consecvență, supunând analizei gândirii sale dialectice fenomenele apărute după moartea lui Marx și Engels. Înțelegând caracterul deschis al marxismului, Lenin și-a îndrumat tovarășii de luptă spre însușirea acestuia, spunând : „trebuie să ajungem la înțelegerea adevărului incontestabil că un marxist trebuie să țină seama de viața reală, de faptele precise ale *realității*, și să nu continue să se cramponeze de teoria zilei de ieri, care, ca orice teorie, în cel mai bun caz nu face decât să desemneze ceea ce e fundamental, general, nu face decât să se apropie de înțelegerea complexității vieții“¹.

Acest fel de a se raporta la tezele lui Marx și Engels, ca și la propriile sale teze și idei, elaborate în alte condiții istorice, a dus la adăugarea la tezaurul marxismului a teoriei și practicii „leninismului“, înțeles ca expresie a marxismului din epoca de început a procesului de trecere revoluționară a societății de la capitalism la socialism, a luptei pentru doborârea imperialismului și a colonialismului. În acest sens, marxismul epocii lui Lenin poate fi numit, pe drept cuvânt, marxism-leninism.

Dezvoltând creator ideile lui Marx, în spiritul gândirii acestuia și potrivit cerințelor noii etape istorice, leninismul constituie o etapă inseparabilă a marxismului ; în raportul dintre leninism, ca etapă istorică a marxismului, și marxism, ideile leniniste și practica sa revoluționară au beneficiat de prestigiul crescând al gândirii lui Marx, așa cum, pe de altă parte, ideile lui Lenin au contribuit larg la actualizarea și traducerea în viață a ideilor lui Marx. Această unitate a marxism-leninismului ilustrează clar spiritul creator și permanenta adecvare a marxismului la cerințele noi ale practicii sociale și ale științei, demonstrând că marxismul și mișcarea comunistă sînt capabile să dea răspuns la marile probleme pe care le pune dezvoltarea societății moderne în fiecare etapă a evoluției ei. În epoca lui Marx și Engels, în epoca lui Lenin, ca și în epoca noastră, care, pe lângă caracteristica de a fi epoca trecerii societății de la capitalism la socialism, este și epoca unei profunde revoluții științifice și tehnice.

Caracterul creator al marxismului este demonstrat de dezvoltarea acestuia de către Lenin, care a îmbogățit cu teze noi filozofia marxistă, economia politică, socialismul științific și alte domenii ale gândirii teoretice, a înnoit practica revoluționară a proletariatului și a luptei de eliberare națională și național-colonială și a îndrumat, nemijlocit, practica, cu totul inedită, a construirii noii societăți în U.R.S.S. Ceea ce reprezintă o notă specifică a locului lui Lenin în dezvoltarea creatoare a marxismului și în desfășurarea mișcării comuniste internaționale este prezența sa activă în conducerea *directă* a procesului de trecere de la capitalism la socialism din primele decenii ale secolului nostru, întreaga sa activitate fiind *nemijlocit* subordonată pregătirii și îndeplinirii revoluției socialiste din Rusia.

La succesul ideilor leniniste a contribuit, de asemenea, și o altă trăisătură a marxismului, pe care Lenin și-a însușit-o în profunzime. Gî-

¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 31, Editura politică, București, 1964, p. 136.

direa marxistă nu ar fi putut deveni concepția despre lume a forțelor sociale care duc înainte dezvoltarea societății și nu ar fi putut constitui o metodologie generală a acțiunii transformatoare, dacă nu ar avea, ca gândire deschisă practicii, un caracter anticipator. Marxismul nu se limitează, într-adevăr, la descifrarea și interpretarea realității, ci, prin dezvoltarea tendințelor legice ale dezvoltării acesteia, anticipează modelul devenirii sale, dând clasei muncitoare și forțelor înaintate ale societății contemporane nu numai o teorie și o metodă a cercetării realității, ci și o teorie și o metodă a activității practice de transformare a ei.

Analizînd concepția lui Marx, Lenin a surprins cu o deosebită claritate faptul că cercetările lui nu converg doar „în sensul unei simple explicări a trecutului, ci și în sensul previziunii îndrăznețe a viitorului și al cutezătoareii activități practice, urmărind înfăptuirea acestui viitor”². Desprinderea caracterului prospectiv al gândirii lui Marx de către Lenin și însușirea acestui mod de a gândi și realiza acțiunea prezintă în perspectiva viitorului începe să fie fructificată cu mai multă hotărîre abia în zilele noastre, cînd acest mod devine hotărîtor pentru o societate care se construiește conștient, în condițiile accelerării ritmului de dezvoltare socială, care cere anticipări cu caracter prospectiv pe termen lung. În opera lui Lenin există numeroase asemenea indicații, care atestă viziunea sa prospectivă și care se cer valorificate de cercetarea contemporană.

Însușirea profundă a gândirii lui Marx și Engels, pătrunderea în esența dialecticii acesteia, permanenta raportare la realitatea în continuă schimbare, orientarea spre viitor i-au permis lui Lenin să dea soluții adecvate, în conformitate cu tendințele dezvoltării sociale, problemelor puse de epoca sa, în spiritul dialecticii interacțiunii, a continuității și discontinuității, a „trecerilor“, a apariției și invincibilității noului, a generalului și particularului în transformarea societății, dînd dovadă, pe lîngă fermitate partinică, de o deosebită suplete a gândirii, de un pronunțat simț al nuanțelor, în problemele majore ale transformării socialiste a societății, în domeniul politic, economic, social și cultural.

În gândirea lui Lenin se îmbină fidelitatea față de principiile generale ale marxismului cu studiul științific, concret al noilor fenomene apărute, principiile generale servind ca metodologie a cercetării și acțiunii, studiul concretului îmbogățind teoria. Pentru a înfăptui o politică științifică, spunea Lenin, nu este îndeajuns să se plece de la o teorie științifică, ci trebuie să se observe și să se studieze, în lumina ei, mișcarea realității.

Ideile lui Lenin au pătruns în conștiința milioanei de oameni care sufereau de pe urma capitalismului și a subdezvoltării, pentru că ele corespundeau cerințelor istorice ale etapei de dezvoltare a societății pe care a dominat-o personalitatea sa tumultuoasă. Învățătura lui Lenin este însă deosebit de prețioasă și în zilele noastre pentru constructorii noii societăți, pentru lupta actuală a clasei muncitoare din țările capitaliste și pentru eforturile forțelor progresiste din fostele țări coloniale de a depăși subdezvoltarea.

Din această învățătură, care duce mai departe marxismul, unele indicații au o valabilitate mai restrînsă, fiind legate de dezvoltarea primei țări a socialismului victorios, altele au o valabilitate universală; toate

² V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 26, Editura politică, București, 1964, p. 73.

însă sînt prețioase pentru contemporaneitate, datorită demersului dialectic pe care-l conțin. Pentru a înțelege problemele cu care se confruntă astăzi omenirea, pentru a le rezolva în sensul progresului și în interesul umanității, studierea și cunoașterea operei lui Lenin, indisolubil legată de aceea a lui Marx și Engels, este indispensabilă.

În centrul problemelor transformării revoluționare a societății au stat, în preocupările teoretice și practice ale lui Lenin, revoluția și pregătirea ei, forțele sociale chemate s-o înlăptuiască, avangarda clasei muncitoare — forță conducătoare în acest proces revoluționar, construcția socialistă și principalul ei instrument, dictatura proletariatului, în studiul cărora, dezvoltînd concepția lui Marx și Engels, Lenin și-a adus contribuția creatoare; pentru rezolvarea nemijlocită a acestor componente ale procesului revoluționar din vremea sa, el a dat soluții corespunzătoare noii etape istorice, oferind clasei muncitoare și forțelor progresiste din toată lumea exemplul căutărilor în vederea rezolvării adecvate a problemelor transformării revoluționare a societății în fiecare țară.

Preocupat de stabilirea strategiei și tacticii transformării societății, pornind de la concepția lui Marx și Engels asupra revoluției social-politice, Lenin a procedat la o analiză riguros științifică a contradicțiilor obiective ale capitalismului din timpul său, a dinamicii forțelor de clasă, a relațiilor politice ce decurgeau din ea, precum și a dezvoltării culturale din această epocă, acordînd, totodată, atenția cuvenită maturizării factorilor subiectivi ai societății și dezvăluind posibilitățile reale ale trecerii la revoluție.

Cum, la începutul activității sale revoluționare, ascuțirea contradicțiilor sociale crease o situație revoluționară în Rusia, punînd problema revoluției burghezo-democratice în această țară, Lenin și-a consacrat eforturile studierii acestor contradicții și elaborării strategiei și tacticii mișcării revoluționare în revoluția burghezo-democratică. Concluziile sale teoretice, ca și indicațiile practice pe care le-a elaborat conțin valoroase elemente, utile forțelor înaintate ale societății din țările care urmau să pășească pe calea revoluției burghezo-democratice sau a desăvîrșirii acesteia.

Analiza experienței revoluției ruse din anii 1905—1907 i-au prilejuit lui Lenin constatarea că „Pentru a aprecia revoluția în mod cu adevărat marxist, din punctul de vedere al materialismului dialectic, trebuie s-o privim ca pe o luptă a unor forțe sociale vii, puse în anumite condiții obiective și care acționează într-un anumit fel, folosind cu mai mult sau mai puțin succes anumite forme de luptă”³, prin care el scotea în evidență aspectele generale ale oricărei revoluții. Totodată, gîndirea sa dialectică a sesizat faptul că, în perioadele revoluționare, formele de luptă „sînt în mod inevitabil mult mai variate” decît în epocile de dezvoltare pașnică a societății⁴, idee pe care o va dezvolta ulterior cu privire la căile de trecere a societății de la capitalism la socialism și a generalului și particularului în revoluția socialistă.

Cît privește specificul revoluției ruse, mai mult sau mai puțin asemănător cu acela al altor revoluții burghezo-democratice desfășurate în

³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 17, Editura politică, București, 1963, p. 42.

⁴ *Ibid.*

condițiile imperialismului, Lenin a subliniat că, față de revoluțiile burghize din trecut, în care burghezia era forța lor motrice principală și, totodată, beneficiara lor, în Rusia acelei vremi „...victoria revoluției burghize nu mai este posibilă *ca victorie a burgheziei*. Pare paradoxal, dar așa este. Precumpănirea populației țărănești, cumplita oprimare a acesteia de către marea proprietate funciară feudală (pe jumătate), forța și conștiința proletariatului deja organizat într-un partid socialist — toate aceste împrejurări imprimă revoluției burghize *de la noi* un caracter specific. Acest specific nu înlătură caracterul burghiez al acestei revoluții... Acest specific determină caracterul contrarevoluționar al burgheziei noastre și necesitatea unei dictaturi a proletariatului și țărănimii în vederea obținerii victoriei în această revoluție”⁵.

Relevind limitele acestei revoluții, căci ea „nu va ieși din cadrul relațiilor social-economice burghize”⁶, Lenin a dezvoltat, în același timp, însemnătatea ei pentru viitoarea dezvoltare a Rusiei și a mișcării revoluționare internaționale: „Nimic nu va face să crească în așa măsură energia revoluționară a proletariatului mondial, nimic nu va scurta atât de mult drumul care-l duce spre victoria deplină ca această victorie hotăritoare a revoluției care a început în Rusia”⁷.

Din analiza tendințelor revoluției ruse, Lenin a tras o concluzie deosebit de importantă cu privire la posibilitatea trecerii — în epoca imperialistă — de la revoluția burghizo-democratică la revoluția socialistă. Dezvoltând ideea lui Marx și Engels despre „revoluția neîntreruptă”, în condițiile desfășurării favorabile a revoluției burghizo-democratice, Lenin a prevăzut, în *Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică*, și această posibilitate. Spirit profund dialectic, Lenin a sesizat că revoluția burghizo-democratică, în care rolul conducător îl are proletariatul condus de un partid marxist și în care masele își impun revendicările, depășește limitele rânduielilor burghize și creează posibilitatea reală de rezolvare a contradicției fundamentale a capitalismului prin trecerea „neîntreruptă” la revoluția socialistă. Această teză a jucat un rol important în strategia și tactica P.C.U.S. după revoluția din februarie 1917 de pregătire a trecerii la revoluția socialistă, ca și în strategia și tactica unor partide comuniste, după cel de al doilea război mondial, iar îmbinarea sarcinilor revoluției burghizo-democratice și a celei socialiste a caracterizat procesul trecerii de la capitalism la socialism într-o serie de țări din Europa, Asia și America Latină.

Conducând nemijlocit trecerea la revoluția socialistă în fosta Rusie țaristă, Lenin a dezvoltat, totodată, teoria asupra revoluției, creată de Marx și Engels, îmbogățind-o cu idei și teze rezultate din generalizarea experienței noii etape a procesului revoluționar din Rusia și din alte țări. Răsturnând burghezia de la putere și instaurându-și propria putere, proletariatul din Rusia a creat, prin dictatura proletariatului, un nou tip de stat — statul sovietic socialist, a lichidat proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, înlăturând bazele exploatării omului de către om, a proclamat dreptul națiunilor la autodeterminare, până la despăr-

⁵ *Ibidem*, p. 43—44.

⁶ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 11, Editura politică, București, 1962, p. 42—43.

⁷ *Ibidem*, p. 43.

țirea de Rusia și crearea unor state independente, a scos Rusia din războiul imperialist, promovînd pacea, a preconizat aplicarea unor principii noi în relațiile dintre state și națiuni și a deschis calea înfloririi culturii și a dezvoltării multilaterale a personalității umane.

Opera teoretică și practică a lui Lenin a demonstrat necesitatea și inevitabilitatea revoluției socialiste și a trasat sarcinile ei în domeniul relațiilor politice, economice și culturale, ținînd seama de dialectica continuității și discontinuității, legînd prezentul cu trecutul, pe de o parte, cu viitorul, pe de altă parte. El a sesizat importanța internațională a Revoluției Socialiste din Octombrie, aspectele sale demne de urmat de către oamenii muncii de pe toate meridianele lumii ⁸.

Pe lângă valoarea universală a experienței Revoluției Socialiste din Octombrie, Lenin a scos în evidență unele trăsături specifice ale ei și a elaborat soluții cu o valabilitate particulară, pentru Rusia și pentru țările care trec la socialism pornind de la un nivel asemănător de dezvoltare. Aceste soluții cu caracter particular sînt determinate de faptul că, în țările mai puțin dezvoltate, orînduirea capitalistă nu și-a îndeplinit sarcinile istorice și, în felul acesta, revoluția socialistă a trebuit să preia și sarcinile nerezolvate de revoluția burghezo-democratică. Lenin scria în această privință: „Sarcina directă și imediată a revoluției din Rusia a fost o sarcină burghezo-democratică: lichidarea rămășițelor feudalismului, totala lor desființare, mîntuirea Rusiei de această barbarie, de această rușine, de această puternică piedică în calea oricărei civilizații și a oricărui progres în țara noastră” ⁹. Conținutul burghezo-democratic al revoluției socialiste din Rusia este numai „un produs accesoriu” al revoluției socialiste, remarca Lenin, subliniind tocmai „trecerea” revoluției burgheze în revoluție socialistă, împletirea sarcinilor lor în revoluția socialistă din Rusia, faptul că „prima se transformă în cea de a doua. Cea de a doua rezolvă din mers sarcinile primeia și consolidează opera ei. În ce măsură cea de a doua reușește s-o depășească pe prima, asta se hotărăște numai și numai în focul luptei” ¹⁰.

Aceste împrejurări particulare au impus revoluției socialiste din Rusia și dintr-o serie de alte țări sarcina de a înlătura „din mers”, în cursul construcției socialiste, rămășițele păgubitoare ale trecutului capitalist: rămînerea în urmă a economiei, slaba dezvoltare a forțelor de producție moderne, productivitatea scăzută a muncii, lipsa democrației și a deprinderii de a o practica, incultura în proporție de masă, situații care în țările capitaliste dezvoltate au fost mai mult sau mai puțin înlăturate, ele constituind o sarcină a burgheziei. Lenin a acordat atenție tuturor componentelor acestui proces revoluționar complex, dezvoltînd, cu mare forță de pătrundere și deosebit de nuanțat, factorii obiectivi și subiectivi, contradicțiile din sistemul economiei capitaliste și forțele sociale care acționează în revoluție, în determinările, condiționările și interacțiunea lor complexă.

Analizînd condițiile apariției situației revoluționare, Lenin a relevat ca o condiție *necesară*, dar nu și *suficientă*, ascuțirea contradicțiilor socie-

⁸ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 35, Editura politică, București, 1965, p. 289; *Opere complete*, vol. 44, Editura politică, București, 1967, p. 331—332.

⁹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 44, p. 145.

¹⁰ *Ibid.*, p. 148.

tății capitaliste. Spre deosebire însă de adepții „mersului de la sine“, a desfășurării automate a procesului revoluționar ca urmare a contradicțiilor din sînul capitalismului, Lenin a demonstrat, în multe lucrări teoretice și în numeroasele indicații practice¹¹, că, deși necesară, ascuțirea contradicțiilor economice și sociale nu duce la o situație revoluționară, dacă nu determină : 1. „Nepuința claselor stăpînitoare de a-și menține neschimbată dominația...“ ; 2. „O agravare mai pronunțată decît cea obișnuită a sărăciei și a mizeriei celor asupriți“ ; 3. „O creștere însemnată, în virtutea cauzelor menționate, a spiritului combativ al maselor...“¹². Mai tîrziu, Lenin avea să precizeze mai plastic condițiile în care o situație revoluționară duce la revoluție, și anume : „pentru revoluție nu este suficient ca masele exploatare și asuprite să devină conștiente că nu mai pot trăi așa cum au trăit și să ceară schimbări ; pentru revoluție este necesar ca exploatarea să nu mai poată trăi și guverna așa cum au trăit și guvernat. Numai atunci cînd *«cei de jos» nu vor să mai fie așa cum a fost înainte, iar «vîrfurile» nu mai pot să guverneze ca înainte*, numai atunci revoluția poate învinge. Acest adevăr se exprimă și prin cuvintele : revoluția este imposibilă fără o criză generală care să atingă și pe exploatați și pe exploatarea”¹³.

Aceasta înseamnă că singure, condițiile obiective, care constituie ceea ce se numește situație revoluționară, nu sînt suficiente, că nu orice situație revoluționară duce neapărat la revoluție. Pentru ca situația revoluționară să genereze revoluția trebuie, spunea Lenin, ca schimbările de ordin obiectiv să se îndeplinească cu cele de ordin subiectiv, și anume : „capacitatea clasei revoluționare de a întreprinde acțiuni revoluționare de masă îndeajuns de puternice pentru a înfrînge (sau a slăbi considerabil) vechiul guvern, care niciodată, nici chiar în epoci de criză, nu cade pînă nu-l răstorni”¹⁴.

Analiza profundă a condițiilor necesare revoluției, în spiritul raportului real dintre obiectiv și subiectiv în fenomenele sociale, formulat de concepția marxistă, a atras după sine critica nejustificată și de rea credință din partea adversarilor lui Lenin, care l-au acuzat unii de mecanicism, alții de voluntarism. Lipsa de fundament a acestor critici este evidentă. Prin dezvoltarea rolului factorului subiectiv în procesul transformării revoluționare a societății, prin întreaga argumentare privind insuficiența existenței numai a condițiilor obiective, fără starea de spirit a maselor, fără voința, fără inițiativa și acțiunea lor transformatoare, Lenin se află în opoziție totală cu interpretarea mecanicistă a fenomenelor sociale, în general, a revoluției, în special. Încă din primele sale lucrări, el a respins absolutizarea factorului obiectiv, a economicului în special, în explicarea vieții sociale. În *Ce-i de făcut?*, supunînd unei critici ascutite opiniile „economistilor” din mișcarea muncitorească din Rusia și „trade-unionismul” din occident, Lenin a dezvoltat amplu rolul conștiinței revo-

¹¹ Vezi : V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 12, Editura politică, București, 1962, p. 5—6 ; vol. 23, Editura politică, București, 1964, p. 316, 318—319 ; vol. 26, p. 218—219 ; vol. 37, Editura politică, București, 1964, p. 310—311 ; vol. 41, Editura politică, București, 1965, p. 69—70, 79, 224—228.

¹² V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 26, p. 218.

¹³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41, p. 70.

¹⁴ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 26, p. 218—219.

luționare, al acțiunii revoluționare, al partidului revoluționar, cu un cuvânt, al factorului subiectiv în revoluție¹⁵. Tot atât de puțin motivată este și acuzația de voluntarism, de blanquism, atribuită acestor teze ale lui Lenin și practicii întemeiate pe ele. Nu există o lucrare a lui Lenin cu privire la revoluție și la mișcarea revoluționară în care să nu se pună, ca o condiție necesară a revoluției, existența factorilor obiectivi¹⁶ și, în numeroase altele, el previne împotriva oricărui aventurism, împotriva declanșării unei mișcări revoluționare fără prezența condițiilor obiective, fără o situație revoluționară.

Contribuția creatoare a lui Lenin la teoria marxistă a revoluției și la transformarea revoluționară a societății nu se limitează însă la dezvăluirea trăsăturilor acestui proces în noua etapă de dezvoltare a societății, la stabilirea concretă a sarcinilor revoluției socialiste, la lămurirea aspectelor particulare ale desfășurării ei în diferite țări sau la explicarea profundă și nuanțată a interacțiunii obiectivului și subiectivului în revoluția socialistă, care s-au concretizat în tot atâtea indicații în vederea elaborării strategiei și tacticii partidului comunist. În focul luptei revoluționare din 1905—1907, apoi în anii de pregătire a noului asalt pentru doborârea capitalismului, în timpul primului război mondial și, în sfârșit, în cursul revoluției socialiste din Rusia și a mișcărilor revoluționare care au cuprins lumea o dată cu începutul crizei generale a capitalismului, Lenin a îmbogățit marxismul și mișcarea comunistă cu analiza subtilă a fazelor de desfășurare a fiecăreia dintre revoluțiile pe care le-a condus și le-a studiat, care au servit și continuă să servească partidelor comuniste drept învățăminte de ordin tactic privind dirijarea activității revoluționare a maselor în cursul schimbărilor intervenite în procesul trecerii de la capitalism la socialism.

De asemenea, deosebit de prețioase pentru mișcarea revoluționară din Rusia și din țările care au trecut la socialism, ca și pentru acelea care luptă pentru cucerirea puterii sau pregătesc condițiile acestei lupte, sînt tezele și argumentele leniniste despre formele trecerii societății de la capitalism la socialism. Problema opțiunii pentru calea pașnică de trecere la socialism sau pentru calea insurecțională a constituit, în timpul lui Lenin, și constituie încă în zilele noastre obiectul unei vii confruntări în sinul mișcării revoluționare mondiale. Și în această problemă soluția leninistă poartă pecetea gândirii sale dialectice; respingînd absolutizarea uneia sau a alteia dintre aceste forme, Lenin a legat folosirea lor de condițiile istorice concrete din fiecare etapă a dezvoltării procesului revoluționar, din fiecare țară, de gradul de organizare și de coeziune al proletariatului, de modalitățile de împotrivire a claselor exploatare față de acțiunea transformatoare, de existența unei birocrății militaro-polițienești, de contextul relațiilor externe în momentul luptei pentru cucerirea puterii de către clasa muncitoare. Lenin însuși a întrevăzut, în prima perioadă care a urmat revoluției din februarie, posibilitatea cuceririi puterii pe cale pașnică, dar, schimbîndu-se condițiile, a optat pentru

¹⁵ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 6, Editura politică, București, 1961, p. 29—30, 32—41, 75—80, 97—100.

¹⁶ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 37, p. 310.

insurecție, pe care a argumentat-o amplu în cunoscuta sa lucrare *Revoluția proletară și renegatul Kautsky*.

Ideile leniniste despre forțele sociale antrenate în procesul revoluționar al trecerii de la capitalism la socialism și în construcția socialistă își păstrează și astăzi întreaga actualitate. Dezvoltând concepția lui Marx despre rolul maselor în revoluție, pe baza condițiilor noi pe care le aducea prima fază a imperialismului, Lenin a înfățișat cu claritate consecințele participării maselor la înfăptuirea revoluției asupra conținutului și orientării acesteia, ca și asupra conștiinței și inițiativei maselor înseși. „În istoria revoluțiilor — scria Lenin — ies la iveală contradicții care mocnesc de zeci și sute de ani. Viața devine neobișnuit de bogată. Pe arena politică își face apariția un luptător activ — masa, care stă întotdeauna în umbră și care, de aceea, e deseori ignorată și chiar disprețuită de observatorii superficiali. Această masă învață din practică, făcând în văzul tuturor pași de încercare, dibuind drumul, fixându-și sarcini, verificându-se pe sine și verificând teoriile tuturor ideologilor săi. Această masă face eforturi eroice pentru a se ridica la înălțimea uriașelor sarcini mondiale pe care i le-a pus în față istoria și, oricât de mari ar fi unele înfringeri, oricât de uluitoare ar fi pentru noi șiroaiele de sânge și miile de victime, nimic nu se va putea compara vreodată, prin însemnătatea sa, cu această educare directă a maselor și claselor, care se face în cursul luptei revoluționare însăși”¹⁷.

Aceste rînduri, scrise la începutul revoluției din 1905—1907, care stabilesc locul și rolul maselor în revoluție și consecințele educative ale participării lor directe la aceasta, prin profunzimea și, totodată, prin dramatismul pe care-l conțin, aruncă lumină nu numai asupra importanței maselor în revoluțiile din trecut, ci și în mișcările revoluționare din zilele noastre. Ele mobilizează la luptă, chiar în condițiile în care procesul revoluționar este temporar înfrînt prin represiunea brutală a claselor dominante, prin „șiroaiele de sânge și miile de victime” din rîndul lor. Lenin adaugă acestor constatări cu privire la rolul maselor în revoluție faptul că, în epoca noastră, revoluția nici nu-și poate înfăptui sarcinile propuse dacă nu are caracter de masă. Referindu-se la Marx, cu privire la raportul dintre profunzimea schimbărilor istorice și amploarea participării maselor, Lenin scria : „Cu cît este mai mare avîntul, cu cît este mai mare amploarea acțiunilor istorice, cu atît mai mare este numărul celor ce iau parte la aceste acțiuni, și, invers, cu cît este mai profundă transformarea pe care vrem s-o înfăptuim, cu atît mai mult trebuie să trezim interesul pentru această transformare și o atitudine conștientă față de ea, să convingem de necesitatea ei alte milioane și zeci de milioane de oameni”¹⁸. El demonstra, astfel, necesitatea antrenării cît mai largi a maselor la procesul revoluționar, pentru a-i asigura în acest mod succesul.

Pornind de la concepția marxistă a revoluției, Lenin a insistat asupra efectelor revoluției în transformarea conștiinței și a comportamentului oamenilor, apreciind, astfel, atitudinea maselor în prima revoluție rusă : „Revoluțiile, spunea Marx, sînt locomotivele istoriei. Ele sînt sîrbă-

¹⁷ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 9, Editura politică, București, 1962, p. 210—211.

¹⁸ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 42, Editura politică, București, 1966, p. 145.

toarea celor asupriți și exploatați. Niciodată masele populare nu sînt în stare să acționeze atît de energic ca un făuritor al unor noi rînduiri sociale ca în timpul revoluției. În asemenea vremuri, poporul este în stare să facă minuni..."¹⁹.

Experiența celei de a doua revoluții ruse îi oferă lui Lenin posibilitatea formulării unor noi generalizări privind consecințele participării maselor la revoluție asupra maselor înseși : „În cursul unei revoluții, milioane și zeci de milioane de oameni învață într-o săptămînă mai mult decît într-un an de viață obișnuită, somnolentă. Căci, la o cotitură bruscă, în viața unui popor apar cît se poate de limpede scopurile pe care le urmăresc diferitele clase ale poporului, forțele de care dispun ele, mijloacele prin care acționează”²⁰.

A treia revoluție rusă, Revoluția Socialistă din Octombrie, a atras în șuvoiul ei cele mai largi mase, datorită caracterului profund și radical al schimbărilor pe care le preconiza, a amplorii deosebite a sarcinilor pe care le avea de rezolvat. În articolele și cuvîntările din preajma revoluției, din cursul desfășurării ei, ca și în acelea din perioada construcției noii societăți, Lenin a elogiat combativitatea, inițiativa și spiritul de jertfă al maselor, experiența pe care ele au dobîndit-o în cursul luptei ; în același timp, a subliniat necesitatea trecerii lor, în efortul construcției socialiste, de la entuziasmul revoluționar manifestat în lupta împotriva claselor exploatatoare înlăturate de la putere și a intervențiștilor străini, la entuziasmul muncii constructive, la întărirea disciplinei în muncă, la însușirea temeinică a conștiinței și a culturii socialiste, spre a se putea ridica la înălțimea sarcinilor istorice ale înfăptuirii societății fără exploatare, fără clase și luptă de clasă, în care dezvoltarea generală a societății să asigure dezvoltarea fiecărui membru al ei.

În lucrările sale, Lenin a dezvoltat tezele lui Marx cu privire la raportul reciproc dintre mase și revoluție. El arăta, în acest sens, că, pe de o parte, numai în cursul luptei active, creatoare, în activitatea de transformare a realității se poate realiza educația socialistă a maselor, care „nu poate fi niciodată despărțită de lupta politică independentă și, în special, de lupta revoluționară a masei însăși”²¹, iar, pe de altă parte, participarea largă și activă a maselor la revoluție asigură nu numai rezolvarea consecventă a contradicțiilor vechii societăți, ci creează și premisele dezvoltării mai departe a procesului revoluționar. În ultimele sale lucrări — *Despre cooperație, Cum să reorganizăm Rabkrinul* și mai cu seamă în *Mai bine mai puțin, dar mai bine* — Lenin se oprește la această problemă și atrage atenția tocmai asupra necesității continuării, la nivelul cerințelor noii etape, a eforturilor constructive ale poporului²², a participării lui plene în opera de construcție socialistă.

Marxismul a demonstrat că, în trecerea revoluționară de la o formațiune socială la alta, superioară, clasa care reprezintă noul mod de producție devine clasa conducătoare a acestui proces. Întemeietorii marxismului au argumentat, cu inegalabila forță de convingere pe care o

¹⁹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 11, p. 99.

²⁰ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 34, Editura politică, București, p. 61.

²¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 30, Editura politică, București, 1964, p. 315.

²² V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 45, Editura politică, București, 1967, p. 422—

conferă faptele, că proletariatul — expresia modului de producție care rezolvă contradicția fundamentală a capitalismului și contradicțiile ce decurg din aceasta — este chemat să conducă revoluția socialistă. Concretizând aceste teze pentru condițiile imperialismului, Lenin a fundamentat, în lucrările scrise în preajma și în cursul revoluției din 1905—1907 și a aceleia din februarie 1917, nu numai rolul conducător al clasei muncitoare în revoluția socialistă, ci și faptul că, în anumite împrejurări istorice, ea devine hegemonul revoluției burghezo-democratice sau al desăvârșirii ei.

În ambele tipuri de revoluție rolul de hegemon al clasei muncitoare este obiectiv determinat. Dar el este exercitat într-o măsură mai mare sau mai mică, potrivit gradului de organizare al clasei muncitoare, al coeziunii ei, al nivelului conștiinței care o călăuzește. Lenin a relevat că în condițiile capitalismului proletariatul nu poate fi pe deplin unitar, ceea ce se repercutează și pe planul acțiunii politice²³. Or, una din condițiile indispensabile succesului luptei revoluționare este unitatea de acțiune a clasei muncitoare. De-a lungul întregii sale activități, Lenin s-a străduit, prin tactica compromisurilor admisibile, prin muncă de lămurire, dar mai cu seamă prin acțiuni comune împotriva dușmanului de clasă, să unească diferitele pături și grupări ale clasei muncitoare, ceea ce, mai târziu, s-a materializat în politica de front unic muncitoresc.

O altă condiție a reușitei în cele două tipuri de revoluție este atragerea maselor largi la țelurile și acțiunile clasei muncitoare. Lenin a lămurit importanța alianței clasei muncitoare cu păturile neproletare ale oamenilor muncii²⁴, plecând de la faptul că în epoca noastră revoluțiile au, inevitabil, un caracter de masă. De-a lungul luptelor sale, clasa muncitoare a încheiat numeroase alianțe cu țărănimea și cu păturile radicale ale burgheziei. Criteriul în virtutea căruia clasa muncitoare încheie alianțe cu alte clase sau pături sociale îl reprezintă finalitatea luptei, asigurarea unor condiții mai bune în vederea organizării și desfășurării luptei de clasă a proletariatului, a realizării misiunii sale istorice — înfăptuirea revoluției socialiste și construirea socialismului.

În lupta împotriva forțelor reacționare, alianța de clasă poate cuprinde largi pături ale populației, de la masele populare pînă la unele cercuri ale burgheziei. Lenin a dovedit multă suplețe în tactica alianțelor; el a evidențiat necesitatea alianței cu unele cercuri ale burgheziei, alianță pe care a văzut-o, bineînțeles, ca nesigură și trecătoare, dar care se justifică prin chiar contradicțiile din sînul burgheziei. Lenin a arătat, de asemenea, că, în focul luptei revoluționare, alianța dintre clasa muncitoare și țărănime poate duce la instaurarea dictaturii democrat-revoluționare a clasei muncitoare și a țărănimii, că, în revoluția socialistă, clasa muncitoare are, ca principal aliat, țărănimea muncitoare, că dictatura proletariatului însăși nu este decît o formă a acestei alianțe. În lucrările sale despre dictatura proletariatului, dar mai cu seamă în acelea care se referă direct la sarcinile construcției socialiste, Lenin a acordat cea mai

²³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41, p. 58—59.

²⁴ Vezi, de pildă: V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 36, Editura politică, București, 1965, p. 381—382.

mare importanță realizării acestei alianțe ²⁵. Ideile leniniste despre alianță, traduse în viață în lupta clasei muncitoare pentru cucerirea puterii în actualele țări socialiste, și-au păstrat valoarea de principii tactice în lupta partidelor comuniste din țările capitaliste contemporane.

Dacă proletariatul este în mod obiectiv hegemonul revoluției, această poziție nu-i poate fi asigurată efectiv decât dacă el este condus de o avangardă capabilă să elaboreze strategia și tactica luptei sale revoluționare.

Necesitatea unei astfel de avangărzi, a partidului revoluționar al clasei muncitoare, fusese fundamentată de întemeietorii marxismului. Crearea lui era impusă de faptul că, deși legile obiective ale dezvoltării societății îndreaptă implacabil orînduirea capitalistă, care a încetat să mai reprezinte progresul social, spre comunism, ea nu se prăbușește de la sine, ci numai ca urmare a revoluției socialiste. Or, tocmai partidul revoluționar al clasei muncitoare este instrumentul politic care organizează lupta politică a acesteia, făcînd să pătrundă în mișcarea muncitoarească spontană conștiința misiunii istorice a clasei muncitoare, teoria marxistă, socialismul științific.

În noua epocă istorică, atunci cînd ascuțirea contradicțiilor societății capitaliste a înscris la ordinea de zi problema trecerii nemijlocite la revoluția socialistă, Lenin a militat, cu o energie neobosită, pentru crearea unui partid de tip nou, consecvent revoluționar, care să antreneze clasa muncitoare și, prin ea, masele populare, la înfăptuirea acestei misiuni. Istoria, experiența istorică a popoarelor, este cea care atestă necesitatea avangărzii în orice revoluție și funcția ei în acest proces ; „...în momente critice din viața popoarelor — scria Lenin în această privință — nu o dată s-a întîmplat ca detașamente de avangardă, chiar puțin numeroase, ale clasei înaintate să-i antreneze după ele pe toți, să aprindă în rîndul maselor flacăra entuziasmului revoluționar și să săvîrșească fapte istorice mărețe” ²⁶. Dar aceste detașamente înaintate ale claselor, adaugă Lenin, au fost urmate de mase, „...în mod spontan, semiconștient... Altfel nici nu se putea produce dezvoltarea într-o societate oprimată de țări, moșieri și capitaliști” ²⁷.

Condițiile istorice noi care se conturau la orizontul Rusiei la începutul secolului au impus făurirea unui partid care să dea conștiința misiunii istorice clasei muncitoare și maselor, ținînd seama de faptul că numai prin lupta economică nu se putea obține îmbunătățirea reală a situației lor în societate și, cu atît mai puțin, victoria asupra burgheziei. Confruntarea directă, menită să schimbe în mod radical vechile relații și vechile structuri sociale, pune în fața conducătorilor partidelor revoluționare sarcina, de importanță esențială pentru momentul istoric respectiv, ca „lozincile lor să meargă întotdeauna înaintea inițiativei revoluționare a maselor, servindu-le drept far, arătîndu-le în toată măreția și splendoarea lui idealul nostru democrat și socialist și indicîndu-le dru-

²⁵ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 44, p. 308—309, 311—312.

²⁶ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 36, p. 382—383.

²⁷ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 44, p. 328.

mul cel mai scurt, cel mai drept spre victoria deplină, absolută, hotărîtoare“²⁸.

Subliniind faptul că fără un partid bine organizat și bine pregătit din punct de vedere ideologic nu se poate păși pe calea unei revoluții victorioase, Lenin remarcă, în același timp, că „nu se poate învinge numai cu avangarda. Ar fi nu numai o prostie, dar și o crimă, să arunci avangarda singură într-o luptă hotărîtoare atîta timp cît întreaga clasă, atîta timp cît masele largi nu s-au situat încă pe o poziție de sprijinire directă sau cel puțin pe o poziție de neutralitate binevoitoare față de avangardă și de completă incapacitate de a sprijini pe dușmanul ei“²⁹.

Din analiza raportului dintre clase, mase și partid, Lenin a tras unele concluzii de ordin practic, tactic, de o deosebită însemnătate pentru reușita revoluției socialiste. În primul rînd, necesitatea contactului permanent, mai mult, a unei strînse legături dintre avangarda revoluției și masele revoluționare. În acest sens, el atrăgea atenția comuniștilor — prevenindu-i împotriva „revoluționarismului“ exagerat — de a nu stabili sarcini al căror rost nu este înțeles de mase sau care depășesc posibilitatea momentană de rezolvare. „Pentru un adevărat revoluționar — scria Lenin — primejdia cea mai mare — poate, chiar singura primejdie — este exagerarea în revoluționarism, uitarea limitelor și a condițiilor unei aplicări oportune și victorioase a metodelor revoluționare“³⁰. Dar, partidul nu trebuie să cadă nici în cealaltă extremă, mărginindu-se doar să urmeze inițiativa maselor; el trebuie să meargă în fruntea lor, să le călăuzească, să nu se mulțumească numai să constate schimbările survenite în societate, în raportul de forțe al claselor, ci să intervină activ în direcționarea acestor schimbări. De aici decurge indicația lui Lenin, semnificativă pentru caracterul dialectic al viziunii sale politice: „...cînd situația s-a schimbat și trebuie să rezolvăm sarcini de altă natură, nu avem voie să privim înapoi și să încercăm să rezolvăm lucrurile prin metodele folosite ieri“³¹.

Problema rolului partidului în revoluție se reduce, în ultimă analiză, la întrebarea dacă revoluția este un proces independent de voința și inițiativa oamenilor sau un proces pe care inițiativa și voința oamenilor îl poate influența. Lenin s-a plasat pe linia celei de a doua alternative, subliniind rolul activ al factorului subiectiv, poziție care nu avea însă nimic comun cu voluntarismul de care era acuzat, ci exprima raportul real dintre obiectiv și subiectiv în viața socială. Acest raport este pus pregnant în evidență de importanța mișcărilor de eliberare națională și național-colonială în desfășurarea și în victoria revoluției socialiste. Întemeietorii marxismului relevaseră faptul că mișcările de eliberare națională din vremea lor constituie un sprijin puternic al revoluțiilor burghezo-democratice și, în consecință, stabiliseră necesitatea sprijinirii lor din partea proletariatului revoluționar. Analizînd mișcările de eliberare națională și național-colonială din epoca imperialismului, Lenin a ajuns la concluzia că ele se integrează în torentul unic al transformării socialiste a societății. La Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, el a de-

²⁸ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 11, p. 99—100.

²⁹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41, p. 77—78.

³⁰ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 44, p. 224.

³¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 44, p. 327

monstrat că imperialismul va fi înfrînt datorită îmbinării luptei revoluționare a clasei muncitoare din fiecare țară cu lupta milioanelor de opri-
mați din țările coloniale și slab dezvoltate. Pe baza acestei constatări — expresie a generalizării experienței istorice a perioadei Revoluției din Octombrie și a primilor ani de construcție a noii societăți —, care se adevărește în lumea contemporană, Lenin a sfătuit partidele comuniste să sprijine mișcările de eliberare națională din țările coloniale și înapo-
iate, să sprijine burghezia națională din aceste țări, în măsura în care aceasta se situează pe poziții revoluționare³². Totodată, el a arătat că, spre deosebire de trecut, cînd mișcarea de eliberare națională aducea la
putere burghezia națională, în epoca trecerii societății de la capitalism la socialism mișcările de eliberare națională pot să ducă, în anumite con-
diții, la instaurarea unor puteri populare. În acest fel, Lenin a fundamen-
tat teza, de o deosebită însemnătate prin consecințele ei practice, posibi-
lității trecerii la socialism fără traversarea stadiului capitalist de dez-
voltare a societății.

În activitatea sa teoretică și practică pentru pregătirea și desfășu-
rarea revoluției socialiste, Lenin a trebuit să înfrunte, într-o luptă pe
două fronturi, pe de o parte, atacurile burgheziei, ale diverselor ei ideo-
logii, iar, pe de altă parte, curenteile ostile sau care frînau acțiunea revo-
luționară din sinul mișcării muncitorești. La începutul activității revo-
luționare a lui Lenin, în mișcarea muncitorească se conturaseră, în
principal, două curente opuse. Conducătorii și teoreticienii Internaționalei
a II-a care se plasaseră, după moartea lui Engels, pe punctul de vedere al
determinismului mecanicist, preconizau transformarea automată, fără
zguduirii revoluționare, a capitalismului în socialism, absolutizînd conti-
nuitatea și stabilind, în concordanță cu această viziune, și tactica lor. În
opозиție cu aceștia, exista și activa ca o reacție extremă anarho-sindi-
calismul. Acest curent, care era expresia unei părți a micii burghezii ne-
mulțumite și nerăbdătoare, absolutiza, pe planul gîndirii, discontinuitatea
și, în consecință, reprezentanții lui opinau pentru răsturnarea burgheziei
prin lovituri de stat, fără o pregătire prealabilă, îndelungată și consec-
ventă, și negau necesitatea atragerii maselor la această acțiune.

În numeroase lucrări teoretice, ca și în activitatea sa practică, de
partid, Lenin a luat poziție împotriva ambelor orientări față de revoluție,
restabilind în drepturile sale concepția marxistă a revoluției și îmbogă-
țind-o potrivit noilor cerințe. După prima revoluție rusă, Lenin a sinte-
tizat lupta sa împotriva reformismului, a stîngismului și sectarismului din
mișcarea muncitorească în lucrarea *Divergențele din rîndurile mișcării
muncitorești europene*, explicînd izvoarele sociale și influențele ideolo-
gice ale acestor două curente și condamnîndu-le pentru consecințele pă-
gubitoare asupra mișcării revoluționare. Referindu-se la reprezentanții
lor, el scria : „Și unii și alții frînează înfăptuirea a ceea ce este cel mai im-
portant, cel mai esențial : unirea muncitorilor în organizații mari, puter-
nice, care să funcționeze bine, să fie în stare să funcționeze bine în orice
condiții, să fie pătrunse de spiritul luptei de clasă, să fie pe deplin con-
știente de scopurile lor, să fie educate în spiritul unei concepții despre lume

³² V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41, p. 168.

cu adevărat marxiste“³³. În timpul primului război mondial, Lenin a continuat lupta cu curentele ostile din cadrul mișcării muncitorești. El și-a concentrat atacurile în această perioadă în special împotriva reformismului, pentru ca, după victoria revoluției socialiste în Rusia și a avântului revoluționar pe plan mondial, să-și îndrepte focul criticii asupra „stîngismului“, consacărîndu-le lucrări de o deosebită însemnătate pentru mișcarea comunistă internațională de atunci, ca și pentru aceea a zilelor noastre : *Despre stîngismul copilăros*³⁴, *Stîngismul, boala copilăriei comunismului*³⁵, *Timpuri noi, greșeli vechi sub o formă nouă*³⁶.

Deosebit de importante pentru mișcarea comunistă internațională sînt indicațiile lui Lenin privind necesitatea combaterii pe plan ideologic și a înlăturării pe planul practicii a uneia din manifestările stîngismului — absolutizarea generalului în revoluția și construcția socialistă. Gîndirea dialectică a lui Lenin l-a îndrumat spre soluționarea justă și realistă a unității generalului și particularului în procesul trecerii societății de la capitalism la socialism. Deși, din cuvîntarea sa la Congresul I al Internaționalei a III-a³⁷ s-ar putea deduce ideea că ar fi preconizat generalizarea sovietelor, ca forme de organizare a maselor de oameni ai muncii, în lucrările sale ulterioare el accentuează, în mod pregnant, necesitatea rezolvării corecte a raportului dialectic dintre general și particular, declarînd : „...comitetele de delegați ai întreprinderilor din Anglia... nu sînt întru totul identice cu Sovietele... A spune însă că noi facem în dar muncitorilor englezi Sovietele rusești e o afirmație care nu rezistă la nici o critică“³⁸. În radiotelegrama trimisă lui Béla Kun, conducătorul revoluției socialiste din Ungaria, Lenin atrăgea atenția asupra greșelii de a se prelua ca atare experiența rusească. „Este în afară de orice îndoială — scria el — că simpla imitare a tacticii noastre rusești, în toate amănuntele ei, în condițiile specifice ale revoluției ungare, ar fi o greșeală“³⁹. Indicații de același fel a dat și comuniștilor din republicile Asiei centrale, cărora le-a recomandat să nu copieze tactica Revoluției Socialiste din Octombrie, ci să analizeze cauzele originalității ei, condițiile și rezultatele ei, pentru a putea aplica, la condițiile proprii, nu litera, ci spiritul, sensul, învățămintele experienței anilor 1917—1921⁴⁰.

V. I. Lenin argumenta poziția sa dialectică din unghiul unei largi viziuni de perspectivă istorică : „Atîta timp cît există între popoare și țări deosebiri naționale și statale — și aceste deosebiri vor dăinui încă foarte multă vreme, chiar și după înlăturarea dictaturii proletariatului pe scară mondială — unitatea tacticii internaționale a mișcării muncitorești comuniste din toate țările nu cere înlăturarea diversității, suprimarea deosebirilor naționale (ceea ce ar fi un vis absurd în momentul de față), ci cere o aplicare a principiilor fundamentale ale comunismului..., care să

³³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 20, Editura politică, București, 1963, p. 70—71.

³⁴ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 36, p. 329—330.

³⁵ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41.

³⁶ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 44.

³⁷ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 37.

³⁸ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 38, Editura politică, București, 1966, p. 215.

³⁹ *Ibidem*, p. 215.

⁴⁰ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 43, Editura politică, București, 1966, p. 202.

*modifice just aceste principii în amănunte, să le adapteze just și să le aplice la deosebirile naționale și național-statale*⁴¹.

Pe linia acestei concepții, el considera că nici un partid comunist nu se poate socoti drept conducător al altor partide comuniste, pe care să și le subordoneze, idee subliniată cu claritate la Congresul al VIII-lea al P.C.U.S., în critica făcută susținătorilor unei astfel de orientări : „Aici, mulți tovarăși care se aprind iute au mers pînă acolo că au vorbit de un consiliu economic mondial și de subordonarea tuturor partidelor din diferite țări față de Comitetul Central al P.C. (b) din Rusia”⁴².

Conducînd cu pricepere, tact și spirit realist efortul constructiv al popoarelor din U.R.S.S. în perioada de trecere, Lenin a elaborat numeroase și importante teze teoretice cu privire la trecerea societății de la capitalism la socialism, a dezvăluit legăturile luptei de clasă în epoca dictaturii proletariului, a definit sarcinile acesteia și a prevăzut transformarea dictaturii proletariului în stat al întregului popor. În acest sens, el a subliniat faptul că revoluția socialistă constituie numai momentul trecerii societății de la capitalism la socialism, că transformarea socialistă a societății presupune o perioadă mai lungă de construcție pașnică, care cere un efort incomparabil mai mare, mai susținut din partea membrilor societății, decît răsturnarea de la putere a claselor exploatare.

În vederea perfecționării conducerii societății și a orînduirii de stat, Lenin a elaborat valoroase teze cu privire la îmbunătățirea activității partidului, a dezvoltării statului socialist sovietic, a dreptului socialist, a noii culturi, sprijinind, totodată, mișcarea comunistă internațională. El a luptat cu abnegație pentru asigurarea condițiilor propășirii popoarelor din Uniunea Sovietică. Între aceste condiții, de cea mai mare importanță era pacea, așa cum este și în zilele noastre, care a stat în centrul preocupărilor lui Lenin. Între primele decrete ale puterii sovietice a figurat Decretul asupra păcii, prin care popoarele Rusiei au fost smulse temporar din vîltoarea primului război mondial. În vederea asigurării dezvoltării pașnice a Republicii Sovietice, a comerțului cu țările capitaliste, Lenin a elaborat principiile coexistenței pașnice între state cu orînduiri sociale și politice diferite, care prevedeau renunțarea la agresiuni militare, neamestecul în treburile interne ale altor state, egalitate în drepturi și avantaj reciproc, colaborare în domeniul economic, cultural și politic, recunoașterea dreptului la autodeterminare a tuturor popoarelor, acordarea de ajutoare țărilor slab dezvoltate, anularea datoriilor de război, preîntîmpinarea războaielor și reducerea generală a înarmărilor. Prin politica fermă și suplă, totodată, inspirată de Lenin, statul sovietic, folosindu-se de contradicțiile din lagărul imperialist, a împiedicat constituirea unui front comun al statelor capitaliste împotriva U.R.S.S.

Răspîndirea ideilor marxist-leniniste și influența mobilizatoare a Revoluției Socialiste din Octombrie în țările capitaliste și în colonii au dus la transformarea partidelor clasei muncitoare în partide de tip nou, care au aprins flacăra luptei de eliberare socială și națională a clasei muncitoare din țările capitaliste și a popoarelor oprite din colonii.

⁴¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 41, p. 76—77.

⁴² V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 38, p. 174.

„Dezvoltarea mondială contemporană — apreciază secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu — dovedește incontestabil că omenirea înaintază în direcția întrevăzută de Lenin — în direcția socialismului și comunismului. Înarmate cu teoria revoluționară a clasei muncitoare, însușindu-și spiritul ei creator, partidele comuniste și muncitorești vor duce mai departe marea operă de transformare a societății, de edificare a noii orînduiri, îndeplinindu-și cu cinste misiunea lor istorică. Pe această bază se va dezvolta neîncetat teoria revoluționară marxist-leninistă, care în epoca noastră poate fi numai rodul gândirii experienței colective a întregii mișcări comuniste și muncitorești“⁴³.

În spiritul concepției marxist-leniniste, Partidul Comunist Român, întregul popor își intensifică eforturile pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor construcției socialismului în actuala etapă de dezvoltare a țării noastre, etapă ce pune pregnant în evidență activizarea întregului proces social, faptul că oamenii muncii nu sînt numai producători de valori materiale și spirituale, ci sînt, în același timp, participanți la conducerea statului, la elaborarea politicii sale interne și externe.

⁴³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 849.

Omagiul clasei muncitoare, al forțelor progresiste și democratice din România la încetarea din viață a lui V. I. Lenin

MARIN C. STĂNESCU

Comuniștii din țara noastră, întregul popor român, alături de forțele revoluționare și progresiste de pretutindeni cinstesc cu adânci sentimente de prețuire pe Vladimir Ilici Lenin, marele teoretician și strateg revoluționar care și-a închinat întreaga capacitate și energie clocotitoare eliberării sociale și naționale a popoarelor din Rusia, triumfului cauzei socialismului și comunismului în lume.

Desfășurându-și activitatea revoluționară, teoretică și practică, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, când marxismul era confruntat cu probleme noi, cu sarcini arzătoare, Vladimir Ilici Lenin, studiind realitățile țării sale, dezvoltarea capitalismului în stadiul imperialist, sintetizând experiența de luptă a proletariatului din Rusia și pe plan internațional, cele mai noi cuceriri ale științei din vremea sa, a dezvoltat în mod creator, în noile condiții istorice, opera lui Marx și Engels, a adus, prin vasta sa activitate teoretică, contribuții de cea mai mare însemnătate la îmbogățirea materialismului dialectic și istoric, a economiei politice, a tezaurului comunismului științific. De numele și activitatea lui Lenin sînt indisolubil legate crearea partidului revoluționar al proletariatului din Rusia, pregătirea și înfăptuirea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, întemeierea primului stat al muncitorilor și țăranilor.

Internaționalist înflăcărat, Lenin a luptat pentru întărirea solidarității comuniștilor, a proletariatului, a tuturor celor ce muncesc, a forțelor democratice și progresiste din întreaga lume. El a apreciat ca o înaltă îndatorire internaționalistă a fiecărui detașament al proletariatului de a face maximum pentru cauza revoluției în propria țară, în vederea stimulării mișcării revoluționare din întreaga lume — evidențiind astfel că succesele obținute de fiecare popor în construcția socialistă au o uriașă însemnătate pentru cauza generală a socialismului, ca principală contribuție la sporirea forței de atracție a noii orînduirii.

V. I. Lenin a fost un adversar neîmpăcat al închistării dogmatice, militînd neobosit pentru nou, atît în teorie, cît și în practică. Întreaga sa operă reflectă preocuparea de a-și confrunța permanent opiniile, părerile cu schimbările ce surveneau în realitatea vremii, de a ține pasul cu desco-

peririle pe plan mondial și de a le adapta încontinuu dezvoltării societății și cunoașterii științifice. Întotdeauna Lenin a privit teoriile lui Marx nu ca ceva „intangibil“ și „definitiv încheiat“. Și de aceea el a putut duce mai departe monumentală operă a lui Marx și Engels, pe care a îmbogățit-o cu teze și concluzii noi.

Socialiștii români au făcut cunoscut numele lui Lenin la noi în țară încă din 1897 ; cu unii dintre aceștia, fondatorul partidului bolșevic a statornicit strânse relații de conlucrăre. În 1917, proletariatul din România, masele largi muncitoare din țara noastră și-au exprimat activ, prin ample manifestații, solidaritatea cu revoluționarii ruși, cu cauza Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Numeroși revoluționari și militanți progresiști români au luat parte, cu arma în mână, la lupta pentru victoria revoluției proletare, pentru apărarea statului sovietic împotriva reacțiunii interne și a intervenției imperialiste ; unii dintre aceștia au avut fericirea de a se întâlni cu V. I. Lenin, de a lucra cu el, de a-l cunoaște personal.

Datorită activității propagandistice a partidului proletariatului român, ideile lui Lenin au cunoscut o largă circulație în România. Opera sa a fost urmărită cu viu interes nu numai de revoluționarii români, ci și de oameni politici și de cultură nemarxiști, cu vederi general democratice, precum și de adversari ai marxismului. Elocvente în această privință apar cele 19 prelegeri ținute la București, de asemenea personalități, în 1923, sub egida Institutului Social Român¹. Marea majoritate a vorbitorilor, în spiritul concepțiilor lor filozofice și de pe pozițiile lor de clasă, a făcut referiri la opera teoretică și la aplicarea ideilor lui Lenin în Rusia Sovietică. Faptul că aproape fiecare a simțit nevoia să amintească de marxism, de Lenin, dovedește că experiența U.R.S.S. era urmărită la noi cu atenție de cele mai diferite categorii și clase sociale.

La începutul ultimei decade a lunii ianuarie 1924 o veste năpraznică s-a răspândit în întreaga lume : în seara zilei de 21 ianuarie, inima genialului conducător al partidului și statului sovietic, conducător iubit al proletariatului mondial, a încetat să mai bată.

Preluând imediat această știre, întreaga presă din România a consacrat vieții și operei lui Vladimir Ilici Lenin numeroase articole, comentarii, fotografii.

Partidul Comunist Român, partid organizat pe principiile marxist-leniniste, a evocat amplu în presa sa personalitatea lui V. I. Lenin, contribuția lui uriașă la luminarea drumului ce trebuia urmat de clasa muncitoare din întreaga lume, de masele largi populare, pentru eliberarea lor socială și o viață nouă.

Începând din 25 ianuarie, „Socialismul“, organul central de presă al P.C.R., a publicat zile la rând articole evocatoare despre viața și opera marelui dispărut, relatări privitoare la mitingul de doliu de la Moscova sau despre întrunirile muncitorești organizate în diferite centre ale țării. Presa comunistă a redat nu numai durerea resimțită de proletariatul român la moartea lui Lenin, ci și hotărîrea lui fermă de a-i cinsti memoria prin organizarea luptei sale revoluționare, astfel încît ideile mar-

¹ Vezi : *Doctrinile partidelor politice — 19 prelegeri organizate de Institutul Social Român*, Tiparul Cultura națională, București, 1923.

xist-leniniste să prindă viață în timpul cel mai scurt cu putință și pe pământul României.

Primul act pe care comuniștii români l-au făcut la aflarea veștii încetării din viață a lui Vladimir Ilici Lenin a fost trimiterea unei telegramme de condoleanțe Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, semnată de Gheorghe Cristescu, secretarul general al P.C.R., în care se arăta că Partidul Comunist Român „regretă dureros pierderea marelui conducător al revoluției mondiale, tovarășul Lenin”².

În acele zile David Fabian, membru al conducerii P.C.R., a publicat în „Socialismul” un articol intitulat: *Lenin — expresia revoluției sociale*, care întruchipa în modul cel mai strălucit gândurile și respectul comuniștilor români față de V. I. Lenin, durerea resimțită, dar și cunoașterea măreței sale opere, crezul lor în victoria marxism-leninismului.

„Atît sînt de mari, de uriașe, de epocale aceste două produse rare ale istoriei — geniul lui Lenin și revoluția rusă, scria D. Fabian — încît parcă într-adins le-a așezat istoria în același moment din desfășurarea ei... Valoarea lui Lenin, puterea geniului său, vraja personalității sale conducătoare își au explicația tocmai în acest fapt; personalitatea sa universală s-a înnodat de nevoile societății însăși, de tendințele dezvoltării ei; aptitudinile sale geniale au știut să se pună de acord cu cerințele epocii în care a trăit. Istoria și-a ales în Lenin omul prin care a vorbit”³.

De asemenea, organul P.C.R. de limbă maghiară, „Munkás”, exprima într-un articol hotărîrea comuniștilor români de a milita în continuare, neabătut pentru transpunerea în viață a ideilor leniniste⁴.

Omagiind personalitatea lui Lenin, „Tineretul socialist”, organul central de presă al U.T.C. din România, a scos în relief, concomitent cu contribuția de seamă a celui dispărut la organizarea și lupta de eliberare de sub orînduirea capitalistă a proletariatului mondial, atenția pe care el a dat-o întotdeauna tineretului. În acest sens se arăta că tineretul va aduce de acum înainte pe cîmpul luptei, pe lîngă entuziasmul și credința sinceră în puterea proletariatului, hotărîrea sa mai fermă de a înfăptui în întreaga lume opera lui Lenin. „Ridicați steaguri îndoliate, dar sunați goarna de luptă — se spunea în continuare. Lenin a murit, dar va trăi veșnic în spiritele noastre, călăuzindu-ne îndeaproape în lupta pentru triumful proletariatului”⁵.

Aceste organe comuniste de presă au publicat în paginile lor, în perioada ianuarie-aprilie 1924, numeroase fragmente din operele lui Vladimir Ilici Lenin, contribuind, astfel, și pe această cale, la răspîndirea și cunoașterea mai profundă în țara noastră a activității și ideilor marelui conducător al proletariatului.

Presă comunistă a continuat, luni în șir, să omagieze personalitatea lui Vladimir Ilici Lenin. De asemenea, la scurt timp după moartea acestuia, în „Biblioteca Muncitorului” au apărut, în broșură, două articole

² *Lenin văzut de români. Documente și amintiri*, Editura politică, București, 1970, p. 255.

³ *Ibidem*, p. 234. Printre alte materiale, „Socialismul” a publicat și amintiri ale unor revoluționari români sau străini despre Lenin. În numărul din 27 ianuarie 1924 al ziarului a fost publicat articolul lui Al. Dobrogeanu-Gherea, intitulat: *Cum l-am văzut pe Lenin*.

⁴ *Lenin văzut de români. Documente și amintiri*, p. 229.

⁵ *Ibidem*, p. 272.

ale lui Maxim Gorki, intitulate *Lenin* și *Lenin sau Wilson*, traduse de militantul comunist P. Constantinescu-Iași.

O serie de ziare sindicale de breaslă, care apăreau în acea perioadă, ca : „Fierarul“, „Elemézési Munkás“, „Muncitorul pielar“, „Tribuna funcționarilor“, „Vas-és fámunkás“, „Lemnarul“ ș.a. și-au îndeplinit datoria lor proletară de a publica articole despre V. I. Lenin, în care omagiau munca sa titanică, rolul uriaș al ideilor lui în creșterea conștiinței de clasă a proletariatului român, în ridicarea organizării luptei sale pe o treaptă superioară.

De asemenea, în presa socialistă au apărut, în acest moment dureros, când clasa muncitoare pierdea pe unul dintre cei mai mari conducători ai ei, articole care recunoșteau valoarea operei teoretice și practice realizată de V.I. Lenin, rolul său în dezvoltarea marxismului.

Astfel, în editorialul *Moartea lui Lenin*, apărut în „Lumea nouă“, organ al Partidului Socialist din România, Ilie Moscovici arăta, printre altele : „În Lenin moare, aceasta o recunoaște astăzi toată lumea, una din cele mai mari, una din cele mai puternice personalități politice ale timpurilor noastre... Lenin poate fi pus în primele rînduri ale geniilor politice care au condus vreodată omenirea“. În continuare era relevat rolul lui V. I. Lenin în organizarea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în elaborarea programului de construire a socialismului în Rusia sovietică, evocîndu-se cu admirație despre „marxistul profund“, despre „personalitatea sa politică genială“. „În Lenin — se nota în încheierea editorialului respectiv — toată lumea respectă omul de muncă și de cinste, omul care și-a închinat viața unui ideal“.

În același spirit, de recunoaștere a meritelor și rolului lui V. I. Lenin în dezvoltarea și organizarea pe principii noi, revoluționare a luptei proletariatului internațional sau de evocare a unor momente din viața sa au fost scrise și articolele apărute în „Arbeiter Zeitung“ (Timișoara), organ al Partidului Socialist din Banat, „Tribuna socialistă“ și „Romániai Népszava“, organe ale Partidului Socialist din Transilvania, „Vorwärts“, organ al Partidului Social-Democrat din Bucovina etc.

La 3 februarie 1924, ziarul „Lumea nouă“ își îndruma cititorii dornici să cunoască mai mult despre viața și activitatea lui Lenin, să citească biografia sa care se găsea de vânzare la librăria Casei poporului.

Sfera comentariilor și evocărilor despre V. I. Lenin nu s-a rezumat numai la presa muncitorească. Materiale deosebit de interesante au apărut în publicațiile de orientare democratică, printre care se disting cele din cotidienele de largă circulație : „Adevărul“, „Dimineața“, „Aurora“, „Lupta“, „România“ ș.a. sau cele apărute în reviste reprezentative pentru cultura românească, precum : „Viața românească“, „Cuvîntul liber“ ș.a.

Deși, în aceste articole — fie că este vorba de biografii, fie că este vorba de comentarii și analize asupra operei conducătorului partidului și statului sovietic — autorii respectivi precizau din capul locului că nu împărtășesc concepția politică leninistă, dincolo de acest fapt, firesc, dealtfel, pentru poziția lor de clasă, ei încercau să fixeze rolul și locul lui

Vladimir Ilici în istoria universală, comparându-l cu mari personalități revoluționare din diferite perioade. Articolul *Viața lui Lenin*, apărut în „Adevărul” din 25 ianuarie 1924, după ce releva că numele întemeietorului statului sovietic socialist era înconjurat din partea muncitorilor cu dragoste și admirație iar a altora cu ură și patimă, conchidea semnificativ: „Dar chiar prin această luptă care se dă în jurul lui, toți, chiar și adversarii lui, mărturisesc că Lenin a fost una din cele mai mari și mai interesante figuri ale vremii în care trăim. Judecata aceasta a contemporanilor este singura despre care se poate spune că istoricul viitor o va ratifica”.

Alte materiale apărute în zilele următoare în același ziar menționau modestia, perseverența și pasiunea revoluționară, crezul său neclintit în cauza clasei muncitoare, rolul său de conducător al Revoluției din Octombrie, de organizator al tinărului stat sovietic etc.

Materiale despre V. I. Lenin a publicat și cotidianul „Dimineața”. Încercînd să fixeze locul lui Lenin în istorie, articolul *Viața și opera lui Lenin*, apărut în numărul din 25 ianuarie al ziarului, releva, printre altele, că oricare a fi părerile și sentimentele adversarilor regimului sovietic, „nimeni nu va putea tăgădui că dispărutul a fost o personalitate politică de primul ordin. Lupta lui necurmată de decenii pentru răsturnarea regimului țarist, suferințele legate de această luptă și tenacitatea lui în mijlocul acestor suferințe pînă la triumful cauzei pe care o apăra, au făcut din Lenin o figură covârșitoare în galeria marilor revoluționari ruși”.

Cele două ziare amintite publicau, de asemenea, știri după presa sau agențiile de presă din Franța, Italia, Germania, Cehoslovacia, Polonia și alte țări în legătură cu aprecierile și acțiunile întreprinse în țările respective în memoria lui Lenin.

Un alt ziar de orientare democratică, care a publicat articole la moartea lui Vladimir Ilici Lenin, a fost „Lupta”. Directorul acestuia, Constantin Mille, socialistul de la finele secolului trecut, publica la 26 ianuarie 1924, un editorial, intitulat: *Lenin*, în care, printre altele, arăta că: „Lenin a fost un om extraordinar, din aceia care se nasc unul într-un secol”, „a fost un geniu”, un om care „va fi socotit în istoria omenirii ca o ființă extraordinară”.

Revista „Viața românească” a evocat și ea figura marelui dispărut într-un articol intitulat: *Moartea lui Lenin*, în care se arăta că istoria îi va consacra rolul imens pe care l-a avut în răsturnarea „unor stări de lucruri crezute imuabile”. Articolul menționa că pentru omagierea ilustrului revoluționar și bărbat de stat va continua publicarea, sub formă de serial, a studiului *Cauzele și perspectivele revoluției ruse*, scris de Constantin Stere, care redă amănunțit filmul evenimentelor de la Petrograd din anul 1917⁶.

Articolele și comentariile apărute în presa burgheză de orientare democratică, deși se situau pe o platformă politică diferită de cea a Partidului Comunist Român, a mișcării muncitorești din țara noastră, au adus, și ele, o contribuție revelatoare la cunoașterea de către opinia publică largă din țara noastră a grandioasei personalități a lui V. I. Lenin.

⁶ „Viața românească”, nr. 1 din 1924, p. 154.

La începutul anului 1924 măsurile represive anticomuniste ale autorităților de stat române se intensifică; arestările din rîndul militanților P.C.R. se înmulțesc. Cererea de ținare a Congresului al III-lea al partidului n-a fost aprobată; la 6 februarie se adoptă legea pentru persoanele juridice, care îngrădește și mai mult dreptul la organizare și luptă al clasei noastre muncitoare, activitatea organizațiilor politice și profesionale revoluționare.

În acest context nu mai surprinde faptul că prefectul Capitalei a refuzat să aprobe cererea Comitetului Central al Partidului Comunist Român de a comemora, printr-o întrunire publică, la 27 ianuarie, memoria lui Lenin.

Ca atare, în afară de articolele din coloanele presei proletare, partidul a hotărît ca omagierea lui Lenin să se facă, îndeosebi, în ședințele de breaslă sindicale; în acest sens s-au pus la dispoziția sindicatelor materialele propagandistice necesare.

Prima dintre aceste întruniri s-a organizat în cadrul sindicatului funcționarilor din Capitală, căroro li s-a prezentat biografia marelui dispărut. De asemenea, sindicatul cizmarilor a organizat și el o emoționantă adunare de cinstire a memoriei lui V. I. Lenin ⁷.

Continuînd relatările privitoare la întrunirile și adunările comemorative ținute în București, „Socialismul“ din 3 februarie nota: „Știrea morții celui mai vrednic dintre luptătorii și împlinatorii marxismului a strîns inima fiecărui muncitor. Un val de durere a îndoliat inima tuturor muncitorilor. Dar n-a fost cu puțință în noianul de asuprire, de prigoane și de sălbătice lovituri ca muncitorimea să-și poată spune împreună păsul ei și să poată trimite salutul său memoriei celui ce niciodată nu va fi uitat“.

În continuare, ziarul menționa că gruparea femeilor muncitoare a ascultat o expunere amănunțită despre viața și opera lui V. I. Lenin. Același lucru l-au făcut muncitorii tipografi, metalurgiști, croitori și brutari. „Cum vedem — își încheia organul de presă al P.C.R. relatările — întreaga muncitorime din Capitală a simțit la fel cu muncitorimea de pretutindeni. Ea a trimis celui dus o salutare caldă și a vărsat o lacrimă caldă pe coșciugul nou și rece“.

În zilele următoare au avut loc o întrunire a muncitorilor municipali, precum și o adunare a Cercului „Prietenii naturii“ din București ⁸. În numărul său din 9 februarie, „Socialismul“ reproducea noi știri despre acțiunile de omagiere a memoriei marelui dascăl al proletariatului, desfășurate la București, Turnu Severin, Galați etc. La București, scria „Socialismul“, muncitorii și muncitoarele de la Pirotehnice „au comemorat moartea celui care nu mai este, dar a cărui memorie va trăi veșnic în gîndurile muncitorimii mondiale“.

În ciuda prigoanei și a terorii, muncitorimea din Turnu Severin a arborat pe clădirea Casei poporului din localitate, în semn de omagiere a memoriei lui V. I. Lenin, un steag roșu îndoliat, care a fluturat trei zile în șir. Redînd simțămintele proletarilor din orașul de la Dunăre, „Socia-

⁷ „Socialismul“, anul XIX, nr. 11, din 1 februarie 1924.

⁸ „Socialismul“, anul XIX, nr. 13, din 6 februarie 1924.

lismul“ nota că moartea lui Lenin a făcut ca inima fiecărui muncitor de aici să vibreze îndurerată, dar nu deprimată, și că această uriașă pierdere „a trezit în fiecare flacăra revoluționară“.

La Galați, secțiunea P.C.R. din localitate a organizat, la 27 ianuarie, o adunare în care s-a cinstit memoria lui V. I. Lenin și s-au prezentat expuneri despre viața și activitatea sa. „Cu toată teroarea care e aceeași la Galați ca pretutindeni, muncitorii gălățeni au adus modestul lor prinos de recunoștință celui care a luptat o viață întreagă pentru clasa muncitoare“, își încheia relatarea „Socialismul“.

Asemenea întruniri au mai avut loc și în alte centre muncitorești din țara noastră.

Dar cel mai de preț omagiu pe care clasa muncitoare din România, în frunte cu partidul său comunist, l-a adus memoriei genialului dascăl revoluționar a fost neîntrerupta luptă și educație revoluționară desfășurate în perioada următoare.

Îndeplinindu-și cu cinste misiunea istorică față de propriul popor, Partidul Comunist Român a făcut ca ideile lui Vladimir Ilici Lenin să se materializeze pe pământul României. Prin lupta revoluționară a clasei muncitoare, a întregului popor condus cu nedeزمینیت devotament de Partidul Comunist Român, socialismul a învins definitiv în țara noastră. Succesele remarcabile obținute de poporul român în răstimpul celor 30 de ani de la eliberare în opera de industrializare, în cooperativizarea și modernizarea agriculturii, în creșterea producției materiale, în dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii, în ridicarea continuă a nivelului general de trai au schimbat radical viața oamenilor muncii, constituind o puternică dovadă a superiorității noii orînduiri, a capacității creatoare a poporului nostru liber și stăpîn pe soarta sa, a justeței politicii Partidului Comunist Român — care pornește cu consecvență de la interesele fundamentale ale națiunii, de la aplicarea creatoare a teoriei marxist-leniniste la condițiile concrete ale României.

Omagiind gigantica personalitate a lui Vladimir Ilici Lenin, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, sublinia : „Moartea l-a smuls prematur pe Lenin din clocotitoarea sa activitate teoretică și practică. Disparația lui Vladimir Ilici Lenin, revoluționar realist și lucid, ferm, dar flexibil, de o mare receptivitate la nou, la tot ce este înaintat, cu o viziune largă asupra procesului de transformare a societății, de edificare a socialismului și comunismului, a reprezentat o grea pierdere pentru popoarele sovietice, pentru clasa muncitoare din toate țările, pentru întreaga omenire progresistă. El nu a putut vedea înfăptuindu-se aievea proiectele și previziunile sale, succesele grandioase pe care popoarele le-au obținut în înfăptuirea orînduirii socialiste, orînduire pe care el o concepea bazată pe dreptate și echitate socială, pe o largă democrație în care omul să-și poată afirma pe deplin personalitatea, capacitățile și virtuțile, să se simtă cu adevărat liber și stăpîn pe soarta sa.“

CONTRIBUȚII LA UNELE CLARIFICĂRI ISTORICE

Trăsături ale regimului politic din România
în primul deceniu interbelic

MARIN NEDELEA

Interesul cercetătorilor din domeniul istoriei pentru investigarea rolului suprastructurilor politice, pentru acumularea unui material care să permită abordarea de fond a problemei caracterului și evoluției regimului social-politic în statul român modern, analiza componentelor sistemului politic constituie, în ultimii ani, o realitate evidentă. Stadiul în care a ajuns cercetarea marxistă a istoriei patriei, ca și necesitatea structurării unui tablou istoric de ansamblu, de la care să se pornească în fundamentarea unei aprecieri științifice riguroase asupra locului și a rolului diverselor componente ale procesului social global în fiecare etapă a dezvoltării sale, explică abordarea pe un front mai larg a istoriei vieții politice, inclusiv a istoriei partidelor, curentelor și orientărilor politice din rîndul claselor exploatare.

Cele mai multe lucrări și studii de acest gen au îmbrățișat, însă, cu predilecție, fie perioada istoriei moderne, de pînă la primul război mondial, fie deceniul premergător celui de-al doilea război mondial. A rămas, comparativ, mai puțin cercetată perioada deceniului care a urmat primei conflagrații mondiale. Or, tocmai în acest interval s-au conturat, în linii esențiale, într-o nouă conjunctură social-economică și politică, trăsăturile principale ale regimului social-politic caracteristic României interbelice.

În accepțiunea curentă, regimul existent în România încă din a doua jumătate a secolului trecut și pînă la 23 August 1944 este denumit sau definit, de foarte multe ori, ca regim burghezo-moșieresc. Deși problema nu vizează, evident, aspectul semantic, nu este mai puțin adevărat că orice abordare a ei nu poate ocoli această caracterizare. O asemenea abordare este obligată să se refere, într-un fel sau altul, la ea, cel puțin sub două aspecte: al precizării conținutului social concret reprezentat prin formularea respectivă și al corespondenței acesteia cu schimbările care s-au produs în societatea românească de-a lungul marii perioade de timp la care se referă.

Folosind acest termen specific pentru caracterizarea rînduielilor sociale și politice din România, mișcarea muncitorească și democratică de la noi desemna prin el, îndeosebi, caracterul de clasă al puterii de stat, conlucrarea burgheziei cu moșierimea în exercitarea acestei puteri,

iar într-un sens mai larg însăși orînduirea social-economică. Acest termen sesiza și traducea într-o noțiune politică concisă și sugestivă o latură esențială a realității social-politice, și tocmai aceasta explică marea lui forță de circulație și persistență. Cu toate acestea, termenul de regim burghezo-moșieresc, folosit într-o asemenea accepțiune plurisemnificantă, implica, de la început, o anumită relativitate din punctul de vedere al rigorii științifice.

Pe de altă parte, evoluția socială și politică a țării în intervalul considerat a adus schimbări vizibile în ceea ce privește ponderea celor două clase în viața politică și, respectiv, în exercitarea puterii de stat, sub aspectul trăsăturilor regimului politic propriu-zis, al sistemului politic, al structurării organelor puterii și administrației de stat ș.a. Caracteristică pentru evoluția statului român modern a fost tocmai realizarea treptată, eșalonată pe o lungă perioadă istorică, a reformelor burgheze; aceasta nu a schimbat natura orînduirii și a puterii de stat, dar a marcat, totuși, schimbări importante în relațiile social-economice, în structura socială, în regimul politic etc.

În această perspectivă trebuie abordate, după opinia noastră, schimbările care au avut loc în România după primul război mondial și semnificația lor pentru evoluția regimului politic.

Primordială pentru definirea regimului politic este, după cum se știe, problema caracterului de clasă al puterii de stat. Marile frământări și lupte sociale din primii ani postbelici, care au lovit puternic vechile rînduiri politice și sociale, determinînd înfăptuirea unor schimbări pozitive în direcție democratică, nu au putut, însă, soluționa în interesul maselor problema puterii politice în stat, care a continuat să rămînă în mîinile claselor exploatoare. În anii următori, intensificarea dezvoltării capitalismului, stimulată, mai cu seamă, de desăvîrșirea unificării statale și de efectele reformei agrare din 1921, a determinat creșterea forței economice a burgheziei, întărirea pozițiilor ei politice conducătoare în stat. Dar burghezia nu era și nu avea să devină o clasă unitară, omogenă. Fenomenul cel mai caracteristic îl constituie, la scara perioadei interbelice, întărirea mai puternică și mai rapidă, în raport cu ansamblul clasei burgheze, a marii burghezii, îndeosebi a grupurilor industrial-financiare și, în primul rînd, a acelor care aveau să joace un rol mai important în exercitarea puterii de stat.

Cealaltă clasă exploatoare — moșierimea — și-a văzut considerabil reduse forța economică și rolul politic. Ea n-a mai putut să-și conserve integral pozițiile. Sub presiunea puternică a aspirațiilor democratice, a luptei maselor și lipsită, în bună parte, de sprijinul pe care i-l acordase anterior burghezia — preocupată ea însăși de apărarea pozițiilor amenințate și preferînd să facă concesii maselor pe seama aliatului său —, moșierimea și-a văzut grav șubrezite pozițiile politice în primii ani postbelici, situație în care a fost legiferată o reformă agrară relativ largă. Ulterior, ca efect al evoluției economice a proprietății moșierești, al cointereseșrii unei mari părți a moșierimii în activitatea industrială, comercială și bancară, numeroase elemente ale acestei clase s-au îmburghezit, căpătînd, treptat, o nouă situație de clasă. Prin natura relațiilor de producție de care era legată existența ei, moșierimea înceta de fapt — firește, nu dintr-o dată — să mai fie o clasă socială omogenă.

Fenomenul polarizării politice a celor două clase exploatatoare în două partide relativ distincte, care caracterizează viața politică antebelică, cedează locul unei noi configurații politice, în care capitaliști și moșieri se repartizează în diferite proporții în cadrul diverselor partide burgheze. Moșierimea nu se mai poate reprezenta singură, ea este nevoită să apeleze la concursul altor formațiuni ale claselor exploatatoare și să adopte firma politică a acestora, lucru semnificativ pentru evaluarea ponderii ei în exercitarea puterii de stat. Pe de altă parte, procesul invers, de cointeresare a burgheziei în exploatarea de proprietăți funciare, marchează și el intensificarea evoluției spre contopirea vîrfurilor exploatatoare într-o categorie socială unică. Rezultă, de aici, o mai strînsă împletire a intereselor burgheziei și moșierimii, o atenuare importantă a contradicțiilor neantagonice dintre ele, fără însă ca acestea să dispară complet.

Sub raportul conținutului de clasă al puterii de stat, elementul nou care intervine în perioada postbelică este, deci, predominarea netă a burgheziei, concomitent cu trecerea moșierimii pe planul al doilea, dar și cu un proces specific de împletire mai intensă a intereselor lor.

Un alt criteriu de bază în definirea regimului politic existent într-un stat îl constituie analiza unor asemenea parametri cum sînt : forma de stat, forma de guvernămînt, constituția, sistemul electoral, caracterul și structura instituțiilor statului, într-un cuvînt organizarea sistemului politic.

După primul război mondial, operarea unor schimbări în organizarea vieții de stat devenise, de fapt, o necesitate obiectivă. Ea era cerută de nevoia organizării unitare a statului întregit, urmînd, totodată, să reflecte schimbările și deplasările care avuseseră sau aveau loc în structura de clasă a societății, în raportul forțelor sociale și politice. Constituția din 1923, legea organizării administrative ș.a. au răspuns într-o anumită măsură acestor necesități, aplicînd, în esență, principiile burgheze în organizarea și structura puterii și administrației de stat, a sistemului politic. Deși contestate și combătute zgomotos, la adoptarea lor, de către celelalte partide burgheze, așa-numitele măsuri de unificare nu au fost anulate sau modificate substanțial în anii imediat următori căderii guvernului liberal, care prezidase adoptarea lor, ceea ce dovedește, în ultimă instanță, că ele reflectau interesele mari, de ansamblu, ale claselor conducătoare din România.

Privită în ansamblu, Constituția din 1923 înscrisa o serie de principii democrat-burgheze, impuse prin lupta de decenii a maselor populare și corespunzînd nevoilor clasei burgheze de a realiza o dezvoltare mai nestîngherită a capitalismului. Proclamînd caracterul independent și suveran al statului, definit ca stat național unitar și indivizibil, al cărui teritoriu este inalienabil, constituția reafirma libertățile și drepturile democrat-burgheze cuprinse în constituția anterioară, din 1866, și consfințea unele drepturi democratice noi, cucerite în perioada avîntului revoluționar declanșat la sfîrșitul primului război mondial (votul universal ș.a.).

Constituția prevedea, însă, și o serie de îngrădiri și limitări ale acestor drepturi și libertăți democratice, la care se adăuga încălcarea sau suprimarea lor în practică prin acte și procedee antidemocratice, reacțio-

nare. Ea nu acorda exercițiul drepturilor politice femeilor, tineretului, militarilor și altor categorii ale populației. În locul principiului reprezentării proporționale la alegerile pentru parlament, era introdus principiul confuz al „reprezentării minorității“, care constituia un pas înapoi față de reglementările electorale anterioare.

O altă îngrădire a dreptului de vot era censul ridicat de vîrstă la alegerile pentru Senat, ca și faptul că, paralel cu votul „universal“, se menținea numirea sau reprezentarea de drept în unele organe eligibile importante. Prin restricțiile introduse la exercitarea unor drepturi democratice proclamate în mod formal, Constituția din 1923 făcea un pas înapoi chiar față de prevederile constituției anterioare. O altă „inovație“ reacționară, cu profunde urmări negative pentru viața politică a țării, era prevederea conținută în articolul 128, potrivit căruia „în caz de pericol de stat se poate institui starea de asediu generală sau parțială“, larg folosită de către guverne împotriva mișcării revoluționare și democratice și chiar împotriva adversarilor politici burghezi. Menținerea Senatului, corp legislativ în care influența elementelor conservatoare și reacționare era mult mai puternică decît în Adunarea deputaților, ca și egalizarea atribuțiilor sale cu ale acesteia era o altă măsură constituțională retrogradă, menită să exercite o presiune conservatoare asupra activității legislative și să constituie o supapă de siguranță pentru cercurile guvernante.

Caracterul conservator ce se urmărea a se imprima organelor superioare ale puterii de stat era atestat, de asemenea, de prerogativele foarte largi pe care Constituția le acorda regelui. Acesta avea dreptul să exercite puterea legislativă pe picior de egalitate cu Adunarea deputaților și cu Senatul. În prerogativele regelui intrau numirea și revocarea guvernului și a miniștrilor, sancționarea și promulgarea legilor (inclusiv dreptul de a refuza s-o facă), convocarea de sesiuni parlamentare extraordinare ș.a. Cea mai importantă prerogativă a regelui era dreptul de a dizolva parlamentul și de a forma guvernul, de care monarhul și vîrfurile conducătoare ale claselor exploatare au uzat într-un sens oligarhic, fără consultarea prealabilă a corpului electoral și chiar în disprețul rezultatelor acestei consultări.

Aspectele semnalate se înscriau într-o tendință mai largă, reflectată destul de pregnant și în Constituție, dar, mai ales, în politica curentă a guvernelor, de a accentua puterea executivă în dauna celei reprezentative, legislative.

Ca reflex al forței mișcării muncitorești și al nevoii pe care o resimțea întreaga clasă burgheză de a folosi mai intens statul în reglementarea raporturilor de muncă și în apărarea intereselor sale, Constituția proclama în mod fățarnic, în articolul 21, că „toți factorii producției se bucură de o egală ocrotire“. Scopul real era mărturisit, însă, în același articol, în care se spunea că „statul poate interveni prin legi în raporturile dintre acești factori pentru a preveni conflictele economice și sociale“.

Articolul 131 declara drept parte integrantă a Constituției principiile articole din legile de reformă agrară, în scopul de a împiedica eventuale încercări de adîncire și de lărgire a acestei reforme, de a garanta moșierilor intangibilitatea proprietății funciare pe care o mai dețî-

neau, cît și pentru a potoli nemulțumirea noilor împroprietăriți, care se temeau de vexațiunile moșierești.

O particularitate a Constituției din 1923, în comparație cu alte constituții burgheze, a fost aceea că ea a formulat principiul etatizării bogățiilor subsolului, declarînd, totodată, proprietate publică căile de comunicație, spațiul atmosferic și apele navigabile și flotabile, cele care pot produce forță motrice sau pot fi utilizate în interes obștesc. Introducerea acestor prevederi a fost, dealtfel, unul dintre motivele fundamentale pentru care partidul liberal a considerat necesară elaborarea unei noi constituții. Ele exprimau voința acelei părți a marii burghezii reprezentate de acest partid de a folosi pîrghiile puterii de stat pentru a-și întări pozițiile economice în raport cu capitalul străin, cu grupările concurente și pentru a spolia prin lege pe micii deținători de terenuri cu bunuri subterane exploatabile.

Caracterul contradictoriu și tendințele antidemocratice ale Constituției s-au reflectat, într-o măsură și mai pronunțată, în alte legi „de unificare” adoptate în cursul guvernării liberale dintre anii 1922 și 1926. Astfel, legea administrativă din iunie 1925 constituia un pas înainte față de trecut, întrucît punea capăt stării de provizorat existente pînă atunci în materie de administrație locală, stabilea constituirea unor organe în principal eligibile, cu anumite atribuții în conducerea treburilor locale și elabora norme unitare pentru organizarea administrativă pe tot teritoriul țării. Legea conținea, însă, o serie de prevederi care anihilau în bună măsură efectele sale pozitive, îngrădeau în mod serios drepturile cetățenești și creau o serie de portite pentru eludarea voinței alegătorilor și promovarea amestecului brutal al organelor administrației de stat superioare. Două cincimi din membrii consiliilor comunale și județene nu erau aleși de cetățeni, ci recrutați de drept din rîndul autorităților de stat. Obligatorietatea scrutinului de listă îl forța pe alegător să voteze în întregime lista unui partid. Legea introducea, de fapt, principiul primei majoritare, stabilind că listei ce va obține jumătate plus unu din voturi i se atribuie 4/5 din numărul mandatelor. Dreptul de a alege și de a fi ales era limitat și de prevederi cu caracter cenșitar — termen de domiciliere, vîrstă, știință de carte. Pe lîngă consiliul județean era menținută instituția prefecturilor, ai căror conducători erau numiți de autoritățile centrale și care aveau largi atribuții în sfera lor de activitate.

Unele prevederi ale legii constituiau tertipuri procedurale introduse în scopul de a permite autorităților să acționeze în favoarea partidului aflat la putere. Cel mai larg uzitată a fost aceea care stabilea că dacă în termenul legal nu se depune decît o singură listă, ea este aleasă în mod automat, fără a se mai ține alegeri. Pentru cazul în care activitatea ori componența lor s-ar fi dovedit stînjenitoare pentru guvern, legea prevedea posibilitatea dizolvării consiliilor comunale sau județene de către autoritățile administrative superioare.

Așadar, legea administrativă avea, în ansamblu, un pronunțat caracter nedemocratic, menit să îngreuneze cît mai mult pătrunderea în organele locale a reprezentanților autentici ai maselor, să asigure preponderanța partizanilor guvernului față de adversarii politici burghezi. Deși serios ciuntite, drepturile cetățenești nu erau, însă, desființate formal. Folosind posibilitățile pe care le oferea legea, partidul comunist, alături

de alte forțe democratice, a participat, de pildă, la alegerile comunale din primăvara anului 1926, reușind, cu acest prilej, să desfășoare o campanie politică relativ largă în rîndul maselor și chiar să obțină o serie de succese electorale, prin alegerea reprezentanților săi într-o serie de consilii comunale.

Ultima măsură legislativă importantă (sub aspectul contribuției la precizarea fizionomiei și a funcționării regimului politic) adoptată în timpul guvernării liberalilor din anii 1922—1926 — legea electorală din martie 1926 — se înscria și ea pe linia restrîngerii drepturilor democratice cetățenești acordate prin constituție. Această lege înlocuia principiul democratic al reprezentării proporționale cu „inovația” reacționară a primei majoritare. Partidul (sau cartelul electoral) care obținea 40% din totalul voturilor pe țară beneficia de primă majoritară — 50% din mandate; restul de 50% se repartizau, proporțional cu numărul voturilor obținute, între toate partidele (listele) participante, inclusiv cea majoritară. Admiterea în fond a principiului reacționar al primei majoritare de către toate partidele burgheze, care au purtat în prealabil tratative pe acest teren cu Partidul Național Liberal, aflat la guvern (chiar dacă Partidul Național și Partidul Țărănesc propuneau ca ea să se acorde partidului care obține majoritatea absolută a voturilor), constituia dovada că întreaga burghezie și moșierime se orienta, de fapt, spre restrîngerea tot mai mult a drepturilor democratice cetățenești.

Aplicarea noii legi electorale denatura considerabil voința alegătorilor. Ea urmărea să anihileze consecințele impopularității partidelor burgheze și să le asigure majorități covârșitoare în cazul în care cumpăna alegerilor (falsificate pe numeroase alte căi de partidul aflat la putere) ar înclina cît de cît în favoarea lor. Anulînd valoarea votului pe circumscripție și substituindu-i calcularea scrutinului pe țară, noul sistem electoral favoriza întărirea centralizării și unității partidelor burgheze, a autorității forurilor lor centrale. El lovea grav interesele partidelor mai mici, și în primul rînd interesele partidelor clasei muncitoare, urmărind excluderea lor din reprezentanța națională.

Regimul politic dintr-o țară reflectă, desigur, raportul concret al forțelor de clasă în etapa respectivă. Întrucît, în România, reglementarea problemelor principale de care depindea fizionomia regimului politic a avut loc într-o perioadă de stabilizare relativă a capitalismului, iar soluțiile date au reflectat, mai cu seamă, punctul de vedere și interesele acelor grupuri ale marii burghezii industrial-bancare care erau reprezentate de partidul liberal, această împrejurare și-a pus puternic amprenta asupra caracterului acestui regim. Dacă în constituție și în celelalte legi instituționale, paralel cu enunțarea unor principii democrat-burgheze, a unor drepturi și libertăți democratice, s-au făcut puternic simțite tendințe antidemocratice, reacționare, în funcționarea concretă a mecanismului statal, îndeosebi a administrației de stat, acestea din urmă au fost precumpănitoare.

Caracteristică pentru regimul politic din România era dominația aproape neîngrădită, în fapt, a puterii executive. Parlamentul, ales prin siluirea, adesea violentă, a voinței alegătorilor de către aparatul de stat, exprima cu totul deformat chiar și raportul real de forțe între principalele partide burgheze. Format în covârșitoare majoritate din aderenți ai parti-

dului aflat în guvern, care în cele mai multe cazuri își datorau alegerea presiunilor administrative, acesta era emanația și instrumentul docil al guvernului. În acest context, verigile executive și represive ale aparatului de stat au căpătat o importanță particulară ca instrumente ale dominației de clasă. Aproape fără excepție, guvernele interbelice au recurs la declararea stării excepționale, unele chiar au permanentizat-o, ca instrument de reprimare a maselor și de răfuială chiar cu oponenții burghezi.

O altă metodă reacționară a fost folosirea armatei în scopuri de intimidare politică sau represive. Jandarmeria, instrument odios al dominației de clasă a burgheziei și moșierimii, teroriza populația muncitoare a satelor. O activitate nefastă desfășurau organele polițienești și ale siguranței. Măsurile represive, abuzurile și samavolniciile, adesea prin încălcarea grosolană a legilor, cu sau fără dezlegarea centrului, larg folosite pe întreg teritoriul țării, au constituit o trăsătură a funcționării aparatului de stat, indiferent chiar de deosebiri de partid sau de nuanță între guverne. Guvernele din perioada interbelică au promovat, într-o măsură accentuată, o politică de reprimare fățișă și brutală a mișcării muncitorești și democratice, în primul rînd a partidului comunist. Toate acestea au accentuat caracterul reacționar al puterii de stat.

În strînsă corelație cu structura și cu funcționarea regimului politic se află și problema sistemului partidelor politice, a tendințelor în evoluția acestuia. Evident, și această problemă trebuie analizată în contextul concret al vieții sociale și politice a diverselor perioade din istoria interbelică a societății românești.

În perioada 1918—1921, avîntul revoluționar al maselor, în frunte cu clasa muncitoare, largă manifestare pe planul vieții politice a unor noi categorii și forțe sociale, dezvoltarea unui puternic curent democratic de opinie au determinat un amplu proces de regroupare politică a forțelor de clasă, inclusiv în rîndurile claselor exploatatoare. Destrămarea și dispariția treptată a partidului conservator, exponentul principal și tradițional al moșierimii, au dereglat pentru un număr de ani sistemul „rotativei guvernamentale”, în cadrul căreia acesta se succeda la putere cu partidul liberal. Au apărut o serie de noi partide burgheze, au intervenit schimbări în configurația forțelor politice ale claselor exploatatoare și a raporturilor dintre acestea. Mutațiile calitative care au avut loc în sinul mișcării muncitorești, al maselor largi populare și-au găsit încununarea politică în făurirea Partidului Comunist Român, partid marxist-leninist, de tip nou, capabil să conducă clasa muncitoare și celelalte forțe progresiste în lupta pentru drepturi și libertăți democratice, pentru înfăptuirea unor transformări sociale radicale.

Perioada imediat următoare, care cuprinde anii așa-numitei stabilizări relative a capitalismului, a fost o perioadă de restrîngere relativă a evantaiului formațiunilor politice burgheze, de regroupare a forțelor în direcția constituirii, prin fuziunea unor grupări, a unui partid burghez capabil să reprezinte o contrapondere pentru partidul liberal. Crearea Partidului Național Țărănesc, prin fuzionarea, în toamna anului 1926, a partidelor național și țărănesc, a marcat un moment în evoluția acestui proces, creînd premisele reluării, în condiții modificate, a sistemului de succesiune caracterizat ca „rotativă guvernamentală”. S-a produs o omo-

genizare relativă a întregului front politic burghez, ca urmare a estomării sau abandonării treptate a pozițiilor democratice pe care unele dintre aceste partide le susținuseră în anumite probleme în anii anteriori, îndeosebi sub presiunea maselor. În aceste împrejurări s-a încheiat, în linii generale, procesul reajustării regimului politic la condițiile primului deceniu postbelic, principalele formațiuni politice ale claselor dominante integrându-se într-un nou echilibru de forțe.

Acest regim hibrid, cu contradicțiile sale interne, reflecta nesoluționarea unor probleme de bază ale progresului societății românești, incapacitatea claselor exploatoare de a-și asigura dominația în formele clasice ale democrației burgheze. Caracterul contradictoriu al regimului politic din România interbelică, existența unor prevederi și forme constituționale democratice, alături de prevederi și practici reacționare se explică, în primul rînd, prin particularitățile raportului de forțe între exploatați și exploataitori, ale luptei de clasă. Factorul principal care a determinat instituirea și menținerea unor principii democratice în organizarea statală, a unor drepturi și libertăți democratice a fost lupta proletariatului, a maselor muncitoare, în frunte cu partidul comunist, capacitatea lor de a exercita presiune asupra guvernanților. În același timp, prevederile și acțiunile antidemocratice, reacționare, atestă și ele, într-un anumit sens, forța mișcării populare, teama puternică pe care o inspira aceasta claselor conducătoare.

Pe de altă parte, fenomenul respectiv este legat de etapa specifică a dezvoltării burgheziei, de manifestarea contradicțiilor și disensiunilor din sînul ei, de stadiul dezvoltării sociale a marii burghezii. În deceniul al treilea, aceasta se afla într-o perioadă de tranziție, care reflecta procesele de trecere, sub raport economic, la forme caracteristice unei burghezii monopoliste în devenire. Stadiul incipient al acestei evoluții, rivalitatea dintre diferitele grupuri ale marii burghezii sau cu alte grupări burgheze, care implica, pînă la un punct, necesitatea unei anumite libertăți de manifestare politică ca cerință internă a clasei burgheze, natura și acuitatea contradicțiilor dintre aceasta și masele populare explică împletirea specifică între menținerea regimului constituțional, parlamentar, afirmarea unor principii democratice și hipertrofierea puterii executive, restrîngerea sau încălcarea libertăților cetățenești, intensificarea metodelor represive și autoritare.

Semnificația istorică și social-politică a insurecției naționale antifasciste din august 1944

GHEORGHE MATEI

În viața poporului român, ca și a umanității în genere, există — pe lângă numeroase fapte și fenomene mai mult sau mai puțin curente și obișnuite — evenimente rare și ieșite din comun care, prin semnificația și consecințele lor, reprezintă bunuri de mare preț ale patrimoniului istoriei naționale, precum și contribuții de seamă la patrimoniul istoriei universale. Între asemenea evenimente se situează memorabila insurecție națională antifascistă din august 1944, moment crucial în istoria contemporană a patriei noastre.

1. Actul istoric insurecțional, de la care se împlinesc în acest an trei decenii, a fost urmarea unor adânci procese social-politice, de ordin intern și extern, petrecute în perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale. Ea a reprezentat continuarea și rodul activității și luptelor purtate cu o intensitate și amploare mereu crescândă de forțele progresiste, democratice și patriotice ale societății românești, în frunte cu clasa muncitoare și partidul ei comunist.

În acest context, un loc distinct ocupă eroicele lupte ale muncitorilor feroviari și petroliști din ianuarie-februarie 1933 — punct culminant al acțiunilor sociale din perioada crizei economice dintre anii 1929—1933 și cea mai mare bătălie de clasă organizată și condusă de Partidul Comunist Român până la cel de-al doilea război mondial. Aceste lupte, precum și impresionanta mișcare de solidaritate cu ele manifestată în întreaga țară, au produs o vie răscolire a opiniei publice, orientată împotriva pericolelor care planau asupra țării. Prin efectele lor multilaterale, imediate și de perspectivă, luptele revoluționare din 1933 au adus o contribuție de prim ordin la frinarea ascensiunii grupărilor fasciste pe plan intern și la crearea unei ample opinii și mișcări de masă împotriva primejdii care se conturau din exterior.

Desfășurate la scurt timp după dramaticele evenimente de la sfârșitul lunii ianuarie 1933 din Germania, acțiunile revoluționare ale feroviarilor și petroliștilor români au căpătat o deosebită semnificație internațională, înscriindu-se printre primele mari acțiuni ale proletariatului european după acapararea puterii de către naziști. Aceste acțiuni au reprezentat, după cum o atestă documente ale timpului emanând din numeroase

țări, un exemplu și un semnal pentru toți cei care, pe diferite meridiane, erau afectați de creșterea primejdiei fasciste.

Proletariatul român, în frunte cu partidul său comunist care a ieșit întărit politico-organizatoric din marile bătălii de clasă din 1933, s-a afirmat cu pregnanță ca cea mai înaintată forță din societatea românească, avangarda luptei celor mai largi mase populare pentru drepturi economice și politice, pentru libertăți democratice, independență și suveranitate națională.

Cu toate deosebirile de condiții istorice în care au avut loc și specificul lor decurgînd din acestea, evenimentele din ianuarie-februarie 1933 și cele din august 1944 prezintă unele elemente relevante de continuitate; ele constituie puncte de demarcație ale unei întregi perioade din istoria patriei, asupra căreia și-a pus amprenta pericolul crescînd și în cele din urmă dominația fascisto-hitleristă.

2. Instaurarea dictaturii hitleriste în Germania a avut repercusiuni grave nu numai pentru poporul german, devenit victima unui regim dintre cele mai teroriste cunoscute de istorie, ci și pentru celelalte popoare, pentru securitatea și pacea internațională. În plin centrul Europei s-a creat un primejdios focar de război. Cel de-al III-lea Reich a devenit, în scurt timp, forța de șoc în jurul căreia s-au raliat celelalte state fasciste și revanșard-revizioniste.

Datorită poziției geografico-strategice și resurselor ei economice, România a devenit un obiectiv de seamă al expansiunii Germaniei hitleriste. Naziștii au folosit în acest scop un întreg arsenal de metode și mijloace în vederea includerii țării noastre în „spațiul vital german”; organizațiile fasciste interne, în primul rînd Garda de fier, au devenit agentura directă a Germaniei naziste în România. În joc se afla independența statală și însăși ființa națională a poporului român.

În asemenea împrejurări, sarcini stringente se ridicau în fața forțelor progresiste și democrat-antifasciste din România. Ca forță politică de bază și cea mai consecventă a luptei pentru preîntîmpinarea pericolului de moarte pe care-l reprezenta fascismul, Partidul Comunist Român, fără a renunța la țelul său strategic — desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă —, a apreciat drept cea mai importantă și urgentă cerință a etapei istorice date ralierea pe o platformă comună de luptă antifascistă, antihitleristă a tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului nostru.

Străbătînd un proces continuu de maturizare, depășind unele limite și deficiențe proprii, acționînd din adîncă ilegalitate și înfruntînd felurite greutăți, P.C.R. și-a extins treptat influența în viața politică a țării, a stabilit și dezvoltat contactele și colaborarea cu organizațiile și grupările progresiste și democratice, cu diferite cercuri și fracțiuni ale forțelor politice burgheze nefasciste și cu un mare număr de personalități politice și cultural-științifice animate de sentimente patriotice.

Lupta dusă de clasa muncitoare, de Partidul Comunist, Partidul Social-Democrat și alte organizații politice democratice, de largi forțe progresiste, atitudinea lucidă a unor importante grupări și personalități politice burgheze au stăvilit ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste.

Politica de cedări față de hitleriști dusă de marile puteri a influențat însă negativ mersul evenimentelor din țara noastră, ca și din alte țări europene.

Sub impulsul corelației și interacțiunii factorilor externi și interni, în împrejurările complexe de după dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, ale amplificării acțiunilor agresive ale Reichului hitlerist, situația României a devenit deosebit de precară. Speculând și trăgând profit din succesele militare obținute de Germania hitleristă pe frontul vest european și din modificările survenite pe harta Europei în primăvara și vara anului 1940, care într-un fel sau altul au afectat țara noastră, cercurile interne cele mai reacționare ce acționau în direcția cîrdășiei cu Germania nazistă au ajuns să prevaleze în viața politică. Linia capitulardă a dictaturii regale și lipsa, într-un moment decisiv, a unității tuturor forțelor democrat-antifasciste, datorită refuzului principalilor lideri ai partidelor național-țărănesc și național-liberal, ca și a liderilor de dreapta ai Partidului Social-Democrat de a colabora cu Partidul Comunist Român, toate acestea conjugate cu izolarea României pe plan internațional, cu părăsirea popoului român de toate puterile Europei, au făcut ca acesta să devină, la finele lunii august 1940, victima dictatului de la Viena al puterilor fasciste, prin care partea de nord a Transilvaniei a fost răpită și predată Ungariei horthyste — act care a stîrnit minia și revolta celor mai largi mase populare din țara noastră. În asemenea împrejurări de mare tensiune politică, cercurile fasciste și prohitleriste din România, cu sprijinul direct al guvernanților hitleriști, au instaurat la 6 septembrie 1940 dictatura militară-fascistă și au subordonat țara celui de-al III-lea Reich.

3. Regimul militar-fascist a reprezentat forma de guvernămînt teroristă, antipopulară și antinațională a cercurilor celor mai reacționare din România, legate de Germania nazistă. El s-a caracterizat pe plan intern prin lichidarea oricăror drepturi și libertăți democratice, prin metode teroriste de guvernare, al căror ascuțiș era îndreptat împotriva clasei muncitoare și a partidului ei comunist, prin răspîndirea ideologiei fasciste. Baza politică a dictaturii militare-fasciste a constituit-o, în prima sa etapă, Garda de fier; reazimul ei cel mai puternic a fost Wehrmachtul nazist, ale cărui mari unități — începînd cu octombrie 1940 —, cu asentimentul guvernului militar-fascist au intrat în România sub diferite pretexte, în fapt ca trupe de ocupație. La 23 noiembrie 1940 Ion Antonescu a semnat documentele de aderare a țării la Pactul tripartit. La 22 iunie 1941 dictatorul român a împins țara, alături de Germania hitleristă, într-un război pe care poporul român nu-l dorise și-l repudiase, împotriva Uniunii Sovietice.

Poporul nostru nu s-a împăcat niciodată cu subordonarea politică, militară și economică a țării imperialiștilor germani și cu susținătorii lor din interior. Mișcarea de rezistență din România, începută imediat după instaurarea regimului dictatorial fascist și intrarea trupelor germane în țara noastră, a cuprins cele mai diferite pături și categorii sociale, dezvoltîndu-se neînterupt în funcție de evoluția situației pe plan intern și internațional.

Exponent al intereselor naționale ale întregului popor, Partidul Comunist Român a militat cu consecvență, fermitate și eroism pentru atîngerea obiectivelor rezistenței: răsturnarea dictaturii militare-fasciste,

ieșirea României din războiul purtat alături de Germania și alăturarea ei la coaliția antifascistă, eliberarea părții de nord a Transilvaniei, recucerirea independenței și suveranității naționale. Cu claritate și în mod concret au fost precizate aceste obiective în Platforma program din 6 septembrie 1941, propusă de partidul comunist tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice nefasciste.

În fruntea mișcării de rezistență s-a situat clasa muncitoare. Sub conducerea comuniștilor, sabotajul organizat de muncitori a cunoscut forme diverse și s-a extins, luând mari proporții. La sate, țărănimea sabota rechizițiile și împrumuturile de război, refuza în multe cazuri să se prezinte la incorporări. Funcționarii, pensionarii, studenții și alte categorii sociale se manifestau în felurite forme împotriva regimului militar-fascist și a războiului hitlerist. Numeroși oameni de știință și cultură se opuneau ofensivei ideologiei fasciste, apărind tradițiile culturii naționale și aducându-și contribuția la lupta întregului popor pentru scuturarea jugului fascist.

Starea generală de spirit a maselor s-a reflectat și în armată. Masa largă a militarilor era împotriva războiului hitlerist și privea cu aversiune trupele germane care încălcaseră suveranitatea și demnitatea patriei; în memoria multor militari — ostași și ofițeri —, stăruia viu amintirea luptelor și sacrificiilor date în primul război mondial, împotriva aceluiași cotropitori germani. Pe front aveau loc ciocniri, uneori sângeroase, între ostași români și germani. Este semnificativ faptul că au fost trimiși în fața tribunalelor militare și a curților marțiale peste 86 000 de oameni care au refuzat să se prezinte la mobilizare și să lupte pe frontul antisovietic. Comandanți de mari unități ca generalii N. Ciupercă și Al. Orășeanu, șefi ai Marelui Stat Major, ca generalii I. Iacobici și I. Steflea, precum și colaboratori ai lor, s-au opus continuării războiului alături de Germania hitleristă.

Antifasciștii români aflați în Franța, U.R.S.S., Cehoslovacia, Belgia etc. s-au încadrat în lupta forțelor patriotice din aceste țări, aducându-și contribuția la cauza comună a popoarelor.

Lupta și jertfele grele date de comuniști și alți patrioți români în lupta împotriva fascismului vor rămâne înscrise în analele istoriei ca o pildă nepieritoare a dragostei lor de țară, a atașamentului nețărmurit față de înaltele aspirații de libertate și independență a popoarelor.

Mișcarea de rezistență din țara noastră găsea impuls în evoluția situației de pe fronturi. Încrederea în victoria Națiunilor Unite, succesele tot mai mari repurtate de acestea, în mod deosebit de Uniunea Sovietică, forța fundamentală a coaliției antifasciste însușeau lupta poporului român.

Luând în considerare faptul că mișcarea de rezistență antifascistă, manifestată în felurite forme, cuprinsese toate straturile sociale din țară, dînd dovadă de perspicacitate și realism politic, P.C.R. a perseverat în atingerea obiectivului fixat — făurirea Frontului național antihitlerist. O primă verigă în acest sens a constituit-o crearea, în vara anului 1943, a unui Comitet al Frontului Patriotic Antihitlerist, care cuprindea Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Madosz-ul, Partidul Socialist-Țărănesc. La început a aderat la acest Comitet și Parti-

dul Social-Democrat. După o lună de zile însă, C. Titel-Petrescu a anunțat retragerea partidului al cărui președinte era, condiționând adeziunea la organismul politic respectiv de participarea P.N.Ț. și P.N.L.

În anii 1943—1944, regimul militar-fascist din România a intrat într-o criză acută. În asemenea împrejurări, P.C.R. și-a intensificat activitatea în vederea unirii tuturor forțelor interesate în atingerea obiectivelor rezistenței, a coordonării acțiunilor acestora pe baza unui plan general unic, care să țină seama de condițiile și posibilitățile reale interne și internaționale.

Conceput și concretizat de către activul de bază din afară, din închisori și lagăre, în rindul căruia un rol important a avut Gheorghe Gheorghiu-Dej, acest plan prevedea un șir de măsuri ce vizau reorganizarea conducerii și întărirea unității rindurilor partidului, crearea unor formațiuni proprii de luptă înarmate, extinderea acțiunilor de partizani, intensificarea contactelor constructive cu partidele și grupările care puteau fi mobilizate în marea acțiune antihitleristă, antifascistă și, în mod deosebit, cultivarea și dezvoltarea legăturilor în rindurile armatei.

La 4 aprilie 1944 a fost desemnată o conducere operativă a P.C.R., care a înlocuit vechiul secretariat; noua conducere a făcut să sporească realismul politic, unitatea și dinamismul partidului.

În cursul aceleiași luni, între P.C.R. și P.S.D. s-a ajuns la înțelegerea pentru realizarea Frontului unic muncitoresc, fapt de o importanță primordială pentru îndeplinirea sarcinilor istorice imediate și de perspectivă care stăteau în fața clasei muncitoare și a poporului român.

În mai 1944 s-a încheiat un acord de colaborare între P.C.R. și gruparea liberală tătăresciană.

În condițiile înăsprii contradicțiilor dintre Ion Antonescu și cercurile din jurul regelui, după o serie de contacte între reprezentanții P.C.R., ai armatei și cercurilor sus-amintite, în noaptea de 13 spre 14 iunie 1944 a avut loc o ședință conspirativă în cadrul căreia a fost acceptat, după vii discuții, punctul de vedere al partidului comunist privind răsturnarea prin forță a dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor contra Germaniei hitleriste.

După ce vreme îndelungată respinseseră propunerile repetate ale Partidului Comunist Român, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal au acceptat în prealabil crearea unui Comitet Central de acțiune și a unui Birou al acestuia (finele lunii aprilie — începutul lunii mai), iar la 20 iunie 1944 încheierea unui acord politic cu P.C.R. și P.S.D. Astfel a luat ființă, pe o platformă antifascistă, general-democratică, Blocul Național Democrat.

Realizarea unor alianțe politice largi, mergînd de la comuniști și social-democrați pînă la principalele partide burgheze și cercurile palatului, a ridicat la luptă decisivă toate păturile populației, pentru interesele naționale fundamentale. Spiritul creator, suplu al liniei politice-tactice urmate de P.C.R. în această nespus de grea perioadă, folosirea tuturor posibilităților și a tuturor factorilor în măsură să concure la răsturnarea jugului fascist au constituit o trăsătură distinctivă, de bază, a mișcării de rezistență din România.

Acțiunea concretă și sistematică în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste și a întoarcerii armelor împotriva cotropitorilor străini,

desfășurată pe plan politic și organizatoric-militar, se îndrepta spre un deznodământ decisiv.

Ținând seama de maturizarea condițiilor interne și fructificând cu pricepere împrejurările internaționale favorabile create prin declanșarea și desfășurarea victorioasă a ofensivei armatei sovietice pe frontul Iași-Chișinău, prin puternicele lovituri primite de agresori pe toate fronturile și amplificarea mișcării de rezistență a popoarelor, forțele patriotice anti-hitleriste din România, avînd drept nucleu și inițiator partidul comunist, au trecut la înfăptuirea insurecției naționale antifasciste.

La 23 August, Ion Antonescu și ceilalți principali membri ai guvernului fascist au fost arestați la palatul regal de către o formație militară insurecțională și predați unităților de luptă patriotice. Armata și formațiunile de luptă patriotice, cu sprijinul maselor largi populare, au eliberat complet Capitala în primele zile ale insurecției, iar pînă la sfîrșitul lunii august 1944 au curățat de hitleriști părțile centrală, de sud-est și sud-vest ale țării. Un act istoric de o inestimabilă semnificație a fost adînc încrustat în cronica luptelor purtate de poporul român pentru împlinirea nobilelor sale idealuri patriotice și umanitare.

4. Glorioasa insurecție din august 1944 a avut un profund caracter și o covîrșitoare importanță națională. Înăptuirea ei cu deplin succes a însemnat scuturarea jugului ocupanților străini și a agenților săi interni. Subordonarea politică-militară și aservirea economică a țării imperialismului fascist german au fost lichidate dintr-odată. Au fost create condițiile dobîndirii unei reale independențe și suveranități a României, împotriva oricăror forme de dominație și ingerințe imperialiste.

De-a lungul istoriei sale zbuciumate, poporul nostru a trecut nu odată prin încercări grele, mergînd pînă la însăși primejdia lichidării ființei sale naționale. Datorită însă calităților pe care le-a vădit și a unei bogate experiențe de luptă pentru apărarea drepturilor și a existenței sale, el a reușit de fiecare dată să găsească căile și resursele de salvagardare, aducînd în avanscena istoriei tot ce a avut mai bun și valoros. În perioada deosebit de grea a celui de-al doilea război mondial, chintesența însușirilor poporului român a fost întruchipată în cel mai înalt grad de clasa muncitoare și partidul ei comunist. În fruntea proletariatului și a întregului popor, comuniștii români au făcut dovada elocventă a înflăcăratului și nețărmuriturului lor patriotism, imbinat cu o consecventă poziție internaționalistă, a perspicacității politice și capacității de organizare și mobilizare la luptă a maselor populare — calități ce au fost pe deplin verificate prin organizarea și înăptuirea insurecției naționale antifasciste din august 1944.

Desprinderea rapidă și cu deplin succes a țării din coaliția fascistă și întoarcerea armelor de către întreaga armată română, fără fisuri sau defectiuni, împotriva Germaniei hitleriste au vădit ura profundă a poporului român împotriva cotropitorilor străini, dorința sa fierbinte de libertate și independență națională.

Insurecția din august 1944, cu rezultanta și continuarea ei — participarea României la înfrîngerea Reich-ului nazist — a constituit forma principală a contribuției poporului român la efortul general al popoarelor pentru dobîndirea victoriei împotriva fascismului; ea reprezintă una dintre cele mai glorioase pagini din istoria poporului român.

Guvernul format la 23 August 1944 și prezidat de generalul Constantin Sănătescu era un rezultat al insurecției; prin componența și programul său el era un guvern național antihitlerist. Reprezentanții B.N.D. în guvern aveau rolul hotărîtor în problemele politice esențiale.

În proclamația regală care a început să fie difuzată la radio în ziua de 23 August, ora 22, din timp pregătită de P.C.R., și imprimată pe disc, se vestea lumii că „Dictatura a luat sfîrșit și cu ea încetează toate asupririle“. Totodată era consemnată încetarea operațiilor militare împotriva Națiunilor Unite și trecerea României de partea coaliției antifasciste, începerea luptei armate pentru independența națională, pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei. Astfel, documentul respectiv echivala, în fapt, cu o declarație de război împotriva Germaniei naziste.

În dimineața zilei de 24 august a apărut primul număr legal al ziarului „România liberă“. Pe prima pagină ziarul publica Declarația C.C. al P.C.R., Proclamația regală și Declarația guvernului. Partidul Comunist Român a fost primul partid politic al țării care, la momentul dat, s-a adresat poporului, spunîndu-și răsplat punctul de vedere în problemele majore de interes național. P.C.R., partid al clasei muncitoare — se arăta în Declarația acestuia — „reprezintă interesele întregii colectivități românești, deopotrivă ale muncitorimii și țărănimii, ale intelectualității și ale tuturor păturilor orășenești, ale întregului popor român, în lupta sa de eliberare națională, în lupta pentru cîștigarea drepturilor cetățenești și democratice...“ În vederea ciocnirii inevitabile cu forțele hitleriste, P.C.R. chema pe toți cetățenii țării „la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său“.

Declarația guvernului sublinia hotărîrea acestuia de a acționa pentru eliberarea patriei, avertizînd că oricine se va împotrivi acestei năzuințe ferme va primi riposta „fără milă și fără cruțare din partea tuturor forțelor armate și populare“.

Pentru desfășurarea operațiunilor militare pe teritoriul românesc, o importanță deosebită a avut faptul că forțele insurecționale au împiedicat pe hitleriști să organizeze rezistența pe linia îngustă și puternic fortificată dintre Carpații Orientali, Focșani și Dunăre — „poarta Focșanilor“ —, la care s-au poticnit în primul război mondial trupele cîmpitoare ale Puterilor centrale.

O mare însemnătate a avut, de asemenea, crearea de către comandamentul român a unui front de luptă pentru acoperirea cu trupe a liniei de demarcație impusă prin dictatul de la Viena din 30 august 1940 și a frontierelor de stat dinspre Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria; el a păstrat tot timpul în mîinile sale lanțul Carpaților Meridionali cu trecătorile lor și capul de pod de circa 50 000 kilometri pătrați de la nord-vest de acești munți. Respingerea de către trupele române a atacurilor hitleristohorthyste și păstrarea acestui aliniament a dat armatelor sovietice posibilitatea să se deplaseze nestingherite prin trecătorile acestui lanț muntos și să se instaleze pe linia de front deținută de forțele române. Aceasta a dus la schimbarea radicală a raportului de forțe în defavoarea trupelor germano-fasciste și ungaro-horthyste, a creat condiții de trecere masivă la ofensivă pentru eliberarea părții de nord-vest a României. Din acest cap de pod strategic, care prin configurația terenului, căi de apro-

vizionare etc. oferea trupelor sovietice și române un considerabil avantaj strategic și operațional, s-a putut trece rapid la zdrobirea rezistenței inamicului în centrul podișului transilvan și în partea de graniță a cîmpiei Banatului, iar apărarea hitleristo-horthystă în Carpații Orientali a fost izbită atît din față, cît și din flanc și din spate.

Referindu-se la semnificația operațiilor militare desfășurate pe teritoriul României după declanșarea insurecției antifasciste, ziarul „New York Herald Tribune” din 24 august 1944 releva : „Rămășițele armatelor a șasea și a opta germane au fost prinse în cursă între ruși și români, care, în conformitate cu ordinele primite de la București, au atacat pe germani...”

5. Eveniment de însemnătate capitală pe plan național, insurecția din august 1944 a avut totodată și o însemnătate deosebită pe plan internațional. Numeroase mărturii ale timpului, emanînd din toate părțile lumii, pun în lumină rolul acestui eveniment în cadrul luptei generale antifasciste, contribuția poporului român la cauza comună a libertății și păcii în lume. Aceasta se reflectă în asemenea aprecieri făcute imediat ce s-a aflat de actul de la 23 August : eveniment cu „consecințe incalculabile pentru viitorul mers al războiului” (comentariu al Agenției Reuter din 24 august 1944) ; „unul din cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război” („New York Times” din 25 august 1944) ; „un eveniment de cea mai mare importanță militară și politică” („Times” din 25 august 1944) ; „unul din factorii decisivi ai războiului” („France libre” din 26 august 1944) etc.

Exprimînd satisfacția și simpatia forțelor antifasciste din lume față de succesul insurecției române, documentele vremii relevă totodată influența pe care aceasta a avut-o asupra altor țări, cu deosebire asupra prăbușirii frontului hitlerist în Balcani.

„Ieșirea României din Axă — comenta postul de radio Moscova la 27 august 1944 — are o importanță covîrșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei. Însemnătatea acestui fapt nu poate fi subestimată”.

Un comunicat al Cartierului general aliat din Mediterana arăta că retragerea germanilor din Peloponez a fost „considerabil grăbită” de faptul că România s-a alăturat Națiunilor Unite, și de urmările acestuia în sud-estul Europei.

În același timp, victoria insurecției antifasciste și acțiunile forțelor române, soldate cu deșeurile planului Comandamentului suprem german de a-și reface apărarea pe arcu carpat, au periclitat pozițiile deținute de naziști în Europa centrală. „Prin trecerea României de partea Aliatilor — releva postul de radio New York — Germania este amenințată din sud-est, iar Ungaria se află în pragul prăbușirii. Drumul din sud-est care duce la Budapesta, Praga și Viena este deschis... Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului. Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite”.

Cercetarea documentelor timpului relevă totodată corelația și interacțiunea factorilor de ordin politic și moral decurgînd din victoria insu-

recției antifasciste din România, contribuția acesteia la sporirea încrederii în victorie și a elanului luptătorilor antifasciști din țările sud-est europene și din alte țări, precum și solidaritatea și sprijinul resimțit de poporul român din partea acestora.

Într-un ordin al comandamentului forțelor patriotice de eliberare din Bulgaria către toate unitățile în subordine se aducea la cunoștință că în ziua de 23 august 1944 guvernul Bagrianov pornise o acțiune generală împotriva mișcării de partizani. Dar, după cum se menționa în documentul respectiv „noua situație din România va găsi și la noi un puternic ecou. Cercurile guvernamentale au intrat în panică și în guvern sînt de așteptat peste puțin timp mari schimbări... Această situație va avea ca urmare demoralizarea adîncă a soldaților și ofițerilor și va micșora forța de izbire a acțiunii plănuită“. La 26 august 1944 guvernul bulgar a declarat „neutralitatea completă“.

Postul de radio Budapesta, într-un comentariu din 26 august 1944, arăta că „pasul României va produce o situație serioasă pentru Ungaria“. Hitleriștii s-au văzut nevoiți să ia măsuri urgente pentru a întări frontul ungar, transferînd aici, în cursul lunii septembrie 1944, 25 de divizii din Franța și Germania, ceea ce a facilitat operațiunile trupelor anglo-americane pe frontul de vest.

Cotidianul londonez „Times“ scria la 25 august 1944 că decizia României va avea „un efect tonic în Turcia, care a înăsprit relațiile diplomatice cu Reich-ul și a asistat la dezvoltarea ostilității românești împotriva exploatării și tiraniei germane, cu un interes și o simpatie ce datează din zilele Înțelegerii Balcanice. Ea va oferi organizațiilor militare și partidelor din Grecia unul dintre cele mai convingătoare argumente de a coopera..., într-un moment cînd eliberarea elenilor este și mai apropiată datorită evenimentelor de dincolo de Dunăre. Ea va încuraja și mai mult pe bravii partizani ai mareșalului Tito“.

Însemnătatea istorică a insurecției antifasciste din România a găsit recunoaștere în opinia publică din numeroase țări, printre care țări neutre ca Suedia, Elveția, Argentina ș.a. Ziarul suedez „Ny Dag“ din 25 august 1944 nota : „În momentul în care toată lumea se bucura de eliberarea Parisului de către partizani, o altă știre victorioasă a fost anunțată în seara de miercuri, știre care va avea, probabil, o importanță militară și mai mare.

România a schimbat guvernul, l-a demis pe dictatorul Antonescu și a întors armele“. Ziarul argentinian „La Prensa“, din aceeași zi, scria : „Consecințele care se pot aprecia cu harta în față sînt următoarele : 1. Prăbușirea ocupației germane în Balcani... ; 2. Petrolul de la Ploiești rămîne pe de-a-ntregul pierdut pentru Germania ; 3. Amenințarea este mai puțin imediată pentru Ungaria decît pentru Balcani, dar nu este mai puțin periculoasă ; 4. Și în ceea ce privește Austria și Cehoslovacia, Germania nu-și mai poate face nici cea mai mică iluzie“.

Pierderile de ordin economic ale hitleriștilor datorită evenimentelor din România, nota revista sovietică „Voina i rabocii klass“ din 1 septembrie 1944 „produc în economia germană de război un gol atît de mare, încît semnificația sa întregă nu poate fi estimată acum“.

Insurecția antifascistă din România a dus la accentuarea derutei și demoralizării în rîndurile hitleriștilor și susținătorilor lor din alte țări. Cu

toate severitățile cenzurii și narcoticele propagandei naziste, adevărul asupra celor petrecute în România n-a putut fi ascuns poporului german. În unele emisiuni radiofonice și în paginile unor ziare hitleriste s-au făcut resimțite „surprinderea” și „îngrijorarea” față de evenimentele petrecute în țara noastră.

6. Deși Germania primise lovituri grele și pierduse inițiativa strategică, hitleriștii dispuneau încă, în ajunul evenimentelor din august 1944 din țara noastră, de un teritoriu relativ întins, de forțe armate însumând milioane de oameni și resurse și potențe mari pentru producția de armament și tehnică militară. Fascismul german reprezenta încă un dușman puternic, pentru a cărui înfrângere definitivă era necesară o luptă încordată din partea Națiunilor Unite.

Cu toate că situația militară și politică a coaliției hitleriste se înrăutățea mereu, iar pierderile uriașe suferite de ea nu mai puteau fi recuperate, comandamentul german făcea eforturi disperate pentru continuarea războiului, mizând între altele pe punerea la punct a armei racheto-nucleare, în curs de fabricație.

Dar aceste planuri s-au prăbușit datorită luptei popoarelor, luptă la care poporul român și-a adus contribuția sa.

„La 23 august, când nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și când soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărâtoare” — arăta A.I. Vișinski la Conferința de pace de la Paris.

Războiul împotriva Germaniei hitleriste în care România a intrat la 23 august 1944 s-a contopit cu lupta celorlalte țări și popoare împotriva unui dușman de moarte al civilizației și progresului umanității. După victoria insurecției naționale antifasciste, armata română, împreună cu armata sovietică, a luptat cu vitejie pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, continuând apoi să participe la operațiile militare pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la capitularea Reich-ului hitlerist. Începînd cu operațiile din timpul insurecției și pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste, efectivele militare angajate de România în războiul antihitlerist s-au ridicat la peste 538 000 de oameni. Circa 167 000 de oameni au fost pierduți în luptă (morți, răniți și dispăruți). În cooperare cu trupele sovietice, trupele române au pătruns peste 1000 km în dispozitivul adversarului, pînă în apropiere de Praga. Victoria de la 9 mai 1945 găsea pe frontul antihitlerist forțe armate române însumînd 16 divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian, o divizie de artilerie antiaeriană, flotila de pe Dunăre, un regiment de tancuri și alte unități și formațiuni.

Pentru faptele de vitejie și eroism manifestate în războiul antihitlerist, peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost distinși cu ordine și medalii românești, precum și sovietice, cehoslovace, ungare.

Poporul român și-a pus toate resursele umane și materiale în slujba cauzei nobile a luptei pentru nimicirea hitlerismului, răspunzînd cu puternică însuflețire la chemarea lansată de Partidul Comunist Român și însușită de toate forțele democratice și patriotice: „Totul pentru front, totul pentru victorie”.

7. Insurecția națională antifascistă din august 1944 a marcat o cotitură social-politică radicală în evoluția României postbelice. Această cotitură a constat, înainte de toate, în răsturnarea dictaturii militare-fasciste care, ca expresie și emanație pe plan intern a celor mai reacționare cercuri ale burgheziei și moșierimii, era menită să reprezinte un scut și o garanție pentru apărarea privilegiilor lor de clasă. Prin înlăturarea regimului militar-fascist și soluționarea în favoarea poporului a contradicției celei mai acute a perioadei istorice date — contradicția dintre masele largi populare și dictatura antonesciană, sprijinită pe baionetele hitleriste —, pozițiile de clasă ale burgheziei și moșierimii au fost iremediabil șubrezite.

Pe baza programului guvernului instaurat la 23 August 1944, au fost imediat eliberați comuniștii și ceilalți luptători antifasciști; s-a hotărât revenirea la constituția țării din 1923, care cuprindea o serie de revendicări cu caracter democratic; au fost proclamate libertatea presei, a întrunirilor, organizării partidelor politice nefasciste etc. Partidul Comunist Român a ieșit din ilegalitatea în care fusese ținut timp de două decenii cu un prestigiu și o autoritate imens sporite, grație rolului său de forță politică de bază, cea mai consecventă a rezistenței și insurecției antifasciste. Pentru prima dată în istoria sa, la 23 august 1944 P.C.R. a devenit participant la guvernarea țării.

Din lupta antifascistă a întregului popor, pentru eliberarea națională, s-a născut și s-a dezvoltat cu impetuozitate lupta revoluționară, pentru adânci prefaceri înnoitoare, de ordin economic și social-politic, în societatea românească.

„Marea victorie de la 23 August 1944 — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România — a marcat o cotitură istorică în dezvoltarea României. Lupta antifascistă, democratică, s-a transformat rapid într-o mișcare socială de mare amploare, fără precedent în analele țării noastre, care a deschis calea desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, realizării unor profunde schimbări revoluționare în viața socială, înlăturării idealurilor de libertate și dreptate socială ale poporului român“.

Descătușând marile energii revoluționare ale maselor populare, care participaseră la lupta pentru scuturarea jugului fascist, insurecția a creat astfel premisele favorabile pentru ca acestea să se organizeze și să dobândească, treptat, importante poziții politice, deschizând calea care a dus la cucerirea puterii de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii.

Bucurându-se de drepturi și libertăți politice cum nu cunoscuseră pînă atunci, masele largi populare au pășit impetuos în arena politică a țării, în care se desfășura cu forță irezistibilă un proces de continuă modificare a raportului forțelor de clasă.

În timp ce pentru principalele cercuri ale claselor exploatoare, care dețineau poziții preponderente în guvern, actul de la 23 august 1944 urma să reprezinte un punct terminus, pentru forțele revoluționare și democratice acesta constituia doar o bază de pornire în vederea înlăturării de prefaceri menite să croiască drum dezvoltării progresiste a țării, fău-

ririi unei orînduirii noi, socialiste. Deosebirile de opinii și poziții între diferitele forțe participante la mișcarea de rezistență și la răsturnarea regimului fascist, privind modalitatea de rezolvare a problemelor economico-sociale și politice care se ridicau în fața României, au evoluat rapid și s-au transformat în contradicții ireconciliabile, ele fiind soluționate în favoarea forțelor revoluționare și progresiste. Ca urmare a participării întregii armate la insurecția națională antifascistă și în continuare la războiul anti-hitlerist, precum și a creșterii înrîuririi P.C.R. în rîndurile militarilor, clasele exploatatoare au ajuns în situația de a nu mai putea folosi armata ca mijloc principal de represiune împotriva mișcării revoluționare și progresiste.

Rolul pe care l-a avut clasa muncitoare și partidul ei comunist în organizarea rezistenței antifasciste, care a culminat cu insurecția din august 1944, participarea activă a maselor populare la înfăptuirea acesteia și hotărîrea lor de a nu permite reîntoarcerea la regimul social-politic din epoca interbelică, existența premiselor pentru adînci transformări care să deschidă larg țării drumul progresului, precum și împrejurările externe favorabile au creat condițiile necesare pentru ca lupta forțelor democratice și patriotice să nu se oprească la rezolvarea sarcinilor antifasciste.

În procesul transformării luptei generale antifasciste într-o mișcare revoluționară pentru democrație și progres social s-a dezvoltat cu rapiditate în rîndurile maselor conștiința politică, hotărîrea și combativitatea față de forțele social-politice retrograde. Partidul Comunist Român și celelalte forțe progresiste au urmărit — și au reușit — să pună în mișcare și să educe la școala insurecției și a luptei politice ce a urmat largi mase, știind că, odată descătușată, energia maselor va alimenta nesecat dezvoltarea țării spre obiective mereu mai înalte ale progresului și civilizației.

Astfel, insurecția națională antifascistă a marcat începutul revoluției populare în România, care, într-o primă etapă, a dus la desăvîrșirea prefacerilor cu caracter burghezo-democrat și apoi la crearea bazelor trainice ale orînduirii noi, socialiste, la marea operă actuală de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră

Trei decenii de dezvoltare a României pe coordonatele socialismului

GHEORGHE SURPAT

În cele trei decenii care au trecut de la evenimentul epocal al insurecției naționale antifasciste, poporul nostru, condus de Partidul Comunist Român, a parcurs o întreagă epocă istorică, înfăptuind o operă revoluționară fără precedent în istoria sa, de înlocuire a orînduirii bazate pe exploatare și asuprire cu noua orînduire socialistă, în care oamenii muncii — stăpîni și gospodari ai avuției naționale, proprietari și beneficiari ai tuturor bunurilor făurite prin truda și inteligența lor — se bucură tot mai din plin de binefacerile socialismului. România se înfățișează astăzi ca o țară socialistă în plin avînt economic și social, cu o industrie puternică în continuă dezvoltare și o agricultură într-un neîntrerupt proces de modernizare, în care forțele de producție, știința, învățămîntul și cultura se dezvoltă impetuos, crește continuu nivelul de civilizație materială și spirituală a poporului, se adîncește democrația socialistă, în care națiunea noastră își afirmă tot mai plenar potențele și forța creatoare. *Socialismul a învins definitiv la orașe și sate, iar Republica Socialistă România înaintează ferm pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, conform programului elaborat de cel de-al X-lea Congres al P.C.R. și de Conferința Națională a partidului din iulie 1972.*

1. Noua etapă istorică inaugurată de insurecția din august 1944, de eliberarea României de sub jugul fascist s-a caracterizat prin amploarea fără precedent a bătăliilor de clasă, prin mari acțiuni de masă care au dus la înfăptuirea sarcinilor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Conducînd marile bătălii sociale împotriva reacțiunii, Partidul Comunist Român a orientat lupta maselor pentru exproprierea moșierimii și improprietărirea țăranilor, democratizarea vieții politice, sprijinirea frontului antihitlerist și reconstrucția economică. Aceste obiective au constituit elementele unei largi platforme politice, în jurul căreia P.C.R. a reușit să unească marea majoritate a poporului. Întărirea în revoluție a rolului conducător al clasei muncitoare, pe baza frontului unic muncitoresc, închegarea alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare, participarea la luptă, alături de poporul român, a forțelor democratice din rîndul naționalităților conlocuitoare, scindarea burgheziei și izolarea de mase, în măsură crescîndă, a partidelor reacționare au fost factorii principali care au permis smulgerea puterii politice din mîi-

nile forțelor celor mai reacționare ale burgheziei și moșierimii de către masele largi populare. La 6 martie 1945 a fost instaurat *primul guvern revoluționar-democratic, în care precumpăneau reprezentanții clasei muncitoare și ai țărănimii*.

Clasa muncitoare a folosit puterea de stat pentru a lărgi drepturile și libertățile cucerite de popor, pentru a înfringe rezistența claselor exploatatoare și a grupărilor lor politice și a înfăptui transformările economice-sociale pregătitoare trecerii la construcția socialistă. Luptând pentru instaurarea deplină a puterii politice a clasei muncitoare în alianță cu țărănimea și intelectualitatea și trecerea la edificarea socialismului, partidul a acordat o atenție deosebită *transformării revoluționare a aparatului de stat, creării organelor proprii ale puterii clasei muncitoare*. În alegerile din noiembrie 1946, care au demonstrat elocvent înfringerea politicii reacționare, a fost aleasă Adunarea deputaților, primul parlament democratic din istoria poporului român, în care forțele populare dețineau ponderea și rolul hotărîtor.

La sfîrșitul anului 1947, raportul de forțe s-a schimbat hotărîtor în favoarea clasei muncitoare și aliaților săi, astfel că în noiembrie 1947 au fost înlăturați din guvern ultimii reprezentanți ai burgheziei, iar la 30 decembrie 1947 abolită monarhia și proclamată Republica Populară Română.

Proclamarea Republicii Populare Române a marcat cucerirea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea, cu celelalte categorii de oameni ai muncii și trecerea țării într-o nouă etapă de dezvoltare — înfăptuirea revoluției socialiste, în cadrul aceleiași proces unic revoluționar.

În fața Partidului Comunist Român și a poporului nostru s-a ridicat problemă construirii, în mod practic, a socialismului. Un rol de însemnătate primordială pentru trecerea la înfăptuirea operei de edificare a societății socialiste în țara noastră l-a avut unificarea organizatorică și politică a clasei noastre muncitoare, unificarea Partidului Comunist Român cu Partidul Social-Democrat, pe baza principiilor marxism-leninismului, crearea, în februarie 1948, la Congresul al VI-lea al P.C.R., *a partidului unic, marxist-leninist, al clasei muncitoare*. Prin făurirea partidului unic lupta clasei muncitoare a fost ridicată pe o treaptă superioară; aceasta a dus la creșterea substanțială a rolului și a forței sale, i-a permis să-și îndeplinească cu succes înalta misiune de clasă conducătoare în lupta pentru făurirea unei societăți noi, superioare.

Pe baza sarcinilor trasate de Congresul al VI-lea al partidului au fost luate primele măsuri pe linia construirii socialismului, începînd cu construcția de stat. La 28 martie 1948 a fost constituită, în urma alegerilor, Marea Adunare Națională, organul suprem reprezentativ al puterii de stat. La 13 aprilie 1948 Marea Adunare Națională a votat Constituția, prima constituție de tip socialist a României, care a consfințit cuceririle revoluționare de pînă atunci ale poporului, creînd, în același timp, baza juridică a înfăptuirii unor profunde transformări cu caracter socialist în domeniul economic, social și de stat. Statul a fost transformat într-un organism în care puterea emană de la poporul muncitor și este exercitată direct și prin reprezentanții săi. Puterea de stat a constituit în mîinile

clasei muncitoare și a aliaților ei instrumentul cu ajutorul căruia s-a înfăptuit politica P.C.R. de făurire a transformărilor socialiste în toate domeniile.

Îndeplinind rolul de stat-major în opera de transformare socialistă a societății, Partidul Comunist Român a folosit puterea politică pentru a smulge burgheziei mijloacele de producție, pe care le-a transformat în proprietate de stat — bun al întregului popor. În rezolvarea acestei probleme un moment hotărîtor l-a constituit actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție, industriale, de transport, a sistemului bancar și financiar, acțiune adoptată la Plenara C.C. al P.C.R., din 10—11 iunie 1948 și votată de Marea Adunare Națională la 11 iunie 1948. Naționalizarea a dus la lichidarea mării burghezii industriale și financiare, la crearea unui puternic sector socialist de stat în economie, la folosirea conștientă a legităților economice în interesul dezvoltării armonioase a forțelor de producție, deschizînd astfel o etapă calitativ nouă în evoluția relațiilor economice și sociale din țara noastră.

În conducerea operei de edificare a noii orînduiri, Partidul Comunist Român a îmbinat armonios legile general valabile cu particularitățile naționale, a folosit teoria socialismului științific ca un îndreptar în activitatea sa. El a desfășurat o intensă activitate politică și organizatorică pentru generalizarea și consolidarea relațiilor socialiste de producție, pentru crearea unei puternice baze tehnice materiale și făurirea economiei socialiste unitare; s-a preocupat permanent de elaborarea unei linii politice generale juste, de întărirea unității și a rîndurilor sale, de întărirea legăturilor sale cu clasa muncitoare, cu poporul, de crearea condițiilor pentru participarea clasei muncitoare, a maselor largi populare la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a țării. Calitatea de forță conducătoare a Partidului Comunist Român s-a afirmat cu tot mai multă putere pe măsura dezvoltării în amploare și adîncime a operei de edificare a noii orînduiri. Partidul a realizat conducerea operei de construire a socialismului considerîndu-se ca o componentă organică a societății românești, ca o forță politică ce înglobează partea cea mai avansată a societății.

2. În politica P.C.R. de edificare a noii societăți problemele făuririi economiei socialiste au ocupat statornic locul central, au fost cheia de boltă a întregului său program. În acest proces de edificare a economiei socialiste au trebuit să fie învinse multe greutăți, obiective și subiective, să se facă eforturi mari datorită faptului că forțele materiale de producție în momentul trecerii la socialism erau la un nivel mult mai scăzut în comparație cu forțele de producție ale țărilor capitaliste dezvoltate. Industria care era slab dezvoltată a suferit mult de pe urma distrugerilor de război; agricultura în care era ocupată peste 75% din populația țării se baza pe o tehnică înapoiată; cadrele calificate necesare pentru diferite domenii de activitate erau cu totul insuficiente.

Ținînd seama de situația concretă a României, de condițiile existente, Partidul Comunist Român a pus în fața întregului popor sarcina făuririi unei baze tehnice-materiale superioare, a dezvoltării accelerate a forțelor de producție, a organizării moderne a întregii economii. Această concepție și-a găsit și își găsește materializarea în politica de *industrializare socialistă*, componentă esențială a activității programatice a parti-

dului comunist de edificare a socialismului. Industrializarea socialistă a țării, abordată într-o concepție unitară și de largă perspectivă, s-a dovedit a fi calea sigură de lichidare a stării de înapoiere economică, de făurire a unei economii complexe echilibrate, baza trainică a progresului științei și culturii, a ridicării nivelului de trai al poporului, garanția independenței și suveranității naționale. Ea a asigurat creșterea continuă a rîndurilor clasei muncitoare, a dus la întărirea bazei muncitorești a statului nostru.

Industria României care a cunoscut o importantă diversificare și dezvoltare cantitativă și calitativă, a înregistrat în anii socialismului o creștere cu ritmuri anuale situate în zona celor mai dinamice realizări obținute pe plan internațional. În perioada 1951—1972 ritmul mediu anual de creștere al producției globale industriale a fost de 13%, față de numai 4%, în perioada 1929—1938¹. Au fost dezvoltate puternic, în ritmuri ce depășesc media, ramurile care condiționează progresul economiei și introducerea tehnicii moderne: **energia electrică și termică** — 16,5%, construcțiile de mașini — 18,6%, chimia — 21,3%, electrotehnica — 23,2%². În anul 1973 s-a înregistrat o creștere a producției globale industriale cu circa 15% față de anul 1972, iar pentru anul 1974 s-a prevăzut o creștere a producției industriale cu peste 16% față de anul 1973.

Producția industrială a României va fi în 1974 de peste 28 de ori mai mare decât cea din 1938, anul cu producția cea mai înaltă din trecut. Sînt concludente pentru ritmul dezvoltării industriale a țării creșterea producției industriale de oțel de la 284 000 tone în 1938 la peste 8 000 000 tone în 1973, iar a producției de energie electrică de la 1,1 miliarde kW/h la 46,7 miliarde kW/h. Industria produce partea covârșitoare — peste 57% din venitul național și peste 61% din produsul social față de numai 30,8% și respectiv 39% în 1938.

Caracteristica cea mai importantă a etapei pe care a parcurs-o țara noastră în construcția socialistă o constituie transformarea industriei în ramură conducătoare a economiei naționale.

O altă caracteristică importantă a dezvoltării industriei în România a constituit-o și o constituie promovarea consecventă a cuceririlor științei și tehnicii contemporane. Sporește continuu ponderea industriei construcțiilor de mașini, a industriei chimice, se dezvoltă electronica, mecanica fină, optica etc. România realizează o gamă largă de produse industriale moderne, de mare complexitate, acoperind circa 70% din necesarul de mașini și utilaje și, totodată, exportînd asemenea produse într-o serie de state.

În procesul industrializării s-a asigurat o repartizare rațională a industriei pe teritoriul țării. După cum se știe, în trecut existau mari inegalități în dezvoltarea din punct de vedere economic a județelor țării, cele mai multe fiind slab dezvoltate. Prin construirea de fabrici și uzine în toate zonele s-a asigurat și se asigură dezvoltarea tuturor județelor. În actualul cincinal, de exemplu, în județele mai puțin dezvoltate

¹ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România. 1973, p. 94.*

² *Ibidem, p. 143.*

sînt prevăzute ritmuri mai înalte de creștere a producției industriale : Tulcea — 28%, Sălaj — 25,5%, Teleorman — circa 22%, Dimbovița — circa 23%, Bistrița-Năsăud — 20% etc.

Progresele industriei au fost susținute de partidul și statul nostru printr-o politică rațională de investiții. În decursul tuturor planurilor cincinale din perioada 1950—1970, investițiile industriale au deținut o pondere de peste 50%, iar în actualul cincinal (1971—1975) circa 59% din total. Dezvoltarea economică și socială a României s-a realizat și se realizează în primul rînd prin eforturile proprii ale poporului, prin mobilizarea la maximum a tuturor resurselor materiale și umane, alocîndu-se în acest scop circa 30—32% din venitul național. În același timp, eforturile proprii au fost și sînt conjugate cu dezvoltarea unei largi colaborări internaționale cu statele socialiste, cu celelalte țări ale lumii.

Pe măsura dezvoltării industriei au sporit posibilitățile participării eficiente a României la schimbul de valori materiale și spirituale pe plan mondial. A crescut în totalul exportului ponderea mașinilor, utilajelor, a produselor chimice etc. Volumul comerțului exterior al țării noastre a fost în 1973 de peste 11 ori mai mare decît în 1950.

Dezvoltarea în ritm susținut a industriei a modificat structura populației ocupate pe ramuri ale economiei naționale, îndeosebi raportul dintre populația ocupată în agricultură și cea ocupată în industrie, care a crescut la 26,1% în 1972 față de 12% în 1950 ; în aceeași perioadă populația ocupată în agricultură și silvicultură a scăzut la 44,2% față de 74,3%³. De asemenea, populația urbană a sporit de la 23,4% în 1948, la 41,6% în 1972⁴ și la peste 42% în 1973.

Mărirea greutății specifice a populației ocupate în sferele de activitate cu o productivitate mai înaltă, cu deosebire în industrie, în ramurile ei hotărîtoare are implicații sociale pozitive, reprezentînd un indice important al nivelului de dezvoltare a României. În următoarele circa două decenii, în procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră vor avea noi schimbări în cadrul populației ocupate, astfel că ponderea ei în industrie și construcții va ajunge la circa 50% din totalul acestora ; în agricultură — populația ocupată se va reduce la 10—15%.

În actuala etapă de dezvoltare a țării noastre și în perspectivă în centrul eforturilor întregului popor se află accentuarea dezvoltării industriei pe baza cuceririlor revoluției științifico-tehnice contemporane. Partidul nostru continuă neabătut linia perfecționării structurii producției industriale, a dezvoltării ramurilor de bază care condiționează înzestrarea tehnică superioară a economiei, valorificarea eficientă a resurselor naționale. Se estimează că în 1975 producția industrială va fi de 28—30 ori mai mare decît în 1938, iar din prognozele elaborate pînă în 1990 rezultă că aceasta va depăși de 6—8 ori nivelul anului 1970.

3. Industria socialistă a constituit, totodată, pirghia principală în înfăptuirea cooperativizării agriculturii — una din marile victorii ale politicii partidului nostru. Reorganizarea pe baze socialiste a relațiilor agrare a schimbat din temelii viața satului, antrenîndu-l în cursul gene-

³ *Ibidem*, p. 110.

⁴ *Ibidem*, p. 112—113.

ral ascendent al societății noastre socialiste. Marea proprietate socialistă și-a dovedit din plin superioritatea asupra micii gospodării țărănești, asigurând premisele pentru folosirea rațională a mijloacelor și a forței de muncă, a științei și tehnicii moderne. S-a dezvoltat continuu baza tehnică-materială a agriculturii, s-a asigurat dotarea ei cu mașini, tractoare, îngrășăminte chimice, cu cadre de specialitate. În 1948 lucrau în agricultură doar 10 189 de tractoare. În 1972 numărul lor ajunsese la 115 606, toate fabricate în țară. Cît privește cantitatea de îngrășăminte chimice substanță activă folosită în agricultură, ea a crescut de la 5,9 mii tone în 1950 la 639,9 mii tone în 1972⁵, asigurîndu-se peste 100 de kg de îngrășăminte substanță activă la hectar. Ca urmare s-au creat condițiile materiale pentru creșterea continuă a producției agricole, care în 1973 era de aproape 3 ori mai mare față de 1950.

În prezent o constantă de bază a politicii economice a partidului și statului nostru o constituie modernizarea agriculturii pe baza mecanizării complexe a lucrărilor, extinderea pe scară largă a chimizării și electrificării, realizarea programului național de irigații, îndiguiri și desecări, perfecționarea sistematică a relațiilor sociale din mediul rural.

Industrializarea socialistă și cooperativizarea agriculturii s-au dovedit condiții obligatorii ale victoriei socialismului în țara noastră, ale făuririi unei economii puternice, prospere, care asigură creșterea continuă a productivității muncii, ridicarea eficienței economice în toate sectoarele de activitate.

4. Rezultatul nemijlocit al dezvoltării în ritm rapid a forțelor de producție, al construcției socialiste este ridicarea nivelului de trai al tuturor oamenilor muncii. Satisfacerea tot mai largă a cerințelor materiale și spirituale constituie țelul suprem al politicii Partidului Comunist Român. La eliberarea țării de sub jugul fascist, venitul național era sub 100 de dolari pe cap de locuitor, iar în 1973 ajunsese la aproape 800 de dolari. Aceasta a creat posibilitatea măririi permanente a fondului general de salarii și a veniturilor tuturor celor ce muncesc.

	— în procente —			
	1950	1960	1970	1972
Total salariați				
Salariul mediu nominal	100	233	392	409
Salariul real	100	185	271	282
Numărul mediu scriptic al salariaților	100	153	241	265

Fondul de salarii în 1972 era de 9,5 ori mai mare decît în 1950, iar în 1975, conform prevederilor planului cincinal va fi cu peste 50% mai mare decît în 1970 și de 14,5 ori mai mare ca în 1950. În ultimii ani s-a îmbunătățit sistemul de remunerație a muncii, au fost majorate salariile

⁵ *Ibid.*, p. 231.

tuturor categoriilor de lucrători, în primul rînd salariile mici, au sporit pensiile și alocațiile pentru copii. În 1971—1975 are loc o creștere importantă a salariului mediu care în 1974 se va ridica la circa 1 700 lei, urmînd ca la sfîrșitul anului 1975 să ajungă la 1950 lei⁶.

Partidul Comunist Român și statul român promovează cu fermitate principiile echității socialiste, urmărește asigurarea unei proporții juste între veniturile diferitelor categorii de oameni ai muncii în raport cu stadiul actual al dezvoltării economiei, cu posibilitățile materiale ale societății noastre, cu contribuția concretă a fiecărui cetățean la creația de bunuri materiale și spirituale.

Statul alocă fonduri importante din buget pentru acțiunile social-culturale, care contribuie, alături de creșterea salariului, la ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, la apropierea condițiilor de viață a diferitelor familii de salariați. Avantajele materiale și bănești sub formă de bunuri și servicii, primite de familiile mai numeroase, asigură un echilibru al bugetului acestor familii. Cheltuielile pentru finanțarea acțiunilor social-culturale în bugetul de stat pe 1973 reprezentau 44 300 milioane lei, fiind de peste 12 ori mai mare decît în 1950 cînd reprezentau 3 445 milioane lei⁷. La acestea se adaugă și alte fonduri din sursele proprii ale organizațiilor de stat și cooperatiste, precum și investițiile în scopul dezvoltării bazei materiale a acestor acțiuni. Calculate în medie pe familie, sumele alocate din bugetul statului pentru acțiunile social-culturale au crescut de la 700 lei în 1950 la 2 500 lei în 1960, la 5 500 lei în 1970, iar în 1974 se ridică la 7 700 lei. Rolul principal al fondurilor sociale de consum îl constituie rezolvarea unor importante probleme social-culturale cum sînt: ocrotirea sănătății, dezvoltarea învățămîntului, asigurarea condițiilor materiale pentru persoanele bătrîne sau incapabile de muncă, ocrotirea mamei și a copilului, acțiuni de gospodărire comunală și de locuințe etc. Astfel, statul a pus la dispoziție o rețea de creșe și cămine de copii în continuă dezvoltare; s-a extins alocația de stat pentru copii; s-a dezvoltat rețeaua de unități de asistență medicală. Față de 1885 locuitori la un medic și 2,2 paturi de asistență medicală la 1 000 de locuitori cît reveneau în 1938, în prezent indicatorii respectivi sînt de 670 de locuitori și 8 paturi de asistență medicală.

Construcțiile de locuințe au căpătat în cele trei decenii o deosebită amploare. Numai în perioada 1951—1970 au fost date în folosință 2 160 260 de locuințe. Sutelor de mii de familii statul le-a asigurat locuințe noi și confortabile. Greutățile care mai sînt în acest domeniu sînt rezolvate treptat prin eforturile statului și prin contribuția celor ce muncesc. În actualul cincinal se construiesc peste 500 000 apartamente din fondurile statului și aproape 300 000 de apartamente cu mijloace proprii. Cu acest ritm al construcțiilor se prevede că într-un termen relativ scurt problema locuințelor va fi rezolvată în țara noastră.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la plenara C.C. al P.C.R. și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României*, Editura politică, 1973, București, p. 24.

⁷ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*. 1973, p. 483.

5. Un factor principal al dinamismului dezvoltării României în cele trei decenii de la eliberare îl constituie ridicarea nivelului de instruire și cultură a populației, dezvoltarea învățământului, a științei, în strinsă legătură cu nevoile economiei și vieții sociale, înflorirea artei și culturii puse în slujba formării omului nou, creșterea nivelului de conștiință a oamenilor muncii. Ridicarea nivelului de cultură constituie o necesitate obiectivă în condițiile noii orinduirii sociale, care se construiește prin participarea activă a poporului, chemat pentru prima oară la creația istorică conștientă.

Retrospectiva anilor care au precedat începuturile revoluției culturale arată că factorii economici, sociali și politici, a căror expresie era nivelul slab de dezvoltare economică și socială a României, exercitau o acțiune restrictivă asupra accesului maselor largi ale oamenilor muncii la instruire, știință și cultură. Poporul român, din rindurile căruia s-au ridicat prestigioase personalități intelectuale cu reputație mondială, se număra printre popoarele din Europa cu un procent dintre cele mai mari de analfabeți. De aceea, partidul comunist a acordat dezvoltării vieții culturale a întregului popor o atenție excepțională încă din perioada imediat următoare eliberării. Într-un timp istoric foarte scurt a fost înălțurată neștiința de carte și înapoierea culturală lăsată moștenire de regimul trecut. Învățământul a devenit o problemă de stat, fiind gratuit și larg deschis tuturor tinerilor, indiferent de apartenența socială, sex, naționalitate, religie. Dimensiunea eforturilor făcute pentru dezvoltarea învățământului de toate gradele în anii socialismului și a realizărilor obținute se concretizează în următoarele date ⁸.

	Număr de elevi și studenți	
	1938/1939	1971/1972
— Școli generale și licee de cultură generală	1 604 481	3 070 179
— Învățământ profesional, licee de specialitate, învățământ tehnic, de specializare și de maiștri	68 742	587 881
— Învățământ superior	26 489	143 985
TOTAL :	1 699 712	3 802 045

Și în anul școlar 1972/1973 numărul elevilor și studenților de toate gradele a ajuns la peste 3 800 000, reprezentând aproximativ 19% din totalul populației.

Începînd cu anul școlar 1955/1956 s-a generalizat învățământul de 7 ani, iar în toamna anului 1964 s-a încheiat trecerea la învățământul general de 8 ani.

Au fost create condiții de studiu pentru salariații aflați în producție, s-a dezvoltat învățământul fără frecvență și seral, care permite oa-

⁸ Calculat pe baza datelor din *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România*. 1973, p. 492—493.

menilor muncii să facă studii medii și superioare fără să părăsească producția. Un sistem organizat la scară națională asigură perfecționarea continuă a tuturor categoriilor de cadre prin reciclare profesională. S-a desfășurat și se desfășoară o amplă activitate de conținut și organizatorică în vederea perfecționării continue a învățământului de toate gradele.

În prezent învățământul nostru este în măsură să asigure pregătirea întregului necesar de cadre de specialitate. În același timp, în instituțiile de învățământ din țara noastră studiază un număr destul de mare — câteva mii — de studenți din alte țări.

Plenara C.C. al P.C.R. din 18-19 iunie 1973 a stabilit noi măsuri pentru asigurarea în bune condiții a generalizării învățământului obligatoriu de 10 ani. Până în 1990 documentele partidului nostru prevăd generalizarea învățământului liceal. Fiecare din tipurile de licee trebuie să asigure o pregătire care să permită absolventului atât continuarea studiilor într-o formă superioară de învățământ, cât și încadrarea într-o activitate socială utilă, cu prioritate în producția materială. Au fost adoptate măsuri de îmbunătățire și a învățământului profesional, organizându-se cursuri de 6 luni pentru meserii simple și școli profesionale de zi și seară pentru meserii cu un grad de complexitate mai ridicat. În domeniul învățământului superior s-au adoptat măsuri pentru reducerea numărului de specialități, asigurându-se astfel pregătirea unor cadre cu un profil mai larg capabile să se adapteze la schimbările rapide din știință și tehnică.

Ample prefaceri innoitoare în epoca ultimelor trei decenii a cunoscut știința, creația artistică. Sprijinul larg și sistematic al statului nostru a asigurat creșterea continuă a numărului și diversificarea instituțiilor științifice, a cadrelor. Față de perioada antebelică, cind rețeaua de cercetare cuprindea doar 52 unități, cu un număr redus de cadre, în prezent există peste 300 unități, cu un potențial de peste 37 000 persoane (fără deservirea științifică). Măsurile adoptate de partid în ultimii ani pentru perfecționarea sistemului de organizare a cercetării științifice, orientarea acesteia spre o mai strânsă legătură cu practica, elaborarea unui program al cercetării științifice integrat în planul cincinal au creat condiții prielnice creșterii eficienței sociale a acestui domeniu.

O contribuție importantă la înflorirea culturii naționale au adus realizările remarcabile obținute în creația literară și artistică. Factorul stimulator al îmbogățirii continue a vieții spirituale îl constituie îmbinarea înaltei responsabilități în preluarea a tot ceea ce este valoros în moștenirea culturală a poporului cu stimularea efortului spre creații valoroase care să redea în stiluri cât mai variate viața poporului, cu respectarea libertății de creație în condițiile situării pe pozițiile concepțiilor revoluționare, profund umaniste ale societății noastre socialiste.

Ca urmare a vastei activități ideologice desfășurate de P.C.R. s-au afirmat tot mai puternic concepția despre viață și principiile etice ale clasei muncitoare, în lupta dusă împotriva ideilor și concepțiilor burgheze, retrograde.

O importanță deosebită pentru întreaga viață ideologică și culturală a țării, pentru formarea și educarea oamenilor în spiritul filozofiei materialist-dialectice și istorice, al idealurilor înaintate ale socialismu-

lui și comunismului, are orientarea trasată de Congresul al X-lea al P.C.R., privind necesitatea intensificării educației socialiste și elaborarea de către plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 a programului de educație comunistă, însușit ca propriul ei program de Conferința Națională a partidului din iulie 1972.

Realizările în domeniul ridicării nivelului de trai material și spiritual al poporului demonstrează că socialismul reprezintă acea orînduire care asigură îmbunătățirea continuă a vieții oamenilor, un trai demn pentru toți cetățenii patriei noastre.

6. La trei decenii de la eliberare, orînduirea noastră socialistă își afirmă cu putere superioritatea social-politică, forța și vitalitatea sa. Transformările de esență petrecute în societatea noastră — lichidarea exploatării, victoria socialismului — au dus la o nouă fizionomie a societății, alcătuită din clase și pături sociale strîns unite prin interesele și aspirațiile lor comune, prin munca și lupta pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate: clasa muncitoare și țărănimea, intelectualitatea și celelalte pături sociale.

Rîndurile clasei muncitoare — forța socială conducătoare în societatea noastră — au crescut de la 1 222 000 în 1950 la aproape 4 400 000 în 1973 adică de 3,5 ori⁹. Ponderea muncitorilor în totalul salariaților reprezenta în 1973 aproape 80%, față de 57,6% în 1950. Muncitorii constituie în prezent categoria cea mai numeroasă, reprezentînd peste 42% din totalul populației active a țării. Pe locul doi se situează țărănimea cooperatistă, urmată de intelectualitate.

În procesul cooperativizării agriculturii, țărănimea s-a transformat într-o clasă omogenă legată de făurirea și consolidarea proprietății socialiste. Procesul de modernizare a agriculturii a determinat și determină reducerea ponderii țărănimii în totalul populației și trecerea ei în alte ramuri și domenii de activitate neagricolă, cu deosebire în industrie. Reducerea numerică a populației ocupată în sfera producției agricole reprezintă în condițiile țării noastre un proces normal, pozitiv, fiind o expresie a tendinței obiective a lumii contemporane de a folosi resursele de muncă ale națiunii în domenii cît mai eficiente din punct de vedere economic. În același timp, reducerea numerică ca pondere a țărănimii nu înseamnă, însă, diminuarea rolului ei în societatea noastră, ci este însoțită, dimpotrivă, de o creștere a rolului ei economic și social, a trăsăturilor ei caracteristice de clasă omogenă, ocupată în agricultură — una din ramurile de bază ale economiei naționale.

Un rol activ în întreaga viață socială îl are intelectualitatea, al cărei număr a crescut continuu în anii socialismului. Legată organic de ceilalți oameni ai muncii, profund atașată socialismului, intelectualitatea țării noastre participă activ la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru, aduce o contribuție deosebită la ridicarea spirituală a poporului.

Structura socială a țării noastre se caracterizează prin apropierea tuturor claselor și categoriilor sociale, prin omogenizarea ei treptată.

În anii următori vom asista la sporirea considerabilă din punct de vedere numeric a clasei muncitoare, care va cuprinde cea mai mare parte

⁹ *Ibidem*, p. 113.

a populației, ceea ce va determina și mai mult creșterea rolului ei de forță socială a națiunii ; se va restrânge numărul și ponderea celor ocupați în agricultură ; va crește substanțial numărul specialiștilor cu înaltă calificare și în general al intelectualității.

Orînduirea socialistă a adus schimbări radicale în situația femeilor din țara noastră ; ele se bucură de drepturi depline, găsesc condiții pentru dezvoltarea și afirmarea nestînjinită a capacităților și aptitudinilor, pot ocupa în societate un loc corespunzător muncii și pregătirii lor. În toate domeniile vieții politice și sociale femeile sînt prezente și se manifestă prin energia, pricepera și spiritul lor gospodăresc, ca un însemnat factor de progres. În economia națională sînt ocupate în prezent peste 4,5 milioane de femei reprezentînd aproape 47% din totalul populației ocupate.

Pentru traducerea în viață a Hotărîrii plenarei C.C. al P.C.R., din 18—19 iunie 1973, cu privire la creșterea rolului femeii în viața economică, politică și socială a țării și a indicațiilor date de Secretariatul C.C. al P.C.R. la ședința din 21 august 1973, a fost adoptat în noiembrie 1973 un program de măsuri pentru creșterea participării femeilor în activitatea din întreprinderi și instituții. Astfel, femeile salariate vor reprezenta în 1975 peste 34%, iar în 1980 aproape 40% din totalul salariaților în economia națională.

Socialismul a creat *tineretului*, prin eforturile întregului popor, condiții corespunzătoare afirmării capacităților sale creatoare, împlinirii aspirațiilor nobile care-l animă. Tineretul se bucură de largi drepturi politice și sociale, consfințite în Constituție, are posibilități nelimitate de valorificare a energiei și priceperii, se bucură din plin de roadele muncii sale. Asigurarea dreptului la învățătură pentru toți tinerii permite acestora să dobîndească temeinice cunoștințe profesionale și teoretice, să-și formeze un larg orizont cultural.

Prin ponderea numerică pe care o reprezintă, cît și datorită muncii entuziaste pe care o desfășoară tineretul contribuie în mod hotărîtor la realizarea produsului social și a venitului național. Tînăra generație a adus și aduce o contribuție de seamă, alături de întregul popor, la realizarea și depășirea planurilor de dezvoltare a economiei naționale, la construcția uzinelor și fabricilor moderne, utilizate cu tehnica cea mai avansată, la făurirea unei puternice industrii, care revoluționează întreaga viață socială.

7. Întărirea alianței muncitorești-țărănești — baza de granit a societății noastre, întărirea continuă a unității social-politice a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a tuturor celor ce muncesc, au dus la consolidarea bazei sociale a statului socialist român. Întreaga putere în țara noastră aparține poporului și se exercită prin reprezentanți aleși din rîndurile tuturor categoriilor sociale. În Marea Adunare Națională, din cei 465 de deputați, 335 (73%) sînt muncitori și țărani, iar 130 (27%) sînt intelectuali.

Perfecționarea continuă a conducerii vieții sociale, înlăturarea fenomenelor de centralism excesiv, promovarea largă a principiului muncii și conducerii colective, dezvoltarea democrației socialiste au creat cadrul organizatoric pentru participarea activă a maselor populare la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a țării, la conducerea tuturor treburilor publice. Un act politic de importanță majoră pe linia adîncirii democratismului socialist a fost crearea, în 1968, a Frontului

Unității Socialiste, care pe plan organizatoric exprimă alianța clasei muncitoare cu țărănimea, unitatea tuturor claselor și categoriilor sociale din țara noastră, în frunte cu clasa muncitoare și sub conducerea Partidului Comunist Român.

O trăsătură tot mai prezentă în evoluția vieții de stat și publice românești o reprezintă accentuarea formelor democrației directe. Dezbaterea în adunări publice, analiza în presă, la radio și televiziune a celor mai importante proiecte de dezvoltare social-economică, a unor proiecte de legi și a altor documente de importanță națională pentru prezentul și perspectivele dezvoltării societății, încetățenirea practicii consultării largi a maselor asupra principalelor probleme politice-sociale, consfăturile, în care cetățenii își exprimă opinia asupra modului de gospodărire a treburilor țării și de înfăptuire a hotărârilor partidului, propunerile făcute cu acest prilej pentru înlăturarea lipsurilor și alte numeroase forme constituie cadrul în care clasa muncitoare și ceilalți oameni ai muncii din țara noastră participă nemijlocit la conducerea societății. Instituționalizarea congreselor deputaților consiliilor populare județene, ce se convoacă odată la 5 ani, și conferințele președinților consiliilor populare comunale și orașenești, ce se convoacă din doi în doi ani, dezvoltă, de asemenea, cadrul organizatoric al participării directe a oamenilor muncii la conducerea vieții obștești. Participarea este efectivă, reală datorită deținerii de către clasa muncitoare, împreună cu toți oamenii muncii, a puterii politice în stat, datorită faptului că cei ce muncesc sînt nu numai producători ci și proprietari ai mijloacelor de producție.

Ansamblul instituțional care formează sistemul democrației noastre socialiste evoluează în direcția împletirii tot mai strînse a activității partidului, statului, a celorlalte organisme sociale. Aceasta constituie un proces legic al dezvoltării țării noastre pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, al omogenizării sociale treptate.

8. În procesul construirii socialismului, națiunea română s-a transformat în națiune socialistă, care, prin trăsăturile ce o caracterizează, reprezintă un factor motor esențial în progresul societății noastre. Forța și trăinicia națiunii noastre își au izvorul în baza de clasă a societății formată din muncitori, țărani, intelectuali și alți oameni ai muncii, uniți prin interesele vitale comune. Partidul Comunist Român, pornind de la locul pe care-l ocupă națiunea în epoca contemporană, de la rolul deosebit pe care-l joacă ea în progresul material și spiritual al popoarelor, a dat o explicație științifică locului și rolului națiunii, considerînd că ea are încă de jucat un rol important în dezvoltarea socialistă și comunistă a patriei noastre.

Acordînd o deosebită atenție dezvoltării națiunii noastre, Partidul Comunist Român a acționat permanent, în procesul edificării socialismului, pentru întărirea continuă a frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. A fost asigurată o deplină și reală egalitate economică, socială, politică, culturală între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. Naționalitățile conlocuitoare sînt reprezentate în toate organismele vieții sociale. În consiliile populare județene, orașenești și comunale din totalul celor peste 140 000 de deputați 16 000 de deputați sînt maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, iar în Marea Adunare Națională din 465—62. Un însemnat număr din oamenii muncii

aparținând naționalităților conlocuitoare fac parte din Partidul Comunist Român, forță politică conducătoare a societății noastre. Naționalitățile conlocuitoare au posibilitatea de a folosi neîngrădit limba maternă în școli, în administrație, în justiție, în toate domeniile de activitate.

9. Marile realizări din toate domeniile vieții sociale sînt o confirmare a justetei politicii Partidului Comunist Român, politică închinată asigurării fericirii și prosperității poporului. Poporul nostru, condus de P.C.R., a știut să învingă toate greutățile, să înlătore din cale toate piedicile și să asigure dezvoltarea României pe o traiectorie continuu ascendentă.

După victoria socialismului — marcată de generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională — Congresul al IX-lea al P.C.R. și Conferința Națională din decembrie 1967 au adoptat hotărîri de o excepțională însemnătate, menite să asigure dezvoltarea și consolidarea socialismului în România în noua etapă. Congresul al X-lea și Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972 au elaborat programul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, deschizînd astfel o nouă etapă în progresul țării noastre pe calea socialismului. Pornind de la faptul că victoria socialismului nu înseamnă încă înfăptuirea plenară a edificării societății socialiste, Partidul Comunist Român a pus în fața întregului popor obiectivul de a realiza dezvoltarea continuă a societății astfel încît să se asigure aplicarea din plin a principiilor socialiste. „Am obținut succese remarcabile în toate domeniile de activitate, am lichidat situația slabei dezvoltări pe care am moștenit-o, am construit o economie socialistă unitară — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, dar aceasta nu înseamnă că România a lichidat decalajul ce o mai desparte de țările dezvoltate din punct de vedere economic. Este adevărat, din punctul de vedere al orînduirii sociale sîntem în rîndul țărilor celor mai avansate, dar continuăm încă să fim cu mult în urmă din punctul de vedere al dezvoltării economice”¹⁰.

Edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate presupune mutații calitative în toate procesele și în toate laturile caracteristice acestei societăți : asigurarea unui progres puternic al forțelor de producție și repartizarea lor corespunzătoare pe întreg teritoriul țării, prin dezvoltarea în ritm înalt a industriei, agriculturii și a celorlalte ramuri economice ; perfecționarea relațiilor de producție ; creșterea în continuare a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor, realizarea deplină a principiului socialist al repartiției, afirmarea în viață a principiilor eticii și echității socialiste ; dezvoltarea puternică a învățămîntului, științei și culturii, ridicarea gradului de cunoaștere al întregului popor ; perfecționarea conducerii întregii societăți, lărgirea continuă a democrației socialiste și crearea cadrului organizatoric celui mai corespunzător pentru participarea efectivă a maselor la conducerea societății ; desfășurarea unei ample acțiuni educative de înarmare a oamenilor muncii cu concepția material-dialectică, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste a întregului popor.

Caracteristic acestei etape este promovarea intensă a cuceririlor științei și tehnicii contemporane, aplicarea științei conducerii și organi-

¹⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 547.

zării moderne a producției și muncii, răspîndirea largă în mase a culturii, perfecționarea relațiilor de producție, a relațiilor sociale în ansamblu, dezvoltarea continuă a democrației socialiste etc. Progresele în domeniul creșterii economice se vor concretiza în ridicarea continuă a nivelului material și cultural al întregului popor.

10. Dezvoltarea României pe calea socialismului a creat premisele pentru afirmarea ei suverană în politica internațională, pentru participarea ei activă la soluționarea — în interesul păcii și progresului social — a problemelor nodale ale contemporaneității. Partidul Comunist Român și guvernul Republicii Socialiste România au depus în anii socialismului, o activitate deosebit de bogată și multilaterală, consacrată adîncirii prieteniei, alianței și colaborării cu toate țările socialiste, întăririi solidarității de luptă cu toate partidele comuniste și cu celelalte partide și organizații muncitorești, democratice, progresiste. Îndeplinindu-și îndatoririle supreme față de propriul popor, Partidul Comunist Român a acționat și acționează consecvent pentru întărirea unității și coeziunii mișcării comuniste și muncitorești internaționale, pe baza principiilor marxism-leninismului și internaționalismului proletar, a dreptului fiecărui partid de a-și elabora singur linia politică internă și externă. În același timp, P.C.R. dezvoltă relații de colaborare cu mișcările de eliberare națională, cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările sindicale, cu organizațiile progresiste și democratice de pretutindeni. P.C.R. are relații largi cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu un număr mare de partide socialiste, cu o serie de alte organizații democratice și progresiste.

România participă activ la diviziunea internațională socialistă a muncii, dezvoltînd colaborarea economică și cooperarea în producție, știință și tehnică cu toate țările socialiste, pe baza principiilor internaționalismului socialist, ale egalității depline în drepturi, respectării suveranității și independenței naționale, avantajului reciproc și întrajuturării tovărășești. Țara noastră acordă toată atenția lărgirii cooperării cu țările membre ale C.A.E.R., în cadrul „Programului complex“, menit să contribuie la progresul multilateral al fiecărei țări, la egalizarea nivelurilor de dezvoltare economică a statelor membre, la valorificarea tot mai eficientă a resurselor lor materiale și umane.

Partidul Comunist Român și guvernul Republicii Socialiste România acordă o atenție deosebită dezvoltării multilaterale a relațiilor cu tinerele state independente, sprijinirii eforturilor lor de progres, solidarității active cu mișcările de eliberare națională, în interesul luptei comune împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului.

Acționînd în spiritul principiilor coexistenței pașnice țara noastră militează pentru dezvoltarea colaborării și cooperării pe plan economic și în alte domenii cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza respectării reciproce a suveranității și independenței, egalității depline în drepturi, neamestecului în treburile interne, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță, avantajului reciproc și respectului mutual. România întreține relații diplomatice și consulare cu 113 state față de 29 în 1948 și dezvoltă schimburi economice și de cooperare cu peste 110 state față de circa 30 în 1948.

Ca stat european România a contribuit activ la pregătirea și desfășurarea primei și a celei de-a doua faze a Conferinței pentru securi-

tate și cooperare în Europa și acționează cu hotărîre, în continuare, pentru asigurarea succesului deplin al conferinței pentru pace și securitate pe continent. Țara noastră militează pentru stingerea definitivă a focarelor de tensiune care mai persistă în diverse zone ale globului, pentru soluționarea pe cale politică a litigiilor dintre state, se pronunță pentru măsuri practice în direcția înfăptuirii dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare, pentru creșterea rolului și eficienței O.N.U. în menținerea păcii și securității internaționale.

Politica externă constructivă, de pace și colaborare, promovată de România socialistă, în deplină concordantă cu interesele naționale și cu cerințele generale ale cauzei socialismului, se bucură de o largă apreciere internațională, aducînd poporului român noi prieteni și prestigiu sporit pe toate meridianele.

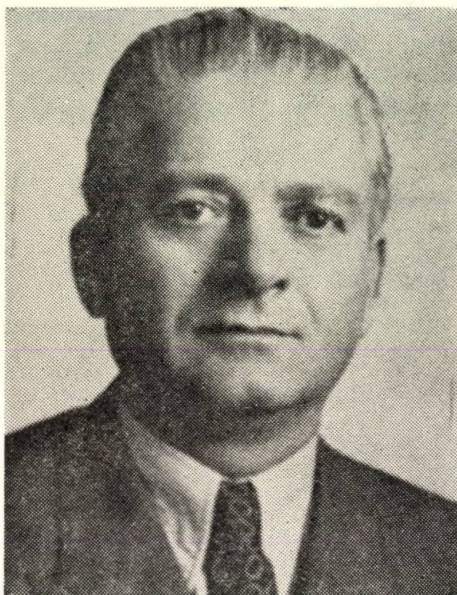
Poporul român întîmpină aniversarea a trei decenii de la eliberarea țării de sub jugul fascist într-un climat de intensă mobilizare creatoare, încrezător în forțele și viitorul său, acționînd hotărît pentru dezvoltarea realizărilor remarcabile obținute pînă acum și a înfăptuirii în condiții optime a obiectivelor programului de dezvoltare multilaterală a societății noastre socialiste.

MARIN FLOREA IONESCU

(1899-1967)

În rindurile luptătorilor revoluționari care și-au consacrat viața cauzei libertății și fericirii poporului român, victoriei socialismului, se înscrie și numele lui Marin Florea Ionescu, militant de frunte al Partidului Comunist Român, al mișcării muncitorești din țara noastră, de la a cărui naștere s-au împlinit 75 de ani.

S-a născut la 24 ianuarie 1899, în comuna Băduleasa din județul Teleorman, în familia numeroasă a țărânului Florea Ionescu. Mediul în care a crescut a pus o amprentă puternică asupra caracterului său însuflindu-i trăsături caracteristice: seriozitatea și consecvența, omenia și chibzuiala, care de-a lungul anilor s-au îmbogățit cu experiența luptei

revoluționare. La vârsta de 11 ani este nevoit să-și înceapă viața de muncă intrînd ca ucenic, la Arsenalul armatei din București, unde a cunoscut exploatarea regimului burghez amplificată de duritatea atmosferei cazone. Viața de ucenic nu a avut pentru Marin Florea Ionescu numai semnificația unui trai de mizerie și opresiune, ci ea a însemnat și o cunoaștere profundă a condițiilor în care lucra, lupta și se organiza clasa muncitoare din țara noastră.

La 15 ani, tînărul ucenic tîmplar de la Arsenalul armatei cunoaște pe I.C. Frimu, prestigioasă personalitate a mișcării noastre muncitorești, care îi îndreaptă pașii spre mișcarea muncitorească. Începe să activeze în cadrul cercului „Tineretul muncitor” din Capitală. Ca membru în comitetul de conducere al tinerilor muncitori de la Arsenalul armatei a fost prezent la puternicele acțiuni declanșate de masele muncitoare din Bucu-

rești pentru obținerea de drepturi și libertăți democratice, pentru mărirea salariilor, împotriva războiului declanșat de marile puteri imperialiste.

Trăiește dramatica retragere din fața dușmanului, imperialismul german, și cotoșirea de către agresor a unei părți a țării, a Capitalei și a locurilor natale. Un timp este șomer iar apoi lucrează ca muncitor fierar la Depoul C.F.R. din Fetești și la un atelier de reparații din Galați.

Problemele economice-sociale și politice de mare complexitate din timpul primului război mondial asupra cărora mișcarea socialistă a fost chemată să se pronunțe, contactul cu organizațiile socialiste și sindicale și activitatea dusă în rândul muncitorilor l-au maturizat politic pe tânărul muncitor. În pofida legilor excepționale, împreună cu alți membri ai Partidului social-democrat și ai sindicatelor, Marin Florea Ionescu a desfășurat o vie activitate în rândul maselor muncitoare, organizând acțiuni revendicative. Este arestat și judecat de Curtea marțială din Bacău. Sentința a fost foarte grea — 15 ani muncă silnică. Avea doar 18 ani când a pășit pe poarta închisorii din Tg. Ocna.

Regimul aspru de muncă de la salină nu i-au clintit dîrzenia și încrederea în cauza proletariatului. Nu odată s-a aflat în fruntea acțiunilor organizate de muncitorii de la salină în vederea obținerii unor condiții mai bune de muncă și de trai. Ridicările la luptă ale muncitorilor la salină vor culmina cu greva din ianuarie 1921. Pentru participare la organizarea și la conducerea grevei, Marin Florea Ionescu a fost trimis, împreună cu alți militanți revoluționari, la Văcărești. Era perioada în care mișcarea muncitorească din România ajunsese la acea treaptă de maturizare politică și ideologică ce reclama în mod necesar transformarea partidului clasei muncitoare într-un partid revoluționar de tip nou. La Văcărești, cunoaște pe conducătorii de seamă ai mișcării noastre muncitorești arestați în timpul grevei generale din 1920, pe cei care militau pentru făurirea Partidului Comunist Român. În închisoare fiind se pronunță cu hotărîre pentru transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român.

În mai 1921, delegații participanți la istoricul congres de făurire a P.C.R. sînt arestați și întemnițați la Văcărești. Închisoarea Văcărești a devenit o a doua sală în care lucrările congresului întrerupt au continuat. În tumultul acestor evenimente, Marin Florea Ionescu cunoaște pe primul secretar general al P.C.R., Gheorghe Cristescu, de la care a primit în închisoare o serie de sarcini. Nu odată, Marin Florea Ionescu a transmis mesaje din partea lui Gheorghe Cristescu celorlalți conducători ai P.C.R. întemnițați în diferite aripi ale închisorii Văcărești. Aici, în închisoare, în toamna anului 1921 Marin Florea Ionescu este confirmat membru al Partidului Comunist Român.

A urmat judecarea procesului care a intrat în istorie sub denumirea de „Procesul din Dealul Spirii“, în care au fost implicați numeroși militanți revoluționari, delegați la Congresul de făurire a partidului comunist, conducători ai mișcării greviste, proces încheiat după cinci luni de dezbateri prin înfrîngerea organizatorilor lui. În acest timp, Marin Florea Ionescu, fără a fi judecat pentru participarea la greva de la salină, este trimis la închisoarea din Tg. Ocna. În gara Ploiești încearcă să evadeze și ca urmare vagonul-dubă în care se afla este îndreptat spre Doftana, unde va fi încarcerat, aplicîndu-i-se un regim sever, de exterminare, la

celula „H“. După un an și jumătate de detențiune la Doftana, Marin Florea Ionescu este readus în închisoarea din Tg. Ocna.

După 12 ani de grea detențiune, în anul 1929, Marin Florea Ionescu este pus în libertate, în urma unei amnistii. Eliberarea sa va coincide cu începutul unei perioade de mari dificultăți pentru poporul nostru — anii marii crize economice. Ofensivei dure a capitalului autohton și monopolurilor străine păturile largi populare, în frunte cu clasa muncitoare, îi vor răspunde prin ample lupte sociale. Partidul Comunist Român se afirmă cu putere pe arena istoriei ca cea mai înaintată forță a societății românești, avangarda luptei întregului popor pentru drepturi economice și politice, pentru democrație, independență și suveranitate națională.

În acei ani de adinci frământări revoluționare, Marian Florea Ionescu, bun organizator, își aduce contribuția la desfășurarea unor puternice acțiuni inițiate de partid. În anul 1933 lucrează ca muncitor într-o întreprindere din orașul Roman. Pentru activitatea revoluționară desfășurată este din nou arestat. Fiind pus în libertate în anii 1934—1935, ca membru al Consiliului Sindicatelor Unitare din Bacău, organizează numeroase acțiuni greviste care vor culmina cu greva muncitorilor de la Buhuși. După greva de la Buhuși este nevoit să părăsească Bacăul. Este cooptat în Comitetul regional P.C.R. Iași, unde activează pînă în februarie 1938 cînd intră în adîncă ilegalitate. Se stabilește în București.

În anii dictaturii regale, cînd P.C.R. se afirma ca o forță crescîndă, ca organizator al luptei poporului român împotriva pericolului crescînd al fascismului, pentru apărarea independenței și integrității naționale și restabilirea libertăților democratice, Marin Florea Ionescu a participat cu curaj la mari demonstrații antifasciste. Împreună cu militanți de seamă ai partidului a contribuit la succesul demonstrației antifasciste din București de la 1 Mai 1939, cînd peste douăzeci de mii de cetățeni au manifestat în stradă împotriva Germaniei hitleriste și a susținătorilor ei din interior, pentru apărarea independenței și suveranității patriei, pentru democrație și pace.

Din septembrie 1939, Marin Florea Ionescu, ca secretar al Comitetului regional P.C.R. Oltenia, militează pentru unirea tuturor forțelor patriotice potrivnice fascismului, pentru apărarea patriei în fața tot mai intenselor amenințări hitleriste-horthyste. Urmărit îndeaproape de organele de represiune, este arestat în aprilie 1940, judecat și condamnat la trei ani și jumătate de închisoare. Este întemnițat la Doftana, Caransebeș și Tg. Ocna. La expirarea detențiunii, Marin Florea Ionescu este trimis în lagărul de la Tg. Jiu. Plutoanele de execuție și gardurile de sîrmă ghimpată nu-l pot determina să-și schimbe convingerile. Face parte dintre militanții P.C.R. care acționează în lagăr pentru scoaterea României din războiul dezlănțuit de Hitler și acoliții săi și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Victoria insurecției naționale antifasciste, începutul revoluției populare i-au adus lui Marin Florea Ionescu mulțumirea primelor împliniri ale cauzei pentru care și-a consacrat întreaga viață. Militant pentru organizarea mișcării sindicale unite, activist cu experiență, Marin Florea Ionescu va primi de la conducerea Partidului comunist sarcini de mare răspundere.

Modest, cu calități incontestabile cerute omului de acțiuni de masă, trecut prin aspra școală a ilegalității comuniste, Marin Florea Ionescu se afla angrenat cu trup și suflet în clocotul luptei pentru cucerirea puterii politice de către muncitorime în alianță cu țărănimea muncitoare și celelalte categorii de oameni ai muncii. I se încredințează funcții de conducere în mișcarea sindicală din țara noastră, iar pe linie de stat este ales, în 1948, secretar al Prezidiului Marii Adunări Naționale.

La congresele al VIII-lea și al IX-lea ale P.C.R. a fost ales membru al Comisiei Centrale de Revizie.

Neobosit activist pe tărîm obștesc, Marin Florea Ionescu a desfășurat în ultimii ani ai vieții o rodnică activitate în cadrul ARLUS, îndeplinind funcția de vicepreședinte al Consiliului General.

Încetează din viață la 13 septembrie 1967. Amintirea lui Marin Florea Ionescu, ca și a tuturor celorlalți militanți de seamă ai partidului nostru, va rămîne neștersă în inimile clasei muncitoare și poporului român. Viața sa constituie o pildă de înaltă principialitate comunistă, de luptă plină de abnegație pentru libertatea și fericirea patriei noastre.

VIRGIL SMĂRCEA

Procesul social-istoric al realizării statului național unitar român

Încununare a năzuințelor de veacuri ale poporului nostru pentru eliberare națională, rod al luptei purtate de cele mai avansate forțe social-politice ale vremii —, în cadrul cărora rolul decisiv l-au avut masele populare —, făurirea statului național unitar român a constituit o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne.

Actul unirii Transilvaniei cu țara mamă, pecetluit la 1 decembrie 1918, a fost urmarea obiectivă, firească a unui îndelungat proces de evoluție social-istorică pe pământul patriei. Poporul român, rezultat al sintezei daco-romane în spațiul carpa-to-dunărean, s-a dezvoltat, de la început, unitar și continuu, a asigurat progresul vieții materiale și spirituale pe meleagurile sale de baștină, afirmându-se ca factor de civilizație în această parte a Europei.

Condițiile în care și-a dus existența au fost, însă, extrem de vitrege. El a trebuit să reziste, de-a lungul istoriei sale milenare, nenumăratelor furtuni, să țină piept popoarelor migratoare, să înfrunte atacurile marilor imperii vecine, care rîvneau la bogățiile sale și urmăreau să-l îngenuncheze.

O mare importanță pentru dezvoltarea societății românești și pentru apărarea în fața coteropitorilor străini a avut constituirea celor trei nuclee administrativ-politice: Muntenia, Moldova și Transilvania. Pe temeiul omogenității structurii economice, sociale și culturale a întregului teritoriu locuit de români, al limbii unitare, precum și al puternicei conștiințe a originii comune, între acestea s-au dezvoltat permanent contacte și legături multilaterale intense.

În ciuda împrejurărilor neasemuit de grele, a vicisitudinilor istoriei — fărîmîțarea politică, invazia și ocupația străină —, ideea de unitate în cadrul spațiului carpa-to-dunărean s-a menținut astfel trează, peste veacuri, în conștiința poporului. În numele acestei unități de neam s-a ridicat Mihai Viteazul, în plină epocă feudală, pentru a uni într-un stat centralizat, sub același sceptru, Muntenia, Transilvania și Moldova, realizînd astfel cea dintîi reunire politică a întregii țări și reconstituind cadrul politic unitar al poporului român, corespunzător unității sale reale. Înfăptuirea izbutită de marele voievod, deși de scurtă durată, a avut o semnificație istorică deosebită, ea căpătînd valoare de simbol pentru toate generațiile care au aspirat la constituirea statului unic național.

De-a lungul secolelor, lupta maselor împotriva asupririi și împilării, pentru libertate socială și națională, s-a desfășurat pe tot cuprinsul țării. În Transilvania, istoria mișcărilor sociale înscrie la loc de frunte marile lupte țărănești de la Bo-

bilna, puternicele răcoale conduse de Gheorghe Doja, de Horia, Cloșca și Crișan și atâtea alte acțiuni temerare, care au zguduit orînduirea feudală și au ținut vie flacăra spiritului de luptă în conștiința maselor. Alături de români, la aceste bătălii sociale au participat și oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, populațiile așezate în decursul veacurilor pe meleagurile patriei și care au trăit, au muncit și au luptat în unitate și frăție cu poporul român.

Premise favorabile pentru împlinirea idealului unirii într-un singur stat a tuturor provinciilor românești s-au format și s-au maturizat, treptat, în perioada destrămării feudalismului și a apariției relațiilor capitaliste de producție. Este perioada dezvoltării națiunii și a conștiinței naționale, cînd realizarea unirii românilor în fruntăriile statale firești se afirmă ca unul dintre cele mai de seamă imperative istorice ale epocii, de care depindea însuși viitorul națiunii române, evoluția sa pe calea progresului și a civilizației.

Un rol însemnat în stimularea luptei de eliberare națională l-a jucat cultura națională cu conținut umanist și democratic. Scrierile cronicarilor români, ale savantului de renume european Dimitrie Cantemir, ale reprezentanților Școlii ardelenene, străbătute de suflul patriotic, au subliniat caracterul daco-latin al poporului român, continuitatea lui pe teritoriul Daciei străvechi, unitatea sa etnică.

Începînd, mai cu seamă, din secolul al XIX-lea, înfăptuirea unității statale se impune ca o problemă la ordinea zilei, ca cerință obiectivă ridicată de însăși dezvoltarea societății, ca o condiție indispensabilă de care depindea înscrierea poporului român pe coordonatele progresului, alături de țările avansate ale Europei. Marile momente ale luptei revoluționare purtate de poporul român în acea perioadă sînt expresia organică a unei împletiri strînse a țelurilor de emancipare socială și de unire în cadrul aceluiași stat național. Profund grăitoare este, în această privință, revoluția de la 1821, care reprezintă o unică acțiune cu caracter în același timp social și național. Tudor Vladimirescu, conducătorul revoluției, cerea Divanului din București să conlucreze cu cel din Iași, „ca unii ce sîntem de un neam, de o lege“.

Cu o deosebită ardoare au fost exprimate aspirațiile poporului român spre unire în cursul revoluției de la 1848. Faptul că pe steagul revoluționar din Moldova, Transilvania și Muntenia erau înscrise aceleași idealuri supreme — desființarea servituțiilor feudale și eliberarea țărănimii iobage, cucerirea de libertăți democratice, scuturarea dominației străine și realizarea unității și independenței naționale — ilustrează comunitatea de interese și aspirații ce unea poporul nostru, în pofida hotarelor despărțitoare artificiale și vremelnice. Revoluția română de la 1848 — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — „a exprimat programul unitar al întregului popor, în centrul căruia obiectivul cel mai imperios era unirea tuturor românilor în granițele aceluiași stat național, democratic, modern și independent“.

Primul și hotărîtorul pas spre unificarea statală l-a constituit Unirea Moldovei cu Muntenia, în 1859, act care a pus bazele statului național român și a constituit punctul de plecare în desăvîrșirea unității național-statale.

Cucerirea independenței de stat, în cursul războiului din anii 1877—1878, a reprezentat o impresionantă pagină de solidaritate națională în realizarea uneia dintre cele mai de seamă năzuințe ale întregului popor român și a dat posibilitate întăririi poziției internaționale a României, afirmării ei pe bază de egalitate juridică în cadrul relațiilor externe cu celelalte state suverane.

În același timp, dobîndirea independenței de stat a creat condiții favorabile luptei de eliberare națională, conturîndu-se acum mult mai pronunțat posibilitatea intensificării eforturilor întregului nostru popor în vederea împlinirii marii sale năzuințe: unirea în cadrul aceluiași stat național a tuturor provinciilor românești.

Statul național român a constituit, astfel, forța de susținere a luptei de eliberare națională, în jurul căruia se va realiza idealul național al poporului nostru.

În acest cadru, este de subliniat că ideea luptei pentru desăvârșirea statului național a animat toate clasele și păturile sociale, a vitalizat gândurile și voința maselor largi populare — țărănimea, muncitorimea, meseriașii, țăgoveții —, a inspirat programele de acțiune ale partidelor politice. Este profund ilustrativ largul răsunet de care s-a bucurat în întreaga țară, ca și peste hotare, Memorandumul trimis în 1892 Curții de la Viena, puternică acțiune pentru afirmarea revendicărilor politice, naționale, culturale și economice ale maselor de români transilvăneni. Asemenea celorlalte documente elaborate anterior, ca Replica studenților din 1891, larg răspindite în rindul populației de pe ambele versante ale Carpaților, ca și pe plan internațional, au contribuit la intensificarea luptei de eliberare a tuturor provinciilor românești aflate sub dominația străină.

Privite sub raportul semnificațiilor, înfăptuirilor și forței lor de înruiere, marile mișcări pentru eliberarea socială și națională din veacul al XIX-lea — revoluția din 1821, revoluția burghezo-democrată din 1848, Unirea Principatelor, în 1859, războiul pentru independență din 1877 — se fixează ca momente cruciale în istoria poporului nostru. Ele au marcat, totodată, intrarea țării pe făgașul dezvoltării capitaliste, precum și apariția pe scena istoriei, o dată cu burghezia, a clasei muncitoare, forța cea mai avansată, mai revoluționară, a societății românești, portdrapelul marilor idealuri ale celor ce muncesc, al luptei pentru eliberare socială și națională, pentru consolidarea națiunii române, pentru înfăptuirea societății lipsite de exploatare.

În această luptă, mișcarea muncitorească, militanții socialiști au pornit în-suflețiți de principiul marxist al dreptului popoarelor la autodeterminare, la constituirea lor în state naționale de sine stătătoare. Ea a privit problema realizării idealului național — unirea tuturor provinciilor românești în cadrul aceluiași stat național — ca pe o necesitate istorică, reclamată imperios de înseși legile obiective ale dezvoltării sociale.

Remarcînd însemnătatea deosebită a actului Unirii Moldovei cu Muntenia, socialiștii români au arătat că aceasta reprezintă începutul procesului de făurire a statului național unitar român, că în fața mișcării noastre muncitorești și socialiste stătea sarcina istorică de a lupta, alături de întregul popor, pentru împlinirea operei începute în 1859. Susținînd dreptul imprescriptibil al poporului român, ca de altfel al tuturor popoarelor aflate în aceeași situație, de a-și desăvârși statul național, ei s-au angajat viguros în bătălia pentru dezrobirea românilor aflați sub stăpînire străină. „Voim doar... ca dominarea unei națiuni asupra alteia să înceteze — releva revista socialistă „Dacia viitoare“ în 1883 —, ca românii să fie toți liberi și să formeze un stat, iar nu să geamă sub dominațiuni străine și vitrege“.

Constantin Dobrogeanu-Gherea, teoretician de seamă al mișcării muncitorești și socialiste din România, analizînd necesitatea desăvîrșirii statului național, scria în 1911 că o țară este un organism social care trebuie să se dezvolte ca entitate de sine stătătoare în granițele sale etnice. O dată împărțită, arăta Gherea, „dezvoltarea sa devine anormală și nesănătoasă în cel mai înalt grad“.

Socialiștii români au reliefat rolul patriei în asigurarea cadrului firesc de dezvoltare a popoarelor, de punere în valoare a puterii lor de creație materială și spirituală. În acest cadru, scria în 1916 M. Gh. Bujor, „s-a întemeiat pentru fiecare națiune o existență proprie, cu tradițiile ei, cu viața ei sufletească, cu idealurile ei, cu civilizația ei, elementul prețios și indispensabil în contextul civilizației generale“. Social-democrația, arăta mai departe militantul socialist, se ridică

împotriva ciuntirii țărilor constituite, „împotriva fringerii popoarelor în bucăți, împotriva suprimării vieții naționale a popoarelor. Ea a proclamat întotdeauna dreptul imprescriptibil și inviolabil al tuturor națiunilor la viață liberă și integrală”.

Realizarea statului național unitar devenise în preajma primului război mondial o cerință imediată, o condiție primordială a mersului înainte al țării noastre pe plan economic și social. Izbucnirea, în 1914, a acestei conflagrații imperialiste puse la cale de marile puteri pentru împărțirea sferelor de influență, pentru înrobirea popoarelor și care crea pericolul transformării țării noastre în teatru militar pentru forțele beligerante și chiar a nimicirii statului român, a provocat o vie reacție de protest și împotrivire în rîndul maselor muncitoare. Partidul Social-Democrat din România s-a situat în rîndul partidelor și grupărilor de stînga din Internaționala a II-a care au condamnat războiul imperialist și au avut un rol activ în organizarea conferinței socialiste internaționale de la Zimmerwald îndreptată împotriva războiului. Dezvăluind primejdia care amenința România din partea ambelor tabere imperialiste, mișcarea noastră socialistă a militat pentru o politică de neutralitate a țării. Clasa muncitoare s-a ridicat împotriva războiului, a organizat numeroase greve, întruniri și demonstrații, printre care lupta eroică a muncitorilor gălățeni din 13 iunie 1916.

După doi ani de neutralitate, în condițiile în care asupra țării se exercitau presiuni tot mai puternice din partea celor două tabere beligerante și cînd, practic, era în pericol însăși ființa de stat a poporului nostru, România s-a alăturat coaliției Antantei, care promitea satisfacerea dezideratului unirii cu patria a tuturor teritoriilor românești aflate sub dominație austro-ungară. Este deosebit de imporant a se sublinia că, deși primul război mondial a avut un caracter imperialist, poporul nostru nu a participat la acest război călăuzit de intenții de cîmpire și de anexiune teritorială. Aspirațiilor sale profunde spre desăvîrșirea statului național le-au dat glas declarațiile politice ale vremii, presa, puternicele manifestări publice care au avut loc cu acest prilej pe întreg cuprinsul țării. „Problema făuririi statului național unitar — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — preocupa profund masele populare, în acea perioadă, constituia un deziderat vital al poporului român, al proletariatului, al socialiștilor”. Astfel, participarea țării noastre la război, alături de Antantă, a coincis cu dorința arzătoare a maselor largi de a realiza idealul desăvîrșirii statului național.

Date fiind împrejurările create de evoluția evenimentelor internaționale și ținîndu-se seama de obiectivele naționale ale poporului nostru, de necesitatea logică pentru dezvoltarea societății românești, a făuririi statului național unitar, se poate aprecia că războiul purtat de poporul nostru a fost un război drept, ca și cel dus de poporul sîrb. Trebuie, însă, precizat că aceasta nu a dus la schimbarea caracterului imperialist al războiului ce se desfășura între marile puteri din cele două tabere.

Intrarea României în război, în vara anului 1916, a fost întîmpinată cu bucurie de populația românească din ținuturile aflate sub stăpînire străină. Ele simțeau că a sosit momentul mult așteptat al unirii cu țara. În eliberarea acestor ținuturi, armata a fost sprijinită de populația românească, de masele muncitoare din rîndul naționalităților conlocuitoare. Pătrunși de un puternic entuziasm patriotic, mii și mii de tineri transilvăneni s-au înrolat în unitățile de luptă.

Dar slaba organizare și înzestrare tehnică a Armatei române și faptul că Antanta nu a declanșat în același timp ofensiva în Balcani au permis trupelor austro-ungare să treacă la o contraofensivă puternică, sînd unitățile române nu nu-

mai să se retragă pe crestele Carpaților, ci și să cedeze Oltenia, Muntenia și Dobrogea.

Refăcută și înzestrată, cu aportul tehnic și militar al Franței și Angliei, în vara anului 1917 Armata română împreună cu armatele ruse a pornit o ofensivă puternică pe frontul din Moldova, menită să împiedice încercarea armatei germane de a sparge frontul ruso-român, de a ocupa întreaga Moldovă și de a-și croi drum spre Ucraina.

Luptele din vara anului 1917, care înscriu în istorie marile izbzi de la Mărăști, Mărășești și Oituz, s-au încheiat cu înfrângerea trupelor Puterilor Centrale pe frontul din Moldova. Principalul factor în obținerea acestei victorii l-a constituit vitejia soldaților români, care au luptat cu o neasemuită dirzenie, animați de dorința de a împiedica ocuparea întregului teritoriu al țării, de a-și elibera căminele cotropite.

Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz au reprezentat o contribuție importantă și un eveniment decisiv în lupta pentru eliberarea patriei de sub dominația vremelnică a cotropitorilor străini și pentru unirea într-un singur stat a tuturor românilor.

Un moment hotărîtor în desfășurarea evenimentelor internaționale, cu influențe deosebit de pozitive și asupra țării noastre, a fost victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cotitură decisivă în istoria umanității, cu urmări profunde pentru organizarea societății, cu învățăminte prețioase pentru lupta clasei muncitoare, a maselor asuprite, a popoarelor oprite. Ea a inaugurat era revoluțiilor proletare, a trecerii omenirii de la capitalism la socialism, era luptei popoarelor pentru eliberarea lor de asuprire și exploatare, era înlăturării dominației imperialismului și colonialismului. Prima revoluție socialistă victorioasă — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — „a dus la prăbușirea imperiului țarist, la instaurarea în Rusia a primului guvern al muncitorilor și țăranilor — ceea ce a exercitat un puternic stimulent în lupta revoluționară a clasei muncitoare, a oamenilor muncii de pretutindeni“. Principiile înscrise în Declarația drepturilor popoarelor din Rusia, prin care se proclamau egalitatea și suveranitatea popoarelor, dreptul lor la autodeterminare pînă la crearea statelor naționale de sine stătătoare, desființarea tuturor privilegiilor și îngrădirilor naționale, au avut un larg ecou internațional, răsunînd ca un puternic îndemn la lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate ale popoarelor.

În condițiile victoriei revoluției din Rusia, ale intensificării luptelor revoluționare și de eliberare națională, precum și sub impulsul înfrîngerilor militare se adîncea criza monarhiei austro-ungare. Procesul de dezagregare a anacronicului Imperiu habsburgic era de nestăvilit. În primăvara anului 1918, congresul națiunilor oprite din Austro-Ungaria, ținut la Roma, proclamă dreptul fiecărui popor de a realiza unitatea statală sau de a desăvîrși această unitate, pentru 'a-și asigura deplina independență.

Sub loviturile luptei de eliberare națională a popoarelor asuprite, în 1918 Imperiul habsburgic s-a prăbușit, pe ruinele lui constituindu-se state de sine stătătoare sau desăvîrșindu-se unitatea altora. Astfel, popoarele ceh și slovac, înlăturînd dominația străină, au hotărît crearea Republicii Cehoslovace libere și independente. Serbia, Croația, Slovenia, Bosnia și Herțegovina s-au unit într-un singur stat. Statul polonez și-a recucerit independența. Monarhia de la Viena s-a prăbușit și a luat naștere Republica Austria. În Ungaria, greva generală a muncitorilor s-a transformat în insurecție victorioasă. Sfatul muncitoresc a proclamat Republica Ungară independentă.

În aceste împrejurări interne și internaționale favorabile s-a intensificat și a triumfat în anul 1918 lupta poporului român din toate colțurile țării pentru desăvârșirea statului său național. Această luptă s-a înscris în suvoiul marilor mișcări sociale și de eliberare națională purtate de popoarele asuprite din această parte a lumii, în procesul pe care-l prevăzuse V. I. Lenin de formare a statelor naționale. În toamna anului 1918, revoluția burghezo-democratică cu profund caracter național-revoluționar a cuprins și provinciile românești din fosta monarhie habsburgică. Viguroasa mișcare de emancipare socială și națională a ridicat problemele cele mai importante care stăteau atunci la ordinea zilei: reforma agrară, satisfacerea unor revendicări acute ale muncitorilor, vot universal ș.a., iar pe plan național eliberarea de sub jugul monarhiei austro-ungare și unirea teritoriilor românești din această monarhie cu țara. Ea a avut un caracter larg, antrenând clasa muncitoare — forța cea mai activă în lupta revoluționară pentru unire —, țărănimea, intelectualitatea, alte categorii de oameni ai muncii. În condițiile date, burghezia — cu toate limitele determinate de poziția sa de clasă exploatoare — a jucat un rol pozitiv în organizarea și desfășurarea luptei pentru unire. Mișcarea muncitorească și socialistă, în rindurile căreia acționau oameni ai muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități din Transilvania, a avut, în multe situații și momente, inițiativa în organizarea acțiunilor necesare în vederea realizării unirii.

Actul de importanță istorică al unirii Transilvaniei cu România, proclamat de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, a fost, astfel, temeinic pregătit.

În septembrie 1918, socialiștii români au inițiat contactul direct cu Partidul Național Român, în vederea constituirii Consiliului Național Român — organism alcătuit pe baze paritare, din 6 reprezentanți ai Partidului Național Român și 6 reprezentanți ai mișcării socialiste. Sub conducerea Consiliului Național Român Central, constituit în octombrie 1918, s-au desfășurat toate acțiunile pentru pregătirea și declararea unirii Transilvaniei cu patria-mamă. Compoziția acestui organism vădește rolul deosebit de activ jucat în cadrul acțiunii pentru unire de către socialiști. Mișcarea muncitorească și socialistă și-a afirmat voința și hotărîrea în mod energic, prin puternice acțiuni greviste și demonstrații politice, prin crearea consiliilor muncitorești, care au preluat conducerea unor centre transilvănene din mâinile autorităților habsburgice. Rolul clasei muncitoare s-a manifestat pregnant și prin influența pe care a exercitat-o asupra programului politic al unirii, în exprimarea revendicărilor cu caracter democratic, muncitoresc.

Consiliile și gărzile naționale, create în toate județele, orașele și comunele Transilvaniei, au avut un important rol organizatoric și propagandistic, au dirijat procesul de organizare a luptei maselor populare, au asigurat ordinea și securitatea necesară cuceririi puterii de stat de la organele monarhiei imperiale.

Proclamația adoptată de Comitetul Executiv al P.N.R., întrunit la Oradea la 12 octombrie 1918, și citită în Parlamentul de la Budapesta la 18 octombrie 1918, proclamație care afirma independența provinciilor românești subjugate pînă atunci de monarhia austro-ungară, a constituit un document de o deosebită semnificație istorică, marcînd intrarea mișcării de eliberare a românilor în faza decisivă, finală. Ea a reprezentat, totodată, un răspuns la manifestul împăratului Carol al IV-lea, care proclama, chipurile, „rezolvată“ problema națională în Imperiul habsburgic pe calea federalizării cantonale.

Această declarație de autodeterminare a avut un ecou deosebit în opinia publică românească, precum și în străinătate. „Românii de peste munți — scria cu

satisfacție gazeta „Mișcarea“ din Iași în octombrie 1918 — nu recunosc, așadar, nici parlamentului, nici guvernului ungar dreptul de a reprezenta națiunea română la Congresul de pace și nu primesc nici un fel de amestec în modul cum se va constitui această națiune“.

Cu deosebit interes și entuziasm au salutat socialiștii români evenimentele național-revoluționare din Austro-Ungaria. „A sosit timpul — arăta „Adevărul“ în acea vreme — când toate națiunile și popoarele asuprite, nedreptățite și jupuite și-au ridicat cuvîntul, manifestîndu-și dorința de dezrobire și sînt gata să înceapă lupta cea mai crîncenă contra tiranismului care le-a sugrumat pînă acum“. Socialiștii români, se releva mai departe, sînt fericiți că trăiesc „în timpul acesta grandios“ și că pot lua parte la marile prefaceri năzuite de mase.

La pregătirea actului unirii Transilvaniei cu România a contribuit și activitatea politică desfășurată de emigranții români și de miile de prizonieri români care se găseau în Rusia, Italia, Franța, Anglia, S.U.A. etc.

Pe temeiul năzuințelor sociale ale maselor largi, în frunte cu clasa muncitoare, lupta pentru unire atinsese cea mai înaltă treaptă a maturității, acea etapă de acțiune care avea să încununeze idealul făuririi statului național unitar. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, a constituit, astfel, momentul de apogeu al luptei naționale a românilor, evenimentul național-revoluționar care încheia procesul unirii naționale a poporului român într-un singur stat independent.

Cei 1228 de delegați la istorica Adunare au fost aleși prin vot deschis de către toate circumscripțiile electorale, de organizațiile politice, economice, culturale, religioase, militare, studențești și sportive de pe întreg teritoriul Ardealului, Banatului, Crișanei, Maramureșului și împuterniciți de alegători să voteze unirea. Erau prezenți numeroși oameni politici, fruntași ai mișcării naționale, ca George Pop de Băsești, Ștefan Ciceo Pop, Vasile Goldiș, precum și mulți intelectuali cu vederi înaintate, ca dr. Petru Groza, Emil Petrovici, Ioan Vidu, Emil Bologa. La adunare au participat 150 de delegați ai social-democrației române, printre care Tiron Albani, Ion Mihuț, Iosif Receanu, Bazil Surdu, Enea Grapini, Emil Isac, dr. Valeriu Roman.

Votul delegaților era întărit de prezența la memorabilul eveniment a peste 100 000 de oameni din toate regiunile transilvănene, dintre care peste 10 000 de muncitori, de sutele de mii de semnături ce acreditaу mandatele delegaților. Au luat parte — faptul are o profundă valoare de simbol — și reprezentanți veniți din Țară. Această largă prezență națională conferea actului unirii un caracter plebiscitar, constituant, dădea cea mai elocventă expresie voinței și hotărîrii unanime a poporului român de a desăvîrși unitatea statului național.

Declarația votată cu entuziasm de Marea Adunare Națională și aprobată prin aclamațiile celor peste 100 000 de participanți proclama solemn unirea Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu țara-mamă. O dată cu aceasta se pecetluia pentru totdeauna o victorie epocală a poporului român, care reprezintă o piatră de hotar în istoria patriei. Unirea Transilvaniei cu țara mamă s-a împlinit prin făurirea ideologiei naționale, prin organizarea și întărirea statului modern român, prin acțiunea bărbatilor de stat și a conducătorilor mișcării de eliberare, a oamenilor de știință, a literaților și artiștilor, prin jertfa de sînge din anii revoluționari 1848—1849 de pe întînsul Transilvaniei, prin cele de la Plevna și Vidin în timpul războiului pentru independența de stat a României și cele din anii 1916—1918 de pe tot cuprînsul patriei și, în primul rînd, prin eroica bătălie a maselor populare din întreaga țară, în cadrul căreia clasa muncitoare, mișcarea socialistă au adus o prețioasă contribuție. Așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Ana-

liza desfășurării evenimentelor demonstrează elocvent că formarea statului național unitar român nu este rezultatul unor înțelegeri încheiate la masa tratativelor, ci rodul luptei întregului popor, însuflețit de năzuința seculară a unității, de hotărîrea de a împlini visul pentru care au luptat și s-au jertfit atîtea generații de înaintași“.

Sub impulsul maselor largi, Declarația de la Alba Iulia a înscris o serie de prevederi democratice, printre care necesitatea înfăptuirii reformei agrare, a introducerii votului universal, egalitate în drepturi pentru naționalitățile conlocuitoare, revendicări muncitorești ș.a. Aceste prevederi erau menite să întregască actul unirii cu măsuri care să asigure un nou cadru social-politic, un regim democratic pe toate tărîmurile vieții publice, în vederea propășirii societății românești.

Închegarea unității noastre statale a consfințit și a ridicat pe o treaptă mai înaltă comunitatea statornicită de-a lungul veacurilor între toate meleagurile României, a deschis perspectiva dezvoltării mai rapide a forțelor de producție ale țării, înmănuncherii energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru și, totodată, a creat condiții favorabile pentru intensificarea activității forțelor sociale progresiste, a mișcării muncitorești revoluționare. „Unirea Transilvaniei cu țara — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a deschis calea spre dezvoltarea națiunii, a creat cadrul propice pentru o mai accentuată evoluție a economiei, științei și culturii, pentru intensificarea mișcării revoluționare a clasei noastre muncitoare, a activității tuturor forțelor progresiste ale societății“.

Actul pe care l-a consfințit înaltul for național pe Cîmpul lui Horea de la Alba Iulia a produs o adîncă satisfacție și mîndrie în inima poporului nostru, exprimate imediat prin largi manifestări de adeziune, care reprezintă o reacreditare națională a voinței de unire, a hotărîrii de a apăra cu jertfa vieții statul național unitar. Partidul Socialist din România, ca reprezentant al maselor muncitoare, a fost primul partid politic din țară care, într-o declarație, a salutat cu entuziasm reunirea provinciilor istorice cu țara-mamă. El a militat hotărît pentru unificarea la scară națională a tuturor forțelor muncitorești într-un singur partid revoluționar, care să ducă înaintea lupta clasei muncitoare din întreaga Românie spre realizarea idealului ei socialist de dezrobire de sub apăsarea exploatarei. „Ca socialiști români internaționaliști — arăta declarația —, salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului român și respectăm legăturile de unire hotărîte. România nouă de astăzi trebuie să devie România socialistă de mîine“.

Conferința de pace de la Paris, care a avut loc în urma primului război mondial, cu toate că a adoptat o serie de hotărîri cu caracter nejust, imperialist, în ceea ce privește însă România, ca și alte state, ea a trebuit să țină seama de înfăptuirile poporului român și ale celorlalte popoare pe planul desăvîrșirii unității statale și să le consfințească în tratatele de pace.

Desăvîrșirea statului național unitar s-a realizat în condițiile în care la cîrma statului s-au aflat în continuare burghezia și moșierimea, care au folosit unirea pentru propriile interese, pentru intensificarea exploatarei celor ce muncesc. Burghezia și-a consolidat puterea economică și politică, iar în exterior continua să rămînă dependentă de marile puteri imperialiste. Aceste împrejurări au făcut ca masele largi populare să nu-și poată realiza marile lor aspirații, să poarte necontenit lupte de clasă pentru înlăturarea jugului exploatarei.

Misiunea de a elibera poporul nostru de lanțurile asupririi și împilării i-a revenit clasei muncitoare, forța cea mai înaintată a societății românești, condusă de partidul comunist. Înfruntînd prigoana sălbatică, P.C.R. a organizat masele muncitoare în lupta pentru drepturi și libertăți democratice, contra pericolului

fascist, pentru independența și suveranitatea țării, pentru așezarea României pe temelia de granit a socialismului.

Insurecția națională antifascistă victorioasă din August 1944 a deschis poporului nostru calea cuceririi libertății sociale, a realizării celor mai înalte aspirații ale oamenilor muncii, a victoriei revoluției socialiste și trecerii la edificarea noii ordini. Avînd în frunte partidul comunist, stegar neînfricat al intereselor naționale, România a înlăturat pentru totdeauna jugul dominației imperialiste, și-a cîștigat deplina independență de stat. Luîndu-și destinele în propriile mîini, poporul român își făurește liber și neatîrnat o viață nouă, așa cum dorește — viața socialistă.

O dată cu răsturnarea claselor exploatoare și cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea și ceilalți oameni ai muncii, s-a pus pentru totdeauna capăt inegalității sociale și naționale, oricărei asupririi, s-a înfăptuit pentru prima oară principiul egalității depline în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, s-a asigurat înflorirea nestingherită a întregii națiuni. În strînsă unitate frățească, poporul român și naționalitățile conlocuitoare, alcătuiind marea familie a României socialiste, muncesc umăr la umăr, însuflețiți de atașamentul profund față de partid, de un fierbinte patriotism, pentru înflorirea continuă și progresul patriei, pentru viitorul tot mai înălțător al României socialiste, libere și independente.

AUGUSTIN DEAC

BIBLIOGRAFIE

NICOLAE CEAUȘESCU, O jumătate de secol de la marea epopee națională a Mărăștilor. Cuvîntare la adunarea populară consacrată aniversării bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz — 12 august 1967, în „România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste”, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 466—471.

NICOLAE CEAUȘESCU, Expunere la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi semicentenarului unirii Transilvaniei cu România — 29 noiembrie 1968, în „România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste”, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 705—719.

ȘTEFAN PASCU, ARON PETRIC, Ideea de unitate național-statală în conștiința poporului român, în „Anale de istorie”, anul XIX, nr. 6/1973, p. 3—21.

Transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român — triumf al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră

Înfăptuirea unității statului național român, victorie epocală a maselor populare din întreaga țară, în realizarea căreia clasa muncitoare, mișcarea socialistă au adus o prețioasă contribuție, a deschis perspectiva dezvoltării mai rapide a forțelor de producție ale țării și, totodată, a creat condiții favorabile pentru intensificarea activității forțelor sociale progresiste, a mișcării muncitorești revoluționare.

În acest context, în anii 1918—1920, pe fundalul ascutirii contradicțiilor regimului burghez, combativitatea maselor muncitoare a cunoscut o continuă creștere. Societatea românească era dominată atunci de cerința soluționării grabnice a unor probleme majore pentru progresul țării: reforma agrară, lichidarea relațiilor feudale la sate, refacerea economiei distruse de război și dezvoltarea unor ramuri noi ale economiei naționale, asigurarea unor condiții de viață mai bună pentru masele muncitoare. Clasa muncitoare care se dezvoltase numeric, al cărei nivel politic crescuse ca urmare a experienței proprii de luptă și sub influența victoriei Revoluției Socialiste din Octombrie, a intensificării mișcării revoluționare mondiale, avea de jucat un rol de cea mai mare importanță în dezvoltarea țării, în apărarea intereselor și drepturilor oamenilor muncii de la orașe și sate, în făurirea unei orînduiri noi — orînduirea socialistă. Toate acestea impuneau, în mod necesar, reorganizarea partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră, astfel încît el să poată acționa ca organizator și conducător al marilor bătălii de clasă, să-și poată asuma misiunea conducerii întregii acțiuni revoluționare din România pentru răsturnarea claselor exploatoare de la putere și construirea societății noi socialiste.

Răspunzînd necesităților obiective ale dezvoltării sociale a țării noastre, reprezentanții socialiștilor români au hotărît, la Congresul din mai 1921, transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român. „Prin aceasta — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — se ridica pe o treaptă superioară activitatea detașamentului de avangardă, revoluționar al clasei muncitoare din România Partidul comunist, continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții ale dezvoltării României, lupta de eliberare socială și națională“.

Radicalizarea profundă și rapidă prin care trecea mișcarea muncitorească în acești ani era conjugată cu lupta de clarificare politică și ideologică și cu eforturile pentru realizarea unificării tuturor organizațiilor socialiste într-un singur partid, centralizat la scara întregii țări.

Primul pas important pe linia făuririi partidului de tip nou, revoluționar a avut loc în noiembrie-decembrie 1918, prin schimbarea denumirii Partidului Social-Democrat din România în Partidul Socialist din România. Schimbarea titlaturii partidului reprezenta un act cu un profund conținut politic-ideologic, care reflecta procesul de radicalizare a rindurilor clasei muncitoare.

Concomitent cu reorganizarea și cu reactivizarea mișcării socialiste, în sinul partidului s-a desfășurat o largă activitate propagandistică privind poziția pe care urma s-o adopte față de reformele economice, sociale și politice ce trebuiau înfăptuite în primii ani postbelici, ca și față de frământările și regroupările din sistemul și dispoziția forțelor de clasă din societatea românească.

Efervescența de idei revoluționare și procesul intens de reorganizare au condus mișcarea muncitorească din România spre noi forme și metode de luptă, spre dezbateri largi cu privire la principiile programatice. Evident, ca orice proces obiectiv, trecerea tot mai hotărâtă pe pozițiile intransigenței revoluționare nu s-a făcut fără dezbateri și confruntări între purtătorii diferitelor tendințe manifestate în sinul organizațiilor politice ale clasei muncitoare. Spiritul marxist-leninist de gândire și acțiune își croia însă drum din ce în ce mai larg în rindurile proletariatului român, conferea forță și tărie acțiunilor muncitorești din această perioadă, imprimându-le un caracter ofensiv și combativ.

Semnificativ pentru evidențierea situației Partidului socialist pe principiile comuniste este și Declarația de principii, publicată în ziarul „Socialismul” la 9 decembrie 1918. Aceasta reflecta orientarea revoluționară a majorității membrilor partidului socialist, constituind documentul programatic cel mai radical cunoscut până atunci în istoria mișcării socialiste din țara noastră, care dădea expresie și conținut procesului de făurire a Partidului comunist. Acest document afirma, de la început, crezul mișcării noastre socialiste. Partidul Socialist din România — preciza Declarația — „este un partid de clasă care, inspirându-se de la ideile socialismului științific, urmărește desființarea exploatării muncii sub orice formă prin trecerea mijloacelor de producție și de schimb în stăpânirea societății”.

Esența revoluționară a acestui document constă în faptul că, pentru prima dată, se formula cu claritate principiul revoluției socialiste și al dictaturii proletariatului ca principiu programatic al mișcării, necesitatea statornicirii puterii politice a clasei muncitoare. Partidul socialist din România declara că luptă pentru cucerirea prin orice mijloace a puterii politice din miinile burgheziei române și întronarea puterii politice a proletariatului în vederea realizării idealului comunist.

Declarația de principii din decembrie 1918 reflecta, de fapt, frământările și căutările proprii, în acea perioadă, partidului, clasei muncitoare din România. Ea a servit ca platformă de raliere a tuturor militanților ce luptau pentru făurirea unui partid consecvent revoluționar. Adoptarea acestui document de către principalele secțiuni ale partidului socialist, începând cu secțiunea București, a reprezentat un alt pas important pe calea transformării partidului socialist în partid comunist.

Procesul de clarificare ideologică și politică, care avea loc în secțiunile partidului socialist, era însoțit de cursul ascendent pe care îl luaseră în întreprinderi constituirea Consiliilor muncitorești, chemate să reprezinte interesele lucrătorilor în fața autorităților și patronilor. Totodată, au avut loc numeroase greve, mitinguri și manifestații, în timpul cărora masele au ajuns nu o dată să stăpânească strada, demonstrând voința lor de a cuceri pe cale revoluționară drepturi și libertăți democratice, de a imprima dezvoltării sociale o orientare corespunzătoare năzuințelor celor ce muncesc.

Acțiunile revoluționare ale maselor populare, frământările social-politice care cuprinseseră celelalte grupări și partide, precum și cursul obiectiv al dezvoltării vieții sociale au impulsionat procesul de făurire a partidului comunist. O caracteristică a acestui proces a fost inițierea în primăvara anului 1919, de către secțiunile locale ale partidului socialist, de militanții revoluționari a transformării partidului socialist în partid comunist. Unele secțiuni locale, ca cele din Brăila, Galați, Birlad etc. au început să se intituleze secțiuni ale partidului socialist-comunist. Elementele cele mai înaintate din mișcarea muncitorească din România asociau tot mai mult lupta pentru transformarea partidului socialist în partid comunist cu adoptarea unei linii consecvent revoluționare, cu lupta pentru afilierea la Internaționala a III-a.

Practic, începutul unificării, pe scara întregii țări, a mișcării socialiste și muncitorești a fost marcat de prima Conferință a partidelor socialiste din România, ținută la București în zilele de 23—26 mai 1919. La lucrările sale au participat aproape 70 de delegați, reprezentând 59 de secțiuni locale și organizații sindicale, precum și organele centrale muncitorești de presă din întreaga țară. Conferința din mai 1919 a prilejuit, pentru prima oară, întâlnirea, într-un forum comun, a reprezentanților mișcării socialiste și sindicale din România postbelică și unirea eforturilor pentru găsirea soluțiilor celor mai adecvate în vederea rezolvării problemelor majore care stăteau în fața mișcării muncitorești. Momentul acesta a constituit totodată începutul unei noi etape în confruntarea de idei a socialiștilor români. Principala sarcină a conferinței era elaborarea unui program de acțiune pentru organizațiile socialiste și sindicale de pe întregul teritoriu al țării. Acest document trebuia să constituie baza de plecare în direcția unificării organizatorice și politice a mișcării socialiste. De aceea, dezbaterile asupra elaborării programului unic al partidelor socialiste din țară s-au concentrat asupra profundelor schimbări politice-ideologice survenite în mișcarea socialistă din România după război.

În cadrul Conferinței, au fost prezentate două proiecte de program. Unul dintre acestea, care polariza în jurul lui elementele revoluționare, preponderente în partid, lua ca bază Declarația de principii din decembrie 1918. Remedind, în parte, unele lipsuri ale acestui document, noul proiect de program formula o serie de revendicări economice și politice imediate, imbinarea programului minimal cu cel maximal, ceea ce însemna o maturizare a acestora.

Celălalt proiect de program prezentat conferinței reflecta punctul de vedere al elementelor social-democrate de dreapta care puneau accentul pe revendicările minimale ale clasei muncitoare. Acest proiect de program pornea de la ideea că în România socialismul se va înfăptui abia după victoria lui în Occident, pînă atunci partidul trebuind să se mărginească la unele revendicări de reforme, fără a lupta pentru răsturnarea vechii puteri politice.

Divergențele de ordin politic și ideologic dintre elementele de stînga și cele de dreapta, reliefate în cadrul Conferinței, au condus la respingerea reciprocă a celor două proiecte de program și, în cele din urmă, la alegerea unei comisii însărcinată cu elaborarea unui nou proiect.

Programul Partidului Socialist din România, întocmit de această comisie și votat de conferință, reflecta, prin conținutul său, un compromis, determinat atît de raportul de forțe din mișcarea socialistă, cît și de stadiul la care ajunsese atunci procesul de clarificare ideologică în rîndul partidului. Aceasta a făcut ca în textul său să fie incluse, alături de o serie de teze înaintate și unele teze inadecvate, de nuanță reformistă.

Definind rolul istoric al clasei muncitoare și factorii care au concurat la conferirea acestui rol, programul partidului socialist cuprindea unele formulări aproape identice cu cele ale Declarației de principii din decembrie 1918. Și în acest document se preciza că Partidul socialist „este partidul clasei muncitoare care, prin situația ei de clasă salariată și exploatată, lipsită de proprietatea mijloacelor de producere, are istoricește chemarea de a înfăptui o nouă formă de organizare socială, prin socializarea tuturor mijloacelor de producere și schimb“. Rolul istoric al proletariatului izvoră din „însăși dezvoltarea economică a regimului capitalist“, din „accentuarea antagonismului care există în sinul societății între forțele producătoare și forma de însușire a produselor muncii“, antagonism care adâncea prăpastia dintre „producători și deținătorii mijloacelor de producere“.

Cu toate acestea, la cererea elementelor social-democrate de dreapta a fost introdusă teza reformistă, conform căreia orinduirea socialistă se va „desemna“ și se va „preciza“ în „însăși societatea burgheză, printr-o înnoire adâncă a cadrelor și așezămintelor sale“.

Trebuie spus însă că programul din mai a fost numai un compromis de moment. Atât elementele revoluționare preponderente cât și cele de dreapta, deși se aflau în aceleași organizații socialiste, nu erau dispuse să renunțe la principiile anunțate de dragul menținerii unității partidului pe baze care contraveneau convingerilor lor. Unii militanți revoluționari și-au exprimat clar părerea asupra provizoratului acestui program de compromis. „Între cele două curente — arăta Mihail Gh. Bujor —, nici o împreunare nu se poate realiza... nici o împăcare nu poate fi... De hatîrul unei unități fictive, ei (reprezentanții de stînga — n.n.) nu pot sacrifica interesele clasei muncitoare române“.

Accentuarea luptei de idei, ce avea loc într-un moment cînd procesul de dezvoltare a mișcării muncitorești revoluționare era în plină desfășurare, a dus la creșterea rolului secțiunilor Partidului socialist care devin, treptat, centre vitale ale mișcării muncitorești din localitățile sau județele respective. Secțiunilor socialiste din centrele urbane li se adăugau un număr apreciabil de secțiuni socialiste la sate. Concomitent cu întărirea acestora, crește simțitor și numărul membrilor Partidului socialist, care, în ajunul grevei generale, depășea cifra de 150 000; la rîndul lor, sindicatele înglobau și ele peste 260 000 de membri. Pe lîngă secțiunile Partidului socialist, și sub îndrumarea lor directă, o fructuoasă activitate revoluționară desfășurau cercurile tineretului socialist, Cercul feminin, „Prietenii Naturii“, Crucea Roșie Socialistă, Cercul de studii sociale, Cercul de editură socialistă și Școala socialistă. Ziarului „Socialismul“, organul central de presă al Partidului socialist și al Uniunii sindicatelor din România, i se adăugă editarea unor gazete și reviste de către secțiunile locale mai puternice.

Dezvoltarea impetuoasă a mișcării muncitorești în anii avîntului revoluționar a determinat crearea unor birouri regionale sau federații socialiste regionale, care aveau sarcina cuprinderii și coordonării mai eficiente a activității dintr-o regiune sau alta.

Toate aceste forme și mijloace de educație socialistă, grefate pe enormele greutăți economice cauzate de război și pe o situație politică în plină efervescență revoluționară, au avut o înriurire pozitivă asupra dezvoltării conștiinței și a creșterii luptei clasei muncitoare, a membrilor Partidului socialist, ducînd la întărirea necontestată a elementelor revoluționare, marxist-leniniste din partid.

În acest context, procesul de făurire a Partidului comunist a căpătat noi valențe. În cadrul discuțiilor purtate în partid și în sindicate, cu prilejul adunărilor, în conferințe și cu alte ocazii, militanții revoluționari din conducerea organizațiilor

muncitorești demascau cu hotărîre tezele reformiste orientînd întregul partid spre ideea făuririi neîntîrziate a partidului comunist.

Activitatea neobosită desfășurată pentru pregătirea transformării partidului socialist în partid comunist și afilierea la Internaționala a III-a a început, încă în iunie 1919, în Secțiunea București, cea mai mare și mai importantă secțiune a Partidului socialist. Aceasta a făcut ca în adunarea generală din 25 ianuarie 1920 să se adopte, cu o majoritate covârșitoare, o rezoluție prin care secțiunea se considera afiliată la Internaționala a III-a — ceea ce semnifica așezarea organizației pe principiile marxism-leninismului — și invita, totodată, Comitetul executiv și celelalte secțiuni ale partidului socialist „să facă, sub rezerva aprobării viitorului congres, aceeași declarațiune de afiliere“.

Clasa muncitoare și ceilalți oameni ai muncii și-au pus mari speranțe în viitorul congres general al Partidului socialist. În vederea pregătirii politice și ideologice a lucrărilor congresului, în partid și în sindicate s-a desfășurat o intensă activitate de propagandă, în cadrul căreia susținătorii ideii transformării partidului socialist în partid comunist au dus o vie luptă de idei împotriva elementelor reformiste. În publicistica muncitorească, în ziarele și gazetele socialiste centrale și locale s-a desfășurat o amplă confruntare teoretică asupra problemelor pe care urma să le ia în discuție congresul partidului. Concomitent, în cursul lunii martie 1920, în toate secțiunile locale ale partidului socialist au avut loc adunări generale de dări de seamă și alegeri de delegați pentru congres, în cadrul cărora cele mai vii discuții s-au dus în jurul făuririi partidului comunist și afilierii lui la Internaționala a III-a. În majoritatea secțiunilor locale a triumfat punctul de vedere al partizanilor transformării neîntîrziate a partidului socialist în partid comunist.

Curentul în favoarea transformării partidului socialist în partid comunist era atât de puternic încît, la 14 aprilie 1920, secretarul de atunci al partidului, Ilie Moscovici, a putut să raporteze Consiliului general că aproape toate secțiunile din țară se pronunțaseră pentru afiliere.

Starea de spirit revoluționară a membrilor partidului socialist și a mișcării muncitorești a determinat Consiliul general să anunțe în mod oficial ruperea de Internaționala a II-a, care fusese reconstituită la începutul anului 1919.

Frământările și clarificările politice-ideologice din rîndurile mișcării noastre muncitorești, aderarea celei mai mari părți a socialiștilor la ideea transformării partidului socialist în partid comunist, conjugate cu lanțul grevelor generale pe ramuri de producție, pe orașe și pe regiuni întregi, cu tendința spre declanșarea grevei generale pe scară națională, erau o mărturie grăitoare a radicalizării tot mai pronunțate a mișcării muncitorești, a avîntului revoluționar în continuă creștere. Clasa muncitoare riposta cu vigoare împotriva măsurilor reacționare ale guvernului, desfășurînd un șir neînterupt de greve, întruniri și demonstrații, care vor culmina cu greva generală din octombrie 1920 — cel mai important moment de pînă atunci din istoria luptelor de clasă din România. Deși înfrîntă, această mare bătălie de clasă, la care a participat aproape întregul proletariat, a fost plină de învățăminte pentru dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești. Greva generală a evidențiat nu numai ce avea pozitiv mișcarea, dar a dezvăluit și anumite carențe și scăderi. Unele dintre slăbiciuni reflectau lipsa de omogenitate a conducerii Partidului socialist și a sindicatelor, existența în rîndurile acesteia a unor concepții și practici reformiste. Tactica legalistă cu orice preț, exprimată de lozinca lansată în timpul grevei — „toată lumea stă acasă, nu se face nici o demonstrație“ —, a dus la demobilizarea muncitorilor, la slăbirea rezistenței și a forței lor de acțiune. Toate acestea au arătat, mai mult ca oricînd, necesitatea făuririi unui partid politic consecvent revoluționar. Mișcarea muncitorească din România trebuia să rezolve

această sarcină fără întârziere, în pofida condițiilor deosebit de grele create prin intensificarea măsurilor represive ale regimului burghez.

După greva generală din octombrie 1920, procesul de făurire a Partidului comunist intră în faza sa finală. Caracteristica acestui proces a fost manifestarea permanentă a luptei de clarificare ideologică, politică și organizatorică, determinată de ascuțirea la extrem a divergențelor dintre mișcarea muncitorească revoluționară și elementele social-democrate de dreapta.

În confruntarea de idei dintre curentul revoluționar din Partidul socialist și social-democrației de dreapta se delimitează, mai clar, curentul centrist, care, în ciuda reformismului de care dădeau dovadă social-democrației de dreapta, atît în teorie cît și în practică, se declara pentru unitatea stîngii cu dreapta într-un singur partid.

Un moment semnificativ, care a contribuit și mai mult la consolidarea curentului revoluționar din partidul socialist, la orientarea sa marxist-leninistă în problema făuririi partidului comunist l-a constituit Conferința grupurilor comuniste din noiembrie 1920. Multe din concluziile acesteia privind fizionomia viitorului partid au găsit adeziune la curentul de stînga majoritar, cu care membrii grupurilor comuniste s-au întîlțit pe poziții sensibil apropiate. Cu toate că după conferința din noiembrie 1920 grupurile comuniste se integrează mai intens decît pînă atunci în activitatea secțiunilor partidului socialist, mulți dintre membrii lor mai rămîn încă tributari ideii inadecvate a făuririi Partidului Comunist Român în afara Partidului socialist.

Un alt factor care a contribuit la delimitarea pozițiilor și la consolidarea curentului revoluționar, ai cărui membri, către sfîrșitul anului 1920, începuseră să se intituleze comuniști, l-a constituit întoarcerea în țară a delegației socialiștilor români care, în toamna anului 1920, a fost în Rusia Sovietică pentru a cunoaște realitățile de acolo și a discuta cu cele mai autorizate personalități politice condițiile de afiliere la Internaționala a III-a.

În cursul discuțiilor, Gheorghe Cristescu, Eugen Rozvan și Constantin Popovici, membri ai delegației române, manifestîndu-și adeziunea la principiile leniniste cu privire la partidul de tip nou, ei au exprimat, totodată, o serie de obiecții asupra unor analize și aprecieri date de Comintern situației din România, ca urmare a necunoașterii realităților din țara noastră. Totodată, ei au obiectat împotriva amestecului Cominternului în stabilirea componenței organelor de conducere ale Partidului Comunist Român, considerînd că acesta este atributul inalienabil al partidului însuși. La 10 decembrie 1920, înainte de a pleca spre patrie, delegația română a fost primită de V. I. Lenin. Discuțiile purtate au constituit un ajutor prețios în acțiunea de transformare a partidului socialist în partid comunist.

La întoarcerea în țară, delegația socialiștilor români a găsit secțiunile de partid și sindicatele în plină frămîntare pentru rezolvarea unor probleme de ordin organizatoric privind alegerile comitetelor secțiunilor partidului socialist, descompletate în urma arestărilor masive de după înfringerea grevei generale.

Adunările de dări de seamă și alegeri au prilejuit analiza critică a muncii organizațiilor de partid. Cu acest prilej, s-a cerut schimbarea componenței comitetelor executive provizorii, care preluaseră conducerea mișcării în complexul de împrejurări creat după octombrie 1920. De asemenea, s-a preconizat ca la ședința Consiliului general al partidului socialist și a sindicatelor, care urma să aibă loc la sfîrșitul lunii ianuarie 1921, conducerile provizorii să fie înlocuite cu elemente revoluționare intransigente.

Procesul de delimitare ideologică și organizatorică în mișcarea socialistă din România a atins cel mai înalt punct în cursul lucrărilor Consiliului general al parti-

dului și sindicatelor din 30 ianuarie — 3 februarie 1921. Dezbaterile în cadrul consiliului au reliefat că reprezentanții curentului revoluționar veniseră hotărâți să nu mai admită trăgănarea convocării Congresului ce avea menirea de a consfinți transformările adânci care avuseseră loc în partid în direcția comunistă. Ei cereau, de asemenea, ca, pînă la congres, să se stăruie, prin presă și prin viu grai, ca tezele, rezoluțiile și condițiile de admitere ale Internaționalei Comuniste să fie adoptate de congres.

Elementele de dreapta au venit la ședința Consiliului general cu intenția declarată de a face ca „acei care nu înțeleg să activeze pe baza vechiului sistem social-democrat să fie dați afară din partid“. Ei puneau condiția ca partizanii făuririi partidului comunist „să nu facă parte din comitetele centrale“. În plus, mai cereau ca ziarul „Socialismul“ să se mențină strict în cadrul programului din mai 1919, iar redactorii să fie selecționați exclusiv din rîndurile membrilor partidului care activaseră în limitele acestui program și care nu se declaraseră pentru afilierea la Internaționala Comunistă. Totodată, social-democrații de dreapta cereau afilierea sindicatelor din România la Internaționala de la Amsterdam.

Centriștii, care, de la lucrările acestui consiliu se vor autointitula „socialiști-unitari“, s-au situat între social-democrați și comuniști. Ei se declarau, în continuare, pentru unitatea partidului pe baza programului din mai 1919 și preconizau alcătuirea unui comitet format dintr-un număr egal de membri din fiecare curent manifestat în cadrul ședinței Consiliului general, care să organizeze reluarea discuțiilor în partid asupra chestiunii de tactică și asupra afilierii.

La finele confruntării, fiecare dintre aceste curente s-a prezentat în fața Consiliului cu cîte o moțiune, care sintetiza poziția față de problemele fundamentale ale mișcării muncitorești din România. Puse la vot, moțiunile celor trei curente au obținut: 18 pentru cel comunist, 12 pentru unitariști și 8 voturi pentru social-democrați. Acest rezultat, care a însemnat o înfrîngere hotărîtoare a elementelor social-democrate de dreapta și punerea în minoritate a grupării socialist-unitare, era o dovadă în plus a întăririi pozițiilor cucerite de comuniști în mișcarea muncitorească din România. În fața acestei situații, social-democrații de dreapta au declarat că „din acest moment dreapta se consideră ieșită afară din partid“ și au părăsit ședința Consiliului general.

Continuîndu-și lucrările fără social-democrații de dreapta, Consiliul general a fixat convocarea congresului partidului pentru ziua de 8 mai 1921, a completat Comitetul executiv și Comisia generală a sindicatelor, a adoptat o moțiune împotriva stării de asediu și a cenzurii. Unitariștii au rămas în partid, dar nu au acceptat să facă parte din noul Comitet executiv, în care au intrat militanți ce se pronunțau ferm pentru transformarea partidului socialist în partid comunist și afilierea lui la Internaționala Comunistă. Astfel, în conducerea mișcării socialiste s-a creat un raport de forțe care a deschis posibilități sporite făuririi partidului de tip nou, marxist-leninist.

Convocarea congresului partidului și orientarea dată de ședința Consiliului general din ianuarie-februarie 1921 au făcut ca și grupurile comuniste să ajungă la înțelegerea că nu poate fi creat un partid comunist viabil în afara partidului socialist și că singura cale justă era aceea a transformării acestuia în Partidul Comunist Român, centralizat pe întreaga țară. Conferința grupurilor comuniste din martie 1921 a adoptat hotărîrea ca membrii acestora să activeze în organizațiile legale ale partidului pentru a determina congresul să voteze făurirea partidului comunist și aderarea fără rezerve la Internaționala a III-a. Această hotărîre a reprezentat

un moment important în depășirea anumitor concepții stingiste, sectariste, dominante până atunci în activitatea grupurilor comuniste.

În aceste împrejurări, cînd curentului marxist-leninist majoritar în mișcarea muncitorească i se alăturau și comuniștii care activaseră în ilegalitate, rezultatele acțiunii în comun pentru transformarea partidului socialist în partid de tip nou se vor remarca pe toate planurile.

Procesul de clarificare politică, ideologică și organizatorică pe temeiuri comuniste va cuprinde, în cea mai mare măsură, masele de proletari, muncitorii din sindicate, tineretul muncitor și organizațiile sale. Plenarele și adunările generale ale sindicatelor și cercurilor tineretului socialist, din februarie 1921, au adoptat hotărîri prin care își afirmau sprijinul deplin pentru transformarea partidului socialist în partid comunist. Această orientare generală era expresia saltului calitativ petrecut în întreaga mișcare muncitorească, pe fondul radicalizării acesteia, a călîrii sale revoluționare.

Din februarie 1921 și pînă la 8 mai, cînd s-au deschis lucrările istoricului congres care a consfințit transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român, în organizațiile partidului, în presă au avut loc vii dezbateri pe marginea principalelor documente care urmau să fie analizate de congresiști.

Discuțiile au fost aprinse și în cadrul congresului. În esență, ele relevau dorința mării majorități a delegaților de a se făuri Partidul Comunist Român și afilierea la Internaționala a III-a. Din 540 de mandate, reprezentînd peste 45 000 de membri ai partidului, cu o covârșitoare preponderență muncitorească, 428 de mandate s-au pronunțat pentru crearea Partidului Comunist Român și afilierea la Internaționala a III-a, iar pentru afilierea cu rezerve 111. Motivîndu-și rezervele lor, reprezentanții grupării „unitariste” le concretizau astfel: „Frațiunea socialist-unitară, acceptînd tezele, rezoluțiile și majoritatea condițiunilor Internaționalei Comuniste, înțelege că Partidul socialist să-și rezerve dreptul de a hotărî prin organele sale responsabile modalitățile de adaptare a acestor teze, rezoluțiuni și condițiuni la situația țării”.

Delegații comuniști priveau cu încredere deplină Internaționala a III-a. Deși erau conștienți de neajunsurile ce se mai manifestau în relațiile dintre partidele comuniste și Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, ceea ce a determinat de multe ori o dezvoltare anevoioasă a cadrelor interne de partid, totuși, considerînd că acestea vor fi înlăturate și că activitatea practică va da conținut principal acestor relații, delegații comuniști s-au declarat categoric pentru afilierea fără nici un fel de rezerve. Delegații comuniști porneau de la faptul că în acel timp transformarea partidului socialist în partid comunist și primirea acestuia în Internaționala a III-a depindea de acceptarea celor 21 de condiții de afiliere. De aceea ei s-au pronunțat pentru afilierea necondiționată.

Rezultatul votului este deosebit de grăitor pentru înțelegerea faptului că Partidul Comunist Român s-a făurit pe temeiul voinței imensei majorități a clasei muncitoare din țara noastră. Prin întemeierea Partidului Comunist Român se realiza dezideratul fierbinte pentru care au luptat cu atîta energie cei mai buni fii ai clasei muncitoare din România, Congresul din 8—12 mai 1921 a devenit primul congres al Partidului Comunist Român.

Dar, și de data aceasta, ca și în alte momente hotărîtoare pentru destinele clasei muncitoare, cercurile guvernante au trecut la represiune. În după amiaza zilei de 12 mai, în timp ce se dezbătea problema agrară, în sala unde aveau loc lucrările Congresului au pătruns forțe militare și polițienești. Sediul partidului a fost

înconjurat de trupe. Delegații care au votat afilierea necondiționată a partidului la Internaționala Comunistă au fost arestați.

După arestarea congresiștilor, în întreaga țară au fost arestați și alți militanți revoluționari care au fost implicați, la un loc cu participanții la congres, în procesul politic al comuniștilor (în total 271), cunoscut sub denumirea de procesul din Dealul Spirii.

Din cauza terorii și a arestării unei mari părți a delegaților, congresul partidului nu a putut definitiva hotărârile și adopta rezoluții în problemele dezbătute. Teroarea dușmanului de clasă nu a putut însă înfringe voința de luptă a comuniștilor și nici anula însemnătatea istorică a transformării partidului socialist în partid comunist.

Crearea Partidului Comunist Român, pe baza ideilor marxism-leninismului, ca detașament de avangardă al clasei muncitoare, a constituit un moment de cea mai mare importanță în istoria proletariatului din țara noastră. Ea încununa o etapă de creștere impetuoasă a mișcării muncitorești din România și deschidea, totodată, o etapă nouă în istoria acestei mișcări, etapă caracterizată, în primul rând, tocmai prin existența acestui pol centralizator și conducător al clasei muncitoare, tărânimii, intelectualității, tuturor forțelor progresiste ale națiunii noastre.

Partidul Comunist Român s-a înscris ca prima formațiune politică unitară pe țară, care a reunit organizațiile politice muncitorești într-o structură principial superioară celor precedente, structură de partid organizat pe baze ideologice și politice revoluționare, pe principiile strategice și tactice marxist-leniniste. Transformarea partidului socialist în partid comunist și afilierea sa la Internaționala a III-a a implicat un adînc și multilateral proces de clarificare teoretică și politică, în urma căruia s-a afirmat tot mai puternic tendința de asimilare și de aplicare a învățăturii marxiste, revoluționare la condițiile României.

Începînd din anul 1921, clasa muncitoare, masele populare exploatare și asuprite din România au avut în Partidul Comunist Român un conducător devotat pînă la sacrificiu cauzei eliberării celor ce muncesc de sub jugul exploatării, cauzei independenței patriei și prosperității sale, cauzei democrației și socialismului.

FLOREA DRAGNE

BIBLIOGRAFIE

NICOLAE CEAUȘESCU, Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România, 30 martie 1973, în „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate”: vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 273—275.

CLARA-CUȘNIR MIHAILOVICI, FLOREA DRAGNE, GHEORGHE UNC, Mișcarea muncitorească din România. 1916—1921. Crearea Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1971, p. 175—185 ; 192—200 ; 235—250 ; 485—502.

MAO TZEDUN

(Cu prilejul aniversării a 80 de ani de la naștere)

La 26 decembrie 1973 s-au împlinit 80 de ani de la nașterea tovarășului Mao Tzedun, eminent conducător al Partidului Comunist Chinez și al marelui popor chinez, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, personalitate proeminentă a vieții politice contemporane.

Întreaga sa viață și activitate tovarășul Mao Tzedun și-a dedicat-o slujirii intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale maselor populare din China, luptei comuniștilor chinezi împotriva imperialismului și reacțiunii, pentru victoria revoluției și făurirea societății socialiste pe pământul Chinei.

Născut la 26 decembrie 1893, într-o familie de țărani din satul Șao-Șan, provincia Hunan, tovarășul Mao Tzedun urmează cursurile școlii primare din satul natal. În 1909 pleacă de acasă pentru a-și continua studiile, mai întâi în orașul Hsiang hsiang, apoi în capitala provinciei, orașul Changsha. În 1911 primește cu entuziasm vestea izbucnirii revoluției democratice, condusă de Sun Iat-Sen, și se înrolează în armata revoluționară ca simplu soldat. Anii 1913—1918, în care a urmat cursurile Școlii normale din Changsha au fost deosebit de fecunzi, atât din punctul de vedere al pregătirii sale politice-ideologice, cât și al activității sale în rândurile muncitorilor, studenților și intelectualiilor din provincia Hunan. În acești ani, Mao Tzedun inițiază organizarea unor școli serale pentru muncitori, iar în 1917 întemeiază Societatea de studiu pentru oameni noi, cea mai radicală asociație studențească a timpului din China.

La 1 iulie 1921, în orașul Shanghai, mare centru industrial al Chinei, împreună cu alți reprezentanți ai cercurilor marxiste din țară, a participat,

ca reprezentant al cercului marxist din provincia Hunan, la Congresul de constituire a Partidului Comunist Chinez. Nașterea partidului clasei muncitoare a marcat un eveniment de însemnătate excepțională în viața și destinele Chinei; prin aceasta, poporul chinez și-a dobândit conducătorul ferm și curajos, exponentul intereselor fundamentale și al celor mai înalte aspirații ale maselor de oameni ai muncii, organizatorul luptelor revoluționare și al tuturor izbînzilor ce aveau să schimbe fața și destinele Chinei.

După Congres, în calitate de secretar al comitetului provincial, tovarășul Mao Tzedun va depune eforturi intense pentru dezvoltarea organizației de partid provinciale și pentru răspîndirea ideilor marxiste în rîndurile muncitorilor și studenților.

Congresul al III-lea al P.C.C., din iunie 1923, care a dezbătut și adoptat poziția partidului față de participarea într-un front unit cu Kuomintangul, în vederea victoriei revoluției naționale antimilitariste și antiimperialiste, l-a ales pe tovarășul Mao Tzedun membru al Comitetului Central, încredințîndu-i funcția de șef al Secției organizatorice. În cadrul frontului unit, tovarășul Mao Tzedun a desfășurat o intensă activitate politică-organizatorică, contribuind, prin activitatea sa, la afirmarea comuniștilor ca o forță dinamică în desfășurarea primului război revoluționar civil (1924—1927). Activînd în rîndurile țăranilor din provincia natală, el a organizat peste 20 de asociații țărănești, care au constituit baza de masă a „campaniei spre nord” a armatelor revoluționare. În fruntea „Institutului de pregătire a cadrelor pentru mișcarea țărănească” dă o orientare marxistă programului de învățămînt al acestuia. În același timp, în calitate de redactor-șef al săptămînalului „Politica” a contribuit la demascarea și discreditarea aripii de dreapta a Kuomintangului, care încerca să lovească în comuniști, în forțele revoluționare radicale.

Desfășurarea victorioasă a campaniei armatelor revoluționare împotriva forțelor reacționare din nordul Chinei a stimulat puternic spiritul de luptă al țăranimii, fapt ce a ridicat cu acuitate la ordinea zilei problema țărănească. Numărul membrilor asociațiilor țărănești a ajuns în întreaga țară la peste nouă milioane, dintre care peste cinci milioane se aflau numai în provincia Hunan. Cerințele țăranilor pentru înfăptuirea reformei agrare și lupta lor împotriva moșierilor nu mai puteau fi neglijate. În calitate de șef al Departamentului C.C. care se ocupa de problema țărănească, tovarășul Mao Tzedun a acordat o atenție din ce în ce mai mare problemei agrare și rolului țăranimii în procesul revoluționar din China. El a întreprins o investigație în cinci județe ale provinciei Hunan, în urma căreia a prezentat un raport în care pleda în favoarea sprijinirii de către P.C.C. a mișcărilor țărănești. Mobilizarea țăranilor — arăta tovarășul Mao Tzedun — constituie veriga principală a consolidării și dezvoltării procesului revoluționar în plină desfășurare, condiția hotărîtoare pentru ca proletariatul chinez și partidul său politic să obțină rolul conducător în revoluție, factorul ce va determina victoria sau prăbușirea revoluției. Sedința plenară extraordinară a Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez din august 1927, care a analizat situația creată după trădarea Kuomintangului (aprilie 1927), a ales pe tovarășul Mao Tzedun membru supleant al Biroului Politic.

După plenară, tovarășul Mao Tzedun se întoarce în provincia Hunan unde se consacră organizării activității revoluționare a muncitorilor și țăranilor, pentru întărirea rîndurilor partidului și formarea unei armate muncitorești-țăărănești, pentru înființarea bazelor revoluționare de la sate. În fruntea unei mici armate formate din muncitori și țărani, născută în urma răscoalelor țăărănești și a grevelor muncitorești din toamna anului 1927, tovarășul Mao Tzedun se îndreaptă spre muntele Ching Kang, unde se constituie prima bază revoluționară. Aici se vor concentra și alte detașamente revoluționare, conduse de comuniști, ce vor forma acea „scinteie care va aprinde cîmpia“.

Anii ce au urmat au fost pentru Partidul Comunist Chinez ani de luptă grea cu adversarul de clasă, ani în care s-au cristalizat și au cîștigat teren ideile revoluționare ale comuniștilor în frunte cu tovarășul Mao Tzedun, izvorite din realitățile Chinei.

La cea de a II-a Conferință de partid a regiunii Hunan-Chianghsi, tovarășul Mao Tzedun a prezentat o rezoluție în care era fundamentată problematica apariției și existenței bazelor revoluționare. În vederea apărării și lărgirii treptate a acestora, tovarășul Mao Tzedun a evidențiat importanța creării, instruirii și educării Armatei muncitorești-țăărănești, înfăptuirii consecvente a reformei agrare, promovării democrației și soluționării problemelor traiului cotidian al maselor.

Bazele revoluționare s-au lărgit treptat, influențînd situația revoluționară din întreaga țară. Temîndu-se de întărirea forțelor revoluționare, Ciang Kai-sek a organizat consecutiv trei campanii de lichidare a bazelor revoluționare, dar acestea s-au încheiat cu victorii ale Armatei muncitorești țăărănești, care a aplicat tactica mobilă de guerilă, preconizată de tovarășul Mao Tzedun. În aceste condiții, la 7 noiembrie 1931 a fost convocat la Juichin primul Congres al deputaților muncitorilor, țăranilor și ostașilor, care l-a ales pe tovarășul Mao Tzedun președinte al Guvernului central muncitoresc-țăărănesc democratic. Campaniile a patra și a cincea de exterminare, conduse de Ciang Kai-sek, au pricinuit mari pierderi bazelor revoluționare; armata muncitorilor și țăranilor s-a deplasat spre bazele revoluționare ce apăruseră între timp în nord-vestul Chinei, în intenția de a uni forțele revoluționare în lupta cu agresorul japonez.

Marea epopee a „Marșului cel lung“ în a cărui desfășurare un rol de seamă a avut tovarășul Mao Tzedun — care în urma sedinței lărgite a Biroului Politic ce a avut loc pe traseul acestei uriașe acțiuni, în orașul Tsun Yi, în ianuarie 1935, a devenit conducătorul Partidului Comunist Chinez —, a constituit o strălucită victorie a comuniștilor chinezi. Sosirea, după un an de lupte crîncene cu forțele dușmane, de suferințe aproape inimaginabile, a nucleului cadrelor revoluționare în provinciile Kansu și Shanhsi a dovedit curajul, îndemînarea și ardoarea revoluționară a comuniștilor chinezi, în frunte cu tovarășul Mao Tzedun, a întărit încrederea maselor populare în P.C.C.

După stabilirea Armatei populare în noile baze revoluționare, Partidul Comunist Chinez și-a consacrat toată atenția în vederea mobilizării forțelor întregii națiuni împotriva agresiunii japoneze. Partidul Comunist Chinez a dat publicității, imediat după agresiunea din 18 septembrie 1931 a Japoniei militariste, o declarație prin care chema masele largi populare

să organizeze detașamente de partizani. Ulterior, Partidul Comunist Chinez a militat consecvent pentru formarea unui front unit anti-japonez.

În raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Chinez din mai 1937, tovarășul Mao Tzedun, pe baza analizei situației din China, a indicat sarcinile momentului și de perspectivă ale P.C.C. în revoluție, subliniind necesitatea păstrării rolului conducător al proletariatului în cadrul frontului unit anti-japonez.

În anii ce au urmat încheierii înțelegerii cu Kuomintangul, privind crearea Frontului unit național anti-japonez, paralel cu activitatea practică, tovarășul Mao Tzedun și-a concentrat atenția asupra unor probleme teoretice, de sintetizare a experienței Partidului Comunist Chinez din perioada celui de-al doilea război revoluționar civil (1927—1937); în același timp, s-a ocupat îndeaproape de rezolvarea programelor economice din bazele anti-japoneze și a trasat liniile directoare ale concepției „bizuirii pe forțele proprii“, în vederea creșterii producției și satisfacerii nevoilor maselor populare.

Congresul al VII-lea al Partidului Comunist Chinez, din aprilie 1945, l-a ales pe tovarășul Mao Tzedun președinte al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez și președinte al Comisiei militare revoluționare a Comitetului Central.

Îngrijorat de creșterea influenței în mase a Partidului Comunist Chinez, de extinderea bazelor revoluționare, Chiang Kai-sek a încercat să se opună dezvoltării pașnice și democratice a Chinei.

În iulie 1946, trupele guvernului naționalist au declanșat o ofensivă generală împotriva forțelor revoluționare, marcînd începutul celui de-al treilea război revoluționar civil (1946—1949). În acești ani, tovarășul Mao Tzedun a aprofundat și dezvoltat linia politică a P.C.C. de atragere a maselor populare de partea forțelor revoluționare, factor indispensabil în vederea obținerii victoriei pe cîmpul confruntării militare. De asemenea, el a inițiat numeroase directive cu privire la consolidarea bazelor teritoriale revoluționare, stimularea activității economice și înfăptuirea reformei agrare radicale, rezolvarea altor probleme complexe din teritoriile eliberate.

În condițiile ofensivei victorioase, pe un front larg, a armatei populare de eliberare, care mătura din fața sa orice împotrivire a dușmanului, Partidul Comunist Chinez a pus la ordine a zilei problema instaurării puterii democrat-populare în China. Pe baza unui raport al tovarășului Mao Tzedun, Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez a dezbătut, în ședința plenară din martie 1949, sarcinile ce stăteau în fața partidului în preajma victoriei revoluției și a fixat principiile de bază ale liniei politice în perioada de trecere spre socialism.

La 21 septembrie 1949, Consiliul Consultativ Politic Popular al Chinei, ca organizație a frontului unit democratic al întregului popor, a adoptat Programul comun, legea organizatorică și legea cu privire la organizarea guvernului popular central al Republicii Populare Chineze. Consiliul Consultativ Politic Popular l-a ales pe tovarășul Mao Tzedun președinte al guvernului popular central și președinte al Consiliului militar revoluționar popular.

La 1 octombrie 1949, tovarășul Mao Tzedun a proclamat, în mod solemn, crearea Republicii Populare Chineze. Pe drumul deschis de

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, victoria revoluției populare în China a dat o nouă și puternică lovitură pozițiilor imperialismului în lume, a adus o contribuție de o însemnătate deosebită la schimbarea radicală a raportului mondial de forțe în favoarea socialismului, a exercitat o mare influență în Asia și în dezvoltarea luptei anticolonialiste a popoarelor de pretutindeni, a marcat un considerabil aport la consolidarea și creșterea tuturor forțelor care militează împotriva imperialismului, pentru libertate, pace, progres social.

Pe plan extern, guvernul prezidat de tovarășul Mao Tzedun a făcut cunoscut tuturor țărilor lumii principiile care urmau să călăuzească activitatea sa internațională : „Principiul politicii externe a Republicii Populare Chineze este apărarea independenței, libertății, integrității teritoriale și suveranității țării, sprijinirea unei păci trainice în întreaga lume și colaborarea prietenească între popoarele tuturor țărilor, lupta împotriva politicii imperialiste de agresiune și război“.

Grea a fost moștenirea lăsată Chinei de dominația imperialistă, deosebit de complexe au fost sarcinile ce s-au ridicat în fața poporului chinez, a partidului său comunist după eliberare. În acei ani, tovarășul Mao Tzedun, dînd expresie sentimentelor și voinței maselor populare, subliniind că poporul chinez luptă pentru o cauză dreaptă și că orice cauză dreaptă este invulnerabilă, că forța de avangardă a poporului este Partidul Comunist Chinez care se călăuzește după teoria marxist-leninistă, exprima convingerea deplină că toate greutățile vor fi învinse, iar China se va transforma într-o mare republică socialistă.

Într-o perioadă istorică scurtă au fost înfăptuite transformări înnoitoare profunde în toate domeniile vieții sociale, poporul chinez dobîndind remarcabile succese în edificarea orînduirii noi. R. P. Chineză înfățișează astăzi lumii imaginea unui stat socialist puternic, în amplu și continuu progres pe toate planurile — al vieții economice și sociale, progresului tehnico-științific, creșterii nivelului de trai material și cultural al poporului.

În elaborarea liniilor directoare ale construcției socialiste, rolul hotărîtor revine Partidului Comunist Chinez, conducerii sale, președintelui Mao Tzedun, care este autorul unei opere teoretice ce cuprinde mulți domenii ale gîndirii revoluționare.

Congresul al X-lea al Partidului Comunist Chinez, care a avut loc între 24—28 august 1973, l-a reales pe tovarășul Mao Tzedun președinte al C.C. al P.C.C.

Adăugîndu-se succeselor în edificarea vieții noi, prezența tot mai amplă și mai dinamică a R.P. Chineze în viața internațională, reflectată și prin restabilirea drepturilor sale legitime la O.N.U., aportul la lupta popoarelor împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, la dezvoltarea dialogului între state în concordanță cu cerințele procesului de normalizare a relațiilor interstatale și de promovare a destinderii, constituie contribuții de seamă la afirmarea socialismului în lume, la cauza păcii și colaborării între națiuni.

Poporul român, animat de profunde sentimente internaționaliste, de caldă prietenie și solidaritate față de popoarele tuturor țărilor socialiste care edifică, potrivit condițiilor istorice concrete, orînduirea nouă, socialistă, urmărește cu viu interes opera constructivă desfășurată de poporul chinez și se bucură sincer de realizările sale în toate domeniile vieții sociale.

Aniversarea zilei de naștere a tovarășului Mao Tzedun oferă opiniei publice din țara noastră un bun prilej de a evoca raporturile frățești, de trainică prietenie și colaborare multilaterală româno-chineză. Preocupîndu-se neabătut, ca obiectiv central al întregii sale activități pe plan extern, de amplificarea și întărirea continuă a relațiilor de prietenie, alianță frățească și colaborare multilaterală cu toate țările socialiste, România dă o înaltă apreciere dezvoltării continue a raporturilor de colaborare prietenească dintre popoarele român și chinez, dintre Partidul Comunist Chinez și Partidul Comunist Român, dintre statele noastre. Bazate pe comunitatea de orînduire, de ideologie și de țeluri, pe principiile marxism-leninismului și internaționalismului socialist, ale respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești, aceste legături cunosc o continuă extindere și adîncire pe planuri multiple.

O contribuție esențială la evoluția continuă ascendentă a acestor raporturi au adus contactele, întîlnirile și schimburile de experiență și de vederi la nivelul conducerilor de partid și de stat ale celor două țări, precum și la alte niveluri, vizitele reciproce de delegații și reprezentanți ai vieții obștești, ai organizațiilor de masă etc.

În acest sens, o pagină strălucită în analele legăturilor dintre țările, partidele și popoarele noastre a înscris vizita făcută în R.P. Chineză, în vara anului 1971, de către delegația de partid și guvernamentală română, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România.

Întrevederea avută de conducătorul partidului și statului nostru cu tovarășul Mao Tzedun, convorbirile purtate cu tovarășul Ciu En-lai și cu alți conducători chinezi, rezultatele fructuoase ale acestor întîlniri și schimburi de păreri au marcat un moment de importanță istorică în evoluția raporturilor reciproce de prietenie, colaborare și solidaritate. Așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la mitingul de la Pekin — „Partidul comunist și guvernul țării noastre dau o înaltă apreciere relațiilor dintre partidele și popoarele noastre. Fără îndoială că progresul ambelor țări pe drumul făuririi socialismului va evidenția noi posibilități de dezvoltare a colaborării în toate domeniile de activitate, ceea ce corespunde intereselor partidelor, țărilor și popoarelor noastre, cauzei socialismului și păcii în lume“.

În același sens, tovarășul Mao Tzedun sublinia într-o telegramă : „Prietenia revoluționară dintre poporul chinez și poporul român, statornicită pe baza marxism-leninismului și a internaționalismului proletar,

a cunoscut în acești ani o nouă dezvoltare. Vizita făcută în țara noastră de delegația de partid și guvernamentală română, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, a întărit pe mai departe relațiile de prietenie și colaborare dintre cele două partide, cele două țări și cele două popoare ale noastre“.

În telegrama trimisă de tovarășul Nicolae Ceaușescu tovarășului Mao Tzedun, cu prilejul celei de a 80-a aniversări a zilei de naștere, conducătorul partidului și statului nostru, dând glas sentimentelor poporului român, exprima tovarășului Mao Tzedun urări de viață lungă, multă sănătate și fericire, succese tot mai mari în activitatea de înaltă răspundere desfășurată pentru înflorirea Republicii Populare Chineze, în interesul victoriei cauzei păcii, democrației și socialismului în întreaga lume.

Periodice de istorie din România în ultimii treizeci de ani

În evoluția gândirii istorice românești¹, periodicele de specialitate au constituit și constituie un cadru necesar valorificării operative a noilor rezultate obținute în cercetare, o tribună de afirmare a unor idei și metode originale, a unor dezbateri sau confruntări critice, mijloace de comunicare cu istoricii din alte țări. Cea mai mare parte a rezultatelor investigațiilor istorice, a discuțiilor și controverselor și-au găsit, de cele mai multe ori, mai întâi materializarea în studii sau note publicate în revistele de specialitate. De aceea, o analiză a ansamblului publicațiilor periodice de specialitate din România în ultimii treizeci de ani, a locului și rolului lor în progresul cercetărilor istorice din țara noastră este absolut indispensabilă pentru cunoașterea dezvoltării științei istorice românești².

Analiza periodicelor de istorie din ultimii treizeci de ani evidențiază nu numai procesul afirmării și dezvoltării istoriografiei marxiste din România, ci dezvoltarea, în același timp, influența pe care uriașele schimbări politice, sociale și economice petrecute în procesul construirii noii societăți au avut-o asupra ansamblului producției noastre istoriografice.

Retrospectiva dezvoltării periodicelor de specialitate (și a istoriografiei noastre)

din ultimii treizeci de ani permite, după opinia noastră, o grupare în patru etape importante: a) 23 August 1944 — sfârșitului anului 1947; b) 1948—1955; c) 1956—1965; d) 1965—până astăzi³. Schimbările survenite în evoluția periodicelor de specialitate, ca și efectele pe care le-au avut asupra dezvoltării istoriografice se înscriu în acest cadru, ceea ce dovedește, odată mai mult, strinsa legătură care există între revistele de specialitate, orientarea, realizările de vîrf și ansamblul producției istoriografice. Analiza periodicelor de specialitate, evidențierea rolului lor în dezvoltarea istoriografiei noastre din ultimii treizeci de ani poate fi mult ușurată și prin clasificarea acestora în raport cu profilul, conținutul și tematica lor⁴.

Victoria insurecției naționale antifasciste din August 1944, procesul revoluționar al cuceririi puterii de către clasa muncitoare, condusă de Partidul Comunist Român, nu a însemnat și victoria simultană a concepției marxiste în istoriografie. Dar, odată cu ieșirea Partidului Comunist Român din ilegalitate și cu

³ Damian Hurezeanu și Marin Badea, în articolul: *Le marxisme et le développement de l' historiographie roumaine contemporaine*, publicat în „Revue roumaine d'histoire”, nr. 4/1970, p. 571—595, ca și V. Netea, în *Art. cit.*, uzitează o etapizare similară a istoriografiei românești de după 23 August 1944.

⁴ I Reviste generale centrale de istorie; II periodice de istorie veche; III periodice de istorie medie; IV periodice de istorie modernă; V periodice de istorie contemporană; VI reviste de discipline istorice speciale (arheologie, etnografie etc.); VII reviste de popularizare a istoriei; VIII reviste locale de istorie; IX periodice cultural-științifice și de alt profil, care conțin însă și probleme de istorie.

¹ O culegere de texte comentate, consacrată acestei probleme este cea semnată de Pompiliu Teodor, *Evoluția gândirii istorice românești*, Editura Dacia, Cluj, 1970.

² Această problemă a mai fost abordată și de Vasile Netea în articolul *Les périodiques historiques (1821—1970)*, apărut în „Nouvelles études l'histoire”, vol. IV, 1970, p. 369—386 și Robert Deutsch, *Rolul periodicelor de istorie în dezvoltarea istoriografiei marxiste din România*, în „Lupta de clasă” nr. 6/1970.

reapariția a numeroase publicații interzise de către regimul antonescian, s-au deschis noi posibilități de afirmare a istoriografiei marxiste. Apar, în tiraje de masă, traduceri din operele lui Marx, Engels, Lenin și ale altor gânditori marxisti. Tot acum sînt tipărite lucrările lui Lucrețiu Pătrășcanu: *Un veac de frământări sociale* și *Sub trei dictaturi* și sînt retipărite lucrări ale lui C. Dobrogeanu-Gherea (*Judecata posterității și judecata contemporanilor. Concepția materialistă a istoriei*), P. Constantinescu-Iași (*Caracterizarea și împărțirea istoriei românilor. O nouă concepție*), Miron Constantinescu (*Cauzele răscoalei lui Horia, Încercare de sociologie istorică*) ș.a. Totodată, nu se poate trece la analiza locului și rolului revistelor de specialitate în dezvoltarea istoriografiei marxiste românești după 23 August 1944 fără a sublinia influența crescîndă a concepției materialist-dialectice asupra unora dintre marile personalități ale științei istorice din țara noastră și fără a preciza că totalitatea producției istoriografice marxiste dinainte de 23 August 1944, alte cercetări valoroase ale vechilor curente și școli istorice, alături de cunoașterea istoriografiei universale, au stat la baza afirmării și realizărilor noii istoriografii românești. Ca atare, problema unor continuități sau discontinuități în știința istorică românească poate fi analizată exclusiv în contextul raportărilor la factorii mai sus menționați.

Revistele de istorie care au fost editate pînă în august 1944 au continuat să apară și după această dată, păstrînd, cu mici deosebiri, aceeași tematică și orientare; istoricii care se afirmaseră pînă la acea dată au continuat, în mod firesc, să publice în revistele care apăreau în Capitală sau în provincie. Dintre revistele mai importante din acea vreme apărute la București se cuvin menționate: „Revista istorică română”, editată în cadrul Institutului de istorie națională, „Revista istorică”, „Analele Academiei Române” (*Memoriile secțiunii istorice*), „Balcania”, „Bulletin de la section historique de la Academie Roumaine”, „Comunicări și conferințe” (cu apariție anuală), „Revue d'histoire de sud-est européenne”. La Iași, vechea revistă de istorie „Cercetări istorice”, Buletinul seminarului de istoria românilor al Universității își schimbă titlul în 1945 și apare pînă în 1947 sub numele de „Studii și cercetări istorice”. Tot în această perioadă își continuă apariția „Arhiva Românească”, „Revista Arhivelor” și alte reviste care au un profil axat pe o

anumită ramură a științei istorice. „Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie” apare sub acest titlu pînă în 1947, cînd își încetează apariția. Își mai continuă apariția: „Apulum” (Buletinul Muzeului regional Alba-Iulia), „Buletinul societății numismatice române”, cu un profil mai larg decît îl indică titlul, „Études Byzantines” (din 1946: „Revue des études Byzantines”), „Anuarul Institutului de studii clasice” (Cluj) ș.a. Amintim, de asemenea, două reviste care, fără a fi fost de specialitate, publică în paginile lor numeroase articole de istorie: „Revista Fundațiilor” și „Viața Românească”. În „Revista Fundațiilor” (12 numere pe an) a apărut studiul lui Lucrețiu Pătrășcanu: *Sfîrșiturile de epoci istorice și producția lor filozofică* (nr. 1/1946), ca și rezultatele cercetărilor unor istorici care, prin activitatea lor științifică și didactică de mai tîrziu, vor contribui la dezvoltarea noii istoriografii și la afirmarea științei istorice românești în străinătate⁵. „Viața Românească”, cunoscută pentru tradiționala ei tinută democratică, a publicat, de asemenea, materiale teoretice importante, de orientare istoriografică, cum ar fi, de exemplu, articolul *Curente și tendințe în filozofia românească*, de Lucrețiu Pătrășcanu⁶; în cronica ei externă, revista a dezbătut probleme ale istoriei contemporane, valorificînd, în același timp, și cercetări de istorie sau istoriografie⁷.

Între anii 1944—1947, cele două „școli” istorice — cea de la „Revista istorică” și cea de la „Revista istorică română” — își estompează deosebiri. În fapt, grupul de la „Revista istorică” nu depășește niciodată adeziunea declarativă la concepția magistrului ei, Nicolae Iorga, astfel că de o aplicare a teoriei marelui învățat despre „permanențele istoriei”, de pildă, sau a viziunii sale istoriologice nici nu se poate vorbi. La rîndul lor, istoricii de la „Revista istorică română” abandonează, în cea mai mare parte, programul care le călăuzise începuturile activității, cînd acordaseră prioritate istoriei economice, sociale și culturale. Ambele publicații își mărgineau tematica la valorificarea unor cercetări înguste, de strictă erudiție, tratînd, cu mici excepții, ade-

⁵ Vezi, de exemplu, M. Berza, *Feudalitatea*, apărut în „Revista Fundațiilor”, nr. 6/1945, p. 610—616.

⁶ „Viața Românească”, nr. 3—4/1945, p. 20—34.
⁷ E. Virtosu, *Napoleon Bonaparte și proiectul unei „Republici aristo-democraticești” în Moldova la 1802*, în „Viața Românească”, nr. 6/1946, p. 89—118; A. Oțetea, I. C. Filitti — istoric, în „Viața Românească”, nr. 2/1946, p. 40—44.

vărate „mărunțișuri” ale istoriei. O orientare similară o întâlnim și la alte publicații de specialitate.

În această perioadă, prin studiile publicate în revistele pe care le-am menționat mai sus, se poate afirma că se înfruntau, în esență, două concepții total deosebite: *concepția marxistă*, afirmată mai ales prin lucrările lui Lucrețiu Pătrășcanu, dar și ale altor istorici, și *vechea concepție* care a caracterizat istoriografia românească între cele două războaie mondiale. Ca pondere, în acest răstimp, predomină producția istoriografică a vechii școli: apar materiale referitoare, în special, la evul mediu românesc, sint publicate documente noi, se încearcă, pe baza acestora, elucidarea unor probleme de amănunt. Relațiile sociale, lupta de clasă, evoluția economică a societății românești sint probleme care, este adevărat, încep să-și croiască drum, dar își găsesc încă un loc modest în cîmpul de cercetare al istoricilor din această vreme.

Cu toate că știința istorică înregistrea în această perioadă apariția unor studii și opere valoroase, se face simțită lipsa unei orientări generale spre problemele esențiale ale istoriei României; investigarea istoriei moderne și contemporane, ca și cercetările de istorie socială erau neglijate sau nu intrau deloc în preocupările majorității istoricilor. Lipsa din articolele apărute în revistele dintre 1944 și 1947 o orientare ideologică care să dea sens și coerență cercetărilor întreprinse. Din ce în ce mai mult se adâncește ruptura dintre ansamblul producției istoriografice tradiționale și profundele transformări revoluționare prin care trecea societatea românească.

Abolirea monarhiei și instaurarea Republicii la 30 decembrie 1947, crearea, în anul 1948, a Academiei Republicii Populare Române și reorganizarea învățămîntului superior au deschis căi noi pentru dezvoltarea și afirmarea istoriografiei marxiste. În cîțiva ani, imaginea publicisticii istorice se schimbă radical. Dispar, treptat, aproape toate vechile reviste de specialitate, precum și cele care publicau și articole de istorie. În locul acestora, de la începutul anului 1948 apare revista „Studii”, al cărei subtitlu, „revistă de știință, filozofie și artă”, indica vasta arie tematică a noii publicații. *Cuvîntul înainte* sublinia că revista apărea la cererea oamenilor de știință „care se afirmă tot mai mult în cadrul efortului general pe care-l depune poporul pentru construirea României democratice”. Paginile revistei, se arăta în continuare,

aveau să fie deschise tuturor celor „care caută să studieze, să pătrundă și să explice fenomenele naturii și ale societății pe baza concepției științifice, progresiste”.

Chiar din primele numere, revista „Studii” a publicat unele articole care constituiau prețioase contribuții la cunoașterea unor aspecte importante ale istoriei României sau explicau, în lumina învățăturii materialist-dialectice, fenomene ale istoriei contemporane. Astfel, într-un text dens și erudit, Lucrețiu Pătrășcanu analiza o problemă de stringentă actualitate: criza culturii burgheze⁸, iar C. Daicoviciu examina problema răspîndirii creștinismului în Dacia, în funcție de realitățile economice și sociale din cuprinsul provinciei, relevînd rolul determinant al condițiilor materiale ale existenței în propagarea noii religii⁹. Din 1949 revista „Studii” își restrînge aria de cercetare în beneficiul profilării tematicii abordate, transformîndu-se într-o „revistă de știință și filozofie”, pentru ca, din anul următor (1950), să devină o publicație a Institutului nou creat de istorie și filozofie al Academiei, iar din 1955, o dată cu divizarea Institutului, să rămînă ceea ce este și astăzi: revista Institutului de istorie „Nicolae Iorga”^{*}.

Un merit incontestabil al revistei l-a constituit, pentru acei ani, începerea publicării unor documente oficiale, precum și informarea sistematică asupra problemelor, preocupărilor și realizărilor din domeniul istoriografiei naționale și străine. „Studii” a publicat, alături de teme consacrate luptei clasei muncitoare pentru drepturi sociale și politice, de istorie a P.C.R. și a unor organizații democratice antifasciste, și articole consacrate analizei problemelor acelor zile¹⁰. În domeniul istoriei moderne, materialele publicate de revistă s-au grupat, mai ales, în jurul problemelor revoluției de la 1848 și a activității generației pașop-

⁸ L. Pătrășcanu, *Noțiunea de criză aplicată culturii*, în „Studii”, nr. 1/1948, p. 110—116.

⁹ C. Daicoviciu, *În jurul creștinismului în Dacia*, în „Studii”, nr. 1/1948, p. 122—127.

^{*} Pînă în anul 1954, „Studii” apare trimestrial, iar din anul 1955 apare cu șase numere pe an. Din ianuarie 1974, revista „Studii” își continuă apariția cu 12 numere anuale.

¹⁰ P. Constantinescu-Iași, *Activitatea Comitetului național antifascist din România (1933—1934)*, în „Studii”, nr. 2/1950, p. 82—99; Idem, *Uniunea Democrată*, în „Studii” nr. 2/1952, p. 117—123; N. Fotino, *Propunerile P.C.R. din anul 1947 în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării*, în „Studii”, nr. 3/1954, p. 73.

tiste¹¹, luptei țărânimii pentru pământ¹² și începuturilor mișcării muncitorești. Articolele publicate aduceau adesea, cum este cazul cu cele ce se referă la anul revoluționar 1848, o viziune nouă asupra unor fapte cunoscute; în ceea ce privește istoria socială, cercetările consacrate unor momente ale luptelor de clasă, cât și interpretările date acestora erau aproape pe de-a întregul inedite.

Faptul că în revista „Studii” apar, în acești ani, puține articole consacrate istoriei evului mediu și istoriei vechi se explică și prin apariția, din 1950, a două publicații tematice de specialitate: „Studii și cercetări de istorie medie” și „Studii și cercetări de istorie veche”.

Publicația tematică „Studii și cercetări de istorie medie” (redactor șef: Grigore Preoteasa) și-a fixat ca obiectiv „să cerceteze, în primul rând, problemele legate de nașterea, dezvoltarea și destrămarea orânduirii feudale pe teritoriul actual al R.P.R.”. Revista își propunea să publice studii în legătură cu lupta de clasă în cadrul societății feudale românești și să dea o nouă bază de informație medievisticii prin editarea sistematică a surselor documentare, narrative, epigrafice etc. De asemenea, unul din obiectivele de cercetare vizate de revistă era acela de a adânci cercetarea în legătură cu luptele poporului român împotriva jugului otoman pentru centralizarea statului feudal. Doar o parte din programul pe care revista și-l propusese a fost realizat, deoarece ea își încetează apariția după ce-l de-al doilea număr (1951). Din 1956 apare, în locul ei, o culegere anuală intitulată: „Studii și materiale de istorie medie”.

Revista „Studii și cercetări de istorie veche” apare, la început, sub egida Institutului de istorie și filozofie al Academiei R.P.R.; din 1954, ea va fi editată de Muzeul Național de Antichități; începând cu numărul 4 din 1956 apare sub auspiciile Institutului de arheologie al Academiei.

¹¹ Tudor Bugnariu, Nicolae Bălcescu și problema națională, în „Studii” nr. 2/1953, p. 57—64; P. Constantinescu-Iași, Trei pictori români în revoluția de la 1848, în „Studii”, nr. 3/1948, p. 152—205.

¹² D. Berindei, Știri noi cu privire la Mircea Mălderu și la mișcarea țărănească din 1862, în „Studii”, nr. 4/1955, p. 25—101; V. Maciu, Cu privire la situația și lupta țărânimii din România în ajunul războiului de independență, în „Studii”, nr. 3/1955, p. 31—48; Gheorghe Matei și Damaschin Mioc, Despre mișcările țărănești din 1899 și cluburile socialiste la sate, în „Studii”, nr. 1/1953, p. 91—110; D. Hurezeanu, Situația social-economică a țărânimii înainte de răscoala din 1907, în „Studii”, nr. 4/1955, p. 41—66.

Editarea acestei reviste a fost cerută de amploarea pe care săpăturile arheologice au luat-o după 1948. La început, ea a apărut cu două numere pe an, iar din 1953 apare trimestrial; excepție fac anii IX—XIV, când apare bianual. Începând din ianuarie 1974 ea își încetează activitatea, fiind comasată cu revista „Studii”. Ea a valorificat, în toți acești ani, cercetările legate de evoluția societății omenesti de pe cuprinsul țării noastre în perioada orânduirii comunei primitive, a orânduirii sclavagiste și începutului feudalismului. Au fost prezentate, de asemenea, pe larg, activitatea diferitelor șantiere arheologice din țară, rezultatele obținute în urma săpăturilor efectuate. Materialul pe care săpăturile l-au scos la lumină a îngăduit arheologilor adâncirea cunoașterii culturilor din comuna primitivă¹³, a raporturilor dintre populația autohtonă și coloniile grecești¹⁴, studierea relațiilor sociale și caracterul stăpînirii romane în Dacia¹⁵. De asemenea, au fost publicate materiale în legătură cu relațiile dintre populația care locuia în spațiul carpato-dunărean și popoarele migratoare sau cu Bizanțul¹⁶; o mențiune specială se cuvine făcută în legătură cu cercetările materialului epigrafic, mai vechi sau mai nou, referitor, mai ales, la istoria coloniilor grecești de pe litoralul pontic¹⁷.

În intervalul 1948—1955, în afara revistei „Studii” și a celor două publicații tematice analizate, încă 25 de periodice au publicat studii și articole de istorie, ceea ce atestă eforturile de afirmare ale noii orientări.

Principala realizare a științei istorice românești de după război, datorată in-

¹³ D. Berciu, Despre apariția și dezvoltarea patriarhatului pe teritoriul R.P.R., în nr. 2/1950, p. 52—82; I. Nestor, Probleme noi în legătură cu neoliticul în R.P.R., în nr. 2/1950, p. 208—219, și Cultura ceramicii lineare în Moldova pe baza săpăturilor arheologice de la Glăvănești-Vechi, Iași, în nr. 2/1951, p. 17—26; E. Comsa, Considerații asupra evoluției culturii Boian, în nr. 3—4/1954, p. 361—392.

¹⁴ Emil Condurachi, Cu privire la raporturile dintre autohtoni și greci în așezările sclavagiste din Dobrogea, în nr. 2/1951, p. 45—60.

¹⁵ C. Dalcoviciu, Granița de est a Daciei și triburile libere de la hotarele de răsărit ale Daciei, în nr. 1/1950, p. 115—118; D. Berciu, Lupta băștinășilor din Dacia împotriva cotropitorilor romani, în nr. 2/1951, p. 73—95.

¹⁶ R. Vulpe, Despre valul din Moldova de jos și zidul lui Atanarih, în nr. 2/1950, p. 163—174; K. Horedt, Voievodatul de la Bălgrad-Alba-Iulia, în nr. 3—4/1954, p. 487—512.

¹⁷ D. M. Pippidi, Histria și Callatis în sec. III—II î.e.n. Cu prilejul unei inscripții inedite, în nr. 3—4/1953, p. 487—514 și Știri noi despre organizarea internă a cetății Histria în perioada autonomiei, în nr. 3—4/1954, p. 431—447.

discutabil orientării ei hotărâte spre marxism, a fost prioritatea acordată istoriei economice și sociale, luptei proletariatu-lui și țăranimii, istoriei moderne și contemporane. Istoriografia română a recuperat, prin aceasta, rămânerea în urmă în ceea ce privește orizontul tematic, fără însă a fi încă în măsură să asocieze ineditului tematicii abor-date o autentică metodologie științifică. Fără îndoială că asupra gândirii și scrie-rii istorice românești dintr-o anumită etapă a perioadei de edificare a noii orînduirii și-a pus uneori amprenta dog-matismul, apriorismul istoric, schema-tismul. În analiza producției istoriogra-fice de atunci trebuie să se țină seama, în afara nivelului științei istorice româ-nești dinainte de război, și de condițiile inerente oricărui început de epocă nouă, ceea ce, dealtfel, era comun istorio-grafiei multor țări europene din peri-oda respectivă.

Cu toate lipsurile care s-au manifes-tat în știința istorică din țara noastră în această perioadă, anii 1944—1955 au fost ani de importante acumulări, cînd în munca de cercetare au fost încadrate noi generații de istorici, tineri absolvenți ai învățămîntului istoric de după război. În coloanele revistelor de specialitate ei au început să-și valorifice cercetările, ceea ce a contribuit la creșterea nive-lului științific al interpretării și al în-cetățenirii unei metode științifice în toa-te domeniile investigațiilor istorice. A-cestor tineri istorici, alături de istoricii mai vîrstnici, le revenea misiunea de a dezvolta realizările obținute pînă atunci în domeniul cercetării, de a aborda te-matic noi capitole ale istoriei naționale și ale mișcării muncitorești nedestele-nite sau puțin tratate, de a începe o uriașă muncă de depistare, culegere, sis-tematizare și editare de izvoare.

În aceste condiții, o nouă etapă în dez-voltarea științei istorice românești s-a deschis la sfîrșitul anului 1955, cînd Con-gresul al VII-lea al P.C.R. a trasat isto-ricilor din țara noastră sarcina de a rea-liza o „sinteză a istoriei României”. Era, dealtfel, anul în care a debutat și pri-mul periodic de istorie a mișcării muncito-rești și a partidului clasei muncitoare: „Analele Institutului de istorie a parti-dului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” Cuvîntul înainte al primului număr sublinia necesitatea cunoașterii istoriei mișcării muncitorești și a luptei partidului prin „studii temeinice, fondate pe documente istorice verificate, interpretate și gene-ralizate pe baza concepției materialist-

dialectice”¹⁸. Călăuzindu-se după acest principiu, revista publică, de aproape douăzeci de ani, rezultatele unor cerce-tări „din domenii fundamentale ale ști-inței istorice din România”¹⁹.

Apărînd, la început, trimestrial, revis-ta trece, din al doilea an de existență (1956), la o apariție bimestrială. De la nr. 2—3/1966 publicația și-a schimbat de-numirea, odată cu cea a Institutului, în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.”, iar de la începutul anului 1969 în „Ana-le de istorie”. După 1960, dar mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R. (iu-lie 1965), „prin promovarea viguroasă a noului în toate sferile de activitate s-a creat un cadru propice și pentru perfec-ționarea cercetării istorice, ceea ce s-a repercutat cu consecințe pozitive asupra conținutului revistei”²⁰. În acest sens, în paginile „Analelor”, un număr aprecia-bil de cercetători, vîrstnici și tineri, au publicat numeroase articole de istorie a mișcării muncitorești și a P.C.R., ca și de istorie modernă și contemporană a patriei. Din cele aproape 2000 de mate-riale teoretice, documente, memorii, stu-dii, evocări etc., apărute pînă astăzi în „Anale de istorie”, semnalăm contribuțiile privind mișcarea muncitorească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, crearea partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră, solidaritatea proletariatu-lui român cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și Revoluția proletară din Ungaria, greva generală din 1920 și avîntul revoluționar, crearea P.C.R. și acti-vitatea sa în anii următori, eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, activitatea antifascistă a P.C.R., România în ajunul și în timpul celui de al doilea război mondial, insurecția na-țională antifascistă din August 1944, des-fășurarea revoluției populare și a con-strucției socialiste, internaționalismul mișcării muncitorești și comuniste din România etc. O mențiune specială se cuvine publicării unor materiale teore-tice și editoriale, rubricii de documente, amintiri-memorii, evocărilor vieții și acti-vității unor militanți revoluționari, ca și recenziilor și notelor bibliografice.

¹⁸ „Analele Institutului de istorie a parti-dului de pe lîngă C.C. al P.M.R.”, anul I, nr. 1/1955, p. 3.

¹⁹ Vezi: Miralena Bolca, Elisabeta Buta, M. Ion, *Bibliografia revistei „Anale de istorie” (1955—1969)*, în „Anale de istorie”, anul XVI, nr. 1/1970, p. 135—217.

²⁰ *Ibidem*, p. 136.

În special în ultimii anii, revista a publicat o serie de articole de sinteză privind problemele fundamentale ale istoriei mișcării muncitorești din țara noastră în strânsă legătură cu istoria dezvoltării generale a societății românești, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, semnate de istorici de prestigiu, dintre care amintim: Petre Constantinescu-Iași, Ion Popescu-Puțuri, Gheorghe Zaharia, Titu Georgescu, Gheorghe Matei, Aron Petric, Nicolae Petreanu, Augustin Deac, Nicolae Copoiu și alții.

În acest fel prin activitatea editorială desfășurată de-a lungul a aproape 20 de ani revista „Anale de istorie” și-a dobândit un prestigiu binemeritat, ocupându-și astăzi locul cuvenit în rîndul unor prestigioase publicații europene de profil.

În afara revistelor „Studii”, „Studii și cercetări de istorie veche” și „Anale de istorie”, în intervalul 1956—1964 au apărut încă 50 de reviste de istorie sau periodice care au publicat și articole de istorie. Din totalul de 53 de reviste, 8 periodice au fost fondate înainte de 23 August 1944²¹, iar 17 fac parte din categoria celor fondate după 23 August 1944²². Dintre cele 28 de periodice nou înființate, 7 au avut o existență de scurtă durată²³, iar 21 își continuă apa-

riția pînă astăzi²⁴. Ceea ce caracterizează structura periodicelor din intervalul analizat este consacrarea revistei de specialitate. Acest lucru se evidențiază atît prin reapariția, în serie nouă, a unor reviste de specialitate de prestigiu, fondate înainte de 23 August 1944, cît, mai ales, prin profilul tematic al celor 28 de periodice nou înființate.

Numărul mare de documente interne care au fost publicate pînă în 1962, faptul că unele teme fuseseră tratate sumar sau ignorate pînă atunci au dus la alcătuirea unor studii de proporții mai mari, care au făcut necesară apariția, din 1956, sub egida Academiei R.P.R., a publicațiilor: „Studii și materiale de istorie medie”, „Studii și materiale de istorie contemporană”, iar, din 1957, „Studii și materiale de istorie modernă”. Cu toate că cele trei publicații nu au avut o existență prea lungă, ele au marcat etapa de pregătire a tratatului de istorie, prin adîncirea cunoașterii unor probleme. În cele cinci volume cite apar din „Studii și materiale de istorie medie”, și care continuă tradiția publicației similare dintre anii 1950—1951, au fost abordate probleme diverse: schimburile comerciale în evul mediu, obligațiile țărilor române față de Poartă, lupta de clasă în evul mediu, aspecte ale relațiilor sociale, relațiile externe ale celor trei țări românești, probleme de bază ale culturii vechi românești etc. În „Studii și materiale de istorie modernă” au fost publicate rezultatele unor cercetări privind dezvoltarea economică a României moderne,

²¹ Apar în această perioadă: „Revista pentru numismatică și științele auxiliare” (în 1957, „Studii și cercetări de numismatică”), ce continuă „Buletinul Societății Numismatice” (1904—1947); „Revista Arhivelor” (din 1958), organ al Direcției Generale a Arhivelor Statului, care continuă publicația cu același nume apărută între 1924—1947; „Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne”, ce continuă revista „Dacia. Recherches et découverts archéologiques en Roumanie” dintre 1924—1947; „Apulum”, cu apariție neregulată din 1961, continuă revista cu același nume din anii 1939—1947. Din 1963 reappare „Revue des études sud-est européenne”, care apăruse sub același nume și între 1923—1944. Își continuă apariția „Lupta de clasă”, organ teoretic al C.C. al P.C.R. (din 1972: „Era socialistă”), care publică în continuare articole de istorie și altele.

²² Dintre acestea amintim: „Anale de istorie”, „Cercetări filozofice”, „Materiale și cercetări de arheologie”, „Probleme economice”, „Revista de statistică”, „Romanoslavica”, „Studii”, „Studii și cercetări de antropologie”, „Studii și cercetări de istoria ortei”, „Studii și cercetări de istorie veche”, „Analele româno-sovietice”, „Studii și cercetări de istorie literară”.

²³ „Buletinul universităților Babeș” și „Boilya”, seria științe sociale (1956—1957), „Monumente și muzee” („Buletinul Comisiei științifice a muzeelor și monumentelor istorice”, 1958), „Studii și cercetări științifice” (seria

istorie, Cluj, 1956—1963), „Studii și cercetări științifice” (seria istorie, Iași, 1956—1963), „Studii și materiale de istorie medie” (1956—1962), „Studii și materiale de istorie modernă” (1957—1973), „Studii și materiale de istorie contemporană” (1956—1962).

²⁴ „Analele Universității București” (seria științe sociale, istorie), „Acta Musei Napocensis” (Cluj), „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj”, „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” (seria științe sociale — istorie, Iași), „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Iași”, „Materiale de istorie și muzeografie”, „Buletinul Comisiei Naționale a R.S.R. pentru UNESCO”, „Buletin A.I.E.S.E.E.”, „Lumea”, „Revista de etnografie și folclor”, „Revista de referate și recenzii” (istorie-etnografie), „Revista muzeelor”, „Revue roumaine d'histoire”, „Revue roumaine de l'histoire de l'art”, „Studia et acta orientalia”, „Studia universitatis Babeș-Boilya” (Series Historica), „Studii clasice”, „Studii muzeale”, „Studii și articole de istorie”, „Studii și comunicări” (arheologie-istorie, Muzeul Brukenthal, Sibiu).

revoluția burghezo-democratică de la 1848, războiul pentru cucerirea independenței, evoluția relațiilor agrare, activitatea unor oameni politici etc. Pentru etapa respectivă de cercetare nu pot fi neglijate, de asemenea, unele contribuții cuprinse în volumele de „Studii și materiale de istorie contemporană”, consacrate istoriei mișcării muncitorești din țara noastră, activității P.C.R., unor aspecte ale politicii externe sau situației politice și economice a României.

În cursul întocmirii tratatului de istorie a României s-a impus cu evidență necesitatea investigării, în continuare, a fondurilor de arhivă. Pentru a veni în sprijinul cercetătorilor, a științei istorice în general, a început să apară, din 1958, noua serie din „Revista arhivelor”. În paginile ei au apărut studii și articole care au adus date și știri noi privind istoria națională, cercetări din domeniul științelor auxiliare ale istoriei, în sfârșit, materiale privind modalitățile de conservare a documentelor.

Un loc deosebit în cadrul periodicelor de istorie îl ocupă „Revue des études sud-est européennes”, organ al Institutului cu același nume. Registrul larg de preocupări al revistei — istorie, lingvistică, istoria literaturii, folclor etc. — îngăduie cercetarea multilaterală a principalilor factori și aspecte ale istoriei sud-est europene. Substratul traco-ilir, greco-italic, bizantin și postbizantin, romanitatea orientală, slavii și apoi turcii fac obiectul unei anchete desfășurate pe diverse planuri și din diferite unghiuri de vedere. Studiile publicate pînă acum oferă un larg cîmp de istorie comparată.

Pe aceeași direcție, dar limitată numai la cercetarea relațiilor poporului român cu popoarele slave, se înscrie o altă publicație, „Romanoslavica”, al cărei prim volum a apărut în 1954. Preluînd o adevărată tradiție în știința românească, revista a pus la îndemîna slaviștilor noștri un mijloc adecvat de a face cunoscute în țară și în străinătate rezultatele cercetărilor lor.

Apariția revistelor „Revue roumaine d'histoire” (1962) și „Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne” (1957) a fost destinată pentru o mai largă informare a opiniei științifice mondiale asupra cercetărilor istoriografiei româ-

nești, pentru cunoașterea multilaterală a diferitelor momente cruciale ale istoriei patriei noastre peste graniță. Prezența frecventă, în paginile acestor reviste, a unor istorici consacrați, ca C. Daicoviciu, Em. Condurachi, D. M. Pippidi, D. Berciu, D. Tudor, M. Petrescu-Dîmbovița ș.a. în domeniul istoriei vechi, A. Oțetea, M. Berza, Șt. Pascu, Șt. Ștefănescu, ș.a. în domeniul istoriei medii, Miron Constantinescu, C. C. Giurescu, V. Maciu, L. Bányai ș.a. în domeniul istoriei moderne și contemporane, ca și a unor autori tineri, a conferit celor două publicații un prestigiu recunoscut și o largă circulație internațională.

Anul 1965 a marcat în istoriografia românească o adevărată cotitură. Valoarea activității științifice începe să fie măsurată prin monografii și sinteze, prin ample lucrări de istorie. Avîntul și aprofundarea cercetărilor, stimulate de spiritul creator și novator promovat de conducerea Partidului Comunist Român în toate domeniile de activitate, au făcut posibilă dobîndirea unor fructuoase și multilaterale rezultate în cercetarea istorică, care au impus revederea critică a unor teze eronate, nefondate științific și neconforme realităților care își făcuseră loc într-o serie de articole sau lucrări.

O îndrumare prețioasă au găsit istoricii în documentele Congreselor al IX-lea și al X-lea ale P.C.R., în alte materiale ale conducerii noastre de partid și de stat, în special în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R.

În aceste condiții, în fața periodicelor de istorie și a revistelor care tratau și probleme de istorie s-au pus sarcini noi, deosebite, care, treptat, și-au găsit concretizarea în lărgirea orizontului tematic, în publicarea unor studii și articole de înaltă ținută științifică și interpretativă.

Dacă structura și profilul periodicelor de istorie pînă în 1965 s-a conturat spre consacrarea revistei de specialitate, în anii următori, paralel cu afirmarea, în continuare, a publicațiilor de specialitate, ca și a altor reviste care publică articole de istorie, se constată o creștere numerică a revistelor cu profil istoric local. Astfel, publicațiilor anterioare li

se adaugă 25 de periodice noi²⁵. Cu mici excepții, aceste publicații n-au reușit însă să-și dobândească o consacrare. Ele apar sporadic, fără a marca o continuitate în preocupări sau adresabilitate. Apariția lor arată, pe de o parte, o largă extindere, în special a cercetărilor de istorie locală, concomitent, însă, cu o divizare de forțe și mijloace materiale care reclamă o analiză și măsuri organizatorice de îndrumare și sprijin în vederea creșterii eficienței cercetărilor istorice locale.

Un rol deosebit în cadrul publicațiilor istorice românești îi revine revistei lunare de popularizare a istoriei „Magazin istoric” (primul număr a apărut în aprilie 1967). O îngrijită prezentare grafică și mai ales caracterul de sinteză al conținutului au consacrat revista ca una dintre cele mai citite publicații lunare din România (tiraj 170 000 exemplare). Colaborarea unor savanți români și străini, alături de publiciști cu renume, asigură o fericită îmbinare între nivelul științific ridicat și accesibilitatea largă. O mențiune specială se cuvine orientării tematice a revistei, care păstrează ritmul cu cele mai actuale preocupări ale istoriografiei românești și universale.

Reflectând asupra drumului parcurs de istoriografia din România în ultimii 30 de ani și a intercondiționării acesteia cu revistele de specialitate, observăm, de pe la mijlocul deceniului al șaptelea, o creștere a ponderii și importanței cărții științifice, am spune chiar în dauna calității articolului. Dacă, însă, imediat după 23 August 1944, articolul de revistă era o reflectare a unor cercetări res-

trînse ca obiective, caracteristice fazei de început a afirmării științei istorice marxiste, iar deplasarea accentului de la periodic spre volum semnifică creșterea investigației spre cea cu caracter monografic, de sinteză și generalizare, astăzi, în faza actuală a dezvoltării științei istorice, articolului științific îi revin funcții noi, sporite, de o deosebită importanță pentru afirmarea și dezvoltarea, în continuare, a istoriografiei românești. Puternica explozie informațională, urmată de criza în domeniul informării, a determinat, odată cu creșterea importanței articolului scurt, și căutarea altor forme de informare și comunicare în știință.

Intrată într-o fază superioară, istoriografia din România este în măsură să interpreteze fenomenele istoriei României și a celei universale într-un spirit creator, să-și afirme puncte de vedere proprii, să reconsidere critic și să valorifice moștenirea înaintată și progresistă a vechii istoriografii, să aplice metode noi de cercetare, să păstreze elementele valoroase ale unor concluzii, să le elimine pe cele devenite perimate și să-și însușească pe cele desprinse din cea mai nouă cercetare. Cercetătorii, inclusiv revistele de specialitate, atunci când abordează probleme de istorie, trebuie „să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții”²⁶.

În acest context, periodicele de istorie rămân, pe mai departe, unul dintre principalele mijloace operative de înfățișare a rezultatelor științifice, de stabilire a dialogului între specialiștii români, între aceștia și colegii lor străini. În ultimii treizeci de ani, contribuția revistelor istorice la progresul istoriografiei a fost considerabilă. Bilanțul pozitiv al acestor trei decenii este o garanție că știința istorică din România se află pe drumul cel bun că viitorul ei îndreptățește cele mai optimiste speranțe.

ROBERT DEUTSCH

²⁵ Vechilor periodice li se adaugă următoarele publicații noi: „Aluta” (Muzeul Sf. Gheorghe), „Carpica” (Muzeul de istorie din Bacău), „Cumidava” (Culegere de studii și cercetări, Brașov), „Danubius” (istorie-etnografie, Galați), „Historica” (Craiova), „Memoria antiquitatis” (Piatra Neam), „Pontice” (Muzeul de arheologie din Constanța), „Sargetia” (Acta musei Devensis), „Studia et Acta Musei Nicolae Bălcescu”, „Studii de istorie a Banatului”, „Studii și cercetări maramureșene” (Baia-Mare), „Studii și comunicări” (Muzeul din Pitești), „Studii și comunicări” (Satu Mare), „Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al județului Prahova”, „Studii și materiale istorice” (Muzeul Suceava), „Studii materiale” (Muzeul Tg. Mures), „Studii vîlcene” (Muzeul Vîlcea), „Valachica” și „Studia Valachica” (Muzeul județean Dîmbovița), „Ziridava” (Studii și cercetări, Muzeul județean Arad), „Buletinul Monumentelor istorice”, „Bulletin d'archeologie sud-est européenne”, „Studii și materiale de muzeografie și istorie militară” (București), „Revista română de studii internaționale” (cu o ediție în limbi străine: „Revue roumaine d'études internationales”), „Magazin istoric”, „Viitorul social”.

²⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 338.

Sesiunea științifică de comunicări a Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România

În zilele de 17—18 decembrie 1973 s-au desfășurat la București lucrările sesiunii științifice organizată de Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, sub egida Academiei de științe sociale și politice. Au participat directori ai muzeelor din țară, cadre didactice universitare, muzeografi, cercetători științifici.

Reuniunea a dezbătut principalele probleme pe care le incumbă în prezent activitatea muzeală, în vederea ridicării ei pe o treaptă superioară, corespunzător sarcinilor de mare răspundere ce revin muzeelor în educarea oamenilor muncii în spiritul patriotismului, al înaltelor idealuri ale poporului nostru.

După cuvîntul de deschidere rostit de prof. dr. docent Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice, au fost prezentate în ședința plenară următoarele comunicări: „Muzeul și omul societății socialiste”, de prof. dr. Florian Georgescu; „Probleme actuale ale muzeologiei românești”, de dr. Ilie Rădulescu; „Rolul și locul cercetării științifice în creșterea patrimoniului muzeal”, de prof. dr. docent D. M. Pippidi; „Valori muzeale privind istoria românilor aflate peste hotare”, de prof. dr. docent Constantin C. Giurescu; „Date noi privind formarea poporului român și utilizarea lor în muzeele de istorie”, de prof. dr. docent Ion Nestor.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat pe următoarele patru secții:

I. *Forme și metode ale activității culturale-educative de masă în muzee în etapa actuală a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate*; II. *Noi proiecte și realizări în domeniul muzeografiei în România*; III. *Noi contribuții ale cercetării arheologice și istorice pentru creșterea și valorificarea patrimoniului muzeal*; IV. *Procedee moderne de restaurare și conservare a patrimoniului muzeal*.

În cele peste 100 de comunicări și referate susținute, precum și în dezbaterile care au avut loc cu acest prilej s-au luat în discuție cele mai potrivite forme și metode de lucru pentru conservarea valorilor cultural-istorice, îmbogățirea continuă a patrimoniului muzeal românesc și, legat de aceasta, creșterea contribuției cercetării arheologice și istorice la completarea și diversificarea fondului muzeistic, perfecționarea activității cultural-educative de masă pe care o desfășoară aceste instituții.

O atenție deosebită a fost, de asemenea, acordată folosirii celor mai adecvate activități muzeale pentru punerea în valoare a minunatelor tradiții eroice de luptă ale poporului nostru, ale clasei muncitoare și Partidului Comunist Român și pregătirii muzeelor pentru a înfruntă, cu un bogat program de acțiuni cultural-educative, cea de-a XXX-a aniversare a insurecției naționale antifasciste din august 1944 și al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român

Aniversarea a 40 de ani de la unirea Ligii țăranilor din Moldova cu Frontul plugarilor

Cu ocazia aniversării a 40 de ani de la unirea Ligii țăranilor din Moldova cu Frontul plugarilor — care a avut loc în comuna Șipote, județul Iași, la 17 septembrie 1933, în prezența eminentului om politic dr. Petru Groza —, la 8 noiembrie 1973 a avut loc în această localitate, un amplu simpozion cu tema: „40 de ani de la actul unirii Ligii țăranilor din Moldova cu Frontul plugarilor”, organizat sub egida sectorului din Iași al Institutului de studii istorice

și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și a Secției de propagandă a Comitetului județean Iași al P.C.R. Au participat activiști de partid și de stat, cercetători științifici din București și Iași, muzeografi, ziariști, foști participanți și martori la evenimentul din 1933, un mare număr de locuitori din comuna Șipote.

Au fost prezentate următoarele comunicări: „Din istoria mai veche a comunei Șipote”, de dr. Nicolae Grigoraș, cercetător principal la Institutul de istorie

și arheologie „A. D. Xenopol“ din Iași; „Liga țăranilor din Moldova — însemnătatea unirii sale cu Frontul plugarilor“, de Valeria Potop, cercetător științific la sectorul din Iași al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; „Organizația comunistă din Șipote, forța mobilizatoare în procesul transformărilor înnoitoare din comună“, de Gheorghe Vasiliu și Gheorghe Sănăuțeanu; „Procesul transformării socialiste a agriculturii în comuna Șipote“, de Vasile Nemesniciuc și Gheorghe Rusu; „Șipote — transformări, mutații, perspective“, de Alexandru Floareș.

În cadrul simpozionului au mai prezentat comunicări: conf. dr. Gh. I. Ioaniță de la Universitatea din București („Frontul plugarilor — organizație de larg interes pentru țăranimea din întreaga Românie“); Mircea Valea, directorul Muzeului de istorie din Deva („Din amintirile delegaților Frontului plugarilor, participanți la evenimentele din septembrie 1933 din Moldova“).

În cuvinte emoționante, Dumitru Gh. Melinte, fost vicepreședinte al Ligii țăranilor din Moldova, a expus condițiile economice și sociale mizere în care trăia pe atunci țăranimea. El a subliniat că organizarea Ligii țăranilor din Moldova și aderarea acesteia la Frontul plugarilor se înscriu printre acțiunile de luptă ale țăranimii din România împotriva regimului de exploatare la care era supusă în perioada interbelică.

Cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani de la unirea Ligii țăranilor din Moldova cu Frontul plugarilor, în comuna Șipote a fost inaugurat un punct muzeistic. Nucleul viitorului muzeu cuprinde măturii arheologice, acte privitoare la istoria feudală a comunei, documente, fotografii și alte materiale care înfățișează lupta locuitorilor de pe aceste meleaguri pentru o viață mai bună, precum și numeroase măturii care vorbesc despre evenimentul aniversat și despre puterica dezvoltare a comunei în anii construcției socialiste.

LEON EȘANU

COLOCVIU INTERNAȚIONAL PE TEMA:

„Problema securității în istoria Europei între Locarno și München“

În zilele de 8—12 noiembrie 1973, Asociația europeană de istorie contemporană, cu sediul la Strasbourg, a organizat la Poznań, sub auspiciile Universității „Adam Mickiewicz“, cel de al 2-lea Colocviu internațional. Tema colocviului, deosebit de interesantă și de mare actualitate, a atras participarea a peste cincizeci de specialiști din Anglia, Bulgaria, Cehoslovacia, Elveția, Franța, Republica Democrată Germană, Republica Federală Germania, Polonia, România, Ungaria, Uniunea Sovietică.

Tematica colocviului a permis, pe lângă tratarea unor probleme de ordin mai general, absorbarea unor aspecte concrete ale politicii de securitate colectivă și poziția diferitelor state europene, cum sînt: problema pactului franco-sovietic din 1935 din punct de vedere strategic (col. Pierre Le Goyet — Paris); Reocuparea militară a Renaniei și problema

securității franceze (prof. Jean-Claude Favèz — Geneva); Politica Locarno-ului și Aristide Briand (dr. Neville H. Waites — Reading); Problema securității și republica de la Weimar (prof. Michael Szejewski — Bonn); Tratatul de la Versailles și Charles de Gaulle (prof. Jean Paul Bled — Strasbourg); Chestiunea securității colective și Ungaria (dr. Miklós Incze — Budapesta); Criza economică și influența sa asupra problemei securității (prof. Gilbert Ziebur — Berlinul occidental); Politica europeană a Statelor Unite ale Americii și chestiunea securității (dr. Hans Jürgen Schröder — Mainz); Constituirea unui bloc oriental — contribuție la securitatea colectivă în anii '30 (prof. Antoine Fleury — Geneva); Rolul organizațiilor regionale antirevizioniste în sprijinirea securității europene (dr. Eliza Campus — București); Eșecul politicii de securitate colectivă și influ-

ența sa asupra statelor din Europa centrală și de sud-est (dr. Viorica Moisuc — București); Bulgaria și eforturile în vederea unui Locarno balcanic (prof. Christina Michova și prof. V. A. Vasilev — Sofia); România și acordurile de la Locarno (dr. Ion Oprea — București).

S-a remarcat preocuparea participanților de a desluși legătura cauză-efect dintre fenomene, în esență, căutarea factorilor economico-politici care au determinat necesitatea politicii de securitate colectivă. S-a subliniat ideea că lupta pentru o politică de securitate colectivă a derivat din acumularea pe plan internațional a elementelor ce puneau sub semnul întrebării pacea, în perioada de după primul război mondial. Contradicțiile dintre marile puteri învingătoare, izolaționismul Statelor Unite ale Americii, revanșismul statelor învinse în frunte cu Germania au creat, într-un ritm rapid, breșe după breșe în sistemul politic de pace și securitate de după primul război mondial. Din amplele dezbateri care au urmat comunicărilor a reieșit că tratatele de pace, pactul Societății Națiunilor însuși, acordurile și alianțele încheiate după război, deși aveau importante carențe în modul de organizare și menținere a păcii, conțineau totuși suficiente elemente de natură a pune omenirea la adăpost de o nouă conflagrație mondială. Pactele, tratatele și angajamentele internaționale nu au fost însă respectate. Marile puteri au optat pentru o politică de concesiuni față de spiritul revanșard și față de pretențiile revizioniste ale statelor fasciste, sfârșind prin a încheia tranzacții cu acestea pe seama statelor mai mici și mai slabe.

Un câștig științific de importanță deosebită l-a constituit recunoașterea, în cadrul colocviului, a faptului că țările mici și mijlocii din Europa, care își dobindiseră sau desăvîrșiseră unitatea statală în condițiile destrămării imperiului habsburgic multinațional și ale prăbușirii țarismului, erau direct interesate în realizarea politicii de securitate colectivă sub egida Societății Națiunilor, acționând în acest sens pe multiple planuri. S-a subliniat, de asemenea, rolul organizațiilor regionale antirevizioniste — Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică — în promovarea unei politici de cooperare internațională pe baza respectării principiilor dreptului internațional.

Dezbaterea problemelor legate de eșua-

rea politicii de securitate colectivă a scos în evidență repercusiunile grave ale acestei situații asupra țărilor din centrul și sud-estul Europei, în direcția căroră, pactul de la Locarno deschisese, cu mulți ani în urmă, calea de acces imperialismului german agresiv. Rînd pe rînd izolate, abandonate de marile puteri imperialiste care își puseseră semănătura pe tratatele de pace, aceste țări au devenit victime ale agresiunii fasciste, obiecte în planurile imperialiste de împărțire a zonelor de dominație și influență.

Adevărul obiectiv că lupta pentru securitate colectivă, pentru respectarea tratatelor de pace, pentru inviolabilitatea frontierelor, a suveranității și independenței statelor a corespuns intereselor vitale ale tuturor popoarelor a fost o dată mai mult subliniat de programul și țelurile mișcării mondiale pentru pace, de dezideratele exprimate de opinia publică mondială, așa cum a reieșit de altfel și din comunicările amintite mai sus.

Concepția de organizare a lucrărilor colocviului a fost interesantă și prin aceea că cea mai mare parte din timp a fost afectată dezbaterilor propriu-zise — întrebări și discuții — iar comunicările (ale căror texte au fost difuzate din timp participanților) au fost prezentate în forma unor foarte scurte rezumate. Dezbaterile, ample și competente, au permis un larg schimb de opinii, au creat cadrul favorabil analizei fenomenelor și evenimentelor, avansării de ipoteze de lucru, conturării unor direcții de cercetare dintre cele mai interesante cum ar fi de pildă: raportul între evoluția economiei mondiale în deceniile al 3-lea și al 4-lea și evoluția problemei securității; trăsăturile caracteristice ale luptei pentru pace după primul război mondial și conceptul de securitate colectivă; evoluția contradicțiilor dintre marile puteri și problema securității colective; raportul între securitate colectivă și securitate regională etc.

În cadrul colocviului, la propunerea prof. Fernand L'Huillier, în conducerea Asociației europene de istorie contemporană a fost ales prof. Nicolae Fotino, director științific al Asociației Române de Drept Internațional și Relații Internaționale din Republica Socialistă România.

VIORICA MOISUC

Expoziția jubiliară „30 de ani ai Iugoslaviei socialiste“

La 21 septembrie 1973 a avut loc la Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România vernisajul expoziției „30 de ani ai Iugoslaviei socialiste“, organizată sub auspiciile Secretariatului federal pentru informații al R.S.F.I.

La deschidere au participat tovarășii Emil Bodnaraș, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat, Dumitru Popescu, membru al Comitetului Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Mihnea Gheorghiu, membru al C.C. al P.C.R., președintele Academiei de științe sociale și politice.

Au luat parte, de asemenea, Dragoliub Budimovski, secretar pentru informații al Consiliului Executiv Federal al R.S.F. Iugoslavia, Iso Njegovan, ambasadorul R.S.F.I. la București, și Barborici Boštian, secretar pentru informații al Consiliului Executiv al R. S. Slovenia.

Expoziția, prin fotografii alb-negru și color, proiecții de filme și diapozitive, obiecte de artizanat și prototipuri ale unor produse industriale etc., a dat posibilitate vizitatorilor din România să cunoască mai bine realizările obținute de țara vecină și prietenă în opera de construire a societății noi, socialiste.

Primele panouri ale expoziției au înfățișat documente referitoare la momentul din 29 noiembrie 1943, când a avut loc cea de-a doua sesiune a Consiliului Antifascist de Eliberare Națională la Jajice. La această sesiune, C.A.E.N. s-a constituit în organ legislativ și executiv al țării, creîndu-se un comitet național ca guvern provizoriu. În același timp s-a luat hotărîrea cu privire la constituirea Iugoslaviei pe baza principiului federativ. Doi ani mai târziu, la 29 noiembrie 1945, a fost proclamată Republica Populară Federativă Iugoslavia. Momentul a fost redat în expoziție printr-o fotografie înfățișîndu-l pe tovarășul Iosip Broz Tito semnînd declarația cu privire la proclamarea R. P. F. Iugoslavia.

Tot în prima parte a expoziției au fost evocate episoade emoționante din istoria luptei de eliberare națională, organizată și condusă de Partidul Comunist din Iugoslavia în anii celui de-al doilea război mondial. Printre exponate s-a

evidențiat facsimilul apelului C.C. al Partidului Comunist din Iugoslavia din 22 iunie 1941, care chema toate popoarele Iugoslaviei să se ridice într-un front unic la lupta decisivă împotriva fascismului. Subliniindu-se faptul că, în 1941, s-a format Comandamentul suprem al detașamentelor de partizani, exponatele au reliefat, în același timp, că la sfîrșitul aceluiași an detașamentele de partizani din Iugoslavia numărau 80 000 de luptători.

Un alt moment deosebit de semnificativ prezent în cadrul expoziției a fost sesiunea Consiliului Antifascist de Eliberare Națională din localitatea Bihać (noiembrie 1942), care a devenit organul politic conducător din țară.

Impresionante au fost mărturiile privind atrocitățile înfăptuite de hitleriști în Iugoslavia: în cei patru ani de ocupație și-au pierdut viața sau au dispărut peste 1 700 000 de patrioți; țara a suferit distrugerii grele, pe care Comisia internațională pentru despăgubiri le-a apreciat la 9 miliarde de dolari.

Un grupaj de fotografii a oglindit aspecte ale terorii în masă împotriva populației neînarmate. Astfel, numai într-o singură zi au fost uciși la Kragujevac, în octombrie 1941, 7 000 de locuitori, printre care și toți elevii unei clase de liceu.

Dintre locurile legate de mișcarea de rezistență a popoarelor Iugoslaviei, Kozara a devenit nume de legendă; pe un panou mare al expoziției o singură fotografie, cu un simplu și grăitor cuvînt: Kozara.

Numeroasele exponate ilustrînd momente eroice ale războiului de eliberare au constituit o confirmare a aprecierilor președintelui Iosip Broz Tito: „Noua Iugoslavia nu a fost creată la masa verde, ci prin suferințele și durerile îndurate timp de 4 ani de popoarele noastre... Ea s-a născut din foc și din cenușă, din sînge și lacrimi“.

În continuare, exponatele s-au referit la un nou capitol din viața popoarelor Iugoslaviei: reconstrucția țării distruse de război. Urmărind imagine după imagine, vizitatorul și-a putut da seama de situația grea în care se afla Iugoslavia după război: 90% din căile ferate scoase din funcțiune, 36% din industrie distrusă, 50% din inventarul agricol pierdut. Poporul a trecut imediat la munca

de reconstrucție. Expoziția a prezentat pe larg activitatea grea, dar plină de elan patriotic a popoarelor Iugoslaviei pentru refacerea și edificarea noii orânduiri, sub conducerea Uniunii Comunistilor. Rezultatele obținute au permis ca, în 1947, să poată fi adoptat primul plan cincinal de dezvoltare economică a țării. În anul 1950, Adunarea Federală a adoptat legea cu privire la autoconducerea muncitorească, moment care a marcat intrarea Iugoslaviei într-o nouă perioadă istorică de dezvoltare a relațiilor socialiste.

În a doua sală, un grupaj de exponate s-au referit la relațiile frățești existente între popoarele Iugoslaviei. O hartă a țării marca cele 6 republici socialiste, care constituie statul federativ iugoslav: Bosnia și Hertegovina, Muntenegru, Croația, Macedonia, Slovenia și Serbia, precum și două regiuni socialiste autonome: Kosovo și Vojvodina, care fac parte din R. S. Serbia. Fotografii mari, color au înfățișat portul național din diferite republici, iar în vitrine atrăgeau atenția frumusețea unor costume populare.

În continuare, cu ajutorul imaginii color și al datelor statistice, erau înfățișate realizările obținute de popoarele Iugoslaviei în toate sectoarele de activitate în cei 30 de ani ai puterii populare. Imaginile au scos în evidență atenția deosebită care se acordă dezvoltării industriale a țării, cu precădere industriei grele. Expoziția a înfățișat, de asemenea, aspecte privind dezvoltarea unor ramuri industriale moderne, ca: electrotehnica și electronica, chimia, mecanica fină și altele. O fotografie înfățișa Sistemul hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier, construit în colaborare cu țara noastră; altele prezentau termocentralele și hidrocentralele de la Soštani, Navrovo și Split. Un grafic arăta că producția de energie electrică a Iugoslaviei în anul 1971 a fost de 29 509 000 000 kWh, față de 1 972 000 000 kWh în 1939.

Despre dezvoltarea industriei metalurgice vorbeau imaginile de ansamblu ale combinatelor metalurgice Bor și Trepcjev, iar un grupaj de fotografii și grafice reliefau succesele obținute în industria siderurgică. Producția de oțel a oțelăriilor Skopje, Nikšić, Zenica, alături de celelalte din țară, a fost în anul 1972 de 2 588 000 de tone, față de 235 000 de tone în 1939. Zenica — „Cetatea oțelului” — este cel mai mare centru siderur-

gic din Iugoslavia, producând mai mult de un milion tone de oțel anual. Alte exponate înfățișau realizările industriei construcțiilor navale (Șantierul naval „3 Martie” de la Rijeka), industriei electrotehnice (Combinatul electrotehnic „Rade Končar” și altele), farmaceutice („Galenica”, Pliva, Krka), textilă și de prelucrare a pielei („Varteks Vodno”-Skopje), de prelucrare a lemnului (Brest-Terznica), alimentară etc. Este edificator pentru ilustrarea dezvoltării industriale a Iugoslaviei faptul că în 1972 producția industrială a înregistrat o creștere de 1 200% față de anul 1939.

O suită de exponate s-au referit la cealaltă ramură de bază a economiei iugoslave, agricultura; faptul că producția culturilor cerealiere a crescut cu 100% vorbește de la sine despre realizările remarcabile obținute și în acest sector de activitate.

Înflorirea științei, învățământului și culturii, ridicarea nivelului de trai material și spiritual au constituit, în continuare, un alt capitol al expoziției, înțelegând, astfel, tabloul progreselor realizate de Iugoslavia socialistă. Numai în 1972 au terminat învățământul superior 32 000 de absolvenți; în prezent, numărul total a studenților este de peste 280 000.

Rezultate deosebite au fost obținute în cei 30 de ani și în domeniul științei. Ilustrative în acest sens au fost, printre altele, fotografiile înfățișând folosirea energiei nucleare în scopul ajutorării omului, consecință a unor susținute preocupări de cercetare și a îmbinării activității științifice cu producția. Rezultate remarcabile în acest domeniu au obținut Institutul de fizică nucleară de la Vinea, Institutul pentru folosirea energiei nucleare în agricultură, Spitalul din Zagreb și alte unități de cercetare.

Iugoslavia se mândrește cu tezaurul de cultură și artă acumulat de-a lungul multor secole, care a cunoscut o înflorire fără precedent în anii socialismului. A privi o imagine din renumita Heraclea sau mozaicul de la Poreci, a urmări tradiționalele festivaluri artistice de la Dubrovnik, Pola sau serile de la Struga constituie câteva enumerări ale unor largi și prestigioase manifestări culturale-artistice.

Dar popoarele Iugoslaviei nu uită suferințele pe care le-au îndurat, jertfele pe care le-au dat în momentele grele

prin care a trecut patria. Și astăzi, în plină activitate creatoare, de înflorire a țării, „în memoriam“ ele au ridicat la Kozara, la Tientiste, la Prilep și în alte locuri monumente închinat luptei de eliberare.

Expoziția a înfățișat și o suită de imagini ale unor pitorești localități din Iugoslavia, importante puncte turistice, vizitate de numeroși oameni de peste hotare: Dubrovnik, Bašcarsija — Sarajevo, Bled, Pola, peștera Postojna, Rivara Makarska, frumusețea orașelor Zagreb și Ljubljana și a altor locuri.

Expoziția a oferit, de asemenea, o imagine cuprinzătoare a politicii externe a Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, îndreptată spre consolidarea păcii în lume și promovarea colaborării internaționale.

Un mare număr de exponate au fost consacrate ogândirii strânselor relații de

prietenie și colaborare între Republica Socialistă Federativă Iugoslavia și Republica Socialistă România, între Partidul Comunist Român și Uniunea Comunistilor din Iugoslavia. În acest cadru au fost înfățișate întlnirile dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Iosip Broz Tito, care de fiecare dată au înscris o pagină nouă în istoria relațiilor dintre cele două popoare.

Expoziția a reprezentat, în ansamblu, o ogândă a succeselor obținute de popoarele Iugoslaviei în cele trei decenii care au trecut de la proclamarea R.S.F.I. Ea a constituit un bun prilej de cunoaștere a realizărilor popoarelor din țara vecină și prietenă, contribuind, în același timp, la întărirea și adâncirea prieteniei dintre poporul român și popoarele Iugoslaviei.

ELISABETA IONIȚA

Expoziția documentară „50 de ani de la răscoala antifascistă bulgară“

La Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România a fost deschisă, în ziua de 5 octombrie 1973, expoziția documentară „50 de ani de la răscoala antifascistă bulgară“.

La vernisaj au participat tovarășii Dumitru Turcuș, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., Ion Dodu Bălan, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Ioan Botar, secretar general al Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea, funcționari superiori din Ministerul Afacerilor Externe, activiști de partid și de stat, reprezentanți ai unor instituții centrale și organizații obștești, vechi militanți ai mișcării muncitorești, oameni de știință, artă și cultură, ziariști, un numeros public.

Au luat parte Spas Gospodov, ambasadorul R. P. Bulgaria la București, precum și șefi ai unor misiuni diplomatice, membri ai corpului diplomatic.

Expoziția înfățișează evenimentele revoluționare din septembrie 1923, cind, la chemarea Partidului Comunist Bulgar, clasa muncitoare, țărănimea, toate forțele progresiste ale țării s-au ridicat la luptă armată împotriva fascismului, pentru instaurarea unui guvern muncitoresc-țărănesc, pentru o viață mai bună. Alte exponate relevă sprijinul larg și solidaritatea internațională cu răsculații. În acest context sînt prezentate și acțiunile de sprijin moral și material, de solidaritate militantă manifestate de partidul comunist și poporul român cu lupta revoluționară a proletariatului și țărănimii din Bulgaria, acțiuni care au înscris o nouă pagină în istoria legăturilor străvechi de prietenie dintre cele două popoare.

Cu această ocazie, Nicolae Cioroiu, directorul Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, și Spas Gospodov au rostit cuvîntări. Asistența a vizionat apoi filme documentare bulgare.

Din activitatea pe linia relațiilor internaționale a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. în anul 1973

Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. a desfășurat, în ultimii ani, ca urmare a indicațiilor conducerii de partid, o bogată activitate științifică pe linia dezvoltării unor relații de colaborare pe plan internațional. Urmind acest curs, în luna noiembrie 1973, tovarășul Ion Popescu-Puturi, directorul Institutului de studii istorice și social-politice, și Franco Ferri, directorul Institutului „A. Gramsci” din Roma, au semnat convenția de colaborare între cele două institute.

În baza acordurilor de colaborare semnate cu institutele de istorie a partidului din o serie de țări, Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. a desfășurat, în cursul anului 1973, o bogată gamă de activități științifice cu caracter internațional: organizarea de colocvii și simpozioane comune, participări la sesiuni științifice, deplasări pentru documentare, informare sau schimb de experiență etc. O deosebită eficiență s-au dovedit a avea simpozioanele bilaterale cu istoricii de la institutele frățești, care au constituit un dialog științific deschis, contribuind la lărgirea orizontului informațional, la mai buna cunoaștere a mișcării muncitorești și revoluționare din țările respective. Astfel, în zilele de 12—14 aprilie 1973, s-au desfășurat, la București, lucrările simpozionului comun cu istorici de la institutul de istorie a mișcării muncitorești poloneze, consacrat rolului conducător al P.C.R. și P.M.U.P. în instaurarea puterii populare în România și, respectiv, în Polonia, în perioada 1944—1948. Între 26—28 iunie 1973 a avut loc colocviul bilateral cu istorici ai Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.S.U.G., pe tema: „Politica de alianțe a P.C.R. și P.S.U.G. în anii revoluției populare și construcției socialismului”. Simpozionul științific cu istorici ai Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.S.U. ținut la București, între 26—29 august 1973, a avut ca temă: „Rolul mobilizator și conducător al P.C.R. și P.C.U. în perioada crizei economice din 1929—1933 în România și Ungaria”. Tot

la București s-au desfășurat, în zilele de 12—16 decembrie 1973, lucrările simpozionului comun cu istorici de la Institutul de istorie contemporană din Belgrad, cu tema: „Mișcarea de rezistență antifascistă din România și Iugoslavia în anii celui de al doilea război mondial”.

La rândul lor, cercetători ai Institutului de studii istorice și social-politice au luat parte, cu referate și comunicări, la o serie de conferințe științifice internaționale, organizate de institutele similare din alte țări: „Manifestul Partidului Comunist în lupta de clasă ideologică” (Berlin, martie 1973); „25 de ani de la victoria oamenilor muncii din Cehoslovacia — februarie 1948” (Praga, 29 ianuarie — 2 februarie 1973); „Rolul insurecției din septembrie 1923 în bolșevizarea Partidului Comunist Bulgar” (Mihailovgrad, septembrie 1973); „Conferința șefilor arhivelor de partid din unele țări socialiste” (Berlin, 29 mai — 2 iunie 1973); „Dezvoltarea și colaborarea internațională a națiunilor socialiste” (Moscova, octombrie 1973). Totodată, reprezentanți ai Institutului au făcut parte din delegații ale Academiei de științe sociale și politice a R.S.R., participând la diferite reuniuni internaționale care au avut loc la Budapesta, Varșovia, Linz, Berlin, Poznan, Paris ș.a.

Revista „Anale de istorie” a consemnat aceste manifestări prin ample informări. De asemenea, revistele similare din țările respective au relatat pe larg despre contribuția istoricilor români la aceste reuniuni științifice.

Bunele relații de colaborare stabilite de Institutul de studii istorice și social-politice cu institutele similare, ca de altfel și cu celelalte cu care nu există încă acorduri încheiate, au favorizat schimbul de experiență, îmbogățirea documentării reciproce, schimbul de informare editorială etc.

În luna iulie 1973, a fost oaspetele Institutului David Elazar, directorul Institutului de istorie a Partidului Comunist Bulgar, cu care s-a făcut un util schimb de experiență și s-a discutat stadiul de aplicare a prevederilor acordului bilateral de colaborare științifică. În septembrie 1973, Ion Popescu-

Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice s-a deplasat la Varșovia, în schimb de experiență, la Institutul de istorie a mișcării muncitorești a Școlii superioare de științe sociale de pe lângă C.C. al P.M.U.P. În discuțiile avute cu directorul Institutului din Varșovia, A. Czubinski, au fost abordate probleme privind dezvoltarea colaborării între cele două institute.

În baza acordurilor de colaborare existente între Institutul nostru și institutele similare, o serie de cercetători străini au efectuat, în cursul anului 1973, vizite de documentare și schimb de experiență în România: Ludmila Sramcenko, secretar științific al Arhivei Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. din Moscova; Eva Szabo și Gábor Sandorne, cercetători la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.S.U. din Budapesta; Petco Boev, cercetător la Institutul de istorie a Partidului Comunist Bulgar. De asemenea, doi cercetători ai Institutului nostru au studiat, timp de 20 de zile, în arhivele Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.S.U.G.

Vizite în schimb de experiență au avut loc și pe linia revistelor institutelor de istorie a partidului. În luna decembrie a sosit în schimb de experiență la revista „Anale de istorie”, Boian Grigorov, redactor șef adjunct al revistei Institutului de istorie a Partidului Comunist Bulgar, „Izvestia na Instituta po istoriia na B.K.P.” Totodată, reprezentanți ai revistei „Anale de istorie” s-au deplasat în schimb de experiență la revistele similare din Sofia, Budapesta și Varșovia.

La începutul anului 1973, Institutul de studii istorice și social-politice a trimis o informare asupra activității sale de cercetare științifică și editorială atât Institutelor de marxism-leninism și de istorie a partidelor cu care are încheiate acorduri de colaborare, cât și altor insti-

tute științifice de peste hotare. Informări similare au fost primite de Institutul nostru din partea institutelor frățesti din Berlin, Budapesta, Moscova, Praga și Varșovia.

O dovadă elocventă a intensificării legăturilor internaționale ale Institutului de studii istorice și social-politice o constituie faptul că, în cursul anului 1973, el a fost vizitat de peste 50 de oaspeți străini — militanți ai unor partide comuniste și muncitorești, dornici să cunoască mai îndeaproape activitatea Institutului, să se informeze asupra unor probleme din istoria Partidului Comunist Român, istorici, muzeografi, arhiviști, publiciști, editori ș.a., reprezentând institutele de istorie cu care avem încheiate acorduri de colaborare, precum și instituții științifice din țări capitaliste și în curs de dezvoltare, cu care Institutul nostru întreține și dezvoltă relații de colaborare.

Oaspeții au fost primiți de tovarășul Ion Popescu-Puțuri, directorul institutului, care a prezentat o serie de date și aprecieri cu privire la problemele legate de activitatea științifică a Institutului, de cercetarea istoriei Partidului Comunist Român, a mișcării muncitorești din țara noastră.

Experiența dobândită de Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. în activitatea științifică pe plan internațional atât în cursul anului 1973, cât și în anii precedenți, constituie o premisă pentru realizarea, în bune condițiuni, a obiectivelor cuprinse în planul de relații externe pe anul 1974. Aceasta cu atât mai mult cu cât întreaga activitate științifică a Institutului din acest an este consacrată celor două mari evenimente din istoria poporului român — a 30-a aniversare a eliberării țării de sub jugul fascist și Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român.

GHEORGHE UNC

SUMARUL NUMERELOR 1-6 DIN 1973

Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România	3/II*
Documente de însemnătate istorică. Cuvîntările tovarăşului Nicolae Ceauşescu rostite cu prilejul aniversării a 125 de ani de la revoluţia română din 1848 şi a unui sfert de veac de la naţionalizarea principalelor mijloace de producţie	3/III

ANIVERSAREA A 55 DE ANI DE VIAŢĂ ŞI 40 DE ANI DE ACTIVITATE ÎN RÎNDURILE MIŞCĂRII COMUNISTE A TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU

Şedinţa comună a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat şi Consiliului de Miniştri consacrată sărbătoririi tovarăşului Nicolae Ceauşescu	1/I
Mesajul adresat tovarăşului Nicolae Ceauşescu de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat şi Consiliul de Miniştri	2/I
Cuvîntul tovarăşului Nicolae Ceauşescu la şedinţa comună a Comitetului Executiv, Consiliului de Stat şi Consiliului de Miniştri	7/I
Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu rostită cu prilejul primirii titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii Bucureşti	13/I
Mărturii istorice referitoare la viaţa şi activitatea revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu	25/I

ARTICOLE

STEFAN PASCU : Legături şi trăsături de unitate ale revoluţiei de la 1848 în ţările române	61/II
VASILE MACIU : Personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza	74/II
FLORIAN TĂNĂSESCU : Partidul Comunist Român şi alegerile parlamentare (1922—1938)	91/II
VLADIMIR ZAHARESCU : Cu privire la dialectica generalului şi particularului în revoluţia şi construcţia socialistă	110/II
CONSTANTIN CĂZĂNIŞTEANU, ION MAMINA : Programul paşoptist, prezenţă vie în tradiţiile şi acţiunea revoluţionară a mişcării muncitoreşti din România	39/IIJ
EUGEN STĂNESCU : Dimitrie Cantemir şi ideea de unitate în societatea românească a vremii	57/III
PETRE CONSTANTINESCU-IAŞI : Partidul Comunist Român — polarizator şi dinamizator al luptei antifasciste (40 de ani de la constituirea Comitetului Naţional Antifascist)	70/III
GHEORGHE MATEI : Reflecţii asupra problemelor securităţii şi dezarmării internaţionale în perioada interbelică	82/III
VASILE G. IONESCU : Partidul Social-Democrat şi problema unităţii de acţiune a clasei muncitoare în anii 1944—1948	102/III
TRAIAN CARACIUC : Unele aspecte ale cercetării şi studierii istoriei mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale	118/III
ŞTEFAN PASCU : Dimitrie Cantemir în gîndirea şi conştiinţa poporului român	3/IV
AURICĂ SIMION : Clasa muncitoare, în frunte cu comuniştii, principala forţă social-politică a mişcării de rezistenţă din România (1940—1944)	17/IV
GHEORGHE TUTUI : Partidul Comunist Român în primul an după victoria insurecţiei naţionale antifasciste armate din august 1944	33/IV
GAVRIL SONEA : Adeziunea şi sprijinul maselor populare în înfăptuirea actului revoluţionar al naţionalizării principalelor mijloace de producţie	48/IV
NICU BUJOR : România şi problema securităţii europene după cel de-al doilea război mondial	58/IV

*

„Omagiu tovarăşului Nicolae Ceauşescu” — o carte care ne reprezintă, care ne angajează : Ion Popescu-Puţuri	133/III

* Cifrele arabe indică pagina, iar cele romane numărul revistei.

ARTICOLE—COMUNICĂRI

MIRCEA T. MUȘAT : Momente de mare semnificație istorică ale luptei revoluționare și progresiste din România	65/I
N. Z. LUPU : Partinitate și obiectivitate în știința istoriei	79/I
NICOLAE POPESCU : Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933 în dezbaterile parlamentare	93/I
GEORGETA TUDORAN : Partidul Socialist din România și alegerile parlamentare din anii 1919 și 1920	106/I
VASILE PETRIȘOR : Evoluția și trăsăturile mișcării greviste din România pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea	120/I
MIHAI FĂTU : Politica de alianțe a Partidului Comunist Român în lupta pentru instaurarea și consolidarea puterii democrat-populare (1944—1947)	3/V
FLOREA NEDELCU : P.C.R. în viața politică a României (1934—1940)	17/V
ION SPĂLĂȚELU : Solidaritatea forțelor democratice din România cu răscoala antifascistă din septembrie 1923 a poporului bulgar	34/V
CONSTANTIN BOTORAN, AUREL HARȘA : Din cronica tradițiilor de solidaritate a poporului român cu lupta de emancipare națională și socială a popoarelor latino-americe	44/V
GHEORGHE UNC : Mișcarea de eliberare națională a popoarelor coloniale și dependente în perioada dintre cele două războaie mondiale	62/V
ȘTEFAN PASCU, ARON PETRIC : Ideea de unitate național-statală în conștiința poporului român	3/VI
GHEORGHE SURPAT : Legitatea creșterii rolului conducător al P.C.R. în procesul edificării și dezvoltării socialismului în țara noastră	24/VI
PARASCHIVA NICHITA : Evoluția și unele aspecte inedite ale activității Frontului Național Democrat	33/VI
VASILE PETRIȘOR : Noi contribuții privind crearea și semnificația primelor organizații profesionale muncitorești din România (1846—1872)	43/VI
CONSTANTIN DROPU : O lucrare inedită a lui Lucrețiu Pătrășcanu privind reforma agrară în România din 1921 și urmările ei	64/VI

O politică externă activă pusă în slujba cauzei unității țărilor socialiste, a păcii, prieteniei și colaborării multilaterale între popoare (Pe marginea celor șase volume privind activitatea internațională a partidului și statului nostru) : <i>Gheorghe Surpat</i>	133/I
Un moment de seamă din istoria popoarelor iugoslave (La a 30-a aniversare a Republicii Socialiste Federative Iugoslavia) : <i>Vladimir Zaharescu</i>	71/VI

CONTRIBUȚII PRIVIND APARIȚIA ȘI DEZVOLTAREA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

MARIN NEDELEA : Continuitate și ascendență în istoria partidului politic al clasei muncitoare din România	140/III
NATALIA VILCU : Accepțiunea ideii de „Partidă a muncitorilor” în mișcarea muncitorească și socialistă din România pînă la crearea P.S.D.M.R.	147/III
NICOLAE COPOIU : Cu privire la aprecierea poziției socialiștilor români față de participarea României la primul război mondial	153/III
N. N. CONSTANTINESCU : Inceputurile formării și dezvoltării clasei muncitoare în România	73/IV
ION FELEA : Din activitatea ideologică-culturală de masă a mișcării noastre muncitorești în preajma și după crearea partidului politic al clasei muncitoare din România	88/IV

ÎN AJUTORUL CELOR CE STUDIAZĂ ISTORIA P.C.R. ȘI A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

Partidul Comunist Român în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate	174/II
Plan tematic de lecții și consultații al revistei „Anale de istorie” pentru anul de învățămînt de partid 1973—1974	99/V

Lupta pentru apărarea independenței și a ființei naționale a poporului român. Tradiții de luptă comună a poporului român și a naționalităților conlocuitoare pentru libertate și progres social-politic până la 1848 : <i>Dumitru Almaș</i>	101/V
De la originile și începuturile mișcării muncitorești la făurirea partidului politic al proletariatului român	86/VI
Drumul ascendent al mișcării muncitorești din România la începutul secolului al XX-lea	94/VI

DEZBATERE

<i>Funcția educativ-civică a istoriei (I).</i> Participanți : Dumitru Almaș, Ion Ardeleanu, Adolf Ambruster, Ladislau Bánya, Dumitru Berciu, Mihail Berza, Emil Condurachi, Petre Constantinescu-Iași, Mihai Fătu, Florian Georgescu, Camil Mureșan, M. Petrescu-Dîmbovița, Aron Petric, Vicențiu Piucă, Cristian Popișteanu	31/II
<i>Funcția educativ-civică a istoriei (II).</i> Participanți : Ion Agrigoroaiei, Ion Bitoleanu, Nicolae Copoiu, Ioana Cosma, Mihail Cruceanu, Ion Cupșă, Ludovic Demény, Constantin C. Giurescu, Carol Göllner, Gheorghe I. Ioniță, Aurel Loghin, Vasile Maciu, Lelius Mândroiu, N. G. Munteanu, Paraschiva Nichita, Ștefan, Pascu, Gheorghe Tuțui, Gheorghe Zaharia	162/III
<i>Funcția educativ-civică a istoriei (III).</i> Participanți : Cornelia Albu, Victor Bădoi, Valeriu Bota, Ion Dumitru Buică, Ștefan T. Eșeanu, Paula Fătuțescu, Eva Friedman, Paul Grigoriu, Ioan Horga, Ilie Istodorescu, Nicolae Jurcă, Ionel Marin, Luca Manciu, Gheorghe Mărcuș, Virgil Osiac, Costache I. Paui, Dan Popescu, Luis Roman, Aurora Șerban, Petre Teodoru, Alexandrina Vlahopol	80/V

MASĂ ROTUNDĂ

Trăsături ale făuririi partidului unic marxist-leninist al clasei muncitoare din România	133/III

ISTORIE LOCALĂ

VIRGIL SMĂRCEA : Evoluția mișcării muncitorești revoluționare din București în anii 1924—1928	109/IV
MARIN C. STĂNESCU : Activitatea desfășurată de comuniștii din Iași între anii 1924 și 1928	124/IV
FLORIAN TĂNĂSESCU : Din lupta revoluționară a comuniștilor din Oltenia între anii 1924 și 1928	136/IV
N. G. MUNTEANU : Organizația P.C.R. Galați în perioada 1924—1928	148/IV
N. G. MUNTEANU : Contribuții valoroase în lucrări de istorie locală	108/V
REMUS DIMA : Aspecte privind mișcarea muncitorească și socialistă din Oltenia la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea	114/V

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ INTERNAȚIONALĂ

MARIN BADEA : Manifestul Partidului Comunist și actualitatea ideilor sale cu privire la rolul istoric al clasei muncitoare	157/I
G. BENSER (R. D. Germană) : Unirea P.C.G. cu P.S.D. și formarea P.S.U.G. Importanța istorică a creării partidului marxist-leninist unit	171/I
ALEXANDRU VIANU : 70 de ani de la Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia	98/IV
HEINZ KARL (R. D. Germană) : Lupta Partidului Comunist din Germania pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare (1918—1945)	115/VI
NICOLAE COPOIU : Considerații privind dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale la începutul secolului al XX-lea (1900—1914)	125/VI

DOCUMENTE

Unele informații noi despre începuturile răspîndirii operelor lui Marx, Engels, Lenin în România : <i>Nicolae Raș</i>	146/I
Fotografii inedite privind participarea tineretului la lupta revoluționară : <i>Elisabeta Ioniță</i>	154/I
Correspondență inedită a lui Mihail Gheorghiu-Bujor : <i>Nora Z. Munteanu</i>	124/V

Fotografii inedite privind viața și activitatea muncitorimii ceferiste din Iași și Pașcani în perioada interbelică : <i>Elisabeta Ioniță</i>	130/V
Mărturii cu privire la solidaritatea opiniei publice din România cu Gheorghe Dimitrov și tovarășii săi în timpul procesului de la Leipzig (septembrie—decembrie 1933) : <i>Ion Babici</i>	135/V
Noi date privind publicistica lui Teodor Diamant : <i>Ion V. Cojocaru</i>	109/VI
Contracte de muncă la Galați în prima jumătate a secolului al XIX-lea : <i>Margareta Guziec</i>	111/VI

ANIVERSARI

Edward Gierек (Cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani)	181/I
Gustav Husak (Cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani)	184/I
Falmiro Togliatti — eminent militant al mișcării comuniste și muncitorești italiene și internaționale : <i>Nicu Bujor</i>	168/II

EVOCĂRI

Baruh Berea (1893—1941) : <i>Vasile Petrișor</i>	193/II
Ion O. Dic-Dicescu (1893—1938) : <i>Gh. I. Ioniță</i>	196/II
Leontin Sălăjan (1913—1966) : <i>Vasile Petrișor</i>	192/III
Ștefan Megyeri (1913—1938) : <i>Gheorghe Adorian</i>	196/III
Boris Ștefanov (1883—1969) : <i>Virgil Smârcea</i>	143/V
Francisc și Lili Paneth (1907—1941 ; 1911—1941) : <i>Titu Georgescu</i>	147/V
Nicolae Deleanu (1903—1970) : <i>Ion Felea</i>	150/V
Zamfir Arbore (1848—1933) : <i>Ion Felea, Niculae Vasile</i>	100/VI
Constantin Mănescu (1882—1971) : <i>Simion Cutișteanu</i>	105/VI

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Sesiunea științifică jubiliară în cinstea celei de-a 25-a aniversări a proclamării Republicii	187/I
Expoziția jubiliară „Republica la un sfert de veac” : <i>Constantin Drăgușin</i>	193/I
Adunarea festivă din Capitală cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la crearea U.R.S.S. Expoziția „50 de ani de la crearea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste” : <i>Lidia Caraciuc</i>	195/I
Conferința științifică pe tema „Structuri sociale și relații sociale în condițiile construirii socialismului”	201/I
Sesiune științifică consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România : <i>Virgil Smârcea</i>	203/I
Expoziția „80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România”	200/II
Aniversarea a 125 de ani de la apariția Manifestului Partidului Comunist : <i>Vasile Petrișor, Constantin Petculescu</i>	204/II
Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România la a 25-a aniversare : <i>Ion Ardeleanu</i>	205/II
Sesiune de comunicări cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la revoluția din 1848	199/III
Adunarea omagială din Capitală la împlinirea a 40 de ani de la constituirea Comitetului Național Antifascist din România	204/III
Expoziția „Mișcarea antifascistă din România”	205/III
Sesiune științifică cu ocazia aniversării a 40 de ani de la crearea Comitetului Național Antifascist din România	207/III
„Bibliotheca Historica Romaniae” — 10 ani de activitate : <i>Nicolae Copoiu</i>	207/III
Sesiune pe tema : „Cercetarea științifică muzeistică și contribuția sa la cunoașterea istoriei patriei, a mișcării muncitorești, a partidului comunist” : <i>Maria Arimia, Gheorghe Pîrvulescu</i>	160/IV
Expoziția „125 de ani de la revoluția din 1848 în România” : <i>Elena Pălăncianu</i>	163/IV
Simpozion al istoricilor de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și Institutul de istorie a mișcării muncitorești poloneze : <i>Ion Alexandrescu, Miliță Moldoveanu</i>	166/IV
Aniversarea a 300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir în țară și peste hotare	169/IV
	144/VI

Simpozion româno-maghiar. București, august 1973	154/VI
Simpozion româno-sovietic. București, 3—6 octombrie 1973	158/VI
Sesiune științifică internațională pe tema : „Probleme ale făuririi și dezvoltării bazei economice a socialismului“	160/VI
Sesiune științifică pe tema : „Apărarea patriei — cauză și operă a întregului popor“	164/VI
Cea de-a 9-a Conferință anuală de istorie a mișcării muncitorești. Linz — 11—13 septembrie 1973	164/VI
Sesiune științifică jubiliară consacrată celei de-a 50-a aniversări a insurecției din septembrie 1923 din Bulgaria	165/VI
Budapesta — Colocviu științific internațional pe tema : „Istoriografia celui de-al doilea război mondial privind Europa centrală și de sud-est“	166/VI
Moscova. Conferință științifică internațională	167/VI

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

M. C. STĂNESCU, <i>Mișcarea muncitorească din România în anii 1921—1924</i> , Editura politică, București, 1971, 294 p. : DOINA SMĂRCEA ; <i>Tradiții de solidaritate internaționalistă româno-sovietice</i> , Editura politică, București, 1972, 432 p. : G. OANCEA ; „Izvestiia na Institutu po istoriia na Bălgarskata Komunisteska partia“ nr. 27, Sofia, 1972, 545 p. : CRIȘAN ILIESCU : <i>La resistenza in Europa</i> , Grafica Editoriale, Roma, 1970—1972, vol. I, 470 p. ; vol. II, 475 p. : COVACI MARIA	207/I
CONSTANTIN OLTEANU, 1947. <i>Un an de transformări revoluționare în România</i> , Editura politică, București, 1972, 226 p. : ION ALEXANDRESCU ; VALERIU BRANIȘTE, <i>Aminții din închisoare</i> , Editura Minerva, București, 1972, 609 p. : APOSTOL STAN ; In sprîjinul solidarității internaționaliste : MIHAELA DAN	209/III
FETRE CONSTANTINESCU-IAȘI, <i>Pagini de luptă din trecut. 1914—1936</i> , Editura politică, București, 1972, 360 p. : ION BABICI ; GHEORGHE GHIMEȘ, <i>Ideea de republică la români</i> , Editura științifică, București, 1972, 264 p. : ION ARDELEANU ; HARALAMB ZINCĂ, <i>Și a fost ora „H“</i> , Editura militară, București, 420 p. : GH. I. IONIȚĂ ; VICTOR ATANASIU, <i>Mihai Viteazul. Campanii</i> , Editura militară, București, 1972, 342 p. : GHEORGHE MATEI ; EDGAR SNOW, <i>Steaua roșie deasupra Chinei</i> , Grave Press Inc., New York, 529 p. : ANA BUDURA ; PERO MORACA, <i>Iugoslavia. 1941</i> , Editura „Buducnost“, Belgrad, 1971, 784 p. : NICOLAE CIACHIR ; O amplă dezbateri privind problematica teoretică-politică a mișcării muncitorești italiene contemporane (Pe marginea volumului „Il marxismo italiano degli anni sesante e la formazione teoretico-politica delle nuove generazioni“, Editori Riuniti, Istituto Gramsci, Roma, 1972, 777 p.) : ION ȘERBĂNESCU	174/IV
SALVADOR ALLENDE, <i>Chile pe un nou făgaș</i> , Editura politică, București, 1973 : VALTER ROMAN ; GH. ADORIAN, ION BABICI, NATALIA VÎLCU, <i>Gheorghe Dimitrov și tradițiile revoluționare româno-bulgare</i> , București, 1972, 180 p. : SILVIA ISTRATE ; PIETRO ESCCHIA, <i>Partidul Comunist Italian și războiul de eliberare. 1943—1945</i> , Editura Feltrinelli, Milano, 1973, 1190 p. : MARIA COVACI ; JUAN VELASCO ALVARADO, <i>Republica Peru pe drumul progresului</i> , Editura politică, București, 1973, 240 p. : PETRE BĂRBULESCU	155/V
CONSTANTIN PETCULESCU, <i>Creearea Uniunii Tineretului Comunist</i> , Editura politică, București, 1972, 320 p. : M. C. STĂNESCU ; CONSTANTIN NUȚU, <i>România în anii neutralității (1914—1916)</i> , Editura științifică, București, 1972, 345 p. : AUGUSTIN DEAC ; VIORICA MOISUC, <i>Diplomația României și problema apărării suveranității și independenței naționale în perioada martie 1938—mai 1940</i> , Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971, 324 p. : VICTOR AXENCIUC, ION CALAFETEANU ; <i>Tradiții ale poporului român de solidaritate și prietenie cu poporul chinez</i> , Editura politică, București, 1973, 478 p. : ROMULUS BUDURA ; <i>Spania. 1936—1939</i> , Editura „Vojno-izdavački zavod“, Belgrad, 1973 : PETRE IOSIF	168/VI
Fișier bibliografic : NICOLAE RAUȘ	170/V
Susținerea unor teze de doctorat	199/IV

Constantin Daicoviciu	219/III

Gheorghe Cristescu	186/VI

СОДЕРЖАНИЕ

К 30-ЛЕТИЮ ОСВОБОЖДЕНИЯ РОДИНЫ ИЗ ПОД ФАШИСТСКОГО ИГА

ГЕОРГЕ ЗАХАРИЯ: Исторические предпосылки антифашистского сопротивления в Румынии.	3
АУРИКЭ СИМИОН: К румынской историографии периода 1940—1944 гг. истории Родины.	17

СТАТЬИ — СООБЩЕНИЯ

НИКОЛАЕ ВАСИЛЕ: Партия рабочего класса в политической жизни конца XIX в.	37
МИРЧА Т. МУШАТ: Политические партии и парламентские выборы 1919 г. Правительство Парламента Блока (ноябрь 1919-март 1920.)	51
МАРИН БАДЯ: История и общественная практика.	65

50 ЛЕТ ОТ СМЕРТИ ВЛАДИМИРА ИЛЬИЧА ЛЕНИНА

ТУДОР БУГНАРЮ: В.И. Ленин и революционное преобразование общества...	77
МАРИН К. СТЭНЕСКУ: Выражение сочувствия и признательности рабочего класса, прогрессивных и демократических сил Румынии в связи с кончиной В.И. Ленина.	94

ВКЛАД К НЕКОТОРЫМ ИСТОРИЧЕСКИМ ВЫЯСНЕНИЯМ

Характерные черты политического режима в Румынии в первое десятилетие после первой мировой войны: <i>Марин Неделя</i>	101

ДОКУМЕНТАЦИЯ

Историческое и общественно-политическое значение антифашистского национального восстания 23 Августа 1944 г.: <i>Георге Матей</i>	109
Три десятилетия социалистического развития Румынии: <i>Георге Сурпат</i>	121

БИОГРАФИЧЕСКИЕ СПРАВКИ

Марин Флоря Ионеску.	136

НА ПОМОЩЬ ИЗУЧАЮЩИМ ИСТОРИЮ РКП И РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ В РУМЫНИИ

Общественно-исторический процесс создания единого румынского государства: <i>Аугустин Деак</i>	140
Преобразование социалистической партии в Румынскую Коммунистическую Партию — торжество марксизма-ленинизма в рабочем движении в нашей стране: <i>Флоря Драгне</i>	149

ЮБИЛЕЙНЫЕ ДАТЫ

Мао Цзэ-дун.	158

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Исторические журналы Румынии последних 30 лет: <i>Роберт Дойч</i>	165
Научная сессия Музея истории Социалистической Республики Румынии.	173

Празднование 40-летия объединения Крестьянской лиги с фронтом земледельцев: <i>Леон Эшану</i> .	173
Международный колоквиум на тему: Вопрос безопасности в истории Европы от Локарно до Мюнхена: <i>Виорика Мойсук</i> .	174
Юбилейная выставка: «30-летие социалистической Югославии»: <i>Елисабета Ионицэ</i> .	176
Документальная выставка: «50-летие болгарского антифашистского восстания».	178
Международные связи Института исторических и общественно-политических исследований при ЦК РКП на 1973 г.: <i>Георге Унк</i> .	179
Указатель материалов, опубликованных в журнале в 1973 году	181

CONTENTS

MEETING THE 30th ANNIVERSARY OF HOMELAND'S LIBERATION FROM UNDER THE FASCIST YOKE

GHEORGHE ZAHARIA: Historical Premises of the Antifascist Resistance in Romania.	3
AURICA SIMION: Contributions to the Romanian Historiography concerning the Period 1940—1944 in Homeland's History.	17

ARTICLES — ESSAYS

VASILE NICULAE: The Working Class Party in Romania's Political Life at the End of the 19th Century.	37
MIRCEA T. MUŞAT: Political Parties and the Parliamentary Elections in 1919. The Government of the Parliamentary Bloc (November 1919 — March 1920).	51
MARIN BADEA: History and Social Practice.	65

50 YEARS SINCE VLADIMIR ILYCH LENIN'S DEATH

TUDOR BUGNARIU: V.I. Lenin and the Revolutionary — Socialist Reorganization of Society.	77
MARIN C. STĂNESCU: Homage of the Working Class, of Progressive and Democratic Forces in Romania to V.I. Lenin's Death.	94

CONTRIBUTIONS TO SOME HISTORICAL ELUCIDATIONS

Aspects of the Political Regime in Romania during the First Inter-War Decade: <i>Marin Nedelea</i> .	101

DOCUMENTARIES

The Historical and Social-Political Significance of the National Antifascist Armed Insurrection in August 1944: <i>Gheorghe Matei</i>	109
Three Decades of Romania's Development along the Coordinates of Socialism: <i>Gheorghe Surpat</i> .	121

EVOCATIONS

Marin Florea Ionescu	136

IN THE AID OF THOSE WHO STUDY THE HISTORY OF THE R.C.P. AND OF THE WORKING CLASS MOVEMENT IN ROMANIA

The Social-Historical Process of Foundation of the Romanian Unitary State: <i>Augustin Deac</i> .	140
	187

The Transformation of the Socialist Party into the Romanian Communist Party — Triumph of Marxism-Leninism in the Workers' Movement in Our Country: <i>Florea Dragne</i> .	149

ANIVERSARIES

Mao Tse Tung	158

SCIENTIFIC LIFE

Historical Periodicals in Romania in the Last 30 Years: <i>Robert Deutsch</i>	165
Scientific Session of Essays of the History Museum of the Socialist Republic of Romania.	173
40 Years since the Alliance of the Peasants' League in Moldavia with the Ploughmen's Front: <i>Leon Eșeanu</i>	173
International Colloquy: "The Security Problem in Europe's History between Locarno and Munich": <i>Viorica Moisuc</i>	174
Jubilee Exhibition "30 Years of Socialist Yugoslavia": <i>Elisabeta Ioniță</i>	176
Documentary Exhibition "50 Years since the Bulgarian Antifascist Uprising".	178
About the Activity of International Relations of the Institute of Historical and Social-Political Studies by the C.C. of the R.C.P. in 1973: <i>Gheorghe Unc</i> .	179
Summary of Contents	181

SOMMAIRE

À LA VEILLE DE L'ANNIVERSAIRE DE 30 ANS DE LA LIBÉRATION DE LA PATRIE DE SOUS LE JOUG FASCISTE

GHEORGHE ZAHARIA. Prémisses historiques de la résistance antifasciste en Roumanie.	3
AURICĂ SIMION. Contributions à l'historiographie roumaine concernant la période 1940—1944 de l'histoire de la patrie.	17

ARTICLES. COMPTES — RENDUS

VASILE NICULAE. Le Parti de la classe ouvrière dans la vie politique de la Roumanie à la fin du XIX-ème siècle.	37
MIRCEA T. MUȘAT. Les Partis politiques et les élections parlementaires de 1919. Le gouvernement du Bloc parlementaire (novembre 1919-mars 1920).	51
MARIN BADEA. Histoire et pratique sociale.	65

50 ANNÉES DE LA MORT DE VLADIMIR ILICI LÉNINE

TUDOR BUGNARIU. V.I. Lénine et le changement révolutionnaire — socialiste de la société.	77
MARIN C. STĂNESCU. L'hommage de la classe ouvrière, des forces progressistes et démocratiques de Roumanie à la mort de V.I. Lénine.	94

CONTRIBUTIONS À QUELQUES ÉCLAIRCISSEMENTS HISTORIQUES

Traits du régime politique en Roumanie pendant la première décennie d'entre guerres: <i>Marin Nedelea</i> .	111

DOCUMENTAIRES

La signification historique et social-politique de l'insurrection nationale antifasciste d'août 1944: <i>Gheorghe Matei</i> .	109
Trois décennies de développement de la Roumanie sur les coordonnées du socialisme: <i>Gheorghe Surpat</i> .	121

ÉVOCATIONS

Marin Florea Ionescu.	136

À L'AIDE DES CEUX QUI ETUDIENT L'HISTOIRE DU P.C.R. ET DU MOUVEMENT OUVRIER EN ROUMANIE

Le progrès social-historique de la réalisation de l'état roumain unitaire: <i>Augustin Deac</i> .	140
Le changement du Parti socialiste en Parti Communiste Roumain — le triomphe du marxisme-léninisme dans le mouvement ouvrier de notre pays: <i>Florea Dragne</i> .	149

ANNIVERSAIRES

Mao-Tsé-toung	158

VIE SCIENTIFIQUE

Les périodiques d'histoire de Roumanie pendant les dernières trente années: <i>Robert Deutsch</i> .	165
La session scientifique de communications de la Musée de l'histoire de la République Socialiste Roumanie.	173
L'anniversaire de 40 années de l'union de la Ligue des paysans de Moldavie avec le Front des agriculteurs: <i>Leon Eșanu</i> .	173
Le colloque internationale sur: „Le problème de la sécurité dans l'histoire de l'Europe entre Locarno et München“: <i>Viorica Moisuc</i> .	174
L'exposition jubilaire „30 années de l'Yougoslavie socialiste“: <i>Elisabeta Ioniță</i> .	176
L'exposition documentaire „50 années de l'insurrection antifasciste bulgare“.	178
Sur l'activité des relations internationales de l'Institut des études historiques et sociaux-politiques auprès de C.C. du P.C.R. au cours de l'année 1973: <i>Gheorghe Unc</i> .	179
Le sommaire des sommaires	181

SUMARIO

AL ENCUENTRO DEL ANIVERSARIO DE 30 AÑOS DE LA ELIBERACIÓN DE LA RUMANIA DEBAJO DE JUGO FASCISTA

GHEORGHE ZAHARIA: Premisas históricas de la resistencia antifascista en Rumania.	3
AURICĂ SIMION: Contribuciones a la historiografía rumana concerniente al período 1940—1944 de la historia del país.	17

ARTICULOS — COMUNICACIONES

NICULAE VASILE: El partido de la clase obrera en la vida política de la Rumania del fin del siglo XIX.	37
MIRCEA T. MUȘAT: Los partidos políticos y elecciones parlamentarios de 1919. La gobernación del Bloque parlamentario (noviembre-marzo de 1920).	51
MARIN BADEA: Historia e práctica social.	65

50 AÑOS DEL FALLECIMIENTO DE V.I. LENIN

TUDOR BUGNARIU: V.I. Lenin y la transformación revolucionaria socialista de la sociedad.	77
MARIN C. STĂNESCU: El homenaje de la clase obrera, de las fuerzas progresistas y democráticas de Rumania al fallecimiento de V.I. Lenin.....	94

CONTRIBUCIONES EN EL DOMINIO DE LA HISTORIA

Rasgos del régimen político de Rumania en el primer decenio después de la primera guerra mundial: <i>Marin Nedelea</i>	101

DOCUMENTACIÓN

La significación histórica y social-política de la insurrección nacional antifascista de agosto de 1944: <i>Gheorghe Matei</i>	109
Tres decenios de desarrollo de Rumania por vía del socialismo: <i>Gheorghe Surpat</i>	121

EVOCACIONES

Maria Florea Ionescu	136

EN AYUDA DE AQUELLOS QUE ESTUDIAN LA HISTORIA DEL P.C.R. Y DEL MOVIMIENTO OBRERO DE RUMANIA

El proceso social-histórico de la realización del estado rumano unitario: <i>Augustin Deac</i>	140
La transformación del Partido socialista en Partido Comunista Rumano — triunfo del marxismo-leninismo para el movimiento obrero de nuestro país: <i>Florea Dragne</i>	149

CUMPLEANOS

Mao Tse-tung	158

LA VIDA CIENTÍFICA

Los periodicos de historia de Rumania en los últimos treinta años: <i>Robert Deutsch</i>	165
La sesión científica de comunicaciones del Museo de historia de la Republica Socialista de Rumania.	173
El aniversario de 40 años de la unidad de la Liga de los campesinos de Moldova con el Frente de los labriegos Leon Eşanu	173
Coloquio internacional con el tema: „La problema de la seguridad en la historia de Europa entre Locarno y München“: <i>Viorica Moisuc</i>	174
La exposición jubiliaria «30 años de la Yugoslavia socialista»: <i>Elisabeta Ioniţă</i>	176
La exposición documentaria: 50 años de la sublevación antifascista de Bulgaria:..	178
De la actividad concerniente a las relaciones internacionales del Instituto de estudios históricos y social-políticos adscrito al C.C. P.C.R. en el año 1973: <i>GH. Unc</i>	179
El sumario de los sumarios	181

INHALT

ENTEGENKOMMEN ZUM 30 FEIERTAG SEIT DER BEFREIUNG VOM FASCHISTISCHEN JOCH

GHEORGHE ZAHARIA: Historische Voraussetzungen des antifaschistischen Widerstandes in Rumänien.	3
AURICĂ SIMION: Beiträge zur rumänischen Geschichtsschreibung betreffend die Periode 1940—1944 aus der Geschichte des Vaterlandes.....	17

ARTIKEL — MITTEILUNGEN

NICULAE VASILE: Die Partei der Arbeiterklasse im politischen Leben Rumäniens am Ende des XIX. Jahrhundert.	37
MIRCEA T. MUŞAT: Die politischen Parteien und die Parlamentwahlen im Jahre 1919. Die Regierung des Parlamentsblock. (November 1919 — März 1920).	51
MARIN BADEA: Geschichte und soziale Praxis.	65

50 JAHRE SEIT WLADIMIR ILICI LENINS TOD

TUDOR BUGNARIU: W.I. Lenin und die revolutionär-sozialistische Umwandlung der Gesellschaft.	77
MARIN C. STĂNESCU: Huldigung der Arbeiterklasse, der fortschrittlichen-und demokratischen Kräfte Rumäniens zu W.I. Lenins Tod.	94

BEITRÄGE ZU EINIGEN HISTORISCHEN AUFLÄRUNGEN

Umriss der politischen Regierung Rumäniens in den ersten Jahrzehnten der Zwischenkriegszeit: <i>Marin Nedelea</i>	101

DOKUMENTATION

Die historische und sozial-politische Bedeutung des nationalen antifaschistischen Aufstandes vom August 1944: <i>Gheorghe Matei</i>	109
Drei Jahrzehnte der Entwicklung Rumäniens auf die Koordinaten des Sozialismus: <i>Gheorghe Surpat</i>	121

WACHRUFEN

Marin Florea Ionescu.	136

ZUR HILFE DERER, DIE DIE GESCHICHTE DER RKP UND DER ARBEITERBEWEGUNG RUMÄNIENS STUDIEREN

Der sozial-historische Prozess der Schaffung des einheitlichen rumänischen Staates: <i>Augustin Deac</i>	140
Die Umgestaltung der sozialistischen Partei in der Rumänischen Kommunistischen Partei — Triumph des Marxismus-Leninismus in der Arbeiterbewegung unseres Landes: <i>Florea Dragne</i>	149

GEBURTSTAGE

Mao Tse-tung.	158

DAS WISSENSCHAFTLICHE LEBEN

Die periodischen historischen Zeitschriften in den letzten 30 Jahren: <i>Robert Deutsch</i>	165
Wissenschaftliche Mitteilungstagung des Geschichtsmuseum der Sozialistischen Republik Rumänien.	173
Der 40. Feiertag der Vereinigung des Moldauer Bauernbundes mit der Front der Ackermänner: <i>Leon Eşeanu</i>	173
Internationales Kolloquium zum Thema: Das Problem der Sicherheit in der Geschichte Europas zwischen Locarno und München: <i>Viorica Moisuc</i>	174
Jubiläumsausstellung: „30 Jahre sozialistisches Jugoslawien“: <i>Elisabeta Ioniţă</i>	176
Dokumentarische Ausstellung „50 Jahre seit dem bulgarischen antifaschistischen Aufstand“.	178
Aus der Tätigkeit der internationalen Beziehungen des Institutes für historische und sozial-politische Studien beim ZK der RKP im Jahre 1973: <i>Gheorghe Unc</i>	179
Der Inhalt der Inhalte.	181

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

Redactori : Ion Calafeteanu, Elena Mureșan, Constantin Petculescu, Nicolae Rauș

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369 ; 948.

Revista „Anale de istorie” a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROM-PRESFILATELIA” — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66, P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scintei”

LEI 6

I 8959

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

anale de istorie

anul XX

2

1974

820

0 JUL 2005

78959

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

-- ULU 2014

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE

DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XX

2

1974

SUMAR

Alegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România	3
Jurământul președintelui Republicii Socialiste România	4
Discursul solemn al președintelui Nicolae Ceaușescu	5

ÎN ÎNTÎMPINAREA ANIVERSĂRII

A 30 DE ANI DE LA ELIBERAREA PATRIEI DE SUB DOMINAȚIA FASCISTĂ

23 August 1944 — strălucită încununare a unui trecut glorios de luptă al poporului român	11
ARON PETRIC : Experiența făuririi unității de acțiune a mișcării muncitorești din România	24
GHEORGHE ȚUȚUI : Frontul Unic Muncitoresc — temelia alianțelor politice promovate de P.C.R. în anii 1944—1948	39
DUMITRU V. FIROIU : Transformările din perioada revoluției populare și a edificării socialismului oglindite în evoluția constituțională a statului român	51

ARTICOLE — COMUNICĂRI

CONSTANTIN OLTEANU : Politica Partidului Comunist Român de lichidare a exploatarii capitaliste în România	64
GHEORGHE I. BODEA : Activitatea opoziției democratice din Partidul maghiar în anii premergători constituirii MADOSZ-ului	75
ION MAMINA : Clasa muncitoare din România în confruntările politice electorale de la începutul veacului al XX-lea	89
ELISABETA IONIȚĂ : Din tradițiile mișcării muncitorești și ale P.C.R. de educare și organizare a celor mai tinere vârstare	102

CONTRIBUȚII LA UNELE CLARIFICĂRI ISTORICE

Legături economice și comunitatea de viață economică a poporului român în secolul al XIX-lea : Victor Axenciuc	112

20114

ÎN AJUTORUL CELOR CE STUDIAZĂ ISTORIA P.C.R. ȘI A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

Partidul Comunist Român, conducătorul luptelor revoluționare din anii 1929—1933 : Ilie Ceaușescu	121
Lupta forțelor progresiste, democratice și patriotice, în frunte cu P.C.R., împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale (1934—1940) : Ion Iacoș	129
Rezistența antifascistă în România. P.C.R. — inițiatorul, organizatorul și principalul nucleu al insurecției naționale antifasciste armate din august 1944 : Aurică Simion	136
★	
Un sprijin prețios pentru cei ce studiază istoria P.C.R. și a mișcării muncitorești din România	144

MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ INTERNAȚIONALĂ

Aspecte ale colaborării dintre comuniști, socialiști, social-democrați și alte forțe politice din țările capitaliste europene în etapa actuală : Nicu Bujor	145
50 de ani de la apariția ziarului „L'Unită” : Maria Covaci	156

CONSFĂTUIRI CU CITITORII

Întâlnire a redacției revistei „Anale de istorie” cu cititori din Municipiul București	161

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

Dr. Petru Groza, Articole, cuvântări, interviuri, texte alese. Editura politică, București, 1974, 674 p. : Nicolae Petreanu ; Palmiro Togliatti, Scrieri alese. Editura politică, București, 1973, 360 p. : Andrei Jian ; ELIZA CAMPUS, Înțelegerea balcanică. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972, 394 p. : Nicolae Fotino ; CONSTANTIN CORBU, Țărânimea din România în perioada 1848—1864. Editura științifică, București, 1973, 276 p. : Vasile Petrișor ; GYÖRGY MAROȘAN, Amintiri, vol. I (Cuptor încins), vol. II (Drumul trebuie parcurs până la capăt). Editura Magvető, Budapesta, 1968, 1972 : Bitay Ödön	166
FIȘIER BIBLIOGRAFIC	181

COLEGIUL DE REDACȚIE

GHEORGHE MATEI — redactor-șef, **ION ARDELEANU**, **AUGUSTIN DEAC**, **GHEORGHE I. IONIȚĂ**, **N. G. MUNTEANU**, **MIRCEA T. MUȘAT**, **PARASCHIVA NICHITA**, **NICOLAE PETREANU**, **ARON PETRIC**, **VASILE PETRIȘOR** — redactor-șef adjunct, **VALTER ROMAN**, **VIRGIL SMĂRCEA** — secretar general de redacție, **GHEORGHE SURPAT**, **ȘTEFAN VOICU**, **VLADIMIR ZAHARESCU**, **GHEORGHE ZAHARIA**.

Înfăptuind voința întregii națiuni, Marea Adunare Națională a proclamat, prin votul său unanim, în istorica zi de 28 martie 1974, alegerea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România.

JURĂMÎNTUL PREȘEDINTELUI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

„Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !

Jur să respect și să apăr Constituția și legile țării, să fac totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste !

Jur să promovez neabătut politica externă de prietenie și alianță cu toate țările socialiste, de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orînduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare !

Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România !”

Discursul solemn al președintelui NICOLAE CEAUȘESCU

*Stimate tovarășe și
stimați tovarășii deputați,*

Doresc să încep prin a vă mulțumi dumneavoastră, aleșilor națiunii, pentru încrederea ce mi-ați acordat-o alegându-mă în cea mai înaltă și de răspundere funcție în stat — aceea de președinte al Republicii Socialiste România.

Este foarte greu să găsesc cele mai potrivite cuvinte pentru a da glas sentimentelor de care sînt cuprins în acest moment. Știu că încrederea pe care mi-ați acordat-o dumneavoastră, ca și încrederea și dragostea pe care mi le arată întregul popor se datoresc faptului că, din momentul în care am intrat în mișcarea revoluționară și am devenit membru al Partidului Comunist Român, am slujit fără preget cauza eliberării sociale și naționale a poporului, cauza socialismului și comunismului. De mai mulți ani, partidul și poporul mi-au încredințat cele mai înalte răspunderi în partid și în stat. Am făcut totul pentru a le duce la îndeplinire în cele mai bune condiții pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului nostru.

De la Congresul al IX-lea, patria noastră socialistă a parcurs o importantă etapă istorică pe calea dezvoltării sale economico-sociale, a ridicării bunăstării și fericirii poporului. În toți acești ani, am acționat cu hotărîre, neabătut, pentru a uni energiile partidului, ale întregului popor în vederea înfăptuirii programului de dezvoltare multilaterală a țării. Acum, în aceste împrejurări solemne, doresc să reafirm că toate mărețele înfăptuiri din acești ani — ca de altfel tot ceea ce am realizat în epoca construcției socialiste — reprezintă opera eroicei noastre clase muncitoare, care își îndeplinește cu cinste misiunea de clasă conducătoare a societății, a harnicei și minunatei țărănime muncitoare, care în strînsă alianță cu clasa muncitoare constituie temelia de granit a orînduirii noastre socialiste, a talentatei intelectualități, care, în colaborare cu muncitorimea și țărănimea, aduce o contribuție de preț la înfăptuirea programului de dezvoltare a țării noastre, opera tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Iată de ce doresc să adresez, de la această înaltă tribună, cele mai calde mulțumiri poporului pentru încrederea ce mi-a acordat-o,

pentru încrederea manifestată în partid, pentru abnegația și devotamentul cu care a înfăptuit și înfăptuiește politica Partidului Comunist Român — expresie fidelă a intereselor sale supreme. (Aplauze puternice, prelungite).

Doresc, de asemenea, să subliniez și cu acest prilej că toate marile realizări dobândite de poporul nostru demonstrează convingător justetea liniei politice generale marxist-leniniste a Partidului Comunist Român. Ele atestă cu tărie că partidul nostru a știut și știe să aplice, în mod creator, legițile generale ale socialismului la condițiile concrete din țara noastră, identificând cele mai potrivite căi de dezvoltare a forțelor de producție, de organizare a societății, de edificare a noii orînduiri sociale. Succesele poporului român pe calea zidirii societății socialiste se datoresc faptului că partidul nostru s-a călăuzit și se călăuzește neabătut, în întreaga sa activitate, de concepția revoluționară despre lume a proletaariatului — materialismul dialectic și istoric.

Am acționat întotdeauna pentru întărirea partidului, a unității sale politice, organizatorice și ideologice, pentru creșterea rolului politic conducător al partidului în toate domeniile de activitate, considerînd că aceasta este garanția realizării cu succes a liniei sale generale, a programului său.

Pornind de la faptul că în țara noastră locuiesc, de veacuri, și cetățeni de altă naționalitate, am militat neabătut pentru realizarea în cadrul societății a deplinei egalități în drepturi și a frăției în muncă și luptă a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Am avut permanent în minte învățămintele istoriei, care atestă cu putere de lege că numai în strînsă unitate, în condiții de deplină egalitate în drepturi, oamenii muncii pot înfrînge exploatarea și pot cuceri libertatea și independența patriei, pot înfrînge orice greutăți, pot asigura progresul societății, pot da viață idealului de libertate și dreptate socială, pot înălța edificiul socialismului în patria noastră. (Aplauze puternice).

Am acționat neabătut pentru întărirea conducerii și muncii colective în toate sectoarele de activitate. Înăptuirea consecventă a principiilor conducerii și muncii colective a permis participarea activă a tuturor cadrelor de partid și de stat, a maselor largi populare la elaborarea și înăptuirea politicii interne și externe a partidului.

Tocmai faptul că organele de partid și de stat au acționat în strînsă unitate, au dezbătut larg problemele dezvoltării țării, a permis găsirea celor mai potrivite căi pentru progresul societății noastre. Iată de ce sînt pe deplin conștient că marile sarcini care stau în fața partidului și poporului nostru nu pot fi înăptuite decît aplicînd neabătut principiile conducerii și muncii colective, unînd eforturile maselor populare, valorificînd înțelepciunea poporului nostru. Aceasta asigură victoria în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, a comunismului în România! (Aplauze puternice).

Nu trebuie uitată nici un moment necesitatea întăririi statului, a creșterii rolului său de organizator în toate domeniile de activitate, necesitatea de a veghea neconținut la întărirea forțelor noastre armate, la ridicarea capacității de apărare a patriei, de a acorda atenție întăririi organelor de stat, ale Ministerului de Interne și Justiției, pentru a-și putea îndeplini îndatoririle față de patrie și popor în conformitate cu Constituția și legile țării.

Am considerat că are o importanță de prim ordin apărarea hotărâtă a intereselor poporului muncitor, respectarea cu sfințenie a legalității socialiste, a Constituției și legilor țării. Vă asigur că și în viitor, atîta timp cît voi avea încrederea partidului și poporului, voi face totul pentru respectarea Constituției și legilor țării, pentru ca societatea noastră să fie o societate demnă, liberă, a unor oameni stăpîni pe destinele lor, care își făuresc, așa cum doresc ei, viitorul. (Aplauze puternice). Pornind de la principiile comuniste, am promovat criticarea deschisă și intransigentă a abuzurilor și greșelilor săvîrșite în trecut; împreună cu organele de partid și de stat au fost luate măsuri ferme pentru a le pune capăt și a face imposibilă repetarea lor, apreciind că asemenea manifestări și practici sînt străine atît orînduirii socialiste, cît și firii poporului nostru, moralității și simțului său de omenie și dreptate. (Aplauze puternice).

Întotdeauna am pornit de la principiul că trebuie să creăm cel mai larg cadru organizatoric pentru participarea activă și efectivă a maselor populare la conducerea diferitelor sectoare de activitate, la luarea hotărîrilor privind dezvoltarea societății noastre socialiste. Perfecționarea continuă a democrației socialiste, făurirea de către poporul însuși, în mod conștient, a propriului său destin constituie o cerință legică a mersului înainte al societății noastre pe calea socialismului și comunismului și de aceea vom face totul și în viitor pentru a asigura cel mai larg cadru de manifestare a personalității umane și de participare a maselor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, a întregii noastre societăți. (Aplauze puternice).

Pornind de la faptul că esența politicii partidului nostru, rațiunea supremă a socialismului însuși, este ridicarea bunăstării și fericirii omului, am făcut totul pentru ca, pe măsura dezvoltării forțelor de producție, a creșterii avuției naționale, să sporească continuu nivelul de trai material și spiritual al poporului. S-a acționat permanent pentru asigurarea manifestării plene în cîmpul vieții sociale a personalității umane, pentru ca omul să se simtă liber și stăpîn a tot ceea ce se înfăptuiește în societatea noastră, pentru a da fiecăruia posibilitatea să-și valorifice din plin calitățile și talentele în slujba progresului multilateral al patriei. Vom face și în viitor totul pentru realizarea directivelor Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale ale partidului privind ridicarea neconținută a nivelului de trai, dezvoltarea relațiilor noi, socialiste, înfăptuirea principiilor și normelor de conviețuire socială, a eticii și echității socialiste.

Poporul român, înfăptuind neabătut programul partidului comunist, a asigurat dezvoltarea economico-socială impetuoasă a țării, îndeplinirea cu succes a sarcinilor trasate de Congresul al X-lea al partidului; realizările de pînă acum demonstrează că poporul este hotărît să realizeze înainte de termen prevederile planului cincinal.

La plenara Comitetului Central din zilele trecute au fost adoptate o serie de măsuri ce urmează a fi înscrise pe ordinea de zi a actualei sesiuni a Marii Adunări Naționale. Printre documentele ce vor fi puse în dezbatere se află și Proiectul legii cu privire la retribuirea muncii. Noua lege este chemată să dea expresie noilor realități din țara noastră, schimbărilor produse în forțele de producție, în relațiile de producție, să afirme cu putere în viață principiile socialiste — ca bază a noului sistem de retribuire.

Vom sărbători anul acesta, cu rezultate remarcabile, a XXX-a aniversare a eliberării patriei de sub dominația fascistă. Vom păși în deceniul următor al noii istorii a țării cu hotărîrea fermă de a asigura dezvoltarea economico-socială tot mai accelerată a României socialiste, crearea unei baze materiale superioare, necesare ajungerii din urmă a țărilor avansate din punct de vedere economic, edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, creării condițiilor pentru trecerea treptată spre comunism.

Doresc, de la această înaltă tribună, să vă asigur pe dumneavoastră, să asigur partidul, întregul popor, că, în îndeplinirea înaltelor răspunderi ce mi s-au încredințat, nu voi precupeți nimic pentru unirea eforturilor partidului și poporului în vederea realizării cu succes a programului partidului, pentru împlinirea năzuințelor poporului nostru de bunăstare și fericire. (Aplauze puternice).

Pornind de la faptul că între politica internă și externă există o strînsă unitate dialectică, am acționat permanent pentru înfăptuirea consecventă a directivelor Congresului al X-lea și Conferinței Naționale privind dezvoltarea relațiilor internaționale ale României, creșterea contribuției sale la cauza progresului social, a colaborării și păcii în lume.

Punem în mod constant la temelie politica noastră externe dezvoltarea prieteniei și colaborării multilaterale cu toate țările socialiste, extinderea și consolidarea relațiilor cu țările care au pășit pe calea dezvoltării economico-sociale independente, întărirea solidarității cu toate forțele progresiste; acționăm, totodată, în spiritul coexistenței pașnice, pentru amplificarea raporturilor reciproc avantajoase cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Consider că în realizarea marilor răspunderi încredințate de partid și popor am datoriat de a promova neabătut această politică și vă asigur, dragi tovarăși, că nu voi precupeți nici un efort pentru a înfăptui politica externă trasată de Congresul al X-lea și de Conferința Națională ale partidului. (Vii aplauze). Țara noastră va acționa cu toată fermitatea în sprijinul mișcărilor de eliberare națională, al forțelor progresiste de pretutindeni, militînd pentru a se pune capăt politicii imperialiste de forță și dictat, colonialismului și neocolonialismului. Vom lupta pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a fi pe deplin stăpîn pe bogățiile lui, pe destinele sale, de a-și făuri viața așa cum o dorește, fără nici un amestec din afară. Vom așeza și în viitor relațiile României cu celelalte state pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. Afirmarea tot mai puternică în lume a acestor principii constituie garanția instaurării unei politici noi, de colaborare și pace între toate națiunile. Militînd pentru promovarea acestor principii în relațiile dintre toate statele, poporul român a obținut prieteni pe toate meridianele globului. Tratatelor de prietenie, declarațiile și comunicatele comune semnate cu zeci și zeci de state și în care aceste principii sînt proclamate cu putere arată consecvența și hotărîrea cu care România socialistă acționează pentru statornicirea unor noi relații, democratice, în viața internațională. Se pune mai mult ca oricînd, la ordinea zilei, problema generalizării acestor relații în toate domeniile. Se impun relații echitabile în colaborarea și schimburile economice. Am în vedere, în primul rînd, raportul între prețul materiilor prime și cel al produselor industriale, accesul tuturor națiunilor,

în condiții de deplină egalitate, atât la materii prime, cât și la tehnologii avansate. Aceasta constituie o necesitate pentru dezvoltarea viitoare a omenirii, pentru lichidarea rapidă a subdezvoltării, pentru crearea pe planeta noastră a unei lumi mai drepte și mai bune. (Aplauze puternice).

Trăim o epocă de mari transformări revoluționare, sociale și naționale, de afirmare în lume a voinței popoarelor, de promovare a unor relații noi între state, bazate pe deplină egalitate și respect reciproc.

Este necesar să facem totul pentru încheierea cu succes, încă în acest an, a Conferinței general-europene, care trebuie să ducă la așezarea raporturilor dintre statele continentului pe principii noi, să asigure o largă colaborare între toate țările europene, să dea mai multă garanție fiecărui popor că se va putea consacra dezvoltării sale economico-sociale, fără pericolul vreunei agresiuni sau imixtiuni din afară. Înfăptuirea securității în Europa va constitui, fără îndoială, un eveniment de importanță istorică nu numai pentru țările europene, dar și pentru întreaga omenire.

De asemenea, considerăm că trebuie depuse eforturi susținute pentru realizarea unei păci drepte și juste în Orientul Mijlociu. Aceasta presupune retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, asigurarea independenței și integrității tuturor statelor din zonă. În același timp, este necesară asigurarea drepturilor poporului palestinian la autodeterminare, a dreptului de a-și organiza viața în mod liber, corespunzător voinței sale.

Mai mult ca oricând trebuie să acționăm pentru lichidarea tuturor surselor de conflict și încordare, pentru soluționarea problemelor litigioase dintre state pe cale pașnică, excluzându-se forța și amenințarea cu forța din viața internațională.

Acum, în aceste momente, doresc să asigur, încă o dată, pe prietenii noștri de peste hotare, toate națiunile lumii că poporul român își va respecta cu sfințenie angajamentele, acționînd neobosit pentru afirmarea principiilor noi de relații între state, pentru promovarea politicii de prietenie și colaborare între toate statele și națiunile lumii. (Vii aplauze). Vom milita neabătut pentru creșterea rolului Națiunilor Unite, al celorlalte organisme internaționale, pentru dreptul fiecărui popor, fără deosebire de mărime sau orînduire socială, deci și al țărilor mici și mijlocii, de a participa activ la soluționarea tuturor problemelor internaționale, fiind convinși că numai pe această cale se pot găsi soluțiile cele mai adecvate marilor probleme care preocupă omenirea, se pot asigura dezvoltarea pașnică a omenirii, progresul economico-social al fiecărei națiuni. (Aplauze puternice). În ce mă privește, doresc să reafirm încă o dată că, în îndeplinirea înaltelor răspunderi ce mi s-au încredințat, voi face totul ca partidul, poporul nostru să înfăptuiască neabătut această politică externă ce corespunde pe deplin intereselor României socialiste, cât și intereselor celorlalte țări, ale tuturor națiunilor, cauzei prieteniei, colaborării, progresului și păcii în lume.

În încheiere, doresc să asigur încă o dată Marea Adunare Națională, partidul, întregul popor că voi face totul pentru a fi demn de cinstea și încrederea ce mi s-au acordat. Voi servi întotdeauna, în orice împrejurare, interesele poporului, voi acționa pentru dezvoltarea economico-socială a țării, pentru întărirea independenței și suveranității sale, pentru triumful socialismului și comunismului în România. (Aplauze puternice).

Exprimînd mulțumiri pentru încrederea acordată, pentru urările ce mi s-au adresat, doresc, la rîndul meu, să vă adresez dumneavoastră, întregului partid și popor cele mai bune urări de succes în activitatea de înflorire a României socialiste.

Vă doresc tuturor, întregului nostru popor multă sănătate, fericire, viață îmbelșugată și pace !

Trăiască și să înflorească continuu, liberă și independentă, patria noastră socialistă — Republica Socialistă România !

Trăiască și să se dezvolte prietenia și colaborarea României cu țările socialiste, cu toate statele lumii în lupta pentru o lume mai bună și mai dreaptă, pentru pace și colaborare internațională !

(Aplauze puternice, îndelungate ; minute în șir, asistența, în picioare, aclamă îndelung, într-o atmosferă de puternic entuziasm, pe întîiul președinte al Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu).

23 AUGUST 1944 – strălucită încununare a unui trecut glorios de luptă al poporului român

Sărbătorim, în acest an, împlinirea a trei decenii de la eliberarea țării de sub dominația fascistă, de la momentul cînd poporul român, luîndu-și soarta în propriile sale mîini, a trecut la transformări democratice, revoluționare, la făurirea socialismului în România.

Memorabilele evenimente din august 1944 unesc în timp, ca un arc de boltă al istoriei noastre naționale, lupta multiseclară dusă de poporul român pentru libertate și dreptate socială, pentru unitate statală și independență națională cu luptele clasei muncitoare, țărănimii, intelectualiității, ale tuturor forțelor de bază ale națiunii noastre care, sub conducerea Partidului Comunist Român, au deschis României calea marilor realizări socialiste de azi. Tocmai de aceea actul demnității naționale înfăptuit în august 1944 reprezintă o strălucită încununare a unui trecut glorios de luptă, o remarcabilă sinteză a eroicelor veacuri de bătălii revoluționare, împotriva asupririi și exploatării, un simbol al eroismului clasei muncitoare, maselor populare, al tuturor patrioților, o întruchipare a spiritului revoluționar și devotamentului față de patrie al comuniștilor.

În mod legitim evocăm, la acest glorios jubileu, veacurile de luptă și jertfe de-a lungul cărora poporul român a înfruntat neclintit vicisitudinile istoriei, și-a apărat ființa națională și pămîntul străbun al vechii Dacii în pofida împrejurărilor neînchipuit de grele cu care a fost confruntat. Idealurile de unitate și independență națională au împurpurat permanent steagurile de luptă ale poporului român, i-au înzecit forțele în ceasuri de restriște, făcîndu-l să înscrie pagini de adevărată epopee în lupta pentru păstrarea ființei și culturii naționale.

Vor rămîne înscrise pentru totdeauna în conștiința națiunii române numele Basarabilor și Mușatinilor, ale lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazu, Dimitrie Cantemir, Constantin Brîncoveanu și al altor conducători de țară și de oști, care s-au situat în fruntea luptei împotriva cotropitorilor, urmărind să unească într-un șuvoi forța de acțiune a țărilor române în lupta pentru apărarea libertății pămîntului strămoșesc, pentru scuturarea jugului opresiunii străine. Testamentul politic iscălit de Mihai Viteazu cu jertfa singelui său acum 375 de ani a rămas constant în conștiința posterității, ca un simbol al dreptului la unitatea și independența țărilor române,

a amplificat gândirea și fapta generațiilor următoare, a impus respect dușmanilor, a dus prin timpuri faima și drepturile poporului român.

Se vor păstra ca pagini nepieritoare în cronica trecutului nostru revoluționar marile răscoale și războaie sociale de la Bobilna, cele sub conducerea unor eroi populari ca Doja, Horea, Cloșca, Crișan, Tudor Vladimirescu, care, ca exponenți ai intereselor poporului, s-au ilustrat prin fapte de cutezanță și bărbăție, prin puterea de a înțelege adevărul epocii, de a gândi și acționa în numele viitorului.

Atunci când în procesul dezvoltării relațiilor capitaliste, elementelor de unitate materială și spirituală, de limbă și cultură, de unitate etnică și a conștiinței de neam, aspirațiilor și idealurilor comune li s-au adăugat impulsul dinamic al progresului economic, nevoia lărgirii și asigurării unei piețe unitare, conștiința unității de neam s-a dezvoltat în conștiință națională, iar năzuința de unitate a devenit țel politic, țelul unirii tuturor românilor într-un stat național unitar.

În contextul istoric întemeiat pe ascensiunea revoluțiilor în Europa, revoluționarii de la 1848 proclamă în țările române ideea „triumfului dreptului asupra tăriei“, anunțând, în „numele poporului român“, în numele „revoluției române“, dreptul la unitate și independență al poporului român. Atunci a răsunat glasul proeminentului revoluționar democrat Nicolae Bălcescu : „Vrem să fim o nație, una, puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire. Aceste condiții de putere, de care avem nevoie, nu le putem găsi decât în solidaritatea tuturor românilor, în unitatea lor într-o singură nație, unire la care sînt meniți prin naționalitate, prin aceeași limbă, religie, obiceiuri, sentimente, prin poziția geografică, prin trecutul lor și în sfîrșit prin nevoia de a se păstra și de a se mîntui“.

Năzuințele și aspirațiile poporului român spre libertate socială și națională, idealurile revoluționarilor pașoptiști de a reconstitui vechea Dacie, patria unui „mare popor“ — așa cum scria Alecu Russo lui Nicolae Bălcescu — care va avea „Marea ca meterez, Dunărea ca cingătoare...“, aveau să fie pentru moment sfîrtecate de intervenția brutală a marilor imperii vecine — otoman, habsburgic și țarist —, profund ostile tendinței de emancipare a poporului român, eliberării sale naționale și sociale, unirii lui într-un singur stat național, imperii care găseau sprijin din partea forțelor retrograde interne.

Cu toate că a fost înăbușită în sînge, revoluția română de la 1848 și idealurile ei, nutrite și dospite în cele mai de jos straturi ale societății, au avut consecințe profunde asupra evoluției ulterioare a poporului român. Ideile revoluției din 1848 au rodit din plin în toate marile momente ale istoriei naționale ce au urmat, constituind tot atîtea coloane de susținere a edificiului statului național, independent și unitar. Profundele tradiții democratice, bogata moștenire ideologică, valoroasele idei ale multor gânditori și revoluționari pașoptiști au înzecit eforturile și energiile, în țară și peste hotare, pentru cauza unității statale a românilor. Voința de unire cuprinde întregul popor român cu o putere pe care nici o forță din țară sau din afară n-o mai poate stăvili.

Ca făuritor al propriei sale istorii, poporul român, învingînd noi opreliști ridicate în calea aspirațiilor sale, a reușit, la numai 11 ani de la

revoluția română din 1848, să realizeze Unirea Moldovei cu Muntenia — actul energetic al națiunii române — prin care se puneau temelii de granit statului național român modern.

Ziua de 24 ianuarie a anului 1859, ziua primei izbînzii pe drumul lung și greu al făuririi statului național unitar român, a rămas înscrisă cu litere de foc în inima poporului. Ea s-a născut din acea conștiință a unității naționale care a însuflețit neconținut în luptă întreg poporul român, de pe toată întinderea vechii Dacii, în ciuda necruțătoarelor și grelelor furtuni ale istoriei, care au încercat să-l supună, să-l fărîmîteze și să-l răzlețească. Ea a izvorit din acea conștiință națională care a fost timp de secole izvorul de energie, speranță și încredere pentru acest popor.

Unirea Moldovei cu Muntenia și crearea statului modern România au constituit punctul de plecare și pirghia de susținere a tuturor eforturilor depuse spre desăvîrșirea unității statale, centrul de atracție pentru toate provinciile românești ce se găseau încă sub stăpînire străină.

După făurirea statului național român modern, ideea independenței de stat a României a concentrat aspirațiile maselor populare, a inspirat și călăuzit gîndirea și activitatea personalităților sale eminente, a celor mai largi categorii sociale. Proclamarea, la 9 mai 1877, a independenței de stat a fost consfințită și apărută prin jertfele și sacrificiile făcute de poporul român, prin singele vărsat de ostașii săi — alături de cei ruși și patrioții bulgari —, pe cîmpurile de luptă, care i-a acoperit de gloria unor mari bătălii ce se întind de la Dunăre la Balcani, împlinind astfel idealul scump al tuturor generațiilor.

Cucerirea independenței de stat, jertfele și sacrificiile date în acele ceasuri eroice de masele populare, singele vărsat pe cîmpurile de luptă de oștenii români au jalonat afirmarea statului român modern în viața internațională, au impulsionat și mai mult efortul spre unire al tuturor românilor.

În progresul istoric al României, în dezvoltarea conștiinței sociale și politice a poporului, în înălțarea edificiului durabil al demnității naționale, un rol decisiv a revenit mișcării muncitorești, forța cea mai înaintată a societății, purtătoarea consecventă a idealurilor de progres, de eliberare socială și națională ale poporului român.

Într-o epocă în care o parte însemnată a teritoriului național se găsea sub dominație străină, cînd masele largi populare erau pătrunse de idealul desăvîrșirii unității și independenței naționale, mișcarea muncitorească și socialistă din România s-a pronunțat răspicat în sprijinul aspirației seculare a poporului nostru. Prin presă, prin lucrări, întruniri și alte manifestări, socialiștii făceau cunoscut punctul lor de vedere. „Voim Dacia așa cum ea fu — scria gazeta «Dacia viitoare» în 1883 — fiindcă istoria și dreptul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie română. Acest pămînt, udat cu singele și sudoarea străbunilor noștri, înmulțit cu țărîna lor de douăzeci de ori seculară, e al nostru“.

Partidul clasei muncitoare din România, înființat în anul 1893, pe baza principiilor socialismului științific, a teoriei de clasă a lui Marx și Engels, și-a asumat din primul moment misiunea istorică de a conduce lupta revoluționară pentru cucerirea puterii politice de către proletariat și celelalte mase muncitoare de la orașe și sate, pentru transformarea so-

cialistă a societății românești. Înfrădăcinat adînc în realitățile naționale, acest partid și-a înscris pe steagul său de luptă idealurile libertății și pro-pășirii poporului român, cauza suveranității și independenței patriei.

Victoria proletariatului din Rusia, condus de partidul comunist făurit de Lenin, ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care a marcat începutul unei noi ere în istoria omenirii — era trecerii la făurirea socialismului și comunismului —, au stimulat avîntul revoluționar al maselor largi muncitoare din țara noastră, au constituit un îndemn înflăcărat la lupta pentru realizarea aspirațiilor lor de libertate și progres. Clasa muncitoare din țara noastră și-a exprimat, încă de la început, în cadrul a numeroase manifestații și demonstrații de masă, solidaritatea cu proletariatul victorios din Rusia; mii și mii de oameni ai muncii români au apărut cu arma în mînă Puterea Sovietelor.

În împrejurările prăbușirii imperiului habsburgic, ale triumfului Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a apărut posibilitatea încununării luptei de eliberare națională a poporului nostru, de desăvîrșire a procesului unității de stat. Se adevereau astfel, cuvintele pe care Fr. Engels le scria socialistului român Ioan Nădejde încă în ianuarie 1888: „Dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie“.

Desăvîrșirea statului național unitar român, la 1 decembrie 1918, a fost rezultatul luptei maselor populare din toate provinciile românești, opera întregului nostru popor. Această victorie istorică a creat premise noi dezvoltării economico-sociale a României. S-au creat condiții pentru dezvoltarea și intensificarea activității forțelor progresiste ale societății, ale clasei muncitoare, ale partidului său politic. Militînd activ pentru desăvîrșirea unității statului național român, declarîndu-se de acord cu Hotărîrea adoptată la Alba Iulia, socialiștii români arătau într-un document programatic: „Salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului român și respectăm legăturile de unire hotărîte. România nouă de astăzi, trebuie să devie România socialistă de mîine“.

Creșterea impetuoasă a avîntului revoluționar din România în anii 1918—1921, marile înclăștări de clasă care au avut loc pe întreg cuprinsul țării au exprimat voința proletariatului de a cuceri, pe cale revoluționară, drepturi și libertăți democratice, de a imprima dezvoltării sociale o orientare corespunzătoare intereselor și năzuințelor celor ce muncesc.

Eveniment de însemnătate istorică, transformarea partidului socialist în Partidul Comunist Român la Congresul din mai 1921 a marcat triumful ideologiei consecvent revoluționare, al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră, deschizînd o etapă nouă, superioară, în lupta întregului popor. Partidul comunist, continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, vlăstarul cel mai viguros al epocii contemporane, a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noul cadru de dezvoltare al României, lupta de eliberare socială și națională.

În pofida prigoanei crîncene, a condițiilor deosebit de grele ale ilegalității, partidul comunist a organizat și condus în perioada interbelică marile bătălii de clasă ale proletariatului, ale maselor muncitoare, împotriva asupririi capitalisto-moșierești, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, s-a ridicat ferm în apărarea independenței, su-

veranității și integrității patriei. Grevele minerilor de la Lupeni din 1929, bătăliile muncitorești din perioada crizei economice, culminând cu eroicele lupte ale petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933 — primele mari ridicări la luptă pe plan internațional după instaurarea hitlerismului la putere în Germania —, au exprimat înaltul spirit combativ, al clasei noastre muncitoare și, totodată, capacitatea partidului comunist de a organiza și conduce ample acțiuni sociale și politice ale oamenilor muncii.

Preluând tradițiile bogate ale poporului de prietenie și intrajutorare cu toate popoarele în lupta pentru libertate, continuând tradițiile de solidaritate ale clasei muncitoare, ale forțelor revoluționare din țara noastră, care s-au aflat, întotdeauna, integrate în acțiunile proletariatului mondial, Partidul Comunist Român s-a manifestat, încă de la crearea sa, ca un partid consecvent internaționalist. Împietirea răspunderilor față de poporul român cu conștiința îndatoririlor internaționaliste și-a găsit expresie în nenumăratele manifestări de simpatie, sprijin și solidaritate cu acțiunile de luptă ale clasei muncitoare de pretutindeni.

Patriotismul fierbinte și internaționalismul consecvent al P.C.R. și-au găsit o vie întrupare în lupta împotriva fascismului. Dînd glas sentimentelor antifasciste, năzuinței spre libertate și progres, profund înrădăcinate în rîndurile maselor celor mai largi, partidul comunist a evidențiat amenințarea gravă pe care o reprezenta fascismul pentru libertatea și independența poporului român, ca și a tuturor popoarelor, a demascat rolul nefast al mișcării legionaro-fasciste, a militat pentru unirea tuturor forțelor democratice împotriva pericolului fascist și de înrobire a țării Germaniei naziste. Marile acțiuni și manifestații de masă din deceniul al patrulea, desfășurate sub lozincile Frontului Unic Muncitoresc și ale Frontului Popular, au constituit o puternică expresie a hotărîrii poporului român de a se ralia mișcării antifasciste, a voinței sale de a lupta efectiv împotriva agresiunii fasciste. În toată această perioadă, conștient de gravitatea situației interne și internaționale care se crease, P.C.R. a desfășurat o intensă activitate politică în rîndul maselor, a chemat poporul la luptă împotriva politicii cercurilor celor mai reacționare de înfeudare a țării Germaniei naziste, împotriva politicii hitleriste de cîmpire și anexiuni, dînd cuvînt de ordine comuniștilor și antifasciștilor să se înroleze în armată în vederea luptei pentru apărarea independenței și integrității patriei.

Eroica luptă dusă în acei ani de partidul comunist în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste sub steagul democrației și independenței țării, amploarea mișcărilor democratice, cît și atitudinea realistă a unor personalități și grupări politice burgheze au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste.

În pofida puternicelor mișcări antifasciste care aveau loc în țara noastră, ca și în alte țări ale Europei, a glasului tot mai răspicat al forțelor înaintate care avertizau asupra pericolului agresiunii fasciste, marile puteri imperialiste, cercurile guvernante de atunci dintr-o serie de state au adoptat o poziție de cedare și compromis față de pretențiile Germaniei naziste, n-au înțeles necesitatea luptei unite împotriva agresorului. Aceasta a influențat negativ desfășurarea evenimentelor, a în-

curajat acțiunile agresive ale hitlerismului. În același timp, această politică conciliatoare a stimulat activitatea cercurilor celor mai reacționare din România, ca și din alte state europene, care au pășit deschis pe calea trădării naționale. Poporul român, aflat singur în fața agresiunii nazismului german, lipsit de orice sprijin din afară, a devenit victima Dictatului fascist de la Viena, a fost aruncat practic în brațele Germaniei hitleriste. În aceste condiții a fost instaurat în România regimul dictaturii militaro-fasciste.

Regimul militar-fascist a reprezentat forma de guvernământ teroristă, antipopulară și antinațională a cercurilor celor mai reacționare din România, legate de Germania nazistă. El s-a caracterizat pe plan intern prin lichidarea oricăror drepturi și libertăți democratice, prin metode teroriste de guvernare, al căror ascuțiș era îndreptat împotriva clasei muncitoare și a partidului ei comunist, prin răspîndirea ideologiei fasciste. Baza politică a dictaturii militare-fasciste a constituit-o, în prima sa etapă, Garda de fier; reazimul ei cel mai puternic a fost Wehrmachtul nazist, ale cărui mari unități — începînd cu octombrie 1940 —, au intrat în România cu asentimentul guvernului militar-fascist sub diferite pretexte, în fapt ca trupe de ocupație. La 23 noiembrie 1940, Ion Antonescu a semnat documentele de aderare a țării la Pactul tripartit. La 22 iunie 1941, dictatorul român a împins țara, alături de Germania hitleristă, într-un război pe care poporul român nu-l dorise și-l repudiasse, împotriva Uniunii Sovietice.

Cîrdășia reacțiunii române cu fascismul german a dus la subordonarea țării Germaniei naziste, la ruinarea economiei naționale, la sărăcirea și infometarea maselor. Participarea la război alături de Germania hitleristă, jefuirea bogățiilor țării de către imperialismul german și perspectivele pe care acesta le hărăzea României împingeau poporul nostru spre o catastrofă națională.

Poporul român nu s-a împăcat niciodată cu subordonarea politică, militară și economică a țării imperialiștilor germani, cu guvernarea dictaturii militaro-fasciste. Mișcarea de rezistență a cuprins treptat cele mai diferite pături și categorii sociale, dezvoltîndu-se neîntrerupt.

Răspunzînd aspirațiilor profunde ale poporului, Partidul Comunist Român — stegar neînfricat al intereselor supreme ale țării — s-a situat de la început în fruntea luptei împotriva dictaturii militaro-fasciste, a războiului contra Uniunii Sovietice, pentru alungarea hitleriștilor din țară și alăturarea României la coaliția de forțe antihitleriste, dovedindu-se și de această dată la înălțimea răspunderii sale revoluționare, naționale.

Pregătind răsturnarea dictaturii militare-fasciste și militînd consecvent pentru salvarea ființei noastre naționale, Partidul Comunist Român a urmărit cu perseverență coalizarea, pe baze largi, a tuturor forțelor sociale și politice, interesate dintr-un motiv sau altul în înfăptuirea unor asemenea obiective patriotice majore. Partidul Comunist Român a fost singurul partid politic din România care a avut în acele împrejurări o orientare clară și a acționat în virtutea ei pe direcții de larg interes patriotic, național, popular.

Este meritul nepieritor al partidului comunist de a fi canalizat într-un singur șuvoi lupta clasei noastre muncitoare — forța hotărîtoare a mișcării antifasciste —, opoziția dîrză a țărănimii, protestul energic al

intelectualității, puternica stare de spirit antihitleristă din rîndul soldaților și ofițerilor, împotrivirea întregului popor față de dominația hitleristă, față de războiul dus contra Uniunii Sovietice de regimul dictaturii militar-fasciste. Afirmîndu-se ca adevărat catalizator al voinței și intereselor fundamentale ale poporului român, partidul comunist a grupat în jurul său cele mai largi forțe democratice și patriotice, a preconizat unirea într-un front comun a tuturor forțelor de bază ale națiunii române, a tuturor partidelor, grupărilor și cercurilor politice interesate în răsturnarea dictaturii și eliberarea țării de sub dominația fascistă, a orientat lupta pentru libertate și independență națională pe făgașul acțiunii insurecționale.

În documentele elaborate pînă la izbucnirea războiului antisovietic, precum și în cele ce au urmat, mai ales în Circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie și în Platforma-program din 6 septembrie 1941, partidul comunist a elaborat tactica de luptă corespunzătoare noilor condiții în care se afla țara. Între obiectivele care corespundeau intereselor celor mai largi păături sociale se înscriu: răsturnarea regimului antonescian; formarea unui guvern democratic, constituțional, compus din reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice; ieșirea României din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția Națiunilor Unite; alungarea trupelor hitleriste din țară și eliberarea părții de nord a Transilvaniei, recucerirea libertăților cetățenești și democratice etc.

Obiectivele platformei și sarcinile ce stăteau în fața poporului, pentru eliberarea patriei de sub dominația fascistă, au fost popularizate de către P.C.R. în rîndurile maselor muncitoare, în armată, în cercuri ale intelectualității și micii burghezii, au fost aduse la cunoștința conducătorilor Partidului social-democrat și a principalilor lideri ai partidelor burgheze. Pînă în vara anului 1944 P.C.R. a editat peste 30 de ziare și buletine centrale și regionale, a difuzat numeroase manifeste, broșuri, apeluri. Numai Comitetul Central al partidului a elaborat, tipărit și difuzat circa 111 titluri de materiale de propagandă și agitație, dintre care 57 manifeste, 27 broșuri și 27 apeluri și buletine informative. La acestea se adăugau materiale editate și răspîndite de comitetele regionale și județene ale partidului. În armată au fost răspîndite 80 de titluri de manifeste și broșuri în circa 120 de unități sau garnizoane militare.

În mișcarea de rezistență, o contribuție însemnată au adus organizațiile de masă conduse sau aflate sub influența partidului: Uniunea Tineretului Comunist, Apărarea patriotică, Frontul plugarilor, Uniunea oamenilor muncii maghiari (MADOSZ) etc. În anul 1942 a fost înființată organizația Uniunea Patrioților, care avea sarcina ca, pe baza obiectivelor platformei P.C.R. din 6 septembrie 1941 și a rezoluției C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942, să strîngă în jurul său și să mobilizeze la luptă pe intelectuali, funcționari, studenți, meseriași, mici comercianți și industriași ș.a. În același timp, P.C.R. și-a pus ca sarcină organizarea unui aparat militar al partidului cu ramificații în întreaga țară. Aparatul militar avea misiunea de a organiza și desfășura lupta armată împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitleriști. Se preconiza atragerea armatei de partea frontului patriotic, organizarea de grupe de patrioți înarmați în orașele și satele unde existau organizații de partid și în rîndurile

unităților militare. Se stabileau, de asemenea, cadrul organizatoric al aparatului militar și atribuțiile fiecărui compartiment în parte.

În condițiile agravării situației interne și luând în considerare faptul că mișcarea de rezistență antifascistă, manifestată în felurite forme, cuprinsese toate straturile sociale din țară, dînd dovadă de perspicacitate și realism politic, P.C.R. a perseverat în atingerea obiectivului fixat — făurirea Frontului național antihitlerist. Un prim succes în acest sens a fost înregistrat prin crearea, în vara anului 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist, care cuprindea Partidul Comunist Român, Frontul Plugurilor, Uniunea Patrioților, Madosz-ul, Partidul Socialist-Țărănesc.

La sfîrșitul anului 1943, regimul militar-fascist din România a intrat într-o criză acută. În asemenea împrejurări, P.C.R. și-a intensificat activitatea în vederea unirii tuturor forțelor interesate în atingerea obiectivelor rezistenței, a coordonării acțiunilor acestora pe baza unui plan general unic, care să țină seama de condițiile și posibilitățile reale interne și internaționale. În acest scop, activul de bază al Partidului Comunist Român a elaborat planul de acțiune în vederea înfăptuirii insurecției naționale antifasciste armate, a luat măsuri pentru reorganizarea conducerii și întărirea rîndurilor partidului, crearea formațiunilor patriotice înarmate și intensificarea luptelor de partizani, pentru unirea tuturor forțelor antifasciste într-un singur front de luptă.

Pe măsură ce se apropia momentul decisiv, în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste, se impunea tot mai stringent realizarea unității clasei muncitoare, crearea frontului unic proletar. Eforturile în acest sens au fost încununate de succes prin încheierea, în aprilie 1944, a acordului de colaborare dintre P.C.R. și P.S.D.

Manifestul Frontului Unic Muncitoresc, lansat cu prilejul zilei de 1 Mai 1944, glăsuia : „În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și de speranță, muncitorimea organizată, unită, de la comuniști pînă la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoare politică, credință religioasă și apartenență socială la lupta hotărîtă pentru : pace imediată ! Răsturnarea guvernului Antonescu ! Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste ! Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane !...“.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc a sporit forța clasei muncitoare și a dus în mod nemijlocit la intensificarea și lărgirea acțiunilor ei și prin aceasta la creșterea rolului proletariatului în lupta împotriva dominației fasciste și a războiului hitlerist, la extinderea influenței sale asupra celorlalte pături muncitoare ale populației.

Închegarea F.U.M., acțiunile comune duse de reprezentanții celor două partide muncitorești pe linia apărării intereselor fundamentale ale patriei au contribuit la înfrîngerea șovăielilor și inconsecvenței partidelor burgheze, au grăbit realizarea unei largi grupări de forțe antihitleriste. Fruntașii partidelor burgheze au fost nevoiți să adopte o poziție mai constructivă față de ideea colaborării cu partidul comunist. Spre sfîrșitul lunii aprilie, conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. au acceptat formarea unui comitet alcătuit din reprezentanții Partidului Comunist Român, Partidului Social-Democrat, Partidului Național-Țărănesc, Partidului Național-Liberal. Dis-

cuțiile purtate în cadrul acestui comitet au dus, la 20 iunie 1944, la încheierea unui acord de colaborare în cadrul unei coaliții formată din aceste partide, sub denumirea de Blocul Național Democrat. Platforma de acțiune a B.N.D. cuprindea ca obiective : scoaterea României din războiul antisovietic ; alăturarea ei coaliției antihitleriste ; eliberarea țării de sub ocupația germană ; restabilirea independenței și suveranității naționale ; înlăturarea dictaturii militare-fasciste și instaurarea unui regim democratic. Totodată, partidul comunist a stabilit legături cu monarhia și cercurile grupate în jurul Palatului regal. O deosebită însemnătate au avut legăturile partidului comunist cu cadre de comandă ale armatei, cu ofițeri și generali patrioți care au colaborat activ la pregătirea militară a insurecției.

Realizarea acestor alianțe a permis făurirea unui larg consens național, a ridicat la lupta decisivă pentru interesele fundamentale ale țării, pentru însăși salvarea națiunii, păturile cele mai largi ale poporului.

O puternică influență asupra creșterii voinței de luptă a poporului român, a hotărârii sale de a răsturna regimul de dictatură militară-fascistă, de a ieși din războiul hitlerist, au avut crearea coaliției antihitleriste, marile victorii obținute împotriva Germaniei naziste de Uniunea Sovietică, izbînzile celorlalte țări ale coaliției antihitleriste, amploarea tot mai mare pe care o căpăta lupta popoarelor copleșite de naziști pentru cucerirea libertății.

Ca urmare, în primul rînd, a intensificării acțiunilor rezistenței antifasciste conduse de P.C.R., regimul de dictatură militaro-fascistă din România a intrat într-o criză acută, țara fiind asemeni unui vulcan gata de erupție. În aceste împrejurări, folosind condițiile favorabile create prin spargerea frontului german din nord-estul României de către armata sovietică, partidul comunist, urmat de celelalte forțe democratice, antihitleriste, a declanșat insurecția națională antifascistă armată.

În ziua de 23 August 1944 căpeteniile guvernului antonescian au fost arestate la Palatul regal de către o formațiune militară insurecțională și predate formațiunilor de luptă patriotice. S-a format un nou guvern în care participau reprezentanții tuturor forțelor politice din Blocul Național Democrat. România a ieșit din războiul antisovietic ; întreaga armată română a întors armele împotriva ocupantului hitlerist.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor s-a ridicat la luptă, larga participare a tuturor forțelor patriotice la insurecție demonstrează că August 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință al întregii noastre națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur destinele.

În cursul unor bătălii grele, unitățile militare, împreună cu formațiunile de luptă patriotice, care numărau mii și mii de luptători în principalele centre, au lichidat rezistența trupelor naziste, au eliberat în cîteva zile Capitala și o mare parte a țării. Sosirea, la 30 august, a trupelor sovietice în Bucureștiul eliberat a fost salutăată cu entuziasm de masele largi ale populației.

Începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele umane și materiale, întregul ei potențial în slujba luptei contra Germaniei hitleriste. Însuflețită de un fierbinte patriotism, armata română a

săvîrșit fapte de eroism legendar în lupta dusă, umăr la umăr cu Armata Sovietică, pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația fascistă, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la încheierea victorioasă a războiului.

Începînd cu operațiile din timpul insurecției și pînă la 9 mai 1945, efectivele militare angajate de România în războiul antihitlerist s-au ridicat la aproape 540 000 de oameni. Pierderile suferite de armata română pe frontul antinazist s-au cifrat la circa 167 000 de militari. Peste 300 000 de ostași, subofițeri și ofițeri au fost distinși cu decorații românești, sovietice, ungare și cehoslovace pentru bărbăția și eroismul de care au dat dovadă în lupte.

Partidul comunist, acționînd cu multă vigoare, atît în guvern, cît și în rîndurile maselor, sub lozincă „Totul pentru front, totul pentru victorie!”, a avut un rol de prim ordin în concentrarea eforturilor întregului popor pentru susținerea războiului antihitlerist.

Victoria insurecției a confirmat justetea strategiei și tacticii P.C.R., modul creator în care a aplicat, în condițiile specifice țării, învățătura marxist-leninistă despre rolul clasei muncitoare și necesitatea imperioasă a unității ei de acțiune, despre alianțele cu alte clase și grupări sociale, despre corelația dintre condițiile obiective și factorii subiectivi în revoluție, despre folosirea tuturor contradicțiilor din tabăra dușmană.

Victoria insurecției naționale antifasciste armate a avut profunde semnificații și consecințe internaționale. Alăturarea României la coaliția antihitleristă a adus o contribuție însemnată la prăbușirea întregului front german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, a dat noi dimensiuni ofensivei asupra Germaniei hitleriste, contribuind la scurtarea războiului și apropierea victoriei depline împotriva fascismului.

Evenimentele din august 1944 se înscriu ca un moment epocal al întregii istorii a României. Ele au determinat o cotitură radicală în destinele țării noastre, au deschis calea îndeplinirii celor mai înalte idealuri de libertate și dreptate socială spre care au aspirat și pentru care au luptat de-a lungul secolelor generații după generații, patrioții cei mai luminați, forțele cele mai înaintate ale poporului român. „Marea victorie de la 23 August 1944 — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România — a marcat o cotitură istorică în dezvoltarea României. Lupta antifascistă, democratică s-a transformat rapid într-o mișcare socială de mare amploare, fără precedent în analele țării noastre, care a deschis calea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, realizării unor profunde schimbări revoluționare în viața socială, îndeplinirii idealurilor de libertate și dreptate socială ale poporului român”.

Îndeplinirea insurecției din August 1944 a marcat începutul revoluției populare în țara noastră, al unei perioade de profunde transformări social-economice, de renaștere națională a poporului român. Ieșit din adîncă ilegalitate, partidul nostru și-a reorganizat întreaga activitate, reușind să-și constituie, în scurt timp, puternice organizații în întreprinderi și instituții, la orașe și sate, în toate județele țării. Sub conducerea Partidului Comunist Român, lupta antifascistă, democratică s-a trans-

format rapid într-o mișcare de amploare, fără precedent în istoria țării, care a deschis calea înfăptuirii revoluției și construcției socialiste.

Partidul a desfășurat o vastă activitate politică și organizatorică pentru întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare, în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, a pus bazele sindicatelor unite, a organizat activitatea în rândurile tineretului, femeilor, intelectualității; s-a extins în toată țara activitatea Frontului plugarilor. În același timp au fost abordate o serie de măsuri pentru mobilizarea maselor largi populare la înfăptuirea obiectivelor democratizării țării, reformei agrare, refacerii economiei naționale. Eforturile pline de abnegație ale maselor populare pentru reconstrucția țării s-au împletit cu lupta fermă împotriva forțelor reacționare, sprijinite de cercurile imperialiste, care se opuneau cu înverșunare înfăptuirii reformelor economice și sociale cerute de mersul înaintea societății românești.

În cursul desfășurării aprigelor bătălii sociale și politice din această perioadă, s-a afirmat viguros rolul conducător al clasei muncitoare, s-a încheiat alianța muncitorească-țăărănească, principala forță motrice care a asigurat victoria revoluției. Dezvoltarea continuă a forțelor progresiste și slăbirea pozițiilor claselor exploatare și-au găsit expresia în creșterea intensității luptei maselor populare — care au impus instaurarea, la 6 martie 1945, a primului guvern democratic din istoria României. Aceasta a constituit nu o simplă schimbare de guvern, ci o schimbare a însuși caracterului regimului politic din România; instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor a deschis calea unor transformări radicale în societatea românească.

Amplificarea continuă a procesului revoluționar — confirmată și de structura noului parlament rezultat din primele alegeri generale post-belice — a dus la schimbarea radicală a raportului forțelor sociale în favoarea maselor celor ce muncesc, ceea ce a făcut posibilă, la 30 decembrie 1947, înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii — veche și arzătoare aspirație a poporului nostru. Proclamarea Republicii a reprezentat o strălucită victorie a poporului, marcând cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, aliată cu țăranimea și celelalte categorii de oameni ai muncii. S-au creat, astfel, premisele pentru trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluției și construcției socialiste, la edificarea noii orînduiri în România.

Făurirea, în februarie 1948, a partidului revoluționar unic al clasei muncitoare, pe temelia marxism-leninismului — necesitate obiectivă a dezvoltării revoluției în țara noastră — a asigurat realizarea unității depline politico-organizatorice a proletariatului, condiție a exercitării de către clasa muncitoare și partidul ei a rolului de forță conducătoare în societate.

Unificarea partidului comunist cu partidul social-democrat, act final al unui proces istoric de dezvoltare politică și ideologică a clasei muncitoare din România, a marcat începutul unei noi etape în dezvoltarea clasei muncitoare, a întregului popor. Aceasta a constituit o măreață victorie politică a proletariatului, a maselor muncitoare din România, care a avut repercusiuni profunde asupra întregii desfășurări ulterioare a evenimentelor, a luptei pentru înfăptuirea mărețelor transformări revoluționare socialiste.

În cele trei decenii care au trecut de la evenimentul epocal din August 1944, urmînd cu devotament cuvîntul și politica partidului, poporul muncitor a schimbat radical chipul patriei. Condus de partidul comunist, poporul român a parcurs o întreagă epocă istorică — de la orînduirea bazată pe exploatare și asupra din trecut, la orînduirea nouă, socialistă, în care, liber și deplin stăpîn pe soarta sa, își făurește în mod conștient propria-i istorie; de la vechea Românie burghezo-moșierească, slab dezvoltată, cu o economie preponderent agrară, dependentă de marile trusturi monopoliste — la România de astăzi, cu o economie dinamică, o industrie și o agricultură în plin proces de dezvoltare și modernizare, cu un nivel de viață și civilizație materială și spirituală tot mai ridicat. Azi, România se înalță între popoarele lumii ca o țară a demnității, progresului, a libertății și democrației, ilustrînd prin fapte și împliniri forța pe care o dobîndește un popor stăpîn pe destinele sale, aducîndu-și întreaga contribuție la demonstrarea superiorității socialismului, la creșterea puterii de atracție a ideilor socialismului asupra conștiinței popoarelor.

România se înfățișează astăzi ca o țară socialistă în plin avînt economic și social, în care forțele de producție, știința, învățămîntul și cultura se dezvoltă impetuos, crește continuu nivelul de civilizație materială și spirituală a poporului, se adîncește democrația socialistă, în care națiunea noastră își afirmă tot mai plenar potențele și forța creatoare. Socialismul a învins definitiv la orașe și sate, iar Republica Socialistă România înaintează ferm pe calea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, conform programului elaborat de cel de-al X-lea Congres al P.C.R. și Conferința Națională a partidului din iulie 1972.

Întreaga politică a Partidului Comunist Român, în indisolubilă unitate a laturilor sale interne și externe, corespunde pe deplin atît intereselor fundamentale ale poporului român, cît și intereselor generale ale cauzei socialismului în lume, colaborării între popoare, statornicirii și întăririi păcii.

Datorită politicii sale interne înțelepte, precum și politicii externe principiale și constructive, România a ajuns astăzi să se bucure de un prestigiu în lume fără precedent în întreaga sa istorie. De la România de odinioară, slab dezvoltată, aservită economic și dominată politic de diferite mari puteri, la Republica Socialistă România de astăzi, liberă, independentă și înfloritoare, cu înaltă autoritate și prieteni pe toate meridianele, respectată și apreciată pentru prezența deosebit de activă și dinamică, pentru cuvîntul chibzuit și realist pe care îl aduce la soluționarea problemelor mondiale în conformitate cu năzuințele popoarelor, este un drum istoric ce marchează transformările uriașe petrecute în aceste trei decenii în situația internațională a României.

O contribuție esențială, hotărîtoare la elaborarea și fundamentarea teoretică și practică a liniilor directoare ale politicii interne și externe stabilite de Congresele al IX-lea și al X-lea ale partidului, de Conferințele sale naționale — momente de deosebită importanță în înnoirea întregii noastre vieți social-politice și de stat — o are tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Legătura strinsă cu poporul și realitățile țării, capacitatea remarcabilă de dezvoltare creatoare a marxism-leninismului, dinamismul și spiritul novator, înaltele calități de militant și conducător comunist — clarviziunea, pasiunea și principialitatea revoluționară, devotamentul nețărmurit față de patrie și popor, internaționalismul consecvent — fac ca numele tovarășului Nicolae Ceaușescu să fie indisolubil legat de toate marile transformări petrecute în anii aceștia în societatea românească. Activitatea prodigioasă a conducătorului partidului și statului se dovedește un puternic factor de accelerare a mersului înainte al patriei.

Ca o recunoaștere a înaltelor sale calități și virtuți, a meritelor deosebite față de destinele națiunii noastre, reprezentanții poporului în Marea Adunare Națională, la propunerea C.C. al P.C.R. și a Frontului Unității Socialiste, l-au ales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului român, în înalta funcție de președinte al Republicii Socialiste România.

Alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca întiiul președinte al României reprezintă actul de voință al întregului nostru popor de a avea în fruntea țării pe omul care, de mai bine de patru decenii, s-a încadrat în mișcarea revoluționară, în lupta clasei muncitoare împotriva exploatării, s-a identificat cu aspirațiile celor mulți, a luptat sub steagul glorios al partidului pentru libertate și dreptate socială, pentru eliberarea națională a poporului român, pentru ca oamenii muncii din țara noastră, fără deosebire de naționalitate, să devină stăpîni pe munca și destinul lor, pentru triumful cauzei socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Munca unită și însuflețită a clasei muncitoare, țărânimii, intelectualității, a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, elanul, talentul și energia creatoare ale harnicului și talentatului nostru popor constituie izvorul succeselor istorice care au schimbat radical, în aceste trei decenii, înfățișarea României, destinele și condițiile de viață ale celor ce muncesc.

Aniversînd acest important eveniment din istoria națiunii noastre, întregul popor român întîmpină cu îndreptățită mîndrie cel de-al XI-lea Congres al partidului, care va elabora programul dezvoltării într-o nouă etapă a societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerii treptate la construcția societății comuniste pe pămîntul României.

Experiența făuririi unității de acțiune a mișcării muncitorești din România

ARON PETRIC

Înfăptuirea victorioasă, acum trei decenii, a insurecției naționale antifasciste armate din august 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, piatră de hotar în istoria poporului nostru, constituie, fără îndoială, rezultatul unității de voință și de acțiune a clasei muncitoare, forța cea mai înaintată a societății noastre, care a polarizat, în jurul său, cele mai largi forțe social-politice interesate în doborîrea dictaturii militare-fasciste și în eliberarea țării de sub dominația hitleristă.

Retrospectiva asupra evenimentelor petrecute cu treizeci de ani în urmă pune pregnant în lumină, ca tendință *constantă* a mișcării muncitorești, unitatea de acțiune a clasei muncitoare, în pofida dificultăților care i-au stat în cale și care i-au știrbit, în unele perioade de timp, integritatea.

Referindu-se la acest aspect, din unghiul existenței unui partid muncitoresc unic, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Trecînd în revistă istoria mișcării muncitorești din țara noastră, constatăm că proletariatul român a afirmat de la început, cu tărie, necesitatea de a se uni și organiza într-un partid unic revoluționar de clasă, care să conducă cu fermitate, pe baza unei concepții clare, luptele maselor populare împotriva exploatării și asupririi, pentru libertate și dreptate socială”¹.

Într-adevăr, în condițiile dezvoltării capitaliste a țării și ale formării clasei muncitoare, a exploatării sale de către patroni, unirea în luptă a proletariatului a apărut ca o necesitate stringentă. Diversitatea formelor pe care le-a îmbrăcat inițial organizarea clasei muncitoare a mers de la asociațiile de întraajutorare reciprocă la syndicate, de la cercuri la cluburile muncitorești. De altfel, crearea, în 1872, a Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România, care-și propunea unirea muncitorilor la

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 279.

scara întregii țări, avea să înlăture și unul din elementele de dispersare a mișcării muncitorești.

Contactul tot mai strâns cu ideile socialiste și cu cele marxiste, în care principiul unității proletare constituia o adevărată „cheie de boltă“, au grăbit procesul de strângere a forțelor muncitorești din țara noastră în cadrul unui „partid muncitoresc“ sau a unui „partid marxist al muncitorimii“, avînd ca obiectiv politic fundamental lupta revoluționară pentru cucerirea puterii politice în stat și organizarea „formelor de viață ale societății socialiste“, cum se exprima Constantin Dobrogeanu-Gherea încă în primul program al mișcării revoluționare din țara noastră, publicat în lucrarea *Ce vor socialiștii români?* ².

În acele condiții de dezvoltare a mișcării muncitorești pe plan organizatoric și de maturizare a ei, în sens marxist, a luat ființă, în cadrul Congresului din 31 martie — 3 aprilie 1893, partidul politic al proletariatului din țara noastră — Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, care și-a asumat misiunea istorică de a conduce lupta pentru cucerirea puterii politice de către proletariat și celelalte mase muncitoare, în vederea făuririi în țara noastră a societății socialiste. Faptul că la temelia acestui partid stăteau principiile revoluționare marxiste îndreptătesc pe deplin afirmația că înființarea P.S.D.M.R. se identifică, pe filonul unor vechi tradiții ale luptei pentru libertate și o viață nouă, cu înseși începuturile Partidului Comunist Român. Totodată, faptul că el a reprezentat rezultatul eforturilor conjugate ale tuturor cercurilor și apoi al cluburilor muncitorești din România învederează *caracterul de unitate* pe care l-a avut mișcarea politică proletară încă de la începuturile sale. Acest caracter i l-a conferit, de altfel, și împrejurarea că obiectivele pe care și le-a propus exprimau, în modul cel mai fidel, interesele și aspirațiile poporului nostru în perioada istorică dată.

Printre obiectivele a căror rezolvare și-o propunea noul partid se situau problema agrar-tărănească, formarea și dezvoltarea industriei naționale, dezvoltarea învățămîntului public și formarea unei intelectualități reclamate de stadiul evoluției științei și culturii. Pe plan politic se preconizau organizarea societății pe baze democratice, acordarea votului universal și înlăturarea oricăror discriminări naționale și de altă natură, acordarea locului ce se cuvenea și a drepturilor corespunzătoare forțelor sociale productive — în primul rînd proletariatului și țărănimii —, țeluri realizabile doar în cadrul unei societăți socialiste ³. Angajarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România în rezolvarea unor asemenea importante probleme nu putea să nu polarizeze în jurul său adeziunea largă nu numai a proletariatului, ci și a altor categorii de oameni ai muncii, interesate în progresul țării. Aceasta și explică reacția promptă cu care militanții socialiști, muncitori și intelectuali, ca și masele largi de oameni ai muncii, au întîmpinat întreruperea vremelnică a activității partidului în anul 1899, provocată de o serie de confuzii și frămîntări datorate mai ales prezenței în conducerea sa a unor elemente nelegate de

² C. Dobrogeanu-Gherea, *Ce vor socialiștii români?*, în „Revista socială“ nr. 7—11, 1885—1886, p. 382. Pentru analiza problemei, a se vedea și Damian Hurezeanu, C. Dobrogeanu-Gherea, Editura politică, București, 1973, p. 95—121.

³ *Mișcarea muncitorească din România. 1893—1900*, Editura politică, București, 1965, p. 51—55.

clasa muncitoare, inconsecvente din punct de vedere ideologic și politic. Față de situația creată s-a manifestat o puternică dezaprobare din partea majorității membrilor partidului clasei muncitoare, care, continuând să creadă în idealurile socialiste, militau mai departe pentru traducerea lor în viață, activînd în diferite cercuri și organizații profesionale muncitorești.

Activitatea pe care au desfășurat-o elementele revoluționare în perioada ulterioară — prin cercurile socialiste care iau ființă începînd din 1901 sub denumirea de cercurile „România muncitoare“, prin cluburi, pe calea grevelor etc. — demonstrează că lupta revoluționară continua să se desfășoare, că în sinul mișcării muncitorești se făceau eforturi susținute care vor duce la o limpezire pe plan ideologic și politic, unitatea acestora păstrîndu-se și dobîndind chiar unele cîștiguri de ordin calitativ.

Sporindu-și forța și prin consolidarea mișcării socialiste, prin manifestarea energiei revoluționare de care a dat dovadă în cursul marilor răscoale țărănești din 1907 și legîndu-se tot mai strîns, prin numeroase acțiuni, de mișcarea muncitorească internațională — atît în zona balcanică, cît și pe o arie mai largă —, clasa muncitoare din România își reface partidul său politic în 1910, ținînd să precizeze că acesta reprezenta un „vlăstar al vechii rădăcini socialiste, pe care nimic nu a putut-o distruge“.

Împrejurările noi existente la sfîrșitul primului război mondial, caracterizate prin profundul proces de radicalizare a maselor și prin făurirea statului național unitar român, au creat un cadru mai favorabil dezvoltării forțelor progresiste ale societății, a mișcării muncitorești revoluționare, orientării tot mai hotărîte în direcția transformării partidului socialist într-un partid marxist-leninist. La ordinea zilei se punea, totodată, cu acuitate și problema unificării mișcării muncitorești la scara întregii țări, cu o conducere centralizată, atît pe plan politic — în cadrul partidului socialist, cît și pe plan sindical. Semnificativă este, sub acest raport, Declarația adoptată în comun, în februarie 1919, de Comitetul Executiv provizoriu al Partidului Socialist și de Comisia Generală provizorie a sindicatelor din România, care, după ce saluta cu bucurie „dezrobirea națională a poporului român“, făcea apel la „toate forțele proletare și socialiste“ de pe întreg teritoriul țării să se unească, formînd „un singur partid proletar, care să ducă înainte lupta clasei muncitoare din noua Romînie, spre realizarea idealului ei socialist de dezrobire de sub asuprirea burghezo-capitalistă. România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de mîine“⁴. Fără a trece pe primul plan această preocupare de ordin organizatoric, care se referea mai mult la procesul de unificare sub raport teritorial, ea și-a avut, totuși, însemnătatea sa. Aceasta consta nu numai în importanta creștere numerică a proletariatului organizat, ci și în faptul că transformarea Partidului social-democrat în partid socialist, ca partid al clasei muncitoare din întreaga țară, era însoțită de importante clarificări politice și ideologice, în direcția întăririi considerabile a orientării de stînga, revoluționare.

În acei ani de avînt revoluționar, experiența dobîndită de sutele de mii de muncitori participanți la numeroasele lupte sociale și îndeosebi

⁴ Declarația Partidului Socialist și Uniunii Sindicale din România din 13 februarie 1919 în problema națională, în *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1966, p. 166—167.

la greva generală din 1920, care a pus în lumină și unele slăbiciuni în organizarea și conducerea proletariatului, a dus la concluzia necesității reorganizării partidului, asigurării unei linii consecvent revoluționare, astfel încât să-și poată asuma conducerea luptei proletariatului din România la nivelul cerințelor noii epoci.

O deosebită însemnătate a avut în acest sens faptul că imensa majoritate a membrilor partidului socialist, inclusiv până la urmă grupurile comuniste, s-au pronunțat pentru făurirea partidului marxist-leninist nu în afara partidului socialist, ci prin transformarea acestuia în partid comunist și afilierea la Internaționala a III-a, fapt consfințit la Congresul din mai 1921. Prin aceasta, activitatea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare din România s-a ridicat pe o treaptă superioară, purtând mai departe, în noile condiții ale țării noastre, lupta de eliberare națională și socială. Partidul Comunist Român s-a născut, astfel, ca un continuator direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului politic al clasei muncitoare făurit în 1893 și ca unic reprezentant legitim al proletariatului din țara noastră.

Sub acest raport este deosebit de semnificativ că, în timp ce partidele burgheze au păstrat, în majoritatea lor, cîtva vreme după 1918, un caracter oarecum regional, avînd organizații doar în unele provincii istorice, Partidul socialist — devenit apoi Partidul Comunist Român — a avut, încă imediat după desăvîrșirea unității statului român, un caracter atotcuprinzător și organizații la scara întregii țări.

Din nefericire, însă, neținînd seama de tendința generală și de voința mării majorități a membrilor Partidului socialist de făurire a unui partid marxist-leninist, consecvent revoluționar, elementele social-democrate de dreapta, rămase în minoritate în cadrul Consiliului general al Partidului socialist și al Comisiei generale sindicale din 30 ianuarie — 3 februarie 1921, au părăsit partidul⁵, creînd Comitetul Central provizoriu al social-democrației române, care s-a ocupat cu organizarea de partide socialiste pe provincii, grupate apoi, în iunie 1921, în Federația partidelor regionale socialiste din România⁶.

Noua organizație — caracterizată de către însuși Constantin Titel-Petrescu ca nefiind „nici în asentimentul maselor muncitorești și nici în spiritul vremurilor de largi transformări sociale ce agita proletariatul universal, imediat după război”⁷ — înlocuia lupta revoluționară a proletariatului prin acțiunea dusă în favoarea unor reforme, care nu atingeau bazele orînduirii capitaliste. Acest act a constituit primul pas spre scindarea mișcării muncitorești din țara noastră, cu profunde consecințe negative pentru situația maselor largi populare. Puțin mai tîrziu, în ianuarie 1922, sciziunea s-a extins prin crearea Partidului Socialist din România, de către liderii socialiști centriști („unitari”), ale cărui baze programatice fuseseră formulate de Ilie Moscovici în broșura *Problemele actuale ale mișcării socialiste*. Fără a fi reușit să-și închege organizații decît în cîteva localități — ceea ce dovedea o slabă aderență în rîndurile clasei

⁵ „Socialismul” din 4—5 februarie 1921.

⁶ „Vremea nouă” din 15 martie, 22 iunie și 3 iulie 1921.

⁷ Constantin Titel-Petrescu, *Socialismul în România*, Biblioteca socialistă, (f. a.), p. 358.

muncitoare — constituirea sa a creat noi dificultăți unității mișcării muncitorești.

Preconizînd, în principal, calea reformistă, ridicarea nivelului cultural al maselor, Federația partidelor socialiste a reluat ideea eronată că socialismul va trebui să se înfăptuiască mai întîi în țările înaintate pe plan industrial din Apus⁸, iar țărănimea era considerată „conservatoare“, incapabilă de a juca vreun rol revoluționar.

Transformarea acestei Federații în Partidul Social-Democrat din România, în cadrul Congresului din 7—9 mai 1927, a conturat și mai clar unele teze și poziții reformiste, în centrul programului acestuia fiind situată transformarea statului burghez „în societate democratică, socialistă“, fără să se precizeze, însă, cine trebuia să exercite puterea în stat.

Deși crearea Partidului Social-Democrat din România a marcat un pas înainte pe calea unificării organizațiilor socialiste, sub raport ideologic și politic el a însemnat un regres în mișcarea muncitorească, o adîncire a scindării și o slăbire a forței de luptă a proletariatului din țara noastră.

O situație similară s-a produs și în cadrul mișcării sindicale, în care forțele revoluționare, în frunte cu comuniștii, au acționat pentru așezarea acestora pe temelii de unitate, calea cea mai sigură de apărare a intereselor clasei muncitoare. Totodată, Partidul Comunist Român a militat pentru legarea activității sindicatelor de lupta politică a proletariatului. Combătînd așa-zisele poziții „neutraliste“ și „legaliste“, propovăduite de unii lideri sindicali în cadrul congreselor organizate la Ploiești, și în parte la Brașov, în anul 1921, elementele revoluționare, exponenți ale intereselor proletariatului, au reușit să realizeze, la Congresul de la Sibiu, din iunie 1922, în condiții deosebit de dificile, unificarea organizațiilor sindicale la scara întregii țări.

Cursul pozitiv spre unificare, pe care începuse să se îndrepte mișcarea sindicală, a fost întrerupt în scurtă vreme, ca urmare a acțiunilor scizioniste întreprinse de o serie de lideri social-democrați de dreapta aflați în conducerea Federației Partidelor Regionale Socialiste și în Consiliul General al Uniunilor Sindicale din România, îndeosebi cu prilejul Congresului sindicatelor care a avut loc în septembrie 1923 la Cluj. Aceștia au susținut atunci ca mișcarea sindicală din țara noastră să se afilieze la Federația Internațională Sindicală cu sediul la Amsterdam, avînd o orientare reformistă, contrapunînd linia lor celei promovate de militanții revoluționari, care se pronunțau pentru afilierea la Internaționala Sindicală Roșie cu sediul la Moscova. În condițiile în care pericolul sciziei devenea tot mai amenințător, Partidul Comunist Român a renunțat la propunerile sale anterioare, cerînd ca la congresul care urma să dezbată această problemă să se renunțe la ambele propuneri de afiliere, discutîndu-se în schimb acele chestiuni care puteau duce la întărirea unității sindicale a muncitorilor, pe deasupra deosebirilor de apartenență sau concepție politică. Chemarea lansată cu acel prilej de partidul comunist — „La Cluj să mergem să clădim, iar nu să dărîmăm... Unitatea sindicală, Front unic muncitoresc, lupta dîrză — iată drumul spre dezrobire“⁹ — a avut un larg ecou în rîndurile proletariatului. Dar liderii social-demo-

⁸ Ilie Moscovici, *Lupta de clasă și transformarea socială*, București, p. 22—23.

⁹ „Socialismul“ din 16 septembrie 1923.

crați de dreapta nu au renunțat la proiectul lor și, recurgînd chiar la ajutorul autorităților burgheze, au exclus din congres pe delegații care se împotriveau acțiunii lor scizioniste și au obținut, cu o infimă majoritate de voturi, ca mișcarea sindicală din România să fie afiliată la Internaționala Sindicală de la Amsterdam.

În acele împrejurări, reprezentanții sindicatelor excluse la Congres, precum și cei ai altor sindicate care condamnau acțiunile abuzive și scizioniste ale liderilor social-democrați de dreapta, s-au întrunit într-o conferință la București, în zilele de 28—30 octombrie 1923, și au constituit un Consiliu General al Sindicatelor Unitare. Cu acel prilej a fost adoptat un manifest-program, prin care Sindicatele Unitare se declarau independente, neafiliate nici unei centrale internaționale, ele asumîndu-și ca sarcină principală *refacerea unității mișcării sindicale, singura cale prin care clasa muncitoare își putea apăra interesele sale vitale*.

Ruperea unității mișcării sindicale la Congresul de la Cluj, ca urmare a acțiunilor întreprinse de liderii social-democrați de dreapta, alături de sciziunea care se produsese pe plan politic, a provocat mari daune luptei clasei muncitoare pentru drepturi și libertăți democratice, înlesnind burgheziei exploatarea și asuprirea oamenilor muncii. Politica reacționară a claselor dominante și-a găsit expresia și în măsura samavolnică luată de guvernul liberal de interzicere a activității Partidului Comunist Român, a Uniunii Tineretului Comunist și a altor organizații revoluționare¹⁰, la adăpostul pretinsei legi „pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștei publice“, cunoscută și sub numele de „Legea Mirzescu“, îndreptată, în fapt, împotriva luptei revoluționare a maselor, condusă de Partidul Comunist Român¹¹.

Aceste măsuri represive nu au reușit însă să înfrîngă hotărîrea de luptă și eroismul comuniștilor, care au continuat să fie purtătorii de steag ai luptei pentru libertate și progres social, chiar dacă pentru aceasta trebuiau să înfrunte ani grei de temniță sau să-și jertfească chiar viața. Astfel, în perioada ce a urmat Congresului de la Cluj, Consiliul General al Sindicatelor Unitare, îndrumat de Partidul Comunist Român — acționînd pe linia înfăptuirii frontului unic muncitoresc în lupta de zi de zi a proletariatului —, s-a adresat membrilor sindicatelor revoluționare cu chemarea de a susține acțiunile greviste și luptele muncitorilor organizați în sindicatele amsterdamiste.

Viața a dovedit că nevoile apărării, cu forțe unite, a intereselor comune în fața exploatării patronale constituiau arma cea mai puternică a clasei muncitoare¹² și că, atunci cînd au fost depășite astfel de dificultăți, s-au obținut importante succese într-o serie de acțiuni greviste, pe linia încheierii de contracte colective, de dobîndire a unor condiții mai bune de muncă și trai și chiar în unele domenii de ordin politic.

¹⁰ „Universul“ nr. 81 din 10 aprilie 1924 (Ordonanța comisarului regal de pe lângă Consiliul de război și Corpului 2 armată din 8 aprilie 1924).

¹¹ C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. XIII—XIV, București, p. 934—937.

¹² Vezi și Constantin Pîrvulescu, Gh. Tuțui, I. Iacoș, *Activitatea Partidului Comunist Român pentru unitatea clasei muncitoare*, în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.“, nr. 2—3/1966.

În anii grei ai ilegalității, Partidul Comunist Român a căutat noi forme și metode pentru continuarea activității sale, nu numai ilegale, ci și legale. Făcînd dovada capacității de a se adapta noilor realități, el a reușit să mențină un contact strîns cu clasa muncitoare, cu masele populare, printr-o rețea de organizații legale și semilegale. Un prim succes important pe linia întăririi legăturilor cu masele l-a constituit crearea, la sfîrșitul anului 1925, a *Blocului Muncitoresc-Țărănesc*, organizație de masă legală, în care activau comuniști, socialiști și membri ai aripei de stînga din Partidul Țărănesc. Participînd la viața politică a țării, pe baza unui program care reflecta în general cerințele presante ale etapei și interesele fundamentale comune ale muncitorilor și țăranilor, B.M.Ț. a participat la alegerile comunale din anul 1926, în cadrul așa-numitei „opoziiții unite” îndreptate împotriva guvernului liberal, stabilind înțelegeri electorale, pe plan local, și cu alte organizații politice.

În timpul campaniei electorale, comuniștii au avut posibilitatea de a expune țelurile luptei lor, ceea ce a contribuit la alegerea de candidați ai B.M.Ț. în consiliile comunale din numeroase orașe, ca București, Cluj, Oradea, Ploiești, Iași, Galați ș.a.

Scindarea unității mișcării muncitorești din România, care s-a menținut vreme relativ îndelungată, a continuat însă a avea repercusiuni dintre cele mai grave asupra desfășurării luptelor revoluționare și democratice, înlesnind reacțiunii să-și exercite politica îndreptată împotriva intereselor oamenilor muncii.

Analiza elementelor care au stat la baza sciziunii ne arată că acestea au fost atît de ordin teoretic, ținînd de doctrină și prevederi programatice, cît mai ales de natură strategică și tactică, privind calea pe care urma să se înfăptuiască socialismul, problema alianțelor în revoluție, raporturile cu celelalte organizații politice. Încă în cursul discuțiilor purtate în sinul Partidului socialist referitor la transformarea acestuia în partid comunist s-au manifestat deosebiri de vederi cu privire la principiile organizatorice ale partidului muncitoresc, la raporturile lui cu mișcarea sindicală, la rolul și caracterul revoluției sociale, la momentul instaurării și la rolul dictaturii proletariatului¹³. Rădăcinile mai adînci ale acestei stări de lucruri erau împlîntate într-o serie de limite ideologice provenind din vechea mișcare socialistă și a căror eliminare se făcea anevoios, în condițiile vitrege în care era nevoită să-și desfășoare activitatea mișcarea muncitorească din România.

Pe acest fond, în care problemele de bază ale dezvoltării social-economice a țării își găseau cu greu climatul favorabil unor dezbateri principiale, între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat s-au putut menține o serie de deosebiri de păreri, exagerate în practică de cei ce se opuneau înfăptuirii unității proletare¹⁴, în primul rînd de liderii social-democrați de dreapta, purtători ai ideilor reformismului. Nesocotînd interesele fundamentale ale proletariatului, care reclamau cu necesitate unitatea în lupta împotriva exploatării și asupririi, ei au manevrat cu lozinci anticomuniste, acuzînd de nesinceritate propunerile de front unic făcute în repetate rînduri de P.C.R. Dealtfel, o asemenea poziție a caracterizat social-democrația de dreapta pe un plan mai general, îndeo-

¹³ Vezi : Const. Titel-Petrescu, *Op. cit.*, p. 360.

¹⁴ Lothar Rădăceanu, *Studii marxiste*, București, 1946 (Prefață).

sebi ca urmare a influenței exercitate de aripa de dreapta a Internaționalei socialiste, reconstituită în perioada de după primul război mondial și la care a aderat și mișcarea socialistă din România.

O astfel de orientare întâmpina, însă, opoziția majorității membrilor și chiar a unei însemnate părți a cadrelor Partidului Social-Democrat, favorabile colaborării cu Partidul Comunist Român și ostile tranzacțiilor cu partidele și guvernele burgheze. O expresie a acestei situații a reprezentat-o desprinderea din P.S.D. a unui grup de militanți socialiști de stînga — dr. L. Ghelerter, Ștefan Voitec, Zaharia Tănase, Constantin Mănescu și alții —, care, nemulțumiți de cartelul electoral încheiat de conducerea P.S.D., în frunte cu Constantin Titel-Petrescu, cu Partidul Național Țărănesc, au constituit, în iunie 1928, Partidul Socialist al Muncitorilor din România, cu un organ de presă propriu — „Proletarul“, care și-a propus să lupte pentru unitatea muncitorească și pentru lărgirea frontului anticapitalist. Într-un apel adresat întregului popor muncitor, noul partid socialist se declara adeptul hotărîit al străduinței „pentru unificarea politică și sindicală muncitorească“. Devenit, din 1930, Partidul Socialist Independent, el a continuat să se pronunțe, deși cu unele limite, pentru unitatea de luptă a proletariatului ¹⁵. Chemări la unitate au fost foarte frecvente și în rîndurile mișcării sindicale, în ciuda dezbinării provocate de elementele de dreapta social-democrate. Într-un manifest răspîndit de Comisiunea centrală de unificare, intitulat *Pentru refacerea unității sindicale*, se arăta că „În fața frontului unic al patronatului, al cîrdășiei bancaro-capitaliste, muncitorimea trebuie să opună, pentru apărarea intereselor de clasă, organizații sindicale unice, active, cuprinzătoare, ale tuturor robilor muncii“ ¹⁶.

Privită din unghiul de vedere al poziției față de unitatea forțelor proletare, mișcarea socialistă din România oferă un tablou complex și neunitar, în care scizionismul și reformismul liderilor social-democrați de dreapta au imprimat în anumite perioade un curs negativ evoluției procesului de unificare, în timp ce aripa de stînga, sprijinită pe masa largă a membrilor P.S.D., a cîștigat tot mai mult teren, contribuind, în focul luptei pentru apărarea intereselor fundamentale ale proletariatului, la făurirea frontului unic muncitoresc.

Situîndu-se pe o linie generală justă, de făurire a unității de acțiune a proletariatului, Partidul Comunist Român s-a adresat în repetate rînduri muncitorilor social-democrați și socialiști, în scopul făuririi unității de acțiune, pentru apărarea intereselor comune. Cu toate acestea, nici P.C.R. nu a fost ferit de unele neclarități ideologice și practici sectare și exclusiviste în problema raporturilor cu organizațiile social-democrate și în special cu conducerea acestora. Ele se datorau insuficienței analize a condițiilor social-economice și a raportului de forțe existente în țara noastră, ca și unor practici greșite ale Cominternului, de a stabili formule și directive ce nu porneau de la situația concretă existentă în fiecare țară, care au fost preluate și în unele documente ale partidului nostru, cu deosebire în cadrul lucrărilor Congresului al III-lea și Congresului al IV-lea ale P.C.R. În astfel de condiții, unii activiști ai partidului comunist nu au făcut întotdeauna deosebire între unii conducători ai Partidului social-

¹⁵ „Informatorul proletar“, nr. 2—3, septembrie-octombrie 1931.

¹⁶ „Proletarul“, anul II, nr. 11, 1 mai 1929.

democrat și masa membrilor de partid, taxându-i în bloc ca oportuniști sau chiar „social-fasciști“ ori „agenți ai burgheziei în mișcarea muncitorească“. Alteori, condamnând întreaga conducere social-democrată, lansau lozincă făuririi frontului unic numai „de jos“, ceea ce a oferit pretext elementelor scizioniste din conducerea P.S.D. de a califica drept lipsite de consecvență și loialitate propunerile de front unic adresate de partidul comunist partidelor socialiste. Asemenea poziții, care s-au răsfrînt în mod negativ asupra acțiunii de făurire a frontului unic muncitoresc, au dovedit, odată în plus, cît de dăunătoare este stabilirea din afară a liniei politice și a tacticii celei mai adecvate pentru fiecare țară și în fiecare etapă, demonstrînd necesitatea respectării neștirbite a dreptului fiecărui partid de a-și elabora politica în mod de sine stătător.

O analiză mai profundă a situației din România a fost făcută de către Congresul al V-lea al P.C.R., care, fără să lichideze complet unele limite și confuzii ideologice privind probleme fundamentale ale României, a subliniat necesitatea intensificării eforturilor în vederea întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare, a înfăptuirii frontului unic muncitoresc, a dezvoltării legăturilor partidului cu masele de oameni ai muncii.

Această orientare nu a întîrziat să dea roade, cu deosebire în timpul marilor bătălii de clasă din perioada crizei economice, care au culminat cu eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, moment de o deosebită însemnătate în istoria mișcării muncitorești, cu profunde implicații asupra întregii vieți social-politice din România.

Acționînd pe baza frontului unic dintre comuniști, social-democrați și muncitori aparținînd altor partide politice sau fără de partid, proletariatul, în frunte cu partidul comunist, s-a afirmat ca forța de avangardă a societății românești în lupta pentru drepturi economice și politice, pentru libertăți democratice, pentru independență și suveranitate națională.

Amploarea și rezultatele luptelor din ianuarie-februarie 1933, obținute prin forța unită a clasei muncitoare și prin solidarizarea cu cauza greviștilor a o serie de alte forțe sociale, a opiniei publice largi din întreaga țară, au întărit, în focul marilor bătălii de clasă, tendințele și acțiunile de apropiere între cele două partide muncitorești, determinînd schimbări în atitudinea unor lideri social-democrați care pînă atunci manifestaseră rezerve în tratativele cu reprezentanții P.C.R.¹⁷

Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, „În cursul desfășurării luptelor, precum și în perioada care le-a urmat, s-au întărit legăturile partidului cu masele, au crescut rîndurile partidului, în special din masele cele mai combative ale clasei muncitoare, a sporit rolul elementelor muncitorești în partid, în conducerea sa. S-a extins considerabil influența partidului în mase, s-a ridicat prestigiul său politic și s-a îmbogățit experiența lui revoluționară“¹⁸.

În climatul favorabil făuririi unității de acțiune, după luptele revoluționare din anii 1929—1933, Partidul Comunist Român s-a adresat din

¹⁷ A se vedea A. Petric, Gh. Tuțui, *Unificarea mișcării muncitorești din România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968, p. 17.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 367.

nou, în mai multe rinduri, Partidului Social-Democrat, Partidului Socialist Independent și organizațiilor locale ale acestora, cu propunerea de a realiza un front unic de luptă.

Pe baza unor asemenea propuneri s-a ajuns la încheierea frontului comun între P.S.U., Liga Muncii și Comitetul Național Antifascist (1934), care în anii următori a primit numeroase adeziuni din partea muncitorilor aparținând diferitelor organizații sindicale, ca și din partea unor cetățeni cu vederi progresiste, fără de partid sau de diferite orientări politice, dar uniți prin sentimente patriotice și antifasciste.

Curentul de opinie în favoarea unității de acțiune a clasei muncitoare — și chiar a lărgirii acestui front pe baza adeziunii unor pături muncitoare neproletare — câștiga tot mai mult teren, întrucât obiectivele urmărite vizau interesele fundamentale ale poporului, ca lupta pentru drepturi democratice, pentru apărarea independenței naționale, împotriva pericolului fascist, agravat după venirea lui Hitler la putere în Germania nazistă.

Într-adevăr, în perioada ce a urmat, deși făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare a continuat să constituie obiectivul principal în lupta pentru apărarea intereselor fundamentale ale proletariatului, ea a dobândit din ce în ce mai mult un sens mai larg, fiind concepută ca temelie a unui atotcuprinzător *front popular antifascist*, menit să strângă la un loc toate forțele social-politice vii ale națiunii — de la clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate, femei, tineret, armată, pînă la grupări și cercuri ale burgheziei —, interesate în salvagardarea libertăților democratice, a independenței și suveranității naționale, în fața forțelor fasciste din exterior și a agenturii lor interne, redusă ca număr și influență, dar periculoasă prin agresivitatea și demagogia de care făcea din plin uz. În condițiile în care Garda de fier agita lozincă preluării puterii și a instaurării dictaturii fasciste, iar regele Carol II, prin înscăunarea dictaturii personale, leza grav libertățile democratice de care mai dispuneau cetățenii, pentru forțele progresiste, și în principal pentru mișcarea revoluționară, împotriva căreia se îndreptau în primul rînd loviturile reacțiunii, a devenit o necesitate vitală apărarea nu numai a dreptului la muncă și viață, ci și salvarea intereselor fundamentale ale întregului popor.

O atare situație în care s-a găsit țara noastră în ultimul deceniu de existență a regimului burghez și-a pus amprenta asupra întregii vieți politice românești, impunînd și metode noi de acțiune pentru Partidul Comunist Român, în special în ceea ce privea problema alianțelor sale, inclusiv problema făuririi frontului unic muncitoresc¹⁹. În acele împrejurări, realizarea frontului unic muncitoresc a dobândit, pe de o parte, o importanță și valențe sporite, dar s-a bucurat, totodată, de condiții mai favorabile de înfăptuire. Aceasta, întrucît o serie de lideri ai partidelor socialiste, care manifestaseră în trecut o anumită rezervă sau oscilații în problema colaborării cu P.C.R., au înțeles mai clar importanța conlucrării și a acțiunii comune împreună cu comuniștii. Astfel, de-

¹⁹ A se vedea, sub acest raport, și punctele de vedere exprimate în cadrul mesei rotunde organizate de Institutul de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., îndeosebi intervențiile tovarășilor Gh. Matei, Vasile Ionescu, Gh. Țuțui ș.a., publicate în „Anale de istorie”, nr. 2/1973, p. 138—167.

venea tot mai evident că frontul unic muncitoresc se constituia ca *un organism menit să înmănuncheze toate forțele proletariatului*.

În acest sens, Plenara C. C. al P.C.R. din februarie 1935 a subliniat necesitatea înfăptuirii frontului unic muncitoresc drept o condiție esențială pentru crearea unui larg front popular antifascist, în care să fie cuprinse și alte forțe sociale în afara celor proletare. O atare orientare avea să fie statornicită, la puțină vreme după aceea, de Congresul al VII-lea al Internaționalei a III-a, Comuniste. În același spirit, Plenara a V-a lărgită a C. C. al P.C.R., din 1936, analizând situația critică în care se afla România ca urmare a amenințărilor agresive ale imperialismului fascist german, indica drept sarcină patriotică a comuniștilor „apărarea fiecărei palme de pământ a țării“, intrind în caz de nevoie, „în primele rînduri ale luptătorilor pentru respingerea agresiunii fasciste“. Era firesc ca, în condițiile părăsirii unor lozinci neadecvate, referitoare la caracterul statului român și la problema suveranității și integrității sale, chemările și poziția Partidului Comunist Român să dobîndească largi aderențe în opinia publică.

Urmărind cu perseverență realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, C. C. al P.C.R. a propus intrarea membrilor Sindicatelor Unitare în Confederația Generală a Muncii, unde aveau posibilitatea să activeze în mod deschis. Întrucît același proces s-a petrecut și cu membrii sindicatelor independente, s-a ajuns, în anii 1935—1936, la înlăturarea sciziunii din mișcarea sindicală²⁰. Concomitent, pe plan politic, legăturile stabilite între conducerea P.C.R., P.S.D. și P.S.U., în sensul încheierii unor acorduri de front unic pe baza unui program minimal de revendicări economice și politice, au făcut progrese, care, fără a marca o identitate de poziții, au permis o mai bună înțelegere a punctelor de vedere reciproce, pregătind terenul pentru tratative mai fructuoase.

Succese pe linia unității clasei muncitoare și a ralierei în jurul acesteia a altor forțe democratice au apărut deosebit de evidente în anii 1935—1936, cînd colaborarea dintre Partidul Comunist Român, Partidul Socialist Unitar, unele organizații locale ale Partidului Social-Democrat și alte grupări progresiste și burgheze nefasciste a făcut posibilă victoria în alegerile parlamentare din județele Hunedoara și Mehedinți; un succes asemănător a fost obținut de forțele democratice și antifasciste în alegerile comunale și județene din anii 1936—1937, ceea ce constituia o dovadă că în România se creaseră condiții favorabile constituirii unui larg front comun împotriva pericolului fascist, a primejdiei pe care o reprezentau tendințele de expansiune ale Germaniei hitleriste²¹.

Politica internă reacționară, antipopulară a ridicat în fața Partidului Comunist Român și a celorlalte forțe democratice sarcini sporite, provocate atît de condițiile obiective ivite, cît și de faptul că în realizarea frontului unic muncitoresc au apărut noi dificultăți, odată cu dizolvarea sindicatelor și înlocuirea lor prin bresle, precum și drept urmare a atragerii unor lideri social-democrați de dreapta în funcții de conducere ale aparatului de stat al dictaturii regale. Totuși, Partidul Comunist Român, folosind experiența dobîndită de-a lungul întregii perioade de ilegalitate, a găsit formele potrivite noii situații, îndrumînd în con-

²⁰ „Scînteia“ din 7 februarie 1936.

²¹ „Proletarul“ din 4 noiembrie 1934.

tinuare acțiunile pe linia frontului unic muncitoresc și grupînd în jurul acestuia o largă coaliție de forțe antifasciste, acțiuni stimulate acum și de evoluția situației internaționale, de conturarea tot mai clară a pericolului care amenințau însăși independența, libertatea și ființa noastră de stat.

Un rol important l-a jucat în această perioadă și organizația revoluționară a tineretului — Uniunea Tineretului Comunist. În toate marile acțiuni sociale și politice, U.T.C. s-a dovedit a fi un ajutor de nădejde al partidului. Urmînd linia partidului, C.C. al U.T.C. a preconizat, în iunie 1934, o serie de măsuri pe linia făuririi frontului unic al tineretului muncitor, strîns legat de întreaga masă a tineretului. Printre tinerii care s-au evidențiat în munca de organizație prin spiritul lor revoluționar s-au aflat în acei ani Nicolae Ceaușescu, Petre Gheorghe, Grigore Preoteasa, Stela Moghioroș, Ludovic Minski și alții. Dizolvarea, în 1936, a U.T.C., ca urmare a indicației Congresului al VI-lea al Internaționalei Comuniste a Tineretului, a dezorganizat, vremelnic, activitatea revoluționară de tineret. În 1939, datorită îndrumării date de Partidul Comunist Român, a fost aleasă o comisie de reorganizare a U.T.C., condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a pregătit conferința pe țară a tinerilor comuniști²², conferință ce a avut loc la București și în care au fost dezbătute sarcinile ce reveneau tineretului comunist, ca organizație de masă și rezervă de cadre a partidului. Tocmai în acel an, la 1 Mai, avusese loc la București o mare demonstrație cu caracter antifascist, în cadrul căreia peste 20 000 de participanți comuniști și social-democrați, precum și cetățeni de diferite convingeri și apartenențe politice au manifestat, în front comun, împotriva agresiunilor hitleriste, pentru libertăți democratice, pentru independență națională. Așa cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu, această demonstrație „a marcat un moment superior în lupta pentru unitatea clasei muncitoare în România”²³.

Același caracter de unitate muncitorească, lărgită prin participarea și a celorlalte forțe progresiste și democrate, l-au avut demonstrațiile împotriva dictatului imperialist de la Viena, prilej de afirmare a hotărîrii revoluționarilor și patrioților români, maghiari, germani și de alte naționalități de a apăra independența și integritatea teritorială a României, unitatea statului național român.

Anii grei ai dictaturii militare-fasciste și ai războiului antisovietic, cînd țara a fost, în fapt, cotoplită de trupele hitleriste, au pus cu mai multă acuitate necesitatea strîngerii forțelor proletare, care trebuiau să constituie temelia largului front al luptei antifasciste. Situația gravă în care se afla România a favorizat procesul de unire a forțelor muncitorești și de formare, în jurul acestora, a unui larg front național antifascist.

Pornindu-se de la punctele de vedere comune, care uneau P.C.R. și P.S.D., de la necesitatea rezolvării problemelor fundamentale care stăteau în fața poporului român, s-au intensificat legăturile între condu-

²² Vezi și Florea Dragne, Constantin Petculescu: *Călimba revoluționară a tineretului, obiectiv major al activității P.C.R. (1921—1944)*, în „*Anale de istorie*”, nr. 5/1971, p. 36.

²³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 277.

cerea celor două partide, pentru stabilirea unui acord pe baza unei platforme comune de acțiune.

De mare importanță în apropierea tot mai strânsă între partidele muncitorești au fost acțiunile comune întreprinse de comuniști, social-democrați, oameni ai muncii neînregimentați în partide politice sau aparținând unor partide burgheze, uniți prin sentimente și atitudini antifasciste, prin ura față de ocupanții naziști. În astfel de împrejurări, frontul unic muncitoresc dobîndea dimensiuni noi, profilindu-se tot mai mult ca bază a unui front unic național antifascist. Procesul acesta se contura mereu mai mult pe măsură ce dictatura militaro-fascistă și ocupația hitleristă apăsau tot mai greu pe umerii poporului, iar evoluția evenimentelor de pe front făcea să devină din ce în ce mai evidentă înfrîngerea inevitabilă a coaliției fasciste.

Partidul Comunist Român, forța cea mai combativă și consecventă în lupta pentru doborîrea dictaturii fasciste, se pronunțase în mod constant, încă din primele zile ale instaurării acesteia și pe întregul parcurs al războiului hitlerist, pentru unirea forțelor muncitorești și a tuturor grupărilor, partidelor și personalităților politice în vederea salvării poporului român din catastrofa în pragul căreia fusese împins.

În cursul lunii septembrie 1943 s-a ajuns la un acord de principiu între conducerile P.C.R. și P.S.D., în vederea participării acesteia din urmă la constituirea Comitetului național al Frontului patriotic antihitlerist, ceea ce, cu toate dificultățile ce mai trebuiau să fie învinse, a înviorat activitatea de masă, ca și poziția favorabilă colaborării cu comuniștii a unor lideri social-democrați și a unor organizații locale ale acestui partid²⁴.

Evenimentele din primăvara anului 1944, soldate cu noi victorii ale coaliției antihitleriste pe fronturile de luptă și cu creșterea derutei în rîndurile aparatului dictaturii antonesciene, apropiau momentul favorabil al declanșării luptei hotărîtoare a forțelor insurecționale din România în vederea doborîrii clicii militare-fasciste și a întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste. Sarcinile grele și de imensă răspundere pentru soarta întregii națiuni, care stăteau în fața Partidului Comunist Român, au făcut necesare o serie de măsuri, printre care un rol deosebit de important l-a avut înlocuirea, la 4 aprilie 1944, a vechiului secretariat al partidului, în frunte cu Ștefan Foriș, printr-o conducere provizorie, cu funcții operative, formată din Constantin Pîrvulescu, Emil Bodnaraș și Iosif Rangheț, ceea ce a insuflat întregului partid un spirit nou, de disciplină și activitate susținută la nivelul cerințelor evoluției rapide a evenimentelor.

Starea de efervescență a maselor, dorința arzătoare de a se pune capăt cu un ceas mai devreme situației catastrofale în care fusese împinsă țara, a determinat luări de poziție și antrenarea în luptă și a altor categorii sociale, printre care intelectuali de prestigiu, studenți, ofițeri — unii avînd importante funcții de comandă în armată.

Unirea tuturor forțelor democratice și antifasciste într-o acțiune convergentă de mare amploare era condiționată, însă, de înfăptuirea uniții de acțiune a clasei muncitoare; crearea Frontului Unic Mun-

²⁴ A se vedea și Gh. Țuțui, A. Petric, *Frontul Unic Muncitoresc în România*, Editura politică, București, 1971, p. 52.

citoresc devenise, astfel, o necesitate stringentă. În acele împrejurări, contactele dintre comuniști și social-democrați au devenit tot mai frecvente, atât la nivelul organizațiilor locale, cât și la cel al conducerilor superioare. În realizarea acestor acțiuni de mare răspundere au fost valorificate atât experiența dobândită de-a lungul a peste două decenii de eforturi pentru lichidarea sciziunii care provocase atâtea daune mișcării muncitorești — experiență finalizată cu înțelegerea mai clară a punctelor de vedere reciproce —, cât și situația specială în care se găsea țara, necesitatea găsirii căilor și mijloacelor de a o salva de la dezastrul spre care o împinsese dictatura militară-fascistă. Este meritul incontestabil al Partidului Comunist Român de a fi perseverat într-o acțiune de lungă durată, soldată nu arareori cu eșecuri temporare, ca și al aripei de stînga mereu în dezvoltare din mișcarea socialistă, a membrilor P.S.D. și a unor conducători ai acestuia, care au mers în pas cu comuniștii în găsirea drumului spre unitate, spre rezolvarea problemelor vitale cu care se confrunta clasa muncitoare și întregul nostru popor.

În realizarea acestui măreț obiectiv și-au adus o contribuție de preț un mare număr de cadre ale celor două partide: Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Pirvulescu, Emil Bodnaraș, Iosif Rangheț, Constantin Agiu, Petre Constantin Ionescu-Iași, Mihai Magheru, Petre Ioan, Vasile Bigu și alții, din partea Partidului Comunist Român, iar din partea Partidului Social-Democrat: Theodor Iordăchescu, C. Titel-Petrescu, Ștefan Voitec, Lothar Rădăceanu, Victor Brătfăleanu, Ion Pas, Zaharia Tănase, Nicolae Deleanu și alții²⁵.

După definitivarea înțelegerii de încheiere a frontului unic și a stabilirii principiilor și obiectivelor colaborării, reprezentanții celor două partide au stabilit ca aceste hotărîri să fie aduse la cunoștință clasei muncitoare cu prilejul zilei de 1 Mai 1944, zi ce simbolizează solidaritatea internațională a celor ce muncesc. Manifestul, a cărui tipărire a început la 21 aprilie 1944, a fost difuzat în zilele următoare în întreaga țară.

Vestind întregului popor că proletariatul, forța cea mai înaintată a societății, se situează și de această dată în fruntea forțelor revoluționare care luptau pentru o Românie liberă, independentă și democratică, manifestul menționa: „Muncitorimea își strînge astăzi rîndurile în *Front unic*, la noi ca pretutindeni. În ziua de 1 Mai, ziua ei de *luptă* și de *speranță*, muncitorimea organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați, *cheamă întreaga clasă muncitoare*, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg *poporul român*, toate *clasele și păturile sociale*, toate *partidele și organizațiile*, indiferent de culoare politică, credință religioasă și apartenență socială, la *luptă hotărîtă* pentru :

Pace imediată !

Răsturnarea guvernului Antonescu ! Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste !

Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane...“.

²⁵ Gheorghe Tuțui, *Realizarea Frontului Unic Muncitoresc — moment de însemnătate istorică în lupta de eliberare a poporului român, în August '44*, Culegere de studii, Biblioteca de istorie, București, 1971, p. 107.

Manifestul, semnat „Frontul Unic Muncitoresc“, s-a răspândit cu repeziciune și a avut un ecou puternic nu numai în rândurile proletariatului, ci al întregului nostru popor. El a fost urmat de acțiuni concrete, la nivelul întreprinderilor și instituțiilor, unde s-au creat comitete ce aveau la bază unitatea proletară, comitete de acțiune, comitete patriotice etc. Deși nu purtau întotdeauna denumirea expresă de comitete de front unic, acestea acționau ca atare, îmbinând în activitatea lor lupta pentru revendicări economice cu obiective de ordin politic, vizând lupta generală împotriva dictaturii militare-fasciste și a cotropitorilor hitleriști.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc, conjugată cu evoluția situației militare îndeosebi pe frontul sovieto-german, unde armata sovietică obținea victorii strălucite și pregătea noi asalturi asupra pozițiilor trupelor naziste, au determinat schimbări și în atitudinea liderilor partidelor burgheze și a cercurilor palatului regal, care căutau acum căi de salvare și de supraviețuire politică. În acest climat, în mai 1944, Partidul Comunist Român a realizat o înțelegere de colaborare cu gruparea liberală condusă de Gh. Tătărescu, iar la 20 iunie 1944 s-a încheiat Blocul Național Democrat, pe baza înțelegerii intervenite între P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. și P.N.L., coaliție largă de forțe care, avînd ca nucleu polarizator Frontul Unic Muncitoresc, a avut o contribuție importantă în asigurarea victoriei insurecției naționale antifasciste armate din august 1944.

Realizarea Frontului Unic Muncitoresc în prima jumătate a lui aprilie 1944, lupta comună împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupației hitleriste în zilele insurecției au întărit și consolidat colaborarea dintre cele două partide.

Deși înfăptuirea Frontului Unic Muncitoresc nu însemna încă unitatea politică, ideologică și organizatorică a clasei muncitoare, cele două partide păstrîndu-și structura organizatorică și programul lor distinct, iar platforma pe baza căreia se înfăptuia unitatea de acțiune a P.C.R. și a P.S.D. se menținea la cadrul determinat de țelurile luptei antifasciste, antihitleriste, conlucrarea strînsă a comuniștilor și social-democraților, atît la nivelul Comitetelor Centrale, al organizațiilor locale, cît și în lupta zilnică pentru atingerea țăelurilor fundamentale ale clasei muncitoare, a creat climatul favorabil pentru ridicarea unității proletare pe o treaptă superioară, a deschis drumul făuririi partidului unic, marxist-leninist, al proletariatului.

Modul în care Partidul Comunist Român, sprijinit de mulți socialiști, social-democrați și elemente progresiste convinse de imperativul unității de clasă, a reușit ca, în condițiile grele ale unei îndelungate lupte ilegale și ale sciziunii provocate în mișcarea muncitorească să deslușească mijloacele și căile potrivite pentru realizarea unității de acțiune a proletariatului, în funcție de sarcinile fiecărei etape istorice, de interesele de clasă și de cele generale, reprezintă o contribuție la teoria și practica mișcării revoluționare nu numai din țara noastră, ci și pe plan internațional. Într-un asemenea context se situează și aprecierea Frontului Unic Muncitoresc drept o etapă a procesului de unificare deplină a mișcării muncitorești în cadrul unui partid marxist-leninist unic, forță politică conducătoare în edificarea socialismului în țara noastră.

Frontul Unic Muncitoresc — temelia alianțelor politice promovate de P.C.R. în anii 1944-1948

GHEORGHE ȚUȚUI

Transformările revoluționare care au avut loc în România în anii ce au urmat eliberării de sub dominația fascistă, au reliefat cu pregnanță capacitatea partidului comunist de a-și elabora linia politică tactică și strategică în strînsă concordanță cu cerințele legilor obiective ale dezvoltării societății, de a aplica în mod creator adevărurile general-valabile ale marxism-leninismului la condițiile concret-istorice din țara noastră. În acest context procesul de apropiere politică și ideologică dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat, evoluția unității de acțiune spre realizarea unificării depline a mișcării muncitorești, rolul și influența clasei muncitoare unite asupra politicii de alianțe, reprezintă probleme teoretice și practice importante, cu multiple implicații în actualitate.

Victoria insurecției naționale antifasciste din august 1944, care a marcat începutul revoluției populare în România, a deschis noi perspective colaborării dintre partidele muncitorești și a plasat problemele unității clasei muncitoare în centrul politicii de alianțe. Factor hotărîtor al luptei pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și eliberarea țării de sub ocupația străini, unitatea clasei muncitoare reprezenta o cerință esențială a victoriei maselor populare în revoluție, cheazășia desăvîrșirii transformărilor cu caracter burghezo-democratic ca o treaptă a trecerii ulterioare la revoluția socialistă. „Trebuie subliniat — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare a avut o însemnătate deosebită — aș putea spune, hotărîtoare — pentru desfășurarea cu succes a luptelor democratice și revoluționare din țara noastră”¹.

Conștient de însemnătatea unității clasei muncitoare în lupta ce se desfășura și de faptul că dezvoltarea acestei unități se putea realiza numai extinzînd neîncetat, principial și practic, sfera colaborării cu P.S.D., Partidul Comunist Român a acționat în această direcție în mod consecvent. Încă din zilele insurecției ca și în perioada următoare organizațiile de partid au chemat clasa muncitoare să-și strîngă rîndurile.

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 628.

P.C.R. a subliniat în repetate rânduri și cu deosebită tărie că acțiunea unită reprezintă una din principalele condiții ale asigurării rolului de conducător al clasei muncitoare în revoluție. Astfel, în Apelul Comitetului Central al P.C.R., adresat imediat după 23 August 1944, către toată muncitorimea de la orașe și sate, către întregul popor român se arată: „Muncitori! Uniți în Frontul Unic Muncitoresc, puneți-vă în fruntea luptei de eliberare a poporului român! Refaceți imediat organizațiile voastre sindicale! Organizați comitete patriotice de fabrică, alese de toți muncitorii, pentru recrutarea de luptători, conducerea luptei patriotice și menținerea ordinii în fabrici, uzine și cartiere!”².

Poziția Partidului Social-Democrat față de problema unității clasei muncitoare a fost exprimată încă din primul manifest adresat către țară la 24 august 1944, în care se arăta că socialiștii români au văzut în frontul unic nu numai un vremelnic mijloc de acțiune, dar mai ales „primul pas hotărâtor spre unitatea organică a clasei muncitoare”³. Cîteva zile mai tîrziu, documentul intitulat *Directive actuale socialiste* sublinia din nou hotărîrea P.S.D. de a extinde colaborarea cu P.C.R. acționînd pentru „o înțelegere definitivă cu partidul comunist”.

Un prim pas spre dezvoltarea unității de acțiune a clasei muncitoare l-a constituit crearea la 1 septembrie 1944, pe baza acordului celor două partide, a Comisiei de organizare a sindicatelor, ca mișcare unică, bazată pe principiile luptei de clasă și internaționalismului proletar. Prin acest act, colaborarea de Front Unic Muncitoresc, începută pe baza acordului din aprilie 1944, se extindea asupra unui important domeniu de activitate și contribuia în măsură însemnată la afirmarea forței clasei muncitoare, la creșterea rolului acesteia în procesul de organizare și de antrenare la luptă a celorlalte categorii de oameni ai muncii.

Refacerea mișcării sindicale a constituit un factor important în direcția influențării în mod pozitiv a procesului de organizare pe baze noi a maselor țărănești și păturilor mijlocii de la orașe. Prin aceasta clasa muncitoare unită acționa nu numai ca avangardă a oamenilor muncii dar îndeplinea și un însemnat rol centralizator.

Cu toate acestea, în situația existentă în România la acea dată, cînd devenise evident că forțele democratice vor avea de înfruntat în bătălii hotărîtoare, rezistența forțelor reacționare pe drumul determinării evoluției ulterioare a țării pe calea dorită de popor, realizările de pînă acum apăreau ca insuficiente. În acest scop partidul comunist s-a orientat spre crearea unei largi coaliții de forțe, spre ralierea pe aceeași platformă a tuturor forțelor interesate în dezvoltarea democratică a țării. Apreciînd problema alianțelor politice ale clasei muncitoare ca o problemă hotărîtoare în revoluție, P.C.R. a acționat, pe multiple planuri, pentru realizarea acestora, a studiat cu atenție revendicările economice și social-politice ale celor mai diferite categorii sociale descifrînd punctele de convergență dintre acestea și interesele clasei muncitoare, s-a preocupat de includerea lor într-o concepție programatică unitară.

În elaborarea strategiei și tacticii alianțelor politice din această etapă, partidul comunist a dispus de o experiență pozitivă, de însemnate concluzii și generalizări teoretice. Astfel, Lucrețiu Pătrășcanu aprecia

² „România liberă” din 26 august 1944.

³ „Libertatea”, nr. 1, din 25 august 1944.

drept una din condițiile esențiale ca muncitorimea să-și poată îndeplini rolul său istoric „de a căuta, de a lupta chiar pentru a stabili un contact cât mai strins și permanent cu toate păturile populare neproletare, cu cele mai largi mase țărănești și orășenești“. El sublinia că, în noile condiții istorice, calea pe care trebuie să meargă proletariatul din România nu este aceea a izolării „ci în cadrul și în cuprinsul unei cât mai largi colaborări cu mase cât mai largi“⁴.

Pentru realizarea unor largi alianțe politice C.C. al P.C.R. a elaborat, pe baza cunoașterii situației din țară, a raporturilor de forțe și a perspectivelor evoluției acestora, un proiect de program care cuprindea, în esență, sarcinile principale ale luptei pentru desăvârșirea transformărilor democratice în folosul maselor. Dat publicității la 24 septembrie 1944, proiectul de program a fost luat în dezbatere de către Comitetul Executiv al P.S.D. care, la 29 septembrie 1944 în scrisoarea adresată C.C. al P.C.R., își exprima acordul cu necesitatea consolidării regimului democratic și a înfăptuirii unor urgente reforme sociale și economice. Cu toate că Partidul Social-Democrat avea în unele probleme puncte de vedere deosebite de cele cuprinse în proiectul de platformă amintit, față de unele formulind propuneri și observații chiar în scrisoarea de răspuns, pe primul plan erau puse, și în acest caz, chestiunile esențiale în care nu existau divergențe. „Sintem bucuroși — se arăta în scrisoare — să constatăm din proiectul de platformă pe care ni l-ați trimis că punctul nostru de vedere principal este același“⁵.

În urma acceptării de către C.C. al P.S.D. a platformei P.C.R. ca bază de discuție, la 2 octombrie 1944 a avut loc ședința comună a delegațiilor Comitetelor Centrale ale celor două partide, în cadrul căreia au fost dezbătute atît proiectul propus cît și scrisoarea de răspuns a P.S.D., ajungîndu-se în final la definitivarea platformei ca document programatic al Frontului Unic Muncitoresc.

În strînsă legătură cu sarcinile ce decurgeau din platforma F.U.M., delegații celor două partide au căzut de acord și asupra necesității consolidării unității de acțiune, adoptînd în acest scop o hotărîre, prin care se indica constituirea unor organe ale frontului unic de sus și pînă jos și se stabileau amănunțit criteriile de colaborare în cadrul acestor comitete.

Apreciind însemnătatea acordului realizat la 2 octombrie 1944, cele două partide muncitorești au fost unanime în a sublinia rolul acestei înțelegeri în dezvoltarea unității clasei muncitoare și al creșterii influenței ei politice. Astfel, într-unul din articolele sale „Scînteia“⁶, organul central de presă al P.C.R., evidențiază faptul că prin noua platformă clasa muncitoare se adresează întregului popor, pe care-l cheamă la luptă, fără preget și fără răgaz. La rîndul său, în organul central de presă al P.S.D., „Libertatea“⁷, se exprima punctul de vedere că, dacă cele două partide vor ști să aplice acordul, „nu este departe vremea cînd vom putea face un nou pas înainte, lărgind platforma noastră de luptă, adîncind colaborarea“.

Acțiunile politico-organizatorice care au dus la lărgirea programului de colaborare dintre P.C.R. și P.S.D., prin cuprinderea noilor obiective izvorite din situația social-politică existentă în țară și a schimbărilor sur-

⁴ Lucrețiu Pătrășcanu, *Problemele de bază ale României*, ediția a II-a, Editura Socec, București, 1945, p. 324.

⁵ „Libertatea“, nr. 35 din 1 octombrie 1944.

⁶ „Scînteia“, nr. 16 din 7 octombrie 1944.

⁷ „Libertatea“, nr. 41 din 7 octombrie 1944.

venite în cele cinci luni care trecuseră de la crearea F.U.M., stabilirea formelor menite să asigure colaborarea de sus și pînă jos, ca și hotărîrea celor două partide muncitorești de a mobiliza întreaga clasă muncitoare la lupta pentru înfăptuirea platformei-program, au contribuit la asigurarea unei largi adeziuni la platformă din partea altor grupări politice și organizații democratice. Expresia elocventă a acestei realități a constituit-o crearea la 12 octombrie 1944 a Consiliului Național al F.N.D., organism central de coordonare, din care au făcut parte, alături de reprezentanți ai clasei muncitoare, reprezentanți ai altor grupări reprezentînd țărănimea, păturile mijlocii orășenești, intelectualitatea, naționalitățile conlocuitoare, masele de femei și tineret.

Apreciînd crearea F.N.D. și evoluția sa ulterioară, se impune precizarea că acest organism politic de colaborare marca o etapă nouă în politica de alianțe a P.C.R., atît sub aspect programatic cît și ca componență. În această ordine de idei este important a sublinia faptul că platforma F.N.D., care reprezenta un program de acțiune imediată, avea ca principal obiectiv rezolvarea unora dintre chestiunile fundamentale ale etapei, printre care un loc central îl ocupă problema puterii. Deosebit de importante erau prevederile din platformă referitoare la înfăptuirea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, religie, sex, etc. și realizarea unei reforme agrare democratice. Elementul principal sub aspectul componenței îl constituia faptul că cele două partide muncitorești au încetat să mai participe la B.N.D., organism din care făceau parte și cele două partide burgheze (P.N.Ț. și P.N.L.), și formarea unei coaliții compusă exclusiv din forțe revoluționar-democratice care recunoșteau rolul de hegemon al proletariatului. Această schimbare de conținut în alianțele politice preconizate de P.C.R. va influența pozitiv întregul proces de regroupare a forțelor, iar rolul conducător al clasei muncitoare va continua să se întărească, chiar și atunci cînd în F.N.D., sau alături de el, vor acționa și alte grupări politice, inclusiv acelea ce reprezentau unele categorii ale burgheziei.

Evidențiînd rolul fundamental al unității clasei muncitoare în direcția coalizării forțelor democratice din țară, ca și influențele multiple pe care proletariatul le-a exercitat asupra aliaților săi, este necesar să arătăm că acțiunea unitară a acestora s-a răsfrînt ulterior și asupra relațiilor dintre cele două partide muncitorești, impulsînd dezvoltarea lor pe plan politico-organizatoric.

Amploarea mișcărilor populare de la începutul anului 1945 și accentuarea rolului conducător al clasei muncitoare în desfășurarea acestora au determinat noi deplasări și regroupări de forțe care au contribuit la lărgirea componenței F.N.D. și la creșterea influenței sale în viața politică a țării. Expresie a poziției centrale a clasei muncitoare în lupta pentru smulgerea puterii politice din mîna forțelor reacționare, frontul unic, ca relație de colaborare dintre comuniști și social-democrați, s-a extins și în cadrul aparatului de stat, inclusiv în guvern. Avînd cîte un reprezentant în guvernul constituit la 23 august 1944, P.C.R. și P.S.D. dețineau laolaltă în cel de al doilea cabinet format la 4 noiembrie patru ministere (Comunicații, Justiție, Educație Națională și Muncii) și două subsecretariate de stat (Interne și Educație Națională), iar în guvernul de la 6 martie, șapte ministere din cele șaptesprezece existente (Interne, Justiție, Comunicații, Mine și Petrol,

Muncii, Educației Naționale, Asigurări sociale) și patru subsecretariate de stat.

Prezența miniștrilor și subsecretarilor de stat comuniști și social-democrați în guvern, activitatea lor coordonată pe baza frontului unic au reprezentat elemente esențiale în asigurarea hegemoniei clasei muncitoare în cadrul noii puteri, la care mai participau și reprezentanți ai țăranimii, ai păturilor mijlocii orășenești și ai unei grupări burgheze, P.N.L. Tătărescu, au asigurat acesteia fermitate în aplicarea programului de guvernare în favoarea maselor.

După 6 martie 1945, în proba de foc a practicii, în lupta pentru desăvîrșirea transformărilor cu caracter burghezo-democratic și trecerea la revoluția socialistă, conlucrarea principală și practică dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat, unitatea de acțiune a clasei muncitoare s-au întărit continuu, aceasta reprezentînd o condiție esențială a însăși consolidării și dezvoltării puterii democrat-populare.

Analizînd principalele direcții de dezvoltare a unității clasei muncitoare ca și influența pe care aceasta a exercitat-o asupra politicii de alianțe, atît la nivelul aparatului de stat cît și în viața social-politică, remarcăm că pe primul plan se situează acțiunea de perfecționare a activității frontului unic, de extindere a problematicei pe care acest organism este chemat să o abordeze. Din acest unghi de vedere se impun a fi relevante analizele succesive pe care C.C. al F.U.M. le-a efectuat asupra situației din țară și măsurile politico-organizatorice adoptate, diversificarea formelor de muncă ca și ampla acțiune de clarificare a problemelor la ordinea zilei, de combatere a manifestărilor sectare și scizioniste.

Rezultatele acestei activități remarcabile pe cele mai diverse planuri — deosebit de evidente în domeniul politicii de alianțe — s-au vădit cu prilejul congreselor și conferințelor majorității partidelor și organizațiilor democratice din vara anului 1945 cînd acestea recunosc, în esență, rolul de conducător al clasei muncitoare. Pe linia întăririi hegemoniei proletariatului în revoluție se înscriu și acțiunile hotărîte și unitare ale guvernului împotriva încercărilor reacțiunii de a provoca o criză politică, mizînd, între altele, pe scindarea coaliției guvernamentale.

Evoluția evenimentelor interne și internaționale din a doua jumătate a anului 1945 și începutul anului următor, a adus la ordinea zilei noi sarcini economice și social-politice de mare complexitate, care impuneau însemnate mutații și pe planul politicii de alianțe. Astfel, Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945 — care a stabilit programul de dezvoltare pe toate planurile a României prin folosirea cu precădere a bogățiilor țării și a capacităților creatoare inepuizabile ale poporului —, a orientat partidul spre ridicarea, pe un plan superior, a politicii de alianțe, în centrul căruia a fost pusă problema unității clasei muncitoare. „Față de sarcinile importante care stau în fața poporului — se arată în rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R. — muncitorimea, a cărei unitate de acțiune a constituit punctul de plecare al unirii tuturor forțelor democratice, are datoria de a întări și pe mai departe această unitate de acțiune și de a o desăvîrși prin înfăptuirea unității sale politice. Această unitate va da muncitorimii din România o forță, o capacitate de acțiune și de mobilizare mai mare. Realizarea Partidului Unic Muncitoresc va spori în mod considerabil influența ei politică și va întări și mai mult unitatea

tuturor forțelor democratice. Ea va deveni și mai mult un factor esențial și o cheazășie a unității noastre naționale“⁸.

Pornind de la aceste cerințe, de la necesitatea mobilizării tuturor forțelor vii ale națiunii la lupta pentru asigurarea victoriei acestora în alegerile generale P.C.R. s-a adresat, în primul rînd, conducerii P.S.D. urmărind ca, pe baza unității lor, să ralieze în jurul clasei muncitoare un larg evantai de forțe social-politice.

Poziția lipsită de echivoc a P.C.R. față de problemele unității de acțiune ca și propunerea sa privind realizarea, în vederea alegerilor parlamentare, a unui organism de cooperare a tuturor forțelor democratice, capabil să contribuie la înfringerea reacțiunii au fost primite cu aprobare și satisfacție de masa membrilor P.S.D. Dar, în același timp, unii lideri de dreapta ai acestui partid, îndeosebi Constantin Titel-Petrescu, președintele P.S.D., care încă în perioada anterioară manifestase șovăieli și inconsecvențe, urmărea să împiedice realizarea unui acord între Partidul Comunist și Partidul Social-Democrat, afirmînd că „trebuie respins orice cartel electoral“⁹.

Confruntările politico-ideologice care aveau loc în P.S.D. în legătură cu lupta pentru consolidarea F.U.M. și cu tactica față de alegeri, s-au intensificat și mai mult în timpul pregătirii și desfășurării conferinței pe țară a acestui partid din 1—3 decembrie 1945, care deși a avut mai multe puncte la ordinea de zi, și-a concentrat atenția mai ales asupra problemelor de tactică. În această direcție tonul a fost dat de raportul prezentat de Ștefan Voitec și Lotar Rădăceanu, secretari ai C.C. al P.S.D., care argumenta necesitatea ca partidul să dezvolte colaborarea de front unic și în problemele electorale, să participe la realizarea unui cartel electoral cu toate grupările participante la guvern. Această poziție, susținută de majoritatea partidului, a fost apărată de numeroase cadre din conducerea P.S.D., de președinți ai unor organizații județene (București, Arad, Constanța, Cluj), care s-au arătat hotărîte să apere unitatea proletară.

Evoluția dezbaterilor conferinței a determinat schimbarea punctului de vedere al unor lideri ai P.S.D., care susțineau ca partidul să meargă în alegeri pe liste separate și eșuarea încercării elementelor de dreapta de a produce o ruptură a Frontului Unic Muncitoresc.

Problema atitudinii P.S.D. față de alegerile parlamentare a fost reluată și la cel de al XVII-lea Congres (extraordinar) al său din 10 martie 1946. Luînd poziție hotărîtă împotriva „separatiștilor“ și susținînd participarea P.S.D. pe liste comune cu P.C.R., raportul prezentat de Ștefan Voitec preciza că „în nici un caz și sub nici o formă nu poate fi pusă în discuție existența Frontului Unic Muncitoresc — care mai presus de orice considerațiune este expresia supremă a celor mai însemnate interese ale clasei muncitoare, a intereselor ei vitale“¹⁰. S-a reafirmat cu tărie poziția hotărîtă a majorității membrilor P.S.D., care vedeau în convergența electorală a celor două partide muncitorești din România o necesitate de la care nu se poate dezice „fără cele mai grave riscuri pentru menținerea și adîncirea rolului activ pe care l-au cîștigat aceste partide în viața poli-

⁸ „Scînteia“, nr. 337 din 14 noiembrie 1945.

⁹ „Libertatea“, nr. 372 din 8 noiembrie 1945.

¹⁰ „Libertatea“, nr. 474 din 14 martie 1946.

tică și în aparatul de stat”¹¹. Cu o majoritate de voturi (292 pentru și 29 împotriva) — Congresul P.S.D. s-a pronunțat pentru menținerea și dezvoltarea colaborării cu P.C.R. în noua etapă a luptei pentru consolidarea regimului democrat-popular.

Măsurile ulterioare adoptate de P.S.D. — îndepărtarea din rândurile partidului a unui grup de elemente „dizidente”, desființarea funcției de președinte, lărgirea Comitetului Central cu elemente atașate unității proletare, ca și dezbaterea în întregul partid a hotărîrilor congresului —, au contribuit la consolidarea frontului unic, au facilitat acțiunea de concentrare a tuturor forțelor democratice. Semnificativ din acest punct de vedere este ședința de Front Unic Muncitoresc a reprezentanților celor două Comitete Centrale, din 29 martie 1946, care a luat în discuție colaborarea pe mai departe a celor două partide muncitorești și o acțiune comună împotriva tuturor încercărilor de subminare a unității clasei muncitoare¹². Apreciind însemnătatea pasului înainte de apropiere făcut de P.S.D. delegații celor două partide au fost unanimi în a constata că prin întărirea unității și colaborării dintre P.C.R. și P.S.D. se deschideau noi perspective consolidării mișcării sindicale, creșterii rolului de hegemon al clasei muncitoare, realizării coaliției tuturor forțelor democratice în alegerile parlamentare.

Organizarea de către F.U.M. a marii demonstrații muncitorești din 1 Mai 1946, concordanța lozincilor și chemărilor cuprinse în apelurile lansate de conducerea celor două partide muncitorești, ca și a cuvîntărilor rostite cu acest prilej demonstrau, odată în plus, că unitatea proletară putea constitui nucleul noii coaliții de forțe care să meargă în alegeri pe listă comună și cu o platformă unică.

În aceste condiții, C.C. al P.C.R. a elaborat și a propus celorlalte partide și organizații politice o platformă pe baza căreia urma să se realizeze, în alegeri, unirea în cadrul unui bloc al tuturor partidelor democratice. Cuprinzînd obiective economice și social-politice fundamentale, izvorîte din analiza realităților românești, Platforma B.P.D. constituia un program mai radical decît cele anterioare și o bază pentru întărirea rolului conducător al clasei muncitoare în lupta pentru realizarea sarcinilor refacerii economiei naționale și consolidarea regimului democrat, în vederea desăvîrșirii transformărilor burghezo-democratice și a pregătirii condițiilor de trecere la revoluția socialistă.

Sub influența acțiunii unite a clasei muncitoare, în cursul lunilor martie și aprilie 1946, Frontul Plugarilor, Partidul Național-Liberal — Tătărescu, Partidul Național-Popular și Partidul Național-Țărănesc — Anton Alexandrescu s-au pronunțat pentru participarea la alegeri pe o listă comună cu P.C.R. și P.S.D. La 17 mai 1946 s-a constituit Blocul Partidelor Democratice, în care partidele și organizațiile componente își păstrau independența ideologică și politică, dar se angajau să acționeze unite în lupta pentru obținerea victoriei în alegerile parlamentare, pentru aplicarea prevederilor platformei-program.

Constituirea și activitatea B.P.D. a marcat, atît sub aspect programatic cît și organizatoric, o nouă treaptă în evoluția politicii de alianțe promovate cu consecvență de P.C.R. Avînd ca element centralizator un

¹¹ *Ibidem*.

¹² „Scînteia” nr. 490 din 31 martie 1946.

program unitar, obligatoriu pentru toate partidele și organizațiile, organe de conducere centrale și locale, Blocul Partidelor Democratice a reprezentat, în condițiile istorice date, principala formă de coalizare, în jurul și sub conducerea clasei muncitoare, a unor forțe social-politice largi și, pînă la un anumit punct, de unificare a lor pe noi baze. Această afirmație are în vedere, înainte de toate, evoluția alianței muncitorești-tărănești care, pe măsura trecerii ei pe baze anticapitaliste a determinat schimbări însemnate în însăși caracterul și structura organizațiilor țărânimii. Faptul că după alegeri aria de cuprindere a B.N.D. s-a lărgit, prin includerea unor noi organizații ale oamenilor muncii (sindicate, U.P.M., organizațiile de femei și de tineret), că acțiunile de coordonare politică s-au extins asupra aparatului de stat și, într-o anumită măsură, și asupra Adunării deputaților, ilustrează, credem, același proces de omogenizare politică.

Privit din unghiul de vedere al tacticii P.C.R., Blocul Partidelor Democratice a relevat, într-o mare măsură, atît în faza de formare a sa, dar mai ales ulterior, un șir de forme și metode de lucru de mare eficacitate. Astfel platforma B.P.D. a rezultat nu din impunerea programului unui partid, ci din selectarea diferitelor prevederi programatice, în raport cu cerințele practicii și ale realităților social-politice, din confruntări principiale, purtate fără spirit polemic și invective, în deplin respect față de concepțiile și interesele fiecărei grupări componente. Pe aceste coordonate clasa muncitoare a reușit să influențeze, pas cu pas, celelalte categorii de oameni ai muncii și, într-o anumită măsură, le-a determinat să folosească forme și metode noi de activitate.

Evident că acest proces nu s-a desfășurat întotdeauna lin și fără greutăți, lipsit de încercări de împotrivire din partea forțelor reacționare; s-au comis și erori, au fost necesare concesii reciproce. Dar în final rezultatele au fost pozitive: Blocul Partidelor Democratice a contribuit eficient la consolidarea unității democratice a întregului popor, dovedind astfel, încă o dată, însemnătatea deosebită pe care unitatea proletară o are în viața societății, în realizarea și menținerea unității de acțiune a forțelor democratice, îndrumarea efortului lor în direcția soluționării problemelor majore ale etapei istorice date.

Rezultatul imediat al activității B.P.D. l-a constituit înfrîngerea zdrobitoare în alegeri a partidelor de opoziție, care au dispărut curînd din viața politică a țării și consolidarea pozițiilor forțelor democratice în guvern, parlament și în celelalte verigi ale aparatului de stat. Prin aceasta, cele două partide muncitorești au consolidat și dezvoltat colaborarea lor, au făcut noi pași în direcția realizării unității depline a mișcării muncitorești și, prin aceasta, spre ridicarea pe noi coordonate a politicii de alianțe.

După victoria forțelor democratice în alegerile generale, puterea de stat, cu sprijinul larg al maselor, acționează tot mai ferm pentru crearea condițiilor trecerii la revoluția socialistă. Ritmul transformărilor economice și sociale devine tot mai alert iar forțele muncitorești-țărănești sînt chemate să îndeplinească sarcini tot mai complexe. Determinat de această cerință și în strînsă legătură cu pregătirea forțelor politice interesate în îndeplinirea rapidă a sarcinilor nemijlocite cerute de procesul revoluționar în curs, rolul de hegemon al proletariatului în coaliția democratică și în stat se accentuează, fapt care își pune amprenta asupra

întregii vieți politice și în mod inevitabil asupra activității tuturor grupărilor din coaliția guvernamentală, a relațiilor dintre acestea.

Eliberat de preocupările impuse de campania electorală și desprins din încheștarea cu principalele grupări politice burgheze, Partidul Comunist Român a trecut, încă de la începutul anului 1947, la analiza atentă a noii situații din țară și, pe baza hotărîrilor plenarei Comitetului Central din 8—9 ianuarie 1947, a adoptat un ansamblu de măsuri menite să ducă la îmbunătățirea activității tuturor organelor și organizațiilor sale, pentru deplasarea centrului de greutate a muncii de partid spre verigile de jos, acolo unde se hotăra soarta liniei politice.

Creșterea numărului de oameni ai muncii încadrați în P.C.R., măsurile de perfecționare a metodelor și stilului de muncă, îmbunătățirea structurii organelor și a aparatului de partid, ridicarea nivelului de pregătire politico-ideologică a cadrelor și a membrilor săi au contribuit în mare măsură la întărirea legăturilor partidului cu masele, la asigurarea rolului său conducător în toate domeniile de activitate.

Însemnate modificări s-au produs și în viața și activitatea Partidului Social-Democrat. Colaborînd cu P.C.R., în cadrul frontului unic, în guvern, în parlament și în alte organe ale puterii de stat, P.S.D. a continuat în anul 1947 să desfășoare o însemnată activitate politică, ideologică și organizatorică proprie. Ca urmare a colaborării cu P.C.R. și a cerințelor revoluției, P.S.D. s-a orientat tot mai ferm spre însușirea și aplicarea ideologiei revoluționare. „Așa cum ne cere doctrina marxistă — scria Lotar Rădăceanu — noi nu ne-am înțepenit în dogme, ci am mers înainte dialectic, dînd principiilor noastre de bază aplicarea cerută de realitățile vii ale clipei. Unde am greșit, căutăm să ne îndreptăm, unde am fost pe drum bun, încercăm să întărim linia justă pe care am mers”¹³.

Dar dezvoltarea revoluționară, trecerea Partidului Social-Democrat pe pozițiile marxism-leninismului, ca și participarea sa la consolidarea unității muncitorești, mai ales în prima jumătate a anului 1947, n-a fost lipsită de sinuozități și complicații. Elementul nou însă, care trebuia subliniat, este faptul că la această dată problemele din interiorul P.S.D. nu mai puteau fi rezolvate la nivelul și cu metodele din perioada anterioară. Etapa istorică în care se afla revoluția democrat-populară, sarcinile mari care stăteau în fața clasei muncitoare, impuneau soluționarea de fond a tuturor problemelor în concordanță cu cerințele luptei pentru socialism, cu atitudinea față de principiul și de practica centralismului democratic în construcția de partid și recunoașterea necesității dictaturii proletariatului etc.

După congresul P.S.D. din martie 1946, forțele revoluționare din partid, care s-au dezvoltat în lupta comună pentru victoria în alegeri, au fost tot mai puternic sprijinite și de sus. Aceasta a dus la depășirea greutăților ce mai persistau: insuficienta fermitate și maturitate politică a unor cadre aflate sub presiunea burgheză care încerca să frîneze procesul revoluționar, recrudescența unor practici politicianiste, reapariția unor manifestări scizioniste, organizarea unor provocări *.

¹³ Lotar Rădăceanu, *Temeliile politicii de Front Unic Muncitoresc și perspectivele ei*, Editura P.S.D., București, 1946, p. 24.

* În legătură cu această problemă vezi pe larg: Gh. Țuțui, A. Petric, *Frontul Unic Muncitoresc în România*, Editura politică, București, 1971, p. 142—150.

Stimulată permanent de politica și acțiunile întreprinse de P.C.R. pe linia frontului unic, evoluția Partidului Social-Democrat a avut un rol important în dezvoltarea unității de acțiune a clasei muncitoare și în transformarea ei în unitate deplină, realizată pe baza marxism-leninismului, unitate care, la rîndul său, a influențat puternic procesele care se desfășurau în cadrul celorlalte grupări democrate.

În aceste condiții, la 27 septembrie 1947, Birourile Politice ale P.C.R. și P.S.D., întrunite în ședință comună spre a examina situația politică și sarcinile ce reveneau clasei muncitoare din România, au fost unanime în aprecierea că întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare continua să fie condiția de bază pentru zdrobirea definitivă a reacțiunii și înaintarea țării pe calea progresului social. În vederea consolidării regimului democrat-popular și a îndeplinirii misiunii istorice a clasei muncitoare, ele au hotărît „să pună în discuția forurilor de conducere respective, mijloace practice pentru grăbirea înfăptuirii unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării noastre muncitorești”¹⁴. Imediat după adoptare, hotărîrea a fost dezbătută de către comitetele județene ale P.C.R. și P.S.D. reunite în ședințele de Front Unic Muncitoresc, prilej de analiză a situației din județele respective și de adoptare, pe această bază, a unor noi măsuri comune care urmau să ducă la întărirea unității proletare, la creșterea puterii de influențare a clasei muncitoare.

În aceste condițiuni istorice s-au desfășurat (între 4—9 octombrie 1947) lucrările congresului general al Partidului Social-Democrat care a avut misiunea de a contribui la susținerea acțiunii de făurire a unității depline a clasei muncitoare. Forul suprem statutar al P.S.D. și-a însușit în unanimitate punctul de vedere exprimat în comunicatul Birourilor Politice ale P.S.D. și P.C.R. din 27 septembrie 1947 și a împuternicit Comitetul Central să discute cu Comitetul Central al Partidului Comunist Român, mijloacele practice pentru realizarea unității politico-organizatorice și ideologice a mișcării muncitorești și, pe baza acordului ce se va stabili, să se facă toate lucrările și formele pentru desăvîrșirea unității în cadrul unui singur partid al clasei muncitoare.

Coordonarea acțiunilor politice ale P.C.R. și P.S.D., ale organizațiilor sindicale, de tineret și de femei, ale presei celor două partide, elaborarea și adoptarea în comun a unor documente programatice fundamentale, care au stat la temelia coaliției forțelor democrate și a alianțelor politice realizate, lupta comună împotriva elementelor social-democrate de dreapta, a teoriilor promovate de acestea și ridicarea continuă a nivelului ideologic și politic al întregii clase muncitoare au pregătit momentul realizării partidului unic.

Sub influența determinantă a rolului crescînd al clasei muncitoare, în toate domeniile vieții sociale, și în strînsă legătură cu cerințele revoluției, au loc schimbări substanțiale în orientarea și caracterul celorlalte grupări participante la guvern și, drept urmare, în cadrul alianțelor politice. Astfel, începînd din vara anului 1947, Frontul Plugarilor, precum și Uniunea Populară Maghiară s-au transformat din grupări democratice largi, fără criterii de clasă, în organizații ale oamenilor muncii, hotărîte să lupte pentru socialism. Partidul Național Popular și Partidul Național

¹⁴ „Scînteia”, nr. 935 din 29 septembrie 1947; vezi și „Libertatea” nr. 933 din 29 octombrie 1947.

Țărănesc-Anton Alexandrescu, concomitent cu acțiunile de clarificare a categoriilor sociale mijlocii aflate în rîndurile lor, au luat măsuri de protecție împotriva influențelor și presiunilor burgheze din exterior. Din acest unghi de vedere este semnificativ faptul că, în a doua jumătate a anului 1947, partidele și grupările democratice care urmau clasa muncitoare reprezentau o forță impresionantă: 1.359.394 de membri ai sindicatelor, 925.646 membri ai Frontului Plugarilor, 511.842 membri ai Apărării Patriotice, 438.175 membri ai U.P.M. și 234.675 membri ai organizațiilor de tineret¹⁵. Aceste regrupări și reorientări în conținutul alianțelor politice au contribuit la crearea condițiilor necesare ca forțele revoluționare să înceteze a mai colabora cu o parte a burgheziei ai cărei reprezentanți au fost îndepărtați din guvern.

În ultimele luni ale anului 1947, cînd clasa muncitoare și aliații săi se pregăteau în vederea cuceririi întregii puteri de stat, acțiunile îndreptate spre realizarea unității mișcării muncitorești au cunoscut o mai mare amploare și s-au ridicat pe o treaptă superioară prin hotărîrea Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc de a începe lucrările pregătitoare realizării partidului unic. În acest scop, din reprezentanți ai conducerii P.C.R. și P.S.D. au fost constituite două comisii, care au primit sarcina de a elabora Platforma și Statutul partidului precum și celelalte măsuri politice și organizatorice necesare. Lucrînd într-o atmosferă principială, de înțelegere și colaborare, cele două comisii au pregătit în scurt timp aceste documente care au fost dezbătute și aprobate de Birourile Politice și Comitetele Centrale ale celor două partide muncitorești, reunite în ședințele din zilele de 11 și 12 noiembrie 1947.

Expresie a generalizării bogatei experiențe acumulate de P.C.R. și P.S.D. în lupta unită pentru transformarea revoluționară a României, cit și a concluziilor la care acestea au ajuns privind dezvoltarea ulterioară a țării, Platforma partidului unic a reprezentat documentul principal pe baza căruia s-a realizat unitatea deplină a mișcării noastre muncitorești. Stabilind principalele jaloane ale luptei pentru socialism, principiile organizatorice ale partidului unic, sarcinile imediate și scopul final al acestuia, Platforma exprima în același timp poziția partidului față de colaborarea cu alte categorii de oameni ai muncii, față de grupările politice și profesionale ale acestora.

„Crearea Partidului Unic Muncitoresc — se arată în Platformă — este o chestiune vitală pentru clasa muncitoare din România și pentru faptul că în noua regrupare a forțelor politice numai unitatea deplină a clasei muncitoare asigură alianța cu țărănimea muncitoare, cu masele populare ale naționalităților conlocuitoare, cu intelectualitatea progresistă, precum și mobilizarea maselor largi populare pentru îndeplinirea celor mai mărețe sarcini istorice care stau în fața poporului român”¹⁶.

Formulînd clar punctul de vedere potrivit căruia trecerea la socialism în România urma să fie realizată prin efortul și energia creatoare a majorității poporului, unit în jurul și sub conducerea clasei muncitoare, P.C.R. a fundamentat astfel concepția sa în problema alianțelor politice în noua etapă istorică. Abordînd această problemă, ziarul „Scînteia” cons-

¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 10, fila 1.

¹⁶ „Scînteia”, nr. 974 din 14 noiembrie 1947.

tata că formele de pînă atunci ale colaborării democratice nu mai corespundeau nici transformărilor înfăptuite, nici nivelului politic crescut al maselor, că „a devenit posibilă și necesară o formă nouă, mai înaltă a unității de acțiune”¹⁷, un front al democrației populare.

Evenimentele ulterioare au confirmat pe deplin justetea acestei concepții și în scurt timp, încă înainte de Congresul de unificare, au avut loc o serie de acțiuni de regroupare și unificare a celorlalte grupări sau organizații democratice. Astfel, la 10 ianuarie 1948 a fost dată publicității hotărîrea Comitetelor Centrale ale U.T.M. și U.T.S., în vederea desăvîșirii unității tineretului; la începutul lunii februarie a avut loc unificarea forțelor țărănești, prin fuzionarea Partidului Național-Țărănesc (Anton Alexandrescu) cu Frontul Plugarilor; între 14—16 februarie s-a desfășurat Congresul de unificare a forțelor feminine creîndu-se Uniunea Femeilor Democate din România. Acest proces de unificare a continuat în perioada următoare, el exprimîndu-se, după crearea partidului unic, în Frontul Democrației Populare, organ de coordonare a tuturor forțelor sociale interesate în construirea socialismului.

★

Înfăptuirea în lupta antifascistă și democratică a întregului popor a unității clasei muncitoare, dezvoltarea colaborării dintre cele două partide muncitorești, pe temelia marxism-leninismului, au asigurat rolul de conducător al clasei muncitoare în întreg procesul revoluționar care a dus la desăvîșirea transformărilor burghezo-democratice în favoarea maselor și trecerea la socialism. Unificarea Partidului Comunist Român cu Partidul Social-Democrat — în februarie 1948 — a conferit clasei muncitoare condițiile organizatorice și politice necesare îndeplinirii misiunii sale istorice.

Sintetizînd această experiență bogată acumulată de P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită la Plenara C.C. al P.C.R. din 28 februarie 1973, arăta : „Istoria noastră revoluționară a demonstrat cu puterea faptelor că lichidarea sciziunii și realizarea unității politico-organizatorice a clasei muncitoare, crearea unui partid unic — stat-major politic de luptă a celor ce muncesc — este o necesitate obiectivă pentru asigurarea victoriei, atît în revoluția socialistă, cît și în opera de edificare a noii orînduiri”¹⁸.

Realizată la început sub forma frontului unic și dezvoltată, în procesul luptei revoluționare, pînă la realizarea unui singur partid, unitatea clasei muncitoare a influențat puternic procesul de făurire și consolidare a alianței muncitorești-țărănești, a ușurat și grăbit acțiunea de făurire, sub hegemonia proletariatului a unui larg sistem de alianțe politice. Acest fapt a avut o însemnătate decisivă atît în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor patriotice și antifasciste, cît și a celei ulterioare, pentru înmănușarea într-un singur torent a tuturor forțelor sociale revoluționare și progresiste în opera de transformare a României, în drumul său spre socialism.

¹⁷ „Scînteia”, nr. 1039 și 1048, din 7 și 18 februarie 1948.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 165.

Transformările din perioada revoluției populare și a edificării socialismului oglindite în evoluția constituțională a statului român

DUMITRU V. FIROIU

Cotitură istorică în viața poporului nostru, insurecția națională antifascistă armată din august 1944 a marcat eliberarea României de sub dominația fascistă, ducând, în același timp, la transformarea rapidă a luptei antifasciste și democratice într-o mișcare socială de mare amploare, fără precedent în analele țării. S-a deschis astfel calea celor mai profunde transformări revoluționare în viața socială, a îndeplinirii idealurilor de libertate și dreptate socială ale poporului român.

Referitor la viitorul României s-au conturat două concepții diametral opuse. Cercul reacționare considera momentul august 1944 ca final al luptei populare și, ca atare, și-au intensificat opoziția față de avântul revoluționar, au încercat să împiedice consolidarea cuceririlor democratice ale maselor și s-au opus cu înverșunare oricăror prefaceri menite să satisfacă revendicările oamenilor muncii.

Dimpotrivă, pentru forțele democratice, revoluționare, în fruntea cărora s-a situat de la înființarea sa Partidul Comunist Român, 23 August 1944 a însemnat, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „doar începutul luptei pentru îndeplinirea unor adânci prefaceri sociale care să lichideze definitiv vechile stări de lucruri și să ducă la făurirea unei noi orînduiri sociale — orînduirea socialistă”.¹ Avînd în vedere condițiile interne și internaționale favorabile, partidul comunist a apreciat că rezolvarea sarcinilor imediate va face posibilă îndeplinirea obiectivului său strategic — desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice și apoi trecerea neîntreruptă la revoluția socialistă.

Problema stabilirii unui regim constituțional, corespunzător etapei revoluționare în care se găsea poporul nostru, a fost o condiție intrinsecă a evoluției și succesului revoluției.

Se știe că în februarie 1938 a fost elaborată în România o nouă Con-

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 625.

stituție², care consfințea instaurarea dictaturii personale a regelui și care s-a caracterizat, între altele, prin îngrădirea, adeseori pînă la eliminare a drepturilor și libertăților cetățenești.

Dictatura militară-fascistă, instaurată în septembrie 1940, a lichidat orice norme constituționale³, guvernarea făcîndu-se, în conformitate cu concepția totalitaristă-fascistă, pe bază de decrete. Ca urmare, drepturile și libertățile cetățenești au fost complet suprimate, în țară fiind instaurată o politică teroristă și de trădare a intereselor naționale ale poporului.

După elaborarea primelor decrete ale guvernului instaurat de insurrecția națională antifascistă victorioasă — *Decretul de amnistie și Decretul pentru desființarea lagărelor de internare*⁴, care fuseseră pregătite din timp de reprezentantul P.C.R., Lucrețiu Pătrășcanu —, a fost emis *Decretul constituțional nr. 1626, din 31 august 1944*⁵, prin care a fost repusă în vigoare Constituția din 1923.

Pentru a nu se crea însă impresia falsă că prin măsurile decretului sus-amintit s-ar fi revenit la rînduielele din timpul monarhiei constituțional-parlamentare din România, se impun cîteva precizări. În primul rînd, revenirea la regimul constituțional existent în România înainte de instaurarea dictaturii regale avea loc în condițiile revoluției populare, cînd masele acționau energic, sub conducerea partidului comunist, pentru transformarea democratică a țării, pentru un viitor fericit, luînd atitudine hotărîtă împotriva încercărilor reacțiunii de a frîna avîntul revoluționar. Masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, militau pentru ca prevederile constituționale să aibă corespondență în viața practică. Ilustrativă în acest sens este lupta clasei muncitoare care, în frunte cu comuniștii, acționînd pe bază de front unic, a trecut cu hotărîre, chiar din septembrie 1944, la organizarea în syndicate unice, bazate pe principiul luptei de clasă, influențînd, prin atitudinea ei, și alte categorii de salariați, cu toate că noua lege asupra sindicatelor profesionale n-a fost elaborată, din cauza opoziției reacțiunii din guvern, decît în ianuarie 1945.⁶

În al doilea rînd, trebuie să arătăm că, în conformitate cu alin. 1 al articolului al III-lea al decretului sus-amintit, *parlamentul urma a se reorganiza*, atunci cînd condițiile evoluției situației din țară vor permite. Cînd s-a reînființat acest organ central al statului, el nu a mai fost nici ca structură, nici sub aspectul componenței și al activității ceea ce a fost această „tradițională” verigă a democrației burgheze. Prin alin. 2 al articolului al III-lea s-a stabilit că : „Pînă la organizarea Reprezentanței Naționale, puterea legislativă se exercită de către rege, la propunerea Consiliului de Miniștri”.

Mentînerea monarhiei nu a însemnat schimbarea punctului de vedere al partidului comunist, al forțelor revoluționare și progresiste refe-

² C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. XXVI, partea I, Imprimeria centrală, București, 1938, p. 171—184.

³ *Colecțiunea de legi și regulamente*, tomul XVIII, imprimeria centrală, București, 1940, p. 1735 (Decretul regal nr. 3 052, din 5 septembrie 1940, pentru suspendarea Constituției din 27 februarie 1938).

⁴ *Op. cit.*, tomul XXII, Imprimeria centrală, București, 1944, p. 113; vezi și „România liberă”, din 24 august 1944.

⁵ „Monitorul oficial” nr. 202, din 2 septembrie 1944.

⁶ *Colecțiunea de legi și regulamente*, tomul XXIII, Imprimeria centrală, București, 1945, p. 98—111.

ritor la instaurarea republicii. Dimpotrivă, partidul comunist nu a renunțat la ideea înlăturării din viața politică a țării a acestei instituții semi-feudale și a făcut totul pentru realizarea acestui deziderat. Cu toate că normele constituționale repuneau monarhia în atribuțiile sale, reacțiunea — care spera că regele va provoca o criză politică, facilitând intervenția puterilor imperialiste în treburile interne ale țării noastre —, n-a putut obține mai mult decât cunoscuta „grevă regală” din a doua jumătate a anului 1945 și începutul lunii ianuarie 1946. Monarhul n-a putut pune în aplicare, în detrimentul revoluției populare, prerogativele sale, pentru că de acum destinele țării le hotăra „majestatea sa poporul revoluționar”, în fruntea căruia se afla clasa muncitoare și partidul ei marxist-leninist.

Dispozițiunile Decretului constituțional din 31 august 1944 abrogau întreaga legislație fascistă din România. Datorită faptului că cele trei guverne existente în perioada 23 august 1944 — 6 martie 1945 au fost guverne cu majoritate reacționară, au trebuit depuse eforturi însemnate din partea forțelor revoluționare și democratice pentru a pune în aplicare aceste dispozițiuni, a fost necesară coordonarea luptei revoluționare a poporului cu activitatea și atitudinea reprezentanților săi din aceste guverne pentru a impune legi care să abroge legislația fascistă, poporul român dovedindu-și, și pe această cale, atașamentul față de principiile democrației.

Reinstaurarea democrației, în condițiile revoluției populare din România, a pus capăt la o serie de discriminări practicate în anii regimului burghez : de sex, pe toate planurile (din 1946 femeia avînd și pe plan politic drepturi egale cu bărbatul), de știință de carte, naționalitate (în februarie 1945 a fost elaborat Statutul naționalităților conlocuitoare ⁷), de religie etc. ; de asemenea, de drepturile și libertățile democratice reinstaurate după 23 August 1944 s-au bucurat, de această dată, cu foarte mici excepții ⁸, toți locuitorii țării.

La 11 octombrie 1944, Decretul constituțional din 31 august 1944 a fost completat, la finele art. IV adăugîndu-se următoarele aliniate : „Legi speciale vor prevedea condițiile în care vor putea fi urmăriți și sancționați toți acei care în orice calitate și sub orice formă au contribuit la dezastrul țării, în special în legătură cu războiul purtat împotriva Națiunilor Unite.

Aceste legi vor putea prevedea și măsuri pentru urmărirea averilor lor”. ⁹

În contextul unui astfel de regim constituțional s-a derulat viața social-politică a României după 23 August 1944.

Masele populare, în frunte cu partidul comunist, care s-a preocupat constant de unirea tuturor forțelor democratice și patriotice în efortul de rezolvare a marilor probleme ce stăteau în fața întregii țări, au obținut succese importante pe drumul revoluției. La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul revoluționar-democratic condus de dr. Petru Groza, moment care a deschis calea unor profunde transformări social-politice în societatea românească.

⁷ Op. cit., p. 186—190.

⁸ Excepțiile la care ne referim nu vizau categorii sociale sau forțe politice ci unele persoane care, fie că erau private de drepturile politice printr-o hotărîre judecătorească, fie că intrau sub incidența unor legi speciale (cele referitoare la epurarea aparatului de stat, la criminalii și profitorii de război).

⁹ „Monitorul Oficial”, nr. 235, din 11 octombrie 1944.

Un moment politic nodal în lupta pentru evoluția țării pe calea democrației și progresului social l-au constituit alegerile parlamentare din 1946 — eveniment legat nemijlocit de tema pe care o analizăm.

Punînd problema reorganizării instituției parlamentare, P.C.R. a avut în vedere făurirea unei asemenea instituții noi din toate punctele de vedere. Pe această linie, Conferința Națională a partidului comunist, din octombrie 1945, a trasat anumite jaloane generale, concretizate în lucrările plenarei C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946 și care ulterior s-au reflectat, în marea lor majoritate, în Platforma-program a Blocului Partidelor Democratice.

Concomitent cu activitatea intensă pe frontul economic și social-politic, partidul comunist s-a preocupat și de elaborarea unor măsuri legislative, pentru a se crea cadrul propice manifestării libere, nestîngherite, a voinței poporului în legătură cu viitorul organ reprezentativ. În acest sens, dispozițiunile electorale din Constituție au fost concretizate în Decretul nr. 2 218, din 13 iulie 1946, *pentru exercitarea puterii legislative*¹⁰ și Decretul nr. 2 219 *referitor la alegerile pentru Adunarea Deputaților*¹¹.

Emanatie a regimului democrat-popular, decretele sus-menționate au avut o contribuție importantă la democratizarea organizării noastre de stat. În conformitate cu art. 1 al Decretului nr. 2 218, Reprezentanța Națională s-a organizat unicameral — *Adunarea Deputaților* —, Senatul, care constituise și la noi, în mod statornic, un stîlp al reacțiunii, fiind desființat.

Cu toate că acest articol statua, conform prevederilor Constituției repusă în vigoare prin Decretul din 31 august 1944, că : „Puterea legislativă se exercită colectiv de Rege și Reprezentanța Națională“, aceasta n-a însemnat o revenire la vechile stări de lucruri din anii regimului burghez. Guvernul democrat-popular, instaurat la 6 martie 1945 și primul parlament democratic, ales în noiembrie 1946, sprijinite de imensa majoritate a poporului, au constituit factori hotărîtori în procesul legiferării, regele neputînd pune în aplicare, în detrimentul revoluției, puterile sale constituționale în materie de legiferare.

O altă prevedere a acestui decret, cu profundă semnificație democratică, a constatat în *recunoașterea deplinei egalități politice între sexe*. „Femeile au dreptul de vot și pot fi alese în Adunarea Deputaților în aceleași condiții ca și bărbații“, decreta art. 2, alin. al III-lea.

Decretul Nr. 2 219 (Legea nr. 560) a avut o însemnătate aparte pentru evoluția regimului constituțional al României din acele timpuri. Prin acest act normativ s-a fixat *regimul electoral* în vederea alegerilor parlamentare din 1946, care a rămas în vigoare și la alegerile din 1948 (cu modificarea referitoare la vîrsta ce trebuia avută pentru a fi alegător și a fi ales).

Elementul caracteristic al acestui decret l-a constituit faptul că votul universal nu a avut un caracter declarativ, formal, ci a devenit o realitate efectivă a dreptului nostru constituțional, exercitat acum de toți „cetățenii români în vîrstă de cel puțin 21 ani împliniți“; în același timp erau stabilite garanții eficace pentru exprimarea liberă a voinței lor.

¹⁰ *Colecțiunea de legi și regulamente*, tomul XXIV, Imprimeria centrală, București, 1946, p. 1533—1535.

¹¹ *Op. cit.*, p. 1537—1560.

Acest regim electoral a stat la baza alegerilor parlamentare din noiembrie 1946 — primele alegeri democratice din țara noastră ¹² —, care, „au demonstrat elocvent înfringerea politicii reacționare, marea majoritate a poporului — peste 70% dintre votanți — exprimându-și în mod democratic încrederea în partidul comunist și în forțele care colaborau cu noi” ¹³.

Mersul ascendent al revoluției populare din țara noastră a făcut ca, în a doua jumătate a anului 1947, raportul de forțe în societate să se schimbe radical, punându-se, în mod necesar, sarcina trecerii la o nouă etapă a dezvoltării sociale — la revoluția socialistă. Ca urmare a înfringerii rezistenței înverșunate a claselor exploatatoare și a grupărilor lor politice, sprijinite de reacțiunea internațională, a izolării în tot mai mare măsură a acestor forțe, au fost eliminați din guvern ultimii reprezentanți ai partidelor burgheze. La 30 decembrie 1947 a fost înlăturată monarhia și proclamată Republica Populară Română.

Actul istoric al abolirii monarhiei și al proclamării republicii populare — expresie a concordanței dintre esența puterii de stat, care, în urma eliminării din guvern a ultimilor reprezentanți ai partidelor burgheze, căpătase un caracter muncitoresc-țărănesc tot mai pronunțat și forma de stat — a fost consfințit din punct de vedere juridic prin *Legea pentru constituirea statului român în Republica Populară Română* din 30 decembrie 1947 ¹⁴.

Au fost abrogate toate legile constituționale în vigoare la acea dată (art. 2) și au fost create noi norme, care, în linii generale, au fixat principiile viitoarei organizări politice a statului român.

Prima dispoziție a acestei legi care reține în mod deosebit atenția este aceea că, abolind monarhia, *România a fost proclamată republică* — un deziderat secular al celor mai luminate minți ale poporului român — și nu orice fel de republică, ci o *republică populară* (art. 3), în care întreaga putere politică aparține clasei muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, cu celelalte categorii de oameni ai muncii, având drept scop construirea societății socialiste.

O a doua grupă de dispozițiuni se referea la *exercițiul activităților fundamentale ale noului stat*. Prin art. 4, legea sus-amintită statua că: „Puterea legislativă va fi exercitată de Adunarea Deputaților pînă la dizolvarea ei și pînă la constituirea unei adunări legislative constituante...”.

În legătură cu „puterea executivă”, art. 6 al aceleiași legi prevedea că pînă la intrarea în vigoare a noii Constituții, această activitate va fi exercitată de un prezidiu compus din „cinci membri, aleși cu majoritate de Adunarea Deputaților dintre personalitățile vieții publice, științifice și culturale ale Republicii Populare Române”, fapt reglementat prin *Legea pentru numirea membrilor Prezidiului Republicii Populare Române*, din 30 decembrie 1947. ¹⁵

¹² Niciodată în anii regimului burghez n-au fost înscrși în listele electorale mai mult de 4 000 000 de alegători, din care mai bine de o treime nu au putut participa la vot. La alegerile din noiembrie 1946 au fost înscrși în listele electorale 7 859 212 alegători, din care au votat 6 934 588 de alegători.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 871.

¹⁴ „Monitorul Oficial”, nr. 300 bis, din 30 decembrie 1947.

¹⁵ Atribuțiile Prezidiului Republicii Populare Române au fost stabilite prin Decretul nr. 3, din 9 ianuarie 1948.

Din analiza dispozițiilor legilor constituționale la care ne-am referit se desprind câteva concluzii importante. În primul rând organizarea conducerii centrale a statului român, cu unele organe complet noi — necunoscute pînă acum în istoria noastră constituțională — s-a bazat pe *principiul unicității puterii de stat* (ca o realitate) și nu pe principiul pretensei separațiuni a puterilor în stat, așa cum ar lăsa să se întrevadă din utilizarea, în textele legilor amintite, a terminologiei de „putere legislativă” și „putere executivă”. În al doilea rînd, reține atenția faptul că, pentru prima dată organul reprezentativ — Adunarea Deputaților — devine organ suprem al statului, poziție pe care n-au avut-o parlamentele României burgheze. În fine, organul suprem al activității executive a fost un organ care reprezenta o cucerire pe linia dezvoltării noii democrații a poporului român.

Cucerirea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare și trecerea la o nouă etapă a dezvoltării sociale a deschis largi perspective pentru dezvoltarea democratică, pentru construirea socialismului în România. În aceste condiții, reglementările constituționale din 30 decembrie 1947 — care au avut neîndoios un caracter provizoriu — trebuiau dezvoltate pe un plan superior, care, pe de o parte, să țină seama de realitățile concrete ale momentului istoric dat din țara noastră și să le reflecte, iar, pe de altă parte, să realizeze cadrul necesar pentru activitatea poporului român de construire a socialismului. Desigur, acest cadru trebuia să fie expresia unui democratism consecvent.

De la început se impune precizarea că partidul nostru a elaborat programul construirii socialismului aplicînd creator principiile marxism-leninismului la particularitățile țării noastre. Ca atare, încă din perioada la care ne referim, adevărul că democrația nu este un dat imuabil, ci un proces, o creație continuă, care se dezvoltă și se adîncește în raport cu înaintarea pe drumul socialismului, s-a vădit și în evoluția regimului constituțional al statului român.

Un moment însemnat în cadrul acestui proces l-a reprezentat *prima Constituție a Republicii Populare Române*, adoptată de Marea Adunare Națională la 6 aprilie 1948.

Elaborarea primei legi juridice fundamentale a statului nostru socialist a fost precedată de o serie de evenimente de importanță majoră, hotărîtoare, dintre care amintim : înfăptuirea unității politice și organizatorice a proletariatului din România, la Congresul din 21—23 februarie 1948 ; dizolvarea, la 25 februarie 1948, a Adunării Deputaților și convocarea corpului electoral pentru 28 martie 1948 ; constituirea, din inițiativa partidului, a Frontului Democrației Populare, la 27 februarie 1948 ; pregătirea proiectului viitoarei Constituții de către Partidul Comunist Român, care a fost și animatorul unei vaste activități de lămurire a maselor cu privire la principiile și țelurile viitoarei Constituții.

Ca urmare a victoriei remarcabile obținute de F.D.P. în alegerile din martie 1948, organul reprezentativ — denumit de acum înainte *Marea Adunare Națională* —, a căpătat un nou și adînc caracter popular.

Prima Constituție socialistă a României a consacrat, la nivelul de atunci al vieții noastre economice, sociale și politice, o serie de principii proprii noii orînduiri.

Pe plan politic, Constituția din 1948 consfințea cucerirea puterii de stat de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea muncitoare, cu celelalte categorii de oameni ai muncii ; ea statua principiul unității depline a puterii de stat, stabilind că Marea Adunare Națională este organul reprezentativ suprem al puterii de stat. Constituția din 1948 nu numai că a înscris largi drepturi și libertăți democratice dar a stabilit și garanții pentru exercitarea lor efectivă. Pentru prima dată în istoria noastră constituțională au fost legiferate : dreptul la muncă (art. 19), prevăzându-se că „statul asigură treptat acest drept prin organizarea și dezvoltarea planificată a economiei naționale“ ; dreptul la odihnă (art. 20) ; dreptul la învățătură (art. 22) ; dreptul la ocrotire socială (art. 25) ; dreptul de petiționare (art. 34) ș.a. Legea fundamentală a țării stabilea egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor țării, indiferent de sex, naționalitate, religie sau grad de cultură. Ea enunța dreptul la existență independentă și suverană a statului nostru.

Pe plan economic, noua Constituție definea ca scop principal al orînduirii noastre desființarea exploatării și construirea socialismului ; decreta că munca este factorul de bază al statului ; ea este o datorie a fiecărui cetățean, stabilind pentru stat obligația de a sprijini pe cei ce muncesc, „pentru a-i apăra împotriva exploatării și a ridica nivelul lor de trai“ (art. 12). Oglinda realităților României acelei perioade, Constituția din 1948 consfințea existența în economia națională a mai multor sectoare (sectorul socialist, sectorul micii producții de mărfuri și sectorul particular capitalist), prevedea că pămîntul aparține celor ce-l muncesc, iar în vederea „dezvoltării puterii economice a țării, asigurării bunăstării poporului și garantării independenței naționale“ stabilea că „statul îndrumază și planifică economia națională“ (art. 15), subliniind dreptul acestuia de a naționaliza, pe cale legislativă, principalele bogății ale țării (art. 6, alin. II).

Pe plan social, Constituția jalona cadrul unor profunde transformări ale societății românești, în care toți locuitorii să considere munca o datorie și singurul mijloc al existenței, iar clasa muncitoare, țărănimea și ceilalți oameni ai muncii să devină clase și categorii sociale noi.

Pentru prima dată în istoria României, într-un text constituțional era consfințită smulgerea puterii politice din mîinile exploataților și instaurarea puterii politice a clasei muncitoare. Constituția din 1948 a fixat noile organe ale puterii de stat, ale administrației de stat, ale justiției și parchetului și, totodată, principiile socialiste ale organizării și activității acestora. Oglindind trăsăturile fundamentale ale sistemului social-economic al țării, Constituția din 1948 a trasat totodată jaloanele viitoarei evoluții social-economice. Ea stabilea că proprietatea socialistă este temelia propășirii economice și asigurării independenței statului, adoptînd, pentru realizarea acestui deziderat major, principiul planificării economiei naționale.

În pofida greutăților și a unor limite și greșeli, procesul revoluției socialiste din țara noastră s-a derulat în mod ascendent.

După patru ani de la intrarea în vigoare a Constituției din 1948 în România se înregistraseră însemnate prefaceri revoluționare în toate

domeniile de activitate, statul nostru socialist manifestându-și plenar funcția sa economică-organizatorică și cultural-educativă.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție a marcat crearea unui puternic sector socialist în economie, ceea ce a permis trecerea la înfăptuirea operei de industrializare socialistă a țării. Odată cu aceasta a fost lichidată clasa capitaliștilor, în preajma anului 1952 mai existând următoarele elemente exploatare: chiaburimea, patronii întreprinderilor comerciale particulare și proprietarii industriilor nenaționalizate (acestea fiind de proporții reduse). Clasa muncitoare a devenit o clasă nouă, eliberată de exploatare, care și-a asumat rolul conducător în procesul revoluționar al făuririi societății socialiste.

Politica partidului de transformare socialistă a agriculturii, elaborată de Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949, a determinat, în această perioadă, însemnate schimbări calitative și în rîndul țărănimii. În preajma elaborării Constituției din 1952 peste 120 000 de familii de țărani muncitori erau cuprinse în cooperativele agricole de producție.

Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare a fost ridicată pe o nouă treaptă, devenind baza socială de neclintit a statului nostru socialist.

Importante mutații s-au petrecut în rîndul intelectualității. Alături de formarea unei noi intelectualități, ieșite din rîndurile poporului muncitor, partidul nostru a atras în opera de construire a socialismului multe și valoroase cadre ale intelectualității vechi.

Lichidarea ca clase a moșierimii și a burgheziei a avut consecințe însemnate și în ceea ce privesc raporturile dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, pe linia aplicării politicii juste, marxist-leniniste, a partidului nostru în problema națională.

Importante acțiuni au fost întreprinse, după anul 1948, și în domeniul construcției de stat. În iunie 1948 a fost creată *Comisia de stat a planificării*, în august 1948 s-a înfăptuit *reforma învățămîntului* și a fost organizată *Direcția generală a securității poporului*, în ianuarie 1949 a fost creată *miliția*, în septembrie 1949 *Comisia controlului de stat*, în septembrie 1950 a fost legiferată *raionarea administrativ-economică a țării*, iar în decembrie 1950 au fost alese *sfaturile populare*. Ulterior s-a înfăptuit *reforma justiției* și a fost creată *procuratura*.

Măsurile legislative adoptate au pus bazele *dreptului socialist* — expresie a voinței poporului muncitor și instrument eficace în procesul construirii socialismului.

Toate aceste transformări revoluționare din viața economică și social-politică a țării impuneau un alt cadru constituțional, care, pe de o parte, să le consacre, iar pe de altă parte să creeze terenul viitoarei dezvoltări și perfecționări.

În ședința din 27 martie 1952 a celei de-a XI-a sesiuni ordinare a Marii Adunări Naționale au fost dezbătute și aprobate directivele pentru pregătirea noului Constituții a R.P.R. și a fost aleasă o comisie pentru elaborarea proiectului de Constituție. Proiectul a fost publicat în iulie 1952 și supus discuției publice. Dezbătut de cca 10 milioane de cetățeni, care au făcut 18 836 de propuneri, acest proiect a fost votat în unanimitate de Marea Adunare Națională în sesiunea sa din 23—24 septembrie 1952, devenind, astfel, cea de-a doua Constituție a R.P.R.

Pornind de la particularitățile economice și social-politice ale perioadei în care a fost elaborată, noua Constituție reprezenta bilanțul cuceririlor istorice ale poporului român, condus de partid, pe calea construirii socialismului, cât și năzuințele sale de viitor. Constituția din septembrie 1952 reflecta faptul istoric că *regimul democrat-popular s-a consolidat, că puterea de stat aparținea clasei muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare, avînd în frunte clasa muncitoare* (art. 1, 2, 4) și că *rolul conducător în economia națională îl avea sectorul socialist* (art. 6, în special alin. III). În același timp, Constituția consfințea *democratismul orînduirii noastre de stat*, existența unor drepturi și libertăți de care se bucurau efectiv toți oamenii muncii (cap. II, V, VII și VIII). O prevedere nouă, față de Constituția din 1948, era aceea că *sfaturile populare, împreună cu Marea Adunare Națională constituiau baza politică a statului*.

O trăsătură caracteristică a Constituției din 1952 a reprezentat-o proclamarea, pentru prima dată pe plan constituțional, *a rolului conducător al partidului marxist-leninist al clasei muncitoare* (art. 86, alin. IV). Se dădea astfel expresie realității incontestabile că, o dată cu trecerea țării la revoluția socialistă, partidul comunist a devenit singura forță politică capabilă să conducă uriașa potență creatoare a întregului popor, căruia orînduirea socialistă i-a deschis, pentru prima dată, un cîmp nelimitat de afirmare socială, o perspectivă clară de progres și prosperitate, un viitor luminos.

Regimul constituțional stabilit de Constituția din 1952 a fost supus, de-a lungul anilor, unor importante modificări, în funcție de dezvoltarea vieții economice și sociale, de rezultatele obținute în procesul construirii socialismului, pentru a asigura o *continuă perfecționare* organizării de stat, conducerii vieții economice și sociale, pentru adîncirea caracterului democratic al vieții noastre social-politice. În acest timp s-au adus importante modificări referitoare la atribuțiile Marii Adunări Naționale, la raporturile dintre aceasta și organul permanent al puterii de stat — Prezi-diul Marii Adunări Naționale (din 1961, Consiliul de Stat), la organele locale ale puterii de stat (sfaturile populare). De asemenea, s-a modificat statutul Procurorului general al țării, acesta fiind subordonat numai Marii Adunări Naționale și Consiliului de Stat.

Perioada care a urmat Constituției din 1952 se caracterizează prin generalizarea relațiilor socialiste în întreaga economie (chiaburimea a fost desființată în 1959 iar în 1962 s-a încheiat cooperativizarea agriculturii) și întărirea unității moral-politice a poporului în jurul Partidului Comunist Român, marcînd astfel *victoria deplină a socialismului la orașe și sate*. În același timp, marile transformări din domeniul economic și din viața socială au creat condiții obiective tot mai favorabile pentru continua adîncire a democratismului socialist.

În condițiile creării economiei socialiste unitare și ale trecerii țării noastre într-o nouă etapă de dezvoltare, Constituția din 1952 și regimul constituțional instituit de ea erau depășite.

Proiectul noii Constituții, pregătit de o comisie a Marii Adunări Naționale aleasă la 22 martie 1961, a fost supus discuției plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 28 iunie 1961, care s-a declarat de acord cu conținutul său și a trasat sarcini importante în legătură cu dezbaterea proiectului de către toți oamenii muncii.

Prezentat Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, proiectul noii Constituții a fost aprobat de forumul suprem al comuniștilor, iar Marea Adunare Națională l-a adoptat ca lege juridică fundamentală a țării, în ședința sa din 21 august 1965.

Expresie elocventă a victoriei depline și definitive a socialismului, a trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, Constituția Republicii Socialiste România, din august 1965 — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, „reflectă împlinirea aspirațiilor de libertate ale celor ce muncesc, ea reprezintă Carta libertății și suveranității naționale, a înfloririi națiunii socialiste, a egalității depline în drepturi pentru toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, a afirmării multilaterale a demnității și personalității omului, constructor al socialismului, făuritor conștient al propriei sale istorii“¹⁶.

Elementul definitoriu al Constituției din 1965 îl reprezintă proclamarea țării noastre ca Republică Socialistă (art. 1), act primit cu nemărginită satisfacție de către întregul nostru popor. Noua denumire a țării reflecta pe deplin stadiul de dezvoltare economică și social-politică a patriei noastre, era expresia cea mai grăitoare a nobilelor și înalțelor aspirații de libertate și progres ale poporului român.

Întreaga putere în Republica Socialistă România aparține „poporului liber și stăpîn pe soarta sa“ și ea are la bază „unitatea de monolit dintre clasa muncitoare — clasa conducătoare în societatea noastră — țărănime, intelectualitate și celelalte categorii de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate“ (art. 2).

Cadrul fixat de Constituția Republicii Socialiste România a creat largi posibilități de dezvoltare și afirmare a națiunii noastre socialiste, care are un rol esențial în întreaga perioadă de construire a socialismului și comunismului. „Națiunea și statul — subliniază în legătură cu aceasta tovarășul Nicolae Ceaușescu — vor continua să constituie încă multă vreme baza dezvoltării societății socialiste. Dezvoltarea națiunii, întărirea statului socialist corespund cerințelor obiective ale vieții sociale; aceasta nu numai că nu vine în contradicție cu interesele internaționalismului socialist, ci, dimpotrivă, corespunde pe deplin acestor interese, solidarității internaționale a oamenilor muncii, cauzei socialismului și păcii“¹⁷.

Construirea socialismului și comunismului este de neconceput fără conducerea acestei gigantice opere de creare a societății noi de către partidul marxist-leninist al clasei muncitoare. Constituția Republicii Socialiste România a înscris această legitate în art. 3, prevăzînd că: „În Republica Socialistă România, forța politică conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român“, idee reluată și dezvoltată de art. 26.

Faptul că economia socialistă unitară se bazează în întregime pe proprietatea socialistă și-a găsit un loc central și o reglementare amănunțită în cadrul Constituției, care subliniază rolul hotărîtor pe care

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 127.

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 61—62.

această proprietate îl are în dezvoltarea economică a țării, în ridicarea nivelului de trai al poporului.

Republica Socialistă România este un stat *profund democratic și umanist*. Omul și nevoile lui constituie punctul central al întregii activități de partid și de stat, îmbinarea intereselor generale cu cele individuale caracterizând întreaga politică a statului nostru. Pe această linie, Constituția din 1965 cuprinde prevederi care vin să asigure manifestarea multilaterală a posibilităților creatoare ale individului și colectivității (art. 17 și urm.).

Modul de organizare și principiile care călăuzesc activitatea întregului aparat de stat — bazat pe principiul că în statul nostru puterea politică aparține *în mod real* oamenilor muncii, poporului, care o exercită fie prin reprezentare, fie pe calea formelor proprii democrației directe — atestă caracterul profund democratic al orânduirii noastre de stat.

Dintre principiile consacrate de Constituția Republicii Socialiste România, ca mai importante amintim: principiul unicității puterii de stat, expresie a unității moral-politice a societății noastre, conform căruia întregul aparat de stat este constituit într-un sistem de organe, avînd ca punct central Marea Adunare Națională; principiul exercitării locale a puterii de stat, prin organe alese nemijlocit de către popor, pentru fiecare unitate teritorial-administrativă, cu competență bine determinată; principiul participării nemijlocite a maselor la conducerea vieții de stat; principiul egalității depline a cetățenilor — egalitate generală și reală — care exclude orice discriminare; principiul respectării stricte a legalității socialiste; principiul centralismului democratic; principiul conducerii colective.

Republica Socialistă România este un stat *suveran, independent și unitar, teritoriul său este inalienabil și indivizibil* (art. 1), iar în relațiile externe, așa cum consfințește art. 14 al Constituției, se bazează pe *principiul respectării suveranității și independenței naționale, al egalității în drepturi și avantajului reciproc, al neamestecului în treburile interne*. Această politică corespunde pe deplin cerințelor progresului și civilizației, ale apărării și consolidării păcii în lume, cerințe care impun respectarea dreptului fiecărui popor, mare sau mic, de a-și stabili singur calea dezvoltării politice-sociale și economice, de a-și afirma ființa națională, de a-și rezolva singur treburile proprii.

În răstimpul celor nouă ani care au trecut de la elaborarea Constituției Republicii Socialiste România, noul cadru constituțional, care a facilitat dezvoltarea ascendentă a construcției socialismului în țara noastră, a fost continuu perfecționat.

Întreaga noastră viață socială s-a dezvoltat sub influența binefăcătoare a unor momente cruciale: *Congresul al X-lea al partidului și Conferința Națională a P.C.R.* din iulie 1972, care au trasat jaloanele trecerii poporului nostru într-o nouă etapă a dezvoltării sale — *etapa construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*. Această nouă etapă presupune construirea unei economii avansate, înzestrată cu o industrie modernă și o agricultură intensivă de înalt randament; desfășurarea pe un front larg a activității științifice, a instrucției publice și a eforturilor pen-

tru ridicarea nivelului cultural și dezvoltarea conștiinței socialiste a mase-
lor ; creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a oamenilor
muncii de la orașe și sate ; înfăptuirea repartiției bunurilor produse de so-
cietate în spiritul dreptății și echității socialiste ; perfecționarea relațiilor
de producție, a organizării societății ; realizarea cadrului organizatoric
care să permită participarea largă a maselor populare, a fiecărui cetățean
la viața publică, la rezolvarea treburilor obștești ; dezvoltarea democra-
ției socialiste. Înăptuirea acestui program va ridica România pe noi culmi
de civilizație și prosperitate.

În cadrul vastului proces de perfecționare a întregii noastre vieți
sociale, o atenție deosebită s-a acordat sistemului constituțional privit prin
prisma organizării și activității aparatului de stat, ca și a lărgirii și per-
fecționării democrației socialiste, a cărei esență constă în participarea
nemijlocită a maselor la întreaga activitate de conducere a vieții econo-
mice-sociale.

Pe linia perfecționării continue a formelor și metodelor de organi-
zare și conducere a vieții sociale se înscriu și modificările care s-au adus
dispozițiilor constituționale. Dintre acestea, ca mai importante amintim :
Legea din 16 februarie 1968, care a modificat dispozițiile constituționale
privind organizarea administrativ-teritorială a țării, organizarea și func-
ționarea organelor centrale ale administrației de stat, organizarea și func-
ționarea organelor locale ale puterii și ale administrației de stat, precum
și denumirile diferitelor organe de stat legate de unitățile administrativ-
teritoriale ; Legea din 13 martie 1969, care a adus modificări în legă-
tură cu atribuțiile și modul de funcționare a comisiilor permanente ale
Marii Adunări Naționale și a lărgit atribuțiile și competența Consiliului
de Stat ; Legea din 17 decembrie 1971, care a modificat prevederea din
Constituție referitoare la componența Biroului permanent al Consiliului
de Miniștri ; Legea din 24 aprilie 1972, care a modificat prevederile din
Constituție în legătură cu durata legislaturii Marii Adunări Naționale și
cu mandatul consiliilor populare.

Legea privind modificarea Constituției statului nostru, votată de
Marea Adunare Națională la 28 martie 1974, în legătură cu instituirea
funcției de președinte al Republicii Socialiste România, constituie o nouă
expresie a preocupărilor Partidului Comunist Român pentru perfecționarea
continuă a organizării și conducerii vieții noastre sociale și de stat. Legea
precizează poziția președintelui Republicii Socialiste România în siste-
mul organelor supreme ale puterii de stat ; ea conține, totodată, unele
măsuri privind o mai bună constituire și funcționare a Consiliului de
Miniștri. Marea Adunare Națională, înăptuind voința națiunii noastre
socialiste, l-a ales pe secretarul general al Partidului Comunist Român,
tovarășul Nicolae Ceaușescu, președinte al României.

În concordanță cu modificarea Constituției a fost votată și legea
privind modificarea unor prevederi ale Regulamentului de funcționare a
Marii Adunări Naționale, prin care se aduc unele precizări cu privire la
funcționarea M.A.N. ce converg spre creșterea continuă a rolului politic
conducător al P.C.R., a integrării sale tot mai adânci în viața socie-
tății noastre.

Întregul ansamblu de măsuri adoptate, mai ales după Congresul
al X-lea, sînt expresia unor necesități obiective, a faptului că grandioasa

operă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate impune forme superioare de conducere conștientă, unitară a tuturor domeniilor și proceselor economice-sociale, de organizare a participării maselor largi populare la viața obștească. În cadrul politicii sale, partidul nostru a inițiat și inițiază vaste acțiuni pentru perfecționarea continuă a conducerii societății pe baze științifice moderne, atât sub aspectul organizării corespunzătoare cerințelor, în continuă schimbare ale vieții, cât și prin prisma asigurării participării cât mai largi a maselor populare la luarea hotărârilor, la adoptarea și îndeplinirea măsurilor privind mersul înainte al societății noastre socialiste.

Întreaga politică a partidului și statului nostru este orientată spre un singur țel — dezvoltarea orînduirii socialiste și înflorirea națiunii noastre socialiste, creșterea continuă a bunăstării materiale și culturale a poporului, afirmarea multilaterală a personalității umane, prosperitatea și creșterea prestigiului în lume al României socialiste libere și independente — țel ridicat la rangul de normă constituțională de Carta României socialiste din august 1965.

Politica Partidului Comunist Român de lichidare a exploatării capitaliste în România

CONSTANTIN OLTEANU

Politica P.C.R. în problema lichidării claselor exploatare și a exploatării poate fi analizată numai într-o perspectivă unitară, avînd în vedere întreaga perioadă de după 23 August 1944, întrucît în țara noastră cele două etape ale revoluției s-au întrepătruns. Fără a stărui asupra aspectelor concrete din etapa desăvîrșirii sarcinilor revoluției burghezo-democratice, menționăm că atunci, ținînd seama de obiectivele fundamentale ale etapei, nu s-a pus problema lichidării claselor exploatare în general, ci numai a moșierimii, act realizat prin înfăptuirea reformei agrare. Împotriva burgheziei industriale, financiare, comerciale și sătești s-au întreprins primele măsuri mai tîrziu, la sfîrșitul anului 1946 și în anul 1947, cînd se creaseră condiții prielnice. Pe această linie se înscriu etatizarea Băncii Naționale, organizarea oficiilor industriale, înfăptuirea reformei monetare, dezvoltarea controlului muncitoresc și al statului asupra întreprinderilor etc. De asemenea, tot acum s-au inițiat măsuri și împotriva chiaburimii, materializate în Legea circulației bunurilor agricole, în așezarea cotelor obligatorii și a impozitelor pe criterii de clasă, în funcție de puterea economică a fiecărei gospodării țărănești, ceea ce a marcat, din punctul de vedere al tacticii partidului comunist față de chiaburime, începutul trecerii de la politica de neutralizare la cea de îngrădire a acesteia.

O dată cu pășirea țării noastre pe calea socialismului, lupta revoluționară a intrat într-o etapă care impunea cu necesitate lichidarea claselor exploatare și a exploatării omului de către om, a tuturor posibilităților de generare și regenerare a acestora. Deținerea întregii puteri politice de către clasa muncitoare și aliații ei firești a creat posibilitatea rezolvării acestor probleme complexe. Clasa muncitoare, folosind dominația sa politică, putea acționa, așa cum prevăzuseră Marx și Engels, pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întregul capital, pentru a centraliza toate uneltele de producție în mîinile statului, adică în mîinile proletariatului organizat ca clasă dominantă¹.

Politica partidului pentru această etapă a fost fundamentată și viu reflectată în documentele Congresului al VI-lea al P.C.R., din februarie

¹ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 4, Editura politică, București, 1958, p. 487.

1948, eveniment istoric care a consfințit crearea partidului unic, marxist-leninist al clasei muncitoare, ca un partid al luptei neîmpăcate împotriva exploatării oamenilor muncii.

În elaborarea liniei de acțiune congresul a pornit de la analiza tabloului pe care-l prezenta economia națională în acel moment, caracterizată prin existența mai multor sectoare: mica producție de măr-furi — cu o pondere și un rol important și pe viitor în ansamblul economiei; capitalismul privat — puternic reprezentat la orașe precum și la sate; capitalismul de stat — îngrădit în cadrul fixat prin măsurile statale de dirijare, control și limitare a beneficiilor; elemente socialiste în diverse compartimente ale economiei — fermele din agricultură, mare parte din comerțul exterior. Apreciind însemnătatea succeselor dobândite pînă atunci în domeniul economic, social și politic, rezoluția adoptată de congres a cuprins concluzia, de o valoare orientativă fundamentală, că „Se creează condiții favorabile lichidării oricăror forme de exploatare și făuririi bazelor orînduirii socialiste din țara noastră”².

Elaborînd linia strategică și tactică în vederea construirii socialismului și, implicit, pentru lichidarea claselor exploatare, partidul nostru a ținut seama, în primul rînd, de faptul că puterea politică se află în mîna proletariatului și a aliaților săi, de ponderea pe care o reprezenta din punct de vedere economic și social fiecare clasă exploatare, de faptul că măsurile ce urmau a se întreprinde, modalitățile în care urma să se realizeze obiectivul propus difereau de la o clasă la alta. Astfel, împotriva marii burghezii industriale, financiare și comerciale s-a acționat prin naționalizarea fabricilor, uzinelor, minelor, băncilor și unităților comerciale, care au fost trecute în proprietatea statului socialist, a întregului popor, act revoluționar înfăptuit la 11 iunie 1948. Necesitatea acestei măsuri fusese înscrisă în Constituția adoptată de Marea Adunare Națională în aprilie 1948, care, la articolul șase, prevedea că bogățiile de orice natură ale subsolului, zăcămintele minerale, pădurile, apele, izvoarele de energie, căile de comunicații ferate, rutiere, pe apă și în aer, telegraful, telefonul și radioul aparțin statului ca bunuri comune ale poporului; totodată, la articolul 11, se arăta că mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare care sînt proprietate particulară pot deveni proprietatea statului atunci cînd interesele generale o cer.

Un aspect caracteristic al politicii Partidului Comunist Român față de burghezie a constat în faptul că împotriva acesteia s-a acționat succesiv, creîndu-se, astfel, condiții prielnice pentru a fi înfrîntă mai ușor*.

² Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950, București, Editura P.M.R., 1951, p. 6.

* De pildă, în iunie 1948 au fost naționalizate principalele mijloace de producție industriale, miniere, de transporturi, bancare și de asigurări, în total 8 894 de întreprinderi; la 9 septembrie 1948 au fost naționalizate 9 căi ferate particulare, iar la 3 noiembrie spitalele, farmaciile, industria cinematografică, cu toate întreprinderile anexă; la 2 martie 1949 a fost legiferată trecerea în proprietatea statului a rămășițelor funciare ale foștilor moșieri lăsate la reforma agrară din 1945; la 2 aprilie 1949 au fost naționalizate unitățile sanitare și farmaciile din comunele urbane, reședințe și nereședințe de județ, din centrele muncitorești importante, laboratoarele chimico-farmaceutice, drogheriile medicinale, depozitele de medicamente și laboratoarele de analize medicale. La 2 aprilie 1950 au fost naționalizate imobilele aparținînd foștilor industriași, moșieri, bancheri, mari comercianți și celorlalte ele-

Subliniind semnificația economică, politică și socială a naționalizării, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „Primul act care a avut un rol hotărâtor în desfășurarea revoluției socialiste l-a constituit trecerea principalelor mijloace de producție din industrie, la 11 iunie 1948, în mâinile poporului; naționalizarea a deschis o nouă etapă în istoria relațiilor de producție din țara noastră, a dus la lichidarea marii burghezii industriale și financiare, la crearea unui puternic sector socialist de stat în economie, a permis trecerea la conducerea planificată a economiei naționale”³.

Lichidarea burghezii industriale, financiare și comerciale, crearea sectorului socialist în economie și eliberarea clasei muncitoare de exploatare au reprezentat rezultatul cel mai important al naționalizării. Încă de la formare, sectorul socialist a avut un rol hotărâtor în ansamblul economiei, indicând și determinând direcțiile de dezvoltare a acesteia. Imediat după naționalizare, el dădea 51,40% din producția industrială a țării. Crearea sectorului socialist a însemnat un pas hotărâtor în realizarea obiectivului strategic — lichidarea claselor exploatare, o premisă fundamentală pentru înfăptuirea celorlalte transformări în sens socialist. Edificarea societății socialiste reclama însă lichidarea claselor exploatare și a exploatării și în mediul rural, deoarece în mod obiectiv noua orînduire nu se putea sprijini pe două baze economice diferite. „Odată cu naționalizarea — în 1948 — a principalelor mijloace de producție și trecerea la făurirea sectorului socialist în economie — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — a apărut în mod clar că organizarea pe baze noi, socialiste, a agriculturii constituie o necesitate istorică”⁴.

Formele și procedeele tactice folosite de partidul comunist în acțiunea de lichidare a claselor exploatare la sate au comportat o serie de particularități. Un element esențial l-a constituit faptul că, spre deosebire de industrie, transporturi, sectorul bancar și de asigurări, unde mijloacele de producție au fost expropriate și trecute în proprietatea statului, în agricultură, datorită marii diversități a structurii sociale și de proprietate, s-a procedat într-un mod mai diferențiat și complex. Astfel, numai moșierimea a fost lichidată prin exproprierie. Din pământul expropriat o parte a intrat în proprietatea statului, cea mai mare parte însă a fost împărțit țăranilor muncitori, fapt ce a determinat însemnate mutații sociale în viața satului. Față de chiaburime, pătură exploatare mult mai numeroasă, s-a aplicat o politică treptată, desfășurată pe etape.

Urmărit de-a lungul mai multor ani, tabloul evoluției tacticii P.C.R. în această problemă se prezintă astfel: în timpul reformei agrare din 1945, când lovitura principală era îndreptată împotriva moșierimii, s-a mers cu întreaga țăranime. În acest context, chiaburimea a fost neutra-

mente ale marii burghezii, ca și imobilele deținute de exploatare de locuințe și hoteluri, cu tot inventarul lor; la 6 mai 1953 a fost emis ultimul decret de naționalizare a farmaciilor particulare rămase nenaționalizate atât în mediul urban, cât și în mediul rural. Toate aceste măsuri au contribuit la întregirea actului revoluționar de la 11 iunie 1948.

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 386.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare rostită la Conferința pe țară a cadrelor de conducere din unitățile agricole de stat și cooperatiste*, în „Scînteia”, anul XLIII, nr. 9795, din 28 februarie 1974.

lizată, tactică a cărei esență a constat în faptul că aceasta nu a primit pământ, dar nici nu a fost deposedată de mijloacele de producție pe care le deținea. Mai târziu, în 1947, s-au luat o serie de măsuri economice și politice împotriva chiaburimii, care au marcat, în tactica P.C.R., începutul trecerii de la neutralizare la acțiunea de îngrădire. În etapa socialistă a revoluției s-a continuat politica de îngrădire a chiaburimii, fenomen care a luat amploare și a crescut în intensitate; în același timp, însă, s-a trecut și la lichidarea ei treptată.

Programul concret de transformare socialistă a agriculturii — unirea țăranilor muncitori în cooperative agricole de producție, pe baza liberului consimțământ — și, odată cu aceasta, și linia tactică a P.C.R. pentru îngrădirea și lichidarea chiaburimii, au fost stabilite la Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949, care avea să reprezinte, în esență, linia directoare a partidului nostru în acest domeniu pe o perioadă de 14 ani, până când procesul de cooperativizare s-a încheiat. „Rezolvarea problemei țărănești — se sublinia în rezoluția plenarei — este una din principalele și cele mai grele sarcini ale dictaturii proletariatului, o sarcină de luptă neîntreruptă pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare, în scopul construirii socialismului.

În faza actuală — continuă documentul — sarcina principală a muncii noastre la țară constă în îngrădirea exploatării capitaliste și pregătirea condițiilor în vederea organizării socialiste a agriculturii, pentru a se asigura astfel înflorirea agriculturii și un nivel de trai din ce în ce mai ridicat țăranimii muncitoare”⁵.

În activitatea P.C.R. pentru lichidarea chiaburimii ca clasă deosebită două etape: de îngrădire și de lichidare propriu-zisă. În condițiile României, prima etapă s-a dovedit necesară, fiind determinată de faptul că burghezia sătească deținea o pondere însemnată economică, îndeosebi în producția-marfă, când sectorul socialist în agricultură era încă puțin dezvoltat. Fenomenul de îngrădire a chiaburimii a reprezentat totodată pregătirea condițiilor necesare lichidării ei ca clasă, fiind deopotrivă o problemă economică și politică. Tactica de îngrădire a trebuit să fie astfel aplicată încât chiaburimea să fie cointerесată să producă și să furnizeze mărfuri pieței. Metodele folosite de statul socialist în acest sens au constat în interzicerea arendării pământului și reglementarea circulației terenurilor, în politica de impunere și de colectare a produselor agricole etc., care au dus, treptat, la slăbirea puterii economice a burgheziei satelor.

Îngrădirea și lichidarea chiaburimii ca clasă constituie, practic, lucruri ale unui proces unitar; de aceea este greu să fie separate ori delimitate în mod riguros în timp, întrucât aspecte ale acestor fenomene s-au întrepătruns. Partidul Comunist Român a manifestat însă o grijă deosebită pentru a nu aplica prematur, când condițiile nu erau create, măsuri de lichidare a chiaburimii. Această tactică originală și realistă față de chiaburime în diferite etape ale revoluției constituie o contribuție prețioasă a P.C.R. la îmbogățirea practicii și experienței internaționale de edificare a societății socialiste.

La Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1949 s-au evidențiat criteriile delimitării apartenenței populației rurale la diferite categorii sociale. În-

⁵ Rezoluții și hotărâri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950, p. 87.

tre aceste criterii figurau : întinderea de pământ de care dispunea o gospodărie țărănească, dacă producătorul mai poseda și alte mijloace de producție, câte și în ce constau, felul culturilor practicate, cât producea și câtă producție ducea pe piață, dacă exploata sau nu muncă străină, dacă era exploatat, numărul de membri ai familiei, precum și alte aspecte. Documentele plenarei au atras atenția că pentru definirea apartenenței unui țăran la o categorie socială sau alta *hotărîtor era dacă exploata sau nu muncă străină, și dacă era sau nu exploatat de alții ; dacă poseda sau nu mijloace de producție, câte și ce fel.* De aplicarea acestor indicații depindea evitarea greșelilor ⁶. Cu toate că politica partidului în această problemă atât de importantă și complexă a fost clară, constantă și realistă, totuși, datorită opoziției forțelor care se împotriveau îngrădirii și lichidării chiburimii, transformării socialiste a agriculturii, iar pe de altă parte, datorită nerespectării întocmai a prevederilor documentelor P.C.R. de către unii activiști de partid și de stat, s-au comis și o serie de greșeli pe plan local, care au fost însă înlăturate la timp.

Înaintarea țării noastre pe calea socialismului, succesele dobîndite în industrie și comerț au făcut ca sectorul socialist să se dezvolte neîncetat, paralel cu restrîngerea continuă a sectorului capitalist și al micii producții de mărfuri. În primul plan cincinal (1951—1955) s-a prevăzut ca sarcină fundamentală *construirea bazei economice a socialismului în România, eliminarea treptată a elementelor capitaliste din ramurile economice ale țării, astfel încît în ultimul an de plan în industrie ele să fie complet lichidate, iar în comerț și agricultură mult îngrădite* ⁷. Din această apreciere rezultă orientarea consecventă a activității partidului și statului nostru de construire a socialismului, de lichidare a claselor exploatatoare, faptul că pe fondul liniei strategice și tactice generale s-au fixat obiective concrete. Făcîndu-se bilanțul succeselor construcției socialiste din primul cincinal, la Congresul al VII-lea al P.C.R. (1955) se aprecia că sectorul socialist reprezenta în industrie aproape 100%, în transporturi peste 90%, în domeniul bancar-financiar și de asigurări 100%, în comerțul exterior 100%, în comerțul interior peste 80%, iar în agricultură se dezvolta continuu ⁸. La sfîrșitul anului 1955, suprafața arabilă a sectorului socialist în agricultură era de 26,5%, față de 12% cît fusese în anul 1950 ⁹ ; producția industrială în sectorul socialist crescuse de la 51,4% în 1948, la 97%, în timp ce în sectorul particular scăzuse de la 48,6% în 1948 la 3% ¹⁰. În ceea ce privește mica industrie particulară și meșteșugarii necooperativizați, în anul 1955 existau în întreaga țară 124 501 unități cu o forță de muncă de 129 004 persoane, din care 126 391 de proprietari și membri de familie, 1 633 de salariați și 980 de ucenici ¹¹. Numărul unităților comerciale cu amănuntul și de alimentație publică în

⁶ *Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în România*, București, Editura politică, 1969, p. 431.

⁷ *Primul nostru cincinal, plan mareț de întărire și înflorire a patriei*, București, 1951, p. 9.

⁸ *Congresul al II-lea al P.M.R., E.S.P.L.P.*, București, 1956, p. 40.

⁹ *Ibidem*, p. 100.

¹⁰ *Anuarul statistic al Republicii Populare Române*, Editura științifică, București, 1957, p. 78.

¹¹ *Ibidem*, p. 92.

rețeaua comerțului socialist crescuse de la 10 411 în 1948, la 44 566 în 1955; numărul unităților din sectorul particular scăzuse de la 97 946 la 9 390¹². Ca urmare a acestor procese, în perioada 1948—1955 se produsese importante schimbări în structura societății românești, în raportul de forțe dintre clase, în natura claselor sociale, precum și în interiorul fiecăreia dintre ele.

Analizînd structura economică și socială a țării din acel moment, Congresul al VII-lea al P.C.R. aprecia, că alături de formațiunea socialistă, continua să existe formațiunea micii producții de mărfuri și formațiunea particular-capitalistă. Linia tactică a P.C.R., stabilită de congres pentru perioada următoare, consta în politica de continuă lărgire și dezvoltare a formațiunii socialiste, de atragere treptată a micii producții de mărfuri pe calea socialismului, de ofensivă neîntreruptă a socialismului asupra capitalismului, de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste, de pregătire a condițiilor pentru lichidarea deplină a capitalismului, pentru smulgerea rădăcinilor exploatării¹³.

Sarcina fundamentală care revenea celui de-al doilea cincinal — 1956—1960 —, trasată de congresul partidului, era „făurirea economiei socialiste unitare, în care, pe baza dezvoltării continue a industriei socialiste, să se asigure transformarea socialistă a agriculturii, astfel ca în anul 1960 sectorul socialist în agricultură să fie preponderent, atît ca suprafață cît și ca producție marfă”¹⁴ (subl. ns.).

Caracterizat printr-o neîntreruptă ofensivă, socialismul și-a întărit și dezvoltat neîncetat pozițiile în întreaga economie națională. An de an s-au obținut realizări însemnate în dezvoltarea sectorului socialist la sate și, pe această bază, a avut loc extinderea lui continuă, precum și îngustarea sferei și a posibilităților de exploatare ale chiaburimii, care a ajuns să reprezinte o pondere, în totalul gospodăriilor țărănești și a producției agricole-marfă, de 0,7% în anul 1958.

În anul 1959, sectorul de stat deținea 28,6% din suprafața agricolă și 16,4% din suprafața arabilă, sectorul cooperatist 44,1% din suprafața agricolă și 57,6% din suprafața arabilă, iar sectorul individual 27,3% din suprafața agricolă și 26% din suprafața arabilă. Importante modificări avuseseră loc și în comerț, astfel că numărul întreprinderilor comerciale în comerțul socialist a crescut de la 44 566 în 1955, la 50 322 în 1959, în timp ce numărul întreprinderilor particulare a scăzut de la 9 390 în 1955, la 1 196 în 1959. Pentru lichidarea elementelor exploatare din comerț s-au folosit alte metode, principala constînd în preluarea de către stat a activității de desfacere a produselor.

Succesele dobîndite în toate domeniile construcției socialiste, în dezvoltarea sectorului socialist în agricultură au creat condițiile economice necesare pentru înlăturarea definitivă a ultimelor rămășițe ale relațiilor capitaliste de exploatare la sate. Lichidarea acestor rămășițe — fapt ce devenise o necesitate obiectivă pentru înaintarea mai departe a țării noastre pe drumul socialismului — a căpătat o consacrare juridică prin Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale din 28 martie 1959, care

¹² Ibidem, p. 163.

¹³ Congresul al II-lea al P.M.R., p. 41.

¹⁴ Ibidem, p. 81.

a marcat momentul istoric al desființării ultimelor forme ale exploatării omului de către om în țara noastră. Subliniindu-se prefacerile adînci ce avuseseră loc în viața țărănimii muncitoare, a satului românesc, în decret se arăta că statul democrat-popular a înlăptuit cu consecvență principiul înscris în constituție, potrivit căruia pămîntul aparține celor ce-l muncesc, realizîndu-se astfel năzuința de veacuri a oamenilor muncii: desființarea exploatării omului de către om¹⁵. În acel moment, sectorul socialist în agricultură reprezenta mai mult de 60% din totalul suprafeței agricole a țării, iar țărănimea cooperatistă se afirma tot mai mult ca o nouă clasă în plină dezvoltare. Fostilor exploataatori li s-a lăsat o suprafață de teren pe care o puteau lucra cu muncă proprie, dîndu-li-se, în acest mod, posibilitatea de a se încadra, alături de ceilalți oameni ai muncii, în vasta operă de construire a socialismului, care se desfășura cu succes în patria noastră. Terenurile care depășeau posibilitățile lor de a le lucra au fost date în folosință cooperativelor agricole de producție sau gospodăriilor de stat. Prin Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale s-a interzis darea în parte sau în arendă a terenurilor agricole, precum și orice altă modalitate de exploatare a muncii străine de către producătorii agricoli.

Aplicarea prevederilor decretului a răspuns și intereselor oamenilor muncii de la orașe, întrucît elementele capitaliste de la sate îi exploatau și pe ei, vînzîndu-le la preț de speulă producția-marfă realizată. Această măsură a constituit o verigă importantă în procesul extinderii relațiilor socialiste în întreaga economie, contribuind la dezvoltarea construcției socialiste în ansamblu.

Congresul al VIII-lea al P.C.R. din iunie 1960 a apreciat că în țara noastră fusese creată baza economică a socialismului, fapt care constituia o măreață victorie a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității. *Sectorul socialist în agricultură cuprindea peste 81% din suprafața arabilă a țării, fusese lichidată chiaburimea, desființîndu-se astfel ultimele forme de proprietate capitalistă în agricultură*¹⁶. În afara sectorului cooperatist rămăseseră mai puțin de 1/5 din totalul familiilor țărănești, cu o suprafață de 1,8 milioane hectare, îndeosebi în localitățile de munte. Congresul a stabilit că obiectivul principal al planului economic în perioada care urma, 1960—1965, *consta în dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor socialiste în întreaga economie*¹⁷.

Datorită intensei munci politice-organizatorice desfășurate de partid, sprijinului masiv acordat de statul socialist, în primăvara anului 1962, cu patru ani mai devreme decît se prevăzuse la Congresul al VIII-lea al P.C.R., cooperativizarea agriculturii s-a încheiat. Prin aceasta, relațiile de producție socialiste au învins definitiv la orașe și sate, s-a înlăptuit cea mai complicată și mai grea sarcină a revoluției socialiste — trecerea

¹⁵ Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură, în scopul ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare și al dezvoltării construcției socialiste, în „Scînteia” nr. 4485, din 29 martie 1959.

¹⁶ Congresul al VIII-lea al P.C.R., Editura politică, București, 1960, p. 47.

¹⁷ Ibidem, p. 18.

țărănimii de la gospodăria mică, bazată pe proprietatea privată, la marea gospodărie socialistă. Aceasta a marcat victoria deplină a revoluției agrare socialiste, a organizării agriculturii românești pe baze socialiste, de stat și cooperatiste, deschizând, totodată, calea trecerii într-o etapă nouă, superioară, a soluționării problemei agrare, a asigurării unui progres rapid al producției agricole și ridicării nivelului de trai al țărănimii. Această măreață victorie a marcat crearea economiei socialiste unitare, triumful relațiilor noi, socialiste, atât la orașe cât și la sate, izbînda definitivă a socialismului în România, în toate sectoarele de activitate. În momentul încheierii procesului cooperativizării, sectorul socialist în agricultură deținea 96% din suprafața arabilă și 93,4% din suprafața agricolă a țării.

Prin lichidarea claselor exploatatoare, partidul comunist nu a înțeles lichidarea lor fizică, ci depozedarea acestora de puterea economică pe care o dețineau, *adică înlăturarea posibilității de a exploata*. În același timp, exploatatorii au fost înlăturați din aparatul de stat, în primul rînd din armată, organele de siguranță, justiție, diplomatie etc., acțiune care a început încă din etapa desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. O mențiune aparte trebuie făcută în ceea ce privește chiaburimea, față de care partidul a dus o politică corespunzătoare schimbării condițiilor economice și social-politice.

Complexitatea problemei, lipsa de experiență, iar în unele cazuri și neînțelegerea temeinică a liniei politice, a tacticii elastice a partidului comunist în procesul lichidării claselor exploatatoare, îndeosebi la sate, au făcut posibilă manifestarea unor neajunsuri, legate în special de categorisirea gospodăriilor țărănești, de trecerea peste etapa îngrădirii direct la deschiaburire etc. Fenomenul cel mai frecvent l-a constituit faptul că la categorisirea unor gospodării țărănești ca chiabure nu s-au avut în vedere, în unele situații, toți factorii menționați drept criterii, și, mai ales, cel principal : dacă exploatează sau nu muncă străină. Ca urmare, unii dintre mijlocași au fost apreciați ca chiaburi, iar unii chiaburi drept mijlocași, cu toate consecințele economice și politice care au decurs de aici. De asemenea, în unele situații, nu s-a ținut seama că existau gospodării chiaburești care, fiind supuse politicii de îngrădire, la un moment dat nu mai puteau fi categorisite ca atare și deci nu mai trebuiau impuse, ca și mai înainte, la impozite și cote. De aici rezultă că unele organe de partid și de stat nu au înțeles suficient interferența fenomenului de îngrădire cu cel de lichidare, faptul că aceste fenomene nu aveau o amploare și o intensitate uniforme la nivel general.

Pentru a înlătura neajunsurile ivite, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a intervenit cu fermitate, în mai multe rînduri, criticînd abaterile săvîrșite, indicînd, de fiecare dată, cum trebuie să se acționeze. În hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din septembrie 1951, de pildă, se arăta că, în mai multe raioane, măsurile de îngrădire împotriva chiaburimii au lovit și în țărani mijlocași, încălcîndu-se, astfel, în mod intolereabil, linia partidului de alianță cu țăranul mijlocas. Totodată, se critica faptul că în anumite regiuni unii activiști de partid au trecut, în localitățile unde nu s-au format gospodării colective, la acte de expropriere a chiaburilor. În același timp, se califica drept o greșeală atitudinea de spontaneitate a unor cadre care așteptau „autodeschiaburirea“.

Plenara C. C. al P.C.R. din 19—20 august 1953 a combătut faptul că unele organizații de partid nu luaseră atitudine împotriva abuzurilor săvârșite în aplicarea principiilor politicii de impozite și colectări. Astfel, măsurile luate față de multe gospodării chiaburești prin impuneri exagerate și ilegale în domeniul impozitelor, cotelor de colectare și altor obligații — se arăta în hotărâre — au dus la scăderea producției acestor gospodării, la lăsarea lor în paragină și chiar la părăsirea lor de către proprietari, ceea ce a dăunat economiei naționale. Plenara arăta, în această direcție, că în acea etapă era în interesul economiei naționale ca gospodăriile chiaburești să producă cantități sporite de produse agricole și să aducă produse pe piață. Aplicând întocmai măsurile de îngrădire a posibilităților de exploatare a chiaburilor, trebuia să li se dea, în același timp, putința de a-și desfășura activitatea lor de producție și schimb în condițiile prevăzute de lege¹⁸.

În același sens, pe baza unei analize a situației momentului, Plenara C. C. al P.C.R. din 16—17 iulie 1956 a adus elemente noi în tactica partidului față de chiaburime, semnalând, totodată, lipsurile și greșelile manifestate. Pornind de la faptul că, în multe sate și comune, unii foști chiaburi, care aveau gospodărie separată și nu exploatau muncă străină, cereau să fie primiți în gospodării agricole colective, plenara a recomandat ca rezolvarea acestor cereri să se facă în mod diferențiat*. Primirea foștilor chiaburi în cooperativele agricole de producție, în urma hotărârii plenarei, într-o perioadă de plină desfășurare a construcției socialiste, era rezultatul întăririi puterii de stat socialiste, a sectorului socialist la sate și a alianței muncitorești-țăărănești¹⁹.

Aspectelor economice și sociale ale îngrădirii și lichidării claselor exploatatoare li se adaugă cele politice, parte deosebit de importantă a po-

¹⁸ *Rezoluții și hotărâri ale C.C. al P.C.R., 1951—1953*, E.S.P.L.P., București, 1954, p. 479—480.

* În rezoluția plenarei C.C. al P.C.R. se făceau următoarele recomandări : a) fiii de foști chiaburi și fiii de chiaburi care se despărțiseră de gospodăriile părinților și nu exploatau munca străină puteau fi primiți individual, dacă adunarea generală a cooperativelor aproba cererea lor de înscriere ;

b) foștii chiaburi care aveau o comportare loială față de statul democrat-popular puteau fi primiți individual dacă adunarea generală aproba cererea lor de înscriere și dacă : au sprijinit mișcarea muncitorească și antifascistă în perioada de ilegalitate a partidului ; au luptat pe front împotriva trupelor hitleriste, pentru eliberarea țării ; au sprijinit partidul la înfăptuirea reformei agrare din 1945 ; au luat parte activă la instaurarea regimului democrat-popular și a Republicii Populare Române. O dată cu aceasta, în rezoluția plenarei se preciza că în comunele și satele în care majoritatea gospodăriilor țăranilor muncitori erau cuprinse în cooperative, iar cooperativele agricole de producție erau consolidate, puteau să fie primiți și foștii chiaburi care nu participaseră la vreuna din acțiunile de mai sus, cu condiția să aibă o comportare loială față de statul democrat-popular și dacă adunarea generală a cooperativelor aproba cererea lor de înscriere. Primirea în cooperativele agricole de producție a unor astfel de cazuri trebuia să fie supusă confirmării Comitetului Executiv al Sfatului popular raional. În acest scop, s-au făcut modificările necesare în Statutul cooperativelor agricole de producție, care a cuprins și alte elemente noi, determinate de creșterea și dezvoltarea economică-organizatorică a C.A.P.-urilor. Foștii chiaburi nu aveau dreptul să fie aleși în organele de conducere ale C.A.P. în primii ani de la înscriere.

¹⁹ Gh. Surpat, *Dezvoltarea economiei naționale în anii 1956—1960. Victoria socialismului în România*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.”, nr. 3/1965, p. 17.

liticii partidului comunist. De altfel, măsurile cu caracter politic au precedat pe cele economice, astfel încît factorul politic s-a aflat, în mod constant, cu un pas înaintea celui economic. Conţinutul acestei probleme cuprinde, în afară de lichidarea partidelor şi organizaţiilor politice ale claselor exploatare, înlăturarea lor din organele centrale şi locale ale puterii de stat. Cît priveşte problema drepturilor electorale pentru clasele exploatare, aceasta s-a pus în mod diferit, în funcţie de situaţia internă din fiecare moment al revoluţiei. Astfel, Legea electorală din iulie 1946, pentru alegerea parlamentului, nu conţinea criterii de clasă ; se interzicea dreptul de vot numai celor care săvîrşiseră crime de război şi colaboraseră cu hitleriştii. Legea pentru alegerea deputaţilor în Marea Adunare Naţională din 1952 prevedea, la articolul 6, că sînt nedemni de a fi alegători sau a fi aleşi foştii moşieri, industriaşi, mari comercianţi, chiaburii, proprietarii întreprinderilor comerciale particulare şi ai micilor întreprinderi industriale nenaţionalizate, bazate pe exploatarea muncii salariale. Decretul cu privire la alegerea deputaţilor în sfaturile populare din 1953 stabilea, în general, aceleaşi criterii. Elementul esenţial care marca schimbarea faţă de etapa precedentă şi demonstra tactica suplă a P.C.R. era prevăzut într-un articol din acest decret, în care se arăta că nu vor fi socotiţi nedemni de a fi înscrşi în listele de alegători cetăţenii prevăzuţi mai sus, dacă : au luptat pe frontul antihitlerist ; au sprijinit mişcarea muncitorească şi antifascistă ; sînt părinţi, fraţi sau surori ai soldaţilor, subofiţerilor, ofiţerilor şi generalilor forţelor armate ; sînt preoţi şi învăţători ; sînt elevi şi studenţi în şcoli, institute, universităţi ; desfăşoară activitate ştiinţifică, tehnică şi artistică în folosul poporului.

Analiza transformărilor socialiste din patria noastră relevă cu claritate rolul conducător al Partidului Comunist Român, rolul statului socialist, politica consecventă a partidului nostru de dezvoltare a socialismului, de lichidare treptată a claselor exploatare şi a exploatării. Modul concret, original în care partidul nostru a acţionat, aplicînd creator învăţătura marxist-leninistă la condiţiile ţării noastre, a constituit o valoroasă contribuţie pe care el a adus-o la îmbogăţirea teoriei, a practicii revoluţionare de edificare a socialismului. În mod deosebit s-a afirmat experienţa partidului nostru în domeniul construcţiei socialiste şi lichidării claselor exploatare în agricultură, problemă unanim recunoscută ca foarte grea, datorită complexităţii şi dificultăţilor pe care le ridică. Astfel, Decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale din martie 1959 n-a lichidat clasele exploatare, ci rămăşiţele unor forme de exploatare a omului de către om în agricultură. În acel moment chiaburimea fusese deja lichidată din punct de vedere economic, ca rezultat al unei întregi politici de îngrădire a posibilităţilor ei de exploatare, de unde rezultă că în agricultură exploatarea şi elementele exploatare au fost înlăturate înainte de încheierea cooperativizării. Sintetizînd tactica partidului în această direcţie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta la Congresul al IX-lea al P.C.R. : „Faţă de această categorie, noi am dus o politică de îngrădire a posibilităţilor ei de exploatare şi apoi de atragere pe drumul cooperativizării. Astăzi cea mai mare parte a acestei categorii este

încadrată în cooperative agricole de producție, cu toate drepturile și îndatoririle prevăzute în Statut²⁰.

Generalizarea relațiilor de producție socialiste atât la orașe cât și la sate, succesele obținute în crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, schimbarea profundă a modului de existență a poporului au antrenat transformări radicale în structura de clasă a societății, în compoziția și fizionomia tuturor categoriilor sociale, în raporturile dintre ele. Societatea noastră, în care au fost lichidate definitiv clasele exploatatoare, este alcătuită în exclusivitate din clase și pături de oameni ai muncii²¹. Clasa muncitoare, împreună cu toți oamenii muncii de la orașe și sate, și-a afirmat în mod activ, atât în anii de început ai revoluției populare cât și în timpul edificării socialismului, rolul său de forță socială conducătoare a țării, de purtătoare a progresului social. Ca urmare a încheierii procesului de cooperativizare a agriculturii, țărănimea a devenit o clasă nouă, socialistă, cu o concepție omogenă. Intelectualitatea, care unește forțele mai multor generații, reprezintă un factor important în lupta pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Pe măsura dezvoltării forțelor de producție și perfecționării relațiilor de producție, a adâncirii democrației socialiste, a ridicării conștiinței maselor de oameni ai muncii se întărește tot mai mult coeziunea națiunii noastre socialiste, se cimentează tot mai puternic alianța clasei muncitoare cu țărănimea, cu intelectualitatea, frăția poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, unitatea întregului popor în jurul partidului comunist. Ca urmare a lichidării claselor exploatatoare, în etapa pe care o parcurgem, etapa construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, are loc intensificarea procesului omogenizării societății noastre socialiste.

---

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 10—11.

²¹ Gh. Pană, *Noua structură socială a României și creșterea rolului conducător al partidului comunist*, în „Lupta de clasă”, nr. 2/1971, p. 3.

Activitatea opoziției democratice din Partidul maghiar în anii premergători constituirii MADOSZ-ului

GHEORGHE I. BODEA

Marile și tumultuoasele bătălii sociale purtate în anii 1929—1933 de către păturile largi populare, în frunte cu clasa muncitoare, care au culminat cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, pun în evidență o seamă de trăsături profund relevante pentru vigoarea ridicării maselor la acțiune unită împotriva ofensivei capitalului autohton și a monopolurilor străine, pentru ascutimea conflictului social din acei ani bîntuiți de ravagiile crizei economice. Au avut loc, în acea perioadă, valuri succesive de greve muncitorești, care au luat proporții, sute de conflicte de muncă, acțiuni ale șomerilor, frământări și răscoale țărănești, mișcări de protest ale salariaților publici și ale altor categorii de oameni ai muncii lovite de efectele dure ale crizei. Luptele proletariatului și-au amplificat combativitatea și forța, au cuprins noi categorii de muncitori, au împletit tot mai pronunțat revendicările economice cu obiectivele politice. În acei ani de frământări clocotitoare, Partidul Comunist Român și-a întărit legăturile cu masele, și-a sporit influența și prestigiul în rîndurile muncitorimii, țărănimii, intelectualității, ale oamenilor muncii de toate naționalitățile, capacitatea de organizare și de unire în luptă a celor exploatați.

Asprele încleștări de clasă din anii 1929—1933 au înscris, totodată, o nepieritoare pagină de unitate și solidaritate strînsă, de luptă revoluționară comună a oamenilor muncii români și de alte naționalități, în pofida încercărilor burgheziei și moșierimii de a-i abate de la făgașul acțiunii de clasă. Acest important moment pe linia strîngerii rîndurilor, a înmănuncherii forței maselor muncitoare, fără deosebire de naționalitate, este o reflectare grăitoare a identității țărilor lor, a tradițiilor de luptă comună din etapele anterioare împotriva exploataților și asupritorilor comuni, tradiții care își au rădăcinile în bătăliile de veacuri duse împreună pentru eliberarea socială, pentru înlăturarea jugului dominației străine. „Trăind și muncind cot la cot, mereu alături și la bine și la rău, între români și oamenii muncii de alte naționalități — așa cum relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-au dezvoltat relații de frăție în muncă, de solidaritate în mișcările sociale pentru progres, în luptele împotriva asupritorilor comuni, a cotropitorilor țării, pentru neatîrnarea melea-

gurilor pe care și-au durat împreună căminul și viața"¹. Coeziunea în luptă a oamenilor muncii români și de alte naționalități evidențiază cu putere forța de înfruntare a idealurilor Partidului Comunist Român, care a acționat consecvent, încă de la începutul existenței sale, pentru cimentarea unității tuturor celor ce muncesc în numele cauzei comune a eliberării de sub jugul exploatării și asupririi.

În vîltoarea evenimentelor revoluționare din anii crizei economice, unitatea de luptă a oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități s-a reliefat în acțiunile practice comune împotriva măsurilor claselor exploatoare de constrîngere economică și de știrbire a drepturilor democratice ale maselor, împotriva asupririi naționale, a politicii șovine duse de cercurile reacționare, împotriva terorii polițienești. În acest context, oamenii muncii de naționalitate maghiară din România, concomitent cu lupta dusă alături de masele muncitoare din întreaga țară împotriva exploatării și împilării, au opus o rezistență tot mai energică și au acționat tot mai deschis împotriva politicii antipopulare și demagogiei șovine a cercurilor burgheziei și moșierimii maghiare, a Partidului maghiar din România, purtătorul de cuvînt al acestora. Se demonstrează astfel, o dată mai mult, că nu putea fi vorba de „interese comune” între exploatați și exploatare, că, pe fondul acutelor contradicții sociale-economice, lupta de clasă acționa implacabil, marcînd prăpastia de netrecut dintre clasele sociale antagoniste.

Criza economică a adîncit conflictul de clasă și delimitările în cadrul claselor și păturilor sociale ale naționalității maghiare din țara noastră, ca, de altfel, în întreaga societate românească, ducînd la o mai vădită subrezire a terenului de acțiune al Partidului maghiar din România în rîndul oamenilor muncii de naționalitate maghiară. Încă la începutul anului 1929, o serie de intelectuali cu vederi democratice au lansat ideea constituirii unei asociații a celor mai largi pături aparținînd naționalității maghiare din România, ca reacție față de orientarea antidemocratică, retrogradă a conducerii Partidului maghiar. Comentînd această inițiativă, cotidianul „Patria” recunoștea, la 26 ianuarie 1929, că „discuția e interesantă și izvorită din preocuparea de organizare unitară a solidarității la concetățenii noștri maghiari, care, se știe, în mare parte sînt nemulțumiți de spiritul antidemocratic ce inspiră clica de la conducerea actuală a Magyar Párt-ului [Partidului maghiar]”.

O nouă și foarte semnificativă manifestare a atitudinii potrivnice a populației de naționalitate maghiară față de conducerea Partidului maghiar a avut loc cu prilejul serbărilor Unirii, organizate la Alba Iulia în mai 1929. La aceste serbări, alături de masele de români a participat un impresionant număr de oameni ai muncii de naționalitate maghiară — în jur de 10 000 —, în majoritate țărani. „Poporul maghiar din România — scria atunci ziarul „Patria” — și îndeosebi masa țărănească, care de atîtea ori a dovedit că nu se identifică cu actuala conducere a profilor din fruntea Partidului maghiar și, mai ales, că nu aprobă ținuta politică a acestora, animată de învechite principii oligarhice, a ținut să vină în număr impunător la serbările Unirii”².

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 636.

² „Patria” din 24 mai 1929.

Ca urmare a amplificării luptei de clasă, a creșterii spiritului revoluționar al muncitorilor și țăranilor, Partidul maghiar a fost pus în fața unei tot mai profunde presiuni din partea curentului de radicalizare. „În secuime, în Bihor și în alte locuri — remarcă revista marxistă „Korunk“ —, în urma radicalizării de proporții însemnate, s-a ajuns acolo încît în sînul minorității maghiare se află în formare o nouă orientare națională, dictată de interesele maselor largi muncitoare, avînd deci atributele concrete ale luptei de clasă”³. Tentativele burgheziei și moșierimii maghiare, care acționau cu sprijinul claselor exploatoare române, de a se opune orientării și luptei oamenilor muncii de naționalitate maghiară, prin vehicularea unor slogane privind „politica socială a confesiunilor“, „noua orientare politică“, „politica confesională democratică“, „creștinismul radical“, „apărarea satelor“ etc., nu au avut efectul scontat. Înseși păturile mijlocii se desolidarizau de politica reacționară a Partidului maghiar. „Țărănimea și mica burghezie — constată revista „Korunk“ — nu mai cred în conducători [este vorba de conducătorii Partidului maghiar]”⁴.

Acest proces de accentuate cristalizări, de creștere a opoziției de clasă deschise a oamenilor muncii de naționalitate maghiară din România, zguduirea Partidului maghiar de furtunile revoluționare au cunoscut o evoluție tot mai pronunțată datorită orientării lucide, înaintate a clasei muncitoare, care înfrîurea și atrăgea sub stindardul său revoluționar cele mai diverse pături ale populației de naționalitate maghiară, de la țărănimea muncitoare, în primul rînd din jurul orașelor, și pînă la funcționari, intelectuali și studenți, ceea ce a avut efecte directe asupra întăririi frontului comun de luptă al celor exploatați, indiferent de naționalitate. În vreme ce exponenții Partidului maghiar încercau să stăvilească în fel și chip curentul de masă care se afirma în viața politică a populației de naționalitate maghiară din România, „masele muncitoare minoritare — după cum releva revista „Korunk“ — doresc tot mai mult să-și rezolve problemele comune împreună cu clasele sociale similare ale națiunii majoritare. Criza desparte tot mai mari mase de oameni ai muncii de organizația națională oficială [Partidul maghiar] și include mase tot mai largi în frontul luptei de clasă... Cele mai noi desfășurări și valențe ale problemei naționalităților își găsesc rezolvarea pe făgașul luptei de clasă”⁵.

Pe acest fond lua avînt, la începutul anului 1930, mișcarea democratică, de stînga, și în rîndul tinerimii universitare de naționalitate maghiară din Cluj⁶. Grupîndu-se în jurul unui nucleu cuprinzînd pe Bányai Ladislau, Balázs Ferencz, Debreczeni László, Demeter Béla, Demeter János, Dsida Jenő, Jancsó Elemér, László József, Mikó Imre, Péterffy Jenő, studenții maghiari au întreprins, la începutul aceluiași an, mai multe acțiuni fructuoase, printre care editarea unei reviste, intitulată „Erdély Fiatalok“ („Tineri ardeleni“). Revista, care s-a bucurat de

³ Bányai Imre, *A nemzeti kérdés Romániában [Problema națională în România]*, în „Korunk“ nr. 51/1933, p. 357.

⁴ Dezséri György, *A mai erdély magyar középosztály [Clasa de mijloc maghiară din Ardealul de azi]*, în „Korunk“ nr. 2/1933, p. 115.

⁵ „Korunk“ nr. 5/1933, p. 358.

⁶ „Magyar kisebbség“ [„Minoritatea maghiară“] — Lugoj — din 1 aprilie 1930, p. 253.

popularitate, a inițiat o mișcare la început de orientare radicală, ea propunându-și o „demnă recunoaștere a realității prezentului“, a stărilor de fapt care decurg din aceasta. „Îmbrăcînd haina ideologiei democrate — se arăta mai departe —, tinerimea maghiară își face, în coloanele ei, profesiunea de credință“, fiind convinsă de „datoria de a rămîne acasă, pe pămîntul Ardealului..., năzuind ca, în bună înțelegere“ cu poporul român, „să contribuie la un viitor fericit al patriei comune“⁷. Țelul declarat al revistei era, așadar, „rezolvarea problemelor contemporane, înțelegerea acestor probleme împreună“ cu întreg tineretul din România, „cu care muncesc împreună, cu care vor trăi împreună“⁸.

Semnificativă pentru unitatea de luptă a oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, este participarea comună, în anii 1929—1931, la efervescența socială de zi cu zi, la marile înclăștări de clasă, precum și la acțiunile cu caracter politic. Luptele muncitorilor de la Lupeni din anul 1929, primele din cadrul impunătoarelor ridicări sociale ale proletariatului din România în anii crizei economice, au înscris un viu exemplu de angajare revoluționară a muncitorimii, indiferent de apartenența politică și de naționalitate, pe baricada luptei de clasă, iar alegerile parlamentare din anul 1931 au reflectat cu aceeași forță solidaritatea și acțiunea unită pe plan politic. În 30 de județe, listele Blocului Muncitoresc-Tărănesc au înregistrat 73 716 voturi, număr dublu față de anul 1928. În ciuda terorii dezlănțuite de autorități, a furturilor de urne și a anulării de voturi, B.M.Ț. a obținut cinci mandate de deputați, care au fost însă invalidate de majoritatea reacționară a parlamentului burghez. Într-un raport confidențial al prefectului județului Ciuc, locuit în mare parte de populație de naționalitate maghiară, se recunoaște că „comuniștii nu au avut 1 875 de voturi, cît s-a anunțat oficial, ci 6 500. Numai la secția Ditrău, din 1 600 de votanți, comuniștii au obținut 1 232 de voturi. La secția Sîndominic, la începutul despuierii urnei, din primele 300 de voturi Uniunea națională [coaliția guvernamentală] avea un vot, Partidul maghiar 25, comuniștii 274...“⁹.

Congresul al V-lea al P.C.R., desfășurat la sfîrșitul anului 1931, în plin avînt de luptă al maselor largi muncitoare, pornind de la analiza realităților social-economice și politice, de la frămîntările maselor, a subliniat necesitatea de a se realiza o cotitură în direcția organizării și conducerii luptelor maselor largi în scopul apărării intereselor lor economice și politice.

În spiritul hotărîrilor Congresului al V-lea, C.C. al P.C.R. a trasat directiva privind constituirea, alături de celelalte organizații revoluționare, a organizației de luptă a oamenilor muncii de naționalitate ma-

⁷ „Patria“ din 26 ianuarie 1930.

⁸ „Magyar kisebbség“ din 16 aprilie 1930, p. 297.

⁹ Florea Dragne, *Activitatea Blocului Muncitoresc-Tărănesc, organizația revoluționară de masă creată și condusă de Partidul Comunist Român*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“, anul VIII, nr. 1/1962, p. 67. A se vedea și: L. Bányai, *Pe fîgașul tradițiilor frățești*, București, 1971, p. 164—165.

ghiară din România ¹⁰ sub hegemonia proletariatului și conducerea P.C.R. Se prevedea ca acest obiectiv să fie îndeplinit în mai multe etape, folosindu-se din plin divergențele și contradicțiile din interiorul Partidului maghiar, nemulțumirea muncitorilor, țăranilor și a altor categorii sociale din rîndul naționalității maghiare față de politica de castă a acestui partid.

În primăvara anului 1932, secretarul Comitetului regional Cluj al P.C.R., Petru Matheisz, a discutat cu intelectualul comunist clujean Kohn Hillel aspectele practice care derivau din indicația Comitetului Central al P.C.R. privind necesitatea editării unui săptămînal cu caracter legal, îndrumat de partid, săptămînal care să fie un purtător de cuvînt al maselor muncitoare de naționalitate maghiară. Pregătită din timp, gazeta „Világoság” („Lumina”) a apărut în ziua de 8 mai 1932, dar autoritățile, simțind orientarea acesteia, au interzis-o după mai puțin de două luni, la 5 iulie.

Comitetul regional Cluj al P.C.R. a organizat imediat apariția unei noi gazete legale, destinată țăranimii de naționalitate maghiară și menită să contribuie la dezvoltarea mișcării opoziționiste democratice din Partidul maghiar. Cu sprijinul partidului comunist, această gazetă, intitulată „Falvak Népe” („Lumea satelor”), a apărut în ziua de 30 septembrie 1932 la Cluj, sub redacția lui Demeter János, fiind îndrumată, din partea Comitetului regional al P.C.R., de către Kohn Hillel și Vincze János. Obiectivele ei, stabilite de P.C.R., erau, în esență, următoarele: sprijinirea luptei maselor muncitoare de naționalitate maghiară, dusă alături de masele populare române, pentru o viață mai bună, pentru satisfacerea revendicărilor lor democratice, combaterea oricăror forme de incitări șovine, denunțarea izolaționismului naționalist al Partidului maghiar și a demagogiei revizioniste horthyste, înfăptuirea egalității naționale în drepturi între poporul român și naționalitățile conlocuitoare. Pe plan extern, gazeta va condamna acțiunile forțelor revanșarde și fasciste, politica lor militaristă, agresivă, atitudinea ostilă față de Uniunea Sovietică. În mod sintetic, programul gazetei era exprimat astfel: „Sîntem o naționalitate muncitoare asuprită, dar potențaii maghiarimii: grofii, baronii, bancherii, industriașii și acoliții bine plătiți ai lor, popii, ne împiedică în lupta pentru obținerea pîinii și a libertății: la o parte cu ei” ¹¹. Încă de la întemeierea sa — se scria în primul număr —, „gazeta «Falvak Népe» este însuflețită de spiritul luptei fără preget împotriva jupuitorilor maghiari” ¹².

Organele represive urmăreau cu insistență activitatea gazetei; întrucît aceasta evita cu prudență utilizarea directă a terminologiei marxiste, nu au luat măsuri împotriva ei, considerînd că este un produs al „neînțelegerilor interne” din Partidul maghiar.

Gazeta și-a exercitat, de la început, înrîurirea în rîndul cititorilor. Articolele de poziție împotriva stării de mizerie a satelor, împotriva exe-

¹⁰ L. Bányai, *Op. cit.*, p. 165—166.

¹¹ „Falvak Népe” din 7 octombrie 1932.

¹² „Falvak Népe” din 30 septembrie 1932.

cuțiilor silite, a abuzurilor fiscale, a terorii jandarmerești, împotriva politicii elementelor reacționare din Partidul maghiar, a demagogiei lor revizioniste au trezit un viu interes. Editată în multe mii de exemplare, gazeta pătrundea nu numai în rîndurile populației de naționalitate maghiară, ci, prin intermediul unor simpatizanți ai P.C.R., și în masele de țărani și muncitori români, printre abonații săi aflîndu-se oameni ai muncii români din Baia Mare, Satu-Mare, Sighet etc.¹³. Ea ajungea în cele mai îndepărtate sate și comune din județele Cluj, Oradea, Ciuc, Odorhei, Maramureș și în multe alte localități¹⁴.

Simțind că gazeta este a lor, țărani muncitori au trimis spre publicare numeroase corespondențe, în care dezvăluiau suferințele și durerile satelor, samavolnicile autorităților, uneltirile potentatilor din Partidul maghiar, politica lor antipopulară. Această corespondență a sporit eficiența gazetei, a legat-o mai strîns de problemele arzătoare ale țărănimii exploatate de naționalitate maghiară.

Deosebit de activă a fost rubrica externă a gazetei, marcată de un spirit net antirevizionist. Este semnificativ că, la numai cîteva zile după instalarea ca prim-ministru al Ungariei horthyste a lui Gömbös Gyula, care avea vechi legături cu Hitler și cu Mussolini, fiind el însuși adeptul unui program profascist și fățiș revizionist, gazeta „Falvak Népe” a luat poziție clară și hotărîtă: „Față cu năzuințele revizioniste ale lui Gömbös — scria gazeta —, noi ne-am precizat poziția: *nu ne trebuie*”. Românii și maghiarii, subliniază gazeta, trăiesc în bune relații și sînt legați unii de alții „prin necazurile comune și prin lupta pentru un viitor comun mai bun”¹⁵. „Falvak Népe” a avut cuvinte de aprobare și de sprijinire a adunărilor antirevizioniste ale maselor largi populare de la 1 decembrie 1932, declarînd că oamenii muncii de naționalitate maghiară din România nu doresc ca „banda teroristă a lui Horthy-Bethlen, Töreký-Gömbös... să ne joace marele rol al eliberatorului”¹⁶.

Sesizînd orientarea și manifestarea tot mai radicală, mai de stînga a gazetei, organele represive, în colaborare cu conducerea reacționară a Partidului maghiar, au trecut, începînd cu perioada de la sfîrșitul anului 1932, la aplicarea unui plan de împiedicare a muncii de editare și de răspîndire a acestei publicații. Autoritățile s-au datat la atacuri directe împotriva redactorilor și a personalului care tipărea gazeta; mai multe numere ale acestui organ de presă au fost confiscate de jandarmerie. Redactorului-șef, Demeter János, i-au fost intentate o serie de procese pentru „delict de presă”. Simpla deținere a unui număr din „Falvak Népe” putea să atragă acțiunea în judecată¹⁷.

Cu toate piedicile ridicate în calea editării gazetei, aceasta își urma cursul, fiind solicitată de un număr tot mai mare de abonați. În spiritul obiectivului său principal, „Falvak Népe” demasca și infiera, în fața maselor muncitoare, prin materiale și corespondențe publicate număr de număr, manevrele și poziția retrogradă a liderilor Partidului maghiar, subliniind că acest partid nu reprezenta în nici un fel și pe nici un plan

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 27, dosarele nr. 1—18.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ „Falvak Népe” din 25 noiembrie 1932.

¹⁶ „Falvak Népe” din 2 decembrie 1932.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 27, dosarul nr. 3.

interesele maselor muncitoare ale naționalității maghiare. În numărul său din 21 octombrie 1932, gazeta scria : „Partidul maghiar nu este prietenul, ci dușmanul țărânimii maghiare. Este — credem — un adevăr ce nu trebuie demonstrat. O dovedesc îndeajuns conducătorii : grofii, bancherii, cămătarii, canonicii... Faptele dovedesc că Partidul maghiar este la fel și la oraș, ca și la sat“. În același timp, „Falvak Népe“, împreună cu celelalte organe de presă legale sau ilegale conduse sau influențate de Partidul Comunist Român, atrăgea atenția asupra feluritelor uneltiri ale burgheziei și moșierimii din România, inclusiv ale burgheziei și moșierimii de naționalitate maghiară, dezvăluia colaborarea de clasă dintre exploataatori, indiferent de apartenența lor națională. Se demasca pactul electoral încheiat la Odorhei între Partidul maghiar și Asociația economică, care, așa cum arăta publicația comunistă „Gyár és ucca“ („Fabrica și strada“) „se înjurau, pînă nu de mult, de mama focului. Asociația economică susține că ea reprezintă interesele maselor muncitoare maghiare, iar Partidul maghiar este o existență de-a dreptul dăunătoare pentru masele maghiare. Același lucru îl spune Partidul maghiar despre Asociația economică. Fiecare jură să distrugă celălalt partid. Iar acum își impart frumușel mandatele [electorale]. Iar masele populare maghiare le întorc cu scîrbă spatele“¹⁸.

Pe fondul radicalizării maselor largi în anii crizei economice, al acțiunii unite a muncitorilor, indiferent de naționalitate, se extindea în fapt și orientarea intelectualității din rîndul naționalității maghiare, îndeosebi al studențimii, spre marxism. „Cert este că materialismul dialectic și istoric — releva un articol din revista „Korunk“ — își găsește tot mai mulți aderenți în rîndurile largi ale studențimii“¹⁹. Frământările tinerimii de naționalitate maghiară din România, cuprinse de suflul radicalizării, canalizarea energiei și acțiunii lor pe făgașul luptei de clasă și-au găsit o vie reflectare în articolele unor intelectuali marxiști grupați, îndeosebi, în jurul revistei „Korunk“, avîndu-și fundamentul trînic în acțiunile și unitatea de clasă, în solidaritatea frățească dintre muncitorii români și maghiari. „Muncitorul român și muncitorul maghiar — scria „Falvak Népe“ în decembrie 1932 — își dau mîna și știu că ei nu sînt dușmani unul altuia“. În articolul *Situația tineretului maghiar din Ardeal*, semnat de Kovács Dénes, se arăta că „tineretul maghiar din Ardeal reprezintă o energie pentru viitor, dar trebuie să găsească drumul cel bun pentru a putea transforma pozitiv această energie. Drumul acesta este numai drumul luptei de clasă. Pentru că și el suferă de pe urma acelorăși legiuri economice și sociale ca muncitorii și țărânii“²⁰.

Începutul anului 1933 avea să marcheze în activitatea gazetei „Falvak Népe“ o creștere pronunțată a ofensivei directe și deschise împotriva conducerii reacționare a Partidului maghiar. La 13 ianuarie se publica articolul *Aniversarea trădărilor*, în care era dezvăluită pe larg activitatea nefastă desfășurată timp de un deceniu de către Partidul maghiar. Condamnînd politica revizionistă și șovină a potenților acestui partid, articolul conchidea : „Este clar că eliberarea nu se poate realiza prin realipirea la Ungaria bandiților Horthy și Gömbös. Eliberarea celor ce mun-

¹⁸ „Gyár és ucca“ (Cluj) din 1 decembrie 1932.

¹⁹ „Korunk“ nr. 4/1933, p. 319.

²⁰ „Korunk“ nr. 12/1932, p. 936.

cesc poate surveni numai deodată cu eliberarea de asuprirea de clasă și împreună cu ea și eliberarea națională. Or, această luptă se desfășoară nu împreună, ci împotriva Partidului maghiar“.

Un impresionant document despre rolul profund dăunător al Partidului maghiar a fost publicat în numărul din 27 ianuarie 1933 al gazetei, sub titlul : *Partidul maghiar are 10 ani : 10 ani de trădare!*, în care se făcea o analiză științifică, marxistă a împrejurărilor apariției acestui partid, a forțelor social-economice și politice angrenate în activitatea lui în anii de după primul război mondial. Erau demascate apoi pactele și înțelegerile dintre exploatatorii maghiari și români, politica trădătoare îndreptată împotriva oamenilor muncii de naționalitate maghiară, dusă de oligarhia moșierească, bancară și industrială aflată în fruntea Partidului maghiar. „Azi, Partidul maghiar — se spunea în încheiere — își trădează fața depravării morale și, în multe locuri, masele văd limpede acest lucru. Se destramă Partidul maghiar la Odorhei, Ciuc și în multe alte locuri. În ultimul timp, Partidul maghiar a semnat pacte cu orice partid care i-a aruncat câteva mandate de consilier... O vicleană amăgire există în metodele Partidului maghiar, care lasă încontinuu să se presupună undeva în spate posibilitatea revizionismului... Masele muncitoare maghiare din Ardeal, sute de mii de țărani încep însă să deschidă ochii și să-și vadă clar drumurile : viitorul nu și-l pot clădi nici pe trădările celor din Partidul maghiar, nici pe iluziile revizioniste, nici pe veștile transmise prin radioul imperialist de Gömbös, ci pe propria lor politică națională, reală și cinstită, pe organizarea sănătoasă, de jos în sus, a maselor. O astfel de organizare care asigură maselor populare române și maghiare din Ardeal o conviețuire în pace și muncă“.

În același număr, „Falvak Népe“ prezenta cu multă căldură evenimentele petrecute la începutul anului 1933 în județul Hunedoara, unde masele de țărani români și maghiari începeau să se organizeze, și releva activitatea dusă în această direcție de intelectualul democrat dr. Petru Groza.

O mare forță de înrîurire și de stimulare a luptei oamenilor muncii de naționalitate maghiară, alături de masele largi populare din întreaga țară, au exercitat bătăliile de clasă ale muncitorilor români, maghiari, germani și de alte naționalități desfășurate în anul 1932 și în primele luni ale anului 1933. În pofida stării de asediu, a actelor represive ale autorităților, la Cluj, Oradea, Timișoara și în alte centre s-au declanșat puternice mișcări greviste, care au cuprins pe toți muncitorii, fără deosebire de naționalitate. Manifestațiile de solidaritate din întreprinderile clujene s-au transformat, la 14 februarie, în ciocniri cu forțele polițienești și jandarmerești ²¹.

Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 au înscris o înălțătoare pildă de solidaritate a muncitorilor, indiferent de naționalitate, sudind și mai mult frăția lor de clasă. În rîndul diverselor categorii sociale ale naționalităților conlocuitoare au avut loc vii manifestări de solidaritate cu muncitorii de la „Grivița“, pentru stingerea procesului intentat conducătorilor acestor lupte și eliberarea lor.

²¹ A se vedea mai pe larg : L. Bányai, *Op. cit.*, p. 168—169.

În aceste condiții, gruparea tot mai largă de muncitori și țărani de naționalitate maghiară din România care se opuneau orientării Partidului maghiar și-a întetit activitatea, cu toate că împotriva lor s-au aliat elementele retrograde din sinul acestui partid și organele de represiune ale regimului burghez. Pe linia lărgirii mișcării opoziționiste democratice a oamenilor muncii de naționalitate maghiară, P.C.R. a dat indicații în vederea înființării *Asociației prietenilor satului* (*A falu barátjai*), care, în scurt timp, a cîștigat numeroși aderenți. Iar gazeta „Falvak Népe” și-a lărgit aria de înrîurire în rîndul maselor, și-a sporit sensibil numărul de cititori și simpatizanți.

Concomitent cu „Falvak Népe”, a apărut la Deva, în decembrie 1932, gazeta „Horea”, sub forma unei chemări către țărani, care se făcea ecoul protestului maselor de truditori ai pămîntului împotriva execuțiilor silită și a terorii jandarmerești²². La 8 ianuarie 1933, gazeta a convocat o adunare țărănească, în cadrul căreia participanții și-au exprimat voința și hotărîrea de a acționa, alături de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, împotriva jugului exploatării și împilării. În cuprinsul gazetei erau relevate cuvintele unui participant la adunare, care se adresa astfel maselor de țărani: „Să nu ne mai învrăjbim, sîntem așa de mulți și, totuși, slabi. A bătut ceasul să schimbăm lucrurile”²³.

Aderenții ideilor propagate de gazetele „Falvak Népe” și „Horea”, precum și de *Asociația prietenilor satului* constituiau baza largă de masă a grupării opoziției democratice, care avea să capete, curînd, un caracter organizat.

Cunoscînd adînc realitățile social-politice și frămîntările maselor, atitudinea majorității oamenilor muncii din rîndul naționalităților conlocuitoare, care-și exprimau voința de a acționa în strînsă unire cu oamenii muncii români împotriva regimului burghez, pentru instaurarea unor rînduiri noi, lipsite de exploatare și asuprire, pe meleagurile patriei comune, P.C.R., în cadrul acțiunii de întărire a legăturilor cu masele largi de oameni ai muncii, indiferent de naționalitate, de creștere a unității lor de luptă, a acordat toată atenția creării unor forme organizate de cuprindere a muncitorilor și țăranilor, a tuturor forțelor democratice din rîndul naționalității maghiare și a acționat în direcția radicalizării tot mai profunde a mișcării opoziționiste democratice²⁴. Prin activiști cu o bogată experiență revoluționară, C.C. al P.C.R. a îndrumat cu multă grijă, într-o deplină conspirativitate, crearea, pe temeiuri legale, a grupării opoziționiste în însuși interiorul Partidului maghiar, ceea ce a avut un mare efect asupra lărgirii noii grupări democratice. Acest proces revoluționar era în plină desfășurare la sfîrșitul lunii martie 1933, cînd autoritățile au interzis apariția gazetei „Falvak Népe”.

Hotărîrea de organizare practică a unei puternice opoziții democratice în cadrul Partidului maghiar din România, care să cuprindă muncitori, țărani, intelectuali din rîndurile populației maghiare, a fost luată la Conferința Comitetului regional din Ardeal al P.C.R., ținută în februarie 1933. Conferința a indicat organizațiilor de partid din

²² *Ibidem*, p. 168.

²³ „Horea” din 14 decembrie 1933.

²⁴ A se vedea pe larg: Gheorghe I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare (1934—1938)*, Editura științifică, București, 1971, p. 111 și urm.

Transilvania „să demaște trădările Partidului maghiar față de cetățenii de naționalitate maghiară, demonstrînd maselor largi muncitoare că Partidul maghiar este partidul magnaților, moșierilor și bancherilor și, ca atare, ține o strînsă legătură, într-o colaborare de clasă, tocmai cu acei capitaliști și moșieri români care duc o politică de asuprire națională... Totodată, organizațiile de partid trebuie să trateze cu cea mai mare pricepere mișcarea naționalităților oprite, cu grija să nu cadă în șovinism; ...trebuie dovedit — se arăta mai departe — că și oamenii muncii români sînt oprimați din punct de vedere economic și cultural. În schimb, oamenii muncii români trebuie să susțină lupta național-revoluționară a oamenilor muncii maghiari, pentru că aceasta servește și interesul lor, fiindcă se desfășoară împotriva puterii burgheziei române”²⁵.

La 2 aprilie 1933, a avut loc la Cluj o consfătuire a reprezentanților țărănimii și studențimii încadrate în opoziția democratică din județele Cluj, Someș și Turda, care a primit adeziunea grupărilor opoziției democratice din județele Sălaj, Bihor, Hunedoara, Ciuc și Odorhei. Consfătuirea s-a pronunțat pentru convocarea adunării generale a Partidului maghiar, amînată de ani de zile, în care opoziția democratică să pună problema transformării radicale a partidului, a democratizării lui, să ceară elaborarea unui nou program și îndepărtarea vechii conduceri reacționare. Cu același prilej, s-a hotărît să se treacă la o muncă susținută de organizare și de agitație în rîndul oamenilor muncii de naționalitate maghiară. În încheiere, consfătuirea a adresat o scrisoare deschisă conducerii Partidului maghiar, în care erau expuse nemulțumirile maselor muncitoare de naționalitate maghiară din România față de conducerea reacționară a acestuia și cerințele care să stea la baza luptelor viitoare ale populației de naționalitate maghiară din România, alături de toți oamenii muncii. În scrisoare se sublinia necesitatea transformării Partidului maghiar într-un partid democratic și combatant, care să nu pactizeze cu partidele de guvernămînt ale claselor exploatoare, ci să „întindă mîna frățească spre solidaritate și colaborare acelui partid român care va fi în stare să asigure, bazîndu-se pe voința și încrederea maselor largi românești, fericirea comună a maselor populare române și maghiare, colaborarea pașnică a lor, eliberarea de jugul exploatării”²⁶.

Au fost publicate, totodată, proiectul de hotărîri în șase puncte al noii grupări politice, precum și chemarea adresată populației de naționalitate maghiară din România de a adera la mișcarea opoziționistă democratică, ce căpăta tot mai mult contur în însuși interiorul Partidului maghiar. În foarte scurt timp, pretutindeni în cadrul organizațiilor locale ale Partidului maghiar și-a început activitatea tot mai deschis, mai curajos noua grupare opoziționistă democratică.

La 23 mai 1933, din inițiativa Biroului central al opoziției democratice din Partidul maghiar, cu sediul la Cluj, a apărut ziarul-manifest „Ellenzéki Közlöny” („Buletinul opoziției”), care trecea în revistă importante succese obținute de gruparea opoziționistă democratică, releva efectul înșuflețitor pe care l-a produs în rîndul oamenilor muncii aderența la mișcarea opoziționistă a unor personalități culturale. Ziarul dădea

²⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 220.

²⁶ „Ellenzéki Közlöny” din 23 mai 1933.

informații despre constituirea de puternice grupări opoziționiste democratice la Turda, Dej, Hunedoara, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc, Oradea, Odorhei, Timișoara, Tg.-Mureș etc.²⁷

La 4 iunie, Comitetul provizoriu județean Cluj al opoziției democratice a hotărât să organizeze, pentru ziua de 25 iunie, adunarea constitutivă a opoziției democratice județene Cluj a Partidului maghiar, la care să invite aderenți din întregul județ, precum și din alte județe ale țării²⁸. La 19 iunie, a fost redactat manifestul opoziției democratice, intitulat : *Pentru ce luptă Opoziția Partidului maghiar?* și a fost adresat un apel tuturor oamenilor muncii de naționalitate maghiară din România de a se înrola în rândurile opoziției democratice. Ca urmare, pe adresa Biroului central din Cluj al opoziției democratice și a organului său de presă au început să sosească, în scurt timp, numeroase scrisori, cu sute de semnături de adeziune, din satele și din orașele diferitelor județe²⁹.

În cadrul adunării constitutive a opoziției democratice din județul Cluj, ținută în ziua de 25 iunie 1933, la care au luat parte muncitori, țărani, tineri intelectuali, mici meseriași, forul județean al acestei grupări a fost transformat în Centrul pe întreaga Transilvanie al grupării opoziționiste democratice³⁰. Conducerea comitetului de acțiune ales la această adunare a mobilizat întreaga opoziție democratică, în fruntea căreia se aflau comuniștii, la organizarea comitetelor de inițiativă în județele Arad, Brașov, Cluj, Someș, Bihor, Ciuc, Mureș, Odorhei, Trei Scaune, Turda³¹.

Congresul Partidului maghiar, anunțat cu multă reținere, la 28 mai 1933, și-a ținut lucrările la sfârșitul lunii iunie 1933 în orașul Tîrgu-Mureș. Invitații oficiali erau moșieri, bancheri, avocați, preoți și cîțiva țărani mai înstăriți. La congres au venit însă, deși nu fuseseră invitați, peste o sută de delegați ai opoziției democratice — muncitori, țărani, studenți, mici meseriași. Împiedicîndu-se accesul lor în clădire de către oamenii de pază ai conducerii Partidului maghiar, ajutați de polițiști, ei au rupt cordoanele, au pătruns în sală, cerînd cuvîntul în numele maseilor largi muncitoare. Organele poliției, împreună cu cei din conducerea congresului, au recurs la brutalități pentru a-i scoate din sală. Revoltați de această samavolnicie, delegații opoziției democratice, sprijiniți de sute de oameni ai muncii adunați în fața clădirii, au ocupat sala în care se țineau lucrările congresului și au organizat o adunare fulger de protest, în cadrul căreia au demascât atitudinea fățarnică a conducătorilor reacționari ai Partidului maghiar și au hotărît să intensifice lupta împotriva lor³².

În lunile următoare, în diverse părți ale Transilvaniei, membrii opoziției democratice, avînd în frunte comuniști sau simpatizanți ai P.C.R., ca Bányai Ladislau, Vincze János, Máyer László, Demeter János, Kovács György, Séra Zoltán, Csögör Lajos, Szepesi Sándor, Péter Lajos, Mezei Lajos și alții, au desfășurat o amplă acțiune pentru organizarea adună-

²⁷ *Ibid.*

²⁸ „Ellenzéki Közlöny“ din 23 iunie 1933.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ L. Bányai, *Op. cit.*, p. 171.

³¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 27, dosarul nr. 29.

³² L. Bányai, *Op. cit.*, p. 171.

rilor constitutive ale comitetelor opoziției democratice. În multe locuri, aceste adunări s-au transformat în adevărate manifestații de masă împotriva terorii burgheze și a manevrelor elementelor reacționare din Partidul maghiar. Într-un raport din toamna anului 1933 al delegatului P.C.R. care se ocupa de activitatea mișcării opoziționiste democratice se releva că aceasta „are perspective foarte mari de lărgire și cuprindere deschisă a maselor exploatate maghiare”. Din punctul de vedere organizatoric, arăta același document, „O.P.M. [Opoziția din Partidul maghiar] la fel se întărește și își lărgeste legăturile. Afară de organizațiile aliate..., O.P.M. a creat o opoziție în organizația micilor meseriași care se află sub auspiciile P[artidului] m[aghiar]. Opoziția se pare a fi destul de puternică”³³.

Începînd cu 9 septembrie 1933, opoziția democratică din Cluj a editat gazeta săptămînală „Népakarat” („Voința poporului”), care avea în comitetul de redacție pe comuniștii Kohn Hillel, Vincze János, Demeter János, Séra Zoltán, Kovács György. Această gazetă a publicat impresionante scrisori primite de la corespondenți locali, care înfățișau lupta comună a țăranilor români și maghiari împotriva terorii fiscale, a opresiunii jandarmeriei. Gazeta a combătut propaganda șovină a elementelor reacționare din Partidul maghiar.

La începutul anului 1934, opoziția democratică a înfierat pactul pe care îl încheiase Partidul maghiar cu Partidul național-liberal în speranța obținerii citorva locuri în Parlament. Comitetul de conducere al opoziției democratice a hotărît să depună în viitoarele alegeri o listă independentă, pe baza unui program care chema la luptă „pentru un astfel de sistem care să curme toate dezbinările și răfuielele agresive dintre popoare, împotriva oricărui soi de fascism, de care se servesc ca unelte de asuprire diferite clici politice”. Programul sublinia că „cele mai largi păături ale populației românești sînt asuprite și ele de guvernele care oprimă minoritățile naționale”³⁴.

Comisia centrală electorală a refuzat să acorde semn electoral opoziției democratice, iar cînd aceasta s-a prezentat în alegeri fără semn, autoritățile au împiedicat-o să depună listele. Reprezentanții opoziției democratice trimiși să depună aceste liste la Palatul justiției din Cluj au fost respinși cu forța; delegații grupării opoziționiste din Brașov și Tg.-Mureș au fost întorși din drum sub escortă, iar delegații și candidații de la Miercurea-Ciuc arestați³⁵.

După alegeri, gazeta „Népakarat” a fost interzisă, iar unora dintre redactori li s-au înscenat procese. În aceste condiții, a fost editat, foarte curînd, un nou număr al ziarului-manifest „Ellenzéki Közlöny”, care denunța manevrele provocatoare ale elementelor reacționare din fruntea Partidului maghiar și releva activitatea prodigioasă a opoziției democratice din Partidul maghiar în cele aproape zece luni de la constituirea sa³⁶.

Analizînd munca opoziției democratice, succesele și neajunsurile înregistrate, C.C. al P.C.R. a dat instrucțiuni concrete privind acțiunea de întărire organizatorică și politică a grupelor deja formate, orientarea tactică a activității de atragere tot mai largă a noi aderenți, organizarea

³³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 27, dosarul nr. 22.

³⁴ L. Bányai, *Op. cit.*, p. 173.

³⁵ *Ibidem*, p. 174.

³⁶ „Ellenzéki Közlöny”, martie 1934.

unor acțiuni de anvergură cu sprijinul lor³⁷. Ca urmare, în lunile februarie și martie 1934 munca opoziției democratice a cunoscut o nouă înviorare. Gazeta sa a văzut din nou lumina tiparului în martie, la Tirgu-Mureș, sub titlul „Székelyföldi Népakarat“ („Voința populară din secuime“). După câteva săptămîni, cînd a fost interzisă, ea a reapărut cu titlul schimbat — „Székelyföldi Néplap“ („Gazeta populară din secuime“). În aceeași perioadă, s-a constituit gruparea tineretului opoziționist și s-a asigurat legătura cu zeci de comune din județele Cluj, Mureș, Someș, Brașov, Ciuc, Trei-Scaune, Odorhei, Maramureș³⁸.

Cu toată înăsprirea terorii burgheze și întărirea provocărilor puse la cale de liderii reacționari ai Partidului maghiar, activitatea opoziției democratice și-a lărgit baza de cuprindere, și-a adîncit conținutul. Conducerea centrală a opoziției democratice, avînd în frunte numeroși comuniști sau simpatizanți ai P.C.R., a ținut săptămînal ședințe, întîlniri, adunări, conferințe. S-au creat, în scurt timp, noi comitete de cartier, de uzină. În jurul Clujului, bunăoară, s-au format opt comitete de opoziție în tot atîtea comune; un comitet de presă s-a format la Huedin; în județul Satu-Mare s-a stabilit legătura pe linie organizatrică cu 40 de comune, iar la Tirgu-Mureș cu alte 10 comune³⁹. Numai în comuna Ditrău (județul Ciuc) s-au primit 270 de noi cereri de aderare din partea țăranilor și muncitorilor forestieri și s-au stabilit legături pe linie organizatorică cu 30 de comune. O activitate similară s-a desfășurat în județele Trei-Scaune, Odorhei, Brașov, Someș, Arad, Bihor, Turda.

În cadrul acestui larg proces de organizare, opoziția democratică a transformat multe din adunările constitutive în manifestații de masă împotriva autorităților burgheze și a elementelor reacționare din Partidul maghiar. La Ditrău, peste 1 000 de țărani au eliberat din mîinile jandarilor pe delegații opoziției democratice care veniseră să organizeze o adunare populară⁴⁰.

În condițiile în care vîrfurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii din România își întăreau încercările de îngrădire a drepturilor democratice, încurajau bandele teroriste fasciste, ațîțau șovinismul, pentru a dezbină masele muncitoare, Partidul Comunist Român și-a amplificat eforturile de consolidare a unității clasei muncitoare, a legăturilor cu toate organizațiile sale politice și sindicale, de adîncire a alianței clasei muncitoare cu țăranimea și de încheiere a unui larg front al forțelor democratice, antifasciste. Apreciind rezultatele obținute de opoziția democratică din Partidul maghiar în lărgirea bazei sale de cuprindere, în adîncirea orientării sale politice, P.C.R. a luat inițiativa de a crea o organizație de masă legală a oamenilor muncii maghiari din România. Baza politică și organizatorică a noii organizații o reprezenta opoziția democratică din Partidul maghiar, care, prin activitatea sa hotărîtă și plină de curaj, se impusese, în scurt timp, în ochii maselor muncitoare de naționalitate maghiară. Drept urmare, la Conferința de la Tg.-Mureș, reunită în zilele de 19—20 august 1934, opoziția democratică din Partidul maghiar a pro-

³⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 27, dosarul nr. 26.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibidem*, dosarul nr. 29.

⁴⁰ L. Bányai, *Op. cit.*, p. 175.

clamat transformarea sa într-o organizație politică de sine stătătoare, sub denumirea de *Uniunea oamenilor muncii maghiari din România* (MADOSZ).

Prin crearea Uniunii oamenilor muncii maghiari din România, în viața social-politică a țării noastre apărea o nouă organizație democratică, antifascistă, condusă și îndrumată de P.C.R., care avea să joace un rol de seamă în cadrul bătăliei comune a oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități pentru dobândirea revendicărilor lor economice și politice, pentru dezvoltarea luptei împotriva exploata-
torilor, indiferent de naționalitate, pentru triumful idealurilor de dreptate socială, de adevărată libertate politică și națională pe pământul României.

Clasa muncitoare din România în confruntările politice electorale de la începutul veacului al XX-lea

ION MAMINA

După frământările care au avut loc în viața partidului clasei muncitoare în ultimii ani ai veacului trecut și care s-au datorat prezenței în conducerea acestuia a unor elemente nelegate de proletariet, inconsecvente din punctul de vedere politic și ideologic, lupta revoluționară nu numai că nu a încetat, ci s-a înscris sub semnul continuității neabătute, al drumului ascendent. Pe fundalul manifestărilor tot mai accentuate a contradicțiilor sociale și, mai ales, al maturizării spiritului revoluționar, al creșterii conștiinței de clasă a proletariatului, mișcarea muncitorească a cunoscut un proces calitativ superior de organizare și de clarificare ideologică, un nou și tot mai puternic avânt. Depășirea rapidă a greutăților vremelnice ale anilor 1899—1900 a fost posibilă tocmai datorită înțelegerii profunde a necesității consolidării pe baze marxiste a temeliilor mișcării, prin accentuarea compoziției proletare a organizațiilor muncitorești, prin sporirea neîncetată a capacității lor de acțiune revoluționară, în directă legătură cu activitatea propagandistică de înarmare a maselor cu principiile socialismului științific —, prin concentrarea tuturor acestor forțe și energii la scară națională pe baza unui program izvorit din realitățile proprii și având ca țel perspectiva istorică a transformării socialiste a societății românești.

Acest proces, condus de cercurile „România muncitoare“, între care cel din București a jucat, în decurs de câțiva ani, rolul de forță polarizatoare, a impus, pe măsura intensificării sale, afirmarea unității organizațiilor proletare. „Dezvoltarea tot mai mare pe care o ia mișcarea noastră — remarca „România muncitoare“ în mai 1906 — impune trebuința nediscutabilă ca ea să se unifice, să se conducă după un plan, după un program unic“. Se poate spune, conchidea ziarul, că această evoluție „a avut ca țintă și ca rezultat închegarea, unificarea și întărirea mișcării“¹. Crearea, în 1906, a organului central de coordonare și de conducere a mișcării sindicale — Comisia Generală a Sindicatelor din România —, ca și unificarea cercurilor socialiste la nivel național în cadrul Uniunii Socialiste din România (1907) au constituit trepte de ascendență pe plan

¹ „România muncitoare“, anul III, seria a II-a, nr. 18 din 1—7 iulie 1907.

ideologic și organizatoric, care au permis ca proletariatul român să se manifeste cu o pregnanță tot mai mare în viața social-politică a țării.

O componentă proprie ariei largi de manifestare a luptei politice pe care o ducea mișcarea muncitorească la acea epocă o formează și acțiunea sa în cadrul confruntărilor electorale, acțiune izvorită din preocupările și din obiectivele majore aflate atunci în fața proletariatului român.

Sarcinile preponderent organizatorice au făcut ca, până în 1907, mișcarea muncitorească să nu ia parte la campaniile electorale din primii ani ai veacului nostru, iar participarea sa nemijlocită în alegeri, cu candidați proprii, să se producă abia în februarie 1911. În tot acest răstimp, însă, a avut loc o intensificare a preocupărilor socialiștilor români pentru cunoașterea cât mai temeinică a dinamicii structurilor social-politice, a caracterului instituțiilor și partidelor politice ale societății românești în acel stadiu al dezvoltării sale. Studiarea componentelor regimului social-politic a permis evidențierea mai amplă a cerinței unor prefaceri fundamentale de esență burghezo-democratică aflate în fața țării, a căror înfăptuire proletariatul român era chemat să o impulsioneze în lumina concepției și a poziției sale de clasă consecvent-revoluționară.

Cîștigurile pe planul analizei și-au transpus efectele pozitive în căutarea și în găsirea unor mijloace tactice adecvate de acțiune politică. În cadrul larg al bătăliei proletariatului pentru restructurarea de fond a unui regim politic minat de adînci contradicții, mișcarea muncitorească, învățînd din experiența trecutului, a atribuit luptei parlamentare un loc ce se afla în interdependență cu celelalte forme și mijloace de acțiune, potrivit ideii folosirii tuturor posibilităților „care sînt sau pot fi accesibile muncitorimii întregi”². De aceea, mișcarea grevistă, participarea la confruntările electorale, campaniile pentru votul universal, pentru legislația muncii etc. au avut ca țel „de a întări și ridica clasa muncitoare și a o face mai aptă pentru lupta finală : dezrobirea ei completă, economică și politică”³. Este evidentă, în aceste aprecieri, maniera proprie de tratare a unor spinoase chestiuni de strategie și de tactică de către mișcarea noastră socialistă, în timpul cînd, în alte țări europene, succesele electorale ale unor partide socialiste au dus la exacerbarăa căii parlamentare de acțiune. Fără a minimaliza semnificația obținerii unui număr cit mai mare de voturi în alegeri, socialiștii români au arătat că esențial în aceste acțiuni sînt afirmarea și popularizarea largă în mase a programului de luptă al partidului clasei muncitoare și că, în cele din urmă, o importanță deosebită are numărul „aderenților strînși în jurul steagului roșu”⁴.

Neomițînd nici un moment necesitatea acțiunii parlamentare, militanții socialiști i-au relevat conținutul și i-au precizat semnificația în

² „România muncitoare”, anul III, seria a II-a, nr. 20 din 15—22 iulie 1907.

³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1968, p. 699.

⁴ „România muncitoare”, anul VIII, seria a II-a, nr. 2 din 5 ianuarie 1912. A se vedea pe larg : Nicolae Copoiu, *Considerații privind dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale la începutul secolului al XX-lea (1900—1914)*, în „Anale de istorie”, anul XIX, nr. 6/1973, p. 127 și urm.

noile condiții istorice. Rezoluția Conferinței mișcării muncitorești din august 1906 remarcă, de pildă, în acest sens, că „Lupta mărească pentru emanciparea muncitorilor cere de la dinșii o pricepere a rolului lor economic și o participare activă și conștientă în toate luptele contra capitalului“, fapt pentru care, partidul clasei muncitoare „va avea de scop, prin luptele sale în parlament și în afară de parlament, de a aduce la îndeplinire idealul clasei muncitoare“⁵.

În această viziune s-a încadrat participarea mișcării muncitorești în lupta electorală la începutul veacului nostru, cu ocazia alegerilor generale din mai 1907. Deși nu era pregătită suficient pentru o atare confruntare — procesul de unificare și de centralizare a forțelor socialiste de pe întreg cuprinsul țării era în curs de finalizare, iar represiunea sălbatică a autorităților urmărirea înăbușirea oricărei acțiuni revoluționare în lumea satelor, ca și lichidarea organizațiilor proletariatului, care făcuseră dovada sprijinului și solidarității față de cauza țăranimii —, clasa muncitoare nu putea, după zguduirea violentă a întregului angrenaj social-politic produsă de marea răscoală a țăranilor, să nu-și spună cuvântul în legătură cu problemele acute aflate la ordinea zilei. Răspunzând chemării cercului „România muncitoare“ din București⁶, organizațiile proletariatului român au luat parte la alegeri în mod activ, anulând voturile și înscriind pe buletine deziderate din programul de acțiune imediată al mișcării muncitorești: votul universal, legislație muncitorească, inclusiv 8 ore de muncă, recunoașterea sindicatelor, desființarea legii meseriilor și lichidarea legislației excepționale, amnistie, împrumutarea țăranilor de către stat⁷.

Această manifestare a muncitorimii în arena politică a țării a semnalizat demonstrarea existenței și acțiunii înnoitoare a forței politice de sine stătătoare a proletariatului, apărătorul consecvent al intereselor fundamentale ale maselor muncitoare de la orașe și sate. Totodată, ea a răspuns obiectivului esențial, urmărit consecvent în toate campaniile electorale la care au luat parte organizațiile proletariatului român, privind folosirea tuturor posibilităților existente în vederea propagării ideilor revoluționare în rîndul maselor. De aceea, în aceste alegeri, mișcarea muncitorească a avut, așa cum scria „România muncitoare“, „un singur și mare candidat... *Ideea socialistă*“⁸.

Activitatea de ansamblu a Uniunii Socialiste din România — organism politic centralizat la scara întregii țări — a făcut să crească forța de manifestare a mișcării muncitorești pe plan politic. Un tot mai mare accent s-a pus pe educarea și lămurirea muncitorimii cu privire la necesitatea participării nemijlocite la luptele electorale, luîndu-se și măsuri în consecință pe plan organizatoric. * De asemenea, în mișcarea muncitorească

⁵ „România muncitoare“, anul II, seria a II-a, nr. 25—26 din 20—27 august 1906.

⁶ „România muncitoare“, anul III, seria a II-a, nr. 9 din 29 aprilie 1907.

⁷ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. (în continuare A.I.S.I.S.P.), Cota M.M./1907, inv. nr. 2149, doc. nr. 10.

⁸ „România muncitoare“, anul III, seria a II-a, nr. 13 din 27 mai — 3 iunie 1907.

* Se inițiază astfel o campanie activă în vederea înscrierii în listele electorale a cît mai multor muncitori socialiști, constituindu-se, mai întîi pe lângă cercurile socialiste din București și Iași, comitete electorale permanente, menite să răspundă tocmai acestei cerințe. Sînt date explicații detaliate asupra condițiilor pre-

s-au desfășurat dezbateri fructuoase privind tactica generală de acțiune revoluționară, inclusiv tactica electorală, poziția sa de detașare netă și fermă față de partidele claselor dominante. Aceste preocupări pe terenul politic vor fi reflectate în hotărârile Congresului socialist din 31 ianuarie — 2 februarie 1910, care a consfințit transformarea Uniunii Socialiste în Partidul Social-Democrat din România. Referindu-se la semnificația acestui eveniment din istoria mișcării noastre muncitorești, tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă că : „Congresul socialist din 1910 statuează constituirea Partidului Social-Democrat din România, care se proclamă în mod solemn *«vlăstar al vechii rădăcini socialiste, pe care nimic nu a putut-o distruge»*, continuatorul firesc al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, creat în 1893. Dezvoltând în noile condiții linia politică a mișcării noastre revoluționare, partidul clasei muncitoare își propune ca obiectiv fundamental intensificarea luptei pentru eliberarea proletariatului și a maselor populare de exploatare și asuprire, pentru înlăturarea vechilor orânduiri și făurirea noii orânduiri sociale”⁹.

Acest eveniment din viața mișcării muncitorești și-a vădit efectul imediat în confruntarea politică electorală din februarie 1911 *. Partidul clasei muncitoare din România a luat parte la alegerile parlamentare cu candidați proprii și cu un program care l-a detașat pregnant ca forță politică fundamentală a societății românești. Momentul a avut implicații deosebite și prin aceea că P.S.D.R., în lumina hotărârilor și a programului adoptate la Congresul din 1910, a căutat să găsească posibilități practice de acțiune menite să deschidă breșe în sistemul politic existent, prin realizarea unui bloc al tuturor forțelor democratice, opus blocului burgheziei și moșierimii. După cum se știe, accentuarea procesului de dezvoltare capitalistă a economiei românești a fost însoțită de creșterea numerică a proletariatului industrial de fabrică, de continua ruinare și proletarizare a micilor producători, repercutându-se și asupra situației generale a păturilor mijlocii, în timp ce pe planul politic continua să se mențină un pseudoparlamentarism, „sub masca căruia înflorește absolutismul guvernului personal al lui Carol de Hohenzollern” și se manifestă „o dulce armonie între burghezie și moșierime, care generează o crincenă exploatare a maselor muncitoare”. În acele condiții, se arăta mai departe în documentul programatic lansat de P.S.D.R. în alegeri, singura soluție este

văzute de legi pentru exercitarea dreptului de alegător, evidențindu-se cerința folosirii și a acestui mijloc de acțiune în vederea lărgirii ulterioare a drepturilor și libertăților democratice („România muncitoare”, anul IV, seria a II-a, nr. 17, 20, 21 și 28 din 22—29 iunie, 13 și 20 iulie, 28 august 1908 ; anul V, seria a II-a, nr. 36, 39, 60 din 5 și 16 iulie, 27 septembrie 1909).

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 271.

* La 28 decembrie 1910, în dorința unei consolidări interne, care avea în vedere și pregătirea unui program de reforme, Partidul liberal părăsește puterea. În ziua următoare, regele numește guvernul P. P. Carp. Campania electorală care a urmat s-a caracterizat, mai ales, printr-o dispută ideologică, fiecare dintre partidele claselor dominante străduindu-se să-și prezinte demagogic programul raportat la problemele generale economice-sociale și politice. Intrucât era un lucru ca de la sine înțeles victoria guvernului, polarizarea distinctă a forțelor politice prin cartelurile încheiate (liberal-takist și carpișt-naționalist democratic) a urmărit perspectiva menținerii sau a câștigării ulterioare a puterii.

prefacerea din temelii a întregii „alcătuiți economice și sociale”¹⁰. Aceasta semnifica o zdrobire a întregului eșafodaj politic fundat pe sistemul cenșitar, prin traducerea în fapt a unor prevederi constituționale fundamentale și prin acordarea unor largi drepturi și libertăți democratice maselor largi, în primul rînd votul universal, însoțite de reforme structurale care priveau direct interesele proletariatului și țărănimii. „Programul socialist — scria I. C. Frimu în „Facla” din 8 ianuarie 1911 — nu-i un program de alegeri, ci un program de adînci reforme sociale, de ordine și bunăstare pentru toți”. Prin aceasta, arăta M. Gh. Bujor la întrunirea electorală organizată în sala „Dacia” la 16 ianuarie 1911, „legăm firul revoluționar al celor de la 1848 care au luptat pentru frăție, libertate și egalitate”¹¹ (subl. ns.).

Analiza făcută de militanții socialiști programelor electorale ale partidelor claselor dominante a dezvăluit încă o dată sensul limitat, circumscris intereselor lor de clasă, ca și lipsa unor diferențieri tranșante în chestiunile esențiale aflate în fața țării*. Ei au sesizat în întreaga sa semnificație tendința burgheziei de a căuta să întîrzie aceste prefaceri, să le rezolve treptat, în înțelegere, pe cît posibil, cu moșierimea și, mai ales, pe seama maselor muncitoare de la orașe și sate.

Tactica electorală a P.S.D.R., în contextul politic arătat, nu putea fi alta decît de distanțare și delimitare categorică față de partidele claselor dominante. Rezoluția votată la Congresul socialist din 1910 a fost reafirmată și întărită prin hotărîrea Consfătuirii delegaților P.S.D.R. și C.G.S.R. din 6—7 ianuarie 1911. S-a stabilit astfel ca, în situația dată, mai ales după încheierea cartelului electoral între liberali și takiști, voturile socialiste — chiar în eventualitatea unui balotaj — să nu fie acordate nici unui alt partid politic. Candidaturile democrat-independenților puteau fi sprijinite numai cu asentimentul prealabil al Comitetului executiv al P.S.D.R., chiar de la primul scrutin, cu condiția acceptării de către respectivii candidați a programului socialist de acțiune¹².

În lumina măsurilor tactice stabilite, s-au întreprins eforturi serioase pentru încheierea unei coaliții de forțe care să unească în jurul Partidului social-democrat toate elementele democratice și progresiste, acțiune în care revista „Facla”, condusă de N.D. Cocea, a avut un aport apreciabil prin popularizarea punctelor de vedere socialiste și a candi-

¹⁰ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 222—225.

¹¹ „România muncitoare”, anul VI, seria a II-a, nr. 89 din 20 ianuarie 1911.

* Astfel, cu unele nuanțe, atît conservatorii, cît și liberalii preconizau pentru soluționarea problemei agrare crearea, fără a afecta existența latifundiilor, a unei proprietăți mijlocii în lumea satelor, supapă de siguranță în calea unor eventuale răscoale țărănești (*Istoricul Partidului național-liberal de la 1848 și pînă astăzi*, Imprimeriile „Independența”, București, 1923, p. 197; „Universul”, anul XXIX, nr. 1 din 1 ianuarie 1911). Deosebiri încep să apară doar în ceea ce privește sistemul electoral. În contrast cu conservatorii, în manifestul Partidului liberal din ianuarie 1911 se propunea, într-o formulă generală, reforma electorală, în timp ce conservatori-democrați vorbeau despre necesitatea revizuirii sistemului electoral existent — formulări care nu constituiau o noutate și erau confuze, echivoce (*Istoricul Partidului național-liberal de la 1848 pînă astăzi*, p. 202; „Adevărul”, anul XXIV, nr. 7 684 din 1 februarie 1911).

¹² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 205—206.

daților partidului proletariatului. Manifestele electorale, apelurile lansate de P.S.D.R. pentru o participare activă în susținerea candidaților socialiști au fost adresate maselor muncitorești, țăranimii, păturilor mijlocii orășenești (mici producători, meseriași, comercianți, funcționari), tuturor cetățenilor interesați în democratizarea societății românești. Legislația muncii, afirmarea dreptului de organizare de sine stătătoare a proletariatului, desființarea corporațiilor, darea de pământ obștiilor țăranesti prin răscumpărarea silită a marilor proprietari funciare, impozitul progresiv asupra venitului, restructurarea întregului sistem electoral erau revendicări care corespundeau intereselor unor largi categorii sociale ¹³.

Pe baza acestei platforme, Comitetul executiv al partidului a stabilit ca, la Colegiul al II-lea Ilfov, voturile socialiste să fie acordate și democratului-independent Vasile M. Kogălniceanu, care prezenta un program apropiat de revendicările imediate ale P.S.D.R. Se urmărea astfel o concentrare a tuturor forțelor democrate emancipate de sub tutela partidelor burgheziei și radical opuse acestora. A fost realizată, pînă la un punct, și o acțiune comună cu ziarul „Adevărul“, directorul acestuia, C. Mille, recunoscînd public necesitatea și rolul acțiunii politice a clasei muncitoare ¹⁴. Pe tot parcursul campaniei electorale, în „Adevărul“ au apărut manifeste și apeluri ale P.S.D.R., relatări asupra întrunirilor organizate de cluburile social-democrate, s-au dezvăluit samavolniciile guvernanților la adresa mișcării socialiste. Ca și P.S.D.R., acest organ de presă, cu influență în opinia publică, a sprijinit candidaturile democrate-independente ¹⁵, în schimb, potrivnic cartelului liberal-takist, nu a încetat nici un moment să acorde tot sprijinul Partidului conservator-democrat. Astfel, în manifestele lansate, ziarul „Adevărul“ cerea alegătorilor să nu dea nici un vot guvernului și liberalilor, să voteze la Colegiul al II-lea Ilfov pe cei cinci candidați takiști, la care se adăugau V. M. Kogălniceanu și trei candidați socialiști dintre cei șase propuși de P.S.D.R. pentru acest colegiu. În celelalte orașe, ca Brăila, Galați, Ploiești, Turnu-Severin, se indica să fie votată „lista takistă și lista socialistă“ ¹⁶. Indicațiile acestea aveau să fie favorabile numai conservatorilor-democrați*, căci partidul clasei muncitoare susținea numai candidaturile socialiste și sprijinea, totodată, candidatura lui V.M. Kogălniceanu. Din păcate, în nici un document oficial din timpul campaniei electorale, P.S.D.R. nu a luat atitudine față de această mixtură prezentă în coloanele ziarului condus de C. Mille, deși a criticat și a dezavuat continuu acțiunea partidului lui Take Ionescu.

Campania electorală a P.S.D.R. s-a deschis oficial prin adunarea generală a Clubului social-democrat din București, în ziua de 2 ianuarie

¹³ *Ibidem*, p. 225—228; Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, mapa 17/1911; „România muncitoare“, anul VI, seria a II-a, nr. 85, 87 și 90 din 6, 13 și 23 ianuarie 1911; „Facla“, anul II, nr. 3, 4 și 7 din 15 și 22 ianuarie, 12 februarie 1911.

¹⁴ „Viața socială“, anul I, nr. 11—12, decembrie 1910, p. 278—280.

¹⁵ „Adevărul“, anul XXIV, nr. 7665 și 7670 din 12 și 17 ianuarie 1911.

¹⁶ „Adevărul“, anul XXIV, din 12 februarie 1911.

* C. Mille a avansat chiar propunerea ca socialiștii să prezinte doar trei candidați pe o listă comună cu conservatori-democrați, care să completeze cele nouă candidaturi posibile la Colegiul al II-lea Ilfov („România muncitoare“, anul IX, seria a II-a, nr. 64 din 29 august 1913).

1911, cînd a fost ales și Comitetul general electoral al Capitalei, compus din 30 de membri (număr ridicat apoi la 60). Comitete similare vor fi create în toate orașele în care s-au depus candidaturi socialiste. Centrul de greutate al luptei era în Capitală, unde pentru Colegiul al II-lea Ilfov au fost propuși șase candidați: Cr. Racovski, I.C. Frimu, D. Marinescu, Gh. Cristescu, N.D. Cocea, Toma Dragu. S-au mai depus candidaturi ale socialiștilor pentru Colegiul al II-lea în județele: Brăila (N.D. Cocea), Covurlui (Cr. Racovski, M.Gh. Bujor), Prahova (I.C. Frimu)*.

În zilele următoare, s-a declanșat o vastă muncă propagandistică. Au fost organizate numeroase adunări în Capitală și în țară, cu participarea unor militanți socialiști de frunte, prilej de afirmare a dezideratelor mișcării socialiste, de demascare a politicii burgheziei și moșierimii. La Galați, de exemplu, au fost răspindite 17 000 de manifeste și afișe electorale, sute de broșuri conținînd programul P.S.D.R. și numere ale organului central de presă socialist¹⁷. Concomitent, partidul clasei muncitoare și-a intensificat eforturile, pe linia unei vechi și constante preocupări, pentru găsirea unor noi modalități practice de atragere a țărănimii la viața politică. Acestui scop i-a slujit fixarea candidaturii lui Toma Dragu la Colegiul al III-lea Vlașca, județ cunoscut prin activitatea intensă a cluburilor socialiste la sate de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, ca și prin intensitatea luptelor țărănimii din primăvara lui 1907. N.C. Georgescu, membru al Comitetului executiv al partidului, declara în acest sens că „noi vom merge și în comunele rurale printre țărani și vom propovădui programul nostru“. În acest spirit, la întrunirea organizată de Clubul social-democrat din Ploiești, la 23 ianuarie 1911, au luat parte și țărani din comunele din jurul orașului, care au dat glas speranțelor „pe care țărănimea le pune în lupta pe care o duce partidul muncitorilor și în rîndurile căruia se află ei“¹⁸. Activitatea în mediul sătesc era, însă, extrem de dificilă, întrucît guvernării, indiferent de culoare politică, intervineau cu brutalitate pentru a opri orice încercare de pătrundere a ideilor socialiste în lumea satelor, ca și inițiativele de manifestare politică proprie a țărănimii.

Această campanie electorală s-a soldat cu următoarele rezultate pentru Colegiul al II-lea Cameră (alegeri desfășurate la 10 februarie 1911): Brăila — N.D. Cocea, 58 de voturi; Covurlui — Cr. Racovski, 222 și M.Gh. Bujor, 95 de voturi; Ilfov — Cr. Racovski, 329 de voturi, Toma Dragu 205, N.D. Cocea 122, I.C. Frimu, 110, D. Marinescu 110, Gh. Cristescu 102 voturi; Prahova — I.C. Frimu, 84 de voturi. La alegerile pentru Colegiul al III-lea Vlașca, din 12 februarie același an, Toma Dragu a obținut 171 de voturi¹⁹.

În aprecierea bilanțului participării P.S.D.R. la aceste campanii electorale, ca și la cele următoare, trebuie avute în vedere posibilitățile

* Deși propusă inițial, s-a renunțat, în cele din urmă, la candidatura lui Gh. Cristescu la Colegiul al II-lea Mehedinți. Totuși, socialiștii vor lua parte cu doi reprezentanți (Cr. Racovski și Toma Dragu) la alegerile parțiale desfășurate la Turnu-Severin la 25 aprilie 1911 („România muncitoare“, anul VII, seria a II-a, nr. 15 din 28 aprilie 1911).

¹⁷ „România muncitoare“, anul VI, seria a II-a, nr. 101 din 27 februarie 1911.

¹⁸ „Adevărul“, anul XXIV, nr. 7669 din 16 ianuarie 1911.

¹⁹ Arhivele statului București, fondul Parlament, dosarul nr. 1580/1910—1911, filele 339, 353, 373, 381, 389—390.

sale reale de manifestare în condițiile persecuțiilor la care a fost supus de către guvernanti, ca și împrejurarea că, fiind organizate samavolnic de guvern, alegerile parlamentare au dat cîștig de cauză întotdeauna partidului aflat la putere. De aceea, numărul voturilor obținute de socialiști trebuie permanent raportat la cel realizat de opoziție în general, în cadrul fiecărui colegiu în parte. Trebuie arătat și faptul că insuficiența experiență în organizarea unei atare acțiuni, ca și lipsa unor posibilități materiale deosebite, ștergerea abuzivă a unor cunoscuți simpatizanți socialiști din listele electorale, folosirea corupției, oprirea unor muncitori de către patroni de a vota sub amenințarea concedierii, închiderea mai devreme a urnelor și însăși desfășurarea alegerilor pentru Colegiul al II-lea într-o zi de lucru au contribuit la reducerea numărului de voturi care reveneau socialiștilor. Cu toate acestea, Cr. Racovski a depășit un reprezentant naționalist-democrat și doi așa-zisi independenți la Colegiul al II-lea Ilfov, precum și candidaturile naționalist-democrate de la Colegiul al II-lea Covurlui. De altfel, voturile socialiste au determinat și un balotaj la Galați, la care, însă, Partidul social-democrat nu a participat. La Colegiul al II-lea Brăila, N.D. Cocea a realizat mai multe voturi decît trei „independenți” (de fapt liberali dizidenți), care au obținut de-abia 14, 6 și, respectiv, 4 voturi, iar I.C. Frimu a obținut la Colegiul al II-lea Prahova un număr de voturi mai mare decît cinci liberali și dizidenți (unul dintre aceștia a primit doar 7 voturi); la Colegiul al III-lea Vlașca, Toma Dragu a primit cele mai multe voturi dintre candidații opoziției.

Dincolo de aceasta, scopul esențial al acțiunii pozitive a P.S.D.R. în confruntările electorale, „de propagandă, de educație cetățenească, de demonstrațiune a unei idei și puteri noi care a răsărit pe orizontul României”²⁰, fusese atins. „Am zguduit corpul nostru electoral — se releva în manifestul Clubului social-democrat din Galați, intitulat *Celor* 222 —, punîndu-i în față probleme noi, probleme adînci și mari de care se frămîntă țara, și am chemat păturile largi și populare descetățenite de odiosul și reacționarul nostru regim electoral la viața și lupta politică a țării lor și, mai presus de toate, am atras de partea noastră simpatiile și încrederea alegătorilor”²¹.

Analiza activității politice desfășurate de partidul clasei muncitoare în cadrul acestei campanii electorale a impus pe primul plan adîncirea unor asemenea obiective, cum sînt: întărirea continuă a organizațiilor partidului, creșterea spiritului de inițiativă al tuturor organizațiilor proletare, intensificarea propagandei în cartierele muncitorești, în fabrici și ateliere, antrenarea și mai largă în luptă a maselor muncitoare. Sînt coordonate pe care s-a continuat activitatea de educație revoluționară a maselor în vederea luptelor viitoare. Aceasta a permis ca, după constituirea guvernului de colaborare Titu Maiorescu — Take Ionescu, atunci cînd s-a anunțat, pentru luna noiembrie 1912, organizarea unor noi alegeri generale, menite să integreze elementele takiste în aparatul de stat, P.S.D.R., cu toată surpriza creată, să reușească să facă față cu succes si-

²⁰ „România muncitoare”, anul VI, seria a II-a, nr. 100 din 24 februarie 1911.

²¹ „România muncitoare”, anul VII, seria a II-a, nr. 1 din 6 martie 1911.

tuației. Mai mult, campania electorală a fost, în același timp, un nou prilej pentru o intensă acțiune antirăzboinică a mișcării socialiste. Trebuie relevată, de asemenea, creșterea numărului localităților în care partidul clasei muncitoare a propus, în vederea alegerilor pentru Colegiul al II-lea din 10 noiembrie 1912, propriii săi reprezentanți. Deși, inițial, Comitetul executiv al P.S.D.R. preconizase o acțiune mai largă în cadrul Colegiului al III-lea²², propunând reprezentanți și în județele Neamț și Brăila, timpul scurt care mai rămăsese pentru pregătirea campaniei electorale a determinat renunțarea la înscrierea lor în listele oficiale, păstrându-se doar candidatura din județul Constanța.

Rezultatele, prin simpla comparație cu cele obținute în februarie 1911, vedeau o creștere a numărului voturilor acordate socialistilor: Brăila — Alecu Constantinescu, 123 de voturi; Constanța — Cr. Racovski, 148; Covurlui — Cr. Racovski, 252; Ilfov — Toma Dragu, 751; Gh. Cristescu, 442; Mehedinți — Toma Dragu, 40; Prahova — I.C. Frimu, 177; Tulcea — Cr. Racovski, 178²³. Elocvente sînt, de pildă, sporurile obținute de Gh. Cristescu (340 de voturi) și I.C. Frimu (93 de voturi). De asemenea, la Galați, reprezentantul P.S.D.R. a depășit candidații naționali-democrați și liberali. Voturile obținute de candidatul P.S.D.R. la Brăila s-au datorat și sprijinului venit din partea mișcării meseriașilor din localitate²⁴. Era evident că, în împrejurări dificile, P.S.D.R. s-a dovedit capabil să mobilizeze într-un răstimp foarte scurt clasa muncitoare la acțiune, obținînd anumite succese; un fapt pozitiv, la care se adaugă participarea la alegerile comunale din Capitală, organizate pentru Colegiul al II-lea, la 22 decembrie 1912, ceea ce a permis extinderea acțiunii politice a partidului proletar²⁵.

După venirea la putere a guvernului I.I.C. Brătianu, la 4 ianuarie 1914, întreaga viață politică a fost dominată de dezbaterea proiectelor de reformă ale Partidului liberal. Ele vor constitui și obiectul principal al alegerilor generale din februarie 1914, care trebuiau să instituie corpurile legiuitoare chemate să revizuiască Constituția, precum și al alegerilor pentru Constituantă, din mai același an.

Comitetul executiv al P.S.D.R. a organizat, în timpul Congresului sindical de la Ploiești (5—7 ianuarie 1914), o consfătuire cu delegații din provincie, în care a pus în discuție urgentarea pregătirilor în vederea participării partidului la alegerile parlamentare, adoptînd măsuri corespunzătoare pe plan organizatoric. Alături de comitetele electorale ale cluburilor social-democrate, au funcționat și birouri electorale, precum și comitete de acțiune destinate în mod expres propagandei P.S.D.R. în alegeri, chemate să antreneze la luptă politică activă pe toți membrii organizațiilor muncitorești²⁶. Pe baza propunerilor cluburilor social-democrate au fost fixate următoarele candidaturi, de această dată numai pentru ale-

²² A.I.S.I.S.P., fondul XIV, dosarul nr. 1148, fila 52.

²³ Arhivele statului București, fondul Parlament, dosarul nr. 1614/1911—1913, filele 404, 408, 433—434, 436, 449.

²⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1910—1915*, p. 711.

²⁵ „România muncitoare”, anul IX, seria a II-a, nr. 1 din 3 ianuarie 1913/

²⁶ „România muncitoare”, anul X, nr. 3 din 12 ianuarie 1914.

gerile la Colegiul al II-lea *, din 4 februarie 1914 : Gh. Cristescu și D. Marinescu (Ilfov), C. Popovici (Brăila), Cr. Racovski și M. Gh. Bujor (Covurlui), Ioan Birzan (Constanța), I.C. Frimu (Prahova), Cr. Racovski (Mehedinti și Tulcea).

În această primă campanie electorală a anului 1914, acțiunea partidului clasei muncitoare s-a caracterizat, îndeosebi, prin critica făcută neajunsurilor proiectelor liberale, definite ca incapabile — așa cum o dovediseră reformele partidului liberal de după răscola din 1907, încheiate prin compromisurile claselor dominante pe seama țărănimii — să soluționeze arzătoarele chestiuni sociale și politice ; cu atât mai mult cu cât nu se explicase în ce constau, în mod concret, aceste reforme ²⁷. Prezentându-se ca partid „al muncitorilor și al țăranilor” ²⁸ în alegerile din februarie 1914, P.S.D.R. a contraccarat aceste reforme prin afirmarea propriului program, ale cărui revendicări de bază erau votul universal și exproprierea silită a marii proprietăți funciare ²⁹. Evoluția ulterioară a evenimentelor, discutarea acestor proiecte în camerele legiuitoare, pozițiile exprimate au impus partidului clasei muncitoare o analiză de profunzime a realităților societății românești, care a relevat locul și rolul deosebit al proletariatului român în contextul social-politic aflat sub semnul pre-facerilor.

Însă discuțiile ivite în mișcarea socialistă în legătură cu demisia lui Toma Dragu din partid, ca și o polemică cu ziarul „Adevărul” și revista „Facla” au sustras din atenția care ar fi trebuit acordată în mod predilect desfășurării campaniei electorale. Mai mult, această situație a determinat ca, în alegeri, P.S.D.R., după cum constata Raportul Clubului social-democrat din București din 7 februarie 1914, să nu mai aibă sprijinul acestor organe de presă ³⁰. Implicațiile acestei stări de lucruri au fost mult mai complexe decât ar lăsa să se întrevadă această simplă apreciere. Se părăsea tendința de principiu a unei tactici suple, care urmărea, ca intenție constantă, formarea și dezvoltarea unui front larg de acțiune democratică, avînd ca pivot partidul clasei muncitoare, în momentul în care acesta ar fi beneficiat de cadrul propice. Condițiile unei acțiuni politice în largime erau favorabile și pentru că propaganda partidului proletar în rîndurile clasei muncitoare, țărănimii, păturilor mijlocii orășenești devenea tot mai

* Clubul social-democrat din Iași a renunțat să mai desemneze candidați pentru Colegiul al III-lea, întrucît M. Gh. Bujor și C. Popovici, candidînd și în alte localități, nu puteau participa nemijlocit la o campanie electorală sistematică („România muncitoare”, anul X, nr. 9 din 26 ianuarie 1914).

²⁷ După anunțarea reformelor prin scrisoarea lui I. I. C. Brătianu, publicată în ziarul „Viitorul” din 8 septembrie 1913, eforturile ideologilor liberali s-au orientat, cu precădere, nu atît spre explicarea de conținut, cît spre justificarea acestor măsuri. În plus, chiar șeful Partidului liberal declarase fără echivoc, la Congresul P.N.L. din 20 octombrie 1913, că, pe lîngă colegiul unic, statul va acorda numai „în anume condițiuni dreptul de expropriere pentru creșterea proprietății țărănești”, măsură care nu va fi „de spoliațiune, căci exproprierea se va face cu dreaptă despăgubire” („Viitorul”, anul VI, nr. 2049 din 22 octombrie 1913).

²⁸ „România muncitoare”, anul X, nr. 6 din 19 ianuarie 1914.

²⁹ „România muncitoare”, anul X, nr. 4 și nr. 12 din 14 ianuarie și 12 februarie 1914.

³⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, mapa 2/1914, fila 7.

eficientă. Dovadă și măsurile represive ale guvernărilor, care, prin confiscări și abuzuri, căutau să oprească pătrunderea manifestelor, a ziarului „România muncitoare” în lumea satelor, să diminueze, prin intervenția brutală a autorităților polițienești, efectul campaniei socialiste³¹. În pofida greutăților, Cr. Racovski, de pildă, a reușit să depășească la Covurlui șase candidați takști, conservatori și liberali dizidenți, fiind și primul dintre candidații opoziției în județul Tulcea; I. C. Frimu a depășit 4 candidați (Prahova), iar Gh. Cristescu și D. Marinescu 2 candidați (Ilfov)*.

Dezbaterea ulterioară a proiectelor de reforme liberale în parlamentul nou ales a dezvăluit stadiul atins de concepțiile politice și doctrine ale principalelor partide politice ale burgheziei și moșierimii, punând, totodată, în lumină dinamica lentă, dar sesizabilă, a structurilor social-politice, produsă sub presiunea intensificării dezvoltării capitaliste a societății românești. Atitudinea Partidului conservator se afla în opoziție cu cea a Partidului liberal, care, totuși, se pronunța pentru traducerea lor în viață, deși în cadrul unor parametri minimali. În concepția programatică conservatoare, transformările mai radicale propuse de liberali erau negate, inițial, cu toată înverșunarea, fără a li se opune în schimb ceva constructiv, ceea ce a marcat declinul ireversibil și falimentul apropiat al principalului apărător și reprezentant al intereselor marii proprietăți pe scena politică a țării. La rîndul său, atitudinea moderată, ponderatoare a partidului conservator-democrat, care preconiza soluția a două colegii electorale și exproprierea prin despăgubire integrală, plătită în bani, era completată cu îndoielile în eficacitatea măsurilor liberale, exprimate de personalități ca N. Iorga, C. Mille ș.a. Concluzia majoră care se degajă din toate acestea este că reformele aflate la ordinea zilei dădeau expresie evoluției și modificărilor intervenite pe planul general al regimului social-politic, în sensul impunerii primatului burgheziei în fața moșierimii.

În aceste condiții de ample dispute parlamentare, campania desfășurată de P.S.D.R. în alegerile pentru Constituantă, inaugurată prin hotărârile Congresului partidului din 6—8 aprilie 1914, își relevă semnificația, atît prin acțiunea propagandistică electorală, care a avut și a jucat un rol important, cît, mai ales, prin valoarea conținutului de idei ce l-a presupus și l-a generat, și care a plasat partidul proletariatului român pe un plan înalt de gîndire și de acțiune revoluționară.

Rezoluțiile Congresului din aprilie 1914 și, cu precădere, platforma electorală a P.S.D.R. privind revizuirea Constituției, completate și detaliate prin manifestele programatice lansate în timpul campaniei**, au

³¹ Loc. cit., colecția nr. 50, dosarul nr. 10 256, fila 254; A.I.S.I.S.P., fondul XIV, dosarul nr. 1148, filele 7, 38—39; „România muncitoare”, anul X, nr. 10, 11, 13 și 14 din 28 și 30 ianuarie, 4 și 6 februarie 1914.

* Rezultatele alegerilor în ceea ce privește candidații socialiști au fost: C. Popovici — 59 de voturi (Brăila); Cr. Racovski — 201, M. Gh. Bujor — 130 (Covurlui); Ioan Bărgan — 77 (Constanța); Gh. Cristescu — 400; D. Marinescu 388 (Ilfov); Cr. Racovski — 47 (Mehedinți); I. C. Frimu — 247 (Prahova); Cr. Racovski — 249 (Tulcea) (Arhivele statului București, fondul Parlament, dosarul nr. 1705/1913—1914, filele 30—31, 35, 37, 40, 59, 76—78).

** Sub formă de foi volante și într-un tiraj impresionant, în acea perioadă au fost răspindite numeroase manifeste, între care: *Vrem exproprierea totală; Birurile și clasa muncitoare; Scumpetea tratului și Partidul social-democrat; Ceferiștii*

reprezentat o autentică analiză de fond a întregului complex social-politic existent. Tactica de acțiune stabilită dădea conținut și expresie maturizării și radicalizării revoluționare a partidului clasei noastre muncitoare. Lansarea lozincii privind lărgirea cadrului revizuirii Constituției a fost însoțită de o bogată argumentație, care demonstra, fără putință de tăgadă, realismul și luciditatea gândirii socialiste. Prin votul universal, care semnifică o lovitură puternică dată sistemului cenzitar, prin exproprierea totală a marilor proprietari³², partidul clasei muncitoare preconiza obiective de mare însemnătate pentru progresul țării.

Critica viguroasă a realităților social-politice existente a fost fundamentată pe o studiere atentă a raporturilor economice și sociale, care puneau într-o lumină puternică contradicția fundamentală dintre proletariat și burghezie. „Dușmănia ce desparte aceste două forțe sociale — scria „România muncitoare“ — *va deveni pe viitor și mai înverșunată... Viitorul politic al României se va învîrți în jurul luptei ce se va da între Partidul național-liberal, reprezentant al capitalismului — și Partidul social-democrat*“³³.

Desfășurarea acestor alegeri a atestat o creștere evidentă a numărului voturilor acordate candidaților socialiști*, punind în evidență faptul că propaganda socialistă cucerea tot mai mult masele. Ele au coincis cu încheierea unei etape distincte în dezvoltarea mișcării noastre muncitorești, deoarece declanșarea primului război mondial va înscrie la ordinea zilei alte chestiuni stringente. În apelurile sale, Partidul social-democrat s-a adresat unor largi categorii sociale orășenești, pe care le-a chemat sub steagul luptei proletariatului. În ceea ce privește lumea satului, de o maximă importanță pentru evoluția ulterioară a luptelor sociale din România a fost înțelegerea implicațiilor acțiunii comune, a alianței muncitorești-țărănești pentru lichidarea regimului existent. „Pentru ca Partidul social-democrat să poată face o operă practică — declarau militanții socialiști —, trebuie să ne ducem la sate și să activăm acolo“³⁴.

Participarea P.S.D.R., cu propriii săi reprezentanți, în alegerile generale parlamentare de la începutul veacului al XX-lea desemnează o direcție importantă de acțiune a partidului clasei muncitoare în sfera vieții politice. Semnificația acestor confruntări electorale rezidă, așa cum se desprinde din cele de mai sus, în faptul că au reprezentat autentice momente de călire, de întărire ideologică-politică a partidului proletariatului

și Partidul social-democrat ; Vrem votul universal ; Militarismul — ruina poporului ; Funcționarii publici și Partidul social-democrat ; Cine sînt conservatorii ? ; Cine sînt liberalii ? ; Cine sînt și ce vor socialiștii ? („România muncitoare“, anul X, nr. 50, 51, 52, 53, 54, 55, din 6, 8, 11, 13, 15 și 18 mai 1914)

³² „România muncitoare“, anul X, nr. 50 din 6 mai 1914.

³³ „România muncitoare“, anul X, nr. 54 din 15 mai 1914.

* Cu acest prilej, candidații socialiști au obținut următoarele rezultate la colegiile II ale județelor : Brăila (C. Popovici — 68 și Ioan Voinea — 44) ; Constanța (N. I. Ghețu — 81) ; Covurlui (Cr. Racovski — 256, M. Gh. Bujor — 190, Alexandru Costescu — 116) ; Ilfov (Gh. Cristescu — 176, D. Marinescu — 475) ; Mehedinți (Cr. Racovski — 14) ; Prahova (I. C. Frimu — 170) ; Tulcea (Cr. Racovski — 361) (Arhivele statului București, fondul Parlament, dosarul nr. 1705/1913—1914, filele 140, 154, 155, 161, 167, 173, 179, 186, 195, 200, 205).

³⁴ „România muncitoare“, anul X, nr. 40 din 13 aprilie 1914.

tului român. În focul bătăliilor de clasă, din care confruntările politice electorale fac parte intrinsecă, s-a radicalizat tot mai mult și ideea de revoluție în mișcarea noastră muncitorească. „Năzuințele populare — se releva la Congresul socialist din aprilie 1914 — nu pot fi îmbrăcate în haina unor legi prea stricte, căci popoarele au un mijloc de a sfișia această haină și a se libera. Și acest mijloc e revoluția”³⁵. Este adevărat, mișcarea socialistă nu a reușit să elaboreze o concepție pe deplin corespunzătoare referitoare la caracterul și la etapele revoluției în România. Dar, afirmând, cum a făcut-o în timpul alegerilor din mai 1914, deziderate fundamentale ale dezvoltării României, precum : exproprierea totală a marii proprietăți latifundiare, transformarea tuturor instituțiilor și sistemelor politice în sens democratic, instaurarea republicii, a pus în discuție datele esențiale ale prefacerilor corespunzătoare îndeplinirii unor obiective burghezo-democratice, etapă necesară pentru trecerea la lupta de făurire a orînduirii socialiste.

---

³⁵ Cr. Racovski, *Pentru votul universal, exproprierea totală, republică democratică*, Cercul de editură socialistă, București, 1914, p. 8.

Din tradițiile mișcării muncitorești și ale P.C.R. de educare și organizare a celor mai tinere vârstare

ELISABETA IONIȚĂ

Organizația celor mai tinere vârstare ale Partidului Comunist Român a aniversat, în această primăvară, un pătrar de veac de cînd au luat ființă, în aprilie 1949, primele detașamente de pionieri. Din generație în generație, simbolul steagului clasei muncitoare, cravata roșie, a strălucit pe piepturile multora aflați atunci la început de drum, preluînd și ducînd mai departe peste ani aspirațiile seculare ale poporului nostru pentru făurirea unui viitor luminos. Față de tinerele vârstare de astăzi, constructoare ale comunismului mîine, P.C.R. manifestă o atenție deosebită pentru creșterea și educarea lor în spiritul înaltelor idealuri ale socialismului, ale dreptății și egalității sociale, ale eticii noii societăți.

Problema educării și organizării tinerelor vârstare, a antrenării lor, alături de cei vîrstnici, la amplele mișcări revoluționare, progresiste pe plan social și politic, la lupta pentru cucerirea și apărarea independenței și suveranității țării, a constituit o preocupare constantă a mișcării noastre muncitorești, a partidului politic al clasei muncitoare încă de la apariția și afirmarea lor pe arena istoriei.

Dezvoltarea economică capitalistă a României începînd din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost însoțită de atragerea în atelierele și în întreprinderile industriale a unui număr destul de mare de tineri, mulți dintre ei la o vîrstă foarte fragedă. Deși o serie de legiuri de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea limitau vîrsta de angajare a copiilor de la 12 ani¹, totuși patronii multor fabrici și ateliere exploatau mîna de lucru ieftină a copiilor începînd chiar de la vîrsta de 7 ani.

În presa muncitorească și socialistă întîlnim numeroase articole care demascau încălcarea premeditată a legislației, condițiile de muncă deosebit de grele și umilitoare ale acestor copii. „Atelierul tipografiei «Progresul» din Ploiești s-a transformat într-o adevărată ocnă — scria ziarul „Munca” într-una din anchetele sale. În acest stabiliment lucrează circa 23 lucrători... iar restul de peste 100 sînt numai copii luați de la vetrele părinților din

¹ C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. III (1900—1907), p. 3624.

cea mai fragedă vîrstă. Munca ce se cere acestor nenorociți e nemăsurat de mare, căci copii în vîrstă de 7 ani sînt puși să ridice toată ziua greutatea de 20—30 kg și expuși a se beteji”².

În lupta împotriva nedreptei alcătuirii societății capitaliste, mișcarea muncitorească din țara noastră și-a îndreptat atenția în direcția ocrotirii tinerelor vlăstare proletare, a îndrumării și educării lor în spiritul ideilor socialiste, al rezistenței hotărîte împotriva cruntei exploatare patronale. Este semnificativ faptul că la congresul din martie 1893 de constituire a partidului politic al clasei muncitoare în program au fost incluse și o serie de revendicări legitime care se refereau concret la situația copiilor : organizarea învățămîntului obligator și integral pînă la 14 ani în așa fel încît să fie accesibil fiilor de muncitori, interzicerea angajării în stabilimentele industriale a copiilor mai mici de 14 ani, ziua de muncă de 8 ore, ș.a.³

Începînd din acest moment situația tineretului muncitor, problema organizării și educării sale, pe această cale, în spiritul principiilor socialiste devin prezențe frecvente în documentele programatice ale mișcării noastre muncitorești. Urmînd exemplul vîrstnicilor, tinerii muncitori pășesc pe calea organizării. După „Cercul elevilor tipografi” din 1894, ia ființă, la București, în februarie 1908 „Cercul ucenicilor”. În ziua de 3 februarie 1908 — avea să-și amintească mai tîrziu Dumitru Grofu — în mica sală din Calea Victoriei au venit „...copii droaie. Toți mici și slabi... Sala era agitată de gălăgia copiilor care nu se mai văzuseră niciodată la un loc atîția...”⁴

„Cercul ucenicilor” și, începînd din 1909, odată cu schimbarea denumirii Cercul „Tineretul muncitor” a desfășurat, sub directa îndrumare a mișcării muncitorești și socialiste, o intensă activitate culturală, de educație socialistă, pentru mobilizarea și antrenarea tinerelor vlăstare proletare la lupta clasei muncitoare împotriva exploatareii capitaliste. Formele de activitate variate erau menite a contribui la călirea și modelarea caracterelor, la formarea unor oameni temeinic instruiți și, în același timp, luptători dirzi împotriva împilării și nedreptății sociale. Din 1910 cercurile „Tineretul muncitor” adresează elevilor călduroase apeluri de a se alătura mișcării revoluționare de tineret. „Și apoi, prieteni — se arăta într-unul din aceste apeluri — de ce ați sta departe de noi, de ce ne-ați desconsidera cînd mulți dintre voi sînteți porniți spre școală, ca și noi spre atelier, de aceiași părinți săraci, de aceiași părinți deznădăjduiți... Prin această origine economică comună nouă, noi, prieteni școlari, noi sîntem tovarăși și deci nu trebuie să uitați tulpina de unde ați pornit și nici surorile ramuri mai puțin înflorite intelectualicește”⁵.

Și rezultatele nu întîrzie : cercurile „Tineretul muncitor” încep a fi frecventate din ce în ce mai des de elevi, care participă la întruniri de propagandă, seri literar-artistice, excursii pentru ca să devină cu timpul membri activi ai acestora.

Activitatea de răspîndire a ideilor revoluționare în rîndul școlariilor a cunoscut o intensificare deosebită în anii puternicului avînt de

² „Munca” din 28 iunie 1892.

³ „Munca” din 11 aprilie 1893.

⁴ „Înainte” din 30 decembrie 1928.

⁵ „Foaia tînărului” din iunie 1910

luptă al clasei muncitoare ce a urmat primului război mondial. Receptivi la tot ce se întâmpla, elevii mai mici, alături de cei din clasele superioare, în multe locuri au intrat în vîltoarea luptelor de clasă desfășurate de proletariatul român. Mișcarea muncitorească, elementele înaintate din partidul socialist au acordat atenție activității de educare a tinerilor de diferite vîrste. Acest lucru nu a scăpat nesesizat de autoritățile statului, care, în numeroase rapoarte, relevau că „în Capitală și țară unde există centre socialiste s-a început o vie propagandă în rîndurile tineretului spre a-i da o educație pur comunistă și apoi a-l transforma în factor important de propagandă revoluționară“, că din secțiunile tineretului socialist făceau parte „ucenici din fabrici, ateliere, elevi de liceu, precum și copii ai membrilor partidului...“⁶.

Transformarea partidului socialist, în mai 1921, în Partidul Comunist Român — eveniment de cea mai mare însemnătate în istoria poporului român — a marcat o cotitură radicală și în mișcarea revoluționară de tineret din România. Din primele momente ale existenței sale, P.C.R. și-a asumat toată răspunderea pentru formarea, creșterea și educarea tinerelor vlăstare în spiritul principiilor comuniste, militante, pentru antrenarea lor, alături de cei vîrstnici, la eroica luptă pentru transformarea revoluționară a societății românești. Și aceasta pentru că, în concepția partidului comunist, tînăra generație, prin cutezanța gîndirii și entuziasmul acțiunii, reprezenta principalul izvor de cadre, schimbul său de mîine.

Expresia elocventă a acestei preocupări o constituie includerea, în proiectul de Statut al partidului ce urma a fi aprobat la congres a unui punct referitor la constituirea „Cercurilor tineretului“, care prevede că : „secțiunile (partidului — n.n.) sînt obligate să formeze cercuri ale Tineretului Comunist. În aceste cercuri vor intra tineri între 13—20 ani și vor rămîne pînă la 25 ani, fiind obligați, însă, ca de la vîrsta de 20 ani să se înscrie în partid... Cercurile tineretului vor forma și vor avea sub a lor supraveghere organizații ale tineretului între 12—15 ani“⁷. Această idee a constituirii unor grupe de copii va fi urmărită cu consecvență de către partidul comunist atît în activitatea propagandistică, educativă cît și în activitatea practică de zi cu zi.

În manifeste și apeluri, în articole apărute în coloanele presei de tineret, Partidul comunist, organizația sa de tineret sublinia că un rol important în pregătirea generațiilor care vor prelua ștafeta luptei pentru făurirea unei societăți noi, lipsită de exploatare îl avea desfășurarea unei susținute activități de propagandă și educație printre copii. „Ce reprezintă copiii de astăzi și cînd vorbim de copii înțelegem pe cei de la 8 pînă la 14 ani ? — scria „Tineretul socialist“ într-unul din numerele sale. Ei nu sînt decît tinerii de mîine și tovarășii vîrstnici de mai tîrziu. Felul în care ei cresc și se dezvoltă, mentalitatea în care sînt hrăniți de mîci are o grozavă influență asupra felului în care se vor purta ca muncitori...“⁸.

Deși scos în afara legilor în 1924 și nevoit să acționeze timp de două decenii în ilegalitate, partidul comunist a desfășurat, prin inter-

⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 50, dosarul nr. 9325, fila 1.

⁷ „Socialismul“ din 9 mai 1921.

⁸ „Tineretul socialist“ din 27 august 1922.

mediul Uniunii Tineretului Comunist, o intensă activitate de educare și organizare a tinerelor vârstare proletare. În acest sens, Statutul U.T.C. din 1925, la capitolul „Mișcarea copilăretului“, prevedea că „fiecare organizație locală trebuie să constituie organizații de copii ai muncitorilor și țăranilor sub directă conducere a C.L. (comitetelor locale — n.n.)“⁹.

Un rol important în organizarea și îndrumarea primelor grupe de copii care, în multe documente erau denumiți „pionieri“, au avut, prin întreaga activitate desfășurată în acest sens, și o serie de organizații de masă create, conduse sau aflate sub influența P.C.R. Pe această linie se înscrie, în primul rînd, activitatea desfășurată de Ajutorul Muncitoresc Român, al cărei Statut prevedea, printre altele, de a se ocupa de „îngrijirea culturală și economică a copiilor de muncitori“¹⁰. În organul său de presă „Buletinul Ajutorului Muncitoresc Român“, au apărut în anii 1930—1932 o serie de articole care oglindesc variatele preocupări ale organizației pentru organizarea, educarea și ajutorarea micilor proletari. Aceasta reiese, de altfel, și din Programul de activitate al A.M.R., publicat în numărul din iunie 1930 al „Buletinului“, în care se arăta: „Organizarea copiilor proletari ocupă un loc din cele mai importante. Ajutorarea practică pe care A.M.R. o dă copiilor proletari duce la întărirea luptei de clasă... prin aceea că întreaga sa acțiune pe acest teren trebuie pusă astfel încît odată cu ajutorarea materială să se facă și ajutorarea morală“¹¹. În continuare erau relevate acțiunile preconizate de A.M.R. pentru ajutorarea și educarea copiilor de proletari. În anii grei ai crizei economice, spre exemplu, numeroși copii ai muncitorilor șomeri au primit din partea A.M.R. alimente și îmbrăcăminte; numai în București, în lunile februarie-aprilie 1932, copiii au primit 4 500 rații de lapte și 1 387 kg piine¹².

Prin intermediul acestei organizații partidul comunist a trecut la constituirea primelor grupuri de pionieri, reprezentînd germenii organizației revoluționare de astăzi. La București¹³, Cluj¹⁴, Vulcan și Lupeni¹⁵, la Timișoara¹⁶ etc. au fost constituite grupuri de pionieri îndrumate de comuniștii din A.M.R. și de uteciști. Se păstrează informații și despre prima uniformă pe care pionierii din Cluj o purtau în timpul programelor artistice: „bluză albastră, cravată roșie iar pe partea stîngă a pieptului simbolul A.M.R., simbolul solidarității proletare“¹⁷.

Răspunsul maselor muncitoare de la orașe și sate la plicul gol în ziua de salariu, la poarta ferecată a fabricii, la ridicarea bunurilor din casă țăranului și apoi purtat între jandarmi pe ulița satului pentru că nu mai avea cu ce să plătească dările, la strigătul din ochii copiilor care

⁹ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. (în continuare A.I.S.I.S.P.), Cota B IX-12.

¹⁰ A.I.S.I.S.P., fondul A.M.R., Cota M. XII-1.

¹¹ *Loc cit.*

¹² „Buletinul A.M.R.“, nr. 4/1932.

¹³ „Buletinul A.M.R.“, nr. 2/1931.

¹⁴ „Buletinul A.M.R.“, nr. 2/1931.

¹⁵ Mircea Ștefan, *Din istoria organizației pionierilor*, Editura politică, București, 1973.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 50, dosarul nr. 4149.

¹⁷ „Buletinul A.M.R.“, nr. 2/1931.

cereau pîine, răspunsul la toate a fost unul singur : şirul viguroaselor bătălii de clasă din anii crizei economice care au culminat cu luptele muncitorilor ceferişti şi petrolişti din ianuarie-februarie 1933.

În lupta împotriva concedierilor, a înrăutăţirii condiţiilor de viaţă ale maselor muncitoare din acei ani, coloane de copii au demonstrat în centrul Capitalei, sub lozinca : „Muncă şi ajutor de iarnă părinţilor, nouă lapte, îmbrăcăminte caldă, localurile încălzite !“¹⁸. Organele de siguranţă erau nevoite să recunoască faptul că „organizaţiunile tineretului comunist au fost acelea care au condus copiii la demonstraţiuni de stradă contra scumpetei, acţiuni care au fost încercate în mai multe rînduri chiar în Bucureşti sub firma «Asociaţii pentru protecţia femeii şi copilului»“¹⁹. În mai 1931, consemna „Buletinul A.M.R.“, la Cluj un grup de 70—80 copii, alături de mamele lor, au manifestat în faţa fabricii „Dermata“ cu pancartele Ajutorului Muncitoresc. Tot la Cluj, în iulie 1932, un grup de circa o sută de copii — aproape toţi sub 10 ani — au pătruns în clădirea procuraturii, cerînd în cor anularea interzicerii A.M.R. deoarece „organizaţia asigură alimentarea a 40—50 copii proletari“²⁰.

O puternică impresie a produs în opinia publică din ţara noastră moartea unui ucenic survenită în urma tratamentului inuman la care a fost supus de către organele siguranţei pentru participarea sa la greva de la „Dermata“ din ianuarie 1932. Sub titlul „O moarte care naşte întrebări...“ ziarul „Cîmpul“ scria : „Era un băiat doar de 14 ani, dar unul din acei copii care izbindu-se de nedreptăţile şi de greul vieţii chiar din fragedă copilărie şi-a deschis de timpuriu ochii asupra societăţii înconjurătoare“²¹.

În timpul eroicelor lupte ale ceferiştilor din 15—16 februarie 1933, în Bucureşti, la îndemnul comuniştilor, copiii celor aflaţi pe baricade, au mers pe la celelalte fabrici şi uzine anunţînd muncitorilor că la „Griviţa“ greva continuă. Într-o exemplară solidaritate proletară — scria ziarul „Scînteia“ — „Valuri, valuri se năpustiră masele de muncitori, femei şi copii ai muncitorilor spre ateliere... Spre seară o masă de peste 10 mii de muncitori, femei, copii se aflau în jurul atelierelor...“²². În primele rînduri ale maselor aflate pe Calea Griviţei, în faţa gurilor negre ale armelor gata să semene moarte, s-au aflat mulţi copii de 10—14 ani. În curtea atelierelor alţi copii, ucenicii, au rămas alături de muncitorii vîrstnici în grevă. După sîngeroasa represiune, cînd a început evacuarea atelierelor, „ucenicii au fost selecţionaţi, strînşi într-un grup aparte... Erau copii între 12 şi 14 ani...“²³.

În Bucureşti şi apoi la Craiova, în timpul desfăşurării procesului conducătorilor muncitorilor ceferişti şi petrolişti, în cadrul campaniei de solidaritate declanşată în întreaga ţară de partidul comunist, alături de părinţii şi fraţii lor mai mari copiii au participat la acţiunea de răspîndire a manifestelor şi apelurilor P.C.R., U.T.C. sau ale Ajutorului Roşu care chemau muncitorimea, întreaga opinie publică la organizarea unor

¹⁸ „Buletinul C.C. al U.T.C.“, nr. 1/1935.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 50, dosarul nr. 621, fila 249.

²⁰ Loc cit., fondul nr. 23, mapa nr. 39.

²¹ „Cîmpul“ din 15 februarie 1932.

²² „Scînteia“ din 28 februarie 1933.

²³ „Universul“ din 18 februarie 1933.

acțiuni energice pentru stingerea procesului și eliberarea celor arestați. Printre tinerii însuflețiți de dorința de a răspunde, cu toată puterea ființei lor, sarcinii încredințată de partid s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu. Note ale siguranței semnalau prezența activă a utecistului Nicolae Ceaușescu în cadrul unei delegații de tineri care a sosit la Craiova pentru a depune în fața Consiliului de război al Corpului II Armată un mare număr de liste de subscripție și proteste semnate de sute de muncitori împotriva procesului ceferiștilor. La 10 ani ucenic în București —, a cunoscut și s-a integrat cu toată puterea vârstei și a dorinței în efervescența revoluționară a anilor crizei economice. La 15 ani, în 1933 a făcut parte din conducerea Comitetului Național Antifascist ca reprezentant al tineretului democrat. De atunci, din anii copilăriei, întreaga viață și putere de muncă și le-a dăruit poporului său, luptei pentru făurirea societății lipsite de exploatare.

O deosebită atenție a acordat partidul comunist muncii propagandistice și organizatorice în rîndul elevilor. Pornind de la indicațiile rezoluției plenarei a III-a a C.C. al U.T.C. din 1931 referitoare la crearea de „celule în căminele de ucenici și celule din școlari săraci în școli”²⁴, elevii de liceu uteciști au desfășurat o susținută activitate de educare și propagandă, de antrenare a școlarilor în cadrul unor organizații cu caracter revoluționar. Ca urmare, în anul 1932 încep să ia ființă în școli organizațiile „Școlarul roșu” iar din mai 1932, apare primul număr al ziarului „Școlarul leninist”. Larga răspîndire și interesul de care se bucura ziarul în rîndul elevilor se datora faptului că el reprezenta „singurul mijloc prin care noi putem să ne impunem interesele noastre... formînd front unic cu masele muncitorești și țărănești sub conducerea Partidului Comunist și a Uniunii Tineretului Comunist”²⁵.

Activitatea organizațiilor „Școlarul roșu”, pe lîngă conținutul educativ, avea și un caracter revendicativ în scopul apărării intereselor elevilor: „Contra taxelor mari, împărțirea manualelor gratuit, pentru întîrinerea elevilor săraci în mod gratuit în tot timpul studiului” etc.²⁶. În același timp ele se pronunțau „pentru libertatea de asociere a elevilor săraci, pentru guvern muncitoresc-țărănesc, contra fascizării tineretului din școli”²⁷.

În perioada relativ scurtă a ființării sale „Școlarul roșu” a inițiat o serie de acțiuni. Astfel, în timpul grevelor de la „Grivița” membri ai „Școlarului roșu” au participat la răspîndirea manifestelor și fluturașilor, la acțiunea de strîngere a ajutoarelor pentru cei închiși. În anul 1934 la cinematograful de pe Calea Moșilor din apropierea pieței Obor, în timpul rulării filmului „Pe frontul de vest nimic nou” grupuri de elevi special veniți, au început să strige „Jos războiul!”, „Jos fascismul!”.

În anii ce au urmat, anii luptei împotriva creșterii pericolului fascist și de război, Partidul Comunist Român a acordat o atenție sporită organizării și educării tinerelor vlăstare de la orașe și sate, participării lor la lupta împotriva condițiilor grele de muncă și de viață, a mizeriei și sără-

²⁴ A.I.S.I.S.P., Cota Bb XV-3.

²⁵ „Școlarul leninist”, nr. 1 din mai 1932.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

ciei, pentru cucerirea și apărarea drepturilor lor legitime. Aceasta se înscrisa pe linia indicațiilor plenarei C.C. al P.C.R. din iulie 1933, privind eliminarea unor greșeli de subapreciere a rolului tineretului proletar în mișcarea revoluționară.

Prin intermediul Uniunii Tineretului Comunist, partidul comunist a desfășurat o intensă activitate propagandistică subliniind necesitatea constituirii, pe lângă fiecare organizație de masă, a unor grupuri de copii. De asemenea, în fabrici și în școlile primare, a acționat pentru organizarea unor comitete de copii care, sub conducerea uteciștilor, să mobilizeze pe copii la luptă pentru revendicările lor specifice : împotriva muncii copiilor în ateliere, ajutorarea lor de către stat și comună cu îmbrăcăminte și hrană, scutirea de taxe școlare, rechizite școlare gratuite ș.a.²⁸. În acest sens, în ianuarie 1935, organizația U.T.C. din Capitală lansa chemarea : „Nici o celulă utecistă din București fără un grup de pionieri !“.

Cît privește munca la sate pentru apărarea și ajutorarea copiilor țăranilor oropsiți „Buletinul C.C. al U.T.C.“ scria : „Trebuie să trimitem brigăzi la sate, unde să atragem copiii de țărani săraci, să-i învățăm și să-i mobilizăm după metodele de la oraș, favorizînd și prin aceasta alianța revoluționară muncitorească-țăărănească“²⁹. Compunerea, în 1935, a unui „Marș al pionierilor“, primul cîntec pionieresc care se cunoaște pînă în prezent ca și intenția de a scoate o publicație ce urma să poarte numele „Gazeta pionierilor“³⁰, vădesc elocvent preocuparea partidului comunist pentru făurirea unei organizații care să cuprindă copiii din întreaga țară.

În 1934 o numeroasă delegație de elevi i-a înmînat lui Alexandru Sahia, care lucra în redacția ziarului „Dimineața“, un protest al școlariilor din București împotriva creșterii pericolului fascist, a intensificării propagandei sale mistice, obscurantiste în școli. De asemenea, în timpul procesului antifasciștilor în frunte cu prof. P. Constantinescu-Iași din anul 1936, la Chișinău a sosit o delegație care a adus salutul copiilor din București. Nefiind primiți în sala unde se desfășura procesul ei au așteptat pe stradă trecerea luptătorilor antifasciști, cărora le-au înmînat, odată cu scrisoarea de salut, buchete de flori³¹.

Personalități de prestigiu ale științei și culturii românești s-au ridicat împotriva creșterii pericolului fascist și de război, pentru apărarea vieții copiilor. „Această oribilă amenințare care planează asupra copilăriei — scria Geo Bogza în articolul intitulat sugestiv „Copiii, carne de tun“ — e un motiv grav și e un motiv tragic pentru întreaga omenire de a se ridica din toate puterile împotriva războiului viitor“³².

În anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist, condițiile de muncă și viață ale maselor muncitoare de la orașe și sate înregistrează o înrăutățire adîncă.

Alături de muncitorii vîrstnici ucenicii au cunoscut regimul crunt de exploatare din întreprinderile militarizate. La „Malaxa“, una din cele mai mari întreprinderi industriale din România, ucenici de toate vîrstele,

²⁸ „Buletinul C.C. al U.T.C.“, nr. 1 din 1935.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 50, dosarul nr. 3060.

³¹ Expoziția „Momente din istoria mișcării revoluționare de tineret din România“, Sala I, parter.

³² „Lumea românească“ din 13 iunie 1938.

dintre care mulți abia terminaseră clasele primare, lucrau în ateliere de la ora 7 la 15 uneori și mai mult, fiind bătuți și umiliți la tot pasul de meșter sau de pedagog. Aceeași situație grea putea fi întâlnită și în celelalte fabrici și uzine din țară. Descriind viața mizeră a „elevilor meseriași” de la Atelierele C.F.R. Timișoara, ziarul „România liberă” arăta : „Cu oricare din ei stai de vorbă îți spun : azi ne-am sculat de la masă flămânzi. Piinea nu ne ajunge, mîncarea este o zeamă lungă”³³.

În condițiile deosebit de grele ale ilegalității, ale terorii dictaturii militare-fasciste, partidul comunist a activat cu aceeași consecvență, prin intermediul U.T.C., pentru educarea și organizarea pe baze revoluționare a tinerelor vîrstare și antrenarea lor la lupta de rezistență a întregului popor pentru eliberarea țării de sub jugul fascist.

În anul 1941, C.C. al P.C.R. a hotărît „contopirea celulelor studențești și ale tineretului școlar comunist cu cele ale Uniunii Tineretului Comunist din întreprinderi, în scopul întăririi spiritului revoluționar în rîndul tineretului și combativității, a realizării unității sale de luptă”³⁴ ; totodată, partidul comunist și-a intensificat activitatea propagandistică de educare a tineretului din școli și licee în spirit revoluționar și patriotic, al dragostei neînrămurate pentru ființa națională a țării grav periclitată.

Sub îndrumarea P.C.R. și a U.T.C., cele mai tinere generații s-au încadrat în mișcarea de rezistență antifascistă aducîndu-și contribuția, alături de părinții și frații lor mai mari, la lupta pentru salvarea țării. La Liceul industrial nr. 4 din București, în alte școli și licee din țară au fost răspîndite printre elevi manifeste și fluturași cu caracter antifascist și anti-războinic. În fabrici, alături de muncitorii vîrstnici, tinerii au participat la conflictele de muncă, la acțiunile de sabotare a mașinii de război hitleriste.

Pentru activitatea lor patriotică, antifascistă, mulți tineri, între care unii de vîrstă fragedă, au fost arestați, internați în lagărul de la Tg. Jiu³⁵ sau judecați și condamnați la ani grei de închisoare. Astfel, în aprilie 1942 s-a desfășurat procesul unui grup de 16 elevi între 13 și 19 ani, de la liceul „Cultura” din București. Șeful grupului, utecistul Corneliu Elias și alți doi elevi au fost condamnați la moarte, alții la pedepse de 20—25 de ani muncă silnică, iar o fată de 13 ani, la 10 ani³⁶.

Pe măsură ce momentul eliberării se apropia sporeau și chemările adresate de partidul comunist întregului popor, vîrstnicilor și tinerelor vîrstare deopotrivă, de a se ridica la luptă pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, pentru o Romînie liberă, independentă și democratică.

Un manifest de la sfîrșitul lunii iulie 1944 adresa îndeosebi tinerilor muncitori, țărani, elevi, soldați, fete și băieți, chemarea : „împreună cu toți acei cărora le e dragă libertatea, să luptăm pentru zdrobirea dușmanului comun... Tineri ! Formați grupe patriotice ! Aderăți la lupta de eliberare a poporului român !”³⁷. La marile întreprinderi din București („Malaxa”, „Lemaître”, C.F.R. — „Grivița”, „Wolf”, „S.T.B.”, „Gagel”

³³ „România liberă” (Banat) din 16 februarie 1942.

³⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 50, dosarul nr. 289.

³⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 50, dosarele nr. 3938, 3835.

³⁶ *File din istoria U.T.C.*, Editura politică, București, 1971, p. 209.

³⁷ „România liberă” din 28 iulie 1944.

etc). și în multe locuri din țară, alături și sub îndrumarea muncitorilor vîrstnici, a comuniștilor, tinerii patrioți se pregăteau, fiind gata să îndeplinească sarcinile încredințate de partid.

În zilele fierbinți ale lui August 1944, tinerii muncitori, țărani, studenți și elevi de la ucenici de 13—14 ani și pînă la tineri în jurul majorității, s-au alăturat întregului popor în lupta hotărîtă a cărei izbîndă a inaugurat începutul unei ere noi în istoria patriei noastre. În timpul luptelor insurecționale atît în București cît și în celelalte orașe din țară copii de vîrstă școlară au îndeplinit diferite sarcini. Astfel, după cum releva ziarul „România liberă“, în timpul operațiunilor pentru eliberarea orașului Turnu Severin, „copii de la 8 la 10 ani au cărat pe spinare toată dimineața cutii cu muniții pînă în linia de luptă“³⁸.

În anii luptei pe care o purta poporul muncitor pentru democratizarea țării, tineretul a fost prezent la marile evenimente ale țării. Zeci și zeci de mii de tineri muncitori, țărani, elevi și studenți au răspuns chemării partidului, participînd cu elan la acțiunile revoluționare din această perioadă, aducîndu-și contribuția la marile victorii obținute de clasa muncitoare.

Tinerele vlăstare, antrenate de părinții lor, de cei mai vîrstnici, lucrau, ajutau cu toată puterea vîrstei lor la munca poporului nostru pentru reconstrucția patriei. În aceste noi condiții istorice, în vara anului 1945 a luat ființă organizația „Pionierii României“ care cuprindea copii între 7—15 ani³⁹. În scurt timp și-a început apariția revista „Înainte“, care a fost un prieten bun al pionierilor, avînd o tematică variată.

La 30 aprilie 1949, în prezența conducătorilor de partid și de stat, a avut loc, în cadru festiv, constituirea primelor detașamente de pionieri, marcînd în acest fel primii pași de activitate ai Organizației Pionierilor din România.

În zborul anilor, din acele rădăcini de sfîrșit de veac cînd partidul clasei muncitoare dovedea în programul său preocuparea pentru îndrumarea tinerelor vlăstare ale poporului muncitor, pe firul roșu al luptei revoluționare, tezaurul mișcării copiilor a cunoscut acumulări mereu noi, constituind prețioasa zestre a pionierilor de azi. Fii ai poporului muncitor, întotdeauna alături de poporul muncitor, au cunoscut împreună cu el și amărăciunea suferinței și mîndria luptei revoluționare. Sămînța care a răsărit cu opt decenii în urmă și a crescut înconjurată de grija părintească a partidului comunist și-a deschis minunatul rod sub soarele socialismului.

*

În anul 1974 — anul celei de a XXX-a aniversări a Eliberării patriei de sub dominația fascistă, anul celui de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, Organizația Pionierilor din țara noastră înfățișează tabloul unei activități bogate, dinamice, în continuă autodepășire. Garanția obți-

³⁸ „România liberă“ din 13 septembrie 1944.

³⁹ M. Ștefan „Din istoria organizației pionierilor“, Editura politică, 1973.

nerii unor succese pionierești tot mai mari o constituie — în actuala etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și în perspectiva construirii comunismului pe pământul României — conducerea organizației de către partid. După cum este cunoscut, în Statutul P.C.R., adoptat la cel de al X-lea Congres, figurează și următoarea prevedere : „*Partidul Comunist Român conduce în mod nemijlocit organizația de pionieri din Republica Socialistă România*“.

Chezășuită de această grijă și îndrumare părintească în anii ridicării spre o nouă treaptă a societății socialiste, marea coloană a Organizației Pionierilor — grupînd laolaltă aproape 2 000 000 de pionieri —, venind de departe, din timp, înaintează spre un viitor luminos înscris în viitorul de aur al României. Croindu-și un drum nou, Organizația Pionierilor din România nu ezită să valorifice cu pioasă recunoștință și mîndrie toate tradițiile luminoase, progresiste, ale mișcării copiilor din trecut. Cinstind tradițiile trecutului și răspunzînd chemărilor istoriei contemporane a țării, Organizația Pionierilor din Republica Socialistă România este plener angajată pe drumul spre înălțimi, în concordanță cu vibrantul salut pionieresc „Tot înainte !“

Legături economice și comunitatea de viață economică a poporului român în secolul al XIX-lea

VICTOR AXENCIUC

În colecția Studii și materiale de istorie modernă, editată sub egida Institutului de istorie „N. Iorga”, a apărut vol. IV, în care patru studii, din partea I, abordează diferitele aspecte ale relațiilor economice între provinciile românești de pe ambele versante ale Carpaților în perioada anilor 1829—1876*. Dat fiind interesul pe care-l prezintă această problematică ne propunem câteva considerații asupra lor.

Autorii își întemeiază cercetarea pe o investigație întinsă, din surse editate și inedite, aducând în laboratorul cercetării istorice un vast și interesant material factual, informativ. Fiind o etapă de mare densitate a procesului istoric, abundența și diversitatea fenomenelor diferențiază fiecare perioadă, care ne apare cu problematică inegală, ceea ce se remarcă și în modalitățile de abordare diferite, concepute de autori.

În acest sens, o ordonare prealabilă a structurii problematicei, a criteriilor de investigație ar fi furnizat mai multe posibilități de analiză autorilor, înlesnind, în același timp, o înțelegere de către cititor a fenomenelor la adâncimea și valoarea documentului.

La o lectură atentă se desprind câteva elemente componente ale relațiilor economice care au fost urmărite în fiecare din cele patru studii și pe care ne orientăm discuția: a. comerțul interprovincii; b. dezvoltarea căilor de transport și comunicații; c. circulația interprovincii a populației; d. transhumanța sau păstoritul specific. Evident că autorii au înscris problematica propriu-zisă în contextul politic extern, care, mai ales în această epocă de dependență politică a provinciilor românești, a avut un rol important în desfășurarea vieții economico-sociale.

COMERȚUL INTERPROVINȚII

În perioada relativ stabilă a anilor 1829—1848 schimburile comerciale dintre Țara Românească și Transilvania au cunoscut o amploare mai mare ca în perioada precedentă, fiind favorizate de înlăturarea monopolului turcesc asupra comerțului exterior al Principatelor Române, de dezvoltarea economiei marfare, de un șir de măsuri întreprinse în perioada regulamentară pentru dezvoltarea producției și a schimburilor — desființarea vămilor interne, ameliorarea căilor de transport, organizarea punctelor de vamă, într-un cuvânt „modernizarea în toate compartimentele vieții sociale”, cum constată în primul studiu Georgeta Penelea.

În vederea definirii dimensiunilor și a structurii fenomenului schimburilor comerciale interprovincii și a trăsăturilor sale în cele două decenii, autoarea, pe baza unei investigații minuțioase a registrelor vamale, întocmește și prezintă serii

* Georgeta Penelea, *Relațiile economice dintre Țara Românească și Transilvania în epoca regulamentară (1829—1848)*; Apostol Stan, *Legăturile economice ale Țării Românești cu Transilvania (1848—1859)*; Gr. Chiriță, *Din istoria legăturilor economice între Principatele Unite și Transilvania în anii domniei lui Al. I. Cuza*; Rodica Soimescu, *Aspecte din relațiile economice dintre România și Transilvania (1866—1876)*.

de date originale privind trei momente de comparație: 1838, 1848 și 1850; anexa de 34 de pagini aduce o valoroasă documentare.

Prima concluzie reținută în studiu este că Țara Românească exporta mai des produse agricole și animale și importa produse prelucrate, în principal bunuri de consum. Brașovenile, adică produsele manufacturate, care proveneau nu numai din Brașov, ci și din întreaga Transilvanie, ocupau o pondere mare în importul Țării Românești, orașul Brașov având rol de „placă turnantă a comerțului românesc” (p. 19). Se înregistrează, în această perioadă, apariția unor cantități crescute de mășinării și ustensile importate în Țara Românească din atelierele transilvănene și, prin tranzit, din Austria și Germania. Nevoia reciprocă a Transilvaniei de produse agricole și animale și a Țării Românești de produse manufacturate constituie o continuare a unui proces istoric îndelungat, care a creat un caracter de complementaritate economiei provinciilor românești.

O parte covârșitoare a produselor de schimb era vehiculată de negustori, de asociații de negustori și industriași români din Transilvania sau de transilvănenii stabiliți în Țara Românească, ca și de munteni și olteni. Faptul are o adâncă semnificație în înțelegerea funcțiilor nu numai economice, dar și naționale, ale circulației interprovincii a produselor. Identificarea în arhive a câteva sute de negustori în principalele orașe transilvănene și muntene deschide un orizont inedit asupra originii burgheziei române; multe nume citate în studiu amintesc elemente ale viitoarei burghezii bancare și industriale de mai târziu.

Analiza direcțiilor de schimb, a ariei lor permite stabilirea a două artere de circulație a produselor: una prin care se făcea comerț cu ridicata în toată întinderea celor două provincii românești și care trecea, prin tranzit, la sud de Dunăre, iar din Transilvania spre Viena, Lipsca sau Budapesta, și alta care realiza comerțul mic, operând în zona localităților de graniță. În acest sens, autoarea conchide că elementul hotărâtor și determinant al raporturilor economice între cele două provincii îl constituie, fără îndoială, schimburile comerciale; aceste schimburi, sub raport structural, sînt rămase „în mare măsură nealterate din secolul al XVIII-lea”, vădind „caracterul complementar” al economiei Țării Românești și Transilvaniei. Același lucru rezultă și din „participarea masivă la actul de negoț a satelor mărginașe”, cu o anumită specializare. Legăturile erau imperios necesare și erau realizate pe deasupra comandamentelor politice care mențineau cele două provincii în formațiuni deosebite (p. 30). Intensitatea raporturilor economice, frecvența circulației populației peste Carpați se exprimă în existența, după arhive, a 142 puncte de vamă; registrele vamale ale schelei Ciîneni, de pildă, înregistrau circulația zonală de schimb între 214 localități de o parte și de alta a munților.

Din toată documentația bogată și din analiza întreprinsă se desprinde ideea caracterului necesar, obiectiv al relațiilor economice dintre provinciile românești. Firește, autoarea sesizează just gravitația Transilvaniei către unitatea economică românească și în Transilvania problema raporturilor economice cu Țara Românească și cu Moldova avea dimensiuni majore, piața Principatelor dunărene fiind de o importanță vitală pentru însăși existența și dezvoltarea industriei transilvănene, chestiune ridicată permanent de reprezentanții industriei și comerțului din teritoriile românești de dincolo de Carpați*.

În studiu se face însă și afirmația că, privind raporturile economice strict cantitativ, se poate observa că „legăturile economice cu Transilvania se mențin datorită tradiției multiseculare și audienței produselor acesteia în societatea mijlocie românească”... „dar ele încetează a-i mai fi indispensabile” (p. 25). Această opinie este discutabilă, fie măcar și din motivul că complementaritatea demonstrată de autoare presupune necesități obiective reciproce, nu unilaterale.

În perioada următoare — 1848—1859, de mare însemnătate pentru evoluția social-economică și politică, deși este dominată de războaie și ocupații ale Turciei, Austriei și Rusiei, „țările române se dezvoltă, totuși, în cadrul aceleiași sfere de interese, în ciuda statutului politic deosebit”, subliniază Apostol Stan (p. 111).

Autorul constată că „economia complementară se menține și în acest deceniu drept unul dintre elementele principale ce determină o legătură permanentă, organică între toate provinciile locuite de români”. În planul legăturilor comerciale, deceniul de după revoluție se distinge „prin perpetuarea și în anumite limite chiar

* Vezi Ioan Tiberian, *Legăturile economice dintre țările române în perioada 1867—1875*, în „Probleme economice” nr. 11/1968, p. 43.

accentuarea raporturilor comerciale". Strinsa interdependență dintre provincii generează forme economice multiple de colaborare și interpenetrare, fiind unul dintre cei mai importanți factori care „a contribuit într-o măsură considerabilă la perpetuarea contactului dintre locuitorii de pe ambele versante ale arcului carpatic și prin aceasta la dezvoltarea conștiinței naționale” (p. 111). Acesta este conceptul pe care îl degaja Apostol Stan în investigația sa.

Autorul desfășoară o analiză de valoare asupra aspectelor de suprastructură și a interacțiunii lor cu fenomenele economice. Cercetarea efectivă a schimburilor comerciale — după principiul zonal, prin fiecare punct de frontieră — este anticipată de menționarea punctelor vamale, numeroase, dintre Țara Românească, Transilvania și Banat ca și de importanța lor. Atestarea lor documentară în arhivele diferitelor departamente constituie un argument al intensității comerțului dintre locuitorii de pe ambele versante ale Carpaților, împotriva unor opinii false, potrivit cărora „Arcul carpatic era ca un zid între țările române”.

Cititorul găsește o informație abundentă despre subiecții, purtătorii relațiilor comerciale — negustorii români din Transilvania și din Țara Românească —, despre casele comerciale din Transilvania și Țara Românească, despre sistemul reciproc, deosebit de extins, reprezentanțe comerciale permanente, care constituie un element concret al comunității de viață economică, nesubliniat însă de autor. În schimb, el relevă consecințele și implicațiile sociale a acestor schimburi, în primul rând ideea importantă că tranzacțiile dintre Transilvania și Țara Românească au contribuit, în chip evident, la consolidarea pozițiilor social-economice și politice ale unor elemente aparținând burgheziei comerciale din ambele provincii.

Dacă conducem mai departe această idee, ajungem la concluzia de o deosebită importanță — nevalorificată până acum — că în procesul său de formare ca clasă dominantă, burghezia română nu s-a constituit izolat, ca feudalitatea, ci s-a format într-o strinsă interdependență, dictată de interese economice, la aria întregului teritoriu românesc, deși despărțit prin granițe politice vremelnice impuse. Mille de fire cu care burghezia era legată reciproc prin comerț, camătă în toate provinciile românești, nevoia de a se elibera de îngrădirea puterilor străine, au făcut ca din aceste interese economice — pe primul plan fiind necesitatea unei piețe naționale cuprinzătoare și a unei aprovizionări reciproce nestingherite cu materii prime sau produse fabricate — ea să resimtă, ca o cerință imperioasă, constituirea într-un stat național și independent a națiunii române, să lupte pentru această cauză. În studiu se profilează activitatea unor mari negustori din Transilvania și din Țara Românească, care, de fapt, aparțineau, prin interese, ambelor provincii. *

Schimbul interprovincii nu era numai un apanaj al marilor negustori, ci „un fenomen mai complex — cum arată autorul — a cărui caracteristică consta, printre altele, în angrenarea a numeroși locuitori din ambele provincii în această activitate economică” (p. 134). Astfel, funcționarea târgurilor periodice de vite, de cereale din zona frontierei reprezintă un element de asemenea de durată și vechime mare, amplificator al raporturilor economice între provinciile românești. Proporția de masă a participării locuitorilor la schimburile economice interprovincii evidențiază din nou cu claritate aspectul social și național al acestui fenomen.

Bazat pe surse documentare inedite, autorul aduce informații noi în legătură cu aria geografică de peste munți antrenată în procesul de desfacere a produselor achiziționate din Țara Românească. El arată că „Banatul, cu localități ca Orșova, Caransebeș, Timișoara etc. era angrenat, în întregul său, într-un asemenea gen de relații” (subl. ns.).

În ce privește Transilvania, se demonstrează cu date convingătoare, odată în plus, faptul de necontestat că economia industrială a Transilvaniei își avea deuseul în provinciile românești de la sud și est de Carpați. În această perioadă sporește efortul industriei și comerțului transilvănean de a păstra piața sa tradițională, în lupta de concurență cu produsele industriei germane, engleze, austriece. Deși efectele acestei lupte nu sînt încununate de succes deplin, cantitatea mărfurilor desfăcute — îmbrăcăminte, țesături, pinzeturi, postavuri diferite, încălțăminte, piei prelucrate, hirtie, ceramică și sticlărie, mobilă, produse prelucrate din metal etc. — se mărește sensibil (p. 138). Comparativ cu perioada anterioară, crește

* În condițiile cînd transportul produselor se făcea cu carele, pe drumuri nu prea bune, expedierea anuală de către Costache Carcalechi din Țara Românească în Transilvania a 230 000—270 000 ocale de mărfuri era o întreprindere de mare capacitate și rezonanță economică națională.

importul de fier, de materii prime pentru asigurarea industriei metalurgice meșteșugărești și de fabrică în dezvoltare în Principatele dunărene.

La schimburile interprovincii participau, în toate perioadele, după cum reiese din cele patru studii, și ciobanii transhumanti, păstorii turmelor de vite care penduiau între cele trei provincii românești, îndeplinind o întinsă funcție economică.

Perioada 1859—1866, care face obiectul studiului semnat de Gr. Chiriță, ne oferă un peisaj politico-social modificat. Constituirea statului național român, dezvoltarea mai liberă a economiei capitaliste după înlăturarea iobăgiei, eforturile capitalului străin pentru cucerirea pieții românești și alte elemente au creat raporturi politice cu rezonanță puternică asupra legăturilor economice. Luarea în considerare a noii situații a permis autorului să investigheze mai în adâncime fenomenele, să facă unele constatări și generalizări asupra comunității de viață economică, a unității economice a poporului român.

Relevind interesul crescând de cunoaștere reciprocă a stărilor economice din teritoriile românești de pe versantele Carpaților, a factorilor care le influențau, în studiu se evidențiază faptul important că acest interes viza nu numai scopuri practice, imediate de depistare a posibilităților de adâncire a cooperării economice și largire a schimburilor, ci și de un alt ordin: „Ele au alimentat cu argumente solide ideile și năzuințele de unitate ale tuturor românilor, ce s-au afirmat viguros pe toate planurile vieții sociale, politice, economice și culturale în anii unirii Principatelor și ai consolidării națiunii române“ (p. 188). În această ordine de idei, autorul ia în dezbateri ampla acțiune economico-politică a autorităților habsburgice, cu dublu scop — de a frina legăturile economice dintre Transilvania și România și de a atrage și integra organismul social de producție transilvan în sistemul economic al imperiului. Efortul de investigație este materializat, ca și în studiile precedente, într-o bogată informație asupra importului și exportului de produse interprovincii, date selecționate din numeroase surse publicate și de arhivă.

Deosebit de important în configurația nouă a direcțiilor de circulație a mărfurilor este faptul că vechiul comerț de tranzit între centrul Europei și regiunile dunărene, practicat de negustorii transilvăneni secole de-a rândul, a decăzut mult la mijlocul veacului al XIX-lea, din cauza introducerii vaselor cu aburi pe Dunăre și a deplasării transportului mărfurilor pe această cale ieftină și rapidă. De aceea, conchide autorul, „se poate aprecia că mărfurile exportate prin anii 1860 de Transilvania erau de proveniență aproape exclusiv locală“ (p. 207).

Studiul relevă, succint, un fenomen cu funcții importante, mai ales pentru perioadele anterioare: târgurile, bilciurile și iarmaroacele, care reprezentau centre de polarizare periodică a schimburilor economice a unei populații numeroase și variate ca ocupație — țărani, meșteșugari, negustori din toate provinciile românești. O cercetare istorică temeinică și întinsă a formelor seculare fundamentale de circulație a mărfurilor, a instituțiilor românești, a târgurilor și bilciurilor ar oferi acea sursă de examinare mai completă a fenomenului și terenul documentar de primă importanță pentru studierea producției de mărfuri, a evoluției și structurii sale, iar pentru tema de față, a fluxurilor de produse dintre provinciile românești ca temel al comunității lor de viață economică.

Pe baza valorii bănești a tranzacțiilor între provinciile românești, Gr. Chiriță realizează, pentru o perioadă de trei decenii (1838—1868), o imagine cantitativă a schimburilor comerciale. Cu toate rezervele care se impun asupra exactității mărimilor, datele arată că, deși în condiții vitrege, de războaie și ocupații, a existat în această perioadă o creștere de 7—8 ori a valorii schimbului. Afirmatia autorului că „legăturile economice dintre Principate și Transilvania, deși serios stinjenite, au continuat să se amplifice în același ritm cu dezvoltarea producției capitaliste“ (p. 199), prin care se stabilește o relație directă, cantitativă între schimbul de mărfuri și producția de mărfuri capitalistă, ni se pare însă că corespunde realității numai parțial. Și aceasta pentru că o mare parte a mărfurilor introduse în schimbul interprovincii provenea nu atât din producția capitalistă, cât din producția de mărfuri simplă, a atelierelor meșteșugărești și a producției țărănești.

Pentru perioada următoare, 1866—1876, studiul Rodicăi Șoimescu furnizează date suplimentare privind schimburile dintre România și Transilvania. O greutate obiectivă însă — lipsa unei statistici separate a comerțului exterior al Transilvaniei — determină autoarea să recurgă la date parțiale și indirecte. Creșterea schimburilor de mărfuri între Transilvania și România este privită prin

tabloul sporirii rapide a comerțului României cu Austro-Ungaria, care ajunge să dețină până la 50% din importul românesc. Argumentele sînt suficiente pentru a convinge că și în această perioadă orientarea prioritară a raporturilor economice externe ale Transilvaniei era spre România. Deși clasele dominante din Austro-Ungaria, menționează Rodica Șoimescu, au căutat să imprime Transilvaniei o orientare contrară intereselor sale economice, „în deceniile 7—8 ale secolului trecut se constată o intensificare a schimbului de produse dintre Transilvania și România“ (p. 239).

Rodica Șoimescu sesizează just creșterea importanței comerțului cu porumb și orz necesar industriei transilvănene, a alcoolului, în expansiune deosebită după 1860, precum și dezvoltarea rețelei de case de comerț ale transilvănenilor în România. Structura importului și exportului suferă modificări ușoare, în sensul creșterii cantitative și modernizării calitative. Studiul valorifică o serie de articole din publicația periodică „Telegraful român“, care privesc relațiile economice dintre Transilvania și România, aducînd în circuitul științific informații și opinii ale timpului. Totuși problematica economică care se complica odată cu dezvoltarea capitalismului, procesele noi din aceste decenii rămîn în continuare o rezervă bogată și interesantă de cercetare pentru viitor.

După parcurgerea, pe orizontală, a primei probleme majore desprinsă din cele patru studii, se remarcă, în afara inegalităților de tratare, funcția deosebit de importantă pe care au avut-o schimburile economice dintre provinciile românești în menținerea și sudarea unor legături economice de mare complexitate și cu aderențe directe în comunitatea de viață economică, în proces de constituire la dimensiunile întregului teritoriu locuit de români. Valoarea modalității de tratare a acestui subiect este amplificată de legătura organică pe care o fac autorii între latura comercială a schimbului și cea socială și națională. Prin aceasta se degajă valențele noi ale schimbului, specifice comunității de viață economică, care nu sînt reduse la simple raporturi de comerț.

DEZVOLTAREA CĂILOR DE TRANSPORT ȘI COMUNICAȚIE

Mijloacele și căile de transport — tratate în cele patru studii de asemenea din unghiuri diferite, de la necesitatea îmbunătățirii și extinderii lor, a descrierii greu-

tăților și a dezideratelor, pînă la importanța lor politică și națională — au reprezentat, într-adevăr, un element component important al legăturilor economice dintre meleagurile românești de pe ambele versante ale Carpaților de-a lungul timpurilor.

Două mari probleme domină perioada anilor 1829—1876: necesitatea îmbunătățirii drumurilor existente, a lărgirii și modernizării lor prin numeroasele pasuri și trecători din Carpați și cerința construirii unor mijloace noi de transport, de mare capacitate, mai ieftine și mai rapide, ca cele fluviale și feroviare. Această din urmă necesitate a devenit imperioasă, cu deosebire după deschiderea navigației pe Dunăre pentru vasele țărilor neriverane și după introducerea vaselor rapide cu aburi, care au facilitat considerabil penetrația mărfurilor industriale occidentale și au mărit cererea și prețul pentru produsele agricole și animaliere din Principatele dunărene. În aceste condiții interesele lor încep să fie îndreptate în măsură crescîndă către Occident, amenințînd piața seculară și sursele de materii prime ale industriei Transilvaniei.

În lumina celor arătate mai sus, pentru primele două decenii ale intervalului, 1829—1848, Georgeta Penelea ne informează că epoca regulamentară se caracterizează mai ales prin numeroase discuții și mai puține întreprinderi de ameliorare a căilor de comunicație, cerință stringentă a burgheziei comerciale în dezvoltare. Preocupările contemporane, „de întreținere și exploatare a căilor de circulație sînt orientate pe trei direcții: menținerea și consolidarea marilor drumuri din interior, navigabilitatea riurilor, amenajarea punctelor de acces spre exterior“ (p. 8). Numeroase planuri și inițiative bune rămîn însă la nivelul discuțiilor, din lipsă de bani, de cadre și uneori de interes. În 1845 apare legea drumurilor. Acestea rămîn însă proaste, transportul durează mult, este foarte scump și nesigur. Rodnice sînt însă preocupările de amenajare a unui număr important de puncte de graniță pentru mărfuri și călători, expresie a extinderii raporturilor economice externe.

Perioada de după revoluție, 1848—1859, este mai fructuoasă în realizări, parțial reieșite din interesele militare ale diferitelor armate străine de ocupație, parțial din nevoile dezvoltării transportului unei producții de mărfuri sporite. Deși acordă

un spațiu mult mai mare dezideratelor decît realizărilor, Apostol Stan ne informează despre extinderea poștei, despre instalarea primului mijloc mecanizat de comunicație — telegraf — în Țara Românească, în 1855, și despre diverse proiecte de construcție a căilor ferate.

Față de epocile anterioare, perioada lui Cuza se detașează calitativ prin faptul că „s-au depus stăruitoare eforturi pentru modernizarea și buna întreținere a șoselelor care legau Principatele Unite de Transilvania, pentru extinderea rețelei telegrafice și a poștei, precum și pentru construirea unor linii ferate“ (p. 223).

Gr. Chiriță expune o problemă interesantă privitoare la construirea căilor ferate, lupta de opinii pentru stabilirea în Transilvania a traseelor drumului de fier, avantajele și dezavantajele, interesele Austriei în Principate reflectate în propunerile sale de trasee ferate, interesele și conflictele dintre diverse grupuri de capitaliști străini pentru obținerea concesiunilor, poziția reprezentanților industriei și comerțului transilvănean și a guvernelor României etc. În acest context este interesantă aprecierea pe care o face autorul asupra motivului întârzierii cu cîțiva ani a joncțiunii liniei ferate românești cu cea transilvăneană la Predeal. Erau, desigur, și dificultăți tehnice, dar nu se pare veridică explicația lui Gr. Chiriță, care consideră că guvernul nu și-a dat imediat asentimentul construirii porțiunii pînă la Predeal deoarece, „pe lingă marea și incontestabila ei însemnătate economică și politică, exista temerea îndreptățită că din punct de vedere strategic un asemenea mijloc de comunicație sigur și rapid să nu fie în folosul Austriei — ale cărei sentimente neamice față de Principate erau binecunoscute — în eventualitatea inițierii unor acțiuni militare agresive“ (p. 232). Abia după ce statul român a devenit independent și suveran se face, în 1878, joncțiunea la Predeal cu rețeaua căilor ferate din Transilvania.

Dacă pînă la 1866 pe linia legăturilor de căi ferate nu avem decît discuții și proiecte, în deceniul următor asistăm la transpunerea lor în practică și la începutul creării unei largi rețele feroviare. În Transilvania se așează liniile Oradea—Cluj—Brașov și Arad—Teiuș—Simeria, iar în România magistrala Ițcani—Virciorova, cu diverse ramificații.

Pentru perioada 1866—1876 Rodica Șoimescu aduce informații bogate pe aceeași direcție a propunerilor și discuțiilor de trasee și a necesității imperioase a urgentării instalării drumului de fier pe principalele artere de comunicație dintre cele trei provincii românești. Menționăm că studiul cuprinde totodată și o serie de considerații interesante asupra pregătirii și încheierii convenției comerciale din 1875 dintre România și Austro-Ungaria, cu repercusiuni dintre cele mai complicate pentru țara noastră.

CIRCULAȚIA INTERPROVINȚII A POPULAȚIEI

O deosebită atenție acordă toți autorii, în mod justificat, caracterului, semnificației și rolului circulației populației între provinciile românești. Acest proces străvechi, izvorît din comunitatea de etnicitate, de limbă, de teritoriu, a poporului român s-a intensificat odată cu dezvoltarea producției și schimbului de mărfuri, cu amplificarea interdependenței și a intereselor economice a populațiilor de pe versanțele Carpaților.

Fiecare autor găsește o formulă proprie de a examina fenomenul în raport de specificul perioadei. Astfel, Georgeta Penelea ocupîndu-se de băjenie și regimul sudiților arată că este o mișcare de populație cu adînci implicații în viața Transilvaniei — unde producea perturbări la înrolarea în armată și afecta agricultura și a Țării Românești — unde acest aport de populație servea stăpînilor de moșii, în căutarea de brațe de muncă, autoritățile de aici încuviințînd întotdeauna „atît venirea lor fără restricții cît și întoarcerea lor în Transilvania“ (p. 29).

Autoarea scoate la iveală și în privința băjeniei date inedite, din arhivele bucureștene, referitoare la proveniența și răspîndirea băjenarilor, precum și la variatele profesii ale acestora, tratînd însă numai aspectele juridice, cu un caracter complementar în cuprinsul temei. Din acest punct de vedere unghiul rămîne larg deschis cercetării ulterioare a rolului social, economic, demografic și național al acestor fenomene în dezvoltarea legăturilor dintre provinciile românești.

În studiul următor, Apostol Stan reia într-un evantai mai larg firul problemei. Din paragraful consacrat transilvănenilor în economia Țării Românești desprindem ideea centrală că aceștia au găsit la sud de Carpați „condiții dintre cele mai bune pentru practicarea de activități comerciale și industriale“ (p. 156). Cau-

zele care stau la baza emigrării definitive sau temporare din Transilvania sînt de natură economică-socială și națională. Greutatea de acces în bresle, procesul accelerat de pauperizare, persecuțiile naționale sînt numai unele dintre motivele concrete.

Fenomenul migrației de peste Carpați se menține la dimensiuni mari și în anii 1858—1867, cînd au trecut în România aproximativ 80 000 de transilvăneni, majoritatea țărani fără pămînt. Gr. Chiriță evidențiază și contribuția intelectualilor transilvăneni în România, unde și-au găsit condiții de muncă și creație o serie de personalități : profesori, juriști, ziariști, ingineri, economiști. Aceștia întrețineau și amplificau fluxul cultural în ambele direcții între provinciile românești, realizînd prin aceasta un important rol în creșterea conștiinței naționale a poporului român.

Procesul migraționist către România se intensifică în perioada 1866—1876 ; la el participă, alături de români, și sași, secui și maghiari, care găseau condiții mai bune de existență în statul român.

Din relatările și analizele autorilor asupra chestiunii emigrării transilvănenilor în celelalte două provincii românești se desprinde nu numai trăsătura permanenței unui fenomen demografic-social cu continuitate pe teritoriul patriei noastre și nu numai specificul său la un popor despărțit sute de ani de vatra sa comună de ocupațiile străine. Acest proces, îmbogățit mereu și amplificat cantitativ, a împlinit funcții de valoare istorică în sudarea comunității de teritoriu, în dezvoltarea limbii române comune, în adîncirea comunității spirituale unice, precum și în coagularea și constituirea comunității de viață economică. A fost unul dintre factorii importanți ai plămădirii și manifestării conștiinței naționale, ai luptei pentru un stat național unitar.

TRANSHUMANȚA SAU PASTORITUL SPECIFIC

La țesătura unică a națiunii române a contribuit, în forme specifice, și masa impresionantă de ciobani care practicau transhumanța din timpuri care intră în negura nescrisă a vremurilor nașterii poporului nostru. Fenomen de amploare și vechime fără precedent în Europa, el a supraviețuit și s-a dezvoltat peste vitregiile războaielor, ocupațiilor, jafurilor și stăpînirilor străine. Transhumanța s-a impus ocîrmuitorilor vremilor din toate meleagurile românești, care au trebuit să-l accepte, să recunoască drepturile oierilor de pendulare, de trecere peste hotarele vremelnice și, prin avantajele pe care le prezenta acest fenomen, să-l ocrotească prin hrisoave și documente la fel de vechi ca însăși organizarea statală românească.

Complexitatea fenomenului i-a făcut pe autorii studiilor la care ne referim să considere activitatea de transhumanță unilateral, fie ca formă de cooperare, fie ca „economie de vite”. Și într-un caz și în celălalt transhumanța depășește conceptul atribuit, ceea ce, de altfel, reiese chiar din expunerea autorilor.

După părerea noastră, fenomenul „economiei de vite” * trebuie să exprime în caracterele sale de conținut un întreg complex de elemente, cum ar fi : așezarea stabilă seculară a masei de populație ; permanenta pendulare peste hotarele vremelnice dintre toate provinciile românești ; interdependența economică izvorîtă dintr-o diviziune naturală și socială a muncii, bivalentă — creșterea animalelor într-o zonă și reședința gospodăriei stabile în altă zonă ; producerea, în cadrul gospodăriei, a materiilor prime animale și prelucrarea lor industrială la scară întinsă ; aprovizionarea cu materii prime a unor ramuri întregi de activități industriale ; un schimb specific de mărfuri, ca urmare a valorificării produselor naturale și prelucrate în ambele zone din vremuri străvechi ; vehicularea pe teritoriul românesc, de către acești păstori, a unor cantități însemnate de produse industriale ale altor producători ; tranzitarea, odată cu activul economic, și a obiceiurilor, a idelilor sociale, a conștiinței etnice, a elementelor de cultură comună românească ; în sfîrșit, fenomenul transhumanței trebuie privit ca un element principal coagulant al unității economice și naționale a poporului român. Prin conținutul său de proces de producție materială și de schimb, întemeiat pe o diviziune a muncii, care stabilea

* Apostol Stan desemnează prin acest concept : „creșterea vitelor, îndeosebi a oilor în scopuri comerciale, ocupație favorizată de două condiții fundamentale : existența unei populații stabile în așezări trainice, a căror poziție permite creșterea vitelor pe scară mare ; în al doilea rînd, posibilitatea de a utiliza un vast spațiu de pășune, dincolo de așezări și chiar în afara limitelor statale” (p. 144).

interdependența, legătura economică între diferitele zone ale teritoriului țării, transhumanța ne apare și în funcțiile sale reale de factor important al comunității de viață economică a poporului român.

Succesiunea rapidă a transformărilor economice și sociale, într-o perioadă de prefaceri radicale pe cale capitalistă, aduce elemente noi și în domeniul transhumanței, după cum relevă Gr. Chiriță, chiar la interval de un deceniu: lupta oierilor pentru menținerea pășunatului, aspecte ale răspîndirii lor geografice, ale activității de aprovizionare cu materii prime și produse industriale practicate de oieri etc. Autorul subliniază funcția națională a transhumanței, contribuția ei remarcabilă la menținerea și larga difuzare în masă a conștiinței de neam a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, la întărirea convingerii identității de origine și de limbă a populației ce se întindea de la Dunăre la Marea Neagră (p. 220).

Tematica interesantă, masiva documentare inedită a studiilor au contribuit la reconstituirea viei a proceselor principale, circumscrise de perioada abordată. Autorii, care au realizat semnificative generalizări teoretice, nu și-au propus însă să încadreze cercetarea și expunerea într-un sistem noțional și metodologic, ci au pornit de la determinările frecvente în limbajul istoric, prin care au exprimat fenomene și aspecte care se împletesc, se unesc și se constituie sub genericul denumit „legături economice”, „comunitate economică”, „comunitate de viață economică” etc., ceea ce ne sugerează câteva considerații finale pe această linie.

Referitor la comunitatea de viață economică, considerăm ca un fenomen social complex, cu conținut, trăsături și funcționalitate proprie. Ea este caracteristică oricărei comunități sociale omenești, îmbogățindu-se și completându-se în procesul dezvoltării istorice cu elemente și trăsături noi. Esența și caracterul său sînt determinate de modul de producție. Comunitatea de viață economică se încheagă și acționează în cadrul unui organism social de producție care se dezvoltă pe diferite trepte istorice, în raport de natura modului de producție, și la dimensiuni sociale și geografice, în funcție de formațiunea social-economică. În acest sens, comunitatea de viață economică acționează la o arie locală, zonală sau a provinciei și națională. Ea este un atribut al oricăror comunități sociale stabile, istoricește constituite, ca trib, gintă, neam, popor, ajungînd, în forma cea mai evoluată, trăsătură și componentă a națiunii.

Conținutul fenomenului comunitate de viață economică este definit diferit de diverși autori, de la sensul îngust — schimb de mărfuri industriale, la unul mai larg — comerțul sau schimbul în general, pînă la includerea totalității raporturilor economico-sociale ale unei comunități umane.

Considerăm că viața economică a unei colectivități sociale devine comunitate de viață economică, cu conținut și funcții obiective, numai cînd aceasta se desfășoară în cadrul unui organism social de producție¹, al cărui membri comunică printr-o limbă comună, locuiesc un teritoriu comun, au o etnicitate comună și sînt legați prin interese materiale și spirituale comune. Interesele economice sînt materializate într-un sistem de raporturi economice de interdependență, vitale, necesare re-producției sociale și biologice a comunității respective. Orice alte raporturi economice, oricît de strînse ar fi, în afara acestor trăsături comune, nu pot forma comunitate de viață economică în sensul pe care i-l atribuim.

În societățile bazate pe proprietatea privată, comunitatea de viață economică are un caracter antagonist, întemeindu-și structura socială pe clase exploatate și exploatatoare. Ea se întemeiază pe o unitate economică antagonistă a acestei comunități sociale.

Din cele schițate reiese că comunitatea de viață economică nu poate fi redusă la relații de schimb, la raporturi comerciale, deși acestea constituie componente ale comunității. Ea cuprinde o sferă largă de raporturi economico-sociale și, inclusiv, raporturi de producție.

Comunitatea de viață economică a poporului român, în perioada abordată de autori, ca fenomen evoluat și component al națiunii române, este rezultatul unui proces istoric îndelungat de dezvoltare a vieții economice pe teritoriul țării noastre, în interdependență și conexiune cu trăsăturile comune de limbă, teritoriu, etnicitate, interese materiale.

În toate formațiunile social-economice precapitaliste, prenaționale, comunitatea de viață economică s-a manifestat la arie locală (sat, oraș, domeniu feudal etc.), zonală (zone economice mai întinse, cu unul sau mai multe centre economice gravitaționale) și generală-provincială (la nivelul provinciilor cu o piață generală), în

raport de stadiul dezvoltării producției și schimbului bunurilor materiale și sociale, a diviziunii muncii și a specializării, a construcției statale.

Comunitățile de viață economică constituite pînă la dimensiunile națiunii încheiate într-un stat unitar se caracterizează printr-o conexiune a vieții economice, în interior, care asigură funcționalitatea organismului social de producție, iar, în exterior, în raport cu comunitățile cu aceleași trăsături comune, prin legături economice complexe, care devin un liant, elemente coagulante ale viitoarei comunități de viață economică națională. Caracterul complementar al comunităților de viață economică capătă valențele comunităților respective numai în măsura în care el este o necesitate obiectivă.

Aceste considerații asupra fenomenului comunității de viață economică sînt premisa de la care apreciem unele generalizări făcute în studiile la care ne-am referit. Astfel, constatarea că economia complementară determină legături organice între provinciile locuite de români subliniază și elementele de interdependență și cele de unitate a poporului român. Este corespunzătoare și concluzia că în deceniul de după revoluția de la 1848 se manifestau o serie de tendințe „care conduceau spre constituirea comunității economice a tuturor provinciilor locuite de români” (p. 113). Prin unirea celor două Principate s-a realizat un organism social de producție unitar, cu o piață națională și o comunitate de viață economică, însă la o dimensiune națională statală incompletă. De aceea, punctele de vedere exprimate în afirmațiile: „încheierea unității de viață economică a națiunii române pentru granițele ce-i fuseseră impuse” (p. 178) sau încadrarea Transilvaniei „în organismul economic unitar al națiunii române de la mijlocul secolului al XIX-lea” (p. 178) depășesc conceptul expus mai sus.

„Unitatea de viață economică”, „organismul economic unitar al națiunii române” nu puteau fi realizate decît prin înlăturarea totală a stăpînirii străine, eliberarea provinciilor românești asuprite și integrarea lor într-un singur organism social de producție, unitar și reprezentat de statul național întregit al poporului român.

Din aceleași motive nu împărtășim concluzia că „încă în anii domniei lui Al. I. Cuza se încheiase deja și acționa din ce în ce mai viguros comunitatea de viață economică interromânească ce cuprindea în linii generale teritoriul de astăzi (subl. ns) al statului român...” (p. 234).

Pe parcursul studiilor se pot întîlni și unele neconcordanțe în aprecieri, între datele economice din diferite perioade, precum și o încărcătură mare dar puțin necesară de cifre, cu caracter prea parțial și particular ca să contureze o imagine a proceselor economice importante. În general, legătura cu procesele și fenomenele economice de profunzime, din care derivă necesitățile obiective ale schimbului, deci cu fenomenul producției și modificările lui cantitative, rămîne insuficient sau subînțeleasă în cea mai mare parte a studiilor. Cercetarea se cantonează mai ales asupra efectelor decît asupra cauzelor legăturilor economice interprovincii.

Rămîn cercetărilor viitoare, între alte deziderate, necesitatea studierii arhivelor din Transilvania și din alte centre din țară și străinătate care dispun de informații bogate privind viața economică interprovincii românești, ca și conceperea unei cercetări corelate și unitare, care să urmărească aceste fenomene pentru toate provinciile românești. În acest sens, studiile comentate mai sus constituie o importantă contribuție istorică-economică, o sursă obligatorie pentru cercetările ulterioare pe această temă.

ÎN AJUTORUL CELOR CE STUDIAZĂ ISTORIA P.C.R. ȘI A MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA

Partidul Comunist Român, conducătorul luptelor revoluționare din anii 1929-1933

P.C.R. ÎN ANII 1929—1933

În anii crizei economice, păturile largi populare, în frunte cu clasa muncitoare, au desfășurat ample lupte sociale împotriva ofensivei capitalului și monopolurilor străine. În perioada aceasta acțiunile muncitorești și-au sporit forța și combativitatea, au cuprins noi categorii ale proletariatului, au imbinat tot mai mult revendicările economice cu obiective politice. În fața Partidului Comunist Român se ridica sarcina contopirii acestora într-o mișcare largă de masă, capabilă să împiedice clasele exploatare de a arunca greutățile crizei asupra oamenilor muncii. În același timp P.C.R. trebuia să se întărească din punct de vedere organizatoric, să-și stabilească o tactică și o strategie cât mai clare.

O atenție deosebită a fost acordată întăririi organizațiilor de partid și creării unor celule noi — în special în ramurile cheie — prin atragerea în partid a muncitorilor care se remarcaseră în focul luptelor revoluționare. În vederea îndrumării și organizării muncitorilor în lupta împotriva ofensivei capitalului, conducerea P.C.R. a trimis la începutul anului 1931 un număr de activiști cu experiență politică și organizatorică în principalele centre muncitorești din țară pentru a sprijini organele locale de partid în organizarea acțiunilor muncitorești.

Trebuie menționată, în acest sens, ca un moment important, organizarea, în martie 1931, a Conferinței pe țară a muncitorilor ceferiști, petroliști și mineri care a dezbătut problemele acute ale muncitorimii din aceste ramuri și a stabilit mijloacele de acțiune pe baza Frontului Unic Muncitoresc. Conferința a ales un comitet comun de acțiune și a adoptat hotărîrea de a se crea organe comune de acțiune, alese de către conferințe locale, și care urmau să cuprindă comuniști, social-democrați, socialiști-independenți, muncitori din alte organizații sau neorganizați. Hotărîrile conferinței, larg popularizate în organizațiile de partid, au adus o însemnată contribuție la pregătirea luptelor de mai târziu ale proletariatului din aceste ramuri.

O mare importanță pentru activitatea partidului a avut-o apariția la 15 august 1931 a organului său central de presă, „Scinteia”. Fiind editată în plin proces de radicalizare a maselor, „Scinteia” îndeplinea un rol important în mobilizarea acestora împotriva politicii claselor dominante de aruncare a urmărilor crizei pe seama celor ce muncesc.

Desfășurarea evenimentelor cerea imperios, ca o necesitate istorică, întărirea partidului și a unității rindurilor sale, a legăturilor lui cu masele muncitoare, mai ales cu cele din principalele întreprinderi și centre muncitorești. Era necesară o profundă analiză a etapei de dezechilibru a României, a raportului forțelor de clasă, pe această bază urmînd să fie orientată politica partidului, care trebuia să asigure cuprinderea, într-un singur șuvoi revoluționar, a luptei maselor muncitoare în continuă creștere.

Aceste probleme care au frământat partidul în cei peste 10 ani de existență au fost dezbătute la cel de-al V-lea Congres al Partidului Comunist Român (decembrie 1931).

Una dintre sarcinile importante căreia congresul trebuia să-i dea răspuns o constituia definirea caracterului și perspectivelor revoluției în România. Analizînd structura economică și politică a țării, precum și contradicțiile de clasă, combătînd teoriile de dreapta și sectarist-stingiste, Congresul al V-lea a desprins concluzia, de mare importanță pentru activitatea ulterioară a partidului, că România se găsea în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Referindu-se la sarcinile și perspectivele revoluției în România congresul a precizat că desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice presupunea doborîrea puterii de stat a burgheziei și moșierimii și instaurarea dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii. Această putere urma să treacă, de îndată, la înlăturarea rămășițelor semifeudale, prin exproprierea moșiilor și împărțirea pămîntului celor care îl munceau, democratizarea țării, asigurarea drepturilor și libertăților pentru masele largi muncitoare de la orașe și sate, în vederea creării condițiilor necesare trecerii rapide de la rezolvarea sarcinilor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice la înlăturarea celor ale revoluției socialiste.

Stabilirea liniei generale strategice și tactice a partidului reclama de asemenea rezolvarea altor probleme, de importanță majoră pentru transpunerea acesteia în practică. Între ele, un loc de seamă l-a ocupat, în lucrările congresului, problema întăririi organizatorice a partidului, a sporirii rolului său conducător în luptele revoluționare ale maselor. Avînd în vedere condițiile de ilegalitate în care era nevoit să activeze partidul comunist, s-a dat indicația de a se acorda o atenție sporită organizării celulelor, ca formă organizatorică de bază.

O condiție esențială a întăririi organizatorice a partidului era și intensificarea activității în cadrul celorlalte organizații muncitorești, conduse sau îndrumate de P.C.R. și în primul rînd în sindicatele unitare și U.T.C. Congresul a mers și mai departe îndrumînd partidul spre folosirea unor forme organizatorice variate care să corespundă situației mișcării revoluționare din țara noastră, spre crearea de organe ale luptei de masă bazate pe front unic. Asemenea organe urmau să fie, așa cum a recomandat congresul, comitetele de acțiune, comitetele de grevă, comitetele de întreprindere, gărziile de autoapărare etc., toate alese în adunări generale și consfătuiri muncitorești, pe baza frontului unic.

Condițiile interne și internaționale deosebit de diferite și complexe în care activase partidul încă de la creare, care generaseră și o serie de fenomene negative în activitatea sa, au făcut ca în aprecierile și rezoluțiile Congresului al V-lea să se manifeste unele confuzii și interpretări greșite în probleme importante privind linia politică, generală, strategică și tactică a partidului. Acestea s-au manifestat în problemele sindicale (Congresul a trasat sarcina înființării de noi sindicate semi-legale și ilegale, în loc să orienteze partidul spre sindicatele afiliate la C.G.M. și care activau legal), națională și agrară. Astfel, deși a subliniat însemnătatea făuririi alianței de luptă muncitorești-țăărănești, congresul a făcut unele aprecieri eronate în legătură cu caracterul și urmările reformei agrare din 1921, a formulat anumite concluzii necorespunzătoare privind poziția față de diferite pături și categorii ale țărănimii.

Dincolo de aceste minusuri, Congresul al V-lea al P.C.R. reprezintă un moment de seamă în activitatea partidului. În perioada imediat următoare, P.C.R. a organizat dezbaterea și popularizarea hotărîrilor congresului. Principalul său rezultat a fost legarea mai strînsă a partidului de masele proletariatului și, în special, de detașamentele sale cele mai combative.

LUPTELE CLASEI MUNCITORE, ALE PĂTURILOR LARGI POPULARE ÎN PROTRIVA EXPLOATĂRII ÎN ANII 1929—1933

Adîncirea crizei economice a ascutit contradicțiile de clasă proprii sistemului capitalist. S-au adîncit, în primul rînd, contradicțiile dintre proletariat și burghezie, dintre țărănimie și moșierime, dintre mica burghezie și marea burghezie bancar-industrială, dintre diferitele grupări din sinul burgheziei și moșierimii ca

și contradicțiile dintre unele grupări ale burgheziei române și monopolurile străine. Politica antipopulară a guvernanților a nemulțumit profund straturi largi ale populației, a determinat un larg suvoi de acțiuni revoluționare conduse de partidul comunist, care au cuprins proletariatul, țărănimea, cele mai diverse categorii de oameni ai muncii, ce se împotriveau încercării de aruncare a efectelor crizei eco-

nomice asupra maselor populare. În combaterea politicii spoliatoare a claselor dominante, o contribuție însemnată au adus și Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist-Independent și celelalte organizații politice și profesionale ale proletariatului.

Anul 1929 se caracterizează din punct de vedere politic prin numeroase acțiuni revendicative ale muncitorilor din diferite ramuri industriale. În prim plan al acțiunilor revoluționare se situează luptele minerilor de la Lupeni din 1929. Cauza imediată a grevei a fost aceea că societățile „Petroșani” și „Lupeni” au refuzat să reînnoiască contractul colectiv de muncă și să recunoască sindicatele revoluționare. Un rol important în pregătirea mării greve a minerilor l-au avut consfătuirea ilegală a delegaților celulelor comuniste și ai Sindicatelor unitare din Valea Jiului, ținută la 2 august 1929, unde s-au discutat modalitățile de desfășurare a luptei.

Greva a început prin ocuparea uzinei electrice care a fost transformată într-o adevărată citadelă a luptei revoluționare. În dimineața zilei de 6 august 1929 forțele represive au dezlănțuit un atac sîngeros împotriva minerilor care ocupaseră uzina electrică; s-a tras în plin în muncitorii lipsiți de apărare. Deși înăbușite în sînge, luptele eroice ale minerilor de la Lupeni din 1929 au avut o deosebită însemnatate politică, ele demonstrînd înalta combativitate proletară, hotărîrea muncitorimii de a se împotrivi ofensivei capitaliste.

După greva de la Lupeni, proletariatul s-a ridicat cu și mai multă forță și fermitate la luptă împotriva exploatării patronale. Astfel, în toamna anului 1929, au avut loc greve la „Lemaître”, „Astra”-Arad, Reșița, „I.A.R.”-Brașov, la Buhuși, la Cluj și în multe alte centre. Statisticile oficiale atestă că în cursul anului 1929 au avut loc 317 conflicte de muncă, dintre care 124 de greve, 190 de conflicte latente și 3 lockouturi. Conflictele de muncă au afectat 1.123 de întreprinderi și au antrenat la luptă 101.504 salariați.

Din totalul conflictelor de muncă, 302 cu 99.890 de participanți s-au desfășurat în întreprinderi industriale, 13 conflicte, cu 1.644 participanți, s-au produs în întreprinderi comerciale, iar două conflicte cu 20 participanți au afectat întreprinderi agricole, fapt ce evidențiază gradul înalt de combativitate a proletariatului industrial, în comparație cu celelalte pături sociale.

În cursul anilor 1930 și 1931, acțiunile revoluționare ale proletariatului s-au intensificat și mai mult în toate orașele și centrele industriale ale țării. Cele mai combative detașamente ale proletariatului le-au constituit în acești ani muncitorii metalurgiști, petroliști, ceferiști, mineri, textiliști și alte categorii. Astfel, metalurgiștii de la fabrica „Lemaître” au intrat în grevă la 11 februarie 1930. Exemplul lor a fost urmat în aprilie de muncitorii de la C.F.R. București și din celelalte centre feroviare din țară, care s-au ridicat la luptă împotriva concedierii citorva mii de salariați de către Direcția Generală a C.F.R. Pentru moment concedierile au fost revocate, dar, la scurt timp, ele au fost reluate, ceea ce a determinat noi ridicări la luptă. În luna mai au declarat grevă peste 1.600 de lucrători de la Atelierele C.F.R. Cluj, protestînd împotriva reținerilor din salarii, precum și a concedierilor. Greva a fost urmată, în iulie 1930, de o mare demonstrație de protest împotriva concedierilor, organizată de Comitetul local al P.C.R. Cluj. Aproape concomitent au avut loc greve ale muncitorilor ceferiști din Oradea. În București, la 9 septembrie 1930, peste 4000 de ceferiști de la Atelierele „Grivița” și de la Depoul central au demonstrat în fața Ministerului Comunicațiilor, iar după cîteva zile o coloană de peste 3000 de ceferiști au manifestat pe străzile Capitalei, îndreptîndu-se spre parlament pentru a protesta împotriva concedierilor. Au urmat în toată țara vii agitații și demonstrații ale muncitorilor de la atelierele C.F.R. Iași, Pitești, Craiova, Timișoara, Brașov, ale minerilor din Livezeni, Doicești, Aninoasa, ale muncitorilor portuari și din alte ramuri.

În cadrul acțiunilor revoluționare desfășurate în anul 1930, muncitorii și-au îmbogățit formele și metodele de luptă. Astfel, unele forme de luptă pasive au fost combinate cu energice acțiuni revoluționare. În timpul tratativelor între delegații muncitorilor și patroni sau autorități, ori cînd se înaintau memorii, acestea erau susținute de puternice demonstrații muncitorești. Pe măsura extinderii acțiunilor revoluționare ale proletariatului, a creșterii intensității lor se dezvolta frontul unic de jos al clasei muncitoare. Muncitorii comuniști, social-democrați, socialiști-independenți se ridicau la luptă acționînd uniți pentru satisfacerea revendicărilor lor.

La începutul anului 1931, clasele dominante au luat noi măsuri de aruncare a greutăților crizei pe seama maselor populare. Acestea s-au concretizat în „prima

„curbă de sacrificiu“ prin care, începînd din ianuarie 1931, se reduceau cu 10 la sută salariile muncitorilor și funcționarilor din întreprinderile statului, fapt ce a declanșat un puternic val de proteste în toate centrele ceferiste din țară. La 29 ianuarie, la chemarea partidului comunist, peste 10.000 de muncitori, comuniști, social-democrați, fără apartenență politică, de la Atelierele C.F.R. „Grivița“ și Atelierele Centrale București-Nord, au demonstrat pe Calea Griviței, cerînd încetarea scăderii salariilor, încetarea concedierilor și reprimirea celor concediați, micșorarea impozitelor, libertate de întrunire și organizare ș.a. Demonstrații au fost împinse cu focuri de armă, fiind asasinați doi muncitori iar alți 80 răniți. În urma acestui fapt, în zilele următoare au avut loc, sub conducerea partidului comunist, adunări și manifestații de protest la Galați, Pașcani, Brăila, Timișoara, Sibiu, Tg. Mureș.

Pe măsură ce criza economică se accentua, procesul de radicalizare a maselor căpăta amploare, cuprinzînd în sfera sa cele mai diferite categorii de oameni ai muncii. La aceasta a contribuit și anunțarea celei de-a doua „curbe de sacrificiu“, din ianuarie 1932.

O acțiune revoluționară de amploare, determinată de concedierile masive care s-au efectuat, a avut loc, în ianuarie 1932, la uzinele „Malaxa“. În același timp, muncitorii de la fabrica „Venus“ din București au declarat grevă în semn de protest împotriva scăderii salariilor. Ei au organizat întruniri în fața fabricii și au format pichete de grevă. Cu muncitorii greviști de la „Venus“ s-au solidarizat muncitorii de la fabricile și uzinele din Capitală.

Puternice acțiuni revoluționare împotriva „curbei de sacrificiu“ au inițiat muncitorii ceferiști. La 14 ianuarie 1932 feroviarii din București au organizat o mare întrunire urmată de o demonstrație de stradă. Asemenea celor din Capitală, s-au ridicat la luptă și muncitorii ceferiști din alte orașe și centre ale țării. La Iași, la sfîrșitul lunii ianuarie 1932 și începutul lunii februarie, lucrătorii ceferiști s-au ridicat la luptă împotriva „curbei de sacrificiu“. La 15 ianuarie a avut loc o adunare a muncitorilor la care au participat și șomerii. Deși atacați de jandarmi, muncitorii au continuat demonstrația, îndreptîndu-se spre primărie și chestura poliției. Poliția a intervenit cu brutalitate arestînd mulți dintre participanți.

O puternică acțiune de protest împotriva „curbei de sacrificiu“ a avut loc în ziua de 9 februarie 1932 la Atelierele C.F.R. „Grivița“. În această zi s-a organizat de către comuniști, împreună cu socialiștii, o întrunire demonstrativă în fața atelierelor, la care au participat mii de lucrători. În cadrul întrunirii au luat cuvîntul comuniști, reprezentanți ai Partidului Socialist-Independent, Partidului Social-Democrat și muncitori neorganizați, protestînd împotriva reducerii salariilor. Poliția a intervenit cu brutalitate, reușind, după o dirză rezistență a ceferiștilor, să înăbușe întrunirea. Frîmțări au avut loc la Reșița, unde în primele zile ale lunii ianuarie 1932 direcția a anunțat reducerea salariilor cu 20%. Treptat, mișcarea grevistă s-a extins și în alte centre din țară. Tot în luna aprilie 1932, muncitorii Fabricii de avioane Brașov au determinat direcția să plătească salariile rămase neachitate din luna februarie.

Începînd din ianuarie și pînă în aprilie 1932 grevele parțiale s-au ținut lînt în cele mai diverse ramuri industriale: în industria minieră (Livezeni, Doicești, Aninoasa, Șotînga), petrolieră (Runcu, Mislea), a lemnului (Tg. Mureș), metalurgică (București, Timișoara, Reșița, Vlahița), textilă (București, Buhuși, Timișoara, Iași), în transporturile fluviale (Tr. Severin, Corabia) etc. Ceea ce a caracterizat grevele, manifestațiile, acțiunile de protest ale muncitorilor din majoritatea ramurilor industriale, desfășurate în primele luni ale anului 1932, a fost lupta pentru cucerirea revendicărilor imediate, folosind mereu mai puțin calea memoriilor și bîzuindu-se tot mai mult pe acțiuni revoluționare în front unic. Acest fapt a dus într-o serie de întreprinderi la rezultate în lupta cu patronii, pentru împiedicarea concedierilor și a scăderii salariilor.

Analiza făcută de plenara C.C. al P.C.R. din aprilie 1932 a constituit, fără îndoială, un moment care a impulsionat lupta revoluționară a proletariatului împotriva ofensivei patronale.

Aplicarea indicațiilor date de plenară a dinamizat lupta proletariatului, ducînd la o intensificare a acțiunilor revoluționare. Astfel, în perioada următoare, la Oradea, 1000 de muncitori și șomeri au demonstrat pe străzi pentru ajutor de șomaj. La fabrica „Astra“-Arad s-a ținut o adunare contra concedierilor și pentru acordarea ajutorului de șomaj. La fabrica de mobile din Tg. Mureș a avut loc o puter-

nică grevă. La Iași și Pașcani s-au ținut nenumărate adunări de protest împotriva ofensivei patronale.

Un moment important care a contribuit la intensificarea luptei proletariatului, pentru apărarea revendicărilor sale, l-a reprezentat Conferința pe țară a muncitorilor ceferiști, organizată pe baza hotărârii C.C. al P.C.R., ale cărei lucrări s-au desfășurat la București, în martie 1932. La conferință, care a fost expresia frontului unic de jos al muncitorilor, s-a stabilit o platformă de revendicări imediate: revenirea asupra scăderii de salarii și încetarea reținerilor sub orice formă, mărirea salariilor, reducerea zilei de muncă cu menținerea salariului întreg, ajutoarea imediată și permanentă a șomerilor de către stat, încetarea concedierilor și reprimirea celor concediați, plata imediată a pensiilor văduvelor și invalizilor de la C.F.R., dreptul de organizare, întrunire și demonstrații, dreptul la existența deschisă a organizațiilor revoluționare, eliberarea deținuților politici și altele.

Conferința a stabilit că, pentru a impune satisfacerea cerințelor zilnice ale proletariatului, era nevoie de organizarea unor acțiuni de luptă hotărâte: întruniri, demonstrații de stradă, greve demonstrative care să meargă pînă la greva generală. Conferința a ales Comitetul Central de acțiune al muncitorilor ceferiști, secretar al comitetului fiind ales Gheorghe Gheorghiu-Dej. Din inițiativa P.C.R., în perioada imediat următoare conferinței din martie 1932, în principalele centre ceferiste din țară au fost organizate, de către Comitetul Central de acțiune, conferințe regionale, locale, pe atelierele C.F.R. În cadrul acestora au fost alese comitete regionale de acțiune la Galați, Cluj, comitete de acțiune locale la Iași, Timișoara, Oradea, Pașcani și altele.

Sub conducerea comitetelor de acțiune s-au organizat, în cursul anului 1932, puternice acțiuni greviste, soldate, nu odată, cu izbînda muncitorilor ridicați la luptă pe baza Frontului Unic Muncitoresc.

Plenara C.C. al P.C.R. din octombrie 1932, analizînd desfășurarea luptelor muncitorești de pînă atunci, a stabilit drept principală formă de luptă greva cu ocuparea întreprinderii, însoțită de demonstrații de solidaritate ale muncitorilor din alte fabrici, ale șomerilor și ale familiilor greviștilor.

Acțiunile revoluționare care au avut loc în anul 1932 au demonstrat creșterea continuă a combativității revoluționare a celor ce muncesc, radicalizarea maselor largi populare, dezvoltarea spiritului lor revoluționar și hotărîrea fermă de a impune, prin luptă, revendicările lor. În cursul aceluși an, numărul conflictelor de muncă a fost mai mare decît în anul 1931, ridicîndu-se la 328, dintre care 92 de greve, 10 lockouturi și 226 conflicte latente. Toate acestea exprimau creșterea valului luptelor revoluționare care au precedat marile bătălii de clasă din anul următor.

Începutul anului 1933 a fost dominat de memorabilele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști care au polarizat în jurul lor întreaga atenție a opiniei publice din țară și care au avut un larg ecou peste hotare.

Intensificarea luptelor revoluționare ale muncitorilor, la începutul anului 1933, a fost determinată de ascuțirea puternică a contradicțiilor regimului burghez. Accentuarea exploatarei capitaliste și restrîngerea drepturilor și libertăților democratice ale maselor, ca urmare a noii ofensive dezlănțuite de către clasele exploatare din România, la insistențele imperialiștilor străini, a determinat o radicalizare puternică a maselor populare. La 17 ianuarie 1933 s-a hotărît o nouă reducere de 10—12,50 la sută a salariilor și pensiilor funcționarilor publici. Noua „curbă de sacrificiu“, a treia din perioada crizei economice, a lovit greu toate păturile muncitoare din România.

În fața noii ofensive patronale, proletariatul și celelalte categorii de oameni ai muncii, la chemarea P.C.R. s-au ridicat la luptă hotărîtă pentru a determina clasele dominante să renunțe la măsurile antipopulare. Lupta maselor muncitoare în primele luni ale anului 1933 s-a exprimat sub felurite forme, memorii, proteste, întruniri și demonstrații de stradă, greve cu ocuparea întreprinderilor. În această perioadă s-au ridicat la luptă minierii de la Anina și Șoricani, muncitorii textiliști de la fabrica „Saturn“, din București, de la fabrica „Olea“ din Timișoara, de la uzinele „Astra“-Arad ș.a.

Sfîrșitul lunii ianuarie și începutul lunii februarie 1933 a fost dominat de puternice acțiuni revoluționare ale muncitorilor ceferiști și petroliști. În zilele de 26—27 ianuarie 1933 au avut loc în București adunări la sediul sindicatului lucrătorilor ceferiști din Calea Griviței, în cadrul cărora s-a protestat împotriva redu-

cerii avansului și a salariilor. În dimineața zilei de 28 ianuarie 1933 a avut loc o grevă demonstrativă la Atelierele „Grivița Roșie”. Comitetul de acțiune, cuprinzând delegați din fiecare secție, alcătuit din 57 de muncitori — comuniști, social-democrați, socialiști-independenți și neorganizați, a înaintat revendicările muncitorilor Direcției Generale a C.F.R., care a cerut răgaz pentru rezolvarea lor pînă la 31 ianuarie 1931.

În aceeași perioadă, luptele greviste au cuprins muncitorii aparținind altor numeroase ramuri industriale. În cadrul acestor frecvente și puternice acțiuni proletare s-au afirmat cu deosebită vigoare, alături de muncitorimea ceferistă, petroliștii din Valea Prahovei. La 30 ianuarie 1933, muncitorii de la „Astra Română” au declarat grevă în semn de protest împotriva concedierilor efectuate în ziua precedentă și pentru respectarea contractului colectiv de muncă. Intervenția poliției și a armatelor nu a putut înfrînge hotărîrea petroliștilor de a rezista pînă la cucerirea revendicărilor. Direcția a fost nevoită să cedeze, revenind asupra concedierilor și declarînd că respectă prevederile contractului colectiv.

Succesul muncitorilor de la „Astra română” a declanșat noi acțiuni greviste. În noaptea de 31 ianuarie spre 1 februarie 1933 au intrat în grevă petroliștii de la „Româno-Americana”. În fața rafinăriei s-au adunat muncitorii de la alte întreprinderi, șomeri și rudele greviștilor. Poliția și armata au înconjurat rafinăria, reușind să aresteze delegația muncitorilor, pe care au transportat-o la Ploiești. Cuprinși de revoltă, muncitorii s-au îndreptat spre oraș, cerînd eliberarea reprezentanților lor. Sub presiunea maselor, conducătorii greviștilor au fost puși în libertate. Muncitorii au demonstrat pînă seara tîrziu pe străzile orașului, care s-a aflat sub controlul lor.

În timp ce în Valea Prahovei petroliștii forțau pe patroni să respecte contractele de muncă și să le acorde revendicările cerute, ceferiștii de la Atelierele „Grivița” se pregăteau pentru noi lupte revoluționare. Deoarece revendicările cuprinse în memoriul înaintat Direcției Generale a C.F.R. la 28 ianuarie 1933 fuseseră respinse, muncitorii ceferiști au declanșat, la începutul lunii februarie, puternice acțiuni greviste. Semnalul noilor lupte a fost dat la 2 februarie prin greva feroviarilor de la Atelierele C.F.R. „Grivița”. În această zi, peste 7000 de muncitori au ocupat atelierele. Adunarea ceferiștilor a ales un larg comitet de grevă, compus din 350 de muncitori. S-au format gărzi și pichete de autoapărare. Concomitent cu ceferiștii de la „Grivița” s-au ridicat la luptă și feroviarii din Iași și Galați care, în ziua de 2 februarie, au ocupat atelierele. Muncitorii de la fabricile „R.M.S.”, „Herdan”, „Balcani”, „Vulturul” din București și alții au declarat greve demonstrative în semn de solidaritate cu muncitorii de la „Grivița”. O mulțime imensă de oameni — șomeri, muncitori, familiile greviștilor — s-a strîns în jurul Atelierelelor „Grivița”. Guvernul a încercat să intimideze pe muncitori, trimițînd armata împotriva lor. Surprins de combativitatea greviștilor, guvernul a retras armata. Ministerul Comunicațiilor s-a văzut silit să promită satisfacerea revendicărilor muncitorilor ceferiști, inclusiv recunoașterea comitetului de grevă. Ca urmare, în după-amiaza zilei de 2 februarie 1933, greva a încetat.

Acțiunile revoluționare ale proletariatului petrolist și ceferist de la sfîrșitul lunii ianuarie și începutul lunii februarie au constituit semnalul unor puternice lupte ale muncitorilor feroviarilor din întreaga țară. Programul de revendicări prezentat de ceferiștii de la „Grivița” Ministerului Comunicațiilor a devenit programul de luptă al tuturor lucrătorilor ceferiști. La 3 februarie, peste 1300 de muncitori s-au adunat în curtea Atelierelelor C.F.R.-Nicolina din Iași și au hotărît să nu înceapă lucrul pînă ce reprezentanții administrației nu vor veni în mijlocul lor pentru a le asculta și satisface revendicările. În zilele de 2 și 3 februarie au avut loc greve ale ceferiștilor din Galați cu ocuparea atelierelelor, la care au participat peste 1300 de muncitori. La Cluj s-a desfășurat, la sediul sindicatului C.F.R., adunarea a peste 1000 de ceferiști, care au cerut îmbunătățirea condițiilor de trai. În ziua de 3 februarie, peste 800 de muncitori feroviarilor din Pașcani au intrat în grevă de o oră. În același timp, ceferiștii din Constanța au declarat grevă contra „curvei de sacrificiu” și de solidarizare cu ceferiștii de la „Grivița”. Au intrat în grevă, împotriva reducerii nivelului de trai, ceferiștii de la Oradea, iar feroviarii din Brașov au organizat o demonstrație, în ziua de 2 februarie, cerînd anularea reducerii salariilor.

Impresionat de amploarea acțiunilor revoluționare ale muncitorilor ceferiști și petroliști, guvernul Vaida a început pregătiri febrile pentru aplicarea de măsuri menite a reduce masele populare la tăcere. În noaptea de 11 spre 12 februarie s-au operat numeroase arestări în întreaga țară.

La chemarea partidului comunist, un val de proteste de masă s-au desfășurat în întreaga țară împotriva măsurilor represive ale autorităților.

În ziua de 13 februarie, ceferiștii din Cluj au declarat o grevă, punând stăpînire pe ateliere. Ei și-au ales un comitet de acțiune, alcătuit din 50 de membri, și o delegație pentru tratative cu autoritățile și Direcția C.F.R., gărzi de autoapărare și pichete de grevă. Poliția și armata au înconjurat atelierele. O zi mai târziu ceferiștii din Iași au intrat în grevă împotriva stării de asediu, pentru respectarea drepturilor cucerite la 2 februarie. Cu toată rezistența opusă de muncitori, autoritățile au reușit pînă la urmă să pună stăpînire pe ateliere. Greve demonstrative și manifestații de stradă au avut loc și la Galați, Oradea, Timișoara, Piatra Neamț și în alte centre.

Luptele revoluționare ale proletariatului din această perioadă au culminat cu eroica bătălie de clasă a ceferiștilor de la Atelierele C.F.R. „Grivița”. Căutînd să împiedice noi acțiuni muncitorești, autoritățile au arestat în noaptea de 14 spre 15 februarie circa 1600 de comuniști și alți militanți ai mișcării muncitorești. Ca urmare a acestor măsuri, la chemarea partidului comunist, muncitorii de la „Grivița” au declarat, în dimineața zilei de 15 februarie 1933, o puternică grevă, însoțită de ocuparea atelierelor. Au fost alcătuite pichete de grevă, gărzi de autoapărare și grupuri de legătură între secții. În jurul atelierelor s-au adunat muncitori de la întreprinderi din Capitală, familiile greviștilor.

După o zi și o noapte de rezistență eroică, în dimineața zilei de 16 februarie autoritățile au declanșat atacul asupra greviștilor. Au căzut, răpuși de gloanțe, mulți muncitori, mulți alții au fost răniți, iar circa 2000 au fost arestați. În luptele de la „Grivița” au căzut, alături de comuniști, socialiști-independenți, social-democrați, membri ai sindicatelor, lucrători neorganizați. „Frontul Unic realizat în aceste lupte — relata ziarul „Descătușarea” din iulie 1933 — a ținut pînă la moarte”.

Dar masacrul sîngeros care a avut loc la 16 februarie împotriva muncitorilor ceferiști n-a însemnat înghiunțirea proletariatului, după cum n-a însemnat nici stăvilirea mișcării revoluționare în România, așa cum scontaseră organizatorii acestui măcel. În pofida brutalei reprimări, cercurile guvernante au fost silite să satisfacă unele din revendicările oamenilor muncii.

Acțiunile revoluționare ale maselor muncitoare, conduse de P.C.R., au continuat. În lunile care au urmat grevei de la Grivița, lupta proletariatului pentru o viață mai bună s-a împletit strîns cu acțiunile pentru eliberarea muncitorilor arestați și ajutorarea familiilor celor căzuți pe baricade.

Fiind prima ridicare a proletariatului împotriva fascismului după instaurarea regimului hitlerist în Germania, luptele din ianuarie-februarie 1933 au avut un larg ecou în întreaga lume, stîrnind un puternic val de solidaritate în rîndurile oamenilor muncii de pretutindeni.

Luptele proletariatului din România, în perioada 1929—1933 pentru obținerea și apărarea revendicărilor sale, au făcut parte integrantă din lupta generală purtată de masele muncitoare din țara noastră, pentru asigurarea drepturilor și libertăților democratice, pentru o viață mai bună. În anii 1929—1933, acțiunile revoluționare din țara noastră au cunoscut o tot mai mare intensitate, ridicîndu-se pe o treaptă superioară. În această perioadă de grele încercări, proletariatul român, condus de partidul comunist, și-a intensificat lupta sa pentru a determina clasele dominante să renunțe la măsurile antipopulare de ieșire din criza economică pe seama maselor.

În cursul acțiunilor desfășurate, proletariatul a reușit să înfrîngă rezistența patronală și să impună claselor dominante satisfacerea unor revendicări ale oamenilor muncii. Cuceririle obținute au fost consfințite în legislația muncii care a fost adoptată în perioada analizată (stabilirea zilei de muncă de 8 ore, interzicerea muncii de noapte a femeilor și a tinerilor sub 18 ani, interzicerea muncii copiilor sub 14 ani și altele).

Luptele revoluționare din anii 1929—1933 au radicalizat puternic masele largi populare de la orașe și sate. În focul acestora s-a dezvoltat spiritul revoluționar al clasei muncitoare, capacitatea sa de a duce acțiuni ofensive de amploare, cu obiective multiple, s-a perfecționat măiestria de a purta mari bătălii de clasă împotriva unui dușman puternic.

O altă consecință a luptelor proletariatului din perioada crizei economice a fost aceea că, în înecăștarea cu forțele reacționare, clasa muncitoare a acționat pe

baza frontului unic. Cu prilejul acestor acțiuni comune care, în cea mai mare parte, s-au încheiat cu succesul proletariatului, acesta s-a convins tot mai mult de importanța frontului unic pentru destinele sale și ale tuturor oamenilor muncii.

Bătăliile de clasă din perioada crizei economice au avut o înrîurire pozitivă puternică asupra Partidului Comunist Român. Se poate spune că partidul a crescut concomitent cu amploarea luptelor revoluționare. Întărirea P.C.R. și creșterea rolului său în conducerea luptei revoluționare a maselor a avut o importanță determinantă pentru defășurarea ulterioară a evenimentelor.

Luptele proletariatului român din anii 1929—1933 au impus cu o mare forță mișcarea muncitorească din țara noastră și România însăși în atenția opiniei publice mondiale. Din apusul Europei pînă în Orientul îndepărtat, din Canada pînă în sudul continentului american, din nordul Europei pînă în Africa a răsunat glasul celor ce muncesc, exprimînd admirația față de marile acțiuni revoluționare din țara noastră, apreciate ca un exemplu demn de urmat, precum și solidaritatea față de acestea.

ILIE CEAUȘESCU

BIBLIOGRAFIE

- NICOLAE CEAUȘESCU : Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român. Expunere la adunarea solemnă din Capitală. 7 mai 1971, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 865.
- NICOLAE CEAUȘESCU : Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România. 30 martie 1973, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 275—276.
- NICOLAE CEAUȘESCU : Cuvîntare la solemnitatea unor decorări cu prilejul aniversării a 40 de ani de la eroicele lupte muncitorești din ianuarie-februarie 1933, 16 februarie 1973, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 135—136.
1933. Luptele revoluționare ale muncitorilor ceferiști și petroliști, Editura politică, București, 1971, p. 35—53 ; 53—57 ; 137—155 ; 575—581.

Lupta forțelor progresiste, democratice și patriotice, în frunte cu P.C.R., împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale (1934-1940)

In anii crizei economice și, în special, în perioada imediat următoare, pe plan internațional s-a conturat tot mai mult pericolul pe care îl reprezenta fascismul pentru forțele progresiste și democratice de pretutindeni. După venirea lui Hitler la putere în Germania în ianuarie 1933, în centrul Europei a apărut un focar permanent de război și agresiune, un grav pericol pentru securitatea și pacea generală, pentru libertatea popoarelor. În jurul Germaniei naziste au început să graviteze, în scurt timp, toate celelalte state revanșard-revizioniste.

Noua situație internațională ridica probleme deosebite în fața României care, datorită importanțelor sale rezerve de materii prime industriale și agricole, a devenit unul din obiectivele centrale ale expansiunii hitleriste spre centrul și sud-estul Europei, zonă considerată de ideologii și politicienii naziști ca reprezentând „spațiul vital” al celui de-al treilea Reich.

Ascensiunea la putere a hitlerismului a impulsionat activitatea grupărilor și organizațiilor fasciste în țara noastră, în primul rând a Gărzii de fier, care a devenit coloana a V-a a imperialismului nazist în România. Avînd sprijinul politic și material al celui de-al treilea Reich și al celor mai reacționare cercuri ale burgheziei și moșierimii române, folosind ca metode în lupta politică teroarea și asasinatul, demagogia socială și propagarea misticismului religios, Garda de fier promova pe plan extern alăturarea României la politica Germaniei naziste și subordonarea intereselor țării imperialismului german, iar pe plan intern suprimarea drepturilor și libertăților cetățenești, lichidarea oricăror urme de democrație, instaurarea unei dictaturi fasciste.

În condițiile creșterii pericolului fascist, hitlerist, cînd însăși existența României ca stat independent și suveran era amenințată, în fața tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice, în fața tuturor patrioților se puneau ca o îndatorire supremă lupta împotriva ofensivei hitlerismului și a agenturii sale interne, pentru salvagardarea independenței și suveranității patriei, a integrității ei teritoriale.

Primejdiei fasciste i se opuneau în România, de pe poziții și din motive diferite, forțe social-politice foarte largi, reprezentînd imensa majoritate a poporului român, de la clasa muncitoare și avangarda sa, Partidul Comunist Român, de la celelalte partide și organizații muncitorești — Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist Unitar, Partidul Socialist (Popovici), Confederația Generală a Muncii — și pînă la o serie de cercuri și grupări ale partidelor burgheze. Evoluția evenimentelor interne și internaționale ridica cu stringență necesitatea unirii tuturor acestor forțe pentru salvagardarea intereselor naționale majore ale României.

Evenimentele politice care au avut loc în această perioadă au evidențiat cu putere că în țara noastră, în rîndul maselor muncitoare, al cercurilor democratice largi exista o profundă ostilitate împotriva fascismului, a Germaniei naziste.

În situația în care pericolul fascist devenea tot mai evident, conținutul luptei Partidului Comunist Român, forța politică de avangardă, a dobîndit un tot mai pronunțat caracter național, tinzînd, înainte de toate, la salvagardarea intereselor majore ale patriei. Date fiind sarcinile noi și complexe ce-i stăteau în față, P.C.R.

a preconizat soluții și măsuri concrete de ordin politic, economic, social și militar menite să întărească și să asigure capacitatea de rezistență antifascistă, antihitleristă a poporului român. Înfruntând condițiile grele ale ilegalității, măsurile repressive îndreptate împotriva sa, P.C.R. a acționat cu vigoare sporită în direcția consolidării sale organizatorice, a întăririi legăturii cu masele. Pe baza experienței luptelor revoluționare din anii crizei economice, partidul comunist s-a legat și mai strins de detașamentele de bază ale clasei muncitoare, în rindurile partidului intrând numeroși muncitori din ramurile principale ale industriei, dintr-o serie de mari centre muncitorești, din fabrici și uzine de pe întreg cuprinsul țării. Concomitent, s-a înregistrat o extindere a muncii partidului în rindul sindicatelor muncitorești, teren prielnic de conlucrare dintre P.C.R. și P.S.D., cit și în organizațiile de tineret. Totodată, partidul comunist a reușit să-și întărească legăturile cu satele, să-și sporească influența în rindurile păturilor sociale mijlocii, ale micilor meseriași și intelectualității. Se cuvin amintite, de asemenea, legăturile stabilite de P.C.R. în armată.

Sub conducerea directă a P.C.R. și-au desfășurat activitatea în această perioadă Ajutorul Roșu și Cercul Femeilor Comuniste. Un sprijin prețios pentru activitatea generală a partidului în rindul tineretului din uzine și fabrici, de la sate, din instituții, școli și facultăți, din armată, pentru atragerea lui pe calea luptei revoluționare și democratice, l-a constituit Uniunea Tineretului Comunist. O contribuție însemnată la extinderea legăturilor și a înrîuririi P.C.R. în diverse straturi și categorii sociale au avut-o numeroasele organizații de masă legale, create sau îndrumate de partidul comunist în această perioadă, între care: Comitetul național antifascist, Comitetul român al Reuniunii universale pentru pace, Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Uniunea democratică, Frontul studențesc democratic, Amicii U.R.S.S. etc. Totodată, P.C.R. a reușit să influențeze o serie de organizații ca: Frontul meseriașilor, Federația funcționarilor particulari, Frontul comun al salariaților publici, Frontul asiguraților ș.a.

Fără a renunța la țelul său strategic — desăvîrșirea revoluției burghez-democratice și trecerea la revoluția socialistă —, Partidul Comunist Român a apreciat drept cea mai importantă sarcină din această perioadă necesitatea ralierei pe o platformă comună de luptă antifascistă a tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului român. El a înălțat, în mare măsură, unele aprecieri și interpretări nerealiste, greșite asupra unor aspecte importante privind linia sa politică generală, ca și asupra unor probleme de tactică, mai ales în ceea ce privește caracterul unor partide și grupări politice, reușind nu numai să-și lărgască baza de activitate în rindurile proletariatului, ci și să stabilească legături cu grupări și organizații democratice, cu diferite fracțiuni politice și unele partide burgheze nefasciste, cu un mare număr de personalități progresiste și patriotice.

Un rol important în orientarea activității P.C.R., în conformitate cu imperati-vele momentului istoric, l-au avut plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 și, mai ales, cea din iulie 1936, care au analizat pe larg activitatea partidului, situația politică internă și au stabilit tactica partidului în domeniul frontului unic muncitoresc și al frontului popular antifascist. În acest sens, plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 a dat contur unei linii tactice, care s-a cristalizat treptat, privind lupta pentru crearea unui „larg front popular antifascist“, menit să grupeze pături și categorii sociale dintre cele mai diverse: muncitori, țărani, meseriași, intelectuali, funcționari, mici negustori etc. în vederea îmbunătățirii condițiilor de muncă și de trai ale acestora, apărării libertăților cetățenești și preîntîmpinării primejdiei fasciste. Linia tactică enunțată era rezultatul analizei activității partidului din anii 1933—1934 pe linia colaborării dintre organizațiile de masă Liga muncii și Comitetul național antifascist cu Partidul Socialist Unitar, dintre P.C.R. și P.S.D., ca și pe tărîmul sindical și al organizațiilor de tineret. Numeroasele acțiuni greviste desfășurate în spiritul frontului unic, întrunirile și demonstrațiile unor largi forțe pentru drepturi și libertăți democratice s-au înscris pe aceleași coordonate și au contribuit la creșterea rolului Partidului Comunist Român în viața social-politică a țării. Campania de acțiuni muncitorești desfășurată în vara anului 1935 sub lozincile luptei împotriva scumpetei, a fascismului și războiului, pentru libertate și democrație a avut un larg ecou în opinia progresistă din acea vreme, creînd noi punți de apropiere în vederea coalezării tuturor forțelor antifasciste.

Generalizînd experiența acumulată de partidele comuniste și de mișcarea antifascistă dintr-o serie de țări europene, inclusiv România, Congresul al VII-lea

al Internaționalei Comuniste (august 1935), a atras atenția asupra pericolului principal pe care-l reprezenta fascismul și a dat orientarea spre realizarea frontului popular antifascist, avînd la bază unitatea de acțiune a clasei muncitoare.

În anii 1935—1936, P.C.R. a dat curs acțiunii de realizare a unității sindicale în cadrul Confederației Generale a Muncii, pas important spre înfăptuirea frontului unic muncitoresc, ca bază a frontului popular antifascist. În acest sens, P.C.R. s-a adresat cu propuneri de colaborare P.S.D. și P.S.U., P.N.Ț. și P.R.Ț., ca și altor grupări politice, atrăgîndu-le atenția asupra pericolului fascist care amenința „nu numai soarta proletariatului și a țărănimii”, ci însăși „existența și neatîrnarea întregului popor român...”. Totodată, P.C.R. a evidențiat rolul deosebit care revenea clasei muncitoare în lupta împotriva fascismului. „Proletariatul — sublinia un document de partid din noiembrie 1935 — este răspunzător de soarta poporului său, în fruntea căruia istoria îl cheamă. Lupta pentru împiedicarea pregătirilor fasciste și a triumfului fascismului, pentru salvarea propriei clase, pentru mîntuirea întregului popor e sarcina cea mai arzătoare a muncitorimii... Noi, comuniștii, sîntem gata să apărăm cu arma în mînă independența României dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist”.

Plenara a V-a lărgită a C.C. al P.C.R. din iulie 1936 a apreciat, pe baza analizei ansamblului factorilor interni și internaționali, că România putea deveni numai obiect de împărțire nouă, imperialistă a Europei, iar nu subiect, că triumful hitlerismului ar duce la dezmembrarea României în folosul țărilor fasciste și la înrobirea poporului român. Exprimîndu-și preocuparea pentru abordarea în spirit realist și creator a problemelor stringente ale momentului, plenara a relevat necesitatea adoptării celor mai eficace metode de acțiune, izvorite din realitățile societății românești. Pentru a pune în mișcare masele largi populare, plenara a recomandat folosirea unor „lozinci și forme de luptă care reies din necesitățile de viață ale maselor, din gradul capacității lor de luptă în fiecare etapă a dezvoltării. Comuniștii nu trebuie să se mărginească numai la apeluri de luptă pentru dictatura proletariatului, ci trebuie să arate maselor ce au ele de făcut astăzi pentru a se apăra de jaful capitaliștilor și de barbaria fascistă”. Plenara a elaborat o platformă de luptă patriotică, menită să ralieze largi forțe social-politice potrivnice fascismului și războiului, care prevedea: lupta împotriva pericolului de război din partea Germaniei hitleriste, pentru o politică consecventă de pace, de apropiere de Uniunea Sovietică și încheierea unui pact de ajutor mutual cu aceasta, pentru stringerea legăturilor cu Franța, Mica Înțelegeră, Înțelegerea Balcanică, pentru întărirea Ligii Națiunilor, alungarea din țară a tuturor agenților hitleriști, desființarea și interzicerea tuturor organizațiilor fasciste, apărarea regimului constituțional-parlamentar și a tuturor instituțiilor democratice, lupta împotriva cenzurii și stării de asediu, pentru dreptul de organizare politică și profesională a maselor, pentru eliberarea deținuților politici antifasciști, pentru amnistie generală, pentru o politică de ridicare economică și culturală a maselor populare, respectarea zilei de muncă de 8 ore, ridicarea salariilor, improprietățile țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin, ușurări fiscale pentru muncitori, țărani, mici comercianți și industriași. „Partidul Comunist Român — reliefau documentele Plenarei — este gata să trateze cu alte partide și organizații pentru lupta comună pe baza acestei platforme, ori a unora din punctele ei. Partidul este gata să participe la organizarea luptei comune pentru orice cerință vitală a maselor”.

Lupta pentru făurirea Frontului popular antifascist, în avangarda căreia s-a situat Partidul Comunist Român, s-a soldat, în perioada dată, cu multe rezultate pozitive. Străbătînd un proces continuu de călire revoluționară și maturizare, P.C.R. și-a lărgit continuu influența în rîndurile proletariatului, care s-a afirmat drept forța socială principală a societății românești. Printr-o gamă largă de manifestări, clasa muncitoare și-a afirmat hotărîrea de luptă pentru apărarea libertăților democratice, contra primejdiei hitleriste. La București, Cluj, Bacău, Suceava, Brașov, Galați, Satu Mare, Reșița, Timișoara, Constanța, Iași, Turnu Severin, Arad etc. muncitorii au adoptat, cu diverse prilejuri, moțiuni de protest împotriva activității organizațiilor fasciste și a susținătorilor lor.

În vara anului 1936, organizațiile fasciste și profasciste din țară, stimulate de agresivitatea statelor fasciste, au dezlănțuit o nouă ofensivă împotriva libertăților cetățenești, a presei democratice și a reprezentanților ei, în scopul împingerii României în orbita sferei de influență germană. În această situație, Partidul Comunist Român a adresat din nou clasei muncitoare, sindicatelor muncitorești, membrilor P.S.D., P.S. (Popovici), P.S.U., tuturor muncitorilor organizați și neorganizați,

chemarea la luptă „pentru dizolvarea bandelor fasciste criminale, arestarea imediată a conducătorilor lor și închiderea cuiburilor fasciste”. Ca urmare, în toată țara au avut loc numeroase întruniri prin care s-a dat o ripostă hotărâtă gărzilor legionare și cuziste. Un moment însemnat al acestei lupte l-a constituit acțiunea unită a sutelor de muncitori comuniști, socialiști, social-democrați și fără de partid care, timp de trei zile (23-25 iunie), au apărat Casa Poporului din București de atacurile bandelor fasciste.

O puternică tribună pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru unitatea de acțiune a proletariatului și apărarea democrației au constituit-o congresele uniunilor sindicale ale muncitorilor ceferiști, mineri, metalurgiști, textiliști, constructori, tâmplari, tipografi din 1936, care au adoptat moțiuni și rezoluții împotriva cenzurii și a stării de asediu, a fascismului și a provocărilor războinice imperialiste, pentru pace. „Numai închegarea unui larg front popular antifascist al tuturor forțelor democratice, avind ca bază frontul unic muncitoresc, cit și înfăptuirea unui larg front al păcii — se arăta în rezoluția Congresului Uniunii C.F.R. — poate bara drumul fascismului și al războiului”.

La demascarea fascismului și mobilizarea maselor în frontul comun al luptei pentru democrație și pace o contribuție de seamă a adus-o presa muncitorească, comunistă și socialistă, cea democratică și antifascistă. În coloanele acesteia au fost publicate numeroase materiale prin care s-a dat o ripostă hotărâtă Gărzii de fier și celorlalte organizații fasciste, provocărilor revanșarde agresive din exterior, au fost popularizate succesele repurtate de forțele democratice, antifasciste din România și din alte țări ale lumii. Totodată, s-a luat atitudine pentru apărarea culturii, împotriva spiritului nociv al iraționalismului și misticismului, pentru o literatură legată organic de interesele poporului român. P.C.R. a editat, alături de ziare și reviste ilegale („Scinteia”, „Lupta de clasă”, „Steagul roșu”, „Tînărul leninist”, „Vörös Erdely”), numeroase publicații legale („Era nouă”, „Blocul”, „Arena”, „Reporter”, „Korunk”, „Manifest”, „Dacia nouă”, „Drumul femeii”), prin care a militat pentru apărarea intereselor vitale ale maselor populare, a libertăților democratice, contra pericolului fascist. Un rol însemnat în combaterea fascismului și apărarea libertăților democratice l-au avut și zierele social-democrate și socialist-unitare („Lumea nouă”, „Șantier”, „Munca”, „Proletarul”, „Vorwärts”, „Calendarul muncii”), ca și gazetele sindicale („Metalurgistul”, „Minerul”, „Muncitorul căilor ferate”, „Constructorul”, „Lupta sindicală”, „Funcționarul particular” etc.). Influența P.C.R., a forțelor muncitorești și democratice s-a făcut simțită și în coloanele presei burgheze democratice („Dimineața”, „Adevărul”, „Zorile”, „Cuvîntul liber”, „Lumea românească”, „Societatea de mîine”, „Brossói Lapok”, „Însemnări ieșene” ș.a.).

Partidul Comunist Român a acordat în acești ani o atenție sporită întăririi legăturilor cu satele, mobilizînd, direct sau prin conlucrarea strînsă cu Frontul plugarilor, masele țărănești la lupta pentru pămînt și o viață mai bună, contra fiscalității excesive, împotriva primejdiei fasciste. Participarea unor însemnate mase de țărani la întrunirile antirevizioniste și antifasciste organizate în acei ani la București, Arad, Deva, Turnu Severin, Cluj, Satu Mare etc., cit și unele acțiuni de clasă, cum a fost răscoala țăranilor din Valea Ghimeșului (octombrie 1934), la care, alături de țărani români au participat și țărani secui, demonstrează spiritul combativ al țărănimii, evidențiază legăturile tot mai strînse ce se stabileau între muncitori și țărani, influența politicii generale a partidului comunist asupra maselor populare.

O contribuție de seamă la lupta împotriva fascismului au adus-o intelectuali democrați, patrioți, între care numeroși savanți, scriitori, artiști și publiciști, care s-au situat de partea forțelor democratice, au militat în spiritul chemărilor partidului comunist împotriva hitlerismului, au afirmat năzuințele de independență și suveranitate națională ale poporului român.

Spre sfîrșitul anului 1935 s-au obținut unele succese importante în acțiunea de coalizare a forțelor democratice, pe baza unei platforme comune antifasciste, prin semnarea, la inițiativa P.C.R., a acordului de la Băcia (24 septembrie) dintre Frontul plugarilor și Uniunea oamenilor muncii maghiari (Madosz), a acordului de la București (26 noiembrie) dintre Blocul democratic și Partidul Socialist (Popovici) și a celui de la Tebea (6 decembrie) dintre Blocul democratic, Frontul plugarilor și Partidul Socialist, cărora li s-a alăturat, la scurt timp, Madoszul. Frontul democratic încheiat la Tebea, căruia i s-au alăturat organizațiile județene din Mehedintzi și Hunedoara ale P.S.D. și P.N.Ț., a repurtat victoria în alegerile parlamentare parțiale din februarie 1936. În alegerile comunale din 1937, forțele democratice

au reușit la București, Iași, Cluj, Ploiești etc. să înfringă candidații fasciști și profasciști.

Activitatea P.C.R. în vederea coalizării forțelor democratice a avut de întâmpinat multiple și mari dificultăți. Numeroși luptători revoluționari și antifasciști au fost urmăriți, persecutați, arestați și întemnițați. După procesul de la Craiova din 1934, intentat conducătorilor eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, autoritățile burgheze au intentat, în anii 1935—1937, numeroase procese politice, judecate la București, Craiova, Brașov, Cluj, Constanța, Chișinău etc. Măsurile represive n-au putut stăvili lupta militanților revoluționari și antifasciști, a maselor populare; P.C.R. a organizat apărarea militanților mișcării muncitorești și antifasciste, a organizat numeroase acțiuni de solidaritate, a acordat sprijin material celor închși.

Partidul Comunist Român a îmbinat în acești ani lupta împotriva pericolului fascist cu lupta pentru prietenie și alianță cu Uniunea Sovietică, a organizat ample manifestări de solidaritate internaționalistă și de sprijin pentru luptătorii antifasciști din alte țări (Germania, Austria, Franța, Spania, China). În cadrul unor congrese și reuniuni internaționale, comuniștii și antifasciștii români și-au adus o contribuție de preț.

Apreciind activitatea de ansamblu a P.C.R. în această perioadă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat: „Eroica luptă dusă în acei ani de partidul comunist, în fruntea clasei muncitoare și a unor forțe progresiste sub steagul democrației și independenței țării, atitudinea lucidă a unor grupări politice ale claselor conducătoare au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste”.

Deși au existat condiții favorabile creării unui front unitar al forțelor democratice și patriotice antifasciste, anticomunismul și miopia politică a principalilor lideri ai P.N.Ț. și P.N.L., ca și obstrucțiile liderilor de dreapta ai P.S.D., au împiedicat, în anii 1934—1938, realizarea acestui imperativ.

După efemera guvernare Goga-Cuza, la 10 februarie 1938 a fost instaurată dictatura regală, care a dat o grea lovitură libertăților democratice, regimului parlamentar burghez. Constituția din 1923 a fost înlocuită cu o alta, care restringea considerabil libertățile cetățenești, concentra puterile statului în mâinile monarhului, atribuind parlamentului un rol formal. Activitatea partidelor politice a fost interzisă, cenzura a fost înăspriată, iar administrația locală a trecut sub conducerea organelor militare. În octombrie 1938 syndicatele muncitorești au fost dizolvate, fiind înlocuite cu bresle. Guvernarea dictatorială a evoluat treptat spre o accentuare a caracterului ei reacționar, fenomen însoțit pe plan extern de o serie de compromisiuri față de Germania nazistă, ceea ce a periclitat grav independența țării.

În atare condiții, masele populare, în frunte cu comuniștii, au acționat tot mai hotărât împotriva măsurilor reacționare ale dictaturii regale, militând pentru apărarea libertăților democratice, pentru apărarea independenței țării, pentru promovarea unei politici de rezistență activă în fața agresorilor fasciști, pentru combaterea oricăror compromisuri și capitulări. Pornind de la cerințele momentului istoric dat, P.C.R., surprinzând trăsăturile politice ale noului regim, a trecut la elaborarea tacticii de luptă și la folosirea tuturor posibilităților de acțiune. Partidul comunist a apreciat, în mod just, dictatura regală ca un regim antipopular, expresie a unor cercuri reacționare ale marelui capital și ale moșierimii, în frunte cu Carol al II-lea, dar a atras atenția că „ar fi o mare greșală să confundăm regimul actual, reacționar și antipopular cu fascismul”, subliniind că dușmanul principal rămânea, în continuare, Garda de fier, agentură a Germaniei hitleriste. P.C.R. și-a concentrat atenția spre făurirea unui larg front al forțelor populare și patriotice, a cărui premisă trebuia s-o constituie frontul unic muncitoresc, temelia întăririi capacității de rezistență a țării în fața gravelor amenințări din exterior.

Conferințele regionale ale P.C.R. (ianuarie-februarie 1939) și Plenara a VI-a a C.C. al P.C.R. (iunie 1939) au dezbătut noi aspecte ale activității partidului în lumina condițiilor istorice concrete, reafirmând hotărârea comuniștilor de a depune toate eforturile în vederea mobilizării maselor largi de la orașe și sate pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței naționale a României. Analizând consecințele agresiunii hitleriste, primejdia iminentă ce decurgea de aici pentru România, plenara a stabilit drept sarcină centrală a partidului concentrarea eforturilor „pentru înfăptuirea grabnică a Frontului unic, Frontului popular antifascist și a unui larg front al forțelor patriotice, care să lupte contra agresiunii hitleriste și pentru doborârea dictaturii regale”. În vederea realizării acestui obiectiv, Partidul

Comunist Român a acționat în primul rînd în direcția colaborării cu Partidul Social-Democrat, în rîndurile căruia avea loc un proces de deplasare spre stînga a tot mai mulți militanți și conducători.

Folosind posibilitățile de activitate oferite de bresle, comuniștii, în colaborare cu muncitori și activiști socialiști și social-democrați, au desfășurat o intensă muncă în cadrul acestora, izbutind să preia conducerea unora (ca, de pildă, cele din industria textilă și pielărie, metalurgică, tipografică, construcții) și să le folosească în vederea desfășurării luptei de clasă revoluționare. Prin bresle au fost organizate și conduse numeroase greve și alte manifestări muncitorești, acestea devenind totodată o puternică tribună de exprimare a glasului miilor de muncitori pentru apărarea țării amenințată de statele fasciste. La Cîmpina, Arad, Cluj, Iași, Brașov, Ploiești, Baia Mare, Turnu Severin, Galați, Constanța etc. muncitorii au adoptat moțiuni de condamnare a hitlerismului. „Socotim că evenimentele prin care trecem sînt destul de grave — se spunea într-o moțiune adoptată de metalurghiștii din București —, că horderle năvălitoare amenință să pună mina și stăpînire pe bogățiile țării noastre. Dorim să ne spunem cuvîntul, acel cuvînt la care ne îndeamnă sentimentul național de a lupta cu dirigenie împotriva acelor care vor să ne răpească independența și integritatea țării noastre... Noi muncitorii sîntem gata a apăra patria și întreaga noastră nație“.

O contribuție importantă la lupta patriotică antifascistă și antihitleristă a adus-o tineretul. În acest sens, un rol important a revenit Uniunii Tineretului Comunist, reînființată în 1939, după aproape doi ani de întrerupere a activității. În fruntea Comitetului de reorganizare a U.T.C. a fost desemnat de către conducerea P.C.R. tovarășul Nicolae Ceaușescu, care dobîndise o bogată experiență în mișcarea revoluționară și democratică antifascistă.

Repetatele presiuni și amenințări ale Germaniei hitleriste la adresa țării noastre, actele de agresiune ale puterilor fasciste asupra Austriei, Cehoslovaciei, Albaniei au creat o profundă îngrijorare în rîndurile opiniei publice din țară. Partidul Comunist Român, atent la evoluția situației internaționale, a chemat din nou masele populare, toate forțele sociale și politice antifasciste la vigilență și acțiune. „Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților lui revizionişti“, glăsuia unul din nenumăratele manifeste ale partidului comunist, care reafirma hotărîrea comuniștilor de a lupta „cu arma în mînă în primele rînduri“.

Starea de spirit antihitleristă a maselor a ieșit în evidență cu prilejul marilor demonstrații de la 1 Mai 1939, organizate în București și în alte orașe din țară, cărorora P.C.R. le-a imprimat un puternic spirit patriotic, antifascist, ele desfășurîndu-se sub lozincile: „Vrem România liberă și independentă“, „Jos fascismul“, „Să apărăm granițele țării împotriva agresorului hitlerist“, „Să apărăm independența națională a României“. Peste 20 000 de muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid, cetățeni de diferite categorii sociale, au demonstrat de 1 Mai 1939 pe străzile Capitalei, producînd o puternică impresie în întreaga țară.

Prin atitudinea adoptată în problemele vitale ale României, P.C.R. s-a afirmat ca exponentul fidel al preocupărilor și dezideratelor întregii națiuni. Înscriindu-se într-un proces mai larg și îndelungat de creștere și maturizare, această atitudine a contribuit în mod esențial la extinderea influenței P.C.R. în rîndurile maselor populare, la manifestarea sa ca o forță puternică în viața social-politică a țării. Mișcarea antifascistă și antihitleristă din România, al cărei promotor a fost Partidul Comunist Român, a creat în opinia publică progresistă internațională imaginea unui popor profund atașat ideilor de libertate și independență națională, atrăgîndu-și o prețuire unanimă. Conferința internațională pentru pace și democrație, reunită la Paris în zilele de 13—14 iunie 1939, „a omagiat voința hotărîtă a poporului român de a apăra cu ultima energie... independența și integritatea teritorială a României“.

În condițiile avîntului antifascist al maselor, cînd hitleriștii, după declanșarea celui de-al doilea război mondial, subjugaseră o serie de țări din Europa, în directivele Internaționalei Comuniste din mai 1940 adresate P.C.R., în loc de a se aprecia justetea luptei contra războiului hitlerist și de a se chema la intensificarea acestei lupte, se aduceau critici comuniștilor români pentru activitatea desfășurată împotriva Germaniei hitleriste și pentru poziția de apărare a independenței țării. Prejudiciile aduse de aceste directive, coroborate cu consecințele succesorilor militare repurtate de Germania hitleristă în primăvara și vara anului 1940, au creat

o situație dintre cele mai grele pentru țara noastră. Singură, fără nici un sprijin din afară, României i-a fost impus, la 30 august 1940, Dictatul fascist de la Viena, prin care partea de nord a Transilvaniei a fost smulsă din trupul țării și predată Ungariei horthyste. Împotriva acestui act imperialist s-au ridicat cu hotărâre Partidul Comunist Român, mișcarea revoluționară, democratică și antifascistă din țara noastră, întregul popor român. Pretutindeni în țară, zeci și zeci de mii de muncitori, țărani, intelectuali, meseriași, funcționari, soldați, tineri și bătrini au umplut străzile și piețele publice, manifestind împotriva dictatului odios, pentru apărarea independenței și suveranității naționale.

Experiența dobândită de P.C.R. în cadrul luptei antifasciste din anii 1934—1940 va fi folosită, în anii sumbri care au urmat, în vederea atragerii și mobilizării tuturor forțelor politice naționale la lupta pentru realizarea marilor și stringentelelor obiective ale perioadei istorice date.

ION IACOS

BIBLIOGRAFIE

NICOLAE CEAUȘESCU, Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 865—866.

NICOLAE CEAUȘESCU, Cuvintare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 8, Editura politică, 1973, p. 276—277.

PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI, Partidul Comunist Român — polarizator și dinamizator al luptei antifasciste, în „Anale de istorie”, nr. 3/1973, p. 74—82.

Rezistența antifascistă în România.

P.C.R. — inițiatorul, organizatorul și principalul nucleu al insurecției naționale antifasciste armate din august 1944

La începutul lunii septembrie 1940 situația din România se caracteriza printr-o puternică criză, determinată de profunda indignare și revoltă a maselor populare, a întregului popor, față de regimul de dictatură regală, care se dovedise incapabil să apere integritatea teritorială a patriei, de ascuțirea contradicțiilor dintre diferitele grupări ale claselor dominante. În aceste condiții, avînd sprijinul Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, grupările și cercurile politice românești cele mai reacționare, în frunte cu Garda de fier, au trecut la acțiune deschisă pentru acapărarea puterii. Carol al II-lea, compromis și izolat, a fost nevoit să treacă cea mai mare parte a prerogativelor regale în mâinile generalului Ion Antonescu, iar la 6 septembrie a fost silit să abdice în favoarea fiului său, Mihai, și să părăsească țara. La 14 septembrie, Ion Antonescu a alcătuit un guvern format îndeosebi din legionari, generali și ofițeri superiori, precum și unii politicieni reacționari și specialiști în domeniul economiei și administrației aparținînd partidelor național-tărănesc și național-liberal. România a fost proclamată „stat național-legionar“, au fost suprimate ultimele forme constituționale și resturi de drepturi cetățenești menținute în timpul dictaturii regale.

Regimul politic instaurat în septembrie 1940 reprezenta așadar dictatura celor mai reacționare cercuri politice ale claselor dominante, a cărei bază politică o constituia Garda de fier.

Perioada în care legionarii s-au aflat la conducerea statului român (septembrie 1940 — ianuarie 1941) a fost cea mai neagră din istoria modernă a patriei noastre. Crimele, actele huliganice, servilismul față de naziști au demascat și compromis definitiv Garda de fier în fața maselor.

Pe plan extern, guvernul legionaro-antonescian a dus o politică de strînsă alianță cu Germania hitleristă, de subordonare a intereselor țării față de Reich. În acest context, în octombrie 1940, au intrat în România primele trupe germane care au luat sub control principalele puncte strategice, iar la 23 noiembrie Ion Antonescu a semnat documentele de aderare la Pactul tripartit, înglobînd astfel țara la blocul politic-militar al statelor aflate sub hegemonia Germaniei. Prezența trupelor germane în România și aservirea politică au oferit condiții prielnice monopolurilor germane pentru acapărarea și subordonarea economiei românești.

Curînd după instaurarea dictaturii legionaro-antonesciene a început lupta pentru putere între generalul Antonescu și conducătorii Gărzii de fier. În urma eșecului rebeliunii din 21—23 ianuarie 1941, legionarii au fost eliminați din viața politică și administrația de stat. Noul guvern alcătuit de generalul Antonescu era format cu precădere din militari, precum și din specialiști.

Această schimbare n-a modificat însă în mod esențial caracterul dictaturii militare-fasciste. Drepturile și libertățile cetățenești au rămas suprimate, partidele politice și organizațiile profesionale au continuat să fie interzise, economia țării a fost militarizată. Ion Antonescu a guvernat prin decrete-legi, bazîndu-se, în conti-

nuare, pe organele de stat represive, pe elementele reacționare din aparatul administrativ, central și local, și din armată, și, în special, pe baionetele hitleriste.

La 22 iunie 1941 Ion Antonescu a împins țara în războiul declanșat de Reichul hitlerist împotriva Uniunii Sovietice, război pe care poporul român nu-l dorește.

Înfeudarea politică și militară a României de către Reichul hitlerist, stoarcerea bogățiilor țării de către monopolurile germane, cheltuielile militare enorme impuse de prezența în țară a trupelor germane și de participarea la războiul hitlerist au afectat grav interesele vitale ale poporului român, au dus la agravarea situației economice, la înrăutățirea condițiilor de trai ale maselor muncitoare. Starea de subalimentație, lipsa de îmbrăcăminte și încălțăminte se făceau resimțite din ce în ce mai mult în rîndul muncitorilor. Țărănimea a fost adusă, de asemenea, într-o situație materială grea datorită mobilizărilor, rechizițiilor, precum și impozitelor mari. Consecințele regimului dictatorial și ale războiului hitlerist s-au răsfrițut puternic și asupra meseriașilor, funcționarilor, intelectualilor, pensionarilor. Totodată, au suferit prejudicii și unele grupări burgheze, mai ales datorită monopolizării aproape totale de către Germania a comerțului exterior, întreruperii relațiilor tradiționale cu piața occidentală, stagnării operațiilor bancare și a producției unor ramuri industriale.

Forțele sociale și politice patriotice, democratice, naționale au luat poziție, din motive diverse și cu intensități diferite, contra dictaturii antonesciene și aservirii țării Reichului hitlerist, organizînd mișcarea de rezistență antifascistă, anti-hitleristă, care s-a înscris în marea luptă antifascistă a popoarelor pentru libertate, pentru apărarea culturii și civilizației umane. Începută imediat după instaurarea regimului de dictatură fascistă și intrarea trupelor germane în România, rezistența antifascistă se va dezvolta tot mai mult în perioada următoare, sub îniriirea înfrîngerilor suferite pe fronturi și în spatele frontului de coaliția statelor agresoare.

Partidul Comunist Român, dînd glas uriașei majorități a populației, s-a ridicat de la început, cu hotărîre, împotriva dictaturii fasciste și a politicii promovate de aceasta pe plan intern și extern. Comuniștii au fost organizatorii demonstrației de la Obor (București) din 3 noiembrie 1940, unde participanții au scandat lozincile: „Jos fascismul !”, „Vrem independență națională !”, „Afară cu armata de ocupație !”. La numai cîteva zile după declanșarea de către Reich a agresiunii împotriva Uniunii Sovietice, C.C. al P.C.R. a lansat un manifest în care condamna cu vehemență războiul hitlerist, precum și guvernul antonescian care antrenase România în această conflagrație.

Analizînd multilateral situația internă și externă a țării, poziția diferitelor clase și pături sociale față de dictatura antonesciană și războiul hitlerist, C.C. al P.C.R. a stabilit în Circulara din 8 iulie 1941 și în Platforma-program din 6 septembrie 1941 — documente ce au stat la baza întregii activități a partidului în perioada războiului — un program realist de acțiune în vederea eliberării țării, care, în esență, prevedea: răsturnarea dictaturii antonesciene; încetarea războiului împotriva Uniunii Sovietice și participarea, alături de celelalte popoare iubitoare de libertate ce făceau parte din coaliția Națiunilor Unite, la luptă împotriva Germaniei hitleriste; alungarea din țară a hitleriștilor și recucerirea independenței și suveranității naționale; formarea unui guvern alcătuit din reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice, naționale; refacerea integrității teritoriale a patriei prin eliberarea părții de nord a Transilvaniei etc. Aceste prevederi, oglîndind interesele naționale vitale ale țării, revendicările cele mai stringente ale maselor, constituiau baza politică pentru activizarea și unirea într-un front comun de luptă a tuturor forțelor patriotice, antihitleriste din România. Obiectivele acestui program de acțiune și sarcinile ce stăteau în fața poporului român au fost popularizate de comuniștii în rîndurile maselor muncitoare, în armată, în cercuri ale intelectualității și micii burghezii, au fost aduse la cunoștința conducătorilor P.S.D. și a conducătorilor P.N.Ț. și P.N.L.

O contribuție importantă la mobilizarea maselor la luptă a adus presa ilegală a partidului comunist. În perioada septembrie 1940 — august 1944, P.C.R. a editat, cu mari sacrificii, un număr de peste 30 de ziare centrale și regionale. Concomitent, au fost difuzate numeroase manifeste, apeluri, fluturași, broșuri și buletine informative, editate atît de Comitetul Central, cit și de comitetele regionale, județene sau locale ale Partidului Comunist Român.

Prin toate aceste mijloace comuniștii arătau maselor adevăratul scop al războiului dus de hitleriști, combăteau propaganda fascistă, popularizau făurirea coaliției antihitleriste pe plan internațional, informau opinia publică asupra desfășurării

operațiunilor militare pe fronturi și a mișcării de rezistență a popoarelor cotoprite sau dominate de naziști, exprimind încrederea în victoria Uniunii Sovietice și a celorlalte țări din coaliția Națiunilor Unite, chemau masele la luptă împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, le mobilizau la acțiuni de sabotaj în industrie, transporturi, agricultură, le îndemnau să nu se prezinte la incorporare și mobilizare, să părăsească frontul, să formeze grupe de partizani.

Mișcarea de rezistență antihitleristă, inițiată și organizată de Partidul Comunist Român, a cuprins mase din ce în ce mai largi, cercuri politice tot mai diverse. În fruntea mișcării de rezistență s-a situat clasa muncitoare, partea cea mai combativă și organizată a poporului român, forța socială cea mai înaintată. Acționind sub conducerea comuniștilor, muncitorii au trecut la sabotarea sistematică a producției de război: declanșarea unor greve, încetinirea sistematică a ritmului de muncă, neîndeplinirea la termenele fixate a comenzilor militare, producerea de armament și alte materiale cu defecte de fabricație, deteriorarea unor instalații etc. Totodată, deveneau tot mai frecvente acțiunile de sabotaj în transporturi, telecomunicații, cazurile de incendiere și distrugere a unor obiective și depozite militare. O dîră împotrivire față de dictatura militară-fascistă și războiul hitlerist a manifestat țărănimea. În numeroase localități, sâtenii se împotriveau exproprierilor silite în folosul armatei germane, se sustrăgeau de la rechiziții și prestațiile obligatorii, ascunzînd cerealele și vitele, sabotau concentrările și mobilizările pentru front, provocau defecțiuni la rețeaua de transmisiuni germană etc. Alături de Partidul Comunist Român, o contribuție importantă la mobilizarea țăranilor la lupta antihitleristă a adus organizația Frontului Plugarilor, al cărei președinte era dr. Petru Groza.

Mișcarea de rezistență antihitleristă a numărat în rîndurile sale și numeroși intelectuali. Însuflețiți de profunde sentimente patriotice, dîndu-și seama de catastrofa națională spre care regimul antonescian împingea țara, intelectuali, mulți dintre ei organizați în Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică, Madosz, Asociația refugiaților din Ardealul de Nord etc. și-au manifestat, în repetate rînduri, opoziția față de regimul dictatorial al lui Antonescu și de războiul hitlerist. Expresie elocventă a voinței intelectualității românești de a se pune capăt războiului este cunoscutul memoriu adresat lui I. Antonescu, în primăvara anului 1944, de 66 de oameni de știință și cultură, membri ai Academiei Române și profesori ai universităților din București, Iași și Cluj, prin care cereau „imediată încetare a războiului, oricare ar fi greutățile acestui pas“.

Aceleași sentimente potrivnice continuării războiului hitlerist se manifestau și în rîndurile armatei române, formată în marea ei majoritate din țărani, muncitori, intelectuali, care țineau o strînsă legătură cu satele și orașele țării, simțeau frămîntările adînci ce cuprinseseră masele largi ale poporului. În rîndurile militarilor își făcea loc tot mai mult ideea întoarcerii armelor împotriva hitleriștilor, a luptei pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă, pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei. Ciocnirile între militarii români și cei germani, atît pe front cît și în spatele frontului, deveneau tot mai frecvente, ostașii români ripostînd cu armele la samavolnicile hitleriștilor.

Adversitatea față de dominația germană și de continuarea războiului împotriva Națiunilor Unite a cuprins, treptat, și diferite cercuri și grupări politice ale burgheziei românești, care doreau să vadă izgonite armatele naziste de pe pămîntul românesc, să fie restabilită integritatea teritorială a țării, să înceteze exploatarea rapace a bogățiilor României, să se pună capăt politicii monopolurilor germane de a transforma România într-un hinterland agrar.

Conducătorii Partidului Național-Țărănesc și Partidului Național-Liberal au avut o atitudine contradictorie față de dictatura antonesciană. Apreciînd că în condițiile internaționale din toamna anului 1940 era inevitabilă o înțelegere temporară cu Reichul hitlerist și că cel mai în măsură să o realizeze era Ion Antonescu, aceștia s-au declarat de acord cu preluarea puterii de către general și au permis unor membri ai lor să ocupe funcții „tehnice“ în guvern și în aparatul de stat. Conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. nu au primit să facă parte ei înșiși din guvern, constituindu-se într-un fel de opoziție, cu scopul de a prelua conducerea statului în momentul cînd condițiile internaționale (victoria puterilor occidentale, de care ei nu se îndoiau) și interne o vor permite, de a readuce țara la regimul existent în perioada interbelică și la orientarea filoengleză și filofranceză. În acest scop ei s-au înțeles cu Antonescu să lase libertate de acțiune P.N.Ț. și P.N.L., angajîndu-se, în schimb, să nu-i facă greutăți în guvernare. Cînd Antonescu a trecut însă la

interzicerea activității celor două partide, aceștia au protestat, după cum s-au ridicat și împotriva unor acte de politică externă, ca aderarea la Pactul tripartit și încheierea acordului economic româno-german din 4 decembrie 1940. O poziție contradictorie au avut-o conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. și față de participarea României la războiul împotriva Uniunii Sovietice. Ei s-au declarat la început de acord cu acesta, dar după aceea s-au pronunțat împotriva continuării lui. Conducătorii celor două partide burgheze au înaintat lui Antonescu numeroase memorii și scrisori în care cereau să înceteze războiul și să aducă trupele în țară, să le pregătească pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei de sub ocupația cotropitorilor horthyști. Opoziția partidelor burgheze, manifestată mai ales prin memorii și proteste adresate lui I. Antonescu și, mai rar, prin difuzarea unor manifeste în rîndurile aderenților lor, avea un caracter limitat, purtînd amprenta pozițiilor de clasă ale conducătorilor lor, care se temeau de ridicarea la luptă a maselor, erau împotriva unor metode de acțiune ca sabotajele industriale, agitațiile politice în armată, preconizate și utilizate de comunisti, care își dovedeau din plin eficacitatea.

Totodată, divergențele apărute încă de la instaurarea regimului de dictatură militară-fascistă între Ion Antonescu, pe de o parte, și regele Mihai și apropiații săi, pe de altă parte, determinate de preluarea de către general a unora dintre prerogativele regale, de excluderea monarhului de la luarea unor decizii importante pentru țară, precum și de modul neprotocolar de comportare al dictatorului în relațiile cu regele și cercurile palatului s-au agravat pe parcurs, în condițiile înfrîngerilor militare suferite de Germania și ale dezvoltării rezistenței antifasciste, anti-hitleriste a forțelor patriotice din România, căpătînd un caracter politic tot mai pronunțat. Regele și apropiații săi își dădeau seama că inactivitatea lor, în condițiile cînd țara era confruntată cu asemenea probleme majore, putea avea consecințe nefaste pentru soarta monarhiei și a regimului burghez. Grija pentru a-și salva pozițiile a impus cercurilor monarhiei să caute soluții pentru scoaterea României din război. În acest sens, ele au intensificat legăturile cu liderii partidelor burgheze, au recrutat aderenți din rîndurile generalilor și ofițerilor activi și de rezervă a căror stare de spirit corespundea scopului urmărit.

Deși diferențiate prin interese de clasă specifice — partidele burgheze urmăreau revenirea la regimul din perioada interbelică, în timp ce masele populare, conduse de P.C.R., legau eliberarea de sub dominația fascistă de năzuințele spre o democrație reală și progres social —, forțele participante la mișcarea de rezistență erau unite prin dorința comună de a elibera țara de ocupantul străin și de a reface integritatea teritorială a patriei, prin anularea dictatului de la Viena.

Sarcina de a uni toate forțele antihitleriste din țară într-un Front Național Antihitlerist și-a asumat-o Partidul Comunist Român, forța politică cea mai consecventă în lupta antifascistă. „Este meritul istoric al Partidului Comunist Român — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că în aceste grave împrejurări a știut să găsească calea pentru colaborarea cu toate forțele antifasciste în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste, scoaterii României din războiul antisovietic și alăturării sale coaliției antihitleriste, dezvoltării democratice a țării”.

P.C.R. s-a adresat, în repetate rînduri, conducătorilor partidelor social-democrat, național-țărănesc și național-liberal, aducîndu-le la cunoștință programul elaborat de Partidul Comunist Român și propunîndu-le organizarea unor acțiuni comune în vederea eliberării țării.

O primă verigă a Frontului Național Antihitlerist a constituit-o crearea, în a doua jumătate a anului 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist, care grupa Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Madoszul, Uniunea Patrioților și Partidul Socialist-Țărănesc. În septembrie 1943 la acesta a aderat și Partidul Social-Democrat, dar, după o lună de zile, Constantin Titel-Petrescu a comunicat conducerii P.C.R. retragerea P.S.D., pretinzînd că fără P.N.Ț. și P.N.L., care refuzaseră să adere, acțiunea era ineficientă.

Hotărîtoare pentru concentrarea activității partidului comunist spre îndeplinirea sarcinii eliberării țării de sub dominația fascismului și alăturarea ei coaliției antihitleriste au fost măsurile adoptate în toamna anului 1943 de către activul de bază al P.C.R. Aceste măsuri vizau întărirea unității rîndurilor partidului ca principală condiție care să-i amplifice forța de mobilizare și de acți-

vizare a mișcării de rezistență. La 4 aprilie 1944 a fost constituită din rîndurile activului de bază al partidului comunist o conducere operativă.

Pornind de la faptul că unitatea clasei muncitoare trebuia să fie coloana vertebrală a Frontului Național Antihitlerist, comuniștii au insistat pe lângă conducerea P.S.D. pentru a o determina să se alăture eforturilor în vederea realizării unei cuprinzătoare coaliții politice. Au fost intensificate contactele reprezentanților Partidului Comunist Român cu fruntași ai Partidului Social-Democrat favorabili colaborării cu comuniștii. Pornind de la necesitățile și cerințele vitale ale țării, conducerile celor două partide muncitorești au convenit, în aprilie 1944, să încheie Frontul Unic Muncitoresc. Această hotărîre a avut o deosebită importanță, deoarece a întărit rolul conducător al clasei muncitoare în mișcarea de rezistență, a exercitat o puternică influență asupra celorlalte clase și grupări politice, grăbind procesul unirii tuturor forțelor antihitleriste.

Urmărind cu atenție evoluția atitudinii și frământărilor cercurilor palatului, partidul comunist a căutat să ia legătura cu acestea în vederea organizării unor acțiuni comune. Atragerea acestor cercuri era necesară deoarece prezența monarhului, care era capul ostirii, alături de forțele patriotice, oferea garanția că armata va sprijini în totalitatea ei acțiunea de răsturnare a dictaturii antonesciene și de întoarcere a armelor împotriva Germaniei hitleriste. Primele contacte între comuniști și cercurile palatului au fost stabilite în august 1943, tratativele intensificîndu-se în primăvara anului 1944, cînd s-a ajuns, de altfel, la o înțelegere. În noaptea de 13/14 iunie 1944, la o ședință conspirativă la care au luat parte reprezentanți ai P.C.R., ai Palatului regal și ai armatei, a fost adoptat planul propus de comuniști, care prevedea răsturnarea prin forță a dictaturii antonesciene, scoaterea țării din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste.

După ce vreme îndelungată respinseseră propunerile repetate ale partidului comunist, în primăvara anului 1944, în condițiile adîncirii stării de spirit antifasciste a maselor populare și ale armatei, ale accentuării crizei regimului antonescian, conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. au hotărît, pentru a nu rămîne în afara evenimentelor și a nu-și pierde, astfel, pozițiile politice și influența în țară, să accepte propunerile P.C.R. privind încheierea unei largi coaliții de forțe antihitleriste. La 20 iunie 1944, după tratative îndelungate, Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal au hotărît crearea unui organism de luptă comună, intitulat Blocul Național-Democratic, avînd la bază o platformă de acțiune antifascistă. Declarația de constituire a B.N.D. prevedea: 1) Încheierea, fără întîrziere, în baza ofertei făcute de aliați în aprilie 1944, a unui armistițiu cu Națiunile Unite, urmărindu-se obținerea celor mai bune condiții posibile pentru interesele țării; 2) Ieșirea României din Axă, eliberarea țării de ocupația germană, alăturarea ei la Națiunile Unite și restabilirea independenței și suveranității naționale; 3) Înlăturarea regimului de dictatură al mareșalului Antonescu și înlocuirea lui cu un regim constituțional, democratic, pe baza acordării drepturilor și libertăților civice tuturor cetățenilor țării; 4) Menținerea unei ordini democratice și realizarea păcii conform cu interesele statului și poporului român.

Constituirea Blocului Național-Democratic a avut o mare importanță pentru desfășurarea evenimentelor politice din România, noul organism reprezentînd veriga finală a largului sistem de alianțe politice, făurit din inițiativa și la insistențele Partidului Comunist. Acest sistem de alianțe reprezenta, în fond, un adevărat Front Național, care grupa toate partidele și grupările politice antihitleriste din țară. Partidului Comunist Român, singurul partid prezent în toate înțelegerile realizate, i-a revenit rolul de liant și de dinamizator al tuturor forțelor politice capabile să-și aducă contribuția la opera de eliberare a țării de sub dominația fascistă.

Acțiunea concretă și sistematică în vederea răsturnării dictaturii antonesciene și a întoarcerii armelor împotriva cotropitorilor străini, desfășurată pe plan politic și militar-organizatoric, se îndrepta spre un deznodămînt decisiv; au fost încheiate pregătirile politice, au fost definitive documentele ce trebuiau emise de noul guvern, s-au stabilit măsuri concrete de acțiune a unităților militare române și a formațiunilor de luptă patriotice.

În luna august 1944, condițiile interne deveniseră prielnice pentru a se trece la înlăptuirea insurecției. Factorii principali care indicau această realitate erau: starea de nemulțumire a maselor; adâncirea crizei politice și militare a regimului fascist; atitudinea profund ostilă a majorității armatei române față de continuarea războiului hitlerist; înlăptuirea, în ansamblu, a măsurilor politice și militare de pregătire a insurecției. Pe plan extern existau, de asemenea, împrejurări favorabile pentru trecerea la asaltul hotărîtor, determinate de succesele militare ale armatei sovietice, de acțiunile ofensive ale aliaților în vestul continentului, de amploarea mișcării de rezistență din Europa. Declanșarea insurecției a fost favorizată de ofensiva armatelor sovietice, începută la 20 august 1944 pe frontul Iași-Chișinău, care au străpuns pozițiile Grupului de armate german „Ucraina de sud”, i-au dezorganizat dispozitivul și i-au zdrobit forțele principale, luîndu-i astfel posibilitatea de a putea întreprinde măsuri eficiente contra forțelor insurecționale.

Insurecția națională antifascistă a început la 23 August 1944 prin arestarea la palatul regal a principalelor căpetenii ale guvernului antonescian. S-a trecut imediat la punerea în aplicare a planului insurecțional. Sub egida politică a celor patru partide din Blocul Național-Democratic s-a constituit un nou guvern, avîndu-l ca președinte pe generalul Constantin Sănătescu, iar ca miniștri fără portofoliu pe Lucrețiu Pătrășcanu (P.C.R.), Constantin Titel-Petrescu (P.S.D.), Iuliu Maniu (P.N.Ț.) și C. I. C. Brătianu (P.N.L.). Reprezentantul P.C.R. a preluat, cu titlu de interimat, și Departamentul Justiției, celelalte departamente ministeriale fiind atribuite unor militari și specialiști.

În seara zilei de 23 August, ora 22, s-a difuzat la radio Proclamația regelui Mihai, al cărei proiect fusese întocmit de reprezentantul partidului comunist, de acord cu reprezentantul Palatului și ai celorlalte partide din B.N.D. Proclamația aducea la cunoștință țării și a lumii întregi evenimentul istoric, cu adevărat reper-cusiv în viața politică internă a României, de mare însemnătate pentru desfășurarea ulterioară a războiului în această parte a Europei: doborîrea dictaturii militare-fasciste, ieșirea României din războiul împotriva Uniunii Sovietice, hotărîrea poporului român de a lupta cu toate forțele pentru a-și recîștiga independența și a elibera partea de nord a Transilvaniei de sub ocupația cîmpăcitorilor hitleristohorthyști. Proclamația regală punea, de fapt, România în stare de război cu Germania și Ungaria.

În ziua de 24 august 1944 a fost dată publicității Declarația C.C. al P.C.R. — chemare înflăcărată adresată tuturor patrioților de a participa la luptă împotriva cîmpăcitorilor hitlerști. „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste — se arăta în Declarație — Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărînimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său”.

Executînd ordinele noului guvern, emanație a insurecției, întreaga armată română a întors armele împotriva hitleristilor. În cursul serii și nopții de 23/24 august 1944 armata a trecut la ocuparea sediilor principalelor instituții de stat, a marilor centrale telefonice, a posturilor de radio și T.F.F. pentru a le proteja de eventualele atacuri germane. Au fost încercuite sediile comandamentelor hitleriste, cărora le-a fost întreruptă cea mai mare parte din legăturile telefonice. În Valea Prahovei și în alte localități forțele insurecționale (armata, formațiunile de luptă patriotice, cetățenii înarmați) au preluat paza celor mai importante întreprinderi.

În dimineața zilei de 24 august, trupele române, sprijinite de formațiunile de luptă patriotice, au trecut la asaltarea obiectivelor hitleriste. În numai două zile ele au curățat Capitala de hitlerști, ultimele rezistențe ale acestora fiind lichidate la 26 august 1944. În după-amiaza aceleiași zile a început ofensiva generalizată a trupelor române împotriva grupării germane din nordul Capitalei (Băneasa-Otopeni), acțiune sprijinită și de un bombardament executat de aviația anglo-americană, la cererea Comandamentului român. Ultimele rezistențe din această zonă au fost lichidate la 28 august.

Lupte foarte grele au avut loc în Valea Prahovei, unde ultimele rezistențe germane au fost lichidate în zilele de 30 și 31 august de trupele române, cu sprijinul unor unități de tancuri sovietice, sosite în zonă de pe frontul din Moldova. De asemenea, au fost înregistrate ciocniri singeroase între trupele române și cele germane la Cernavodă, Constanța, Călărași, Giurgiu, Oltenița, Zimnicea, Turnu Măgurele și în alte localități.

Între 23—31 august 1944, trupele române au curăţat de inamic întreaga parte centrală, de sud-est, sud şi sud-vest a ţării. A fost împiedicată pătrunderea trupelor hitleriste şi horthyste dinspre partea de nord a Transilvaniei, Ungaria şi Iugoslavia, în scopul de a pune stăpînire pe lanţul Carpaţilor şi a organiza acolo o nouă linie de rezistenţă. Forţele insurecţionale au provocat inamicului pierderi care se cifrează la peste 61.000 de oameni, dintre care 5.000 de morţi. Au fost capturate 222 de avioane, 438 de nave fluviale şi maritime, o mare cantitate de tehnică de luptă. Aproximativ 8.500 de ostaşi români, ofiţeri şi soldaţi au plătit tribut de sînge în înfruntarea cu duşmanul, căzînd morţi sau răniţi pe cîmpul de luptă.

Din primul moment al insurecţiei, Partidul Comunist Român a însufleţit şi mobilizat masele populare, armata la luptă împotriva cîmpitorilor, publicînd apeluri în acest sens în ziarul „România liberă”, care a apărut legal începînd cu data de 24 august 1944, sau tipăriindu-le pe foi volante. Apeluri similare au publicat Partidul Social-Democrat, Blocul Naţional-Democratic, celelalte partide şi organizaţii patriotice.

Mobilizaţi de partidul comunist şi de celelalte forţe democratice, la lupta împotriva cîmpitorilor hitlerişti au luat parte, alături de armată, cetăţeni aparţinînd celor mai diverse categorii sociale, de profesii şi vîrste diferite, care erau însufleţiţi de aceleaşi sentimente patriotice, de idealul luptei pentru alungarea de pe pămîntul patriei a cîmpitorilor, al redobîndirii independenţei şi suveranităţii naţionale depline.

Vigoarea cu care poporul s-a ridicat la luptă în zilele fierbinţi ale lui august 1944, larga participare a tuturor forţelor populare la insurecţie demonstrează că aceasta a reprezentat un act energic de voinţă al întregii naţiuni române, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a fi liber şi stăpîn în ţara sa, de a-şi hotări singur destinele. În acel moment de răscruce al istoriei patriei noastre, masele populare, însufleţite de Partidul Comunist Român, s-au dovedit a fi adevărate promotoare ale propriului lor destin, deschizătoare de drum nou spre progresul şi prosperitatea României.

Insurecţia din august 1944 a avut o deosebită însemnătate nu numai pe plan intern, ci şi internaţional. Ea a avut urmări importante pentru desfăşurarea ulterioară a războiului sub raport militar-strategic, economic, politic şi moral, contribuind la apropierea momentului înfrîngerii definitive a Reichului hitlerist. Ca urmare a acţiunilor forţelor insurecţionale române, planurile Comandamentului Suprem al Wehrmachtului de a-şi reface apărarea pe arcul carpat, zona fortificată Focşani-Nămoloasa-Galaţi şi Dunărea Maritimă, au fost zădărnicate. Armatele sovietice au putut să străbată un mare spaţiu curăţat de inamic şi să ajungă, fără dificultăţi, pînă la începutul lunii septembrie 1944, la frontiera româno-bulgară, iar la mijlocul aceleiaşi luni la frontierele româno-iugoslavă şi româno-ungară. Arcul carpat n-a mai constituit o fortăreaţă; prin trecătorile rămase libere, asigurate de acoperirea unor divizii române, care rezistau cu tenacitate presiunii trupelor hitleriste şi horthyste, forţele sovietice şi române de la sud de Carpaţii Meridionali s-au putut concentra în Podişul Transilvaniei, în vederea unor operaţiuni comune spre Cîmpia Tisei.

Victoria insurecţiei şi înaintarea rapidă a trupelor sovietice pe teritoriul eliberat al României au pus în pericol tot sistemul defensiv german din Balcani, comandamentul hitlerist fiind obligat să procedeze la retragerea rapidă a trupelor sale din această zonă.

Prăbuşirea planurilor guvernului de dictatură militară-fascistă şi ale comandamentului german de a continua războiul pe teritoriul României a înlăturat perspectiva transformării ţării într-un teatru pustiitor de război, care ar fi avut ca rezultat mari pierderi umane şi distrugeri materiale.

Întrearea României, cu întregul său potenţial de luptă, militar şi economic, în războiul dus împotriva Germaniei hitleriste a determinat o bruscă deplasare a raportului de forţe, în special pe frontul de sud-est, în favoarea Naţiunilor Unite. În timp ce Germania pierdea, sub loviturile armatei sovietice şi ale forţelor insurecţionale, un număr de peste 310.000 de oameni, morţi şi prizonieri, precum şi sprijinul a peste o jumătate de milion de militari români, care au încetat ostilităţile împotriva trupelor sovietice, forţele militare ale coaliţiei antihitleriste sporeau cu întregul efectiv al armatei române, care după 23 august a acţionat cot la cot cu

armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, continuând apoi lupta pentru nimicirea inamicului pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei și Austriei până la victoria deplină asupra Germaniei hitleriste. Totodată, schimbările petrecute în România în august 1944 au determinat o accentuare a superiorității de forțe a Națiunilor Unite și din punct de vedere economic, petrolul și celelalte materii prime, grîul și produsele agroalimentare, producția industrială, căile de comunicație etc. ale țării noastre fiind utilizate din plin în războiul antihitlerist

Insurecția națională antifascistă a constituit o adevărată piatră de hotar în istoria patriei, un eveniment crucial pentru destinele României contemporane. Ea a deschis poporului român calea unor adînci transformări revoluționare, a realizării aspirațiilor sale seculare de libertate și dreptate socială.

La 23 August 1944, Partidul Comunist Român, organizatorul și unificatorul mișcării de rezistență, inițiatorul insurecției a ieșit din adînc sa ilegalitate de peste 20 de ani, cu un puternic prestigiu, devenind participant la guvernarea țării. Masele populare, bucurîndu-se de drepturi și libertăți publice cum nu avuseseră pînă atunci, și-au creat drum larg pe arena politică a țării, în care se desfășura cu o forță irezistibilă un proces de continuă modificare a raportului forțelor de clasă.

Rolul pe care l-a avut clasa muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist Român, în organizarea rezistenței antifasciste și a insurecției din august 1944, participarea activă a maselor populare la înlăptuirea acestora și hotărîrea lor de a nu lăsa ca roadele victoriei să fie folosite de clasele dominante în folosul acestora, existența premiselor obiective și subiective pentru profunde transformări revoluționare care să deschidă larg țării calea progresului economic și social, precum și împrejurările externe favorabile au creat condițiile necesare pentru ca lupta forțelor democratice, patriotice și progresiste să nu se oprească la rezolvarea sarcinilor antifasciste, antihitleriste, de eliberare națională. „Lupta antifascistă, democratică — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a transformat rapid, într-o mișcare socială de amploare, fără precedent în analele țării noastre, care a deschis calea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, realizării unor profunde schimbări revoluționare în viața socială, înlăptuirii idealurilor de libertate și dreptate socială ale poporului român“.

Descătușînd avîntul revoluționar al clasei muncitoare, țărănimii și celorlalte pături de oameni ai muncii, care au devenit factorul determinant al evoluției României, insurecția națională antifascistă a însemnat începutul revoluției populare din țara noastră.

AURICĂ SIMION

BIBLIOGRAFIE

- NICOLAE CEAUȘESCU, Cuvîntare la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a XXV-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 368—377.
- NICOLAE CEAUȘESCU, Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 866—869.
- NICOLAE CEAUȘESCU, Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 277—278.
- GHEORGHE MATEI, Semnificația istorică și social-politică a insurecției naționale antifasciste din august 1944, în „Anale de istorie“, nr. 1/1974, p. 109—120.

**Un sprijin prețios pentru cei ce
studiază istoria P.C.R. și a mișcării
muncitorești din România**

Recent a apărut, în Editura politică, volumul intitulat: Întrebări și răspunsuri pe teme din istoria Partidului Comunist Român și a mișcării muncitorești din România, elaborat de un colectiv de cercetători de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și editat sub egida institutului. Întrebările au rezultat din desfășurarea și experiența ultimilor ani ai predării istoriei partidului în cadrul învățămîntului politic, iar răspunsurile la întrebări sînt concepute în spiritul expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România, avînd la bază documentele vremii, rezultatele cercetării istorice marxiste din țara noastră, aprecierile și concluziile formulate în documentele actuale ale P.C.R.

Sînt rediate diverse aspecte privind nașterea și maturizarea mișcării muncitorești odată cu apariția și dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste, răspîndirea largă a marxismului în România încă din secolul trecut, importanța creării, în 1893, a partidului politic al proletariatului român pentru destinele oamenilor muncii și ale întregii națiuni române, continuitatea și ascendența organizării și acțiunii politice muncitorești prin transformarea partidului socialist în partid comunist; sînt prezentate momentele principale ale luptei Partidului Comunist Român împotriva claselor exploatare, împotriva fascismului și războiului, pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, pentru cucerirea puterii și edificarea societății noi, socialiste, precum și prezența activă a partidului în viața politică internațională, în mișcarea revoluționară mondială.

Pentru aceasta, ca și pentru ansamblul temelor tratate, lucrarea Întrebări și răspunsuri pe teme din istoria Partidului Comunist Român și a mișcării muncitorești din România se recomandă de la sine, iar noi, la rîndu-ne, o recomandăm cu insistență cursanților din cercurile organizate în învățămîntul politic.

Aspecte ale colaborării dintre comuniști, socialiști, social-democrați și alte forțe politice din țările capitaliste europene în etapa actuală

NICU BUJOR

Tabloul actual al vieții social-politice din țările capitaliste europene ilustrează activizarea unor largi forțe sociale, afirmarea lor tot mai hotărîtă în lupta împotriva atotputerniciei monopolurilor naționale și multinaționale, pentru democrație, pentru transformări progresiste în societate ; pătri largi populare se pronunță împotriva politicii de forță și dictat, a manifestărilor neofasciste, pentru independență națională, pace, securitate și o largă cooperare internațională.

Eforturile pentru instaurarea unui sistem de securitate și cooperare în Europa, faptul că această idee a devenit unanim acceptată de state și guverne, progresele înregistrate în conturarea și înfăptuirea unui nou curs de destindere a climatului politic în Europa și în lume, de cooperare internațională, de instaurare a unor relații interstatale noi s-au datorat, în primul rînd, luptei viguroase a oamenilor muncii, a maselor largi. „De aceea — așa cum se arată în Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din 27—28 noiembrie 1973 — pentru adîncirea procesului de destindere, pentru soluționarea marilor probleme ale contemporaneității în concordanță cu interesele popoarelor o importanță esențială are participarea tot mai intensă a maselor populare la viața internațională”¹.

În cadrul acestor forțe populare un rol sporit revine clasei muncitoare, forța socială cea mai avansată. Creșterea rolului clasei muncitoare în rezolvarea pozitivă a marilor probleme care confruntă lumea capitalistă are o determinare obiectivă. Ea se află în conexiune directă cu dezvoltarea combativității revoluționare a clasei muncitoare, cu sporirea gradului ei de organizare pe plan politic și profesional, cu întărirea colaborării și unității de acțiune a tuturor detașamentelor și organizațiilor ei politice și profesionale. Mișcarea muncitorească contemporană se afirmă ca un factor tot mai puternic al progresului social.

Procesul de creștere a maturității politice a clasei muncitoare își găsește o expresie directă în lărgirea rîndurilor *partidelor comuniste și*

¹ Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 27—28 noiembrie 1973 cu privire la activitatea internațională a partidului și statului, în „Scînteia”, din 1 decembrie 1973.

muncitorești, care într-o serie de țări capitaliste europene dețin un rol important, în unele cazuri de prim ordin, în viața politică națională. „Analiza proceselor care au loc în lumea de azi — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — scoate în evidență dezvoltarea și maturizarea partidelor comuniste și muncitorești într-un număr tot mai mare de țări capitaliste, afirmarea lor ca forțe politice naționale ce se bucură de adeziunea și simpatia maselor largi și au un cuvânt greu de spus în viața statelor respective”².

Se apreciază că, în prezent, în țările Europei occidentale activează aproape 2 500 000 de comuniști. În aceste țări, partidele comuniste unesc sub steagul lor muncitori, țărani, pături mijlocii ale populației, intelectuali, mase largi populare, în lupta pentru drepturile fundamentale ale clasei muncitoare și ale oamenilor muncii, împotriva dominației marelui capital monopolist, a reacțiunii și imperialismului, pentru transformări progresiste, profunde în societate, pentru independența națională a popoarelor, pentru triumful cauzei generale a păcii și socialismului, pentru colaborare internațională.

Importante succese în creșterea rîndurilor și a influenței sale politice a raportat Partidul Comunist Italian, care reunește peste 1 600 000 de membri, organizați în peste 11 000 de secții. Partidul Comunist Francez dispune de un efectiv de peste 450 000 de aderenți, organizați în aproape 20 000 de celule locale, dintre care peste 5 000 în marile întreprinderi industriale. A crescut puterea de mobilizare a maselor a Partidului Comunist din Spania, care, deși acționează în aspre condiții de ilegalitate, reprezintă o însemnată forță politică și organizatorică, exercitînd o influență mereu crescîndă în viața socială a țării. Partidul Comunist Finlandez grupează în rîndurile sale peste 40 000 de membri, tot peste 40 000 de membri numără și Partidul Comunist German, Partidul Comunist din Marea Britanie are 28 800 membri, Partidul de Stînga-Comuniștii din Suedia aproape 15 000 etc.

Partidele comuniste și-au sporit influența în viața politică din toate țările din Europa occidentală în care acționează; ele exercită o influență tot mai accentuată în multe domenii ale vieții social-politice actuale. Sînt semnificative, în acest sens, creșterea influenței unor partide comuniste în confruntările electorale, sporirea numărului de deputați în parlamente și al reprezentanților comuniști în organele administrative locale. Astfel, la ultimele alegeri parlamentare din Italia, P.C.I. a obținut peste 9 000 000 de voturi; ultimele alegeri legislative din Franța (martie 1973) au consolidat poziția partidului comunist ca principal partid al clasei muncitoare și al stîngii franceze (5 126 000 de voturi).

Într-o serie de țări, partidele comuniste împletesc manifestările politice și acțiunile viguroase pentru revendicări economice și sociale cu activitatea parlamentară, acționînd neobosit pe ambele fronturi pentru apărarea intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale maselor largi populare, pentru dezvoltarea drepturilor democratice și sociale, pentru independența națională și pace.

Reprezentanții comuniști în parlament sau în organele de administrație sau conducere locală sînt cei mai consecvenți apărători ai interese-

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 912.

lor oamenilor muncii. Partidul Comunist Italian dispune în Parlament de 179 locuri de deputați și 94 de senatori iar Partidul Comunist Francez de 73 locuri de deputați în cameră și 18 în Senat. Partidul Comunist Finlandez este reprezentat în Parlament de 37 de deputați, Partidul de Stînga-Comuniști din Suedia de 19 deputați, Partidul Comunist din Olanda de 7 deputați, Partidul Comunist din Belgia de 5 deputați, Partidul Progresist al Oamenilor Muncii din Cipru de 9 deputați, Partidul Elvețian al Muncii de 5 deputați, Partidul Comunist din Luxemburg de 6 deputați, Partidul Comunist din Danemarca de 6 deputați, Partidul Comunist din Republica San Marino de 14 deputați etc. Gruparea politică de stînga, Alianța populară din Islanda are 10 deputați și este reprezentată de doi miniștri în guvern.

Partidele comuniste din Marea Britanie, R.F.G., Austria, Irlanda, P.S.U. din Berlinul Occidental depun eforturi susținute pentru lărgirea rîndurilor lor, a influenței în sînul clasei muncitoare și al maselor, pentru mobilizarea tuturor forțelor muncitoare la lupta pentru apărarea intereselor vitale ale oamenilor muncii, împotriva ofensivei monopolurilor, pentru combaterea șomajului, împotriva scumpirii costului vieții, pentru extinderea cuceririlor sociale ale poporului muncitor, pentru democrație, pace și socialism. În pofida unor condiții extrem de dificile dictate de situația de ilegalitate, comuniștii portughezi, greci, turci fac eforturi pentru mobilizarea opiniei publice din țările lor, ținînd sus steagul luptei neînfri-cate pentru pace, democrație și progres social.

Concomitent cu partidele comuniste, în țările capitaliste europene își desfășoară activitatea *partide socialiste, social-democrate*, alte partide și organizații muncitorești. Într-o serie de țări capitaliste din Europa, aceste partide constituie forțe politice cu o însemnată bază socială, populară, de masă, unele aflîndu-se la conducerea statelor burgheze timp îndelungat, elaborînd și aplicînd în practică politica internă și externă a statelor respective, ceea ce le conferă pondere în contextul politic internațional contemporan.

În țările Europei occidentale, partidele social-democrate dispun de aproximativ 9 500 000 de membri. Din cei peste 38 000 000 de membri de sindicate din aceste țări, aproximativ 30 000 000 aparțin centrelor sindicale aflate sub o influență predominant social-democrată. Baza socială a partidelor social-democrate este reprezentată de muncitori, funcționari, salariați, categorii medii, importante pături populare. Astfel, social-democrații și masele de multe milioane de oameni ai muncii care-i urmează constituie o forță politică serioasă, de poziția căreia depinde într-o măsură considerabilă rezultatul luptei pentru schimbări radicale în țările capitaliste dezvoltate.

Situația și forța electorală a social-democrațiilor, influența în mase și în rîndurile opiniei publice, ponderea lor în viața social-politică a statelor capitaliste din Europa diferă de la țară la țară. În prezent, în cinci țări vest-europene social-democrații formează singuri guvernul (Marea Britanie, Austria, Suedia, Norvegia, Malta), iar în șapte țări formează guvernul în coaliție cu alte forțe (Republica Federală Germania, Olanda, Elveția, Italia, Finlanda, Irlanda, San Marino). În nouă țări vest-europene guvernele sînt conduse de prim-miniștri socialiști și social-democrați: Austria (Bruno Kreisky), Marea Britanie (Harold Wilson), R.F.G.

(Willy Brandt), Finlanda (Kalevi Sorsa), Suedia (Olof Palme), Olanda (Joop Den Uyl), Norvegia (Trygve Bratelli), Malta (Dom Mintoff), San Marino (Antonio Volpinari); în alte țări, partidele social-democrate dețin în cadrul coaliției guvernamentale o poziție secundară față de partidele burgheze.

Influența politică a partidelor social-democrate nu este stabilă. Confruntările electorale postbelice au indicat perioade de ascensiune, urmate de scăderi, alternări de avansuri și reculuri. În perioada primilor trei ani ai deceniului al optulea se constată tendințe diverse: în timp ce în R.F.G., Austria, Franța, Belgia, Olanda, partidele socialiste și social-democrate au înregistrat o sporire, uneori sensibilă, de voturi sau o staționare a influenței electorale, în țări ca Norvegia, Suedia, Danemarca partidele social-democrate au cunoscut pierderi, uneori apreciable, de voturi. În același timp, ultimele confruntări electorale au relevat o creștere a influenței partidelor comuniste în aceste trei țări nordice.

Partidele social-democrate scandinave, ca partide de guvernământ, au promovat politica tradițională de colaborare cu capitalul privat din economie, constând în funcționarea cât mai eficientă a întreprinderilor în scopul realizării unor venituri ce urmau să fie folosite pentru reforme sociale și culturale. Practica a arătat însă că această politică n-a putut soluționa o serie de probleme vitale sau n-a putut preveni apariția altora: inflația, creșterea prețurilor și a chiriilor, nesiguranța locului de muncă la o serie de categorii sociale etc. Toate acestea au contribuit la scăderea popularității social-democraților danezi, norvegieni și suedezi în rândurile maselor populare.

Deși au promovat o politică reformistă, de concesii față de burghezie, unele partide socialiste și social-democrate au rămas prin tradiție legate de masele muncitoare, ceea ce le conferă un potențial anticapitalist. Ar fi nerealist și, în același timp, eronat dacă mișcarea socialistă și social-democrată ar fi privită ca ceva amorf, imobil, care stagnează, care nu face decât să urmeze spontan cursul societății capitaliste. În ciuda multiplelor, puternicelor și incontestabilelor legături, articulări cu capitalismul monopolist de stat, cu statul burghez contemporan, mișcarea social-democrată a rămas în unele țări capitaliste, prin originea și vocația sa, o forță democrată, populară.

Confruntată cu o serie de probleme complexe ale lumii contemporane, cu noile realități ale vieții internaționale, social-democrația anilor '70 se vede nevoită să-și reconsidere anumite opțiuni politice, chiar dacă uneori aceste preocupări apar mai mult verbal decât în fapt. Mișcările revendicative ale clasei muncitoare, ale oamenilor muncii, intensificarea acțiunilor greviste, conflictele sociale, confruntările dintre proletariat și burghezie fac tot mai dificilă promovarea insistentă a reformismului și obligă partidele socialiste și social-democrate să-și revizuiască opțiunile tactice, iar, în unele cazuri, și pe cele programatice, imprimându-le un caracter mai militant. Edificatoare în acest sens au fost lucrările Conferinței de la Blackpool a Partidului Laburist din Marea Britanie (octombrie 1973), care au indicat o deplasare spre stînga a întregii mișcări laburiste. Înregistrînd modificări substanțiale în opțiunile sale tactice și programatice, Partidul Socialist Francez a evoluat considerabil spre poziții de stînga, antimonopoliste, apropiindu-se de Partidul Comunist Francez, cu

care a încheiat, dealtfel, un program comun de guvernământ. Orientări și deplasări spre stînga găsim și în politica Partidului Socialist Italian, în special după desprinderea de social-democrați, în politica recentă a Partidului Socialist Belgian ș.a. De pe poziții militante, de stînga, antimonopoliste, acționează în cadrul forțelor muncitorești și unele formațiuni socialiste, cum sînt partidele socialist-populare din Norvegia și Danemarca.

În general, se poate trage concluzia că evoluția lumii contemporane a determinat social-democrația europeană să reflecteze — deși nu întotdeauna în mod consecvent — asupra propriei tactici și strategii, atît pe plan intern, cît și pe plan internațional. Reprezentanții mai lucizi ai social-democrației înțeleg că numai „un program socialist mai hotărît și mai radical ar putea corespunde necesităților poporului”³.

Adoptarea în măsură crescîndă a unor poziții realiste în problemele internaționale constituie, de asemenea, momente noi, relevante, ale orientărilor social-democrației în anii '70. Problemele asigurării păcii, ale dezarmării, ale făuririi securității europene și internaționale, ale colaborării între statele capitaliste și cele socialiste, în spiritul coexistenței pașnice, ale solidarității cu popoarele care luptă împotriva imperialismului, pentru independență națională, reprezintă obiective formulate tot mai frecvent în programele, documentele, luările de poziție ale unor partide socialiste și social-democrate.

Faptul că în problemele cardinale ale situației internaționale, în politica unor partide social-democrate de guvernământ se manifestă poziții lucide, pozitive, se reflectă favorabil asupra liniei pe care o urmează statele respective în viața internațională.

După cum se știe, o parte din păturile muncitoare din țările capitaliste sînt influențate de *partidele catolice*. În ultimii ani sînt semnificative orientările și deplasările intervenite în atitudinea muncitorilor creștini, precum și a bisericii⁴ și a unei părți a clerului catolic din țările capitaliste europene față de unele probleme majore ale dezvoltării sociale contemporane. Aprecierea într-un anumit spirit critic a societății capitaliste și adoptarea unei atitudini mai raționale față de socialism, luările de poziții tot mai frecvente în favoarea luptei popoarelor împotriva imperialismului, pentru progres economic și social, sînt elemente noi întîlnite chiar la exponenții mișcării catolice⁵.

³ Eric Heffer, *Perspective ale partidului laburist*, în „Avanti”, din 1 septembrie 1973.

⁴ Sînt cunoscute lucrările Conciliului Vatican II și enciclicele papale date în ultimii ani. Lucrările Conciliului ecumenic s-au desfășurat în intervalul 1962—1965. Conciliul a fost convocat de Papa Ioan al XXIII-lea prin enciclica „*Rumanae Salutis*” la 25 decembrie 1961; el și-a început lucrările la Roma la 11 octombrie 1962. În urma morții Papei Ioan al XXIII-lea, lucrările au fost întrerupte și reluate sub succesorul său, Papa Paul al VI-lea, la 14 septembrie 1963. În continuare, lucrările s-au desfășurat în cadrul a două sesiuni, luînd sfîrșit în 1965. Lucrările Conciliului Vatican II au reprezentat un „*Aggiornamento*”, un punct de plecare pentru adoptarea unor măsuri înnoitoare comparativ cu pozițiile anterioare ale bisericii catolice, aceasta arătîndu-se mai sensibilă la problemele lumii contemporane și la evoluția istorică în curs. Totodată, Conciliul a adoptat măsuri mergînd în direcția unei „democratizări” a exercitării puterii în cadrul bisericii catolice.

⁵ Vezi articolul: *Mutații și deplasări în sinul mișcării catolice*, în „Lumea”, nr. 37 din 6 septembrie 1973.

Mișcarea sindicală reprezintă o uriașă forță în țările capitaliste europene. În aceste țări, în diferitele centrale sindicale sînt organizați aproximativ 38.000.000 de membri. În primăvara anului 1973, la Bruxelles a luat ființă o nouă centrală sindicală la nivel european, denumită Confederația Europeană a Sindicatelor, care grupează sindicate de nuanță social-democrată.

Desigur, un factor care slăbește forța de acțiune sindicală este sciziunea produsă și care mai dăinuie încă în mișcarea muncitorească în general și în mișcarea sindicală în particular. De aceea problema centrală a mișcării sindicale, la ora actuală, este problema unității.

În cadrul întîlnirii consultative a conducătorilor centralelor sindicale europene afiliate la Federația Sindicală Mondială (Praga, 9—10 iulie 1973), participanții „au constatat cu satisfacție evoluția pozitivă a contactelor reciproce, care deschide noi perspective pentru dezvoltarea cooperării sindicale, precum și pentru întărirea unității de acțiune pe acest continent”⁶. Existența unor perspective favorabile pentru dezvoltarea continuă a unității de acțiune a mișcării sindicale pe plan internațional, în lupta pentru respectarea drepturilor sindicale și a drepturilor democratice ale oamenilor muncii, pentru satisfacerea revendicărilor legitime economice și sociale ale maselor muncitoare din țările capitaliste a fost relevată și de Congresul al VIII-lea al Federației Sindicale Mondiale (Varna, octombrie 1973)⁷.

După cum au arătat confruntările electorale, în Franța, Italia, Olanda, R.F.G., Marea Britanie, Norvegia, Danemarca și alte țări a crescut influența forțelor de stînga, muncitorești — comuniste, socialiste, social-democrate, laburiste — în viața social-politică a țărilor capitaliste.

Problema esențială a mișcării muncitorești internaționale este problema înfăptuirii colaborării și unității de acțiune a clasei muncitoare și a organizațiilor ei politice — partidele comuniste, socialiste, social-democrate, realizarea acțiunilor unitare ale tuturor forțelor progresiste, democratice și populare. Divizarea forțelor muncitorești, menținerea și perpetuarea acestei divizări nu pot folosi decît adversarilor clasei muncitoare, burgheziei monopoliste, reacțiunii și imperialismului, forțelor retrograde, ostile libertății, independenței, păcii și progresului popoarelor.

Problema unității de acțiune între comuniști și social-democrați nu este nouă ; ea s-a pus cu mult timp în urmă, încă din perioada interbelică. Exceptînd anumite perioade și momente — fronturile populare din Franța, Spania etc., acțiunile comune împotriva fascismului în timpul celui de-al doilea război mondial, perioada imediat postbelică și unele momente recente — relațiile dintre comuniști și social-democrați nu s-au materializat în acțiuni unitare de durată. În contextul politic actual, caracterizat prin avîntul fără precedent al forțelor socialismului, păcii și democrației, prin începutul unui curs nou în viața internațională, de destindere și colaborare, s-au creat condiții ce relevă și mai puternic necesitatea acțiunilor convergente pe plan național și internațional ale comuniștilor și social-democraților, ale tuturor forțelor democratice, progresiste și populare. În ultimul timp, ca rezultat al destinderii și avansării procesului de edificare a securității și cooperării în Europa, au apărut

⁶ „Scînteia”, nr. 9567, din 12 iulie 1973.

⁷ „Munca”, nr. 8062, din 20 octombrie 1973.

perspective care conferă noi parametri unității de acțiune între comuniști și social-democrați, între toate forțele democratice, populare, atașate cauzei păcii și progresului. Relevând aceste momente noi ale contextului european, militantul comunist Carlo Galluzzi arăta într-un articol apărut în revista „Critica marxista”: „Evoluția platformei ideologice și politice social-democrate, pe de o parte, și aprofundarea ipotezelor noastre privind căile diferite spre socialism, pe de altă parte, pot să permită începutul unei experiențe istorice cu totul noi și să constituie, încă de pe acum, terenul cel mai propice pentru o confruntare politică și ideologică, precum și pentru căutarea tuturor posibilităților de inițiative unitare”⁸.

Deosebiri de poziții, unele fundamentale, între partidele socialiste și comuniste nu trebuie dramatizate sau transformate în obstacole de netrecut în calea unității. Ele s-au acumulat în decursul unei perioade îndelungate și s-au datorat, între altele, condițiilor specifice în care au acționat sau acționează diferitele organizații ale clasei muncitoare. Dezvoltarea istorică a arătat însă că, în ciuda deosebirilor de poziții, într-o serie de probleme fundamentale, privind mai ales căile și mijloacele de acțiune, partidelor comuniste, socialiste, social-democrate le sînt proprii unele năzuințe și preocupări comune în direcția transformării înnoitoare a lumii contemporane, a înlăturării aspirațiilor popoarelor de dezvoltare liberă într-o societate bazată pe echitate și dreptate socială, a consolidării cursului spre destindere în relațiile internaționale, a promovării înțelegerii și colaborării între națiuni. „Desigur că între partidele comuniste și social-democrate — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — există adînci deosebiri de concepție într-o serie de probleme fundamentale ale vieții social-politice, că politica unor conducători social-democrați care refuză să colaboreze cu partidele comuniste împiedică înlăturarea acțiunilor comune. Cu toate acestea, după cum arată experiența unor țări, comuniștii și socialiștii pot acționa unitar, obținînd succese în satisfacerea intereselor clasei muncitoare, ale păturilor largi ale populației”⁹.

Tendința spre dialog, contacte, colaborare și unitate între comuniști, socialiști și social-democrați, între diferitele partide și forțe politice democratice, pe baza unor programe comune, pe plan local sau chiar național, reprezintă o trăsătură caracteristică a mișcărilor de masă contemporane. Elocvente în această direcție sînt progresele înregistrate în Franța în ce privește raporturile unitare dintre Partidul Comunist Francez, Partidul Socialist Francez, Mișcarea radicalilor de stînga, concretizate într-un Program comun de guvernămînt al stîngii. Elocvente sînt, de asemenea, lărgirea colaborării între comuniști, socialiști și alte forțe democratice în Italia, avansarea procesului de unitate între forțele democratice muncitorești, antifasciste, pe baza Pactului pentru libertate din Spania; evoluții pozitive în raporturile dintre partidele muncitorești — comuniste și socialiste — se constată în Norvegia, Luxemburg, Elveția, Belgia și în alte țări capitaliste. Se întărește curentul unitar în mișcarea sindicală; în multe țări, militanții comuniști sînt activi în cadrul mișcării sindicale, aflate sub influența social-democrației, unii dintre ei ocupînd responsabilități la

⁸ Carlo Galluzzi, *Crizi e prospettive dell'Europa*, în „Critica marxista”, nr. 6/1972, p. 26—35.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 84.

nivelul întreprinderilor ; într-o serie de țări, numeroase asemenea sindicate au anulat, pe plan local, interdicția intrării comuniștilor în sindicat. Desigur, sfera obiectivelor comune și a deosebirilor de păreri, a convergențelor și divergențelor în lupta și activitatea comuniștilor, socialiștilor, social-democraților, a celorlalte forțe democratice, populare, diferă de la țară la țară, în funcție de condițiile specifice.

Acordînd o importanță de prim ordin unității clasei muncitoare, partidele comuniste se pronunță pentru colaborarea cu partidele socialiste și social-democrate. Manifestînd permanent inițiativă, comuniștii depun eforturi, fac propuneri concrete pentru realizarea unei asemenea colaborări, considerînd-o nu ca o tactică temporară, ci ca o componentă indispensabilă pentru asigurarea victoriei clasei muncitoare, a maselor largi populare.

Recenta Conferință a partidelor comuniste din țările capitaliste ale Europei (Bruxelles, 26—28 ianuarie 1974) a relevat necesitatea promovării cu consecvență a politicii de unitate cu toate forțele muncitorești și democratice, cu toți cei care năzuiesc spre transformări sociale înnoitoare. Participanții la conferință au subliniat că, în condițiile actuale, mobilizarea clasei muncitoare și a altor păături sociale vitregite de politica marelui capital, formarea unei vaste mișcări populare prin alianțe politice cu conținut antimonopolist constituie singura cale de a impune transformări de structură. În viziunea comuniștilor, lupta pentru adînci transformări democratice constituie o parte integrantă a luptei pentru socialism. Declarația politică adoptată de Conferința sus-amintită evidențiază : „Comuniștii înțeleg să realizeze cea mai largă unitate cu socialiștii și de asemenea cu creștinii”¹⁰.

Referindu-se la activitatea desfășurată, în ultimii ani, de comuniștii francezi, consacrată unirii tuturor forțelor de stînga pe baza unui program de reforme economice, politice și sociale, Georges Marchais, secretar general al Partidului Comunist Francez, arăta în intervenția sa la Bruxelles: „Apreciem că numai o mișcare populară amplă, animată de clasa muncitoare, care să determine toate păturile sociale, victime ale marelui capital, să lupte pentru o perspectivă clară și coerentă ar putea să se opună puterii monopolurilor”¹¹. În același context, secretarul general al P.C.F. sublinia importanța deosebită pe care o au dialogul și acțiunile convergente ale partidelor comuniste cu partidele socialiste pentru atingerea unor obiective comune : „Noi — arăta Georges Marchais — credem că în ciuda divergențelor reale care ne separă, și ar fi inutil să le negăm, există un teren larg de înțelegere între partidele comuniste și partidele socialiste”. Totodată, el își exprima credința „că este posibilă și necesară dezvoltarea unei largi cooperări cu forțele creștine, dornice de progres, democrație și pace”¹².

În pofida concepțiilor și practicilor reformiste și chiar anticomuniste ale unor lideri, în rîndurile social-democraților, inclusiv în rîndurile cadrelor de conducere, se manifestă curențe, iar, în unele cazuri, partide socialiste întregi se pronunță pentru unitatea clasei muncitoare,

¹⁰ „Scînteia”, nr. 19768, din 1 februarie 1974.

¹¹ Georges Marchais, *Intervenție la Conferința partidelor comuniste din Europa occidentală ținută la Bruxelles*, în „L'Humanité”, din 28 ianuarie 1974.

¹² *Ibidem*.

pentru sprijinirea revendicărilor maselor muncitoare în domeniul economic și social, în problemele luptei pentru pace, pentru securitate și cooperare internațională. „Este, deci, firesc — sublinia François Mitterrand, prim-secretar al Partidului Socialist Francez — ca partidele al căror țel comun este eliminarea structurilor capitaliste și eliberarea celor oprimați, să cadă de acord asupra definirii unui nou tip de societate și asupra strategiei ei. Partidul socialist și partidul comunist își au înfipte rădăcinile în clasa muncitoare. În afară de clasa muncitoare, ele se adresează ansamblului păturilor sociale, grupurilor socio-profesionale exploatate”¹³.

Partidele comuniste și muncitorești subliniază că politica lor de largi alianțe, de promovare a democrației pe calea înaintării spre socialism nu este o politică de circumstanță. Ea este o politică izvorită dintr-o analiză concretă a condițiilor actuale, care arată o intensificare a luptei de clasă a diferitelor pături sociale vitregite de capitalul monopolist și o înaintare rapidă a mișcării democratice. În același timp, partidele comuniste prezintă, în condițiile de astăzi, o concepție nouă asupra unității, mult mai largă ca întindere și mult mai profundă în conținut decât în trecut. „Cînd noi formulăm cerința unei noi unități — arată Luigi Longo, președintele Partidului Comunist Italian — noi ridicăm ceva foarte diferit de ceea ce au fost în trecut unitatea de acțiune și «frontul popular», deși aceste două forme de unitate au rațiunea lor de a fi și eficacitatea lor. Astăzi, ambițiile noastre sînt mai mari. Vrem să promovăm o deplasare politică profundă a curentelor catolice și înțelegerea lor cu forțele comuniste și socialiste. Aceasta este calea pentru a face să avanseze o alternativă de guvernămînt bazată pe colaborare între masele populare, democratice, antifasciste”¹⁴. Dezvoltînd această dinamică asupra unității, documente recente ale comuniștilor italieni concep o convergență și unitate care să meargă dincolo de cadrul forțelor de stînga, spre celelalte sectoare care compun „o alternativă democratică”. Este vorba despre ceea ce Enrico Berlinguer, secretar general al Partidului Comunist Italian, numea „noul mare compromis istoric” între forțele care unesc și reprezintă marea majoritate a poporului italian¹⁵.

Evenimentele tragice din Chile, răsturnarea prin forță a guvernului legal al Unității Populare nu numai că n-au infirmat, ci, din contra, au relevat și mai evident necesitatea obiectivă a făuririi și întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare, a tuturor forțelor revoluționare, progresiste, democratice. Încă o dată s-a confirmat că zdrobirea comploturilor cercurilor reacționare interne și internaționale — care nu renunță de bună voie la pozițiile lor —, menținerea și consolidarea puterii populare pot fi asigurate numai prin elaborarea unei asemenea linii politice în măsură să ducă la unirea tuturor forțelor progresiste naționale, a tuturor celor ce se ridică împotriva reacțiunii și militează pentru progresul economico-social al propriei țări, pentru o dezvoltare liberă și independentă.

Detașament activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, Partidul Comunist Român desfășoară, în virtutea hotărîrilor Con-

¹³ François Mitterrand, *La rose au poing*, Flammarion, Paris, 1973, p. 21.

¹⁴ Luigi Longo, *Cuvîntare la Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Italian*, în *Les communistes italiens*, nr. 2—3/1973, p. 77.

¹⁵ Enrico Berlinguer, „Rinascita” nr. 40/1973.

greselor IX și X, ale Conferinței Naționale din iunie 1972 o vastă activitate în vederea dezvoltării relațiilor de prietenie frățească, colaborare rodnică și solidaritate tovarășească cu toate partidele comuniste, relații materializate în intensificarea contactelor, întâlnirilor, a schimburilor de experiență. Numeroși conducători ai partidelor comuniste au vizitat România, au avut discuții și întâlniri cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R., cu alți membri ai conducerii partidului — aceasta constituind o contribuție de seamă la întronarea spiritului de unitate, la dezvoltarea relațiilor de solidaritate în cadrul mișcării comuniste internaționale.

Totodată, pornind de la interesele unității clasei muncitoare, ale cauzei păcii, democrației și progresului social, Partidul Comunist Român extinde relațiile sale cu partidele socialiste, social-democrate, cu forțele politice democratice, progresiste. Contactele avute de Partidul Comunist Român cu partidele socialiste, social-democrate au evidențiat că, în ciuda existenței și menținerii unor importante deosebiri ideologice și politice, a modului diferit în care sînt abordate o serie de probleme, există posibilitatea reală ca toate forțele muncitorești să ajungă la consens într-o gamă largă de chestiuni de interes comun privind pacea, securitatea, cooperarea internațională.

În ultimii ani au fost inițiate și organizate schimburi de delegații, întâlniri, contacte între reprezentanți ai Partidului Comunist Român și reprezentanți ai partidelor socialiste și social-democrate din Austria, Belgia, Marea Britanie, Danemarca, Finlanda, Franța, Elveția, R.F.G., Italia, Olanda, Norvegia, Suedia și din alte țări. Delegații ale P.C.R. au participat la congresele partidelor socialiste din Franța, Elveția, Italia, Danemarca, Norvegia.

Întîlnirile și convorbirile oaspeților cu secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu alți membri ai conducerii P.C.R., desfășurate într-un spirit de prietenie, cordialitate și sinceritate deplină au prilejuit schimburi reciproce de experiență prețioasă, abordarea unui cerc larg de probleme de interes comun; în cadrul lor partidul nostru a informat despre rezultatele, preocupările și activitatea sa în domeniul construcției socialiste, al vieții internaționale, pentru asigurarea păcii și securității, pentru întărirea forțelor progresiste muncitorești și populare, și a ascultat informații despre poziția interlocutorilor socialiști și social-democrați în aceleași probleme; totodată, s-au făcut schimburi utile de opinii privind o gamă largă de aspecte ale mișcării muncitorești internaționale, ale vieții politice în lume — elementele comune ale pozițiilor exprimate fiind consemnate în comunicate sau relatări de presă.

Contactele dintre partidele comuniste din țările socialiste și partidele socialiste și social-democrate din țările capitaliste pot fi de un real folos tuturor partidelor comuniste care acționează pentru întărirea unității mișcării muncitorești, pentru pace și colaborare internațională. Partidul Comunist Român, care dispune de o bogată experiență și luptă pentru unitatea clasei muncitoare, pornește de la convingerea, confirmată de viață, de istoria mișcării muncitorești, că unitatea de acțiune a clasei muncitoare, a organizațiilor ei politice — atît pe plan național, cît și internațional — are o uriașă importanță pentru unirea într-un front larg a tuturor forțelor antiimperialiste, democratice și progresiste, pentru succe-

sul luptei împotriva reacțiunii, pentru apărarea păcii și dezvoltarea pe calea democrației și progresului social.

În condițiile de astăzi, cînd toate popoarele continentului european, opinia publică sînt vital interesate în edificarea unui sistem durabil de securitate și colaborare, apare tot mai pregnantă necesitatea ca partidele politice din Europa — și în primul rînd partidele comuniste, socialiste, social-democrate, forțele democratice și progresiste — să acorde o atenție sporită, să participe tot mai activ la complexul proces de edificare a unui asemenea sistem, la înscăunarea unor relații interstatale europene și internaționale menite să asigure fiecărei națiuni condițiile de a se dezvolta nestingherit.

Desfășurarea evenimentelor internaționale demonstrează că, în epoca contemporană, pentru înfăptuirea transformărilor democratice, progresiste, pentru dezvoltarea independentă a popoarelor, corespunzător intereselor lor vitale, este necesară *colaborarea largă între toate forțele democratice, revoluționare și antiimperialiste* ¹⁶

„Știm că rezolvarea marilor probleme ale omenirii de azi — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — cere unitate, unitate și iar unitate. Cere unitatea forțelor naționale, progresiste din fiecare țară, cere unitatea pe plan mondial, unitatea țărilor socialiste, a mișcării internaționale revoluționare, dezvoltarea colaborării cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu alte partide și forțe democratice din toate țările, cu toate forțele antiimperialiste. Însăși destinderea, însuși viitorul omenirii depind de lupta popoarelor. Considerăm că, dacă popoarele vor acționa unite, vor putea asigura trimful noii politici de colaborare, de pace, progresul general al omenirii“ ¹⁷.

---

¹⁶ Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R. cu privire la politica și activitatea internațională a Partidului Comunist Român și a Republicii Socialiste România, în volumul *Conferința Națională a Partidului Comunist Român* (19—21 iulie 1971), Editura politică, București, 1972, p. 528.

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 618.

50 de ani de la apariția ziarului „L'Unità“

MARIA COVACI

Cu cinci decenii în urmă, la 12 februarie 1924, a văzut lumina tiparului, la Milano, primul număr al ziarului „L'Unità“, organ central al Partidului Comunist Italian. De-a lungul întregii sale existențe, cotidianul P.C.I. a jucat un rol esențial în istoria Italiei, remarcându-se ca tribună de apărare fermă a intereselor oamenilor muncii, ca propagator dirz al ideilor socialismului și păcii. „L'Unità“ a demascat fără cruțare nelegiuirile fascismului, a mobilizat masele la acțiuni de clasă, de luptă pentru libertate și progres social. În coloanele sale, au fost permanent abordate preocupările majore care stăteau în fața Partidului Comunist Italian, atât în ceea ce privește lupta clasei muncitoare, a maselor largi, situația internă a țării, cât și problemele mișcării comuniste și muncitorești mondiale, ale vieții internaționale. Așa cum sublinia directorul ziarului, Aldo Tortorella, membru al Direcțiunii Partidului Comunist Italian, „L'Unità“ „nu a fost numai o voce capabilă să exprime aspirații ideale și morale; fidel propriilor principii, ziarul nostru a fost, de la început, un instrument de intervenție politică în realitățile de zi cu zi ale țării. Tocmai aceasta a permis organului comunistilor să devină un mare ziar de masă, un protagonist al vieții politice italiene“¹.

Intemeiat atunci când fascismul venise la putere în Italia, dar încă nu-și consolidase dictatura, ziarul „L'Unità“ a trebuit să facă față persecuțiilor de tot felul. În ciuda acestora, el și-a îndeplinit misiunea de interpret al stării de spirit antifasciste a maselor, chemându-le la luptă hotărâtă. O dată cu adoptarea legii excepționale de către guvernul mussolinian, în 1926, ziarul a fost aruncat în ilegalitate. Deși condițiile în care își desfășura activitatea erau extrem de anevoioase, „L'Unità“ a fost singurul ziar antifascist care a apărut în întreaga perioadă a dictaturii fasciste, fiind răspîndit în cele mai îndepărtate colțuri ale țării. Acest fapt i-a costat pe comuniști sute de ani de închisoare și jertfa multor vieți.

În perioada grea a ilegalității, „L'Unità“ și-a adus contribuția la lupta grea și perseverentă pentru crearea Frontului antifascist unit din Italia. De altfel, însuși titlul ziarului, sugerat de Antonio Gramsci, „a indicat necesitatea unității de acțiune a muncitorilor și țăranilor, a Nordului

¹ O jumătate de secol în slujba cauzei libertății și progresului, în „Scînteia“, anul XLIII, nr. 9 779 din 12 februarie 1974.

și Sudului țării, a tuturor forțelor socialiste și democratice. Acestei sarcini ziarul i-a rămas întru totul fidel”².

În timpul crizei economice mondiale din anii 1929—1933, organul de presă al comuniștilor italieni a mobilizat masele la acțiuni revoluționare, la luptă contra fascismului. În cuprinsul său au fost amplu reflectate luptele proletariatului din diferite țări ale Europei și, în acest cadru, puternicele acțiuni revoluționare din România acelei perioade. Articolul : *Marile lupte revoluționare din România*, apărut în martie 1933, evidențiază amploarea și ecoul eroicelor bătălii de clasă ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de Partidul Comunist Român.

O caracteristică a ziarului o formează abordarea, cu claritate, a problemelor majore ale epocii, care erau supuse atenției publicului cititor de personalități proeminente ale mișcării comuniste și democratice italiene, precum și de oameni de știință și cultură cu care Partidul Comunist Italian avea strânse contacte pe linia atragerii acestora în lupta comună contra fascismului.

În timpul rezistenței patriotice din perioada celui de-al doilea război mondial, „L’Unità” s-a situat în avangarda mișcării de eliberare națională, în orașe, la sate, în cadrul formațiunilor de partizani. Referindu-se la rolul pe care l-a jucat cotidianul comuniștilor italieni în condițiile date și, în-deosebi, în perioada puternicei mișcări de rezistență care cuprinsese Italia, Luigi Longo, președintele P.C.I., releva că „Organul partidului nostru a fost vocea cea mai unită care s-a ridicat atunci, a fost liantul care a cimentat într-un singur bloc toate forțele de partizani și toate forțele naționale interesate în victoria războiului de eliberare”.

În condiții neînchipuit de grele, „L’Unità” reușea să informeze masele largi, poporul italian despre desfășurarea operațiunilor militare pe fronturile de est și de vest, despre eroismul mișcării de rezistență, îmbărbătind și chemând la acțiune împotriva fascismului, pentru libertatea Italiei.

În februarie 1945, directorul ziarului ilegal „L’Unità”, Eugenio Curiel, a fost ucis la Milano de bandele fasciste. El reprezintă un simbol al tuturor comuniștilor care și-au dat viața pentru ziarul lor. Nici un organ de presă italian nu are o asemenea istorie. Aceasta a creat o legătură profundă între ziarul comuniștilor, popor și istoria țării.

„L’Unità” a militat consecvent, încă din 1940, pentru promovarea liniei politice îndreptate spre realizarea unității tuturor forțelor democratice în lupta de eliberare de sub fascism. „Comuniștii — scria „L’Unità” din 4 august 1943 — luptă uniți cu italieni de toate tendințele pe drumul păcii și al libertății, pentru salvarea țării de la ruină”³. În același număr al ziarului se sublinia că „necesitatea unui front național de acțiune și a unei politici de strînsă colaborare a tuturor mișcărilor antifasciste care exprimă voința populară nu a apărut comuniștilor în zorii zilei de 26 iulie 1943 [momentul constituirii guvernului Badoglio]... Încă din iunie 1940, comuniștii italieni au militat pentru unirea națiunii, și pentru lupta în front comun a mișcărilor antifasciste, pentru democrație și pace, ca singur mijloc de salvagardare a țării de la catastrofă. În cursul celor trei ani de război,

² Ibid.

³ „L’Unità”, anul XX, nr. 12 din 4 august 1943.

comuniștii s-au aflat în linia întâi a luptei pentru unirea acțiunilor antifasciste ale maselor și a grupărilor politice, indiferent de apartenența lor de clasă⁴.

În elaborarea liniei sale tactice și strategice din perioada rezistenței antifasciste, oglindită viu în organul său central de presă, Partidul Comunist Italian s-a inspirat în permanență din tradițiile și din experiența luptei pe care a dus-o în deceniul al patrulea împotriva fascismului. P.C.I. a obținut succese evidente în politica de unire a tuturor forțelor antifasciste, între care se înscriu acordul privind unitatea de acțiune cu Partidul Socialist Italian și realizarea unității de acțiune în Brigada „Garibaldi” în timpul războiului național-revoluționar din Spania. În condițiile declanșării celui de-al doilea război mondial, comuniștii italieni, după cum releva „L’Unità”, au reînnoit propunerile de unitate și colaborare cu toate curente și grupările dornice să lupte pentru salvarea țării de la catastrofa spre care o împingea fascismul, reușind să realizeze acorduri de acțiuni comune cu socialiștii și membrii altor formațiuni politice.

„L’Unità” a relevat pe larg inițiativele întreprinse de comuniștii din Milano în ajunul căderii fascismului. S-a constituit un prim comitet al opoziției, care cuprindea pe reprezentanții tuturor mișcărilor antifasciste, inclusiv membrii partidului democrat-creștin și ai partidului liberal. Acesta a constituit baza de mai târziu a Comitetelor Eliberării Naționale și a Comitetului militar pentru conducerea și coordonarea formațiunilor de partizani. Numeroase articole subliniau necesitatea luptei unite, precizau poziția Partidului Comunist Italian față de țelurile acțiunii unite, ale alianțelor politice pe care le preconiza.

Cotidianul comuniștilor italieni a adus o însemnată contribuție la clarificarea maselor asupra formelor de luptă și, îndeosebi, asupra posibilităților de folosire a unei forme sau alta în funcție de condițiile date. Edificatoare este, în această privință, atitudinea luată de ziar în martie 1944, când, în rîndul maselor, se semănase iluzia sectar-schematizatoare că numai de la greva generală se poate trece la insurecție. „L’Unità” arăta că pentru a se ajunge la insurecție nu trebuie să fie ocolite luptele zilnice pentru revendicări economice și, totodată, împotriva fasciștilor italieni și a ocupanților nașiști, că, din contră, se impune folosirea oricărei forme de luptă și a oricărui prilej pentru pregătirea insurecției naționale. „Insurecția națională — scria ziarul — se pregătește prin lupte ; ar fi o naivitate să ne gîndim că astăzi ar trebui să renunțăm la orice luptă parțială, iar în fabrici la agitația economică zilnică în așteptarea insurecției naționale. Insurecția națională nu vine de la sine. Noi sîntem cei care trebuie să o pregătim și să o organizăm. Această pregătire trece prin lupte parțiale”. Interesele imediate, cerințele vitale, pîinea, salariul muncitorilor, se releva în continuare, trebuie apărute și astăzi, fiind o necesitate absolută pentru noi. „În fiecare fabrică trebuie să continuăm agitația pentru revendicările care în momentul dat interesează masele largi muncitoare și care sînt absolut necesare pentru a putea trăi. Fiecare grevă victorioasă, fie chiar limitată la o singură fabrică și pentru o mică revendicare, reprezintă un succes al luptei, un punct marcat în confruntarea cu dușmanul, un pas înainte spre insurecția națională”⁴. Experiența luptei desfășurate în anii rezisten-

⁴ „L’Unità”, anul XXI, nr. 4 din 23 martie 1944.

ței a dovedit justețea acestei tactici, constînd în folosirea celor mai diverse forme de acțiune, pînă la forma supremă — insurecția națională.

În coloanele ziarului, s-a acordat o deosebită importanță unirii tuturor forțelor naționale în lupta decisivă contra ocupanților hitleriști și a fasciștilor italieni, luptă a cărei cheazășie o constituia poporul înarmat. Partidul Comunist Italian sublinia că un factor esențial pentru atragerea acestor forțe în mișcarea de rezistență îl constituia unitatea de acțiune a clasei muncitoare. Unitatea politică a clasei muncitoare, se arată într-un apel al P.C.I. adresat poporului italian în octombrie 1943, constituie condiția hotărîtoare pentru ca forțele naționale unite să realizeze sarcinile pe care le impunea istoria.

Partidul Comunist Italian a vegheat ca în coloanele ziarului să fie larg dezbătute, încă în anii rezistenței, problemele referitoare la guvernul care urma să se constituie după eliberare, la conținutul puterii, la perspectivele dezvoltării democratice a Italiei, la rolul P.C.I. în societatea italiană postbelică. Rubrica *Viața de partid* includea sistematic articole în care erau abordate aceste probleme de major interes politic și social. Comuniștii subliniau că pentru construirea unei Italii noi era necesar ca partidul să fie la înălțimea menirii și rolului pe care și-l asumase clasa muncitoare. Partidul comunist, scria Palmiro Togliatti într-un articol publicat în ziarul „L'Unità” din 10 ianuarie 1945, ca partid al clasei muncitoare și al poporului, cu adînci rădăcini în tradițiile progresiste ale maselor, „va interveni în viața țării cu o activitate pozitivă și constructivă care trebuie desfășurată de la celulele din fabrici și cele din sate, de la Comitetul Central, pînă la oameni pe care-i delegăm să reprezinte clasa muncitoare și partidul în guvern”. Clasa muncitoare, se arăta mai departe, „intenționează astăzi să-și asume, alături de celelalte forțe consecvent democratice, funcția de conducător în lupta de eliberare a țării și pentru instaurarea unui regim democratic”.

„L'Unità” sublinia că deși, în acel moment, pe primul plan se situau problemele legate de lupta concretă, și nu cele de ordin teoretic, era necesar să se acționeze în baza unor idei clare, să se cunoască în profunzime ce obiective se tindea a fi atinse, ce priorități existau în cadrul respectivei obiective într-un moment sau altul și în perspectivă⁵.

În iarna anului 1944 și în primăvara lui 1945, „L'Unità” adresa înflăcărâte chemări la grevă generală, la insurecție națională. Condiția eliberării, scria ziarul în numărul său din 9 aprilie 1945, este unitatea tuturor forțelor progresiste, care, realizată în lupta de eliberare, trebuie să dăinuie pe terenul reconstrucției democratice a țării⁶.

Primăvara anului 1945 a marcat un nou avînt al luptei de eliberare a poporului italian, care a fost încununată de succesul insurecției naționale din întreaga Italie de nord. Aceasta a dus la victoria asupra fascismului și la descătușarea energiilor revoluționare ale maselor populare în lupta pentru construirea unei Italii democratice.

Marile evenimente politice și militare petrecute în Europa în vara anului 1944 au stat, de asemenea, în centrul preocupărilor ziarului „L'Unità”. Victoria insurecției naționale antifasciste din România, în august 1944, cît și insurecția de la Paris din aceeași lună au fost reflectate în ca-

⁵ „L'Unità”, anul XXII, nr. 1 din 10 ianuarie 1945.

⁶ „L'Unità”, anul XXII, nr. 6 din 9 aprilie 1945.

drul unei ediții speciale a ziarului, apărută la 24 august 1944. Iar în numărul său din 1 septembrie 1944, „L'Unità“ evoca, în cadrul unui articol, eroismul luptei pe care poporul român, eliberat de sub jugul fascist, o ducea, cot la cot cu Uniunea Sovietică, împotriva Germaniei naziste și a Ungariei horthyste. În încheierea articolului, poporul italian era chemat să urmeze exemplul României și al Franței, căci „A sosit ceasul acțiunilor, al luptei, al victoriei pentru italieni, pentru toți italienii“⁷.

Născut din istorie, ziarul „L'Unità“ trăiește în focul bătăliilor de azi, militează ca slujitor și propagator al politicii promovate de Partidul Comunist Italian.

Un vast cîmp de acțiune al ziarului este acela al luptei pentru apărarea democrației, pentru respectarea cu strictețe a Constituției democratice și progresiste și pentru interzicerea mișcărilor fasciste. În cadrul acestor lupte, „L'Unità“ a fost factorul motor al denunțării tuturor acelor acțiuni care în Italia sînt numite „conspirația neagră“.

Un alt obiectiv major al luptei pe care o desfășoară cotidianul comunistilor italieni este astăzi, ca întotdeauna, acela de a apăra pacea și de a instaura un nou sistem de raporturi internaționale, bazat pe coexistența pașnică, pe destinderea internațională, pe autonomia și independența fiecărei țări, fie ea mare sau mică. Italia — releva Aldo Tortorella — a plătit scump în istoria sa trecută și recentă dependența față de țările străine, și, tocmai de aceea, campania permanentă pentru ca Ital a să promoveze o politică externă autonomă, capabilă să contribuie efectiv la cauza securității europene și a destinderii internaționale prezintă o deosebită importanță.

„L'Unità“ a condus și conduce importante campanii în sprijinul popoarelor care luptă pentru libertatea și independența lor națională: poporul vietnamez, popoarele din Africa, Asia, America Latină aflate încă sub dominația regimurilor coloniale sau semicoloniale, popoarele din Europa care trăiesc încă sub dictatura fascistă. Avînd de făcut, uneori, față unor aspre polemici și bătălii, „L'Unità“ a susținut cu fermitate cerința — o cerință națională a întregului popor italian — unor raporturi de solidaritate și prietenie cu țările care, învingînd felurite greutăți, au purces și înaintează pe calea construirii societății noi, socialiste. Fiecare dintre aceste campanii a găsit o profundă rezonanță nu numai în rîndul comunistilor, ci și al celorlalte forțe progresiste și democratice.

Astăzi ziarul „L'Unità“ acționează pentru combaterea cu o deosebită ascuțime a consecințelor crizei economice prin care trec statele capitaliste, între care și Italia, pentru apărarea salariului muncitorilor, a veniturilor țăranilor și ale păturilor mijlocii afectate de inflație, pentru un nou tip de dezvoltare economică. Ziarul militează pentru unitatea forțelor comuniste, socialiste și catolice, pe temeiul unui program de reînnoire și de transformare democratică a țării, bazat pe Constituție.

Drumul pe care-l străbat comuniștii italieni este drumul luptei dirze de clasă al amplelor acțiuni populare. Pe acest drum, organul central de presă al P.C.I., „L'Unità“, ține sus steagul ideilor marxism-leninismului creator, care însuflețesc pe comuniștii de pe toate meridianele lumii.

⁷ „L'Unità“, anul XXI, nr. 18 din 1 septembrie 1944.

Întâlnire a redacției revistei „Anale de istorie” cu cititori din Municipiul București

În ziua de 14 martie a.c., redacția revistei „Anale de istorie”, în colaborare cu Centrul politic-ideologic al Comitetului Municipal de partid București, a organizat o consfătuire cu un grup de cititori din Capitală. Parte componentă a consultării pe care revista o întreprinde, sub diverse aspecte, cu cititorii din întreaga țară, întâlnirea a prilejuit un util și fructuos schimb de opinii, ea reunind directori și consultanți ai cabinetelor de partid din sectoare, propagandiști, cadre didactice din învățământul superior și liceal, cursanți ai învățământului ideologic. Discuțiile au fost conduse de prof. Maria Seftiu, șefa catedrei de istorie a Centrului. Din partea revistei „Anale de istorie” au participat Vasile Petrișor, redactor-șef adjunct, și Vladimir Zaharescu, membru în colegiul de redacție.

Deschizând discuțiile, lectorul univ. ION VĂDUVA, directorul Centrului politic-ideologic al Comitetului Municipal de partid București, a spus, între altele, în cuvântul său: „Consider că avem un bun prilej de a purta această discuție care este, în fond, o consultare de lucru. Dorința conducerii redacției ca și a conducerii Centrului politic-ideologic al Comitetului Municipal de partid constă în a obține păreri, idei în legătură cu tematica revistei, cu numerele apărute în ultimul timp, cu felul în care, atât sub aspectul conținutului, cât și al formei de tratare a problemelor, articolele cuprinseser în «Anale de istorie» răspund nevoilor învățământului de partid, muncii de propagandă și învățământului de stat, adică predării și însușirii cunoștințelor de istorie modernă și contemporană a României. Consider că vor fi deosebit de prețioase suges-

țiile, propunerile ce se vor face pentru orientarea tematică a numerelor viitoare ale revistei. Dorința noastră este de a pleca de aici cu cât mai multe idei valoroase, care să servească nevoilor muncii de propagandă, pe care revista «Anale de istorie» o slujește de aproape 20 de ani”.

Lector univ. ION SENDRULESCU, Facultatea de istorie a Universității din București: „Consider ca foarte utilă consfătuirea organizată de redacția revistei «Anale de istorie». Țin să subliniez că apreciez în mod deosebit această revistă, ca fiind una dintre cele mai bune și folositoare publicații de specialitate și care, prin profilul și problematica ei, este de un real folos unor largi cercuri de cititori. Răspunzând exigențelor care se pun pe linia cercetării științifice și a abordării unor teme majore ale mișcării muncitorești și a istoriei Partidului Comunist Român, «Anale de istorie» satisface, în egală măsură, atât pe specialiști, cât și pe cei care se arată doritori să studieze perioada modernă și contemporană a României.

Este adevărat că revista și-a îmbogățit, de la o etapă la alta, problematica, că în paginile sale găsești studii de profunzime și articole pe cele mai diverse teme de specialitate, interesante prin conținut, ca și printr-o formă de expunere aleasă. Aceasta nu înseamnă însă că nu este loc pentru mai bine. Sînt încă probleme de importanță majoră a căror rezolvare nu s-a dat, sau a fost dată parțial.

Cu cîțiva ani în urmă, revista a publicat un amplu material, într-unul din numerele sale, privitor la regimul politic în România pînă la 1918. În ulți-

mul număr a apărut, la rubrica «Discuții», un alt articol despre trăsăturile caracteristice ale regimului politic din țara noastră în primul deceniu interbelic. Această problemă consider că ar trebui să stea și în continuare în atenția redacției, mai ales că în rîndul cercetătorilor, al istoricilor perioadei, privitor la trăsăturile regimului politic dintre cele două războaie mondiale, punctele de vedere nu sînt unitare. În această ordine de idei, cred că ar fi bine ca redacția să continue discuția începută, în cadrul căreia specialiștii să-și spună punctele de vedere, pentru a se ajunge la concluzii clarificatoare.

Legat de cele de mai sus, consider că redacția ar trebui să-și îndrepte mai mult atenția spre multiplele și complexe probleme ale vieții politice din România în epoca de după făurirea statului național unitar. În altă ordine de idei, nu am avea decît de cîștigat dacă în revistă s-ar insista mai mult în direcția popularizării tradițiilor revoluționare, a activității unor militanți ai mișcării muncitorești revoluționare. Aceasta deoarece medalioanele pe care le găsim în paginile revistei, ce-i drept mai puține în ultimul timp, vin să întregesc anumite momente din lupta proletariatului, permițînd desprinderea unor idei ce pot servi la anumite precizări.

Cît privește colaboratorii revistei, sînt de părere că cercul acestora ar trebui să fie lărgit. De regulă, figurează nume mai mult din București; în schimb provincia este slab reprezentată. Or, și în alte centre dispunem de cercetători avizați ai istoriei moderne și contemporane a României¹.

Prof. RADULEA GHEORGHE: „În ultima vreme, revista «Anale de istorie» a reușit să devină tot mai interesantă, datorită multitudinii materialelor privitoare la dezvoltarea vieții economice, sociale și, cu precădere, politice din perioada modernă și contemporană a României. Nouă, ca profesori de istorie, revista ne este de un ajutor prețios în orientarea ideologică a lecțiilor, în asigurarea conținutului lor științific. Avem la îndemînă, prin intermediul revistei, o seamă de concluzii utile privind momentele cheie ale perioadelor sus amintite din istoria patriei. Am primit un ajutor substanțial, prin intermediul revistei, și în ceea ce privește realizarea valorilor educative, prin modul de tratare a temelor, prin evocarea activității a numeroși eroi ai clasei muncitoare. Ar fi bine însă dacă s-ar publica unele articole de analiză

și concluzii cu privire la definirea etapei dezvoltării economice, sociale și politice a României, mai ales în perioada 1878—1900 și 1900—1914. Ele ar fi utile pentru noi, profesorii, deoarece, bazîndu-ne pe asemenea lămuriri, am dispune de posibilitatea să-i ajutăm pe elevi să înțeleagă mai bine stadiul de dezvoltare a țării noastre în perioadele respective.

Revista «Anale de istorie» ne-a ajutat și ne ajută să înțelegem mai bine o serie de probleme cu privire la evoluția mișcării muncitorești. Pe această linie, consider că ar fi util dacă s-ar aborda, în mod mai larg, unele aspecte privitoare la programele mișcării, ale partidului proletariatului. Aceasta deoarece într-o serie de lucrări, ca și în manualele noastre, ele sînt succint și insuficient de aprofundat tratate.

Consider că ar fi foarte util pentru noi profesorii dacă în paginile revistei și-ar găsi loc o dezbatere cu privire la metodologia folosirii documentelor de partid în predarea istoriei moderne și contemporane, fapt care ar permite o funcționalitate mai adecvată și eficace a cabinetelor de istorie².

VIOREL PITU, directorul cabinetului de partid al Sectorului 5: „Pentru noi revista «Anale de istorie» este un instrument de lucru deosebit de util. Și aceasta atît pentru profesorii de istorie, cît și pentru cadrele care lucrează în domeniul ideologic. Dar pentru ca ea să fie folositoare în și mai mare măsură îmi permit unele sugestii reieșite din practica de zi cu zi. În primul rînd, cred că revista publică încă puține consultații atît de necesare învățămîntului ideologic. Dacă redacția ar fi stat mai des și în timp util de vorbă cu propagandiștii noștri ar fi auzit părerea în legătură cu necesitatea de a se prezenta lectorilor, cursanților de la universitatea de partid, de la secțiile de istorie o gamă mai bogată de consultații, ca și o serie de planuri tematice scurte dar la problemă, care să le înlesnească pregătirea mai temeinică a dezbaterilor din cercurile de istorie. Noua serie de lecții-consultații, inaugurată de revistă în toamna anului trecut, ne este de un real folos. Acestea sînt succinte, sintetice dar cuprinzătoare. Este ceea ce ne trebuie, deoarece sînt instrumentele cele mai adecvate pentru învățămîntul nostru ideologic. N-ar strica însă dacă din cînd în cînd sau chiar în mod frecvent revista ar publica și grupele de facsimile, fotografii, portrete ale fruntașilor mișcării muncitorești și alte materiale ajutătoare care ne-ar fi utile în a face pe cursanți

să înțeleagă și mai bine unele aspecte abordate în cadrul cursurilor sau lecțiilor de istorie.

Legat de materialele pe care simțim nevoia de a le avea în paginile revistei, ne exprimăm părerea de a se solicita autorilor mai multe articole cu caracter istoric referitoare la perioada de după 1947. Ca cititori și lucrători în domeniu găsim, de asemenea, puține date despre activitatea organizațiilor de masă.

Aș vrea, în încheiere, să mai ridic o problemă. În ultimii ani, în paginile revistei și-a făcut loc rubrica de «Istorie locală», foarte bine primită de specialiști, de cititori în general. Articolele publicate aici sînt interesante, în cea mai mare parte inedite. N-ar fi oare bine ca această rubrică să fie mai frecventă, eventual permanentizată, ea constituind un mijloc eficace de fructificare a activității științifice a cercetătorilor și, de multe ori, a cadrelor didactice din diferite localități, dacă vreți chiar o încurajare a acestora?».

Colonel ION FETCU : „După părerea mea, revista a înregistrat, în ultimii ani, progrese remarcabile. Este firesc acest lucru, deoarece și tovarășii care lucrează în domeniul cercetării istorice sînt oameni tot mai competenți, cu o sporită experiență. Aceasta se reflectă, în mod direct, și în calitatea articolelor publicate în revistă, deci în nivelul de ansamblu al acesteia.

Aș avea însă și eu cîteva sugestii care ar putea contribui la îmbunătățirea pe mai departe a calității revistei «Anale de istorie». Fiind organul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., consider că problematica ei ar putea să fie lărgită, conform profilului Institutului. Pe lângă problemele de strictă istorie a mișcării muncitorești și a P.C.R., și-ar putea găsi foarte bine loc articolele cu caracter social-politic privind aspecte actuale ca : rolul națiunii, al statului, probleme ale revoluției culturale etc. Ar fi foarte bine dacă s-ar publica mai multe articole de teorie și metodologie a cercetării istoriei.

În ceea ce privește rubrica «Critică și bibliografie», socotesc că revista ar trebui să fie mai operativă în a informa pe cititori, într-un timp util, asupra celor mai recente apariții editoriale. Prezentările de cărți și recenziile să fie însă mai consistente, de o calitate corespunzătoare. Să se evite situațiile de a se recenza cărți apărute cu 2—3 ani în urmă, deoarece în acest caz eficiența popularizării lor este mult scăzută. Consider, de asemenea, că nu ar avea decît de

cîștigat dacă revista ar reveni la rubrica «Întrebări și răspunsuri». Era un mijloc util și eficace pe linia ajutorării concrete a celor care studiază istoria mișcării muncitorești și a partidului. Cred că ar fi bine ca în revistă să se publice, în măsură mai mare, articole care să trateze lupta contemporană de idei pe frontul istoriografic, în care să se dialogheze cu diferitele concepții nemarxiste, luîndu-se poziție împotriva unor idei și curente reacționare cu circulație în lumea capitalistă».

Prof. GHEORGHE SIMTEA : „Aș vrea să mă opresc asupra problemei privind filozofia istoriei. În această direcție revista a dat puține articole. Cred că n-ar strica să i se acorde și acestui aspect o atenție mai mare. Problemele tratate în «Anale de istorie» au, de multe ori, un caracter pur istoric. Ar fi bine însă ca ele să fie corelate cu aspectele de ordin economic, sociologic, filozofic.

Cu privire la învățămîntul de partid, propun ca redacția să militeze pentru întocmirea unei tematici a lecțiilor de istorie a partidului, eșalonată nu pe un an, ci pe o perioadă de cel puțin doi ani, lucru care ar permite, după opinia mea, însușirea temeinică și în profunzime de către cursanți a eroicului trecut de luptă al clasei muncitoare, condusă de comuniști. Referitor la epoca zilelor noastre, propun să se abordeze o serie de aspecte cu privire la instituțiile României socialiste.

În încheiere, aș dori să subliniez faptul că revista «Anale de istorie» răspunde în mare măsură cerințelor noastre, exigențelor mereu sporite care se pun în fața frontului istoric. Și nu mă îndoiesc că noile cuceriri în domeniul cercetării pe care le va înregistra Institutul de studii istorice și social-politice, frontul nostru istoriografic în genere, își vor găsi o reflectare nemijlocită în paginile revistei».

Prof. MIHAIL FIRȘIROTU : „Eu nu sînt de specialitate. Sînt însă propagandist la un curs de istorie. În această calitate îmi voi spune părerea. În ce privește problemele tratate de revista «Anale de istorie», pe care o urmăresc de la apariție, se observă, an de an, o îmbunătățire substanțială, sub toate aspectele. Sigur însă că este loc și pentru mai bine. Ar fi fost foarte util pentru învățămîntul ideologic dacă acest nou ciclu de lecții-consultații ar fi fost dat integral. Remarc în acest sens că unele teme anunțate, ca cele privind formarea poporului român și revoluția de la 1848, nu au fost tratate. În al doilea rînd, aș cere redacției să coreleze mai bine pu-

blicarea acestor lecții cu programul desfășurării învățămîntului de partid. Spun aceasta deoarece unele lecții apar după ce seminariile se țin.

După cite se știe, istoria a fost și este făcută de oameni. Fără ei ea nu ar exista. Or, dacă acesta este un adevăr de necontestat, ar fi foarte bine ca în articolele publicate de revistă să apară mai mult oamenii, ca indivizi, ca militanți și conducători, fiecare după meritul și contribuția sa.

În cadrul istoriei mișcării muncitorești, în tratarea ei, mai sînt încă unele perioade și probleme puțin tratate. De exemplu, 1900—1904 și activitatea desfășurată de tineretul comunist între anii 1936—1939. Această ultimă problemă am ridicat-o și la sesiunea științifică de acum doi ani, prilejuită de semicentenarul U.T.C. Consider că este de datoria revistei «Anale de istorie» să abordeze cuprinzător istoria mișcării revoluționare de tineret.

SAVU TECU, Școala de partid interjudețeană: „Aș vrea să ridic cîteva probleme legate de munca noastră, a propagandiștilor din domeniul istoriei, să arăt unele dintre greutățile pe care le mai întâmpinăm și, în același timp, să propun unele soluții pe linia ajutorului ce-l așteptăm din partea redacției revistei «Anale de istorie». O primă chestiune. Revista să continue să publice articole, prin intermediul cărora să reia și să concretizeze amplu valoroasele teze și aprecieri din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, prilejuită de aniversarea a 80 de ani de la crearea partidului politic al proletariatului din România. De asemenea, după părerea mea, se simte nevoia tratării mai aprofundate a procesului de clarificare ideologică din perioada 1918—1921. Și anume, de ce a fost necesară această clarificare și în ce a constat aceasta? O altă problemă pe care o ridic este aceea a penuriei de materiale privind istoria social-democrației în perioada interbelică. Vorbim de lupta comuniștilor pentru front unic. Dar, ne întrebăm la seminarii, ce făceau social-democrații? Despre ei, despre oamenii cinstiți din conducerea acestora, despre masa membrilor de rînd nu se scrie. Este, în fond, istoria unui partid muncitoresc pe care nu o cunoaștem decît foarte vag. Pentru aceasta aș propune să se publice în revistă articole despre istoria social-democrației. Ce au făcut, cît și cum au lucrat acești social-democrați, socialiști, socialiști-independenți în anii 1921—1944“.

Prof. GHEORGHE SMARANDACHE, Inspectoratul școlar al Municipiului București: „«Anale de istorie», deși este o revistă de înaltă ținută științifică, se adresează totuși unui public mai larg de cititori. Aș putea spune că această revistă, care intră în al 20-lea an de existență, este cea mai utilă profesorilor de specialitate, deoarece, prin problematica sa, abordează temele cele mai stringente ale istoriei moderne și contemporane a României. Foarte mult este folosită revista și în domeniul învățămîntului ideologic. Legat de acest ultim aspect aș vrea să amintesc necesitatea ca fiecare număr să apară în timp util, iar lecțiile-consultații să fie corelate cu desfășurarea seminariilor de la cabinete, deoarece sînt cazuri cînd lecțiile apar după discutarea respectivelor teme.

Aș mai recomanda redacției să evite publicarea repetată a unor articole cu același subiect, deoarece este un lucru supărător, acestea pierzîndu-și eficiența. Ar fi, în schimb, de preferat articole care să aibă un fond teoretic mai bogat și care să redea sinteze pe probleme și perioade istorice mai largi. Problema evitării aș vedea-o și sub un alt aspect — festivismul, paralelismul cu alte reviste. De exemplu, uneori în «Anale» apare un articol, iar în «Studii» apare același articol, numai că nu este semnat de același autor. Întreb dacă folosește cuiva așa ceva. Sau paralelismul cu unele lucrări și broșuri de popularizare (articolul «Partidul clasei muncitoare în viața politică a României la sfîrșitul secolului al XIX-lea» apărut la puțin timp în revista «Anale», după ce văzuse lumina tiparului o broșură cu materiale despre aceeași problemă). Ridic și un alt aspect legat de necesitatea articolelor cu caracter documentar, așa cum avem cazul nr. 1/1974 al revistei «Anale de istorie». Acestea sînt utile pentru orientarea cititorilor, a propagandiștilor, a cercetătorilor. Însă documentarul care se ocupă de perioada de după 1944 se referă precumpănitor la dezvoltarea economică și nu la dezvoltarea istorică de ansamblu a țării noastre. Asemenea teme să abordeze revistele de specialitate. Pe noi ne interesează sub aspectul amintit mai sus. Legat tot de epoca contemporană, consider că «Anale de istorie» trebuie să continue publicarea de teme privind făurirea noii orînduiri în celelalte țări socialiste“.

Prof. JENICA COSTEA, Liceul nr. 30: „Mă asociez aprecierilor exprimate cu privire la valoarea revistei «Anale de istorie» a cărei funcție educativ-civică

este recunoscută. Revista, pentru noi, profesorii de istorie, ca și pentru propagandiști, are o utilitate practică, deoarece neexistând încă un tratat de istorie a mișcării muncitorești și a partidului comunist, în paginile sale găsim abordate cele mai stringente probleme pe care le reclamă munca la catedră sau în domeniul propagandei. În această ordine de idei aș propune ca redacția să ia inițiativa publicării unei serii de bibliografii problematice pe profil, pentru ca cei interesați să fie sprijiniți pe linia recomandării celor mai utile și necesare articole și lucrări trebuitoare a fi studiate. Ridic această problemă deoarece se mai apelează încă la materialele depășite ca orientare și conținut, ceea ce nu aduce decât daune muncii în școală. Ar fi, consider eu, modalitatea cea mai adecvată pentru a se veni concret în ajutorul profesorilor de istorie.

Ca să predai în fața elevilor trebuie să dai dovadă de pricepere și măiestrie pentru a putea fi înțeles just. Știu, e ușor pentru cei care sînt specialiști pe anumite perioade. Dar nouă ni se cere totul și pentru ca elevii să plece din clasă cu un minimum de cunoștințe este necesar să le trezești, cu perspectiva îmbogățirii lor acasă, gustul de a citi cît mai mult. Or, lor nu li se poate recomanda orice. De aceea aș ruga să fim mai mult ajutați în această direcție.

Strîns legat de acest aspect aș ridica și o altă problemă. Istoria, mai ales cea modernă și contemporană, cunoaște an de an cuceriri, date și interpretări noi. În popularizarea acestora, revista ar putea avea o funcționalitate mai eficientă și operativă.

DUMITRU COMAN: „Revista «Anale de istorie» apare odată la două luni. Dar dacă noi nu o avem la timp, învățămîntul de partid își urmează cursurile, iar lecțiile-consultații, practic, nu mai pot fi folosite. Din această cauză apelăm la lecțiile-consultații publicate în «Anale» cu doi ani în urmă. Este drept că și acelea sînt utile, dar sînt prea mari, prea intră în amănunte ce nu pot fi reținute de către cursanți. Revista ne-a anunțat din timp că lecțiile-consultații vor fi însoțite de bibliografii. Dar unele dintre ele nu au așa ceva. Or, în secto-

rul nostru avem mulți propagandiști, oameni care nu sînt istorici. Ei au nevoie de aceste bibliografii, deoarece trebuie să studieze mai mult material ajutător decît cursanții. În acest caz să-i ajutăm concret și permanent”.

Prof. MARIA SEFTIUC: „La sfîrșitul discuțiilor aș dori să subliniez și eu ajutorul prețios pe care îl primim în munca noastră din partea revistei «Anale de istorie». Eu, ca și ceilalți, o folosim sistematic atît în activitatea de propagandiști, cît și pentru îmbogățirea culturii noastre istorice. Țin să apreciez în mod deosebit lecțiile-consultații, atît cele publicate cu ani în urmă, cît și seria nouă. Se cere însă ca redacția să facă tot posibilul pentru a corela mai bine apariția lor cu programul nostru de învățămînt ideologic. Apreciez mult mesele rotunde inserate în paginile revistei. Este un procedeu bun, util și de aceea aș recomanda chiar extinderea acestei modalități de dezbateri a unor probleme majore ale istoriei moderne și contemporane a României. De asemenea, consider că problemele activității internaționale ale partidului și statului nostru, realizările în acest domeniu ar trebui să fie mai mult reflectate în paginile revistei «Anale de istorie». Pentru informarea noastră, a propagandiștilor, a profesoriilor, a cititorilor în general, ar fi bine-venit dacă s-ar reda în revistă, mai consistent și în extenso, unele informări inserate la rubrica «Viața științifică», cu precădere acele referitoare la manifestări pe plan internațional”.

Făcînd unele considerații pe marginea discuțiilor purtate, VASILE PETRIȘOR, redactor șef-adjunct al revistei, a subliniat că dialogul purtat cu cei prezenți constituie pentru revistă un ajutor prețios, cu deosebire prin sugestiile și propunerile concrete făcute de vorbitori, dintre care multe vin în întîmpinarea preocupărilor colectivului redacțional și au menirea de a ajuta la îmbunătățirea pe viitor a tematicii și conținutului revistei „Anale de istorie”.

Dr. Petru Groza, ARTICOLE, CUVINTARI, INTERVIURI, TEXTE ALESE.

Editura politică, București, 1974, 674 p.

Identificându-se din fragedă tinerețe cu idealurile maselor, cu interesele națiunii române, dr. Petru Groza — eminent om politic și de stat, democrat și patriot înflăcărat, devotat poporului pe care l-a iubit și slujit cu abnegație și dăruire — a avut un larg orizont de preocupări. Martor și participant activ la marile acte ale istoriei poporului nostru, începînd cu unirea Transilvaniei cu România în 1918, această luminoasă figură și-a pus mintea și pana în slujba înaltelor

interese ale patriei, pentru promovarea ideilor democrației, păcii și progresului social. Moștenirea sa literară și publicistică, rod al unei activități social-politice prodigioase și îndelungate, reprezintă un bun de certă valoare al istoriografiei românești. De aceea, apariția recentă în Editura politică a unui volum de **Texte alese**, precedat de o consistentă și interesantă **Prefață**, concepută ca o monografie, aparținînd lui George Ivașcu, reprezintă pentru toți cei care au fost atrași și fascinați de personalitatea dr. Petru Groza o inițiativă salutară și lăudabilă.

Volumul * înmănunchează articole și cuvîntări, interviuri sau declarații publicate în ziare ale vremii — „Horia”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Deli Ujsag”, „Lumea românească”, „Comerțul și industria”, „Zorile”, „Frontul plugarilor”, „Scînteia”, „România liberă” ș.a.; în volumele **Reconstrucția României. 1944—1946** și

* Textele cuprinse în volum, ordonate cronologic datează din anii 1919—1957.

În drum spre socialism. 1947-1949, precum și unele materiale inedite, culese din diverse arhive, care, în ansamblu, oferă cititorului posibilitatea de a cunoaște mai profund filioanele gîndirii și activității omului politic și patriotului dr. Petru Groza.

Intrucît în spațiul restrîns al unei prezentări nu pot fi relevate toate aspectele care țin de activitatea politică și publicistică a dr. Petru Groza și pe care volumul le ilustrează, ne vom mărgini la evidențierea unor momente, atitudini, poziții și preocupări semnificative pentru profilul spiritual și politic al acestui remarcabil om de stat.

Observator atent al realităților vieții politice românești din perioada anilor care au urmat primului război mondial, dr. Petru Groza a cunoscut în profunzime problemele arzătoare care frământau societatea românească a vremii, lumea rapace a politicianilor timpului, situîndu-se de partea celor mulți, exploatați și asupriți, ca un apărător fervent al cauzei drepte de luptă a țărănimii.

O serie de materiale, reproduse în volum, pun în evidență cu claritate atî-

tudinea sa de opoziție împotriva politicianismului veros și sterp, a minciunilor și făgăduielilor unei false democrații de care făceau uz partidele claselor dominante. Om politic clarvăzător, cu un puternic simț de dreptate socială, dr. Petru Groza a înțeles că țărănimea dispune de un potențial revoluționar care poate face din ea o forță demnă de luat în considerație în lupta împotriva vechilor rîndueli. El se adresa țărănilor cu cuvintele : „Nici o lege nu vă silește să împingeți carul partidelor politice... Puterea voastră e mare, cu o singură condiție : să vă uniți și să vă organizați“ (p. 71).

În condițiile creșterii frământărilor țărănimii și a manifestărilor de solidaritate cu luptele muncitorilor, din timpul marii crize economice, a luat ființă, la Deva, în ianuarie 1933, Frontul plugarilor, organizație politică de masă a țărănimii din România. Preluind chiar de la înființare conducerea acesteia, dr. Petru Groza a orientat și imprimat un spirit viu de acțiune organizației, „... pentru a porni o nouă luptă, care se dă în toată lumea între mulțimea muncitoare, plugari, muncitori și intelectuali exploatați și cetele bine organizate ale politicienilor puși în slujba marelui capital, hrăpăreț, nesățios“ (p. 96).

La o ședință a Comitetului Frontului plugarilor, din 30 septembrie 1934, sintetizînd țelul de luptă al țărănimii, va face o adevărată profesiune de credință asupra convingerilor pentru care milita : „Căci ceea ce doresc eu este ca, în această țară, fiecare să-și aibă lucrul său, iar răsplata să fie în raport cu munca prestată. Vreau să văd o țară în

care marea mulțime a păturii muncitoare să nu mai fie amenințată să piară de foame, în timp ce o mică minoritate de beneficiari trîndavi să acumuleze averi fără muncă“ (p. 117).

O coordonată de bază a activității organizației Frontul plugarilor și a conducătorului ei a constituit-o sprijinirea politicii Partidului Comunist Român de concentrare a tuturor forțelor progresiste și democratice în lupta împotriva pericolului fascist și, ulterior, împotriva dominației fasciste și a războiului hitlerist. Referindu-se la aceasta, secretarul general al C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta că dr. Petru Groza „...și-a ridicat cu tărie glasul împotriva fascismului și războiului, a militat cu neînfricare în rîndul forțelor celor mai înaintate, al maselor populare organizate și conduse de Partidul Comunist Român, pentru răsturnarea guvernului de dictatură fascistă și eliberarea țării, pentru cucerirea de către poporul nostru a dreptului sacru de a-și hotări singur destinele“¹.

Activitatea de unire a forțelor democratice — în desfășurarea căreia dr. Petru Groza a avut un rol de seamă — va da repede roade. Astfel, la 24 septembrie 1935, va fi semnat, la Băcia (Hunedoara), pe baza unei platforme comune antifasciste, acordul de colaborare între Frontul plugarilor și MADOSZ (Uniunea oamenilor muncii maghiari din România), după care a urmat, la scurt timp (6 decembrie

1935), la Tebea, semnarea — în mod simbolic, sub gorunul legendar al lui Horia și la mormîntul lui Avram Iancu — a acordului între Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Frontul plugarilor și Partidul socialist, cărora li s-a alăturat apoi și MADOSZ-ul. Eforturile și acțiunile întreprinse de dr. Petru Groza pentru unirea tuturor forțelor potrivnice fascismului se bazau pe cunoașterea temeinică a realităților sociale și politice, pe convingerea de nezdruincinat că numai alături de clasa muncitoare, avînd în frunte partidul revoluționar marxist-leninist, țărănimea își poate realiza propriile aspirații. Aici trebuie să precizăm — afirma în acest sens dr. Petru Groza — că „...noi nu identificăm țara cu plugarii ei, nu putem înlocui întreaga țară cu țărănimea... Noi nu negăm orașul, noi vrem să luptăm uniți cu orașul, înțelegînd prin aceasta masele largi producătoare, în frunte cu muncitorimea industrială, cu muncitorii intelectuali ai acestor orașe“ (p. 135).

Instaurarea dictaturii regale, care a interzis partidele și organizațiile politice, inclusiv Frontul plugarilor, iar mai apoi Dictatul fascist de la Viena și ocuparea părții de nord a Transilvaniei de către trupele horthyste l-au găsit pe Petru Groza, în pofida persecuțiilor severe, în primele rînduri ale celor care luptau curajos împotriva politicii de forță și dictat, care au înfierat amputarea teritoriului patriei, acționînd, alături de alte personalități luminoase, pentru mobilizarea maselor la acțiune hotărîită împotriva fascismului și dictaturii

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 690.

antonesciene. În vara anului 1943, cînd Partidul Comunist Român a inițiat crearea Frontului patriotic antihitlerist, Frontul plugarilor, condus de dr. Petru Groza, a fost printre cei dinții aderenți. Din cauza activității sale politice, dr. Petru Groza a fost arestat și înțemnițat, în anul 1943, de organele represive ale dictaturii militare-fasciste.

O dată cu eliberarea României de sub dominația fascistă, în fața Partidului Comunist Român, a tuturor forțelor democratice s-au pus sarcini și obiective de o mare complexitate — continuarea războiului, alături de Uniunea Sovietică și celelalte țări ale coaliției antifasciste, pînă la înfrîngerea Germaniei hitleriste, democratizarea vieții publice, refacerea și dezvoltarea economiei naționale. Dr. Petru Groza s-a integrat cu toate forțele, în această perioadă tumultuoasă, în acțiunile pentru înfăptuirea reformelor economice și sociale cerute de mersul înainte al societății românești. Articolele și interviurile, cuvîntările rostite cu diferite prilejuri atestă deplinul său angajament, dragostea de patrie și popor, însușirile sale excepționale de organizator și eminent om de stat, care și-a pus întreaga energie în slujba luptei revoluționare, pentru lichidarea vechilor orînduiri și transformarea socialistă a țării. Aderînd la platforma program a Frontului Național Democrat, Frontul plugarilor, avînd ca președinte pe dr. Petru Groza, a militat pentru unirea tuturor forțelor democratice în vederea instaurării unui guvern democratic larg repre-

zentativ, pentru susținerea războiului de eliberare a întregului teritoriu al țării din asuprirea fascistă și continuarea luptei pînă la înfrîngerea totală a hitlerismului. „Interesele permanente ale poporului român, interesele demnității naționale și ale securității — declara dr. Petru Groza într-un interviu acordat ziarului „România liberă“, în octombrie 1944 — cer un guvern care să acționeze pe platforma programatică a Frontului național-democratic, platformă care nu poate fi refuzată de nici un democrat de bună credință“ (p. 210).

Lupta pentru instaurarea unui guvern F.N.D., dusă de forțele consecvent democratice, s-a împletit cu cerința înfăptuirii reformei agrare, pentru care Frontul plugarilor militase încă de la începutul activității sale. Dînd o înaltă apreciere sprijinului acordat țăranimii de către clasa muncitoare, dr. Petru Groza arăta: „Pentru realizarea reformei agrare, proletariatul a dat o luptă cinstită și ne-a ajutat să o înfăptuim... Nu vom pregeta să ducem lupta noastră pînă la capăt, în alianță cu muncitorimea, avînd drept busolă interesele plugarilor, interesele întregului popor român“ (p. 316 și p. 318).

În viziunea dr. Petru Groza, reforma agrară reprezenta doar începutul îmbunătățirii situației țăranimii. „Trebuie — arăta el cu clarviziunea-i caracteristică — să-i îndemnăm [pe țăranii — n.n.] să se organizeze în cooperative, pentru a crea mijloace de producțiune. Am rămas la plugul primitiv și trebuie să ținem pas

cu lumea și cu vremurile. Pe holdele noastre să facem să alerge tractoarele, să producă calitativ și cantitativ mai mult. Să ridicăm nivelul vieții plugărimii noastre, să aibă săli de lectură, dispensare, radio“ (p. 231).

Ca vicepreședinte în guvernul Sănătescu și în cel prezidat de Rădescu, dr. Petru Groza a participat, împreună cu miniștrii comuniști și socialiști, la înfăptuirea profundelor transformări democratice din viața țării. Selectate cu rigurozitate, numeroasele materiale reunite în volum atestă multitudinea preocupărilor dr. Petru Groza în acești ani de luptă tumultuoasă pentru împlinirea destinului României. Susținerea cu toate forțele și resursele a războiului pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, atragerea armatei de partea luptei maselor pentru ca reacțiunea să n-o poată folosi împotriva mersului ascendent al revoluției, necesitatea eliminării rămășițelor fasciste din viața publică, economică și culturală a țării, asigurarea hranei populației, sînt numai cîteva dintre problemele la care a reflectat, pentru care a luptat eminentul om politic.

De asemenea, din paginile antologiei rezultă aportul remarcabil al dr. Petru Groza la înfăptuirea unei politici juste în problema națională, la cimentarea frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, în lupta pentru drepturi și libertăți democratice, pentru apărarea valorilor materiale și spirituale făurite în comun de oamenii muncii, indiferent de naționalitate. „Carul istoriei merge

înainte... Și noi trebuie să știm pe ce drum merge el. Noi vrem numai să mergem cu vremurile, să facem o Românie în care toți cetățenii acestei țări, fără deosebire de naționalitate sau religie, să se simtă la ei acasă. Țara noastră să fie mama bună a tuturor cetățenilor" (p. 39).

O mare parte a **Textelor alese** înfățișează rolul proeminent, angajant al dr. Petru Groza în rîndurile forțelor celor mai înaintate, îndrumate de P.C.R., pentru instaurarea puterii populare, activitatea sa prodigioasă în calitate de președinte al primului guvern revoluționar-democratic din România, instaurat la 6 martie 1945, iar mai apoi, din 1952 pînă la sfîrșitul vieții, ca președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale. „Muncind mai bine de 12 ani în fruntea guvernului și a statului — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu —, dr. Petru Groza a adus o contribuție deosebit de valoroasă la înfăptuirea politicii interne și externe a partidului, la ridicarea la viață nouă, liberă, demnă și prosperă a poporului român, la opera de edificare a societății socialiste în patria noastră”¹.

Cuvîntările rostite în cursul călătoriilor făcute în străinătate sau cu prilejul vizitelor unor delegații guvernamentale din diferite țări socialiste, convorbirile cu diferite personalități politice de peste hotare, interviurile acordate ziariștilor — reproduse în volum — mărturisesc profunzimea gândirii luminatului pa-

triot, capacitatea de a sesiza direcția desfășurării evenimentelor, spiritul de demnitate și fermitate care i-au călăuzit pașii și activitatea în abordarea problemelor internaționale.

Militînd cu înflăcărare pentru respectarea principiilor independenței, egalității, suveranității naționale și integrității teritoriale, dr. Petru Groza a crezut cu toată convingerea în viitorul luminos al patriei, pe care anii l-au confirmat: „Să facem ca această țară să se bucure de toate libertățile, să facem ca în această țară să stăpînească respectul muncii și ordinea pusă în slujba poporului... Noi vrem ca prin această muncă a noastră să creăm o Românie independentă, o Românie care să umble pe picioarele sale proprii și această Românie se va realiza!” (p. 43).

Deși nu a fost membru al P.C.R., dr. Petru Groza a manifestat o încredere desăvîrșită în țelurile de luptă ale clasei muncitoare, văzînd în proletariat, în rolul său conducător condiția fundamentală a propășirii generale a țării. „**Cu cît mai puternică va fi muncitorimea din fabrici și uzine** — arăta el la Congresul de creare a partidului unic, marxist-leninist al clasei muncitoare, din februarie 1948 — **cu atît mai puternică va fi muncitorimea de pe ogoare**; **cu cît mai puternică va fi proletariatul, cu atît mai puternică va fi democrația, cu atît mai respectate vor fi suveranitatea și independența națională a României**” (p. 507).

Încrederea nemărginită în justețea cauzei clasei muncitoare, a maselor exploatate și asuprite,

încadrarea în primele rînduri ale luptei pentru instaurarea puterii populare au determinat evoluția gândirii dr. Petru Groza de la poziții burghezo-democratice și pînă la pătrunderea sensurilor activității P.C.R. Atașamentul său față de partidul comunist, al cărui susținător de nădejde a devenit, izvora — după cum va mărturisi el însuși — din faptul că „Partidul comunist și-a păstrat rolul de inițiator în momentele cele mai grele, ocupînd acum locul pe care îl merită. El a ajuns în această situație mulțumită faptului că, prin linia lui politică, prin ideologia lui, prin concepția lui asupra lucrurilor, el se afla într-adevăr pe linia procesului de dezvoltare a societății, de la care nu s-a abătut nici o clipă” (p. 45—46).

Această mărturisire sinceră — conformă cu realitățile vieții social-politice ale țării — reprezintă încununarea unei îndelungate practici pe tărîmul vieții social-politice românești, precum și rodul unei cunoașteri și gândiri tot mai profunde, pusă în slujba binelui poporului român, al cărui fiu devotat a fost.

Prezentat în condiții grafice deosebite, volumul reprezintă, în același timp, un valoros izvor istoric și un omagiu adus marelui om politic care va rămîne în amintirea poporului nostru ca o lămuritoare figură de luptător înflăcărat pentru libertatea, progresul și înflorirea patriei, pentru prietenia și alianța cu țările socialiste, pentru pace și colaborare cu toate națiunile lumii.

NICOLAE PETREANU

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 5, p. 690.

Inițiativa Editurii politice de a publica culegera **Scrieri alese** ale lui Palmiro Togliatti, pentru a face cunoscut lectorului român concepția politică și teoretică, profund creatoare, a eminentului militant al mișcării comuniste și muncitorești italiene și internaționale, vine, totodată, în întâmpinarea hotărârii P.C.I. de a omagia personalitatea lui Togliatti, cu ocazia împlinirii a 10 ani de la moartea sa, prin declararea anului 1974 ca „anul togliatti-an“.

Volumul, prefăcut de un studiu semnat de acad. Miron Constantinescu, a trezit un viu interes în rândurile cercurilor largi de cititori din țara noastră. Adăugându-se altor lucrări ale lui Palmiro Togliatti publicate în România, **Scrieri alese** constituie cea mai amplă culegere care evocă momentele de profundă semnificație din gândirea și activitatea sa revoluționară.

Receptiv la marile evenimente care au zguduit Europa și lumea întreagă, Togliatti le-a consacrat o profundă analiză

marxistă, de mare valoare pentru actualitate. Astfel, în primul material inclus în antologie — **Cu privire la fascism**, model de interpretare marxistă a acestui fenomen, el demască, cu argumente teoretice și cu cele oferite de practică, originea și esența fascismului, formele de manifestare, ideologia și caracteristicile dictaturii fasciste. Fascismul, arată Togliatti, este o formă deosebită, specifică a reacțiunii. Una dintre caracteristicile sale esențiale este de a fi un regim reacționar împins până la ultimele consecințe. Ocupându-se de fascismul italian, Palmiro Togliatti a surprins legătura existentă între trăsăturile acestui fenomen și relațiile economice și de clasă specifice Italiei. „Caracterul reacționar al fascismului în ceea ce are el consecvent constă deci, în primul rând, în expresia unei necesități economice și într-un proces ale cărui cauze trebuie căutate în domeniul relațiilor de producție. Tendința capitalismului italian nu numai de a deveni reacționar (această tendință în stadiul imperialismului se constată în toate țările), ci de a se sluji de fascism mai întâi și de a se identifica cu acesta pe urmă derivă direct din structura deosebită a acestui capitalism și din aspectul particular al crizei pe care acesta o străbate“ (p. 6). Această situație specială a determinat direcția în care s-a dezvoltat fascismul italian.

În raportul **Pregătirea unui nou război mondial de către imperialiști și sarcinile Internaționalei Comuniste**, prezentat la

Congresul al VII-lea al Internaționalei, din august 1935, Togliatti a subliniat ideea că lupta pentru pace este unul dintre mijloacele prin care mișcarea comunistă poate să bazeze drumul fascismului și al războiului. Făcând o temeinică analiză a momentului istoric respectiv, Togliatti arată că lupta împotriva fascismului trebuia să aibă o largă bază socială, a cărei avangardă s-o constituie comunistii. El avea să dezvolte această idee într-un alt studiu, pornind de la exemplul oferit de revoluția spaniolă. „Revoluția spaniolă — parte integrantă a luptei antifasciste care se dezvoltă pe scară mondială — este revoluția care posedă baza socială cea mai largă. Este o revoluție populară. Este o revoluție națională. Este o revoluție antifascistă“ (p. 119).

Reîntorcându-se în Italia, în 1944, după o lungă perioadă de emigrație, Togliatti s-a găsit, permanent, în fruntea Partidului Comunist Italian, consacându-și întreaga activitate teoretică și practică orientării și conducerii politicii sale interne și internaționale. Volumul pe care îl prezentăm cuprinde mai multe articole și cuvântări din perioada postbelică, care evidențiază contribuția originală a lui Palmiro Togliatti la soluționarea marilor probleme ce stăteau în fața partidului și a țării. Între acestea, amintim tezele referitoare la strategie și tactică, la calea italiană spre socialism, politica de reforme, raportul între democrație și socialism, între autonomie și internaționalism, principiul unității în diversitate, politica alianțelor etc.

Un moment crucial în viața Partidului Comunist Italian l-a reprezentat cel intrat în istorie sub numele de „cotitura de la Salerno”. În condițiile prăbușirii fascismului, ale debarcării aliaților și ocupației germane, Togliatti a elaborat, în raportul prezentat în fața organizației comuniste din Neapole, concepția privind „politica de unitate națională”. Aceasta sintetiza sarcinile de bază ce reveneau clasei muncitoare și partidului său comunist, celorlalte forțe de stînga, pentru realizarea celui mai larg front antifascist. Cu acest prilej, el a lansat conceptul de „partid nou”, prin care indica necesitatea reînnoirii partidului și a transformării lui într-un mare „partid de masă”, evidențiind raportul dintre „continuitate și reînnoire”. Sarcinile „clasei muncitoare și ale partidului său de avangardă — spunea Togliatti —, caracterul partidului nostru trebuie să se schimbe profund în comparație cu cel din prima perioadă a existenței sale, din perioada persecuției și a activității clandestine. Noi nu putem rămîne o asociație mică și restrînsă de propagandiști ai ideilor generale ale comunismului și marxismului. Noi trebuie să fim un partid mare, un partid de masă...” (p. 140).

Problematica luptei de rezistență a P.C.I. împotriva fascismului, a războiului de partizani împotriva ocupanților hitleriști, cu implicațiile lor asupra evoluției și transformărilor din Italia contemporană, ocupă un loc important în antologie. Clasa muncitoare, masele muncitoare și partidele lor avansate, toate de in-

spirație socialistă — releva Togliatti la același congres —, s-au aflat în fruntea războiului de eliberare a Italiei și au creat, odată cu victoria asupra fascismului, bazele istorice și politice ale regimului democratic. „Clasa muncitoare italiană trebuie acum să reușească să rezolve prin activitatea și prin lupta ei grave, teribilele probleme ale momentului de față. Ei îi revine sarcina să rostească acel cuvînt, să dea acea îndrumare care să arate întregii țări calea de ieșire din catastrofa în care a fost țîrîită. Ar fi grav dacă n-am înțelege această sarcină sau dacă am respinge-o. Ar fi grav dacă clasa muncitoare nu și-ar îndeplini această funcție națională... Politica noastră trebuie să permită unirea într-un singur bloc a tuturor forțelor antifasciste și democratice, a tuturor forțelor cu adevărat naționale, să opună acest bloc invadatorului german și rămășițelor fasciste, să-l alunge pe primul și să le distrugă pe cele din urmă, spre a crea în felul acesta condițiile pentru instaurarea și consolidarea unui regim trainic și cu adevărat democratic” (p. 138, p. 141).

Într-o lucrare recentă, **Centrele conducătoare ale P.C.I. din timpul Rezistenței**, Luigi Longo evidențiază în mod deosebit rolul hotărîtor pe care l-a jucat politica înțeleaptă promovată de Togliatti în determinarea „cotituri de la Salerno”. Indicațiile și inițiativele sale, imediat după reînnoirea în Italia — arată Luigi Longo —, au permis întregului partid să folosească într-o măsură mai largă potențialul de muncă și de luptă

unitară existente atunci în țară. În această lumină trebuie apreciată politica care a trecut în istorie sub numele „Cotituri de la Salerno”, afirmă președintele P.C.I.

În anii marilor frămîntări ai Italiei postbelice, Palmiro Togliatti a desfășurat, în fruntea partidului comunist, o largă și bogată activitate, militînd cu clarviziune pentru transformări democratice în domeniul politic, economic, social și al structurilor instituționale. În acest context, se impune a fi menționată prodigioasa sa activitate pentru elaborarea noii Constituții a Republicii Italiene, concepută de P.C.I. ca un pact unitar între forțele democratice, menit să garanteze țării un regim democratic avansat, să elimine rădăcinile economice și sociale ale fascismului, să inițieze o politică de reforme care să ducă la dezvoltarea nivelului de viață al oamenilor muncii și să facă posibilă creșterea lor participare la conducerea statului și societății.

În raportul la Congresul al VIII-lea al P.C.I., din 1956, Togliatti considera, din acest punct de vedere, că „Cea mai mare cucerire realizată de clasa muncitoare și de popor în aceste condiții și sub această conducere este actuala constituție republicană. În felul în care am luptat și acționat pentru a avea această constituție era cuprins, implicit, un răspuns la multe din problemele ridicate în cadrul actualiei dezbateri din sînul mișcării muncitorești, întrucît era rezolvată pozitiv problema de principiu a înaintării spre socialism în condițiile legalității democratice. Noi am vrut

ca legea fundamentală a țării să aibă un caracter programatic și să prevadă un plan de mari reforme ale structurii sociale efectuate prin reforme democratice trasate chiar de ea, pentru că acesta era drumul pe care l-am ales pentru partidul nostru, pentru clasa muncitoare și pentru Italia" (p. 249).

Una dintre concepțiile originale ale lui Togliatti, ilustrată în paginile volumului, se referă la calea italiană spre socialism. Dezvoltând ideea lui Antonio Gramsci despre necesitatea de a se lua în considerare diversitatea concretă a condițiilor în care acționează fiecare partid, Togliatti sublinia, la Congresul din 1956 al P.C.I.: „Acum a fost formulată într-un mod general teza posibilității de a merge spre socialism în cadrul legalității democratice și chiar parlamentare, formulare bazată pe luarea în considerare a transformării de structuri survenite pe plan mondial prin crearea unui sistem de state socialiste, pe luarea în considerare a adâncirii crizei generale a capitalismului ca urmare a prăbușirii sistemului colonial și, în sfârșit, pe luarea în considerare a dezvoltării mișcării muncitorești și a creșterii prestigiului ideilor socialiste în lumea întreagă" (p. 250).

La Congresul al X-lea al P.C.I., din 1962, revenind la această problemă, Togliatti sublinia că mersul înainte către socialism trebuie să se desfășoare și nu poate fi altfel înfăptuit decât într-un mod strict și în orice moment adecvat condițiilor reale din fiecare țară. „Punctul de pornire al tuturor căutărilor

noastre a fost și este găsirea unei căi naționale către socialism". În funcție de aceasta, el evidenția că trebuie luate în considerare dezvoltarea economică și structura economiei, particularitățile naționale, aspectele și condițiile luptei politice, gradul de democrație și formele vieții democratice, organizarea, forța, tradițiile și orientările mișcării muncitorești și populare, se înțelege, în cadrul raporturilor internaționale existente (p. 331).

Un aspect deosebit de important în definirea căii italiene spre socialism l-a constituit desemnarea forțelor ei motrice, fapt realizat încă sub conducerea lui Gramsci, când — după cum releva Togliatti — s-a căutat a se vedea în ce condiții anume fusese posibilă victoria reacțiunii fasciste față de, ajungându-se la concluzia că aceste condiții se aflau în însăși structura societății italiene; din analiza acestei structuri s-a desprins definiția forțelor motrice ale unei mișcări revoluționare care să ducă Italia la socialism. Rezultatele acestei analize au fost puse la baza unei strategii și tactici corespunzătoare condițiilor Italiei. „A fost elaborat un sistem de alianțe ale claselor în stare să dea viață unui nou bloc istoric, care să aducă clasele muncitoare la cîrma societății italiene" (p. 331—332). Apoi, în cadrul Rezistenței a fost creată o unitate a forțelor democratice, care s-a extins pe plan social, ajungând să cuprindă grupuri ale burgheziei mijlocii progresiste, iar pe plan politic o mare parte a mișcării catolice de masă. Comuniștii se aflau în primele rînduri, ei fiind,

după cum sublinia P. Togliatti, „printre promotorii, organizatorii și conducătorii acestei unități", care avea propriul ei program de reînnoire a întregii vieți a țării, un program care nu a căpatat decât în parte o formulare scrisă, dar care urmărea instaurarea unui regim de democrație politică înaintată, reforme adînci ale întregii orînduiri economice și sociale și venirea la cîrma societății a unui nou bloc de forțe progresiste. Politica P.C.I. a constatat în lupta fățișă și consecvență pentru această soluție, care comporta „o dezvoltare democratică și o reînnoire socială orientate în direcția socialismului" (p. 333).

În condițiile războiului rece, cînd imperialismul amenința omenirea cu o catastrofă atomică, Togliatti indica posibilitatea unor obiective comune pentru comuniști și catolici în vederea salvării civilizației umane: „Noi tindem... spre o înțelegere reciprocă care să permită mai ales să se vadă că există în prezent sarcina de a salva civilizația, în cadrul căreia lumea comunistă și lumea catolică pot avea aceleași obiective și pot colabora pentru realizarea lor" (p. 342).

În conferința **Destinul omului**, ținută la Bergamo în ziua de 20 martie 1963, Togliatti preciza sfera de extindere și limitele acestei colaborări: „Noi am respins însă întotdeauna încercările de a iniția o apropiere între comuniști și catolici pe baza oricărei forme de compromis între cele două ideologii. Se impune, în schimb, luarea în considerare a lumii comuniste și a lumii catolice ca un complex de for-

te reale — state, guverne, organizații, conștiințe individuale, mișcări de diferite tipuri — și studierea oportunității și modalității de realizare, în condițiile revoluțiilor epocii actuale și ale perspectivelor de viitor, a unei cunoașteri și recunoașteri reciproce a valorilor și, ca urmare, a unei înțelegeri și chiar a unui acord în vederea atingerii unor scopuri comune datorită faptului că sînt necesare, indispensabile pentru întreaga omenire” (p. 339).

Parcursul volumului **Scrieri alese** oferă cititorului posibilitatea de a surprinde unele laturi definitive ale personalității atât de complexe a lui Palmiro Togliatti, modul creator al acestuia de interpretare a marxism-leninismului, calitățile sale deosebite de om politic, de conducător, care, pe baza unei „analize diferențiate” a fenomenelor, a sesizat specificul istoric, caracterul concret al fiecărei situații și al fiecărei acțiuni, îmbinînd sarcinile naționale ale

clasei muncitoare italiene cu necesitățile de luptă ale proletariatului de pretutindeni.

Publicarea acestui volum constituie pentru oamenii de știință din țara noastră ca și pentru publicul cititor larg un neprețuit mijloc de informare asupra contribuției profund originale aduse de Palmiro Togliatti la îmbogățirea tezaurului gândirii marxiste, operă cu multiple valențe instructiv-educative.

ANDREI JIAN

Eliza Campus, ÎNȚELEGEREA BALCANICĂ.

Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972, 394 p.

Apariția monografiei *Înțelegerea Balcanică*, după publicarea, în 1968, de către același autor, a unei valoroase lucrări consacrate *Micii Înțelegeri*, scoate pe deplin în relief concepția istoricului Eliza Campus despre esența și caracteristicile celor două organizații antirevizioniste din centrul și sud-estul Europei, care au constituit unul dintre pilonii de bază ai politicii externe a

României în perioada interbelică.

Dacă *Întemeierea Micii Înțelegeri*, în anii 1920—1921, subliniază autoarea, a constituit o acțiune politică proprie a României, Iugoslaviei și Cehoslovaciei, în scopul garantării securității și integrității lor teritoriale, organizarea, în 1934, a *Înțelegerii Balcanice*, tocmai într-un moment de ascensiune a fascismului, a avut semnificația clară a unui act de autoapărare împotriva expansiunii naziste și fasciste; dacă bogata și variată activitate a Micii Înțelegeri în anii 1920—1930 a avut, sub diferite ipostaze, același obiectiv major — lupta împotriva tendințelor revizioniste ce se manifestau, mai ales, în statele învinse în primul război mondial, activitatea *Înțelegerii Balcanice* a fost îndreptată, de la bun început, împotriva concepției revizioniste, care, devenită politică oficială de stat în al treilea Reich, amenința pacea și securitatea mondială; dacă în

1933 Mica Înțelegere a fost obligată, în fața acestei noi situații internaționale, să-și modifice statutul și să devină o entitate internațională, care a izbutit să impună, în anumite momente și în anumite probleme, concepțiile sale antirevizioniste, în scopul salvării securității europene, *Înțelegerea Balcanică* și-a constituit, încă de la înființarea sa, un statut destinat să apere nu numai pacea și securitatea Balcanilor, ci și pacea și securitatea europeană.

Din monografia *Înțelegerea Balcanică* reiese clar că această organizație, acționînd paralel cu Mica Înțelegere, avea drept scop primordial păstrarea statu-quo-ului teritorial, într-un moment cînd orice atingere a statelor teritoriale, recunoscute prin tratatele de pace sau prin alte tratate ce s-au încheiat în perioada interbelică, reprezenta un real pericol pentru pacea popoarelor, constituia un act de deschidere a unei porți pentru pătrunderea nazismului, pentru extinderea concepțiilor hitleriste în Europa și în întreaga

lume. În lumina acestor teze, activitatea Înțelegerii Balcanice, cu toate carențele sale, este apreciată de autoare ca o activitate de netă opoziție față de cel de-al treilea Reich, centrul concepțiilor revizioniste și al politicii războinice după 1933.

Lucrarea *Înțelegerea Balcanică* are la bază un plan judicios întocmit, cele trei părți ale sale corespunzând unor etape istorice bine determinate din istoria acestei organizații *. Incontestabil că stăruind, îndeosebi, asupra istoriei politice, autoarea s-a ocupat de latura cea mai consistentă a activității acestei organizații; componentele ei economice și culturale prezintă însă și ele un mare interes, care ar fi justificat, credem, o mai largă abordare în paginile lucrării (o nouă ediție ar trebui să extindă cercetarea și asupra acestor aspecte ale istoriei Înțelegerii Balcanice).

Înfățișarea zonală a istoriei relațiilor intraeuropene a activității Antantei Balcanice este integrată permanent de Eliza Campus într-o largă viziune de ansamblu a istoriei relațiilor internaționale, ceea ce constituie un aspect deosebit de pozitiv al monografiei.

Meritoriu este, de asemenea, efortul autoarei de a prezenta în mod amplu contribuția statelor mici și mijlocii la istoria

relațiilor internaționale, mai ales sub aspectul activității lor pentru salvagardarea securității și păcii mondiale. O largă cercetare a documentelor — atât în arhivele din România, cât și din alte state —, atestă pe deplin această poziție militantă a statelor mici și mijlocii antirevizioniste din sud-estul Europei care, în perioada interbelică, au luptat pentru statuarea unor norme de conduită destinate să bareze nu numai drumul forței și al amenințării cu forța, ci și să statornicească primatul dreptului pe arena mondială. Lucrarea evocă și faptul că în ciuda politicii interne de reprimare a forțelor progresiste și, mai ales, a partidelor comuniste, aceste state au fost obligate, în mod obiectiv, tocmai din cauza situației lor de state mici și mijlocii, să ducă pe plan extern o politică de sprijinire a securității și a păcii mondiale.

În acest cadru general, autoarea situează cronologic atât evenimentele care au premers formării Înțelegerii Balcanice, cât și pe cele ce au dus la crearea și apoi la activitatea antirevizionistă și antifascistă a acestei grupări politice regionale.

Din partea I a monografiei, intitulată *Preludii*, remarcăm în mod deosebit capitolul *Locarno balcanic*, care vădește existența unei politici proprii a statelor mici și mijlocii din zona Balcanilor, dornice să-și creeze, prin mijloace proprii, o securitate traică. În

acest cadru, deviza „Balcanii ai balcanilor“, lansată de Turcia kemalistă, relevă, odată mai mult, hotărîrea acestor state de a nu mai permite imixtiunea altora în treburile lor interne, de a se opune presiunilor exercitate de către marile puteri imperialiste.

Partea a II-a se deschide cu capitolul consacrat conferințelor balcanice (1930—1934) în care sînt relatate eforturile popoarelor din Balcani, legate între ele prin tradiții de veche prietenie, de a găsi o formulă de colaborare economică și politică, destinată să le apere independența, suveranitatea și integritatea lor teritorială (p. 55—83).

În împrejurările internaționale tulburi, caracterizate, mai ales, de instaurarea nazismului în Germania, guvernele statelor balcanice au căutat formule noi de organizare, care să le asigure o securitate mai mare în fața pericolului pe care îl reprezenta pentru ele ascensiunea fascismului și a revizionismului.

În acest context s-a semnat la Atena, la 9 februarie 1934, Pactul Înțelegerii Balcanice, pe care autoarea, încadrîndu-l într-o largă viziune internațională, îl definește ca un pact antirevizionist și antinazist, destinat să apere în genere securitatea europeană și nu numai pe cea balcanică. Ni se pare convingătoare în acest sens însăși analiza făcută de Eliza Campus textelor documentelor semnate la 9 februarie 1934, din care reiese clar

* Partea I, *Preludii*, se referă la anii 1919—1929; partea a II-a, *Înfăptuirea Înțelegerii Balcanice*, acoperă anii 1930—1938; partea a III-a, *Activitatea Înțelegerii Balcanice pentru menținerea statu-quo-ului teritorial*, înfățișează activitatea organizației în anii 1938—1940.

hotărîrea celor patru state de a apăra pacea și securitatea în spiritul pactului Societății Națiunilor, al pactului Briand-Kellogg și al Convențiilor de definire a agresiunii (p. 125—126). Convingătoare este și analiza făcută anexelor secrete ale Pactului, care atestă că cele patru state semnatare doreau să aibă legături corecte și chiar apropiate cu U.R.S.S., primul stat socialist din lume. Faptul că pactul continua să rămână deschis pentru oricare alt stat balcanic dovedește, de asemenea, permanenta dorință a celor patru de a atrage Bulgaria în gruparea lor (aceasta, cu toate demersurile făcute de guvernele României, Iugoslaviei, Greciei și Turciei, refuzase să li se alăture), ceea ce avea o semnificație cu mult mai largă decât aceea a garantării fruntariilor existente. Că nu numai garantarea fruntariilor statelor membre a fost, în fond, rostul creării Înțelegerii Balcanice, o dovedește ostilitatea permanentă manifestată de Germania hitleristă și de Italia fascistă față de această organizație și, mai ales, întreaga activitate depusă de gruparea menționată în favoarea securității colective (vezi capitolul al III-lea, intitulat: *Înțelegerea balcanică și securitatea colectivă*, p. 153—235). În acest sens, cartea Elizei Campus oferă o amplă documentare, care demonstrează, prin fapte, activitatea statelor membre ale Înțelegerii Balcanice pentru menținerea Societății Națiunilor, pentru respectarea clauzelor statutului acestui for (poziția Înțelegerii Balcanice față de agresiunea Italiei fasciste în Etiopia, față de ocuparea zonei

demilitarizată a Rinului de către naziști), ca și poziția favorabilă față de o revizuire pașnică și constructivă, destinată, în fond, întăririi și dezvoltării securității (vezi paragraful privind convenția de la Montreux pentru revizuirea regimului strimtorilor).

În partea a III-a a lucrării — care se referă la dramaticele evenimente din ajunul și din timpul primului an al celui de-al doilea război mondial (1938—1940) — autoarea dovedește, prin argumente de necontestat, că în timp ce marile puteri imperialiste abandonau cauza securității colective și făceau concesii peste concesii agresorului nazist, statele mici și mijlocii antirevizioniste din centrul și sud-estul Europei, grupate în Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică, se străduiau să construiască un baraj în calea coteropitorilor. În acest sens, deosebit de elocvent este paragraful referitor la acordul de la Salonic (31 iulie 1938), semnat între Bulgaria și Înțelegerea Balcanică, care constituia, în fond, un pas important pentru securitatea zonei balcanice.

Această parte a lucrării scoate, de altfel, în evidență strădaniile statelor membre ale acestei grupări politice regionale de a menține pacea, de a-și salva independența și suveranitatea națională, integritatea teritorială, de a contracara efectele dezastruoase generate de acordul cvadripartit de la München, de la finele lunii septembrie 1938 (vezi, în acest sens, paginile consacrate conferinței de la București a Înțelegerii Balcanice, din 20—22 februarie 1939, cele privitoare la încercările

României de a atrage Polonia spre politica de securitate a Înțelegerii Balcanice, în scopul creării unui bloc antinazist).

În momentul izbucnirii celui de-al doilea război mondial, arată autoarea, naziștii au făcut totul pentru a disocia și izola statele acestei grupări politice regionale, care constituia o evidentă piedică în calea politicii de expansiune a celui de-al III-lea Reich. Trezind în revistă toate mijloacele pe care România, Iugoslavia, Grecia și Turcia le-au utilizat pentru a rezista violenței naziste, autoarea consideră că datorită presiunilor deosebit de puternice exercitate de Germania nazistă, care înfrinsese temporar și Franța, Înțelegerea Balcanică nu a mai putut acționa în mod eficient. Eliza Campus demonstrează că, în ciuda carențelor sale interne, ceea ce a dus la destrămarea Antantei Balcanice a fost, în condițiile istorice concrete ale anului 1940, factorul extern, devenit atât de precumănit încât a putut produce disocierea ei.

Principiile, concludă autoarea, care au stat la baza fundării acestei organizații nu au putut fi însă înăbușite. Supraviețuind, în ciuda violenței naziste, ele își dovedesc și azi valoarea lor de conținut, într-un moment când problema securității europene, a Înțelegerii și colaborării dintre statele și popoarele continentului constituie o chestiune primordială pe arena politicii mondiale.

Monografia *Înțelegerea Balcanică* constituie o analiză temeinică a relațiilor internaționale și a implicațiilor lor în zona balcanică. Autoarea dovedește, cu seriozitate științifică și competență, că, în fond, în secolul al XX-lea, istoria relațiilor internaționale nu poate fi

concepută ca o istorie a raporturilor dintre marile puteri, fără a se arăta rolul pozitiv și contribuția însemnată a statelor mici și mijlocii, care au activat și activează pentru apărarea securității și a păcii în lume.

Pentru întreaga concepție a lucrării, ca și

pentru temeinicia documentării, *Înțelegerea Balcanică* se înscrie printre lucrările meritorii ale istoriografiei noastre din ultimii ani, fapt atestat și de recenta ei premiere de către Academia Republicii Socialiste România.

NICOLAE FOTINO

Constantin Corbu, ȚĂRĂNIMEA DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1848—1864.

Editura științifică, București, 1973, 276 p.

Autor al unor studii și monografii despre problema agrar-țărănească și despre luptele sociale ale maselor de truditori ai pământului, între care remarcăm: *Țărănimea din România între 1864 și 1888 și Mișcări și frământări țărănești la sfârșitul secolului al XIX-lea (1889—1900)*, Constantin Corbu aduce, prin recenta sa lucrare, o seamă de concluzii și observații istorice noi, care suscită, în egală măsură, interesul specialiștilor în domeniu, ca și al celorlalți cercetători ai istoriei moderne a României. Aria problematicii supuse investigației, împletirea reperelor istoriografice de

studiu cu cele aparținând sociologiei istorice sînt menite a conferi valori și semnificații în plus unor aprecieri cucerite de literatura consacrată temei.

În centrul problematicei lucrării se situează acele coordonate care evidențiază poziția, rolul, precum și obiectivele sociale și politice ale luptei țărănimii în momente cruciale pentru procesul de făurire a României moderne: revoluția de la 1848, Unirea Moldovei cu Muntenia, reforma agrară de la 1864. Bazîndu-se pe un substanțial material documentar — mărturii ale vremii culese din numeroase arhive, o bogată literatură istorică și social-politică din epocă și actuală, presa timpului —, autorul s-a străduit, și considerăm că a izbutit, să contureze, în întreaga sa amplitudine, rolul luptelor țărănimii în epoca dată, acreditînd, într-un larg cadru analitic-interpretativ, ideea că țărănimea a reprezentat principala forță socială progresistă, revoluționară a societății, contribuind, în măsură hotărîtoare, la grăbirea declanșării și la înfăptuirea marilor acte istorice de atunci. De aici și ideea centrală enunțată în lu-

crare de Constantin Corbu, anume că țărănimea a jucat, în acele tumultuoase vremuri, rolul hotărîtor atît în dezvoltarea economică-socială, în creșterea forțelor de producție, cît și în lupta pentru apărarea și păstrarea ființei naționale a poporului nostru, pentru eliberare națională și dreptate socială.

Dealtfel, obiectul acestei lucrări constă tocmai în afirmarea procesului de continuare înfruntări sociale, cu intensități mai mari sau mai mici, dar cu o efervescență de fond mereu vie, pregătitoare de noi lupte, care au antrenat masele largi populare pe scena istoriei României moderne. Mișcările țărănești, urmărirea amănunțită de autor, reflectă, în chip grăitor, acest proces. De la mișcări izolate, de la confruntarea directă cu moșierul, cu arendașul sau cu autoritățile locale — confruntare cu semnificații sociale definitorii pentru configurația și ascutimea conflictului social la sate — și pînă la ridicările sociale violente, cu largă antrenare a țărănimii, în volum ni se înfățișează istoria unei acțiuni sociale continue, viguroase, împletite strîns cu lupta întregului popor pentru obiectivele cerute atunci de cursul istoriei spre progres. Mai mult, Constantin Corbu

demonstrează că idealurile țărănimii, ca forță socială cu interese specifice, se identifică, fie nemijlocit, fie prin reflexul lor, cu idealurile majore ale maselor orășenești, ale tuturor celor asupriți, cu idealurile cardinale ale poporului român, exprimând, astfel, sensul acțiunii istorice a maselor populare, rolul lor în momentele cheie ale respective perioade.

Individualizate sub raportul tematicii și ale etapelor abordate, cele cinci părți ale lucrării * surprind, pe numeroase planuri, țăranul român al acelor vremuri, situația lui în împrejurările concrete din epocă, pornind de la starea gospodăriei acestuia, de la familia sa, de la nivelul productivității agricole și pînă la complicatele relații cu moșierii, la reflectarea acestor realități în gîndirea și în acțiunile țărănimii, în multitudinea de reacții și manifestări, în obiceiuri, deprinderi, în creația sa spirituală. Pe fundalul acestor realități, în lucrare se subliniază că țărănimea, cea mai numeroasă categorie socială a țării, principala producătoare a avuției naționale și, în același timp, cel mai dur exploatată, a dus, în acea perioadă, puternice lupte sociale, care se caracterizează prin constanță și tenacitate, prin cuprinderea, într-o formă sau alta, a lumii

satului aproape în ansamblul său.

Reține atenția cititorului faptul că între momentele 1821 și 1848, liantul acțiunii sociale a poporului nostru l-au constituit tocmai frămîntările și mișcările țărănești, marcate de puternice focare de luptă la sate. Direct interesată în izbînda revoluției, țărănimea s-a angajat, cu întreaga sa capacitate de acțiune, în marea bătălie a poporului nostru împotriva rînduielilor feudale și a armatelor invadatoare, fiind prezentă în acțiunea directă, alături de masele orășenești.

În lucrare este dezvoltată ideea că mișcările țărănești au constituit un factor de bază al pregătirii revoluției de la 1848 și de continuitate a acesteia, acțiunile maselor de țărani din deceniile VI și VII fiind parte integrantă a afirmării idealurilor revoluționare. Mișcările sociale ale țărănimii își aveau obîrșia firească și se afirmau în temeiul năzuințelor proclamate la 1848, masele de truditori ai pămîntului constituind o puternică forță socială a înfăptuirii în spirit progresist, potrivit înseși cerințelor istorice obiective, a actului Unirii de la 24 ianuarie 1859 și a reformei agrare de la 1864.

Dezideratele luptei țărănimii erau, în primul rînd, de ordin social — desființarea clăcii și împrăștierea ei, a căror realizare era menită să constituie reazimul luptei pentru făurirea statului național unic, în care țărani sperau să nu le mai fie ignorate drepturile și năzuințele. Se desprinde faptul că acțiunile sociale ale țărănimii în deceniile de la jumătatea veacului trecut au reprezentat un factor social de bază al

mișcării politice pentru Unire, deoarece luptele sociale erau acelea care puneau în lumină, în modul cel mai limpede, direcțiile majore de acțiune pe plan politic, așigurînd temelia luptelor pe acest tărîm și succesul lor și contopind, într-un tot intrinsec, problematica socială și națională, perspectivele și modalitățile abordării ei practice.

Pornind de la aceste considerente, autorul concluzionează, pe bună dreptate, că lupta țărănimii pentru Unire nu a fost un reflex mecanic al acțiunilor sale pe teren social; lumea satelor nu a privit înfăptuirea acestui mare moment al istoriei naționale numai prin opoziția și acțiunea sa antifeudală în domeniul social-economic. Conștiința puternică a unității tuturor românilor, patriotismul fierbinte al maselor țărănești, legătura lor indisolubilă cu pămîntul țării, gîndul treaz la viitorul ei, sentimentul demnității și libertății naționale, toate acestea, însuflețite de spiritul de dreptate socială, de ură împotriva oricărei împilări, au făcut din țărănimea română o activă și largă forță politică de masă a luptei pentru făurirea statului național român.

Plecîndu-se de la datele realității istorice, în lucrare se demonstrează că, după înfăptuirea actului Unirii, lupta țărănimii a căpătat noi impulsuri, și-a adîncit făgașul economic-social, concentrîndu-se, în esența sa, în direcția împlinirii obiectivelor de interes general pentru masa locuitorilor satelor — desființarea clăcii și reforma agrară. Cerința obiectivă a dezvoltării social-economice a României, refor-

* Lucrarea însumează următoarele capitole: *Semnificația problemei țărănești din anii 1848—1864*; *Satul românesc în anii 1848—1864*; *Țărănimea în revoluția de la 1848*; *Lupta țărănimii pentru deziderate sociale și naționale în perioada 1849—1859*; *Abolirea clăcii și înfăptuirea reformei agrare, direcție principală a luptei țărănimii în anii 1859—1864*.

ma agrară de la 1864 a fost o puternică reflectare și un rezultat nemijlocit al luptei țărănimii pentru îmbunătățirea condiției sale, luptă care a dus la o importantă victorie asupra forțelor retrograde pe terenul economic.

Mișcările țărănimii din acea perioadă, înscrise sub semnul continuității, deși nu au avut un caracter organizat, s-au înserat în permanență în actualitatea problematicei sociale, urmare nemijlocită a realităților istorice care cereau acest curs al luptei sale.

Socotim că, la nivelul de abordare tematică a istoriei problemei agrară-țărănești din perioadă, ca și al concluziilor pe care le afirmă lucrarea, se vădese și unele carențe care pun în cauză, oarecum, configurarea mai largă a aspectelor majore ale perioadei. Ne re-

ferim, înainte de toate, la faptul că o atare lucrare avea cadrul și posibilitatea de a investiga în măsură mai cuprinzătoare fenomenul originării unei mari părți a clasei muncitoare din masa țărănimii, lucru care ar fi fost de o deosebită relevanță pentru configurarea practică a ideii de continuitate și ascendență a luptei revoluționare din România secolului trecut. S-ar fi surprins și s-ar fi evidențiat astfel rădăcinile adânci ale apariției pe scena țării a proletariatului, cea mai avansată forță socială și politică a societății, care va constitui liantul și portdrapelul luptei tuturor celor exploatați.

Momentul 1864 putea, credem, să beneficieze în paginile lucrării de o tratare mai largă sub aspectul semnificațiilor lui asupra dezvoltării ulterio-

oare a societății românești. Aceasta ar fi accentuat ideea că lupta țărănimii se înscria, prin sensul ei, în procesul evoluției ascendente a societății românești.

S-ar fi simțit, după părerea noastră, și necesitatea unei accentuări a aspectelor legate de viața politică a țării în unele momente, ceea ce, pe fondul analizei structurii economice-sociale, a configurației claselor, ar fi amplificat înțelegerea globală a problematicei istorice din epocă.

Deasupra unor asemenea sugestii, putem aprecia că istoriografia noastră își adaugă, prin volumul semnat de Constantin Corbu, o lucrare de valoare, a cărei reușită constă în sinteza propriu-zisă, cu certe valențe de originalitate.

VASILE PETRIȘOR

György Marosán, AMINTIRI, vol. I (Cuptor încins), vol. II (Drumul trebuie parcurs pînă la capăt).
Editura Magvető, Budapesta, 1968, 1972.

Literatura memorialistică, tot mai frecventă în ultimele decenii, aparține ca gen literaturii istorice. Autorul memoriilor, po-

vestind viața sa, împlărește pe care le-a trăit, realizează fresca unei epoci istorice date, a evenimentelor al căror martor sau subiect a fost. Comparativ cu studiile sau monografiile de istorie, literatura memorialistică oferă, deci, un plus de emoție, fiorul experienței personale. Istoricul, în virtutea profesiei sale, se ridică deasupra trecutului, îl examinează din exterior, caută conexiunile și mobilurile proceselor, sintetizându-le sub forma unor concluzii. Memorialistul în schimb, vede lucrurile dinlăuntru, le trece prin filtrul sentimentelor sale și redă experiența trăită,

simțită de el, oferind cititorului posibilitatea unei relații directe cu o perioadă istorică sau alta, mai apropiată sau mai depărtată.

Fără a absolutiza, trebuie totuși să afirmăm că memorialistica — cea adevărată, realistă — ne ajută să înțelegem mai bine istoria, evenimentele sociale și politice.

Aceste gânduri ni s-au cristalizat după lectura primelor două volume de memorii ale lui György Marosán, militant de seamă al mișcării muncitorești din R. P. Ungară. Viața autorului ne oferă posibilitatea cunoașterii unei etape deosebit de importante a mișcării muncitorești din Ungaria — etapa luptei pentru eliberarea socială și națională, pentru socialism.

György Marosán s-a născut la 15 mai 1908 în comuna Uilacul de Munte, județul Bihor, într-o familie de intelectuali. Tatăl său era român, iar mama maghiară. După pierderea tatălui cunoaște, la o vîrstă foarte fragedă, amarul nedreptății sociale, trece prin școala grea a orfelinatului, iar mai apoi prin cea a uceniciei. Se califică, la vîrsta de 15 ani, în meseria de brutar și începe o activitate intensă în cadrul sindicatului lucrătorilor din industria alimentară din Oradea.

Școala sa adevărată — măturisește autorul — a fost Oradea, unde s-a format ca lucrător, ca om și militant pentru drepturile și libertatea celor ce muncesc. În căutarea cauzelor care împart lumea în săraci și bogați, în împilați și exploatați, György Marosán ajunge în mijlocul muncitorilor socialiști. Aici face cunoștință cu marxismul, își leagă toate firele vieții sale de lupta pentru unirea celor exploatați, fiind conștient că numai astfel au șanse de izbîndă. Lupta pentru unitate devine pentru el un scop major.

Avea numai 19 ani cînd, în 1927, devine membru al Partidului Social-Democrat. Viața grea de muncitor i-a îndreptat pașii, în căutarea unei slujbe, spre Cluj, iar mai apoi spre București. „Bucureștiul m-a îmbrățișat repede — își amintește autorul. Muncitorii m-au îndrăgît, s-au legat de mine. Mi-au spus: cel ce muncește bine, fiind totodată un bun tovarăș și pe deasupra un muncitor organizat — ne este

prieten, indiferent în ce limbă grăiește...”. Și tot el face bilanțul acestei perioade: „Mișcarea muncitorească din România, Oradea, Clujul, Bucureștiul au servit ca bază dezvoltării conștiinței mele muncitorești. Aici mi s-a adîncit și simțul responsabilității față de clasa muncitoare, clasă care m-a crescut, m-a format. De atunci mă simt responsabil față de soarta fiecărui membru al acestei clase...”.

Se înapoiază la Oradea, iar după un timp pleacă în Ungaria, unde se stabilește, încă dinainte, familia sa. Acolo ia imediat legătura cu mișcarea muncitorească, continuîndu-și neînterupt lupta revoluționară. Participă activ și consecvent la marile bătălii pentru drepturi economice și politice. Prin fermitatea și dîrzenia cu care se ridică în apărarea cauzei celor ce muncesc, cîștigă simpatia muncitorimii, devenind, în 1939, după aproape un deceniu de muncă intensă, secretarul general al sindicatelor lucrătorilor din alimentație.

În pofida terorii regimului horthyst militează cu hotărîre pentru apărarea drepturilor oamenilor muncii, activează în cadrul mișcării antifasciste. În 1942 este arestat și condamnat. După eliberarea din închisoare este ales, în 1943, în funcția de secretar al P.S.D. din Ungaria. În 1944, datorită activității sale revoluționare, este din nou arestat și internat în lagăr.

După eliberarea Ungariei de sub jugul fascist este ales deputat în parlament, secretar-general adjunct al P.S.D. și unul

dintre conducătorii de seamă ai aripii de stînga, revoluționare a acestuia. Militează consecvent și principal pentru pregătirea unificării politice, ideologice și organizatorice a celor două partide ale clasei muncitoare din Ungaria — partidul comunist și partidul social-democrat —, iar după aceasta, este ales membru al Comitetului Politic al Partidului celor ce muncesc din Ungaria, devenind totodată și secretar-general adjunct al partidului și secretar al Comitetului de partid din Budapesta. În perioada iunie 1949 — iulie 1950 se află la conducerea Ministerului Industriei Ușoare.

În anul 1950, pe baza unor acuzații neîntemeiate, este arestat. Reabilitat în 1956, este cooptat în conducerea centrală și ales membru al Comitetului Politic al Partidului celor ce muncesc, fiind numit, în același timp, și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

După înfrîngerea contrarevoluției, György Marosán participă neobosit la reorganizarea și la consolidarea politică a partidului, la crearea Guvernului revoluționar muncitoresc-țărănesc ungăr. Începînd din acest moment și pînă în anul 1962 este membru al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, membru al Comitetului Politic, al Secretariatului Comitetului Central, iar din ianuarie 1960 membru și al Consiliului Prezidențial.

Deși spațiul nu ne permite să ne referim pe larg la conținutul atît de bogat al acestei autobio-

grafii, totuși se impune a fi relevantă experiența umană de neprețuit a lui György Marosán, gândurile lui de om al muncii, relatate și redată cu atîta forță de convingere în cursul povestirii. Iată, de exemplu, care este părerea sa referitoare la factorii educaționali care concură la formarea unui om adevărat: „Este un vechi adevăr că la formarea omului contribuie trei factori decisivi: familia, școala și munca. Acești factori nu sînt niște noțiuni abstracte; ei reprezintă o realitate concretă, de unde și necesitatea unei armonizări a lor. Iar dacă acești factori sînt într-adevăr armonizați, atunci individul, indiferent în ce timpuri trăiește, devine un om sănătos. Omul are de fapt întotdeauna două familii. Prima: familia mai restrînsă, cea părintească. Și a doua: totalitatea familiilor — poporul, familia mare a oamenilor... în cadrul mării familii a muncitorilor și țăranilor — oamenii mai sînt legați unii de alții și printr-o altă legătură: munca. Adică procesul înnobilitor al creației umane. Munca are un rol formativ care nu poate fi evaluat. Cine nu a muncit nici nu poate concepe acest adevăr, cum nu poate să înțeleagă nici viața și nici pe oameni. Or, înțelegerea vieții și a oamenilor este cheia găsirii fericirii; această cheie nu îi este dată omului la naștere, ea poate fi dobîndită numai prin conviețuirea cu oamenii, prin munca și lupta dusă împreună cu ei“.

Sau o altă mărturisire emanînd căldură sufletească, făcută cu inima curată și oglîndind o înaltă fidelitate față de oamenii muncii: „Noi reprezentăm legea vieții și desăvîrșirea istoriei umane. Regii și împărații, bancherii, fabricanții și moșierii au dispărut, dar noi rămînem pentru totdeauna, pentru că noi sîntem munca, pentru că noi sîntem creatorii“.

Drumul parcurs de autor în lupta revoluționară a fost lung și nu lipsit de obstacole. El s-a străduit — așa cum mărturisește — să prezinte veridic drumul său de acțiune, drumul muncitorului încadrat în rîndurile organizate ale mișcării muncitorești. S-a străduit să schițeze cum percepea el, cum concepea el clasa căreia îi aparținea în condițiile desfășurării unor mari evenimente istorice — războaie și catastrofe —, cînd revoluții izbîndeau sau eșuau. S-a străduit să ridice un monument generațiilor muncitorești dintre cele două războaie. „...Un monument muncitorilor unguri organizați — celor pieriți și celor vii —, tuturor aceluia despre a căror viață și luptă plină de sacrificii s-a amintit doar foarte puțin“.

Cele două volume oferă cititorului o viziune istorică largă. Un interes deosebit prezintă ampla privire retrospectivă a autorului asupra primilor ani de ucenicie în mișcarea revoluționară, ani petrecuți la Oradea, unde în acea perioadă activau militanți de seamă ai mișcării comuniste din România (cum a fost Eugen

Rozvan), precum și asupra momentelor de tângenie istorică prin care se întrezărea traiectoria celor două țări vecine care se avîntau, sub imperiul forțelor istoriei, spre socialism.

György Marosán relatează cu multă simpatie și căldură amintirile care-l leagă de mișcarea muncitorească din România: participarea la Congresul P.S.D.R. din 1947, întîlnirile și convorbirile avute cu Lothar Rădăceanu, ca și prezența sa la Congresul de unificare, din februarie 1948, cu care prilej arăta: „Ceea ce realizează cele două partide muncitorești din România reprezintă un important pas înainte pe calea socialismului. Sîntem socialiști, și pe baza acestei convingeri a noastre declarăm că clasa muncitoare este una și indivizibilă. Iar dacă clasa muncitoare este una și indivizibilă, și partidul clasei muncitoare trebuie să fie unul și indivizibil. Odată cu transmiterea salutului P.S.D. din Ungaria acestui Congres, urez Partidului Muncitoresc Român succese care să servească drept exemplu întregii Europe“.

Autobiografia publicată de György Marosán captivază prin adîncă ei sinceritate, ca și prin relatarea pasionantă a evenimentelor, aruncînd un fascicul de lumină asupra unei istorii nu prea îndepărtate, dar nu îndejuns de cunoscute mai ales de către generațiile de după eliberare.

BITAY ÖDÜN

FIȘIER BIBLIOGRAFIC*

- MARX, KARL și ENGELS, FRIEDRICH. **Opere**. Vol. 25. Partea a 2-a. Capitolul **Critica economiei politice**. Vol. 3, partea a 2-a. Cartea a 3-a. **Procesul de ansamblu al producției capitaliste**. Capitolele XXIV—LII. Editat sub îngrijirea lui Friedrich Engels. București, Editura politică, 1973. 519 p. cu facs.
- [LENIN, V. I.]. **Voprosi istorii partii v trudah V. I. Lenina**. (Probleme de istorie a partidului în operele lui V. I. Lenin). Moskva, Izdatelstvo „Misl“, 1973. 318 p. (Akademiia obșcestvennih nauk pri ŢK KPSS. Kafedra istorii KPSS).
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate**. Rapoarte, cuvântări, articole. Vol. 8. Ianuarie 1973 — iulie 1973. București, Editura politică, 1973. 815 p. cu portr.
- **Frăția dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare**. Culegere sintetică. București, Editura politică, 1973. 181 p. (Documente ale Partidului Comunist Român)
- **Rolul femeii în viața economică, politică și socială a României socialiste**. Culegere sintetică. București, Editura politică, 1973. 176 p. (Documente ale Partidului Comunist Român).
- **Actele simpozionului dedicat relațiilor sirbo (iugoslavo)-române**. (Vrsac, 22—23, V 1970). Pancevo, Libertatea, 1971. 505 p. + 28 f. ilustr. și facs. (Texte în limbile română și sîrbă).
- ADRIAN, G. **Idee rapide despre resbelul de partizani**. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Constantin Antip. București, Editura militară, 1973. 80 p. cu facs.
- ALEXANDRESCU-DERSCA BULGARU, MARIA MATILDA. **Nicolae Iorga — a Romanian Historian of the Ottoman Empire**. (Nicolae Iorga. Un istoric român al Imperiului Otoman). Bucharest, Publishing House of the Academy of the Socialist Republic of Romania, 1972. 190 p. (Bibliotheca Historica Romaniae. Studies. 5). Bibliografie p.: 155—173.
- ANDREI, PETRE. **Opere sociologice**. Vol. 1. **Sociologia cunoașterii și a valorii**. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Mircea Măciu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973. 467 p. Bibliografie p.: 453—462.
- AVRAMESCU, TIBERIU. **Constantin Mille. Tinerețea unui socialist**. București, Editura politică, 1973. 424 p. + 8 f. foto. și facs.
- BANYAI, LÁSZLÓ. **Destin commun, traditions fraternelles**. (Destin comun, tradiții frățești). Bucarest, Éditions de l'Academie de la République Socialiste de Roumanie, 1972. 209 p. (Bibliotheca Historica Romaniae. Études. 42).
- BERINDEI, DAN. **L'année révolutionnaire 1821 dans les pays roumains**. (Anul revoluționar 1821 în țările române). Bucarest, Éditions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1973. 246 p. (Bibliotheca Historica Romaniae. Études. 46). Bibliografie p.: 235—246.
- BUSUIOC, ANETA. **Politicul și conducerea societății. Perspectivă filozofică**. București, Editura științifică, 1973. 203 p.
- CLOȘCA, IONEL. **Despre diferendele internaționale și căile soluționării lor**. București, Editura științifică, 1973. 311 p.

* Din lucrările românești și străine de istorie a mișcării muncitorești și de istorie modernă și contemporană intrate în ultimul timp în Biblioteca Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

- CONSTANTINESCU, ION. **Din însemnările unui fost reporter parlamentar. Camera deputaților. 1919—1939.** (Note și memorii). București, Editura politică, 1973. 431 p.
- CONSTANTINESCU, MIRON. **Introducere în sociologie. Note de curs. Partea I și a II-a.** București, [f.e.], 1972. VIII + 229 p. (Ministerul Educației și Învățământului, Universitatea din București).
- CONSTANTINESCU, MIRON; BĂDINA, OVIDIU și GALL ERNÖ. **Gîndirea sociologică din România.** Note de curs. București, [f.e.], 1973. XI + 155 p.
- CONSTANTINESCU, N. N. **Problema contradicției în economia socialistă.** București, Editura politică, 1973. 328 p. (Idei contemporane.)
- CONSTANTINESCU-IAȘI, PETRE. **La lutte pour la création du front populaire en Roumanie. (Lupta pentru crearea frontului popular în România).** Bucarest, Éditions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1972. 181 p. (Bibliotheca Historica Romaniae. Études. 21).
- COPOIU, NICOLAE. **Le socialisme européen et le mouvement ouvrier et socialiste en Roumanie. 1835—1921. (Socialismul european și mișcarea muncitorească și socialistă în România. 1835—1921).** București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973. 208 p. (Bibliotheca Historica Romaniae. Études. 45).
- CORBU, CONSTANTIN. **Țărănimea din România în perioada 1848—1864.** București, Editura științifică, 1973. 276 p. + 6 f. ilustr.
- CRUCEANU, MIHAIL. **De vorbă cu trecutul...** București, Editura „Minerva”. 1973. 252 p.
- **Culegere de texte pentru istoria universală. Epoca modernă. Vol. 1. 1640—1848.** București, Editura didactică și pedagogică, 1973. 360 p.
- CURTICĂPEANU, VASILE. **Le mouvement culturel pour le parachèvement de l'état national roumain. (1918). (Mișcarea culturală pentru desăvîrșirea statului național român. 1918).** Bucarest, Éditions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1973. 264 p. + 1 h. (Bibliotheca Historica Romaniae. Monographies. 12).
- [CUZA, ALEXANDRU IOAN]. **Alexandru Ioan Cuza. Acte și scrisori.** Ediție alcătuită de D. Ivănescu și Virginia Isac. Iași, Editura „Junimea”, 1973. XLVIII + 460 p. cu foto.
- [CUZA, ALEXANDRU IOAN]. **Cuza Vodă in memoriam.** Coordonatori : L. Boicu. Gh. Platon, Al. Zub. Iași, Editura „Junimea”, 1973. 647 p. (Academia de Științe Sociale și Politice. Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”. Iași).
- DEAC, AUGUSTIN. **Caracterul participării României la primul război mondial.** București, Editura politică, 1973. 63 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Colecția „File de istorie”).
- DICULESCU, VLADIMIR. **Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească. (1830—1848).** București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973. 220 p. cu fig. și tab. (Biblioteca istorică. XL).
- **Documente din istoria mișcării muncitorești din România. (1879—1892).** Volumul a fost pregătit pentru tipar de un colectiv format din : Ion Popescu-Puțuri (coordonator), Augustin Deac, Marin Florescu, Elena Georgescu, Ion Iacoș, Natalia Vilcu. A colaborat Ludovic Vajda. București, Editura politică, 1973. 951 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- DRAGOMAN, CORNELIU. **Asociațiunea „Astra”. Activitatea editorială la Sibiu.** [Bibliografie]. Sibiu, [f.e.], 1973. 61 p. + 8 f. facs. (Biblioteca „Astra”, Sibiu)
- FAY, ȘTEFAN J. **Acea noapte, acea zi de iarnă '33.** București, Editura „Albatros”, 1973. 256 p.
- **File din istoria militară a poporului român. Studii. Vol. 1.** București, Editura militară, 1973. 311 p. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- **Filozofie modernă și contemporană. Studii.** Sub redacția Al. Posescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973. 268 p. (Academia de Științe Sociale și Politice. Institutul de filozofie).
- FLOREA, ION. **Dialectica democrației socialiste.** București, Editura științifică, 1973. 256 p.
- FLOREA ION și MORARU, ION. **Dezvoltarea multilaterală a conștiinței socialiste.** București, Editura politică, 1973. 72 p. (Seria : Filozofie. Colecția : Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate).
- GÖLLNER, CAROL. **Regimentele grănicerești din Transilvania. 1764—1851.** București, Editura militară, 1973. 231 p. + 2 f. ilustr. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).

- GRECU, VICTOR. *Școala Ardeleană și unitatea limbii române literare*. Timișoara, Editura „Facla”, 1973. 140 p.
- GROZA, PETRU. *Articole, cuvântări, interviuri*. Texte alese. Prefață de George Ivașcu, Textele selectate de Mihaela Dan, Gh. I. Ioniță, Mircea Valea. București, Editura politică, 1973. 675 p. + 8 foi foto, portr. și facs.
- HAȘDEU, B. P. *Scrieri istorice*. Vol. 1—2. Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Aurelian Sacerdoțeanu. București, Editura „Albatros”, 1973. (Lyceum).
- IACOȘ, ION. *Partidul muncitorilor din România în viața social-politică a țării. (1893—1910)*. București, Editura politică, 1973. 79 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Colecția „File de istorie”).
- LUPU, N. Z. *Planul de la Geneva. Implicațiile lui politice în România. 1932—1933*. București, Editura politică, 1973. 183 p. (Colecția „Biblioteca de istorie”).
- MACOVESCU, GEORGE. *Gheorghe Lazăr*. București, Editura „Albatros”, 1973. 143 p. + 6 f. foto., portr. și facs.
- MARINESCU, GHEORGHE și CEAUȘESCU, FLOREA. *Munca organizațiilor de partid din cooperativele agricole de producție pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a țărănimii*. București, Editura politică, 1973. 95 p. (Probleme ale organizării și conducerii activității politice și economico-sociale. Seria: În sprijinul organizațiilor de partid).
- *Mișcarea muncitorească din anii 1924—1928 în presa ardeleană*. Cercetare bibliografică. Arad, [f.e.], 1973. 65 p. (Biblioteca municipală Arad).
- *Mișcarea muncitorească din anii 1929—1933 în presa ardeleană*. Cercetare bibliografică. Arad, [f.e.], 1972. 189 p. (Biblioteca municipală Arad).
- MINDRU, COSTACHE. *Focuri în Bărăgan*. București, Editura militară, 1973. 134 p. + 1 h. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- MOCA, GHEORGHE. *Suveranitatea de stat. Teorii burgheze*. Studiu critic. București, Editura politică, 1973. 192 p.
- MOGA, IOAN. *Scrieri istorice. 1926—1946*. Ediție îngrijită de Mihail Dan și Aurel Răduțiu. Studiu introductiv de Ștefan Pascu. Cluj, Editura „Dacia”, 1973. 359 p. + 6 f. ilustr. + 1 h.
- MOISE, AURELIAN. *Cinste, demnitate, modestie*. București, Editura politică, 1973. (Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Etică).
- NEAGOE, FLORICA. *Istoria filozofiei moderne. De la Saint-Simon la Feuerbach*. Prelegeri. București, Editura didactică și pedagogică, 1972. 148 p.
- NICA-SIRBEȘTI, SABIN. *Politica P.C.R. de modernizare a agriculturii*. București, Editura politică, 1973. 168 p. cu tab.
- 1933. *Les luttes révolutionnaires des cheminots et des pétroliers de Roumanie. (Luptele revoluționare ale ceferiștilor și petroliștilor din România)*. Bucarest, Éditions „Meridiene”, 1973. 244 p. (L’Institut d’études historiques et socio-politiques près le C.C. du P.C.R.).
- *Organizațiile obștești în sistemul organizării politice din Republica Socialistă România*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973. 325 p. + 6 tab. (Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România).
- *Le origini del Partito Comunista Romeno (Maggio 1921). (Originile Partidului Comunist Român. Mai 1921)*. A cura di Ion Popescu-Puțuri e Augustin Deac. Autori: Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac, Gheorghe Matei, Nicolae Gurgu Munteanu, Florian Tănăsescu, Marin Stănescu. Roma, Editori Riuniti in collaborazione con l’Istituto di studi storici sociali e politici di Bucarest, 1973. 487 p. + 20 f. facs.
- PAVEL, ȘTEFAN. *Obiectivul fundamental al întrecerii socialiste — îndeplinirea cincinalului înainte de termen*. București, Editura politică, 1973. 77 p. (Seria: În sprijinul organizațiilor sindicale. Colecția: Probleme ale organizării și conducerii activității politice și economico-sociale).
- PĂRNUȚĂ, GHEORGHE. *Gheorghe Lazăr. Contribuția sa la dezvoltarea învățămîntului*. București, Editura științifică, 1973. 216 p. + 8 f. foto. și facs.
- PETRESCU, ILEANA și OSIAC, VLADIMIR. *Anul revoluționar 1848 în Oltenia*. Craiova, Editura „Serisul românesc”, 1973. 166 p. cu ilustr. și portr.
- POLVEREJAN, ȘERBAN și CORDOȘ, NICOLAE. *Mișcarea memorandistă în documente (1885—1897)*. Cuvînt înainte de Ștefan Pascu. Cluj, Editura „Dacia”, 1973. 368 p. + 10 f. foto. și facs. (Testimonia).
- POP, EUGEN. *Chile. File de istorie nouă*. București, Editura politică, 1972. 183 p. + 8 f. foto.
- *Presa muncitorească și socialistă din România*. Volumul al 3-lea. (1917—1921). Partea a 2-a. (iulie 1919 — mai 1921). Lucrare elaborată de un colectiv de autori.

- București, Editura politică, 1973. 687 p. cu facs. și portr. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- PROTASE, MARIA. **Petru Maior: un ctitor de conștiințe**. București, Editura „Minerva”, 1973. 416 p. + 6 f. foto, și facs. (Universitas). Bibliografie p. : 371—386.
  - PUIU, ALEXANDRU. **Relațiile economice dintre țările socialiste și cele capitaliste dezvoltate**. București, Editura politică, 1973. 253 p. cu graf.
  - **Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945**. Vol. I. **Țările din Europa centrală și de Sud-Est**. Volumul apare sub îngrijirea comisiei redacționale formate din Nicolae Copoiu, Gheorghe Unc, Gheorghe Zaharia. București, Editura militară, 1973, 455 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
  - **Romania 1944—1947. Gli anni della rivoluzione democratico-popolare. (România 1944—1947. Anii revoluției democrat-populare)**. A cura di Gheorghe Zaharia. Autori : Gheorghe Zaharia, Ion Alexandrescu, Mihai Fătu, Paraschiva Nichita, Constantin Olteanu, Gheorghe Țuțui, Vladimir Zaharescu. Roma, Editori Riuniti in collaborazione con l'Istituto di studi storici sociali e politici di Bucarest, 1972. 398 p. + 8 f. foto.
  - **România, 2. átdolgozott kiadás. [România]**. Ediția a 2-a revăzută. Budapest, Panoráma, 1973. 660 p. + 32 h. + f. foto. (Ütikönyvek).
  - SACĂDAT, GAVRILĂ. **Săgeata răzbunării. Adjutantul aviator Traian Dirjan**. București, Editura militară, 1973. 96 p. (Fii ai neamului românesc).
  - **Securitatea europeană**. Culegere de documente ale consfăturilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, Editura politică, 1973. 80 p.
  - SIMION, AURICA și COVACI, MARIA. **Insurecția națională antifascistă armată din August 1944**. București, Editura politică, 1973, 104 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Colecția „File de istorie”).
  - **Situația clasei muncitoare și luptele de clasă în capitalismul contemporan**. București, Editura politică, 1972. 168 p. (Prelegeri de marxism-leninism).
  - **Societăți prezente, societăți viitoare**. Din comunicările prezentate la al VII-lea Congres mondial de sociologie. (Varna, septembrie 1970). Volumul apare sub îngrijirea lui C. Vlad, M. Cernea, I. Matei, M. Ioanid. București, Editura politică, 1973. 551 p. (Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România).
  - **Studii de istorie, filologie și istoria artei**. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972. 355 p. cu foto. și facs. (Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România. Centrul de științe sociale Tîrgu-Mureș).
  - VETÎȘANU, VASILE. **Progresul uman și tradițiile culturii. Considerații asupra relației om-tehnică-cultură**. București, Editura științifică, 1973. 196 p.
  - **Világéges a XX. században. A második világháború. (Marea conflagrație a secolului XX. Al doilea război mondial)**. Traducere din limba română a lucrării cu același titlu. Bukarest, Politikai Könyvkiadó, 1973. 735 p. cu ilustr., portr. și h. Bibliografie p. : 685—702.
  - VLADUȚ, CONSTANTIN. **Ion Cimpineanu**. București, Editura științifică, 1973. 265 p. + 14 f. foto., portr.

★

- AGULHON, MAURICE și NOUSCHI, ANDRÉ. **La France de 1940 à nos jours. (Franța de la 1940 pînă astăzi)**. Paris, Éditions Fernand-Nathan, 1972. 224 p. Bibliografie p. : 209—221.
- ALPHANDERY, JEAN-JACQUES. **Cuba. L'autre révolution. Douze ans d'économie socialiste. (Cuba. Cealaltă revoluție. Doisprezece ani de economie socialistă)**. Paris, Éditions Sociales, 1972. 287 p. (Socialisme).
- ALTER, L. B. **Izbrannije proizvedenija. Kritika sovremennoi burjuaznoi politiceskoi ekonomii. (Scrieri alese. Critica economiei politice burgheze contemporane)**. Moskva, Izdatelstvo „Nauka”, 1972. 368 p.
- **Amerikanskaja istoriografija vnešnej politiki SŠA. 1945—1970. (Istoriografia americană a politicii externe a S.U.A. 1945—1970)**, Moskva, Izdatelstvo „Nauka”, 1972. 404 p. (Akademija nauk SSSR Institut vseobščej istorii).
- ARISMENDI, RODNEY. **Lenin, revoluția i Latinskaia Amerika. (Lenin, revoluția și America Latină)**. Perevod s ispanskogo. Moskva, Izdatelstvo „Progress”, 1973. 572 p.

- **L'avenir de la société humaine. (Critique des conceptions philosophiques et socio-politiques bourgeoises contemporaines).** (Viitorul societății umane. Critica concepțiilor filozofice și socio-politice burgheze contemporane). Moscou, Éditions du Progrès, 1973. 552 p.
- **Beiträge zur Entstehung des Staates. (Contribuții la apariția statului).** Herausgegeben von Joachim Herrmann und Irmgard Sellnow. Berlin, Akademie Verlag, 1973. 256 p.
- **BERNSTEIN, SAMUEL. Auguste Blanqui.** Traduit de l'anglais par Jean Vaché. Paris, François Maspero, 1970. 351 p. + 1. f. portr. (Bibliothèque socialiste. 14).
- **BRADÁČ, ZDENEK. Pred pochodem na Rim. Evropsky nacionalismus a vznik italskeho fašismu. (Înainte de marșul spre Roma. Naționalismul european și apariția fascismului italian).** Praha, Nakladatelství Svoboda, 1973. 485 p. cu foto. (Kniznice modernich dejin).
- **BORTOLOTTI, FRANCA PIERONI. Francesco Misiano. Vita di un internazionalista. (Francesco Misiano. Viața unui internaționalist).** Roma, Editori Riuniti, 1972. 269 p. (Biblioteca movimento operaio italiano. Studi, memorie, documenti).
- **CINIKOV, V. I. V bojah za Ukrainu (Gvardeiți Stalingrada v boiah protiv fašistskikh zahvatcikov za osvobođenje Sovetskoj Ukraini). (În luptele pentru Ucraina. Gărzile Stalingradului în luptele împotriva ocupanților fasciști pentru eliberarea Ucrainei Sovietice).** Kiev, Izdatelstvo politiceskoj literatury Ukraini, 1972. 192 p.
- **Communism in Indian Politics. (Comunismul în sistemul politic indian).** New York and London, Columbia University Press, 1972. XX + 455 p.
- **CORVALAN, LUIS. Chili. Les communistes dans la marche au socialisme. Textes choisis, présentés, traduits et adaptés par Jean-Pierre Febrer. (Chile. Comuniștii în drum spre socialism. Texte alese, prezentate, traduse și adaptate de Jean-Pierre Febrer).** Paris, Éditions Sociales, 1972. 272 p. (Socialisme).
- **Dictionnaire biographique du mouvement ouvrier français. (Dicționar biografic al mișcării muncitorești franceze).** Tome 10. Troisième partie: 1871—1914. De la Commune à la Grande Guerre. A à Bou. Paris, Les Éditions ouvrières, 1973. 352 p.
- **Dizionario storico politico italiano. (Dicționar istoric politic italian.)** Diretto da Ernesto Sestan. Firenze, Sansoni, 1971. III + 1459 p.
- **DUCLOS, JACQUES. Que sont donc les communistes? (Ce sînt deci comuniștii?)** Paris, Éditions Epi, 1971. 184 p. (Carte blanche).
- **Freiheit und Gesellschaft. Die Freiheitsauffassung im Marxismus-Leninismus. (Libertate și societate. Conceptul de libertate în marxism-leninism).** Berlin, Dietz Verlag, 1973. 331 p.
- **GALLYAS FERENC și FÜLÖP GEZA. Mit kell tudni a világ sajtójáról? (Ce trebuie să știm despre presa din lumea întreagă).** Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1972. 228 p. (Mit keeltudni).
- **GIORDANO, ALBERTO. Gramsci. La vita, il pensiero, i testi esemplari. (Gramsci. Viața, gândirea și texte alese).** Milano, Academia-Sansoni editori, 1971. 253 p. (I. Memorabili).
- **Le Gouvernement de Vichy. 1940—1942. (Guvernul de la Vichy. 1940—1942).** Paris, Armand Colin, 1972. 372 p. (Fondation nationale des sciences politiques. Travaux et recherches de science politique).
- **HELMERT, HEINZ și USCZECK, HANSJURGEN. Bewaffnete Volkskämpfe in Europa 1848/49. (Luptele populare armate din Europa. 1848/49).** Berlin, Militärverlag der Deutschen Demokratischen Republik, 1973. 352 p. cu ilustr. și h. (Kleine Militärgeschichte. Bewaffnete revolutionäre Kämpfe).
- **HUNDT, MARTIN. Wie das „Manifest“ entstand. (Cum a apărut „Manifestul“).** Berlin, Dietz Verlag, 1973. 141 p. (Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED).
- **Istoriia SSSR s drevneișih vremion do naših dnei. Vtoraia seria. Ot Velikoi Okteabrskoi Soțialisticeskoj Revoliuții do naših dnei. Tom 10. (Istoria U.R.S.S. din cele mai vechi timpuri pînă astăzi. Seria a doua. De la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie pînă astăzi. Vol. 10).** Moskva, Izdatelstvo „Nauka“, 1973. 784 p. cu foto. + 5 h. (Institut istorii SSSR).
- **KAESLITZ, RUDI ; TRAPPEN, FRIEDEL și USCHNER, MANFRED. Der anti-imperialistische Kampf in Lateinamerika. (Lupta antiimperialistă în America Latină).** Berlin, Dietz Verlag, 1973. 469 p. cu h. (Kleines Nachschlagewerk).
- **KECIĆ, DANILO. Revolucionarni radnicki pokret u Vojvodini. 1917—1921. (Mișcarea muncitorească revoluționară din Voivodina. 1917—1921).** Novi Sad, Prosveta,

1972. XIII + 481 p. (Institut za izucavanje istorije Vojvodine. Monografije 3). Bibliografije p. : 448—460.
- KENDE JÁNOS. *A Magyarországi Szociáldemokrata Párt nemzetiségi politikája 1903—1919. (Politica națională a Partidului Social-Democrat din Ungaria în perioada 1903—1919)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1973. 128 p.
  - KRASUCKI, HENRI. *Syndicats et socialisme. (Sindicatelor și socialismul)*. Paris, Editions sociales, 1972. 127 p. (Notre temps).
  - LAH, AUGUSTIN. *La Federazione Jugoslava. (Jugoslavia federală)*. Traduzione di Nadia Sponza Mimica e Cirila Bratic. Milano, Teti editore, 1973. 111 p.
  - LANE, MARK. *Una generazione nel Vietnam. Testimonianze di reduci e disertori americani sulle torture e sui crimini di guerra. (O generație în Vietnam. Mărturiile celor întorși de pe front și ale dezertorilor americani asupra torturilor și crimelor de război)*. Traduzione dall'inglese. Milano, Feltrinelli Editore, 1971. XXXVI + 291 p.
  - LAZZARI, PRIMO DE. *Storia del Fronte della gioventù nella Resistenza. (Istoria Frontului tineretului în Rezistență)*. Roma, Editori Riuniti, 1972. 260 p. (Biblioteca del movimento operaio italiano. Studi, memorie, documenti).
  - LEPRE, AURELIO și LEVRERO, SILVANO. *La formazione del Partito Comunista d'Italia. (Crearea Partidului Comunist din Italia)*. Roma, Editori Riuniti, 1971. 379 p. (Biblioteca del movimento operaio italiano).
  - LONGO, LUIGI. *Le brigate internazionali in Spagna. Illustrazioni di Giandante con una nota di Dario Micacchi. (Brigăzile internaționale în Spania)*. Roma, Editori Riuniti, 1972. 339 p. + 20 f. illustr. (Biblioteca di movimento operaio. Studi, memorie, documenti).
  - *A magyar munkásmozgalom történetének válogatott bibliográfiája. 1945—1971. (Bibliografia selectivă a istoriei mișcării muncitorești ungare. 1945—1971)*. Budapest, [f. e.], 1973. XI + 595 p. (A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Párttörténeti Intézetének Könyvtára).
  - *Il marxismo italiano degli anni sessanta e la formazione teorico-politica delle nuove generazioni. (Marxismul italian din anii 60 și formarea teoretică-politică a noii generații)*. Roma, Editori Riuniti, 1972. 778 p. (Istituto Gramsci. Nuovo biblioteca di cultura. 107.)
  - MASSARA, MASSIMO. *Storia d'Italia in date. (Istoria Italiei în date)*. Milano, Teti & editore, 1973. 426 p.
  - MONTICONE, ALBERTO. *La Germania e la neutralità italiana: 1914—1915. (Germania și neutralitatea italiană: 1914—1915)*. Bologna, Società editrice il Mulino, 1971. 644 p. (Nuova collana storica).
  - MÜLLER, HEINZ. *Kampftage in Berlin. Ein deutscher Antifaschist und Internationalist bericht. (Zile de luptă în Berlin. Amintirile unui antifascist și internaționalist german)*. Berlin, Dietz Verlag, 1973. 173 p.
  - *A nemzetközi munkásmozgalom története 1830—1945. (Istoria mișcării muncitorești internaționale. 1830—1945)*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1973. 464 p. (Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Főiskola).
  - *O zadaceah obščestvennih nauk po posledovatelnoi zaščite, širokomu raziasneniju i propagande revoliucionnih idei velikogo vojdea tovarišcea Kim Ir Sena. Doklad i vistsupleniia na Vserespublikanskoj konferenčii rabotnikov obščestvennih nauk. (Despre sarcinile științelor sociale pentru o apărare consecventă și o largă explicare și propagandă a ideilor revoluționare ale marelui conducător tovarășul Kim Ir Sen. Raport și luări de cuvânt la Conferința republicană a lucrătorilor din domeniul științelor sociale)*. Phenian, Izdatelstvo obščestvennih nauk, 1972. 628 p.
  - *Okteabr i bolgarskie internacionalisti, (Revoluția din Octombrie și internaționalistii bulgari)*. Moskva, Sofiia, Izdatelstvo politiceskoi literatury. Izdatelstvo Bolgarskoi Kommunisticeskoi Partii, 1973. 335 p. + 18 f. foto. și portr. (Institut marksizma-leninizma pri TK KPSS. Institut istorii Bolgarskoi Kommunisticeskoi Partii pri TK BKP). Bibliografije p. : 293—325.
  - PALATÁS, EMIL. *A Balkán-kerdés az Osztrak-Magyar és az orosz diplomáciában a XIX-század végén. (Problema balcanică în diplomația austro-ungară și rusă la sfârșitul secolului al XIX-lea)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.
  - PELLING, HENRY. *Storia del sindacalismo inglese. Prefazione di Ruggero Ravenna. Traduzione di Giancarlo Bussetti. (Istoria sindicalismului englez)*. Milano, Palazzi editore, 1972. 367 p. (Saggistica. 5). Bibliografije p. : 333—346.

- **Il pensiero politico dalle origini ai nostri giorni.** (Gîndirea politică de al origini pînă astăzi). A cura di Umberto Cerroni. Roma, Editori Riuniti, 1972. LXXVI + 1324. Bibliografie p.: 1319—1323.
- **Per un sindacato di classe. Lotte di fabbrica. Lotte sociali. Sull'organizzazione.** (Pentru un sindicat de clasă. Luptele în fabrică. Luptele sociale. Asupra organizării). Milano, Sapere Editioni, 1972. 381 p. cu tab. (A cura della FIM—CISL).
- **Polski czyn zbrojny w II wojnie światowej.** Vol. 3. **Ludowe wojsko Polskie 1943—1945.** (Aportul militar polonez în cel de-al doilea război mondial. Vol. 3. Armata populară poloneză. 1943—1945.) Redaktor naukowy Wacław Jurgielewicz. Warszawa, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1973. 924 p. cu h. și tab. + 48 f. foto. + 2 h. (Wojskiewicz Instytut Historyczny).
- **Programme commun de gouvernement du Parti Communiste Français et du Parti socialiste** (27 juin 1972). Préface de George Marchais. (Program comun de guvernare al Partidului Comunist Francez și al Partidului socialist. 27 iunie 1972.) Paris, Editions Sociales, 1972. 192 p.
- **La IV-e République.** (La France de 1945 à 1958) : (A 4-a Republică. Franța de la 1945 la 1958). Paris, Editions Sociales, 1972. 160 p. (Institut Maurice Thorez et C.E.R.M. Notre temps. Histoire).
- **RAGIONIERI, SPRIANO ; PAJETTA, NATTA și INGRAO, AMENDOLA. Problemi di storia del Partito Comunista Italiano.** (Probleme ale istoriei Partidului Comunist Italian). Roma, Editori Riuniti, 1971, 171 p. (Istituto Gramsci. Biblioteca del movimento operaio. Studi, memorie, documenti).
- **Résistance. Erinnerungen deutscher Antifaschisten.** (Rezistența. Amintirile antifasciștilor germani). Berlin, Dietz Verlag, 1973. 479 p. + 12 f. foto. și facs.
- **RUSSEL, BERTRAND. Essay on Socialist Humanism.** In honour of the Centenary of Bertrand Russel 1872—1970. (Eseuri despre umanismul socialist. Omagiu cu ocazia centenarului lui Bertrand Russell). Nottingham. Spokesman Books, 1972.
- **SALICEV, S. S. Franțuzskaia soșialistieskaia partiia v period mejdu dvumea mirovimi vojnami. 1921—1946 gg.** (Partidul Socialist Francez între cele două răboaie mondiale. 1921—1946). Moskva, Izdatelstvo „Misl“, 1973. 400 p.
- **Sécurité européenne : points de vue.** (Les problèmes de la sécurité et de la coopération en Europe vus par des personnalités de 21 pays). (Securitatea europeană. Puncte de vedere. Problemele securității și cooperării în Europa văzute de personalități din 21 țări). Moscou, [f.e.], 1972. 102 p.
- **SOLARO, ANTONIO. Storia del Partito Comunista Greco.** (Istoria Partidului Comunist Grec). Milano, Teti editore, 1973. 187 p.
- **SUAVET, THOMAS. Dictionnaire économique et social.** 8-e édition revue. (Dicționar economic și social). Paris, Les Editions ouvrières, 1972. 528 p. (Économie et humanisme. Initiation économique).
- **TASCA, ANGELO. I primi dieci anni del P.C.I.** Introduzione di Luigi Cortesi. (Primii zece ani ai Partidului Comunist Italian). Roma-Bari, Laterza, 1973. 227 p. (Tempi nuovi 49).
- **TOPENTCHAROV, VLADIMIR. Voici l'homme. Dimitrov.** Essai. (Iată omul. Dimitrov. Eșeu). Paris, Editions Sociales, 1972. 143 p.
- **TUNNEY, CHRISTOPHER. A Biographical Dictionary of World War II.** (Dicționar biografic al celui de-al II-lea război mondial). London, J. M. Dent and Sons Ltd, 1972. VIII + 216 p.
- **VASILEVA, JOKICA HADZI. Socijalisticka opredeljenja u tropskoj Afriki.** (Organizații socialiste în Africa tropicală). Beograd, [f.e.], 1973. 372 p. (Institut za mejdunarodni radnicki pokret. Socijalisticki procesi u savremenom svetu. Studije i monografije).
- **VELASCO ALVARADO, JUAN. Republica Peru pe drumul progresului.** Traducere din limba spaniolă de Lucia Popa. București, Editura politică, 1973. 240 p. + 1 f. portr.
- **VRANICKI, PREDRAG. Storia del marxismo.** (Istoria marxismului). Vol. 1—2. Roma, Editori Riuniti, 1971—1972. (Nuova biblioteca di cultura. 105). Vol. 1. **Da Marx a Lenin** (De la Marx la Lenin) 491 p. Vol. 2. **Dalla III Internazionale ai giorni nostri** (De la Internaționala III-a pînă astăzi). 596 p.

ION PODOCEA

СОДЕРЖАНИЕ

Избрание товарища Николае Чаушеску, генеральный секретарь Румынской коммунистической партии, на высокий пост президента Социалистической Республики Румынии.

Присяга Президента Республики.	4
Торжественная речь президента Николае Чаушеску.	5

НАВСТРЕЧУ 30-ой ГОДОВЩИНЫ ОСВОБОЖДЕНИЯ РОДИНЫ ИЗ ПОД ФАШИСТСКОГО ГОСПОДСТВА

23-ее Августа 1944 г. — великолепное завершение славного боевого прошлого румынского народа.	11
АРОН ПЕТРИК: Опыт осуществления единства действия рабочего движения в Румынии.	24
ГЕОРГЕ ЦУЦУЙ: Единный Рабочий Фронт — основа политических союзов выдвинутых РКП в 1944—1948 гг.	39
ДУМИТРУ ФИРОЮ: Отражение революционных преобразований периода народной революции и созидания социализма в конституционной эволюции румынского государства.	51

СТАТЬИ — СООБЩЕНИЯ

КОНСТАНТИН ОЛТЯНУ: Политика РКП по ликвидации капиталистической эксплуатации в Румынии.	64
ГЕОРГЕ БОДЯ: Деятельность демократической оппозиции в рядах Венгерской Партии в годы предшествующие образования организации МАДОС.	
ИОН МАМИНА: Рабочий класс Румынии в политических выборах столкновениях начала XX в.	89
ЕЛИСАБЕТА ИОНИЦЭ: Традиции рабочего движения и РКП по воспитанию и организации самых молодых потомков.	102

К ВЫЯСНЕНИЮ НЕКОТОРЫХ ИСТОРИЧЕСКИХ ВОПРОСОВ

Экономические связи и общность экономической жизни румынского народа в XIX в: <i>Виктор Аксенчук</i>	112

НА ПОМОЩЬ ИЗУЧАЮЩИМ ИСТОРИЮ РКП И РАБОЧЕГО ДВИЖЕНИЯ В РУМЫНИИ

РКП и рабочее движение в Румынии в 1929—1933 гг.: <i>Илие Чаушеску</i>	121
Борьба прогрессивных, демократических и патриотических сил во главе с РКП против фашистской опасности, за защиту независимости и суверенитета родины (1934—1940 гг): <i>Ион Якош</i>	129
Румыния в годы военно — фашистской диктатуры. Победа вооруженного восстания в августе 1944 г.: <i>Симион Аурикэ</i>	136

*

Ценная работа на помощь изучающим историю РКП и рабочего движения в Румынии.	144

МЕЖДУНАРОДНОЕ РАБОЧЕЕ ДВИЖЕНИЕ

Некоторые аспекты современного сотрудничества коммунистов, социалистов, социал-демократов и других левых сил в европейских капиталистических странах: <i>Нику Бужор</i>	145
50 лет от выхода газеты «Л' Унита». <i>Кавач Мария</i>	156

СОВЕЩАНИЯ С ЧИТАТЕЛЯМИ КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Библиографические справки.	181

SOMMAIRE

L'élection du camarade NICOLAE CEAUȘESCU, secrétaire général du Parti Communiste Roumain dans haute fonction de président de la République Socialiste de Roumanie

Le serment du Président de la République.	4
Le discours solennel du président Nicolae Ceaulescu.	5

À LA VEILLE DE L'ANNIVERSAIRE DE 30 ANS DE LA LIBÉRATION DE LA PATRIE DE SOUS LA DOMINATION FASCISTE

23 Août 1944 — brillant couronnement d'un passé glorieux de la lutte du peuple roumain.	11
ARON PETRIC: L'expérience de la réalisation de l'unité d'action du mouvement ouvrier de Roumanie.	24
GHEORGHE TUTUI: Le Front Unique Ouvrier — la base des alliances politiques menées par le P.C.R. dans les années 1944—1948.	39
DUMITRU FIROIÛ: Les changements de la période de la révolution populaire et de l'édification du socialisme reflétés dans l'évolution constitutionnel de l'État roumain.	51

ARTICLES — COMPTES-RENDUS

CONSTANTIN OLTEANU: La politique du Parti Communiste Roumain de liquidation de l'exploitation capitaliste en Roumanie.	64
GHEORGHE BODEA: L'activité de l'opposition démocratique de Parti Magyar dans les années antérieures à la réalisation de MADOSZ.	75
ION MAMINA: La classe ouvrière de Roumanie dans les confrontations politiques électorales au commencement du XX-e siècle.	89
ELISABETA IONITA: De traditions du mouvement ouvrier et du P.C.R. envers l'éducation et l'organisation des plus jeunes descendants.	102

CONTRIBUTIONS À QUELQUES ÉCLAIRCISSEMENTS HISTORIQUES

Liaisons économiques et la communauté de vie économique du peuple roumain dans le XIX-e siècle: <i>Victor Avenciuc</i>	112

À L'AIDE DES CEUX QUI ÉTUDIENT L'HISTOIRE DU P.C.R. ET DU MOUVEMENT OUVRIER DE ROUMANIE

Le P.C.R. et le mouvement ouvrier de Roumanie dans des années 1929—1933: <i>Ilie Ceaușescu</i>	121
La lutte des forces progressistes, démocratiques et patriotiques, en tête le P.C.R., contre le péril fasciste, pour la défense de l'indépendance et de la souveraineté de la patrie (1934—1940): <i>Ion Iacoș</i>	129
La Roumanie pendant les années de la dictature militaire-fasciste. La victoire de l'insurrection d'août 1944: <i>Simion Aurică</i>	136

Un aide précieux pour ceux qui étudient l'histoire du P.C.R. et du mouvement ouvrier de Roumanie.	144

LE MOUVEMENT OUVRIER INTERNATIONALE

Aspects de la collaboration des communistes, asocialistes, sociaux-démocrates et des autres forces de gauche de pays capitalistes européens dans l'étape actuelle: <i>Nicu Bujor</i>	145
50 ans de l'apparition du journal „L'Unita”: <i>Covaci Maria</i>	156

CONSULTATIONS AVEC LES LECTEURS

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

Fichier bibliographique.	181

SUMMARY

The Election of Comrade NICOLAE CEAUȘESCU, General Secretary of the Romanian Communist Party in the High Function of President of the Socialist Republic of Romania.

Oath of the Republic's President.	4
Solemn Speech of President Nicolae Ceaușescu.	5

MEETING THE 30-th ANNIVERSARY OF OUR HOMELAND'S LIBERATION FROM UNDER THE FASCIST DOMINATION

23-rd August 1944 — Brilliant Crowning of Romanian People's Glorious Past Struggles.	11
ARON PETRIC: The Experience of Setting up the Action Unity of the Workers' Movement in Romania.	24

GHEORGHE ȚUȚUI: United Worker Front — Basis of Political Alliances Promoted by the R.C.P. in 1944—1948	39
DUMITRU FIROIU: Transformations during the People's Revolution and of Socialist Construction Mirrored in the Constitutional Evolution of the Romanian State.	51

ARTICLES — ESSAYS

CONSTANTIN OLTEANU: The Policy of the Romanian Communist Party of Doing Away with Capitalist Exploitation in Romania.....	64
GHEORGHE BODEA: The Activity of Democratic Opposition within the Magyar Party in the Years Preceding the Setting up of MADOSZ.....	75
ION MAMINA: The Working Class in Romania in Electoral Political Confrontations at the Beginning of the 20th Century.....	89
ELISABETA IONITA: Some Traditions of the Working Class Movement and of the Romanian Communist Party of Bringing up and Organizing the Youngest Offsprings.	102

CONTRIBUTIONS TO SOME HISTORICAL EXPLANATIONS

Economic Relations and the Community of Economic Life of the Romanian People in the 19th Century: <i>Victor Axenciuc</i>	112

IN THE AID OF THOSE WHO STUDY THE HISTORY OF THE R.C.P. AND OF THE WORKING CLASS MOVEMENT IN ROMANIA

The Romanian Communist Party and the Working Class Movement in Romania in 1929—1933: <i>Ilie Ceaușescu</i>	121
The Struggle of Progressive, Democratic and Patriotic Forces Headed by the R.C.P. against the Fascist Danger in order to Defend the Country's Independence and Sovereignty (1934—1940): <i>Ion Iacoș</i>	129
Romania in the Period of Military-Fascist Dictatorship. The Victory of the Insurrection of August 1944: <i>Simion Aurică</i>	136

*

Helping Those who Study the History of the Romanian Communist Party and of the Romanian Workers Movement.	144

INTERNATIONAL WORKING CLASS MOVEMENT

Aspects of the Collaboration Among Communist, Socialists, Social-Democrats and Other Left-Wing Forces in European Capitalist Countries Nowadays: <i>Nicu Bujor</i>	145
50 Years since the Publication of the Newspaper „L'Unită”: <i>Maria Covaci</i>	156

MEETINGS WITH READERS

CRITICISM AND BIBLIOGRAPHY

Bibliographical card index.	181

SUMARIO

La elección del camarada NICOLAE CEAUȘESCU, secretario general del Partido Comunista Rumano, en la alta función de presidente de la Republica Socialista de Rumania.

El juramento del Presidente de la Republica.....	4
El discurso solemne del presidente Nicolae Ceaușescu.....	5

AL ENCUENTRO DEL ANIVERSARIO DE 30 AÑOS DE LA ELIBERACIÓN DE LA RUMANIA DEBAJO DE JUGO FASCISTA

23 de agosto de 1944 — brillante coronación de un pasado glorioso de lucha del pueblo rumano.	11
ARON PETRIC La experiencia de la creación de la unidad de acción del movimiento obrero de Rumania.	14
GHEORGHE ȚUȚUI: El Frente Único Obrero — la base de las alianzas políticas promovidas de P.C.R. en los años 1944—1948.	39
DUMITRU FIROIU: Las transformaciones del periodo de la revolución popular y la edificación del socialismo reflejadas en la evolución constitucional del estado rumano.	51

ARTICULOS — COMUNICACIONES

CONSTANTIN OLTEANU: La política del Partido Comunista Rumano de eliminación de la explotación capitalista en Rumania.....	64
GHEORGHE BODEA: La actividad de la oposición democrática del Partido ungaro en los años precedentes de la construcción de la Unión democrática de los trabajadores ugaros de Rumania.....	75
ION MAMINA: La clase obrera de Rumania en las confrontaciones políticas electorales del comienzo del siglo XX.....	89
ELISABETA IONITA: De las tradiciones del movimiento obrero y de P.C.R. de educación y organización de los más jóvenes renuevos.....	102

CONTRIBUCIONES EN EL DOMINIO DE LA HISTORIA

Relaciones económicas y la comunidad de vida económica del pueblo rumano en el siglo XIX: <i>Victor Arenciuc</i>	112

EN AYUDA DE AQUELLOS QUE ETUDIAN LA HISTORIA DEL P.C.R. Y DEL MOVIMIENTO OBRERO DE RUMANIA

P.C.R. y el movimiento obrero de Rumania en los años 1929—1933: <i>Ilie Ceauşescu</i>	121
La lucha de las fuerzas progresistas democráticas y patrióticas encabezada con P.C.R. en contra del peligro fascista, para la defensa de la independencia y la soberanía del país (1934—1940): <i>Ion Iacoş</i>	129
La Rumania en los años de la dictadura militar-fascista. La victoria de la insurrección de agosto de 1944: <i>Simion Aurică</i>	136

;

Un ayuda precioso para aquellos que estudian la historia del P.C.R. y del movimiento obrero de Rumania.	144

EL MOVIMIENTO OBRERO INTERNACIONAL

Aspectos de la colaboración entre los comunistas, socialistas, social-demócratas y otras fuerzas de izquierda en los países capitalistas europeos en la etapa actual: <i>Nicu Bujor</i>	145
50 años de la aparición del diario „L'Unită”: <i>Covaci Maria</i>	156

CONSEJOS CON LOS LECTORES

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

El catalogo bibliografico.	181

INHALT

Die Wahl von Genosse NICOLAE CEAUŞESCU, Generalsekretär der Rumänischen Kommunistischen Partei ins hohe Amt als Präsident der Sozialistischen Republik Rumänien.

Der Eid des Präsidenten der Republik.....	4
Die feierliche Rede des Präsidenten Nicolae Ceauşescu.....	5

ZUM XXX. JAHRESTAG DER BEFREIUNG DES VATERLANDES VON DER FASCHISTISCHEN HERRSCHAFT

23. August 1944 — Die glänzende Krönung einer ruhmvollen Kampfvergangenheit des rumänischen Volkes.	11
ARON PETRIC: Die Erfahrung der Gestaltung der Aktionseinheit der Arbeiterbewegung aus Rumänien.	24
GHEORGHE TUTUI: Die Arbeitereinheitsfront, die Grundlage der politischen Bündnisse von der RKP in den Jahren 1944—1948 promoviert.	39
DUMITRU FIROIU: Die Umgestaltungen während der Volksrevolution und die Errichtung des Sozialismus in der konstitutionellen Entwicklung des rumänischen Staates widerspiegelt.	51

ARTIKEL — MITTEILUNGEN

CONSTANTIN OLTEANU: Die Politik der Rumänischen Kommunistischen Partei zur Beseitigung der kapitalistischen Ausbeutung in Rumänien.	64

GHEORGHE BODEA: Die Tätigkeit der demokratischen Opposition der Ungarischen Partei in den vorhergehenden Jahren der Gründung des MADOSZ	75
ION MAMINA: Die Arbeiterklasse Rumäniens in politischem Wahlkampf am Anfang des XX. Jahrhunderts.	89
ELISABETA IONITA: Aus den Traditionen der Arbeiterbewegung und der RKP für die Erziehung und Organisierung der jüngsten Sprosslinge.....	102
BEITRÄGE ZU EINIGEN HISTORISCHEN KLARSTELLUNGEN	
Wirtschaftliche Beziehungen und die Gemeinschaft im wirtschaftlichen Leben des rumänischen Volkes im XIX. Jahrhundert: <i>Victor Aexenciuc</i>	112
ZUR HILFE DERER DIE DIE GESCHICHTE DER RKP UND DER ARBEITERBEWEGUNG AUS RUMÄNIEN STUDIEREN	
Die PKP und die Arbeiterbewegung aus Rumänien während den Jahren 1929—1933: <i>Ilie Ceaușescu</i>	121
Der Kampf der fortschrittlichen — demokratischen — und patriotischen Kräfte mit der RKP an der Spitze gegen die faschistische Gefahr, für die Verteidigung der Unabhängigkeit und der Souveranität des Vaterlandes (1934—1940): <i>Ion Iacoș</i>	129
Rumänien in den Jahren der militärisch-faschistischen Diktatur. Der Sieg der Insurrektion vom August 1944: <i>Simion Aurică</i>	136
*	
Eine wertvolle Stütze für diejenigen die die Geschichte der RKP und der Arbeiterbewegung aus Rumänien studieren.	144
DIE INTERNATIONALE ARBEITERBEWEGUNG	
Aspekte der Zusammenarbeit zwischen den Kommunisten, Sozialisten, Sozialdemokraten und anderen Linkskräften aus den europäischen kapitalistischen Ländern in der gegenwärtigen Etappe: <i>Nicu Bujor</i>	156
50 Jahre seit dem Erscheinen der Zeitung „L'Unită": <i>Covași Maria</i>	145
LESERBERATUNG	
KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE	
Bibliographische kartei.	166

Redactori : Ion Calafeteanu, Elena Mureșan, Constantin Petculescu, Nicolae Rauș

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369 ; 948.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROM-PRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66, P.O.B. — Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scintei”

LEI 6

I 8960

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

anale de istorie

anul XX

3

1974

1990

97

0 JUL 2005

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.anale de
istorie

Anul XX

3

1974

SUMAR

30 DE ANI DE LA ELIBERAREA PATRIEI
DE SUB DOMINAȚIA FASCISTĂ

Primul Congres al Frontului Unității Socialiste — moment istoric în dezvoltarea vieții sociale și politice a României	3
ION POPESCU-PUȚURI : Insurecția națională antifascistă din august 1944 — început al revoluției populare în România	11
VASILE ARIMIA, MIRCEA T. MUȘAT: Aspecte din activitatea P.C.R. pentru educarea și pregătirea maselor populare în vederea eliberării patriei de sub dominația fascistă	24
VASILE MOCANU : Noi contribuții privind activitatea P.C.R. în rindurile armatei în anii 1940—1944	35
PETRE ILIE, MIHAIL E. IONESCU : Național și internațional în mișcarea de rezistență și în insurecțiile antifasciste din Europa	46
GHEORGHE SURPAT : Dinamica și structura clasei muncitoare în anii edificării socialismului în România	59
HENRI H. STAHL : Procesul de industrializare în România în contextul problemelor demografice contemporane	70
ANETA BUSUIOC : Trăsături ale activității ideologice a Partidului Comunist Român în etapa actuală	78
ION CETERCHI, ELENA FLOREA : Considerații privind rolul națiunii socialiste în dezvoltarea societății românești contemporane	91
GEORGE G. POTRA : Politica externă a României — contribuție activă la cauza socialismului, păcii și colaborării între popoare	100
*	
Insurecția națională antifascistă din august 1944 — rezultat al unui consens național, operă a întregului popor. <i>Dezbatere</i>	117

Mărturii istorice ale unui trecut de luptă glorios — 35 de ani de la manifestările antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939 : <i>Olimpiu Matichescu</i>	134
Sesiune științifică cu participare internațională consacrată aniversării a 30 de ani de la făurirea Frontului Unic Muncitoresc din România : <i>Gheorghe Unc</i>	147
Rezistența și insurecția națională antifascistă din România. Bibliografie istorică selectivă (1964—1974) : <i>Maria Senciuc, Marina Ion</i>	156

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Simpozion româno-iugoslav	164
Sesiune științifică prilejuită de aniversarea a 100 de ani de la Congresul de constituire a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din Austria. Neudörfl 17—19 aprilie 1974	168
50 de ani de la apariția „Revistei arhivelor“	169

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI, De la eliberare la socialism, 1944—1955. Editura politică, București, 1974, 324 p. : <i>Gheorghe Matei</i> ; File din istoria militară a poporului român. Studii. Vol. 1. Editura militară, București, 1973, 312 p. : <i>Constantin Petculescu</i> ; Documente din istoria mișcării muncitorești din România (1879—1892). Editura politică, București, 1973, 950 p. : <i>Vasile Petrișor</i> ; Revoluția și puterea populară în țările europene (1944—1948). Varșovia, Editura Ksiazka i Wiedza, 1972, 384 p. : <i>Milică Moldoveanu</i> ; <i>MARIANNE CORNEVIN</i> , Istoria Africii contemporane de la cel de-al doilea război mondial până în zilele noastre. Paris, 1972, 432 p. : <i>Constantin Botoran</i>	171

COLEGIUL DE REDACȚIE

GHEORGHE MATEI — redactor-șef, ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚĂ, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, ARON PETRIC, VASILE PETRIȘOR, VALTER ROMAN, VIRGIL SMĂRCEA — secretar de redacție, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA

Primul Congres al Frontului Unității Socialiste — moment istoric în dezvoltarea vieții sociale și politice a României

În analele istoriei contemporane a patriei, primul Congres al Frontului Unității Socialiste se înscrie ca un moment de o excepțională însemnătate. Prin întreaga desfășurare a lucrărilor sale acesta a înfățișat o impresionantă imagine a unității tuturor claselor și categoriilor sociale, a întregii obști, a fiilor patriei, indiferent de profesii sau vîrstă, de naționalitate, o expresie a dragostei și încrederii care sudează întregul popor în jurul Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare a societății noastre.

Definind sarcinile tot mai importante ce revin Frontului Unității Socialiste în înfăptuirea politicii partidului, în dezvoltarea neconținută a industriei și agriculturii, a științei și culturii, în perfecționarea și întărirea continuă a statului nostru socialist, în afirmarea cu hotărîre în viața de fiecare zi a principiilor de justiție și dreptate socială, de etică și echitate socialistă, în promovarea cu consecvență a unei politici de colaborare, pace și prietenie cu toate popoarele, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut, în expunerea sa, o profundă și multilaterală analiză a stadiului actual de dezvoltare a societății românești, a problemelor fundamentale ale mersului ei înainte pe calea socialismului și comunismului. Expunerea configurează un amplu program de acțiune pentru activitatea de viitor a Frontului Unității Socialiste care simbolizează, după cum arăta secretarul general al partidului, „unitatea de voință și acțiune a întregului popor, reflectă procesul, ce se accentuează continuu, de transformarea societății noastre socialiste într-o societate tot mai unitară, de făurire a poporului muncitor unic al societății comuniste“.

Desfășurîndu-și lucrările în ajunul jubileului celor trei decenii de la eliberarea României de sub dominația fascistă, Congresul Frontului Unității Socialiste a constatat cu deplină satisfacție strălucite realizări obținute pe linia înfăptuirii hotărîrilor Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale din 1972 ale partidului, a demonstrat, prin prezentul României, justețea politicii marxist-leniniste a P.C.R., capacitatea sa de a-și îndeplini misiunea istorică de conducător al destinului poporului pe

drumul progresului și prosperității. România socialistă de azi, prin tot ce reprezintă ea pentru harnicul și talentatul nostru popor, prin locul pe care-l ocupă cu justificată mândrie în rîndul popoarelor lumii, este dovada cea mai grăitoare că Partidul Comunist Român și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste mandatul ce i-a fost încredințat. Prestigiul și autoritatea de care se bucură în rîndul maselor, rolul său conducător recunoscut de întregul popor constituie rezultatul legic al unui îndelungat proces în care partidul s-a afirmat ca forța politică cea mai înaintată, mai hotărîtă și consecventă a națiunii în lupta pentru apărarea intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii, pentru edificarea socialismului pe pămîntul României.

Cheia de boltă a întregului edificiu clădit de poporul român a reprezentat-o unitatea deplină de acțiune a națiunii române în jurul Partidului Comunist Român, unitate care și-a tras seva — după cum s-a evidențiat în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu — din istoria zbuciumată și eroică a luptei poporului nostru împotriva dominației străine, pentru eliberarea națională și socială.

Atît războaiele de neatinzare duse de Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, cît și luptele sociale, printre care marea răscoală a lui Doja, răscoalele țărănești ale lui Horia, Cloșca și Crișan, revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, revoluția de la 1848, precum și unirea principatelor și formarea statului național român în 1859 — toate se caracterizează prin preocuparea de a uni forțele populare. Realizarea unității în aceste lupte și bătălii a dat impuls dezvoltării forțelor de producție, ridicării poporului nostru pe noi trepte de progres și civilizație. Odată cu începuturile mișcării muncitorești în România, cu crearea partidului muncitoresc — social-democrat în 1893, iar apoi transformat în Partidul Comunist Român în 1921, realizarea unității clasei muncitoare, alianța dintre muncitori și țărani, dintre toate forțele sociale progresiste, democratice a stat continuu în centrul activității revoluționarilor români. În anii premergători celui de-al doilea război mondial, lupta pentru unirea forțelor antifasciste, democratice s-a intensificat și mai mult. Toate marile acțiuni împotriva fascismului și războiului din perioada anilor 1930—1940 s-au desfășurat pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare, pe baza colaborării tot mai largi a forțelor democratice, antifasciste și antirăzboinice din țară. Grevele din anii 1932—1933, care au culminat cu puternicele lupte muncitorești de la Ploiești și Grivița, s-au sprijinit pe Frontul Unic Muncitoresc, ridicînd unitatea de acțiune a clasei muncitoare pe o treaptă mai înaltă.

Colaborarea forțelor revoluționare, democratice, antifasciste a căpătat o formă politică superioară în anii 1934—1936 prin formarea Frontului Popular și realizarea victoriilor din alegerile parțiale ținute în 1936. Luptele din această perioadă, rezultatele alegerilor au demonstrat existența în țara noastră a unor puternice forțe sociale în stare să bareze calea fascismului și să asigure o dezvoltare democratică a României.

Dar în acei ani nu s-a acționat cu destulă fermitate pentru consolidarea succesorilor dobândite. Aceasta a permis forțelor reacționare să treacă la măsuri represive, la dizolvarea partidelor politice și organizațiilor muncitorești, la instaurarea dictaturii regale.

Măsurile represive, dictatura regală nu au reușit să înăbușe mișcarea muncitorească, democratică. În cadrul breslelor, unitatea dintre comuniști și socialiști a luat forme tot mai bine organizate. S-a lărgit colaborarea cu elementele de stînga, cu forțele democratice din rîndul partidelor burgheze, precum și cu unii membri ai guvernului de dictatură regală. În alegerile parlamentare de la începutul lunii iunie 1939, organizate de dictatura regală, P.C.R., demascînd caracterul nedemocratic al acestora, s-a orientat spre sprijinirea unor candidați care se pronunțau deschis împotriva hitlerismului și agenturii sale interne — Garda de fier. Ajunși în parlament, aceștia au acționat și s-au manifestat, într-o serie de probleme, în spiritul înțelegerilor prealabile cu P.C.R. împotriva pericolului hitlerist și a restrîngerii libertăților democratice. În împrejurările în care situația internațională se agrava tot mai mult, iar norii războiului deveneau tot mai amenințători, valul grevelor din anii 1939—1940, urmărind apărarea intereselor oamenilor muncii, capătă un tot mai pronunțat caracter politic, orientîndu-se împotriva fascismului și războiului, pentru salvarea libertăților democratice ale maselor, a intereselor naționale ale țării.

„Mulți din cei prezenți la Congresul Frontului Unității Socialiste — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — își mai amintesc de puternica reacție a forțelor antifasciste, a întregului nostru popor împotriva Pactului de la Munchen. Înrolîndu-se în armată, comuniștii, socialiștii, celelalte forțe progresiste exprimau hotărîrea maselor populare de a lupta cu arma în mînă împotriva Germaniei hitleriste. Marea demonstrație de la 1 Mai 1939, organizată pe baza Frontului Unic între comuniști și socialiști, a constituit răspunsul ferm față de capitularea de la Munchen, față de politica forțelor reacționare din România de înfeudare a țării Germaniei hitleriste“. Toate acestea reflectau hotărîrea și voința poporului român de a lupta pentru apărarea independenței și integrității teritoriale, împotriva fascismului, a războiului, pentru o politică nouă, de colaborare cu Uniunea Sovietică și cu celelalte forțe antihitleriste.

În toată această perioadă, ca de altfel chiar de la înființarea sa, Partidul Comunist Român a acordat o mare atenție problemei naționale, luptei împotriva asupririi și inegalității naționale. Întotdeauna partidul nostru a ținut sus steagul luptei pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru deplina egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor țării. Ca rezultat al acestei poziții marxist-leniniste, precum și al lichidării unor greșeli decurgînd din unele teze și indicații necorespunzătoare ale Internaționalei Comuniste în problema națională, în anii din ajunul și prima etapă a celui de-al doilea război mondial unitatea de luptă a oamenilor muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități a constituit un factor de mare importanță în lupta împotriva fascismului și războiului, în apărarea independenței naționale,

a intereselor maselor largi populare. Această unitate s-a reflectat în toate marile bătălii de clasă, în puternicele mișcări greviste din acei ani și în mod deosebit în luptele împotriva Dictatului de la Viena, pentru apărarea independenței și integrității României.

Forțele democratice, antifasciste, în frunte cu comuniștii, au constituit factorul principal al împotrivirii față de subordonarea țării noastre Germaniei naziste și participarea României la războiul antisovietic. Înțelegând pericolul pe care-l reprezenta Germania hitleristă pentru interesele poporului român, ca și ale tuturor popoarelor, Partidul Comunist Român consecvent politicii sale patriotice, antihitleriste nu a dat curs recomandării Cominternului de a nu îndrepta ascuțișul luptei împotriva Germaniei fasciste. Considerând această recomandare ca greșită, contrară intereselor naționale ale României, cauzei democrației și păcii, Partidul Comunist Român a chemat masele populare la luptă hotărâtă contra hitlerismului. După cum se știe, din momentul dezlănțuirii războiului fascist împotriva Uniunii Sovietice, Partidul Comunist Român a lansat apelul la luptă activă împotriva agresiunii antisovietice, pentru ieșirea României din acest război, pentru alăturarea țării noastre la coaliția antihitleristă. În anii 1941—1944 acțiunile împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist s-au desfășurat sub diferite forme, cu o amploare crescândă. Odată cu organizarea grevelor și a actelor de sabotaj, cu constituirea grupelor de partizani și a gărzilor patriotice s-a intensificat activitatea pentru întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare, a tuturor forțelor naționale democratice. În acea perioadă grea s-a constituit Frontul Patriotic Antihitlerist. În 1944, în aprilie, s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc la scară națională între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat, iar apoi Blocul Partidelor Democratice. În același timp s-a dezvoltat colaborarea activă cu armata, cu cadrele de conducere ale acesteia, inclusiv cu Palatul, cu regele Mihai.

Partidul Comunist Român a pornit de la faptul că răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, ieșirea din războiul antisovietic și participarea la lupta împotriva Germaniei fasciste constituiau o necesitate istorică națională, iar realizarea acestor obiective impunea colaborarea cu toți aceia care erau gata, într-o formă sau alta, să ia parte la această mare bătălie. În aceste împrejurări interne s-a pregătit și înfăptuit acțiunea istorică de la 23 August 1944, care marchează o cotitură epocală în viața poporului român, în dezvoltarea României. Desigur, un rol important au avut împrejurările internaționale în care s-a desfășurat această acțiune. Luptele eroice purtate de popoarele Uniunii Sovietice, de armata sovietică, care a dat cele mai mari jertfe și a dus greul războiului, luptele celorlalte țări aliate pe diferite fronturi au exercitat o puternică influență asupra desfășurării vieții politice din acea vreme.

În acest context se înscrie contribuția inestimabilă adusă de popoarele Europei la victoria asupra fascismului. În anul 1944, Germania hitleristă suferea grave înfringeri pe toate fronturile. Lupta popoarelor creștea în intensitate; armata sovietică, ducând greul războiului pentru

zdrobirea Germaniei fasciste, înainta victorios. În aceste împrejurări interne și internaționale prielnice s-a trecut în România la organizarea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, la ieșirea din războiul antisovietic și alăturarea forțelor armate române, a întregii țări, războiului de eliberare, pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei fasciste. Întreaga luptă împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea deplină a țării, pînă la marea victorie din 1945, profunde transformări revoluționare și democratice realizate în țara noastră în acea perioadă s-au desfășurat pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare, a unirii largi a tuturor forțelor progresiste și democratice.

În noile condiții de după 23 August 1944, Partidul Comunist Român a acționat pentru găsirea celor mai bune forme de realizare a unității clasei muncitoare, a maselor populare. Punînd pe primul plan unitatea clasei muncitoare, el a asigurat întărirea Frontului Unic Muncitoresc și înfăptuirea unității politico-organizatorice a proletariatului prin crearea partidului unic muncitoresc. Partidul nostru a desfășurat o largă activitate pentru întărirea și dezvoltarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, în jurul căreia s-au unit intelectualitatea și celelalte categorii sociale care au înțeles că politica Partidului Comunist Român exprimă în modul cel mai consecvent interesele vitale, de bunăstare, fericire și pace ale întregului popor.

Soluționarea marxist-leninistă a problemei naționale, asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, a reprezentat, de asemenea, un factor important în întărirea unității întregului popor în jurul Partidului Comunist Român.

Aceste momente din istoria frămîntată, dar glorioasă a poporului nostru relevă deosebit de pregnant că unitatea de acțiune a clasei muncitoare, a tuturor forțelor progresiste naționale a constituit întotdeauna factorul determinant al victoriilor, că lupta unită a maselor populare a fost aceea care a asigurat lichidarea orînduirii burgheze și instaurarea puterii clasei muncitoare în alianță cu țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii, a făcut posibil ca poporul să devină stăpîn pe destinele sale, să-și făurească conștient viitorul liber, să edifice cu succes societatea socialistă pe pămîntul României.

Primul Congres al Frontului Unității Socialiste a înfățișat prezentul cu uriașele transformări revoluționare și a previzionat sarcinile viitorului pentru înaintarea mai rapidă pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. S-a subliniat că congresele al IX-lea și al X-lea ale Partidului Comunist Român, care au trasat liniile directoare și obiectivele concrete în vederea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în România, s-au înscris ca momente de o deosebită importanță în înnoirea întregii noastre vieți social-politice și de stat. Prin amploarea realizărilor, prin ritmurile înalte ale dezvoltării economice și sociale, prin perfecționările aduse organizării societății, relațiilor sociale, tuturor sectoarelor de activitate, anii care au trecut de la Congresul al IX-lea reprezintă perioada cea mai dinamică și mai fertilă nu numai în ansamblul celor trei decenii de la eliberare, ci și în întreaga istorie a patriei.

Istoricile transformări revoluționare petrecute în cei 30 de ani care au trecut de la eliberarea țării au determinat schimbarea fundamen-

tală a structurii sociale a României, amplu relevată în cadrul congresului. Au fost înlăturate pentru totdeauna clasele exploatare, societatea românească fiind alcătuită din clase și categorii sociale de oameni ai muncii strâns uniți prin interese și aspirații comune, prin munca creatoare pentru edificarea societății socialiste. Unitatea societății noastre este indisolubil legată de rolul îndeplinit de clasa muncitoare, devenită dintr-o clasă exploatată și asuprită, cum era în trecut, clasa conducătoare în stat; de alianța muncitorească-țărănească — baza trainică, de neclintit, a orînduirii noastre — ridicată pe o treaptă superioară prin transformarea țărănimii într-o clasă nouă, omogenă, cu un ideal social unitar; de participarea activă a intelectualității, alături de clasa muncitoare și țărănime, la revoluția și construcția socialistă.

O realizare majoră a orînduirii socialiste și, totodată, un factor important de cimentare puternică a coeziunii societății noastre, o constituie unitatea frățească dintre oamenii muncii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare — unitate încheată ca rezultat al politicii marxist-leniniste a partidului în problema națională, al asigurării deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, al dezvoltării economico-sociale a tuturor regiunilor țării. Astfel „Frontul Unității Socialiste — după cum se arată în Rezoluția adoptată de congres — constituie expresia unității tuturor acestor forțe sociale, a coeziunii de nezdruccinat ce caracterizează societatea noastră socialistă, a devotamentului și încrederii nemărginite cu care toți oamenii muncii, întregul nostru popor urmează Partidul Comunist Român în opera de edificare socialistă a țării“.

Pornind de la faptul că în cadrul Frontului Unității Socialiste rolul conducător revine Partidului Comunist Român, congresul a statuat că programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de ridicare continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor constituie programul F.U.S., pentru a cărui înlăptuire a militat neabătut, antrenînd larg în acest scop toate forțele și energiile națiunii noastre socialiste.

O altă direcție fundamentală stabilită la congres a avut la bază afirmarea în continuare a rolului statului în societate, în organizarea și conducerea întregii activități economico-sociale. Frontul Unității Socialiste, acționînd pentru dezvoltarea și adîncirea continuă a democrației socialiste în direcțiile stabilite de Congresul al X-lea al P.C.R. și de conferințele naționale ale partidului, va trebui să devină elementul principal al acestui proces prin asigurarea cadrului organizatoric cel mai corespunzător pentru participarea întregului popor la conducerea treburilor obștești, a activității statului. Așa cum preciza tovarășul Nicolae Ceaușescu, în expunerea sa la congres, în primăvara anului viitor urmează să aibă loc alegeri pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare, a căror pregătire trebuie să înceapă de pe acum. În aceste alegeri, atît pentru Marea Adunare Națională, cît și pentru consiliile populare, se vor putea depune, pentru prima dată, mai multe candidaturi pentru un loc de deputat. Dezvoltarea democrației electorale, expresie a procesului de adîncire a democrației noastre socialiste, aduce după sine creșterea responsabilității cetățenești și a deputaților față de alegători. În depunerea de candidaturi, Frontul Unității Socialiste va da girul său celor mai buni

activiști, din toate domeniile de activitate, cunoscuți de cetățeni pentru priceperea și devotamentul lor în apărarea intereselor generale ale societății, în înfăptuirea politicii partidului și statului de dezvoltare multilaterală a țării, de ridicare continuă a nivelului de trai.

În toată activitatea sa, Frontul Unității Socialiste, consiliile sale, organizațiile componente stimulează democrația participativă, participarea nemijlocită a celor mai largi mase populare la conducerea societății.

Unul din domeniile de intensă preocupare pe scara întregii societăți o constituie activitatea educativă pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, pentru formarea omului nou, cu o concepție științifică despre lume și un larg orizont de cunoaștere, cu o morală înaintată. Și în acest domeniu, Frontului Unității Socialiste îi incumbă importante îndatoriri, puse în evidență de congres. „Congresul — se arăta în Rezoluția sa — trasează consiliilor Frontului Unității Socialiste sarcina să participe activ la transpunerea în viață a programului partidului privind intensificarea activității politico-ideologice, de ridicare a nivelului general al cunoașterii și educației socialiste a maselor, de așezare a relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste“. Aceasta implică preocuparea F.U.S. atât pentru îmbunătățirea condițiilor materiale de viață, cât și pentru cultivarea spiritului nou, socialist, în gândirea și comportarea oamenilor, ca și în relațiile sociale, în întreaga viață a societății.

Frontul Unității Socialiste se manifestă ca un factor activ în înfăptuirea politicii externe a partidului și statului nostru, politică ale cărei coordonate distinctivă — respectul independenței și suveranității naționale, deplina egalitate în drepturi, neaměstecul în treburile interne — se bucură de o tot mai largă recunoaștere pe arena mondială.

În concordanță cu această politică, Frontul Unității Socialiste situează la un loc central dezvoltarea continuă a legăturilor de prietenie, alianță și colaborare frățească ale României cu toate țările socialiste. Dezvoltând legăturile cu numeroase organisme politice similare, cu partide și organizații politice democratice, progresiste, antiimperialiste, cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernământ din noile state F.U.S. a adus o contribuție prețioasă la întărirea solidarității poporului român cu forțele democratice de pretutindeni în lupta pentru pace și securitate internațională, libertate și democrație. Apreciind aceste rezultate, congresul a subliniat totodată necesitatea continuării și dezvoltării activității F.U.S. pe plan extern, pentru a-și spori mereu aportul la afirmarea și promovarea politicii externe a partidului și statului pusă în slujba intereselor poporului român, ca și a cauzei generale a socialismului, a păcii și prieteniei între popoare, la dezvoltarea relațiilor de solidaritate internaționalistă cu toate forțele progresului și păcii.

Marele forum al națiunii noastre socialiste a culminat prin actul suprem, înfăptuit într-o impresionantă unanimitate, al alegerii tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de președinte al Frontului Unității Socialiste.

A fost o nouă și vibrantă expresie a hotărârii întregului popor de a alege în fruntea Frontului Unității Socialiste, care înmănușează toate organizațiile, toate forțele sociale ale țării, pe secretarul general al partidului, primul președinte al republicii, cu convingerea de nestrămutat că

sub conducerea sa eforturile generale ale muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, ale întregii națiuni vor fi și mai puternic unite în vederea înfăptuirii politicii interne și externe a partidului și statului, pentru făurirea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Dînd glas sentimentelor de înaltă prețuire, de dragoste fierbinte, atît de pregnant exprimate de participanții la congres, tovarășul Manea Mănescu, prim-ministru al guvernului, a spus : „Am ferma convingere că exprim dorința fierbinte a tuturor participanților la acest congres istoric, că întrunesc voința unanimă a întregului nostru popor, propunînd să alegem ca președinte al Frontului Unității Socialiste pe cel mai iubit și respectat fiu al patriei, pe secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, făuritorul politicii de transformare a României într-o țară a progresului și civilizației, militantul înflăcărat internaționalist, pentru izbînda cauzei oamenilor muncii de pretutindeni, pentru triumful dreptății și păcii în lume“.

Țara întreagă a salutat cu bucurie, prin mesaje și telegrame, expresii ale unității întregului popor în jurul partidului, al conducătorului iubit, alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de președinte al Frontului Unității Socialiste, cel mai larg organism democratic și politic al țării, exprimînd hotărîrea de a milita pentru perfecționarea activității în toate domeniile, valorificarea la maximum a rezervelor de energie materială și umană, stimularea inteligenței și imaginației creatoare a poporului.

Atașamentul profund al poporului pentru conducătorul partidului și statului s-a manifestat plenar și cu prilejul ultimelor vizite de lucru în județele Constanța, Dolj, Olt, Gorj. Pretutindeni el a fost primit cu înalte sentimente de dragoste și prețuire. Dialogînd în spirit constructiv cu factorii creației socialiste, întrebînd, cercetînd, răspunzînd, președintele Nicolae Ceaușescu ne-a oferit un nou și concludent exemplu de unitate în acțiune, de legătură vie, organică, permanentă între conducerea statului și oamenii muncii, de profund și palpabil democratism. Iar sentimentele poporului sînt o dovadă limpede că unitatea — în anul XXX al Eliberării patriei — e mai temeinică și fertilă ca niciodată.

Lucrările primului Congres al Frontului Unității Socialiste, expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu au deschis noi și multiple perspective desfășurării dinamice a procesului de omogenizare socială. Prin transpunerea în viață a politicii creatoare a partidului nostru de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, procesul dinamic al vieții noastre social-economice este orientat, astfel, în mod consecvent, spre dobîndirea unui stadiu superior de dezvoltare, pentru atingerea unor tot mai înalte culmi de civilizație și umanism.

Primul Congres al Frontului Unității Socialiste a constituit o puternică manifestare a unității de nezdruccinat a întregului nostru popor în jurul Partidului Comunist Român — forța politică conducătoare a societății socialiste românești —, a hotărîrii întregii noastre națiuni de a transpune în mod exemplar în viață politica internă și externă a partidului, a României socialiste. Aceasta este cheazășia că realizările istorice dobîndite în opera de făurire a noii orînduiri vor fi mereu amplificate, că națiunea noastră va înainta neabătut, cu pași tot mai mari, pe drumul progresului și prosperității, al făuririi socialismului și comunismului.

Insurecția națională antifascistă din august 1944 — inceput al revoluției populare în România

ION POPESCU-PUȚURI

Memorabila insurecție națională antifascistă din august 1944 se înscrie ca un moment epocal al întregii istorii a țării. Ea a determinat o cotitură radicală în destinele poporului nostru, a deschis calea înfăptuirii celor mai înalte idealuri de libertate și progres social spre care au aspirat și pentru care au luptat de-a lungul veacurilor generații după generații, patrioții cei mai luminați, forțele cele mai înaintate ale societății românești.

Apreciind marea victorie din august 1944, tovarășul Nicolae Ceaușescu releva că ea „a marcat o cotitură istorică în dezvoltarea României. Lupta antifascistă, democratică s-a transformat rapid într-o mișcare socială de mare amploare, fără precedent în analele țării noastre, care a deschis calea desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, realizării unor profunde schimbări revoluționare în viața socială, înfăptuirii idealurilor de libertate și dreptate ale poporului român”¹.

Operă a tuturor forțelor antifasciste, revoluționare, progresiste și democratice naționale, unite pe o platformă comună care avea ca obiective principale înlăturarea dictaturii militare-fasciste și alungarea din țară a ocupanților hitleriști, insurecția din august 1944 a croit drum larg poporului nostru spre înfăptuirea profundelor sale aspirații spre o viață nouă. Aceasta a constituit o puternică expresie a voinței națiunii române de a-și determina singură soarta, unul din acele momente în dezvoltarea unei țări când se manifestă deosebit de pregnant rolul maselor populare în făurirea istoriei.

Subordonarea politică și economică a României de către Germania nazistă și politica dusă de guvernul antonescian ascuțiseră la maximum toate contradicțiile orînduirii burgheze. Contradicțiile principale ale etapei respective, și anume cele dintre masele largi populare și dictatura militară-fascistă și dintre poporul român și cercurile imperialiste germane, se împleteau în mod organic cu vechi și mereu crescînde contradicții sociale, de care erau conștienți exponenții de frunte ai claselor dominante. Creșterea puternică a conștiinței maselor și neputința burgheziei de a găsi o soluție proprie prin care să-și asigure dominația în continuare, demonstra

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 278.

că criza dictaturii antonesciene era, în fapt, o expresie a crizei regimului politic și economic care generase în extremis această dictatură, că era în fond vorba de un moment esențial al procesului de maturizare a unei crize revoluționare, care pune în discuție, în mod obiectiv și necesar, problema lichidării atât a dictaturii militare-fasciste, cât și a însuși regimului social în sinul căruia ea apăruse.

Prin răsturnarea dictaturii antonesciene — expresie și emanație pe plan intern a celor mai reacționare cercuri ale burgheziei și moșierimii — pozițiile acestor clase au fost iremediabil șubrezite. Puterea de stat a fost preluată de forțe politice și militare antifasciste, hotărâte să desăvîrșească eliberarea întregului teritoriu al țării de sub dominația fascistă și să asigure restabilirea independenței naționale. O importanță covârșitoare pentru evoluția situației politice în favoarea maselor populare a avut-o faptul că partidele comunist și social-democrat, care au polarizat în jurul lor toate forțele progresiste ale națiunii, au devenit, începînd de la 23 August 1944, participante la guvernarea țării.

În masa poporului, răsturnarea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, participarea la luptele insurecționale, cot la cot cu unitățile militare, a mii și mii de muncitori, țărani și intelectuali au produs o efervescență profundă și au stîrnit un puternic avînt de luptă. Sub influența partidului comunist, masele populare, bucurîndu-se de drepturi și libertăți civice cum nu cunoscuseră pînă atunci, și-au croit cu impetuozitate drum în arena politică a țării, în care se desfășura cu forță irezistibilă un proces de continuă modificare a raportului forțelor de clasă.

Stadiul dezvoltării social-economice a țării, natura contradicțiilor fundamentale ale societății românești și maturizarea forțelor sociale și politice capabile să le rezolve, rolul principal îndeplinit de clasa muncitoare și partidul ei marxist-leninist în organizarea rezistenței antifasciste și înfăptuirea insurecției din august 1944, hotărîrea maselor populare de a nu lăsa ca roadele victoriei să fie folosite de clasele dominante pentru revenirea la regimul interbelic au creat condițiile necesare pentru ca lupta forțelor democratice și progresiste din România să nu se oprească la rezolvarea sarcinilor antifasciste, antihitleriste, de eliberare națională. Existența ca atare a premiselor obiective și subiective, create pe parcursul unui secol de frământări sociale, pentru profunde transformări în structura politică și economică a țării și, în mod deosebit, capacitatea partidului comunist de a dirija forțele revoluționare, patriotice și democratice spre obiective mai înalte au asigurat dezvoltarea mișcării antifasciste a întregului popor în revoluția democrat-populară.

Revoluția declanșată prin insurecția antifascistă s-a desfășurat în împrejurări internaționale favorabile caracterizate prin victoriile militare și politice ale Uniunii Sovietice — care a dus greul războiului — prin succesele celorlalte armate din coaliția antihitleristă, prin dezvoltarea puternică a luptei antifasciste a popoarelor și a revoluțiilor democrat-populare într-un șir de state din Europa, prin orientarea spre stînga a opiniei publice din majoritatea țărilor europene, prin modificarea raportului de forțe pe plan internațional în favoarea democrației și socialismului.

În aceste condiții, prin lovitura dată de la început pozițiilor politice ale burgheziei și moșierimii, prin cucerirea de către clasa muncitoare a unor centre vitali în sistemul puterii, prin faptul că a deschis drumul ofensivei continue a forțelor revoluționare, a maselor împotriva reacțiunii, pentru dezvoltarea drepturilor și libertăților cetățenești și apoi pentru înfăptuirea unor profunde schimbări în structura social-economică a țării, insurecția din august 1944 a marcat începutul revoluției populare, al procesului de lichidare a regimului politic burghez, în ansamblul său, de renaștere națională a poporului român.

Partidul Comunist Român și celelalte forțe progresiste au urmărit — și au reușit — să pună în mișcare și să educe, la școala insurecției și a luptei politice ce a urmat, mase largi, știind că odată descătușată, energia acestora va alimenta continuu și cu forțe sporite dezvoltarea progresistă a societății românești.

Partidul comunist, exponent fidel al intereselor vitale ale celor ce muncesc, preocupat de a aplica creator învățătura marxist-leninistă la realitățile țării și de a valorifica din plin bogata sa experiență acumulată în luptele revoluționare anterioare, s-a dovedit a fi singura forță politică capabilă să înfățișeze poporului un program de acțiune realist, cuprinzând soluții practice pentru rezolvarea problemelor fundamentale aflate în fața țării. Punând în centrul platformei sale politice democratizarea vieții publice, sprijinirea frontului antihitlerist, exproprierea moșierimii și împrăștierea țăranilor, reconstrucția economică, partidul comunist a reușit să unească în jurul său masele largi populare și să le antreneze la revoluție. În aceste condiții la 12 octombrie 1944 a luat ființă Frontul Național Democrat, care unea în jurul Partidului Comunist Român și al Partidului Social-Democrat, pe platforma Frontului Unic Muncitoresc, celelalte partide și organizații politice și profesionale progresiste.

Prin vasta sa activitate organizatorică și politică, precum și prin tactica sa principală și suplă față de celelalte forțe politice din țară, partidul comunist a exercitat un rol hotărâtor în întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare, în făurirea și consolidarea alianței muncitorești-țăranesti, în coalizarea în jurul clasei muncitoare a tuturor forțelor democratice și patriotice ale țării și izolarea de mase a cercurilor reacționare ale burgheziei și moșierimii. Partidul comunist a încheiat acorduri cu partide și grupări politice reprezentând țărănimea, intelectualii progresiști și celelalte pătri de oameni ai muncii.

Puternicele demonstrații populare organizate încă din primele zile de după eliberarea țării de sub dominația fascistă au arătat capacitatea organizatorică, autoritatea și influența crescândă în rîndul maselor a Partidului Comunist Român, faptul că el devenea principala forță politică a țării. Urmărind să asigure rolul de hegemon al clasei muncitoare în procesul revoluționar, P.C.R. a acționat împreună cu P.S.D. pe linia creării sindicatelor unice și întărirea frontului unic muncitoresc. Totodată, el a desfășurat o largă activitate pentru organizarea tineretului, femeilor, intelectualilor; s-a extins în toată țara activitatea Frontului plugarilor.

Avînd în vedere că aparatul de stat era dominat de elemente reacționare, partidul comunist, în colaborare cu celelalte forțe democratice, a mobilizat masele la acțiuni pentru înlocuirea, în luptă cu forțele reacționare, a primarilor, pretorilor și prefecților care se opuneau voinței

populare. Până la începutul lunii martie 1945, cea mai mare parte din organele locale ale puterii de stat trecuseră în mâinile forțelor democratice ; majoritatea reacționară din guvern pierduse controlul asupra principalelor regiuni ale țării. Concomitent, în fabrici și uzine comitetele de întreprinderi începuseră să exercite controlul muncitoresc asupra patronatului, asigurând continuarea producției pentru nevoile frontului antihițlerist și ale economiei.

La începutul lunii februarie 1945 a fost lansată lozinca ocupării de către țărani a pământurilor moșierești. În toate regiunile țării au luat ființă comitete țărănești de reformă agrară. Înfruntând forțele de reprimare, țăranii, cu sprijinul a numeroase echipe de muncitori deplasate la sate, au trecut la împărțirea pământurilor moșierești, fără a mai aștepta legea pe care miniștrii reacționari o așteptau mereu.

Folosind cu pricepere în interesul maselor populare contradicțiile și fricțiunile existente în rândurile claselor exploatatoare și ale partidelor lor politice, comuniștii au reușit să atragă de partea forțelor revoluționare muncitorești-țăărănești, unele grupări politice dizidente din vechile partide burgheze.

Pe măsura intensificării și amplificării avântului de luptă al maselor s-a accentuat procesul de dezagregare a partidelor burgheze prin părăsirea lor de către activiști și grupuri cu orientări democratice și realiste. La 23 februarie 1945 a părăsit Partidul Național-Țărănesc și a aderat la Frontul Național Democrat gruparea condusă de Anton Alexandrescu. În același timp s-a ajuns la un acord de colaborare între F.N.D. și gruparea burgheziei liberale condusă de Gh. Tătărescu.

În aceste condiții, apreciind lucid stările de lucruri și făcând dovada spiritului său combativ, P.C.R. a chemat toate forțele democratice, patriotice și progresiste din țară la o luptă cu caracter decisiv pentru înlăturarea din guvernul prezidat de generalul N. Rădescu a majorității reacționare, care acționa în sensul înăbușirii revoluției prin acțiuni „de forță“, precunizând chiar antrenarea țării într-un război civil.

Spre sfârșitul lunii februarie 1945, tensiunea politică a atins punctul maxim. Pretutindeni aveau loc întruniri și demonstrații populare, soldate în multe cazuri cu ciocniri violente cu forțele represive. La demonstrațiile de la 24 februarie din întreaga țară au participat sute de mii de oameni : muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, militari. Masele, stăpîne pe stradă, cereau cu hotărîre instaurarea unui guvern real democrat. În capitală, din ordinul primului ministru, subunități de jandarmi au tras asupra demonstranților, din rîndul cărora au căzut victime. Încercarea de a folosi armata împotriva demonstranților a eșuat, majoritatea ofițerilor și generalilor refuzînd să urmeze consemnele reacțiunii. Aceasta s-a datorat, înainte de toate, atenției deosebite pe care P.C.R. a acordat-o menținerii și dezvoltării legăturilor sale cu armata, pe fondul realizărilor obținute în acest sens în perioada pregătirii și înlăturării insurecției din august 1944, a poziției sale profund patriotice.

Valul de luptă a maselor populare pentru realizarea programului de prefaceri democratice și progresiste ale Frontului Național Democrat a anihilat provocările reacțiunii și a ferit țara de război civil.

Totodată, Partidul Comunist Român, ca forță de avangardă a coaliției democratice, era pregătit în vederea oricărei eventualități. Desfășurînd

o intensă activitate politică și organizatorică în mase, reunind în luptă clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, păturile mijlocii de la orașe și sate și chiar unele cercuri ale burgheziei, în vederea zădărnicii tentativei de război fratricid și de lovitură de stat a cercurilor de dreapta, P.C.R. a menținut și întărit în același timp propriile sale formațiuni de luptă înarmate.

Sub presiunea maselor populare și a reprezentanților lor din guvern, generalul N. Rădescu a fost nevoit să-și prezinte demisia. La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul democrat, cu caracter preponderent muncitoresc-țăranesc, prezidat de dr. Petru Groza. Aceasta a însemnat o schimbare a însuși regimului politic din România; instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor a deschis calea unor transformări radicale în societatea românească.

Experiența Partidului Comunist Român, a mișcării revoluționare și democratice din țara noastră a vădit odată mai mult necesitatea aplicării principiilor marxism-leninismului la condițiile concrete de ordin național și internațional și, pe această bază, stabilirea unei linii politice de natură să asigure ralierea celor mai largi forțe social-politice, pentru anihilarea pericolului principal și atingerea cerințelor etapei istorice date.

Bizuiindu-se pe sprijinul maselor populare, regimul democrat-popular a asigurat legiferarea și definitivarea reformei agrare, refacerea economică a țării, ca și îndeplinirea celorlalte sarcini ale revoluției.

România a continuat să-și pună toate resursele, întregul potențial economic și militar în slujba războiului drept antihitlerist. Însuflețită de fierbinte patriotism, armata română a săvârșit fapte de glorie în lupta dusă, umăr la umăr cu armata sovietică, pentru desăvârșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația fascistă, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la capitularea Reich-ului nazist. Începînd cu operațiile din timpul insurecției și pînă la încheierea victorioasă a războiului în Europa efectivele militare angajate de țara noastră în războiul antihitlerist s-au ridicat la 538 000 de oameni, avînd pierderi de cca 167 000 de oameni morți, răniți și dispăruți. Chemarea lansată de P.C.R. : „Totul pentru front, totul pentru victorie !“ a fost însușită și urmată de întregul popor.

Victoria de la 9 mai 1945 a găsit pe frontul antihitlerist forțe armate române însumînd 16 divizii și alte formațiuni. Pentru faptele de vitejie manifestate în războiul împotriva imperialismului germano-hitlerist, peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost distinși cu ordine și medalii românești, sovietice, cehoslovace, ungare, fapt semnificativ pentru atașamentul profund față de cauza libertății și spiritul de înalt eroism al poporului român.

Analizînd schimbările politice și economico-sociale survenite în țară după 6 martie 1945, precum și noua situație creată după terminarea celui de-al doilea război mondial, Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 a elaborat un vast program privind redresarea și dezvoltarea economiei naționale, consolidarea regimului democrat-popular, adîncirea procesului revoluționar și evoluția în perspectivă a țării; a fundamentat în mod științific necesitatea și posibilitatea industrializării, ca singura cale eficientă pentru lichidarea înapoierii economice și asigurarea progresului rapid și multilateral al întregii țări. Politica

realistă și clarvăzătoare a P.C.R., care a privit redresarea și reconstrucția țării ca pe o problemă de interes național, subliniind rolul industrializării, cu prioritate al industriei grele în asigurarea tăriei și independenței statului român, a contribuit în mod hotărâtor la stringerea legăturilor partidului comunist și a puterii democrat-populare cu masele și la înaintarea continuă a României pe calea progresului.

Expresie a voinței naționale, victoria obținută de forțele democratice în alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946 a confirmat faptul că puterea democrat-populară a fost emanația poporului român, care și-a manifestat hotărârea de a menține și dezvolta marile sale cuceriri.

În perioada următoare, transformările democratice cu caracter anti-monșieresc și antiimperialist s-au împletit tot mai mult cu măsuri antipitaliste, ca etatizarea Băncii Naționale, organizarea oficiilor industriale și extinderea controlului muncitoresc în întreprinderi, înfăptuirea reformei monetare etc.

Ca urmare a dezvoltării procesului revoluționar a avut loc modificarea radicală a raportului de forțe social-politice în favoarea maselor muncitoare. Principalele partide politice ale claselor exploatare, P.N.Ț. (Maniu) și P.N.L. (Brătianu), care se transformaseră în agenturi de spionaj și diversiuni împotriva regimului legal constituit, au fost izolate și eliminate de pe scena politică. La 6 noiembrie 1947, datorită opoziției lor față de trecerea revoluției populare la faza ei socialistă, ceea ce reprezenta o etapă nouă, superioară în dezvoltarea societății românești, reprezentanții grupării liberale s-au situat în afara cursului evenimentelor, colaborarea lor la opera de guvernare devenind o frână. Îndepărtarea ultimilor reprezentanți ai burgheziei din guvern, abolirea la 30 decembrie a monarhiei și proclamarea Republicii au constituit o strălucită victorie a poporului român. Puterea politică aparținea de acum înainte clasei muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii. România trecea astfel în etapa istorică a revoluției și construcției socialiste.

Făurirea, în februarie 1948, a partidului revoluționar unic al clasei muncitoare, pe baze organizatorice și ideologice marxist-leniniste — necesitate obiectivă a revoluției în țara noastră — a asigurat exercitarea de către proletariat și partidul său a rolului de forță conducătoare în societate. Acest act a constituit totodată și un eveniment important în mișcarea muncitorească internațională.

O deosebită importanță pentru dezvoltarea țării pe calea socialismului a avut naționalizarea, în iunie 1948, a principalelor mijloace de producție. Prin aceasta a fost creat un puternic sector economic socialist, ceea ce a permis trecerea la conducerea planificată a economiei naționale, la folosirea conștientă a legităților economice și accelerarea dezvoltării forțelor de producție.

Urmind cu convingere și devoțiune politica partidului unic revoluționar al clasei muncitoare, poporul nostru a schimbat radical configurația patriei.

Într-un răstimp istoricește scurt s-a ajuns la generalizarea relațiilor socialiste de producție, la făurirea economiei socialiste unitare. Victoria socialismului în România constituie cea mai importantă realizare a celor trei decenii care au trecut de la eliberarea țării de sub dominația

fascistă. Aceasta a fost o operă care a necesitat o mare concentrare de forțe și energii creatoare și care n-a fost lipsită de greutate, deficiențe. Poporul român, condus de Partidul Comunist Român, a știut să învingă toate greutățile, să înlăture din cale piedicile și să asigure dezvoltarea României pe o traiectorie continuu ascendentă.

În centrul activității de edificare socialistă, Partidul Comunist Român a situat și situează politica de industrializare, care s-a dovedit a fi factorul hotărâtor pentru lichidarea stării de relativă înapoiere economică, pentru dezvoltarea susținută a întregii economii și ridicarea social-culturală a țării, creșterea nivelului de trai al populației, întărirea independenței și suveranității naționale. Pe baza acestei politici a fost creată o industrie în plin proces de dezvoltare și modernizare, a cărei producție depășește de 24 de ori nivelul din 1938, anul cu producția cea mai înaltă din perioada antebelică, și de 28 de ori nivelul anului 1948. Au fost create și dezvoltate numeroase ramuri industriale noi, de înaltă tehnicitate, asigurându-se valorificarea, în condiții de eficiență sporită, a potențialului material și uman al țării, participarea tot mai intensivă a României la colaborarea economică internațională.

Industria a devenit ramura de bază a economiei naționale, ea producând partea covârșitoare — peste 57% din venitul național, față de 30,8% în 1938.

Industrializarea a reprezentat, totodată, o condiție esențială pentru reorganizarea agriculturii pe baze noi, socialiste, pentru dezvoltarea și modernizarea acestei importante ramuri a economiei naționale, pentru schimbarea radicală a vieții rurale. Procesul social-istoric al cooperativizării agriculturii, deosebit de complex, început în 1949 pe baza programului elaborat de plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949, a fost realizat pas cu pas, el încheindu-se în 1962. Marea proprietate cooperatistă și-a vădit superioritatea asupra gospodăriei țărănești mici și fărâmițate, asigurând largi posibilități pentru folosirea rațională a mijloacelor tehnice și a forței de muncă, a științei și tehnicii moderne. Producția globală agricolă a crescut în perioada 1948—1972 de aproape 3,5 ori, recolta de cereale fiind în anul 1972 aproape dublă față de media realizată în 1934—1938, cei mai buni ani agricoli din perioada interbelică.

„Viața a confirmat cu putere — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — justetea punctului de vedere teoretic că victoria deplină a socialismului nu se poate asigura decât prin organizarea unitară, pe baze socialiste, atât a industriei, cât și a agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate economică și socială. Făurirea unei economii socialiste unitare constituie o necesitate obiectivă a victoriei revoluției socialiste, a consolidării puterii muncitorilor și țăranilor, a întregului popor, a creării condițiilor pentru dezvoltarea continuă a societății socialiste”².

Pornind de la principiul că rațiunea supremă a socialismului este crearea condițiilor pentru a se asigura bunăstarea omului, dezvoltarea multilaterală a personalității sale, partidul comunist și statul român s-au preocupat și se preocupă de a realiza continua îmbunătățire a vieții materiale și spirituale a poporului. La baza activității pentru atingerea acestui

² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Conferința pe țară a cadrelor de conducere din unitățile agricole de stat și cooperatiste*, 27 februarie 1974, Editura politică, București, p. 22.

obiectiv a fost și este pusă dezvoltarea în ritm susținut a forțelor de producție, utilizarea rațională a resurselor țării. Drept urmare, venitul național a marcat o creștere continuă și rapidă, el fiind în 1973 de 7 ori mai mare decât în 1948. În aceste condiții, salariul real a crescut de peste 3 ori în aceeași perioadă. Au fost majorate pensiile și s-a extins regimul de pensionare la cooperatorii agricoli ; s-a introdus și extins alocația de stat pentru copii. Unui număr mereu mai mare de familii statul le-a asigurat și asigură locuințe noi și confortabile. Fondurile alocate din bugetul statului pentru finanțarea acțiunilor social-culturale — învățămînt, cultură, ocrotirea sănătății —, au sporit de peste 30 de ori în răstimpul 1948—1973. A fost și este stimulată creația științifică și literar-artistică, domeniu în care au fost obținute rezultate remarcabile.

Transformările revoluționare petrecute în cele trei decenii care au trecut de la 23 August 1944 au dus la schimbarea din temelii a fizionomiei societății românești, alcătuită astăzi din clase și pături sociale strîns unite prin interese și aspirații comune. În procesul edificării noii orînduirii, națiunea română s-a transformat în națiune socialistă, cunoscînd o continuă omogenizare și înflorire. Se adeverește faptul că socialismul, realizînd idealurile de dreptate și progres social, asigură întărirea și dezvoltarea națiunii — care va dăinui încă vreme îndelungată și va îndeplini un rol deosebit de important în evoluția istorică a societății, în progresul material și spiritual al popoarelor, în lupta pentru victoria socialismului și comunismului.

O realizare majoră a României contemporane o constituie rezolvarea justă, în spiritul principiilor marxism-leninismului, a problemei naționale, asigurarea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, manifestarea lor nestîngherită, plenară în întreaga viață de stat și economică, în știință, cultură și învățămînt. Astăzi, România socialistă înfățișează imaginea unei familii unite, în care toți cei ce muncesc se simt liberi și stăpîni pe destinul lor, conlucrînd frățește pentru progresul și prosperitatea patriei socialiste comune.

Un puternic impuls gîndirii marxist-leniniste vii, creatoare, stimulînd abordarea frontală și îndrăzneată a problemelor noi ale vieții interne și internaționale, a dat Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Congresul a reprezentat un eveniment de importanță istorică, deschizînd curs larg afirmării unui suflu înnoitor în întreaga viață social-politică a țării.

Acest spirit și-a găsit continua amplificare prin hotărîrile Conferinței Naționale a P.C.R. din 1967, ale Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale din 1972, care au trasat liniile directoare și obiectivele concrete ale partidului în vederea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

În concepția partidului nostru, atingerea obiectivului făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate presupune mutații calitative în toate laturile societății : asigurarea unui progres accelerat al forțelor de producție în toate domeniile economiei naționale și repartizarea lor corespunzătoare pe întreg teritoriul țării ; perfecționarea relațiilor de producție, creșterea în continuare a nivelului de trai material și spiritual al

întregului popor ; dezvoltarea puternică a instrucției publice, științei și culturii, ridicarea gradului de cunoaștere al populației ; perfecționarea conducerii vieții sociale, lărgirea continuă a democrației socialiste și asigurarea cadrului organizatoric propice pentru participarea tot mai largă și efectivă a maselor la treburile de stat și obștești ; desfășurarea unei ample activități de educare a poporului în spiritul principiilor eticii și echității socialiste, de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste la nivelul cerințelor etapei actuale.

Pentru transpunerea în viață a acestor prevederi se pune accent pe îmbunătățirea structurii producției industriale, pe dezvoltarea rapidă și intensă a ramurilor de bază care condiționează înzestrarea tehnică a economiei, valorificarea superioară a resurselor naționale. În 1973 s-a înregistrat o creștere a producției globale industriale cu 14,7% față de anul 1972, iar pentru anul 1974 se prevede o creștere în același domeniu cu peste 16% față de anul 1973. Sînt create premise pentru îndeplinirea înainte de termen a actualului plan cincinal.

Se acordă totodată o mare atenție modernizării agriculturii, realizării unui vast program de irigații, îndiguiri și desecări, sporirii continue a producției agricole.

Conferința pe țară a cadrelor de conducere din unitățile agricole de stat și cooperatiste, care a avut loc în martie 1974, a evidențiat nivelul atins de această ramură a economiei, precum și însemnatele rezerve de progres de care ea dispune în continuare, jalonînd direcțiile sale de dezvoltare în perspectivă.

O preocupare deosebită este manifestată în legătură cu perfecționarea continuă a formelor și metodelor de organizare și conducere a societății, pentru adecvarea acestora noilor situații și cerințe ale dezvoltării vieții sociale. Concomitent cu creșterea rolului planului național unic și îmbunătățirea activității organelor politice și de stat centrale s-au luat și se iau măsuri pentru înlăturarea unor fenomene de centralism excesiv, paralelism și birocratism, pentru simplificarea și sporirea funcționabilității acestor organe, concomitent cu lărgirea drepturilor și atribuțiilor organelor locale. În acest sens se are în vedere necesitatea întăririi bazelor științifice ale conducerii și funcționării sincronizate a tuturor elementelor componente ale organismului social.

Călăuzite de concepția că noua orientare trebuie să-și afirme superioritatea nu numai prin ritmul înalt de dezvoltare economică, dar și prin instaurarea unei consecvente democrații, partidul și statul socialist au aplicat și aplică stăruitor măsuri menite să asigure participarea efectivă a maselor celor mai largi ale poporului la conducerea diferitelor sectoare de activitate, la luarea hotărîrilor privind dezvoltarea societății noastre socialiste. Multiplele forme instituționalizate în acest scop în ultimii ani — de la adunările generale ale oamenilor muncii, ca for muncitorească supremă de conducere în întreprinderi, comitetele și consiliile oamenilor muncii, consiliile de control muncitorească, pînă la consfătuirile pe ramuri și domenii de activitate și la întîlnirile sistematice ale conducerii de partid cu diferitele categorii de cetățeni și supunerea spre dezbatere publică a principalelor proiecte de legi — toate au ca scop adîncirea democrației socialiste, exercitarea atributelor democrației directe.

A fost promovată critica deschisă și intransigentă împotriva abuzurilor, ilegalităților și greșelilor care s-au comis în trecut, s-au luat măsuri ferme pentru a le pune capăt și a face imposibilă repetarea lor, apreciindu-se că asemenea manifestări și practici sînt străine atît orînduirii socialiste, cît și țării, poporului nostru, moralității și simțului său de omenie și dreptate.

Partidul Comunist Român pornește de la premisa că structurile de organizare, ca și formele și metodele de activitate și conducere social-politică nu sînt imuabile, rigide, stabilite odată pentru totdeauna, ci trebuie continuu adaptate la schimbările ce se produc în societate, la particularitățile diferitelor etape, la cerințele mereu noi ale vieții.

Expresia organizatorică a democratismului orînduirii noastre, a unității social-politice a întregului popor în jurul P.C.R. este Frontul Unității Socialiste, organism politic permanent, democratic, cu caracter reprezentativ, care acționează pentru întărirea coeziunii tuturor forțelor politice, sociale a întregii națiuni în vederea înfăptuirii politicii interne și externe a partidului, a realizării programului edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, elaborat de Congresul al X-lea și de Conferința Națională ale partidului.

Primul Congres al Frontului Unității Socialiste, ale cărui lucrări s-au desfășurat în zilele de 23 și 24 mai 1974, a jalonat un amplu program de acțiune pentru întreaga activitate de viitor a F.U.S. în mecanismul vieții social-politice. Frontul Unității Socialiste reprezintă un adevărat forum național în care masele populare cele mai largi, fără deosebire de naționalitate, participă la conducerea societății. Unitatea și coeziunea poporului în jurul P.C.R. și-a găsit o vie expresie în alegerea de către congres a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în înalta funcție de președinte al Frontului Unității Socialiste.

În orînduirea noastră, ideologia dominantă este ideologia comunistă, materialismul dialectic și istoric, care stau la baza întregii activități spirituale, a procesului complex și de durată al formării și dezvoltării conștiinței socialiste a întregului popor. Parte integrantă a programului făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, programul ideologic al partidului, urmărind formarea omului nou, concepe educația socialistă ca o activitate largă, cuprinzătoare, incluzînd, deopotrivă, o temeinică pregătire politico-ideologică, marxist-leninistă, lărgirea orizontului general de cunoaștere prin însușirea a tot ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, creșterea spiritului de responsabilitate socială, generalizarea în întreaga societate a normelor socialiste de convingere și comportare.

Politica României socialiste, în indisolubila unitate a laturilor sale interne și externe, corespunde intereselor fundamentale ale poporului român, cît și intereselor generale ale cauzei progresului în lume, colaborării între popoare, statornicirii și întăririi păcii.

În centrul politicii sale externe, România situează relațiile de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste. Acționînd în spiritul marxism-leninismului și internaționalismului socialist, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale și întrajutorării tovarășești, țara noastră amplifică legăturile de colaborare, în cele mai diverse domenii, cu toate țările socialiste. Totodată, ea

militează pentru extinderea și consolidarea relațiilor de solidaritate și colaborare cu statele care au pășit pe calea dezvoltării economico-sociale independente, cu popoarele care acționează pentru prefaceri progresiste, pentru dreptul sacru al fiecărui popor de a fi deplin stăpîn pe destinele sale. Manifestînd un înalt spirit de solidaritate internaționalistă, România socialistă a acordat și acordă sprijin activ, multilateral, mișcărilor de eliberare națională, cauzei drepte a popoarelor care se mai află sub dominația colonială.

În spiritul coexistenței pașnice, România dezvoltă relații multilaterale cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Extinderea considerabilă a raporturilor internaționale ale României în cele trei decenii de la eliberarea de sub dominația fascistă își găsește expresie în faptul că ea are relații diplomatice și consulare cu 116 state — față de 25 de state în 1947 — și dezvoltă schimburi economice și de cooperare cu circa 120 state. Au cunoscut o continuă dezvoltare acțiunile de cooperare economică cu țările socialiste, cu multe alte state ale lumii, indiferent de sistemul lor social-politic.

România așază la baza ansamblului relațiilor sale externe și desfășoară o activitate consecventă pentru înrădăcinarea în comunitatea internațională a principiilor respectării suveranității și independenței naționale, egalității depline în drepturi, neimixtiunii în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță sau amenințarea cu forța în relațiile interstatuale — principii de natură să asigure cadrul dezvoltării libere a fiecărei națiuni și, totodată, sporirea încrederii și conlucrarea internațională rodnică, pacea și securitatea umanității.

Vizitele efectuate de președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-un număr mare de țări din Europa, Asia, Africa, America de Nord, Centrală și Sud, declarațiile solemne semnate de România cu o serie întreagă de state, alte documente încheiate în care sînt înscrise aceste principii, demonstrează perseverența cu care țara noastră acționează pentru statornicirea unor noi relații, democratice, în viața internațională.

Ca țară europeană, România a acționat și acționează constant pentru instaurarea pe continentul nostru a unui climat de securitate și cooperare, se pronunță pentru încheierea cu succes a Conferinței general-europene, care trebuie să ducă la așezarea raporturilor dintre statele continentului pe principii noi, să asigure o largă colaborare între toate țările europene, să dea garanție fiecărui popor că se va putea consacra dezvoltării sale economico-sociale, fără teama și pericolul vreunei agresiuni sau imixtiuni din afară.

Exprimînd încă odată concepția României cu privire la rolul conferinței, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat, în cuvîntarea la ședința inaugurală din 16 aprilie 1974 a sesiunii de la București a Uniunii Interparlamentare : „Este în interesul tuturor popoarelor europene ca această conferință să pună bazele unor relații noi pe continent, întemeiate pe încredere, egalitate și respect reciproc, să asigure cadrul unor largi și neîngrădite colaborări — economice, tehnico-științifice, culturale și umane — între toate țările, fără deosebire de orînduire socială, dînd, totodată, fiecărei națiuni sentimentul deplinei securități, certitudinea că se poate dezvolta la adăpost de orice igerințe, amestec sau agresiune din

afară. Succesul conferinței general-europene va constitui un eveniment de importanță istorică și va exercita, fără îndoială, o influență pozitivă asupra ansamblului climatului politic internațional“.

În cadrul lucrărilor Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care s-a ținut în zilele de 17—18 aprilie 1974 în capitala Poloniei, Consfătuire care a dezbătut problemele actuale ale întăririi securității europene, ale destinderii în continuare a încordării pe plan internațional, delegația de partid și guvernamentală română, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, a desfășurat o activitate rodnică, profund constructivă. Mersul evenimentelor pe continentul Europei — aria cuprinsă în sfera de activitate și preocupare a Tratatului de la Varșovia — confirmă pe deplin justetea și valabilitatea Declarației de la București din 1966, ca document al țărilor socialiste europene care evidențiază necesitatea și posibilitatea înfăptuirii securității europene, preconizând, totodată, căile de realizare a acestui deziderat.

Pe măsura realizării progreselor pe linia destinderii apare și mai evident anacronismul divizării continentelor în blocuri militare opuse, se conturează tot mai puternic adevărul că reala securitate nu se poate întemeia pe existența blocurilor militare, ci prin promovarea unei politici consecvente de pace și înțelegere internațională. În această lumină, este de o deosebită importanță faptul că la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ a fost reafirmată clar poziția potrivit căreia țările participante sînt gata să desființeze organizația Tratatului de la Varșovia, simultan cu dizolvarea N.A.T.O., sau, ca prim pas, să lichideze organizațiile lor militare.

Pornind de la comandamentele păcii, România a acționat și va acționa în continuare pentru obținerea unor progrese efective pe calea dezarmării generale, pentru adoptarea unor măsuri menite să ducă la încetarea cursei înarmărilor, limitarea și reducerea bugetelor militare, interzicerea armamentului nuclear și a altor arme de distrugere în masă, lichidarea bazelor militare de pe teritoriile altor state și retragerea trupelor străine în granițele lor naționale, stabilirea de zone denuclearizate.

România s-a pronunțat și a întreprins multiple acțiuni practice pentru dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate între țările din Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii, prieteniei și conlucrării fructuoase între popoare, fără arme nucleare.

Țara noastră militează pentru stingerea definitivă a focarelor de tensiune și conflict care mai persistă în lume, pentru rezolvarea pe cale pașnică a litigiilor dintre state.

Participantă activă la acțiunile desfășurate pe arena internațională care slujesc păcii și înțelegerii între popoare, România a contribuit și contribuie, prin acte și inițiative constructive, la creșterea rolului și eficacității Organizației Națiunilor Unite în concertul mondial, acționează stăruitor pentru ca O.N.U. să-și îmbunătățească activitatea, să devină forul participării active a tuturor statelor, indiferent de mărimea lor, pe baza deplinei egalități în drepturi, la soluționarea problemelor de o stringentă actualitate ale umanității.

Marea și crescînda complexitate a sarcinilor și problemelor ridicate de viață, atît pe planul edificării interne, cît și pe planul relațiilor internaționale a impus ca organizarea forurilor supreme ale puterii de stat în

România să răspundă în optime condiții cerințelor ridicării la un nivel superior a conducerii vieții sociale și de stat. Pornind de la aceasta, plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, din zilele de 25 și 26 martie 1974, a recomandat instituirea funcției de președinte al Republicii Socialiste România. Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste și Consiliul de Stat și-au însușit această recomandare, iar Marea Adunare Națională, în ședința sa din 28 martie 1974, consacrand prin votul său unanim voința națiunii române, l-a ales pe secretarul general al Partidului Comunist Român și președinte al Consiliului de Stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președinte al Republicii Socialiste România. Entuziasmul cu care întregul popor român a salutat alegerea întiiului președinte al României, în persoana celui mai iubit fiu al său, semnifică conștiința faptului că marile progrese care au făcut din ultimii aproape zece ani perioada cea mai rodnică în împliniri din istoria țării sînt indisolubil legate de activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, de spiritul științific, orientarea realistă și intransigența revoluționară imprimate activității pe toate planurile, de intoleranța față de orice fenomene de rutină și închistare, de permanenta sa sensibilitate față de noul din gîndire și practica socială, de confruntarea continuă a teoriei cu practica — supremul criteriu al justeței oricărei concepții sau orientări teoretice.

În prezent, România contemporană oferă imaginea unei țări în care se desfășoară o adevărată ofensivă a perfecționării, înglobînd într-un tot unitar : îmbunătățirea activității Partidului Comunist Român, prin integrarea sa tot mai organică în viața întregii societăți ; îndeplinirea cu suplețe și eficiență sporită a funcțiilor statului ; ameliorarea pe mai departe a structurilor organizatorice, a sistemului instituțional și a cadrului legislativ al țării.

Factorul politic fundamental care asigură înaintarea victorioasă a României pe calea progresului și civilizației socialiste, precum și prestigiul ei mereu sporit și larg recunoscut pe arena mondială îl reprezintă ridicarea pe o treaptă calitativ superioară a rolului conducător al Partidului Comunist Român. Încrederea și stima nemărginită de care se bucură partidul comunistilor în rîndul maselor, misiunea ce i-a fost conferită de a conduce întreaga societate constituie rezultatul îndelungatului proces istoric în care el s-a afirmat ca cea mai înaintată, mai hotărîtă și consecventă forță a națiunii, în lupta pentru salvagardarea drepturilor și idealurilor sale supreme, pentru apărarea și promovarea intereselor și năzuințelor clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii.

Aspecte din activitatea P.C.R. pentru educarea și pregătirea maselor populare în vederea eliberării patriei de sub dominația fascistă

VASILE ARIMIA, MIRCEA T. MUȘAT

Eliberarea României de sub dominația fascistă a fost o urmare a unei temeinice activități de pregătire politico-ideologică și organizatorică desfășurată prin diferite mijloace și sub diverse forme de către Partidul Comunist Român. *

În acest context, la loc de mare însemnătate se situează propaganda desfășurată de P.C.R., de organizațiile sale, de organele de presă, de alte organizații și publicații conduse și îndrumate de comuniști. Până în vara anului 1944, partidul comunist și organizațiile sale au editat peste 20 de ziare centrale, regionale și locale, dintre care: „România liberă“ (apare din 1943), „Moldova Roșie“ (1940—1941), „Buletinul Tineretului Patriotic“ (1942), „Apărarea“ (1942—1944), „Ellenállás“ (1942—1943), „Buletinul apărării regionalei Moldova“ (1944), „România liberă“ — Timișoara (1942—1944), „Buletinul“ (1942—1943), „Buletinul informativ pentru lupta patriotică a tineretului român“ (1942) și altele.

Concomitent au fost tipărite și difuzate, în condițiuni deosebit de grele numeroase manifeste, broșuri, apeluri și buletine informative. Numai Comitetul Central al P.C.R. a elaborat, tipărit și difuzat (după datele de care dispunem) peste 110 titluri de materiale de propagandă și agitație, dintre care 57 manifeste, 27 broșuri și 27 apeluri și buletine informative. De asemenea, în armată au fost răspândite 80 de titluri de manifeste și broșuri.

La toate acestea se adaugă emisiunile unor posturi de radio ilegale, precum și fluturași și etichetele scrise de mână sau imprimate prin mij-

* În legătură cu problematica articolului de față au fost publicate, cu deosebire în ultimii ani, multiple lucrări, studii, comunicări etc., dintre care amintim: *August '44. Culegere de studii*, Aurică Simion, Maria Covaci, *Insurecția națională antifascistă armată din August 1944*; Gheorghe Zaharia, *Premise istorice ale mișcării de rezistență antifascistă în România*; Nicolae Constantin, Ilie Petre, *Din activitatea P.C.R. pentru făurirea unei largi coaliții de forțe antihitleriste* ș.a.

În prezentul articol ne propunem să redăm o serie de date și fapte inedite care vin să confirme odată mai mult amploarea și ecoul activității P.C.R. în societatea românească a timpului, inclusiv în cercurile conducătoare și ale organelor represive, care le-au consemnat cu îngrijorare.

loace diferite, lozincile scrise pe ziduri sau scrisorile și cărțile poștale adresate unor personalități politice, juriști, militari.

În afară de activitatea de propagandă și agitație prin intermediul tipăriturilor și al posturilor de radio, un loc important l-au ocupat indicațiile, instrucțiunile, circularele, informările etc. prin intermediul ședințelor sau întâlnirilor, dar care ajungeau și la alți membri și simpatizanți, la diferite alte categorii de cetățeni.

Prin aceste materiale, comuniștii arătau maselor: urmările instaurării dictaturii militare-fasciste și ale aservirii țării imperialismului germano-fascist, adevăratul scop al războiului dus de hitleriști și urmările lui, pericolul pe care-l prezenta continuarea războiului și existența armatelor germane în România. În același timp comuniștii combăteau propaganda fascistă, demascau măsurile antipopulare luate de guvern, popularizau succesele armatei sovietice și exprimau încrederea în victoria U.R.S.S. și a celorlalți aliați, chemau masele la luptă împotriva dictaturii militare-fasciste și a trupelor germane, la acțiuni de sabotaj în toate sectoarele care aveau legătură cu ducerea războiului, la concentrare, iar pe recruți la încorporare, îi îndemneau pe ostași să nu se prezinte, chemându-i să formeze grupe de partizani sau să treacă de partea armatei sovietice.

Istoriografia din țara noastră s-a ocupat mai puțin pînă acum de studierea ariei de răspîndire a acestor materiale de propagandă, de categoriile de oameni în rîndurile cărora ajungeau, precum și de modul de transmitere a lor. Una din cauze a fost și aceea că, de multe ori, în arhivă, ele au fost scoase din contextul dosarului sau al problematicii, constituindu-se dosare sau colecții separate. Astfel, rapoartele organelor de poliție, legiunilor de jandarmi, prefectilor ori președinților de tribunal care semnalau prezența și răspîndirea acestora, uneori anexîndu-le în original sau în copie, sau reproducînd pasaje din ele au fost mai puțin utilizate. Or, aceste materiale documentare sînt mărturia unei munci eroice făcute zilnic de sute și de mii de patrioți, de cele mai multe ori rămași anonimi, dar a căror activitate de zi cu zi a stat la temelia succeselor obținute la 23 August 1944.

Nu ne propunem în acest articol decît evidențierea cîtorva dintre acestea, conștienți fiind că numai o simplă enumerare a lor și tot ar depăși numărul de pagini ale unui articol.

Trecuseră doar cîteva zile de la aducerea lui Antonescu la cîrma statului cînd, la 10 septembrie 1940, organele siguranței informau despre dispozițiile date de C.C. al P.C.R. organizațiilor sale de a intensifica acțiunile împotriva regimului militar-fascist. „La fabricile cu mulți muncitori — se spune în aceste instrucțiuni — să se organizeze difuzarea de material de propagandă..., să se facă propagandă în rîndurile membrilor fostelor partide democratice, cu scopul de a-i antrena în acțiunea de combatere a noului regim”¹.

În scopul intensificării acțiunilor de propagandă, „celulele comuniste din capitală au primit dispozițiuni să șabloneze lozinci comuniste împotriva regimului pe zidurile fabricilor din cartierele muncitorești și să folosească orice mijloc pentru răspîndirea de materiale de propagandă în

¹ Arhivele Statului, fondul Ministerul de Interne, inventarul nr. 1264, dosarul nr. 17/1940.

rîndurile muncitorilor”². Trebuie spus că semnalările despre „instrucțiunile”, „dispozițiile”, „indicațiile” date de conducerea partidului comunist, frecvente în notele organelor de represiune, sînt urmate, în cele mai multe cazuri, de alte note în care sînt date informații despre traducerea lor în viață.

În noaptea de 23—24 septembrie 1940 — raportau organele de siguranță — s-au răspîndit la Mărășești, Tecuci, Botoșani și Iași, în special în zonele populate de lucrători meseriași și în preajma cantonamentelor trupelor, materiale de propagandă comuniste, format broșură, care se încheiau cu apelul : „Cu încredere în victorie, la luptă revoluționară”.

În noaptea de 30 septembrie spre 1 octombrie 1940 — se arată într-o notă a siguranței — au fost răspîndite în orașul Timișoara 12 manifeste comuniste în limbile română și maghiară, semnate : „Comitetul Bănățean al Partidului Comunist din România”, care, între altele, îndemnau muncitorimea la manifestări în masă împotriva generalului Antonescu, la luptă „pentru un guvern popular care să reprezinte interesele maselor muncitoare pentru libertăți democratice”³.

La 24 octombrie 1940, Inspectoratul general al Jandarmeriei informa că în ziua de 21 octombrie au fost găsite pe raza comunei Vama-Buzău și Întorsura Buzăului 7 manifeste scrise pe hîrtie roșie, format 15/11 cm, cu titlul : „Muncitori români ! La arme”, în care erau demascați legionarii și muncitorii erau îndemnați „la neplata chiriilor și rezistență împotriva teroarei guvernului”⁴.

Același document era semnalat la 30 octombrie de procurorul general de pe lîngă Curtea de apel din Galați în județele Putna și Rîmnicu Sărat⁵.

În noaptea de 5/6 noiembrie, în jurul fabricilor de la periferia orașului Ploiești, a fost răspîndit un manifest al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, din septembrie 1940, care cerea tineretului să lupte împotriva teroarei dezlănțuite de guvern⁶.

La 11 noiembrie, procurorul general al Curții de apel din Timișoara raporta Ministerului Justiției că în cartierele orașului au fost răspîndite manifeste ale Comitetului regional Banat al P.C.R. adresate : „Muncitori ! Țărani ! Naționalități asuprite ! Tovarăși !” și datate noiembrie 1940, au fost răspîndite și lipite pe ziduri etichete cu diferite lozinci comuniste⁷.

Parchetul Tribunalului Baia-Fălticeni raporta, la 20 decembrie 1940, că în rîndul soldaților din detașamentul de lucru aflat în comuna Stolniceni-Prăjescu a fost răspîndit un manifest în care, între altele, se spunea : „Tovarăși soldați, uniți-vă cu muncitorii din fabrici și cu țăranii de la sate pentru doborîrea dușmanului comun... Soldați, uniți-vă. Solidari sînteți o putere de neîntrecut. Formați unități de luptă, comitete militare...

² Loc. cit., nota din 24 septembrie 1940.

³ Loc. cit., nota din 2 octombrie 1940.

⁴ Loc. cit., nota din 24 octombrie 1940.

⁵ Loc. cit., nota din 30 octombrie 1940.

⁶ Loc. cit., nota din 7 noiembrie 1940.

⁷ Loc. cit., nota din 17 noiembrie 1940.

Luptați împreună cu muncitorii de la orașe și sate pentru alungarea armatelor germane din țară, alungarea trădătorilor din conducerea țării...“⁸.

Cîteva zile înaintea rebeliunii legionare, primul procuror al Tribunalului Botoșani semnala răspîndirea unui manifest al Comitetului județean al P.C.R. adresat țăranilor, muncitorilor, soldaților și intelectualilor : „Salvarea stă în propriile noastre mîini — se arăta în manifest. Răsturnarea regimului de dictatură fascistă, dezrobirea și libertatea se dobîndesc prin luptă. Lozincă momentului de față este deci răsturnarea guvernului Gărzii de Fier și instaurarea unui guvern popular din muncitori și țărani, singurul care să poată asigura pacea, pîinea și libertatea“⁹.

În ianuarie 1941, chestura municipiului Galați informa că de circa trei luni elemente comuniste au început activitatea pentru întărirea organizației regionale și locale a partidului comunist și a Uniunii Tineretului Comunist. În seara zilei de 9 ianuarie — se arăta în raport — au fost împrăștiate în mai multe străzi plicuri în care se găseau numerele 2 și 3 ale ziarului „Dunărea Roșie“. Totodată, era reprodus în copie un manifest al Comitetului regional al P.C.R. Dunărea de Jos adresat : *Muncitori, Țărani, Intelectuali ! Tineri ucenici, elevi și premilitari !*, care lansa următoarele chemări : „Afară cu armatele germane ! Vrem pămînt, pîine, pace, libertate ! Vrem ca popoarele să hotărască singure soarta lor ! Vrem eliberarea deținuților politici ! Jos dictatura militară gardistă ! Vrem un guvern al poporului“¹⁰.

Rebeliunea legionară a fost comentată în diverse cercuri politice în mod diferit. Conducerea partidului comunist considera că ea „a demonstrat în fața opiniei publice românești adevăratele sale țeluri : acapararea puterii de către o mîină de conducători fasciști pentru continuarea operei de stăpînire prin teroare“. Organele siguranței urmăreau asiduu activitatea partidului comunist. Astfel, într-o notă se arăta că învățămintele de ordin tactic-revoluționar trase de comuniști vor fi transmise sub formă de instrucțiuni de către conducerea partidului comunist organelor subordonate „pentru a le prelucra și transmite mai departe“.

După înăbușirea rebeliunii legionare, sub pretextul arestării vinovaților de dezlănțuirea rebeliunii, au fost arestați și mulți revoluționari, unii dintre ei judecați și condamnați.

În aceste condiții, P.C.R., prin diverse mijloace, și-a făcut cunoscută poziția, cerînd oamenilor muncii, comuniștilor, să nu slăbească lupta împotriva dictaturii militare-fasciste, manifestîndu-și încrederea deplină în mișcarea revoluționară. Conducerea P.C.R. — arătau organele siguranței la 8 februarie — se arată optimistă față de puterea de luptă revoluționară a mișcării, forță pe care mișcarea a cîștigat-o printr-o lungă activitate revoluționară ilegală. „Bazîndu-se pe masele producătoare de muncitori, țărani și intelectuali, conduse de lozincile partidului care să fie expresiunea tuturor dorințelor și nevoilor acestora — se arăta mai departe — partidul nu se îndoiește o clipă de forța sa revoluționară. Pe aceste lozinci partidul își sprijină puterea sa revoluționară, lozinci pe care nici-o forță

⁸ Loc. cit., nota din 20 decembrie 1940. Apelul era adresat : *Camarazi, soldați și toți iubitori ai păcii*.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 18/1941, nota din 18 ianuarie 1941.

¹⁰ Loc. cit., raportul din ianuarie 1941.

tiranică sau reacționară nu le vor putea opri să circule pretutindeni... Partidul comunist nu poate părăsi lupta oricite sacrificii i s-ar cere”¹¹.

În vara anului 1941, după declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, a apărut un nou element pe care trebuia să-l aibă în vedere partidul comunist, mai ales în ceea ce privește stabilirea obiectivelor luptei, a formelor și metodelor de acțiune. Toate acestea au fost definite prin manifestul către popor din 27 iunie, circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie și Platforma-program din septembrie 1941, documente ce au fost larg difuzate în rîndul maselor. La rîndul lor, ele au fost sursă de inspirație pentru redactarea unor manifeste elaborate de organele locale, pentru indicații și instrucțiuni în diferite ședințe clandestine. Spre exemplu, la începutul lunii decembrie 1941, Inspectoratul regional de poliție Iași atrăgea atenția organelor în subordine despre instrucțiunile primite de către comuniști¹², potrivit cărora, în propaganda desfășurată în rîndurile masei trebuia a se preconiza formula creării „Frontului Unic Național al Poporului Român”.

Reușita acțiunilor de pregătire și mobilizare a maselor depindea într-o măsură însemnată de însuși nivelul de pregătire al comuniștilor, acțiune mereu prezentă în atenția conducerii partidului. Ridicarea nivelului politico-ideologic al membrilor de partid se realiza, în afara studiului individual, sarcină permanentă a comuniștilor, prin acțiuni organizate : ședințe, consfătuiri, materiale de informare etc. Pentru ilustrarea preocupărilor P.C.R. în această direcție vom da în continuare cîteva exemple.

O notă a organelor de siguranță din 18 decembrie 1941, în care se arată „hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român de a intensifica pregătirea marxist-leninistă a cadrelor”, este însoțită de copia unei lucrări intitulată : *Statul socialist (de la Marx la Lenin)*¹³. Din păcate, nu a putut fi găsită decît o parte din lucrare, și anume capitolul I, intitulat Restabiliri. Concepția materialistă a istoriei și cîteva pagini din capitolul II, Originea statului¹⁴ (din cuprinsul fragmentului găsit reiese că lucrarea avea cinci capitole). Faptul că a existat o asemenea lucrare, elaborată special pentru pregătirea membrilor de partid, într-o perioadă cînd pe prim plan erau totuși acțiunile și activitățile practice, arată că conducerea partidului considera pregătirea cadrelor sale, a membrilor de partid, înarmarea lor cu cunoștințe teoretice și politico-ideologice, ca o sarcină deosebită importantă în lupta împotriva dominației fasciste, pentru eliberarea națională și în perspectivă socială a poporului român.

Un alt material utilizat la pregătirea membrilor de partid, de astă dată din anul 1943, este un fragment intitulat : *Curs asupra muncii de partid în timp de război*. În aceasta se atrăgea atenția că „munca de educare marxist-leninistă din timp de pace a cadrelor noastre nu mai ajunge” și se insista asupra necesității adaptării la noua situație de război, asupra „cunoașterii sarcinilor noastre concrete, formele și metodele noi ale organizării și conducerii luptei clasei muncitoare și a poporului în lupta sa de

¹¹ Loc. cit., nota din 8 februarie 1941.

¹² Arhivele Statului Iași, fondul Circumscripția a III-a poliție. Iași, dosarul nr. 2/1941.

¹³ Loc. cit., inventarul nr. 1264, dosarul nr. 18/1941.

¹⁴ Arhivele Statului Iași, fondul Circumscripția a III-a poliție, Iași, dosarul nr. 2/1941.

eliberare de sub jugul hitlerist“. Se trasa ca o sarcină de bază : „întărirea partidului prin recrutarea de noi membri și ridicarea de noi cadre“. „În urma războiului — se arăta în documentul respectiv —, partidul nostru a suferit și suferă mari pierderi. Fără înlocuirea celor pierduți, fără întărirea organizatorică a partidului nu putem asigura nici legătura cu masele [nici] preocuparea noastră permanentă și stăruitoare. Trebuie să facem toate sacrificiile pentru educarea marxist-leninistă a noilor membri și a cadrelor de partid în spirit practic de dragoste față de clasa muncitoare și de popor și de ură față de dușman. Trebuie să-i înarmăm cu cunoștințele de bază, ale tacticii partidului în timpul războiului actual“.

De altfel, un capitol din acest „curs“ este rezervat „muncii de propagandă și agitație“. Legat de aceasta, se preciza că munca de propagandă a partidului avea ca sarcini : 1. Analiza imperialismului hitlerist, care și-a pus scop cotropirea tuturor popoarelor din lume cu ajutorul aliaților săi ; 2. Analiza situației țării noastre și a sarcinilor clasei muncitoare și a poporului (acțiuni revendicative, acțiuni pentru subminarea mașinii de război, împotriva mobilizării totale, împotriva muncilor forțate, a mobilizării agricole, pentru retragerea trupelor de pe front etc. Pendinte de aceste sarcini membrii partidului trebuiau să desfășoare : 1. O muncă de agitație orală permanentă, individuală, în grupe sau de masă, după posibilitățile și condițiile concrete conspirative ; 2. O muncă de agitație scrisă, prin inscripții, etichete, împrăștiere de fluturași și manifeste și atragerea la muncă a tuturor patrioților antihitleriști din grupa patriotică de sub conducerea lor. Răspîndirea ziarelor și broșurilor și instruirea patrioților asupra modului cum trebuie să se ferească și să ascundă materialul primit ; 3. Organizarea patrioților cititori în grupe de prieteni ai presei patriotice (priprega), începînd cu ziarul „România liberă“.

În acest capitol sînt arătate și sarcinile comitetelor județene pe linia propagandei. Dintre acestea, amintim numai pe acelea privind organizarea unor „cursuri permanente de partid pentru ridicarea nivelului teoretic și politic al cadrelor și membrilor, luînd ca lectori pe cei mai ridicați tovarăși. Activiștii din comitetele județene și din celelalte organe conducătoare ale partidului, după prelucrarea cursului devin la rîndul lor lectorii activiștilor și membrilor de partid de sub conducerea lor, ajutați de secția de propagandă a comitetului județean. C.C. recomandă și studiul individual ca metoda cea mai corespunzătoare situației conspirative de azi ; secția de propagandă trebuie să dea ajutor pentru îndrumarea activiștilor și membrilor de partid, pentru studierea individuală a literaturii de partid“.

Cursul de bază ce trebuia organizat se recomanda să cuprindă trei lecții : 1. Cunoștințe de bază asupra partidului ; 2. Platforma C.C. al P.C.R. din septembrie ; 3. Munca de partid în timp de război.

În capitolele următoare, „cursul“ se ocupa de „sarcinile muncii organizatorice“, „alegerea și repartizarea justă a cadrelor“, „controlul executării hotărîrilor“, „autocritica în muncă“.

Din toate acestea rezultă că, de fapt, era vorba de un adevărat program de acțiune, el depășind profilul unei „lecții“ : se concepea un sistem organizat de pregătire, stabilindu-se și modalitățile concrete de realizare. Nu știm unde s-a ținut asemenea cursuri, dar după acțiunile concrete de propagandă, duse atît prin viu grai cît și prin publicații sau posturile de radio, putem aprecia preocuparea pentru acțiunile de propagandă și agitație și ajutorul dat muncii de pregătire a maselor.

Mai adăugăm o informație dintr-un buletin întocmit la 23 octombrie 1943 pentru Ion Antonescu, în care se arată : „În rîndul cadrelor de conducere ale P.C.R. se răspîndește pentru lectură o lucrare menită a completa educația marxistă a acestora“. Era vorba de lucrarea sau de un extras din lucrarea „Bazele leninismului“¹⁵.

La realizarea aceluiași obiectiv au contribuit și diferitele „sinteze“ sau „analize“ asupra unor evenimente, asupra situației operațiunilor de pe unele fronturi etc. întocmite de conducerea partidului și trimise organelor și organizațiilor de partid sau publicate în presa ilegală. Așa, de exemplu, la 13 ianuarie 1941 organele siguranței informau că „în scopul de a edifica organele în subordine asupra situației politice actuale, C.C. al P.C.R. a hotărît să trimită organizației locale a capitalei o analiză asupra momentului politic pe plan intern și extern“. În continuare, în notă erau reproduse ideile principale ale analizei evenimentelor ce aveau loc pe plan extern¹⁶.

De asemenea, după cum rezultă dintr-o notă a siguranței din 28 ianuarie 1941, după rebeliunea legionară, organizația din capitală a partidului comunist a trimis organizațiilor raionale directive și lămuriri „Pentru acțiunea de clarificare a maselor largi muncitorești... asupra originii evenimentelor interne din ultimele zile în care era expusă evoluția situației, urmările asupra maselor populare și a independenței țării, erau arătate sarcinile ce reveneau comuniștilor, organelor de partid din capitală“¹⁷.

La începutul lunii septembrie 1941, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a dat dispoziții organelor subordonate ca, în cadrul ședințelor de celule, „să se acorde o deosebită atenție împlinirii a doi ani de la declanșarea actualului război european... prin expunerea principalelor evenimente din acești ultimi doi ani“. Conform acestor dispozițiuni, instructorii de partid au expus în fața comuniștilor modul cum a acționat Germania hitleristă din 1939 și scopul urmărit în tot acest timp, subliniind necesitatea luptei unite pentru „înfrîngerea totală a agresorului“¹⁸.

Prefectura poliției capitalei consemna la începutul lunii februarie 1943 faptul că în cadrul acțiunii de clarificare desfășurată de comuniști în rîndurile maselor se vor explica evenimentele mai importante : „situația pe fronturile sovietice și în special cel de la Stalingrad... În cadrul acțiunii de agitație și propagandă, partidul arăta maselor adevăratele realizări fasciste în timpul celor 10 ani de guvernare (hitleristă — n.n.), și anume războiul, dictatura sîngeroasă și pauperizarea maselor populare din Germania și țările supuse“¹⁹.

La 7 februarie 1943 conducerea partidului comunist a dat noi instrucțiuni în ceea ce privește activitatea de propagandă, stabilind ca sarcini în acest domeniu printre altele :

¹⁵ Arhivele Statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 292/1943. Buletinul din 23 octombrie 1943.

¹⁶ *Loc. cit.*, fondul Ministerul de Interne, inventar nr. 1264, dosarul nr. 18/1941.

¹⁷ *Loc. cit.*

¹⁸ *Loc. cit.*, dosarul nr. 20/1943, nota din 4 februarie 1943.

¹⁹ *Loc. cit.*

Difuzarea știrilor privind situația de pe frontul sovietic, în așa fel încît masele să ajungă la formarea unei convingeri asupra inutilității continuării războiului antisovietic; în toate acțiunile în care comuniștii vin în contact cu masele și mai ales, cu figurile reprezentative ale fostelor partide politice, ei să dea dovadă de maleabilitate, spre a ușura și netezi calea către înțelegeri, chiar mărunte și locale care să aibă drept obiectiv acțiunea antigermană împotriva dictaturii antonesciene; activul partidului să treacă la munca pentru lărgirea și organizarea de noi comitete antifasciste și pentru pace. În vederea acestei acțiuni care trebuie dusă cu aspect cît mai patriotic, oamenii partidului vor mobiliza sau vor împinge la acțiune pe toți intelectualii cunoscuți ca avînd vederi democratice²⁰.

La 13 februarie 1943, Prefectura poliției capitalei informa asupra hotărîrîi conducerii P.C.R. că „fiecare raională va edita cîte un buletin informativ săptămînal. Acest buletin scris de mînă, la mașina de scris sau orice alt sistem de imprimare de către simpatizanții de încredere, va fi împrăștiat din mînă în mînă, tot de către oamenii folosiți în acțiunea de clarificare în mase. Întreg textul va trebui redactat cu pronunțat accent antigerman și într-un stil cît mai patriotic“²¹.

Urmărind să cuprindă și să atragă în lupta contra războiului, a dictaturii antonesciene și a hitleriștilor mase cît mai largi, în atenția și preocuparea partidului comunist în întreaga această perioadă a fost și lumea satelor. În afară de răspîndirea manifestelor și a publicațiilor, se întrețineau legături prin intermediul celor care lucrau în diverse fabrici. Iată ce se arăta într-o informare din aprilie 1943 a Prefecturii poliției capitalei despre indicațiile date de conducerea P.C.R. : „Toți membrii din locurile de conducere ale partidului (membrii locali și ai raionalelor, instructori și secretari ai celulelor de cartier), în colaborare cu conducătorii apărării [patriotice] au sarcina să formeze, din rîndurile simpatizanților de încredere care au legături familiare sau prietenești cu locuitorii din satele vecine din județul Ilfov și suburbane, echipe care, pe timpul vacanței sărbătorilor Paștelui, să se deplaseze în comunele în care au legături cu scopul de a recruta elemente de partid sau pentru acțiunile partidului. Membrii acestor echipe vor căuta să ia contact cu sătenii cunoscuți ca simpatizanți ai partidului comunist sau ai fostelor partide democratice, din care vor forma oameni de legătură cu capitala. Aceste elemente trebuie să ducă și să conducă acțiunile partidului. De asemenea, se vor forma comitete de pace antifasciste... Întreaga acțiune a acestor echipe, cît și acțiunea de organizare a comitetelor va trebui prezentată sătenilor sub forma cea mai patriotic posibilă.

Fiecare comitet organizat, în special cele antifasciste, va căuta un nume cu rezonanță patriotică. În această acțiune trebuiesc atrase în primul rînd, în măsura în care este posibil, figurile reprezentative ale satului. Nu vor fi neglijați nici preoții“²².

În vederea intensificării acțiunii de clarificare în mase, la începutul lunii iunie se cerea raionalelor să treacă urgent la munca de pregătire a noilor elemente, introduse în comitetele antifasciste. Pentru a fi cît mai accesibile și, în același timp, pentru a nu atrage prea mult atenția orga-

²⁰ Loc. cit., nota din 7 februarie 1943.

²¹ Loc. cit., nota din 13 februarie 1943.

²² Loc. cit., nota Prefecturii poliției capitalei din 11 aprilie 1943.

nelor de represiune, se recomanda ca aceste comitete să poarte pe viitor titlaturi patriotice, ca : Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, Carpați, Ardealul etc. și să fie pregătite din vreme pentru acțiuni cu caracter anti-hitlerist și contra dictaturii antonesciene²³.

La numai câteva zile, Prefectura poliției capitalei raporta : „Sintem informați că în urma desființării Internaționalei a III-a s-ar fi luat măsuri ca toți simpatizanții mișcării comuniste să activeze în cadrul unor organizații patriotice. Simpatizanții mișcării comuniste din capitală vor activa sub firma patriotică „Vlaicu“, formînd o organizație antifascistă, anti-hitleristă și antirăzboinică“²⁴.

Multe documente consemnează date despre acțiunile organizației „Vlaicu“ (chiar ale unui post de radio „Vlaicu“), mai ales editarea și răspîndirea unor manifeste, despre „Mișcarea Dezrobirii Naționale“ etc. În dimineața zilei de 8 februarie 1943 în București au fost găsite două manifeste ale „Mișcării Dezrobirii Naționale“. Unul dintre ele, adresa următorul îndemn populației capitalei : „Reproduceți întocmai manifestul acesta și răspîndiți-l în cît mai multe exemplare ziua și noaptea ; Scrieți cu cretă pe ziduri, pe asfalt și pe trotuare : «Afară cu nemții» sau «Jos nemții» sau «Trăiască Libertatea» ; cereți îndepărtarea din prăvălii, birouri și case a portretului lui Hitler ; boicotați vînzarea ziarelor și revistelor nemțești, chiar dacă ele sînt scrise în nemțește ; refuzați să vorbiți nemțește ; cu ocazia zilelor de sărbătoare scoateți numai drapelul nostru românesc ; formați cu doi din cei mai intimi prieteni ce-i aveți o echipă de luptă și porniți la punerea imediată în aplicare a celor de mai sus“. Din cel de al doilea reproducem finalul : „Frați români ! Este prima alarmă ce dăm. Este în pericol armata noastră, intelectualitatea noastră, muncitorimea, de fapt, este în pericol însăși existența noastră națională. Pregătiți-vă de apărare, avizați pe ofițerii voștri superiori să fie cu ochii în patru ca să poată izbi la timp, dîr în bestia nemțească“²⁵.

La sfîrșitul lui iulie 1943, pe unele străzi din capitală au fost găsite 30 de manifeste semnate „Comitetul secțiunii luptătorilor patrioți Iancu Jianu“, cu următorul conținut : „România, continuînd a da carne de tun și produsele solului românesc lui Hitler, înseamnă sinucidere. Cerem insistent imediata rupere a relațiilor politice, militare cu Axa. Cerem pace separată și reluarea relațiilor cu aliații noștri din trecut cu concursul căroră ne-am împlinit idealul nostru național ! La luptă contra nemților“²⁶.

În dimineața zilei de 24 august 1943, pe mai multe străzi din capitală au fost găsite cinci categorii de manifeste, toate începînd cu „Lupta de eliberare Vlaicu“, dar cu conținut diferit. Ca elemente comune : toate chemau la lupta împotriva războiului, a armatelor hitleriste de ocupație, a dictaturii antonesciene, pentru pace, pentru împiedicarea trimiterii de noi unități românești pe front și aducerea celor de pe front. Unele manifeste sînt semnate „comandantul luptei patriotice Horia, Cloșca și Crișan“, alte două categorii de manifeste de „Invalidi, orfani și văduve de război“ ;

²³ Loc. cit., nota din 10 iunie 1940.

²⁴ Loc. cit., nota Prefecturii poliției capitalei din 13 iunie 1943.

²⁵ Loc. cit., Fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 271/1943.

²⁶ Loc. cit., fondul Ministerul de Interne, inventarul nr. 1264, dosarul nr. 20/1943, nota din 28 iulie 1943.

unul dintre ele, intitulat : „Apel către femeile române“, este semnat : „Comitetul de sector al femeilor române“²⁷.

În noaptea următoare a fost răspîndit în Piața Națiunii un manifest semnat : Com. de Sec. al luptătorilor patrioți S.T.B.²⁸.

În noaptea de 28—29 septembrie 1943 a fost răspîndit pe raza comisariatului de poliție nr. 16 manifestul adresat „Tineri Români“²⁹, în care după ce sînt date informații despre acțiunile din Italia pentru răsturnarea lui Mussolini, se arată : „Să tragem toate învățăturile din suferințele ce le îndură poporul frate. Să oprim orice nouă trimitere de trupe românești pe frontul german din răsărit. Să le aducem [pe] cele care se află [acolo] pentru a nu fi măcelărite. Armata să fie iarăși a noastră, nu a lui Hitler.

Să alungăm agenții lui Hitler și pe Antonești ; să instaurăm un guvern al poporului și al păcii.

Treceți la acțiune prin sabotarea mașinii de război hitleriste.

Impiedicați transporturile de război, aruncați în aer depozite de muniții, alimente și distrugeți firele de telefon și telegraf ale armatei germane.

Arătați ura voastră împotriva cotropitorilor în toate împrejurările“.

Manifestul se încheia cu apelul „Citiți acestea cu prietenii voștri și organizați-vă în grupe de patrioți“.

În septembrie 1943 a fost răspîndit pe mai multe străzi din capitală³⁰ un manifest al Comitetului Uniunii Patriotice. Manifestul chema toate categoriile sociale la unire într-un Front Național Antihitlerist. În manifest se lansa chemarea : „Organizați pretutindeni grupuri de patrioți ! Loviți unde puteți mașina de război hitleristă ! Demonstrați împotriva războiului ! Pregătiți-vă să ieșiți în stradă la prima chemare !“

Organele de poliție au făcut investigații pentru arestarea autorilor și celor care au împrăștiat manifeste, operînd pînă la 9 octombrie 6 arestări. În ciuda măsurilor luate, în noaptea de 21—22 octombrie s-a răspîndit același manifest.

De fapt, în ultimul trimestru al anului 1943, aproape zilnic se raporta despre răspîndirea de manifeste, despre șablonarea de lozinci pe ziduri și stîlpi, despre etichete și alte forme de propagandă și agitație. Semnificativă ni se pare „Sinteze despre activitatea mișcării comuniste clandestine din România pe perioada de la 1 octombrie — 26 noiembrie 1943“³¹ în care un loc important se acorda „propagandei orale“ și „propagandei scrise“.

Interesantă ni se pare concluzia din încheierea sintezei : „Actuala conjunctură politică, cît și situația frontului de răsărit, ...face ca agentul de propagandă al mișcării comuniste să acționeze aproape fățiș, iar starea de spirit și situația economică le oferă posibilitatea de a fi bine primiți de masa muncitorească“.

Activitatea de tipărire și răspîndire a materialelor de propagandă a continuat și în 1944 într-un ritm mai intens, aria lor de cuprindere a de-

²⁷ Loc. cit., nota din 25 august 1943.

²⁸ Loc. cit., nota din 28 august 1943.

²⁹ Loc. cit., nota din 30 septembrie 1943.

³⁰ Loc. cit., nota din 9 octombrie 1943.

³¹ Loc. cit., Sinteza din 4 decembrie 1943.

venit mai mare. Influențate de victoriile obținute pe alte fronturi de luptă, dar mai ales determinate de evoluția situației și evenimentelor interne, organele și organizațiile partidului comunist își intensifică și își diversifică activitatea. Buletinele de informații raportau zilnic ceea ce se întâmplă pe întreg teritoriul patriei. Iată, de exemplu, pe scurt, ce se arăta într-o notă din 1 februarie 1944 : „În cursul săptămânii trecute au fost răspindite la Arad manifeste comuniste intitulate „Apel“ și adresate „Muncitori, țărani, intelectuali antifasciști“, manifest cu caracter antigerman care îndemna pe muncitorii din fabrici și ateliere să saboteze „tot ce folosește războiul hitlerist...”³².

Multiplele mărturii ale organelor de represiune ale dictaturii militare fasciste, o serie dintre ele menționate mai sus, vin să confirme ecoul, dimensiunile și eficacitatea activității P.C.R., în contextul perioadei istorice date.

În acest sens, o semnificație cu totul deosebită prezintă o notă a S.S.I. (Serviciul special de informații) din 27 iunie 1944, intitulată „Partidul Comunist și blocul democratic“. Acest document poartă amprenta nu numai a îngrijorării, dar a însăși convingerii autorilor ei că, prin crearea B.P.D., se înregistrase un nou și decisiv pas spre falimentul epocii de dominație fascistă în România.

După ce relevă că organismul respectiv a fost conceput să „coalizeze toate forțele democratice“, nota respectivă se ocupă de deosebirile de vederi în privința scopului și modalităților lui de acțiune, manifestate în mod deosebit între conducerea P.C.R. și Maniu, acesta din urmă, prin mentalitatea sa, tinzând să anihileze „orice tendință de acțiune energică“. Nota la care ne referim adaugă că, deși comuniștii au adus la cunoștința lui Maniu nemulțumirile lor pentru înclinațiile sale spre pasivitate și pertractări, când momentul istoric cerea o acțiune unitară și plină de hotărâre și vigoare, ei nu intenționau „să denunțe participarea la blocul democratic“, care „continuă să funcționeze“.

Referindu-se la perspectiva evoluției evenimentelor din țară, nota menționată concludă : „Este, însă, mai probabil că pînă în cele din urmă Maniu va fi depășit de evenimentele ce se vor precipita și că nu el va fi acela care va conduce destinele țării. Spiritul războiului va încheia o epocă din istoria omenirii — implicit a țării românești — și va promova elemente al căror nume astăzi nu este cunoscut.”³³

Iată o recunoaștere emanînd din partea unui for de o răspundere majoră al regimului de dictatură militaro-fascistă, referitor la consecvența și dinamismul cu care P.C.R. milita pentru unirea tuturor forțelor democratice-antifasciste ale țării, la perspectivele favorabile ale politicii promovate de acesta.

În următoarea perioadă, Partidul Comunist Român, fructificînd rezultatele intensei, permanentei și multilateralei munci de propagandă și agitație, va intensifica pregătirea și organizarea insurecției pe linia consolidării sistemului de alianțe politice, a cărei coloană vertebrală o va forma Frontul Unic Muncitoresc.

³² Loc. cit., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 183/1944.

³³ Arhiva C.C. al P.C.R., dosar nr. 2119/3013, vol. 12, filele 559—560.

Noi contribuții privind activitatea P.C.R. în rîndurile armatei în anii 1940 — 1944

VASILE MOCANU

Cercetătorul obiectiv al evenimentelor legate de glorioasa insurecție națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944 nu poate să nu vadă și să nu înțeleagă că un aspect esențial al acesteia — întoarcerea hotărîtă a armelor împotriva Germaniei naziste, trecerea în totalitate a armatei de partea cauzei insurecției și apoi participarea ei, cu vitejie și eroism la războiul antihitlerist pînă la victoria finală —, n-a fost un act întîmplător. El își are rădăcini și explicații în istorie, în condițiile social-economice și politice concrete ale țării noastre, în starea de spirit a maselor populare dornice să pună capăt dictaturii antonesciene și odioasei dominații străine; el constituie, totodată, un rezultat firesc al clarvăzătoarei și perseverentei activități desfășurate de partidul comunist pentru unirea într-un singur șuvoi — pe baza unei largi și realiste platforme politice —, a tuturor forțelor interesate în salvagardarea intereselor națiunii noastre, la un moment crucial pentru destinele ei.

În cadrul muncii politice și organizatorice a Partidului Comunist Român de raliere a tuturor forțelor poporului nostru în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste, scoaterii României din războiul hitlerist și scuturării jugului ocupanților străini, atragerea armatei de partea luptei maselor, integrarea ei în frontul larg al rezistenței antifasciste, a constituit un obiectiv major.

În această acțiune de conectare a armatei române la eforturile întregului popor, angajat în acțiunea de salvagardare națională, partidul comunist, dînd dovadă de un adînc realism politic, a pornit de la faptul că în rîndurile militarilor exista o stare de spirit antihitleristă în continuă creștere. De altfel, documentele epocii atestă că soldații și ofițerii români au nutrit, aidoma maselor populare, o aversiune profundă față de trupele hitleriste, încă de la intrarea acestora în România, în toamna lui 1940. În acest sens, unii militari naziști mergeau pînă la a afirma, privitor la comportamentul ostașilor și populației civile din țara noastră, că modul cum au fost primiți în România a fost mai ostil decît în

țările vest-europene ocupate de naziști și că în cazul unui război în est „armata germană... se teme să lase în spate o țară în care nemulțumiții își manifestă sentimentele față”¹.

Profund îngrijorată de soarta țării și a poporului căruia îi aparținea, armata română, provenită în majoritatea zdrobitoare din rîndurile muncitorimii, țărănimii și intelectualității, și-a dat seama și s-a convins tot mai mult că politica de trădare națională dusă de dictatura militară-fascistă, infeudarea României intereselor Germaniei hitleriste și tirirea țării în războiul antisovietic, împotriva voinței maselor, nu puteau să ducă decît la dezastru.

Aceste sentimente de adînc patriotism au constituit solul fertil pe care au rodit ideile și activitatea neobosită a comuniștilor, dusă în rîndurile militarilor români, care și-au găsit finalizarea, în zilele lui august 1944, în participarea armatei române în ansamblul ei, alături de întregul popor, la victoria insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste.

În ampla și multilaterală activitate desfășurată în rîndurile militarilor, comuniștii nu au precupețit nici un efort, cu toate că au fost nevoiți să înfrunte numeroase riscuri și să dea grele jertfe. În pofida tuturor adversităților din acea perioadă de cruntă teroare și prigoană, Partidul Comunist Român a reușit să găsească cele mai potrivite căi și metode pentru a răspîndi cuvîntul său în masa militarilor, pentru a-i face să înțeleagă tot mai bine și mai profund țelurile nobile ale politicii sale. În documentele de partid elaborate imediat după septembrie 1940, în numeroase manifeste și apeluri, prin intermediul presei ilegale, partidul comunist, organizațiile sale regionale și locale au înfierat în fața maselor populare și a celor aflați sub arme — recruților, soldaților, concentraților, întregului personal în uniformă militară, ca și premilitarilor — instaurarea dictaturii militare-fasciste, apreciind intrarea trupelor hitleriste în România ca pe un act de încălcare grosolană a independenței și suveranității țării².

După tirirea României, de către regimul antonescian, în războiul hitlerist, P.C.R. a pus în fața militarilor, ca de altfel a întregului popor român, sarcina răsturnării dictaturii militare-fasciste, încetării războiului contra Uniunii Sovietice și alăturării României Națiunilor Unite în lupta contra Germaniei naziste; alungării hitleriștilor din țară; recuceririi libertății și independenței naționale; formării unui guvern al independenței naționale, cu participarea tuturor forțelor patriotice; eliberării părții de nord a Transilvaniei; arestării și pedepsirii trădătorilor de țară³. Aceste prevederi, înscrise în Platforma-program a P.C.R. din 6 septembrie 1941, care exprimau dezideratele vitale ale momentului, au constituit baza politică pentru unirea tuturor forțelor patriotice anti-hitleriste, inclusiv a maselor de militari, într-un singur și puternic front de luptă. De fapt, începînd de acum, ideea întoarcerii armelor de către întreaga armată română împotriva hitleriștilor, în vederea eliberării țării, pe fondul cultivării multilaterale în rîndurile militarilor a urii împotriva

¹ Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarul nr. 241/56, fila 98.

² „Scînteia” din 8 octombrie 1940.

³ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R. (în continuare A.I.S.I.S.P.), cota A. XXV—11, inv. nr 1581

fascismului, a constituit o coordonată majoră a activității partidului comunist, amplu reflectată atât în documentele sale, cât și în activitatea practică, de zi cu zi.

De un real folos pentru îndrumarea comuniștilor în activitatea pe care trebuiau s-o desfășoare între militari au fost prevederile Rezoluției C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942. Printre formele de luptă indicate a fi folosite de comuniști erau relevate : popularizarea largă în rândul soldaților a Platformei-program a P.C.R. ; demascarea războiului hitlerist ; refuzul de a răspunde ordinelor de încorporare ; distrugerea materialului de război și a mijloacelor de transport ; părăsirea unităților, a frontului și constituirea de grupe de partizani ; refuzul de a porni la atac și altele ⁴.

Elaborînd o linie tactică justă, realistă, corespunzătoare condițiilor concrete din România, P.C.R. a determinat ca, treptat, tot mai mulți militari, unii cu funcții înalte în conducerea armatei, să-și dea seama că ieșirea din războiul hitlerist și înlăturarea dictaturii antonesciene era singura cale pentru soluționarea situației catastrofale în care se afla România.

În vederea îndeplinirii sarcinilor stabilite de partid pentru atragerea maselor de militari, a întregii armate de partea mișcării de rezistență a poporului român, organele centrale și locale ale P.C.R., comuniștii au desfășurat o susținută și perseverentă muncă de propagandă. Datele de care dispunem indică prezența și activitatea comuniștilor în acești ani în peste 180 de subunități, unități, mari unități și instituții militare, între care : 64 de regimente de infanterie și vînători, 12 regimente de cavalerie, 28 de regimente de artilerie, 2 regimente de căi ferate, 6 regimente de grăniceri, 4 regimente de transmisiuni, 6 flotile de aviație, 10 regimente de geniu, 27 instituții militare etc. ⁵.

Una dintre direcțiile prin care au acționat militarii comuniști, cu sprijinul celor din afară, a fost introducerea de material de propagandă în unități, stabilirea de legături tot mai largi cu masa de soldați și cu o serie de ofițeri și antrenarea acestora în lupta împotriva războiului și a ocupanților hitleriști.

Rapoartele întocmite de organele de partid în acea perioadă atestă preocuparea acestora pentru buna desfășurare a activității de propagandă a comuniștilor în unitățile militare. Astfel, într-o dare de seamă a Comitetului Teritorial din Transilvania și Banat al P.C.R., la capitolul „Munca în armată”, se sublinia că la Timișoara, comuniștii aveau legături strînse în patru mari unități militare unde, cu regularitate, erau difuzate materiale de partid și erau organizate acțiuni în rândul soldaților concentrați pentru lăsarea la vatră ⁶. Într-un alt document de partid se arată, de asemenea, succesele înregistrate de propaganda comuniștilor în rândul unităților militare din Brașov ⁷. La rîndul său, Regionala Moldova a P.C.R.

⁴ A.I.S.I.S.P., cota A. XXVI—4, inv. nr. 1128.

⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarele nr. 240, 242, 244, 264, 271, 272, 275, 279, 280, 281, 282, 284, 285, 289, 290, 291, 293, 305, 311, 317, 319, 320, 321, 322, 325, 331, 339, 341, 364, 367, 368, 377, 378, 382, 387, 388, 390, 392, 397, 398, 791 ; Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarele nr. 1046/50, 3/163, 547/57, 1/465, 1001/50, 1000/86, 307/13, 307/97, 236/56, 733/70, 297/16, 210/133, 220/78, 215/95, 215/98.

⁶ A.I.S.I.S.P., cota XXIV-36, inv. nr. 1602.

⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, inv. nr. 8, dosarul nr. 169, fila 34.

consemna, într-un raport înaintat C.C. al P.C.R., că printre soldații Bateriei a 7-a din Regimentul 13 artilerie, cantonată la Holboca, au fost răspândite ziarul „Moldova Roșie“, precum și o serie de manifeste ale Comitetului Regional. „Tot materialul nostru a fost primit foarte bine — preciza raportul. Ofițerii au trebuit să se roage de soldați să poată scoate manifestele și «Moldova [Roșie]» din mâinile soldaților. Nici unul dintre soldați n-a dat materialul în mîna ofițerilor“⁸. Rapoartele și dările de seamă ale Regionalelor Galați și Dobrogea ale P.C.R. din acei ani conțin și ele referiri detaliate relativ la activitatea comuniștilor din garnizoanele respective. Referindu-se la acțiunea organizată și condusă de un grup de comuniști concentrați la o unitate din Focșani, un raport al Regionalei Galați a P.C.R. arată că „La Focșani, sub influența tovarășilor noștri din armată, o unitate de soldați, concentrați pentru o lună de muncă, fiind reținuți să muncească mai departe, au refuzat hotărît, silind comandantul să-i desconcentreze“⁹. Același raport evidențiază creșterea stării de spirit antihitleriste a militarilor români. „Nemulțumirile din armată — se arată în raport —, mai ales printre ofițeri, se referă în ultimul timp la «garanțiile» germane. Marșurile cu cîntec în centrul Galaților a unităților militare germane, întăresc această reacțiune (reacție — n.n.) a militarilor“ (români — n.n.), care îi văd bine îmbrăcați și cheltuind sume mari în restaurantele din centrul orașului“¹⁰.

Ca urmare a activității neobosite a comuniștilor, în unele unități militare au avut loc o serie de acțiuni colective de protest împotriva concentrărilor prelungite, a regimului de brutalitate și a bătăii, pentru hrană mai bună. Astfel, consemna un raport al C.C. al P.C.R., la Babadag, în urma acțiunii comuniștilor, soldații unui batalion, după mai multe rapoarte individuale și colective, au declarat timp de cîteva zile, o grevă de protest împotriva concentrărilor prelungite¹¹. Constatînd înmulțirea acțiunilor soldaților pentru desconcentrare și hrană mai bună, împotriva bătăii, același document arată : „În mai multe regimente, acțiunile întreprinse de concentrați căpătaseră un caracter de rezistență violentă contra concentrărilor prelungite... ; mai în toate părțile unde se aflau comuniști concentrați, ei conduceau acțiunile“¹². Aceste acțiuni, departe de a fi singulare, veneau să confirme faptul că, în pofida condițiilor grele în care erau obligați să acționeze și a terorii care domnea în țară, comuniștii, riscîndu-și viața, au întreținut și dezvoltat o puternică stare de spirit antihitleristă în armată, și-au adus contribuția la formarea și dezvoltarea mișcării de rezistență în rîndul unităților militare.

De altfel, activitatea P.C.R. în armată erau nevoite să o ateste chiar organele de informații militare. Astfel, serviciul de contrainformații al Armatei a 3-a raporta că printre militarii din Botoșani au fost găsite manifeste comuniste¹³. O altă notă informativă relatează că în mijlocul soldaților din zona Orșova, comuniștii întrețin o vie propagandă¹⁴. La rîndul

⁸ Loc. cit., fila 2.

⁹ Loc. cit., fila 6.

¹⁰ Loc. cit.

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 168, fila 24.

¹² Loc. cit., fila 12.

¹³ Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarul nr. 217/106, fila 842.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 213, fila 238.

lor autoritățile militare din garnizoana Capitalei raportau că „comuniștii și-au manifestat ideile prin manifeste asvirlite prin curțile oamenilor de la periferia Bucureștiului, unde cantonau și soldații“¹⁵. Manifeste cu caracter antihitlerist au fost găsite și la punctele de comandă ale regimentelor 7 și 37 infanterie aflate în Moldova¹⁶. Toate acestea au făcut ca Marele Stat Major să concluzioneze că „propaganda comunistă în armată... a luat, în ultimul timp, o dezvoltare deosebită“¹⁷, iar Corpul 4 armată să informeze Inspectoratul de poliție Iași că „în localitățile Dancu și Minzătești se continuă a se răspîndi manifeste comuniste în unitățile din acele localități. În ultimul (sat — n. n.), executîndu-se deplasări de unități de la un loc la altul, s-a continuat cu răspîndirea manifestelor, ceea ce înseamnă că este cineva care urmărește aceste unități“¹⁸. Despre ampla activitate desfășurată de comuniști în rîndul armatei raporta, în august 1941, și comandantul garnizoanei Tîrgoviște, care relatea că poliția orașului a găsit în vagoanele cu răniți un număr de 17 manifeste¹⁹. De asemenea, poliția orașului Ploiești informa că „la spitalul de răniți Ploiești, instalat în localul liceului comercial, au venit niște domni cu pachete pentru a le împărți răniților. Profitînd de ocazie cînd nu era nimeni din personalul spitalului în saloane au împărțit broșuri comuniste, după care au plecat“²⁰. Legături strînse au stabilit comuniștii și cu elementele patriotice, antifasciste din rîndurile personalului medical în scopul de a înlesni activitatea „în rîndurile răniților și familiilor acestora“²¹.

Una din formele de activitate larg utilizată de comuniștii concentrați sau încorporați a fost munca de la om la om. Comuniștii au luat legătura cu diferiți militari, cărora le-au explicat situația reală din țară, demascînd caracterul profund reacționar al dictaturii militare-fasciste. De altfel, organele militare raportau tot mai des forurilor superioare despre înmulțirea cazurilor de „propagandă comunistă prin cazărmi, prin munca de la om la om, speculînd orice împrejurare și orice nemulțumire“²². Sesizat de marele număr de informări cu privire la activitatea desfășurată de comuniști în armată, Ion Antonescu nota că, „Se constată o activitate deosebită în anumite zone. Deși am făcut lege specială, foarte severă și deși mi se semnalează de toți această propagandă, pînă acum nu văd nici o condamnare, pe care o doresc exemplară. Toți se mulțumesc să prezinte propaganda comunistă prin considerațiuni generale, fără a da cazuri concrete : cer preciziuni și pedepse“²³.

Acțiunea intensă desfășurată de comuniști în rîndurile armatei nu putea fi însă oprită nici prin ordine, nici prin curțile marțiale. Comuniștii continuau să acționeze pretutindeni, iar prezența lor se făcea tot mai mult simțită în diverse garnizoane și unități militare. În „Buletinul informativ“ al Diviziei 1 cavalerie se făcea constatarea că „deși oficial nu

¹⁵ Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarul nr. 1041/153, fila 294.

¹⁶ Loc. cit., dosarul nr. 217/106, fila 878.

¹⁷ Loc. cit., dosarul nr. 674/53, fila 323.

¹⁸ Loc. cit., dosarul nr. 217/106, fila 875.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 248/54, filele 284—285.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 226/71, fila 275.

²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 316, fila 49.

²² Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarul nr. 384/54, fila 41.

²³ Loc. cit., dosarul nr. 1043/56, fila 216.

există asemenea organizațiuni, totuși partidul comunist lucrează în ascuns... Răspîndirea de mici bilețele cu conținut: «Vrem guvern popular»... și care au fost înaintate la Corpul 7 armată, dovedesc că partidul comunist lucrează în ascuns»²⁴. La rîndul său, Divizia 6 infanterie atrăgea atenția unităților sale că propaganda comunistă „se duce în prezent în armată cu o intensitate neobișnuită”²⁵. „În ultimul timp — se spunea într-un ordin al Marelui Stat Major, adresat tuturor comandanților — s-au produs la unele unități o serie de acte de insubordonare de o gravitate excepțională. Din primele cercetări reiese, în mod categoric, că toate cazurile de indisciplină sînt rezultatul unei acțiuni de propagandă, în care cea comunistă stă în primul plan”²⁶. Același Mare Stat Major era nevoit să recunoască faptul că, deși au fost luate o serie de măsuri, „totuși propaganda comunistă, sub diferite forme, continuă a activa în rîndurile oștirii”²⁷.

O altă formă de activitate de asemenea larg folosită de P.C.R. în munca cu militarii, cu o mare eficacitate, a fost propaganda scrisă, prin intermediul presei comuniste și antifasciste. Publicațiile ilegale, ca: „Scînteia”, „Dunărea roșie”, „Moldova roșie”, „Presa liberă” și „România liberă” (Banat), „Chemarea”, „Lupta patriotică”, „Buletinul capitalei”, „Libertatea poporului”, „Apărarea”, „Tînărul patriot”, „România liberă” (începînd din ianuarie 1943), precum și manifestele și apelurile partidului comunist au fost larg răspîndite în rîndul soldaților și ofițerilor, contribuind la amplificarea stării de spirit antihitleriste în armată, la mobilizarea și atragerea acesteia în mișcarea de rezistență antifascistă a poporului român. Presa de partid a fost răspîndită, cu toate riscurile ce decurgeau din aceasta, în cazărmi și instituții militare, în zonele de dislocare a unităților, pe cîmpul de instrucție și în poligoane, în trenuri și în jurul obiectivelor militare. Manifestele erau introduse în pîine, în cutiile de scrisori ale ofițerilor, sau erau aruncate în curtea locuințelor acestora²⁸. Totodată, au fost răspîndite, mai ales în instituțiile militare, diferite materiale de partid cu coperti camuflante, sub titluri inofensive și autori consacrați²⁹. Este de reținut faptul că, în anii dictaturii militare-fasciste, P.C.R., avînd o bogată experiență în desfășurarea muncii ilegale, a fost singurul partid care, în ciuda terorii crunte îndreptate împotriva sa, a dispus, în mod organizat, de o presă ilegală

²⁴ Loc. cit., dosarul nr. 203/54, fila 136.

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 393/73, fila 171.

²⁶ Loc. cit., dosarul nr. 1020/50, fila 1.

²⁷ Loc. cit., dosarul nr. 2043/56, filele 266—267. Pentru asemenea activitate, în 1941 au fost arestați 5 soldați aparținînd unor regimente din Armata a 4-a, Comandamentului forțelor aeriene și Corpului 1 armată, și trei soldați aparținînd regimentelor 12 dorobanți și 93 infanterie (Loc. cit., dosarul nr. 1001/50, fila 11; dosarul nr. 307/97, fila 115).

²⁸ Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarul nr. 726/52, filele 268, 269, 270; dosarul nr. 1001/52, filele 61, 62; dosarul nr. 1/466, fila 128; dosarul nr. 104/153, fila 457; dosarul nr. 217/10, fila 161; dosarul nr. 248/52, filele 284, 285; dosarul nr. 217/136, filele 284, 285; dosarul nr. 1/125, filele 110, 176; dosarul nr. 30/56, filele 85, 178. Arhivele Statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, pachetul nr. 25, dosarul nr. 39, vol. B, filele 8—9.

²⁹ Arhiva M.A.N.—M.St.M., dosarul nr. 726/52, filele 310, 311, 312, 315, 316—318, 327, 433—444.

combativă și mobilizatoare, pusă în slujba luptei antifasciste și a eliberării țării³⁰.

Presa de partid, editată de C.C. al P.C.R. sau de organele sale regionale, a constituit un mijloc eficace de propagandă în mîna comuniștilor pentru popularizarea, în mijlocul ostașilor, a liniei politice a partidului, a obiectivelor mișcării de rezistență din România, pentru demascarea războiului hitlerist și informarea militarilor asupra succeselor înregistrate de oamenii muncii în acțiunea de sabotare a mașinii de război naziste.

Ceea ce ascundea cu multă abilitate propaganda antonesciană — și anume formarea unei opoziții tot mai vizibile în rîndurile cadrelor militare superioare — dezvăluia presa partidului comunist, spre a fi cunoscută de către masa militarilor. Subliniind că „muncitorii, țărani și intelectuali, personalități, generali, femei și bărbați, vîrstnici și tineri din toate clasele sociale sînt loviți de teroarea hitleristă“, P.C.R. evidenția, în același timp, creșterea nemulțumirilor și a stării de spirit antihitleriste nu numai în rîndul soldaților ci și în al ofițerilor. „Generalii Ciupercă și Orășanu și-au dat demisia din armată ca semn de protest împotriva războiului — releva C.C. al P.C.R. Pînă și generalii Iacobici, Mazarini și Tătăranu, puși de Antonescu la conducerea Marelui Stat Major, au intrat în conflict cu «mareșalul» trădător, opunîndu-se trimiterii de noi sute de mii [de oameni] la moarte în Uniunea Sovietică și au trebuit să plece“³¹.

Pornind de la realitățile obiective din România, de la constatarea că starea de spirit antihitleristă din rîndurile armatei capătă dimensiuni tot mai mari, Partidul Comunist Român a considerat ca optimă și posibilă în contextul unor condiții favorabile, soluția trecerii integrale și în mod organizat a armatei la lupta contra Germaniei naziste, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene. În acest sens este mai mult decît semnificativ faptul că nu a existat document, ziar, broșură sau manifest al partidului comunist din această perioadă care să nu cuprindă înflăcărare îndemnuri adresate armatei pentru a întoarce armele împotriva Germaniei hitleriste, pentru eliberarea țării³². „Popor român ! Frați soldați — glăsuia un manifest, din iulie 1941, al Comitetului Regional din Banat al P.C.R. — Nu continuați acest război care servește interesele cotropitorilor germani și care duce la subjugarea noastră națională și economică și mai completă. Nu luptați contra Armatei roșii [...] Începeți lupta contra cotropitorilor germani... Soldați ! Părăsiți în masă cîmpul de luptă, întoarceți armele contra cotropitorilor germani...“³³. La rîndul său, ziarul „Presa liberă“, în numărul din august 1941, adresîndu-se militarilor, scria : „Soldați români !... Părăsiți cu armamentul complet și în grupuri cît mai mari rîndurile armatei... Adăpostiți-vă în păduri, în porumbiște, în munți și atacați pe fasciști, hărțuindu-i pe unde-i găsiți. Bărbați și flăcăi din spatele frontului, români din toate colțurile țării cotropite de nemți ! Strîngeți rîndurile, formați-vă militărește în trupe de partizani, înarmați-vă,

³⁰ Nicolae Constantin, *Din activitatea P.C.R. pentru atragerea armatei române la lupta de restabilire a independenței și suveranității patriei (1940—1944)*, în *Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României*, Editura militară, București, 1969, p. 142.

³¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 7, dosarul nr. 1568, filele 31—32.

³² Nicolae Constantin, *Op. cit.*, p. 133—134.

³³ A.I.S.I.S.P., cota A. XXV—9, inv. nr. 1617.

puneți mîna pe topor, pe coasă, pe orice aveți la îndemînă și porniți la luptă împotriva bestiiilor fasciste. În duhul luptei drepte a lui Horia și Cloșca, a lui Avram Iancu și Tudor Vladimirescu, care au luptat pentru libertatea națională, a vitejilor [de la] Mărăști, Mărășești și Oituz, care au știut să-nvețe minte hoardele ucigașe ale nemților. La arme, frați români! Moartea fascismului german înseamnă viața poporului român“³⁴.

În aceste condiții, începînd din 1942, cînd munca comuniștilor în armată a luat o amploare tot mai mare, apelurile partidului comunist la luptă unită, alături de întregul popor, pentru eliberarea țării au început să fie adresate, deopotrivă, soldaților cît și ofițerilor. Astfel, un manifest din august 1942 chema ofițerii și soldații să întoarcă armele pentru nimicirea hitleriștilor care jefuiau fără cruțare țara, „pentru salvarea Ardealului“³⁵. De asemenea, prin manifestul din 7 noiembrie 1942, C.C. al P.C.R. se adresa armatei cu chemarea: „Soldați și ofițeri, refuzați plecarea pe front! Întoarceți-vă de pe front. Formați detașamente de partizani. Uniți-vă cu tot poporul, întoarceți armele împotriva ocupanților nemți și a slugilor lor trădătoare de la cîrma țării. Nu luptați pe front“³⁶.

Concomitent cu activitatea organizatorică și de propagandă printre militari, începînd din 1943 comuniștii au acționat cu consecvență pe linia întăririi și lărgirii legăturilor cu o serie de generali și ofițeri patrioți, cu stare de spirit antifascistă, care dețineau funcții de răspundere în conducerea armatei. În ședințele C.C. al P.C.R. și ale regionalelor de partid s-au discutat și stabilit măsurile care trebuiau luate în acest sens. Documentele de partid conțin o serie de sarcini concrete referitoare la necesitatea intensificării activității comuniștilor în armată și la stabilirea unor strînse legături cu cercurile militare superioare, în scopul atragerii acestora de partea mișcării de rezistență a poporului român, ca o condiție hotărîtoare pentru răsturnarea dictaturii antonesciene și întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. Problema atragerii armatei, în totalitatea sa, de partea forțelor patriotice antihitleriste a făcut obiectul ședințelor C.C. al P.C.R. din 19—21 aprilie 1943 și 29—30 august 1943. Aproape că nu a existat ședință a conducerii partidului în această perioadă în care să nu fie luată în discuție problema muncii în armată, stadiul legăturilor pe care P.C.R. le avea cu cadrele militare superioare. Ședința C.C. al P.C.R. din 12 octombrie 1943 a evidențiat din nou că elementul principal în cadrul activității politice, de propagandă îl constituia „munca în armată, ofițerii și armata. Fără armată nu putem face nimic“³⁷.

Un moment însemnat pe linia intensificării activității comuniștilor în rîndul militarilor l-a constituit ședința C.C. al P.C.R. din 23—25 noiembrie 1943, cu participarea reprezentanților organizației din București a partidului, care a stabilit ca principală sarcină politică a partidului „cîștigarea armatei de partea Frontului patriotic“. În acest sens, ședința a hotărît, ca măsură organizatorică: „1. Cotitura imediată în ce privește munca în armată. Mobilizarea tuturor membrilor partidului, U.P.-ului (Uniunea patrioților — n.n.), tineretului și a tuturor patrioților

³⁴ „Presa liberă“ din august 1941.

³⁵ A.I.S.I.S.P., cota A. XXVI—11, inv. nr. 1135.

³⁶ Loc. cit., cota K. XXVI—3.

³⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 96, dosarul nr. 683, filele 430—473.

pentru această muncă. Folosirea tuturor legăturilor cu soldații și ofițerii pentru organizarea lor : a) în grupe patriotice ; b) în grupe de partizani..."³⁸. În spiritul acestor hotărâri se înscrie și scrisoarea adresată C.C. al P.C.R. de către tovarășul Emil Bodnaraș la 28 decembrie 1943, în care se arată, între altele, că „*Toți membrii partidului, membrii organizațiilor patriotice și toți patrioții antihitleriști consecvenți pot și trebuie să acționeze în sensul : cîștigării armatei de partea Frontului patriotic ; cîștigării imediate în ce privește munca în armată, prin mobilizarea tuturor și folosirea tuturor legăturilor cu soldații și ofițerii, pentru organizarea lor în grupe de patrioți, grupe de partizani (la fel și în sinul populației civile de la orașe și sate), așa cum hotărârile de la 23—25 noiembrie a.c. prevăd*”³⁹.

Începînd din a doua jumătate a anului 1943, ca urmare a orientărilor și indicațiilor date de C.C. al P.C.R., presa de partid a relevat cu tot mai multă insistență locul ce-i revenea armatei în cadrul luptei întregului popor pentru eliberarea patriei. Astfel, într-unul din articolele sale din 21 august 1943, intitulat *Unirea între armată și popor în lupta împotriva nemților*, „Buletin” publicație ilegală a P.C.R., preciza : „Trebuie realizată fără întîrziere o unire strînsă între armată și popor în lupta împotriva nemților și trădătorilor, în lupta pentru pace. Este de cea mai mare importanță ca la lupta împotriva nemților să ia parte și armata. Poporul și armata, strîns unite, să dea lovituri cît mai puternice nemților și guvernului trădător”⁴⁰. În chemarea lansată prin intermediul ziarului „România liberă”, în martie 1944, intitulată *Către comandanții de mari unități, către generali, ofițerii și soldații armatei noastre*, P.C.R. cerea acestora ca, integrați în eforturile întregului popor, să se angajeze, cu toată capacitatea lor, în lupta pentru eliberarea patriei : „Viitorul țării depinde de contribuția voastră la înfrîngerea lui Hitler — se arăta în chemare. Armata e chemată să joace un rol de frunte. Antonescu trebuie doborît. Pentru aceasta armata trebuie să se unească cu toți patrioții. Nici o clipă nu e de pierdut. E momentul acțiunii. Alături de popor, doborîți pe trădătorul de patrie Antonescu. Împiedicați cu armele pustiirea țării de către nemți. Uniți-vă cu toți patrioții în lupta pentru salvarea țării”⁴¹.

Popularizarea tot mai amplă în documentele partidului din această perioadă a ideii unității dintre popor și armată și a întoarcerii armelor împotriva hitleriștilor, pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și eliberarea patriei, a contribuit în mare măsură la definirea atitudinii masei militarilor față de evenimentele istorice din august 1944.

Una din formele de influențare a armatei, de clarificare politică a soldaților și a ofițerilor asupra necesității de a se încadra în mod organic în mișcarea de rezistență a poporului român, de a participa la acțiunea insurecțională ce se pregătea, pentru doborîrea dictaturii antonesciene și eliberarea țării de sub dominația fascistă, au constituit-o grupele de patrioți din armată.

Încă din iunie 1943, C.C. al P.C.R. a stabilit, ca o condiție a intensificării activității comuniștilor în rîndul militarilor, constituirea grupelor de patrioți. „Comuniștii, călăuziți de dragostea lor nemărginită față de

³⁸ *Loc. cit.*, fondul nr. 1, mapa nr. 126/1943.

³⁹ *Loc. cit.*, dosarul nr. 7987, documentul nr. 3.

⁴⁰ *Loc. cit.*, dosarul nr. 348, fila 19.

⁴¹ „România liberă” nr. 2, din 22 martie 1944.

popor și de ura neîmpăcată față de dușmanul hitlerist — preciza hotărîrea —, trebuie să-și concentreze toate forțele pentru realizarea sarcinilor de mai sus, desfășurînd o campanie largă de lămurire a maselor. Ei trebuie să se unească și să organizeze masele în grupuri de patrioți în armată, în uzine, cartiere și în sate”⁴².

Ulterior, problema creării grupelor de patrioți în armată a fost reluată și dezvoltată într-un *Curs asupra muncii de partid în timp de război*, elaborat de C.C. al P.C.R. în august 1943 : „Sarcina noastră centrală în munca organizatorică — preciza documentul — rămîne crearea și organizarea : 1) a grupelor de patrioți între soldați și ofițeri ; 2) a grupelor de sabotaj și diversiune în uzinele de război ; 3) a grupelor de partizani”. În continuare, erau expuse, în detaliu, modul de constituire cît și principalele sarcini ce reveneau grupelor de patrioți care, din punct de vedere organizatoric, se încadrau în Uniunea Patriotică, în comitetele patriotice antihitleriste ale Frontului Național Antihitlerist⁴³.

În perioada ce a urmat, concomitent cu munca de propagandă, comuniștii care activau în armată au desfășurat, sub îndrumarea organelor locale de partid, o intensă acțiune de constituire a grupelor de patrioți⁴⁴, s-au preocupat de procurarea armamentului și a muniției pentru înarmarea formațiunilor patriotice de luptă și a grupelor de partizani. Formate la început dintr-un număr restrîns de militari, grupele patriotice și-au lărgit treptat rîndurile și sfera de activitate desfășurînd, sub conducerea comuniștilor, în mod conspirativ, o serie de acțiuni importante.

Realizarea, în cursul anului 1944, a unor alianțe politice largi, mergînd de la comuniști și social-democrați pînă la principalele partide burgeze și cercurile palatului, a ridicat la luptă decisivă toate păturile populației pentru apărarea intereselor naționale fundamentale. Spiritul creator, suplu al liniei politice-tactice urmate de P.C.R. în această nespuse de grea perioadă, folosirea tuturor posibilităților și a tuturor factorilor în măsură să concure la răsturnarea dominației fasciste au constituit o trăsătură distinctivă, de bază, a mișcării de rezistență din România.

O deosebită însemnătate pentru pregătirea militară a insurecției au avut-o legăturile partidului comunist cu o serie de cadre de comandă ale armatei, cu ofițeri și generali patrioți, ca generalii Constantin Vasiliu Rășcanu, Anton Constantin, colonelul Dumitru Dămăceanu și alții.

Acțiunea concretă și sistematică în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste și a întoarcerii armelor împotriva cotropitorilor străini, desfășurată pe plan politic și organizatoric-militar, se îndrepta spre un deznodămînt decisiv.

⁴² A.I.S.I.S.P., cota Ab. XXVII—1.

⁴³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa nr. 76/1943.

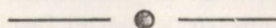
⁴⁴ Grupe de patrioți au fost create în următoarele unități militare : Comandamentul Militar al Capitalei, Corpul 5 Teritorial Valea Prahovei, regimentele 1 transmisiuni aere Viștea-Făgăraș, 3 transmisiuni aere București, 3 pionieri Galați, Regimentul pionieri aere-Pipera, regimentele 20 infanterie Turnu Măgurele, 37 artilerie și 95 infanterie Turnu Severin. Flotila 3 bombardament Craiova. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 8004, filele 1—60 ; dosarul nr. 397, filele 410—415 ; dosarul nr. 587, filele 38, 39, 370 ; dosarul nr. 331, filele 32, 35, 39, 40 ; *România în războiul antihitlerist*, Editura militară, București, 1966, p. 45 ; *August '44. Culegere de studii*, București, 1971, p. 136.)

Ținând seama de maturizarea condițiilor interne și fructificând cu pricepere împrejurările internaționale favorabile create prin declanșarea și desfășurarea victorioasă a ofensivei armatei sovietice pe frontul Iași-Chișinău, prin puternicele lovituri primite de agresori pe toate fronturile și amplificarea mișcării de rezistență a popoarelor, forțele patriotice anti-hitleriste din România, având drept nucleu și inițiator partidul comunist, au trecut la înfăptuirea insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste.

În iureșul furtunoaselor zile ale lui august 1944, „ofițeri și generali, întreaga armată — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — animați de patriotism și de simțul datoriei față de destinele țării — au răspuns cu însuflețire chemării Partidului Comunist Român, aducându-și contribuția la răsturnarea dictaturii antonesciene; întreaga armată română a participat cu hotărâre și abnegație, alături de masele populare, la înfăptuirea insurecției, a întors armele împotriva trupelor hitleriste“⁴⁵.

Întreaga activitate desfășurată de partid atât în anii de dinaintea izbucnirii celui de-al doilea război mondial, cât mai ales în perioada dictaturii militare-fasciste și a dominației naziste, corelată cu o serie întreagă de factori obiectivi, a făcut ca semnalul dat de insurecția din august 1944 să găsească în masa militarilor un teren fertil. După victoria insurecției, armata română, alături de armata sovietică, a luptat cu vitejie și eroism pentru eliberarea întregului teritoriu al țării și, mai departe, pe pământul Ungariei și Cehoslovaciei, până la zdrobirea definitivă a Germaniei fasciste, acoperindu-se de glorie nepieritoare.

⁴⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 360.

Național și internațional în mișcarea de rezistență și în insurecțiile antifasciste din Europa

PETRE ILIE, MIHAIL E. IONESCU

În literatura istoriografică privitoare la cel de-al doilea război mondial, anul 1944 ocupă un loc aparte. Dacă anul 1943 este socotit, mai ales în ultima vreme, un punct de cotitură în desfășurarea conflagrației mondiale ¹, 1944 se impune ca an al victoriilor decisive repurtate de forțele armate ale coaliției Națiunilor Unite asupra Germaniei hitleriste ². Nu numai atât. În 1944, au avut loc în Europa o serie de insurecții naționale antifasciste — ceea ce conferă acestui an noi și importante semnificații —, rezultat al dezvoltării impetuoase a mișcării de rezistență a popoarelor împotriva ocupației fasciste.

Fenomen caracteristic celui de-al doilea război mondial, mișcarea de rezistență s-a declanșat atât în țări ocupate militar de forțele Axei, cât și în interiorul statelor blocului fascist și s-a manifestat cu o putere mereu crescândă. Analiza evenimentelor din anii 1939—1945 nu poate face abstracție de rolul major pe care mișcarea de rezistență antifascistă l-a jucat nu numai în cucerirea victoriei finale asupra fascismului ³, ci și în situația politică internă a fiecărei națiuni imediat după război ⁴.

Rezistența antifascistă era răspunsul pe care popoarele îl dădeau politiciii fasciste de mutilare sau de lichidare a unor state naționale, de înrobire sau de exterminare a unor popoare întregi. În mod firesc, obiectivul

¹ A se vedea: Florin Constantiniu, *Anul 1943 și periodizarea istoriei celui de-al doilea război mondial*, în „Studii și articole de istorie”, anul XXII, 1973, p. 146—150.

² General de armată Ion Tutoveanu, *Cele mai importante acțiuni militare din Europa în anul 1944 ale statelor participante la coaliția antifascistă*, în 9 mai 1945—9 mai 1970, Editura militară, București, 1970, p. 23—31.

³ Referitor la acestea, istoricul vestgerman H. Jacobsen scrie că mișcările de rezistență din Europa „au contribuit într-un mod deloc neglijabil la victoria asupra agresorilor” (Hans Adolf Jacobsen, *La seconde guerre mondiale, caractères fondamentaux de la politique et de la stratégie*, tome II, 1943—1945, Casterman, Tournai, 1968, p. 63).

⁴ Gordon Wright constată că „pretutindeni, în Europa occidentală, mișcarea de rezistență a restaurat unitatea și moralul național și a asigurat o tranziție calmă către epoca de pace” (Gordon Wright, *The Ordeal of Total War. 1939—1945*, Harper and Row Publishers, New York, 1968, p. 150).

esențial pe care și l-a propus această mișcare, care antrena masele cele mai largi, a fost recucerirea independenței și suveranității naționale, dobândite, în cazul multor state și națiuni, cu prețul unor imense sacrificii de-a lungul a zeci și chiar a sute de ani.

Mișcarea de rezistență a îmbrăcat forme diverse de manifestare, de la agitația și propaganda antifascistă, antihitleristă în spatele frontului pînă la organizarea unor armate naționale de eliberare, de la sabotarea producției de război destinate trupelor fasciste, culegerea de informații utile aliaților, desfășurarea de acțiuni eficace în înseși liniile de luptă ale dușmanului și pînă la înfăptuirea de insurecții armate.

Pe parcursul întregului război, între mișcarea de rezistență antifascistă și fronturile de luptă a existat o strînsă legătură. Victoriile obținute de armatele statelor aliate au constituit un puternic stimulent și catalizator al luptei popoarelor împotriva ocupanților fasciști, sădindu-le încrederea nestrămutată în victorie. Totodată, mișcarea de rezistență a jucat un important rol în obținerea victoriilor de către armatele puterilor aliate pe fronturi. Prin metodele și prin formele sale de acțiune, ea a reprezentat un element de permanentă dezorganizare a spatelui frontului inamic, a obligat comandamentul hitlerist să mențină în teritoriile ocupate un mare număr de divizii, contribuind, în acest fel, la diminuarea capacității de luptă a celui de-al treilea Reich.

Uriașa luptă de eliberare a popoarelor de sub dominația fascistă se înscrie ca un important moment istoric în ansamblul luptei purtate împotriva opresiunii imperialiste, împotriva politicii de forță și dictat în secolul al XX-lea. Mișcarea de rezistență din țările europene se integrează în fenomenul distinct al războiului revoluționar, a cărui finalitate se află în dobîndirea independenței și suveranității, a dreptului fiecărui popor de a decide singur propriul drum de viață, fără nici o ingerință externă⁵. Ea a demonstrat forța impresionantă, de neînfrînt cu care masele largi se ridică pentru cauza dreaptă a apărării ființei naționale, a independenței și suveranității, a dreptului inalienabil de a-și hotărî liber organizarea politică și socială. „În istoria mondială — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — va rămîne întotdeauna înscrisă, ca una dintre cele mai înălțătoare pilde de jertfă și sacrificiu, mișcarea de rezistență antifascistă, lupta partizanilor — în rîndul cărora un rol important l-au avut clasa muncitoare, comuniștii —, marea epopee a popoarelor subjugate care s-au ridicat cu arma în mînă împotriva ocupanților naziști, pentru libertate și independență, pentru apărarea ființei lor naționale“⁶.

Generalizarea luptei de eliberare a popoarelor de sub dominația fascistă a creat condițiile prielnice pentru transformarea mișcării de rezistență în insurecții armate. Acestea au reprezentat forma cea mai înaltă a luptei antifasciste a popoarelor, au semnat concentrarea într-un șuvoi unic și

⁵ *Studii social-politice asupra fenomenului militar contemporan*, vol. II, Editura militară, București, 1972; *Guerilă, rezistență, război popular*. Culegere de texte din literatura social-politică și militară străină, Editura militară, București, 1972; Eqbal Ahmad, *Revolutionary War and Counter-Insurgency*, în „Journal of International Affairs“, vol. XXV, nr. 1/1971, p. 1—47. Războiul revoluționar — scrie Eqbal Ahmad — „nu este pur și simplu nemulțumire în rîndul maselor, ci un simț al disperării și o hotărîre nestrămutată pentru a lichida nedreptatea și umilirea“ (p. 4).

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 250.

puternic a tuturor energiilor naționale, pentru dobândirea independenței și suveranității.

Pregătirea, desfășurarea și consecințele imediate și de perspectivă ale insurecțiilor naționale antifasciste din cursul celui de-al doilea război mondial au reliefat caracterul general valabil al gândirii marxist-leniniste despre insurecția armată și revoluție, necesitatea aplicării creatoare a acesteia la condițiile specifice din fiecare țară, ca o garanție a victoriei. Așa cum arăta Friedrich Engels, „Insurecția este o artă, ca și războiul sau ca oricare altă artă”⁷, fiind supusă anumitor reguli, care decurg „din esența condițiilor cu care ai de-a face într-un asemenea caz”⁸. Ea constituie un fenomen cu determinări sociale, economice și politice precise, care îi imprimă atribute caracteristice unei perioade sau alteia, într-un stat sau altul, într-o orînduire sau alta. „Insurecția — scria Engels — este o ecuație cu mărimi extrem de nedeterminate, a căror valoare se poate schimba de la o zi la alta”⁹. El atrăgea atenția că, din moment ce insurecția a început, „trebuie să acționezi cu cea mai mare hotărîre și să treci la ofensivă”¹⁰ și considera de o însemnătate deosebită alegerea momentului declanșării acesteia și folosirea avantajelor surprinderii adversarului, subliniind că „Trebuie să-l iei pe dușman prin surprindere atîta timp cît trupele lui sînt încă răzlețite”¹¹.

Dezvoltînd în mod creator teoria marxistă despre insurecție, V. I. Lenin reliefa că aceasta trebuie să se sprijine pe clasa înaintată a societății, pe avîntul revoluționar al poporului. Ea trebuie să se bazeze „pe un *punct de cotitură* în istoria revoluției în creștere”¹², să izbucnească în perioada de vîrf a unei situații revoluționare reale. Simptomele unei asemenea situații revoluționare V. I. Lenin le caracteriza în felul următor : „1) Nepuțința claselor stăpînitoare de a-și menține neschimbată dominația ; o criză a «vîrfurilor», o criză a politicii clasei guvernante, care provoacă o spărtură pe unde răbufnesc nemulțumirea și revolta claselor asuprite. De regulă, pentru ca revoluția să izbucnească, nu e suficient ca «păturile de jos să nu mai vrea» să trăiască ca înainte, ci e necesar ca și «vîrfurile să nu mai poată» trăi ca înainte. 2) O agravare mai pronunțată decît cea obișnuită a sărăciei și a mizeriei claselor asuprite. 3) O creștere însemnată, în virtutea cauzelor menționate, a spiritului combativ al maselor, care în epoca «pașnică» se lasă jefuite în liniște, iar în perioadele furtunoase sînt împinse de întreaga conjunctură a crizei, *cît și de «vîrfurile» înseși*, să acționeze independent pe arena istoriei”¹³. Dar existența acestor condiții obiective nu duce automat la declanșarea insurecției, a revoluției. Schimbările de ordin obiectiv trebuie să se împletească cu schimbări de ordin subiectiv, și anume „capacitatea *clasei* revoluționare de a întreprinde acțiuni revoluționare de masă îndeajuns de *puternice* pentru a înfrînge (sau a slăbi considerabil) vechiul guvern”¹⁴.

⁷ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 8, Editura politică, București, 1960, p. 99

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

¹² V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 34, Editura politică, București, 1965, p. 255.

¹³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 26, Editura politică, București, 1964, p. 218.

¹⁴ *Ibid.*

Teoria marxist-leninistă despre insurecția armată pune în evidență caracterul esențial al acesteia ca formă a luptei pentru cucerirea puterii politice de către proletariat, în alianță cu țărănimea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, sub conducerea partidului de avangardă, marxist-leninist. În condițiile celui de-al doilea război mondial, când principalul obiectiv imediat al luptei maselor era eliberarea națională — platformă comună a celor mai largi forțe sociale : clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, păturile micii burghezii și chiar acea parte a marii burghezii mai puțin legată prin interese economice de fascism —, partidele comuniste au aplicat la situațiile concret istorice, specifice fiecărei țări teoria marxist-leninistă despre insurecție, dezvoltând-o și îmbogățind-o creator și demonstrându-i forța și viabilitatea.

Coalițiile largi de forțe politice și sociale, al căror obiectiv major era eliberarea de sub fascism, au fost făurite pe baza unor temeinice analize marxiste ale realităților de fapt întreprinse de partidele comuniste. Spre deosebire de alte forțe politice ale coaliției antifasciste care prin victoria insurecției vizau, în același timp, restabilirea stărilor de lucruri anterioare dominației străine, partidele comuniste au conceput insurecția armată ca parte componentă, ca punct inițial al procesului revoluționar, menit să ducă la transformarea vechii societăți și la clădirea bazelor noii orînduiri, socialiste. Coalizarea cu forțe politice reprezentînd clase și grupuri sociale opuse platformei ideologice a partidului comunist nu a însemnat abandonarea de către comuniști a scopului final al luptei lor — construirea societății socialiste. Dimpotrivă, acționînd pe baza și în cadrul realităților concrete, dominate de puternica efervescentă a maselor, de suflul lor revoluționar, partidele comuniste au luat, în majoritatea cazurilor, conducerea acestei mișcări populare, al cărei obiectiv nemijlocit era eliberarea națională, au militat pentru înfăptuirea acesteia, urmărind consecvent țelurile cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare, aflată în fruntea luptei tuturor oamenilor muncii, și ale edificării orînduirii fără exploatare.

Practica istorică a demonstrat adevărul că numai în condițiile în care în fruntea unei mișcări populare se situează clasa cea mai înaintată a societății este posibilă victoria luptei maselor. În cazul insurecțiilor naționale antifasciste, victoria lor era strîns legată de mobilizarea și conducerea maselor de către partidul comunist, el reunind elementele cele mai hotărîte, cele mai dinamice, cele mai conștiente ale celei mai avansate clase a societății — proletariatul. De altfel, trăsăturile comune, ca și cele specifice ale insurecțiilor naționale antifasciste au ilustrat convingător că adevăratul conducător al maselor angajate în lupta revoluționară într-o țară sau alta este partidul muncitoresc revoluționar înarmat cu teoria marxistă, singurul cunoscător profund al intereselor fundamentale ale propriului popor, al raportului real dintre factorii interni și externi în situația concret-istorică, al alegerii momentului declanșării acțiunii armate.

În *Iugoslavia*, partidul comunist a pregătit, în condițiile atacării și ocupării țării, în aprilie 1941, ale incapacității cercurilor guvernante burgheze de a se situa pe linia aspirațiilor de independență și suveranitate ale poporului, declanșarea insurecției naționale. La 27 iunie 1941, a fost constituit Statul-major general al detașamentelor de partizani pentru

eliberarea națională a Iugoslaviei, conducerea acestuia fiind încredințată secretarului general al Partidului Comunist din Iugoslavia, Iosip Broz Tito. La 4 iulie 1941, s-a hotărît intrarea în acțiune a acestor detașamente. Lupta armată a cuprins, treptat, întreaga țară. „Insurecția a trecut cu succes prima etapă, cea mai dificilă, aceea de început. Unică și iugoslavă prin obiectivele sale, prin formele sale de organizare și prin metodele sale de luptă, ea a prezentat, încă de la început, numeroase particularități regionale și chiar locale”¹⁵. Odată cu generalizarea luptei de partizani împotriva ocupanților, insurecția antifascistă din Iugoslavia s-a transformat într-un război popular general, purtat în dublul scop, al eliberării naționale și sociale. Lupta eroică a întregului popor, dusă cu prețul unor uriașe jertfe, a asigurat împlinirea acestor deziderate majore¹⁶.

În România, în condițiile în care țara era izolată pe plan internațional — izolare devenită completă în vara anului 1940, ca urmare a înfrîngerii Franței și a existenței unor înțelegeri revizioniste pe seama României —, au accedat la putere, cu sprijinul direct al Germaniei naziste, forțele fasciste. Preluarea puterii de către generalul Ion Antonescu, în septembrie 1940, și instaurarea dictaturii militare-fasciste, intrarea trupelor hitleriste în țară, în octombrie 1940, în fapt ca trupe de ocupație, au marcat începutul unei viguroase lupte de rezistență antifascistă a poporului român. Această luptă era continuarea amplei mișcări din deceniul al patrulea împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale, a libertăților democratice cetățenești și își avea un suport solid în sentimentele profund antifasciste și antiimperialiste ale maselor largi¹⁷.

Mișcarea de rezistență din România — parte componentă a luptei antifasciste desfășurate pe plan european — s-a amplificat an de an și a constituit răspunsul demn al poporului român față de fascism, care periclita în mod grav viitorul țării. Tirirea României în războiul hitlerist, înfrîngerile suferite pe front, agravarea pe toate planurile a situației interne au constituit factori care au alimentat în rîndul maselor populare o stare de spirit crescînd antidictatorială și antifascistă, favorabilă unei acțiuni menite să salveze țara de la dezastrul care se profila.

De la începutul mișcării de rezistență, Partidul Comunist Român s-a dovedit forța politică cea mai activă și profund atașată aspirațiilor de libertate și independență ale poporului. Analiza situației interne și internaționale a permis partidului comunist elaborarea unei linii politice clarvăzătoare, definită prin obiectivele reale care stăteau în fața luptei poporului: răsturnarea dictaturii militare-fasciste, ieșirea României din războiul fascist împotriva Uniunii Sovietice și alăturarea țării noastre la coaliția anti-hitleristă, redobîndirea independenței și suveranității naționale. Programul de acțiune al P.C.R. a fost expus cu claritate în documente programatice,

¹⁵ Ahmet Donlagić, Žarko Atanacković, Dusan Plenča, *La Yougoslavie dans la seconde guerre mondiale*, Belgrad, 1967, p. 61.

¹⁶ Pentru desfășurarea luptei de eliberare națională a popoarelor Iugoslaviei în cursul anilor 1941—1945, a se vedea: *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, Editura militară, București, 1973, p. 266—328.

¹⁷ Gheorghe Zaharia, *România și rezistența popoarelor din centrul și sud-estul Europei în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial*, în *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, p. 387—420.

ca : *Circulara Comitetului Central al partidului din 8 iulie 1941 ; Platforma-program din 6 septembrie 1941 ; Rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942 ; Curs asupra muncii de partid în timp de război din august 1943.*

Pornind de la aceste obiective, comuniștii au desfășurat o susținută activitate pentru atragerea tuturor forțelor patriotice naționale în vederea închegării frontului unic național de luptă împotriva fascismului. Făurirea coaliției de luptă pentru atingerea obiectivelor fixate a însemnat și atragerea burgheziei nefasciste, ale cărei interese erau lezate de politica dictatorială internă și de aservirea țării față de Germania nazistă¹⁸.

Momentele principale ale acestei perseverente acțiuni a P.C.R. sînt reprezentate de : închegarea Frontului Patriotic Antihitlerist, în toamna anului 1943, care cuprindea partide și formațiuni politice de stînga — Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică, Partidul Socialist-Țărănesc și Madoszul ; realizarea, în primăvara anului 1944, a Frontului Unic Muncitoresc între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat ; închegarea Blocului Național Democratic. S-a dezvoltat, totodată, colaborarea activă cu armata, cu cadrele de conducere ale acesteia, inclusiv cu palatul, cu regele Mihai.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc și a Blocului Național Democratic semnifică încununarea cu succes a luptei comuniștilor pentru constituirea unui larg front național de acțiune în vederea atingerii obiectivelor ce se impuneau cu necesitate în situația istorică respectivă.

Cu toate deosebirile fundamentale de ordin ideologic și de clasă între forțele care alcătuiau coaliția antifascistă, antidictatorială, exista un numitor comun, materializat în dorința de a răspunde comandamentelor vremii. „Partidul nostru — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a pornit de la faptul că răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, ieșirea din războiul antisovietic și participarea la lupta împotriva Germaniei fasciste constituiau o necesitate istorică națională, iar realizarea acestor obiective impunea colaborarea cu toți aceia care erau gata, într-o formă sau alta, să ia parte la această mare bătălie“¹⁹.

Pregătită minuțios, insurecția națională armată, antifascistă, și anti-imperialistă s-a declanșat la 23 august 1944, prin arestarea principalilor membri ai guvernului antonescian. Alegerea momentului izbucnirii luptei armate a întregului popor s-a făcut pe baza unei analize adînci a situației interne, a stării de spirit a maselor largi, a armatei și corpului ofițeresc, precum și a împrejurărilor internaționale, caracterizate prin eroicele lupte purtate de popoarele Uniunii Sovietice, de armata sovietică, care a dat cele mai mari jertfe și a dus greul războiului, prin luptele celorlalte țări aliate pe diferite fronturi, ceea ce a exercitat o înfrîurire puternică asupra desfășurării vieții politice din acea perioadă.

¹⁸ Constantin Nicolae, Petre Ilie, *Din activitatea P.C.R. pentru făurirea unei largi coaliții de forțe antihitleriste*, în „Anale de istorie“, anul XV, nr. 3/1969.

¹⁹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la primul Congres al Frontului Unității Socialiste. Cuvîntare la încheierea lucrărilor Congresului. 23—24 mai 1974*, Editura politică, București, 1974, p. 11—12.

Insurecția s-a desfășurat în timp între 23 și 31 august 1944. Această delimitare cronologică își are motivații de ordin politic-diplomatic și militar. În acest interval s-au înlăptuit principalele obiective politice stabilite în perioada pregătitoare. Din punct de vedere militar există în această perioadă o serie de particularități care diferențiază insurecția de războiul purtat ulterior de România împotriva Germaniei hitleriste și a Ungariei horthiste și căruia i se subsumează nemijlocit. Aceste particularități vizează antrenarea la lupta insurecțională a maselor largi, care au sprijinit în diferite forme — participând direct sau indirect în focul bătăliei — confruntarea armată.

Din punct de vedere al ariei, insurecția armată victorioasă a cuprins majoritatea teritoriului național aflat sub control administrativ românesc, pe care l-a eliberat. Întreaga armată română a răspuns imediat apelului insurecțional și a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, fapt unic în cursul celui de-al doilea război mondial.

Rezultatele victoriei insurecției din România se impun prin însemnătatea lor atât în istoria contemporană a țării, cât și în desfășurarea ulterioară a celui de-al doilea război mondial. Explozia maselor populare pe arena istoriei a creat condiții favorabile continuării luptei revoluționare pentru eliberare socială. Dobândirea libertății și demnității naționale își căpăta în acest fel un atribut esențial, necesar împlinirii aspirațiilor de veacuri ale maselor.

Totodată, triumful insurecției a creat condiții propice continuării cu succes a operațiunilor militare împotriva Germaniei hitleriste și a facilitat amplificarea luptei de rezistență în statele vecine. Dispozitivul german din Balcani a fost grav amenințat, comandamentul hitlerist a fost privat de posibilitatea stabilirii unei linii de rezistență fortificată natural pe creștele Carpaților Meridionali și Balcanilor Occidentali; trupele române au menținut un cap de pod în Transilvania, necesar desfășurării ulterioare a operațiunilor pentru eliberarea întregului teritoriu național.

Prin forțele sociale participante, prin scopurile sale imediate și de perspectivă, prin rezultatele deosebite obținute, între care la loc de frunte se situează eliberarea țării de sub dominația străină, insurecția a avut un caracter național antifascist și antiimperialist.

În *Franța*, insurecția antifascistă a izbucnit la Paris, în condițiile unui considerabil avânt al mișcării de rezistență, determinat și de înaintarea trupelor aliate, inclusiv franceze, pe teritoriul țării. Debarcarea efectuată de aliați în nordul Franței (6 iunie 1944) și sud (15 august 1944), și înaintarea rapidă a trupelor coaliției Națiunilor Unite, creșterea stării de spirit antihitleriste și anticolaboraționiste în rândurile populației au creat premise favorabile declanșării insurecției în capitala țării. Comitetul parizian de eliberare decretează, la 16 august, mobilizarea generală a ofițerilor și subofițerilor de rezervă. Partidul comunist cheamă, la 18 august 1944, populația pariziană la arme. În zilele următoare, rezistenții parizieni au ocupat numeroase instituții publice; s-au ridicat baricade pe străzi, angajându-se lupte violente. Divizia franceză comandată de generalul Leclerc, subordonată Comandamentului aliat, primește permisiunea de a angaja lupta pentru eliberarea capitalei. În seara zilei de 24 august, primele unități militare franceze intră în oraș. În după-amiaza zilei urmă-

toare, comandantul garnizoanei germane din Paris semnează capitularea²⁰.

Victoria insurecției pariziene a constituit expresia vie și simbolul luptei eroice purtate de rezistență, în cadrul căreia partidul comunist a jucat un rol însemnat.

În *Slovacia*, mișcarea de rezistență a izbucnit odată cu instituirea regimului colaboraționist al lui Tiso și s-a amplificat continuu pe măsura maturizării revoluționare a situației interne și a evenimentelor pe plan extern. Dintre toate partidele politice din Republica Cehoslovacă, în *Slovacia* singur Partidul Comunist Slovac și-a păstrat autoritatea morală și politică. Evoluția evenimentelor impunea constituirea unui organ central de conducere pe scară națională a rezistenței slovace și de organizare a insurecției. Comuniștii au angajat convorbiri în acest sens cu reprezentanții grupurilor rezistenței burgheze. Spre sfârșitul anului 1943 s-a constituit Consiliul Național Slovac pe platforma reconstruirii statului comun al cehilor și slovacilor. Planul de ansamblu al insurecției s-a definitivat în lunile iunie și iulie 1944. Ea urma să pornească în concordanță cu operațiunile armatei sovietice în momentul în care aceasta intra pe teritoriul Slovaciei. Prezența trupelor Armatei Roșii la granițele Cehoslovaciei și victoriile de pe fronturi ale aliaților din coaliția Națiunilor Unite, ca și succesele repurtate de mișcările de rezistență din Iugoslavia, Franța, Polonia și din celelalte țări, inclusiv România, în care, cu câteva zile mai înainte, avusese loc insurecția victorioasă, au determinat declanșarea insurecției. La 28 august, garnizoana slovacă din orașul Martin a atacat trupele germane. La 29 august, în *Slovacia* pătrund trupe de ocupație ale Reichului. La sfârșitul lunii august 1944, acțiunile armate ale unităților de partizani slovaci și ale armatei regulate s-au transformat într-o insurecție națională generală, avînd ca obiectiv lichidarea regimului fascist. Într-un timp record, forțele insurecționale au eliberat o mare parte din teritoriul țării, în centrul căruia se afla orașul Banská-Bystrica. La 2 septembrie, Partidul Comunist Slovac califica insurecția ca „un act politic național și revoluționar“.

Trupele germane au atacat teritoriul liber slovac din mai multe direcții, încercînd să-l izoleze. Pentru a veni în sprijinul insurecției, la 8 octombrie 1944 armata sovietică a declanșat o ofensivă în sectorul Dukla-Prešov, la care au participat și unități cehoslovace formate în U.R.S.S. și comandate de generalul Ludvik Svoboda. Dar ofensiva germană pornită împotriva forțelor insurecționale, la 19 octombrie 1944, cu un efectiv de 7 divizii, a înfrînt vremelnice eroica rezistență a insurgenților. La 27 octombrie, trupele germane ocupă Banská-Bystrica.

Insurecția națională slovacă, desfășurată timp de două luni, a pricinuit grele pierderi inamicului. Ea a constituit cea mai însemnată manifestare a mișcării de rezistență cehoslovace. După ocuparea de către forțele germane a unei părți a teritoriului slovac, eliberat anterior de insurecție, mișcarea de rezistență s-a transformat într-un amplu război de partizani,

²⁰ Privitor la desfășurarea insurecției din Paris, a se vedea: Henri Michel, *La guerre de l'ombre. La Résistance en Europe*, Éditions Bernard Grasset, Paris, 1970, p. 349—351; general von Choltitz, *De Sebastopol à Paris*, Aubanel, Éditions J'ai lu, Paris, 1964, p. 230—257; Henri Bernard, *Histoire de la résistance européenne — la «quatrième force» de la guerre 39—45*, Marabout University, 1968.

care a adus o contribuție de seamă, alături de lupta armatelor sovietice și române, la eliberarea definitivă a Slovaciei, în primăvara anului 1945²¹.

În *Bulgaria*, mișcarea de rezistență a cunoscut o mare amploare la începutul anului 1944. Acțiunile armatei populare insurecționale, creată în primăvara anului 1943, s-au intensificat, urmărindu-se atingerea obiectivelor programatice ale Frontului Patriei, organizație care reunea forțele patriotice, democratice, antifasciste din țară. În condițiile victoriei insurecției naționale antifasciste armate din România și ale marșului armatei sovietice spre frontiera Bulgariei, s-au creat condiții favorabile izbucnirii insurecției antifasciste. Intensificarea mișcării de rezistență, precum și situația internațională au produs o profundă criză a regimului politic pronazist, care reprezenta interesele mării burghezii. La 2 septembrie 1944, guvernul Bagrianov a fost înlocuit de un cabinet cu orientare anglofilă, condus de Muraviev. La 4 septembrie, noul guvern a anunțat reîntroncarea libertăților constituționale în interior și promovarea, în relațiile internaționale, a unei politici de neutralitate. Caracterul demagogic, fals al atitudinii guvernului a fost demascat de Comitetul Central al Frontului Patriei, care, la 5 septembrie 1944, chema poporul la luptă pentru salvarea patriei.

La 5 septembrie, Uniunea Sovietică a declarat război Bulgariei. Încercările de ultim moment ale cabinetului Muraviev de a stăvilă mișcarea revoluționară a maselor au rămas fără efect. În noaptea de 8 spre 9 septembrie 1944, guvernul a fost înlăturat, ca urmare a declanșării insurecției. Aceasta a început cu preluarea puterii politice în sate și orașe. În ziua de 9 septembrie, puterea în Bulgaria se afla în mâinile Frontului Patriei, care și-a constituit primul guvern, în care au intrat cîte patru reprezentanți ai Partidului Muncitoresc Bulgar, ai grupării „Pladne” din Uniunea Agrară, ai organizației politice „Zveno”, doi reprezentanți ai Partidului Social-Democrat și doi independenți.

Victoria insurecției de la 9 septembrie 1944 a semnat angajarea poporului bulgar pe drumul construirii unei societăți noi. Ea a însemnat, totodată, începutul participării Bulgariei la războiul dus împotriva Reichului hitlerist. La 9 septembrie, Bulgaria a declarat război Germaniei, ceea ce a reprezentat o continuare firească a luptei de rezistență purtată de popor, luptă care a consemnat jertfe numeroase²².

La sfîrșitul lunii aprilie 1945, în contextul desfășurării cu succes a asaltului final al forțelor aliate asupra Germaniei naziste, au avut loc două insurecții antifasciste : în nordul Italiei și în capitala Cehoslovaciei.

²¹ Referitor la mișcarea de rezistență cehoslovacă și insurecția slovacă, a se vedea : *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, p. 57—106 ; Henri Michel, *Op. cit.*, p. 343—345 ; Miroslav Tejchman, František Nesvadba, *Contribuția românească la lupta de eliberare națională a poporului cehoslovac. Ostași și partizani români în lupta pentru eliberarea Cehoslovaciei*, în 9 mai 1945—9 mai 1970, p. 260—263 ; Miroslav Kropilak, *Problema frontului național slovac în rezistența antifascistă în 9 mai 1945—9 mai 1970*, p. 178—181 ; *Enciclopedia dell'antifascismo e della Resistenza*, vol. I, La Pietra, Milano, 1968, p. 509—510.

²² În legătură cu insurecția din Bulgaria, a se vedea : *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, p. 329—357 ; Henri Michel, *Op. cit.*, p. 342—343 ; *La Résistance antifasciste en Bulgarie*, în „Résistance unie”, nr. 17/1972, p. 75—80 ; Voin Bojinov, *Lupta poporului bulgar împotriva fascismului (1939—1944)*, în 9 mai 1945—9 mai 1970, p. 182—189.

În *Italia*, concomitent cu angajarea forțelor germane din nordul țării de către trupele aliate, pe teritoriul ocupat se desfășura o amplă luptă de rezistență, caracterizată, mai ales, prin acțiunile detașamentelor de partizani. Sub influența directă a partidului comunist, au fost alcătuite, încă din februarie 1945, planuri pentru declanșarea insurecției în orașele Torino, Milano și Genova. La 10 aprilie, Partidul Comunist Italian a dat directiva nr. 16 pentru insurecție în partea ocupată a Italiei. Chemarea P.C.I. a fost însușită la 17 aprilie de întreaga rezistență antifascistă italiană. La 23—24 aprilie, s-au desfășurat acțiuni insurecționale la Genova, la 24 aprilie la Milano, iar la 25—26 aprilie la Torino. Acțiunile insurgenților italieni, coroborate cu ofensiva aliată, au determinat capitularea fără condiții, la 2 mai, a forțelor germane din Italia²³.

Lupta insurecțională desfășurată de poporul italian din partea ocupată a țării a reprezentat o contribuție însemnată la desăvârșirea eliberării teritoriului național de sub fascism.

În *Cehoslovacia*, insurecția antifascistă a izbucnit la Praga, în primele zile ale lunii mai. La 1 și 2 mai, au avut loc ciocniri spontane între forțele mișcării de rezistență și trupele fasciste. La 5 mai, sub conducerea Consiliului Național local, detașamentele înarmate ale insurgenților au desfășurat acțiuni spontane de luptă în oraș. Trupelor germane le-a fost adresat un ultimatum prin care li se cerea capitularea necondiționată. În cursul nopții de 5 spre 6 mai, populația pragheză a ridicat peste 2 000 de bariade, apărând de insurgenții din oraș sau din localitățile învecinate. Unitățile germane din Praga și din împrejurimi au primit ordinul de a înăbuși, prin orice mijloc, insurecția. În dimineața zilei de 6 mai, au început lupte crâncene. Deși raportul de forțe înclina în favoarea trupelor germane, comandamentul acestora — luând în considerare apropierea de oraș a armatelor aliate — a propus, la 8 mai, începerea tratativelor de armistițiu. La chemarea comuniștilor, populația pragheză a continuat, însă, cu abnegație lupta împotriva ocupanților. Insurgenții și trupele sovietice, care, în înaintarea lor, au atins, la 9 mai, orașul Praga, au anihilat rapid ultimele focare de rezistență inamice.

Victoria insurecției din Praga a avut o mare însemnătate în viața poporului cehoslovac; s-a întărit considerabil rolul și autoritatea clasei muncitoare în rîndul maselor populare și s-au pus, totodată, bazele refacerii rapide a statului național²⁴.

Din analiza insurecțiilor antifasciste desfășurate în Europa se desprinde ca o trăsătură generală încadrarea lor în ansamblul mișcării de rezistență a popoarelor, ca formă supremă de manifestare a acesteia. *Obiectivul principal urmărit era realizarea eliberării naționale, redobîndirea independenței și suveranității. În același timp, ele au antrenat puternica efervescentă revoluționară a maselor pe linia unor transformări*

²³ Roberto Battaglia, *Storia della Resistenza italiana*, Einaudi, Torino, 1964, p. 514—562.

²⁴ *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, p. 100—105; Henri Michel, *Op. cit.*, p. 352—353; Victor L. Tapié, *L'insurrection de Prague*, în „Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale”, nr. 46/1962, p. 47—54.

profunde ale structurilor social-economice ale societății, în direcția realizării dezideratelor de libertate și dreptate socială.

Declanșarea luptei armate împotriva cotropitorilor, într-un moment propice, stabilit pe baza analizei situației interne și externe și în care au fost angrenate larg și decisiv masele populare unite într-un amplu front popular, a fost modalitatea concretă de manifestare a insurecțiilor naționale. Îndeplinirea obiectivelor propuse reclama în chip necesar folosirea forței combative a maselor, canalizarea avântului lor revoluționar în direcția aspirațiilor firești.

În fiecare insurecție un rol esențial l-au avut partidele comuniste, cu excepția insurecției de la Varșovia, izbucnită la 1 august 1944, unde alegerea momentului declanșării ei a revenit reprezentanților guvernului polonez în exil, ghidați de calcule politice cu un vădit conținut de clasă²⁵. În cursul luptei insurecționale, masele populare din capitala Poloniei au înfruntat cu eroism puternicele unități militare hitleriste. Deși înfrântă, insurecția din Varșovia a evidențiat puternica stare de spirit antihitleristă a poporului polonez, voința sa de a trăi liber și independent. Contribuția decisivă a comuniștilor în succesul luptelor insurecționale s-a manifestat în capacitatea de surprindere a direcțiilor dezvoltării istorice în momentul respectiv, de raliere și de mobilizare a categoriilor sociale celor mai largi, deosebite ca orientare ideologică-politică și ca apartenență socială, la lupta pentru realizarea unor imperioase comandamente naționale.

O condiție favorabilă, de mare importanță, atât în izbucnirea, cât și în victoria insurecțiilor au reprezentat-o operațiunile forțelor armate aliate aflate în ofensivă victorioasă împotriva armatelor fasciste. Factorul hotărâtor, însă, în obținerea victoriei au fost popoarele înseși, care s-au ridicat la luptă cu arma în mână pentru salvagardarea ființei lor naționale, recucerirea independenței, suveranității și integrității statale.

Insurecțiile antifasciste europene și-au găsit o împlinire firească în continuarea luptei împotriva inamicului până la victoria finală asupra Germaniei hitleriste. Armatele populare de eliberare, armatele regulate, forțele mișcării de rezistență din țările în care s-au desfășurat insurecții antifasciste au adus o contribuție însemnată la zdrobirea mașinii de război hitleriste, grăbind ziua victoriei.

O altă caracteristică generală a insurecțiilor europene victorioase a constituit-o unitatea forțelor politice care au participat la înfăptuirea lor, coeziunea largilor coaliții naționale, care au îmbrăcat forme și dimensiuni diferite, specifice de la o țară la alta.

Victoria insurecțiilor a însemnat nu numai alungarea trupelor inamice, nu s-a redus numai la lichidarea dominației străine. Masele populare, antrenate în acțiune pe arena istoriei, au impus o desfășurare politică în interiorul fiecărei țări, menită să le satisfacă aspirațiile de libertate și democrație. În acest proces amplu și profund al eliminării structurilor vechii societăți se înscrie apariția noilor state democrat-populare pe harta

²⁵ Pentru detalii, a se vedea : *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, p. 194—207 ; Henri Michel, *Op. cit.*, p. 346—348 ; Maréchal K. Rokossovski, *Aux portes de Varsovie*, în *Historia Magazine 2e guerre mondiale*, p. 2167—2170.

lumii. În unele țări, însă, cursul ascendent al dezvoltării progresiste lansat de victoria insurecțiilor antifasciste a fost frînat într-un context de împrejurări defavorabile de ordin intern și extern.

În cadrul insurecțiilor naționale antifasciste, *clasa muncitoare s-a afirmat cu putere pe arena vieții politice interne și internaționale, ca avangardă a luptei pentru libertate națională și dreptate socială, pentru pace*. Ea a constituit nucleul în jurul căruia s-au raliat celelalte forțe antifasciste, impunându-se drept clasa cea mai avansată a societății. Din acest punct de vedere, *insurecțiile naționale antifasciste însciu un capitol glorios în istoria mișcării comuniste și muncitorești internaționale*.

Insurecțiile naționale antifasciste s-au desfășurat în forme și cu metode diverse, au prezentat particularități proprii mișcării de rezistență dintr-o țară sau alta. Distincțiile care se pot face în cadrul acestui fenomen au la bază fie modalitățile de pregătire și de desfășurare a fiecărei insurecții, fie consecințele lor pe plan intern și internațional.

Unele insurecții naționale și-au atins obiectivele într-o perioadă relativ scurtă (insurecțiile din Bulgaria, România, Franța, Cehoslovacia), *în timp ce în alte cazuri ele s-au transformat în război de eliberare general, purtat pînă la obținerea victoriei finale* (Iugoslavia). Există nu numai deosebiri de durată, ci și de arie și amploare. Insurecțiile din Polonia, Franța, Cehoslovacia s-au desfășurat la nivelul capitalelor și al împrejurimilor acestora. Consecințele lor asupra întregii mișcări de rezistență au fost, neîndoielnic, imense, insurecțiile fiind corolarul luptei de rezistență.

Există deosebiri și în ceea ce privește rezultatele imediate ale fiecărei insurecții pe planul desfășurării de ansamblu a celui de-al doilea război mondial. Cît privește insurecția din România, după cum se cunoaște, ea a avut efecte strategice care pot fi calificate de nivel continental : s-a deschis o arteră de pătrundere în Europa centrală, de mare însemnătate în asaltul final asupra Germaniei — Valea Dunării ; a fost serios amenințat dispozitivul militar din Balcani, ceea ce a determinat, alături de alți factori, prăbușirea dominației naziste în această parte a Europei ; a lipsit comandamentul hitlerist de posibilitatea de a încheia un front puternic pe crestele Carpaților, facilitîndu-se astfel continuarea ofensivei forțelor aliate spre Germania ; a contribuit la sfărîmarea aripii de sud a frontului sovieto-german, atacul sovietic asupra liniilor inamice de aici beneficiind larg de măsurile militare care au decurs din declanșarea insurecției.

Insurecția din România se detașează și în ceea ce privește spațiul eliberat prin efortul militar al armatei și al populației : aproximativ 150 000 de kilometri pătrați, adică trei pătrimi din suprafața teritoriului aflat pînă în acel moment sub autoritate statală română²⁶.

Între insurecțiile antifasciste a existat o strînsă legătură, determinată de însuși faptul că ele erau *părți componente ale unui fenomen general european* — rezistența antifascistă a popoarelor. Insurecția din Româ-

²⁶ În legătură cu aria de desfășurare a insurecției din România și cu rolul acesteia în înfruntarea cu forțele fasciste, a se vedea : general-maior Eugen Bantea, *Insurecția antifascistă din România în desfășurarea generală a războiului purtat contra Reichului nazist*, în „Studii”, nr. 1/1973, p. 120—122.

nia, de pildă, prin consecințele sale de ordin militar-strategic și politic, a creat condiții favorabile intensificării mișcării de rezistență în țările vecine. Insurecțiile din Bulgaria și Slovacia și-au găsit în victoria insurecției din țara noastră un exemplu mobilizator și un element favorizant. Războiul popular de eliberare națională din Iugoslavia a intrat, începând din septembrie 1944, într-o fază decisivă, armata de eliberare națională îndreptându-și forțele principale în direcția Serbiei ²⁷.

Conexiunea între insurecțiile antifasciste decurge și din faptul că *toate aveau același adversar* : fascismul și mașina de război a Germaniei hitleriste. Desfășurarea succesivă și, uneori, concomitentă a mai multor insurecții a determinat dispersarea forțelor naziste. Este ilustrativă în această privință faptul că în încercarea de înăbușire a mării ridicări la arme a poporului român din august 1944, comandamentul german a ordonat gruparea și transportarea pe calea aerului a unor forțe militare din grupurile de armate „E” și „F”, dislocate în Grecia și, respectiv, în Iugoslavia ; generalul nazist Reiner Stahel, specialist în reprimarea mișcărilor insurecționale, a fost trimis urgent din Varșovia răsculată în Bucureștiul aflat în luptă împotriva hitleriștilor ; insurecția din Slovacia a pornit prin atacul asupra unor coloane germane care se retrăgeau din România etc.

În uriașul curent revoluționar al secolului nostru, în valul de neînfrânt al mișcărilor de eliberare națională, de cucerire a independenței și suveranității, a dreptului fiecărui popor de a dispune liber de propriile destine, care caracterizează arena mondială, fenomenul insurecțional antifascist din timpul celui de-al doilea război mondial ocupă un loc distinct. Această istorică manifestare a luptei popoarelor își pune cu atât mai mult în evidență întreaga semnificație pe plan național și internațional, în sfera politicului, economicului, socialului, în teoria și practica revoluționară.

²⁷ *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, p. 424—430.

Dinamica și structura clasei muncitoare în anii edificării socialismului în România

GHEORGHE SURPAT

Transformările revoluționare care au avut loc în România în cele trei decenii scurse de la eliberarea țării de sub dominația fascistă au determinat mutații radicale în toate sferele vieții și activității social-economice.

În acest context, evoluția structurii sociale și de clasă prezintă un tablou de mare complexitate și deosebit de mobil, strâns legat de dezvoltarea forțelor de producție și a relațiilor de producție calitativ noi, socialiste. În cadrul respectiv, pe prim plan se situează dezvoltarea, cantitativă și calitativă a clasei muncitoare, forța productivă de bază și, totodată, clasa diriguitoare în stat.

În perioada de început a construcției socialiste în România, în virtutea slabei dezvoltări a industriei, construcțiilor, transporturilor etc., clasa muncitoare era puțin dezvoltată numeric. Muncitorii reprezentau în 1950 circa 15% din totalul populației ocupate.

Politica Partidului Comunist Român de industrializare socialistă a țării a avut o importanță hotărâtoare pentru dezvoltarea rindurilor clasei muncitoare și asigurarea condițiilor necesare exercitării rolului său conducător în societate. Pe baza acestei politici a fost creată o puternică industrie socialistă, a cărei producție, în 1973, depășește de 24 de ori nivelul atins în 1938. Dezvoltarea în ritm rapid a industriei a asigurat modernizarea proporțiilor economiei naționale, îmbunătățirea continuă a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării, utilizarea rațională și tot mai eficientă a forței de muncă, intensificarea urbanizării etc. În procesul industrializării s-a modificat structura populației ocupate pe ramuri ale economiei naționale, îndeosebi raportul dintre populația ocupată în industrie și cea ocupată în agricultură; populația ocupată în industrie a crescut la 26,1% în 1972 față de 15% în 1950, iar cea ocupată în agricultură și silvicultură a scăzut la 44,2% față de 74,3%. De asemenea, populația urbană a sporit de la 23,4% în 1948, la 42% în 1973. Dezvoltarea treptată a noi centre urbane va asigura, în jurul anilor 1980, preponderența populației urbane asupra celei rurale.

Mărirea greutății specifice a populației ocupate în sferele de activitate cu o productivitate mai înaltă, cu deosebire în industrie, în ramurile ei hotărâtoare, are implicații sociale adânci asupra creșterii venitului

național și a produsului social. Astfel, industria, unde este concentrată cea mai mare parte a clasei muncitoare, produce partea covârșitoare — peste 57% — din venitul național și 62% din produsul social. Rolul conducător al industriei în economia românească, precum și creșterea continuă a potențialului industrial al țării, asigură clasei muncitoare o poziție, care, prin semnificația sa, scoate în evidență sarcinile majore ce-i revin în dezvoltarea continuă a societății socialiste, în prefigurarea propriului său viitor.

Dinamica clasei muncitoare. Industrializarea socialistă a țării, în ritm susținut, pe baza tehnicii și tehnologiei avansate, a constituit factorul hotărîtor al creșterii ponderii clasei muncitoare în totalul populației. Într-o perioadă relativ scurtă — așa cum rezultă din datele recensămîntului populației și locuințelor din 15 martie 1966 — muncitorii au devenit clasa cea mai numeroasă, reprezentînd aproape 40% din totalul populației; în același timp, țărani cooperatori reprezentau 38,6%, intelectualii și funcționarii 12,3%, meseriași cooperatori — 2,3%, țărani cu gospodării individuale — 5,2% etc. *

Partidul Comunist Român și statul nostru au luat permanent măsuri pentru sporirea efectivelor muncitorești potrivit exigențelor economiei naționale. Prin documentele programatice ale congreselor și conferințelor naționale ale partidului, prin planurile de stat s-au prevăzut în mod expres sarcini privind creșterea rîndurilor clasei muncitoare. O imagine concludentă în acest sens ne oferă următoarele date :

EVOLUȚIA NUMERICĂ A MUNCITORILOR (1950—1973)¹

A n i i	Numărul salariaților (mii)	Dinamica 1950 = 100	Numărul muncitorilor (mii)	Dinamica 1950 = 100
1950	2 123,0	100	1 222,9	100
1955	2 948,4	139	1 967,9	161,0
1960	3 249,2	153	2 284,1	187,0
1965	4 305,3	203	3 109,9	254,0
1970	5 108,7	241	3 838,9	314,0
1971	5 374,5	253	4 080,9	334,0
1972	5 629,6	265	4 285,7	350,0
1973	5 830,0	274	4 500,0	368,0

În perioada 1950—1973 sporul mediu anual al muncitorilor a fost de peste 140 000. Ritmul de creștere al muncitorilor a fost superior celui al salariaților, datorită dezvoltării rapide a industriei, construcțiilor etc. Ponderea muncitorilor în totalul salariaților a crescut de la 57,6% în 1950 la circa 80% în 1973.

* În fiecare categorie socială sînt incluse atît persoanele active cît și persoanele întreținute de persoanele active.

¹ *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1972, Direcția Centrală de Statistică, p. 112—113.*

Paralel cu intensificarea și diversificarea procesului de industrializare, au avut loc mutații profunde și în ce privește *repartizarea clasei muncitoare pe ramurile economiei naționale*.

NUMĂRUL MUNCITORILOR PE RAMURI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE²

	1950		1960		1970		1972	
	mii	%	mii	%	mii	%	mii	%
Total, din care:	1 222,9	100	2 284,1	100	3 838,9	100	4 285,7	100
industrie	640,4	52,4	1 067,9	46,8	1 815,4	47,3	2 050,0	47,8
construcții	137,7	11,3	315,6	13,8	596,9	15,5	648,6	15,1
agricultură	180,6	14,8	266,8	11,7	374,3	9,8	411,2	9,6
silvicultură	14,2	1,2	14,7	0,6	14,7	0,4	17,1	0,4
transporturi	94,7	7,7	166,9	7,3	298,4	7,8	313,1	7,3
telecomunicații	16,1	1,3	34,5	1,5	51,6	1,3	56,1	1,3
circulația mărfurilor	83,1	6,8	233,3	10,2	343,5	8,9	416,8	9,7
gosp. comunală, de locuințe și alte prestări de servicii neproductive	38,0	3,1	102,7	4,5	204,2	5,3	223,6	5,2

Datele atestă că în industrie numărul muncitorilor a crescut de 3,2 ori, în construcții de 4,7 ori, în transporturi de 3,3 ori, în agricultură de 2,3 ori etc. În anul 1972, muncitorii din industrie reprezentau 47,8% din totalul muncitorilor, în construcții — 15%, în agricultură și silvicultură — 10%, în transporturi și telecomunicații — 8,6%, în circulația mărfurilor — 9,7%, în gospodăria comunală — 5,2%. Fenomenul cel mai important îl constituie creșterea continuă a rîndurilor clasei muncitoare în industrie, construcții, transporturi, ramuri care concentrează marea majoritate a muncitorilor. Semnificativ este și faptul că numărul muncitorilor și al salariaților din agricultură crește continuu, cu toate că ponderea populației active din agricultură scade, ca urmare a modernizării acestei ramuri. De asemenea, crește numărul muncitorilor în comerț, în sectoarele de deservire etc.

O caracteristică a dezvoltării clasei muncitoare din țara noastră constă în sporirea rapidă a numărului *muncitorilor industriali*, care dețin o pondere de 90% din totalul salariaților din industrie. În ramurile hotărîtoare ale industriei, ritmul de creștere a fost superior celui pe total industrie. Astfel, în timp ce numărul total al muncitorilor în industrie, în perioada 1950—1972, a crescut de 3,3 ori, în ramura energiei electrice și termice a crescut de 6 ori, în construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor de peste 4 ori, în chimie de peste 8 ori, în metalurgia neferoasă (inclusiv extracția minereurilor) de aproape 5 ori. Muncitorii din industria construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor, din industria metalurgică, chimică și a energiei electrice dețineau, în 1972, o pondere de circa 45% din totalul muncitorilor industriali. Paralel cu industria grea, s-a dezvoltat în ritm susținut, mai ales în ultimii ani, și producția bunurilor de consum; ca urmare, a sporit numărul muncitorilor și în industria

² Anuarul statistic al Republicii Socialiste România. 1973, p. 113.

bunurilor de consum : în industria textilă de 3 ori, în industria confecțiilor de aproape 5 ori, în industria alimentară de 2,6 ori etc.

Un fapt cu importante consecințe economice-sociale îl reprezintă și modificările în *repartizarea teritorială a muncitorilor*. Creșterea armonioasă și proporțională a potențialului economic al tuturor județelor a determinat o răspîndire mai uniformă și mai rațională a muncitorilor pe județele țării. Ritmul de creștere al salariaților, și îndeosebi al muncitorilor, în județele mai slab dezvoltate a fost deosebit de rapid. Un singur exemplu este concludent în acest sens. Astfel, dacă în 1960 în 18 județe numărul de muncitori la 1 000 de locuitori se situa sub 100, în 1972 existau doar două județe care se mai aflau în această situație.

Ritmurile diferențiate în industrializarea socialistă au modificat ponderea aportului județelor și localităților în producția globală, au echilibrat la un nivel mereu mai înalt dezvoltarea diferitelor zone ale țării. În această operă de distribuire a forțelor de producție pe tot spațiul României, P.C.R. a îmbinat criteriile economice cu cele sociale și politice, reușind prin aceasta să rezolve o multitudine de probleme (între altele, aspecte esențiale ale problemei naționale, ale lichidării unor inegalități în ce privește veniturile populației ș.a.).

Creșterea continuă a rîndurilor clasei muncitoare din țara noastră în anii edificării socialismului s-a realizat pe seama sporului propriu, dar, îndeosebi, pe seama altor clase și categorii sociale ale populației — țărănimia, tînăra generație urbană de proveniență nemuncitorească, meșteșugarii cooperativizați și necooperativizați, populația casnică etc. Evident, că atragerea masivă, într-un timp istoric relativ scurt, în rîndurile clasei muncitoare a unor pături largi, nemuncitorești, integrarea acestora în detașamentele tradiționale ale muncitorimii este un proces complex, nu lipsit de dificultăți „de creștere“, depășite însă de succesele dobîndite în practică de forța socială conducătoare a societății.

Țărănimia reprezintă principalul izvor de creștere a rîndurilor clasei muncitoare.

Datorită procesului de modernizare al agriculturii, anual au intrat în rîndurile clasei muncitoare în medie 100 000 de țărani, cu deosebire tineri. Numai în perioada 1966—1970, aproximativ 800 000 de persoane din rîndul țărănimii au sporit numărul salariaților, primind astfel un nou statut social.

Reducerea numerică a populației ocupate în sfera producției agricole constituie în condițiile țării noastre un proces normal, cu efecte pozitive asupra creșterii eficienței economiei naționale, asupra gradului de calificare, profesionalizare și creștere a nivelului general de cultură.

Una dintre sursele importante de sporire a rîndurilor clasei noastre muncitoare a constituit-o integrarea din ce în ce mai largă a femeilor în producția socială. Gradul de ocupare a forței de muncă feminine în producția socială a cunoscut un continuu proces de creștere în anii socialismului, în primul rînd datorită dezvoltării industriei, care, la rîndul ei, a impulsionat evoluția celorlalte ramuri și domenii de activitate, a creat noi locuri de muncă. După 1960, numărul femeilor angajate a crescut mai repede decît cel al bărbaților. Astfel, ponderea femeilor în totalul salariaților a crescut de la 27% în 1960, la 33% în 1973. Deși ca pondere

crește numărul femeilor în ramurile așa-zise de „vîrf”, adică cu înzestrare tehnică modernă, unde se cere o calificare superioară, ca număr absolut, ele ocupă un loc încă sub posibilitățile reale de care dispun. În vederea traducerii în viață a Hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973, cu privire la creșterea rolului femeii în viața economică, politică și socială a țării, și a indicațiilor date de Secretariatul C.C. al P.C.R. la ședința din 21 august 1973 a fost adoptat, în noiembrie 1973, un program de măsuri potrivit căruia femeile aflate în cîmpul muncii vor reprezenta în economia națională, din total, 34% în 1975 și 39,5% în 1980. Pe ramuri ale industriei, ponderea femeilor în total va reprezenta în 1975, în industria chimică — 29%, în industria textilă — 64%, în industria confecțiilor — 82%, în industria blănăriei, pielăriei și încălțămintei — 60,5%, în comerț — 62,5% ș.a.m.d.

Un element definitoriu al potențialului de care dispune clasa noastră muncitoare îl constituie vîrsta medie sau grupele de vîrstă. Rîndurile clasei muncitoare din România cuprind an de an tot mai mulți tineri, multe fabrici și uzine, mai ales cele noi, avînd o medie de vîrstă concludentă în acest sens. Conform datelor statistice din 2 septembrie 1968, muncitorii industriali sub vîrsta de 30 de ani reprezentau 39,2% din totalul muncitorilor din industrie.

Schimbări importante au survenit în anii construcției socialiste și în ce privește gradul de *concentrare a muncitorilor*, ca urmare a comasării producției industriale, a dezvoltării industriei, utilizate cu tehnica modernă. După naționalizarea mijloacelor de producție au fost luate o serie de măsuri în vederea reorganizării industriei, a lichidării fărîmîțării producției industriale și concentrării producției în întreprinderi mari, capabile să folosească tehnica și tehnologia modernă. Din acest punct de vedere este revelator faptul că în anul 1972, comparativ cu anul 1950, ponderea muncitorilor din întreprinderile de subordonare republicană cu pînă la 200 de muncitori a scăzut de la 28% la 1,3%, în timp ce ponderea muncitorilor din întreprinderile cu peste 2 000 de muncitori a crescut de la 3,5 la 17,7%. Mai mult de 53% din numărul muncitorilor din industria republicană lucrează în întreprinderi cu peste 2 000 de muncitori³.

Analizînd datele din 1972⁴ cu privire la structura industriei după numărul muncitorilor observăm cîteva elemente semnificative:

Grupe după nr. muncitorilor	Total industrie		
	nr. întreprinderi	nr. muncitori	producția globală
Total	100,0	100,0	100,0
— 200	13,4	1,6	2,7
201 — 500	26,7	8,8	8,8
501 — 1 000	26,7	18,4	15,7
1 001 — 2 000	21,2	28,4	25,7
2 001 — 3 000	6,3	14,4	13,5
3 001 — 5 000	4,1	14,4	14,8
peste 5 000	1,6	14,0	18,8

³ Ibidem, p. 139.

⁴ Ibidem, p. 138—139.

Cea mai mare parte a muncitorilor lucrează în cadrul unor colective mari — peste 500 de persoane —, fapt care influențează în mod hotărîtor asupra eficienței muncii și asupra realizării producției globale. Creșterea gradului de concentrare a muncitorilor contribuie, de asemenea, la întărirea disciplinei în muncă, la dezvoltarea trăsăturilor moralei noi, socialiste a oamenilor muncii. Totodată, marile întreprinderi industriale creează condiții deosebite pentru ridicarea nivelului cunoștințelor tehnico-profesionale ale muncitorilor, ca urmare a specializării și cooperării între secții și sectoare, formează un cadru mai complex pentru atragerea lor la conducerea producției.

În procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate rîndurile clasei muncitoare vor crește continuu. Potrivit programului stabilit de Congresul al X-lea al partidului și Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972, numărul celor ocupați în economia națională va ajunge, în 1990, la aproximativ 11 milioane, față de circa 9,9 milioane în 1970. Se estimează că în sectorul de stat vor fi 9,5—10 milioane de salariați, iar ponderea acestora în totalul populației ocupate va reprezenta 84% față de 52% în 1970. Munca în agricultură va fi asigurată — desigur la un nivel superior — cu 10—15% din totalul populației active a țării. Clasa muncitoare va cuprinde în 1990 două treimi din totalul populației active a țării, asimilînd, treptat, în cadrul ei noi și noi grupuri sociale.

Structura socio-profesională a clasei muncitoare. Paralel cu creșterea absolută a rîndurilor clasei muncitoare au avut loc în procesul industrializării țării schimbări importante în structura socio-profesională, sub două aspecte : a) apariția unor puternice grupări profesionale, corespunzător unor noi ramuri sau profesii industriale și b) modificarea greutateii specifice relative a grupurilor socio-profesionale existente, ca urmare îndeosebi a schimbării raportului dintre industria grea și industria ușoară, precum și a creșterii sectorului de servicii, diversificării producției etc.

Structura profesională și nivelul de calificare al muncitorilor sînt determinate în mod obiectiv de nivelul de dezvoltare economică, de structura de ramură a economiei și a industriei, în general, și de nivelul tehnico-științific al producției, în special. Acest raport de determinare nu este însă unilateral, structura profesională, nivelul de calificare a forței de muncă exercitîndu-și, la rîndul lor, influența asupra proceselor respective.

Procesul rapid al industrializării socialiste a țării, al aplicării rezultatelor revoluției tehnice-științifice a determinat schimbări importante în *structura profesională a muncitorilor*, precum și restructurări în nomenclatorul de profesii. A crescut continuu numărul muncitorilor cu profesii specifice ramurilor moderne ale industriei, au apărut noi profesii și au dispărut cele legate de tehnica anacronică ; s-a îmbunătățit conținutul profesiunilor ; s-a adîncit specializarea profesională, concomitent cu lărgirea calificării, în sensul cunoașterii mai multor meserii înrudite ; a crescut experiența și competența muncitorilor în conducerea producției, priceperea lor de a stăpîni și folosi cele mai avansate mijloace de producție. Deosebit de pregnant apare procesul de „profesionalizare“ a muncitorilor în industria constructoare de mașini și prelucrării metalelor, în industria chimică etc., profesiile și calificarea reflectînd structura și dinamica acestor importante ramuri industriale — pivotul progresului

tehnic în întreaga economie națională. Intensificarea mecanizării și automatizării producției duce la restrângerea numărului muncitorilor ocupați cu munca fizică de mică productivitate; totodată, crește continuu gradul de instrucție generală și pregătire profesională a muncitorilor și, implicit, numărul celor cu profesii legate de cele mai noi cuceriri ale revoluției tehnice-științifice. Ridicarea continuă a nivelului de cultură generală, științifică și tehnică a muncitorilor determină, printre alte consecințe, reducerea deosebirilor dintre munca fizică și cea intelectuală, includerea în rîndurile clasei muncitoare a anumitor categorii ale intelectualității tehnice, legate direct de producție.

Preocuparea partidului și statului nostru pentru asigurarea cadrelor muncitorești necesare economiei naționale, în continuă modernizare, pentru utilizarea lor rațională, s-a oglindit și în sporirea, an de an, a numărului muncitorilor care au urmat cursuri de calificare, al celor care și-au continuat studiile generale sau de specialitate prin cursuri serale și fără frecvență etc. Sistemul de pregătire a muncitorilor calificați a fost dezvoltat și perfecționat odată cu necesitățile construcției socialiste și cu noile exigențe ale producției, ale economiei în general. Instituționalizarea principiului perfecționării permanente a pregătirii cadrelor, a tuturor persoanelor încadrate în unitățile socialiste, sub forma reciclării profesionale, constituie un exemplu în acest sens.

Deosebit de semnificativ este tabloul comparativ, — ce sintetizează evoluția ponderii muncitorilor calificați în totalul muncitorilor * :

	Proporția muncitorilor calificați	
	Recensămîntul populației 1930	Recensămîntul cadrelor 1968
Total economie	38,0	79,0
Industrie, din care:	38,5	85,0
Energie electrică și termică	—	93,8
Metalurgie și construcții de mașini	63,9	89,7**
Industria chimică	26,1	89,2
Industria lemnului	19,2	79,0
Industria celulozei și hîrtiei	27,3	87,4
Industria textilă	23,4	91,2
Industria alimentară	28,0	70,0

Concluzia care rezultă din analiza datelor este aceea că ponderea muncitorilor calificați în totalul muncitorilor a crescut de la 38,0% în 1930 la 79,0% în 1968 (în prezent fiind de peste 84%). De asemenea, în timp ce în anul 1930 existau mari diferențe în ce privește numărul muncitorilor calificați în diferite ramuri, în anul 1968 diferențele acestea erau neînsemnate. Acest fapt se explică prin aceea că, spre deosebire de trecut, cînd existau diferențe apreciable între nivelul tehnic al producției în diferite ramuri, în anii construcției socialiste a fost promovat progresul tehnic în toate ramurile economiei naționale, în special în ramurile hotă-

* Direcția Centrală de Statistică. Recensămintele anilor 1930, 1968.

** Numai construcțiile de mașini

ritoare ale industriei. Comparînd nivelul de calificare profesională actual al muncitorilor cu cel antebelic, diferența este foarte importantă. Noile detașamente de muncitori se recrutează în prezent, în cea mai mare parte, din absolvenții învățămîntului general de 8 și 10 ani, ai școlilor profesionale, precum și ai învățămîntului liceal și tehnic. Dar acest proces de calificare nu a fost și nu este lipsit deocamdată de anumite fenomene contradictorii. Avem în vedere faptul că necesitatea sporirii numărului de muncitori depășește încă capacitățile de pregătire tehnico-profesională a muncitorilor noi prin școli profesionale și tehnice. Astfel, numărul muncitorilor intrați în producție este considerabil mai mare decît numărul absolvenților școlilor profesionale sau ai școlilor tehnice. De pildă, în cincinalul 1966—1970 circa 364 000 de muncitori au absolvit școlile profesionale, în vreme ce numărul celor care s-au calificat sau și-au ridicat calificarea la locul de muncă a fost de circa 1 200 000.

Prelungirea duratei învățămîntului general obligatoriu a creat posibilitatea perfecționării, în ultimii ani, a conținutului unor forme de calificare a muncitorilor și instituirii unor noi forme. Au fost puse bazele unei școlarizări cu eficiență economică sporită — *ucenicia la locul de muncă*, formă în care sînt admiși tineri de 15—18 ani, încadrați în producție și care au absolvit școala generală. De asemenea, s-a organizat *învățămîntul profesional seral și s-au reînființat liceele de specialitate, industriale și economice*, pentru pregătirea unui număr tot mai mare de cadre cu nivel mediu, necesare economiei naționale, în plin proces de modernizare.

Aplicarea hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973 cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului asigură, în 1974, cuprinderea în prima treaptă a liceului a întregii promoții de absolvenți ai clasei a VIII-a. În acest fel, începînd cu anul școlar 1976/1977, școala profesională și ucenicia vor cuprinde, de regulă, absolvenți ai primei trepte a liceului. Ținînd seama de aceste noi condiții, formarea muncitorilor calificați va fi realizată prin cursuri de calificare de scurtă durată (pînă la 6 luni), pentru meserii simple și școli profesionale și ucenicie, pentru pregătirea muncitorilor în meserii cu un grad de complexitate mai ridicat. Pe baza hotărîrii Plenarei au fost luate măsuri de către Ministerul Educației și Învățămîntului și de către celelalte ministere pentru dezvoltarea formelor serale de pregătire a muncitorilor (școala profesională serală, ucenicia cu pregătire teoretică a învățămîntului seral), pentru îmbunătățirea planurilor de învățămînt, a programelor și manualelor din învățămîntul profesional, pentru perfecționarea instruirii practice a elevilor, pentru organizarea și dotarea atelierelor de producție-școală, perfecționarea nomenclatorului de meserii pentru școala profesională, ucenicie și cursurile de scurtă durată.

În perspectiva generalizării, pînă în anul 1985, a învățămîntului liceal — una din problemele fundamentale puse de Conferința Națională a P.C.R. din iulie 1972 — muncitorii vor avea ca școală de bază liceul.

Caracteristica principală în etapa actuală a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate constă în sporirea numărului profesiilor de înaltă calificare, îmbinarea meseriilor înrudite în vederea unei calificări polivalente. Necesitatea calificării tot mai înalte a muncitorilor, a creșterii lor profesionale, politice și a lărgirii orizontului cultural-științific

este determinată atât de *progresul tehnic*, cât și de *locul și rolul pe care îl ocupă clasa muncitoare în conducerea producției*. „Acționind în felul acesta — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la măsurile luate în vederea reciclării periodice a cadrelor — noi contribuim la ridicarea nivelului de pregătire științifică și culturală a clasei muncitoare, ca și a celorlalte categorii de oameni ai muncii, pentru a-și putea îndeplini în condiții cât mai bune misiunea de forță conducătoare a societății. Așa cum spuneau Marx și Engels, devenind clasă conducătoare, clasa muncitoare trebuie să-și creeze propriii ei conducători, cu un înalt nivel de pregătire generală, să-și însușească știința și cultura cea mai înaintată, acționind totodată pentru a contribui ea însăși la dezvoltarea și îmbogățirea patrimoniului universal al cunoașterii. Numai așa clasa muncitoare își poate îndeplini mărețele sarcini ce-i revin în societatea socialistă”⁵.

Creșterea continuă a rolului clasei muncitoare de forță socială conducătoare în societatea noastră. În procesul edificării socialismului în țara noastră, clasa muncitoare și-a afirmat cu putere misiunea istorică, capacitatea de a unifica, în jurul ei, toate energiile umane pentru îndeplinirea obiectivelor dezvoltării societății românești pe drumul noii orînduirii.

Victoria socialismului în România, remarcabilele realizări dobîndite în perioada celor trei decenii care au trecut de la eliberarea țării de sub dominația fascistă au consacrat definitiv clasa muncitoare ca forță socială conducătoare în societatea noastră socialistă.

Întreaga istorie a clasei muncitoare, tradițiile sale, evoluția și experiența sa revoluționară constituie baza firească a rolului său conducător în societate. Poziția, în esență nouă, a clasei muncitoare, dubla sa calitate — de proprietar și producător nemijlocit — îi conferă largi posibilități de exercitare a rolului conducător în viața țării. Ea ocupă o poziție-cheie, hotărîtoare în toate sferele vieții social-economice, politice, culturale, ideologice, îndeplinind un rol social conducător în mersul României pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Acest statut și rol social-politic derivă, de asemenea, și din alte considerente obiective. Clasa muncitoare este legată, în principal, de industrie, care constituie ramura cea mai importantă, mai propulsivă a progresului tehnic, a dezvoltării economiei naționale. În condițiile revoluției științifice-tehnice contemporane, industria este cea care imprimă vieții economice un dinamism fără precedent, înriurind considerabil, în același timp, toate domeniile de activitate. Minuind cele mai moderne mijloace de producție, clasa muncitoare acționează consecvent pentru promovarea noului în societate. Ea este principala forță a producției materiale, aducînd contribuția de bază la dezvoltarea forțelor de producție, la crearea bunurilor materiale, a produsului social și a venitului național.

Clasa muncitoare este legată, în mod nemijlocit, de proprietatea socialistă; în această calitate, ea își vădește capacitatea de a asigura modernizarea industriei socialiste la nivelul cuceririlor tehnico-științifice mondiale, competența de a conduce dezvoltarea societății noastre socialiste pe drumul progresului, simțul de răspundere pentru folosirea eficientă a

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 516.

proprietății socialiste, pentru îndeplinirea și depășirea permanentă a planului.

Îndelungata luptă de clasă a generat clasei muncitoare o ideologie și o morală socialistă, o conștiință politică socialistă, ceea ce-i conferă calitatea de principală forță social-politică care promovează dezvoltarea continuă a orânduirii noastre. Ea se manifestă ca forță hotăritoare în conducerea statului și economiei, reprezentând forța socială de bază din rîndul căreia se recrutează cea mai mare parte a cadrelor de conducere ale P.C.R., ale statului, organizațiilor obștești, unităților economice, ale unor importante instituții ideologice.

În procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră, dezvoltarea în ritm susținut a forțelor de producție, creșterea rolului proprietății socialiste, perfecționarea relațiilor de producție și sociale, introducerea în producție a celor mai perfecționate mijloace de muncă, mărirea volumului și complexității sarcinilor în toate domeniile, lărgirea continuă a democrației socialiste accentuează poziția de forță socială conducătoare a clasei muncitoare.

Prin rolul mereu sporit în viața economică și socială, clasa muncitoare își îndeplinește atât o îndatorire față de popor, cît și o îndatorire internaționalistă, față de cauza socialismului, fiind promotoare consecventă a sentimentelor de prietenie frățească cu popoarele din țările socialiste, a solidarității active cu clasa muncitoare internațională, cu toate forțele care luptă pentru libertate, independență națională și progres social.

Clasa muncitoare din țara noastră își exercită rolul său de forță socială conducătoare prin Partidul Comunist Român, prin organele statului socialist, care reprezintă puterea clasei muncitoare aliată cu țărănimea, intelectualitatea și cu ceilalți oameni ai muncii, prin syndicate, organizații largi ale celor ce muncesc. În exercitarea rolului său de forță socială conducătoare, clasa muncitoare îmbină această modalitate, cu participarea directă la elaborarea și traducerea în viață a politicii interne și externe a țării.

Partidul Comunist Român, ca avangardă a clasei muncitoare, cuprinde partea ei cea mai înaintată, mai conștientă, mai activă, în primul rînd a detașamentelor legate de ramurile hotăritoare ale industriei. Astfel, numărul comuniștilor muncitori reprezintă 48% din totalul membrilor de partid. Compoziția partidului, ca și compoziția organelor supreme și locale ale puterii de stat (peste 72% din deputații M.A.N. și 79% din deputații consiliilor populare sînt muncitori și țărani cooperatori) demonstrează, totodată, că în societatea noastră socialistă clasa muncitoare este, într-adevăr, clasa conducătoare, care își exercită rolul conducător în strînsă alianță cu țărănimea, intelectualitatea și ceilalți oameni ai muncii.

Partidul Comunist Român urmărește consecvent ca dubla calitate a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii — de proprietari colectivi ai mijloacelor de producție și de producători ai bunurilor materiale — să se manifeste concret în întregul mod de organizare și desfășurare a vieții sociale, asigurînd condiții tot mai bune pentru ca ei să-și exprime direct părerea asupra modului cum trebuie gospodărite trebuirile țării.

Rolul clasei muncitoare de forță socială conducătoare a sporit continuu, pe măsura edificării și dezvoltării socialismului, paralel perfecționându-se, în funcție de conținutul sarcinilor și obiectivelor necesare a fi rezolvate în fiecare etapă a revoluției și construcției socialiste, formele organizatorice, mijloacele și metodele de exercitare a rolului său conducător. Exprimând interesele fundamentale ale tuturor claselor și categoriilor sociale, clasa muncitoare unește în jurul său pe toți oamenii muncii prin legăturile indestructibile ale intereselor comune.

Trăsăturile noi ale claselor și categoriilor sociale în socialism generează convergența intereselor lor economice, social-politice, ideologice și culturale, determină relații noi între ele — de colaborare și ajutor reciproc, unitatea social-politică a societății. Pe măsura făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a trecerii la comunism — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, „intensificarea procesului de apropiere între munca manuală și cea intelectuală va duce la omogenizarea și mai puternică a societății noastre socialiste, la apropierea între diferitele categorii sociale, la formarea unui om al muncii de tip nou, înarmat cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii, cu o înaltă conștiință socialistă, participant activ, conștient, la făurirea propriului său destin — destinul comunismului. În acest context, va crește și mai mult rolul clasei muncitoare — clasa conducătoare a societății noastre —, înțelegând prin clasa muncitoare ceea ce am spus mai înainte, oameni ai muncii de tip nou, clasă care se deosebește acum fundamental de clasa muncitoare din regimul burghezomoșieresc, pentru că este o clasă stăpînă, proprietară a mijloacelor de producție, este conducătoarea societății, ea fiind aceea care, în fond, întruchipează națiunea noastră socialistă. În această nouă clasă muncitoare se vor uni — și așa putea spune — se vor contopi treptat toate celelalte categorii sociale”⁶. Acțiunea și interesele fundamentale ale clasei muncitoare exprimă astăzi direcția de dezvoltare și interesele întregului popor, ale întregii națiuni. Trăsăturile înaintate care îi sînt proprii și pe care le imprimă întregului popor o situează în mod obiectiv în fruntea luptei pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 508—509.

Procesul de industrializare în România în contextul problemelor demografice contemporane

HENRI H. STAHL

Într-o țară ca a noastră, avînd pînă nu de mult un caracter predominant agrar, acțiunea de edificare a orînduirii socialiste multilateral dezvoltate impune, printre altele, necesitatea de a soluționa importante probleme demografice.

Ele se pot concentra teoretic în următoarele teme :

— Organizarea, pe scară mare, a unei rețele de întreprinderi aparținînd sectorului II industrial * implică și formarea unei mase de muncitori necesari punerii lor în funcțiune.

— Centrele industriale în care se concentrează această populație activă (plus întreținută ei **) capătă un caracter urban cu atît mai accentuat cu cît industria este mai dezvoltată.

— Pentru deservirea acestei mase demografice urbane nou create este necesară organizarea unei serii de servicii sociale, care antrenează, de asemenea, formarea unei muncitorimi lucrînd în sectorul III al serviciilor (plus propriii ei întreținută).

Între aceste trei procese sociale — adică între acțiunea de industrializare, crearea de orașe și formarea unei populații trăind din munca lor în sectoarele economice II și III — legătura este directă, cauzală și reciprocă.

De unde pot fi însă recrutați acești activi, a căror masă crește pe măsură ce însuși procesul de industrializare se desfășoară ?

Problema ar fi ușor de rezolvat dacă industrializarea ar antrena cu sine, ca efect direct, o sporire substanțială a volumelor de populație : ar fi doar o chestiune de timp, adică de așteptare a trecerii anilor necesari ca noile generații de născuți să atingă vîrsta maturității, depășindu-se între timp crizele trecătoare ale decalajelor dintre ritmul sporului natural și creșterea industrială. O asemenea echilibrare ar fi posibilă atîta vreme cît aceste două dezvoltări paralele ar continua, cu condiția să se găsească totuși, în final, posibilitatea de a opri sporul demografic de îndată ce însăși dezvoltarea întreprinderilor, și deci și sporirea locurilor de muncă, va fi oprită la nivelul ce va fi socotit optim. Evident, inclusiv rezolvarea, pe

* În literatura contemporană de specialitate este utilizată terminologia de : sector I pentru agricultură ; sector II pentru industrie și construcții, sector III pentru servicii (activități neproductive).

** Membrii de familie nesalariați, întreținută din bugetul membrilor activi ai familiei.

parcurs, a problemei aprovizionării cu alimente a acestor mase demografice în creștere.

Realitățile sociale ne arată însă că între industrializare și creșterea demografică nu există o relație cauzală, proporția excedentelor naturale față de totalurile de populație depinzând de cu totul alte împrejurări, mult mai complexe (nivel material de viață, nivel cultural atins, acțiuni sociale, legislație intervenientă, moravuri etc.), în care industrializarea nu joacă un rol de factor decisiv.

Soluția, la prima vedere, ar părea a fi atunci simplă: muncitorii necesari în noile sectoare în creștere, industriale și de servicii, rămân a fi recrutați din sectorul I agricol.

a) Echilibrul dintre masele demografice ale sectoarelor I, II și III

Soluția menționată este însă realizabilă doar în anume condiții. În primul rând, trebuie ca în sectorul I agricol să existe o masă demografică disponibilă. Acest lucru nu se constată în țările de veche industrializare, în care sectorul agricol nu mai dispune de surplusuri demografice. În Statele Unite sau în Anglia, de pildă, se muncește în agricultură doar cu procente de 5% din activi.

În asemenea condiții, dezvoltarea industriei nu se poate baza pe această sursă de aprovizionare cu forțe de muncă din sectorul agricol. De altfel, în aceste țări nici sporul natural al populației nu deschide perspective mai optimiste. Rezolvarea nu poate fi alta decât importul de brațe de muncă din țările subdezvoltate, cu excedente rurale importante. Această imigrație de rurali veniți de peste graniță are loc atît în America de Nord cît și în Europa occidentală în proporții foarte mari.

Într-o situație inversă se află, dimpotrivă, acele țări subdezvoltate în care populația rurală este supranumerară, nereușind să producă suficiente alimente nici pentru ea însăși, necum și pentru o populație urbană. Pe de altă parte, deși dezvoltarea industriei are de unde să-și recruteze brațele de muncă, ritmul dezvoltării industriale fiind prea lent, nu poate absorbi surplusul rural. În asemenea condiții, industrializarea nu reușește să asigure ridicarea nivelului de trai material și cultural al întregii populații, evoluind într-un ritm mai lent decât cel al unei demografii galopante.

Există însă și o a treia situație, în care necesarul de volume demografice în sectoarele II și III și rezervele disponibile în sectorul I se află oarecum în echilibru; mai bine spus, între cele trei sectoare nu sînt discrepanțe semnificative.

Aceasta este, de pildă, situația țării noastre, care este în măsură să-și asigure recrutarea activilor necesari în sectoarele II și III prin absorbție de forțe de muncă din sectorul I, fără ca între aceste sectoare să se producă dezechilibrări grave. Masele demografice de care dispunem ne permit să nu recurgem la importul de brațe de muncă pentru a acoperi goluri de populație activă în sectoarele II și III și nici nu ne pun în fața problemei unei suprapopulații ce nu poate fi absorbită în câmpul muncii.

Să controlăm, din acest punct de vedere, datele statistice.

În primul rând, volumele de populație înregistrate prin recensăminte confirmă, într-adevăr, faptul că nu avem a face față unei demografii galopante.

Dacă luăm, de pildă, perioada ultimilor 25 de ani, constatăm că în anul 1948 s-a înregistrat o populație de 15 872 624 oameni, iar în 1972, una de 20 662 648. Grosu modo, putem spune că am avut în medie o rată anuală de creștere de aproximativ 43 000 oameni.

Cifrele privind sporul natural al populației explică această creștere lentă, ea fiind cam în jurul de 10 la mie, cu ani în care înregistrăm scăderi de pînă la 6 la mie (în 1965) și maxime, de 18,1 (în 1967) ; pe ultimul an considerat, 1972, sporul a fost de 9,6 la mie.

Această masă demografică se distribuie, după locul de domiciliere, în „urbani“ și „rurali“ în următoarele proporții :

1948	Totalul populației	Urban	Rural
1948	15.872.624	23,4%	76,6%
1956	17.489.450	31,3%	68,7%
1966	19.103.163	38,2%	61,8%
1972	20.662.648	41,6%	58,4%

E necesar să adăugăm însă că aceste cifre nu răspund suficient problemei pe care o analizăm, dat fiind că ceea ce ne interesează nu este atît locul de domiciliu al populației, cît distribuția sa pe cele trei sectoare economice. În această privință, se impune a lua în considerație că mulți locuitori din mediul rural sînt navetiști, adică, deși domiciliați la sate, sînt încadrați în sectoarele II și III, deplasîndu-se zilnic spre locurile lor de muncă din mediul urban. De asemenea, este de reținut și faptul că mulți din cei rămași în mediul rural sînt încadrați totuși în sectoarele locale de muncă neagricolă.

Structura profesional-economică a populației noastre, sub impactul industrializării și al mecanizării agricole, se află, deci, într-un stadiu de dezvoltare a procesului de aplecare a cumpenei demografice în favoarea sectoarelor II și III și în defavoarea sectorului I, stadiu cu mult mai înaintat decît ne arată cifrele de recensămînt privind „urban“-„ruralul“.

Este drept însă că această mișcare este lentă, avînd loc fără salturi și deci fără crize. Dacă, într-adevăr, în acești ultimi 25 de ani, populația urbană a crescut de la 3 713 139 la 8 598 566, populația rurală a rămas aproape statornic aceeași, înregistrînd doar o foarte mică scădere, de la 12 159 485 la 12 072 082. Recrutarea de forțe de muncă din sectorul agricol pentru cel industrial s-a putut deci asigura în condiții bune, fără ca sectorul agricol să intre în criză.

O echilibrare perfectă între populația urbană și cea rurală nu se poate însă obține decît legînd politica de industrializare de o politică paralelă de eliberare de forțe de muncă agricole, prin mecanizarea și organizarea științifică a proceselor producției agricole, în așa fel încît scurgerea populației din sectorul I înspre sectoarele II și III să se producă doar pe măsură ce devin disponibile forțe de muncă din agricultură, concomitent.

producția agricolă sporind totuși în suficientă măsură pentru a asigura alimentarea întregii populații.

Aceste complexe procese sociale se pot desfășura spontan, cu intervenții reglatoare periodice din partea organelor de acțiune ale țării. Pe măsură însă ce procesul de industrializare se va accentua, va fi din ce în ce mai mult nevoie de o stăpânire planificată a fazelor de trecere de la situația de azi spre formele viitoare de evoluție.

b) Dispeceratul demografic

Diriguirea supravegheată și conștientă îndreptată spre un țel precizat a maselor demografice necesare în cele trei sectoare economice presupune folosirea unei tehnici de acțiune căreia îi putem da numele de „dispecerat demografic“, constând în organizarea unui sistem centralizat de ținere a unei evidențe la zi a balanței demografice, din punctul de vedere al mobilității teritoriale și sociale, ale maselor rurale și urbane, și simultan a structurii lor socio-profesionale.

Evidența aceasta constituie documentarea necesară pentru o politică socială demografică, al cărei scop esențial este de a face astfel încât crearea de noi locuri de muncă în industrie să fie echilibrată cu eliberarea de forțe de muncă din agricultură.

O asemenea politică socială nu poate fi însă realizată decât într-un stat socialist, căci numai în condițiile socialismului există posibilitatea de a distribui planificat resursele venitului național în sectorul considerat necesar. Crearea de noi întreprinderi, amplasarea lor în teritoriu, precum și înzestrarea agriculturii cu mijloace tehnice necesare nu pot fi rezultatele unei economii anarhice, bazate pe regulile luptei de concurență în vederea profitului, ci ale unei politici de planificare centralizată, care urmărește nu profitul, ci buna stare a întregii mase a populației.

În felul acesta se poate evita ivirea unor dezechilibrări demografice între sectoare, care ar putea surveni fie prin crearea de întreprinderi pentru care nu există forțe de muncă disponibile sau care își recrutează forța de muncă în dauna agriculturii, fie printr-o mecanizare a agriculturii care ar da naștere unui surplus de brațe de muncă, practic imposibil de încadrat în industrie. În cadrul planului de stat, aceste două procese sociale paralele — de creare de locuri de muncă în industrie și de eliberare de forță de muncă din agricultură — pot fi coordonate, dispeceratul demografic reprezentând un mijloc cu ajutorul căruia poate fi cunoscută, în fiecare județ, balanța demografică și, în consecință, luate măsuri pentru menținerea echilibrului. Aceste măsuri vizează crearea de drumuri și organizarea mijloacelor de transport moderne pentru masa de muncitori care lucrează în „navetă“, acolo unde soluția aceasta este potrivită unor anume situații locale urban-rurale; întărirea mecanizării agricole, în special în zonele urbanizate din jurul centrelor industrializate puternic; sau, dimpotrivă, imprimarea unui ritm mai lent mecanizării agricole acolo unde nu dispunem încă de locuri de muncă în urban, acoperitoare a nevoilor locale.

Experiența de teren ne arată că au mai rămas de pus la punct unele probleme în această privință. Și anume, sînt sate care duc lipsă de brațe

de muncă, făcînd apel la cele disponibile din alte comune, sau există situații în care cooperativa agricolă de producție nu are nevoie de atîtea brațe de muncă de cîte dispune *.

c) Procesele de mobilitate teritorială și socială

În realitatea faptelor procesul de restructurare a profilului profesional al țării nu constă doar într-o simplă schimbare a ponderilor demografice dintr-un sector în altul. Sub aceste cifre se ascunde un proces social deosebit de complex.

Mai întîi, muncitorii recrutați din sectorul agricol, transferați în sectorul industrial și mutați din mediul rural în cel urban, trec dintr-o clasă socială în alta — din membri ai clasei țărănești ei devin parte componentă a clasei muncitoare. De asemenea, cei care trec din sectorul I în sectorul III sînt și ei rezultatul unui proces de mobilitate socială, căci și ei își părăsesc clasa de origină pentru a trece într-o nouă categorie socială, al cărui statut e însă mai greu de precizat. Poziția lor de clasă, din punctul de vedere al proprietății mijloacelor de producție, este aceeași ca pentru toți activii unui stat socialist. „Serviciile” pe care le prestează nu sînt, desigur, direct productive. E greu, deci, să le dăm calificativul de „clasă” propriu-zisă. Problema se află în dezbatere mai ales în ceea ce privește pe cei care lucrează în domeniul cercetărilor științifice; în actuala perioadă de revoluție tehnică-științifică, „serviciile” pe care le fac aceștia folosesc direct producției (ceea ce îndeamnă pe unii autori să-i socotească activi într-un al patrulea sector : cel al dezvoltării științei).

În al doilea rînd, mobilitatea socială a acestei mase de foști rurali, trecuți în sectoarele II și III, este dublată și de o mobilitate teritorială, muncitorii respectivi părăsind locurile lor de naștere pentru a domicilia în orașe.

Acest dublu proces, de trecere de la o clasă socială la alta și de la un domiciliu la altul, nu este însă atît de simplu pe cît poate fi formulat teoretic. Astfel, mobilitatea socială nu are loc brusc, printr-o ruptură totală cu clasa de origină, dublată de o imediată și completă integrare în clasa optată. Noii muncitori industriali, mutați la oraș și încadrați în producția industrială, continuă a avea o familie „de origine” în mediul rural, deseori dispunînd acolo și de o gospodărie proprie. Mentalitatea și psihologia lor rămîn relativ mult timp „rurale”. Adaptarea la viața profesională și la modalitățile de viață urbană (locuire în blocuri, inserare într-un sistem nou de relații sociale etc.) se face prin învățare lentă, deseori cu prețul unor „stress-uri” psihice și sociale.

Desigur, problema „urbanizării” nu este nouă. Popularea orașelor cu locuitori veniți din mediul rural este un proces social tot atît de vechi ca și orașele. Este știut că aglomerările urbane nu au (sau în tot cazul nu au avut) capacitatea de a-și asigura dăinuirea biologică pe calea normală a excedentelor naturale, fiind silite să facă apel la imigrație, pentru a supraviețui. Dar această imigrație atinge în cursul proceselor de industria-

* Problemele acestea, de fapt de sociologie urban-rurală și industrial-agrară, sînt multiple, antrenînd și tehnici specifice de sociologie a învățămîntului, de sistematizare teritorială și urbanism, asupra cărora, evident, nu e locul a stăruii acum.

lizare accelerată un ritm atât de mare, încît poate fi socotită ca un fenomen nou, semnal al unui salt calitativ, în acest domeniu.

Orașele noastre vechi au avut și ele parte de o populație rurală imigrată. Faptul se poate constata pe calea recensămintelor, cînd acestea au consemnat locul de naștere al locuitorilor urbani.

Situația, din acest punct de vedere, era în 1930 următoarea : din totalul populației înregistrate ca urbane, 21,7% era formată din locuitori născuți în altă localitate decît cea în care fuseseră recenzați. La ultimul recensămint, din 1966, proporția acestora a crescut, atîngînd valoarea de 37,7% pe total, aici fiind incluse și mutările locuitorilor dintr-o comună rurală în alta. Imigrările spre urban urcă însă la 59,0%, pe cînd cele din rural în rural nu sînt decît de 18,3%. Există, în această privință, mari deosebiri și între orașe, unele din ele atîngînd maxime importante (Bucureștii, de pildă, 65,1% locuitori născuți în alte localități), pe cînd altele au mai puțin de 20% imigranți.

Faptul este o consecință a procesului de industrializare. Astfel, deși amplasarea de întreprinderi industriale s-a făcut ținînd seama de necesitatea ridicării regiunilor relativ rămase în urmă, nu e mai puțin adevărat că vechile centre industriale incipiente au trebuit să fie cu precădere dezvoltate, ca și localitățile care prezentau diverse avantaje locale pentru crearea unor industrii de mare amploare. De asemenea, în anumite condiții locale, fie geografice, fie sociale, au fost create orașe noi, fără a se lua în considerare rețeaua urbană preexistentă. Deosebirile dintre localitățile urbane sînt, deci, mari, fiecare în parte denotînd atîngerea unui anumit nivel de industrializare și urbanizare, precum și de creare în jurul lor a unor „zone“ rurale puternic urbanizate, ca arie de recrutare a forței de muncă, inclusiv de schimbare a profilului social-economic al satelor din zonă.

Cele mai multe dintre orașele rețelei urbane pe care am moștenit-o de la vechiul regim aveau încă un puternic caracter rural, dispunînd de o importantă masă de agricultori, precum și de un sector de „servicii“ comerciale. Erau, de fapt, „tîrguri“, adică centre comerciale locale și de meșteșugărie măruntă, de deservire a unor zone rurale înconjurătoare. Procesul de industrializare, desfășurat impetuos în anii socialismului, le-a schimbat radical structura, în primul rînd prin crearea unei populații industriale, ce tinde să devină pretutindeni majoritară ¹.

d) Problemele demografice rurale

În toate calculele recensămintelor noastre, s-a considerat urbană doar ceea ce se numește „populația de noapte“ a orașelor, adică doar cei domiciliați acolo. Dar orașele dispun și de o „populație de zi“, alcătuită din „navetiști“, adică din muncitori, care, continuînd a domicilia în rural, vin zilnic la locurile lor de muncă în oraș.

¹ O clasificare a orașelor din țara noastră în „tipuri“, potrivit diverselor proporții deținute de activii din sectoarele I, II și III, a fost realizată de ing. I. Meșnicov. Vezi în acest sens: *Contribuții la studiul migrației interne în România*, în „Revista de statistică“, nr. 8, anul XVII, august 1968, p. 51—57 ; *Aspecte ale modificării structurii populației orașelor din România în perioada 1956—1966*, în „Revista de statistică“, nr. 9, anul XIX, septembrie 1970, p. 37—46.

Nu dispunem însă de un recensământ complet lămuritor asupra acestei probleme, esențială pentru o bună analiză sociologică a fenomenelor demografice considerate în legătură cu cele ale industrializării și urbanizării populației.

Fenomenul „navetei“ aduce cu sine serioase probleme, soluționabile doar pe calea cunoașterii exacte a diverselor situații locale.

Din punctul de vedere al nevoilor în forță de muncă a industriilor, se știe că investițiile în construirea de cartiere de blocuri costă, de regulă, mai mult chiar decât construirea uzinelor pe care le deservește. Specialiștii pun în discuție problema de a calcula dacă nu e mai economic să se construiască o rețea de transporturi rural-urbane, măcar pînă la acel punct, convențional denumit „isodapane“, în care cheltuielile de transport sînt mai mari decât ale construirii de noi cartiere muncitorești urbane.

Problema imigrării ruralilor în urban se pune însă tot atît de acut și în ce privește nevoile agriculturii.

Dacă populația necesară sectoarelor II și III urmează a fi recrutată din sectorul I, înseamnă că problema populației agricole și, în general, a celei rurale trebuie socotită de primă importanță, la egalitate cu cea a populației urbane. Căci, într-adevăr, o pompă a forțelor active din rural, dacă este făcută nechibzuit, poate duce la ceea ce se numește „exod rural“, adică la o golire a satelor de locuitorii lor.

Teoretic, acest „exod“ și deplasarea populației dinspre rural către urban se poate analiza potrivit unui „model“ prin care se calculează valorile unei serii de „diferențe de nivel“, care provoacă o scurgere demografică.

Astfel, putem enumera aici: cîștiguri urbane mai mari decât cele rurale; locuri de muncă disponibile mai multe în urban decât în rural; perspective de dezvoltare profesională mai mari în urban decât în rural; nivel edilitar și de servicii sociale mai mare la orașe decât în sate etc.

Cît timp aceste diferențe de nivel vor exista, populația rurală se va scurge spre oraș, potrivit unor legi tot atît de obiective ca și cele ale lumii fizice. Cu deosebirea că scurgerea se face în cazul vieții sociale de la nivelul de jos spre cel superior și că, socotind cele două medii legate ca prin vase comunicante, oprirea la același nivel, în echilibru, nu se mai întîmplă de la sine, ci doar prin acțiuni planificate.

Deocamdată, pericolul „exodului“ există. În special tineretul, care are o pregătire școlară de cel puțin 8 ani, ca și posibilitatea de a urma în continuare școli profesionale sau în tot cazul de a învăța o meserie la locul de muncă, se va lăsa în mod firesc ispitit de perspectivele pe care le oferă orașul.

Din punct de vedere demografic acest exod reprezintă o problemă cu implicații chiar și atunci cînd, fără să ducă la ceea ce se numește o „hemoragie demografică“, dezechilibrează, totuși, proporțiile dintre sexe și vîrste. Astfel, satele rămîn într-o serie de cazuri doar cu bătrîni, copii și fete, în vreme ce orașele au prea mulți bărbați tineri față de numărul femeilor. În aceste condiții, formarea de noi familii, deci asigurarea unei natalități normale, se lovește de greutate.

Dacă asemenea situații se întîmplă, este evident că agricultura va întîmpina prejudicii și vor trebui întreprinse acțiuni menite să creeze condițiile necesare pentru ca în rural să continue a domicilia și lucra numărul

necesar de activi în cadrul unei populații, care, sub raport demografic, să fie „normală“, adică judicios distribuită pe sexe și grupe de vîrstă.

Reținerea, în măsura necesarului, a unei mase de activi în comunele rurale nu constituie decît unul din mijloacele „dispeceratului demografic“; ea se obține printr-o serie de acțiuni de sistematizare, de echipare teritorială, de formare de „centre civice“, menite toate să apropie nivelul de viață al celor din rural de nivelul urban.

Problema ridicării standardului de civilizație în rural este esențială, cu atît mai mult cu cît încă de pe acum vedem cum se declanșează procesul de „exurbație“, adică procesul demografic și economic invers, care face ca muncitorii din sectoarele urbane II și III să se mute în rural, „rural“ care însă capătă din ce în ce caracterul unor centre urbanizate, în ceea ce privește echipamentul material și cultural, dar păstrînd avantajele unui mediu natural încă nepoluat.

Crearea în jurul orașelor a unor „zone“ urbanizate, cu localități „satelit“, „dormitor“, „de navetă“, „terțiare“ etc. ridică mari probleme demografice, fiind vorba, în fond, de a plănui deja modalitățile în care vom putea asigura o viață socială normală unei populații, cu totul altfel structurată profesional decît în prezent, pe o arie teritorială ea însăși diferit organizată, potrivit unor modalități tehnice și sociale la care trebuie să ne gîndim de pe acum. Atare probleme, de interes actual în lume, figurează, de altfel, pe agenda dezbaterilor viitoarei Conferințe mondiale a populației, organizată de O.N.U., ale cărei lucrări se vor desfășura în luna august a acestui an la București.

Iată cîteva considerații pe care am socotit util să le fac, legat de problemele demografice ale procesului de industrializare în țara noastră, privite într-un context mai larg, probleme ridicate cu acuitate de viață și abordate în spirit profund științific în documentele conducerii partidului și statului nostru.

Trăsături ale activității ideologice a Partidului Comunist Român în etapa actuală

ANETA BUSUIOC

Acționînd cu hotărîre pentru realizarea programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, Partidul Comunist Român acordă o deosebită atenție activității ideologice. În acest sens, el are în vedere că dialectica dezvoltării socialismului generează permanent noi și noi surse de progres în toate sferele vieții sociale, în toate laturile activității de partid — inclusiv, desigur, în domeniul ideologic.

Anii care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R. — eveniment de însemnătate excepțională pentru întreaga viață a partidului și poporului nostru — constituie o perioadă de largă desfășurare a capacității creatoare a mișcării noastre comuniste, concretizată în primul rînd în opera secretarului general al Partidului Comunist Român și președintelui R. S. România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care se bucură de un binecunoscut prestigiu internațional.

În această perioadă trăsătura caracteristică a vieții noastre ideologice o constituie afirmarea multilaterală a spiritului înnoitor, a gîndirii și acțiunii constructive, creatoare, a spiritului militant și receptiv la cerințele vieții.

Desigur, acest spirit marxist-leninist, de confruntare critică și revoluționară cu stări de fapt și cu idei, și-a croit drum în procesul confruntării dintre nou și vechi. Orientarea fermă spre dezvoltarea creatoare a teoriei marxist-leniniste în soluționarea unor probleme noi ale dezvoltării societății noastre socialiste, precum și în promovarea unor relații de tip nou în viața internațională sînt legate de numele secretarului general al partidului nostru, care a îmbogățit și adîncit teoria socialismului științific prin analiza profundă a legilor dezvoltării noii formațiuni sociale, a relațiilor dintre partid și societate, a modalităților de exercitare a rolului conducător al partidului, precum și prin dezvăluirea legităților și normelor care guvernează relațiile dintre popoare, națiuni și state, dintre partidele comuniste și muncitorești și noile raporturi umane pe care le presupune o societate socialistă multilateral dezvoltată.

În acest cadru se înscrie și programul ideologic al partidului, adoptat de plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 și Conferința Națională din 1972. Ceea ce caracterizează acest program este concepția largă, cuprinzătoare despre educația socialistă ca o activitate ce presupune o temeinică

pregătire politico-ideologică bazată pe însușirea concepției materialist-dialectice și istorice despre natură și societate, lărgirea orizontului general de cunoaștere prin însușirea a tot ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, creșterea spiritului de responsabilitate socială, generalizarea în întreaga societate a atitudinii noi, înaintate față de muncă, față de proprietatea socialistă, dezvoltarea continuă a devotamentului față de cauza socialismului, a făuririi comunismului în țara noastră și în întreaga lume.

Evident, în limitele prezentului articol, nu putem întreprinde decît o succintă trecere în revistă a ansamblului de trăsături proprii momentului actual de afirmare a vieții noastre ideologice.

Privită în perspectiva proceselor și tendințelor sale caracteristice, pe prim plan se situează *unitatea strînsă, din ce în ce mai profundă, dintre activitatea teoretică și practică a Partidului Comunist Român*. Trebuie precizat că fiind vorba de o unitate dialectică, ea are un caracter procesual; ca atare, nu este vorba de o simplă adaptare, chiar și reciprocă, a două domenii distincte, cum uneori se înțelege raportul dintre teorie și practică. Fluxul permanent de informație din domeniul teoriei spre practică și din cel al practicii spre teorie se realizează în cadrul unei interacțiuni istorice, în care acțiunea socială a construcției socialiste ridică probleme pe care teoria le rezolvă, în vederea elaborării unor soluții care nu există în cunoștințele acumulate pînă la un moment dat. Este vorba, așadar, de o teorie orientată spre problemele concrete ale vieții, o teorie îndreptată nemijlocit spre acțiune, o teorie care constituie un instrument metodologic pentru asigurarea eficienței practicii sociale, care „ajută la cercetarea și înțelegerea evenimentelor corespunzător noilor condiții economice, sociale, naționale și istorice”¹.

Reîntoarsă în viața practică, teoria se confruntă cu realități care, desigur, nu-și suspendă transformările și evoluțiile în virtutea existenței unor teorii elaborate în etape anterioare. Astfel încît, confruntîndu-se cu noi realități, teoria este obligată să se dezvolte, pentru a nu fi depășită de acestea. Se înțelege, este vorba de caracteristici generale ale cunoașterii științifice, dar ceea ce este remarcabil în activitatea Partidului Comunist Român este faptul că a găsit modalități concrete, adecvate care asigură acest flux continuu de informație, că a ridicat la rang de principiu nu numai teoretic, dar și acțional, perfecționarea continuă a teoriei în scopul optimizării neîntrerupte a practicii sociale de edificare a socialismului multilateral dezvoltat. „Rezolvarea cu succes a marilor sarcini ce ne stau în față — arată secretarul general al P.C.R. — impune ca o dată cu concentrarea eforturilor pentru dezvoltarea bazei tehnice-materiale a societății să acordăm atenție tot mai mare activității ideologice, elaborării teoretice a problemelor dezvoltării societății noastre, să asigurăm o unitate strînsă între munca ideologică-teoretică și practica construcției socialiste. În același timp activitatea practică trebuie să se bazeze pe tot ce știința a creat mai valoros în toate domeniile”².

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 644.

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 87—88.

Acolo unde și atunci cînd teoria nu este capabilă să elaboreze și să fundamenteze soluții concrete, operative, pe măsura desfășurării conținutului socialist al activității sociale, desigur că nu realitatea trebuie condamnată pentru neadaptare la pretinsa teorie, ci teoria este obligată să se supună unicului criteriu de decizie finală asupra adevărului, criteriul practicii sociale.

În această privință, întreaga experiență dobîndită de partidul și poporul nostru în acțiunea revoluționară de făurire a noii orînduiri confirmă pe deplin constatarea tovarășului Nicolae Ceaușescu potrivit căreia mutațiile intervenite în lumea contemporană „modifică o serie de concepte și adevăruri considerate pînă nu demult imuabile”³.

Acest mod de raportare la realitatea socială în permanentă transformare a inspirat analizele profunde realizate în documentele partidului nostru, care au dus în domeniul economiei politice a socialismului, de pildă, la introducerea unor concepte noi, ca cel al fondului național de dezvoltare economico-socială⁴ și cel de retribuire a muncii⁵, în locul conceptelor tradiționale de acumulare și salarizare, care nu mai puteau cuprinde aspectele calitativ diferite ale noilor realități și oglindi schimbările revoluționare petrecute în țara noastră.

Este vorba aici, desigur, nu de o modificare a denumirilor, ci de elaborarea unor concepte noi, cu consecințe generale pentru întreaga teorie a economiei socialiste. Datorită înțelegerii acestei dialectici a cunoașterii și acțiunii, Partidul Comunist Român a reușit să propună soluții noi, dintre care multe și-au dovedit de pe acum eficiența socială, la numeroase probleme ale construcției socialiste în interiorul țării, și în chestiunile arzătoare ale contemporaneității, pe plan extern.

În această privință, a legăturii dintre politica internă și cea externă a partidului și statului nostru, comuniștii români se călăuzesc după principiul formulat de Marx și Engels încă în 1845, și anume că politica internă și externă a unui stat se află într-o interdependență dialectică obiectivă, independent de voința și hotărîrile oamenilor.

Documentele partidului nostru nu se limitează la simpla afirmare a unității dintre politica internă și externă a conexiunii sau interdependenței lor, ci pătrund în adîncime dialectica acestei interacțiuni: pe de o parte, în explicația fenomenelor sociale care privesc aceste domenii, pe de altă parte, în conducerea practică a vieții sociale și îndeosebi a celei economice. În acest fel, în organizarea și desfășurarea politicii externe se reflectă din ce în ce mai deplin principiile construcției noastre sociale, și de stat, ale democrației socialiste, după cum realitățile situației internaționale sînt pentru construcția internă factori de stimulare și reglare a activității multiplelor domenii ale practicii noastre de edificare a noii formațiuni sociale. Trebuie subliniat, totodată, că în întreaga sa politică externă partidul și statul nostru țin seama de faptul că, la fel ca în orice

³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate*, vol. 7, Editura politică, București, 1973, p. 28.

⁴ *Ibidem*, p. 481.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la încheierea lucrărilor Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 25—26 martie 1974*, Editura politică, București, 1974, p. 8.

domeniu al realității sociale, „și în viața internațională are loc o luptă continuă între vechi și nou“⁶.

În acord cu spiritul critic și revoluționar propriu marxism-leninismului, elaborarea noilor teze și concepte se desfășoară în cadrul unui proces dialectic complex, în care trebuie să distingem cel puțin două aspecte fundamentale. Mai întâi, este evident că unitatea de gândire și de acțiune pe care caută să o fundamenteze activitatea teoretică nu este rezultatul unei „iluminări“, ci a unei confruntări de puncte de vedere, a unui schimb liber de păreri prin intermediul căruia noile idei prind consistență, se conturează și se precizează; în al doilea rând, gândirea marxistă elaborează aceste concepte și concepții, care duc în ultimă instanță la formularea unor soluții pentru problemele sociale, nu într-un vid ideologic sau într-un mediu spiritual artificial creat prin izolare, ci într-o confruntare permanentă atât cu gândirea nemarxistă, cât și cu cea marxistă, care, dezvoltându-se și acționând în condiții diferite, pune sau poate să pună în evidență aspecte diverse ale realității sociale sau să accentueze diferite componente ale acesteia.

Având în vedere tocmai acest caracter creativ și complex al procesului de elaborare și cristalizare a noilor idei, teze și soluții, comuniștii români se conduc după principiul formulat cu deosebită limpezime de secretarul general al partidului: „Desigur, pot fi — și sînt — diverse păreri asupra căilor de înfăptuire a politicii noi. De altfel, nu numai în problemele internaționale sau în problemele științelor sociale sînt păreri deosebite; în înseși științele naturii și tehnice, asupra unor probleme apar păreri sau soluții deosebite — și aceasta nu e cu nimic anormal. Dimpotrivă, este un lucru cît se poate de natural să fie așa; numai atunci cînd asupra diferitelor probleme care preocupă omenirea se confruntă în mod liber părerile, fără prejudecăți, fără pretenția că cineva deține monopolul adevărului absolut, pornindu-se deci de la înțelegerea necesității unui schimb liber de păreri și de idei, de căutări novatoare, se poate ajunge la găsirea celor mai potrivite soluții pentru organizarea mai bună a lumii, a conlucrării între popoare, a realizării păcii“⁷. Pentru că, „marxism-leninismul nu a afirmat niciodată că deține monopolul gândirii sociale; dimpotrivă, el a apărut și s-a dezvoltat în cadrul contactului și al confruntării cu celelalte curente de idei din lume, însușindu-și tot ce a creat mai valoros gândirea umană de-a lungul istoriei“⁸.

Tot ca o caracteristică generală a activității noastre ideologice se manifestă — în virtutea acțiunii proceselor la care ne-am referit mai sus — un aspect cu totul remarcabil al vieții noastre sociale, și anume *motivarea teoretică și realizarea practică a unității tot mai profunde dintre activitatea economică, politică, socială, pe de o parte, și cea ideologică, pe de altă parte*. Și aceasta, deoarece pentru un partid revoluționar, și cu atât mai mult pentru un partid care a cucerit puterea politică

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, p. 651.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la întîlnirea cu participanții la seminarul internațional „Studentii și securitatea europeană“*, în „Scînteia“, anul XLIII, nr. 9751, din 15 ianuarie 1974.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 934.

și conduce opera de făurire a socialismului, activitatea ideologică constituie un element determinant, „devine o puternică forță”⁹.

În procesul perfecționării sistemului social și a relațiilor sociale și umane socialiste, componenta ideologică își mărește ponderea pe măsură ce rezolvarea problemelor curente ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate pune din ce în ce mai explicit, ca o condiție a desfășurării cu succes a practicii sociale revoluționare, formularea clară a scopurilor, obiectivelor și valorilor prin care se definește societatea comunistă spre care tinde întreaga evoluție din țara noastră. În legătură cu aceasta trebuie remarcat că manifestarea rolului crescând al factorului ideologic este, în fond, un aspect al rolului conducător al partidului comunist, organizație de clasă constituită pe baza însușirii și în vederea aplicării conștiințe a teoriei marxist-leniniste a dezvoltării sociale. Or, în etapa actuală, când natura și volumul problemelor sociale necesită, pe de o parte, o participare tot mai extinsă a maselor, nu numai la executarea directivelor, dar și la formularea și luarea hotărârilor, iar, pe de altă parte, se impune necesitatea de a avea o organizație centralizată, cu un înalt grad de coeziune, spre a asigura eficiența activităților, creșterea rolului conducător al partidului și sporirea funcției sociale a ideologiei — a cărei întrupare organizatorică este tocmai partidul — constituie o cerință obiectivă a progresului nostru spre comunism.

Nu este un fenomen întâmplător în dezvoltarea societății noastre că afirmarea și creșterea rolului conducător al partidului, ca forță politică în cadrul sistemului democrației socialiste, are drept consecință, și în același timp o condiție prealabilă, intensificarea funcției sociale active a ideologiei și a activității ideologice. „Partidul nostru — se subliniază în Programul ideologic elaborat la Plenara Comitetului Central din 3—5 noiembrie 1971 — a pornit de la faptul că *desfășurarea unei permanente activități politice-ideologice și de educație socialistă reprezintă o necesitate obiectivă în întreaga perioadă de construire a socialismului și comunismului, o componentă esențială a procesului de făurire a noii societăți*. Noi considerăm și am considerat întotdeauna că menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială, ci de a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decât prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral-politic înaintat (*subl. ns.*)”¹⁰. Activitatea ideologică-educativă, „formarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, cu un larg orizont de cultură, reprezintă un factor de prim ordin în întreaga activitate de transformare revoluționară a societății, de edificare a socialismului și comunismului”¹¹. Este reafirmarea, în funcție de condițiile concrete ale epocii în care trăim și ale societății pe care poporul nostru, sub conducerea comuniștilor, o edifică, a convingerii lui Marx cu privire la necesitatea transformării profunde, radicale a agenților practicii revoluționare, care trebuie „să fie la înălțimea unei lumi noi”¹².

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, p. 621.

¹⁰ *Ibidem*, p. 628.

¹¹ *Ibidem*, p. 621.

¹² Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 7, Editura politică, București, 1960, p. 82.

Ansamblul acestor caracteristici, pe care le-am schițat mai sus, ne oferă cadrul pentru înțelegerea semnificației istorice a contribuțiilor teoretice și a soluțiilor practice pe care Partidul Comunist Român le-a adus în domeniul teoriei și practicii procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Înțelegînd în fapt necesitatea analizei concret-istorice în care se desfășoară construcția socialismului în țara noastră, P.C.R. a abordat într-un spirit creator o serie de concepte, categorii și principii fundamentale ale teoriei dezvoltării sociale, dintre care unele privesc nemijlocit și cu precădere istoria României (ca, de pildă, precizarea conținutului economic și social-politic al diferitelor etape din evoluția țării noastre, începînd cu cele mai vechi timpuri și cu deosebire a perioadei mai noi, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea referitoare la determinarea situației de țară slab dezvoltată în care se afla România în acea vreme), iar altele au o semnificație generală. Astfel, documentele P.C.R. au subliniat necesitatea de a defini conținutul legii generale a dezvoltării sociale ca luptă dintre nou și vechi¹³, în sensul complex în care noul nu reprezintă doar una din laturile contradicției avînd o poziție în timp mai apropiată de noi, ci și ca expresie a elementelor constitutive ale unei calități superioare ce alcătuiesc germele dezvoltării ulterioare și definesc direcția progresului. Relevarea valorii universale a acestei legi, precum și a bazei sale obiective în toate orînduirile sociale, inclusiv în socialism și comunism, a permis adîncirea și îmbogățirea dialecticii dezvoltării proprii noii formațiuni sociale. Documentele partidului nostru critică concepția naivă și, în fond neștiințifică, după care contradicțiile ar avea în socialism, prin definiție și în exclusivitate, un caracter neantagonist. Analizînd critic experiența revoluționară internă și externă, conducerea partidului nostru a arătat că pe fondul mișcării tendențiale spre o societate fără clase, în care, principial, interesele diferitelor grupuri și categorii sociale devin convergente, contradicțiile inerente dezvoltării noii formațiuni sociale pot lua un caracter antagonic; această posibilitate apare atunci cînd nu sînt descoperite și soluționate la timp, ci sînt lăsate să se rezolve spontan, pe calea unor frămîntări și convulsii sociale. „Viața a demonstrat nu o dată că și în condițiile socialismului există și se dezvoltă contradicții, că — dacă nu sînt sesizate și înțelese la timp și nu se acționează în mod conștient pentru depășirea lor — ele pot deveni antagoniste, pot duce chiar la ciocniri“¹⁴, la stări de criză și chiar conflicte sociale, „căutîndu-și rezolvarea în afara cadrului specific socialismului“¹⁵. Acest instrument teoretic formulat cu atîta claritate de tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat posibilitate partidului nostru ca în activitatea de conducere să folosească cu măiestrie soluționarea neantagonistă a contradicțiilor și să evite astfel, ca unele aspecte negative din cadrul proceselor sociale să dobîndească consistență.

Este un merit deosebit și o contribuție incontestabilă la teoria generală a conducerii societății în ansamblul său includerea acestui criteriu

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 273.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, p. 646.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, p. 814.

în rindul cerințelor esențiale ale conducerii științifice a societății socialiste.

În această ordine de idei se înscrie și contribuția deosebită adusă de conducerea partidului nostru la îmbogățirea teoriei comunismului științific prin definirea conținutului categoriei de societate socialistă multilateral dezvoltată.

Acest concept are o însemnătate teoretică și metodologică deosebită. Conținutul său a fost elaborat pe baza analizei critice a construirii socialismului în țara noastră, ținând seama și de experiența altor țări, și este menit să exprime : 1) necesitatea de a înțelege, de a planifica și de a conduce dezvoltarea societății socialiste, considerînd-o pe aceasta ca un *sistem* în care evident progresul trebuie să se desfășoare multilateral, adică în toate domeniile subsistemelor și la toate nivelele sistemului social ; 2) necesitatea de a explora posibilitățile multiple, resursele organizaționale umane și fizice de care dispune societatea socialistă ca sistem și a căror valorificare deplină constituie o condiție necesară a mersului înainte spre comunism. Acest concept presupune, fără îndoială, că progresul societății socialiste în vederea creării condițiilor materiale și spirituale de trecere la comunism nu se realizează automat, spontan, ci este un proces și un efort conștient de punere în acțiune a tuturor resurselor disponibile, în condiții cît mai eficace, deci cu cheltuiulă minimă de timp social de muncă. Ansamblul integrat de caracteristici ce exprimă conținutul acestui *concept sistemic* de societate socialistă multilateral dezvoltată — formulat cu multă claritate în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu — fundamentează, de data aceasta cu forța de argumentare și convingere a unei *perspective sistemice*, rolul central, hotărîtor al factorului uman în construcția socialistă. Și anume, nu sub forma unei referiri generale și vagi la dezvoltarea multilaterală a persoanei umane, ci sub forma unei teorii încheiate a funcției factorului uman în *proiectarea, prognozarea, planificarea, conducerea și îndeplinirea* programului comunist al noii societăți și al unui nou statut social al omului. Ceea ce este remarcabil, constituind sub acest raport o contribuție de mare valoare, este *abordarea integrativă* a rolului factorului uman sub multiplele sale fațete : rolul maselor muncitoare în dubla lor calitate de proprietari și de producători, rolul forței politice de conducere politică a societății în ansamblul ei — rolul partidului, al conducerii de partid și al raportului acestora cu modalitatea de realizare social-politică a activității comunității socialiste naționale în sistemul democrației socialiste și a procesului neîntrerupt de formare, educare a factorului uman, implicat în toate aceste aspecte, în vederea ridicării sale la nivelul cerințelor pe care le pune procesul de făurire a unei orînduiri sociale echitabile, cu adevărat umanizate. În numeroase documente de partid se insistă asupra faptului că diverse structuri, mecanisme și forțe motrice ale societății noastre, partidul și rolul său conducător, democrația socialistă, rolul statului și funcțiile sale, procesul de educație socialistă permanentă a maselor ș.a.m.d. reprezintă, de fapt, modalități variate, dar strîns interconectate, de manifestare a poziției centrale a factorului uman în conceperea și realizarea programului comunist. Punerea în evidență a acestei viziuni *autentic și integral umaniste* — nu doar în sensul unor reflecții despre om, ci în termeni de acțiune, în sensul creării cadrului instituțional multiplu,

variat și flexibil prin care omul se poate forma și afirma în noua societate — constituie încă o sarcină a cercetării în științele sociale.

Considerăm că tocmai această înțelegere a însemnătății factorului uman, a gradului și a nivelului la care acesta devine conștient de sarcinile, obligațiile și drepturile sale în procesul de făurire a noii societăți a făcut posibilă dezvoltarea — în cadrul documentelor partidului nostru — a imenselor resurse de progres, de inițiativă revoluționară și de spirit constructiv, ce rezidă în *modalitatea concretă a conviețuirii umane în epoca contemporană, în națiune.*

Intr-adevăr, atât evoluția națiunilor ce s-au constituit mai de mult, cât și intrarea pe un făgaș de constituire a națiunilor în țările foste colonii, precum și realizarea în variate forme naționale a unor societăți socialiste confirmă deosebita potență de progres social ce rezidă în națiune. Sub diversele sale aspecte, națiunea constituie un potențial de resurse umane pe care strategia și tactica revoluționară nu numai că nu trebuie să le neglijeze, dar nici nu poate să le treacă cu vederea sau să le subaprecieze, căci în acest caz s-ar lipsi de izvorul viu al intereselor, năzuințelor și aspirațiilor umane în expresia lor cea mai autentică. Evident, nu este vorba de transformarea structurii burgheze a unor națiuni într-un factor de permanență, ci de renașterea națiunilor ca națiuni cu structură socialistă, purtătoare ale progresului comunist.

Ca atare, integrarea națiunii în socialism și a socialismului în națiune este un *proces revoluționar* și reprezintă tocmai calea concretă prin care se pune în evidență posibilitatea realizării progresului comunist universal în cele mai variate condiții de loc și de timp, dovedind astfel viabilitatea comunismului prin viabilitatea purtătorului uman al societăților angajate în acest proces. În acest sens documentele partidului nostru pun pregnant în evidență viziunea dialectic-sistemică asupra relației individ-colectivitate, subliniind necesitatea unei înțelegeri mai complexe a omului în societate, luat nu ca individ izolat și exagerând trăsăturile sale individuale, ci ca om social aflat în strânsă legătură și interdependență cu semenii săi, cu interesele maselor largi populare.

În această perspectivă se înscriu preocupările multiple ale partidului nostru de statornicire a normelor de muncă și de viață ale comunistilor, ale eticii și echității socialiste, necesitate impusă de cerințele obiective apărute în procesul revoluționar al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Normele vieții și muncii comunistilor, ale eticii și echității socialiste — elaborate ca proiect la Conferința Națională a Partidului Comunist Român din 19—21 iulie 1972 — constituie sistemul criteriilor care reglementează relațiile dintre individ și colectivitate, dintre clasele și grupurile componente ale societății, dintre țara noastră și alte țări, cuprinzând obiectivele imediate și de perspectivă ale formării unui om capabil să asigure realizarea și perfecționarea neconținută a societății socialiste, dezvoltarea ei multilaterală în vederea creării condițiilor necesare pentru trecerea la comunism.

Acest document programatic este expresia concepției despre progresul social proprie partidului nostru, în care proiectul de dezvoltare socială, scopurile și obiectivele acesteia se formulează nu numai sub aspectul lor general, privind sistemul social în ansamblul său, ci și la nivelul individului, care este agentul, făuritorul procesului de transfor-

mare revoluționară a societății și beneficiarul acestuia. Documentul arată calea pe care se poate înfăptui *progresul moral* și, totodată, instrumentul prin care acest progres poate fi condus în mod științific: normele, care reprezintă modul în care idealul, principiile și valorile eticii socialiste se concretizează în activitatea practică, modul în care aceste componente abstracte ale sistemului etic se pot materializa în comportamente umane. Astfel proiectul completează, împlinește, întregește și desăvârșește programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate prin dimensiunea umană pe care o evidențiază. Anume, normele socialiste și comuniste indică în mod concret felul în care activitatea umană individuală și colectivă trebuie să se modifice în concordanță cu idealul societății socialiste și comuniste.

În faza de maturitate la care a ajuns construcția socialistă în țara noastră, problema formării individului și, mai ales, a transformării lui pentru a putea promova idealul exigent al unei societăți bazate pe echitate constituie principala verigă a perfecționării noii orînduiri, deoarece *modul cum înțeleg* oamenii proiectul dezvoltării socialiste și comuniste, *raportul, atitudinea subiectivă* pe care o au față de idealurile și principiile comuniste, măsura în care sînt în stare, sînt capabili să le transpună în viață reprezintă condiția subiectivă *hotărîtoare* pentru progresul societății socialiste. Firește, legile creează cadrul general al activității sociale. Dar legile nu pot impune felul în care individul înțelege interesele generale ale societății, felul în care el transformă anumite cerințe sociale în convingeri, în motive personale de activitate și, mai ales, legile nu pot impune modul și gradul în care individul se identifică cu interesul general al societății. Or, este știut că între individ și colectivitate există o unitate dialectică, deci contradictorie, datorită căreia interesul individual de multe ori nu coincide nemijlocit și imediat cu interesele generale și astfel apare o contradicție a cărei rezolvare necesită înțelegerea de către individ a modului complex în care interesele lui sînt, în ultimă instanță, concordante cu interesele generale. De asemenea, el, individul trebuie să înțeleagă că realizarea procesuală a concordanței, a coinciderii intereselor individuale cu cele generale are loc în timp, în cadrul unui proces de creare a condițiilor obiective pentru înfăptuirea acestei unități. În ansamblul său, procesul se orientează spre coinciderea interesului general cu cel individual, dar, în diferitele sale momente, impune, mai ales în fazele sale inițiale, o subordonare a interesului individual față de cel general. Mai mult, problema nu este, cum se presupune de multe ori, numai de ordinul înțelegerii, deci nu este numai o problemă teoretică, ci este o chestiune a practicii sociale, întrucît coinciderea interesului general cu cel individual în comunism presupune o radicală transformare a structurii persoanei umane, înlocuirea tipului de individualitate apărută pe baza antagonismelor sociale cu o individualitate orientată spre integrarea critică și creatoare în colectivitate.

Așadar, normele vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste constituie și un program de transformare radicală a omului și, din acest punct de vedere, ele reprezintă și sistemul scopurilor și al obiectivelor care stau în fața educației și a învățămîntului din țara noastră. Expuse în cele 37 de puncte ale proiectului, normele vieții socialiste oferă: a) criteriile de apreciere a valorii activităților individuale, valorile

în funcție de care se apreciază ca fiind mai mult sau mai puțin morale faptele individului ; b) scopurile și obiectivele spre care trebuie să fie orientate aceste activități ; c) elementele componente ale idealului omului comunist.

Prin urmare, în concepția partidului nostru aceste norme sînt înțelese nu numai ca un ansamblu de reguli prin care se reglementează comportamentele interumane, ci ca un sistem de indicatori ai unui grandios *proiect de transformare a omului*, transformare datorită căreia relațiile din societatea noastră își pot manifesta conținutul lor socialist și de care depinde însuși succesul construcției socialiste și comuniste.

Este tocmai ceea ce încă Marx sublinia la vremea sa : „pentru a funcționa bine, noile forțe ale societății au nevoie de un singur lucru : de oameni noi, care să știe să le stăpînească”¹⁶, de „oameni care să fie la înălțimea unei lumi noi”¹⁷. Iar documentele partidului nostru insistă asupra acestei idei, arătînd că omul, fiind *factorul hotărîtor* al construcției socialiste, „forța principală care garantează mersul nostru înainte”¹⁸, de „oameni trebuie să ne preocupăm, de pregătirea lor pentru a asigura înfăptuirea cu succes a programului nostru de dezvoltare a României socialiste”¹⁹.

Partidul Comunist Român a înțeles că dacă la nivelul activității individului și în anumite activități rutiniere colective acțiunea poate fi eficientă, conducîndu-ne în multe cazuri după bunul simț și experiența comună, în problemele complicate ale conducerii sistemelor sociale, și cu atît mai mult ale construirii unui sistem social fără precedent în istorie, cum este cel socialist, întemeierea, așezarea activității politice pe baza unei teorii științifice a sistemelor sociale, pe baza unei teorii științifice de proiectare, organizare și conducere eficientă a acestora, devine inevitabilă²⁰. Așadar, conducerea societății socialiste presupune elaborarea unei teorii a acestei societăți înțeleasă ca sistem social specific. Înțelegerea activității politice ca activitate de conducere coordonatoare centrală a sistemului social global învederează faptul că simpla conștientizare a condițiilor, a tendințelor și a legilor generale poate fi oarecum suficientă la nivelul executării actelor de decizie, dar devine categoric insuficientă în *elaborarea* acestora, ca și a criteriilor de decizie, fie la nivelul sistemului ca tot, fie la nivelul unităților politice ale sistemului, care și ele trebuie să aibă în vedere nu numai condițiile de eficiență ale propriei activități ci și condițiile de îmbunătățire a funcționării întregului sistem social.

Realizarea acestei funcții integrative a conducerii politice impune, prin urmare, o fundamentare a actelor de decizie pe plan teoretic. Empiria obișnuită nu oferă nici criterii sigure, nici eficiente. În documentele partidului nostru este subliniată pregnant necesitatea afirmării ideii că organizarea și conducerea activității sociale necesită un efort de ridicare

¹⁶ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 12, Editura politică, București, 1962, p. 4.

¹⁷ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 7, p. 82.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea populară de la Tirgu Mureș*, în „Scînteia”, anul XLIII, nr. 9660, din 14 octombrie 1973.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 663, 664.

a conștiinței colective și individuale la nivelul teoriei sistemului social socialist, și aceasta, în două privințe : *în primul rînd*, cercetarea științifică pe care trebuie să se sprijine actele de decizie este necesar să fie orientată spre : a) abordarea problemelor în perspectiva unei teorii a sistemului social socialist și b) spre elaborarea sistematică a unei atari teorii, pentru care elementele inițiale sînt indicate, dar care urmează a fi elaborată în ansamblu ; *în al doilea rînd*, conștiința colectivă trebuie pregătită, formată în vederea înțelegerii problemelor sociale în perspectivă sistemică. Cu alte cuvinte, în condițiile actualei revoluții științifice și tehnice și în condițiile în care unele principii de bază ale teoriei sistemului social socialist sînt schițate, *conducerea politică* a societății trebuie să reflecte nu numai o creștere a factorului *conștiință*, ci și a factorului *teorie*.

Mărturia conștientizării de către partidul nostru a acestei necesități o constituie, printre altele, instituționalizarea ei prin *Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la perfecționarea pregătirii cadrelor de partid, de stat și ale organizațiilor de masă în problemele conducerii activității economice și sociale și Legea privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste*. Este vorba de înțelegerea de către Partidul Comunist Român a faptului că pentru a-și îndeplini rolul de orientare a activității sociale, conștiința socialistă a vremurilor noastre trebuie să asimileze cerințele progresului nu numai sub formă de *mobîl practic*, ci și sub formă de *model teoretic prospectiv*, conceput în termeni operaționali.

O deosebit de importantă contribuție teoretică și practică a adus și aduce partidul nostru în domeniul relațiilor internaționale, atît pe planul raporturilor dintre partidele comuniste și muncitorești, cu mișcările revoluționare și de eliberare națională, în problemele cooperării dintre țările socialiste, cît și în relațiile dintre state indiferent de orînduirea lor socială. Secretarul general al P.C.R. relevă în această privință că în elaborarea politicii internaționale am pornit și pornim de la noile fenomene ce apar pe plan internațional, am avut și avem în vedere că și în viața internațională are loc o luptă continuă între vechi și nou. În același spirit profund dialectic se subliniază unitatea, condiționarea reciprocă a politicii externe și interne : „activitatea de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de ridicare a bunăstării întregului popor și preocuparea pentru întărirea coeziunii și unității țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor antiimperialiste, pentru transpunerea în fapt a politicii de coexistență pașnică, de dezvoltare a colaborării cu toate statele lumii fără deosebire de orînduire socială *constituie un tot unitar, se condiționează reciproc, sînt părți inseparabile* ale procesului de înfăptuire a rolului conducător al partidului nostru în societate (*subl. n.s.*)”²¹.

În toate aceste domenii, Partidul Comunist Român pornește de la ideea că unitatea, coeziunea și cooperarea între statele socialiste, partidele marxist-leniniste și alte partide și mișcări revoluționare progresiste trebuie să se bazeze pe principiile echității și legalității internaționale, a suveranității și independenței naționale, a egalității depline în drepturi,

²¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, p. 29—30.

a neamestecului în treburile interne, a nefolosirii forței și neamenințării cu forța, a avantajului reciproc și respectului mutual, a soluționării prin tratative, prin metode politice a problemelor în litigiu. Aceste principii realizate cu consecvență în raporturile dintre state își au corespondentul lor în normele relațiilor dintre partidele marxist-leniniste: principiul autonomiei, egalității în drepturi, al neamestecului în treburile interne, al respectării stricte a dreptului fiecărui partid de a stabili în mod independent formele și metodele de activitate, de a hotărî el însuși asupra liniei sale politice, interne și externe, potrivit condițiilor în care acționează.

Urmărind simultan în cele două direcții amintite traducerea în viață a acestor idei, bazate pe ideologia marxist-leninistă și pe analiza sarcinilor revoluționare ale clasei muncitoare, ale mișcării comuniste și muncitorești, partidul nostru se străduiește să elaboreze în teorie și în practică o modalitate de conlucrare echitabilă și rodnică între partide, popoare, state, de cooperare și unitate izvorită din realitate, din existența unor deosebiri calitative în condițiile de loc și de timp în care se desfășoară activitatea fiecărui popor, o cooperare și o unitate înțelese nu ca o stare invariabilă, statică, ci ca un proces continuu de elaborare, reelaborare, perfecționare a raporturilor dintre statele socialiste vizînd aceleași scopuri, între partidele și mișcările revoluționare formînd o comunitate întemeiată pe urmărirea unor scopuri în esență identice, dar diferențiate în funcție de varietatea de condiții spațio-temporale și de altă natură, între statele cu orînduiri sociale diferite, considerînd că la toate aceste nivele trebuie validate aceleași norme de echitate și legalitate. În acest fel este posibilă perfecționarea continuă a colaborării dintre statele socialiste și asigurarea unei coexistențe pașnice între state cu orînduiri sociale deosebite, instaurînd metode politice de soluționare a complicatelor probleme ce se pun pe calea tratativelor, precum și pe calea valorificării democratice a potențialului de idei și activități ale statelor mijlocii și mici, deopotrivă cu cele ale statelor care, prin ponderea lor în viața economică, politică, militară a lumii, exercită o mare influență în evoluția situației internaționale. În accentuarea rolului care revine statelor mijlocii și mici în elaborarea unor soluții de interes general, Partidul Comunist Român militează pentru instaurarea principiilor democrației în raporturile internaționale și indică o cale pentru activarea contribuției statelor care pășesc pe calea dezvoltării independente la elaborarea unor noi forme de conlucrare mondială și regională. Cercetînd în spiritul principialității marxist-leniniste problematica internațională actuală, partidul nostru subliniază în documentele sale că metoda majoră de elaborare și perfecționare a unității mișcării comuniste și muncitorești, a așezării din ce în ce mai trainice a relațiilor dintre statele socialiste, și între acestea și celelalte state care au o altă orînduire socială, pe tărîmul cooperării constructive, în interesul fiecăreia dintre părți, o constituie schimbul de experiență și de opinii. De aceea, pe toate căile și prin toate mijloacele, Partidul Comunist Român susține necesitatea de a descifra și înțelege sursele reale ale deosebirilor de păreri — determinate de multitudinea de condiții istorice, geografice, **politice**, din trecut și actuale — și, pe această bază, de a găsi în colaborare modalități de depășire a divergen-

țelor pe calea unor soluții constructive, pozitive, elaborate în comun, cu participarea tuturor și a fiecăruia.

Chemarea la dezbateră în comun a problemelor comune nu înseamnă, evident, vreo concesie principială față de ideologii străine de marxism-leninism, străine de interesele celor ce muncesc, de interesele mișcării revoluționare, comuniste, indiferent de formele pe care acestea le îmbracă. Dialogul internațional și discuțiile tovărășești între partide sînt considerate ca tot atîtea posibilități de afirmare și apărare a principiilor marxist-leniniste, de dezvoltare și adîncire — tocmai pe calea confruntării critice — a teoriei comunismului științific.

Atît în domeniul confruntării cu problemele interne, cît și cu cele externe ale activității sale, Partidul Comunist Român a fost preocupat în permanență de perfecționarea propriei sale activități și a modalității de exercitare a rolului de conducător politic ce-i revine în sistemul democrației socialiste și în ansamblul vieții sociale.

În această direcție se înscriu numeroasele contribuții privitoare la conducerea de către partid și la creșterea rolului său în procesul de edificare multilaterală a socialismului, în perfecționarea metodelor de organizare și de conducere, de planificare și de prognoză prin care se realizează funcția sa de conducere politică, precum și prin descoperirea unor noi posibilități de valorificare a inițiativei maselor și a participării acestora la întreaga viață socială.

Încercăm să subliniem în acest sens doar semnificația generală a ansamblului de măsuri luate în ultimul deceniu în legătură cu perfecționarea modalității de exercitare a rolului conducător al partidului în sistemul nostru socialist. Dacă ne întrebăm asupra semnificației pe termen lung a acestor măsuri vom putea constata că ele vizează obiective precise și bine definite în documentele noastre de partid²² și anume: sporirea eficienței conducerii politice prin eliminarea paralelismelor, a verigilor devenite inutile, apropierea organelor alese, conducătoare de activitatea concretă a maselor, extinderea și adîncirea controlului organelor alese și al maselor asupra funcționării aparatului, reducerea categorică și înlăturarea aspectelor negative, birocratice, intensificarea preocupării față de ansamblul activității membrilor de partid și nu numai față de unele aspecte izolate ale activității acestora, creșterea responsabilității comuniste, introducerea în întreaga activitate de conducere a stilului și metodelor de muncă partinice. Dacă am încerca să cuprindem într-o singură formulă sintetică ansamblul acestor procese, ca și măsurile stabilite în acest sens, am putea spune că partidul nostru a fost și este preocupat de crearea unor forme și modalități din ce în ce mai perfecționate de înlăturare a principiilor marxist-leniniste, a vieții de partid, ale stilului de viață și de muncă comunist.

De o inepuizabilă creativitate și de o intensitate mereu crescîndă, activitatea ideologică și politică pune în lumină manifestarea multilaterală și novatoare a partidului nostru, a conducerii sale superioare.

---

²² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Consfătuirea activului de partid și de stat din ministere și instituții centrale*, 11 aprilie 1974. *Rezoluția Consfătuirii activului de partid și de stat din ministere și instituții centrale*, Editura politică, București 1974.

Considerații privind rolul națiunii socialiste în dezvoltarea societății românești contemporane

ION CETERCHI, ELENA FLOREA

Politica națională a Partidului Comunist Român — parte integrantă a politicii de construire a socialismului și comunismului în România — și-a dovedit cu o deosebită forță justetea și viabilitatea, atât în ceea ce privește procesul dezvoltării națiunii în condițiile noii orânduiri, cât și în ceea ce privește rezolvarea, pe baza principiilor marxism-leninismului, a problemei naționale, asigurarea egalității depline în drepturi a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate. Aceasta se reflectă în afirmarea națiunii române în viața internă și internațională, în relațiile frățesti statornicite între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, în unitatea și coeziunea tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, în rezultatele obținute în dezvoltarea multilaterală a țării.

Experiența României, ca și experiența altor țări socialiste în domeniul politicii naționale marxist-leniniste atestă cât de importantă este luarea în considerare a rolului națiunii în edificarea noii societăți, cât de necesară este rezolvarea justă a problemei naționale pentru construirea cu succes a socialismului și comunismului. Totodată, în condițiile actuale ale multiplicării și lărgirii relațiilor internaționale, ale intensificării schimbului de valori materiale și spirituale, ale creșterii interdependențelor, națiunea a dobândit o pondere deosebit de importantă în ansamblul marilor probleme ale contemporaneității.

Constituită ca rezultat al unui complex proces istoric cu caracter progresist, într-o epocă de intensă dezvoltare a societății, națiunea a îndeplinit și îndeplinește rolul unui puternic factor de progres și civilizație în lume. În prezent, națiunea este forma superioară de comunitate umană prin care se manifestă individualitatea fiecărui popor, forma de identificare față de alte popoare, neexistînd o formă superioară de comunitate social-etnică și istorică care să se suprapună națiunii sau să o excludă.

Numeroase popoare care și-au cucerit recent independența se află în plin proces legic și necesar de constituire a lor ca națiuni. De asemenea, în țările în care națiunea s-a format cu secole în urmă, aceasta joacă, prin forțele sale exponențiale vitale, un rol deosebit de important în lupta împotriva tendințelor reacționare ce acționează pentru subminarea vieții naționale a popoarelor și încălcarea suveranității, iar sentimentul național, apărarea independenței naționale constituie factori esențiali pe calea

transformărilor democratice, revoluționare, a progresului social. Prezența în lumea contemporană a unui mare număr de națiuni socialiste marchează o etapă superioară în dezvoltarea națiunii ca formă de comunitate umană și deschide o nouă eră, a păcii, dreptății și securității în relațiile dintre națiuni.

Aceste aspecte, reprezentând procese ce caracterizează viața națională a societății contemporane, ilustrează actualitatea problematicii națiunii, însemnătatea ei pentru sistemul politicii mondiale. Ele demonstrează că națiunea nu și-a epuizat nici pe departe posibilitățile de dezvoltare, că ea va continua să joace, în societatea contemporană și în întreaga epocă de construcție a socialismului și comunismului, un rol hotărâtor în evoluția societății.

Generalizând experiența evoluției națiunii în contextul realităților lumii contemporane, Partidul Comunist Român acordă o deosebită atenție problemelor privitoare la rolul națiunii în evoluția popoarelor și, în special, în edificarea orînduirii socialiste, aspectelor esențiale legate de dezvoltarea națiunii române ca națiune socialistă și de rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale în România. Aceasta se explică, mai întâi, prin aceea că avem o experiență bogată și originală, atît în ceea ce privește procesul istoric al constituirii poporului român în națiune, cît și în ceea ce privește afirmarea națiunii române în contextul orînduirii socialiste. Sub ambele aspecte, experiența națiunii noastre oferă importante elemente de care partidul ține seama în elaborarea și în aplicarea politicii sale naționale. În același timp, Partidul Comunist Român, întregul front ideologic marxist din țara noastră își aduc contribuția la îmbogățirea și la dezvoltarea teoriei marxist-leniniste în toate compartimentele sale, inclusiv în cel privind națiunea, rolul și destinul său în viitor, evoluția raporturilor naționale etc.

În documentele congreselor al IX-lea și al X-lea ale partidului, în cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ținute în fața consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, precum și în tezele Conferinței Naționale din iulie 1972 au fost exprimate pozițiile de principiu ale Partidului Comunist Român cu privire la evoluția națiunii și a relațiilor dintre state și popoare pe baze umanitare și democratice, în conformitate cu normele eticii și ale dreptului internațional, la raportul dintre național și internațional și patriotism și internaționalism. În aceste documente sînt precizate, totodată, orientările fundamentale, principiale și practice, ale politicii partidului de înflorire multilaterală a națiunii socialiste române și de afirmare a ei în viața internațională.

În elaborarea și în aplicarea politicii sale naționale, Partidul Comunist Român pornește de la principiile fundamentale care decurg din concepția marxist-leninistă cu privire la națiune ca fenomen social-istoric, la rolul națiunii în evoluția societății și în construirea socialismului și comunismului.

Plecînd de la tabloul complex al evoluției națiunii în condițiile epocii actuale și descifrînd tendințele dezvoltării în perspectivă a națiunii, Partidul Comunist Român a precizat că națiunea, fenomenele naționale din fiecare țară trebuie examinate în contextul orînduirii sociale respective.

În țările socialiste, victoria noii orînduirii a deschis calea ridicării și afirmării pe baze noi a națiunii.

Victoria deplină și definitivă a socialismului în Republica Socialistă România și trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate au determinat profunde schimbări în structura și în fizionomia națiunii, au permis dezvoltarea pleneră și înflorirea națiunii, a vieții naționale.

Națiunea noastră a preluat și a îmbogățit tot ceea ce a fost progresist și înaintat în trecutul istoric al poporului român, adevăratele valori materiale și spirituale ale acestuia. Paralel cu această valorificare, s-a produs o schimbare a caracterului unora dintre trăsăturile sale și au apărut noi trăsături, care au consolidat-o și au transformat-o într-un nou tip de națiune — socialistă. „Intemeindu-se pe lichidarea exploatării și asupririi, pe instaurarea dreptății și egalității sociale — arată secretarul general al partidului nostru — națiunea socialistă asigură pentru prima oară îmbinarea intereselor și aspirațiilor tuturor claselor, a tuturor membrilor societății, punerea în valoare și dinamizarea energiei întregului popor în direcția progresului și prosperității“¹. În aceste condiții, națiunea socialistă română devine cu adevărat *o uriașă forță dinamică pe drumul progresului și civilizației întregii noastre societăți*.

Orînduirea socialistă creează ansamblul factorilor celor mai favorabili afirmării plene a națiunii, progresului ei multilateral, prin :

- dezvoltarea rapidă și armonioasă a forțelor de producție, a întregii economii naționale ;

- instaurarea relațiilor socialiste de producție, bazate pe proprietatea socialistă și dubla calitate a oamenilor muncii, de producători și de proprietari ;

- statornicirea unui nou tip de raporturi între clase și pătri sociale, ca și între oameni ;

- schimbarea din temelii a vieții politice, a conținutului puterii și a rolului statului ;

- rezolvarea problemei naționale și stabilirea unor raporturi de deplină egalitate și prietenie frățească între oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate ;

- formarea unei concepții unice despre lume și viață, bazată pe materialismul dialectic și istoric, al științei și culturii noi.

În felul acesta, socialismul duce mai departe procesul de dezvoltare a națiunii început în epoca burgheză, creînd condiții pentru afirmarea deplină a vieții naționale a poporului nostru. Această realitate confirmă pe deplin teza marxistă că, *după revoluția proletară și cucerirea puterii, națiunea nu-și încetează rolul și misiunea, ci, dimpotrivă, și le amplifică, odată cu transformarea revoluționară a societății pe baze socialiste*.²

Dezvoltarea multilaterală, înflorirea națiunii răspund unor necesități obiective. Este știut că țelul suprem al socialismului este bunăstarea și fericirea omului care trăiește într-un anumit mediu social și național. Toate măsurile luate de partid și de statul român, precum și cele preconizate a se înfăptui în viitor urmăresc realizarea progresului și prosperității națiunii, înflorirea ei economică, socială și culturală. Aceasta decurge din

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 304.

² A se vedea pe larg : *Națiunea și contemporaneitatea*. Sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Editura științifică, București, 1971.

obligatiile fundamentale ale partidului comunist față de propriul popor, și anume : înfăptuirea idealurilor de libertate socială și națională pentru care au luptat înaintașii săi cei mai luminați, asigurarea independenței și suveranității naționale, descătușarea energiilor creatoare ale întregului popor, înfăptuirea năzuințelor de progres, civilizație și bunăstare a maseilor. P.C.R. pornește de la premisa că numai în măsura în care răspunde, prin politica sa, năzuințelor poporului, intereselor majore ale națiunii, conducînd-o cu succes pe calea socialismului și comunismului, își îndeplinește rolul său istoric, atît național, cît și internațional.

De asemenea, progresul fiecărei națiuni socialiste reprezintă premisa întăririi întregului sistem socialist, sporirii influenței socialimului în lume. Fiecare țară socialistă este o parte indestructibilă a lumii socialiste. Dezvoltarea națiunii, progresul ei multilateral nu sînt un act de afirmare autarhică și egocentrică, ci o contribuție de seamă la creșterea forței sistemului mondial socialist întrucît permite formarea de națiuni puternice, în marea familie a țărilor socialiste, capabile să contribuie din plin la progresul societății omenеști.

Socialismul și comunismul — relevă clasicii marxism-leninismului, reprezintă idealul și viitorul omenirii. De aceea, cu cît fiecare națiune socialistă devine mai puternică și mai înfloritoare, cu cît politica națională rezolvă mai bine și cu mai puține greutăți problemele construcției noi orînduirii, cu atît este mai puternic întregul sistem mondial socialist, mai trainică solidaritatea internaționalistă, mai vie influența socialismului în lume. Sub acest aspect, preocuparea pentru dezvoltarea economică și socială a țării, pentru afirmarea plenară a întregii națiuni socialiste reprezintă o contribuție importantă la sporirea prestigiului socialismului, la întărirea încrederii oamenilor muncii de pretutindeni în superioritatea socialismului ca orînduire social-politică.

Avînd în vedere acest fapt, *Partidul Comunist Român apreciază că este de datoria sa să facă totul pentru dezvoltarea națiunii române, aceasta constituînd, în același timp, o politică patriotică și internaționalistă.*

Dezvoltarea multilaterală a națiunii se realizează, în primul rînd, prin progresul amplu în domeniul vieții materiale și spirituale. Acest progres derivă din edificarea unei economii naționale moderne, echilibrate și armonioase la care se ajunge prin desfășurarea unei susținute politici de progres accelerat al forțelor de producție — rezultat din dezvoltarea în ritm înalt a industriei, agriculturii și a celorlalte ramuri economice, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane —, de repartizare corespunzătoare a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării și de dezvoltare a științei și culturii românești în strînsă corelație cu cuceririle științei și culturii mondiale.

Economia și cultura națională constituie nervul vital al națiunii, baza ridicării nivelului de trai, a făuririi civilizației moderne și a dezvoltării armonioase a societății socialiste. De aceea, dezvoltarea economică și culturală a națiunii este o latură fundamentală a construcției socialiste, iar ridicarea potențialului forțelor de producție, dezvoltarea științei, creșterea gradului de instrucție — educație a întregii națiuni la nivelul celor mai avansate țări ale lumii, o sarcină a politicii pentru care sînt mobilizate toate forțele și resursele. În stabilirea obiectivelor dezvoltării prezente și viitoare a națiunii române, Partidul Comunist Român pornește de la rea-

litatea că *România este o țară în curs de dezvoltare*, avînd de lichidat unele decalaje ce o mai despart de țările cele mai dezvoltate ale lumii. Natura orînduirii social-politice nu rezolvă automat sarcina asigurării nivelului înalt de dezvoltare a unei țări. Pentru aceasta este necesar să se elaboreze o politică fundamentată științific care, folosind avantajele socialismului, apreciind corect realitățile din statul respectiv, mobilizînd toate energiile și posibilitățile națiunii, să ridice țara la un nivel înalt de dezvoltare a economiei, științei și culturii, să asigure creșterea substanțială a bunăstării poporului. Într-o perioadă istorică scurtă, România a trecut de la stadiul de țară slab dezvoltată la cel de țară în curs de dezvoltare, obținînd rezultate importante în toate domeniile de activitate. Un țel superior urmărește politica de construcție națională în următorii 15—20 de ani, avînd drept obiectiv strategic fundamental *făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate*.

O latură inseparabilă și deosebit de importantă a politicii generale de făurire a noii orînduirii este rezolvarea problemei naționale. După cum se știe, pe teritoriul statului român — stat național unitar — alături de oamenii muncii români trăiesc maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități. Construirea socialismului este opera comună a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate. Soluționarea problemei naționale reprezintă o cerință logică a construirii societății socialiste, constituie un proces complex, care se înfăptuiește treptat, în strînsă legătură cu prefacerile care au loc în socialism pe toate planurile: politic, economic, social, național. Dezvoltarea potențialului economic al țării, îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție, crearea economiei socialiste unitare, făurirea unității socialiste a societății noastre, atitudinea fermă împotriva oricăror manifestări naționalist-șovine au creat condițiile pentru asigurarea în fapt a deplinei egalități a tuturor cetățenilor, rezolvarea problemei naționale fiind una dintre marile realizări ale orînduirii noastre socialiste.

O altă concluzie care se desprinde din analiza interdependenței dintre națiune și socialism este faptul că națiunea socialistă are un rol activ, deosebit de constructiv în făurirea noii orînduirii. Înșiși întemeietorii marxism-leninismului au fundamentat teoretic și practic-politic rolul națiunii în dezvoltarea societății viitorului — societatea socialistă și comunistă. Marx și Engels, studiind procesul formării statelor naționale în Europa, au conceput națiunea ca un produs al istoriei, subliniind rolul ei progresist pentru societatea capitalistă care se năștea și se dezvolta și, caracterizînd-o ca factor puternic de progres și civilizație pentru întreaga epocă istorică ce va fi inaugurată de revoluția proletară. V. I. Lenin, dezvoltînd concepția materialist-istorică asupra națiunii în contextul epocii în care a trăit și și-a desfășurat activitatea revoluționară și fundamentînd-o pe experiența istorică a primei revoluții proletare victorioase, a subliniat caracterul social-istoric al națiunii și rolul ei în cadrul noii orînduirii. Prin influența activă a factorului economic, a limbii naționale, a teritoriului, a sentimentelor și culturii naționale, națiunea și nolle raporturi naționale ce rezultă din rezolvarea, pe baze marxiste, a problemei naționale, se manifestă, după cum releva V. I. Lenin, ca factori activi în victoria revoluției socialiste, în îndeplinirea sarcinilor dictaturii proletariatului. Tocmai de aceea, V. I. Lenin considera că „Este absurd să opui uneia dintre proble-

mele democrației, în cazul de față problemei naționale, revoluția socialistă și lupta revoluționară împotriva capitalismului.”³

Rolul activ al națiunii și importanța rezolvării marxist-leniniste a problemei naționale sînt pe deplin demonstrate de procesele ce caracterizează viața națională a popoarelor care au pășit pe calea făuririi societății socialiste și comuniste. Experiența țării noastre este grăitoare din acest punct de vedere.

Națiunea română are un rol deosebit de activ în edificarea noii societăți atît prin adîncirea trăsăturilor sale fundamentale, cît și prin afirmarea cu putere a unor trăsături noi, specifice orînduirii socialiste și rezultate dintr-un amplu proces de transformări revoluționare pe care orînduirea socialistă le-a generat pe planul vieții materiale, spirituale și social-politice. Este vorba, în primul rînd, de noua structură socială apărută ca urmare a transformărilor claselor și categoriilor sociale și a înlăturării exploataării omului de către om. Națiunea română este astăzi alcătuită din clase și pături sociale prietene, legate între ele prin relații de producție socialiste și o comunitate efectivă de interese fundamentale.

În întărirea unității națiunii, o deosebită importanță prezintă exercitarea de către clasa muncitoare a rolului conducător în societate. Eliberîndu-se pe sine de sub jugul oprîmării de clasă, situîndu-se în fruntea forțelor avansate ale națiunii în lupta pentru lichidarea exploataării, a oricărei forme de asuprire socială și națională, clasa muncitoare a devenit exponentul întregii națiuni, și-a asumat răspunderea pentru dezvoltarea pe baze noi a unității naționale a poporului, pentru înflorirea multilaterală a națiunii socialiste. Totodată, în anii orînduirii socialiste, în vasta operă de industrializare a țării organizată și condusă de partidul comunist, clasa muncitoare s-a dezvoltat numeric, și-a ridicat nivelul tehnic, științific și cultural, competența și capacitatea creatoare. Ea a acumulat, deci, o bogată experiență în producția materială și în conducerea societății, demonstrîndu-și capacitatea nu numai de a lichida vechile rînduiri, ci de a contribui la realizarea progresului națiunii în întreaga perioadă istorică a construirii socialismului. De aceea, prima și cea mai de seamă trăsătură definitorie nouă a națiunii noastre socialiste, prin care aceasta joacă un rol deosebit de activ în construirea cu succes a orînduirii socialiste, este *rolul conducător al clasei muncitoare, al partidului comunist ca exponenți ai întregii națiuni, ca factori esențiali ai asigurării și garanției afirmării pînă la capăt a progresului întregii vieți sociale și naționale a poporului nostru*.

Instaurarea proprietății obștești asupra mijloacelor de producție și a bunurilor naționale, desființarea claselor exploatatoare și lichidarea oricărei asupriri sociale și naționale au determinat comunitatea de interese, unitatea întregului popor în jurul partidului comunist, în lupta pentru socialism. Totodată, rezolvarea justă, în spiritul marxism-leninismului, a problemei naționale, asigurarea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, au cimentat trainic frăția și unitatea poporului român și a naționalităților conlocuitoare. Pe această bază, națiunea manifestă o nouă și importantă trăsătură definitorie care se ma-

³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 27, Editura politică, București, 1964, p. 63

nifestă ca o puternică forță motrice a întregii societăți — unitatea crescândă a rîndurilor sale, a întregului popor în jurul partidului comunist.

Înaintarea procesului de apropiere între sat și oraș, ștergerea în perspectivă a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală, dispariția treptată a deosebirilor dintre diferitele categorii sociale, întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea, cu intelectualitatea și cu celelalte pături ale populației, adîncirea relațiilor de unitate, frăție și colaborare dintre oamenii muncii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare concură la *omogenizarea tot mai pronunțată a națiunii și a societății, atît pe plan social, cît și național*, în perspectiva făuririi comunismului.

Axarea întregii vieți spirituale a națiunii pe ideologia unică, marxist-leninistă, a clasei muncitoare, dezvoltarea științei și culturii noi, socialiste, cristalizarea unei etici înaintate și afirmarea conștiinței socialiste, educarea tuturor oamenilor muncii în spiritul demnității și al mîndriei naționale și, în același timp, al respectului față de alte popoare, al dragostei și atașamentului față de patria socialistă și al prieteniei frățești cu popoarele celorlalte țări socialiste, cu cele care și-au cucerit recent independența sau care luptă pentru eliberarea națională, cu toate forțele progresiste, antiimperialiste, împotriva șovinismului și naționalismului, a exclusivismului național și a ploconirii cosmopolite în fața străinătății — toate acestea determină ca trăsătură distinctivă *afirmarea unui nou profil spiritual al națiunii, a unei vieți spirituale de factură și de esență socialistă*.

Națiunea socialistă dispune, de asemenea, de o organizație politică de tip nou — *statul socialist, exponent autentic al intereselor vitale ale națiunii*. Suveranitatea de stat și națională se contopesc în puterea suverană a poporului, liber și stăpîn pe destinele sale. Unitatea dintre interesele națiunii și politica statului socialist este un factor de seamă în afirmarea națiunii socialiste.

Adîncirea continuă a democratismului socialist este de natură să adauge noi valențe procesului de înflorire a națiunii în ansamblul ei, de afirmare a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

Aceste trăsături noi ale națiunii se afirmă cu putere pe măsura înaintării țării noastre pe drumul edificării socialismului multilateral dezvoltat. Plecînd de la această realitate, Partidul Comunist Român consideră că înțelegerea și stimularea conștientă a procesului legic de interdependență și interacțiune între națiune și socialism, de afirmare multilaterală a națiunii și de întărire a noilor sale trăsături constituie o parte inseparabilă a luptei pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, pentru crearea condițiilor în vederea trecerii la comunism. „Numai abordînd astfel rolul națiunii socialiste — subliniază secretarul general al partidului nostru — vom acționa cu adevărat în spiritul marxism-leninismului creator”⁴. Ca urmare, Partidul Comunist Român, în politica sa națională, pornește de la principiul că dezvoltarea și progresul națiunii române, realizarea unei *concordanțe cît mai depline între esența orînduirii socialiste și forma națională de comunitate a poporului nostru* este o *necesitate obiectivă* căreia i se răspunde pe deplin în măsura în care se acționează pentru progresul

⁴ *Națiunea socialistă. Documente ale Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1972, p. 80.

națiunii — bază a dezvoltării lumii socialiste pentru vreme îndelungată — pentru afirmarea cu putere a noilor ei trăsături.

Este, de altfel, verificat de practica social-istorică faptul că un partid revoluționar de guvernământ poate să-și îndeplinească cu adevărat rolul ce-i revine numai dacă acționează în deplină concordanță cu cerințele specifice propriei țări, cu interesele societății, ale poporului. Asigurarea unei perfecte armonizări între actul de conducere social-politică și necesitățile propășirii poporului reprezintă o concluzie realistă și științifică a menirii unui partid de guvernământ. Tocmai de aceea, P.C.R. apreciază că, în țările în care partidele comuniste au devenit partide conducătoare de guvernământ este o necesitate ca ele să se manifeste ca cel mai fidel exponent al intereselor naționale, să acționeze pentru afirmarea și înflorirea națiunii — bază a dezvoltării lumii socialiste pentru vreme îndelungată, pentru lucrarea egală între toate națiunile.

Așa cum s-a arătat la Conferința Națională a P.C.R. din 1972, între interesele naționale și cele internaționale nu numai că nu există nici o contradicție, ci, dimpotrivă, există o deplină unitate dialectică. Preocuparea pentru întărirea propriei națiuni reprezintă calea prosperării și progresului națiunilor socialiste în ansamblu, premisa cooperării pe baze egale între toate națiunile. Este de la sine înțeles că nu poți contribui la tezaurul universal de valori materiale și spirituale atîta timp cît nu dispui de un important potențial de valori.

De asemenea, P.C.R. nu pierde din vedere procesul legic de apropiere dintre națiuni, avînd ca bază colaborarea lor egală și liber consimțită; într-o etapă viitoare a dezvoltării sociale — cea a comunismului deplin — se va ajunge la dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre națiuni. Tocmai ținînd seama de această perspectivă și de factorii determinanți ai procesului respectiv, se impune nu reducerea rolului națiunii, ci dezvoltarea cu putere a fiecărei națiuni, afirmarea principiilor noi în relațiile dintre ele.

Avînd în vedere aceste aspecte, Partidul Comunist Român consideră că în prezent și în viitor are înalta îndatorire de a face totul „pentru dezvoltarea națiunii socialiste române, de a înfăptui și de acum înainte cu consecvență linia înfloririi multilaterale a vieții materiale, a culturii spirituale, de a asigura manifestarea plenară a națiunii ca o uriașă forță dinamică a progresului întregii societăți”⁵.

Rolul deosebit de activ al națiunii în edificarea societății socialiste în țara noastră și, în același timp, dezvoltarea multilaterală a națiunii române în anii construcției socialiste, reprezintă realitatea obiectivă pe baza căreia Partidul Comunist Român apreciază că încă multă vreme națiunea va avea un rol deosebit de important în evoluția societății românești. Totodată, analizînd științific principalele procese ce caracterizează evoluția lumii contemporane, formarea și constituirea unor noi națiuni din rîndul popoarelor care și-au cucerit recent independența și cunoscînd și apreciînd, de pe poziții marxiste, experiența bogată privind dezvoltarea și rolul națiunii în victoria orînduirii socialiste în celelalte țări frățești, Partidul Co-

⁵ Rezoluția Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român cu privire la înflorirea națiunii socialiste și la problema națională în Republica Socialistă România, în *Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 19—21 iulie 1972, Editura politică, București, 1972, p. 520.

munist Român apreciază că națiunea este departe de a-și fi epuizat toate posibilitățile și capacitățile ei de progres. Realitatea zilelor noastre infirmă încercările de acreditare a ideii „perimării“ națiunii, pretențiile privind încheierea rolului istoric al națiunii, demonstrînd, prin numeroase procese, că națiunea este un fenomen social viabil, care va avea de jucat un rol deosebit de important atît în relațiile interne, cit și în cele internaționale, pentru o lungă perioadă istorică.

Aceasta impune, în relațiile internaționale, apărarea și promovarea fermă a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, cooperării și colaborării reciproc avantajoase, crearea tuturor posibilităților pentru ca orice națiune, mare sau mică, indiferent de orînduirea sa politică, să poată participa, în condiții de deplină egalitate, la soluționarea tuturor problemelor internaționale. De aici decurge, ca un corolar, cerința ca fiecare popor, fiecare națiune să depună toate eforturile pentru afirmarea și dezvoltarea sa proprie, pentru progresul țării respective, fără a leza sau a încălca interesele altora, fără a închide altor națiuni calea spre dezvoltare.

Accentuarea interdependenței dintre state și națiuni, extinderea și diversificarea considerabilă a legăturilor de colaborare internațională este un proces obiectiv. Dar soluția unirii și coordonării eforturilor tuturor popoarelor nu trebuie căutată în dizolvarea națiunilor și a statelor suverane. Istoria a găsit deja căile asigurării unor raporturi viabile și constructive între popoare — acelea ale colaborării și cooperării pe baza afirmării consecutive și respectării stricte a principiilor noi, democratice în relațiile internaționale.

Acestea sînt, de altfel, premisele principale de la care pleacă Partidul Comunist Român, statul socialist român în realizarea politicii internaționale, politică de lărgire și intensificare a relațiilor externe ale României, de amplificare a cooperării cu celelalte națiuni și popoare, de respect al dreptului tuturor popoarelor la o dezvoltare liberă, corespunzătoare voinței și năzuințelor lor.

Concluzia fundamentală care se degajă din analiza rolului națiunii socialiste în progresul societății românești contemporane este că dezvoltarea ei continuă — economică, social-politică și culturală —, precum și afirmarea tot mai activă și de prestigiu pe plan internațional constituie două laturi ale procesului unic de evoluție a națiunii socialiste, în prezent și în perspectiva edificării societății socialiste multi-lateral dezvoltate și a trecerii la comunism.

Politica externă a României — contribuție activă la cauza socialismului, păcii și colaborării între popoare

GEORGE G. POTRA

Definitorie pentru concepția politică și activitatea practică ale Partidului Comunist Român și ale Republicii Socialiste România, împletirea strinsă a sarcinilor naționale cu cele internaționale — ca două laturi inseparabile, în strinsă intercondiționare, ale unui proces dialectic unitar — dă expresie înaltului spirit de responsabilitate cu care partidul și statul nostru își îndeplinesc atît datoria națională, cît și datoria internațională.

Componentă organică a liniei politice și a activității practice ale partidului și statului, politica externă și activitatea internațională ale Partidului Comunist Român și ale Republicii Socialiste România armonizează în mod consecvent și eficient efortul pentru apărarea și promovarea intereselor naționale, pentru asigurarea condițiilor optime, pe planul relațiilor internaționale, necesare îndeplinirii sarcinilor interne, cu acțiunea pentru promovarea și victoria cauzei socialismului, pentru înfăptuirea dezideratelor și aspirațiilor fundamentale de pace, cooperare și progres ale tuturor popoarelor lumii.

Exprimînd esența orînduirii noastre sociale, politica externă și activitatea internațională ale partidului și statului nostru evidențiază în toate pozițiile și actele pe care le implică un net caracter de clasă, socialist. Obiectivele, conținutul, direcțiile, principiile și metodele politicii externe și ale activității noastre internaționale pun în evidență cu pregnanță aceasta.

Cunoașterea temeinică a realităților vieții internaționale contemporane, a sensului și acțiunii legilor obiective ale evoluției sociale, permit partidului și statului nostru să facă o apreciere științifică, marxist-leninistă a raportului de forțe pe plan internațional, să surprindă contradicțiile existente, mutațiile neîntrerupte care au loc în sfera relațiilor internaționale, noile tendințe, curente, procese și fenomene care se manifestă în lumea contemporană ca expresie a luptei permanente între nou și vechi. „Bazîndu-și întreaga politică internațională pe principiile dialecticii istorice — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, partidul și statul nostru se situează ferm de partea forțelor înaintate ale omenirii, își pun eforturile în slujba noului în politica mondială, acționează împotriva mentalităților și pozițiilor perimate, dăunătoare, potrivnice intereselor po-

poarelor, intereselor păcii și progresului universal“. Este ceea ce conferă prezenței și acțiunii internaționale ale României un intim și armonios rãcord cu istoria.

În cel mai înalt grad ilustrativ pentru devenirea internațională a țării noastre în cei 30 de ani care s-au scurs de la Eliberare, ultimul deceniu — marcat de istoricele hotăriri ale Congreselor al IX-lea, al X-lea și ale Conferinței Naționale din iulie 1972, care au stabilit importante orientări și pentru politica externă — a consemnat o puternică și multilaterală afirmare a României socialiste pe plan internațional, activitatea țării noastre pe arena mondială căpătînd contururi și dimensiuni noi. Ultimul deceniu se identifică, în mod evident, cu perioada cea mai dinamică și fertilă a politicii externe și a activității noastre internaționale.

De particulară semnificație pentru acest proces este dezvoltarea deosebit de dinamică a relațiilor diplomatice și consulare ale țării noastre. România socialistă întreține în prezent asemenea relații cu 117 state. Amploarea relațiilor este primul element care se impune a fi subliniat. În anul 1947, țara noastră întreținea relații cu numai 26 de state, iar în anul 1960 cu 48 de state; actualmente ea are relații diplomatice și consulare cu aproape 78% din numărul statelor independente ale lumii, cu peste 81% din numărul statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite. Se impune a se releva, de asemenea, ritmul dezvoltării acestor relații. Într-un răstimp mai scurt de 10 ani, adică din 1965 pînă în prezent, România a stabilit sau a restabilit relații diplomatice și consulare cu 57 de state. Larga cuprindere geografică dă un plus de relief procesului, atestă convingător receptivitatea țării noastre față de o geografie politică în continuă mișcare: întreținem actualmente relații diplomatice și consulare cu țări din toate continentele (26 state din Europa; 34 state din Asia și Oceania; 38 de state din Africa și 18 state din cele două Americi).

A dobîndit o nouă dimensiune prezența și acțiunea țării noastre în organizațiile internaționale. România socialistă este membră în 49 de organizații internaționale interguvernamentale și este reprezentată în peste 270 de organizații internaționale neguvernamentale, față de 16 organizații internaționale guvernamentale și 47 de organizații internaționale neguvernamentale în care era membră în anul 1944.

Cronica acestor ani consacră contribuția deosebit de valoroasă a țării noastre la afirmarea tendințelor pozitive de normalizare a raporturilor interstatale, la statornicirea unui curs sănătos, de legalitate și etică în viața internațională, la realizarea unei atmosfere de destindere, de încredere și conlucrare pașnică între națiuni, la abordarea și rezolvarea politică a problemelor acute ale contemporaneității. Este elocventă pentru această contribuție de substanță — avînd ca finalitate pacea, securitatea și colaborarea între popoare, progresul general — vasta, intensă și laborioasă activitate depusă de țara noastră, atît pe planul relațiilor bilaterale, cît și în cadrul multilateral, activitatea remarcabilă prin multitudinea contactelor, întîlnirilor, convorbirilor și tratativelor, prin numeroasele inițiative, demersuri și acțiuni consacrate abordării de fond și rezolvării trainice a celor mai importante și complexe probleme ale contemporaneității, documentele (tratate, declarații solemne ș.a.) semnate cu multe state.

Înțelegerea superioară a necesității obiective a participării la diviziunea mondială a muncii — puternic resimțită, decurgînd legic din dez-

voltarea impetuoasă a forțelor de producție în condițiile revoluției științifice și tehnologice contemporane — s-a tradus și se traduce într-o preocupare permanentă pentru o angrenare mereu mai intensă a țării noastre în schimburile economice internaționale. România socialistă înțreține în prezent relații de cooperare economică și tehnică-științifică cu circa 120 de state, adică cu de peste trei ori mai multe țări decât în perioada imediat următoare sfârșitului războiului. Amplitudinea acestor relații își dobîndește corolarul ei firesc în volumul total al comerțului nostru exterior. Volumul total al comerțului exterior (exporturi plus importuri) ale țării a crescut continuu, reprezentînd în 1973 aproximativ 36 miliarde lei valută, adică un nivel de 13,7 ori mai mare decât cel din 1950. Între 1960—1973 volumul schimburilor a sporit de 4,5 ori, superior ritmului de creștere a comerțului mondial în aceeași perioadă. Creșterea volumului total al legăturilor noastre economice — realizate an de an în condițiile unei largi diversificări și ale unei sensibile îmbunătățiri calitativ structurale (mărfurile industriale dețin în prezent patru cincimi din exporturile românești; mașinile, utilajele și produsele chimice au o pondere de aproape două cincimi din totalul acestora, față de numai 6% în 1950) — într-un ritm mai înalt decât venitul național confirmă în limbajul cifrelor participarea tot mai activă a țării noastre la circuitul economic mondial. Largul avantaj al instrumentelor de colaborare existentă, acorduri, convenții și aranjamente, asigură relațiilor economice un cadru adecvat pentru desfășurarea relațiilor economice în condiții reciproc avantajoase. În ultimii ani s-au creat o serie de întreprinderi mixte de producție, cu sediul în țară sau în străinătate, numărul lor fiind actualmente de peste 40. A sporit prezența țării la târguri și expoziții internaționale (174 în 1971, 212 în 1973 — față de numai cîteva în prima etapă postbelică).

Angrenarea României în vastul dialog politic consacrat rezolvării trainice a problemelor majore ale omenirii contemporane, inserarea mereu mai dinamică în circuitul economic mondial își identifică complementul în participarea țării noastre la schimbul mondial de valori spirituale. Această prezență, de înalt și autentic mesaj umanist, își găsește o expresie convingătoare în oficializarea acestor schimburi cu numeroase țări, în existența unui mare număr de instrumente de colaborare în domeniul cultural-științific, în creșterea numărului de manifestări cultural-științifice internaționale la care România socialistă a participat sau le-a fost gazdă, în prezența a tot mai numeroși mesageri ai culturii românești pe cele mai diverse meridiane ale globului, în participarea și contribuția reprezentanților țării noastre în organizațiile internaționale interguvernamentale sau neguvernamentale cu caracter cultural. Scopurilor cunoașterii directe, înțelegerii și prieteniei le-au servit cu rodnice rezultate vizitele turistice; în anul 1973, România socialistă a fost vizitată de 3,3 milioane turiști străini, cu 13,9% mai mult decât în anul 1972.

Cursul ascendent al relațiilor bi și multilaterale ale României socialiste impune constatarea că acestea au dobîndit în ultimul deceniu o nouă calitate, un plus evident de conținut, identificabil concret și convingător — cu valoarea probantă a faptelor aparținînd istoriei — în toate planurile de activitate.

Evoluția vieții internaționale în întreaga perioadă la care ne referim, procesele petrecute pe plan mondial, modificările produse în raportul

de forțe au confirmat și confirmă pe deplin realismul și justețea aprecierilor și orientărilor fundamentale formulate de Congresul al X-lea și Conferința Națională în domeniul politicii externe.

Vasta operă politică implinită de țara noastră în planul relațiilor internaționale în acest deceniu — avînd aprobarea și sprijinul întregului popor — este indisolubil legată de personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Contribuția sa hotărîtoare la elaborarea liniilor directoare și la înfăptuirea practică a politicii externe a României socialiste pune în evidență o înaltă conștiință politică, constituind un exemplu de responsabilitate comunistă, de slujire cu devotament și abnegație a intereselor vitale și permanente ale poporului român, a cauzei socialismului, păcii, înțelegerii și cooperării între popoare. Exponentul cel mai strălucit al dezideratelor și aspirațiilor noastre naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a impus ca o personalitate proeminentă a mișcării revoluționare, antiimperialiste contemporane, ca o personalitate de prim rang a vieții internaționale. De remarcabilă viziune istorică, activitatea sa de înaltă principialitate și profund realism, constituie un deosebit de valoros aport la dezvoltarea și adîncirea relațiilor noastre de prietenie și colaborare cu țările socialiste, cu partidele comuniste, cu alte organizații politice revoluționare, progresiste, democratice, ale contemporaneității, la amplificarea și dezvoltarea relațiilor cu statele care pășesc pe calea dezvoltării independente din Africa, Asia și America Latină, cu mișcările de eliberare națională, cu forțele antiimperialiste. Această activitate a adus o contribuție de mare importanță la statornicirea unor raporturi noi între state, bazate pe principiile și normele dreptului internațional contemporan, la statornicirea unui climat de destindere, încredere și conlucrare, precum și la cauza întăririi unității forțelor socialismului, democrației, păcii și progresului, a dus la creșterea prestigiului României socialiste.

România a situat și situează în mod constant în centrul politicii sale externe și al activității sale internaționale dezvoltarea prieteniei, alianței frățești și colaborării multilaterale cu toate țările socialiste. Această opțiune de fond, definitivă, își identifică determinarea obiectivă în esența orînduirii noastre, în comunitatea de orînduire, ideologie, țeluri și aspirații fundamentale, în lupta comună pentru pace, socialism, progres și înțelegere între popoare — factori care asigură trăinicie și durabilitate, forță și vitalitate relațiilor de un tip calitativ superior, chemate să se afirme și să se dezvolte între toate statele socialiste.

Un rol deosebit de însemnat în dezvoltarea și întărirea relațiilor reciproce au tratatele de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiate între țara noastră și unele state socialiste. În ultimii ani au fost reînnoite tratatele cu Cehoslovacia (16 august 1968), Uniunea Sovietică (7 iulie 1970), Polonia (12 noiembrie 1970), Bulgaria (19 noiembrie 1970), Ungaria (24 februarie 1972) și a fost semnat primul tratat cu Republica Democrată Germană (12 mai 1972). Aceste tratate creează un cadru favorabil, mai adecvat noilor condiții istorice, pentru intensificarea și amplificarea continuă a relațiilor de colaborare multilaterală, asigurînd acestora largi și trainice perspective, constituie o contribuție activă, concretă, de

mare însemnătate, la promovarea cauzei socialismului, colaborării și păcii între popoare.

Sensul ascendent al relațiilor țării noastre cu celelalte state socialiste reliefează — ca momente de particulară importanță și majoră semnificație — numeroasele contacte, convorbiri și schimburi de păreri avute la cel mai înalt nivel, într-un cadru bi și multilateral, între conducerile de partid și de stat. Relevantă pentru preocuparea conducerii de partid și de stat a țării noastre în această direcție este vasta activitate desfășurată de către tovarășul Nicolae Ceaușescu care, în decursul ultimilor ani, a vizitat 12 țări socialiste din Europa, Asia și America Latină, având întâlniri și convorbiri cu conducătorii de partid și de stat ai acestora.

Dezvoltînd relațiile pe plan politic, cu țările socialiste, partidul și statul nostru au acționat, de asemenea, pentru dezvoltarea colaborării economice, tehnico-științifice, culturale, militare pentru lărgirea schimbului de experiență în edificarea societății socialiste. A crescut an de an volumul schimburilor comerciale (în prezent acestea reprezintă, în ansamblul comerțului nostru exterior, aproximativ 50 la sută); s-au diversificat livrările reciproce; s-au înmulțit formele de colaborare economică, în domenii și direcții diverse; s-a dezvoltat cooperarea economică și tehnică în cele mai diverse domenii. Colaborarea economică și tehnico-științifică bilaterală a țării noastre cu celelalte state socialiste este eficient servită de numeroasele instrumente bilaterale încheiate, de existența comisiilor mixte guvernamentale de colaborare economică și tehnico-științifică.

Activitatea intensă a României socialiste în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, al cărei membru este, încă de la crearea acestuia (25 ianuarie 1949), ca și în alte organizații economice internaționale ale țărilor socialiste, create în diferite domenii, atestă aceeași statornică preocupare pentru adîncirea, lărgirea și continua perfecționare a relațiilor de cooperare economică și tehnico-științifică cu țările membre ale acestor organisme, România își aduce o valoroasă și activă contribuție la înfăptuirea Programului complex adoptat în unanimitate de cea de a 25-a sesiune a C.A.E.R. (București, 27—29 iulie 1971), menit să stimuleze dezvoltarea bazei tehnico-materiale în fiecare țară membră, să favorizeze apropierea și egalizarea, într-un termen cît mai scurt, a nivelurilor de dezvoltare economică a țărilor membre, să asigure perspective favorabile adîncirii și perfecționării în continuare a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste. Potrivit formelor și modalităților de conlucrare convenite în comun cu celelalte țări membre ale C.A.E.R., România socialistă participă la activitatea de coordonare a planurilor de dezvoltare economică, la activitatea comună de planificare și prognozare în domeniile științei, tehnicii, industriei, transporturilor, construcțiilor, contribuie activ la perfecționarea relațiilor de comerț exterior și a pîrgghiilor și instrumentelor valutar-financiare, la extinderea specializării în producție în ramuri de bază ale industriei, la construirea prin eforturi comune a unor obiective industriale.

În același timp, România dezvoltă colaborarea economică, tehnico-științifică și cu țările socialiste care nu iau parte la activitatea C.A.E.R., cu toate țările socialiste.

Acționînd în spiritul unei înalte responsabilități pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului nostru, partidul și statul mani-

festă o deosebită grijă pentru întărirea continuă a capacității de apărare a acestuia, acordă permanentă atenție perfecționării instruirii, pregătirii de luptă și înzestrării forțelor noastre armate, se preocupă de dezvoltarea colaborării militare cu țările membre ale Tratatului de la Varșovia, cu toate celelalte țări socialiste.

Relațiile României cu statele socialiste se întemeiază pe principiile marxism-leninismului și internaționalismului socialist, independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne sau externe, avantajului reciproc și intrajutorării tovarășești. Respectarea neabătută de către toți și față de toți a acestor principii, care formează un tot organic, neputând fi separate sau opuse unul altuia, reprezintă, în concepția țării noastre, constant susținută, o condiție fundamentală a propășirii continue a fiecărei țări socialiste, a existenței unor relații normale și a dezvoltării neîntrerupte și cu succes a prieteniei și colaborării țărilor socialiste, calea sigură pentru întărirea forței și unității țărilor socialiste, pentru creșterea rolului și sporirea influenței și forței de atracție a socialismului în lume.

Partidul și statul nostru acționează consecvent pentru refacerea și întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste — factor de cardinală însemnătate pentru asigurarea păcii, securității și colaborării între popoare. Exprimând încrederea că divergențele existente au un caracter vremelnic și că prevalent trebuie să fie ceea ce unește aceste țări, partidul și statul nostru au subliniat în numeroase rânduri necesitatea de a se acționa pentru depășirea acestora, prin discuții deschise și directe, de la conducere la conducere, într-un spirit tovarășesc și constructiv, de stimă și încredere reciprocă. Acest imperativ impune ca strict actuală cerința — afirmată de Conferința Națională din iulie 1972 — statuării clare, precise, a principiilor și normelor relațiilor dintre țările socialiste. Exigența elaborării teoretice și a înfăptuirii practice a unui asemenea sistem de relații, fundamental nou, care să constituie un model al raporturilor interstatale viitoare, model cu o mare autoritate morală și putând exercita o puternică influență mobilizatoare, se substanțiază cu noi argumente date de conținutul și sensul transformărilor revoluționare ale epocii contemporane, de perspectiva trecerii a noi și noi state pe calea socialismului.

În ansamblul politicii externe și al activității internaționale ale României socialiste extinderea și adâncirea relațiilor cu țările din Africa, Asia și America Latină care au pășit pe calea dezvoltării independente au reprezentat și reprezintă una din direcțiile principale. Această orientare a țării noastre — ea însăși țară în curs de dezvoltare — concentrează convingerea că dezvoltarea raporturilor cu toate aceste state — importantă forță social-politică a lumii zilelor noastre — are o mare însemnătate, atât economică, cât și politică, reprezintă o contribuție concretă la lupta pentru progresul social-economic al fiecărei țări în parte, la consolidarea și întărirea forțelor antiimperialiste ale contemporaneității, la afirmarea normelor de legalitate și etică în viața internațională.

România socialistă sprijină neabătut și concret tinerele state suverane în lupta lor grea pentru depășirea subdezvoltării, pentru valorificarea deplină și eficientă a potențialului lor uman și material, susține hotărârea lor legitimă de a redeveni stăpîne pe bogățiile naționale, ur-

mărește cu sentimente de solidaritate eforturile pe care acestea le depun pentru consolidarea independenței lor politice și economice. România împărtășește revendicările acestor țări pentru situarea într-o poziție echitabilă în cadrul diviziunii mondiale a muncii, prin crearea de relații economice internaționale de natură să faciliteze accesul produselor lor pe piețele externe, să oprească deteriorarea raporturilor lor de schimb, să asigure un transfer de resurse financiare către ele, acțiuni la care țările dezvoltate sînt chemate să-și aducă o contribuție substanțială. Țara noastră s-a pronunțat și se pronunță cu toată hotărîrea pentru abolirea deplină și definitivă a sistemului colonial, pentru desființarea practicilor colonialiste și neocolonialiste, a discriminărilor rasiale și a politicii de apartheid, pentru lichidarea oricăror forme de dominație a popoarelor.

Ultimii ani au marcat o puternică dezvoltare a relațiilor de multilaterală colaborare ale României socialiste cu statele din Africa, Asia și America Latină. Înscriindu-se în mod organic în ansamblul politicii externe și al activității internaționale ale partidului și statului nostru, dezvoltarea raporturilor cu toate aceste state constituie o expresie pregnantă a transpunerii consecvente în viață a liniei politice elaborate de către Congresele al IX-lea și al X-lea, de către Conferința Națională.

O excepțională însemnătate pentru dezvoltarea relațiilor cu aceste state au avut vizitele făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu în : Maroc (7—11 decembrie 1970 ; 21—22 septembrie 1973) ; în Republica Algeriană Democratică și Populară, Republica Africa Centrală, Republica Populară Congo, Republica Zair, Republica Zambia, Republica Unită Tanzania, Republica Democratică Sudan, Republica Arabă Egipt (11 martie — 6 aprilie 1972) ; în Liberia și Guineea (3—5 martie și 9—11 martie 1974) ; în Iran (1—6 septembrie 1969 ; 14—16 octombrie 1971 ; 12—13 ianuarie 1973) ; India (13—18 octombrie 1969) ; Pakistan (8—12 ianuarie 1973) ; într-o serie de țări arabe — Libia, Liban, Siria, Irak (12—21 februarie 1974), în mai multe țări ale Americii Latine — Costa Rica, Venezuela, Columbia, Ecuador, Peru (29 august — 20 septembrie 1973), Argentina (5—8 martie 1974).

Prin convorbirile cu conducătorii statelor respective, cu reprezentanții partidelor de guvernămînt și ai altor partide progresiste și democratice, prin pozițiile afirmate în problemele majore ale contemporaneității și documentele semnate (tratate, declarații și declarații solemne comune, comunicate comune), prin celelalte înțelegeri concrete în diferite domenii de activitate, prin contactul cu cele mai largi pături ale maselor populare — aceste vizite au reprezentat momente de semnificație istorică în dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare multilaterală cu toate aceste state, cu popoarele lor, manifestări pregnante ale politicii externe și activității internaționale ale partidului și statului nostru de solidaritate cu țările care au scuturat jugul colonial, cu mișcările de eliberare națională, cu toate popoarele angajate în lupta pentru apărarea și consolidarea independenței, împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru progres, securitate și pace în lume, o contribuție de seamă pe planul general al întăririi unității și solidarității între mișcarea comunistă și mișcările de eliberare națională. Deschizînd noi, largi și trainice perspective evoluției relațiilor României socialiste cu toate aceste state, vizitele tovarășului Nicolae Ceaușescu în

aceste țări reprezintă, în același timp, o remarcabilă contribuție la promovarea destinderii și înțelegerii în lume, la afirmarea ideilor socialismului, a cauzei păcii și colaborării.

Contribuții marcante la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare ale României socialiste cu statele din Africa, Asia și America Latină au adus, de asemenea, vizitele făcute în ultimii ani în țara noastră de șefii de stat ai : Republicii Somalia (15—19 aprilie 1968), Republicii Tunisienne (9—15 iulie 1968), Republicii Zambia (11—15 mai 1970), Republicii Africa Centrală (11—16 iulie 1970 ; 17—28 iulie 1973), Republicii Zair (25—29 august 1970), Republicii Democratice Sudan (2—6 aprilie 1973), Republicii Volta Superioară (11—15 iunie 1973), Republicii Populare Congo (10—12 iulie 1973) ; de șefi de stat ai unor țări din Asia — India (7—10 octombrie 1965 ; 3—6 octombrie 1973), Uniunea Birmană (24—27 iunie 1966), Pakistan (20—26 octombrie 1967), Iran (27 mai — 3 iunie 1966 ; 26 iunie — 1 iulie 1970 ; 2—5 iunie 1973), Iordania (29—30 ianuarie 1974) ; de președintele Republicii Costa Rica (22—25 aprilie 1974) sau de alți factori responsabili (prim-miniștri, viceprim-miniștri ș.a.) ai acestor țări, ai altor state din aceste continente. Ele au consemnat un amplu și fructuos dialog privind aspecte dintre cele mai diverse ale relațiilor bilaterale și probleme majore ale vieții internaționale contemporane, au permis prospectarea a noi posibilități de colaborare, au condus la adoptarea unor importante documente, la semnarea a numeroase înțelegeri.

Colaborarea dintre România socialistă și țările în curs de dezvoltare — structural redimensionată de toate aceste contacte, convorbiri și înțelegeri intervenite în ultimii ani — își găsește în extinderea legăturilor pe plan economic un fundament concret și trainic. Numărul țărilor în curs de dezvoltare cu care România întreține relații economice și comerciale este de aproape 80. Volumul schimburilor economice dintre țara noastră și aceste state se mărește continuu. Astfel, între anii 1960 și 1973, acesta a crescut de peste 6 ori, dinamica lor fiind mai accelerată decât cea a comerțului extern românesc în ansamblu. Ca urmare, ponderea acestor țări în totalul schimburilor comerciale ale țării noastre a crescut sensibil în ultimii doi ani. S-au dezvoltat și se dezvoltă forme noi de colaborare ; s-a amplificat cooperarea în producție, în activitatea de prospec-tare, cercetare ; s-a lărgit activitatea de construire în comun a unor obiective economice, ca și aceea de modernizare a unor capacități de producție existente, la care partea română participă cu tehnologia și asistența tehnică necesară ; s-au constituit mai multe societăți mixte de producție și de comercializare a produselor. O importantă contribuție la lărgirea legăturilor economice cât și a celor de cooperare aduc comisiile mixte de colaborare economică existente între România și numeroase țări în curs de dezvoltare.

Pronunțându-se perseverent pentru lichidarea colonialismului și neocolonialismului, România sprijină cu fermitate cauza de eliberare națională a popoarelor din Angola, Mozambic, Namibia, lupta populației din Rhodesia și Republica Sud-Africană împotriva regimurilor rasiste, este solidară cu tinăra republică Guineea-Bissau. O expresie elocventă a politicii partidului și statului nostru de solidaritate cu cauza dreaptă a popoarelor din aceste țări sînt numeroasele contacte și convorbiri purtate

cu conducătorii acestora, recunoaşterea din primul moment a noului stat independent Guineea-Bissau şi stabilirea de relaţii diplomatice cu acesta, semnarea unei importante declaraţii comune cu Partidul African al Independenţei din această ţară. Alături de sprijinul politic, ţara noastră a acordat şi acordă un preţios ajutor material acestor popoare şi mişcări. Hotărîrea de constituire, în cursul anului 1971, a Fondului de solidaritate şi sprijinire a luptei popoarelor împotriva imperialismului, pentru libertate şi progres social, independenţă naţională şi pace a reprezentat o nouă şi convingătoare expresie a poziţiei internaţionaliste a partidului şi statului nostru, a întregului popor român.

Politica externă a României socialiste a urmărit şi urmăreşte consecvent dezvoltarea continuă — în spiritul coexistenţei paşnice — a relaţiilor de colaborare — pe plan politic, economic, ştiinţific, tehnologic, cultural etc. — cu toate celelalte ţări ale lumii, fără deosebire de orînduirea social-politică. Realitatea obiectivă, de esenţială însemnată politică şi practică, a existenţei unor state cu orînduiri social-economice şi politice diferite în epoca contemporană — perioada de trecere de la capitalism la socialism — relevă coexistenţa paşnică între ţări cu orînduiri sociale diferite ca singura soluţie care corespunde actualelor cerinţe vitale ale omenirii, drept un imperativ al organizării relaţiilor internaţionale ale zilelor noastre.

În deplin consens cu interesele poporului român, cu ataşamentul său tradiţional pentru cauza păcii, securităţii şi cooperării internaţionale, relaţiile României socialiste cu aceste state, cu toate ţările se întemeiază în mod ferm pe respectarea deplină şi neabătută a principiilor şi normelor unanim recunoscute ale legalităţii şi eticii internaţionale contemporane şi, în primul rînd, a principiilor independenţei şi suveranităţii naţionale, deplinei egalităţi în drepturi, noningerinţei în treburile interne şi externe, avantajului reciproc, renunţării la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei. Este convingerea fermă a ţării noastre — întemeiată pe luarea în considerare a învăţămintelor istoriei, a conţinutului şi sensului evoluţiei umanităţii în etapa actuală — că respectarea acestor principii de către toţi şi faţă de toţi, ca un tot inextricabil, reprezintă condiţia sine qua non a unei evoluţii politice normale a relaţiilor internaţionale, garanţia de neînlocuit a unui curs politic sănătos. Subliniind importanţa vitală a acestor principii pentru toate popoarele şi statele lumii contemporane, pentru întreaga comunitate internaţională, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta : „*Noi considerăm că într-un anumit sens aceste principii sînt pentru societatea omenească de astăzi, pentru relaţiile de colaborare în lume aşa cum sînt apa şi aerul pentru existenţa omului. Cum am putea să renunţăm la apă şi la aer ? Ar însemna să renunţăm la viaţă. Nu, nu putem renunţa la aceste principii, pentru că ele constituie condiţiile vieţii noastre independente şi libere, condiţia vieţii independente şi libere a tuturor naţiunilor lumii*“.

O contribuţie de prim ordin la dezvoltarea raporturilor de colaborare cu aceste ţări au adus vizitele şi contactele la nivel înalt.

În acest context subliniem valoarea deosebită a vizitelor şefului statului nostru în Turcia (24—29 martie 1969), Franţa (15—19 iunie 1970), Austria (21—25 septembrie 1970), Islanda (12 octombrie 1970), Statele Unite ale Americii (13—27 octombrie 1970 ; 4—7 decembrie 1973), Fin-

landa (29 iunie — 3 iulie 1971), Belgia și Luxemburg (24—28 octombrie 1972), Olanda (10—13 aprilie 1973), Italia și San Marino (21—26 mai 1973), R.F. Germania (26—30 iunie 1973).

Cu ocazia acestor vizite au fost semnate declarații solemne comune cu Belgia și Luxemburg (1972), Olanda, Italia, R.F. Germania și Statele Unite ale Americii (1973). Consacrînd solemn principiile dreptului și eticii internaționale după care urmează să se conducă statele semnatare, principii de o mereu mai largă recunoaștere și autoritate, ca expresie a necesității democratizării de fond a vieții internaționale, aceste documente se definesc ca o importantă contribuție la îmbunătățirea generală a climatului politic și la promovarea înțelegerii între state, la afirmarea principiilor unor noi relații între state, la stimularea cursului spre des-tindere.

Acelorași scopuri le-au servit vizitele făcute în țara noastră de președinții Franței (14—18 mai 1968), Statelor Unite ale Americii (2—3 august 1969), Austriei (11—17 septembrie 1969), Finlandei (22—26 septembrie 1969), Turciei (13—17 aprilie 1970), R.F. Germania (17—20 mai 1971).

Agenda contactelor bilaterale înscrie, de asemenea, vizite și contacte la alte niveluri — inclusiv al primului ministru al guvernului — cu țările mai sus menționate, ca și cu numeroase alte state europene și extra-europene.

Vizitele, contactele, întîlnirile la cel mai înalt nivel, la alte niveluri au marcat pași însemnați pe calea lărgirii dialogului politic pe care țara noastră îl întreține cu aceste state, au condus la adîncirea și extinderea raporturilor noastre de colaborare. Rezultatele lor concrete permit constatarea că ele au facilitat identificarea a noi domenii de conlucrare, că au condus la elaborarea și perfectarea unor noi instrumente de cooperare în diverse domenii de activitate.

Diviziunea mondială a muncii și revoluția științifică și tehnologică contemporană multiplică și adîncesc interdependențele, relevînd necesitatea obiectivă a schimburilor economice, științifice, tehnologice ș.a., a unor relații de amplă colaborare între toate statele lumii, indiferent de orînduire socială. Imaginea lumii de astăzi evidențiază, mai mult ca orîcînd în trecut, necesitatea unui circuit viu, continuu de valori care să lege printr-o multitudine de fire toate popoarele, toate statele, pentru că fiecare națiune, fiecare popor are capacitatea reală să dea și simte nevoia vitală de a beneficia de roadele colaborării internaționale.

În concordanță cu asemenea exigențe, relațiile economice ale țării noastre cu țări avînd sisteme social-politice diferite s-au dezvoltat pe o linie ascendentă, în beneficiul reciproc și al climatului politic general. Schimburile comerciale ale României cu țările capitaliste dezvoltate au crescut în perioada 1960—1971 de aproximativ 4,5 ori reprezentînd aproximativ 41% din volumul schimburilor economice ale țării noastre (pondera este de fapt mai mică întrucît include și schimburile realizate în valută liber convertibilă cu țările în curs de dezvoltare. Așezarea raporturilor economice cu majoritatea acestor țări pe baza acordurilor de lungă durată, precum și folosirea creditului comercial pe termen scurt, au reprezentat importanți stimuli ai colaborării economice. Acordurile de lungă durată și adaptarea mai bună a modalităților de finanțare la noile exigențe au creat, la rîndul lor, un cadru stabil pentru dezvoltarea legăturilor eco-

nomice reciproce. Lărgirea legăturilor de cooperare economică, industrială și tehnico-științifică adaugă noi coordonate colaborării noastre cu aceste țări. Posibilități largi există în vederea dezvoltării colaborării pe calea extinderii și diversificării în continuare a formelor de cooperare, inclusiv prin crearea unor societăți mixte de producție și comerț.

O înrîurire pozitivă asupra dezvoltării continue, într-un mod dinamic și echilibrat, a schimburilor economice dintre țara noastră și țările capitaliste dezvoltate va avea includerea României pe lista beneficiarilor de preferințe generalizate acordate de unele din aceste state, printre care Austria, Australia, Noua Zeelandă, Finlanda, Japonia, țările Pieței comune. În numeroase rinduri țara noastră a subliniat că eliminarea oricăror obstacole, tarifar și netarifare, care mai barează calea exporturilor românești către unele din state va deschide noi perspective dezvoltării relațiilor economice ale României cu aceste țări.

Angrenarea tot mai activă a României pe plan economic internațional este ilustrată de amplificarea continuă a participării țării noastre la activitatea organizațiilor și organismelor economice internaționale din sistemul O.N.U. sau legat de acest sistem : Consiliul Economic și Social (ECOSOC), Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD), Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT), Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Industrială (ONUDI), Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (F.A.O.), Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Fondul Monetar Internațional (F.M.I.), Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), Comisia economică O.N.U. pentru Europa, etc.

Pornind de la concepția că fiecare țară poate și trebuie să participe activ la dezbaterile și rezolvarea problemelor majore ale lumii contemporane, România socialistă desfășoară o vastă acțiune politică internațională, aducând o contribuție constructivă la dialogul politic generat de aceste probleme, ca și la eforturile depuse pentru a găsi acestora căile de soluționare.

Înfăptuirea unui sistem trainic de securitate și colaborare pe continentul nostru a reprezentat și reprezintă pentru țara noastră o preocupare majoră și constantă, un obiectiv de prim ordin al politicii externe și al activității sale internaționale.

De-a lungul anilor, acționînd cu principialitate, clarviziune, vigoare și consecvență, România socialistă a adus o remarcabilă și multilaterală contribuție la evoluția pozitivă a vieții politice a continentului nostru. Această contribuție a primit materializare într-o multitudine de planuri și printr-o mare diversitate de mijloace : normalizarea relațiilor, dezvoltarea și diversificarea colaborării cu celelalte state europene ; largul dialog angajat practic cu toate țările continentului, prin vasta și neobosită activitate de contacte și întâlniri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu cu șefii a numeroase state și guverne, personalități politice și reprezentanți a diferite organizații politice și sociale ; prin înscrierea obiectivelor securității în documentele comune semnate cu aceste state ; inițiativele, demersurile și acțiunile pentru propagarea și înrădăcinarea principiilor securității în practica vieții internaționale ; aportul său în cristalizarea concepției generale asupra edificării unui sistem de securitate și coope-

rare în Europa, în descifrarea bazelor pe care trebuie clădit un atare sistem, a căilor, metodelor și mijloacelor de natură a-i servi și a concura la edificarea sa; prezența constructivă, de înaltă ținută principială și de certă valoare practică, la toate fazele lucrărilor conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

De numele țării noastre se leagă inițiativa care a dus la adoptarea de către cea de-a XX-a sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite a rezoluției: „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene cu sisteme social-politice diferite”, prima rezoluție a acestui forum care consacră importanța fenomenului de destindere în Europa și afirmă influența acestui proces asupra ansamblului vieții internaționale. În același timp, României îi revine meritul de a se fi aflat, un an mai târziu, în 1966, alături de alte state socialiste europene, printre inițiatoarele ideii conferinței general-europene pentru securitate și cooperare, lansată prin „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa”, semnată la București, meritul de a-și fi adus o contribuție activă și originală la elaborarea tuturor celorlalte documente comune ale țărilor socialiste privind securitatea și cooperarea în Europa. Stabilirea relațiilor diplomatice între România și Republica Federală Germania, în anul 1967, act internațional deosebit de pozitiv, a avut, de asemenea, o însemnată influență favorabilă asupra ansamblului vieții politice pe continentul european, accentuând cursul spre normalizare și destindere, amplificând climatul de încredere. Evoluțiile politice pozitive pe care Europa le-a cunoscut în ultimul deceniu au confirmat pe deplin justetea și realismul politicii României socialiste consacrate împlinirii acestui deziderat major, au validat numeroasele ei inițiative de interes general.

În concepția României socialiste, clar și nuanțat definită în numeroase documente ale partidului și statului nostru, securitatea europeană trebuie construită — și Conferința pentru securitate și cooperare în Europa este chemată să acționeze tocmai în acest sens — ca un sistem precis, riguros și ferm de drepturi și îndatoriri, angajamente și obligații reciproce, liber consimțite, privind principiile noilor raporturi între statele continentului, de măsuri corespunzătoare pentru aplicarea și respectarea lor în practică, în așa fel încât fiecare națiune să aibă garanția deplină că se află la adăpost de orice act de agresiune, că se poate dezvolta liber, nestingherit, în conformitate cu propria sa voință, liber exprimată, că poate beneficia, în afara oricăror bariere și obstacole artificiale, de roadele cooperării pe multiple planuri, participând intens, efectiv, la schimbul de valori materiale și spirituale.

În spiritul acestei concepții, România socialistă a adus substanțiale contribuții atât în etapa pregătitoare, cât și în primele două faze ale conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Se impun cu precădere a fi subliniate: ideea stabilirii normelor de procedură vizînd participarea la lucrările Conferinței a tuturor statelor ca țări independente, în condiții de deplină egalitate, în afara alianțelor militare; contribuția la enunțarea principiilor înscrise în Recomandările finale și la clarificarea, precizarea și definirea corectă a conținutului fiecăruia dintre ele; prezentarea documentului de lucru privind măsuri care să facă efectivă nerecurgerea la forță în relațiile dintre statele participante la Conferință;

inițiativa privind înscrierea pe ordinea de zi a punctului privind urmările instituționale ale Conferinței.

Abordarea complexă și realistă a edificării securității europene impune luarea în considerare cu cea mai mare seriozitate a problemelor dezangajării militare și ale dezarmării pe continent, știut fiind că în Europa se concentrează trupe, arme și instalații militare fără egal în lume. Recunoscînd complexitatea problemei dezangajării militare și a dezarmării în Europa, România socialistă se pronunță și acționează pentru adoptarea unui program complex de măsuri concrete care să fie înfăptuite treptat și care să vizeze atît întregul continent cît și diferitele sale zone. Un asemenea program ar trebui să asigure : retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state în granițele lor naționale, lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriul altor țări, reducerea efectivelor trupelor naționale, renunțarea la efectuarea de manevre militare, la demonstrații de forță și la masarea de trupe la granițele altor state, diminuarea bugetelor militare și stoparea cursei înarmărilor, crearea de zone de-nuclearizate, desființarea blocurilor militare. Interesul și preocuparea României socialiste pentru adoptarea de măsuri concrete în această direcție au făcut ca ea să salute începutul negocierilor de la Viena consacrate reducerii trupelor și armamentelor în Europa centrală, negocieri la care — după opinia țării noastre — trebuie să participe toate statele interesate și în care să se țină seama de drepturile și interesele legitime ale tuturor țărilor continentului.

Viziunea de ansamblu asupra securității europene, convingerea că pe calea edificării acesteia un rol însemnat sînt chemate să joace înțelegerile regionale au făcut ca România socialistă să acorde o atenție deosebită și constantă dezvoltării relațiilor cu țările din Balcani, acționînd în direcția transformării acestei regiuni într-o zonă a bunei vecinătăți, a colaborării active și păcii, lipsită de arme nucleare. În acest spirit au fost concepute propunerile sale preconizînd măsuri concrete pentru instituirea unei colaborări pe multiple planuri, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare și baze militare străine, propunerile privind realizarea unei înțelegeri cu privire la principiile colaborării economice, politice și cultural-științifice între țările balcanice, trecerea la pregătirea unei întâlniri între reprezentanții țărilor balcanice, care să discute problema transformării Balcanilor într-o zonă fără arme atomice, fără baze militare și care să ducă la realizarea unei înțelegeri sub forma unor declarații sau acorduri privind bazele colaborării economice, politice și cultural-științifice între țările acestei zone.

În opinia României socialiste, edificarea păcii și securității în Europa ar avea un efect binefăcător asupra întregii vieți internaționale, ar oferi un exemplu elocvent și stimulator tuturor popoarelor în lupta pentru pace și destindere, ar veni în sprijinul forțelor antiimperialiste de pretutindeni, al popoarelor care militează pentru libertate și independență națională, al luptei pentru pace și securitate pe plan mondial.

În condițiile lumii contemporane, lume a tot mai numeroase și complexe interdependențe, pacea și securitatea au dobîndit un caracter indivizibil. Este ceea ce face ca politica externă a țării noastre să aibă în vedere totalitatea fenomenelor vieții internaționale, urmărite în dialectica lor intimă, iar acțiunea ei internațională să urmărească constant rezol-

varea în spiritul păcii și înțelegerii a marilor probleme ale contemporaneității.

În spiritul unei asemenea concepții România socialistă a militat și militează activ pentru încetarea tuturor conflictelor militare, pentru înlăturarea focarelor de încordare și neliniște, pentru reglementarea pe calea politică a tuturor problemelor litigioase existente între state.

Sprijinind ferm și constant lupta dreaptă a popoarelor din Indochina împotriva agresiunii imperialiste, România socialistă a salutat cu deosebită satisfacție semnarea Acordurilor cu privire la restabilirea păcii în Vietnam, ca și Acordul de restabilire a păcii și înțelegerii naționale în Laos, pronunțându-se, în același timp, pentru restabilirea liniștei și consolidarea păcii în întreaga Indochină, pentru crearea condițiilor ca popoarele din Vietnam, Cambodgea și Laos să-și poată rezolva potrivit propriilor aspirații și fără nici un amestec problemele, să-și poată consacra eforturile reconstrucției, dezvoltării de sine stătătoare pe calea progresului economic și social.

Situația din Orientul Apropiat a concentrat în modul cel mai serios atenția și preocupările țării noastre care a afirmat și susținut în mod constant, încă din anul 1967, necesitatea încetării ostilităților și a soluționării pe cale politică a conflictului. Reluarea ostilităților în zonă la sfârșitul anului 1973 a confirmat pe deplin justețea aprecierilor partidului și statului nostru asupra ansamblului problemei, caracterul realist și sensul constructiv al soluțiilor susținute pentru încetarea conflictului și instaurarea păcii în zonă.

În spiritul Rezoluției Consiliului de Securitate din 1967, România s-a pronunțat constant pentru retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate, pentru recunoașterea independenței, suveranității și integrității teritoriale a tuturor statelor din regiune, pentru rezolvarea problemelor poporului palestinian în conformitate cu aspirațiile sale legitime.

Recrudescența operațiunilor militare a determinat o activitate diplomatică intensă din partea țării noastre, numeroase acțiuni și multiple inițiative, propuneri și demersuri ale conducerii de partid și de stat, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, pe lângă statele implicate direct în conflict ca și pe lângă multe alte state.

Evoluția lumii contemporane reliefează necesitatea încetării cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării generale și depline și, în primul rând, a celei nucleare ca o cerință imperativă a păcii, securității și progresului general. România socialistă s-a manifestat și se afirmă ca un promotor activ al luptei pentru atingerea acestui obiectiv major, de interes general, militând consecvent și neobosit pentru întreprinderea de acțiuni efective, pentru trecerea de la declarații de bune intenții la măsuri practice, concrete, de dezarmare. Propunerile constructive, formulate și avansate în numeroase rânduri, dau o dimensiune semnificativă poziției de înaltă principialitate și responsabilitate politică pe care țara noastră a înțeles și înțelege să o aibă și în legătură cu rezolvarea acestei probleme cardinale a contemporaneității. Sînt de notorietate internațională ampla și perseverenta activitate desfășurată de către România în cadrul organismelor internaționale, inițiativele ei constructive vizînd adoptarea de măsuri practice în direcția dezarmării și a folosirii energiei

nucleare în scopuri pașnice. Țării noastre îi aparține ideea, concretizată într-o rezoluție specială a Adunării Generale a O.N.U., de a se proclama deceniul 1970—1980 ca „Deceniu al dezarmării“. Tot la inițiativa țării noastre, careia i s-au alăturat și alte state, a fost adoptată în unanimitate, în același cadru, rezoluția cu privire la „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume“. În cursul ultimilor patru ani, România a prezentat Comitetului de dezarmare de la Geneva un ansamblu de propuneri, a căror semnificație majoră constă tocmai în sublinierea necesității și afirmarea hotărârii de a insufla un curs nou, dinamic și eficient, negocierilor de dezarmare, orientându-le pe făgașul unor măsuri practice, de a asigura lărgirea și îmbunătățirea activității Comitetului pentru dezarmare, ieșirea acestuia din imobilism și formalism, democratizarea deplină a activității sale. Afirmând necesitatea realizării dezarmării generale și depline și, în primul rînd, a celei nucleare, România se pronunță, în același timp, pentru adoptarea unui ansamblu de alte măsuri concrete, cu caracter parțial, care ar concura la realizarea obiectivului general, avînd un impact pozitiv asupra întregii vieți internaționale.

Convinsă că organizațiile internaționale pot juca un rol însemnat, de certă importanță politică și practică, în întronarea în sfera vieții internaționale a principiilor și normelor dreptului internațional contemporan, în promovarea și respectarea legalității și eticii internaționale, în statornicirea unui climat favorabil abordării constructive, eficiente a problemelor fundamentale ale zilelor noastre, în asigurarea condițiilor pentru participarea tuturor statelor la rezolvarea acestor probleme, în slujirea aspirațiilor și eforturilor de progres și prosperitate ale popoarelor, România socialistă a desfășurat și desfășoară o vie activitate în cadrul acestora și, în primul rînd, al Organizației Națiunilor Unite și al instituțiilor sale specializate, făcînd dovada unui aport pozitiv și constant într-o pluralitate de planuri.

Activitatea României socialiste în sistemul Națiunilor Unite a fost consacrată întotdeauna efortului de interes general, urmărind găsirea unor soluții viabile, a unor răspunsuri adecvate marilor probleme care frămîntă umanitatea contemporană. Vasta și complexa problematică care a reținut de-a lungul anilor atenția O.N.U. — a cărei membră este din anul 1955 — a găsit întotdeauna România socialistă prezentă în dezbateri, prin atitudini de înaltă ținută principială, prin analize riguroase și propuneri realiste. Făcînd dovada unei remarcabile consecvențe, a unei viziuni lucide a momentului și perspectivelor, a unei angajări directe, dinamice, militante, activitatea României socialiste în O.N.U. identifică o contribuție în mod aparte importantă la îndeplinirea rosturilor fundamentale ale prestigiosului forum internațional.

Inițiativele României socialiste în O.N.U. și în cadrul instituțiilor sale specializate, concentrate în rezoluții și declarații de referință — inițiative deosebit de numeroase, inspirate prin problematica abordată, constructive prin finalitatea lor, realiste prin căile sugerate sau propuse pentru atingerea obiectivelor — au acoperit o multitudine de planuri, intervenind, practic, în toate problemele majore cu care activitatea acestora a fost confruntată : înfăptuirea principiului universalității ; creșterea rolului O.N.U. în menținerea și consolidarea păcii și securității internaționale.

nale, în dezvoltarea colaborării între toate națiunile, în promovarea normelor de drept internațional în relațiile dintre state, codificarea dreptului internațional, adoptarea de măsuri practice, concrete de dezarmare ; educarea tineretului în spiritul păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare ; rolul științei și tehnicii moderne în dezvoltarea națiunilor și necesitatea întăririi cooperării economice și tehnico-științifice între state ; lărgirea cooperării cultural-științifice pe plan european ; formarea și utilizarea resurselor umane. O trăsătură caracteristică a acestei activități, trăsătură ce explică, printre altele, adevăratul succes de care s-au bucurat inițiativele țării noastre, este faptul că, la fel ca în întreaga sa activitate internațională, România socialistă a inițiat și susținut adoptarea de măsuri, de decizii și rezoluții capabile să polarizeze interesul unui mare număr de state, să dobândească o largă audiență din partea acestora, să obțină un consens general.

Prestigiul de care se bucură România socialistă în cadrul organizațiilor internaționale a primit de-a lungul anilor o ilustrativă confirmare prin alegerea reprezentanților țării noastre în cele mai înalte posturi de conducere ale Organizației Națiunilor Unite și ale instituțiilor sale specializate.

De la intrarea sa în Organizația Națiunilor Unite, țara noastră a fost în numeroase rânduri gazda unor însemnate și prestigioase reuniuni, seminarii, simpozioane, colocvii și întâlniri internaționale, organizate sub egida înaltului forum și a instituțiilor sale specializate, primind în același timp vizita a numeroși factori responsabili ai Organizației Națiunilor Unite și ai instituțiilor sale specializate. La București s-au deschis un Centru de informare al O.N.U. (26 iunie 1970), o reprezentanță a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (21 ianuarie 1972), Centrul european al U.N.E.S.C.O. pentru învățămîntul superior (21 septembrie 1972).

Viața internațională în întreaga ei desfășurare confirmă pe deplin realismul și justetea aprecierilor și actelor politice ale partidului și statului nostru. Lumea contemporană reliefează schimbări fără precedent în sfera vieții internaționale, numeroase și importante mutații. Principala caracteristică a epocii noastre a devenit fenomenul afirmării și ascensiunii forțelor revoluționare, democratice, progresiste, al sporirii influenței și capacității lor de acțiune. Ansamblul evoluției contemporane pune în lumină că progresele obținute pe calea destinderii, securității și păcii, cursul nou care se afirmă și se impune tot mai pregnant în sfera relațiilor internaționale sînt un rezultat al faptului că a crescut și continuă să crească în mod ireversibil, în întreaga lume, hotărîrea popoarelor, a tuturor țărilor de a-și spune cuvîntul și de a-și aduce contribuția la rezolvarea problemelor majore care confruntă umanitatea. Este convingerea fermă a țării noastre că stă astăzi în puterea socialismului, a forțelor libertății și progresului, a uriașului front antiimperialist, posibilitatea de a influența și determina sensul dezvoltării societății umane, fapt de natură a conferi optimism, de a asigura noi și largi perspective procesului mondial de transformări înnoitoare. Accentuarea acestei trăsături pozitive a evoluției internaționale contemporane, accentuarea cursului spre destindere -- aflat abia la început --, întronarea fermă a principiilor legalității și eticii în viața internațională, rezolvarea marilor probleme ce pre-

ocupă umanitatea impun mai mult ca oricând cerința — constant subliniată de România — a democratizării de fond a relațiilor între state, a atragerii tuturor țărilor la dialogul politic, la opera de edificare a păcii, securității, cooperării și progresului, mobilizarea largă, cu mai multă fermitate, a opiniei publice, a tuturor popoarelor și țărilor lumii în lupta pentru înfăptuirea unei lumi mai bune și mai drepte.

Elaborată și transpusă în practică sub directa conducere a Partidului Comunist Român, politica externă și activitatea internațională ale României socialiste, dovedind o desăvârșită concordanță între gând și faptă, principiu și acțiune, identifică voința și dezideratele întregului nostru popor de a urca pe noi culmi de progres și civilizație, de a-și făuri în libertate destinul său comunist, de a aduce o contribuție sporită la cauza socialismului, păcii, securității și cooperării în lume. Întemeiată ferm pe justiție, legalitate și etică, reușind să armonizeze în chip exemplar interesele naționale cu cele ale comunității popoarelor, politica externă și activitatea internațională desfășurată de partidul și statul nostru au adus României un mare și binemeritat prestigiu.

Se concentrează în această largă apreciere considerația întregii comunități internaționale pentru realizările de importanță istorică obținute de țara noastră în toate planurile de activitate, pentru prezența ei constructivă și creatoare, principială și originală, pentru angajarea sa dinamică în arena mondială — strălucit personificată de conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru vocația umanistă, democratică, pașnică a poporului român, pentru modul său superior de înțelegere a comandamentelor istoriei.

Dezbateri

Insurecția națională antifascistă din august 1944 — rezultat al unui consens național, operă a întregului popor

Organizînd dezbateri pe tema susarătută, redacția revistei noastre a avut în vedere importanța capitală a acesteia, precum și rezultatele obținute și cerințele care revin încă istoriografiei noastre în direcția respectivă.

Conștienți de complexitatea problematicei abordate, de unele inegalități și goluri în tratare, sperăm, totuși, a fi reușit să aducem o contribuție la o mai clară înțelegere a acesteia.

Faptele, aprecierile și reflecțiile conținute în intervențiile care urmează converg spre a conchide că memorabilul 23 August 1944 constituie rezultanta unui consens național, este opera întregului popor român, în frunte cu clasa muncitoare și eroicul și încercatul ei partid comunist. Ele invită, în același timp, la continuarea, în condiții mereu mai bune, a schimburilor de opinii și dezbaterilor pe tema de față, la dezvoltarea și adîncirea cercetărilor istoriografice pîndite de multiplele și variatele laturi și aspecte ale acesteia.

CRISTIAN POPIȘTEANU. August 1944, strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a se elibera de sub dominația străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotări singur destinele își are rădăcinile împlintate în istoria zbuciumată a poporului român. În cadrul dezbaterii noastre doresc să mă refer la un aspect important al istoricelor evenimente de acum trei decenii. Este vorba de corelația dintre respingerea de către covîrșitoarea majoritate a poporului român a ideologiei, politicii și metodelor fasciste și adeziunea hotărîită a maselor la cauza insurecției.

Insurecția a însemnat încununarea victorioasă nu numai a rezistenței antifasciste a poporului român, ci totodată punctul cel mai înalt al unui întreg proces politic-social-ideologic potrivit fascismului și hitlerismului care s-a dezvoltat în România în anii interbelici, în strînsă legătură cu evoluția din viața internațională.

După cum se cunoaște, în perioada anilor de după 1933, cînd agresivitatea Germaniei hitleriste și pericolul fascismului și al războiului planau asupra popoarelor, contradicția dintre fascism și agentura sa din țara noastră pe de o parte, și cvasiunanimitatea poporului român, pe de altă parte, a trecut în prim plan.

În aceste împrejurări, P.C.R., exprimînd interesele vitale ale patriei, a militat activ pentru unirea tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului, pentru apărarea independenței și suveranității țării. Eroica luptă dusă de partidul comunist în acei ani, în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste, sub steagul democrației și independenței țării, atitudinea lucidă a unor grupări politice ale claselor conducătoare au stăvilat pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste. Prin poziția lor în problemele cele mai stringente ale perioadei respective, prin aplicarea într-un spirit realist și creator a principiilor marxism-leninismului la condițiile naționale și internaționale date, comuniștii români și-au dobîndit în ochii poporului nostru un prestigiu profund care, sporind treptat în anii ce au urmat, se va dovedi de o valoare hotărîitoare pentru evoluția și destinele României. La delimitarea fundamentală antifascistă

a contribuit și faptul că tradițiile istorice și culturale ale poporului român erau incompatibile cu ideologia și practica terorismului, urii, șovinismului rasial propagate de Garda de fier și de alți exponenți ai dictaturii militare-fasciste. Anii cei mai întinecați din istoria modernă a României, anii 1940—1944, sint și anii în care s-a exprimat cu deosebită vigoare combativitatea, spiritul de sacrificiu, dăruirea de sine a poporului nostru manifestate pilduitor în rezistența antifascistă. Masele largi populare au respins ca pe un corp străin fascismul cu ideologia și politica sa, cu misticismul și dezlănțuirea celor mai josnice instincte ale urii și violenței, a îmbrățișat ca pe o cauză profund consimțită, cauza eliberării țării de sub dominația hitleristă. Atunci cînd în elaborarea planului insurecțional P.C.R., în colaborare cu celelalte forțe patriotice, considera primordială angajarea maselor în lupta pentru victoria răsturnării dictaturii militare-fasciste și a subordonării țării față de Germania hitleristă, se demonstra și o perfectă cunoaștere a firii și tradițiilor istorice care au modelat caracterul românesc. Găsim aici, totodată, o explicație fundamentală psihologică a aversiunii poporului român față de războiul antisovietic, în care a fost împins nesocotindu-i-se voința națională, și în același timp a eroismului și abnegației cu care armata și masele largi populare din România și-au adus contribuția la războiul antihitlerist, luptind pînă la victoria finală.

VLADIMIR ZAHARESCU. Aș dori să mă opresc asupra unei probleme pe care o consider de maximă importanță pentru justa analiză și apreciere a acelei evoluții a evenimentelor care a dus la marea victorie de la 23 August 1944.

În îndelungata istorie a unui popor survin perioade, relativ scurte, dar de cotitură, în care se schimbă întregul raport de forțe, se cristalizează și se reliefează pînă la evidență totală, incontestabilă, rolul lor, sensul social și istoric al acțiunii lor, corespondența ei cu marile comandamente naționale.

Acțiunea istorică din acea fierbinte lună de august 1944 a fost rezultatul, în primul rînd, al unui larg consens național, bazat pe necesitatea vitală, obiectivă, a atingerii unor țeluri de care depindea însăși soarta națiunii și a țării. Dar niciodată necesitatea nu generează în mod automat soluția istorică optimă, iar consensul forțelor principale ale unui popor nu se realizează de la sine, spontan, fără acțiunea conștientă a unei forțe sociale și politice înaintate, capabilă să-i formuleze scopurile, să-i elaboreze strategia și tactica, să constituie catalizatorul și factorul mobilizator al maximumului de energii ce pot fi aplicate în vederea realizării cotiturii istorice necesare.

Istoria a consemnat, fără putință de tăgadă, că acest rol l-a avut, în anii de luptă împotriva dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste, ca și în asigurarea desfășurării revoluționare a evenimentelor ulterioare, clasa muncitoare și, în primul rînd, forța ei politică principală, de avangardă — Partidul Comunist Român.

Organic integrat în largă mișcare patriotică, națională, antihitleristă ce s-a dezvoltat în acei ani, P.C.R. s-a detașat, totodată, prin superioritatea sa de concepție organizatorică, mobilizatoare, printr-o înțelegere superioară a însăși intereselor naționale vitale pentru asigurarea cărora se purta lupta, prin legarea — pe plan strategic — a eliberării naționale de cea socială.

Pornind de la analiza științifică, marxist-leninistă a situației interne și internaționale, apreciind că în noile condiții pe prim plan se afla contradicția dintre poporul român, pe de o parte, imperialismul fascist german și dictatura militară-fascistă pe de altă parte, P.C.R. a formulat drept obiective principale ale platformei sale politice din 6 septembrie 1941 țeluri corespunzînd intereselor naționale ale întregului popor, în măsură să reunească toate forțele antihitleriste: alăturarea țării la coaliția antihitleristă, recucerirea libertății și independenței naționale a României, răsturnarea dictaturii antonesciene și formarea unui guvern al independenței naționale din reprezentanții tuturor forțelor patriotice, eliberarea nordului Transilvaniei răpit prin odiosul dictat de la Viena, restabilirea drepturilor și libertăților democratice, îmbunătățirea temeinică economică, culturală a situației maselor de oameni ai muncii. Ceea ce a fost remarcabil în ochii contemporanilor evenimentelor și nu poate rămîne nerelevat de istorici este faptul că, — spre deosebire de forțele burgheze din opoziție, care au evoluat de la atitudini și soluții parțiale, de compromis, inefficiente, spre acceptarea, în ultimă instanță, a necesității înlăturării dictaturii militare-fasciste —, principalele obiective formulate de P.C.R. de la început și-au păstrat valabilitatea pe întreaga perioadă, s-au dovedit corespunzătoare realității, singurele care ofereau o soluție adevărată. Tocmai de aceea, aceste obiective, acceptate în întreaga perioadă de către forțele patriotice populare,

au devenit, apoi în esență, platforma pe care s-a realizat coalizarea tuturor forțelor antihitleriste.

Clarviziunea politică a P.C.R., capacitatea sa de a elabora conceptul general al luptei naționale, antifasciste și antihitleriste s-a manifestat și în înțelegerea strinselor interdependențe dintre principalele obiective formulate, a condiționării lor reciproce, în timp ce îndelungata pasivitate și ineficiență a soluțiilor preconizate de liderii principalelor grupări burgheze (P.N.Ț. și P.N.L.) a fost legată, printre altele, de faptul că orientarea spre scoaterea țării din războiul hitlerist a fost însoțită, la ei, aproape pînă în ultimul moment, de ezitări în ceea ce privește necesitatea unei acțiuni hotărâte de înlăturare a guvernului antonescian, de pertractări și compromisuri cu acesta.

Partid conducător al proletariatului, al clasei care se afla în opoziție ireductibilă nu numai față de regimul existent, ci și față de orinduirea socială, și nu avea nici un fel de „înrudiri” de clasă cu dictatura militară-fascistă (ceea ce îi conferea și în mod obiectiv cel mai înalt grad de consecvență și fermitate în lupta împotriva acestuia), partidul comunist a manifestat, în același timp, dintre toate forțele politice, cea mai înaltă și superioară înțelegere a necesității unirii tuturor forțelor naționale, capacitatea de a pune pe prim plan interesele vitale ale întregului popor, de a depăși rigiditățile și resentimentele trecutului relațiilor dintre partidele a căror coalizare era necesară acum.

Încă din circulara sa din 8 iulie 1941 C.C. al P.C.R. a arătat că „Social-democrații, național-țărăniștii, țărăniștii radicali, liberalii și masele largi de sub influența lor” urăsc ocupația hitleristă și regimul militar-fascist. Odată cu formularea obiectivelor platformei din septembrie 1941 P.C.R. a stabilit drept cale de realizare a lor formarea unui larg front unic național antihitlerist și a declarat cu toată hotărîrea că este gata „să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu toți patrioții români, pentru realizarea oricărei revendicări din Platformă”, punind ca singur criteriu al colaborării atitudinea față de ocupații hitleriste, de slugile lor, trădătoare de țară, și de războiul criminal hitlerist.

Nu a fost deloc ușoară lupta partidului pentru realizarea frontului național. Trebuie avut în vedere faptul că mult timp grupările burgheze au respins propunerile partidului în această privință, nu au putut depăși nici disensiunile dinlăuntrul lor, în general că consensul național care a reunit, în cele din urmă, forțe foarte largi, de la clasa muncitoare pînă la monarhie, nu a însemnat nicidecum identitate totală de scopuri urmărite, similitudinea tuturor pozițiilor și soluțiilor preconizate într-un moment sau altul, același grad de consecvență și fermitate în luptă.

Meritul istoric al Partidului Comunist Român a fost acela de a fi reușit, în această situație complexă, să-și promoveze cu consecvență linia sa de unire a tuturor forțelor antihitleriste, să realizeze acea coaliție politică largă care, avînd la bază obiectivele antifasciste, antihitleriste formulate inițial de partid, concepția sa de organizare a insurecției, dinamismul organizatoric și orientarea tactică justă imprimate de comuniști, a fost în măsură să asigure efortul unanim al întregului popor în realizarea mării cîștigi din august 1944.

AURICĂ SIMION. Tematica dezbaterii organizate de revista „Anale de istorie” invită la reflecții asupra memorabilului eveniment desfășurat în urmă cu 30 de ani.

S-a evocat de tovarășul Vl. Zaharescu rolul istoric îndeplinit de clasa muncitoare și partidul ei marxist-leninist în rezistența și insurecția antifascistă. Vreau să amintesc că o împotrivire dirză față de ocupații străine și susținătorii lor din țară, față de războiul hitlerist au manifestat și masele largi ale țărănimii. În numeroase localități sătenii s-au sustras de la rechiziții, au sabotat concentrările și mobilizările pentru front, împrumuturile pentru înzestrarea armatei, au provocat defecțiuni la rețeaua de transmisiuni germană; în repetate rînduri, țărani s-au opus exproprierii unor terenuri destinate intereselor militare germane, au avut incidente cu militarii hitleriști. Continuînd acțiunile de clasă, împotriva moșierilor și uneltelor lor, masele țărănești au dezvoltat în perioada de care ne ocupăm lupta cu caracter politic. Pe terenul luptei comune antifasciste s-a accentuat puternic apropierea și conlucrarea dintre clasa muncitoare și țărănime, creîndu-se astfel premise trainice pentru încheierea alianței muncitorești-țărănești.

În rezistența antifascistă s-au încadrat, de asemenea, într-o modalitate sau alta, intelectualii de toate categoriile, funcționari, pensionari, micii meseriași și comercianți, precum și importante cercuri ale burgheziei lezate în interesele ei prin subordonarea țării Reichului nazist. Într-un cuvînt, toate straturile sociale ale poporului român au fost cuprinse în rezistența și lupta antifascistă.

Pe fondul acestor situații, în intervenția mea mă voi referi la sistemul larg de alianțe politice realizate în țara noastră din inițiativa și la insistențele partidului comunist, alianțe prin intermediul cărora s-a făurit Frontul Național Antihitlerist, care a cuprins toate forțele patriotice, naționale, antihitleriste ce acționau, dintr-un motiv sau altul, în vederea eliberării patriei de sub dominația fascistă. Linia politică spre făurirea Frontului Național Antihitlerist a fost trasată de conducerea partidului încă din anul 1941. În Platforma C.C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941 se preciza că baza unui asemenea front trebuie s-o constituie „clasa muncitoare, partea cea mai avansată a poporului român”. C.C. al P.C.R. sublinia că „pentru îndeplinirea rolului istoric al clasei muncitoare este nevoie de restabilirea unității ei de acțiune”, prin încheierea înțelegerii între cele două partide muncitorești: Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat. Strâns unite, P.C.R. și P.S.D. trebuiau să ducă lupta pentru cîștigarea partidelor burgheze „în frunte cu partidele Național-Țărănesc și Național-Liberal pentru Front Național Antihitlerist”.

Călăuzit de dorința, sinceră de colaborare, C.C. al P.C.R. a stabilit contacte, încă din toamna anului 1941, atît cu Comitetul Executiv al Partidului Social-Democrat, cit și cu conducerea partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal, cărora le-au făcut repetate propuneri de colaborare. Propunerile comunistilor au fost respinse, mult timp, de conducerea celorlalte partide, în special de liderii P.N.Ț. și P.N.L., care sperau să găsească o ieșire din situația gravă în care se afla țara fără participarea și afirmarea rolului plenar al partidului comunist.

În iunie 1943, odată cu hotărîrea privind sarcinile Partidului Comunist după autodizolvarea Cominternului, C.C. al P.C.R. s-a adresat din nou „tuturor partidelor și organizațiilor patriotice”, chemîndu-le să formeze un Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării. „Comitetul național are ca sarcină să mobilizeze și să unească toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de partid și religie, în Frontul unic patriotic antihitlerist”, pe baza unei Platforme de luptă antihitleristă avînd 10 puncte.

Noua inițiativă a C.C. al P.C.R. a fost primită favorabil de forțele democratice de stînga. În vara anului 1943 alături de P.C.R. și-au dat acordul pentru crearea Frontului Patriotic Antihitlerist, acceptînd Platforma de activitate propusă de comuniști, următoarele partide și organizații democratice: Frontul plugarilor, Uniunea Patrioților, Partidul Socialist-Țărănesc și Madosz-ul. În septembrie 1943 a aderat la Frontul Patriotic Antihitlerist și Partidul Social-Democrat, însă conducerea acestui partid a revenit asupra adeziunii, sub motivul că fără concursul partidelor Național-Țărănesc și Național-Liberal, acțiunea era unilaterală și, în consecință, ineficientă.

C.C. al P.C.R. a continuat tratativele cu C.E. al P.S.D. în toată iarna 1943—1944. Necesitatea tot mai stringentă a găsirii în comun a soluțiilor pentru salvarea țării au făcut posibilă, în urma unor discuții îndelungate asupra situației din mișcarea muncitorească internă și a evoluției evenimentelor internaționale, apropierea pozițiilor celor două partide muncitorești. În primele luni ale anului 1944, militanții comuniști și social-democrați au făcut pași hotărîtori spre făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare, ajungîndu-se la conturarea platformei pe baza căreia urma să se realizeze înțelegerea de colaborare între P.C.R. și P.S.D., la stabilirea strategiei și tacticii de urmat, la încheierea, la jumătatea lunii aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc. Principiile care stăteau la baza acestei înțelegeri au fost expuse în Manifestul programatic al F.U.M. pe care conducerea P.C.R. și P.S.D. au hotărît să-l dea publicității cu prilejul aniversării zilei de 1 Mai 1944.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc a exercitat o puternică influență asupra celorlalte clase sociale, partide și grupări politice, în sensul grăbirii procesului de unire a tuturor forțelor antihitleriste în vederea eliberării țării de sub dominația fascistă.

La scurt timp după făurirea unității de acțiune a proletariatului și-au găsit finalizarea și alte alianțe politice. Astfel, la 26 mai 1944, a fost constituită Coaliția național-democratică, în care erau reprezentate atît forțele politice de stînga — Partidul Comunist Român și organizațiile democratice aflate sub influența sa (Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Madosz-ul), Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist-Țărănesc —, cit și unele fracțiuni ale partidelor burgheze — gruparea Partidului Național-Liberal condusă de Gheorghe Tătărescu și Partidul Național-Democrat al dr. Țopa.

Spre toamna anului 1943 Partidul Comunist Român a stabilit contacte și cu cercurile Palatului regal. Divergențele apărute între generalul Antonescu, pe de o

parte, rege și apropiații săi, pe de altă parte, se agravează, îmbrăcînd un tot mai pronunțat caracter politic, în condițiile dezvoltării rezistenței antifasciste a forțelor patriotice din România, ale înfringerilor suferite de Germania hitleristă. Dîndu-și seama că rămînînd inactivă, monarhia nu va putea supraviețui prăbușirii regimului militar-fascist, cercurile palatului își puneau problema găsirii căilor pentru scoaterea României din război stabilînd, în acest sens, legături cu liderii diferitelor partide și grupări burgheze opoziționiste, recrutînd aderenți din rîndurile generalilor activi și de rezervă. În aceste condiții regele și sfetnicii săi au acceptat colaborarea cu partidul comunist. Consultările între delegați ai P.C.R. și sfetnicii regelui au continuat în toamna anului 1943 și iarna 1943—1944, ajungîndu-se spre mijlocul lunii iunie 1944 la acceptarea de către regele Mihai a planului propus de P.C.R. care prevedea răsturnarea prin forță a dictaturii antonesciene.

Concomitent au fost făcute noi demersuri și pe lîngă conducătorii partidelor Național-Tărănesc și Național-Liberal. În condițiile cînd starea de spirit antifascistă a maselor se manifesta cu tot mai multă vigoare în țară, cînd Frontul Unic al clasei muncitoare fusese deja înfăptuit, cînd prin constituirea Frontului Patriotic Antihitlerist și a Coaliției național-democratice se realizase deja coalizarea unora dintre forțele politice antihitleriste, cînd tratativele între partidul comunist și cercurile palatului avansaseră spre încheierea unei înțelegeri, cînd chiar în propriile rînduri se producea un proces de diferențiere, o serie de cadre orientîndu-se în sensul feșirii grabnice din războiul împotriva Națiunilor Unite, — toate acestea pe fondul evoluției pe fronturi, cu deosebire pe frontul de Est, liderii P.N.Ț. și P.N.L. au hotărît, pentru a nu rămîne în afara evenimentelor, să dea curs propunerilor P.C.R. privind făurirea unei largi coaliții de forțe antihitleriste.

Consider că nu-i deloc lipsit de importanță să menționez legat de cele de mai sus, că în perioada respectivă s-a manifestat și s-a dezvoltat neînterupt în rîndurile aderenților de la bază ai P.N.Ț. și P.N.L., precum și la tot mai multe cadre de diferite niveluri ale acestor partide, aversiunea și ostilitatea față de ocupații hitleriste și dictatura militară-fascistă, precum și predispoziția și dorința de colaborare cu toate forțele patriotice ale țării. În situația dată, nu puțini membri de rînd și cadre ale partidelor sus-amintite au evoluat pe poziții de stînga, devenind membri sau simpatizanți ai P.C.R. și altor organizații muncitorești și progresiste.

La sfîrșitul lunii aprilie și începutul lunii mai 1944 a fost constituit un organism comun de acțiune, format din reprezentanți ai P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. și P.N.L. S-a format un Comitet central de acțiune și un Birou, ca organ de acțiune al Comitetului mai sus amintit. După mai multe discuții reprezentanții celor patru partide au căzut de acord încheind la 20 iunie 1944, Blocul Național Democratic, avînd la bază o platformă de luptă antihitleristă, general-democratică.

Prevederile Declarației B.N.D., ca și ale Procesului verbal de constituire a Coaliției Național Democrate reprezentau, de fapt, o sinteză a principalelor obiective de luptă propuse de Partidul Comunist Român în Circulara Comitetului Central din 8 iulie și în Platforma-program din 6 septembrie 1941, care au fost menținute cu consecvență în documentele elaborate ulterior de partid. Faptul că partidele burgheze au fost nevoite să-și însușească, pînă la urmă, obiectivele de luptă propuse de comuniști ilustrează, odată în plus, justetea orientării politice a Partidului Comunist Român, capacitatea conducerii sale de a selecta din multitudinea de probleme specifice perioadei tocmai pe acelea care puteau interesa toate forțele politice democratice, naționale, antifasciste din țară.

Fiînd prezent în toate înțelegerile înfăptuite din inițiativa și la insistențele sale partidul comunist constituia liantul care realiza coalizarea tuturor forțelor care acționau pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă. Crearea, în jurul clasei muncitoare unite și a partidului ei de avangardă a acestei largi coaliții, care cuprindea totalitatea forțelor politice antihitleriste, de la comuniști și pînă la partidele burgheze și cercurile palatului constituie o expresie elocventă a recunoașterii de către întregul popor român a faptului că proletariatul era clasa cea mai consecventă în lupta antifascistă, că partidul său de avangardă reprezenta interesele naționale ale țării și era capabil să-și îndeplinească rolul de conducător al destinelor României.

FLORIAN TĂNĂSESCU. Cele arătate de tovarășul Aurică Simion privitor la sistemul larg de alianțe politice realizate de P.C.R. prin intermediul cărora s-a reușit coalizarea tuturor forțelor patriotice, naționale, antihitleriste într-un singur șuvoi de luptă, mă îndemnă la aducerea în cadrul discuției noastre a unui aspect aferent și esențial pentru înțelegerea acestei chestiuni. Este vorba de raporturile

de colaborare în luptă dintre comuniști și celelalte partide muncitorești în deceniul 1934—1944.

O serie de factori au acționat și au exercitat influența asupra procesului de apropiere între organizațiile politice proletare atât din interiorul lor cât și din afară. Între aceștia au fost: tradițiile de unitate ale mișcării muncitorești, permanența unității de acțiune în luptele economice ale proletariatului, dorința manifestă de unitate a muncitorimii române, spiritul puternic de unitate națională propriu poporului nostru, atitudinea lui net antifascistă, antihitleristă. Să urmărim concret cum s-au manifestat relațiile de colaborare între muncitorii comuniști, social-democrați, socialist-unitari și socialiști în confruntările cu caracter social și politic în deceniul premergător anului 1944.

Spiritul de unitate care anima proletariatul român s-a manifestat cel mai pregnant în acești ani în organizarea și participarea în comun la acțiunile cu caracter grevist. Aflați sub puternica influență a luptelor revoluționare din anii crizei economice, mai ales a bătlăliilor petroliștilor și ceferiștilor de la începutul anului 1933, organizate și conduse de către P.C.R., muncitorii acționează în continuare în front unic prin intermediul comitetelor de acțiune sau de grevă.

Raporturi de colaborare între muncitorii comuniști, social-democrați, socialist-unitari și socialiști au existat și pe plan sindical. Acordul survenit între conducerea P.C.R., P.S.D. și P.S.U., ca sindicatele aflate sub influența comunistilor și socialiștilor-unitari să se încadreze în cele aparținând Confederației generale a muncii, a creat condiții pentru realizarea unității sindicale. Din 1936 în România a existat o singură centrală sindicală. Această situație obiectivă a determinat regruparea muncitorimii organizate în sindicate în cadrul centralei sindicale unite — C.G.M. Anterior anilor 1935—1936 când a avut loc procesul amintit, unitatea pe linie sindicală s-a manifestat prin organizarea în comun de către sindicatele unitare, social-democrate și independente a unor manifestații de protest împotriva legislației muncitorești adoptate de guvernul Tătărescu. Astfel, în martie 1934 au fost organizate întruniri de protest contra legii camerelor de muncă la Arad, Baia-Mare, Cluj, Brașov, Craiova, Galați, Suceava, Bocșa-Română, iar la sfârșitul aceluiași an au avut loc manifestații de protest contra Legii meseriilor, pentru legiferarea ajutorului de șomaj și acordarea autonomiei asigurărilor sociale la Bacău, Roman, Piatra-Neamț, Comănești, Petroșani, Lăpșul de sud etc. După 1936, în condițiile intrării sindicatelor unitare și independente în C.G.M., unitatea sindicală devine realitate, afirmându-se pregnant în marile întreprinderi și uzine din București, Reșița, Brașov, Iași, Galați, Oradea, Constanța ș.a., în fabricile de cherestea din Comănești, Bacău, Piatra-Neamț, Turnu Severin, Craiova, Slatina, Pitești, în întreprinderile extractive din Valea Jiului ș.a. Muncitorii comuniști, social-democrați, socialist-unitari și socialiști desfășoară în cursul anului 1938 sub semnul unității, după instaurarea dictaturii regale, o amplă campanie pentru apărarea dreptului de existență al organizațiilor sindicale. Același spirit de solidaritate și colaborare se întîlnește și în bresle, organizații cu caracter profesional constituite de autoritățile dictaturii regale, începînd cu luna octombrie 1938. În conducerea a numeroase bresle pe întreprinderi, localități și județe au ajuns comuniști, social-democrați și socialiști, fapt care a contribuit la transformarea acestora în instrumente de manifestare a unității de acțiune muncitorești.

Relații fructuoase de colaborare s-au stabilit și pe plan politic între conducerea partidelor muncitorești și între organizațiile lor locale și județene. Formele de activitate comune între comuniști și membrii celorlalte organizații politice muncitorești au îmbrăcat aspecte diverse — de la colaborarea la unele publicații proletare, cum au fost „Cuvîntul liber“, „Reporter“, „Lumea nouă“, „Șantier“ ș.a. pînă la ajutorarea deținuților politici antifasciști, la organizarea în comun de acțiuni antifasciste și antihitleriste.

Caracteristic pentru raporturile dintre comuniști, social-democrați, socialist-unitari și socialiști, în perioada 1934—1944, spre deosebire de anii 1921—1933, este participarea în comun, pe un plan mult mai larg, la unele evenimente politice, la organizarea unor mari acțiuni politice de masă care au antrenat mii de oameni. Comitetul de coordonare a frontului unic constituit din reprezentanți ai Ligii muncii, Comitetului național antifascist și Partidului socialist unitar, a organizat în decembrie 1934, întruniri la Ploiești, Craiova, Galați, Tulcea, Tg. Mureș, Botoșani ș.a.; zilele de 1 Mai din anul 1936 și 1939 au fost sărbătorite în comun, organizîndu-se mari manifestații muncitorești în principalele orașe ale țării; demonstrații puternice de protest sînt organizate în comun și la finele lunii septembrie 1940, în urma odiosul dictat de la Viena impus României.

Comuniștii, social-democrații, socialist-unitarii și socialiștii fac front comun în alegerile comunale, județene și parlamentare parțiale din anii 1936—1937, în acțiunea de protest de la începutul anului 1938 față de dizolvarea partidelor politice de către autoritățile dictaturii regale, în organizarea unor acțiuni de sabotaj în anii dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist.

Toate aceste acțiuni pe care le-am amintit, în care s-a manifestat colaborearea dintre partidele muncitorești, au pregătit terenul pentru încheierea Frontului unic muncitoresc în aprilie 1944, act politic de o deosebită însemnătate pentru victoria istorică din august același an.

CONSTANTIN NICOLAE. Pentru ca o insurecție să fie încununată de succes este necesar ca ea să se bucure de adeziunea și sprijinul larg al populației, inclusiv al armatei sau al unei părți însemnate a acesteia. Insurecția din țara noastră a îndeplinit cerința respectivă cu prisosință. De aceea, putem afirma cu deplin temei că marele eveniment ce s-a produs și desfășurat între 23 și 31 august 1944 a fost rodul activității Partidului Comunist Român și al celorlalte forțe politice antihitleriste din țară, al luptei armatei, a întregului popor.

Potrivit unui principiu al partidului comunist, misiunea de a lupta împotriva ocupanților naziști nu era numai un atribut al armatei — deși ei îi revenea rolul principal — ci și al celorlalte cetățeni ai patriei. Această idee și-a găsit expresia în apelurile și chemările P.C.R. către popor, precum și în cele adresate organizațiilor de masă de sub îndrumarea sau influența sa. De asemenea, ea a fost inclusă de reprezentanții comuniști sau sub înfrîurirea lor, în documentele oficiale de stat din timpul insurecției și în ordine militare ale unor comandanți cu care comuniștii colaboraseră la pregătirea evenimentului insurecțional. Iată câteva exemple: în proclamația regală: „Ordon armatei și chem poporul să lupte prin orice mijloace...”; în comunicatul guvernului prin care se anunța declararea de război Germaniei: „...populația civilă va da tot sprijinul armatei”; într-un ordin al comandamentului militar al Capitalei: „Unitățile vor putea întrebuința pentru informare iscoade din populația civilă” etc.

Acțiunile de sprijin ale populației pentru izbînda insurecției sînt deosebit de felurite și numeroase. Ele se pot totuși împărți în două mari categorii: acțiuni cu arma în mînă și sprijin divers fără luptă armată.

Mulți cetățeni ai patriei, animați de dragoste de țară, au participat efectiv la lupte, din proprie inițiativă sau răspunzînd chemărilor și îndemnurilor P.C.R. Așa au acționat formațiuni patriotice din București și din Turnu Severin, lucrători de la uzinele „Mărgineanca”, un grup de muncitori și funcționari de la uzinele „Rogifer-Tohanu” — Brașov, care, constituiți într-o baterie de artilerie cu un efectiv de 57 de oameni, au sprijinit trupele române în lupte timp de peste 2 săptămîni, cetățeni din comunele Gemenele, Pogoanele, Tîndărei, Slobozia ș.a. Un concurs prețios au adus premilitarii care, deși nu erau obligați să lupte, totuși, cu puținele arme disponibile, sub comanda unor ofițeri de rezervă sau a șefilor de posturi de jandarmi, au acționat cu curaj împotriva trupelor germane. Din cercetările făcute de noi pînă în prezent se cunosc numeroase localități în care premilitarii au acționat împotriva subunităților germane. Ei au luat în prizonierat mulți militari germani. Unii dintre premilitari au murit sau au fost răniți în lupte. Menționînd vitejia premilitarilor din comuna Tudor Vladimirescu într-un ordin de zi al Inspectoratului general de pregătire premilitară se menționa: „Faptele lor deosebite să fie cunoscute de întregul tineret și să servească de îndemn tuturor cînd țara va avea nevoie de brațe tinere și inimi mari”.

Un larg sprijin au dat muncitorii și funcționarii din sectorul transporturi. Ei s-au transformat în adevărați soldați, au răspuns prezent chemărilor partidului și ordinelor guvernului, transportînd chiar în timpul luptelor unități militare române, muniție, alimente, au împiedicat și sabotat energic transporturile germane, au contribuit la înfrîngerea coloanelor germane în retragere. Numai pentru București, la cererea Marelui stat major, ceferiștii au transportat în timpul insurecției cîteva zeci de mii de ostași români din alte regiuni ale țării, făcînd ca raportul de forțe militare din zona Capitalei să devină net în favoarea noastră. În ziua de 25 august 1944, de exemplu, sosiseră la București sau se aflau pe parcurs 15 garnituri de tren cu militari.

Și-au făcut datoria cu prisosință personalul de la posturile de radio ale țării, de la centralele telegrafice și telefonice, de la întreaga rețea de transmisiuni. El a fost prezent la aparate zi și noapte, a difuzat comunicatele, dispozițiile și știrile date de guvern, a transmis cu promptitudine ordinele militare, contribuind în acest

fel la buna desfășurare a luptelor, la informarea populației și dezvoltarea moralului ei. La unele stații ale Radiodifuziunii și la diferite posturi telefonice, funcționarii și lucrătorii au fost uciși sau răniți de bombe și gloanțele trupelor germane, în timp ce-și exercitau atribuțiile de serviciu în slujba patriei.

Muncitorii din București, Ploiești și alte localități ale țării, sfidând gloanțele și bombe, au fabricat muniții pentru armată, au asigurat pâine, apa, electricitatea și alte produse și servicii pentru unitățile militare și populație.

Organizațiile „Apărarea patriotică”, „Crucea roșie”, formațiunile Apărării pasive etc. au ajutat la îngrijirea răniților, la sprijinirea sinistraților de război, la asanarea câmpurilor de luptă. Numeroși cetățeni au dat informații despre inamic trupelor și comandamentelor noastre, s-au oferit călăuze pentru depistarea cuiburilor de rezistență dușmane, au dat adăpost și hrană soldaților și celor răniți, atunci când a fost nevoie, au transportat muniție.

Multiplele și diversele acțiuni ale populației au constituit un suport material și moral deosebit pentru armată în luptele insurecționale, au demonstrat patriotismul de care au dat dovadă fiii țării în acele grele momente, unitatea dintre ei, caracterul larg popular al insurecției naționale antifasciste.

ILIE CEAUȘESCU. După cum a subliniat în intervenția sa tovarășul Constantin Nicolae, un obiectiv fundamental urmărit de P.C.R. în lupta pentru pregătirea și înfăptuirea insurecției naționale antifasciste a fost atragerea armatei de partea maselor populare. Atingerea acestui obiectiv a fost îndelung și perseverent urmărită.

Numeroase documente din anii 1921—1944 pun în lumină varietatea excepțională de puncte înscrise în programele și platformele partidului comunist cu privire la armată: formularea unor revendicări vizând îmbunătățirea situației masei de ostași (ameliorarea hranei și a condițiilor de cazare, eliminarea unor practici anacronice ca bătaia etc.); demascarea politicii claselor dominante de folosire a armatei împotriva maselor muncitoare; dezvoltarea conștiinței militarilor astfel încât aceștia să înțeleagă necesitatea solidarizării lor cu lupta forțelor democratice și revoluționare; cultivarea sentimentelor de solidaritate internaționalistă cu Uniunea Sovietică și cu popoarele angajate în lupta contra dominației străine etc.

În cadrul activității din armată comuniștii au obținut o serie de succese incontestabile. În fața primejdiei iminente a unei agresiuni a Germaniei naziste, îndeosebi începând cu primăvara anului 1939, masele de ostași au fost, alături de întregul popor, hotărâte să facă orice sacrificiu pentru a înfrunta agresorii la granițele amenințate. De asemenea, rezerviștii din întreaga țară au răspuns fără șovăire la ordinele de mobilizare.

Mobilizarea armatei și concentrarea ei la granițe — măsuri susținute de masele largi populare — hotărârea întregului popor român de a rezista au contribuit la frînarea pentru un timp a agresiunii.

În condițiile unei intense pregătiri de ripostă și a hotărârii ferme a întregului popor român, inclusiv a armatei, de a-și apăra patria străbună a sosit, la 30 august 1940, vestea despre verdictul fascist de la Viena. În acel moment întreaga armată a dat glas profundeii sale minii, fiind alături de masele populare în marile manifestații de protest.

În cadrul adunărilor și demonstrațiilor populare de protest din diferite orașe, ofițerii au luat cuvântul, au infierat Germania nazistă, Italia fascistă și Ungaria horthistă și și-au exprimat dorința de a începe lupta pentru apărarea țării.

În anii dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist dus împotriva U.R.S.S. — în care, contrar voinței poporului nostru, fusese angrenată și România — comuniștii și-au intensificat activitatea în rindurile armatei.

Scopul muncii politice desfășurate de P.C.R. în rindurile militarilor de toate gradele îl constituia atragerea acestora la lupta generală a întregului popor român pentru înfăptuirea marilor obiective stabilite de partidul nostru pentru etapa respectivă, generate de condițiile deosebit de grele în care se afla România în acei ani.

Acționând în mod consecvent pentru scoaterea țării din războiul hitlerist și aducerea trupelor în țară P.C.R. sublinia într-un manifest că „numai atitudinea hotărâtă de luptă a tinerilor soldați contra călăilor hitleriști va salva tineretul nostru de pe front de la pieire și va spăla rușinea de pe frunțile tinerilor români aruncați în lupta tilhărească a lui Hitler”. Nu există document, ziar, broșură sau manifest din perioada anilor 1940—1944 în care comuniștii să nu fi îndemnat militarii să întorcă armele împotriva Germaniei naziste.

În perioada imediat premergătoare insurecției, Partidul Comunist Român, prin organizațiile sale locale, prin comuniștii aflați în armată, prin presa ilegală și

prin alte mijloace, a intensificat activitatea în rindul maselor de militari, insistând în mod deosebit asupra necesității întoarcerii armelor împotriva hitleriștilor, a apărării întreprinderilor industriale, a gospodăriilor țărănești, culturilor și bunurilor materiale pentru a nu fi prădate de nemți.

Succesele obținute, ca rezultat al activității Partidului Comunist Român, în armată sînt edificatoare. Astfel, documentele din epocă consemnează că pătrunderea trupelor germane în România a fost „primită cu neîncredere și cu un sentiment de rănită mîndrie națională”, că ofițerii români discutau că „Misiunea militară germană constituie o ocupație militară deghizată a țării de către Germania”. Unii ofițeri „au adresat cuvinte injurioase la adresa armatei germane și au criticat guvernul că a adus trupe germane în țară”. Constatînd ura pe care militarii români o nutreau față de trupele germane un ofițer german afirma că „în România nu va fi bine pînă ce toți ofițerii superiori și generalii nu vor fi împușcați, iar posturile de conducere în unități și în general în țară nu vor fi luate de germani”.

Dintr-o forță pe care regimul antonescian sconta să se bazeze la început, armata română s-a transformat treptat, sub influența a numeroși factori, într-o componentă deosebit de importantă a mișcării de rezistență antifascistă, antihitleristă din România, la acest proces activitatea comuniștilor în rindul militarilor avînd un rol de însemnătate majoră.

Rezultatul esențial al activității desfășurate de comuniști, de forțele patriotice, în rîndurile militarilor, l-a constituit participarea armatei române, în totalitatea ei, la înfăptuirea insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste din august 1944.

În timpul insurecției, a războiului antihitlerist a început procesul de transformare a armatei române într-o armată menită să slujească în exclusivitate interesele poporului român, așa cum o preconizase P.C.R. încă de la congresul său de constituire din anul 1921. Acest proces a continuat consecvent în anii ce au urmat, conferind armatei române din zilele noastre o nouă fizionomie social-politică, corespunzătoare naturii socialiste a orînduirii noastre.

VASILE MOCANU. Tovarășul Ilie Ceaușescu cu arătat în intervenția sa că activitatea P.C.R. în rîndurile armatei a constituit un obiectiv de importanță majoră. În cadrul discuției noastre doresc să relev formele concrete prin care ostașii români au dat curs activității politice desfășurate de P.C.R., chemărilor acestora la luptă alături de întregul popor pentru victoria insurecției din august 1944.

Documentele atestă că rezistența armatei române s-a manifestat atît la unitățile din țară cit și la cele de pe front și a îmbrăcat formele cele mai diverse, în raport de situație, începînd cu cele pasive pînă la folosirea armei. Și anume, în prima perioadă a dictaturii militare-fasciste pînă la începutul războiului hitlerist antisovietic au constat în : atitudinea de totală răceală față de așa-ziii „camarazi” de arme, „aliații” germani, legăturile între cadrele militare române și cele germane reducîndu-se aproape exclusiv la cadrul oficial cerut de nevoile de comunicare cu „instructorii” germani, fapt sesizat de către aceștia și raportat, nu odată lui Ion Antonescu și Marelui Stat Major român ; părăsirea cîmpului de instrucție cu subunitățile și întoarcerea în cazarmă sau încetarea executării programului și darea repausului la subunități atunci cînd se apropiau „instructorii” germani pentru a controla și da îndrumări în lumina „experienței” lor obținută în acțiunile agresive pe care le întreprinseseră în Europa, căci sub această firmă ascunsă veniseră doar să „instruiască” armata română, fapt considerat, pe drept, de către ofițerii români, ca o jignire adusă cadrelor autohtone ; neacordarea răspunsului la semnele exterioare de respect date de către hitleriști cadrelor române, acestea din urmă întorcînd în mod ostentativ capul în partea opusă atunci cînd erau salutate de acești „musafiri nepoftiți” ; împiedicarea exercitării calității de „consilier” în problemele de bază ale procesului de pregătire a trupelor din unele categorii de arme.

De asemenea, încă din această perioadă au avut loc conflicte cu elemente ale armatei germane care aduceau jigniri sentimentului național prin profanarea unor amintiri din primul război mondial în care ostașii români se acoperiseră de glorie în lupta împotriva cîmpitorilor germani ; sabotarea de către organele întendenței române a aprovizionării armatei germane din România în condițiile cerute de către conducerea acesteia ; ciocniri violente între diferite grupuri de militari români și germani cînd aceștia din urmă procedau la acte huliganice care veneau în contradicție cu etica poporului român, cu normele civilizației, mergînd pînă la folosirea armei ; proteste din partea unor cadre ale armatei române față de modul cum se comportau hitleriștii în România, față de restricțiile pe care Ion

Antonescu le-a introdus cadrelor noastre militare în raport cu cele germane etc. Antihitlerismul armatei române s-a concretizat și prin simpatia manifestată față de popoarele iugoslave atacate și cotochite de Germania nazistă în aprilie 1941. Distribuirea de pine unei coloane de prizonieri care trecea prin Giurgiu de către un soldat român și apărarea acestuia, față de loviturile gărzii germane, de către un ofițer român, apoi înmormintarea la Constanța, cu onoruri militare, a unui aviator iugoslav prăbușit în zonă etc. sînt fapte care au revoltat pe hitleriști și pe Ion Antonescu.

Și tot din prima etapă subliniem, ca o formă superioară a antihitlerismului armatei române, înăbușirea cu arma a rebeliunii legionare în ianuarie 1941 — a acestei agenturi hitleriste în România —, așa cum va face apoi, în august 1944, cu Ion Antonescu și cu trupele naziste.

În cea de-a doua etapă, după începerea războiului hitlerist antisovietic, mișcarea de rezistență în armată se dezvoltă în largime și profunzime. Cadre militare superioare se opun, sub diferite forme, participării armatei române la operațiuni alături de Germania nazistă în adîncimea teritoriului sovietic: cazul generalilor Nicolae Ciupercă, Alexandru Orășanu, Iosif Iacobini, Ilie Steflea ș.a., sustrageri de la plecarea pe front atît din partea ofițerilor cit și a trupei folosind în acest scop motive diverse; neprezentarea la încorporare sau mobilizare și părăsirea unităților atît de pe front cit și din țară pregătite în acest scop. Remarcăm că numai numărul celor condamnați în baza Codului justiției militare pentru astfel de motive, s-a ridicat la peste 86 000 oameni.

Se știe că nu toți cei care săvîrșeau astfel de acte erau trimiși în judecată, nevoile frontului fiind mari. Unele cadre militare îi exprimau fățiș refuzul de a lupta pe frontul antisovietic, declarînd că datoria și dorința lor le cer să lupte pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei și că se păstrează pentru acest moment.

Ostilitatea militarilor români față de hitleriști și războiul dezlănțuit de aceștia s-a concretizat și prin memorii și scrisori adresate lui Antonescu, de cele mai multe ori anonime, pentru ruperea alianței cu Germania și încetarea războiului alături de acesta; refuzul unor comandanți și comandamente de a executa ordinele date de hitleriști inclusiv de a lua parte la atac și retragerea unităților lor din unele sectoare fără avizul comandamentelor germane cărora le erau subordonate; producerea de incidente cu trupele germane care de cele mai multe ori se rezolvau pe calea armelor, soldîndu-se cu morți și răniți de ambele părți, cum a fost la Stalingrad, Cuban, Crimeea, Stepa Nogailor, la trecerile peste cursurile de apă ș.a.m.d.; executarea unor acte de sabotaj de la depozite direct asupra mașinii de război prin repartizarea de la depozite spre unități a unor cantități de muniții necorespunzătoare calibrului armelor; deteriorarea muniției prin disertizarea și sustragerea pulberii; tăierea conductelor de frînă de la vagoanele cu armament, tehnică de luptă și muniții destinate frontului; producerea unor stricăciuni la autovehiculele spre a nu fi întrebuițate în operațiuni militare. Forme ale mișcării de rezistență a militarilor noștri au fost încadrarea unor militari români în unele detașamente de partizani sovietici la Odesa, în Crimeea, în Ucraina și Bielorusia; constituirea pe teritorii din spatele frontului a unor grupe înarmate din soldații care părăseau frontul, care atacau apoi organele de represiune hitleriste și antonesciene și săvîrșeau acte de sabotaj împotriva frontului hitlerist. Unele grupe organizau „birouri de dirijare” a soldaților români izolați, care au fost răniți sau care veneau din țară pentru completarea unităților operative. „Birourile” eliberau acestor soldați acte false de lăsare la vatră sau îi îndrumau în direcții opuse celor unde se aflau unitățile lor, sabotînd astfel frontul hitlerist.

Constituirea pe teritoriul U.R.S.S. din rîndurile prizonierilor români a Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu” și apoi a Diviziei de voluntari „Horia, Cloșca și Crișan”, prima aducîndu-și jertfa de sînge la lupta împotriva Germaniei hitleriste, a fost expresia voinței de luptă a poporului nostru de a elibera țara de sub dominația străină. Aceleași dorințe i-au corespuns încadrarea unor soldați români în detașamentele de partizani constituite pe teritoriul U.R.S.S. și introduse în România pentru a da lovituri Germaniei naziste și regimului antonescian.

Fără a nega manifestările dușmănoase ale pretorilor, poliției de companie, jandarmeriei și a unei infime minorități din armata operativă, ca o formă a rezistenței antifasciste, subliniem atitudinea plină de umanitarism a ostașilor români din trupele operative față de populația sovietică și care a îmbrăcat forme ca: condamnarea crimelor și jafurilor săvîrșite de trupele germane și elemente românești;

refuzul de a da plutoane de represalii atunci cînd acestea erau cerute de comandamentele germane; intervenții hotărîte pentru a curma jafurile organizate de naziști în spatele frontului, venind în ajutorul populației sovietice, uneori ajungîndu-se pînă la conflicte violente cu jefuitoarii hitleriști; organizarea de cantine pentru copii, populația săracă și bătrîni; ajutor în ceea ce privește transportul și grija față de bunurile culturale și materiale; sprijin organelor locale pentru redeschiderea unor edificii culturale etc.; înmormîntarea la Odesa a unui aviator sovietic căzut în lupte, cu toate onorurile militare, fapt ce a stîrnit minia hitleriștilor și a lui Ion Antonescu. Dar în schimb Divizia 21 infanterie, care a organizat acest gest ostășesc uman, a primit mulțumirile comandamentului sovietic prin postul de radio Moscova. Apoi eliberarea unor deținuți politici sovietici din închisoare, unde urmau să fie exterminați și punerea lor în afară de orice pericol și scoaterea din închisorile pretoriatului a unor fete comuniste, sînt alte fapte care arată opoziția care exista în armata română față de hitlerism și războiul acestuia.

Încadrăm în formele mișcării de rezistență antihitleristă din armată adeziunea unor militari dezertori la mișcarea de partizani din țară, formarea în unele unități și mari unități a grupelor de patrioți sub conducerea sau inițierea P.C.R. sau fără aceasta; contribuția unor elemente patriotice din armată la aprovizionarea cu armament și muniție a formațiunilor de luptă patriotice, încadrarea unor generali și ofițeri superiori patrioți în marea acțiune de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene, întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor pentru eliberarea României de sub dominația fascistă, participarea acestora cu spirit de răspundere patriotică la pregătirea în cel mai strict secret a insurecției naționale antifasciste armate din august 1944.

Transformarea treptată a armatei într-o componentă de mare importanță a mișcării de rezistență din România a creat garanția — așa cum de altfel s-a întîmplat — întoarcerii armelor de către întregul efectiv al armatei — de la general la soldat — împotriva hitleriștilor și lupta pînă la zdrobirea definitivă a fascismului, pentru libertatea, independența, suveranitatea și înflorirea patriei noastre.

FLOREA DRAGNE. După cum s-a mai arătat, insurecția națională antifascistă, ca operă a întregului popor, a ridicat la luptă toate clasele și categoriile sociale. În cele ce urmează voi evidenția principalele trăsături ale activității antifasciste, antihitleriste a intelectualității române, contribuția sa la marea izbîndă a poporului român de la 23 August 1944.

În rîndurile intelectualilor din România s-a dezvoltat o largă opinie antifascistă, ostilă agresiunii și Germaniei naziste. Pericolul fascist a declanșat, într-un timp scurt, energiile unei intelectualități progresiste prin tradiție. Evoluția rapidă a majorității intelectualității pe poziții potrivnice hitlerismului reflecta dinamica evenimentelor politice care au urmat ascensiunii hitlerismului la putere în Germania și apariției agenturilor sale într-o serie de țări, inclusiv în România. În deceniul al patrulea, intelectualii comuniști, mai mult ca pînă atunci, fac parte din organizații de masă legale la un loc cu intelectualii socialiști și social-democrați, reușind să atragă pe o platformă de luptă comună numeroși alți oameni de cultură cu vederi progresiste, democrat burgheze. Din rîndurile acestora din urmă s-au recrutat participanți valoroși în organizațiile legale de masă cu caracter antifascist create și îndrumate de partidul comunist: Comitetul Național Antifascist, Blocul Democratic, Frontul Studentesc Democrat, Amicii U.R.S.S., Frontul Păcii, Grupul Avocaților Democrați, Comitetele pentru apărarea deținuților antifasciști și altele. În aceste organizații s-au perindat aproape toți intelectualii români care, mai tîrziu, în timpul dictaturii militare-fasciste, se vor înrola în Uniunea Patrioților și în alte organizații cu caracter antifascist, antihitlerist și vor lupta, alături de comuniști, socialiști și alte forțe patriotice, împotriva războiului hitlerist, pentru răsturnarea regimului antonescian și alăturarea României la coaliția antihitleristă. Mulți dintre aceștia, savanți, profesori, ingineri, artiști de frunte, au devenit militanți antifasciști. În această ordine de idei reamintim că în fruntea Uniunii Patrioților se aflau intelectuali de prestigiu ca Petre Constantinescu-Iași, Gh. Vlădescu-Răcoasa, Mihai Magheru ș.a., a Frontului plugarilor, dr. Petru Groza, Gh. Micu ș.a., a Madosz-ului, Ladislau Bányai ș.a., a organizațiilor de rezistență antifascistă din partea de nord a Transilvaniei, Vasile Pogăceanu ș.a. Începînd cu toamna anului 1940 și pînă la doborîrea dictaturii militare-fasciste, în august 1944, fascismul, hitlerismul, în România s-a lovit atît pe tărîm cultural, cît și în viața politică de un larg front al intelectualității patriotice, care continua în condiții deosebit de vitrege, dar cu fermitate, un drum larg deschis în anii precedenți, prin convingerile sale ferme și de răspundere față de soarta poporului român.

Manifestările antihitleriste, antifasciste ale intelectualității românești pînă la 23 August 1944 se caracterizează prin integrarea lor în mișcarea de rezistență condusă de cea mai consecventă forță a democrației — clasa muncitoare și partidul ei marxist-leninist, care avea ca țel răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul hitlerist, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și instaurarea unei puteri politice în România care să salveze țara de catastrofa națională în care fusese adusă.

Concomitent cu pregătirea declanșării insurecției, desfășurată sub îndrumarea directă a partidului comunist, în numeroase scrisori, memorii și proteste adresate guvernului antonescian, lideri politici și personalități ale culturii românești iau poziție împotriva războiului hitlerist și a trupelor germane aflate în România.

Printre forțele animate de dorința creării unui larg front care să cuprindă toate energiile patriotice, antidictatoriale, antihitleriste, capabil să dea un nou curs istoriei țării și poporului român, se numărau largi cercuri ale intelectualității. Între acțiunile mai de seamă ale intelectualilor patrioți — oameni de știință, membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași și Cluj — se înscrie cunoscutul memoriu adresat în luna aprilie 1944 dictatorului fascist Ion Antonescu, prin care protestau împotriva regimului militar-fascist și cereau salvarea României de la o catastrofă națională prin ieșirea din războiul hitlerist nedorit de poporul român. Inițiatorii acestui memoriu erau un grup de oameni de cultură comuniști sau apropiați partidului comunist, în majoritatea lor covârșitoare membri ai organizației Uniunea Patrioților. Lor li s-au alăturat numeroși alți intelectuali, de cele mai diferite apartenențe și convingeri politice, pătrunși de ideea că țara trebuie salvată de dezastrul național care o amenința. Gestul celor care iscăliseră memoriul constituia, în acele condiții, un act de mare curaj. Atitudinea lor potrivnică regimului dictaturii militare-fasciste putea duce la arestarea lor, la represalii din partea autorităților, lucru care, de fapt, s-a și petrecut.

Dînd expresie înaltelor sentimente patriotice în acel timp în care dezastrul țării era evident, cele mai luminate minți ale intelectualității românești declarau că „tăcerea ar însemna o crimă”. Ca unii care cunoșteau pulsul poporului român, suferințele și dorințele lui, ei declarau cu autoritate că acesta nu vrea să ducă un război care nu este al lui.

În pofida faptului că în primăvara anului 1944 regimul de dictatură militară-fascistă a trimis în judecata Curții marțiale și a condamnat la ani grei un important lot de intelectuali, membri ai conducerii Uniunii Patrioților, printre care se aflau Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, Manea Mănescu, frații Magheru și alții, acțiunile antihitleriste, antifasciste ale intelectualilor nu au încetat. Au urmat alte memorii în care profesori universitari, profesori secundari și învățători cereau scoaterea imediată a României din războiul hitlerist și exprimau indignarea lor pentru indiferența și brutalitatea cu care erau tratate inițiativele de acest fel de către organele dictaturii antonesciene.

Trăsătura comună principală a tuturor intelectualilor patrioți, în timpul dictaturii militare-fasciste și al războiului antisovietic, a fost ostilitatea față de imperialismul german nazist și față de susținătorii acestuia în România, dorința fierbinte de a vedea realizată libertatea și independența națională.

ILIE PETRE. Discuțiile noastre de pînă acum au căutat într-o formă sau alta, din unghiuri de abordare diferită, să evidențieze un fapt — insurecția națională antifascistă operă a întregului popor. Fără a fi vorba de o concluzie, totuși o constatare se impune. Într-adevăr, masele populare conduse de P.C.R. împreună cu armata sînt cele care au înfăptuit victoria din august 1944. Această idee majoră se evidențiază și din desfășurarea în timp și spațiu a insurecției din august 1944, problemă pe care o voi aborda în cele ce urmează.

În ceea ce privește delimitarea cronologică. Eveniment crucial în istoria modernă a României, insurecția națională antifascistă s-a desfășurat între 23 și 31 august 1944. Arestarea principalilor membri ai guvernului antonescian în după-amiaza zilei de 23 august 1944 (moment al declanșării acțiunii) și terminarea acțiunilor de luptă ale forțelor române la 31 august 1944 prin lichidarea focarelor de rezistență germane de pe majoritatea suprafeței teritoriului țării sînt cele două limite ale duratei actului insurecțional.

Această delimitare cronologică își are motivații de ordin politico-diplomatic și militar.

Referitor la considerentele politico-diplomatice. În acest interval s-au înfăptuit principalele obiective stabilite de organizatorii insurecției în perioada pregătirii ei: răsturnarea dictaturii militare antonesciene și formarea unui guvern repre-

zentind forțele politico-sociale ale coaliției naționale antifasciste realizată de partidul comunist; scoaterea țării din războiul dus alături de Germania și alăturarea României Națiunilor Unite; întoarcerea armelor de întreaga armată română contra trupelor Wehrmachtului.

Etapa 23—31 august 1944 nu cuprinde o simplă desfășurare în timp a unor evenimente specifice, ea însumează și începutul unui proces revoluționar care prin conținutul lui o face distinctă față de altele. Am în vedere ieșirea partidului comunist din ilegalitate concomitent cu participarea pentru prima oară la un guvern al României și afirmarea lui deschisă ca forță politică principală a națiunii în marea confruntare pentru eliberarea patriei și, de asemenea, în desfășurarea revoluției populare ce avea să fie încununată prin reorganizarea socialistă a societății în patria noastră.

Asupra considerațiilor militare. Delimitarea acestei perioade e definită și prin caracterul și forma acțiunilor de luptă purtate de părțile beligerante angajate: inexistența fronturilor continue și preponderența ciocnirilor în focare; angajarea în acțiune a unor forțe, din partea ambelor tabere, în general disproporționate ca efective și tehnică militară; trecerea în timp scurt, în unele cazuri în interval de o oră, de la defensivă la ofensivă și invers; lupta pe enclave existente ca urmare a dispunerii formațiunilor germane, neutralizarea punctelor de rezistență germane; apărute prin deplasarea unităților ce se retrăgeau de pe frontul din Moldova; angajarea în acțiune a unor formațiuni considerate necombatante ca cercuri teritoriale, școli militare, grupe și plutoane de premilitari, echipe ale apărării pasive, posturi de jandarmi.

Trăsătura cea mai caracteristică care indică etapa 23—31 august 1944 ca un cumul de particularități ce o diferențiază de marele ansamblu al luptei poporului român pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub dominația Germaniei naziste și mai departe pînă la înfringerea finală a celui de-al treilea Reich constă în participarea largă a populației la sprijinul luptei armate sub cele mai diverse forme: participarea nemijlocită la luptă; furnizarea de informații despre efectivele și mișcările trupelor germane; aprovizionarea directă cu hrană și muniții a luptătorilor; degajarea căilor de comunicație de dărimăturile provocate de bombardamentul aviației și artileriei germane; constituirea de puncte de prim ajutor pentru răniți etc.

Și, în sfîrșit, la cele privind aria de desfășurare. O înțelegere adecvată a repartiției temporale a insurecției, motivată mai sus, o dă considerarea elementului spațiu geografic pe care s-au desfășurat acțiunile de luptă pentru lichidarea garnizoanelor germane din principalele centre și zone politico-economice.

Organizatorii insurecției, pe baza analizei raportului de forțe și a posibilităților de intervenție și manevră ale diverselor eșaloane de comandament germane, concepuseră ca prin desfășurarea acțiunii să se asigure eliminarea prezenței germane din spațiul pe care se exercita puterea efectivă a statului român. Se avea în vedere necesitatea cuceririi celor mai importante puncte strategice. Considerente de ordin politic, militar, economic, demografic, trecut de luptă revoluționar au impus soluția ca lovitură principală să se dea la București, conjugată cu una la Ploiești și pe Valea Prahovei. În aceste centre se găsea concentrată majoritatea trupelor germane din zona interioară a țării și totodată aici erau grupate cele mai puternice forțe insurecționale române.

Elemente privind spațiul sînt cuprinse și în directiva operativă a Marelui stat major, dată în seara zilei de 23 august, în care s-au stabilit tuturor grupărilor și marilor unități române misiunile de luptă ce le reveneau în funcție de situația specifică în care se găseau. La loc de frunte figura aceea privind eliberarea spațiului cuprins între litoralul Mării Negre, frontierele româno-bulgară, româno-iugoslavă, româno-ungară, linia de demarcație româno-ungară impusă României prin dictatul de la Viena, sudul Moldovei. Nu este mai puțin adevărat că — și acest lucru reiese din directiva operativă — în ansamblul acțiunilor insurecționale un rol foarte important era acordat armatelor 3 și 4 române ce se găseau dispuse în Moldova. Retragera lor în zonele de concentrare ordonate în directiva operativă a însemnat fisurarea dispozitivului militar german din Moldova, facilitarea acțiunilor armatei sovietice de nimicire a Grupului de armate „Ucraina de sud” cu rezultat final în eliminarea prezenței militare naziste de pe alte spații ale României.

O altă semnificație de ordin spațial geografic în desfășurarea insurecției rezultă din faptul că în perioada 23—31 august forțele române, acționînd independent,

au reușit să elibereze de trupele germane un teritoriu — detaliat în delimitarea lui mai sus — de mare importanță în balanța strategică a celor două coaliții în conflict. Concomitent eliberării părților centrale și sudice ale țării de către forțele insurrecționale române, armata sovietică, în acțiunea de incercuire și lichidare a trupelor germane dispuse în Moldova, a curățat de inamic spațiile nord-estice ale României. Ulterior insurecției prin acțiunile conjugate ale armatelor române și sovietice purtate contra Germaniei naziste și Ungariei horthiste s-a încheiat procesul eliberării teritoriului României în întregimea lui, prin alungarea forțelor dușmane din părțile nord-vestice ale țării, smulse prin dictatul de la Viena din august 1940.

Prin semnificațiile succint înfățișate mai sus, politice și militare, insurecția română se impune în derularea istoriei naționale ca o entitate distinctă din punct de vedere temporal și spațial. Constituind forma cea mai înaltă de manifestare a mișcării de rezistență antifascistă a poporului român ea s-a continuat organic cu lupta împotriva hitlerismului până la înfringerea definitivă a acestuia și cu procesul marilor transformări caracteristice revoluției populare a cărei deschidere amplă a fost.

GHEORGHE MATEI. Voi încerca să redau unele considerații referitoare la aspecte de ordin extern ale temei pe care o dezbatem. Este de la sine înțeles — și acest fapt a fost relevat nu odată până în prezent — că dacă insurecția națională antifascistă din România a fost urmarea unui consens național, opera întregului popor român, urmările acesteia pe plan internațional nu puteau să nu se manifeste la o înaltă cotă. Izvoarele documentare ale timpului, emanând din cele mai diverse țări și regiuni ale lumii, sint unanime în a evidenția că, prin consecințele sale multiple, gloriosul nostru 23 August 1944 a dat noi dimensiuni și perspective ofensivei coaliției antifasciste asupra Germaniei hitleriste, contribuind la prăbușirea întregului front nazist în sud-estul Europei și grăbirea victoriei Națiunilor Unite. Oferind o situație rar întâlnită în istorie și în tot cazul unică în istoria celui de-al doilea război mondial, cînd o întreagă armată, fără fisuri și defectțiuni, a întors dintr-odată armele, România a adus în balanța luptei antifasciste resurse și forțe care au situat-o la loc de seamă, al patrulea în ansamblul coaliției antifasciste, din punct de vedere al efectivelor militare după cum au recunoscut organe de presă și reprezentanți de seamă ai vieții internaționale a timpului. Aceasta determina ziarul „L'Humanité” din 4 septembrie 1944 să consemneze că „Poporul român dă exemplu”. Ziarul cehoslovac „Moravska Rovnost”, care apărea ilegal, nota la începutul lunii septembrie a aceluiași an, referitor la evenimentele de la 23 August 1944 din România, că „întreaga țară s-a ridicat împotriva cotropitorilor săi”. În Turcia, ziarul „Aksam” din 25 august 1944 reliefa cu satisfacție că coaliției antifasciste „i se adaugă armata și națiunea română”.

Pornind de la aceeași realitate și privind lucrurile dintr-un unghi comparativ cu alte țări și situații, postul de radio Moscova amintea într-o emisiune din 22 august 1946 că „Nicăieri pe pămîntul românesc germanii nu au reușit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de nord în vara anului 1943. Ei nu au reușit să dezarmeze armata română și să ocupe principalele poziții strategice”.

O mare importanță a avut crearea de către comandamentul român a unui front de luptă pentru acoperirea cu trupe a liniei de demarcație impusă prin dictatul de la Viena din 30 august 1940 și a frontierelor de stat dinspre Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria; el a păstrat în mîinile sale lanțul Carpaților Meridionali, cu trecătorile lor și un cap de pod de cca 50 000 km pătrați la nord-vest de acești munți. Respingerea de către trupele române a atacurilor hitleristo-horthiste și menținerea acestui aliniament a dat trupelor sovietice posibilitatea să se deplaseze nestingherite prin trecătorile acestui lanț muntos și să se instaleze pe linia de frontieră deținută de forțele române. Aceasta a dus la schimbarea radicală a raportului de forțe în defavoarea trupelor hitleriste și horthiste, a creat condițiile pentru trecerea masivă la ofensivă pentru eliberarea părții de nord-vest a României și, în continuare, a Ungariei și Cehoslovaciei.

În condițiile date, dominația hitleristă în Balcani s-a prăbușit cu repeziciune. Reichul nazist văzîndu-se direct și grav periclitat dinspre sud-est. Exprîmînd de o manieră clară și concludentă această situație, postul de radio New York relatează într-o emisiune din 18 septembrie 1944: „Prin trecerea României de partea Aliaților, Germania este amenințată dinspre sud-est, iar Ungaria se află în pragul prăbușirii. Drumul din sud-est care duce la Budapesta, Praga și Viena este deschis. Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție,

căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfârșitului. Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite“.

Nu cred că-i necesar să insist mai mult asupra urmărilor pe plan internațional ale insurecției naționale antifasciste din România, asupra participării țării noastre la războiul antihitlerist, faptele în acest sens fiind deja redată în lucrări și studii istoriografice apărute pînă acum. Aș dori numai — amintind cele de mai sus — să pun în evidență ideea interdependenței organice dintre caracterul național unitar și ca atare deosebit de energic al acțiunii insurecționale din august 1944, pe de o parte, și consecințele sale de ordin internațional, pe de altă parte. Consider că aspectele pendinte de această idee s-ar cuveni mai mult și aprofundat cercetate și analizate. Ele ar avea darul să pună cu deosebită tărie în lumină, ca trăsături și însușiri ale poporului român, capacitatea sa de depășire a celor mai grele încercări și de renaștere națională, atașamentul său față de nobilele și înaltele idealuri patriotice și umanitare de libertate, independență, pace și progres social, aportul său la patrimoniul istoriei universale.

ION BABICI. În ultima parte a intervenției sale, tovarășul Gheorghe Matei arăta că în literatura de specialitate este mai puțin analizată corelația dintre trăsăturile și consecințele de ordin național și internațional ale acțiunii insurecționale din august 1944. Fiind de acord cu acest punct de vedere, în cadrul dezbaterii noastre voi încerca să mă refer la unele laturi ale acestei importante probleme. De-a lungul întregii istorii a mișcării antifasciste din România, atît în documentele programatice, cit și în acțiunile de bază ale forțelor revoluționare și democratice, s-a acordat o mare atenție raportului dintre național și internațional în lupta maselor populare. În concepția marxist-leninistă, naționalul și internaționalul au, de fiecare dată, un conținut precis, decurgînd din sarcinile luptei maselor într-o etapă dată. Fiecare popor nu-și poate făuri istoria decît în cadrul național. Dar, prin aceasta, el își aduce totodată contribuția la făurirea istoriei universale, a progresului general al umanității. De pildă, fără valorile naționale ale luptei antifasciste nu se poate concepe tabloul general al mișcării antifasciste pe plan internațional.

În acest context, insurecția națională antifascistă din august 1944 a constituit un eveniment de o deosebită importanță în istoria patriei și în istoria universală contemporană. Înfăptuind insurecția acum trei decenii, poporul român și-a îndeplinit nu numai sarcini interne, naționale, ci și îndatoriri internaționale.

După cum se știe, acțiunea memorabilă din august 1944 s-a realizat ținînd seama de condițiile interne și internaționale ale României. Dezvoltarea neîntreruptă a rezistenței antifasciste, antihitleriste a poporului român, coroborată cu victoriile strălucite obținute de popoarele Uniunii Sovietice în lupta grea pentru zdrobirea mașinii de război fasciste, cu succesele coaliției antifasciste pe toate fronturile, a creat condiții favorabile pentru trecerea la răsturnarea regimului militar-fascist, restabilirea drepturilor și libertăților democratice, alăturarea țării la coaliția Națiunilor Unite. Insurecția și participarea României la războiul antihitlerist au pus încă odată în evidență adversitatea poporului nostru față de regimul împilării și asupririi, virtuțile sale morale și militare. În încheștarea cu fascismul, poporul român, în frunte cu clasa muncitoare și partidul său de avangardă, a dat pilduitoare fapte de eroism. Curajul și spiritul său de sacrificiu își au ineputizabila sursă în dragostea de țară, în dreptatea cauzei pentru care lupta — cauza sacră a libertății patriei, ca și cauza internaționalistă a sprijinirii altor popoare în mișcarea lor de eliberare de sub dominația fascistă. Lupta poporului român pentru zdrobirea fascismului reprezintă, așadar, un măreț exemplu de dragoste de patrie și o strălucită manifestare de internaționalism.

O succintă privire retrospectivă asupra evenimentelor de acum 30 de ani ne arată cit de strîns sînt legate fenomenele istoriei contemporane a patriei cu istoria europeană și îndeosebi a sud-estului continentului. La 23 August 1944 s-a declanșat insurecția în România. E a contribuit la prăbușirea frontului hitlerist din sud-estul Europei și la scurtarea duratei războiului în ansamblul său. La 9 septembrie 1944, insurecția a izbucnit și a ieșit victorioasă în țara vecină de peste Dunăre — Bulgaria. Prin trecerea României de partea coaliției antihitleriste, trupele sovietice au avut posibilitatea să ajungă în cîteva zile la frontiera Iugoslaviei, iar prin angajarea diviziilor române pe linia Dunării și în partea de nord a Transilvaniei, împotriva celui de al III-lea Reich, au fost blocate numeroase forțe germane care puteau fi aruncate contra popoarelor din Iugoslavia.

Prin urmare, insurecția română din august 1944 se înscrie în șirul marilor evenimente istorice care au determinat schimbări profunde pe tărîm militar și politic în această parte a Europei. Lupta poporului român pentru zdrobirea fascis-

mului constituie o parte integrantă a luptei tuturor popoarelor pentru înfrângerea dușmanului comun — hitlerismul. Renașterea națională a României a stimulat lupta popoarelor vecine pentru redobândirea libertății și independenței, pentru afirmarea lor tot mai activă pe arena vieții internaționale.

Istoria demonstrează, în același timp, că numai o imbinare justă a intereselelor naționale cu cele ale luptei internaționale putea asigura în acei ani victoria asupra fascismului. Poporul român era conștient că nu putea duce cu succes lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist dacă nu participa alături de coaliția antihitleristă la lupta pentru zdrobirea definitivă a Reichului nazist. Spiritul solidarității militante antifasciste a poporului român s-a manifestat cu vigoare în participarea activă la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei de sub dominația hitleristă. Numeroși patrioți antifasciști români au participat, de asemenea, la mișcarea de rezistență antifascistă în cadrul unor detașamente de partizani din Uniunea Sovietică, Franța, Cehoslovacia, Belgia și Iugoslavia, luptând cu eroism împotriva ocupanților naziști.

În încheierea acestor succinte considerații, socotesc necesar să relev că memorabila insurecție antifascistă și antiimperialistă din august 1944 și participarea în continuare a României la războiul antihitlerist reprezintă contribuția de bază a poporului nostru la lupta generală a popoarelor lumii pentru zdrobirea definitivă a fascismului german.

CRISTIAN POPIȘTEANU. Pe lângă cele spuse de tovarășii Gheorghe Matei și Ion Babici ca și, pe lângă cele cunoscute pînă acum despre eoul internațional al insurecției din august 1944 din România, țin să relev următoarele două aspecte:

a) Originalitatea planului insurecțional român situează evenimentele din august 1944 pe scara rezistenței antifasciste și antihitleriste europene la nivelul unei contribuții remarcabile la lupta de eliberare a popoarelor cătropite sau subjugate de naziști.

b) Atît realizarea în practică a unei largi coaliții de forțe politice în jurul platformei P.C.R. cit și eficiența acestor alianțe în înfăptuirea cu succes desăvîrșit a insurecției și paralizînd reacția hotărîtă de Hitler, de înăbușire și reprimare fără cruțare a forțelor insurecționale din România, atît corelarea acțiunii factorilor interni cu cei externi și în primul rînd cu împrejurările favorabile create de victoriile forțelor armate ale statelor care luptau împotriva Germaniei hitleriste, victorii în care la loc de frunte se situează ofensivele armatei sovietice care a purtat greul războiului și a adus contribuția hotărîtoare la zdrobirea mașinii de război a celui de al treilea Reich, cit și trecerea armatei române în întregul ei de la 23 August 1944 la acțiunea militară antihitleristă, toate acestea sînt trăsături specifice, originale ale insurecției naționale antifasciste din România. Ele — ca și multe altele — marchează o contribuție românească proprie la istoria insurecțiilor în general, la istoria insurecțiilor europene antifasciste, în particular.

Dacă ar fi să folosesc o apreciere a istoriografiei străine (aproape 300 de lucrări din lumea întreagă situează insurecția română printre evenimentele de rezonanță ale conflagrației mondiale), m-aș opri în discuția noastră asupra expresiei analistului britanic Sir Basil Liddell Hart care, în a sa Istorie a celui de al II-lea război mondial, compară urmările insurecției noastre pentru cel de al III-lea Reich cu consecințele înfrîngerii de la Stalingrad.

Aș dori să închei subliniînd că, răspunzînd unei necesități istorice naționale, insurecția română din august 1944 a determinat o serie de urmări notabile în evoluția războiului antihitlerist, marcînd și prin aceasta prezența activă a poporului român la lupta pentru libertate și progres a popoarelor Europei, a întregii omeniri.

ION CHIPER. Remarcăm, de la început, că nici un alt moment din istoria patriei nu a reținut atenția istoriografiei străine cu atîta promptitudine și în cele mai variate genuri de lucrări, ca insurecția națională antifascistă armată din România.

Faptul este pe deplin explicabil dacă avem în vedere că acest eveniment de crucială însemnătate pentru istoria poporului român a constituit, de asemenea, prin implicațiile sale politice și militare, unul din momentele importante ale celui de-al doilea război mondial. Evenimentele din august 1944 din România s-au înscris puternic în istoria universală și prin aceea că ele reprezintă o pagină glorioasă a luptei popoarelor împotriva fascismului.

Acestea sînt, după opinia mea, cauzele principale pentru care evenimentelor din august 1944 din România le-au fost consacrate monografii și studii speciale în țară și peste hotare sau capitole importante nu numai în sintezele de istorie a României, ci

și în lucrări privind istoria celui de-al doilea război mondial sau istoria contemporană a Europei centrale și de sud-est publicate în U.R.S.S., Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Franța, R.F.G., Anglia, S.U.A. etc. Prin importanța sa majoră, insurecția din august 1944 și-a câștigat dreptul de a fi consemnată sau menționată — deși încă nu în toate cazurile fără aprecieri eronate — într-un imens număr de alte lucrări străine, de la marile sinteze de istorie universală și studii de istorie contemporană a țărilor vecine sau a altor țări participante la conflagrația mondială, până la diferite instrumente de lucru (dicționare, enciclopedii, cronologii etc.).

În general, în monografiile și studiile din ultimul deceniu ale istoricilor marxști din alte țări evenimentele sînt analizate multilateral, pe baza cunoașterii surselor istorice, formulindu-se aprecieri și concluzii, în majoritatea cazurilor, apropiate sau identice cu cele ale istoriografiei române. În istoriografia occidentală nemarxistă, deformarea realității sau aprecierile tendențioase care caracterizau multe din lucrările publicate în perioada imediat postbelică și care își aveau originea, nu de puține ori, în concepțiile și metodele autorilor sau în carențe flagrante de informare, dar, de cele mai multe ori, în arsenalul războiului rece, rămîn tot mai mult de domeniul trecutului.

Inregistrînd aceste tendințe generale pozitive ale istoriografiei străine referitoare la insurecția din august 1944 și la consecințele sale, nu neglijăm faptul că mai apar peste hotare, într-o țară sau alta, lucrări ai căror autori, din motive ideologice, politice-conjuncturale, își etalează anacronismul prin alterarea adevărului istoric, cu toate că și în aceste cazuri, tot mai rare, denaturările nu mai au un caracter frontal, recurgîndu-se la metode mai subtile, dar nu mai puțin străvezii.

Dintre numeroasele aspecte ale insurecției abordate în literatura istorică străină vom stărui, în continuare, asupra modului în care sînt prezentate — ilustrînd cu cîteva exemple, importanța și consecințele politice-militare internaționale ale istoricelor evenimente din august 1944.

Consecințele deosebite ale insurecției din România pentru desfășurarea ulterioară a celui de-al doilea război mondial au fost sesizate, după cum este cunoscut — și s-a arătat și de antevorbitori — imediat de comandamentele puterilor beligerante și subliniate de observatorii politici contemporani. Cu atît mai puțin ele nu puteau să nu rețină ulterior — uneori chiar cu insistență — atenția istoricilor evenimentelor din România sau ai celui de-al doilea război mondial. Există, în această privință, într-o însemnată măsură, puncte de vedere apropiate în istoriografia străină. Mulți dintre istoricii străini apreciază, în acest sens, evenimentele din august 1944 din România ca unul din momentele de mare însemnatate ale războiului și conchid că ele au contribuit, într-o însemnată măsură, la prăbușirea frontului german în sud-est. Agravarea pronunțată a situației militare, politice și economice a Germaniei naziste ca urmare a insurecției este remarcată de numeroși autori străini, între care N. I. Lebedev, W.E.D. Allen și P. Kuratoff, J.F.C. Fuller, Chester Willmot etc. Istoricul vestgerman H. Kissel merge chiar pînă la a aprecia că insurecția din România a provocat Germaniei naziste o lovitură similară celei de la Stalingrad, în timp ce pierderea petrolului din România este apreciată de K. von Tippleskirch ca „cea mai grea lovitură pe care a putut-o primi comandamentul militar german“ din punct de vedere economic.

Intr-o serie de lucrări publicate peste hotare — cum ar fi *Istoriia Velikoi Otecestvennoi voini Sovetskogo Soiuzu*, vol. IV, *The Second Great World*, VIII, în lucrări semnate de N. I. Lebedev, M. G. Sazina, I. M. Semireaga, M. Tejchman, R. H. Markham, H. Seatov Watson ș.a., se relevă într-un fel sau altul, că insurecția a concurat la prinderea trupelor germane între două fronturi, împiedicînd regrouparea sau retragerea lor și provocîndu-le importante pierderi.

O serie de autori străini remarcă faptul că insurecția a favorizat înaintarea trupelor sovietice cu sute de kilometri, permițîndu-le să ajungă, într-un timp record, la granițele Bulgariei, Iugoslaviei, Ungariei, asigurîndu-le poziții strategice dominante în Balcani și spre Europa centrală.

În numeroase lucrări apărute peste hotare se remarcă — și uneori se analizează pe larg — faptul că insurecția din România, trecerea țării noastre de partea coaliției antihitleriste au dus la o radicală schimbare a situației, nu numai militare, ci și politice în Balcani și în centrul Europei, contribuind, între altele, la evoluția situației din Bulgaria și Ungaria.

În încheierea acestei scurte intervenții aș dori să subliniez că interesul deosebit al istoricilor de peste hotare pentru istoria noastră, în special pentru istoria contemporană, obligă, credem, cercetătorii români la un dialog mai viu și permanent cu cercetătorii de peste hotare.

Mărturii istorice ale unui trecut de luptă glorios — 35 de ani de la manifestările antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939

„1 Mai 1939 s-a transformat într-o puternică manifestare împotriva fascismului și războiului, numărându-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile cind fascismul era în ofensivă, după München“.

NICOLAE CEAUȘESCU

O înțelegere exactă și la scara deplinei obiectivității și valori istorice, pe care le imprimă evenimentelor de acum trei decenii și jumătate aprecierile secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — participant activ la organizarea și desfășurarea acțiunilor revoluționare de la 1 Mai 1939 — presupune o cunoaștere prealabilă și aprecierea caracterului deosebit de complex al epocii respective. Într-adevăr, exprimând interesele claselor dominante, cu precădere ale camarilei din jurul tronului, dictatura regală, instaurată prin lovitura de stat din 10 februarie 1938, a constituit în istoria contemporană a României un eveniment politic reacționar, care a accentuat procesul de restrângere a drepturilor și libertăților democratice, cetățenești, de înăbușire a luptei revoluționare a clasei muncitoare.

Pe de altă parte, în această perioadă istorică au avut loc evenimente deosebit de grave în viața internațională, determinate de politica agresivă și revizionistă a statelor fasciste, încurajate de concesiile treptate ale puterilor occidentale. Anexarea Austriei, dezmembrarea și cotropirea Cehoslovaciei, ocuparea Albaniei, destrămarea în contextul dat a Micii Înțelegeri și slăbirea Înțelegerii Balcanice constituie factori care au dus la agravarea situației internaționale a României, la crearea unui pericol direct pentru independența și suveranitatea sa națională.

În împrejurările date, Partidul Comunist Român s-a dovedit a fi forța politică cea mai clarvăzătoare, revoluționară și patriotică a societății românești. Strădanile sale de a găsi cele mai adecvate forme și mijloace de acțiune pentru a mobiliza toate forțele social-patriotice în cadrul unui front larg de luptă, menit să stăvilească ascensiunea fascismului spre putere în România, să salvgardeze independența și suveranitatea țării, și-au găsit o strălucită concretizare în chemarea patriotică adresată membrilor de partid, întregului popor de a lupta pînă la sacrificiu, cu arma în mînă pentru apărarea fruntriilor strămoșești.

Militînd pentru salvagardarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a propriei țări și cultivînd totodată tradiționalele sentimente de solidaritate și sprijin față de popoarele care luptau pentru libertate, oamenii muncii din România și-au manifestat, de asemenea, în acești ani atașamentul și adeziunea lor frățească la lupta eroică a popoarelor subjugate sau amenințate de fascism.

Dînd cuvînt de ordine comuniștilor de a activa în cadrul breslelor*, în sensul promovării intereselor generale ale oamenilor muncii, Partidul Comunist Român pornea de la experiența sa bogată în domeniul luptei pentru Frontul unic și de la constatarea obiectivă că, în acele condiții istorice, făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare constituia factorul esențial al realizării Frontului popular și patriotic antifascist. Ca urmare, comuniștii, conlu-crînd cu socialiștii și social-democrații, n-au scăpat nici un prilej de a folosi variatele posibilități oferite de bresle pentru a scoate în evidență marea forță morală și imensele valori materiale și politice pe care le putea oferi proleta-riatului unitatea de luptă a clasei muncitoare.

Organizarea sărbătoririi zilei de 1 Mai 1939 s-a desfășurat în condiții specifice, diferite de cele din anii precedenți. Era vorba de încercarea pe care autoritățile o făceau de a denatura caracterul și semnificația istorică a acestui eveniment, preconizînd imprimarea unui caracter oficial, de sprijinire a regimului de dictatură regală întrunirilor și demonstrațiilor organizate de bresle. Este meritul Partidului Comunist Român că, în acele condiții, înfruntînd te-roarea exercitată de autorități împotriva sa, a adoptat linia tactică cea mai potrivită, reușind, pe baza colaborării cu socialiștii și social-democrații, să dejoace intențiile autorităților și să transforme întrunirile și demonstrațiile din ziua de 1 Mai 1939 în puternice acțiuni de protest împotriva regimului de dic-tatură regală și cu deosebire împotriva primejdiei grave a fascismului, pentru apărarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a pa-triei. Toate acestea au fost posibile ca urmare a unei activități politico-orga-nizatorice prealabile deosebit de intense desfășurate de P.C.R.

Avînd în vedere condițiile de ilegalitate în care activa Partidul Comu-nist Român, conducerea P.C.R. a constituit și o comisie conspirativă**, care a fost însărcinată cu transpunerea în fapt a programului prevăzut în cadrul cam-paniei politice de 1 Mai. Comisia număra printre componenții ei pe Ilie Pinti-lie, Nicolae Ceaușescu, Constantin David, Alexandru Iliescu, Teohari Georgescu.

Concomitent, din inițiativa Partidului Comunist Român, s-au pîrtat tra-tative cu Partidul Social-Democrat — un rol însemnat revenînd, în acest sens, lui Ilie Pinti-lie și Ștefan Voitec. Cu prilejul acestor tratative, s-a realizat o înțelegere privind unitatea de acțiune a celor două partide muncitorești, în vederea desfășurării întrunirilor și manifestărilor de masă de la 1 Mai 1939.

* Breslele au fost înființate în octombrie 1938, ca urmare a dizolvării de către autorități a Sindicatelor profesionale grupate în Confederația Generală a Muncii.

** Cunoscută și sub denumirea de comitet conspirativ.

Avînd responsabilitatea pregătirii manifestărilor prilejuite de eveniment în București cit și la nivelul întregii țări, Comisia de organizare a desfășurat, în mod conspirativ, o intensă activitate pregătitoare, care viza o întreagă gamă de probleme, a căror transpunere în fapt a imprimat zilei de 1 Mai 1939 caracterul său revoluționar antifascist și antirăzboinic atît de accentuat. Sub îndrumarea sa, întreg activul partidului comunist din București și din provincie a primit instrucțiuni și sarcini concrete, care mergeau de la organizarea unor întruniri ale breslelor pe profesii (muncitori, funcționari, meșteșugari), în cadrul cărora s-au desemnat delegații care urmau să participe la Congresul general al breslelor convocat pentru acea zi în București, pînă la fixarea oratorilor, a conținutului cuvîntărilor pe care trebuiau să le rostească, la indicarea lozincilor de Front Unic Muncitoresc, de luptă antifascistă și antirăzboinică, pentru apărarea independenței naționale, care trebuiau scandate în sălile de întruniri și pe traseul urmat de manifestanți. În sfîrșit, pentru păstrarea conspirativității, o serie de alte măsuri au fost adoptate chiar în dimineața zilei de 1 Mai.

Poate mai mult decît oricare altă acțiune pe care o consemnează trecutul de luptă al clasei muncitoare din România, manifestațiile de la 1 Mai 1939 s-au desfășurat cu participarea activă a tineretului revoluționar. Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în Comisia de organizare a manifestațiilor respective poartă în sine, desigur, semnificația prețuirii pe care partidul o acorda meritelor sale personale, discernămintului său politic, dîrzeniei și intransigenței revoluționare pe care le probase în multe împrejurări, dar și griji pentru realizarea obiectivelor strategice și tactice pe care P.C.R. le urmărea la momentul istoric dat, anume: realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist și crearea Frontului popular și patriotic antifascist, organism politic menit să salvgardeze independența și suveranitatea națională a poporului român.

Izvoarele documentare oglindesc surpriza provocată autorităților, eșecul planurilor lor de a imprima evenimentelor de la 1 Mai 1939 un caracter festivist-procarlist, caracterul ascuțit revoluționar și patriotic antifascist pe care comuniștii, în strînsă conlucrare cu socialiștii și social-democrații, au reușit să-l imprime întrunirilor și manifestărilor de masă care au avut loc în București și în numeroase alte centre din țară, în acea zi memorabilă.

Mărturiile vremii pe care le reproducem în continuare reflectă, desigur, doar parțial eforturile politico-organizatorice deosebite care s-au făcut în cadrul campaniei politice de 1 Mai 1939, desfășurarea sa sub semnul unității de acțiune a clasei muncitoare, puternicul ecou și impresia profundă pe care le-a imprimat în conștiința opiniei publice internaționale voința de rezistență antifascistă manifestată de poporul român, hotărîrea sa fermă de a lupta pentru apărarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a patriei.

OLIMPIU MATICHESCU

SCÂNTIEA

Organul central bilingv al Partidului Comunist din România
(Secțiune a Internaționalei Comuniste)

4 pagini 2 lei

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMANIA CHEAMA PE TOȚI MUNCITORII ȘI CONDUCĂTORII CÎNȘTIȚII SOCIAL-DEM., PE MEMBRII PART. NAȚ.-ȚĂR., ȚĂR.-RAD. ȘI LIBERALI LA LUPȚA COMUNĂ CONTRA FASCISMULUI INTERN ȘI EXTERN, PENTRU RĂȘTURNAREA GUVERNULUI DE DICTATURĂ REGALĂ.

(din Manif. C.C. al P.C.R. Mai 1939)

Pericolul fascist, amenințarea care plutea asupra poporului român ca urmare a politicii agresive și revizioniste a statelor fasciste și necesitatea realizării Frontului Popular Antifascist, pe baza închegării prealabile a Frontului Unic Muncitoresc, constituie ideea predominantă pe care o vom găsi în campania politică, de pregătire a zilei de 1 Mai 1939, desfășurată de P.C.R. în colaborare strînsă cu Partidul Social-Democrat.

Proletari din toate țările uniți-vă!

Cetățeni și tovarși prahoveni
În timp ce țările fasciste pregătesc desăvîșirea unui nou război mondial prin noi acte de agresiune, muncitorimea din întreaga lume își îndreaptă mâna frățeească pentru a zdrobi marea zi a muncii, 1 Mai, care după hotărîrea Asociației Internaționale a Muncitorilor la Washington (America) assumă de astăzi caracterul în fiecare an de muncitorimea întregii lumi.
În 1 Mai este ziua cînd muncitorimea își afirmă solidaritatea muncitorimii din România, pentru întregul popor român și a minorităților ce o locuiesc, este pericolul de agresiune a hitlerismului. Dacă țara va fi cucerită de noștri ne așteptăm o scurtă de adevărați robi. Că în timpul furtărilor va trebui să muncim și pentru stăpînii dînzărilor și pentru cei de afară. Deocînd muncitorimea română și toți cetățenii acestei țări trebuie să vegheze ca planurile de cucerire a hitlerismului să se sfîrșim de hotărîrea fermă a poporului de a apăra integritatea și independența țării.
În îndeplinirea scopurilor de cucerire a țării noastre și organizațiile capitalele de agenție ca în țara noastră, legionarii și organizațiile germane ale lui Fabricius. Tot astfel Germania hitleristă a impus guvernului român răscolul pact economic care duce la cucerirea țării noastre la fel cum s'a întâmplat cu Austria și Cehoslovacia. Acest pact înseamnă subjugarea economică prin care noștii devin stăpînii pe toate bogățiile naturale ale țării noastre, minereuri, petrol, păduri și agricultură, capăt zone libere pe care le pot administra după bunul lor plac, contra noastră.

MUNCITORII ȘI CETĂȚENII

pentru a salva țara de pericolul subjugării stăruie să impunem guvernului sovietic: Arătați imediat a agenților hitleristi, legionarii ce sunt în solda națională și desființarea organizațiilor acestora.

Organizarea organelor de stat, a armatei, a școlilor și întreprinderilor de elementele țării noastre. Demnitatea răscolului pact economic românogerman. Reintroducerea libertăților democratice pentru viața guvernului lui să poată fi controlată de popor și de adevărații lui reprezentanți.

Drepturi egale minorităților naționale, pentru a realiza unitatea tuturor locuitorilor acestei țări, în vederea apărării țării.

Alianță cu toate țările care sunt gata să intre în frontul pîcii contra statelor agresoare. Alianță cu Uniunea-Sovietică țara cea mai puternică și care ne poate garanta integritatea.

MUNCITORII ȘI CETĂȚENII trebuie să ne unim cu toții într-un front patriotic de apărare a fruntierilor și independenței țării noastre. Pentru ca poporul român să fie în stare de a apăra țara acum mai mult ca orînd trebuie să ne unim impunînd condițiuni de trai mai omenești, salarii mai mari, ziua de lucru 8 ore. Nu 10 ore de lucru cum a cerut Eftimie Sherman, care n'a avut nici un drept să vorbească în numele muncitorimii. Ziua de lucru de 10 ore nu poate mări capacitatea de apărare a țării, căci mărește numărul șomerilor și așteaptă de marea și istoveste prea mult pe cei ce lucrează. Aceasta poate numai mări profiturile patronilor. Trebuie să impunem micșorarea impozitelor directe și indirecte ce cad pe umerii celor ce muncesc. Căutăm ca cheltuielile de înarmare să fie suportate în mai mare măsură de bogăți.

TRAIASCA 1 MAI ZIUA DE SOLIDARITATE INTERNAȚIONALĂ A OELOR DE MUNCĂ
JOS AGRESIUNEA FASCISTĂ
JOS ASUPRIȚII NAȚIUNILOR
JOS ASUPRIȚII MUNCITOREASCĂ

Partidul Comunist Român din Prahova

Proletari din toate țările, uniți-vă!

FASCISMUL INSEAMNA RASBOIU!

Demonstrați de 1 Mai împotriva
fascismului și a războiului!

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI
COMUNIST DIN ROMANIA

LUMEA NOUA

Anul XXXII — Nr. 17

Aprilie 1939

EXEMPLARUL 3 LEI

Director

C-Titel Petrescu

Z IUA de 1 Mai e zi de sărbătoare pentru muncitorimea din lumea întreagă. Ea a luat naștere, aproape în același timp, în Statele Unite ale Americii și în Franța.

În America, „Centrala sindicatelor muncitorești” — *Federated Trades* — a hotărât, mai întâi în Octombrie 1884 și din nou în Decembrie 1885, să revindică ziua de 8 ore, prin manifestații și greve. Și au ales ziua de 1 Mai, ca zi de manifestație colectivă pentru această importantă revendicare muncitorească.

În Franța, cam în același timp, un militant cu numele Raymond Lavigne, propusese să se organizeze „o mare manifestație la o dată fixă, așa încât, în toate țările și în toate orașele, la ziua convenită, muncitorimea să reclame și să lupte pentru reducerea legală a zilei de muncă”. Propunerea lui R. Lavigne a fost supusă, spre aprobare, Congresului muncitoresc internațional ce se ținea la Paris cu ocazia Expoziției universale din 1889. Cu unanimitate, Congresul aprobă propunerea și se hotără ziua de 1 Mai 1890, ca zi de manifestație internațională, în favoarea revendicărilor muncitorești. — În special pentru 8 ore de muncă. O asemănătoare hotărâre — pentru aceeași dată de 1 Mai 1890 — se luase și în America de către „Federația muncii” (*American Federation of Labor*).

1 Mai a fost aleasă, deci, ca zi de revendicare economică a claselor muncitoare din lumea întreagă: ziua celor 8 ore de mun-

1 MAI

că și a unei legislații protectoare a muncitorilor (mărirea salariilor cu garantarea unui minimum vital, limitarea muncii copiilor și femeilor, suprimarea muncii de noapte, săptămâna engleză, etc.).

Într-o epocă de nemiloasă exploatare a muncitorilor de un capitalism în plină dezvoltare, nevoia unor condiții de muncă și de viață mai umane a apărut ca legitimă și dreaptă. În Europa ca și în America, și ea s'a concretizat în alegerea unei zile pe an, ca zi de manifestație internațională pentru toate aceste revendicări.

În cu an în urmă, ziua de 1 Mai și-a mărit înțelesul și menirea. Dacă la început, ea nu însemna decât ziua revendicării de bază: 8 ore de muncă; dacă mai pe urmă, ea și-a lărgit conținutul, înglobând în lozincile ei, mai toate celelalte revendicări economice; cu timpul, ziua de 1 Mai a încadrat în manifestațiile ei și revendicările politice și sociale, care tind spre emanciparea desăvârșită a claselor muncitoare de sub întreita exploatare: economică, politică și socială.

În vremuri de liniște și de lent progres social, clasele muncitoare au manifestat în această zi — 1 Mai — împotriva nedreptăților și a exploatării, și pentru înfrângerea unui regim social mai bun și mai drept, de înlăturare a

ricltă, de tinerească sănătate și viație.

În anul acesta, de întâi Mai, masele populare din lume întreagă manifestează, aproape exclusiv, pentru pace, — condiție primordială pentru progresul și fericirea celor malți.

Nimeni nu se gândește fără să se înspăimânte, de eventualitatea unui război. În condițiile tehnice moderne, războiul folosind avioanele, gazele toxice, tancurile, etc., angajează totalitatea națiunilor și a oamenilor.

Măcelul dela 1914—1918 e considerat de militarii competenți, ca un joc de copii, față de ceea ce va fi măcelul de mâine, dacă oamenii nu vor fi în stare să oprească în ultimul caz măcar, năruirea civilizației umane.

Masele muncitorești, organizate și conștiente, n'au încetat un singur moment să facă propagandă necesară și să prezere asupra guvernanților în sensul menținerii păcii pe principiile de drept public care să asigure popoarelor: libertatea și independența lor. Ele reînnoesc, de întâi Mai 1939, apelul lor cald, la colaborarea și solidaritatea popoarelor democratice și pacifiste, pentru ca prin forța lor, superioară, să poată instaura în toată lumea: un regim de cooperare egalitară, economică și politică, — chesăie sigură a păcii generale.

Nu mai într'un asemenea regim de deplină democrație economică și socială, realizat pe deasupra frontierelor, se va ajunge la o pace dezarmată, la spiritualizarea granițelor și la constituirea unei confederații de sta-

Acțiunile cultural-patriotice organizate și desfășurate în cadrul breslelor evidențiază doar un exemplu de realizare în practică a unității de acțiune între muncitorii comuniști, socialiști și social-democrați. Ele subliniază, în același timp, justetea orientării tactice a P.C.R., care a dat cuvânt de ordine membrilor săi de a activa în cadrul acestor organizații profesionale ale clasei muncitoare, în sensul promovării intereselor social-economice, politice și naționale ale întregului popor.

Festival muncitoresc în Capitală

Sâmbătă 1 Aprilie a. c. a avut loc festivalul breslei îmbrăcăminte. Muncitorul Iliescu Constantin, președintele breslei, arată însemnătatea culturii pentru muncitori și lupta care trebuie dusă pentru câștigarea revendicărilor economice.

S'a desfășurat apoi următorul program:

Ol, *Leliço Marioară*, cântat de Petruța Ionescu, acompaniată de cor. „Seara” de Gh. Coșbuc, declamat de Căușescu Nicolae. Cor: „Sub cel deal, sub cea colină”. Teatru: „C. F. R.” scenetă de Caragiale jucată de St. Prodan, Căpățână Ilie, Tudor Stoianof. Cor: Cucu.

Culturale-muncitorești

Sâmbătă 22 Aprilie, ora 8 seara, a avut loc la sediul breslelor îmbrăcăminte și pielărie din str. Urășus 138, o șezătoare literară cu următorul program:

Cuvânt de deschidere, rostit de muncitorul Iliescu Constantin.

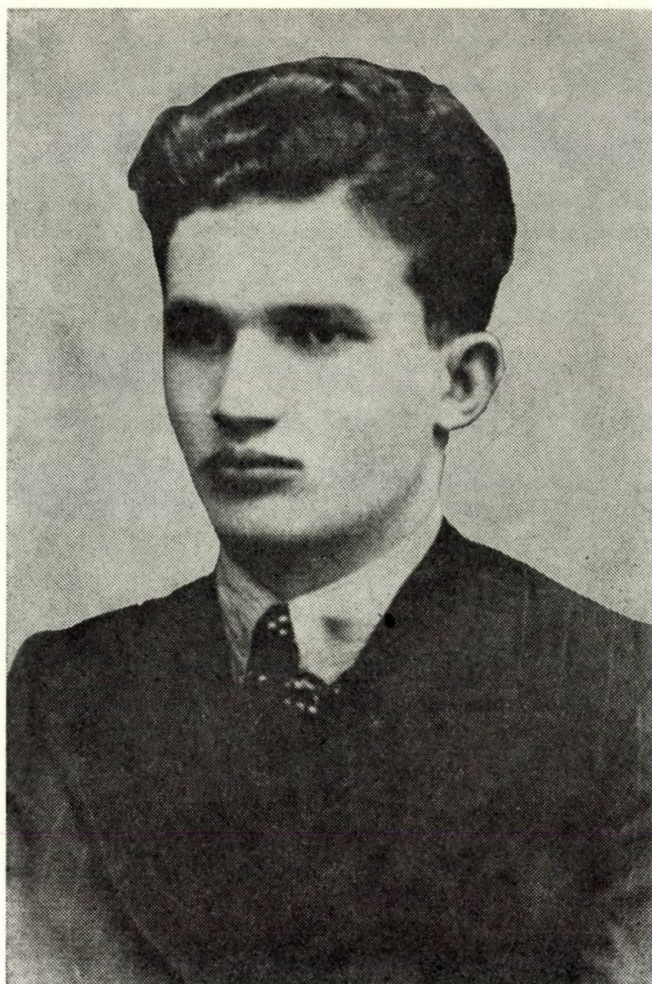
Prietenul Lotar Rădăceanu a conferențiat despre „Cultură și distracție muncitorească”.

Au declamat: Căușescu Nic., „Pădure tânără și verde” de Gh. Coșbuc; „Dorina Dorobanțu: „Nani, Nani!” de Liviu Deleanu, Elena Petrescu: „Sufletul Anei” de Liviu Deleanu, Daniel Crăciunescu: „Dolna” de Gh. Coșbuc, Satmari Gheza a cântat din vioară, Frima Valstoc: „Lușmancele” de Gh. Coșbuc; Zolca Baci: „Mama” de Gh. Coșbuc, Iliescu Eftimie: „Congresul hârcior” de G. Talaz, Răduțu Marin: „Dreptate”.

S'a mai jucat „Justiția” de Caragiale, interpretată de muncitorii: Aurel Avramescu, Pinia Pinchilis și Maria Andreescu. Corul a fost condus de prietenul Lebl.

Facsimile din ziarul „Lumea nouă” din 16 și 30 aprilie 1939.

◆

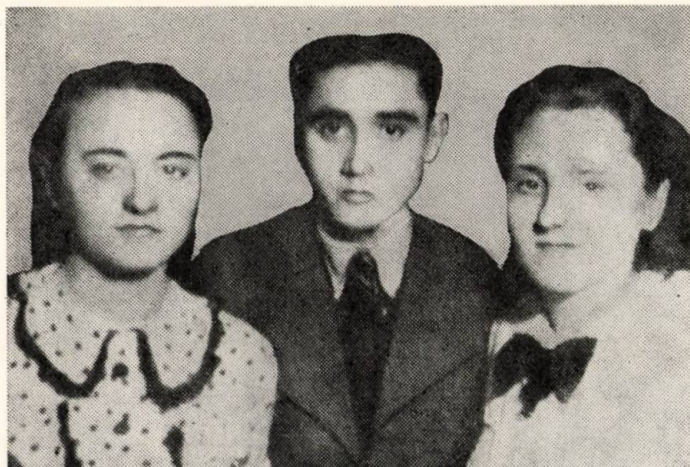
Pentru asigurarea succesului manifestărilor antifasciste, anti-războinice, pentru apărarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a României, sub semnul cărora s-a sărbătorit ziua de 1 Mai 1939, și ținând seama de condițiile grele ale muncii ilegale, Partidul Comunist Român — inițiatorul acestor manifestări — a constituit și o comisie conspirativă de organizare. Este un prilej de mândrie patriotică de a întâlni printre cadrele de frunte care formau această comisie, printre organizatorii și conducătorii acțiunilor amintite pe conducătorul de azi al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

◆

Eri după amiază, la stadionul Ministerului Muncii din Parcul Veselei, a avut loc serbarea oămpenească a muncitorilor ei din Capitală, pentru ziua de 1 Mai.

ILIESCU EFTIMIE și NICOLAE CEAUSESCU, ultimul fost condamnat la 3 ani închisoare pentru activitate comunistă, pedeapsă executată, au strigat la terminarea serbării, lozincă comunistă "Trăiască Frontul Popular".

◆
Tineri comuniști,
militanți antifasciști
din București. De
la stînga la dreap-
ta: Elena Ceașescu
(Petrescu), Vasile
Tudor și Aurelia
Tudor.
◆

*M. J. M.
Cabinet* 85

N O T A
30 Aprilie 1939

În vederea comemorării zilei de 1 Mai, când organizația sunetorilor serbează "Ziua Internațională a Muncii" autoritățile polițienești au luat măsuri ca să nu se admită decât întrunirile autorizate. Manifestațiile de stradă, demonstrațiile, portul pennardelor și surbările clăpanași fără autorizația organelor polițienești sunt interzise.

În vederea prevenirii și pășindirii de manifestații comuniste în jurul stabilimentelor militare, cum și pentru împiedicarea oricărei propagande subversive de eventual s'ar face de către agenții comunisti cu ocazia comemorării zilei de 1 Mai a.e., Serviciul S. a luat următoarele măsuri:

S'au destinat trei echipe de agenți, care să patrulă în jurul casarmilor și instituțiilor militare, după cum urmează:

Echipa Nr. I.
Va patrula în jurul casarmilor și instituțiilor militare din Sectorul Mălmăieș, conform graficului stabilit pe schița dela anexa Nr. I.

Echipa Nr. II.
Va face patrulări în jurul casarmilor și stabilimentelor militare din Sectorul Cotroceni, conform graficului stabilit pe schița dela anexa Nr. II.

Echipa Nr. III.
Are același misiune în jurul casarmilor și stabilimentelor militare din Dealul Spirei, conform graficului stabilit pe schița dela anexa Nr. III.

Supravegherea va începe în ziua de 30 Aprilie ort., ora 20, continuând până în dimineața zilei de 1 Mai ort., ora 9.

În tot acest timp, echipele vor fi controlate pe teren, iar în apropiere de cazărmă Militari, pe drumul din dealul Pirotehniciei, va staționa o grupă de agenți, cu misiunea de a interveni în caz de nevoie.

◆
Pe lângă încercările pe care le făceau pentru a denatura semnificația politică a zilei de 1 Mai 1939, de a da întrunirilor și manifestațiilor de stradă organizate cu acest prilej un caracter de adeziune la politica reacționară și concesivă față de agresorul hitlerist, pe care o promovau elementele din camarila regală, aparatul represiv de stat a adoptat numeroase măsuri restrictive, de pază și control. Desfășurarea de forțe polițienești în Capitală este o dovadă evidentă în acest sens.
◆

Congresul luând în considerare situația îngrijorătoare internațională de azi, când pacea între popoare este din nou amenințată și când și integritatea țării noastre ar putea fi periclitată de agresiuni externe:

Hotărăște ca toți membrii breslelor ai căror reprezentanți participă la acest congres, să contribuie cu întreg câștigul lor de pe o zi pentru mărirea fondului de înzestrare a armatei și de apărare a integrității țării.

Aducând această hotărâre voluntară, congresul face un călduros apel către toți salariații industriali, funcționari particali și mici meseriași, cari încă nu fac parte din breslele lor precum și către toți liber profesioniștii și funcționarii publici, ca, fără excepție, să contribuie în același mod cu câștigul lor pe o zi, la fondul de apărare al țării.

Congresul general al breslelor hotărând această contribuție din partea cetățenilor cu cele mai modeste venituri, la importanta operă de apărare a patrimoniului comun, se adresează totoda-

Breslele și apărarea țării

La congresul breslelor ținut în ziua de 1 Mai, Ioan Flueraș a citit o moțiune în care se exprimă doleanțele clasei muncitoare față de sacrificiile ce ea face în vederea apărării independenței țării, ca „guvernul să ia măsuri riguroase, menite a îngădi beneficiile tuturor întreprinderilor furnizoare Statului”.

Când viața și libertatea unei țări sunt în joc, toată lumea trebuie să contribuie în mod egal, la jertele necesare pentru salvarea bunurilor comune. Și dacă este înjust ca unii să profite de pe urma unor împrejurări excepționale de război, rotunjindu-și averi fabuloase, Statul are datoria de a interveni, cu impozite noi, proporționale și progresive, pe averile câștigate de pe urma acestor împrejurări excepționale.

Apărarea națională nu trebuie să fie o ocazie rară de îmbogățire neașteptată pentru o categorie restrânsă de furnizori, profitori.

Greutatea pregătirilor, războiului nu poate să apese numai majoritatea populației muncitoare, în timp ce minoritatea privilegiată a furnizorilor trage beneficii, exclusiv din această împrejurare excepțională.

Este nedreaptă o asemenea situație și ea slidează cele mai elementare principii de morală socială.

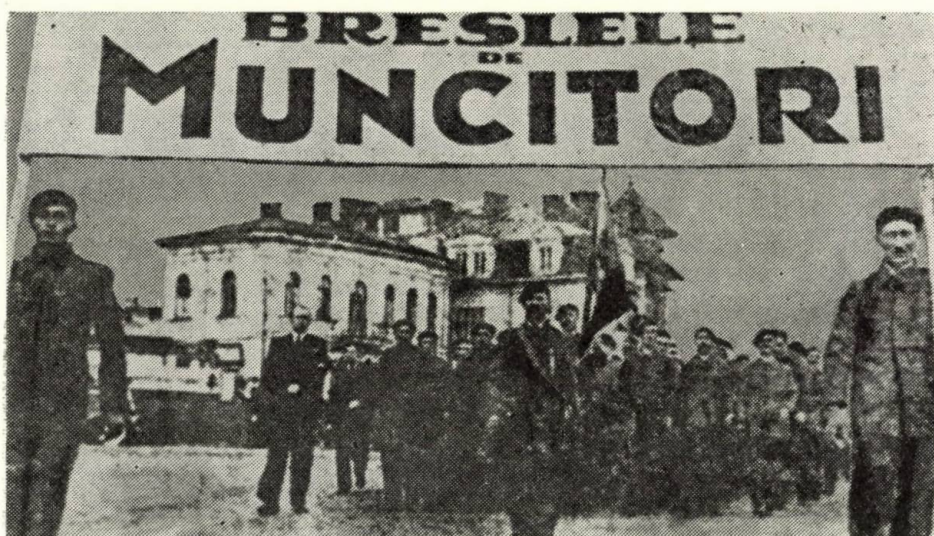
Cererea legitimă a breslelor se manifestă concomitent cu măsurile ce se iau în Anglia și Franța, în această chestiune, sub preslunea maselor muncitoare din aceste țări democratice.

Premierul englez, d. Neville Chamberlain, deși conservator, spunea deună-zi că „oricât de ridicate sunt impozitele ce lovesc pe cei bogati, contribuțiile lor vor trebui să fie mărite dacă se produce catastrofa, deși sper — adaugă d-sa — că nu vom ajunge acolo”.

Măsuri similare de îngădire a beneficiilor furnizorilor Statului s'au luat și în Franța.

Măsura echitabilă trebuie adoptată pretutindeni, căci ea e în interesul colectivității și în sentimentul celor ce fac cele mai mari jertle pe altarul țării.

Numeroase mărturii documentare subliniază caracterul deosebit de combativ imprimat de comuniști, socialiști și social-democrați demonstrației din București a celor peste 20 000 de oameni ai muncii. Mărturisind că străzile Capitalei aveau aspectul unui „adevărat cîmp de manifestație revoluționară” și că „muncitorii au fost cei care au imprimat adevărata semnificație a zilei de 1 Mai”, notele agenților de poliție recunoșteau, implicit, succesul obținut de P.C.R., inițiatorul campaniei politice de 1 Mai 1939, și eșecul suferit, din acest punct de vedere, de autorități.

Lozincile și chemările partidului comunist scandate de mase pe traseul urmat de demonstrații (**Jos fascismul ! ; Jos războiul ! ; Trăiască unitatea clasei muncitoare ! ; Jos Garda de fier ! ; La ghilotină cu Hitler și Mussolini ! ; Să ținem piept agresorului ! ; Trăiască integritatea teritorială a României !** etc.), festivitatea patriotică de la Mormîntul Eroului Necunoscut, unde muncitorii au depus o coroană de flori — simbol al prețuirii pe care poporul român o dădea eroilor neamului, celor care se jertfiseră pentru libertatea și integritatea națională a țării — evidențiază starea de spirit antifascistă, patriotică de care erau însuflețiți oamenii muncii din România, hotărîrea lor fermă de a-și apăra libertatea și independența națională.

A Conference was held by Mission
in St. John, N. B. on September 13
and 14, 1899.

Le repère de l'Allemande Hitlérienne

La Roumanie dans le Front de la Paix

Paris, Juillet 1939

Change your Page NUMBER, Date, etc.

14426 LITRE 38-45, 20-4

В РУМЫНОВ

ДОНЗОН, 2 мая. (ТАСС). ФАК АНГ-
лийская корреспонденция сообщает из
Бухареста, что в перемешанной демон-
страции в Бухаресте участвовали 20
тыс. рабочих. Демонстрация длилась
пол. антифашистских маршей.

Demonstration de l'identité

in România

London, 1 Mai (1855). Corespun-
denti englezii; comunică lui Bu-
curești, că la demonstrațiile de
la Iași: la București, au par-
țipat 20000 miniștri. Demou-
stratia a decurs sub lozincile
antifarende. -

Printre puținele acțiuni antifasciste de masă din Europa, în condițiile în care fascismul era în plină ofensivă, amploarea manifestărilor antifasciste, antirăzboinice și patriotice de la 1 Mai 1939 din România a avut un larg ecou în cadrul opiniei publice democratice și progresiste din diferite țări. Întrunirile și demonstrația din București a celor 20.000 de oameni ai muncii au fost apreciate drept dovadă a voinței unanime a poporului român de a rezista împotriva agresiunii Germaniei hitleriste și de a se alia la frontul internațional al păcii, pentru apărarea libertății popoarelor.

Le traitement la colonisation de l'Allemagne hitlérienne sur les richesses roumaines progresse. Le traité commercial de mars entre l'Allemagne et la Roumanie prend corps, et malgré les déclarations légalisantes de la presse officielle de Bucarest la vassalisation économique devient une réalité, précédant la soumission politique.

La défense des puissances occidentales semble faible et tardive, comme par le passé. Si l'on suit, par exemple, que l'Angleterre vient finalement d'ouvrir à la Roumanie un crédit de quelques millions de livres, on apprend en même temps que Bria vient de mettre la main sur les ressources pétrolières de la Yougoslavie.

Cette volonté de résistance, contre l'expansion des
puissances fascistes et pale chez les gouvernants, demeure
vive dans les masses populaires, en Roumanie également, et s'ex-
prime manifeste chaque fois qu'elle le peut.

Les manifestations antifascistes du 1er Mai, à Bucarest, expression spontanée de la volonté des masses, en sont une preuve éclatante. Ce ne sont pas les Roumains seuls qui aspirent à défendre l'intégrité et l'indépendance nationale ; les minorités ethniques en Roumanie veulent également, ainsi qu'en témoigne une récente déclaration de loyauté de la minorité hongroise de Transylvanie.

Et quoi de plus émouvant que les milliers d'adhésions apportées à Paris par la délégation roumaine à la Conférence Internationale des 13 et 14 Mai, dont nous reproduisons plus les quelques exemples.

La volonté populaire de résistance, de ralliement au front unique, intérieur et extérieur, de la Paix et de la liberté, s'affirme nettement, aussi ne voit-elle pas sans inquiétude que la pénétration hitlérienne en Roumanie se poursuit systématiquement.

Quelques exemples : un grand nombre de spécialistes allemands déguisés en "touristes" examinent les possibilités de se servir de la Roubine comme base pour la politique de conquêtes. On doit citer aussi la visite officielle d'un groupe

DER POLITIK, WIRTSCHAFT UND ARBEITERBEWEGUNG
JAHRE 25. MAI 1939
JAHRE GANGE, NUMMER

Rumänien

Der Widerstand der Arbeiter gegen die Diktatur

Antifaschistische Losungen wurden laut. Auf der Calea Victoriei wurden, als die 25 000 Demonstranten vor den Königspalast zogen, von der Königstand, die auf den Transparenten verzeichneten Losungen verkündet, und es wurde die Wiederherstellung des verfassungsmäßigen parlamentarischen Regimes, Einheits- und Volksfront, Wiederaufnahme der entlassenen Arbeiter, Verhaftung der Faschisten und der deutschen Spione, Gleichberechtigung der Völker Rumaniens usw. gefordert.

Die Kundgebungen am 1. Mai in Bukarest und in der Provinz zeigten die Steigerung der antifaschistischen Aktivität der Massen sowie eine Steigerung des Einflusses der kommunistischen Partei und ihrer Fähigkeit, die Massen zu mobilisieren.

Evenimentele memorabile de la 1 Mai 1939 au avut influență pozitivă asupra acțiunilor de masă ulterioare din România, organizate și conduse de partidul comunist, sub semnul Frontului Unic Muncitoresc, al luptei antifasciste, antirăzboinice și pentru apărarea țării împotriva agresorilor hitleristi.

Proletari din toate țările uniți-vă!

MUNCITORI, FUNCIONARI, ME-
SERIASI SI INTELLECTUALI
DIN BUCURESTI

Cereți anularea pactului economic
cu Germania.

Prin acțiuni și proteste împiedicați
ca Guvernul să trimească petrol și cere-
ale, cari sunt folosite de Hitler pentru
înălcărirea poporului Polonez.

JOS HITLERISMUL PROVOCĂTOR
DE RĂZBOI.

TRĂIASCĂ LUPTA POPORULUI
POLONEZ PENTRU INDEPENDEN-
ȚĂ ȘI LIBERTATE.

Com. local din București

[illegible]

CĂTRE ÎNTREAGA CLASĂ MUNCITOARE!
CĂTRE POPORUL ROMÂN!

1 Mai 1944: pârşite minimele din Bucureşti, ploaie şi vânturi largi de poporului român. În seara **parazită**.

Trădător de țară. Anturajul care au vinovat la moarte sute de mii de Ruși, pentru înfrângerea imperiului habsburgic, au expas crasele, soiele și populația civilă unor necruțătoare înfrângeri, au fost omorâți și răniți în război.

Mai multume din intercomunicarea militara este carti localizate pentru: (1) altele biteris este condamnate la moarte. La C.F.R. Givara, pe la 1500 de oameni si au fost uciși și alte sute de oameni. La Ploiești, Iordaniș, Război, etc. au fost de asemenea uciși sute de oameni. Populația civilă din aceste zone este de asemenea ucișă, a rămas pe loc. Numărul și evaluarea lor sunt lași în marea și amănunțită cu informațiile și deosebite

Pădării tehnice și științifice în caz de bombardamente: Salvajii-vă vitezi !
Împotriva intereseelor naționale a vameșilor poporului Român, guvernul național Adunarea,
cunoscând războiul din afară, pe alături servicii pădării de la Berlin și însemnate mai de gura.

MURCITORII ROMÂNI

plănușă cîmbaroasă la vîrșe. Măsură, a altor prieteni, însă de peștera lui Reșen, mîncîndu-l întregit la înaltărie și înodîndu-l peștera a Românilor, precum și mîncîndu-l pe ce privește arsele sociale și politice a țării. Acesta declara că în țara noastră de guvernare și așezare.

Armata roșie a trecut pe teritoriul nostru, ca armată eliberatoare. Trebuie
daci apărăm de înfrăgii pagari!
Războiul împotriva Uniunii Sovietice și a Aliaților trebuie să înceteze!

MUNCITORI SI MUNCITOARE! TITERI MUNCITORI!

SALARII DE TOATE CATEGORIILE!

7. *biomarkers in case series*
 Tools of *biostatistics* are used to assess the impact of risk factors on the occurrence of disease in case series.

Sesiune științifică cu participare internațională consacrată aniversării a 30 de ani de la făurirea Frontului Unic Muncitoresc din România

Cu ocazia aniversării a trei decenii de la înfăptuirea Frontului Unic Muncitoresc din România, la Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România s-au desfășurat în zilele de 25—27 aprilie a. c. lucrările sesiunii științifice cu participare internațională, consacrată acestui eveniment, organizată de Academia de științe sociale și politice, Academia „Ștefan Gheorghiu” și Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

La ședința inaugurală au luat parte tovarășii: Leonte Răutu, Ștefan Voitec, Constantin Pîrvulescu, Constanța Crăciun, Ion Popescu-Puțuri, Ștefan Voicu, Miron Nicolescu, președintele Academiei Republicii Socialiste România.

La sesiune au participat oameni de știință, cercetători științifici, cadre didactice din învățământul superior, activiști de partid și de stat. Au luat parte, de asemenea, reprezentanți ai unor institute de cercetare, școli superioare de partid și reviste teoretice de peste hotare.

Lucrările sesiunii au fost deschise de tovarășul Leonte Răutu, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului de conducere și rector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”. În cuvîntul său, tovarășul Leonte Răutu, după ce a relevat semnificația evenimentului aniversat, a evocat procesul istoric din perioada care a dus la realizarea Frontului Unic Muncitoresc în România: „În coliziunile sociale și înfruntările politice ale perioadei antebelice, năzuința spre unitatea rîndurilor clasei muncitoare și-a găsit expresia în numeroase bătălii de clasă pe baza frontului unic de jos. În condițiile cînd pe primul plan al vieții politice românești s-a impus salvagardarea intereselor naționale grav amenințate de fascism, P.C.R. a militat cu perseverență pentru înmănuncherea tuturor forțelor democratice, antifasciste, pentru unirea forțelor proletariatului ca principal promotor al Frontului Popular Antifascist”. Rod al acestei orientări au fost multiple forme ale colaborării, la diferite nivele, între comuniști, socialiști, social-democrați, pe plan politic, pe planul acțiunilor revendicative și al activității în sindicate. Lichidarea sciziunii în rîndurile clasei muncitoare, realizarea unității politice și organizatorice a proletariatului se impunea ca un imperativ istoric, pentru ca proletariatul să-și poată îndeplini misiunea sa de principală forță revoluționară a națiunii, de factor fundamental al progresului social.

Problema unirii forțelor clasei muncitoare — s-a relevat în continuare — a devenit deosebit de acută după instaurarea dictaturii fasciste și împingerea României în război alături de Germania hitleristă. N-au lipsit nici în aceste împrejurări dificultăți în calea înfăptuirii ei. Prin eforturile partidului comunist și a numeroși militanți ai P.S.D. aceste dificultăți au putut fi depășite. La 1 Mai 1944 pentru prima oară în istoria mișcării noastre muncitorești apăsarea Manifestul către întreaga clasă muncitoare, către poporul român, semnat de Frontul Unic Muncitoresc.

După ce a subliniat marea însemnătate a acordului de colaborare dintre P.C.R. și P.S.D., vorbitorul a spus: Realizarea frontului unic a constitui unul din

acele evenimente care au avut rolul determinant în atingerea obiectivelor luptei antifasciste. Ea a stimulat și accelerat coalizarea într-un front larg a tuturor forțelor democratice, patriotice, antifasciste, al cărui nucleu l-a constituit clasa noastră muncitoare. Aceasta a fost principala cheazășie a istoricei coticuri în destinele patriei înfăptuită de poporul român sub conducerea comuniștilor la 23 August 1944. În marele act istoric din august 1944 regăsim, în toată amploarea, semnificația și rolul Frontului Unic Muncitoresc.

În cuvîntare s-a insistat apoi asupra procesului de făurire a partidului revoluționar unic al clasei muncitoare din România. Perioada profundelor mutații social-politice și economice pe care le-a trăit țara noastră în anii care au urmat eliberării a fost și perioada consolidării unității de acțiune între Partidul Comunist Român și P.S.D. Însăși logica prefacerilor revoluționare pune în lumină necesitatea de a se face un nou pas în direcția sudării depline a forțelor clasei muncitoare prin realizarea unității ei organizatorice și politice. Lupta cot la cot, pe baza unei platforme unice, pentru așezarea României pe noi temelii, a creat premisele făuririi partidului revoluționar unic al clasei muncitoare din România consfințit de către Congresul de unificare din februarie 1948. Și este, desigur, plin de profunde semnificații istorice faptul că nașterea partidului unic, călăuzit de concepția marxist-leninistă, a avut loc în perioada de trecere a țării noastre pe calea înfăptuirii revoluției socialiste, a făuririi noii orînduiri sociale.

Marile realizări ale patriei noastre — a spus apoi vorbitorul — constituie totodată o strălucită confirmare a justetei politicii științifice a partidului nostru, a capacității sale de a elabora, în condițiile istorice și naționale concrete ale României, soluții originale pentru transpunerea în viață în chip creator a adevărilor generale ale teoriei revoluționare a marxismului. Continua creștere a forței de organizare și de influențare a partidului, afirmarea sa activă în toate celulele societății noastre ca forța ei politică conducătoare este în concepția partidului nostru o legitate a dezvoltării patriei noastre pe calea înfăptuirii societății socialiste multilaterale dezvoltate.

Evidențiind experiența P.C.R. pe linia făuririi unității clasei muncitoare, în cuvîntare s-a relevat: Rememorînd evenimente ale istoriei noastre din ultimele decenii, noi confruntăm propria noastră experiență istorică cu cea a altor partide frățești, a altor țări și popoare. Studiem cu mare atenție experiența celorlalte țări socialiste de care ne unește comunitatea orînduirii și a țelurilor. Urmărim totodată, cu adînc interes și sentimente de solidaritate, lupta clasei muncitoare, a oamenilor muncii, a forțelor democratice și progresiste din țările nesocialiste. Poate mai mult ca în oricare altă epocă, problema unității forțelor clasei muncitoare, a încheșării unui larg front al tuturor forțelor democratice, antiimperialiste apare ca principalul imperativ al vieții social-politice a acestor țări, ca premisă esențială a dezvoltării lor pe calea progresului. Într-o serie de țări capitaliste au loc procese în direcția apropierii între partidele comuniste, socialiste, social-democrate și alte grupări politice progresiste, între sindicatele de diferite orientări, sînt elaborate programe comune de acțiune, iar în unele cazuri și de guvernare, se accentuează tendințele spre realizarea unui front larg al forțelor democratice. Nu încapă îndoială că dezvoltarea și consolidarea acestor tendințe va reprezenta un factor important al evoluției continue a raporturilor de forțe pe plan național și internațional în favoarea progresului social, a democrației, socialismului și colaborării între popoare.

Pornind de la strînsa unitate dialectică dintre politica internă și externă, Partidul Comunist Român — s-a arătat în finalul cuvîntării — fidel tradițiilor sale internaționaliste de totdeauna, își dezvoltă neconținut activitatea pe plan internațional, se afirmă ca factor activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, multiplicînd, totodată, relațiile și contactele cu partidele socialiste și social-democrate, cu alte partide și organizații democratice, cu mișcările de eliberare națională, convins că aduce astfel o contribuție activă la unirea și consolidarea forțelor progresului social, al luptei antiimperialiste și al păcii internaționale.

În cadrul primei ședințe plenare din ziua de 25 aprilie au fost prezentate trei referate științifice.

Tovarășul Ion Popescu-Puțuri, membru al C.C. al P.C.R., directorul Institutului de studii istorice și social-politice, în referatul „Tradițiile unității mișcării muncitorești și ale partidului politic al clasei muncitoare din România“, a relevat

că una din trăsăturile fundamentale ale mișcării muncitorești din România, definită încă de la primele sale începuturi, a fost efortul stăruitor și permanent de dezvoltare unitară în gândire și acțiune, de concentrare a proletariatului în organizații politice și profesionale al căror unic țel a fost dezrobirea clasei muncitoare, a tuturor celor ce muncesc de exploatarea capitalistă-moșierească și edificarea societății socialiste. Evocându-se spiritul de unitate de care erau animate de la început organizațiile politice și profesionale ale clasei muncitoare din România, în referat se arată: „Perioada scursă de la publicarea broșurii lui Teodar Diamant «Către prietenii libertății, dreptății și ordinei» din anul 1833, în care socialistul utopic român schița primele puncte programatice menite să asigure «un minim decent de existență poporului» și pînă la programul Partidului Comunist Român din 1921, reprezintă o îndelungată activitate de căutări și formulări de principii, analize corespunzătoare luptei revoluționare a proletariatului, pentru rezolvarea problemelor fundamentale ale dezvoltării societății românești».

Programele și statutele organizațiilor mișcării muncitorești, pe baza cărora aceasta și-a desfășurat activitatea, demonstrează permanența unității acestei mișcări. În acest context sînt menționate documentele care au stat la temeliile Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România din 1872 și a cercurilor socialiste din deceniul 8, apoi Credo-ul socialistilor și lucrarea programatică a d-rului Russel din 1880, insistindu-se asupra programului marxist cuprins în lucrarea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea „Ce vor socialistii români”?, publicată în 1886. Programul acesta din urmă — se arată în referat — a apărut în perioada cînd în presa muncitorească, la întruniri și demonstrații cercurile socialiste erau concepute ca „partid al muncitorilor”, „partid socialist”, „partid marxist al muncitorilor”, ceea ce demonstra năzuința muncitorimii române de a acționa unită în cadrul unui partid politic pe scară națională. Luînd cunoștință de conținutul marxist al programului socialistilor români, Fr. Engels, într-o scrisoare trimisă acestora în 1888, i-a dat o înaltă apreciere.

Referatul a insistat asupra însemnătății unificării mișcării muncitorești la nivelul întregii țări, prin constituirea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, partid politic marxist al proletariatului român. „Reunind sub o conducere unică cluburile și celelalte organizații ale clasei muncitoare, P.S.D.M.R. se angaja, prin programul adoptat la primul său congres, să militeze pentru organizarea proletariatului și pentru conducerea lui spre împlinirea misiunii sale istorice: desființarea relațiilor de producție capitaliste și întemeierea societății socialiste”.

Urmărind activitatea cercurilor și organizațiilor muncitorești din primul deceniu al secolului nostru, referatul a insistat asupra momentului reorganizării, în 1910, a partidului clasei muncitoare, sub denumirea de Partidul Social-Democrat din România. Continuator al tradițiilor revoluționare ale clasei muncitoare, Partidul Social-Democrat din România era rezultatul firesc și necesar al dezvoltării mișcării muncitorești, „vlăstar al vechii rădăcini socialiste”, cum se intitula el însuși.

Desăvîrșirea statului național unitar român, la 1 decembrie 1918 — se subliniază în referat — a pus în fața mișcării muncitorești revoluționare sarcina unificării sale la nivelul țării întregi. Această sarcină istorică a fost îndeplinită cu cinste, partidul clasei muncitoare fiind primul organism politic pe plan național. O expresie strălucită a acestui fapt o constituie dezbaterile asupra programului și transformarea partidului socialist în Partid Comunist Român, prefigurate de cele 12 congrese și 7 conferințe naționale ale partidului politic al clasei muncitoare, transformare consfințită de Congresul din mai 1921. Partidul Comunist Român, ca singurul partid unitar în viața politică a României, cu organizații în întreaga țară, a ridicat pe o treaptă superioară, în noile condiții, detașamentul de avangardă al clasei muncitoare făurit în 1893.

Referatul a evidențiat că în anii următori, în ciuda acțiunilor elementelor social-democrate de dreapta, clasa muncitoare a continuat să se manifeste unitar în marile bătălii sociale pentru revendicările sale specifice și de interes național. Cadrul organizatoric de manifestare a unității muncitorești l-au constituit comitetele de acțiune, ca organe ale frontului unic, care urmăreau unirea forțelor proletare în jurul unui program de revendicări, pe care să-l impună patronilor și guvernanților. Acest cadru a imprimat bătăliilor de clasă din România anilor 1929—1933 o amplasare deosebită.

Experiența acestor ani — se specifică în referat — a fost valorificată și dezvoltată în împrejurările creșterii pericolului fascist pe plan extern și a activizării organizațiilor fasciste pe plan intern. Orientarea politico-tactică a comuniștilor a permis inițierea unor noi acțiuni de front unic și încheierea unor acorduri de colaborare între organizațiile politice muncitorești. În octombrie 1934, s-a încheiat un acord între Liga muncii, Comitetul național antifascist — organizații de masă aflate sub influența P.C.R. — și Partidul Socialist Unitar. Pe plan local, organizații ale Partidului Comunist Român, Partidului Social Democrat, Partidului Socialist Unitar și Partidului Socialist au acționat în front unic în alegerile pentru camerele de muncă, în lupta pentru amnistierea deținuților antifasciști, împotriva stării de asediu și a cenzurii etc. În același spirit, P.C.R. a dat indicația intrării sindicatelor unitare, create în octombrie 1923 și aflate sub influența sa, în Confederația Generală a Muncii, constituind o singură centrală sindicală. Enumerându-se și alte acțiuni care demonstau voința muncitorimii de a înfăptui unitatea largă de acțiune a tuturor forțelor politice muncitorești, referatul sublinia semnificația marii demonstrații antifasciste din 1 mai 1939, care a avut un larg ecou atît în țară, cît și peste hotarele ei.

Dezvăluind condițiile interne și externe care au dus la instaurarea dictaturii militare-fasciste în România și la tirirea ei în războiul antisovietic, referatul a relevat pe larg activitatea depusă de partidul comunist pe linia coalițării tuturor forțelor sociale și politice antihitleriste în lupta pentru salvarea intereselor naționale. În centrul acestei coaliții s-a aflat clasa muncitoare, forța socială cea mai înaintată a societății românești, care, acționînd unită în Frontul Unic Muncitoresc, avea să constituie nucleul și motorul luptei întregului popor.

Eforturile partidului comunist, organizatorul rezistenței antifasciste și al luptei maselor pentru răsturnarea regimului antonescian, conjugate cu sprijinul crescînd acordat de organizațiile social-democrate pentru realizarea frontului unic, au fost încununate de succes prin încheierea, la mijlocul lunii aprilie 1944, a acordului de colaborare dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat. Relevînd semnificația acestui acord, referatul arăta: „Făurirea Frontului Unic Muncitoresc a sporit capacitatea de acțiune și forța de organizare a clasei muncitoare, a deschis perspectiva realizării unității sale politico-organizatorice, a exercitat o puternică influență asupra unirii celorlalte forțe patriotice, antihitleriste. Activitatea ulterioară în direcția realizării unității de acțiune în întreprinderi, fabrici și uzine, în condițiile creșterii valului luptei antifasciste, a avut o mare însemnătate în pregătirea proletariatului pentru a acționa cu arma în mînă în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste, izgonirii din țară a trupelor Germaniei naziste.”

După 23 August 1944, cînd Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat au trecut la reorganizarea activității lor pe baze legale, la elaborarea și la aplicarea unei linii politice care să ducă la soluționarea sarcinilor fundamentale ce stăteau în fața țării, unitatea clasei muncitoare s-a dezvoltat pe multiple planuri. Ca rezultat al înțelegerii survenite între conducerile celor două partide, la 2 octombrie 1944, Frontul Unic Muncitoresc a căpătat o structură organizatorică, proprie, creîndu-și organe proprii. Adoptarea unei concepții comune asupra perspectivelor de dezvoltare a societății românești, ca și asupra tacticii de urmat, au constituit elemente indispensabile în ridicarea unității mișcării muncitorești pe o treaptă superioară, spre făurirea partidului unic al proletariatului. Urmărind acest proces, referatul evidențiază semnificația internă și internațională a Congresului de unificare, din 21 februarie 1948, care a proclamat în mod public și solemn unificarea Partidului Comunist Român și a Partidului Social-Democrat într-un partid unic, pe baza concepției revoluționare materialist-dialectice despre lume și viață. Clasa muncitoare din România avea din nou un partid unic. România a fost una din primele țări în care s-a realizat unitatea organizatorică și politică a clasei muncitoare, ca rezultat al unui proces istoric, obiectiv. Avînd profunde implicații asupra desfășurării luptei revoluționare din România și reprezentînd o condiție esențială în procesul de unire a întregului popor în lupta pentru democrație și progres social, rezultatele obținute de clasa muncitoare din țara noastră în acțiunea de lichidare a sciziunii și de făurire a unității depline, căile și metodele folosite în acest scop reprezintă o experiență valoroasă adusă tezaurului teoretic și practic al mișcării comuniste și muncitorești mondiale, o contribuție internaționalistă la dezvoltarea unității celor ce muncesc.

În partea finală a referatului s-au amintit transformările revoluționare pe-trecute în România, sub conducerea Partidului Comunist Român. Mărețele realizări obținute de poporul nostru în toate sectoarele de activitate ilustrează în modul cel mai convingător strălucita capacitate a partidului comunist de a organiza și conduce marea operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. Ele atestă cu tărie că Partidul Comunist Român aplică, în mod creator, legitățile generale ale socialismului la condițiile concrete ale României, la cerințele fiecărei etape de dezvoltare a societății românești.

Grigore Comartin, prorector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”, și Nicolae Petreanu, profesor la aceeași Academie, au susținut referatul „Experiența Partidului Comunist Român în realizarea alianței mișcării muncitorești cu forțele democratice și progresiste în lupta pentru independență națională, progres economic și social”. Referatul a evidențiat că factorul politic fundamental care a asigurat mersul înainte al poporului român pe drumul unor adânci prefaceri înnoitoare rezidă în capacitatea partidului politic al clasei muncitoare din România de a uni într-un singur torent revoluționar toate forțele națiunii — proletariatul, țărănimea, intelectualitatea, precum și alte categorii sociale — interesate în dezvoltarea țării noastre pe noi trepte ale civilizației și progresului social.

Făcînd o retrospectivă istorică în problematica abordată, referatul consemna că „încă de la primii săi pași în arena vieții politice, partidul clasei muncitoare din România, constituit în 1893 pe baza principiilor socialismului științific, a teoriei de clasă a lui Marx și Engels, a militat pentru cucerirea puterii politice de către proletariat și celelalte mase muncitoare de la orașe și sate, pentru transformarea socialistă a societății”. Trecînd apoi în revistă principalele etape ale dezvoltării mișcării noastre muncitorești și a legăturilor sale cu masele, referatul insistă asupra semnificației istorice a Congresului din mai 1921, care a consfințit transformarea partidului socialist în Partidul Comunist Român. P.C.R., continuatorul tradițiilor mișcării revoluționare, socialiste, ale partidului clasei muncitoare, făurît în 1893, a ridicat pe un plan superior, în noile condiții, lupta de eliberare socială și națională. În vederea reușitei acestei lupte — se arată în referat — Partidul Comunist Român a mobilizat în jurul clasei muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toate forțele progresiste ale națiunii noastre.

Exemplificînd activitatea depusă de P.C.R. în perioada interbelică, în vederea realizării alianței mișcării muncitorești cu forțele democratice și progresiste, în referat se arată că partidul a creat organizații de masă legale — ca Blocul Muncitoresc-Țărănesc, Blocul democratic ș.a. —, prin intermediul cărora și-a extins influența în mase. Prestigiul cîștigat de partidul comunist în marile bătălii de clasă, culminînd cu eroicele lupte ale cefeștiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, dezvoltarea legăturilor sale cu clasa muncitoare, cu masele largi populare au exprimat capacitatea partidului de a organiza și conduce mari acțiuni sociale și politice ale oamenilor muncii.

În împrejurările creșterii pericolului fascist pe plan extern și ale activizării organizațiilor Gărzii de fier pe plan intern, unitatea de acțiune a clasei muncitoare se impunea ca bază a realizării unui front comun al tuturor forțelor democratice progresiste și antifasciste. „În aceste condiții — se specifica în referat —, partidul comunist s-a orientat spre o activitate de masă largă, spre contacte și legături cu organizații și partide politice, care puteau concura la realizarea unui front comun de luptă, contra pericolului fascist, hitlerist. Pentru a veni în sprijinul ralierei tuturor forțelor care se pronunțau împotriva fascismului, P.C.R. a creat și îndrumat în această perioadă numeroase organizații de masă care au adus o contribuție de preț la dezvoltarea luptei antifasciste, pentru interesele vitale ale poporului român”. Enumerînd unele realizări pe linia coaliției în jurul clasei muncitoare a celorlalte forțe antifasciste, cum au fost, de pildă, succesele Frontului comun democratic în alegerile parțiale, parlamentare și comunale din anii 1936—1937, referatul concluzionează că, în împrejurările date, exista posibilitatea reală de a se încheia o largă alianță de luptă împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității țării.

După ce s-a arătat că, în pofida puternicelor mișcări antifasciste care aveau loc în țara noastră, ca și în alte țări ale Europei, marile puteri imperialiste, cercurile guvernante de atunci din numeroase state au adoptat o poziție de cedare și compromis față de pretențiile Germaniei naziste, ceea ce a încurajat acțiunile agresive ale hitlerismului și a stimulat activitatea cercurilor celor mai reacțio-

nare din România, care au pășit deschis pe calea trădării naționale, referatul susținea: „Poporul român, aflat singur în fața agresiunii Germaniei hitleriste, lipsit de orice sprijin, a devenit victima politicii de forță, impunându-i-se Dictatul fascist de la Viena. În aceste condiții, a fost instaurat regimul dictaturii militarofasciste, România fiind ținută în războiul antisovietic“.

Dând glas frământărilor și aspirațiilor imensei majorități a populației țării, P.C.R. s-a ridicat cu hotărâre împotriva dictaturii militarofasciste, organizând rezistența antifascistă și lupta maselor pentru răsturnarea regimului antonescian. Afirmându-se ca adevărat catalizator al voinței și intereselor fundamentale ale poporului român, partidul comunist a atras și grupat în jurul său cele mai largi și diverse forțe democratice și patriotice, a militat cu consecvență pentru unirea într-un front unic național a tuturor partidelor, grupărilor și cercurilor politice interesate în răsturnarea dictaturii și eliberarea țării de sub dominația fascistă. Constituirea, în 1943, din inițiativa P.C.R., a Frontului patriotic antihitlerist, care reunea Partidul comunist, Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Madosz-ul și Partidul socialist-țărănesc, a dat un puternic impuls rezistenței antifasciste din România.

Relevând marea semnificație a încheierii acordului de colaborare între P.C.R. și P.S.D., la mijlocul lunii aprilie 1944, referatul susținea: „Realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare a exercitat o puternică influență asupra altor clase sociale și grupări politice, în primul rând asupra maselor de bază ale țărănimii și păturilor mijlocii de la orașe, asupra intelectualității progresiste, asupra armatei, grăbind procesul de unire a tuturor forțelor democratice, în vederea răsturnării regimului de dictatură fascistă“. Drept urmare a realizării înțelegerii dintre comuniști și social-democrați, a amplificării stării de spirit a maselor, conducătorii partidelor național-țărănesc și național-liberal au fost nevoiți să-și dea, la 20 iunie 1944, acordul pentru crearea Blocului Național-Democratic. „Victoria insurecției naționale antifasciste armate — se concluzionează în referat —, asigurată prin eforturile coalizate ale tuturor forțelor patriotice ale națiunii, sub conducerea Partidului Comunist Român, a avut o însemnătate hotărâtoare pentru destinele poporului nostru“.

În continuare, referatul urmărește sistemul de alianțe din anii revoluției democrat-populare din România. Se insistă asupra Frontului Național-Democrat (F.N.D.), constituit în octombrie 1944, dintr-o largă coalitie de forțe interesate în democratizarea țării, în înfăptuirea reformelor economice și sociale reclamate de nevoile dezvoltării societății românești. Se relatează apoi despre Blocul Partidelor Democratice (B.P.D.) din mai 1946, care, pe baza unei noi platforme, cuprindea toate partidele și organizațiile care formaseră guvernul la 6 martie 1945. În cadrul acestor două sisteme de alianțe, coloana vertebrală o constituia clasa muncitoare, a cărei unitate era continuu consolidată prin lărgirea colaborării între P.C.R. și P.S.D., prin coeziunea Frontului Unic Muncitoresc. „Alianța clasei muncitoare cu țărănimea și cu celelalte categorii și pături de oameni ai muncii, în cadrul căreia rolul conducător al clasei muncitoare se afirmă cu putere, s-a transformat într-o forță capabilă să treacă la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste“.

În procesul revoluției, al făuririi și dezvoltării societății socialiste, pe fondul unor prefaceri și transformări fundamentale în viața economico-socială s-au creat noi premise, inexistente în trecut, pentru așezarea relațiilor dintre clase și grupurile sociale pe un fundament nou de alianțe și conexiuni. Au dispărut pentru totdeauna de pe scena politică românească clasele exploatare, s-a creat o nouă structură socială dominată de clase, pături și categorii sociale cu interese convergente. Sinteza generală a acestui proces, în centrul căruia s-a aflat în permanență clasa muncitoare, și expresia cea mai cuprinzătoare a transformărilor petrecute în structura socială a României o reprezintă făurirea și dezvoltarea națiunii socialiste. Forța și trăinicia națiunii noastre socialiste își au izvorul în baza de clasă a societății formate din muncitori, țărani, intelectuali și alți oameni ai muncii, indiferent de naționalitate, uniți prin interese vitale comune și animați de aceleași idealuri.

În acest context al evoluției raporturilor sociale — se arată în partea finală a referatului —, în noiembrie 1969, din inițiativa conducerii de partid, s-a creat Frontul Unității Socialiste — formă superioară de manifestare a alianței clasei muncitoare cu țărănimea, cu intelectualitatea, a întăririi unității moral-politice a poporului nostru, o treaptă superioară în dezvoltarea democrației socialiste în România“.

Ion Ceterchi, vicepreședinte al Academiei de științe sociale și politice, și Elena Florea, cercetător științific principal la Institutul de științe politice și de studiere a problemei naționale, în referatul „Rolul națiunii socialiste în dezvoltarea societății românești contemporane”, au subliniat spiritul marxist-leninist și creator în care Partidul Comunist Român înțelege și abordează problema națiunii în orinduirea socialistă.

Victoria deplină și definitivă a socialismului în Republica Socialistă România și trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate au determinat profunde schimbări în structura și fizionomia națiunii, au permis dezvoltarea plenară și înflorirea națiunii, a vieții naționale. „Națiunea noastră — se releva în referat — a preluat și îmbogățit tot ceea ce a fost progresist și înaintat în trecutul istoric al poporului român, adevăratele valori materiale și spirituale ale acestuia. Paralel cu această valorificare, s-a produs o schimbare a caracterului unora dintre trăsăturile sale și au apărut noi trăsături, care au consolidat-o și au transformat-o într-un nou tip de națiune — socialistă”.

Orînduirea socialistă reprezintă cadrul cel mai favorabil de afirmare și progres multilateral al națiunii, ridicînd pe trepte calitativ noi procesul său de dezvoltare, început în epoca burgheză, ca urmare a unei multitudini de factori, printre care: rapidă și armonioasă dezvoltare a forțelor de producție, a întregii economii naționale; instaurarea relațiilor socialiste de producție bazate pe proprietatea socialistă; statornicirea unui nou tip de raporturi — socialiste — între clase, pături sociale, ca și între toți membrii societății; formarea unei concepții științifice unice despre lume și viață, pe baza materialismului dialectic și istoric, ș.a. Toate aceste fapte confirmă pe deplin teza marxist-leninistă potrivit căreia după revoluția proletară și cucerirea puterii națiunea nu-și încetează rolul și misiunea, ci, dimpotrivă, și le amplifică, odată cu transformarea revoluționară a societății pe baze socialiste.

Națiunea este un fenomen social viabil, care va avea de jucat un rol deosebit de important, atît în relațiile interne, cît și în cele internaționale, pentru o lungă perioadă istorică. Aceasta reclamă, în relațiile internaționale — conchid autorii referatului —, „apărarea și promovarea fermă a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, cooperării și colaborării reciproc avantajoase, crearea tuturor posibilităților pentru ca orice națiune, mare sau mică, indiferent de orînduirea sa politică, să poată participa, în condiții de deplină egalitate, la soluționarea tuturor problemelor internaționale”.

În zilele de 26 și 27 aprilie, în plenul sesiunii științifice au avut loc dezbaterele asupra celor trei referate. În acest cadru au făcut intervenții pe marginea referatelor următorii tovarăși: prof. dr. Damian Hurezeanu, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice („Unitatea forțelor democratice și caracterul transformărilor social-politice în concepția mișcării socialiste din România”), dr. Nicolae Copoiu, secretar științific al Institutului de studii istorice și social-politice („Asigurarea unității clasei muncitoare din România în perioada 1893—1916”), prof. dr. Boris Simionovici Popov, șef de catedră la Școala superioară de partid de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. („V.I. Lenin și unele probleme privind unitatea mișcării muncitorești mondiale”), dr. Florea Dragne, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice („Lupta pentru menținerea și refacerea unității mișcării muncitorești din România — 1921—1944”), Stepan Radulov, conferențiar la Academia de științe sociale și conducere socială de pe lîngă C.C. al P.C. Bulgar („Experiența Partidului Comunist Bulgar în crearea Frontului unic”), dr. Gheorghe Unc, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice („Frontul comun al clasei muncitoare din România în acțiunile de solidaritate cu proletariatul internațional”), Max Schäffer, redactor-șef la editura „Marxistische Blätter” din R.F.G. („Probleme ale luptei pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare din R.F.G.”), Ulio Torres Rubio, membru al C.C. al Partidului Comunist Spaniol („Probleme ale unității în cadrul mișcării muncitorești spaniole”), prof. Tudor Bugnariu, membru titular al Academiei de științe sociale și politice („Considerații cu privire la rezolvarea problemei naționale de către P.C.R.”), dr. Vaclav Brabec, cercetător științific principal la Institutul de marxism-leninism al C.C. al P.C. Cehoslovac („Experiența istorică în aplicarea politicii Frontului național în revoluția național-democratică din Cehoslovacia”), dr. Emil Bors, conferențiar la Institutul de științe politice de pe lîngă Partidul Muncitoresc Socialist Ungar („Ecouri în Ungaria în legătură cu unirea partidelor muncitorești din România — septembrie 1947 — martie 1948”), prof.

dr. Aron Petric, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice, decanul Facultății de istorie a Universității București („Problema unității mișcării muncitorești în cadrul lucrărilor Conferinței Naționale a P.C.R. din octombrie 1945”), prof. Luca Stepanovici Gaponenko, șef de catedră la Academia de științe sociale de pe lângă C.C. al P.C.U.S. („Lupta P.C.U.S. pentru traducerea în viață a principiilor leniniste ale unității proletare”), dr. Vasile Liveanu, șef de sector la Institutul de istorie „N. Iorga” al Academiei de științe sociale și politice („Din activitatea Partidului Comunist Român pentru coalizarea mișcării muncitorești cu celelalte forțe progresiste în perioada 23 august 1944 — 6 martie 1945”), Josef Bobok, conferențiar la Școala superioară politică de pe lângă C.C. al P.C. Cehoslovac („Problema legăturii între național și internațional în lupta mișcării revoluționare”), dr. Vasile Nichita, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice, profesor la Academia „Ștefan Gheorghiu” („Partidul și națiunea”), dr. Tadeusz Godlewski, conferențiar la Școala superioară de științe politice de pe lângă C.C. al P.M.U. Polonez („Rolul partidelor comuniste în dezvoltarea unității clasei muncitoare”), dr. Petru Pânzaru, profesor la Academia „Ștefan Gheorghiu” („Naționalul și internaționalul — o unitate dialectică inseparabilă”), dr. Kiril Kirilovici Șirinea, șef de sector la Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. („Elaborarea politicii Frontului unic muncitoresc de către mișcarea comunistă internațională”), dr. Hans Joachim Krusch, șef de sector la Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.S.U.G. („25 de ani de la făurirea partidului unic revoluționar — P.S.U.G.”), dr. Maria Covaci, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice („Coalitia tuturor forțelor antihitleriste — factor hotărâtor al luptei de eliberare de sub dominația Germaniei naziste”), dr. Gheorghe Zaharia, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice („P.C.R. — promotorul luptei unite a maselor împotriva pericolului fascist”).

În după-amiaza zilei de 26 aprilie s-au desfășurat discuții la cele două mese rotunde, cu temele: 1) „Rolul partidului marxist-leninist în făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare” și 2) „General și particular în lupta forțelor democratice-progresiste împotriva imperialismului și neocolonialismului, pentru independență națională și progres”. În acest cadru au luat cuvântul dr. Ion Iacoș, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice, dr. Augustin Deac, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice, Gheorghe Moldoveanu, conferențiar la Academia „Ștefan Gheorghiu”, dr. Marin Stănescu, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice, Gheorghe Sbirnă, lector la Academia „Ștefan Gheorghiu”, Nicolae G. Munteanu, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice, Erzsébet Strassenreiter, cercetător științific la Institutul de istorie al P.M.S. Ungar, dr. Ioan Babici, cercetător științific principal, Ion Felea, Livia Dandara, cercetători științifici la Institutul de studii istorice și social-politice, Traian Udrea, Venera Teodorescu, cercetători științifici principali la Institutul de istorie „N. Iorga” al Academiei de științe sociale și politice, dr. Gheorghe Țuțui, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice, dr. Traian Caraciuc, Constantin Mecu, conferențieri la Academia „Ștefan Gheorghiu”, Ionel Nicolae, cercetător științific la Institutul de științe politice și de studiere a problemei naționale, dr. Mihai Cernea, șef de sector la Institutul de filozofie al Academiei de științe sociale și politice, Marin Badea, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice, dr. Dumitra Popescu, cercetător științific principal la Institutul de științe juridice al Academiei de științe sociale și politice, dr. Constantin Botoran, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice, dr. Gheorghe Surpat, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice, Pamfil Nichițlea, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice.

Cuvântul de încheiere a fost rostit de tovarășul Ștefan Voitec, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., vicepreședinte al Consiliului de Stat. Mulțumind cu cordialitate oaspeților de peste hotare pentru prezența lor la această manifestare, vorbitorul a arătat că participarea lor reprezintă încă o expresie a relațiilor frățesti internaționaliste care leagă partidul nostru de celelalte partide comuniste și muncitorești.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc — a relevat vorbitorul — a constituit, netăgăduit, coloana vertebrală a înmănuncherii tuturor forțelor muncitorești, a maselor largi proletare, a tuturor mișcărilor progresiste în jurul partidelor muncitorești, unite în luptă. Militind neabătut pentru întărirea colaborării dintre comuniști și social-democrați, pentru asigurarea unei trainice unități muncitorești, Partidul Comunist Român a pornit de la premisa că nu există rețete universale valabile, care să ducă la împlinirea acestui deziderat.

Vorbitorul a arătat în continuare că realizarea unității de clasă în România, în condițiile specifice ale realităților de la noi, a reprezentat, fără îndoială, și un eveniment important în mișcarea muncitorească internațională. Prin originalitatea formelor și mijloacelor folosite, pentru împlinirea uneia dintre cele mai anevoioase și complexe sarcini puse de istorie în fața proletariatului, experiența clasei noastre muncitoare se înscrie ca o contribuție la îmbogățirea tezaurului teoretic și practic al mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Sărbătorim, cu adâncă și firească emoție, împlinirea a trei decenii de la făurirea unității de acțiune a proletariatului, acum, în preajma celor două mari evenimente din viața poporului nostru : a XXX-a aniversare a eliberării patriei de sub dominația fascistă și cel de-al XI-lea Congres al partidului — a spus în încheiere tovarășul Ștefan Voitec. Recentele măsuri adoptate la Plenara C.C. al P.C.R. din martie 1974, privind perfecționarea activității organelor supreme ale partidului și statului nostru, relevă odată mai mult consecvența, fermitatea, principialitatea marxist-leninistă, înaltul spirit de răspundere cu care Partidul Comunist Român, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își îndeplinește rolul de forță politică conducătoare a societății noastre, marcind un nou moment, de însemnătate istorică, în opera de cimentare a legăturii dintre partid și popor, în lupta măreață pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate pe pământul României.

GHEORGHE UNC

Rezistența și insurecția națională antifascistă din România.

Bibliografie istorică selectivă

(1964 – 1974)

- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Cinci decenii de luptă în slujba intereselor poporului muncitor, a cauzei socialismului.** În: România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Vol. 5. București, Editura politică, 1971, p. 846—859.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Cuvintare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România.** În: România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Vol. 8. București, Editura politică, 1973, p. 277—278, 280.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Cuvintare la adunarea festivă din Capitală consacrată celei de-a XXV-a aniversări a zilei Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România. 24 octombrie 1969.** În: România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Vol. 4. București, Editura politică, 1970, p. 483—486.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Cuvintare la Conferința pe țară a cadrelor de conducere din unitățile agricole de stat și cooperatiste. 27 februarie 1974.** Cuvintare la încheierea lucrărilor Conferinței. 1 martie 1974. București, Editura politică, 1974, p. 16.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Cuvintare la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a XXV-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist. 22 august 1969.** În: România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Vol. 4. București, Editura politică, 1970, p. 364—384.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Cuvintare la solemnitatea sărbătoririi și decorării Diviziei „Tudor Vladimirescu-Debrețin” cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la înființare. 1 octombrie 1973.** București, Editura politică, 1973, p. 5—10.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R. 19 iulie 1965.** În: România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste. Vol. 1. București, Editura politică, 1968, p. 69.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al IX-lea și Congresul al X-lea și sarcinile de viitor ale partidului. 6 august 1969.** București, Editura politică, 1970, p. 248—251.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. **Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român. Expunere la adunarea solemnă din Capitală. 7 mai 1971.** În: România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Vol. 5. București, Editura politică, 1971, p. 866—869.
- ANESCU, V. **Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist.** București, Editura militară, 1964, 184 p.
- ANESCU, VASILE; BANTEA, EUGEN și CUPȘA, ION. **Participarea armatei române la războiul antihitlerist.** București, Editura militară, 1966, 98 p.
- **Aripi românești.** Autori: Gudju Ion, Iacobescu Gheorghe, Stoika Radu, Ucrain Constantin, Mocanu I. Vasile. București, Editura militară, 1966, 268 p.

- **Armata română în războiul antihitlerist. Culegere de articole.** Apare sub redacția : Constantin Nicolae, Petre Ilie, Matei Dumitru, Vasile Gheorghe. București, Editura politică, 1965, 558 p.
- **August '44. Culegere de studii.** București, [f.e.] 1971, 262 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Colecția „Biblioteca de istorie“).
- **BABICI, ION. Solidaritate militantă antifascistă.** București, Editura politică, 1972, 308 p.
- **BANTEA, EUGEN ; NICOLAE, CONSTANTIN și ZAHARIA GHEORGHE. August 1944 — mai 1945.** Scurtă prezentare a contribuției României la războiul antihitlerist. București, Editura militară, 1969, 394 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- **BODEA, GH. I. Din acțiunile populației regiunii Maramureș pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei și zdrobirea fascismului (23 august 1944 — 25 octombrie 1944).** Extras din : Acta Musei Napocensis, 3, 1966, p. 351—365.
- **BODEA, GH. I. Din lupta de rezistență antifascistă a populației județului Satu Mare (1940 — 25 octombrie 1944).** În : Satu Mare. Studii și comunicări. Satu Mare, [f.e.], 1969, p. 5—23.
- **BOTEA, ION și PANĂ, ION. Din august pînă în mai.** București, Editura militară, 1965, 441 p.
- **CONSTANTINESCU-IAȘI, PETRE. Lupta pentru formarea frontului popular în România.** București, Editura Academiei Republicii Socialiste România. 1968, 159 p.
- **Contribuția României la victoria asupra fascismului** (Culegere de comunicări prezentate de delegația română la Conferința științifică de la Moscova consacrată celei de-a XX-a aniversări a victoriei asupra fascismului). București, Editura politică, 1965, 200 p.
- **CUPȘA, ION. Armata română pe frontul antihitlerist.** Studiu operativ-tactic. București, Editura militară, 1973, 424 p.
- **DEACONU, LUCHIAN. Lupta maselor populare din județul Dolj împotriva dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist.** Craiova, Comitetul pentru cultură și artă al județului Dolj, Casa creației populare, 1969, 95 p.
- **Din cronica unor zile istorice.** Autori : V. Liveanu, E. Cimponeriu, M. Rusenescu, T. Udrea. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, [1971], 240 p. (Academia de științe sociale și politice a R.S.R. Institutul de istorie „N. Iorga“).
- **Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României. Culegere de studii.** Autori : P. Constantinescu-Iași, Vasile C. Ionescu, Gheorghe I. Ioniță, Virgil Smărcea... București, Editura militară, 1971, VIII + 279 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- **File din istoria militară a poporului român. Studii.** Vol. 1. București, Editura militară, 1973, 310 p.
- **GEORGESCU, TITU. Intelectuali antifasciști în publicistica românească.** București, Editura științifică, 1967, 432 p.
- **GEORGESCU, TITU. Între două revoluții.** Craiova, Editura „Scrișul Românesc“, 1974, 424 p.
- **HAGIU, IONEL. Rezistența antifascistă în Moldova.** Iași, [f.e.], 1971, 140 p.
- **Împotriva fascismului.** Sesiunea științifică privind analiza critică și demascarea fascismului în România. București, 4—5 martie 1971. București, Editura politică, 1971, 320 p. (Academia de științe sociale și politice a R.S.R., Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- **IONAȘCU, COSTIN. Mărturia documentelor.** București, Editura militară, 1968, 274 p.
- **IONESCU, DAN. Trei zile din istoria Bucureștiului eroic. August 1944.** București, Editura militară, 1969, 176 p. cu foto și facs. (Memorii de război).
- **Istoria poporului român.** Sub redacția Acad. Andrei Oțetea. București, Editura științifică, 1970, 445 p.

- LUPĂȘTEANU, A. ; TARCO, L. și BÎRZĂ, V. **Drum lung bătut de gloanțe. Inimi de viteji.** [București], Editura militară, 1971, 479 p.
- LUPĂȘTEANU, A. ; TARCO, L. și BÎRZĂ, V. **Pentru patrie. Momente și figuri de tineri eroi din războiul dus de România împotriva Germaniei hitleriste.** București, Editura militară, 1964, 398 p.
- MANAFU, MARIN. **Pe „pământul Băniei“ (August-septembrie 1944).** București, Editura militară, 1969, 112 p. cu foto. (Memorii de război).
- **Marea conflagrație a secolului XX. Al doilea război mondial.** Autori : Gheorghe Cazan, Nicolae Copoiu, Ion Cupșa, Leonida Loghin, N.Z. Lupu, Alexandru Șiperco, Dumitru Tuțu, Constantin Ucrain, Gheorghe Unc, Alexandru Vianu, Gheorghe Zaharia. București, Editura politică, 1971, 736 p.
- MARIN, WILLIAM și OANCEA, GHEORGHE I. **Mișcarea antifascistă și revoluția populară din Banat.** Timișoara, [f.e.], 1971, 352 p. (Comitetul județean Timiș al P.C.R. Secția de propagandă).
- MATICHESCU, OLIMPIU. **Apărarea patriotică.** București, Editura științifică, 1971, 243 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- MÎNDRU, COSTACHI. **Focuri în Bărăgan.** [București], Editura militară, 1973, 135 p. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- NICOLAE, CONSTANTIN și ILIE, PETRE. **Armata română pe drum de luptă și victorii.** București, Editura militară, 1973, 171 p. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- **9 mai 1945 — 9 mai 1970.** Comunicările prezentate la sesiunea științifică consacrată aniversării a 25 de ani de la victoria asupra fascismului. București, Editura militară, 1970, 312 p. (Academia de științe sociale și politice a R.S.R., Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Academia militară).
- **Oastea cea mare. Tradiții înaintate ale luptei maselor populare din România pentru libertate și independență națională.** București, Editura militară, 1972, 361 p.
- **Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de Partidul Comunist Român. 1921—1944.** Volumul apare sub îngrijirea unui colectiv format din : Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac, Florea Dragne, Olimpiu Matichescu. București, Editura politică, 1970, 580 p.
- **Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor înaintate ale mișcării muncitorești și socialiste.** București, Editura politică, 1972, 239 p. (Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică).
- **Partidul Comunist Român în viața social-politică a României. 1921—1944.** Culegere de studii. București, Editura militară, 1971, 424 p.
- **Pentru eliberarea patriei. Documente, extrase din presă, memorii cu privire la lupta poporului român pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist (23 august — 25 octombrie 1944).** Coordonatori de ediție : Gheorghe Zaharia și Eugen Bantea. București, Editura militară, 1972, 838 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- PETRESCU, ALEXANDRU. **Detașamentul Păuliș. [Memorii].** București, Editura militară, 1965, 274 p.
- POPESCU-PUȚURI, ION. **Recherche sur l'histoire de la Resistance en Roumanie.** Estratto dalla Rivista „Il Movimento di liberazione in Italia“, numero 83, aprilie-giugno, Fasc. 2, 1966, 15 p.
- **Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945.** Vol. 1. Țările din Europa centrală și de sud-est. Redacția : Nicolae Copoiu, Gheorghe Unc, Gheorghe Zaharia. București, Editura militară, 1973, 455 p.
- ROMAN, VALTER. **File din trecut.** București, Editura militară, 1971, 376 p.
- ROMAN, VALTER. **Sub cerul Spaniei. Cavalerii speranței (Amintiri).** București, Editura militară, 1972, 400 p.
- **Români în rezistența franceză în anii celui de-al doilea război mondial (Amintiri).** București, Editura politică, 1969, 367 p.

- **România în războiul antihitlerist — 23 august 1944 — 9 mai 1945.** Autori : V. Anescu, C. Antip, E. Bantea, I. Cupşa, Gh. David, P. Gavrilescu, Leonida, Ion, M. Lungeanu, Constantin, Nicolae, D. Nicolaescu, Vl. Zaharescu, Gh. Zaharia. Bucureşti, Editura militară, 1966, 813 p.
- **România şi tradiţiile luptei armate a întregului popor.** Bucureşti, Editura militară, 1972, 319 p.
- **La Roumanie pendant la deuxième guerre mondiale. Études.** Autori : Ion Popescu-Puţuri, Gheorghe Zaharia, N. Goldberger, N.N. Constantinescu, N. Copoiu. Bucarest, Éditions de l'Académie de la République Populaire Roumaine, 1964. 142 p. (Bibliotheca historica romaniae 2.)
- SIMION, AUREL. **Dictatul de la Viena.** Cluj, Editura „Dacia”, 1972, 308 p.
- SIMION, AURICĂ şi COVACI, MARIA. **Insurecţia naţională antifascistă armată din August 1944.** Bucureşti, Editura politică, 1973, 104 p. (Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Colecţia „File de istorie”).
- TEODORESCU, NISTOR. **La Mălini în august 1944.** Bucureşti, Editura militară, 1966, 112 p.
- TUCĂ, FLORIAN. **Florile recunoştinţei.** Bucureşti, Editura militară, 1967, 291 p.
- TUŢUI, GHEORGHE şi PETRIC, ARON. **Frontul unic muncitoresc în România.** Bucureşti, Editura politică, 1971, 183 p. (Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Colecţia „Biblioteca de istorie”).
- VOICU, ŞTEFAN. **Pagini de istorie socială.** Bucureşti, Editura politică, 1971, 423 p.
- **Voluntari români în Spania. 1936—1939. Amintiri şi documente.** Volumul apare sub îngrijirea unui colectiv format din : Gheorghe Adorian, Mihai Burcă, Constantin Cimpeanu, Mihail Florescu, Stan Minea, Iosif Nedelcu, Valter Roman. Bucureşti, 1971, 608 p. (Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- ZINCĂ, HARALAMB. **Şi a fost ora H. (Mărturii despre 23 August 1944).** Bucureşti, Editura militară, 1971, 420 p.
- ZOTTER, TOMA. **Fragment de epopee.** Bucureşti, Editura militară, 1966, 202 p. (Memorii de război).

*
* *

- ANESCU, V. **Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist.** În : *Problème economice*, 18, nr. 6, 1964, p. 22—35.
- ARIMIA, V. **Agravarea situaţiei economice în anii 1943—1944.** În : *Revista arhivelor*, 7, nr. 1, 1964, p. 51—68.
- BÁNYAI, LADISLAU şi PETRIC, ARON. **Contribuţia maselor populare din Transilvania la eliberarea ţării de sub jugul fascist.** În : *Cumidava*, 3, 1969, p. 15—21.
- BARBU, C. şi IONESCU, V. G. **Constituirea şi activitatea comitetelor de Front unic muncitoresc în întreprinderi în perioada aprilie—august 1944.** În : *Studii. Revistă de istorie*, 17, nr. 4, 1964, p. 773—792.
- BODEA, GHEORGHE. **Din acţiunile populaţiei regiunii Maramureş, pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei şi zdrobirea fascismului. (23 August 1944—25 octombrie 1944).** În : *Acta Musei Napocensis*, Cluj, 3, 1966, p. 351—365.
- BUNESCU, TR. **Demonstraţie antifascistă a oamenilor muncii din Timişoara împotriva dictatului de la Viena (septembrie 1940).** În : *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, 10, nr. 6, 1964, p. 73—77.
- CHIPER, IOAN. **Istoriografia străină despre insurecţia armată din august 1944 din România.** În : *Studii. Revistă de istorie*, 22, nr. 4, 1969, p. 733—759.
- CIACHIR, NICOLAE. **Semnificaţia internaţională a actului de la 23 august. Mărturii din documente şi presa de acum 25 de ani.** În : *Forum*, 11, nr. 718, 1969, nr. 7—8, p. 44—50.
- CIACHIR, N. **Un document privind năruirea sistemului militar-hitlerist în Balcani.** În : *Analele Institutului de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.*, 12, nr. 6, 1966, p. 90—92.
- CICALĂ, I. **Aportul maselor populare din Orşova şi împrejurimi la lupta antifascistă din România (1940—1944).** În : *Anuarul Institutului de istorie din Cluj*, 12, 1969, p. 207—221.

- CIMPONERIU, ECATERINA. **Criza guvernării antonesciene în lunile care au precedat istoricul act de la 23 August 1944.** În: Studii. Revistă de istorie, 22, nr. 4, 1969, p. 633—653.
- CONSTANTINESCU, MIRON. **23 August 1944 în lumina istoriei.** În: Viața românească, 12, nr. 8, 1969, p. 7—16.
- CONSTANTINESCU, N. N. **L'exploitation et le pillage de l'économie roumaine par l'Allemagne hitlerienne dans la période 1939—1944.** În: Revue roumaine d'histoire, 3, nr. 1, 1964, p. 93—114.
- CONSTANTINESCU, N. N. și ANESCU, VASILE. **Rezultatele cercetării științifice cu privire la contribuția economică a României în războiul antihitlerist.** În: Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., 11, nr. 2, 1965, p. 51—64.
- CONSTANTINESCU-IAȘI, PETRE. **L'insurrection d'août 1944.** În: Revue d'histoire de la deuxième guerre mondiale, 18, nr. 70, 1968, p. 39—55.
- CONSTANTINESCU-IAȘI, P. et BABICI, I. **La participation du peuple roumain à la lutte internationale antifasciste.** În: Revue roumaine d'histoire, 8, nr. 4, 1969, p. 732—749.
- COVACI, M. **Din lupta muncitorilor din București în anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist (1940—1944).** În: Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., nr. 4, 1965, p. 145—156.
- COVACI, M. **Din lupta muncitorilor mineri în primii ani ai dictaturii militare fasciste.** În: Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., 10, nr. 3, 1964, p. 95—105.
- COVACI, M. și MOLDOVEANU, GH. **Acțiuni ale muncitorilor ceferiști împotriva exploatării, a dictaturii militare fasciste și a războiului hitlerist (1940—1944).** În: Revista arhivelor, 7, nr. 1, 1964, p. 85—110.
- CUPȘA, ION. **La contribution de la Roumanie à la défaite de l'Allemagne.** În: Revue d'histoire, de la deuxième guerre mondiale, 18, nr. 70, 1968, p. 57—68.
- DAICOVICIU, C. **23 August — cea mai mare sărbătoare națională a poporului român.** În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Historia, 9, Fasc. 2, 1964, p. 7—12.
- **23 August 1944 — strălucită încununare a unui trecut glorios de luptă al poporului român.** În: Anale de istorie, 20, nr. 2, 1974, p. 11—23.
- **Documente privind rezistența antifascistă din România. Activitatea desfășurată de P.C.R. și alte forțe politice în 1944 pentru doborârea dictaturii antonesciene, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.** În: Anale de istorie, 15, nr. 4, 1969, p. 82—91. (Documente selectate de Gh. I. Ioniță din „România liberă” 1944).
- **Documente privind rezistența antifascistă din România. Lupta clasei muncitoare și tărânimii îndreptată împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist.** În: Anale de istorie, 15, nr. 4, 1969, p. 92—98. (Grupaj alcătuit de V. Mircea).
- DUMITRAȘCU, GH. **Unele aspecte din viața și lupta muncitorilor societății Titan-Nădrag-Călan în anii 1943—1944.** În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Historia, 10, Fasc. 2, 1965, p. 101—113.
- DRAGOMIR, ILIEȘ și BARBU, GHEORGHE. **Din cronica eliberării.** În: Magazin istoric, 3, nr. 9(30), 1969, p. 2—8.
- DUȘA, VICTOR. **Din activitatea Regionalei Dobrogea a P.C.R. în timpul celui de-al doilea război mondial.** În: Anale de istorie, 16, nr. 4, 1970, p. 91—100.
- FODOR, LADISLAU. **Unele acțiuni ale maselor din județul Bihor în sprijinul luptei de eliberare a părții de nord-vest a României de sub jugul fascist.** În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Historia, 14, Fasc. 1, 1969, p. 95—107.
- GEORGESCU, TITU : **România la un sfert de veac de la eliberare.** În: Anale de istorie, 15, nr. 4, 1969, p. 16—34.
- GOLDBERGER, N. **Lupta P.C.R. pentru întărirea legăturilor sale cu masele.** În: Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., 12, nr. 2—3, 1966, p. 121—134.

- GOLDBERGER, N. **Rolul maselor în instaurarea și consolidarea puterii populare în România.** În : Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., 11, nr. 1, 1965, p. 27—42.
- GRIVIȚEANU, GH. **Acțiuni desfășurate de intelectualii patrioți din România în anii dictaturii militare-fasciste.** În : Anale de istorie, 15, nr. 4, 1969, p. 111—116.
- GROSU, M. ; GĂINUȘE, GH. și IANI, B. **Acțiuni ale muncitorilor din industria metalurgică și de armament pentru sabotarea războiului hitlerist.** În : Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., 10, nr. 5, 1964, p. 20—36.
- HĂGAN, TROFIN. **Date cu privire la contribuția minerilor din Valea Jiului la susținerea frontului antihitlerist. (23 august 1944—9 mai 1945).** În : Anuarul Institutului de istorie din Cluj, 8, 1965, p. 305—319.
- HĂGAN, TROFIN. **Lupta ceferiștilor din regiunile Cluj și Oradea pentru refacerea căilor ferate și sprijinirea frontului antihitlerist.** În : Studii. Revistă de istorie, 17, nr. 5, 1964, p. 1057—1075.
- HĂGAN, TROFIN. **Luptele din defileul Mureșului (august—septembrie 1944).** În : Anuarul Institutului de istorie din Cluj, 10, 1967, p. 319—331.
- ILIE, PETRE. **Din luptele armatelor române și sovietice pentru eliberarea părții de nord-vest a României.** În : Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., 12, nr. 1, 1966, p. 19—42.
- IONIȚĂ, GH. I. **Organizațiile democratice create, îndrumate și influențate de P.C.R. — rezervor de cadre și energii revoluționare, mijloc important de strângere a legăturilor partidului cu masele în anii 1921—1944.** În : Anale de istorie, 15, nr. 1, 1969, p. 31—52.
- IONIȚĂ, GHEORGHE I. **P.C.R. — factor dinamizator al forțelor participante la insurecția armată din august 1944.** În : Lupta de clasă, 49, nr. 8, 1969, p. 46—58.
- IONIȚĂ, GH. I. **Prezență activă în lupta antifascistă, pentru apărarea independenței și suveranității României.** În : Lupta de clasă, 50, nr. 9, 1970, p. 108—115.
- IONIȚĂ, GH. I. și SMĂRCEA, VIRGIL. **Participarea universitarilor la pregătirea actului de la 23 August. Aspecte inedite ale activității universitarilor în cadrul organizației democratice Uniunea Patrioților.** În : Forum, 11, nr. 7—8, 1969, p. 37—43.
- LOGHIN, AUREL și CARETCHI, AUREL. **Partidul Comunist Român, factorul dinamizator în coalizarea tuturor forțelor patriotice participante la insurecția armată din august 1944.** În : Forum. Științe sociale, 1, vol. 6, 1970, p. 119—126.
- MATEI, GHEORGHE. **L'insurrection nationale antifasciste d'août 1944 de Roumanie et son écho en France.** În : Revue roumaine d'histoire, 5, nr. 5, 1966, p. 823—843.
- MATEI, GHEORGHE. **Semnificații și ecouri internaționale ale insurecției antifasciste din România.** În : Revista română de studii internaționale, nr. 1 (5), 1969, p. 11—22.
- MATEI, GHEORGHE. **Semnificația istorică și social-politică a insurecției naționale antifasciste din august 1944.** În : Anale de istorie, 20, nr. 1, 1974, p. 109—121.
- MATEI, GH. și GHERGHESCU, V. **Insurecția națională antifascistă din România în lumina unor documente ale timpului de peste hotare.** În : Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., 12, nr. 4, 1966, p. 22—38.
- MATICHESCU, O. **Apărarea patriotică în anii 1941—1944.** În : Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., 12, nr. 6, 1966, p. 60—71.
- MATICHESCU, OLIMPIU. **Aspecte din activitatea desfășurată de organizația Apărarea patriotică sub conducerea P.C.R. în perioada 23 august 1944—6 martie 1945.** În : Revista arhivelor, 8, nr. 2, 1965, p. 135—152.
- MUȘAT, MIRCEA. **Realizarea unui larg front popular antifascist — cheazășia victoriei insurecției naționale antifasciste armate.** În : Era socialistă, 53, nr. 16, 1973, p. 12—15.

- NICHITA, PARASCHIVA. **Insurecția armată antifascistă din august 1944 — începutul revoluției populare în România.** În: *Anale de istorie*, 15, nr. 4, 1969, p. 49—66.
- NICOLAE, CONSTANTIN. **Din luptele armatei române pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist (23 august—25 octombrie 1944).** În: *Studii. Revistă de istorie*, 18, nr. 3, 1965, p. 507—528.
- NICOLAE, CONSTANTIN. **Totul pentru front, totul pentru victoria împotriva fascismului. [Momente ale activității P.C.R. în armată (1940—1945)].** În: *Magazin istoric*, 4, nr. 10 (43), 1970, p. 74—76.
- NICOLAE, CONSTANTIN și ILIE, PETRE. **Din activitatea P.C.R. pentru făurirea unei largi coaliții de forțe antihitleriste.** În: *Anale de istorie*, 15, nr. 3, 1969, p. 16—30.
- OANCEA, GH. I. **Contribuția oamenilor muncii din Banat la susținerea frontului antihitlerist. (23 august 1944—9 mai 1945).** În: *Studii. Revistă de istorie*, 19, nr. 3, 1966, p. 551—559.
- PANȚIRU, PETRU. **Momente din lupta muncitorimii gălățene, sub conducerea comuniștilor, împotriva dictaturii militare fasciste, pentru înfăptuirea insurecției naționale antifasciste din august 1944.** În: *Studii și articole de istorie*, 8, 1966, p. 227—238.
- PETREANU, NICOLAE. **O victorie istorică a clasei muncitoare. 30 de ani de la făurirea Frontului Unic Muncitoresc.** În: *Era socialistă*, 54, nr. 8, 1974, p. 31—35.
- PETRESCU, ILEANA. **Din operațiile militare desfășurate pe teritoriul Olteniei în cadrul insurecției antifasciste.** În: *Studii. Revistă de istorie*, 22, nr. 4, 1969, p. 655—677.
- PETRI, AUREL. **Din cronica luptei pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub jugul fascist.** În: *Anale de istorie*, 15, nr. 5, 1969, p. 45—57.
- PETRI, A.; TUTUI, D. și ILIE, P. **Manifestări ale stării de spirit antifasciste și antihitleriste a Armatei române în timpul războiului hitlerist.** În: *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.*, 11, nr. 6, 1965, p. 47—65.
- PETRIC, ARON. **Experiența făuririi unității de acțiune a mișcării muncitorești din România.** În: *Anale de istorie*, 20, nr. 2, 1974, p. 24—38.
- PIUCĂ, VINCENTIU și MUȘAT, MIRCEA. **Activitatea organizațiilor Partidului Comunist Român din Moldova pentru unirea tuturor forțelor populare în front comun de luptă împotriva fascismului.** În: *Revista muzeelor*, 7, nr. 1, 1970, p. 7—18.
- POPA, CONSTANTIN ; ION, LEONIDA și LOGHIN, LEONIDA. **Cercetarea arhivistică privind participarea armatei române, umăr la umăr cu armata sovietică, la războiul antihitlerist.** În: *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, 11, nr. 2, 1965, p. 39—50.
- POPESCU-PUȚURI, ION. **Partidul Comunist Român — organizatorul și conducătorul mișcării de rezistență pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist.** În: *Studii. Revistă de istorie*, 22, nr. 4, 1969, p. 617—631.
- POPESCU-PUȚURI, ION. **Les principales caractéristiques du régime politique de Roumanie pendant la dictature militaire-fasciste et l'agression hitlérienne.** În: *Revue roumaine d'histoire*, 3, nr. 1, 1964, p. 67—92.
- POPESCU-PUȚURI, ION. **România în timpul celui de-al doilea război mondial.** În: *Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.*, 12, nr. 5, 1966, p. 35—64.
- POPESCU-PUȚURI, ION ; ZAHARIA, GHEORGHE și RĂDULESCU, ILIE. **Insurecția armată antifascistă din august 1944 și participarea României la înfrângerea Germaniei hitleriste. Însemnătatea lor în istoria poporului român.** În: *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, 11, nr. 2, 1965, p. 9—22.
- ROMAN, VALTER ; ZAHARESCU, VLADIMIR și PETRI, AUREL. **Cercetarea istoriei mișcării de rezistență antifascistă din România.** În: *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, 11, nr. 2, 1965, p. 23—38.

- RUSENESCU, MIHAI. Istoriografia românească privind insurecția antifascistă din august 1944 și urmările sale. În : Studii. Revistă de istorie, 22, nr. 4, 1969, p. 717—732.
- SIMION, AURICĂ. Clasa muncitoare, în frunte cu comuniștii, principala forță social-politică a mișcării de rezistență din România (1940—1944). În : Anale de istorie, 19, nr. 4, 1973, p. 17—32.
- SIMION, AURICĂ. Contribuții la istoriografia românească privind perioada 1940—1944 din istoria patriei. În : Anale de istorie, 20, nr. 1, 1974, p. 17—36.
- SIMION, AURICĂ. Rezistența antifascistă în România. P.C.R. — inițiatorul, organizatorul și principalul nucleu al insurecției naționale antifasciste armate din august 1944. În : Anale de istorie, 20, nr. 2, 1970, p. 136—143.
- SMÂRCEA, VIRGIL. Marea victorie asupra Germaniei hitleriste. În : Anale de istorie, 16, nr. 2, 1970, p. 51—63.
- ȘANDRU, D. ; BENDITER, J. și SAIZU, I. Contribuții la cunoașterea situației economice a României în perioada dictaturii militar-fasciste. (6 septembrie 1940—23 August 1944). În : Anuarul Institutului de istorie și arheologie, Iași, 3, 1966, p. 85—136.
- TALĂNGESCU, M. și PINTEAN, T. Acțiuni ale muncitorilor ceferiști împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist (1941—1944). În : Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., 10, nr. 3, 1964, p. 85—94.
- TUȚU, DUMITRU. Despre contribuția militară și economică a României la războiul antihitlerist. În : Studii. Revistă de istorie, 18, nr. 3, 1965, p. 529—546.
- TUȚU, DUMITRU și TUDOR, ION. Contribuția militară a României la războiul antihitlerist. În : Studii. Revistă de istorie, 23, nr. 3, 1970, p. 425—440.
- TUȚUI, GHEORGHE. Partidul Comunist Român în primul an după victoria insurecției naționale antifasciste armate din august 1944. În : Anale de istorie, 19, nr. 4, 1973, p. 33—47.
- TUȚUI, GHEORGHE. Realizarea Frontului Unic Muncitoresc — moment de însemnătate istorică în lupta de eliberare a poporului român. În : Anale de istorie, 15, nr. 2, 1969, p. 3—15.
- VOICU, ȘTEFAN. Pagini de luptă a Partidului Comunist Român împotriva fascismului, pentru independență și suveranitate națională (1934—1940). În : Lupta de clasă, 46, nr. 6, 1966, p. 59—80.
- ZAHARESCU, VLADIMIR. Participarea României la războiul antihitlerist. În : Studii. Revistă de istorie, 17, nr. 4, 1964, p. 793—808.
- ZAHARIA, GHEORGHE. Partidul Comunist Român — forța conducătoare a insurecției din august 1944. În : Anale de istorie, 15, nr. 4, 1969, p. 35—48.
- ZAHARIA, GHEORGHE. Premise istorice ale mișcării de rezistență antifascistă în România. În : Anale de istorie, 20, nr. 1, 1974, p. 3—16.
- ZAHARIA, GH. și PETRI, A. Partidul Comunist Român în fruntea luptei poporului pentru apărarea independenței naționale a țării, împotriva fascismului. În : Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., 12, nr. 2—3, 1966, p. 135—156.
- ZAHARIA, GHEORGHE și TUȚU, DUMITRU. August 1944. Noul guvern are în spate întregul popor... În : Magazin istoric, 6, nr. 8 (65), august 1972, p. 15—21.
- ZAHARIA, GH. ; TUȚU, D. et SIMION, A. Le régime réactionnaire de l'emploi de la force de travail en Roumanie à l'époque de la dictature militaire-fasciste et de la guerre hitlérienne. L'effort du peuple roumain durant la guerre antifasciste. În : Revue roumaine d'histoire, 10, nr. 1, 1971, p. 75—99.

MARIA SENCUC,
MARINA ION

Simpozion româno-iugoslav

Organizarea unor reuniuni științifice bilaterale, pe baza acordurilor de colaborare în vigoare cu Institutele similare din țările socialiste, se înscrie ca o preocupare constantă a activității din ultimii ani a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

Simpozionul româno-iugoslav de la București, din luna decembrie 1973, a fost consacrat unor probleme și aspecte privind mișcarea de rezistență antifascistă din cele două țări. La lucrările simpozionului din partea Institutului nostru au participat: *Gheorghe Matei* (conducătorul delegației), cu comunicarea „Semnificația politică și militară a insurecției naționale antifasciste din august 1944”; *Maria Covaci* și *Aurică Simion*, cu comunicarea „Mișcarea de rezistență din România. P.C.R. — catalizatorul forțelor naționale din România în lupta pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor contra Germaniei naziste”; *Ion Babici*, cu comunicarea „Tradițiile luptei antifasciste în România. 1933—1939”.

Delegația iugoslavă a fost formată din: *Pero Damianovici* (conducătorul delegației), care a prezentat comunicarea „Trăsăturile fundamentale ale luptei P.C.I. împotriva fascismului, privite în contextul mișcării antifasciste internaționale pînă în anul 1941”; *Petar Kaceaveno*, cu comunicarea „P.C.I., organizatorul și conducătorul insurecției armate a popoarelor Iugoslaviei din anul 1941”; *Veselin Giurețici*, cu comunicarea „Problema națională în lumina AVNOJ-ului (Consiliul Antifascist de Eliberare Națională a Iugoslaviei)”.

Problematica comunicărilor expuse de reprezentanții Institutului nostru a cu-

prins o arie largă, sintetizînd principalele cuceriri ale istoriografiei noastre privind condițiile istorice în care s-a desfășurat rezistența și s-a înfăptuit insurecția națională antifascistă. S-a subliniat că rădăcinile istorice ale victoriei insurecției din august 1944 sînt adînc împlînite în tradițiile mișcării democratice și progresiste românești, continuate și dezvoltate pe un plan superior de lupta revoluționară a clasei muncitoare și a partidului său de avangardă. În anii 1933—1939 — a arătat *Ion Babici* — patriotismul fierbinte și internaționalismul consecvent al P.C.R. și-au găsit o vie întrupare în lupta împotriva fascismului. Dînd glas sentimentelor antifasciste, năzuinței spre libertate și progres, profund înrădăcinate în rîndurile maselor celor mai largi, partidul comunist a evidențiat amenințarea gravă pe care o reprezenta fascismul pentru libertatea și independența poporului român, ca și a tuturor popoarelor, a demascît rolul nefast al mișcării legionaro-fasciste, a militat pentru unirea tuturor forțelor democratice în lupta împotriva pericolului fascist, de înrobire a țării Germaniei naziste. „Marile acțiuni și manifestații de masă din deceniul al patrulea — a relevat *Ion Babici* —, desfășurate sub lozincile Frontului Unic Muncitoresc și ale Frontului Popular, au constituit o puternică expresie a hotărîrii poporului român de a se ralia mișcării antifasciste, a voinței sale de a lupta efectiv împotriva agresiunii fasciste”.

În același timp, s-a evidențiat că fiind rod al acțiunii unite a celor mai largi forțe politice naționale, ale armatei, formațiunilor de luptă patriotice și ale maselor populare, insurecția din august

1944 a însemnat o viguroasă ridicare la luptă a întregului popor român. În înfăptuirea acestui act de importanță crucială pentru destinele României, rolul hotărîtor l-au avut clasa muncitoare și avangarda sa revoluționară, Partidul Comunist Român.

„Pregătind răsturnarea dictaturii militare-fasciste, Partidul Comunist Român — au subliniat Maria Covaci și Aurică Simion — a urmărit cu perseverență coalizarea, pe baze largi, a tuturor forțelor sociale și politice, interesate, dintr-un motiv sau altul, în înfăptuirea unor asemenea obiective patriotice majore. Este meritul nepieritor al partidului comunist de a fi canalizat într-un singur șuvoi lupta clasei noastre muncitoare — forța hotărîtoare a mișcării antifasciste —, opoziția dîră a țărănimii, protestul energic al unităților militare“.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor s-a ridicat la luptă, larga participare a tuturor forțelor patriotice la insurecție — au concluzionat Maria Covaci și Simion Aurică — demonstrează că august 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință al întregii noastre națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotări singur destinele.

În contextul relevării însemnătății politico-militare a insurecției din august 1944 comunicarea susținută de tovarășul Gheorghe Matei a pus în lumină un aspect de semnificație majoră — și anume faptul că prin victoria insurecției în lupta antifascistă a întregului popor s-a dezvoltat cu impetuozitate lupta revoluționară, pentru prefaceri înnoitoare, de ordin economic și social-politic, în societatea românească. Astfel, insurecția națională antifascistă a marcat începutul revoluției populare în România, care, într-o primă etapă, a dus la desăvîrșirea prefacerilor cu caracter burghezo-democrat și apoi la crearea bazelor trainice ale noii orînduirii, la marea operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

Eveniment de însemnătate capitală pe plan național, insurecția din august 1944 a avut — după cum s-a subliniat în comunicare — o însemnătate deosebită și pe plan internațional. Alăturarea României la coaliția antihitleristă a adus o contribuție însemnată la prăbușirea întregului front german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, a dat noi dimensiuni

ofensivei asupra Germaniei hitleriste, contribuind la scurtarea războiului și apropierea victoriei depline împotriva fascismului.

★

Referindu-se la trăsăturile fundamentale ale luptei Partidului Comunist din Iugoslavia împotriva fascismului în contextul mișcării antifasciste internaționale, precum și la tactica și activitatea acestuia, Pero Damianovici a arătat că lupta antifascistă în Iugoslavia își are preistoria sa și diverse caracteristici specifice. Ea a început cu vreo zece ani înaintea izbucnirii celui de-al doilea război mondial, în care — prin lupta grea armată și eforturile supraomenești ale tuturor forțelor democratice și progresiste din lume — s-a ajuns la înfrîngerea fascismului, atît pe plan internațional — prin victoria asupra principalelor puteri fasciste —, cît și în majoritatea țărilor, unde acesta a dat faliment.

În politica Partidului Comunist din Iugoslavia, a subliniat Pero Damianovici, problema luptei împotriva fascismului s-a pus încă de la primul său așazis val — cînd a fost instaurată dictatura fascistă în Italia și cînd au fost instalate regimuri reacționare mai mult sau mai puțin asemănătoare și în alte țări, din centrul și sudul Europei. Atunci, însă, fascismul a fost luat în considerare doar în contextul anumitor analize politice, deoarece nu era posibilă prezentarea cît de cît reală a naturii și sensului fascismului și a metodelor sale de guvernare. Acest lucru era atunci normal, întrucît fascismul ca practică socială abia apăruse.

Dar, în măsura în care au crescut și s-au aprofundat contradicțiile proprii sistemului capitalist și s-a văzut că formele și metodele de guvernare burgheză clasice (parlamentarismul, libertatea presei și a asocierii, ca și celelalte cuceriri ale revoluției burghezo-democratice) nu mai sînt potrivite pentru menținerea pîrghiilor puterii în mîna vechilor clase guvernante, s-a dovedit că respectivele guverne caută ieșirea din criza socială apărută, pentru a se menține la putere, în instaurarea dictaturilor fasciste. Faptul acesta a contribuit, la rîndul său, la clarificarea reprezentanților mișcărilor progresiste în legătură cu regimurile fasciste, determinînd unele modificări în politica practică a partidelor lor.

După aceste considerații de ordin teoretic, în comunicare s-a arătat că în Iu-

goslavia a avut loc un proces asemănător încă de la sfârșitul celui de-al doilea deceniu al secolului nostru. Criza accentuată a parlamentarismului, care în epoca avântului mișcării muncitorești revoluționare și a mișcărilor de eliberare ale popoarelor asuprite a fost susținută artificial, mai ales de către cercurile palatului, a dus la instaurarea, la 6 ianuarie 1929, a dictaturii monarho-fasciste a regelui Alexandru. Acest act a pus Partidul Comunist și celelalte forțe revoluționare ale societății iugoslave în fața unei dileme de importanță deosebită: să se unească și să se opună dictaturii, care și-a îndreptat ascuțișul în primul rînd împotriva P.C.I. și a forțelor care se aflau sub influența lui sau să accepte înfrîngerea fără luptă și în acest fel să riște ca pentru o îndelungată perioadă să nu mai fie prezent ca factor fundamental din viața politică. P.C.I. a ales calea rezistenței față de dictatură.

În continuare, Pero Damianovici a făcut o periodizare a luptei antifasciste pînă la declanșarea celui de-al doilea război mondial, arătînd că primele două perioade durează cîte cinci ani, pînă la cel de al doilea război mondial (1929—1933 și 1934—1939), iar a treia cuprinde prima fază a celui de-al doilea război mondial (de la izbucnirea lui, în septembrie 1939, pînă la invazia fascistă în Iugoslavia, în aprilie 1941, etapă care, prin trăsăturile sale generale, se poate întinde chiar pînă la intrarea U.R.S.S. în război, la 22 iunie 1941).

Deși în prima etapă lupta împotriva fascismului a avut multe trăsături care au decurs din situația generală din acel timp a mișcării comuniste internaționale și, în general, s-a desfășurat sub influența acestei mișcări (pentru că și P.C.I. a acționat ca o parte componentă a sa), principala caracteristică a constat în faptul că lupta a fost îndreptată împotriva *fascismului autohton*, întruchipat de guvernarea absolutistă a regelui Alexandru, și în metodele de represiune teroristă a regimului instaurat la 6 ianuarie 1929.

Analizîndu-se cea de-a doua etapă, în referat s-a subliniat că acțiunile din această perioadă sînt îndreptate împotriva fascismului nazist al lui Hitler, care în Iugoslavia ca și în alte țări a avut un reazim autohton, întruchipat de regimurile profasciste și alte forțe reacționare care vedeau salvarea și calea realizării aspirațiilor lor prin legarea de fascismul internațional.

Lupta antifascistă a P.C.I. în cea de a treia etapă este caracterizată de complexitatea situației politice interne și internaționale, apărute ca urmare a constelației specifice a relațiilor internaționale și a poziției specifice — neutre — a Iugoslaviei, supusă în același timp presiunii ambelor tabere beligerante și politicii șovăielnice a virfurilor ei guvernante. În această etapă, s-a arătat în comunicare, P.C.I. a reușit, prin politica sa, să ralieze pe aceeași platformă alături de clasa muncitoare toate forțele sociale care se pronunțau pentru apărarea țării, a independenței naționale și a libertăților democratice în fața invaziei directe a statelor fasciste.

O problemă asupra căreia a insistat delegația iugoslavă a fost aceea a rolului Partidului Comunist din Iugoslavia în organizarea și desfășurarea insurecției armate a popoarelor iugoslave din anul 1941.

Abordînd această problemă, Petar Kaceavena a subliniat că P.C.I., consecvent politiciii sale antifasciste din perioada antebelică, s-a declarat, încă în timpul războiului din aprilie, ca fiind un adversar neîmpăcat al ocupanților și a susținătorilor lor. Pentru Partidul Comunist din Iugoslavia înfrîngerea Regatului Iugoslaviei nu a însemnat sfârșitul războiului, ci începutul luptei împotriva fascismului. În proclamația sa din 15 aprilie 1941, Comitetul Central al P.C.I. a trasat sarcina luptei împotriva ocupanților pînă la victoria finală.

În aceste condiții, componenta militară a căpătat în activitatea de ansamblu a partidului comunist o pondere însemnată. Încă de la 10 aprilie 1941, în cursul unei ședințe ținută în Zagrebul deja ocupat, C.C. al P.C.I. a hotărît transformarea comisiei sale militare într-un Comitet militar condus de secretarul general al partidului, Iosip Broz Tito. La o consfătuire a P.C.I. din mai 1941 s-a adoptat hotărîrea ca, după modelul acestui organ, să se constituie comitete militare pe lîngă toate conducările de partid naționale și provinciale. Pînă la jumătatea lunii iunie 1941 — se subliniază în comunicare — P.C.I. dispunea, pe aproape întreg teritoriul țării, de o rețea de comitete militare care se ocupau de stringerea armamentului și munițiilor, crearea unor grupe de luptă, atragerea ofițerilor patrioți din forța armată iugoslavă, organizarea serviciului de informații.

Analizînd condițiile în care s-a trecut practic la lupta armată, Petar Kaceavena

a arătat că la 4 iulie 1941 a avut loc la Belgrad o ședință a Biroului Politic al C.C. al P.C.I. care a hotărât declanșarea luptei armate sub forma acțiunilor de partizani. Ca urmare, în lunile iulie-august 1941 au început insurecțiile armate populare în toate regiunile Iugoslaviei. În scurt timp s-au constituit primele teritorii eliberate. Nici un fel de eforturi ale ocupanților nu au mai putut opri dezvoltarea luptei armate, care s-a transformat într-un autentic război popular, de eliberare națională, condus de Partidul Comunist Iugoslav.

Un factor deosebit de important pentru dezvoltarea luptei eroice împotriva ocupanților străini — se subliniază în referat — l-a reprezentat împletirea strinsă a luptei pentru revendicările de bază naționale și sociale ale popoarelor Iugoslaviei cu procesul de naștere a noului stat popular iugoslav.

După analiza luptelor insurecționale din vara și toamna anului 1941, prin care au fost eliberate teritorii întinse din Sumadja, Serbia occidentală, Muntenegru, Lika, Kordun, Bania, Bosnia orientală și Herțegovina, autorul înfățișează pe scurt procesul de naștere, pe căi și forme diferite, a noilor organe locale, inițiate ca organe de luptă și ca organisme politice, având în sarcină funcțiile de aprovizionare a detașamentelor de partizani și de menținere a ordinii. Noile organe încep chiar în faza inițială să îndeplinească — după opinia autorului comunicării — unele prerogative de organe ale puterii poporului înarmat, transformându-se treptat în organe de stat de tip nou, care concentrează puterea de decizie și cea executivă.

Prin crearea rețelei de comitete de eliberare națională, mișcarea de eliberare națională a obținut, pe planul organizării sale politice, încă în primul an al luptei insurecționale, însemnate rezultate, care au reprezentat, împreună cu forța armată, baza dezvoltării cu succes în continuare a războiului de eliberare națională și a revoluției socialiste.

Sintetizând activitatea desfășurată de P.C.I. pentru realizarea platformei luptei de eliberare națională în anul 1941, autorul subliniază că partidul comunist, învingând nenumărate greutăți, a reușit să pună în acțiune largi mase populare în lupta armată și să creeze armata populară și noi organe ale puterii populare, ceea ce a constituit o bază solidă pentru ducerea pe mai departe cu succes a luptei împotriva ocupanților și a tuturor colaboraționiștilor lor interni, pentru transfor-

mări sociale, frăție, unitate și egalitate în drepturi a popoarelor Iugoslaviei.

Cea de a treia comunicare susținută în cadrul simpozionului de delegația iugoslavă, prezentată de Veselin Giuretic, abordând problema națională în lumina AVNOJ-ului (Consiliul antifascist de eliberare națională a Iugoslaviei), s-a referit la două laturi ale acesteia: Platforma P.C.I. până la război privind problema națională și modalitățile de rezolvare a acesteia în condițiile războiului de eliberare a popoarelor din Iugoslavia.

Rezolvarea problemei naționale în Iugoslavia — a arătat autorul — a fost strins legată de realizarea scopurilor socialiste de bază ale revoluției, până la instituirea noului sistem social-politic și de stat. Procesul a decurs conform legilor logicii revoluționare care, dărîmînd ceea ce este vechi, nu „se gîndește prea mult” la modalitățile juridico-politice. Primele prezidii ale viitoarei unități federale le găsim în conducerile de partid ale regiunilor formate înainte de război. Imediat ce au fost depășite elementele regionalismului insurecțional, imediat ce prin acțiuni organizate partidul a luat în propriile mîini frînele mișcării de eliberare, sub conducerea lui se desfășoară o activitate politică și juridico-statală pe baze revoluționare. La consfătuirea militaropolitică din septembrie 1941, care a avut loc în localitatea Stolice, a fost alcătuit Marele Stat Major al detașamentelor de partizani ale luptei de eliberare din Iugoslavia și comandamentele centrale ale Serbiei, Croației, Sloveniei, Bosniei și Herțegovinei, Muntenegru și Macedoniei. (Încă dinainte, la reuniunea C.C. al P.C. din Iugoslavia de la 27 iunie, a fost format Comandamentul Central al Detașamentelor de partizani ale luptei de eliberare națională din Iugoslavia ca o conducere militară centrală). Aceste organe militare au fost, pînă la prima sesiune a AVNOJ-ului de la Bihaci, și organe de conducere politică subordonate unităților teritoriale naționale și celor teritorial-istorice. Prin influența lor s-au constituit noile edificii ale unității federative și ale celor de la nivelul teritoriilor libere. Astfel, în concordanță cu principiul de bază al noului sistem politic — principiul autodeterminării — de la început au fost subliniate caracteristicile federative ale acestui sistem.

Acest proces juridico-statal — se subliniază în comunicare — a mers de jos în sus și a unit oamenii în probleme de viață și luptă concrete. Noul stat începe să se nască odată cu primul teritoriu eliberat, cu primele comitete ale luptei de

eliberare, cu primul detașament și cu primele organizații social-politice.

În continuare se arată că prin constituirea organelor naționale de stat au fost puse temelile Federației Iugoslave. Specificitatea acestui proces se află în autonomia sa, fapt oglindit în rapida constituire a sistemului regional juridic, în activitatea multilaterală a organelor puterii populare, în primele forme de asociere a muncii și a mijloacelor de producție, în acțiunile largi cultural-educative și sociale, pe linia sănătății și în alte domenii.

Actul final în formarea Federației Iugoslave s-a realizat la cea de a treia sesiune a AVNOJ-ului, la 7 august 1945, la Belgrad. La 10 august 1945 — arată autorul — sesiunea a adoptat rezoluția prin care AVNOJ-ul este proclamat ca Adunare Populară provizorie, a cărei sarcină de bază a fost pregătirea alegerilor constituționale.

Prin adoptarea la 31 ianuarie 1946 a Constituției — a conchis autorul — furtunosul proces de construcție a comunității Iugoslave a căpătat cea mai înaltă expresie prin crearea Republicii Populare

Federative Iugoslavia, care reprezintă comunitatea popoarelor din Iugoslavia, egale în drepturi și care, pe baza dreptului la autodeterminare, și-au exprimat voința de a trăi liber într-un stat federal.

Comunicările, precum și discuțiile purtate au permis conturarea unor idei majore, relevarea unor aspecte mai puțin analizate, cunoașterea reciprocă a stadiului cercetării istorice în problematica colocviului.

În încheierea simpozionului, conducătorii celor două delegații au exprimat deplina satisfacție pentru climatul în care s-a desfășurat colocviul, relevându-se spiritul constructiv, deschis, pătruns de sinceritate și probitate științifică al dezbaterilor. S-a evidențiat, ca un fapt concludent al lucrărilor colocviului, utilitatea metodologiei istoriei comparate, pe baza căreia se pot degaja atât trăsături și aspecte istorice similare sau apropiate, cât și particulare, fapt care presupune aplicarea creatoare a tezelor general-valabile ale marxism-leninismului corespunzător condițiilor concret istorice ale diferitelor țări și diferitelor etape istorice.

Sesiune științifică prilejuită de aniversarea a 100 de ani de la Congresul de constituire a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din Austria. Neudörfl. 17 — 19 aprilie 1974

În zilele de 17—19 aprilie 1974 a avut loc la Neudörfl (Austria) o sesiune științifică prilejuită de aniversarea a 100 de ani de la Congresul de constituire a Partidului social-democrat al muncitorilor din Austria (1874), organizată de Conferința internațională a istoricilor mișcării muncitorești (I.T.H.). La lucrări au luat parte istorici din țara gazdă, precum și din Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia și R.F.G. Din partea Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. au participat dr. Ion Iacoș și Pali Romoș.

În cadrul reuniunii au fost prezentate trei referate: „Dezvoltarea economică și politică a Austriei înaintea Congresului de la Neudörfl. 1848—1874” (dr. Eduard März), „Congresul de la Neudörfl din 1874 și internaționalismul” (prof. Herbert Steiner) și „Însemnătatea politică a congresului de la Neudörfl

pentru mișcarea muncitorească austriacă” (dr. Walter Göring). Discuțiile pe marginea acestor referate au fost axate pe analiza unor aspecte privind dezvoltarea economică, socială și politică a Austriei și a celorlalte țări și teritorii componente ale Imperiului habsburgic; dezvoltarea mișcării muncitorești, mai ales între anii 1868—1874; propagarea ideilor marxiste în mișcarea muncitorească austriacă și confruntarea diferitelor curente de idei, aspecte ale problemei naționale din imperiul habsburgic multinațional.

Delegații din România au avut două intervenții: una în legătură cu problema agrară, relevându-se faptul că în programul mișcării noastre muncitorești, ca și în practica socială revoluționară, socialiștii români au acordat o mare importanță chestiunilor țărănești, inclusiv organizării maselor din mediul rural; o

a doua intervenție s-a referit la influența lassaleanismului asupra mișcării muncitorești în imperiul dualist și implicațiile sale asupra mișcării socialiste din Transilvania, Banat și Bucovina. S-a arătat că, date fiind condițiile specifice de dezvoltare a mișcării în aceste provincii românești, a permanentelor legături a mișcării de pe ambele versante ale Carpaților, influența acestor idei a fost de scurtă durată, marxismul fiind ideologia care s-a impus.

În cadrul manifestării au reținut atenția coreferatele: „Cîteva considerații asupra programului de la Neudörfl“ (Leopold Hornih), „Unele aspecte teoretice ale problemei naționale în imperiul habsburgic“ (Iosef Chlebowczyk-Polonia), „Calea muncitorilor din Moravia de nord și Silezia apuseană spre Neudörfl“ (Fr. Spuruy-Cehoslovacia), „Organizarea muncitorilor din Slovacia în preajma Congresului de la Neudörfl“ (Rozman Franc-Iugoslavia), „Ecoul congresului de la Neudörfl la Bratislava“ (Pavel Hapok-Cehoslovacia), „Uniunea muncitorilor «Gleichheit» și congresul de la Neu-

dörfl“ (K. Flever), „Acțiuni represive ale autorităților din Austria superioară contra mișcării muncitorești după congresul de la Neudörfl“ (A. Wagner).

Coreferatul „Partidul social-democrat al muncitorilor din România și legăturile sale cu Partidul social-democrat din Austria“ a evidențiat trăsăturile mișcării muncitorești pînă la crearea partidului clasei muncitoare din România în 1893, legăturile acestuia cu mișcarea muncitorească din Austria.

Sesiunea a prilejuit un util schimb de opinii asupra problemelor abordate, debaterile relevind numeroase aspecte de interes reciproc, unele dintre ele încă puțin studiate, necesitatea intensificării schimbului reciproc de informații.

Delegații au fost primiți de ministrul federal pentru știință și cercetare, dr. Heithe Firnberg, de ministrul federal pentru învățămînt și cultură, dr. Fred Sinawatz. În cadrul manifestărilor a fost deschisă o expoziție, tratînd despre congres, și dezvelită o placă de pe casa în care s-au ținut lucrările congresului.

50 de ani de la apariția „Revistei arhivelor“

În ziua de 1 aprilie a.c., a avut loc, la Muzeul Arhivelor Statului din București, adunarea festivă consacrată aniversării a 50 de ani de la apariția „Revistei arhivelor“. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Ionel Gal, adjunct al ministrului de interne. Au luat apoi cuvîntul Ștefan Hurmuzache, redactor șef al „Revistei arhivelor“, și prof. univ. Aurelian Sacerdoțeanu, fost redactor responsabil al „Revistei arhivelor“.

Cu acest prilej, revistei aniversate i-au fost adresate saluturi colegiale din partea publicațiilor de specialitate.

În cuvîntul de salut al redacției „Anale de istorie“, prezentat de Vasile Petrișor, s-a arătat:

„Cu bucurie și satisfacție vin să exprim, în acest cadru jubiliar, sentimentele cele mai alese ale colectivului redacției revistei „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R. și să transmit colectivului redacției «Revista arhivelor», cu ocazia împlinirii unei jumătăți de veac de la înființare, salutul nostru tovarășesc, calde felicitări și cele mai cordiale urări de a obține, în continuare, rezultate tot mai fructuoase.

Aniversarea de astăzi este un minunat prilej de relevare a activității perseve-

rente și asidue pe care, de-a lungul anilor, a desfășurat-o «Revista arhivelor», a drumului parcurs în lunga sa existență, drum marcat de importante succese în nobila operă de redare a trecutului eroic și zburciat al patriei, de la începuturile ei ce se pierd în negura vremurilor și pînă în epoca noastră plină de lumină și măreție.

Promovînd în paginile sale, cercetări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, numismatică și alte științe auxiliare ale istoriei, studii și articole de istorie, întemeiate, cu precădere, pe mărturii inedite, dînd la iveală noi documente, noi fonduri și colecții arhivistice, «Revista arhivelor» și-a fixat, în decursul anilor, un loc distinct și binemeritat între publicațiile prestigioase ale frontului nostru istoriografic. Ea și-a adus contribuția la aprofundarea și la elucidarea multor probleme, fapt unanim recunoscut atît de specialiști, cît și de cercuri mai largi de cititori.

În cuprinsul celor aproape 70 de numere ale revistei, cititorul poate remarca nume prestigioase de istorici, de specialiști în domeniul arhivisticii care, în răstimpul celor 50 de ani, au făcut cunoscute, prin intermediul «Revistei arhi-

velor», roadele bogatei lor activități. De aceea, autoritatea științifică de care s-a bucurat și se bucură «Revista arhivelor» îndreptățește certitudinea că harnicul și competentul colectiv de redacție va desfășura și pe mai departe aceeași muncă susținută, pusă sub semnul unor exigențe mereu crescînde.

Între cele două colective ale revistelor noastre s-au stabilit și s-au dezvoltat, de-a lungul a aproape două decenii de cînd ființează revista «Anale de istorie», relații de colaborare fructuoasă. Am avut, deseori, ocazia să conlucrăm atît sub aspectul fructificării unor rezultate în domeniul cercetării istorice, cît și al unor utile schimburi de experiență.

Completîndu-se, prin unele laturi ale activității lor, cele două reviste ale noastre s-au întîlnit, mai presus de orice, pe terenul comun al tratării istoriei Partidului Comunist Român și a mișcării muncitorești din România, al reflectării unor probleme fundamentale ale istoriei moderne și contemporane a patriei, fiecare străduindu-se să restituie poporului nostru nestemate ale tezaurului său de tradiții revoluționare și progresiste. Au existat și există, deci, precedente și deziderate actuale care ne îndeamnă să mergem înainte, umăr la umăr, pe drumul eforturilor pentru rezolvarea unor probleme de interes comun, pe care partidul nostru și viața însăși le ridică în fața domeniului de activitate pe care cu toții, de aici, îl slujim cu devotament și cu abnegație.

Bucuroși de realizările obținute de colectivul «Revistei arhivelor», ca de propriile lor realizări, membrii redacției revistei «Anale de istorie» îi urează, în această zi aniversară, noi și tot mai mari

succese în munca nobile de redare științifică a trecutului plin de mărturii pilduitoare al României, de ridicare a științei istorice marxiste românești pe trepte tot mai înalte, spre binele, acum și în viitor, al patriei și poporului nostru».

Programul a continuat cu o sesiune jubiliară, în cadrul căreia au fost prezentate comunicările: *Istoria instituțiilor în paginile „Revistei arhivelor”*, de acad. ȘTEFAN PASCU, rectorul Universității din Cluj și ALEXANDRU MATEI, directorul Filialei Arhivelor Statului Cluj; *Participarea „Revistei arhivelor” la propășirea științei istorice românești*, de conf. dr. TRAIAN LUNGU, consilier la Academia de științe sociale și politice; *Personalități ale istoriografiei românești în paginile „Revistei arhivelor”*, de dr. VASILE ARIMIA, director în Direcția Generală a Arhivelor Statului; *„Revista arhivelor” și cunoașterea și valorificarea surselor existente privind istoria patriei*, de PUȘCAȘ IOAN, șef serviciu în Direcția Generală a Arhivelor Statului; *Sprijinul dat de „Revista arhivelor” activității arhivistice de la organizațiile socialiste*, de VIRGIL TATOMIR, directorul Filialei Arhivelor Statului a Municipiului București; *„Revista arhivelor” în sprijinul învățămîntului superior al istoriei și în formarea cadrelor de arhiviști*, de dr. GHEORGHE ISCROU, lector univ. la Universitatea București; *„Revista arhivelor”, sprijin important în învățămîntul de partid și al profesorului de istorie în instruirea și educarea elevilor*, de ELENA SEFTIUC, șef catedră de istorie la Centrul politico-ideologic al Comitetului Municipal de partid P.C.R., și ECATERINA CÎRTÎNA, prof. de istorie, director adj. la Liceul „Mihai Viteazul” — București.

Petre Constantinescu-Iași,
DE LA ELIBERARE LA SOCIALISM, 1944—1955.
Editura politică, București, 1974, 324 p.

A fi istoric și om politic cu vederi progresiste este un avantaj evident. A fi istoric, om de largă cultură marxistă și militant de seamă comunist este un avantaj în plus, major. Iată gândurile ce ne-au survenit în minte înainte de a trece la expunerea unor considerații și reflecții pe marginea volumului intitulat „De la eliberare la socialism, 1944—1955”, aparținând acad. prof. Petre Constantinescu-Iași, pionier și prestigios reprezentant al științei istorice marxiste românești.

Acest semnificativ volum profilează în fața ochilor cititorilor chipul unui proeminent cărturar-cetățean înarmat cu concepția cea mai avansată despre lume și societate, intrat din tinerețe în mișcarea muncitorească revoluționară și animat de idealul înălțării patriei pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație, purtând însemnele unei alese spiritualități, ale generozității și nobleței sufletești.

Cartea la care ne referim continuă publicarea antologiei de articole scrise, pe parcursul multor ani, de acad. prof. Petre Constantinescu-Iași. Ea cuprinde articole apărute între anii 1944-1955 în presa românească și străină. Îndeplinind în perioada respectivă funcții de răspundere pe linie

de partid și de stat, reputatul intelectual a depus o asiduă activitate pentru realizarea programului de transformare revoluționară a României. S-a aflat printre membrii guvernului revoluționar-democrat instaurat la 6 martie 1945, a fost ales prim-vicepreședinte al celei dintâi Mari Adunări Naționale a republicii noastre și a deținut diferite alte funcții importante de ordin politic și științific. În deplasările peste hotare, a făcut cunoscute înfăptuirile regimului democrat-popular din țara noastră și a adus o contribuție de preț la strângerea legăturilor cu forțele revoluționare, progresiste și democratice pe plan internațional.

În articolele sale, precum și în conferințe, comunicări și alocuțiuni, P. Constantinescu-Iași reflectă o întreagă și tumultuoasă etapă istorică. Ca pe un ecran pot fi urmărite secvențe din filmul luptei forțelor sănătoase, înaintate ale societății românești în vederea instaurării unui regim de reală democrație, pentru eliminarea vestigiilor trecutului și înaintarea țării pe calea progresului. Din textele cuprinse în volum se desprinde spiritul de abnegație și avântul cu care oamenii munci din patria noastră, sub conducerea Partidului Comunist Român, au purces la făurirea orînduirii noi, so-

cialiste, preocuparea fermă pentru consolidarea și apărarea primelor succese repurtate în această operă măreață, pentru solidaritatea militantă cu țările socialiste, pentru o politică de pace și prietenie cu toate popoarele lumii.

Evocînd memorabilul 23 August 1944 și relevînd semnificația sa de început al unei ere noi, intelectualul patriot și revoluționar înflăcărat ținea să sublinieze în cuvinte vibrante și sugestive: „După 23 August însă se pun probleme uriașe pentru întreg neamul românesc. S-au declanșat forțe uriașe care schimbă mereu fața țării, un tempo amețitor pentru cel ce nu-i înarmat cu judecata limpede” (p. 10).

Pentru desfășurarea cu succes a revoluției populare, crearea, din inițiativa P.C.R., a Frontului Național Democrat a reprezentat o cerință obiectivă acută a perioadei date. „Frontul Național Democrat este o necesitate națională, care permite poporului român să se bucure de toate libertățile în vederea constituirii unui nou climat politic...” — arăta P. Constantinescu-Iași.

În susținerea impetuoasei mișcări revoluționare, autorul aduce cultivarea tradițiilor eroice de luptă ale clasei muncitoare, tărănimii și intelectualității devotate cauzei patriei și poporului. Astfel, în articolul intitulat „O crimă premeditată”, descriindu-se evenimentele sîngeroase de la 13 decembrie

1918 din București, se concludă că jertfele de atunci ale clasei muncitoare n-au rămas zadarnice, că „un lung șirag de suferințe, dar și de lupte dirze” au scos la iveală neconținut „noi forțe populare” (p. 26-30).

Adresându-se în martie 1945 tinerei generații, cu prilejul „Săptămânii tineretului antifascist”, profesorul-militant reliefa că lupta grea și plină de sacrificii dusă de aceasta pentru libertate și o viață nouă a marcat la 23 August „o renaștere a conștiinței naționale sub forma sa cea mai frumoasă”. „De aceea, prieteni — adăuga el — noi avem datoria să ne reamintim cu tot respectul de acei tineri care au păstrat trează făclia aceasta a democrației. În același timp vă rog să luați pildă de la această luptă neînfricată a lor și din jertfa acestora să tragem învățăminte în lupta care vă incumbă astăzi, dv. care aveți alte condiții decât înaintașii dv.” (p. 44-46).

Totodată, evocându-se marile răscoale țărănești din 1437, 1514 și 1784, revoluția de la 1848, figurile luminoase de cărturari luptători pentru emanciparea națională și socială a poporului nostru, se conchide că, drept urmare a faptului că spiritul sănătos al națiunii române a izbîndit, la cîrma țării a fost înscăunat guvernul de largă concentrare democratică prezidat de dr. Petru Groza.

Acad. prof. Petre Constantinescu-Iași se opreș-

te asupra feluritelor probleme, momente și evenimente ale perioadei de după 6 martie 1945, care, prin semnificația și consecințele lor, au jalonat procesul de consolidare și dezvoltare a regimului democrat-popular, de desăvîrșire a prefacerilor cu caracter burghezo-democrat și asigurare a premiselor trecerii la etapa prefacerilor cu caracter socialist. O atenție deosebită este acordată problemei aportului pe care intelectualitatea era chemată să-l aducă în îndeplinirea comandamentelor epocii. În articolul intitulat „Intelectualii și Uniunea Patrioților”, după ce se evidențiază rolul specific al intelectualității în societate, se relevă că în țara noastră acest rol „nu-l vedem recunoscut decât abia azi așa cum se cuvine” (p. 57). Un apel insistent este adresat intelectualilor de a se organiza, „pe linia sindicală pentru consolidarea dreptului și împlinirea legitimelor lor revendicări”, iar pe linia politică prin încadrarea lor în Uniunea Patrioților, care apără „cu o credință ce o cinstește” interesele acestei categorii sociale (p. 58—59).

O serie de texte prezente în volum sînt consacrate cerințelor ce reveneau învățămîntului, necesității ca acesta să fie restructurat pe baze democratice.

Reînnoind mai vechi legături cu oameni marcanți de știință și cultură de peste hotare, P. Constantinescu-Iași le-a conceput, cu deosebire, ca

pe un mijloc de proiectare în opinia publică internațională a imaginii României noi, democratice.

Abordîndu-se problemele situației internaționale a României, a fost reliefată importanța participării ei, cu toate forțele și resursele, la războiul antihitlerist. Politica externă a guvernului democrat era definită ca o politică ce „respectă drepturile naționale ale tuturor popoarelor” (p. 65). Sub titlul „Poziția internațională a României”, P. Constantinescu-Iași scria în ziarul „La tribune des nations” din 12 iulie 1946 că țara noastră, bucurîndu-se de relațiile de prietenie și colaborare stabilite cu Uniunea Sovietică, era animată de dorința de a întreține relații similare și cu puterile apusene. „Sînt sigur, conchidea el, că această poziție, ca un element al păcii mondiale, va fi înțeleasă de toți prietenii țării mele, atît de numeroși în Franța, și va fi susținută de ei în spiritul tradiționalei prietenii franco-române”.

În cuvîntarea ținută la Conferința Uniunii Interparlamentare de la Cairo (aprilie 1947) era exprimată satisfacția pentru faptul că delegații celui dintîi parlament democratic român reluau legăturile cu organizația susamintită. Reamintîndu-se „contribuția imensă” militară și economică a României la victoria asupra Reich-ului nazist, Petre Constantinescu-Iași ținea să declare: „Considerînd sacrificiile sale, România regretă faptul de a nu fi considerată ca

un stat cobeligerant, la care are tot dreptul". Referitor la principiile menite să guverneze relațiile interstatuale, reprezentantul român sublinia: „Este de dorit ca raporturile internaționale să fie determinate de apărarea intereselor și libertății popoarelor, pentru ca popoarele să nu fie sacrificate pentru interesele strategice, care pot crea, drept urmare, noi focare de război...". În concluzie se arăta că grupul parlamentar român „este bucuros că-și poate face auzit glasul său, glasul unei democrații tinere și entuziaste, și să-și exprime devotamentul pentru cauza păcii în cadrul O.N.U." (p. 92—96).

Din cuprinsul volumului se desprinde continuitatea și ascensiunea procesului revoluționar, faptul că trecerea la edificarea noii societăți a reprezentat o cerință obiectivă a dezvoltării României contemporane. Istoricul și revoluționarul cu un larg orizont de vederi a înnotat firul strădaniilor și faptelor trecutului cu cele ale prezentului și cu perspectivele de viitor. Vorbind despre crearea Frontului Democrației Populare și semnificația alegerilor din 28 martie 1948 pentru Marea Adunare Națională, el consemna: „Idealurile democrației combatante din 1935 (referire la acordul de Front Popular din decembrie acel an semnat la Tebea — n. ns.) sînt pe cale de realizare astăzi. De la monarhia reacționară și dictatori-

lă de atunci s-a ajuns la Republica Populară Română, regim de largi prefaceri economice, sociale și politice, cu perspective și mai largi în viitor... Datoria tuturor democrațiilor, vechi și noi, este să-și strîngă rîndurile sub steagul Frontului Democrației Populare, care dă un adevărat cuprins democrației și care apără și asigură bunăstarea materială și morală a tuturor maselor truditoare din țara noastră. Sîntem pe linia marilor interese naționale".

În același spirit, la jubileul centenarului revoluției române de la 1848, acad. prof. Petre Constantinescu-Iași releva, într-o amplă sinteză istorică: „Un veac de frămîntări și răscoale țărănești, apoi de lupte dîrze din partea proletariatului mereu în creștere, care, aliat cu țărănimea muncitoare și cu intelectualii progresiști, a preluat idealurile înaintate ale revoluționarilor de la 1848 și le-a împlinit visurile, a contribuit la adîncirea revoluției burghezo-democratice, a deschis căile altor prefaceri și mai adînci".

Încadrîndu-se evenimentele petrecute în țara noastră în contextul fenomenelor și tendințelor social-politice manifestate pe arena internațională, se amintea că, deși revoluția pașoptistă a fost înăbușită peste tot unde a izbucnit, sugrumătorii ei, fie că era vorba de Ludovic Bonaparte și mai apoi de Napoleon al III-lea, de prinții germani, împăratul Franz Josef, domnitorul Mihail

Sturdza și țarul Nicolae I, au dispărut în negura istoriei, ei și regimurile lor, iar o serie de popoare europene, din estul și sud-estul continentului, sînt popoare libere. „Iată marea învățătură a faptelor de la 1848. Să se știe deci că regimurile opresoare și ațîțătoare la război sînt sortite pieirii și-n locul lor popoarele liberate vor dura peste tot în lume o pace traianică și o democrație adevărată" (p. 164—165).

Articolul „În drum spre socialism" redă un cuprinzător tablou al înfăptuirilor poporului nostru în cursul anului 1948, apreciat ca „un an de realizări fundamentale în istoria țării noastre". Sînt menționate în acest sens: făurirea partidului unic al clasei muncitoare, „factorul cel mai conștient și promotorul tuturor acestor fundamentale prefaceri"; naționalizarea principalelor mijloace de producție; victoria Frontului Democrației Populare în alegerile parlamentare și adoptarea unei noi constituții, care consfințea noile realități; reforma învățămîntului; încheierea de tratate de prietenie și asistență mutuală cu U.R.S.S. și cu toate țările de democrație populară din vecinătatea țării noastre. „În drum spre socialism — conchidea articolul respectiv — oamenii muncii din Republica Populară Română, scrutîndu-și conștiințele, măsurîndu-și forțele și călîndu-și voințele în vederea efortului nou pe care urmează a-l depune

în 1949 pentru a traduce în viață primul plan general economic, pot exclama cu hotărîre :

— Sîntem gata de muncă, gata de luptă !” (p. 190—194).

În mod firesc, P. Constantinescu-Iași s-a ocupat pe larg de problemele pendinte de prefacerile revoluționar-socialiste în domeniile învățămîntului, științei și culturii, educației. Menționăm în acest sens textele intitulate : „Spre o nouă interpretare a istoriei României”, „Despre activitatea din domeniul istoriei și literaturii”, „Academia Republicii Populare Române în cadrul planificării”, „Un factor important al revoluției noastre culturale” etc. „Oamenii de știință și cultură — sublinia el în legătură cu problematica și misiunea socială a intelectualului — trebuie să fie în primele rînduri ale celor ce poartă în sînul maselor muncitoare făclia științei și progresului, ei trebuie să fie luptători hotărîți pentru eliberarea oamenilor muncii din apăsarea pe care o exercită necunoașterea forțelor naturii, ei trebuie să fie părtași demni la marea operă de făurire a unui om nou, care să tindă la ridicarea nivelului său de trai prin sporirea bunei stări a întregii colectivități” (p. 227). A fost promovată activ linia P.C.R. potrivit căreia oamenii de știință, litere și artă trebuie să tindă ca rezultatele muncii lor să-și poată găsi cît mai repede și eficient o valorificare practică.

O constantă a activității intelectualului revoluționar, pătruns de responsabilitatea-i civică, a reprezentat-o contribuția sa remarcabilă la luptă pentru apărarea păcii poporului său și a păcii mondiale. Numeroase sînt textele cuprinse în volum care denotă acest fapt, dintre care amintim : „Congresul partizanilor păcii”; „Unirea forțelor păcii va spulbera norii războiului”; „La Paris oamenii s-au înțeles într-o singură limbă: limba păcii”; „La încheierea campaniei de semnături pe Apelul de la Stockholm”; „Activitatea intensă a partizanilor păcii din România”; „Marea campanie împotriva armelor atomice” etc. Toate acestea sînt străbătute ca de un fir roșu de ideea că unitatea largă a celor mai diverse forțe sociale și hotărîrea lor neclintită de luptă constituie chezașia preîntîmpnării unui nou război mondial, cu deosebire a unui război atomic. „Astăzi mai mult ca oricînd — releva autorul — oamenii cinstiți de pe tot cuprinsul pămîntului luptă și sînt interesați în triumful perspectivei menținerii păcii. Niciodată n-au existat condiții atît de favorabile ca acum pentru lărgirea imensă a forțelor păcii. Colaborarea tuturor acestor forțe de sute de milioane este posibilă și necesară”. Demonstrîndu-se că, prin natura sa, orînduirea socialistă este indisolubil legată de pace, se afirmă: „Mișcarea pentru pace din Republica Populară

Română este strîns legată de marea operă a construirii socialismului, ce se înfăptuiește zi de zi” (p. 233).

În activitatea creatoare, multilaterală a acad. prof. Petre Constantinescu-Iași, patriotismul fierbinte se îmbină organic cu internaționalismul său profund. Sentimentele de prietenie și solidaritate frățească față de popoarele sovietice, popularizarea realizărilor lor mărețe răzbat din multiple texte cuprinse în volum. Articolul intitulat „7 noiembrie”, după ce evocă semnificația istorică a acestui epocal eveniment, se încheie cu cuvintele : „Se cuvine deci ca din tot sufletul și-mpreună cu toată suflarea românească să ne bucurăm odată cu vecinii noștri de marea lor sărbătoare națională, care este a lumii întregi” (p. 176).

Este viu exprimată, de asemenea, dorința și hotărîrea poporului român de a avea relații de prietenie și colaborare strînsă cu celelalte țări care au pășit pe calea democrației populare și a edificării noii societăți. Sub titlul „O prietenie cu a-dînci tradiții”, se pot citi următoarele cuvinte, referitoare la cea de-a V-a aniversare a Republicii Populare Chineze : „Împărtășind bucuria marelui popor chinez în ziua glorioasei sale aniversări, poporul român își exprimă profundele sale sentimente de prietenie și dragoste frățească față de Republica Populară Chineză și față de eroicul ei popor” (p. 290).

Remarcabilul militant comunist și istoric își afirmă totodată spiritul său de solidaritate internaționalistă cu toate acele forțe care, pe diferitele meridiane ale globului, se ridică la luptă pentru libertate, independență și suveranitate națională, pace și progres social, dînd o explicație științifică noilor procese și fenomene petrecute în epoca postbelică.

Cu deosebită forță răzbate din conținutul întregii cărți rolul istoric nepieritor îndeplinit de Partidul Comunist Român în continuele și tot mai profunde transformări revoluționare ce au avut loc în țara noastră în perioada dată. În preajma celui de-al VII-lea congres al partidului, acad. prof. Petre Constantinescu-Iași realizează o sinteză elocventă a drumului parcurs de partid, de la crearea sa în mai 1921 pînă la momentul respec-

tiv. Consemnîndu-se că România înainta ferm pe calea construcției socialiste, se reliefa, pe un ton de robust optimism: „Fiecare om cinstit și patriot vede în politica partidului cheazășia sigură a succesului în lupta pentru făurirea prosperității patriei, pentru asigurarea securității noastre naționale și întărirea păcii. Privim cu încredere viitorul, pentru că țara noastră are în partid un cirmaci înțelept” (p. 319).

Scrise în spiritul și orientarea anilor la care se referă, textele înglobate în carte prezintă o indiscutabilă valoare istorico-documentară și educativ-civică. Ilustrațiile ce le însoțesc vin să sporească expresivitatea prodigioasei activități a autorului, consacrată împlinirii înaltelor idealuri ale clasei muncitoare și poporului român.

În cuvîntul rostit cu prilejul acordării acad.

prof. Petre Constantinescu-Iași a înaltei distincții „Victoria socialismului”, la împlinirea vârstei de 80 de ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresa sărbătoritului cu îndemnul de a strînge lucrările din îndelunga perioadă de activitate a sa ca militant revoluționar, „pentru a le edita, punînd în felul acesta la îndemîna tineretului, a partidului, a mișcării revoluționare această experiență și activitate, care este un bun al mișcării noastre, al partidului”.

Este ceea ce s-a realizat prin volumul „Pagini de luptă din trecut, 1914—1936”, apărut în 1972, prin volumul de care ne ocupăm în paginile de față și prin cele ce vor urma, pe care cercetătorii și publicul larg cititor din patria noastră le așteaptă cu profundă dorință și legitim interes.

GHEORGHE MATEI

FILE DIN ISTORIA MILITARĂ A POPORULUI ROMÂN. Studii. Vol. 1.

Editura militară, București, 1973, 312 p.

Locul pe care-l ocupă de-a lungul veacurilor lupta poporului nostru pentru apărarea libertății și independenței, a integrității pămîntului străbun situează, în mod firesc, în rîndul cerințelor de prim ordin oglindirea acestei lupte eroice și pline de demnitate în cadrul general al reconstituirii istoriei patriei, integrarea organică a istoriei

militare în ansamblul istoriei naționale. Volumul de față, întîiul din seria culegerilor de studii anunțate sub același titlu generic — *File din istoria militară a poporului român* —, coordonat de colonel dr. Ilie Ceaușescu, consemnează o nouă realizare istoriografică pe acest plan a Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară, sub egida căruia apare.

Înființat în urmă cu patru ani, Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară își desemnează preocupările sub semnul amplificării eforturilor de cercetare a laturii militare a istoriei naționale, al elaborării unei ample istorii a armatei române de la origini pînă în zilele noastre sau, pe un plan mai larg, al unei elaborări fundamentale a istoriei militare a României. Într-o primă etapă, activitatea tînărului colectiv al Centrului, alcătuit din istorici, din specialiști în domeniul

teoriei și artei militare, a fost orientată spre depistarea, selectarea și închegarea unui corpus de documente în domeniu, concomitent cu realizarea de lucrări de interpretare și a unor culegeri de studii privind unele aspecte parțiale, mai puțin cercetate și elucidate, ale istoriei militare a României. Unele dintre aceste lucrări au văzut deja lumina tiparului *, impunându-se drept contribuții notabile în istoriografia românească, altele se află în curs de pregătire.

Cele 12 studii reunite în culegerea de față, deși diverse prin tematica abordată — ele fiind părți sau capitole ale unor lucrări de mai mare extensiune —, se înfățișează cititorului ca un tot unitar, prin problematica de ansamblu pe care o cer-

cetează, prin analiza evoluției fenomenului militar românesc în unele din aspectele sale definitorii, începând cu secolul al XIV-lea și pînă astăzi. Pe baza unor surse documentare în cea mai mare parte inedite sau mai puțin puse în circulație, aceste studii aduc în cîmpul istoric noi fapte și momente ale eroicului efort militar depus de poporul nostru pentru a ține piept coteropitorilor străini, tuturor celor care atentau la independența patriei.

Studiul cu care debutează volumul, semnat de Manole Neagoe și Dan Căpățînă, tratează o latură cu multiple semnificații în istoria militară română a evului mediu, mai puțin abordată în istoriografia contemporană, și anume: rolul marilor comandanți de oști în desfășurarea luptelor pentru apărarea independenței în secolele XIV—XVI. Pornind de la deosebirile existente între concepția și particularitățile organizării militare a României și cea din alte țări europene, în special din apusul continentului, autorii analizează fenomenul participării masive în bătălii a populației — încadrată în „oastea cea mare” —, eroismul și jertfa sa de sine în apărarea gliei strămoșești, convergența intereselor naționale cu misiunea oștirilor, evoluția mijloacelor și procedeele de luptă și, pe acest fond, rolul pe care l-au avut în istoricele lupte purtate împotriva coteropitorilor străini asemenea mari comandanți de oști ca Mircea cel Bătrîn,

Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, dar, mai ales, de Ștefan cel Mare, în timpul căruia gîndirea militară românească a fost ridicată pe una din treptele de frunte ale artei militare a epocii.

Printre problemele care au polarizat atenția și preocupările poporului nostru, a gînditorilor înaintați din epoca modernă un loc central l-a ocupat întărirea capacității de apărare prin crearea unei armate permanente și prin înarmarea și instruirea militară a maselor, care, alcătuiind o unică forță, să poată contribui la împlinirea ideilor și sarcinilor care stăteau în fața societății românești: respingerea eficace a oricăror invadatori străini, apărarea tinărului stat național întemeiat în 1859, cucerirea independenței, condiții indispensabile pentru dezvoltarea progresivă a poporului român. Acestor importante aspecte ale fenomenului militar românesc, în jurul cărora s-a dat o luptă ascutită între forțele progresiste și cercurile retrograde, ele neputînd fi detașate de reformele social-politice impuse la ordinea zilei de evoluția generală a societății românești, le sînt consacrate studiile: *Instruirea cadrelor de comandă și a trupelor Moldovei și ale Țării Românești în anii 1830—1848*, de colonel Dumitru Matei; *Tabăra militară de la Florești din vara anului 1859 — începutul contopirii oștirilor Principatelor unite române*, de locotenent-colonel Constantin Toderașcu;

* Menționăm cîteva dintre ele, cu titlu de exemplu: *Oastea cea mare. Tradiții înaintate ale luptei maselor populare din România pentru libertate și independență națională*, Editura militară, București, 1972, 361 p.; *România și tradițiile luptei armate a întregului popor*. Comunicări și dezbateri ținute la sesiunea științifică cu tema: „Tradițiile luptei armate a întregului popor în istoria României”, București, 5—7 iunie 1972. Coordonator de ediție: Al. Gh. Savu, Editura militară, București, 1972, 319 p.; Ilie Ceaușescu, Vasile Mocanu, *România în războiul pentru independență națională. 1877—1878*. Contribuții bibliografice, Editura militară, București, 1972, 235 p.; Victor Atanasiu, *Mihai Viteazul. Campanii*. Prefață de Ion Ionașcu, Editura militară, București, 1972, 343 p.; *File din cronici*. Crestomație privind istoria militară românească (secolele X—XIX). Selectarea textelor și note: Dan Căpățînă, Sergiu Iosipescu, Editura militară, București, 1973, 167 p.; Costachi Mindru, *Focuri în Bărăgan*, Editura militară, București, 1973, 134 p.

Gîndirea social-politică despre înarmarea maselor oglindită în presa civilă, debaterile parlamentare și legislația militară din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, de Teodor Popescu; Aspecte ale reorganizării armatei române în perioada 1878—1892, de colonel Victor Atanasiu; Fortificațiile în sistemul de apărare a României în 1882—1912, de locotenent-colonel Nicolae Niculae. Mișcarea socialistă din țara noastră, avînd ca punct de plecare tezele teoretice marxiste, ca și doctrina militară progresistă românească moștenită de la revoluționarii pașoptiști, a formulat, de la început, revendicarea programatică a transformării armatei permanente în națiune înarmată. Această problemă a fost pusă cu consecvență, ea fiind permanent prezentă în activitatea teoretică și propagandistică și deținînd un loc de frunte printre chestiunile majore ale programului politic elaborat de socialiști. Pe temeiul acestei moșteniri înaintate marxiste, Partidul Comunist Român a elaborat o concepție unitară cu privire la rolul și funcțiile armatei populare în apărarea statului socialist, a fundamentat principiul marxist-leninist al înarmării întregului popor, în condițiile cînd clasa muncitoare și partidul ei revoluționar sînt la putere.

Alte două studii incluse în volum abordează o seamă de probleme ale istoriei militare românești din deceniul al patrulea al secolului nostru. Primul

dintre ele, semnat de locotenent Mihail E. Ionescu, se referă la preliminariile încheierii, în anii 1934—1936, a convențiilor militare ale României cu țările membre ale Înțelegerii Balcanice, iar al doilea, elaborat de locotenent Ioan Talpeș, la preocupările comandamentului român, în anii 1935—1939, pe linia înzestrării armatei cu tancuri.

Studiul elaborat de colonel dr. Ilie Ceașescu și intitulat: *Aspecte contradictorii în atitudinea unor forțe politice burgheze din România față de problemele militare și politice ale țării în perioada septembrie 1940—august 1944* aduce o seamă de clarificări în legătură cu evoluția poziției diferitelor partide și grupări politice burgheze față de regimul antonescian și de războiul hitlerist, ca și în legătură cu factorii care au generat-o. Această atitudine contradictorie, sovăielnică și oscilantă a conducătorilor principalelor partide burgheze — P.N.L. și P.N.Ț. — era puternic dominată de poziția lor de clasă, de anticomunism și de teama lor în fața luptei revoluționare a maselor. Pe măsură ce evenimentele militare au evoluat în favoarea coaliției antifasciste, iar în țară masele largi populare, conduse de partidul comunist, se ridicau cu tot mai multă hotărîre împotriva războiului hitlerist — se subliniază în studiu — respectivele formațiuni politice burgheze au adoptat o poziție negativă față de Ion Antonescu, dar acțiunile lor erau dominate de lipsa

de hotărîre a liderilor în ceea ce privește căile de urmat, de tatonări prelungite în mod nejustificat de neîncredere în alte forțe sociale decît acelea pe care le reprezentau, de cedări în fața dictaturii antonesciene și alte asemenea trăsături specifice grupărilor politice burgheze. Refuzînd sistematic și cu premeditare participarea la făurirea unui front național antihitlerist, liderii P.N.L. și P.N.Ț. s-au văzut nevoiți, în situația dată, să accepte colaborarea cu comuniștii pentru realizarea obiectivelor majore, de interes național, propuse de Partidul Comunist Român, încă din septembrie 1941, pentru eliberarea patriei de sub dominația fascistă.

Ultimele trei studii din volum sînt consacrate unor aspecte ale luptelor eroice desfășurate de armata română, alături de armata sovietică, pentru desăvîrșirea eliberării teritoriale a României de sub dominația hitleristă (*Restructurarea dispozitivului Armatei 4 române în operația Cluj, de colonel Leonida Loghin; Date privind sprijinirea armatei de către masele populare în lupta pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului național — septembrie—octombrie 1944* —, de Ștefan Păslaru) și procesului de democratizare a armatei, de transformare a acesteia dintr-un instrument al claselor exploatare într-un factor de sprijin al regimului democrat-popular, care formează tema studiului: *Aspecte ale politicii Partidu-*

lui Comunist Român în domeniul militar în anii 1944—1947, semnat de colonel dr. Vasile Mocanu, colonel Gheorghe Tudor.

Prin conținutul său de un deosebit interes istoric și prin maniera de realizare, primul volum al culegerii *File din istoria militară a poporului român* oferă cititorului o imagine de ansamblu asupra gândirii și acțiunii poporului nostru în domeniul militar de-a lungul secolelor, a vitejiei

maselor, a oștirilor române pe cîmpul de bătălie în apărarea neamului și libertății patriei, a căutării unor soluții, metode, forme de luptă, concepții tactice și strategice corespunzătoare situației date menite să asigure izbînda în luptele duse împotriva cîmpărilor. În pofida anumitor inegalități ce apar în modalitățile de tratare și de soluționare a problemelor abordate în studiile ce alcătuiesc vo-

lumul, materialul factual inedit, profunzimea analizei conferă acestei lucrări o evidentă valoare științifică și educativă și largesc interesul pentru viitoarele volume din seria celor amintite, chemate să ducă mai departe investigarea problematicii circumscrise de evoluția fenomenului militar românesc în decursul timpului.

**CONSTANTIN
PETCULESCU**

DOCUMENTE DIN ISTORIA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI DIN ROMÂNIA (1879—1892).

Editura politică, București, 1973, 950 p.

Volumul de față *, editat sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., care încheie, de fapt, serialul de culegeri de documente consacrate apariției și dezvoltării mișcării muncitorești din România în secolul al XIX-lea, vine să ofere cititorului, prin mărturii de primă mînă ale timpului, imaginea unei etape mai puțin aprofundată pînă acum, dar deosebit de frămîntată, a drumului mereu ascendent parcurs de proletariatul din România, și anume aceea cuprinsă între anii 1879 și 1892. Este vorba, în fond, de perioada afirmării mișcării muncitorești și socialiste, caracterizată prin creșterea în amploare, pe multiple planuri, a acțiunilor proletariatului

român, ca și prin adîncirea procesului de însușire a ideilor socialismului științific de către mișcarea muncitorească.

Problematica foarte variată care se desprinde din cele 323 de documente incluse în volum, definitorie pentru caracterizarea epocii, pune în lumină preocupările majore ale mișcării muncitorești și socialiste din acei ani, frămîntările care confruntau, cu un grad diferit de acuitate, masa proletariatului. Este vorba, între altele, de procesul de continuă răspîndire și însușire a ideilor lui Marx și Engels, de întărire organizatorică, atît pe linie politică cît și profesională, a clasei noastre muncitoare, de extindere și ridicare pe noi trepte a luptelor de clasă, fapte oglindite, cu precădere, de ampla mișcare grevistă, de interpretarea în spirit realist a proceselor social-economice și politice care se desfășurau în România acelor ani, de multiplele

forme de activitate desfășurate de socialiști în rîndurile țărănimii, tineretului și altor categorii sociale pentru organizarea și atragerea acestora la acțiuni revoluționare, de manifestările internaționalist-proletare, caracteristice pentru atitudinea dintotdeauna a mișcării muncitorești și socialiste de la noi. Dar, mai presus de toate, lectura volumului degajă cu pregnanță acțiunea amplă și susținută de propagandă socialistă, ca și intensificarea procesului de organizare politică a proletariatului care au adus, pe planul dezbaterilor, în perioada de după 1885, necesitatea făuririi partidului politic al clasei muncitoare din România.

Procesul de răspîndire a ideilor marxiste în rîndurile clasei muncitoare, ale intelectualității progresiste, ca și ale altor categorii sociale, care în anii de care se ocupă volumul a cunoscut o intensitate mereu crescîndă, a permis elaborarea de către militanții socialiști a numeroase studii și articole

* Materialul documentar care alcătuiește volumul a fost pregătit pentru tipar de un colectiv format din: Ion Popescu-Puțuri (coordonator), dr. Augustin Deac, Marin Florescu, dr. Elena Georgescu, dr. Ion Iacoș, Natalia Vilcu, dr. Ludovic Vajda.

cu caracter teoretic și programatic — de aplicare creatoare a tezelor generale ale marxismului la condițiile specifice țării noastre, a unor ample prelucrări, pe înțelesul maselor largi, din tezaurul de idei ale învățaturii lui Marx și Engels referitoare la rolul istoric al proletariatului, la lupta de clasă, la necesitatea răsturnării orînduirii capitaliste și a instaurării dictaturii proletariatului (vezi doc. 38, 39, 62, 63, 72, 118, 207, 282, 291, 313). Prin intermediul celor peste 30 de publicații muncitorești care apăreau în anii 1879—1892, între care „Contemporanul“, „Revista socială“, „Critica socială“, „Drepturile omului“, „Munca“ ș.a., ca și a unor broșuri de propagandă (doc. 22, 23, 26, 94, 149), socialiștii români, învingînd dificultăți materiale deosebite, au oferit maselor muncitoare traducerea în limba română a unor lucrări fundamentale ale celor doi mari dascăli ai proletariatului internațional (doc. 80, 92, 128, 220, 267, 318, 321, 323), precum și multiple studii originale de interpretare marxistă (doc. 1, 2, 3, 4, 13, 54, 61, 62, 105). Această le-a dat posibilitatea, așa după cum mărturisesc chiar unele materiale publicate în volum, să desfășoare o rodnică activitate de popularizare a celor mai înaintate cuceriri științifice ale timpului, să ducă și să câștige bătălia pe terenul criticii literare marxiste în lupta împotriva curentelor retrograde, pentru o artă cu tendință, să întreprindă o

amplă analiză, în lumina socialismului științific, a realităților sociale din țara noastră și, pe această bază, să fundamenteze teoretic legitimitatea socialismului în România, dînd o ripostă puternică ideologilor claselor dominante, care susțineau ideea, falsă, potrivit căreia aceasta ar fi fost o „plantă exotică“ în România (doc. 207).

Dezbaterile programatice ce aveau loc în rîndurile socialiștilor în deceniul al nouălea și în primii ani ai ultimului deceniu al secolului trecut, activitatea laborioasă de răspîndire a învățaturii marxiste în mișcarea muncitorească din țara noastră, ca și dezvoltarea luptelor de clasă au fost însoțite, ca o urmare directă și nemijlocită, de intensificarea procesului de organizare profesională a proletariatului din România. Sînt anii cînd, în multe din localitățile țării, datorită efortului unit al muncitorilor, susținut activ de mișcarea socialistă, de presa acesteia, iau ființă nu mai puțin de 135 de noi organizații profesionale (vezi doc. 13, 16, 29, 42, 50, 82, 99, 106, 122, 125, 132, 139).

O serie de documente reproduse în volum, printre care și un număr de statute (doc. 36, 37, 48, 104, 133, 160, 229) evidențiază faptul că, în ceea ce privește organizațiile profesionale muncitorești, se înregistrează un salt calitativ, o etapă nouă pe calea transformării lor în organizații pur muncitorești, de clasă, cu obiective bine definite. Astfel, în

ciuda terorii, muncitorii, sub îndrumarea elementelor înaintate, au mers neabătuți pe drumul organizării, răspunzînd ofensivei patronale prin strîngerea tot mai puternică a rîndurilor, încercărilor de îngrădire a drepturilor prin acțiuni și mișcări greviste, iar uneltirilor de dezbinare prin organizarea tot mai temeinică. Aceste organizații vor constitui bazele mișcării sindicale din țara noastră, care se va afirma ca atare în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea.

Procesul de maturizare treptată a muncitorimii, favorizat, printre altele, de răspîndirea și însușirea învățaturii marxiste, a făcut ca spre sfîrșitul deceniului al nouălea al secolului al XIX-lea să se treacă la încheierea de forme organizatorice superioare, și anume la cercurile muncitorești (doc. 152, 167, 193, 206, 230). Preocupările multiple ale acestora, vizînd, alături de cerințe economice-sociale, și deziderate politice, arată că proletariatul începea să se afirme și să militeze cu consecvență, dincolo de revendicările sale specifice, pentru obiective care, în fapt, interesau masele largi populare. Cercurile muncitorești, organizații politice locale ale „partidei socialiste“ din țara noastră, care polarizau în jurul lor acțiunile clasei muncitoare, au constituit o etapă importantă în

procesul de luptă pentru crearea partidului politic al proletariatului. Trei ani mai târziu, în 1890, „partida socialistă“ va avea pe plan local organizații politice mai puternice, cu o bază de masă mai largă, și anume cluburile muncitorești (doc. 225, 226, 235, 236, 246, 262, 263, 268, 275).

Amploarea pe care a luat-o acțiunea de propagandă socialistă, ca și intensificarea procesului de organizare profesională și politică a muncitorimii aduseseră, de altfel, pe planul discuțiilor, încă în perioada de după 1885, necesitatea făuririi partidului politic al clasei muncitoare. Concludente în acest sens sînt materialele documentare ale mișcării, incluse în volum, care, începînd din acest an, încep să vorbească tot mai frecvent despre necesitatea creării unui „partid muncitoresc“, a unui „partid socialist“, a „partidului marxist al muncitorimii“ (doc. 95, 111, 123, 154, 159, 168, 175, 210, 241, 244, 249, 250).

Un moment semnificativ în acest sens, sub aspectul concepției și al evoluției politice practice, l-a reprezentat publicarea, de către C. Dobrogeanu-Gherea, în anul 1886, a lucrării *Ce vor socialiștii români?*, în care era formulată clar și argumentată temeinic — ca țel fundamental al proletariatului român — necesitatea organizării parti-

dului său politic. Această lucrare (doc. 105) reprezintă primul program politic al mișcării revoluționare marxiste din țara noastră.

În acest context, era și normal ca cluburile muncitorești să-și propună ca obiectiv principal pregătirea congresului socialist ce avea să statueze crearea partidului politic muncitoresc. Oglindind această preocupare majoră, numeroase documente redau strădanile socialiștilor spre unirea tuturor organizațiilor politice ale proletariatului din întreaga țară într-un partid puternic, unitar și centralizat (vezi doc. 265, 276, 288, 290, 291, 292, 295, 305, 322). Urmarea acestor eforturi va fi făurirea, la congresul din 31 martie-3 aprilie 1893, a partidului politic marxist al clasei muncitoare, eveniment de excepțională însemnătate pentru destinele luptei revoluționare a proletariatului și a masei muncitoare, pentru evoluția națiunii române.

Amploarea pe care au luat-o organizațiile proletariatului în anii 1879—1892, ca și activitatea practică desfășurată de acestea nu pot fi privite în afara cadrului dezvoltării acțiunilor revendicative ale clasei muncitoare. Deoarece dezvoltarea mișcării greviste a fost o reflectare directă a evoluției mișcării muncitorești, a creșterii conștiinței de clasă a proletariatului și,

implicit, a spiritului de organizare a acestuia, este evident că transformările petrecute în însuși sinul acestor organizații și-au vădit, nemijlocit, efectele în profunzimea luptelor muncitorimii. Zeci de documente ale volumului referitoare la acest aspect (doc. 20, 41, 52, 69, 73, 85, 102, 139, 165, 172, 182, 227, 231, 254, 298, 302, ș.a.) pun în evidență o concluzie definitorie pentru epoca respectivă, și anume că mișcarea muncitorească — incluzînd aici organizațiile politice și profesionale, gazetele de breaslă, acțiunile protestatare izolate și grevele — dovedea deja acum că proletariatul din România devenise deja o clasă „pentru sine“, capabilă să inițieze și să desfășoare acțiuni politice și sociale menite să producă îngrijorarea cercurilor dominante. De altfel, cele aproape 100 de greve care au avut loc în intervalul 1879—1892 demonstrează, cu forța de convingere incontestabilă, a faptelor, acest lucru.

Mișcarea muncitorească și socialistă din România a luat poziție fermă în acești ani împotriva exploatarei crunte a lucrătorilor din fabrici și ateliere, a nenumăratelor abuzuri și samavolnicii la care aceștia erau supuși de către patronat, cu sprijinul autorităților represive ale aparatului de stat. În această direcție, multe documente vorbesc pe larg despre condițiile

deosebit de grele de muncă și de trai ale proletariatului, demască și condamnă politica concedierilor, neplata la timp a salariilor, arestările, expulzările și celelalte nedreptăți care apăsau muncitorimea (doc. 6, 11, 20, 30, 49, 98, 114, 120, 156, 194, 205, 238, 252, 307, 315).

Una dintre laturile de bază ale mișcării socialiste și muncitorești din această perioadă, pregnant reliefată într-o serie de documente (8, 9, 10, 53, 74, 77, 90, 136, 146, 147, 151, 157, 162, 166, 177, 188, 195, 257), a constat în bogata activitate desfășurată în rândurile țărânimii pentru organizarea și atragerea acesteia la acțiuni revoluționare. Grăitoare este, de asemenea, solidaritatea mișcării muncitorești și socialiste cu lupta dreaptă a truditorilor pământului, luptă concretizată în nenumeratele mișcări și, în primul rând, în răscoala țărânimii din primăvară anului 1888.

Bine relevată în volumul de documente care face obiectul recenziei noastre este și preocuparea militanților socialiști față de problema feminină (doc. 15, 79, 284), a tineretului muncitor și studios (doc. 40, 43, 44, 47, 68, 169).

Alte documente evidențiază faptul că mișcarea muncitorească, forța revoluționară a societății românești, a luat poziție și și-a spus cuvântul în probleme dintre cele mai arzătoare, mai importante care stăteau atunci în fața întregului nostru popor. Socialiștii români,

muncitorimea în general, au militat pentru dezvoltarea țării pe calea industrializării, pentru rezolvarea problemei agrare, în folosul oamenilor muncii și al societății românești în ansamblu, au fost adepții luptei pentru înfăptuirea dezideratului legitim al unității statului național român, pentru înlăturarea monarhiei și instaurarea unei republici democratice, au demască politica reacționară a partidelor politice ale burgheziei și moșierimii, au acționat în direcția democratizării regimului politic existent (doc. 56, 59, 63, 64, 71, 75, 112, 113, 155, 190, 240, 287, 294).

Un domeniu care a permis socialiștilor din România o vie afirmare în viața social-politică a țării a fost cel electoral-parlamentar. După ce au ajuns la o anumită clarificare în privința tacticii și a atitudinii față de parlament, ei au convenit să participe la alegerile parlamentare din 1888, cu care prilej V. G. Morțun și Ioan Nădejde au fost aleși în Camera deputaților. Legat de acest aspect, în volum sînt incluse o serie de documente care oglindesc campania electorală desfășurată de „partida muncitorilor” pentru popularizarea programului cu care se prezenta în fața alegătorilor, pentru susținerea și victoria în alegeri a candidaților ei (doc. 129, 134, 135, 137, 189, 191, 209).

Solidarizarea și sprijinul internaționalist al mișcării muncitorești și socialiste din România a-

cordat acțiunilor muncitorilor din alte țări, precum și sprijinul pe care l-a primit, la rîndul său, proletariatul român din partea altor detașamente proletare sînt probleme ilustrate în numeroase documente. În acest cadru se înscrie și sărbătorirea zilei de 1 Mai, începînd din 1890, ca zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc, precum și aniversarea Comunei din Paris. Numeroase documente relevă participarea și contribuția socialiștilor români la congresele socialiste internaționale, aportul mișcării noastre la îmbogățirea patrimoniului de luptă revoluționară a clasei muncitoare pe plan mondial, legăturile sale cu fondatorii învățăturii marxiste și cu alți militanți de frunte ai mișcării muncitorești internaționale (doc. 17, 34, 65, 93, 107, 115, 145, 153, 179, 221, 259, 279, 285, ș.a.).

Rod al unei laborioase munci de depistare și selectare a mărturiilor privitoare la o epocă situată cu aproape 100 de ani în urmă, volumul de documente consacrat istoriei mișcării muncitorești din România anilor 1879—1892 reprezintă, prin conținutul său, ca și prin concepția științifică în care este realizat, un instrument de lucru deosebit de util pentru specialiști, cit și o lectură istorică instructivă pentru publicul larg, interesat în a cunoaște eroicul trecut de luptă al clasei muncitoare din țara noastră.

VASILE PETRIȘOR

REVOLUȚIA ȘI PUTEREA POPULARĂ ÎN ȚĂRILE EUROPENE (1944—1948).

Varșovia, Editura Książka i Wiedza, 1972, 384 p.

Lucrarea, *Revoluția și puterea populară în țările europene (1944—1948)*, editată la Varșovia, sub redacția lui Władysław Gara și Norbert Kolomejczyk, din inițiativa institutelor de istorie a partidului de pe lângă C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar și C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, abordează problematica desfășurării revoluției populare în țările din Europa centrală și de sud-est. În ansamblu lucrarea cuprinde șapte articole dedicate diferitelor țări*, autorii lor fiind cercetători științifici ai institutelor de marxism-leninism și ai institutelor de istorie a partidului din țările socialiste despre care scriu. Alături de propriile puncte de vedere referitoare la problemele caracterului revoluției populare și a proceselor care au însoțit-o, majoritatea

autorilor articolelor prezintă și concluziile altor specialiști care au în preocupări problematica istoriei contemporane sau alte domenii ale științelor sociale.

Lucrarea de față nu constituie o sursă amănunțită de date referitoare la desfășurarea revoluției populare în țările amintite, deoarece ea are în vedere nu atât prezentarea faptelor, cât a proceselor istorice. În economia majorității materialelor accentul principal cade asupra analizei caracterului revoluției populare și a diferitelor sale etape, modulul de trecere de la o etapă la alta, cu alte cuvinte, încercării de a răspunde la întrebările dacă revoluția într-o anumită țară a fost de la început socialistă, sau a trecut, prin faza burgheză-democratică, în ce mod scopurile general-naționale ale revoluției s-au împlinit cu cele socialiste, în ce moment s-a manifestat primordialitatea unora asupra celorlalte, care sînt trăsăturile comune și specifice ale revoluției în diferite țări? În legătură cu aceste probleme o seamă de autori, apreciază (deși argumentele pe care le aduc în sprijin nu confirmă întotdeauna pe deplin acest lucru) că revoluțiile populare din țările despre care scriu, au avut de la început un caracter socialist. O mai mare diferențiere a punctelor de vedere se conturează în abordarea modulului de trecere a revoluției de la etapa democrat-populară la cea socialistă. Autorii se pronunță fie pentru coexis-

tența elementelor proprii, în proporții diferite de la un moment la altul, pentru transformarea unei etape în cealaltă. Periodizarea constituie desigur o problemă specifică pentru fiecare țară în parte.

Din lectura articolelor inserate în lucrare se desprinde concluzia că în condițiile celui de al doilea război mondial și al victoriei coaliției antihitleriste asupra Germaniei naziste — condiții profund deosebite de cele existente după primul război mondial —, un proces de mare însemnătate pentru aceste țări l-a constituit transformarea luptei de eliberare națională în revoluții populare. Acest proces a fost determinat de factori interni și favorizat de factori externi.

În toate aceste țări au existat premise interne, de ordin social-politic, care au făcut posibilă organizarea luptei antifasciste și au determinat amploarea acesteia în cadrul căreia clasa muncitoare, proletariatul agricol și țărănimea săracă au constituit motorul și potențialul hotărâtor. Activizarea maximă a maselor populare, în frunte cu clasa muncitoare, îmbinarea scopurilor general-naționale cu cele consecvent democratice, combaterea elementelor colaboraționiste și conlucrarea cu forțele antihitleriste pe arena internațională au constituit elementul fundamental al luptei antifasciste. În același timp, în țările din Europa centrală și de sud-est au

* Specificul revoluției socialiste în Bulgaria de Petr Ostoici și Nicola Samokovliev; *Revoluția cehoslovacă în anii 1944—1948* de Miroslav Bouček și Miroslav Klimeš; *Despre principalele trăsături caracteristice ale războiului și revoluției iugoslave* de Pero Morača; *Unele probleme ale trecerii de la capitalism la socialism în Republica Democrată Germană* de Günter Benser; *Transformările revoluționare și lupta pentru consolidarea puterii populare în Polonia* de Władysław Góra; *Unele probleme ale revoluției democrat-populare în România* de Gheorghe Tuțui și Vladimir Zaharescu; *Caracterul și etapele revoluției democrat-populare în Ungaria* de Sandor Karpati. În afara acestor articole lucrarea mai cuprinde și un studiu bibliografic intitulat *Problemele revoluției democrat-populare și socialiste din țările europene în istoriografia sovietică* de Grigori Kuranov și Piotr Riabcev.

existat partide comuniste și muncitorești (unele refăcute chiar în timpul războiului, cum a fost cazul Poloniei) înarmate cu teoria revoluționară marxist-leninistă, legate de clasa muncitoare, de aspirațiile propriilor lor popoare și care în timpul regimului de ocupație sau dominație fascistă au adoptat platforme-program corespunzătoare intereselor naționale și sociale vitale, condițiilor specifice din țările respective, în jurul cărora s-au grupat, mai devreme sau mai târziu, celelalte forțe antifasciste. Acestor programe li s-au opus, în majoritatea acestor țări, unele grupări ale moșierimii și burgheziei, îndeosebi cele mai reacționare, fasciste, precum și aproape toate guvernele din emigrație. Pornind de la sarcina fundamentală a luptei pentru redobândirea independenței și suveranității naționale, comuniștii din majoritatea acestor țări au colaborat, în funcție de situația concretă în care activau și de raportul forțelor politice interne existente cu partide, organizații, grupări sau personalități politice democratice și progresiste care se pronunțau pentru eliberarea de sub ocupația sau dominația hitleristă, pentru instaurarea unui regim democratic. Aceste alianțe politice în cadrul cărora rolul principal l-a deținut clasa muncitoare în frunte cu partidele comuniste, și-au găsit expresia practică în constituirea de fronturi naționale, pe baza unor platforme de luptă general-

democratice și antifasciste. O altă trăsătură comună a tuturor acestor țări a fost faptul că, punând pe primul plan sarcinile cu caracter antifascist, antiimperialist, partidele comuniste nu au scăpat nici o clipă din vedere scopul final al luptei — instaurarea unei noi orînduiri sociale.

Lupta de eliberare națională din aceste țări, precum și transformarea ei în revoluție populară, determinată de realitățile concrete, a fost stimulată de existența unui cadru internațional favorabil creat de succesele repurtate pe front de coaliția antihitleristă — în cadrul căreia rolul hotărîtor l-a avut Uniunea Sovietică —, de mișcarea de rezistență a popoarelor.

Procesul revoluționar de transformare a luptei de eliberare națională în revoluție populară precum și dezvoltarea ulterioară a acestora a purtat amprenta vie a condițiilor concrete din fiecare țară, prezentînd o serie de particularități determinate de nivelul dezvoltării, economice, sociale și politice, de caracterul regimului de ocupație sau dominație hitleristă, de gradul de maturizare a forțelor interne și a raporturilor dintre ele, de nivelul contradicțiilor de clasă etc. Acest proces a fost foarte complex și s-a finalizat în condiții diferite de la țară la țară. În unele țări el a avut loc în urma unui amplu război de partizani, în altele ca rezultat al unor insurecții victorioase, iar în altele în urma eliberării țării

respective de către Armata sovietică împreună cu forțele patriotice proprii. În plus în unele din aceste țări acest proces s-a desăvîrșit de la început pe întregul teritoriu național, în altele pe teritorii limitate, înaintea eliberării totale a țării. Totodată, acest proces nu a însemnat în nici o țară o simplă schimbare de guvern ci a marcat începutul unor profunde префасери economice, sociale și politice care, pe măsura dezvoltării și consolidării revoluției populare, au stat la baza noii orînduiri.

Transformarea luptei de eliberare națională în revoluție populară a pus la ordinea zilei, în unele țări problema luptei pentru consolidarea puterii clasei muncitoare, în altele problema luptei pentru cucerirea ei deplină. Desigur, au existat deosebiri, în cadrul acestui proces; ele sînt vizibile în cazul R.D.G., datorită condițiilor specifice, particulare în care a început aici revoluția democratică populară. Aceasta dovedește încă odată că fiecare din aceste țări a pășit pe drumul construirii noii orînduiri într-un mod propriu, fapt ce confirmă una din previziunile lui Lenin care sublinia că fiecare țară „...va aduce un specific, exprimat într-o anumită formă de democrație, într-o anumită varietate a dictaturii proletariatului, într-un anumit ritm al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieții sociale”¹.

Așa după cum reiese din prefață lucrarea următoare prezintă „diferitelor aprecieri asupra problemelor complexe le-

¹ V. I. Lenin. *Opere complete*, vol. 30, Editura politică, București, 1964, p. 125.

gate de desfășurarea revoluției populare care vor contribui la adâncirea discuțiilor și a viitoarelor cercetări menite să îmbogățească cunoștințele despre istoria contemporană a țărilor socialiste, fiind totodată „o trecere în revistă a rezultatelor cercetărilor în acest domeniu și o confruntare a părerilor în multe probleme în jurul cărora continuă să se poarte discuții” (p. 7—8).

Desigur, într-o lucrare de asemenea natură, nu au putut fi surprinse și elucidate toate aspectele, deosebit de complexe, ale cadrului în care s-au desfășurat revoluțiile populare în fiecare din

țările Europei centrale și de sud-est. Poate că includerea în lucrare a unui studiu de sinteză asupra proceselor revoluționare care au avut loc în aceste țări după cel de al doilea război mondial — lucru, trebuie s-o spunem, de loc ușor de realizat —, ar fi întregit, după opinia noastră, valoarea interpretativă a cărții, ar fi permis relevarea trăsăturilor atât comune cât și specifice pentru țările respective și, implicit, evitarea unor repetări.

Având în vedere faptul că lucrarea se adresează unui cerc mai larg de cititori care nu cunosc detaliat problematica revo-

luției populare dintr-o țară sau alta, considerăm că ar fi fost necesare explicații privind precizarea unor fenomene istorice, ca și unele abrevieri întâlnite în text, fapt ce ar fi sporit gradul de înțelegere a proceselor revoluționare din țările respective.

În ansamblu, lucrarea *Revoluția populară în țările europene (1944—1948)* contribuie la descifrarea și aprofundarea problemelor complexe ale revoluției, ale instaurării și consolidării regimurilor democrat-populare în țările din centrul și sud-estul Europei.

MILICĂ MOLDOVEANU

**Marianne Cornevin, ISTORIA AFRICII
CONTEMPORANE DE LA CEL DE-AL DOILEA
RAZBOI MONDIAL PÂNĂ ÎN ZILELE NOASTRE.**

Paris, 1972, 432 p.

Amplul proces istoric de eliberare națională a popoarelor coloniale din Africa, desfășurat în ultimele decenii — fenomen complex cu largi și profunde semnificații progresiste —, atrage tot mai mult atenția specialiștilor din diferite domenii, care încearcă să-l analizeze și să-l explice în mod științific. Pe linia acestor preocupări se înscrie și lucrarea cu titlul de mai sus, publicată, după aprecierile editorului, ca urmare a interesului crescând al opiniei publice pentru istoria recentă a popoarelor africane, pentru înțelegerea multiplelor transformări care au loc în cadrul țărilor state naționale constituite pe harta politică a Africii.

Perioada postbelică coincide în timp cu anii cei mai zbuciumați și cei mai eroici din istoria

acestui continent. Este perioada luptelor decisive în care secularele eforturi făcute de popoarele africane pentru cucerirea și consolidarea independenței de sub jugul dominației străine au fost încununate de victorie. Date fiind complexitatea și diversitatea aspectelor pe care le prezintă istoria popoarelor africane în anii postbelici, autorul a recurs la metoda prezentării cronologice a istoriei fiecărei țări și a fiecărui popor în parte. Pentru a imprima lucrării un caracter unitar, la începutul fiecărui capitol autorul face o serie de considerații, formulează unele concluzii cu caracter general privitoare la problemele comune ale popoarelor de pe continent sau dintr-o anumită zonă într-o etapă istorică delimitată.

Prezentînd istoria popoarelor africane în perioada cuprinsă între anii celui de-al doilea război mondial și anii '60, când cea mai mare parte dintre ele s-au eliberat de sub dominația colonială, autorul combate acele teze susținute de ideologia colonialismului și neocolonialismului, potrivit cărora independența politică nu ar fi fost rezultatul luptei dirze și îndelungate duse de multe ori cu arma în mână a popoarelor africane, ci „un dar grațios și gratuit”¹ din partea puterilor coloniale. Datele și faptele inserate în această primă parte a lucrării vin să confirme teza justă, potrivit căreia numai datorită creșterii impetuoase a mișcărilor de eliberare națională, a ridicării la luptă a majo-

¹ M. Cornevin, *Histoire de l'Afrique contemporaine de la deuxième guerre mondiale a nos jours*, Paris, 1972, p. 127. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi date în text.

rității populației asuprite, puterile coloniale au fost nevoite să acorde independența țărilor și popoarelor africane pe care le-au asuprit timp de secole. În lumina acestui adevăr de necontestat, autorul consideră, pe bună dreptate, că expresia „decolonizarea Africii de la nord de fluviul Zambezi” este improprie și trebuie utilizată expresia „marșul spre independență al popoarelor africane”. Aceasta deosebește cuvântul „decolonizare” și mai ales verbul „a decoloniza” au căpătat, de-a lungul anilor, potrivit părerii autorului, un sens foarte ambiguu. „După preferința fiecăruia, se arată în lucrare, decolonizarea Africii poate să însemne că «Europa a decolonizat Africa» sau că «Africa s-a decolonizat». În primul caz Africa este pasivă, în al doilea ea este activă... A doua ipoteză corespunde mai bine realității istorice” (p. 210). Chiar și în cazul acelor țări africane unde mișcarea de eliberare națională nu a îmbrăcat forma luptei armate sau a războiului de eliberare națională, obținerea independenței politice a fost precedată de un șir neîntrerupt de ciocniri și lupte care au pus autoritățile coloniale în imposibilitate de a mai perpetua privarea populațiilor autohtone de libertate și independență. În legătură cu aceasta, în lucrare se arată că în perioada anilor 1945—1955, când în Asia se prăbușesc imperiile coloniale, Africa nu traversează o perioadă de vid

politic, așa cum încearcă să susțină unii africanologi, ci, dimpotrivă, aceștia sînt „anii cruciali” pentru popoarele africane, ani în care se constată o intensă activitate de pregătire politică și organizatorică a maselor în vederea luptelor hotărîtoare, al căror rezultat l-a constituit obținerea independenței politice.

Prezentînd istoria acestei perioade, M. Cornevin acordă un loc important în lucrare apariției primelor partide și organizații politice africane, contribuției acestora la elaborarea programelor de acțiune, la mobilizarea maselor și la conducerea mișcărilor de eliberare națională.

Fără a-și propune să facă o analiză detaliată a forțelor motrice participante la lupta de eliberare, a rolului jucat de fiecare clasă socială în parte, autorul evidențiază rolul activ al muncitorilor și al altor păături sociale de la orașe în cadrul acestor mișcări. Acolo unde clasa muncitoare constituia o clasă socială bine delimitată, cum au fost țările din nordul Africii și chiar din zona subsahariană, unde procesul de formare a clasei muncitoare se afla într-un stadiu embrionar, mișcarea de eliberare națională a fost accelerată ca urmare a participării active a muncitorimii în cadrul frontului anticolonialist. Deși condițiile obiective și subiective nu au permis transformarea clasei muncitoare în forță conducătoare a acestor mișcări, ea a avut o contribuție

însemnată la obținerea victoriei. Meritul principal al lucrării lui M. Cornevin constă tocmai în încercarea evidentă de a releva, ori de cîte ori a fost cazul, acțiunile greviste, demonstrațiile și ciocnirile de stradă ale muncitorilor și funcționarilor, conduse de sindicate, care au reprezentat o permanentă presiune împotriva autorităților coloniale.

Sînt relevante, în acest sens, grevele muncitorilor din orașele congoleze Lumumbashi, Matadi, Leopoldville, care au culminat cu răscoalele din zilele de 4—7 ianuarie 1959, denumite „zilele martirilor pentru independență”, și considerate de autorul lucrării ca reprezentînd „evenimentul major în decolonizarea Africii belgiene” (p. 66 și 226); greva celor 30 000 de muncitori și funcționari din Nigeria, din 1945, pentru indemnizații de scumpete acordate pînă atunci numai muncitorilor și funcționarilor europeni (p. 69); greva generală a muncitorilor și funcționarilor tunisieni din noiembrie 1951, urmată, în același an, de o altă grevă generală și de manifestațiile populare din regiunea Capului Bon, conduse de Uniunea Generală a Muncitorilor Tunisieni și soldate cu 200 de morți și sute de arestări (p. 146—147); puterile manifestate de la Casablanca, din zilele de 7 și 8 decembrie 1952, conduse de Partidul Comunist din Maroc și Partidul Istiqlal, soldate cu 32 de morți și sute de ră-

niți (p. 148); greva minerilor guineeni, de 64 de zile, din septembrie-noiembrie 1953 (p. 196); greva muncitorilor feroviari de pe linia ferată Dakar-Niger, una dintre cele mai lungi din istoria mișcării greviste (10 octombrie 1947 — 19 mai 1948) (p. 198); viguroasa răscoală a populațiilor Mau-Mau din Kenia, din anii 1952—1954, și multe altele.

Bilanțul grevelor desfășurate între anii 1945 și 1960 în cea mai mare parte a țărilor africane l-a condus pe autorul lucrării la concluzia că proclamarea independenței politice este o urmare nemijlocită a acestor lupte, un rezultat al lor firesc.

Unul dintre capitolele lucrării este afectat istoriei popoarelor din Africa australă, accentul fiind pus pe demascarea politicii de apartheid promovate de guvernele rasiste din Republica Africii de Sud și din Rhodesia.

Politica de discriminare rasială împotriva marii majorități a populației constituită din autohtoni de către minoritatea albă a cunoscut o accentuare fără precedent după anul 1948. În sprijinul acestei afirmații autorul aduce o serie de fapte și date statistice care demonstrează inegalitatea și exploatarea la care sînt supuși cei peste 22 milioane de negri din Republica Africii de Sud și din Rhodesia de către o minoritate albă. Astfel, deși populația europeană din Republica Africii de Sud constituia în 1970 doar 18 la sută din numărul total al populației, ea își însușea 70 la sută din venitul național (p. 267). În 1946 poliția din această țară a aplicat 70 500 amenzi sau pedepse cu

închisoarea populației de culoare pentru neprezentarea permisului de trecere (*Pass-laws*), pentru ca în 1961 numărul celor amendați pentru același motiv să se ridice la 375 400 (p. 264). Timp de 2 ani (iunie 1963—iunie 1965) tribunalele din Republica Africii de Sud au pronunțat 281 de sentințe de pedeapsă cu moartea, dintre care 194 au fost executate, ceea ce reprezenta 47 la sută din totalul sentințelor de acest gen pronunțate în lumea întreagă (p. 265).

Împotriva politicii de apartheid au avut loc un șir neîntrerupt de manifestații de masă, dintre care cea la Sharpeville s-a soldat cu moartea a 69 de participanți și mai multe sute de răniți (p. 265). Așa cum se arată în lucrare, în fruntea luptei de eliberare de sub dominația regimurilor reacționare rasiste din această parte a Africii s-au situat partidele Congresului Național African din Africa de Sud (A.N.C.), Frontul de eliberare din Zimbabwe (FROLIZI), din Rhodesia de Sud și Organizația Poporului din Africa de Sud-Vest (SWAPO), al căror obiectiv principal constă în mobilizarea tuturor patrioților la luptă pentru cucerirea libertății și independenței naționale, pentru înlăturarea politicii de discriminare rasială și apartheid.

Un loc aparte în prezentarea istoriei țărilor din această parte a Africii îl ocupă popoarele din coloniile portugheze — Angola, Guineea și Mozambic — care luptă cu arma în mână pentru eliberarea de sub dominația colonialismului portughez.

În ultimele capitole ale lucrării, M. Cornevin abordează succint princi-

pale probleme cu care sînt confruntate tinerele state naționale din Africa în anii care au urmat obținerii independenței politice. Relevînd că în epoca actuală factorul economic are un rol preponderent în viața oricărui popor, autorul a considerat necesar să însoțească studiile de istorie politică cu o serie de studii economice, în care sînt subliniate cauzele care au determinat rămînerea în urmă a popoarelor africane, precum și eforturile întreprinse de fiecare dintre cele 40 de state libere de pe acest continent de a ieși din starea de subdezvoltare în care se află și de a-și asigura o reală independență națională. În acest context autorul consideră că principala responsabilitate a stării de înapoiere în care se află țările africane revine politicii economice coloniale practicate secole de-a rîndul de către metropole (p. 42, 157—158, 163, 228).

Este cunoscut faptul că pentru cele mai multe state africane, lichidarea stăpînirii coloniale directe nu a însemnat, totodată, și cîștigarea independenței economice, desființarea pozițiilor cheie deținute în acest domeniu de monopolurile străine. Pornind de la această realitate, autorul lucrării scoate în evidență măsurile întreprinse de tinerele state naționale africane vizînd făurirea unei economii proprii, industrializarea, dezvoltarea și diversificarea agriculturii și a comerțului, angajarea laolaltă, în cadrul unor activități constructive comune, a tuturor membrilor colectivității, dincolo de orice deosebire de ordin tribal, lingvistic sau religios. Pentru atingerea acestor dezi-

derate popoarele africane au de învins o serie de obstacole, dintre care principalul îl constituie politica de discriminare și amestec în treburile lor interne, promovată de cercurile imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, în scopul menținerii privilegiilor de odinioară, a redobândirii vechilor poziții. Utilizînd o serie de date statistice, autorul pune în lumină mecanismul exploatării statelor africane de către monopolurile occidentale.

Lucrarea se încheie cu constatarea autorului, potrivit căreia, în domeniul politicii externe, tinerele state africane tind să-și unească eforturile în lupta pentru cucerirea independenței, pentru eliberarea întregului continent de sub dominația colonia-

lismului și neocolonialismului.

Desigur, în lucrare există aprecieri și puncte de vedere care, după părerea noastră, nu corespund unei interpretări profund științifice în spirit marxist, a fenomenului din istoria contemporană a popoarelor africane. În unele cazuri este supra-estimat rolul personalităților în desfășurarea procesului istoric, iar în altele, cum este cazul Algeriei, se face o prezentare simplistă a evenimentelor, fără a se încerca să se demonstreze profunzimea lor semnificație internă și internațională. Considerăm, de asemenea, că nu sînt suficient relevante nici consecințele și însemnătatea pe care a avut-o și o are fenomenul

decolonizării, atît în viața popoarelor africane cît și pentru evoluția situației internaționale în general. Aceste minusuri au fost generate de faptul că autorul, deși a dispus de un bogat și variat material documentar, nu a mers totdeauna cu analiza fenomenelor pînă la descifrarea cauzelor de natură economică și socială care au determinat și determină evoluția istorică a popoarelor de pe continentul african.

Cu toate acestea, lucrarea se distinge printr-un efort de obiectivitate în tratare, prin simpatie și încredere față de aspirațiile popoarelor de pe acest continent spre libertate, independență, progres și prosperitate.

CONSTANTIN BOTORAN

СОДЕРЖАНИЕ

К 30-ЛЕТИЮ ОСВОБОЖДЕНИЯ РОДИНЫ ОТ ФАШИСТСКОГО ГОСПОДСТВА

*** Первый Съезд Фронта Социалистического Единства — исторический момент в развитие общественной и политической жизни социалистической Румынии.	3
ИОН ПОНЕСКУ-ПУЦУРИ: Национальное антифашистское вооруженное восстание августа 1944 г. — начало народной революции в Румынии.	11
ВАСИЛЕ АРИМИЯ; МИРЧА МУШАТ: Аспекты деятельности РКП ввиду воспитания и подготовки народных масс для освобождения родины от фашистского господства.	24
ВАСИЛЕ МОКАНУ: Новые данные касающиеся деятельность РКП в рядах армии в 1940—1944 гг.	35
ИЛИЕ ПЕТРЕ; МИХАИЛ ИОНЕСКУ: Национальное и интернациональное в европейском движении сопротивления и в антифашистских вооруженных восстаниях в Европе.	46
ГЕОРГЕ СУРПАТ: Динамика и структура рабочего класса в годы созидания социализма в Румынии.	59
ГЕНРИ ШТАЛ: Процесс индустриализации в Румынии в сочетание со современными демографическими вопросами.	70
АНЕТА БУСУЙОК: Характерные черты современной идеологической деятельности РКП.	78
ИОАН ЧЕТЕРКИ; ЕЛЕНА ФЛОРЯ: Соображения относительно роли социалистической нации в развитии современного социалистического румынского общества.	91
ДЖЕРДЖЕ ПОТРА: Внешняя политика Румынии—действенный вклад в дело социализма, мира и сотрудничества между народами.	100

★

*** Народное антифашистское восстание августа 1944 г.—результат согласования действий целой нации, дело всего румынского народа. <i>Дебаты...</i>	117
Исторические свидетельства славного боевого прошлого. 35 лет от антифашистских и антивоенных выступлениях I-го Мая 1939 г.	134
Научная сессия (с международным участием) посвященная 30-летию создания Единого Рабочего Фронта в Румынии.	147
Сопротивление и национальное антифашистское восстание в Румынии. Выборочная библиография румынской исторической литературы.	156
НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ	
— Румынско — югославский симпозиум, Бухарест, декабрь — 1973 г.	164
— Научная сессия посвященная 100-летию Учредительного Съезда Социал-Демократической Партии Рабочих Австрии. Нойдёрфл 17—19 апреля 1974 г.	169
— 50-летие «Журнала архивов».	170

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

SOMMAIRE

30 ANNÉES DEPUIS LA LIBÉRATION DE LA PATRIE DE SOUS LA DOMINATION FASCISTE

*** Le premier Congrès du Front de l'Unité Socialiste — moment historique dans le développement de la vie sociale et politique de la Roumanie socialiste.	3
ION POPESCU-PUTURI : L'insurrection nationale antifasciste de l'août 1944, le commencement de la révolution populaire en Roumanie	11
VASILE ARIMIA, MIRCEA MUŞAT : Aspects de l'activité du P.C.R. pour l'éducation et préparation des masses populaires en vue de la libération de la patrie de sous la domination fasciste	24
VASILE MOCANU : Nouveaux contributions concernant l'activité du P.C.R. dans le cadre de l'armée dans les années 1940—1944	35
ILIE PETRE, MIHAIL IONESCU : National et international dans les mouvements de résistance et dans les insurrections antifascistes de l'Europe	46
GHEORGHE SURPAT : La dynamique et la structure de la classe ouvrière dans les années de l'édification du socialisme en Roumanie.	59
HENRI H. STAHL : Le processus de l'industrialisation en Roumanie dans le contexte des problèmes démographiques contemporaines.	70
ANETA BUSUIOC : Traits de l'activité idéologique du Parti Communiste Roumain dans l'étape actuelle.	78
IOAN CETERCHI, ELENA FLOREA : Considérations concernant le rôle de la nation socialiste dans le développement de la société roumaine contemporaine	91
GHEORGHE POTRA : La politique extérieure de la Roumanie — contribution active à la cause du socialisme, de la paix et de la collaboration entre peuples	100

★

L'insurrection nationale antifasciste de l'août 1944 — résultat d'un consensus national, l'oeuvre du peuple entier. Débats	117
Témoignages historiques d'un passé glorieux de lutte — 35 d'années depuis les manifestations antifascistes et contre la guerre, de 1 Mai 1939	134
Session scientifique avec la participation internationale consacrée à la 30-e anniversaire de la création du Front Unique Ouvrier en Roumanie	147
La résistance et l'insurrection nationale antifasciste en Roumanie. Bibliographie sélective des années 1964—1974	156

VIE SCIENTIFIQUE

Symposium roumaino-yougoslave	164
Session scientifique occasionnée de la 100-ème anniversaire de la Congrès de constitution du Parti Social-Démocrate des Ouvriers d'Autriche. Neudörfer, 17—19 avril 1974	169
50 d'années depuis la parution de la „Revue des archives“.	170

CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

CONTENTS

30 YEARS SINCE THE MOTHERLAND'S LIBERATION FROM THE FASCIST DOMINATION

*** The First Congress of the Socialist Unity Front — Historical Moment in the Development of the Social and Political Life of Socialist Romania	3
ION POPESCU-PUTURI : Armed Anti-Fascist National Insurrection in August 1944 — the Beginning of the People's Revolution in Romania.	11
VASILE ARIMIA, MIRCEA MUŞAT : Romanian Communist Party's Activity for Educating and Preparing the People's Masses for the Motherland's Liberation from the Fascist Domination	24
VASILE MOCANU : New Contributions to the Romanian Communist Party's Activity in the Ranks of the Army during 1940—1944	35
ILIE PETRE, MIHAIL IONESCU : National and International Characteristics in the Resistance Movement and Anti-Fascist Insurrections in Europe	46

GHEORGHE SURPAT : Dynamics and Structure of the Working Class during the Years of Socialist Construction in Romania	52
HENRY H. STAHL : The Industrialisation of Romania in the Context of Contemporary Demographic Problems	70
ANETA BUSUIOC : Characteristics of the Present Ideologic Activities of the Romanian Communist Party	78
IOAN CETERCHI, ELENA FLOREA : Considerations concerning the Rôle of the Socialist Nation in Developing Contemporary Romanian Society	91
GHEORGHE POTRA : Foreign Policy of Romania — An Active Contribution to the Cause of Socialism, Peace and Cooperation among Peoples	100
The August 1944 Anti-Fascist National Insurrection — Result of a National	

★

Consensus, the Cause of the Entire People. Discussions	117
Historical Token of a Past of Glorious Struggle — 35 Years since the 1939 1 st of May Anti-Fascist and Anti-War Demonstrations	134
Scientific-Session with International Participation on the Occasion of the 30 th Anniversary of the Creation of the Workers' Unity Front in Romania	147
National Anti-fascist Resistance and Insurrection in Romania. Selected Historical Bibliography of the Years 1964—1977	156

SCIENTIFIC LIFE

Romanian-Yugoslavian Symposium.	164
Scientific Session on the Occasion of the 100 th Anniversary of the Foundation Congress of the Workers' Social Democratic Party of Austria. Neúdorfé 17—19 April 1974	169
50 Years since Publishing of the „Archives Review“	170

SUMARIO

30 ANOS DE LA LIBERACIÓN DEL PAÍS DEBAJO DE JUGO FASCISTA

★ ★ ★ El primer Congreso del Frente de la Unidad Socialista-momento histórico en el desarrollo de la vida social y política de la Rumania socialista	3
ION POPESCU-PUȚURI La insurección nacional antifascista armada de agosto de 1944- el comenzo de la revolución popular en Rumania	11
VASILE ARIMIA, MIRCEA MUȘAT : Aspectos de la actividad del Partido Comunista Rumano concerniente la education y la preparación de las masas populares para la liberación del país debajo la dominación fascista	24
VASILE MOCANU : Nuevas contribuciones con respeto a la actividad del P.C.R. en las hilas del ejercito en los años 1940—1944	35
ILIE PETRE MIHAIL IONESCU : Nacional e internacional en el movimiento de rezistencia y las insurecciones antifascistas de Europa	46
GHEORGHE SURPAT : La dinámica y la estructura de la clase obrera en los años de la edificación del socialismo en Rumania	59
HENRI STAHL : El proceso de industrialización en Rumania en el contexto de los problemas demograficos contemporáneos	70
ANETA BUSUIOC : Rasgos de la actividad ideológica del Partido Comunista Rumano en la etapa actual	78
ION CETERCHI, ELENA FLOREA : Consideraciones concerniente al papel de la nación socialista en el desarrollo de la sociedad rumana contemporánea	91
GEORGE POTRA : Política exterior de la Rumania — contribución activa a la causa del socialismo, de la paz y de la colaboración entre los pueblos	100

★

La insurección nacional antifascista de agosto de 1944 — obra de todo el pueblo — Debaté	117
Testimonios históricos de un pasado heroico de lucha — 35 años desde las manifestaciones antifascistas y en contra de la guerra de 1 de mayo de 1939	134
Sesión científica con participación internacional consagrada a la aniversación de 30 años de la creación del Frente Unico Obrero de Rumania	147

La rezistencia y la insurección nacional antifascista de Rumania. Bibliografía histórica selectiva de los años 1964—1974	156

VIDA CIENTIFICA

Simposi3n rumano-yugoslavo	164
Sesi3n cientifica con motivo de la aniversario3n de 100 a3os del Congreso de la fundaci3n del Partido Social Democata de los obreros de Austria. Neud3rfe. 17—19 de abril de 1974	169
50 a3os de la aparici3n de la „Revista de los archivos“	170

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

INHALT

30 JAHRE SEIT DER BEFREIUNG DES VATERLANDES VON DER FASCHISTISCHEN HERRSCHAFT

* * * Der erste Kongress der Front der sozialistischen Einheit — historischer Moment in der Entwicklung des sozialen- und politischen Lebens des sozialistischen Rumänien	3
ION POPESCU-PUȚURI : Der internationale antifaschistische bewaffnete Aufstand vom August 1944, Anfang der Volksrevolution in Rumänien	11
VASILE ARIMIA, MIRCEA MUȘAT : Aspekte aus der Tätigkeit der RKP für die Erziehung und Vorbereitung der Volksmassen für die Befreiung des Vaterlandes von der faschistischen Herrschaft	24
VASILE MOCANU : Neue Beiträge betreffend die Tätigkeit der RKP in den Reihen der Armee während den Jahren 1940—1944	35
ILIE PETRE, MIHAIL IONESCU : National und international in der Widerstandsbewegung und in den antifaschistischen Aufständen Europas	46
GHEORGHE SURPAT : Die Dynamik und Struktur der Arbeiterklasse in den Jahren des Aufbaus des Sozialismus in Rumänien	59
HENRI H. STAHL : Der Industrialisierungsprozess in Rumänien im Zusammenhang mit den zeitgenössischen demographischen Problemen	70
ANETA BUSUIOC : Merkmale der ideologischen Tätigkeit der Rumänischen Kommunistischen Partei in der aktuellen Etappe	78
IOAN CETERCHI, ELENA FLOREA : Wertschätzungen betreffend die Rolle der sozialistischen Nation in der Entwicklung der zeitgenössischen rumänischen Gesellschaft	91
GEORGE POTRA : Die Aussenpolitik Rumäniens — tätiger Beitrag zur Sache des Sozialismus, des Friedens und der Zusammenarbeit zwischen den Völkern	100
Der nationale antifaschistische Aufstand vom August 1944 — Werk des ganzen Volkes. Debate	117
*	
Historische Zeugnisse einer ruhmreichen Kampfvergangenheit — 35 Jahre seit den antifaschistischen und gegen den Krieg organisierte Kundgebungen vom 1. Mai 1939	134
Wissenschaftliche Konferenz mit internationaler Beteiligung anlässlich des 30. Jahrestags seit der Gründung der Einheitlichen Arbeiterfront	
Der Widerstandskampf und der nationale antifaschistische bewaffnete Aufstand in Rumänien	147
Historische Selektivbibliographie aus den Jahren 1964—1974	156

DAS WISSENSCHAFTLICHE LEBEN

Rumänisch-jugoslawisches Symposium	164
Wissenschaftliche Konferenz anlässlich des 100. Jahrestages der Gründung der Sozial-Demokratischen Arbeiterpartei Österreichs	
Neud3rfl, 17—19. April 1974	169
50 Jahre seit der Erscheinung der „Zeitschrift der Archivs“	170

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

Redactori : Ion Calafeteanu, Elena Mureșan, Nicolae Rauș

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369 ; 948.

Revista „Anale de istorie” a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Pretul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROM-PRESFILATELIA” — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66, P.O.B. Box 2001.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scintei”

78961.

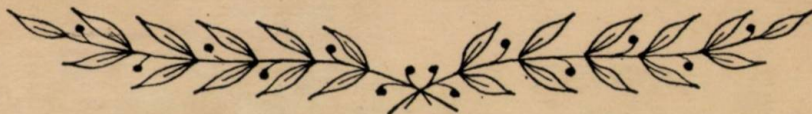
PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

anale de istorie

1944

1974

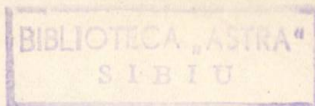
1990

0 101 2005

97

78961

-- M.L.U. 2014

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XX
4
1974

SUMAR

TREI DECENII DE LA ELIBERAREA PATRIEI DE SUB DOMINAȚIA FASCISTĂ

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă	3
Documente istorice, mobilizatoare, ale construirii societății socialiste multi-lateral dezvoltate și ale înaintării României pe calea edificării comunismului	33
PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI : Partidul Comunist Român — catalizator și îndrumător al voinței întregului popor în rezistența și insurecția națională antifascistă.	39
ȘTEFAN VOITEC : Întărirea Frontului Unic Muncitoresc prin crearea sindicatelor unite — septembrie 1944	48
ION MITRAN : Activitatea Partidului Comunist Român după cel de-al IX-lea Congres — perioada cea mai fertilă în realizări.	57
Sesiunea științifică jubiliară consacrată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă.	65

★

40 de ani de la crearea de către P.C.R. a Asociației „Amicii U.R.S.S.”, Florea Dragne.	98

CONTRIBUȚII DE ISTORIE LOCALĂ PRIVIND DESFĂȘURAREA INSURECȚIEI DIN AUGUST 1944

Ilfov, Valea Prahovei, zona de est a Munteniei, Alba, Vîlcea, Arad, Drobeta-Turnu-Severin, Brașov	108

20116.

ANIVERSĂRI

30 de ani de la Renașterea Poloniei : <i>Milică Moldoveanu</i>	122
Insurecția pariziană din august 1944 : <i>Gheorghe Adorian</i>	128
Insurecția din Slovacia — august 1944 : <i>Gheorghe Cazan</i>	134

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Sesiune științifică consacrată celei de-a XXX-a aniversări a memorabilului August 1944. București, 26—27 iunie a.c.	141
Sesiunea științifică a Institutului de istorie „N. Iorga” și a Institutului de studii sud-est europene consacrată celei de-a XXX-a aniversări a insurecției naționale antifasciste armate : <i>Șerban Rădulescu-Zoner</i>	157
Colocviul româno-bulgar pe tema : „Transformarea partidelor socialiste din România și Bulgaria în partide comuniste. 1918—1921” : <i>Florian Tănăsescu</i>	160

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România. Editura politică, București, 1974, 876 p. : <i>Nicolae Copoiu</i> ; <i>Presa muncitorească și socialistă din România</i> . Vol. III (1917—1921). Partea a II-a (iulie 1919—mai 1921). Editura politică, București, 1973, 686 p. : <i>Ion Mamina</i> ; <i>Rezistența europeană. 1938—1945</i> . Vol. I, Editura militară, București, 1973, 454 p. : <i>Ion Calafeteanu</i> ; <i>Documente privind activitatea P.C.R. în armată. 1921—1944</i> . Editura militară, București, 1974, 240 p. : general maior <i>Constantin Olteanu</i> ; ANETA BUSUIOC, <i>Politicul și conducerea societății</i> . Editura științifică, București, 1973, 202 p. : <i>Ion Florea</i> ; <i>Istoria ilustrată a revoluției germane. 1848—1849</i> . Dietz Verlag, Berlin, 1973, 382 p. : <i>Emilia Bălănică</i>	163
Fișier bibliografic	182

MIRON CONSTANTINESCU

. 184

COLEGIUL DE REDACȚIE

GHEORGHE MATEI — redactor-șef, ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚĂ, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, ARON PETRIC, VASILE PETRIȘOR, VALTER ROMAN, VIRGIL SMĂRCEA — secretar de redacție, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA.

**Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU
la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale
consacrată celei de-a XXX-a aniversări
a eliberării României de sub dominația fascistă**

**INSURECȚIA NAȚIONALĂ ARMATĂ ANTIFASCISTĂ
ȘI ANTIIMPERIALISTĂ DE LA 23 AUGUST 1944 —
ÎNCEPUTUL UNUI DRUM NOU ÎN ISTORIA PATRIEI,
AL TRECERII POPORULUI ROMÂN LA FĂURIREA
ÎN MOD LIBER A PROPRIULUI SĂU DESTIN**

**Dragi tovarăși și prieteni,
Stimați oaspeți de peste hotare,**

Sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale este consacrată sărbătoririi unuia dintre cele mai memorabile evenimente din istoria României — împlinirea a 30 de ani de la victoria insurecției naționale armate anti-fasciste și antiimperialiste, de la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și eliberarea României de sub dominația Germaniei hitleriste, de la trecerea poporului român la făurirea în mod liber a propriului său destin.

Întregul nostru popor întâmpină această mare sărbătoare națională cu succese remarcabile în realizarea hotărîrilor Congresului al X-lea, în îndeplinirea planului cincinal înainte de termen, în dezvoltarea științei, culturii, în ridicarea nivelului său de trai material și spiritual, în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România. (Aplauze puternice).

Cu prilejul mării sărbători naționale, doresc să adresez, în numele Comitetului Central al partidului, al Consiliului de Stat și al guvernului, precum și al meu personal, un salut călduros și multe felicitări tuturor participanților la această adunare jubiliară, clasei muncitoare, țărânimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, constructor al noii orînduiri sociale. (Aplauze puternice, prelungite).

Salutăm în mod cordial delegațiile de partid și guvernamentale și delegațiile guvernamentale din țările socialiste și din celelalte țări prietene, delegațiile și reprezentanții partidelor, organizațiilor de masă și obștești, ale mișcărilor de eliberare națională, pe toți cei care participă, alături de poporul român, la marea aniversare a eliberării patriei noastre. Salutăm, de asemenea, ambasadorii și reprezentanții diplomați prezenți la această sesiune festivă a Marii Adunări Naționale. (Aplauze puternice).

De la această înaltă tribună adresez cele mai vii mulțumiri guvernelor, partidelor și organizațiilor care au trimis delegații și reprezentanți să participe, împreună cu noi, la sărbătoarea jubiliară a României. Vedem în aceasta o expresie a relațiilor de prietenie și solidaritate ce ne leagă, a dorinței comune de a dezvolta în continuare colaborarea multilaterală dintre popoarele țărilor noastre. (Aplauze puternice, prelungite).

Dragi tovarăși și prieteni,

După cum se știe, răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și eliberarea României de sub dominația hitleristă au deschis calea unor profunde transformări revoluționare, naționale și sociale în țara noastră, calea asigurării deplinei independențe și suveranități naționale, a făuririi de către poporul român a propriului său viitor.

În milenara sa istorie poporul român a cunoscut vreme îndelungată dominația străină, a dus multe și grele bătălii pentru libertate și neatîrnare, pentru dezvoltare economico-socială independentă. Un rol hotărîtor în desfășurarea cu succes a bătăliilor revoluționare a avut clasa muncitoare, care și-a îndeplinit cu cinste misiunea istorică în unirea tuturor forțelor înaintate ale națiunii, în înfăptuirea aspirațiilor de dreptate națională și socială ale oamenilor muncii.

Sînt cunoscute împrejurările care au dus la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, la instaurarea dictaturii militaro-fasciste în țara noastră și a dominației hitleriste asupra României. Partidul Comunist Român a fost singura forță politică consecventă care, între cele două războaie mondiale, în anii premergători dezlănțuirii agresiunii hitleriste, s-a ridicat cu hotărîre împotriva politicii cercurilor reacționare burghezo-moșierești, a militat pentru unirea tuturor forțelor antifasciste, democratice, pentru apărarea cuceririlor democratice și a intereselor maselor largi

populare, pentru o politică de pace și colaborare cu Uniunea Sovietică și alte state. (Aplauze puternice).

Din momentul izbucnirii războiului, Partidul Comunist Român a acționat cu toată forța împotriva politicii agresive a Germaniei naziste, a politicii forțelor reacționare din țara noastră, chemând și organizând în această luptă masele largi populare. În aceste condiții partidul nostru a intensificat colaborarea cu Partidul Social-Democrat, cu alte forțe democratice, pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare, realizând în 1942—1943 Frontul Patriotic Antihitlerist și înțelegeri de colaborare cu o serie de forțe democratice. Partidul a trecut, de asemenea, la organizarea acțiunilor de sabotare a mașinii de război, la crearea formațiunilor de partizani, precum și a detașamentelor de luptă patriotică ce aveau să joace un rol deosebit de important în înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944.

O mare însemnătate în desfășurarea luptei împotriva războiului au avut crearea, în 1944, a Frontului Unic Muncitoresc și a Blocului Național Democratic, colaborarea cu armata, inclusiv cu generali și ofițeri din comandamentele superioare și cu Palatul regal. S-a realizat o largă colaborare cu toate forțele ce se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru ieșirea României din războiul dus împreună cu Germania fascistă, pentru trecerea țării alături de Uniunea Sovietică și de celelalte țări ale coaliției anti-hitleriste.

Politica antinațională promovată de dictatura militaro-fascistă, jefuirea țării de către Germania au creat o stare deosebit de gravă în economia românească, generând totodată un puternic val de nemulțumire generală împotriva guvernului lui Antonescu și a hitlerismului. Se cristaliza tot mai puternic în conștiința maselor populare necesitatea imperioasă a ridicării la luptă pentru oprirea cursului nefast al evenimentelor istorice în care fusese antrenată România, împotriva adevăratului vrăjmaș al intereselor noastre naționale — Germania fascistă.

O expresie elocventă a acestei stări de spirit, a urii împotriva fascismului și a voinței de luptă a constituit-o și formarea, pe teritoriul Uniunii Sovietice, din rândul prizonierilor români, a diviziei „Tudor Vladimirescu” și apoi a diviziei „Horia, Cloșca și Crișan”, prima participând activ la marile bătălii duse alături de armatele sovietice și de întreaga armată română, împotriva cotropitorilor hitleriști.

În aceste condiții interne favorabile, Partidul Comunist Român a acționat ferm pentru pregătirea și înfăptuirea actului istoric de la 23 August.

Trebuie să menționăm, de asemenea, condițiile internaționale favorabile în care a fost organizată insurecția. Un rol esențial au avut marile succese obținute pe front de armatele sovietice, care au dus greul celui de-al doilea război mondial; în 1944 ele dădeau lovituri nimicitoare mașinii de război germane, înaintând victorios și intrând și pe teritoriul României. Succese importante obțineau, de asemenea, armatele țărilor aliate, contribuind la grăbirea prăbușirii Germaniei. O pagină glorioasă au înscris, în lupta împotriva fascismului, celelalte popoare din Europa, crotopite de Germania, mișcările de partizani și forțele de rezistență din diferite țări, masele populare care au săvârșit acte de eroism fără precedent în istorie.

Aceste condiții interne și externe favorabile au permis organizarea de către Partidul Comunist Român a luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste și eliberarea țării noastre de sub dominația Germaniei hitleriste. Marele merit al Partidului Comunist Român constă în faptul că a știut să folosească împrejurările interne și externe favorabile și să organizeze cu succes asaltul decisiv. (Aplauze puternice, prelungite).

După cum se știe, în vara anului 1944, în dorința de a opri ofensiva victorioasă a armatelor sovietice, Germania hitleristă urmărea organizarea unei puternice rezistențe pe teritoriul României. Guvernul de dictatură militaro-fascistă își asumase sarcina de a realiza mobilizarea generală a forțelor țării, pentru a veni în sprijinul Germaniei fasciste. În aceste momente de răscruce pentru destinele României a trecut Partidul Comunist, în colaborare cu celelalte forțe, la înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, zădărniciind planurile militare ale Germaniei și ale dictaturii militaro-fasciste.

Răsturnarea guvernului Antonescu și formarea noului guvern în care era reprezentat și Partidul Comunist Român a marcat succesul acțiunii insurecționale. (Aplauze puternice, prelungite). Armata, în colaborare cu forțele patriotice, cu sprijinul maselor populare, a trecut la acțiuni hotărâte pentru lichidarea rezistenței trupelor hitleriste, eliberând Capitala și alte centre importante ale țării. Totodată, România a hotărât să intre în război alături de Uniunea Sovietică și aliați, împotriva Germaniei hitleriste, să lupte cu întreaga ei forță pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei naziste. (Aplauze puternice).

Înfăptuirea actului istoric de la 23 August a deschis o eră nouă în istoria poporului român — era unor profunde transformări democratice, revoluționare, a realizării deplinei independențe și suveranități naționale, a făuririi unei vieți noi. Totodată, prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul ei potențial, alături de Uniunea Sovietică și aliați, în războiul antifascist, s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Aceasta a dus la prăbușirea întregului front din sud, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice, a accelerat zdrobirea dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei. Așa cum menționa presa Uniunii Sovietice și a țărilor aliate, acțiunea insurecțională a României, intrarea ei în lupta împotriva Germaniei hitleriste au avut repercusiuni uriașe asupra desfășurării cursului războiului. „În România — scria în acele zile ziarul „Pravda“ — se petrec evenimente care nu pot să nu atragă o atenție deosebită. Regimul lui Antonescu s-a prăbușit. În seara zilei de 23 August, radio București a anunțat formarea noului guvern al României... Evenimentele din România au produs derută la Berlin“, iar ziarul „Izvestia“ aprecia că „nu poate fi contestată de nimeni contribuția României la eliberarea Balcanilor“. Vii comentarii și aprecieri a stîrnit actul insurecțional al României și în celelalte țări ale coaliției antifasciste. Postul oficial de radio al Angliei sublinia la 24 august că : „prin ieșirea din luptă a României... întregul edificiu nazist din Balcani începe să se năruie. Consecințele pentru viitorul mers al războiului sînt incalculabile... Gestul României va fi un exemplu de urmat pentru Bulgaria, Finlanda și Ungaria“, iar radio „Vocea Americii“ exprima opinia că

atunci „cînd se va scrie istoria, actul de la 23 August va însemna un factor important în mersul acestui război“. La rîndul său, ziarul parizian „Le Figaro“ aprecia insurecția din România ca : „un eveniment de o însemnătate considerabilă care a dat o lovitură din cele mai grele celui de-al treilea Reich“. Ecoul acestui eveniment s-a făcut auzit nu numai în Europa, ci și pe alte continente, fiind considerat ca o victorie a cauzei generale a luptei antifasciste. În acest sens ziarul argentinian „La Nacion“ remarcă la 26 august că : „acțiunea română deschide o breșă în sud-estul fortăreței hitleriste prin care nu vor întîrzia să se precipite celelalte țări balcanice. Această onoare și acest risc — sublinia ziarul — i-au revenit României“.

Imediat după 23 August 1944 Partidul Comunist Român a trecut la organizarea eforturilor întregului popor pentru participarea la războiul antifascist. Lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie“ a unit poporul român în uriașul efort de război pentru eliberarea deplină a țării, pentru participarea, alături de Uniunea Sovietică, la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la zdrobirea totală a hitlerismului.

În desfășurarea acestor mari bătălii a participat, timp de aproape 9 luni, alături de glorioasele armate sovietice, un efectiv de peste o jumătate de milion de ostași români care, prin curajul și bărbăția lor, prin înaltul spirit de jertfă ce i-a animat, au adus o contribuție de preț la spulberarea rezistenței îndîrjite a armatelor hitleriste, la realizarea victoriei finale. În luptele pentru eliberarea a peste 3 800 de localități, dintre care 53 de orașe importante, cotochite de armatele germane, pentru forțarea și cucerirea a nenumărate poziții strategice — în cursul cărora diviziile românești au capturat peste 118 000 prizonieri — cu prețul a aproape 170 000 de militari români morți, răniți și dispăruți.

O ilustrare vie a aportului în luptă al trupelor noastre, a eroismului dovedit în războiul antifascist o constituie cele peste 190 000 de ordine și medalii sovietice cu care au fost distinși ofițerii și soldații români, importantul număr de distincții militare cehoslovace acordate militarilor noștri, precum și numeroasele citări ale unităților române în ordinele de zi și în comunicatele de război ale Comandamentului Suprem Sovietic. Drept recunoaștere a meritelor deosebite în bătălia grea dusă pentru eliberarea orașului Debrețin din Ungaria, diviziei românești „Tudor Vladimirescu“ i s-a adăugat pe steagul de luptă numele orașului eliberat.

În luptele comune desfășurate de armata română și armata sovietică pentru eliberarea definitivă a României, Ungariei și Cehoslovaciei s-au pus bazele colaborării frățești între ostașii români și sovietici, relațiile de prietenie dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice au fost ridicate pe o treaptă nouă. (Aplauze puternice).

Acum, cînd sărbătorim a XXX-a aniversare a răsturnării dictaturii militar-fasciste și a dominației hitleriste, aducem omagiul nostru fierbinte comuniștilor și luptătorilor antifasciști care, prin lupte și jertfe grele, neprecupețindu-și nici viața, au contribuit la realizarea acestei mărețe victorii. (Aplauze îndelungate). Nu uităm că în marea epopee a luptelor

împotriva dictaturii militaro-fasciste și a dominației hitleriste primul erou căzut a fost tânărul comunist Filimon Sirbu, executat încă în 1941. Nu uităm, de asemenea, pe cei cinci antifasciști din grupul Paneth, lichidat de dictatură, grupul comuniștilor și antifasciștilor uciși mișelește la Rîbnița în 1943, pe conducătorul de partizani Ștefan Plavăț, căzut la datorie în primăvara anului 1944, pe luptătorii din gărzile patriotice și muncitorii ce și-au dat viața pentru eliberarea patriei. Putem afirma cu mândrie patriotică îndreptățită că comuniștii și antifasciștii români au înscris o pagină eroică în marea bătălie pentru libertatea și neatârănarea țării, ca și în întreaga epocă de mari lupte sociale ce a urmat. Ei au stat neclintii la datorie, făcând suprema dovadă a neînfricării în lupta cu dușmanul, dovădindu-se cei mai vajnici, devotați și fideli apărători ai intereselor naționale ale întregului nostru popor. În tot ce s-a înfăptuit în acești 30 de ani în România e gravat pe veci numele eroilor comuniști și antifasciști căzuți în luptă, al nenumăraților ostași ai partidului nostru care s-au aflat întotdeauna acolo unde a fost mai greu, însuflind și mobilizând poporul. Vom purta veșnic neștersă în inimi luminoasa lor amintire ! (Aplauze puternice, prelungite).

Aducem, de asemenea, prinos de recunoștință militarilor români care prin vitejia și curajul demne de marile tradiții patriotice ale oștirilor române, prin sacrificiul greu, de sînge, pe care l-au dat, au contribuit la înfăptuirea actului istoric al insurecției, la alungarea armatelor hitleriste din România, la eliberarea patriei noastre, la victoria generală în marea înclăștare împotriva fascismului. (Aplauze puternice, prelungite).

În aceste momente solemne ne plecăm în memoria ostașilor sovietici care și-au dat viața pentru eliberarea României și care, înfruntînd greutăți de nespus, au avut contribuția hotărîtoare la nimicirea Germaniei hitleriste, la salvarea omenirii de cel mai groaznic dușman. (Aplauze puternice).

Aducem, de asemenea, omagiul nostru ostașilor celorlalte state din coaliția antihitleristă, luptătorilor din rezistență, tuturor militanților antifasciști care au contribuit, prin lupta lor, la înfrîngerea agresorului, la lichidarea pericolului robiei hitleriste. (Aplauze puternice).

Considerăm că cea mai bună cinstire a memoriei comuniștilor și antifasciștilor, a ostașilor români căzuți în războiul împotriva Germaniei hitleriste este aceea de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a politicii Partidului Comunist Român de edificare a socialismului și comunismului în patria noastră, de ridicare a bunăstării și fericirii întregului popor. (Aplauze puternice, îndelungate).

Cea mai bună cinstire a memoriei ostașilor sovietici este, de asemenea, aceea de a face totul pentru întărirea continuă a prieteniei și colaborării dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice în zidirea socialismului și comunismului, în lupta pentru creșterea prestigiului socialismului în lume, pentru securitate și pace internațională. (Aplauze puternice).

**BILANȚUL PROFUNDELOR TRANSFORMĂRI
REVOLUȚIONARE, SOCIALE ȘI NAȚIONALE
CARE AU AVUT LOC ÎN ȚARA NOASTRĂ ÎN ACESTE
TREI DECENII, AL MĂRETELOR REALIZĂRI DOBÎNDITE
DE POPORUL ROMÂN ÎN EDIFICAREA
NOII ORÎNDUIRI SOCIALE**

Dragi tovarăși și prieteni,

La cei 30 de ani care au trecut de la înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antihitleriste, poporul nostru se prezintă cu succese strălucite pe calea făuririi vieții noi. A fost lichidată orînduirea burghezo-moșierească, s-a realizat revoluția socialistă, s-au dobîndit progrese uriașe în construirea orînduirii noi, socialiste.

Sînt cunoscute condițiile grele în care se găsea România acum 30 de ani. Starea de înapoiere a țării era agravată de jaful Germaniei hitleriste, de distrugerile provocate de război, iar după 23 August 1944 situația a devenit și mai grea în condițiile eforturilor pentru sprijinirea războiului antifascist, cît și datorită sabotajului forțelor reacționare.

În împrejurările social-politice de după insurecție, partidului nostru i-au revenit răspunderi de importanță istorică pentru evoluția destinelor poporului român, pe care el le-a îndeplinit cu cinste, dovedindu-se singura forță politică în stare să organizeze și să conducă lupta revoluționară a maselor. Trecînd, imediat după 23 August, la desfășurarea activității revoluționare pe baze noi, legale, partidul și-a reorganizat atît rîndurile sale, cît și ale organizațiilor de masă și obștești. Nucleul uriașei activități organizatorice și politice pe care a desfășurat-o l-au constituit miile de membri ai partidului ieșiți din ilegalitate și din închisori, precum și zecile de mii de simpatizanți comuniști. În scurt timp, partidul nostru dispunea de un detașament puternic organizat, de zeci de mii de cadre ferme, călitate în luptă, hotărîte să înfrunte eroic forțele reacționare, polarizînd în jurul partidului forțele revoluționare ale proletariatului, ale maselor largi populare. În această perioadă partidul a pus bazele sindicatelor unice, a întărit Frontul Unic Muncitoresc, a organizat activitatea în rîndul tineretului, femeilor, intelectualității, a lărgit rîndurile Frontului Plugarilor — organizația țărănimii muncitoare.

În bătăliile care au avut loc, s-a adevărit uriașa energie și combativitate revoluționară a partidului nostru, forța sa mobilizatoare și dinamizatoare. Mulți din cei prezenți la această sărbătoare, participanți direcți la desfășurarea evenimentelor de atunci, ne amintim cu emoție și mîndrie de amploarea marilor manifestări politice organizate în acei ani de partidul nostru, de primirea entuziastă, pe străzile Capitalei, de către zeci și sute de mii de bucureșteni, a Armatei Roșii, de acțiunile pentru înrolarea maselor tineretului în unitățile militare ce plecau pe front, de uriașele mitinguri și demonstrații politice împotriva guvernelor în care predominau forțele reacționare din primele luni de după 23 August. Sînt încă vii în memorie marile bătălii revoluționare desfășurate în anii care au urmat eliberării, trecerea la organizarea comitetelor muncitorești și

punerea activității întreprinderilor sub controlul clasei muncitoare, luarea cu asalt a prefecturilor și primăriilor și instalarea noilor prefecți și primari, formarea comitetelor țărănești și împărțirea pământurilor moșierești țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin. În aceste mari lupte de clasă s-a cimentat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, s-a întărit unitatea cu intelectualitatea și alte categorii sociale, s-a consolidat frăția oamenilor muncii români, maghiari, germani, sârbi și de alte naționalități. Această unitate de luptă a fost forța hotăritoare care a asigurat victoria luptei revoluționare și făurirea cu succes a societății socialiste în România. (Vii aplauze).

În toate aceste bătălii de clasă și mari mișcări revoluționare de masă, Partidul Comunist Român a făcut dovada vie a faptului că el devenise în acea perioadă principala forță politică a României.

În aceste împrejurări, întărind unitatea clasei muncitoare, a Frontului Unic Muncitoresc, dezvoltând colaborarea cu celelalte forțe democratice, Partidul Comunist Român a acționat pentru realizarea unor profunde reforme sociale revoluționare, pentru lărgirea libertăților democratice și apărarea intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor. Pe prim plan a fost pusă refacerea economiei naționale, dezvoltarea economico-socială independentă a țării. Un rol important a avut în acest proces instaurarea, la 6 martie 1945, a primului guvern cu adevărat democratic din istoria țării — guvernul revoluționar democratic cu pronunțat caracter muncitoresc-țărănesc. Acesta a fost un eveniment esențial în dezvoltarea cu succes a revoluției democrat-populare, în transformarea revoluționară a societății românești.

Un moment de seamă în desfășurarea evenimentelor politice a fost Conferința Națională a partidului din octombrie 1945 care, făcând bilanțul succeselor realizate în organizarea insurecției și a revoluției populare, a trasat sarcinile noii perioade istorice în care intra țara noastră. Conferința Națională a stabilit măsurile ce trebuiau luate pentru creșterea rolului partidului, pentru întărirea sa organizatorică și politică, pentru consolidarea unității clasei muncitoare în vederea conducerii cu succes a procesului de democratizare a țării, a pus la ordinea zilei reconstrucția națională, realizarea reformelor revoluționare ce se impuneau, a indicat ca linie de perspectivă dezvoltarea industriei naționale — ca bază a progresului economic general al societății românești, a întăririi independenței țării.

O victorie strălucită a partidului nostru, a forțelor democratice a fost cîștigarea alegerilor din noiembrie 1946; acestea au demonstrat cu putere că partidul dobîndise prin politica sa — ce exprima interesele vitale ale națiunii noastre — adeziunea imensei majorități a populației țării, reliefînd, totodată, voința maselor largi populare de a continua drumul dezvoltării democratice, revoluționare a societății noastre, de a instaura în România un regim nou, de libertate, dreptate și echitate socială și națională. Pe baza succesului dobîndit în alegeri, s-a intensificat lupta politică a clasei muncitoare, a maselor largi populare pentru obținerea de noi cuceriri democratice, pentru accelerarea procesului de transformare revoluționară a societății românești.

Marile înfruntări politice și de clasă din perioada anilor următori s-au soldat cu cucerirea puterii politice, naționalizarea principalelor mij-

loace de producție, formarea sectorului socialist în industrie și alte ramuri economice, începerea cooperativizării agriculturii; aceasta a marcat trecerea la o etapă istorică nouă în viața patriei noastre: etapa îndeplinirii obiectivelor fundamentale ale orînduirii socialiste. (Aplauze puternice).

Retrospectiva istorică a marilor lupte politice și procese revoluționare care au avut loc în societatea românească după 23 August 1944 demonstrează în mod elocvent că revoluția socialistă, cucerirea puterii de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea și trecerea la edificarea noii orînduirii sociale sînt opera poporului român, rezultatul acțiunii inextorabile a legilor dezvoltării sociale, al condițiilor obiective social-economice din țara noastră, rodul politicii ferme, marxist-leniniste a Partidului Comunist Român, care a unit în jurul său toate forțele revoluționare, progresiste ale României. Totodată, un factor important au fost condițiile internaționale favorabile, ajutorul Uniunii Sovietice, colaborarea cu celelalte țări de democrație populară, solidaritatea și sprijinul clasei muncitoare și forțelor revoluționare, progresiste și antiimperialiste de pretutindeni. (Vii aplauze).

Acum, la a XXX-a aniversare a eliberării, poporul român se prezintă cu victorii istorice în toate domeniile vieții economice și sociale. În țara noastră a fost creată economia socialistă unitară. Socialismul a învins definitiv și pentru totdeauna, atît la orașe, cît și la sate. (Aplauze puternice, prelungite). Au fost lichidate clasele exploatare, a fost abolită aspirarea omului de către om. România s-a transformat dintr-o țară agrară, slab dezvoltată, într-un stat industrial-agrar, cu o industrie dinamică ce se dezvoltă în ritm intens pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, cu o agricultură socialistă în plin progres.

Industria românească produce astăzi de aproape 30 de ori mai mult decît acum trei decenii. S-au dezvoltat intens ramurile industriale moderne, cum sînt: construcția de mașini, electronica, construcția de utilaje complex și altele. Dacă în vechiul regim în România se realizau 280 mii tone metal anual, în acest an vom produce peste 9 milioane tone, iar în anul viitor peste 10 milioane. De la 1,5 miliarde kWh energie electrică în trecut, anul viitor vom realiza peste 55 miliarde kWh.

Putem spune că am pus bazele unei industrii constructoare de mașini în stare să rezolve cele mai complexe probleme ale tehnicii contemporane. Industria constructoare de mașini din țara noastră realizează în acest an o producție de circa 92 ori mai mare decît în 1938. Industria chimică a crescut de 172 ori. S-a dezvoltat puternic industria ușoară, care produce circa 1 miliard de metri pătrați țesături, față de circa 127 milioane metri pătrați în 1938; o mare dezvoltare au cunoscut, de asemenea, industria alimentară, industria bunurilor de consum creată în aceste decenii, care asigură satisfacerea într-o măsură tot mai mare a cerințelor maselor largi populare.

Reorganizată pe baze noi, socialiste, dotată cu mijloace mecanizate, agricultura de stat și cooperatistă realizează la rîndul ei producții vegetale și animale superioare față de trecut; producția de cereale este de aproape două ori mai mare decît în 1938.

Disponem în prezent de un efectiv de circa 6 400 mii bovine, față de circa 3 700 mii în 1938, de 15 400 mii ovine, față de circa 10 000 mii înainte de război; numărul porcinelor este astăzi de aproape 4 ori mai mare decît

în 1938. Realizăm în prezent o producție animalieră de 2,6 ori mai mare decât în 1938.

În legumicultură, anul trecut producția a fost de circa 2 800 mii tone, adică cu 1 600 mii tone mai mare decât în 1950. Viile și pepinierele viticole ocupă astăzi o suprafață de 335 mii hectare, față de 250 mii hectare în 1938, iar livezile și pepinierele pomicele de peste 430 000 hectare, față de 247 000 în același an — 1938.

La a XXX-a aniversare a eliberării țării, poporul nostru se prezintă cu rezultate de seamă în realizarea marilor obiective stabilite de Congresul al X-lea pentru dezvoltarea în continuare, într-un ritm intens, a industriei și agriculturii, a bazei tehnico-materiale a țării, în vederea edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, a egalizării cât mai rapide a nivelului de dezvoltare al României cu al țărilor socialiste avansate, apropierii de statele cele mai dezvoltate din punct de vedere economic ale lumii. După cum se știe, în acești ani, din rîndul maselor a pornit o puternică mișcare patriotică pentru îndeplinirea prevederilor cincinalului înainte de termen. În îndeplinirea acestui obiectiv, oamenii muncii din toate sectoarele de activitate au obținut succese de seamă.

La a XXX-a aniversare a eliberării patriei și în întâmpinarea Congresului al XI-lea al partidului, multe organizații de partid județene, numeroase colective de oameni ai muncii din industrie, agricultură, transporturi și alte sectoare economice raportează îndeplinirea și depășirea sarcinilor de plan, a angajamentelor asumate. Producția industrială s-a dezvoltat în primii trei ani ai cincinalului într-un ritm de 12,7 la sută, superior celui prevăzut în Directivele Congresului al X-lea și în planul cincinal, iar în primele 7 luni ale acestui an, ritmul de creștere a producției industriale a fost de peste 15 la sută. Pe baza prevederilor planului pe anul 1975, adoptat de plenara Comitetului Central, se creează condiții pentru realizarea în bune condiții și înainte de termen a planului cincinal.

O puternică dezvoltare a cunoscut comerțul exterior al țării noastre. În 1938 România avea relații comerciale cu 44 de state, în marea lor majoritate din Europa, care dețineau peste 90 la sută din totalul importurilor și peste 80 din totalul valorii exporturilor românești, alcătuite în principal din cereale, petrol, lemn și animale vii. Astăzi țara noastră are relații comerciale cu circa 120 de state de pe toate continentele, volumul total al comerțului exterior fiind de 19 ori mai mare decât în 1950.

Structura exportului s-a modificat substanțial, produsele industriei constructoare de mașini și ale industriei chimice reprezentînd, împreună, aproape jumătate din volumul total al livrărilor românești pe piața mondială.

Un progres deosebit a înregistrat comerțul nostru exterior în actualul cincinal. În perioada 1971—1974 ritmul mediu anual de creștere a comerțului exterior este de aproape 15 la sută, fiind superior ritmului de creștere a produsului social și a producției industriale. Față de 1970, volumul comerțului exterior în 1974 a crescut cu 78 la sută, diversificîndu-se tot mai mult și sporindu-și eficiența economică.

Creșterea industriei și agriculturii a permis sporirea continuă a venitului național, care a ajuns să fie astăzi de aproape 11 ori mai mare decât în 1938. Pe această bază, partidul a acționat și acționează cu consecvență pentru ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiri-

tual al întregului nostru popor. În acești treizeci de ani, veniturile reale ale populației au crescut de circa 5 ori. Față de anul 1950, veniturile reale pe o persoană activă ale țărănimii — obținute din C.A.P. și gospodăria personală — s-au triplat.

Semnificativ pentru creșterea standardului de viață al populației este și faptul că în cei 30 de ani de la eliberare s-au construit circa un milion șase sute de mii de apartamente în orașe și circa două milioane trei sute de mii de locuințe la sate.

Un progres însemnat în ridicarea bunăstării maselor populare s-a obținut în actualul cincinal. În acești ani s-a realizat majorarea generală a retribuiției, asigurându-se creșterea mai accentuată a retribuițiilor mici, raportul între veniturile mari și veniturile mici fiind în prezent de 6 : 1. Cunoașteți măsurile adoptate recent de Comitetul Central pentru trecerea la cea de-a doua etapă a majorării retribuiției tuturor categoriilor de oameni ai muncii ; ca urmare a acestora, retribuiția minimă lunară se ridică la 1 346 lei pentru muncitorii calificați și 1 140 lei pentru muncitorii necalificați, față de 800 lei cât era retribuiția minimă pe economie la începutul cincinalului. În actualul cincinal, retribuiția reală a oamenilor muncii sporește cu 24 la sută, față de 20 la sută cât se planificase inițial.

De asemenea, în cursul cincinalului, după cum se știe, pensiile de asigurări sociale au fost majorate cu 20 la sută ; s-au mărit cu 36 la sută alocațiile pentru copii, au fost sporite soldele militarilor și bursele studenților. Îmbunătățiri importante s-au realizat și în domeniul condițiilor de locuit ale oamenilor muncii, în acest cincinal construindu-se peste jumătate de milion de apartamente din fondurile statului sau cu sprijinul acestuia.

În cursul cincinalului a cunoscut o puternică creștere și nivelul de trai al țărănimii ; s-a stabilit venitul minim garantat, iar prin măsurile adoptate recent acest venit a fost sporit ; au crescut pensiile, s-au introdus ajutorul pentru copii și asistența medicală gratuită la sate. Veniturile bănești și în natură obținute din munca în cooperativele agricole de producție și în gospodăriile personale cresc pe o persoană activă în cincinal cu circa 35 la sută. În felul acesta condițiile de viață ale țărănimii s-au apropiat mult de cele ale clasei muncitoare.

Ca rezultat al tuturor măsurilor luate de partid și guvern, pe baza succeselor obținute în producția de bunuri materiale, a dezvoltării în ritm intens a economiei naționale, la sfârșitul cincinalului veniturile reale ale populației vor fi cu circa 55 la sută mai mari decât în 1970.

Succese istorice au fost obținute în dezvoltarea învățământului, științei, culturii, în ridicarea gradului de civilizație a întregii societăți.

Pornind de la faptul că învățământul este un factor esențial al progresului social, al însăși edificării orînduirii socialiste, partidul și statul au acordat o importanță de prim ordin extinderii rețelei școlare de toate gradele, modernizării instrucției publice, asigurării condițiilor pentru pregătirea sutelor de mii de cadre cerute de progresul impetuos al economiei și întregii vieți sociale. Proporțiile dezvoltării învățământului sînt grăitor ilustrate de faptul că în prezent numărul studenților este de peste 5,5 ori mai mare decât în 1938, iar al elevilor de peste 2,5 ori. În ultimii 20 de ani, cheltuielile statului pentru învățămînt au crescut de peste 5 ori.

În anii ce au trecut de la eliberarea țării a luat, de asemenea, o amploare deosebită activitatea de cercetare științifică, care, în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane, reprezintă o puternică forță de producție materială, un factor hotărâtor al progresului general al societății. Știința asigură nu numai sporirea și modernizarea continuă a producției de bunuri materiale; întreaga edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate se bazează pe cuceririle gândirii științifice, încorporează ceea ce este înaintat în domeniul cunoașterii.

O grijă deosebită manifestă societatea noastră pentru ocrotirea sănătății populației. Cifra paturilor în spitale este în 1974 de circa 6 ori mai mare decât în 1938. De asemenea, numărul medicilor este astăzi de circa 4 ori mai mare decât acum 30 de ani, revenind un medic la 635 locuitori — ceea ce situează țara noastră printre statele cu un nivel ridicat de asistență sanitară. În ultimele două decenii, cheltuielile statului pentru sănătate au crescut de aproape 5 ori.

Eforturi importante au fost făcute în decursul acestor 30 de ani pentru dezvoltarea bazei materiale a culturii și artei, pentru lărgirea orizontului general de cultură al maselor, pentru crearea condițiilor necesare înfloririi creației literar-artistice și îmbogățirea vieții spirituale a întregului nostru popor. Activitatea cultural-educativă a fost orientată spre ridicarea nivelului de conștiință al maselor, spre formarea omului nou al societății socialiste cu un înalt nivel de cunoaștere și înțelegere a fenomenelor și legilor sociale, a răspunderii ce revine fiecăruia în făurirea destinului nou al României socialiste.

Progresele mari realizate în aceste domenii se reflectă în mod concludent în nivelul cheltuielilor social-culturale finanțate de la bugetul statului, care sînt astăzi de 22 ori mai mari decât în 1938.

Eforturi remarcabile s-au făcut în domeniul asigurării unor condiții mai bune pentru satisfacerea unor necesități generale din bugetul statului. Astăzi, pentru fiecare familie se cheltuiesc anual circa 7 000 lei în acest scop.

După cum se poate lesne remarca, în aceste trei decenii țara noastră a străbătut un drum lung și glorios. România de astăzi nu mai seamănă întru nimic cu cea de acum 30 de ani; întreaga societate a cunoscut transformări revoluționare profunde, s-a schimbat din temelii. Peste tot au apărut dovezile materiale și spirituale ale unei civilizații noi, pretutindeni pulsează ritmul unei vieți economice și sociale bogate și dinamice.

Vă amintiți, dragi tovarăși, de teoriile din trecut care spuneau că România este sortită să rămână o țară eminentemente agricolă. Comuniștii, clasa muncitoare, poporul nostru au aruncat peste bord aceste teorii false și au demonstrat că un popor stăpîn pe destinele sale poate să făurească într-un timp istoric scurt o economie înaintată, o industrie puternică. (Aplauze puternice).

Ne amintim, de asemenea, că, chiar după 23 August, unii economiști mai manifestau multă neîncredere în forța clasei muncitoare, în inteligențialitatea noastră, căutînd să convingă că nu ar fi bine să mergem pe calea organizării unei industrii moderne. Și acești economiști au dovedit că nu cunosc economia, că nu au avut încredere în clasa muncitoare. Clasa muncitoare le-a demonstrat cu putere că este în stare să conducă mai bine,

să înfăptuiască succese mărețe în toate domeniile de activitate. (Aplauze puternice, prelungite).

S-a schimbat radical întregul mod de existență al poporului nostru, atît în ce privește condițiile de muncă, cît și cele ale vieții materiale și spirituale. Conștient de toate aceste realizări uriașe, pe care numai orînduirea socialistă le-a făcut posibile, întregul popor este hotărît să meargă neabătut înainte, înfăptuind întocmai programul partidului, politica sa marxist-leninistă, ce corespunde pe deplin intereselor generale ale întregii noastre națiuni socialiste. (Aplauze puternice, îndelungate).

Marile succese obținute în acești 30 de ani, ca și în actualul cincinal, în dezvoltarea economiei socialiste, a științei și culturii, în creșterea bunăstării poporului demonstrează cu toată puterea justetea politicii marxist-leniniste a partidului nostru, care aplică în mod creator principiile generale ale socialismului, adevărurile universal valabile, la condițiile concrete ale României. Ele sînt rodul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, a inginerilor și tehnicienilor, a țărănimii și celorlalți lucrători de la sate, a intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

De la această înaltă tribună, cu prilejul sărbătoririi a 30 de ani de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă, adresez, în numele Comitetului Central al partidului, cele mai calde felicitări clasei noastre muncitoare, inginerilor, tehnicienilor, țărănimii, celorlalți lucrători din agricultură, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, pentru mărețele realizări cu care întîmpină această mare sărbătoare națională și Congresul al XI-lea și le urez noi și mari succese în activitatea lor viitoare. (Aplauze puternice, prelungite).

Succesele realizate în anii construcției socialiste, în înfăptuirea prevederilor planului cincinal demonstrează încă o dată forța creatoare a poporului nostru, deplin stăpîn pe destinele lui, liber să-și făurească viața corespunzător voinței și năzuințelor sale, demonstrează superioritatea orînduirii socialiste, care asigură unirea eforturilor întregului popor în direcția făuririi bunăstării și fericirii sale. (Aplauze puternice).

**PROGRAMUL ȘI DIRECTIVELE CE VOR FI ADOPTATE
DE CONGRESUL AL XI-LEA AL PARTIDULUI DESCHID
MĂREȚE PERSPECTIVE DE ÎNFLORIRE MATERIALĂ
ȘI SPIRITUALĂ A ROMÂNIEI SOCIALISTE, DE FĂURIRE
A SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE
ȘI ÎNĂINTARE PE CALEA COMUNISMULUI**

Stimați tovarăși și prieteni,

Peste cîteva luni va avea loc Congresul al XI-lea al partidului, care va marca un moment nou pe calea înfăptuirii politicii de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism.

Congresul va dezbate și elabora primul Program al partidului care sintetizează experiența luptelor revoluționare și a muncii de construcție socialistă în România, precum și a luptelor revoluționare și de construcție socialistă pe plan mondial, și trasează direcțiile activității partidului pentru o perioadă de 20—25 de ani.

Congresul va adopta Directivele de dezvoltare economico-socială a țării în cincinalul 1976—1980 și prognozele de perspectivă pînă în 1990.

După cum se poate constata, proiectul de Directive concentrează în continuare eforturile societății în direcția creșterii în ritm intens a industriei socialiste — baza dezvoltării întregii economii naționale — a modernizării ei în pas cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane.

După cum se știe, în actualul cincinal alocăm pentru fondul de dezvoltare peste 33 la sută din venitul național, iar pentru fondul de consum circa 67 la sută. Proiectul de Directive prevede ca și în perioada viitorului cincinal eforturile pentru acumulare să fie mari, fondul de dezvoltare atîngînd 33—34 la sută, iar fondul de consum 66—67 la sută. Această politică reprezintă o necesitate imperioasă pentru realizarea țelurilor pe care și le-au propus partidul și statul nostru, pentru ridicarea României pe noi trepte de civilizație, pentru însăși opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. Viața demonstrează că în lumea de azi decalajul între țările avansate și țările slab dezvoltate nu numai că nu se micșorează în ansamblu, dar continuă să crească. Reducerea și, în ultimă instanță, lichidarea acestor decalaje impun eforturi considerabile din partea țărilor rămase în urmă, reclamă concentrarea tuturor resurselor materiale și umane, necesită o muncă încordată, perseverență pentru intrarea hotărîtă pe orbita civilizației moderne.

Țelul fundamental al fiecărui popor este acela de a-și asigura un nivel de viață material și spiritual tot mai înalt. Dar acest deziderat nu se poate realiza fără construirea unei baze tehnico-materiale puternice a societății, fără asigurarea unui ritm înalt al dezvoltării forțelor de producție. Nici un popor care vrea să progreseze nu poate consuma atît cît produce sau mai mult decît produce. Orice reducere a acumulărilor, orice slăbire a ritmului de dezvoltare, în condițiile actualei revoluții tehnico-științifice, nu pot decît să condamne națiunea la înapoiere pentru o lungă perioadă de timp, să pună în pericol atît prezentul, cît și viitorul poporului. Poporul nostru este pe deplin conștient de faptul că bunăstarea și fericirea sa depind exclusiv de munca pe care o desfășoară, sînt rodul eforturilor brațelor și minții lui. De aceea, el înfăptuiește cu deplină convingere politica partidului de dezvoltare în ritm înalt a economiei, de consacrare a unui procent însemnat din venitul național acumulării, reproducției largite, creșterii și modernizării forțelor de producție ale țării, fiind conștient că aceasta asigură bunăstarea și fericirea întregii noastre națiuni, un viitor tot mai luminos întregului popor.

Planul cincinal 1976—1980 prevede realizarea unui vast program de investiții — care va însuma circa 920—960 miliarde lei — pe baza căruia vor fi construite și date în funcțiune circa 2 700 noi capacități de producție.

Ponderea hotărîtoare a investițiilor productive va fi deținută în continuare de industrie, căreia i se vor aloca circa două treimi din totalul fondurilor investite pe cincinal.

O atenție deosebită vom acorda dezvoltării agriculturii — ramură principală a economiei noastre naționale, de care depinde, în bună măsură, progresul general, economic și social al țării. Fonduri însumînd peste 90 miliarde lei vor fi alocate pentru modernizarea agriculturii, pentru realizarea programului național de irigații și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a acestei importante ramuri a economiei naționale.

Un obiectiv esențial al politicii de ridicare economico-socială a țării, care-și găsește în mod pregnant expresie în proiectul de Directive ale Congresului pentru noul cincinal, este îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a forțelor de producție. Noile capacități industriale și agrozootehnice vor fi amplasate astfel încît să asigure dezvoltarea armonioasă a întregii țări, a tuturor județelor patriei. Urmărim pe această cale ca în anul 1980 nici unul din județele țării să nu realizeze o producție industrială mai mică de 10 miliarde lei, iar în perspectivă, pînă în 1990, să ajungem la 18—20 miliarde lei producție industrială minimă în fiecare județ. Pentru a înțelege mai bine ce înseamnă aceasta, trebuie menționat că avem astăzi județe care au producții industriale sub 3 miliarde lei anual. Aceasta va marca, fără îndoială, un adevărat salt calitativ în repartizarea rațională a forțelor de producție, în ridicarea economică și socială a întregii țări.

Caracteristicile principale ale viitorului plan cincinal constau în îmbunătățirea structurii economiei naționale în pas cu exigențele revoluției tehnico-științifice și corespunzător cerințelor diviziunii internaționale a muncii, valorificarea la un nivel superior a resurselor materiale și umane ale țării, ridicarea gradului de tehnicitate a întregii producții, perfecționarea tehnologiilor de fabricație în toate ramurile economice, sporirea rentabilității producției, a întregii activități economice, în vederea creșterii mai rapide a venitului național și a bunăstării întregului nostru popor.

Se va promova o politică fermă de asigurare a bazei proprii de materii prime și de resurse energetice, precum și de folosire a lor rațională. În vederea identificării de noi resurse energetice și materii prime minerale se prevede intensificarea lucrărilor de prospecțiuni și explorări în toate zonele țării; de asemenea, va crește producția de energie electrică, prin construirea și darea în funcțiune, în cincinalul următor, a unor centrale electrice totalizînd o putere instalată de 5 400—5 700 MW, în această perioadă urmînd să înceapă, totodată, construcția primelor centrale nucleare din țara noastră.

Un obiectiv fundamental al proiectului de Directive este asimilarea și introducerea în fabricație mai rapidă a produselor noi, urmînd ca în anul 1980 circa 45 la sută din valoarea producției industriale să fie realizată pe seama produselor noi și perfecționate. În perioada următoare se vor accentua și mai puternic mecanizarea, automatizarea și cibernetizarea proceselor de producție și de muncă.

O sarcină centrală a întregii activități economice va fi ridicarea nivelului calitativ și a performanțelor tehnice ale produselor românești, modernizarea continuă și realizarea lor la parametri mondiali, concomitent

cu lărgirea gamei de sortimente atît în industria producătoare de mijloace de producție, cît și în industria bunurilor de consum. Ridicarea la parametri mondiali a produselor noastre constituie, în condițiile actualei revoluții tehnico-științifice, o condiție de prim ordin a înzestrării tehnice a economiei naționale, a satisfacerii în bune condiții a consumului intern, precum și a asigurării unei competitivități sporite pe piața internațională, a valorificării superioare a produselor noastre în comerțul exterior.

Realizarea marilor obiective ale politicii partidului necesită intensificarea eforturilor pentru sporirea eficienței producției în toate ramurile economiei naționale. Aceasta impune, în primul rînd, creșterea simțitoare a productivității muncii — pe baza căreia se prevede să se obțină circa 70 la sută din sporul producției industriale stabilite în planul cincinal — folosirea cu randament sporit a fondurilor fixe, a forței de muncă și a tuturor mijloacelor materiale și financiare de care dispun unitățile economice. Vor trebui luate măsuri ferme pentru gospodărirea cît mai rațională a resurselor materiale și fondurilor financiare, pentru introducerea unui regim strict de economii în toate compartimentele activității economice, pentru reducerea continuă a cheltuielilor materiale și a costurilor de producție. Numai pe această bază se vor putea asigura creșterea venitului național și ridicarea standardului de viață al întregului nostru popor.

Partidul și guvernul vor acționa în continuare pentru îmbunătățirea conducerii și planificării activității economice, perfecționarea organizării producției și a muncii, asigurarea în bune condiții a aprovizionării tehnico-materiale, creșterea gradului de concentrare și specializare a producției și intensificarea cooperării dintre întreprinderi — în scopul punerii tot mai largi în valoare a posibilităților și rezervelor de care dispune economia noastră socialistă. Dirijarea unitară, pe baza planului național unic, a dezvoltării economico-sociale a țării cere reglementarea precisă, pe bază de legi și norme clare, a atribuțiilor și răspunderilor tuturor unităților economice, a raporturilor dintre ele și totodată asigurarea cadrului corespunzător pentru dezvoltarea largă a inițiativei și spiritului gospodăresc al maselor de oameni ai muncii, participarea lor nemijlocită — în calitate de proprietari ai mijloacelor de producție și producători ai bunurilor materiale — la conducerea întregii activități economico-sociale. Astfel vor fi tot mai eficient mobilizate eforturile oamenilor muncii, ale întregii națiuni într-o direcție unică — aceea a îndeplinirii programului partidului de dezvoltare economică și socială a țării, de făurire a bunăstării și fericirii întregului nostru popor. (Aplauze puternice).

În noul cincinal, 1976—1980, se va pune un accent deosebit pe pregătirea forței de muncă. În această perioadă vor fi create circa 1,2 milioane noi locuri de muncă, din care peste 60 la sută în industrie. În vederea acoperirii necesarului de cadre calificate urmează să fie pregătiți 1 550—1 700 mii de muncitori calificați și 250—300 mii tehnicieni, ingineri și alți specialiști. În cursul cincinalului viitor, populația ce lucrează în industrie va depăși, pentru prima dată în istoria țării, pe cea ocupată în agricultură, urmînd ca în 1980 industria și construcțiile să cuprindă 47—48 la sută din populația ocupată, iar agricultura 27—28 la sută. Aceasta va marca o schimbare calitativă deosebit de însemnată în structura socială a țării, va accentua procesul de apropiere între clasele și pă-

turile sociale ale țării, de dispariție treptată a deosebirilor esențiale dintre oraș și sat, dintre munca fizică și munca intelectuală.

Proiectul de Directive acordă o atenție deosebită dezvoltării învățămîntului, în vederea pregătirii cadrelor necesare diferitelor sectoare de activitate economico-socială. Caracteristica principală a politicii de perfecționare a învățămîntului va fi împletirea organică a procesului de instruire cu activitatea practică în producție, în cercetare. Se va asigura integrarea organică a învățămîntului cu cercetarea și producția, școlile, în special unitățile de învățămînt superior, devenind puternice centre de învățămînt, cercetare și producție, în stare să contribuie activ și eficient la progresul general al economiei și culturii socialiste.

În cincinalul viitor se va acorda o atenție principală creșterii aportului științei și tehnologiei la întreaga dezvoltare economico-socială a țării, orientîndu-se în mod ferm cercetarea spre satisfacerea cerințelor concrete ale modernizării industriei, agriculturii și celorlalte ramuri economice, ale dezvoltării culturii, ale perfecționării organizării și conducerii întregii societăți.

Directivele pe care le va adopta Congresul al XI-lea vor asigura, fără îndoială, traducerea în viață a prevederilor Programului partidului pentru următoarea perioadă de cinci ani, vor duce la îndeplinirea neabătută a obiectivelor societății socialiste multilateral dezvoltate. Viitorul plan cincinal constituie parte integrantă a programului de înaintare a României pe calea luminoasă a comunismului.

Fără îndoială că perspectivele mărețe pe care le deschid Directivele vor mobiliza elanul și energiile tuturor oamenilor muncii, vor pune în mișcare întreaga forță creatoare a națiunii noastre socialiste, vor determina noi și mari victorii în munca și lupta eroică a poporului nostru — constructor al socialismului și comunismului. (Aplauze puternice, prelungite).

**ÎNTĂRIREA CONTINUĂ A ROLULUI CONDUCĂTOR
AL PARTIDULUI, PERFECTIONAREA ACTIVITĂȚII
STATULUI, DEZVOLTAREA DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE,
ASIGURAREA PARTICIPĂRII ÎNTREGULUI POPOR
LA CONDUCEREA SOCIETĂȚII, APLICAREA FERMĂ
A PRINCIPIILOR SOCIALISMULUI ÎN ÎNTREAGA VIAȚĂ
SOCIALĂ — OBIECTIVE CENTRALE ALE URMĂTOAREI
ETAPE ISTORICE**

Dragi tovarăși și prieteni,

Succesele obținute în anii construcției socialiste, în îndeplinirea actualului cincinal sînt nemijlocit legate de activitatea politică, organizatorică și ideologică a partidului nostru, de faptul că partidul comunist își îndeplinește neabătut rolul de forță politică conducătoare în toate domeniile de activitate ale societății.

Astăzi, la a XXX-a aniversare a eliberării țării, partidul nostru se prezintă ca o puternică forță politică ce călăuzește neabătut întregul popor

în lupta pentru construcția socialismului, pentru ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație. Niciodată poporul român nu a avut o asemenea forță politică hotărîtă și capabilă să slujească fără preget interesele sale supreme. (Aplauze puternice, prelungite). Iată de ce partidul nostru comunist este înconjurat cu dragoste și stimă de întregul popor, iată de ce vom face totul și în viitor pentru a întări necontenit partidul, pentru ca el să-și îndeplinească în condiții tot mai bune rolul de forță politică conducătoare a societății, pentru întărirea unității și forței sale. Vom acționa pentru ca fiecare activist, fiecare membru al partidului să-și îndeplinească neabătut sarcinile încredințate, participînd totodată la elaborarea democratică a tuturor hotărîrilor privind dezvoltarea economico-socială a țării. Pornim permanent de la faptul că nu există nimic mai sfînt pentru un comunist decît de a sluji poporul, cauza păcii, cauza socialismului. (Aplauze puternice).

Statul nostru socialist și-a îndeplinit și își îndeplinește cu succes misiunea sa de organizare și conducere a activității economico-sociale, sarcina de a crea cadrul organizatoric corespunzător participării la conducerea vieții economico-sociale a maselor largi populare. În perspectiva dezvoltării societății noastre socialiste va crește și mai mult rolul organizatoric, de planificare și conducere a activității economico-sociale, al statului. Partidul va acționa pentru perfecționarea activității statului pe baza centralismului democratic ce asigură îmbinarea armonioasă a conducerii unitare a întregii vieți economico-sociale cu dezvoltarea inițiativei organelor locale, cu lărgirea atribuțiilor consiliilor populare județene, orașenești și comunale, a tuturor unităților teritorial-administrative, economice și sociale.

Factorul principal al forței și trăiniciei statului nostru socialist este întărirea continuă a alianței clasei muncitoare cu țărănimea — temelia de granit a orînduirii noastre socialiste — unitatea strînsă dintre muncitori, țărani și intelectuali, între toate categoriile de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate. Acționînd ca instrument principal al exercitării puterii oamenilor muncii, statul nostru socialist își va intensifica activitatea pentru înfăptuirea fermă și consecventă a programului Partidului Comunist Român. (Aplauze puternice).

Armata noastră nouă, populară, născută în lupta împotriva fascismului, își ridică necontenit pregătirea militară și politică pentru a fi în orice moment gata să-și îndeplinească misiunea de apărare a cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității țării. Armata noastră dezvoltă neabătut colaborarea cu armatele țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, cu armatele tuturor țărilor socialiste și ale altor state prietene.

Organele Ministerului de Interne, de securitate și miliție, care s-au dezvoltat în lupta împotriva forțelor reacționare, pentru apărarea cuceririlor revoluționare, își îndeplinesc, de asemenea, neabătut misiunea de apărare a cuceririlor socialiste, a proprietății obștești, a bunurilor și liniștei întregului nostru popor.

Vom acționa pentru ca toate organele aparatului nostru de stat, inclusiv organele de justiție, să servească neabătut interesele construcției socialiste, interesele întregului popor.

Vom veghea la respectarea cu sfințenie a prevederilor Constituției și legilor țării, la așezarea tuturor raporturilor sociale pe baze legale, perfecționând continuu legislația noastră în raport cu schimbările fundamentale produse în orînduirea socialistă, în relațiile de proprietate și sociale din țara noastră.

În procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate se întărește continuu coeziunea poporului nostru în jurul partidului. Această realitate a fost elocvent exprimată recent de Congresul Frontului Unității Socialiste — moment important în viața social-politică a țării. Congresul a consolidat și mai mult Frontul Unității Socialiste, ca organism politic permanent, revoluționar, democratic, care asigură cadrul organizatoric larg de participare a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, la conducerea societății, la îndeplinirea programului Partidului Comunist Român. Unind toate organizațiile politice, obștești și culturale, toate clasele și categoriile sociale, Frontul Unității Socialiste constituie expresia cea mai grăitoare a schimbărilor fundamentale petrecute în structura socială a țării, precum și a perspectivei unirii tot mai strînse și apropierea claselor și păturilor sociale în procesul înaintării spre comunism, al făuririi poporului muncitor unic. Partidul va acționa pentru creșterea continuă a rolului Frontului Unității Socialiste în unirea eforturilor întregii națiuni în marea operă de zidire a luminosului edificiu al socialismului și comunismului.

Partidul nostru a luat o serie de măsuri pentru lărgirea continuă a participării efective a oamenilor muncii la conducerea activității economice și sociale. Înființarea comitetelor și consiliilor oamenilor muncii, ca organe colective de conducere, instituționalizarea adunărilor generale, promovarea largă a principiului muncii și conducerii colective la toate nivelurile, dezbateră cu masele largi populare a celor mai importante legi și hotărâri ce privesc mersul înainte al societății noastre — toate acestea demonstrează procesul de lărgire și adîncire continuă a democrației economice, muncitorești, a democrației socialiste în general, preocuparea partidului de a asigura toate condițiile pentru făurirea conștientă de către popor a propriei sale istorii, a propriului său destin. Spre deosebire de democrația burgheză, în care se mențin deosebirile și inegalitățile de clasă, democrația noastră are la bază proprietatea socialistă, egalitatea socială a maselor; ea asigură în fapt participarea oamenilor muncii la elaborarea politicii generale interne și externe a țării, la luarea deciziilor în toate domeniile de activitate. Aceasta reprezintă și o înaltă școală politică de educare socialistă a maselor, de creștere a răspunderii fiecărui cetățean față de interesele generale ale colectivității, ale întregii noastre națiuni socialiste. (Aplauze puternice).

Un rol tot mai important în dezvoltarea democrației socialiste, în întreaga activitate de construire a noii orînduiri sociale din țara noastră au organizațiile de masă și obștești — sindicatele, organizațiile de tineret și femei, uniunile cooperatiste, uniunile de creație și asociațiile profesionale și științifice. Lor le revine sarcina de a asigura participarea efectivă și cît mai activă a membrilor lor la elaborarea și îndeplinirea politicii partidului în toate domeniile de activitate, la dezbateră legilor și principalelor hotărâri ale statului, la apărarea și dezvoltarea proprietății so-

cialiste ; stimulînd inițiativa creatoare a oamenilor muncii în îndeplinirea programului partidului, ele trebuie să contribuie totodată la soluționarea corespunzătoare a problemelor de viață și muncă ale membrilor societății noastre, la educarea socialistă, în spiritul eticii și echității socialiste a maselor de oameni ai muncii de la orașe și sate.

Partidul și guvernul vor face totul și în viitor pentru perfecționarea continuă a democrației socialiste — necesitate obiectivă a operei de edificare a societății socialiste și comuniste pe pământul României.

Pornind de la rolul și însemnătatea națiunii în asigurarea progresului istoric, partidul acționează neabătut pentru dezvoltarea și înflorirea continuă a națiunii noastre socialiste, pentru afirmarea deplină a tuturor forțelor sale creatoare, pentru accentuarea trăsăturilor și caracteristicilor ei noi, determinate de unitatea de interese și idealuri ale întregului popor, de ideologia revoluționară a proletariatului, care călăuzește lupta și munca întregii societăți.

O realizare de importanță fundamentală a partidului nostru este soluționarea marxist-leninistă a problemei naționale, lichidarea pentru totdeauna a asupririi și inegalității, realizarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Acționăm în spiritul principiului marxist-leninist potrivit căruia egalitatea în drepturi se realizează în primul rînd prin ridicarea gradului de dezvoltare economico-socială a tuturor regiunilor țării, prin crearea condițiilor și posibilităților de participare, cu drepturi depline, la viața economică și socială a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate. Politica marxist-leninistă în problema națională se reflectă și în asigurarea învățămîntului în limba maternă, precum și a dreptului de folosire liberă a acesteia în toate domeniile de activitate. Această politică a partidului determină întărirea continuă a unității și frăției oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, dezvoltarea colaborării și conlucrării lor strînse în scopul înfloririi patriei comune. Partidul va veghea și în viitor, neabătut, la îndeplinirea deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii patriei, la afirmarea lor neîngrădită în toate domeniile vieții sociale, la întărirea coeziunii și unității întregului popor în lupta pentru realizarea mărețelor idealuri ale socialismului și comunismului pe pământul României. (Aplauze puternice, prelungite).

Stimați tovarăși și prieteni,

Acum, cînd privim retrospectiv drumul parcurs în decurs de 30 de ani, încercăm un puternic sentiment de mîndrie pentru tot ceea ce a îndeplinit poporul nostru sub conducerea partidului comunist. Desigur, acest drum nu a fost ușor. A trebuit să învingem multe greutăți, să trecem peste multe obstacole ; s-au manifestat și numeroase lipsuri, greșeli și, din păcate, au fost comise abuzuri și ilegalități, străine spiritului orînduirii noastre socialiste. Partidul a acționat cu hotărîre pentru lichidarea greșelilor, lipsurilor, pentru învingerea greutăților, a luat poziție fermă împotriva abuzurilor și denaturărilor comise și a stabilit măsuri ca ele să nu se mai repete.

Desigur, tovarăși, ne aflăm la o adunare festivă, jubiliară, cînd facem bilanțul succeselor; noi sîntem însă comuniști, iar comunistul se caracterizează prin spirit lucid, de obiectivitate în judecarea faptelor și evenimentelor, în analiza istoriei. Chiar și în acest moment solemn cînd trecem în revistă mărețele victorii ale acestor trei decenii de istorie glorioasă a poporului nostru, nu putem ignora laturile negative ale activității desfășurate în această perioadă, nu ne putem opri să examinăm în mod critic procesele care au avut loc, realitatea complexă a dezvoltării noastre sociale. Procedînd astfel, demonstrăm forța și tăria partidului nostru, justetea politicii sale revoluționare și, totodată, exprimăm hotărîrea noastră fermă de a asigura îndeplinirea neabătută în viață a principiilor socialismului, realizarea programului partidului de edificare a celei mai înaintate și mai drepte societăți din lume — societatea comunistă. (Aplauze puternice).

În cei 30 de ani care au trecut de la eliberarea țării au avut loc adînci transformări în viața socială, în structura societății, profunde prefaceri în conștiința oamenilor. Partidul a desfășurat în această perioadă o intensă activitate educativă pentru formarea conștiinței socialiste, pentru înarmarea maselor largi cu concepția revoluționară despre lume și viață a materialismului dialectic și istoric, pentru lărgirea orizontului cultural-științific al celor ce muncesc. Rezultatele acestei politici își găsesc expresia în participarea entuziastă a întregului popor la transpunerea în viață a programului partidului, în atitudinea înaintată manifestată în munca pentru interesele generale ale societății, în eroismul și spiritul de abnegație cu care oamenii muncii acționează pentru edificarea noii orînduiri socialiste. Partidul va milita și în viitor, în mod consecvent, pentru înarmarea ideologică a maselor, pentru dezvoltarea gândirii lor revoluționare, în vederea înțelegerii juste a marilor procese ce au loc în societatea noastră, a întregii dezvoltări contemporane, a legilor obiective care guvernează viața socială, a politicii generale a partidului și statului. Totodată, se va desfășura o muncă intensă pentru așezarea la baza tuturor relațiilor din societatea noastră a principiilor eticii și echității socialiste, pentru însușirea profundă de către masele largi a mărețelor idealuri de viață ale comunismului. Educarea omului nou, formarea conștiinței socialiste, a concepției înaintate, științifice despre lume și viață reprezintă una din sarcinile fundamentale ale edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism, căreia partidul nostru îi va acorda și în viitor o atenție de prim ordin.

În centrul politicii Partidului Comunist Român stă idealul realizării libertății, bunăstării, fericirii și demnității omului, a întregului popor, făurirea celei mai drepte și mai nobile societăți, la care au visat mințile luminate ale lumii — societatea comunistă. La baza acestei politici se află principiile umanismului socialist, în virtutea cărora relațiile dintre membrii societății trebuie să se întemeieze pe egalitate deplină, pe colaborare, stimă și înțelegere reciprocă. Corespunzător concepției noastre despre umanism, societatea socialistă și comunistă va asigura îndeplinirea multilaterală a personalității umane, valorificarea tuturor capacităților și talentelor fiecăruia în slujba binelui comun, a prosperității întregii societăți, făurirea conștiinței de către toți cetățenii a propriului lor destin comun, în care își găsește deplina realizare destinul individual

al fiecărui cetățean. În aceasta constă superioritatea idealului umanist al partidului nostru, al poporului, al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului. (Aplauze puternice, prelungite).

Mărețele înfăptuiri din anii construcției socialismului, succesele remarcabile cu care oamenii muncii întâmpină a XXX-a aniversare a eliberării țării și Congresul al XI-lea al partidului ne dau deplină încredere în perspectiva de viitor, ne oferă temeiul să afirmăm că Programul partidului și prevederile Directivelor pentru cincinalul următor vor fi realizate în bune condiții, asigurând ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație, înaintarea pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre comunism. (Aplauze puternice).

Dragi tovarăși și prieteni,

În dezvoltarea cu succes a țării noastre un rol important a avut colaborarea cu țările socialiste, cu alte țări prietene, cu toate statele lumii. Fără îndoială că, pe lângă eforturile susținute făcute de întregul nostru popor, colaborarea cu țările socialiste, cu celelalte state a fost un factor de seamă al înaintării în ritm intens a țării noastre pe calea progresului și civilizației.

Aș dori, în acest context, să menționez importanța deosebită a relațiilor de colaborare cu Uniunea Sovietică, ce ocupă primul loc — respectiv peste o cincime — în cadrul raporturilor noastre economice internaționale, precum și importanța relațiilor cu celelalte țări din C.A.E.R.

Vom acționa neabătut pentru a contribui la extinderea în continuare a colaborării în cadrul C.A.E.R., în vederea realizării Programului complex care să ducă la dezvoltarea economico-socială a fiecărei țări, la apropierea nivelurilor de dezvoltare, la creșterea forței generale a țărilor socialiste, la sporirea prestigiului socialismului în lume.

Vom milita neabătut pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare economico-socială cu toate țările socialiste, văzînd în aceasta un factor important al progresului fiecărei țări, al victoriei cauzei socialismului în general. (Vii aplauze).

Vom intensifica colaborarea economică și cooperarea cu țările în curs de dezvoltare, cu statele ce acționează pentru dezvoltarea economico-socială independentă, relațiile cu acestea avînd o importanță deosebită în afirmarea noilor principii de colaborare internațională, în lupta pentru o nouă ordine economică mondială.

În același timp, în spiritul coexistenței pașnice, vom extinde relațiile de colaborare cu toate celelalte țări, inclusiv cu țările capitaliste dezvoltate, considerînd că participarea activă la diviziunea internațională a muncii este o necesitate obiectivă a progresului economico-social al fiecărei țări, o cerință a realizării unor relații internaționale noi, a unei politici de pace și colaborare între popoare. (Aplauze puternice).

MARILE PREFACERI REVOLUȚIONARE PE ARENA MONDIALĂ — CARACTERISTICA ESENȚIALĂ A DEZVOLTĂRII CONTEMPORANE

Stimați tovarăși și prieteni,

Sărbătorim a XXX-a aniversare a eliberării României de sub dominația fascistă în condițiile unor mari prefaceri economice, sociale și naționale revoluționare pe plan internațional.

În lume s-au produs și sînt în curs de accentuare mari schimbări în raportul de forțe; se afirmă tot mai puternic voința popoarelor de pe toate meridianele de a fi deplin stăpîne pe bogățiile lor naționale, de a-și asigura dezvoltarea economico-socială independentă, corespunzător voinței lor, fără nici un amestec din afară.

În schimbarea raportului de forțe, un rol tot mai important îl au țările socialiste, succesele mari pe care ele le obțin în dezvoltarea economico-socială. Așa cum se știe, cu 30 de ani în urmă exista în lume, ca țară socialistă, Uniunea Sovietică, a cărei apariție pe arena mondială a reprezentat un moment de cotitură în istoria universală. De asemenea, trecuse pe calea construirii societății socialiste Republica Populară Mongolă. În acest răstimp, în Europa, prin lupta popoarelor, s-au creat noi state socialiste: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană, Iugoslavia, Polonia, România și Ungaria. Un eveniment de importanță istorică l-a constituit victoria revoluției socialiste în China și crearea Republicii Populare Chineze. (Aplauze puternice). Pe continentul asiatic au luat ființă, de asemenea, ca urmare a mișcării revoluționare a popoarelor, Republica Populară Democrată Coreeană și Republica Democrată Vietnam. (Aplauze puternice). O semnificație deosebită au avut victoria revoluției în Cuba, crearea primului stat socialist pe continentul american. (Aplauze puternice). În lume există acum 14 țări socialiste, care cuprind o treime din populația globului și dețin un loc tot mai important în producția mondială, în dezvoltarea științei și tehnicii contemporane. Sistemul socialist reprezintă o realitate puternică a lumii de azi, exercitînd o înrîurire din ce în ce mai mare asupra întregii dezvoltări social-politice mondiale. Fără îndoială că în perioada următoare, corespunzător legilor dezvoltării sociale, noi și noi popoare vor păși pe drumul socialismului. Orînduirea nouă, socialistă se vedește singura cale ce asigură progresul economic și social rapid al popoarelor, împlinirea aspirațiilor lor de dreptate socială, bunăstare și fericire. (Aplauze îndelungate).

Crește, de asemenea, pe plan internațional rolul țărilor în curs de dezvoltare, care se pronunță pentru o dezvoltare economică și socială independentă, acționează cu tot mai multă fermitate pentru preluarea în propriile mîini a bogățiilor naționale, se ridică hotărît împotriva politicii de dominație imperialistă, colonialistă și neocolonialistă.

Schimbări importante — care exercită o puternică influență asupra raportului de forțe internațional — s-au produs și în țările capitaliste dezvoltate. Un factor important în modificările intervenite pe plan mondial îl reprezintă creșterea rolului clasei muncitoare, al maselor populare,

al popoarelor din toate țările; aceste forțe se pronunță cu tot mai multă hotărâre pentru o politică nouă, pentru instaurarea în lume a unor relații de colaborare democratică, pentru pace trainică. (Vii aplauze).

Ca urmare a acestor profunde schimbări, în viața internațională s-a dezvoltat un curs nou spre destindere și colaborare. Este adevărat, acest curs se află abia la început, este încă departe de a fi devenit ireversibil. În lume mai acționează încă forțe reacționare, imperialiste, care pot pune în pericol cursul destinderii. De aceea, este necesar ca forțele progresiste, antiimperialiste, masele largi populare de pretutindeni să-și intensifice eforturile împotriva politicii reacționare, pentru accentuarea noului curs de destindere în viața internațională, pentru o politică nouă, de egalitate, pentru o colaborare trainică între toate popoarele lumii. (Aplauze puternice).

Putem spune că desfășurarea vieții internaționale, a evenimentelor demonstrează cu putere că țările socialiste, țările în curs de dezvoltare, forțele progresiste, antiimperialiste, uriașa mișcare a popoarelor de pretutindeni pot asigura, acționând cu fermitate și în unitate strânsă, intensificarea cursului spre destindere, pot impune o politică nouă, pot asigura lumii o pace trainică. (Aplauze puternice).

POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI SOCIALISTE — POLITICĂ DE COLABORARE ACTIVĂ CU ȚĂRILE SOCIALISTE, CU TOATE ȚĂRILE LUMII, DE PROMOVARE A DESTINDERII, PĂCII ȘI SECURITĂȚII ÎN EUROPA ȘI ÎN ÎNTREAGA LUME

Republica Socialistă România se prezintă la a XXX-a aniversare a eliberării sale cu succese remarcabile și în activitatea internațională. În centrul politicii externe, Partidul Comunist Român, România socialistă au pus și pun neabătut prietenia și alianța cu toate țările socialiste, considerând acesta un factor de mare importanță pentru dezvoltarea fiecărei țări, pentru cauza generală a socialismului, a progresului și păcii internaționale. Vom acționa neabătut pentru intensificarea relațiilor cu toate țările socialiste, pentru întărirea unității și colaborării lor, aceasta corespunzând atît intereselor poporului nostru, ale celorlalte țări socialiste, cît și intereselor securității și păcii în lume.

Am promovat și promovăm relații ample cu statele naționale independente, cu toate popoarele care au scuturat jugul dominației coloniale și au pășit pe calea dezvoltării economico-sociale independente. Raporturile noastre cu toate aceste țări se înscriu ca un factor activ în lupta generală pentru o politică internațională nouă, împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului. (Vii aplauze).

În spiritul principiilor coexistenței pașnice, dezvoltăm larg colaborarea cu toate statele, inclusiv cu țările capitaliste dezvoltate, aceasta înscriindu-se ca un factor activ în afirmarea noilor principii de relații între state, în promovarea unei politici de destindere, colaborare și pace.

Ne pronunțăm cu hotărîre pentru respectarea dreptului fiecărui popor la dezvoltare economico-socială independentă, corespunzător voinței și năzuințelor sale.

Ca rezultat al politicii de pace și colaborare cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, România întreține astăzi relații diplomatice cu peste 120 de state. Se poate spune că niciodată, în îndelungata sa istorie, poporul român nu a avut atîția prieteni ca astăzi, politica de pace și colaborare a României bucurîndu-se de un legitim prestigiu internațional. (Aplauze puternice).

Dorim acum, la a XXX-a aniversare a eliberării țării noastre de sub dominația fascistă, să declarăm în mod solemn, în cadrul sesiunii Marii Adunări Naționale, că vom acționa și în viitor neobosit, cu toată fermitatea, pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare cu toate statele lumii. (Aplauze puternice).

Îi asigurăm pe prietenii noștri din țările socialiste că vom face totul pentru amplificarea relațiilor noastre de colaborare și prietenie, pe baza principiilor noi, marxist-leniniste, contribuind în felul acesta la afirmarea în lume a noilor relații între state, la creșterea forței și prestigiului socialismului ca orînduire nouă, ce deschide perspective minunate pentru o viață liberă și fericită întregii omeniri. (Aplauze puternice).

Îi asigurăm pe prietenii noștri din țările în curs de dezvoltare, din toate statele ce se pronunță pentru dezvoltarea economico-socială independentă, că vom acționa neabătut pentru afirmarea principiilor noi de relații între state, pentru promovarea neabătută a respectului dreptului fiecărui popor de a-și organiza viața conform voinței și aspirațiilor proprii. (Aplauze puternice).

Asigurăm popoarele din țările capitaliste dezvoltate, din toate țările lumii că vom promova neabătut, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, relații de prietenie și colaborare în interesul reciproc, al cauzei generale a colaborării și păcii. (Aplauze puternice).

La baza tuturor relațiilor internaționale ale țării noastre așezăm în mod ferm principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța în raporturile interstatale. (Vii aplauze). Vom milita pentru generalizarea acestor principii în întreaga politică mondială contemporană, pentru transformarea acestora în norme ferme de conviețuire pașnică între toate statele, fără deosebire de orînduire socială.

Ne adresăm tuturor guvernelor și popoarelor de a acționa împreună, de a conlucra activ pentru promovarea unei politici de destindere în lume, pentru democratizarea profundă a relațiilor internaționale actuale. (Aplauze puternice). Ne revine tuturor uriașa răspundere în fața popoarelor noastre, a generațiilor viitoare și a umanității de a face totul pentru eliminarea din viața internațională a războiului, a stărilor de încordare și conflict, a atmosferei de animozitate și neîncredere între state, pentru instaurarea pe planeta noastră a unui climat de cooperare rodnică între toate națiunile în interesul progresului general al societății omenеști. Să colaborăm intens pentru a găsi soluții politice unanim acceptabile tuturor problemelor care confruntă omenirea de astăzi, pentru a face

să triumfe în raporturile internaționale rațiunea și echitatea, pentru a evita noi confruntări armate, pentru a apăra cu toată energia viața și munca liberă a tuturor popoarelor. În acest spirit vom desfășura întreaga politică externă a partidului și statului nostru socialist. (Aplauze puternice, îndelungate).

Stimați tovarăși și prieteni,

România acordă o însemnătate deosebită înfăptuirii securității europene. Pornim de la faptul că realizarea unor relații noi de colaborare multilaterală între statele continentului nostru corespunde intereselor fiecărei națiuni europene, precum și cauzei generale a păcii și securității în lume.

Considerăm că trebuie depuse eforturi susținute de către toate statele europene pentru încheierea cu succes a lucrărilor conferinței de la Geneva, pentru elaborarea unor documente cât mai clare, care să corespundă voinței și dorinței popoarelor continentului de a trăi în pace și colaborare. Rezultatele de până acum creează condiții pentru încheierea cu succes a fazei de elaborare a documentelor și ținerea celei de-a treia faze a conferinței, la nivel înalt, care să ducă la adoptarea noilor principii de relații, să deschidă calea colaborării pașnice, multilaterale, între statele continentului.

Sintem deosebit de îngrijorați de situația creată în Balcani ca urmare a evenimentelor din Cipru. Ne pronunțăm cu fermitate pentru respectarea independenței și suveranității Ciprului, pentru soluționarea problemelor pe cale pașnică, pentru retragerea trupelor străine din această țară și respectarea dreptului acestui popor la independență. Aceasta corespunde intereselor tuturor țărilor, ale dezvoltării relațiilor de prietenie dintre țările din Balcani și din Europa, în general.

Ultimele evenimente din Cipru demonstrează încă o dată necesitatea intensificării eforturilor pentru o politică de colaborare pașnică între țările din Balcani, pentru soluționarea tuturor problemelor pe calea tratativelor, pentru întărirea prieteniei și colaborării. Aceasta corespunde intereselor fiecărui popor, ale tuturor popoarelor balcanice. Toate guvernele țărilor din Balcani au datoria și răspunderea de a face totul pentru a ține seama de dorința popoarelor lor. În ceea ce o privește, România va acționa neabătut pentru a contribui la soluționarea tuturor problemelor din Balcani, pentru o înțelegere și colaborare trainică între toate popoarele din această zonă. (Aplauze puternice).

Ne pronunțăm pentru soluționarea tuturor problemelor litigioase pe calea tratativelor, pentru renunțarea la folosirea forței și amenințarea cu forța în rezolvarea litigiilor dintre state. Pornind de la aceste considerente, apreciem necesar să se acționeze cu mai multă fermitate pentru reluarea negocierilor de la Geneva în problema Orientului Mijlociu, pentru soluționarea situației din această zonă pe calea tratativelor, în concordanță cu rezoluțiile Consiliului de Securitate. Considerăm necesar să se ajungă la retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate, la asigurarea integrității și suveranității fiecărei țări din această zonă.

Totodată, pentru realizarea unei păci juste și trainice, considerăm că trebuie soluționată problema poporului palestinian în conformitate cu năzuințele sale spre o viață demnă și liberă (Aplauze puternice).

Sînt, de asemenea, necesare eforturi susținute în vederea realizării prevederilor acordurilor de la Paris cu privire la Vietnam, pentru instaurarea unei păci trainice în întreaga Indochină, respectîndu-se drepturile popoarelor din această parte a lumii de a-și rezolva problemele în mod democratic, fără nici un amestec din afară. Sprijinim în mod ferm lupta poporului cambodgian pentru dezvoltarea sa independentă. (Aplauze puternice).

Ținînd seama de faptul că în lume continuă să mai existe focare de încordare, care periclitizează grav atît pacea din zonele respective, cît și securitatea întregii omeniri, considerăm că trebuie intensificate eforturile tuturor statelor, ale tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste pentru soluționarea pe cale pașnică a problemelor litigioase, pentru promovarea unei politici ferme de colaborare și pace, de respect al voinței popoarelor, de neamestec în treburile lor interne.

Una dintre problemele de o importanță cardinală pentru pacea și colaborarea internațională este dezarmarea generală și, în primul rînd, dezarmarea nucleară. Nu putem trece cu vederea că, în timp ce se desfășoară conferința pentru dezarmare de la Geneva, în timp ce se vorbește despre dezarmare, se intensifică cursa înarmărilor, cresc an de an cheltuielile militare, ajungînd să depășească în prezent 200 miliarde dolari.

Este un imperativ arzător al lumii contemporane să se acționeze cu toată hotărîrea pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru oprirea înarmării nucleare și trecerea la lichidarea acestor arme. Se poate spune că în împrejurările actuale problema dezarmării și, în primul rînd, a celei nucleare a devenit vitală pentru soarta întregii omeniri. Iată de ce considerăm că forțele progresiste, toate popoarele trebuie să-și unească eforturile și să acționeze mai energic pentru a determina trecerea la înfăptuirea unor măsuri reale de dezarmare, a unei politici cu adevărat noi, de pace și colaborare internațională. Sînt necesare măsuri mai hotărîte pentru reducerea cheltuielilor militare, a armamentelor, desființarea bazelor militare străine, retragerea trupelor de pe teritoriile altor state și reducerea trupelor naționale. Se impune încheierea unor angajamente și tratate care să asigure înfăptuirea în viață a măsurilor ferme și concrete de dezarmare. Trebuie să acționăm cu mai multă hotărîre pentru desființarea blocurilor militare, pentru înfăptuirea unor relații noi, care să dea garanția fiecărei națiuni, indiferent de mărimea și forța sa, că se află la adăpost de orice agresiune militară.

Considerăm necesar ca toate guvernele și popoarele să-și intensifice eforturile și să-și unească forțele pentru a asigura însănătoșirea climatului internațional, pentru crearea unei atmosfere de securitate și încredere, în care întreaga omenire să-și poată concentra nestîngherită energiile în direcția progresului economic și social, al bunăstării și fericirii fiecărui popor. (Aplauze îndelungate).

Stimați tovarăși și prieteni,

Omenirea este confruntată astăzi cu problema gravă a subdezvoltării, care afectează profund întreaga evoluție a vieții internaționale. Zeci și zeci de state ale lumii, reprezentând o parte uriașă a populației planetei, se găsesc într-o situație dramatică din punct de vedere al dezvoltării economico-sociale. Lichidarea acestei stări de lucruri, asigurarea unei dezvoltări rapide a tuturor popoarelor constituie o necesitate obiectivă pentru așezarea relațiilor internaționale pe baze noi, pentru promovarea unei politici de pace și colaborare. Este necesar să se acționeze cu mai multă fermitate pentru așezarea relațiilor dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare pe principii echitabile, asigurându-se un raport corespunzător, just între prețul materiilor prime și prețul produselor industriale, accesul nestingherit la tehnologiile moderne, la cuceririle științei și tehnicii contemporane, în vederea dezvoltării mai rapide a țărilor rămase în urmă. Realizarea unei noi ordini economice internaționale este, după părerea noastră, un factor determinant în dezvoltarea întregii civilizații umane contemporane, în asigurarea reală a unei păci trainice în lume. (Vii aplauze).

România consideră necesar să se depună eforturi intense pentru accelerarea procesului de lichidare a subdezvoltării, pentru apropierea cât mai rapidă a nivelurilor de dezvoltare ale statelor. De aceasta depind instaurarea unor relații cu adevărat democratice și echitabile în lume, înaintarea pe calea progresului multilateral a întregii omeniri.

Soluționarea marilor și complexelor probleme ale lumii de azi impune participarea activă la viața internațională a tuturor statelor, independent de mărimea lor. Problemele grave care preocupă omenirea nu pot fi soluționate decât cu participarea activă a fiecărui stat, mare, mic sau mijlociu. (Aplauze puternice). În această direcție, alături de țările mari, o răspundere deosebită în evoluția vieții internaționale revine țărilor în curs de dezvoltare, țărilor nealiniat, țărilor mici și mijlocii, care, prin numărul lor, prin dimensiunile populației pe care o înglobează, prin interesul vital de a-și asigura dezvoltarea liberă, independentă și prosperă, pot aduce o contribuție remarcabilă la mersul înainte pe un drum nou, progresist al omenirii contemporane. De energia, fermitatea și consecvența cu care ele vor acționa în viața internațională depind în mare măsură victoria cauzei colaborării și păcii în lume, promovarea unor relații internaționale cu adevărat democratice. (Vii aplauze).

Mai mult ca oricând se impune creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea diferitelor probleme, în respectarea dreptului internațional, în elaborarea unor principii noi de drept bazate pe egalitate și respect mutual, pe dreptul fiecărui popor de a fi stăpîn pe destinele sale, într-o nouă ordine economică și politică internațională.

Un rol important în dezvoltarea vieții internaționale îl au masele largi populare, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, celelalte forțe sociale, vital interesate într-o politică de dreptate socială și națională, de pace și colaborare în lume. Cresc și mai mult forța maselor de femei, a tinerei generații, contribuția lor la soluționarea marilor probleme internaționale.

Dezvoltarea vieții mondiale pune în evidență tot mai mult rolul crescând al partidelor comuniste și muncitorești în apărarea intereselor națiunilor, ale fiecărui popor, în salvagardarea cuceririlor democratice, în promovarea unei politici de colaborare și de pace în întreaga lume. Partidul Comunist Român va acționa neabătut pentru dezvoltarea colaborării și solidarității cu toate partidele comuniste și muncitorești, considerând că aceasta constituie o necesitate pentru desfășurarea cu succes a noii politici mondiale, a cursului de colaborare și de pace. Vom dezvolta, de asemenea, în continuare relațiile cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernământ din țările în curs de dezvoltare, cu alte partide politice și organizații democratice din toate țările, în scopul unirii eforturilor pentru afirmarea noilor principii de relații între state, a politicii de pace și colaborare, pentru crearea unei lumi mai bune și mai drepte. (Aplauze îndelungate).

De la această înaltă tribună dorim să asigurăm pe prietenii noștri din întreaga lume că vom face totul pentru a ne aduce contribuția la întărirea unității și colaborării forțelor antiimperialiste și progresiste de pretutindeni, a colaborării tuturor popoarelor, pentru a contribui la realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, pentru fericirea și bunăstarea întregii omeniri. (Aplauze puternice).

Dragi tovarăși și prieteni,

Intrăm în al patrulea deceniu al noii istorii a României cu hotărîrea fermă de a uni eforturile întregului popor pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului și a Directivelor ce vor fi adoptate de Congresul al XI-lea, pentru a asigura făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea poporului nostru spre comunism. (Vii aplauze).

Îmi exprim deplina încredere că eroica noastră clasă muncitoare, harnica noastră țărănire, intelectualitatea nouă, toți oamenii muncii, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, fără deosebire de naționalitate, întregul nostru popor, vor dezvolta cuceririle revoluționare dobîndite în acești 30 de ani, vor înălța și mai sus steagul socialismului pe pămîntul României, vor asigura poporului o viață demnă, îmbelșugată. (Aplauze puternice).

Garanția pentru realizarea cu succes a acestor năzuințe stă în faptul că la cîrma țării se află Partidul Comunist Român, care își va îndeplini și în viitor, cu cinste și abnegație, rolul de forță politică a întregii societăți, asigurînd noi și noi biruințe poporului nostru. (Aplauze puternice).

Privind spre acest minunat viitor, trebuie să ne consacram cu toții întreaga energie și putere de muncă, toată priceperea și cunoștințele, întregul elan revoluționar înfăptuirii ferme a operei de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, asigurînd modernizarea neînteruptă a forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție și sociale, ridicarea continuă a nivelului de viață material și spiritual al întregului popor, creșterea gradului de civilizație a patriei noastre socialiste ! (Aplauze puternice, prelungite).

Vom acționa și în viitor, neabătut, pentru prietenia și alianța cu toate țările socialiste, pentru unitatea și coeziunea partidelor comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor antiimperialiste, pentru dezvoltarea colaborării cu toate popoarele lumii. Vom participa activ la realizarea unor noi relații internaționale economice și politice, a unei lumi în care fiecare popor să-și poată consacra forțele bunăstării și fericirii, fără teama vreunei agresiuni. (Vii aplauze).

Să facem totul pentru măreția și strălucirea României socialiste, pentru ca ea să ocupe un loc de cinste în rîndul țărilor socialiste, al mării familii a națiunilor lumii, să-și aducă o contribuție tot mai de preț la triumful atotbiruitoarelor idei ale comunismului, la victoria idealurilor de progres și bunăstare, de pace și prietenie între toate popoarele lumii. (Aplauze puternice).

Vă urez dumneavoastră, tuturor, întregului nostru popor, succese tot mai mari în muncă și viață, multă sănătate și fericire ! (Aplauze puternice, îndelungate).

Să se întărească și să înflorească scumpa noastră patrie, Republica Socialistă România ! (Aplauze puternice, îndelungate).

Trăiască gloriosul Partid Comunist Român — conducătorul încercat al națiunii noastre pe calea socialismului și comunismului ! (Aplauze puternice ; urale : se scandează „CEAUȘESCU — P.C.R.“).

Să se întărească continuu solidaritatea militantă a poporului nostru cu toate popoarele care edifică noua orînduire socială, cu forțele revoluționare antiimperialiste, progresiste și democratice din întreaga lume ! (Aplauze puternice ; urale îndelungate).

Trăiască prietenia și colaborarea între toate popoarele lumii în lupta pentru o lume mai bună și mai dreaptă !

Să triumfe pacea și prietenia între toate popoarele ! (Aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „CEAUȘESCU — P.C.R.“ ; întreaga asistență ovaționează minute în șir pentru Partidul Comunist Român, pentru Comitetul Central, pentru secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu).

Documente istorice, mobilizatoare, ale construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și ale înaintării României pe calea edificării comunismului

În analele istoriei contemporane a patriei, Plenara comună a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României din 31 iulie — 1 august a.c. se înscrie ca un moment de o excepțională însemnătate. În spiritul marxism-leninismului creator, care animă și călăuzește întreaga activitate a partidului — forța politică conducătoare a societății noastre socialiste — marele forum al comuniștilor a adoptat documente fundamentale pentru viitorul României socialiste: proiectul programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism; proiectul de directive ale Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990.

În documentele adoptate corelația dintre trecut, prezent și viitor ne apare în chipul cel mai limpede și convingător. Dînd expresie acestui fapt, sensului și semnificației documentelor pentru viitorul României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa arăta: „aceste documente prefigurează în mod minunat viitorul strălucit al patriei noastre, înarmează partidul și poporul cu un program clar de acțiune în vederea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României pe calea edificării comunismului”.

Elaborate pe baza concepției științifice, materialist-dialectice și istorice, programul și directivele pornesc de la legitățile universal-valabile ale revoluției și construcției socialiste, de la aplicarea creatoare a acestora la condițiile concrete economico-sociale și istorice din România, țin seama de experiența generală a altor țări în construcția socialismului, ca și de necesitatea generalizării experienței proprii a partidului nostru în edificarea societății socialiste.

Programul sintetizează în mod strălucit experiența istorică multiseclară a României și trage concluziile corespunzătoare din practica celor trei decenii de eroică și rodnică activitate de construcție socialistă în țara noastră.

Pornind de la analiza dezvoltării generale a societății, sintetizînd evoluția istorică a poporului român, proiectul de program subliniază că luptele de clasă, luptele revoluționare, sociale și naționale au constituit forța motrice a progresului în decursul zbuciumatei sale istorii. În spiritul concepției revoluționare despre lume elaborată de Marx și Engels, proiectul de program se oprește asupra unor momente importante, cruciale, care au determinat evoluția poporului român, relevă rolul diferitelor forțe sociale în dezvoltarea României moderne. Astfel se menționează că masele largi ale țărănimii au constituit multă vreme principala forță a dezvoltării sociale, a luptei pentru eliberarea socială și națională. Apariția pe scena istoriei a proletariatului, a mișcării muncitorești revoluționare a marcat o etapă hotărîtoare, de importanță istorică pentru întregul proces de ridicare economico-socială și dezvoltare a civilizației în țara noastră. În acest context, în program se acordă o atenție deosebită formării primului partid muncitoresc revoluționar în România în 1893 și apoi a Partidului Comunist Român în 1921, care a marcat un moment calitativ nou în mișcarea muncitorească revoluționară din România, a consfințit triumful concepției revoluționare marxist-leniniste în mișcarea munci-

torească din țara noastră, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de clasă a maselor muncitoare.

Subliniind faptul că de la înființarea sa Partidul Comunist Român a jucat un rol tot mai important în întreaga viață politică a României, proiectul de program evidențiază câteva momente importante în care partidul s-a afirmat cu putere ca forță politică națională, acționând pentru unirea clasei muncitoare, realizarea frontului muncitoresc și a unității tuturor forțelor democratice antifasciste, pentru apărarea intereselor majore ale întregului popor. „Programul — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea sa — evidențiază pregnant poziția justă a partidului în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, lupta sa hotărâtă împotriva războiului antisovietic, a penetrației Germaniei hitleriste și subordonării țării hitlerismului, împotriva războiului în general“.

În acea perioadă P.C.R. a militat pentru unirea tuturor forțelor democratice împotriva politicii reacționar-fasciste, pentru o politică de apărare a intereselor maselor largi populare, a intereselor naționale, de pace, prietenie și colaborare cu Uniunea Sovietică și alte țări ale lumii.

Strategia și tactica Partidului Comunist Român din acei ani a contribuit la realizarea unei colaborări tot mai strinse cu Partidul social-democrat, a dus la crearea Frontului Patriotic, a Frontului Unic Muncitoresc în 1944 și apoi a Blocului Partidelor Democratice. Aceasta a fost un factor de importanță hotărâtoare pentru organizarea și desfășurarea cu succes a insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste.

Programul sintetizează, de asemenea, mărețele victorii obținute de poporul român, sub conducerea partidului, în transformarea revoluționară a țării, în făurirea societății socialiste.

Marile realizări subliniază, o dată în plus, necesitatea întăririi continue a partidului, a rolului său de forță politică conducătoare în toate domeniile de activitate, necesitatea creării unui aparat de stat nou, în stare să apere cuceririle revoluționare și să asigure construcția societății socialiste.

Pornind de la analiza activității P.C.R. în edificarea socialismului în patria noastră, programul trasează obiectivele și căile de acțiune ale partidului în noua etapă strategică de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate; el dă o perspectivă clară de dezvoltare a țării pentru următorii 20—25 de ani.

Programul pune pe primul plan dezvoltarea puternică a forțelor de producție, crearea unei puternice baze tehnico-materiale, care să asigure sporirea în ritm înalt a producției de bunuri materiale, în stare să satisfacă din plin atît necesitățile de consum ale întregului popor, cît și cerințele dezvoltării generale a țării.

În același timp se subliniază rolul important pe care-l are amplasarea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării — aceasta contribuind la realizarea în practică a principiilor socialiste și comuniste, la adevărata egalitate în drepturi, permițînd participarea activă a maselor populare la întreaga viață economico-socială a țării.

Totodată, programul subliniază cu putere necesitatea perfecționării în continuare a relațiilor de producție și sociale, a dezvoltării democrației socialiste, creării cadrului organizatoric corespunzător în vederea participării tot mai active a întregului popor la făurirea propriului său viitor, la zidirea societății comuniste.

Pornind de la necesitatea dezvoltării industriei, agriculturii, științei, culturii, a tuturor laturilor vieții economico-sociale, programul subliniază că realizarea tuturor acestor obiective este posibilă numai în condițiile creșterii în continuare — și în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism — a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate. El relevă necesitatea participării active a cadrelor de partid, a tuturor comuniștilor la întreaga viață economico-socială, a integrării lor active în procesul de construcție economică și socială, participînd dinăuntru, și nu din afară, la realizarea programului de dezvoltare a țării. Acest fapt va contribui la creșterea și mai puternică a rolului partidului, la cimentarea unității întregului popor în jurul său, la realizarea misiunii sale de forță conducătoare în societatea socialistă.

În același timp, programul menționează că și în viitor va crește rolul statului în organizarea și conducerea tuturor proceselor de construcție socialistă, că întreaga activitate a societății va trebui să se desfășoare pe baza unui plan național unic, a aplicării consecvente a principiului centralismului democratic paralel cu creșterea rolului și atribuțiilor unităților teritorial-administrative, ale unităților economice și sociale, cu sporirea inițiativei lor în realizarea programului și planului

național unic de dezvoltare a țării, în vederea unirii eforturilor întregului popor într-o direcție unică.

În cadrul programului, un loc important ocupă politica marxist-leninistă a partidului în problema națională, rezolvarea justă în continuare în țara noastră a problemei naționale — care a dus la realizarea în fapt a deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Programul subliniază că, întotdeauna, Partidul Comunist Român a acordat o atenție deosebită acestei probleme, a dus permanent o luptă neîmpăcată împotriva naționalismului, șovinismului, rasismului, a oricăror manifestări străine concepției sale marxist-leniniste, din partea oricui.

Rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale în țara noastră — releva tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea sa — asigurarea deplinei egalități în drepturi între toți oamenii muncii constituie una din marile realizări istorice ale Partidului Comunist Român. Aceasta a dus la așezarea pe baze noi, de deplină egalitate, a relațiilor dintre oamenii muncii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, a asigurat o unitate puternică a întregului nostru popor, sub conducerea Partidului Comunist Român, în făurirea socialismului. Aceasta constituie totodată o garanție a înaintării cu succes pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a edificării comunismului în România.

Bazindu-se pe concepția științifică materialist-dialectică, pe învățătura marxist-leninistă, programul partidului dă o perspectivă măreață apropierii treptate între clase — în condițiile ștergerii deosebirilor esențiale dintre sat și oraș, dintre munca fizică și munca intelectuală — perspectiva înfăptuirii unei societăți noi, a unui popor omogen al societății comuniste, a poporului muncitor unic. În această perspectivă istorică, programul prefigurează apropierea continuă a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, apropierea popoarelor și mersul lor, într-o unitate tot mai deplină, înainte spre societatea comunistă, care va asigura adevărata egalitate și libertate pentru toate popoarele, pentru toți oamenii muncii.

Programul definește în mod clar bazele ideologice ale partidului și înarmează pe toți comuniștii, pe toți oamenii muncii, întregul popor cu o concepție științifică înaintată despre lume și viață, concepția materialismului dialectic și istoric. Programul pune la loc central preocuparea partidului pentru ridicarea continuă a nivelului politico-ideologic al comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii, pentru formarea conștiinței socialiste a maselor, pentru realizarea în viață a principiilor eticii și echității socialiste. Programul dă o perspectivă măreață activității de formare a omului nou, înaintat, cu o conștiință revoluționară, în stare să înțeleagă schimbările ce se produc în societate și să acționeze în mod conștient pentru transformarea lumii în concordanță cu năzuințele de dreptate socială și națională, de echitate, de bunăstare și fericire, de manifestare plenară a personalității umane.

În același timp, programul acordă o atenție deosebită problemelor internaționale, marilor transformări revoluționare sociale și naționale care au loc pe plan mondial. El trasează perspectiva desfășurării cu succes a luptei pentru o lume mai bună și mai dreaptă, pentru realizarea unei noi ordini economice și politice mondiale. Programul subliniază că deceniile următoare vor duce la noi și noi schimbări în raportul de forțe, la trecerea a noi popoare pe calea socialismului, că viitorul aparține socialismului și comunismului, unei lumi în care vor dispărea pentru totdeauna clasele exploatare, asupra unui popor de către altul, în care se vor realiza conviețuirea pașnică și întrajutorarea activă a tuturor națiunilor pe calea dezvoltării lor economico-sociale.

Programul pornește de la faptul că țările socialiste au un rol tot mai important în evoluția societății și că în perspectivă va crește și mai mult influența lor asupra cursului vieții internaționale. Se subliniază intensificarea activității forțelor revoluționare, a clasei muncitoare, a celorlalte clase și categorii sociale care doresc și luptă pentru realizarea unei orînduiri mai drepte și mai bune. În acest context — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea sa — va crește continuu rolul partidelor comuniste, al celorlalte partide și forțe revoluționare, chemate să călăuzească lupta maselor populare, să organizeze întreaga acțiune de transformare revoluționară a societății. Întărirea continuă a unității și colaborării, pe baze noi, între toate aceste partide și forțe revoluționare constituie factorul hotărîtor al desfășurării cu succes a întregii lupte revoluționare pe plan național și internațional, al dobîndirii victoriei în lupta pentru o politică de colaborare și pace între popoare.

În același timp, programul subliniază că lupta pentru pace, pentru dezarmare generală, și îndeosebi nucleară, constituie astăzi o sarcină fundamentală a dezvoltării societății omenesci, a maselor populare, a popoarelor înseși, că de izbînda acestei lupte depinde însăși asigurarea succesului noilor transformări economico-sociale ale lumii.

Programul afirmă cu putere principiile noi, de egalitate, respect al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne, renunțare la forță și la amenințarea cu forță — care trebuie să stea la baza relațiilor dintre toate statele.

Totodată, programul subliniază că trebuie să crească continuu rolul Organizației Națiunilor Unite, al celorlalte organisme internaționale în soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane. Este necesară participarea activă la viața internațională a tuturor statelor, indiferent de mărimea lor; nici o problemă nu se poate soluționa corespunzător intereselor tuturor popoarelor lumii fără participarea activă la soluționarea ei a fiecărei națiuni, a fiecărui stat.

Se poate spune, deci, — conchide tovarășul Nicolae Ceaușescu — că programul dă o orientare generală științifică, marxist-leninistă, pentru întreaga activitate pe plan național și internațional a partidului și poporului nostru. El stabilește linia generală de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și de înaintare pe calea comunismului în România, de participare activă a țării noastre la viața internațională, la lupta pentru transformarea pe baze noi a omenirii, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, a unei lumi a păcii și colaborării între toate popoarele.

Document de o inestimabilă valoare ideologică, teoretică, politică și practică, programul Partidului Comunist Român va intra în tezaurul marxism-leninismului, al învățăturii despre revoluția socialistă și construirea comunismului. Avînd la bază concepția materialistă, dialectică și istorică, legile obiective ale dezvoltării sociale, legitățile revoluției, experiența luptelor de clasă și a construcției socialismului în țara noastră, programul constituie cartă fundamentală, ideologică și teoretică a partidului, înarmează partidul, pe fiecare comunist cu principii științifice ale comunismului, arată clar fiecărui membru de partid, fiecărui cetățean al patriei direcțiile principale de acțiune în vederea înaintării României spre comunism.

În ce privește directivele, ele fac un bilanț strălucit al realizărilor obținute în anii construcției socialismului și trasează căile dezvoltării economice și sociale a țării în anii 1976—1980, stabilind și prognozele de perspectivă pînă în 1990.

Decurgînd din întreaga politică științifică a partidului nostru, proiectul de directive cristalizează, ca unul dintre obiectivele fundamentale, asigurarea în continuare a unui ritm înalt de dezvoltare a întregii economii naționale, a industriei, agriculturii și celorlalte ramuri. Referindu-se la aceasta, secretarul general al P.C.R. și președintele Republicii Socialiste România, în cuvîntarea sa, arăta că: „înscrierea în directive a prevederilor privind dezvoltarea în ritm intens, în perioada următoare, a tuturor sectoarelor de activitate se bazează pe realizarea cu succes a planului cincinal 1971—1975, pe faptul că directivele Congresului al X-lea și prevederile planului cincinal se vor realiza înainte de termen. Aceasta ne dă posibilitatea să ne propunem ca și în următorul cincinal să asigurăm un ritm înalt de dezvoltare a industriei și agriculturii, a întregii economii și, legat de aceasta, să înlăptuim măsurile corespunzătoare de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor“.

Stadiul actual de dezvoltare a economiei noastre naționale, nivelul și structura ramurilor, resursele de care dispunem ne permit să ne propunem în perspectivă obiective și sarcini dimensionate de o manieră care să determine progresul general al întregii noastre societăți, lichidarea rămîinerii în urmă și ajungerea la nivelul țărilor socialiste mai avansate, a apropierei României de țările dezvoltate din punct de vedere economic. Realizarea acestui deziderat nu este legată de o dorință abstractă, ci reprezintă una din problemele fundamentale ale făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate, crearea unei economii puternice fiind singura posibilitate a realizării principiilor repartiziției socialiste, a ridicării nivelului de viață și civilizație, a trecerii spre comunism.

După cum se știe, făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate se va realiza în cadrul unui proces mai îndelungat ce va cuprinde perioada citorva cincinale. La construirea ei noi am pornit de la ceea ce am făurit în etape anterioare. Bineînțeles, este vorba nu numai de a prelungi ce s-a realizat pînă acum, ci de

schimbări profunde, de ordin calitativ, care vor determina trăsături noi, specifice, în toate componentele bazei sale materiale. Avem deci în vedere făurirea unei economii moderne superioare, de mare eficiență, care va permite ca societatea românească să aibă asigurate condițiile pentru satisfacerea mai deplină a cerințelor tuturor membrilor săi, înfăptuirea treptată a societății comuniste în România.

Ca rezultat al eforturilor depuse pentru dezvoltarea în ritmuri înalte a forțelor de producție a crescut averea națională, venitul național, s-au diversificat și extins relațiile economice externe; România ocupă astăzi o poziție mai înaltă în ierarhia mondială, participă în condiții mai avantajoase la circuitul internațional de valori materiale și spirituale. Sub conducerea partidului, poporul român a realizat în anii socialismului o imensă operă constructivă în centrul căreia s-a aflat industrializarea în ritmuri rapide a țării — ca unică alternativă pentru dezvoltarea și modernizarea întregii economii. Îmbunătățirile care au avut loc în structura economiei românești au accentuat poziția conducătoare a industriei în ansamblul economiei naționale, preponderența ei în crearea produsului social și a venitului național; aceasta a avut loc însă în condițiile în care volumul absolut al produsului social și al venitului național creat în toate celelalte ramuri ale economiei a cunoscut creșteri însemnate.

Trăsătura dominantă a dezvoltării industriei a constituit-o ritmul rapid de creștere a producției, de modernizare și promovare largă a tehnicii noi, de sporire a eficienței economice. Ritmul mediu anual de creștere a producției industriale în întreaga perioadă 1951—1970 a fost de 12,9 la sută, superior de 2—3 ori ritmului înregistrat pe plan mondial; în perioada 1971—1975 ritmul de creștere va înregistra o creștere medie anuală de 14,1 la sută, depășind prevederile inițiale ale cincinalului (11—12 la sută). Directivele pentru Congresul al XI-lea prevăd ca în perioada 1976—1980 producția globală industrială să crească într-un ritm mediu anual de 9—10 la sută, ceea ce va accentua poziția conducătoare a industriei în economie, ponderea determinantă a acesteia în crearea venitului național, înfăptuirea producției largite, în dezvoltarea comerțului exterior și a cooperării economice internaționale a României. Volumul producției globale industriale ce se va realiza în 1980 va fi mai mare cu 54—61 la sută față de nivelul 1975. În aceste condiții este de menționat că, deși ritmul mediu anual de creștere al producției industriale este mai redus decît în perioada 1971—1975, dat fiind noul potențial al economiei noastre, pentru fiecare procent de creștere a producției, în viitorul cincinal sporul în mărime absolută este mai mult decît dublu față de cel actual.

Pe această bază proiectul de directive relevă apariția în procesul creșterii noastre economice a unui element calitativ nou: nivelul la care a ajuns economia noastră și ritmurile înalte de creștere vor permite obținerea unor sporuri anuale ale producției pe locuitor — la principalele produse — în general asemănătoare sau chiar mai mari decît ale țărilor avansate economic. Aceasta va face posibilă accelerarea procesului de reducere și lichidare a decalajelor ce ne despart de aceste țări, problemă pe care secretarul general al partidului nostru o caracteriza ca fiind „o problemă principală de importanță hotărîtoare pentru mersul înainte al țării noastre spre comunism”.

Pe fondul importantelor sarcini cantitative prevăzute, proiectul de directive reține în mod deosebit atenția tocmai prin elementele calitative pe care le conține, prin faptul că dezvoltarea cantitativă reprezintă un mijloc pentru imprimarea unei calități noi economiei noastre naționale. Directivele relevă că problema care se pune este să dezvoltăm nu orice industrie, ci cu prioritate acele industrii care sînt purtătoare ale progresului tehnic și asigură valorificarea superioară a resurselor materiale ale țării. Ca urmare, construcțiile de mașini și chimia vor cunoaște ritmuri mai rapide de creștere, ajungînd ca în 1980 să însumeze aproape jumătate din producția industrială a țării; se va accentua astfel procesul de modernizare a structurii industriei, potențialul său de valorificare superioară a resurselor materiale și de forță de muncă, capacitatea ei de a asigura introducerea largă a progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale. În acest fel, dezvoltarea industriei va reprezenta și în viitorul cincinal factorul hotărîtor al avîntului tuturor forțelor de producție, al progresului economico-social al țării, exercitînd o puternică influență pozitivă asupra tuturor compartimentelor vieții sociale.

Ritmuri susținute de creștere vor cunoaște și celelalte ramuri de bază ale economiei naționale: agricultura, silvicultura, transporturile și telecomunicațiile etc.

Hotărîtor pentru traducerea în viață a prevederilor proiectului de directive privind realizarea unor ritmuri înalte de creștere economică este modul de utili-

zare a venitului național, în cadrul căruia, deși cea mai mare parte este alocată fondului de consum, o cotă înaltă se asigură pentru fondul național de dezvoltare economică-socială (33—34 la sută pentru cincinalul 1976—1980, 30—32 la sută pentru perioada 1981—1990). Aceasta va permite realizarea unor ample programe de investiții (920—960 miliarde lei în 1975—1980, iar în deceniul 1981—1990 volumul investițiilor va fi de peste 2 ori mai mare decât în perioada 1971—1980), garanție a realizării unor ritmuri înalte de dezvoltare a ramurilor producției materiale.

Pornind de la aceste prevederi vizând realizarea unui ritm înalt de dezvoltare, proiectul de directive stabilește ca și în continuare, până în 1990, dezvoltarea economică și socială a României să se caracterizeze printr-un puternic dinamism, industria cunoscând o dezvoltare accelerată (producția industrială va fi în 1990 de 6,5—7,6 ori mai mare decât în 1970); se va ajunge la un venit național de 2 500—3 000 dolari pe locuitor, ceea ce va asigura un standard de viață ridicat întregului popor.

Un asemenea tablou al viitorului este de natură să ne însuflețească și să ne amplifice energiile și spiritul de emulație pentru realizarea mărețelor obiective stabilite de partid. Concordanța dintre cuvânt și acțiune proprie partidului nostru, faptul că tot ceea ce a proiectat partidul și-a găsit întotdeauna materializarea în realizări ce schimbă fața țării și viața noastră, sînt temeluri suficiente pentru a ne convinge că de această dată prevederile directivelor vor fi deplin îndeplinite, că sub conducerea partidului vom urca pe trepte tot mai înalte ale progresului și civilizației comuniste.

Partidul Comunist Român — catalizator și îndrumător al voinței întregului popor în rezistența și insurecția națională antifascistă

Acad. PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI

Continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste, Partidul Comunist Român a luptat neobosit împotriva exploatării și asupririi, dînd o înaltă pildă de patriotism, de devotament față de interesele sociale și naționale fundamentale ale poporului român.

Acționînd în adîncă ilegalitate, prizoniți de către clasele exploata-toare, comuniștii n-au ezitat să-și riște libertatea și viața, iubindu-și cu înflăcărare patria. Fii și conducători legitimi ai clasei muncitoare, tră-gîndu-și vigoare din seva istoriei de două ori milenare a poporului român, au fost și sînt stegarii luptei pentru drepturile și interesele maselor mun-citoare, pentru apărarea și consolidarea independenței și suveranității na-ționale a României.

Partidul Comunist Român a preluat și aplicat la scara înaltelor va-lori ale istoriei contemporane dictonul lui Tudor Vladimirescu „Patria este poporul și nu tagma jefuitorilor“, precum și sensul profund al apre-cierilor lui Nicolae Bălcescu cu privire la învățămintele istoriei omenirii, care „ne înfățișează lupta neconținută a dreptului în contra tiraniei“¹. Luptînd cu abnegație pentru răsturnarea claselor exploata-toare, uzurpa-toare ale drepturilor maselor muncitoare, pentru înlăturarea asupririi de clasă și naționale, comuniștii români au legat soarta clasei muncitoare, rolul și locul ei în societate de conținutul însuși al patriei, de progresul economic și social, de independența și suveranitatea țării.

Profundul patriotism al clasei muncitoare din România, solidară cu lupta proletariatului din toate țările, a tuturor popoarelor pentru ființa și libertatea lor națională, s-a manifestat cu o deosebită forță de-a lungul întregii sale istorii; el și-a găsit o strălucită afirmare în timpul luptelor contra pericolului fascist, a expansiunii Germaniei hitleriste, contra dic-taturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, în zilele insurecției na-ționale antifasciste victorioase, ale luptelor de eliberare a patriei de sub dominația fascistă și ale participării țării la războiul dus de coaliția anti-hitleristă, pînă la înfrîngerea fascismului german.

¹ Nicolae Bălcescu, *Opere*, E.S.P.L.A., 1952, p. 188.

În anii 1940—1944, înfeudarea României celui de-al treilea Reich, antrenarea ei în Axa fascistă și în războiul hitlerist antisovietic au avut grave consecințe economice, politice și sociale, au adâncit contradicțiile regimului burghez, determinând apariția a noi și ascuțite contradicții.

Poporul român nu s-a împăcat niciodată cu aservirea țării imperia-liștilor germani și cu susținătorii lor din interior. El vedea în Reichul nazist continuatorul militarismului german din urmă cu peste două decenii, care jefuise și prădase țara în timpul ocupației din anii 1916—1918, promotorul principal al ciuntirii României în perioada celui de-al doilea război mondial. Poporul român a întâmpinat cu indignare și ostilitate intrarea trupelor hitleriste în țară, văzînd în ele nu numai baionetele de sprijin ale regimului fascist, ci și instrumentul principal de forță pentru asigurarea dominației Reichului german asupra țării noastre.

Răspunzînd aspirațiilor profunde ale poporului, P.C.R. — portdrapel neînfricat al intereselor supreme ale țării — s-a situat de la început în fruntea luptei împotriva dictaturii militaro-fasciste, a războiului contra Uniunii Sovietice, pentru alungarea hitleriștilor din țară și alăturarea României la coaliția antihitleristă, dovedindu-se la înălțimea misiunii încredințate de istorie.

Pregătind răsturnarea dictaturii militare-fasciste și militînd consecvent pentru salvarea ființei naționale a țării, Partidul Comunist Român a urmărit cu perseverență coalizarea pe baze largi a tuturor forțelor sociale și politice, interesate dintr-un motiv sau altul, în înfăptuirea unor asemenea obiective patriotice majore. P.C.R. a fost singurul partid politic din România care a avut în acele împrejurări o orientare clară și a acționat în virtutea ei pe direcții de larg interes patriotic, național, popular.

Este meritul nepieritor al partidului comunist de a fi canalizat într-un singur șuvoi lupta clasei muncitoare — forța hotărîtoare a mișcării antifasciste —, opoziția dîrză a țărănimii, protestul energic al intelectualității, puternica stare de spirit antihitleristă din rîndul soldaților și ofițerilor, împotrivirea întregului popor față de dominația străină. Afîrmîndu-se ca adevărat catalizator al voinței întregului popor, P.C.R. a grupat în jurul său cele mai largi forțe democratice și patriotice, a preconizat unirea într-un front comun a tuturor forțelor de bază ale națiunii române, a tuturor partidelor, grupărilor și cercurilor politice interesate în răsturnarea dictaturii antonesciene și eliberarea țării de sub dominația fascistă, a orientat lupta pentru libertate și independență națională pe făgașul acțiunii insurecționale.

Conținutul profund al politicii P.C.R. s-a oglindit în documentele de partid elaborate în acei ani, ca, de pildă, în Rezoluția asupra războiului antisovietic, din iulie 1941, în Platforma-program din septembrie 1941, în documentul *Pieirea sau salvarea poporului român*, din ianuarie 1942 ș.a.

În interesul eliberării poporului de sub dominația fascistă și al redobîndirii independenței naționale, partidul comunist era gata, după cum se arăta în platforma din septembrie 1941, „să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu toți patrioții români pentru realizarea oricărei revendicări din platformă, punînd ca singurul criteriu al colaborării : atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădă-

toare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice”². Concretizînd prevederile platformei din 6 septembrie, Rezoluția din ianuarie 1942 trasa comuniștilor ca sarcină imediată să realizeze în întreprinderi frontul unic cu muncitorii social-democrați și să creeze astfel temelia solidă a frontului patriotic, să organizeze și să lege lupta maselor împotriva mașinii de război, lupta pentru pîine, cu „lupta națională a poporului român pentru eliberarea sa de sub fascism și clica trădătoare de patrie, în frunte cu Antonescu, pentru pace și luptă comună cu Uniunea Sovietică, cu țările democratice și cu toate popoarele iubitoare de libertate”³.

Aceste prevederi programatice, rezultat al unei concepții largi care viza unirea pe o platformă comună a tuturor forțelor patriotice, antihitleriste, corespundeau întru totul cerințelor istorice, oglindeau interesele naționale esențiale ale țării.

În concepția generală a partidului comunist privind organizarea răsturnării dictaturii militare-fasciste, act de importanță crucială pentru destinele României, un rol hotărîtor revenea clasei muncitoare. În acei ani, la București, Arad, în Valea Mureșului, la Galați, Brăila, Reșița, Anina și în alte localități, muncitorii au desfășurat acțiuni împotriva fascismului, pentru independență. La 3 noiembrie 1940 a avut loc o puternică demonstrație în cartierul Obor din București, la care au participat mii de oameni. Organizată și condusă de partidul comunist, manifestația s-a desfășurat sub lozincile: „Jos fascismul!”, „Jos teroarea!”, „Vrem independență națională!”.

Mobilizînd în acțiunea de rezistență mii de muncitori patrioți și revoluționari, P.C.R. a organizat grupe de sabotare a producției de armament și a transporturilor militare, precum și formațiuni de luptă patriotice, care au acționat în principalele centre muncitorești.

Acțiunile de sabotaj, împletite cu celelalte forme de luptă, au contribuit la dezorganizarea și la scăderea producției, au întărit încrederea proletariatului în forțele sale, au arătat necesitatea imperioasă a unirii tuturor muncitorilor în lupta contra războiului și a fascismului, au influențat pozitiv lupta antifascistă generală.

Alături de muncitori, în lupta împotriva fascismului s-au ridicat și mase ale țărănimii. Jaful hitlerist, repartitia nedreaptă a pămîntului, exploatarea care apăsa pe umerii țărănimii, fiscalitatea excesivă și rechizițiile forțate, teroarea fascistă, consecințele războiului, în care cele mai grele pierderi umane le dădea țărănimea muncitoare, au fost tot atîtea cauze care au făcut ca masele țărănimii să se împotrivescă dictaturii fasciste și războiului hitlerist. Pornind de la acestea, P.C.R. a lansat țărănimii chemarea de a se sustrage de la rechiziții și de la prestațiile obligatorii, de a provoca defecțiuni rețelei de transmisiuni germane, de a reacționa la silniciile și jafurile săvîrșite de hitleriști.

Numeroși intelectuali, oameni de știință și cultură și-au manifestat, sub diferite forme, aversiunea față de propaganda și ideologia fascistă, au protestat împotriva antrenării României alături de Germania nazistă în războiul hitlerist. Am semnat memoriul trimis, în aprilie 1944, căpeteniei

² Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R. (în continuare, A.I.S.I.S.P.), cota A XXV-11, nr. inv. 1 581.

³ *Loc cit.*, cota A XXV-1, nr. inv. 1 136.

dictaturii militare-fasciste, Ion Antonescu, alături de numeroși oameni de știință — membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași, Cluj, care avertiza că „un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru“, că „interesele vitale ale statului și poporului român cer imediată încetare a războiului, oricare ar fi greutatea acestui pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decât continuarea războiului“.

În școlile de toate gradele, majoritatea cadrelor didactice, în ciuda a numeroase greutăți și contrar normativelor guvernamentale, au continuat să educe tineretul în spiritul demnității naționale, al păstrării și cultivării tradițiilor împotriva militarismului german, promovind literatura scriitorilor români care reflecta lupta seculară a poporului nostru contra cotropitorilor, faptele de vitejie ale ostașilor români în bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Toate acestea contribuiau la menținerea trează a conștiinței maselor de intensificare a rezistenței, de respingere a influenței și ideologiei fasciste.

O atitudine potrivnică fascismului și războiului hitlerist s-a dezvoltat tot mai mult în cercuri largi ale armatei, inclusiv în rândurile unor ofițeri superiori, patrioți, cu stare de spirit antihitleristă.

Rezistența față de dictatura militară-fascistă și Germania hitleristă s-a manifestat, sub anumite forme, și în rândul burgheziei și al partidelor acesteia, inclusiv în cercurile palatului regal.

Acapararea de către monopolurile germane a unei mari părți a industriei românești și perspectiva sumbră de hinterland agrar rezervată României de către Reichul german în așa-zisa „nouă ordine europeană“ au determinat și importante cercuri economice burgheze să adopte o atitudine de împotrivire față de Germania hitleristă și acoliții acesteia.

Mișcarea de rezistență din România s-a dezvoltat și s-a intensificat neîntrerupt, în funcție de evoluția situației din țară și de pe fronturi; în primul rând de pe frontul sovieto-german.

În condițiile creșterii stării de spirit antihitleriste în rândurile celor mai diferite clase și păături sociale românești, P.C.R. a perseverat în atingerea obiectivului propus — făurirea Frontului național antihitlerist. Pentru realizarea acestuia P.C.R. a făcut demersuri repetate pe lângă conducerea Partidului social-democrat și fruntașii partidelor burgheze: național-țărănesc și național-liberal.

Liderii principalelor partide burgheze — P.N.Ț. și P.N.L. — au avut o poziție oscilantă, contradictorie față de dictatura militară-fascistă și de războiul antisovietic. Ei erau anticomuniști și, în anumite momente, pe anumite direcții, au sprijinit dictatura fascistă, declarându-se de acord cu unele măsuri luate de aceasta. În același timp, din cauze multiple, nutreau sentimente potrivnice Germaniei naziste, credeau în victoria puterilor occidentale, protestau împotriva unor acte de guvernământ ale regimului antonescian. Astfel, după faza inițială a războiului antisovietic, cu care s-au declarat de acord, fruntașii acestor partide s-au pronunțat împotriva continuării ostilităților de către România și au adresat unele cereri lui I. Antonescu pentru retragerea trupelor de pe front. Ei s-au opus acapărării unor întreprinderi de către capitalul german, satisfacerii diferitelor

pretenții economice germane, care vizau mai ales interesele lor, au cultivat, sub diferite forme, ideea luptei pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei în care scop au creat organizații ca „Pro-Transilvania“, „Asociația Ardealul“, „Asociația refugiaților și expulzaților din nordul Transilvaniei“ etc. Atitudinea lor protestatară avea însă un cadru limitat; erau potrivnici ridicării maselor la luptă, sabotajelor industriale, agitației politice în armată și se păstrau ca o rezervă politică a burgheziei pentru momentul când situația va fi favorabilă ieșirii României din război.

O atitudine ostilă, pe anumite planuri, față de guvernarea antonesciană s-a manifestat din ce în ce mai viu din partea monarhului și a sfetnicilor săi apropiați, civili și militari.

Puncte de vedere contrare politicii guvernului antonescian și Germaniei naziste aveau numeroși generali și ofițeri ai armatei române. Unii dintre ei au adoptat față de războiul antisovietic o poziție în genere asemănătoare cu cea a liderilor partidelor politice burgheze și a cercurilor palatului. Alții au avut poziții mai vădit ostile, ca, de pildă, împotrivirea față de trimiterea de noi trupe pe front, refuzul executării unor dispoziții ale comandamentului hitlerist, ceea ce a dus la disensiuni și ciocniri între diferite comandamente și unități germane și române.

Pe fondul acestei situații generale, Partidul Comunist Român a promovat cu consecvență o politică creatoare, suplă, de extindere a legăturilor sale cu toate forțele ostile dominației fasciste, dornice să vadă realizat obiectivul recuceririi independenței și demnității patriei. El a cultivat și întărit legăturile cu organizațiile muncitorești și progresiste cu care colaborase strâns pe terenul luptei din perioada anterioară. S-a dezvoltat, în diferite forme, pe diferite trepte, colaborarea între comuniști și social-democrați. În vederea organizării și ridicării la luptă a păturilor sociale mijlocii, îndeosebi a intelectualității, cu sprijinul P.C.R. a luat ființă în 1942 organizația Uniunea Patrioților.

În condițiile în care în rîndurile aderenților de la bază ai P.N.Ț. și P.N.L., precum și a tot mai multe cadre de diferite niveluri ale acestor partide creștea ostilitatea față de ocupanții hitleriști și regimul dictatorial militar-fascist, P.C.R. a acordat atenție legăturilor și conlucrării cu acestea. În situația dată, nu puțini membri de rînd și cadre ale partidelor burgheze au evoluat pe poziții de stînga, devenind membri sau simpatizanți ai P.C.R. și ai altor organizații muncitorești și progresiste.

C.C. al P.C.R., care stabilise, încă din anul 1943, contacte diverse cu lideri ai P.S.D., ai grupării liberale tătăresciene, ai P.N.Ț. (Maniu) și P.N.L. (Brătianu) a dus tratative cu aceștia pe baza obiectivelor din Platforma-program din 6 septembrie 1941. Întîlnirile, schimburile de păreri și corespondența în acest sens între reprezentanții C.C. al P.C.R. și ai partidelor menționate au continuat, intensificîndu-se mereu, pînă în primăvara și vara anului 1944⁴.

⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 7951, filele 8—10; fondul nr. 1, mapa 196.

Un factor important care a avut influență pozitivă asupra politicii de unire a forțelor patriotice, antihitleriste l-a reprezentat autodizolvarea Internaționalei Comuniste, a cărei hotărîre a fost acceptată de partidele comuniste, inclusiv P.C.R. La baza acestui act a stat recunoașterea realistă a faptului că „încă cu mult înainte de război devenea tot mai clar că, pe măsura complicării situației, atât interne cît și internaționale, a diferitelor țări, rezolvarea problemelor mișcării muncitorești din fiecare țară separată prin forțele unui centru internațional, oricare ar fi el, va întîmpina piedici de netrecut“. Explicînd necesitatea autodizolvării, în hotărîre se recunoștea : „deosebirea adîncă dintre căile istorice de dezvoltare ale diferitelor țări, de asemenea caracterul deosebit și chiar contradictoriu al ordinii lor sociale, ritmul și nivelul diferit al dezvoltării lor politice, sociale și economice, gradul deosebit de dezvoltare, de conștiință și de organizare al clasei muncitoare au determinat deosebirea adîncă a problemelor ce se pun în fața clasei muncitoare din diferite țări“⁵, precum și creșterea și maturitatea politică a partidelor comuniste și a cadrelor lor conducătoare în diferite țări.

La scurt timp după aceasta, relevînd că a „sosit ceasul al 11-lea, poporul român trebuie să-și ia soarta în mîinile sale și să se ridice la luptă hotărîtă pentru salvarea sa de la catastrofa națională iminentă“, un document al conducerii Partidului Comunist Român sublinia că „conștient de gravitatea istorică a momentului, C.C. al P.C.R. propune tuturor partidelor și organizațiilor patriotice formarea unui Comitet Național de luptă pentru eliberarea țării... cu sarcina să mobilizeze toate forțele naționale ale țării, fără deosebire de partid și religie, în Frontul Patriotic Antihitlerist“⁶.

Chemarea P.C.R. a găsit un viu ecou în rîndul forțelor democratice — antifasciste. În vara anului 1943 s-a încheiat acordul privind constituirea Frontului Patriotic Antihitlerist, format din : Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat (temporar), Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, MADOSZ și Partidul Socialist-Țărănesc.

Crearea Frontului Patriotic Antihitlerist a marcat un moment de seamă în procesul de raliere pe poziții convergente a tuturor forțelor antihitleriste, obiectiv urmărit cu stăruință de către P.C.R. de la începutul războiului, a înlesnit o mai bună coordonare a mișcării de rezistență antifascistă, impulsînd dezvoltarea ei rapidă.

La sfîrșitul anului 1943, regimul militar-fascist din România a intrat într-o criză acută. În atare împrejurări, P.C.R. și-a intensificat activitatea în vederea unirii tuturor forțelor interesate în atingerea obiectivelor rezistenței, a coordonării acțiunilor acestora pe baza unui plan general unic, care să țină seama de condițiile și de posibilitățile reale interne și internaționale. În acest scop, activul de bază al P.C.R. a elaborat planul de acțiune în vederea înlăturării insurecției naționale antifasciste armate.

⁵ Arhiva I.S.I.S.P., cota Ab XXVII-1.

⁶ Loc. cit.

Îndreptarea cursului strategiei și tacticii forțelor antihitleriste polarizate de P.C.R. spre răsturnarea prin forță a regimului militar-fascist, luarea unor astfel de măsuri politice și militare care să asigure succesul deplin al acțiunii cereau, mai ales în condițiile prezentei în țară a organelor de reprimare hitleriste, clarviziune și fermitate politică, devotament nețărmurit față de patrie și putere de sacrificiu. În același timp, pe măsură ce se apropia momentul decisiv, în vederea răsturnării dictaturii militare fasciste, se impunea, ca o condiție sine qua non a atingerii acestui obiectiv, realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, crearea frontului unic proletar. Eforturile în acest sens au fost încununate de succes prin încheierea, în aprilie 1944, a acordului de colaborare dintre P.C.R. și P.S.D. În manifestul F.U.M., publicat la 1 Mai 1944, se sublinia : „Muncitorimea organizată, unită de la comuniști până la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile indiferent de culoarea politică, credință religioasă și apartenența politică, la luptă hotărâtă...”.

Încheierea Frontului Unic Muncitoresc, acțiunile comune duse de reprezentanții celor două partide muncitorești pe linia apărării intereselor fundamentale ale patriei au contribuit la înfrângerea șovăielilor și inconsecvenței partidelor burgheze, au grăbit realizarea unei largi grupări de forțe antihitleriste. Fruntașii partidelor burgheze au fost nevoiți să adopte o poziție mai constructivă față de ideea colaborării cu partidul comunist. Astfel, la 26 mai 1944, P.C.R. și P.S.D. au semnat un acord cu gruparea liberală condusă de Gheorghe Tătărescu. Contactele stabilite cu regele și cu cercurile palatului încă din toamna anului 1943 au dus la încheierea unei înțelegeri și cu Palatul. Atragerea regelui de partea coaliției forțelor antihitleriste oferea o garanție în plus că armata va sprijini unitar acțiunea de răsturnare a dictaturii militare fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Puternica creștere a luptei maselor populare în primăvara anului 1944, crearea F.U.M. și înțelegerea stabilită cu gruparea lui Gh. Tătărescu și cu cercurile palatului, pierderea speranțelor de către conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. în posibilitatea găsirii unei soluții de ieșire din criză fără comuniști și cu păstrarea intactă a aparatului de stat existent, teama lor de a rămâne în afara evenimentelor și de a se compromite definitiv chiar și în ochii partizanilor lor, i-au determinat pe aceștia, spre sfârșitul lunii aprilie 1944, să accepte formarea unui comitet central de acțiune și a unui Birou al acestuia, alcătuite din reprezentanții Partidului Comunist Român, Partidului Social-Democrat, Partidului Național-Țărănesc și Partidului Național-Liberal. Discuțiile purtate în cadrul acestor foruri la care am participat au dus, la 20 iunie 1944, la încheierea unui acord de colaborare în cadrul unei coaliții formată din aceste partide, sub denumirea de Blocul Național Democratic. Platforma de acțiune a B.N.D. cuprindea obiective ca : scoaterea României din războiul antisovietic ; alăturarea ei coaliției antihitleriste ; eliberarea țării de sub ocupația germană ; resta-

bilirea independenței și suveranității naționale ; înlăturarea regimului dictatorial și instaurarea unui regim democratic.

Făurirea Blocului Național Democratic, act care semnifica izolarea deplină a dictaturii antonesciene, demonstra justetea orientării politice a P.C.R., care reușise să desprindă din multitudinea problemelor tocmai pe acelea care interesau imensa majoritate a forțelor politice românești. Crearea în jurul clasei muncitoare unite, a partidelor ei muncitorești a unei astfel de coaliții, care mergea de la comuniști și pînă la partidele burgheze și cercurile palatului, a contribuit în mod hotărîtor la asigurarea victoriei luptei forțelor patriotice pentru eliberarea României de sub dominația fascistă.

O importanță covârșitoare pentru victoria luptei de eliberare națională a poporului român a avut-o acțiunea P.C.R. de atragere a armatei de partea forțelor patriotice. Condițiile concrete ale României, starea de spirit antifascistă, antihitleristă și ura ce clocotea în rîndurile militarilor împotriva ocupanților germani au constituit terenul fertil pentru activitatea tuturor forțelor antihitleriste în vederea atragerii întregii armate la acțiunea de răsturnare a dictaturii antonesciene și de lichidare a ocupației hitleriste. P.C.R. a stabilit legături sistematice cu o serie de cadre de comandă ale armatei ; în scopul unei cît mai bune coordonări a activității în rîndurile armatei, în vara anului 1944 a fost creat un comitet militar.

Evenimentele militare din vara anului 1944 pe fronturile celui de-al doilea război mondial și, îndeosebi, strălucitele victorii ale armatei sovietice au creat împrejurări favorabile pentru trecerea la răsturnarea dictaturii militare-fasciste. La 20 august 1944, cînd pe frontul Iași-Chișinău armata sovietică a început o puternică ofensivă, efervescența maselor atinsese punctul culminant. Guvernul dictaturii militare-fasciste era izolat, aparatul de stat, cuprins de derută, se descompunea ; măsurile politice și militare stabilite de partidul comunist, în colaborare cu celelalte forțe antihitleriste, fuseseră în ansamblu înfăptuite. Erau asigurate toate condițiile necesare trecerii la acțiunea hotărîtoare.

★

Orientarea P.C.R. spre crearea unui larg sistem de alianțe politice al cărui pivot l-a constituit Frontul Unic Muncitoresc s-a dovedit justă și necesară. Ea a activizat toate forțele patriotice, antihitleriste, a atras de partea cauzei insurecției cele mai largi pături și categorii ale populației, a grăbit izolarea totală a dictaturii militare-fasciste.

Insurecția națională antifascistă din august 1944, organizată și condusă de partidul comunist, a dus la răsturnarea dictaturii militare fasciste, Armata română a întors armele contra Germaniei naziste, România s-a alăturat coaliției antihitleriste, poporul român aducîndu-și întreaga contribuție la marea victorie a popoarelor asupra fascismului.

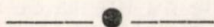
La răsturnarea dictaturii militare fasciste și zdrobirea hitleriștilor de pe teritoriul țării au luat parte, sub diferite forme, masele largi de

oameni din toate straturile societății, indiferent de naționalitate, forțe politice de diverse orientări. Situându-se în fruntea acestora, clasa muncitoare unită a constituit forța socială cea mai hotărîtă și cea mai dinamică. În jurul ei s-au polarizat celelalte forțe și grupări sociale antihitleriste, eliberarea patriei de sub dominația străină fiind elementul de bază comun care a strîns într-un șuvoi toate forțele națiunii.

Victoria insurecției naționale antifasciste, participarea României la războiul antihitlerist au confirmat caracterul profund patriotic al politicii P.C.R., care a stat la baza succesului luptei împotriva fascismului pentru eliberarea patriei. În etapa istorică nouă care a urmat, această politică și-a găsit expresia în activitatea revoluționară a maselor, sub conducerea comuniștilor, pentru înfăptuirea unor adînci prefaceri înnoitoare, cerute de necesitatea istorică obiectivă a evoluției societății românești pe calea libertății, făuririi societății socialiste, ridicării patriei pe noi trepte ale civilizației.

Factorul politic fundamental care asigură înaintarea victorioasă a României pe calea progresului și civilizației socialiste, prestigiul ei mereu sporit și larg recunoscut pe arena mondială îl reprezintă ridicarea pe o treaptă calitativ superioară a rolului conducător al Partidului Comunist Român. Încrederea și stima nemărginită de care se bucură partidul comuniștilor în rîndurile maselor, misiunea ce i-a fost conferită de a conduce întreaga societate constituie rezultatul îndelungatului proces istoric în care el s-a afirmat ca cea mai înaintată, mai hotărîtă și mai consecventă forță a națiunii, în lupta pentru salvagardarea drepturilor și idealurilor sale supreme, pentru apărarea și promovarea intereselor și năzuințelor clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii.

Întărirea Frontului Unic Muncitoresc prin crearea sindicatelor unite — septembrie 1944

ȘTEFAN VOITEC

În strinsă legătură cu jubileul celor trei decenii de la eliberarea României de sub dominația fascistă, se cuvine relevată și aniversarea unuia din evenimentele de seamă din perioada respectivă : înființarea, la 1 septembrie 1944, a Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din țara noastră. Faptul ca atare îndeamnă la reflecții și la constatări de ordin mai larg asupra contextului istoric în care s-a petrecut, astfel putându-se desprinde mai clar valoarea și semnificația sa istorică.

Emanatie și componentă organică a Frontului Unic Muncitoresc, făurit în aprilie 1944, crearea, cu 30 de ani în urmă, a sindicatelor unite marchează un moment de însemnătate hotăritoare în desfășurarea luptei pentru cucerirea deplină a puterii de către clasa muncitoare. Realizarea sindicatelor unite avea rădăcini adinc împlintate în activitatea desfășurată timp de peste două decenii în vederea înfăptuirii unității de acțiune a clasei muncitoare, activitate nu lipsită de unele laturi și aspecte de originalitate, derivând din înseși condițiile concrete ale societății românești, din bogatele tradiții ale mișcării muncitorești din patria noastră.

Este necesar de amintit că, în pofida sciziunii intervenite în rîndurile proletariatului român, comuniștii împreună cu socialiștii și social-democrații de stînga au militat pentru restabilirea unității de acțiune, pentru lupta comună, pe multiple planuri, împotriva adversarului de clasă comun. Înfrîngînd felurite greutăți, unitatea de acțiune căpăta rezonanță tot mai mare, înregistra de-a lungul a două decenii progrese mereu crescînde, ceea ce a făcut posibilă mobilizarea la luptă a maselor largi de oameni ai muncii, afirmarea forței și rolului conducător al clasei muncitoare. Deosebit de important este faptul că unele sindicate și uniunile lor (mineri, porturi, C.A.M., funcționari particulari) au fost permanent, după primul război mondial pînă la interzicerea mișcării sindicale, organizații unite în cadrul C.G.M. Nenumăratele lupte muncitorești din anii 1921—1933 și, în mod deosebit, marile bătălii de clasă ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 s-au desfășurat în cadrul unității de acțiune, inițiată, condusă și urmărită cu consecvență de partidul comuniștilor, sprijinită de mulți dintre socialiști, social-democrați, de numeroase elemente progresiste convinse de imperativul unității. Referindu-se la faptul că în eroicele lupte de la Atelierele C.F.R.—Grivița

au căzut, alături de comuniști, socialiști, social-democrați, membri de sindicat, lucrători neorganizați, gazeta „Descătușarea” consemna cu profundă semnificație : „Frontul unic realizat în aceste lupte a ținut pînă la moarte”¹.

În perioada care a urmat, situația social-politică internă, precum și împrejurările de ordin internațional impuneau mai mult ca oricînd realizarea unității de acțiune a clasei noastre muncitoare, atît la bază, cît și la nivelul conducerilor tuturor organizațiilor politice și sindicale ale proletariatului.

La 17 octombrie 1934 s-a încheiat un acord de front unic între Comitetul Național Antifascist, Liga Muncii (organizații legale îndrumate de P.C.R.) și Partidul Socialist Unitar, acord care prevedea lupta comună împotriva „Gărzii de fier” și a celorlalte organizații fasciste, a stării de asediu și regimului de exterminare a deținuților politici antifasciști, pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale maselor producătoare, respectarea libertăților cetățenești, eliberarea conducătorilor luptelor revoluționare din 1933 și a antifasciștilor din Germania, Italia, Austria etc. O serie de alte acorduri de luptă antifascistă, din această etapă, au cuprins laolaltă comuniști, socialiști, precum și o serie de organizații locale și județene ale Partidului Social-Democrat.

În 1935, după dizolvarea arbitrară a sindicatelor unitare, aflate sub influența P.C.R. și a sindicatelor independente, aflate sub influența P.S.U., membrii acestora au intrat în Confederația Generală a Muncii, întărind spiritul de luptă împotriva exploatarei și prigoanei.

După numeroși ani de confruntări, această regrupare însemna începutul reînămănuncherii mișcării sindicale într-o organizare unică.

Existența unei singure organizații sindicale, la toate eşaloanele, a permis afirmarea cu mai multă vigoare a clasei muncitoare, nu numai în apărarea drepturilor sale, dar și ca purtătoare de cuvînt a intereselor și năzuințelor majore ale întregului popor.

În dezvoltarea curentului de unitate muncitorească în țara noastră, o deosebită influență a avut cunoașterea și analizarea stărilor de lucruri din Germania în momentul și după acapararea puterii de către naziști. S-a tras concluzia firească unde poate duce lipsa de unitate proletară ; s-a putut, totodată, vedea că, îndreptîndu-și principalul atac împotriva partidului comunist, căpeteniile naziste n-au cruțat nici Partidul Social-Democrat, nici celelalte organizații muncitorești. Teroarea hitleristă, precum și realizarea frontului unic muncitoresc pe baricadele antifasciste de la Viena și Paris (februarie 1934), Madrid (octombrie 1934), în cadrul frontului popular din Franța și al războiului național-revoluționar al poporului spaniol a dat noi și puternice impulsuri creării unității de acțiune a clasei muncitoare din România.

Muncitorimea și celelalte forțe social-politice progresiste din România au ripostat sub diferite forme acțiunilor criminale ale bandelor fasciste, apropiindu-și, în luptă, tot mai mult gîndurile și faptele. Muncitorii și intelectuali comuniști, socialiști, social-democrați și democrați au luat atitudine fermă împotriva împiedicării de către bandele fasciste a răspîndirii presei democratice.

¹ „Descătușarea” din 17 iulie 1933.

De pe pozițiile sale înaintate, de avangardă, clasa muncitoare lupta pentru apărarea drepturilor democratice, nu numai cu vorba, ci și cu fapta. Muncitorii și alături de ei intelectualii progresiști, în lupta grea cu bandele fasciste înarmate, au făcut ca ziarele ostracizate să ajungă în mâinile cititorilor. Stăruie în amintire-mi jertfa lucrătorului tipograf Petre Popescu, paginatorul ziarului „Socialismul“. În momentul cînd înmîna chioșcarului de la „Podul Senatului“ un pachet de ziare, un fascist i-a împlîntat cuțitul în spate, ucigîndu-l. Cădea astfel jertfă un luptător pentru dreptate și adevăr.

În același timp, nu se poate uita că, în anul 1936, bande fasciste au atacat „Casa Poporului“ din str. Izvor 37, unde era sediul P.S.D. și al C.G.M. În apărarea cu îndrîjire a acestui patrimoniu al clasei noastre muncitoare și respingerea atacului fasciștilor au venit din fabrici, ateliere, birouri, comuniști, socialiști și social-democrați, muncitori fără de partid. Ideea marxistă că teoria revoluționară a clasei muncitoare, unice, trebuie să se îmbine cu fapta revoluționară, căpăta o concretizare elocventă în această semnificativă și puternică manifestare de solidaritate, de unitate muncitorească.

Instaurarea dictaturii regale (februarie 1938) a creat o stare de lucruri nouă pentru lupta comună a forțelor muncitorești. La aceasta a contribuit și faptul că, fiind și el interzis, Partidul Social-Democrat a avut posibilitatea să-și dea tot mai mult seama de caducitatea orientării reformiste și capitularde, îndepărtînd din rîndurile sale pe acei lideri care-și oferiseră serviciile regimului dictatorial carlist, aceasta marcînd o accentuare a pozițiilor de stînga. Coroborată cu afirmarea tot mai pregnantă a unui spirit novator, realist, în politica Partidului Comunist Român, situația sus-amintită din cadrul P.S.D. a dus la încetarea polemicii în raporturile dintre cele două partide muncitorești și implicit la rezultate deosebit de pozitive și cu trăsături specifice ale conlucrării acestora, cu deosebire în cadrul breslelor, care luaseră ființă. Comuniștii, în colaborare cu social-democrații n-au scăpat nici un prilej de a folosi variatele posibilități de acțiune oferite de bresle, a căror activitate o orientau, în pofida intențiilor guvernului, în direcția scoaterii în evidență a marelui ascendent moral-politic și material pe care-l putea oferi clasei muncitoare unitatea sa. Avînd la bază unitatea de acțiune dintre P.C.R. și P.S.D., întrunirile din 1 mai 1939 din cadrul breslelor, concepute de autorități ca o manifestare de adeziune față de dictatura regală, au fost transformate de comuniști și socialiști în ample și viguroase acțiuni de protest împotriva primejdiei grave a fascismului și războiului, împotriva liniei concesive față de hitlerism a regimului patronat de Carol al II-lea, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a patriei. „1 Mai 1939 — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a transformat într-o puternică manifestare împotriva fascismului și războiului, numărîndu-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile cînd fascismul era în ofensivă, după Mîunchen“².

Dezvoltarea și desăvîrșirea procesului de închegare a unității de acțiune a clasei muncitoare s-au impus cu maximă stringență în împrejurările sumbre ale instaurării dictaturii militaro-fasciste, ale aservirii

² „Scînteia“ din 4 mai 1974.

țării noastre Germaniei hitleriste și aruncării ei în războiul antisovietic. Frontul Unic Muncitoresc reprezenta o condiție sine qua non a realizării frontului unic național antifascist, obiectiv definit cu claritate în platforma-program elaborată de Partidul Comunist Român și propusă la 6 septembrie 1941 tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice animate de sentimente patriotice.

Imperativele vremii, viziunea clară, descătușată de vechi atitudini de neîncredere și de disensiuni atât de dăunătoare, stau la baza înaintării în direcția înfăptuirii Frontului Unic Muncitoresc, ca factor menit să asigure efectiv rolul de hegemon al proletariatului în lupta generală antifascistă și în desfășurarea în perspectivă a evenimentelor.

După înfăptuirea Frontului Patriotic Antihitlerist în 1943, o importanță esențială a avut realizarea, în aprilie 1944, la inițiativa P.C.R., a Frontului Unic Muncitoresc, dintre P.C.R. și P.S.D., pe baza hotărârii conducerilor celor două partide muncitorești. De comun acord s-a stabilit ca manifestul care consemna marele act istoric înfăptuit să poarte data de 1 mai și să fie adus la cunoștința clasei muncitoare, a întregului popor, cu prilejul acestei zile, simbol al solidarității celor ce muncesc din țară și de pe toate meleagurile lumii.

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc constituia, în procesul afirmării clasei noastre muncitoare, un eveniment de însemnătate decisivă pentru înmănuncherea și coordonarea de către P.C.R. a tuturor forțelor muncitorești, progresiste și patriotice în acțiunea de eliberare a patriei, pe calea pregătirii și înfăptuirii cu deplin succes a memorabilei insurecții naționale antifasciste și antiimperialiste din august 1944, a afirmării clasei noastre muncitoare ca principala forță a luptei pentru transformarea revoluționară a societății românești. Pătrunderea largă în rîndurile maselor muncitorești a manifestului de front unic din 1 mai 1944, ca și a celui din iulie 1944, a potențiat încrederea clasei muncitoare, a maselor largi populare, a dus la intensificarea luptei împotriva dictaturii militarofasciste, a dominației și războiului hitlerist.

În plină teroare fascistă și în plin război, România a fost prima țară a continentului nostru care a cunoscut o înțelegere de front unic între partidele comunist și social-democrat, de la conducere la conducere de partid. Crearea F.U.M. a asigurat, totodată, realizarea unității sindicale și a constituit o etapă hotărîtoare pe drumul spre înfăptuirea, în spirit revoluționar, a unității depline, organice, a clasei muncitoare din România, unitate totală, pe care o prefigurau strînsele, mărețele lupte comune.

★

În condițiile maturizării premiselor interne, de ordin obiectiv și subiectiv și fructificînd cu pricepere și iscusință împrejurările internaționale favorabile — declanșarea și desfășurarea victorioasă a ofensivei sovietice pe frontul Iași—Chișinău, succesele obținute de armatele celorlalte state ale coaliției antifasciste și dezvoltarea mișcării de rezistență a popoarelor cîmpionate de Germania nazistă — Partidul Comunist Român, în colaborare cu celelalte forțe patriotice, antihitleriste a trecut la asaltul decisiv, declanșînd și înfăptuind acțiunea insurecțională care s-a soldat cu eliberarea patriei de sub dominația fascistă.

Gloriosul 23 August 1944 a marcat o cotitură radicală în dezvoltarea țării noastre. Lupta antifascistă, democratică, s-a transformat rapid într-o mișcare socială de mare amploare, fără precedent în anele României. A fost deschisă calea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și a edificării noii orinduirii, socialiste. O importanță covârșitoare pentru evoluția situației generale politice din țară în favoarea maselor largi populare a avut-o faptul că partidele comunist și social-democrat — acționînd unite strîns în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, care a polarizat în jurul său toate forțele progresiste — au devenit, începînd de la 23 August 1944, participante la opera de guvernare.

Stadiul dezvoltării economico-sociale a țării, profunzimea contradicțiilor fundamentale ale societății românești și existența forțelor sociale și politice capabile să le soluționeze au creat condițiile necesare pentru ca lupta să nu se oprească numai la rezolvarea sarcinilor cu caracter antifascist, de eliberare națională. Existența premiselor obiective și subiective pentru adînci prefaceri structurale și, cu deosebire, capacitatea Partidului Comunist Român de a coordona și dirija forțele revoluționare, democratice și patriotice spre obiective mai înalte au asigurat dezvoltarea mișcării antifasciste a întregului popor în revoluția democrat-populară.

O deosebit de mare însemnătate în evoluția evenimentelor a avut-o unitatea de acțiune a forțelor muncitorești și dezvoltarea colaborării dintre partidul comunist și partidul social-democrat, realizate în acțiuni comune pentru îndeplinirea celor mai urgente sarcini și apoi în rezolvarea problemelor social-politice fundamentale cerute de mersul înainte al patriei. S-au asigurat, astfel, condițiile pentru exercitarea de către clasa muncitoare a rolului ei de hegemon în revoluția democrat-populară, inaugurată de insurecția din august 1944.

Răspunzînd chemărilor P.C.R. și P.S.D., muncitorii și alți salariați din numeroase întreprinderi industriale de pe întreg cuprinsul țării și-au creat, încă în aprinsele zile de lupte insurecționale, organizații sindicale și comitete de fabrică unice. În procesul de refacere a mișcării sindicale a fost folosită experiența de organizare din epoca interbelică — comitete de acțiune, comitete de front unic —, creații ale muncitorilor, verificate în bătăliile lor de clasă pentru revendicări economice, sociale și politice.

Pînă la sfîrșitul lunii august 1944, în Capitală, la uzine ca „Vulcan“, „Malaxa“, „Gaz și electricitate“, Atelierele C.F.R. — Grivița, la fabricile din industriile de pielărie și textile, Societatea de tramvaie, precum și în numeroase întreprinderi din țară — Atelierele C.F.R. din Galați și Pașcani, Uzinele „Nădrag“, „Făget“ și altele, muncitorii au ales comitete de fabrică și au constituit organizații sindicale³.

La inițiativa conducerii P.C.R., la 1 septembrie 1944, delegațiile comitetelor centrale ale partidelor comunist și social-democrat s-au întrunit pentru a discuta și hotărî, pe temeiul frontului unic muncitoresc, măsurile de organizare a muncitorimii în sindicate unice. Rezoluția adoptată cu acest prilej reafirma rolul hotărîtor al realizării Frontului Unic Muncitoresc în victoria istorică de la 23 August 1944, faptul că

³ *România în anii revoluției democrat-populare, 1944—1947* (apărută sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.), Editura politică, București, 1971, p. 56—57.

pentru clasa muncitoare această măreață victorie era doar un început și că în fața ei stătea sarcina de a acționa în continuare, grabnic și temeinic organizat, pentru atingerea nobilelor idealuri ale oamenilor muncii de la orașe și sate *. Documentul respectiv consemna apoi următoarele sublinieri și hotărâri, de o mare semnificație : „Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România precizează că punctul de vedere al delegației Partidului Social-Democrat se identifică complet cu punctul de vedere al delegației Partidului Comunist și care se rezumă la următoarele :

1. Organizațiile sindicale să aibă la bază unitatea clasei muncitoare, ca emanație a Frontului Unic Muncitoresc.

2. Organizațiile sindicale să aibă la bază principiul luptei de clasă și care să dea educație muncitorilor în spiritul luptei de clasă și al solidarității internaționale a clasei muncitoare.

3. Alegerea liberă de jos în sus a organelor de conducere, avînd libertatea să aleagă și să fie ales orice muncitor organizat, potrivit cu principiile democrației muncitorești.

4. În organizațiile sindicale și în organele de conducere hotărârile se iau cu votul majorității. Hotărârile luate sînt obligatorii pentru orice organ de conducere, pentru orice membru al organelor de conducere și pentru orice membru organizat în sindicat”⁴.

Realizarea prin consensul deplin al P.C.R. și P.S.D. a „Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite”, pe temelia de granit a F.U.M., căpăta, în acel moment, o profundă semnificație, era expresia elocventă a hotărîrii de a susține, cu toată fermitatea, organizarea tuturor salariaților în syndicate unice, de a se conferi mișcării sindicale rolul de puternică forță constructivă a noii societăți.

În componența Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite au intrat, în număr egal, reprezentanți ai celor două partide muncitorești. Au fost desemnați ca președinte al Comisiei tovarășul Victor Brătfăleanu (P.S.D.), vicepreședinte tovarășul Alexandru Sencovici (P.C.R.), iar secretari tovarășii Gheorghe Apostol (P.C.R.) și Miron Șerban (A. Asriel), P.S.D.⁵.

Realizarea unității sindicale pe baze revoluționare a marcat un deosebit de important pas înainte pe calea întăririi colaborării strînse dintre comuniști și social-democrați, a contribuit totodată la creșterea masivă a forței și capacității de luptă a clasei muncitoare. Rezultantă a Frontului Unic Muncitoresc, mișcarea sindicală unită, bazată pe principiul luptei de clasă, a dat dimensiuni și noi perspective acestui orga-

* „Actul de la 23 August — se specifică în acest sens în rezoluția respectivă — n-ar fi fost posibil fără încheierea Frontului Unic Muncitoresc, care este cheazășia restabilirii unității de luptă a clasei muncitoare. Frontul unic a devenit motorul de mobilizare, organizare și conducere a tuturor forțelor democratice și antihitleriste pentru eliberarea națională a poporului de sub jugul cotropitorilor germani și a trădătorilor de țară. Pentru clasa muncitoare actul din 23 August a înregistrat cel mai mărit pas înainte, a însemnat un prim succes de valoare istorică.

Dar lupta e de-abia la începutul ei. Trebuie acționat în mod organizat și cât mai neîntîrziat pentru consolidarea și lărgirea libertăților democratice. Clasa muncitoare în această acțiune trebuie să devină bine organizată, capabilă să joace un rol de frunte în vederea ridicării nivelului de viață, de cultură, organizare și luptă a muncitorilor de la orașe și sate” („România liberă” și „Libertatea”, din 7 septembrie 1944).

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

nism politic, lărgind sfera sa de cuprindere și conducind la ridicarea lui pe o treaptă calitativ superioară.

Exprimînd pe atunci gîndurile despre semnificația acestui eveniment atît de important din viața mișcării noastre muncitorești, care a avut loc la 1 septembrie 1944 și pe care-l apreciam drept „una din marile biruințe ale clasei muncitoare în actualele împrejurări“, țineam să notez că : „Unitatea sindicală, dorită de întreg proletariatul român, este astăzi o realitate. Ea este rezultatul firesc al Frontului Unic Muncitoresc... Avem convingerea nestrămutată că primii pași făcuți spre reconstituirea unei mișcări sindicale unite, vor duce repede și efectiv la stringerea în jurul lozincilor de acțiune a sindicatelor, a tuturor muncitorilor și salariaților din țara noastră, pentru promovarea tuturor revendicărilor clasei muncitoare“⁶.

În etapa care a urmat, organizarea muncitorilor în sindicate a luat un avînt impresionant. Clasa muncitoare, stăpînă pe destinele sale, se afirma impetuos, cu toată hotărîrea revoluționară.

Se cuvine subliniat că realizarea la 4 septembrie a frontului unic al tineretului, comunist și socialist, a dat noi valențe desfășurării unitare a acțiunii de organizare sindicală, a întăririi F.U.M. și a sporirii combativității salariaților în realizarea sarcinilor ce reveneau organelor și organizațiilor sindicale.

În prima săptămînă a lunii septembrie 1944 se constituiseră în sindicate și își aleseseră comitete de fabrică muncitorii din 45 întreprinderi din București. Concomitent, au fost create sindicate într-o serie de fabrici din principalele centre industriale din țară : Ploiești, Brașov, Petroșani, Lupeni, Hunedoara, Reșița, Timișoara etc. Grăitor, pentru ritmul rapid de organizare sindicală, era faptul că, în Capitală, la 10 octombrie 1944 erau cuprinși în sindicate 50 500 de muncitori, la 26 noiembrie a aceluiași an — 100 000 de muncitori, iar la 26 ianuarie 1945 — 120 000 de muncitori ⁷.

În cursul lunii ianuarie 1945 s-au desfășurat în întreaga țară adunări ale organizațiilor sindicale, care au ales delegații pentru congresele de constituire a uniunilor sindicale pe ramuri de producție.

Salutînd pe delegații la aceste congrese, organul C.C. al P.S.D., ziarul „Libertatea“, sub titlul : *Bine ați venit muncitori*, scria următoarele :

„Astăzi, clasa muncitoare din România, pe temeiurile experienței sale istorice și ale învățămintelor recente, își începe congresele unionale, care, peste cîteva zile, vor culmina în Congresul general al Sindicatelor Unite... Vechilor rosturi ale sindicatelor, mersul vremii le adaugă rosturi noi, căroră acestea vor trebui să le facă față cu limpezime, hotărîre și curaj, și, în această misiune creatoare de înalt înțeles național și social, delegații la congres vor fi înconjurați de dragoste și de sprijinul întregii țări, care vrea să-și deschidă zărilor unui viitor mai bun și mai drept.

Salutînd pe delegații la congres ca pe niște luminători de eră nouă, încrezători că acest congres reprezintă o etapă de hotărîre însemnată pe calea desăvîrșitei acțiuni de luptă și organizare a clasei muncitoare, urăm celor ce, înfruntînd greutățile inerente vremii de război, se adună

⁶ „Libertatea“, din 10 septembrie 1944 (editorial intitulat : *Unitatea sindicală*).

⁷ *România în anii revoluției democrat-populare, 1944—1947*, p. 58—59.

azi în Congres, un călduros și frățesc bun venit și ne asociem eforturilor lor de a încheia Marea Chartă a Muncii din România”⁸.

Dacă în preajma dizolvării C.G.M., în septembrie 1938, numărul salariaților sindicaliști era de circa 80 000, la congresele celor 12 uniuni sindicale erau prezenți delegații a peste 500 000 de salariați organizați care puneau în discuție, concomitent cu problemele specifice ale celor ce muncesc în ateliere, uzine, birouri, problemele esențiale care frământau întregul nostru popor: încordarea tuturor forțelor pentru susținerea frontului antihitlerist, refacerea economică a țării și sporirea producției, democratizarea aparatului de stat, vigilența revoluționară, realizarea reformei agrare etc. „Tot ce am realizat până acum — sublinia ziarul „Viața sindicală” —, garanția succeselor noastre, respingerea și înfrângerea atacurilor disperate pe care le dă reacțiunea împotriva sindicatelor noastre, va fi asigurat și pe viitor dacă vom lupta cu hotărâre pentru întărirea și consolidarea fără încetare a Frontului Unic Muncitoresc”⁹.

Intemeiat pe conștiința clasei muncitoare, pe forța în afirmare vi-guroasă a partidelor muncitorești, Frontul Unic Muncitoresc își îndeplinea cu fermitate și adâncă înînrurare sarcina revoluționară ce i-a determinat constituirea, în plin război și în plină dictatură fascistă.

Realizînd cu succes misiunea pentru care a fost creată și sarcinile de răspundere încredințate, Comisia de organizare a mișcării sindicale unite a convocat primul congres general al sindicatelor unite din România, pentru zilele de 26—30 ianuarie 1945, eveniment de însemnătate deosebită, de puternică rezonanță în opinia publică. Era primul congres realmente liber al clasei noastre muncitoare.

În acest măreț forum, „muncitorimea se prezintă unită, indisolubil unită, pentru totdeauna unită, sub egida Frontului Unic Muncitoresc... Este o mîndrie pentru clasa muncitoare și pentru poporul român că a putut, că a reușit să creeze o astfel de mișcare sindicală cu temelii de nezdruccinat!”¹⁰ — releva organul C.C. al P.C.R., ziarul „Scînteia”¹⁰.

Desfășurîndu-se într-o atmosferă caracteristică momentelor de înaltă răspundere, congresul, care deschidea o etapă nouă în mișcarea sindicală, a luat în dezbatere problemele dominante, esențiale, revoluționare, care se aflau în fața proletariatului și ale întregului popor, subliniindu-se cu tărie necesitatea întăririi continue a unității de acțiune și organizatorice a clasei muncitoare. Cu înflăcărare a fost manifestată hotărîrea ducerii pînă la capăt a luptei pentru zdrobirea mașinii de război hitleriste, de susținere neabătută a luptei pentru o democrație reală, pentru apărarea independenței și suveranității naționale. În rezoluția adoptată a fost aprobată activitatea Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite, a fost confirmată linia revoluționară stabilită prin rezoluția din 1 septembrie 1944 și s-a hotărît ca, la baza organizațiilor sindicale, să stea unitatea indestructibilă dintre comuniști și social-democrați.

La congres s-a hotărît crearea Confederației Generale a Muncii, for conducător unic al sindicatelor pe întreaga țară. Sarcinile principale trasate sindicatelor de către congres urmăreau mobilizarea tuturor salariaților la îndeplinirea obiectivelor enunțate în programul de guvernare

⁸ „Libertatea”, din 21 ianuarie 1945.

⁹ „Viața sindicală”, din 14 ianuarie 1945.

¹⁰ „Scînteia”, din 28 ianuarie 1945.

al Frontului Național Democrat și la care mișcarea sindicală aderase imediat după publicarea sa.

Victoria de la 6 martie 1945, care a însemnat instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor, toate celelalte mari succese cucerite pe calea consolidării și dezvoltării regimului democrat-popular s-au datorat, înainte de toate, unității de acțiune a eroicei noastre clase muncitoare, a contribuției efective a sindicatelor unice. Dezvoltarea rapidă, pe baze revoluționare și unitare, a mișcării sindicale, a întărit frontul unic al partidelor comunist și social-democrat, unitatea de acțiune a clasei noastre muncitoare. Iar, evident, pe măsura înaintării, a consolidării sale, F.U.M. a avut repercusiuni esențiale în dezvoltarea și consolidarea, asupra forței de acțiune, a sindicatelor. E bine de reamintit că strînsa colaborare dintre comuniști și social-democrați, în syndicate, într-o atmosferă de unitate și înaltă răspundere, respectarea indicațiilor forurilor de conducere ale F.U.M. au asigurat, permanent, acea unitate de gînd și faptă care avea să dea tăria de granit organizațiilor sindicale, într-o perioadă de adînci prefaceri revoluționare, în condițiuni de luptă complexă.

În cursul eforturilor comune, pentru prefaceri revoluționare tot mai adînci, unitatea de acțiune dintre P.C.R. și P.S.D. a evoluat și s-a concretizat în unitatea lor organică, deplină, în cadrul unui singur partid revoluționar muncitoresc. Crearea partidului unic al clasei muncitoare din România, în februarie 1948, a fost, în condițiile țării noastre, consecința firească, ineluctabilă, a unui îndelungat și laborios proces de clarificare ideologică, de apropiere și solidaritate umană, tovarășească, a militanților, în toila grelelor lupte duse de proletariat, pentru cucerirea puterii, ca și împotriva elementelor și ideologiei retrograde. Unificarea P.C.R. și P.S.D. a fost rodul acțiunii conștiente și neabătute a conducerilor și membrilor celor două partide muncitorești. Ea s-a realizat nu datorită unor tranzacții sau compromisuri, a unor situații conjuncturale, ci în conformitate cu interesele de clasă ale proletariatului, pe baza principiilor marxism-leninismului și internaționalismului socialist.

Experiența mișcării muncitorești din România în realizarea unității de acțiune și a partidului revoluționar unic muncitoresc se înscrie ca un capitol bogat în semnificații pe plan intern. În același timp, această înfăptuire, prin originalitatea căilor pe care s-a împlinit și a formelor pe care le-a cunoscut procesul de unificare, „constituie o contribuție însemnată la îmbogățirea tezaurului teoretic și practic al mișcării comuniste și muncitorești internaționale”¹¹ — după cum reliefează tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În condițiile istorice concrete ale României, mersul înainte pe calea progresului social și a civilizației contemporane a dovedit necesitatea absolută a creării partidului revoluționar unic al clasei muncitoare. Partidul Comunist Român, ca detașament de avangardă, unește, monolitic, în jurul său toate forțele națiunii în vederea înfăptuirii obiectivelor revoluției socialiste, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României, în eforturile pentru făurirea orînduirii comuniste, a celei mai superioare orînduiri din istoria umanității.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 165.

Activitatea Partidului Comunist Român după cel de-al IX-lea Congres — perioada cea mai fertilă în realizări

ION MITRAN

Cînd în vara anului 1965 aveau loc lucrările celui de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, prin programul adoptat de înaltul forum al comuniștilor, prin dimensiunea și implicațiile obiectivelor preconizate, prin conținutul de idei și spiritul novator al raportului prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, se deschideau noi orizonturi procesului construcției socialiste în România.

A trecut de atunci aproape un deceniu și se poate spune, pe temeiul faptelor sociale, al transformărilor calitative atât de concludente din retrospectiva celor 30 de ani de la memorabilul act al insurecției naționale antifasciste armate, că pe drumul continuității istorice a revoluției și construcției socialiste cel de-al IX-lea Congres al partidului a dat un nou izvor de forță și vitalitate noii orînduiri. De fapt, cel de-al IX-lea Congres, și, pe linia inaugurată de el, Conferința Națională din 1967, Congresul al X-lea, Conferința Națională din 1972 au promovat permanent un profund spirit înnoitor în întreaga societate, au dinamizat energia și capacitatea creatoare a națiunii, reprezentînd evenimente hotărîtoare, de referință istorică ale unei perioade deosebit de bogate în înfăptuiri.

Așa cum se apreciază în proiectul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism „odată cu Congresul al IX-lea al partidului în 1965, cu adoptarea noii Constituții și proclamarea Republicii Socialiste România, se deschide o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării, în activitatea partidului“.

Procesul fertil, de îmbogățire continuă, de perfecționare multilaterală a construcției socialiste ilustrează în mod strălucit trăsăturile definitorii ale politicii partidului, temeiurile obiective ale creșterii neconținute a rolului său conducător: înaltă responsabilitate socială și amplă perspectivă istorică, cutezanță revoluționară și clarviziune, spirit novator și rigurozitate științifică. Ca urmare directă a orientărilor celui de-al IX-lea Congres al partidului nu există sferă a vieții noastre socio-economice care să fi rămas în afara înriurii sale dinamizatoare. Continuat pe trepte superioare de Conferințele Naționale ale partidului, de Congresul al X-lea, acest curs dinamic se distinge prin accelerarea ritmului general al dezvoltării economico-sociale, prin amploarea și pro-

funzimea progresului cantitativ și, mai cu seamă, multilateral-calitativ, propriu societății noastre socialiste în ultimul deceniu.

Analiza activității desfășurate de partid în această perioadă aduce imediat în atenție valoarea deosebită, determinantă, a aportului personal al tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea ca și la aplicarea strategiei și tacticii partidului, a orientărilor de principiu ale politicii sale interne și externe. Rolul decisiv în fundamentarea liniei generale a partidului, realismul și discernământul științific cu care abordează problemele cruciale ale dezvoltării societății, temeinicia opțiunilor și cutezanța soluțiilor preconizate în urma permanentei confruntări a teoriei cu practica, îmbinate cu pasiunea revoluționară și consecvența în promovarea noului, determină ca activitatea secretarului general al partidului să fie asociată indisolubil în conștiința poporului cu ansamblul succeselor dobândite în ultimii ani pe calea înfloririi patriei socialiste. Activitatea multilaterală, creatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, opera sa teoretică și politică îi conferă, pe drept cuvânt, titlul de reprezentant de frunte al marxismului contemporan.

Activitatea teoretică bogată desfășurată de partid, cu un avînt remarcabil în ultimul deceniu, se bazează consecvent pe principiile teoriei marxist-leniniste, aplicate prin luarea deopotrivă în considerare a particularităților sociale naționale, a condițiilor concrete social-istorice ale României, cît și a exigențelor ce decurg din internaționalismul socialist, înscris pentru totdeauna pe steagul nostru revoluționar. Problemele fundamentale ale progresului contemporan al țării au devenit obiect de studiu și generalizare teoretică, au declanșat un fertil și impresionant proces de creație științifică, de îmbogățire a teoriei și practicii socialismului științific pe temeiul analizei realităților social-economice, a practicii sociale din diferite domenii, al cunoașterii experienței construcției socialiste din celelalte țări.

Teze de mare însemnătate principală, teoretică și practică, elaborate de partid în această perioadă, cu contribuția directă, hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu au dat un nou impuls gîndirii social-politice, elaborării soluțiilor practice ale înaintării și dezvoltării multilaterale a construcției socialiste, reprezentînd, totodată, un aport remarcabil la îmbogățirea teoriei și practicii revoluționare. Asemenea teze se referă, după cum se știe, la clarificarea etapelor de dezvoltare economică și social-politică a țării, la rolul primordial al dezvoltării forțelor de producție, la natura și evoluția contradicțiilor în socialism, locul națiunii în epoca actuală, coordonatele adîncirii democrației socialiste, desfășurarea și creșterea rolului conducător al partidului, elucidarea fizionomiei sociale practice a umanismului socialist, caracterul dinamic al conștiinței socialiste, aprofundarea principiilor marxist-leniniste ale relațiilor dintre statele socialiste, dintre partidele comuniste și muncitorești.

Experiența generată de complexul proces al construcției socialiste arată că succesul elaborării și înfăptuirii liniei strategice și tactice se află în strînsă relație cu promovarea stilului de muncă științific, a atitudinii consecvent revoluționare. Tocmai în acest sens, activității partidului nostru din anii de după Congresul al IX-lea îi sînt caracteristice studie-

rea continuă a faptelor și aprecierea lor obiectivă, receptivitatea față de schimbări și capacitatea descoperirii noului, disponibilitatea față de debateri aprofundate pentru alegerea alternativei optime, căutarea soluțiilor, prin efortul colectiv, în condițiile concret-istorice existente, repudiind subiectivismul ca și tendința raportării la un etalon prestabilit, îndrăzneala de a experimenta și de a extrage concluzii lucide, inclusiv autocritice, din practica socială.

În acest mod, partidul a știut să unească eforturile maselor largi populare pentru înfăptuirea unor grandioase obiective cerute imperios de țelurile noii orînduirii, de ritmurile crescînde ale depășirii stadiului redus de dezvoltare a forțelor de producție. În același timp, militînd pentru învingerea tuturor greutăților și obstacolelor, a rămîinerilor în urmă, partidul a promovat critica deschisă împotriva abuzurilor, ilegalităților și greșelilor care s-au comis în trecut, a luat măsuri ferme pentru a le pune capăt și a face imposibilă repetarea lor, apreciînd că asemenea manifestări și practici sînt străine orînduirii socialiste.

Acționînd pe temeiul unității dialectice dintre teorie și practică, dintre principiile generale și modalitatea aplicării lor concrete, partidul a elaborat acea linie politică fertilă, dinamică, a cărei justețe a fost din plin confirmată de înfăptuirile de după cel de-al IX-lea Congres în toate domeniile.

Realismul și justețea directivelor elaborate în 1965 se reflectă în atenția primordială acordată problemelor dezvoltării bazei tehnico-materiale, ca factor fundamental, decisiv pentru progresul multilateral al României. Realizările au confirmat întru totul justețea acestei orientări. Caracteristica dominantă a schimbărilor intervenite în anii 1966—1970 o constituie sporirea accentuată a ponderii industriei în ansamblul economiei. Politica în acest domeniu a urmărit nu o simplă creștere cantitativă a producției ramurilor tradiționale, ci organizarea și dezvoltarea industriei ca un complex unitar de activități productive calitativ noi, integrate organic progresului general al economiei naționale, condițiilor concrete ale societății românești, revoluției tehnico-științifice contemporane. Dezvoltarea economiei naționale, în condițiile industrializării și cooperativizării agriculturii, înseamnă, în fapt, valorificarea la indici superiori și cu o finalitate umană tot mai evidentă a resurselor materiale ale țării.

Schimbările intervenite în baza tehnico-materială a societății au permis îmbunătățirea continuă a condițiilor de viață ale oamenilor muncii, creșterea veniturilor reale pe locuitor, satisfacerea în condiții din ce în ce mai bune a necesităților de consum, a complexei probleme a locuințelor, extinderea serviciilor, asigurarea asistenței sanitare, dezvoltarea rețelei școlare, a instituțiilor de cercetare științifică.

Pe baza realizării directivelor celui de-al IX-lea Congres al partidului, Congresul al X-lea — ținut cu 5 ani în urmă — a marcat începutul unei noi etape istorice a construcției socialiste în România, trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Așa cum se arată în Tezele C.C. al P.C.R. pentru Congresul al XI-lea al partidului, „prin succe-

sele obținute în dezvoltarea forțelor de producție, a activității economico-sociale generale, în perfecționarea relațiilor de producție și a organizării sociale, în lărgirea democrației socialiste și ridicarea nivelului de trai al poporului, acești ultimi cinci ani reprezintă o etapă de cea mai mare importanță pe drumul edificării noii orânduiri sociale în patria noastră*.

La rindul lor, îndeplinirea și depășirea an de an a directivelor Congresului al X-lea și a hotărârilor Conferinței Naționale din 1972 demonstrează caracterul realist și mobilizator al politicii partidului, faptul că ea exprimă legitățile generale ale evoluției sociale și principiile edificării noii orânduiri, cerințele fundamentale ale dezvoltării multilaterale a țării, interesele și aspirațiile vitale ale clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, ale întregului popor.

În decursul realizării planului cincinal 1971—1975 au fost descoperite noi rezerve și posibilități de accelerare a dezvoltării economice a țării, ceea ce a permis majorarea prevederilor inițiale ale planului la un șir de indicatori fundamentali. Din mijlocul oamenilor muncii a apărut și s-a dezvoltat mișcarea largă, de masă, pentru îndeplinirea cincinalului înainte de termen — expresie vie a creșterii conștiinței socialiste a celor ce muncesc.

Realizările obținute pînă acum, rezultatele preliminate pe întregul cincinal demonstrează cu claritate justetea politicii economice a Partidului Comunist Român. Se estimează că industria va înregistra în actualul cincinal o creștere medie anuală de peste 14 la sută, depășindu-se prevederile cincinalului la majoritatea produselor principale ale economiei.

Se înlăptuiește un amplu program de investiții în vederea dezvoltării continue a tuturor ramurilor producției materiale, creșterii potențialului economic al țării. Pe întregul cincinal se preliminară un volum de investiții de 558 miliarde lei, ceea ce echivalează cu investițiile realizate în 11 ani anteriori. Pînă la sfîrșitul anului 1975 numărul noilor capacități de producție, al obiectivelor industriale și agrozootehnice intrate în funcțiune va ajunge la peste 2 400, simultan avînd loc acțiunea de modernizare și reutilare a numeroase întreprinderi și secții din toate ramurile economiei. În același timp, se extinde baza materială a activității științifice, a învățămîntului, a ocrotirii sănătății și a celorlalte sectoare social-culturale.

Prin îmbunătățirea repartiției forțelor de producție pe teritoriul țării au continuat să se dezvolte în ritmuri înalte județele cu o industrie mai puțin dezvoltată. În 1975, numărul județelor care vor realiza o producție industrială de peste 10 miliarde lei se va ridica la 21 — față de 9 județe în 1970.

Rezultatele obținute în anii de după Congresul al IX-lea confirmă pe deplin justetea orientării partidului nostru de repartizare a venitului național în scopul progresului accelerat al țării, îmbunătățirii condițiilor de trai ale poporului.

* „Scînteia“ din 15 septembrie 1974.

Dezvoltarea economică intensă pe baza continuării industrializării socialiste a creat condiții pentru participarea tot mai eficientă a României la circuitul economic mondial ; totodată, relațiile economice externe, cooperarea cu alte state reprezintă un factor de seamă al progresului economic al țării.

S-a adâncit și se adâncește cooperarea cu țările membre ale C.A.E.R., precum și cu celelalte țări socialiste ; în același timp, în acești ani s-au deschis căi largi pentru dezvoltarea amplă, pe baze stabile, a relațiilor economice cu țările care au pășit pe calea dezvoltării independente ; s-au promovat larg relațiile de colaborare cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială.

În concordanță cu orientările fundamentale ale întregii politici externe, la baza legăturilor economice internaționale ale României sînt așezate principiile respectului independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. O contribuție de deosebită însemnătate la afirmarea acestor principii, la extinderea legăturilor internaționale ale României, la cauza conlucrării prietenești între națiuni a adus activitatea desfășurată în acest sens de conducerea partidului și statului, de secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Vizitele în diferite țări, contactele politice, încheierea unui număr însemnat de tratate, acorduri, înțelegeri și convenții au dus la extinderea raporturilor de colaborare cu cea mai mare parte a statelor lumii, au asigurat acestor raporturi baze stabile — ceea ce servește atît intereselor construcției socialiste, progresului economico-social al țării noastre, cît și cauzei destinderii și înțelegerii, a păcii în întreaga lume.

Pornind de la concepția că forța și superioritatea noii orînduiri se afirmă nu numai prin ritmul rapid al dezvoltării economice, dar și prin adîncirea continuă a democrației socialiste, Congresele al IX-lea și al X-lea, Conferințele Naționale ale partidului au acordat o mare atenție îmbunătățirii continue a organizării societății noastre, perfecționării conducerii economiei, a tuturor sectoarelor vieții sociale, în concordanță cu cerințele etapei actuale de dezvoltare a țării. Ca urmare a îndeplinirii ferme a acestei orientări, ultimii ani au fost deosebit de rodnici pe linia modernizării și primenirii structurilor organizatorice — esența acestei laborioase activități constînd în îmbunătățirea mecanismului conducerii centralizate și coordonării unitare a diferitelor sectoare ale vieții economico-sociale, concomitent cu adîncirea democrației socialiste.

Ca o preocupare fundamentală s-a afirmat grija pentru raționalizarea aparatului de partid, de stat și economic la toate verigile, pentru creșterea continuă a funcționalității sale prin conturarea unor forme și structuri mai suple și eficiente, eliminarea paralelismelor, suprapunerilor și factorilor de tergiversare, simplificarea și reducerea drumului deciziilor, creșterea operativității și eficienței. Caracteristic acestei perioade a fost orientarea tot mai fermă a organizațiilor de partid și de stat spre activitatea concretă, practică, pentru rezolvarea efectivă a problemelor, punînd pe primul plan aprecierea activității desfășurate prin prisma rezultatelor obținute.

Dînd expresie preocupării de perfecționare a organizării conducerii și planificării economiei naționale, de îmbunătățire a formelor și metode-

lor de conducere a vieții sociale, partidul a promovat consecvent măsuri menite să asigure concordanța armonioasă a pîrghiilor economice și social-politice cu imperativele vieții economice, sociale, politice, spirituale. Caracteristica acestor măsuri — fie că este vorba de planificarea activității economico-sociale, de creșterea rolului organelor și organizațiilor de partid, de perspectiva împletirii tot mai strînse a activității partidului, statului și celorlalte organisme sociale — constă în faptul că vizează toate domeniile hotărîtoare ale activității economice și sociale : dezvoltarea în ritm înalt a forțelor de producție, progresul producției de bunuri materiale, în pas cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ridicarea nivelului de trai al maselor, perfecționarea noilor relații de producție și sociale, afirmarea în viață a principiilor eticii și echității socialiste. Din inițiativa și sub conducerea partidului, în toate aceste domenii vitale ale construcției socialiste perfecționarea se manifestă ca o trăsătură fundamentală, ca una din sursele transformărilor calitative înnoitoare. Larga deschidere spre nou, spre factorii dinamizatori ai progresului reflectă capacitatea partidului de a orienta științific eforturile națiunii noastre socialiste, de a se manifesta ca purtător al autenticei inițiative istorice.

Succesele obținute în toate domeniile confirmă faptul că măsurile de perfecționare inițiate de partid au un rol dinamizator asupra dezvoltării economice și sociale a țării, au deschis calea valorificării resurselor materiale și umane, ridicării reale a eficienței activității economice, au generat un impuls puternic realizării actualului cincinal înainte de termen.

Dezvoltarea economico-socială a țării este indisolubil legată de *întărirea rolului conducător al partidului*. Sporindu-și competența, organizațiile de partid acționează în tot mai mare măsură ca factori de conducere politică, de generalizare a experienței înaintate, de mobilizare și organizare a oamenilor muncii, de unire a forțelor și energiilor acestora pentru realizarea sarcinilor progresului economico-social. Întărirea continuă a rolului conducător al partidului, perfecționarea activității organizațiilor de partid, creșterea combativității lor față de lipsuri și neajunsuri, amplificarea muncii organizatorice și politico-educative a acestora reprezintă o cheazășie a succeselor în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Semnificativ pentru procesul de continuă adîncire a democrației socialiste este dezvoltarea cadrului organizatoric menit să înlesnească participarea directă, tot mai intensă a maselor la conducerea treburilor obștești. Dialogul permanent cu poporul, ca principală metodă de conducere a partidului și statului, și-a găsit expresie într-un șir de manifestări cu amplă rezonanță, printre care — în ultimul timp — Congresul Frontului Unității Socialiste, consfătuiri republicane pe ramuri de activitate, vizite de lucru ale secretarului general al partidului în numeroase județe, cu prilejul cărora a fost analizat, într-un spirit de înaltă exigență, modul cum sînt aplicate hotărîrile Congresului al X-lea, ale Conferinței Naționale, au fost adoptate operativ măsuri eficiente pentru înlăturarea deficiențelor, pentru ridicarea activității la un nivel mereu superior.

Perioada ultimilor ani este elocventă pentru consecvența cu care partidul nostru se călăuzește după concepția potrivit căreia un factor primordial al întregii activități de transformare revoluționară a societății îl constituie *formarea omului nou*, caracterizat printr-o *înaltă conștiință socia-*

listă, un larg orizont cultural, prin atitudinea înaintată în muncă, familie și societate. În spiritul programului ideologic, adoptat de Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, însușit de Conferința Națională, ca parte integrantă a procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, se desfășoară pe multiple planuri o vastă activitate politico-educativă avînd drept obiectiv fundamental asimilarea organică de către toți oamenii muncii a spiritului revoluționar, așezarea fermă a realităților sociale pe baza principiilor eticii și echității socialiste. Această activitate, care a cuprins în sfera ei de influență cele mai largi mase ale populației, cu precădere tineretul, își arată tot mai mult roadele în stimularea cultului muncii, a atitudinii înaintate față de avutul obștesc, în întărirea ordinii și disciplinei în producție și în viața socială, în promovarea intransigenței împotriva oricăror influențe ale ideologiei și moralei burgheze, ca și a manifestărilor vechiului în modul de gîndire și comportare. Principala cerință pe care partidul o pune în fața activității politico-ideologice constă din cultivarea stăruitoare a sentimentului înaltei responsabilități sociale, astfel încît toți cetățenii să judece fiecare act social prin prisma intereselor generale ale poporului, ale societății.

Bilanțul perioadei de la Congresul al IX-lea al partidului oferă tuturor oamenilor muncii satisfacția unor ani de activitate rodnică, de mari succese în înflorirea patriei, sporește convingerea că stă în puterea întregului popor, strîns unit în jurul partidului, să accelereze dezvoltarea economico-socială a României, să îndeplinească sarcinile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

În această privință, definind obiectivele noii etape strategice a construcției socialiste, proiectul de program ce urmează a fi dezbătut la cel de al XI-lea Congres conturează liniile directoare ale atingerii unui înalt nivel al forțelor de producție, perfecționării relațiilor de producție și a conducerii societății în strînsă corelație cu adîncirea democrației socialiste, cu înflorirea vieții spirituale pe baza dezvoltării pe noi trepte a culturii, științei și învățămîntului, cu pregătirea politică-ideologică a maselor, cu afirmarea plenară a personalității umane. Aceste direcții arată că una din trăsăturile specifice progresului noii orînduiri o reprezintă *multilateralitatea*, asigurarea unei maxime eficiențe și funcționalități a noului sistem social în toate compartimentele sale. Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate — care în concepția partidului nostru constituie simultan un proiect (iar orice proiect este mereu perfectibil) și un complex de acțiuni transformatoare convergente, cu caracter unitar — presupune programarea cheltuirii raționale de energii fizice și materiale, ridicarea neconținută a gradului de conștiință al oamenilor.

Proiectul de program subliniază în mod just necesitatea continuării eforturilor de dezvoltare economico-socială a țării în ritm înalt, în vederea ajungerii la nivelul țărilor socialiste mai avansate, a apropierii României de țările dezvoltate din punct de vedere economic. Prevederile din Directive și prognozele dau toată garanția îndeplinirii acestui obiectiv, care constituie una din problemele fundamentale ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și creării bazei tehnico-materiale pentru trecerea spre comunism.

În concepția partidului nostru — concludent exprimată de documentele ce urmează a fi aprobate de cel de-al XI-lea Congres, afirmarea

deplină, multilaterală a principiilor socialiste, trecerea spre comunism sînt condiționate direct de existența unei economii puternice, moderne, de înalt randament. În această perspectivă, problema apropierii din punct de vedere economic de țările dezvoltate, a egalizării nivelului dezvoltării economice este o problemă principală de importanță hotărîtoare pentru mersul înainte al țării noastre spre comunism.

Potrivit unei asemenea orientări clare, ferme, urmează ca și în viitor repartitia venitului național pentru fondul de consum și fondul de dezvoltare să asigure atît creșterea continuă a nivelului de trai al poporului, cît și realizarea unui ritm înalt de dezvoltare, reproducția lărgită. Importanța unei asemenea orientări este subliniată de practică, de însăși viața social-economică. Alocarea unei părți însemnate din venitul național pentru fondul de dezvoltare reprezintă — așa cum arată întreaga perioadă a ultimelor două cincinale — calea sigură a realizării progresului economico-social al țării.

Anii care au trecut de la cel de-al IX-lea Congres al partidului evidențiază faptul că partidul nostru, reflectînd interesele vitale ale clasei muncitoare, ale tuturor celor ce muncesc, aspirațiile de libertate, progres și bunăstare ale națiunii, călăuzit de o concepție științifică despre lume și viață, de adevărurile generale ale socialismului științific pe care le aplică potrivit condițiilor specifice și cerințelor fiecărei etape de dezvoltare a societății românești, conduce cu succes poporul pe drumul ascendent al orînduirii socialiste

Întîmpinînd cel de-al XI-lea Congres al partidului, întregul nostru popor acționează strîns unit în jurul partidului, centrul vital al vieții noastre sociale, promotor al progresului multilateral al țării.

Proiectul programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, proiectul de directive ale Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990 „*prefigurează în mod minunat viitorul strălucit al patriei noastre, înarmează partidul și poporul cu un program clar de acțiune în vederea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României pe calea edificării comunismului*” *.

Întreaga evoluție a societății noastre socialiste în cele trei decenii care au trecut de la eliberare relevă cu forța expresivă a faptelor marile merite pe care și le-a cîștigat în fața istoriei partidul comunistilor, capacitatea lui de a conduce lupta poporului român pentru profunde înnoiri sociale. Fără îndoială, documentele care urmează a fi validate la cel de-al XI-lea Congres al partidului vor contribui la afirmarea cu tot mai multă strălucire a rolului partidului ca forță politică conducătoare în societate, vor ridica pe trepte mereu superioare vasta operă a poporului nostru dedicată zidirii socialismului și comunismului în România.

---

* Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Plenara comună a C.C. al P.C.R. și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României*, 29 iulie 1974.

Sesiunea științifică jubiliară
consacrată celei de-a XXX-a aniversări
a eliberării patriei de sub dominația fascistă

Telegrama adresată Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU de participanții la sesiunea științifică jubiliară consacrată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă

„Participanții la sesiunea științifică jubiliară consacrată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, manifestare organizată de Academia de științe sociale și politice, Academia „Ștefan Gheorghiu“ și Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., adresează conducerii Partidului Comunist Român, dumneavoastră personal, iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, omagiul lor respectuos și sentimentele lor de grațitudine pentru climatul favorabil creat afirmării științelor sociale în societatea noastră.

Lucrările sesiunii au relevat marea contribuție pe care partidul nostru, dumneavoastră personal, mult stimat tovarășe secretar general, ați adus-o în dezvoltarea creatoare a teoriei revoluționare și în opera de edificare a noii societăți pe pământul României. Într-adevăr, anii care au trecut de la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român se definesc printr-o viziune teoretică de mare perspectivă, printr-o imensă forță de concretizare a ideilor în minunate înfăptuiri pe plan politic, economic, social și cultural și în procesul complex de formare a conștiinței socialiste, de educare a oamenilor muncii în spiritul eticii și echității socialiste, al umanismului socialist.

România, ca țară iubitoare de pace, se bucură în lumea contemporană de un mare prestigiu pentru politica sa activă, constructivă, de înaltă răspundere și principialitate. Vasta dumneavoastră activitate internațională, ca și opera teoretică pe care o elaborați — cunoscute și recunoscute din ce în ce mai larg pe toate meridianele globului — reprezintă o expresie grăitoare a politicii externe a României, sursa cea mai importantă a prestigiului ei.

Cercetătorii din unitățile Academiei de științe sociale și politice, de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cadrele didactice de la Academia „Ștefan Gheorghiu“ asigură conducerea partidului nostru, pe dumneavoastră personal, mult stimat tovarășe Nicolae Ceaușescu, că sînt hotărîți să închine întreaga lor capacitate și energie creatoare luptei pentru îndeplinirea programului Partidului Comunist Român, politicii sale clarvăzătoare de făurire a civilizației socialiste pe pământul României, demne de trecutul de luptă al poporului nostru, de capacitatea lui de a sluji marile idealuri ale dezvoltării sociale.

În activitatea de investigație științifică, de formare și perfecționare a cadrelor, cercetătorii și corpul profesoral din instituțiile noastre vor urma exemplul luminos pe care conducătorul partidului și statului nostru îl oferă în neobosita sa activitate închinată propășirii și progresului României socialiste, viitorului strălucit al poporului român“.

Sub egida Academiei de științe sociale și politice, Academiei „Ștefan Gheorghiu” și Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., la 1 iulie 1974, s-au desfășurat în București lucrările sesiunii științifice jubiliare consacrate celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă.

Cuvîntul de deschidere a sesiunii a fost rostit de tovarășul Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice.

În continuarea lucrărilor sesiunii au fost prezentate comunicările: Spiritul creator al Partidului Comunist Român în pregătirea și înlăptuirea insurecției naționale antifasciste armate, de tovarășul Ion Popescu-Pufuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; Contribuția Partidului Comunist Român la îmbogățirea gândirii revoluționare în procesul edificării socialismului în România, de tovarășii Florian Balaure, prorector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”, și Petru Pânzaru, de la Academia „Ștefan Gheorghiu”; România socialistă — factor activ de pace și progres în lumea contemporană, de tovarășul George Macovescu, membru al Academiei de științe sociale și politice, ministrul afacerilor externe.

După expunerea comunicărilor au urmat discuții pe secții.

Intervențiile participanților la discuții au evidențiat importanța contribuției partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare prin aplicarea în revoluția și construcția socialistă a unor soluții, forme și modalități specifice, corespunzătoare condițiilor concrete ale României. În acest context s-a subliniat necesitatea ca cercetarea în domeniul științelor sociale să-și asimileze organic spiritul creator, propriu politicii partidului nostru, sporindu-și aportul la vasta acțiune de perfecționare a organizării și conducerii vieții sociale.

Cuvîntul de închidere a sesiunii a fost rostit de tovarășul Leonte Răutu, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului de conducere și rectorul Academiei „Ștefan Gheorghiu”.

În continuare publicăm textele prezentate în cadrul sesiunii.

Cuvîntul de deschidere a sesiunii rostit de tovarăşul Mihnea Gheorghiu, preşedintele Academiei de ştiinţe sociale şi politice

Sesiunea la care luăm parte astăzi — organizată de principalele instituţii academice ale ştiinţelor sociale şi politice din România — este dedicată evenimentelor istorice memorabile care au condus, cu trei decenii în urmă, la procesul decisiv al transformării revoluţionare a societăţii noastre într-o societate socialistă, proces ale cărui multiple aspecte, economice şi social-politice, am convenit să facă obiectul celor trei comunicări ştiinţifice anunţate în programul Sesiunii noastre comemorative.

Principala temă a lucrărilor sesiunii este aplicarea concepţiei ştiinţifice marxiste a partidului nostru la procesul istoric pe care-l evocăm, lupta clasei muncitoare şi a întregului popor român pentru naşterea şi înflorirea României de astăzi, pentru cauza socialismului şi comunismului.

Desfăşurată, cu consecvenţă şi dinamism, de-a lungul tuturor etapelor cunoscute parcurse, politica Partidului Comunist Român a evoluat pe o linie ascendentă, de o profundă contemporaneitate cu dialectica istoriei acestor decenii neliniştite, ca antemergător şi conducător efectiv, deschizând noi orizonturi glorioaselor tradiţii şi aspiraţii spre unitate, independenţă şi progres ale poporului român şi dăruind cu un puternic avânt şi cu noi argumente ştiinţifice, gîndirea social-politică românească, pe care a înălţat-o la nivelul conştiinţei naţiunii socialiste de azi.

De la prima şi pînă la această a XXX-a aniversare a lui 23 August 1944, am avut numeroase prilejuri de a trece în revistă succesele obţinute pe calea opţiunii istorice a poporului român, a muncitorilor şi ţăranilor, a oamenilor de ştiinţă şi cultură din România, remarcînd, de fiecare dată, cu propriii noştri ochi şi cu ochii minţii noastre, trăsăturile definitorii ale fiecărei etape parcurse pe acest drum ascendent, consemnate cu o lucidă caracterizare ştiinţifică în documentele ultimelor două congrese ale partidului, în cuvîntările şi lucrările tovarăşului Nicolae Ceauşescu.

Volumul, intensitatea şi ritmul transformărilor social-economice petrecute în ţara noastră impun concluzia unanim acceptată în lumea de azi, că, într-o perioadă istorică scurtă, România a trecut de la orînduirea bazată pe exploatare şi asuprire, la orînduirea socialistă, de la o economie slab dezvoltată, preponderent agrară, la o economie dinamică, cu o industrie şi o agricultură socialistă în plin proces de dezvoltare şi modernizare, cu un nivel de viaţă civilizat, societatea noastră intelectualmente devenind

o societate prin excelență educațională, unde factorul tehnico-științific și cultural joacă un rol activ precumpănitor și în care ne face plăcere să includem rolul științelor sociale și politice.

Transformările la care trimitem au avut un caracter revoluționar, în sfera căruia intră, de asemenea, întreaga structură a societății, socialismul asigurând unitatea social-politică a tuturor claselor și păturilor societății noastre, lichidarea oricărei forme de discriminare și asuprire națională, puternica dezvoltare și înflorire a națiunii socialiste, întruchipînd astăzi aspirația legitimă a poporului întreg de a-și stăpîni destinele și, ca un glorios corolar, întărirea independenței și suveranității naționale, în respectul consecvent al libertății și drepturilor tuturor popoarelor.

Concepția și traducerea în termenii cotidianului, generalizarea acestor adînci modificări economico-sociale și spirituale, de semnificație istorică, n-ar fi putut izbîndi fără aplicarea creatoare la condițiile și particularitățile economico-sociale și culturale concrete ale țării și poporului nostru a legităților generale ale socialismului, fără identificarea celor mai potrivite căi de dezvoltare a forțelor de producție și de organizare a societății, ca garanție a realizării politicii sale generale marxist-leniniste și a programului său.

Progresul determinat și asigurat de partid, prin exercitarea rolului său politic conducător, a fost indisolubil legat de întărirea statului și asigurarea creșterii continue a rolului său de organizator în toate sferele vieții sociale, apărarea hotărîtă a intereselor poporului muncitor, respectarea legalității socialiste, perfecționarea continuă a democrației socialiste și asigurarea celui mai larg cadru de manifestare a personalității umane, de participare a maselor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate a întregii societăți.

Toate etapele acestea s-au succedat în condițiile creșterii amplitudinii și complexității proceselor economico-sociale, ale accelerării ritmului dezvoltării sociale, ale pătrunderii fără precedent a științei în toate sferele și domeniile de activitate și viață socială, și ale înscrierii hotărîte a țării în circuitul civilizației și culturii moderne. În tot acest timp s-au făcut și se fac eforturi constante și susținute pentru afectarea tuturor mijloacelor materiale și umane necesare și pentru găsirea celor mai potrivite modalități de stimulare și promovare a spiritului creator, înnoitor, de originalitate în opera de construcție socială, în științele sociale și de integrare a celor mai autentice cuceriri ale lor în procesul de perfecționare a întregii activități economice și sociale.

Aceste orientări rezultă în mod firesc din caracterul sistemului nostru social, în care complexele obiective ale dezvoltării sînt clar formulate și în care eforturile de progres material și spiritual, nefiind marcate de conflicte de interese, sînt puse în serviciul satisfacerii colectivității sociale în ansamblul ei și al fiecăruia din membrii săi în parte. În acest cadru politic și moral, programul partidului conferă științei și slujitorilor ei un rol de prim rang în dezvoltarea multilaterală a societății noastre socialiste, chemîndu-i în sprijinul celor ce conduc și decid, și atunci cînd dimensionează aspirațiile, formulează marile opțiuni, determină obiectivele și programele de dezvoltare, ca și atunci cînd aceste obiective și planuri se află în curs de finalizare și realizare.

Saltul enorm observat în științele exacte și tehnice, în fizică și chimie, în biologie și astronomie, ca și trecerea la prelucrarea prin noi tehnici operaționale a datelor obținute, a corespuns unei extinderi neobișnuite a ariei de analize și de sinteze în științele sociale și politice, la transformarea acestora într-un factor de sprijin activ al conducerii societății în identificarea celor mai potrivite căi de dezvoltare a forțelor de producție, de organizare a societății, de edificare a orânduirii sociale, de progres în dezvoltarea personalității umane. Învățământul și cercetarea științifică în aceste multiple domenii ce intră în sfera de preocupări ale celor de față și-au îmbunătățit planurile și metodele de lucru, în conformitate cu nivelul general al celorlalte științe destinate progresului civilizației, cu realizarea țelului suprem al politicii partidului : ridicarea bunăstării și fericirii omului, crearea posibilităților pentru ca toți membrii societății noastre să-și valorifice din plin aptitudinile, experiența și talentele, în serviciul patriei, al dezvoltării multilaterale a țării socialiste. Însă această *multilateralitate* la care ne referim, mai mult în vremea din urmă, presupune o reconsiderare parțială și o reevaluare progresivă a științelor în care ne desfășurăm noi activitatea, necesitatea cercetării interdisciplinare, înțeleasă și realizată ca fuziune teoretică și metodologică a unor ramuri ale cunoașterii pînă acum dezvoltate separat, ceea ce permite transferul de concepte, metode, tehnici și experiențe dintr-un domeniu științific în altul, spre binele societății socialiste multilateral dezvoltate.

În lumina acestor cerințe și a sarcinilor trasate de partid au fost elaborate în țara noastră cuprinzătoare programe de cercetare care au abordat probleme de mare complexitate teoretică și practică, menite să sporească contribuția lucrătorilor din domeniul științelor sociale în toate activitățile legate direct de edificarea noii societăți, care nu avansează spre viitor cu spatele, ca vîslașii fără cîrmaci.

O mare parte din temele cuprinse în aceste programe au fost abordate interdisciplinar, de colective formate din cercetători, cadre didactice, specialiști din producție, activiști de partid și de stat, ceea ce reflectă legătura din ce în ce mai strînsă a cercetării cu învățământul și cu practica social-politică și culturală.

Cercetările științifice întreprinse de cadrele noastre de economiști, sociologi, psihologi, pedagogi și juriști cu renume, istorici, filosofi și distinși oameni de artă, au fost îndreptate spre generalizarea teoretică a politicii partidului nostru, a noilor fenomene din societatea socialistă, spre studiarea unor importante aspecte ale modernizării economiei socialiste românești, ale procesului de perfecționare a organizării și activității de stat, al relațiilor sociale, ale dezvoltării legalității și democrației socialiste, al conducerii științifice a societății socialiste, al întăririi frontului ideologic și al potențialului de apărare a patriei. Acestora li s-au adăugat cele consacrate studierii trecutului istoric al poporului și patriei noastre, valorificării tradițiilor progresiste ale artei, literaturii și culturii românești. În lumea de azi, adevărul istoric e fratele nostru bun.

Efortului de sporire a contribuției științelor sociale la progresul patriei i-au fost consacrate și politica și activitatea de editare a cărții social-politice, ca una din modalitățile majore de valorificare a rezultatelor muncii de cercetare științifică, precum și ansamblul dezbaterilor și manifestărilor științifice care, prin tematica și caracterul lor de lucru, reprezintă un

factor care stimulează dialogul creator și originalitatea în investigarea proceselor sociale, în trasarea liniilor de avans în viitor.

Datorită sprijinului material și moral constant, ca și orientării luminoase pe care o imprimă întregii activități politico-ideologice și de cercetare, partidul nostru și personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele de onoare al Academiei de științe sociale și politice, în țara noastră s-a putut instaura un climat favorabil afirmării creației științifice și sporirii contribuției științelor sociale la marea operă de edificare a noii orânduiri sociale, creație socială conștientă, rodul orgolios al istoriei inteligenței umane.

În acest context istoric, întâmpinând cea de-a XXX-a aniversare a eliberării patriei de sub dominația fascistă și Congresul al XI-lea al partidului, ne reunim astăzi în sesiunea științifică jubiliară comună a Academiei de științe sociale și politice, Academiei „Ștefan Gheorghiu” și a Institutului de studii istorice și social-politice pentru a pune în relief spiritul creator și contribuția de seamă a Partidului Comunist Român la îmbogățirea gândirii marxist-leniniste contemporane, la tezaurul comun al teoriei și experienței revoluționare a mișcării comuniste și muncitorești, la participarea României ca factor de pace și cooperare internațională în viața lumii contemporane.

SPIRITUL CREATOR AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ÎN PREGĂTIREA ȘI ÎNFĂPTUIREA INSURECȚIEI NAȚIONALE ANTIFASCISTE ARMATE

ION POPESCU-PUȚURI

directorul Institutului de studii istorice
și social-politice de pe lângă
C.C. al P.C.R.

A cum 30 de ani, insurecția națională antifascistă — uriașă ridicare la luptă a unui popor hotărât să-și ia soarta în propriile mâini, să asigure libertatea și independența patriei sale și înfăptuirea unor profunde transformări democratice, revoluționare — marca o piatră de hotar între două epoci ale istoriei noastre naționale, o ruptură cu un trecut de oprimare națională și socială, unind, totodată, trecutul milenar de luptă pentru progres național și social cu prezentul de încheștare cu dușmanul de moarte, — fascismul — și cu viitorul pe care avea să și-l făurească poporul român liber și suveran.

Întregul nostru popor întâmpină cea de-a XXX-a aniversare a eliberării țării de sub dominația imperialismului hitlerist german sub semnul concentrării eforturilor sale în vederea realizării programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate elaborat de Partidul Comunist Român.

Este firesc ca, în asemenea momente, noi, cercetători atenți ai trecutului de pe pozițiile înaintate ale comunismului, să ne propunem ca, pe baza datelor și faptelor acumulate, a multiplelor aspecte elucidate în diverse lucrări și studii, să întreprindem elaborări de sinteze care să pătrundă în esența evenimentelor, să le explice în lumina materialismului dialectic și istoric, să scoată în relief trăsăturile lor majore, fundamentale, cu rezonanță în trecut și viitor.

Oricine își va îndrepta atenția obiectivă spre acei ani de luptă eroică, plină de sacrificii, dar încununată de o victorie ce s-a înscris ca un moment memorabil al istoriei naționale și universale, va constata că unul dintre factorii hotărâtori ai acestei victorii a fost acel spirit creator, acea capacitate de a descifra din complexul evenimentelor tendințele principale și direcțiile de acțiune necesare, care au caracterizat activitatea Partidului Comunist Român și i-au dat putința de a-și îndeplini nobila misiune de conducător al luptei de eliberare a poporului.

★

Anii de luptă împotriva dictaturii militaro-fasciste și a dominației hitleriste au constituit una din acele perioade relativ scurte, dar de cotitură, care survin în îndelungata istorie a unui popor, în care se schimbă întregul raport anterior de forțe, se cristalizează și se reliefează pînă la evidență totală rolul acestor forțe, sensul social și istoric al acțiunii lor, corespondența ei cu marile comandamente naționale. Asemenea perioade încordate, în care se manifestă mai puternic ca oricînd rolul maselor populare ca făuritoare ale istoriei, scot la iveală cu pregnanță clasa căreia îi revine în epoca istorică respectivă misiunea de conducător al națiunii, de luptător de frunte pentru asigurarea progresului ei, ca și forța politică care exprimă atît esența acestei clase, cit și tot ce are mai viabil, mai energetic și mai înaintat întreaga națiune.

Stadiul dezvoltării social-economice a țării, natura contradicțiilor sociale fundamentale cu care s-au împletit contradicțiile principale din anii premergători insurecției, acuitatea acestor contradicții, existența premiselor obiective și subiective, create pe parcursul unui secol de frământări sociale, pentru profunde transformări în structura social-economică și politică a țării, faptul că criza dictaturii antonesciene era în fond expresie a crizei regimului care generase în extremis această dictatură, că dezvoltarea mișcării antifasciste a întregului popor implica, în condițiile interne și internaționale care se conturau, perspectiva transformării ei într-o profundă revoluție socială, toate acestea au dus la o dispersare a forțelor burgheziei, au făcut ca ea să se dovedească incapabilă de a mai juca, ca clasă, rolul de conducător al națiunii, al luptei acesteia pentru interesele sale vitale.

Rolul de factor de concentrare a tuturor energiilor poporului, de conducător al luptei pentru înfăptuirea obiectivelor antifasciste și antihitleriste care exprimau, în esența lor, interesele primordiale ale națiunii, a revenit clasei pe care întreaga dezvoltare istorică a desemnat-o ca reprezentant al Viitorului, ca purtător al lichidării oricărei asuprii naționale și sociale — proletariatul. Această clasă, care începînd cu a doua jumătate a secolului trecut se afirmase cu tot mai multă vigoare, pe arena politică a

țării, pășea acum, maturizată și condusă de un partid marxist-leninist încercat, Partidul Comunist Român, în fruntea poporului.

Pe baza necesității vitale, obiective, a atingerii unor țeluri de care depindea însăși soarta națiunii și a țării s-a realizat largul consens național fără de care ar fi fost de neconceput acțiunea istorică din acea fierbinte lună de august 1944, acea ridicare unanimă a poporului care a permis obținerea unor rezultate strălucite cu jertfe eroice, dar minime în comparație cu cele ce s-ar fi dat în absența unui asemenea consens și a modului de acțiune care a rezultat din el.

Dar, așa cum niciodată necesitatea nu generează în mod automat soluția istorică optimă, nici consensul forțelor principale ale unui popor nu se realizează de la sine, spontan. Este nevoie de acțiunea conștientă a unei forțe sociale și politice înaintate, capabile să-și propună obiectivul realizării unui asemenea consens, să-i formuleze scopurile, să-i elaboreze strategia și tactica, să constituie catalizatorul și factorul mobilizator al maximumului de energii ce pot fi aplicate în vederea realizării cotiturii istorice necesare.

În Istorie va rămâne înscris, cu trăinicia și perenitatea marilor fapte și cu valoarea pe care numai rezultatele majore, de perspectivă, le-o conferă, că acest rol l-a avut, în anii grei de luptă împotriva dictaturii militare fasciste și a ocupației hitleriste, ca și în asigurarea desfășurării revoluționare a evenimentelor ulterioare, forța politică principală de avangardă a clasei muncitoare și a poporului — Partidul Comunist Român.

Integrat organic în larga mișcare patriotică, națională, antihitleristă ce s-a dezvoltat în acei ani, P.C.R. s-a detașat, totodată, prin superioritatea sa de concepție strategică și tactică, organizatorică, mobilizatoare, printr-o înțelegere superioară a înseși intereselor naționale vitale pentru asigurarea cărora se purta lupta, prin legarea — pe plan strategic — a eliberării naționale de cea socială.

Rolul de frunte în ansamblu, spiritul creator pe care acesta îl implica, în speță, nu au fost, firește, rodul unei întâmplări, unei conjuncturi de moment sau voințe subiective, ci au avut o determinare istorică, politică, socială și morală.

Proletariatul revoluționar și partidul său comunist, ca cele mai înaintate forțe ale societății românești, erau continuatorii principali, în noile condiții, ai unei îndelungate lupte, purtate de-a lungul vremii, pentru eliberarea socială și națională, sintetizau pe un plan superior experiența politică istorică acumulată de poporul român în veacuri de bătălii pentru ideile unității statale, neatrănării, dreptății și progresului social, împotriva exploatării și asupririi. Aceste lupte au adus în patrimoniul poporului român o bogată experiență politică, care îi arată că, atît în bătăliile sociale, cît și în cele în care în joc se aflau independența, unitatea sau existența sa, îi sînt necesare concentrarea tuturor energiilor și resurselor sale, capacitatea de a îmbina lupta cu arma în mînă cu promovarea unei politici potrivite, de a aplica forme și metode adecvate de luptă, de a-și uni eforturile cu alte popoare. Acestea, transmise din generație în generație, au fost reluate, pe un plan superior, de mișcarea muncitorească, căreia i-a revenit un rol decisiv în dezvoltarea conștiinței sociale și politice a poporului, în conducerea generală a luptei sale.

Partidul Comunist Român era purtătorul experienței bogate cîștigate de această mișcare, începînd cu a doua jumătate a secolului trecut, acumulate tot ce era mai bun, mai înaintat, trainic și cu caracter de permanență din teoria și practica politică a partidului clasei muncitoare din România înființat în anul 1893 pe baza principiilor socialismului științific, precum și a mișcării socialiste din primele decenii ale secolului nostru. În perioada interbelică, partidul comunist a acumulat, de asemenea, o bogată experiență de activitate în condițiile triumfului ideologic consecvent revoluționar al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din România, triumf marcat prin însăși transformarea, în 1921, a partidului socialist în Partidul Comunist Român. Partidul a organizat și condus în perioada interbelică mari bătălii de clasă ale proletariatului, ale maselor de oameni ai muncii fără deosebire de naționalitate, împotriva asupririi capitalistomoșierești, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, s-a ridicat ferm în apărarea independenței, suveranității și integrității patriei. În această luptă, el a acumulat o bogată experiență pentru unitatea clasei muncitoare, a tras prețioase învățăminte asupra valorii inestimabile a tendinței spre unitate care s-a manifestat în rîndurile proletariatului în toate momentele importante în pofida scindării mișcării sale politice.

Manifestîndu-se ca un partid consecvent internaționalist, partidul revoluționar al clasei muncitoare s-a aflat în fruntea nenumăratelor manifestări de simpatie, sprijin și solidaritate cu acțiunile de luptă ale clasei muncitoare de pretutindeni, cu lupta pentru apărarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care a deschis o eră nouă în istoria omenirii, a militat cu hotărîre pentru prietenie și alianță cu primul stat din lume al muncitorilor și țăranilor, ceea ce, de asemenea, a conferit valoare de continuitate și prestigiu poziției pe care a adoptat-o în timpul dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist.

P.C.R. era, de asemenea, purtătorul unei bogate tradiții și experiențe de luptă fermă antifascistă. Descifrînd, de la început, esența ultra-reacționară a fascismului, incompatibilitatea lui cu interesele vitale ale poporului român, P.C.R. a acționat pentru unirea tuturor forțelor democratice, patriotice împotriva pericolului fascist. Sub conducerea P.C.R. clasa muncitoare a devenit coloana vertebrală a mișcării împotriva fascismului, principalul adversar al acestuia, forța cea mai activă și nucleul de concentrare al tuturor celor hotărîți să lupte pentru salvagardarea democrației, independenței și integrității țării.

Totodată, pe lângă experiența proprie, moștenită de la trecutul de luptă al poporului și puternic îmbogățită în deceniile de luptă din perioada interbelică, P.C.R., ca partid al proletariatului revoluționar din România, profund patriotic și internaționalist, era beneficiarul uriașei experiențe acumulate de mișcarea muncitorească internațională, al învățămintelor trase din Comuna din Paris și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, din succesele și erorile celor trei Internaționale, din ampla activitate de organizare a luptei antifasciste pe plan internațional, de făurire a fronturilor populare etc.

Înarmat cu bogata experiență politică la care au concurat factorii amintiți mai sus, deținînd superioritatea morală pe care i-o conferea în fața poporului trecutul său de luptă antifascistă, P.C.R. era situat în primele rînduri și de un factor social-politic, de clasă, primordial. Faptul că era partidul conducător al proletariatului, al clasei care se afla în opoziție

ireductibilă nu numai față de regimul politic existent, ci și față de orînduirea socială, și nu avea nici un fel de „înrudiri“ de clasă cu dictatura militară-fascistă îi conferea și în mod obiectiv cel mai înalt grad de consecvență și fermitate în lupta împotriva acesteia și a imperialismului hitlerist.

În aceste condiții, capacitatea creatoare a partidului s-a bazat pe analiza temeinică, științifică, marxist-leninistă a noii situații, radical schimbate față de cea antebelică.

Care au fost factorii principali ai perioadei respective în ansamblu, luați în considerare în această analiză și în elaborarea de către P.C.R. a strategiei eliberării de sub jugul fascist ?

Contradicțiile acumulate pe parcursul unei dezvoltări îndelungate au intrat într-o fază de puternică agravare în perioada celui de-al doilea război mondial, a dictaturii militaro-fasciste și a dominației Germaniei hitleriste asupra României. În țară se dezvolta puternic lupta antifascistă. Clasa muncitoare pășea în fruntea acestei lupte, își manifesta combativitatea prin puternica adversitate politică față de regimul existent și războiul antisovietic, greve și conflicte de muncă, sabotarea producției de război. Elementele ei înaintate, și în primul rînd comuniștii, demonstau un înalt grad de fermitate în luptă, spirit de abnegație și sacrificiu, capacitatea de a se afla în fruntea acțiunilor organizate ale clasei. Alături de proletariat, o împotrivire dirză față de hitleriști și susținătorii lor din țară, față de războiul împotriva Națiunilor Unite manifestau și mase tot mai largi ale țărănimii. Pe calea rezistenței antifasciste pășeau, de asemenea, tot mai mulți intelectuali de toate categoriile, funcționari, pensionari, mici meseriași și comercianți. În opoziție se aflau și importante cercuri ale burgheziei lezate de subordonarea țării Reichului nazist. P.C.R. a apreciat pe bună dreptate că, în aceste condiții, pe prim plan a trecut contradicția dintre poporul român, pe de o parte, dictatura militară-fascistă și imperialismul german, pe de altă parte, de soluționarea ei fiind condiționată însăși posibilitatea rezolvării contradicțiilor sociale generale ale fazei respective de dezvoltare a societății românești. Dezvoltarea contradicției amintite mai sus determina antrenarea tuturor straturilor sociale ale poporului român în rezistența antifascistă, transformarea acesteia într-o luptă antifascistă, de eliberare națională a întregului popor.

Perspectivile acestei lupte erau strîns legate de întreaga situație internațională. Aceasta se caracteriza în primul rînd prin gigantica încheștare dintre coaliția antihitleristă și forțele fasciste, prin rolul principal jucat de Uniunea Sovietică în zdrobirea acestora.

Un element esențial al situației internaționale era puternica luptă de eliberare națională a maselor largi populare împotriva cotropitorilor străini și a dictaturilor fasciste, de o importanță istorică deosebită, atît prin implicațiile pe care le avea asupra caracterului și mersului războiului, cît și prin caracteristicile pe care evoluția și rezultatele acestei lupte aveau să le imprime — alături de alți factori — configurației postbelice a lumii.

O trăsătură caracteristică a mișcării populare de Rezistență — a cărei sarcină fundamentală era lupta antifascistă, de eliberare națională, pentru redobîndirea independenței și a suveranității naționale — o constituia conștiința crescîndă a multor popoare că se află la o răscruce a isto-

riei lor, manifestarea tendinței istorice de transformare a luptei de eliberare națională în revoluție socială.

Firește, în funcție de condițiile concrete, de o serie de împrejurări interne și externe, această tendință se manifestă cu intensitate diferită, într-un moment sau altul, într-o țară sau alta, și avea perspective diferite de realizare.

Apreciind în mod just natura contradicțiilor care se aflau pe primul plan în România și situația internațională, P.C.R. a manifestat spirit creator și îndrăzneală revoluționară în modul cum a tras concluzii din noile comandamente ale perioadei. El a înțeles că problema majoră care se pune nu este cea a unei ridicări la luptă de tipul „clasă contra clasă“, ci a mobilizării tuturor forțelor patriotice, naționale, antihitleriste la lupta pentru doborârea dictaturii militare-fasciste, pentru libertate și independență națională. Adoptând această linie, P.C.R. a demonstrat înțelegerea esențială a faptului că, în noile condiții, conducerea luptei de eliberare națională ridică clasa muncitoare la rangul de conducător al poporului. Comuniștii au avut o viziune clară asupra perspectivelor, a faptului că lichidarea regimului fascist și a jugului hitlerist va deschide larg drumul luptei pentru înfăptuirea unor profunde transformări sociale, că succesul acestei lupte va depinde de tăria clasei muncitoare și a aliaților ei, de priceperea partidului de a conduce masele spre victorie, de atragerea în luptă a unor largi forțe patriotice, progresiste.

În această situație, P.C.R. s-a manifestat ca singura forță politică a societății românești capabilă să elaboreze strategia și tactica globală a luptei antifasciste, de eliberare națională. În platforma sa din 6 septembrie 1941, partidul a formulat drept obiective principale pe baza cărora chema la unire toate forțele antihitleriste, țeluri corespunzând intereselor naționale ale întregului popor, în măsură într-adevăr să reunească și să canalizeze toate energiile sale: alăturarea țării la coaliția antihitleristă, recucerirea libertății și independenței naționale a României, răsturnarea dictaturii antonesciene și formarea unui guvern al independenței naționale din reprezentanții tuturor forțelor patriotice, eliberarea nordului Transilvaniei răpit prin odiosul dictat de la Viena, restabilirea drepturilor și libertăților democratice, îmbunătățirea temeinică economică, culturală a situației maselor de oameni ai muncii. Remarcabil, demn de relevant este faptul că — spre deosebire de forțele burgheze din opoziție, care au evoluat de la atitudini și soluții parțiale, de compromis, ineficiente, spre acceptarea, în ultimă instanță a necesității înlăturării dictaturii militare fasciste — principalele obiective ale platformei propuse de partidul comunist și-au păstrat valabilitatea pe întreaga perioadă, s-au dovedit corespunzătoare realității și tendințelor de dezvoltare a acesteia, singurele care ofereau o soluție adevărată. Esența acestei soluții consta, în viziunea P.C.R., în faptul că poporul român nu trebuie să aștepte pasiv rezolvarea destinului său pe fronturile luptei purtate de coaliția antihitleristă, ci să se ridice cu propriile sale forțe la luptă, asigurându-și în felul acesta un viitor demn. Tocmai de aceea, obiectivele formulate de P.C.R., acceptate în întreaga perioadă de către forțele patriotice populare, au devenit, apoi, în esență, platforma pe care s-a realizat coalizarea tuturor forțelor antihitleriste.

Clarviziunea politică a P.C.R., capacitatea sa de a elabora conceptul general al luptei naționale, antifasciste și antihitleriste s-a manifestat și în înțelegerea strînsei interdependențe dintre principalele obiective formulate, a condiționării lor reciproce, în timp ce îndelungata pasivitate și ineficiență a soluțiilor preconizate de liderii principalelor grupări burgheze (P.N.Ț. și P.N.L.) a fost legată, printre altele, de faptul că orientarea spre scoaterea țării din războiul hitlerist a fost însoțită, la ei, aproape pînă în ultimul moment, de ezitări în ceea ce privește necesitatea unei acțiuni hotărîte de înlăturare a guvernului antonescian, de pertractări și compromisuri cu acesta, de încercări de a găsi soluții numai în Occident, ocolind Uniunea Sovietică, cu alte cuvinte — de o poziție nerealistă și păgubitoare dezvoltării rezistenței cu o intensitate maximă.

Dar, criticînd cu duritate ezitățile și atitudinea de pertractare a acestor forțe, apreciînd cu luciditate natura și scopurile sprijinului pe care acestea îl acordaseră lui Antonescu, P.C.R. nu a pierdut nici un moment din vedere deplasările care aveau loc în rîndurile lor, contradicțiile care se dezvoltau, perspectivele activizării lor în acțiunea de scoatere a țării din războiul hitlerist și de eliberare națională.

Crunt reprimat în cele aproape două decenii de ilegalitate de guvernările diverselor partide și guverne burgheze, tocmai partidul comunist a fost acela care a manifestat, dintre toate forțele politice, cea mai înaltă și superioară înțelegere a necesității unirii tuturor forțelor naționale, capacitatea de a pune pe prim plan interesele vitale ale întregului popor, de a depăși rigiditățile și resentimentele stîrnite de trecutul relațiilor dintre partidele a căror coalizare era necesară acum.

Încă în circulara sa din 8 iulie 1941 C.C. al P.C.R. a arătat că „Social-democrații, național-țărăniștii, țărăniștii radicali, liberalii și masele largi de sub influența lor“ urăsc ocupația hitleristă și regimul militar-fascist. Odată cu formularea obiectivelor platformei din septembrie 1941 P.C.R. a stabilit drept cale de realizare a lor formarea unui larg front unic național antihitlerist și a declarat cu toată hotărîrea că este gata „să colaboreze cu toate partidele, grupările, personale politice și cu toți patrioții români, pentru realizarea oricărei revendicări din Platformă, punînd ca singur criteriu al colaborării : atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor, trădătoare de țară, și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice“.

Nu a fost deloc ușoară lupta partidului pentru realizarea frontului național. Trebuie avut în vedere faptul că mult timp grupările burgheze au respins propunerile partidului în această privință, nu au putut depăși nici disensiunile dinlăuntru lor, în general că consensul național care a reunit, în cele din urmă, forțe foarte largi, de la clasa muncitoare pînă la regele Mihai și anturajul lui, nu a însemnat nicidecum identitate totală de scopuri urmărite, similitudinea tuturor pozițiilor și soluțiilor preconizate într-un moment sau altul, același grad de consecvență și fermitate în luptă.

Urmărind cu consecvență linia sa de raliere a tuturor forțelor antihitleriste, P.C.R. a pus în centrul activității sale înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare. Realizarea victoriei istorice a ideii de unitate prin crearea, în primăvara anului 1944, a Frontului Unic Muncitoresc, a cărui a 30-a aniversare am sărbătorit-o recent, a făurit forța politică principală a coaliției de forțe patriotice, naționale, preconizată de P.C.R., a

insușit forțele clasei muncitoare, capacitatea ei de a fi pivotul frontului unic național antihitlerist.

Bazat pe teoria clasei muncitoare unite, P.C.R. a obținut un remarcabil succes în făurirea acestui front, aducând, totodată, o contribuție creatoare la experiența teoretică și practică a mișcării comuniste în problema folosirii contradicțiilor din rîndurile claselor dominante. Apreciind just criza care le cuprinsese și se adîncea, P.C.R. a abordat aceste contradicții nu în mod clasic, ca o condiție pentru ridicarea claselor exploatate împotriva celor dominante în bloc, ceea ce, în condițiile date și în situația cînd partidele burgheze și monarhia își mențineau influența asupra unei părți a maselor ar fi dus la scindarea iremediabilă a forțelor în măsură să-și aducă contribuția la doborîrea dictaturii antonesciene și eliberarea națională a țării. Din contra, P.C.R. a văzut în aceste contradicții posibilitatea antrenării în lupta antihitleristă a unor forțe foarte largi, care să includă, pe lîngă masele populare, toate cercurile burgheze interesate — cele ale palatului inclusiv —, exponenți chiar ai unor verigi importante ale aparatului de stat, asigurînd astfel în momentul hotărîtor o izolare deplină a guvernului antonescian și o concentrare maximă, totală de forțe, împotriva ocupanților hitleriști.

O deosebită valoare națională a avut politica adoptată de partidul comunist față de armată. Deși aceasta fusese împinsă în războiul antisovietic, P.C.R. a apreciat just legătura armatei cu interesele vitale ale națiunii, starea de spirit antihitleristă ce se dezvoltă și deplasările ce aveau loc în rîndurile acesteia. Organizînd rezistența antihitleristă și sabotarea mașinii de război fasciste, comuniștii nu s-au orientat nici un moment spre provocarea unui conflict între forțele patriotice și armată, nici spre evidențierea și ascuțirea contradicțiilor interne de clasă inerente unei armate burgheze. Linia esențială a partidului a fost atragerea armatei în totalitatea ei, inclusiv a corpului de comandă, alături de popor, la lupta pentru eliberarea națională a țării de sub dominația imperialismului hitlerist german.

Pe fondul multiplilor factori care generau posibilitatea unei asemenea rezolvări, această orientare a P.C.R., activitatea practică multilaterală desfășurată în această direcție au asigurat acea întoarcere a armelor de către întreaga armată care a constituit o trăsătură esențială a acțiunii istorice de la 23 August 1944.

Orientîndu-se just în condițiile interne și internaționale de la sfîrșitul anului 1943 — prima jumătate a anului 1944, P.C.R. a elaborat conceptul insurecției naționale antifasciste, bazate pe elementele fundamentale înfățișate mai sus, ca singura cale în măsură să asigure cu succes maximal realizarea obiectivelor fundamentale în totalitatea lor. Pornind de la învățătura marxist-leninistă despre insurecție, aplicînd-o creator, P.C.R. a conceput și realizat în felul acesta o insurecție de tip deosebit față de cele analizate în lucrările clasicii, care se refereau în special la insurecția proletară. Dar, alegînd just momentul declanșării acțiunii în condițiile favorabile create de ofensiva sovietică pe frontul Iași—Chișinău, concentrînd forțele hotărîtoare în momentele și zonele cheie, imprimînd întregii acțiuni un caracter ofensiv, rezolvînd, în condițiile unei insurecții naționale antifasciste, acea, după expresia lui Engels, „ecuație cu mărimi extrem de nedeterminate, a căror valoare se poate schimba

de la o zi la alta", P.C.R. a constituit unul din factorii hotărâtori ai victoriei acesteia.

În felul acesta, meritul istoric al Partidului Comunist Român a fost acela de a fi reușit, orientându-se în mod creator în situația complexă în care se afla, să-și promoveze cu consecvență linia sa de unire a tuturor forțelor antihitleriste, să realizeze acea coaliție politică largă care, avînd la bază obiectivele antifasciste, antihitleriste formulate inițial de partid, concepția sa de organizare a insurecției, dinamismul organizatoric și orientarea tactică justă imprimate de comuniști, a fost în măsură să asigure efortul unanim al întregului popor în realizarea mării coteluri din august 1944, care, prin amploarea ei și forțele declanșate, a deschis calea unor mari transformări democratice, revoluționare în România.

CONTRIBUȚIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN LA ÎMBOGĂȚIREA GÎNDIRII REVOLUȚIONARE ÎN PROCESUL EDIFICĂRII SOCIALISMULUI ÎN ROMÂNIA

FLORIAN BALAURE
prorector al Academiei „Ștefan Gheorghiu“
PETRU PÂNZĂRU
prof. dr. la Academia „Ștefan Gheorghiu“

Împlinirea a trei decenii de la victoria insurecției naționale antifasciste armate, eveniment înscris cu litere de aur în istoria României, oferă prilejul unor analize și evaluări menite să pună în lumină semnificațiile majore ale unei opere revoluționare de amploare fără precedent în istoria poporului român avînd drept autor clasa muncitoare, masele largi populare, călăuzite de Partidul Comunist Român.

Există multiple modalități de a analiza drumul parcurs de națiunea noastră în acest răstimp istoric — atît de bogat în evenimente și confruntări politice și sociale cînd s-a decis destinul însăși al României contemporane. Orice tip de analiză s-ar aplica conținutului acestei epoci, un adevăr cu valoare de axiomă se impune de la sine : partidul comunist, clasa noastră muncitoare s-au dovedit a fi partidul și clasa care nu numai că au înțeles filonul cursului istoric, țesătura complicată și contradictorie a proceselor și evenimentelor sociale, dar s-au dovedit a fi apte să facă opțiuni istorice decisive, fondate și valide, să conceapă un program lucid de transformări revoluționare, să convingă masele de justetea acestuia și să acționeze neabătut pentru înfăptuirea lui pas cu pas.

În mod cert succesul acestei opere dificile și cu totul inedite nu putea fi asigurat decît în condițiile în care perspicacitatea, îndrăzneala, elanul revoluționar al partidului marxist-leninist al clasei muncitoare

din țara noastră erau dublate de o gândire politică realistă și prospectivă, iar drumul era luminat de farul unei teorii autentice revoluționare.

Partidul comunist, inițiind, organizînd și conducînd opera revoluționară de lichidare a orînduirii burghezo-moșierești, a exploatării omului de către om și a grelei moșteniri pe care a lăsat-o în toate domeniile vieții sociale, a elaborat programul construcției socialiste în organică legătură cu condițiile istorice concrete din România, dovedindu-și în practică aptitudinea de a aplica creator teoria marxist-leninistă și contribuind pe această cale la îmbogățirea gândirii și practicii revoluționare, la creșterea forței și influenței internaționale a ideilor socialismului. „*Prin victoriile obținute în transformarea revoluționară a societății și edificarea noii orînduiri, prin soluțiile practice, metodele și formele de organizare și de luptă, precum și prin concluziile noi, izvorite din condițiile concrete ale României — a apreciat tovarășul Nicolae Ceaușescu — partidul nostru comunist și poporul român își aduc contribuția la dezvoltarea și îmbogățirea tezaurului teoretic și practic al marxism-leninismului, al luptei revoluționare mondiale, la dezvoltarea științei făuririi socialismului*“.

I

În procesul complex al făuririi noii orînduiri partidul nostru, ținînd cont atît de legile generale ale revoluției și construcției socialiste, cît și de particularitățile acțiunii acestora în România, a conceput, a experimentat și a aplicat soluții, forme și modalități de acțiune specifice, corespunzătoare condițiilor concrete, economice, sociale, politice, culturale naționale în vederea realizării sarcinilor fundamentale ale edificării noii societăți: făurirea și generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, desființarea claselor exploătătoare și exploatării omului de către om, dezvoltarea intensă a forțelor de producție prin industrializarea socialistă și conducerea planificată a economiei, construirea aparatului de stat socialist și asigurarea legăturilor sale cu masele, rezolvarea problemei naționale prin realizarea deplinei egalități în drepturi a naționalităților conlocuitoare cu poporul român, așezarea învățămîntului, științei, artei, culturii pe principiile ideologice ale partidului și transformarea acestora în factori activi ai edificării noii societăți.

Nici una din aceste complexe probleme ale construcției economice, de stat, sociale, culturale și umane, care se găseau în fața partidului nostru, nu avea și nu putea avea soluții prestabilite. Acestea trebuiau elaborate, unind teoria cu practica revoluționară. Este un merit istoric al partidului nostru că, intrînd după o lungă și grea ilegalitate în focul bătăliilor de clasă, revoluționare decisive din anii 1944—1947, avînd de învins dușmani politici perfizi, sprijiniți activ de imperialismul mondial a știut să elaboreze opțiuni istorice hotărîtoare, să formuleze răspunsuri creatoare problemelor puse de desfășurarea procesului revoluționar. Nu trebuie să uităm că în acea perioadă gândirea teoretică și politică a partidelor revoluționare era afectată de influența vederilor schematice și reduționiste despre noua societate, iar studierea realităților concrete, a particularităților naționale, a dialecticii raportului din-

tre național și internațional în construcția socialismului nu se bucura de atenția cuvenită.

Poporul român este în măsură să aprecieze partidul comunist pe baza faptelor, a rezultatelor concrete ale politicii sale pe care le resimte pozitiv în viața cotidiană. Raportarea lucidă la realități, evaluarea autocritică a stilului de conducere și a experienței, recunoașterea publică a erorilor și corectarea lor, spiritul constructiv, sobrietatea și simțul prospectiv sînt cîteva din trăsăturile ce caracterizează politica partidului nostru și care-i asigură adeziunea populară, prestigiu și autoritate. Aceste trăsături s-au afirmat plenar la Congresul al IX-lea al P.C.R. (1965), fiind amplificate de Congresul al X-lea (1969) și de Conferința Națională din 1972. Viziunile statice, reducioniste despre noua societate și modalitățile de a o edifica au fost eliminate de către un stil de gîndire și conducere politică care a creat cîmp liber afirmării spiritului creator, a generat un suflu novator în întreaga societate, a dezmoșit și dinamizat toate sferele activității sociale, accelerînd ritmul general de dezvoltare economică, social-politică și culturală a României. Acest nou stil de gîndire și acțiune politică poartă amprenta personalității marelui om politic și de stat, gînditor, conducător și organizator al partidului nostru, al națiunii române, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Contribuția efectivă la îmbogățirea teoriei marxist-leniniste prin generalizarea datelor noi ale realităților sociale, prin integrarea și utilizarea cuceririlor noi ale științei și experienței sociale recente reprezintă expresia concentrată a fidelității față de spiritul acestei teorii, principala condiție a eficacității sale politice practice.

II

O caracteristică definitorie a întregii noastre construcții economico-sociale și umane o reprezintă acțiunea conștientă, organizată, planificată de concentrare a principalelor eforturi spre direcția hotărîtoare de care depinde cursul progresului întregii societăți, conjugată cu grija constantă de a asigura continua perfecționare și autodezvoltare a tuturor compartimentelor organismului social, astfel încît să se evite nu numai rămîinerile în urmă sau stagnările într-un domeniu sau altul, dar să se asigure în mod deliberat o evoluție multilaterală, echilibrată și armonioasă a întregii societăți, a tuturor membrilor ei, să se înainteze sincronizat pe întregul front al construcției, atît materiale cît și spirituale, să se subordoneze totalitatea mijloacelor scopului suprem al socialismului : un înalt nivel de trai material și cultural al maselor.

În spiritul acestei concepții partidul a situat ca nerv strategic fundamental, ca ax central al întregului program al construcției noii societăți *industrializarea socialistă*. Retrospectiva drumului parcurs atestă politica de industrializare socialistă a țării ca o adevărată cheie de boltă a înaintării spre socialism și comunism : ea a permis relațiilor socialiste să-și afirme superioritatea și să învingă pe temeiuri economice, creșterea rîndurilor clasei muncitoare și amplificarea rolului ei conducător în societate, dezvoltarea în ritm accelerat a forțelor de producție și crearea unei economii puternice, moderne de înaltă eficiență, crearea condițiilor materiale pentru amplificarea accesului la cultură și civilizație a tu-

turor cetățenilor țării. Opțiunea partidului de continuare în ritm susținut a politicii de industrializare ca nerv strategic fundamental și în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate își află rațiunea și atestarea nu numai în efectele binefăcătoare ale drumului parcurs. Ea decurge cu necesitate din aprecierea realistă a stadiului de dezvoltare la care am ajuns și a trăsăturilor definitorii ale socialismului.

Pe magistrala progresului istoric, edificarea societății socialiste implică organic, pentru țările cu un nivel scăzut de dezvoltare economică, alături de abolirea relațiilor de exploatare, clădirea unei baze tehnice materiale în măsură să asigure valorificarea maximă a resurselor materiale și umane și o productivitate a muncii sociale care să permită, odată cu bunăstarea, și suficient timp și resurse pentru dezvoltarea multilaterală a omului.

Experiența țării noastre, îndeosebi cea din perioada de după Congresul al IX-lea și calculele făcute pe indicatori de creștere în viitor, pun puternic în lumină profunzimea gândirii creatoare, prospectivă, justețea și deplina legitimitate a orientării strategice, magistral fundamentată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de alocare a unei cote înalte — 32—34% — din venitul național pentru dezvoltare. Menținerea în continuare a unei astfel de rate înalte de acumulare reprezintă singura cale pentru realizarea cu succes a obiectivelor programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea premiselor pentru trecerea la comunism, pentru lichidarea decalajelor ce încă ne despart de țările cu o economie dezvoltată, pentru creșterea în ritm accelerat a venitului național și realizarea, pe această bază, a prevederilor de creștere accentuată în viitorii ani a nivelului de trai material și spiritual al populației.

Punînd puternic în lumină înalta răspundere a partidului pentru destinele poporului român, capacitatea de a previziona viitorul său luminos, coordonatele ce direcționează dezvoltarea noastră economico-socială (crearea unei baze tehnice materiale puternice și a unei economii avansate care să încorporeze cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale : perfecționarea structurii economiei pe ramuri și a nomenclatorului de produse în vederea valorificării maxime a resurselor materiale și de forță de muncă, repartizarea judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul țării asigurînd dezvoltarea echilibrată a tuturor zonelor, mobilizarea unor uriașe eforturi pentru accelerarea progresului economic, social și cultural al țării în vederea atingerii încă înainte de sfîrșitul secolului XX a unui nivel înalt de dezvoltare, civilizație și bunăstare, perfecționarea relațiilor sociale și dezvoltarea democrației socialiste, promovarea fermă a principiilor eticii și echității socialiste în întreaga viață socială) întregite cu opțiunile și deciziile menite să asigure realizarea lor practică (definirea ritmurilor creșterii economice, a proporțiilor pe ramuri, subramuri și în profil teritorial, dimensionarea acumulării și consumului, orientarea investițiilor, stabilirea criteriilor de remunerare a muncii, orientarea relațiilor de cooperare internațională, corelarea nivelului prețurilor, elaborarea măsurilor de ridicare a nivelului de trai, etc.) relevă totodată organica ancorare a partidului nostru în realitate, cunoașterea profundă a problematicii vieții reale în dina-

mica ei, priceperea și măiestria de a rezolva contradicțiile inerente dezvoltării, de a răspunde creator cerințelor obiective ale mersului înainte, nevoilor progresului.

III

Originalitatea și creativitatea gândirii teoretico-politice a partidului nostru se regăsește în complexul de măsuri și soluții, forme și metode de acțiune adoptate în ultimii ani în direcția *perfecționării multilaterale a întregului organism social, a adâncirii continue a democrației socialiste*. Ele au la bază nu scheme abstracte, ci dialectica reală a vieții, cunoașterea cerințelor și legităților ei și sint menite să amplifice eficiența funcționării sistemului nostru social la toate nivelele și în toate compartimentele sale, să dinamizeze acțiunea, inițiativa creatoare și responsabilitatea socială a celor ce muncesc în calitatea lor de stăpîni ai mijloacelor de producție, de producători ai bunurilor materiale și spirituale, de unici conducători și beneficiari în societate, să fructifice cît mai din plin resursele inepuizabile de care dispune orînduirea socialistă.

Așa cum scria Lenin „Socialismul ascunde în el forțe uriașe... omenirea a trecut acum la un nou stadiu de dezvoltare care oferă posibilități extraordinar de strălucite“. Dar aceste posibilități nu se realizează automat și instantaneu ca rezultat al acțiunii oarbe a legilor sociale, ci ca urmare a unei activități intens conștiente, temeinic organizate și rațional planificate pe etape a tuturor forțelor active ale societății. În valorizarea posibilităților nelimitate de perfecționare înscrise în natura însăși a societății socialiste, *rolul decisiv îl au linia și activitatea politico-organizatorică a partidului comunist*, forță conducătoare a întregii opere de construcție socialistă, catalizator al energiilor întregii națiuni. „Perfecționarea multilaterală a societății noastre socialiste — subliniau documentele Congresului al X-lea — cere atît o linie generală clară, cît și o intensă muncă organizatorică, pentru traducerea în viață. De aceea, o importanță fundamentală are stabilirea celor mai corespunzătoare forme organizatorice și metode de lucru, care să țină seama de cerințele fiecărei etape prin care trece societatea noastră, de problemele arzătoare ridicate de viață“.

Generator de idei și suflu novator, partidul a proiectat soluții originale, un sistem coerent de forme organizatorice, instituționale de mare importanță principială și practică, în vederea dezvoltării și adâncirii continue a democrației socialiste concepută nu în formula apodictică a unui decret, ci în termenii unui *proces* obiectiv și subiectiv, economic și politico-juridic, ideologic și educativ, ca un vast experiment social.

Măsurile și formele organizatorice adoptate urmăresc să asigure continua întărire și amplificare a rolului conducător al partidului, perfecționarea activității statului socialist, integrarea sa tot mai organică în societate, împletirea activității de partid, statale și obștești, participarea producătorilor la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe, la realizarea gestiunii economice, crearea climatului necesar confruntărilor de opinii.

S-a statuat îndeplinirea simultană de către cadrele de bază ale partidului și a unor funcții pe linie de stat, reprezentarea organizațiilor de masă și obștești în organele de conducere colectivă și în organismele

de stat pînă la cele mai înalte nivele, principiul rotației cadrelor ; au fost constituite pentru unele domenii de importanță majoră, organisme cu caracter dublu — de partid și de stat, au fost create comitete și consilii ale oamenilor muncii în întreprinderi și centrale industriale, au fost instituționalizate adunările generale ale oamenilor muncii ca formă supremă a conducerii colective, au fost adoptate forme și măsuri pentru amplificarea controlului maselor asupra aparatului de stat, s-a statuat regula promovării cadrelor în munci de răspundere pe baza aprecierii colectivelor de oameni ai muncii din care aceștia provin, s-a instituit un sistem de largă consultare a cetățenilor în legătură cu toate problemele social-politice majore, de dezbateri și avizare populară a proiectelor de legi și a proiectelor de dezvoltare social-economică. Dialogul direct al conducerii de partid și de stat cu oamenii muncii a devenit o practică, un stil al conducerii.

Toate aceste măsuri se înscriu în cadrul unui proces în plină desfășurare, de continuă perfecționare a întregului organism al societății noastre socialiste, reprezintă o expresie vie, concretă a extinderii sferei de cuprindere și a conținutului conceptului tradițional de democrație, condiționată legic de esența orînduirii socialiste și înfăptuită plenar grație politicii creatoare promovată de partidul nostru.

IV

Pornind de la o concepție dialectică, procesuală a edificării socialismului, de la faptul că prin făurirea economiei socialiste unitare nu am soluționat ansamblul problemelor economice și sociale pe care le implică înfăptuirea plenară a principiilor socialismului și comunismului, și avînd în vedere că superioritatea relațiilor de producție și sociale socialiste nu se realizează în mod automat și linear, *partidul nostru a conceput o strategie de dezvoltare economico-socială pe termen lung, călăuzit de imperativul realizării integrale a trăsăturilor proprii socialismului, al fructificării cît mai depline a avantajelor sistemului socialist de organizare și conducere socială.*

Acest obiectiv corespunde unei faze de maturizare a întregului nostru sistem social, ceea ce-i permite să se dezvolte, pe propria sa bază tehnică și materială pe structuri sociale și de clasă, instituții, valori și norme cu caracter socialist. În această fază se impune ca obiectiv necesar perfecționarea organizării vieții și raporturilor sociale, a conducerii politice a societății, a tuturor sectoarelor vitale ale activității sociale, pornindu-se de la premisa conexiunilor obiective dintre ele, de la caracterul angrenant al factorilor obiectivi și subiectivi, materiali și spirituali-ideologici, de la imposibilitatea limitării acțiunilor de perfecționare la unul din aceste sectoare.

Veriga de bază a progresului societății socialiste — așa cum s-a arătat mai înainte — o reprezintă avîntul economiei, dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului prin continuarea consecventă a industrializării, pe baza cuceririlor revoluției tehnico-științifice contemporane. Dar perfecționările din domeniul economiei sînt ele însele corelate și condiționate de numărul și calitatea cadrelor calificate, de nivelul înalt al conștiinței socialiste, militante, revoluționare a maselor, de perfecționarea continuă a organizării producției și a muncii, de ridicarea gradului

de conștiință și a spiritului de responsabilitate al tuturor cadrelor, de lichidarea manifestărilor de birocratism, risipă și grandomanie, a spiritului îngust departamental.

Obținând rezultate strălucite în conducerea țării pe drumul socialismului, partidul nu a încetat să gândească, să sintetizeze critic propria experiență, să caute și să inițieze — cu sprijinul larg al maselor — soluții noi, menite să asigure descoperirea, introducerea și promovarea noului în toate sectoarele de activitate — economică, politică, organizatorică, ideologică, cultural-educativă. Aceasta a devenit un stil de acțiune socială, o latură esențială a exercitării rolului conducător al partidului în societate.

În spiritul principiilor și idealurilor proprii socialismului partidul nostru concepe perfecționarea socială nu ca scop în sine ci ca o necesitate pentru împlinirea practică a scopului fundamental de elevare a condițiilor de viață materiale și spirituale ale maselor largi de oameni ai muncii, pentru asigurarea unui înalt grad de civilizație și cultură și a triumfului principiilor de etică și echitate socială în toate domeniile. Iată de ce pentru partidul nostru prezența dimensiunii umanist-socialiste, ideea că tot ce se face în societatea noastră trebuie să slujească omului, însoțită de grija constantă pentru evitarea deopotrivă a oricărui egalitarism mic-burghez și a oricăror discrepanțe și decalaje nejustificate, pentru aplicarea într-un sistem optim echilibrat a unor multiple forme de stimulare materială și morală reprezintă coordonate definitorii în elaborarea și aplicarea oricărui act de perfecționare economică și socială, fie organizatoric, instituțional, fie juridic, politic, ideologic, cultural.

V

O componentă esențială a procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate o reprezintă generalizarea tuturor elementelor constitutive ale conștiinței socialiste la masele largi populare. Partidul nostru pornește de la premisa că socialismul poate fi rezultatul participării conștiente a milioane de oameni ai muncii, efectul unei bogate zestre de pregătire politică, profesională și ținute morale a fiecărui cetățean. Această teză stă la baza amplului program ideologic adoptat de plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971. Obiectivele acestui program — cunoscute nouă tuturor — sînt inspirate de modalitatea originală în care partidul nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a pus și rezolvat mult discutata problemă a raportului dintre existența socială și conștiința socială. În literatura filozofică, științifică și politică acest raport a fost multă vreme tratat în mod unilateral, într-un spirit oarecum fatalist.

Pornind de la datele realității sociale, de la spiritul și nu de la litera învățăturii marxist-leniniste, partidul nostru a formulat teza de mare importanță teoretică și practică, potrivit căreia în condițiile societății socialiste rămînerea în urmă a conștiinței sociale față de existența socială nu este cituși de puțin inevitabilă, fatală, că partidul, statul dispun de toate condițiile pentru ca, pe baza unei vaste și continue munci politico-educative, să ridice conștiința socială a oamenilor muncii la nivelul noii lor existențe obiective, să transforme ideile înaintate ale so-

cialismului într-o uriașă forță materială, transformatoare. Dealtfel în genere partidul nostru a adoptat în problema acțiunii diferitelor legi obiective o atitudine militantă, revoluționară. Căci, așa cum postula tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Noi, comuniștii, studiem legile sociale obiective nu pentru a adopta o poziție fatalistă față de acestea, ci dimpotrivă, pentru ca, înțelegînd sensul lor, să putem acționa în interesul progresului social, în interesul oamenilor, al victoriei socialismului și comunismului“.

VI

Un element esențial, de cea mai mare importanță, al contribuției partidului nostru la îmbogățirea gândirii și practicii social-politice revoluționare contemporane îl constituie tezele și politica partidului nostru referitoare la rolul activ, de lungă durată al națiunii în epoca socialismului și comunismului, precum și cele privind necesitatea și posibilitatea afirmării unor raporturi internaționale de tip nou.

În concepția partidului nostru analiza științifică a caracteristicilor și rolul națiunilor socialiste este inseparabil legată de teza materialismului dialectic și istoric despre *rolul hotărîtor al maselor în istorie*. Într-o măsură mult mai mare decît în trecut, în contemporaneitate rolul decisiv al maselor în realizarea progresului social se bazează pe această formă obiectivă de comunitate social-istorică care este națiunea. Dar faptul acesta își găsește expresia cea mai deplină în socialism, cînd rolul maselor, al națiunii, al unității poporului, pe baze sociale și de clasă cu totul noi este potențat la maximum; eliberîndu-se pe sine de jugul asupririi de clasă, clasa muncitoare a devenit exponentul întregii națiuni, și-a asumat răspunderea pentru dezvoltarea pe baze noi, superioare a unității întregului popor, pentru înflorirea națiunii socialiste. Așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Conferința Națională din 1972, afirmarea cu putere a caracteristicilor fundamentale ale națiunii în condițiile făuririi societății socialiste are loc paralel cu schimbarea caracterului unora dintre aceste trăsături și cu apariția unor trăsături noi care consolidează și întăresc — pe o bază nouă — națiunea socialistă. Aici trebuie avut în vedere, în primul rînd, faptul că la baza națiunii socialiste se află comunitatea de interese generată de orînduirea socială nouă, întemeiată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție. Totodată, în condițiile socialismului asistăm la formarea unei culturi noi, bazate pe concepția unică despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric.

Unitatea națiunii noastre socialiste este expresia nemijlocită a structurii economice unitare, a dezvoltării ei conștiente, armonioase pe baza unui plan național unic, expresia coeziunii social-politice în jurul și sub conducerea partidului, manifestată prin unitatea de voință și de acțiune a întregului popor.

Nu încape nici o îndoială că realizările istorice ale poporului nostru în cei 30 de ani de la eliberare, capacitatea sa de a învinge numeroase dificultăți și lipsuri se datorează faptului că Partidul Comunist Român, forța conducătoare și unificatoare a poporului, a acționat perseverent prin întreaga sa politică în direcția afirmării puternice a rolului creator

al maselor în frunte cu clasa muncitoare, a caracteristicilor și atributelor fundamentale ale națiunii socialiste, a unității frățești bazată pe deplina egalitate în drepturi a naționalităților conlocuitoare cu poporul român.

VII

Socialismul, lichidînd exploatarea și inegalitatea socială de clasă în interiorul fiecărei țări și statornicind relații noi de echitate socială, colaborare și ajutor reciproc între oameni pe plan național, creează totodată condițiile *obiective* pentru promovarea unor raporturi noi și pe plan internațional.

Pornind de la premisa că una din cerințele fundamentale ale progresului fiecărei țări în condițiile societății moderne este participarea intensă la schimbul internațional de valori, la diviziunea mondială a muncii, România socialistă a promovat și promovează consecvent o politică de largă cooperare economică și tehnico-științifică cu toate statele, în primul rînd cu țările socialiste, cu statele care au pornit pe calea dezvoltării independente, precum și cu celelalte țări ale lumii. Activitatea îndreptată spre intensificarea schimburilor și cooperării internaționale cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială, face parte integrantă din politica externă a României consacrată apropierii dintre popoare, colaborării dintre națiuni egale în drepturi în scopul instaurării păcii pe planeta noastră, asigurării progresului și civilizației fiecărui popor.

În centrul politicii externe a României se află intensificarea relațiilor de prietenie și colaborare multilaterală cu toate țările socialiste, dezvoltarea formelor și metodelor de colaborare economică, tehnico-științifică, culturală și politică ce pot contribui eficient și în cît mai mare măsură la întărirea fiecărei țări socialiste în parte și a sistemului socialist în ansamblu, la creșterea influenței socialismului în lume.

Hotărîtoare pentru realizarea și consolidarea unității țărilor socialiste este dezvoltarea continuă a relațiilor dintre ele pe temelia trainică a marxism-leninismului și internaționalismului proletar, a principiilor egalității depline în drepturi între popoare, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești, solidarității în lupta pentru cauza oamenilor muncii de pretutindeni. Aceste principii reprezintă *un tot unitar* și numai aplicarea lor integrală poate asigura manifestarea plenară a internaționalismului socialist și o unitate de nezdruccinat a sistemului mondial socialist.

Partidul Comunist Român și-a adus și își aduce cu perseverență contribuția la elaborarea și aplicarea principiilor relațiilor de tip nou dintre țările socialiste, la promovarea între acestea a unor raporturi care să asigure îmbinarea armonioasă a sarcinilor naționale cu cele internaționale, dezvoltarea liberă, nestînjinită a fiecărei națiuni socialiste corespunzător necesităților obiective ale evoluției istorice contemporane, la întărirea relațiilor de prietenie și colaborare frățească, principială între *toate* țările socialiste, între *toate* detașamentele mișcării revoluționare, pentru realizarea unei unități superioare trainice a țărilor socialiste și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

În relațiile cu partidele comuniste și muncitorești, partidul nostru pornește de la adevărul incontestabil că aceste partide își desfășoară activitatea în condiții social-politice deosebite și că o cerință imperioasă a luptei revoluționare este ca această luptă să corespundă situației concrete din fiecare țară, particularităților naționale, istorice date. Este evident că cei care cunosc cel mai bine aceste condiții și situații specifice pentru a aplica în mod creator, diferențiat, principiile generale ale marxism-leninismului sînt comuniștii din fiecare țară. De aici derivă dreptul inalienabil al fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, de a acționa autonom, în conformitate cu cerințele obiective ale realității, atît în lupta revoluționară pentru răsturnarea vechii orînduiri, cît și pentru construirea socialismului și comunismului. Experiența istorică arată neîndoios că cu cît fiecare partid comunist e mai legat de mase, se bucură de o mai mare autoritate în fața propriului popor, cu cît e mai puternic și mai unit, cu cît își îndeplinește mai bine sarcinile de avangardă politică a maselor din propria țară, în lupta revoluționară, cu atît este mai mare forța și prestigiul întregii mișcări comuniste și muncitorești internaționale.

Partidul nostru acționează, de asemenea, neîncetat pentru dezvoltarea legăturilor de colaborare cu toate forțele progresiste internaționale; sînt cunoscute contactele și relațiile largi pe care le are partidul nostru cu diferite partide socialiste, cu mișcări de eliberare națională și partide democratice, cu alte forțe care se pronunță pentru schimbări progresiste în viața societății, pentru apărarea libertății și independenței popoarelor, pentru pace și securitate în lume. România socialistă este un detașament activ al luptei revoluționare internaționale, iar partidul nostru își îndeplinește consecvent îndatoririle sale naționale și internaționale, militînd neobosit pentru unitatea și coeziunea frontului antiimperialist.

★

Formele și soluțiile concrete adoptate de P.C.R. în cursul procesului revoluției și construcției socialiste, dintre care unele au fost succint prezentate în comunicarea de față, oglindesc particularitățile istorice, economice, sociale proprii țării noastre. Este de la sine înțeles că în alte condiții istorice, în alte împrejurări concrete legile și adevărurile fundamentale ale devenirii sociale se realizează și se vor realiza în alte moduri, forme, etape și ritmuri.

Ansamblul de procese și fenomene noi proprii realităților sociale contemporane ridică în fața gîndirii teoretice, ideologice și politice, probleme inedite. Acestea se cer abordate cu îndrăzneală, luciditate și realism științific, fără idei apriorice și fără fetișizarea unor scheme teoretice rupte de viață, a unor concepte depășite. Mișcările revoluționare, democratice și progresiste au acumulat o imensă experiență practică, socialismul este astăzi nu numai o teorie a căilor făuririi unui nou tip de societate, ci și o realitate economico-socială, politică și spirituală concret-istorică. Mai mult decît oricînd, în vremea noastră, valoarea oricărui demers teoretic în domeniul gîndirii sociale și politice este direct condiționată de atitudinea față de învățămintele oferite de practica însăși.

Este evident că în domeniul gândirii și practicii social-politice nimeni nu este și nu poate fi posesorul sau depozitarul unor adevăruri absolute. Adevărurile se cristalizează în confruntările de idei și de experiență deschise, libere, sincere, în cursul dezbaterilor multilaterale și răbdătoare purtate în spirit științific și îndeosebi în procesul practicii sociale revoluționare.

ROMÂNIA SOCIALISTĂ – FACTOR ACTIV DE PACE ȘI PROGRES ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

GEORGE MACOVESCU
ministru afacerilor externe

Retrospectiva celor trei decenii de la eliberarea patriei noastre de sub dominația fascistă reliefează, în mod pregnant, cursul constant ascendent al relațiilor externe ale României socialiste, participarea activă a țării noastre la soluționarea problemelor majore care confruntă lumea contemporană.

1. Elaborată și fundamentată de către Partidul Comunist Român, înfăptuită sub nemijlocita îndrumare a conducerii sale, personal a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, politica externă a României a dobândit în ultimii 30 de ani atributele definitorii ale personalității statului român socialist, independent și suveran. Reflectare a profundelor prefaceri structurale produse în viața politică, socială, economică și culturală a țării, politica externă a României exprimă interesele, aspirațiile și năzuințele profunde ale întregului popor român, aflate într-un acord deplin cu interesele fundamentale ale tuturor țărilor și națiunilor, ale cauzei prieteniei, colaborării, păcii și progresului în lume.

Dinamismul politicii externe a României, corolar și expresie a dinamismului societății noastre, s-a înscris într-un context internațional specific, caracterizat în perioada postbelică de mari și profunde transformări. Modificarea raportului de forțe pe plan mondial, ca urmare a creșterii prestigiului și influenței țărilor socialiste, a ideilor înnoitoare ale socialismului, apariției pe arena internațională a numeroase state vital interesate în consolidarea independenței și alăturării unor noi forțe social-politice la lupta pentru pace, democrație și progres social, s-a suprapus și împletit strâns cu revoluția tehnico-științifică, care adaugă în zilele noastre *noi valențe și conferă un înalt grad de interdependență realităților internaționale contemporane.*

2. Concepția filozofică a Partidului Comunist Român este izvorul din care se inspiră politica și activitatea internațională a României, concepție care îi determină substanța, orientarea, scopurile, precum și mijloacele de realizare a acestora. Definitorie pentru întreaga activitate externă, ca și internă, a Partidului Comunist Român și a Republicii

Socialiste România este *abordarea în spirit revoluționar, științific și novator a raporturilor internaționale, a problemelor nodale care confruntă contemporaneitatea*. Conștiința înaltei răspunderi față de poporul român, față de destinele întregii umanități, încrederea nestrămutată în viitorul societății umane, în capacitatea popoarelor de a făuri o lume mai dreaptă și mai bună pe planeta noastră, ancorarea permanentă în realitățile vieții, studierea și analizarea științifică a fenomenelor și, pe această bază, elaborarea celor mai adecvate soluții — iată câteva din trăsăturile esențiale, care definesc politica externă a României, personalitatea ei distinctă în comunitatea națiunilor. Aceste temeuri teoretice și filozofice, care inspiră și guvernează activitatea internațională a României socialiste, sînt grefate pe experiența trecută a poporului român, își au rădăcinile adînc împlinite în evenimentele istoriei noastre. Preluînd aceste tradiții în noile condiții istorico-sociale, Partidul Comunist Român a elaborat liniile directoare ale politicii externe a României socialiste, conferindu-i o substanță mai profundă, dimensiuni și rezonanțe noi corespunzătoare menirii sale istorice.

Activitatea internațională a României demonstrează cu puterea evidenței că între politica internă și cea externă a Partidului Comunist Român și a statului nostru, între sarcinile naționale și internaționale ale poporului român există o strînsă legătură, o unitate dialectică inseparabilă. Eforturilor susținute ale întregului nostru popor consacrate edificării societății socialiste multilateral dezvoltate le corespund, în raporturile internaționale, o politică activă, științific fundamentată, caracterizată prin principialitate și spirit de inițiativă, fermitate și suplețe, creativitate și mobilitate, demnitate și personalitate, luciditate și optimism robust.

Pornind de la faptul că esența politicii partidului nostru, rațiunea supremă a socialismului însuși este făurirea bunăstării și fericirii omului, România acționează pentru crearea pe planeta noastră a unei lumi mai drepte și mai bune. În consecință, sarcinile politicii externe a Republicii Socialiste România vizează asigurarea condițiilor externe favorabile construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerii treptate la făurirea societății comuniste, extinderea raporturilor de cooperare cu toate statele și așezarea deplină la baza relațiilor interstatuale a principiilor dreptului și justiției internaționale.

3. Vocația de justiție și legalitatea internațională a României este ilustrată de faptul că la baza politicii sale externe este așezat un ansamblu de principii a căror promovare consecventă izvorăște din apărarea intereselor fundamentale ale poporului român, derivă din cerința imperioasă de a se asigura în mod efectiv tuturor statelor dreptul la existență liberă, la suveranitate și independență și se identifică cu năzuințele și aspirațiile de pace, libertate și progres social ale tuturor popoarelor lumii. Acest ansamblu de norme și principii fundamentale, cărora legea supremă a țării — Constituția — le conferă un caracter imperativ pentru conduita României în ansamblul raporturilor sale externe, se întemeiază pe respectarea suveranității și independenței naționale, deplina egalitate în drepturi, neamestecul în treburile interne și externe, integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor de stat, avantajul mutual și respectul reciproc, dreptul inalienabil al fiecărui popor de a fi stăpînul pro-

prilor destine, de a-și făuri viața potrivit năzuințelor și voinței sale suverane.

Rațiunile și premisele care fundamentează *principiile de bază* ale politicii noastre externe constau în luarea în considerare a realităților politice, economice și sociale interne, a destinului poporului român, precum și în recunoașterea realităților lumii contemporane și a tendințelor definitorii ale evoluției omenirii, într-un cuvânt a destinului comun al acesteia. Trăim într-o epocă istorică în care problemele cardinale ale planetei au căpătat un caracter indivizibil, de interes comun și direct pentru întreaga omenire — instaurarea unei păci trainice; lichidarea decalajelor și inegalităților moștenite; asigurarea progresului social al întregii umanități; rezolvarea justă, în interesul comun al tuturor popoarelor, a unor probleme cu caracter mondial: protejarea mediului ambiant, accesul nestingherit la cuceririle științei și tehnicii, eliminarea inculturii și foametei etc.

În politica sa externă, România socialistă pornește de la *conceptul unicității dreptului internațional*, a principiilor sale fundamentale, atât în sensul aplicabilității acestor principii raporturilor dintre toate statele, fără excepție, cât și în sensul că principiile formează un sistem unitar, aplicarea unuia presupunând în mod necesar respectarea tuturor celorlalte. Desigur, pronunțându-se ferm pentru aplicarea deplină, în fapt, a *tuturor* principiilor relațiilor interstatuale de către *toate* statele față de *fiecare* stat, România acordă o deosebită importanță principiului respectării stricte a suveranității și independenței naționale, care, prin natura și conținutul său, se situează pe primul plan al întregii vieți internaționale contemporane și este indisolubil legat de cerința realizării egalității în drepturi a tuturor statelor, fie ele mari sau mici, bogate sau sărace, de exercitarea de către fiecare popor a dreptului său imprescriptibil de a dispune de propriul său destin potrivit voinței și năzuințelor sale. Subliniind necesitatea aplicării efective a principiului egalității în drepturi în raporturile dintre toate statele, țara noastră pornește de la considerentul că, în lumea contemporană, problemele mondiale nu pot fi rezolvate în mod corespunzător, în interesul tuturor popoarelor, decât prin cooperarea activă, pe baza egalității, a tuturor statelor, inclusiv a țărilor mici și mijlocii, care alcătuiesc majoritatea covârșitoare a statelor lumii. Această orientare se înscrie în coordonatele luptei împotriva discriminărilor, atât între oameni — pe motive de rasă, culoare, religie, sex, convingeri filozofice — cât și între națiuni, între popoare și între state. Totodată, România se pronunță cu fermitate împotriva recurgerii la amenințarea cu forța sau la folosirea forței, întemeindu-și atitudinea pe rațiuni de justiție și experiență milenară că forța nu poate crea drepturi, nu poate da răspunsuri și soluții viabile situațiilor complicate, ci, dimpotrivă, agravează instabilitatea relațiilor internaționale, pune în pericol direct securitatea și pacea mondială. Acest postulat fundamental al politicii externe a României, vizînd eliminarea, sub orice formă, a forței ca instrument al politicii naționale a statelor, are ca revers firesc principiul potrivit căruia orice diferend sau dispută internațională trebuie rezolvată pe cale pașnică, prin tratative sau alte mijloace pertinente.

4. Pornind de la cerința obiectivă a participării tuturor statelor la diviziunea internațională a muncii, de la adevărul axiomatic că fiecare

țară are de dat și de primit din circuitul mondial de valori materiale și spirituale, România extinde continuu raporturile de cooperare cu toate statele, dezvoltă intens conlucrarea fructuoasă cu toate națiunile.

În acest context, locul central îl ocupă promovarea prieteniei și alianței frățești cu țările socialiste, dezvoltarea continuă, pe multiple planuri, a relațiilor cu toate celelalte 13 state ale sistemului socialist mondial — comunitatea de state libere, independente și suverane, a căror cooperare și unitate, în spiritul internaționalismului socialist și al normelor universal valabile ale dreptului internațional, contribuie la depășirea fiecărei națiuni socialiste, la afirmarea unor raporturi noi, calitativ superioare, între țări și popoare — prototip al relațiilor viitoare dintre toate statele lumii.

Ca țară socialistă în curs de dezvoltare, România extinde și adâncește continuu relațiile de colaborare multilaterală cu noile state care au pășit pe calea afirmării independente, înțelege și sprijină lupta lor pentru depășirea înapoierii moștenite, recuperarea bogățiilor naturale, dezvoltarea de sine stătătoare politică, economică și socială, pentru participarea activă la viața internațională. Solidară cu lupta mișcărilor de eliberare națională, țara noastră le acordă constant sprijin politic, diplomatic și material.

În spiritul imperativelor coexistenței pașnice, România înfăptuiește o largă cooperare — în domeniile economic, politic, tehnic, științific și cultural — cu toate celelalte state, indiferent de regimul lor social-politic.

Dimensiunile raporturilor externe actuale ale României, natura și nivelul acestora, precum și rezultatele rodnice obținute în această sferă în ultimele trei decenii demonstrează în mod elocvent capacitatea creatoare a poporului nostru și măsura contribuției efective a României la statornicirea unui climat internațional nou, de natură să permită statelor și popoarelor să-și desfășoare plenar energiile creatoare și să se angajeze nestingherit pe calea progresului material și înfloririi spirituale.

5. Activitatea neobosită a României, a conducerii sale, consacrată soluționării problemelor internaționale majore, avînd drept obiectiv central salvagardarea bunului suprem comun al întregii omeniri — pacea, relevă deopotrivă spiritul de dreptate și echitate tradițional al poporului român și înalta responsabilitate a conducerii partidului și statului nostru pentru destinele poporului român, ale întregii umanități, pentru soarta generațiilor actuale și viitoare. În această lumină, România socialistă pornește constant de la postulatul că împlinirea aspirațiilor legitime ale tuturor popoarelor la existență liberă și demnă, la bunăstare și progres social presupune în mod necesar statornicirea unei păci trainice pe planeta noastră, excluderea războiului, în general a forței, din viața omenirii, înfăptuirea dezarmării, cu precădere a celei nucleare, lichidarea împărțirii lumii în alianțe și blocuri militare, întărirea securității și cooperării internaționale pe calea edificării unor sisteme de securitate și cooperare regională, reducerea și lichidarea decalajelor, creșterea rolului și eficienței O.N.U. și a organismelor sale, asigurarea participării tuturor statelor, pe bază de egalitate, la rezolvarea problemelor internaționale, soluționarea tuturor diferendelor și litigiilor dintre state pe cale pașnică,

prin tratative, încetățenirea statornică și efectivă în raporturile interstatuale a legalității și moralei internaționale.

Economia lucrării nu ne îngăduie a analiza, fie și succint, pozițiile de principiu adoptate de România și contribuția ei efectivă la soluționarea multiplelor probleme care confruntă lumea contemporană. Socotim util a releva doar că, în toate împrejurările în care s-a produs o încălcare sau o atingere a păcii și securității într-o zonă sau alta a planetei, țara noastră a adoptat o atitudine hotărâtă împotriva actelor agresive și a manifestărilor de forță, a inițiat sau s-a alăturat acțiunilor celorlalte state vizând atingerea focarelor de tensiune și conflict. Concludente ni se par, în acest context, eforturile multiforme ale României pentru încetarea războiului din Vietnam, din întreaga Indochină, și perseverența cu care promovează și acționează pentru soluționarea pe cale pașnică a conflictului din Orientul Mijlociu. În aceeași ordine de idei, este de subliniat că nu există astăzi practic nici o problemă internațională de interes general față de care țara noastră să nu-și fi formulat atitudinea și, în consecință, să nu fi depus o activitate susținută și perseverentă în elaborarea și convenirea unor soluții — de multe ori originale — menite să satisfacă interesele și aspirațiile tuturor popoarelor, să răspundă cauzei păcii și colaborării internaționale. Ni se pare că un exemplu caracteristic — pentru a cita cu titlu ilustrativ — îl constituie aportul tenace, efectiv și responsabil al țării noastre, personal al președintelui republicii, la edificarea unui sistem de securitate și cooperare în Europa, unul din dezideratele vitale ale popoarelor continentului. În discursul solemn rostit la Marea Adunare Națională cu prilejul investirii sale în funcția de președinte al Republicii Socialiste România — la 28 martie 1974 — tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Este necesar să facem totul pentru încheierea cu succes, încă în acest an, a Conferinței general-europene, care trebuie să ducă la așezarea raporturilor dintre statele continentului pe principii noi, să asigure o largă colaborare între toate țările europene, să dea mai multă garanție fiecărui popor că se va putea consacra dezvoltării sale economico-sociale, fără pericolul vreunei agresiuni sau imixțiuni din afară. Înfăptuirea securității în Europa va constitui, fără îndoială, un eveniment de importanță istorică nu numai pentru popoarele europene, dar și pentru întreaga omenire“.

6. Împlinirea a 30 de ani de la eliberarea țării prilejuiește un bilanț plin de satisfacții, din care se degajă constatarea că, în condițiile socialismului, sub conducerea Partidului Comunist Român, poporul nostru și-a dobândit adevărata libertate și neatîrnare.

Republica Socialistă România, stăpînă pe propria-i soartă, și-a afirmat în această perioadă în mod strălucit personalitatea în concertul națiunilor, devenind un factor activ de pace și progres în lumea contemporană.

Măsura integrării României în ansamblul relațiilor internaționale ar putea fi ilustrată de următoarele date, care prin conținutul și dimensiunile lor constituie mărturie de netăgăduit a contribuției pe care activitatea de politică externă o aduce la îndeplinirea opțiunilor fundamentale ale statului român, la determinarea locului acestuia în comunitatea mondială :

— *Dinamica relațiilor diplomatice și consulare* a cunoscut modificări care se impun chiar și printr-o simplă enumerare statistică: în 1947 relații cu 25 de state; în 1956 — 38 state; 1960 — 48 state; 1965 — 67 state; 1970 — 97 state. În anul 1974, din 151 state existente în lume, România întreține relații diplomatice și consulare cu 118.

— *Participarea activă a României socialiste la circuitul internațional de valori materiale* este ilustrată de ritmul mediu anual de creștere a comerțului exterior, de volumul schimburilor comerciale (25,2 miliarde lei valută în 1971 față de 2,7 miliarde în 1950; în anul 1973 volumul comerțului exterior a fost cu 57,4 la sută mai mare decât în 1970), de extinderea ariei geografice a schimburilor (relații comerciale cu 120 țări față de numai 29 în 1950), de modificările profunde intervenite în structura comerțului exterior, îndeosebi a exportului (diminuarea ponderii materiilor prime de la 74% în 1950 la 33% în 1971 — în favoarea creșterii puternice a ponderii produselor industriale — din care construcțiile de mașini și utilajele reprezintă în prezent aproape 29 la sută).

De asemenea, îndeosebi în ultimii ani, cooperarea în producție — formă nouă în relațiile economice internaționale — ocupă un loc tot mai important în raporturile noastre economice.

— *Frecvențele schimburi de vizite și întâlniri la nivel înalt ale conducătorilor statului român* cu șefi de state au o excepțională importanță în realizarea și imprimarea unor noi dimensiuni politicii externe a României, în identificarea unor noi mijloace și căi de asigurare a unui climat de pace, progres și cooperare rodnică în lume. În perioada după Congresul al X-lea al P.C.R. au avut loc 114 vizite și întâlniri, dintre care 90 la nivelul secretarului general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și 24 la nivelul primului ministru. În aceeași perioadă s-a realizat un număr de peste 70 contacte ale ministrului afacerilor externe cu omologii săi din alte țări pentru convorbiri și consultări în probleme ce privesc relațiile bilaterale și chestiuni majore internaționale.

— *Apartenența României la Organizația Națiunilor Unite* și la toate instituțiile specializate ale acesteia, precum și la 45 organizații guvernamentale și peste 500 organizații neguvernamentale, în cadrul cărora se manifestă ca un factor activ al cooperării multilaterale între state — în cele mai variate domenii de activitate — aducând o contribuție proprie, originală la dezbaterea și soluționarea numeroaselor probleme politice, economice, cultural-științifice cu care este confruntată lumea contemporană.

Menționăm că în 1947, când țara noastră nu era membră a O.N.U., participa doar la 3 din instituțiile specializate ale O.N.U. și la un număr redus de organizații internaționale.

— *Lărgind considerabil cadrul juridic* al relațiilor sale internaționale, România a încheiat sau a devenit parte în perioada de la 23 august 1944 până în prezent la un număr de peste 3 500 tratate, acorduri, convenții și alte înțelegeri cu caracter bi și multilateral.

În acest context merită a fi subliniat că — alături de cele 6 tratate de prietenie și asistență mutuală pe care țara noastră le-a încheiat cu țările socialiste — o importanță aparte o au documentele semnate, în ultimii ani, cu prilejul vizitelor și contactelor la nivel înalt: 3 tratate

de prietenie și cooperare, 24 declarații solemne și declarații comune, 3 acorduri generale de cooperare.

Putem afirma cu deplin temei că Declarațiile solemne comune încheiate de țara noastră cu numeroase state — la inițiativa părții române — oferă dovada strălucită a autorității noilor instrumente juridice de afirmare a normelor și principiilor noi de drept internațional, ca instituție modernă și eficace a dezvoltării relațiilor și cooperării largi între state, indiferent de orînduirea lor social-politică, de ponderea lor economică sau militară.

★

Principialitatea consecventă a politicii externe a țării noastre, concordanța deplină între normele conviețuirii internaționale și acțiunile întreprinse de România, adăugate la importante realizări obținute de poporul român pe plan intern, au adus României un binemeritat prestigiu internațional.

„În această epocă istorică — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu — România, ca rezultat al marilor succese obținute pe planul edificării lumii noi, socialiste, al politicii ei consecvente de promovare fermă a principiilor noi de relații între state, a egalității, respectului și conlucrării rodnice între națiuni, se bucură de prețuirea, simpatia și considerația cercurilor largi ale opiniei publice mondiale, are prieteni pe toate meridianele lumii. Viața, evenimentele au pus și mai puternic în evidență justetea și realismul acestei politici, care răspunde pe deplin aspirațiilor și năzuințelor poporului român, precum și intereselor generale ale popoarelor dornice să trăiască în pace și securitate, în înțelegere și colaborare“.

Profund națională, bucurîndu-se de deplina aprobare a întregului popor, ale cărui interese și aspirații le servește, politica externă a Republicii Socialiste România exprimă dorința sinceră a poporului român de colaborare internațională, contribuie la afirmarea și aplicarea în relațiile dintre state a principiilor dreptului internațional, reprezintă un factor de nădejde pentru cauza păcii, securității și progresului tuturor popoarelor.

Cuvîntul de închidere a sesiunii rostit de tovarășul Leonte Răutu, președintele Consiliului de conducere și rectorul Academiei „Ștefan Gheorghiu“

Lucrările celor trei secții ale sesiunii noastre au luat sfîrșit. În cursul dezbaterilor la aceste secțiuni au luat cuvîntul 31 vorbitori, cercetători și cadre didactice din instituțiile organizatoare, precum și din alte instituții de cercetare și învățămînt. Aducem mulțumiri călduroase autorilor celor trei referate, tovarășilor care au participat la discuțiile din

secțiuni, pentru contribuția adusă la examinarea și aprofundarea unor aspecte esențiale ale tematicii căreia i-a fost consacrată această sesiune.

Semnificația istorică a insurecției armate și a procesului de prefaceri revoluționare pe care l-a inaugurat a fost analizată cu extremă pătrundere în numeroase documente ale partidului nostru din ultimii ani, îmbogățind de fiecare dată gândirea noastră teoretică în domeniul științelor istorice, a științelor politice, a filozofiei sociale. Gândirii revoluționare în domeniul istoriei, ca și în toate celelalte domenii, îi este proprie o riguroasă obiectivitate științifică. Faptele istorice nu pot și nu trebuie să fie rescrise. Dar învățămintele marilor evenimente ale trecutului — mai îndepărtat sau mai apropiat — sînt în mod inevitabil regândite, în lumina pe care o proiectează asupra lor experiența istorică ulterioară precum și confruntarea experienței noastre proprii cu cea a altor popoare.

În referatele prezentate s-a dat o amplă caracterizare rolului istoric ce i-a revenit partidului în pregătirea și realizarea actului de la 23 August. Este greu de sintetizat acest rol în puține cuvinte.

Teoretic vorbind actul de la 23 August ar fi putut căpăta alt caracter. Se știe că forțele politice retrograde doreau să-l limiteze la o lovitură de palat, să împiedice angajarea maselor în înfăptuirea unei cioturi radicale în destinele României.

Partidului nostru i se datorează faptul că actul de la 23 August a declanșat imense energii revoluționare, antrenînd la o activă și nemijlocită participare la creația istorică milioane de oameni. Politicii partidului i se datorează faptul că răsturnarea a căpătat caracterul unei insurecții armate, antifasciste și antiimperialiste, că ea a avut un caracter cu ade-vărat național, atît prin obiective cît și prin aria forțelor ce au luat parte la această răsturnare.

Numai datorită acestor trăsături specifice imprimare de partid actului de la 23 August și-a putut găsi afirmarea deplină rolul activ, determinant al factorului intern în scuturarea jugului fascist și înfăptuirea transformărilor democratice, numai astfel forțele interne au putut pune integral în valoare condițiile internaționale prielnice, datorate, înainte de toate, victoriilor repurtate de armatele sovietice pe frontul antihitlerist.

Ceea ce a caracterizat în principal perioada imediat următoare insurecției armate a fost extrema acuitate cu care se punea problema căilor viitoare de dezvoltare a României.

Poporul nostru se afla în fața unei opțiuni istorice : înapoi la vechile stări de lucruri, sau înainte spre modificări structurale radicale, care să deschidă calea socialismului. Nu era momentul disputelor teoretice, ci a unei acerbe confruntări între forțe social-politice.

Se știe care a fost calea pentru care a optat poporul nostru. Așa cum se menționa într-unul din referate, partidul nostru a știut să lege pe plan strategic eliberarea națională de cea socială. A fost realizat un raport de forțe care a făcut posibilă amplificarea și adîncirea procesului revoluționar, trecerea, prin etape succesive, la etapa înfăptuirii obiectivelor revoluției socialiste.

În unele lucrări istorice din Occident este pusă la îndoială „legitimitatea istorică“ a revoluției socialiste în țări ca România, țări ce se caracterizau prin înapoiere economică și socială, printr-un grad relativ scăzut

de dezvoltare a forțelor de producție. Dar, așa cum a demonstrat realitatea istorică, transformarea din temelii a societății și reorganizarea ei pe baze socialiste a constituit pentru țara noastră o *necesitate istorică obiectivă*, singura cale de lichidare deplină a înapoierii ei seculare, de soluționare efectivă a problemelor fundamentale ale dezvoltării ei sociale și naționale.

Adversari implacabili ai oricăror scheme istorice și modele obligatorii ale devenirii sociale, noi sîntem total străini de ideea de a oferi drept model propria noastră experiență istorică. Vedem în istoria frămîntată a acelor ani o strălucită confirmare a ideii privind ineputizabila diversitate a formelor și căilor dezvoltării sociale, în funcție de condițiile istorice și naționale concrete.

Dar ne permitem, totodată, să nutrim convingerea că anumite aspecte ale experienței noastre prezintă o reală valoare pentru alte popoare care se confruntă cu sarcini istorice similare. Avem, de altfel, numeroase dovezi ale interesului pe care-l trezește dincolo de hotare, îndeosebi în țările în curs de dezvoltare, istoria prefacerilor revoluționare trăite de țara noastră în aceste trei decenii.

Îndeosebi, mi se pare demn de relevat modul în care partidul nostru a știut să definească caracterul fiecărei etape și să-i stabilească obiectivele necesare și posibile, cît și modul în care, în fiecare din aceste etape, a soluționat problema cardinală a oricărui proces de transformare democratică, progresistă, revoluționară și anume problema făuririi unui larg front al alianțelor clasei muncitoare.

Desigur, drumul dezvoltării noastre istorice nu a fost un drum linear (în general istoria nu cunoaște drumuri lineare). Alături de mari succese și victorii au existat erori și neîmpliniri. Este imensul merit al partidului, personal al tovarășului Nicolae Ceaușescu, de a fi reconsiderat drumul parcurs într-un spirit critic revoluționar, într-o viziune științifică pătrunsă de spirit creator.

Această reconsiderare a constituit punctul de plecare pentru noi succese remarcabile, a deschis calea unei perioade pe care în mod justificat partidul nostru o caracterizează ca cea mai fertilă, cea mai bogată în realizări strălucite din cîte a cunoscut istoria anilor ce au urmat insurecției din august 1944.

La temelia contribuției creatoare a partidului nostru la tezaurul de gîndire marxist-leninistă se află spiritul dialecticii revoluționare, potrivit stăgării în practică și gîndire, capacitatea de a pătrunde esența procesului de devenire istorică în toată complexitatea sa, de a-i dezvălui contradicțiile și de a investiga cu cutezanță căile depășirii acestora.

În fața noastră, celor ce activăm în domeniul științelor sociale, stau sarcini de mare complexitate. Realizările de pînă acum, relevate cu îndreptățire în sesiunea noastră, trebuie să constituie un punct de plecare pentru o activitate de cercetare intensă, lipsită deopotrivă de pragmatism îngust și de speculația desprinsă de realități. Printre numeroasele probleme teoretice ce se cer aprofundate aș menționa modul specific de manifestare a determinismului social în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de creare a premiselor comunismului; corelația între forțele de producție, baza și suprastructura societății socialiste; evoluția sistemului instituțional al societății noastre; pro-

cesul de dezalienare, saltul în regnul libertății ; implicațiile procesului de omogenizare socială ; factorul om în etapa istorică actuală (într-o abordare pluri- sau omni-disciplinară) ; împletirea celor două procese : procesul revoluționar mondial și revoluția tehnico-științifică în epoca contemporană ; știința forță de producție și factor activ al transformărilor sociale.

Avem privilegiul de a lucra sub îndrumarea constantă, atentă a conducerii superioare de partid. Avem exemplul strălucit al unei activități teoretice creatoare, de o mare bogăție, împletite organic cu cerințele dezvoltării noastre sociale și ale dezvoltării istorice contemporane, în general, pe care ni-l oferă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Cele două mari evenimente ale acestui an, a 30-a aniversare a eliberării și cel de-al XI-lea Congres al partidului, trebuie să ne slujească drept înalt îndemn pentru ca realizărilor altor făuritori ai societății socialiste multilateral dezvoltate să le alăturăm cu modestie dar și cu simțul datoriei împlinite realizările tuturor celor ce activăm pe tărîmul științelor sociale.

40 de ani de la crearea de către P.C.R. a Asociației „Amicii U. R. S. S.”

S-au împlinit patru decenii de la întemeierea, în iulie 1934, a Asociației „Amicii U.R.S.S.”, organizație de masă legală inițiată, creată și condusă nemijlocit de Partidul Comunist Român. Prin obiectivele și prin menirea sa, Asociația „Amicii U.R.S.S.” a marcat un important moment în ansamblul preocupărilor fundamentale ale P.C.R., care, încă de la crearea sa, îmbinând armonios slujirea intereselor naționale cu sarcinile internaționale, patriotismul și internaționalismul proletar, a făcut din prietenia cu U.R.S.S., din solidaritatea cu lupta revoluționară a proletariatului mondial o coordonată esențială și permanentă a activității sale. În același timp, înființarea acestei organizații a ilustrat cu putere voința de nezdruccinat a poporului român de a trăi în prietenie și bună înțelegere cu toate statele și popoarele care luptau pentru libertate, împotriva pericolului fascist și a oricăror agresiuni imperialiste.

Prin profunzimea semnificațiilor sale, constituirea Asociației „Amicii U.R.S.S.” a avut însemnate efecte pozitive pentru procesul dezvoltării istorice a legăturilor strânse de prietenie dintre poporul român și popoarele sovietice, a reprezentat o expresie vie a eforturilor comunistilor, socialiștilor, ale intelectualilor democrați și ale altor elemente progresiste, care își formaseră convingerea că o asemenea organizație este de natură să contribuie la asigurarea unui climat de pace, independență, respect mutual între popoare, conlucrare sinceră și constructivă în serviciul aspirațiilor înaintate ale umanității, la statornicirea unor raporturi de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică.

Legăturile internaționaliste ale mișcării muncitorești din România cu mișcarea muncitorească din Rusia își identifică vechi și adinci rădăcini. Aceste legături, care au contribuit la întărirea și la dezvoltarea continuă a celor două mișcări, datează de peste un veac, avându-și începuturile în vremea cind elementele înaintate din România au participat cu mult elan la transportarea spre Rusia, prin țara noastră, a literaturii revoluționare tipărite în apusul Europei. În condițiile asprei terori din Rusia țaristă, socialiștii români au asigurat adăpostirea revoluționarilor ruși în țara noastră și le-au facilitat trecerea peste graniță.

În împrejurările războiului ruso-româno-turc din 1877—1878, legăturile dintre mișcarea revoluționară din România și cea din Rusia s-au lărgit și s-au întărit. Solidaritatea și spiritul de conlucrare internaționalistă s-au manifestat în cele mai diverse împrejurări, cu prilejul diferitelor reuniuni internaționale sau al unor evenimente revoluționare deosebite, cum au fost în Rusia revoluția burghezo-democratică din 1905 sau în România marea răscoală a țăranilor de la 1907, cind clasa muncitoare, mișcarea socialistă din cele două țări și-au acordat reciproc un larg sprijin moral și material¹.

Sentimentele internaționaliste de care era animată clasa muncitoare, militanții mișcării muncitorești revoluționare și democratice din România și-au găsit

¹ A se vedea pe larg: Augustin Deac, *Legături internaționaliste ale mișcării muncitorești și socialiste din România cu mișcarea revoluționară rusă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în *Tradiții de solidaritate internaționalistă româno-sovietice*, Editura politică, București, 1972, p. 46—67.

o viguroasă expresie în numeroasele manifestații de solidaritate cu proletariatul rus angajat în luptă pe baricadele revoluției din 1905, în organizarea unor mari demonstrații de protest împotriva represiunilor dezlănțuite de ohrana țaristă. Este îndeobște cunoscut ajutorul pe care l-au dat revoluționarii români răsculaților de pe crucișătorul „Potemkin”. Sub presiunea stării de spirit a maselor largi, guvernul român de atunci nu a predat autorităților pe răsculații de pe „Potemkin”, cărora le-a acordat azil politic. Noi și ample manifestații de solidaritate internaționalistă ale maselor muncitoare din România cu clasa muncitoare din Rusia au avut loc odată cu izbucnirea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917. Acest eveniment epocal, salutat cu entuziasm de socialiștii de pretutindeni, a determinat în țara noastră o largă mișcare de solidaritate activă cu tinărul stat sovietic, care a cuprins mase importante nu numai de muncitori, ci și de țărani, intelectuali, funcționari, meseriași, etc. și a îmbrăcat forme diverse de acțiune, de la întruniri, mitinguri și greve politice până la participarea cu arma în mină a zeci de mii de voluntari români la lupta pentru apărarea Rusiei sovietice împotriva intervenției imperialiste².

Partidul Comunist Român, continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, a preluat și a ridicat pe o treaptă mai înaltă acțiunile de sprijin și solidaritate cu popoarele sovietice, desfășurate de clasa muncitoare, de forțele progresiste, de opinia publică democratică din țara noastră. „Stegar al intereselor naționale fundamentale ale poporului român, partidul comunist — se sublinia în Hotărîrea C.C. al P.C.R. cu privire la aniversarea semicentenarului Partidului Comunist Român — s-a ridicat în apărarea independenței și suveranității țării, a militat pentru o politică externă de pace și colaborare cu celelalte popoare, împotriva dominației imperialismului străin, pentru prietenie și alianță între România și Uniunea Sovietică”. La Congresul de constituire a P.C.R., din mai 1921, a fost adoptată moțiunea specială Pentru proletariatul rus, în care se exprima solidaritatea cu lupta revoluționară a acestuia, și o moțiune prin care se cerea promovarea unor relații de bună vecinătate și prietenie cu U.R.S.S. În anii 1921—1922, cînd, ca urmare a războiului civil și a secetei, Rusia sovietică parcurea o etapă extrem de grea, P.C.R. a inițiat și a organizat comitete de solidaritate și de ajutorare a populației sinistrate din țara vecină, acțiune care a antrenat pe lângă comuniști ca Lucrețiu Pătrășcanu, Constantin Nițulescu, Ion Tiri, S. Strominger, P. Constantinescu-Iași, Vasile Mirza și numeroase personalități culturale și științifice proeminente, printre care C. I. Parhon, V. Rîșcanu, C. Petrescu, P. Bogdan, Zoe și Axinte Frunză, Cicerone Teodorescu etc.³.

În anii ilegalității, Partidul Comunist Român, consecvent principiilor internaționalismului proletar, a manifestat un înalt spirit de solidaritate cu lupta partidelor comuniste, a clasei muncitoare, a popoarelor din alte țări împotriva reacțiunii, pentru drepturi democratice și o viață mai bună, pentru libertate și independență, a militat pentru statonricirea unor raporturi de prietenie și bună vecinătate între România și U.R.S.S., s-a ridicat cu hotărîre împotriva politicii statelor fasciste de pregătire a războiului antisovietic. „În ilegalitate, cînd noi intram în partid — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român —, știam că trebuie să luptăm pentru a răsturna burghezia și moșierimea, că ne așteaptă închisoarea; știam că trebuie să luptăm pentru prietenia cu Uniunea Sovietică, pentru solidaritatea cu clasa muncitoare de pretutindeni”⁴.

Activitatea P.C.R., a tuturor forțelor patriotice care i se aliau pentru cultivarea în mase a adevărului despre țara socialismului victorios se înscrie ca o vibrantă mărturie a solidarității cu popoarele sovietice, îmbogățind cu noi fapte tradițiile acestei solidarități. Consecvența organizării acestor acțiuni, frecvența lor demonstrează, odată în plus, că mișcarea revoluționară, forțele înaintate din România s-au ridicat întotdeauna împotriva politicii antisovietice a cercurilor reacționare, nu s-au identificat cu această politică și au militat pentru prietenie, alianță și bună vecinătate cu Uniunea Sovietică, cu popoarele sovietice. Gazetele și revistele ilegale, broșurile editate de partidul comunist, buletinele comitetelor regionale ale P.C.R.,

² C. Cușnir-Mihailovici, Fl. Dragne, Gh. Unc, *Mișcarea muncitorească din România. 1916—1921. Crearea Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1971, p. 55—75.

³ A se vedea pe larg: Olimpiu Matichescu, *Comitetul central de ajutorare de pe lângă Comisia Generală a Sindicatelor din România*; *Comitetul Central de ajutorare al partidului comunist, în Organizații de masă legale și ilegale create, conduse sau influențate de P.C.R. 1921—1944*, vol. 1, Editura politică, București, 1970, p. 14—51.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 220.

precum și organele de presă legale conduse sau influențate de partid au publicat sute de informații, de articole și materiale ample și documentate menite să demonstreze maselor netemeinicia propagandei reacționare, antisovietice.

În activitatea P.C.R. și a forțelor social-politice progresiste, influențate de comuniști, un loc important au ocupat acțiunile pentru stabilirea relațiilor diplomatice între România și Uniunea Sovietică. Încă la Congresul de constituire a Partidului Comunist Român, se cerea în mod expres „grabnica încheiere a păcii cu Rusia și Ucraina sovietică și reluarea relațiilor pașnice cu toate statele vecine”⁵. Acțiunile P.C.R., orientate spre depășirea greutăților care făceau să se amine momentul contactelor diplomatice directe dintre guvernele român și sovietic, au reafirmat necesitatea făuririi unui climat de încredere reciprocă și de colaborare pe frontul comun al luptei pentru menținerea păcii.

Prin politica sa consecventă, P.C.R. a reușit să amplifice continuu curentul politic favorabil apropierii dintre România și Uniunea Sovietică și să exercite astfel o largă înrîurire în acest sens, chiar asupra unor oameni politici din guvern, determinându-i să acționeze pentru reluarea și dezvoltarea raporturilor dintre cele două țări și potențind optimismul forțelor social-politice lucide în această direcție⁶. Un prim și foarte important pas în direcția normalizării relațiilor româno-sovietice a fost făcut în februarie 1929, prin semnarea de către Uniunea Sovietică, România, Polonia, Estonia și Letonia a protocolului de la Moscova, care cerea înlăturarea războiului ca mijloc de soluționare a diferendelor dintre state. Acest protocol și pactul Briand-Kellog, care l-a precedat, au jucat rolul unor adevărate punți de legătură între diplomația românească și cea sovietică, au deschis o nouă perspectivă în desfășurarea unor alte importante acțiuni diplomatice româno-sovietice, contribuind, în mare măsură, la crearea unei atmosfere favorabile acțiunii care conducea către normalizarea raporturilor dintre România și U.R.S.S.⁷.

Comuniștii români au demascât politica revizionistă a statelor capitaliste și pericolul pe care aceasta îl reprezenta pentru soarta păcii. La rîndul lor, reprezentanții social-democrației române au adoptat, la Congresul al V-lea al P.S.D., din 1933, o rezoluție în care se prevedea: aderarea sinceră și sprijinirea efectivă a politicii de pace și de dezarmare; stabilirea de relații comerciale și diplomatice cu Rusia sovietică⁸.

După venirea lui Hitler la putere în Germania, pericolul de război s-a agravat. Forțele fasciste, prohitleriste amenințau pacea omenirii, independența și suveranitatea unor țări, printre care și a României. Hitlerismul, cel mai sălbatec dintre regimurile fasciste, căuta să-și asigure dominația mondială, să înrobească celelalte popoare și să le transforme în supuși ai celui de-al treilea Reich. Pericolul creat de ascensiunea fascismului pentru pacea și securitatea generală, pericol ce devenea cu atât mai amenințător cu cât și într-o serie de alte țări, nefasciste, forțele cele mai agresive puneau problema revizuirii frontierelor, a determinat reacția forțelor democratice de pretutindeni, care au organizat largi acțiuni cu caracter antirăzboinic, pentru menținerea și apărarea păcii.

În scopul cultivării în opinia publică internațională a păcii și prieteniei între popoare, în primul rînd a sentimentelor de simpatie ale diferitelor pături sociale față de U.R.S.S., al împiedicării unui război imperialist împotriva singurului stat socialist din lume, încă în noiembrie 1927 a fost organizat, la Moscova, un congres al „Amicilor Uniunii Sovietice”. La acest congres un rol important au avut scriitorii, ziariștii, oamenii politici fără partid, savanții veniți la această reuniune din toate colțurile lumii, care „s-au declarat gata de a întreprinde ceva în favoarea Uniunii Sovietice”⁹. Congresul a lansat lozincă „Fiecare membru al Asociației «Amicii U.R.S.S.» este un propagandist activ în favoarea Uniunii Sovietice și, deci, și contra războiului”¹⁰.

În anii următori congresului, în diferite țări au luat ființă asociații ale prietenilor U.R.S.S., care și-au propus să popularizeze realizările obținute de popoarele sovietice în domeniul creației materiale și spirituale pentru a contribui la spulbe-

⁵ Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921, Editura politică, București, 1966, p. 684—685.

⁶ Pentru detalii, a se vedea: Florica Ionașcu, *Clasa muncitoare, P.C.R., forțele democratice din România în acțiunea mîntăntă pentru stabilirea relațiilor diplomatice cu U.R.S.S.* 1921—1934, în *Tradiții de solidaritate internaționalistă româno-sovietice*, p. 239—260.

⁷ *Ibidem*, p. 245—246.

⁸ „Lumea nouă” din 21 mai 1933.

⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 3, fila 3.

¹⁰ *Loc. cit.*, fila 4.

rarea valului de calomnii antisovietice colporatate de reacțiunea internațională. În martie 1930, a avut loc la Essen, în Germania, Conferința internațională a asociațiilor „Amicii Uniunii Sovietice”, care a pus problema constituirii în toate țările a unor puternice organizații menite să amplifice simpatiile față de Uniunea Sovietică și să pregătească masele din fiecare țară pentru apărarea ei în cazul unei agresiuni imperialiste¹¹. Conferința a adoptat un apel în care se arăta că prietenii Statului sovietic se găsesc pretutindeni unde muncitorii și țărani luptă pentru interesele lor vitale, protestind împotriva reacțiunii antisovietice. „Menirea noastră — preciza apelul — e să spunem adevărul în privința Uniunii Sovietice informând masele de pretutindeni despre adevărata stare de lucruri”¹². Conferința cerea ca asociațiile prietenilor U.R.S.S. „să-și dea mîna cu toate organizațiile prietene muncitorești pentru a mobiliza masele la apărarea Uniunii Sovietice”¹³.

La această conferință, apreciată atunci de către organizatori ca „o etapă importantă pe calea mobilizării tuturor maselor muncitorești și țărănești pentru apărarea Uniunii Sovietice”¹⁴, a participat și un reprezentant din România, care a informat în plenul acestui for despre activitatea antifascistă și antirăzboinică desfășurată de P.C.R. și de organizațiile sale de masă. El a aderat la apelul Conferinței, subliniind, totodată, necesitatea organizării pe această linie a unor acțiuni mai eficiente¹⁵.

Clasa muncitoare din România, care și în perioada anterioară își adusese contribuția plenară la acțiunea militantă de solidaritate internațională cu prima țară socialistă, a dat o înțelegere profundă luptei orientate spre cristalizarea procesului de apropiere dintre România și U.R.S.S. și reluarea relațiilor diplomatice între cele două țări. P.C.R. a intensificat activitatea de tipărire și de răspindire în mase a apelurilor, manifestelor și a altor materiale care au contribuit la încheierea unor grupări legale și semilegale militante pentru pace și bună vecinătate cu U.R.S.S. Începînd din anul 1931, au luat ființă la București, Iași, Chișinău, Cluj și în alte orașe „cercuri de prietenii ai U.R.S.S.”¹⁶.

Credincios poziției sale militante, de pace și prietenie între popoare, de apărare deschisă a Uniunii Sovietice de amenințările statelor fasciste, imperialiste, Partidul Comunist Român a creat, în vara anului 1932, Comitetul Național Antirăzboinic. Dizolvat printr-o ordonanță a Comandamentului militar din februarie 1933, activitatea antirăzboinică, pentru pace a fost preluată și continuată pe un plan mai larg de Comitetul Național Antifascist, constituit în iunie 1933. Fiind legată de problemele care frământau masele populare din țara noastră în acei ani, mișcarea pentru pace și prietenie între popoare dobîndea un caracter tot mai larg, diversificîndu-și formele de activitate și antrenînd mase mari de oameni¹⁷.

Pe fondul acestei activități, în rîndurile muncitorimii, intelectualității și ale altor categorii sociale s-a creat un climat din ce în ce mai favorabil statornicirii unor legături de prietenie și înțelegere între România și Uniunea Sovietică. Ideea reluării relațiilor dintre România și U.R.S.S. a căpătat o greutate politică mai mare și un plus de frecvență în paginile presei comuniste din țara noastră, care a publicat o serie de articole consacrate dezbaterii ei. „Masele largi populare — scria una din publicațiile organizațiilor legale, conduse de P.C.R. — masele muncitorești și țărănești din România doresc reluarea unor legături normale cu Uniunea Sovietică, încheierea pactului de neagresiune ruso-român”¹⁸. De asemenea, „Facla” din 20 octombrie 1932 exprima dorința publicului larg, a cercurilor politice și guvernante referitoare la „necesitatea normalizării raporturilor noastre cu U.R.S.S.”¹⁹. Concomitent, și în Parlament au început să aibă loc interpelări cu privire la relațiile de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică. Deputați și, mai apoi, chiar miniștri proveniți din rîndurile grupărilor burgheze realiste cereau să fie analizată mai nuanțat politica vremii și deslușite în arena internațională acele forțe externe care puteau garanta independența României. În urma acțiunilor întreprinse de Nicolae

¹¹ Loc. cit., filele 1—27; Gh. I. Ioniță, *Op. cit.*, p. 214—215.

¹² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 3, fila 7.

¹³ Loc. cit., fila 25.

¹⁴ Loc. cit., fila 26.

¹⁵ Loc. cit., filele 13—14. A se vedea și: Titu Georgescu, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R.*, Editura politică, București, 1967, p. 190.

¹⁶ Ibid., p. 190.

¹⁷ A se vedea: Aurică Simion, Stelian Neagoe, *Comitetul Național Antifascist din România*, Editura politică, București, 1973.

¹⁸ „Buletinul Comitetului de acțiune împotriva războiului” din 2 noiembrie 1932.

¹⁹ Florica Ionașcu, *Op. cit.*, p. 250.

Titulescu, ministrul de externe al României, în cadrul întâlnirilor de la Geneva cu Maxim Maximovici Litvinov, comisarul pentru Afacerile Externe al U.R.S.S., la 9 iunie 1934 țara noastră recunoștea oficial Uniunea Sovietică și stabilirea relațiilor diplomatice cu ea. Normalizarea oficială a raporturilor dintre cele două țări vecine avea loc într-un moment în care situația pe plan internațional reclama o grabnică unire a tuturor statelor care se situau pe poziții antirevizioniste și antirăzboinice, hotărâte să bareze uneltirile agresive ale imperialismului nazist.

Conținutul acestui eveniment politic — pentru înfăptuirea căruia partidul comunist militase îndelung — a fost apreciat pozitiv de masele populare, cit și de cei mai de seamă oameni politici cu simț realist. „Am convingerea — declara Nicolae Titulescu, într-un interviu din iunie 1934 — că, în ziua în care s-a pecetluit pacea definitivă și inviolabilă cu U.R.S.S. și s-a reluat cu poporul rus firul unei amicitii de veacuri, netulburată în nici un singur război, o eră nouă și plină de nădejdi începe”²⁰.

Masele populare din România concepeau actul de la 9 iunie 1934 ca o manifestare de stringere a legăturilor cu U.R.S.S., care să faciliteze celor două state adoptarea de măsuri bilaterale și multilaterale menite să asigure integritatea, suveranitatea și pacea celor două țări, a tuturor popoarelor Europei, grav amenințate de politica revizuirilor teritoriale promovate de Germania nazistă și de alte state care gravitau în jurul acesteia.

În aceste condiții istorice, înființarea în țara noastră a unei asociații de prietenie cu Uniunea Sovietică dădea expresie dorinței sincere a poporului român de a dezvolta legăturile de prietenie și colaborare cu poporul sovietic, era o cunoaștere a principiilor politicii externe a statului socialist sovietic. Orice inițiativă din partea Uniunii Sovietice de apărare a păcii, de promovare a principiilor independenței și suveranității țărilor era salutăată de largi cercuri ale opiniei publice românești.

În primăvara anului 1934, în baza hotărârii conducerii P.C.R., un grup de muncitori și intelectuali progresiști, meseriași și funcționari, studenți aparținând diferitelor organizații de masă a trecut la pregătirea constituirii organizației legale de masă „Amicii U.R.S.S.”, menită a reprezenta o punte pentru crearea unei noi atmosfere de pace, independență, respect și colaborare între popoare, un mijloc de cunoaștere largă a realizărilor obținute de primul stat al muncitorilor și țăranilor în fărîrea vieții noi, socialiste. Ca urmare, la 28 iulie 1934, în ziarul „Cuvîntul liber” a apărut un apel adresat muncitorilor, țăranilor și intelectualilor de la orașe și sate, care făcea cunoscute constituirea Asociației „Amicii U.R.S.S.”, scopul și obiectivele acesteia²¹.

Crearea Asociației „Amicii U.R.S.S.”, după cum se arăta într-un document al vremii, „era o realitate izvorită din mijlocul realităților politice, economice și culturale; era o necesitate în aceste vremuri tulburi”²². Vestea înființării ei a fost primită cu viu interes de opinia publică românească. „Înjghebarea proaspetei asociații a «Amicilor U.R.S.S.» trebuie salutăată cu entuziasm” — scria gazeta săptămînală „Clopotul”²³. Cunoscutul militant politic democrat Dem. I. Dobrescu, fost primar general al Capitalei, declara: „Credem că inițiativa grupului de intelectuali strînși în «Amicii U.R.S.S.» este binevenită pentru a face cit mai repede legătura și pentru a cunoaște cit mai complet realitățile din Rusia”. Într-un articol semnat de profesorul universitar Radu Cernătescu în „Clopotul” din 17 august 1934, se arăta: „Întemeierea Asociației «Amicii U.R.S.S.» înseamnă un pas înainte spre înseninarea conștiințelor, pentru cunoașterea unor realități istorice, sociale și culturale de mult recunoscute și stabilizate”.

Asociația „Amicii U.R.S.S.” a cuprins, de la început, muncitori, țărani, intelectuali, meseriași și oameni aparținînd altor categorii sociale, bărbați și femei, vîrstnici și tineri, fără deosebire de convingeri politice și naționalitate. Printre membrii fondatori s-au numărat profesorii universitari Petre Constantinescu-Iași, Radu Cernătescu, Iorgu Iordan, Constantin Moțaș, Vasile Mirza, I. Hudiță, Tudor Bugnariu, Valeriu Novac, Alexandru Roșca; scriitorii și publiciștii N. D. Cocea, George Mihail Zamfirescu, Cicerone Teodorescu, Scarlat Callimachi, Radu Boureanu, Alexandru Mihăileanu, Șerban Cioculescu; artiștii Ion Iancovescu, Dida Solomon-Callimachi, Dimitrie Grigoriu, Sandu Eliad; membri ai sindicatelor lucrătorilor

²⁰ I. M. Oprea, *O etapă rodnică în istoria relațiilor diplomatice româno-sovietice, 1928—1936*, Editura politică, București, 1967, p. 6.

²¹ „Cuvîntul liber” din 28 iulie 1934. A se vedea și: Titu Georgescu, *Op. cit.*, p. 196.

²² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 15, fila 168.

²³ „Clopotul” din 17 august 1934.

ceferiști și alți muncitori, între care Constantin David, Vasile Bigu, Nicolae Alexe, președintele organizației „Liga muncii”, P. Anastasiu, Elena Fluturas, Aurel Cristoloveanu, Elena Rădulescu, Ana Crîngu; țărani A. Miru, Ion Teișan, avocații C. Vicol, Radu Olteanu, C. Paraschivescu-Bălăceanu, Mihai Popilian, arhitectul Octav Doicescu, meseriașul Petre Brudeanu, funcționarul Gheorghe Gheorghiu și alții. Din Comitetul Central al Asociației au făcut parte 12 persoane, printre care profesorii universitari Petre Constantinescu-Iași, Radu Cernătescu, Constantin Motaș, scriitorul George Mihail Zamfirescu, arhitectul Octav Doicescu, muncitorul ceferist Constantin David, regizorul Sandu Eliad, avocații Ștefan Călin și Theo Simionescu, publicistul Alexandru Mihăileanu²⁴. Asociația își avea sediul central în București, strada ing. Saligny, nr. 3, în casa regizorului Sandu Eliad, membru fondator al organizației, și a artistei Maria Tănase.

Obiectivul principal din programul de activitate al Asociației „Amicii U.R.S.S.” era „de a cultiva între România și Uniunea Sovietică legături științifice, economice, artistice, literare, muzicale, turistice, sportive și sociale; de a propaga prietenia între cele două popoare”²⁵. Pentru stabilirea și stringerea acestor legături, Asociația și-a propus să folosească cele mai adecvate mijloace de activitate: „Va edita publicații și va pune la dispoziția ziarelor articole despre Uniunea Sovietică. Va înființa o bibliotecă și o sală de lectură pentru membrii săi, pentru vizitatorii români și sovietici, precum și pentru marele public. Va organiza conferințe despre Uniunea Sovietică... De asemenea, va organiza expoziții românești și excursii în Uniunea Sovietică. Va face posibilă și va înlesni persoanelor din România o ședere mai îndelungată în Uniunea Sovietică pentru studii și viceversa. În general, va sprijini în Uniunea Sovietică și România străduințele pentru cunoașterea reciprocă”²⁶.

Constituirea Asociației „Amicii U.R.S.S.” și activitatea ei s-au bucurat de o largă adeziune în rîndul muncitorilor din fabrici, al profesorilor universitari și secundari, medicilor, artiștilor, studenților și al altor oameni cu stare de spirit democratică, antifascistă. În lunile care au urmat, s-au constituit secțiuni ale Asociației la Iași, Cluj, Craiova, Chișinău, Pitești, Galați, Brașov, Rîmnicu-Sărat, Timișoara, Rîmnicu-Vîlcea, Birlad, Sighet, Lugoj, Slatina, Turnu-Severin, Hunedoara, Cernăuți, Reșița, Dărmănești, Pașcani, Oltenița ș. a. „Numeroasele adeziuni și formări de comitete, în toate colțurile țării — se arată în memoriul Comitetului Central al organizației „Amicii U.R.S.S.”, înaintat președintelui Consiliului de Miniștri — sînt o dovadă și mai convingătoare că Asociația noastră nu este rodul unor artificialități și dorinți personale sau de partid”²⁷.

Pentru cuprinderea unor mase cît mai largi, Asociația a trecut la organizarea de conferințe, expoziții și festivaluri culturale, vizionări de filme sovietice, răspîndirea literaturii despre Uniunea Sovietică. Gazetele muncitorești și democratice din Capitală și din alte centre au deschis paginile lor pentru numeroasele adeziuni la această organizație de masă a partidului comunist. La început, pentru a scăpa cenzurii, articolele aveau un caracter informativ, dar ele lăsaus posibilitatea desprinderii unor concluzii prețioase privind ecoul pe care l-a produs crearea acestei organizații în rîndul maselor largi. De pildă, gazeta „Facla” scria, în numărul său din 31 august: „S-au primit numeroase adeziuni de la intelectuali, muncitori, numeroase adeziuni colective de la profesori universitari și secundari, medici, artiști, studenți”²⁸. O profundă semnificație evocă semnăturile a 22 de muncitori, intelectuali, meseriași, funcționari din diferite județe ale țării puse sub următoarea adeziune colectivă înaintată Comitetului Central al Asociației: „Subsemnații, mai jos notați, aflați în viligiatură la băile Oglinzi din jud. Neamț și citind apelul Asociației constituită sub denumirea de «Amicii U.R.S.S.», ne arătăm prin iscăliturile noastre adeziunea și totodată cu aceasta și domiciliul fiecăruia dintre noi”²⁹.

Vizitarea Uniunii Sovietice de către o delegație română larg reprezentativă corespundea unui vechi deziderat. În rîndurile poporului nostru stîrneau un interes deosebit știrile tot mai numeroase despre vizitele în Uniunea Sovietică ale diferitelor delegații de muncitori, oameni de știință și de artă din alte țări. Ca urmare, în toamna anului 1934, Asociația a inițiat o largă campanie de masă pentru trimiterea în U.R.S.S. a unei delegații care să participe la festivitățile prilejuite de cea

²⁴ „Clopotul” din 21 octombrie 1934.

²⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 21, fila 123 (Actul constitutiv și Statutul Asociației „Amicii U.R.S.S.”).

²⁶ Loc. cit.

²⁷ Loc. cit., U.P. 15, fila 169.

²⁸ Titu Georgescu, Op. cit., p. 197.

²⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 6, fila 29.

de-a 17-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Pregătirile pentru alegerea delegaților au început cu aproape două luni înainte de data cind trebuia să plece, mai întîi în rîndul membrilor Asociației, iar apoi în rîndul oamenilor muncii din uzine, instituții, cartiere. Dar autoritățile române nu au permis delegaților aleși să părăsească țara, refuzînd să elibereze pașapoarte pentru U.R.S.S. Conducerea Asociației a protestat împotriva piedicilor puse în calea plecării delegației, iar în presă au apărut articole și apeluri care cereau respectarea drepturilor constituționale.

În aceste condiții, Asociația „Amicii U.R.S.S.” a considerat necesar să folosească posibilitatea trimiterii cîtorva reprezentanți care să solicite pașapoarte pentru Polonia și de acolo să treacă în U.R.S.S. Așa a ajuns în Uniunea Sovietică, răspunzînd invitației Comitetului de organizare a serbărilor artistice și literare de la Moscova din ziua de 7 Noiembrie 1934, o delegație română din care a făcut parte Ion Marin Sadoveanu și Maria Filotti. De asemenea, a ajuns la Moscova scriitorul Alexandru Sahia, unul dintre fondatorii Asociației „Amicii U.R.S.S.” Timp de cîteva luni, el a vizitat întreprinderi industriale, colhozuri, instituții de învățămînt și alte așezăminte din Uniunea Sovietică, culegînd numeroase și interesante impresii, sugestiv evocate în cartea intitulată U.R.S.S. azi³⁰, care a contribuit la cunoașterea obiectivă a realităților din Uniunea Sovietică, la destrămarea unor calomnii vehiculate prin intermediul unor gazete reacționare și al unor defăimători ai regimului socialist din țara vecină³¹.

Asociația „Amicii U.R.S.S.” a pus, totodată, un accent deosebit pe desfășurarea unei susținute activități culturale și științifice, care oferea răspunsuri temeinice în legătură cu o serie de probleme ale științei și artei sovietice. Această activitate venea în întîmpinarea dorinței multor oameni de știință și cultură din România de a cunoaște realizările Uniunii Sovietice în domeniul industriei, științei, tehnicii, culturii și artei, învățămîntului etc. Comitetul de inițiativă pentru problemele științei și artei, special creat în cadrul Asociației, a organizat consfătuiri și conferințe pe teme științifice privind progresele realizate de savanții sovietici. Ca urmare a interesului stîrnit de dezvoltarea științei în țara vecină, savanți români au participat, ulterior, la congrese și reuniuni științifice organizate de oamenii de știință din Uniunea Sovietică. Astfel, dr. Gh. Marinescu și dr. Gr. Benetato au expus în U.R.S.S. propria experiență în cercetarea medicală și au luat cunoștință de experiența savanților sovietici în acest domeniu³².

Asociația „Amicii U.R.S.S.” și-a cîștigat simpatia cercurilor de muncitori, intelectuali, meseriași, funcționari și țărani, ale celor care reușiseră să vină cît de cît în contact cu preocupările ei. Interesul crescînd pentru Asociație, pentru preocupările sale puse în slujba păcii și prieteniei între popoare s-a vădit și în aportul a numeroși scriitori, economiști, artiști, ziariști, care au scris sau au conferențiat despre Uniunea Sovietică. În septembrie 1934, un grup de artiști frunzași ai scenei bucureștene, printre care Ion Iancovescu, Sandu Eliad și alții, și-au oferit întregul lor concurs pentru realizarea programului cultural al Asociației. Au fost pregătite și prezentate spectacole care sugerau reflecții asupra înfăptuirilor popoarelor sovietice. Grupul de actori din jurul Asociației a inclus în repertoriul teatrelor românești și unele spectacole montate pe scenele teatrelor sovietice. Rularea primelor filme sovietice la cinematografele din București a trezit interes în rîndurile publicului românesc, ceea ce a determinat perfectarea unui contract cu „Goskino” pentru trimiterea de noi filme sovietice în România. Mai tirziu, între 21 februarie și 2 martie 1935, cu prilejul festivalului cinematografic de la Moscova, publicațiile progresiste din țara noastră, popularizînd producțiile cinematografice valoroase, subliniau calitățile artistice ale filmelor sovietice³³.

Printre preocupările cultural-științifice ale Asociației, la loc de frunte s-a înscris activitatea publicistică, ce constituia un permanent izvor de noutăți despre realizările cele mai recente pe tărîmul științei și culturii sovietice. În afară de gazeta „Amicii U.R.S.S.”, organul de presă al Asociației, al cărui prim număr a apărut la 13 octombrie 1934, o susținută activitate publicistică pentru popularizarea programului Asociației au desfășurat gazetele și revistele ilegale ale partidului comunist, ca „Scinteia”, „Lupta de clasă”, „Steagul roșu”, „Tînărul leninist”, „Prahova

³⁰ Gh. Ioniță, *Op. cit.*, p. 219.

³¹ Al. Sahia U.R.S.S. azi, Editura „Ramuri”, Craiova, 1935.

³² Dr. Grigore Benetato, *Problemele fiziologiei moderne în discuția Congresului internațional de fiziologie din Leningrad*, în „Clujul medical” (Cluj) din 1 decembrie 1935.

³³ Titu Georgescu, *Op. cit.*, p. 207.

roșie" etc., precum și publicațiile democratice antifasciste ca „Reporter“, „Cuvintul liber“, „Clopotul“, „Facla“, „Ecou“, „Korunk“ ș.a. De asemenea, prin intermediul unor gazetari cu vederi progresiste, comuniștii au reușit să publice în coloanele presei de mare tiraj („Dimineața“, „Adevărul“, „Viața românească“) informații referitoare la activitatea Asociației „Amicii U.R.S.S.“.

Munca rodnică desfășurată de partid, atât prin propria activitate ilegală, cât și pe aceste căi a stîrnit neliniște în rândurile claselor dominante, care, spre sfîrșitul anului 1934, au înmulțit actele represive împotriva organizațiilor de masă create, conduse sau influențate de P.C.R. Pentru a îngreuna activitatea Asociației „Amicii U.R.S.S.“ și a pregăti interzicerea acesteia, autoritățile au tergiversat recunoașterea ei juridică. Comitetul Asociației, întrunit la 5 noiembrie 1934, a luat în dezbateră atitudinea autorităților față de problema recunoașterii Asociației; în același timp, a fost întocmit un memoriu, semnat de numeroși muncitori, intelectuali, meșteșugari și funcționari și înaintat Președinției Consiliului de Miniștri, ministerelor de interne și de externe, în care se protesta împotriva piedicilor puse Asociației de către autorități, cerindu-se deplina ei libertate pe temeiul legalității³⁴.

În pofida faptului că încălcarea drepturilor prevăzute în Constituție a provocat numeroase proteste, organele represive și-au intensificat măsurile samavolnice. Sediile Asociației au fost percheziționate, iar arhivele confiscate, la locuințele activiștilor acestei organizații s-au făcut descinderi și le-au fost confiscate pină și unele cărți din biblioteci. Împotriva numeroaselor organizații democratice de masă a fost dezlănțuită o cruntă prigoană: arestarea unor frunți ai acestor organizații și suprimarea gazetelor, sigilarea sediilor și întemnițarea unor militanți comuniști. La 25 noiembrie 1934, guvernul liberal a instituit starea de asediu și, odată cu aceasta, printr-un decret, a interzis activitatea legală a unui număr de 32 de organizații de masă aflate sub influența P.C.R., între care și Asociația „Amicii U.R.S.S.“.

În perioada care a urmat, Partidul Comunist Român a trecut la organizarea unei largi acțiuni de protest contra măsurilor reacționare ale guvernului liberal. La 2 decembrie, Comitetul organizației P.C.R. București a tipărit și a răspândit un manifest în care demasca acțiunile polițienestre ale regimului burghez împotriva organizațiilor de masă și a asociațiilor democratice³⁵. În același timp, P.C.R. a organizat, în întreaga țară, manifestări de solidaritate ale oamenilor muncii cu membrii Asociației urmăriți de poliție, informind, totodată, opinia publică mondială asupra celor ce se petreceau în România. Nenumărate proteste au sosit pe adresa Ministerului de Interne din orașele și satele țării, cit și de peste hotare, din partea asociațiilor de prieteni ai U.R.S.S. din Franța, Cehoslovacia, Danemarca, Olanda ș.a.³⁶.

Dizolvarea Asociației „Amicii U.R.S.S.“ nu a însemnat și înăbușirea activității puse în slujba prieteniei cu Uniunea Sovietică. În pofida condițiilor grele ale ilegalității și a represunilor, a proceselor inscenate unor militanți de frunte ai mișcării antifasciste, Partidul Comunist Român a desfășurat, în continuare, o vie activitate de popularizare în rândul maselor largi a realizărilor obținute de popoarele sovietice în opera de edificare a socialismului. La apelul organizațiilor de partid locale și regionale, muncitorii strîngeau fonduri pentru reorganizarea Asociației.

Pe acest fundal, în primăvara anului 1935, P.C.R. a creat o nouă organizație legală, „Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică“, care avea să preia, în bună măsură, atribuțiile Asociației „Amicii U.R.S.S.“. Printre membrii acestei organizații se aflau unii dintre fondatorii Asociației „Amicii U.R.S.S.“, precum și alte personalități de frunte ale științei și culturii românești, scriitori și artiști apreciați atât în țară, cit și peste hotare, ca: Traian Săvulescu, Al. Rosetti, dr. S. Irimescu, Jan Atanasiu, Radu Rosetti, Eugen Herovanu, Emil Ciomac, George Enescu, Emil Gheorghiu, N. Tonitza, Ionel Perlea, V. Maximilian, Toni Bulandra, G. Timică, Matei Socor și mulți alții³⁷.

„Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică“ a jucat un rol însemnat în stabilirea unor strîns legături între oamenii de știință și artă români și sovietici, a sprijinit promovarea celor mai reprezentative opere ale literaturii, a filmelor și pieselor de teatru sovietice.

³⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 26, fila 150.

³⁵ Titu Georgescu, *Op. cit.*, p. 218.

³⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 24, U.P. 13, fila 6; U.P. 14, fila 70; U.P. 16, fila 66; U.P. 17, fila 10; U.P. 18, fila 11; U.P. 19, fila 8 ș.a.

³⁷ „Facla“ din 22 mai 1935.

Deși urmărită indeaproape de organele represive, Societatea a reușit să-și desfășoare activitatea în anii 1935—1936, iar apoi, sub denumiri schimbate, în grupuri mai mici, și în anii 1937—1938³⁸.

Începând din vara anului 1936, activitatea pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare și prietenie între România și Uniunea Sovietică a constituit obiectul preocupărilor unei noi organizații, Comitetul național român pentru pace, prin care mișcarea democratică din România adera la organizația internațională Reuniunea Universală pentru Pace³⁹. Comitetul reunea membri ai fostelor organizații „Amicii U.R.S.S.” și „Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică”⁴⁰. În semn de apreciere a politicii pe care o desfășurase pentru întărirea prieteniei între popoare și pentru apropierea de Uniunea Sovietică, marele patriot și diplomat român Nicolae Titulescu a fost ales membru de onoare al Comitetului⁴¹. De altfel, activitatea acestor organizații s-a desfășurat în climatul mai favorabil creat prin reluarea relațiilor diplomatice cu U.R.S.S., în 1934, și de tratativele purtate de ministrul de externe pentru realizarea unui tratat de asistență mutuală româno-sovietic, care ajunsese pînă la parafarea de către N. Titulescu și M. Litvinov, în iulie 1936, a unui protocol de principii.

O serie de noi gazete apărute în anii 1935—1936, cum erau „Slova”, „Vremuri noi”, „Acum”, „Părerii”, „Erdélyi Magyar Szó”, „Știri”, „Era nouă”, „Reporter” ș.a., au publicat, în coloanele lor, materiale consacrate legăturilor prietenești cu Uniunea Sovietică⁴². Autorii acestor articole erau membri ai fostelor organizații „Amicii U.R.S.S.”, „Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică”, precum și ai altor organizații de masă legale create și conduse de P.C.R. Între acestea, amintim pe Grigore Preoteasa, Geo Bogza, Ion Pas, Ion Călugăru, Octav Livezeanu, Silvan Iosifescu ș.a.

După cum este cunoscut, în împrejurările internaționale complexe și contradictorii din august 1939 — august 1940, care au influențat puternic situația politică internă, România a căzut sub dominația Germaniei naziste, în țară a fost instaurat un regim de dictatură militară-fascistă, poporul român, contrar voinței și aspirațiilor sale, a fost tirat în războiul hitlerist împotriva U.R.S.S., Marii Britanii și Statelor Unite. Dar premisele create în anii anteriori de activitatea forțelor democratice, în frunte cu partidul comunist, au generat, în noile condiții și împrejurări, ostilitatea profundă a maselor populare contra războiului antisovietic și a Germaniei hitleriste.

Roadele activității comuniștilor și a organizațiilor de masă îndrumate de P.C.R. trebuie apreciate în raport cu victoria insurecției naționale antifasciste armate din august 1944, pregătită și declanșată după un plan conceput de partidul comunist, elaborat îndelung și minuțios în colaborare cu alte forțe antihitleriste. Victoria insurecției a fost asigurată de baza ei largă de masă, de împrejurările favorabile create de ofensiva Armatei Roșii pe frontul Iași-Chișinău. Aceasta a prilejuit demonstrarea simțămintelor reale ale poporului român față de popoarele Uniunii Sovietice. Alăturându-se glorioșilor ostași sovietici, ostașii români au continuat lupta pentru completa eliberare a țării și dincolo de frontierele ei, pînă la victoria finală împotriva fascismului. Vărsindu-și singele împreună pentru aceeași cauză nobilă, ostașii români și sovietici au cimentat cu singele lor legăturile tradiționale româno-sovietice, prietenia dintre popoarele noastre, ale cărei baze se găsesc în ideologia comună marxist-leninistă a partidelor noastre comuniste.

După eliberarea de sub dominația fascistă, relațiile româno-sovietice au cunoscut o dezvoltare calitativ superioară, practic neexistînd domeniu de activitate în care România să nu colaboreze strîns cu Uniunea Sovietică. Un moment important în cadrul dezvoltării relațiilor reciproce româno-sovietice l-a reprezentat constituirea, la 12 noiembrie 1944, a Asociației române pentru legături de prietenie cu U.R.S.S. (A.R.L.U.S.), care continuă tradiția Asociației „Amicii U.R.S.S.” și a „Societății pentru întreținerea relațiilor culturale cu U.R.S.S.” în condițiile noi create de relațiile dintre statele noastre socialiste⁴³.

³⁸ Gh. Ioniță, *Op. cit.*, p. 224—234.

³⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 3, dosarul nr. 625, fila 77; „Scinteia” din 1 ianuarie 1936.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4162, fila 22.

⁴¹ I. M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Editura științifică, București, 1966, p. 374.

⁴² Titu Georgescu, *Op. cit.*, p. 222.

⁴³ A se vedea pe larg: Mihail Roșianu, *Dezvoltarea relațiilor culturale dintre Republica Socialistă România și U.R.S.S.*, în *Tradiții de solidaritate internaționalistă româno-sovietice*, p. 399—420.

După reluarea, la 6 august 1945, a relațiilor diplomatice româno-sovietice, la 4 februarie 1948 a fost semnat primul Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală — act politic cu largi repercusiuni pozitive asupra desfășurării ascendente a relațiilor dintre România și Uniunea Sovietică. În anii care au urmat, prietenia, alianța și colaborarea cu Uniunea Sovietică, cu celelalte țări socialiste s-a dezvoltat constant, fiind o caracteristică a politicii externe a României.

Noi și rodnice perspective în întărirea alianței și colaborării multilaterale româno-sovietice au fost deschise prin semnarea la București, la 7 iulie 1970, a noului Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. În cuvîntarea rostită la ședința Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România consacrată ratificării Tratatului, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că încheierea și ratificarea acestuia „se înscriu la loc central în politica de stat a României socialiste, constituie parte integrantă a activității internaționaliste desfășurate de partidul și guvernul țării noastre pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare frățească cu toate țările socialiste, pentru creșterea continuă a forței și unității întregului sistem socialist mondial. Acționînd astfel, partidul și poporul nostru își îndeplinesc una din înaltele lor obligații internaționale, își aduc contribuția la cauza generală a socialismului și păcii în lume”⁴⁴.

România acordă o deosebită atenție largirii cooperării cu Uniunea Sovietică, cu celelalte țări membre ale C.A.E.R., în cadrul „programului complex”, menit să contribuie la progresul multilateral al fiecărei țări, la egalizarea nivelurilor de dezvoltare economică a statelor membre, la valorificarea tot mai eficientă a resurselor lor materiale și umane. Schimburile comerciale cu țările din C.A.E.R. reprezintă circa 43% din totalul relațiilor comerciale ale României. Aproape două treimi din valoarea exporturilor de produse ale industriei constructoare de mașini din România sînt livrate în celelalte țări membre ale C.A.E.R.

În totalul comerțului extern al României, Uniunea Sovietică deținea, în 1973, o pondere de 21%. O vie ilustrare a relațiilor în continuă dezvoltare și întărire dintre Republica Socialistă România și Uniunea Sovietică o constituie Acordul privind schimburile de mărfuri și plăți încheiat pentru perioada 1971—1975, care prevede un volum total de schimburi reciproce cu 37% mai mare decît în perioada 1965—1970.

Între Republica Socialistă România și U.R.S.S. se dezvoltă legăturile culturale, se lărgeste continuu colaborarea în domeniul științei și învățămîntului, literaturii și artelor, al ocrotirii sănătății, turismului, culturii fizice și în numeroase alte domenii.

În spiritul liniei sale politice tradiționale, P.C.R. acționează pentru dezvoltarea continuă a relațiilor de prietenie, solidaritate internaționalistă și colaborare multilaterală cu Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, pentru adîncirea cooperării pe toate planurile vieții economice, sociale și politice dintre țările noastre.

O contribuție importantă la dezvoltarea colaborării multilaterale româno-sovietice au relațiile de strînsă colaborare și solidaritate internaționalistă dintre P.C.R. și P.C.U.S., pe baza principiilor marxism-leninismului și internaționalismului socialist, întîlnirile dintre conducătorii de partid și de stat ai României și conducătorii de partid și de stat ai Uniunii Sovietice. În ultimii ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și alți conducători de partid și de stat au avut numeroase întîlniri și convorbiri cu L. I. Brejnev, secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, precum și cu alți conducători de partid și de stat din U.R.S.S.

Amplificarea legăturilor de colaborare și cooperare pe multiple planuri dintre partidele și țările noastre corespunde intereselor poporului român și popoarelor Uniunii Sovietice, ale unității țărilor socialiste și mișcării comuniste și muncitorești internaționale, ale luptei împotriva imperialismului, pentru pace și progres în lume.

FLOREA DRAGNE

⁴⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 5, Editura politică, București, 1971, p. 122.

Contribuții de istorie locală privind desfășurarea insurecției din august 1944

Operă a întregului popor, în frunte cu clasa muncitoare și partidul ei comunist, insurecția națională armată, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 declanșată în București, a avut o arie largă de desfășurare, cuprinzând trei pătrimi din suprafața teritoriului aflat până în acel moment sub autoritate statală română.

În cele ce urmează, publicăm o suită de materiale sosite la redacție, rezultat al unor largi investigații istoriografice, care pun în lumină noi aspecte cu privire la desfășurarea insurecției în diferite județe și localități ale țării.

ILFOV. Concomitent cu luptele purtate în București pentru zdrobirea rezistenței germane, au fost organizate acțiuni de dezarmare a trupelor germane, în retragere, pe teritoriul județului Ilfov*.

Forțelor militare ce acționau pe acest teritoriu le reveneau sarcini multiple și deosebit de grele, avînd în vedere că județul se afla plasat în regiunea de sud a țării, în imediata vecinătate a graniței cu Bulgaria, satelită a Germaniei, și avea situată în mijlocul său Capitala, important centru militar și economic.

Potrivit acestei situații, Corpul 2 teritorial, care avea de coordonat acțiunile contra armatei hitleriste în regiunea de SE a Munteniei, trebuia să lichideze prezența germană pe acest teritoriu, să asigure securitatea resurselor economice, liniilor de transport și telecomunicațiilor, să apere frontierele împotriva pătrunderii forțelor fasciste din afară. Generalul Pălăngeanu, comandantul Corpului 2 teritorial, răspunzînd misiunii încredințate de Marele Stat Major, a ordonat unităților subordonate să ocupe cu trupe oficiile P.T.T. și S.A.R.T. aflate pe teritoriu, să întărească paza la toate depozitele de orice categorie, la trenurile de muniții, la instituțiile publice, civile și militare, să izoleze circulația telefonică și telegrafică germană, să bareze căile de comunicație ce duceau spre București.

Pentru asigurarea securității căilor de comunicații, unități ale Corpului 2 teritorial au fost mobilizate la acțiunea de ocupare a podurilor de importanță strategică, de pe riurile Argeș, Dîmbovița, Ialomița, avînd în același timp misiunea de a dezarma unitățile germane. În acest scop, începînd cu data de 24 august, au fost ocupate podurile de peste Argeș, de la Copăcenii, Buda și Ogrezeni — Tîntava. Regimentul transmisiuni aero, întărit cu o secție de artilerie de la Mihai Bravu, a reușit să respingă un detașament german cu un efectiv de circa 150 de soldați înarmați, cu 2 mitraliere și 3 tunuri A.C., care a atacat și încercat să pună stăpînire pe podul de la Copăcenii; un batalion din Regimentul 6 Dorobanți a ocupat podul de la Buda; Divizia a 8-a Cavalerie a ocupat podul dintre comunele Ogrezeni și Tîntava, iar în ziua de 27 august raporta că a reușit să oprească și să dezarmeze toate grupările germane care s-au îndreptat în această direcție.

---

* În limitele sale actuale, județul cuprinde aproximativ suprafața vechilor județe Ilfov și Vlașca din 1944.

Au mai fost ocupate podul de la Călugăreni, de pe apa Neajlovului, de către efective ale garnizoanei Mihai Bravu, podurile de la Grădiștea și Vidra, de către Regimentul 2 pionieri gardă, și podul de la Budești, de pe apa Dîmboviței, de către Regimentul 1 grăniceri.

În același sens, pentru întreruperea posibilităților de comunicare între unitățile armatei germane, în vederea izolării și dezorganizării lor, s-au organizat acțiuni de preluare a posturilor telefonice — de ascultare, de control ale circulației, de alarmă.

O atenție deosebită a fost acordată preluării depozitelor de muniții și carburanți ale armatei germane. Unitățile române au avut de înfruntat aici trupe germane într-un număr mai mare decît la posturile de ascultare, control, telefonice, înarmate cu mitraliere și tunuri. Astfel, în comuna Drăgănești (Vlașca), la depozitul de muniții al armatei germane făceau de pază 5 ofițeri și 300 ostași înarmați cu arme automate, dintre care 5 mitraliere și aruncătoare. Regimentul 10 artilerie a dezarmat această trupă, a preluat depozitul și cele 8 vagoane de muniții destinate armatei germane, aflate în gara Drăgănești. Efective ale Centrului de Instrucție Mihai Bravu au preluat depozitul de carburanți de la Dăița; Regimentul 5 infanterie — depozitul din comuna Bălanu, iar un pluton din Regimentul transmisiuni aero — depozitul de la Jilava, în barăcile căruia a fost arestat și personalul legăției germane din București. Cu ocazia preluării acestor depozite s-a efectuat și dezarmarea trupelor germane ce le aveau în primire.

O cantitate însemnată de armament a trecut în dotarea armatei române cu ocazia preluării depozitului german de la Negoiești. Cantitatea de muniții se ridica la 200 vagoane. Lupte grele au fost purtate de armata română pentru capturarea depozitului de materiale de transmisiuni și aero aflate la km 35 pe șoseaua Giurgiu—București, unde o unitate germană, dotată cu armament automat și tunuri A.C., a interceptat șoseaua, a întrerupt liniile telefonice, împiedicînd comunicarea cu garnizoana Giurgiu. Printr-o acțiune executată prin surprindere de o baterie a Regimentului Corpului I artilerie, pe data de 25 august, depozitul a intrat sub controlul armatei române. Trupele germane au fost nevoite să se retragă, iar circulația pe șoseaua București—Giurgiu a fost restabilită.

În timpul insurecției, principalele acțiuni împotriva trupelor hitleriste, în județul Ilfov, au avut loc la Giurgiu și Oltenița, dat fiind faptul că grupări germane, urmărite de unități române, căutau să-și deschidă drum prin aceste porți, spre sud, peste Dunăre. Acțiunile din aceste zone au căpătat un caracter multiplu, au îmbrăcat în multe cazuri forma unor ciocniri în mers.

În noaptea de 23/24 august 1944, unitatea germană din orașul și portul Giurgiu, grupată în port, a încercat să ia legătura cu Comandamentul German de la Ruscic pentru a primi instrucțiuni în legătură cu modul în care trebuie să reacționeze față de evenimentele din România.

Comandamentul Corpului 2 teritorial, pentru a asigura ordinea în oraș, controlul în port și pentru a interzice trecerile de trupe din Bulgaria în România și invers a sporit efectivele militare de la Giurgiu cu încă 2 baterii, a încredințat conducerea garnizoanei Giurgiu colonelului Basta, ordonîndu-i să ia măsuri energice în acest sens.

La somația colonelului Basta, de a se preda, unitatea germană a refuzat și s-a instalat în dispozitiv defensiv pe canalul Sf. Gheorghe, între oraș și port, cerînd să fie lăsată să treacă în Bulgaria cu tot armamentul. În urma refuzului conducerii garnizoanei Giurgiu, ea a deschis foc asupra orașului, cu armament automat și 2 tunuri aflate pe vasele din rada portului. I s-a răspuns cu foc de către armata română. La această acțiune s-au înfruntat circa 700 ostași germani — dotați cu 3 baterii A.A., 2 tunuri și numeroase arme automate — cu 2 batalioane de recruți din Regimentul 5 Dorobanți, o companie grăniceri pază, o baterie A.A. și o secție a Regimentului 8 A.C. Ciocnirea s-a soldat cu numeroși morți și răniți.

După aceasta, în conformitate cu ordinele primite, în vederea evitării unor lupte sîngeroase și pentru a nu se distruge orașul s-a aprobat ca unitatea germană să treacă Dunărea în Bulgaria, dar numai cu armamentul individual.

Ciocnirile între armata română și germană, dezarmările de trupe germane au cunoscut o amploare deosebită în zona Oltenița, începînd cu data de 25 august. Au acționat aici Batalionul I din Regimentul 3 grăniceri P.S., Batalionul III din Regimentul 1 grăniceri, Divizionul 52 artilerie grea moto cu o secție și Compania a 7-a grăniceri pază Oltenița. Cele 2 companii germane aflate în Oltenița

au fost dezarmate în cursul zilei de 25 august. Efective ale garnizoanei Oltenița au sprijinit, în 26 august, acțiunea pichetului de grăniceri Chiselet, atacat de 40 soldați germani, reușind să-i dezarmeze și să-i ia prizonieri, iar la depozitul de muniții Negoiești și la lagărul Șoldanu au înfruntat, dezarmat și capturat 5 ofițeri și 552 soldați.

După năruirea planurilor germane de înfrângere a insurecției și restabilire a unui regim militar-fascist în România, numărul trupelor inamice care încercau să părăsească țara prin zona Oltenița era în continuă creștere.

Față de masarea trupelor germane în această zonă, în intenția de a trece Dunărea în Bulgaria, Comandamentul Corpului 2 teritorial a dispus mărirea efectivului armatei aflate în garnizoana Oltenița, iar conducerea garnizoanei a fost încredințată colonelului Manolescu, cu misiunea expresă de a curăța zona de trupele germane, ce urmau să fie dezarmate și internate în lagăr.

Pentru o mai bună coordonare a acțiunilor de cercetare a sectorului Oltenița, în vederea prinderii și dezarmării trupelor răzlețe germane, a interceptării șoselei București—Oltenița, pentru a împiedica înaintarea inamicului spre aceste două orașe, Comandamentul Corpului 2 teritorial a luat măsura de a da o conducere unică trupelor din garnizoana Oltenița și celor ce aveau sub supraveghere șoseaua Oltenița—București. În urma acestor măsuri, în cursul nopții de 31 august/1 septembrie au fost dezarmați circa 400 germani aflați într-o coloană, iar în cursul zilei de 1 septembrie circa 300 germani izolați. Au fost capturate, în acest interval, 22 camioane, 1 remorcă, 9 turisme, 3 motociclete și 2 tancuri „Tigru”.

Ultimele rezistențe germane au fost lichidate în cursul zilei de 1 septembrie, liniștea și ordinea fiind restabilite pe întreaga zonă a Corpului 2 teritorial.

Deși rolul principal, în înfruntările cu armata germană, a revenit unităților armatei române, documentele vremii consemnează participarea, cu arma în mână, a populației din județul Ilfov, a maselor țărănești mobilizate de P.C.R., cu sprijinul organizației de masă Uniunea Patriotică, la urmărirea și dezarmarea grupurilor izolate de cotropitori fasciști.

Prin realizarea cu succes a obiectivelor ce au fost puse în fața forțelor insurecționale din județul Ilfov, ele și-au adus contribuția la victoria insurecției pe plan național.

CIUCĂ ELENA

VALEA PRAHOVEI. Planul insurecțional general, inițiat și conceput de Partidul Comunist Român, a acordat o atenție deosebită zonei petroliere, care constituia al doilea pilon, după Capitală, în asigurarea victoriei.

Comandamentul german masase aici forțe redutabile, formate din unități militare cu un efectiv de circa 25 000 oameni, dotate cu armament și mijloace moderne de luptă, cu artilerie grea, cu numeroase autovehicule, cu aviație, tancuri și trenuri militare, din care unul era blindat.

Trupele române care se găseau în zona petrolieră, în momentul declanșării insurecției, erau formate din unități de artilerie antiaeriană și de pază, din batalioane de recruți și de marș ale regimentelor aflate pe frontul din Moldova și din școli militare dispersate în acest teritoriu; efectivul total al unităților și sub-unităților române se ridica la aproximativ 23 000 de militari, conducerea lor revenind Corpului 5 teritorial, cu sediul la Breaza. Inferioritatea numerică, în pregătire și în dotarea tehnico-materială a unităților române a fost puternic compensată de zdrobitoarea lor superioritate morală și de sprijinul substanțial pe care aveau să-l primească din partea formațiunilor de luptă patriotice și a populației din satele și orașele prahovene.

Formațiunile de luptă patriotice, detașamente înarmate ale clasei muncitoare, au fost investite cu misiuni de mare importanță: de a smulge întreprinderile petroliere din mâinile hitleriștilor, de a le apăra și menține în stăpânire, de a respinge, împreună cu trupele române, atacurile organizate împotriva orașelor Ploiești și Cîmpina, de a participa la operațiile militare pînă la curățirea zonei petroliere de forțele naziste.

În baza planului elaborat de partidul comunist, în primăvara și vara anului 1944 au fost create formațiuni patriotice sub conducerea comuniștilor, la rafinăriile „Astra Română”, „Româno-Americană”, „Steaua Română”, „Vega” și în alte întreprinderi prahovene; au fost stabilite puncte de sprijin la sate, mai ales în localități învecinate cu căi de comunicație mai importante — Bucovul, Sirna ș.a. Numărul

formațiunilor patriotice și al muncitorilor înrolați a crescut în focul desfășurării impetuoase a insurecției pe teritoriul județului Prahova. O rodnică activitate a desfășurat aici, de asemenea, grupul de partizani „Carpați”, format din aproximativ 15 persoane, dintre care o parte erau comuniști, foști luptători în brigăzile internaționale din Spania.

Începînd din noaptea de 23 spre 24 august 1944, muncitorii înarmați, sub conducerea comuniștilor, și subunități ale armatei române au trecut la dezarmarea și alungarea gărzilor hitleriste, preluînd paza și asigurînd securitatea întreprinderilor petroliere. În acest mod, în dimineața zilei de 24 august, la orele 4,30, comandantul garnizoanei Ploiești, colonelul Spiridon Oprescu, putea raporta statului major al Corpului 5 teritorial că misiunea a fost îndeplinită integral.

În dimineața zilei de 24 august 1944, forțele insurecționale au trecut la lichidarea punctelor de rezistență hitleriste din orașul Ploiești și din împrejurimi. Astfel, în zorii acestei zile, ostașii bateriei 262 proiectoare de lîngă Bucov, sprijiniți de un grup de tineri înarmați din localitate, au dezarmat și capturat o întreagă subunitate hitleristă. Tot din această zi, muncitorii sondori de la schela petrolieră Boldești au asigurat paza instalațiilor, au format patrulare pe sectoare, au împiedicat aprovizionarea hitleriștilor cu benzină, energie electrică și apă. Un grup de muncitori de la această schelă a organizat un puternic raion de apărare la intersecția șoselei Ploiești-Văleni cu șoseaua comunală Lipănești, iar alte grupe de muncitori înarmați au dezlănțuit un atac împotriva bateriei antiaeriene germane din halta feroviară Boldești.

Noaptea de 24 spre 25 august a consemnat noi și pilduitoare acte de eroism, printre care atacarea, de către militarii români din flotila de vînațoare, împreună cu 30 de muncitori și țărani înarmați din Tîrgșor, a aerodromului din localitate, aflat sub controlul hitleriștilor.

Lupte înverșunate au avut loc în 26 august împotriva trupelor germane care au încercat să ocupe orașul Ploiești din direcția Crîngul lui Bot — Tîrgșorul Nou și, ulterior, dinspre Bărcănești și Brazi.

Noi episoade semnificative se consumă în diferite alte puncte ale județului între 25 și 26 august 1944. Peste 300 de hitleriști au fost luați prizonieri în orașele Azuga și Bușteni, iar în localitățile Breaza, Posada, Scăieni, Aricești-Rahtivani, Nedelea, Zamfira, Chițorani, Plopeni, Corlătești și Drăgănești au fost dezarmați circa 1 000 de hitleriști și capturate garnituri întregi de trenuri, care transportau tancuri și alte materiale de război.

Zilele de 26 și 27 august consemnează noi acte de eroism și de înalt patriotisme săvîrșite de feroviarii și muncitorii de pe Valea Prahovei. La vestea că dinspre Ploiești și Cîmpina înaintează spre Brașov cîteva garnituri de trenuri militare și sanitare germane, patrioții români, împreună cu unitățile militare din zonă, au organizat o amplă acțiune de imobilizare și de capturare a acestor forțe inamice, pe traseul dintre Comarnic și Sinaia. Paralel s-au întreprins acțiuni de barare a retragerii trupelor fasciste de pe șosea, la care au participat muncitori, premilitari și cetățeni din Comarnic și localitățile vecine. Peste 1 500 de militari hitleriști au fost luați prizonieri în această zonă, iar închiderea circulației pe calea ferată și pe șosea a grăbit mersul operațiilor militare și succesul insurecției în regiunea petrolieră și, în genere, în țară.

Lupte crîncene au avut loc, în zilele de 27 și 28 august, în zona orașului Cîmpina și în împrejurimi. În zilele de 29—31 august 1944 s-a trecut la zdrobirea ultimelor rezistențe dușmane de pe văile Prahovei și Teleajenului.

La luptele decisive din zona Păulești, unde efectivul trupelor germane se ridica la peste 10 000 de oameni, au luat parte, alături de ostașii români din Corpul 5 teritorial, de formațiunile de luptă patriotice și de alte unități militare române, venite între timp din diverse părți ale țării, și unități ale armatei sovietice. Sosite de pe frontul din Moldova în ziua de 29 august, în jurul orei 18,30, acestea au participat, alături de militarii români, de muncitori și de alți cetățeni patrioți, la sfîrșimarea ultimelor poziții hitleriste din raza comunei Valea Călugărească și din partea de sud-est a orașului Ploiești.

Suferînd pierderi mari în cercul de foc de la Păulești, comandamentul german a încercat să spargă încercuirea prin devansarea atacului forțelor insurecționale. Resturi ale trupelor hitleriste, sub comanda generalului Kuderna, au rupt frontul și, prin breșa făcută în satul Găgeni, evadează pe direcția pădurii Mărgineanca-Plopeni cu intenția de a se strecura prin pasul Bratocea, în Transilvania. Dar coloana de militari germani fugari a întîmpinat o dîrză rezistență din partea milita-

rilor români și a formațiunii de luptă patriotică constituite ad-hoc din muncitorii uzinei „Mărgineanca“ din Plopeni, pe unde trecea drumul spre Slănic. Coloana militară germană, hărțuită la Mărgineanca-Plopeni, a capitulat, după lupte violente, la Slănic, în fața elevilor școlii de ofițeri de rezervă, dispersată în această localitate. La Vălenii de Munte, o subunitate românească, sprijinită de populația locală, a lichidat o altă coloană germană, care încerca să treacă peste munți.

În luptele din aceste părți ale județului, ostașii români și formațiunile de luptă patriotice au capturat circa 1 000 de militari naziști — printre care și generalul Kuderna —, precum și sute de autocamioane, tunuri și o însemnată cantitate de armament ușor și alte materiale de război. Încheierea luptelor de la Slănic și Văleni, în ziua de 31 august 1944, a marcat victoria deplină a insurecției în județul Prahova. Astfel, principala arteră de comunicație — București-Ploiești-Brașov a fost deschisă înaintării trupelor române și sovietice spre Transilvania pentru zdrobirea definitivă a cotropitorilor hitleriști și horthyști.

Dr. ION ST. BAICU

ZONA DE EST A MUNTENIEI. În perioada 25—31 august 1944, în spațiul din Estul Munteniei peste mozaicul forțelor locale române staționare se va suprapune, mai întâi, valul trupelor operative proprii, retrase de pe front, urmat, la scurt timp, de cel al trupelor operative germane și apoi al celor sovietice. Trupele române sosite de pe front s-au alăturat din mers forțelor insurecționale locale care începuseră lupta împotriva grupurilor germane din interior încă din noaptea de 23 spre 24 august.

Înfruntările care au avut loc între trupele române și cele germane în spațiul din Estul Munteniei au fost influențate de condițiile diferite în care au ajuns în această zonă unitățile operative române, germane și sovietice.

Între marile unități române și forțele principale germane care afluiău în partea de est a Munteniei a existat inițial o distanță de marș de circa 100 km. Aceasta s-a micșorat într-un timp scurt — majoritatea trupelor hitleriste fiind motorizate — până s-a ajuns la întâlnire și, odată cu aceasta, la angajarea acțiunilor de luptă. În urma trupelor germane, aproximativ la 1—2 zile de marș, înaintau trupele sovietice, de asemenea, în mare parte motorizate.

Pretutindeni trupele sovietice au fost primite cu bucurie și căldură de populația și trupele române. Orașele Galați, Brăila și Focșani aflate la hotarul dintre zona luptelor din Moldova și cea insurecțională din Muntenia au fost primele orașe din România care au întâmpinat trupele sovietice pe un teritoriu eliberat.

La **Galați**, comunistul Sandu Constantin, însoțit de un grup de muncitori au întâmpinat la bariera „Calea Prutului“, în dimineața de 27 august, primul regiment de infanterie din Armata 46 sovietică, care a intrat în orașul lor fără să tragă nici un foc de armă.

În locul autorităților burgheze locale, care părăsiseră orașul cu o zi mai înainte, comuniștii vechii citadele muncitorești a Dunării de Jos au fost gazdele ospitaliere ale ostașilor sovietici.

În zilele următoare masele în frunte cu comuniștii pornesc eroic la munca de refacere a orașului, distrus de bandele hitleriste. Încă din primele zile s-au pus în funcțiune întreprinderile care nu se evacuasera din oraș, a început munca de refacere a clădirilor și instalațiilor stației de cale ferată și căpitaniei portului, s-a reluat legătura cu orașele învecinate.

La **Brăila**, trupele sovietice au sosit la 28 august 1944 și aparțineau, de asemenea, Armatei 46 (Frontul 3 ucrainean), ca și cele care trecuseră în ajun prin Galați.

La data respectivă, nu numai orașul de reședință a județului, dar și spațiul inconjurător, pe o rază de minimum 30—40 km, fusese curățat de trupe germane.

Ca martor ocular al evenimentelor, locotenent-colonelul (r) Popa relatează, în rezumat, următoarele :

„Numit — în mod neobișnuit — comandant al garnizoanei Brăila, într-un moment în care atît în oraș cît și în județ nu se mai aflau alte comandamente române și cînd trupele germane se retrăgeau în dezordine de pe Siret, am căutat să obțin legătura cu Bucureștiul pentru a raporta situația și a cere dispozițiuni asupra aplicării instrucțiunilor de mobilizare care prevedeau că jandarmii se retrag, în asemenea situații, odată cu ultimele trupe operative. În acest scop am dat sarcină unui ofițer să caute în continuu legătura telefonică cu Capitala și abia după aproximativ 12 ore de încercări neconținute am reușit să vorbesc personal cu generalul

A. Aldea, noul ministru al afacerilor interne în guvernul Sănătescu. Mi s-a ordonat ca, nu numai să nu mă retrag, dar că sînt obligat să iau toate măsurile pentru apărarea bunurilor publice din oraș și județ și concomitent să întîmpin trupele sovietice ca pe niște adevărați aliați, străduindu-mă să le pun la dispoziție tot ce vor avea nevoie pentru hrană, cazare, transport etc.

În cursul zilei de 27 august am dat o raită prin județ cu mașina și am dat dispoziții tuturor șefilor de posturi de jandarmi în sensul celor ordonate de ministrul afacerilor interne.

În dimineața zilei de 28 august, fiind înștiințat de apropierea trupelor sovietice dinspre Galați, am ieșit în întîmpinarea lor la Baldovinești. Curînd au sosit aici primele elemente ale cercetării unei puternice coloane sovietice. Se fac identificările de rigoare după care am dat asigurări categorice comandanților sovietici că în orașul Brăila nu se mai găsesc nici un fel de trupe germane. M-am urcat apoi în mașină și am mers în capul coloanei cu care am intrat în oraș, întîmpinați de aplauzele și manifestările de bucurie ale unor mase compacte de muncitori brăileni. Urmînd întocmai dispozițiile ministrului meu în calitate de comandant al garnizoanei Brăila am conlucrat în continuare în perfectă înțelegere cu comandantul garnizoanei sovietice, pentru satisfacerea nevoilor materiale ale trupelor ce au trecut prin orașul și județul nostru¹. Exceptînd cîteva magazine proprii din port pe care trupele germane au încercat să le incendieze înainte de plecare, orașul Brăila nu a avut de suferit alte pagube mai însemnate provocate de trupele hitleriste. Aceasta s-a datorat în primul rînd faptului că muncitorimea locală, sub conducerea comuniștilor, a rămas tot timpul în incinta întreprinderilor la care lucra și împreună cu subunitățile militare românești rămase la dispoziția garnizoanei au organizat ordinea și paza severă și permanentă a întreprinderilor, instituțiilor și depozitelor de materiale aflate în incinta orașului ca și pe raza întregului județ.

La **Focșani**, cetate de scaun a ținutului de veche tradiție eroică a Vrancei, sosirea primelor unități sovietice, la data de 26 august, a găsit, de asemenea, orașul curățat de trupele hitleriste încă de la data de 25 august. Pentru întîmpinarea trupelor sovietice, un grup de cetățeni ai orașului au lansat o „proclamație a organizării de conducere provizorie a orașului Focșani instituit cu ocazia intrării trupelor sovietice, adresată cetățenilor”.

În partea finală a proclamației se sublinia: „Epoca reacțiunii, a abuzului, a intoleranței, a persecuțiilor, a urii de rasă, de etnicitate etc., trebuie s-o socotim intrată în domeniul istoriei.

Soarele sfînt al libertății a răsărit pentru toată lumea!

Populația noastră are astăzi însă o importanță îndatorire: să primească cu încredere armatele Uniunii Sovietice Ruse, care vin ca aliații noștri iar nu ca dușmani.

Neputînd încă avea legătura cu guvernul central, o mină de cetățeni ne-am adunat, ca, în mod provizoriu, să instituiim o conducere care să înlăture anarhia provocată de lipsa autorităților, să pună ordine și să asigurăm viața și hrana locuitorilor. Cerem însă calm și concursul tuturor locuitorilor și sperăm să readucem lucrurile în starea lor normală”¹.

Proclamația era semnată de Ștefan Mihăileanu din partea P.C.R., N. Al. Constantinescu și H. Boos din partea Partidului Național Țărănesc, C. Chela din partea Partidului Național Liberal și Trofin Lozinski din partea intelectualilor focșăneni.

Cetățenii orașului, în frunte cu conducerea provizorie a administrației locale, au întîmpinat primele trupe sovietice constituite din unități de tancuri (Armata 6 tancuri) la bariera Mărășești, în ziua de 26 august 1944, unde a și avut loc un scurt miting spontan în cursul căruia profesorul Trofin Lozinski a salutat, în numele populației orașului și județului Putna, sosirea trupelor sovietice, aliate în lupta pentru eliberarea teritoriului românesc de sub dominația fascistă. Răspunzînd întrebării comandantului acestor trupe despre prezența trupelor germane, conducerea provizorie a orașului a dat asigurări că ultimele elemente ale acestor trupe au părăsit în grabă și în dezordine orașul Focșani încă din ajun, îndreptîndu-se spre Rîmniceu Sărat, nu mai înainte de a dinamita unele depozite de materiale din interiorul orașului. Traversînd apoi orașul, capul coloanei s-a oprit în fața primăriei, unde populația, strînsă în mare număr, a întîmpinat cu flori și ovații entuziaste trupele sovietice.

¹ Arhivele statului Vrancea, fond Prefectura Putna, dosar 23/1947, f. 2, tipărit.

În cuprinsul zonei de est a Munteniei, forțele armate românești au avut de făcut față, în zilele fierbinți ale lui august '44 unui complex de înfruntări neprevăzute, diferite ca intensitate și efect și care constituie una din caracteristicile luptelor insurecționale din această zonă. Mai întâi, acțiunile s-au purtat de către mici unități române, sprijinite de populația locală, împotriva formațiunilor germane — de asemenea cu efective puține — care staționau în aceleași garnizoane sau începuseră a se deplasa în direcții diferite. Aceste lupte au început chiar din zilele de 24 și 25 august și au continuat până la lichidarea numeroaselor formațiuni locale hitleriste din acest spațiu. Ulterior, formațiunile române locale au făcut față și unor fracțiuni din coloanele germane de trupe operative în retragere, concomitent cu acțiunile trupelor proprii care se retrăgeau de pe front. Sint consemnate, documentar, pentru spațiul la care ne referim, un număr de 48 de asemenea înfruntări între formațiuni române și germane de tipuri și valori foarte diferite, soldate cu pierderi însemnate de către inamic, în prizonieri și materiale de război.

Începînd de la data de 27 august 1944 au intrat în acțiune și unitățile și marile unități române aflate în curs de repliere către zona de concentrare, care s-au înfruntat mai ales cu unități sau grupări de forțe din Corpul 29 armată germană.

Constituit la 26 august 1944 prin ordinul Armatei 6 germane, Corpul 29 armată a primit misiunea să „ocupe un front defensiv“ pe malul drept al Siretului, între Nănești și Dunăre.

Constatînd că flancul stîng al acestui front, fusese deja depășit de trupele sovietice, pătrunse prin „Poarta Focșanilor“, comandantul Corpului 29 armată a ordonat replierea trupelor sale în zona Cilibia în intenția de a se dirija prin Buzău către partea de sud-est a Transilvaniei.

În drumul lor, coloanele Corpului 29 armată au întîlnit, succesiv, mai întîi mica subunitate a Legiunii de jandarmi Covurului la Gemenele-Brăila, apoi trupe din Divizia 2 infanterie la Albești-Buzău, pe cele din Divizia 21 infanterie la Brădeanu, cu care se bat, pentru ca, în cele din urmă, să se rupă în două, încercînd ca o parte să treacă în Ardeal, iar cealaltă în Bulgaria.

Trupele Corpului 29 armată dirijate spre sud vor întîlni, rînd pe rînd, coloanele Diviziilor 21 infanterie și 4 munte la Pogoanele și Scutelnici, apoi pe cele ale Diviziei 10 infanterie la Slobozia — Ialomița și ale garnizoanelor Călărași și Oltenița, cu care se vor înfrunta. Trupele române cu concursul forțelor locale vor reuși să zdrobească sau să captureze cea mai mare parte a efectivelor coloanei germane, forțînd restul să traverseze Dunărea.

La data de 31 august 1944, întregul spațiu din estul Munteniei fusese curățat de trupe germane de către forțele armatei române ajutate, sub diferite forme, de populația locală din această zonă. Luptele purtate între 23—31 august în estul Munteniei au reflectat în mod strălucit unanimitatea forțelor armate și a populației locale în susținerea și desăvîrșirea insurecției române în această parte a țării.

Specific luptelor din această zonă este faptul că acțiunile nu s-au dus pe un front clasic, continuu, ci au îmbrăcat forma unor înfruntări locale, pe formațiuni de luptă izolate, aflate la distanțe apreciabile unele de altele și fără legături tactice sau operative între ele. Acest lucru a fost posibil întrucît obiectivele luptelor purtate aici — ca de altfel în toate zonele țării — au fost atacate din primele momente ale insurecției, simultan și cu toată vigoarea, realizîndu-se, astfel, una dintre caracteristicile fundamentale ale insurecției românești: spontaneitatea participării la luptă a întregii armate, a întregului popor român.

Puterea de luptă a unităților și subunităților militare a fost amplificată de concursul dat armatei în special de către formațiunile patriotice concepute de partidul comunist, ca și de numeroși cetățeni care au fost înarmați, de masa largă a populației. Apelurile P.C.R., sentimentul datoriei către țară, chemările presei au constituit factori de seamă care au însuflețit la luptă atît pe soldați, subofițeri și ofițeri, cît și pe ceilalți cetățeni ai patriei, participanți la insurecție.

Acțiunile insurecționale din partea de est a Munteniei se înscriu, desigur, în ampla mișcare revoluționară din România, concepută, organizată și condusă de P.C.R. și finalizată prin eliberarea națională și socială a patriei noastre. Prin momentul, intensitatea, împrejurările declanșării lor și prin obiectivele imediate pe care le-au atins acestea sint cu totul remarcabile în procesul insurecției.

În primul rînd, ele au dezorganizat total spatele trupelor germane din afara încercuirii de la Iași-Chișinău. Acest fapt a condus la anihilarea posibilităților de reacțiune a trupelor germane atît pentru ieșirea din încercuire, cît și pentru orga-

nizarea unor alinamente defensive și stăpînirea pe mai departe a spațiului Munteniei și Dobrogei.

În al doilea rînd, prin scoaterea din luptă a tuturor forțelor germane aflate sau sosite în spațiul muntean, forțele armate române au eliminat posibilitatea trupelor germane de a închide trecătorile peste Carpații Meridionali cu consecințe importante asupra continuării războiului pe teritoriul românesc.

Luptele duse succesiv de către trupele și formațiunile patriotice române în zona de est a Munteniei au dezorganizat coloana Corpului 29 armată german, anihilîndu-i posibilitatea accesului la carburanții de pe Valea Prahovei și, deci, a folosirii pe mai departe a aviației și motorizatorilor proprii. Totodată, coloana germană a fost obligată la disociere, ceea ce a ușurat nimicirea ei pe părți de către forțele noastre insurecționale.

Curățirea zonei de trupe germane a ușurat marșul armatelor sovietice care în mai puțin de 2—3 zile au ajuns, fără lupte, de pe Siretul inferior și Dunărea maritimă la București și la granița cu Bulgaria.

general maior (r) COSTACHI MÎNDRU

ALBA. După declanșarea insurecției, formațiunile de luptă patriotice din județul Alba, sprijinite de populație, intră în acțiune, urmărind, în primul rînd, dezarmarea și capturarea trupelor hitleriste de pe teritoriu, precum și a celor aflate în retragere.

La 25 august, unitățile de jandarmi au capturat un tren german cu materiale la Crăciunelul de Jos. Acțiunea a continuat, astfel încît, pînă la 29 august 1944, pe raza de acțiune a Legiunii de Jandarmi Blaj au fost capturate 50 de vagoane cu materiale de război și șase cisterne cu ulei mineral.

La 26 august au intrat în acțiune și trupele române din zona vremelnice-i frontiere cu Ungaria, aflate în centrul și vestul Podișului Transilvaniei. În județul Alba au acționat unități ale Corpului 6 teritorial, comandat de generalul Stavrescu Gheorghe. O subunitate a Diviziei 20 infanterie-instrucție, aflată la Aiud, a intrat în luptă cu formațiuni ale Regimentului 23 tancuri german și ale altor unități, reușind ca între 26—31 august să le lichideze, luînd 150 prizonieri și capturînd un tanc, după ce alte două tancuri fuseseră incendiate.

Alte subunități ale aceleiași divizii au acționat la Vințul de Jos, unde au luat peste 200 de prizonieri.

La Ocna Mureș militarii români au capturat un tren sanitar german, dezarmînd personalul acestuia și militarii de pază. În stația C.F.R. Războieni, o subunitate românească, sprijinită de populație, a reușit să captureze un tren german, cu întregul material.

Acțiuni de luptă împotriva unor formațiuni inamice au avut loc și la Alba Iulia și Sebeș, unde subunități românești diverse — cavalerie, infanterie, geniu și grăniceri —, au dezarmat ofițeri și soldați aparținînd regimentelor de siguranță — transport Viena 212 și 574 aprovizionare. În total au fost făcuți prizonieri 1 300 militari germani. Astfel de acțiuni au mai avut loc și în comunele Oarda de Jos și Petrești.

La Alba Iulia au fost lichidate, între 27—31 august, forțele armate ce păzeau aerodromul de la Drîmbar, capturîndu-se un avion gigant, mai multe avioane de vînătoare și auxiliare, precum și alte materiale de război.

Desfășurarea victorioasă a insurecției în județul Alba a deschis drum ofensivei generale de dezrobire a Transilvaniei.

AUREL BĂRUȚĂ

VÎLCEA. Comuniștilor vîlceni le-a revenit un rol de seamă în pregătirea insurecției naționale antifasciste armate.

În cursul lunii mai 1944, la o sedință a Comisiei Speciale a C.C. al P.C.R. însărcinată cu organizarea aparatului militar al partidului, condusă de către tovarășul Emil Bodnaraș, a participat și Mihail Roșianu, secretarul regionalei Oltenia al P.C.R., care avea sediul în orașul Rîmniceu Vîlcea. Aici, a fost analizată situația organizației și a aparatului ei militar, însărcinată cu organizarea și conducerea formațiunilor de luptă patriotice și acțiunilor armatei contra mașinii de război fasciste; se conta pe sprijinul a 6 500 oameni.

Partidul Comunist Român a acționat intens în direcția pregătirii acțiunilor insurecționale. În acest scop, a fost elaborat un plan concret de operațiuni sincro-

nizate ale armatei și formațiunilor de luptă patriotice. Conducerea P.C.R. a examinat în cadrul planului insurecțional organizarea unor baze de operații în Munții Olteniei — mai ales în zona vilceană — care în caz de nevoie trebuia să servească pentru o eventuală retragere a forțelor insurecționale. Au fost constituite totodată, puncte de sprijin, depozite de armament și muniții în mai multe localități din țară, printre care Brezoi — unde activau militanți comuniști în frunte cu Carp Greceanu —, avînd în vedere importanța strategică a acestei comune, așezată în defileul Oltului, care putea bara o invazie inamică din Transilvania.

La sfîrșitul lunii iulie 1944, o companie de armament greu, formată din peste 200 rezerviști vilceni mobilizați, aștepta plecarea trenului spre frontul de la Iași, unde se găsea regimentul. În momentul cînd locomotiva făcea manevre de cuplarea trenului, sosește, cu plicul operațional, adjutantul regimentului, Ion M. Mihăiescu; comandantului companiei nu-i vine să creadă cînd citește: „Din ordinul Marelui Stat Major al Armatei, sinteți puși la dispoziția Comandamentului Armatei a I-a. Debarcați în gara Sibiu“. Această unitate a format Bateria A.S. Holkis din Regimentul 6 AA, care în zilele de 25—26 august a dezarmat 800 germani făcîndu-i prizonieri, a incendiat un avion german, care căuta să bombardeze concentrări de trupe române și poziții strategice din Sibiu, capturînd peste 30 de mașini militare și un numeros armament și material de război.

Atitudinea ostilă a maselor populare împotriva fascismului este reliefată de o notă informativă a Inspectoratului general al Jandarmeriei, prin care se arăta că „învățătorii din Oltenia înapoiți de pe front, fac o vie propagandă printre săteni în favoarea regimului comunist; țărani ascultă cu interes lucrurile acestea, care prind cu oarecare consistență în sufletele lor“.

În vara aceluiași an, din însărcinarea Comitetului Central al Partidului Comunist, s-a luat legătura, prin comunistul A. Isvoranu, muncitor tîmplar, cu secretarul grupei U.T.C. de la Școala de subofițeri din oraș. Întîlnirile aveau loc atît în casa lui A. Isvoranu, din strada Știrbei Vodă, cît și în casa comunistului Iosif Himler, muncitor tîmplar, din strada Remus Bellu, nr. 9. La aceste întîlniri s-a stabilit un plan concret de măsuri, printre care și „identificarea locuințelor militarilor germani de la Centrul de Instrucție al Geniului și de la echipa de transmisiuni“.

În cadrul pregătirilor întreprinse pentru declanșarea insurecției, o măsură importantă a fost organizarea evadării din lagărul de la Tîrgu Jiu a unora dintre cadrele de bază ale Partidului Comunist. Acțiunea a avut loc în noaptea de 12/13 august, cu participarea directă și activă a lui Mihail Roșianu, fiind sprijiniți de comuniștii și patrioții vilceni Ioniță Bărbulescu din comuna Racovița, Constantin Țundrea din Horezu, avocatul Petrișor Iliescu din Bărbătești, preotul Ion Marina din Rîmnicu Vilcea ș.a.

Răsturnarea dictaturii fasciste la 23 august a fost urmată de punerea imediată în aplicare a planului insurecțional pe meleagurile vilcene.

În ziua de 24 august, odată cu primirea ordinelor de acțiune, forțele patriotice ocupă principalele puncte strategice din Rîmnicu Vâlcea. Paza podului de peste Olt a fost pusă sub comanda elevului Ion Caliniuc, secretarul organizației U.T.C. de la Școala de subofițeri din oraș.

În aceeași zi, o grupă de patrioți înarmați din comunele Dejoiu și Fîrtățești, organizată de comuniștii Ion Pătrășcoiu, Alexandru Godeanu și alții, era prezentă în capitala județului, gata a intra la nevoie în luptă. Grupa respectivă făcuse, în perioada precedentă, exerciții de tragere în cadrul pregătirii premilitare. Grupe patriotice existau și în alte comune, ca Mateești, Grădiștea, unde activau comuniștii Dumitru Cumpănașu și alții, Arnota-Costești etc.

La 25 august, locotenent-colonelul Radu Felix, comandantul garnizoanei, a dat ordinul de acțiune nr. 4635, prin care se menționa că „orice militar german se dezarmează și se internează în lagăr, iar în caz de opunere se va deschide lupta împotriva lor“. În cartierul Ostroveni, la Regimentul de Geniu, s-a organizat un lagăr, soldații acestei unități răspunzînd de paza prizonierilor. Armamentul și muniția capturată urmau a se preda Regimentului 2 Dorobanți. În aceeași zi, forțele patriotice au ocupat toate instituțiile și întreprinderile importante din orașele Rîmnicu Vilcea și Drăgășani și o grupă de ostași vilceni, sub conducerea sergentului Constantin Săndoiu, în colaborare cu formațiunile de luptă patriotice, au încercuit trenul militar german care era garat în stația Rîmnicu Vilcea.

În zilele de 25—26 august s-a difuzat pe teritoriul județului apelul comandamentului gărzilor patriotice din Oltenia pentru înfringerea rezistenței hitleriste.

În noaptea de 26 august, la orele 0,20, încep ostilitățile, trenul-atelier militar german fiind capturat și dezarmat, soldații germani fiind făcuți prizonieri și internați în barăcile de la Regimentul C.I. Geniu din Ostroveni.

Acționînd cu promptitudine, unitățile și subunitățile Diviziei a 11-a infanterie, condusă de generalul de brigadă de rezervă Georgescu Gheorghe, care opera în zona Caracal-Slatina-Rm. Vilcea, au dezarmat alți militari germani de pe teritoriul județului Vilcea.

Între 24—28 august, armata și formațiunile de luptă patriotice au curățat întreg teritoriul județului de trupele hitleriste.

GHEORGHE DUMITRAȘCU CORNELIU TAMAȘ

ARAD. În părțile Aradului insurecția a început în noaptea de 23 spre 24 august, cînd au fost arestați ofițerii și soldații germani din detașamentul de legătură de la Școala de subofițeri de infanterie Radna, de către elevii acestei școli. În aceeași noapte, în gara Radna, ceferiștii, în frunte cu șeful stației C.F.R., ajutați de două plutoane de elevi, capturează un tren militar german, venind din Ungaria, compus din 60 de vagoane sigilate și camuflate cu prelate, și arestează ostașii și ofițerul german care însoțeau trenul.

În Arad au fost dezarmate, pînă la sfîrșitul zilei de 26 august, garnizoana, toate unitățile hitleriste și serviciile lor de pe teritoriul orașului, în cadrul unor puternice lupte de stradă. Cele mai importante acțiuni s-au desfășurat însă împotriva trupelor hitleriste aflate pe aeroportul de lîngă oraș, unde cei 700 de hitleriști, dispunînd de zeci de mitraliere, numeroase avioane și alte mijloace de luptă, s-au organizat pentru apărarea aeroportului. În 26 august, după ce primiseră întăriri de la unitatea motorizată de pe teritoriul Ungariei, ei încearcă să pătrundă în oraș dinspre vest, cu intenția de a înăbuși în sînge lupta forțelor patriotice. În acest scop, încă în seara zilei de 25 august, alte trupe hitleriste, transportate în 80—100 camioane de peste frontieră, au atacat pichetele de grăniceri din zona Turnu, la nord-vest de Arad, dirijîndu-și forțele principale spre Arad. În același timp, aviația fascistă a aruncat bombe asupra orașului, făcînd multe victime și distrugînd bunuri materiale. Asemenea acțiuni au avut loc și în afara orașului.

Încercarea hitleriștilor a fost însă oprită de rezistența îndrîjită a ostașilor batalionului 2 din Regimentul 4 grăniceri, cu sediul în cartierul Gai, sprijiniți activ de populație. Noile atacuri dușmane, din noaptea de 26 spre 27 august, se soldează cu aceleași insuccese. În dimineața zilei de 27 august, gruparea hitleristă-horthystă este atacată cu hotărîre și respinsă peste frontieră, în zona Turnu. Au fost lichidate, totodată, și celelalte centre de rezistență din oraș și din jurul lui, astfel încît, pînă în ziua de 31 august, grupările și formațiunile dușmane au fost complet înfrînte; au fost capturate 34 de avioane, numeroase materiale de război și a fost făcut un apreciazabil număr de prizonieri.

La aceste operații de luptă, potrivit hotărîrii luate de către conducerea centrală a partidului și de Comitetul militar ca unitățile militare să treacă la acțiune în zona în care se află pentru a putea acționa cît mai rapid, alături de formațiunile patriotice de luptă, de sprijinul larg al maselor populare, de unitățile de grăniceri, au participat, la toate operațiunile, Divizia I cavalerie-instrucție din Corpul 7 teritorial al armatei I, două batalioane de elevi ai Școlii de subofițeri Radna și, începînd cu 26 august, două plutoane de armament greu ale Școlii de subofițeri de rezervă de infanterie Arad. De asemenea, au luat parte la lupte, de la început sau în parte, militarii români de la cercul teritorial, depozitele de armament și de alimente, spitale militare, gărzile obiectivelor militare și publice, formațiuni militare care devin și ele trupe combatante.

Prof. ALEXANDRU ROZ

DROBETA TURNU-SEVERIN. Orașul Turnu-Severin ocupă un loc specific în istoria insurecției, deoarece unul din raioanele prin păstrarea căruia s-ar fi ușurat realizarea planului Comandamentului hitlerist de a organiza o nouă apărare pe aliniamentul Carpaților era cel circumscris de Turnu-Severin—Vîrciorova—Orșova, punct central de comunicație între Oltenia și Banat.

Pentru ocuparea acestui raion, Comandamentul hitlerist a dispus să fie concentrate aici trupele hitleriste ce se retrăgeau din Oltenia și cele ce se retrăgeau din Iugoslavia.

Unitățile militare române — cu sprijinul populației — nu au permis însă unirea celor două grupări hitleriste, care au fost zdrobite pe rînd.

Comandamentul Corpului 1 teritorial — cu forțele sale din Oltenia și Muntenia de vest — a primit misiunea să lichideze trupele hitleriste din această parte a țării — pînă la linia Pitești, Roșiori de Vede și Turnu Măgurele, să închidă defileurile munților între Rucăr și Tr.-Severin, și să fie în măsură ca la nevoie să intervină în sprijinul trupelor române din Banat.

Imediat după 23 August 1944, prevăzîndu-se un atac iminent al trupelor hitleriste care urmau să se retragă de pe teritoriu — prin Tr.-Severin, s-a hotărît, în cadul unei întîlniri a activului Comitetului județean P.C.R. cu garnizoana militară, ca dezarmarea trupelor hitleriste ce se vor retrage de pe teritoriu să se facă în afara orașului, pentru a evita luptele de stradă cu pierderi de vieți omenești și distrugerii. În acest scop s-a dispus ca Batalionul I/95 infanterie, ce se afla dispersat la Balota, să se deplaseze în cursul nopții de 25/26 august la est de satul Șimian, să ocupe o poziție de așteptare la încrucișarea șoselei naționale cu șoseaua Hinova, aici urmînd să fie oprite și dezarmate coloanele hitleriste în retragere.

Luîndu-se toate măsurile de siguranță *, s-a dispus, de asemenea, ca un detașament — compus dintr-un escadron din Regimentul 3 Roșiori și o baterie pe jos din Regimentul 37 artilerie — să ocupe o poziție la liziera de est a orașului — perpendicular pe șoseaua națională —, unde să oprească un eventual atac al hitleriștilor spre oraș.

În seara zilei de 25 august, la orele 19 au apărut la est de oraș — în comuna Șimian — două coloane motorizate hitleriste: o coloană venea dinspre Craiova, pe șoseaua națională, cealaltă dinspre Cetate, pe șoseaua Vinju Mare.

Efectivul acestor coloane se ridica la aproximativ 2 000 de soldați și ofițeri, care dispuneau de un mare număr de autocamioane și tunuri de artilerie anti-aeriană. Ele urmăreau să ocupe orașul, să facă joncțiunea cu trupele germane din raionul Vîrciorova—Orșova și cu cele de peste Dunăre — din Iugoslavia — cu scopul de a pune stăpînire pe munții Cernei — și a crea, astfel, posibilitatea retragerii trupelor hitleriste din România și a grupurilor de armate din Iugoslavia —, de a cuceri regiunea industrială a Timișoarei și Reșiței — unde urma să se organizeze o linie germană de rezistență.

Trupele hitleriste au ocupat o poziție de luptă la est de rîul Topolnița, iar mașinile și o parte din trupă au rămas în satul Șimian.

În dimineața zilei de 26 august, trupele hitleriste, conduse de locotenent-colonel Obst, nesocotînd somațiile comandantului garnizoanei române, repetate și în această dimineață, de a depune armele și a se constitui prizonieri în mîinile trupelor garnizoanei, au refuzat să se predea și, la orele 7, au atacat Detașamentul român pentru a ocupa orașul.

Situația era gravă și orașul în pericol de a fi ocupat de inamic.

În aceste momente grele, organizația județeană de partid a trecut la mobilizarea în ajutorul armatei a muncitorilor, a populației orașului și a țăranilor din satele apropiate Șimian și Cerneți.

Vestea că trupele hitleriste au atacat orașul s-a răspîndit cu iuțeală.

În timp ce în partea de sud-est a orașului lupta lua amploare, la chemarea comuniștilor, grupuri de oameni ai muncii — în frunte cu muncitorii de la Șantierul Naval și de la atelierele C.F.R. — au început să se îndrepte către liniile de luptă, s-au înrolat în rîndurile ostașilor și au luptat alături de ei cu armele tinerilor recruți căzuți în luptă, precum și cu arme primite de la unitățile militare.

În fața dirzeniei și eroismului de care au dat dovadă vitejii apărători ai Severinului atacul dezlănțuit de hitleriști asupra mai multor puncte ale orașului a eșuat.

* Semnatarul acestor rînduri a fost comandantul garnizoanei militare.

În cele din urmă, după o luptă îndârjită, trupele române și populația civilă care a luptat alături de ele au reușit să forțeze pe hitleriști să se retragă spre Șimian.

Este demn de menționat că în timpul luptelor copiii din cartierul Tabaci, nesocotind tragerile inamicului, au cărat tot timpul muniții pe șanțurile șoselei la linia I-a.

Încolțiți tot mai mult, nevoiți să se retragă spre Cerneți și Șimian în urma unor crâncene lupte, hitleriștii au primit și de aici lovituri nimicitoare.

În comuna Cerneți se afla Compania a 2-a din Batalionul I de recruți ai Regimentului 95 infanterie. Aceasta a atacat trupele hitleriste în flancul de nord, în timp ce, dinspre răsărit, Batalionul I, atacând pe direcția Șimian—Tr.-Severin — de asemenea în spate —, a reușit să scoată pe hitleriști din pozițiile deținute, contribuind, astfel, la încercuirea inamicului.

Lupte îndârjite s-au dus și în raza comunei Șimian.

În vederea operațiunilor ce urmau să aibă loc pentru lichidarea rezistențelor hitleriste care ocupau porțiunea de șosea și cale ferată pe malul stîng al Dunării — în zona Gura Văii și Vîrciorova — a fost trimis Batalionul I din Regimentul 95 infanterie, 2 escadroane din Regimentul 3 Roșiori, o baterie din Regimentul 37 artilerie, precum și grănicerii și jandarmii din zonă.

Înaintînd spre punctele întărite ale inamicului, în ziua de 1 septembrie, la orele 5 dimineața, unitățile noastre au dezlănțuit un atac puternic asupra hitleriștilor, reușind ca după trei ore de luptă să lichideze și aceste rezistențe.

În același timp, dinspre vest, hitleriștii au fost atacați de trupele Regimentului 94 infanterie de la Orșova, care reușiseră să zdrobească rezistența hitleristă, cucerind Orșova stradă cu stradă.

Luptînd cu grenada și baioneta contra inamicului, care era sprijinit de focul artileriei și al monitoarelor de pe Dunăre, subunitățile acestui regiment au reușit ca, după lupte îndârjite, să captureze garnizoana germană din Orșova.

GASPAR ION

BRAȘOV. Orașul Brașov — aflat în linie dreaptă la numai 15—20 km distanță de frontierele vremelnice impuse României prin odiosul dictat de la Viena, iar pe șosea la 32 km — putea fi atacat în orice moment de trupele germano-hortyste, ce se aflau la Sf. Gheorghe.

Dacă în interior forțele insurecționale trebuiau să acopere, iar în unele cazuri să ocupe prin lupte o serie de obiective de mare importanță — ca depozitele militare, aerodromurile, gările, centralele telefonice, postul de radio Bod, marile unități economice, spre exterior trebuiau apărute cele cinci drumuri strategice (trecători) de acces în podișul Transilvaniei și în depresiunea Țării Bîrsei, care făceau legătura cu Moldova, Muntenia și nordul Transilvaniei.

Insurecția a început în orașul Brașov la orele 23, în noaptea de 23 spre 24 august, iar succesul ei a fost determinat în mare măsură de rapiditatea și hotărîrea cu care au acționat cele două batalioane de vînători de munte reținute aici, ajutate de populație. Pentru orice eventualitate se afla în rezervă și Școala de ofițeri de la Bran.

Primul obiectiv ocupat, de către o companie a Batalionului 2 vînători de munte condusă de căpitanul I. Constantin, a fost clădirea telefoanelor, unde se afla o centrală specială care deservea trupele germane din întreaga zonă. Au fost luați prizonieri 42 militari hitleriști și deconectate liniile din centrala specială care deserveau trupele germane, iar altele din oraș tăiate.

Rînd pe rînd au fost apoi ocupate diferitele instituții de stat, întărite gărzile de la întreprinderile industriale și, îndeosebi, de la cele de armament, de la depozitele de muniții, de benzină etc. În diferite puncte strategice ale orașului, mai ales din preajma cartierelor în care se aflau cantonate trupele hitleriste, au fost organizate cuiburi de rezistență. Numărul patrulilor și posturilor fixe, atît în oraș cît și la intrările principale ale acestuia, au fost dublate și s-a trecut la controlul vehiculelor de toate categoriile.

Trupele hitleriste, surprinse de măsurile luate în noaptea de 23 August, au încercat abia în dimineața zilei următoare să ia unele măsuri pentru întărirea apărării lor și, în unele cazuri, chiar pentru atac. Astfel, pe străzile din jurul canto-

namentelor și pe cele din jurul gărilor — Bartolomeu și centrală — au fost ridicate baricade, păzite cu armament automat. La stadionul de lângă Fabrica de cauciuc, în turnul bisericii Bartolomeu, la depozitul de benzină, pe străzile Mu-reșianu, Gh. Dima, Barițiu și altele au fost instalate posturi și patrulare fasciste de control, de instigație și teroare. Asemenea posturi au mai fost instalate și pe unele dealuri din împrejurimile Brașovului, precum și pe liziera orașului, dinspre comuna Sinpetru, unde o subunitate inamică de artilerie antiaeriană, cu circa 120 soldați, a început să tragă focuri de arme automate asupra cartierului muncitoresc de la I.A.R.

Pregătindu-se de luptă, alte subunități fasciste au descărcat în gara Brașov 23 camioane cu remorci pline cu materiale de război și au ocupat unele puncte de sprijin din apropierea orașului, ca aerodromul din Ghimbav, gările Prejmer și Hărman, poalele muntelui Timpa etc.

În același timp, o subunitate de 50—60 fasciști a înconjurat și încercat fără succes să reocupe clădirea telefoanelor, iar alta poșta unde funcționa telegraful. Alte patrulare au căutat să refacă legăturile și transmisiunile întrerupte, dar acest lucru a fost imposibil, căci firele tăiate din loc în loc cu o noapte înainte de vină-torii de munte au fost smulse și distruse în întregime în numeroase cartiere, de către populație. Dealtfel, patrurile fasciste care au încercat să pătrundă în aceste cartiere s-au retras din fața mulțimii care ieșea în stradă, discutind aprins, trimi-țînd delegații la organele militare pentru a i se da armament.

Răspunzînd chemărilor comunistilor și forțelor democratice, ale comitetelor județean și regional U.T.C. Brașov, făcute oamenilor muncii, tineretului de națio-nalitate germană și maghiară, ei au contribuit efectiv, prin munca și lupta lor, la alungarea fasciștilor, la zdrobirea lor definitivă. Este edificatoare în acest sens ma-siva participare în zilele insurecției a muncitorilor de naționalitate germană și maghiară, a intelectualității, într-un alt important sector pe care-l putem numi „de luptă” — acela al asigurării neîntrerupte a procesului de producție, mai cu seamă în sectoarele vitale pentru succesul operațiilor militare și existența orașului, cum au fost fabricile de pîine sau brutăriile, uzinele electrice, de apă, spitalele, sal-vearea etc.

În după amiaza zilei de 24 august, la Statul major al Corpului de vînători de munte, la convocarea făcută de generalul Dumitrache Ion, s-au prezentat punctual, mai puțin trufași decît înainte, cîțiva colonei, comandanți ai trupelor hitleriste. Discuția a fost scurtă, oficială, rece. După ce li s-a expus situația, ară-tîndu-li-se că sînt înconjurați de numeroase trupe și de o populație ostilă, li s-a propus, pentru a se evita vărsarea de sînge, să părăsească cît mai repede orașul și județul și să treacă frontiera. Era o tactică foarte îndrăznească, dar care a reușit.

Comandanții hitleriști au cerut timp de gîndire pînă a doua zi, ceea ce de fapt și dorea comandamentul român. Dinspre sud pornise spre pasul Bran, pentru a veni în ajutorul Corpului de munte, Divizia 3 infanterie. Peste noapte s-au adus în oraș toate rezervele posibile, cu care s-au încercuit cazărnicile hitleriștilor. Re-gimentul 4 A.A. a fost de asemenea pus în stare de alarmă.

În dimineața zilei de 25 august, trupele românești, sprijinite de oameni ai muncii din Brașov și împrejurimi, au început atacul asupra unor obiective de la marginea de nord a orașului. O companie din Batalionul 3 V.M., condusă de co-lonelul Vasile Scîrnecti, originar din Rupea-Brașov, care cunoștea orașul casă cu casă, a atacat și ocupat prin lupte grele aerodromurile I.A.R. Brașov și Ghimbav, capturînd 4 avioane sosite din misiune și personalul de aviație de pe teren. Tere-nurile de aviație au fost puse sub paza trupelor noastre și n-au mai fost folosite de fasciști.

Continuînd atacul început la nordul orașului, aceleași unități, care au acț-ionat cu multă dirzenie și rapiditate, au ocupat întregul cartier dintre uzinele I.A.R. și gara Suburbui. Cu prilejul luptelor de la aerodromul și cartierul I.A.R. au fost lichidate 3 divizioane hitleriste.

Aceste adevărate demonstrații de forță, ca și loviturile grele pe care le-au primit în aceeași perioadă la Bod, Teliu, Prejmer și-n alte localități din partea trupelor mixte formate din ostași, muncitori și țărani, izolarea în care se aflau și, probabil, deprimarea care i-a cuprins la auzul vestilor difuzate la radio despre lo-viturile date pretutindeni în țară trupelor fasciste de insurecția victorioasă și cele despre înaintarea blindatelor sovietice spre Ploiești și București i-au determinat pe comandanții naziști să-și aducă aminte de propunerea făcută cu o zi înainte. Ei

au trimis o delegație la comandantul Corpului de munte, anunțând că începând cu ora 10 vor începe retragerea.

Contribuția prețioasă, hotărâtoare adusă de masele largi populare din orașul Brașov și împrejurimile sale la înfrângerea trupelor fasciste s-a manifestat sub cele mai variate forme.

Așa, de pildă, în timpul luptelor din orașul de reședință al județului, muncitorii, tehnicienii și funcționarii, înfruntând deseori baricadele și patrulele nemțești, s-au prezentat în corpore la principalul lor post de luptă, asigurând apărarea uzinelor și fabricilor și procesul neîntrerupt al producției, mai ales în sectoarele vitale de care depindea aprovizionarea armatei și a populației.

Mai apoi, la chemarea P.C.R. și a organelor militare, tinerii și vîrstnicii s-au prezentat imediat, cu entuziasm, la încorporare sau mobilizare, iar în multe cazuri s-au oferit voluntar să lupte pe front.

Ostașii români, și mai apoi cei sovietici, au simțit tot timpul căldura sprijinului masiv al maselor și sub alte forme.

O epopee nemuritoare au înscris în istoria luptei antihitleriste a poporului nostru locuitorii din comuna Teliu, importantă poartă de intrare în Transilvania.

Însuflețiți de chemarea partidului, muncitorii carierei de piatră și țăranii din comună, împreună cu ostașii pichetului de grăniceri, au hotărît să bareze drumul coloanelor de hitleriști ce se retrăgeau de pe frontul din Moldova spre Brașov și Sf. Gheorghe, pregătindu-se intens de luptă. Au fost împărțite celor mai buni țințași și premilitarilor toate armele aflate la post, au fost aruncate în aer o serie de podețe, iar șoseaua a fost blocată chiar în mijlocul comunei de o barcadă din pietre, la care au muncit nu numai bărbații, ci și femeile și copiii. Începînd din 25 august, cînd au apărut primele grupe de recunoaștere, și pînă în 30 august, cetățenii comunei, împreună cu unele subunități militare, au dus o luptă dirză împotriva a numeroase coloane de fasciști ce s-au succedat una după alta, respingîndu-le și alungîndu-le prin pădurile din împrejurimi, de unde au fost capturate mai tirziu tot de sătenii comunei sau de alții din satele învecinate. Cu sprijinul unor ostași dintr-o subunitate de pionieri și mai apoi dintr-o alta a Batalionului 3 V.M. ei au capturat în această luptă 9 ofițeri, 58 de subofițeri, 428 de ostași și 2 camioane.

Eroismul populației din zona trecătorilor Întorsura Buzăului — Bratocea, acțiunile de hărțuire desfășurate continuu de unele subunități ale Regimentului 10 grăniceri și Batalionului 3 V.M. au pricinuit grele pierderi fasciștilor, destrămindu-le ultimele unități care reușiseră să se salveze din fața vijelioasei ofensive sovietice, au împiedicat întărirea forțelor inamice din zona Brașov și Sf. Gheorghe.

Ca și la Teliu, un monument situat de data aceasta în inima Țării Birsei, în comuna Bod, amintește generațiilor de azi și de mîine un alt episod eroic din lupta fiilor acestui pămînt pentru eliberarea patriei. Este un elogiu adus vitejiei unei mici subunități a Regimentului 89 infanterie, care, cu sprijinul unor tineri muncitori și țăranii din comună, premilitari, au apărut prin lupte deosebit de grele postul național de radio-emisie atacat în mai multe rînduri de subunități hitleriste, înzestrate cu arme automate și tunuri, cît și de aviația inamică.

De remarcat este și faptul că în tot timpul luptelor și al bombardamentelor, muncitorii postului au lucrat continuu, transmisiunile desfășurîndu-se normal.

În luptele duse între 23 august — 30 septembrie pentru curățirea județului de hitleriști, un aport prețios au înscris și ostașii și ofițerii Centrului de instrucție al artileriei contra aeronavelor și Centrului de instrucție al infanteriei hitleriste, din apropiere de Făgăraș, care, înconjurați de căldura și sprijinul maselor, au lichidat rînd pe rînd toate unitățile hitleriste din acea zonă, iar mai apoi au respins toate atacurile pornite din exterior, de pe granița vremelnică cu Ungaria horthystă, apărînd cu eroism acea parte a Carpaților.

Practic, insurecția armată, care, datorită unor condiții specifice, locale, a avut la Brașov de la început și pînă la sfîrșit aspectul unui război, s-a încheiat în jurul zilelor de 29—30 august cu două mari acțiuni — în zona Doboli și-n apropiere de Zizin, ce aveau să nimicească sau să alunge de pe teritoriul județului ultimele trupe hitleristo-horthyste, consemnînd în același timp și încheierea cu succes deplină a perioadei de operații defensive ale Corpului vîânătorilor de munte.

Începînd de la această dată, bravii ostași ai Corpului vîânătorilor de munte, care între timp primiseră întăriri de la Pitești prin pasul Bran, se vor pregăti intens pentru ofensiva ce se va declanșa la 2 septembrie pe tot frontul din zona Sf. Gheorghe.

AL. A. ROȘCA

30 de ani de la Renașterea Poloniei

În istoria îndelungată a Poloniei, cele trei decenii care au trecut de la eliberarea țării de sub ocupația nazistă reprezintă perioada celor mai profunde transformări innoitoare, care au schimbat din temelii întreaga viață economică-socială și politică a societății poloneze. Făgașul nou al Poloniei renăscute își are rădăcinile adânc vitalizate în istoria trecută, bogată în lupte purtate de masele populare pentru dreptate socială și libertate națională. În analele acestor lupte au rămas înscrise pentru totdeauna mișcarea democratică și patriotică din anul 1797, condusă de Tadeusz Kosciuszko, insurecțiile naționale din anii 1830, 1846 și 1863, puternica mișcare națională de redobândire a independenței din anul 1918, lupta eroică a ostașilor și a populației civile, în septembrie 1939, pentru apărarea țării și mișcarea de rezistență care s-a dezvoltat neconținut împotriva cotropitorilor hitleriști, eforturile militare făcute pe fronturile celui de-al doilea război mondial de ostașii polonezi în perioada războiului și a ocupației hitleriste.

Un moment de mare însemnătate pentru lupta de eliberare națională și viitorul Poloniei l-a constituit crearea, în ianuarie 1942, a Partidului Muncitoresc Polonez (P.M.P.)¹, continuator al tradițiilor predecesorilor săi, Marele Proletariat, Social-Democrația Regatului Polonez și Lituaniei, Partidul Socialist Polonez-Stînga, Partidul Comunist Polonez și al adepților frontului unic din cadrul Partidului Socialist Polonez².

Partidul Muncitoresc Polonez a înțeles, de la început, rolul hotărîtor pe care-l joacă cucerirea independenței și suveranității de stat pentru destinele poporului polonez, pentru dezvoltarea sa pe calea progresului. El a fost singurul partid din cadrul rezistenței poloneze care a elaborat un program minuțios și clar al luptei active pentru eliberarea țării, la care a chemat să participe toate forțele patriotice și democratice. Programul P.M.P. a îmbinat consecvent ideea independenței naționale cu cea a progresului social, a creării statului popular. O formulare clară și cuprinzătoare a principiilor programatice ale P.M.P. a fost făcută în Declarația-program intitulată: Pentru ce luptăm?, din noiembrie 1943. Declarația se pronunța pentru renașterea Poloniei ca stat democratic și sublinia necesitatea luptei maselor populare pentru cucerirea puterii în viitoarea Polonie. Ea menționa importanța refacerii armatei pe principii democratice și enunța, pentru prima dată, ideea preluării puterii de către un guvern democrat-popular provizoriu, „desemnat potrivit voinței majorității poporului polonez — a țăranilor, muncitorilor și intelectuali-tății”³ și care să înlăptuiască o serie de reforme structurale: reforma agrară, socia-

¹ A se vedea pe larg: M. Malinowski, *Geneza P.P.R.* [Geneza Partidului Muncitoresc Polonez], Książka i Wiedza, Warszawa, 1972; Milică Moldoveanu, *30 de ani de la crearea Partidului Muncitoresc Polonez*, în „Lupta de clasă”, nr. 12, decembrie 1971, p. 96—100.

² XXX-lecție Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Tezy Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej [A XXX-a aniversare a Republicii Populare Polone. Tezele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez], Książka i Wiedza, Warszawa, 1974, p. 7.

³ Kształtowanie się podstaw programowych Polskiej Partii Robotniczej w latach 1942—1945. (Wybor materialów i dokumentów) [Conturarea bazelor programatice ale P.M.P. în anii 1942—1945. Culegere de materiale și documente], Książka i Wiedza, Warszawa, 1958, p. 144.

lizarea marii industrii, a transporturilor și băncilor, instituirea controlului comite-telor de fabrică asupra producției, introducerea planificării economiei naționale, elaborarea unui plan economic care să prevadă industrializarea și electri-ficarea țării⁴.

Publicarea documentului susamintit a deschis o nouă etapă — etapa luptei directe pentru eliberarea națională și socială. Un pas important în această direcție l-a marcat crearea, la 1 ianuarie 1944, din inițiativa Partidului Muncitoresc Polonez, a Consiliului Național al Țării⁵, care a devenit reprezentanța politică a tuturor forțelor revoluționare și democratice ale poporului polonez⁶. În componența C.N.Ț., în afară de Partidul Muncitoresc Polonez și de organizațiile aflate sub influența sa — Garda Populară și Uniunea Luptei Tinerilor — au intrat reprezentanți ai stângii socialiste, ai grupării activiștilor radicali din cadrul Partidului Țărănesc și ai Batalioanelor Țărănești, precum și reprezentanți ai uniunilor sindicale, ai liberilor profesioniști, ai cercurilor intelectualității⁷.

Încă în prima sa ședință plenară, Consiliul Național al Țării a aprobat o seamă de documente importante, ca, de pildă, Declarația C.N.Ț., statutul consiliilor naționale locale, decretele referitoare la înființarea Armatei Populare și desemnarea Comandamentului Suprem al acestora etc. În Declarație se definea caracterul democrat al regimului social-politic ce avea să fie instaurat după eliberarea țării. Respingând planurile guvernului din emigrație și ale reprezentanțelor sale din țară, care vizau revenirea la vechiul regim burghez, C.N.Ț. a formulat un program de reforme sociale și de transformări revoluționare inspirat din Declarația-Program a Partidului Muncitoresc Polonez din noiembrie 1943.

Concomitent cu îndeplinirea rolului de coaliție politică a organizațiilor menționate, C.N.Ț. era și reprezentanță națională a Poloniei în exterior, asumindu-și, pe această linie, prerogative ale puterii. În acest sens, pentru a obține recunoaș-terea C.N.Ț. și a programului său de către guvernele coaliției antihitleriste, precum și de către organizațiile poloneze democratice care activau peste graniță, Prezidiul C.N.Ț. a hotărât, în martie 1944, să trimită o delegație plenipotențiară specială la Moscova⁸. După învingerea greutăților legate de trecerea frontului, o parte a delegației a ajuns în capitala Uniunii Sovietice la 16 mai, iar cealaltă parte la 6 iulie 1944. Aici a avut întâlniri cu reprezentanți ai guvernului U.R.S.S., cu ambasadorii Marii Britanii și S.U.A., cu trimisul Cehoslovaciei și cu șeful misiunii militare iugoslave și, de asemenea, cu reprezentanții cercurilor democratice ale emigrației poloneze din America. Numeroase discuții a purtat delegația C.N.Ț. cu reprezentanții Biroului Central al Comuniștilor Polonezi și ai Consiliului General al Uniunii Patrioților Polonezi din U.R.S.S.

Despre componența C.N.Ț. și despre activitatea delegației acestuia în U.R.S.S., presa comunistă ilegală din România a informat la timp opinia publică. După ce arăta că „la 1 ianuarie 1944 a luat ființă la Varșovia Consiliul Național Polonez, care grupează partidele democratice și grupele de rezistență“, „Buletinul Capitalei“, organ al P.C.R., din 8 iunie 1944, anunța că „reprezentanți ai acestui Consiliu se găsesc acum la Moscova pentru convorbiri“.

În urma discuțiilor purtate, atât Biroul Central al Comuniștilor Polonezi, cât și Consiliul General al Uniunii Patrioților Polonezi, organizația democratică a emi-grației poloneze din U.R.S.S., s-au subordonat oficial Consiliului Național al Țării, recunoscându-l ca „adevărat reprezentant al poporului polonez“⁹.

⁴ Ibidem, p. 145—146.

⁵ A se vedea pe larg: J. Pawłowicz, *Z dziejów konspiracyjnej K.R.N. 1943—1944* [Din istoria C.N.Ț. conspirativ. 1943—1944], Warszawa, 1961, p. 24; Milică Moldoveanu, *Polonia, în: Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1933—1945*. Vol. 1, Editura mili-tară, București, 1973, p. 192—193.

⁶ *Polski ruch robotniczy w okrasie wojny i okupacji hitlerowskiej* (Wrzesień 1939 — Styc-zen 1945) [Mișcarea muncitorească poloneză în perioada războiului și ocupației hitleriste] (septembrie 1939—ianuarie 1945)], Książka i Wiedza, Warszawa, 1964, p. 399—400.

⁷ Milică Moldoveanu, *Momente principale ale revoluției și construcției socialiste în Re-publica Populară Polonă*, în „Anale de istorie“, anul XVIII, nr. 1/1972, p. 136.

⁸ W. Góra, *Powstanie władzy ludowej w Polsce. Z zagadnień kształtowania się zwozków ludowego aparatu władzy w latach 1943—1944* [Crearea puterii populare în Polonia. Din pro-blemele făuririi germentilor aparatului popular al puterii în anii 1943—1944], Książka i Wiedza, Warszawa, 1972, p. 126.

⁹ „Wolna Polska“, nr. 24, din 1 iulie 1944; *Publicystyka Związku Patriotów Polskich 1943—1944. Wybór* [Publicistica Uniunii Patrioților Polonezi. Culegere], Książka i Wiedza, War-szawa, 1967, p. 384.

În condițiile în care ofensiva de vară a Armatei sovietice se afla în plină desfășurare, apropiindu-se rapid de granițele Poloniei, Consiliul General al U.P.P. și delegația C.N.T. au ajuns la un punct de vedere comun privind necesitatea desemnării unui guvern provizoriu, care să preia puterea pe teritoriile eliberate, și la elaborarea unui memoriu adresat guvernului sovietic, în care să se explice această necesitate¹⁰. La 18 iulie, s-a hotărât crearea unei Reprezentanțe a C.N.T. pentru teritoriile eliberate, în componența căreia au intrat comuniști, socialiști, populiști, membri ai delegației C.N.T., ai Biroului Central al Comuniștilor Polonezi și ai Consiliului General al Uniunii Patrioților Polonezi. Prima ședință a Reprezentanței C.N.T. a avut loc în dimineața zilei de 20 iulie 1944, când Armata sovietică, alături de care lupta Armata 1 poloneză, a început eliberarea teritoriilor poloneze. În cadrul ei a fost luată în dezbateră problema editării unei gazete, intitulată „Rzeczypospolita” („Republica”), în care să fie publicate Manifestul către poporul polonez și primele decrete ale Reprezentanței. Cu același prilej, a fost desemnată o delegație care să poarte convorbiri cu autoritățile sovietice și în problema semnării înțelegerii cu privire la viitoarea administrație în teritoriile poloneze eliberate¹¹ și, de asemenea, au fost alese o comisie pentru elaborarea manifestului și o comisie pentru problemele economice¹². După întîlnirea cu reprezentanții guvernului sovietic, în după amiaza aceleiași zile, Reprezentanța a hotărât, după vii discuții, crearea Comitetului Polonez de Eliberare Națională, ca organ polonez al puterii provizorii ce avea să fie instaurată. În componența C.P.E.N. au intrat 5 reprezentanți ai Partidului Muncitoresc Polonez, 3 ai Partidului Socialist Polonez, 4 ai Partidului Țărănesc, 1 al Partidului Democrat și 2 fără de partid.

În urma discuțiilor din 21 iulie și a ședinței de organizare a C.P.E.N. din 22 iulie, a fost confirmat textul definitiv al Manifestului către poporul polonez, precum și Decretul cu privire la crearea Comitetului. Ziua de 22 iulie 1944, cînd a fost consfințită crearea Comitetului Polonez de Eliberare Națională și aprobat Manifestul către poporul polonez, a devenit sărbătoarea națională a poporului polonez, ziua Renașterii Poloniei. S-a hotărât ca manifestul să fie lansat în primul oraș polonez eliberat, Chetm Lubelski. Manifestul publicat la 23 iulie în primul număr al gazetei „Rzeczypospolita”, precum și sub formă de afișe a fost răspîndit în orașele și satele poloneze¹³.

Crearea C.P.E.N. a finalizat prima etapă a luptei forțelor patriotice și democratice ale poporului polonez pentru eliberarea și independența țării, pentru cucerirea puterii de către masele muncitoare.

În vara anului 1944, ca rezultat al ofensivei Armatei sovietice, alături de care lupta Armata poloneză, sprijinită activ de unități ale Armatei populare rămase în spatele inamicului și de un număr în creștere de detașamente ale Batalioanelor Țărănești și ale Armatei Țării, a fost eliberat teritoriul polonez aflat între Bug și Vistula, cu o suprafață totală de aproximativ 78 000 km² și o populație de 5,6 milioane locuitori.

Eliberarea teritoriilor poloneze răsăritene și crearea C.P.E.N. a deschis perioada revoluției democrat-populare¹⁴.

Manifestul C.P.E.N. din 22 iulie 1944 a fost, înainte de toate, un program politic. La baza lui se aflau Declarația-program a P.M.P. din noiembrie 1943 și Declarația C.N.T. din ianuarie 1944. El formula principalele obiective social-politice și economice preconizate a fi îndeplinite în Polonia eliberată, definea, la modul general, esența și caracterul puterii populare, principiile fundamentale ale organizării aparatului de stat, precum și politica sa externă.

De la început, manifestul pune în evidență faptul că poporul polonez și-a creat parlamentul său — Consiliul Național al Țării —, căruia i s-au subordonat organizațiile emigrației democratice poloneze, în primul rînd Uniunea Patrioților

¹⁰ *Sprawa polska w czasie drugiej wojny światowej na arenie międzynarodowej. Zbiór dokumentów [Problema poloneză în timpul celui de-al doilea război mondial pe arena internațională. Culegere de documente]*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1965, p. 519—520.

¹¹ *Ibidem*, p. 522—523.

¹² W. Góra, *Op. cit.*, p. 152.

¹³ Armata poloneză (renăscută) a luat ființă prin unirea Armatei poloneze, constituită pe teritoriul U.R.S.S., cu Armata populară din țară, subordonată C.N.T. Hotărîrea în această privință a fost luată în timpul convorbirilor delegației C.N.T. cu C.G. al U.P.P. Oficial, decretul C.N.T. cu privire la crearea Armatei poloneze (renăscute) poartă data de 21 iulie 1944. În ziua de 22 iulie, a fost constituit Comandamentul Suprem al Armatei, care a îndeplinit și funcția de resort al apărării naționale în carul C.P.E.N.

¹⁴ W. Góra, *Powstanie władzy ludowej*, p. 188.

Polonezi și armata creată de aceasta, și sublinia că C.N.Ț. „este singurul for legal al puterii în Polonia”. El nega pretenția guvernului burghez din emigrație de a reprezenta țara, considerându-l drept „o autoritate nelegală”, care „a frinat lupta împotriva ocupantului hitlerist”. Din aceste considerente, „parlamentul provizoriu al poporului polonez a desemnat Comitetul Polonez de Eliberare Națională ca organ legal provizoriu al puterii executive pentru conducerea luptei de eliberare a poporului, cucerirea independenței și refacerea statului polonez”. Manifestul preciza că C.N.Ț. și C.P.E.N. vor acționa în conformitate cu Constituția de la 17 martie 1921.

În cadrul sarcinilor care stăteau în fața C.P.E.N., manifestul situa la loc de frunte participarea intensă a poporului polonez la lupta pentru zdrobirea Germaniei hitleriste, făcea apel la cooperarea cu Armata sovietică și la înscrierea în rîndurile armatei poloneze pentru ducerea pînă la capăt a războiului.

Manifestul sublinia necesitatea prieteniei durabile cu vecinii direcți — Uniunea Sovietică și Cehoslovacia —, precum și cu celelalte state ale coaliției anti-hitleriste. Același document preciza că C.P.E.N. preia, în numele C.N.Ț., puterea în teritoriile eliberate ale Poloniei, pe care o va exercita prin intermediul consiliilor naționale voievodale, raionale, orășenești și comunale și al reprezentanților împuterniciți ai acestora. Manifestul prevedea în mod expres necesitatea „dizolvării imediate a administrației ocupanților”, precum și a organizării fără întârziere de către consiliile naționale a Miliției cetățenești.

În domeniul libertăților democratice, manifestul proclama egalitatea tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă, naționalitate sau confesiune, dar sublinia că „libertățile democratice nu pot sluji dușmanilor democrației, organizațiilor fasciste, care vor fi stîrpite cu întreaga rigoare a legilor”.

Manifestul prevedea redarea proprietății mici și mijlocii, jefuite de naziști, proprietarilor în drept, precum și confiscarea averilor germane, trecerea marilor întreprinderi industriale, comerciale, bancare, de transport, fondul silvic, concentrate pînă atunci în miinile Reichului sau ale diferiților capitaliști germani, sub „administrația provizorie de stat”. Totodată, se anunța înfăptuirea unei largi reforme agrare cu caracter antihitlerist și antimoșieresc. În acest scop, se preconiza crearea fondului funciar de stat, în care să intre, „împreună cu întregul inventar mort și viu”, pămînturile acaparate de hitleriști, ale trădătorilor poporului, precum și pămînturile moșierești cu o suprafață mai mare de 50 ha, iar în teritoriile poloneze alipite la Reich de 100 ha. Pămînturile concentrate în fondul funciar, cu excepția celor destinate gospodăriilor model, se prevedea a fi împărțite țăranilor cu pămînt puțin, mijloacșilor cu familii numeroase, în schimbul unei răscumpărări minime.

Ca una dintre sarcinile imediate ale C.P.E.N., manifestul prevedea îmbunătățirea nivelului de viață al maselor largi, dezvoltarea asigurărilor sociale, introducerea unei noi legislații a muncii, satisfacerea cerințelor stringente în domeniul locativ, refacerea învățămîntului gratuit de toate gradele¹⁵.

Crearea C.P.E.N., eveniment de însemnătate istorică în viața Poloniei, a fost adusă la cunoștința poporului nostru, care el însuși se pregătea, sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru istorica insurecție din august 1944, de presa comunistă din țara noastră. Comitetul Polonez de Eliberare Națională — se arăta în articolul intitulat sugestiv Polonia luptă și se eliberează, publicat în ziarul „România liberă” din 10 august 1944 —, „este un organ hotărît să pună toate forțele națiunii poloneze în slujba victoriei și libertății”. Importanța evenimentului a reținut chiar și atenția unor organe de presă burgheze. De pildă, cotidianul „Timpul” din 27 iulie 1944 informa despre constituirea C.P.E.N. și despre programul său, cuprins în Manifestul către poporul polonez, iar în numărul din 20 august același ziar informa „despre ședința comună a C.N.Ț. și C.P.E.N. la care au fost supuse dezbaterii și aprobării o serie de decrete referitoare la refacerea industriei, înfăptuirea reformei agrare” etc.

C.P.E.N. a îndeplinit funcția de guvern provizoriu, deși, formal, nu purta această denumire¹⁶, în timp ce Consiliul Național al Țării a exercitat funcțiile parlamentului provizoriu. C.P.E.N. a fost, din primul moment al creării sale, un organ al puterii populare. În cadrul lui, rolul hotărîtor l-au jucat partidele demo-

¹⁵ A se vedea pe larg: *Kształtowanie się podstaw programowych PPR*, p. 502—510.

¹⁶ W. Góra, *Wewnętrzne i międzynarodowe przestanki powstania władzy ludowej w Polsce* [Premise interne și externe ale creării puterii populare în Polonia], în „Z pola walki”, nr. 2/1968, p. 11.

cratice, în frunte cu Partidul Muncitoresc Polonez, care au format, în perioada imediat următoare, Blocul Partidelor Democratice.

Luind puterea în mâinile sale, C.P.E.N. a trecut la realizarea imediată a programului enunțat în Manifest. Pentru înfăptuirea lui, au trebuit să fie învinse greutăți enorme, datorate, înainte de toate, pierderilor materiale și umane suferite de Polonia în timpul războiului și ocupației *.

În pofida acestor greutăți, la care s-au adăugat dificultățile de natură politică, manifestate, în primul rînd, în confruntările noii puteri populare cu forțele aflate sub influența guvernului din emigrație, puterea populară odată născută a găsit suficiente forțe pentru a le învinge. Sub conducerea Partidului Muncitoresc Polonez, cu sprijinul Blocului Partidelor Democratice, au fost înfăptuite transformările democrat-revoluționare preconizate în istoricul Manifest din 22 iulie 1944, în cadrul căreia reforma agrară (6 septembrie 1944) și naționalizarea principalelor mijloace de producție (3 ianuarie 1946) au ocupat locul central ca transformări decisive pentru dezvoltarea ulterioară a Poloniei.

Transpunind în viață linia politică trasată de primul Congres al P.M.P., ținut la Varșovia în decembrie 1945, forțele revoluționare din Polonia au reușit să atragă majoritatea societății poloneze la înfăptuirea transformărilor economice și social-politice fundamentale, să ducă la victorie lupta maselor împotriva forțelor reacționare subversive, luptă care a luat, pe alocuri, forma războiului civil, să consolideze caracterul democrat-popular al statului și să conducă poporul polonez pe drumul transformărilor socialiste, al construcției noii orînduirii.

În bălăia pentru înfăptuirea acestor transformări, s-a întărit unitatea de acțiune a celor două partide muncitorești — Partidul Muncitoresc Polonez și Partidul Socialist Polonez —, ceea ce a dus la unificarea lor pe baza marxism-leninismului și la crearea, în decembrie 1948, a partidului unic al clasei muncitoare poloneze — Partidul Muncitoresc Unit Polonez.

În anii construcției socialiste, poporul polonez, sub conducerea P.M.U.P., a înfăptuit tot mai adînci prefaceri înnoitoare, obținînd rezultate remarcabile în opera de edificare a noii societăți. Socialismul a transformat Polonia într-un stat industrial-agrar cu un puternic potențial economic, cu o viață culturală înfloritoare. Congresul al VI-lea al P.M.U.P. (6—11 decembrie 1971) a făcut o analiză profundă a evoluției societății poloneze pînă la acea dată și a stabilit direcțiile și obiectivele principale ale dezvoltării țării în perioada anilor 1970—1975. Documentele Congresului au prevăzut sporirea salariului real cu 17%—18%, a consumului global cu circa 38%, a venitului național cu 28%—29%, a producției industriale cu 48%—50%, iar a celei agricole cu 18%—21%¹⁷. O importanță deosebită a acordat congresul perfecționării și modernizării sistemului de organizare și conducere social-economică, creșterii eficienței planificării centrale și a activității economice, prin sporirea rolului clasei muncitoare, al cadrelor de conducere și al activului de partid la toate nivelurile, prin întărirea ordinei și disciplinei sociale. Un mare accent s-a pus pe creșterea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate, lărgirea democrației socialiste, consolidarea conștiinței cetățenești și educarea socialistă a oamenilor muncii. La rîndul său, prima Conferință Națională a P.M.U.P., care și-a desfășurat lucrările în zilele de 22—23 octombrie 1973, a apreciat progresul înregistrat pînă la acea dată pe linia realizării programului dezvoltării socialiste continue a Republicii Populare Polone, aprobat de Congresul al VI-lea, și a formulat sarcinile pentru anii 1974—1975¹⁸.

Succesele remarcabile obținute de poporul polonez prieten în construcția socialistă sînt salutate cu satisfacție de oamenii muncii din România. Cu viu interes este urmărită în țara noastră activitatea creatoare desfășurată sub conducerea

* În total, pierderile materiale s-au cifrat la 38% din patrimoniul național. Au fost distruse 60% din numărul total al întreprinderilor industriale. Imense au fost pierderile pricinuite transporturilor și comunicațiilor. Au fost distruse 354 000 de gospodării sătești și 963 000 orășenești. Alături de Varșovia, unde 70% din clădiri au fost complet sau parțial avariate, importante distrugerii au suferit orașele Wrocław, Szczecin, Gdansk. La aceasta s-au adăugat uriașele pierderi umane. În cei cinci ani de război și ocupație, Polonia a pierdut 6 028 000 de oameni, ceea ce reprezenta 22% din totalul populației Poloniei antebelice, din care peste 4 milioane au fost victime directe ale terorii ocupanților hitleriști.

¹⁷ VI Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. 6—11 grudnia 1971. Podstawowe materiały i dokumenty [Congresul al VI-lea al P.M.U.P. 6—11 decembrie 1971. Materiale și documente fundamentale], Książka i Wiedza, Warszawa, 1972, p. 232.

¹⁸ I. Krajowa Konferencja P.Z.P.R. 22—23 października 1973 r. Podstawowe dokumenty i materiały [Prima Conferință Națională a P.M.U.P. 22—23 octombrie 1973. Documente și materiale de bază], Książka i Wiedza, Warszawa, 1973, p. 5.

Partidului Muncitoresc Unit Polonez pentru dezvoltarea economiei, științei și culturii, adincirea continuă a democrației socialiste, creșterea bunăstării materiale a celor ce muncesc. Popoarele român și polonez sînt legate prin relații de prietenie făurite în decursul secolelor de luptă pentru independență națională și dreptate socială. În anii socialismului, aceste relații, bazate pe principiile marxism-leninismului și internaționalismului proletar, au căpătat un nou conținut, cunoscînd o amplă dezvoltare, pe cele mai diverse planuri — politic, economic, tehnic-științific, cultural. „Constatăm cu deplină satisfacție că prietenia tradițională dintre poporul român și poporul polonez s-a dezvoltat pe multiple planuri în anii socialismului — se subliniază în telegrama adresată de conducerea partidului și statului nostru conducerii de partid și de stat poloneze, cu prilejul celei de-a XXX-a aniversări a zilei Renasterii Poloniei — materializîndu-se în colaborarea multilaterală dintre cele două țări, intemeiată pe comunitatea de orînduire, de ideologie și de țeluri. Ne exprimăm și cu acest prilej convingerea că relațiile de prietenie frățească, de alianță și colaborare multilaterală dintre partidele, țările și popoarele noastre se vor dezvolta și adînci necontenit, pe baza principiilor marxism-leninismului și internaționalismului socialist, în spiritul Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Polonă, în interesul poporului român și poporului polonez, al unității țărilor socialiste și mișcării comuniste și muncitorești internaționale, al cauzei păcii, socialismului și progresului în lume”.

Un rol hotărîtor în dezvoltarea continuu ascendentă a legăturilor frățești româno-polone îl au relațiile de colaborare și solidaritate dintre P.C.R. și P.M.U.P., contactele și convorbirile dintre conducătorii de partid și de stat ai celor două țări, în primul rînd între tovarășii Nicolae Ceaușescu și Edward Gierek, schimburile de experiență în cele mai variate domenii ale operei de făurire a orînduirii noi.

Comuniștii, întregul popor român se bucură profund de toate succesele oamenilor muncii polonezi și le urează noi și mari izbînzii în opera de edificare a socialismului în Polonia, operă desfășurată sub conducerea Partidului Muncitoresc Unit Polonez, în îndeplinirea amplului program adoptat de Congresul al VI-lea și de Conferința Națională ale P.M.U.P. pentru înflorirea continuă a Poloniei socialiste, pentru dezvoltarea prieteniei și colaborării frățești româno-polone.

MILICĂ MOLDOVEANU

Insurecția pariziană din august 1944

În desfășurarea celui de-al doilea război mondial vara anului 1944 se înscrie ca o perioadă a victoriilor hotărâtoare, pe toate fronturile, ale armatelor coaliției antihitleriste și a insurecțiilor naționale antifasciste.

Insurecțiile au exprimat efortul suprem, concentrarea tuturor forțelor rezistenței din fiecare țară unde ele au izbucnit. La Paris, în România și Bulgaria, la Varșovia și în Slovacia, insurecțiile au încununat mișcarea de rezistență din țările respective. Împreună cu războiul de partizani din Iugoslavia, Albania, Grecia, Italia ș.a., ele au contribuit din plin la eliberarea propriilor țări și la înfrângerea fascismului.

După capitularea armatei franceze, Franța se găsea într-o situație extrem de grea. Cam două treimi din teritoriul ei — zona de nord — se aflau sub ocupația militară nemijlocită a Germaniei, iar o treime — zona de sud —, sub autoritatea guvernului de la Vichy (Pétain-Laval), ce ducea în mod fățiș, sub forma așa-zisei „colaborări“, o politică de supunere față de Germania hitleristă. Un milion și jumătate de soldați francezi erau deținuți ca prizonieri de război în lagărele hitleriste. La scurt timp de la invadarea Franței, Alsacia și Lorena au fost anexate la Germania nazistă. Republica, formă de guvernământ de care erau legate glorioase tradiții ale poporului francez, a fost abolită, în locul ei instaurându-se așa zisul „stat francez“, de fapt o dictatură a elementelor celor mai reacționare. Ocupanții au introdus, în mod nemijlocit sau prin intermediul guvernului de la Vichy, legi și măsuri profund reacționare, care anulau drepturi esențiale ale oamenilor muncii francezi, cucerite în cursul ultimelor decenii cu efort tenace, prin lupte și sacrificii. Asuprirea națională se împletea strins cu exploatarea socială.

În decursul istoriei sale moderne și contemporane, niciodată Franța nu s-a aflat într-o situație atât de sumbră. În primele săptămâni, pentru milioane de francezi ieșirea din această situație părea lipsită de perspectivă. Totuși, chiar în cursul anului 1940, a început bătălia împotriva acestei stări de spirit, prima formă a luptei patriotice împotriva ocupanților. În vara anului 1940, Partidul Comunist Francez a lansat un apel, semnat de Maurice Thorez și Jacques Duclos — vibrant apel al demnității poporului francez — prin care chema masele la rezistență, la stringerea rindurilor în jurul clasei muncitoare. „În popor — se arăta în apel — rezidă marile speranțe de liberare națională și socială. Și numai clasa muncitoare, ardentă și generoasă, plină de încredere și curaj, este cea în jurul căreia se poate constitui frontul libertății, independenței și al renașterii Franței“¹. Generalul de Gaulle lansa, în aceeași vară a anului 1940, de pe teritoriul englez, cunoscutul apel, sintetizat în cuvintele: „Orice s-ar întâmpla, flacăra Rezistenței franceze nu trebuie să se stingă și nu se va stinge!“².

Rolul principal în organizarea Rezistenței pe teritoriul Franței împotriva ocupanților naziști l-a avut Partidul Comunist Francez. Clasa muncitoare a răs-

¹ Maurice Thorez, *Fils du peuple*, Editions Sociales, Paris, 1949, p. 179.

² Charles de Gaulle, *Memorii de război*, Editura politică, București, 1969, p. 318.

puns cu fermitate apelului partidului. Treptat, mase tot mai largi de patrioți, provenind din diferite clase și pături sociale, au fost atrase alături de proletariat și partidul său de avangardă.

În mobilizarea maselor un rol important a revenit presei comuniste și altor ziare ilegale patriotice, prin intermediul cărora erau menținute treze curajul și încrederea poporului francez în victoria asupra forțelor fasciste. Amploarea acestei acțiuni se vedește chiar și în faptul că, într-o singură săptămână (1—7 iulie 1940), Gestapoul și poliția franceză au descoperit în regiunea pariziană nouă tipografii clandestine ale Partidului Comunist Francez.

Învingând numeroase greutăți, mișcarea de rezistență creștea, cuprinzând în rindurile sale pături tot mai diferite și mai largi. Ca urmare, încă în vara și toamna anului 1940 au loc acte de sabotaj ale patrioților francezi împotriva mijloacelor de transmisiuni ale ocupanților germani. Căutând să stăvilească asemenea acte, ocupanții au organizat represalii dure împotriva patrioților, dar aceste măsuri nu au reușit să înfrângă voința de luptă a poporului francez, ci, dimpotrivă, au contribuit la creșterea gradului de organizare și combativitate a mișcării de rezistență. Astfel, s-a trecut încă în octombrie 1940 la constituirea de către P.C.F. a primei organizații de luptă armată, denumită Organizația specială de luptă (O.S.). În cursul anului 1941, combatanții Rezistenței erau deja în măsură să organizeze acțiuni de amploare, cum au fost: incendierea stațiilor și depozitelor de benzină ale armatei germane, minarea de poduri, deraieri de trenuri ce transportau trupe sau muniții ale Wehrmacht-ului, atacarea unor instituții germane și centre de recrutare a brațelor de muncă pentru Germania.

Agresiunea Germaniei hitleriste împotriva U.R.S.S., în iunie 1941, intrarea acesteia în luptă, cu imensul său potențial militar și economic, a dus la intensificarea mișcării de Rezistență atît în Franța cit și în alte țări. De altfel, începînd din 1942, după respingerea ofensivei hitleriste asupra Moscovei și mai ales după înfringerea suferită la Stalingrad, mitul invincibilității armatei hitleriste s-a năruit, conturîndu-se tot mai clar marea cotitură a mersului războiului.

În aceste împrejurări, mișcarea de rezistență din Franța crește în amploare. La apelul P.C. Francez, s-au constituit la începutul anului 1942 formațiuni de luptă mai largi — Francitirorii și Partizanii Francezi (F.T.P.F.), care a devenit organizația de luptă armată a Frontului Național*. Alături de acestea, au mai apărut și alte organizații militare — „Armée secrète“, „Groups Francs“, „Organizația de rezistență a armatei“, reunind îndeosebi foști militari francezi, diverse grupări politice militare ca „Liberté“, „Combat“ și altele. Toate aceste organizații ale Rezistenței vor fi cuprinse, în februarie 1944, în „Forțele franceze din interior“ (F.F.I.), avînd un comandament unic.

Între organizațiile Rezistenței din Franța, care acționau inițial separat, s-au stabilit, treptat, legături mai strînse datorită eforturilor susținute ale comuniștilor francezi și ale altor patrioți clarvăzători. Coordonarea acțiunilor militare și politice a luat forme organizate, culminînd cu crearea, în mai 1943, a Consiliului Național al Rezistenței (C.N.R.) pe teritoriul Franței ocupate. Acesta, la 15 martie 1944, a publicat programul său pe care patrioții francezi l-au considerat drept cartă a mișcării de rezistență. Obiectivele principale ale programului C.N.R. urmăreau restabilirea independenței și suveranității Franței, crearea unei republici noi, democratice, asigurarea drepturilor și libertăților democratice, naționalizarea unor sectoare ale economiei naționale, pedepsirea trădătorilor și a colaboraționiștilor³.

La 19 martie 1944, transpunînd în viață prevederile programului, C.N.R. a dat o directivă prin care, concomitent cu sarcinile care decurgeau din lupta alături de forțele anglo-americane, în fața forțelor franceze din interior se impunea sarcina intensificării luptei independente împotriva ocupanților, în special prin sprijinirea tuturor grevelor și acțiunilor de masă ale populației. Datorită activității forțelor patriotice, în frunte cu comuniștii, încă înainte de debarcarea aliaților s-au înregistrat numeroase acțiuni îndrăznețe ale francitirorilor din orașe și luptătorilor din maquis. O adevărată bătălie s-a desfășurat în Savoia superioară, unde ocupanții au trimis unități cu efective de peste 20 000 de oameni. Platoul Glière a fost, în primele luni ale anului 1944, teatrul unor operațiuni sîngeroase. În ajunul debarcării anglo-americane din Normandia au avut loc numeroase acțiuni de deterioare a căi-

* Frontul Național de luptă pentru independența Franței a fost creat din inițiativa P.C.F. la 15 mai 1941. El reunea pe aceeași platformă — lupta împotriva ocupantului — patrioți reprezentînd cele mai diverse clase și pături sociale.

³ R. Hostache, *Le Conseil National de la Résistance*, Paris, 1958, p. 458.

lor și mijloacelor de transport. Numai pe căile ferate au avut loc peste 500 de asemenea acțiuni. În mai 1944, în multe întreprinderi mari s-au creat comisii militare de acțiune pe lângă comitetele de eliberare ⁴.

Acțiunile de împotrivire de pe teritoriul Franței, duse de către organizațiile armate ale Rezistenței, au provocat pierderi importante ocupanților nazisti și colaboratorilor lor pătăniști. Ele s-au făcut însă cu sacrificii grele din partea combatanților. Pentru orice lovitură primită, hitleriștii se răzbunau în mod sălbatic, dezlănțuind o teroare rar întâlnită în istoria războiului: executarea de ostateci, împușcarea, la întâmplare, a călătorilor găsiți în stațiile de metro în care fuseseră lichidați ofițeri nazisti, deportări în masă spre lagărele morții la cea mai mică suspiciune de ostilitate față de ocupanți.

Cu toate aceste represii, detașamentele Rezistenței, descompletate prin pierderi și arestări, se refăceau în grabă.

După debarcarea aliaților în nordul Franței, C.C. al P.C.F. a publicat un apel * în care chema poporul francez la insurecție armată, condamnd tactica „de attentism” (expectativă). Apelul atrăgea însă atenția asupra faptului că momentul declanșării acțiunii insurecționale, formele de luptă trebuie să fie adecvate situației concrete din diferitele regiuni (orașe), raportului de forțe din zona respectivă, nivelului atins de acțiunile de luptă ale rezistenței locale etc.

Au loc lupte crincene între mari unități ale armatei germane și combatanții din maquis-urile Mont Mouchet și Vercors. Pretutindeni, luptătorii din Rezistență sabotează, organizează ambuscade, culeg și transmit informații. Ei aduc aliaților un ajutor de mare preț; adesea, acest efort este plătit cu prețul unor suferințe și pierderi grele, căci hitleriștii erau încă puternici, iar reacțiile lor erau deosebit de brutale. Masacrarea populației din Oradour și exterminarea partizanilor răniți din spitalul improvizat în maquis-ul din Vercors, executarea la Paris, la cascada din Bois de Boulogne, a 35 de tineri patrioți, sînt, în acest sens, mărturii grăitoare. Referindu-se la aportul mare al Rezistenței franceze împotriva cotropitorilor, generalul Eisenhower scria că „Rezistența franceză reprezintă echivalentul unui efectiv de 15 divizii și datorită sprijinului Rezistenței rapiditatea înaintării noastre prin Franța a fost în mare măsură facilitată” ⁵.

Amploarea represiiunilor nu putea stăvili cursul ascendent al mișcării de rezistență. La 14 iulie 1944, ziua națională a Franței, zeci de mii de patrioți francezi sfidînd pe ocupanți, au manifestat pe străzile Parisului și a altor orașe pentru o Franță liberă și independentă. Poliția franceză a ezitat să intervină, nedînd curs, ca în alte situații, instrucțiunilor de a menține „ordinea”. Marile demonstrații ale maselor populare din această zi au evidențiat iminența acțiunii insurecționale.

Momentul culminant al Rezistenței franceze a fost insurecția de la Paris, din zilele de 19—25 august 1944, terminată cu eliberarea orașului. Planurile aliate nu o prevedeau atît de devreme. Chiar reprezentantul guvernului provizoriu avea îndoieli în ce privește posibilitatea declanșării insurecției.

La 10 august 1944, Comitetul Militar Național al F.T.P. lansează un apel către combatanții Rezistenței din Capitala Franței — intitulat : „Înainte, în bătălia pentru Paris” — în care cheamă la distrugerea căilor de comunicație, la atacarea, dezarmarea și nimicirea armatei hitleriste care se retrăgea de pe frontul Normandiei. „Faceți — încheia cu înflăcărare apelul — ca lozinca generalului de Gaulle ...«Toți la luptă!» să devină chemarea la arme a Parisului răsculat. Înainte pentru insurecția națională !” ⁶.

Acțiunile muncitorești, care aveau să conducă la insurecție, au fost cu minuțiozitate pregătite de către Partidul Comunist Francez și Confederația Generală a Muncii. Muncitorii de la căile ferate au fost primii care au dat semnalul, fapt explicat atît de gradul înalt de organizare și combativitate al organizațiilor lor clandestine, cit și valoarea strategică primordială pe care o prezenta greva lor, acțiune menită să paralizazeze principala cale de comunicație pentru dușman.

La scurt timp după declanșarea grevei feroviarilor din regiunea pariziană, din 10 august 1944, alte importante detașamente ale clasei muncitoare franceze se

⁴ Marea conflagrație a secolului XX. Al doilea război mondial, Editura politică, București, 1971, p. 431.

* Jacques Duclos, *Mémoires*, volumul III, partea a 2-a, Paris, 1970, p. 155—157.

⁵ Citat după lucrarea : *Histoire du Parti Communiste Français*, Paris, 1964, p. 438.

⁶ *Eliberarea Parisului*, Editura politică, București, 1967, p. 24.

ridică la luptă. Este declanșată greva generală la P.T.T., cea a lucrătorilor de la Metrou, a muncitorilor din întreprinderile metalurgice și textile. Concomitent, combatanții parizieni organizează numeroase atacuri împotriva ocupanților pentru înarmarea populației. Între 14 și 18 august 1944 mai mult de 2 000 de soldați hitleriști sînt complet dezarmați. Atacurile asupra camioanelor, depozitelor de arme permit combatanților să recupereze peste 150 tone de arme și material de luptă.

Atmosfera generală din Paris anunță apropierea furtunii. A contribuit la aceasta și absența poliției de pe străzi. Căci și polițiștii, din inițiativa organizației Frontului național din cadrul poliției, declară grevă la 15 august 1944.

La 17 august 1944, la sfîrșitul unei reuniuni comune, biroul C.P.L.-ului * și colonelul Rol Tanguy, comandantul forțelor insurecționale din capitală și regiune, au decis să se propună C.N.R.-ului declanșarea insurecției. Propunerea a fost acceptată. A doua zi, la 18 august 1944, a apărut apelul comandamentului F.F.I.: „Toți cetățenii francezi valizi, femeii și bărbați — chema apelul —, trebuie să se considere mobilizați. Și trebuie să se alăture fără întârziere formațiunilor F.F.I. sau a miliției patriotice din cartierul sau uzina lor”⁷.

În ziua de 19 august 1944, Consiliul Național al Rezistenței a chemat la declanșarea insurecției pariziene. În această zi, C.P.L. publică apelul „La Arme Cetățene”, iar colonelul Rol Tanguy emite următorul ordin general: „Să se împinzească Parisul și regiunea sa cu patrulă motorizate care se vor ajuta reciproc; să se ocupe peste tot unde este posibil, clădirile publice... să se deschidă calea forțelor trupelor aliate...”.

În zilele de 19 și 20 august 1944 luptele au fost foarte dure. Rememorîndu-și aceste lupte, Ion Marinescu, participant român la insurecția pariziană, notează: „La luptele din simbăta aceea pentru ocuparea primăriei din arondismentul al X-lea am participat împreună cu Simone. Armele aduse de la Montceau-les-Mines au fost aici angajate, făcîndu-se efectul asupra citorva tancuri. Primăria din al X-lea arondisment fiind în apropierea Gării de Est, strada pe care se afla, rue du Fauborg Saint-Martin, era foarte circulată de nemți care se retrăgeau. Odată primăria ocupată, am avut o poziție strategică bună pentru atacul împotriva trupelor hitleriste. În lupta care s-a angajat, și noi, apărătorii primăriei, am avut pierderi numeroase”⁸.

Acțiunile viguroase ale combatanților parizieni determină pe generalul von Chaltitz să încerce o manevră. Sub pretextul salvării orașului de distrugere, în realitate pentru a asigura retragerea prin Paris a trupelor germane, el propune în ziua de 19 august o suspendare a luptelor între garnizoana nazistă și Rezistență, în schimbul recunoașterii F.F.I. și a zonelor din Paris eliberate de aceasta. Unele elemente lipsite de realism din cadrul Rezistenței, situîndu-se pe poziția vechiului attentism, acceptă această propunere fără consimțămîntul Comitetului Parizian de Eliberare și a comandantului F.F.I. și trec la difuzarea ei. Tentativa de diversiune a generalului hitlerist a fost, însă, imediat sesizată și anihilată de comuniști și alți patrioți consecvenți, membri ai C.P.L. și C.N.R. **.

Luptele, care, de fapt, nu au încetat nici o clipă, s-au intensificat, executîndu-se acțiuni de hărțuire a hitleriștilor pe drumul lor de retragere spre est. După două zile de lupte, la 21 august 1944, F.F.I. lansează un nou apel: „Cu toți pe baricade”. Întreaga populație, indiferent de credință și convingeri, inundă străzile. Bărbați, femei, copii trec din mină în mină pietrele scoase ale caldarimului, aduc saci de nisip, garduri etc. Se vor ridica, astfel, mai mult de 600 de baricade pe principalele artere ale Capitalei, îngreunînd deplasarea formațiilor motorizate germane.

În zilele următoare, cercul de foc în jurul trupelor naziste blocate în Paris se strînge tot mai mult. Se dau lupte grele pentru instituțiile publice, pentru curcirea depozitelor militare, a obiectivelor germane. Numeroși patrioți parizieni plătesc cu singele lor fiecare metru eliberat al Capitalei Franței. În această perioadă apare și presa legală a Rezistenței. Ziarul „L'Humanité” publică la 21 august 1944 pe

* Comitetul Parizian de Eliberare.

⁷ Eliberarea Parisului, Editura politică, București, 1967, p. 54.

⁸ Români în rezistența franceză în cel de-al doilea război mondial, Editura politică, București, 1969, p. 174.

** Adrien Dansette, *Histoire de la libération de Paris*, Paris, 1946, p. 233.

prima pagină : „Bătălia Franței și a Parisului continuă ! Aliații trebuiesc primiți în capitala eliberată de către fiii săi... Trăiască Franța liberă, independentă și democratică !”.

Prin intermediul presei legale, apelurile Comitetului Parizian al Eliberării, al Consiliului Național al Rezistenței sînt imediat aduse la cunoștința populației, contribuind la ridicarea moralului combatanților. „La arme, cetățeni !”, „Parizieni, toți pe baricade !”, „Înainte, să nu rămînă inactiv nici un cartier !”, „Băteți-vă ca niște lei !”, „Insurecția a făcut la Paris să triumfe Republica !” — acestea erau titlurile pe care le strigau, în dimineața zilei de 22 august 1944, vînzătorii de ziare în Parisul, în cea mai mare parte a sa eliberat. „Victorioasa noastră ofensivă — se arăta în comunicatul F.F.I. din 24 august 1944 — a dus la eliberarea efectivă a celei mai mari părți a Parisului ; germanii sînt ținuți în vizuina lor. Depășiți de către insurecția populară, naziștii stau, într-adevăr, ascunși în cîteva puncte de rezistență : Școala Militară, Palatul Luxembourg, cazarma din Piața Republicii, Camera Deputaților, Majesticul, hotelul Maurice și Ministerul de Marină, dar acestea sînt încercuite de F.F.I. și miliția patriotică”.

În timp ce în Paris se dădeau lupte pentru lichidarea acestor ultime rezistențe, divizia a doua blindată a generalului Leclerc ajunge la porțile Parisului și lansează apelul : „Rezistați, sosim”¹⁰. Primele trei care ușoare ale acestei divizii intră în oraș în ziua de 24 august 1944, orele 21. Deși se dau încă lupte izolate, clopotele Parisului, sună cu toată puterea, ca un ecou al bucuriei populare. Consemnînd victoria insurecției în proclamația din 25 august 1944 a Consiliului Național al Rezistenței, a Comitetului Parizian de Eliberare, a Comisarului de stat, și a Delegatului general al guvernului provizoriu al Republicii, se arăta : „În capitala eliberată de insurecția națională și-au făcut intrarea primele trupe franceze. A venit ziua pentru care zeci de mii de francezi și-au dat viața, zi de luptă și de victorie care a aruncat o lumină strălucită asupra baricadelor”¹¹.

A doua zi — 26 august 1944, și-a făcut intrarea triumfală în Capitală președintele guvernului provizoriu al Republicii Franceze, generalul Charles de Gaulle, iar guvernul Franței s-a instalat la Paris.

Victoria insurecției pariziene din august 1944 reprezintă un corolar al dirzei mișcări de rezistență împotriva ocupantului hitlerist. Ea a avut un rol de prim ordin în recucerirea independenței și suveranității țării. În același timp, se impune a fi consemnat rolul său important în desfășurarea operațiunilor militare, contribuția sa notabilă la succesul forțelor aliate debarcate. Datorită acestuia s-a scurtat desfășurarea operațiilor militare pe pămîntul Franței și în acest fel au fost cruțați de la moarte mii și mii de oameni, iar numeroase localități au fost ferite de distrugeri.

Insurecția din Paris se înscrie în istoria contemporană a Franței ca o mare izbîndă a poporului acestei țări, împotriva unui dușman feroce — ocupantul hitlerist, pentru triumful idealurilor sale de independență națională, libertate și pace.

★

Alături de patrioții francezi au luptat în cadrul rezistenței antifasciste, pe pămîntul Franței, și fiii altor națiuni, printre care un însemnat număr de români — foști luptători în Spania, emigranți politici antifasciști, studenți, muncitori veniți în Franța în căutare de lucru ; dînd dovadă de curaj și de un înalt spirit de abnegație, ei au participat la numeroase acțiuni de răsunet. Referindu-se la aceasta, într-o declarație făcută în august 1969 ziarului „Scinteia”, colonelul Rol Tanguy, comandantul regiunii Ile-de-France a Forțelor Franceze din Interior în perioada pregătirii și desfășurării insurecției pariziene, arăta : „Cunosc și am apreciat în mod deosebit contribuția pe care ei au adus-o în cadrul detașamentelor de franciori și de partizani din regiunea pariziană, unde au luat parte în primele rînduri la insurecția Parisului. Pe toți îi însuflețeau sentimente patriotice și internaționa-

¹⁰ Eliberarea Parisului..., p. 138.

¹¹ Ibidem, p. 161.

liste, gîndul că, în același timp, la București, populația, sub conducerea comuniștilor, elibera capitala României, aducîndu-și contribuția la lupta pentru zdrobirea fascismului. Sînt cunoscute la noi faptele de arme ale unor combatanți, cum au fost Nicolae Cristea, militant al Partidului Comunist Român, căzut eroic în luptele rezistenței pariziene, sau Călin Ion, atît de apreciat pentru curajul său, — arestat și ucis de nemți în lagărele naziste din Germania. Pe unii i-am cunoscut personal. Îmi vine acum în minte figura tovarășului Francisc Boczor, comandantul unui detașament special, care s-a făcut cunoscut prin nenumărate acțiuni de deraieri de trenuri ce transportau armament și trupe hitleriste. Era nu numai un specialist în astfel de acțiuni, dar și un bun tovarăș, un educator și un instructor sub îndrumarea căruia s-au format mulți combatanți. Doresc să amintesc figura lui Iosif Clisci, șeful unui detașament românesc de F.T.P.F., care a rămas în anele Rezistenței sub numele de francțirorul de la Clichy... Desigur, aș putea cita și alte nume de luptători din Rezistența franceză, unii încă în viață...¹².

Lupta patrioților români, desfășurată pe pămîntul Franței în anii grei ai ocupației naziste, a fost încă o dovadă a tradiționalei prietenii dintre Franța și România, dintre forțele progresiste din cele două țări.

GHEORGHE ADORIAN

¹² „Scînteia” din 23 august 1969.

Insurecția din Slovacia – august 1944

Regimul clerical-fascist, în frunte cu Josef Tiso, instaurat în Slovacia după proclamarea „independenței” acesteia (14 martie 1939), a înfeudat complet țara Germaniei naziste: în august 1939 Tiso a acceptat să participe la războiul pe care Hitler se pregătea să-l declanșeze împotriva Poloniei, în noiembrie 1940 el a semnat aderarea Slovaciei la pactul tripartit iar în iunie 1941 armata slovacă cu un efectiv de 50 000 oameni a fost trimisă să lupte împotriva Uniunii Sovietice. Poporul slovac n-a acceptat niciodată această stare de lucruri și încă din primele săptămâni de luptă, armata slovacă a început să se destrame, soldații trecând cu sutele în rîndurile Armatei Roșii sau în detașamentele de partizani. Acest fapt a determinat guvernul slovac ca, la începutul anului 1942, să recheme în țară o parte însemnată a unităților militare slovace¹. Opoziție față de război exista și în rîndurile ofițerilor slovaci și a unor politicieni de orientare nefascistă, încrezători în victoria coaliției antihitleriste.

Principala forță antifascistă din Slovacia a fost Partidul Comunist Slovac, care se afla în ilegalitate. Comuniștii slovaci au desfășurat o intensă activitate în rîndurile muncitorilor și țăranilor, chemindu-i să saboteze politica statului fascist slovac și mașina de război hitleristă. Din toamna anului 1941, Partidul Comunist Slovac s-a orientat spre constituirea unor detașamente de partizani, care au luat numele legendarului luptător slovac pentru libertate de la începutul secolului al XVIII-lea, Juro Janošík². Aceste detașamente au activat în regiunile muntoase, însă forțele de represiune, mult superioare, au reușit pînă la mijlocul anului 1943 să le anihileze³.

În perioada anilor 1939–1943 Partidul Comunist Slovac a suferit pierderi grele: au fost arestați membri a patru Comitete Centrale, constituite succesiv, numeroși alți activiști locali și luptători antifasciști. În anii 1941–1942 conducerea P.C.S. a avut legături sporadice cu Biroul Politic al Partidului Comunist Cehoslovac aflat la Moscova; în aceste împrejurări, comuniștii slovaci au manifestat spirit de inițiativă, curaj și fermitate revoluționară. Ei au stabilit încă din anul 1941 unele contacte cu conducerea unor grupări politice antifasciste din Slovacia, fără însă să se încheie acorduri de luptă, deoarece politicienii reacționari slovaci, care rămăseseră fideli republicii burgheze, și conducătorii social-democrați de dreapta urmau indicațiile guvernului de la Londra al președintelui Eduard Beneš de a aștepta momentul prielnic acțiunii și respingeau ideea luptei armate. Opoziția necomunistă din Slovacia, ca și din Cehia, se limita mai ales la transmiterea de știri forțelor aliate și de propagandă antifascistă. De altfel, în anii 1941–1942 nici guvernul din emigrație nu-și definise clar poziția față de locul și rolul Slovaciei și al poporului slovac în viitoarea Republică Cehoslovacă. Cuvîntările unor politicieni cehi de la Londra, în care se aduceau acuzații slovacilor, erau folosite cu mult zgomot de propaganda fascistă slovacă.

¹ M. Moldoveanu, *Rezistența în Cehoslovacia în Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial, 1938–1945*. Vol. 1. Țările din Europa centrală și de sud-est, Editura militară, București, 1973, p. 79.

² Jiri Dolezal, Jan Kren, *La Tchécoslovaquie en lutte. Documents sur la Résistance du peuple tchécoslovaque de 1939 a 1945*, Prague, 1961, p. 23–26.

³ M. Moldoveanu, *Op. cit.*, p. 80.

În vara anului 1943 s-a constituit al cincilea Comitet Central al Partidului Comunist Slovac⁴. Acesta a militat pentru dezvoltarea rețelei de organizații ilegale ale partidului de la orașe și sate, pentru întărirea legăturilor cu toate forțele antifasciste și editarea unui ziar clandestin comun. Comuniștii slovaci urmăreau să extindă mișcarea de partizani și să constituie comitete naționale în regiunile de partizani, să activeze în rindurile armatei și să pregătească o insurecție națională în Slovacia. Comitetul Central a restabilit legăturile cu organizațiile regionale comuniste ilegale. Al cincilea Comitet Central a reluat tratativele cu opoziția antifascistă slovacă, formată din foști lideri agrarieni și social-democrați, propunându-le o platformă de luptă comună. Aceste grupări doreau să vorbească mai mult de viitor decît de prezent, dar în cele din urmă s-a ajuns la o înțelegere. Convorbirile au fost ușurate și de politica de prietenie față de Uniunea Sovietică a guvernului cehoslovac de la Londra. La 12 decembrie 1943 președintele E. Beneš a semnat la Moscova Tratatul sovieto-cehoslovac de prietenie, ajutor reciproc și colaborare postbelică, prin care Uniunea Sovietică se angaja să dea întregul sprijin, inclusiv militar, pentru renașterea statului cehoslovac independent și democratic; partea cehoslovacă se angaja să lupte cu toate forțele alături de puterile coaliției antihitleriste, fapt ce implica și o activizare a rezistenței antifasciste în Cehoslovacia.

Deși multe chestiuni nu fuseseră elucidate în relațiile dintre Biroul Politic de la Moscova al P.C.C. și cercurile din jurul președintelui Beneš, deși persistau încă numeroase divergențe datorită pozițiilor deosebite de clasă, comuniștii cehoslovaci au considerat că unitatea forțelor antifasciste era în momentul acela sarcina principală și au militat ferm pentru realizarea ei. În această direcție s-a orientat și C.C. al P.C.S. În Slovacia situația politică devenea favorabilă organizării unei acțiuni antifasciste pe plan național: muncitorii se împotriveau trimerii la muncă în Reich, organizau greve și sabotaje, militarii se împotriveau trimerii pe front și continuau să treacă în liniile sovietice. La 27 decembrie 1943 președintele Beneš, aflat la Moscova, îl informa pe generalul Ingr, ministrul de război al guvernului cehoslovac de la Londra, că aproape 2 000 de persoane din Divizia slovacă au trecut linia frontului în sectorul Kahovka, pe malul de răsărit al Niprului, și au fost făcuți prizonieri de Armata Roșie. O delegație de trei ofițeri slovaci a fost primită de Beneš, care a obținut acordul guvernului sovietic pentru încadrarea prizonierilor slovaci în Brigada a 2-a a Corpului cehoslovac⁵.

În noaptea de 25 decembrie 1943 a fost semnat la Bratislava așa-numitul „Acord de Crăciun“, document fundamental privind constituirea și programul Consiliului Național Slovac (C.N.S.). Forțele politice reprezentate în Consiliu își anunțau hotărîrea neclintită de a lupta pentru unirea și centralizarea eforturilor poporului slovac în lupta pentru alungarea cîmpitorilor naziști și a colaboraționiștilor slovaci. C.N.S. și-a asumat sarcina preluării puterii politice, legislative, militare și administrative în Slovacia, a hotărît să intre în legătură cu guvernul cehoslovac din străinătate, a cărui acțiune politică și militară o recunoștea și o sprijinea. Scopul suprem al luptei C.N.S. era renașterea Republicii Cehoslovace, independentă și democratică, stat a două popoare frățești, egale în drepturi. Alte prevederi se refereau la distribuirea democratică a venitului național, la dezvoltarea culturii, la separarea bisericii de stat, la alianța cu U.R.S.S. ș.a. În Consiliul Național Slovac au intrat K. Šmidke, G. Husák și L. Novomeský din partea P.C.S., I. Horváth și, ulterior, P. Zátka, din partea Partidului Social-Democrat, Lethich, Ursiný și Kosko, din partea grupării „cetățenești“, reprezentînd partidele burgheze de opoziție.

Crearea C.N.S. a reprezentat o etapă deosebit de importantă în lupta poporului slovac pentru alungarea ocupanților hitleriști și a quislingilor lor slovaci. Din anul 1944 Slovacia a devenit o adevărată țară de partizani. Mulți dintre prizonierii slovaci sau dintre membrii unităților militare slovace, trecute de partea

⁴ F. Kavka, *Geschichte der Tschechoslovakei*. Kurzer Abriss. Prag, 1968, p. 191.

⁵ J. Dolezal, J. Kren, *Op. cit.*, p. 92—93. Unități militare cehoslovace începuseră să se constituie pe teritoriul U.R.S.S. încă din ianuarie 1942, în localitatea Buzuluk, pe riul Samara, avînd drept comandant pe locotenent-colonelul Ludvik Svoboda. Această unitate a plecat pe front în ianuarie 1943 iar în mai 1943 a început constituirea altei unități militare, formată mai ales din prizonieri slovaci. Corpul de armată cehoslovac a participat la luptele pentru eliberarea Kievului și a Ucrainei iar în toamna anului 1944 și în 1945, alături de trupele sovietice și române, au luptat pentru eliberarea patriei.

Armatei Roșii, au fost parașutați de aviația sovietică în Slovacia. Militarii slovaci întorși din U.R.S.S. au constituit nucleeele unor puternice detașamente de partizani, care au fost sprijinite cu armament și cărora li s-au adăugat numeroși soldați și ofițeri ai armatei slovacă din țară⁶. Partidul Comunist Slovac a desfășurat o amplă activitate pentru atragerea armatei slovacă în lupta antifascistă. Starea de spirit a armatei era favorabilă unei atari acțiuni. De asemenea, în vara anului 1944 în detașamentele de partizani din Slovacia au intrat numeroși militari sovietici, antifasciști cehi, români, polonezi, ruși, unguri, germani și de alte naționalități. Partizanii români din Slovacia proveneau fie din rîndurile prizonierilor de război din U.R.S.S., fie din rîndurile unor unități militare din teritoriul românesc răpit prin dictatul de la Viena⁷.

În condițiile înfringerilor militare suferite de Germania nazistă, ale înaintării victorioase a Armatei Roșii ca și ale creșterii impetuoaase a luptei antifasciste interne, C.N.S. s-a orientat spre declanșarea insurecției naționale.

Planul insurecției naționale a fost elaborat de C.N.S., cu participarea unor ofițeri ai armatei slovacă, cum au fost locotenent-colonel Jan Golian, locotenent-colonel Ferjenčin, maiorul J. Marko ș.a. Planul a fost elaborat la 29 iunie 1944 și a fost definitivat la 20 iulie. Insurecția națională trebuia să cuprindă întreaga țară și urma să fie pornită de partizani și de armata slovacă⁸. C.N.S. a hotărât să-și coordoneze acțiunea cu Comandamentul sovietic, cu Biroul Politic al P.C.C. de la Moscova, cu ambasadorul guvernului cehoslovac de la Londra în Uniunea Sovietică, Fierlinger. În acest scop, o delegație slovacă, în frunte cu K. Šmidke, a fost trimisă la Moscova la 4 august 1944. Au avut loc numeroase întâlniri, au fost discutate diferite proiecte de acțiune. La 27 august 1944, fruntașul social-democrat Zdeněk Fierlinger, ambasadorul guvernului cehoslovac la Moscova, a convocat o consfătuire pentru analiza situației politice și militare. La consfătuire au participat K. Šmidke, K. Gottwald, J. Šverna, generalul R. Viest, generalul Pika și alte personalități politice și militare. Fierlinger a citit o telegramă de la E. Beneš și J. Masaryk, în care se spunea că după insurecția victorioasă din România și evenimentele pregătitoare din Bulgaria „așteptăm panică în Slovacia, din care vor rezulta încercări de salvare ale quislingilor slovaci”. Președintele Beneš recomanda să fie curmate toate manevrele reacțiunii slovacă. La rîndul lor, militarii Corpului cehoslovac, aflați în apropierea granițelor Cehoslovaciei (zona Cernăuți) se pregăteau de luptă pentru eliberarea patriei. Comandantul Corpului, generalul Ludvík Svoboda, scria în însemnările sale de campanie: „Evenimentele de pe frontul sovieto-german nu mai lăsau nici o îndoială că ziua înfrîngerii fascismului nu era departe”⁹.

Evenimentele din Slovacia s-au desfășurat mai rapid decît se prevăzuse în cadrul consfătuirilor de la Moscova. Acolo se ajunsese la concluzia că insurecția slovacă va trebui să înceapă în momentul pătrunderii trupelor sovietice în Slovacia, dar după victoria insurecției naționale antifasciste în România, Slovacia dobîndise o importanță deosebită pentru Comandamentul german: relieful ei accidentat oferea posibilitatea transformării țării într-o fortăreață greu de cucerit și nemții nu voiau în nici un fel s-o scape din mînă. Pe de altă parte, fasciștii slovaci aveau acum nevoie de protecția nemijlocită a trupelor germane. În aceste împrejurări, C.N.S. a hotărât să pornească răscoala națională a poporului slovac. Încă de la 28 august o unitate militară germană care se retrăgea din România a fost atacată în trecătoarea Martin de trupe slovacă. La 29 august armata germană a început ocuparea țării după un plan dinainte stabilit. În aceeași zi, generalul F. Catloš, ministrul slovac al apărării, s-a adresat poporului într-un discurs radiodifuzat, în care arăta că trupele germane au intrat în țară la invitația și insistența lui Tiso, pentru a scăpa Slovacia de partizani¹⁰. Poporul slovac a întîmpinat trupele germane cu deosebită ostilitate iar fiii săi înarmați au trecut la acțiune. La 29 august a fost difuzat ordinul locotenent-colonelului J. Golian pentru punerea în stare de alarmă a tuturor garnizoanelor și posturilor de frontieră. Pretutindeni trupele germane au fost întîmpinate cu

⁶ T. Brod, J. Doležal, *Nastal čas boje*, Praha, 1965, p. 248.

⁷ M. Moldoveanu, *Op. cit.*, p. 90.

⁸ *Marea conflagrație a secolului XX. Al doilea război mondial*, Editura politică, București, 1971, p. 426.

⁹ L. Svoboda, *Von Busuluk bis Prag*, Berlin, 1967, p. 230.

¹⁰ M. Moldoveanu, *Op. cit.*, p. 94.

focuri de armă. La insurecție au participat, pe lângă majoritatea armatei slovace, 42 brigăzi de partizani cu aproximativ 15 000 de oameni, care primiseră însemnate cantități de armament din arsenalele armatei și se bucurau de sprijinul poporului¹¹. Centrul insurecției a devenit orașul Banská Bystrica, unde s-a instalat și Consiliul Național Slovac. Până în seara zilei de 30 august forțele insurecționale au eliberat mai bine de jumătate din teritoriul Slovaciei. În zonele eliberate au fost răsturnate autoritățile fasciste, partidul naționalist slovac și gărzile Hlinka au fost dizolvate, au fost arestați fasciștii și criminalii de război. Puterea a fost preluată de Comiteele naționale constituite din reprezentanții forțelor antifasciste slovace.

În zona eliberată au sosit, alături de comuniștii slovaci, fruntașii comuniști cehi de la Moscova, Lace Sverma și Rudolf Slansky. De la Londra a fost trimisă în Slovacia o comisie guvernamentală, din care făcea parte și generalul Rudolf Viest, care a devenit comandant al armatei slovace. Forțele insurecționale s-au bazat în Slovacia de răsărit pe corpul de armată al generalului Malăr, însă acesta a trădat cauza națională. Corpul de armată de sub comanda sa, concentrat în zona Prešov, format din 2 divizii (26 000 de oameni), avea misiunea să deschidă drumul trupelor sovietice și cehoslovace, să țină cu orice preț pasul Dukla până la sosirea trupelor sovietice. Dar la 30 august generalul Malăr a interzis Corpului de armată de sub comanda sa să se alăture răscoalei iar el a plecat la Bratislava. Ofițerii și trupa erau în derută. Profitând de aceasta, trupele germane au pătruns rapid în Slovacia răsăriteană (31 august) și au ocupat trecătoarea Dukla din Carpații Păduroși, care făcea legătura între Polonia și Slovacia. Trădarea generalului Malăr a fost o grea lovitură pentru răscoala națională slovacă și a întârziat trecerea Carpaților de către trupele sovietice și cehoslovace¹². Trupele germane au pornit acțiunea de ocupare a Slovaciei, inițial, cu forțele a patru divizii, dar acestea s-au dovedit insuficiente. Comandamentul hitlerist a trimis noi unități, care au fost concentrate atît împotriva teritoriului insurecțional, cît și spre granițele de răsărit și sud ale Slovaciei.

Acțiunea de ocupare a Slovaciei, planificată de hitleriști ca un marș rapid, a durat două luni. Insurecția națională slovacă a trezit energiile creatoare ale întregului popor. La 1 septembrie 1944 C.N.S., întrunit în prima sa ședință în condiții de legalitate, a adoptat o Declarație deosebit de importantă, prin care anunța poporul că C.N.S., singurul organ autorizat să vorbească în numele națiunii slovace, își „asumă, începînd de astăzi, în întreaga Slovacie, puterea executivă și legislativă, precum și sarcina apărării Slovaciei; el va exercita puterea pînă cînd națiunea cehă își va alege pe cale democratică un reprezentant legitim”¹³. Declarația se pronunța pentru renașterea Republicii Cehoslovace, patrie a două popoare frățești, egale în drepturi, pentru democrație, progres și dreptate socială. În document se arăta că C.N.S. va milita pentru a asigura o viață mai bună muncitorilor și țăranilor, pentru o justă repartitie a venitului național, pentru o nouă reglementare a proprietății și posesiunii pămîntului. C.N.S. respingea cu hotărîre politica clicii fasciste, alianța cu Germania hitleristă și proclama alianța națiunii slovace cu Națiunile Unite. C.N.S. se angaja să mobilizeze întregul popor la lupta pentru libertate și făcea un viguros apel către „întreaga națiune să ia armele și să lupte împotriva dușmanilor noștri seculari și a slugilor lor, pentru ca toți slovacii să-și poată organiza viața conform propriei lor voințe, într-o Republică Cehoslovacă liberă”.

Comitetele naționale create pretutindeni în zona eliberată, în afara funcțiilor politice, administrative și militare, se ocupau de aprovizionarea populației, de îngrijirea răniților în spitale, de lucrări de fortificații ș.a. Poporul slovac se dăruia cu trup și suflet cauzei eliberării naționale. Comandamentul sovietic a hotărît să intervină în ajutorul insurgenților slovaci. Planurile operative au fost modificate în funcție de noua situație politico-militară. Inițial se preconizase pătrunderea trupelor sovietice din direcția Cracovia și din Ungaria, dar la începutul lunii sep-

¹¹ F. Klavka, *Op. cit.*, p. 193.

¹² Svoboda, *Op. cit.*, p. 236.

¹³ J. Dolezal, J. Kren, *Op. cit.*, p. 103—105.

tembrie 1944 a fost stabilită o nouă direcție de înaintare : Krosno-Dukla-Pascel-Dukla-Prešov, cu trecerea Carpaților. Distanța ce trebuia parcursă era de 100 km iar termenul afectat operațiunii era de cinci zile¹⁴. Sarcina de a elibera Slovacia revenea trupelor Frontului 1 Ucrainean, comandat de mareșalul Konev, în cadrul căruia lupta și corpul de armată cehoslovac comandat de generalul Ludvik Svoboda. Misiunea încredințată trupelor Frontului 1 Ucrainean era dificilă. Trebuia străbătută în luptă o zonă cu culmi nu prea înalte (700 m), tăiate de văi și cursuri de apă, ceea ce reprezenta un teren excelent pentru organizarea apărării de către nemți. Luptele pentru pasul Dukla au început la 13 septembrie 1944 și au durat până la 6 octombrie 1944, când trupele sovietice și cehoslovace au intrat pe teritoriul Republicii Cehoslovace. În timpul luptelor din această zonă avioanele sovietice au transportat pe teritoriul controlat de răsculații slovaci Brigada 2 aeropurtată cehoslovacă și Regimentul 1 vânători de munte. Avioanele sovietice au transportat, de asemenea, în zona eliberată, însemnate cantități de armament și muniții, echipament, mijloace de telecomunicații și radiocomunicații, medicamente etc. Au fost create noi grupuri de partizani în teritoriul controlat de inamic, cu sarcina de a dezorganiza transporturile, pentru a împiedica aprovizionarea inamicului. Știrile transmise la Berlin de organele de siguranță ale hitleriștilor indicau în toamna anului 1944 și în perioada următoare o creștere fără seamăn a activității partizanilor slovaci.

Comandamentul hitlerist, ținând seama de importanța deosebită a Slovaciei, a hotărât să facă totul pentru a zdrobi insurecția națională slovacă. La 19 octombrie armatele germane, însumind forțele a circa șapte divizii, au lansat un atac concentric asupra zonelor eliberate și au reușit să rețină în acest timp înaintarea trupelor sovietice și cehoslovace. Copleșite de forțele hitleriste și datorită unor greșeli militare, forțele slovacă au fost nevoite să se retragă iar la 27 octombrie germanii au cucerit Banská Bystrica, centrul teritoriilor eliberate. Aceasta n-a însemnat însă înfrângerea poporului slovac. Unitățile militare slovacă și partizanii slovaci s-au retras în munți și păduri și au continuat lupta până la victoria finală. Principalele ținuturi de partizani au devenit Tatra inferioară, Carpații Păduroși ai Slovaciei, granița cehoslovacă ș.a. Hitleriștii și acoliții slovaci din gărzile Hlinka au trecut la acțiuni teroriste masive împotriva populației slovacă. În unele localități populația a fost nimicită. După război au fost deshumate peste 4 000 de victime ale călăilor fasciști, 60 de sate au fost arse până în temelii, 30 000 persoane au fost internate în lagăre de concentrare¹⁵.

De la sfârșitul anului 1944 la luptele de pe teritoriul Slovaciei au participat și trupele române. Armata română a luptat pentru eliberarea Cehoslovaciei cu 16 divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian, o divizie de artilerie antiaeriană, o brigadă de căi ferate ș.a., unități însumind aproape 250 000 oameni. Trupele române au străbătut prin lupte grele numeroase cursuri de apă, au traversat masive muntoase. Armata română a eliberat 1 722 localități, dintre care orașele Roznova, Dobšina, Tisovec, Buzno, Kremnica, Tuncin, Uhersky, Ostron, Kroměříž ș.a. Împreună cu trupele sovietice, trupele române au participat la eliberarea orașelor Lucenec, Kruprina, Zvolen, Banská Bystrica, Bratislava ș.a.¹⁶. Ostașii români au săvârșit numeroase fapte de vitejie și eroism, jertfele lor însumind peste 66 000 militari¹⁷. Mii de ofițeri și soldați români au fost decorați cu ordine și medalii românești, sovietice și cehoslovace pentru eroismul dovedit în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei. Militarii români au înnodat fire noi la tradiționala prietenie româno-cehoslovacă. Întimpinând la 3 septembrie 1947, la Praga, delegația guvernamentală a României, președintele Consiliului de Miniștri al Cehoslovaciei, K. Gottwald, exprima recunoștința poporului cehoslovac „bravilor fii ai României, care umăr la umăr cu Armata sovietică ne-au ajutat să eliberăm țara noastră de ocupații

¹⁴ L. Svoboda, *Op. cit.*, p. 233.

¹⁵ F. Kavka, *Op. cit.*, p. 194.

¹⁶ Z. Konečný, F. Mainus, *Prietenia cehoslovaco-română. Filele din cronici de război*. Editura militară, București, 1969, p. 12—13 ; *În numele libertății și prieteniei*. Documente extrase din presă și amintiri despre participarea României la eliberarea Cehoslovaciei de sub jugul fascist (18 decembrie 1944—12 mai 1945), Editura militară, București, 1970, p. 21. Volumul a fost pregătit de dr. Gheorghe Zaharia, colonel Dumitru Tuțu, Panait Gavrilăscu, Mihai Dogaru, Costachi Mindru.

¹⁷ *Marea conflagrație...*, p. 507.

fasciști și care cu singele lor au contribuit la întărirea prieteniei româno-ceho-slovace¹⁸.

Insurecția națională slovacă a marcat o etapă esențială în eliberarea statului cehoslovac. Ea a provocat o criză deschisă și regimului Protectoratului din Cehia. Mișcarea de partizani din ținuturile cehe, sabotarea mașinii de război germane au luat proporții de masă. Poporul ceh a luptat din greu în perioada îndelungatei ocupații împotriva unui dușman crud și puternic. Ca și în Slovacia, comuniștii au constituit forța cea mai activă, sufletul rezistenței cehe. Sub conducerea P.C.C. se aflau și numeroase organizații clandestine, precum și detașamentele de partizani care acționau în munții și în pădurile Cehiei. Numeroși cehi și slovaci au luptat împotriva hitleriștilor în cadrul unor formațiuni armate regulate pe Frontul de est, în deșerturile Africii de Nord, în cadrul aviației britanice sau pe Frontul de vest.

Partidul Comunist Cehoslovac și Partidul Comunist Slovac și-au întărit puternic legăturile cu masele populare, ele fiind unanim recunoscute ca cele mai active și mai ferme forțe naționale în lupta împotriva fascismului. Conducătorii rezistenței necomuniste, obligați să țină seama de realități, de prestigiul și de influența partidului comunist în Cehoslovacia, au trebuit să colaboreze cu comuniștii. În luna martie 1945 s-au desfășurat la Moscova tratative între comuniștii cehi și slovaci și reprezentanții celorlalte forțe naționale*, în urma cărora s-a hotărât restabilirea statului independent cehoslovac, în frunte cu președintele Eduard Beneš, s-a adoptat un program comun al partidelor democratice, pe baza propunerilor partidului comunist, și s-a constituit primul guvern al Cehoslovaciei libere (președinte al guvernului era fruntașul social-democrat Zdenik Fierlinger, iar unul dintre vicepreședinți era președintele C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia, Klement Gottwald). Noul guvern și-a publicat programul la 5 aprilie 1945, în orașul eliberat Kosice din Slovacia. Programul de la Kosice a fost un program al revoluției naționale și democratice, axat pe întărirea rolului poporului în stat, pe prietenia cu U.R.S.S. și toate popoarele iubitoare de pace. El stabilea preluarea puterii pe plan local de către Comitetele naționale, restabilirea drepturilor și libertăților democratice, pedepsirea trădătorilor și colaboraționiștilor, epurarea aparatului de stat de fasciști, interzicerea partidelor și organizațiilor fasciste. Se anunța, de asemenea, hotărârea guvernului de a confisca bunurile moșierilor și capitaliștilor germani și maghiari, averile colaboraționiștilor cehi și slovaci, de a desființa monopourile capitaliste, de a naționaliza băncile, minele și societățile de asigurare. În program s-a acordat o mare atenție rezolvării democratice a problemei naționale, pe baza deplinei egalități a cehilor și slovacylor. În Slovacia s-au constituit organe proprii executive, legislative și administrative, s-a prevăzut o amplă acțiune de modernizare și dezvoltare pe toate planurile. Programul de guvernare de la Kosice a fost aprobat și de Consiliul Național Ceh, organ național conducător al rezistenței în regiunile încă ocupate de germani. Sub conducerea Consiliului Național Ceh a izbucnit la 5 mai 1945 eroica insurecție a populației pragheze, care a acoperit capitala cu baricade, a asediat clădirile publice și cazărmile trupelor germane. Insurecția de la Praga s-a terminat victorios la 9 mai 1945, cu ajutorul trupelor sovietice, care au străbătut într-un marș forțat distanța de la Dresda la Praga și au venit în ajutorul populației din Praga, capturând ultima grupare militară importantă a inamicului și împiedicând transformarea capitalei cehoslovace în ruine. Insurecții împotriva ocupanților au avut loc și în orașele Prêrov, Nyus-bcerk, Podibradý ș.a.

Lupta popoarelor ceh și slovac împotriva ocupanților hitleriști, luptă care a culminat cu insurecția națională slovacă și insurecția pragheză, a adus o contribuție importantă la înfringerea fascismului. Cehoslovacia a adus jertfe însemnate în lupta de eliberare națională. În perioada războiului, în lupta împotriva ocupanților, în închisori și lagăre, în execuții în masă au pierit peste 360 000 de cetățeni

¹⁸ K. Gottwald, *Spisy 1947—1948*, Praha, 1958, p. 120.

* La aceste tratative au participat : o delegație a guvernului cehoslovac de la Londra, reprezentanții Partidului Comunist din Cehoslovacia, al Partidului Social-Democrat, al Partidului Social-Național și al Partidului Popular (catolic), pentru Cehia, iar din Slovacia reprezentanți ai Partidului Comunist, Partidului Social-Democrat și Partidului Democrat.

cehoslovaci. După eliberare, noua Republică Cehoslovacă s-a dezvoltat ca un stat liber și independent, patrie a două națiuni slave egale în drepturi : cehii și slovaci. Slovaciei i s-au acordat largi drepturi autonome, consfințite în constituția Republicii Socialiste Cehoslovace.

În ultimii treizeci de ani Slovacia a cunoscut o dezvoltare fără precedent. Volumul anual al producției industriale depășește astăzi volumul întregii industrii cehoslovace din perioada republicii burgheze. Producția industrială a sporit în perioada 1948—1972 de 14 ori. Ponderea producției industriale a Slovaciei pe ansamblul industriei cehoslovace s-a ridicat de la 7—8% în 1948, la 25% în anul 1972¹⁰. Într-un sfert de veac au fost construite peste 300 mari întreprinderi industriale la Bratislava, Kosice, Komorovo ș.a. În actualul plan cincinal 32% din investițiile centralizate sint destinate Slovaciei.

Lupta comună, singele vărsat în numele aceleiași cauze au întărit frăția de arme româno-cehoslovacă, prietenia și alianța dintre popoarele noastre.

GHEORGHE CAZAN

¹⁰ *Economia Cehoslovaciei : realizări, probleme, perspective*, în revista „Probleme ale păcii și socialismului“, nr. 8/1973, p. 43.

Sesiune științifică consacrată celei de-a XXX-a aniversări a memorabilului August 1944. București, 26-27 iunie a. c.

În zilele de 26—27 iunie 1974, în sala Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, s-au desfășurat lucrările sesiunii științifice cu tema „Insurecția din August 1944 și semnificația ei istorică”, organizată sub auspiciile Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară și Academiei militare.

Deschizând seria comunicărilor, tovarășul Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., a relevat în cuvântul său victoriile obținute de poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român, în construirea societății socialiste în țara noastră. În cei 30 de ani care au trecut de la insurecția națională antifascistă armată — a arătat vorbitorul — societatea românească a cunoscut adânci prefaceri sociale, economice, politice, ideologice și culturale, s-a transformat din temelii. Cea mai importantă realizare a acestor ani o constituie victoria deplină a socialismului în România. Istoria densă a ultimelor trei decenii, bilanțul atît de bogat în victorii și înfăptuiri pe calea făuririi României noi, socialiste, demonstrează convingător justetea politicii Partidului Comunist Român care a știut să găsească soluții adecvate problemelor ridicate de viață, să învingă greutățile, să surprindă la timp anumite rămăneri în urmă, să dezvăluie și să afirme ceea ce este înaintat și valoros, să depășească din mers greutățile, să unească și să mobilizeze eforturile creatoare ale întregului popor, asigurînd desfășurarea cu succes a operei de construcție a noii orînduiri. În cei treizeci de ani care au

trecut de la eliberare, poporul român a obținut succese remarcabile în dezvoltarea industriei, agriculturii, învățămîntului, culturii, științei. „Generalizării relațiilor de producție socialiste în economie și maturizării acestora — a arătat tovarășul Ion Popescu-Puțuri — le corespunde, pe planul vieții spirituale a societății, victoria ideilor socialismului, ca liant al coeziunii moral-politice a națiunii. Se poate aprecia că rezultatul istoric al intensei activități politico-educative a partidului nostru, întemeiată pe succesele dobîndite în edificarea noii orînduiri, constă în faptul că ideologia socialistă a triumfat definitiv, s-a înrădăcinat trainic în conștiința poporului român și este, în continuare, în plină ofensivă împotriva oricăror forme de manifestare a vechiului în modul de gîndire și comportare al oamenilor. În etapa actuală de dezvoltare a țării noastre se impune intensificarea educației socialiste a maselor, ridicarea conștiinței socialiste, întărirea disciplinei socialiste, creșterea spiritului de responsabilitate socială la nivelul cerințelor mereu noi ale vieții. O importanță de prim ordin din acest punct de vedere are programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educației socialiste a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste. Parte componentă a programului făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, programul ideologic al partidului urmărește formarea omului nou, concepe educația socialistă ca o activitate largă, cuprinzătoare, incluzînd, deopotrivă, o temeinică pregătire politico-ideologică, marxist-leninistă, însușirea a tot ce este valoros în domeniul

culturii, științei și tehnicii contemporane, generalizarea în întreaga societate a normelor socialiste de conviețuire și comportare“. În continuare, vorbitorul s-a referit la politica externă a României, evidențiind eforturile partidului și statului nostru pentru stabilirea în viața internațională a unui climat de înțelegere și destindere, de largă cooperare între popoare, egale în drepturi, contribuția țării noastre la edificarea securității europene.

Memorabilul act istoric săvârșit în urmă cu 30 de ani — a arătat dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., în comunicarea **Premise istorice ale insurecției din August 1944** — a fost opera forțelor patriotice și democratice naționale unite pe platforma comună a eliberării țării de dominația Germaniei naziste, a cărui plămadă au constituit-o marile acțiuni din anii 1930—1940 desfășurate pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare, a colaborării tot mai largi a forțelor democratice și antifasciste din țară, împotriva fascismului intern și extern și a actelor agresive ale acestuia. Venirea la putere în Germania a nazismului, ralierea în jurul celui de al treilea Reich a statelor revizioniste a stîrnit o vie reacție în rîndurile poporului român. Marile acțiuni politice antifasciste desfășurate în țara noastră începînd chiar din primele luni ale anului 1933 au demonstrat hotărîrea poporului român de a apăra integritatea teritorială a țării față de pericolul nazist și revizionist; concomitent, diplomația română a luat atitudine fermă împotriva politicii de revizuire a tratatelor de pace, în sprijinul victimelor agresiunii fasciste. După ce a evidențiat, prin numeroase exemple, atitudinea antifascistă a poporului român în anii 1933—1940, autorul s-a referit la condițiile interne și internaționale care au dus la instaurarea dictaturii militare-fasciste în România, la aderarea guvernului Antonescu la „pactul tripartit“ și la tirirea poporului român, împotriva voinței sale, la războiul hitlerist. Toate acestea — s-a arătat în comunicare, „erau rezultatul răsturnărilor politice externe și interne produse în intervalul august 1939 — august 1940. Aceste răsturnări explică de ce România, țară dominată de profunde sentimente potrivnice imperialismului german, s-a putut găsi timp de patru ani alături de Germania, deși aceste sentimente au continuat să persiste și să se manifeste în diferite moduri. Activitatea bogată

și promițătoare desfășurată pînă atunci de forțele antifasciste crease experiențe și premise care aveau să se dezvolte pe parcursul dominației fasciste, sfîrșind prin ridicarea la arme a întregului popor, pentru eliberarea națională și restabilirea independenței, pentru democrație și progres social-economic. Rolul hotărîtor în această luptă a revenit Partidului Comunist Român, căruia practica vieții sociale i-a inspirat soluții originale în stabilirea politicii și tacticii sale revoluționare, în concordanță cu condițiile concret istorice“.

Comunicarea **Lupta Partidului Comunist Român pentru organizarea și dezvoltarea mișcării de rezistență în România** a fost prezentată de dr. Maria Covaci, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Vorbitorul a relevat că mișcarea de rezistență antifascistă a poporului român a început odată cu instaurarea regimului de dictatură fascistă și intrarea trupelor germane în România și s-a dezvoltat odată cu împingerea țării în războiul împotriva U.R.S.S., cu punerea ei în stare de război cu Marea Britanie și S.U.A., cu marile înfrîngerii suferite pe fronturi și în spatele fronturilor de coaliția statelor agresoare, culminînd cu puternica ridicare la arme a poporului, pentru eliberarea țării de sub dominația fascismului. „Exponent al intereselor naționale ale întregului popor, Partidul Comunist Român, dînd glas aspirațiilor uriașei majorități a populației, s-a ridicat de la început cu hotărîre împotriva dictaturii fasciste și a politicii promovate de aceasta pe plan intern și extern, a organizat mișcarea de rezistență antifascistă și lupta pentru răsturnarea regimului antonescian. În documentele și manifestele sale din septembrie 1940 P.C.R. dezvăluia caracterul fascist al dictaturii lui I. Antonescu și a legionarilor, pericolul pe care îl reprezenta pentru independența țării, prevenea poporul că se pregătește ocuparea României de către armatele germane“. La 27 iunie 1941 C.C. al P.C.R. a lansat un manifest în care era emisă ideea făuririi „frontului unic de luptă al poporului român pentru pîine și pace, pentru independență și libertate națională“. În platforma din 6 septembrie P.C.R. s-a adresat din nou „tuturor partidelor, grupărilor, persoanelor politice și tuturor patrioților români, pentru realizarea Frontului Unic Național“. În continuare, vorbitoarea a relevat activitatea P.C.R. pentru realizarea Frontului Unic Național, baza căruia urma să o constituie

unitatea de acțiune a clasei muncitoare, pentru atragerea țăranimii, a intelectualității și funcționarilor, a micilor meseriași și comercianți, a altor categorii și păături sociale la lupta antifascistă.

În comunicarea **Aspecte privind poziția partidelor burgheze față de dictatura antonesciană și războiul dus împotriva U.R.S.S. (septembrie 1940 — iunie 1944)**, colonel dr. Ilie Ceaușescu, șef de sector la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, a arătat că în condițiile predominanței Germaniei hitleriste în Europa, exponenții principalelor partide politice burgheze din țara noastră — Iuliu Maniu (P.N.T.) și Dinu Brătianu (P.N.L.) — au considerat că Ion Antonescu era persoana autoritară, capabilă să stăpânească situația grea în care se afla țara, în măsură să apere interesele claselor dominante în fața pretențiilor căpeteniilor naziste și să strunească atitudinea sadică și anarhică a Gărzii de fier, deci omul nimerit pentru perioada cît România se va afla sub dominația germană. Cei doi oameni politici nutreau convingerea că ascensiunea Germaniei în Europa cît și existența guvernului I. Antonescu pe scena politică a României erau fenomene de conjunctură, momentane, trecătoare. Analizînd poziția partidelor burgheze față de Germania nazistă autorul concludă că politica de împotrivire a acestora față de hitleriști și că „opoziția” față de dictatura antonesciană se limita la memorii, scrisori, la unele acte de sabotaj. Ei au refuzat multă vreme, sub diferite pretexte, propunerile P.C.R. pentru realizarea unei coaliții de forțe politice antihitleriste, au frînat un timp realizarea unității rezistenței la scara întregii țări, a unității politice antihitleriste. În contextul evoluției situației interne și internaționale, care devenise defavorabilă tacticii P.N.T. și P.N.L., liderii celor două partide au fost nevoiți să accepte ideea luptei deschise pentru eliberarea patriei de sub dominația fascistă, susținută cu fermitate și consecvență de comuniști, și să formeze, alături de P.C.R. și P.S.D., în iunie 1944, Blocul Partidelor Democratice. „Înfăptuirea unirii forțelor politice antihitleriste — se arată în ultima parte a comunicării — a avut o însemnătate excepțională pentru succesul insurecției naționale antifasciste armate. Realizarea acelei largi coaliții sociale și politice a făcut ca în mod practic întregul popor să acționeze în direcția îndeplinirii obiectivelor de interes național care stăteau în fața poporului român. Ca ur-

mare, în zilele lui august 1944 în țara noastră nu au existat opoziție sau tabere ostile, opuse una celeilalte, în problema obiectivelor insurecției. În felul acesta forțele sociale și politice nu au fost divizate. Deci nu au fost posibile acțiuni ostile între forțele sociale și politice interne. Formarea coaliției de forțe antihitleriste a dus la izolarea completă a guvernului antonescian. Numai trupele hitleriste din România s-au opus acțiunilor insurecționale. De aceea, întreaga acțiune insurecțională, după arestarea lui I. Antonescu, a fost îndreptată împotriva trupelor naziste din țară. Acest lucru a avut o importanță fundamentală pentru că situația respectivă armata n-a fost pusă în ipostaza de a lupta și împotriva unor confracți, unor concetățeni ai ei, lucru determinant în trecerea acesteia, în totalitatea ei, de pareă insurecției. Practic, armata avea de acționat numai împotriva trupelor Germaniei naziste, față de care avea o netă atitudine ostilă, de repulsie, deci nu i-a fost greu să se decidă să opteze pentru a lupta pe baricadele insurecției”.

În continuare, comunicările prezentate în cadrul sesiunii au analizat situația militară și politică a părților beligerante la sfîrșitul anului 1943 și începutul anului 1944. Pe frontul principal de luptă — s-a arătat în comunicarea **Situația pe frontul sovieto-german la sfîrșitul anului 1943 și începutul anului 1944**, prezentată de colonel Loghin Leonida, cercetător principal la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară — trupele sovietice se aflau la sfîrșitul anului 1943 în faza de finalizare a ofensivei de mare amploare purtată de-a lungul a peste 4 luni de bătălii neîntrerupte, pe un front care se întindea de la extremitatea nordică a lacului Onega și pînă la țărmul Mării Negre. Ca urmare a zdrobirii grupărilor germane din principalele sectoare ale frontului au fost eliberate bazinul Donețului, regiunile de vest ale R.S.F.S. Ruse și de est ale Bielorusiei, precum și Ucraina de la est de Nipru. Succesele obținute pînă la sfîrșitul anului 1943 de trupele sovietice au determinat trecerea definitivă a inițiativei strategice de partea armatei sovietice, creînd condiții favorabile dezlănțuirii unor operații militare de mare anvergură în anul următor. Cea

mai importantă etapă a operațiilor ofensive planificate pentru prima jumătate a anului 1944 — după aprecierea Comandamentului suprem sovietic — a constituit-o operațiunea militară pentru eliberarea Ucrainei de la vest de Nipru. Pătrunzînd în interiorul dispozitivului german cu peste 450 de kilometri, trupele sovietice au ajuns, astfel, la sfîrșitul lunii martie și începutul lunii aprilie, la frontiera de stat a României. Succesele obținute de armata sovietică în iarna și primăvara anului 1944 — arată autorul în încheiere — au constituit puternice lovituri date armatei germane pregătită pentru o apărare de lungă durată pe frontul sovieto-german. Trupele sovietice au pătruns în dispozitivul inamic pe o adîncime de pînă la 300 de kilometri în zonele Leningrad și Novgorod, iar în sectoarele sudice ale frontului, în medie, pînă la 700 kilometri. Ajungînd în regiunea subcarpatică, forțele sovietice au fracționat dispozitivul defensiv al inamicului, creîndu-i probleme dificile de organizare a luptelor și de cooperare. Ca rezultat al operațiilor ofensive executate cu succes, armata sovietică a eliberat vaste teritorii și, atingînd frontiera de stat pe o lungime de aproximativ 500 de kilometri, și-a creat o bază operativ-strategică pentru noi acțiuni ofensive spre centrul și sud-estul Europei“.

Comunicarea **Situația pe fronturile din vestul Europei și din bazinul Mediteranei în anii 1943—1944**, prezentată de generalul-maior (r.) dr. Ion Cupșa, s-a referit la două evenimente principale care au avut loc pe frontul de operațiuni al aliaților din vestul și sudul continentului, capitularea Italiei și debarcarea din nordul Franței. După ce prezintă succint evoluția situației militare și politice din Italia după 10 iulie 1943, cînd a avut loc debarcarea anglo-americană în Sicilia, pînă la capitularea Italiei, la 8 septembrie, autorul concludе următoarele: „Capitularea Italiei a marcat începutul destrămării coaliției hitleriste și o activizare a mișcărilor de rezistență din țările cotopte. Comandamentul german nu numai că pierdea aportul armatei italiene, dar era obligat să trimită forțe noi în Balcani și Italia“. Pregătirile, amplexarea și semnificația operației „Overlord“, sprijinul pe care mișcarea de rezistență din Franța, în frunte cu comuniștii, l-a dat trupelor debarcate, au fost de asemenea analizate succint în comunicarea amintită. „Înfrîngerile suferite pe toate fronturile de armatele germane — se arată în încheiere — îngustarea bazei de materii prime a

economiei de război germane, rezistența tot mai puternică a maselor largi — care îmbrăca forme și manifestări variate, creșterea mișcării de rezistență a popoarelor subjugate, criza profundă a vîrurilor Reichului nazist, toate arătau că regimul sîngeros hitlerist intra în agonie. Acest fapt crea condiții favorabile desfășurării cu succes a insurecției în țara noastră. Trebuie precizat însă — subliniază autorul — că deși situația politică, economică și militară a blocului hitlerist s-a înrăutățit, comandamentul german nu considera partida pierdută. Germania nazistă dispunea încă de forțe numeroase și de un teritoriu întins, iar producția ei de război continua să se mențină la un nivel destul de ridicat“.

Pe lîngă frontul armatelor regulate — a arătat Nicolae Copoiu, secretar științific al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., în comunicarea privind **Dezvoltarea și semnificația mișcării de rezistență în Europa** — în lupta împotriva fascismului în anii celui de-al doilea război mondial a mai existat un al doilea front, reprezentat de mișcarea de rezistență a popoarelor subjugate, care a încorporat tot ceea ce exprima un potențial de luptă al unui beligerant în afara forțelor militare organizate. Mișcarea de rezistență împotriva agresorilor s-a născut în toate țările ocupate în forme caracteristice condițiilor fiecărei țări: în unele țări ea a luat forma luptei armate (Iugoslavia, Grecia, Albania), în altele mișcarea de rezistență a avut un caracter preponderent politic, principalul obiectiv constituindu-l pregătirea politică în vederea unei lovituri hotărîtoare dată regimurilor fasciste și dominației hitleriste (România, Bulgaria).

Forma cea mai înaltă a rezistenței a constituit-o insurecția națională, formă specifică a războiului popular, născută în împrejurările caracteristice anilor 1944—1945. Contribuția efectivă a mișcării de rezistență la înfrîngerea Germaniei naziste — a arătat vorbitorul în ultima parte a comunicării — prezintă o însemnătate deosebită din cel puțin două puncte de vedere. „În primul rînd, din punctul de vedere militar, rezistența a măcinat potențialul de luptă al armatelor fasciste, ceea ce a facilitat victoria aliaților pe marile fronturi. În același timp, acționînd în viața economică a țărilor ocupate, a subminat, prin sabotaje și distrugereri directe, realizarea unei arme noi, inclusiv a bombei atomice. Participanții din mișcarea de rezistență au dat, totodată, o contribuție de seamă,

cu prețul unor sacrificii uriașe, la realizarea unui coeficient sporit al aviației aliaților în distrugerea punctelor esențiale ale militarismului german. În al doilea rând, mișcarea de rezistență europeană a constituit prima experiență istorică pe scară internațională de extindere a participării la război a întregului popor. În acest sens mișcarea de rezistență a reprezentat o lecție prețioasă pentru războaiele de eliberare națională în epoca de prăbușire a colonialismului. Războiul poporului algerian și războiul din Vietnam au beneficiat indiscutabil de experiența mișcării de rezistență din Europa“.

Înrăutățirea situației militaro-strategice a Germaniei hitleriste, povara tot mai grea a „alianței“ cu Reichul nazist, intensificarea luptei forțelor antifasciste împotriva regimurilor fasciste și dominației hitleriste — a arătat în comunicarea sa, intitulată **Adîncirea crizei blocului statelor fasciste**, colonel dr. Dumitru Tuțu, șef de sector la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară — au determinat cercurile guvernante din statele aservite Germaniei să caute ieșire, inițiind sondaje de pace în tabăra aliaților.

Primele semne ale crizei raporturilor dintre Reich și statele satelite autorul le întrezărește încă în toamna și iarna anului 1941, odată cu eșecul ofensivei naziste asupra Moscovei. Ca o dovadă în acest sens, autorul citează ideea lansată în toamna anului 1941 de ministrul de externe Mihai Antonescu și reprezentantul Italiei la București, privind crearea unei „axe latine“, din care să facă parte Italia, Franța, Spania, Portugalia, România și care era concepută a fi îndreptată atît împotriva U.R.S.S. cît și a Germaniei. Cotitura intervenită în desfășurarea războiului la sfîrșitul anului 1942 și începutul anului 1943, preluarea definitivă a inițiativei strategice de către puterile aliate și conturarea perspectivei înfrîngerii Germaniei și a aliaților ei au împins cercurile guvernante din România, Ungaria, Bulgaria să caute posibilitate de salvare a regimului prin înțelegeri separate cu aliații occidentali. Autorul amintește planurile celor trei guverne de a determina guvernul italian de a se alătura lor pentru a realiza o înțelegere în patru cu puterile occidentale. După refuzul lui Mussolini, sateliții Germaniei au căutat să stabilească unele contacte cu Anglia și S.U.A. prin intermediul misiunilor diplomatice de la Ankara, Stockholm, Madrid, Lisabona, Berna, Vatican. În același sens a acționat și guvernul antonescian. În toamna

anului 1943 diplomații români au stabilit contacte oficiale cu puterile occidentale, care au rămas însă fără rezultat, deoarece „guvernul antonescian nutrea speranța absurdă a încheierii unei păci separate cu S.U.A. și Marea Britanie și a continuării în același timp a războiului antisovietic. Politica încheierii unei păci separate numai cu S.U.A. și cu Marea Britanie era nerealistă“. Ieșirea României din război și alăturarea ei coaliției antihitleriste, ca urmare a victoriei insurecției naționale antifasciste armate, a dus la prăbușirea frontului german din Balcani, a accentuat și mai mult situația critică a regimurilor fasciste din Europa.

Larga coaliție antihitleristă din anii celui de-al doilea război mondial — a arătat Gheorghe Unc, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. — a fost pregătită cu mult înainte de începutul războiului, conturîndu-se o dată cu instaurarea nazismului în Germania. După atacul Reichului împotriva U.R.S.S., rațiuni de ordin strategic, militar și economic au reclamat coordonarea acțiunilor țărilor angajate în lupta împotriva dușmanului comun, făurirea unei ample coaliții antihitleriste. Primul document oficial al coaliției l-a constituit acordul sovieto-englez din 12 iulie 1941, prin care părțile se obligau să-și acorde ajutor reciproc și să nu încheie pace separată cu inamicul. În aceeași lună, Uniunea Sovietică a semnat două convenții de luptă comună împotriva Germaniei fasciste cu guvernele în emigrație ale Cehoslovaciei și Poloniei. Un alt pas important pe linia făuririi coaliției antihitleriste l-a constituit înțîlnirea dintre W. Churchill și F. Roosevelt din 14 august 1941, la care au adoptat o declarație comună („Carta Atlanticului“), care formula scopurile și principiile de care erau animate în război S.U.A. și Anglia. „Principiile incluse în «Carta Atlanticului» — a relevat autorul — aveau un caracter progresist și mobilizator, ele fiind subscrise de toate națiunile care s-au ridicat la luptă împotriva Axei fasciste“. La sfîrșitul anului 1941 coaliția antihitleristă era deja un fapt împlinit. La 1 ianuarie 1942, la Washington, 26 de state — printre care U.R.S.S., Anglia, S.U.A., China, Franța etc. — au semnat „Declarația Națiunilor Unite“. Constituirea coaliției antihitleriste a avut o importanță deosebită în concentrarea și mobilizarea eforturilor unui mare număr de state împotriva nazismului. Această largă coaliție a reprezentat o vie ilustrare a posibilităților

reale de înțelegere între țări cu orindui social-politice diferite, atunci când raporturile dintre ele sînt guvernate de respectarea independenței și suveranității, egalității în drepturi și stimă reciprocă.

Starea de spirit antifascistă a poporului român, apărută odată cu ivirea primelor manifestări ale fascismului pe plan internațional — a arătat colonel dr. Vasile Mocanu, profesor la Academia militară, în comunicarea **Starea de spirit a maselor populare și a armatei în prima jumătate a anului 1944** — s-a dezvoltat și s-a amplificat odată cu instaurarea dictaturii militare-fasciste în România, cu pătrunderea trupelor hitleriste în țară și cu împingerea ei în războiul hitlerist dus împotriva Uniunii Sovietice. Manifestîndu-se sub o diversitate de forme și urmînd o linie ascendentă, cu momente de maximă tensiune, aceasta a intrat în faza finală, hotărîtoare în primăvara și vara anului 1944, cînd în rîndul maselor largi populare, al tuturor forțelor patriotice antihitleriste s-a manifestat cu putere crescîndă ura împotriva regimului antonescian și a Germaniei naziste, cînd a devenit deosebit de evidentă dorința maselor de a elibera țara de sub dominația fascismului. „Starea de spirit antifascistă a poporului român și a armatei a fost întretinută și amplificată prin activitatea desfășurată pe multiple planuri de Partidul Comunist Român și organizațiile de masă conduse sau aflate sub influența sa: Uniunea Tineretului Comunist, Apărarea Patriotică, Uniunea Patrioților, Frontul plugarilor, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (Madosz) etc.“. Dominanța esențială a situației social-politice interne a țării din primăvara și vara anului 1944 — se arată în comunicare — a constituit-o ascuțirea la maximum a contradicției dintre majoritatea poporului, pe de o parte, dictatura militară-fascistă și cîmpitorii hitleriști, pe de altă parte. În aceste împrejurări creștea vertiginos nemulțumirea și ura celor mai largi pături sociale față de dictatura antonesciană și față de cîmpitorii hitleriști. Autorul a acordat un spațiu important în comunicare prezentării stării de spirit antihitleriste a militarilor români. Tot mai mulți ostași și ofițeri începeau să înțeleagă că a sosit timpul să se acționeze fățiș și cu hotărîre pentru ieșirea din războiul purtat alături de Germania și alungarea trupelor de ocupație din țară ca singura cale posibilă în acele condiții pentru evitarea unei catastrofe și redobîndirea independenței și suveranității

naționale. Cadre militare și ostași se opuneau sub diferite forme continuării războiului și comportării samavolnice a comandamentelor și trupei germane, deveneau tot mai dese incidentele și conflictele între militarii români și hitleriști, care — deseori — se soldau cu ciocniri armate. Toate acestea — s-a subliniat în finalul comunicării — „au fost elemente esențiale pe care s-a bazat Partidul Comunist Român, forțele politice patriotice antihitleriste cînd au pus problema atragerii armatei în întregimea ei la actul insurecțional ce se pregătea. Cunoșcînd starea de spirit a armatei, comuniștii au stabilit contacte cu unitățile militare și cu ofițeri și generali patrioți, unii din ei făcînd parte din cercurile apropiate palatului regal, pentru pregătirea militară în vederea doborîrii dictaturii antonesciene, scoaterii României din războiul hitlerist și întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste“.

În condițiile regimului de dictatură militară-fascistă, cînd România fusese antrenată în războiul declanșat de Reichul hitlerist împotriva Uniunii Sovietice — s-a relevat în comunicarea **Politica de alianțe a Partidului Comunist Român în pregătirea și înfăptuirea insurecției** —, Partidul Comunist Român a văzut salvarea din situația gravă în care fusese adusă țara în făurirea Frontului Național Antihitlerist, la care să participe toate partidele, grupările și cercurile politice nehitleriste și care să ia măsurile pentru: răsturnarea regimului antonescian, întoarcerea războiului împotriva U.R.S.S. și participarea la războiul antihitlerist. Alături de Națiunile Unite, recucerirea independenței și suveranității naționale depline, un guvern cu participarea tuturor forțelor patriotice, eliberarea teritoriului țării smuls prin dictatul de la Viena, arestarea și pedepsirea trădătorilor de țară. Autorul s-a referit pe larg la eforturile P.C.R. pentru unirea tuturor forțelor antihitleriste pe plan național. În acest sens a fost relevată importanța creării în vara anului 1943 a Frontului Patriotic Antihitlerist și în aprilie a Frontului Unic Muncitoresc. „Unitatea proletară a devenit pilonul fundamental pe care s-a clădit largă coaliție de forțe ce a creat cadrul politic necesar înfăptuirii insurecției antifasciste din august 1944“. La scurt timp după făurirea unității de acțiune a proletariatului — a arătat vorbitorul — și-au găsit finalizarea și celelalte alianțe politice preconizate de comuniști: la 26 mai 1944 a fost creată Coaliția Național Democratică, în care erau reprezentate

P.C.R. și organizațiile progresiste și democratice aflate sub influența sa, P.S.D., Partidul Socialist Tărănesc (Mihai Ralea și Lotar Rădăceanu), Partidul Național-Liberal (Tătărescu), Partidul Național-Democrat, au fost strinse legăturile cu cercurile palatului, iar la 20 iunie 1944 a fost format Blocul Național-Democratic (din care făceau parte P.C.R., P.S.D., P.N.T. și P.N.L.). Fiind singurul partid prezent în toate aceste alianțe făurite din inițiativa și la insistența sa și avînd rolul de dinamizator al tuturor forțelor care acționau pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă — se arată în ultima parte a comunicării —, P.C.R. constituia liantul dintre toate aceste alianțe, realizînd în fapt coalizarea tuturor forțelor politice democratice, patriotice, naționale.

Pregătirea politică și militară a insurecției, elaborarea soluțiilor și măsurilor în vederea asigurării îndeplinirii obiectivelor propuse, găsirea celor mai potrivite forme, metode și procedee de organizare și desfășurare a luptei armate — a arătat, în comunicarea intitulată **Pregătirea insurecției**, colonel Petre Ilie, șef de sector la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară — s-au bucurat de o atenție cu totul deosebită din partea Partidului Comunist Român începînd din primăvara anului 1944. Trecînd în revistă activitatea bogată a Partidului Comunist Român în perioada de pregătire a insurecției, autorul s-a referit pe larg la considerentele care au fost avute în vedere la stabilirea datei și locului insurecției, la pregătirile militare efectuate în București și pe Valea Prahovei, unde se găseau aproximativ 60% din totalul trupelor hitleriste, staționate în România. În cadrul pregătirilor militare, pentru fiecare obiectiv german s-au indicat subunitățile militare române și formațiunile de luptă patriotice necesare pentru izolarea, blocarea și neutralizarea sau distrugerea lor. În vederea stabilirii raportului de forțe s-a făcut o evidență a trupelor române și a formațiunilor patriotice „capabile a interveni în luptele din București” sau în zonele din imediata apropiere a orașului. „Din analiza raportului de forțe — s-a evidențiat în comunicarea — s-a desprins necesitatea participării formațiunilor de luptă patriotice la acțiunile insurecționale nu ca elemente auxiliare, ci ca forțe de bază. S-a ajuns la concluzia că în prima urgență era nevoie de cel puțin 25 de grupe ale formațiunilor de luptă patriotice, care să fie repartizate astfel: Șase la comandamentul central al formațiunilor de luptă pa-

triotice; una pentru eliberarea deținuților politici de la închisoarea Văcărești; patru la comandamentele celor patru sectoare ale Capitalei, opt la centrele de triere și dotare etc. Pentru cucerirea sau blocarea în urgență întîia a unui număr de 78 de obiective principale s-a stabilit să participe, împreună cu subunitățile militare, un număr de 206—250 de F.L.P., repartizate celor patru sectoare administrative în raport cu densitatea trupelor germane și importanța punctelor deținute de acestea. Baza creșterii numerice a formațiunilor de luptă patriotice o constituia masa muncitorilor din marile întreprinderi ale Capitalei (Uzinele Malaxa, Atelierele C.F.R. Grivița, S.T.B., Lemaitre, Gaz și electricitate etc.)“.

Determinată de evoluția raportului de forțe pe plan intern, insurecția națională antifascistă a fost, totodată, condiționată, în special în ceea ce privește alegerea momentului declanșării, de mersul general al războiului, îndeosebi de desfășurarea lui pe frontul sovieto-german în vara anului 1944, de situația internațională în general. La rîndul ei, insurecția a influențat în mod direct mersul operațiilor militare de la aripa respectivă a frontului și situația generală. „Sub acest aspect — a evidențiat Vladimir Zaharescu, cercetător principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., în comunicarea **Rolul hotărîtor al operației ofensive sovietice de la Iași—Chișinău în zdrobirea grupului german de armate „Ucraina de sud”** —, evenimentul de front cu care insurecția s-a aflat în cea mai directă interacțiune, care a constituit, pe lângă raportul forțelor interne, condiția generală favorabilă și, totodată, operația asupra căreia insurecția din România a exercitat o influență imediată, a fost ofensiva de la Iași—Chișinău a Armatei Sovietice“. Operația declanșată la 20 august în zorii zilei a fost purtată de trupele fronturilor 2 și 3 ucrainian, care după patru zile de luptă înaintaseră cu 100 de km față de baza de plecare la ofensivă, atîngînd aliniamentul nord Tîrgul Neamț, nord-est Roman, nord Bîrlad, nord-vest Huși, est de riul Prut pe traseul nord-vest Bujoru, nord Chișinău, sud-est Rezina, est Leova, Taraclia, nord Tatar-Bunar. „Din acest moment — arată autorul — se produce ca urmare a începerii insurecției naționale antifasciste din România o modificare radicală a situației în care a fost finalizată operația Iași—Chișinău“. Succesele obținute chiar de la începutul ofensivei de armata sovietică au creat o situație favo-

rabilă declanșării insurecției, au apropiat momentul potrivit pentru acțiune. Grosul forțelor grupului de armate „Ucraina de sud”, inclusiv rezervele operative, fuseseră angajate și devenea clar că comandamentul german nu le va putea utiliza pentru înăbușirea insurecției în condițiile unui raport de forțe favorabil lui. În zilele următoare trupele sovietice au încercuit principalele forțe ale grupului „Ucraina de sud” și pînă la 29 august le-au lichidat. Armata sovietică, efectuînd una din cele mai strălucite operații de încercuire, a obținut o mare victorie. Conjugată cu insurecția națională antifascistă, această victorie a dus la prăbușirea aripii sudice a frontului strategic german, sfărîmat în acest sector pe o întindere de 500 km și strămutat în adîncime cu 750 km. Comparînd densitatea operativă a trupelor sovietice și germane pe trei fronturi — Bielorusia, Iași-Chișinău și Visla-Oder — autorul arată că pe frontul Iași-Chișinău trupele sovietice aveau o densitate medie mai mică decît pe celelalte două fronturi, în timp ce densitatea trupelor germane era mai mare. Densitatea artileriei, tancurilor și autotunurilor pe 1 km de front a fost mai mică în operația Iași-Chișinău, iar în sectoarele de rupere ea a fost superioară celei din Bielorusia la artilerie și aproximativ aceeași la tancuri, iar față de operația Visla-Oder ea a fost aproximativ egală la artilerie, dar mult inferioară la tancuri și autotunuri. Cu toate acestea, pe frontul Iași-Chișinău a fost realizat ritmul cel mai rapid de înaintare și cel mai mic consum de muniții. „Neîndoielnic — conclunde autorul — acest lucru se explică printr-un șir de factori, inclusiv situația inamicului, dar printre acești factori ocupă un loc important și faptul că, așa cum operația Iași-Chișinău a creat condițiile militare favorabile declanșării și biruinței insurecției naționale antifasciste, aceasta din urmă a influențat, de asemenea, asupra unor particularități importante ale ofensivei sovietice”.

Întregul mecanism insurecțional, pregătit cu o remarcabilă minuțiozitate de către cei ce își asumaseră salvarea țării de la inevitabilul dezastru — a arătat în comunicarea **Declanșarea insurecției** general-maior Constantin Antip, secretar adjunct al Consiliului Politic Superior al Armatei — a demarat brusc în după amiaza zilei de 23 August 1944. Devansarea momentului declanșării insurecției, stabilit inițial pentru 26 august, ilustrează o dată în plus suplețea gîndirii politice și militare a organizatorilor istoricului act de acum trei decenii. Po-

sibilitatea declanșării cu trei zile mai devreme a insurecției, cu șanse intacte de succes, s-a datorat atît caracterului realist, matur chibzuit, al planului politico-militar, cît și capacității combative a forțelor umane și materiale care aveau să asigure victoria în confruntarea cu dușmanul. Descriind evenimentele care au avut loc la palatul regal în după amiaza zilei de 23 August — arestarea lui Ion Antonescu și a altor membri ai guvernului și formarea unui nou guvern, în frunte cu generalul Sănătescu, vorbitorul a relevat în continuare: „Emanație a insurecției, noul guvern a inclus în programul său de guvernare obiective politice și militare de însemnătate capitală pentru definirea noului drum pe care se angajase România. Declarația guvernului, primul document de stat emis după răsturnarea dictaturii antonesciene, exprima cerințele naționale și democratice pe baza cărora se realizase, din inițiativa P.C.R., Blocul Național Democrațic”. Concomitent cu primele acțiuni de natură politică s-a trecut la aplicarea măsurilor de ordin militar: alarmarea unităților militare și ocuparea de către acestea a dispozitivelor de luptă dinainte stabilite, mobilizarea formațiunilor de luptă patriotice și perfectarea detațiilor cooperării acestora cu unitățile militare etc. Complexitatea măsurilor de ordin militar întreprinse de noua conducere a țării chiar din primele momente de după instaurarea sa — s-a relevat în comunicare — a fost determinată de specificitatea raporturilor dintre forțele insurecționale, avînd de partea lor practic întreaga națiune română și forțele ostile noii guvernări reprezentate de gruparea militară germană încă destul de numeroasă și cu un mare potențial combativ. Confruntarea, ce avea să înceapă în decurs de cîteva ore, se producea nu între două tabere ostile din sînul aceleiași națiuni, întrucît regimul antonescian fusese lipsit de o bază de masă, ci între forțele naționale române și trupele Wehrmachtului nazist care acționau în România ca într-un teritoriu ocupat. „Insurecția — a subliniat autorul — căpăta astfel de la început caracterul unui război național de eliberare”.

În cadrul bătăliilor din august 1944, luptele din zonele capitalei și ale orașului Ploiești au ocupat un loc distinct atît sub raport politic, cît și militar — a arătat colonel Gheorghe Tudor, profesor la Academia militară, în comunicarea privind **Desfășurarea insurecției la București și în Valea Prahovei**. Încadrîndu-se în granițele largi ale fenomenului insurecțional românesc, bătăliile

de la București și Ploiești au avut un caracter hotărâtor, fiind date în zonele cele mai importante din toate punctele de vedere. Începută printr-o acțiune politică (arestarea guvernului antonescian, ce constituia, de altfel, unul dintre obiectivele esențiale ale insurecției), bătălia Bucureștiului — a evidențiat vorbitorul — se impune atenției nu atât prin gigantismul, cât mai ales prin implicațiile majore pe care le-a avut asupra fenomenului insurecțional românesc, prin semnificațiile sale pentru destinele poporului român, precum și prin maniera în care a fost concepută și purtată. La rîndul ei, bătălia din Valea Prahovei s-a desfășurat într-o zonă de mare însemnătate economică, politică și militară. Din punct de vedere al economiei de război, aceasta a fost pentru Germania cea mai grea lovitură, se poate spune chiar lovitura decisivă. Chiar dacă cele două bătălii nu au avut sub raport militar propriu-zis dimensiuni strategice, prin sensurile și rezultatele lor îndreptătesc situarea lor — după criteriile politice, economice și militare însumate — în rîndul acelor a profunde urmări politice și strategice.

Desfășurarea insurecției în partea de est a Munteniei a făcut obiectul comunicării **Acțiunile din sud-estul Munteniei în perioada insurecției**, prezentată de colonel (r) Costachi Mindru. Ca urmare a stabilizării frontului pe aliniamentul general Iași-Chișinău în primăvara anului 1944, zona de răsărit a Munteniei a devenit, în cea mai mare parte, zonă a etapelor pentru armatele germane și române, aici aflîndu-se dislocate formațiunile de spate care asigurau unitățile de pe front cu cele necesare. Încă din noaptea de 23 August 1944 trupele operative române de pe front au încetat lupta în totalitatea lor și au început să se desprindă din dispozitivul german, în conformitate cu ordinele Marelui stat major, și să se regroupeze în zona Ploiești-București. La rîndul lor, formațiunile de etape din răsăritul Munteniei s-au deplasat pe la sudul Capitalei într-o zonă largă situată pe cursul Oltului. Primele trupe românești care sosesc în răsăritul Munteniei sînt unele unități și formații românești de aviație, apoi și mari unități operative terestre românești. Ele au fost urmate de marile unități germane aflate în retragere precipitată din calea înaintării trupelor sovietice, fie pentru a încerca să ocupe o poziție defensivă pe Siretul inferior și Dunărea maritimă, fie pentru a-și deschide drum peste munți sau spre Bulgaria. Inițial, între marile unități ro-

mâne și forțele germane a existat o distanță de mers de circa 100 de km. Această distanță s-a micșorat în scurt timp, majoritatea trupelor hitleriste fiind motorizate, pînă s-a ajuns la întîlnire și odată cu aceasta la angajarea acțiunilor de luptă. Într-o primă etapă — 23-27 august — în această zonă au avut loc lupte între mici unități românești, sprijinite de populația locală, și unitățile germane, de asemenea cu efective puține, care staționau în aceleași garnizoane. Pînă în prezent au fost consemnate 48 de astfel de confruntări în acest spațiu. Începînd de la data de 27 august 1944 au intrat în acțiune și unitățile și marile unități române aflate în curs de repliere către zona de concentrare, care s-au înfruntat mai ales cu unități sau grupări de forțe din Corpul 29 armată german. Din totalul de 20-25 000 de combatanți cît număra acest Corp, au putut scăpa în Transilvania sau la sud de Dunăre mai puțin de 1 000 de soldați și ofițeri, restul fiind făcuți prizonieri de trupele române. La 31 august 1944 întregul spațiu din sud-estul Munteniei fusese curățat de trupe germane, ceea ce a ușurat marșul armatelor sovietice, care în mai puțin de 2-3 zile au ajuns fără lupte de pe Siretul inferior și Dunărea maritimă, la București și granița cu Bulgaria. La realizarea sarcinilor lor de luptă, forțele armate române au fost ajutate, sub diferite forme, de populația din această zonă. „Puterea de luptă a unităților și subunităților militare — s-a subliniat în comunicare — a fost amplificată de concursul dat armatei în special de către formațiunile patriotice concepute de partidul comunist, ca și de numeroși cetățeni care au fost înarmați, de masa largă a populației“.

Înceleștările din Dobrogea din zilele insurecției au fost evocate în comunicarea viceamiralului (r) Florea Diaconu, intitulată **Desfășurarea insurecției între Marea Neagră și Dunăre**. De o largă varietate, dar deopotrivă de acerbe, luptele din Dobrogea au avut anumite particularități, determinate, în primul rînd, de situația inițială a grupărilor adverse germane și române. Comandamentele și unitățile militare române din Dobrogea au luat cunoștință de noua situație a țării în seara zilei de 23 August 1944, urmare a difuzării prin radio a proclamației regelui. Înțelegînd sensul evenimentelor declanșate, obiectivele politice și militare ale noului guvern și chemările ce le-au fost adresate, unitățile și comandamentele române s-au situat de partea forțelor patriotice, antihitleriste și democratice; ele au considerat co-

municatele radio ca ordine și au acționat imediat în consecință. Subunitățile, unitățile și comandamentele române din Dobrogea s-au alarmat independent și simultan la toate eșaloanele, au pus în aplicare planurile de apărare apropiată și s-au pregătit pentru luptă, devansându-i pe germani sau, cel puțin, fiind pregătiți concomitent cu ei. Comandamentele au trecut la exercitarea conducerii, au dispus ocuparea unor puncte-cheie, au inițiat supravegherea unităților germane și au dispus aprinderea luminilor în portul Constanța; în anumite raioane a fost interzis accesul militarilor Wehrmachtului și au fost făcuți cei dintâi prizonieri hitleriști. În noaptea de 23/24 august Comandamentul suprem al Kriegsmarinei a transmis Amiralului Mării Negre ordinul să ocupe și să mențină Constanța, dar în după amiaza zilei de 24 august, ca urmare a pozițiilor deținute de forțele române, Amiralul Mării Negre a raportat că nu poate executa ordinul primit. „Sfârșitul primelor douăzeci și patru de ore de la declanșarea insurecției — a evidențiat vorbitorul — marca un nou succes: desăvârșirea preluării inițiativei de către forțele române din Dobrogea“. Pentru a curăți teritoriul Dobrogei de forțele germane — care rămânea una din principale misiuni primite de la Marele stat major, direct și prin statul major al Marinei —, fără a angaja confruntări armate directe, care ar fi dus la inevitabila nimicire a portului Constanța și la distrugerea portului Sulina, comandamentele române au adoptat un procedeu forte, dar susceptibil să ducă atît la îndeplinirea misiunii de curățire de navele adverse a porturilor, cît și la evitarea transformării acestora în cimitire de epave și în munți de mine, în spații moarte inaccesibile și inutilizabile timp îndelungat: au somat forțele germane să părăsească apele și țărmurile românești fără a produce distrugeri. Inițial, organele navale germane au răspuns că nu au indicații să se retragă și că vor riposta la atacuri, dar în fața somațiilor insistente, imbinare cu măsuri hotărîte cu caracter ofensiv luate de comandamentele române, germanii au fost siliți să bată în retragere și apoi să cedeze. În noaptea de 24/25 august ultimele elemente navale și de litoral germane au părăsit Sulina și au ieșit în mare, iar alte nave germane din restul Deltei Dunării s-au precipitat spre Galați-Brăila-Măcin; în după amiaza zilei de 25 august navele germane din Constanța s-au supus ultimatumului român și au părăsit portul, ieșind în larg. Astfel, la patruzeci

și opt de ore de la declanșarea insurecției au fost eliminate complet navele Kriegsmarinei din zona cuprinsă între Mangalia—Galați. Pînă la 29 august Dobrogea a fost complet eliberată de către forțele insurecționale. Din totalul militarilor grupărilor germane de aici, românii au luat peste 10 500 prizonieri, restul de 16 000 fiind alungați peste graniță. În aceeași zi, după amiază, elemente înaintate ale armatelor sovietice, strînse în coloane de marș, au ajuns la Constanța, fiind conduse spre frontiera româno-bulgară de grăniceri români; a doua zi, la 30 august, nave maritime române au condus în port primele nave sovietice iar pe aeroport au aterizat unități de aviație sovietice. Forțele armate sovietice s-au bucurat de sprijinul comandamentelor militare române, care le-au dat informații asupra situației forțelor germane care existaseră în zonă, iar populația, chemată printr-o proclamație din 27 august „să dea aliaților noștri ospitalitatea românească“, le-a făcut o primire călduroasă.

În Directiva operativă dată de generalul Gheorghe Marin, șeful Marelui stat major, în noaptea de 23/24 august, la orele 23 — a arătat colonelul Gheorghe Romanescu, cercetător principal la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, în comunicarea **Desfășurarea insurecției în zonele din sud-vestul țării** — misiunea Corpului I teritorial, ale cărei subunități și unități se aflau dislocate în Oltenia și vestul Munteniei, consta în eliberarea acestui teritoriu de forțele germane și zădărnicierea aflării de noi trupe inamice de peste Dunăre și să fie în măsură să intervină — la ordin — în sprijinul Armatei I române în podișul Transilvaniei și în Banat. Încă în după amiaza zilei de 23 August comandantul Corpului teritorial, generalul Marin Manafu, fusese chemat la București de generalul Constantin Sănătescu, care l-a informat asupra situației de ansamblu. El a luat imediat legătura telefonică cu colonelul Nicolae Niculescu, șeful de stat major al corpului, ordonîndu-i să ia primele măsuri de siguranță și de pregătire a trupelor. „Ca urmare — se arată în continuare — încă din noaptea de 23 spre 24 august s-a trecut la alarmarea marilor unități, unităților și formațiunilor militare din subordine, la întreruperea transmisiilor cu fir ale inamicului și s-au instalat gărzi puternice la oficiile telefonice și telegrafice, la instituțiile de stat și întreprinderile industriale. Multe măsuri de amănunt au fost luate din inițiativa unor comandanți de subunități, această acti-

vităte fiind mult ușurată de faptul că toți ofițerii s-au prezentat la serviciu fără a fi chemați, imediat după ascultarea proclamației către țară prin care întregul popor era încunoștințat asupra cotiturii ce se produsese în orientarea politică a României". Autorul a subliniat faptul — care atestă atît pregătirea tactică, spiritul de prevedere și inițiativă, cît și hotărîrea cadrelor de comandă și de stat major de a-și face datoria pînă la capăt — că majoritatea comandanților de mari unități, încă înainte de a primi o misiune concretă de luptă, au reflectat asupra celor mai posibile variante în care ar fi putut să acționeze, stabilind și unele măsuri organizatorice de principiu, corespunzătoare fiecărei variante în parte. Urmărind desfășurarea insurecției în zona Olteniei, în comunicare s-a dat o atenție mare acțiunilor din sectoarele Drobeta-Turnu-Severin-Șimian și Gura Văii Orșova, unde „s-au desfășurat cele mai grele lupte împotriva trupelor germane".

În luptele din sectorul Drobeta-Turnu-Severin, în urma cărora a fost zădărnicită intenția inamicului de a pătrunde în oraș și a-și deschide drum spre defileul Porților de Fier-Cazane, un rol important l-au avut cetățenii orașului, în frunte cu comuniștii. „La numai o zi după ieșirea din ilegalitate, la Casa poporului în Turnu-Severin organizația locală a P.C.R. a stabilit sarcinile activului de partid ce decurgeau din situația creată. În noaptea de 25 spre 26 august a fost tipărit un manifest prin care populația era chemată la luptă. Răspunzînd chemării comuniștilor, numeroși cetățeni, în frunte cu muncitorii de la Atelierele C.F.R. și de la Șantierul naval, primind arme de la un depozit militar, au pornit în ajutorul celor aflați pe poziții la porțile orașului, contribuind la respingerea atacurilor executate de trupele germane în după amiaza zilei de 25 și în dimineața zilei de 26 august 1944. Printre eroii care au pecetluit cu sînge victoria obținută s-a numărat sublocotenentul de rezervă Mircea Miloș și tînărul muncitor Haralambie Stoiculescu". Relevînd contribuția ostașilor, a populației orașului la înfrîngerea naziștilor, în ordinul de zi al comandamentului garnizoanei Turnu-Severin din 26 august se spunea: „Pentru spiritul de largă înțelegere a comandanților și trupelor, pentru elanul și înaltul spirit de sacrificiu de care au dat dovadă ofițerii, subofițerii, trupa și cetățenii orașului, le aduc tuturor mulțumirile mele deosebite și le strig: Să trăiți ostași viteji ai

garnizoanei Turnu-Severin! Să trăiască vitejii cetățeni ai orașului nostru".

„Pe harta insurecției naționale antifasciste armate din august 1944, hartă plină de aliniamentele unor lupte glorioase — a relevat colonel Florian Tucă, redactor șef la Editura militară, în comunicarea **Luptele în cadrul insurecției în Banat și în zonele sudice ale Transilvaniei** — se înscriu la un loc de cînstă și înfruntările din Banat și din zonele sudice ale Transilvaniei". Armata I dislocată în această parte a țării avea sarcina de a zdrobi trupele germane din teritoriul respectiv și de a opri pătrunderea de forțe germane și ungare de peste frontiera de sud-vest a țării, din partea de nord a Transilvaniei aflată sub ocupație în urma dictatului de la Viena. Dispozitivul de acoperire, organizat și executat pe baza directivelor și ordinelor Marelui stat major român, a căpătat, în linii principale, aspectul unui front clasic, de apărare pe poziții. El nu a fost însă un dispozitiv în exclusivitate static, ci a îmbrăcat „aspectul unei apărări active, cu dese schimbări de situații, cu unele întreprinderi ofensive de mică amploare executate de către trupele române, acțiuni care pe alocuri aveau să se soldeze cu unele pătrunderi locale pînă la circa 10 km dincolo de linia de demarcație fixată prin Dictatul de la Viena". Prezentînd desfășurarea insurecției în cîteva centre din sudul Transilvaniei și Banat — printre care Brașov, Bod, Tohan, Dobolii, Prejmer, Arad și din alte localități — autorul scoate în evidență eroismul militarilor români, sprijinul pe care ei l-au avut din partea populației. „O caracteristică a încleștărilor cu trupele germane care se aflau în Banat și în părțile de sud ale Transilvaniei sau care au afluît în zonă — se spune în comunicare — este aceea că, pe alocuri, luptele dispersate s-au combinat și pe plan tactic cu acțiunile «clasice» desfășurate pe un front continuu. De pildă, în sudul Banatului subunități ale diviziei 19 infanterie, dispuse apropiat, în legătură tactică, s-au bătut concomitent cu forțele germane care încercau să abordeze malul românesc, venind de peste Dunăre, de dincolo de frontieră, și cu cele ce staționau anterior în zona Cazanelor și încercau să se fixeze aici și să reziste". În ultima parte a comunicării autorul a arătat că deși erau în permanență preocupate de lichidarea focarelor de rezistență germană și de menținerea sub controlul lor a spațiului în care se aflau, trupele române nu s-au mărginit numai la

aceasta, „ci au întreprins, totodată, notabile acțiuni ofensive pînă dincolo de granița nedreaptă“. Referindu-se, în acest sens, la ofensiva română dirijată spre orașul Sfîntu Gheorghe, la care au participat aproximativ două mari unități române, autorul a arătat: „Hotărîrea dezlănțuirii ei a fost luată cîteva zile mai înainte într-un for foarte înalt, anume în cadrul Consiliului de Miniștri. Deși de interes local, ea viza, în linii generale, următoarele obiective: a) împingerea liniei de frontieră dincolo de demarcația fixată prin Dictatul de la Viena; b) îmbunătățirea viitorului aliniament de declanșare la marea ofensivă proiectată pentru începutul lunii septembrie 1944. Ofensiva română spre Sf. Gheorghe a avut și un caracter mobilizator pentru masele de militari și viza un scop politic bine definit: anume să se marcheze și pe acea cale împlinirea a 4 ani de la semnarea funestului dictat de la Viena. Într-un document militar românesc se consemnează că acțiunea s-a desfășurat pe 30 august «astăzi cînd se împlinesc 4 ani de la cedarea primelor orașe din Ardealul de nord». Luptele au fost grele. Deși germano-maghiarii se aflau instalați în locuri genistice organizate din timp, trupele noastre au atacat cu un elan deosebit, reușind în unele direcții să înainteze pînă la 10 km, deci să obțină cîștiguri de teren și să elibereze cîteva localități, depășind astfel linia de demarcație fixată prin dictat“.

În timpul celui ce al doilea război mondial — s-a arătat în comunicarea **Acțiunile insurecționale desfășurate de-a lungul Dunării românești**, prezentată de colonel Constantin Nicolae, director adjunct la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară — Dunărea a reprezentat pentru Germania nazistă drumul cel mai accesibil, pe care au fost transportate numeroase unități militare, armament, diverse produse; ea conta în planurile militare germane ca un aliniament puternic de apărare în fața înaintării sovietice și era singura cale de retragere a flotei germane din Marea Neagră, artera principală de transport și legătură cu Germania a aripii sudice a frontului german și a trupelor germane din sud-estul Europei. Sarcina trupelor române în zilele insurecției a constat în obținerea controlului asupra fluviului pe întreg teritoriul românesc, împiedicarea sosirii de noi trupe germane și bulgare, zădărnicierea retragerii trupelor germane din Dobrogea și asigurarea

apărării Dobrogei. În continuare, vorbitorul a înfățișat luptele din Delta Dunării, Hîrșova, Cernavodă, Călărași, Oltenița, Zimnicea, Turnu Măgurele, Corabia, Turnu Severin și Orșova. După o statistică incompletă, în luptele insurecționale de pe Dunăre au fost luați circa 17 000 de prizonieri germani (dintre care doi generali), ceea ce reprezintă 30% din numărul total al prizonierilor germani capturați de trupele române în timpul insurecției. Prin zăvorirea intrării pe gurile Dunării a flotei maritime germane s-a contribuit din plin la autosufundarea acesteia în largul Mării Negre, la sud de Caliacra. Presate de trupele sovietice la nord de Dunărea maritimă iar în Deltă și pe cursul fluviului de forțele române, trupele germane n-au mai fost în măsură să folosească acest obstacol natural ca un mijloc de apărare, le-a fost tăiată posibilitatea de a se aproviziona sau de a se retrage pe Dunăre. În schimb, Dunărea a devenit aici o arteră strategică și de transport la dispoziția forțelor sovietice și române; stăpînirea Dunării de către români a lăsat deschisă direcția strategică spre Budapesta și Viena.

Prezentînd unele **Caracteristici ale artei militare românești rezultate din acțiunile de luptă ale trupelor române pe timpul insurecției naționale antifasciste armate**, general-maior dr. Gheorghe Marin, șef de catedră la Academia militară, a arătat în comunicarea sa că situația politico-strategică foarte complexă în care s-au desfășurat acțiunile de luptă ale trupelor române pe timpul insurecției naționale antifasciste armate a avut o deosebită influență asupra formelor, metodelor și procedeele de luptă, dîndu-le anumite caracteristici distincte, deși s-au desfășurat într-un interval scurt de timp. Analizînd modul în care Marele stat major a exercitat în acea perioadă conducerea strategică, vorbitorul a relevat că acesta „a apreciat just situația, dînd dovadă de capacitate organizatorică și operativitate... Conducerea strategică s-a caracterizat prin adoptarea unor soluții reale... ea s-a executat în mod continuu și cu prevedere... Scopurile operative strategice au fost subordonate scopului politic prevăzut în planul insurecției elaborat sub conducerea Partidului Comunist Român...“. În acțiunile de luptă desfășurate în perioada insurecției, autorul a evidențiat „elemente tradiționale ale artei militare românești, cum sînt: lupta cu forțe puține împotriva unui inamic superior, folosirea terenului, an-

gajarea populației la lupta împotriva dușmanului, realizarea surprinderii, folosirea manevrei pe scară largă”.

Simultan cu acțiunile desfășurate pentru nimicirea trupelor hitleriste de pe teritoriul țării, ceea ce echivala cu îndeplinirea primei misiuni de importanță strategică, în fața forțelor insurecționale s-a aflat problema interzicerii pătrunderii inamicului din exterior și crearea unui cap de pod strategic la nord de Carpații Meridionali și în Cîmpia Tisei, pentru a asigura afluaarea și concentrarea trupelor române și sovietice în Transilvania și Banat, în vederea trecerii la acțiuni ofensive de mare amploare. Importanța acestei acțiuni și modul în care ea a fost realizată a făcut tema comunicării prezentate în cadrul sesiunii de general de armată Ion Tutoveanu, comandantul Academiei militare, cu titlul: **Însemnătatea creării capului de pod strategic din podișul Transilvaniei și Cîmpia de vest a țării.** Crearea și consolidarea capului de pod — a relevat vorbitorul — a necesitat numeroase măsuri pe care trebuia să le ia Marele stat major român pentru apărarea frontierelor de nord-vest și de vest ale țării și desfășurarea unor lupte eroice de către trupele române împotriva forțelor fasciste din exterior care urmăreau să atingă bariera muntoasă a Carpaților Meridionali. Cea mai importantă acțiune de acest gen a fost operația de acoperire desfășurată de Armata română din Transilvania, Crișana și Banat, care a constituit prima fază a acțiunilor de creare a capului de pod. Concomitent cu realizarea dispozitivului de acoperire și a respingerii încercărilor izolate ale inamicului de a pătrunde peste frontieră, unitățile române din sudul Transilvaniei și Banat au luptat cu o parte din forțe pentru zdrobirea inamicului din garnizoanele din această zonă, operație realizată pînă la 31 august. „Prin nimicirea forțelor inamice din fișa Armatei 1 și prin interzicerea pătrunderii din exterior s-a realizat marele cap de pod transcarpatic, cu o dezvoltare frontală de aproximativ 900 km și o adîncime de peste 100 km în centrul Transilvaniei și între 60—150 km la vest de Carpații Occidentali, cu o suprafață totală de circa 50 000 km². Acest spațiu vast dădea posibilitatea concentrării citorva zeci de divizii în vederea acțiunilor ofensive ulterioare”. Resursele umane și materiale, rețeaua de comunicații existente la nord și vest de Carpații Meridionali confereau acestui spațiu o importanță deosebită: peste 2 500 000 de

locuitori, bogate și variate resurse, printre care o pondere mare o avea producția de armament, muniție, materiale și echipament militar, 2 600 km de căi ferate, cu o densitate de 5,2 km cale ferată la 100 km² și o densitate a căilor rutiere de 30 km lungime la 100 km². Pentru menținerea capului de pod, trupele române au dus la începutul lunii septembrie lupte deosebit de dîrz împotriva trupelor hitleriste și horthyste. La 10 septembrie au ajuns în zona de operații și trupele sovietice, care trecuseră munții prin trecătorile menținute deschise de forțele insurecționale. „Odată cu ajungerea trupelor sovietice pe linia frontului — se spune în comunicare — raportul de forțe s-a schimbat radical în defavoarea inamicului, au fost create condiții pentru trecerea la ofensiva generală și a început cooperarea de luptă între forțele române și cele sovietice”.

Acțiunea de înaltă maturitate politică a forțelor patriotice antihitleriste din România din august 1944 — s-a relevat în comunicarea **Semnificația istorică a insurecției din august pentru schimbarea regimului politic din România**, prezentată de Paraschiva Nichita, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. — a făcut prima breșă în sistemul burghez de guvernământ, constituind începutul unei epoci noi în istoria țării: epoca revoluției populare și a făuririi socialismului. În condițiile create prin victoria insurecției, datorită vastei activități politice și organizatorice a partidului comunist, mișcarea antifascistă a întregului popor s-a dezvoltat rapid într-o largă luptă revoluționară pentru desființarea rămășițelor semifeduale și împrăștierea țărănimii, democratizarea vieții politice și reconstruirea economiei naționale, pentru lichidarea deplină a regimului politic burghez. „Declanșarea revoluției democrat-populare s-a datorat existenței premiselor obiective și subiective necesare pentru aceasta, concretizate în stadiul dezvoltării social-economice a țării, în natura contradicțiilor fundamentale ale societății românești și maturizarea forțelor sociale și politice capabile să le rezolve. Rolul principal pe care l-a avut clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., în pregătirea și înlăturarea insurecției antifasciste, capacitatea partidului comunist de a orienta lupta forțelor democratice și patriotice spre transformări profunde în structura social-economică și politică a țării au fost factorii de bază esențiali care au

înlesnit dezvoltarea mișcării antifasciste în revoluție". Autorul a evidențiat, totodată, împrejurările internaționale favorabile, sprijinul multilateral acordat de Uniunea Sovietică, faptul că într-o serie de țări se desfășurau puternice lupte revoluționare. Sub influența luptei crescînde a maselor populare și a activității constructive a reprezentanților lor din guvern s-au produs treptat deplasări importante în raportul forțelor de clasă în favoarea forțelor revoluționare, muncitorești-țărănești, reflectate în întărirea pozițiilor oamenilor muncii în guvern și în organele locale ale administrației de stat, prin trecerea într-un timp mai scurt, de numai cîteva luni, a majorității poporului de partea forțelor democratice, revoluționare, prin îngustarea continuă a pozițiilor politice deținute de burghezie.

„Așa cum există «puncte de cotitură» în dimensiunea spațială a întregului război, tot astfel se pot discerne momente hotărîtoare în evoluția politico-militară pe diversele teatre de acțiuni militare distincte geografic. Insurecția română depășește prin consecințele sale condiția unui eveniment cantonat în granițele istoriei naționale. Prin impactul ei asupra situației politico-militare de pe frontul sovieto-german, arena confruntării decisive pe parcursul întregului război și, nu mai puțin, prin determinările în istoria poporului, care circumscriu momentul declanșării procesului ireversibil de eliberare națională și socială, insurecția națională antifascistă corelează atribuțiile unui eveniment major al mării conflagrații — a arătat general-maior Eugen Bantea, directorul Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară, în comunicarea **Rolul insurecției și al alăturării României la coaliția antifascistă în desfășurarea războiului contra Germaniei naziste**. În continuare, referindu-se la repercusiunile pe plan militar-strategic ale insurecției poporului român, autorul a evidențiat semnificația strategică continentală a faptului că unele zone ale țării noastre au fost eliberate exclusiv de forțele insurecționale, importanța și consecințele alăturării României la coaliția antihitleristă și a deschiderii unui nou front în Transilvania și Banat, influența considerabilă exercitată de insurecția națională antifascistă armată asupra balanței forțelor celor două coaliții. Analizînd rolul insurecției în prăbușirea apărării germane dintre Carpații Orientali și Marea Neagră autorul a arătat : „Dezlănțuirea ofensivei sovietice la 20 august 1944 la aripa de sud a fron-

tului sovieto-german a jucat rolul elementului declanșator al mutațiilor defavorabile Reichului în spațiul dat, mutații amplificate sensibil și de sine stătător de insurecția română. Concomitența acestora cu ofensiva sovietică a determinat accelerarea degradării sistemului defensiv german articulat pe contraforturile Carpaților și Marea Neagră. Grupul de armată german «Ucraina de sud» a dobîndit, începînd cu 23 August 1944, un «spate» al frontului nu numai nesigur, ci practic răvășit, inamic, căi de retragere tăiate, posibilități de sprijin refuzate... Imediata raliere a armatei române la insurecție a rupt în mod grav coeziunea de comandament și de luptă a apărării germane, căreia îi erau încadrate două armate operative române cu un efectiv de peste 400 000 de oameni. În condițiile în care aveau de făcut față unei puternice ofensive sovietice, cu un dispozitiv dezagregat și prin întoarcerea de arme a armatei române, cu structurile de comandament grav știrbite, în imposibilitate de repliere avantajoasă, Wehrmachtul a căpătat și a suferit o înfrîngere pe care nu puțini exegeți militari o socotesc asemănătoare Stalingradului". Printre implicațiile politico-morale ale insurecției române în ansamblul războiului, autorul amintește rolul ei de „catalizator al crizei blocului fascist", influența exercitată asupra mișcării de rezistență din țările vecine precum și „netăgăduita influență de ordin psihologic pretutindeni unde se desfășura lupta împotriva fascismului".

Prin dimensiunile sale interne și internaționale, prin consecințele și învățămintele ei, insurecția națională antifascistă armată din România a avut un amplu răsunet peste hotare. În comunicarea **Aprecieri străine asupra insurecției poporului român**, colonel Vasile Gherghescu, șef de catedră la Academia militară, a ilustrat aprecieri elogioase de care s-a bucurat insurecția din România în paginile presei străine, în emisiunile unor posturi de radio, din partea unor personalități politice și militare. Indiferent de proveniență, comentariile străine au fost unanime în a aprecia însemnătatea excepțională a insurecției poporului român pe plan politic și strategic-militar, exemplul pe care ea îl constituia pentru celelalte țări aflate sub dominația fascismului — Bulgaria, Ungaria, Finlanda, perspectivele deschise ducerii operațiilor militare ale trupelor aliate în această parte a Europei ca urmare a catastrofei armatei germane în România și a prăbușirii frontului german în Balcani.

Numeroase comentarii au relevat însemnătatea alăturării României Națiunilor Unite în lupta împotriva Germaniei naziste. „Istoria războiului pentru distrugerea fascismului — releva în acest sens ziarul armatei sovietice din România, „Graiul Nou“ — va pomeni la locul cuvenit contribuția armatei române la această operă grea, dar salutară pentru popoarele iubitoare de libertate“, iar postul de radio New York consemna: „Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfârșitului. Este o contribuție de care poporul român poate să se felițe“.

Analizînd în comunicarea sa **Coope-rarea dintre armata română și armata sovietică în luptele duse pentru desăvîrșirea eliberării României de sub dominația fascistă**, general-locotenent Constantin Popa, locțiitor al șefului Marelui stat major, a arătat următoarele: „Primele acțiuni de cooperare dintre armata română și armata sovietică au fost cele ale regimentului 3 grăniceri, batalionului 1 din regimentul 6 grăniceri și companiei „Farcașa“ din batalionul fix Piatra Neamț, care constituite într-un detașament sub comanda colonelului Nistor Teodoreanu au atacat în seara de 23 august 1944 la orele 23,30, imediat după ce posturile de radio române au anunțat alăturarea României la coaliția antihitleristă, trupele diviziei 3 munte germane aflate în apărare în nordul Moldovei. A doua zi, comandamentul acestui detașament român, luînd legătura cu comandamentul Corpului 50 armată din Armata 40 sovietică, s-a stabilit cooperarea de luptă, după care, acționînd cot la cot, trupele române și sovietice au pătruns adînc în dispozitivul inamicului, au eliberat localitate cu localitate și au cucerit înălțime cu înălțime pînă la vest de pasul Prislop“. În zilele următoare trupele sovietice au continuat marșul lor strategic într-un teritoriu eliberat de forțele insurecționale române și între 7 și 18 septembrie au ajuns pe aliniamentul pe care se apărau trupele române și s-au angajat în luptă cu inamicul. În comunicare au fost redată numeroasele acțiuni de cooperare între trupele române și cele sovietice în lupta împotriva trupelor germano-horthyste, pentru eliberarea întregului teritoriu al țării de trupele ocupante. „Ultima rezistență pe care inamicul a încercat să o închege pe teritoriul

Transilvaniei — se arată în ultima parte a comunicării — a fost aliniamentul Carei—Satu Mare. În ziua de 25 octombrie 1944, divizia 133 infanterie sovietică din Armata 40, în cooperare cu divizia 11 infanterie din Corpul 2 armată român, au eliberat orașul Satu Mare, iar trupele Corpului 6 armată român, atacînd prin surprindere rezistențele inamice, au înfrînt apărarea acestora și au eliberat orașul Carei. Astfel a fost desăvîrșită eliberarea întregului teritoriu al României“.

Importanța și consecințele imediate sau de durată ale actului istoric de la 23 August 1944 — a arătat dr. Ion Chiper, cercetător științific la Institutul de istorie „Nicolae Iorga“, în comunicarea **Istoriografia străină despre contribuția României la războiul antihitlerist** — au determinat analiza sau consemnarea contribuției României la războiul antihitlerist atît în lucrările străine privind istoria României sau a sud-estului Europei, cît și în lucrările referitoare la istoria ultimului război mondial, la istoria politică sau militară a unor țări beligerante, în sinteze de istorie europeană sau universală, în diferite genuri de instrumente de lucru și mijloace de informare istorice. „Volumul bibliografiei istorice străine — a evidențiat autorul — în care se analizează în întregime sau parțial contribuția României la războiul antihitlerist continuă să crească nu numai datorită interesului deosebit cu care întreaga istoriografie mondială continuă să cerceteze cauzele desfășurării și consecințele ultimului război mondial, ci și datorită interesului particular manifestat de tot mai mulți istorici străini care se orientează — în urma creșterii vertiginose a prestigiului internațional al României — spre cercetarea istoriei României și în primul rînd a istoriei contemporane a poporului român“. În momentul de față — s-a arătat în comunicare — evenimentele din August 1944, contribuția României la înfrîngerea Germaniei naziste sînt înregistrate în istoriografia străină în zeci de lucrări și studii consacrate în întregime sau în parte evenimentelor menționate, în alte sute de lucrări de diferite genuri. Analizînd unele lucrări reprezentative — apărute mai demult sau recent — autorul face constatarea că numărul lucrărilor și studiilor de peste

hotare care consemnează corect — cel puțin în linii generale — evenimentele sînt în creștere, că este evidentă tendința majorității istoricilor străini, civili și militari, de a trata obiectiv istoria României în anii 1944—1945, în contextul ultimului război mondial. El a semnalat însă și apariția, în diferite țări, a unor lucrări în care se fac aprecieri eronate, ajungîndu-se la deformări ale realității istorice.

„Investigarea insurecției naționale antifasciste în contextul mai larg al istoriei României, cu raportări atît la etapele luptei pentru independență și libertate care au precedat-o, cît și la cele care i-au succedat în timp, pînă în zilele noastre — a arătat general-colonel Ion Coman, șef de secție la C.C. al P.C.R., în comunicarea **Insurecția din august 1944 — corolar al luptei poporului român, a clasei muncitoare și a partidului ei pentru eliberarea națională și socială** — oferă un teren extrem de fertil pentru fixarea mai riguroasă a trăsăturilor și însemnătății ridicării populare din august, pentru descifrarea mesajului lăsat nouă de generația care a operat — avînd conștiința deplină a responsabilității ei față de viitorul țării — schimbarea de destin petrecută acum trei decenii“. Autorul a relevat că explicarea pregătirii, desfășurării și deznodămîntului insurecției cuprinde, ca parte integrantă, luarea în considerație a întregului trecut de luptă a poporului nostru, în care evenimentele din august s-au inserat organic și al căror corolar strălucit au fost. O caracteristică fundamentală a constituit-o capacitatea excepțională a poporului nostru de a înfăptui în momente de răscruce ale istoriei, peste contradicțiile și frămîntările interne, concentrarea tuturor energiilor și resurselor sale, împotriva dominației străine, pentru eliberarea națională. Structura forțelor angajate în lupta pentru libertate s-a modificat mereu potrivit naturii orînduirilor social-economice și regimurilor politice care s-au succedat; dar reunirea forțelor poporului în lupta împotriva jugului străin a rămas, în substanța ei, o constantă a istoriei patriei noastre, pe care s-au clădit biruințele domnitorilor Basarab I întemeietorul, Mircea cel Bătrîn, Vlad Țepeș, Iancu de Hune-

doara, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă Viteazul, Mihai Viteazul, ea a stat la temelia unirii, a independenței și a făuririi statului național unitar. Și tot ea a permis poporului nostru să evite, în august 1944, catastrofa națională și să salveze acele cuceriri pentru care au luptat și s-au jertfit atîtea generații de înaintași. Insurecția a confirmat integral experiența istorică și, totodată, a continuat firul tradiției întins înapoi pînă la epoca genezei neamului nostru. În continuare, în comunicare s-a evidențiat faptul că concentrarea forțelor poporului în lupta pentru libertate nu s-a realizat automat, de la sine, ci a fost, întotdeauna, rezultatul acțiunilor desfășurate de partea cea mai înaintată a societății românești, de forțele ei progresiste, lucide, care s-au ridicat pînă la înțelegerea adevărului că dezvoltarea internă nu este de conceput fără neatîrnare, fără dreptul la o existență liberă în concertul popoarelor lumii. Din cea de-a doua jumătate a secolului trecut această sarcină a revenit clasei muncitoare din România, în jurul căreia s-au concentrat în timpul dictaturii militare fasciste forțe social-politice tot mai largi, care au acționat viguros împotriva dominației naziste și a războiului hitlerist dus împotriva Uniunii Sovietice, pentru doborîrea dictaturii antonesciene. În ajunul istoricelor evenimente din august 1944, larga mișcare antifascistă se identifica, în fapt, cu întregul popor, cu întreaga națiune română, de la clasa muncitoare pînă la straturile superioare ale burgheziei și moșierimii. „Această uriașă concentrare de forțe naționale, survenită într-un moment decisiv pentru destinele patriei noastre, este comparabilă în substanța ei cu toate marile ridicări naționale care s-au produs în alte perioade ale evoluției României. Totodată, ea este o continuare și un corolar autentic al lor, pentru că s-a clădit pe dezvoltarea progresivă anterioară și a avut ca obiective fundamentale restabilirea independenței, unității și libertății cucerite prin luptele și jertfele înaintașilor“. Apartenența insurecției la noua epocă apare și mai pregnantă dacă se urmărește firul proceselor sociale și politice care și-au avut geneza în zilele dramatice din august sau care au început, de atunci, să se desfășoare pe coordonate superioare.

Sesiunea științifică a Institutului de istorie „N. Iorga” și a Institutului de studii sud-est europene consacrată celei de-a XXX-a aniversări a insurecției naționale antifasciste armate

În zilele de 17—18 iunie 1974 a avut loc la Institutul de istorie „N. Iorga” o sesiune științifică consacrată celei de-a XXX-a aniversări a insurecției naționale antifasciste armate. În prezidiu au luat loc : prof. dr. doc. Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice, prof. dr. doc. Ladislau Bánya, vicepreședinte al Academiei de științe sociale și politice, prof. dr. Ștefan Ștefănescu, directorul Institutului de istorie „N. Iorga”, președintele Secției de istorie și arheologie a Academiei de științe sociale și politice, și prof. dr. Mihai Berza, directorul Institutului de studii sud-est europene.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de prof. dr. Ștefan Ștefănescu, care a evidențiat profunde transformări petrecute în societatea românească în cei treizeci de ani care au trecut de la Eliberare. Vorbitorul a relevat progresele realizate de istoriografia română, integrarea creatoare a cercetărilor din domeniul istoriei în efortul general al poporului nostru pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

În continuare, dr. Vasile Liveanu, șef de sector la Institutul de istorie „N. Iorga”, a prezentat comunicarea *Problema puterii în insurecția națională antifascistă armată*, în care au fost abordate două aspecte fundamentale : componența guvernului și forma de stat ce urma să fie instaurată după răsturnarea regimului antonescian. Autorul a subliniat că victoria insurecției impunea formarea unui guvern care să satisfacă două condiții : să adopte un program corespunzător marilor obiective ale momentului și să aibă o componență care să asigure îndeplinirea acestui program. Partidul Comunist Român se pronunțase încă din septembrie 1941 pentru un guvern al tuturor forțelor patriotice. Aceeași poziție a fost exprimată și în manifestul Frontului Unic

Muncitoresc din 1 Mai 1944. În Acordul pentru constituirea Blocului Național Democrat nu se preciza componența guvernului care trebuia să urmeze celui antonescian. Omisiunea nu a fost întâmplătoare : ea era expresia divergențelor manifestate în această problemă între cele două partide burgheze și cele două partide din F.U.M. Componența guvernului a fost examinată la ședința din 13—14 iunie 1944, la care au participat reprezentanți ai partidului comunist, ai palatului, ai generalilor și ofițerilor superiori antihitleriști. Au fost analizate trei variante : 1) formarea unui guvern alcătuit din reprezentanți ai partidelor din B.N.D., prezidat de Iuliu Maniu ; 2) formarea unui guvern alcătuit din reprezentanții tuturor partidelor din B.N.D., prezidat de un general ; 3) formarea unui guvern de militari cu reprezentanți ai partidelor din B.N.D. Nu s-a putut ajunge la o decizie în această problemă datorită atitudinii lui Iuliu Maniu care, sprijinit de D. Brătianu, s-a pronunțat pentru formarea unui guvern de militari. Regele și generalii s-au pronunțat împotriva acestei soluții, deoarece doreau să aibă „acoperirea” oamenilor politici. Discuțiile finale au avut loc în după amiaza zilei de 23 August, cînd s-a ales formula unui guvern de militari cu participarea a patru reprezentanți ai partidelor din B.N.D., ca miniștri fără portofoliu. În noul guvern, pentru prima dată în istoria României, a fost reprezentată și clasa muncitoare. Alcătuirea unui guvern cu majoritate muncitorească-tărănească în acel moment — a apreciat autorul — nu ar fi corespuns obiectivelor momentului istoric dat, precum și sarcinii de a mobiliza toate clasele la îndeplinirea obiectivelor insurecției.

După victoria insurecției — se arată în finalul comunicării — forma de stat a României a rămas neschimbată, deoarece raportul de forțe existent, situația internă ca și cea externă, au impus aceasta.

Cu excepția măsurilor de defascizare, aparatul de stat s-a menținut în vechea structură. Conjunctura a determinat ca transformarea acestuia să se facă treptat și nu brusc. Acest proces s-a accelerat după 6 martie 1945 și a culminat cu proclamarea Republicii, la 30 decembrie 1947.

În comunicarea *Insurecția — moment de cotitură în evoluția raportului de forțe politice în România*, Traian Udrea, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, a subliniat că realizarea principalelor obiective național-antifasciste a creat chiar în răstimpul cuprins între declanșarea și victoria insurecției o situație calitativ nouă, un nou raport de forțe, propice dezvoltării democrat-progresiste a țării.

Victoria insurecției naționale antifasciste armate, în condițiile rolului decisiv jucat de forțele revoluționare, în frunte cu P.C.R., a deschis larg porțile desfășurării în continuare a revoluției populare în România. Modificarea raportului de putere dintre forțele revoluționare, conduse de partidul comunist, și forțele conservatoare și reacționare, grupate în jurul P.N.Ț. și P.N.L., a fost întărită de evoluția relațiilor dintre armată și forțele revoluționare. Pregătirea și desfășurarea insurecției a impus colaborarea nemijlocită dintre armată și formațiunile de luptă patriotice, a pus bazele unor raporturi noi între armată și popor. Pe plan politic a fost deschisă calea apropierii armatei de țelurile politice ale maselor largi.

După victoria insurecției, în fața tuturor partidelor și organizațiilor politice s-a pus problema viitorului social-politic al țării. În acest sens — a subliniat vorbitorul — s-au cristalizat două căi distincte: cea progresistă-revoluționară, preconizată de partidul comunist și de celelalte partide și organizații democrat-revoluționare, și cea conservator-reacționară, adoptată de partidele burgheze. Divergențele dintre cele două orientări s-au manifestat acut în cadrul B.N.D. și, în final, au dus la dizolvarea acestuia. Folosind condițiile prielnice create de victoria insurecției naționale antifasciste armate, partidul comunist și celelalte forțe democrat-revoluționare au desfășurat pe un front tot mai larg revoluția populară, al cărei prim mare succes l-a constituit instaurarea guvernului democrat-popular la

6 martie 1945. Aceasta a marcat sfârșitul dominației de clasă a burgheziei și începutul perioadei dictaturii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor, sub conducerea P.C.R.

Probleme ale insurecției naționale antifasciste armate în memorialistica română de război au fost prezentate de Ioan Chișper, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”. Autorul a relevat că pînă în anul 1964, în ajunul celei de-a XX-a aniversări a eliberării României, nu se constituise încă o literatură memorialistică propriu-zisă cu privire la participarea armatei române la insurecția națională antifascistă armată și la războiul antihitlerist. Din 1965, Editura militară a început publicarea colecției „Memorii de război”, care în prezent a ajuns la 30 de volume, dintre care cîteva sînt integral consacrate participării unor mari unități sau unități ale armatei române la lupta pentru victoria insurecției, iar majoritatea celorlalte volume au referiri la același eveniment. Propunîndu-și să schițeze valoarea de sursă istorică a memoriilor de război pentru cunoașterea premiselor declanșării și desfășurării insurecției naționale antifasciste armate, vorbitorul a trecut în revistă principalele lucrări, evidențiind o serie de elemente inedite furnizate de acestea privind starea de spirit a populației și armatei în preajma insurecției, reacția armatei la vestea răsturnării regimului antonescian, desfășurarea luptelor în diversele zone, situația complexă în care a acționat armata română la sfârșitul lunii august 1944. Analiza memorialisticii române de război — a apreciat autorul în finalul comunicării — demonstrează că exploatarea sistematică și cu spirit critic a acestei literaturi poate aduce completări interesante și, uneori, importante, documentelor de arhivă, poate asigura o prezentare mai amplă, mai nuanțată și mai vie a istoriei insurecției naționale antifasciste armate.

Mihai Rusenescu, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, a adus în comunicarea sa, *Politica agrară a puterii populare în România (1944—1949)*, unele precizări cu privire la reforma agrară și la situația țăranimii în acești ani. El a arătat că față de reformele din 1866 și 1921, reforma din 1945 a realizat exproprierea moșierilor și nu a moșiilor, fără despăgubire. Aceasta a însemnat desființarea moșierimii ca clasă. De asemenea, durata de aplicare a legii din 1945 a fost mult mai scurtă față de

cele anterioare. Autorul a apreciat, pe baza datelor oferite de arhiva Ministerului Agriculturii și Domeniilor, că lucrările de aplicare a legii agrare s-au încheiat în aprilie 1948 (cu excepția unui singur județ) și nu în iunie 1945 sau martie 1947, după cum se afirmă în unele lucrări. În continuare, în comunicare a fost evidențiată activitatea teoretică și practică desfășurată de partidul comunist pentru lămurirea problemei alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru organizarea țărănimii, măsurile legislative luate pentru a apăra reforma agrară și a ameliora situația țărănimii muncitoare. Concomitent — a arătat autorul — s-a intensificat activitatea de partid la sate, mai ales după crearea secțiilor agrare ale C.C. și ale comitetelor județelor ale P.C.R. În martie 1948 conducerea partidului a analizat în mod special problema muncii politice la sate și a făcut o serie de precizări cu privire la poziția partidului față de țărănime, căile și formele de întărire a alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. După naționalizarea din iunie 1948 s-a creat posibilitatea trecerii la reorganizarea socialistă a agriculturii. Această acțiune a început după istorica plenară a C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949.

Venera Teodorescu, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, a prezentat comunicarea *Activitatea legislativă a puterii populare (martie 1945 — noiembrie 1946)*. Autoarea a subliniat că activitatea legislativă a puterii populare în perioada precizată a avut anumite particularități generate de condițiile concrete istorice în care s-a desfășurat procesul revoluționar în România. Una dintre aceste caracteristici a fost menținerea instituției monarhice, de unde, între altele, și forma de decrete-legi a actelor normative de stat. După 6 martie 1945 activitatea legislativă a guvernului democrat a avut drept principale obiective: mobilizarea tuturor resurselor țării pentru continuarea războiului pînă la victoria finală împotriva hitlerismului, reintegrarea nordului Transilvaniei, refacerea economiei naționale, înfăptuirea reformei agrare și epurarea aparatului de stat de elemente fasciste și profasciste etc. Întreaga legislație aflată în vigoare în perioada amintită, apreciază autoarea, ar putea fi grupată în câteva mari categorii, după finalitatea urmărită, cît și după izvoarele de drept folosite. Astfel, se disting: a) legile nou elaborate, menite a asigura defascizarea și democratizarea țării; b) cele din

timpul regimului burghezo-moșieresc, dar menținute deoarece asigurau realizarea sarcinilor primei etape a revoluției populare, precum și c) actele normative cu putere de lege, emise în această perioadă pentru a traduce în viață sarcinile revoluției. În final autoarea a subliniat importanța faptului că încă din prima perioadă de guvernare s-au făcut pași însemnați în schimbarea vechiului aparat de stat și a legislației, ca principale elemente de suprastructură chemate să apere și să consolideze noua putere.

În comunicarea dr. Ecaterina Cimponeanu, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, au fost prezentate unele date comparative privind *Momentul instaurării puterii populare în unele țări dunărene*. Punctul de plecare al analizei instaurării regimurilor democrat-populare în Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria și Cehoslovacia l-a constituit gradul de dezvoltare economică și socială a acestor țări. În expunerea genezei regimurilor democrat-populare, autoarea s-a referit la contradicțiile existente în aceste țări, la rolul rezistenței antifasciste în călirea forțelor revoluționare și în schimbarea raportului de forțe între clase, precum și la condițiile internaționale. Analizînd evoluția evenimentelor în funcție de aceste elemente, în comunicare a fost accentuată interdependența dintre factorii interni și externi, cu rolul preponderent al celor dinții. Desfășurarea, caracterul și ritmul transformărilor revoluționare care au dus la instaurarea puterii populare în unele state dunărene — a arătat autoarea — a contribuit la îmbogățirea experienței mișcării muncitorești internaționale în ceea ce privește revoluțiile populare și instaurarea regimului democrat-popular. Acest proces a avut și are o importanță teoretică și practică pentru strategia și tactica partidelor comuniste și muncitorești, întrucît a demonstrat, odată mai mult, importanța cunoașterii și aplicării creatoare a legilor sociale generale la condițiile specifice ale fiecărei țări.

Grigore Clima, cercetător științific la Institutul de studii sud-est europene, a examinat în comunicarea sa raportul dintre *Insurecția națională antifascistă armată și poziția României în relațiile internaționale*. Referindu-se la consecințele externe ale insurecției naționale antifasciste armate și la poziția României în ordinea juridică internațională, autorul a trecut în revistă consecințele politice, militare și economice ale insurecției. El a prezentat, în continuare, actele

care au definit poziția internațională a României după 23 august 1944, accentuând semnificația Convenției de armistițiu semnată la 12 septembrie 1944, la Moscova. Aceste acte fixau poziția României în ordinea juridică internațională și confereau statului român atributele fundamentale ale existenței statale: independența, suveranitatea și integritatea teritorială. Clauzele armistițiului au conferit statutul internațional al României pînă la semnarea tratatului de pace, la 10 februarie 1947. Din acel moment procesul de reluare a relațiilor diplomatice normale și de stabilire de legături economice a urmat un curs mereu ascendent, datorită integrării depline a României în comunitatea internațională.

În final, participanții la sesiunea științifică au adresat o telegramă tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în care și-au exprimat atașamentul față de politica internă și externă, sentimentele de dragoste și înaltă apreciere față de conducătorul partidului și statului, luîndu-și angajamentul de a acționa și în viitor, cu toate forțele, pentru ridicarea prestigiului științei istorice românești, pentru îndeplinirea sarcinilor importante ce le revin pe frontul ideologic, în procesul de educare socialistă a oamenilor muncii din patria noastră.

ȘERBAN RĂDULESCU-ZONER

Colocviul româno-bulgar pe tema:

„Transformarea partidelor socialiste din România și Bulgaria în partide comuniste. 1918 — 1921“

În contextul extinderii și diversificării relațiilor externe ale Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., la București a avut loc, în zilele de 16—18 mai 1974, o nouă reuniune științifică cu caracter internațional: colocviul româno-bulgar cu tema *Transformarea partidelor socialiste din România și Bulgaria în partide comuniste. 1918—1921*.

Delegația istoricilor români a fost formată din: dr. Florea Dragne, șef de secție, dr. Ion Iacoș, șef de secție, Florian Tănăsescu, cercetător științific, iar cea bulgară din dr. Iordan Iotov, director adjunct al Institutului de istorie a Partidului Comunist Bulgar, dr. Tatiana Koleva, Petko Boev, cercetător științific principal.

Din partea institutului gazdă au fost prezentate referatele: *Dezvoltarea mișcării muncitorești din România și evoluția programelor sale pînă la 1918*, de dr. Ion Iacoș; *Procesul transformării Partidului socialist în Partidul Comunist Român. 1918—1921*, de dr. Florea Dragne; *Principalele trăsături ale maturizării clasei muncitoare și a partidului său politic în perioada 1918—1920*, de Florian Tănăsescu.

Cercetătorii bulgari au pus la dispoziția delegației române următoarele re-

ferate: *Calitățile revoluționare ale partidului socialiștilor strîmți din Bulgaria*, de dr. Iordan Iotov; *Partidul Muncitoresc Social-Democrat Bulgar (socialiștii strîmți) spre leninism (1917—1919)*, de Petko Boev; *Dezvoltarea Partidului Comunist Bulgar pe calea leninistă (1919—1923)*, de dr. Tatiana Koleva.

Referatul elaborat de dr. Ion Iacoș a înfățișat jaloanele de bază ale unității principale — organizatorice, politice și ideologice — a proletariatului român în a doua jumătate a secolului trecut și în primele două decenii ale secolului nostru, conținutul principalelor prevederi programatice ale mișcării noastre muncitorești, în strînsă legătură cu afirmarea sa tot mai vertiginoasă în viața social-politică a țării.

Dr. Florea Dragne a analizat procesul de clarificare politică-ideologică din mișcarea noastră muncitorească în anii 1918—1921, reliefind într-un larg context specificul făuririi Partidului Comunist Român, ideea că P.C.R. s-a întemeiat nu prin ruperea din Partidul socialist a unei părți sau a unui grup, ci prin transformarea, în întregul său, a Partidului socialist în partid marxist-leninist.

Referatul întocmit de *Florian Tănăsescu* a evidențiat coordonatele politice-ideologice ale evoluției mișcării muncitorești din România în perioada avântului revoluționar, procesul afirmării clasei muncitoare ca forță națională în stare să-și asume rolul conducător al întregului popor în lupta pentru transformarea revoluționară a societății românești, să conducă destinele întregii națiuni.

Primul dintre referatele istoricilor bulgari, cel elaborat de dr. *Iordan Iotov*, a urmărit evoluția mișcării muncitorești din Bulgaria în perioada de la sfârșitul secolului al XIX-lea până în anul 1919, punând accent pe aspectele teoretice ale activității socialiștilor strimți. Caracteristicile acestei activități, a subliniat autorul, s-au materializat în consecvența însușirii ideologiei marxiste, încrederea în forța și capacitatea revoluționară a clasei muncitoare bulgare, intransigența față de compromisurile de clasă, preocuparea constantă pentru organizarea temeinică a rîndurilor proletariatului, atașamentul față de principiile internaționalismului proletar.

Încă de la crearea sa, în 1891, Partidul Muncitoresc Social-Democrat Bulgar, a arătat dr. *Iordan Iotov*, a avut un caracter marxist. Prin intermediul publicațiilor și al lucrărilor pe care le-au editat, socialiștii strimți au desfășurat o luptă susținută pe tărîm ideologic împotriva obstacolelor (socialiștilor largi). Bazîndu-se pe forța și capacitățile revoluționare ale clasei muncitoare, a relevat autorul, ei s-au manifestat ca adepți ai formelor revoluționare de luptă, ai revoluției. Lupta de clasă intransigentă reprezenta „nu numai mijlocul cel mai puternic de realizare a țelurilor apropiate sau mai îndepărtate ale mișcării muncitorești, ci și școala cea mai înaltă de educație și de organizare a proletariatului”. În concepția socialiștilor strimți, atingerea obiectivelor luptei revoluționare era condiționată de gradul de organizare a clasei muncitoare bulgare, în frunte cu partidul său, care, subliniau ei, ocupă locul principal în sistemul de organizare al proletariatului.

Devotați internaționalismului proletar, socialiștii strimți, a arătat dr. *Iordan Iotov*, s-au pronunțat și au militat pentru legături strînse cu celelalte partide muncitorești din Balcani, au salutat victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, și-au manifestat activ solidaritatea cu lupta proletariatului din alte țări.

În referatul său, *Petko Boev* a tratat o perioadă scurtă din istoria mișcării muncitorești bulgare — anii 1917—1919 —, dar densă în evenimente. Autorul a urmărit procesul de însușire a leninismului de către partidul socialiștilor strimți, de transformare a lui în partid marxist-leninist. Acest proces, a apreciat *Petko Boev*, s-a desfășurat sub influența a doi factori: *intern* și *extern*. Printre factorii interni, referatul a subliniat schimbările produse în structura social-politică a țării în perioada imediat următoare primului război mondial, creșterea influenței Partidului Comunist Bulgar, în condițiile dezvoltării mișcării muncitorești. Analizînd factorul extern, autorul a evidențiat mișcările revoluționare care au avut loc în țările Europei după terminarea războiului, subliniind influența exercitată de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie asupra mișcării muncitorești din Bulgaria.

Autorul a insistat, în continuare, asupra schimbărilor care au survenit în mișcarea revoluționară bulgară, în perioada analizată, cu deosebire pe plan ideologic și politic. El a făcut referiri la unele articole teoretice elaborate de *Dimităr Blagoev* și de *Gheorghe Dimitrov*, la dezbaterile care au avut loc în conducerea partidului, precum și la unele proiecte de program ale socialiștilor strimți, o atenție deosebită fiind acordată lucrării *Lozîncile și programul P.M.S.D.B. (strimți)*, de *Hristo Kabackiev*, publicată în ianuarie 1919.

Ultima parte a referatului a înfățișat conținutul dezbaterilor Congresului de întemeiere a Partidului Comunist Bulgar, din mai 1919.

Referatul întocmit de dr. *Tatiana Koleva* a fost consacrat activității ideologice-politice a Partidului Comunist Bulgar în perioada 1919—1923, respectiv de la constituirea sa pînă la insurecția antifascistă din septembrie 1923. Autoarea a analizat poziția P.C.B. față de principalele probleme ale dezvoltării societății bulgare în anii imediat următori primului război mondial, relevînd că Partidul Comunist Bulgar s-a pronunțat consecvent pentru revoluția proletară și a preconizat declanșarea ei odată cu crearea condițiilor interne și externe favorabile. Au fost evidențiate preocupările comuniștilor bulgari față de problema agrar-țărănească, insistîndu-se asupra programelor agrare și a activității P.C.B. în rîndurile maselor țărănești. În legătură cu această problemă,

referența a apreciat că însușirea și susținerea lozincii naționalizării pământului în condițiile specifice ale Bulgariei au reprezentat o greșeală tactică a P.C.B.

Referindu-se la problemele frontului unic în Bulgaria, autoarea a arătat că P.C.B. a respins colaborarea cu conducerea Partidului Social-Democrat Bulgar, acceptând o colaborare numai cu membrii de rând ai acestui partid. Pe plan sindical, el a militat pentru atragerea sindicatelor independente în cadrul sindicatelor revoluționare. O atenție particulară a fost acordată muncitorilor neorganizați, pe care comuniștii bulgari au căutat să-i antreneze în lupta organizată a proletariatului.

În situația politică complexă a Bulgariei din perioada 1919—1923, P.C.B. a trebuit să-și definească poziția și față de Uniunea Populară Agrară Bulgară, care, din 1919, a devenit partid de guvernământ. Autoarea a prezentat nuanțat poziția comuniștilor bulgari față de U.P.A.B., a analizat aspectele ei pozitive și negative. În referat s-a apreciat că pozițiile rigide ale P.C.B. față de U.P.A.B. au constituit una dintre cauzele care au permis reacțiunii să organizeze lovitura de stat militară-fascistă din iunie 1923, în urma căreia în Bulgaria a fost instaurată dictatura fascistă.

Partea finală a referatului a fost consacrată pregătirii și desfășurării insurjecției antifasciste din septembrie 1923, definită ca o „experiență vastă și extrem de valoroasă”, care a legat și mai strâns Partidul Comunist Bulgar de mase, propulsându-l cu putere pe arena vieții social-politice ca forță conducătoare a poporului în lupta împotriva fascismului și capitalismului.

În cadrul discuțiilor pe marginea referatelor, istoricii români au făcut referiri detaliate asupra următoarelor probleme: periodizarea mișcării muncitorești din țara noastră; conținutul documentelor programatice ale mișcării noastre muncitorești până la *Declarația de principii* din decembrie 1918; curente din cadrul Partidului socialist în perioada 1918—1921; concepția Partidului socialist despre alianța muncito-

rească-tărănească, poziția sa față de problema agrar-tărănească; dezvoltarea organizațiilor politice și sindicale muncitorești între 1918 și 1921; trăsăturile avântului revoluționar din anii 1918 și 1921 ș.a.

Istoricii bulgari au prezentat numeroase date referitoare la: raportul dintre teoria și practica revoluționară în mișcarea muncitorească din Bulgaria la sfârșitul veacului trecut; preocupările socialiștilor strîmți față de problema agrar-tărănească; curente de idei din mișcarea muncitorească bulgară în procesul însușirii marxismului; raporturile dintre partidul socialist al strîmților și sindicate în perioada premergătoare făuririi Partidului Comunist Bulgar; relațiile partidului socialist al strîmților cu celelalte organizații muncitorești; poziția P.C.B. față de problema unității muncitorești, de celelalte organizații proletare, față de țărănime și de intelectuali; linia strategică și tactică a P.C.B. în anii 1919—1923; modul în care P.C.B. a reușit să rezolve o serie de probleme ținînd seama de realitățile concrete din Bulgaria.

Materialele prezentate în cadrul colocviului, cît și discuțiile pe baza lor au contribuit la cunoașterea mai profundă a procesului de făurire a partidelor marxist-leniniste în România și Bulgaria, a trăsăturilor lui generale, ca și a particularităților mișcărilor muncitorești revoluționare, determinate de condițiile concrete din aceste țări. Totodată, dezbaterile au oferit prilejul informării reciproce asupra preocupărilor și realizărilor obținute de cercetătorii din domeniul istoriei mișcării muncitorești din România și Bulgaria.

În încheiere, cei doi șefi de delegații, dr. Florea Dragne și dr. Iordan Iotov, au subliniat rezultatele fructuoase ale colocviului, ținuta științifică a materialelor și dezbaterilor. Ei au relevat rolul schimbului direct de informații științifice, de opinii, ca formă adecvată și eficientă a colaborării în domeniul cercetării istorice, utilitatea unor astfel de manifestări cu caracter științific între cele două institute.

FLORIAN TANASESCU

80 DE ANI DE LA CREAREA PARTIDULUI POLITIC AL CLASEI MUNCITORE DIN ROMÂNIA

Editura politică, București, 1974, 876 p.

Epoca modernă a istoriei României, deși ilustrată printr-o bogată literatură istoriografică și documentată, continuă să constituie unul dintre terenurile cele mai frecventate de istoricii din țara noastră. Nu este vorba atât de necesități impuse în urma unor descoperiri de noi documente, cât de căutarea unei ordonări adecvate a materialului documentar existent, în vederea înțelegerii sensului științific al procesului istoric.

Deși, la prima vedere, problema prezintă însemnătate pe planul metodologiei abordării faptelor istorice, ea nu este mai puțin importantă pentru determinarea unei succesiuni și ierarhizări a faptelor istorice de natură să înfățișeze o imagine cât mai corespunzătoare adevărului istoric. Idei fundamentale, de orientare în această privință sînt sugerate în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu rostite în anul 1973 cu prilejul aniversării a 80 de

ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România și a 125 de ani de la revoluția română din 1848.

Iată pentru ce s-a considerat necesar să se alcătuiască un volum de documente pe această tematică. În volumul la care ne referim, elaborat de Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., sînt reunite tematic cîteva sute de documente de o mare valoare informativă referitoare la cele mai importante aspecte ale dezvoltării societății românești, timp de un secol, din 1821 pînă la 1921. Referindu-se la domeniile vieții economice, sociale, politice, culturale, paginile celor mai reprezentative documente concură la crearea imaginii de ansamblu a direcției în care s-a dezvoltat societatea românească în acest răstimp.

Originalitatea acestui volum de documente constă nu numai în bogă-

ția și valoarea textelor reproduse, ci și în viziunea de ansamblu asupra problematicii lor istorice. Prin aceasta dezvoltarea clasei muncitoare, a mișcării muncitorești din țara noastră este încorporată organic în dezvoltarea generală a țării, în lupta poporului român pentru eliberare socială și națională. În această privință este semnificativ că primul document reprodus în volum îl reprezintă proclamația de la Padeș a lui Tudor Vladimirescu, prima expresie solemnă a luptei maselor și a cerinței „să se jărfească” „averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri”.

Documentele sînt împărțite judicios în 18 secțiuni, după conținutul lor. Această delimitare tematică, deși se abate în cîteva secțiuni de la principiul prezentării cronologice a documentelor, oferă în schimb posibilitatea să se sublinieze însemnătatea istorică a problemelor pe o perioadă mai îndelungată de timp. Astfel, de pildă, secțiunea „Stadiul dezvoltării economice, social-politice a României în epoca modernă. Formarea și dezvoltarea clasei munci-

toare" alătură documente referitoare la aceeași problemă din răstimpul 1821—1911. Pe parcursul a 90 de ani problema este ilustrată de documente reprezentate prin programe de luptă (fragmente din proclamațiile de la 1848, din „Ce vor socialiștii români?” — 1886) din diferite lucrări cu caracter programatic semnate de G. Barițiu, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, D. P. Marțian, P. S. Aurelian, A. D. Xenopol, C. Dobrogeanu-Gherea, C. Mille, M. Gh. Bujor, I. Sion, C. Racovski ș.a., articole din presă, din documente statistice, statute. Facem deci cunoștință, atât cu evoluția datelor economice statistice, cât și cu evoluția gândirii privind problemele dezvoltării economiei românești, punându-se, în evidență, în felul acesta caracterul științific, realist și, în același timp, patriotic al poziției partidului clasei muncitoare.

Rolul istoric al proletariatului în emanciparea socială și națională a poporului român, problemă cuprinsă într-o secțiune aparte — este ilustrat printr-o suită de documente tematice de o mare rezistență istorică, începînd cu discursul lui N. Rădulescu, rostit cu prilejul creării Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România (1872) și sfîrșind cu fragmente din cunoscuta lucrare a lui C. Dobrogeanu-Gherea „Asupra socialismului în țările înapoiate”. O secțiune interesantă pentru ilustrarea continuității procesului revoluționar prin preluarea de către clasa muncitoare a marilor idealuri de eliberare socială și națională pe care le nutreau masele largi ale poporului, de zeci și chiar sute de ani,

este secțiunea intitulată „Curente și tendințe progresiste în ideologia românească în secolul al XIX-lea. Socialismul utopic și democratismul revoluționar”.

Ceea ce socialismul românesc a realizat încă din ultimele decenii ale veacului trecut a fost fixarea locului său în societatea românească, de continuator al pașoptismului revoluționar, bineînțeles pe alte coordonate istorice. Tot ceea ce își propusese să înfăptuiască revoluția română de la 1848 și nu reușise — democratizarea țării (inclusiv regim republican), unitatea națională deplină, eliberarea țărănimii de sub asuprirea moșierească — la care socialiștii adăugau obiectivele istorice ale luptei clasei muncitoare: socializarea mijloacelor de producție, democratizarea învățămîntului, egalizarea femeii cu bărbatul, legislație ocrotitoare a muncii etc. — se aflau pe steagul de luptă al partidului clasei muncitoare din România creat în 1893. După cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită anul trecut cu prilejul aniversării a 80 de ani de la crearea partidului muncitoresc din țara noastră, „nașterea partidului revoluționar al clasei muncitoare, ca și întreaga sa dezvoltare ulterioară au fost rezultatul evoluției economico-sociale și politice a țării noastre, expresia cerințelor mersului înainte al societății românești pe calea progresului social”.

Într-adevăr, societatea românească a cunoscut după războiul pentru cucerirea independenței din anii 1877—1878 o evoluție generală care a permis, pe de o parte, dezvoltarea și începutul afirmării

clasei muncitoare, iar pe de altă parte a oferit un teren prielnic de receptare a ideilor socialiste.

Începuturile dezvoltării unei industrii moderne, impulsionate, îndeosebi, de legea încurajării industriei naționale din 1887, a favorizat întărirea unor centre muncitorești cum erau orașele București, capitala țării, Iași, Galați, Brăila, Ploiești ș.a. Tocmai în aceste orașe au apărut și s-au întărit organizații muncitorești pe baza principiului de clasă, au avut loc acțiuni și lupte revendicative ale tînărului proletariat român.

Din punct de vedere social-politic etapa istorică în care a intrat România după instaurarea regimului burghezo-moșieresc s-a caracterizat printr-o treptată abdicare a forțelor politice conducătoare de la principiile progresiste pașoptiste.

Volumul cuprinde în câteva secțiuni tocmai acele documente emenate de la cercurile socialiste și muncitorești care exprimau afirmarea unui nou curent revoluționar în societatea românească, al cărui purtător de cuvînt erau socialiștii, ca exponenți în primul rînd ai clasei muncitoare, dar, în împrejurările concrete ai societății românești, ai întregului popor muncitor.

În legătură cu procesul de formare a partidului clasei muncitoare din țara noastră, în 1893, documentele cuprinse în volum reflectă modul cum socialiștii români au adaptat și au aplicat principiile socialismului științific la condițiile concrete social-economice, politice și culturale românești.

Această adaptare a fost, bineînțeles, nu fantezia unor tineri exaltați, ci o necesitate inexorabilă. Pretutindeni unde s-a răspândit socialismul marxist, el nu a putut să se fixeze temeinic în țara respectivă, decât dacă și-a avut *izvoarele* pe solul realităților *locale*. Constatăm, de pildă, că în România operele lui Marx și Engels erau elogiate și, înainte de a fi traduse, erau prelucrate și interpretate de socialiștii autohtoni. Unii dintre ei, cum au fost Mille (în tinerețea lui *socialistă*) și Toni Bacalbașa au realizat chiar *spiritul creator*, novator în care trebuia să se facă adaptarea principiilor socialiste în România.

Un element demn de semnalat pentru cititorul documentelor îl constituie aparenta neconcordanță între succesele ideilor socialiste și ponderea redusă a proletariatului din țara noastră. Într-adevăr, trebuie să observăm — și această observație vine să confirme ideea cu privire la *diversitatea* modului de receptare a socialismului științific — că proletariatul român era din punct de vedere numeric încă un factor minor în viața economică și socială a României în momentul cînd tinerii entuziaști răspîndeau sămînța socialismului științific pe solul României. Și această sămînță, deși nu exista un proletariat numeros, a găsit un teren roditor. De aici se poate trage concluzia, pe care multe evenimente din zilele noastre o confirmă, că socialismul, conceput ca teorie a înțelegerii sensului dezvoltării prezesează a societății, interesează nu numai clasa muncitoare, ci și alte categorii sociale.

Tocmai acest lucru au înțeles unii socialiști români încă de la sfîrșitul secolului trecut. Ei și-au permis îndrăzneala să prezinte în fața a două congrese internaționale socialiste (la Bruxelles, în 1891, și la Zürich, în 1893 — documente reproduse parțial în volum), opiniile lor cu privire la rostul socialismului în țări mai înapoiate din punct de vedere economic (în raport cu occidentul Europei), cum era cazul României. Și ei au opinat încă de atunci că socialismul nu e necesar numai proletariatului industrial, ci și altor clase oprimate, cum era, de pildă, în România, țărăimea.

După 1893, volumul încorporează documente care jalonează cele mai importante manifestări ale partidului atît pe planul afirmării teoretice a obiectivelor sale de luptă, cit și în sfera activității practice. Se remarcă în această categorie documentele programatice, studiile și analizele privind stadiul de dezvoltare a României la sfîrșitul veacului trecut și începutul veacului nostru, atitudinea concretă a organizațiilor clasei muncitoare față de problemele fundamentale ale progresului poporului român — cum erau necesitatea dezvoltării industriei naționale, introducerea unor noi relații de producție în agricultură și chiar a unui nou mod de producție, democratizarea întregii vieți social-politice, ridicarea nivelului cultural al poporului prin învățămînt etc.

În ultimele secțiuni ale volumului sînt prezentate, odată cu aspectele concrete din mișcarea muncitorească și socialistă (de pildă centralizarea mișcării sindicale, poziția mișcării muncitorești față de marea răscoală a țărănimii din 1907), atitudinea principală a partidului clasei muncitoare față de primul război mondial, contribuția mișcării muncitorești la desăvîrșirea unității statului român în 1918. O secțiune reunește documente privitoare la bogatele tradiții internaționaliste ale clasei muncitoare din țara noastră. Ultima secțiune de documente ilustrează unul dintre cele mai semnificative procese petrecute în istoria mișcării revoluționare din țara noastră, transformarea partidului socialist în partid comunist.

Toate documentele cuprinse în volum sînt precedate în chip simbolic de magistrala sinteză realizată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită în anul 1973, cu prilejul aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România.

Prin conținutul său, volumul *80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România* este nu numai o carte despre istoria partidului și a poporului nostru, ci este însăși *Istoria* care se adresează cititorului din zilele noastre prin cele mai reprezentative documente pe care le-a transmis viitorului.

NICOLAE COPOIU

PRESA MUNCITOREASCĂ ȘI SOCIALISTA DIN ROMÂNIA.

Vol. III (1917—1921). Partea a II-a
(iulie 1919 — mai 1921)

Editura politică, București, 1973, 686 p.

Un nou volum antologic consacrat presei mișcării noastre muncitorești și socialiste se adaugă șirului de tomuri apărute, în Editura politică, începând din 1964, operă de cultură istorică inițiată și realizată de Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Se poate spune că el încheie o etapă distinctă de muncă, întrucât volumele editate dezvăluie pe planuri multiple evoluția publicisticii mișcării muncitorești, pornind cu anul apariției primului organ de presă al proletariatului din țara noastră („Tipograful român” — 1859) și pînă în anii ce au premers nemijlocit actului de co-virșitoare semnificație istorică al făuririi Partidului Comunist Român. Sintem deci beneficiarii unui patrimoniu de izvoare istorice inestimabil, ce în-tregește în mod fericit activitatea de publicare de către același Institut, pe baza unei metodologii științifice, a corpusului de documente ale mișcării muncitorești din România, acțiune practică încheiată pentru epoca 1821—1924 (volumul destinat perioadei 1900—1910 fiind în curs de apariție).

Cred că nu ar fi lipsită de interes, în acest moment de autentic bilanț, o discuție pe care redacția revistei „Anale de istorie” ar putea să o angajeze, privind atât me-

todologia elaborării unei asemenea ample lucrări, cît, mai ales, vizînd cîștigurile în cunoașterea tradițiilor de luptă ale partidului revoluționar al clasei muncitoare din patria noastră, pe care le poate oferi analiza de fond a publicisticii mișcării muncitorești. Este suficient să amintim în acest sens numai faptul că bogăția informațională depozitată în filele acestor ziare sau reviste — pentru mulți o surpriză provocată de apariția primelor tomuri — se impune încă în atenția cercetătorilor în vederea unei temeinice și depline valorificări.

Tomul de față, realizat de un colectiv larg de specialiști*, constituie o parte organică a antologiei destinate epocii avîntului revoluționar.

La prima vedere s-ar părea că acest al III-lea volum, ce reprezintă o unitate prin ambele sale

* **Colectivul de redacție:** Ion Popescu-Puțuri (redactor responsabil), Augustin Deac, Ion Felea, Ion Iacș. *Studiile* au fost elaborate de: Ion Ardeleanu, Constantin Căzănișteanu, Nicolae Copoiu, Augustin Deac, Florea Dragne, Ion Felea, Marin Florescu, Ludovic Fodor, Simion Fucks, Norbert Goldhammer, Ion Iacș, Ion Ilincioiu, Ludovic Iordaki, Nicolae G. Munteanu, Florea Nedelcu, Vasile Niculae, I. M. Oprea, M. Păduraru, Teodor Popescu, Alexandru Tănăsescu, Georgeta Tudoran, Gheorghe Unc, Ludovic Vajda, Gheorghe Vasile, Natalia Vilcu. *Antologia* a fost întocmită de colectivul de redacție; au colaborat: Marin Florescu, Teodor Popescu, Ludovic Vajda.

părți, dată fiind problematica lor esențialmente comună, ar fi fost mai bine să se bucure de o analiză globală. Găsim totuși elemente de plus calitativ, care au determinat și colectivul de redacție să recurgă la defalcarea materialului existent în două tomuri distincte. Astfel — și din paginile lucrării de față reiese în mod evident — mai ales din vara anului 1919 se produce o intensificare a acțiunilor revoluționare, o manifestare tot mai pregnantă a partidului clasei muncitoare pe scena vieții politice, o maturizare deosebită a procesului de organizare și de clarificare ideologică și politică ce cuprinsese masele. Un fenomen istoric deosebit de complex, *exprimat* și în simplul fapt al sporirii numerice a publicațiilor socialiste — reflex indiscutabil al dezvoltării generale a mișcării muncitorești, al mutațiilor adînci intervenite pe planul conștiinței revoluționare a maselor muncitoare —, dar mai ales *dovedit* de conținutul lor intrinsec.

Multitudinea și complexitatea chestiunilor aflate la ordinea zilei într-o țară ce-și desăvîrșise de scurt timp unitatea național-statală, problemele născute din nevoile refacerii unei economii distruse și jefuite sălbatec de cotropitori, din cerințele aplicării reale a libertăților și drepturilor democratice pe care guvernăntii, mai ales sub presiunea suvoilului revoluționar al maselor mun-

citoare, le-au promis ori le-au consfințit prin legi au impus partidului clasei muncitoare sarcini de o uriașă răspundere. El trebuia să facă dovadă în practica politică că este cel mai autentic și consecvent reprezentant al progresului și democrației în societatea românească, singura forță capabilă să răspundă exigențelor momentului istoric, și aceasta vizînd neconținut perspectiva luminoasă a făuririi unei noi orînduiri sociale. În acest sens, paginile antologiei ne înfățișează noi dovezi, date, fapte, detalii, care confirmă, pentru epoca istorică amintită, o acuitate fără precedent a confruntărilor de clasă, o efervescență nemaiîntîlnită a dezbatărilor de idei în mișcarea socialistă, precum și o intensitate deosebită a preocupărilor organizatorice concrete — ce urmăreau înfăptuirea unității tuturor organizațiilor proletare, politice și profesionale —, direcții de acțiune militantă în care se dezvăluie rolul înaintemergător al partidului proletariului din România.

În coloanele organelor socialiste ale secțiunilor, în cele regionale, provinciale sau centrale, cum au fost: „Lupta de clasă“, „Tribuna socialistă“, „Moldova socialistă“, „Munkašlap“ („Foia muncitoare“), „Făklya“ („Făclia“), „Elöre“ („Înainte“), „Cuvîntul socialist“, „Muncitorul socialist“, „Piatra socialistă“, „Nădejdea“, „Putna socialistă“ ș.a., constatăm afirmarea conștiinței de

sine a proletariatului român, a rolului istoric pe care trebuie să-l joace partidul său de clasă în destinele țării. Ca o notă distinctă transpare din fiilele lor înțelegerea de către militanții revoluționari a timpului istoric pe care-l trăiau, a rolului transformator și înnoitor ce revenea clasei muncitoare. Tocmai de aceea, presa socialistă chema masele exploatate și asuprite de la orașe și sate „sub cutele steagului roș“, pentru acțiunea cea mare de înfăptuire a socialismului în România, „lupta pentru desființarea claselor, pentru dezrobirea maselor muncitorești, pentru dezrobirea tuturor oropsiților vieții“ (p. 187), operă ce va fi realizată „de muncitorime cu armele de care dispune... pentru zdrobirea citadelei capitaliste și instaurarea dictaturii proletariatului“ (p. 237).

Sînt tulburătoare previziunile făcute în epocă asupra viitoarei orînduiri sociale, atît de adevărate în conținut, visuri nobile cărora le descifrăm astăzi solida armătură științifică marxistă. „În societatea socialistă — scria „Muncitorul socialist“ la 21 decembrie 1919 — nu vor mai exista bogați și săraci, căci toate bogățiile sociale vor trece în stăpînirea obștească. Toate fabricile, uzinele și porturile, care sînt azi în mina cîtorva, vor trece în stăpînirea celor ce muncesc. De asemenea și pămîntul va fi tot al țăranilor, al celor ce-l vor munci, și rodul întreg va fi al lor“ (p. 251).

Atingerea acestui țel suprem presupunea înțelegerea realităților economice, sociale și politice ale țării, a evoluției lor și a cursului situației internaționale, care să permită desprinderea concluziilor reale pentru definirea strategiei și mijloacelor tactice viitoare. Este axa centrală ce concentrează eforturile întregii mișcări încununate prin transformarea partidului socialist, în mai 1921, în Partidul Comunist Român, proces pe care publicațiile socialiste îl ilustrează din plin.

În focul bătăliilor sociale, ziarele mișcării muncitorești s-au constituit nu numai în organe de propagandă înflăcărare, mobilizatoare la acțiune, dar și în tribune de analiză lucidă a concluziilor desprinse din luptele întreprinse. Important de remarcat este faptul că, susținînd mișcarea grevistă, ca o formă superioară a luptei de clasă, presa socialistă a căutat să educe masele muncitoare în spiritul imbinării revendicărilor pur economice cu cele de natură politică, pentru cucerirea și statornicirea unui regim democratic. Astfel, în acest volum sînt descrise ridicări proletare importante, în cursul cărora s-au afirmat, prin greve generale pe ramură, detașamentele muncitorilor ceferiști, petroliști, minieri și metalurgiști, lucrătorii din alte ramuri și întreprinderi; avem la dispoziție un prețios fond de relații asupra unor greve generale pe regiuni, ca și

asupra grevei generale demonstrative pe țară, din noiembrie 1919, împotriva cenzurii, stării de asediu, curților marțiale, pentru alegeri libere, pentru pace, toate culminând cu dezlănțuirea și desfășurarea furtunoasă a grevei generale a muncitorimii române din octombrie 1920. De asemenea, sînt prezente referiri la procesele ce au urmat, la cauzele înfrîngerii, la consecințele care au impus o încordată confruntare politică și ideologică în partidul socialist, încheiată prin făurirea Partidului Comunist Român.

Însăși logica internă a luptei sociale a impus cu acuitate închegarea într-un tot unitar a forțelor proletariatului de pe întreg cuprinsul țării. În rubrici special destinate sarcinilor zilnice ale mișcării se fac apeluri insistente la organizare, ca o garanție a succesului în bătăliile purtate. Numai astfel, se evidențiază în numeroase articole de presă, partidul revoluționar al clasei muncitoare își poate exprima, la parametrii celei mai înalte exigențe, rolul său de reprezentant politic și apărător real al intereselor clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii din țara noastră. „Organizarea muncitorimii are ca primă și cea mai însemnată condiție a succesului, a unei munci rodnice *unitatea*” — scria gazeta „Voința poporului” din 22 noiembrie 1919 (p. 92). Muncitorimea, remarcă „Ceferistul din Ardeal” la 1 martie 1920,

vede limpede că „relele din societate vor fi înălțurate numai prin ridicarea energică a clasei muncitoare unitară, *prin concentrarea ei în partidul socialist*” (p. 169). Reluînd și explicitînd ideea, „Tribuna socialistă” scria, la 29 august 1920, că „fără această unitate lupta clasei muncitoare nu ar avea nici un rezultat și de aceea *nu vom admite niciodată ruptura în partid*” (p. 134).

Cerința unității este o lozincă predominantă la toate nivelurile și planurile mișcării muncitorești, cuprinzînd organizațiile proletariatului în ansamblul lor, politice și profesionale, mișcarea de tineret și a femeilor. Organele Uniunilor sindicale, precum: „Minerul”, „Tipographul”, „Îmbrăcămintea”, „Muncitorul căilor ferate”, „Metalurgistul”, „Uniunea” ș.a. reflectă cu vigoare atît frămîntările lucrătorilor de pe întreg cuprinsul țării, indiferent de naționalitate, gradul de exploatare, șomajul, scumpetea, condițiile grele de muncă și viață ale muncitorimii, făcînd aspre rechizitorii la adresa guvernanților ce aruncau greutatea refacerii economiei românești pe umerii maselor, cît și procesul de unificare a mișcării sindicale la scară națională, de transformare a organizațiilor clasei muncitoare în puterice detașamente de luptă.

Prezența reală a acestui spirit adînc de unitate, trăsătură definitorie a evoluției generale a mișcării noastre muncitorești,

și-a găsit cea mai înaltă formă de exprimare în transformarea Partidului socialist, în întregul său, în Partid Comunist Român, act istoric consfințit prin votul unanim al reprezentanților socialiștilor români în Congresul din mai 1921.

Pentru a face din organizațiile proletare o forță de monopol, presa revoluționară din România a conferit un accent deosebit educației socialiste, de clasă a muncitorimii, acțiune întreprinsă — așa cum o demonstrează paginile antologiei de față — într-o viziune de largă amplitudine, menită să înarmeze multilateral poporul muncitor pentru lupta generală în vederea victoriei noii orînduirii sociale. În revista „Lupta de clasă”, care a avut un rol deosebit în această direcție, în „Tribuna socialistă”, „Voința poporului”, „Moldova socialistă” etc. s-au publicat articole cuprinzînd fragmente din operele lui K. Marx, F. Engels și V. I. Lenin, au fost popularizate, la un nivel accesibil, teze, idei din tezaurul marxism-leninismului, care să permită, într-un efort propriu de înțelegere creatoare, găsirea căilor și mijloacelor de soluționare a problemelor cardinale aflate în fața proletariatului român. Articolele consacrate problemelor mișcării muncitorești internaționale, care înfățișează dezvoltarea unor energice acțiuni de clasă împotriva capitalismului declanșate de proletariatul din numeroase țări — în prim plan situîndu-se instaurarea,

pentru prima oară în lume, a puterii clasei muncitoare în Rusia sovietică — dovedesc, pe de o parte, poziția internaționalistă a proletariatului din România, iar, pe de altă parte, receptivitatea remarcabilă a gândirii noastre socialiste la ideile și experiențele sociale novatoare. S-a pus, astfel, la îndemina maselor populare de la orașe și sate un vast material propagandistic, ce a contribuit, implicit, la atragerea în rândurile proletariatului organizat a noi și însemnate contingente din rândurile maselor muncitoare, la întărirea organizatorică a întregii mișcări.

Lectura studiilor introductive, ca și a antologiilor celor 43 de publicații existente în volumul de față, evidențiază afirmarea hotărâtă a Partidului socialist, exponent fidel, așa cum remarcă tovarășul Nicolae Ceaușescu, al voinței proletariatului „de a cuceri, pe cale revoluționară, drepturi și libertăți democratice, de a imprima dezvoltării sociale o orientare corespunzătoare intereselor celor ce muncesc”, în arena politică a societății românești. Sînt abordate, din punct de vedere teoretic, tactica luptei parlamentare și poziția socialiștilor față de ea, caracterul și limitele democrației burgheze, esența programelor partidelor politice burgheze, rolul nefast al monarhiei în contextul regimului social-politic existent, participarea sau abținerea partidului clasei muncitoare în confruntările electorale ș.a. (vezi: p. 215—217, 217—218, 255—256, 294, 320—321, 340, 439—440 etc.); totodată, se relevă atitudinea Partidului socialist în privin-

ța problemelor generale ale dezvoltării țării.

În condițiile cînd constatăm frământările acute dintre și în intimitatea partidelor și grupărilor politice ale claselor dominante, Partidul socialist se prezintă cu un program revoluționar izvorît din necesitățile vitale ale poporului român, din țelul general al luptei clasei muncitoare din patria noastră. Referitor la problema agrar-tărănească, organele de presă socialiste s-au pronunțat pentru exproprierea fără răscompărare a marii proprietăți funciare și această poziție rămîne esențială, prevalînd asupra erorilor în ceea ce priveau modalitățile concrete de intrare a țărănimii în posesiunea pămîntului (cum ar fi fost darea acestuia în folosință prin intermediul obștilor satești). „O adevărată reformă agrară are scopul de a repara o nedreptate milenară: pămîntul trebuie expropriat fără răscompărare și dat micului țaran și muncitorului agricol” (p. 98); „*Noi vrem exproprierea totală: pămîntul trebuie să fie al nostru, pentru că noi îl muncim*” (p. 288) — sînt exemple ce concretizează pe plan propagandistic prevederi programatice esențiale. În articole ca: *Socialismul și țărănimea, Muncitori și țărani, Socialismul și țărani, Partidul socialist și țărani, Proletari, agricultori săraci* (vezi: p. 103, 195—196, 283, 343—344, 638—639) se subliniază necesitatea alianței muncitorești-țărănești, ca și a formulării unui program corespunzător intereselor majore ale maselor muncitoare din lumea satului.

Un fapt important în cadrul acțiunii politice proletare, dezvăluit și de tomul pe care-l prezen-

tăm, a constat în consolidarea, apoi apărarea drepturilor cîștigate în acerbe confruntări de clasă, în afirmarea libertății de organizare și întrunire, în cerința realizării efective a deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, a obligativității învățămîntului și a introducerii învățămîntului profesional-industrial și agricol; a constat, de asemenea, într-o acțiune neconținută în vederea adoptării unei autentice legislații a muncii, care să prevadă ziua de lucru de 8 ore, repaus duminical, măsuri de protecție a muncii femeilor și copiilor, asigurări sociale ș.a. De un deosebit interes sînt materialele din volum care atestă atitudinea maselor muncitoare față de Legea pentru reglementarea conflictelor dintre capital și muncă (cunoscută sub numele de legea Trancu-Iași), calificată ca o măsură monstruoasă, atitudine manifestată în mișcările adoptate la întrunirile de protest ce au avut loc în numeroase localități, în memorii înaintate Adunării deputaților, în chemări la luptă publicate în presă, toate avînd ca sens apărarea dreptului la grevă, de organizare și întrunire. (Vezi: *Legea grevelor în parlament* (p. 73—76); *Jos legea de răpire a dreptului la grevă!* (p. 397—398); *Proiectul excelenței de la Departamentul muncii* (p. 417—418); *Suprimarea dreptului de grevă* (p. 418—419); *Despre legea grevei* (p. 554—555).

Publicistica mișcării muncitorești a acordat un spațiu considerabil editării de materiale privind confruntările electorale din noiembrie 1919 și mai 1920. Gazetele so-

cialiste au desfășurat o susținută propagandă, difuzând programul electoral al partidului, au sprijinit acțiunea de adunare de fonduri necesare campaniei electorale. Redacțiile lor au înțeles că alegerile reprezentau un mijloc, printre multe altele, de educare politică a maselor, ocazii de acțiune pentru muncitorime „de a-și spune glasul” (p. 278). În cursul campaniilor electorale, în articole privind partidele politice burgheze, a fost dezvăluită baza de clasă a acestora, demascându-se, în același timp, caracterul demagogic al programelor lor, îndeosebi al grupărilor politice de genul „Ligiile poporului”, ce aveau titulaturi și promisiuni înșelătoare, fățarnice —, au fost condamnate falsurile și samavolniciile guvernanților.

Cele arătate în rîndurile de mai sus, ce sugerează doar palid un conținut valoros, reunite în antologia publicisticii socialiste a anilor 1919—1921, constituie un fundal de acțiune militantă pe care și în care s-a desfășurat intensul proces de clarificare ideologică și politică din mișcarea noastră muncitorească. În acest sens, remarcăm doar faptul că lectorul interesat va putea cunoaște felul cum s-au desfășurat aceste dezbateri în cadrul secțiunilor Partidului socialist, în rîndul maselor; nu este greu de sesizat și aportul prețios al fiecărei publicații în parte la delimitarea politică-ideologică din sinul mișcării socialiste, încheiată prin cîștigarea imensei majorități a membrilor partidului la ideile comuniste, prin

făurirea, în acest fel, a Partidului Comunist Român.

Desigur, în câteva pagini de succintă prezentare se pot doar sugera coordonatele unei vaste problematice conținute în paginile gazetelor și revistelor socialiste ale anilor 1919—1921. Studiarea lor de fond oferă posibilitatea întregirii cunoașterii unei epoci de maxim interes și semnificație din istoria mișcării noastre muncitorești. Succesul notabil al operei, finalizată, cu tomul de față, în acest autentic panoramic al publicisticii muncitorești și socialiste, de la primele sale începuturi și pînă în 1921, ne determină să așteptăm cu interes și editarea volumelor antologice consacrate presei Partidului Comunist Român.

ION MAMINA

REZISTENȚA EUROPEANĂ. 1938—1945.

Vol. I, Editura militară, București, 1973. 454 p.

Pe lângă victoriile militare hotărîtoare pe care țările membre ale coaliției antihiteriste — a cărei forță de bază a reprezentat-o Uniunea Sovietică — le-au obținut pe fronturile luptei împotriva Germaniei hitleriste, o contribuție substanțială la înfrîngerea celui de-al treilea Reich și la obținerea victoriei finale au adus-o popoarele cotropite și subjugate de fascism, lupta lor deosebit de dîră împotriva unui dușman puternic și feroce, pentru alungarea lui și cucerirea independenței naționale. Chiar și atunci cînd armatele regulate au fost nevoite să cedeze sau să capituleze în fața superiorității zdrobitoare a

inamicului, națiunile ca atare n-au capitulat niciodată. Ele au refuzat să recunoască mitul invincibilității militare a invadatorilor fasciști și s-au angrenat într-o luptă dreaptă, dusă cu toate forțele și pe o lungă perioadă de timp, care a cunoscut formele cele mai diverse — de la simpla „agitație defetistă” și încetineala muncitorului la lucru pînă la actele de sabotaj și atentatele împotriva căpeteniilor naziste și a colaboraționiștilor, de la transmiterea de informații asupra situației generale a inamicului și a dislocărilor sale de trupe pînă la războiul de partizani și insurecțiile naționale armate.

Toate aceste acțiuni antifasciste ale popoarelor aflate sub dominația fascistă, indiferent de formele lor de manifestare, sînt desemnate în istoriografia mondială prin noțiunea de „rezistență”. Rezistența popoarelor împotriva ocupanților fasciști constituie unul dintre fenomenele cele mai importante și mai pline de semnificații din perioada celui de-al doilea război mondial.

Prin spiritul de jertfă și crezul neabătut în victorie al luptătorilor ei, prin sacrificiile imense făcute pentru cauza omenirii, prin amploarea, prin eroismul și marea ei umanism, rezistența a suscitat și suscită un viu și puternic interes din partea istoricilor.

În România, lupta poporului împotriva fascis-

mului și a dominației naziste s-a bucurat de o atenție deosebită din partea cercetătorilor, care s-a materializat în articole, studii și comunicări, în numeroase alte lucrări. Totodată, istoricii români s-au preocupat de studierea mișcării de rezistență a altor popoare, a fenomenului ca atare pe plan european. O ilustrare în acest sens o constituie apariția, la sfârșitul anului 1973, în Editura militară, sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., a volumului *Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945*, publicat sub îngrijirea unei comisii redacționale formate din dr. Nicolae Copoiu, dr. Gheorghe Unc și dr. Gheorghe Zaharia. Este vorba despre un prim volum, dintr-o lucrare în două volume, care tratează rezistența din țările din Europa centrală și de sud-est, cel de al doilea volum urmînd să trateze rezistența popoarelor din Europa occidentală și nordică. „Am realizat primul volum al mișcării de rezistență din marea zonă a Europei centrale și de sud-est, — se arată în studiul introductiv intitulat *Insemnătatea istorică a rezistenței antifasciste europene*, semnat de dr. Nicolae Copoiu și dr. Gheorghe Unc — deoarece țara noastră, prin poziția sa geografică, are cu aceste popoare vechi și bogate legături de prietenie, de luptă comună pentru țelurile liberării naționale și sociale” (p. 24). Volumul cuprinde opt studii privind dezvoltarea mișcării de rezistență în Austria, Cehoslovacia, Albania, Polonia, Grecia, Iugo-

slavia, Bulgaria și Ungaria, semnate de dr. Constantin Nuțu, Milică Moldoveanu (acesta semnează și studiul referitor la rezistența în Polonia), Gelcu Maksutovici, Dan Baran, dr. Nicolae Ciachir, Crișan Iliescu și, respectiv, Ladislau Gergely. Volumul se încheie cu studiul semnat de dr. Gheorghe Zaharia privind: *România și rezistența popoarelor din centrul și sud-estul Europei în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial*.

Este pentru prima oară cînd în istoriografia românească problemele rezistenței sînt abordate de sine stătător și în lucrări de mare amploare, ceea ce constituie — ținem să subliniem aceasta — unul din marile merite ale cărții. În aproximativ 450 de pagini, cititorul este informat asupra principalelor momente ale rezistenței popoarelor din centrul și sud-estul continentului, asupra formelor pe care le-a cunoscut rezistența în aceste țări, a claselor, categoriilor sociale și forțelor politice participante la rezistență, de jertfele pe care fiecare popor le-a dat cauzei comune a luptei împotriva fasciștilor, de succesele, ca și de eșecurile temporare ale luptei de rezistență a popoarelor. Studiile urmăresc concret — „pe viu” — rezistența în fiecare țară, autorii desprinzînd, pe această bază, concluzii cu privire la trăsăturile generale și specifice ale luptei de rezistență a fiecărui popor, etapele de dezvoltare ale procesului de rezistență în fiecare țară.

În cele ce urmează vom căuta să evidențiem măcar o parte din ceea ce reprezintă meritele incon-

testabile ale fiecărui studiu în parte și ale volumului, în ansamblu, și să semnalăm, în același timp, unele dintre minusurile cărții.

O trăsătură comună a studiilor cuprinse în volum o reprezintă faptul că autorii consideră că originile mișcării de rezistență, rădăcinile sale se află în mișcarea antifascistă din perioada dinaintea izbucnirii celui de-al doilea război mondial. „Se poate afirma fără a greși, — se arată în studiul privind rezistența în Austria, dar acest lucru este perfect valabil și pentru concluziile la care ajung și alți autori, care acordă în articolele lor un spațiu relativ important mișcării antifasciste — că luptele purtate de forțele democratice contra fascismului (între anii 1934—1938), pentru păstrarea ființei statului austriac au constituit baza spirituală a unității de acțiune împotriva nazismului și pentru independența Austriei, rădăcinile rezistenței austriece” (p. 35).

În ceea ce privește momentul declanșării mișcării de rezistență, autorii arată că aceasta a început o dată cu ocuparea, parțială sau totală, a unei țări sau altelea de către puterile fasciste sau cu căderea ei sub „tutela” acestora. Așa se explică de ce începuturile mișcării de rezistență se plasează în unele țări înaintea declanșării celui de-al doilea război mondial. Un exemplu în acest sens îl constituie Austria, unde mișcarea de rezistență s-a declanșat odată cu anexarea țării de către Germania nazistă. Astfel, chiar în noaptea de 11 spre 12 martie 1938, cînd a început ocuparea țării de că-

tre trupele hitleriste, Partidul Comunist din Austria a lansat un apel, la care au răspuns mulți austrieci, prin care forțele democratice și antinaziste erau chemate să se unească în lupta împotriva naziștilor, să participe la rezistență împotriva invadatorilor. Alte exemple le reprezintă Cehoslovacia, unde masele largi au protestat cu energie împotriva acordurilor rușinoase de la Munchen (la 28 octombrie 1938, cu prilejul aniversării a 20 de ani de la crearea Republicii Cehoslovace, la Praga s-a organizat o demonstrație de masă la care au participat mii de cetățeni; după cotopirea Cehoslovaciei, în martie 1939, mișcarea de rezistență a popoarelor ceh și slovac a început să se facă tot mai mult simțită în țară, cât și în străinătate, în rindul emigrației) și Albania, unde forțele patriotice au început lupta împotriva ocupanților fasciști încă din primele zile ale agresiunii italiene (peste 2500 de soldați s-au retras de la început în munți și au continuat lupta de rezistență împotriva invadatorilor).

Din analiza pe care autorii o fac compoziției de clasă a mișcării de rezistență din țările centrale și sud-est europene reiese că la mișcare au participat clase și păături sociale foarte diverse. În cadrul acestora, principalul rol l-a avut clasa muncitoare. Prin atitudinea adoptată față de ocupanți, clasa muncitoare și-a demonstrat încă o dată, în practică, în ciuda condițiilor nefavorabile de grele, atașamentul ei față de cauza națiunii, și-a manifestat cu fermitate patriotismul său consecvent, a demonstrat

că este gata cu orice preț să apere independența și suveranitatea țării, să lupte împotriva ocupanților. În pofida terorii și a represaliilor, clasa muncitoare a fost forța socială fundamentală a mișcării de rezistență. Alături de ea, un rol important în mișcarea de rezistență l-au avut masele țărănești, care în majoritatea statelor din centrul și sud-estul continentului constituiau cea mai mare parte a populației. În cele mai multe cazuri, detașamentele de partizani au apărut inițial spontan, în localitățile sătești. În lupta de rezistență s-au înrolat, de asemenea, intelectuali, păături importante ale micii burghezii și chiar o parte a marii burghezii, lezată în interesele ei de către ocupanți.

Din punct de vedere politic — studiile cuprinse în volum arată aceasta clar — forța cea mai activă, consecventă și clarvăzătoare în cadrul mișcării de rezistență au reprezentat-o partidele comuniste. În Iugoslavia, de exemplu, încă înainte de dezagregarea armatei iugoslave, Comitetul Central al Partidului Comunist din Iugoslavia s-a reunit la Zagreb, la 10 aprilie 1941, în ziua în care trupele germane intrau în oraș, și a hotărât ca, indiferent de mersul războiului, comunistii să continue lupta împotriva agresorilor. Pe această bază a fost format pe lângă Comitetul Central un comitet militar însărcinat să conducă pregătirile de luptă, în frunte cu Iosip Broz Tito, iar la 27 iunie s-a constituit Statul Major general al detașamentelor de partizani; la 4 iulie, Biroul Politic al C.C. al P.C.I. a hotărât intrarea în acțiune a detașamentelor de partizani.

În primele rinduri ale mișcării de rezistență s-au aflat și comunistii austrieci, cehi, polonezi, unguri, bulgari, albanezi și greci.

În rezistență au fost prezente și alte forțe politice — social-democrați, socialiști, diverse grupări catolice, democrați, radicali, monarhiști, alte forțe politice ale burgheziei necolaborționiste. Liniei politice active preconizate de comunisti, precum și de alte forțe politice, reprezentând în special clasa muncitoare și țărănimea, în lupta împotriva ocupanților, reprezentanții cercurilor burgheze i-au opus o tactică de așteptare a momentului oportun. În spatele acestei atitudini se aflau interesele de clasă ale burgheziei, care vedea în activizarea maselor populare un pericol ce-i putea amenința în viitor pozițiile de clasă.

În afară de aceste probleme de tactică, între grupările politice din rezistență au existat și deosebiri mari de programe politice. Forțele de stînga, în frunte cu comunistii, vedeau în lupta de eliberare începutul unui proces de reînnoiri interne, al unor transformări sociale care să facă imposibilă reparația fascismului, să înlăture sărăcia și mizeria maselor populare. În programele politice ale cercurilor burgheze, în schimb, se prevedea numai reînnoirea la situația din perioada antebelică.

În pofida acestor deosebiri, țelul comun al luptei pentru eliberarea țării și izgonirea ocupanților impunea, în mod imperios, unitatea mișcării de rezistență. Comunistii au înțeles printre primii necesitatea acestui lucru. Studiile cuprinse în volum ilustrează deosebit de

elocvent eforturile depuse de comuniști pentru unirea, sub drapelul independenței și libertății naționale, a tuturor forțelor naționale, indiferent de apartenența de clasă, de concepțiile ideologice și politice, de credința religioasă. Într-o primă etapă, chemările comuniștilor au găsit ecou în rîndurile clasei muncitoare și ale celorlalți oameni ai muncii, iar ulterior în rîndul unor categorii sociale mult mai largi, punîndu-se astfel bazele fronturilor naționale antifasciste.

Redarea amplexului, varietății formelor și intensității mișcărilor de rezistență a popoarelor din centrul și sud-estul Europei a constituit una din preocupările principale ale autorilor volumului. Ei au reușit să facă aceasta cu deosebit succes, evidențiind, în cadrul fiecărei țări, locul pe care l-a avut în contextul rezistenței fiecare formă de luptă, de la cele mai simple, pînă la războiul de partizani și insurecția națională armată. Fiecare studiu dă cifre și fapte grăitoare în acest sens.

Un loc aparte în cadrul volumului îl ocupă studiul semnat de dr. Gheorghe Zaharia, *România și rezistența popoarelor din centrul și sud-estul Europei în preajma și în timpul celui de-al doilea război mondial*, care face o amplă analiză a situației internaționale din această parte a continentului și a reacțiilor pe care evenimentele internaționale le-au provocat în rîndul tuturor claselor și păturilor sociale, al partidelor politice din România.

Concluzia autorului, că în politica externă a României a fost „dominantă mult timp opoziția față de expansiunea state-

lor fasciste, revizioniste“ (p. 388), este susținută cu numeroase documente, ilustrată de atitudinea poporului român, inclusiv a cercurilor oficiale, față de atacurile fasciste asupra popoarelor etiopian, spaniol, austriac, cehoslovac, albanez, polonez etc. În mod deosebit este evidențiată atitudinea clasei muncitoare, în frunte cu comuniștii, care s-au ridicat cu hotărîre împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a țării, împotriva dictatului odios de la Viena. Deși în septembrie 1940 în țară a fost instaurat un regim militar-fascist, starea de spirit antifascistă a maselor n-a putut fi înăbușită. Ea s-a oglindit în manifestări, demonstrații, greve, în acte de sabotaj, ce au constituit începutul mișcării de rezistență în România. În continuare, autorul aduce date deosebit de interesante — unele inedite — privind solidaritatea poporului român cu lupta popoarelor din Iugoslavia împotriva trupelor invadatoare germane, italiene, ungare și bulgare.

O mare parte a articolului este consacrată dezvoltării mișcării de rezistență în țara noastră în anii 1941—1944, încadrată în contextul internațional, pregătirii insurecției naționale antifasciste. Autorul subliniază ca o trăsătură distinctivă, de bază, a mișcării de rezistență din România spiritul creator, suplu al liniei politice-tactice urmate de Partidul Comunist Român în această perioadă nesuspus de grea, folosirea de către comuniști a tuturor posibilităților și a tuturor factorilor în măsură să concure la răsturnarea jugului fascist. P.C.R. a

folosit contradicțiile din rîndul claselor dominante și din rîndul vîrfurilor lor conducătoare, reușind să realizeze largi alianțe politice, mergînd de la comuniști și social-democrați pînă la principalele partide burgheze și cercurile palatului, să unească în lupta pentru eliberarea țării „toate straturile societății românești“ (p. 414).

În încheierea acestor însemnări despre volumul *Rezistența europeană*, dînd curs invitației semnatărilor studiului introductiv, formulăm unele observații și sugestii, cu caracter general, care ar putea constitui un sprijin în eventualitatea pregătirii unei noi ediții.

Remarcăm, în acest sens, necesitatea unei mai judicioase structuri a unor materiale (unele acordă un spațiu prea mare luptei împotriva pericolului fascist, în detrimentul rezistenței propriu-zise, altele prezintă pe larg acțiunile militare ale rezistenței și nu acordă atenția cuvenită aspectelor politice din cadrul acesteia iar altele, dimpotrivă, se ocupă mai mult de aspectele politice și mai puțin de cele militare). Considerăm, de asemenea, că s-ar cuveni să fie urmărite cu mai multă consecvență prezențele românești în mișcarea de rezistență a altor popoare (deși există în unele studii realizări demne de remarcat în acest sens). În același timp, ar fi necesară corectarea unor date greșite strecurate în unele articole și îmbunătățirea bibliografiei cu lucrări mai noi.

Rezistența europeană. 1938—1945 (vol. I) se în-

serie în istoriografia românească — și spunem aceasta cu toată convingerea — ca o realizare științifică meritorie, utilă, a cărei necesitate se făcea de mult resimțită. Subliniem încă o dată că este prima lucrare apă-

rută în țara noastră în care rezistența europeană este tratată în ansamblu, la scara întregului continent, și într-o operă de mari proporții. Studiile, în general, relevă o cunoaștere și înțelegere temeinică a rezistenței din

partea autorilor, stăpînirea unei metodologii riguroase științifice de cercetare și scriere a istoriei.

Așteptăm cu legitime interes apariția celui de al doilea volum.

ION CALAFETEANU

DOCUMENTE PRIVIND ACTIVITATEA P.C.R. ÎN ARMATĂ. 1921—1944.

Editura militară, București, 1974, 240 p.

Cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub dominația fascistă a apărut în Editura militară, sub egida Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară, volumul *Documente privind activitatea P.C.R. în armată. 1921—1944*, înlocuit de un colectiv coordonat de colonel doctor Ilie Ceaușescu. După cum se arată în prefața volumului, „Partidul Comunist Român a acordat încă de la crearea sa, în mai 1921, o importanță deosebită problematicii militare, înscriind-o ca parte organică inseparabilă în programul său și acționînd în practică pentru soluționarea ei în spirit revoluționar, conform intereselor clasei muncitoare, ale poporului român”. Documentele cuprinse în volum stau mărturie elocventă în acest sens. Autorii aduc în circuitul științific documente care atestă cu o mare forță de convingere modul în care Partidul Comunist Român a aplicat creator învățătura marxist-leninistă în problemele militare, în condițiile concret-istorice ale țării noastre, valoroasa lui contribuție la îmbogățirea și dezvoltarea continuă a experienței miș-

cării muncitorești în acest domeniu.

Tema dominantă ilustrată de documente o constituie activitatea neobosită și permanentă a partidului comunist pentru atragerea armatei de partea luptei revoluționare a maselor muncitoare, ca obiectiv distinct al strategiei și tacticii P.C.R. „Este însă clar că revoluția nu poate să aibă șanse de succes dacă armata nu va trece de partea noastră sau, cel puțin, dacă nu ne vom asigura de neutralitatea ei — se arată într-un document. Căci cu tot avîntul revoluționar, cu toată voința de luptă, cu tot eroismul și entuziasmul lor, muncitorii și țărani răsculați, rău înarmați și nepregătiți, nu vor putea să reziste mult timp contra unei armate bine organizate...” (p. 90—91).

Din documentele volumului rezultă că în stabilirea obiectivelor concrete de activitate în armată, partidul comunist a pornit de la o analiză profundă și multilaterală a compoziției sociale a cadrelor și masei de soldați, ținînd seama că dacă cea mai mare parte a ofițerilor proveneau din clasele avute, soldații erau aproape toți muncitori și țărani, legați prin interese de clasă de oamenii muncii. În fiecare etapă,

partidul comunist și-a stabilit direcțiile de acțiune, formele și metodele de muncă adecvate fiecărei categorii de militari. Totodată, în elaborarea poziției sale față de armată P.C.R. a avut în vedere și faptul că clasele conducătoare rezervau acestea, pe lângă misiunea de apărare a granițelor, și pe aceea de instrument al conservării regimului de exploatare, de reprimare a luptei revoluționare.

Rezultatele acestei politici nu au întîrziat să se arate, chiar autoritățile militare române fiind nevoite să recunoască — cum se arată, de exemplu, într-un document al Corpului 2 armată din februarie 1926 — influența partidului comunist în armată. „Acest partid — se spune în document — are puternice ramificații în sinul armatei” (p. 28). Documentele redau, în succesiunea lor cronologică, filmul unei munci eroice desfășurate neîntrerupt de P.C.R. în armată, care s-a materializat în participarea întregii armate române la insurrecția națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

Din lectura documentelor reiese clar scopul și obiectivele acțiunii P.C.R. în armată: demascarea politicii claselor dominante de folosire a armatei împotriva maselor muncitoare; dezvoltarea conștiinței militarilor,

pentru ca ei să înțeleagă necesitatea solidarizării cu lupta forțelor democratice și revoluționare; cultivarea sentimentelor de solidaritate internațională, etc.

Întreaga muncă politico-organizatorică desfășurată de P.C.R. în armată în anii 1921—1944 a constituit o perioadă de acumulare, de pregătire a marelui salt calitativ marcat de armată cu prilejul insurecției din august 1944, apoi, în etapa revoluției și construcției socialiste.

Documentele volumului oferă cititorului posibilitatea de a descifra ce anume a fost esențial într-o perioadă sau alta, în funcție de situația generală a țării. Astfel, documente din 1933 și după aceea, când, ca urmare a instaurării dictaturii naziste în Germania, crescuse primejdia unui atac fascist, evidențiază activitatea P.C.R. pentru concentrarea eforturilor întregii națiuni în direcția apărării independenței, suveranității și integrității țării, a drepturilor și libertăților democratice.

Volumul înfățișează impresionante dovezi ale activității P.C.R. în armată din perioada anilor 1934—1940. „Armata română trebuie democratizată — se arată în documentele plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din august 1936 — ca dintr-un instrument de oprimare a poporului să devină apărătorul poporului. Soldaților trebuie să li se dea toate drepturile politice cetățenești (participarea la alegeri, la adunări etc.). Muncitorimea — continuă documentul — trebuie să apere interesele imediate economice și libertățile politice ale soldaților, gradaților și ofițerilor inferiori, mobilizând în acest scop masele populare și organizațiile lor și făcând astfel

cu puțină aducerea armatei în serviciul poporului, în serviciul păcii și al libertății” (p. 116).

În împrejurările grele ale anului 1939, când țara noastră era grav amenințată de pericolul fascist și revizionist, Partidul Comunist Român a dat „...alarma de mobilizare a maselor celor mai largi contra agresorilor fasciști, declarînd că comuniștii vor lupta cu arma în mînă pentru apărarea independenței naționale” (p. 125). Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1939 a hotărît „...participarea activă a membrilor de partid la concentrările de trupe, unde să lupte pentru întărirea forței politice și morale a armatei, contra Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste” (p. 125).

Numeroase documente stau mărturie ecoului pe care chemările P.C.R. l-au avut în rîndul armatei, al poporului. „Vestea unui atac al Germaniei hitleriste și al Ungariei horthyste asupra hotarelor țării — se arată într-un document din iunie 1939 — s-a împărșiat în mod fulgerător peste întreaga țară... masele de muncitori, țărani, meșteșugari și intelectuali au răspuns cu un elan admirabil la datoria de a apăra țara contra coteropitorilor fasciști. De la un capăt la altul al țării, din orașe și sate au pornit mase fără deosebire de naționalitate pentru a respinge cu arma în mînă atacul pregătit de hoardele fasciste” (p. 124).

Vestea nedreptului dictat de la Viena din 30 august 1940 a creat o stare de indignare în rîndurile întregului popor, inclusiv a armatei, care a participat la adunările și demonstrațiile populare de protest, prin care s-a înfierat acțiunea criminală a

Germaniei naziste, Italiei fasciste și Ungariei horthyste. În volum sînt reproduse documente de o inestimabilă valoare prin care P.C.R. și-a exprimat poziția sa profund patriotică, potrivnică dictatului de la Viena, pentru apărarea integrității patriei.

În volum un spațiu important îl ocupă documentele referitoare la activitatea P.C.R. în armată în anii grei ai dictaturii militarofasciste, pentru atragerea armatei la lupta generală a întregului popor român în vederea răsturnării regimului antonescian, formării unui guvern democratic, pentru scoaterea României din războiul hitlerist și alăturarea ei Națiunilor Unite, pentru alungarea trupelor hitleriste din țară și eliberarea părții de nord a Transilvaniei. În volum sînt cuprinse documente programatice ale P.C.R., pătrunse de un puternic spirit patriotic: circulara C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941, platforma-program din 6 septembrie 1941, rezoluția C.C. al P.C.R. din ianuarie 1942, declarația de constituire a Frontului Patriotic Antihitlerist din 1943, manifestul Frontului Unic Muncitoresc din 1 mai 1944, declarația de constituire a Blocului Național Democrat, declarația P.C.R. din 24 august 1944 și altele, care prevedeau obiectivele tactice și strategice ale mișcării revoluționare. În această perioadă comuniștii au răspîndit în armată circa 80 de titluri de manifeste și broșuri prin care ostașii erau chemați să lupte împotriva teroarei fasciste, pentru ieșirea din războiul hitlerist și pentru izgonirea coteropitorilor germani din țară.

Pregătind insurecția națională antifascistă, Par-

tidul Comunist Român a intensificat munca politică în cadrul armatei. „Poporul nostru — se arată într-un document al P.C.R. din octombrie 1943 — are nevoie de oștirea lui... pentru a se apăra în contra nemților care vor să ne nimicească“ (p. 208). Soldaților, subofițerilor și ofițerilor, „România liberă“ din 28 iulie 1944 le adresa următorul îndemn: „Refuzați să mai luptați și să muriți pentru nemți, care au pîngărit pămîntul țării noastre și ne-au asasinat părinții în războiul trecut! Destul! Întoarceți armele contra nemților și trădătorilor de patrie din slujba lor! Alungați-i de pe pămîntul patriei noastre“ (p. 234). „Acum aveți datoria — se spunea într-un alt document — să luptați pentru salvarea poporului și a statului român și pentru eliberarea fraților din Ardealul de nord“.

Documentele din volum relevă cu claritate cum armata, sub influența muncii desfășurate de

partidul comunist, s-a transformat treptat într-un important factor al mișcării de rezistență din România. În august 1944 armata română, în totalitatea ei, a participat la înfăptuirea insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste. Această a confirmat pe deplin justițea liniei politice a P.C.R., capacitatea organizatorică și forța sa de mobilizare a oștirii.

Participarea armatei la insurecția națională antifascistă și la războiul antihitlerist sînt momente care au marcat începutul procesului de transformare a acesteia într-o armată menită să slujească în exclusivitate interesele poporului român, scopul strategiei P.C.R. în acest domeniu. „Armata noastră nouă, armata populară, pusă în slujba intereselor întregului popor —, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru — s-a născut în focul insurecției armate, în focul luptei împotriva fascismului,

pentru zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste, pentru a asigura poporului român un viitor fericit, un loc demn în lume“. Procesul de transformare a armatei început în august 1944 a cîștigat noi valențe în perioada ce a urmat, ducînd la profunde înnoiri ale organismului militar.

Documentele cuprinse în volum — multe avînd un caracter inedit — aduc o reală contribuție la elucidarea muncii P.C.R. în armată în anii ilegalității, la ilustrarea activității neobosite desfășurată de comuniști în armată în perioada pregătirii insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste, la locul și rolul militarilor în insurecția din august 1944.

Culegerea reprezintă o lucrare științifică utilă pentru frontul istoric, pentru munca politico-educativă, în general, și pentru cea din armată, în special, a cărei necesitate se făcea resimțită.

**general maior
CONSTANTIN OLTEANU**

Aneta Busuioc, POLITICUL ȘI CONDUCEREA SOCIETĂȚII.

Editura științifică, București, 1973, 202 p.

Profilul spiritual al omului societății noastre este prioritar politic, conștiința socialistă fiind în mod esențial o conștiință politică. Dar aceasta nu înseamnă că noua conștiință, prioritar politică, se formează în mod spontan, ca reflectare automată a existenței sociale socialiste. Dimpotrivă, formarea ei presupune o susținută activitate de educare ideologică, în cadrul căreia studiilor și cercetărilor politologice le revine o funcție ac-

tivă; ele sînt chemate să ridice capacitatea de înțelegere a fenomenelor, nivelul teoretic al conștiinței socialiste, să sporească caracterul conștient al inițiativei și participării politice a masei la opera de dezvoltare multilaterală a societății noastre socialiste. În acest evantai de necesități de ordin științific, educativ și practic se înscrie, ca o contribuție teoretică și clarificatoare, și lucrarea Anetei Busuioc.

Autoarea își propune o abordare filozofică a politicului, din unghiul de vedere al teoriei sistemelor și al raportării sale la existența și condiția umană. Teza de bază, pe care o demonstrează cu argumente detaliate, este că politicul, cu tot caracterul său istoric, reprezintă, ca activitate concretă, „o determinare a existenței, a conștiinței și a activității umane, mai ales a celei contemporane“ (p. 7); ca atare, analiza politicului nu poate lipsi din nici o investigație asupra condiției umane actuale.

A doua idee fundamentală, care se înscrie ca

contribuție teoretică și metodologică, este viziunea sistemică a autoarei în analiza politicului. Perspectiva pe care o oferă teoria sistemelor permite, după cum apreciază autoarea, depășirea unor abordări unilaterale, ca cea *antropologică*, care caută izvoarele politicului în „natura umană”, *individualistă* sau *universalistă*, din sociologie, care încearcă să argumenteze că purtătorul funcției politice, de conducere este fie individul, fie societatea concepută ca o entitate abstractă, trans-individuală. În același timp, teoria sistemelor evită dilema metafizică — individ sau colectivitate supraindividuală, caracteristică sociologiei nemarxiste. „Ea face posibilă regăsirea semnificației indicațiilor lui Marx, după care *omul ca individ există în și prin participarea lui la un sistem social, iar sistemul social constă în interacțiunea organizată — și deci condusă ca un tot — a indivizilor grupăți în diverse comunități, clase sociale etc.*” (p. 11).

Acestea sînt premisele teoretice pe baza cărora Aneta Busuioc dezvoltă o amplă analiză logică și istorică a categoriei de politic, valorificînd în acest sens în mod exigent opera clasicilor marxism-leninismului, a altor gînditori marxști, în dialog cu literatura filozofică și politică nemarxistă. Ni se înfățișează, astfel, semnificații noi, necunoscute ale gîndirii marxiste, Marx apărînd ca un remarcabil precursor al teoriei sistemelor în analiza fenomenelor sociale.

În viziunea propusă în lucrare, politicul apare ca o funcție a sistemelor so-

ciale și ca o dimensiune a modului specific uman și social de existență a individului, fiind o componentă a practicii sociale în cadrul unor sisteme sociale concret-istorice. Sintetizînd, autoarea definește prin politic „funcția de conducere centrală, coordonatoare, integrată și integratoare, proprie sistemului social ca întreg, funcție exercitată de clasa dominantă, exploatoare ori neexploatoare, bine înțeles în mod diferit, și necesară pentru existența (sau transformarea) acestuia” (p. 128—129).

Politicul ca dimensiune și funcție constitutivă a sistemelor sociale, conștînd în reglarea centrală, coordonatoare a sistemului social ca întreg, se realizează prin dreptul de decizie asupra întrebării forței publice, care include atît un moment coercitiv (comanda), cît și unul de organizare a voinței colective (controlul). Dreptul de decizie asupra forței publice depinde de caracterul de clasă al sistemului politic respectiv, de raporturile dintre clase. Politicul, deși conține un moment administrativ (management), nu se reduce la acesta; el mai cuprinde alegerea scopurilor și a mijloacelor (conform unor criterii de valoare, ideologice), anumite relații, instituții și concepții politice. Ca atare, politicul reprezintă structura comună, esențială și generală a activităților, relațiilor, proceselor, instituțiilor, organizațiilor, concepțiilor și programelor politice, care se realizează în fiecare sistem social corespunzător structurii sale de clasă. Abordarea politicului prin prisma teoriei sistemelor nu pune, deci, în umbră conținutul de clasă pe di-

ferite trepte istorice, ci îl scoate pregnant în evidență.

De aici rezultă ideea că *orice activitate socială* în măsura în care îndeplinește un rol anumit în menținerea, producerea sau reproducerea condițiilor de viață ale unor colectivități determinate, *implică o conducere sau dirijare datorită căreia devine posibilă activitatea în comun* sau, cum se exprimă Marx, „armonizarea activităților individuale”. Această funcție de conducere sau dirijare include și pe cea de supraveghere și, în general, de mediere, prin care o anumită colectivitate acționează ca un întreg, și nu ca o simplă însumare a activității particulare sau individuale.

În toate societățile despre care avem documente scrise, funcția respectivă — de centralizare, coordonare, reglare a sistemului social global, a activităților comunității istorice date — a avut un caracter specializat. Pe această bază autoarea susține că activitatea politică în sens larg este proprie oricărei societăți, statul fiind o formă istorică de exercitare a funcției politice, produs relativ târziu al dezvoltării sociale, și anume al antagonismului de clasă.

Teza autoarei, nouă în raport cu concluziile noastre teoretice de pînă acum, este argumentată și din unghi istoric și logic, pe temeiul metodologiei marxiste. Ea se corelează cu ideea că o asemenea funcție nu va dispărea nici chiar în comunism. Aneta Busuioc mută astfel granițele istorice ale acestui gen de activitate socială specializată — activitate politică, cu mult înainte de

apariția statului și dincolo de dispariția acestuia în societatea comunistă. În comunism va dispărea doar funcția de clasă a statului, dar nicidecum funcția de conducere *coordonată, reglatoare, centrală, integrată*. Deosebirea dintre socialism (comunism) și orînduirile anterioare rezidă în faptul că organul care exercită puterea nu este opus sistemului social ca întreg, ceea ce generează fenomenul alienării, ci, dimpotrivă: „*Societății în ansamblul ei îi aparține puterea (inclusiv folosirea forței publice), dar exercitarea acesteia nu poate fi un atribut al fiecăruia în parte, căci atunci ar dispărea orice coordonare centrală conștientă...*” (p. 80). Politicul își pierde caracterul alienator, devenind, de fapt, principalul mijloc de dezalienare, de emancipare umană.

În comunism, conducerea se va exercita în condițiile pe care le creează deja treptat societatea socialistă, prin sistemul democrației socialiste, îmbinînd tendința istorică ineluctabilă a întăririi funcției de conducere centralizată — întărirea rolului conducător al statului și al partidului —, cu manifestarea din ce în ce mai directă a suveranității poporului.

Una din trăsăturile intrinseci ale socialismului, despre care vorbea încă Lenin, este *socializarea crescîndă a deciziei și controlul politic exercitat de popor*, trăsătură accentuată prin consecințele revoluției științifice-tehnice, care necesită o lărgire a numărului indivizilor care intervin în procesele de decizie. De altfel, tendințele

de acțiune ale revoluției științifice-tehnice converg cu natura însăși a socialismului, cu caracterul social al proprietății, ceea ce face ca sistemul social al socialismului să răspundă mai prompt și mai eficace acestor tendințe, întrucît aici nu mai funcționează factorii de frînare determinați de legile sistemului social capitalist. În capitalismul contemporan, caracterul științific și tehnic crescînd al luării deciziilor și alegerii variantelor duce, inevitabil, la manifestări de tehnocratism. Fără a fi exclusă o asemenea formare, unitatea intrinsecă dintre socialism și democrație exprimă capacitatea deplină a sistemului social socialist de a evita o astfel de posibilitate. De aceea, așa cum arată autoarea, „*O problemă fundamentală a construcției socialiste este crearea cadrului și încetățenirea metodologiei corespunzătoare pentru a asigura manifestarea cit mai nestingherită a activității maselor*, izvorul progresului social și, în același timp, finalitatea sa” (p. 181).

Strategia construcției socialiste include, în consecință, și o strategie a sistemului organizării și desfășurării creativității maselor. Democrația socialistă reprezintă, după opinia Anetei Busuioc, tocmai „forma de organizare social-politică a stimulării creativității maselor, coordonată de partidul comunist” (p. 185). Autoarea face interesante considerații în ce privește creativitatea maselor în socialism, ca și raportul dintre economic și politic și semnificația metodologică a ca-

tegoriei de politic în proiectarea și realizarea procesului de dezvoltare multilaterală a societății socialiste în România.

Lucrarea Anetei Busuioc nu este doar o abordare categorial abstractă, ci se înscrie ca o dezbateră deosebit de actuală prin reflecțiile sale asupra fenomenului politic contemporan în ansamblu, asupra celui socialist în mod special, prin legătura considerațiilor sale teoretice cu practica politică din țara noastră și pe plan mondial.

Lectura acestei lucrări, accesibilă prin claritate, prin limbaj, este foarte instructivă și utilă atât specialistului în științe politice, cit și activistului politic, oricărui propagandist sau simplu cetățean care vrea să înțeleagă mai bine sfera fenomenelor politice, în care el este participant activ sau de care este preocupat. Cartea este de apreciat, nu numai prin modul de gîndire creatoare, antidogmatică pe care-l degajă, prin concluziile care pot șoca pe unii oameni obișnuiți cu un anumit mod de a concepe fenomenul politic și care pot fi și discutabile, ci și prin bogata ei documentare, prin larga exegeză întreprinsă asupra operei gînditorilor marxiști și nemarxiști. Poate că, deși autoarea intenționează o abordare logică și istorică în același timp, precumpănind însă tratarea istorică, cititorul se pierde uneori în acest desis al unei abundențe de date și literatură folosită.

Credem, totodată, că autoarea ar fi putut valorifica mai mult în spiritul concluziilor de bază

la care ajunge unele idei și experiențe deosebit de bogate dezvoltate de partidul nostru, privind integrarea tot mai organică a activității statului în viața întregii noastre societăți, împletirea activității statului socialist cu cea a altor organisme politice și so-

ciale, care-și găsesc concretizarea și în crearea în ultimii ani a unor organisme de conducere cu natură și funcție politică multiplă — de partid, de stat și obștești.

Cartea Anetei Busuioc *Politicul și conducerea societății* se impune ca o contribuție notabilă în dezbateră teoretică și

filozofică a problematicii politice, în afirmarea cercetărilor de filozofie socială, domeniu în care investigațiile noastre științifice ni se par a fi încă rămase în urmă și se cer dezvoltate și amplificate în viitor.

ION FLOREA

ISTORIA ILUSTRATA A REVOLUȚIEI GERMANE.

1848—1849.

Dietz Verlag, Berlin, 1973, 382 p.

Apărută cu ocazia aniversării a 125 ani de la revoluția burghezodemocratică germană și de la apariția Manifestului Partidului Comunist, *Istoria ilustrată a revoluției germane. 1848—1849*, realizarea unui colectiv de istorici format din Gerhard Becker, Helmut Bleiber, Rolf Dlubek, Siegfried Schmidt, Rolf Weber, sub conducerea lui Walter Schmidt, reprezintă o lucrare științifică valoroasă, care reflectă preocuparea istoricilor din R.D.G. de a evoca marile tradiții revoluționare, personalitățile progresiste ale poporului german.

Anul 1848 ocupă un loc deosebit în istoria mișcării muncitorești germane. Parte componentă a procesului revoluționar european, revoluția burghezodemocratică din 1848—1849 a constituit punctul culminant al luptelor maselor populare germane pentru înlăturarea feudalismului și trecerea la capitalism.

Pe terenul contradicțiilor dintre noile forțe de producție și relațiile de producție feudale, lupta de clasă a dobândit la mijlocul secolului trecut o nouă calitate, luînd,

totodată, o amploare necunoscută pînă atunci. Oprindu-se asupra evenimentelor din anii 1848/1849, autorii reușesc să prezinte o frescă de mari proporții a bătăliilor revoluționare, să facă o analiză cuprinzătoare, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, a forțelor în luptă, a poziției claselor și partidelor, a particularităților pe care le prezenta Germania în contextul revoluționar european.

Cartea are șase capitole, fiecare dintre ele tratînd etape distincte ale revoluției. În primul capitol — *Evenimentele anterioare* — autorii analizează stadiul dezvoltării economico-sociale și politice a Germaniei în ajunul revoluției. Frîinate de nobilimea feudală, transformările burgheze s-au produs aici cu greu. Deși în unele zone dezvoltarea capitalismului manufacturier luase avînt în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, caracterul economiei rămînea cel agrar. Forțele reacționare feudale reprezentau un obstacol puternic în calea dezvoltării capitalismului atît în mica industrie, cît și în agricultură, mai ales din

cauza fărîmîțării feudale a țării.

Această situație va impune anumite caracteristici revoluției burghezodemocratice din Germania, a cărei sarcină principală a constituit-o înlăturarea sistemului de dominație reacționar al prinților și nobililor și a fărîmîțării de stat feudale și formarea statului burghez, care să garanteze desfășurarea liberă a relațiilor de producție capitaliste. Lupta pentru rezolvarea acestor sarcini avea loc în condițiile unei Europe cu un proletariat mai dezvoltat decît în Anglia secolului al XVII-lea și Franța secolului al XVIII-lea. „Pentru prima dată în istorie — se arată în lucrare — tocmai în ajunul unei revoluții burgheze se împletește nemijlocit lupta pentru înfăptuirea ordinii burgheze cu lupta de clasă a proletariatului împotriva burgheziei. Germania s-a transformat în anii patruzeci într-un centru revoluționar de importanță europeană” (p. 47).

În capitolele: *Luptele din martie, Revoluția nu s-a sfîrșit, Democrație sau reacțiune, Revoluție fără burghezie* autorii înfățișează creșterea rolului maselor populare în fiecare fază a revoluției, mergînd pînă la transformarea revoluției bur-

gheze într-o revoluție în care masele populare devin din ce în ce mai active, în timp ce burghezia devine o clasă contrarevoluționară, care se opune progresului social.

Încadrarea revoluției burghezo-democratice germane în contextul politic european al epocii, în șirul evenimentelor revoluționare care au precedat-o este o preocupare constantă a autorilor și — subliniem noi — o reușită evidentă a lucrării. O serie de subtitluri, ca: *Inceperea transformărilor burgheze sub semnul revoluției franceze din 1789*, *Inceputul revoluționar sub semnul victoriei franceze din februarie*, *Revoluția are dimensiuni europene*, *Sarcinile unei politici externe revoluționare*, *Bătăliile din iunie din Paris*, *Cotitura revoluției europene*, *Impulsuri internaționale*, *Înfrângerea revoluției europene*, vorbesc cu prisosință de străduința autorilor de a evita o abordare îngustă, de a integra evenimentele revoluționare din Germania în revoluția europeană.

Referindu-se la constelația politică a puterilor europene, autorii evidențiază rolul reacționar al „Sfintei Alianțe” — Rusia, Prusia și Austria — care, în scopul nimicirii mișcării revoluționare, adoptase principiul dreptului de amestec în treburile altor state. Sint prezentate pe larg evenimentele revoluționare din Franța, Polonia, Italia, precum și mișcările revoluționare ale popoarelor ceh, slovac, sîrb, croat, sloven, ungur. La p. 165 autorii se referă la revoluția de la 1848 a poporului român, pe care Engels o definea ca fiind unul dintre „ultimele avansuri” ale

revoluției în Europa. „În iunie 1848 — amintesc autorii — a izbucnit o revoluție în Valahia românească împotriva supremației turcești, care a dus la instaurarea unui guvern revoluționar și la adoptarea unei constituții progresiste”. Interdependența dintre revoluția germană și celelalte mișcări revoluționare europene este, de asemenea, subliniată în lucrare. Autorii arată că victoria revoluției germane ar fi constituit un sprijin pentru lupta celorlalte popoare oprite, cum orice succes al luptei acestora împotriva monarhiilor Hohenzollern și Habsburg era un ajutor prețios dat revoluției germane.

Subliniind importanța telurilor naționale ale mișcărilor revoluționare din Europa, autorii pun un accent deosebit pe conținutul lor social: zdrobirea puterii nobilimii, înlăturarea relațiilor feudale, victoria orînduirii capitaliste și a democrației burgheze. „În centrul luptelor istorice de clasă nu a stat naționalitatea, ci nimicirea absolutismului feudal și înfăptuirea democrației burgheze în Europa revoluționară” — conclud autorii (p. 166).

Meritul esențial al cărții este — după părerea noastră — acela de a contura clar poziția și rolul diferitelor clase și pătri în revoluția germană, linia de luptă urmată de fiecare în parte. Cititorii pot urmări, astfel, tactica adoptată de burghezia germană încă din prima etapă a revoluției, în luptele din martie 1848, cînd masele populare au reușit să schimbe raportul de forțe în mod hotărîtor în favoarea forțelor revoluționare antifeudale, să cu-

cerească primele libertăți și drepturi democratice. Ca reprezentantă a mișcării antifeudale, burghezia a participat la lupta împotriva nobilimii dar, în același timp, a mers pe panta reformelor burgheze în cadrul vechiului stat și a căutat să mențină forțele revoluționare în limitele legilor existente. Mai tîrziu, în celelalte etape ale revoluției, în timp ce reacțiunea feudală încerca să anuleze rezultatele revoluției, marea burghezie se străduia să păstreze doar ceea ce cîștigase, în timp ce mișcarea populară democratică presa spre adîncirea procesului revoluționar. Înfricoșată de valul revoluționar, marea burghezie va trece la alianță cu reacțiunea feudală și va participa activ la înăbușirea revoluției.

În cadrul forțelor antifeudale, mica burghezie ocupa un loc important datorită bazei sale de masă. După revoluția din martie, în Germania au fost constituite numeroase cluburi, conduse de intelectuali democrați — în special avocați și jurnaliști — în care intrau și numeroși muncitori și meșteșugari. Totodată, în multe ținuturi au fost constituite uniuni politice muncitorești, care au impulsionat mișcarea democratică. Într-unul din landurile cele mai avansate din punct de vedere economic și social, Renania, aceste uniuni se aflau sub conducerea lui Karl Marx și ele își afirmau cu putere hotărîrea lor revoluționară de luptă. După trădarea revoluției de către marea burghezie, mica burghezie putea să preia conducerea luptelor pentru continuarea revoluției, însă marea ei majoritate a dat dovadă de o atitu-

dine nehotărîtă și inconsecventă. În bătăliile revoluționare ce au urmat, mica burghezie a căutat salvarea revoluției mai mult în acțiuni parlamentare decît prin lupta maselor.

În lucrare un număr mare de pagini este dedicat luptelor duse de țărănime, interesată să scute poverile obligațiilor feudale și privilegiile nobililor. Pînă în prezent, rolul țărănimii germane în revoluția de la 1848/1849 fusese relevat în puține lucrări ale istoriografiei din R.D.G., astfel încît și în acest domeniu aportul noilor cercetări este evident și apreciabil.

Autorii reușesc să demonstreze cu date bogate rolul important pe care l-a avut clasa muncitoare germană în revoluția burghezo-democratică, în toate etapele ei, ea ducînd greul luptei și dînd cele mai multe jertfe. Clasa muncitoare germană se găsea însă abia la începutul dezvoltării ei. Redusă ca număr, insuficient organizată și găsindu-se sub influența micii burghezii, ea nu a putut prelua conducerea în revoluția burghezo-democratică. De-abia cître sfîrșitul revoluției, pe baza experienței căpătate și a muncii de educație politică desfășurată de elementele înaintate, o parte a proletariatului a început să se emancipeze de sub influența micii burghezii.

În cadrul general al luptelor revoluționare este evidențiată activitatea membrilor Ligii Comuniste și a muncitorilor revoluționari, care, întorși de la Paris și Londra în Germania, au desfășurat activitate politică vizînd continuarea dezvoltării cuceririlor democratice obținute de re-

voluția din martie, întărirea pozițiilor cîștigate de democrația burgheză.

Năzuința proletariatului de a realiza în revoluție interesele sale a fost reflectată de „Noua gazetă renană”, întemeiată la 1 iunie 1848. Asigurînd comunistilor o poziție independentă în cadrul Partidului Democratic, „Noua gazetă renană” a devenit, sub îngrijirea lui Karl Marx, cel mai important ziar german din anii revoluției. Ea îndeplinea practic, arată autorii, sarcinile unui centru conducător al partidului proletar în noile condiții de luptă din Germania și continua în această privință neîntrerupt activitatea autorității centrale a Ligii Comunistilor (p. 160). Alături de Marx și Engels, la „Noua gazetă renană” a colaborat o pleiadă de revoluționari încercați, cunoscători competenți ai problemelor social-economice, ale căror scurte biografii sînt reușit integrate de autori în descrierea evenimentelor.

Ideile „Noii gazete renane” au animat și Congresul din Rhein-Westfalia (6 mai 1849), ținut sub conducerea Ligii Comunistilor, care a marcat punctul culminant în lupta pentru dezvoltarea unei organizații muncitorești germane independente în timpul revoluției din 1848—1849. Schimbarea raportului de forțe în favoarea reacțiunii a împiedicat crearea unui partid muncitoresc încă de la acea dată. În Renania muncitorii au fost reprimăți, iar „Noua gazetă renană” interzisă (ultimul număr apare la 19 mai 1849).

În ultimul capitol, *Moștenirea revoluției*, autorii analizează cauzele înfrîngerii și urmările

revoluției. În locul unui stat național progresist burghezo-democratic s-a născut, peste mai bine de două decenii, ca urmare a războaielor prusace și sub dominația prusacă, un stat reacționar, sub semnul alianței de clasă dintre iuncherime și burghezime. Deși înfrîntă, revoluția a produs însă breșe adînci în sistemul feudal. Ea a creat condiții mai bune pentru dezvoltarea burgheziei, a permis dezvoltarea capitalismului în agricultură, deși pe o cale specifică („calea prusacă”). Ultimele pagini ale cărții sînt dedicate luptei clasei muncitoare pentru ducerea pînă la capăt a sarcinilor revoluției burghezo-democratice, într-o altă epocă istorică, pe pămîntul Republicii Democratice Germane.

Cartea Istoria ilustrată a revoluției germane. 1848—1849 oglindește un studiu serios, atent, o muncă de durată, folosirea unui vast material bibliografic. Autorii dovedesc o perfectă stăpînire a materialului, ceea ce le permite să stabilească corelații noi, să emită noi puncte de vedere, bine argumentate. Contribuția lor se remarcă și în folosirea unor materiale inedite, mai ales pentru definirea pozițiilor diferitelor clase și pături sociale. Volumul are, de asemenea, un bogat material ilustrativ, ales cu grijă (documente, hărți, fotografii, litografii), expunerea este vie și atractivă. Toate acestea fac din lucrare o realizare științifică valoroasă și, în același timp, larg accesibilă.

EMILIA BĂLĂNICA

FIȘIER BIBLIOGRAFIC

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN CINSTEA ANIVERSĂRII A TREI DECENII DE LA ELIBERAREA ROMÂNIEI DE SUB DOMINAȚIA FASCISTĂ

- CEAUȘESCU, NICOLAE. **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Rapoarte, cuvântări, articole. August 1973 — martie 1974.** Vol. 9. București, Editura politică, 1974. 1160 p.
- *
- **80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România.** Documente. Volumul a fost pregătit pentru tipar de un colectiv format din I. Bulei, A. Deac, M. Florescu, I. Iacoș, I. Mamina, V. Niculae, T. Popescu, G. Tudoran și N. Vilcu. București, Editura politică, 1974. 879 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- CONGRESUL **Frontului Unității Socialiste. 23—24 mai 1974.** București, Editura politică, 1974. 271 p.
- ADĂNILOAIE, N. și PETRIC, A. **Unirea de la 1859 și însemnătatea sa istorică,** București, Editura politică, 1974. 80 p. (File de istorie).
- **AGRICULTURA socialistă a României.** (Plic foto). București, Editura politică, 1974.
- ANESCU, V. **Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist.** Ediția a 2-a revăzută. București, Editura militară, 1974. 127 p.
- ARDELEANU, ION ; BENJAMIN, LYA ; MUNTEANU ZIZI-NORA și PÎRVULESCU, GH. **Imagini ale unui trecut glorios. Din istoria mișcării muncitorești, a Partidului Comunist Român.** (Album), București, Editura didactică și pedagogică, 1974. 300 f. foto color.
- **August arc de triumf.** Antologie alcătuită de George Sorin Movileanu și Alexandru Chiriacescu. București, Editura militară, 1974. 284 p.
- BANTEA, EUGEN. **Insurecția română în jurnalul de operații a grupului de armată Ucraina de Sud.** București, Editura militară, 1974. 204 p.
- BERINDEI, DAN. **Revoluția română din 1848.** București, Editura politică, 1974. 80 p. (File de istorie).
- CARACIUC, TRAIAN. **România — factor activ al progresului contemporan. Opinii externe.** București, Editura politică, 1974. 83 p. (File de istorie).
- CEAUȘESCU, ILIE. **U.T.C. și tineretul din armată. 1922—1944.** București, Editura militară, 1974. 248 p. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- CETERCHI, IOAN. **Democrația socialistă. Principii și acțiune politică.** București, Editura politică, 1974. 104 p.
- CONSTANTINESCU-IAȘI, PETRE. **De la eliberare la socialism. 1944—1955.** București, Editura politică, 1974. 324 p.
- CURTICĂPEANU, V. **Formarea națiunii române și a statului național unitar român** (File de istorie), București, Editura politică, 1974. 95 p.

- DĂSCĂLESCU, ION ST. **Corpul 7 armată în operația „Budapesta“** (București, Editura militară, 1974. 148 p. + 1 f. portr. (Memorii de război).
- **DOCUMENTE privind activitatea P.C.R. în armată 1921—1944.** Volumul a fost întocmit de: colonel dr. Ilie Ceaușescu (coordonator), locotenent Ioan Talpeș, Simion Cutișteanu. Au mai participat la selecționarea documentelor: Colonel Aurel Lupășteanu, locotenent-colonel Petre Teleagă, locotenent Mihail E. Ionescu. București, Editura militară, 1974. 268 p. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- DOLGU, GHEORGHE. **Economia și înarmările.** București, Editura politică, 1974. 239 p.
- DRĂGĂNESCU, MIHAI. **Muncă și economie. Eseuri teoretice.** București, Editura politică, 1974. 155 p. (Idei contemporane).
- ECOBESCU, N. și CELAC, S. **Principiile politicii externe a României socialiste.** București, Editura politică, 1974.
- FLOREA, ELENA. **Principiile politicii Partidului Comunist Român în problema națională.** București, Editura politică, 1974. 71 p.
- GHENOIU, ION și AVRAM, CONSTANTIN. **Eroul de la Mălini. Căpitanul Vasile Teodoreanu.** București, Editura militară, 1974. 104 p. (Fii ai neamului românesc).
- GHEORGHIU, ILIE P. **Erupții din adâncuri.** București, Editura Eminescu, 1974. 472 p. (Documente de viață).
- **INDUSTRIA socialistă a României.** (Plic foto). București, Editura politică, 1974.
- IONIȚĂ, GH. I. și SIMION, A. **Clasa muncitoare — forța socială fundamentală a mișcării antifasciste din România.** București, Editura politică, 1974. 184 p.
- **ÎNVĂȚĂMINTUL și știința în Republica Socialistă România.** (Plic foto). București, Editura politică, 1974.
- LOGHIN, LEONIDA și PETRICEAN, ALEXANDRU. **Gărzile patriotice din România.** București, Editura militară, 1974. 152 p. (Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară).
- MATICHESCU, OLIMPIU. **1 Mai 1939 — moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale.** București, Editura politică, 1974. 79 p. (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., colecția „File de istorie“).
- METEA, OCTAVIAN. **Ultima „Șarjă“.** Eroul colonel Ion Enescu. București, Editura militară, 1974, 79 p. (Fii ai neamului românesc).
- MICU, IOSIF. **41 de zile în ghearele DEF-ului.** București, Editura Eminescu, 1974. 327 p. (Documente de viață).
- NICOARĂ, VIORICA. **Copilul munților. Eroul Nicolae Stîrc.** București, Editura militară, 1974. 128 p.
- PASCU, M. I. și BONDOR, D. **Pe urmele strămoșilor.** București, Editura politică, 1974. 192 p.
- **POVESTESC veteranii. (Memorii).** Selectarea textelor și pregătirea volumului pentru tipar general în rez. Costachi Mîndru. București, Editura militară, 1974. 190 p.
- PUNI, SIMION. **Forțele motrice ale dezvoltării societății noastre.** București, Editura politică, 1974. 112 p.
- **REVOLUȚIA științifică-tehnică și progresul.** Lucrările sesiunii științifice din 5 aprilie 1974. București, Editura politică, 1974. 264 p. (Idei contemporane).
- SPĂLĂȚELU, ION. **Printre foarfecele cenzurii...** București, Editura politică, 1974. 199 p.
- ȘTEFĂNESCU, TUDOR. **Zile fierbinți** (București). Editura Albatros (1974). 171 p. + 1 f. portr.
- **ȘTIINȚĂ, filozofie, ideologie.** Culegere de studii. Coordonator Călina Mare. București, Editura politică, 1974. 312 p. (Idei contemporane).
- **TREI decenii sub soarele lui August.** Cuvînt înainte de Pop Simion. Antologia de imagini: Vasile Florea. București, Editura Meridiane, 1974.
- TUCA, FLORIAN. **Inscripții în piatră. Itinerar eroic românesc (23 August — 25 octombrie 1944).** București, Editura militară, 1974. 320 p.
- ZAHARIA, GHEORGHE. **Pages de la résistance antifasciste en Roumanie.** Traduit du roumain par Maurice Florescu. Bucarest, Editions Meridiane, 1974. 168 p.

MIRON CONSTANTINESCU

La 18 iulie 1974 a încetat din viață tovarășul Miron Constantinescu, membru supleant al Comitetului Executiv, secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, președintele Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România.

Activist de frunte al Partidului Comunist Român și al statului nostru socialist, tovarășul Miron Constantinescu și-a închinat întreaga sa viață, din fragedă tinerețe, cauzei socialismului și comunismului, slujirii fără preget a năzuințelor vitale de libertate și progres social ale poporului român, construirii socialismului și înfloririi patriei.

Născut la 13 decembrie 1917, Miron Constantinescu a cunoscut vicisitudinile vieții încă din copilărie, rămânând orfan.

Paralel cu studiile la liceul din Arad, muncește din greu pentru a-și câștiga existența. Student al Facultății de litere și filozofie a Universității din București, absolvă studiile prin lucrarea de licență „Cauzele sociale ale răscoalei lui Horia”, pentru care i se atribuie calificativul „Magna cum laudae”.

Încă de pe vremea când era elev, la Arad, a luat legătură cu mișcarea muncitorească, fapt care avea să influențeze întregul curs al vieții sale.

Ulterior, ca student, se remarcă drept un element cu o temeinică pregătire marxistă, desfășurând o intensă activitate în rîndul colegilor săi pentru demascarea uneltirilor cercurilor reacționare și fasciste, pentru apărarea democrației și a intereselor naționale ale poporului român.

În 1933 devine membru al Uniunii Tineretului Comunist, apoi membru în Biroul studentesc al U.T.C., iar în 1936 este primit în rîndurile Partidului Comunist Român.

Îndeplinind din însărcinarea partidului funcții de conducere în mișcarea democratică studențească, acționează intens pentru întărirea frontului studenților, organizînd mișcările revendicative ale studenților, participarea lor la largile manifestări inițiate și conduse de partid în numeroase orașe ale țării.

În acești ani, Miron Constantinescu a fost o prezență activă pe frontul publicistic, la ziarele și revistele legale și ilegale: „Cuvîntul liber”, „Era Nouă” și „Cadran”, unde prin scrisul său militant contribuie la răspîndirea în mase a ideilor generoase ale marxism-leninismului, ale politicii partidului închinată dreptății și libertății sociale, apărării democrației și independenței naționale a patriei.

În noiembrie 1940 ia parte activă la organizarea tineretului pentru manifestația antifascistă de la Obor, din București.

În 1939, împreună cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, face parte din grupul de activiști cărora partidul le-a încredințat sar-

cina reorganizării Uniunii Tineretului Comunist, aducînd o contribuție de seamă la pregătirea și desfășurarea Conferinței Naționale a U.T.C., din septembrie 1939.

În noiembrie 1940 a primit sarcina de membru al Biroului regional Galați al P.C.R., participînd la organizarea maselor muncitoare din principalele industrii ale acestui port dunărean, precum și la editarea organului ilegal al partidului, „Dunărea roșie”.

Pentru activitatea revoluționară desfășurată este arestat în ianuarie 1941, torturat și condamnat la 10 ani muncă silnică. În închisorile Galați, Caransebeș și Lugoj, alături de cadre de bază ale partidului, a acționat pentru a menține permanent trează conștiința și demnitatea deținuților antifasciști.

Îndată după victoria insurecției naționale antifasciste armate, partidul i-a încredințat sarcina de înaltă răspundere de a organiza și conduce „Scînteia” legală.

În februarie 1945 este desemnat în conducerea Organizației regionale de partid București.

La Conferința Națională a partidului din octombrie 1945 a fost ales membru al Comitetului Central și al Biroului Politic.

Plenara din martie 1970 a C.C. al P.C.R. îl alege membru supleant al Comitetului Executiv, iar plenara din noiembrie 1972 îl alege și secretar al C.C. al P.C.R.

Tovarășul Miron Constantinescu a îndeplinit funcții de răspundere în aparatul de stat ca vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, președinte al Comitetului de Stat al Planificării, ministru al învățămîntului și culturii, președinte al Consiliului Economic, vicepreședinte al Consiliului de Stat, funcții în care a adus contribuții de seamă la înfăptuirea politicii partidului de construire a socialismului, de dezvoltare economică și social-culturală a țării noastre.

Ales deputat încă în primul parlament din 1946 — și ulterior în mai multe legislaturi ale forului legislativ suprem al țării — Miron Constantinescu îndeplinea din martie 1974 funcția de președinte al Marii Adunări Naționale.

Intellectual cu o temeinică pregătire marxistă, Miron Constantinescu a desfășurat o bogată activitate științifică și culturală pe tărîmul istoriei, sociologiei, al economiei politice, publicînd numeroase studii și făcînd comunicări la congrese științifice internaționale de mare prestigiu. A fost președinte al consiliului de conducere și rector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”, președinte al Academiei de științe sociale și politice. Recenta sesiune a Academiei Republicii Socialiste România l-a ales membru titular.

Militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești din țara noastră, Miron Constantinescu a slujit cu abnegație, cu întreaga sa capacitate și energie, cauza clasei muncitoare și a partidului, a participat cu pasiune revoluționară la cele mai importante acțiuni ale luptei pentru eliberarea națională și socială a poporului român, la întreaga activitate de cucerire și instaurare a puterii populare, de construcție a societății socialiste din țara noastră. În întreaga sa activitate a militat pentru întărirea continuă a unității și coeziunii rîndurilor partidului, pentru afirmarea și creșterea rolului său conducător în societatea noastră socialistă.

Pentru meritele sale deosebite, Miron Constantinescu și-a cîștigat o înaltă prețuire din partea Partidului Comunist Român, a statului nostru, a oamenilor muncii, fiind distins cu titlul de „Erou al Muncii Socialiste”, cu cele mai înalte ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Partidul Comunist Român, România socialistă, întregul nostru popor pierd în persoana tovarășului Miron Constantinescu un fiu credincios al țării, un luptător devotat pentru triumful ideilor socialismului și comunismului, pentru înflorirea patriei și a națiunii noastre socialiste. Amintirea sa va rămîne mereu vie în inimile comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră.

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

CONSILIUL DE STAT

MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

CONSILIUL DE MINIȘTRI

СОДЕРЖАНИЕ

30-ая ГОДОВЩИНА ОСВОБОЖДЕНИЯ РОДИНЫ ОТ ФАШИСТСКОГО ГОСПОДСТВА

Речь товарища НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ на юбилейной сессии Большого Народного Собрания, посвященной xxx-ой годовщине освобождения Родины от фашистского господства	3
Исторические документы построения многосторонне развитого социалистического общества и продвижения Румынии по пути строительства коммунизма.	35
ПЕТРЕ КОНСТАНТИНЕСКУ-ЯШЬ: Румынская Коммунистическая Партия-катализатор и направляющий волю всего народа в сопротивлении и антифашистском национальном вооруженном восстании	39
ШТЕФАН ВОЙТЕК: Укрепление Единного Рабочего Фронта путем создания единых профсоюзов-сентябрь 1944 г.	48
ИОН МИТРАН: Деятельность Румынской Коммунистической Партии после IX-го Съезда — плодотворнейший период достижений.	57
Юбилейная научная сессия посвященная XXX-ой годовщине освобождения родины от фашистского господства	65
40 лет со дня организации Румынской Коммунистической Партией общества «Друзья СССР»: <i>Драгне Флоря</i>	98

ВКЛАДЫ ПО МЕСТНОЙ ИСТОРИИ КАСАЮЩЕЙСЯ ВООРУЖЕННОГО ВОССТАНИЯ АВГУСТА 1944 ГОДА

Илфовская область, Долина Праховы, восточная зона Мунтении, Алба, Вылча, Арад, Дробета-Турну-Северин, Брашов.	108

ГОДОВЩИНЫ

30 лет возрождения Польши: <i>Милике Молдовану</i>	122
Парижское вооруженное восстание августа 1944 года: <i>Георге Адориан</i>	128
Вооруженное восстание в Словакии август 1944 г: <i>Георге Казан</i>	134

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Научная сессия посвященная тридцатилетию Августа 1944 года. Бухарест, 26—27 июня т. г.	141
Научная сессия Института истории им. «Н. Йорга» и Института исследований юго-восточной Европы, посвященная 30-ой годовщине антифашистского национального вооруженного восстания... ..	157
Румыно-болгарский коллоквиум на тему: «Перерастание социалистических партий Румынии и Болгарии в коммунистические партии. 1918—1921 гг	160

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Библиографические справки.....	182

Мирон Контянтинеску

CONTENTS

THREE DECADES FROM LIBERATION OF THE COUNTRY FROM UNDER FASCIST DOMINATION

Comrade NICOLAE CEAUȘESCU'S Speech at Jubilee Session of the Great National Assembly on the XXX-th Anniversary from Liberation of Roumania	3
Historic Documents on the Building of the Socialist Multilateral Developed Society and of the Romania's Advance on the Way of the Communism's Building.	33
PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI: The Rumanian Communist-Party — Catalyst and Guide of the Whole People's Will in the Resistance and in the National Antifascist Insurrection.....	39
ȘTEFAN VOITEC: The Consolidation of the United Workers' Front with the Creation of the United Syndicates — September 1944.....	48
ION MITRAN: Rumanian Communist Party's Activity after the IX-th Congress — the most Fertile Period in the Realizations	57
Jubilee Session on the XXX-th Anniversary from Liberation of the Country from under Fascist Domination.....	65
40 Years from the Creation by R.C.P. of Association „The Friends of U.R.S.S.“: Florea Dragne	98

LOCAL HISTORY'S CONTRIBUTIONS ON DEVELOPMENT OF THE AUGUST 1944's INSURRECTION

The District Ilfov, Valea Prahovei, Est Region of Muntenia, Alba, Vilcea, Arad, Drobeta-Turnu Severin, Brașov.	108

ANNIVERSARIES

30 Years from Polish's Renaissance: <i>Milică Moldoveanu</i>	122
The August 1944 Parisian's Insurrection: <i>Gheorghe Adorian</i>	128
Slovakia's Insurrection — August 1944: <i>Gheorghe Cazan</i>	134

SCIENTIFIC LIFE

Session on the XXX-th Anniversary from Memorable August 1944. Bucharest, 26 — 27 June 1974	141
Session of the Institut for History „N. Iorga“ and of the Institut for South -Est European Studies on the XXX-the Anniversary from National Antifascist Armed Insurrection	157
Rumanian-Bulgarian Colloquy on the Themes:	
„The Transformation of the Socialist Parties from Rumania and Bulgaria in Communist Parties 1918—1921“.	160

CRITICISM AND BIBLIOGRAPHY

Bibliographical Index	182

Miron Constantinescu

BIBLIOTECA „ASTRA“
SIBIU

SOMMAIRE

TROIS DECÉNNIES DE LA LIBÉRATION DE LA PATRIE DE SOUS LA DOMINATION FASCISTE	
Le discours du camarade NICOLAE CEAUȘESCU à la Session jubilaire de la Grande Assemblée Nationale consacrée à la XXX-ème anniversaire de la libération de Roumanie de sous la domination fasciste.	3
Documents historiques de la construction de la société socialiste multilatérale développée et de l'avancement de Roumanie sur la voie de l'édification du communisme.	33
PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI : Le Parti Communiste Roumain — catalyseur et dirigeant de la volonté du peuple entier dans la résistance et dans l'insurrection nationale anti-fasciste.	39
ȘTEFAN VOITEC : Le renforcement du Front Unique Ouvrier par la création des syndicats unis — septembre 1944.	48
ION MITRAN : L'activité du Parti Communiste Roumain après le IX-ème Congrès — la période la plus fertile en réalisations.	57
Session scientifique jubilaire consacrée à la XXX-ème anniversaire de la libération de la patrie de sous la domination fasciste.	65
40 ans de la création par le P.C.R. de l'Association „Les amis de l'U.R.S.S.“: <i>Florea Dragne</i>	98
CONTRIBUTIONS D'HISTOIRE LOCALE CONCERNANT LE DÉROULEMENT DE L'INSURRECTION D'AÔÛT 1944	
Le district Ilfov, La Vallée de Prahova, la zone de l'est de Muntenia, Alba, Vâlcea, Arad, Drobeta Turnu-Severin, Brașov.	108
ANNIVERSAIRES	
30 ans de la Renaissance de Pologne: <i>Milică Moldoveanu</i>	122
L'insurrection parisienne d'août 1944: <i>Gheorghe Adorian</i>	128
L'insurrection de Slovaquie — août 1944: <i>Gheorghe Cazan</i>	134
LA VIE SCIENTIFIQUE	
Session scientifique consacrée à la XXX-ème anniversaire de memorable Août 1944. Bucarest, 26—27 juin 1974.	141
Session scientifique de l'Institut d'histoire „N. Iorga“ et de l'Institut des études sud-est européennes consacrée à la XXX-ème anniversaire de l'insurrection nationale anti-fasciste armée.	157
Colloque roumain-bulgare sur le thème: „La transformation des partis socialistes de Roumanie et de Bulgarie en partis communistes. 1918—1921“.	160
CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE	
Fichier bibliographique	182

Miron Constantinescu

SUMARIO

TRES DECENIOS DE LA LIBERACION DEL PAIS DEBAJO EL YUGO FASCISTA

El discurso del camarada NICOLAE CEAUȘESCU a la Sesión jubilar de la Gran Asamblea Nacional consagrada a la XXX-a aniversario de la liberación de Rumania debajo el yugo fascista.....	3
Documentos históricos de la edificación de la sociedad socialista multilateralmente desarrollada del fortalecimiento de la Rumania hacia el via de la edificación del comunismo.	33
Petre Constantinescu-Iași: El partido Comunista Rumano — el catalizador dirigente de la voluntad del entiero pueblo en la resistencia y la insurrección nacional antifascista	39
ȘTEFAN VOITEC: El fortalecimiento del Frente Unico Obrero por la creación de los sindicatos unidos — setiembre de 1944.	48
ION MITRAN: La actividad del Partido Comunista Rumano después del IX Congreso — el periodo más fructífero en realizaciones.....	57
La sesión científica jubilar consagrada a la XXX-años de la aniversario del país debajo el yugo fascista.	65
40 años desde la creación por P.C.R. de la Asociación „Los amigos de U.R.S.S.: Florea Dragne	98

CONTRIBUCIONES DE HISTORIA LOCAL CON RESPECTO AL DESARROLLO DE LA INSURRECCION DE AGOSTO DE 1944

El departamento Ilfov, Valea Prahovei, zona de este de la Muntenia, Alba, Vilcea, Arad, Drobeta-Turnu-Severin, Brașov.	108

ANIVERSACIONES

30 años del renacimiento de Polaca: <i>Milică Moldoveanu</i>	122
La insurrección parisiense de agosto de 1944: <i>Gheorghe Adorian</i>	128
La insurrección de Eslovaquia — agosto de 1944: <i>Gheorghe Cazan</i>	134

LA VIDA CIENTÍFICA

La sesión científica consagrada a la XXX-aniversario del memorable Agosto de 1944. Bucarest, 26—27 de junio de 1974	141
La sesión científica del Instituto de historia „N. Iorga“ și del Instituto de estudios sud-este europeos consagrada a la XXX aniversario de la insurrección nacional antifascista armada.	157
Coloquio rumano-búlgaro con el tema: La transformación de los partidos socialistas de Rumania y Bulgaria en partidos comunistas 1918—1921	160

CRITICA Y BIBLIOGRAFIA

Catálogo bibliográfico	182

Miron Constantinescu

INHALT

DREI JAHRZENTE SEIT DER BEFREIUNG DES VATERLANDES VON DER FASCHISTISCHEN HERRSCHAFT

Rede des Genossen NICOLAE CEAUŞESCU an der Jubiläumstagung der Grossen Nationalversammlung zum XXX. Jahrestag der Befreiung Rumaniens von der faschistischen Herrschaft.....	3
Historische Dokumente der Aufbau der vielseitig entwickelten sozialistischen Gesellschaft und des Voranschreitens Rumäniens auf dem Wege der Schaffung des Kommunismus.	33
PETRE CONSTANTINESCU-IAŞI: Rumänische Kommunistische Partei-Katalysator und Leiter des Willen des ganzen Volkes in dem Widerstand und in dem nationalen antifaschistischen bewaffneten Aufstand.....	39
ŞTEFAN VOITEC: Festigung der Arbeitereinheitsfront durch die Schaffung der Einheits-gewerkschaften — September 1944.	48
ION MITRAN: Die Tätigkeit der Rumänischen Kommunistischen Partei nach dem IX. Parteitag — Periode mit den reichsten Ergebnissen.	57
Wissenschaftliche Jubiläumskonferenz zum XXX. Jahrestag der Befreiung des Vaterlandes von der faschistischen Herrschaft.....	65
40 Jahren seit der Schaffung durch die RKP des Vereins „Freunde der UdSSR“: Florea Dragne.	93

ÖRTLICHE GESCHICHTLICHE BEITRÄGE ÜBER DER ENTWICKLUNG DES BEWAFFNETEN AUFSTANDS VOM AUGUST 1944

Kreis Ilfov, Valea Prahovei, die Ost-zone Muntäniens, Alba, Vilcea, Arad, Drobeta-Turnu-Severin, Braşov.	108

JAHRESTAGE

30 Jahren seit dem Wiedergeburt Polens: <i>Milică Moldoveanu</i>	122
Pariser Aufstand vom August 1944: <i>Gheorghe Adorian</i>	128
Slowakischer Aufstand — August 1944: <i>Gheorghe Cazan</i>	134

WISSENSCHAFTLICHE LEBEN

Wissenschaftliche Konferenz zum 30. Jahrestag des denkwürdigen August 1944. Bukarest, 26—27 Iuni d.J.....	241
Wissenschaftliche Konferenz zum 30. Jahrestag des nationalen antifaschistischen bewaffneten Aufstands vom Institut für Geschichte „N. Iorga“ und vom Institut für Sud-Ost europäische Studien veranstaltet.....	157
Rumänisch-bulgarische Kolloquium zu dem Thema: Die Umgestaltung der sozialistischen Parteien aus Rumänien und Bulgarien in kommunistische Parteien, 1918—1921	160

KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

Bibliographische Kartei.....	182

Miron Constantinescu

Redactori : Ion Calafeteanu, Elena Mureșan, Nicolae Rauș

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 274 ; 442 ; 722.

Revista „Anale de istorie” a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROM-PRESFILATELIA” — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66, P.O.B. 2001.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Științei”

**LUCRĂRI
APĂRUTE SUB
EGIDA INSTITUTULUI
DE STUDII ISTORICE
ȘI SOCIAL POLITICE
DE PE LÎNGĂ
C.C. AL P.C.R.
ÎN CINSTEA
ANIVERSĂRII
A TREI DECENII
DE LA ELIBERAREA
PATRIEI DE
SUB DOMINAȚIA
FASCISTĂ**

80 DE ANI

DE LA
CREAREA
PARTIDULUI
POLITIC
AL CLASEI
MUNCITOARE
DIN ROMÂNIA

Editura politică

**Insurecția
din
august 1944
și
semnificația
ei istorică**

78962
PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ!

anale de istorie

anul XX

5

1974

20

97

0 JUL. 2005

78962

BIBLIOTECA "ASTRA"
SIBIU

-- ULL 2014

INSTITUTUL DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL-POLITICE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

anale de istorie

Anul XX

5

1974

SUMAR

Programul Partidului Comunist Român — sinteză profund științifică a drumului de luptă și creație istorică a poporului nostru	3
GHEORGHE SURPAT: Dezbateră Programului P.C.R. de către întregul partid și popor, expresie a profundului democratism al orînduirii noastre	31
ION ARDELEANU: Marxism-leninismul creator, fundamentul politicii P.C.R. în lupta pentru formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din România	40
PAMFIL NICHÎTELEA: Coordonate ale politicii culturale a Partidului Comunist Român în perioada revoluției și construcției socialiste	46
CONSTANTIN OLTEANU, ILIE CEAUȘESCU: Partidul Comunist Român conducătorul luptei pentru transformarea revoluționară a armatei române, scut al apărării cuceririlor socialiste ale poporului nostru, al independenței și suveranității țării	58
GEORGETA TUDORAN: Activitatea deputaților socialiști în parlamentul României (1919—1921)	72
AUGUSTIN DEAC: Contribuții privind legăturile socialiștilor români cu Friedrich Engels și cu alți conducători ai mișcării muncitorești internaționale	82
*	
Cronologia luptei pentru eliberarea întregului teritoriu al țării noastre (23 august-25 octombrie 1944): <i>Constantin Nicolae, Leonida Loghin</i>	91
Trei decenii de la constituirea Asociației române pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică — A.R.L.U.S.: <i>Elisabeta Petreanu, Nicolae Rauș</i>	106

20117

EVOCĂRI

Dr. C. I. Parhon	111

ANIVERSĂRI

30 de ani de la victoria insurecției bulgare din septembrie 1944 : <i>Crișan Iliescu</i>	117
Un sfert de veac de la proclamarea Republicii Populare Chineze : <i>Ana Budura</i>	122
25 de ani de la proclamarea Republicii Democratice Germane : <i>Emilia Bălănică</i>	127

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

Sesiuni jubiliare județene consacrate sărbătoririi a 30 de ani de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă	133
Al treilea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene	169
Simpozion dedicat aniversării a 30 de ani de la refacerea mișcării sindicale unice, pe baze revoluționare	171
Simpozion consacrat aniversării a 50 de ani de la crearea organizației „Ajutorul Roșu” din România	172
Simpozion consacrat aniversării a 40 de ani de la crearea Uniunii oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ)	172

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

GHEORGHE ZAHARIA, Pages de la résistance antifasciste en Roumanie, Éditions Meridiene, Bucarest, 1974 : <i>Gheorghe Matei</i> ; I. SEFTIUC, I. CÂRȚĂNA, România și problema strimtorilor, Editura științifică, București, 1974, 434 p. : <i>Dinu C. Giurescu</i> ; ION CUPȘA, Armata română pe frontul antihitlerist, Editura militară, București, 1973, 424 p. : <i>Nicolae Ciachir</i> ; ANDREU CASTELLS, Las Brigadas Internacionales de la guerra de España, Editorial Ariel, Barcelona, 1974, 688 p. : <i>Mihaela Dan</i>	173

FIȘIER BIBLIOGRAFIC

Rolul conducător al P.C.R. în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră	182

COLEGIUL DE REDACȚIE

GHEORGHE MATEI — redactor-șef, ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚĂ, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, ARON PETRIC, VASILE PETRIȘOR, VALTER ROMAN, VIRGIL SMĂRCEA — secretar de redacție, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA.

Programul Partidului Comunist Român — sinteză profund științifică a drumului de luptă și creație istorică a poporului nostru

În Programul Partidului Comunist Român — îndreptar în făurirea viitorului patriei și al poporului nostru — și-a găsit locul, într-o magistrală sinteză materialist-dialectică și istorică, legătura firească și indisolubilă ce există între trecut, prezent și viitor.

Înfățișînd cu o claritate de cristal imaginea României de azi și de mâine, mersul ei ascendent spre marile împliniri ale socialismului multi-lateral dezvoltat și al trecerii la comunism, programul leagă creația istorică a zilelor noastre și a celor viitoare de firul ei anterior de dezvoltare, demonstrînd continuitatea luptei și aspirațiilor de progres și civilizație, de independență și suveranitate ale poporului român. Acest fapt pune încă o dată în evidență adevărul conform căruia contemporaneitatea unei națiuni reprezintă sinteza majoră a trecutului său, iar viitorul acesteia își are rădăcinile în faptele prezentului.

Această legătură logică, obiectivă și inseparabilă, înscrisă cu litere de aur în cartea fiecărei națiuni, a căpătat o nouă și strălucită intruchipare în Programul partidului nostru — carta fundamentală, ideologică, teoretică și politică, care jalonează calea înaintării României spre comunism. Întregul document — de la analiza drumului de luptă străbătut de poporul român în milenara sa istorie pentru păstrarea ființei naționale, pentru dreptate socială și libertate națională și pînă la făurirea societății socialiste și conturarea căilor înaintării României spre comunism — se întemeiază pe concepția științifică despre lume și viață, pe principiile socialismului științific, aplicate la realitățile societății românești.

Evocarea făcută în Program drumului istoric străbătut de poporul român, luptei sale eroice, pline de sacrificii pentru libertate, unitate și independență națională, se explică prin aceea că Partidul Comunist Român este continuator și realizator al tuturor acestor aspirații și năzuințe ale poporului. În același timp, comuniștilor zilelor noastre le revine sarcina — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în recenta vizită de lucru făcută în județul Olt — „să modernizeze și să ridice pe o treaptă superioară tot ceea ce au construit strămoșii și părinții noștri. Tot ceea ce a creat valoros poporul nostru timp de peste 2 000 de ani trebuie să stea la baza construirii socialismului și comunismului în România“.

Mărturie vie a forței teoretice și practice a Partidului Comunist Român, elaborat cu participarea cadrelor de bază ale partidului și statului, a unui mare număr de activiști din toate domeniile de activitate, Programul dă expresie experienței și înțelepciunii colective a partidului, a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor. Tocmai de aceea, el întrunește adeziunea întregului nostru popor, care își exprimă în aceste zile cele mai înalte sentimente de recunoștință față de partidul comunist pentru profunda responsabilitate patriotică și comunistă cu care își îndeplinește rolul de forță politică conducătoare a societății, față de contribuția determinantă a tovarășului Nicolae Ceaușescu la fundamentarea teoretică și aplicarea în viață a liniei politice a partidului. În calitatea sa de președinte al Comisiei de redactare a proiectului de Program al partidului, aleasă de Conferința Națională din iulie 1972, tovarășul Nicolae Ceaușescu a lucrat direct, nemijlocit, la întocmirea acestui document programatic, care poartă pecetea personalității sale. Și cu acest prilej s-au manifestat trăsăturile definitorii pentru modul de gândire și acțiune al secretarului general al partidului: clarviziune politică, luciditate științifică și spiritul novator, înalta capacitate de a investiga și sintetiza noile fenomene ale societății românești și ale vieții internaționale, patriotismul fierbinte și internaționalismul său consecvent.

Principalele idei care fundamentează sinteza istorică din proiectul de Program al P.C.R. și care va da activității istoriografice din țara noastră multiple impulsuri în înțelegerea sensurilor ei celor mai profunde sînt exprimate, de la început, în cuvintele: „Întreaga istorie a poporului român se înfățișează ca istoria unor neconținute lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și neatîrnare, pentru progres și civilizație“.

Sub forța acestor idei, Programul jalonează etapele dezvoltării istorice a poporului român din cele mai vechi timpuri și pînă azi, subliniind forțele motrice care au stat la baza dezvoltării societății românești pe coordonatele progresului istoric.

Astfel, Programul subliniază că istoria poporului nostru începe cu milenii în urmă, după cum ne-o demonstrează numeroasele vestigii arheologice și mărturii scrise ale antichității. Ea a străbătut în succesiunea sa, corespunzător legilor obiective ale dezvoltării istorice, toate orînduirile sociale cunoscute pe plan universal. Primele știri scrise despre pămîntul carpato-danubian și oamenii care l-au locuit datează de aproximativ 2 500 de ani, amintind despre geți sau daci, care făceau parte din marele trib etnic al tracilor, fiind, după părerea marelui istoric al antichității, Herodot, „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci“, avînd o civilizație materială și spirituală pe care n-a egalat-o nici o altă ramură a tracilor.

În teritoriul ocupat de geto-daci — cuprins între Tisa, Dunăre, Marea Neagră și pînă dincolo de Nistru — au pătruns în decursul vremurilor și alte grupuri, cum sînt sciții, celții, sarmații ș.a. O influență puternică au avut-o orașele întemeiate de greci, începînd cu secolul al VII-lea î.e.n., pe țărmul Mării Negre (Histria, Callatis, Tomis ș.a.). Relațiile economice și politice care au existat între aceste grupuri de populații și locuitorii pămîntului carpato-danubian, relații care au durat sute

de ani, n-au putut rămâne fără influențe reciproce, dar esențial este faptul că ele n-au putut schimba caracterul geto-dacic al regiunii carpato-dunărene. Conviețuirea cu aceste grupuri de populații, la care se adaugă contactele largi cu unele din civilizațiile cele mai avansate ale antichității — greacă, romană, și altele — au dat un nou impuls dezvoltării economice, sociale și politice a acestor meleaguri.

Străvechea civilizație materială și spirituală traco-getică a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista și Decebal. În timpul lui Burebista, stăpânirea geto-dacilor s-a întins spre nord-vest pînă la Munții Slovaci și Dunărea mijlocie, spre sud pînă la Balcani, iar spre sud-est pînă la Marea Neagră, cuprinzînd și orașele grecești de pe țărmul pontic. Războaiele îndelungate daco-romane au slăbit statul dac, au schimbat în mod radical cursul dezvoltării sale.

Cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie a imperiului roman, cu toate aspectele negative pe care le-a avut, au dus la împletirea celor două civilizații, au determinat o nouă înflorire economico-socială a acestor meleaguri, și-au pus amprenta asupra întregii evoluții istorice ulterioare a societății din acest spațiu geografic. Caracterul organizat și masiv al colonizării Daciei, superioritatea tehnicii și culturii spirituale romane, folosirea limbii latine în administrație și justiție, acapararea pămînturilor și a funcțiilor administrative de către coloniștii romani au făcut ca populația dacă, autohtonă, să sufere o puternică influență romană, nu numai în teritoriul Daciei romane (Transilvania, Banatul, Oltenia, Muntenia, Dobrogea și sudul Moldovei), ci și în rîndul dacilor liberi din celelalte regiuni ale țării. În felul acesta, în momentul părăsirii Daciei de către romani, provincia rămîne locuită de o populație daco-romană puternic și ireversibil romanizată.

Cercetările arheologice și epigrafice, toponimia și hidronimia, unele mărturii ale istoricilor antici și atîtea alte izvoare atestă că după retragerea armatei, a celor bogăți și a administrației de stat romane din Dacia, populația autohtonă daco-romană și dacă liberă și-a păstrat neîntrerupt continuitatea de viață materială etnică-lingvistică și cultural-spirituală în teritoriul corespunzînd vetrei străvechi a Daciei, în pofida tuturor vicisitudinilor cu care a fost confruntată. Timp de secole, oamenii acestor pămînturi au trebuit să ducă o luptă necurmată pentru a-și păstra ființa națională, pentru a-și asigura continuitatea pe teritoriul în care s-au născut și s-au dezvoltat. Valurile succesive ale popoarelor migratoare (goți, huni, gepizi, avari ș.a.) ce s-au scurs secole întregi peste aceste meleaguri, distrugerile pricinuite de acestea, luptele îndelungate de apărare au produs grele suferințe maselor populare, au frînat dezvoltarea forțelor de producție, mersul înainte pe calea progresului social, economic și politic; toate acestea nu au putut distruge însă ființa poporului nostru, nu l-au putut abate din drumul său istoric obiectiv. În acele condiții deosebit de grele, continuitatea vieții materiale și spirituale, comunitatea de origine, de neam și limbă au dus către sfîrșitul mileniului I al erei noastre la desăvîrșirea procesului de formare a poporului român și a limbii române și la închegarea primelor formațiuni politice românești de tip feudal, atestate pe întreg cuprinsul Daciei preromane. Astfel, în nordul Carpaților, între Someș și Mureș, documentele vremii atestă voievodatul lui Menumorut; cu centrul la Biharia, în Banat era constituit voievodatul

lui Glad, cu centrul la Cuvin, iar în podișul Transilvaniei voievodatul condus de Gelu, cu centrul la Dăbica, lângă Cluj. Cronicile timpului atestă organizarea populației românești din punct de vedere politic-militar și pe teritoriul Moldovei, Munteniei, Olteniei și Dobrogei. Astfel, sînt amintite formațiunile Bolohovenilor în nordul Moldovei, Bîrlădenilor în centrul Moldovei, Brodniciilor între cotul Carpaților și Dunăre, ca și cele ale lui Litovoi, Seneslau, Ioan și Farcaș, jupan Dimitrie, Balica, Dobrotici și altele pe teritoriul actual al Olteniei, Munteniei și Dobrogei.

Formarea voievodatelor a marcat o epocă nouă în istoria poporului român, în afirmarea sa economică, socială și politică; pe această cale s-a asigurat atît dezvoltarea continuă a forțelor de producție, cît și conservarea ființei poporului, apărarea autonomiei țărilor române în fața marilor imperii ale vremii.

Procesul obiectiv istoric de constituire a statului feudal român centralizat, ca rezultat al dezvoltării continue și al unificării formațiunilor politice românești de pe întreg teritoriul țării, a fost îngreunat atît de unele presiuni din afară — din sud își exercita influența țaratul bulgar, din părțile apusene și de nord — regatul feudal ungar, iar din părțile răsăritene tătarii —, ca și de unele particularități ale orînduirii feudale, caracterizată, în general, prin fărîmîtare politică, proces evident în istoria a numeroase țări din Europa medievală. Această fărîmîtare n-a putut însă submina unitatea de neam a poporului, exprimată în comunitatea limbii și culturii, în omogenitatea structurii economice, politice, sociale și militare, care au favorizat coeziunea lor internă, le-a sporit forța de rezistență în fața dușmanilor din afară. Ei și-au păstrat, în același timp, numele nostru generic și străvechi pentru toți locuitorii patriei, acela de români, chiar dacă, pe lângă acest nume, noi am mai avut și altele luate după formațiunile politice, zonele geografice, denumirile apelor, munților etc. Denumirile de munteni, moldoveni, olteni, ardeleni, bănațeni, maramureșeni, bucovineni, dobrogeni sau — în cuprinsul acestora — denumiri și mai particularizate — moți (în Munții Apuseni), vrînceni (în Vrancea), birseni (în Țara Birsei) etc. sînt subsumate categoriei istorice de popor roman.

Începînd cu secolul al X-lea, în pofida unei puternice rezistențe a populației băștinase în frunte cu cnezii și voievozii români, regii unguri din dinastia arpadiană încep cucerirea Transilvaniei. Dar stabilirea unei adevărate stăpîniri ungurești pe întreg teritoriul Transilvaniei se realizează abia către sfîrșitul secolului al XIII-lea și la începutul secolului al XIV-lea. Chiar și după instituirea stăpînirii regilor unguri, românii din Transilvania și-au păstrat multă vreme vechea organizare în „țări“, rezistînd și perpetuînd romînitatea în aceste locuri. În cadrul statului feudal ungar, Transilvania a avut o organizare administrativă deosebită, păstrîndu-se pentru aceasta forma autohtonă de organizare: voievodatul, comun celor trei țări române.

Cît privește formațiunile prestatale aflate pe teritoriul de la sud și est de Carpați, acestea, ca urmare a procesului de formare și dezvoltare a relațiilor de producție feudale, a claselor și instituțiilor feudale și profitînd de slăbirea pericolului străin, s-au constituit la începutul secolului al XIV-lea în state feudale românești de sine stătătoare. Astfel, hotarele Țării Românești în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn (1384—1418) sînt

atestate limpede de titlul pe care-l purta domnitorul în anul 1387 : „Io, Mircea, mare Voievod și Domn, cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpînind și domnind toată țara Ungro-Vlahiei și părțile de peste munți, încă și spre părțile tătărești și Almașului și Făgărașului herteg și Banatului de la Severin domn, și de amîndouă părțile de peste toată Dunărea pînă la Marea cea mare și cetății Dîrstorului stăpînitor“. La sfîrșitul secolului al XIV-lea, Roman Mușat se intitula „voievod al Țării Moldovei de la munți și pînă la țarmul mării“.

Constituirea și organizarea statelor feudale românești — așa cum se arată în Programul partidului — au creat condițiile ridicării întregii vieți economice-sociale pe o treaptă superioară, au înscris în istorie epoci de puternică înflorire a civilizației materiale și spirituale pe întreg teritoriul țării noastre, marcate de personalitatea unor mari domnitori patrioți.

Încă de la apariția primelor formațiuni statale românești, luptele maselor populare împotriva exploatării feudale au fost strîns împletite cu luptele pentru neatîrnare. Această trăsătură specifică și-a pus amprenta asupra întregii evoluții sociale a României, asupra felului de a fi și de a gîndi al poporului român, asupra însuși destinului său istoric, caracterizat prin lupta hotărîtă, plină de sacrificii, pentru libertate și unitate, pentru dreptul de a fi stăpîn în propria sa țară. Din rîndul poporului român s-au ridicat, în perioadele grele ale istoriei, vajnici apărători ai năzuințelor sale de libertate și independență. Numele Basarabilor și Mușatinilor, ale lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir, Constantin Brîncoveanu sînt numai cîteva în pleiada atîtor vestiți voievozi și comandanți de oști români, care s-au situat în fruntea luptei împotriva cîmpitorilor, urmărind să unească într-un șuvoi forța de acțiune a țărilor române în lupta pentru apărarea libertății pămîntului strămoșesc, pentru scuturarea jugului opresiunii străine.

La sfîrșitul secolului al XVI-lea, ca urmare a intensificării legăturilor economice dintre țările române, a începuturilor formării conștiinței de neam și limbă, a necesității făuririi unui organism politic unitar, capabil să înfrîngă acțiunile cîmpitoare ale stăpînitorilor vecini și, mai ales, ca un simbol al dreptului istoric de a trăi liber și independent în vatra strămoșească, poporul român a reușit să înfăptuiască actul cel mai strălucit al evului mediu românesc, sub domnia lui Mihai Vodă Viteazul, realizînd, acum 375 de ani, prima unire politică a țărilor române în hotarele ce cuprindeau cea mai mare parte a teritoriului vechii Dacii. După realizarea acestui act politic, Mihai Viteazul se intitula cu îndreptățită mîndrie și demnitate : „domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei“.

Actul patriotic și eroic al lui Mihai Viteazul, pentru care și-a jertfit viața, a dăinuit un timp scurt, însă el a rămas permanent în conștiința posterității ca un simbol al dreptului la unitatea și independența țărilor române, dominînd toate planurile politice, militare, culturale, diplomatice ale marilor voievozi ce i-au urmat.

Cu deplin temei se subliniază în Programul partidului nostru rolul important jucat de-a lungul secolelor de masele largi ale țărănimii, care au constituit multă vreme principala forță a dezvoltării sociale, a luptei

pentru eliberare socială și națională. Ea s-a afirmat cu putere ca o clasă socială revoluționară în lupta împotriva dominației feudale. Răscoala țăranilor de la Bobilna, războiul țăranesc de sub conducerea lui Gheorghe Doja, marea răscoală țărânească din secolul al XVIII-lea, în fruntea căreia s-au aflat Horia, Cloșca și Crișan, constituie pilde nepieritoare ale hotărîrii cu care țăranimea s-a ridicat împotriva asupririi sociale și naționale, pentru o viață mai bună și mai dreaptă. Aceste mari ridicări sociale, aceste acțiuni eroice au ținut mereu vie flacăra spiritului de luptă în conștiința maselor populare pentru dreptate socială, pentru unitate și independență națională. Alături de români, în aceste bătălii sociale s-au ridicat și oameni ai muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, populații așezate în decursul veacurilor pe meleagurile acestei țări și care au trăit, muncit și luptat în unitate și frăție cu poporul român.

Trecînd în revistă bogatele tradiții revoluționare ale poporului român, Programul partidului scoate în evidență faptul că exploatarea feudală în țările române a fost agravată de dominația marilor imperii vecine — otoman, habsburgic și țarist. Desele războaie purtate pentru apărarea ființei naționale, distrugerea sau înstrăinarea prin prăzi și biruri a nenumărate valori materiale și spirituale, la care s-a adăugat, de multe ori, ocuparea și înglobarea unor provincii românești în componența imperiilor otoman, habsburgic și țarist — toți acești factori au secătuit avuția națională, au produs grele suferințe maselor largi muncitoare, au frînat dezvoltarea forțelor de producție, au dus la prelungirea în timp a orînduirii feudale, la întîrzierea procesului de dezvoltare a societății românești, la rămînerea ei în urmă față de țările din centrul și apusul continentului, unde destrămarea orînduirii feudale, trecerea la capitalism și închegarea statelor naționale au avut loc cu mult înainte.

Stăpînirea străină era profund interesată în menținerea orînduirii feudale în țările române, în împiedicarea oricăror schimbări cu caracter progresist și, în special, în înăbușirea aspirațiilor de unire și dezvoltare de sine stătătoare a poporului român. Puterile străine au făcut totul pentru a împiedica evoluția societății românești pe calea progresului social, economic și politic. Dar împotriva tuturor opreliștilor, nimic și nimeni n-a putut opri procesul obiectiv de dezvoltare a poporului român, drumul său ascendent pe calea civilizației și progresului. Atunci cînd în procesul dezvoltării relațiilor capitaliste, elementelor de unitate materială și spirituală, de limbaj și cultură, de unitate etnică și a conștiinței de neam, aspirațiilor și idealurilor comune li s-au adăugat impulsul dinamic al progresului economic, nevoia lărgirii și asigurării unei piețe unitare, conștiința unității de neam s-a dezvoltat în conștiință națională, iar năzuința de unitate a devenit țel politic, țelul unirii tuturor românilor într-un stat național unitar și independent.

În Programul partidului se formulează concluzia de mare actualitate după care istoria României confirmă adevărul științific, marxist-leninist, potrivit căruia dominația străină, știrbirea sau pierderea suveranității și independenței afectează grav dezvoltarea economică-socială a popoarelor, evoluția generală a societății pe trepte superioare. Totodată, istoria luptelor poporului român demonstrează cu putere adevărul fundamental că jugul asupririi străine poate frîna, poate întîrzia pentru un timp evoluția unui popor, dar nu poate împiedica realizarea aspirațiilor

sale, cucerirea libertății și unității, asigurarea progresului, dacă el este hotărît să lupte pînă la capăt, cu fermitate și eroism.

Marcînd momentul revoluției de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, ca începutul istoriei moderne a României, ca un moment de cîtură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român, Programul subliniază faptul că o dată cu începuturile dezvoltării capitalismului în România apar forțe sociale care dau un nou avînt luptelor revoluționare. Cerințele obiective ale dezvoltării economice-sociale și politice au făcut ca și în țările române, începînd din ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, o dată cu primele forme ale producției de tip capitalist — întreprinderile manufacturiere — să apară relații de producție capitaliste și muncitori salariați. În primele decenii ale secolului al XIX-lea, ca urmare a acestor tendințe economice-sociale, asistăm la o accelerare a dezvoltării forțelor de producție, a diviziunii sociale a muncii, producția de mărfuri și procesul de transformare a acesteia în producție capitalistă înregistrînd o creștere substanțială. Toate acestea au dus la intensificarea procesului de formare a noului mod de producție capitalist și, implicit, la apariția în viața țărilor române a celor două clase caracteristice noii etape de dezvoltare : burghezia și proletariatul.

Ca urmare a acestui proces, a schimbărilor petrecute în structura orînduirii feudale încep să aibă loc modificări în raportul de forțe politice și de clasă, care determină frămîntări și convulsii în straturile de bază ale societății românești. O expresie viguroasă a conflictului dintre noile forțe de producție, aflate în dezvoltare, și relațiile feudale, devenite cătușe, a constituit-o revoluția română de la 1848, ale cărei cauze — cum sublinia Nicolae Bălcescu — „se pierd în zilele veacurilor... de trudă și suferințe ale poporului român...” Ea era de fapt o continuare firească a luptelor sociale și naționale duse de poporul român de-a lungul zbuciumatei sale istorii.

Plămădită în condiții asemănătoare, desfășurîndu-se în aceeași perioadă, proclamînd țeluri comune, revoluția din țările române de la 1848 a pus la ordinea zilei rezolvarea unor probleme esențiale pentru mersul ascendent al societății românești : desființarea privilegiilor feudale, emanciparea și improprietărirea țăranimii iobage, cucerirea de libertăți democratice, realizarea unității naționale și cucerirea independenței de stat. Ea a constituit un moment crucial în trecerea României de la feudalism la capitalism, a dat un puternic impuls creșterii conștiinței de sine a poporului român, a exprimat hotărîrea moldovenilor, muntenilor și transilvănenilor de a sfărîma vechile relații feudale, de a deschide calea noii orînduiri, de a făuri unitatea națională în cadrul frontierelor unui și aceluiași stat, de a înainta neabătut pe drumul progresului și democrației.

Cerințele obiective și aspirațiile vitale ale poporului român nu au putut fi îndeplinite în 1848 datorită slabei dezvoltări a noilor forțe sociale, precum și împotrîvirii forțelor reacțiunii interne, coalizării acestora cu reacțiunea internațională. Intervenția brutală a imperiilor otoman, țarist și habsburgic, care își împărțeau dominația asupra țărilor române, a pus capăt revoluției burghezo-democratice de la 1848. „Aceasta — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — a frînat evoluția socială a României, a

aminat cursul evenimentelor, dar nu a putut împiedica poporul român să dea împlinire idealurilor sale de libertate, progres social și o viață mai bună...". Ceea ce a caracterizat întreaga perioadă de după 1848 a fost mersul ascendent al poporului nostru, întărirea forțelor progresiste, revoluționare care au luat un nou avânt odată cu dezvoltarea clasei muncitoare, cu înființarea partidului său politic. Bogata moștenire ideologică și culturală a revoluționarilor pașoptiști, puternicele tradiții democratice, idealurile de unitate națională nutrite și dospite în straturile de bază ale societății — forța de bază a revoluției de la 1848 — au fost preluate, amplificate și ridicate pe noi trepte, de forțele progresiste ale poporului român.

În deceniul care a urmat revoluției de la 1848 s-a realizat — „prin actul energetic al întregii națiuni române” — unul din dezideratele fundamentale ale poporului român: făurirea statului național român modern prin unirea Moldovei cu Muntenia. Aceasta a marcat intrarea țării noastre într-o nouă etapă a evoluției ei capitaliste, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru drepturi și libertăți sociale. Unirea din 1859 a contribuit, prin crearea unei piețe comune mai largi, la accelerarea ritmului dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor capitaliste. Ea a adus pe prim plan, ca o condiție esențială a dezvoltării viitoare a țării, problema înlăturării relațiilor de producție feudale din agricultură, desființarea iobăgiei și împroprietărirea țăranilor. Sub presiunea frământărilor țărănești și a forțelor progresiste ale societății, în 1864 a fost înfrântă opoziția boierimii conservatoare și legiferată reforma agrară. Au fost împroprietărite aproape 468 000 de familii țărănești, cu 1 766 000 ha de pământ, care urmau să fie răscumpărate într-o perioadă eșalonată pe 15 ani. Cu toate limitele sale, reforma agrară din 1864 a determinat profunde transformări în relațiile de producție, reprezentând o verigă importantă în statornicirea și dezvoltarea modului de producție capitalist.

Un cîmp și mai larg s-a deschis dezvoltării țării după cucerirea independentenței de stat a României, în 1877, rezultat al luptei eroice a armatei române împotriva imperiului otoman, al voinței ferme de libertate și neatîrnare a poporului nostru. Adoptarea unor măsuri cu caracter stimulator — cum au fost legea pentru încurajarea industriei naționale în 1887 și tarifele vamale protecționiste — a constituit un factor ce a favorizat ritmul de înființare a întreprinderilor industriale, de dezvoltare general-capitalistă a țării.

Ieșirea definitivă de sub dependența otomană a asigurat statului român dreptul de a încheia nestingherit tratate comerciale cu alte țări, fapt ce a contribuit la încadrarea României în circuitul economic european, a sporit interesul opiniei publice față de viața economică și social-politică a României.

O trăsătură caracteristică a dezvoltării României în a doua jumătate a secolului trecut o constituie pătrunderea rapidă și creșterea ponderii capitalului străin. Burghezia românească, neconsolidată încă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, împărțind în bună măsură puterea economică și politică cu moșierimea, a făcut concesii marii burghezii străine, care a acaparat treptat ramurile principale ale economiei naționale. Paralel cu transformarea țării într-o sursă de materii prime ieftine

și o piață de desfacere pentru capitalul și trusturile străine, acestea dobindeau, pe măsura consolidării pozițiilor lor economice, posibilitatea de a-și impune voința în politica internă, știrbind independența și suveranitatea țării. Toate acestea demonstrează că la sfârșitul secolului trecut România era o țară slab dezvoltată, cu o economie predominant agrară, în care relațiile de producție feudale erau încă puternice, aflându-se de fapt în prima fază a dezvoltării capitaliste.

Programul subliniază cu o puternică forță de evocare rolul de importanță istorică al dezvoltării și intrării ferme în arena vieții politice a clasei proletariatului industrial — clasa cea mai înaintată a societății. Proletariatul devine tot mai mult purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă. Prin natura sa de clasă, prin locul său în producția materială, proletariatul devine exponentul aspirațiilor întregului popor muncitor, interesele sale corespunzând pe deplin cu interesele tuturor oamenilor muncii, cu cerințele obiective ale dezvoltării societății.

Analizând vechimea și rădăcinile istorice ale formării proletariatului român, a etapelor parcurse de mișcarea muncitorească și socialistă din țara noastră se poate observa că pe lângă coordonatele principale ce caracterizează apariția și maturizarea mișcării muncitorești internaționale, proletariatul român poartă cu sine pecetea trăsăturilor social-economice și politice specifice stadiului de dezvoltare a societății românești, pe solul căreia a apărut și s-a dezvoltat. În primul rînd, se remarcă faptul că proveniența clasei muncitoare din țara noastră, în etapa începuturilor sale, se află în rîndurile țărănimii. Acesta a fost izvorul permanent care a alimentat, mai ales după reforma agrară din 1864, fiecare întreprindere industrială, din care se naștea populația muncitoare a orașelor. Acesteia i s-au mai adăugat meseriașii sărăciți ai orașelor, ca și unele categorii de muncitori străini aduși în țară ca specialiști sau lucrători calificați.

Acest proletariat de primă generație a adus cu el energia revoluționară a țărănimii care înscrisese în decursul veacurilor atîtea pagini de luptă necurmată pentru dreptate socială și națională, imprimînd de la început tinerei noastre clase muncitoare un spirit combativ, revoluționar, pătruns de intransigență față de exploatare, fără a mai trece prin îndelungate stadii specifice breslelor sau tradeunionismului, propriu unor țări apusene. Aci își găsește o explicație și atenția cu care clasa muncitoare din România a urmărit în permanență în programele sale de luptă problemele țărănimii care constituia majoritatea populației țării.

O altă trăsătură ce caracterizează mișcarea muncitorească din România constă în faptul că paralel cu creșterea spiritului combativ, manifestat încă din perioada primelor forme de luptă spontane, denumită de Marx și Engels „perioada copilăriei proletariatului“, apar și primele forme de organizare ale acestuia. Începînd cu prima Asociație a lucrătorilor tipografi din Brașov, înființată în 1846, și continuînd, în deceniile următoare, cu asociațiile muncitorilor din București, Reșița, Timișoara, Iași, Arad, Cluj, Turnu-Severin, Galați, Brăila ș.a., s-a ajuns, în anul 1872, la crearea a 51 de organizații profesionale ale muncitorilor, ceea ce

a impus înființarea, în octombrie 1872, a Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România.

Paralel cu procesul de organizare profesională și politică a clasei muncitoare, cu intensificarea și creșterea combativității mișcării greviste, apare și se dezvoltă în țara noastră mișcarea socialistă. Ideile socialiste au fost receptate în România, încă din faza lor utopică, și au fost concretizate în forme originale, prin constituirea, în 1835, la inițiativa lui Teodor Diamant, a falansterului de la Scăieni-Prahova. Afirmarea unor idei progresiste, democratice de către unii gânditori români înaintați, ca și faptul că mișcarea revoluționară din țara noastră s-a dezvoltat în strins contact cu mișcarea revoluționară internațională, au creat un teren propice pătrunderii și răspîndirii în țara noastră a ideilor socialismului științific. În acest climat au luat ființă, în anii 1868—1870, primele organizații socialiste.

Acțiunea de propagandă socialistă și de organizare politică și profesională a muncitorimii la scara întregii țări, intensificarea luptelor greviste au adus în deceniul al nouălea, pe planul dezbaterilor, necesitatea formării partidului politic al clasei muncitoare.

În numele „partidei muncitorilor“ și pentru a direcționa activitatea acestuia, C. Dobrogeanu-Gherea scrie și publică în anul 1886 lucrarea „Ce vor socialiștii români“, care reprezintă primul program marxist din istoria mișcării noastre muncitorești. Luînd cunoștință de conținutul lui, Fr. Engels, într-o scrisoare trimisă socialiștilor români în ianuarie 1888, își manifesta satisfacția pentru orientarea hotărît marxistă a activității acestora.

Voința clasei noastre muncitoare — organizarea și lupta unită la nivelul întregii țări — avea să fie consfințită la Congresul din 31 martie — 3 aprilie 1893 prin constituirea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, partid politic marxist al proletariatului român.

Înființarea P.S.D.M.R., pe baza principiilor socialismului științific, a constituit un moment de însemnătate istorică în dezvoltarea luptelor sociale din țara noastră, în organizarea clasei muncitoare, în afirmarea proletariatului ca forță socială de avangardă a societății românești.

În anii activității P.S.D.M.R. a cunoscut un puternic avînt procesul organizării politice și profesionale a proletariatului, mișcarea grevistă, activitatea propagandistică și cultural-educativă. Concomitent, se creează cluburi socialiste la sate, se desfășoară activitate în rîndurile altor categorii sociale. Ancorat în relațiile social-politice ale țării, partidul muncitorilor din România și-a spus cuvîntul în marile probleme care frămîntau societatea românească din acea vreme — dezvoltarea industrială a României, rezolvarea problemei agrar-tărănești, desăvîrșirea unității statului român, democratizarea vieții social-politice etc. —, luînd poziție și preconizînd soluții în conformitate cu interesele de clasă, cu aspirațiile revoluționare ale proletariatului, cu interesele generale ale poporului, pe linia propășirii națiunii române.

Lupta pentru desăvîrșirea statului național unitar român, pentru apărarea independenței și suveranității țării a constituit un obiectiv care s-a aflat permanent în atenția mișcării muncitorești și socialiste din România. Preluînd și ridicînd pe o treaptă mai înaltă idealurile de unitate, independență națională și progres social, forțele progresiste ale na-

țiunii noastre, în avangarda cărora s-a situat ferm mișcarea muncitorească și socialistă, au militat consecvent pentru înfăptuirea acestor dezerate, ca singura condiție de prosperitate a națiunii noastre.

O deosebită însemnătate a avut sublinierea faptului că dezvoltarea mișcării socialiste în România era rezultatul evoluției economice și sociale a țării, că ideile socialiste aveau rădăcini în solul românesc, ceea ce presupune că și tactica și lupta politică a social-democrației române trebuiau să fie adaptate acestor condiții. Obiectivele înscrise în programul P.S.D.M.R. n-au fost rezultatul aplicării mecanice a unor teze sau idei formulate în mișcarea muncitorească internațională, ci au reprezentat o încercare de aplicare creatoare a principiilor socialismului științific, la realitățile României.

Continuând tradițiile internaționaliste ale mișcării noastre muncitorești de la începuturile ei, urmînd indicațiile înscrise în programul său politic, partidul marxist al muncitorilor din România a întreținut legături strînse cu Engels și fruntași ai mișcării muncitorești din celelalte țări, a participat cu regularitate la reuniunile socialiste internaționale, în cadrul cărora a inițiat dezbateri în problema agrară și în alte probleme, a acordat și a primit sprijin moral și material în timpul acțiunilor greviste muncitorești, a făcut schimburi de corespondență și de literatură propagandistică cu partide și organizații socialiste din alte țări.

Multiple și strînse legături au existat între mișcarea muncitorească din țara noastră și cea din Rusia, legături care și-au găsit expresia atît în sprijinul acordat grupurilor revoluționare ruse de către socialiștii români, în sprijinul moral și material acordat socialiștilor ruși emigrați în România, cît și în schimbul de corespondență și în legăturile directe cu Plehanov, iar mai tîrziu cu Vladimir Ilici Lenin.

O amploare deosebită au cunoscut-o în acei ani legăturile internaționaliste dintre socialiștii români și cei bulgari. Pe teritoriul țării noastre, revoluționarii bulgari, prigonîți în țara lor, au găsit adăpost și prieteni adevărați. Relații internaționaliste au fost stabilite, de asemenea, cu partidele socialiste din Germania, Franța, Italia, Belgia și alte țări. Documentele vremii constituie o mărturie a solidarității proletariatului român cu luptele muncitorilor din Norvegia, Danemarca, Olanda, Elveția, Spania, China, Australia, Statele Unite ale Americii, Cuba și din alte țări.

Încă de la începutul existenței sale partidul revoluționar al clasei muncitoare a avut de înfruntat nenumărate greutăți, a fost nevoit să facă față unor grele încercări, pricinuite de împotrivirea claselor dominante, de prigoana regimului burghezo-moșieresc. În același timp, în activitatea partidului s-au manifestat și o serie de confuzii, de limite ca urmare a stadiului dezvoltării sociale, a lipsei de experiență și a insuficienței maturizării ideologice a proletariatului și a unora dintre conducătorii săi din acea perioadă, ceea ce a determinat frămîntări și convulsii care au dus, în 1899, la întreruperea vremelnică a activității centralizate a partidului, fără însă ca mișcarea să-și întrerupă activitatea. Eliberată de tarele unor concepții care îngustau activitatea partidului, care stînjeneau dezvoltarea sa pe un făgaș revoluționar, mișcarea noastră muncitorească pășește îna-

inte, la începutul secolului al XX-lea, mai viguroasă, creîndu-și premise pentru dezvoltarea ei pe baze mai largi, cu o orientare de clasă mai intransigentă și cu o compoziție proletară întărită. Lupta revoluționară a clasei muncitoare a crescut în amploare și intensitate, diferitele cercuri și organizații muncitorești au continuat să-și desfășoare activitatea, iar în focul bătăliilor de clasă s-au ridicat și s-au format o serie de militanți socialiști remarcabili.

Paralel cu dezvoltarea mișcării muncitorești, la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului al XX-lea iau o amploare tot mai mare mișcările țărănești, care culminează cu marea răscoală din primăvara anului 1907. Prin proporțiile și intensitatea ei, răscoala din 1907 a scos în evidență necesitatea imperioasă a înlăturării resturilor puternice ale relațiilor de producție feudale din România, a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi țărănești, dezvăluind, totodată, marile energii revoluționare ale țărănimii, care a înscris în acel an una din paginile glorioase ale luptei sociale a poporului român. În cursul desfășurării răscoalei din 1907 s-a manifestat pentru prima dată în mod mai activ colaborarea și solidaritatea în luptă a muncitorimii cu țărănimea, prevestind zorii alianței muncitorești-țărănești ce avea să devină cea mai puternică forță socială și politică a societății noastre.

În acest climat de efervescență revoluționară, a numeroaselor acțiuni politice și profesionale ale clasei muncitoare, a unei pregătiri minuțioase la care participă întreg proletariatul român, la 31 ianuarie 1910 și-a deschis lucrările, la București, congresul muncitoresc care avea să statuteze constituirea Partidului Social-Democrat din România. El se proclamă în mod solemn „vlăstar al vechii rădăcini socialiste, pe care nimic nu a putut-o distruge“, continuatorul firesc al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, creat în 1893. Partidul Social-Democrat ridica pe o treaptă superioară aspirațiile și lupta clasei muncitoare din România la începutul secolului nostru.

După declanșarea primului război mondial, Partidul Social-Democrat din România s-a situat în rîndurile partidelor și grupărilor de stînga din cadrul Internaționalei a II-a, pronunțîndu-se cu hotărîre împotriva războiului imperialist, și a jucat un rol activ în inițierea și organizarea conferinței partidelor muncitorești din Balcani (1915), ca și a Conferinței de la Zimmerwald îndreptată împotriva războiului și pentru refacearea pe baze revoluționare a mișcării muncitorești. În același timp, socialiștii români se pronunțau și militau pentru făurirea statului național român unitar.

La momentul dat, ideea desăvîrșirii unității național-statale a României frămînta profund masele populare de pe întreg teritoriul țării. După doi ani de neutralitate, guvernul român s-a alăturat Antantei, care promitea înfăptuirea dezideratului desăvîrșirii statului național român. Astfel, participarea țării noastre în acest război, alături de coaliția franco-anglo-rusă, a coincis cu dorința arzătoare a maselor largi populare de a realiza făurirea statului român unitar. Aceasta a constituit suportul moral pentru jertfele grele, umane și materiale, date în timpul războiului de poporul român, care nu a intrat în război cu intenții de cîmpire și anexiuni, ci în dorința realizării aspirațiilor sale profunde spre unire.

Acest ideal național a însuflețit masele populare române în tot timpul războiului.

Vestea Marii Revoluții Socialiste din Rusia și ideile acesteia au dat un nou imbold avântului revoluționar al clasei muncitoare, al maselor largi populare de pe toate meridianele globului, răsunînd ca un îndemn înflăcărat la lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate și progres ale popoarelor.

Victoria revoluției din Rusia și rezonanța sa în rîndul clasei muncitoare din întreaga lume, intensificarea luptelor revoluționare și de eliberare națională, înfrîngerile militare suferite de Puterile Centrale au reprezentat un factor puternic de accelerare a destrămării Imperiului habsburgic. Se adevereau, astfel, cuvintele pe care Fr. Engels le scria socialistului român Ioan Nădejde încă în ianuarie 1888 : „Dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie“. În cursul anului 1918, pe ruinele Imperiului habsburgic au apărut statele naționale suverane și independente ale popoarelor din centrul și sud-estul Europei : Republica Cehoslovacă, statul iugoslav, Republica Austria, Republica Ungară independentă ș.a. În mișcarea popoarelor europene pentru autodeterminare națională și scuturarea dominației străine se încadrează și lupta maselor populare din România și din celelalte teritorii românești aflate sub dominație străină, pentru formarea statului național român unitar. Realizarea la 1 decembrie 1918 a dezideratului istoric vital al poporului român — desăvîrșirea unității național-statale a fost rodul luptei maselor largi populare, a muncitorimii, țărînimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, a principalelor clase și pătri ale societății, opera întregului popor, a întregii națiuni. Militînd activ pentru desăvîrșirea unității statului național român, declarîndu-se de acord cu Hotărîrea adoptată la Alba Iulia, socialiștii români arătau într-un document programatic : „Salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului român și respectăm legăturile de unire hotărîte. România nouă de astăzi, trebuie să devie România socialistă de mîine“. Istoria demonstrează că formarea statului național unitar român nu a fost rezultatul unei conjuncturi întîmplătoare, al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor ; tratatul de pace n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare.

Desăvîrșirea unității statului național român a creat condiții pentru dezvoltarea activității economice, sociale și politice, făcînd ca România să intre într-o nouă etapă a evoluției sale istorice. În acest context, în fața mișcării revoluționare, a maselor populare s-au pus sarcini noi, legate de transformarea democratică și progresistă a societății românești.

Experiența acumulată de partidul clasei muncitoare în decursul deceniilor de luptă împotriva claselor exploatoare, procesul intens de organizare a clasei muncitoare, avîntul revoluționar de luptă al maselor au condus Partidul Social-Democrat din România spre găsirea unor noi forme și metode de luptă, spre adoptarea unor programe politice care să corespundă noului stadiu de dezvoltare a societății românești. În acest context, Partidul Social-Democrat și-a elaborat un proiect de program intitulat „Declarația de principii“, publicat la 9 decembrie 1918. Tot acum își schimbă denumirea din Partidul Social-Democrat din România în Partidul Socialist din România.

Adoptarea noului program politic de către Partidul Socialist a dat un nou imbold avîntului mişcării revoluţionare din România la sfîrşitul anului 1918. Numeroasele greve, mitinguri şi manifestaţii care au culminat cu înclăstarea de clasă din 13 decembrie 1918 au demonstrat voinţa proletariatului român de a cuceri pe cale revoluţionară drepturi şi libertăţi democratice, de a imprima dezvoltării sociale o orientare corespunzătoare intereselor celor ce muncesc.

Creşterea avîntului revoluţionar al maselor, rolul luptelor greviste de la sfîrşitul anului 1919 şi începutul anului 1920 care cuprindeau ramuri, oraşe şi regiuni întregi, prevestind greva generală a întregului proletariat din România din octombrie 1920, creşterea influenţei Partidului Socialist în cele mai diverse straturi ale societăţii româneşti, succesele repurtate de acesta în campaniile electorale parlamentare au speriat clasele dominante din România, fapt ce le-a determinat să aducă la cîrma ţării, în martie 1920, guvernul condus de generalul Al. Averescu. Noul guvern, avînd mandat pentru înăbuşirea mişcării revoluţionare, a adoptat o serie de decrete şi legi antimuncitoreşti care vor culmina cu legea de interzicere a grevelor (Trancu-Iaşi), adoptată în septembrie 1920, cu înăbuşirea grevei generale din octombrie 1920, cu arestarea, la 12 mai 1921, a delegaţilor la Congresul de creare a Partidului Comunist din România.

Toate aceste măsuri de represiune nu erau în măsură să întrerupă procesul obiectiv ce ducea inevitabil spre crearea Partidului Comunist Român. În cadrul Partidului Socialist, ca urmare a creşterii conştiinţei proletariatului, se desfăşura un proces intens şi rapid de clarificare a principiilor ideologice, a strategiei şi tacticii luptelor revoluţionare viitoare. Încă de la sfîrşitul anului 1919 numeroase secţii ale Partidului Socialist au cerut, prin moţiuni votate de marea majoritate a membrilor lor, transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist şi afilierea la Internaţionala a III-a, Comunistă. În vederea discutării problemei afilierii, în toamna anului 1920 o delegaţie a Partidului Socialist a plecat în Rusia sovietică. Delegaţia s-a întîlnit la Moscova şi Harcov cu reprezentanţi ai Internaţionalei Comuniste şi cu V. I. Lenin. Cu această ocazie au fost discutate probleme ale activităţii desfăşurate de mişcarea socialistă din România în anii 1916—1920, precum şi condiţiile de afiliere la Internaţionala a III-a. Exprimîndu-şi de la bun început adeziunea faţă de principiile leniniste ale partidului de tip nou, socialiştii români au formulat, totodată, o serie de obiecţii cu privire la amestecul Internaţionalei a III-a în stabilirea componenţei organelor de conducere ale partidului — considerînd, pe bună dreptate, că acesta este un drept legitim al propriului partid —, precum şi cu privire la o serie de analize şi aprecieri eronate făcute de aceasta la adresa situaţiei din România şi a mişcării noastre muncitoreşti, cum ar fi aceea privind adeziunea socialiştilor români la lupta pentru desăvîrşirea unităţii naţionale.

Punct culminant al procesului de clarificare politico-ideologică din sînul mişcării noastre muncitoreşti în perioada respectivă, congresul din mai 1921 a avut drept misiune istorică să consfinţească, prin lucrările şi hotărîrile sale, transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist.

În centrul lucrărilor congresului s-au aflat dezbaterile asupra programului Partidului Comunist şi afilierii sale la Internaţionala a III-a. În

seara zilei de 11 mai, după îndelungate dezbateri, s-a trecut la vot. Rezultatul lui evidențiază sensul și caracterul profund al dezbaterilor. La validarea hotărârii de transformare a Partidului Socialist în Partid Comunist și afilierea la Internaționala a III-a, rezultatul votului a fost: unanimitate pentru amândouă propunerile, 429 de mandate pronunțându-se pentru afilierea necondiționată la Internaționala a III-a, iar 111 cu rezerve față de unele condiții puse de Comintern.

Eveniment de însemnătate istorică, transformarea Partidului Socialist din România în Partidul Comunist Român a marcat triumful ideologiei consecvent revoluționare, al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră, deschizând o etapă nouă, superioară, în lupta întregului popor. Partidul Comunist, continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, vlăstarul cel mai viguros al epocii contemporane, a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noul cadru de dezvoltare al României, lupta de eliberare socială și națională a poporului român.

Între anii 1921—1924, Partidul Comunist Român, desfășurându-și activitatea în condiții legale, și-a concentrat atenția îndeosebi asupra întăririi sale organizatorice și definirii liniei sale politice. Odată cu scoaterea în afara legii, în anul 1924, în fața partidului s-au pus sarcini diferite; el a trecut la organizarea activității în condițiile ilegalității — condiții de opresiune și teroare —, continuându-și, totodată, preocuparea pentru cristalizarea liniei generale în concordanță cu situația din România acelei perioade.

După 1924, partidul comunist a împletit munca ilegală cu cea legală, creînd o serie de organizații, cum sînt sindicatele unitare și Blocul Muncitoresc-Țărănesc, care au desfășurat o largă activitate politică în rîndul muncitorilor și țăranilor. În același timp, partidul și-a îndreptat eforturile spre închegarea unității de acțiune a clasei muncitoare, spre crearea alianței muncitorești-țăărănești.

Analizîndu-se activitatea P.C.R. în anii 1924—1931, în Programul partidului se relevă că aceasta a fost mult îngreunată de lipsa unității, de necunoașterea și înțelegerea aprofundată a realităților și proceselor social-politice ce au avut loc în România. În documentele de partid și-au făcut loc într-o anumită perioadă, în special la Congresele al III-lea (1924) și al IV-lea (1928) și, în parte, și la Congresul al V-lea (1931), o serie de aprecieri greșite privind colaborarea cu alte forțe muncitorești și democratice, problema agrară, problema națională. Astfel, în mod greșit statul român era considerat „un stat tipic cu multe națiuni“, rezultat din acapararea unor teritorii străine. La aceasta a contribuit și faptul că în conducerea partidului se găseau oameni ce nu cunoșteau realitățile țării, inclusiv persoane trimise de Comintern din alte țări și care aplicau, fără să țină seama de realitățile concrete din țara noastră, unele teze și indicații cu caracter general.

În condițiile marii crize economice dintre 1929—1933, cu repercusiunile ei grave asupra maselor muncitoare, i-a revenit Partidului Comunist Român sarcina istorică de a uni într-un șuvoi de luptă, pentru ieșirea revoluționară din criză, toate forțele progresiste, democratice și patriotice ale țării. Activînd în condiții deosebit de grele, P.C.R. a găsit resurse

pentru depășirea unor concepții eronate, neadecvate stadiului și condițiilor specifice societății românești, sporindu-și capacitatea de a mobiliza și organiza în lupta revoluționară mase tot mai largi ale poporului, pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare.

Restabilirea unității partidului comunist, ca urmare a lichidării luptelor fracționiste fără principii din anii 1929—1930, clarificarea unor probleme de ordin strategic și tactic la Congresul al V-lea al P.C.R., în 1931, combaterea unor metode și practici greșite care își făcuseră loc în activitatea partidului au avut drept consecință întărirea capacității partidului de a răspunde principalelor sarcini privind organizarea și conducerea luptei de clasă a proletariatului și a tuturor celor loviți de efectele crizei, spoliați de jaful și exploatarea capitalistă și moșierescă, în cîrdășie cu monopolurile imperialiste străine.

Pentru desfășurarea unor mari lupte greviste, a unor puternice acțiuni revoluționare ale maselor muncitoare, P.C.R. și-a concentrat atenția îndeosebi asupra principalelor detașamente ale clasei muncitoare, desfășurînd o intensă activitate în rîndurile muncitorilor de la căile ferate, din industria petrolieră și minieră, în vederea realizării unității de acțiune muncitorească.

Apariția și activitatea unor organe ale Frontului Unic Muncitoresc, care reprezentau pe toți muncitorii, comuniști, socialiști, social-democrați sau fără de partid, au imprimat luptelor revoluționare din anii crizei economice un caracter unitar și combativ, au permis colaborarea Partidului Comunist Român cu celelalte organizații muncitorești, i-au dat acestuia posibilitatea să organizeze și să conducă mari bătălii de clasă la care au fost antrenate, alături de clasa muncitoare, mase largi din rîndul altor categorii sociale neproletare. Stau mărturie în acest sens marile bătălii de clasă ce au culminat cu luptele petroliștilor și ceferiștilor din iarna anului 1933 și care au demonstrat creșterea conștiinței și combativității revoluționare a clasei muncitoare, sporirea capacității partidului de a organiza și conduce proletariatul. Toate acestea au evidențiat o dată în plus importanța unității de acțiune a clasei muncitoare, a Frontului Unic Muncitoresc realizat în focul luptei revoluționare. Desfășurate imediat după instaurarea la putere a hitlerismului în Germania, luptele din 1933 ale proletariatului român au avut un puternic ecou și pe plan internațional.

În anii ce au urmat, cînd pericolul fascist amenința direct interesele supreme ale țării, P.C.R. s-a situat în fruntea forțelor patriotice naționale, militînd pentru unirea lor într-un larg front popular de luptă pentru apărarea independenței și integrității țării, pentru a bara calea fascismului și războiului. În acest sens, Partidul Comunist Român a reușit să activeze în jurul său clasa muncitoare, masele țărănești, intelectualitatea progresistă și alte pături și categorii sociale; el și-a lărgit contactele cu grupările și organizațiile democratice, a stabilit legături cu diferite fracțiuni ale forțelor politice burgheze și cu un mare număr de personalități politice.

Eroica luptă dusă în acei ani de partidul comunist în fruntea clasei muncitoare și a unor largi forțe progresiste, sub steagul democrației și independenței țării, amplexarea mișcărilor democratice cît și atitudinea

realistă a unor personalități și grupări politice burgheze au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste.

În împrejurările instaurării dictaturii regale s-a întărit colaborarea partidului comunist cu celelalte forțe progresiste și democratice antifasciste din țara noastră. În cadrul breslelor, unitatea de acțiune a comunistilor și social-democraților a căpătat un caracter mai organizat. S-a amplificat conlucrarea partidului cu alte forțe democratice, cu o parte a burgheziei care se pronunța pentru o politică de luptă împotriva Germaniei naziste, inclusiv cu unii miniștri ai guvernului de dictatură regală, s-a intensificat activitatea de unire și mobilizare de către partid a maselor largi populare în lupta împotriva pregătirilor de război și a fascismului. Aceste acțiuni au culminat cu puternica demonstrație din mai 1939, care a ilustrat hotărîrea maselor largi populare de a lupta cu arma în mînă împotriva Germaniei naziste.

Un obiectiv permanent al partidului în acei ani a fost lupta fermă împotriva organizației teroriste fasciste „Garda de fier“, creată de cercurile oligarhiei române ca detașament de șoc împotriva mișcării revoluționare și devenită după 1933 agentura hitlerismului în România. Împotriva acestei organizații, a rasismului și antisemitismului, a tendințelor de fascizare a țării, Partidul Comunist Român a chemat la luptă, a unit și organizat clasa muncitoare, masele populare de la orașe și sate, intelctualitatea progresistă, numeroși oameni politici democrați.

Încă de la înființarea sa, partidul politic al clasei noastre muncitoare s-a pronunțat cu hotărîre pentru deplina egalitate în drepturi între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. În decursul anilor el a desfășurat o largă activitate de apărare a intereselor oamenilor muncii de naționalitate maghiară, germană și de alte naționalități, de organizare a acestora, de realizare a unității de luptă a tuturor celor ce muncesc. Politică justă, marxist-leninistă a partidului în problema națională — politică de întărire a solidarității între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate — s-a reflectat cu putere în perioada luptelor de clasă din anii 1929—1933, în cadrul mișcării antifasciste din anii 1934—1938 și 1939—1940 și în special în poziția hotărîită împotriva Dictatului de la Viena, în afirmarea voinței oamenilor muncii din România, indiferent de naționalitate, de a apăra integritatea și suveranitatea patriei noastre.

În pofida puternicelor mișcări antifasciste care aveau loc în țara noastră, ca și în alte țări ale Europei, a glasului tot mai răspicat al forțelor înaintate care avertizau asupra pericolului agresiunii fasciste, marile puteri imperialiste, cercurile guvernante de atunci dintr-o serie de state au adoptat o poziție de cedare și compromis față de pretențiile Germaniei naziste, n-au înțeles necesitatea luptei unite împotriva agresorului. Aceasta a influențat negativ desfășurarea evenimentelor, a încurajat acțiunile agresive ale hitlerismului. În același timp, această politică conciliatoare a stimulat activitatea cercurilor celor mai reacționare din România, ca și din alte state europene, care au pășit deschis pe calea trădării naționale. România aflată singură în fața agresiunii nazismului german, lipsită de orice sprijin din afară, a devenit victima dictatului fascist de la Viena, a fost aruncată practic în brațele Germaniei hitleriste.

În perioada deosebit de complexă și de grea a anilor 1939—1940, P.C.R. a pus pe primul plan al preocupărilor sale mobilizarea forțelor naționale împotriva politicii de dominație și subordonare promovată de Germania nazistă, pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, chiar în condițiile în care unele recomandări greșite ale Cominternului au dezorientat multe forțe politice.

Instaurarea dictaturii militare-fasciste, în septembrie 1940, a deschis calea aservirii complete a țării de către Germania hitleristă. La scurt timp, în iunie 1941, România, contrar voinței poporului nostru, a fost silită să intre în război împotriva Uniunii Sovietice. Partidul Comunist Român s-a situat de la început în fruntea luptei împotriva regimului dictatorial fascist, a războiului antisovietic, pentru alungarea hitleriștilor din țară și alăturarea României la coaliția forțelor antihitleriste, dovedindu-se și de această dată la înălțimea răspunderii sale revoluționare, naționale.

Pregătind răsturnarea dictaturii militare-fasciste și militând consecvent pentru salvarea țării de catastrofa națională de care era amenințată, Partidul Comunist Român a urmărit cu perseverență coalizarea pe baze largi a tuturor forțelor sociale și politice, interesate dintr-un motiv sau altul în înfăptuirea unor asemenea acte patriotice. Partidul Comunist Român a fost singurul partid politic din România care a avut în acele împrejurări o orientare clară și a acționat, în virtutea ei, pe direcții de larg interes patriotic, național, popular.

Este meritul nepieritor al Partidului Comunist de a fi canalizat într-un singur șuvoi lupta clasei noastre muncitoare — forța hotăritoare a mișcării antifasciste —, opoziția dirză a țărănimii, protestul energic al intelectualității, puternica stare de spirit antihitleristă din rîndul soldaților și ofițerilor, împotrivirea întregului popor față de dominația hitleristă, față de războiul dus contra Uniunii Sovietice de regimul dictaturii militaro-fasciste. Afirmîndu-se ca adevărat catalizator al voinței și intereselor fundamentale ale poporului român, partidul comunist a grupat în jurul său cele mai largi forțe democratice și patriotice, a realizat unirea într-un front comun a tuturor forțelor de bază ale națiunii române, a tuturor partidelor, grupărilor și cercurilor politice interesate în răsturnarea dictaturii și eliberarea țării de sub dominația fascistă, a orientat lupta pentru libertate și independență națională pe făgașul insurecției antifasciste. Un factor care a contribuit în mod hotărîtor la făurirea unei largi coaliții și la întărirea potențialului de luptă al forțelor antifasciste, antihitleriste l-a constituit realizarea, în aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc dintre P.C.R. și P.S.D. Prin făurirea F.U.M. s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare, s-a întărit capacitatea ei de luptă pentru eliberarea patriei și progres social.

La baza făuririi alianțelor politice largi au stat, în esență, obiectivele de luptă stabilite și propuse de P.C.R. Fiind prezent în toate înțelegerile realizate din inițiativa și la insistențele sale, P.C.R. a jucat rolul conducător, dinamizator al tuturor forțelor politice capabile să-și aducă, într-o măsură mai mare sau mai mică, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare națională a țării de sub dominația fascistă.

În vara anului 1944, armatele sovietice — care au dus greul celui de-al doilea război mondial — dădeau lovituri tot mai grele mașinii de război hitleriste, înaintînd victorios și intrînd, în cursul luptelor, și pe teritoriul României. Succese importante obțineau, de asemenea, armatele țărilor aliate. În aceste împrejurări, Germania hitleristă și guvernul antonescian se pregăteau să ia măsuri extreme, să organizeze mobilizarea generală a forțelor în vederea întăririi pe teritoriul românesc a rezistenței împotriva înaintării armatelor sovietice. Împiedicarea acestor planuri de continuare a războiului împotriva Uniunii Sovietice, trecerea la răsturnarea regimului fascist din România și întoarcerea armelor împotriva trupelor hitleriste devenise o necesitate istorică, un imperativ pentru grăbirea victoriei în războiul antifascist.

În interiorul țării efervescența maselor atinsese punctul culminant. Guvernul fascist era izolat, aparatul de stat, cuprins de derută, se descompunea; măsurile politice și militare stabilite de partidul comunist, în colaborare cu celelalte forțe antihitleriste, fuseseră în ansamblu înfăptuite. Erau coapte toate condițiile necesare trecerii la acțiunea hotărîtoare.

„Acele condiții interne și externe favorabile — a relevat tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la Sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă — au permis organizarea de către Partidul Comunist Român a luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste și eliberarea țării noastre de sub dominația Germaniei hitleriste. Marele merit al Partidului Comunist Român constă în faptul că a știut să folosească împrejurările interne și externe favorabile și să organizeze cu succes asaltul decisiv“.

La 23 August 1944 a fost declanșată insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă, care a dus la răsturnarea dictaturii militar-fasciste, la trecerea țării noastre, cu toate forțele sale materiale și umane, alături de Uniunea Sovietică, de coaliția antihitleristă.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor s-a ridicat la luptă, largă participare a tuturor forțelor patriotice la insurecție, demonstrează că August 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință al întregii noastre națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî destinele.

Victoria insurecției naționale antifasciste armate a avut profunde semnificații și consecințe internaționale. Alăturarea României la coaliția antihitleristă a adus o contribuție însemnată la prăbușirea întregului front german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, a dat noi dimensiuni ofensivei asupra Germaniei hitleriste, contribuind la scurtarea războiului și apropierea victoriei depline împotriva fascismului.

Însuflețită de fierbinte patriotism, armata română a săvîrșit fapte de eroism legendar în lupta dusă, umăr la umăr cu Armata Sovietică, pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația fascistă, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la încheierea victorioasă a războiului.

Partidul Comunist, acționînd cu multă vigoare atît în guvern cît și în rîndurile maselor, sub lozinca : „Totul pentru front, totul pentru victorie !“, a avut un rol de prim ordin în concentrarea eforturilor întregului popor pentru susținerea războiului antihitlerist.

Victoria insurecției a confirmat justetea strategiei și tacticii P.C.R., modul creator în care a aplicat, în condițiile specifice țării, învățătura marxist-leninistă despre rolul clasei muncitoare și necesitatea imperioasă a unității ei de acțiune, despre alianțele cu alte clase și grupări sociale, despre corelația dintre condițiile obiective și factorii subiectivi în revoluție, despre folosirea tuturor contradicțiilor din tabăra adversă.

Evenimentele din august 1944 se înscriu ca un moment epocal al întregii istorii a României, care a determinat o cotitură radicală în destinele țării noastre, a deschis calea înfăptuirii celor mai înalte idealuri de libertate și dreptate socială spre care au aspirat și pentru care au luptat de-a lungul secolelor generații după generații, patrioții cei mai luminați, forțele cele mai înaintate ale poporului român.

Descătușînd energiile revoluționare ale poporului român, acumulate în decursul atîtor ani de luptă, insurecția din august 1944 a produs o puternică efervescență și avînt de luptă, care a cuprins toate clasele și păturile societății românești, interesate atît în rezolvarea unor probleme ale prezentului, dar mai ales privind perspectiva dezvoltării ulterioare a țării.

Partidul Comunist Român, organizatorul mișcării de rezistență antifascistă, inițiatorul insurecției și principala forță conducătoare, a ieșit, la 23 August 1944, din adîncul ilegalității de peste 20 de ani, cu un puternic prestigiu și autoritate în mase. Activitatea îndelungată dusă de partid în condițiile grele ale ilegalității, jertfele date de comuniști și uteciști în lupta cu dușmanul de clasă, împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea integrității și suveranității țării, eroismul și spiritul de sacrificiu cu care comuniștii au stat neclintiți în fruntea luptei dusă de poporul român în anii grei ai dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist, asiguraseră P.C.R. un mare credit în masele populare, conferindu-i dreptul de reprezentant autentic al celor mai înalte interese ale națiunii noastre.

După victoria insurecției din august 1944, în istoria Partidului Comunist începea una dintre cele mai importante perioade, dar și dintre cele mai grele, aceea a muncii creatoare, constructive, care să-i permită să mobilizeze și să conducă masele în procesul neînterupt al revoluției.

Imediat după 23 August 1944, partidul a trecut la reorganizarea și întărirea rîndurilor și a întregii sale activități corespunzător noilor condiții, legale, în care urma să-și desfășoare activitatea, ca și a sarcinilor mari și complexe ce-i reveneau. A fost reorganizat aparatul central, comitetele de partid regionale și județene, s-au constituit organizații puternice în întreprinderi și instituții, la orașe și sate, în toate județele țării. În acest timp partidul dispunea de un detașament puternic organizat, de zeci de mii de cadre ferme, călitate în luptă, hotărîte să înfrunte eroic forțele reacționare, capabil să unească în jurul său masele largi populare.

Partidul a desfășurat o vastă activitate politică și organizatorică pentru întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare, în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, a pus bazele sindicatelor unite, a organizat activitatea în rândurile tineretului, femeilor, intelectualității ; s-a extins în toată țara activitatea Frontului plugarilor. În același timp, au fost abordate o serie de măsuri pentru mobilizarea maselor largi populare la îndeplinirea obiectivelor democratizării țării, reformei agrare, refacerii economiei naționale. Eforturile pline de abnegație ale maselor populare pentru reconstrucția țării s-au împletit cu lupta fermă împotriva forțelor reacționare, sprijinite de cercurile imperialiste, care se opuneau cu înverșunare îndeplinirii reformelor economice și sociale cerute de mersul înainte al societății românești.

În aceste condiții, conducând lupta maselor populare împotriva claselor stăpînitoare, Partidul Comunist Român a realizat un nou sistem de alianțe, a încheiat acorduri și coaliții cu forțe sociale și politice interesate integral sau parțial pentru îndeplinirea obiectivelor general-democratice ce se cereau rezolvate în prima etapă a revoluției.

La începutul anului 1945 procesul revoluționar din România ajunsese în acel stadiu de maturizare, încît răsturnarea de la putere a cercurilor reacționare și preluarea puterii de către forțele democratice se afla la ordinea zilei. Partidul comunist, devenit principala forță politică a țării, a desfășurat o intensă activitate organizatorică și politică pentru cîștigarea bătăliei împotriva reacțiunii. El pregătise puternice forțe de luptă — inclusiv formațiile patriotice și alte unități și detașamente înarmate ale clasei muncitoare —, organizase ținerea unor mari mitinguri și demonstrații populare, în vederea răsturnării prin forță, dacă ar fi fost nevoie, a guvernului Rădescu. Totodată, în această perioadă luau poziție publică împotriva guvernului, prin demersuri oficiale, reprezentanți de seamă ai armatei, ai intelectualității, ai cercurilor democratice. În fața unui uriaș val al mișcării populare, cunoscînd amploarea forțelor democratice care se aflau antrenate în luptă, regele — la somația delegației trimise de P.C.R. — a fost obligat să-l destituie pe generalul Rădescu din funcția de prim-ministru, să desărcineze guvernul existent și să accepte formarea unui nou guvern, cel prezidat de dr. Petru Groza.

Tactica justă a P.C.R. a determinat ca în fața reacțiunii coalizate să se ridice treptat forțe sociale largi în plină ofensivă : clasa muncitoare, unită în F.U.M. ; alianța muncitorească-țăărănească încheiată în focul luptei pentru reforma agrară și cucerirea puterii ; un larg front democratic cuprinzînd masele cele mai largi ale poporului unite în jurul clasei muncitoare.

Guvernul instaurat la 6 martie 1945, în care Partidul Comunist Român era principalul partid de guvernămînt, și-a adus în continuare o mare contribuție la intensificarea procesului revoluționar, la perpetua izolare și zdrobire a reacțiunii, la pregătirea condițiilor obiective și subiective necesare trecerii la revoluția socialistă. În același timp, victoria de la 6 martie 1945 a demonstrat în mod strălucit capacitatea partidului nostru de a aplica în mod creator principiile generale ale învățaturii

marxist-leniniste la condițiile concrete ale țării noastre, marcind prin aceasta un aport deosebit la îmbogățirea tezaurului teoretic și practic privind problema cuceririi puterii politice în etapa trecerii de la capitalism la socialism. Experiența partidului nostru confirmă că partidul comunist își poate realiza misiunea istorică în societate, poate asigura succesul revoluției și al edificării noii orînduiri sociale dacă reușește să cîștige încrederea și adeziunea nețărmurită a clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității, dacă se identifică cu năzuințele și aspirațiile cele mai intime ale poporului din rîndurile căruia face parte, dacă este urmat în întreaga sa activitate de masele largi ale celor ce muncesc, de întregul popor.

O deosebită importanță a avut politica socială și economică a noii puteri de stat, concepută în esență de Partidul Comunist Român, orientarea activității de refacere economică într-o direcție corespunzătoare dezvoltării ascendente a revoluției, pregătirii unor premise cît mai favorabile pentru trecerea țării pe făgaș socialist, chiar în condițiile menținerii principalelor mijloace de producție în mîinile burgheziei și ale luptei pentru înfrîngerea sabotajului unei părți însemnate a acesteia.

Un rol important în orientarea activității comuniștilor și a forțelor democratice din țară în această perioadă a avut Conferința Națională a partidului din octombrie 1945. Fiind prima manifestare de acest fel ținută în condiții legale, după atîția ani de muncă conspirativă, Conferința a făcut bilanțul istoricelor succese obținute în lupta revoluționară a partidului și a trasat liniile directoare ale activității de viitor. Conferința Națională a pus la ordinea zilei mobilizarea forțelor pentru redresarea și dezvoltarea economiei naționale și îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației, a elaborat programul transformărilor democratice ce se impuneau în acea etapă, indicînd ca obiectiv principal pentru asigurarea progresului general al societății românești trecerea la industrializarea țării. Conferința a stabilit sarcinile legate de consolidarea unității clasei muncitoare și a alianței dintre muncitori, țărani și intelectuali, de întărirea unității tuturor forțelor democratice, patriotice, antiimperialiste.

Desființarea moșierimii, îngrădirea posibilităților de exploatare și de dominație economică și politică a burgheziei au determinat, în mod obiectiv necesar, scăderea continuă a influenței și rolului partidelor politice burgheze și, în cele din urmă, dispariția lor din viața societății românești. Expresia cea mai concludentă a acestui proces este faptul că după alegerile parlamentare, soldate cu victoria strălucită a P.C.R., a forțelor democratice, partidele „istorice“, lipsite de bază de masă, nu au putut acționa nici cel puțin ca grupări politice de opoziție. Desființarea partidelor politice burgheze nu s-a făcut de la început, printr-un decret guvernamental, ci ele s-au autodizolvat prin compromiterea și izolarea lor treptată în fața maselor, în cursul procesului revoluționar.

După cum se relevă în proiectul de Program, etapa anilor 1944—1947 se caracterizează prin mari lupte revoluționare care au dus la înfăptuirea unor profunde transformări economice și social-politice : instaurarea puterii democratice-revoluționare a muncitorilor și țăranilor, in-

tensa activitate de refacere a economiei naționale, înfăptuirea reformei agrare și a altor reforme structurale, cu caracter democratic revoluționar, creșterea rolului clasei muncitoare și participarea ei directă la conducerea activității întreprinderilor etc.

Transformările profunde economice și social-politice postbelice au determinat schimbarea radicală a raportului forțelor sociale în favoarea maselor celor ce muncesc, ceea ce a făcut posibilă, la 30 decembrie 1947, înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii — veche și arzătoare aspirație a poporului nostru. Aceasta a constituit o strălucită victorie a poporului, marcând cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea și celelalte categorii de oameni ai muncii. S-au creat, astfel, premisele pentru trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluției și construcției socialiste, la edificarea noii orînduiri în România.

Un eveniment de seamă în viața politică a țării, în istoria clasei muncitoare, a luptei revoluționare a Partidului comunist, l-a avut realizarea unității politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare, prin unificarea Partidului Social-Democrat cu Partidul comunist și crearea, pe baza concepției marxist-leniniste, în februarie 1948, a Partidului Muncitoresc Român, ce număra aproape un milion de membri, fapt care a asigurat forța politică și organizatorică necesară conducerii operei complexe de transformare socialistă a țării.

Congresul de unificare, act final al unui proces istoric de dezvoltare politică și ideologică a clasei muncitoare, a avut meritul istoric de a generaliza o experiență pozitivă obținută de clasa noastră muncitoare în lupta pentru realizarea unității depline și de a înarma partidul cu o linie politică clară în vederea înfăptuirii sarcinilor revoluției socialiste. Făurirea partidului revoluționar unic al clasei muncitoare din România a reprezentat și un eveniment important în mișcarea muncitorească internațională. România a fost prima țară în care s-a realizat fuziunea organizatorică și politică a partidelor politice ale clasei muncitoare într-un partid unic. Prin originalitatea căii prin care s-a produs și a formelor pe care le-a îmbrăcat acest proces de unificare, experiența clasei muncitoare din România a constituit o contribuție însemnată la îmbogățirea tezaurului teoretic și practic al mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Îndeplinind rolul de stat major în opera de transformare socialistă a societății, Partidul Comunist Român a folosit puterea politică pentru a smulge burgheziei mijloacele de producție, pe care le-a transformat în proprietate de stat — bun al întregului popor. În rezolvarea acestei probleme, un moment hotărîtor l-a reprezentat actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție industriale, de transport, a sistemului bancar și financiar, acțiune adoptată la Plenara C.C. al P.C.R., din 10—11 iunie 1948, și votată de Marea Adunare Națională, la 11 iunie 1948. Naționalizarea a dus la lichidarea marii burghezii industriale și financiare, la crearea unui puternic sector socialist de stat în economie și folosirea conștientă a legităților economice în interesul dezvoltării armonioase a forțelor de producție, deschizînd, astfel, o etapă calitativ nouă în evoluția relațiilor economice și sociale din țara noastră.

Actul smulgerii pe cale revoluționară din mâinile claselor exploatare a principalelor mijloace de producție și trecerea la făurirea societății socialiste au lichidat, în industrie, contradicția dintre caracterul social al producției și însușirea privat-capitalistă. Prin crearea unui puternic sector socialist în economie, eliberat de exploatarea omului de către om, naționalizarea a deschis calea trecerii la conducerea planificată a economiei naționale, la folosirea conștientă a legităților economice, la dezvoltarea armonioasă a forțelor de producție, a consolidat independența națională. Cucerindu-și dubla calitate, de producătoare și, totodată, de proprietară a mijloacelor de producție, clasa muncitoare a asigurat suveranitatea inalienabilă a poporului asupra avuțiilor sale, folosirea lor potrivit propriilor interese, pentru progresul și înflorirea patriei.

Concomitent cu desfășurarea procesului de industrializare socialistă a țării, Partidul Comunist Român a soluționat una din cele mai complexe probleme social-economice ale societății românești, rămasă nerezolvată de-a lungul secolelor : problema agrară. Pe baza analizei multilaterale a situației agriculturii a fost elaborat un vast program de perspectivă pentru trecerea de la mica producție, întemeiată pe proprietatea privată, la marea producție socialistă, întemeiată pe proprietatea obștească. Acest program, adoptat în ședința plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 3—5 martie 1949, a conceput cooperativizarea pe baze socialiste a agriculturii ca un proces treptat, continuu condiționat de dezvoltarea unei industrii capabile să pună la dispoziția agriculturii tractoarele și mașinile de care are nevoie, de pregătirea cadrelor de agronomi și tehnicieni, de convingerea țăranimii muncitoare asupra superiorității marii gospodării socialiste, de îmbinarea permanentă a muncii de lămurire a țăranimii muncitoare cu măsuri eficiente de cointeresare materială a ei.

Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție a permis statului român să pună bazele dezvoltării planificate a economiei naționale, dirijării conștiente a eforturilor materiale și umane în concordanță cu cerințele și obiectivele majore ale construcției socialiste.

Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă, pornind de la realitățile țării noastre și sprijinindu-se pe forțele poporului român, partidul comunist a pus în centrul politicii sale industrializarea ca bază a progresului economiei și culturii, ridicării nivelului de viață al poporului, dezvoltării multilaterale a societății, asigurării independenței și suveranității naționale.

Politica P.C.R. de industrializare socialistă a țării a fost clar definită la toate congresele partidului, ea se află consecvent în centrul tuturor planurilor economice de perspectivă, partidul neadmițând nici o abatere de la această politică. Industrializarea constituie factorul hotărâtor al valorificării la nivel superior a bogățiilor naturale și folosirii raționale a resurselor de muncă, al ridicării tuturor regiunilor țării, al lichidării decalajului față de statele economice dezvoltate și participării României în mod tot mai activ la schimbul internațional de valori.

Pornind de la faptul că electrificarea constituie o condiție esențială a industrializării și a ridicării gradului de civilizație a oricărei țări, Plenara

C.C. al P.C.R. din 26 octombrie 1950 a adoptat planul decenal de electrificare a țării pe anii 1951—1960. Acest plan, întocmit cu aportul a numeroși specialiști, a fixat liniile directoare ale valorificării raționale a resurselor energetice naționale.

Planurile cincinale 1951—1955, 1956—1960, 1961—1965 au asigurat crearea bazei tehnico-materiale a societății socialiste în industrie și agricultură — obiectiv ce se poate considera realizat o dată cu încheierea cooperativizării și a organizării activității cooperativelor agricole de producție. În cursul cincinalului 1961—1965, în România s-a realizat economia socialistă unitară, ceea ce a marcat victoria deplină a socialismului în toate sectoarele de activitate, lichidarea deplină a claselor exploatare, abolirea exploatării omului de către om, afirmarea principiilor socialiste în viața socială. Un rol important în opera de edificare a socialismului a avut politica partidului de lichidare a analfabetismului, de ridicare a nivelului de cunoștințe ale maselor largi populare, de dezvoltare a învățământului de toate gradele, de pregătire a cadrelor pentru toate sectoarele de activitate.

În toată această etapă, de mai bine de 15 ani, partidul a desfășurat o intensă activitate politico-organizatorică, reușind să soluționeze în mod corespunzător multiplele probleme ale dezvoltării noii orînduiri sociale. În același timp, el a trebuit să facă față unor greutăți interne care i-au diminuat capacitatea de luptă, l-au sustras de multe ori de la preocupările principale. Au fost săvîrșite, într-o anumită perioadă, și o serie de greșeli în rezolvarea unor probleme, în atitudinea față de unele categorii sociale și naționalități, îndeosebi în activitatea privind țărănimea. S-au comis grave ilegalități și abuzuri față de o serie de activiști de seamă ai partidului. De fiecare dată însă partidul a găsit în sine forța necesară pentru a depăși greutățile, lipsurile și greșelile, pentru a asigura mersul înainte al construcției socialiste. În ciuda diferitelor neajunsuri, caracteristica generală a activității partidului a fost slujirea devotată a intereselor fundamentale ale poporului, aplicarea creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre, unirea și organizarea cu succes a maselor muncitoare în edificarea noii orînduiri sociale pe pămîntul României.

Congresul al IX-lea al P.C.R. (iulie 1965) marchează un eveniment de profundă semnificație în procesul făuririi noii societăți în țara noastră. Așa cum se apreciază în proiectul de Program, „Odată cu Congresul al IX-lea al partidului, în 1965, cu adoptarea noii Constituții și proclamarea Republicii Socialiste România, se deschide o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării, în activitatea partidului“. Documentele adoptate de congres au înarmat întregul popor cu obiectivele fundamentale și sarcinile de viitor ale politicii interne și externe ale partidului, cu programul dezvoltării și perfecționării conducerii întregului nostru organism social-economic. Congresul a adoptat forme și metode de conducere a societății adecvate realităților noastre, corespunzătoare etapei de dezvoltare a țării și exigențelor revoluției tehnico-științifice contemporane.

În etapa de după Congresul al IX-lea, cea mai fertilă în realizări, nu a existat sferă a vieții noastre social-economice care să fi rămas în afara înfriurii sale dinamizatoare.

Realismul și justetea directivelor elaborate în 1965 se reflectă în atenția primordială acordată problemelor dezvoltării bazei tehnico-materiale, ca factor fundamental, decisiv pentru progresul multilateral al României. Realizarea cu succes a obiectivelor perioadei 1965—1970 a consolidat economia națională, a întărit baza tehnico-materială a societății, a cimentat și mai puternic orînduirea noastră socialistă, permițînd trecerea la o nouă etapă de dezvoltare a țării. În acest timp, partidul și-a sporit capacitatea politico-organizatorică, îndeplinindu-și cu cinste rolul de organizator și conducător al operei de edificare socialistă, de forță politică revoluționară ce călăuzește neabătut națiunea noastră pe calea progresului și civilizației, a bunăstării și fericirii.

Acordînd o deosebită atenție dezvoltării națiunii noastre, Partidul Comunist Român a acționat permanent pentru întărirea continuă a frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. A fost asigurată o deplină și reală egalitate economică, socială, politică, culturală între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, ca urmare a dezvoltării armonioase a potențialului economic al tuturor județelor, a dezvoltării armonioase a învățămîntului și în limba naționalităților conlocuitoare, a stimulării creației științifice, artistice, literare a acestora în limba lor maternă, în strînsă unitate cu dezvoltarea creației poporului român, a asigurării participării active a oamenilor muncii din rîndul naționalităților conlocuitoare la întreaga viață social-economică și politică a țării.

Pe baza rezultatelor obținute, dînd o înaltă apreciere muncii eroice depuse de poporul român, sub conducerea partidului, în anii construcției socialiste, Congresul al X-lea (1969) a apreciat că s-au creat condițiile necesare pentru trecerea la o etapă nouă a dezvoltării socialiste a țării, etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Această perioadă a început o dată cu trecerea la realizarea cincinalului 1971—1975 și se va întinde, după cum s-a menționat la Congresul al X-lea, pe o perioadă de cîteva cincinale. Prin succesele obținute în dezvoltarea forțelor de producție, a activității economico-sociale generale, în perfecționarea relațiilor de producție și a organizării sociale, în lărgirea democrației socialiste și ridicarea nivelului de trai al poporului, acești ultimi cinci ani reprezintă o etapă de cea mai mare importanță pe drumul edificării noii orînduiri sociale în patria noastră.

Bilanțul activității desfășurate de clasa muncitoare, de întregul popor, sub conducerea Partidului comunist, pentru făurirea socialismului în România este deosebit de pozitiv, rezultatele obținute în toate domeniile de activitate sînt remarcabile. În societatea românească s-au înfăptuit cele mai profunde schimbări structurale, de ordin economic, social și politic, cunoscute de-a lungul întregii sale istorii. Dintr-o țară cu un pronunțat caracter agrar, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură

înapoiată, România a devenit în mai puțin de 25 de ani o țară industrial-agrară cu o industrie puternică, în plină dezvoltare și modernizare — organizată pe bază cuceririlor științei și tehnicii moderne, întemeiată pe proprietatea socialistă de stat și cooperatistă.

S-a verificat în practică justetea liniei generale marxist-leniniste a partidului de industrializare a țării, de colectivizare a agriculturii și, totodată, justetea politicii partidului în domeniul transformărilor culturale, a eforturilor pentru extinderea și perfecționarea învățămîntului de toate gradele, pentru dezvoltarea științei și tehnicii — factori esențiali în progresul accelerat al țării noastre pe calea civilizației moderne.

Întreaga operă de construcție socialistă este dovada vie a faptului că partidul nostru și-a îndeplinit cu cinste rolul de forță politică conducătoare a națiunii, asigurînd aplicarea creatoare a legităților generale la condițiile concrete din România și unirea — pe baza politicii sale marxist-leniniste — a eforturilor întregului popor în lupta pentru edificarea vieții noi. Experiența dobîndită de Partidul Comunist Român, de poporul nostru în transformarea revoluționară a societății românești este o contribuție la îmbogățirea tezaurului general al teoriei și practicii revoluționare mondiale, la dezvoltarea socialismului științific.

În cele trei decenii care au trecut de la evenimentul epocal din August 1944, urmînd cu devotament și încredere cuvîntul și politica partidului, poporul muncitor a schimbat radical chipul patriei. Conducus de partidul comunist, poporul român a parcurs o întreagă epocă istorică — de la orînduirea bazată pe exploatare și asuprire din trecut, la orînduirea nouă, socialistă, în care, liber și deplin stăpîn pe soarta sa, își făurește în mod conștient propria-i istorie; de la vechea Romînie burghezo-moșierească, slab dezvoltată, cu o economie preponderent agrară, dependentă de marile trusturi monopoliste — la România de astăzi, cu o economie dinamică, o industrie și o agricultură în plin proces de dezvoltare, cu un nivel de viață și civilizație materială și spirituală tot mai ridicat. Astăzi, România se înalță între popoarele lumii ca o țară a demnității, progresului, libertății și democrației, ilustrînd prin fapte și împliniri forța pe care o dobîndește un popor stăpîn pe destinele sale. Datorită succesorilor obținute în construcția socialistă, precum și politicii sale externe principiale și constructive, România a ajuns să se bucure în lume de un prestigiu fără precedent în întreaga sa istorie. De la România de odinioară, aservită economic și dominată politic de diferitele mari puteri, izolată, slab cunoscută și jucînd un rol neînsemnat în viața internațională — la Republica Socialistă România de astăzi, liberă, independentă și înfloritoare, cu înaltă autoritate și prieteni pe toate meridianele, respectată și apreciată pentru prezența deosebit de activă și dinamică, pentru cuvîntul chibzuit și realist pe care îl aduce la soluționarea problemelor mondiale în conformitate cu năzuințele popoarelor dornice de pace și libertate.

Punînd la baza tuturor relațiilor internaționale principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale,

neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, al nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forță în raporturile interstatale, România militează, totodată, pentru generalizarea acestor principii în întreaga politică mondială contemporană, pentru transformarea acestora în norme ferme de conviețuire pașnică între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, considerînd că democratizarea vieții internaționale se poate asigura numai cu participarea egală a tuturor țărilor lumii.

Mărețele înfăptuiri din anii construcției socialiste, succesele remarcabile cu care oamenii muncii întîmpină Congresul al XI-lea al partidului dau poporului nostru deplină încredere în perspectiva sa de viitor, oferă temeiul și siguranța că Programul partidului și prevederile Directivelor pentru cincinalul următor vor fi realizate în bune condiții, asigurînd ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație, înaintarea pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate, spre comunism.

Dezbaterea Programului P.C.R. de către întregul partid și popor, expresie a profundului democratism al orînduirii noastre

GHEORGHE SURPAT

În atmosfera de puternic entuziasm cu care întregul nostru popor întâmpină Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, ampla mobilizare a tuturor oamenilor muncii pentru îndeplinirea politicii partidului relevă, mai mult ca oricînd, faptul că politica P.C.R. este expresia intereselor maselor, sinteza experienței și înțelepciunii lor colective, că masele sînt făuritorii istoriei.

Comuniștii, întregul nostru popor — stăpîni și gospodari ai avuției naționale, proprietari și beneficiari ai tuturor bunurilor create prin truda și inteligența lor — dezbate, într-o atmosferă de înaltă responsabilitate și profundă mîndrie patriotică, în cadrul plenarelor și conferințelor de partid județene, orașenești și municipale, în adunările organizațiilor de partid, în plenarele organizațiilor de masă și obștești, în presa centrală și locală, în adunări populare etc., proiectele de documente ce vor fi adoptate la Congresul al XI-lea al partidului: *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Directivele cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990*, precum și *Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român*. Elaborate pe baza concepției științifice materialist-dialectice și istorice, cu participarea cadrelor de bază ale partidului și statului nostru, a unui mare număr de activiști, a zecilor de mii de comuniști, muncitori și specialiști din toate domeniile de activitate, a oamenilor de știință și cultură, aceste documente istorice dau expresie experienței și înțelepciunii colective a partidului, a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor.

Fiind elaborate în spiritul concepției potrivit căreia marxism-leninismul, departe de a fi o colecție de teze imuabile, este o teorie și o metodă revoluționară, permanent regenerată prin raportarea la realitate, la tot ce apare în știință și în practica socială, trăsătura definitorie a proiectelor de documente ale Congresului al XI-lea o reprezintă profundul lor caracter creator.

Dezbaterea largă a Documentelor Congresului al XI-lea al partidului, care proiectează o lumină puternică spre idealul călăuzitor al întregii

opere constructive a poporului român — comunismul —, prilejuiește o amplă mobilizare a tuturor forțelor creatoare ale poporului pentru înfăptuirea politicii P.C.R., constituie un moment remarcabil în vasta acțiune inițiată și condusă de partid pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor. Ea reprezintă, totodată, una din multiplele ipostaze ale democratismului ce caracterizează societatea noastră socialistă. Democratismul *real și atotcuprinzător* al orînduirii noastre se bazează pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, gradul sporit de instrucție și cultură, de conștiință politică, civică și etică, pe existența și perfecționarea continuă a formelor organizatorice și instituționale în cadrul cărora se realizează participarea clasei muncitoare, a tuturor celor ce muncesc la conducerea societății, precum și pe garanțiile politice-juridice, largile drepturi și libertăți cetățenești pe care le oferă Constituția țării noastre.

Comuniștii, împreună cu toți oamenii muncii, participînd la dezbaterea proiectelor de documente, își exprimă adeziunea totală la prevederile acestora, apreciază politica internă și externă a Partidului Comunist Român ca propria lor politică, relevă mărețele realizări obținute în construcția socialismului, în realizarea sarcinilor trasate de Congresul al X-lea al partidului, grija permanentă cu care se preocupă P.C.R. de ridicarea nivelului de trai al poporului — țelul suprem al politicii partidului. Ei scot în evidență experiența pozitivă dobîndită, noi și importante rezerve de îmbunătățire a activității economico-sociale, manifestă exigență față de neajunsurile care mai persistă în diferite domenii de activitate, formulează, în spiritul prevederilor proiectelor de Program și Directivelor celui de-al XI-lea Congres al partidului, numeroase propuneri și stabilesc măsuri privind căile și modalitățile de valorificare, cu rezultate superioare, a potențialului uman și material, de perfecționare continuă a activității de partid și de stat, pe plan economic, social și al educației comuniste. Comuniștii, întregul nostru popor subliniază importanța covârșitoare a proiectului Programului Partidului Comunist Român — elaborat sub conducerea și cu contribuția hotărîtoare a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu —, document care, pe baza legităților generale ale dezvoltării sociale și potrivit condițiilor concrete ale României, stabilește, într-o largă perspectivă, liniile fundamentale de înfăptuire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. „Caracterizat, pe bună dreptate, drept Carta fundamentală, ideologică, teoretică și politică a partidului, proiectul de Program — se subliniază în Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român — reprezintă aplicarea creatoare a adevărilor generale ale marxism-leninismului la condițiile istorice, sociale și naționale concrete ale României. Programul sintetizează experiența luptelor de clasă purtate de masele populare din țara noastră pentru eliberarea socială și națională, pentru transformarea revoluționară a societății, precum și experiența luptelor de clasă și construcției socialiste pe plan internațional, experiența dezvoltării sociale universale.“ Pornind de la interesele vitale ale întregului nostru popor, ale înfloririi țării, Programul dă orientarea generală a politicii interne și externe a partidului și statului nostru pentru o perioadă de 20—25 de ani.

Participarea largă a maselor la dezbaterea documentelor, avîntul lor creator, noile angajamente în muncă ilustrează spiritul de înaltă res-

ponsabilitate politică și socială de care sînt animate, hotărîrea lor fermă de a înfăptui neabătut politica internă și externă a partidului și statului nostru, hotărîre exprimată în ampla întrecere socialistă, care a cuprins întregul popor, pentru realizarea actualului cincinal înainte de termen. Ea evidențiază unitatea de voință și acțiune a națiunii noastre socialiste, autoritatea, încrederea și prețuirea de care se bucură Partidul Comunist Român în mase, capacitatea sa de a îndeplini rolul de forță politică conducătoare în societate, conștiința ridicată a comuniștilor, a oamenilor muncii, care înțeleg tot mai bine sarcinile și interesele generale ale națiunii noastre. Adeziunea entuziastă a întregului popor la politica Partidului Comunist Român este rezultatul verificării acestei politici prin propria experiență a maselor, a faptului că partidul s-a identificat cu interesele și năzuințele cele mai intime ale poporului.

Reprezentînd o expresie a adîncirii democrației socialiste, a creării condițiilor pentru participarea tuturor comuniștilor, a întregului popor la elaborarea hotărîrilor care privesc interesele majore ale națiunii noastre socialiste, ampla dezbatere a istoricelor documente ce vor fi supuse spre adoptare celui de-al XI-lea Congres al P.C.R. — atît în partid, cît și în rîndul maselor populare — se încadrează în mod firesc în concepția Partidului Comunist Român potrivit căreia socialismul și democrația sînt de nedespărțit, în *practica ce s-a încetățenit trainic în ultimii ani în întreaga activitate a partidului nostru de a se sfătui cu oamenii muncii, de a le cere părerea, de a-i atrage la elaborarea politicii sale, a măsurilor care privesc progresul societății noastre*. Se cuvine să arătăm că în procesul de lărgire a democrației socialiste, perioada jalonată de Congresele IX și X ale P.C.R. din 1965 și 1969 și de Conferințele Naționale ale partidului din 1967 și 1972 marchează o etapă calitativ superioară. Partidul nostru a desfășurat în această perioadă o vastă activitate de elaborare teoretică a problemelor principiale ale edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, de fundamentare a liniei sale politice generale, a tacticii și strategiei în etapa actuală și în perspectivă. Pe această bază a fost adoptată o gamă largă și unitară de măsuri și forme organizatorice, reglementări juridice menite să asigure participarea largă a maselor la activitatea de conducere a societății. Formele și metodele de muncă încetățenite de partid în acești ani au creat cadrul favorabil creșterii rolului social conducător al clasei muncitoare, intensificării participării reprezentanților ei la conducerea întreprinderilor, a organelor economice, sociale și de stat, desfășurării activității creatoare, constructive a poporului nostru, premise pentru accelerarea progresului României socialiste.

Adîncirea democrației socialiste s-a cristalizat în *primul rînd în însăși perfecționarea stilului și metodelor de muncă ale partidului, în dezvoltarea democrației de partid și întărirea legăturilor sale cu poporul*. În acest sens au fost aduse îmbunătățiri Statutului partidului, s-a încetățenit principiul muncii și conducerii colective în întreaga viață de partid, obligativitatea tuturor membrilor organelor alese de a participa efectiv la elaborarea hotărîrilor și la controlul aplicării acestora. În spiritul hotărîrilor Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale din 1972, care au subliniat că, pe măsura înaintării spre socialism și comunism, în societatea noastră are loc un proces legic de împletire tot mai strînsă a activității de partid cu activitatea de stat, au fost create o serie de organe cu

dublu caracter, de partid și de stat. Partidul este permanent în rîndul maselor prin membrii săi, prin cadrele sale; ele acționează nu prin măsuri administrative, ci pe calea convingerii, a puterii exemplului, a consultării permanente a maselor largi și a atragerii lor la elaborarea și înfăptuirea politicii sale. Problemele de bază ale politicii partidului sînt larg dezbătute cu activul și cu întregul partid.

Caracteristic activității Partidului Comunist Român în actuala etapă este preocuparea pentru imprimarea consecvență a spiritului critic și autocritic în munca de partid, a unui caracter științific în munca politică și organizatorică a organelor și organizațiilor de partid, pentru întărirea legăturilor sale cu masele, prin participarea nemijlocită a cadrelor sale la viața social-economică, pentru ridicarea spiritului de răspundere și a conștiinței socialiste a tuturor membrilor societății noastre. „În condițiile perfecționării continue a relațiilor de producție, a organizării, conducerii și planificării științifice a activității sociale, cînd partidul nu trebuie să acționeze prin metode de comandă, ca un organism situat deasupra societății — se arată în Programul Partidului Comunist Român —, fiecare comunist, fiecare activist de partid trebuie să se integreze în viața economico-socială, să participe nemijlocit, în colectivul în care lucrează, la soluționarea concretă a problemelor construcției socialiste... Conducerea de către partid trebuie să se exercite nu din afară, ci dinăuntru organismelor sociale, de stat și economice. Acesta constituie procesul firesc, logic al creșterii continue a rolului conducător al partidului, al întăririi unității întregului popor în jurul său, al ridicării conștiinței generale a maselor populare, al participării tot mai active a poporului la conducerea societății“¹

Constituind forța politică conducătoare a întregii activități economico-sociale, Partidul Comunist Român — așa cum se subliniază în Program — va veghea la aplicarea consecvență a principiului centralismului democratic, la întărirea unității politice și organizatorice a partidului — condiție primordială a îndeplinirii cu succes a misiunii sale istorice; va promova larg principiul muncii și conducerii colective, spiritul de exigență al comuniștilor, al tuturor celor ce muncesc în perfecționarea continuă a muncii, în îndeplinirea sarcinilor.

Partidul Comunist Român se prezintă astăzi ca o uriașă forță politică ce reunește în rîndurile sale peste 2 400 000 de muncitori, țărani și intelectuali, dintre cei mai înaintați oameni ai muncii din toate domeniile de activitate.

Complexul de măsuri adoptate de Partidul Comunist Român după Congresul al IX-lea pe multiple planuri ale vieții economice și politico-sociale a avut ca rezultat dezvoltarea *democrației directe*, promovarea formelor menite să asigure participarea nemijlocită a oamenilor muncii la conducerea vieții sociale, precum și dezvoltarea *democrației reprezentative*. Au fost înființate consiliile oamenilor muncii, ca organe colective de conducere și s-au instituționalizat adunările generale ale oamenilor muncii; au fost organizate consiliile de control muncitoresc asupra activității

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, București, Editura politică, 1974, p. 93—94.

economice și sociale și comisiile pe probleme în întreprinderi ; a fost perfecționată activitatea Marii Adunări Naționale, ca organ suprem reprezentativ al oamenilor muncii și s-au lărgit autonomia și competența consiliilor populare ; au fost instituite Congresul deputaților consiliilor populare județene și conferințele președinților consiliilor populare comunale și orășenești ; au crescut rolul și atribuțiile organizațiilor de masă și obștești în conducerea vieții sociale — aceste organizații fiind considerate organisme dinamice, menite să stimuleze participarea maselor largi la elaborarea politicii, la conducerea treburilor obștești, etc. Potrivit practicii trainic încetățenite în stilul de muncă al partidului și statului nostru au avut loc numeroase consfătuiri republicane pe ramuri și domenii de activitate, vizite de lucru ale secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și a celorlalți conducători de partid și de stat, cu prilejul cărora a fost analizat modul cum sînt aplicate hotărârile partidului și au fost luate măsuri eficiente pentru înlăturarea deficiențelor, pentru ridicarea activității la un nivel mereu superior. Se cuvine să arătăm că numai în perioada cuprinsă între Congresul al X-lea al partidului și luna august 1974, tovarășul Nicolae Ceaușescu și ceilalți conducători de partid și de stat au vizitat în municipiul București și în toate județele țării : 290 întreprinderi industriale și șantiere de construcții, 79 unități agricole, 110 obiective social-culturale, 41 unități școlare, instituții de învățămînt superior și de cercetări, 30 expoziții de artă, economice. Secretarul general al partidului s-a întilnit cu activul de partid din județele Vaslui, Constanța, Mehedinți, Buzău, Prahova, Cluj, Iași, Ialomița, Dolj, municipiul București etc., precum și cu activul de partid și cadrele de conducere din aparatul de stat, din diverse ramuri ale economiei.

Asigurarea de condiții tot mai bune pentru ca oamenii muncii să ia parte nemijlocită la conducerea vieții economice, sociale și de stat, permanența dialogului partid-popor, lege obiectivă a progresului, stimulează creșterea contribuției maselor la elaborarea și înlăptuirea politicii P.C.R. de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

O măsură de mare importanță în procesul de dezvoltare a democrației orînduirii noastre a constituit-o înființarea, în 1968, a *Frontului Unității Socialiste*, organism politic permanent, revoluționar, democratic, care unește în rîndurile sale, sub conducerea Partidului Comunist Român, toate organizațiile politice, obștești, culturale și consiliile naționalităților conlocuitoare, toate clasele și categoriile sociale din țara noastră — clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, celelalte categorii sociale, animate de aceleași interese și acționînd în strînsă unitate. Frontul Unității Socialiste reflectă schimbările fundamentale petrecute în structura socială a țării, precum și perspectiva unirii tot mai strînse și apropierii claselor și păturilor sociale în procesul înaintării spre comunism, al făuririi poporului muncitor unic. Procesul de adîncire a democrației socialiste și-a găsit o vie reflectare și în lucrările Congresului Frontului Unității Socialiste, care a adoptat Statutul F.U.S., a definit principalele direcții ale activității sale de viitor, între care : organizarea dezbaterii publice a diferitelor proiecte de legi și hotărîri, a tuturor problemelor importante ale politicii partidului și statului ; atragerea mai activă în activitatea publică de masă a țărănimii, femeilor și tineretului, a tuturor cetățenilor din cartiere ; or-

ganizarea controlului obștesc — formă democratică de participare a maselor la perfecționarea activității publice, de creștere a spiritului de răspundere în soluționarea problemelor sociale; organizarea activității educative de formare a omului nou, constructor al socialismului.

Partidul Comunist Român consideră că rezolvarea tuturor problemelor privind dezvoltarea țării noastre privește nemijlocit pe muncitori, pe țărani, pe intelectuali, pe toți oamenii muncii, că nu există problemă care nu trebuie cunoscută de mase, asupra căreia oamenii muncii să nu-și spună părerea. Partidul nostru realizează o conducere a vieții sociale bazată pe contactul viu, direct, nemijlocit al factorilor de cea mai înaltă răspundere cu masele largi ale oamenilor muncii, pe discutarea în spirit de profundă încredere, de receptivitate și stimă reciprocă, a tuturor problemelor edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. La adîncirea democrației socialiste contribuie promovarea consecventă de către partid a principiilor de dreptate și echitate socială, asigurarea repartiției produsului social și a venitului național pe baza criteriului just și echitabil — al cantității, calității și responsabilității muncii sociale. „Crearea tuturor condițiilor ca oamenii muncii, masele populare să ia parte activă la conducerea treburilor obștești, să-și poată spune cuvîntul asupra tuturor problemelor dezvoltării societății — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — este o lege obiectivă a progresului nostru, un postulat de prim ordin al construcției socialiste și comuniste. Partidul Comunist Român consideră drept una din marile sale îndatoriri, în îndeplinirea misiunii istorice ce îi revine în societatea noastră, organizarea și conducerea nemijlocită a procesului de adîncire și perfecționare multilaterală a noii orînduiri sociale, de promovare a tot ceea ce este nou și avansat în gîndirea și creația socială, de dezvoltare continuă a democrației socialiste. Pe această cale, partidul nostru își întărește continuu legăturile cu masele, se afirmă tot mai puternic ca forță politică conducătoare a întregii societăți socialiste”².

Pornind de la caracterul dialectic, procesual, al edificării noii orînduiri sociale, Partidul Comunist Român nu consideră democratismul ca pe un fenomen încheiat, ci ca pe un proces în plină evoluție, un cîmp de neconținută confruntare între vechi și nou, în cursul căruia se cristalizează formele și metodele adecvate stadiului de dezvoltare a societății și necesităților fiecărei etape, căile optime pentru atragerea tot mai intensă a maselor largi la conducerea treburilor obștești, pentru manifestarea personalității fiecărui cetățean în viața socială. „În perioada următoare — arată Programul partidului — se vor lărgi tot mai mult formele de participare a oamenilor muncii la dezbaterile problemelor vieții economice și sociale, la conducerea statului. Se va promova metoda organizării periodice de conferințe — cu caracter național și local — pentru dezbaterile largă cu masele populare a tuturor problemelor importante ale vieții economice, politice, științifice, social-culturale.

Se va lărgi tot mai mult practica ținerii unor conferințe și consfătuiri pe ramuri de activitate, care prilejuiesc analiza și dezbaterile cu contribuția specialiștilor, a oamenilor muncii ce lucrează nemijlocit în domeniile respective, a bunului mers al activității în fiecare sector, luarea unor

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 873.

măsuri concrete de perfecționare a muncii și înfăptuire în tot mai bune condiții a programului partidului.”³ Participarea întregului popor la conducerea vieții economico-sociale, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, lărgirea și adâncirea democrației socialiste reprezintă, prin urmare, una din direcțiile esențiale de acțiune pe drumul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

Drepturile și libertățile profund democratice de care se bucură oamenii muncii din țara noastră, indiferent de naționalitate, adâncirea continuă a democrației socialiste se îmbină unitar cu responsabilitatea socială, cu respectarea și aplicarea legilor statului. În aceasta își găsește expresia ideea marxistă potrivit căreia libertatea reprezintă necesitatea înțeleasă. Dezvoltarea democrației, promovată într-o concepție care exclude mersul de la sine, constituie factorul hotărâtor al activizării inițiativei, vocației creațoare a maselor, al înfăptuirii cu succes a Programului Partidului Comunist Român și a Directivelor cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990.

Participarea maselor largi de oameni ai muncii la conducerea societății, la rezolvarea complexității sarcinilor și problemelor edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, în condițiile revoluției tehnico-științifice, presupune, paralel cu crearea structurilor organizatorice adecvate, și materializarea optimă a posibilităților de exercitare a puterii de către popor. Or, aceasta implică ridicarea gradului de pregătire profesională, politico-ideologică a oamenilor muncii, dezvoltarea conștiinței socialiste și lărgirea orizontului lor de cunoaștere, înțelegerea de către aceștia a fenomenelor ce se produc în societatea noastră, a legilor obiective ale dezvoltării sociale și folosirea acestora în scopul asigurării progresului multilateral al țării. De aceea, Partidul Comunist Român se preocupă statornic de asigurarea unei temeinice și multilaterale pregătiri a fiecărui cetățean, de educarea sa, a întregului popor, în spiritul concepției revoluționare despre lume și viață a partidului nostru, de formarea unui om nou, cu o conștiință înaintată, cu o morală superioară, cu o atitudine avansată față de muncă, față de interesele generale ale societății. Programul de perfecționare și amplificare a activității ideologice și de educație socialistă, adoptat de plenara Comitetului Central al P.C.R. din noiembrie 1971 și de Conferința Națională a partidului din iulie 1972, a deschis perspective largi pentru afirmarea personalității umane, pentru înarmarea poporului cu știința și cultura cea mai avansată, cu concepția științifică despre lume și viață a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric —, pentru ridicarea nivelului de cunoaștere și a capacității de a înțelege, interpreta și folosi just legile obiective ale dezvoltării sociale în fiecare etapă a evoluției societății.

Caracteristic activității ideologice-educative a Partidului Comunist Român este concepția cuprinzătoare despre educația socialistă ca activitate ce implică deopotrivă însușirea materialismului dialectic și istoric, generalizarea eticii noi, lărgirea orizontului cultural, însușirea a tot ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii. În spiritul acestei con-

³ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, București, Editura politică, 1974, p. 107.

cepții au fost depuse în ultimii ani stăruitoare eforturi pentru îmbunătățirea activității ideologice-educative, pentru dezvoltarea învățământului și culturii. Învățământul, ca principal factor de educație, s-a aflat și se află permanent în atenția partidului și statului. Au fost adoptate măsuri pentru generalizarea învățământului obligatoriu de 10 ani și cuprinderea în anul I de liceu, începînd cu anul școlar 1974/1975, a tuturor elevilor care au promovat clasa a VIII-a, pentru dezvoltarea și diversificarea învățământului liceal, tehnic și profesional, pentru apropierea învățământului de practică și integrarea lui organică cu producția.

Roadele amplei activități politico-educative și ideologice a partidului comunist se reflectă cel mai pregnant în adeziunea deplină a maselor celor mai largi, a întregului popor la cauza construcției societății socialiste, la politica Partidului Comunist Român, adeziune puternic exprimată cu prilejul dezbaterii proiectelor de documente ce vor fi supuse Congresului al XI-lea al partidului nostru.

Preocuparea constantă a Partidului Comunist Român pentru lărgirea continuă a democrației socialiste, componentă esențială a societății noastre, pentru asigurarea participării largi a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii la conducerea societății, pentru întărirea continuă a legăturilor partidului cu poporul, pornește de la faptul că în condițiile socialismului întreaga putere nu numai că emană de la popor, dar trebuie să aparțină efectiv poporului, stăpîn deplin al destinului său. Ea se bazează, totodată, pe înțelegerea justă a locului și rolului partidului în societate. Partidul Comunist Român nu privește în mod unilateral raporturile sale cu clasa muncitoare, cu masele largi de oameni ai muncii. Calitatea partidului de centru vital al societății este în concordanță cu rolul activ al maselor în creația istorică. De aceea, Partidul Comunist Român conduce societatea noastră socialistă în condițiile unui larg și permanent dialog cu clasa muncitoare, cu întregul popor. Legătura indisolubilă a Partidului Comunist Român cu clasa muncitoare, cu cele mai largi mase de oameni ai muncii permite partidului să folosească în elaborarea politicii generale a țării cunoștințele și experiența practică ale clasei muncitoare, ale maselor, să cunoască realitățile, cerințele vieții, să-și perfecționeze neîncetat formele și metodele de conducere, să elaboreze o politică științifică, realistă, care să corespundă năzuințelor și intereselor poporului. În același timp, participarea celor ce muncesc la elaborarea și la aplicarea politicii țării reprezintă o școală de educare socialistă, o cerință etică a umanismului, legată de crearea tuturor condițiilor necesare afirmării plene a personalității. În acest fel, conducerea societății de către P.C.R. se realizează nu ca o activitate a unor tehnicieni, a unor specialiști sau a unui aparat tehnocratic interpus între partid și mase, ci reflectă efectiv voința clasei muncitoare, a poporului condus de partidul comunist.

Înfăptuirea consecventă a principiilor democrației consolidează și mai mult puterea politică a clasei muncitoare, poziția Partidului Comunist Român de forță politică conducătoare în societate, cimentează baza de granit a societății noastre — alianța muncitorească-țărănească — întărește unitatea dintre muncitori, țărani, intelectuali, dintre toți oamenii muncii fără deosebire de naționalitate, coeziunea întregului popor în jurul partidului comunist. Practica social-istorică a edificării socialismului în țara noastră — unde dezvoltarea istorică a dus la constituirea unui sistem

politic bazat pe existența unui singur partid politic — demonstrează că nu există nici o incompatibilitate sau contradicție între dezvoltarea democrației socialiste și existența unui singur partid politic conducător ; ea atestă că întărirea rolului conducător al partidului și adâncirea democrației socialiste sînt procese ce se presupun și se condiționează reciproc. Forța Partidului Comunist Român rezidă — așa cum arată viața — în legăturile sale strînse cu masele, în încrederea și adeziunea întregului popor în politica sa, în concordanța organică dintre obiectivele acestei politici și aspirațiile și năzuințele națiunii noastre socialiste.

Eveniment de uriașă însemnătate în viața partidului și a țării, Congresul al XI-lea al partidului nostru este întîmpinat de întregul popor cu un nou elan în muncă, cu noi eforturi susținute, care își găsesc întruchiparea în puternicul avînt al industriei socialiste, al făuririi unei agriculturi moderne, al dezvoltării învățămîntului, științei și culturii, ridicării nivelului de trai al poporului. Contribuind la afirmarea și mai puternică a rolului Partidului Comunist Român ca forță politică conducătoare în societate, Congresul va deschide noi perspective pentru întregul partid, pentru întregul popor, unind organic eforturile tuturor oamenilor muncii, ale întregii națiuni în vasta operă dedicată ridicării nivelului de civilizație a societății socialiste, edificării socialismului și comunismului în România.

Marxism-leninismul creator, fundamentul politicii P.C.R. în lupta pentru formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din România

ION ARDELEANU

Pornind de la teza marxist-leninistă potrivit căreia construirea socialismului presupune nu numai schimbarea radicală a orînduirii, ci și a conștiinței sociale, a concepțiilor, moravurilor și obiceiurilor, a întregului mod de viață, Partidul Comunist Român a pus permanent în centrul preocupărilor sale formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, ca una dintre cele mai importante laturi ale transformării revoluționare a societății.

În anii care au trecut de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă, ani ai victoriilor orînduirii socialiste, paralel cu făurirea bazelor economice ale socialismului, s-au obținut rezultate deosebit de importante în lărgirea orizontului cultural, în ridicarea nivelului politic și ideologic, în formarea conștiinței socialiste a celor ce muncesc. Procesul formării și dezvoltării conștiinței socialiste nu s-a desfășurat lin, ci în luptă cu vechea ideologie, cu vechile concepții, iluzii și mentalități burgheze și mic-burgheze, rămase de la vechea societate și care nu pier de la sine. Pentru înlăturarea acestora, partidul nostru a desfășurat în această perioadă o amplă activitate de propagare în mase a concepției revoluționare a proletariatului, a socialismului științific, în vederea înțelegerii de către oamenii muncii a fenomenelor noi sociale, a legilor generale ale dezvoltării societății, a folosirii conștiinței a acestora în scopul edificării, potrivit condițiilor concrete din țara noastră, noii orînduiri. Odată cu aceasta s-a acționat permanent pe calea muncii politico-educative pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, pentru cultivarea ideilor patriotismului socialist și internaționalismului proletar, a spiritului de colaborare și prietenie cu celelalte națiuni, a idealurilor de progres și pace în lume. S-a intensificat, în același timp, munca de promovare în viața socială și însușire de către oamenii muncii a principiilor eticii și echității socialiste, de formare a unei morale publice înaintate, eliberată de tarele vechilor concepții și mentalități. Teoria marxist-leninistă — care constituie o călăuză vie în acțiune în lupta pentru transformări revoluționare — s-a impus ca bază ideologică unică a societății noastre.

În concepția partidului nostru, formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste este un proces conștient, complex, aflat în raport direct cu amploarea sarcinilor societății socialiste, cu întărirea și lărgirea democrației noii orînduiri. Conștiința socialistă presupune cunoașterea temeinică a tot

ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, stăpînirea deplină a profesiunii, cît și însușirea în profunzime a concepției filozofice științifice despre lume și societate — materialismul dialectic și istoric. După cum se relevă în documentele partidului nostru, dezvoltarea conștiinței socialiste nu poate fi concepută ca rodul unei campanii, ci ca o activitate continuă și sistematică.

Corespunzător hotărîrilor Congresului al X-lea, la Plenara Comitetului Central din 3—5 noiembrie 1971 au fost elaborate Programul ideologic al partidului și normele eticii și echității socialiste, adoptate apoi de Conferința Națională din vara anului 1972.

Documentele istorice care stau la baza întregii munci ideologice în etapa actuală și în perspectivă poartă amprenta contribuției creatoare, hotărîtoare a secretarului general al partidului. Referindu-se la rolul activității ideologice-educative în noile condiții social-economice în care a intrat țara noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă importanța primordială pe care o capătă în acest cadru acțiunea de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, care devine „un factor de prim ordin în întreaga activitate de transformare revoluționară a societății, de edificare a socialismului și comunismului”¹.

Mersul înainte al societății noastre cere în mod imperios formarea și educarea acestui om nou, cu o conștiință avansată, cu o morală superioară, omul fiind principala forță a progresului social.

„Tocmai de aceea partidul nostru — arată secretarul general al P.C.R. —, preocupîndu-se necontenit de avîntul forțelor de producție, în vederea asigurării unei abundențe de bunuri materiale, de perfecționarea relațiilor de producție, acordă în același timp o atenție deosebită activității politico-ideologice, de formare a omului nou în stare să-și făurească în mod conștient propriul său viitor”².

Pornind de la rezultatele obținute în acest domeniu și ținînd seama de cerințele etapei actuale a construcției socialiste, de marile obiective care stau în fața partidului și poporului în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, în proiectul de Program al Partidului Comunist Român se subliniază că este necesar să se militeze permanent pentru ridicarea nivelului combativității revoluționare și a spiritului militant, partinic al întregii activități politice, ideologice și de educație comunistă a maselor. În această direcție se impune ridicarea continuă a nivelului ideologic al partidului, a cadrelor și membrilor săi, aceasta fiind o condiție a creșterii capacității de acțiune a partidului, a întăririi unității sale politico-organizatorice, a îndeplinirii cu succes a rolului de forță politică conducătoare în societate. „Însușirea concepției științifice despre lume — se arată în proiectul de Program al P.C.R. —, dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor constituie un factor esențial al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și trecerii la comunism. Activitatea ideologică și politico-educativă a partidului are în vedere că teoria revoluționară a mate-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste. 3 noiembrie 1971*, Editura politică, București, 1971, p. 6.

² *Ibidem*, p. 16.

rialismului dialectic și istoric este menită să ajute nu numai la cunoașterea lumii, ci și la înarmarea întregului partid, a militanților săi, a tuturor membrilor partidului cu cunoștințele necesare desfășurării acțiunii conștiente de transformare a societății³.

Formarea noilor trăsături moral-politice ale omului societății socialiste, caracterizat prin bogăție spirituală și puritate morală, și, pe de altă parte, combaterea concepțiilor retrograde, mistice, a mentalităților înapoiate și a influențelor ideologice străine sînt două laturi inseparabile ale procesului complex de făurire a conștiinței socialiste a maselor, ale vastei activități politice educative desfășurate de partid și de stat. În procesul făuririi conștiinței socialiste, a dezvoltării pe noi trepte a acesteia un rol important revine cultivării atitudinii socialiste față de muncă și bunurile obștești, a spiritului de echitate și dreptate socială.

Congresele al IX-lea și al X-lea ale P.C.R. au apreciat ca un obiectiv important al politicii partidului în complexitatea sarcinilor de făurire a societății socialiste în țara noastră promovarea principiilor eticii și echității socialiste. În proiectul de Program se arată în acest sens : „Partidul va acționa pentru afirmarea deplină în viața socială a principiilor eticii și echității socialiste, pentru realizarea unor raporturi noi între oameni, bazate pe respect și colaborare“⁴. Constituirea principiilor eticii și echității socialiste a fost posibilă o dată cu lichidarea proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție, a oricărei exploatare și inegalități sociale și naționale. Ele se fundamentează pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, pe afirmarea noilor relații de producție și a principiilor de repartiție socialiste, pe egalitate și dreptate socială.

Desprindem, din program, o concluzie de o deosebită valoare teoretică și practică și anume aceea că principiile eticii și echității socialiste vor trebui să devină codul muncii și vieții comuniștilor, al tineretului revoluționar, al întregului popor. În vederea realizării în viață a acestor principii se impune a fi cultivată datoria tuturor oamenilor muncii de a-și consacra întreaga energie, capacitate de muncă și pricepere măreței opere de făurire a socialismului în România, de a lupta pentru transpunerea în viață a programului partidului. Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului cere fiecărui comunist, fiecărui cetățean să-și însușească temeinic concepția științifică a proletariatului despre viață și societate — materialismul dialectic și istoric. Teoria revoluționară marxist-leninistă nu este, prin însăși esența sa, o concepție închisă, încheiată odată pentru totdeauna, ea nu este o dogmă, nu poate elabora scheme valabile în orice condiții și pentru orice etapă, de aceea și procesul însușirii sale trebuie să fie permanent. După cum se relevă în Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Congresul al XI-lea, partidul nostru va acorda și în viitor o însemnată deosebită muncii maselor, pornind de la faptul că înarmarea acestora cu ideologia marxist-leninistă — metodă științifică de analiză a evenimentelor și dezvoltarea gândirii lor revoluționare constituie o parte componentă a însuși Programului de edificare a societății socialiste multilateral dez-

³ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, Editura politică, București, 1974, p. 128.

⁴ Ibidem, p. 129.

voltate și înaintare a României spre comunism. În același sens, în Teze se subliniază că partidul va aborda problemele noi care apar, teoretice și practice, în mod creator, de pe pozițiile marxism-leninismului militant, considerînd că orice închistare în dogme și tipare prestabilite nu poate decît să aducă prejudicii mersului înainte, progresului societății.

Cartă fundamentală ideologică, teoretică și politică a partidului, elaborat pe baza materialismului dialectic și istoric, Programul P.C.R. sintetizează, cu maximum de claritate, trăsăturile conștiinței socialiste. În acest context sînt evidențiate îndatoririle ce revin fiecărui cetățean în scopul apărării cu orice sacrificii a integrității patriei, a cuceririlor revoluționare ale poporului, independenței și suveranității României. „Partidul — se arată în proiectul de Program — va acționa pentru întărirea unității moral-politice a poporului, pentru cimentarea prieteniei frățești dintre toți oamenii muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — pe baza stimei reciproce, a deplinei egalități în drepturi, pentru propășirea patriei comune”⁵.

O îndatorire de primă însemnătate ce revine oamenilor muncii este de a apăra și dezvolta proprietatea socialistă — de stat și cooperatistă —, temelia orînduirii noastre noi, a bunăstării și fericirii poporului, de a manifesta cea mai mare grijă pentru sporirea avuției naționale, pentru gospodărirea cît mai eficientă a resurselor țării.

O mare importanță are, în această direcție, pe planul conștiinței, lichidarea reminiscenței unor mentalități, obiceiuri și practici generate de vechea societate. O luptă hotărîtă trebuie dusă împotriva tendințelor de a trăi fără muncă sau de a prejudicia societatea, împotriva egoismului și sustragerii de la îndatoririle sociale. „Munca — se arată în proiectul de Program — este o îndatorire fundamentală, de onoare, a fiecărui comunist, a tuturor cetățenilor ; fiecare trebuie să dea dovadă de o înaltă conștiință profesională, de responsabilitate în îndeplinirea sarcinilor încredințate, să combată manifestările de parazitism, orice încercare de însușire prin abuz, necinste sau înșelăciune a roadelor muncii altora”⁶.

În contextul ampleror măsuri preconizate pentru continua dezvoltare a conștiinței socialiste fiecare om al muncii trebuie să-și ridice pregătirea profesională, de specialitate, să-și sporească continuu competența în muncă, însușindu-și permanent noile cunoștințe acumulate pe plan mondial în profesia sa. Conducerea societății socialiste multilateral dezvoltate, ca și a societății comuniste a viitorului, nu poate fi concepută decît de către oameni foarte capabili, cerință care, odată cu creșterea exigențelor, datorită progresului științific și tehnic, se extinde la păturile cele mai largi ale populației. Ținînd seama de aceste fapte, partidul nostru a luat măsuri hotărîte pentru pregătirea forței de muncă, creșterea calificării și organizarea reciclării oamenilor muncii din toate domeniile de activitate.

Preocuparea pentru formarea trăsăturilor morale caracteristice individului angrenat, prin muncă, în colectivitate se îmbină cu promovarea permanentă a luptei împotriva individualismului și egoismului mic-burghez, a tendințelor de a subordona interesele generale ale societății unor

⁵ *Ibidem*, p. 130.

⁶ *Ibid.*

interese particulare înguste, a încercărilor de a încălca legislația socialistă. În acest cadru, al respectării principiilor eticii și echității socialiste, se arată în proiectul de Program, „Partidul va combate cu fermitate înșelătoria, mita, specula, orice formă de realizare a unor venituri ilicite, promovînd spiritul de dreptate, respectul față de adevăr, cinstea, modestia și corectitudinea în întreaga viață socială, relații de egalitate, încredere reciprocă, stimă și întrajutorare între toți membrii societății”⁷.

Toți cetățenii patriei trebuie să manifeste o înaltă răspundere pentru întemeierea familiei — nucleul de bază al societății — pe principiile moralei socialiste. Aceasta presupune existența deplinei egalități, a respectului și afecțiunii reciproce între soți, pentru îndeplinirea rolului familiei în creșterea și educarea sănătoasă a copiilor și întărirea națiunii noastre socialiste. Pe fundamentul realizării unității familiei, a coeziunii și unității moral-politice a poporului „Partidul va cultiva în rîndul tuturor cetățenilor spiritul critic și autocritic, intransigența față de lipsuri și neajunsuri, hotărîrea de a lupta împotriva inerției, rutinei și conservatorismului, a tot ceea ce este perimat și frînează mersul înainte”⁸.

Idealul dintotdeauna al mișcării muncitorești revoluționare din țara noastră, lupta pentru întărirea continuă a solidarității celor ce muncesc de pretutindeni, de educare a oamenilor muncii în spiritul internaționalismului reprezintă o altă componentă esențială a Programului Partidului Comunist Român.

„Partidul — se arată în Program — va cultiva în rîndurile întregului popor spiritul internaționalismului proletar, hotărîrea de a întări prietenia și solidaritatea cu toate țările socialiste, partidele comuniste și muncitorești, cu popoarele care luptă pentru dezvoltarea lor independentă, cu forțele progresiste, antiimperialiste de pretutindeni, pentru colaborarea cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială”⁹. Educați în acest spirit oamenii muncii din țara noastră vor milita pentru îndeplinirea dezideratelor omenirii progresiste, pentru a se pune capăt politicii colonialismului și neocolonialismului, rasismului, oricărei politici imperialiste de dominație și asuprire, de amestec în treburile altor popoare, de încălcare a drepturilor națiunilor de a se dezvolta liber, de sine stătător.

În formarea acestor trăsături ale comuniștilor, ale tuturor cetățenilor patriei noastre, în dezvoltarea conștiinței lor socialiste, pe fundamentul marxism-leninismului, a politicii creatoare a Partidului Comunist Român, sarcini deosebit de importante revin științelor social-umanistice, creatorilor din domeniul literaturii și artei, lucrătorilor din presă, radioteleviziune, precum și altor mijloace de informare în masă, chemate să contribuie la afirmarea, în forme specifice, a concepției înaintate despre lume și viață. În condițiile orînduirii socialiste literatura și arta reflectă realitatea relațiilor noi de producție și sociale, bazate pe egalitate și dreptate socială, pe colaborare, prietenie și stimă între oameni, noua poziție a omului, de libertate și demnitate socială. Referindu-se la trăsăturile lor formative, de cunoaștere a epocii, a realităților social-politice, proiectul de Program precizează : „Partidul va stimula și în viitor făurirea unei

⁷ *Ibidem*, p. 130—131.

⁸ *Ibidem*, p. 131.

⁹ *Ibid.*

arte și literaturi de o înaltă ținută umanistă, bogate în idei și sentimente nobile, inspirate din viața și munca poporului, din idealurile socialismului și comunismului.”¹⁰

Programul complex de înfăptuire a activității politico-ideologice a partidului are în vedere promovarea de către mijloacele de informare în masă a concepției înaintate a partidului nostru despre lume și viață, combaterea cu fermitate a concepțiilor străine, idealiste, retrograde, răspîndirea cunoștințelor științifice despre natură și societate, educarea cetățenilor patriei în spiritul principiilor eticii și echității socialiste. Reală tribună de afirmare a politicii interne și externe a partidului, mijloacele de informare în masă sînt chemate să analizeze într-un spirit critic, de înaltă exigență și principialitate comunistă, activitatea socială, să dezvăluie cu curaj lipsurile și neajunsurile, să militeze pentru lichidarea lor și îmbunătățirea întregii activități. „Ele trebuie să contribuie la întărirea rolului clasei muncitoare — clasă conducătoare în societatea noastră — a alianței muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, a celorlalte forțe sociale, să educe oamenii muncii în spiritul prieteniei și frăției între toți cei ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, în vederea întăririi unității întregului popor în jurul partidului”¹¹.

Întreaga activitate ideologică-politică și educativă a partidului, de dezvoltare a conștiinței socialiste are ca rezultată formarea și promovarea umanismului socialist. Umanismul autentic reprezintă o trăsătură și componentă definitorie a socialismului, orînduire care are ca țel fundamental omul și nevoile sale, dezvoltarea multilaterală a personalității. Umanismul socialist, se arată în proiectul de Program, — concepe omul ca pe o ființă socială aflată în intimă interdependență cu semenii săi. El se întemeiază pe relații de colaborare și stimă reciprocă între toți membrii societății, pe inexistența oricărei exploatare și asupriri, pe egalitate, pe libertatea omului de a acționa în mod conștient pentru afirmarea deplină a personalității sale, pentru făurirea propriului său viitor. Umanismul socialist presupune realizarea fericirii personale în strînsă legătură cu făurirea fericirii întregului popor.

Expunerea istorică a secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României din iulie a.c., care a dezbătut și adoptat proiectul Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, precum și proiectul de Directive ale Congresului al XI-lea al P.C.R. privind planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990 reprezintă documente de excepțională însemnătate teoretică și practică, veritabilă operă de explorare social-economică, întemeiată pe o profundă analiză materialist-dialectică și istorică a dezvoltării societății românești și, totodată, un program ideologic clar și amplu, menit să constituie un îndreptar indispensabil în ridicarea pe noi trepte a conștiinței socialiste a constructorilor societății socialiste multilateral dezvoltate, a celor chemați să făurească civilizația comunistă a viitorului.

¹⁰ *Ibidem*, p. 133—134.

¹¹ *Ibidem*, p. 135.

Coordonate ale politicii culturale a Partidului Comunist Român în perioada revoluției și construcției socialiste

PAMFIL NICHÎTELEA

C a orice domeniu al societății umane, procesele culturale nu se pot desfășura de la sine, spontan. Măsura în care cultura poate progresa în cuprindere și adîncime, corespunzător nevoilor și prefacerilor din viața socială, depinde de intervenția factorului politic. Caracterul acestei intervenții este dat în cele din urmă de concepția și finalitatea urmărită de factorul politic fundamental care este partidul, sub îndrumarea căruia se realizează, în fapt, corelația politicului și culturalului, expresie a politicii sale culturale. Căci o politică culturală demnă de acest nume își propune să servească un imperativ de seamă al unei națiuni: aspirațiile sale de civilizație și o concepție umanistă despre om. Astfel crearea partidului proletariatului din România și transformarea lui în Partidul Comunist Român, avînd la bază ideologia marxist-leninistă, a însemnat deschiderea unei ere istorice și în viața culturală a societății românești. Prin politica sa, partidul comunist a făcut ca ideile profund umaniste ale marxismului să prindă rădăcini adînci și să îmbogățească spiritualitatea poporului român, a înzestrat masele cu acea teorie revoluționară care s-a dovedit hotărîtoare pentru devenirea civilizației noastre.

Politica pe plan cultural a P.C.R. se întemeiază pe concepția materialismului dialectic și istoric, potrivit căreia în viața cultural-artistică „își găsesc reflectarea gradul dezvoltării sociale, caracterul forțelor și relațiilor de producție într-o anumită etapă istorică... transformările care au loc neîncetat în societate, cuceririle forțelor revoluționare, progresiste, gîndirea înaintată a fiecărei epoci”¹. Pătrunsă de spiritul umanist al concepției sale filozofice, politica culturală a P.C.R. are drept țel să „ajute pe oameni să privească mereu înainte, să le dea o imagine înflăcărată a perspectivei istorice, să prefigureze schimbările viitoare ale societății, să însușească masele populare, tineretul patriei noastre la fapte mărețe închinare realizării visului de aur al omenirii — comunismul”². Orientarea fermă după principiile socialismului științific, aplicarea lor

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, Editura politică București, 1974, p. 132—133.

² Ibidem, p. 133.

creatoare la tradițiile și realitățile culturale românești au asigurat o bază cu adevărat științifică și au dat o eficiență deplină realizării politicii culturale a partidului comunist.

În perioada interbelică, P.C.R. s-a ridicat cu hotărîre în apărarea tradițiilor culturale progresiste ale poporului român, împotriva concepțiilor și curentelor de idei reacționare fasciste. În pofida condițiilor aspre ale ilegalității, partidul comunist a reușit să creeze în rîndul celor mai de seamă oameni de cultură și știință o opinie activ patriotică, democratică, potrivnică fascismului, să cîștige adeziunea lor la lupta împotriva ideologiei fasciste și a manifestărilor ei filozofice și culturale. Pe lingă organele de presă ilegale („Scinteia“, „Lupta de clasă“, „Tînărul leninist“), sub îndrumarea partidului au apărut publicații legale, precum „Era nouă“, „Bluze albastre“, „Cuvîntul liber“, „Umanitatea“, „Manifestul“, „Cadran“, „Reporter“, „Korunk“, „Szemle“, „Tömegkultura“, „Die Welt“, „Die Woche“ care au dus o susținută campanie publică pentru apărarea culturii înaintate, legate de popor, de interesele propășirii sale. În paginile acestor reviste intelectualii comuniști, democrați și antifasciști au dezvăluit baza de clasă a ideologiei fasciste, demascînd-o ca o ideologie a „unei burghezii decadente, care își simte sfîrșitul apropiat și încearcă o ultimă zvîcnire de rezistență“³. Cu multă vigoare au fost combătute, în lumina materialismului dialectic și istoric, concepțiile reacționare rasiste sau fideiste, curentul gîndirismului fondat pe iraționalism și misticism, luîndu-se apărarea științei, rațiunii și umanismului. Scriitorii și publiciștii comuniști sau cei influențați de marxism au respins cu hotărîre individualismul, ermetismul, arta decadentă burgheză, militînd pentru o artă care să se adreseze vieții și să exprime năzuințele maselor, care „să fie oglinda luptei maselor“, pentru o „literatură activă, literatură critică, literatură proletară“⁴.

În această luptă ideologică perseverentă purtată asupra problemelor culturii românești s-a afirmat tot mai mult concepția marxist-leninistă, sub influența căreia s-a format o pleiadă de oameni de știință și cultură valoroși, care prin operele lor au înscris un capitol deschizător de drumuri în cultura românească.

În viziunea P.C.R. activitatea pe tărîm ideologic și cultural n-a constituit un scop în sine, ci o parte componentă a obiectivelor sale generale din perioada interbelică. Ea a contribuit la ridicarea stării de spirit revoluționare a clasei muncitoare, a maselor largi populare, a avut o adîncă rezonanță în rîndurile intelectualității noastre înaintate, progresiste, antrenîndu-le la lupta P.C.R. pentru dezvoltarea democratică a țării.

După eliberarea țării de sub dominația fascistă, o dată cu revoluția popular-democratică, cu lupta pentru cucerirea puterii, politica culturală a P.C.R. a intrat într-o nouă etapă. Perioada istorică dintre anii 1944—1947, reprezentînd un interval de timp scurt, dar străbătut de mari lupte revoluționare, de un șir de reforme și măsuri economice și sociale în favoarea maselor populare a ridicat la ordinea zilei și importante sarcini pe plan ideologic și cultural.

În primul rînd era necesară continuarea pe o scară tot mai largă a muncii de răspîndire a ideilor marxism-leninismului, a politicii parti-

³ *Ideologia disperării*, în „Cuvîntul liber“, nr. 8, 1934.

⁴ „Bluze albastre“, nr. 1, 1932.

dului pentru înarmarea teoretică a clasei muncitoare, a celorlalți oameni ai muncii cu o înțelegere clară a obiectivelor luptei politice la acea dată. De aceea, o pondere principală în munca pe tărîm cultural-științific în anii de după eliberare a avut-o activitatea pentru traducerea în viață, potrivit condițiilor specifice din țara noastră, a ideologiei revoluționare a clasei muncitoare, răspîndirea ei în rîndul maselor populare.

Pornind de la studierea noilor cerințe ale vieții și folosindu-se de experiența deja acumulată în anii ilegalității, P.C.R. a avut în vedere varietatea formelor și a nivelurilor la care trebuie să se desfășoare această activitate : prin editarea literaturii clasiceilor marxism-leninismului * și a documentelor partidului nostru, prin înființarea unor școli de partid și prin întreaga muncă de propagandă, prin stimularea cercetărilor asupra dialecticii marxiste, prin lucrări, articole de presă și broșuri de popularizare despre filozofia marxist-leninistă, despre istoria patriei, a P.C.R., a mișcării muncitorești ș.a.

Într-o astfel de viziune corespunzătoare, munca pentru răspîndirea și însușirea concepției marxist-leniniste s-a desfășurat viu și în multiple direcții, dînd posibilitate partidului comunist să întreprindă o ofensivă sistematică în toate domeniile împotriva ideologiei partidelor burgheze-reacționare. Acestea s-au folosit de posibilitățile pe care le mai aveau pentru a publica și difuza lucrări filozofice idealiste, mistice, retrograde, pentru a tipări ziare și reviste care continuau să răspîndească ideologia burgheză. De asemenea, în primii ani de după eliberare a acționat intens în țara noastră și propaganda imperialistă, prin diferite oficine, venind în sprijinul activității politice și ideologice desfășurate de forțele reacționare. S-a vădit tot mai limpede caracterul diversionist și antinațional al propagandei burgheze, care urmăreau să abată masele populare, intelectualitatea de la lupta pentru rezolvarea justă a problemelor puse la ordinea zilei de dezvoltarea revoluționară a țării noastre.

Împotriva ideologiei burgheze, partidul comunist a dus o luptă perseverentă, opunînd teoriilor retrograde concepția științifică a clasei muncitoare. Un rol important în această privință a avut presa de partid, care cunoaște o largă răspîndire. Alături de „România liberă“, după 23 August încep să apară ziarele editate de comitetele județene, iar la 20 septembrie 1944 apare legal ziarul „Scinteia“, organ al C.C. al P.C.R., al cărui tiraj a ajuns pînă în decembrie 1947 la 2 117 692 de exemplare. La acestea se adaugă o serie de reviste îndrumate de partid, ca „Orizont“, „Viața Românească“, „Veac nou“, „Contemporanul“ (din 1946) și altele, care și-au pus paginile lor în slujba combaterii teoriilor idealiste despre cultură, a concepțiilor filozofice burgheze.

O latură importantă a politicii culturale a P.C.R. în anii revoluției popular-democratice a constituit-o activitatea pentru orientarea științei și culturii pe făgașul materialismului dialectic și istoric. Principalele aspecte pe care le-a îmbrăcat această activitate au fost lupta împotriva culturii retrograde promovate de burghezie, a încercărilor de reconsiderare apologetică a culturii fostelor clase dominante și pentru valorificarea critică a tradițiilor și culturii înaintate, combaterea diferitelor in-

* În anii 1944—1947, numai în editura partidului au fost tipărite un număr de 253 de titluri, din care 65 în limbile naționalităților conlocuitoare. Tirajul total al operelor clasiceilor marxism-leninismului se ridică în 1947 la 1 200 000 exemplare.

fluente ale ideologiei burgheze asupra intelectualității. Organizând largi dezbateri în presă, conferințe, discuții teoretice etc., P.C.R. și-a afirmat cu putere punctul său de vedere înaintat, marxist-leninist asupra celor mai importante probleme ideologice ale culturii românești, sporind prestigiul și influența sa în rândurile celor mai de seamă oameni de știință și cultură, care s-au alăturat forțelor revoluționare.

Activitatea ideologică și culturală intensă desfășurată sub conducerea P.C.R. în acești ani, alături de victoriile obținute pe tărîmul luptei de clasă politice și social-economice, a contribuit la atingerea acelui stadiu al raporturilor de forțe în care se creează condițiile cuceririi depline a puterii politice de către clasa muncitoare și aliații săi. În țara noastră, această sarcină istorică s-a îndeplinit la 30 decembrie 1947, prin abolirea monarhiei și proclamarea Republicii, care au marcat totodată trecerea României la realizarea sarcinilor construcției socialiste.

În noua etapă de dezvoltare a societății noastre politica culturală a P.C.R. reflectă legile obiective ale noii orînduirii socialiste și-și conturează conținutul specific în funcție de cerințele unui anumit domeniu al vieții sociale. Astfel, politica culturală în anii socialismului reflectă tocmai revoluția culturală ca un proces legic-necesar, determinat de obiectivele și sarcinile dezvoltării socialiste a societății. În fundamentarea politicii sale în acest domeniu, P.C.R. a pornit de la ideea „că menirea istorică a socialismului este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială, ci de a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decît prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral-politic înaintat”⁵.

Practica socială a demonstrat într-adevăr că edificarea societății socialiste este un adînc proces înnoitor al întregii vieți sociale, inclusiv al vieții culturale. Noua orînduire generează fenomene spirituale necunoscute istoriei anterioare a oamenilor, iar altora le dă un nou conținut, le acordă o nouă funcție și valoare socială, ca reflectare a noii existențe sociale, socialiste. Această transformare radicală a tuturor structurilor și formelor vieții culturale, cu implicațiile corespunzătoare pentru afirmarea personalității umane, are asemenea proporții, încît echivalează cu o nouă geneză a acestora, cu o profundă revoluție culturală.

Un proces de o asemenea anvergură nu se poate desfășura decît sub conducerea partidului revoluționar al clasei muncitoare, care prin politica sa științifică, marxist-leninistă asigură orientarea și îndrumarea vieții spirituale în direcții care să răspundă cel mai bine imperativelor reorganizării socialiste a societății.

Operă inedită, ce se îndeplinește în condiții istorice diferite de la o țară la alta, dar și în cadrul aceleiași țări de la o etapă la alta, procesul complex și profund revoluționar al construcției culturale pune în fața partidelor comuniste numeroase probleme și sarcini noi. O condiție obligatorie pentru rezolvarea justă a acestor probleme o constituie cunoașterea și aplicarea în spirit creator a adevărurilor generale ale marxism-leninismului, precum și studierea și folosirea experienței acumulate în timp de

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 628—629.

societatea umană și, cu atât mai mult, a experienței popoarelor care construiesc noua orînduire.

Adevărurile generale ale marxism-leninismului și utilizarea experienței internaționale solicită o raportare concret-istorică. Orice copiere și transpunere mecanică, orice ignorare a condițiilor și particularităților proprii și a etapei date nu pot aduce decît prejudicii activității partidului. Ca și în celelalte compartimente ale construcției socialismului, problemele revoluției culturale reclamă o soluționare concretă în fiecare țară, conform fizionomiei spirituale, culturale și a tradițiilor naționale specifice ei. Căci, tocmai datorită acestei diversități de condiții construcția culturală are în fiecare țară nu numai obiective generale, ci și sarcini specifice.

Prin urmare, și activitatea ideologico-educativă, o politică culturală științifică presupune rezolvarea justă a raportului dintre general și particular. Referindu-se la acest lucru, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „în stabilirea liniei politice privitoare la dezvoltarea învățămîntului, științei, culturii, a politicii față de intelectualitate, partidul nostru pornește de la particularitățile specifice ale țării noastre”⁶.

Pornind de la realitățile din țara noastră, Partidul Comunist Român a conceput opera de construcție culturală ca un proces de durată și de o mare complexitate. Această apreciere a partidului nostru dă o confirmare practică tezei leniniste potrivit căreia pentru realizarea sarcinilor revoluției socialiste pe plan cultural „prin însăși natura lucrurilor este nevoie de un termen mai îndelungat”⁷, și generalizează creator experiența politicii culturale a P.C.R., care a trebuit să facă față unor condiții complexe și grele. Avem în vedere, în primul rînd, faptul că revoluția culturală în țara noastră a avut de rezolvat sarcini care, istoricește, trebuiau soluționate de societatea capitalistă: lichidarea analfabetismului, extinderea rețelei de învățămînt, asigurarea unui anumit nivel de cultură, extinderea rețelei de radio etc. În anii de după eliberarea patriei, analfabetismul cuprindea aproximativ 35% din populația țării, iar dintre știutorii de carte puțini aveau o cultură elementară corespunzătoare cerințelor noii orînduirii. Subdezvoltarea industrială se reflecta în slaba reprezentare a cercetării tehnice și aplicative. De aceea, pentru partidul nostru, lichidarea acestei triste moșteniri a constituit un obiectiv important al construcției culturale.

Sarcinile și obiectivele revoluției culturale din țara noastră au sporit cu fiecare nouă etapă a construcției socialiste, odată cu cerințele vieții și ale progresului patriei, în desfășurarea sa urmînd, în genere, aceleași etape ca și construcția socialismului în ansamblu: una pînă la victoria socialismului și a ideologiei marxist-leniniste și, după o perioadă (1965—1970) de consolidare a orînduirii socialiste — etapa pe care o străbatem în prezent, cea a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

Linia politică a Partidului Comunist Român în domeniul construcției culturale se reflectă în directivele și hotărîrile sale, în documentele de partid din această perioadă. Încercînd o sinteză, în lumina documen-

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 258.

⁷ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 33, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 61.

telor partidului nostru, se poate aprecia că principalele coordonate ale politicii culturale din țara noastră sînt: așezarea întregii noastre vieți spirituale pe temeiul ideologiei marxist-leniniste; reorganizarea pe baze noi științifice a învățămîntului, continua sa dezvoltare și perfecționare; asigurarea bazei materiale și înfăptuirea unui sistem și a unei rețele de instituții cultural-științifice; orientarea ideologică marxist-leninistă a vechii intelectualități și formarea noilor generații de intelectuali; dezvoltarea științei; valorificarea critică, de pe pozițiile partinității comuniste a moștenirii științifice și literar-artistice; formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor; lichidarea rupturii istorice dintre mase și cultură; formarea și dezvoltarea unui mod de trai la nivelul cuceririlor culturii socialiste; intensificarea participării României la schimbul mondial de valori cultural-artistice. Ele formează un tot unitar și au stat în atenția partidului de-a lungul întregului proces de transformare revoluționară a societății noastre.

Desigur, sarcinile revoluției culturale fiind în strînsă legătură cu nivelul forțelor de producție, cu procesul făuririi noilor relații sociale, cu transformările din structura de clasă, cu cerințele vieții, direcțiile revoluției culturale se deosebesc prin conținutul, amploarea și sfera lor de cuprindere de la o etapă la alta a construcției socialiste. În realizarea sarcinilor revoluției culturale în țara noastră, în anumite etape, s-au manifestat și unele lipsuri și greșeli datorate unor factori subiectivi din activitatea ideologică a partidului, care s-au repercutat negativ asupra aprofundării problemelor construcției culturale.

Ceea ce a caracterizat însă întreaga politică culturală a P.C.R. a fost capacitatea sa de a asigura mersul continuu ascendent, desfășurarea cu succes, etapă de etapă, a revoluției culturale în țara noastră.

Element determinant pentru definirea oricărui tip de cultură, factorul ideologic a determinat și caracterul noii noastre culturi, care se făurea pe baza relațiilor de producție socialiste. Aceasta a însemnat asigurarea întregii creații culturale cu conținutul ideologic al concepției despre lume a clasei muncitoare, marxism-leninismul, care este sinteza celei mai înaintate gândiri științifice, o adevărată chintesență a progresului spiritual al umanității.

Acest obiectiv central al revoluției culturale se realizează ca urmare a intensei munci politice și ideologice desfășurate de P.C.R. Munca stăruitoare depusă pe acest tărîm în anii construcției socialiste s-a dovedit a fi fructuoasă, reflectîndu-se în promovarea cu succes a concepției marxist-leniniste despre lume și societate.

O însemnătate excepțională a avut pentru activitatea politico-ideologică, ca de altfel pentru întreaga viață a P.C.R., a poporului român, Congresul al IX-lea al partidului, care a dat un puternic impuls gândirii marxist-leniniste vii, creatoare, instaurînd un climat de eferescență propice pentru o rodnică activitate teoretică, de creație științifică și cultural-artistică. Acest spirit și-a găsit o continuă amplificare, punîndu-și amprenta asupra hotărîrilor Congresului al X-lea și ale Conferinței Naționale a partidului din 1972. Proiectul întîiului Program unitar, de perspectivă al partidului trasează liniile directoare și obiectivele concrete ale partidului în vederea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și orientează științific, în spirit marxist-leninist, înaintarea

României spre comunism. În conformitate cu cerințele și sarcinile puse de actuala etapă de dezvoltare a societății noastre, P.C.R. a elaborat, în noiembrie 1971, un întreg ansamblu de măsuri, întregite și îmbogățite creator de prevederile recentului proiect de Program al partidului, menite să perfecționeze și să intensifice activitatea politico-ideologică. Conceput într-o viziune cuprinzătoare, programul de măsuri pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educarea socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste trasează orientările fundamentale ale propagandei și muncii politice de masă, ale cercetării în domeniul științelor sociale, școlii și celorlalte instituții de cultură, ale literaturii și artei în vederea sporirii aportului lor la îmbogățirea vieții spirituale pe baza promovării ferme a ideologiei marxist-leniniste.

Rezultatul istoric al intensei activități politico-educative a partidului nostru, întemeiată pe succesele dobândite în edificarea noii orînduiri, constă în faptul că ideologia socialistă a triumfat definitiv și este, în continuare, în plină ofensivă împotriva oricăror forme de manifestare a vechiului în modul de gândire și comportare a oamenilor. În acest fel, ideologia marxist-leninistă a devenit un principiu călăuzitor al vieții spirituale a întregului nostru popor, o bază trainică a noii culturi românești.

Un aspect al caracterului realist, științific al politicii culturale a P.C.R. se evidențiază în atenția deosebită pe care a acordat-o asigurării bazei materiale și organizării unui sistem instituțional în raport cu cerințele noii orînduiri. A avut loc o creștere rapidă și continuă a fondurilor destinate dezvoltării învățămîntului, științei și culturii, ajungînd de la 1 532,4 milioane de lei în 1950 la 11 988,7 milioane de lei în 1973⁸. Cifrele din tabelul alăturat oglindesc creșterea continuă a condițiilor pentru a asigura accesul larg al oamenilor muncii la valorile culturii, caracterul de masă al culturii socialiste⁹.

Instituțiile	1948	1973
Cămine culturale, cluburi și case de cultură (unități)	4.757	8.188
Teatre și instituții muzicale (unități)	50	145
Cinematografe (unități)	488	6.191
Ziare, reviste și alte publicații periodice (tiraj anual în milioane de exemplare)	547*	1.480
Muzee (unități)	121**	349
Abonamente radio și radioficare (mii)	258	3.077
Abonamente T.V. (mii)	—	2.145

* în 1949.

** în 1950.

Este un adevăr cunoscut că învățămîntul reprezintă nu numai un mijloc de educație și instruire, ci, în același timp, o parte integrantă a

⁸ *Anuarul statistic al R.S.R.*, București, 1974, p. 338.

⁹ *Ibidem*, p. 375—390.

culturii. Tocmai învățământul asigură în primul rând îmbogățirea profilului cultural al întregii societăți și, pe această bază, dezvoltarea conceptului de cultură. Necesitatea îndrumării științifico-ideologice a sistemului de învățământ, perfecționării lui potrivit cerințelor construcției socialiste înscrie învățământul ca una din preocupările prioritare ale politicii culturale a partidului.

Reforma învățământului din 1948 a fundamentat școala pe noi principii de organizare și orientare a conținutului, așezînd întregul învățământ din țara noastră „pe baze democratice, populare și realist științifice”¹⁰. S-a creat astfel un învățământ exclusiv de stat, unitar ca structură și orientare ideologică, laic, gratuit și larg deschis tuturor tinerilor. O atenție deosebită s-a acordat studierii marxism-leninismului, care a fost introdus în programul de învățământ încă din primii ani ai trecerii la construirea socialismului.

Ca urmare a acestor măsuri, învățământul de toate gradele din țara noastră a cunoscut o dezvoltare continuă, care se poate exprima succint prin cîteva date statistice. Astfel, în 1973 toți copiii de vîrstă școlară (circa 3 milioane) au fost înscriși în școala generală, iar numărul elevilor de liceu a crescut de 12 ori în raport cu anul 1948. Școlile profesionale și tehnice, de specializare și de maiștri au fost frecventate în același an de 289.529 de elevi, comparativ cu 136.540 în anul școlar 1948—1949. Numărul studenților a crescut de la 48.676 în 1948 la 143.656 în anul școlar 1973—1974. În 1973 numărul cadrelor didactice pentru școlile de toate gradele a atins cifra de 193.868¹¹.

Pe lângă învățământul de zi s-a creat învățământul seral și fără frecvență, dîndu-se posibilitate tuturor cetățenilor, indiferent de vîrstă și profesiune, să urmeze cursul școlilor medii de cultură generală și ale învățământului superior.

Prin asigurarea dezvoltării învățământului s-a închis definitiv izvoarele neștiinței de carte. Sub conducerea partidului, lichidarea analfabetismului a fost înfăptuită încă în perioada primului plan cincinal 1950—1955. Această acțiune a avut un caracter organizat, pe temeiul unei largi colaborări între instituțiile de învățământ ale statului și întreprinderi, alte instituții, organizații de masă și obștești, armată. Pe baza prevederilor legii privind reforma învățământului au fost prevăzute cursuri de alfabetizare de 1—2 ani, programe de învățământ și manuale unice cu caracter special. Astfel s-a putut alfabetiza întreaga populație neștiutoare de carte de la vîrsta de 14 pînă la 55 de ani într-o scurtă perioadă de timp. Acest act de însemnătate istorică a constituit un pas important al politicii partidului nostru în direcția înlăturării rupturii dintre mase și cultură, creșterii orizontului cultural al poporului român.

În domeniul învățământului, pe lângă rezultatele pozitive evidențiate s-au manifestat și unele lipsuri, datorate faptului că atît reforma învățământului din 1948, ca și unele acte normative ulterioare nu s-au întemeiat pe un studiu aprofundat al condițiilor din țara noastră, al tradițiilor pozitive ale școlii românești, n-a ținut seama de experiența mondială în domeniul învățământului. De aici au rezultat o serie de

¹⁰ *Legea pentru reforma învățământului*, în „Scînteia”, din 3 august 1948.

¹¹ *Anuarul statistic al R.S.R.*, București, 1974, p. 343—345.

efecte negative ca : desființarea liceelor de specialitate, reducerea duratei școlii de cultură generală, uniformizarea conținutului studiului în liceu, care au frinat dezvoltarea învățămîntului în pas cu cerințele vieții.

După Congresul al IX-lea al partidului, prin adoptarea „Legii privind învățămîntul în Republica Socialistă România“, din aprilie 1968, prin hotărîrile Congresului al X-lea, ale Conferinței Naționale din 1972 și ale Plenarei C.C. al P.C.R. din 18—19 iunie 1973 s-a luat un ansamblu de măsuri menit să asigure adaptarea organică a școlii la nevoile societății noastre, la cerințele revoluției științifice tehnice contemporane, să ducă la creșterea contribuției sale la educarea și formarea multilaterală a tineretului. A fost prelungită durata învățămîntului obligatoriu la 10 ani (care se va generaliza odată cu anul școlar 1976—1977, urmînd ca pînă în 1985 să se generalizeze învățămîntul liceal), s-a îmbunătățit ponderea învățămîntului tehnic prin crearea a 140 de licee de specialitate. În învățămîntul superior s-a prevăzut reducerea numărului de specialități, pentru a se forma cadre de înaltă calificare cu un profil mai larg, capabile să se orienteze la schimbările rapide din știință și tehnică. În actuala etapă de dezvoltare a societății noastre capătă o importanță sporită necesitatea realizării unei legături organice între învățămînt, cercetare și producție. În recenta cuvîntare ținută la Conferința cadrelor și a activului de partid din învățămîntul superior, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat cerința colaborării tot mai strînse între diferitele unități de învățămînt și întreprinderile industriale, integrîndu-se pe baza unui plan de activitate unic. Acest fapt implică asigurarea bazei materiale și adaptarea în mod corespunzător a programelor de învățămînt, care să țină seama de noile cerințe ale vieții, ale activității productive, de noile cuceriri ale științei și tehnicii contemporane. Un accent deosebit s-a pus la această Consfătuire pe educarea și formarea multilaterală, atît de specialitate cît și politică, a viitorilor specialiști. Făuritorii societății socialiste multilateral dezvoltate și ai înaintării României spre comunism vor fi nu numai buni specialiști, ci și oameni politici, militanți sociali cu o viziune revoluționară asupra lumii, luptători pentru progresul continuu al patriei noastre. „De la grădiniță și pînă la universitate — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — școala trebuie să formeze tînăra generație pentru viață și muncă, într-un spirit revoluționar, marxist-leninist, în spiritul dragostei față de patrie și popor, al hotărîrii de a înfăptui neabătut politica partidului“¹².

Un obiectiv al revoluției culturale de importanță hotărîtoare pentru dezvoltarea științei și culturii, a întregii vieți spirituale îl constituie formarea intelectualității socialiste. Desfășurîndu-se pe fondul mutațiilor profunde și multiple care au avut loc în viața economică și socială, în structura societății în anii socialismului, politica P.C.R. în rîndurile intelectualității a urmărit sudarea a două procese pe care însăși natura noii orînduiri sociale le presupune într-o indisolubilă legătură : pe de o parte, orientarea ideologică marxist-leninistă a vechii intelectualități, convingerea și atragerea acesteia la efortul de profundă înnoire socială ce se

¹² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Conferința cadrelor și activului de partid din învățămîntul superior*, în „Scînteia“, din 14 septembrie 1974.

producea în țara noastră, iar pe de altă parte, formarea unei noi generații de intelectuali, ridicată din sinul oamenilor muncii.

Partidul Comunist Român a conceput munca de orientare ideologică a vechii intelectualități ca o latură a luptei de clasă, ducând o politică de diferențiere suplă față de anumite grupări și personalități de intelectuali. Au existat însă și momente, îndeosebi în perioada de început a revoluției socialiste, când nu s-a înțeles pe deplin modul specific de exercitare a rolului conducător al partidului în domeniul cultural, s-a recurs uneori la mijloace administrative în raporturile cu creatorii.

Amplul proces de perfecționare a întregii vieți social-politice marcat de Congresele al IX-lea și al X-lea ale partidului, îmbunătățirea metodelor și formelor de îndrumare de către partid a vieții culturale și științifice, caracterizate prin înfrîngere ideologică, înțelegere față de specificul creației, împletirea afirmării principiilor partinității în artă cu libertatea alegerii modalităților și stilurilor de exprimare, întâlnirile sistematice ale conducerii de partid cu oamenii de știință și cultură, cu creatorii din domeniul artei, literaturii, cinematografiei au avut o puternică influență în rîndurile intelectualității vechi și noi, a dus la o tot mai strînsă apropiere, la contopirea lor în efortul comun de a dura o nouă societate. S-a realizat, astfel, un detașament unitar al intelectualității, care, într-un consens unic, și-a consacrat toate forțele înfloririi culturii, urmînd politica partidului de făurire a noii orînduiri socialiste. „Intelectualitatea patriei — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, înmănușînd savanți, artiști, cărturari, specialiști aparținînd celor mai diferite generații, români, maghiari, germani și de alte naționalități, urmează cu încredere partidul comunistilor, participă cot la cot cu ceilalți oameni ai muncii la întreaga viață socială și politică a țării, aduce prin munca sa avîntată un aport de seamă la ridicarea edificiului socialist, la înflorirea României noi, la făurirea viitorului fericit al poporului”¹³.

Domeniul cercetării științifice, al dezvoltării științei ca una din preocupările de seamă ale politicii culturale apare ca o activitate determinată de necesitățile de organizare a creației științifice în raport cu cerințele economiei și culturii. În anii socialismului, cercetarea științifică s-a desfășurat în țara noastră planificat, împletindu-se organic cu întregul proces de construire a noii orînduiri. Prin aceasta, cercetarea științifică a devenit o activitate organizată, în care creația individuală se îmbină cu munca și creația colectivă. Ea se caracterizează printr-o strînsă legătură cu practica, cu cerințele economiei și culturii socialiste, dezvoltîndu-se în două direcții principale: fundamentală, urmărind progresul intrinsec al diferitelor domenii științifice și aplicativă, avînd drept scop rezolvarea practică a unor probleme de producție.

Pentru îndrumarea și stimularea cercetării științifice în țara noastră, partidul a inițiat un întreg complex de măsuri și acțiuni. Dintre acestea, un moment de seamă a fost marcat de reorganizarea pe noi baze, în 1948, a vechii Academii Române, care a devenit nu numai o instituție de consacrare, ci și un înalt forum științific de coordonare și îndrumare a unui însemnat număr de institute și colective de cercetare științifică. În

¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, Editura politică, București, 1968, p. 26—27.

scopul perfecționării organizării cercetării științifice în 1970 s-au creat academiile departamentale și institute de cercetări și centre de specializare. În domeniul științelor sociale a fost creată Academia de științe sociale și politice, căreia îi revin sarcini importante în întreaga activitate ideologică și educativă din România.

Procesul vast de făurire a noii culturi, socialiste se înfățișează sub două aspecte mari, fundamentale : a) un aspect de continuitate, întrucât cultura socialistă nu apare și nu se dezvoltă pe un teren gol, ci pe temeiul valorificării realizărilor vieții spirituale anterioare și b) un altul de discontinuitate, care presupune înlăturarea nonvalorilor, efectuarea unei selecții riguroase a valorilor trecutului și, desigur, îmbogățirea acestora cu crearea de noi valori, pe măsura cerințelor și exigențelor societății socialiste. Se înfăptuiește, în mod necesar, o adevărată politică de valorificare a creației culturale, ca o coordonată majoră a politicii partidului. Elaborându-și politica sa în domeniul vieții spirituale, partidul nostru a orientat procesul valorificării culturale, în primul rând, în direcția preluării și dezvoltării a tot ce a creat mai bun omenirea și poporul nostru, a realizărilor marilor personalități științifice și literar-artistice românești, tot ce ne-a lăsat mai valoros înaintașii noștri. „În artă, în literatură, ca în orice muncă — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, nici o cucerire nouă nu poate porni însă de la zero, ci de la cuceririle anterioare, nici un progres nu se poate clădi pe sol gol, ci pe munca, pe realizările înaintașilor. Aspirația spre mai bine este o lege a dezvoltării noastre, dar ea nu trebuie să se manifeste prin negarea valorilor acumulate pînă în prezent, ci prin continuarea și dezvoltarea lor în noile condiții“¹⁴.

Valorificarea culturii trecutului este o condiție necesară, dar nu suficientă pentru succesul făuririi noii culturi. Această activitate trebuie să se desfășoare după anumite principii și criterii ideologice clare, în lumina cărora să se arate limpede ceea ce este valoros, progresist și ceea ce este tributar ideilor epocii, limitelor filozofice și ideologice. Precizînd tocmai aceste aspecte de selectivitate, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că „o analiză științifică, obiectivă, a moștenirii culturale cere disocierea clară a ceea ce a fost înaintat, valoros, a tot ceea ce a exprimat necesitățile progresului social de lucrările și ideile inspirate din ideologia claselor exploatatoare“¹⁵.

Aceste principii își dovedesc valabilitatea și în orientarea activității de participare a României la schimbul mondial de valori cultural-științifice. România își intensifică schimburile sale culturale cu străinătatea pentru a face cunoscută creația și viața nouă a poporului român, a contribui la o mai bună cunoaștere între popoare, precum și pentru a beneficia, la rîndul său, de tot ceea ce gîndirea umană, arta și literatura universală — din trecut și din zilele noastre — are mai valoros. România respinge însă falsele valori, așa-zisele opere de artă cu un conținut dăunător, cărțile, filmele sau piesele de teatru care fac apologia ideologiilor reacționare, care nu servesc operei de ridicare spirituală a poporului român, educării sale în spiritul umanismului și prieteniei.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 675.

¹⁵ *Ibidem*, p. 665.

În această activitate vastă de valorificare au fost făcute și unele erori. S-au manifestat, un timp, fenomene de rigiditate, dogmatice, de minimalizare a tradițiilor culturale naționale ca și a valorilor științei și culturii internaționale. Așa se explică faptul că o anumită vreme a fost ignorată sau chiar contestată valoarea științifică a unor discipline și descoperiri din științele naturii de mare actualitate și cu importante aplicații practice, cu genetica și cibernetica, iar în domeniul științelor sociale s-a negat însemnătatea sociologiei ca știință.

Analizînd cu responsabilitate, cu spirit critic și autocritic propria sa activitate, politica sa culturală, P.C.R. a luat, îndeosebi în perioada de după Congresul al IX-lea, o seamă de măsuri pentru a asigura și în acest domeniu afirmarea principiilor marxist-leniniste. Pe această bază, în perioada care a urmat s-au obținut realizări de seamă în valorificarea și îmbogățirea culturii noastre socialiste.

Au fost intensificate acțiunile de valorificare a gîndirii științifice, filozofice, istoriografice, sociologice, a publicisticii, criticii literar-artistice și etice din trecut care au îmbrățișat deopotrivă cultura poporului român și a naționalităților conlocuitoare.

De asemenea, este de menționat că în această complexă muncă de valorificare se integrează și activitatea de investigare și cercetare, de pe pozițiile concepției marxist-leniniste, a istoriei patriei. S-au făcut cercetări aprofundate asupra istoriei mișcării muncitorești și a partidului de clasă al proletariatului din țara noastră, care toate au privit fenomenul studiat, cu distincțiile sale în cadrul larg al istoriei țării, circumscris aceleiași realități istorice.

De la un nivel scăzut de cultură existent în trecut, de la procentul ridicat al analfabetismului, la nivelul cultural de astăzi, la învățămîntul de 10 ani generalizat la scara întregii societăți este un salt devenit posibil numai în condițiile societății socialiste și datorită justeței politicii culturale a Partidului Comunist Român. Se poate astfel afirma că în România „a avut loc o puternică revoluție culturală, care, prin complexitatea și implicațiile ei, ocupă același loc ca și marile schimbări revoluționare din industrie și agricultură”¹⁶.

Într-o viziune atotcuprinzătoare, politica P.C.R. de făurire a noii culturi, socialiste, chemată să servească scopurilor și idealurilor acestei orînduiri, corespunzător cu treapta istorică a dezvoltării sociale, în general, a fost și este un proces complex și de durată, ce se confundă cu însăși formarea și dezvoltarea noii conștiințe sociale, cu cristalizarea acesteia în forme și conținuturi noi politice, filozofice, morale, etice, științifice, artistice etc. Noua cultură contribuie în acest fel la ridicarea gradului de civilizație a oamenilor muncii, a nivelului de trai, de formare a omului nou, constructor al socialismului. Exprimînd nivelul civilizației materiale și spirituale generale a poporului, cultura va ajuta pe fiecare om să înțeleagă necesitatea și comandamentele superioare ale istoriei, să participe în mod conștient la făurirea propriului destin, la ridicarea societății pe noi și noi trepte.

---

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Editura politică, București, 1972, p. 628.

Partidul Comunist Român conducătorul luptei pentru transformarea revoluționară a armatei române, scut al apărării cuceririlor socialiste ale poporului nostru, al independenței și suveranității țării

**general-maior CONSTANTIN OLTEANU
colonel ILIE CEAUȘESCU**

Armata Republicii Socialiste România este continua-toarea glorioaselor tradiții de luptă ale poporului român pentru apărarea gleei strămoșești și păstrarea ființei naționale, pentru libertate și independență. Așa cum este astăzi — gata să apere cuceririle revoluționare ale poporului nostru, suveranitatea și independența țării, să respingă orice agresiune asupra teritoriului național al patriei — armata noastră socialistă este creația și opera Partidului Comunist Român, a politicii sale marxist-leniniste, desfășurată cu asiduitate timp de decenii.

După înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și anti-imperialiste, în istoria țării noastre s-a deschis larg drumul unor profunde transformări revoluționare în toate sferile de activitate ale societății românești. Pornind de la teza leninistă că pentru asigurarea succesului revoluției armata trebuie să fie atrasă de partea poporului, să participe în mod efectiv la efectuarea tuturor transformărilor revoluționare, Partidul Comunist Român a acordat o atenție deosebită angrenării organismului militar alături de masele largi populare, la lupta pentru realizarea progresului social. P.C.R. a aplicat în mod creator tezele leniniste, în funcție de condițiile concrete ale României, ținând seama de elementele specifice ale armatei române.

Participarea armatei române la înfăptuirea insurecției naționale și la războiul antihitlerist a însemnat angajarea vechii armate la realizarea unor obiective ale revoluției populare, și, în același timp, începutul unor transformări de fond în conținutul armatei însăși, în atitudinea și modul ei de a gândi. Ținând seama de aspirațiile și tradițiile înaintate ale armatei române, de rolul și locul ei în cadrul societății, de compoziția și legăturile ei cu poporul, Partidul Comunist Român a înscris printre obiectivele de seamă din anii revoluției populare democratizarea armatei și atragerea ei în largul front de luptă al forțelor revoluționare. Acest lucru era cu atât mai necesar cu cât reacțiunea, monarhia, în scopul realizării planurilor lor, își mai puneau speranțe în unele cadre militare.

În concepția P.C.R. democratizarea armatei însemna înfăptuirea unor prefaceri înnoitoare în ceea ce privește educația, configurația structurală și politico-morală a armatei, inclusiv a corpului de cadre de la

verigile superioare ale organismului militar, relațiile interumane din armată, statornicirea în cadrul ei a unui spirit corespunzător năzuințelor și voinței întregului popor. Aceste transformări — pași importanți și necesari în direcția edificării armatei socialiste — reprezentau elemente constitutive ale soluției originale adoptate de partidul nostru în problema organismului militar al statului român, care consta în prefacerea revoluționară a vechii armate, pe calea unor modificări treptate și profunde, fără sfărîmarea acesteia.

Politica P.C.R. în domeniul democratizării armatei a fost întru totul corespunzătoare intereselor fundamentale ale poporului român, iar punerea în practică s-a întemeiat pe studiul atent al formelor specifice pe care le-a îmbrăcat procesul revoluționar în fiecare etapă, pe evoluția realităților societății românești.

După insurecția din august 1944, Partidul Comunist Român a urmărit ca obiective imediate mobilizarea eforturilor armatei române pentru a continua cu toate forțele lupta împotriva Germaniei fasciste pînă la victoria finală, intensificarea procesului de clarificare ideologică în rîndurile soldaților și ofițerilor, întărirea legăturii dintre armată și popor, apropierea ei de ideile luptei pentru prefacerea revoluționară a societății românești. Se avea în vedere ca armata, concomitent cu participarea la războiul antihitlerist, să fie alături de forțele progresiste în lupta împotriva reacțiunii interne. Totodată, partidul comunist s-a preocupat ca în acest proces revoluționar să se producă schimbări înnoitoare în armată, premise ale transformării ei treptate într-o armată cu profil socialist.

Pe această linie, P.C.R. a acordat o atenție deosebită dezvoltării și consolidării legăturilor sale cu unitățile și formațiunile militare, mobilizării lor în sprijinul luptei maselor populare, s-a preocupat de întărirea organizatorică și politică a organizațiilor de partid din unități și, îndeosebi, de crearea altora noi.

În acest scop, în cadrul organizațiilor regionale și județene ale P.C.R. au fost create, încă din toamna și iarna anului 1944, resoarte militare, care coordonau toate acțiunile desfășurate în vederea democratizării armatei. Au fost abrogate, de asemenea, legile care frînau procesul de democratizare al armatei și au fost emise o serie de decrete-legi, care, în mod obiectiv, contribuiau la procesul de transformare a organismului militar. Totodată, P.C.R. și-a îndreptat atenția în direcția acordării „drepturilor politice pentru militarii de orice grad“, ca „o condiție prealabilă, indispensabilă pentru democratizarea armatei“¹, cît și îmbunătățirii situației materiale a ostașilor și a familiilor militarilor.

Un rol important în stringerea legăturii dintre armată și popor l-a avut fermitatea cu care partidul comunist a desfășurat lupta pentru înfăptuirea reformei agrare, faptul că improprietărirea luptătorilor de pe front stătea pe primul plan, așa cum, de altfel, prevedea Platforma Frontului Național Democrat.

Evoluția armatei pe coordonatele înnoirilor democratice a căpătat un nou avînt în perioada ce a urmat victoriei de la 6 martie 1945, care a creat cadrul necesar transformării organismului militar într-o armată „a

¹ „Scînteia“, nr. 107, din 13 ianuarie 1945.

cărei inimă să bată pentru popor, o armată care să fie straja noii așezări democratice”². În această perioadă s-a evidențiat ca trăsătură caracteristică faptul că P.C.R. a exercitat o influență determinantă asupra conducerii armatei prin guvernul democratic, activitatea sa politică în rindurile militarilor fiind îmbinată cu o serie de măsuri pe plan organizatoric luate de organele constituționale, menite, în ansamblu, să schimbe profilul moral-politic al armatei, rolul și funcțiile ei în viața societății românești.

Astfel, în prima ședință a Consiliului de Miniștri, schițându-se elementele esențiale ale programului guvernului democratic, se sublinia că o problemă „de foarte mare importanță este problema armatei, problema reorganizării armatei. Trebuie să facem în așa fel încât armata noastră să simtă întreaga căldură a poporului, întregul sprijin al poporului”³.

După 6 martie 1945 a fost constituită o secție militară, care își desfășura activitatea sub conducerea nemijlocită a Comitetului Central al P.C.R. și o comisie centrală, constituită din trei membri din conducerea superioară a partidului, care se ocupa de problemele militare⁴. Partidul comunist a trecut, de asemenea, la reorganizarea resoartelor militare în cadrul organizațiilor regionale și județene, a luat măsuri pentru crearea de organizații în cit mai multe unități, pentru întărirea celulelor de partid existente în armată etc. Extinderea rețelei organizațiilor de partid în armată, întărirea acestora, precum și creșterea continuă a numărului membrilor lor au constituit una dintre preocupările esențiale ale P.C.R. în această etapă istorică.

Pentru amplificarea înnoirilor în viața armatei și a acțiunilor de transformare a organismului militar existent într-un factor de sprijin al noului regim, prin ordinul general nr. 29 din 8 mai 1945 s-a constituit aparatul politic destinat muncii politico-educative în rindurile militarilor, sub denumirea de „aparatul pentru educație, cultură și propagandă” (E.C.P.)⁵. Rolul acestui aparat era „de a realiza democratizarea armatei și reorganizarea operei de educare a ofițerilor și cadrelor inferioare pentru apropierea armatei de întregul popor românesc”⁶. În toamna aceluiași an aparatul politic a fost generalizat în toată armata.

Aparatul politic s-a aflat nemijlocit de la început sub conducerea partidului comunist — prin „Direcția superioară a educației, culturii și propagandei”, iar apoi prin „Inspectoratul general al armatei pentru educație” — și a desfășurat activitatea politico-educativă în sensul cerințelor revoluției populare, al contopirii depline a orientării militarilor cu cea a întregului popor.

Munca desfășurată de aparatul politic s-a bucurat de aprecierea conducerii P.C.R. Astfel, Plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946, la mai puțin de un an de la instituirea aparatului politic, arăta că acesta a obținut „succese serioase în ceea ce privește influențarea și pătrunderea ideilor

² Arhiva Ministerului Apărării Naționale (citată în continuare Arhiva M.A.N.), fondul Inspectoratul general al armatei pentru educație, cultură și propagandă.

³ Arhiva Consiliului de Miniștri, stenograma ședinței din 7 martie 1945, dosarul nr. 8, p. 19—20; „Scînteia”, nr. 164, din 11 martie 1945.

⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 200.

⁵ Arhiva M.A.N., fondul Inspectoratul general al armatei pentru educație, cultură și propagandă, dosarul nr. 44, fila 7 (Decretul nr. 5, fila 164).

⁶ Loc. cit., fondul Corespondența Direcției superioare a educației, culturii și propagandei, dosarul nr. 5, fila 164.

democratice în armată, în sinul mării majorități a soldaților și în sinul celei mai bune părți a ofițerimii române⁷ și, drept urmare, în rîndul militarilor „influența noastră, a partidului nostru crește pe zi ce trece”⁸.

În strînsă legătură cu rezultatele muncii educative s-au produs mutații și pe planul formării noilor cadre militare. După 6 martie 1945 aceasta a constituit una dintre preocupările principale ale Partidului Comunist Român în armată. Analizînd situația concretă din România, P.C.R. a socotit că axul principal al activității sale în problema cadrelor militare în această perioadă îl constituia educarea și reeducarea cadrelor existente. Concomitent, partidul comunist a inițiat măsuri pentru înlăturarea din armată a elementelor reacționare.

Primirea în rîndurile membrilor de partid a celor mai valoroase cadre militare a constituit unul din obiectivele importante în cadrul politicii militare a P.C.R. „Noi — se preciza în Plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946 — trebuie să îndreptăm munca asupra ofițerilor și din punct de vedere al valorii profesionale, care ca militari se bucură de încredere și popularitate. În primul rînd aceste elemente trebuie atrase în partid”⁹. Ca urmare, mulți ofițeri și subofițeri au fost primiți în partid.

Plenara sus-amintită a subliniat, de asemenea, că existau condiții ca armata, care primise pentru prima oară drept de vot, „să fie alături de forțele democratice în pregătirea alegerilor, în însăși cîștigarea alegerilor”¹⁰. „La alegerile care se apropie — declara ministrul de război — armata se va găsi în front cu forțele democratice, alături de care a luptat și a muncit de la 23 August 1944, asigurînd și mai departe libera dezvoltare a regimului democratic, singurul regim care ne poate duce înainte pe calea progresului și civilizației”¹¹.

Într-adevăr, armata și-a adus, sub diferite forme, contribuția la victoria în alegeri a forțelor democratice în frunte cu Partidul Comunist Român. Subliniînd acest aspect la mitingul care a avut loc în Piața Națiunii din București, consacrat victoriei în alegeri a Blocului Partidelor Democratice, dr. Petru Groza aprecia: „Armata poporului a devenit a noastră, a tuturor și va rămîne pentru totdeauna și de aici înainte, în slujba numai și numai a poporului”¹².

Înfăptuirea politicii partidului cu privire la democratizarea armatei a căpătat noi valențe la sfîrșitul anului 1947, cînd conducerea acesteia a fost preluată nemijlocit de către Partidul Comunist Român, prin numirea tovarășului Emil Bodnaraș în funcția de ministru al apărării naționale. Aceasta era o expresie elocventă a stadiului avansat la care ajunsese armata pe drumul transformării ei revoluționare și, totodată, a necesității imperioase de a intensifica ritmul și a lărgi conținutul acestei transformări.

⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, stenograma ședinței plenare a C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946.

⁸ Loc. cit., fila 200.

⁹ Vol. cit., fila 203.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ „Glasul armatei”, nr. 135, din 14 noiembrie 1946.

¹² „Glasul armatei”, nr. 144, din 25 noiembrie 1946.

Schimbările profunde care se produsese în fizionomia armatei s-au evidențiat și cu prilejul abolirii monarhiei, cînd organismul militar și-a dovedit încă o dată atașamentul față de regimul democratic. În cadrul unor mitinguri care au fost organizate în mod spontan, militarii de toate gradele și-au exprimat profunda lor bucurie față de proclamarea republicii.

Adeziunea armatei la politica partidului comunist, la țelurile regimului democrat-popular și-a găsit o concludentă expresie în actul depunerii jurămîntului față de puterea populară. Pentru prima dată în istoria sa, armata română a jurat credință poporului, s-a angajat solemn să apere cuceririle sale revoluționare, independența și suveranitatea patriei.

După cucerirea puterii politice depline de către clasa muncitoare și trecerea la etapa construcției socialiste, Partidul Comunist Român, într-un timp relativ scurt, a înfăptuit un ansamblu de măsuri care au determinat profunde prefaceri în toate compartimentele activității militare: în organizare, conducere, educație, instrucție, în compoziția socială a corpului de cadre, în înseși principiile vieții și activității militare.

În această perioadă politica și gîndirea militară ale P.C.R. au cunoscut o amplă dezvoltare, ca urmare a necesității edificării organismului militar al țării corespunzător fizionomiei orînduirii socialiste care se construia în România, a nevoilor apărării cuceririlor revoluționare ale poporului, a suveranității și independenței naționale a țării. Transformarea armatei într-o armată socialistă, așa cum preconiza Congresul al VI-lea al P.C.R. (1948), impunea cu necesitate continuarea și amplificarea pe noi coordonate a procesului început în perioada anterioară.

O latură deosebit de importantă a politicii militare în perioada respectivă a constituit-o instituționalizarea unui cadru organizatoric de partid adecvat afirmării rolului conducător al P.C.R. în toate compartimentele și la toate nivelele organismului militar și desfășurării activității organizațiilor de partid în structura organizatorică a armatei și, respectiv, în sistemul de pregătire a ei.

Printre primele măsuri luate de partid în această direcție s-a înscris înlocuirea Inspectoratului general al armatei pentru educație, cultură și propagandă cu un organism care întrunea atît atribuțiile unei instituții de stat, cît și ale unui organ de partid. Această schimbare s-a realizat printr-un șir de acțiuni întreprinse în primăvara și vara anului 1948 și s-a încheiat în luna octombrie același an, prin constituirea Direcției Superioare Politice a Armatei (D.S.P.A.) și a direcțiilor, secțiilor politice și aparatului politic la diferite eșaloane. Direcția Superioară Politică a Armatei lucra sub directă conducere a C.C. al P.C.R., ca organ de direcție și control al muncii politice în armată.

În 1952, C.C. al P.C.R. a aprobat noile atribuții ale aparatului politic, propuse de D.S.P.A. și concretizate în *Regulamentul organelor politice din Forțele Armate ale Republicii Populare Române*, primul document de acest gen în armată, care a constituit un îndreptar prețios în munca politică și organizatorică pe o perioadă îndelungată (1952—1963).

O atenție deosebită a fost acordată încadrării organelor politice cu activiști de partid și ai organizațiilor de masă, precum și cu ofițeri care

își dovediseră atașamentul față de cauza maselor populare. Încadrarea în funcții cheie din armată a unor membri ai conducerii de partid a dus la adâncirea conținutului partinic al măsurilor ce se luau în domeniul militar, a accelerat procesul transformării armatei române într-o armată corespunzătoare, prin conținut și formă, funcțiilor specifice care-i reveleau în statul socialist.

Concepiind realizarea armatei de tip nou prin transformarea vechii organizații militare, P.C.R. a acordat o importanță deosebită formării cadrelor, acționând pe două direcții convergente : pe de o parte, păstrarea în cadrele active a elementelor cinstite dintre ofițerii, subofițerii și specialiștii din vechea armată, care manifestau atașament față de noua orînduire, iar pe de altă parte, formarea de cadre noi din rîndurile poporului muncitor. La sfîrșitul anului 1955 cadrele politice și de comandă provenite din rîndurile maselor muncitoare reprezentau 89,84 la sută din totalul ofițerilor, din care 84,57 la sută erau de origine socială muncitori și țărani muncitori. Cadrele provenite din promoțiile de ofițeri anterioare insurecției s-au contopit în masa cadrelor noi, formînd un corp ofițeresc unitar, devotat cauzei socialismului și comunismului.

Apreciînd efortul depus de partid pentru formarea noilor cadre militare, Congresul al VII-lea al P.C.R. (1955) sublinia că una din principale realizări ale partidului în construirea forțelor armate era promovarea în masă a noilor cadre de ofițeri. Ofițerii armatei noastre la acea dată aparțineau clasei muncitoare, țărănimii muncitoare și intelectualității legate de popor, care aveau aceleași interese ca și soldații pe care îi comandau.

Concomitent cu dezvoltarea și întărirea organizatorică a aparatului politic s-a desfășurat acțiunea de constituire a organelor și organizațiilor de partid și de tineret în unitățile și comandamentele militare, a crescut continuu rolul lor în viața armatei.

Începînd din anul 1948, în locul celulelor de partid existente în unități și subunități s-au constituit organizații de partid, care au devenit principalul ajutor al comandanților și locțiitorilor politici în rezolvarea problemelor pregătirii de luptă și politice a militarilor. Munca de partid din armată a fost adaptată specificului acestui domeniu prin introducerea, în anul 1952, a regulamentului privind „Structura și modul de constituire a organelor de partid din Forțele Armate ale Republicii Populare Române“, ce a marcat un moment important în îmbunătățirea activității de partid în armată, în creșterea rolului organizațiilor de partid în viața subunităților, unităților și marilor unități.

Totodată, s-a dezvoltat continuu și activitatea organizațiilor de tineret din armată. În acest scop, încă din aprilie 1948 Inspectoratul general al armatei pentru educație, cultură și propagandă a întocmit proiectul regulamentului „Organizațiunilor de tineret militar“¹³, care a fost pus în aplicare în primăvara anului următor, cînd au luat ființă primele organizații de tineret în armată¹⁴.

Odată cu aceasta au luat ființă și organele superioare specializate : la D.S.P.A. a luat ființă, pe lîngă Direcția organizare și instructaj, servi-

¹³ Arhiva M.A.N., fondul Direcției Superioare Politice a Armatei, dosarul nr. 151/1948, fila 4.

¹⁴ Loc. cit., dosarul nr. 101, inv. 182/1954, fila 69—70.

ciul de tineret, iar la regiuni militare și comandamente de armă — birouri pentru tineret.

Odată cu trecerea la revoluția socialistă s-a impus și în armată așezarea întregii activități educative pe temelia ideologiei clasei muncitoare, organizarea unui sistem de învățământ de partid și a unui sistem cuprinzător de pregătire politico-ideologică pentru întregul personal, instituirea unei rețele diversificate de instituții cultural-educative, cu largă audiență în rândurile militarilor. Scopul învățământului politico-ideologic era de a forma la militarii de toate gradele o gândire politică, care să le asigure o bună pregătire de luptă. În unele perioade însă nu s-a pus suficient accent pe cunoașterea trecutului istoric de luptă al poporului român, a realizărilor obținute de oamenii muncii, conduși de partid, în opera de edificare a socialismului în România.

Aplicarea consecventă a politicii militare a P.C.R. a făcut ca armata să cunoască de-a lungul anilor profunde transformări calitative, devenind astăzi o forță militară modernă, cu un profil corespunzător caracterului noii orînduiri — orînduirea socialistă, victorioasă pe deplin pe pămîntul României.

Conducerea întregii vieți sociale de către P.C.R., răspunderea istorică asumată de partid pentru tot ce angajază prezentul și viitorul poporului, complexitatea fenomenului militar în condițiile contemporane, dependența crescîndă pe care o are instituția armatei față de potențialul economic și moral al țării sînt factori care converg spre afirmarea necesității crescînde a conducerii forțelor armate în etapa actuală de către partid. Această conducere se realizează pe multiple planuri, în forme clar conturate: elaborarea de către partid a politicii militare, științific fundamentată, ce stă la baza tuturor măsurilor de sporire a potențialului de luptă al armatei, de întărire a capacității de apărare a patriei socialiste; partidul îndrumă și controlează întreaga activitate în domeniul militar, se îngrijește de formarea cadrelor, stabilește căile perfecționării continue a pregătirii trupelor; asigură dezvoltarea corectă, proporțională a tuturor genurilor de arme, înzestrarea lor cu armament, tehnică și aparatură în pas cu dezvoltarea științei și tehnicii militare; indică direcțiile fundamentale privind dezvoltarea științei militare, conduce activitatea ideologică, întreaga activitate de educare politică din armată, ia măsuri pentru creșterea continuă a eficienței organizațiilor de partid în activitatea unităților, formațiunilor și instituțiilor militare.

Expresia cea mai elocventă a răspunderii asumate de Partidul Comunist Român în conducerea organismului militar al țării a constituit-o crearea, în 1969, a Consiliului Apărării, organ suprem al forțelor armate de dirijare a întregii puteri militare a țării. Funcția de președinte al Consiliului Apărării și comandant suprem al forțelor armate este deținută de secretarul general al partidului. Consiliul Apărării stabilește concepția fundamentală a sistemului de apărare a țării, aprobă organizarea, dotarea și planurile de pregătire a forțelor armate, planurile de mobilizare a resurselor materiale și umane ale țării și altele¹⁵.

O preocupare centrală în cadrul politicii militare a P.C.R. a constituit-o modernizarea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a armatei noas-

¹⁵ „Scînteia” din 13 martie 1969.

tre potrivit cerințelor întăririi continue a capacității de apărare a patriei. Orientările și direcțiile indicate de partid au vizat înzestrarea organismului militar al Republicii Socialiste România cu armament și tehnică aflate în pas cu cerințele revoluției tehnico-științifice, pentru a se asigura în bune condiții mobilitatea armatei, puterea de foc și de izbire a trupelor și a se asigura protecția lor împotriva mijloacelor de lovire ale agresorului.

Modernizarea și perfecționarea bazei tehnico-materiale a armatei au primit noi dimensiuni și orientări la Plenara Comitetului Central al P.C.R. din aprilie 1968. Plenara a stabilit sarcini precise pentru realizarea unei industrii naționale de apărare și a hotărât sporirea substanțială a ponderii industriei din țara noastră în realizarea armamentului și tehnicii de luptă necesare înzestrării armatei. Succesele obținute în domeniul industriei apărării naționale și al înzestrării armatei în perioada care a urmat au dovedit justetea și necesitatea orientărilor și hotărârilor adoptate în aprilie 1968.

O latură importantă a politicii și gândirii militare a P.C.R. a constituit-o creșterea continuă a rolului conducător al organelor și organizațiilor de partid în viața armatei, sporirea eficacității activității comuniștilor în dezvoltarea conștiinței politice și patriotice a efectivelor și a perfecționării pregătirii lor de luptă. În acest scop au fost efectuate schimbări și modificări sistematice ale cadrului organizatoric al muncii politice în armată, care să corespundă cât mai fidel etapei în care se găsea organismul militar, cât și sarcinilor ce-i stăteau în față.

În dinamica activității politice de partid desfășurate în armată s-a situat la loc de seamă hotărîrea Biroului Politic al C.C. al P.C.R. din octombrie 1959 referitoare la întărirea muncii politice de partid și creșterea rolului organelor politice, organizațiilor de partid și de tineret din armată. Hotărîrea a stabilit obiective importante, menite să ridice pe noi trepte pregătirea de luptă și politică a trupelor, să ducă la îmbunătățirea vieții ostășești, a activității politico-ideologice și cultural-educative în rîndul militarilor. Biroul Politic cerea conducerii armatei să ia toate măsurile pentru ridicarea la un nivel tot mai înalt a activității comandantilor, organelor politice, organizațiilor de partid și de tineret, să întărească rolul partidului în toate compartimentele de activitate din armată.

În lumina acestor sarcini s-au efectuat unele modificări în structura organizațiilor de partid, care au dus la sporirea rolului și eficienței acestora în soluționarea problemelor ce le ridica procesul de instruire și educare a trupelor. Au fost create comitete de partid în instituțiile de învățămînt în locul secțiilor politice și în unele comandamente și direcții centrale ale Ministerului Forțelor Armate. La început, comitetele de partid au avut caracter experimental, de studiere a competenței și maturității organelor de partid, urmînd ca, în raport cu concluziile și aprecierile ce aveau să se degaje, să se treacă ulterior la generalizarea acestei structuri.

În conformitate cu hotărîrea Biroului Politic al C.C. al P.C.R. s-a statuat dreptul birourilor comitetelor regionale de partid de a controla activitatea organelor politice, organizațiilor de partid și a celor de tineret din armată, de a analiza felul cum se desfășura activitatea politică în unități și de a face recomandări pentru îmbunătățiri, în lumina indicațiilor partidului și guvernului. Membrii birourilor comitetelor raionale și

orășenești de partid au primit sarcina să participe la adunările de partid și de tineret și la diverse alte activități din unitățile militare, să ajute la îmbunătățirea muncii politico-educative în rândurile militarilor. Ca urmare a măsurilor multiple luate de partid s-a întărit continuu rolul organelor politice și al organizațiilor de partid și de tineret în armată, a sporit numărul celor care s-au înscris în partid.

În anul 1964 s-a produs o cotitură în organizarea activității desfășurate de partid în armată, prin constituirea Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate în locul Direcției Superioare Politice a Armatei. Au fost, de asemenea, create consilii politice la Comandamentele de armate și la unele Comandamente de arme, la marile unități și au fost constituite comitete de partid în unități și în comandamente. Elementul esențial al acestui sistem constă în faptul că activitatea de partid din armată a devenit de sus pînă jos condusă de organe de partid, care acționează pe baze unitare cu cele ale organelor similare din întregul partid, desfășurîndu-și activitatea integral pe principiul conducerii și muncii colective. Respectînd cu strictețe și întărind unitatea de comandă, consiliile politice și comitetele de partid, pe baza statutului și a hotărîrilor partidului, poartă răspunderea colectivă pentru conținutul și eficacitatea întregii acțiuni politice.

Viața a confirmat justetea măsurilor luate pentru restructurarea profundă a organelor și organizațiilor de partid din armată. Crearea consiliilor politice și comitetelor de partid, activitatea acestora pentru imprimarea unui caracter mai științific soluțiilor elaborate, hotărîrilor adoptate și activității desfășurate în armată au contribuit la ridicarea nivelului întregii munci politice din unitățile militare, la întărirea spiritului partinic, comunist, exercitînd o puternică înrîurire asupra tuturor laturilor activității ostășești, în dezvoltarea conștiinței politice a militarilor, în pregătirea lor de luptă.

Perfecționarea în continuare a muncii de partid în armată a fost impulsionată de Congresul al IX-lea și de Conferința Națională a P.C.R. din 1967. Aprecieri de mare importanță privind rolul și activitatea organelor și organizațiilor de partid din armată și succesele obținute de acestea în impulsionarea procesului de pregătire militară și politică au fost făcute în cadrul dezbaterilor Congresului al X-lea al P.C.R. și Conferinței Naționale a P.C.R. din 1972.

O contribuție originală în cadrul politicii și concepției militare a P.C.R. o reprezintă participarea armatei la activitatea economică a țării, la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Armata noastră, primind misiunea de bază de a fi apărătoarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității patriei, a depus concomitent o activitate intensă în diferite domenii ale economiei; la succesele remarcabile pe care poporul român le-a obținut în sfera producției materiale și spirituale, armata a adus o contribuție de seamă. Baza teoretică a participării armatei la dezvoltarea economică a țării, mobilurile social-politice și economice ale acestei acțiuni derivă din unitatea de interese și aspirații ale întregului popor, inclusiv a armatei, din coeziunea sa în jurul Partidului Comunist Român, din contopirea armatei cu poporul, cu interesele lui, din faptul că armata este parte integrantă a națiunii noastre socialiste, din interdependența dintre dezvoltarea economică și necesitatea existen-

ței unui organism militar puternic, capabil să apere munca pașnică a întregului popor. „Este de înțeles că armata, ca o parte inseparabilă a statului, ca expresie a voinței poporului nostru — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea la întîlnirea cu activul de partid al armatei din mai 1973 — nu poate să nu fie participantă activă la înfăptuirea tuturor măsurilor de dezvoltare a economiei, a societății noastre socialiste în general. Înseși ridicarea capacității de luptă, posibilitățile de dotare tehnică, felul în care armata noastră va fi nevoită să lupte — dacă se va ajunge acolo — cer o strînsă legătură cu poporul, o participare activă la întreaga viață socială, prin aceasta sudîndu-se strîns această unitate inseparabilă și asigurînd, în același timp, armatei noastre sprijinul activ din partea întregii națiuni, în orice condiții“¹⁶.

Elementul fundamental al gîndirii și politicii militare a P.C.R., perfecționate în permanență în funcție de cerințele fiecărei etape a construcției sociale, îl constituie elaborarea, fundamentarea și perfecționarea unei doctrine militare proprii, corespunzătoare condițiilor și specificului societății românești socialiste — doctrina luptei întregului popor pentru apărarea patriei socialiste. Fundamentarea doctrinei noastre militare este rodul gîndirii de peste cinci decenii a partidului comunist. Începînd cu Congresul din mai 1921 P.C.R. a creat, dezvoltat și perfecționat continuu o gîndire și politică militară proprie, care are ca bază teoretică principiile materialismului dialectic și istoric, iar ca fundament practic realitățile concret istorice ale societății românești. Gîndirea și politica militară a P.C.R. s-a dezvoltat în anii ilegalității în luptele cu clasele exploatare, pentru atragerea soldaților de partea cauzei drepte a maselor largi populare și în acțiunea de mobilizare a militarilor de toate gradele, a întregului popor la apărarea integrității teritoriale a țării, a suveranității și independenței poporului român.

Participarea întregii armate, alături de poporul român, la înfăptuirea insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste din august 1944 a confirmat pe deplin justetea politicii și gîndirii militare a P.C.R., încununînd cu succes remarcabila activitate a comuniștilor în rîndurile militarilor timp de aproape două decenii și jumătate. În același timp, insurecția a oferit condiții deosebit de prielnice pentru dezvoltarea și îmbogățirea cu noi teze a gîndirii și politicii militare a P.C.R.

În procesul de edificare și dezvoltare a armatei socialiste în țara noastră Partidul Comunist Român a adăugat noi teze și concluzii politicii și gîndirii sale militare, izvorîte din practica și experiența proprie a construirii socialismului în țara noastră cît și din experiența altor țări socialiste. S-a evidențiat astfel, tot mai mult, ca o cerință obiectivă, necesitatea de a fundamenta o doctrină militară proprie, care să asambleze într-un tot unitar tezele și concluziile gîndirii politice militare a P.C.R. de-a lungul deceniilor, să generalizeze întreaga experiență a muncii practice desfășurate de partidul nostru în domeniul militar și, în același timp, să creeze un cadru favorabil dezvoltării pe mai departe a acestei doctrine.

Fundamentarea teoretică a doctrinei militare a luptei întregului popor pentru apărarea patriei socialiste a fost făcută de Congresul al X-lea al P.C.R. În Raportul Comitetului Central al P.C.R. la Congres se

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, p. 521.

arăta : „Apărarea patriei este o îndatorire a fiecărui cetățean ; în condițiile de azi, în cazul unui război, nu numai armata, ci toți cetățenii trebuie să fie gata de a lupta pentru apărarea libertății, suveranității și integrității patriei. Noi apreciem că un război antiimperialist, un război de apărare nu poate fi decât un război popular și că victoria se va obține nu numai pe frontul de luptă, ci prin lupta generală a întregului popor. Acesta este sensul măsurilor luate de partid și guvern pentru formarea gărzilor patriotice și pentru pregătirea militară a tineretului — prin care se realizează dezideratul clasicilor marxism-leninismului cu privire la înarmarea de către revoluție a întregului popor“¹⁷.

Această fundamentare teoretică a doctrinei luptei întregului popor pentru apărarea patriei socialiste este în deplină concordanță și derivă din etapa de dezvoltare pe care o parcurge țara noastră : etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, ale cărei trăsături și direcții au fost definite de Congresul al X-lea.

Factorii de ordin intern și extern care determină orientările fundamentale ale politicii de apărare imprimă doctrinei militare trăsături specifice, care în mod sintetic sînt exprimate în conceptul de apărare națională. Scopurile generale ale apărării naționale a României socialiste sînt determinate de necesitatea creării condițiilor favorabile pentru a preveni și, în caz de necesitate, a respinge acțiunile oricărui agresor îndreptate împotriva statului nostru, de a asigura libertatea, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a țării noastre. Aceste scopuri corespund principiilor politico-juridice înscrise în Carta O.N.U., drepturilor popoarelor la autoapărare. Ele înscriu politica militară a României în coordonatele și orientările care nu periclitează interesele nici unui alt stat ; ele se situează cu fermitate în centrul acelor acțiuni practice menite să scoată pas cu pas războiul din arsenalul mijloacelor de soluționare a diferendelor dintre popoare și, apoi, să-l înlăture din viața societății, ele sînt menite să elibereze popoarele de coșmarul folosirii forței sau amenințării cu forța, fiind în aceeași măsură și în același timp un factor de securitate și de destindere în relațiile internaționale.

În elaborarea doctrinei luptei întregului popor, P.C.R. a avut în vedere învățămintele desprinse din desfășurarea celui de-al doilea război mondial și din conflictele militare postbelice, concluziile care se impun tot mai mult referitoare la caracterul și configurația unor războaie posibile în viitor, poziția geografică și posibilitățile țării noastre. Dinamismul acțiunilor, lipsa fronturilor compacte stabile și a limitelor precise dintre front și interior, sporirea posibilităților de a fi loviți de eventuali agresori imperialiști prin surprindere cu forțe puternice și de a se strămuta centrul de greutate al ciocnirii armate în adîncimea teritoriului — trăsături caracteristice războiului modern — duc la concluzia că într-o eventuală înfruntare armată trebuie să se asigure angajarea maximă a potențialului militar, economic și spiritual al țării în acțiuni de luptă active, atît pe front cît și pe întreaga adîncime a teritoriului național.

Dezvoltarea social-politică mondială și implicațiile revoluției științifice și tehnice contemporane asupra fenomenului militar au fost luate, de asemenea, în considerare la elaborarea doctrinei noastre militare, în

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 300.

sensul că un eventual război ar fi, sub aspectul tehnicii militare puse în mișcare, o înfruntare atît a mijloacelor de luptă de distrugere în masă, cît și a celor clasice, și acestea foarte modernizate, cu efecte distructive deosebit de puternice.

În cadrul doctrinei noastre militare este stabilit clar raportul dintre factorii de care depinde deznodămîntul războaielor contemporane și corelația științifică a acțiunii lor, raportul dintre om și tehnică. În concepția militară a partidului nostru factorul uman, calitatea lui — dată de caracterul orînduirii socialiste, de scopul drept și de justetea luptei de apărare a patriei socialiste — este acela care primează, care are rolul hotărîtor și poate contracara superioritatea pe planul dotării cu armament și tehnică de luptă a adversarului în înfruntarea pe cîmpul de luptă. „Este un adevăr incontestabil — sublinia secretarul general al partidului nostru — că, oricît de perfecționată ar fi tehnica, cel care hotărăște în ultima instanță victoria este omul, luptătorul conștient, pătruns de justetea cauzei pe care o slujește, bine pregătit, stăpîn pe tehnica modernă, hotărît să facă totul pentru a obține victoria în luptă”¹⁸.

Un loc primordial îl ocupă în doctrina noastră militară principiul potrivit căruia poporul român trebuie să fie pregătit sub toate aspectele, în totalitatea lui, de a da ripostă hotărîtă oricărei agresiuni săvîrșite contra teritoriului nostru național, în cadrul unei apărări naționale generale. Această concepție reprezintă o expresie a aplicării teoriei marxist-leniniste a apărării patriei socialiste și, în același timp, o soluție a organizării puterii militare a statului nostru, corespunzătoare condițiilor specifice ale țării, nevoilor reale, posibilităților de care dispunem. Ea are adînci rădăcini în experiența istorică a poporului nostru, care a fost nevoit să poarte numeroase războaie de apărare împotriva a tot felul de cîmpăcitori ce s-au abătut asupra lui, consecutiv, superiori ca număr și dotare materială și tehnică de luptă.

Trăinicia și viabilitatea doctrinei noastre militare au ca suport indestructibil comunitatea de interese și aspirații a tuturor cetățenilor patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, răspunderea colectivă față de destinele patriei noastre socialiste, de avuția națională, democratismul socialist în continuă dezvoltare, care fac ca masele să devină subiectul propriei apărări. Toate acestea sudează coeziunea de monolit moral-politică și militară a poporului român, cimentează legăturile dintre toate categoriile de cetățeni ai patriei noastre, garantează angajarea maximă a tuturor forțelor materiale și spirituale ale patriei noastre în efortul maxim militar, economic, politic, moral menit să asigure succesul împotriva oricărei agresiuni.

Caracterul național al doctrinei noastre militare nu exclude, ci îmbină în conținutul ei promovarea principiilor internaționalismului proletar, cuprinde elemente care asigură coordonarea cu doctrinele militare ale statelor socialiste prietene, prevede modalități care asigură îndeplinirea în bune condiții a obligațiilor asumate de țara noastră în cadrul Tratatului de la Varșovia, amplificarea și cimentarea solidarității noastre cu toate țările socialiste. Colaborarea pe plan militar realizată cu cele-

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 364.

lalte țări socialiste se conjugă în concepția partidului nostru cu respectarea neabătută a principiilor marxist-leniniste ale relațiilor dintre statele socialiste. Potrivit concepției doctrinare militare a Partidului Comunist Român, „pentru capacitatea și nivelul pregătirii sale de luptă, fiecare armată răspunde în fața poporului țării sale, în fața conducerii de partid și de stat; aceasta reprezintă un atribut esențial și inalienabil al suveranității naționale, o expresie necesară a funcțiilor statului socialist de apărare și consolidare a cuceririlor revoluționare ale poporului. Responsabilitatea integrală a organelor de partid și de stat din fiecare țară pentru organizarea forțelor armate, pentru înzestrarea, instruirea și educarea lor reprezintă chezașia întăririi capacității de apărare a fiecărei țări socialiste și prin aceasta a puterii întregii comunități a țărilor socialiste, creează premisele pentru dezvoltarea rodnică a colaborării lor militare. Din aceasta rezultă cu toată claritatea că comanda forțelor armate nu poate fi exercitată de nici un organ din afară; aceasta constituie un atribut suveran al conducerii partidului și statului nostru”¹⁹.

Principiile doctrinei militare a luptei întregului popor fundamentate de către Partidul Comunist Român au primit aprobarea unanimă din partea forului legislativ suprem al țării noastre, Marea Adunare Națională, care, în decembrie 1972, a adoptat Legea nr. 14 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România. Legea stipulează că „apărarea Republicii Socialiste România constituie o parte integrantă a operei de construire a socialismului”. În lege se arată că existența imperialismului, a forțelor reacționare, răspunderea pentru viitorul națiunii noastre socialiste, asigurarea muncii pașnice a poporului român impun luarea tuturor măsurilor în vederea mobilizării tuturor resurselor umane și materiale pentru a putea respinge la nevoie orice agresiune armată. De asemenea, în lege se precizează că „organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România are la bază politica generală a Partidului Comunist Român de construire a socialismului și comunismului, de întărire a prieteniei, colaborării și alianței cu țările socialiste în conformitate cu principiile marxism-leninismului, ale internaționalismului proletar, de promovare a relațiilor de bună vecinătate și conviețuire pașnică cu toate statele, indiferent de orînduirea socială, bazate pe deplină egalitate în drepturi, pe respectul independenței și suveranității naționale, pe neamestecul în treburile interne și avantaj reciproc, precum și pe renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în soluționarea problemelor litigioase, în scopul apărării securității și păcii în lume”²⁰. Legea precizează că „dreptul de a hotărî asupra problemelor apărării Republicii Socialiste România constituie un atribut suveran al statului român”. „Cauză și operă a întregului popor, apărarea patriei — se specifică în Legea nr. 14 — este datoria sfîntă a fiecărui cetățean al Republicii Socialiste România, dovadă supremă a dragostei față de glia strămoșească, a devotamentului față de cauza socialismului. Cetățenii români, bărbați și femei, fără deosebire de naționalitate, religie și ocupație, au dreptul și obligația să participe la una din formele de pregătire militară

¹⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, p. 365—366.

²⁰ *Legea privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România*, în „Apărarea patriei”, nr. 6151, din 4 ianuarie 1973.

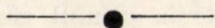
stabilite prin lege, să-și însușească minuirea mijloacelor de luptă și să-și perfecționeze continuu această pregătire spre a fi oricând în măsură să lupte cu arma în mână pentru apărarea patriei socialiste“.

De mare însemnătate este prevederea din lege care precizează că apărarea Republicii Socialiste România privește pregătirea populației, a teritoriului și a economiei naționale pentru apărare. Organele supreme ale puterii de stat și organele centrale și locale ale administrației de stat sînt obligate prin lege de a lua din timp de pace toate măsurile necesare pentru întărirea capacității de apărare a țării.

Pregătirea militară a cetățenilor patriei noastre pentru apărarea țării se realizează prin : îndeplinirea serviciului militar obligatoriu în cadrul unităților și formațiunilor militare ale Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne, precum și prin participarea la alte forme de pregătire a populației pentru apărare : gărzi patriotice, formațiuni de apărare locală antiaeriană, formațiuni de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, alte organe sau organizații.

Preocuparea P.C.R. și a statului nostru socialist pentru asigurarea mijloacelor de apărare a patriei își găsește o înaltă expresie în proiectul de Program al Partidului Comunist Român. Sintetizînd politica P.C.R. în procesul de făurire a armatei noi, proiectul de Program subliniază : „Partidul acordă și va acorda în continuare toată atenția întăririi capacității de apărare a patriei, participării întregului popor la apărarea cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității țării. Vom întări și în viitor armata, ridicînd nivelul pregătirii ei de luptă și politice și asigurînd dotarea cu mijloace de luptă moderne, astfel ca ea să-și poată îndeplini cu cîinste înalta misiune încredințată de popor de a apăra libertatea și integritatea patriei“.

Succesele obținute în pregătirea de luptă și politico-patriotică, atît a militarilor din unitățile regulate, cît și a componentilor celorlalte formațiuni de pregătire militară a populației atestă că fundamentarea și aplicarea doctrinei militare a luptei întregului popor pentru apărarea patriei s-au dovedit pe deplin juste, viabile. Rezultatele pozitive obținute pînă în prezent în pregătirea întregului popor pentru apărarea patriei sînt o garanție că vor fi înregistrate succese tot mai mari în acest domeniu și cuceririle revoluționare ale poporului român, independența și suveranitatea sa națională vor fi apărate cu toată hotărîrea și în viitor.

Activitatea deputaților socialiști în parlamentul României (1919–1921)

GEORGETA TUDORAN

Anii 1918–1921 marchează în istoria țării noastre — pe fondul avântului revoluționar al maselor, al accentuării tendințelor general-democratice ale vieții politice — maturizarea crescândă a mișcării muncitorești, care, înscriind în programul său revoluționar transformarea din temelii a orînduirii capitaliste, se manifesta ca cea mai avansată forță socială și politică a României *.

Creșterea numerică a muncitorimii și organizarea sa superioară, la scară națională, ca urmare a făuririi statului național român unitar a avut, printre alte consecințe pozitive, afirmarea mișcării socialiste ca o largă mișcare de masă, în care, alături de proletariat, erau antrenate importante detașamente muncitoare neproletare, care, receptive la idealul socialist, erau dornice să militeze pentru schimbări profunde în societatea românească. Pe acest fundal, Partidul socialist acționa ca reprezentant al intereselor întregului popor român, manifestările sale politice exercitînd o puternică influență asupra unor largi păături și categorii sociale, care-și exprimau adevărată adieziunea la programul său politic.

Analizînd rezultatul primelor alegeri parlamentare desfășurate pe baza votului universal se detașează concluzia că ele au constituit o victorie a forțelor cu o orientare mai democratică din România acelor ani. În Parlamentul din noiembrie 1919, al cărui președinte a fost ales N. Iorga, predominau elementele legate în primul rînd de interesele burgheziei mijlocii, existau chiar puternice poziții de stînga, legate de mica burghezie, intelectualitatea democratică, păturile țărănimii etc. După o îndelungată absență, în forul acesta superior intrau aleșii clasei muncitoare din țara noastră, deputații socialiști, muncitori și intelectuali chemați să abordeze problemele cele mai importante, cele mai arzătoare ale între-

* Problematika, de o mare diversitate a perioadei, a fost tratată în numeroase lucrări și studii, dintre care cităm: „*Crearea Partidului Comunist Român*”, sub redacția lui Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac, Editura politică, București, 1971; Clara Cușnir Mihailovici, Florea Dragne, Gheorghe Unc, *Mișcarea muncitorească din România. 1916–1921*, Editura politică, București, 1971; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România. 1918–1921*, Editura politică, București, 1971; *Greva generală din octombrie 1920*, București, 1970.

gului nostru popor¹. Presa democratică burgheză saluta parlamentul ales în 1919, ca o expresie „ideală“ a cuceririlor pe terenul democrației. „Salutăm parlamentul prim al României — scria ziarul „Adevărul“ — și din dezbaterile lui și mai ales din hotărârile lui tragem nădejdea ca să iasă o Românie nouă“².

Socialiștii, apreciind just compoziția parlamentului, perspectivele pe care le deschidea, în condițiile date, pentru democratizarea vieții publice, înțelegeau, în același timp, limitele sale în această direcție, imposibilitatea lui „de a înlocui regimul burghezo-moșieresc cu un regim democratic“³.

Cei șapte deputați socialiști * au avut un rol deosebit în dezbaterile desfășurate sub cupola parlamentului. Hotărâți și conștienți de misiunea lor de apărători ai intereselor celor mulți și oprimați, aleșii muncitorilor au știut să facă față presiunilor exercitate de reprezentanții burgheziei și moșierimii, să nu se lase intimidați de întreruperi și amenințări, să facă să răsunе în cel mai înalt for al țării cuvântul Partidului socialist, al clasei muncitoare din România.

Poziția lor demnă, curajoasă, izvorită din profunde convingeri socialiste, din credința în izbînda cauzei muncitorimii, i-a impus parlamentului. În ciuda opoziției pe care aceștia au întâmpinat-o din partea exponenților virfurilor celor mai reacționare ale claselor dominante, mandatele lor au fost validate⁴. La deschiderea sesiunii, socialiștii nu s-au temut ca atunci cînd un deputat a pomenit numele regelui și toată Camera s-a ridicat să aplaude, ei să rămînă pe scaunele lor⁵. Președintele Camerei, Nicolae Iorga, atrăgea atenția celor prezenți, la repetatele întreruperi făcute unui deputat socialist, să asculte „pe omul care reprezintă un puternic curent în această țară“⁶. Exista în această apreciere un mare adevăr și, în același timp, o recunoaștere a forței partidului clasei muncitoare, care se afirma tot mai puternic în viața politică a țării.

În ședința Camerei din 11 decembrie 1919, în numele grupului parlamentar și din înputernicirea Partidului socialist, deputatul Toma Dragu a citit declarația deputaților socialiști, în care erau sintetizate obiectivele pe care și le propuneau ca țel de luptă.

Preocupați permanent de a promova și apăra interesele clasei muncitoare, care în acea vreme desfășura puternice bătălii de clasă, socialiștii s-au făcut ecoul dezideratelor arzătoare ale proletariatului în luptă, susținînd în cel mai înalt for legislativ al țării frămîntările și acțiunile sale pentru o viață mai bună.

¹ Vezi : Mircea T. Mușat, *Partidele politice și alegerile parlamentare din 1919. Guvernarea Blocului parlamentar (noiembrie 1919—martie 1920)*, în „Anale de istorie“, nr. 1/1974, p. 51—64.

² „Adevărul“ (București) din 21 noiembrie 1919.

³ „Lumea nouă“ din 4 decembrie 1919.

* Gh. Cristescu, Ilie Moscovici, Al. Dobrogeanu-Gherea, Toma Dragu, Alexandru Dunăreanu, Al. Oprescu și Gh. Panaitescu. Vezi : *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920)*, p. 100.

⁴ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920)*, p. 88.

⁵ „Lumea nouă“ din 29 noiembrie 1919.

⁶ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920)*, p. 59.

Dezbaterile Adunării Deputaților din această perioadă consemnează numeroase interpelări ale deputaților socialiști, care, referindu-se la acțiunile revendicative ale muncitorilor, demascau reprimările violente ale grevelor, cereau drepturi și libertăți pentru clasa muncitoare. Încă din primele ședințe, Gheorghe Cristescu aducea la cunoștință Camerei declararea unei greve a muncitorilor la Piatra Neamț, atrăgând atenția asupra amenințărilor proferate de autoritățile locale împotriva greviștilor⁷. Cîteva zile mai tîrziu, tot Gh. Cristescu prezenta o expunere amplă asupra desfășurării grevei muncitorilor de la S.T.B., care încetaseră lucrul de 15 zile „pentru motivul că salariile ce le primesc, în raport cu nevoile zilnice, sînt foarte reduse”⁸. De la tribuna Camerei el înfiera intervenția brutală a armatei, care la ordinele autorităților a deschis focul împotriva greviștilor. Arestările unor militanți socialiști în Transilvania, precum și în județul Prahova au fost, de asemenea, semnalate Parlamentului⁹.

Un moment deosebit în activitatea grupului socialist în parlament l-a constituit prezentarea de către Gh. Cristescu a Declarației Partidului socialist în problema Unirii. În contextul declarației se sublinia faptul că mișcarea socialistă din țara noastră a luptat întotdeauna pentru Unire și chiar din primul moment al înfăptuirii acestui act istoric socialiștii au stabilit strînse legături cu organizațiile socialiste din regiunile care s-au aflat sub dominație străină „înjghebînd împreună un singur partid unitar, al întregii clase muncitoare de toate neamurile din România — nouă, primul partid politic al întregii Români”¹⁰.

Deputații socialiști au răspuns interpelărilor care condamnau acțiunile revoluționare ale proletariatului prin dezvăluirea adevăratelor cauze care le determină. Astfel, deputatul Alexandru Oprescu, muncitor la Atelierele C.F.R. București, a prezentat în cuvîntul său tabloul real și impresionant al condițiilor dure de muncă și de viață ale tovarășilor săi. Aceste condiții constituiau cauza declarării numeroaselor greve prin care muncitorii nu doreau „menținerea dezordinii”, cum au fost acuzați, ci întronarea unei ordini sociale echitabile¹¹.

În același sens a vorbit și Al. Dunăreanu, care demasca teroarea dezlănțuită de clasele dominante împotriva proletariatului, după 13 decembrie 1918, referindu-se la nenumăratele percheziții făcute în locuințele muncitorilor sub pretextul descoperirii de materiale compromițătoare și arme. Răspunzînd unor acuzații aduse socialiștilor, el arăta că au existat motive serioase și bine întemeiate pentru ca 25 000 de muncitori din petrol să declare grevă, că aceasta nu a fost provocată în mod artificial de către fruntașii socialiști¹², așa cum se insinuase, ci a fost un rezultat al ascuțirii contradicțiilor dintre proletariat și burghezie.

Participarea deputaților socialiști în parlamentul țării, desemnați la primele alegeri care au avut loc după adoptarea legii electorale din

⁷ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920)*, p. 28.

⁸ *Ibidem*, p. 263.

⁹ „Socialismul” din 10 martie 1920.

¹⁰ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920)*, p. 311.

¹¹ *Ibidem*, p. 853.

¹² *Ibidem*, p. 506.

anul 1918, a avut o semnificație deosebită, vădind forța și prestigiul de care se bucura clasa muncitoare, partidul său politic.

La 13 martie 1920, guvernul Alexandru Vaida-Voevod a demisionat*, cedind locul guvernului Averescu. Camera și-a întrerupt lucrările pînă la 25 martie; la 26 martie ea a fost dizolvată și s-au anunțat alegeri noi, pentru 25, 26 și 27 mai 1920¹³. Partidul socialist a desfășurat o largă campanie electorală, secțiile partidului din toate județele desemnîndu-și candidații.

În noua sesiune parlamentară — 1920—1921, grupul socialist era mai numeros, fiind alcătuit din 20 de deputați în Cameră și 3 în Senat, fruntași socialiști care se bucurau de mare încredere și stimă printre muncitori¹⁴.

Discuții vii au fost purtate încă de la deschiderea sesiunii în jurul validării mandatelor de deputați. Ținta principală a atacurilor reprezentanților claselor dominante o constituiau, și de această dată, deputații socialiști. S-a cerut mai întîi invalidarea lui Boris Ștefanov, apoi a lui Costa Stoef¹⁵.

În jurul validării mandatului lui M. Gh. Bujor, cunoscutul militant care fusese condamnat la închisoare pe viață, dar care era ales deputat pentru județul Covurlui, s-au stîrnit aprige dispute. În ședința din 23 iunie 1920, Gh. Cristescu a cerut cu energie eliberarea lui Bujor, deoarece alegerea sa ca deputat exprima voința poporului. „În numele suveranității naționale — arăta Cristescu — cer să fie în mijlocul nostru”¹⁶. Întregul grup parlamentar socialist, căruia i s-a alăturat N. D. Cocea, a cerut să se pună la vot cererea lui Cristescu pentru aducerea lui Bujor în Cameră și pentru validarea mandatului acestuia¹⁷. După discuții violente, parlamentul a respins această cerere¹⁸. Contestația înaintată de socialiști împotriva acestei invalidări a fost discutată în ședința Camerei din 23 august. Din comisia aleasă pentru cercetarea cazului a făcut parte și Ilie Moscovici. Refuzînd să semneze concluzia comisiei, care declara nulă alegerea lui Bujor, acesta a întocmit o notă aparte, în care-și expunea punctul său de vedere. El considera judecarea și condamnarea lui Bujor ilegale și anticonstituționale, deoarece era acuzat pentru ideile lui poli-

* Vezi : Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România. Partidele politice, 1918—1921*, Editura politică, București, 1971, p. 284—285.

¹³ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea noiembrie 1919—martie 1920)*, p. 2004.

¹⁴ Grupul parlamentar socialist era alcătuit din : Gh. Cristescu, Ilie Moscovici, Toma Dragu, Alex. Dunăreanu, Alex. Dobrogeanu-Gherea, Gh. Tănase, Iosif Ciser, Iacob Pistiner, Boris Ștefanov, Evanghele Stanef, D. Stoiculescu (în locul lui M. Gh. Bujor, invalidat), Costa Stoef, Francisc Geistlinger, Rudolf Gaidosch, Heșca Ion, Cracalia Constantin, George Grigorovici, Iuliu Dască, Iosef Mayer, Eftimie Gherman. În Senat au fost aleși : George Grigorovici, Ioan Ianc, Iosef Gabriel. Activitatea grupului parlamentar socialist se desfășura sub îndrumarea directă a Partidului socialist, care a luat măsuri pentru a o coordona. În acest sens a fost convocată o consfătuire pentru 18 iunie 1920, care a ales un comitet de acțiune compus din I. Moscovici, Alex. Dobrogeanu, Toma Dragu, I. Ciser, I. Pistiner și Boris Ștefanov. Vezi : „Socialismul” din 3 iunie 1920.

¹⁵ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 117.

¹⁶ *Ibidem*, p. 7.

¹⁷ „Socialismul” din 25 iunie 1920.

¹⁸ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 126.

tice, iar condamnarea fusese pronunțată după ce i-a fost depusă candidatura¹⁹.

Comisia aleasă pentru cercetarea cazului s-a pronunțat, cu 102 voturi, contra 13, pentru invalidarea lui Bujor. Încercînd să împiedice discuțiile, președintele Camerei a adus în dezbateri această sentință în lipsa socialiștilor, care părăsiseră adunarea în semn de protest pentru că i se interzisese lui Al. Dunăreanu să ia cuvîntul.

Cu energie și hotărîre deputații socialiști — ca Boris Ștefanov, Gh. Tănase, Ilie Moscovici, Al. Dobrogeanu, Al. Dunăreanu și alții — au demascat modul în care s-a desfășurat campania electorală, arestările și persecuțiile îndreptate împotriva candidaților socialiști²⁰. În ședința din 26 iunie 1920, de exemplu, Ilie Moscovici dezvăluia cruzimea cu care a fost tratat în închisoare, în perioada campaniei electorale, candidatul socialist Gh. Tănase din Iași, demasca arestarea lui Al. Dobrogeanu lîngă Cîmpina, condamnă, de asemenea, ilegalitatea comisă de autorități prin ștergerea de pe lista electorală a candidatului socialist Țurcanovici, preținzîndu-se că s-ar fi retras de bună voie²¹.

În același sens, Gheorghe Tănase denunța modul în care s-au desfășurat alegerile la Iași și în alte orașe din Moldova²², iar Alexandru Dobrogeanu cerea contestarea alegerilor în județul Prahova, datorită modului defectuos și ilegal în care au avut loc²³. Gh. Cristescu riposta agitației cu care deputații burgheziei au răspuns acestor înfierări publice, atrăgînd atenția că au fost aleși nu pentru a întreține scandaluri, căci poporul „așteaptă nu scandal, ci reforme, dreptate, pîine”²⁴.

În această perioadă, pînă în septembrie 1920, activitatea grupului parlamentar socialist a fost deosebit de energică și bogată. Cu prilejul discuțiilor la mesaj, de pildă, socialiștii au făcut un aspru rechizitoriu claselor guvernante. Astfel, Gh. Cristescu, într-un amplu expozeu, a demascat cu vigoare politica asupritoare antipopulară și antimuncitorească a claselor dominante. Gravitatea faptelor dezvăluite a determinat nepublicarea intervenției deputatului socialist în „Monitorul Oficial”, în pofida opoziției dr. N. Lupu și a lui N. Iorga²⁵. Foarte semnificativ pentru activitatea intransigentă a grupului parlamentar socialist a fost gestul lui Gheorghe Tănase, descris de N. Iorga în *Memoriile* sale. În urma tragerii la sorți, răspunsul la mesajul tronului trebuia să fie dus de un grup de deputați, printre care Boris Ștefanov și Gh. Tănase. Acesta din urmă a adăugat, alături de semnătura sa: „Trăiască Revoluția!”, „Trăiască Republica”²⁶. Prin cuvîntul lor, deputații socialiști au făcut să răsunе în incinta Camerei crezul politic al proletariatului. „Dorim cu adevărat schimbarea societății burgheze în societate socialistă”, declarau

¹⁹ *Ibidem*, p. 1250—1251.

²⁰ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 82—83.

²¹ *Ibidem*, p. 71.

²² *Ibidem*, p. 89.

²³ *Ibidem*, p. 155.

²⁴ *Ibidem*, p. 89.

²⁵ *Ibidem*, p. 545.

²⁶ N. Iorga. *Memorii*, vol. III (1920—1922), p. 50. Vezi și *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 624.

ei, căci „sîntem un partid revoluționar“, iar dezvoltarea viitoare a țării nu poate să fie „decît numai socialistă“²⁷. Intervențiile lor vizau problemele concrete ale muncitorilor, ca mărirea salariilor, ieftinirea traiului, respectarea repausului duminical, eliminarea speculei și altele. Neobositul militant socialist Gh. Cristescu a folosit adesea tribuna Camerei pentru a denunța momente din viața de mizerie a muncitorilor, din lupta acestora pentru o viață mai bună²⁸. Numeroase interpelări în acest sens a dezvoltat și Gheorghe Tănase, în probleme care priveau atît pe muncitorii din Iași cît și pe cei din întreaga țară, fie că era vorba de greva muncitorilor de la C.F.R., de la S.T.B. sau de actele huliganice ale grupurilor lui A. C. Cuza la Iași, care atacau sediile gazetelor democratice, amenințau pe socialiști și incitau tineretul studențesc la manifestări antisemite²⁹.

Grupul parlamentar socialist a acționat cu multă hotărîre în vederea apărării dreptului de organizare al muncitorilor. În ședința din 3 august 1920, D. R. Ioanițescu a prezentat în Cameră proiectul de lege Trancu-Iași pentru reglementarea conflictelor de muncă, împotriva căruia deputații socialiști au desfășurat o adevărată ofensivă. Astfel, între 5 și 12 august, în fiecare ședință ei au luat cuvîntul pentru respingerea acestor încercări de a încătușa posibilitățile de luptă ale muncitorilor³⁰.

Campania desfășurată de deputații socialiști în parlament împotriva legii Trancu-Iași a fost sprijinită de o puternică acțiune de masă. În ziua de 11 august, muncitorii din întreaga Capitală au declarat o grevă de două ore. Timp de o oră, au trecut prin fața Ateneului * coloane nesfîrșite de muncitori, care scandau „Jos legea electorală împreună cu autorul ei!“³¹. În timp ce în incinta Camerei N. D. Cocea își rostea discursul, susținînd poziția deputaților socialiști, de afară se auzeau zgomotele demonstrației. Întrerupîndu-și cuvîntul, Cocea atrăgea atenția celor prezenți asupra faptului că în stradă se aflau peste 40 000 de muncitori, care protestau împotriva faptului că „legea d-lui Trancu nu se adresează decît în favoarea celor de sus și în pofida celor de jos“³².

În zilele următoare însă, guvernul, care nu acceptase retragerea legii, a pus-o în discuția Camerei, pe articole. Al. Dobrogeanu a făcut o nouă încercare, luînd cuvîntul și la aceste dezbateri, dar președintele l-a oprit în mod arbitrar să-și susțină poziția. În semn de protest, grupul parlamentar socialist a părăsit incinta Camerei. S-a cerut apoi închiderea discuției, ceea ce a stîrnit protestul opoziției. „Față de modul cum înțelegeți d-voastră să împiedicați discuția acestei legi — spunea Iorga — opoziția părăsește incinta pînă după votarea legii“³³.

Într-o jumătate de oră apoi au fost votate 50 de articole de către 62 de deputați³⁴.

²⁷ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 115, 161.

²⁸ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 43.

²⁹ *Ibidem*, p. 188, 195, 395, 782.

³⁰ Vezi pe larg : Georgeta Tudoran, *Contra oricărei legi de asuprire a claselor muncitoare*, în „Magazin istoric“, anul VIII, nr. 2 (83), februarie 1974, p. 28—32.

* Aici aveau loc lucrările Camerei Deputaților.

³¹ „Socialismul“ din 13 august 1920.

³² *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea extraordinară 1920)*, p. 959.

³³ *Ibidem*, p. 994.

³⁴ *Ibidem*.

Discutarea acestei legi a prilejuit zile de tensiune în Cameră, zile în care guvernul și clasele dominante au fost nevoite să asculte părerea reprezentanților clasei muncitoare, au simțit forța uriașă care se afla în spatele acestora.

În privința politicii externe a României, deputații socialiști s-au pronunțat pentru reluarea relațiilor diplomatice și o politică de prietenie cu Rusia Sovietică, pentru stabilirea unor raporturi de prietenie și respect cu toate țările, pentru neamestecul în treburile interne ale altor state.

După vacanța parlamentară, redeschiderea sesiunii ordinare 1920—1921, la 28 noiembrie 1920, a găsit gruparea socialistă cu rîndurile rărite. Avusese loc greva generală din octombrie 1920, în urma căreia numeroși fruntași socialiști au fost arestați. Printre aceștia se aflau și deputații Ilie Moscovici, Gh. Tănase, E. Gherman, B. Ștefanov, Ev. Stanef, Iosif Ciser.

Cele mai numeroase luări de cuvînt ale reprezentanților Partidului socialist în această sesiune au avut ca subiect situația celor arestați. Astfel, D. Stoiculescu, deputatul socialist al județului Covurlui, în ședința din 30 decembrie 1920, relatează că nu numai cei 100 de deținuți de la Jilava și Văcărești sînt supuși unui regim de teroare, ci și numeroși alți muncitori socialiști, printre care cei arestați la Iași, Ploiești, Bîrlad, Tulcea. Vorbitorul atrăgea atenția guvernului asupra modului cum era cenzurată gazeta „Socialismul”, din care erau tăiate pînă și apelurile pentru ajutorarea arestaților ³⁵.

Deși Averescu promisese că va aduce în discuția Camerei problema deputaților socialiști arestați, situația acestora nu fusese încă lămurită pînă la 26 ianuarie 1921, cînd, din nou, Toma Dragu relua în cuvîntul său cazul deținerii lui Ilie Moscovici, Gheorghe Tănase și Boris Ștefanov, care fuseseră și condamnați ³⁶.

Declarația socialistă citită în Cameră cu ocazia discuțiilor la mesaj a constituit un nou prilej de demascare a politicii reacționare a guvernului Averescu. „Guvernele de dezordine, de cruzime, de ilegalitate și incapacitate trec; muncitorimea rămîne la postul ei de muncă și răbdare... Menirea istorică a clasei muncitoare din România nu poate fi stăvilită în desfășurarea ei de guverne vitrege, incapabile și ieșite din lege. Guvernul își poate continua politica, poate întrebuița puterea cît o va mai avea — cum va vrea — împotriva noastră. Pentru muncitorime lucrează vremea” — se arăta în încheierea declarației ³⁷.

În ciuda tuturor greutăților, a terorii și a amenințărilor proferate de Argetoianu, deputații socialiști s-au afirmat în continuare ca demni apărători ai intereselor muncitorimii. Ei se ridicau împotriva arestărilor ilegale ale muncitorilor, interpelau guvernul în probleme concrete, legate de revendicările clasei muncitoare.

Astfel, Gh. Cristescu ridică în Cameră problema lipsei de lucru în București ³⁸, C. Cracalia interpela guvernul în problema cenzurii care înăbușea cuvîntul scris al muncitorilor, iar Toma Dragu întreba guvernul

³⁵ *Ibidem*, p. 489—490.

³⁶ *Ibidem*, p. 562—566.

³⁷ *Dezbaterile Adunării Deputaților (Sesiunea ordinară 1920—1921)*, p. 413.

³⁸ *Ibidem*, p. 1205.

dacă aprobă atitudinea lui Argetoianu, ministru de interne, care declarase la 11 decembrie 1920, în ședința Camerei, că „va astupa cu pumnul” glasul opoziției. El afirma că prezența ministrului de interne în guvern „constituie o permanentă primejdie pentru libertățile constituționale ale țării”³⁹.

Demascînd teroarea dezlănțuită împotriva mișcării muncitorești de către guvernul Averescu, deputatul Eftimie Gherman sublinia că prin aceste măsuri mișcarea muncitorească nu poate fi desființată și „oricît de tîrziu are să izbucnească, cînd are să ducă lupta și mai aprigă pentru dezrobirea pentru totdeauna a muncitorimii”⁴⁰.

O viguroasă manifestare în parlament a grupului socialist, în sesiunea 1920—1921, a constituit-o intervenția la dezbaterea legii sindicatelor. Legea proiectată era menită să dea o lovitură puternică sindicatelor revoluționare ale proletariatului, să anuleze cuceririle revoluționare ale acestuia, dobîndite după decenii de lupte proletare. În cuvîntul rostit de Trancu-Iași și D. R. Ioanițescu în susținerea proiectului, reieșea clar acest obiectiv, în pofida încercării de a camufla caracterul reacționar al legii⁴¹.

Față de argumentele prezentate în favoarea proiectului de lege, grupul parlamentarilor reprezentînd clasa muncitoare a avut o poziție unitară. Atît Gh. Cristescu, care recunoștea deschis că vorbește în numele partidului socialist-comunist în devenire, cît și Toma Dragu au demascat caracterul reacționar al legii, cerînd retragerea ei. „Grupul parlamentar comunist asigură totodată clasa muncitoare din România — declara deputatul Gh. Cristescu — că va lupta prin toate mijloacele ce-i stau la îndemînă pentru ca să-și recapete libertățile sale de asociație profesională în syndicate libere”⁴².

Toma Dragu întreba banca ministerială dacă legea aceasta, care „urmărește alungarea politicii socialiste din syndicate”, a fost reclamată de interesele muncitorilor sau de cele ale claselor dominante. Syndicatele, arăta el, nu pot fi abătute de la menirea lor istorică, ele vor rămîne „organizațiile formidabile de răsturnare și înlocuire a capitalismului, cu forma socialistă de producție”⁴³.

Burghezia s-a dovedit însă neînduplecată în pornirea ei împotriva luptei revoluționare a proletariatului. Legea a fost pusă la vot, în ședința Camerei din 26 martie 1921, și adoptată cu majoritatea voturilor⁴⁴.

O declarație plină de semnificații în ceea ce privește concepția grupului socialist față de lupta parlamentară a citit în ședința din 25 martie 1921 Gh. Cristescu, în numele grupului parlamentar socialist-comunist, cu ocazia retragerii din Cameră a unor deputați din opoziție. Declarația definea hotărîrea socialiștilor de a nu renunța la această tribună de luptă. „Deși clasa muncitoare a fost cea mai grav lovită de această guvernare dictatorială — sublinia el — atît înăuntru cît și în afara parlamentului,

³⁹ *Ibidem*, p. 237.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 1310.

⁴¹ *Ibidem*, p. 1425.

⁴² *Ibidem*, p. 1651, 1655.

⁴³ *Ibidem*, p. 1439.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 1470.

grupul parlamentar socialist-comunist, reinnoind protestul său împotriva acestui sistem despotic, care suprimă de fapt drepturile omenești cele mai elementare, declară că va rămâne totuși în parlament spre a demasca această situație și continuă și de aici lupta pînă la completa doborîre a regimului capitalist...⁴⁵.

Grupul parlamentar socialist a acționat în general unitar, deși în cadrul său existau unele deosebiri de păreri, inerente perioadei în care procesul de clarificare ideologică în partid se intensificase. Într-un material larg, referitor la activitatea parlamentară, publicat în două numere din „Socialismul“, Iacob Pistiner remarcă că aceste deosebiri nu afectau fondul activității lor parlamentare⁴⁶. Pistiner nota însă un lucru deosebit de important, și anume, faptul că orice iluzie în privința transformărilor radicale pe care le-ar fi putut aduce lupta în parlament a fost spulberată. „Cine a venit în acest parlament cu iluzia că această țară... ar putea fi dusă înainte pe calea reformelor — scria el —, trebuie să se fi dezmeticit repede în această scurtă sesiune“⁴⁷. El trăgea concluzia că parlamentul este doar un teren de luptă pe lângă altele, dar că ceea ce va duce lupta socialistă spre biruință va fi acțiunea maselor.

Pe aceeași linie se înscrie o intervenție a lui D. Fabian în aceeași gazetă, în care sublinia că izbînda socialismului va fi posibilă numai prin instaurarea puterii politice a proletariatului.

Anul 1920 a fost primul din istoria mișcării muncitorești din țara noastră în care au intrat în Senat reprezentanți ai Partidului socialist*. Participarea la alegerile pentru Senat corespundea atitudinii noi pe care socialiștii o adoptaseră față de acest organism politic burghez. Într-un articol publicat în „Socialismul“, Th. Iordăchescu menționa că hotărîrea Consiliului General al partidului de a participa la alegerile pentru Senat avea în vedere folosirea tuturor posibilităților, printre care Camera și Senatul, în vederea criticării racilelor regimului politic existent, precum și pentru lărgirea propagandei socialiste⁴⁸.

Intrarea reprezentanților partidului muncitorilor din țara noastră în Senat constituia o izbîndă cu largi semnificații în ceea ce privește afirmarea Partidului socialist pe arena vieții politice românești. Prezența zilnică a grupului socialist, intervențiile sale făceau dovada recunoașterii capacității clasei muncitoare de a participa la dezbaterile unor probleme majore ale vieții politice a țării.

Privită în ansamblu, activitatea parlamentarilor socialiști din acești ani a adus un suflu nou în dezbaterile Camerei și ale Senatului. Ei făceau cunoscute cercurilor politice ale vremii, opiniei publice, idealurile și dezideratele proletariatului, cereau drepturi și libertăți pentru toți cei asupriți, înfierau măsurile care tindeau să lovească în lupta revoluționară a clasei muncitoare. Contribuția lor activă în cadrul dezbaterilor din parlament, energia și curajul cu care au dezvăluit nedreptățile sociale

⁴⁵ *Ibidem*, p. 1442.

⁴⁶ „Socialismul“ din 5 septembrie 1920.

⁴⁷ *Ibid.*

* Este vorba de G. Grigorovici, Iosef Gabriel și Ioan Ianc, reprezentanți ai socialiștilor din Bucovina și Banat. *Dezbaterile Senatului (Sesiunea extraordinară din 1920)*, p. 7, 9, 19.

⁴⁸ „Socialismul“ din 30 mai 1920.

și au apărat năzuințele de libertate, democrație și echitate socială nu numai ale proletariatului, ci și ale întregului popor muncitor, făceau dovada incontestabilă că Partidul socialist era forța politică cea mai înaintată a societății românești din acei ani.

Prin multiplele ei valențe, activitatea parlamentară a socialiștilor români a contribuit la clarificarea ideii privind utilizarea tuturor posibilităților existente în cadrul statului burghez pentru lărgirea activității propagandistice a partidului, pentru perfecționarea formelor și metodelor de acțiune ale mișcării muncitorești. Parlamentul a fost folosit de Partidul socialist, de deputații acestuia, ca o tribună de popularizare a celor mai avansate idei, spulberind concepțiile unor militanți ai mișcării revoluționare care excludeau folosirea oricăror posibilități legale de luptă. Acest rezultat era o componentă a complexului proces de clarificare ideologică și politică care se desfășura în cadrul mișcării noastre muncitorești.

În această perioadă, în cadrul Partidului socialist a avut loc o luptă intensă pentru clarificarea principiilor politico-ideologice, a strategiei și tacticii luptelor revoluționare viitoare. „Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste a marcat o etapă nouă, superioară, atât pe plan politic și ideologic, cât și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avânt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră”⁴⁹.

Activitatea parlamentară a socialiștilor români în anii 1919—1921 se înscrie în istoria mișcării noastre muncitorești printre acțiunile majore de o semnificație deosebită ale proletariatului — desfășurate în perioada avântului revoluționar care a precedat transformarea partidului socialist în partid comunist — pentru afirmarea clasei muncitoare în viața politică a țării, pentru promovarea idealurilor luminoase ale socialismului.

⁴⁹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, Editura politică, București, 1974, p. 22—23.

Contribuții privind legăturile socialiștilor români cu Friedrich Engels și cu alți conducători ai mișcării muncitorești internaționale

AUGUSTIN DEAC

Procesul răspîndirii și însușirii socialismului științific în țara noastră oglindește în chip specific drumul fundamentării trainice, ideologice și politice, evoluția pe făgașul revoluționar a mișcării noastre muncitorești, orientarea și acțiunea sa constantă, în existența și lupta dusă timp de peste un veac, pe temeiul genialei învățături marxiste. Începuturile acestui proces, înrădăcinat în condițiile obiective, economice-sociale și politice din țara noastră, în seva solului național, coincid în timp cu înseși începuturile afirmării mișcării muncitorești din România. „Socialismul științific — se subliniază în *Proiectul de Program al Partidului Comunist Român* — găsește, chiar de la întemeierea sa, un ecou profund în mișcarea noastră revoluționară, ideile lui Marx și Engels înregistrînd rapid o largă răspîndire în România¹. Amplificarea și adîncirea continuă, încă din faza de început, a promovării și asimilării ideilor marxiste se datoresc terenului fertil care exista la noi în această direcție, faptului — profund relevant — că mișcarea noastră muncitorească s-a aflat permanent într-un nemijlocit contact cu mișcarea muncitorească internațională, cu fondatorii comunismului științific, Karl Marx și Friedrich Engels, precum și cu alți conducători ai proletariatului din Europa și din alte continente.

În același timp, Marx și Engels au acordat o deosebită atenție studierii istoriei României, dezvoltării ei economice-sociale, evoluției mișcării noastre muncitorești. Clasicii marxismului au privit cu simpatie lupta eroică desfășurată de poporul român împotriva exploatării și asupririi, pentru eliberarea națională și socială, pentru unirea sa într-un singur stat național și scuturarea jugului străin.

După cum se știe, odată cu încetarea din viață a lui Karl Marx, în anul 1883, Friedrich Engels, prin întreaga sa activitate teoretică și practică, prin opera sa, a rămas conducătorul recunoscut al proletariatului din întreaga lume. Lui i se adresau pentru sfaturi și îndrumări conducătorii mișcării socialiste din Europa și din celelalte continente, inclusiv so-

¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*. Proiect, Editura politică, București, 1974, p. 18.

cialiștii din țara noastră. Legăturile socialiștilor români cu Friedrich Engels constituie o înălțătoare pagină a istoriei mișcării noastre muncitorești, relevând ideea de o particulară semnificație că dezvoltarea acestora pe linie ascendentă, într-o etapă importantă a afirmării sale, a avut loc la izvoarele făuritoare ale marxismului.

O multitudine de factori au făcut ca Friedrich Engels, în cadrul preocupărilor sale stăruitoare pentru dezvoltarea și afirmarea mișcării muncitorești din întreaga lume, să aibă legături apropiate cu mișcarea socialistă din țara noastră. Afirmarea proletariatului român pe scena vieții social-politice a țării, dezvoltarea luptei sale în efervescenta ideologică creată prin răspîndirea ideilor socialismului științific, viziunea marxistă creatoare a gândirii mișcării noastre muncitorești în problemele fundamentale cu care se confrunta societatea românească în epoca respectivă, poziția sa profund internaționalistă au contribuit la creșterea interesului lui Friedrich Engels pentru partidul socialiștilor români, pentru poporul nostru, a cărui frământată istorie a cunoscut-o.

Despre poporul român, despre istoria și cultura sa, Friedrich Engels, ca și Karl Marx, avea cunoștințe încă din anii tinereții, cînd a și început să învețe limba poporului nostru. În lucrările sale, Engels s-a referit, deseori, la ținuturile patriei noastre, la strămoșii poporului român, la gradul de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție pe teritoriul României. El a acordat atenție și altor momente importante ale luptei maselor populare de pe teritoriul țării noastre, ca anul revoluționar 1848, făurirea statului național român, la 1859, lupta poporului român pentru neatinare.

Preocupat de mersul revoluției burghezo-democrate în Europa, de lupta popoarelor pentru dreptate socială, pentru o viață de sine stătătoare în cadrul fruntariilor lor naționale, Friedrich Engels, ca și Karl Marx, s-a aplecat cu mult interes asupra istoriei poporului român, spre a-i cunoaște originea, limba și cultura materială și spirituală, unitatea teritoriului pe care s-a format și pe care-l locuia, trecutul său zbuciumat, luptele purtate împotriva asupritorilor interni și externi și a tras semnificative concluzii teoretice privind viitorul luptei sale pentru eliberarea socială și națională.

În lucrări teoretice, în articole de presă, în corespondența purtată cu Karl Marx, precum și în scrisorile adresate unor militanți socialiști români, Friedrich Engels a făcut dese referiri la mișcarea noastră muncitorească. El a apreciat în mod deosebit interesul pe care-l purtau socialiștii de la noi operelor sale, faptul că unele dintre ele, ca, de pildă, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, au fost traduse în românește la scurt timp după elaborarea și publicarea lor. În scrisoarea pe care Engels a adresat-o militantului socialist Ioan Nădejde, scrisoare reprodusă în „Contemporanul“ din ianuarie 1888, Friedrich Engels a mulțumit redacției revistei pentru traducerea și publicarea lucrării sale în limba română: „Dați-mi voie să vă mulțumesc pentru osteneala ce ați avut pentru a face înțelese de cititorii români aceste scrieri. Pe lângă cîstea ce mi-ați făcut-o astfel, îmi făcureți și îndatorirea de a mă ajuta să învăț în sfîrșit o leacă limba românească... Cu traducerea d-tale am putut face oarecare progres : textul meu, etimologia latinească și slavă mi-au ținut loc de dicționar și

din pricina traducerii d-tale pot zice acum că limba română nu mai este pentru mine o limbă cu desăvârșire necunoscută².

În mai multe rânduri, Engels a evidențiat faptul că socialiștii români au conceput și au publicat lucrări originale de interpretare marxistă, între care *Ce vor socialiștii români?*; *Karl Marx și economiștii noștri*, aparținând lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, precum și unele scrieri datorate lui Raicu Ionescu-Rion, al căror conținut l-a cunoscut, au editat organe de presă socialiste — „Contemporanul“, „Revista socială“, „Munca“, „Critica socială“ — și au pus la baza programelor lor de acțiune ideile fundamentale ale marxismului. Acțiunea politică — parlamentară a mișcării noastre socialiste de la sfârșitul veacului trecut, al cărei rezultat concret a fost alegerea a doi deputați ai clasei muncitoare în parlament, a întrunit, de asemenea, calde aprecieri din partea conducătorului mișcării muncitorești internaționale.

Cu drept cuvânt, „Lumea nouă“ arăta că Friedrich Engels se interesa foarte mult de istoria țării noastre, că progresele socialismului în România îi aduceau mare bucurie. În cunoscuta scrisoare către Ioan Nădejde, din 4 ianuarie 1888, Engels aprecia în mod deosebit spiritul de orientare, în lumina marxismului, al socialiștilor din țara noastră. Rămân pentru totdeauna un titlu de mândrie al mișcării noastre muncitorești acele cuvinte din scrisoare prin care strălucitul teoretician, organizator și conducător al proletariatului aprecia esența și caracterul marxist al mișcării socialiste din România: „Cu mare plăcere am văzut — scrie Engels — că socialiștii din România primesc în programul lor principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători mai pe toți socialiștii din Europa și America — e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx“³.

Friedrich Engels a cunoscut personal o serie de militanți și conducători ai mișcării noastre socialiste. Cu unii dintre ei a purtat o bogată corespondență, una dintre formele relevante ale legăturilor strânse pe care Engels le-a avut cu mișcarea socialistă din România, cu militanții săi⁴. În prezentul articol, ne vom referi, mai ales, la corespondența pe care socialistul român George Diamandi a purtat-o de la Paris cu Friedrich Engels.

Se știe că mulți tineri socialiști români aflați la studii în diferite capitale și în alte orașe ale țărilor occidentale (Paris, Londra, Bruxelles, Berlin, Geneva etc.) s-au încadrat cu înflăcărare în cercurile de studii sociale sau în alte organizații socialiste, remarcându-se prin preocupări susținute pentru răspîndirea socialismului științific. În acest cadru se înscrie activitatea depusă de socialistul român George Diamandi la Paris. Cunoșcînd direct numeroși conducători ai mișcării muncitorești franceze și internaționale și dispunînd și de resurse materiale proprii, Diamandi a editat la Paris, începînd cu 1 iulie 1893, revista de limbă franceză „L'Ère nouvelle“, considerată printre primele publicații teoretice marxiste în Franța. De altfel, într-o scrisoare adresată lui Friedrich Engels de către Diamandi,

² „Contemporanul“ (Iași), vol. VI, 1888, p. 571.

³ *Ibid.*

⁴ A se vedea pe larg: Augustin Deac, *Engels și România*, Editura politică, București, 1970.

ca director al noii publicații, acesta îl informa că intenționează să facă din „L'Ère nouvelle” „un «Die Neue Zeit»”⁵.

La apariția revistei, oficiosul P.S.D.M.R., „Munca”, o prezenta astfel cititorilor : „Sub acest titlu („L'Ère nouvelle” — *n.n.*), a apărut în Paris o nouă revistă socialistă. Salutăm cu atît mai multă mîndrie ivirea ei, cu cît găsim ca director pe colaboratorul «Muncii», prietenul G. Diamandi... Recomandăm călduros această revistă... Rugăm, deci, pe prietenii noștri și, mai cu seamă, cercurile de studii sociale ca să se aboneze”⁶.

Dorind să obțină colaborarea la revista pe care o fondase a celui mai strălucit teoretician al mișcării socialiste internaționale, George Diamandi îi adresează, la 30 iulie 1893, lui Friedrich Engels o scrisoare în acest sens, cu următorul conținut :

„Dragă cetățene Engels, noi scoatem o revistă, «L'Ère nouvelle», la care au binevoit să colaboreze cetățenii Guèsde, Lafargue, Deville, Millerand, Gherea etc. Pentru primul nostru număr, nu ne-am îngăduit răgazul să vă cerem colaborarea. Ne-am luat-o singuri, vă rugăm să ne iertați. Ne-am gândit că nu am putea face nimic mai bun decît publicînd lucrarea dv. «Barbarie și civilizație». Vom avea plăcerea să vă trimitem primul număr, care va apărea la 1 iulie. Am contat pe colaborarea dv. pentru un articol asupra ansamblului politicii europene și al mișcării socialiste.

Fiți convinși, dragă maestre, de devotamentul nostru pentru cauza socialistă și binevoiiți a primi expresia sentimentelor noastre celor mai distinse”⁷.

Într-o altă corespondență, Diamandi îi scrie : „Dragă cetățene Engels, V-am trimis revista și extrasul. Pe cît posibil voi urmări «Die Neue Zeit» pas cu pas. Regret mult că nu ne puteți trimite cel puțin un capitol sau lucrări pe care le pregătiți sau opere ale lui Marx. Totodată, vă rog mult să binevoiiți a-mi trimite prima parte din traducerea franceză a «Evoluției proprietății», pe care ne-a prezentat-o Guèsde...

Primiți, vă rog, dragă cetățene, o dată cu mulțumirile mele, expresia profundului meu devotament”⁸.

Într-o altă scrisoare, Diamandi stăruie din nou ca Friedrich Engels să-i trimită articole pentru revista „L'Ère nouvelle” : „Dacă insist atît — scrie Diamandi — este pentru că publicarea lucrărilor dv. înseamnă pentru noi o chestiune de viață și de moarte”⁹.

Despre „L'Ère nouvelle” și despre G. Diamandi relatează, în corespondența sa, și Engels. „Acum cîtva timp — nota el în scrisoarea trimisă la 30 iulie 1893 Laurei Lafargue — Bonnier mi-a trimis scrisoarea unui anume Diamandi (român), prin care acesta îmi cere să colaborez la revista pe care era pe cale să o înființeze și, totodată, îmi făcea cunoscut că anticipase consimțămîntul meu, traducînd pentru primul număr — pe care mă anunța că mi-l va trimite — capitolul meu despre barbarie și civilizație.

⁵ Arhiva Marx-Engels-Lenin, Moscova, fondul 1, dosarul 5.

⁶ „Munca” din 29 august 1893.

⁷ Arhiva Marx-Engels-Lenin, Moscova, fondul *Manuscrite Engels*.

⁸ *Loc. cit.*

⁹ *Loc. cit.*

Am așteptat, dar n-am primit nimic. În cele din urmă, i-am scris acum câteva zile..., arătându-i că nu am primit revista și că, oricum, nu am răgazul să colaborez la ea.

Cu toate acestea, mi s-a trimis o corectură separată a respectivului capitol, cu mențiunea că se intenționează publicarea în întregime a lucrării, mai întâi în revistă, apoi ca broșură. Revista însă nu mi-a fost trimisă mie, ci lui Tussy. Ea mi-a remis-o astăzi și, după cum văd, figurez printre colaboratorii permanenți, alături de Kautsky, Paul și alții, cărora, fără îndoială, de asemenea nu li s-a cerut consimțământul, deși erau anunțate articole scrise de Guèsde și Paul, iar studiul lui Paul despre materialismul lui Mohr a și fost în parte tipărit. Traducerea capitolului meu pare a fi cea făcută de Roy¹⁰. Necunoscînd, la acea dată, revista „L'Ère nouvelle“, Engels exprima, în această scrisoare, o anumită reținere față de colaborarea sa în paginile ei, dar, mai târziu, așa cum se va vedea în cele ce urmează, se va edifica asupra poziției și orientării științifice a revistei și își va exprima satisfacția pentru calitatea traducerii lucrării *Ludwig Feuerbach*, apărute în coloanele acestei publicații marxiste.

În afară de capitole din cunoscuta lucrare a lui Friedrich Engels *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, apărute sub titlul *Barbarie și civilizație*, „L'Ère nouvelle“ se înscrie în opera de promovare a socialismului științific prin publicarea integrală, în trei numere consecutive, începînd din septembrie 1894, a nemuritoarei lucrări a lui Karl Marx și Friedrich Engels *Manifestul Partidului Comunist*. Este de remarcat că redacția revistei a înțeles rolul *Manifestului Partidului Comunist* ca operă fundamentală a marxismului, a subliniat viabilitatea istorică a ideilor sale, combătînd, de pe pozițiile științifice ale fondatorilor teoriei revoluționare a proletariatului, pe acei care încercau să susțină perimarea conținutului său : „Timpul de aproape o jumătate de secol care s-a scurs de la apariția acestui Manifest și fenomenele economice și politice care s-au produs în acest interval n-au făcut decît să confirme vederile teoretice ale celor doi gînditori comuniști. Manifestul de la 1848, care este unul din cele mai importante documente istorice ale socialismului științific, rămîne încă astăzi sesizatorul și expunătorul exact al drumului evolutiv al societății capitaliste și al formării celor două clase antagoniste ale sale, burghezia și proletariatul, cu toate că cîteva partide l-au considerat învechit și că altele au cerut revizuirea, așa cum au constatat Marx și Engels în prefața la ediția germană a Manifestului, publicat în 1872“¹¹.

În revistă a mai fost publicat *Discurs asupra chestiunii liberului-schimb*¹², de Karl Marx, iar în numărul din aprilie-mai 1894 *Ludwig Feuerbach*, de F. Engels, tradus din germană în limba franceză de Laura Lafargue.

Atunci cînd, la cererea lui Diamandi, Laura Lafargue a acceptat să traducă articolul lui Engels *Ludwig Feuerbach*, Diamandi îi comunica, la 17 ianuarie 1894, lui Friedrich Engels că Laura Lafargue „trebuie să vă fi scris deja referitor la traducerea minunatului dv. articol filozofic. Îmi permit să vă întreb cînd ați fi dispus a ni-l trimite... Primiți, vă rog,

¹⁰ Friedrich Engels, Paul et Laura Lafargue, *Correspondance*. Tome III, 1891—1895, Éditions sociales, Paris, 1959, p. 300—301.

¹¹ „L'Ère nouvelle“, anul I, nr. 9/1894.

¹² „L'Ère nouvelle“, anul II, nr. 6/1894.

dragă și foarte onorate cetățene Engels, expresia sentimentelor mele distinse și devotate¹³.

Intr-adevăr, traducerea a fost excelentă. Engels, în scrisoarea din 11 aprilie 1894, trimisă din Londra Laurei Lafargue, apreciază astfel calitatea traducerii: „Tocmai am citit traducerea din «L'Ère nouvelle» și am rămas încântat. E mai cursivă decât originalul; aş avea de făcut cel mult două sau trei mici modificări, pe care aş vrea să ți le indic pentru o eventuală reeditare¹⁴.

„L'Ère nouvelle“ a fost o tribună de popularizare a activității marxiste desfășurate de unii socialiști români. Direcția revistei a publicat o bibliografie a lucrărilor lui C. Dobrogeanu-Gherea, remarcând, printre altele, că „prin volumele sale «Studii critice», Gherea a obținut un succes enorm, ele reprezentând un veritabil monument al erudiției... Fiind printre primii răspânditori ai socialismului științific în România, Gherea a elaborat programul Partidului socialist român. Gherea a scris și numeroase studii cu caracter filozofic și economic, ca, de pildă, «K. Marx și economiștii noștri», «Răspuns domnului Herbert Spencer», «Cauza socială a pesimismului»¹⁵.

Revista a reprodus importante studii ale unor cunoscuți gânditori socialiști din țara noastră. Astfel, lui Constantin Dobrogeanu-Gherea i s-au publicat două studii ample, unul intitulat *Max Stirner*¹⁶, despre care Clara Zetkin afirma că este lucrarea „cea mai clară și mai precisă pe care am citit-o despre marele teoretician al anarhismului“¹⁷, iar altul reproducind conferința ținută la Cercul de studii sociale din București în anul 1892 despre *Concepția materialistă a istoriei*¹⁸. De asemenea, în paginile revistei a mai fost publicat articolul lui Gherea despre *Taras Sevcenko*¹⁹.

Doctorului Ștefan Stincă i s-a publicat studiul *Mediul social ca factor patologic*²⁰; Raicu Ionescu-Rion, sub semnătura Vasile Rion, a publicat studiul *Religie, familie, proprietate*²¹, deosebit de apreciat de Friedrich Engels; G. Diamandi figurează în revistă cu numeroase articole pe diferite teme: *E. Zola — doctorul Pascal*²²; *Benoît Malon*²³; *M. Barrès — l'ennemi des lois*²⁴ ș.a.

Deosebit de relevante pentru poziția ideologică a revistei „L'Ère nouvelle“ sînt aprecierile făcute de Clara Zetkin, într-un articol consacrat apariției acestei reviste. „L'Ère nouvelle“, scria Clara Zetkin, „se ghidează strict după socialismul modern științific“²⁵. Semnalînd o serie de limite ale publicației „Revue socialiste“, care apărea la Paris, ea remarcă importanța deosebită a apariției noii reviste conduse de Diamandi. „Caracterul revistei «Revue socialiste» — scria Clara Zetkin — se explică, în

¹³ Arhiva Marx-Engels-Lenin, Moscova, fondul *Manuscrite Engels*.

¹⁴ Friedrich Engels, Paul et Laura Lafargue, *Correspondance*. Tome III, 1891—1895, p. 352.

¹⁵ „L'Ère nouvelle“, anul I, nr. 2/1893.

¹⁶ „Die Neue Zeit“, an XII, vol. I, nr. 21/1893—1894, p. 664—667.

¹⁷ „L'Ère nouvelle“, anul II, nr. 1/1894.

¹⁸ „L'Ère nouvelle“, anul II, nr. 5/1894.

¹⁹ „L'Ère nouvelle“, anul II, nr. 10/1894.

²⁰ „L'Ère nouvelle“, anul II, nr. 2/1894.

²¹ „L'Ère nouvelle“, anul I, nr. 2/1893.

²² „L'Ère nouvelle“, anul I, nr. 4/1893.

²³ „L'Ère nouvelle“, anul I, nr. 5/1894.

²⁴ *Ibid.*

parte, prin individualitatea fondatorului său (Mohr — n.n.), mai mult însă prin fărimțarea vieții de partid socialiste din Franța, prin multitudinea școlilor și școlitelor socialiste, care ființează una lângă alta și, din păcate, chiar prea des una împotriva celeilalte²⁵. Lipsa de consecvență și de fermitate a publicației „Revue socialiste“, arăta, în continuare, Clara Zetkin, a făcut ca ea să-și piardă „acea principialitate care este baza oricărei tactici hotărâte a unei mișcări politice“.

„Revue socialiste“, constata Clara Zetkin, a rămas fără influență asupra dezvoltării interne a mișcării socialiste din Franța și, de aceea, „a fost posibilă apariția unei alte reviste științifice socialiste, ba a devenit chiar o necesitate. Această situație explică însă, în același timp, ce importanță are pentru clarificarea și adâncirea vieții de partid franceze existența unei reviste care, luată ca un tot, se ghidează strict după socialismul modern științific...“²⁶

Orientarea marxistă a revistei „L'Ère nouvelle“ ilustrează un fapt marcant, anume că învățătura lui Marx și Engels exercita o înrîurire profundă în rândurile socialiștilor francezi, că prindea rădăcini în cercuri din ce în ce mai largi. Plin de elan, curajos în apărarea principiilor marxiste, Diamandi declara în numele redacției: „În domeniul filozofic și sociologic noi sintem în mod hotărît adepți ai concepției materialiste a istoriei și colectivști. Noi vom face totul ca ideile noastre să pătrundă în opinia publică... Poziția noastră ne va atrage antipatia multora, ea va avea ca rezultat că vom fi acuzați de cezarism, despotism și dictatură. Imbecilii ne vor striga «sectar», așa cum lașii strigă: «Lupul! Lupul!». Dacă înseamnă a fi sectar cînd ai o convingere adîncă, pe care o aperi față de toți, și cînd vrei să obții victoria cauzei tale, ținînd departe de ea tot ceea ce ar putea s-o facă incoloră, bine, «atunci eu sînt un sectar și mă bucur să fiu unul»“.

Făcînd o privire de ansamblu asupra publicației editate de Diamandi, Clara Zetkin aprecia că „Cele șapte numere ale revistei «L'Ère nouvelle» apărute pînă acum stau mărturie că redacția lucrează cu seriozitate, energie și succes la îndeplinirea sarcinilor sale. Conținutul ei este bogat, variat și de bună calitate. Studiile publicate de Engels („Barbarie și civilizație“, „Nașterea statului atenian“) *, de Kautsky („Pieirea micii manufacturi“) ** și de Schönbank („Trusturile carbonifere engleze“) sînt bine cunoscute în Germania, dar nu și în Franța, iar redacția, prin traducerea și publicarea acestor studii, merită recunoștința tovarășilor de partid francezi. Printre lucrările originale și cititorii germani vor găsi multe lucrări interesante, în parte chiar excelente, ca, de pildă, lucrările ingenioase ale lui Lafargue despre «Idealism și realism», «Mediul natural», «Mediul artificial», studiul obiectiv echilibrat al lui Deville despre «Socialism, revoluție și internaționalism», articolele semnate de dr. Manouvrier („Capacități și acțiuni“), de dr. Z. („Secularism și socialism“), de Bonnier („Dl. Gladstone“), diferitele comunicări despre situația mișcării socialiste în diversele țări etc. etc. O atenție deosebită merită să i se acorde studiului strălucitor și profund al lui Lafargue «Limba franceză înainte și după revoluție»²⁷ și

²⁵ „Die Neue Zeit“, anul XII, vol. I, nr. 21/1893—1894, p. 664—667.

²⁶ Ibid.

* Friedrich Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*.

** Karl Kautsky, *Programul de la Erfurt*.

²⁷ Acesta îl vom publica în curînd și în „Die Neue Zeit“. Redacția.

articolului lui Gherea despre «Max Stirner» care este, de fapt, lucrarea cea mai completă și, poate, cea mai clară și mai precisă pe care am citit-o despre marele teoretician al anarhismului. Excelente sînt, de asemenea, criticile literare ale lui Diamandi despre «Doctorul Pascal al lui Zola» și despre «Inamicul legilor» de Maurice Barrès.

Dacă «L'Ère nouvelle» va reuși să biruie greutățile mari materiale, la care — datorită fărîmîțării mișcării socialiste din Franța — trebuie să se aștepte o revistă de genul noii noastre tovarășe de luptă, atunci ea va contribui extrem de mult la asigurarea unui conținut unitar, clar, spiritual și principial, acestei reviste²⁸, fapt care, conchidea Clara Zetkin, se va răsfrînge pozitiv asupra mișcării socialiste din Franța.

„Noi recomandăm în mod stăruitor tovarășilor noștri de partid germani, care stăpînesc limba franceză — scria mai departe Clara Zetkin — lectura acestei excelente reviste și urăm noii noastre tovarășe de luptă, atît de hotărîtă și de clară, bun venit în lupta pozitivă“.

Prezintă un interes deosebit caracterizarea, plină de semnificație, pe care o face revistei „L'Ère nouvelle“ gazeta studenților socialiști din Bruxelles, „L'Étudiant socialiste“, care remarcă o serie de trăsături definitorii pentru orientarea marxistă a revistei. Făcînd o prezentare a primelor trei numere ale revistei, „L'Étudiant socialiste“ scria că aceasta afirmă în mod statornic principiile materialismului marxist, fapt care a atras colaborarea în coloanele sale a lui Friedrich Engels, ca și a altor militanți ai mișcării muncitorești internaționale, este adînc pătrunsă de internaționalismul proletar. „L'Étudiant socialiste“ subliniază, în același context, ca trăsătură de mare valoare, spiritul marxist creator al studiilor publicate de revista „L'Ère nouvelle“ și tocmai de aceea, se arată mai departe, ea s-a bucurat de o largă aderență și forță de înrîurire „Acum, cînd au apărut deja trei numere — scrie „L'Étudiant socialiste“ — o putem aprecia mai bine, putem aprecia siguranța mîinii cu care corabia este condusă în direcția bună : sîntem deci în situația de a spune lucruri bune mai mult decît niciodată. «L'Ère nouvelle» este revista celor care se proclamă «fiii calului abur», și în artă, în sociologie, în politică aderă la materialismul economic al lui Karl Marx și Friedrich Engels : veți recunoaște imediat în ea sora geamănă a lui «Die Neue Zeit» a prietenilor noștri de peste Rhin. Pentru a judeca tînăra publicație, vă va mai fi suficient de a ști că în rîndul colaboratorilor figurează — cităm la întîmplare : Adler, Deville, Engels, Guèsde, Turatti, Gherea, Hovelague, Jaurès, Labriola, profesor la Universitatea din Roma, Lafargue, Constant[in] Mille, Millerand, Nădejde, Plehanov etc., alături de numeroși oameni de litere cu talent incontestabil.

Ceea ce iese imediat în evidență în această listă este internaționalismul său : în jurul revistei «L'Ère nouvelle» se întîlnesc cele mai emnente spirite ale socialismului internațional, aducîndu-și fiecare sprijinul lui cel mai devotat împreună cu geniul particular al neamului lor și caracterul special al mediului în care trăiesc.

Aici, credem, constă unul din marile merite pe care le poate revendica «L'Ère nouvelle», care a ajuns astfel să coordoneze eforturi variate, inteligente și aptitudini diverse“²⁸.

²⁸ „L'Étudiant socialiste“, nr. 13, din 20 octombrie 1893.

Asemenea documente, de o mare valoare pentru istoria mișcării noastre muncitorești, vin să sublinieze, la rîndul lor, legăturile strînse ale unor militanți socialiști români cu conducătorii de frunte ai proletariatului internațional, prezența lor în miezul problemelor mișcării muncitorești internaționale, în cadrul căreia au adus o contribuție viabilă, de pe temeiul marxismului, la dezbaterăa unor probleme ideologice-politice la ordinea zilei.

Ni se înfățișează astfel coordonate ale profundului internaționalism care stătea la fundamentul mișcării noastre muncitorești și care avea să cunoască o evoluție mereu ascendentă, să parcurgă noi forme și trepte de manifestare. „Întreținînd legături strînse cu Engels și cu alți conducători ai proletariatului din Europa și de pe alte continente — se apreciază în proiectul de Program al partidului nostru — Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România s-a remarcat, totodată, prin spiritul său de solidaritate internațională. El a dezvoltat colaborarea cu celelalte detașamente ale proletariatului, s-a făcut cunoscut prin participarea la activitatea organizației internaționale a muncitorilor, la congrese și întruniri socialiste și muncitorești internaționale, prin contribuția activă adusă la dezbaterăa celor mai importante probleme ale mișcării muncitorești din perioada respectivă”.²⁹

Luînd pildă temeinicia cu care întemeietorii socialismului științific au studiat și au analizat fenomenele vieții economice-sociale și politice, socialiștii români, așa cum relevă și documentele de mai sus, s-au ancorat în actualitatea vremii lor, au înțeles că marxismul este o metodă de gîndire și de cercetare a realităților epocii în care trăiau și luptau, au acționat combativ și ferm, în lumina gîndirii marxiste, căutînd să dea răspunsuri juste la sarcinile și obiectivele luptei revoluționare.

Regăsim aici puternice tradiții ale spiritului științific-creator care aparține organic partidului marxist-leninist al clasei muncitoare din țara noastră, înțelegerea profundă a necesității de a aborda viața socială, fenomenele noi care apar în cadrul acesteia ca o condiție intrinsecă pentru mersul înainte atît al teoriei, cît și al practicii revoluționare, pentru desprinderea ideilor noi izvorîte din analiza materialist-dialectică a realităților contemporane.

²⁹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, p. 19.

Cronologia luptei pentru eliberarea întregului teritoriu al țării noastre (23 august–25 octombrie 1944)

Se împlinesc în acest an — la 25 octombrie — 30 de ani de la desăvîrșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația fascistă. Începută la 23 august 1944, măreața epopee a luptelor pentru eliberarea pămîntului străbun s-a încheiat la 25 octombrie 1944, cînd armata română, în cooperare cu armata sovietică, depășind frontiera de vest a țării, a trecut la zdrobirea forțelor hitleristo-horthyste de pe teritoriul Ungariei. Ziua de 25 octombrie a devenit ziua forțelor armate ale Republicii Socialiste România.

De-a lungul a 64 de zile, armata română a înscris în istoria contemporană a României fapte de arme pline de strălucire și semnificație, pilduitoare pentru generațiile viitoare.

Redăm, în cele ce urmează, momentele esențiale din lupta poporului și armatei române pentru alungarea cîmpitorilor și eliberarea întregului teritoriu al țării.

23 august 1944. După o sistematică pregătire politică și militară, desfășurată în strictă conspirativitate, Partidul Comunist Român, în colaborare cu celelalte forțe democratice și antihitleriste ale țării, a dezlănțuit insurrecția națională antifascistă armată.

În după-amiaza acestei zile, conform planului insurecțional dinainte stabilit, Ion Antonescu și principalii membri ai guvernului au fost arestați la palatul regal. Imediat, trupele române din București au fost alarmate și au primit ordine să încercuiască obiectivele germane și să apere intrările principale ale orașului. Pînă spre sfîrșitul zilei aceste misiuni au fost îndeplinite.

În aceeași seară s-a format un nou guvern — emanație a insurecției — în care partidele comunist și social-democrat dețineau trei portofolii. Au fost difuzate la radio o proclamație regală (al cărui proiect fusese elaborat de un reprezentant al P.C.R.) și o declarație a guvernului. Noua conducere a Marelui stat major a dat o directivă de luptă către întreaga armată română, prin care ordona încetarea ostilităților contra U.R.S.S. și întoarcerea armelor împotriva armatei hitleriste.

În pădurea Băneasa (nord București) și în zona Mălini—Valea Seacă (Moldova) au avut loc primele ciocniri și lupte violente între trupele române și cele germane.

24 august 1944. În jurul orei 1, o formațiune patriotică a transportat guvernul antonescian într-o casă conspirativă a P.C.R., unde l-a ținut sub pază, în cel mai strict secret, pînă după victoria deplină a insurecției. În aceeași noapte, pentru a fi în siguranță, regele a plecat în comuna Dobrița (în zona Tîrgu Jiu). La Președinția Consiliului de Miniștri și la Marele stat major se primesc informații că germanii încearcă să intercepteze diferite puncte de cale ferată și șosele importante și se pregătesc pentru ocuparea unor oficii telefonice și atacarea Bucureștiului.

În jurul orei 2, președintele Consiliului de Miniștri ordonă ca trupele române să înceapă atacul împotriva obiectivelor germane din București. Cam la aceeași oră trupele române de pe front care, în urma ordinelor primite, încetaseră ostilitățile împotriva armatei sovietice, încep să se retragă spre zonele sudice ale țării.

La ora 4,30 unitățile române au început luptele în București; acestea s-au desfășurat în tot cursul zilei atît în oraș cît și în împrejurimile lui. Acțiuni violente s-au dus și în alte localități ale țării: Jilava, Ferdinand (la podul de peste Argeș), Boteni, Tîncăbești, Tîrgșor, Azuga, Bod. Au loc unele ciocniri în zona Ploiești. Trupele române ocupă pretutindeni dispozitive de luptă favorabile, acoperă frontiera de vest și de sud a țării și linia de demarcație din Transilvania fixată prin dictatul de la Viena (1940).

Din însărcinarea P.C.R., Comandamentul central al formațiunilor patriotice își stabilește sediul într-o clădire din Aleea Alexandru din București și colaborează nemijlocit cu Comandamentul militar al Capitalei.

Presa P.C.R. apare legal. Ea cheamă armata, formațiunile patriotice și populația la luptă fără cruțare împotriva trupelor germane.

În seara zilei, armatele sovietice încercuiesc majoritatea Grupului de armate german „Ucraina de sud” în zona Iași — Chișinău.

25 august 1944. Luptele duse de armata română, cu sprijinul formațiunilor patriotice și al populației, s-au generalizat. Pînă seara forțele române au lichidat aproape toate punctele de rezistență germane din București. Într-un document al Marelui stat major se sublinia: „În Capitală pînă acum s-au luat mai mult de 3 000 de prizonieri germani. Armamentul lor a fost în parte luat de gărzi cetățenești comuniste”. Iar generalul german Gerstenberg, care avea misiunea să înăbușe în sînge insurecția, raporta forurilor lui superioare: „Situația la București foarte gravă. Forțele proprii la marginea de nord a Bucureștiului. Atacarea și cucerirea Bucureștiului fără aducere de armament greu [sînt] irealizabile. Regiunea petroliferă Ploiești încercuită de români”.

Au fost înfrînte, făcute prizoniere sau alungate de către forțele militare române toate trupele germane staționare din Constanța, Tulcea, Cernavodă, Sulina, Hirșova, Turnu Măgurele, Roșiorii de Vede, Alexandria, Oltenița, Călărași, Tîndărei, Brașov, Reșița, Caransebeș, Corabia și alte localități. Au continuat luptele în împrejurimile Bucureștiului, la Ploiești și alte localități din Valea Prahovei, Zimnicea, Giurgiu, în împrejurimile Brașovului etc. Au fost dezarmate și făcute prizoniere coloane germane la Ciulnița, Gura Șuței, Jebert, Bolintinu din Vale, Tintava, Bran. Trupele române din Moldova și cele care au fost la nord de Du-

nărea maritimă au continuat să se retragă spre zonele ordonate (Ploiești—București).

26 august 1944. Dimineata Bucureștiul era complet curățat de trupele germane. Trupele române continuau să atace concentric gruparea germană din zona Otopeni, Tunari, pădurea Băneasa. În înțelegere cu comandamentul român, aviația anglo-americană a efectuat un bombardament masiv asupra trupelor germane din această zonă. La Ploiești s-au desfășurat lupte grele; orașul însă a fost ferm menținut de trupele române. Au fost lichidate rezistențele germane de la Moreni și Gura Ocniței și curățite de prezența germană toate localitățile de pe șoseaua națională Cîmpina—Brașov. Au fost înfrînte sau luate prizoniere toate trupele germane staționare din Dobrogea. Trupele române de uscat și fluviale au dus lupte împotriva navelor germane care încercau să se retragă în amonte pe Dunăre. Au fost înfrînte și capturate unități și subunități germane din localitățile și zonele Urziceni, Pietroșița, Zimnicea, Găiești, Turnu Severin, Slatina, Topleț, Anina, Lugoj, Rușchița, Oravița, Aiud, Sighișoara și alte localități.

Presă P.C.R. și a celorlalte forțe politice antihitleriste popularizează succesele forțelor noastre și mobilizează în continuare la luptă.

În această zi comandantul forțelor fluviale române ia legătură cu un comandant superior sovietic în vederea colaborării la lupta împotriva germanilor. O parte din marile unități române care fuseseră pe frontul din Moldova au ajuns în zonele de concentrare; Corpurile de armată 1, 5 și 7 române, aflate în marș, s-au întâlnit cu trupele sovietice în zona Asău, Comănești, Adjud. Comandamentul armatei sovietice din zonă a acceptat ca dintre acestea o divizie și două unități (în total circa 8 000 militari) să lupte alături de trupele sovietice în Carpații Orientali.

Vîrfurile cele mai avansate ale trupelor sovietice care înaintau spre zonele sudice ale României se aflau la 170—250 km de București.

27 august 1944. În noaptea de 27/28 august 1944 prezența germană din împrejurimile Bucureștiului a fost complet înlăturată. Luptele de la București s-au soldat cu eliberarea întregii zone și luarea în prizonierat a circa 7 000 de militari germani, între care 7 generali. Trupele române au pierdut circa 1 500 militari — morți și răniți.

Unitățile române au lichidat rezistențele germane din localitățile și zonele: Arad, Orșova, Moldova Veche, Giurgiu și din majoritatea Văii Prahovei.

În aria de desfășurare a insurecției încep să sosească coloane de infanterie, motorizate și blindate germane care reușiseră să se retragă de pe frontul din Moldova și de la nord de Dunărea maritimă. În localitatea Stîlpu (lîngă Buzău) unități române duc lupte cu prima coloană sosită în zonă.

28 august 1944. Luptele de pe întreaga arie de desfășurare a insurecției se apropiau de sfîrșit. Circa 1 900 de militari germani care se retrăseseră din zona București au fost interceptați în comuna Gherghița (sud-est Ploiești) de trupe ale Armatei 4 române care veneau din Moldova. Sub presiunea forțelor române militarii germani s-au predat. Cu acest prilej au fost făcuți prizonieri și generalii germani Hofmayer, Alfred Gerstenberg și Reiner Stahel care avuseseră misiunea să înăbușe insurecția din România.

Sprijinite de cetățeni localnici înarmați, unități române sosite de pe frontul din Moldova au dus lupte la Gemenele, Albești, Pogoanele și Scutelnici (cîmpia Bărăganului) împotriva unor coloane germane care voiau să ajungă la Dunăre și să treacă în Bulgaria. De asemenea au fost înfrînte și capturate cîteva coloane germane în Dobrogea : la Cernavodă, Mircea Vodă și Medgidia (ultima coloană a fost înfrîntă în zorii zilei de 29 august). La această dată regiunea dobrogeană a țării a fost complet eliberată. Între 23 și 29 august, trupele române au capturat aici peste 10 500 de militari germani. S-au continuat luptele împotriva rezistențelor germane ce mai rămăseseră în diferite localități ale Văii Prahovei. De asemenea, s-a acționat cu mult succes contra navelor germane de pe Dunăre. În această zi, forțele fluviale române au capturat peste 100 de nave germane cu trupe și materiale de război.

Un reprezentant al guvernului român ia legătura cu comandantul Frontului 3 ucrainean sovietic pentru a stabili modalitatea de cooperare cu armata sovietică și diferite probleme de ordin economic și organizatoric.

29 august 1944. Pe întreaga arie de desfășurare a insurecției trupele germane fuseseră înfrînte, dezarmate și luate în prizonierat. În după-amiaza zilei mai rămăseseră doar în Valea Prahovei cîteva focare de rezistență germane izolate și încercuite de trupele române : la Tîrgșor și în pădurile Filipeasca (Păulești) și Buda.

La ora 18 au intrat în orașul Ploiești, aflat în stăpînirea trupelor române, Divizia 18 munte română și Brigada 6 infanterie moto sovietică care veneau din Moldova. Ele au zdrobit punctele de rezistență germane de la gările de sud și vest ale orașului.

În localitățile Bucu, Slobozia, Călărași și Oltenița, coloane germane în retragere au fost hărțuite, distruse sau luate prizoniere de trupele române.

La București populația a făcut o sărbătorească primire unităților române care au luptat la Băneasa și Otopeni. P.C.R. a organizat mitinguri și manifestații asigurînd armata de sprijinul întregului popor în lupta ce se pregătea pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei.

Guvernul român a trimis la Moscova, cu un avion, o delegație guvernamentală pentru încheierea armistițiului cu Națiunile Unite. În aceeași zi delegația a ajuns la destinație.

În după-amiaza zilei a sosit în Constanța — pe care trupele române o eliberaseră de la 25 august — prima coloană de unități sovietice care afluau dinspre Tulcea. Ele au fost primite de autoritățile civile și militare române și de populație. O altă coloană a sosit la Cernavodă. La cererea comandamentului sovietic, coloanele sovietice au fost călăuzite pînă la granița româno-bulgară de ofițeri români.

În această zi forțele principale ale Fronturilor 2 și 3 ucrainene au lichidat rezistența trupelor germane încercuite în zona Iași—Chișinău, zdrobind sau luînd în prizonierat 18 divizii germane.

30 și 31 august 1944. Trupele române au lichidat și cele cîteva rezistențe germane izolate ce mai rămăseseră în Valea Prahovei ; la Oltenița și Călărași au fost înfrînte și dezarmate ultimele coloane germane

care s-au retras de pe frontul din Moldova ; la Călărași, trupele române au luat peste 5 000 de prizonieri germani.

Insurecția a ieșit pretutindeni victorioasă. Rezultatele ei militare au constatat în : eliberarea părții centrale și sudice a României, luarea în prizonierat a 56 455 de militari germani, între care 14 generali și mai mult de 1 400 de ofițeri, uciderea în lupte a peste 5 000 de ostași inamici, capturarea a 438 nave germane și 222 de avioane, scufundarea a 60 de nave și doborîrea a 60 de avioane. Insurecția a contribuit la prăbușirea apărării germane în Balcani, la scurtarea războiului în Europa, la creșterea substanțială a raportului de forțe în favoarea Națiunilor Unite.

În aceste zile au sosit la București primele unități sovietice, cărora P.C.R. și guvernul țării le-au organizat o primire festivă, la care au participat zeci de mii de cetățeni.

La 30 august, trupele române au trecut la ofensivă în direcția Sfintu Gheorghe, marcînd astfel începutul eliberării părții de nord a Transilvaniei.

1 septembrie 1944. Trupele române devenite disponibile în urma încheierii victorioase a insurecției naționale antifasciste sau retrase din Moldova au fost dirijate spre frontul din Transilvania. Diviziile 6, 11 și 21 infanterie-instrucție au debarcat în zona Mediaș — Dumbrăveni pentru a intra în luptă în Podișul Transilvaniei.

2 septembrie 1944. Comitetul Central al Partidului Comunist Român a lansat un manifest către armata română chemînd pe ofițeri, subofițeri și soldați să lupte fără cruțare pentru libertate și independență. „Întregul popor român — se arăta în manifest — înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună“.

Detășamentul blindat român, în cooperare cu unități din Divizia 6 infanterie de gardă sovietică, au forțat Carpații Orientali prin Valea Troțușului. Pînă seara detașamentul a ajuns pe vîrfurile Hegieș din Munții Troțușului.

Mecanicul Ion Petcu, împreună cu fiul său Dumitru și tînărul Hăralambie Pricop au defectat pe Valea Troțușului locomotiva unui tren încărcat cu material de război și trupe germane asigurînd astfel capturarea acestuia. Cei trei patrioți au plătit cu viața această faptă eroică.

3 septembrie 1944. Armata 4 română (comandant : general de corp de armată Gheorghe Avramescu) a continuat să-și concentreze forțele în centrul Transilvaniei. Corpul de munte (comandant : general de divizie Ion Dumitrache) a angajat lupte grele în zona Telișoara — Vilcele. Respingînd un contraatac inamic, trupele române au eliberat localitatea Doboli.

5 septembrie 1944. În urma ședinței comune a delegațiilor Comitetelor Centrale ale Uniunii Tineretului Comunist și Uniunii Tineretului Socialist s-a constituit Frontul unic de luptă al tineretului. În rezoluția publicată era exprimată hotărîrea tineretului din România de a lupta „alături de armata română și armata roșie, pentru eliberarea Ardealului și zdrobirea definitivă a hitlerismului german“.

Pe baza Directivei operative nr. 51 a Marelui stat major, Armata 4 română și-a regrupat forțele în zona Tirnăveni — Turda — Teiuș — Mediaș.

În dimineața acestei zile trupele hitleristo-horthyste au dezlănțuit o puternică ofensivă în Podișul Transilvaniei cu scopul „de a cuceri trecătorile din Carpații Meridionali și a le zăvori“. Sînt angajate lupte violente pentru oprirea înaintării inamicului.

Batalionul 2 poduri-fluvii a construit un pod peste Dunăre, între Giurgeni și Vadul Oii, ușurînd trecerea trupelor Armatei 46 sovietice din Dobrogea în Muntenia.

6 septembrie 1944. Trupele Armatelor 1 și 4 române au respins atacurile înverșunate ale dușmanului executate în Podișul Transilvaniei și la frontiera de vest și sud-vest a țării.

Divizia 103 munte română a terminat curățirea masivului Berzunț din Munții Tarcăului (vestul Moldovei), făcînd peste 500 de prizonieri, și a trecut din Valea Troțușului în Valea Sulței.

7 septembrie 1944. Comitetul Central al Partidului Comunist Român a publicat un apel către țărani, prin care-i chema să sprijine cu toate forțele războiul dus alături de Națiunile Unite.

Corpul de munte român, în cooperare cu Corpul 33 sovietic, în cadrul căruia acționa și Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu“, a declanșat ofensiva pe direcția Sfîntu Gheorghe — Mălnaș. Înrîndind rezistența înverșunată a inamicului, unitățile Diviziei „Tudor Vladimirescu“ au eliberat localitatea Ilieni.

Orașul Tîrnăveni a fost eliberat printr-un contraatac energic executat de un batalion din Divizia 11 infanterie-instrucție, transportat auto de la Mediaș, unde abia debarcase.

Conform ordinului Marelui stat major, nr. 679 526/1944, Armatele 1 și 4 române au intrat succesiv în compunerea operativă a Frontului 2 ucrainean. Armata 1 română urma să coopereze cu Armata 53 sovietică, de sub comanda generalului I. M. Managarov, iar Armata 4 română cu Armata 27 sovietică, condusă de generalul C. G. Trofimenko.

8 septembrie 1944. Trupele Armatei 4 române au oprit ofensiva inamicului executată în centrul Transilvaniei.

Corpul de munte român a continuat cu succes ofensiva pe direcția generală Sfîntu Gheorghe — Odorhei. Unități din Diviziile „Tudor Vladimirescu“ și 1 munte au eliberat orașul Sfîntu Gheorghe.

9 septembrie 1944. Armata 4 română a început ofensiva în Podișul Transilvaniei, în scopul respingerii inamicului pătruns la sud de riurile Mureș și Arieș.

Divizia 2 munte, zdrobind trupele ungare din Brigada 1 munte care acționau pe Valea Arieșului, a ajuns în seara zilei la sud de localitatea Cacova Ierii.

Divizia 1 munte, continuînd ofensiva pe direcția Sfîntu Gheorghe — Odorhei, a eliberat localitățile Zălan și Bodoc.

Detășamentul blindat român, străbătînd prin lupte Carpații Orientali prin pasul Ghimeș-Palanca, a eliberat localitatea Herăstrău (depreșiunea Ciucului).

10 septembrie 1944. Corpul de munte, continuînd ofensiva pe direcția Sfîntu Gheorghe — Odorhei, a înfrînt rezistențele trupelor germane și ungare și, interceptînd comunicația Tîrgu Secuiesc — Odorhei, a eliberat localitățile Micfalău, Bățanii Mari, Biborțeni, Racoșul de Sus.

11 septembrie 1944. Detașamentul blindat român, acționînd în sprijinul Diviziei 72 infanterie de gardă sovietice, a nimicit inamicul din zonele Frumoasa, Racul, Ciceu și Petru Rareș (15—20 kilometri nord Miercurea Ciuc), a eliberat aceste localități, capturînd peste 400 soldați și ofițeri inamici și un bogat material de război. Succesul tanchiștilor români a fost remarcat de comandamentul trupelor de tancuri al Armatei 7 de gardă sovietice.

12 septembrie 1944. Divizia 11 infanterie-instrucție din Corpul 6 armată a eliberat localitatea Cipău, de pe riul Mureș, în timp ce unitățile Diviziei 9 infanterie au lichidat rezistențele inamicului din zona Seulița și au eliberat localitatea Iernut.

În sudul Banatului, unități ale Armatei 1 române au respins forțele germane care acționau în zona Anina. Inamicul a fost aruncat peste Dunăre.

În localitatea Ciacova, din Banat, muncitorii de la atelierele de confecții ale armatei au participat, împreună cu garda militară, la respingerea trupelor germane care urmăreau să pună stăpînire pe această localitate.

Comandantul Corpului de munte român a dat un ordin de zi în care evidenția succesele obținute de trupele sale în ofensiva executată pe direcția Odorhei — Tirgu Mureș. „Ostași, datorită vouă — se spunea în ordin — mîndrul ținut al Brașovului și Făgărașului a fost păstrat curat de inamic. Prin această ispravă... ați înlesnit trecerea aliaților ruși peste pasurile frumoșilor noștri Carpați... Să fim toți... demni de misiune, să facem ca zborul nostru spre miazănoapte să minuneze pe aliați și să umple de mîndrie românească satele și orașele dezrobite“.

13 septembrie 1944. Corpul de munte, urmărind adversarul pe direcția generală Odorhei — Tirgu Mureș, a respins trupele germane și ungare de pe malul de nord al riului Tîrnava Mare, în zona Cristuru Secuiesc, a eliberat orașul Odorhei, dirijîndu-și apoi forțele principale spre Tirgu Mureș.

În fișa de acțiune a Armatei 1 române ofensiva inamicului s-a generalizat pe întregul front, efortul făcîndu-se pentru deschiderea văilor Crișului Negru, Crișului Alb și Mureșului.

În Banat, atacul principal al trupelor germane a fost executat de Diviziile 4 moto SS „Prinz Eugen“, Divizia moto „Langemarck“ și Divizia moto „Hindenburg“, puternic întărite, care au acționat dinspre Velka, Kikinda și Vrșac (Iugoslavia) spre Timișoara.

15 septembrie 1944. Pe Valea Mureșului atacurile repetate ale marilor unități ungare (Diviziile 1 blindată „Budapesta“ și 6 infanterie-rezervă) au fost respinse de militarii Detașamentului Păuliș, format din elevii Școlii de subofițeri rezervă de infanterie.

În Banat, forțele germane (aproximativ două divizii) care trecuseră frontiera și înaintau din mai multe direcții spre Timișoara au fost oprite de Divizia 9 cavalerie română, instalată în apărare pe aliniamentul Becicherecul Mic — Săcălaz — Chișoda (vest Timișoara).

16 septembrie 1944. Trupele Diviziei 9 cavalerie au respins, după lupte grele duse la periferiile orașului Timișoara, forțele germane din Diviziile 4 poliție SS, „Prinz Eugen“ și „Langemarck“. În luptele pentru apărarea orașului Timișoara au căzut eroic locotenent-colonelul Ion

Enescu, comandantul Regimentului 13 călărași, maiorul Titus Mureșan, comandant de divizion, căpitanul Alexei Donici, comandant de escadron, locotenentul Ovidiu Balea și alți militari români care au apărut cu prețul vieții lor marele oraș din vestul țării.

Divizia „Tudor Vladimirescu”, zdrobind rezistența inamicului, a eliberat localitățile Luca și Leordeni. În seara zilei divizia s-a regrupat în zona Tîrnăveni, unde a primit ordin să se deplaseze spre Beiuș, pentru a îndeplini o nouă misiune.

17 septembrie 1944. Armata 4 română și-a realizat dispozitivul ofensiv.

Pe Valea Mureșului, Detașamentul Păuliș a zdrobit ultimele atacuri ale trupelor ungare, silindu-i pe năvălitori să renunțe la ofensivă. Adversarul a pierdut în luptele din această zonă 1 306 oameni (morți și prizonieri), 21 de tancuri și o mare cantitate de materiale de război. Pierderile Detașamentului Păuliș în timpul celor cinci zile de luptă s-au cifrat la 10 ofițeri, 10 subofițeri, 148 elevi și 209 soldați (morți, răniți și dispăruți). Ministrul de război român dă ordinul de zi nr. 15 în care a evidențiat Școala de subofițeri infanterie Radna pentru eroismul dovedit în luptele duse pentru apărarea defileului Mureșului. „...Datorită rezistenței îndrăznețe a elevilor și conducerii pricepute, se spunea în ordin, s-a reușit timp de o săptămână să se sfărme puternicele atacuri inamice sprijinite de tancuri care căutau să pătrundă pe valea Mureșului spre inima Ardealului”.

Divizia 2 munte română, acționând în strînsă cooperare cu Divizia 93 infanterie de gardă sovietică pe direcția Iara — Băișoara — Gilău, a înfrînt rezistența Brigăzii 1 munte ungare, punînd stăpînire pe crestele Munților Filii și Băișorii (cota 1270).

20 septembrie 1944. S-a încheiat perioada luptelor pentru stăvilirea acțiunilor ofensive ale trupelor germane și ungare în Podișul Transilvaniei, în Crișana și Banat. La aceste acțiuni armata română a participat cu 28 de divizii, un corp aerian și două brigăzi de artilerie antiaeriană, efectivele acestora totalizînd 274 919 militari. Pierderile noastre în această perioadă s-au cifrat la 16 275 de ostași.

În fișa Armatei 1 române, Divizia 1 infanterie-instrucție a trecut la ofensivă pe valea Crișului Alb și a eliberat localitățile Ineu și Pincota.

Detașamentul blindat român a eliberat localitatea Șerbeni (20 kilometri sud-est Reghin).

21 septembrie 1944. A apărut primul număr legal al ziarului „Scînteia”, organul central de presă al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, care a publicat un apel al C.C. al P.C.R. Adresîndu-se luptătorilor de pe front, apelul spunea : „Fiți la înălțimea măreței voastre misiuni ! Îndreptățiți nădejdea pe care poporul nostru o pune în curajul și devotamentul vostru patriotic !” Apelul chema, de asemenea, la lupta împotriva hitleriștilor și horthyștilor și populația din teritoriul cucerit : „Ridicați-vă la înălțimea strămoșilor voștri, marii luptători Horia, Cloșca și Crișan ! Loviți în spatele cuceritorilor hitleriști și fasciști unguri, dușmanii de moarte ai dreptății noastre”.

22 septembrie 1944. Divizia 3 munte, continuând atacul pe valea Crișului Negru, a zdrobit rezistența trupelor inamice și a eliberat orașul Beiuș, garnizoana de reședință a acestei mari unități.

23 septembrie 1944. Armata 4 română desfășura lupte grele în Podișul Transilvaniei. Marile unități ale Armatei 1 române au continuat ofensiva spre frontiera româno-maghiară.

Divizia 3 munte, după ce a eliberat localitatea Remetea, și-a dirijat forțele principale pe valea Crișului Negru, spre Vintere și Ripa.

Divizia 1 infanterie-instrucție, urmărind adversarul în retragere pe valea Crișului Alb, a depășit localitatea Chișineu Criș, iar Divizia 1 cavalerie-instrucție a ajuns cu forțele principale la vest de aliniamentul Sînmartin — Macea-Curtici, în imediata apropiere a frontierei româno-maghiare.

24 septembrie 1944. Marile unități ale Armatei 4 române au desfășurat lupte grele pe Mureș și Arieș. Armata 1 română a continuat ofensiva în Crișana și Banat.

Trupele Diviziei 3 munte, în cooperare cu trupe din Corpul 33 sovietic, au rupt apărarea adversarului de pe aliniamentul Ripa — Tîncă (30 kilometri sud Oradea), au eliberat aceste localități și au dezvoltat ofensiva spre Miersig.

Divizia 1 cavalerie-instrucție, depășind frontiera de stat, la vest de Macea-Sînmartin, a ajuns cu un detașament înaintat, în strînsă cooperare cu unități din Divizia 203 infanterie sovietică, la nord de Elek, pe teritoriul Ungariei.

26 septembrie 1944. Pe frontul Armatei 4 române Divizia 9 infanterie a obținut cel mai important succes : la ora 16,30, după asalturi eroice la baionetă și grenadă, a fost cucerit dealul Singeorgiu cu cota 495.

Marile unități din compunerea Armatei 1 române au continuat ofensiva cu succes.

Divizia 3 munte a acționat pe direcția Miersig — Toboliu eliberînd localitatea Miersig.

Divizia 1 infanterie-instrucție a ajuns la sud-vest de Salonta, de unde și-a dirijat forțele principale spre Mezögyán (Ungaria).

28 septembrie 1944. Corpul de munte a continuat ofensiva pe direcția Murgești — Tirgu Mureș, zdrobind rezistența trupelor Diviziei 4 munte germane. La ora 13 Batalioanele 3 și 7 vînători munte au eliberat orașul Tirgu Mureș. Pînă la ora 16,30 forțele principale ale Diviziei 1 munte au ajuns pe riul Mureș, în contact cu inamicul care se apăra la nord de rîu.

Detașamentul blindat român, atacînd pe direcția Hodoșa (18 kilometri sud-est Reghin) — Gornești, a nimicit trupele inamice din localitățile Gornești și Periș și a ajuns pe rîul Mureș.

29 septembrie 1944. Continuînd cu succes acțiunile de luptă, Corpul de munte a cucerit un important cap de pod la nord vest de Tirgu Mureș, pe care l-a păstrat cu fermitate, rezistînd tuturor contraatacurilor inamicului. Divizia 1 munte a eliberat localitățile Sîncraiu de Mureș și Nazna, iar Divizia 3 infanterie, localitatea Micești.

30 septembrie 1944. În fișa de acțiune a Armatei 4 române, Corpul de munte a continuat ofensiva pe la nord-vest de Tirgu Mureș, eliberînd localitatea Sîntioana de Mureș.

În sudul Banatului, Detașamentul Reșița a eliberat localitatea Steierdorf. Pe valea Nerei, subunități din Brigada 19 infanterie au eliberat localitățile Borlovenii Mari, Cărbunari și Șopotu Nou. În urma acestor acțiuni, teritoriul din sudul Banatului a fost curățit de trupele germane. La luptele desfășurate de unitățile militare pentru nimicirea adversarului din zonele Anina și Reșița au participat și detașamente de muncitori de la întreprinderile industriale din sudul Banatului.

1 octombrie 1944. Luînd cuvîntul la Adunarea studenților democrați din București, Nicolae Ceaușescu, secretar general al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, arăta : „Tineretul român trebuie să participe cu toată forța sa la războiul just pe care-l ducem astăzi pentru eliberarea Ardealului de nord“.

5 octombrie 1944. Armata 4 română și-a intensificat pregătirile în vederea declanșării ofensivei pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei.

Diviziile „Tudor Vladimirescu“ și 3 munte, în strînsă cooperare cu mari unități sovietice, au zdrobit rezistența trupelor inamice din Diviziile 12 și 4 infanterie ungare și 23 tancuri germană și au ajuns pînă seara pe aliniamentul Apatu — Leș — Sinnicolaul român (sud-vest Oradea).

6 octombrie 1944. Trupele Frontului 2 ucrainean, în cooperare cu trupele Frontului 4 ucrainean, au început operația Debrețin. Prin aceasta se urmărea încercuirea și nimicirea trupelor inamice din partea de nord a Transilvaniei, precum și de pe teritoriul ungar din dreapta riului Tisa. La această operație au participat și Armatele 1 și 4 române, Corpul aerian, precum și alte mari unități române independente.

Armata 4 română a primit misiunea să acționeze în cadrul operației Debrețin pe direcția generală Cluj — Carei, avînd la dreapta Armata 7 de gardă, iar la stînga Armata 27 sovietică.

9 octombrie 1944. A început ofensiva Armatelor 4 română și 27 sovietică în partea de nord-vest a Transilvaniei, cunoscută sub denumirea de operația Cluj.

Corpul de munte a trecut la ofensivă pe direcția Berghia — Frata, și nimicind rezistențele Diviziilor 4 munte germană și 3 infanterie ungară, a eliberat un șir de localități, printre care Pănet, Berghia, Săușa, Band și a ieșit în seara zilei pe valea Comlodului.

Ofensiva Corpului 2 armată s-a transformat repede într-o urmărire a inamicului (unități din Diviziile 8 cavalerie SS germană și 9 infanterie ungară), care a început să se retragă pe tot frontul. Pînă în seara zilei, marile unități ale acestui corp au eliberat localitățile Lechința, Luduș, Icelandul Mare, Cipăeni, Papiu Ilarian, Singer, Bărboși și a ieșit pe aliniamentul Bărboși (22 kilometri vest Tîrgu Mureș) — Singer — Dealul Gorgan.

Corpul 6 armată (aflat pe direcția loviturii principale a armatei) a trecut la ofensivă după o puternică pregătire de artilerie, a rupt poziția de apărare a Diviziilor 25 și 26 infanterie ungare, a eliberat localitatea Vișoara și a ajuns pe aliniamentul Butea Totului — Dealul Hudei — Tilalmaș.

10 octombrie 1944. Potrivit ordinului comandamentului Armatei 4 române, trupele au trecut la urmărirea forțelor inamice care se retrăgeau din centrul Podișului Transilvaniei.

Corpul de munte, urmărind adversarul pe direcția Band — Sărmașul, a eliberat mai multe localități, printre care Pogăceaua, Săulia și Berchieșul. Pînă seara, diviziile Corpului de munte au ajuns pe aliniamentul Sărmașul — Năoiul — Berchieșul.

Corpul 2 armată a continuat urmărirea inamicului pe direcțiile Singer — Valea Largă — Căianu (Divizia 8 cavalerie) și Ceanul Mare — Vama Căianu (Divizia 20 infanterie-instrucție), a eliberat numeroase localități, printre care Valea Largă, Iacobeni, Soporul de Cîmpie (Divizia 8 cavalerie), Ceanul Mare, Căianu (Divizia 20 infanterie-instrucție) și a interceptat comunicația Cluj — Reghin, de importanță vitală pentru gruparea de forțe a adversarului din Podișul Transilvaniei. După-amiază, marile unități ale corpului au primit ordin să continue ofensiva pînă la atingerea riului Someșul Mic, în zona Jucul de Sus — Jucul de Jos.

Corpul 6 armată a eliberat localitățile Cojocna și nodul de cale ferată Apahida și a ajuns în valea Someșului Mic, învâluind pe la est gruparea inamică care ocupa Clujul.

Divizia 18 infanterie, acționînd în strînsă cooperare cu Divizia 4 infanterie din Corpul 104 sovietic, a eliberat localitatea Boju și a cucerit înălțimile situate la 3 km sud-vest Apahida.

Divizia 2 munte a eliberat localitatea Luna de Sus și a interceptat șoseaua Gilău — Florești, învâluind pe la vest trupele inamice din zona Cluj.

11 octombrie 1944. Trupele Armatei 4 române au continuat cu succes ofensiva în cadrul operației Cluj.

Corpul de munte, înfrîngînd rezistența opusă de trupele inamice (Diviziile 4 munte și 8 cavalerie SS germane), a ajuns pe aliniamentul marcat de localitățile Geaca — Legii — Palatca — Cămărașu.

Corpul 2 armată, acționînd pe direcția Căianu — Gădălin — Bonțida, a eliberat localitățile Gădălin, Jucul de Jos și Jucul de Sus, ajungînd în valea Someșului Mic.

Corpul 6 armată a rupt apărarea Diviziei 76 infanterie germane și forțînd riul Someșul Mic a ocupat un cap de pod pe înălțimile Continîț și Tarcea Mică (10 kilometri sud-vest Gherla).

S-au remarcat trupele Diviziei 21 infanterie, care, atacînd cu mult elan, au eliberat localitățile Corpadea și Jucul de Mijloc, luînd 700 de prizonieri, 12 tunuri și 18 aruncătoare de mine.

Prin eforturile comune ale Diviziilor 18, 9 infanterie și 2 munte române, precum și ale Diviziilor 4 și 93 din Corpul 104 sovietic, a fost eliberat orașul Cluj, cel mai important centru economic, cultural și administrativ din nord-vestul României.

Diviziile 3 munte și „Tudor Vladimirescu” precum și Divizia 337 infanterie sovietică au trecut la ofensivă în scopul eliberării orașului Oradea. Zdrobind rezistențele opuse de unități din Diviziile 12 infanterie ungară și 23 tancuri germană, trupele române au ajuns pe aliniamentul Nojorid — Leș-gara Leș — Roit.

Generalul Petrușevski, comandantul Corpului 104 sovietic din Armata 27, cu ale cărui mari unități a cooperat Divizia 18 infanterie română la eliberarea Clujului, a adus „viile sale mulțumiri pentru modul cum s-a comportat Divizia 18 infanterie în luptele din 11 octombrie 1944,

cînd a fost eliberat Clujul⁴, exprimîndu-și credința că „și în viitor divizia se va comporta în mod tot atît de strălucit“.

12 octombrie 1944. Zdrobind rezistența inamicului și respingînd contraatacurile acestuia, marile unități ale Armatei 4 române și-au continuat acțiunile ofensive.

Corpul de munte a ajuns pînă seara pe aliniamentul Sucutard — Palatca — Cămărașul (15 kilometri sud Gherla).

Corpurile 2 și 6 armată, respingînd puternice contraatacuri ale trupelor inamice, sprijinite de tancuri, au înfrînt apărarea adversarului din zonele Gădălin — Feiurdeni (10 kilometri nord Cluj).

Divizia 2 munte a nimicit rezistențele opuse de trupele germane și maghiare în lungul comunicației Cluj — Huedin, a forțat Someșul Mic în zona Gilău, eliberînd orașul, după care a continuat înaintarea spre Huedin.

Diviziile 3 munte și „Tudor Vladimirescu“, acționînd în cooperare cu Corpul 33 sovietic, au început luptele pentru eliberarea orașului Oradea. Pînă seara, orașul Oradea, important centru industrial și nod de comunicații din nord-vestul țării, a fost curățit în întregime de inamic.

13 octombrie 1944. Ziarul „Scînteia“ a publicat declarația lui Lucrețiu Pătrășcanu, ministru de stat, făcută în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, în care, referindu-se la participarea armatei române la luptele pentru eliberarea țării, arăta : „Sîngele vărsat pe Dealul Feleacului de eroicii soldați sovietici și români este motorul luptei comune. Bătălia Clujului este simbolul colaborării ruso-române. Lupta nu s-a terminat. Trebuie să dezrobim întreg Ardealul [...]. Trebuie să înfrîngem hitlerismul în propria lui țară. Războiul trebuie dus pînă la capăt. Înfrîngerea totală a dușmanului hitlerist este condiția existenței noastre ca popor liber...“.

Corpul de munte, continuîndu-și urmărirea la nord de șoseaua Reghin — Cluj, a eliberat numeroase localități (printre care Gherla, Sintioana, Ghiolt, Sic, Hășdate, Mureșenii de Cîmpie) și a ieșit cu forțele principale pe riul Someșul Mic, între Hășdate și Sinnicoară.

Divizia 2 munte a eliberat în cursul nopții localitatea Huedin.

Diviziile 3 munte și „Tudor Vladimirescu“, continuînd ofensiva pe direcția Oradea — Debrețin, au depășit frontiera de stat și au ajuns seara la 5 km vest de localitatea Berekböszörmény.

14 octombrie 1944. Armata 4 română a continuat urmărirea inamicului pe direcția Bontida — Cehul Silvaniei — Carei, între riul Someș și granița cu Ungaria. Trupele armatei au eliberat numeroase localități, printre care : Livada, Iclod, Birlea, Stoiana, Tiocul de Jos (Corpul de munte) ; Lujerdiu, Dirja (Corpul 2 armată) ; Borșa, Vultureni, Șoimeni, Voivodeni, Dragu (Corpul 6 armată) și au ajuns pe aliniamentul Sigău — Tiocul de Sus — Dirja-Voivodeni — Dragu.

Divizia 2 munte, aflată în deplasare pe valea Crișului Repede spre frontul din Ungaria, s-a regrupat în seara zilei în zona Lugașul de Jos (30 kilometri est Oradea) — Tileagd — Telechiul.

15 octombrie 1944. Trupele Armatei 4 române, înfrîngînd rezistențele organizate de inamic, au început străbaterea Munților Mezeș și au ajuns pe aliniamentul Ceaca (25 kilometri nord-vest Dej) — Popteleac — Brusturi — Unguraș.

16 octombrie 1944. Armata 4 română a continuat urmărirea inamicului.

Corpul de munte, zdrobind ariergărzile dușmane, a ajuns pe Someșul Mijlociu, între Cliț și Surduc (23 kilometri nord-est Zalău), iar Corpul 2 armată pe râurile Someș și Agriș.

Corpul 6 armată, depășind Munții Mezeșului, a eliberat, după lupte înverșunate, localitatea Jac (Divizia 9 infanterie), aflată la vest de valea Agrișului.

17 octombrie 1944. Armata 4 română și-a intensificat ofensiva spre Carei. Zdrobind rezistențele succesive opuse de inamic, marile unități ale acestei armate au ajuns în contact cu o nouă și puternică poziție de apărare organizată de trupele germane pe Munții Făgetului.

Corpul 2 armată a ajuns pînă seara pe aliniamentul Năpradea (12 kilometri nord-est Jibou) — Inău — Mineu, eliberînd localitățile Poenița, Someș, Odorhei, Inău și altele.

Divizia 2 munte a depășit frontiera de stat româno-ungară, la vest de Săcueni, înaintînd spre Bagamér (Ungaria).

19 octombrie 1944. Marele stat major român a dat un comunicat în care arăta că „trupele române, luptînd în strînsă legătură cu cele sovietice, au continuat luptele de dezrobire a Transilvaniei, reușind să treacă peste Munții Făget, ultima barieră în fața orașelor de frontieră Satu Mare și Carei“.

Armata 4 română a continuat acțiunile ofensive și a înfrînt apărarea inamicului din Munții Făget.

Corpul 2 armată a eliberat numeroase localități din fișia sa de ofensivă, iar Corpul 6 armată, după ce a lichidat rezistențele adversarului din zona localităților Leleiu și Ser, a continuat înaintarea și a ieșit pe aliniamentul Bogdand — Chieșd — Moiard.

20 octombrie 1944. Trupele Armatei 4 române au continuat ofensiva spre granița de vest a țării.

Marile unități ale Corpului 2 armată au respins mai multe contraatacuri executate de adversar dinspre Ratești (23 kilometri sud Satu Mare) și Beltiug. Divizia 11 infanterie a eliberat localitățile Gereușa și Șandra, iar Divizia 21 infanterie, localitatea Babța.

Corpul 6 armată a desfășurat lupte grele în zona localității Bogdand (28 kilometri nord-vest Zalău). A fost eliberată localitatea Tătărești (Divizia 11 infanterie).

Seara, armata a primit misiunea să continue înaintarea pe direcția Carei — Văja — Dombrád și să ajungă pe Tisa, între Szabolcsveresmart și Tiszaberczel.

Divizia 1 cavalerie a continuat urmărirea pe valea Someșului Mare, eliberînd localitatea Borlești. Către ora 11,30 divizia s-a deplasat pe direcția Ariniș — Tămășești — Viile Satu Mare.

21 octombrie 1944. Armata 4 română a continuat cu impetuoșitate urmărirea inamicului spre frontiera româno-ungară, în Cîmpia Tisei superioare.

Corpul 2 armată, acționînd cu forțele principale pe direcția Stîna — Boghiș, a eliberat numeroase localități (Stîna, Bolda și altele) și a ajuns pe aliniamentul Homorodul de Mijloc (23 kilometri sud-est Satu Mare) — vest Șandra — Hurez, în contact cu ariergărzile adversarului.

Marile unități ale Corpului 6 armată au nimicit rezistențele inamicului din localitățile Chieșd (28 kilometri nord-vest Zalău) — Moiard — Bobota și au atins pînă seara aliniamentul Giorocuța (36 kilometri nord-vest Zalău) — Supurul de Sus — Cicul Vulturului.

În aceste acțiuni s-a evidențiat Divizia 9 infanterie care a eliberat Giorocuța, luînd numeroși prizonieri din Regimentele 26 infanterie maghiar și 94 infanterie german.

23 octombrie 1944. Într-o telegramă trimisă trupelor de pe front, Consiliul Frontului Național Democrat arăta că exemplul trupelor române care au participat la eliberarea Debreținului „însuflețește forțele armate române legate de popor și întregul popor român în lupta necrutătoare împotriva hitlerismului, pentru o Românie liberă, democratică și neatinată.

Acest mesaj a produs mare însuflețire printre militari, mărindu-le elanul de luptă.

Armata 4 română a continuat impetuos urmărirea inamicului pe ultimii kilometri pătrați ai teritoriului patriei care se mai afla sub ocupația fascistă.

24 octombrie 1944. Trupele Armatei 4 române și-au intensificat eforturile în vederea desăvîrșirii eliberării teritoriului patriei.

Marile unități ale Corpului 2 armată au zdrobit rezistențele inamicului și au ajuns pînă seara pe aliniamentul Gelu-vest Terebești — Mofținul Mare, la circa 15 kilometri sud-vest de Satu Mare.

Corpul 6 armată a înfrînt apărarea adversarului din fișia sa de ofensivă și a ajuns cu Diviziile 9 și 18 infanterie în zona Viile Careilor — Ferma Clara (12 kilometri sud de Carei).

La ora 23, comandantul Armatei 4 a dat Corpurilor 2 și 6 armată ordinul nr. 308 942 în care se prevedea trecerea la ofensivă, în ziua de 25 octombrie ora 9, pentru eliberarea ultimei brazde de pămînt românesc aflate în stăpînirea inamicului.

25 octombrie 1944. Eliberarea întregului teritoriu al țării.

Cu acest prilej Marele stat major român a dat un comunicat special în care se spunea: „În Transilvania de nord-vest, trupele române în strînsă legătură cu cele sovietice, au eliberat orașele Carei și Satu Mare, după care au depășit frontiera româno-maghiară, dezrobînd astfel întreaga Transilvanie [...] Ajunse azi la frontiera din 1940, diviziile noastre sînt gata de un nou efort și noi jertfe pentru consfințirea drepturilor noastre prin lupta alături de marii noștri aliați, pînă la înfrîngerea totală a forțelor germano-maghiare“.

Ora 5,30. Divizia 9 infanterie din Corpul 6 armată a înfrînt rezistențele adversarului și a intrat cu Regimentele 34 și 40 infanterie în orașul Carei, pe care l-au curățat complet de dușman. În luptele pentru eliberarea orașului Carei, trupele române au luat prizonieri peste 1 000 de soldați și ofițeri inamici și o mare cantitate de material de război.

Divizia 11 infanterie din Corpul 2 armată a participat, în cooperare cu Divizia 133 infanterie sovietică, la eliberarea orașului Satu Mare.

Ora 9,30. Trupele Corpului 6 armată au depășit frontiera româno-ungară, în zona Urziceni.

Ora 13,30. Divizia 8 cavalerie din Corpul 2 armată a trecut frontiera de stat la nord de Boghiș.

Pînă seara, principalele forțe ale Armatei 4 române au trecut pe teritoriul Ungariei și au ajuns pe aliniamentul Számosújlák — Porcsalma — Tyukod — Fabianháza — Csigany.

Comandantul Armatei 4 a citat, prin ordinul de zi nr. 392, trupele care au luptat pentru eliberarea părții de nord-vest a României : „La chemarea țării pentru dezrobirea Ardealului răpit prin dictatul de la Viena — se spunea în ordin — ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății poporului nostru. Tineri și bătrîni ați pornit spre hotarele sfinte ale patriei și cu piepturile voastre ați făcut zăgaz neînfricat dușmanului care voia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de marea Armată Sovietică, ați trecut la atac și după lupte grele de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrînt dîrza apărare a Mureșului ! Zdrobit de focul năpraznic al artileriei și de neconținutele voastre asalturi, inamicul a fost izgonit din Ardealul scump. Prin ploi, prin noroaie și drumuri desfundate, zi și noapte, ați luptat cu un dușman dîrz și hotărît și l-ați învins.

Pe cei care au căzut la datorie îi vor preamări urmașii și numele lor va fi înscris în cartea de aur a poporului român. Luînd pildă de la cei care au pus patria mai presus decît viața, continuăm lupta“.

— Întreaga armată română, cu 17 divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian, 2 brigăzi de artilerie antiaeriană, o brigadă de căi ferate și numeroase alte unități și formații militare, a continuat acțiunile de luptă pe teritoriul Ungariei și în continuare, în Cehoslovacia, pînă la înfrîngerea deplină a Germaniei hitleriste.

CONSTANTIN NICOLAE
LEONIDA LOGHIN

Trei decenii de la constituirea Asociației române pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică — A.R.L.U.S.

Eveniment epocal în istoria patriei, insurecția națională antifascistă din August 1944 se înscrie, în același timp, ca moment de largă deschidere a porților pentru statornicirea unor ample și trainice raporturi de prietenie ale poporului nostru cu celelalte popoare ale lumii, într-un climat de pace și rodnică colaborare internațională. În acest cadru prielnic și pe fundalul tradiționalelor sentimente prietenești față de popoarele sovietice, de prima țară a socialismului victorios, nutrite de masele largi muncitoare, de cercurile democratice, progresiste din țara noastră, la 12 noiembrie 1944, scurt timp după triumful insurecției, s-a întemeiat, din inițiativa Partidului Comunist Român, *Asociația română pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică*.

Prin obiectivele și țelurile sale, Asociația se înscrie ca parte integrantă și ca element de continuitate în ansamblul politicii promovate de P.C.R., care, încă de la crearea sa, îmbinând armonios slujirea intereselor naționale cu sarcinile internaționale, patriotismul cu internaționalismul proletar, a făcut din prietenia cu U.R.S.S., din solidaritatea cu lupta revoluționară a proletariatului mondial o coordonată esențială și permanentă a activității sale. Așa cum se relevă în Programul partidului nostru, „spiritul internaționalismului proletar, solidaritatea revoluționară trec ca un fir roșu prin întreaga istorie a mișcării revoluționare din România, a Partidului Comunist Român“. P.C.R. a preluat și a dezvoltat la noi dimensiuni tradițiile legăturilor de solidaritate internaționalistă dintre mișcarea muncitorească și socialistă din România și cea din Rusia.

Portdrapel al intereselor naționale fundamentale ale poporului român, Partidul Comunist Român, ridicându-se în apărarea independenței și suveranității țării, a militat cu consecvență pentru o politică externă de pace și colaborare cu celelalte popoare, împotriva dominației imperialismului străin, pentru prietenie și colaborare multilaterală între România și Uniunea Sovietică.

O coordonată a activității propagandistice desfășurate de P.C.R. în condițiile vitrege ale ilegalității a reprezentat-o cultivarea în rîndurile maselor largi a adevărului despre transformările innoitoare care se petreceau în țara vecină. Gazetele și revistele ilegale ale partidului comunist, buletinele comitetelor regionale și locale de partid au publicat ample și documentate articole despre construirea socialismului în Uniunea Sovietică, apeluri ale P.C.R. adresate maselor, privind necesitatea apărării statului sovietic. Comuniștii și uteciștii răspindeau cu abnegație mani-

festele partidului, care înfățișau realitățile din Uniunea Sovietică și conțineau chemări înflăcărâte la instaurarea unor raporturi de strînsă prietenie și colaborare cu U.R.S.S.

În suita acțiunilor politice din România pentru dezvoltarea raporturilor de prietenie româno-sovietice un loc important au ocupat cele desfășurate de clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., ca și de forțele social-politice progresiste, general-democratice pentru stabilirea relațiilor diplomatice între România și țara care pășise pe calea edificării socialismului. Prin amploarea și prin forța de înrîurire, acestea au fost în măsură să imprime un curs pozitiv demersurilor de natură diplomatică, care, în ciuda unor asperități existente, aveau să fie, în cele din urmă, încununate de succes.

Încheierea fructuoasă a negocierilor dintre Nicolae Titulescu și Maxim M. Litvinov privind stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și U.R.S.S. — obiectiv politic pentru înfăptuirea căruia P.C.R. militase neobosit — a fost salutăată cu satisfacție de popoarele celor două țări și de opinia publică internațională, fiind apreciată ca o contribuție la eforturile pentru pace și securitate pe continentul nostru și în lume.

P.C.R. a inițiat, creat sau influențat o serie de organizații de masă legale care aveau în preocupările lor problema sprijinirii frățești, solidaritatea internaționalistă cu lupta clasei muncitoare, a forțelor progresiste dintr-o serie de țări. Cîteva organizații de masă și-au consacrat activitatea propagării solidarității internaționaliste cu Uniunea Sovietică. Pe baza hotărîrii conducerii P.C.R., în iulie 1934 a luat ființă Asociația „Amicii U.R.S.S.„, care a cuprins, de la început, muncitori, țărani, intelectuali, meseriași, și oameni aparținînd altor categorii sociale. În primăvara anului 1935, P.C.R. a creat organizația legală „Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică“, care a preluat, în largă măsură, preocupările Asociației „Amicii U.R.S.S.„.

Activitatea pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare și prietenie între România și U.R.S.S. a constituit, apoi, obiectul unei noi organizații — *Comitetul național român pentru pace* —, constituit în anul 1936, prin care mișcarea democratică din România adera la organizația internațională Reuniunea Universală pentru Pace. În componența Comitetului au intrat membri ai fostelor organizații „Amicii U.R.S.S.“ și „Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică“.

În anii întunecați ai dictaturii militare-fasciste și ai cotropirii țării de către hitleriști, Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a mișcării de rezistență antifascistă, exponentul intereselor naționale ale poporului, s-a ridicat cu hotărîre împotriva reacțiunii interne, a Germaniei naziste, a războiului antisovietic, dovedindu-și, deopotrivă, patriotismul fierbinte și spiritul de solidaritate internaționalistă manifestat de-a lungul întregii sale existențe. În condiții extrem de grele, partidul comunist a organizat și a condus mișcarea de rezistență națională, care a polarizat toate forțele patriotice într-un larg front comun de luptă, în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste și a eliberării țării.

În primăvara anului 1944, mișcarea de rezistență a poporului român a intrat în etapa hotărîtoare. În rîndul maselor largi ale poporului, al

tuturor forțelor patriotice antihitleriste se manifestau cu putere crescândă starea de spirit antifascistă, dorința arzătoare de a răsturna dictatura militară-fascistă și dominația Germaniei naziste. Ele erau determinate de evoluția situației economice-sociale și politice din țară, de victoriile coaliției antihitleriste pe fronturi și, îndeosebi, de armatele Ununii Sovietice — forța fundamentală a acestei coaliții —, de perspectiva sumbră a transformării țării în teatru de război. În aceste condiții interne și externe favorabile, Partidul Comunist Român, avînd inițiativa acțiunii, a organizat și a condus, în colaborare cu alte forțe antihitleriste, insurecția națională antifascistă din August 1944. Acționînd cu vitejie și abnegație, în strînsă unitate cu formațiunile patriotice și cu sprijinul larg al populației, armata română a reușit, în numai cîteva zile, să lichideze rezistența trupelor hitleriste, să elibereze Capitala și o mare parte a teritoriului țării. Întreaga armată română s-a angajat cu entuziasm, umăr la umăr cu armata sovietică, în lupta pentru eliberarea întregului teritoriul național, pentru restabilirea independenței și suveranității României, pentru zdrobirea fascismului. Singele vărsat în comun de ostașii români și sovietici a cimentat și dezvoltat pe o treaptă superioară prietenia româno-sovietică, s-au pus bazele relațiilor noi de colaborare dintre popoarele celor două țări.

Victoria insurecției a descătușat energia revoluționară a maselor populare, hotărîte să imprime un nou curs dezvoltării societății românești, să înscrie țara noastră într-un sistem internațional de relații democratice, constructive. În acest cadru și în lumina acestor năzuințe a fost creată, la 12 noiembrie 1944, Asociația română pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică. Obiectivele programatice ale Asociației, formulate în documentele sale, sînt o ilustrare largă a politicii P.C.R. de extindere și de întărire a legăturilor multilaterale de prietenie și conc lucrare reciprocă dintre România și Uniunea Sovietică. Aceasta a făcut ca, încă de la constituire, Asociația să se bucure de sprijinul și de aportul prețios al unui larg activ obștesc, format din cetățeni aparținînd tuturor categoriilor sociale, tuturor profesiilor și domeniilor de activitate.

Desfășurînd o gamă largă de activități pe tărîmul științific-cultural, Asociația a beneficiat de aportul unor prestigioase personalități din acest domeniu, alături de reprezentanți ai vieții sociale și politice. Din primul său comitet de conducere, avînd ca președinte pe prof. dr. C.I. Parhon, au făcut parte figuri reprezentative ale vieții științifice și culturale a țării.

Folosind modalități diverse și cuprinzătoare de activitate, Asociația a venit în întîmpinarea dorinței poporului nostru de a cunoaște îndeaproape realizările de însemnătate istorică obținute de popoarele sovietice în construcția noii societăți, ca mijloc de strîngere a legăturilor de prietenie cu Uniunea Sovietică, fapt cu implicații profunde nu numai pentru viitorul relațiilor de vecinătate dintre cele două țări, nu numai pentru cursul raporturilor dintre ele, ci pentru însăși pacea care se prefigura. Subliniînd importanța cunoașterii reciproce a popoarelor pentru încheierea unei păci durabile, a statornicirii unor relații trainice de prietenie, Dimitrie Gusti, pe atunci președintele Academiei Române, arăta că „pacea dintre națiuni și state nu constă numai din pacte și tratate juridice ori politice stabilite la Conferințele diplomatice... Pacea adevărată, cu caracter de permanență constă în stabilirea de legături directe, cît mai strînse și mai statornice de natură economică

și spirituală între națiuni, care apoi formează baza sigură pentru formulele juridice și politice corespunzătoare. De aceea, adevăratul șantier unde lucrează arhitecții viitorului nu sînt propriu-zis conferințele diplomatice, ci colaborarea economică și culturală, sinceră, adîncă și directă între națiuni... Prietenia între națiunea română și națiunile ce formează puternica și marea Uniune a Republicilor Socialiste Sovietice nu se poate înfăptui numai prin convenții și tratate, ci, mai ales, prin cunoaștere reciprocă profundă și sistematică“.

Cînd scria aceste rînduri, președintele Academiei Române se făcea ecoul opiniei publice din țara noastră, preocupată, atunci, de una dintre cele mai stringente probleme ale acelui moment istoric : sfîrșitul războiului, reorganizarea pe baze pașnice a relațiilor dintre țări și popoare, și, legat de aceasta, viitorul României, locul și rolul ei între țările lumii. Astfel, Asociația română pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică își desemna o importantă funcție, constituindu-se ca moment cu adevărat semnificații și consecințe pozitive.

La scurt timp după constituirea Asociației, la București a fost inaugurată Casa prieteniei româno-sovietice și s-a editat revista săptămînală „Veac nou“.

O privire retrospectivă asupra rezultatelor înregistrate de Asociație de-a lungul celor trei decenii care au trecut de la înființarea sa ne oferă imaginea unei rodnice activități cultural-politice de masă desfășurate pe baza unor instrumente care i-au asigurat traducerea în viață a principiilor ce constituiau însăși rațiunea existenței sale. Seria acordurilor culturale încheiate de țara noastră începînd din 1947 au mijlocit concretizarea unor activități variate — schimburi de experiență, expoziții, vizite, conferințe, întîlniri, manifestări științifice-culturale și artistice. În 1956, a fost semnat acordul de colaborare culturală dintre România și Uniunea Sovietică, care preconiza încheierea de planuri bianuale de colaborare culturală. În spiritul prevederilor acestui document, au fost realizate înțelegeri bilaterale, convenții, schimburi în diferite domenii : editorial, învățămînt, teatru, cinematografie, muzică, arte plastice, turism.

În 1958, s-a constituit la Moscova, *Asociația de prietenie sovieto-română*, care este alcătuită din membri colectivi, în rîndul cărora se numără cîteva dintre marile uzine sovietice, ca, de pildă : Uzina de rulmenți nr. 1 din Moscova, „Electrosila“ din Leningrad, precum și prestigioase instituții științifice și cultural-artistice : Academia de Științe Medicale din U.R.S.S., Academia de Științe Agricole din R.S.S. Ucraineană, Biblioteca științifică de stat „Maxim Gorki“ din Odesa, Uniunea compozitorilor din R.S.S. Ucraineană ș.a. Prin înființarea Asociației de prietenie sovieto-română a fost creat cadrul instituțional necesar desfășurării diferitelor acțiuni menite să contribuie la realizarea obiectivelor pe care și le-au propus cele două organisme.

Sub auspiciile Asociației au loc numeroase manifestări menite să prezinte opiniei publice sovietice evenimente memorabile din istoria poporului român, realizările științei și culturii românești. În conformitate cu anexa la planul de colaborare încheiat pentru anii 1973—1974 cele două asociații, au organizat numeroase acțiuni social-politice și culturale de masă. În acest cadru A.R.L.U.S. a inițiat conferințe, gale ale filmului

sovietic, expoziții, seri ale prieteniei româno-sovietice, cât și manifestări prilejuite de aniversarea unor evenimente ale istoriei sau științei și culturii sovietice. O serie de acțiuni au marcat împlinirea, la 4 februarie 1968, a 20 de ani de la semnarea Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre România și U.R.S.S.

La rîndul ei, Asociația de prietenie sovieto-română a reținut atenția opiniei publice sovietice prin manifestările care au marcat aniversarea Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre cele două țări încheiat în 1970, împlinirea a 30 de ani de la constituirea în România a Frontului Unic Muncitoresc, 150 de ani de la nașterea lui Avram Iancu, 75 de ani de la nașterea lui George Călinescu ș.a. În programele Asociației de prietenie sovieto-română un loc important au ocupat festivitățile organizate cu prilejul aniversării a 30 de ani de la victoria insurecției naționale antifasciste armate din August 1944, cât și acțiunile destinate relevării însemnătății Congresului al XI-lea al P.C.R.

De-a lungul întregii sale activități, A.R.L.U.S. a adus o contribuție de seamă la dezvoltarea continuă a prieteniei dintre poporul român și popoarele sovietice, dintre România și Uniunea Sovietică, printr-o activitate fructuoasă menită să promoveze cunoașterea, stima și prețuirea reciprocă, schimburile științifice și cultural-artistice.

Cadrul dezvoltării activității sale îl constituie ridicarea pe o treaptă calitativ superioară a ansamblului relațiilor româno-sovietice după instaurarea puterii populare și trecerea la construirea noii orînduiri sociale. Aceste relații, întemeiate pe asemenea factori fundamentali cum sînt comunitatea orînduirii și a ideologiei, identitatea țărilor și năzuințelor, au devenit o constantă a politicii de stat, o dominantă a relațiilor externe ale României, găsindu-și materializarea în dezvoltarea amplă și continuă a colaborării în toate sferele vieții politice, economice, sociale.

Caracterul fertil al relațiilor româno-sovietice își găsește o amplă ilustrare în cadrul circuitului de valori materiale și spirituale, desfășurat pe o bază tot mai largă.

În adîncirea fecundelor legături de prietenie frățească româno-sovietice, în opera de continuă apropiere între popoarele celor două țări, de dezvoltare a conlucrării lor fructuoase, un rol hotărîtor au relațiile de strînsă colaborare și solidaritate internaționalistă dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, pe baza principiilor marxism-leninismului și internaționalismului socialist. Amplificarea legăturilor de colaborare și cooperare pe multiple planuri dintre cele două partide și țări corespunde intereselor poporului român și popoarelor Uniunii Sovietice, ale unității țărilor socialiste și mișcării comuniste și muncitorești internaționale, ale luptei împotriva imperialismului, pentru pace și progres.

Pe aceste temeiuri și în lumina acestor perspective sînt asigurate condiții pentru ca activitatea Asociației române pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică să cunoască noi succese, să se ridice pe trepte mereu mai înalte, aducînd o contribuție tot mai mare la transpunerea în viață a politicii internaționale a partidului și statului nostru.

**ELISABETA PETREANU,
NICOLAE RAUȘ**

Dr. C. I. PARHON (1874-1969)

Savant de prestigiu internațional, întemeietor al școlii românești de endocrinologie, una dintre primele din lume, talentat organizator și conducător de așezăminte spitalicești, profesor universitar la Iași și București — dr. C. I. Parhon a fost, deopotrivă, o remarcabilă personalitate pe tărîmul vieții sociale și politice românești. „Am stat cu fereastra sufletului deschisă spre lume“, avea să mărturisească la bătrînețe. Adevăratul om de știință, credea dr. C. I. Parhon, călăuzindu-se în permanență de căutarea adevărului, are, în același timp, datoria de a lumina conștiințele civice, de a trăi în mijlocul semenilor săi, de a împleti solidar aspirațiile sale cu ale lor. Savant cetățean prin excelență, dr. Parhon și-a

găsit de timpuriu adevărata chemare în „slujirea cauzei drepte a muncitorimii“, convins că „omenirea merge într-acolo încotro merg interesele maselor muncitoare“, cum declara în 1928.

Era încă elev, la liceul „Sf. Petru și Pavel“ din Ploiești, cînd a luat contact cu ideile socialiste, îndeosebi prin lectura revistei „Contemporanul“. Studiul dr. St. Stîncă *Darwin și Malthus în etiologie*, publicat în ianuarie 1891 în revista ieșeană, îi lasă o impresie durabilă. Începe să frecventeze clubul socialist din Ploiești. După luarea bacalaureatului, în 1893, și venirea la București, ca student al Facultăților de științe naturale și medicină (va opta în cele din urmă pentru a doua), îl aflăm în grupul studenților socialiști bucureșteni. În noiembrie 1896 se numără printre inițiatorii Cercului studentesc de propagandă socialistă, „spre a putea întinde cu mai mult folos acțiunea studentescă socialistă între

muncitori și între studenție“. Este ales casierul cercului și desemnat să țină prima conferință publică — *Socialismul și tactica socialistă*.

Un an mai târziu, în 1897, C. I. Parhon participă la acțiunea de protest îndreptată împotriva actelor antisemite manifestate printre studențimea bucureșteană. Semnează, la 28 noiembrie 1897, în gazeta „Jos vândalii“, alături de alți 43 de colegi, impresionantul *Protest*, „ca să se știe dar că nu toată studențimea română e șovinistă și antisemită“, în-criminând ferm asemenea atitudini reprobabile. După terminarea facultății, în 1897, funcționează ca medic la spitalele Pantelimon și Rallet, la Ospiciul Mărcuța, la Eforia Spitalelor Civile. În 1912, dr. C. I. Parhon, cunoscut și apreciat deja în lumea științifică românească și de peste hotare, este numit profesor titular la Clinica Neuropsihiatrică de la Facultatea de medicină din Iași, și, din 1917, director al Spitalului de boli psihice Socola. În acest an se și stabilește la Iași, trăind în acest oraș, viața omului de știință pasionat de munca lui, dar și adânc ancorat în frământările social-politice ale țării din anii interbelici. Este profund impresionat de revoluția socialistă din Rusia, care dădea împlinirea unor crezuri pe care le împărtășea de multă vreme. Între 1917—1918 activează în Partidul Muncii, iar mai apoi, după efemera trecere prin viața politică a acestui partid, se înscrie în Partidul Țărănesc. N-a fost însă un membru activ al nici unuia din aceste partide, opțiunile sale politice, rămânând permanent îndreptate spre mișcarea muncitorească. „Crezul meu social — spunea Parhon, în noiembrie 1928, miilor de participanți la mitingul pentru amnistie din sala Dacia — este identic cu al d-voastră. Eu urmăresc mișcarea clasei muncitoare de 40 de ani...“ În timpul grevei generale din octombrie 1920, el și-a exprimat deschis simpatia față de cauza muncitorimii condamnând represaliile cu care a răspuns guvernul revendicărilor drepte ale clasei muncitoare. Socola devine un adăpost, un loc de întâlnire a multor militanți revoluționari. Aici, în 1920, se întâlnesc reprezentanții tineretului comunist din Balcani. Studenții cu vederi de stînga de la Universitatea ieșeană găsesc în dr. C. I. Parhon un sprijin prețios în desfășurarea activității lor politice. El ia apărarea studentului comunist Timotei Marin, implicat în procesul din Dealul Spirii, depunând ca martor în favoarea acestuia la 2 mai 1922. După eliberarea lui Timotei din închisoare, colaborează la ziarul editat de acesta — „Scînteia“, publicînd între altele articolul de semnificație pentru convingerile sale sociale: *Oamenii de știință și rolul lor social* (nr. 3, din 4 martie 1923).

Ca și alți profesori democrați ieșeni, dr. C. I. Parhon și-a manifestat, în repetate rînduri, totala dezaprobare față de nefasta activitate desfășurată printre studenți de A. C. Cuza, decanul Facultății de drept, sub influența și oblăduirea căruia elemente de extremă dreaptă, printre care Corneliu Zelea Codreanu, viitorul șef al Gărzii de fier, se dedau la acțiuni sîngeroase, amenințări și brutalizări, tulburînd ordinea universitară și mersul normal al procesului de învățămînt. Drept urmare, directorul „Socolei Roșii“, cum era numit în gazetele cuziste, este amenințat prin scrisori anonime, silit chiar să rămînă la Socola pentru o vreme într-o adevărată stare de asediu, ceea ce nu-l va împiedica să continue a încrimina cu hotărîre actele de violență ale lui Codreanu, implicit protecția lui

A. C. Cuza. Procesele verbale ale ședințelor Senatului Universitar din Iași sînt pline de astfel de mărturii.

Apărător al primului stat socialist din lume, al ideilor lui Octombrie, dr. Parhon îmbrățișează cu căldură inițiativa mai multor intelectuali și muncitori de a se înființa un comitet de ajutorare a populației din Rusia sovietică, care suferea de pe urma calamităților secetei. În ședința publică ținută în sala „Cultura” din Iași, la 23 aprilie 1922, el este ales președinte de onoare al comitetului, ce ia numele de „Maxim Gorki”; contribuie la strîngerea de fonduri în sprijinul sinistraților din regiunea Volgăi.

Fervent sprijinitor al cauzei celor asupriți și exploatați, al democrației și progresului social, dr. C. I. Parhon aderă la multe din organizațiile legale create, conduse sau influențate de P.C.R. Face parte din conducerea „Ligii drepturilor omului”, înființată în 1923 pentru a apăra dreptul de cetățean, a condamna ilegalitatea, abuzul și jaful public. Aderă, de asemenea, la „Liga contra terorii”, semnînd apelul acesteia din iulie 1926, care chema la formarea unui larg curent de opinie în favoarea celor opriți și terorizați. Parhon este membru activ al secției din Iași a acestei organizații. O vie activitate desfășoară în sinul „Ajutorului Muncitoresc Român”, al cărui președinte a fost. La 24 octombrie 1927, el este cel care semnează cererea de recunoaștere a asociației ca persoană juridică.

Acuzînd oprimarea drepturilor cetățenești și a libertăților publice, procesele politice, arestările ilegale, bătăile din închisori și, în genere crunta prigoană a elementelor revoluționare, în decembrie 1928 dr. C. I. Parhon iscălește, alături de alți intelectuali de prestigiu ai țării, „Manifestul Comitetului pentru amnistie”, adresat opiniei publice. La 25 noiembrie 1928 ia cuvîntul la marea manifestație din sala Dacia, organizată de Comitetul de inițiativă pentru amnistie. Convins că închisorile nu pot ucide ideile, că viitorul omenirii aparține celor asupriți, el îndeamnă muncitorimea să nu dezarmeze în fața terorii și să acționeze unită în toate împrejurările, deoarece are în față același țel, — al dezrobirii.

În perioada crizei economice din 1929—1933 și mai ales în anii următori, statornic în opțiunile sale social-politice, dr. C. I. Parhon se încadrează organic în lupta comuniștilor pentru satisfacerea revendicărilor vitale ale maselor. Aici găsește cîmp larg de exprimare a concepțiilor protestatare față de politica de guvernare a țării, față de accentuarea activității cercurilor reacționare de dreapta și fasciste ce încercau să-și facă loc în acțiunea politică și în cultură, prin promovarea misticismului și obscurantismului, a cultului forței brutale. În vara anului 1935, din inițiativa „Ligii contra prejudcărilor”, împreună cu medicii St. Irimescu și Dem. Paulian, publică broșura *Minunea de la Maglavit*, o strălucită demistificare a „minunii”.

Ca om de știință dr. C. I. Parhon s-a pronunțat în repetate rînduri împotriva punerii științei în slujba războiului, pentru folosirea cuceririlor științifice în serviciul progresului și păcii. „Oamenii de știință — scria el în „Scînteia” din 4 martie 1923 — nu trebuie să părăsească niciodată cercetarea adevărului pur, împinși la aceasta de dorul de mai bine, [dar] trebuie să vegheze ca aplicațiunile adevărurilor găsite să nu fie puse în slujba omorului și a distrugerii”.

Savantul Parhon a fost un membru activ al Comitetului Național Antirăzboinic, a participat la constituirea acestuia în iulie 1932, semnând apelul de luptă antirăzboinică din august 1932, s-a numărat printre vorbitorii la întrunirile publice; de asemenea, el s-a aflat printre inițiatorii Frontului Studențesc Democratic, în noiembrie 1935, și a fost colaborator al ziarelor „Studentul Nou“, „Omul liber“, „Viața studențească“. În aceasta din urmă scria, la 5 decembrie 1934, că „aspirațiile generației tinere trebuie să fie pentru pace, dreptate socială și culturală“.

Ascensiunea fascismului în Europa, repercusiunile sale în România, au constituit pentru Parhon motiv de vădită și adâncă îngrijorare, căci, spunea el, cu convingerea sincerului democrat, „fascismul; național-șovinismul și toate doctrinele «conexe» constituie realmente pericole sociale și pericole de război“. Pe acest drum de democratism militant, dr. Parhon se pronunță în presa democratică împotriva proceselor intentate intelectualilor antifasciști în 1936, salută cu bucurie înfăptuirea Frontului popular în Franța, ce-i dovedea că adevărata conștiință a popoarelor se îndreaptă spre progres și democrație, respingînd obscurantismul și robia, admiră solidar lupta eroică a poporului spaniol împotriva intervenției străine a puterilor fasciste și a reacțiunii interne.

În acțiunea pe frontul social-politic, raliat forțelor democratice și progresiste, se înscrie și contribuția sa la constituirea asociației „Amicii U.R.S.S.“. Dr. C.I. Parhon semnează apelul din 28 iulie 1934, care anunță înființarea asociației, și publică articole în „Cuvîntul liber“ asupra realităților din Țara sovietelor. După interzicerea asociației în noiembrie 1934, el se numără printre fruntașii „Societății pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică“, care prelua o parte din obiectivele fostei organizații.

Atitudinea sa democratică, manifestată cu atîta convingere și consecvență, i-a atras profesorului Parhon ostilitatea și represaliile regimului burghez. În 1934 și din nou în 1940, de această dată pentru tot cursul războiului, el își pierde postul de profesor universitar. Pretextele oficiale tindeau să ascundă în fapt nemulțumirea guvernantă față de atitudinea militantă a savantului cetățean, situat pe poziții revoluționare. Vîrsta și prestigiul în lumea științei l-au apărat și de alte „neplăceri“, cum cu temei observa T. Teodorescu-Braște. În tot timpul celui de-al doilea război mondial, C. I. Parhon s-a aflat în mijlocul forțelor democratice și antifasciste, potrivnice dictaturii antonesciene și războiului. „Am văzut de la început îndrumarea greșită ce i s-a dat țării — scria el în 1945, într-un articol intitulat *23 August* — cînd a fost forțată să lupte alături de dușmanii ei...“. Locuința lui Parhon din București devine și un adăpost al antifasciștilor. În 1943, el intră în rîndurile „Uniunii Patrioților“, activînd alături de alți numeroși intelectuali progresiști, animați de încrederea salvării țării de la dezastrul național ce o amenința. Semnează memoriul celor 65 de personalități de frunte ale științei și culturii românești, din aprilie 1944, adresat lui Antonescu, prin care se cerea scoaterea României din războiul hitlerist.

Actul de la 23 August 1944, „unul din cele mai însemnate din cîte s-au înregistrat vreodată în istoria României“, cum îl definea Parhon, este întîmpinat de marele savant cu cald și patriotic entuziasm. „Drumul pe

care a pornit România la 23 August — scria el în 1945 — e drumul progresului și fericirii noastre și altul în afară de acesta nu putem cunoaște“. Insurecția victorioasă a inaugurat epoca unor profunde transformări revoluționare, democratice în societatea românească, a cuceririi puterii de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea și masele largi populare, proces în care dr. Parhon se încadrează firesc, militant, credincios crezurilor sale politice. Ca atîția alți intelectuali de renume care s-au integrat în lupta pentru prefaceri democratice, el aderă la programul de guvernare al F.N.D. pronunțîndu-se în favoarea instaurării unui guvern democrat. A făcut parte dintre semnatarii apelului intelectualilor din 17 februarie 1945, care se pronunțau pentru un curs nou al societății românești, potrivit cu aspirațiile și lupta maselor. C. I. Parhon a participat la lucrările Conferinței Naționale a P.C.R. din octombrie 1945, manifestîndu-și adeziunea la politica partidului comunist, al cărui membru este considerat a fi încă din 1921, lupta sa alături de comuniști în anii interbelici fiindu-i recunoscută drept vechime în partid.

În toamna lui 1946, dr. C. I. Parhon candidează în alegerile parlamentare pe listele B.P.D. „Scînteia“ îl prezenta alegătorilor, la 15 noiembrie 1946, drept savantul care a adus faimă țării, care „a luptat din tinerețe pentru triumful ideilor înaintate“ și era chemat acum să-și aducă contribuția în primul parlament cu adevărat democratic al țării.

Ca deputat, la 2 decembrie 1946, C. I. Parhon este ales președinte de vîrstă al Parlamentului. La 30 decembrie 1947 se înfăptuia una din cele mai însemnate cuceriri democratice — instaurarea republicii. Parhon participă cu însuflețire, alături de ceilalți deputați, la sancționarea actului de către parlament. În aceeași ședință, el este ales membru al Prezidiului provizoriu al Republicii Populare Române și, ulterior, președinte al Prezidiului. Era încununarea unei activități social-politice desfășurată de-a lungul a peste 50 de ani, omagiul pe care poporul român îl aducea unui mare savant și unui demn fiu al său. Noua formă de stat este salutăată cu entuziasm și încredere de întreaga țară. „Nici o piedică nu mai stă acum în calea dezvoltării depline a democrației noastre populare“, năzuințele creatoare ale poporului, aspirațiile sale firești dobîndind „forma de stat cea mai potrivită“, spunea C. I. Parhon în mesajul rostit la radio, cu prilejul noului an 1948, exprimînd gîndul unui popor întreg. În alegerile parlamentare din martie 1948, dr. C. I. Parhon candidează, pe listele F.D.P., în fruntea listei din județul Dîmbovița. La 20 martie, el merge în mijlocul alegătorilor dîmbovițeni, vizitează atelierele C.F.R. din Tîrgoviște, unde îl întîmpină o fierbinte manifestație de simpatie. Vizitează apoi țesătoria de la Brănești și orașul Pucioasa, pretutindeni fiind primit cu bucurie și încredere. În calitate sa oficială, deschide lucrările Marii Adunări Naționale în ședința solemnă de la 6 aprilie 1948. „Noi reprezentăm dorința și voința puternică a poporului român de a întări și dezvolta cuceririle democratice pe care le-a obținut pînă în prezent“ — spune el cu acest prilej, exprimîndu-și, în același timp, încrederea în viitorul țării, al poporului român.

După votarea noii Constituții, la 13 aprilie 1948, dr. C. I. Parhon este ales președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale.

În fruntea treburilor publice, el începea o muncă plină de răspundere. O va împlini cu înțelepciune și devotament comunist, militând cu pasiune pentru punerea în practică a politicii P.C.R. în toate domeniile de viață ale noii României, acționând pentru întărirea relațiilor noastre cu țările socialiste, cu toate statele iubitoare de pace din lume. În spiritul politicii internaționaliste a partidului comunist, ca președinte al ARLUS, încă din noiembrie 1944, el a popularizat, prin scrieri și cuvântări, realitățile socialiste din Uniunea Sovietică, contribuind la întărirea relațiilor de prietenie dintre cele două țări și popoare.

După retragerea sa din funcția oficială ce-i fusese încredințată, la 2 iunie 1952, a continuat să-și manifeste, în toate prilejurile, neclintita încredere în forța creatoare a poporului român, pornit pe drumul edificării celei mai drepte orânduiri.

După cum ca om de știință a avut satisfacția să-și vadă ideile și concepțiile recunoscute și continuate, ca patriot și militant comunist a avut fericirea să trăiască vremurile noi, de mari împliniri ale poporului nostru, concretizări ale idealurilor de care s-a simțit organic legat încă din tinerețe. Prin tot ce a făcut, dr. C. I. Parhon rămîne o pildă strălucită pentru întreaga intelectualitate românească. La încetarea sa din viață — 9 august 1969 — funeralii naționale au împărțășit durerea unui popor întreg.

Se stingea un om, ce răspîndise în jurul lui lumină. Rămîneau o vie și recunoscătoare amintire, un nume acoperit de glorie în lumea științelor și în conștiința civică.

ION BULEI

30 de ani de la victoria insurecției bulgare din septembrie 1944

In cronică luptelor purtate de poporul bulgar pentru idealurile eliberării naționale și sociale, data de 9 Septembrie 1944 se înscrie ca eveniment memorabil. Ea marchează momentul istoric în care, în condițiile ofensivei victorioase a Armatei sovietice în războiul antihitlerist, forțele revoluționare și democratice, masele largi populare s-au ridicat cu hotărâre la acțiune, au zdrobit dictatura monarho-fascistă și au instaurat puterea populară. Odată cu aceasta, în viața poporului bulgar a fost inaugurată o eră nouă — era unor mari prefaceri revoluționare, a progresului economic și social, a triumfului socialismului pe pământul țării sale.

În înlăturarea actului revoluționar de la 9 Septembrie 1944, rolul principal l-a avut Partidul Comunist Bulgar, care a mobilizat la luptă forțele revoluționare și patriotice.

Această remarcabilă victorie reprezintă incununaarea unei îndelungate lupte purtate de masele largi populare împotriva împilării sociale și a dominației străine. În anii 1941—1944, această luptă a îmbrăcat forma mișcării de rezistență împotriva regimului monarho-fascist, care aservise țara intereselor Germaniei naziste și permisesse intrarea în țară a trupelor hitleriste. În fruntea acestei mișcări s-a situat Partidul Comunist Bulgar, care, încă din momentul creării sale, a fost portdrapelul idealurilor clasei muncitoare, ale maselor largi, organizatorul, dinamizatorul și conducătorul luptei pentru înlăturarea exploatării, pentru apărarea libertăților democratice, pentru independență și suveranitate națională.

Mișcarea de rezistență a constituit un examen sever pentru toate clasele și păturile sociale, partidele și grupările politice, puse în situația de a demonstra practic atașamentul lor față de cauza națiunii, de a dovedi în ce măsură sint pregătite să lupte pentru independența și suveranitatea țării. Sub conducerea comuniștilor, clasa muncitoare, forța social-politică cea mai revoluționară a societății bulgare, s-a afirmat, în pofida terorii și a represiunilor la care a fost supusă, ca principalul resort al mișcării de rezistență. Alături de ea s-au aflat țărănimea muncitoare, micii meseriași, intelectualitatea progresistă, militarii patrioți, precum și elemente ale burgheziei mijlocii.

Acționînd pentru înlăturarea obiectivelor stringente care stăteau în fața societății bulgare, Partidul Comunist Bulgar a trecut, imediat după atacarea Uniunii Sovietice de către Germania hitleristă, la organizarea detașamentelor de partizani și a grupelor de luptă și sabotaj ca forme ale rezistenței împotriva regimului monarho-fascist. Constituirea acestor formațiuni înarmate (primul detașament de partizani a fost organizat în a doua jumătate a lunii iulie 1941) a marcat primii pași pe calea luptei de eliberare națională. Pentru victoria acesteia era, însă, necesară mobilizarea tuturor forțelor patriotice, indiferent de apartenența de clasă, concepții politice sau religioase, naționalitate sau sex. Conștient de această necesitate, Partidul Comunist Bulgar a elaborat programul Frontului Patriei — formă a alianței politice a forțelor antifasciste, democratice și patriotice în lupta împotriva dictaturii monarho-fasciste. Programul prevedea sarcini cu caracter general-democratic, antihitlerist și antifascist. Făcut cunoscut la data de 17 iulie 1942, prin intermediul postului de radio „Hristo Botev“, programul prevedea: împiedicarea

atragerii Bulgariei în războiul hitlerist ; ruperea alianței cu Germania fascistă și cu celelalte state ale Axei ; retragerea trupelor bulgare de ocupație din Iugoslavia și din Grecia ; sistarea exportului de minereuri și produse agro-alimentare către Germania și aliații ei ; prietenie și alianță cu U.R.S.S. și cu celelalte țări ale coaliției antihitleriste ; punerea în libertate a persoanelor arestate pentru activitatea antifascistă ; reinstaurarea drepturilor și libertăților democratice, înlăturarea legilor fasciste ; desființarea organizațiilor fasciste ; apărarea bogățiilor țării și a muncii poporului de jaful străin ; înlăturarea terorii fasciste, a urii de rasă și a umilirii naționale a poporului bulgar ; curmarea speculei și a scumpetei ; asigurarea de locuri de muncă și a unor salarii corespunzătoare pentru oamenii muncii¹.

Programul sublinia că pentru înlăturarea acestor obiective erau necesare înlăturarea guvernului monarho-fascist și instaurarea unui guvern cu adevărat național al Frontului Patriei, care să pregătească condițiile pentru convocarea Marii Adunări Populare, chemată să stabilească viitoarea formă de conducere a statului și să asigure garanțiile necesare libertății, independenței și înfloririi patriei.

Trecind la făurirea Frontului Patriei, Partidul Comunist Bulgar a atras la această operă aripa de stînga a Uniunii Populare Agrare Bulgare, organizația „Zveno“, reprezentanți de stînga ai altor partide nefasciste și personalități de stînga fără de partid. Frontul Patriei, conceput de P.C.B. ca o mișcare larg populară, a început să se realizeze încă în cursul anului 1942 (la sfîrșitul anului 1942 existau peste 130 de comitete ale Frontului Patriei). În vara anului 1943, a fost creat organul suprem de conducere al Frontului Patriei — Comitetul Național —, în care au intrat reprezentanți ai Partidului Comunist Bulgar, Uniunii Populare Agrare Bulgare — gruparea „Pladne“, Partidului Social-Democrat, ai organizației „Zveno“ și o personalitate fără de partid, cu vederi democratice.

Ca urmare a amplorii pe care o lua mișcarea de rezistență, a lărgirii rîndurilor celor ce se alăturau luptei pentru răsturnarea regimului monarho-fascist, a sporirii acțiunilor de luptă în contextul victoriilor obținute de armatele coaliției antifasciste și, în primul rînd, de armatele sovietice, lupta antifascistă din Bulgaria a intrat, începînd din primăvara anului 1943, într-o etapă superioară. Partidul Comunist Bulgar a luat măsurile organizatorice corespunzătoare noii etape, unind detașamentele de partizani și grupele de luptă și sabotaj în cadrul Armatei populare insurecționale de eliberare.

În anul 1944, un rol esențial în desfășurarea evenimentelor au avut marile victorii obținute pe front de armatele sovietice, care au dus greul celui de-al doilea război mondial. Armatele țărilor aliate obțineau importante succese în lupta împotriva Germaniei hitleriste. Lupta celorlalte popoare europene cîmpionate de Germania, a mișcărilor de partizani și a forțelor de rezistență din diferite țări, a maselor largi populare împotriva fascismului înregistra un puternic avînt. Victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944 din țara noastră și participarea României cu întregul său potențial militar, alături de Armata sovietică, la lupta împotriva mașinii de război hitleriste au exercitat o puternică înrîurire asupra desfășurării evenimentelor în întreg spațiul sud-est european, accelerînd prăbușirea dominației Germaniei naziste în Balcani.

Pe acest fond, mișcarea de rezistență a poporului bulgar a cunoscut noi dimensiuni, rolul forțelor antifasciste, în frunte cu clasa muncitoare, în determinarea destinului țării s-a afirmat și mai puternic. La 26 august 1944, C.C. al P.C.B. a lansat o circulară în care sublinia că soarta Bulgariei depinde „în mod exclusiv de popor“ și indica drept sarcină imediată a membrilor de partid, a Frontului Patriei, a poporului și armatei pregătirea și înlăturarea nemișcării a insurecției armate.

În ajunul insurecției, armata insurecțională număra circa 30 000 de combatanți, din care 20 000 în cadrul unităților de partizani, iar 10 000 în grupele de luptă și sabotaj. Pe întinsul țării își desfășurau activitatea peste 670 de comitete ale Frontului Patriei².

În prima săptămînă a lunii septembrie, în întreaga țară a fost declanșat un puternic val de mitinguri, demonstrații, greve, acțiuni de eliberare a comuniștilor și antifasciștilor întemnițați.

¹ Vădăjenata borba na bălgarskita narod protiv fașizma 1941—1944. Dokumenti [Lupta armată a poporului bulgar împotriva fascismului. Documente], Izdatelstvo na B.K.P., Sofia, 1962, p. 122—124.

² Rezistența europeană în anii celui de-al doilea război mondial. 1938—1945. Vol. I. Țările din Europa centrală și de sud-est, Editura militară, București, 1973, p. 348 și urm.

În condițiile înaintării victorioase a Armatei sovietice*, în noaptea de 8 spre 9 septembrie a fost declanșată în capitala țării insurecția populară armată, organizată și condusă de Partidul Comunist Bulgar. Masele au răsturnat dictatura monarho-fascistă și au instaurat puterea populară. Acest moment a marcat începutul procesului revoluționar de cea mai mare întindere și profunzime pentru istoria și destinele Bulgariei.

La conducerea statului a fost instalat un guvern al Frontului Patriei, care, în proclamația din dimineața zilei de 9 septembrie, declara că „preia conducerea țării pentru a o salva de la pieire”. În componența primului guvern al Frontului Patriei au intrat 4 comuniști, 4 reprezentanți ai Uniunii Populare Agrare Bulgare, 4 membri ai organizației „Zveno”, 2 social-democrați și 2 independenți³.

La 17 septembrie, noul guvern a dat publicității programul său, la baza căruia stătea programul Frontului Patriei din iulie 1942. El prevedea reorganizarea statului potrivit voinței liber exprimate a poporului, pedepsirea celor vinovați de crime împotriva poporului, confiscarea averilor celor îmbogățiți de pe urma războiului, curățirea aparatului de stat de elementele ostile poporului etc. În domeniul economic, se indicau o serie de măsuri pe linia reorganizării și dezvoltării industriei, a creării unor monopoli de stat etc. În ceea ce privește agricultura, se preconiza ca „Pământul să fie al țăranului, adică al celui care-l lucrează direct” și se stabilea ca limită a proprietății funciare personale suprafața de 30 ha. Se puna accent pe sprijinirea creării cooperativelor de producție, prin acordarea de credite și prin asigurarea de către stat a principalului inventar agricol necesar. Alte prevederi ale programului se refereau la democratizarea armatei, la politica financiară, social-culturală și educativă, juridică și sanitară a noului guvern.

În domeniul relațiilor externe, programul se pronunța pentru promovarea unei politici de prietenie cu Uniunea Sovietică, cu celelalte state democratice din lume, cu țările din Peninsula Balcanică⁴.

Odată cu victoria insurecției, Bulgaria a întors armele împotriva Germaniei fasciste, act care a reprezentat, în mod firesc, „continuarea luptei armate antifasciste, cu folosirea întregului aparat de stat, a forțelor și a mijloacelor întregului popor”⁵, efective ale armatei bulgare aducându-și contribuția la eliberarea Iugoslaviei, Ungariei și Austriei.

Victoria insurecției populare armate a permis distrugerea vechiului aparat de stat burghez și trecerea la crearea noului aparat de stat. Măsurile luate de noul guvern în această direcție, precum și cele în domeniul economic au dus la lichidarea unor instituții, organe și organizații create de regimul monarho-fascist și la înlocuirea lor cu altele democratice, la curățirea aparatului de stat de elementele dușmănoase, la refacerea economiei naționale și la întărirea alianței muncitorești-țăranesti.

Alegerile parlamentare organizate în noiembrie 1945, abolirea monarhiei în urma referendumului popular din septembrie 1946, în timpul căruia peste 93% din participanți s-au pronunțat pentru înlăturarea acestei instituții anacronice, și proclamarea, la 15 septembrie 1946, a republicii populare, noile alegeri parlamentare din luna octombrie a aceluiași an, la care 71% din participanți și-au dat votul pentru partidele din Frontul Patriei, adoptarea, la 4 decembrie 1947, a noii Constituții reprezintă semnificative momente pe drumul întăririi regimului democrat-popular în Bulgaria.

Aceste acte politice cu caracter revoluționar, însoțite de o serie de măsuri pe plan economic (exproprierea întreprinderilor cu capital german, confiscarea averilor celor care se făcuseră vinovați de crime împotriva poporului, reforma agrară, crearea și dezvoltarea cooperativelor agricole de producție, naționalizarea industriei, băncilor, întreprinderilor de comerț exterior și interior, introducerea planifi-

* La 5 septembrie 1944, Uniunea Sovietică a declarat război Bulgariei, iar la 8 septembrie trupele sovietice au trecut granița țării și au ajuns pe alinamentul Varna-Șumen-Ruse.

³ Petăr Dragoliubov Ostoici, Rolul Frontului Patriei în înfăptuirea unității forțelor politice din Bulgaria (9 septembrie 1944—1948), în *Politica de alianțe a Partidului Comunist Bulgar în anii 1944—1948*, București, 1971, p. 60 (Colecția „Biblioteca de istorie”).

⁴ *Ustanoveavane i ukrepane na narodnodemokraticinata vlast. Septemvri 1944—mai 1945. Sbornik dokumenti [Instaurarea și întărirea puterii democrat-populare. Septembrie 1944—mai 1945. Culegere de documente]*, Izdatelstvo na Bălgarskata Akademii na naukite, Sofia, 1969, p. 133—136.

⁵ *Vklad bolgarskogo naroda v razgrom fašistskoj Ghermanii* (perevod s bolgarskogo) [Aportul poporului bulgar la distrugerea Germaniei fasciste], Voennoe Izdatelstvo Ministerstva Oborony S.S.S.R., Moskva, 1967, p. 73.

cării în industrie, dezvoltarea, cu precădere, a sectoarelor de stat și cooperatist ca bază a noii puteri etc.) au permis ca, la sfârșitul anului 1948, așa cum s-a subliniat la Congresul al V-lea al P.C.B. din decembrie a aceluiași an, să se încheie etapa consolidării puterii democrat-populare și să se treacă la construirea societății socialiste.

Trasind ca sarcină construirea bazelor economice și culturale ale socialismului, congresul a adoptat un amplu program economic, în cadrul căruia prevederea principală o constituia industrializarea țării, accentul fiind pus pe dezvoltarea cu precădere a industriei grele, creindu-se astfel premisele necesare transformării în ritm rapid a Bulgariei dintr-o țară agrară într-o țară industrial-agrară.

Avindu-se în vedere că dezvoltarea agriculturii era mai lentă față de cea a industriei, unde victoria relațiilor de producție socialiste a fost obținută într-un timp relativ scurt, fapt care s-a repercutat asupra creșterii masive a ponderii întreprinderilor de stat și cooperatiste în volumul producției industriale (de la 46,9% în 1947 la 91,7% în 1948), congresul a subliniat necesitatea unei cotituri în procesul de cooperativizare și de mecanizare a agriculturii.

Un rol important în viața partidului și a țării a avut Plenara din aprilie 1956 a C.C. al P.C.B., care a făcut o analiză profundă a drumului parcurs de societatea bulgară până la acea dată și a stabilit o serie de obiective ale dezvoltării ei viitoare. Apreciind că Bulgaria a intrat într-o etapă caracterizată prin victoria deplină a socialismului, plenara a pus problema perfecționării bazei materiale a relațiilor de producție socialiste, marcind începutul dezvoltării accelerate a Bulgariei pe calea socialismului. Totodată, plenara a combătut manifestarea, în decursul anilor, a unor fenomene negative, ca încălcarea normelor leniniste ale vieții și conducerii de partid, limitarea democrației interne de partid, înăbușirea criticii și autocriticii, încălcarea legalității socialiste etc. și a luat măsuri pentru înlăturarea lor.

Încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii (în 1958, peste 92% din terenul agricol fusese cooperativizat), fapt care a marcat triumful deplin al relațiilor socialiste în economia bulgară, îndeplinirea cu succes a sarcinilor celui de-al doilea plan cincinal (1953—1957) au transformat Bulgaria, după cum s-a arătat la Congresul al VII-lea al P.C.B., din iunie 1958, „într-o țară industrial-agrară, cu o agricultură puternic cooperativizată și mecanizată”⁶.

Anii care au urmat până la Congresul al X-lea al P.C.B., din aprilie 1971, au fost anii unei activități fructuoase, în care baza tehnică materială a socialismului s-a dezvoltat neîncetat și a început să fie pusă în concordanță cu cerințele revoluției tehnice-științifice. Ca atare, atât industria, cât și agricultura s-au modernizat continuu; s-au perfecționat, în același timp, relațiile sociale socialiste și sistemul de conducere a societății, a crescut conștiința socialistă a celor ce muncesc. S-a îmbunătățit neconținut nivelul de trai material și cultural al populației.

Congresul a adoptat programul construirii societății socialiste dezvoltate, a cărui îndeplinire „va transforma Bulgaria într-o țară socialistă puternic dezvoltată”⁷. Totodată, a fost adoptat un plan concret de edificare a societății socialiste în perioada 1971—1975, a cărui sarcină principală constă în „satisfacerea complexă și cit mai deplină a nevoilor materiale și spirituale în continuă creștere ale poporului” pe baza folosirii multilaterale a rezultatelor revoluției tehnice-științifice, a creșterii productivității muncii și a unui progres economic rapid.

Anul acesta a avut loc Conferința Națională a Partidului Comunist Bulgar. În Raportul prezentat de tovarășul Todor Jivkov, prim-secretar al C.C. al P.C.B., președinte al Consiliului de Stat al R. P. Bulgaria, a fost formulată drept sarcină națională ridicarea productivității sociale a muncii.

În cele trei decenii care au trecut de la victoria istorică din 9 Septembrie 1944, ca rezultat al eforturilor pline de abnegație ale clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității bulgare, ale tuturor oamenilor muncii, Bulgaria — odinioară o țară cu economie înapoiată — s-a transformat într-un stat industrial-agrar înaintat, cu o economie națională dinamică și modernă, cu o cultură înfloritoare. Raportul dintre producția industrială și cea agricolă este de aproximativ 80 : 20 în favoarea

⁶ *Otceten doklad na Tentralniia komitet na Bălgarskata komunisteska partiia pred sedmii kongres na partiata* [Raport al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar prezentat la Congresul al VII-lea al partidului], în Todor Jivkov, *Izbrani reci, dokladi i statii* [Cuvântări alese, rapoarte și articole], vol. II, Izdatelstvo na B.K.P., Sofia, 1965, p. 459.

⁷ *Programa na Bălgarskata komunisteska partiia, prieta edinodushno ot X kongres na B.K.P.*, 24 april 1971 g. [Programul Partidului Comunist Bulgar adoptat în unanimitate de Congresul al X-lea al P.C.B., 24 aprilie 1971], Partizdat, Sofia, 1971, p. 11.

celel dintii, față de 24,8 : 75,2 înaintea celui de-al doilea război mondial. Venitul național a crescut, comparativ cu anul 1939, de peste 7 ori. Principala sursă de realizare a acestuia o constituie industria (în 1973 ponderea ei pe acest plan fiind de circa 52%), a cărei producție globală a crescut, comparativ cu anul 1939, de 43 de ori.

Industrializarea socialistă a țării, producând adinci transformări în ansamblul vieții poporului bulgar, s-a răsfrint și asupra structurii comerțului exterior. În prezent, 42% din volumul exportului îl constituie produsele industriale.

În agricultură, a cărei pondere în crearea venitului național reprezintă circa 22%, funcționează 170 de complexe agroindustriale, a căror suprafață agricolă este de 20 000—45 000 ha. Agricultură bulgară dispune în prezent de peste 55 000 de tractoare, are irigată peste 20% din suprafața de teren arabil, folosește mari cantități de îngrășăminte chimice, ceea ce a făcut ca producția agricolă să sporească de două ori și jumătate în ultimii 30 de ani, în condițiile în care forța de muncă ocupată în agricultură a scăzut în aceeași proporție.

Dezvoltarea economică a țării a dus la continua ridicare a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii. Între 1960 și 1972, salariul mediu anual al muncitorilor și funcționarilor a crescut substanțial. S-au îmbunătățit condițiile de locuit, în anii puterii populare construindu-se peste 60% din fondul de locuințe existent. Ca urmare a industrializării și a urbanizării accelerate a țării, s-a modificat raportul dintre populația urbană și rurală, în prezent 55,7% din populație locuind la orașe.

În procesul construcției socialiste, a avut loc o puternică dezvoltare a culturii, a crescut sensibil gradul pregătirii de specialitate și de cultură în genere al oamenilor muncii. Astfel, Bulgaria socialistă nu numai că a înlăturat plaga analfabetismului moștenită de la vechiul regim (în ajunul insurecției existau peste 1 350 000 de analfabeți), dar acum se mîndrește cu un învățămînt general de 8 ani, gratuit și obligatoriu, cu un puternic învățămînt mediu și superior, cu o bogată viață științifică și cultural-artistică.

În prezent, poporul bulgar, sub conducerea Partidului Comunist Bulgar, își dedică cu însuflețire potențele creatoare înlăturării sarcinilor trasate de cel de-al X-lea Congres al Partidului Comunist Bulgar pentru construirea societății socialiste dezvoltate în Bulgaria.

Poporul român urmărește cu profundă simpatie și cu cea mai vie satisfacție ampla activitate constructivă desfășurată de poporul frate bulgar, marile sale izbînzi în construcția socialistă, în dezvoltarea multilaterală a țării pe calea progresului și civilizației. Cu aceleași sentimente privește poporul bulgar realizările României socialiste, al căror bogat bilanț, prilejuit de recenta sărbătorire a trei decenii de la eliberarea patriei noastre de sub dominația fascistă, a găsit un viu ecou în Bulgaria. Sint sentimente firești între popoare unite prin legături cu adinci rădăcini în trecutul istoric de luptă comună pentru idealurile libertății și independenței — legături care în anii socialismului au căpătat noi dimensiuni, o nouă strălucire. Izvorite din comunitatea de orinduire, de ideologie și de țeluri, întemeiate pe principiile marxism-leninismului și internaționalismului socialist, relațiile frățesti româno-bulgare au cunoscut o dezvoltare neîntreruptă. Succesele obținute de România și Bulgaria în dezvoltarea economiei, științei și tehnicii, a culturii au creat și creează mereu noi premise favorabile pentru conlucrarea rodnică în cele mai variate domenii, în interesul accelerării construcției socialiste în cele două țări, al progresului material și spiritual al popoarelor lor. Pe această cale, Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală semnat în 1970, document care continuă și dezvoltă prevederile tratatului din 1948, a deschis perspective și mai ample adîncirii legăturilor de prietenie și cooperare româno-bulgare, ridicării lor pe trepte superioare.

Un rol hotărîtor în dezvoltarea raporturilor reciproce pe toate planurile îl au intensificarea legăturilor de colaborare dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Bulgar, contactele directe dintre conducerea de partid și de stat din cele două țări, în primul rînd întîlnirile — devenite tradiționale — între tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov. Fiecare din aceste întîlniri a dat noi impulsuri relațiilor reciproce, a jalonat noi căi și modalități pentru amplificarea conlucrării frățesti, pentru întărirea prieteniei, alianței și colaborării multilaterale dintre România și Bulgaria, spre binele ambelor popoare, în interesul cauzei generale a socialismului, progresului și păcii.

CRIȘAN ILIESCU

Un sfert de veac de la proclamarea Republicii Populare Chineze

La 1 octombrie, poporul chinez a sărbătorit cea de a 25-a aniversare a proclamării Republicii Populare Chineze. Evenimentul, de importanță crucială în istoria Chinei, poartă semnificația încununării cu succes a luptei îndelungate a poporului chinez împotriva dominației imperialiste străine și a reacțiunii autohtone, a inaugurării unei epoci de mari prefaceri revoluționare, marcând, în același timp, o lovitură puternică dată forțelor imperialiste și colonialiste, o contribuție de cea mai mare însemnătate la schimbarea radicală a raportului de forțe pe plan mondial, în favoarea socialismului și comunismului al forțelor progresiste, antiimperialiste de pretutindenă. Crearea marelui stat socialist chinez, în urma victoriei revoluției populare, ilustrează, în mod elocvent, uriașul proces care are loc în lumea contemporană — început de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie — de angajare a noi și noi popoare pe calea construcției socialiste și a comunismului, de prăbușire a sistemului colonial și afirmare a noi și noi națiuni independente, dornice să-și hotărască în mod suveran destinul istoric.

Datorită cruntei exploatarei feudale, a pauperizării maselor muncitoare, China a cunoscut de-a lungul mileniilor o dezvoltare economică și social-politică lentă. Astfel, în secolul al XIX-lea, atunci când capitalismul mondial căuta cu înfrigurare noi piețe pentru produsele sale industriale și surse de materii prime, China continua să fie o țară în care predominau relațiile de producție feudale; în economia naturală, cvasicuprinzătoare, apăruseră doar slabi germeni ai producției capitaliste autohtone. Pătrunderea capitalului străin în China a declanșat schimbări profunde și dureroase în societatea chineză, transformind-o într-o societate semifeudală și semicolonială, aservită țărilor capitaliste dezvoltate. Puterile străine, coalizate cu forțele feudale reacționare și cu exponenții capitalului birocratic-comprador, constituiau cei „trei mari coloși care apăseau pe umerii poporului chinez”, împiedicând cursul progresului economic și social-politic al țării, afirmarea independentă a națiunii chineze. Timp de un secol, luptele poporului chinez pentru progres social și eliberarea națională au fost îndreptate împotriva acestor dușmani puternici. Numeroasele răscoale țărănești, al căror moment culminant l-a constituit războiul taiping-ilor (1858—1860) și răscoala Ligii dreptății și armoniei (1900—1901), acțiunile revoluționare ale populației orășenești, ale micilor meseriași și ale burgheziei naționale, care au culminat în revoluția burghezo-democratică din anul 1911 și mișcarea tineretului de la 4 mai 1919 au jalonat un proces revoluționar continuu; el învedera hotărârea neștrămutată a poporului chinez de a lupta pînă la capăt împotriva împilării străine și autohtone.

După primul război mondial, o dată cu afirmarea pe scena istoriei a proletariatului și a partidului său politic — Partidul Comunist Chinez, lupta poporului chinez s-a ridicat pe o treaptă calitativ superioară, și-a îmbogățit conținutul și a crescut în amploare. Partidul Comunist Chinez, creat în anul 1921, în focul unor mari frământări sociale, a devenit singurul partid politic capabil să polarizeze în jurul său toate forțele sociale dispuse să răstoarne dominația imperialismului străin, a reacțiunii feudale și a burgheziei birocratice — compradore, să desăvîr-

șească revoluția democratică chineză și apoi să înfăptuiască revoluția socialistă în China. De-a lungul a aproape trei decenii, P.C.C., călăuzindu-se după principiul îmbinării strinse a teoriei marxist-leniniste cu practica concretă a revoluției, a condus cu înțelepciune, abilitate și fermitate lupta poporului chinez spre victoria finală.

În timpul primului război revoluționar civil (1924—1927), tinărul partid comunist, participant în frontul unit antiimperialist și antifeudal, s-a dovedit, din primul moment, o forță politică capabilă să organizeze și să mobilizeze masele largi ale muncitorilor și țăranilor; el a adus o contribuție însemnată la pregătirea armatei național-revoluționare, în vederea campaniei îndreptate împotriva militaristilor, aserviți puterilor străine, care subminau unitatea Chinei.

După înfringerea revoluției de către puterile imperialiste, ca urmare a trădării idealurilor sale de către Partidul Național, în frunte cu Chiang Kai-și, procesul revoluționar a intrat într-o nouă etapă, în care P.C.C. a condus singur masele la revoluție. În timpul celui de-al doilea război revoluționar civil (1927—1937), partidul comunist a supus unei analize concrete, marxist-leniniste, realitățile din China, pentru a-și elabora o linie politică proprie. Pornind de la constatarea că China este o țară semicolonială, inegal dezvoltată, în care cîteva puteri imperialiste își disputau hegemonia, în care dușmanul revoluției era foarte puternic, P.C.C. și-a stabilit ca obiective: atragerea maselor largi populare, crearea propriilor forțe armate, care trebuiau să se sprijine pe mase, să acționeze în strînsă colaborare cu ele, înființarea bazelor revoluționare de sprijin la sate, înfăptuirea reformei agrare și ducerea unei lupte armate de lungă durată. Timp de zece ani, locuitorii bazelor revoluționare din sudul Chinei, armata revoluționară, sub conducerea P.C.C., au desfășurat o luptă eroică împotriva „campaniilor de nimicire” organizate de forțele reacționare din interiorul Chinei, în strînsă cîrdășie cu imperialiștii străini. P.C.C. și armata revoluționară s-au dovedit însă invincibile. După „Marșul cel Lung” și mutarea bazelor revoluționare în nord-vestul Chinei, partidul comunist s-a afirmat ca singura forță capabilă să conducă lupta poporului chinez împotriva cîmpitorilor japonezi, să salveze China, într-un moment în care se puneau problema existenței sau pieirii ei. „Această împrejurare face ca proletariatul și partidul său să poarte o și mai mare răspundere pentru conducerea politică. A-și asuma rolul de stat major în războiul împotriva cîmpitorilor japonezi, pentru salvarea patriei este o datorie sfîntă pentru partidul comunist, datorie la care el nu are dreptul și nu poate să renunțe” — se arăta în raportul prezentat de tovarășul Mao Tzedun la Conferința generală a partidului, care a avut loc în luna mai 1937. Din inițiativa P.C.C. — partid puternic, care dispunea de forța armatei revoluționare și de baze revoluționare de sprijin — a luat ființă frontul unit larg anti-japonez, la care au aderat toți patrioții din China. Datorită luptei eroice a poporului chinez, sub conducerea P.C.C., s-au extins regiunile eliberate, ajungînd ca ele să cuprindă peste 100 de milioane de oameni; totodată, numărul ostașilor armatei revoluționare a crescut la un milion, iar efectivul miliției populare la două milioane.

O dată cu capitularea Japoniei, se puneau problema dacă după război China va deveni o țară de democrație populară sau va rămîne o țară semicolonială, semi-feudală, aservită puterilor imperialiste străine, subjugată dictaturii burgheziei compradore și moșierilor. P.C.C. era conștient de faptul că forțele reacționare vor căuta să împiedice, chiar cu riscul unui război civil, cursul dezvoltării țării spre progres și independență, dar, în același timp, știa că acesta se va transforma într-o nouă mare revoluție. În consecință, și-a fixat sarcina să lupte pentru a veni în întîmpinarea avîntului revoluției și pentru călăuzirea ei spre victorie. Războiul de eliberare (1946—1949) a polarizat într-un front unit larg întreaga națiune împotriva regimului corupt al lui Chiang Kai-și, susținut și finanțat de marile puteri imperialiste. Armata Populară de Eliberare, în strînsă colaborare cu masele largi populare, a eliberat în trei ani printr-o vijelioasă ofensivă teritoriul continental al Chinei. Victoria revoluției condusă de P.C.C. a însemnat o strălucită victorie a întregii națiuni chineze.

Din perspectiva viitorului, proclamarea R.P. Chineze și instaurarea regimului de democrație populară au marcat desăvîrșirea revoluției noi democratice și începutul revoluției socialiste; republica populară constituia, în fapt, o formă a dictaturii proletariatului, care își consolidase deja puternic hegemonia și al cărui țel îl constituia victoria socialismului.

În primele zile ale existenței sale, puterea populară a expropriat capitalul birocratic, în vederea creării unui sector socialist hotărîtor în economie. După 1952,

cînd se încheiase acțiunea de refacere a economiei naționale și se lichidase printr-o largă și radicală reformă agrară proprietatea feudală, Partidul Comunist Chinez a lansat linia generală a perioadei de tranziție la socialism, în conformitate cu care a trecut la înfăptuirea treptată — printr-un șir de forme tranzitorii, ce țineau seama de condițiile concrete — a transformării socialiste a agriculturii, a meșteșugurilor, a industriei și comerțului capitalist, la realizarea progresivă a industrializării socialiste a țării. În a doua jumătate a anului 1955 cooperativizarea agriculturii era încheiată, întreprinderile industriale și comerciale capitaliste au devenit unități mixte, cu capital de stat și capital particular, iar meșteșugarii s-au organizat în cooperative; în 1958 au luat ființă comunele populare. Astfel, a fost lichidat capitalismul în domeniul proprietății asupra mijloacelor de producție, s-a pus capăt exploatarei omului de către om, deschizându-se ample posibilități pentru dezvoltarea rapidă și armonioasă a întregii economii naționale.

Programul industrializării progresive, de dezvoltare economică și socială a țării s-a concretizat în planurile cincinale puse în aplicare începînd cu anul 1953. În prezent poporul chinez își consacră energia creatoare îndeplinirii celui de al patrulea plan cincinal (1971—1975), transpunînd în viață hotărîrile adoptate de Congresul al X-lea al P.C.C., eveniment de semnificație majoră în viața partidului și poporului, în înaintarea Chinei pe calea socialismului.

După cum se știe, puterea populară a preluat o grea moștenire economico-socială de la vechiul regim. În timpul acestuia, China ocupa locul 26 în lume la producția de oțel, locul 25 la producția de energie electrică, locul 9 la producția de cărbune și locul 5 la producția de fire de bumbac — ramura industrială cea mai dezvoltată; industria grea era, de fapt, inexistentă, atelierele mecanice ce funcționau putînd să realizeze doar operații de asamblare și lucrări de reparații. China era nevoită să importe pînă și cele mai neînsemnate produse de industrie ușoară, cum erau, de pildă, acele de cusut și chibriturile. În industrie, care era concentrată într-un mod irațional, cu precădere în zonele de coastă, numărul muncitorilor nu atîngea nici cifra de trei milioane de oameni, respectiv mai puțin de 0,6% din populație. Deși era socotită o țară agrară, China era în situația de a importa an de an grâu, orez și bumbac. Comerțul exterior suferea de multă vreme din cauza balanței defavorabile, iar bugetul de stat înregistra deficite tot mai masive în fiecare an. Analfabetismul, subnutriția, bolile erau tare ce afectau grav nivelul de viață al maselor populare.

Întregul program de construire a vieții noi în China s-a călăuzit după concepția P.C.C. a realizării unei dezvoltări prin eforturile proprii, susținute ale poporului. Ca urmare, poporul chinez a obținut, sub conducerea Partidului Comunist Chinez, în frunte cu tovarășul Mao Tzedun, succese remarcabile în toate domeniile construcției socialiste.

Venitul național al Chinei este astăzi de 11 ori mai mare decît cel din perioada imediat următoare eliberării, iar statul investește anual în industrie fonduri de cîteva ori mai mari decît venitul național realizat în primii ani după proclamarea republicii populare. Acumularea socialistă, asigurarea fondurilor necesare dezvoltării industriei este o cauză a întregului popor; concomitent cu creșterea producției și productivității muncii s-a promovat un riguros spirit de economie, spre a se obține rezultate bune cu cheltuieli financiare, materiale și de forță umă cît mai mici.

Politica de industrializare urmărește crearea unui sistem independent, complex, care să includă toate ramurile industriale și să fie judicios repartizat pe întreg teritoriul țării.

Dezvoltarea, cu precădere, a industriei grele a înregistrat progrese remarcabile. Producția de oțel a Chinei a crescut de la 160 000 tone în 1949 la 23 milioane tone în 1972; anul 1973 a marcat noi creșteri considerabile la producția de oțel, fier și laminate de oțel; au fost realizate peste 1200 mărci de oțel, iar gama laminatelor din oțel a depășit 20 000 de profile. O creștere însemnată au cunoscut și producțiile de cărbune, petrol, energie, mașini, substanțe chimice etc. Reprezentative pentru performanțele industriei chineze sînt realizarea podului de la Nankin, peste Fluviul Iantse, lung de 6 700 de metri, construirea de generatoare de 125 MW și 300 MW, confecționarea și lansarea de sateliți artificiali ai pămîntului; progrese importante au fost realizate în domeniile energiei nucleare, laserului, propulsiei, ordinaoarelor etc.

Cît privește repartizarea teritorială a industriei, sint semnificative următoarele date: din cele aproximativ 2000 de județe ale țării, aproape jumătate au mici fabrici de îngrășăminte chimice, două treimi dispun de mici unități producătoare de ciment, 90% posedă fabrici de unelte și mașini agricole, iar fiecare provincie și-a construit cel puțin o uzină siderurgică.

O atenție deosebită s-a acordat creșterii și diversificării producției agricole, ramură fundamentală a economiei naționale a Chinei; în acest sens s-au efectuat ample lucrări de hidroameliorații și irigații, au fost furnizate agriculturii din ce în ce mai multe tractoare, mașini, precum și cantități însemnate de îngrășăminte.

Față de 110 milioane de tone de cereale recoltate în 1949, în 1971 s-au recoltat 250 milioane de tone, pentru ca în 1973 să se obțină cea mai mare recoltă de cereale din istoria țării. De asemenea, recoltele de bumbac, cinepă, zahăr și tutun au atins cele mai înalte cote cunoscute de agricultura chineză. Astăzi China reușește să-și satisfacă necesitățile interne — ale industriei și populației — de produse agricole și dispune de cantități considerabile pentru export.

O dovadă elocventă a progreselor realizate de Republica Populară Chineză, a superiorității și umanismului sistemului socialist, o reprezintă creșterea generală a nivelului de trai, material și spiritual al populației. Creșterea constantă a volumului mărfurilor alimentare și industriale desfăcute pe piața internă, stăvilirea bolilor epidemice, și endemice, cvasigeneralizarea învățămîntului de cultură generală sint doar cîteva dintre realizările dobîndite în această direcție de poporul chinez.

Constituită ca stat independent și suveran, Republica Populară Chineză a zădărnicit politica de izolare promovată de cercurile imperialiste, a depășit obstacolele ridicate de acestea în calea ocupării locului ce i se cuvine în viața internațională. An de an, ea s-a dovedit un factor activ în afirmarea viguroasă a forțelor socialismului, în creșterea prestigiului și influenței acestora în lume, contribuind la întărirea frontului antiimperialist, la eliminarea din viața internațională a practicilor de forță și dominație, la statornicirea unor relații interstatale întemeiate pe egalitate în drepturi, respect și stimă reciprocă.

China populară și-a manifestat solidaritatea activă cu lupta popoarelor pentru eliberare națională și socială, pentru apărarea și întărirea independenței și suveranității lor naționale, împotriva imperialismului și colonialismului.

Pe parcursul anilor a devenit din ce în ce mai evident că fără participarea R.P. Chineze nu pot fi rezolvate cu succes problemele majore ale vieții internaționale. România, care a militat consecvent pentru recunoașterea internațională a drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze, a salutat cu căldură și deplină satisfacție ocuparea de către reprezentanții Chinei populare a locului ce i se cuvine acesteia în Organizația Națiunilor Unite, precum și procesul rapid de normalizare a relațiilor internaționale ale R.P. Chineze — fapte ce confirmă înaltul prestigiu de care se bucură China în lume.

De-a lungul istoriei, în focul luptelor revoluționare, poporul chinez și poporul român și-au manifestat întotdeauna simpatia unul față de altul, s-au sprijinit reciproc și au încheiat o profundă prietenie militantă. Poporul român a urmărit cu entuziasm și s-a solidarizat cu lupta eroică dusă de poporul chinez pentru eliberare socială și națională. În preajma proclamării R.P. Chineze, dînd glas acestor sentimente, ziarul „Scinteia” consemna: „Poporul muncitor din Republica Populară Română, ferm atașat nobilei cauze a păcii și progresului, salută cu cea mai adîncă bucurie proclamarea Republicii Populare Chineze, în care el vede un factor de seamă în ofensiva pentru izbînda mondială a forțelor păcii, democrației și socialismului”.

Stabilirea, în primele zile ale lunii octombrie 1949, a relațiilor diplomatice dintre România și R.P. Chineză a însemnat ridicarea pe o treaptă superioară a legăturilor de prietenie și solidaritate existente între poporul român și poporul chinez. În anii socialismului aceste relații au dobîndit un conținut nou, tot mai bogat, trăinicia lor fundamentîndu-se pe principiile marxism-leninismului și internaționalismului proletar, pe respectarea principiilor deplinei egalități în drepturi, independenței, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutării tovarășești.

În ultimii ani, la dezvoltarea relațiilor prietenești dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Chinez, dintre țările și popoarele noastre o contribuție considerabilă au adus contactele și schimburile de păreri, vizitele reciproce pe linie de partid și de stat, la diferite niveluri, dintre reprezentanții celor două țări. Desfășurîndu-se într-o atmosferă de prietenie și cordialitate, soldate cu rezultate rodnice,

aceste întâlniri au exprimat dorința comună a celor două popoare de a strînge și mai mult legăturile dintre cele două țări și popoare spre folosul cauzei generale a construirii socialismului, luptei împotriva imperialismului și colonialismului pentru pace și progres.

Vizita în Republica Populară Chineză a delegației de partid și guvernamentale române, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca și vizita în Republica Socialistă România a tovarășului Ciu En-lai, în fruntea unei delegații de partid și guvernamentale chineze, au constituit momente deosebit de importante în evoluția pozitivă a relațiilor româno-chineze. Întîlnirea deosebit de cordială a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu tovarășul Mao Tzedun și cu ceilalți conducători de partid și de stat ai Republicii Populare Chineze, convorbirile purtate cu acest prilej, precum și discuțiile conducătorilor de partid și de stat români cu tovarășul Ciu En-lai, cu alți conducători de partid și de stat chinezi au adus o contribuție de cea mai mare însemnătate în adîncirea și lărgirea raporturilor prietenești de conlucrare reciproc avantajoasă pe multiple planuri dintre partidele, statele și popoarele noastre în spiritul internaționalismului socialist.

Paralel cu colaborarea pe plan politic, o dezvoltare continuă au cunoscut relațiile economice și schimburile comerciale româno-chineze, fapt reflectat în volumul și nomenclatorul mărfurilor. Cele două părți și-au livrat reciproc o gamă largă și variată de mărfuri. În ultimii ani, volumul schimburilor a înregistrat sporuri însemnate. Dacă acesta se ridica în 1960 la valoarea de 341,6 milioane lei valută, în 1970 la 803,3 milioane lei valută, în 1973 atîngea cifra de 1315,6 milioane lei valută.

Colaborarea culturală dintre cele două țări a favorizat, de-a lungul celor 25 de ani, schimbul de studenți, delegații științifice, oameni de artă, ziariști, formațiuni muzicale, expoziții, traduceri din literatura celor două țări etc., ceea ce a contribuit la cunoașterea și aprecierea reciprocă a valorilor spirituale create de cele două popoare.

Poporul român acordă o înaltă prețuire relațiilor strînse, tradiționale, de prietenie frățească, solidaritate militantă și colaborare multilaterală dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Chinez, dintre poporul român și poporul chinez, dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Chineză.

ANA BUDURA

25 de ani de la proclamarea Republicii Democratice Germane

In acest an, la 7 octombrie, s-au împlinit 25 de ani de la crearea, pe pământul Germaniei, a primului stat al muncitorilor și țăranilor — Republica Democrată Germană, eveniment care a înscris o pagină nouă, de mare importanță în istoria poporului german.

Crearea R.D.G. a fost o consecință a profundelor prefaceri revoluționare care au avut loc în toate domeniile vieții social-economice între anii 1945—1949 în zona de ocupație sovietică a Germaniei. Acționind în strinsă colaborare cu Armata sovietică, antifasciștii, în frunte cu comuniștii, au curățat zona din răsăritul Germaniei de elementele fasciste, creînd noi organe administrative în landuri, județe, orașe și comune, în rîndul cărora activau comuniști, social-democrați, membri ai partidelor burghezo-democratice și oameni progresiști fără de partid. La 14 iulie 1945, din inițiativa P.C.G., s-au pus bazele Blocului Partidelor Antifasciste și Democratice, care și-a adus contribuția la luarea unor măsuri profund democratice, la transformarea din temelie a relațiilor sociale. Astfel, în 1946 întreprinderile industriale aparținînd criminalilor de război și naziștilor activi au fost trecute în proprietatea poporului, formîndu-se un puternic sector de stat — baza materială pentru trecerea în viitor la dezvoltarea planificată a industriei, în folosul clasei muncitoare și a celorlalți oameni ai muncii. La sate, reforma agrară din septembrie 1945 a dus la exproprierea iuncherilor și desființarea proprietăților agricole mai mari de 100 ha, la improprietărirea țăranilor fără pământ, a țăranilor săraci și muncitorilor agricoli, marcînd totodată momentul de constituire a primelor ferme de stat. Ca urmare a acestor măsuri, în anul întemeierii R.D.G., puterea economică a marii burghezii imperialiste și a iuncherimii, sprijinul de nădejde al imperialismului german, a fost lichidată.

Mari prefaceri au avut loc și pe linia învățămîntului și culturii. Reforma învățămîntului din 1945 a asigurat posibilități de instruire tuturor oamenilor muncii, iar propagarea în mase a ideilor democratice, progresiste a contribuit la lichidarea plăgilor de ordin spiritual provocate de cei 12 ani de dictatură nazistă.

Perioada transformărilor antifasciste și democratice, în cadrul căreia au apărut unele elemente ale socialismului, a reprezentat prima etapă a unui proces revoluționar, unitar și continuu. Forța socială sub conducerea căreia s-au înfăptuit aceste transformări esențiale a fost clasa muncitoare, în frunte cu Partidul Socialist Unit din Germania, constituit în aprilie 1946 prin unirea P.C.G. și P.S.D.G. Clasa muncitoare a reușit să realizeze o alianță strinsă cu țăranimea muncitoare, cu intelectualitatea progresistă, a atras în jurul ei numeroase elemente din rîndurile păturilor mijlocii.

În anii 1945—1949 P.S.U.G. a considerat că cea mai urgentă sarcină în fața căreia se afla poporul german era lupta pentru unitatea politică și economică a Germaniei. Din inițiativa P.S.U.G. s-a născut mișcarea pentru o reprezentare națională, Congresul poporului german pentru unitate și o pace dreaptă. În martie 1948, la cel de-al doilea congres, a fost ales un organ de conducere al acestei mișcări :

Consiliul Popular German. După constituirea în zonele americană-anglo-franceze de ocupație a Republicii Federale Germania (7 septembrie 1949), Consiliul Popular German, în ședința plenară din 7 octombrie 1949, la propunerea Blocului Partidelor Democratice, a hotărât transformarea Consiliului Popular în Camera Populară provizorie a Republicii Democratice Germane și a adoptat Constituția țării. Președinte al noului stat a fost ales Wilhelm Pieck, iar președinte al Consiliului de Miniștri Otto Grotewohl. La 12 octombrie Camera Populară provizorie — organul suprem de stat — a confirmat guvernul provizoriu, în componența căruia intrau membri ai tuturor partidelor Blocului Democratic.

Puterea de stat instaurată în R.D.G. a devenit instrumentul principal de construire a socialismului. Trecerea la edificarea bazelor socialismului a permis clasei muncitoare și celorlalți oameni ai muncii să transforme în mai puțin de un deceniu și jumătate viața materială și spirituală a societății, astfel încât la începutul anilor '60 a putut fi încheiată cu succes perioada de trecere de la capitalism la socialism în R.D.G.

Încă din primii ani ai existenței sale R.D.G. a avut de înfruntat mari greutăți economice, unele lăsate moștenire de capitalism, iar altele determinate de scindarea Germaniei. Regiunile din nordul țării erau regiuni agricole, dar și cele din sud aveau un nivel de producție scăzut. Din producția antebelică a Germaniei, zonei de răsărit îi reveneau doar 1,3 la sută din extracția de minereu de fier, 2 la sută din producția de oțel, 2 la sută din extracția de ulei, 16 la sută din producția industriei metalurgice și siderurgice. Pentru învingerea greutăților, au fost necesare eforturi susținute, s-au făcut investiții uriașe pentru asigurarea aprovizionării cu combustibil și energie a economiei, pentru construirea de mari întreprinderi în industria metalurgică, a construcțiilor de mașini, în industria chimică și a construcției de nave, etc. Ca urmare a acestor eforturi, a colaborării cu celelalte țări socialiste, R.D.G. s-a transformat într-un stat industrial modern, care se plasează astăzi pe un loc de frunte în rândul țărilor dezvoltate din lume.

La început s-a acordat o deosebită atenție dezvoltării acelor ramuri industriale pentru care exista o bază de materii prime în țară; într-un ritm rapid s-au dezvoltat, de asemenea, acele ramuri industriale în care R.D.G. dispunea deja de o tradiție și de cadrele calificate necesare. Mărturie a dezvoltării economice din primul deceniu de existență a R.D.G. stau marile construcții industriale din această perioadă printre care se numără Combinatul metalurgic din est, întreprinderea de prelucrare a petrolului Leuna II, Combinatul de fibre sintetice de la Guben, construcțiile portuare și întreprinderile navale de pe coasta Mării Nordului, sau Institutul de cercetări atomice din Rossendorf.

În centrul activității P.S.U.G. a stat, de asemenea, generalizarea relațiilor socialiste în economie, prin atragerea țăranimii pe calea cooperativizării și a legării tot mai strânse a celorlalte păături sociale de sectorul economic de stat. Îndrumați de partid și sprijiniți de stat, țăranii cu gospodării individuale au început, din 1952, să treacă pe calea cooperativizării agriculturii. Clasa muncitoare a acordat un ajutor multilateral țăranimii în procesul de transformare socialistă a agriculturii, îndeosebi prin înființarea stațiunilor de mașini și tractoare, care puneau la dispoziția cooperativelor agricole mașinile și utilajele necesare. În aprilie 1960 aproape întreaga țăranime a fost cuprinsă în cooperativele agricole de producție, realizându-se astfel victoria relațiilor de producție socialiste și în agricultură.

Cele două clase de bază ale societății socialiste, clasa muncitoare și clasa țăranilor cooperatori, erau legate de proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și au acționat împreună pentru dezvoltarea relațiilor de producție socialiste în economie. Ținând seama de existența în R.D.G. și a altor păături sociale importante atât ca număr, cât și prin poziția ocupată în sectoarele productive, P.S.U.G. a elaborat măsuri adecvate pentru cointeressarea și atragerea lor la opera de construire a socialismului.

Încheierea etapei de trecere de la capitalism la socialism a dus la consolidarea puterii de stat socialiste, la întărirea rolului conducător în societate al clasei muncitoare, la stringerea alianței dintre muncitori, țărani și celelalte categorii de oameni ai muncii, la crearea unui puternic sector de stat și cooperatist în economie, la dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii. Din 1950 până în 1962, ponderea sectorului socialist în produsul social a crescut de la 61,8 la 85,5 la sută, iar în industrie de la 76,5 la 88,4 la sută; partea ce revenea gospodăriilor socialiste din totalul suprafeței agricole a crescut în aceeași perioadă de la 5,7 la 93,3 la sută. În 1962, ca urmare a creării întreprinderilor industriale mixte (cu capital de

stat și particular), partea ce revenea întreprinderilor capitaliste particulare în producția industrială s-a redus la 2,8 la sută (întreprinderile mixte realizau 8,8 la sută). În comerț, sectorul socialist deținea 97,9 la sută din comerțul cu ridicata și 77,9 la sută din comerțul cu amănuntul. Cooperativele meșteșugărești realizau în același an 35 la sută din totalul produsului realizat în sectorul meșteșugăresc¹.

În procesul construcției socialiste a crescut numărul muncitorilor și salariaților, care reprezentau, în 1962, 81 la sută din totalul celor ocupați în economie, membrii cooperativelor agricole de producție formau 14,5 la sută iar țărani individuali, meseriași, comercianți și alte profesii, 4,5 la sută².

Consolidarea puterii de stat s-a realizat prin măsuri de întărire a rolului reprezentanțelor populare, în sensul lărgirii drepturilor și responsabilității acestora, prin atragerea oamenilor muncii la conducerea statului, prin întărirea controlului muncitorilor și țăranilor asupra vieții social-economice; la 18 ianuarie 1956 Camera Populară a adoptat legea privind crearea Armatei populare naționale.

Succese importante au fost obținute și în domeniul învățămîntului, educației, al culturii. Din rîndurile muncitorilor și țăranilor s-a născut o nouă intelectualitate, care alături de vechea intelectualitate atrasă la construcția socialismului, a obținut rezultate deosebite în știință și tehnică, în făurirea unor opere valoroase în domeniul literaturii, muzicii, teatrului, al artelor plastice.

Între 15—19 iunie 1971 a avut loc cel de-al VIII-lea Congres al P.S.U.G., care a pus în fața tuturor oamenilor muncii din Republica Democrată Germană sarcina edificării societății socialiste dezvoltate, ridicarea continuă a nivelului de viață material și cultural al poporului, pe baza dezvoltării întregii economii, a creșterii productivității muncii, al introducerii progresului tehnico-științific în toate domeniile vieții economice.

În noua etapă de dezvoltare a societății, în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de Congresul al VIII-lea, la sfîrșitul anului 1972, întreprinderile mixte, întreprinderile industriale și de construcție particulare și cooperativele de producție meșteșugărești care începuseră să producă pe scară industrială — în total 11 000 de întreprinderi, cu un efectiv de 585 000 de salariați, care realizau o producție anuală de cca 27 miliarde mărci — au fost trecute în proprietatea statului³. Ca urmare a acestei măsuri, ponderea sectorului de stat în producția industrială s-a ridicat de la 83,1 la sută, la 94,9 la sută; sectorul socialist, de stat și cooperatist, producea 99,9 la sută din totalul producției industriale⁴.

Directivele planului cincinal pe anii 1971—1975 prevăd dezvoltarea în continuare a bazei tehnice-materiale a socialismului, îmbunătățirea structurii economice prin lărgirea bazei energetice, creșterea producției de materii prime, stabilirea unor proporții juste între diversele ramuri industriale.

Cîteva cifre sînt concludente în ceea ce privește dezvoltarea de ansamblu a economiei R.D.G., conform prevederilor actualului plan cincinal. Astfel, în ceea ce privește energia electrică se prevede producerea în 1975 a 90 miliarde kWh energie electrică⁵, față de 72,8 miliarde kWh în 1972⁶. Pînă în 1975 vor fi puse în funcțiune noi capacități energetice, printre care și cea de-a doua centrală atomoelectrică, care va fi construită în regiunea Rostock. În industria chimică se prevede un ritm anual de creștere de 8 la sută, astfel încît să se creeze condiții mai bune pentru lărgirea bazei de materii prime a economiei naționale. O deosebită atenție se acordă dezvoltării industriei electronice, pentru care au fost construite uzine mari și moderne cum sînt combinatul Robotron din Radeberg, care produce instalații de prelucrare automată a datelor, uzina de semiconductori din Frankfurt pe Oder și altele.

Realizări importante a cunoscut și industria metalurgică. În 1972 producția de fontă a atins 2150,6 mii tone, cea de oțel 5670,2 mii tone (față de 1256,7 mii tone în 1950), iar producția de laminate a fost de 3708,2 mii tone (în 1950 se realizau numai 780,7 mii tone)⁷.

Succese remarcabile s-au obținut și în alte ramuri ale industriei: electrotehnică, de mașini-unelte, mecanică fină și optică, construcții navale, textilă.

¹ Deutsche Geschichte, vol. 3, VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1963, p. 741.

² Ibidem.

³ „Neues Deutschland“, din 7 decembrie 1972.

⁴ Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik, Berlin, 1973, p. 113.

⁵ Statistisches Jahrbuch, p. 22.

⁶ Dokumente des VIII. Parteitag der SED, Dietz Verlag, Berlin, 1971, p. 73.

⁷ Statistisches Jahrbuch, p. 23.

Statul s-a îngrijit permanent de dotarea agriculturii cu mijloace mecanizate și îngrășăminte chimice, de aplicarea celor mai noi cuceriri ale agrotehnicii. Astfel, față de anul 1950, când numărul de tractoare era de 30 435, în 1972 lucrau în agricultura R.D.G. 146 404⁸; concomitent a crescut cantitatea de îngrășăminte chimice și ierbicide la ha, ajungându-se în 1972 la 464,6 kg îngrășăminte chimice la ha. În aceeași perioadă nivelul de producție în agricultură s-a datorat transformării socialiste a agriculturii, prelucrării intensive a pământului, precum și cooperării între unitățile agricole (cooperarea, pe de o parte, între cooperativele de producție agricole, cooperativele de producție horticoale și fermele de stat, iar pe de altă parte, de constituirea unor uniuni de cooperare cuprinzând întreprinderi agricole socialiste și întreprinderi din industria alimentară și comercială).

În actualul plan cincinal agriculturii i se acordă de asemenea o mare importanță, ceea ce rezultă și din faptul că acestui sector al economiei i-au fost repartizate 26,5 miliarde mărci pentru investiții, destinate atît cercetărilor tehnico-științifice cu aplicabilitate în sectorul agricol și zootehnic, cit și dotărilor pentru mecanizare, desecări etc.

În cei 25 de ani de la crearea R.D.G. au fost obținute rezultate remarcabile și în celelalte ramuri ale economiei, cărora statul le-a alocat importante fonduri de investiții; în anul 1973 volumul total al acestor investiții a fost de 10 ori mai mare decît în 1950.

Progresele înregistrate în toate ramurile economiei au făcut posibilă creșterea în ritm susținut a venitului național, care în cei 25 de ani a crescut de mai bine de cinci ori și jumătate (de la 22 miliarde mărci în 1949 la peste 126 miliarde mărci în 1973)⁹.

Dezvoltarea economiei naționale a creat condiții pentru creșterea continuă a bunăstării materiale a întregului popor. Venitul mediu lunar (brut) realizat de fiecare salariat a crescut de la 290 mărci în 1949 la 815 mărci în 1972¹⁰.

Concomitent s-au mărit de cîteva ori cheltuielile statului socialist în scopuri social-culturale. Cheltuielile din bugetul statului destinate învățămîntului, culturii, sănătății și asistenței sociale, incluzînd și fondurile asigurărilor sociale, au fost de peste 2 000 mărci pe cap de locuitor în 1973, față de 404 mărci cit era în 1950. Realizarea măsurilor social-politice hotărîte la Congresul al VIII-lea al P.S.U.G. va duce la îmbunătățirea în continuare a nivelului de viață a clasei muncitoare, a țăranilor cooperatori, a intelectualității, a celorlalte pături sociale.

Corelația nemijlocită dintre programul economic și îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață necesită creșterea în permanență a eficienței muncii, pe baza folosirii celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, a creșterii calificării profesionale a muncitorilor. Congresul al VIII-lea al P.S.U.G. a stabilit ca o sarcină de prim ordin legarea organică a cuceririlor revoluției științifice-tehnice de procesul de producție. Mijloace materiale importante sînt anual alocate în R.D.G. pentru dezvoltarea științei și tehnicii. Numai în anul 1974 au fost alocate dezvoltării științei și tehnicii 5,8 miliarde mărci, ceea ce reprezintă aproape 4,4 la sută din venitul național și marchează o creștere de 30 la sută față de anul 1970¹¹.

O puternică dezvoltare a cunoscut în R.D.G. învățămîntul, știința și cultura. Potrivit legii adoptate în 1965, baza sistemului de învățămînt o formează școala generală politehnică de 10 ani. În 1973 cca 90 la sută din școlari urmează clasa a IX-a, iar pînă în 1980, toți școlarii vor fi încadrați în cele 10 clase. O mare atenție s-a acordat dezvoltării învățămîntului profesional și tehnic. Între 1965—1972, numărul muncitorilor calificați, al maiștrilor, al absolvenților școlilor de specialitate a crescut de la 45 la 62 la sută din totalul general al celor aflați în cîmpul muncii. Concomitent a crescut numărul universităților și școlilor superioare (de la 21 în 1949 la 54 în anul 1973)¹². Numărul studenților — inclusiv cei de la cursurile fără frecvență — s-a ridicat în 1973 la cca 319 000, dintre care 50 la sută proveneau din familii muncitorești. Alocațiile statului socialist pentru învățămînt au crescut de la 1,1 miliarde mărci în anul 1950 la 6,8 miliarde mărci în anul 1972.

⁸ Ibidem, p. 27—29.

⁹ Statistisches Jahrbuch, p. 17.

¹⁰ Ibidem, p. 19.

¹¹ „Neues Deutschland“, din 26 aprilie 1974.

¹² Statistisches Jahrbuch, p. 363.

Succese remarcabile au fost obținute de R.D.G. în cei 25 de ani, în dezvoltarea culturii, a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, a educării lor în spiritul ideilor păcii și democrației, ale socialismului și internaționalismului proletar.

În rezolvarea sarcinilor tot mai mari și complexe pe care le-a ridicat construcția socialismului a crescut rolul de forță conducătoare în societate a P.S.U.G., s-a îmbunătățit activitatea sa de conducere politico-ideologică. La lucrările Congresului al VIII-lea al P.S.U.G. — care a inaugurat o nouă etapă în dezvoltarea partidului și a Republicii Democrate Germane — s-a subliniat în mod deosebit că și în perioada construirii societății socialiste dezvoltate crește rolul conducător al clasei muncitoare și al partidului ei — Partidul Socialist Unit din Germania. Creșterea forței partidului s-a realizat și se realizează în continuare prin întărirea lui numerică și organizatorică, prin ridicarea continuă a muncii politico-ideologice. În iunie 1971 P.S.U.G. număra 1 909 859 membri și candidați de partid, ceea ce însemna că fiecare al șaselea cetățean al R.D.G. activa în cadrul unei organizații de partid. Din totalul membrilor de partid, 56,6 la sută erau muncitori, 5,9 la sută țărani cooperatori și 17,1 la sută aparțineau intelectualității.

Munca politico-ideologică s-a concentrat în direcția fundamentării și explicării locului și rolului clasei muncitoare și al partidului ei revoluționar în societate, asupra problemelor de bază ale statului socialist și ale dezvoltării democrației socialiste, cercetării în profunzime a legităților economice ale socialismului, a conducerii și planificării economiei socialiste. Congresul al VIII-lea al P.S.U.G. a pus în fața frontului ideologic sarcina de a analiza și explica mai profund, pe baza principiilor și metodologiei marxism-leninismului, creșterea rolului conducător al clasei muncitoare și al partidului ei revoluționar în etapa construcției societății socialiste dezvoltate, modificările care se produc în însăși structura clasei muncitoare și în profilul acesteia, factorii care duc la întărirea continuă a alianței clasei muncitoare cu țărani cooperatori, intelectualitatea și ceilalți oameni ai muncii, etc.

O sarcină importantă trasată de congres frontului ideologic este cercetarea temeinică, analiza științifică a procesului transformării în perspectivă a societății socialiste în societate comunistă în R.D.G., pornindu-se de la stadiul de dezvoltare a relațiilor socialiste și a bazei tehnice-materiale. Congresul al VIII-lea a analizat conținutul nou al puterii de stat, determinat obiectiv de sarcinile politice și economice calitativ noi care stau în fața statului socialist în etapa actuală, subliniind că dimensiunile sporite și transformările calitative în viața social-economică necesită o conducere științifică, unitară și planificată a întregii societăți.

Prin statul socialist, instrumentul principal al construcției socialismului, clasa muncitoare, în frunte cu partidul său, asigură atit unitatea de acțiune a tuturor oamenilor muncii pentru îndeplinirea politicii partidului, cât și atragerea tuturor celor ce muncesc la rezolvarea sarcinilor obiective ce se pun în procesul de edificare a societății socialiste dezvoltate. Caracterul unitar al sistemului organelor de stat are la bază reprezentanțele populare — de la Camera Populară pînă la reprezentanțele comunale — în care sînt reprezentate toate clasele și păturile sociale. Din cei peste 200 000 deputați ai reprezentanțelor populare, 65 la sută sînt muncitori și salariați și cca 30 la sută țărani cooperatori și membri ai cooperativelor de producție horticoale și piscicole¹³.

Congresul al VIII-lea al P.S.U.G. a adoptat o serie de măsuri îndreptate spre întărirea statului socialist, al rolului conducător al clasei muncitoare și al partidului ei în stat, al consolidării alianței clasei muncitoare cu țărănimea cooperatistă și celelalte pături ale poporului.

Pe planul relațiilor internaționale, Republica Democrată Germană — după cum se relevă și în Constituția țării adoptată în aprilie 1948 — a urmărit „o politică externă care servește păcii și socialismului, înțelegerii între popoare și securității... Ea sprijină străduințele popoarelor pentru libertate și independență și colaborează cu toate statele pe baza egalității în drepturi și respectului reciproc”.

În cei 25 de ani de la creare, R.D.G. și-a dezvoltat continuu relațiile sale internaționale, astăzi întreținînd relații diplomatice cu peste 110 state de pe toate

¹³ Friedrich Ebert, *Die Beschlüsse des VIII. Parteitages der SED und die nächsten Aufgaben zur weiteren Festigung der Arbeiter-und-Bauern — Macht und zur Entwicklung der Sozialistischen Demokratie*, Dietz Verlag, Berlin, 1973, p. 9.

continentele lumii. R.D. Germană — stat socialist suveran și independent a fost primit în O.N.U. și în alte organizații internaționale. Un succes deosebit al politicii externe a R.D.G. l-a constituit încheierea Tratatului privind principiile relațiilor dintre R.D.G. și R.F.G., semnat la 21 decembrie 1972.

Ridicînd pe o treaptă superioară tradițiile de solidaritate dintre proletariatul român și german, manifestările de sprijin reciproc din perioada grea a luptei împotriva fascismului, între Republica Socialistă România și Republica Democrată Germană s-au statornicit în anii construcției socialiste raporturi strînse de prietenie și colaborare multilaterală.

EMILIA BĂLĂNICĂ

Sesiuni jubiliare județene consacrate sărbătoririi a 30 de ani de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă

Cele două evenimente de rezonanță istorică ale acestui an — jubileul glorios al eliberării României de sub dominația fascistă și Congresul al XI-lea al partidului — și-au pus pecetea asupra tuturor domeniilor de activitate economică-socială, ideologică și politică-organizatorică, generând o nouă și prodigioasă dinamizare a resorturilor constructive ale poporului nostru. Acestei efervescente creație îi este caracteristică, în același timp, bogăția manifestărilor politice-ideologice și cultural-științifice organizate în județele țării. Într-o îmbinare organică, acestea îmbrățișează probleme privind conținutul și particularitățile etapei actuale, dezvoltarea și modernizarea bazei tehnice-materiale a țării, perfecționarea relațiilor social-economice și a organizării societății, ca și problemele educative, ale formării omului nou. În mod firesc, istoria și-a găsit o largă promovare prin intermediul acestor manifestări. Uriașul salt pe care-l marchează istoria prezentului nostru socialist a fost înfățișat și explicat prin temeiurile ce i le conferă rădăcinile trainic ancorate într-un trecut milenar, în continuitatea evoluției progresive a poporului nostru, ridicată pe o treaptă calitativ-superioară prin acțiunea revoluționară a clasei muncitoare, temeiuri de mândrie și de certitudine în abordarea temerară a viitorului. Expunerile primilor secretari ai comitetelor județene de partid, sintetic ilustrate în cele ce urmează, constituie o cronică relevantă a dezvoltării meleagurilor patriei în cele trei decenii de istorie nouă, proiectată la dimensiunile înfăptuirilor din deceniile următoare, iar comunicările și referatele expuse de specialiști istorici în cadrul unor sesiuni și simpozioane științifice au configurat o imagine palpabilă prin reliefurile evocării și analitică prin investigarea cercetătorului, menită a pune în valoare drumul unei istorii care-și găsește azi întreaga-i strălucire.

Publicăm, în continuare, relatări asupra unora dintre cele mai reprezentative manifestări, pe baza datelor din județe și în măsura în care ele au parvenit redacției noastre.

JUDEȚUL ALBA

La Alba Iulia a avut loc în ziua de 13 iunie o sesiune științifică, organizată de Comitetul județean Alba al P.C.R., Cabinetul de partid și Societatea de științe istorice, Filiala Alba Iulia, dedicată celei de a XXX-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă. În cadrul sesiunii a luat cuvântul tovarășul ing.

OCTAVIAN FENEȘAN, vicepreședinte al Consiliului județean de Control Muncitoresc, care a prezentat expunerea: *Realizări și perspective ale dezvoltării economice-sociale a județului Alba*. În meritul ascendent și în ritmul caracteristic dezvoltării impetuoase și multilaterale a întregii țări — a arătat vorbitorul — se înscrie și județul Alba. În perioada care a trecut de la reorganizarea administra-

tiv-teritorială, în județul Alba au fost puse în funcțiune obiectivele industriale de mare capacitate, dotate cu utilaje și agregate moderne cum sînt: Întreprinderea de prelucrare a lemnului de la Cîmpeni, Complexul de prelucrarea lemnului din Sebeș, Întreprinderea de utilaj-menaj și Întreprinderea de utilaje din Alba Iulia, Întreprinderea de accesorii pentru mașini unelte din Blaj și altele.

La un număr important de unități, capacitățile de producție au fost dezvoltate și modernizate. Spre exemplu, la I. M. Aiud s-au construit noi hale de construcții metalice, utilaje siderurgice și o turnătorie de fontă; C.P.S. Ocna Mureș a fost mărit cu capacități de 50 mii tone carbonat de sodiu, o instalație de silicat de sodiu și una de săruri de magneziu; Întreprinderea „Salina” Ocna Mureș și-a dezvoltat capacitatea cu 120 mii tone an sare în soluție; la I. M. Cugir au fost construite noi hale pentru secțiile mașini-unelte, forjă, sculărie, precum și o secție de cuplaje și platouri electromagnetice. Extinderea de capacitate s-au înregistrat și la U.M.M.N. Zlatna, Întreprinderea minieră Baia de Arieș, Întreprinderea „Sebeșul” și „Căprioara” din Sebeș, Întreprinderea „Ardeleana” din Alba Iulia etc. În ansamblu, producția industrială a județului a crescut în 1975, față de 1965, de 2,8 ori.

O atenție deosebită a fost acordată dezvoltării și modernizării agriculturii, sporirii aportului unităților agricole la fondul centralizat al statului și asigurarea populației cu produse agroalimentare suficiente și de bună calitate. Pînă la finele anului acesta, agricultura județului va dispune de un parc de 1781 tractoare, 666 combine pentru păioase, de alte mașini și agregate. Dotarea numai în acest an cu 169 tractoare înseamnă mai mult de 8 ori decît întregul parc existent în anul 1938. Toate acestea vor înlesni creșterea producției agricole.

Rezultatele obținute sînt rodul muncii entuziaste a oamenilor acestor meleaguri — români, maghiari, germani — care uniți în muncă și călăuziți de înțeleapta conducere a partidului, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, în timpînă cele două mari evenimente din viața partidului și poporului nostru — a XXX-a aniversare a eliberării patriei și Congresul al XI-lea al P.C.R.

În continuare au fost prezentate următoarele comunicări: *Tradiții ale luptei pentru dreptate socială și națională în județul Alba de-a lungul veacurilor*, de prof. GHEORGHE ANGHEL, lector al Comitetului județean Alba al P.C.R., di-

rectorul Muzeului de istorie Alba; *Lupta maselor populare conduse de P.C.R. împotriva pericolului fascist în perioada 1933—1940*, de dr. VASILE PETRIȘOR, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *P.C.R. — conducătorul luptei pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, inițiatorul și inspiratorul insurecției naționale antifasciste armate din August 1944*, de prof. NICOLAE JOSAN, lector al Comitetului județean Alba al P.C.R. muzeograf la Muzeul de istorie Alba, *Aspecte ale insurecției naționale antifasciste armate din județul Alba*, de prof. AUREL BĂRUȚĂ, arhivist la Arhivele Statului, filiala Alba Iulia; *Acțiuni ale formațiunilor patriotice din cuprinsul județului Alba de sprijinirea armatei române în lupta de eliberare de sub dominația fascistă*, de locotenent-colonel GHEORGHE ORO-RICA, șeful Statului major al gărzilor patriotice, județul Alba; *Semnificația actului istoric de la 23 August 1944*, de prof. MARIA BACIU, șeful catedrei de istorie a Cabinetului județean de partid Alba.

JUDEȚUL ARAD

La Arad a avut loc, în ziua de 17 august 1974, simpozionul științific cu tema: *Județul Arad — trei decenii de profunde transformări pe drumul edificării socialismului*, organizat de Comitetul județean Arad al P.C.R. Lucrările simpozionului au fost deschise de tovarășul ANDREI CERVENCOVICI, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Arad al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, care a prezentat expunerea: *Insurecția din August 1944, moment de răscruce în istoria României*.

Prefacerile înnoitoare care au avut loc în cele trei decenii ce au trecut de la Eliberare — a spus vorbitorul — au însemnat și pentru județul Arad, ca de altfel pentru întreaga țară, o schimbare calitativă a structurilor sale economice, social-politice și culturale, a nivelului de viață al oamenilor, asigurîndu-i o perspectivă clară pe calea progresului și a civilizației socialiste. Ca urmare a politicii marxist-leniniste a partidului de industrializare socialistă a țării, județul Arad a beneficiat, în anii 1950—1974, de un fond de investiții însumînd aproape 15 miliarde de lei. Pe lângă acțiunile de dezvoltare, modernizare și reutilare a întreprinderilor vechi, au fost construite noi unități industriale: Între-

prinderea de strunguri, fabricile de cea-sornice, de plăci aglomerate din lemn, de nutrețuri combinate, un combinat de îngrășăminte chimice etc. În prezent, producția globală industrială a județului este de aproape 12 ori mai mare decât cea realizată în 1950. În numai 19 zile se realizează producția industrială a anului 1938.

Succese deosebite au fost obținute și în dezvoltarea și modernizarea bazei tehnice-materiale a agriculturii. Pe ogoarele din județ lucrează 5 000 de tractoare — față de numai 150 în anul 1938 —, 1 400 de combine pentru păioase, alte mașini agricole moderne și se aplică de trei ori mai multe cantități de îngrășăminte chimice decât în 1965. În ultimii ani, s-au construit, de asemenea, complexe avicole și zootehnice care asigură dezvoltarea zootehnicii pe baza metode-lor industriale.

Pe fundalul sporirii producției mate-riale, ca urmare a muncii entuziaste a tuturor oamenilor muncii — români, maghiari, germani și de alte naționali-tăți —, a crescut continuu nivelul de trai material și cultural al întregii popu-lații din județ. Circa 40% din numărul total al familiilor locuiesc în case noi, construite în ultimii 25 de ani. În ju-deț, își desfășoară activitatea opt case de cultură, 220 de cămine culturale, cu 634 de formații artistice, teatrul de stat și de marionete, filarmonica, biblioteci publi-ce și școlare, instituții care, în marea lor majoritate, nu au existat în trecut.

În încheiere, vorbitorul a relevat că toate aceste realizări obținute în dome-niul vieții economice, social-culturale și în ridicarea neconținută a bunăstării oa-menilor muncii evidențiază rodnicia efortului lor comun, munca depusă de organele și organizațiile de partid pen-tru transpunerea în viață a programului P.C.R.

În continuarea lucrărilor simpozionului, au fost expuse comunicările: *Tradiții de luptă ale mișcării muncitorești din Româ-nia pînă la 23 August 1944. Aradul pe coordonatele trecutului mișcării munci-torești din România*, de dr. GHEORGHE UNC, secretar științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lingă C.C. al P.C.R.; *Dezvoltarea și mo-dernizarea industriei arădene în anii so-cialismului*, de NICOLAE MARCEA, secretar al Comitetului județean al P.C.R.; *Realizările obținute de agricul-tura județului Arad în cele trei decenii care au trecut la Eliberarea țării*, de PETRU GLĂVAN, director general al Direcției agricole județene; *Aspecte ale*

dezvoltării învățămîntului, științei și cul-turii în județul Arad, de DOREL ZĂ-VOIANU, secretar al Comitetului jude-țean al P.C.R.; *Ridicarea nivelului de trai material și spiritual al oamenilor muncii din județul Arad — expresie a politicii partidului de dezvoltare mul-tilaterală a societății noastre*, de MAR-ȚIAN FUCIU, prim-secretar al Comite-tului municipal Arad al P.C.R.; *Contri-buția sindicatelor la mobilizarea colecti-velor de muncă pentru îndeplinirea sar-cinilor care au revenit județului nostru din programul partidului de edificare socialistă a țării*, de IANCU CONSTAN-TIN, președintele Consiliului județean al sindicatelor; *Rolul organizațiilor U.T.C. în activitatea de educare a tîne-retului și în mobilizarea lui la îndeplini-rea sarcinilor economice-sociale*, de AU-REL PĂNESCU, prim-secretar al Comi-tetului județean al U.T.C.; *Femeia anilor noștri — participant activ la munca și viața societății socialiste*, de MARIA IO-VĂNESCU, președinta Comitetului jude-țean al femeilor.

JUDEȚUL ARGEȘ

Sub egida Comitetului județean Argeș al P.C.R., în zilele de 10 și 11 august 1974 s-au desfășurat la Pitești lucrările sesiunii jubiliare de comunicări și refe-rate dedicate celei de-a XXX-a aniver-sări a Eliberării patriei de sub domina-ția fascistă și Congresului al XI-lea al partidului. Sesiunea a fost organizată de Secția de propagandă a Comitetului ju-dețean al P.C.R., Centrul județean de cercetări social-politice interdisciplinare, Comisia județeană pentru răspindirea cunoștințelor științifice, Cabinetul jude-țean de organizare științifică a produc-ției și a muncii.

În ședința plenară, tovarășul ION DINCĂ, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Argeș al P.C.R., președintele Consiliului popu-lar județean, a prezentat expunerea: *Argeșul în anii socialismului victorios*. Împreună cu țara — a arătat vorbito-rul — Argeșul trăiește cea mai rodnică perioadă din întreaga sa istorie. Dacă, în anii regimului exploatare, industria era reprezentată aici prin câteva fabrici mici și ateliere, cu un număr de sala-riați care rar ajungea la o sută de per-soane, iar în agricultură, dominată de moșierime și de chiaburime, mai lucrau plugurile de lemn, astăzi județul Argeș înfățișează un tablou cu totul nou, de-monstrînd în practică, alături de toate

meleagurile țării, marea forță transformatoare a socialismului.

Județul se mândrește cu o industrie puternică și modernă, cu o agricultură în plină dezvoltare, cu mii de școli, cămine culturale, cu orașe și sate înnoite. Au fost construite numeroase obiective și instalații grupate în mari platforme industriale. S-a dezvoltat pentru prima dată în județ industria petrolieră, au fost construite și puse în funcțiune 12 hidrocentrale pe riul Argeș, centrala termoelectrică Pitești, Întreprinderea de autoturisme, Întreprinderea de motoare electrice, Întreprinderea electro-Argeș, Combinatul petrochimic, Rafinăria Pitești, Combinatul de articole tehnice din cauciuc, Combinatul de prelucrare a lemnului, Întreprinderea de stofe „Argeșeana”, Combinatul de lanți Cîmpulung și multe alte obiective industriale. Aproape nu există ramură a industriei moderne care să nu fie reprezentată și în județul Argeș. Cu ajutorul utilajelor de nivelul tehnicii celei mai moderne, se obține o gamă impresionant de largă de produse — de la energie electrică și pînă la polietilenă, de la autoturisme și pînă la produse electronice, iar în curînd la tehnologie nucleară sau la protoînă sintetică.

Cooperativizarea a făcut posibilă introducerea științei în agricultură, a mecanizării, a chimizării, dezvoltarea zootehniei, a pomiculturii, a viticulturii, existînd perspectiva obținerii unor rezultate din ce în ce mai bune. Este ilustrativ că ogoarele argeșene sînt deservite de peste patru mii de tractoare și mașini agricole. Prin muncă unită, peste 50 000 de hectare de teren neproductive au fost transformate în livezi și vii roditoare.

O dezvoltare impresionantă au cunoscut învățămîntul, cultura, știința. În Argeș, funcționează 506 școli generale, 20 de școli profesionale, 15 licee de cultură generală, 5 școli tehnice postliceale, 12 licee de specialitate în care învață peste 100 000 de elevi. Este remarcabil de arătat că Piteștiul a devenit oraș universitar.

În județ se dezvoltă o intensă activitate științifică, strîns legată de practică. Cercetarea științifică se desfășoară în instituții specializate — Institutul de tehnologie nucleară, Institutul de cercetări forestiere, Institutul pentru pomicultură, în stațiunile de cercetări agricole, în laboratoarele uzinale, la Institutul de subingineri etc.

Cu sentimentul tonic al succeselor dobîndite în cei 30 de ani de viață liberă, cu încredere robustă — a arătat vorbi-

torul în încheiere — oamenii muncii argeșeni, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, se pregătesc, într-o atmosferă de puternic avînt politic și de muncă însuflețită, să dea viață grandioaselor perspective trasate de istoricele documente ce vor fi adoptate la Congresul al XI-lea al partidului și care vor înălța patria noastră pe noi culmi de civilizație și progres.

În cadrul ședinței plenare a sesiunii, au mai fost expuse comunicările: *Insurecția națională antifascistă armată din August 1944 — încununare a luptei de eliberare națională și socială a poporului român*, de prof. univ. dr. ARON PETRIC, decanul Facultății de istorie a Universității București; *Contribuția muncii politice-ideologice și cultural-educative desfășurate de către organele și organizațiile de partid la mobilizarea oamenilor muncii din Argeș pentru îndeplinirea programului economic-social elaborat de Congresul al X-lea al P.C.R.*, de IONEL DICU, secretar al Comitetului județean al P.C.R.

Lucrările sesiunii jubiliare au continuat în cadrul următoarelor secții: *principii și metode ale muncii de partid; economie și organizare științifică a producției; științe istorice; biologie, literatură, artă; probleme ale perfecționării procesului instructiv-educativ; științe agricole și biologie; filozofie, sociologie, antropologie; științe juridice*. La secția de istorie au fost susținute comunicările: *Characterul popular al luptelor insurecționale din August 1944*, de colonel FLORIAN TUCĂ, Editura militară; *Politica de alianțe a Partidului Comunist Român în pregătirea și înfăptuirea insurecției*, de dr. AURICĂ SIMION, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Comuniștii din zona Argeș în lupta pentru crearea frontului popular antifascist*. Momente ale pregătirii insurecției naționale antifasciste armate, de ION ANCU URECHEANU, președintele Colegiului județean de partid; *Aspecte din lupta maselor, sub conducerea P.C.R., împotriva dictaturii militare-fasciste, pe teritoriul județului Argeș în anii 1940—1944*, de prof. EMIL RĂCILĂ, de la Liceul „Zinca Golescu” din Pitești; *Atitudinea ostilă a argeșenilor față de armata hitleristă în perioada 1940—1944*, de CONSTANTIN FLOREA, director al Arhivelor Statului Pitești; *Starea materială a populației din fostul județ Muscel în perioada celui de-al doilea război mondial*, de MIRCEA GILCĂ, Arhivele Statului Pitești; *Aspecte din*

viața politică a județului Argeș în perioada 6 Martie 1945—30 Decembrie 1947, de prof. dr. PETRE POPA, secretar al Comitetului municipal Pitești al P.C.R.; Starea de spirit a minerilor din bazinul carbonifer Schitu-Golești în timpul celui de-al doilea război mondial, de ION FLOREA, Arhivele Statului Pitești; Din tradițiile de luptă revoluționară și democratică a tineretului în județul Argeș, de prof. DUMITRU TUDOR, director al Cabinetului județean de partid; Activitatea forțelor democratice din județul Argeș în perioada 23 August 1944—30 Decembrie 1947, de VIOLETA SIMA, Arhivele Statului Pitești; Înfrățuirea reformei agrare din anul 1945 în fostul județ Muscel, de CORNELIA GHIDARCEA, Arhivele Statului Pitești; Exegeză asupra formării orașului Cîmpulung, de prof. FLAMINIU MÎRȚU, Cîmpulung; Descoperiri arheologice în județul Argeș, de EUGENIA POPESCU, șef de secție la Muzeul județean; Figuri de eroi argeșeni în războiul antihitlerist și Deputați argeșeni în primul parlament al României democrat-populare, de dr. GHEORGHE ȚUȚUI, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; Piteștiul în viziunea călătorilor străini, de prof. VIRGIL RADU, secretar al Comisiei județene pentru răspîndirea cunoștințelor științifice; Piteștiul la sfîrșitul secolului al XIX-lea, de dr. CONSTANTIN ȘERBAN, cercetător principal la Institutul de istorie „Nicolae Iorga”; Relațiile politice dintre Ion Ghica și Nicolae Bălcescu, de VASILE NOVAC, director al Muzeului Golești; Oaspeți de seamă la Golești, de GRIGORE CONSTANTINESCU, Muzeul Golești; Vatra argeșeană a Bălceștilor, de HORIA NESTORESCU, Muzeul Golești, Anica Davila, de EUGENIA CONSTANTINESCU, Muzeul Golești, Felicia Racoviță, de VALENTINA POPA, Muzeul Golești; Ecouri ale cîntecului revoluționar „Internaționala” în folclorul românesc, de prof. univ. dr. docent AUGUSTIN Z. N. POP; Descoperirea paleoliticului inferior pe valea riului Cotmana, de prof. PAUL DICU, secretarul Filialei societății de istorie; Trei generații de pictori argeșeni, de GHEORGHE DIACONU, muzeograf principal; Contribuția argeșenilor la războiul de independență, de lector univ. dr. ION SENDRULESCU, Facultatea de istorie a Universității București; Argeșul vatră de formare a poporului român, de dr. ION HURDUBETIU, Cîmpulung.

JUDEȚUL BACĂU

La Bacău a avut loc în zilele de 14—15 iunie o sesiune științifică cu tema: *Trei decenii de dezvoltare economico-socială, de înflorire a culturii și științei în județul Bacău*, organizată de Comitetul județean Bacău al P.C.R., Școala interjudețeană de partid din Bacău, Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă, Institutul pedagogic și Cabinetul județean de organizare științifică a producției și muncii. În ședința plenară, tovarășul GHEORGHE ROȘU, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Bacău al P.C.R., președinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean, a vorbit despre: *Dezvoltarea economico-socială a județului Bacău în cei 30 de ani de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă*. În procesul amplu de transformări înnoitoare care au avut loc pe întreg cuprinsul patriei, sub conducerea științifică a partidului nostru — a arătat vorbitorul —, județul nostru a cunoscut profunde mutații cantitative și calitative. Datorită politicii științifice a partidului nostru de industrializare socialistă a țării și de repartizare armonioasă a forțelor de producție pe teritoriul țării, județul Bacău a făcut un salt important, ridicîndu-se, treptat, în anii construcției socialiste, la nivelul unui județ cu o industrie dezvoltată și complexă, cu o agricultură în continuu progres. În perioada anilor 1950—1973 au intrat în producție 120 capacități industriale. Industria a devenit astfel ramura preponderantă, dînd peste 65 la sută din produsul global al județului, însumînd o valoare de peste 13 miliarde lei.

În prezent producem întreaga cantitate de cauciuc sintetic din țară, 12,3 la sută din producția de țitei, 30,2 la sută din producția de sodă caustică, 29,7 la sută din producția de antidăunători, 20,3 la sută din cea de materiale plastice, 29 la sută din producția de plăci fibrolemnnoase, 16,9 la sută din cea de țesături de lînă etc.

Concomitent cu celelalte sectoare economice și sociale s-a dezvoltat și agricultura județului nostru. Dispunem astăzi de 2 400 tractoare fizice, față de 41 existente în 1938, revenind la un tractor suprafața de 79 ha. Producția agricolă vegetală a crescut în anul 1973 cu 143,7 la sută, iar cea animală cu 151,7 la sută, față de anul 1965.

În domeniul social-cultural, între anii 1951—1973 s-au construit 30 000 apartamente din fondurile statului și circa

50 000 de case din fondurile proprii ale populației, precum și 4 300 apartamente din fondurile populației, cu sprijinul statului.

Viața literară, artistică, științifică și culturală care pulsează cu putere prin instituțiile de profil și prin activitatea culturală-educativă în toate orașele și satele județului Bacău reprezintă creația anilor societății noastre socialiste.

În cadrul ședinței plenare au mai fost prezentate comunicările: *Cresterea și perfecționarea rolului conducător al P.C.R. în procesul de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. Preocuparea Comitetului județean de partid pentru sporirea rolului organelor și organizațiilor de partid în viața economică și socială*, de C. LĂCĂTUȘU, secretar al Comitetului județean Bacău al P.C.R.; *Activitatea ideologică, atribut esențial al exercitării rolului conducător al partidului în etapa actuală. Perfecționarea activității Comitetului județean Bacău al P.C.R. pentru îndeplinirea programului ideologic al partidului*, de BRATU PAUN, secretar al Comitetului județean Bacău al P.C.R., vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean; *Insurecția națională antifascistă armată, început de eră nouă în istoria poporului român. Aspecte ale insurecției pe teritoriul județului Bacău*, de lector universitar IOAN MITREA, decanul facultății de istorie-geografie a Institutului pedagogic Bacău; *Cresterea rolului statului socialist în edificarea noii orânduiri. Dezvoltarea continuă a inițiativei organelor locale, participarea maselor la conducerea societății*, de ȘTEFAN CROITORU, prim-vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean Bacău.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat pe următoarele secții: adîncirea democrației și perfecționarea conducerii vieții sociale; industrie, agricultură; istorie; literatură și artă; pedagogie; medicală; biologie și geografie; matematică și fizică. În cadrul secției de istorie au fost prezentate comunicările: *Pierderile României suferite prin dictatul de la Viena*, de prof. V. CIOBINCAN, șeful secției organizatorice a Comitetului județean Sălaș al P.C.R.; *Noi elemente privind cunoașterea stării materiale și spiritului revoluționar al maselor populare băcăuane în ajunul și în timpul insurecției naționale antifasciste armate*, de prof. I. CIUTA, Liceul nr. 3, Bacău; *Aspecte ale rezistenței antiantonesciene în județul Bacău*, de prof. D. ZAHARIA, Arhivele Statului,

Filiala Bacău; *Aspecte ale luptei maselor populare din județul Bacău în perioada 23 August 1944 — 6 martie 1945*, de lector universitar V. BACIU, Institutul pedagogic Bacău; *Contribuția cercetărilor arheologice din județul Bacău la cunoașterea epocii de formare a poporului român*, de lector universitar I. MITREA, Institutul pedagogic Bacău; *Importurile grecești și romane în cetățuia dacică de la Răcățiu*, de prof. V. CĂPITANU, Muzeul de istorie Bacău; *Curtea domnească din Iași din secolele XV—XVII — reședință voievoдалă*, de lector universitar dr. ALEXANDRU ANDRONIC, Institutul pedagogic Bacău; *Importanța și locul Congresului al IX-lea al P.C.R. în procesul de înnoire a vieții economice și sociale în țara noastră*, de IOAN TOMA, director adjunct al Cabinetului județean de partid; *Contribuții la studiul pregătirii marxist-leniniste a cadrelor de partid în perioada 1944—1950*, de prof. STAN ELENA și prof. PAUL ROMĂȘCANU, Școala interjudețeană de partid Bacău; *Participarea muzeului de istorie și artă la viața științifică și culturală a județului Bacău*, de prof. V. FLOREA, directorul Muzeului de istorie și artă Bacău; *Activitatea organizației județene de partid Bacău în îndeplinirea actului de naționalizare a principalelor mijloace de producție din 11 iunie 1948*, de C. STAN, activist al Comitetului județean Bacău al P.C.R.; *Aspecte locale ale luptei tineretului în procesul reconstrucției și democratizării țării, pentru făurirea organizației unice revoluționare a tineretului din România (1944—1949)*, de prof. I. UNGUREANU, activist al Comitetului județean P.C.R.; *Începuturile orașului Bacău în lumina cercetărilor arheologice*, de prof. AL. ARTIMON, Muzeul de istorie și artă Bacău; *Zonele etnografice ale județului Bacău*, de prof. D. ICHIM, Muzeul de istorie și artă Bacău.

JUDEȚUL BIHOR

În zilele de 12—13 iulie 1974 a avut loc la Oradea o sesiune de comunicări și referate cu tema: *Trei decenii de afirmare a județului Bihor pe coordonatele socialismului*. În cadrul ședinței festive a luat cuvîntul tovarășul PETRE BLAJOVICI, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid Bihor, care a prezentat expunerea: *Trei decenii de trans-*

formări innoitoare pe drumul edificării socialismului victorios. În anul celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei și al celui de al XI-lea Congres al partidului — a relevat tovarășul Petre Blajovici — județul Bihor, alături de celelalte județe ale țării, se prezintă cu un bilanț bogat și edificator, ceea ce evidențiază capacitatea, pricepera și pasiunea oamenilor muncii — români, maghiari și de alte naționalități — hotărâți să-și aducă contribuții tot mai substanțiale la progresul și prosperitatea României socialiste.

O creștere considerabilă, în acești ani, a cunoscut-o producția industrială globală a județului, ceea ce demonstrează valorosul potențial material și uman de care dispunem. Astfel, față de 1950, producția industrială globală a județului a crescut în 1973 de 15,7 ori. În comparație cu același an, când ramurile industriei alimentare, textile, confecții și prelucrarea lemnului dețineau 73% din producția industrială a județului, iar ramurile hotărâtoare pentru progresul economiei naționale și a județului (energetica, metalurgia, construcțiile de mașini și chimia) reprezentau doar 7,8%, în prezent structura ramurilor producției industriale este substanțial schimbată.

Pe măsura dezvoltării economiei naționale, partidul și guvernul — manifestând grijă permanentă față de om și nevoile sale — au luat măsuri pentru ridicarea nivelului de trai al poporului de care au beneficiat, în toți acești ani, și oamenii muncii din județul Bihor. În perioada 1950—1973 s-au construit un număr de 79 838 locuințe, ceea ce înseamnă că din 3 familii, una locuiește în casă nouă. Este, de asemenea, grăitoare și grija pentru îmbunătățirea continuă a asistenței sanitare, care s-a repercutat pozitiv în creșterea duratei medii de viață. Dacă în 1938 era un medic la 4 294 locuitori, în 1973 revin la un medic cca 757 locuitori.

Alături de celelalte județe ale țării, și județul nostru consemnează realizări de seamă în domeniul învățământului și culturii, de mare însemnătate în ridicarea nivelului de cultură al tuturor cetățenilor. În județul nostru funcționează un institut pedagogic de 3 ani, 17 licee teoretice, 11 licee de specialitate, 541 școli generale și 21 unități în învățământul profesional și tehnic.

În cadrul ședinței festive au mai fost prezentate următoarele comunicări: P.C.R. — *Inițiatorul și organizatorul insurecției naționale antifasciste armate din august 1944*, de prof. univ. dr. NICOLAE PETREANU, șef de catedră la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Rolul intelectualității în perioada pregătirii și desfășurării insurecției din august 1944*, de ION ARDELEANU, director adjunct al Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România; P.C.R. — *promotorul organizării științifice a întregii vieți sociale în țara noastră*, de conf. univ. MIHAI CHIOREANU, decan la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Bihorul pe coordonatele economiei naționale*, de IOAN CIUCU, secretar al Comitetului județean al P.C.R. Bihor.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat pe următoarele secții: istorie și literatură, dezvoltarea economico-socială și științe sociale. În cadrul secției de istorie și literatură au fost prezentate comunicările: *Confruntări de clasă în anii dictaturii militaro-fasciste (1940—1944)*, de IOAN COMAN, asistent universitar la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Considerații de ordin militar asupra insurecției naționale antifasciste armate din august 1944*, de locotenent-colonel VINTILĂ CRACANA, lector șef pentru științe sociale; *Din contribuția lui Lucrețiu Pătrășcanu în pregătirea și victoria insurecției naționale antifasciste armate*, de lector universitar MIHAI DRECIN, Institutul pedagogic Oradea; *Contribuția maselor populare din județul Bihor în sprijinirea războiului anti-hitlerist*, de FLORICA SIM, lector la Școala Interjudețeană de partid Oradea; *Contribuția armatei române la operațiunile militare pentru eliberarea zonei Oradea de sub ocupația fascistă. Insemnătatea strategico-militară a acestui eveniment*, de VASILE PĂSAILĂ, asistent universitar la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Sprijinul acordat de către populația din zona de sud-vest a județului Bihor luptelor de eliberare (septembrie-octombrie 1944)*, de ALEXANDRU GIUȘCĂ, profesor la Liceul agricol Salonta; *Documente privind activitatea patrioților orădeni în lunile septembrie-octombrie 1944*, de IOAN MARINESCU, muzeograf la Muzeul „Țării Crișurilor”, Oradea; *Activitatea P.C.R. pentru for-*

marea F.U.M. — reflectată în periodicele locale (1945—1946), de MARIA BÖLÖNI, bibliograf la Biblioteca județeană Oradea; Lupta oamenilor muncii din județul Bihor pentru reconstrucția și democratizarea țării, în anii 1945—1946, reflectată în periodicele locale, de NICOLAE MARIȘ, bibliograf la Biblioteca județeană Oradea; Valoarea cercetărilor privind patrimoniul real și virtual din județul Bihor, în cele trei decenii de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, de SEVER DUMITRAȘCU, directorul Muzeului „Țării Crișurilor”, Oradea; Contribuția secției de istorie a Muzeului „Țării Crișurilor” în cercetarea și valorificarea trecutului istoric bihorean, de IVAN ORDENTLICH, muzeograf la Muzeul „Țării Crișurilor”, Oradea; Treizeci de ani de cercetări istorice în Bihor, de VIOREL FAUR, muzeograf la Muzeul „Țării Crișurilor”, Oradea; Situația maselor populare din județul Bihor în perioada celui de-al doilea război mondial, de IOAN POPOVICI, director al Arhivelor Statului, Filiala Oradea; Unele aspecte cu privire la înfăptuirea reformei agrare în fosta plasă Sălard, județul Bihor, de TRAIAN GAVRIȘ, șef de catedră la Școala interjudețeană de partid Oradea; Din istoricul Exploatarei Miniere Voivozi, de GHEORGHE POTLOG, profesor la liceul Popești; Treizeci de ani de proză nouă, de DOINA RADU, profesor; Universalitatea artei noastre naționale, de TRAIAN BLAJOVICI, directorul Bibliotecii județene Bihor, Oradea; Contribuția și integrarea preocupărilor filologice bihorene la dezvoltarea lingvisticii românești și a limbii literare în cele trei decenii de la eliberare, de dr. VICTOR V. GRECU, lector universitar la Institutul pedagogic Oradea; Aspecte ale activității revoluționar-democratice a tineretului școlar din Oradea, oglindite în presa locală din perioada anilor 1945—1949, de IOAN CHIRA, președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă; Contribuția scriitorilor bihoreni la patrimoniul literaturii noastre noi, de RADU ENESCU, redactor șef adjunct al revistei „Familia”; Principialitatea și realismul politicii externe, clarvăzătoare a României socialiste, de ION ISAIU, consilier la Banca de Investiții Oradea; Orientări noi privind predarea istoriei în lumina documentelor de partid, de ILEANA ȘUTA, lector universitar, Institutul pedagogic Oradea, VASILE ȘUTA, inspector la Inspectoratul școlar județean; Dezvoltarea științei istorice românești după

eliberare, de dr. ALEXANDRU PORȚEANU, conferențiar universitar, cercetător științific principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, București.

JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

Sub egida Comitetului județean Bistrița-Năsăud al Partidului Comunist Român, la Bistrița s-au desfășurat, în zilele de 15—16 august 1974, lucrările sesiunii de referate cu tema: *Județul Bistrița-Năsăud la 30 de ani de la Eliberare*. În deschiderea sesiunii, tovarășul ADALBERT CRIȘAN, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Bistrița-Năsăud al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, a expus comunicarea: *Județul Bistrița-Năsăud la 30 de ani de la Eliberare*.

Istoria patriei din acești 30 de ani — a relevat vorbitorul — își găsește cu prisosință reflectarea și în județul Bistrița-Năsăud, acest străbun meleag românesc, cu minunate tradiții de luptă și de cultură, adunate ca într-un mănunchi în decursul secolelor. A revenit socialismului misiunea de a asigura și acestor locuri, cu deosebire după constituirea județului, înflorirea fără precedent a vieții economice, politice și social-culturale. Pe aceste meleaguri atît de patriarhale altădată, s-a născut industria modernă, și-au făcut apariția importante întreprinderi industriale, unele cu caracter republican, care au atras în activitatea industrială mii de muncitori. Alături de ramurile de tradiție, au apărut întreprinderi care aparțin unor ramuri noi, cum sînt industria construcțiilor de mașini, textilă și sticlărie. În județ, se realizează astăzi asemenea produse cum sînt mașinile și utilajele pentru industria materialelor de construcții și refractare, plăci aglomerate din lemn, o variată gamă de textile nețesute, articole și sticlărie pentru menaj, fibre de in etc.

În cei 30 de ani care au trecut de la Eliberare, profunde și fundamentale schimbări s-au produs și în agricultura județului. În locul plugului de lemn prezent acum 30 de ani în multe gospodării țărănești, ea dispune, în prezent, de peste 1 200 de tractoare, de numeroase semănătoare mecanice, de combine și de alte mașini agricole.

Un bilanț bogat în realizări prezintă județul Bistrița-Năsăud și pe plan edilitar-gospodăresc. Au apărut noi cartiere, s-au construit, la orașe și la sate, numai de la constituirea județului și pînă la sfîrșitul anului 1973, peste 3 780

de apartamente din fondurile statului, 1 279 de locuri în cămine pentru nefamilisti și peste 11 000 de case noi din fondurile proprii ale populației.

Alături de toate meleagurile țării, județului Bistrița-Năsăud i se deschid perspective de dezvoltare, de înflorire nemaîntlnite. În cincinalul 1976—1980, investițiile vor însemna aici aproape 10 miliarde lei. Pe această bază, vor fi construite peste 30 de noi obiective industriale, aparținând ramurilor energiei electrice, mineritului, petrolului și geologiei, industriei constructoare de mașini, electrotehnicii, industriei chimice, economiei forestiere, materialelor de construcții și agriculturii. Ritmul mediu anual de creștere a producției industriale va ajunge, în cincinalul următor, la 39,6%, fiind unul din ritmurile cele mai înalte de dezvoltare industrială a județelor țării.

Sub conducerea organelor și organizațiilor de partid — a subliniat vorbitorul în încheiere —, oamenii muncii din județ, români, maghiari, germani, au făcut ca aceste meleaguri să rodească și să înflorească ca niciodată, temei de legitimă mândrie și satisfacție, de angajare entuziastă și viguroasă a tuturor potențelor de care dispunem pentru ca planurile mărețe de azi să devină mine realități.

În continuarea lucrărilor sesiunii, au fost expuse comunicările: *De la insurrecția armată din August 1944 la prima Constituție a Republicii*, de VASILE AVRAMESCU, lector la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Progresul rapid al dezvoltării economice, creșterea eficienței întregii vieți economice-sociale, caracteristică de bază a evoluției României socialiste*, de FRANCISC KISS, activist al C.C. al P.C.R.; *Aspecte ale contribuției maselor populare din județul Bistrița-Năsăud la lupta pentru alungarea trupelor fasciste și la sprijinirea războiului antihitlerist*, de SIMION LUPȘAN, director adjunct al Cabinetului județean de partid, ION RUSU, directorul Arhivelor Statului Bistrița; *Mutații în structura socială a populației județului Bistrița-Năsăud*, de GHEORGHE ZIRBO, secretar al Comitetului județean de partid, IOAN ȘANTA, vicepreședinte al Consiliului județean de control muncitoresc; *Industria constructoare de mașini — prezență nouă în județul Bistrița-Năsăud*, de LICINIU TULLIU MICU, director al Uzinei de utilaje Bistrița; *Valorificarea lemnului în județul Bistrița-Năsăud în pas cu tendințele moderne din acest domeniu*, de IONEL

BUFU, director I.F.E.T., GÖRGENY BELLA, inginer șef C.P.L.; *Tendențe, posibilități și exigențe sporite în creșterea efectivelor și a producției animaliere în județul Bistrița-Năsăud*, de NICOLAE DRĂGAN, director general al D.G.A.I. A.A. Bistrița-Năsăud, ION ILIEȘ, director adjunct al D.G.A.I.A.A. Bistrița-Năsăud; *Preocupările actuale și de perspectivă pe linia ocrotirii sănătății oamenilor muncii din județul Bistrița-Năsăud*, de SILVIU BARBOS, director al Direcției județene sanitare, IULIU ȘUTEU, director adjunct al Direcției județene sanitare; *Posibilități noi de valorificare a potențialului turistic din județul Bistrița-Năsăud*, de LAZĂR TĂNASE, vicepreședinte al Consiliului popular județean, ALEXANDRU MISIUGA, director al O.J.T. Bistrița-Năsăud; *Actul normativ — importanța și locul său în activitatea organelor locale ale puterii de stat din județ*, de TEODOR OLTEAN, secretar al Comitetului județean de partid, IULIU OPREA, președintele Tribunalului județean; *Orientări noi și exigențe sporite în dezvoltarea și perfecționarea învățământului din județul Bistrița-Năsăud*, de VASILE ILOVAN, secretar al Comitetului județean de partid, SILVIU IGNAT, activist al Comitetului județean de partid; *Experiențe pozitive și sarcini de viitor în aplicarea în viață a programului ideologic al partidului*, de POMPEI CRĂCIUN, șeful Secției de propagandă a Comitetului județean de partid, ȘTEFAN DOMNICI, directorul Cabinetului județean de partid; *Cerințe actuale și de perspectivă în dezvoltarea și perfecționarea forței de muncă din județ*, de MIHAI MIHĂILESCU, director al Direcției pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale al județului Bistrița-Năsăud, LEON HOGIU, inspector general al Inspectoratului școlar județean; *Cercetarea în domeniul pomiculturii — prezență inedită pe meleagurile județului Bistrița-Năsăud*. *Preocupări actuale și de perspectivă în cercetarea pomicolă*, de IOAN MODORAȘ, directorul Stațiunii de cercetări pomicele Bistrița; *Meșteșugurile din județul Bistrița-Năsăud de la tradiție la actualitate*, de ION ARCĂLEAN, președintele U.J.C.M. Bistrița-Năsăud; *Creșterea averii obștești a C.A.P. și posibilități de dezvoltare a acesteia în viitor*, de AUREL URSACHE, președintele U.J.C.A.P. Bistrița-Năsăud; *Cerințe actuale și de perspectivă în organizarea teritoriului și sistematizarea localităților urbane și rurale din județul Bistrița-Năsăud*, de IOAN MATROȘ, vicepreședinte al Con-

siliului popular județean, CORNEL ȚĂRANU, șef serviciu la Direcția de sistematizare; *Impliniri în domeniul artei și culturii*, de POMPEI ȘTEFĂNESCU, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, ION ANUȚĂ, vicepreședinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă.

JUDEȚUL BOTOȘANI

În orașul Botoșani, a avut loc, în zilele de 12—13 iulie 1974, sesiunea de comunicări și referate intitulată: *Botoșanii la cea de-a XXX-a aniversare a Eliberării patriei*, organizată de Comitetul județean Botoșani al P.C.R. și filiala Societății de științe istorice din Botoșani. Tovarășul PETRE DUMINICĂ, membru supleant al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Botoșani al P.C.R., președinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean, a prezentat, în ședința festivă, comunicarea: *Trei decenii de afirmare a județului Botoșani pe coordonatele socialismului*.

În cei 30 de ani de la Eliberarea țării — a arătat vorbitorul — județul Botoșani a cunoscut o continuă dezvoltare, făcând pași uriași pe linia ridicării din starea de înapoiere moștenită de la vechiul regim, a creșterii economice și social-culturale, a bunăstării oamenilor muncii.

Anul 1949, primul de după naționalizarea principalelor mijloace de producție, este anul când se pun temelii trainice industriei botoșănene. În acest an, intră parțial în funcțiune Uzinele textile „Moldova”, cu o secție de filatură și o țesătorie de bumbac, ia ființă Fabrica de confecții Botoșani. În deceniul 1950—1960, se construiește Fabrica de zahăr „Siretul” Bucecea — una dintre cele mai moderne unități de profil din țară —, se dezvoltă și se modernizează, în continuare, Uzinele textile, Fabrica de confecții din Botoșani, se înființează noi secții și se modernizează cele existente pentru prelucrarea materiilor prime agricole, se organizează unități de industrie locală în orașele Dorohoi, Botoșani, și Săveni, cuprinzând ateliere mecanice, turnătorii, tinichigerii, fabrică de cărămidă etc.

Un nou impuls cunoaște dezvoltarea industriei județului după noua împărțire administrativ-teritorială. În ultimii cinci ani, pe harta județului au apărut noi unități industriale, printre care: stația

de înnobilare a nisipului Dorohoi, Întreprinderea de utilaje și piese de schimb Botoșani, Fabrica de sticlărie-menaj Dorohoi, Hala de forje IMAIAA Botoșani, Fabrica de lapte praf Botoșani și altele. În anul celei de-a XXX-a aniversări a Eliberării patriei, în peisajul economic al județului Botoșani există un număr de 19 unități industriale, din care 13 de interes republican.

Ca urmare a construirii de noi obiective, a muncii pline de abnegație a oamenilor muncii din industrie, în frunte cu comuniștii, producția industrială totală a județului Botoșani a sporit, în anii 1950—1973, de la 173,6 milioane lei la peste 2 690 de milioane lei, adică de peste 15,5 ori, în unele ramuri înregistrându-se creșteri mult mai mari.

S-a dezvoltat puternic baza tehnică-materială a agriculturii, o atenție deosebită acordându-se dotării cu tractoare și mașini agricole moderne, chimizării, extinderii irigațiilor, îmbunătățirilor funciare, construcțiilor agrozootehnice și creșterii efectivelor de animale. În prezent, pe terenurile celor șase întreprinderi agricole de stat, și 131 cooperative agricole de producție lucrează 3328 de tractoare, 1367 de semănători, 816 combine tractate și autopropulsate pentru păioase, alte mașini și utilaje agricole.

Însemnate fonduri de investiții s-au alocat pentru dezvoltarea construcțiilor zootehnice de tip industrial, extinderii irigațiilor, efectuării de îmbunătățiri funciare, dezvoltării pomiculturii și viticulturii.

Rezultatele obținute pînă în prezent în dezvoltarea social-economică a județului — a arătat vorbitorul în încheiere —, precum și cele cu care oamenii muncii botoșăneni vor încheia actualul cincinal sînt o dovadă că și această parte a țării se află profund angrenată în dinamica înnoirilor socialiste, că Botoșanii dispune de întreg potențialul pentru a amplifica, alături de întreaga țară, procesul de făurire a vieții noi, tot mai îmbelșugate.

În ședința festivă au mai fost prezentate comunicările: *P.C.R. în fruntea luptei pentru unirea forțelor democratice și progresiste ale poporului împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și suveranității patriei (1934—1940)*, de dr. VICENȚIU PIUCĂ, activist al C.C. al P.C.R.; *Cu privire la strategia și tactica P.C.R. în perioada 1941—1944*, de prof. univ. dr. VASILE GH. IONESCU, rectorul Institutului pedagogic din Suceava; *Activitatea P.C.R. pentru coalizarea tuturor forțelor democratice anti-*

fasciste, factor important în pregătirea și desfășurarea actului istoric din August 1944, de ANDREI CARDAȘ, șeful Secției propagandă a Comitetului județean al P.C.R.; *Frontul Unic Muncitoresc* — factor hotărâtor în pregătirea și desfășurarea insurecției naționale antifasciste armate, de LIVIA DANDARA, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; P.C.R. — inițiatorul, organizatorul și conducătorul insurecției naționale antifasciste, de prof. univ. dr. NICOLAE PETREANU, șef de catedră la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Ecoul internațional al victoriei insurecției naționale antifasciste armate*, de prof. DUMITRU ATUDOROAI, de la Liceul „A. T. Laurian” din Botoșani.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat în cadrul a două secții: istorie și dezvoltarea economică-socială. La secția de istorie au fost expuse comunicările: *Grupurile patriotice și uniunea lor în cadrul Uniunii Patrioților*, de N. GH. MUNTEANU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Poporul român solidar cu lupta antifascistă a popoarelor cotopte de nazism. Populația județului Botoșani în sprijinul refugiaților polonezi în anii celui de-al doilea război mondial*, de prof. AUREL KARETCHI, șeful sectorului din Iași al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Ziarul „Clopotul” tribună a luptei democratice, antifasciste*, de GHEORGHE JAUCA, redactor-șef al ziarului „Clopotul” Botoșani; *Aspecte ale mișcării de rezistență și ale activității P.C.R. în perioada 1940—1943 oglindite în documentele aflate la filiala Arhivelor Statului Botoșani*, de prof. ȘTEFAN CERVATIUC, Arhivele Statului Botoșani; *Activitatea Regionalei P.C.R. Moldova în perioada 1940—1944 oglindită în documentele de arhivă*, de prof. ADRIAN PRICOP, directorul Arhivelor Statului Iași; *Contribuții la cunoașterea situației economice a județului Botoșani în perioada celui de-al doilea război mondial*, de prof. SIMEON RAȚĂ, directorul Arhivelor Statului Botoșani; *Contribuția județului Botoșani la susținerea frontului antihitlerist*, de prof. STELA GIOSAN, Arhivele Statului Botoșani; *Conferința regionale U.T.C. Moldova (aprilie 1945) și însemnătatea sa*, de VALERIA POTOP, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Sectorul din Iași; *Clasa muncitoare — forța socială*

principală în lupta pentru consolidarea regimului democrat-popular și combaterea comploturilor reacțiunii (martie-decembrie 1945), de dr. PETRU RUȘINDILAR, activist al Comitetului județean Suceava al P.C.R.; *Locuri legate de activitatea P.C.R. și a mișcării muncitorești pe teritoriul județului Botoșani*, de ZENOVIA PAVLICA, șef de catedră istorie la Cabinetul județean P.C.R. Botoșani; „Clopotul” în lupta pentru înfăptuirea obiectivelor primei etape a revoluției populare, de ing. IOAN MAXIMIUC, ziarul „Clopotul” Botoșani; *Rolul maselor populare în lichidarea vechilor rânduiri pe teritoriul județului Botoșani*, de prof. DRAGOMIR ȘTEFAN, Liceul pedagogic Botoșani; *Unele aspecte ale înfăptuirii reformei agrare democratice în anii 1944—1945 în fostul județ Botoșani*, de CONSTANTIN BOBU, secretar al Comitetului orașenesc de partid Darabani; *Crearea F.D.P. și activitatea sa în județul Botoșani în alegerile din 1950*, de CONSTANTIN VELNICIUC, secretarul Comitetului comunal P.C.R. Mihălășeni; *Întreprinderea de confecții Botoșani la împlinirea a 25 de ani de activitate*, de ing. NICOLAE PASĂRE, directorul Întreprinderii de confecții Botoșani; *Întreprinderea textilă Botoșani la un sfert de veac de activitate*, de ing. AUGUSTIN CORDOȘ, directorul Întreprinderii textile Botoșani; *Dinamica structurii de clasă în județul Botoșani în anii socialismului*, de VLADIMIR MOGÎRZAN, directorul Direcției pentru problemele de muncă și ocrotiri sociale.

JUDEȚUL BRAȘOV

Realizările județului Brașov în cei 30 de ani care au trecut de la eliberarea țării de sub dominația fascistă au fost larg înfățișate în cadrul adunării festive organizate în ziua de 19 august 1974, la care a luat cuvîntul tovarășul VIRGIL TROFIN, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Brașov al P.C.R., președintele Consiliului popular județean.

Sub conducerea organizației județene de partid, care numără astăzi 70 000 de comuniști — a arătat vorbitorul —, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea brașoveană, români, maghiari, germani, s-au încadrat cu abnegație și devotament în marile bătălii purtate de poporul român, sub steagul glorios al partidului, pentru cucerirea întregii puteri politice de către oamenii muncii și

înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste. Progresele cantitative și calitative înregistrate în dezvoltarea industriei sînt ilustrate grăitor, printre altele, de faptul că, în perioada 1948—1973, au fost construite în județ 62 de fabrici și secții noi, moderne, și s-au realizat peste 200 dezvoltări la întreprinderile existente. Printre noile obiective ridicate în acești ani se numără întreprinderile „Rulmentul”, cele de unelte și scule din Brașov și Rîșnov, „Electroprecizia”—Săcele, întreprinderea de utilaj chimic din Făgăraș, întreprinderile chimice din Rîșnov și orașul Victoria, întreprinderea de materiale de construcții și cea de tricotaje etc.

În ultimele două decenii, ritmul mediu anual de creștere a producției a fost de 13 la sută, ceea ce a făcut ca producția globală industrială a județului să fie în anul trecut de peste 43 de ori mai mare în comparație cu producția realizată în anul 1938.

Răspunzînd cu înflăcărare chemării partidului de a accelera ritmul dezvoltării economiei naționale, oamenii muncii din industria județului, mobilizați de comuniști, s-au angajat să îndeplinească prevederile ce le revin din actualul plan cincinal înainte de termen. În cinstea glorioasei aniversări a Eliberării patriei și a Congresului al XI-lea, ei au reușit să realizeze, pînă la începutul lunii august, o producție suplimentară de aproape 4 miliarde lei față de prevederile inițiale ale planului cincinal, fiind astfel condiții ca, pînă la sfîrșitul anului, această depășire să ajungă la 5,5 miliarde lei. Încă de pe acum — a relevat vorbitorul —, un număr de 10 întreprinderi și-au îndeplinit sarcinile de plan prevăzute pentru primii patru ani ai actualului cincinal.

Pe ogoarele brașovene lucrează de zece ori mai multe tractoare decît în 1938, de peste 13 ori mai multe semănători mecanice, la care se adaugă sute de combine și alte mașini care nici nu existau în trecut. În anii 1971—1973, bunăoară, producția agricolă globală a județului a crescut cu 26 la sută față de media anilor 1966—1970.

Militînd pentru aplicarea în viață a hotărîrilor partidului și statului nostru, a politici interne și externe a P.C.R. — a arătat vorbitorul în încheiere —, comuniștii, toți oamenii muncii brașoveni își vor îndeplini în continuare în mod pilduitor sarcinile ce revin în asigurarea dezvoltării economice-sociale a județului, în înfăptuirea exemplară a

Programului și a Directivelor care vor fi adoptate de Congresul al XI-lea al partidului.

În suita manifestărilor științifice din județul Brașov dedicate aniversării Eliberării patriei de sub dominația fascistă, se înscrie și sesiunea jubiliară de comunicări desfășurată în ziua de 2 august 1974. În cadrul sesiunii, organizată sub egida Consiliului județean al Frontului Unității Socialiste și a Comisiei județene pentru răspîndirea cunoștințelor științifice, au fost expuse comunicările: *Semnificația istorică a insurecției naționale antifasciste armate din August 1944*, de conf. univ. dr. ION ARDELEANU, director adjunct al Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România; *Momente din lupta revoluționară a tineretului brașovean în perioada anilor 1940—1944*, de LUANA POPA; *Aspecte inedite privind desfășurarea insurecției naționale antifasciste în Țara Birsei și contribuția României la lupta pentru înfrîngerea fascismului*, de ALEXANDRU ROȘCA; *Aspecte ale înfăptuirii revoluției democrat-populare în județul Brașov. 1944—1947*, de DOERICA BUCUR; *Trăsături definitorii ale societății socialiste multilateral dezvoltate*, de prof. univ. dr. ERVIN HUTIRA, prorector al Academiei „Ștefan Gheorghiu”; *Omogenizarea întregii societăți — cerință obiectivă a etapei actuale*, de dr. EDUARD EISENBURGER, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, redactor-șef al săptămînalului „Karpaten Rundschau”.

JUDEȚUL BRĂILA

Cu titlul: *23 August 1944 — moment crucial în istoria patriei noastre*, la 18 august a avut loc la Brăila un simpozion, în cadrul căruia tovarășul DUMITRU BALAN, prim-secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R., a prezentat expunerea: *Partidul Comunist Român — inițiatorul și conducătorul actului insurecțional de la 23 August 1944*. Făcînd o trecere în revistă a succesele obținute de oamenii muncii din județul Brăila în cei treizeci de ani care au trecut de la eliberarea țării de sub dominația fascistă, vorbitorul a relevat că în această perioadă au fost obținute rezultate remarcabile în dezvoltarea social-economică a județului. În industrie au fost modernizate și dotate cu tehnică modernă întreprinderile preluate de la vechiul regim (Industria Sîrmei, Șantierul Naval, Întreprinderea Franco-Română);

totodată, au fost construite fabrici noi, moderne, cum sînt: Combinatul de celuloză și hîrtie, Combinatul de fibre și fire artificiale, Combinatul de prelucrare a lemnului, fabricile de confecții, de conserve și lapte praf, de nutrețuri combinate și altele. La Chișcani se înalță în prezent una din cele mai mari termocentrale, ale cărei prime două grupuri de 210 MW sînt date în funcțiune, furnizînd economiei naționale însemnate cantități de energie electrică. Producția globală industrială a județului nostru a fost în anul 1973 de 20 de ori mai mare față de 1950, iar pe locuitor, în aceeași perioadă, a crescut de la 1 533 lei la 23.800 lei. Industria brăileană livrează astăzi produse în peste 60 de țări ale lumii. Se exportă excavatoare, vase fluviale și maritime, laminate, celofibră, celuloză, hîrtie, plăci aglomerate din lemn, confecții, textile, conserve de legume și fructe etc. Oamenii muncii din industria județului Brăila au încheiat primii trei ani cu o depășire a planului producției globale de 1,5 miliarde lei, iar în perioada de la începutul anului curent și pînă în prezent s-a realizat peste prevederile planului o producție globală în valoare de peste 114 milioane lei și o producție marfă de 154 milioane lei, angajamentul anual al organizației județene de partid fiind îndeplinit încă de la sfîrșitul lunii iunie 1974.

Astăzi pe ogoarele înfrățite ale județului lucrează circa 4500 tractoare, aproape 2500 combine și multe alte mașini agricole moderne. În anul 1973, suprafața agricolă ce revenea pe un tractor era de 80 ha., față de 606 ha., în 1950 și 2786 ha. în anul 1938. În 1973 s-au folosit în agricultura județului 93 000 tone îngrășăminte chimice, iar suprafața amenajată pentru irigații a ajuns în prezent la circa 125 000 ha. În prezent în agricultura județului își desfășoară activitatea 14 întreprinderi agricole de stat, 14 stațiuni de mecanizare a agriculturii, 84 cooperative agricole de producție, 9 asociații intercooperatiste, o stațiune agricolă experimentală.

Realizări deosebit de importante au fost obținute, de asemenea, în domeniul învățămîntului și culturii, al ocrotirii sănătății populației, în toate domeniile vieții materiale și spirituale.

În continuare au fost prezentate comunicările: *Contribuția armatei romîne la desfășurarea actului istoric de la 23 August 1944*, de CIUBANCAN LIVIU, și *Brăila în memoria lui Au-*

gust 1944, de MOCIOIU NICOLAE, directorul Arhivelor Statului, filiala Brăila.

JUDEȚUL BUZĂU

În zilele de 2—3 august a avut loc la Buzău o sesiune de referate și comunicări cu tema *Județul Buzău pe coordonatele prosperității, civilizației și progresului*, organizată de Comitetul județean Buzău al P.C.R. Lucrările sesiunii au fost deschise de tovarășul ION SÎRBU, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Buzău al P.C.R., președinte al Consiliului popular județean, care a făcut expunerea: *Trei decenii de luptă și muncă, de transformări înnoitoare pe toate planurile, pe drumul edificării societății socialiste. Preocuparea Comitetului județean de partid pentru înflorirea vieții materiale și spirituale a județului Buzău*. Referindu-se la dezvoltarea social-economică a județului în cei 30 de ani de la eliberare, vorbitorul a arătat: Rod al politicii științifice a partidului și statului, de dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor țării, și economia județului Buzău a cunoscut în acești ani prefaceri substanțiale. Au luat naștere numeroase unități economice, cum sînt: Întreprinderea de prelucrare a maselor plastice, Întreprinderea de sîrmă și produse din sîrmă, Fabrica de zahăr și alte unități. La Rîmnicu Sărat, modelele ateliere de confecții au fost transformate într-o fabrică modernă, care asigură o utilizare judicioasă a forței de muncă feminine. Toate acestea au contribuit la creșterea considerabilă a producției globale industriale, ea fiind în 1968 de 18 ori mai mare decît în 1944.

Satul buzoian a cunoscut, la rîndul său, transformări radicale, determinate de creșterea bazei materiale, de schimbările petrecute în concepția locuitorilor săi.

Reorganizarea administrativ-teritorială a țării din februarie 1968, a deschis și județului Buzău largi perspective de dezvoltare, care s-au accentuat în actualul cincinal. Această măsură a pus în valoare noi potențe umane, a dat un nou avînt dezvoltării forțelor de producție, vieții spirituale, într-un cuvînt, a declanșat noi energii, care și-au adus o mare contribuție la propășirea economică a județului Buzău. Peisajul industrial s-a îmbogățit continuu, dezvoltîndu-se cu precădere construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor, me-

talurgia feroasă, chimia, materialele de construcții, industria alimentară etc., unele dintre ele înscriindu-se pentru prima oară în bilanțurile economice ale județului.

În toată perioada anilor 1968—1973, economia județului Buzău s-a dezvoltat într-un ritm de 18,9 la sută, superior mediei pe țară. Aceste salturi calitative se concretizează în sporirea considerabilă a producției globale industriale. Astfel, în anul 1974 nivelul ei este de 53 de ori mai mare decât acum 30 de ani, iar față de 1968, creșterea se ridică la 238,1 la sută.

În continuare au fost prezentate comunicările: *Ideea de libertate națională și socială — deziderat major al poporului român de-a lungul secolelor*, de prof. univ. dr. ARON PETRIC, decanul Facultății de istorie a Universității București; *Lupta Partidului Comunist Român pentru coalizarea forțelor populare antifasciste în perioada 1933—1940*, de dr. ION SPĂLĂȚELU, activist al C.C. al P.C.R.; *Situația economico-socială a României în perioada premergătoare și în timpul celui de-al doilea război mondial*, de prof. LIVIU CHIRIACESCU, directorul Liceului „B. P. Hașdeu”, președintele filialei din Buzău a Societății de științe istorice; *Strategia și tactica P.C.R. între anii 1941—1944*, de prof. dr. VASILE IONESCU, rectorul Institutului pedagogic din Suceava; *Aspecte ale situației social-economice și ale luptei maselor populare din județul Buzău pentru drepturi și libertăți democratice în perioada 1929—1940*, de ION ISPAS, șeful secției propagandă a Comitetului județean Buzău al P.C.R.; *Forme de rezistență și luptă antifascistă a militanților comuniști din lagăre și închisori*, de dr. OLIMPIU MATICHESCU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Starea de spirit și acțiuni ale maselor populare din județul Buzău în perioada pregătirii și desfășurării insurecției naționale antifasciste armate din august 1944*, de prof. NICOLAE VRAPCIU, vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, prof. VALERIU NICOLESCU, filiala Buzău a Arhivelor Statului; P.C.R. — catalizatorul forțelor social-politice în lupta împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru înfăptuirea insurecției din august 1944, de conf. univ. dr. MIRCEA MUȘAT, activist al C.C. al P.C.R.; *Manifestări de solidaritate ale poporului român cu lupta popoarelor împotriva fascismului în anii celui*

de-al doilea război mondial, de MILICA MOLDOVEANU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Contribuții ale armatei la pregătirea și desfășurarea insurecției naționale antifasciste armate*, de col. dr. ILIE CEAUȘESCU, Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară; *Importanța militară și politică a insurecției naționale antifasciste armate din august 1944 oglindită în documentele internaționale ale vremii*, de ION SORESCU, Academia militară, București; *Acțiuni militare pentru eliberarea aeroporturilor din județul Buzău în august 1944*, de col. DUMITRU BURLACU, secretarul comitetului de partid de la Școala de ofițeri de aviație Bobocu; *Ecoul internațional al insurecției naționale antifasciste armate și participarea României la războiul antihitlerist*, de conf. univ. dr. GHEORGHE I. IONIȚĂ, activist al C.C. al P.C.R.; P.C.R. — forța politică conducătoare a luptei pentru instaurarea și consolidarea puterii democrat-populare (1944—1974), de conf. univ. dr. ȘTEFAN LACHE, Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Organizația județeană Buzău a P.C.R. — detașament activ pentru înfăptuirea sarcinilor economice și social-culturale*, de TUDOR POSTELNICU, secretar al Comitetului județean Buzău al P.C.R.; *Direcții ale dezvoltării agriculturii județului Buzău în etapa actuală*, de ing. TRAIAN MIHAI, vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean, director general al Direcției agricole județene; *Nivelul de trai material și spiritual al oamenilor muncii din județul Buzău a cunoscut un important salt calitativ în cele trei decenii de la eliberarea patriei*, de ION ANTONICĂ, secretar al Comitetului județean Buzău al P.C.R., vicepreședinte al Comitetului executiv al Consiliului popular județean; *Contribuția organizației de tineret la transpunerea în viață a politicii partidului și statului nostru de dezvoltare economică și socială a județului Buzău*, de AUREL DAN, prim-secretar al Comitetului județean Buzău al U.T.C.; *Școala buzoiană — un prețios izvor de cadre pentru edificiile construcției socialiste*, de prof. OCTAVIAN BURLACU, directorul Casei județene a corpului didactic; *Creația cultural-artistică în slujba revoluției și construcției socialiste*, de prof. CONSTANTIN CHIGULESCU, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă; *Apărarea sănătății populației, coordonată de bază*

a activității desfășurate pentru făurirea socialismului pe pământul românesc, de dr. MIHAIL ARONESCU, director al Direcției sanitare a județului Buzău; Citeva considerații cu privire la preocuparea Comitetului județean Buzău al P.C.R. pentru aplicarea programului de educație politico-ideologică și de ridicarea conștiinței maselor, de LAZĂR BĂCIUCU, secretar al Comitetului județean Buzău al P.C.R., vicepreședinte al Comitetului executiv al Consiliului popular județean; Armata română — scut de nădejde al apărării cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței și suveranității naționale, de col. prof. univ. dr. VASILE MOCANU, Academia militară, București.

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

Sesiunea jubiliară de comunicări și referate care s-a desfășurat la Reșița în zilele de 16—17 august a avut tema: *Trei decenii de dezvoltare economico-socială, de înflorire a culturii și științei în județul Caraș-Severin*. Luînd cuvîntul în ședința plenară, tovarășul TRANDAFIR COCIRLĂ, membru supleant al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Caraș-Severin al P.C.R., a vorbit despre *Dezvoltarea economico-socială a județului Caraș-Severin în cei 30 de ani de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă*. Făcînd o trecere în revistă a realizărilor din județ în cei 30 de ani, vorbitorul a arătat: Astăzi în constelația județelor patriei, județul Caraș-Severin ocupă unul din locurile de frunte în ce privește nivelul dezvoltării economice, gradul de industrializare. În 1972, avînd o producție globală industrială pe locuitor și an de 24,9 mii lei, județul realizează o proporție de 2,4 la sută din producția globală industrială a întregii României socialiste.

În asigurarea bazei de materii prime necesare industriei noastre socialiste, un rol de seamă îl îndeplinesc întreprinderile miniere din Anina, Ocna de Fier, Dognecea și Moldova Nouă. În viitor, prin punerea în valoare a noi rezerve, îndeosebi prin exploatarea șisturilor bituminoase de la Anina și a minereurilor cuprifere din zona Moldova Nouă, ponderea ramurii extractive în producția industrială a județului va cunoaște o creștere deosebită. Sprijinul acordat de partid a permis ca întreaga capacitate de producție a sectorului siderurgic din Reșița să fie, în mai puțin de 20 de ani, complet reînnoită și modernizată.

Saltul cel mai spectaculos în anii construcției socialiste l-au cunoscut, în cadrul județului, întreprinderile din ramura construcțiilor de mașini. În 1973 producția globală industrială a acestei ramuri a fost de 15 ori mai mare decît în anul 1950. Sînt o creație exclusivă a procesului de industrializare socialistă a țării complexul de turnătorii din zona Mociur, secția motoare Diesel, secția de mașini electrice, secția de mecanică grea, fabrica de motoare navale de la Întreprinderea de construcții de mașini din Reșița, majoritatea sectoarelor de producție de la întreprinderile din Bocșa, întreaga întreprindere de construcții metalice din Caransebeș.

Mari progrese a cunoscut în această perioadă și agricultura, ramură de bază a economiei noastre socialiste. De la producția globală la 100 de hectare teren agricol de 181 mii lei în 1970 s-a ajuns în 1972 la 281 mii lei, iar în 1974 se prelinină a se realiza 392 mii lei.

Creșterea parcului de mașini și utilaje agricole — reflectată în faptul că în 1973 pe un tractor revenea o suprafață de 83 ha teren arabil, față de cca 150 ha în 1965 —, a cantității de îngrășăminte chimice administrate pe unitatea de suprafață, organizarea și retribuirea mai bună a muncii, lucrările de îmbunătățiri funciare, irigații și desecări au determinat obținerea unor producții vegetale și animale mult superioare celor din cincinalul precedent.

Școala, sistem dinamic al societății, a cunoscut un proces continuu de perfecționare și modernizare, legîndu-se organic de cerințele vitale ale dezvoltării economico-sociale a țării. Dacă în 1948 în județ funcționau 36 de unități preșcolare cu un număr de 1 665 copii și 263 de unități școlare cu 28 137 de elevi, în 1974 avem 233 de unități preșcolare, care cuprind 10 814 copii, 139 de unități școlare cu clasele 1—4, 142 cu clasele 1—8 și 19 licee cu un număr total de 42 484 de elevi. Generalizarea, începînd cu anul școlar 1974/1975, a primei trepte liceale, are pregătite toate condițiile materiale și didactice necesare.

Începînd cu anul 1971, Reșița — atelierul-școală nr. 1 al industriei românești — a devenit centru universitar. Institutul de subingineri — în cadrul căruia în anul de studii 1973/1974 au fost înscriși 750 de studenți — asigură o pregătire corespunzătoare pentru specialități specifice industriei din județ: metalurgie, construcții de mașini, etc.

Arta și cultura, la rîndul lor, au cunoscut o înflorire fără precedent, si-

tuind pe trepte superioare bogatele tradiții făurite de muncitorii, țărani și cărturarii de pe aceste meleaguri.

În ședința plenară au mai prezentat comunicări: maior LIVIU GROZA, *Aspecte ale insurecției naționale antifasciste armate de la 23 August 1944 pe teritoriul județului Caraș-Severin* și OLIMPIU MATICHESCU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., *Ecoul internațional al insurecției naționale antifasciste armate din August 1944*.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat pe următoarele secții: industrie și construcții; agricultură și silvicultură; cultură și educație socialistă; învățământ și cercetare tehnico-științifică; științe sociale; demografie și ocrotirea sănătății; sport și turism. În cadrul secției de științe sociale au fost prezentate comunicările: *Acțiuni greviste și de sabotaj organizate de P.C.R. în zona industrială a Banatului de sud în timpul celui de-al doilea război mondial*, de CONSTANTIN BRĂTESCU; *Aspecte ale luptei pentru democratizarea aparatului de stat după 23 August 1944 în plasa Oravița, județul Caraș, de VIRGINIA ARDELEAN*; *Din activitatea unor cadre sanitare cu vederi progresiste între cele două războaie mondiale*, de ȘTEFAN GĂMĂNESCU; *Schimbări în structura socială a populației orașului Caransebeș ca urmare a industrializării (1948—1974)*, de AFILON GEORGESCU, CORNEL GHERGĂ; *Nicolae Ceaușescu în detențiune la penitenciarul din Caransebeș*, de ANA POP; *Contribuția Regimentului 96 de infanterie la eliberarea Banatului (august-septembrie 1944)*, de LIVIU GROZA; *Activitatea grupului de partizani pe teritoriul județului Caraș-Severin în perioada premergătoare insurecției de la 23 August 1944*, de ION POPA; *Contribuții la cunoașterea structurii organizațiilor comuniste din Reșița și luptei lor antifasciste în perioada celui de-al doilea război mondial*, de GHEORGHE RUJA; *Dezvoltarea cercetării arheologice în județul Caraș-Severin și principalele rezultate obținute de-a lungul celor trei decenii de la Eliberare*, de ILIE UZUM, OCTAVIAN RAUȚ; *Măsuri represive adoptate împotriva muncitorilor în perioada militarizării uzinelor Reșița*, de OVIDIU BOZU; *Aspecte ale dezvoltării economice, sociale și politice din zona minieră Bocșa — Ocna de Fier — Dognecea, în perioada 1944—1974*, de CAROL BRINDZA; *Aspecte ale acțiunilor formațiunilor de luptă patrio-*

tică din Reșița în cooperare cu subunitățile militare din Regimentul 5 artilerie antiaeriană și compania de garnizoană, de locotenent colonel TĂNASE ZAMFIR.

JUDEȚUL COVASNA

La Sfintu Gheorghe s-au desfășurat la 20 august lucrările unei sesiuni științifice cu tema: *Treizeci de ani de înfăptuiri în județul Covasna pe coordonatele socialismului*. Vorbind despre *Semnificația istorică a celei de a XXX-a aniversări a eliberării Patriei de sub dominația fascistă, sărbătoarea națională a poporului român*, tovarășul NAGY FERDINAND, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Covasna al P.C.R., a arătat în cuvântul său următoarele: Rod al politicii juste a partidului și statului nostru, județul Covasna a cunoscut în acești 30 de ani, mai ales după Congresul al IX-lea al P.C.R., o dezvoltare susținută, a pășit cu pași siguri pe calea industrializării socialiste. Pe harta economică a județului au apărut obiective industriale noi — platforma industrială din orașul Tg.-Secuiesc cu 5 unități, Întreprinderea de prelucrare a lemnului Covasna, Întreprinderea de aparataj electric auto în Sf. Gheorghe, Instalația de brichetare a lignitului la Baraolt, noi unități în cadrul industriei alimentare și locale pe întreg cuprinsul județului; au fost dezvoltate industria constructoare de mașini — ramură de vîrf a industriei noastre —, ponderea acesteia în producția globală industrială a județului crescînd de la 4,1% în 1970 la 15,6% în 1973, urmînd ca la finele cincinalului să ajungă la 21,4 la sută.

Trăsătura dominantă a dezvoltării industriei covăsnene în anii construcției socialiste a constituit-o ritmul rapid de creștere și modernizare a producției, de promovare largă a tehnicii noi. Este semnificativ în acest sens faptul că în perioada '71—'73 industria județului nostru și-a sporit producția într-un ritm mediu anual de 16,1%, obținîndu-se peste plan o producție industrială de peste 454 milioane lei. Ritmul înalt de dezvoltare a industriei a făcut ca volumul producției globale industriale realizat în anul 1973 să fie de 13 ori mai mare decît în 1950, de 2,4 ori mai mare decît în 1968 și de 1,5 ori mai mare față de 1970.

Dezvoltarea impetuoasă a economiei a determinat creșterea continuă a fondurilor tot mai mari de investiții. Numai în

perioada anilor 1971—1973 investițiile din fondurile centralizate ale statului au fost aproape cît cele realizate în întreg cîincinalul anterior; de la 88 milioane lei în 1969, investițiile s-au ridicat la 658 milioane în 1973.

Concomitent cu dezvoltarea industriei, eforturile de investiții în profil teritorial au fost orientate și spre modernizarea și industrializarea proceselor de producție agricole, spre dezvoltarea zootehniei și creșterea producției animaliere. Ca urmare a multiplelor măsuri luate, producția agricolă a județului a crescut în 1973 cu 178 la sută față de 1970.

Pornind de la cerințele ridicării nivelului instructiv-educativ al populației, învățămîntul de toate gradele a cunoscut o continuă dezvoltare. Județul nostru dispune de 170 grădinițe cu 9 618 copii, 165 școli de cultură generală și licee frecventate de peste 25 200 elevi. Instrucția și educația elevilor este asigurată de peste 2 000 cadre didactice, față de cca 700 cît erau în anul 1938.

Activitatea de cultură și educație, în anii construcției socialiste, a cunoscut o puternică dezvoltare și înflorire. Ea se desfășoară în cadrul unui teatru de stat, 5 case orășenești de cultură, 108 cămine culturale, 98 biblioteci, 80 cinematografe, precum și în cadrul muzeului județean, multe din acestea fiind create în ultimii ani.

În continuare au fost prezentate comunicările: *Partidul Comunist Român în fruntea luptei pentru unirea forțelor democratice și progresiste ale poporului împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și suveranității patriei (1934—1940)*, de dr. VICENȚIU PIUCA, activist al C.C. al P.C.R.; *Frăția și solidaritatea dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare în lupta pentru libertate socială și națională, pentru neatîrnarea patriei și în opera edificării societății socialiste multilateral dezvoltate*, de prof. univ. dr. docent BĂNYAI LADISLAU; *Conducerea politică de către P.C.R. a întregii activități economice și sociale — necesitate obiectivă a creșterii rolului conducător al partidului în etapa făruririi societății socialiste multilateral dezvoltate*, de KORODI ȘTEFAN, secretar al Comitetului județean Covasna al P.C.R.; *Activitatea Comitetului județean Covasna al P.C.R. pentru înfăptuirea programului ideologic al partidului*, de STANCA CONSTANTIN, secretar al Comitetului județean Covasna al P.C.R.; *Industria județului Covasna — bilanț și perspective*, de DRUNEK ZOLTÂN, secretar al Comitetului județean Covasna

al P.C.R.; *Agricultura județului Covasna pe drumul modernizării*, de VERESS LADISLAU, vicepreședinte al Consiliului popular județean Covasna; *Înfăptuirea programului de investiții — bază trainică a dezvoltării economico-sociale*, de TÖRÖK ÁRON, vicepreședinte al Consiliului popular județean Covasna; *Participarea femeilor la dezvoltarea economico-socială a județului Covasna*, de BERECKI VILMA, președinta Comitetului județean Covasna al femeilor; *Tineretul — participant activ la opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate*, de DOMOKOS ERNŐ, prim-secretar al Comitetului județean U.T.C.; *Înfăptuirea politicii P.C.R. de ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii*, de CZIKO ÁRPÁD, vicepreședinte al Consiliului popular județean Covasna; *Dezvoltarea artei și culturii me-leagurilor covăsnene în cele trei decenii*, de CSIKI PARASCHIVA, președinta Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Covasna; *Învățămîntul de stat din județul Covasna la cotele anului jubiliar XXX*, de IZSÁK FRANCISC, inspector general școlar al județului Covasna; *Dezvoltarea asistenței sanitare în cei treizeci de ani de viață liberă și prosperă*, de dr. OPREA PETRE, directorul direcției județene de sănătate; *Cercetarea științifică din județ în cei treizeci de ani*, de dr. SZEKELY ZOLTÂN, directorul Muzeului județean Covasna; *Trei decenii de dezvoltare a educației fizice și sportului*, de FEKETE GAVRILĂ, prim-vicepreședinte al C.J.E.F.S. Covasna.

JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

Sub egida Comitetului județean Dîmbovița al P.C.R., în ziua de 13 august 1974 s-au desfășurat, la Tîrgoviște, lucrările simpozionului cu tema: *Județul Dîmbovița în cei 30 de ani de la Eliberarea României*.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarășul ION STĂNESCU, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Dîmbovița al P.C.R., președinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean. Județul Dîmbovița — a relevat vorbitorul — este un exemplu edificator de schimbare a peisajului românesc ca urmare a ritmului intens de industrializare, a politicii partidului de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, de concentrare a

eforturilor oamenilor muncii, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, în domeniile vitale care hotărăsc progresul social-economic. Orașul Tirgoviște este astăzi a treia mare vatră siderurgică a țării, o cetate a industriei constructoare de mașini și a oțelului.

O impresionantă metamorfoză au cunoscut și celelalte așezări dîmbovițene. Orașul Găești, cîndva renumit doar pentru tirgurile sale, joacă astăzi un rol de prestigiu în economia națională, prin marile edificii ale cîncinalului: Fabrica de frigidere, Uzina de utilaj chimic, Combinatul avicol. Orașul Moreni a intrat în dialog cu economia țării nu numai cu aurul negru, ci și cu două mari și importante unități industriale: I.M.U.T. și Automecanica.

Pe harta județului Dîmbovița au apărut, într-un timp relativ scurt, noi orașe născute din foste comune. Orașul Fieni, de pildă, este unul dintre cele mai puternice producătoare de ciment din țară, iar orașul Titu a devenit un redutabil producător de aparataj electric, precum și de nutrețuri combinate.

În județ există numeroase sate a căror fizionomie urbană este o realitate și o dovadă de netăgăduit a politicii partidului de lichidare a decalajului dintre sat și oraș. Creșterea producției agricole, animale și vegetale a mărit puterea economică a localităților rurale. Școlile, căminele culturale, unitățile sanitare, cinematografele, reprezentativele colective de intelectuali, care-și pun cunoștințele în slujba creșterii nivelului de cultură, al educării socialiste a oamenilor, sînt caracteristici profund specifice satului dîmbovițean.

În cadrul simpozionului, au fost expuse, în continuare, comunicările: *Dinamismul industriei județului Dîmbovița în anii socialismului — expresie a politicii științifice a P.C.R. de dezvoltare și de înflorire a tuturor zonelor țării*, de ION CĂLINESCU, secretar al Comitetului județean al P.C.R., GHEORGHE ZEGHERU, vicepreședinte al Consiliului popular județean; *Agricultura județului Dîmbovița pe coordonatele socialismului*, de FLOREA RISTACHE, secretar al Comitetului județean al P.C.R., LAURENȚIU STROIE, vicepreședinte al Consiliului popular județean; *Dezvoltarea culturii dîmbovițene în cele trei decenii și contribuția acesteia la formarea și la ridicarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii*, de NICULINA COSTESCU, șeful Secției de propagandă a Comitetului județean al P.C.R., ION GAVRILĂ, președinte al Comitetului județean pen-

tru cultură și educație socialistă; *Rolul consiliilor populare în procesul construcției socialiste în județul Dîmbovița*, de ION CALCIOIU, prim-vicepreședinte al Consiliului popular județean; *Creșterea nivelului de trai al celor ce muncesc — preocupare constantă a organelor de partid și de stat din județul nostru*, de ION MARIN, vicepreședinte al Consiliului popular județean, CONSTANTIN ALBU, director la Direcția de statistică Dîmbovița; *Participarea Armatei române la insurecția națională antifascistă din August 1944*, de dr. ION TOACĂ, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Momente ale desfășurării insurecției naționale antifasciste pe teritoriul județului Dîmbovița*, de ION BOBOCEA, secretar al Comitetului județean al P.C.R., RADU GIOGLOVAN, profesor la Liceul „Ienăchiță Văcărescu” din Tirgoviște; *Ecoul internațional al insurecției naționale antifasciste din România*, de GHEORGHE NEACȘU, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Tineretul — factor important în procesul construcției socialiste în județul Dîmbovița*, de ION IANCU, prim-secretar al Comitetului județean al U.T.C., ANA LAIBAR, vicepreședintă a Consiliului județean al Organizației Pionierilor; *Femeile — participante active la viața economică și social-politică a județului Dîmbovița*, de IOANA PĂUN, președinta Comitetului județean al femeilor, LILIANA BUCUR, vicepreședintă a Comitetului județean al femeilor.

JUDEȚUL GORJ

În municipiul Tirgu-Jiu a avut loc la 10 august o sesiune de comunicări cu tema: *Probleme fundamentale ale revoluției și construcției socialiste*, organizată de Comitetul județean Gorj al P.C.R., în cadrul căruia tovarășul GHEORGHE PALOȘ, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Gorj al P.C.R., a făcut expunerea: *Conducerea de către partid — lege generală fundamentală a revoluției și construcției socialiste*. Creșterea rolului conducător al partidului în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Relevînd dezvoltarea social-economică impetuoasă a județului Gorj în anii construcției socialiste și perspectivele de viitor, vorbitorul a arătat că în anul 1974 potențialul

industrial al județului Gorj este de 24 ori mai mare față de nivelul anului 1948, iar în anul 1975 va fi de 2,1 ori mai mare comparativ cu nivelul anului 1970. La baza dezvoltării industriale a județului au stat investițiile alocate din fondurile centrale ale statului, care numai în perioada 1970—1974 s-au cifrat la 25 miliarde lei. În anul 1975, Gorjul va realiza circa 50 la sută din producția de cărbune a țării, 19 la sută din producția de ciment, 40 la sută din producția de plăci din azbociment, o însemnată parte din producția de placaj, P.A.L., frigidere, urmînd ca în 1980 județul Gorj să devină cel mai mare furnizor de energie electrică al țării.

Succese importante s-au obținut și în domeniul agriculturii, al celorlalte ramuri economice — ceea ce a permis un nivel de trai tot mai ridicat al oamenilor muncii gorjeni. Numai între anii 1970—1973 salariul mediu a înregistrat un procent de creștere de 9,5 la sută. S-au dezvoltat, de asemenea, învățămîntul, cercetarea științifică, arta și cultura, ocrotirea sănătății populației etc.

În continuare au fost prezentate comunicările: *Politica P.C.R. pentru rezolvarea problemei puterii și asigurării caracterului neîntrerupt al revoluției populare*, de dr. GHEORGHE TUTUI, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Industrializarea socialistă — obiectiv central al politicii economice a P.C.R. Sarcinile stabilite de către Congresul al X-lea și Conferința Națională ale P.C.R. privind dezvoltarea industriei în condițiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate*, de prof. univ. AUREL NEGUCIOIU, secretar al Comitetului județean Cluj al P.C.R.; *Umanismul democrației noastre socialiste*, de conf. univ. dr. NICOLAE NOVAC, Universitatea din Craiova; *Tineretul — factor activ în marile bătălii pentru cucerirea și consolidarea puterii politice a clasei muncitoare și edificării orînduirii noi, socialiste*, de DIONISIE BALINT, secretar al Comitetului Central al U.T.C.; *Politica agrară a P.C.R. Dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii*, de CONSTANTIN VASILESCU, inspector general al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie; *Formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor — componentă esențială a programului P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate*, de NICOLAE BRÎNZAN, șeful Secției propagandă a Comitetului județean Gorj al P.C.R.; *Aspecte ale luptei anti-*

fasciste în județul Gorj, de CONSTANTIN DRĂGOESCU, secretar al Comitetului județean Gorj al P.C.R.

JUDEȚUL HARGHITA

În ziua de 27 iulie a avut loc la Miercurea Ciuc o sesiune de comunicate și referate cu tema: *Județul Harghita — trei decenii de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă 1944—1974*, organizată de Secția de propagandă a Comitetului județean Harghita al P.C.R. În cadrul sesiunii a luat cuvîntul tovarășul LUDOVIC FAZEKAȘ, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid, care a vorbit despre: *Județul Harghita — prezență activă în marea operă de înflorire a patriei noastre socialiste*. În cuvîntul său, vorbitorul a relevat următoarele: Locuitorii meleagurilor harghitene — români și maghiari — sînt părtași activi la înfăptuirea politicii partidului nostru comunist, la profunde transformări economice și sociale petrecute pe întreg teritoriul județului. Datorită politicii partidului de repartizare rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, meleagurile harghitene au intrat plenar în circuitul economic al țării, constituindu-se ca o prezență tot mai activă în marea operă de înflorire economico-socială a patriei noastre. În acest sens este grăitor faptul că în cei 30 de ani de la eliberarea patriei volumul producției globale industriale a județului a sporit de circa 55 ori. Este semnificativ că întreaga producție din anul 1944 se realizează azi în mai puțin de 8 zile.

Dezvoltarea din ultimii ani a industriei județului se caracterizează, pe lângă ritmul rapid de creștere, prin modernizarea structurii producției și sporirea eficienței economice. Astfel, în județul nostru industria a devenit ramură conducătoare, reprezentînd 74 la sută din totalul producției. Realizăm în prezent 1,1% din producția industrială a țării iar în unele ramuri ale industriei deținem ponderi însemnate: 3,5% în extracția minerurilor nemetalifere; 3,1% în ramura textilă și 5,3% în ramura exploatarei și prelucrării lemnului. Cele 19 întreprinderi noi și 26 de capacități de producție nou construite atestă progresul economic și social al județului. Au apărut noi ramuri industriale, cum sînt industria ușoară, metalurgia feroasă și neferoasă, construcția de mașini și prelucrarea metalelor.

Agricultura se bucură, de asemenea, de o grijă permanentă în vederea dezvoltării ei multilaterale, intensive, pentru consolidarea economică-organizatorică a unităților agricole socialiste, pentru creșterea gradului de mecanizare și chimizare, îmbunătățirea asistenței tehnice de către specialiști. Astăzi agricultura județului dispune de peste 1 200 tractoare, 375 semănători, 210 combine, 107 combine pentru siloz, 121 greifere, 161 mașini de plantat cartofi și 406 mașini de recoltat cartofi.

Ca pretutindeni în țară, s-au petrecut schimbări profunde în viața social-culturală a județului. Numai în ultimii 14 ani au fost construite peste 10 000 apartamente din fondurile statului și circa 13 000 case noi din fondurile populației. Aceasta înseamnă că un sfert din populația județului s-a mutat în locuințe noi. O puternică dezvoltare a cunoscut învățământul. Astăzi, fiecare al cincilea locuitor al județului învață într-o formă a învățământului. Peste 70 la sută din numărul copiilor în vîrstă de 3—5 ani sînt cuprinși în învățământul preșcolar. Numărul cadrelor didactice care participă la procesul instructiv-educativ se ridică la 3 400.

În continuare au fost prezentate comunicările: *Partidul de avangardă al clasei muncitoare, inițiatorul și organizatorul mișcării de rezistență antihitleristă și împotriva ocupației horthyste*, de CHEȚA AMULIU, director adjunct al Cabinetului județean de partid Harghita; *Ei au ținut steagul partidului (Momente din activitatea ilegală a comunistilor de pe meleagurile Harghitei)*, de MARIA PINTILIE, KOSZTI ȘTEFAN, VARGANCSIK IOSIF; *Spiritul revoluționar al populației din județul Harghita în preajma eliberării țării noastre de sub dominația fascistă*, de ANTAL IMRE, președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate maghiară din județul Harghita; *Pregătirea și înfăptuirea insurecției naționale antifasciste armate din August 1944 — moment de cotitură în destinele României*, de dr. AURICĂ SIMION, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Lupta armatei române pentru eliberarea ținuturilor harghitene de sub ocupația horthysto-hitleristă*, de colonel FLORIAN TUCĂ, redactor-șef la Editura militară, *Insurecția națională antifascistă armată — început al revoluției populare*, de dr. GHEORGHE TUTUI, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al

P.C.R.; *Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 — geneză a formării unei economii moderne în România*, de MIHAI CHIOREANU, conferențiar universitar la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Prezent și perspectivă în dezvoltarea economică a județului*, de OVIDIU MUNTEANU, secretar al Comitetului județean de partid Harghita; *Dezvoltarea organizației județene a P.C.R. Harghita în anii 1944—1974*, de PETRU ȚARAN, secretar al Comitetului județean de partid Harghita; *Viața spirituală a județului — în pas cu dezvoltarea și înflorirea vieții spirituale a întregii noastre patrii*, de BECZE ANTON, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Harghita; *Lupta unită a oamenilor muncii români și maghiari din județul Harghita, sub conducerea P.C.R., pentru construirea noii societăți*, de SZEKERES ALEXANDRU, secretar al Comitetului județean de partid Harghita.

JUDEȚUL IALOMIȚA

La Slobozia a avut loc o sesiune de referate și comunicări în cadrul căreia a luat cuvîntul tovarășul VASILE MARIN, prim-secretar al Comitetului județean P.C.R. Ialomița, care a vorbit despre *Partidul Comunist Român în fruntea luptei pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate*. Referindu-se la dezvoltarea județului Ialomița în anii construcției socialiste, vorbitorul a relevat următoarele: Aplicînd cu consecvență politica științifică a partidului nostru de creștere a acumulărilor și de repartizare rațională a forțelor de producție pe întregul teritoriu, industria s-a dezvoltat cu fiecare an și pe harta județului nostru au apărut unități moderne ca: Fabrica de ulei, Filatura de bumbac și Combinatul de îngrășăminte chimice din Slobozia, Fabrica de conserve Fetești, Întreprinderea materialelor de construcții și Combinatul de celuloză și hîrtie din Călărași, care au schimbat profilul agrar al județului în agrar-industrial. Așa cum se prevede în proiectul de Directive ale Congresului al XI-lea, profilul economiei județului Ialomița va fi în 1980 industrial-agrar.

Eforturile depuse de colectivele de oameni ai muncii în acest cincinal sînt materializate pînă în prezent în realizarea indicatorilor de plan și a angajamentelor asumate. Este demn de remarcat că Fabrica de confecții din Călărași

— unitate în care lucrează peste 90 la sută femei — a realizat încă de pe acum întregul plan cincinal.

Deținând aproape două treimi din Cîmpia Bărăganului, avînd un sol fertil, o înzestrare tehnică superioară și peste 40% din suprafața arabilă irigată, județul Ialomița contribuie substanțial la asigurarea fondului centralizat al statului de produse vegetale și animale. În perioada 1971—1973 față de 1968—1970 agricultura județului a livrat la fondul de stat mai mult cu 232 400 tone grâu și peste 206 000 tone porumb, cantitate care echivalează cu producția realizată pe un an agricol normal din această perioadă.

Mutațiile structurale produse în economia județului — rod al politicii științifice a partidului nostru — au fost însoțite de transformări profunde în domeniul social-cultural. Această zonă a Bărăganului, în care cu 30 de ani în urmă populația era în marea ei majoritate neștiutoare de carte, iar asistența sanitară era reprezentată doar de două spitale rurale cu cîteva zeci de paturi, dispune în prezent de o puternică rețea de învățămînt: 193 școli generale, 14 licee de cultură generală și de specialitate și 5 școli profesionale, în care se înstruiește fiecare al cincilea locuitor al județului. În acești 30 de ani au fost construite aproape 2 100 săli de clasă spațioase, dotate cu mobilier și material didactic modern, ceea ce reprezintă mai mult de 96% din spațiul de școlarizare existent în prezent. Asistența sanitară este asigurată prin 6 spitale moderne, cu aproape 2 500 paturi și 4 policlinici, în care lucrează circa 1 700 cadre medicale cu pregătire superioară și medie. Numai de la înființarea județului au fost date în folosință aproape 5 000 de apartamente din fondurile statului și peste 7 000 locuințe din fondurile populației; s-au ridicat construcții noi pentru unitățile de poștă, telecomunicații și hoteliere, o casă de cultură modernă, în orașul Slobozia, alte așezăminte social-culturale și s-au modernizat circa 300 km drumuri.

În cadrul sesiunii au mai fost prezentate următoarele comunicări: *Importanța zonei Ialomița în desfășurarea acțiunilor insurecționale*, de locotenent-colonel COSTACHE MINDRU, de la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară, București; *O sursă germană despre acțiunile din Bărăgan în timpul insurecției*, de locotenent major MIHAI IONESCU, de la Centrul de studii și cercetări de istorie și teorie militară; *Semnificația istorică a actului de la*

23 August 1944. Rolul P.C.R. în pregătirea și înfăptuirea insurecției, de DUMITRU LAURENȚIU, directorul Cabinetului județean P.C.R. Ialomița; *Istoria așa cum am trăit-o. Momente din lupta insurecției antifasciste pe teritoriul județului Ialomița*, de colonel ION CALOIANU, veteran de război, participant la luptele din Ialomița; *Desfășurarea actului insurecțional pe întreg teritoriul județului Ialomița*, de ȘIȚA BURLACU, șef de catedră la Cabinetul județean P.C.R. Ialomița; *Județul Ialomița pe coordonatele socialismului*, de BORDEIANU VIRGIL, activist la Comitetul județean P.C.R.

JUDEȚUL IAȘI

În zilele de 17—18 august 1974, la Iași s-au desfășurat lucrările sesiunii științifice jubiliare cu tema: *Iașul la cea de a XXX-a aniversare a Eliberării patriei*, organizată sub egida Comitetului județean Iași al P.C.R.

În ședința plenară, tovarășul VASILE POTOP, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Iași, președinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean, a expus comunicarea: *Județul Iași la glorioasa aniversare a trei decenii de la Eliberarea patriei*.

Datorită politicii consecvente și clar-văzătoare a partidului nostru de industrializare socialistă și de repartizare rațională a forțelor de producție pe întreg teritoriul patriei — a arătat vorbitorul — județul Iași, cunoscut în trecut ca unul dintre județele rămase în urmă din punctul de vedere economic, a fost puternic atras în circuitul industrial al țării. Au fost construite mari obiective industriale, dotate cu tehnică modernă, în domeniul chimiei, metalurgiei, prelucrării lemnului, textilelor și în alte ramuri, ceea ce a dus la schimbarea fundamentală a geografiei economice și a structurii industriei județului. Dacă în anul Eliberării existau în județul Iași trei întreprinderi industriale mai mari și alte cîteva mici cu caracter meșteșugăresc, în prezent funcționează 37 mari întreprinderi industriale și șase întreprinderi de construcții, în care își desfășoară activitatea 73 649 de muncitori, tehnicieni, ingineri și alte cadre de specialitate.

Asemenea întregii țări, în județul Iași, aplicarea politicii agrare a partidului a schimbat din temelii viața satelor, relațiile de producție, condițiile de viață și modul de existență ale țărănimii, ale tuturor lucrătorilor din agricultură. În

comparație cu anul 1962, averea obștească în cooperativele agricole a crescut de la 236,5 milioane lei la 682,1 milioane lei, iar fondurile fixe de la 150,1 milioane lei la 602,4 milioane lei.

În această perioadă, Iașul, încadrându-se organic în avântul general, și-a consolidat poziția de centru cultural-științific de primă mărime al țării, având o vastă rețea de institute de învățământ superior și școli de toate gradele, institute de cercetare, asociații ale uniunilor de creație, instituții de spectacole, publicații, o bogată activitate cultural-educativă. Față de anul 1938, numărul facultăților a crescut de la 11 la 25, al liceelor generale și de specialitate de la 8 la 34, al școlilor profesionale de la 2 la 28, al școlilor generale de la 457 la 507, iar al grădinițelor de la 53 la 401. În prezent, învățământul superior este frecventat de 20 991 de studenți, iar celelalte categorii de școli de peste 150 000 de elevi.

Ca în întreaga țară, și în județul Iași socialismul a ridicat viața oamenilor muncii pe o treaptă superioară de civilizație și bunăstare. Pentru asigurarea condițiilor de locuit ale populației orășenești, din anul 1960 până în prezent au fost construite 34 911 apartamente, la care se adaugă 91 de cămine cu 31 529 de locuri, date în folosință pentru tineretul muncitoresc, elevi și studenți. În același timp, la sate au fost construite peste 30 500 case noi. S-a modernizat și s-a extins cu mult rețeaua comercială și a serviciilor, a crescut simțitor fondul de mărfuri industriale și alimentare destinate unei mai bune aprovizionări a populației.

Comuniștii, toți oamenii muncii din județul Iași, împreună cu întregul nostru popor — a subliniat vorbitorul în încheiere — sînt mîndri de bilanțul realizărilor obținute și privesc cu încredere viitorul luminos al patriei oglindit cu deosebită claritate în documentele care vor fi dezbătute și adoptate la Congresul al XI-lea al P.C.R.

În ședința plenară, au mai fost prezentate comunicările: *Semnificația istorică și social-politică a insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din August 1944*, de prof. dr. docent MIRCEA PETRESCU-DÎMBOVIȚA, director al Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”, dr. GHEORGHE BUZATU, cercetător principal la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”; *Din activitatea Regionalei P.C.R. Moldova în preajma și în perioada următoare insurecției naționale antifasciste armate din August 1944*, de acad. VASILE MÎRZA, Erou al muncii socialiste, vechi militant

al Partidului Comunist Român, AUREL KAREȚCHI, șeful Sectorului din Iași al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Partidul Comunist Român — organizatorul și conducătorul insurecției victorioase și al întregului proces revoluționar inaugurat în august 1944*, de GHEORGHE CILIBIU, secretar al Comitetului județean al P.C.R.; *Contribuția României la înfrîngerea Germaniei hitleriste*, de general maior STELIAN POPESCU; *30 de ani de transformări revoluționare. Modificări și tendințe în structura economică-socială a României postbelice*, de prof. dr. PETRE MĂLCOMETE, Institutul politehnic „Gh. Asachi” din Iași, ALECU FLOAREȘ, șeful Secției de propagandă a Comitetului județean al P.C.R.; *Dimensiunile contemporane ale vieții spirituale ieșene*, de acad. CRISTOFOR SIMIONESCU, rectorul Institutului politehnic „Gh. Asachi” din Iași; *România socialistă pe meridianele globului*, de prof. dr. MIHAI TODOSIA, rectorul Universității „Al. I. Cuza” Iași; *România socialistă pe calea dezvoltării multilaterale, a înaintării spre comunism*, de CR. CHELARU, secretar al Comitetului județean al P.C.R.

Lucrările sesiunii s-au desfășurat apoi în cadrul secțiilor: *istorie; științe economice, filozofie-sociologie; științe politice și juridice*. La secția de istorie, au fost susținute comunicările: *Probleme ale strategiei și tacticii P.C.R. în documentele programatice din anii 1940—1941*, de conf. univ. dr. DUMITRU RUSU, Universitatea „Al. I. Cuza”; *P.C.R. — conducătorul rezistenței din România împotriva aservirii țării Germaniei fasciste*, de LEON EȘANU, cercetător științific principal la Sectorul din Iași al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Starea de spirit din Armata română reflectată în presa comunistă și democratică (perioada 1934—1940)*, de prof. univ. dr. AUREL LOGHIN, prorector al Universității „Al. I. Cuza”, dr. IOAN SAIZU, cercetător principal al Institutului „A. D. Xenopol”; *Solidaritatea poporului român cu lupta popoarelor cătropite de Germania hitleristă*, de A. KAREȚCHI, șeful Sectorului din Iași al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Lupta forțelor progresiste, conduse de P.C.R., împotriva fascismului, pentru victoria insurecției naționale antifasciste armate oglindită în sălile Muzeului de istorie a Moldovei*, de C. CLOȘCĂ, muzeograf principal la Muzeul de istorie al Moldovei din Iași; *Lupta partidului*

împotriva dictaturii militare-fasciste reflectată în documentele organizației regionale P.C.R. Moldova, de ADRIAN PRICOP, directorul Arhivelor Statului Iași; *Contribuții ale maselor populare din Moldova la victoria în războiul anti-hitlerist*, de GH. ȘOIMU, lector la Școala interjudețeană de partid Iași; *Realizările istoriografiei actuale românești referitoare la insurecția din August 1944*, de lector univ. ION AGRI-GOROAIE, Universitatea „Al. I. Cuza”; *Organizația comunistă din Iași de la insurecția victorioasă la Republică*, de VALERIA POTOP, cercetător științific la Sectorul din Iași al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Aspecte ale participării tineretului la lupta democratică, patriotică și antifascistă din Moldova în perioada interbelică*, de C. POPOVICI, director adjunct la Școala interjudețeană de partid, N. BĂISAN, membru de partid cu stagiu din ilegalitate; *Elevi și profesori ai unor licee din Iași — participanți la lupta democratică și antifascistă*, de prof. D. CIUTĂ, prof. E. VIRGOLICI; *Contribuții ale medicilor ieșeni la lupta împotriva fascismului*, de prof. univ. dr. GH. SCRIPCARU, rectorul Institutului medico-farmaceutic din Iași, conf. dr. C. MARINESCU, I.M.F. Iași, ILIE DODEA, directorul Școlii interjudețene de partid Iași, lector univ. dr. N. STRATONE, I.M.F. Iași; *Contribuția tineretului din județul Iași la lupta pentru democratizarea și refacerea economică a țării în primii ani după insurecția națională antifascistă armată din August 1944*, de LEON CIUBOTARU, lector la Școala interjudețeană de partid; *Aspecte din lupta organizațiilor democratice studențești din Iași conduse de către P.C.R. în perioada 1944—1947*, de VASILE DOBRINESCU, cercetător la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”; *Presa românească din etapa revoluției democrat-populare despre însemnătatea actului insurecțional*, de dr. I. SAIZU, cercetător la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”; *Refacerea transporturilor din Moldova în anii 1944—1947*, de D. ȘANDRU, cercetător științific principal, I. CIUPERCĂ, cercetător științific la Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol”; *Uniunea Tineretului Comunist — participant de nădejde la reconstrucția economică și la întreaga viață social-politică a județului Iași*, de GHEORGHE MORĂRAȘU, prim-secretar al Comitetului județean al U.T.C.; *Sindicatetele — factor activ în construirea noii orânduiri în cei 30 de ani de istorie*

socialistă a României, de NICOLAE MANOLACHE, președintele Consiliului județean al sindicatelor; *Prezența activă a femeilor din județul Iași în cei 30 de ani de la Eliberarea patriei*, de MARIA GLIGOR, președinta Comitetului județean al femeilor.

JUDEȚUL MARAMUREȘ

În zilele de 19—20 iulie 1974 a avut loc la Baia Mare o sesiune științifică cu tema: *Contribuții maramureșene la lupta antifascistă pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist. Maramureșul în cei 30 de ani de la eliberare*, organizată de Cabinetul județean de partid Maramureș, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Maramureș și Muzeul județean. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarășul GHEORGHE BLAJ, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean P.C.R. Maramureș, președintele Consiliului popular județean.

Acum, în ajunul celor două mari evenimente din istoria țării — a arătat vorbitorul — oricine poate constata cît de adînci transformări s-au petrecut și în acest județ al României socialiste ca urmare a promovării cu consecvență de către partidul nostru, personal de secretarul său general, a politicii de repartizare rațională a forțelor de producție pe întreg cuprinsul patriei. După eliberare, o mare dezvoltare și modernizare au cunoscut extracția și prepararea minereurilor neferoase, exploatarea și prelucrarea lemnului — sectoare cu tradiție pe aceste meleaguri, alături de care în județ au luat ființă noi ramuri industriale, cum sînt: construcția de mașini, industria textilă, alimentară și altele, care asigură valorificarea mai deplină a resurselor materiale și de muncă din județ.

Însemnate realizări s-au obținut și în agricultura județului, îndeosebi în sectoarele creșterii animalelor și pomicultură. Fermele de stat și cele peste 100 de cooperative agricole din județ dispun de o bază tehnico-materială tot mai puternică, fiind create premise trainice pentru sporirea continuă a producției vegetale și animale.

Toate marile realizări dobîndite în cele trei decenii de la eliberare au fost posibile ca urmare a politicii științifice promovate cu consecvență de către Partidul Comunist Român, politică urmată cu abnegație de toți oamenii muncii.

În continuare au fost prezentate comunicările: *Amintiri din lupta P.C.R., în-*

tre cele două războaie mondiale, de GAVRIL BIRTAȘ, Erou al Muncii Socialiste, vechi militant al P.C.R.; *Primul meu discurs în calitate de agitator comunist* (februarie 1933), de prof. univ. GHEORGHE MICLE, vechi militant al P.C.R.; *Aspecte din lupta antifascistă a unor comuniști maramureșeni*, de prof. univ. SIMION POP, vechi militant al P.C.R.; *Acțiuni de luptă antifascistă în Maramureș în anii 1935—1936 sub semnul Frontului Popular*, de DUMITRU CERNICICA, vechi militant al P.C.R.; *Oglinzirea mișcării democratice antifasciste în presa locală a Maramureșului, în anii treizeci*, de FERDINAND KATZ, vechi militant al P.C.R.; *Contribuția cadrelor didactice la acțiuni și manifestări antifasciste, inițiate de P.C.R. pe meleaguri maramureșene*, de GRIGORE HOLDIS, vechi militant al P.C.R.; *Contribuția muncitorilor din Maramureș în lupta contra pericolului fascist, pentru apărarea libertăților democratice și independența națională a României (1934—1940)*, de dr. IOAN IACOS, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Un document inedit din 1939 privind lupta muncitorilor baimăreni împotriva fascizării țării*, de ADALBERT BALOG, arhivist la filiala Maramureș a Arhivelor Statului; *Procesul comuniștilor, antifasciștilor din Baia Mare și Sighetu Marmației, din 1942*, de ERNEST BIRO, muzeograf principal la Muzeul județean Maramureș; *Documente inedite privind lupta de rezistență antifascistă a populației din județul Maramureș (1940—1944)*, de GHEORGHE BODEA, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., filiala Cluj; *Pe urmele victimelor fascismului de la Moisei*, de GHEORGHE COMAN, profesor (Moisei); *Insurecția națională antifascistă armată de la 23 August 1944, oglindită în publicistica oamenilor de cultură și știință din țara noastră*, de SILVIA ISTRATE, lector universitar la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Semnificația și ecoul internațional al insurecției naționale antifasciste armate din august 1944*, de dr. IOAN BABICI, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Evocarea constituirii diviziei de voluntari români „Tudor Vladimirescu”, de CONSTANTIN NICA, veteran de război; Noi mărturii documentare privind eliberarea zonei Chioar de sub dominația fascistă*, de VASILE CAPÎLNEAN, directorul Arhivelor Statului, filiala Maramureș; *Contribuția maselor din județul Ma-*

ramureș la susținerea frontului împotriva Germaniei hitleriste, până la victoria finală, de IOAN SABĂU, arhivist principal la Arhivele Statului, filiala Maramureș; *Momente din lupta armată pentru eliberarea părții de nord a Ardealului*, de dr. VALER BOGDAN, medic (Dej), veteran de război; *Economia județului Maramureș pe coordonatele socialismului*, de SERGIU PASCARIU, director la Banca Națională a R.S.R., Sucursala Maramureș; *Agricultura Maramureșului în cei 30 de ani de la Eliberare*, de NICOLAE NISITOR, vicepreședinte al Consiliului popular județean Maramureș; *Contribuția sindicatelor din județul Maramureș la formarea unei înalte etici profesionale*, de ALEXANDRU CRIȘAN, președintele Consiliului județean al sindicatelor; *Contribuția obștească a populației la dezvoltarea social-culturală și edilitar-gospodărească a județului Maramureș după reorganizarea administrativ teritorială din 1968*, de VALENTIN BOTA, secretar al Consiliului popular județean Maramureș; *Dezvoltarea învățământului în Maramureș după Eliberarea patriei*, de ANDREI BALAN, inspector general la Inspectoratul școlar județean Maramureș; *Aportul cabinetelor de științe sociale la activitatea politico-ideologică*, de IOAN GABOR, directorul Cabinetului județean de partid; *Centrul artistic baimărean în contemporaneitatea socialistă*, de VALERIU ACHIM, directorul Muzeului județean Maramureș; *Permanența tradiției în sistemul noilor valori*, de VASILE VETIȘANU, cercetător principal la Institutul de filozofie București.

JUDEȚUL MEHEDINȚI

În ziua de 23 iunie 1974, în municipiul Drobeta-Turnu Severin a avut loc sesiunea științifică cu tema: *Trei decenii de înnoiri și prefaceri revoluționare pe meleagurile mehedințene*, organizată de secția de propagandă a Comitetului județean Mehedinți al P.C.R. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarășul IULIAN PLOȘTINARU, prim-secretar al Comitetului județean Mehedinți al P.C.R., președintele Comitetului Executiv al Consiliului popular județean. În contextul general al dezvoltării patriei în cei 30 de ani de la Eliberare — a subliniat vorbitorul —, județul Mehedinți, ca de altfel toate județele țării, a cunoscut puternice și profunde mutații structurale. Referindu-se la dezvoltarea județului în primii trei ani ai actualului cincinal vorbitorul a arătat că a fost realizat un ritm mediu anual de 28,9%,

cu mult peste cel realizat la nivelul țării. Au fost date în folosință în această perioadă mari obiective industriale, cum sînt: Sistemul hidroenergetic și de navigație „Porțile de Fier”, Fabrica de confecții, Fabrica de carton ondulat, semiceluloză, celuloză și hîrtie miez, secția de prelucrare a calcarului marmorean și s-au dezvoltat întreprinderea de vagoane, Șantierul naval și Abatorul din Drobeta-Turnu Severin; la Orșova, s-au dat în folosință Șantierul naval, întreprinderea minieră, întreprinderea de industrie locală și Portul, la Vinju Mare o modernă Fabrică de brînzeturi, iar la Hinova s-a extins Fabrica de cărămidă din localitate. În semestrul I al anului 1974, ritmul de creștere a producției globale în cadrul județului a fost cu 14% mai mare față de aceeași perioadă a anului trecut; s-au produs peste prevederile de plan 79,9 milioane kWh energie electrică, 2 158 tone huiă, 218 mc cherestea, 169 tone plăci fibrolemnoase, mobilier din lemn în valoare de 389 mii lei, 142 700 mc furnire estetice, 23 000 mp țesături din bumbac, 421 tone carne, 472 tone semi-conserve din carne, 181 hl bere și alte produse.

Agricultura județului Mehedinți a înregistrat în anii care au trecut de la Eliberare, alături de industrie, progrese tot mai mari. În 1973 agricultura județului dispunea de peste 2 230 de tractoare, cca 1 000 de combine pentru cereale, 1243 semănători mecanice, precum și de alte mașini agricole, care asigură executarea lucrărilor în perioadele optime și de bună calitate.

Realizări de seamă au fost obținute și în sectorul zootehnic. Față de 1970, la începutul acestui an existau în județ cu 16,1% mai multe bovine, cu 28,7% mai multe porcine și cu 6,5% mai multe ovine, ceea ce a condus la sporirea contribuției județului la constituirea fondului central al statului.

În această perioadă în județul nostru au fost construite 3415 apartamente, din care 2290 apartamente din fondurile statului și 1 125 apartamente din fondurile populației, cu sprijinul statului. De asemenea, au fost construite și date în folosință 74 săli de clasă și 780 locuri în grădinițe și creșe și alte construcții social-culturale.

Au fost prezentate, în continuare, comunicările: *Mișcarea de rezistență în România în timpul celui de-al II-lea război mondial*, de dr. V. PETRIȘOR, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de

pe lângă C.C. al P.C.R.; *Politica de alianțe politice promovată de P.C.R. pentru asigurarea victoriei insurecției naționale antifasciste armate din România*, de dr. M. COVACI, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Insurecția națională antifascistă armată din august 1944 — eveniment istoric epocal*, de dr. FLOREA DRAGNE, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Participarea României la războiul antihitlerist și la victoria asupra Germaniei hitleriste și Ungariei horthyste*, de col. dr. DUMITRU TUȚU, Centrul de cercetări și studii de istorie și teorie militară, București; *Unele aspecte ale situației economice a județului Mehedinți în perioada 1940—1944*, de HARALAMBIE DRĂGHICI, directorul Cabinetului județean de partid Mehedinți; *Unele aspecte ale luptei maselor populare din județul Mehedinți împotriva dictaturii militarofasciste*, de NICOLAE CĂRBUNARU, șef de catedră la Cabinetul județean de partid Mehedinți; *La Turnu Severin și împrejurimi în zilele fierbinți ale insurecției*, de general-maior în rezervă IOAN GĂSPĂR; *Date documentare despre contribuția României la luptele pentru realizarea joncțiunii de la Turnu Severin — Kladova cu forțele iugoslave de eliberare (4—26 septembrie 1944)*, de prof. NICOLAE CHIPURICI, directorul Arhivelor Statului, Filiala Mehedinți; *Agricultura județului Mehedinți în cei 30 de ani de la eliberare*, de ing. MARIAN PUFAN, președinte al U.J.C.A.P. Mehedinți; *Dezvoltarea învățămîntului în județul Mehedinți în cei 30 de ani de la eliberare*, de ing. ILIE MATEI, secretar al Comitetului județean Mehedinți al P.C.R., Mehedinți pe coordonatele cultural-artistice ale contemporaneității, de prof. ELEODOR POPESCU, președintele Consiliului de cultură și educație socialistă Mehedinți.

JUDEȚUL MUREȘ

În cinstea celei de a 30-a aniversări a Eliberării patriei de sub dominația fascistă, la Tîrgu-Mureș a avut loc, în ziua de 15 august 1974, o sesiune științifică organizată sub egida Comitetului județean Mureș al P.C.R.

În cadrul ședinței plenare a luat cuvîntul tovarășul IOSIF BANC, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului ju-

dețean Mureș al P.C.R., președintele Consiliului popular județean. Meleagurile mureșene, unde trăiesc și muncesc în deplină unitate și frăție oameni ai muncii români, maghiari, germani — a arătat vorbitorul — au cunoscut sub soarele socialismului puternice înnoiri. Ele sînt ilustrate convingător prin dezvoltarea bazei tehnice-materiale a județului, prin suțele de obiective industriale, agricole, social-culturale și edilitar-gospodărești, care au schimbat radical înfățișarea orașelor și satelor, a întregii vieți materiale și spirituale de pe aceste plaiuri ale țării. Aflată într-un proces de înnoire continuă, economia județului se caracterizează printr-o structură complexă, cu o bază materială puternică. Edificator, în această direcție, este faptul că, față de anul 1948, producția industrială a crescut în 1973 în ramura construcțiilor de mașini de 102 ori, în industria energetică de 59 ori, în industria chimică de 30 de ori.

Industria județului și-a îmbogățit gama sortimentelor cu produse de mare complexitate și tehnicitate, cum sînt: războaiele automate de țesut, mașini de calcul, mașini de tricotat, de bobinat, prese automate pentru industria confecțiilor, instrumente muzicale, confecții și altele.

Profunde schimbări au avut loc în organizarea și înzestrarea tehnică a agriculturii, în aplicarea agrotehnicii înaintate, prin extinderea la toate lucrările a mecanizării, prin sporirea cantităților de îngrășăminte la hectar, ameliorarea raselor și creșterea efectivelor de animale la toate speciile și altele.

Creșterea fără precedent a producției materiale, mutațiile înregistrate în structura pe ramuri a acesteia au determinat schimbări calitative în structura populației, au asigurat creșterea continuă a nivelului de trai, dezvoltarea tuturor sectoarelor vieții spirituale, a instituțiilor de învățămînt, artă și cultură.

Instrucția și educația au cunoscut în anii socialismului o dezvoltare fără precedent și în județul Mureș. Pe baza măsurilor luate de partidul și statul nostru de integrare a învățămîntului cu cercetarea și producția, au fost create numeroase licee de specialitate, școli tehnice, de maiștri și subingineri. În prezent, în județul nostru ființează 12 licee de specialitate cu circa 6000 de elevi, 24 de școli tehnice, profesionale și de maiștri cu aproape 7500 de elevi, 490 de școli de cultură generală cu peste 26 000 de elevi. De asemenea, în Tirgu-Mureș, oraș cu bogate tradiții culturale și ști-

ințifice, s-au creat trei institute de învățămînt superior cu 2 255 de studenți.

Toate acestea — a subliniat vorbitorul în încheiere — întregesc tabloul marilor realizări obținute în aceste trei decenii, demonstrînd cu puterea faptelor și prin succesele dobîndite de oamenii muncii din județul Mureș în frunte cu comuniștii, de ceea ce este în stare un popor liber și stăpîn pe destinele sale.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat în următoarele secții: *istorie; economie industrială; economie agrară; filozofie; științe politice și sociologie; învățămînt, știință și cultură*. În secția de istorie au fost expuse comunicările: *Insurecția națională armată, antifascistă și antiimperialistă, moment epocal al întregii istorii a României*, de IOSIF KONIG, vechi militant al mișcării muncitorești; *Contribuția femeilor la lupta pentru instaurarea unui regim democratic în România*, de MARIANA PLOEȘTEANU, muzeograf la Muzeul județean; *Administrația militară din nordul Transilvaniei în timpul ocupației horthyste (septembrie-noiembrie 1940)*, de IOAN RANCA, directorul Arhivelor Statului Mureș; *Momente de luptă împotriva fascismului horthyst în județul Mureș*, de FRANCISC GRÜN, directorul Cabinetului județean de partid; *Politica de alianțe a Partidului Comunist Român în pregătirea și înfăptuirea insurecției din August 1944*, de GRIGORE PLOEȘTEANU, secretar al Consiliului științific al Centrului de științe sociale; *Din luptele duse de armatele române pentru eliberarea patriei*, de ȘTEFAN PAȘCAN, veteran al războiului antifascist; *Contribuția populației la eliberarea județului Mureș*, de VASILE DRAGOȘ, instructor al Comitetului județean de cultură și educație socialistă; *Aspecte din lupta comună a maselor populare din județul Mureș pentru democratizarea vieții politice*, de lector univ. IOAN POP, Institutul pedagogic de 3 ani; *Cercetarea istoriei străvechi și vechi în județul Mureș în anii de după Eliberare*, de VALERIU LAZĂR, directorul Muzeului județean.

JUDEȚUL SATU MARE

La 20 august 1974, un Simpozion omagial: *30 de ani de la Eliberarea patriei*. În cuvîntul de deschidere, tovarășul IOAN FORIȘ, prim-secretar al Comitetului județean Satu Mare al P.C.R., președintele Comitetului executiv al Consiliului popular județean, a arătat: Succesele obținute în anii care au trecut de la Eliberare de oamenii

muncii din județul Satu Mare — români, maghiari, germani și de alte naționalități — în toate sectoarele de activitate — economic, social, politic — au schimbat radical fizionomia județului nostru. Încadrat armonios în ansamblul economiei naționale județul Satu Mare a cunoscut ritmuri susținute de dezvoltare. Organizarea administrativ-teritorială a țării și-a adus din plin contribuția la impulsivitatea vieții economice-sociale a județului. La sfârșitul anului 1968, primul an după reforma administrativă, de exemplu, industria județului a dat economiei naționale peste plan o producție suplimentară de 49 milioane lei și beneficii de 18 milioane lei.

O atenție deosebită s-a acordat creșterii parametrilor funcționali și economici ai produselor, organizării pe baze științifice a producției și a muncii, întăririi disciplinei de plan și valorificării cât mai largi a inițiativei celor ce muncesc.

Realizări remarcabile au fost obținute și în domeniul învățământului, al culturii, al ocrotirii sănătății. Azi dispunem în județ de o rețea școlară de 280 unități școlare de cultură generală, 8 licee teoretice, 9 licee de specialitate, 9 școli profesionale, 2 școli tehnice postliceale, o secție serală de subingineri, în care predau aproape 5 000 de cadre didactice. În anul școlar 1973/1974 au fost înscrși la cursuri 73 597 elevi în domeniul ocrotirii sănătății, dispunem astăzi de 2 185 locuri în spitale (față de 1 225 în 1960), iar numărul medicilor a ajuns la 453 (în 1973), revenind un medic la 872 locuitori (față de peste 25 000 în 1938).

Pentru perspectiva 1976—1980 se prevede o creștere a producției industriale a județului cu 162% față de anul 1975. O dezvoltare accentuată va cunoaște industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor, principala ramură industrială a județului. Din producția industrială globală a județului, acestui sector îi va reveni un procent de 30,8%, respectiv 10 127 milioane lei. În peisajul industrial al județului vor apărea ramuri noi: industria chimică, extracția de țevi, săpunuri și cosmetice. Producția agricolă va reprezenta, în 1980, 33% din totalul producției bunurilor materiale din județ. În 1980 totalul valoric al producției agricole va fi de 2 267 milioane lei, ceea ce reprezintă o creștere de 18% față de nivelul anului 1975. Din totalul producției agricole, 40,2% va fi dat de zootehnie. În dezvoltarea de perspectivă a județului un rol important va reveni învățământului și culturii. Baza materială a învățământului nu va sporii,

față de anul 1975, cu 264 săli de clasă și cu 680 locuri în grădinițe și cămine; vor fi construite o casă de cultură cu 800 de locuri și 4 cămine cu 1 100 de locuri.

Permanenta grijă față de ridicarea nivelului de trai al populației se reflectă, printre altele, în darea în folosință în perioada 1976—1980, a unui număr de 11 102 apartamente, din care 5 815 urmează a fi construite din fondurile statului. Obiectivele prevăzute pentru perioada 1976—1980 au la bază un important fond de investiții, prevăzut la 5 524 de milioane lei.

Simpozionul științific a continuat cu prezentarea comunicărilor: *Momente ale luptei de rezistență antifascistă a populației județului Satu Mare*, de VIORICA URSU, muzeograf la Muzeul județean Satu Mare; *Clasa muncitoare — forța socială hotărâtoare în mișcarea de rezistență și în înfăptuirea insurecției din august 1944*, de conf. univ. dr. MIHAI FĂTU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., București; *Ecoul insurecției naționale antifasciste armate de la 23 August 1944, în nordul Transilvaniei*, de GHEORGHE I. BODEA, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., filiala Cluj; *Eliberarea definitivă a patriei noastre de sub dominația fascistă*, de col. MIHAI INOAN, de la redacția revistei „Apărarea Patriei”, București; *Memorii*, de col. VICTOR POPESCU, veteran din războiul antihitlerist; *Realizări ale județului Satu Mare în cei 30 de ani de la Eliberare*, de ing. ADALBERT NYEGRAI, Comitetul județean Satu Mare al P.C.R.

JUDEȚUL SĂLAJ

La Zalău a avut loc în zilele de 3—4 august o sesiune de referate și comunicări, organizată de Comitetul județean Sălaj al P.C.R., în cadrul căreia tovarășul LAUREAN TULAI, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Sălaj al P.C.R., președintele Comitetului Executiv al Consiliului popular județean Sălaj, a prezentat expunerea: *A XXX-a aniversare a eliberării patriei de sub dominația fascistă*. În contextul amplelor prefaceri revoluționare prin care a trecut țara după eliberare, — a arătat vorbitorul — Sălajul și-a adăugat noi străluciri prin bogățiile și frumusețile create de mîinile oamenilor eliberați de exploatare și asuprire. Vechiul peisaj sălă-

jean și-a integrat, în anii puterii populare acele noi frumuseți pline de vitalitate, materializate în ramuri industriale necunoscute înainte pe aceste meleaguri, ca : industria constructoare de mașini, industria electrotehnică, ramura materialelor de construcții, industria ușoară și alimentară. Prin marile obiective industriale, dintre care amintim : Întreprinderea de armături industriale din fontă și oțel, Întreprinderea de conductori electrice emailați, Întreprinderea de produse ceramice pentru construcții și Filatura de bumbac, geografia economică sălăjeană înscrie în filele sale însemnele edificării civilizației moderne preconizate de societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Pentru prima oară în istoria de milenii a acestor locuri, ponderea producției globale industriale trece, în 1972, de 50 la sută în totalul producției globale a județului Sălaj ! Producem azi în 17,5 zile, deci în mai puțin de două decade, cât am produs în 1950 într-un an întreg.

Tabloul realizărilor obținute în industrie este întregit de succesele înregistrate în agricultura de stat și cooperativă. A crescut an de an numărul tractoarelor și mașinilor agricole care lucrează ogoarele întreprinderilor agricole de stat și ale celor 84 de cooperative agricole. Astfel, față de 1965, numărul tractoarelor crește de la 886 la peste 1.400, al combinelor pentru păioase de la 185 la 418, al cultivatoarelor mecanice de la 115 la 352.

Ținutul acesta din nord-vestul țării, care înainte de 1944 avea un mare număr de analfabeți, dispune azi de o rețea școlară fără precedent în istoria acestor locuri. O simplă și obișnuită comparație cu anul școlar 1938—1939, reflectă creșteri de-a dreptul impresionante. Astfel, numărul grădinițelor sporște, în anul școlar 1973—1974, de la 23 la 238, al copiilor de la 1 135 la 11 195, al educatoarelor de la 27 la 411, al elevilor de la 28 500 la 52 473, al cadrelor didactice de la 730 la 2 601.

Astăzi, când prefigurăm, pe pământul sălăjean, nestemate economice și social-culturale și mai mărețe pe care le va adăuga viitorul cincinal procesului devenirii noastre, ne stăruie vii în memorie cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostite aici, la noi, în Sălaj, cu prilejul vizitei de lucru efectuate în județ la împlinirea a 500 de ani de la atestarea documentară ca oraș a Zalăului : „...Fără îndoială — sublinia secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România —, că atît în Zalău, cît și în județul Sălaj, în

următorii ani și în viitorul cincinal 1976—1980 vor fi construite și alte noi unități industriale. În acest fel, orașul Zalău și județul Sălaj se vor ridica tot mai mult la o viață nouă socialistă ; la trecutul lor istoric se va adăuga astfel prezentul socialist, în care oamenii muncii stăpîni pe destinele lor își făuresc viața liberă și fericită așa cum o doresc. Se vor adăuga la acest trecut perspectivele minunate ale viitorului, ale realizărilor în dezvoltarea Zalăului și Sălajului, care, împreună cu întreaga noastră patrie socialistă, vor pași pe înalte culmi de progres și civilizație, pe culmile societății comuniste.”

În continuare au fost prezentate comunicările : *Creșterea rolului conducător al Partidului Comunist Român în procesul revoluției și construcției socialiste. Contribuția organizației județene de partid la înfăptuirile înnoitoare ale Sălajului*, de VASILE SPAN, secretar al Comitetului județean Sălaj al P.C.R. ; *Semnificația insurecției armate antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944 pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei*, de VASILE CIUBÂNCAN, președintele filialei Sălaj a Societății de istorie ; *Județul Sălaj în contextul dezvoltării multilaterale și armonioase a tuturor zonelor țării*, de IOAN POPA, secretar al Comitetului județean Sălaj al P.C.R. ; *Activitatea ideologică a partidului — componentă a procesului revoluționar de edificare a socialismului multilateral dezvoltat în România*, de GRIGORE BELDEANU, șeful secției propagandă a Comitetului județean Sălaj al P.C.R. ; *Statul socialist — principal instrument al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Participarea maselor la activitatea organelor puterii de stat*, de ILARIE GÎRJOABĂ, prim-vicepreședinte al Consiliului popular județean Sălaj ; *Contribuții ale maselor populare din județul Sălaj la eliberarea țării de sub dominația fascistă*, de locotenent colonel GIANI HIRGIOGHI, comandantul Centrului militar județean Sălaj ; *Aplicarea politicii agrare a P.C.R. pentru transformarea și dezvoltarea agriculturii socialiste a județului Sălaj*, de VALER MICAN, director general al D.G.A.I.A.A. Sălaj ; *Contribuții ale culturii de masă la formarea omului nou, multilateral dezvoltat, cu o înaltă conștiință socialistă*, de IOAN CHIOREANU, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă ; *Învățămîntul sălăjean în contextul dezvoltării școlii românești*, de EMIL TRIF, inspector general la Inspectoratul școlar ju-

dețean Sălaj; *Tineretul sălăjean — participant activ la transformările economico-sociale ale județului Sălaj*, de MUREȘAN IOAN, secretar al Comitetului județean Sălaj al U.T.C.; *Rolul sindicatelor în mobilizarea maselor de oameni ai muncii, în calitatea lor de producători și proprietari colectivi, la realizarea cincinalului înainte de termen*, de MORARU IOAN, președintele Consiliului județean al sindicatelor Sălaj; *Femeia — participantă la edificarea vieții noi, socialiste*, de LETIȚIA IOANAS, șef de secție la Comitetul județean Sălaj al P.C.R.; *Concluzii la cercetarea socio-culturală privind integrarea tineretului de la întreprinderea de armături din fontă și oțel Zalău în munca productivă*, de EUGENIA BALOG CRIȘAN, instructor al Comitetului județean de cultură și educație socialistă; *30 de ani de asistență sanitară în slujba sănătății oamenilor muncii din județul Sălaj*, de DAN BORZA, director adjunct al Direcției sanitare județene Sălaj.

JUDEȚUL SIBIU

Realizările județului Sibiu în cei 30 de ani care au trecut de la Eliberarea României de sub dominația fascistă au fost larg înfățișate în expunerea tovarășului RICHARD WINTER, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R. Sibiu, președintele Consiliului popular județean, ținută la mitingul oamenilor muncii din orașul Sibiu de la 23 August 1974.

Astăzi, județul Sibiu — a spus vorbitorul — dispune de o puternică bază tehnică-materială. Așa, de exemplu, în prezent se obține aici o producție industrială de 40 de ori mai mare decât cea realizată în 1948. Cel mai înalt ritm de dezvoltare l-a înregistrat industria constructoare de mașini — peste 23 la sută —, care deține o pondere de peste 42 la sută în producția industrială a județului.

Cu unele dintre produsele sale, județul Sibiu deține ponderi importante în economia națională: utilaje pentru industria chimică, minieră și textilă, autobasculante și remorci, aparate de măsură, produse ale industriei chimice și ale metalurgiei neferoase, iar la covoare plușate, vase emailate și cristal se realizează aici întreaga producție a țării. Au fost construite numeroase edificii civile, culturale, un impresionant număr de locuințe, care dau imaginea unei dezvoltări continue și multilaterale a orașelor și satelor județului.

În cinstea celei de a 30-a aniversări a Eliberării patriei și a Congresului al XI-lea al P.C.R., oamenii muncii din județul Sibiu au realizat și au depășit în condiții exemplare principalii indicatori de plan din primele șapte luni ale anului 1974, cu un ritm mediu de creștere de 20,4%, față de aceeași perioadă a anului trecut.

Rezultate bune au obținut și oamenii muncii de pe ogoarele județului Sibiu. Ei au primit un sprijin tot mai important în dotarea tehnică, îngrășăminte, semințe și produși biologici superiori. De asemenea, s-a trecut la o anumită specializare pe produse.

În această puternică efervescență creatoare, s-au evidențiat harnicele colective de muncitori, tehnicieni, ingineri de la „Drapelul roșu”, „Steaua roșie”, „7 Noiembrie”, „Automecanica” Mediaș, „Libertatea”, „Flamura roșie”, unitățile Centralei gaz metan Mediaș, „Emailul roșu”, „Vitrometan”, „Tîrnava” Mediaș, Întreprinderea de tricotaje Agnita, „Furul roșu” Tâlmaci, Întreprinderea textilă Cisnădie și altele. Majoritatea acestora și-au îndeplinit deja planul producției pe anul în curs și lucrează în contul anului viitor.

Asemenea colective de muncă, precum și multe altele, cum sînt cele de la I.A.S. Apoldul de Sus, Sura Mică, Axente Sever, Dealul Oanei, C.A.P. Miercurea, Cristian, unele din domeniul învățămîntului și al culturii, reprezintă adevărate nuclee de inițiativă și dăruire, de puternică emulație constructiv-creatoare.

Toate acestea constituie temelia sigură a sporirii contribuției muncitorilor, țăranilor, intelectualiilor din județul Sibiu, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, la creșterea bogăției țării, la înflorirea patriei noastre socialiste.

În rîndul manifestărilor științifice din județ dedicate sărbătoririi a 30 de ani de la Eliberarea țării de sub dominația fascistă și celui de-al XI-lea Congres al partidului se înscrie organizarea la Sibiu, în ziua de 27 iunie 1974, a sesiunii de comunicări cu tema: *Știința și cultura în cei 30 de ani de la Eliberare. Contribuții sibiene*, organizată sub egida Comitetului județean al Frontului Unității Socialiste. Au fost expuse, cu acest prilej, comunicările: *Sibiul în timpul insurecției naționale antifasciste armate de la 23 August 1944*, de prof. PAUL ABRUDAN; *Dezvoltarea și perfecționarea bazei tehnice-materiale a socialismului în județul Sibiu*, de conf. univ. dr. GHEORGHE STOICA, de la Facultatea de științe

economice-administrative din Sibiu; *Cercetare și creație în economia județului Sibiu*, de ing. ILIE CONSTANTIN, directorul Cabinetului teritorial de organizare, Sibiu; *Aspecte ale cercetării medicale*, de dr. RADU ISPAS, președinte al Filialei Sibiu a Societății de științe medicale; *Realizările istoriografiei sibiene*, de dr. docent CAROL GÖLLNER, membru al Academiei de Științe Sociale și Politice, dr. NÄGLER THOMAS, cercetător științific principal; *Contribuții sibiene la dezvoltarea etnografiei românești*, de dr. CORNEL IRIMIE, directorul Muzeului Brukenthal; *Spiritul mișcării literare sibiene*, de prof. MARIA FANACHE, președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă; *Contribuții sibiene la creația literară*, de asistent univ. GH. NISTOR, de la Facultatea de istorie-filologie din Sibiu; *Teatrul sibiian — pentru un program al valorii*, de MIRCEA BRAGA, directorul Teatrului de stat din Sibiu; *Creația muzicală sibiiană în cei 30 de ani de la Eliberare*, de TOMA TOHATI, secretar muzical la Filarmonica de stat din Sibiu; *Arta plastică sibiiană în cei 30 de ani de la Eliberare*, de RODICA IRIMIE-FOTA, redactor la revista „Transilvania”, Sibiu; *Dinamica procesului de învățămînt în județul Sibiu în ultimele trei decenii*, de prof. AL. GALEA, inspector general al Inspectoratului școlar județean, prof. DUMITRU GÎNDILA, director al Casei corpului didactic din Sibiu; *Structura și dinamica procesului de culturalizare în județul Sibiu*, de FLORICA VASILIU, RODICA ATANASESCU, cercetători științifici la Centrul de cercetări din Sibiu al Academiei de Științe Sociale și Politice.

JUDEȚUL SUCEAVA

În zilele de 7—8 iunie la Suceava a avut loc sesiunea de referate *Suceava'74. Cronică a celor trei decenii*, organizată la Comitetul județean al P.C.R. În ședința plenară, tovarășul MIU DOBRESCU, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid Suceava, președintele Comitetului Executiv al Consiliului popular județean, a ținut expunerea: *Țara de Sus sub razele binefăcătoare ale lui August 1944*. Făcînd o trecere în revistă a succeselor obținute de oamenii muncii din județul Suceava în anii construcției socialiste, vorbitorul a spus: Deosebit de grăitor este faptul că în anii socialismului în județ s-au construit și dezvoltat 131 obiective in-

dustriale, ce realizează astăzi 72 la sută din produsul social-total al meleagurilor sucevene și contribuie cu 87,6 la sută la crearea venitului net; industria județului din acest an jubiliar creează în numai 11 zile producția industrială din anul 1948.

Ca rezultat al sporirii preocupărilor de valorificare superioară a lemnului, a unor minerale utile, a descoperirii de noi rezerve minerale și punerea lor în valoare s-au produs modificări importante în structura producției industriale. Dacă în anul 1950 industria de exploatare și industrializare a lemnului, împreună cu industria alimentară, dețineau o pondere de aproape 90 la sută din totalul industriei județului, astăzi aceleași industrii reprezintă numai circa 53 la sută. Tabloul economiei județului Suceava a devenit mai vast, începînd mai ales din 1962, o dată cu dezvoltarea industriei celulozei și hîrtiei, a industriei miniere, a construcțiilor de mașini și a industriei ușoare.

Pentru a sublinia și mai pregnant ce a însemnat industrializarea pentru meleagurile bucovinene, reproducem cu mîndrie cuvintele secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Suceava a căpătat o înfățișare nouă. Factorul hotărîtor al acestor transformări înnoitoare a fost înfăptuirea politicii de industrializare socialistă, urmată neabătut de întregul nostru popor. Pe această bază s-au dezvoltat agricultura, întreaga economie, a crescut nivelul de viață al celor ce muncesc. Prin realizările obținute, oamenii muncii din Suceava au contribuit la mersul înainte al întregii țări, au adus o contribuție de masă la victoria socialismului în patria noastră...”

Agricultura socialistă de pe teritoriul județului este organizată astăzi pe baza agrotehnicii moderne, fiind dotată cu mijloace mecanizate, asigurată cu îngrășăminte chimice și înzestrată cu cadre capabile să aplice cuceririle științei și tehnicii în acest domeniu. În prezent, agricultura județului dispune de 4 379 mașini și utilaje moderne, din care 2 068 tractoare, față de 43 existente în 1938, fapt care permite ca între 80—90 la sută din principalele lucrări agricole să fie efectuate astăzi în mod mecanizat.

Ca un rezultat firesc se înscriu marile mutații și modificări esențiale petrecute în viața oamenilor muncii, a populației județului. Astfel, industria deține în prezent 23 la sută din populația ocupată a județului, față de numai 14,8 la sută în 1965, în timp ce în agricultură și în sil-

vicultură proporția a scăzut de la 65,4 la sută, la 55,1 la sută.

În tabloul complex al structurii sociale a județului, alături de clasa muncitoare și țărănime, regăsim un însemnat detașament de intelectuali, numărând peste 34 000 persoane, care se înscriu cu rezultate deosebite în munca lor, contribuind prin acestea la progresul și civilizația acestei minunate părți de țară, la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

În ședința plenară au mai fost prezentate următoarele comunicări: P.C.R., organizatorul și conducătorul insurecției naționale antifasciste din August 1944, de prof. univ. dr. NICOLAE PETREANU, șef de catedră la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *Mutații în structura socială a României și implicațiile lor pentru conducerea activității politice*, de prof. univ. dr. ION IORDACHEL, șef de catedră la Academia „Ștefan Gheorghiu”.

În continuare, lucrările sesiunii științifice s-au desfășurat pe secții: economie industriei; agricultură și silvicultură; istorie; sociologie; nivel de trai. În cadrul secției de istorie au fost prezentate comunicările: *Aspecte ale politicii externe a României în perioada dintre cele două războaie mondiale*, de lector universitar MIHAI IACOBESCU, Institutul pedagogic Suceava; *Contribuții la elucidarea unor aspecte ale politicii economice a guvernelor burghezo-moșierești din perioada interbelică și ale poziției P.C.R. de apărare a intereselor vitale ale poporului român*, de lector universitar DUMITRU BODNARIUC, director adjunct al Cabinetului județean de partid Suceava; *P.C.R. în fruntea luptei pentru unirea forțelor populare din România împotriva fascismului (1934—1938)*, de dr. VICENȚIU PIUCA, activist al secției de propagandă a C.C. al P.C.R.; *Rolul maselor populare în înfăptuirea insurecției naționale antifasciste armate din August 1944*, de asistent universitar ELVIRA DOBRESCU, Institutul pedagogic Suceava; *Ecoul și însemnătatea internațională a insurecției armate de la 23 August 1944*, de conf. univ. dr. TRAIAN CARACIUC, *Cu privire la activitatea regionale P.C.R. Suceava în perioada 1944—1947*, de prof. univ. dr. VASILE IONESCU, rector al Institutului pedagogic Suceava; *Aspecte ale activității organizațiilor P.C.R. din județul Suceava pentru întărirea F.U.M. și făurirea partidului unic marxist-leninist al clasei muncitoare (23 august 1944 — 21 februarie 1948)*, de

dr. PETRU RUȘINDILAR, șef de catedră la Cabinetul județean de partid Suceava; *Contribuția maselor populare conduse de P.C.R. la democratizarea vieții publice în județele din nordul Moldovei*, de prof. GEORGE OSTAFI, șeful secției propagandă a Comitetului județean de partid Suceava; *Rolul clasei muncitoare în construcția socialismului în patria noastră*, de prof. univ. dr. CAROL NIRI, șef de catedră la Academia „Ștefan Gheorghiu”; *File din istoria revoluționară a tineretului fălțicenean*, de prof. GEO NICHITA, Liceul „Nicu Gane”, Fălțiceni; *Conștiința națională în nord-vestul Moldovei în timpul stăpînirii austriece*, de prof. IONEL DÎRDALĂ, Școala de construcții din Cîmpulung Moldovenesc; *Unele aspecte privind activitatea societății pentru literatură și cultura poporului român din Bucovina*, de prof. SEVASTIȚA IRIMESCU, Arhivele Statului, filiala Suceava; *Comuna Rădășeni, ieri și azi*, de MIHAI NICULAIASA, comuna Rădășeni; *Lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru demascarea și pedepsirea marilor vinovați de dezastrul fărăi în războiul fascist, reflectată în presa democratică*, de prof. VISARION CIOCAN, școala generală Frumosu; *Cîmpulungul în timpul insurecției din August 1944*, de prof. ALEXANDRU GÎNSCĂ, Școala generală nr. 2 Cîmpulung.

JUDEȚUL TIMIȘ

La 19 august a avut loc la Timișoara o sesiune de comunicări și referate, organizată de Comitetul județean Timiș al P.C.R. În ședința plenară tovarășul MIHAI TELESCU, membru supleant al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R., a făcut o expunere cu tema: *Dezvoltarea economică-socială a județului Timiș în cei 30 de ani de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă*. Vorbitorul a relevat că procesul dinamic, de dezvoltare susținută a economiei și a celorlalte sectoare ale vieții sociale — ce caracterizează întreaga Românie socialistă — este propriu și județului Timiș. Deținând 3,6% din teritoriul patriei, precum și 3,1% din populație, Timișul se numără astăzi printre județele cu cea mai mare pondere în economia României, asigurând — în anul 1973 — 3,8% din producția industrială pe țară și 5,3% din producția agricolă. Ca și alte zone ale țării, județul Timiș a beneficiat din

plin de roadele politicii de industrializare, promovată cu consecvență de partidul nostru. În anul 1973 — comparativ cu 1950 — producția industrială a județului a crescut de peste 11 ori, cele mai spectaculoase sporuri cunoscând ramurile de vîrf — industria construcțiilor de mașini și chimia — care și-au mărit potențialul de 35 și, respectiv, de 62 de ori. Aproape inexistente în perioada interbelică, cele două ramuri furnizează astăzi cca 48% din întreaga producție industrială a județului. Anii socialismului au consemnat apariția, în economia județului, a unor importante subramuri ale industriei construcțiilor de mașini — industria electrotehnică, electronică și de mecanică fină. Creșteri însemnate, în comparație cu anul 1950, s-au realizat, de asemenea, în industria materialelor de construcții — 713,8%, exploatarea și prelucrarea lemnului — 781,3%, textile — 667% și alimentară — 980%.

Colectivele întreprinderilor timișorene desfășoară, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, un amplu efort creator, își pun toată hărnicia, priceperea și talentul în slujba realizării mărețului obiectiv de interes național — îndeplinirea cincinalului 1971—1975 înainte de termen. La sfîrșitul anului 1974, valoarea producției industriale a județului va atinge cifra de 17,8 miliarde lei, iar la sfîrșitul actualului cincinal, de 21,4 miliarde lei.

Profunde transformări au avut loc în cei 30 de ani de la eliberarea patriei și în domeniul agriculturii. Față de anul 1950, cînd în județ existau doar 1164 de tractoare, numărul acestora a ajuns la 4031 în 1960 și la 6547 în 1973. În comparație cu anul 1950, numărul tractoarelor fizice a crescut de 5,6 ori. În mod corespunzător a scăzut suprafața medie ce revine pe un tractor fizic de la 464,6 ha teren arabil în 1950, la 84,4 ha în 1973. Agricultură județului este dotată, de asemenea, cu peste 3 300 combine, cu peste 2 600 semănători mecanice, precum și cu alte mașini și utilaje.

În strînsă legătură cu dezvoltarea rapidă a economiei, cu sprijinul sistematic al conducerii de partid și de stat, în județul nostru a cunoscut un puternic impuls activitatea de cercetare științifică, care răspunde într-o măsură mereu crescîndă cerințelor progresului continuu al industriei, agriculturii, construcțiilor, celorlalte sectoare ale vieții materiale. Cei peste 2 500 de cercetători și lucrători din unitățile de cercetare și din laboratoarele uzinale de care dis-

pune județul — create aproape în întregime în anii socialismului — au adus importante contribuții la dezvoltarea științei românești.

Crearea la Timișoara a unui puternic centru de calcul electronic, ce deservește atât producția cit și cercetarea științifică, este de natură să asigure perfecționarea întregului proces de conducere, cunoașterea aprofundată a resurselor, optimizarea producției și desfacerii la toate nivelele, și — ca urmare — creșterea eficienței activității economice.

În ședința plenară au mai prezentat comunicări: conf. univ. dr. MARIN WILIAM, Universitatea Timișoara, IOAN LUNCAN, directorul Cabinetului județean de partid: *Pregătirea și desfășurarea insurecției naționale antifasciste armate din august 1944. Contribuția forțelor democratice și progresiste din Banat, în frunte cu comuniștii, la înfăptuirea acestui act istoric*; conf. univ. dr. ILIE LUCA, șeful catedrei de socialism științific pe Centrul universitar Timișoara: *Creșterea rolului conducător al Partidului Comunist Român în etapa făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate*; prof. univ. dr. docent ION ANTON, rectorul Institutului polihenic „Traian Vuia” Timișoara: *Integrarea învățămînt-cercetare-producție, cale principală de dezvoltare a învățămîntului superior din țara noastră*; MIHAI ZIMAN, directorul Muzeului Banatului din Timișoara: *Realizarea frăției dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare în procesul construirii socialismului în România*.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat pe următoarele secții: economie; istoria României și a Partidului Comunist Român; filozofie, socialism științific, artă și cultură; principii și metode ale muncii de partid. În cadrul secției de istoria României și a Partidului Comunist Român au fost prezentate comunicările: *Impotrivirea maselor populare din Banat față de dictatura militarofascistă și de războiul antisovietic*, de NICOLAE RIGO, lector la Școala interjudețeană de partid Timișoara; *Partidul Comunist Român, inițiatorul și organizatorul rezistenței antifasciste în Banat 1940—1944*, de DAN POPESCU, profesor emerit la Liceul „C. Brediceanu”, Lugoj; *Acțiuni împotriva războiului antisovietic și a dictaturii militarofasciste, conduse de Comitetul Banat al P.C.R. în perioada 1941—1944*, de FLOREA DUMITRU, arhivist la Arhivele Statului, filiala Timișoara; *Tineretul, participant activ la insurecția națională*

antifascistă armată din august 1944, de ILIE ISTODORESCU, profesor la Liceul pedagogic „Eftimie Murgu”, Timișoara; Contribuția tineretului din județul Timiș Torontal la sprijinirea frontului antihitlerist și la lupta pentru consolidarea puterii populare, de CORNEL NUȚU, prim-secretar al Comitetului județean Timiș al Uniunii Tineretului Comunist; Aspecte ale participării studențimii din Timișoara la lupta antifascistă condusă de P.C.R., de AURICA GAGEA, secretar al Comitetului județean Timiș al U.T.C.; Contribuția masei populare din județul Timiș — Torontal la susținerea efortului economic al poporului român în războiul antihitlerist, de maior CONSTANTIN GOMBOS; Contribuția armatei române la pregătirea și desfășurarea insurecției naționale antifasciste armate din august 1944 în partea de sud-vest a țării, de locotenent-colonel OCTAVIAN SANDUL; Unele momente din activitatea organizațiilor de partid din Lugoj în perioada 1944—1947, de ION ANGHEL, președintele Consiliului municipal al sindicatelor, Lugoj; Cercetarea arheologică în Banat în ultimele trei decenii, de FLORIN MEDELET, director adjunct al Muzeului Banatului din Timișoara, HORTANSA RADU, muzeograf principal la Muzeul Banatului din Timișoara; Semnificația internațională a insurecției naționale antifasciste armate din august 1944, de conf. univ. dr. TRAIAN BUNESCU, directorul „Teatrului Național” din Timișoara.

JUDEȚUL VASLUI

În cadrul manifestărilor consacrate aniversării istoricului August 1944, la Vaslui a avut loc, în ziua de 17 august 1974, sesiunea de comunicări și referate cu tema: *Transformări petrecute în cei 30 de ani pe meleagurile vashuiene*, organizată de Comitetul județean Vaslui al P.C.R. În deschiderea sesiunii, tovarășul GHEORGHE TÂNASE, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Vaslui al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, a prezentat expunerea: *Județul Vaslui pe coordonatele socialismului*.

Privind de la cota anilor '30 — a arătat vorbitorul —, încercăm o deosebită satisfacție că, sub conducerea organelor și organizațiilor de partid, aceste locuri cu rezonanță de legendă și-au schimbat profund înfățișarea. Sub soarele luminos al socialismului, în cei 30 de ani de viață liberă și, îndeosebi, după

Congresul al IX-lea al partidului, județul Vaslui a fost racordat la circuitul național al industriei. Oamenii muncii din industria județului, transformați în scurt timp din plugari săraci în muncitori de înaltă calificare, în ingineri și tehnicieni, muncesc cu elan, depun eforturi stăruitoare, îndeplinind și depășind, an de an, în întreaga perioadă care a trecut de la constituirea județului, sarcinile de plan.

Dacă, în anul 1938, pe actualul teritoriu al județului existau câteva ateliere rudimentar dotate, mori de măcinat cereale, tăbăcării, câteva fabrici de spirt, care, de fapt, erau niște velnițe, astăzi își desfășoară activitatea 23 de întreprinderi industriale, din care aproape jumătate de interes republican, cu o producție de peste 40 de ori mai mare decât cea realizată în 1938.

În întâmpinarea măreței sărbători a Eliberării patriei de sub dominația fascistă, colectivele de oameni ai muncii din industria județului — a relevat vorbitorul — au desfășurat larg, în frunte cu comuniștii, întrecerea socialistă, reușindu-se ca angajamentul anual al județului la producția marfă să fie de pe acum realizat în proporție de 110 la sută, iar angajamentul pentru acest an, în lei valută, să fie depășit de cinci ori.

Ilustrativă este, de asemenea, dinamica procesului de dezvoltare și de modernizare a agriculturii. De la plugul de lemn la peste 3 000 de tractoare, la semințe de soiuri de înaltă productivitate și la metode agrotehnice înaintate, de la terenurile sărăturoase, slab productive, la chimizare, irigații și sisteme hidrotehnice, de la opaiț la lumină electrică, la aparat de radio, televizor și la cinematograf — iată o întreagă epocă istorică parcursă de țărănimea vashuienă în cei de 30 de ani de viață liberă.

Transformări radicale s-au produs și în domeniul social-cultural. Bunăoară, pentru anul 1974 sînt prevăzute investiții școlare în valoare de 33 de milioane lei, dîndu-se în folosință 116 noi săli de clasă, laboratoare, ateliere, internate ș.a. Cele peste 165 de milioane lei reprezentînd bugetul pe acest an pentru sănătate și asistență socială constituie o expresie a grijii pe care o manifestă partidul și statul nostru pentru sănătatea oamenilor muncii.

Județul Vaslui va cunoaște în anii următori o dezvoltare fără precedent. Ritmul anual de creștere a producției industriale va fi de 19,8 la sută, iar producția sa globală va ajunge, în 1980, la o valoare de peste 12 miliarde de lei.

În agricultură, dinamica sporirii producției va fi de 119 la sută, reprezentând în 1980 peste trei miliarde lei, din care peste un miliard va fi acoperit din producția animală.

În continuarea lucrărilor sesiunii, au fost prezentate comunicările: *Insurecția din August 1944 și însemnătatea ei*, de AUREL ȚOLESCU, secretar al Comitetului județean al P.C.R.; *Dezvoltarea industrială, factor esențial în ridicarea economică-socială a județului Vaslui*, de CONSTANTIN DĂNICIUC, vicepreședinte al Consiliului județean de control muncitoresc; *Agricultura județului Vaslui în plin proces de dezvoltare*, de GHEORGHE BUCULEASA, director adjunct D.G.A.I.A.A. Vaslui; *Însemnătatea internă și internațională a insurecției naționale antifasciste armate din țara noastră*, de prof. GAVRIL OCTAV, Vaslui; *Momente din lupta maselor populare din județul Vaslui în perioada 1941—1944*, de CONSTANTIN GIRNEAȚĂ, director al Arhivelor Statului Vaslui; *Unirea forțelor sociale și politice progresiste la lupta împotriva fascismului, la victoria insurecției naționale antifasciste armate*, de ION IACOB, inspector la Inspectoratul școlar județean; *Întreprinderea de rulmenți Birlad la cotele anului 1974*, de MIRCEA SIMOVICI, director general I.R.B.; *Industria ușoară din județul Vaslui în plină dezvoltare și afirmare*, de ANGHELINA DOBRE, activist de partid; *Rolul I.A.S. în realizarea unei agriculturi moderne, intensive și de mare productivitate*, de ALEXANDRU IURĂȘCU, director adjunct al Trustului I.A.S.; *Mecanizarea agriculturii — factor important în obținerea unor producții superioare. Contribuția S.M.A. la dezvoltarea economică-organizatorică a C.A.P.*, de VASILE ULIU, Trustul S.M.A.; *Folosirea judicioasă a fondului financiar în unitățile agricole din județul Vaslui*, de ION PĂCURARU, inginer șef O.I.F.; *Modificări petrecute în structura socială și ocupația locuitorilor din județul Vaslui*, de EUGEN PETRESCU, director la Direcția muncii Vaslui; *Dezvoltarea culturii și a educației socialiste în rîndul oamenilor muncii din județul Vaslui*, de DUMITRU BRAN, președinte al Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă; *Dezvoltarea și modernizarea învățămîntului de stat în județul Vaslui în spiritul Plenarei C.C. al P.C.R. din iunie 1973*, de CONSTANTIN ALEXANDRU, inspector general la Inspectoratul școlar județean; *Asistența sanitară în județul Vaslui de-a lungul celor*

30 de ani de viață liberă, de dr. CONȘTANTIN VOINESCU, director adjunct la Direcția sanitară județeană.

JUDEȚUL VÎLCEA

Manifestările prilejuite de jubileul insurecției au fost marcate în județul Vîlcea de adunarea solemnă care a avut loc la Rîmnicu-Vîlcea, în ziua de 17 august 1974.

În cadrul adunării a luat cuvîntul tovarășul PETRE DĂNICĂ, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Vîlcea al P.C.R., președintele Consiliului popular județean. Ca pretutindeni în țară — a arătat vorbitorul —, și pe aceste meleaguri, muncitorii, țărani, intelectualii, sub conducerea comuniștilor, au transpus și transpun cu abnegație proiectele îndrăznețe ale politicii partidului nostru în realități vii, durabile, care conferă acestor locuri o imagine fără precedent a progresului și civilizației.

Evoluția județului, în anii de după Eliberarea țării de sub dominația fascistă, este o evoluție mereu ascendentă. Au avut loc profunde prefaceri pe toate planurile vieții materiale și spirituale. În acest cîncinal, județul cunoaște un ritm mediu anual de dezvoltare de 25,9 la sută. În numai 23 de ore, se realizează astăzi întreaga producție a anului 1938.

Pe teritoriul județului au apărut și s-au dezvoltat, într-un ritm impresionant, ramuri industriale noi, cum sînt: industria chimică, industria energetică, industria constructoare de mașini, industria lemnului și altele, ale căror produse s-au înscris în circuitul național și mondial de valori materiale.

S-a dezvoltat și s-a modernizat continuu baza tehnică-materială a agriculturii, s-au diversificat, de la un an la altul, tipurile de tractoare și de mașini agricole, au crescut cantitățile de substanțe chimice la hectar, au sporit suprafețele irigate, precum și volumul de lucrări de desecări, pentru combaterea eroziunii solului. Numărul cadrelor tehnice de specialitate din agricultură a cunoscut o creștere permanentă, ceea ce a dus la aplicarea și la generalizarea, pe scară tot mai întinsă, a metodelor agrotehnice înaintate.

Energiile dinamizatoare ale organelor și organizațiilor de partid, abnegația și capacitatea creatoare a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii de pe meleagurile vîlcene, a arătat vorbitorul în în-

cheiere, se regăsesc în patosul și însuflețirea cu care colectivele de muncă din fiecare sector de activitate se străduiesc să dea expresie hotărârii unanime a întregului popor de a realiza sarcinile actualului cincinal înainte de termen. Există toate condițiile pentru ca angajamentele asumate să fie îndeplinite integral, pentru creșterea contribuției județului Vâlcea la sporirea avuției naționale, la accelerarea procesului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Tot în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea insurecției, în ziua de 10 august 1974, s-au desfășurat, la Râmnicu-Vâlcea, lucrările sesiunii de comunicări și referate cu tema: *Județul Vâlcea pe coordonatele socialismului în anul celei de a XXX-a aniversări a Eliberării patriei*, organizată de Comitetul județean Vâlcea al P.C.R. În ședința festivă, au fost expuse comunicările: *Semnificația istorică și social-politică a insurecției naționale antifasciste din August 1944 în viața poporului român*, de PETRE DĂNICĂ, prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R.; *Activitatea Partidului Comunist Român pentru unirea tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului român împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și suveranității țării*, de ȘTEFAN VOICU, vicepreședinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, redactor-șef al revistei „Era socialistă”; *Spiritul creator al Partidului Comunist Român în pregătirea și înfăptuirea insurecției naționale antifasciste armate din August 1944*, de ION POPESCU-PUTURI, directorul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Probleme ale etnogenezei și continuității poporului român în lumina cercetărilor arheologice din județul Vâlcea în ultimii 30 de ani*, de prof. univ. dr. docent DUMITRU BERCIU, membru al Academiei de Științe Sociale și Politice; *Efectele sociale ale industrializării în zonele rurale — județul Vâlcea*, de MARIA BĂCANARU, cercetător la Laboratorul de sociologie al Universității București.

Lucrările sesiunii s-au desfășurat, în continuare, în următoarele secții: *economie politică și sociologie; probleme și metode ale muncii de partid; cultură, învățământ, educație; istorie*. La secția de istorie, au fost expuse comunicările: *Buridava — Sarmisegetuza, drum continuu, drum de milenii*, de MIHAI TOARȚĂ, președintele Colegiului județean de partid; *Gîndirea revoluționară a profesorului vâlcean Costache Codreanu — o*

prețioasă contribuție la tezaurul ideologiei social-politice pașoptiste, de GHEORGHE DUMITRAȘCU, directorul Cabinetului județean de partid; *Colaborarea dintre comuniști și socialiști în anii luptei împotriva fascismului*, de FLORIAN TĂNĂSESCU, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Lupta forțelor revoluționare și democratice pentru închegarea frontului popular antifascist în România*, de dr. AURICĂ SIMION, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Unele aspecte privind desfășurarea insurecției din August 1944 în județul Vâlcea*, de CORNEL TAMAȘ, directorul Arhivelor Statului Vâlcea; *Aspecte din lupta organizației locale a P.C.R. în anii ilegalității pentru apărarea intereselor oamenilor muncii, pentru o viață mai bună*; de PETRE BARDAȘU, cercetător, Arhivele Statului Vâlcea; *Situația maselor populare din județul Vâlcea în perioada 1941—1944*, de SERGIU PURECE, cercetător, Arhivele Statului Vâlcea.

JUDEȚUL VRANCEA

La Focșani, s-au desfășurat, în zilele de 2—3 august 1974, lucrările sesiunii de comunicări cu tema: *Vrancea — ani de luptă și înfăptuiri*, organizată de Comitetul județean Vrancea al P.C.R., cu sprijinul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. Lucrările sesiunii s-au deschis printr-o reuniune plenară, în cadrul căreia tovarășul SIMION DOBROVICI, membru al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean Vrancea al P.C.R., președintele Consiliului popular județean, a expus comunicarea: *Realizări și perspective în dezvoltarea economică și social-culturală a județului Vrancea*.

Prin munca entuziastă a oamenilor muncii, în frunte cu comuniștii — a arătat vorbitorul —, județul Vrancea a progresat odată cu țara și se încadrează unitar în tabloul luminos al României socialiste. Au fost create și s-au dezvoltat, an de an, puternice unități industriale de chimie, la Măreșești, de prelucrare a lemnului, la Focșani și Gugești, de materiale de construcții, la Adjud și Odobești, de confecții, de prelucrare a strugurilor, laptelui, cărnii și altor produse agricole. Deosebit de importantă este amplasarea și punerea în funcțiune, la Focșani, a întreprinderii de dispozitive, ștanțe, matrițe și scule așchietoare, prima unitate de mecanică fină din ra-

mura construcțiilor de mașini, pivot al dezvoltării și modernizării viitoare a industriei județului.

Eforturile de investiții făcute de partid și de stat în județul Vrancea au asigurat o creștere într-un ritm tot mai înalt a producției globale industriale. În acest cincinal, ritmul mediu anual de creștere a producției globale industriale a atins nivelul de 14,7%. În anul 1965, s-a realizat, în medie, pe un locuitor al județului, o producție globală industrială în valoare de 4 600 de lei, în 1970 de 5 839 de lei, iar în 1975 se va ajunge la 23 918 lei.

În cincinalul 1975—1980, în județ vor fi ridicate noi obiective industriale, cele existente se vor dezvolta și se vor moderniza. Va lua ființă o nouă subramură a construcțiilor de mașini — electronica —, industria chimică se va dezvolta, va fi construită o modernă fabrică de prelucrare a maselor plastice, se va dezvolta industria ușoară, prin construirea unor fabrici de tricotate, a unor filaturi de bumbac și altele.

Importante succese au fost obținute și în dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii. S-a pornit de la o agricultură înapoiată, de la zeci de mii de familii de țărani săraci, de la terenuri cu fertilitate scăzută, care se lucrau cu forța brațelor și cu unelte rudimentare. Astăzi, pe ogoarele județului Vrancea lucrează peste 2 200 de mecanizatori, care au la dispoziție peste 2 070 de tractoare fizice, 350 de combine de cereale, 630 de semănători mecanice și numeroase alte mașini agricole, care asigură mecanizarea complexă, aproape în totalitate, a lucrărilor. Averea obștească a cooperativelor agricole de producție a ajuns la peste 814 milioane lei.

Au fost luate măsuri pentru creșterea suprafețelor arabile, pentru realizarea unor vaste lucrări de ameliorații, desecări, irigații, de prevenire și de combatere a eroziunii solului. În zootehnie, eforturile au fost concentrate spre crearea de complexe moderne de creștere a animalelor, în care se aplică cu rezultate remarcabile cele mai noi tehnologii, în care furajele se folosesc cu mare randament, obținându-se producții mari, sporuri ridicate de creștere.

În anii socialismului, au fost înfăptuite numeroase obiective pentru ridicarea bunăstării și fericirii omului. Orașele și satele și-au schimbat înfățișarea. Cooperatorii și-au construit case mari, cu încăperi spațioase, mobilate cu gust. Satele au străzi pietruite, multe asfaltate,

trotuare și peluze cu flori. În Focșani, au fost construite 6 135 de apartamente în care trăiește aproape 40% din populația municipiului. În acest an va fi terminată construirea a încă 1 019 apartamente.

Programul și Directivele care vor fi adoptate de Congresul al XI-lea al partidului — a subliniat vorbitorul în încheiere — deschid noi și deosebite perspective țării, întregului popor, pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, al înaintării spre comunism.

În cadrul reuniunii plenare au fost prezentate, apoi, comunicările: *Politica alianțelor aplicate de P.C.R. în pregătirea și desfășurarea actului istoric de la 23 August 1944*, de dr. GHEORGHE ZAHARIA, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Raportul dintre factorii interni și externi în pregătirea și desfășurarea insurecției naționale antifasciste din August 1944*, de conf. univ. dr. MIHAI FĂTU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Acțiunile trupelor române împotriva trupelor germane din zona de nord-est a Munteniei și pe teritoriul județului Vrancea în perioada insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste*, de colonel. rez. COSTACHE MÎNDRU (București), colonel ZAMFIR ION, șef de Stat major al Gărzilor patriotice Vrancea.

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat în cadrul următoarelor secții: *social-economică; istorie; învățămînt-cultură*. La secția istorie, participării au auzit comunicările: *Aspecte ale creșterii rolului de conducător politic al organizației județene de partid în cei 30 de ani de la Eliberare*, de ION ANASTASIU, secretar al Comitetului județean de partid; *Înfăptuirea reformei agrare în județul Vrancea*, de CEZAR CHERCIU, șeful corpului de inspectori ai Consiliului popular județean; *Aspecte din lupta oamenilor muncii, conduși de organizația județeană a P.C.R., pentru instaurarea regimului democrat-popular*, de VASILE PETRACHE, profesor la Liceul „Al. I. Cuza” din Focșani; *Victoria forțelor democratice în alegerile din noiembrie 1946*. *Aspecte locale*, de STELIAN NAZIRU, activist al Comitetului județean de partid; *Aspecte locale ale înfăptuirii actului revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție de la 11 iunie 1948*. *Importanța*

acestui act pentru dezvoltarea industrială a județului Vrancea, de ALEXANDRU TEMCIUC, cercetător la Arhivele statului; *Activitatea organelor și orga-*

nizațiilor de partid din județul Vrancea pentru transformarea socialistă a agriculturii și consolidarea ei, de ION COTIGA, președinte al U.J.C.A.P.

Al treilea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene

Capitala țării noastre a găzduit, între 4 și 10 septembrie 1974, lucrările celui de-al III-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene, amplă și reprezentativă manifestare organizată sub auspiciile Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene.

Prestigioasa manifestare științifică s-a desfășurat sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Lucrările Congresului au reunit savanți, profesori universitari și specialiști de renume, pasionați cercetători ai civilizațiilor Europei de sud-est, care, prin activitatea lor de investigare a creațiilor materiale și spirituale ale popoarelor din această parte a lumii, aduc contribuții de înaltă valoare la îmbogățirea tezaurului comun al umanității. Cei peste 1 000 de specialiști în domeniile istoriei, sociologiei, dreptului, lingvisticii, literaturii, artelor, etnografiei și folclorului — între care circa 250 din România — au dezbătut rezultatele cercetărilor complexe, multidisciplinare întreprinse de oamenii de știință de pe toate meridianele pentru definirea trăsăturilor fundamentale ale evoluției vieții materiale și spirituale a popoarelor din sud-estul Europei. Aceste rezultate aparținând unor specialiști din peste 30 de țări ale lumii s-au oglindit în cele aproape 700 de comunicări, rapoarte și intervenții științifice.

Participanții la ședința inaugurală — oameni de știință, reprezentanți ai unor organisme ale O.N.U. și organizații internaționale, șefi ai unor misiuni diplomatice — au urmărit cu viu interes subliniind, prin repetate aplauze, *Mesajul adresat de președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acestui important forum științific.*

În alocuțiunea rostită în deschiderea Congresului, prof. dr. Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice — gazda acestei reuniuni științifice internaționale —, și-a

exprimat convingerea că lucrările Congresului, manifestare cu rezonanțe care depășesc regiunea sud-estului european, se vor desfășura într-o atmosferă de rodnic dialog științific, de fructuoasă conlucrare, constituind o etapă însemnată în efortul de generalizare și de sintetizare a cercetărilor consacrate civilizației și culturii popoarelor care conviețuiesc de veacuri în această parte a continentului nostru.

Președintele Comitetului de organizare, prof. Mihai Berza, în numele tuturor participanților, a exprimat președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, recunoștința profundă pentru onoarea de a fi acordat înaltul său patronaj Congresului, grațitudinea celor prezenți pentru interesul și atenția pe care a acordat-o acestei manifestări științifice, pentru mesajul adresat oamenilor de știință reuniți în acest forum internațional.

Cercetările din domeniul istoriei au format obiectul dezbaterilor în mai multe secțiuni. Astfel, în cadrul istoriei vechi au fost abordate aspecte ale lumii sud-est europene în epoca pre și proto-istorică, ale genezei popoarelor din această regiune, trăsături ale civilizației urbane în perioada de trecere de la antichitate la evul mediu. O amplă problematică s-a referit la vitalitatea culturii materiale și spirituale romano-bizantine, la rezistența populației romanizate de la nordul Dunării în contact cu elementele migratoare, precum și la locul culturii slave în perioada feudală timpurie.

Preocupările din domeniul medievisticii sud-est europene au pus în valoare caracteristici ale formării statelor medievale în această zonă, elemente specifice și comune ale dezvoltării economice și sociale a popoarelor din sud-estul european în perioada cuceririi otomane, relațiile culturale ale popoarelor de aici cu lumea mediteraneană și pontică, și, în acest context, rolul țărilor române în apărarea culturii popoarelor din

această zonă, aflată în cîmpul unor tendințe de subjugare străină, Balcanii în raporturile dintre Imperiul otoman și puterile europene în secolele al XV-lea — al XVIII-lea. A fost subliniată lupta popoarelor din sud-estul european pentru menținerea unui cadru de viață economică și socială necesar renașterii naționale, care avea să se producă în secolul al XIX-lea.

Este de remarcat că, în sfera acestor probleme, au fost analizați cu mult interes factorii istorici care au determinat geneza diferitelor popoare din zonă, fizionomia etnică și statală proprie fiecăruia în parte, expresie a particularității istorice concrete.

Istoria modernă și contemporană a sud-estului european a dezvoltat o paletă largă de preocupări, la care au adus contribuția lor istorici din diferite părți ale lumii. În acest cadru, a fost abordată o tematică variată privind caracterul și tendințele dezvoltării economice, sociale și instituționale a statelor balcanice și sud-est europene în perioada trecerii de la feudalism la capitalism și a capitalismului propriu-zis, dezvoltarea gândirii sociale și politice la popoarele sud-est europene în epocile modernă și contemporană. S-a acordat o deosebită atenție mișcărilor sociale și naționale din țările balcanice în procesul afirmării conștiinței de sine a popoarelor, subliniindu-se caracterul decisiv al emancipării lor și rolul pe care l-au jucat în destrămarea imperiilor multinaționale. Analizînd situația statelor balcanice în contextul relațiilor internaționale din secolele al XVIII-lea—al XX-lea, o serie de comunicări s-au oprit asupra principalelor trăsături ale politicii altor state europene față de programele innoitoare ale națiunilor din perimetrul balcanic pentru crearea premiselor propășirii economice și culturale.

Evidențiind legăturile dintre popoarele balcanice, afinitățile lor de tradiții și de cultură, rapoartele și intervențiile prezentate au pus în lumină conlucrarea pe multiple planuri — economic, politic, cultural —, lupta lor comună împotriva dominației și asupririi străine. Au fost relevante legăturile de solidaritate internaționalistă ale mișcării muncitorești și socialiste din România cu mișcarea muncitorească din celelalte țări ale sud-estului european. O serie de comunicări au subliniat trăsăturile definitorii ale politicii externe a României de colaborare și cooperare internațională, de dezvoltare continuă a relațiilor cu țările balcanice, în spiritul înțelegerii, apropie-

rii și respectului reciproc. Discuțiile au relevat, de asemenea, elemente specifice ale gândirii filozofice și social-politice din țările balcanice în epocile modernă și contemporană, notele lor distinctive, în raport cu principalele curente de idei ale Europei occidentale, precum și bazele social-economice care au generat aceste particularități.

Comunicările și rapoartele pe teme *lingvistice* au urmărit probleme privind studiul limbilor balcanice, tendințe paralele și aspecte de structură, studierea limbilor literare la popoarele din această regiune în evoluția lor în raport cu transformările sociale petrecute în secolele al XIX-lea și al XX-lea. Discuții fructuoase au prilejuit problemele interferențelor lingvistice și prezența elementului românesc în limbile balcanice, locul său important în cristalizarea unor trăsături comune ale acestor limbi. Au fost remarcate, totodată, progresele cercetării științifice în acest domeniu, ca urmare a aplicării unor noi metode de investigație, cum sînt statistica matematică, tipologia cantitativă ș.a.

În domeniul *literaturii*, dezbaterile au evidențiat tendințele umaniste, democratice în literaturile sud-est europene în secolele al XIX-lea și al XX-lea, în strînsă legătură cu problematica vieții social-politice a țărilor sud-est europene, studiul comparat al literaturilor popoarelor din această regiune, probleme și metode, formarea curentelor realiste în literaturile balcanice și sud-est europene, trăsături și teme comune în literaturile populare balcanice și mediteraneene. Puncte de vedere interesante au fost exprimate în legătură cu geneza romanului istoric în literaturile sud-est europene și cu apariția teatrului balcanic modern. S-a insistat asupra necesității aprofundării studiului comparat al fenomenelor literare din această parte a lumii, asupra importanței chestiunilor de ordin metodologic în cercetarea unor curente cum sînt iluminismul și romantismul. Între personalitățile evocate pentru contribuția lor teoretică la dezvoltarea literaturilor moderne a fost subliniat rolul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea.

O atenție aparte au reținut dezbaterile pe marginea cercetărilor de *folclor*, care au subliniat varietatea motivelor liricii populare din sud-estul european, inventivitatea și perenitatea epicii populare, funcția ei mobilizatoare în lupta de eliberare națională, precum și aspecte interdisciplinare. Dezbateri interesante au prilejuit, de asemenea, comunicările

din domeniul folclorului comparat, al artei populare.

Etnografia a fost prezentă prin preocupările legate de civilizațiile rurale ale sud-estului european în epoca modernă, civilizațiile urbane și impactul lor cu modul de viață la popoarele sud-est europene. Între problemele de etnografie istorică ce au antrenat un viu interes s-au înscris cele referitoare la unitatea și la specificitatea culturii materiale a popoarelor balcanice. Au fost puse în lumină, cu această ocazie, modele tradiționale ale organizării sociale și modul de reflectare a acestora în culturile naționale. Au fost semnalate, de asemenea, noi aspecte demografice generate de procesul activ de urbanizare și de prefacerile intervenite în viața socială a popoarelor din zonă în epocile modernă și contemporană.

Importante dezbateri au avut loc pe marginea creațiilor juridice și instituționale în societățile sud-est europene, dreptului cutumiar, receptării dreptului romano-bizantin și formării sistemelor de drept modern.

Lucrările celui de al III-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene au prilejuit, prin cele aproape 700 de comunicări și rapoarte prezentate — expresie a amplitudinii și a largului interes suscitată în viața științifică internațională de această importantă reuniune — o analiză de proporții a civilizației și culturii popoarelor sud-est europene, aducând noi și importante contribuții la studiarea acestora și înscriindu-se, totodată, ca un aport de seamă la dezvoltarea cooperării științifice, la eforturile generale pentru înțelegere, colaborare și pace în Europa și în lume. Reuniunea a constituit un cadru favorabil schimbului

de vederi și informații științifice, conlucrării rodnice între specialiști, inițierii unor proiecte de colaborare viitoare în diferite domenii.

La ședința de închidere a lucrărilor au participat prof. dr. docent Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, savanți, cercetători, reprezentanți ai unor organisme internaționale. Luând cuvântul, președintele Comitetului de organizare a Congresului a subliniat importanța acestei manifestări, care se înscrie ca o contribuție majoră la cunoașterea trecutului și a civilizațiilor balcanice.

Reprezentantul directorului general al U.N.E.S.C.O., M. Conil-Lacoste, a exprimat, în cuvântul său, recunoștința față de președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, sub al cărui înalt patronaj a avut loc Congresul.

Acad. Emil Condurachi, secretar general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, a prezentat, apoi, o scurtă dare de seamă despre lucrările Biroului și Comitetului Asociației, care, în zilele premergătoare și în timpul Congresului, au ținut reuniuni privitoare atât la activitatea din ultimii doi ani, cât și la programul de viitor al acestui organism.

În continuare, au luat cuvântul participanți din Bulgaria, Grecia, U.R.S.S., R. F. Germania, Franța, care au exprimat satisfacția lor pentru nivelul științific ridicat la care s-au desfășurat lucrările Congresului și au adresat vii mulțumiri Academiei de Științe Sociale și Politice, Comitetului român de organizare pentru condițiile favorabile, pentru ospitalitatea caldă manifestată față de toți participanții.

TRAIAN LUNGU

Simpozion dedicat aniversării a 30 de ani de la refacerea mișcării sindicale unice, pe baze revoluționare

În cadrul manifestărilor prilejuite de împlinirea a trei decenii de la restabilirea unității sindicale prin înființarea sindicatelor unice revoluționare, în ziua de 9 septembrie 1974 a avut loc în Capitală un simpozion organizat de Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. și Consiliul Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România.

Cuvântul de deschidere a simpozionului

a fost rostit de tovarășul ION POPESCU-PUȚURI, *directorul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.*, care a relevat coordonatele fundamentale ale acțiunii mișcării sindicale din țara noastră în direcția unității clasei muncitoare.

În cadrul simpozionului au fost prezentate comunicările: *Lupta mișcării sindicale din România pentru unitate și apărarea intereselor clasei muncitoare în pe-*

rioada interbelică, de NICOLAE NICOLAESCU, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; Refacerea mișcării sindicale unice, pe baze revoluționare — moment important în asigurarea hegemoniei clasei muncitoare în revoluție, de GHEORGHE ȚUTUI, cercetător științific

principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; Sindicatele, participante active la construcția societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră, de GHEORGHE PETRESCU, vicepreședinte al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România.

Simpozion consacrat aniversării a 50 de ani de la crearea organizației „Ajutorul Roșu” din România

În ziua de 9 august 1974 s-au desfășurat în București lucrările simpozionului prilejuit de împlinirea a 50 de ani de la constituirea organizației „Ajutorul Roșu” din România. La această reuniune științifică, organizată de Academia de Științe Sociale și Politice și Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., au luat parte foști membri ai organizației „Ajutorul Roșu”, activiști de partid și de stat, cercetători din domeniul științelor sociale.

Lucrările simpozionului au fost deschise de prof. dr. docent MIHNEA GHEORGHIU, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, care a vorbit despre semnificația politică a „Ajutorului Roșu”.

Au fost expuse apoi comunicările: „Ajutorul Roșu” — organizație de masă creată și condusă de P.C.R., de prof. BARBU ZAHARESCU, membru al Academiei de Științe Sociale și Politice; Lupta organizației „Ajutorul Roșu” din România, sub conducerea P.C.R., pentru sprijinirea victimelor terorii fasciste pe plan internațional (1933—1940), de GHEORGHE ADORIAN, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; Solidaritatea internațională cu deținuții politici comuniști și antifasciști din România, de dr. OLIMPIU MATICHESCU, cercetător științific principal la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

Simpozion consacrat aniversării a 40 de ani de la crearea Uniunii oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ)

Sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice și Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., în ziua de 17 august 1974 s-au desfășurat în București lucrările simpozionului consacrat împlinirii a 40 de ani de la înființarea organizației de masă Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ).

Au participat activiști de partid și de stat, foști membri ai organizației MADOSZ, cercetători din domeniul științelor sociale.

Simpozionul a fost deschis de tovarășul ION POPESCU-PUȚURI, directorul Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

Au fost prezentate, în continuare, co-

municările: Partidul Comunist Român, promotorul creării organizației de masă legale a oamenilor muncii maghiari din România, de prof. dr. LADISLAU BANYAI, vicepreședinte al Academiei de Științe Sociale și Politice; MADOSZ — parte integrantă a sistemului de alianțe creat de P.C.R. în lupta pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă și instaurarea unui guvern democratic, de dr. FLOREA DRAGNEA, șef de secție la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; Politica P.C.R. de realizare a egalității în drepturi a tuturor oamenilor muncii din România, de PAMFIL NICHIȚELEA, cercetător științific la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.

**Gheorghe Zaharia, PAGES DE LA RÉSISTANCE
ANTIFASCISTE EN ROUMANIE,**

Éditions Meridiane, Bucarest, 1974.

Rezistența antifascistă în România, cu corolarul ei — insurecția națională antifascistă și antiimperialistă din august 1944, a făcut obiectul unor preocupări continui și tot mai fructuoase ale istoriografiei noastre. Pe această linie se axează lucrarea lui Gheorghe Zaharia intitulată „Pages de la résistance antifasciste en Roumanie” („Pagini ale rezistenței antifasciste în România”), apărută în contextul contribuției istoriografiei noastre la jubileul celor trei decenii de la eliberarea patriei de sub dominația fascistă. Editată într-o limbă de circulație internațională, această lucrare răspunde unei cerințe de o mai largă semnificație, aceea de a fixa locul de drept, cuvenit al faptelor și evenimentelor la care se referă în patrimoniul istoriei universale.

Pe baza propriilor cercetări și fructificând rezultatele globale ale

istoriografiei românești pendinte de problemele abordate, autorul lucrării de față oferă un tablou veridic și cuprinzător al uneia dintre cele mai zbuciumate perioade din istoria modernă a României. Se impun relevante temeinicia documentației, de proveniență internă și externă, rigurozitatea științifică a interpretărilor, viziunea largă asupra fenomenelor, proceselor și evenimentelor tratate, în corelația și interacțiunea lor pe plan național și internațional, logica și organicitatea în lăntuirii părților componente ale lucrării care capătă astfel o înfățișare unitar-organică, la toate acestea adăugându-se o formă clară, aleasă a expunerii.

Capitolul introductiv al lucrării, intitulat „Preludii”, înfățișează rădăcinile și premisele istorice ale rezistenței antifasciste în țara noastră. Remarcăm plauzibilitatea

punctului de pornire în redarea faptelor și evenimentelor conținute în acest capitol: „România, care la 1 decembrie 1918 a devenit un Stat național unitar, ca urmare a luptei național-revoluționare a poporului român, era confruntată cu probleme de o extremă importanță pentru evoluția sa ulterioară, ca aceea a salvagădării integrității ei teritoriale, independenței și suveranității naționale, chestiune fundamentală în soluționarea căreia erau interesate toate clasele și păturile sociale ale țării” (p. 5).

Sînt apoi trecute în revistă pozițiile și activitatea diverselor forțe politice în vederea soluționării problemelor naționale și sociale ce stăteau în fața societății românești în perioada interbelică, privite în interdependența lor; este evidențiat în acest cadru rolul de forță cea mai avansată și consecventă îndeplinit de Partidul Comunist Român. Arătînd că ascensiunea la putere a naziștilor în Germania a creat un periculos focar de război în

Europa, autorul relevă că în România, „țară cu tradiții puternice de împotrivire față de imperialismul german, accentuarea curentului de revizionism teritorial sub hegemonia Germaniei a declanșat o vie reacție în rindurile poporului“ (p. 7). Este subliniat faptul că, pe fundalul evoluției negative a situației internaționale, lupta dusă de Partidul Comunist, Partidul Social-Democrat și alte organizații democratice, de largi forțe progresiste, atitudinea lucidă a unor importante grupări și personalități politice burgheze a stăvilit drumul spre putere al Gărzii de fier și al celorlalte organizații fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste.

În contextul acestei lupte, opinăm că se impunea a fi fost menționată și semnificația națională și internațională, experiența istorică a bătațiilor revoluționare ale petroliștilor și ceferiștilor din ianuarie-februarie 1933, organizate de P.C.R. pe baza frontului unic muncitoresc.

Complexitatea și agravarea continuă a situației internaționale n-au rămas însă fără consecințe asupra României. În legătură cu aceasta, în lucrare se relevă că un eveniment care a suscitât o profundă neliniște în opinia publică românească l-a constituit eșecul tratativelor militare tripartite de la Moscova din vara anului 1939. Amintindu-se împrejurările care au condus la acest eșec și la urmările lui pe planul raporturilor dintre marile puteri europene, autorul notează că „în acel moment nimeni n-a ținut seama de posibilitățile pe care ar fi fost capabile să le

ofere Statele mijlocii și mici nerevizioniste, că n-au fost adoptate nici un fel de declarații solemne al căror efect ar fi fost de a se instaura un climat de încredere bazat pe neamestecul în afacerile interne, respectul independenței și suveranității naționale a acestor State“ (p. 21).

Sînt evidențiate pe mai departe, în mod argumentat, consecințele asupra României decurgînd din declanșarea și prima fază a celui de-al doilea război mondial, soldate pînă la urmă cu izolarea completă a țării noastre pe plan internațional, manifestată pregnant în condițiile dezmembrării teritoriului național, ale odiosului dictat de la Viena de la finele lunii august 1940, urmat imediat de înscăunarea dictaturii militare-fasciste și aruncarea țării în brațele Germaniei hitleriste.

Toate acestea — concludă cu îndreptățire autorul — „erau rezultatul răsturnărilor de situație survenite în politica internațională și românească în intervalul august 1939-august 1940... Via și promițătoarea activitate desfășurată pînă atunci de forțele antifasciste a fost torpilată, dar ea a dat naștere la experiențe, a acumulat premise care, pe parcursul dominației fasciste, s-au copt, conducînd la ridicarea armată a întregului popor pentru eliberarea națională și restabilirea independenței, pentru democrație și progres social și economic“ (p. 27).

Capitolul al II-lea al lucrării, intitulat „Ani sumbri. Începuturile rezistenței“ cuprinde o analiză multilaterală a împrejurărilor în care a fost instaurat regimul dictato-

rial militar-fascist în România, a politici sale interne și externe; sînt dezvăluite mobilurile contradicțiilor dintre Garda de fier și I. Antonescu și sensul deznodămîntului lor, concretizat în înfrîngerea rebeliunii legionare din 21—23 ianuarie 1941. Autorul arată că excludea legionarilor din guvern, din viața politică și aparatul de stat n-a schimbat esența regimului, care, continuînd politica antinațională, a împins poporul român, împotriva dorinței și voinței sale, în războiul pe care Hitler l-a declanșat împotriva Uniunii Sovietice. Sînt redată concludent date privind teroarea cruntă exercitată de dictatura militar-fascistă, împotriva maselor populare, în primul rînd a clasei muncitoare și partidului ei comunist. Se observă însă o anumită neconcordanță între titlul și conținutul capitolului, începăturile rezistenței nefiind prezentate aici, ci în capitolul următor.

În capitolul al III-lea intitulat „Dezvoltarea rezistenței. Criza regimului militar-fascist“ se arată cum mișcarea de rezistență din țara noastră, începută imediat după instaurarea dictaturii militar-fasciste și intrarea trupelor germane în România, s-a amplificat și intensificat neînterupt, în funcție de evoluția situației pe plan intern și internațional. Se subliniază că în fruntea rezistenței s-a aflat clasa muncitoare și partidul ei comunist. Sînt scoase în evidență, pe lîngă trăsăturile de ordin general, cele specifice fenomenului respectiv din România. „Agravarea crizei regimului fascist — menționează autorul — a oferit partidului comunist noi posibilități pen-

tru traducerea în fapte a politicii sale de unire a tuturor tendințelor favorabile retragerii țării din alianța cu Germania, pe baza unui plan unic. Private, de la începutul războiului antisovietic, de posibilitatea de menținere a legăturii cu conducerea Internaționaliei Comuniste, dezlegate în mod formal de orice responsabilitate față de aceasta ca urmare a auto-dizolvării ei în mai 1943, principalele cadre ale partidului comunist care militau în România au stabilit — cum de altfel era normal s-o facă — strategia și orientarea tactică a comunistilor în conformitate cu realitățile socio-economice, politice și militare interne și internaționale“ (p. 74). Pe această linie s-a înscris, ca un prim succes, crearea în toamna anului 1943 a Comitetului Frontului Patriotic Antihitlerist.

Condițiile obiective și subiective interne, corelate cu marile victorii ale Uniunii Sovietice, cu victoriile celorlalte state din coaliția antifascistă și dezvoltarea mișcării de rezistență a popoarelor au dus la ridicarea pe o treaptă superioară a luptei pentru satisfacerea intereselor fundamentale ale poporului român.

Capitolul al IV-lea al lucrării este intitulat sugestiv: „Insurecția — unica soluție“ și reliefează ascendentul P.C.R. față de toate celelalte forțe patriotice, democrat-antifasciste în modul de concepere a acțiunii pentru eliberarea patriei. Din ansamblul datelor prezentate se desprinde perspicacitatea politică a P.C.R., capacitatea lui de convingere și atragere a unei largi

arii de forțe patriotice la acceptarea și realizarea soluției insurecționale, spiritul creator al orientării sale strategice și tactice. Făurirea unor alianțe politice largi, mergând de la comuniști și social-democrați reușiți în Frontul Unic Muncitoresc, pînă la principalele partide burgheze și cercurile palatului regal a constituit o trăsătură distinctivă, de bază a mișcării de rezistență din România. Autorul redă aspectele contradictorii și limitele pozițiilor liderilor principalelor partide burgheze față de ideea creării frontului unic național, în vederea eliberării țării de sub dominația fascistă. O prezentare mai accentuat nuanțată a situației P.N.Ț. și P.N.L. ar fi presupus, credem, să se arate că în rîndurile aderenților de la bază, precum și la tot mai multe cadre de diferite niveluri ale acestor partide, predispoziția, concretizată adeseori în fapte, de colaborare cu toate forțele patriotice a devansat în timp și conținut atitudinea liderilor. Această situație s-a grefat pe ceea ce în mod just apreciază autorul a fi constituit sîrginta și fondul evoluției evenimentelor din țara noastră — starea de spirit generală a poporului român de aversiune și ostilitate față de jugul străin, hitlerist.

Capitolul al V-lea este consacrat formei principale și punctului culminant al rezistenței din România — memorabila insurecție națională antifascistă din august 1944. Sînt redată aci: declanșarea insurecției, cu sublinierea meritului Partidului Comunist Român de a fi reușit să folosească condițiile interna-

ționale favorabile, în mod deosebit ofensiva victorioasă a armatelor sovietice pe frontul Iași—Chișinău; corelația și interacțiunea dintre ofensiva sus-amintită și insurecția română; intervalul de timp și aria de desfășurare a insurecției; consecințele acesteia pe multiple planuri. În lucrare se relevă cu justete: „Împrejurările favorabile, create de armatele sovietice, în care a început insurecția antifascistă din august 1944, precum și efectele insurecției asupra desfășurării ulterioare a operațiilor armatelor sovietice au constituit un exemplu de întrajutorare sovieto-română pe plan politic și strategic militar. Retrăgîndu-se din războiul hitlerist antisovietic și încetînd starea de beligeranță cu Marea Britanie și Statele Unite, România s-a alăturat coaliției antihitleriste cu întreg potențialul ei militar și economic. Comandamentul german găsindu-se în imposibilitate de a retrage trupe de pe front din cauza faptului că toate rezervele de care dispunea se aflau angajate în lupta contra forțelor sovietice, insurgenții români au putut să învingă rezistențele germane pe o largă suprafață și să-și asigure un cap de pod de aproximativ 50 000 de km² la nord de Carpații Meridionali, ca urmare a măsurilor de acoperire a frontierelor luate de comandamentul român în noaptea de 23 spre 24 august în scopul de a împiedica eventuale pătrunderi din afară, în special din Ungaria și Iugoslavia, de trupe germane și ungare... Datorită energiceilor acțiuni ale forțelor insurecționale române,

armatele sovietice au putut să traverseze în viteză un vast spațiu curățit de prezența inamicului..." (p. 119—120). Dintre numeroasele mărturii istorice existente autorul selectează cu simț de discernământ pe cele mai elocvente, dînd astfel un fundament științific solid concluziilor sale cu privire la faptul că insurrecția română a avut nu numai o uriașă importanță de ordin național, ci și o deosebită importanță de ordin internațional.

Capitolul următor tratează despre desăvîrșirea eliberării României și contribuția sa la victoria asupra fascismului, contribuție demonstrată cu date grăitoare.

Din context se desprinde concluzia că eve-

nimentele din august 1944 și aportul României la zdrobirea Germaniei naziste pun în lumină, ca însușiri ale poporului român, capacitatea sa de depășire a celor mai grele încercări și de renaștere națională, atașamentul lui profund față de idealurile de libertate, independență, pace și progres; ele constituie „una din paginile cele mai glorioase” ale istoriei naționale (p. 151).

În epilog este redat, pe cît de succint pe atît de substanțial, tabloul prefacerilor revoluționare din societatea românească inaugurate de insurrecția națională antifascistă din august 1944. Este proiectată o vie lumină asupra configura-

ției României de azi, a locului de cînte și prestigiului ei în concertul popoarelor lumii.

Salutînd inițiativa e-laborării și editării lucrării de față, ne exprimăm convingerea că cercetătorii și cititorii onești de peste hotare, care vor avea posibilitatea să parcurgă conținutul ei, vor fi în măsură să înțeleagă semnificația reală a faptelor și evenimentelor abordate, îmbogățindu-și ca atare cunoștințele despre istoria plină de vicisitudini și lupte eroice purtate de poporul român pentru împlinirea nobilelor sale idealuri patriotice și umanitare.

GHEORGHE MATEI

I. Seftiuc, I. Cârțană, ROMÂNIA ȘI PROBLEMA STRÎMTORILOR,

Editura științifică, București, 1974, 434 p.

După ce într-un volum apărut cu doi ani în urmă în Editura științifică istoricii Iulian Cârțană și Ilie Seftiuc au analizat poziția României în problema Dunării și reglementarea politico-diplomatică a regimului de navigație, îndeosebi în perioada interbelică, aceiași autori și-au extins investigațiile și asupra strîmtorilor Mării Negre. Recentul lor volum, apărut tot în Editura științifică, analizează poziția și acțiunea diplomației române în negocierile și acordurile internaționale din perioada interbelică privind circulația prin calea maritimă Bosfor — Marea de Marmara — Dardanele.

Analiza este clădită pe o largă informație, în

mare parte inedită, aflată îndeosebi în arhiva Ministerului Afacerilor Externe, completată cu fonduri din Arhivele Statului din București, din Biblioteca Centrală de Stat și Biblioteca Academiei. Se adaugă la aceasta culegeri de documente diplomatice tipărite în Franța, Uniunea Sovietică, Italia, Marea Britanie, Turcia și, firește, România, publicațiile oficiale ale Societății Națiunilor, ale Comisiei Internaționale a Strîmtorilor și ale Conferințelor de la Lausanne și Montreux, alte documente ale epocii, numeroase lucrări și articole de specialitate ale cercetătorilor români și străini, relatări ale presei și dezbaterile parlamentare.

Lucrarea prezintă în special desfășurările politice și diplomatice legate de stabilirea regimului internațional al Strîmtorilor și numai tangențial abordează aspectele juridice propriu-zise. Criteriul de ordonare este cel cronologic, cu etapele impuse de însăși desfășurarea evenimentelor: perioada 1919—1922 — negocierile și tratatul de la Sèvres; noul regim al Strîmtorilor stabilit prin conferințe și tratatul de la Lausanne (1923); desfășurările din anii 1924—1936; conferința de la Montreux (inclusiv preliminarile) și rezultatele sale. Elementul central al expunerii rămîne acțiunea diplomatică a României, felul în care interesele țării au fost exprimate și apărute. Se arată totodată poziția marilor puteri participante la amini-titele reglementări, cioc-

nirile lor de interese, soluțiile de compromis la care s-a ajuns, după cum se explică, în fiecare etapă, interesele speciale ale riveranilor Mării Negre. De relevat că autorii au dat o imagine limpede asupra evoluției problemei Strimtorilor în perioada analizată, cu toate nuanțările cerute de însăși diversitatea pozițiilor manifestate de participanții la negocieri. Interesul și importanța lucrării constau tocmai în aceste analize clare, sistematice și nuanțate, întemeiate pe o amplă informare.

Din monografia cercetătorilor Ilie Seftiuc și Iulian Cârțană se desprind câteva idei principale.

În primul rând, însemnătatea statutului Strimtorilor pentru România. Diplomația românească a avut în atenție afirmarea și salvagardarea intereselor esențiale ale țării. Cum tratatul de la Sèvres (10 august 1920) a pus riveranii Mării Negre în fața faptului împlinit, fără ca ei să poată să-și spună cuvântul, guvernul de la București a păstrat neutralitatea când Turcia și-a afirmat, pe calea luptei armate, voința de a-și restaura independența și integritatea teritoriului său (1920—1922). La conferința de la Lausanne delegația română a urmărit ca formula „ internaționalizării ” Strimtorilor să asigure, în drept și în fapt, libertatea de navigație și ca noul regim preconizat să nu instituie preponderența unei singure puteri, ci să realizeze, pe cât posibil, o echilibrare a intereselor tuturor participanților.

Lucrarea demonstrează, în al doilea rând, lipsa de viabilitate a unei reglementări internaționale care îngrădește, direct sau indirect, drepturile suverane și independența unui stat. Două prevederi ale Convenției de la Lausanne (24 iulie 1923) și anume: demilitarizarea zonei Strimtorilor și unele prerogative ale Comisiei Internaționale, instituită prin amintita Convenție, au generat repetate divergențe și tensiuni. Prin demilitarizarea efectuată, o parte din teritoriul național al Republicii Turcia, de o deosebită însemnătate strategică, nu mai era apărată de forțele armate naționale turcești. În plus, Turcia era obligată să permită staționarea unor trupe străine în lăuntrul hotarelor sale. Aspectele negative ale unei astfel de situații sînt evidente. Autorii relevă că diplomația română a înțeles legitimitatea reacțiilor guvernului de la Ankara, dar a căutat totodată ca soluțiile adoptate în rezolvarea unor probleme ale navigației în intervalul 1923—1935 să concilieze prevederile Convenției de la Lausanne cu poziția oficialităților de la Ankara. G. Filality, reprezentantul României în Comisia Internațională a Strimtorilor, considera (în legătură cu unele noi reguli cerute de guvernul de la Ankara pentru circulația prin golful Ismidt), că amintita Comisie nu avea „nici puterea, nici cădere” de a împiedica pe turci să ia măsurile de precauție ce le socoteau necesare siguranței statului, mai ales dacă

prin astfel de măsuri nu se aducea o piedică reală navigației. Sînt consemnate, de asemenea, și aprecierile diplomaților români privind viitorul regimului Strimtorilor: „Cunoscînd eforturile făcute de Turcia — scria ministrul României la Ankara în 1932 — pentru a scăpa de orice influență și amestec străin, precum și faptul că această Comisie a Strimtorilor este considerată ca aducînd o știrbire suveranității turce, ni se pare foarte probabil ca la momentul oportun Turcia să ceară desființarea Comisiei Strimtorilor”.

A treia idee majoră ce se desprinde din lucrare este că o problemă internațională importantă, privind deopotrivă țări „mari” și „mici”, poate fi soluționată durabil prin negocieri, într-un mod ce armonizează interesele principale ale tuturor participanților, dacă există cu adevărat voința politică de a se ajunge la o înțelegere și fără ca una din părți să urmărească anume avantaje în dauna celorlalte părți. În acest spirit s-au încheiat lucrările Conferinței de la Montreux (începute la 22 iunie 1936), la care au participat Turcia, U.R.S.S., România, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, Franța, Marea Britanie, Australia și Japonia. Noua convenție a Strimtorilor, semnată la 20 iulie 1936 și pusă în aplicare în același an, garanta principiul libertății neîngrădite a navigației comerciale prin Strimtori, respecta interesele majore și secu-

ritatea tuturor statelor riverane, înălțarea oricărei limitări a suveranității Republicii Turcia. Reglementarea internațională care s-a dat la Montreux unei probleme atât de controversate în istoria Europei secolelor al XIX-

lea și al XX-lea este și astăzi în vigoare, după aproape patru decenii.

Lucrarea **România și problema strimtorilor** a istoricilor Ilie Seftiu și Iulian Cârțână se remarcă printr-o documentare temeinică, o analiză aprofundată a

fenomenelor, printr-o expunere clară și nuanțată. De aceea, pentru orice studiu al diplomației române din anii 1918—1939 rămâne o importantă lucrare de consultare și referință.

DINU C. GIURESCU

**General-maior dr. ION CUPȘA,
ARMATA ROMÂNĂ PE FRONTUL ANTIHITLERIST,**

Editura militară, București, 1973, 424 p.

Ținem să evidențiem de la început că lucrarea semnată de general-maior dr. Ion Cupșa nu este o cronică a participării armatei române la războiul antihitlerist, temă amplu tratată în istoriografia din țara noastră, ci un studiu istoric operativ-tactic, care face o analiză a principalelor caracteristici ale artei operative și tacticii armatei române în războiul antihitlerist, principiile care au stat la baza acestora, procedeele și metodele folosite de comandamentele și trupele române. Astfel, în primul dintre cele trei mari capitole ale lucrării, intitulat: *Analiza principalelor operații duse de armatele române pe frontul antihitlerist*, autorul își îndreaptă atenția asupra unui număr de 9 mari operații militare purtate de armata română pe frontul antihitlerist pentru eliberarea întregului teritoriu al României de sub ocupația hitleristo-horthystă (sînt analizate acțiunile armatei române pentru acoperirea frontierelor de nord-vest și vest, operațiile Armatei 4 române în Transilvania — septembrie 1944, operațiile Ar-

matei române în nordul Transilvaniei — octombrie 1944), operația Armatei 4 române pentru eliberarea nord-estului Ungariei, și încheșările cu dușmanul de pe teritoriul Cehoslovaciei (operațiile de la Rožnava, Zvolen-Banska Bystrica, cele din masivul Javorina și dintre Hron și Morava). În capitolul al II-lea — *Lupte caracteristice duse de trupele române în războiul antihitlerist* — sînt analizate luptele duse de Divizia 3 munte în valea Crișului Negru (septembrie 1944), apărarea defileului Mureșului în zona Păuliș (septembrie 1944), apărarea orașului Timișoara (septembrie 1944) și participarea trupelor române la luptele din zona Oradea — Debrețin (octombrie 1944). Pe teritoriul Ungariei, autorul analizează luptele purtate de Corpul 7 armată român pe direcția Budapesta (noiembrie 1944) și cele ale Corpului 4 armată în nord-estul Ungariei (noiembrie-decembrie 1944), iar la luptele de pe teritoriul Cehoslovaciei se oprește asupra celor purtate de Divizia 9 cavalerie în munții Javorina și în Carpații Albi

(februarie-aprilie 1945). În capitolul al III-lea — *Concluzii asupra caracteristicilor artei militare a armatei române în războiul antihitlerist* — autorul scoate în evidență faptul că la baza succeselor armatei române și a dezvoltării continue a artei ei militare au stat factori politici, economici, morali și militari, politica Partidului Comunist Român stimulînd și canalizînd toate energiile poporului nostru pentru obținerea victoriei. Tăria armatei române, a succeselor sale a constituit-o legătura tot mai strînsă dintre front și spatele frontului, conducerea fermă și suplă exercitată pe toată scara comandamentelor, cooperarea cu trupele și comandamentele sovietice, sprijinul acordat de populația din zonele eliberate. Rolul hotărîtor în obținerea victoriei în fiecare dintre luptele la care a participat armata română, arată general-maior Ion Cupșa, l-au avut ostașii români, care au dat dovadă de înalte calități morale și de luptă. Militarii români au executat adesea marșuri forțate de 60—80 kilometri și apoi au intrat direct în luptă, surprinzînd complet pe inamic; de asemenea, ei au dus lupte dîrze, ziua și noaptea, săptămîni în șir, fără să fie schimbați din

linia de luptă. Autorul concludă că participarea armatei române, alături de armata sovietică, la luptele pentru înfrângerea Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste a constituit una din cele mai glorioase pagini din istoria poporului nostru pentru libertate și independență, un bogat izvor de învățăminte militare, o etapă deosebit de importantă în dezvoltarea artei militare românești.

Folosind o vastă bibliografie, în special românească, un bogat material arhivistic general-maior Ion Cupșa a reușit să pună la îndemina specialiștilor o lucrare deosebit de valoroasă de teorie militară, în care sînt analizate principalele caracteristici ale artei operative și ale tacticii folosite de armata română în războiul antihitlerist. În mod deosebit trebuie relevat faptul că autorul a reușit să evidențieze unele elemente originale, specifice ale tacticii și ar-

tei operative ale armatei române în perioada războiului antihitlerist, care le diferențiază de arta militară a altor armate participante la marea conflagrație a secolului al XX-lea.

Pentru înțelegerea evenimentelor din anii 1944—1945 autorul face numeroase referiri la situația economică, socială și politică din țara noastră și din Europa.

Toate acestea fac din *Armata română pe frontul antihitlerist* o lucrare deosebit de interesantă. Considerăm însă că se impunea ca autorul să dea importanța cuvenită și lucrărilor apărute în Occident, pînă în 1973, și care au referiri — u-neori largi — la acțiunile armatei române în războiul antihitlerist. Astfel, autorul folosește puțin lucrarea „Bătălii trădate” a fostului general colonel H. Friessner, care a deținut funcția de comandant al Grupului de armate hitlerist „U-

craina de sud” și lucrarea „Abuz la adresa infanteriei” a fostului general Fretter-Pico, care a deținut funcția de comandant al Armatei a 6-a germane, împotriva căreia trupele române au acționat în Transilvania și pe teritoriul Ungariei, la Debrețin și Budapesta. De asemenea, el nu amintește de lucrările lui G. Lohse, P. Klatt, W. Rehm, M. Kräutler, W. Wagner, H. Kissel, ca și de alte lucrări ale istoriografiei europene și mondiale.

Aceasta nu micșorează însă cu nimic meritele autorului, care a reușit să ofere militarilor, istoricilor, cititorilor în general, o lucrare argumentată, utilă, din care reies cu pregnanță principiile și trăsăturile originale ale armatei române pe frontul antihitlerist în cele trei domenii ale artei militare: strategia, arta operativă și tactica.

NICOLAE CIACHIR

Andreu Castells, LAS BRIGADAS INTERNACIONALES DE LA GUERRA DE ESPAÑA,

Editorial Ariel, Barcelona, 1974, 688 p.

Despre războiul național-revoluționar din Spania anilor 1936—1939, despre rolul Brigăzilor Internaționale, ca și despre participarea voluntarilor români la acea confruntare dramatică a poporului spaniol cu forțele reacțiunii interne și cu intervenția armată a Germaniei hitleriste și Italiei mussoliniene s-a scris mult, pe toate meridianele globului. Au fost evocate, la adevăratele lor dimensiuni și semnificații, solidaritatea activă cu Spania republicană a oame-

nilor muncii din întreaga lume, care și-a găsit cea mai înaltă expresie în formarea Brigăzilor Internaționale, largul răsunset mondial al luptei eroice purtate de poporul spaniol.

În țara noastră, au apărut studii și lucrări care reflectă profund acest glorios moment al istoriei contemporane, sprijinul internaționalist dat, la chemarea P.C.R., de către clasa muncitoare, de poporul român cauzei Republicii Spaniole. Este vorba, în primul rînd, de

lucrarea colectivă *Voluntari români în Spania. 1936—1939. Amintiri și documente*, apărută în 1971 la Editura politică, de cartea lui Valter Roman, *Sub cerul Spaniei. Cavalerii speranței (Amintiri)*, tipărită în 1972 la Editura militară. Pe baza amintirilor participanților direcți la evenimente și a numeroase documente ale vremii, paginile acestor lucrări înfățișează cu o mare forță de expresie largă mișcare de solidarizare cu lupta dreaptă a republicanilor spanioli, care a cuprins masele de muncitori, țărani, intelectuali, români și de alte naționalități. Inițiatorul,

organizatorul și conducătorul mișcării antifasciste, de solidarizare a maselor muncitoare din țara noastră cu eroica Republică Spaniolă a fost Partidul Comunist Român, care a înscris, prin aceasta, o nouă și luminoasă filă în cartea de aur a bogatelor tradiții internaționaliste ale mișcării muncitorești din România, a luptei împotriva barbariei fascismului.

Folosind o multitudine de forme și mijloace de acțiune — ilegale, semilegale și legale —, P.C.R. a organizat, în condițiile aspre ale ilegalității, ale opresiunii și terorii la care recurgeau clasele exploataatoare împotriva luptei revoluționare a maselor, trimiteră în Spania a numeroși voluntari, atât din țară, cât și din emigrație, pentru a se împotrivi cu arma în mână fascismului. Pe măsură ce numărul voluntarilor români sosiți din țară și din emigrație creștea, a fost posibilă organizarea unor formațiuni militare românești. Astfel, la mijlocul lunii decembrie 1936, pe frontul de la Madrid, s-a luat hotărârea înființării primei unități militare românești — Divizionul de artilerie —, care s-a dezvoltat treptat, iar ceva mai târziu, în iulie 1937, în preajma bătăliei de la Brunete, s-a transformat în regimentul de artilerie denumit „Ana Pauker”, încadrat în Divizia a 35-a internațională. Din acest regiment făcea parte și bateria „Tudor Vladimirescu”, comandată de Nicolae Cristea. Prima subunitate de infanterie românească — o companie de mitraliere — s-a constituit lângă Madrid, la Carabaña, în primăvara anului 1937, aparținând Batalionului

„Djakovici”. În urma sosirii în Spania a unui număr mai mare de voluntari români, la începutul anului 1938 s-a format, la Chillon, în Estremadura, compania de pușcași „Grivița”. La centrul de instrucție al artileriei de la Almansa, lângă Albacete, a fost înființat, în aprilie 1937, grupul de artileriști români „Gh. Gheorghiu-Dej”, în cadrul unui divizion internațional de artilerie grea. În primăvara anului 1938, s-a constituit compania românească din batalionul divizionar al Diviziei a 45-a, care a participat la importante lupte pe frontul de pe Ebro.

Cît privește numărul combatanților români pe baricadele Republicii Spaniole, istoriografia noastră indică 500 de participanți și, respectiv, 60 căzuți în luptă. Aceste cifre s-au dovedit a fi, totuși, relative, întrucît la stabilirea lor a lipsit întreaga documentație necesară. O serie de informații noi, recent publicate chiar în Spania, atestă o participare mai numeroasă a fiilor poporului nostru la lupta pentru apărarea Republicii Spaniole decît cea cunoscută pînă acum. Aceste informații sînt cuprinse în cartea lui Andreu Castells la care ne referim în rîndurile de față, prima despre Brigăzile Internaționale apărută în Spania.

Firește, s-ar putea spune multe în legătură cu această carte. Ea nu este scrisă nici de un fost participant la Brigăzile Internaționale, nici de un istoric marxist, prezentînd numeroase carențe

de interpretare istorică și chiar inexactități. Dar cartea lui Castells comportă, totuși, o seamă de elemente de ordin informativ-documentar care rețin interesul. Autorul face un efort ce nu poate fi trecut cu vederea pentru reflectarea faptelor prin intermediul unui mare număr de date și aspecte, oferind cititorului unele fapte și relatări inedite.

Pentru istoricii români, pentru țara noastră prezintă un interes particular faptul că, pe lângă înfățișarea unor probleme cu caracter general, cartea lui Andreu Castells conține numeroase referiri la voluntarii români și la formațiunile militare românești din Spania, la viața și la lupta acestora în timpul războiului național-revoluționar. Elaborează pe baza unei documentații extrase din arhivele spaniole și a altor informații destul de substanțiale, ea vine să confirme, odată mai mult, și, ca să spunem așa, din partea adversă, ceea ce se cunoștea din relatările foștilor voluntari din România și din alte țări, precum și din cercetările istorice, aducînd o seamă de elemente noi și revelatoare. Pe baza informațiilor culese de autor, în carte se precizează că numărul voluntarilor români în Brigăzile Internaționale este de 615 (p. 383), deci cu peste o sută mai mare decît cel menționat de istoriografia noastră. Numărul celor căzuți în luptă se cifrează, după cum scrie Andreu Castells, la 55 (p. 383), fiind, deci,

foarte apropiat de ceea ce se cunoștea pînă acum.

Este de observat că, în relatarea aproape tuturor marilor bătălii ale războiului național-revoluționar, autorul înregistrează participarea formațiunilor militare românești, în mod deosebit a regimentului român de artilerie, cea mai mare formațiune militară românească din Spania. Această unitate este menționată în carte de nouă ori (p. 163, 272, 298, 322, 340, 431, 470, 471, 478), bateria „Tudor Vladimirescu” de două ori (p. 471, 479), iar celelalte baterii care au făcut parte din regiment (bateriile franco-belga, Asturias, Passionaria) de încă zece ori. De asemenea, se vorbește în carte despre existența companiei de pușcași „Grivița” (p. 594). Numele comandantului regimentului român de artilerie și comandantul de artilerie al Diviziei a 35-a internaționale, Valter Roman, este menționat de șase ori (p. 76, 312, 314, 431, 470, 474), cel al comandantului companiei de pușcași „Grivița”, Mihail Burcă, de două ori (p. 544, 546). Mai sînt amintiți nominal încă alți șase voluntari români (p. 162, 250, 291,

341, 408, 431), precum și un număr de voluntari din alte țări care au luptat în cadrul formațiunilor militare românești.

În carte se publică un interesant tabel statistic cu privire la numărul țărilor din care au provenit membrii Brigăzilor Internaționale, cît și cu privire la efectivele voluntarilor pe țări. Și aici se aduc precizări noi. Se știa, pînă acum, că în aceste Brigăzi s-au înrolat combatanți din 54 de țări. Din cartea lui Andreu Castells rezultă că în Spania Frontului popular au luptat fii a 69 de țări. Sub raport numeric, România se situează pe locul al 16-lea (p. 383), ceea ce spune foarte mult, dacă ținem seama de condițiile extrem de vitrege în care era nevoit să acționeze atunci Partidul Comunist Român.

În ceea ce privește efectivul total și pierderile totale ale Brigăzilor Internaționale, Castells dă următoarele cifre: efectivul — 59 380 (p. 380), iar căzuți în luptă — 8 000 (p. 380), cifre superioare celor cunoscute pînă acum.

Merită a fi relevată în mod deosebit ideea care

se degajă din finalul cărții lui Andreu Castells, unde sînt reproduse opinii ale unor foști voluntari, și anume că războiul național-revoluționar din Spania și participarea la acest război a membrilor Brigăzilor Internaționale continuă să fie și astăzi pentru ei „o amintire imaculată” și că nicidecum această participare „nu a fost o greșală” (p. 432). Justețea acestei aprecieri se reliefează prin întreaga luptă a poporului spaniol, a fiilor popoarelor pe fronturile Spaniei republicane, împotriva forței oarbe a fascismului, prin marea semnificație revoluționară a acestei lupte. Istoria Brigăzilor Internaționale reprezintă o pagină luminoasă din istoria popoarelor, iar istoria voluntarilor români în Spania o pagină glorioasă a propriei noastre istorii. Ei au fost pătrunși de adevărul că, luptînd pe acele meleaguri pentru cauza poporului spaniol, luptau, în același timp, pentru idealurile eliberării sociale și naționale a poporului român, pentru viitorul luminos al patriei lor.

MIHAELA DAN

FIȘIER BIBLIOGRAFIC

Rolul conducător al P.C.R. în edificarea
societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră

DOCUMENTE DE PARTID

- Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect.** București, Editura politică, 1974, 184 p.
- Directivele Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990. Proiect.** București, Editura politică, 1974, 95 p.
- Tezele Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Congresul al XI-lea al partidului ;** București, Editura politică, 1974, 48 p.
- Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 19—21 iulie 1972.** București, Editura politică, 1972, 565 p.
- Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român. 6—12 august 1969.** București, Editura politică, 1969, 783 p.
- Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. 19—24 iulie 1965.** București, Editura politică, 1965, 863 p.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. Rapoarte, cuvântări, articole, vol. 1—9,** București, Editura politică, 1968/1974.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. Cuvîntare la Conferința cadrelor și activului de partid din învățămîntul superior. 13 septembrie 1974. Rezoluția Conferinței cadrelor și activului de partid din învățămîntul superior.** București, Editura politică, 1974, 48 p.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. Cuvîntare la sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă. 22 august 1974.** București, Editura politică, 1974, 64 p.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. Cuvîntare la plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României. 29 iulie 1974.** București, Editura politică, 31 p.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. Expunere privind rolul și sarcinile Frontului Unității Socialiste în înfăptuirea programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, a politicii externe a României de colaborare și pace. Cuvîntare la încheierea lucrărilor primului Congres al Frontului Unității Socialiste. 23—24 mai 1974.** București, Editura politică, 1974, 64 p.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. Cuvîntare la Consfătuirea cu activul de partid și de stat din domeniul comerțului exterior și cooperării economice internaționale. 16 mai 1974. Rezoluția Consfătuirii activului de partid și de stat din domeniul comerțului exterior și cooperării economice internaționale.** București, Editura politică, 1974, 48 p.

- CEAUȘESCU, NICOLAE. Cuvîntare la Consfătuirea activului de partid și de stat din ministere și instituții centrale. 11 aprilie 1974. Rezoluția Consfăturii activului de partid și de stat din ministere și instituții centrale. București, Editura politică, 1974, 63 p.
- CEAUȘESCU, NICOLAE. Cuvîntare la ședința comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană. 5 aprilie 1974. București, Editura politică, 1974, 24 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Activitatea ideologică și politică-educativă. București, Editura politică, 1972, 239 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Apărarea patriei — parte integrantă a revoluției și construcției socialiste. București, Editura politică, 1972, 215 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului. București, Editura politică, 1972, 384 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului. București, Editura politică, 1972, 327 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Frăția dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare. București, Editura politică, 1973, 181 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Literatura și arta în societatea noastră socialistă. București, Editura politică, 1972, 207 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Morala comunistă. București, Editura politică, 1972, 239 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Națiunea socialistă. București, Editura politică, 1972, 215 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Participarea maseilor la conducerea societății — esență a democrației socialiste. București, Editura politică, 1972, 175 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Partidul Comunist Român continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor înaintate ale mișcării muncitorești și socialiste. București, Editura politică, 1972, 239 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Partidul și tineretul. București, Editura politică, 1972, 143 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Perfecționarea organizării și conducerii vieții sociale. Rolul statului socialist. București, Editura politică, 1972, 215 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Perfecționarea relațiilor de producție, a organizării și conducerii economiei. București, Editura politică, 1972, 319 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Perfecționarea repartiției și respectarea echității socialiste. Utilizarea fondurilor sociale de consum. București, Editura politică, 1972, 200 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Politica externă a României socialiste. București, Editura politică, 1972, 304 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Politica internaționalistă a Partidului Comunist Român. București, Editura politică, 1972, 263 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Promovarea și respectarea legalității socialiste. București, Editura politică, 1972, 151 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Rolul clasei muncitoare în condițiile societății socialiste. Întărirea alianței cu țărănimea și intelectualitatea. București, Editura politică, 1972, 223 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Rolul conducător al partidului în întreaga viață politică, economică și socială. București, Editura politică, 1972, 367 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Rolul femeii în viața economică, politică și socială a României socialiste. București, Editura politică, 1973, 176 p.
- Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Rolul și atribuțiile sindicatelor. București, Editura politică, 1972, 152 p.

Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Rolul științei în construirea socialismului în România. București, Editura politică, 1972, 271 p.

Documente ale Partidului Comunist Român. Culegere sintetică. Societatea socialistă multilateral dezvoltată. București, Editura politică, 1972, 423 p.

LUCRĂRI CU CARACTER GENERAL

- BADRUS, GHEORGHE. Creșterea rolului partidului și știința conducerii societății socialiste. În : Lupta de clasă, nr. 4, 1971, p. 13—23.
- BADRUS, GHEORGHE și PETRE, CONSTANTIN. Dialectica marxist-leninistă a generalului și particularului în revoluția și construcția socialistă în România. În : Lupta de clasă, nr. 8, 1969, p. 59—72.
- BLAJOVICI, PETRE. Împletirea activității de partid și de stat în procesul perfecționării conducerii. În : Era socialistă, nr. 2, 1974, p. 12—15.
- BUSUIOC, ANETA. Politicul și conducerea societății. Perspectivă filozofică. București, Editura științifică, 1973, 203 p.
- CETERCHI, IOAN. Statul în societatea noastră socialistă. În : Anale de istorie, nr. 5, 1969, p. 34—44.
- CONSTANTINESCU, MIRON. Controlul — componentă a conducerii științifice a societății. În : Era socialistă, nr. 17, 1973, p. 3—9.
- CONSTANTINESCU, N. N. Concepția și politica Partidului Comunist Român în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră. În : Anale de istorie, nr. 6, 1971, p. 43—54.
- MĂNESCU, MANEA. Societatea socialistă multilateral dezvoltată, etapă nouă a revoluției economico-sociale. În : Lupta de clasă, nr. 1, 1972, p. 3—18.
- MITRAN, ION. Trăsături ale etapei făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. În : Era socialistă, nr. 19, 1973, p. 23—26.
- * PANĂ, GHEORGHE. Activitatea organizatorică și exercitarea rolului conducător al partidului nostru în etapa actuală. În : Era socialistă, nr. 6, 1973, p. 3—9.
- PANĂ, GHEORGHE. Conducerea politică de către P.C.R. a întregii activități de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. În : Lupta de clasă, nr. 12, 1971, p. 3—14.
- PANĂ, GHEORGHE. Partidul Comunist Român în sistemul conducerii vieții politice și economico-sociale. În : Era socialistă, nr. 7, 1972, p. 6—11.
- * Partidul Comunist Român în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. În : Anale de istorie, nr. 2, 1973, p. 174—192.
- POPESCU-PUȚURI, ION. Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare în transformarea socialistă a României. În : Anale de istorie, nr. 5, 1969, p. 27—33.
- * RADOVAN, PAUL. Rolul conducător al partidului, rezultat al unei întregi evoluții istorice. În : Anale de istorie, nr. 3, 1969, p. 3—15.
- RĂDULESCU, ILIE. Dezvoltarea societății socialiste și cerințele perfecționării pregătirii cadrelor în problemele conducerii. În : Lupta de clasă, nr. 2, 1971, p. 14—24.
- RAUTU, LEONTE. Procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. În : Era socialistă, nr. 22, 1973, p. 16—22.
- Societatea socialistă multilateral dezvoltată. Studii economice. București, Editura științifică, 1972, 399 p.
- * SURPAT, GHEORGHE. Legitatea creșterii rolului conducător al P.C.R. în procesul edificării și dezvoltării socialismului în țara noastră. În : Anale de istorie, nr. 6, 1973, p. 24—37.
- VOICU, ȘTEFAN. Creșterea rolului clasei muncitoare și al partidului comunist în actuala etapă a construcției noastre socialiste. În : Era socialistă, nr. 12, 1973, p. 10—14.

LUCRĂRI PRIVIND ACTIVITATEA IDEOLOGICĂ ȘI POLITICO-EDUCATIVĂ

- BERESCU, GHEORGHE. Echitatea socială — valoare morală a socialismului. În : Lupta de clasă, nr. 5, 1970, p. 42—50.
- BONDREA, AURELIAN. Opinia publică în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Cluj, Dacia, 1973, 180 p. cu erată.

- BURTICĂ, CORNEL. **Activitatea ideologică — atribut esențial al exercitării rolului conducător al partidului în societate.** În : Era socialistă, nr. 5, 1974, p. 7—15.
- BUSUIOC, ANETA. **Trăsături ale activității ideologice a Partidului Comunist Român în etapa actuală.** În : Anale de istorie, nr. 3, 1974, p. 78—90.
- CETERCHI, IOAN. **Perfecționarea conducerii sociale și adîncirea democrației socialiste.** În : Era socialistă, nr. 18, 1973, p. 23—26.
- CIȘU, ILIE. **Educarea socialistă a maselor, sarcină esențială a organizațiilor de partid.** În : Lupta de clasă, nr. 9, 1971, p. 3—9.
- Cultura și socialismul.** București, Editura științifică, 1971, 223 p.
- Despre morala comunistă.** București, Editura politică, 1966, 208 p. (În ajutorul educației comuniste a tineretului).
- Dezvoltarea conștiinței socialiste în etapa actuală.** București, Editura științifică, 1972, 280 p.
- Dezvoltarea democrației și a personalității în România socialistă. Studii.** București, Editura politică, 1969, 273 p.
- Dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului.** București, Editura politică, 1972, 327 p.
- FLOREA, ION. **Dialectica democrației socialiste.** București, Editura științifică, 1973, 256 p.
- GOLIANU, ALEXANDRU. **Metodica studiului politic-ideologic. Criterii și modalități ale organizării și desfășurării învățămîntului de partid și propagandei prin conferințe.** București, Editura politică, 1972, 159 p.
- MALIȚA, MIRCEA. **Școala în societatea socialistă.** În : Lupta de clasă, nr. 10, 1971, p. 21—29.
- MAZILU, DUMITRU I. **Opinia publică în socialism.** București, Editura politică, 1971, 191 p.
- MITRAN, ION. **Semnificația programului de educație socialistă a maselor.** În : Era socialistă, nr. 13, 1973, p. 19—22.
- NICULESCU-MIZIL, PAUL. **Probleme actuale ale dezvoltării și perfecționării învățămîntului.** În : Era socialistă, nr. 16, 1973, p. 16—22.
- OLARU, TUDOR. **Însemnări despre responsabilitatea socială a membrului de partid.** București, Editura politică, 1972, 175 p.
- Organizațiile obștești în sistemul organizării politice din Republica Socialistă România.** București, Editura Academiei R.S.R., 1973, 325 p. + 6 tab. (Academia de științe sociale și politice a R.S.R.)
- PACOSTE, CORNEL. **Activitatea ideologică și politică-educativă, componentă a vieții universitare.** În : Lupta de clasă, nr. 1, 1972, p. 54—60.
- POPESCU, DUMITRU. **Critica de artă — parte componentă a îndrumării culturii de către partid.** În : Era socialistă, nr. 2, 1973, p. 11—16.
- POPESCU, DUMITRU. **Implicații ale programului ideologic al partidului în creația literar-artistică.** În : Lupta de clasă, nr. 2, 1972, p. 18—29.
- POTÂNGĂ, CONSTANTIN. **Învățămîntul de partid în procesul educației politice permanente.** În : Era socialistă, nr. 21, 1973, p. 11—15.
- RADULESCU, ILIE. **Concepția Partidului Comunist Român cu privire la formarea și rolul noii conștiințe sociale în procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.** București, Editura didactică și pedagogică, 1972, 16 p.
- RADULESCU, ILIE. **Democrația socialistă și condiția umană.** În : Lupta de clasă, nr. 4, 1969, p. 3—15.
- RAUTU, LEONTE. **Probleme actuale în domeniul pregătirii cadrelor și perfecționării învățămîntului.** În : Lupta de clasă, nr. 10, 1969, p. 45—61.
- SÂRZEA, ILIE și GOLIANU, ALEXANDRU. **Exigențe actuale în activitatea politică-educativă.** În : Lupta de clasă, nr. 5, 1970, p. 51—60.
- Studentul și societatea. Condiții la studiul profilului politic și socio-profesional al tineretului universitar din România.** Cluj, Editura Dacia, 1973, 160 p. cu tab. (Centrul de cercetări pentru problemele tineretului).
- Tineretul rural. Participare și acțiune socială.** București, Editura Academiei R.S.R., 1972, 255 p. cu tab. și graf. (Centrul de cercetări pentru problemele tineretului. Tineretul și lumea de mîine).
- Tineretul și familia. Coordonate principale ale pregătirii tineretului pentru viața de familie.** București, Editura politică, 1970, 423 p.

- TRASNEA, OVIDIU. **Conștiința socialistă la nivelul exigențelor noii etape istorice.** În : Lupta de clasă, nr. 9, 1971, p. 18—26.
- TRASNEA, OVIDIU. **Perfecționarea democrației și dezvoltarea conștiinței socialiste.** În : Lupta de clasă, nr. 6, 1969, p. 11—22.

LUCRĂRI PRIVIND ACTIVITATEA ECONOMICO-SOCIALĂ

- Activitatea economică în atenția organizațiilor de partid.** București, Editura politică, 1968, 392 p.
- ALMAȘAN, BUJOR. **O constantă a politicii economice a partidului.** În : Era socialistă, nr. 14, 1974, p. 14—17.
- ANTONIU, ST. și CRISTEA, D. **Activitatea de partid în industrie și cercetarea sociologică.** În : Lupta de clasă, nr. 12, 1969, p. 14—21.
- ARSENE, MIHAI. **Unitatea națiunii noastre socialiste — forță motrice a dezvoltării noii orinduirii.** În : Era socialistă, nr. 16, 1974, p. 52—55.
- BANYAI, LADISLAU și WINTER, RICHARD. **Rezolvarea problemei naționale — rezultat al făuririi societății socialiste.** În : Lupta de clasă, nr. 5, 1969, p. 11—19.
- BABĂLAU, CONSTANTIN. **Conducerea politică a activității economice.** În : Lupta de clasă, nr. 7, 1972, p. 32—38.
- BĂLAN, DUMITRU. **Activitatea organizațiilor de partid pentru îndeplinirea sarcinilor economice.** În : Era socialistă, nr. 18, 1973, p. 8—10.
- BERGHIANU, MAXIM. **Planul — instrument al politicii economice a partidului.** În : Lupta de clasă, nr. 6, 1972, p. 3—16.
- BULGARU, MIRCEA. **Agricultura și problemele forței de muncă în ansamblul economiei naționale.** În : Era socialistă, nr. 20, 1973, p. 6—9.
- CETERCHI, IOAN. **Democrația socialistă. Principii și acțiune politică.** București, Editura politică, 1974, 104 p.
- CETERCHI, IOAN și FLOREA, ELENA. **Considerații privind rolul națiunii socialiste în dezvoltarea societății românești contemporane.** În : Anale de istorie, nr. 3, 1974, p. 91—99.
- CHIRIȚĂ, TUDORACHE. **Cooperativele de producție în agricultura României.** În : Lupta de clasă, nr. 6, 1967, p. 114—121.
- CIOARĂ, GHEORGHE. **Creșterea rolului organizațiilor de partid în conducerea activității economice.** În Era socialistă, nr. 10, 1973, p. 3—8.
- COMAN, TEODOR. **Schimbări structurale în viața satului.** În : Era socialistă, nr. 16, 1973, p. 26—29.
- Contribuții la dezvoltarea problemelor teoretice ale economiei socialiste.** Vol. 1—2, București, Editura politică, 1969—1971.
- DANICĂ, PETRE. **Afirmarea plenară a democrației economice socialiste.** În : Era socialistă, nr. 12, 1974, p. 7—11.
- DĂSCĂLESCU, CONSTANTIN. **Creșterea rolului organelor de partid în conducerea economiei.** În : Lupta de clasă, nr. 1, 1968, p. 7—11.
- Dezvoltarea economiei românești... 1966—1970.** București, Editura politică, 1971, 160 p. cu fig. graf. și h.
- Dezvoltarea forțelor de producție pe teritoriul României socialiste. 1966—1970.** București, Editura științifică, 1971, 309 p. cu h. și tab.
- FAZEKAȘ, LUDOVIC. **Dezvoltarea economică socialistă — baza materială a rezolvării problemei naționale.** În : Era socialistă, nr. 7, 1974, p. 12—15.
- Femeia în viața României socialiste.** București, 1969, 31 p. (Consiliul Național al Femeilor din Republica Socialistă România)
- FLOREA, ELENA. **Principiile politicii Partidului Comunist Român în problema națională.** București, Editura politică, 1974, 71 p.
- FLORESCU, EMANOIL. **Dialectica dezvoltării și planificarea economiei.** În : Lupta de clasă, nr. 11, 1967, p. 3—11.
- GALL, ERNŐ. **Intellectualitatea în viața socială.** București, Editura științifică, 1965, 368 p.
- GHEORGHIU, MIHNEA. **Resorturi dinamice ale dezvoltării noastre sociale socialiste.** În : Era socialistă, nr. 22, 1973, p. 3—4.
- Industria României. 1966—1970.** București, Editura politică, 1971, 272 p. cu fig., graf. și h.
- IONESCU, CONSTANTIN. **Omul, societatea, socialismul. Dinamica structurii sociale în România.** București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973, 356 p.

- MACOVESCU, GEORGE. **Conferința mondială a populației: — Politica demografică și prioritatea dezvoltării social-economice** (interviu realizat de Constantin Amariței). În: *Lumea*, nr. 37, 5 septembrie 1974, p. 10—13.
- MĂNESCU, MANEA. **Dezvoltarea economico-socială planificată a României**. În: *Lupta de clasă*, nr. 8, 1972, p. 14—34.
- MĂNESCU, MANEA. **Planul național unic de dezvoltare economico-socială a României (I)**. În: *Era socialistă*, nr. 14, 1973, p. 6—11.
- MĂNESCU, MANEA. **Planul național unic de dezvoltare economico-socială a României (II)**. În: *Era socialistă*, nr. 15, 1973, p. 5—14.
- MĂNESCU, MANEA. **Prezentul și viitorul social al României**. În: *Era socialistă*, nr. 16, 1974, p. 8—20.
- MĂNESCU, MANEA. **Probleme actuale și de perspectivă ale economiei naționale**. În: *Lupta de clasă*, nr. 10, 1969, p. 29—44.
- MOCUȚA, ȘTEFAN. **Obiectivele dezvoltării economice și creșterea rolului organizațiilor de partid**. În: *Era socialistă*, nr. 17, 1974, p. 16—19.
- MOLDOVAN, ROMAN. **Schimbări structurale economico-sociale în procesul de edificarea socialismului**. În: *Era socialistă*, nr. 22, 1973, p. 13—15.
- NEDELEA, MARIN. **Clasa muncitoare în societatea socialistă**. În: *Lupta de clasă*, nr. 8, 1969, p. 83—91.
- NICA-SÎRBEȘTI, SABIN. **Politica P.C.R. de modernizare a agriculturii**. București, Editura politică, 1973, 168 p. cu tab.
- PANĂ, GHEORGHE. **Noua structură socială a României și creșterea rolului conducător al partidului comunist**. În: *Lupta de clasă*, nr. 2, 1971, p. 3—13.
- PANĂ, GHEORGHE. **Orientare și dinamism în conducerea economiei de către partid**. În: *Lupta de clasă*, nr. 5, 1967, p. 15—24.
- PANĂ, GHEORGHE. **Partidul Comunist Român în sistemul conducerii vieții politice și economico-sociale**. În: *Era socialistă*, nr. 7, 1972, p. 6—11.
- PETRE, CONSTANTIN și NEDELEA, MARIN. **Structura socială a României socialiste**. În: *Era socialistă*, nr. 7, 1972, p. 22—25.
- PETRESCU, GHEORGHE. **Economia de muncă socială în centrul activității organizațiilor de partid**. În: *Era socialistă*, nr. 20, 1973, p. 10—13.
- PETRIC, ARON. **Politica P.C.R. de transformare socialistă a agriculturii**. (La aniversarea a 10 ani de la încheierea cooperativizării agriculturii). În: *Anale de istorie*, nr. 1, 1972, p. 75—87.
- POPESCU, BARBU. **Dezvoltarea întreprinderilor agricole de stat în Republica Socialistă România**. București, Editura Ceres, 1974, 180 p.
- POPESCU, MARIN. **Țărâtimea — participantă activă la procesul de făurire a societății socialiste**. În: *Anale de istorie*, nr. 1, 1972, p. 88—98.
- PUNI, SIMION. **Unitatea socialistă a poporului român puternică forță motrice a progresului societății**. București, Editura Academiei R.S.R., 1968, 298 p.
- RAUSSER, VASILE. **Bazele planificării economiei naționale**. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, 436 p.
- RĂDULESCU, ILIE. **Funcția economico-organizatorică a statului socialist**, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967, 336 p.
- RĂUTU, LEONTE. **Dinamica structurilor și relațiilor sociale în societatea socialistă**. În: *Era socialistă*, nr. 2, 1973, p. 3—10.
- Structura socială a României socialiste. [Studii și articole]**. București, Editura politică, 1971, 432 p.

LUCRĂRI PRIVIND POLITICA EXTERNĂ

- ANDREI, ȘTEFAN și BUJOR, NICU. **P.C.R. — detașament activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale**. București, Editura didactică și pedagogică, 1972, 20 p. (Socialism științific).
- BABICI, ION și IONIȚĂ, GHEORGHE I. **Tradiții de solidaritate internaționalistă ale Partidului Comunist Român**. București, Editura politică, 1973, 108 p. (File de istorie).
- BUJOR, NICU. **România și problema securității europene după cel de-al doilea război mondial**. În: *Anale de istorie*, nr. 4, 1973, p. 58—72.
- BUJOR, NICU și FLOREA, CONSTANTIN. **Partidul Comunist Român — detașament activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale**. București, Editura politică, 1973, 87 p. (File de istorie).

- CARACIUC, TRAIAN.** *România factor activ al progresului contemporan. Opinii externe.* București, Editura politică, 1974, 83 p.
- Dezbaterile sesiunii Marii Adunări Naționale din 24—26 iulie 1967 cu privire la politica externă a României socialiste.** București, Editura politică, 1967, 287 p. cu ilustr. și portr.
- DUCULESCU, VICTOR.** *România la Organizația Națiunilor Unite. (Propuneri și inițiative ale Republicii Socialiste România în cadrul O.N.U.)* București, Editura politică, 1973, 68 p.
- ECOBESCU, N. și CELAC, S.** *Principiile politicii externe a României socialiste.* București, Editura politică, 95 p.
- ECOBESCU, NICOLAE și CELAC, SERGIU.** *România socialistă în organizațiile internaționale.* În : *Era socialistă*, nr. 15, 1974, p. 37—41.
- IONIȚĂ, GH. I.** *Politica internaționalistă militantă a clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român.* În : *Revista de istorie*, nr. 2, 1974, p. 189—211.
- Partidul Comunist Român — detașament activ al marii armate revoluționare internaționale.** [vol. 1—3]. București, Editura politică, 1973.
- Pentru colaborare și înțelegere reciprocă. Momente semnificative ale relațiilor României cu state din Asia și cu Australia. Contacte la nivel înalt, convorbiri bilaterale, documente de stat, cuvântări, interviuri.** Iulie 1965 — ianuarie 1973. București, Editura politică, 1973, 599 p. cu h. + 32 f. foto.
- Pentru securitate și cooperare internațională. Legături prin contacte la nivel înalt ale României cu unele state europene și cu S.U.A. Vizite, întrevederi ale conducerii superioare de stat a R.S.R. la unele organizații internaționale. Cuvântări și mesaje adresate unor congrese, conferințe și întâlniri cu caracter internațional.** Iulie 1965 — noiembrie 1972. București, Editura politică, 1972.
- POTRA, GEORGE G.** *Politica externă a României — contribuție activă la cauza socialismului, păcii și colaborării între popoare.* În : *Anale de istorie*, nr. 3, 1974, p. 100—116.
- POTRA, GEORGE G.** *România socialistă — factor activ al vieții internaționale contemporane.* București, Editura politică, 1973, 119 p. (Probleme internaționale).
- PUIU, ALEXANDRU.** *Relațiile economice dintre țările socialiste și cele capitaliste dezvoltate.* [București], Editura politică, 1973, 253 p. cu graf.
- România socialistă și cooperarea internațională.** București, Editura politică, 1969, 447 p. cu tabele (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.).
- România și tratatele internaționale. Culegere de texte din tratate, convenții și acorduri internaționale, privind relațiile politico-militare dintre state.** București, Editura militară, 1972, LIII + 233 p. cu tab.

**ELISABETA NICOARĂ
ELENA FLOREA**

СОДЕРЖАНИЕ

Программа Румынской коммунистической партии — глубоко научное обобщение боевого пути и исторического творчества румынского народа	3
ГЕОРГЕ СУРПАТ: Обсуждение программы РКП в рядах партии и всего народа — выражение глубокого демократизма нашего строя.....	31
ИОН АРДЕЛЯНУ: Творческий марксизм-ленинизм — основа политики РКП в борьбе за создание социалистической сознательности трудящихся Румынии.	40
ПАМФИЛ НИКИЦЕЛЯ: Основные направления политики Румынской коммунистической партии в область культуры в период революции и социалистического строительства.	46
КОНСТАНТИН ОЛТЯНУ, ИЛИЕ ЧАУШЕСКУ: Румынская коммунистическая партия во главе борьбы за революционное преобразование румынской армии, щит социалистических завоеваний нашего народа, щит независимости и суверенитета страны.....	58
ДЖОРДЖЕТА ТУДОРАН: Деятельность депутатов социалистов в румынском парламенте (1919—1921гг)	72
АУГУСТИН ДЕАК: Вклад к изучению связей румынских социалистов с ф. Энгельсом и другими руководителями международного рабочего движения.	83

*

Хронологические даты истории борьбы за полное освобождение территории нашей страны: <i>Константин Николае, Леонида Логин</i>	91
Три десятилетия от основания Румынского общества для дружеских отношений с Советским Союзом — АРЛУС: <i>Елисабета Петриану, Николае Рауш</i>	106

БИОГРАФИЧЕСКИЕ СПРАВКИ

Др. К.И. Пархон	111

ЮБИЛЕЙНЫЕ ДАТЫ

30-летие победы болгарского восстания сентября 1944г.: <i>Кришан Илиеску</i> . ..	117
25 лет от провозглашения Китайской Народной Республики: <i>Ача Будура</i>	122
25-летие провозглашения Германской Народной Республики: <i>Эмилия Бэлегникэ</i>	127

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ БИБЛИОГРАФИЯ

SUMMARY

The Programme of the Romanian Communist Party — a Scientific Synthesis of the Struggle and Historic Creation of Our People.....	3
GHEORGHE SURPAT: Debate of the Programme of the R.C.P. by the Entire Party and People — Expression of the Profound Democratism of Our System.	31
ION ARDELEANU: Creative Marxism-Leninism, Basis of the Policy of the R.C.P. in the Struggle for the Formation of Socialist Consciousness.....	40
PAMFIL NICHITULEA: Co-ordinators of the Cultural Policy of the R.C.P. During the Socialist Revolution and Construction.	46
CONSTANTIN OLTEANU, ILIE CEAUSESCU: Romanian Communist Party, the Leader of the Struggle for Revolutionary Transformation of the Romanian Army, Shield of Defending the Socialist Achievements of Our People, the Independence and Sovereignty of Our Country.....	58

GEORGETA TUDORAN: The Activity of the Socialist Deputies in the Romanian Parliament (1919—1921).	72
AUGUSTIN DEAC: Contributions Concerning the Connections of the Romanian Socialists with Friedrich Engels and Other Leaders of the International Workers Movement.	83

★

Chronology of the Struggle for Liberating the Entire Territory of Our Country (August the 23 rd — October the 25 th 1944), <i>Constantin Nicolae, Leonida Loghin</i>	91
Three Decades Since Founding the Romanian Association for Friendly Relation with the Soviet Union — ARLUS: <i>Elisabeta Petreanu, Nicolae Raug.</i>	106

EVOCATIONS

Dr. C.I. Parhon	111

ANNIVERSAIRES

30 Year Since the Bulgarian Insurrection in September 1944: <i>Crișan Iliescu.</i>	117
A Quarter of Century Since the Proclamation of the People's Republic of China: <i>Ana Budura.</i>	122
25 Years Since the Proclamation of the German Democratic Republic: <i>Emilia Bălănică.</i>	127

SCIENTIFIC LIFE CRITIQUE AND BIBLIOGRAPHY BIBLIOGRAPHIC INDEX

SOMMAIRE

LE PROGRAMME DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN — SYNTHÈSE PROFONDEMENT SCIENTIFIQUE DE LA VOIE DE LUTTE ET DE CREATION HISTORIQUE DU NOTRE PEUPLE	3
GHEORGHE SURPAT: Le débat du Programme du P.C.R. par le parti toutentier et par le peuple, expression du profond démocratisme de notre société.	31
ION ARDELEANU: Le marxisme-léninisme créateur, fondement de la politique du P.C.R. en lutte pour la formation de la conscience socialiste des masses en Roumanie.	40
PAMFIL NICHÎTELEA: Directions de la politique culturelle du Parti Communiste Roumain pendant a période de la révolution et de la construction socialiste.	46
CONSTANTIN OLTEANU, ILIE CEAUȘESCU: Le Parti Communiste Roumain, le dirigeant de la lutte pour la transformation révolutionnaire de l'armée roumaine, la garantie de la sauvegarde des conquêtes socialistes du notre peuple, de l'indépendance et de la souveraineté du pays.	58
GEORGETA TUDORAN: L'activité des députés socialistes dans le Parlement de Roumanie.	72
AUGUSTIN DEAC: Contributions concernant les relations des socialistes roumains avec Friedrich Engels et des autres dirigeants du mouvement ouvrière internationale.	83

★

Chronologie de la lutte pour la libération du territoire entier de notre patrie (23 août — 25 octobre 1944): <i>Constantin Nicolae, Leonida Loghin.</i>	91
Trois décennies de la constitution de l'Association roumaine pour relations de l'amitié avec l'Union Soviétique — A.R.L.U.S.: <i>Elisabeta Petreanu, Nicolae Raug.</i>	106

EVOCATIONS

Dr. C.I. Parhon	111

ANNIVERSAIRES

30 ans depuis la victoire de l'insurrection bulgare de septembre 1944 — <i>Crișan Iliescu.</i>	117

Un quart du siècle de la proclamation de la République Populaire de Chine: <i>Ana Budura</i> .	122
25 ans depuis la proclamation de la République Démocratique Allemande: <i>Emilia Bălănică</i> .	127

LA VIE SCIENTIFIQUE CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE FICHIER BIBLIOGRAPHIQUE

INHALT

Das Programm der Rumänischen Kommunistischen Partei — gründlich wissenschaftliche Synthese des Kampf — und historischen Kreationsweges unseres Volkes.	3
GHEORGHE SURPAT: Die Debatte des Programms der RKP von der ganzen Partei und vom ganzen Volk, Ausdruck des gründlichen Demokratismus unserer Gesellschaftsordnung.	31
ION ARDELEANU: Der schöpferische Marxismus-Leninismus, Grundlage der Politik der RKP im Kampf für die Bildung des sozialistischen Bewusstseins der Werktätigen Rumäniens.	40
PAMFIL NICHÎTELEA: Koordinante der Kulturpolitik der Rumänischen Kommunistischen Partei in der Periode der sozialistischen Revolution und des sozialistischen Aufbaus.	46
CONSTANTIN OLTEANU, ILIE CEAUȘESCU: Die Rumänische Kommunistische Partei, Führer des Kampfes für die revolutionäre Umgestaltung der rumänischen Armee, Schild der Verteidigung der sozialistischen Eroberungen unseres Volkes, der Selbstständigkeit und Souveränität des Landes.	58
GEORGETA TUDORAN: Die Tätigkeit der sozialistischen Abgeordneten im rumänischen Parlament.	72
AUGUSTIN DEAC: Beiträge zu den Verbindungen der rumänischen Sozialisten mit Friedrich Engels und andere Führer der internationalen Arbeiterbewegung.	83

*

Die Chronologie des Kampfes für die Befreiung des gesamten Territoriums unseres Landes (23. August — 25. Oktober 1944): <i>Constantin Nicolae, Leonida Loghin</i> .	91
Drei Jahrzehnte seit der Gründung des rumänischen Vereins für die Freundschaftsbeziehungen mit der Sowjetunion — ARLUS: <i>Elisabeta Petreanu, Nicolae Raus</i> .	106

WACHRUFEN

Dr. C.I. Parhon	111

FEIERTAGE

30 Jahre seit dem Sieg des bulgarischen Aufstandes vom September 1944: <i>Crișan Iliescu</i> .	117
Ein viertel Jahrhundert seit der Ausrufung der Volksrepublik China: <i>Ana Budura</i> .	122
25 Jahre seit der Gründung der Deutschen Demokratischen Republik: <i>Emilia Bălănică</i> .	127

DAS WISSENSCHAFTLICHE LEBEN KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE BIBLIOGRAPHISCHES VERZEICHNIS

SUMARIO

El programa del Partido Comunista Rumano — síntesis profundo científico del camino de lucha y creación histórica del nuestro pueblo.	3
GHEORGHE SURPAT: El debate del programa del Partido Comunista Rumano de todo el partido y pueblo, expresión del profundo democratismo de nuestro régimen.	31

ION ARDELEANU: El marxism-leninismo creador, el fundamento de la politica del Partido Comunista Rumano en la lucha por la formación de la conciencia socialista de los trabajadores de Rumania.	40
PAMFIL NICHIȚELEA: Coordinadas de la politica cultural del P.C.R. en el periodo de la revolución y de la edificación socialista.	46
CONSTANTIN OLTEANU, ILIE CEAUȘESCU: El Partido Comunista Rumano el dirigente de la lucha por la transformación revolucionaria del ejército rumano, escudo de la defensa de las conquistas socialistas del nuestro pueblo, de la independencia y de la soberanía del país.	58
GEORGETA TUDORAN: La actividad de los diputados socialistas en el parlamento de la Rumania 1919—1921.	72
AUGUSTIN DEAC: Contribuciones concerniente a las relaciones de los socialistas rumanos con Friedrich Engels y otros dirigentes del movimiento obrero internacional.	83

★

Cronologia de la lucha por la liberación del entero territorio de nuestro país (23 de agosto—25 de agosto de 1944): <i>Constantin Nicolae, Leonida Loghin</i>	91
Tres decenios de la constitución de la Asociación rumana por las relaciones de amistad con la Unión Soviética — ARLUS: <i>Elisabeta Petreanu, Nicolae Răuș</i>	106

EVOCAÇÕES

Dr. C.I. Parhon.	111

ANIVERSAÇÕES

30 años de la victoria de la insurrección búlgara de setiembre de 1944: <i>Crișan Iliescu</i>	117
Un cuarto de siglo de la proclamación de la Republica Popular China: <i>Ana Budură</i>	122
25 años de la proclamación de la Republica Democrata Alemana: <i>Emilia Bălănică</i>	127

VIDA CIENTIFICA CRITICA Y BIBLIOGRAFIA CATÁLOGO BIBLIOGRAFICO

Redactori : Ion Calafeteanu, Elena Mureșan, Nicolae Răuș

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 274 ; 442 ; 722.

Revista „Anale de istorie” a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

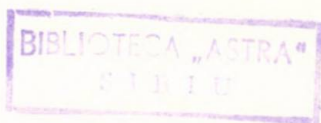
Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

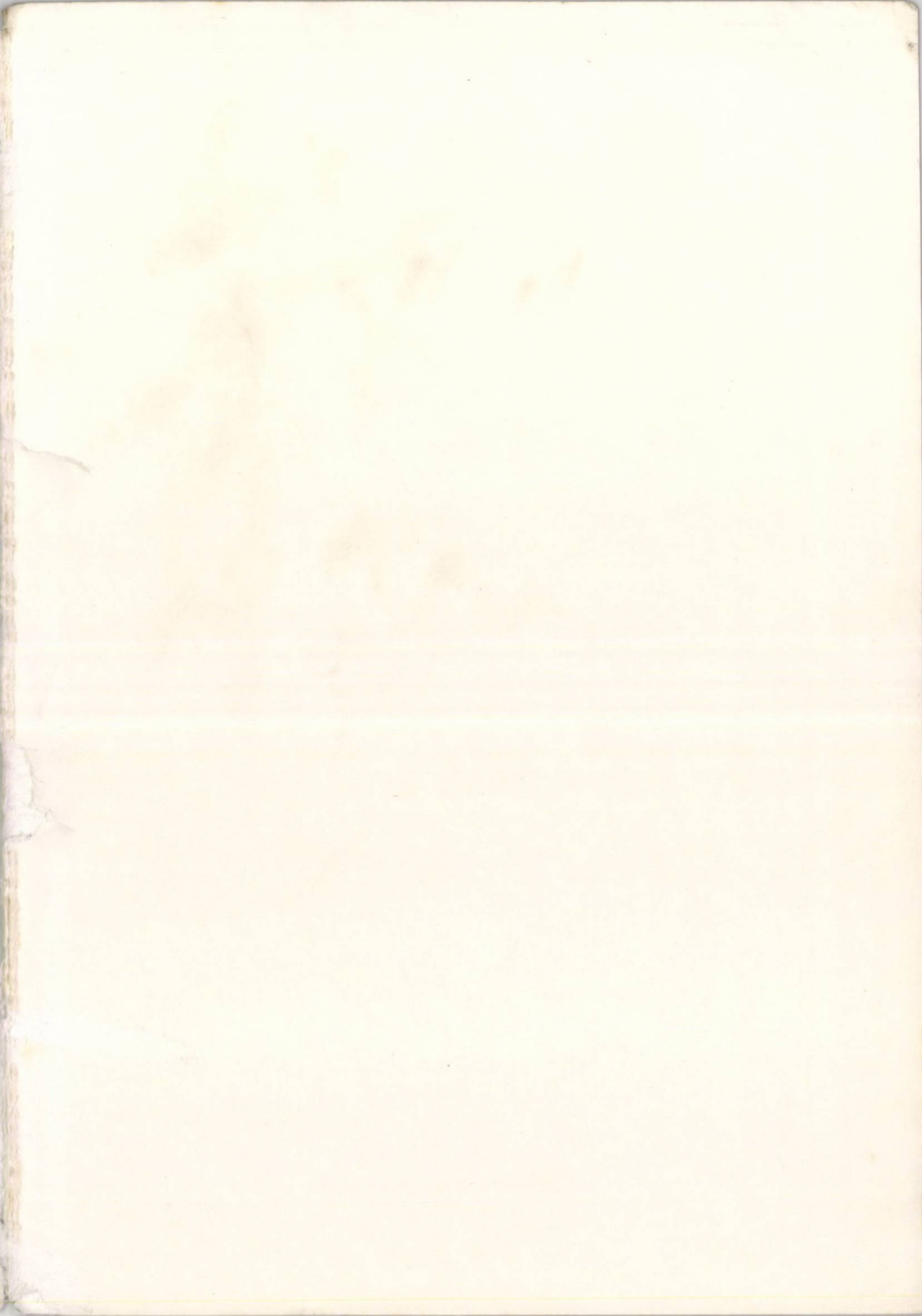
Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROM-PRESFILATELIA” — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66, P.O.B. — 2001.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Științei”

78963

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ!

anale de istorie

CONGRESUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

anale de istorie

6
1974

1990)

0 IUI. 2005

CITITORILOR ȘI COLABORATORILOR REVISTEI

ANALE DE ISTORIE

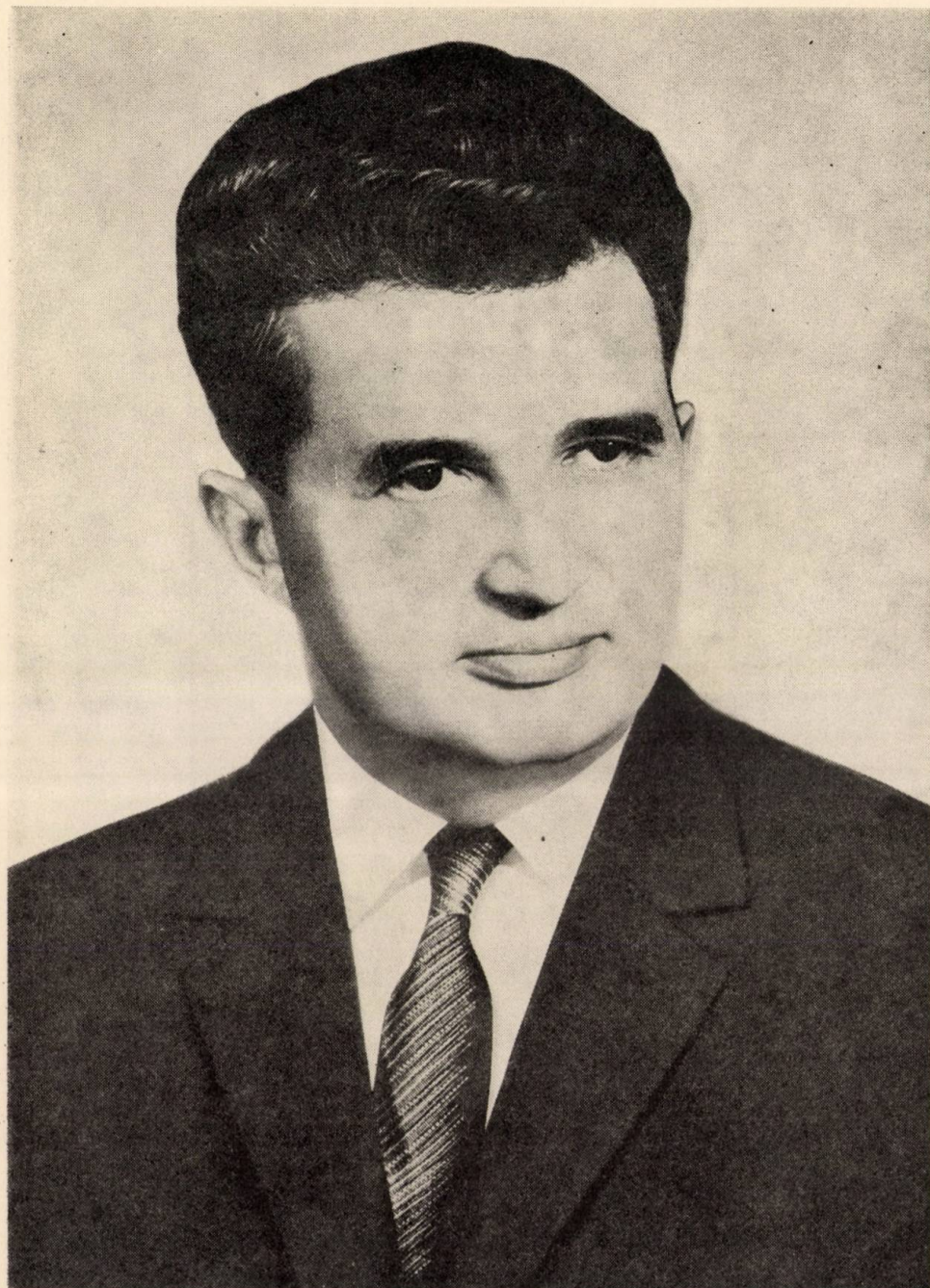
Călduroase felicitări și cele mai bune urări de sănătate
și spor în activitate cu prilejul aniversării Republicii
și al ANULUI NOU

Colectivul de redacție

8963

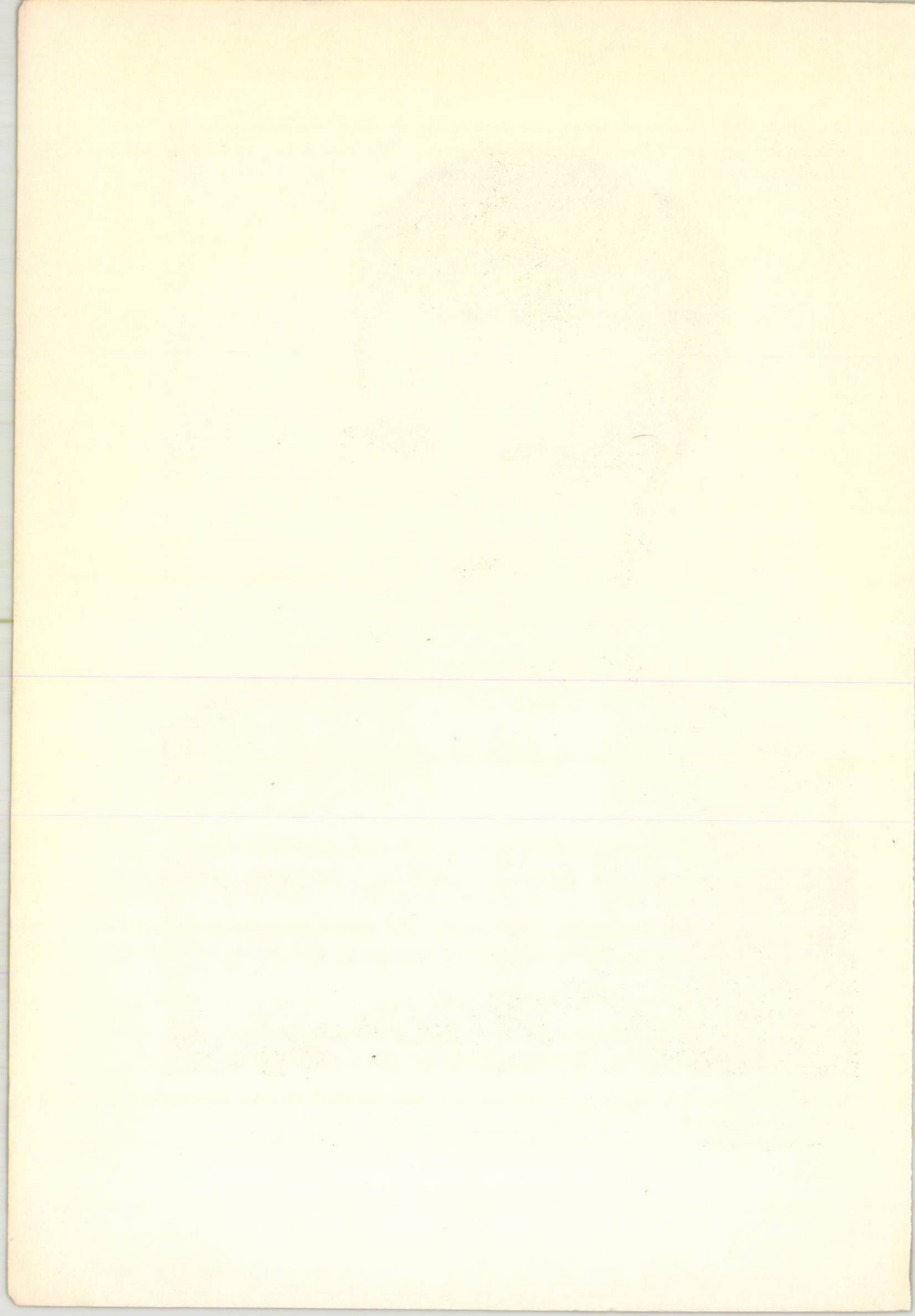
-- 2014

Exprimînd voința partidului, a clasei muncitoare, a întregului popor, Congresul al XI-lea al P.C.R. a reales, în unanimitate, în înalta funcție de secretar general al partidului pe tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU

22840.

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU la încheierea lucrărilor Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român

Stimaţi tovarăşi,

Am ajuns la încheierea lucrărilor Congresului al XI-lea al partidului. Timp de patru zile s-au dezbătut pe larg, în plen şi în secţiuni, şi s-au adoptat, într-o deplină unanimitate, Raportul, Programul şi Directivele. S-au evidenţiat atît rezultatele pozitive obţinute în activitatea de pînă acum, cît şi o serie de lipsuri. S-au adus o serie de critici, s-au luat, fără îndoială, şi unele poziţii autocritice — e adevărat, nu chiar prea ferme — dar totuşi, de data aceasta, putem afirma că în discuţii s-au făcut auzite mai puternic poziţiile autocritice faţă de lipsurile din activitatea diferitelor organe de partid, a diferitelor organe de stat, a unor activişti de partid şi de stat.

Totodată, în cadrul acestor discuţii s-au făcut numeroase propuneri care urmează să fie analizate de către noul Comitet Central pentru a-şi găsi soluţionarea corespunzătoare.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvîntul 343 de delegaţi, reprezentînd toate organizaţiile de partid judeţene. Am putea spune că, prin numărul mare de delegaţi care au luat cuvîntul, prin problemele abordate, Congresul a devenit, într-adevăr, un forum al partidului, al întregii noastre naţiuni socialiste. **(Aplauze puternice).**

O caracteristică a actualului Congres, a discuţiilor care au avut loc este abordarea într-un spirit de înaltă răspundere, de exigenţă şi combativitate a problemelor complexe ale dezvoltării noastre economico-sociale, ale situaţiei internaţionale. Putem afirma că, prin înalta ținută politică în care s-au desfășurat, lucrările Congresului au demonstrat creșterea puternică a nivelului ideologic și politic al partidului, faptul că, într-adevăr, conferințele județene au trimis aici delegați care, prin cuvîntul lor şi prin participarea la lucrări, au adus o contribuţie activă la adoptarea celor mai corespunzătoare hotărîri privind destinele naţiunii noastre, activitatea internă şi internaţională a partidului. **(Aplauze puternice).**

După cum este cunoscut, Congresul a aprobat în mod unanim politica internă şi externă a partidului şi statului, activitatea desfăşurată de Comitetul Central între Congresul al X-lea şi Congresul al XI-lea. Această unanimitate deplină manifestată în Congres demonstrează încă o dată — dacă mai era necesar — unanimitatea cu care întregul nostru popor

înfăptuiește neabătut politica partidului nostru — politică ce corespunde pe deplin năzuințelor sale vitale. **(Aplauze puternice).**

Tot într-o deplină unanimitate a fost adoptat Programul partidului — Carta ideologică, teoretică și politică ce dă partidului și poporului nostru perspectiva clară a dezvoltării sale viitoare, a înaintării ferme spre cea mai avansată societate pe care a cunoscut-o vreodată omenirea — societatea comunistă. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Au fost adoptate, de asemenea, în unanimitate, Directivele cu privire la dezvoltarea economico-socială a țării în perioada 1976—1980 și, în perspectivă, pînă în 1990. Prin aceasta se dă o bază materială programului de dezvoltare viitoare a țării noastre, înfăptuirii Programului partidului.

De asemenea, într-o deplină unanimitate, Congresul a aprobat orientările și direcțiile activității viitoare a Comitetului nostru Central, a partidului și întregului popor, atît în domeniul politicii interne, cît și în cel al politicii internaționale. Iată de ce putem spune că prin adoptarea, într-o deplină unanimitate, a acestor documente, Congresul al XI-lea va rămîne înscris cu litere de aur în istoria partidului și poporului nostru. Congresul trasează calea înaintării mai hotărîte pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, spre comunism, a ridicării bunăstării și fericirii întregului nostru popor. **(Aplauze puternice).**

Din lucrările Congresului s-a desprins mîndria patriotică și comunistă a delegaților, a partidului, a poporului nostru pentru înfăptuirile de pînă acum, pentru Programul minunat pe care îl avem de înfăptuit în viitor. Aș dori, totodată, să consider aceasta ca o manifestare a hotărîrii de a fi cît mai exigenți și de a face totul pentru ca în activitatea noastră să nu se încetățenească cumva, în vreun domeniu, automulțumirea, îngîmfarea — străine de spiritul comunist. Dimpotrivă, spiritul de mîndrie îndreptățită pentru ce am înfăptuit trebuie să ne ceară să lucrăm și mai bine — să facem totul pentru a ridica activitatea partidului și statului nostru la un nivel superior. **(Aplauze puternice, prelungite).**

După cum am anunțat — și după cum se cunoaște — noul Comitet Central a fost, de asemenea, ales într-o quasiunanimitate, iar Comitetul Politic Executiv, Secretariatul, într-o unanimitate deplină.

Aș dori ca, în numele Comitetului Central al partidului, să exprim mulțumiri tuturor delegaților partidului pentru încrederea pe care ne-au acordat-o. Doresc să asigur — și cred că membrii Comitetului Central vor fi de acord cu mine să dea aceste asigurări — că ne vom strădui să organizăm mai bine activitatea Comitetului Central, astfel ca munca organului central al partidului între Congrese să corespundă cerințelor tot mai mari pe care le pun în fața partidului și poporului nostru prevederile Programului și Directivelor. Vă asigurăm că vom face totul pentru a munci în așa fel încît Comitetul Central să răspundă pe deplin încrederii ce i s-a încredințat. **(Aplauze puternice).**

Vă rog să îmi dați voie să exprim mulțumirile mele delegaților la Congres, întregului partid pentru încrederea ce mi-au acordat-o, alegîndu-mă în înalta funcție de secretar general al partidului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aceleași mulțumiri aș dori să le aduc, de fapt, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, care, sub

diferite forme, și-au manifestat această dorință, în perioada premergătoare Congresului, asentimentul lor în acord unanim cu partidul. **(Aplauze puternice).**

Doresc să vă asigur, tovarăși, doresc să asigur întregul partid și popor, că înțeleg încrederea ce mi s-a acordat ca o obligație de a acționa în așa fel încât să asigurăm împreună cu Comitetul Politic Executiv, cu Comitetul Central, cu întregul activ, cu întregul partid, îndeplinirea în cele mai bune condiții a Programului, a Directivelor, a liniei generale a partidului.

Doresc să repet și acum ceea ce am spus și în alte împrejurări — că numai în măsura în care partidul nostru va acționa într-o deplină unitate, în măsura în care fiecare membru al Comitetului Central, fiecare membru al organelor de conducere își va face pe deplin datoria în locul de muncă încredințat, în măsura în care fiecare membru al partidului va acționa în îndeplinirea acestor sarcini de mare răspundere, va fi posibil să asigurăm îndeplinirea în bune condiții a Programului și Directivelor.

În ce mă privește, vă asigur că nu voi precupeți nici un efort, că voi face totul pentru a corespunde încrederii partidului și poporului. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Congresul a dat o înaltă apreciere și a aprobat unanim politica externă, direcțiile activității viitoare a partidului nostru pe plan internațional. Nu doresc să mă mai refer la acestea, ele sînt clar exprimate în documentele Congresului. Ceea ce doresc să menționez — și să asigur Congresul, partidul, poporul și pe toți prietenii noștri de peste hotare, toate popoarele lumii — este că ne vom călăuzi neabătut, în activitatea internațională viitoare, de hotărârile Congresului. Vom face totul pentru a contribui la triumful politicii de pace și colaborare internațională, la crearea unei lumi mai bune și mai drepte, a noii ordini economice și politice internaționale ! **(Vii aplauze).**

Am arătat că situația internațională trece prin unele momente grele. Avem însă convingerea că stă în puterea popoarelor, a forțelor progresiste, antiimperialiste, să asigure continuarea cursului spre destindere, să împiedice agravarea situației internaționale. De aceea, sîntem ferm hotărîți să milităm neabătut pentru întărirea unității și solidarității tuturor forțelor progresiste și antiimperialiste de pretutindeni, să conlucrăm strîns cu toate popoarele, cu toți aceia care sînt pătrunși de răspunderea față de propriul popor, față de cauza civilizației omenești și doresc pacea și colaborarea internațională. **(Aplauze puternice).**

La Congresul nostru au participat, ca invitați, ca oaspeți dragi, 139 de delegații și reprezentanți ai partidelor comuniste și muncitorești, socialiste și social-democrate, partide de guvernămint și alte partide democratice din țările în curs de dezvoltare, din țări prietene, mișcări de eliberare și alte organizații antiimperialiste. De asemenea, un număr mare de partide și organizații ne-au trimis mesajele lor de solidaritate. Aș dori, încă o dată, acum, la încheierea lucrărilor Congresului nostru, să adresez cele mai calde mulțumiri tuturor conducătorilor partidelor și organizațiilor care au trimis delegații și reprezentanți la lucrările Congresului nostru, sau care ne-au trimis mesaje. În această participare vedem o

puternică manifestare a relațiilor de colaborare dintre partidele și popoarele noastre, o expresie a solidarității internaționale în lupta pentru o politică de pace și colaborare, pentru progres social. **(Aplauze puternice).**

Doresc să mulțumesc, în mod deosebit, membrilor delegațiilor și reprezentanților care au participat direct la lucrările Congresului nostru — și care au putut astfel cunoaște mai îndeaproape, nemijlocit, felul de a gândi și de a acționa al partidului și poporului nostru. Sper că vor duce cu ei expresia solidarității și a sentimentelor noastre de prietenie care s-au manifestat tot timpul Congresului față de partidele și popoarele pe care le reprezintă. **(Vii aplauze).** Îi rugăm să transmită conducerilor partidelor, organizațiilor pe care le reprezintă, salutul partidului nostru de solidaritate, urarea noastră frățască de a obține noi și noi succese în lupta pentru construcția socialistă și comunistă — pentru partidele din țările socialiste — în lupta pentru dezvoltarea economică și socială independentă — pentru celelalte partide și organizații — în lupta de eliberare națională, în lupta pentru progres social și pentru pace în lume. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Vă rugăm, dragi tovarăși și prieteni de peste hotare, să transmiteți popoarelor dumneavoastră salutul prietenesc al poporului nostru și cele mai bune urări de prosperitate, bunăstare și pace ! **(Aplauze prelungite).**

Stimați tovarăși,

Am adoptat în aceste zile hotărâri de importanță istorică. Avem o linie generală politică, marxist-leninistă justă, verificată în focul unei lupte și munci îndelungate. Acum este necesar să trecem cu hotărâre la muncă în toate domeniile de activitate, pentru realizarea în cele mai bune condiții a tuturor hotărârilor care vor asigura ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație socialistă. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aș dori să-mi exprim convingerea că toți delegații participanți la Congres, cât și invitații, reîntorși acasă, vor duce în organizațiile lor spiritul ce s-a manifestat tot timpul în Congres, hotărârea care a dominat toate lucrările sale — de a face totul pentru a asigura creșterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate, de a întări legăturile dintre partid și popor, de a milita neabătut pentru unitatea de monolit a partidului. Trebuie să ne preocupăm necontenit de dezvoltarea democrației de partid — care a dominat, de altfel, toate lucrările Congresului nostru. Putem spune că și din acest punct de vedere Congresul al XI-lea marchează ridicarea pe o treaptă superioară a democrației comuniste în partidul nostru. **(Aplauze puternice).**

Aș dori să adresez chemarea către întregul nostru partid de a acționa într-o strînsă unitate cu întregul popor, pentru că numai și numai în strînsă unitate vom avea deplina garanție a mersului ferm înainte, a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, a victoriei comunismului în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

De la această înaltă tribună a Congresului doresc acum, la încheiere, să mă adresez întregii noastre națiuni.

Dragi cetățeni ai României socialiste !

Congresul Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii națiuni, a adoptat hotărâri istorice. Știm că voi toți ați urmărit

în aceste zile lucrările Congresului nostru. Scrisorile, telegramele pe care le-ați adresat au constituit o mărturie a interesului și hotărârii cu care întregul popor dorește să se înfăptuiască hotărârile Congresului. Rezultatele pe care multe colective le-au închinat în aceste zile Congresului, dînd producții peste plan, sînt de fapt un angajament, o semnătură unanimă pe Program, pe Directive, a națiunii noastre, o expresie a hotărârii de a face totul ca aceste prevederi să fie realizate. **(Aplauze puternice).**

Dorim să spunem deschis, dragi tovarăși și prieteni, că nu pornim la plimbare, pornim la un drum de muncă ! În această ascensiune vom avea și greutăți de învins, va trebui să trecem și obstacole. Dar, așa cum în milenara sa istorie poporul nostru a știut să meargă victorios înainte — avem toată garanția că, în frunte cu comuniștii, vom înfrînge toate greutățile, că națiunea noastră va merge tot mai ferm înainte spre comunism ! **(Aplauze ; urale ; se scandează : „Ceașescu — P.C.R. !“).**

Vă chemăm, dragi tovarăși și prieteni, cetățeni ai României socialiste, la muncă și la luptă hotărîtă ! Vă chemăm să nu precupeți nimic, pentru ca, într-o deplină unitate, să facem din România o țară mai îmbelșugată, mai puternică, un detașament activ al luptei pentru socialism, pentru pace în lume ! **(Aplauze puternice, urale, se scandează : „Ceașescu și poporul !“).**

Doresc să urez întregului partid, întregului nostru popor succese tot mai mari, multe satisfacții, bunăstare și fericire, victorie în lupta pentru comunism ! **(Urale, ovații, se scandează : „Ceașescu — P.C.R. !“).**

Trăiască Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a națiunii noastre ! Multe succese în activitatea sa viitoare ! **(Urale, aplauze puternice, prelungite, se scandează : „P.C.R. !“).**

Trăiască minunatul nostru popor, constructor victorios al socialismului ! Multă fericire și bunăstare ! Trăiască patria noastră socialistă, Republica Socialistă România ! **(Urale, ovații, se scandează : „Ceașescu — P.C.R. !“, „Ceașescu și poporul !“).**

Trăiască solidaritatea tuturor forțelor revoluționare progresiste și antiimperialiste ! Trăiască pacea și colaborarea între toate națiunile planetei noastre ! **(Urale, ovații, aplauze puternice).**

Cu aceasta, tovarăși, declar închise lucrările celui de-al XI-lea Congres al partidului. Vă urez dumneavoastră, întregului nostru popor mari succese, multă sănătate și fericire ! **(Urale, aplauze, ovații. Se întonează „Internaționala“).**

Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român – eveniment de însemnătate istorică epocală

ION POPESCU-PUȚURI

Milenara istorie a poporului român consemnează numeroase fapte și momente de o profundă semnificație națională și, în același timp, de o marcantă semnificație internațională. Dintre acestea se distinge, ca o apoteoză a ascensiunii României pe treptele progresului și civilizației, precum și ale împlinirii nobilei sale misiuni în lume, Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român.

Avînd în vedere condițiile de ordin intern și internațional în care și-a desfășurat lucrările și, în funcție de acestea, hotărîrile pe care le-a adoptat, acest suprem for politic s-a înscris în analele istoriei patriei ca un eveniment de însemnătate epocală.

Congresul al XI-lea al P.C.R. a avut loc în ambianța unității strînse, indestructibile a poporului în jurul partidului, a entuziasmului și muncii sale avîntate pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, a victoriilor remarcabile în realizarea înainte de termen a actualului plan cincinal. Totodată, Congresul s-a ținut în împrejurările cînd pe plan mondial se produc adînci transformări, se amplifică și se intensifică lupta popoarelor împotriva politicii imperialiste de forță și dictat, pentru o lume mai bună și mai dreaptă. Cele 139 de delegații sosite din țări de pe toate meridianele globului, reprezentînd partide comuniste, socialiste, social-democrate, alte forțe antiimperialiste, mesajele transmise de aceste delegații, mesajele trimise de alte partide și organizații de peste hotare, precum și ecoul larg și puternic al Congresului în opinia publică internațională fac dovada elocventă a locului de cinste și a marelui prestigiu de care se bucură partidul nostru în mișcarea revoluționară, progresistă și antiimperialistă mondială. Semnificativ pentru recunoașterea poziției de principiu și contribuției efective a P.C.R. la cauza internaționalismului este faptul că, prin prezența reprezentanților lor la Congres, prin mesajele trimise, numeroase partide frățеști, mișcări de eliberare și alte organizații progresiste și democratice din toate părțile lumii au dat o înaltă apreciere succeselor dobîndite de poporul român în construcția socialistă, relevînd că aceste succese constituie un sprijin și un izvor de îmbărbătare în lupta lor.

Document de o inestimabilă valoare de ordin teoretic și practic, care, ca și celelalte documente adoptate unanim de Congres, poartă amprenta contribuției hotărâtoare a secretarului general, a gândirii sale marxiste creatoare, Raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu înfățișează activitatea partidului în perioada care a trecut de la Congresul al X-lea și sarcinile de viitor, ridică multiple și acute probleme și oferă soluții rigurose științifice pentru soluționarea lor. Făcându-se bilanțul realizărilor obținute în perioada cincinalului 1971—1975 și, într-un cadru mai larg, în cele trei decenii care au trecut de la insurecția națională antifascistă, în Raport se arată că, drept urmare a aplicării neabătute a politicii de industrializare socialistă — baza dezvoltării întregii economii, a progresului general al țării și a asigurării unei reale independențe naționale — producția industrială a crescut de circa 30 de ori față de perioada antebelică. Remarcabile succese au fost dobândite în realizarea sarcinilor stabilite de Conferința Națională a partidului din 1972 și a angajamentelor organizațiilor de partid, ale oamenilor muncii, de a îndeplini planul cincinal — la producția industrială — înainte de termen. Realizarea nivelului planificat pentru anul 1975 va asigura un ritm mediu de creștere pe întregul cincinal de 14 la sută — superior prevederilor inițiale. Importante succese au fost obținute și în domeniul agriculturii, înregistrându-se un ritm de creștere de peste 5 la sută anual; producția agricolă depășește de aproape două ori nivelul atins înainte de război. S-a asigurat sporirea venitului național într-un ritm anual de circa 12 la sută, ceea ce a permis înfăptuirea atât a programului de dezvoltare economică-socială a țării, cât și a prevederilor de ridicare a nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor.

„Pretutindeni se pot constata — se arată în Raport — roadele activității neobosite a celor ce muncesc, care-și făuresc, prin efortul brațelor și minții lor, o viață tot mai demnă, tot mai înfloritoare. La fiecare pas se văd minunatele creații ale poporului, rezultatele afirmării în viață a principiilor socialismului. *Iată de ce putem afirma, la acest bilanț grandios, că partidul nostru s-a dovedit singurul partid din istoria zbuciumată a României care s-a identificat întru totul cu năzuințele și interesele maselor largi populare, a pus mai presus de orice independența, bunăstarea și fericirea întregului nostru popor.*”

Dându-se la iveală unele lipsuri și neajunsuri în îndeplinirea actualului cincinal, s-a arătat că lichidarea acestora va avea darul să ridice pe un plan superior întreaga activitate productivă.

Marile realizări obținute de poporul nostru, sub conducerea eroicului și încercatului său partid comunist, au creat o temelie trainică pentru desfășurarea în continuare a operei de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră și înaintarea ei spre comunism.

Corespunzător Programului partidului și Directivelor privind dezvoltarea economică-socială a României în viitorul plan cincinal și în perspectivă, pînă în 1980, obiectivul fundamental al cincinalului 1976—1980 va fi continuarea dezvoltării rapide a bazei tehnice-materiale a economiei, a întregii societăți. În acest scop se va urmări creșterea în ritm înalt a forțelor de producție, precum și amplasarea lor rațională pe întregul teritoriu al țării. Va fi continuată cu fermitate politica de industrializare so-

cialistă pe baza cuceririlor științei și tehnicii contemporane. Se va urmări creșterea mai puternică a producției agricole, a producției agroalimentare în general. O atenție deosebită va fi acordată dezvoltării armonioase, echilibrate a tuturor ramurilor și sectoarelor economiei. Cincinalul viitor va fi cincinalul îndeplinirii larg cuprinzătoare și depline a revoluției științifice-tehnice în țara noastră.

Creșterea în ritm înalt a economiei naționale va duce la apropierea nivelului de dezvoltare a țării noastre față de statele socialiste mai avansate, față de alte țări dezvoltate din punct de vedere economic. Astfel, *prin îndeplinirea prevederilor cincinalului viitor, România va putea depăși stadiul de țară în curs de dezvoltare.* Pe baza sporirii rapide a venitului național, se va asigura creșterea sistematică a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor. Se va acționa pentru îndeplinirea conducerii unitare, pe baza planului național unic, a dezvoltării economice-sociale a țării, pentru promovarea principiilor conducerii științifice în toate sectoarele. Partidul va milita în mod consecvent pentru adâncirea democrației socialiste, asigurând cadrul organizatoric cel mai propice participării maselor populare la conducerea întregii activități economice-sociale. El va acționa în continuare pentru înflorirea multilaterală a națiunii noastre socialiste. Va fi aplicată cu aceeași consecvență politica marxist-leninistă de deplină egalitate în drepturi și afirmare plenară în viața economică-socială a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru cimentarea și mai puternică a frăției și unității poporului român și naționalităților conlocuitoare în munca de propășire a patriei comune.

Cincinalul 1976—1980 va marca ridicarea României la un nou stadiu de dezvoltare, parcurgându-se astfel o parte însemnată a drumului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

Congresul a aprobat în întregime și și-a însușit programul ideologic elaborat de plenara Comitetului Central din 3—5 noiembrie 1971, precum și normele vieții și muncii comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, adoptate de Conferința Națională a partidului din 1972. El a stabilit ca activitatea politică-ideologică și educativă, în spiritul concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice despre lume și viață, să se intensifice și îmbunătățească. În acest sens, se va porni de la cunoașterea trecutului de luptă revoluționară a poporului nostru, de la tradițiile culturii lui progresiste, ale culturii progresiste și revoluționare mondiale. „Nu trebuie uitat — se menționează în Raportul la Congres — că felul de a trăi și gândi al poporului a constituit și va constitui întotdeauna temelia dezvoltării culturii cu adevărat înaintate. Trebuie să adăugăm de aceea, la creația prezentului, creația trecută, dând prețuirea cuvenită marilor înfăptuiri ale înaintașilor noștri, moșteniri înaintate a mișcării noastre revoluționare.

Generalizînd experiența prezentului, trebuie să ne însușim, de asemenea, tot ceea ce este mai valoros și progresist pe plan internațional“.

În acest context, a fost relevată necesitatea ca activitatea ideologică în domeniul științelor sociale să stea mai mult în preocuparea partidului, să se desfășoare pe baza unei concepții unitare, a conducerii și îndrumării sale nemijlocite de către Comitetul Central și organismele sale, corespun-

zător adevărului că problemele acestor științe nu sînt de „strictă specialitate“, ci componente ale teoriei și ideologiei comuniste.

Acordînd o mare atenție politicii și activității pe plan extern a P.C.R. și statului român, Raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu redă o multilaterală și aprofundată analiză a configurației lumii contemporane, a sensului, semnificației și implicațiilor noilor tendințe și fenomene ale vieții internaționale. Această analiză reflectă cu pregnanță spiritul novator, realist și constructiv, neobosita și prodigioasa activitate desfășurată în acest domeniu de secretarul general al partidului și președintele Republicii. Relevînd că ne aflăm la începutul unei noi faze a crizei sistemului capitalist, care cuprinde toate sferele societății și afectează — într-o măsură mai mare sau mai mică — toate continentele, Raportul concludă că procesul de reasezare a relațiilor între state și grupări de state accentuează instabilitatea internațională, creează primejdii pentru securitatea unor state, zone și continente ale planetei, pentru pacea lumii întregi. Asemănîndu-se în multe privințe cu situația din anii premergători primului și celui de-al doilea război mondial, problemele vieții internaționale actuale sînt însă mai complexe și mai grave. O mare primejdie o reprezintă cursa continuă a înarmărilor, stocarea de noi și noi arme de nimicire în masă, concentrarea în Europa a celor mai puternice forțe militare ale zilelor noastre, existența unor focare de încordare și pericole de noi conflicte în diferite zone ale lumii.

Totodată, viața internațională contemporană se deosebește radical de perioada anterioară, în primul rînd datorită existenței sistemului mondial socialist.

Schimbările care au avut și au loc pe arena mondială deschid noi perspective de transformare revoluționară a societății, duc la intensificarea luptei maselor populare pentru apărarea intereselor lor vitale.

Realitățile contemporane, marile mutații produse în lume demonstrează cu putere justetea politicii externe promovate cu consecvență de partidul și statul nostru. În activitatea internațională, Republica Socialistă România a pus și va pune pe prim plan dezvoltarea relațiilor de colaborare și solidaritate cu toate țările socialiste, considerînd că aceasta corespunde atît intereselor poporului român, cît și intereselor celorlalte popoare care edifică noua orînduire, cauzei generale a socialismului și păcii. În același timp, țara noastră a desfășurat și va desfășura o intensă activitate pentru extinderea colaborării multilaterale cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele care se pronunță pentru propășirea economică-socială independentă. Acționînd în spiritul coexistenței pașnice, România a extins și va extinde colaborarea cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduirea socială, inclusiv cu statele capitaliste dezvoltate. *România așază în mod ferm, la baza relațiilor cu toate statele, principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțarea la forță și amenințarea cu forță, respectul dreptului fiecărui popor de a-și hotărî dezvoltarea economică și socială corespunzător voinței sale, fără nici un amestec din afară, a dreptului de a-și făuri o viață liberă și independentă.*

Documentele Congresului evidențiază necesitatea înfăptuirii securității și dezarmării pe continentul european și pe plan mondial și, în acest cadru, a unor înțelegeri regionale, inclusiv în regiunea Balcanilor, pentru transformarea acesteia într-o zonă fără trupe și baze militare străine, fără armament atomic, într-o zonă a păcii și colaborării. Totodată, pornind de la decalajul care s-a accentuat între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, determinat în primul rînd de politica imperialistă, colonialistă și neocolonialistă, aceste documente reliefează necesitatea stringentă a soluționării acestei situații pe baza principiilor egalității, cu participarea tuturor statelor, a instaurării unei noi ordini economice și politice mondiale, a democratizării relațiilor internaționale, corespunzător schimbărilor petrecute în lume. „Este necesar — s-a subliniat în Raportul prezentat Congresului — să se pornească de la faptul că noua ordine nu înseamnă schimbarea vechiului ambalaj cu altul nou — chiar dacă ar fi de aur. Schimbarea doar a ambalajului nu va soluționa problema; dimpotrivă, va agrava și mai mult stările actuale de lucruri, criza economică, instabilitatea, criza generală a capitalismului, cu toate consecințele pe care acestea le au asupra colaborării și păcii internaționale“.

Rezolvarea tuturor problemelor complexe — economice și politice — ale zilelor noastre nu se poate realiza doar de cîteva state. Ea reclamă în mod imperios participarea activă a tuturor țărilor, cu drepturi deplin egale. În acest sens, țările mici și mijlocii sînt chemate să joace un rol tot mai activ în afirmarea noilor principii de relații interstatale și a unei noi ordini economice și politice internaționale. Un rol important revine țărilor nealiniat — în majoritatea lor țări mici și mijlocii — care pot aduce o contribuție deosebit de prețioasă la realizarea acestor obiective.

Cu deosebită claritate și forță de convingere a fost înfățișată politica internaționalistă a P.C.R., activitatea sa îndreptată spre întărirea colaborării și solidarității cu toate forțele revoluționare, progresiste, antiimperialiste din lumea întreagă. Congresul a hotărît ca Partidul Comunist Român să desfășoare în continuare o largă activitate de dezvoltare a legăturilor de colaborare tovarășească, de solidaritate internaționalistă cu toate partidele comuniste și muncitorești, de realizare a unei unități de tip nou a acestora, bazată pe independența și dreptul fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia politică proprie, conștient că aceasta reprezintă un factor de uriașă însemnătate pentru dezvoltarea socială a omenirii. Totodată, Congresul a reafirmat hotărîrea partidului nostru de a nu se lăsa nici în viitor antrenat, în vreun fel sau altul, în acțiuni de blamare a altor partide — care dăunează unității și colaborării —, ci, dimpotrivă, de a face totul pentru a contribui la depășirea actualelor divergențe, la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

Raportul prezentat Congresului relevă că colaborarea și unitatea dintre comuniști și socialiști, avînd la bază ceea ce îi unește și experiențele pozitive de pînă acum, *realizarea unei adevărate reconcilierii istorice între partidele comuniste și socialiste se impun ca o necesitate acută pentru atingerea unor feluri majore comune ale dezvoltării sociale contemporane.*

Congresul evidențiază necesitatea dezvoltării în continuare a relațiilor P.C.R. cu partidele socialiste și social-democrate, cu alte partide muncitorești, cu partidele progresiste de guvernământ din țările care pășesc pe calea dezvoltării independente, cu mișcările de eliberare și alte partide și organizații progresiste, cu toate forțele antiimperialiste, cu toți cei care se pronunță pentru progres și democrație, pentru libertatea popoarelor, pentru destindere internațională și pace.

O însemnătate excepțională o constituie adoptarea de către Congres a Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Încă de la începuturile mișcării socialiste și muncitorești din România au existat preocupări pentru formularea unor documente cu caracter programatic. În această linie se înscriu *Principiile de organizare a falansterului de la Scăeni-Prahova*, din 1835, expresie a socialismului utopic în țara noastră, *Statutele Asociației generale a lucrătorilor din România*, din 1872, *Credo al socialiștilor*, din 1880, *Principii programatice* cuprinse în lucrarea dr. N. Russel — „Un studiu psihiatric, urmat de câteva comentarii asupra ideilor sănătoase“, din același an, etc. În 1886 a fost elaborat de C. Dobrogeanu-Gherea un program marxist al „Partidei socialiste din România“, intitulat „*Ce vor socialiștii români? Expunerea socialismului științific și programul socialist*“, salutat peste doi ani și de Friedrich Engels.

În decursul vremii, partidul politic al clasei noastre muncitoare — partidul social-democrat, creat în 1893 și transformat în 1921 în Partidul Comunist Român, a elaborat o serie de orientări programatice care au direcționat desfășurarea cu succes a luptelor revoluționare, înfăptuirea revoluției și construirea socialismului. De asemenea, se poate spune că fiecare plan cincinal a constituit un program de scurtă durată al partidului. Este pentru prima oară însă că partidul dispune de acum de un program privind toate laturile vieții sociale și de o largă perspectivă, bazat pe o concepție unitară, pornind de la teoria materialismului dialectic și istoric, de la generalizarea experienței altor țări și a experienței proprii, aplicînd creator adevărurile generale, universal valabile, la condițiile istorice, sociale și naționale concrete ale țării noastre.

În Programul partidului își găsește locul, într-o sinteză profund științifică, legătura indisolubilă dintre trecut, prezent și viitor. Pornind de la retrospectiva istoriei patriei, acest fundamental document sintetizează luptele dirze, eroice desfășurate de-a lungul secolelor de poporul nostru pentru dezvoltarea sa pe calea progresului, împotriva exploatării și asupririi sociale și naționale, împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei naționale, a libertății, pentru o viață mai bună. Fapt firesc, deoarece aceste țeluri și aspirații purtate neîntrerupt de locuitorii pămîntului românesc prin veacuri de vitregii și strădanii, și-au găsit exponentul cel mai fidel în partidul comuniștilor, pe al cărui steag au fost înscrise cele mai nobile și înalte idealuri ale maselor largi populare. Această legitimitate a Partidului Comunist Român — după cum se menționează în Program — rezultă nu numai din aceea că partidul este trup

din trupul poporului, creația celei mai înaintate clase — clasa muncitoare —, avînd rădăcinile adînc împlîntate în solul românesc, în realitățile sale, ci și din faptul că tot ceea ce au gîndit și năzuit mințile cele mai luminate ale poporului de-a lungul veacurilor, ideile, cauza nobilă pentru care au luptat și s-au jertfit atîtea generații de revoluționari au fost preluate, ridicate pe o treaptă superioară și înfăptuite în epoca noastră de partidul comunistilor. Lupta plină de abnegație și sacrificii a P.C.R., în fruntea clasei muncitoare și a întregului popor, pentru democrație, progres și dreptate socială, pentru independență și integritate națională, marile realizări repurtate în perioada de după eliberarea patriei de sub dominația fascistă demonstrează justetea politicii marxist-leniniste a partidului nostru, faptul că el a pornit de la realitățile concrete, găsind căile cele mai potrivite pentru înaintarea victorioasă pe calea făuririi orînduirii noi, socialiste. Toată această istorie glorioasă constituie un bogat tezaur de învățăminte cu caracter științific, revoluționar, oferă un puternic fundament ideologic, teoretic Programului, întregii activități a partidului nostru, constituind, totodată, o contribuție la patrimoniul universal al teoriei și practicii revoluționare.

„Se poate spune — a subliniat la Congres tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a îndrumat permanent și a participat direct și hotărîtor la elaborarea Programului — *că este pentru prima dată cînd partidul nostru dispune de un document care sintetizează viața și lupta de două milenii a poporului român, activitatea maselor populare, a forțelor progresiste, a mișcării revoluționare, istoria însăși a partidului. Iată de ce, pe drept cuvînt, Programul este considerat Carta teoretică, ideologică și politică a partidului, documentul de bază care dă răspuns celor mai complexe probleme ale muncii și luptei poporului și partidului nostru, ale perspectivelor dezvoltării viitoare a țării. Iată de ce, pe drept cuvînt, se poate spune că Programul constituie expresia marxismului creator în România*“.

Programul partidului are un rol de o importanță deosebită în ridicarea nivelului politic-ideologic al întregului popor, înarmîndu-l cu o concepție înaintată despre lume și viață și însușindu-l în marea operă constructivă care apropie patria noastră de trecerea la edificarea comunismului. Astfel, Programul partidului reprezintă totodată *Programul poporului român de ridicare a țării pe culmile luminoase ale civilizației comuniste*.

În împrejurările internaționale actuale, de amplificare și intensificare a luptelor sociale și naționale, de afirmare tot mai pregnantă a voinței popoarelor de a fi stăpîne pe destinele lor și a înainta pe propriile lor căi spre progres, Programul Partidului Comunist Român capătă și o puternică semnificație internațională. El va impulsiona și mai mult activitatea partidului și statului nostru de dezvoltare a solidarității și colaborării cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu toate forțele democrat-antiimperialiste, cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, oferind în același timp experiența și învățămintele dobîndite de poporul nostru în soluționarea problemelor ridicate în fața sa de viață.

În concordanță cu Programul partidului, Directivele dezvoltării economice-sociale a României trasează și prognozele dezvoltării pînă în anul 1980, iar în unele domenii pînă în anul 2000. Potrivit acestora, *în 1980 România se va afla pe o treaptă superioară a dezvoltării sale; în linii generale va fi înfăptuită societatea socialistă multilateral dezvoltată, creîndu-se o bază trainică pentru trecerea la făurirea treptată a societății comuniste în patria noastră.*

O trăsătură distinctivă a Congresului al XI-lea al partidului a constituit-o profundul său democratism comunist. Acesta s-a manifestat încă în perioada pregătitoare, prin dezbaterile de o amploare fără precedent a proiectelor de Program și de Directive, care a cuprins practic întregul partid, întregul popor, prin largă participare la dezbateri, în cadrul lucrărilor Congresului, în plen și pe secții, prin propunerile privind căile și mijloacele de înfăptuire a obiectivelor stabilite. Prin întreaga sa pregătire și desfășurare, Congresul a marcat ridicarea la un nivel superior a democratismului în partid, ca și în întreaga noastră societate, devenind realmente un forum nu numai al partidului, ci al întregii noastre națiuni socialiste, întruchipînd înțelepciunea și voința lor comună.

Chezășia realizării sarcinilor interne și internaționale ale poporului nostru rezidă în exercitarea și continuarea întăririi a rolului P.C.R. în conducerea întregii societăți. Trăgîndu-și seva din experiența și învățămintele trecutului de luptă eroică și necurmată pentru salvarea patriei și înaintarea ei pe calea progresului, continuator al unor vechi tradiții revoluționare ale poporului, ale mișcării muncitorești, călit în grele lupte de clasă, partidul nostru s-a prezentat la cel de-al XI-lea Congres al său mai puternic și mai unit ca oricînd. Rîndurile partidului au crescut continuu, ajungînd la aproape 2 480 000 de membri — cu peste 500 000 mai mult decît la Congresul al X-lea. Poporul român vede în partidul comuniștilor partidul care s-a identificat întru totul cu năzuințele sale de libertate, o viață mai bună, independență și progres și s-a dovedit capabil să-l conducă la înfăptuirea acestora.

Congresul al XI-lea a constituit o nouă și strălucită ilustrare a forței, unității indestructibile și capacității Partidului Comunist Român de a-și împlini misiunea de conducător al poporului nostru în vederea realizării celor mai înalte aspirații ale sale de civilizație, progres și fericire, precum și a realizării nobilelor sale îndatoriri în lumea de azi într-o structurală transformare.

Congresul a subliniat totodată că marile sarcini ce-i stau în față impun partidului ridicarea activității sale la un nivel tot mai înalt, perfecționarea în continuare a stilului și metodelor lui de muncă.

Intr-o fierbinte și entuziastă unanimitate, Congresul l-a reales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului. Votul Congresului a confirmat voința întregului partid, a întregii țări, voință izvorînd din dragostea și prețuirea pentru cel care prin strălucirile-i însușiri de militant revoluționar, patriot înflăcărat și internaționalist consecvent, prin întreaga sa activitate a adus o contribuție excepțională la elaborarea și aplicarea liniei politice a anilor ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului, cei mai fertili din istoria poporului român.

Garanția continuității acestei activități, a unei politici interne și externe deopotrivă realiste, constructive și temerare, sentimentul de certitudine în înfăptuirea operei mărețe de edificare a socialismului și comunismului în România — iată ce semnifică realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu.

„Prin adoptarea, în deplină unanimitate, a orientărilor și direcțiilor activității viitoare a partidului și întregului popor în domeniul politicii noastre interne și externe, a Programului și Directivelor — se apreciază în Rezoluția marelui forum al comuniștilor români —, Congresul al XI-lea va rămâne înscris cu litere de aur în istoria națiunii noastre socialiste. Congresul a exprimat mândria patriotică, comunistă a partidului și poporului pentru marile înfăptuiri de până acum, precum și pentru minunatul program de dezvoltare în viitor a României socialiste și comuniste“.

Răspunzînd chemării partidului, a secretarului său general, eroicul nostru popor este ferm și neabătut în hotărîrea sa de a da viață viitorului plin de strălucire al patriei, prefigurat cu clarviziune și cutezanță de Congresul al XI-lea.

Directii ale cercetării istorice în lumina documentelor celui de-al XI-lea Congres al P.C.R.

acad. prof. univ. ȘTEFAN PASCU

Cartă a partidului, Cartă a națiunii române socialiste, Programul Partidului Comunist Român se deschide cu un ales, dens și de inestimabilă valoare capitol despre lupta poporului nostru, a forțelor sale patriotice, progresiste și revoluționare, cu deosebire a clasei muncitoare și a partidului ei politic, pentru dreptate socială și libertate națională. Pentru întâia oară un document de o asemenea însemnătate este precedat — coloană puternică de sprijin a edificiului României socialiste — de o sinteză științifică cu privire la cele mai de seamă momente, evenimente și procese istorice, la tradițiile înaintate, revoluționare ale maselor largi ale poporului nostru. Este sensul ce se degajă cu putere de la cea dintâi reflecție asupra semnificației întregului document. Sens confirmat cu claritatea care-l caracterizează, cu profunzimea proprie întregii sale gândiri de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în impresionantul și luminosul Raport prezentat la cel de-al XI-lea Congres.

★

Civilizația dacă și civilizația romană, într-o succesiune în timp și spațiu, apoi contopirea acestora într-o simbioză originală sînt socotite, cu deplină îndreptățire, temei puternic și trainic a tot ceea ce s-a clădit, treaptă cu treaptă, în vremurile de după aceea. Oamenii contopiți cu locurile — multe milenii unii, dacii, secole alții, romanii și daco-romanii — aveau puternice rădăcini implantate în sol și viață, în muncă și în dragoste de locuri și morminte. Furtunile nu i-au spulberat, valurile nu i-au desțărât, norii nu i-au înfricoșat. Au rămas aici pentru a-și împlini destinul, pentru a-și onora misiunea.

Asemenea probleme nu puteau lipsi din cumpănita și înțeleapta sinteză — preambul al Programului Partidului. Dimpotrivă, sînt subliniate în capitole și paragrafe, în caracterizări profunde, lipsite de echi-voc. Cercetările asupra civilizației geto-dacilor, adică a străvechiului fond etnic autohton, substratul etnic al poporului român, cum l-a numit, acum șapte-opt decenii, polihistorul, cu scilipiri geniale, care a fost Bogdan Petriceicu-Hasdeu, vor ilustra, cu largile confirmări ale unor noi măr-

turii istorice, ceea ce se cuprinde în Programul partidului, anume că organizarea statală traco-dacică „a atins punctul culminant în perioada regatului lui Burebista și al lui Decebal“.

Un cadru larg și propice pentru sublinierea acestui mare postulat al istoriei noastre îl va reprezenta al doilea Congres internațional de tracologie, care-și va desfășura lucrările în anul 1976, la București.

Arheologii români, conștienți de însemnătatea acestei manifestări și, mai ales, a problemei, și-au unit puterile, din institute de cercetare și din facultăți (București, Cluj, Iași) și vor încheia, pînă într-un an, cercetări mai demult începute cu privire la civilizația geto-dacă din Transilvania, dintre Carpați și Dunăre, de la est la Carpați. Realități revelatoare vor fi înfățișate în lucrările arheologilor din cele trei centre universitare și academice : așezările de la Ocnița și Zimnicea, de la Poienești și Costești, de la Botoșani și Dumbrava, de la Tilișca și Arpaș, de la Cîndești și Piatra Roșie, așezările geto-dace de la Dunăre și cetățile traco-getice din Moldova. Noi aspecte, de însemnătate deosebită, noi dovezi grăitoare cu privire la puterea de creație, economică, politică și culturală, a geto-dacilor, vor fi demonstrate în chip convingător. În vederea aceluiași eveniment — Congresul de tracologie — va fi încheiat și publicat primul volum din marele corpus care este *Repertoriul arheologic al României* și care — după două decenii de gestație — va înfățișa, într-o inventariere științifică, ceea ce este mai de seamă din numeroasele și valoroasele descoperiri arheologice de pînă azi.

Nici în vremurile antichității îndepărtate, după cum nici mai târziu, populațiile autohtone, tracii și geto-dacii, n-au trăit izolați, retrași de lume. Una din forțele în acțiune — cum numesc istoricii contemporani permanențele istorice —, influențele sau împrumuturile au fost o realitate vie. Ca pe niște canale de irigație circulau, în toate direcțiile, realizările și ideile. De la noi înspre alții și de la alții înspre noi. Dinspre lumea romană spre lumea geto-dacă și invers, dinspre lumea geto-dacă spre lumea greacă și elenistică și viceversa. Această permanență și activă influență, asemenea permanențe și active împrumuturi vor fi înfățișate în lucrarea Institutului de arheologie din București cu privire la viața oamenilor din cetățile grecești vest-pontice, lucrare care va fi încheiată și ea în anul viitor. Viața economică în Pontul stîng în epoca elenistică, în *lumina izvoarelor numismatice și arheologice*, înseamnă „o cercetare complexă, pe un spațiu geografic larg și pe o perioadă de timp îndelungată (secolele IV—V î.e.n.)“, cum și-o caracterizează autorul însuși ; ea va analiza, în lumina izvoarelor amintite, producția de bunuri în cetățile grecești vest-pontice, puterea economică a acestora, relațiile cu populațiile locale tracice și geto-dacice și altele.

Civilizația romană în Dacia, contradictoriu și conjunctural înfățișată în diferite perioade, este înscrisă la locul cuvenit, cu rolul cuvenit, în Program. Sigiliul Romei — potrivit caracterizării plastice și realiste a marelui istoric Nicolae Iorga — a fost atît de puternic înrădăcinat încît n-a putut fi nici înlăturat și nici înlocuit de numeroasele și grelele vicisitudini care s-au abătut peste aceste meleaguri și peste sinteza daco-romană din spațiul carpato-dunărean. *Limes-ul* roman, proiectat într-o cuprinzătoare lucrare, „va constitui obiect de cercetare prioritară începînd din anul viitor într-o colaborare a istoricilor și arheologilor din

Cluj și București. Cea mai mare parte fiind studiată pînă acum, în anii viitori vor fi investigate sectoarele mai puțin aprofundate, sondate numai, anume în zona sud-vestică și în cea nord-estică.

Locul de cîinste cuvenit, potrivit cu însemnătatea lor, se acordă în Program romanizării, continuității și formării poporului român și a limbii române. Ceea ce obligă în aceeași măsură pe istorici, arheologi, filologi, etnografi, sociologi, juriști. Ar fi un lucru pe cît de necesar, pe atît de urgent organizarea tuturor acestor specialiști într-o comisie omogenă — asemenea altor comisii coordonate de Academia Republicii Socialiste România — îndrumată de cei mai competenți specialiști, animați de cele mai frumoase intenții, răspunzători față de știință, de popor, de partid.

Corpusul de *Inscripții din Dacia Romană*, al cărui prim volum va fi oferit Editurii Academiei spre publicare chiar la sfîrșitul acestui an și care va cuprinde toate diplomele militare și tăblițele cerate, va fi întregit de un alt corpus, cu titlul *Fontes Historiae Daco-Romanae*. Cele două mari colecții, la care colaborează specialiști din Cluj și din București, vor cuprinde, pe lîngă cele peste 3 000 de inscripții în limba latină și vreo 30 în limba greacă descoperite pînă acum pe teritoriul țării noastre, diplomele militare, tăblițele cerate, izvoarele numismatice și narrative orientale, sud-slave, apusene, bizantine și otomane. *Fasti Provinciae Daciae*, monumentele sculpturale romane din Dacia etc. vor întregi dovezile romanizării. Și va primi, totodată, o largă înfățișare teza cuprinsă în Programul partidului, anume că „Treptat, odată cu sfîrșitul perioadei migrațiilor, populația de pe teritoriul vechii Dacii a început să-și organizeze viața în diferite formațiuni statale“. Se va demonstra cu noi date convingătoare, științifice, că stratul daco-roman a constituit temeiul trainic și puternic a ceea ce s-a clădit, treaptă cu treaptă, în vremurile de după aceea. Asemenea temelii au fost greu încercate de valurile popoarelor în migrație, abătute peste aceste meleaguri, dar n-au putut fi dezrădăcinate. Asemenea copacilor cu rădăcinile adînc înfipte în glie, ramificate pe o rază cuprinzătoare, care își trag hrana din solul generos, poporul român a înfruntat nenumăratele furtuni. Acestea au trecut, copacul a rămas, și-a înmulțit rădăcinile, a devenit tot mai puternic, a răzbit la lumina istoriei după vremuri acoperite de ceață. Descoperirile arheologice îmbogățesc cunoașterea cu fiecare dintre ele. Una recentă, a arheologilor clujeni, este cît se poate de concludentă. Este vorba de piese de artilerie romane, unice pînă acum, cunoscute pe teritoriul țării noastre, din secolul al IV-lea e.n., descoperite în fortificațiile romane de la Gornea (Caraș-Severin) și Orșova (Mehedinți). Confirmă și aceste descoperiri faptul de mare însemnătate, anume că, după retragerea aureliană, romanii au stăpînit teritorii relativ întinse la nordul Dunării, unde au construit cetăți pe la 300, pe care le-au stăpînit în tot secolul al IV-lea. Iar lucrarea privind năvălirea popoarelor migratoare și rezistența populației autohtone va lămuri ce-au însemnat migrațiile și eforturile, reușite, ale populației daco-romane nu numai să supraviețuiască, ci să-și organizeze viața într-un mod propriu, în obști sătești.

Săpăturile arheologice din ultimul deceniu mai ales — și nu doar într-o parte a teritoriului carpato-dunărean, ci pe întreg spațiul de formare a poporului român — sînt atît de numeroase încît nu pot fi cuprinse

într-o singură hartă a *Atlasului de istorie a României*, în curs de apariție după cel de istorie universală editat acum doi ani și care s-a bucurat de o foarte bună apreciere în țară și în străinătate.

Publicarea lucrării istoricilor ieșeni *Populația de pe teritoriul Moldovei în sec. X—XIII* și a valoroaselor comunicări expuse la a VIII-a Consfătuire națională de arheologie de la Suceava din luna mai a acestui an, referitoare la *Populația autohtonă dintre Carpați și Dunăre în sec. X—XIII* și la *Satul feudal timpuriu transilvănean*, vor adânci, în chip convingător, rolul determinant al substratului daco-roman, la care s-au adăugat influențele inerente, deosebite ca însemnătate, ale populațiilor migratoare; vor scoate la lumină noi aspecte ale civilizației poporului român, cu îndeletniciri și așezări statornice în regiunile cu relief înalt, dar, deopotrivă, și în cele de coline și dealuri, precum și în cele de șes și cîmpie. Studierea așezărilor întărite din pământ și piatră, a monumentelor istorice, la rîndul lor, vor oferi posibilitatea cunoașterii acestora, mulțimea lor, dovezi ale unei civilizații apreciabile. Vor crește astfel îndatoririle instituțiilor specializate, ale Direcției monumentelor istorice în primul rînd, pentru îngrijirea, conservarea și păstrarea lor, precum și obligația noastră, de a celor de azi, de a completa cu semne și monumente corespunzătoare locurile și momentele memorabile din trecutul glorios de luptă al poporului român și al naționalităților conlocuitoare.

Sutele de așezări descoperite pe întreg teritoriul țării în ultimii ani, așezări sătești modeste cele mai multe, mai însemnate altele, cu tendințe de a deveni țirguri, prin activitatea lor economică și viața lor politică și culturală, unele dintre ele, demonstrează viața intensă a populației autohtone la nordul Dunării chiar în perioada pe care o invocau anumiți istorici și filologi ce pretindeau că poporul român se forma undeva în Balcani. Se vor spulbera reminiscențele „teoriilor” neștiințifice cu privire la imigrarea poporului român în veacurile XI—XIII din Peninsula Balcanică atunci cînd asemenea dovezi vor fi puse la îndemîna oamenilor de știință din țară și din străinătate. Se vor oferi explicații de temei pentru o altă problemă cardinală din istoria poporului român: formarea statelor noastre feudale de sine stătătoare, însemnătatea acestui proces pentru vremea săvîrșirii sale și, deopotrivă, după aceea, epopeea românească, strajă sieși și altora cînd alte popoare, alte invaziuni își încercau norocul.

Epopeea înscrisă de poporul român veacuri de-a rîndul, subliniată de aceea în Program, a fost impresionantă și, în aceeași măsură, emoționantă. A emoționat țări și popoare, vecine și mai depărtate; cuvinte de laudă s-au revărsat asupra poporului român și a vrednicilor săi conducători. Aceste vitejii și acești viteji se vor învrednici, în anul viitor, de studii și cercetări: *Oastea mare sau oastea de țară; Moldova în vremea lui Ștefan cel Mare; Unirea țărilor române prin sabia vitează și mîntea ageră a lui Mihai Viteazul*. Studiilor și cercetărilor întemeiate pe ceea ce se știa, din izvoarele interne și străine, cunoscute pînă acum, li se vor adăuga alte fapte și date, noi interpretări și înțelesuri izvorite din volumele colecției *Documenta Romaniae Historica*, seria Țara Românească, Moldova, Transilvania și *Relațiile între țările române în evul mediu*, care vor îmbogăți, în fiecare an, impresionanta serie de tomuri publicate prin înmă-nunchierea forțelor științifice de la București, Iași și Cluj, cercetători și membri ai corpului didactic, într-o colaborare fructuoasă.

Nu lipsesc din planurile de cercetare ale instituțiilor noastre de istorie nici problemele de cultură medievală în țările române. Se vor studia istoricul bibliotecilor din Transilvania, istoriografia umanistă și cultura secolului al XVIII-lea, îmbogățindu-se, astfel, cunoașterea cu privire la creația culturală a poporului român și a naționalităților conlocuitoare pe o perioadă de mai multe secole.

Nu puteau lipsi și nu lipsesc din Program problemele majore ale epocii moderne. Cu atât mai justificată este sublinierea lor accentuată, cu cât istoriografia noastră marxistă a rămas datoare cu elucidarea unor aspecte importante, cu toate implicațiile acestora. Numeroase probleme din perioada de naștere a relațiilor capitaliste se vor studia, potrivit sarcinilor cuprinse în Programul partidului. Situația demografică a țărilor române în secolele al XVIII-lea — al XIX-lea, care va forma obiectul celui de-al doilea volum al seriei *Populație și societate*, problema țărănească a Transilvaniei și domeniul feudal din aceeași provincie istorică în secolul al XVIII-lea vor fi mai bine cunoscute prin studiile în curs de realizare.

Nu este încă suficient de studiată și pe deplin elucidată problema formării națiunilor moderne. Nu au fost îndeajuns adîncite implicațiile formării națiunii și a conștiinței naționale asupra dezvoltării complexe a societății în epoca modernă, asupra momentelor cruciale din viața poporului român: mișcările revoluționare, sociale și naționale în același timp, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. *Izvoarele răscoalei lui Horea*, monument peren al marii ridicări sociale și naționale a țăranimii ardeleni, din care primele două volume sînt înaintate spre publicare, urmate de altele, în fiecare an cîte unul, vor dezvălui multe și însemnate aspecte puțin sau deloc cunoscute din cercetările de pînă acum.

Problema națiunii, însemnătatea ei în grăbirea ritmului de dezvoltare complexă a societății românești s-a vădit tot atât de salutară și în năzuințele, străduințele și lupta întregului popor pentru formarea statului național România mai întii și pentru desăvîrșirea statului național după aceea, înfăptuire firească a „năzuințelor seculare de unitate a poporului român“, potrivit caracterizării concentrate și pe deplin realiste cuprinse în Program.

Documentele privitoare la revoluția din 1848 în Transilvania, din care trei volume sînt definitivare, relevă cu pregnanță deopotrivă atât lupta țăranimii pentru abolirea jugului secular al iobăgiei, cît și dorința de unire a celor trei țări românești, idee ce cuprinsese masele populare, și nu doar o pătură de intelectuali, cum se credea pînă acum.

Cealaltă colecție, care va înmănunchia, într-un alt corpus, miile de documente privitoare la *problema națională în Transilvania* și la *lupta maselor populare pentru desăvîrșirea statului național român*, va înlătura, prin eforturile conjugate ale unor istorici clujeni și ale altora bucureșteni, de la Institutul de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., o lacună și va răspunde unui mai vechi îndemn și repetată sugestie a conducerii superioare de partid. Va sublinia, cu argumente numeroase, puternice și temeinice, patriotismul maselor populare, muncitori și țărani, și nu numai al intelectualității, cum s-a afirmat de istoriografia veche, se va demonstra convingător dorința întregului popor de unitate națională, contribuția și rolul determinant al maselor populare la săvîrșirea marii în-

făptuiri din anul 1918, însemnătatea marelui eveniment în toate domeniile de activitate, social-economică, social-politică și cultural-științifică. Se va dovedi că o învioreare fără precedent s-a înregistrat, o dezvoltare remarcabilă s-a realizat.

Prețioase argumente și dovezi adunate, ordonate și explicate științific și convingător, întregite cu altele, tot atât de numeroase și tot atât de elocvente, vor alcătui temeiul unei ample monografii cu privire la *Formarea proletariatului și începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România*, rod al strădaniilor unite ale unor istorici bucureșteni, clujeni, ieșeni, craioveni, timișoreni etc. Se va reliefa, astfel, apariția timpurie a mișcării muncitorești din România veche și provinciile subjugate, premisele creării partidului politic al clasei muncitoare din 1893, creșterea numerică și calitativă a mișcării muncitorești și socialiste, a conștiinței de clasă a proletariatului. Urmarea firească, dialectică, logică a acestui proces au fost crearea Partidului Comunist Român, stegarul luptei revoluționare împotriva regimului burghez, a fascismului, pentru democrație, pace și progres, creșterea conștiinței și combativității revoluționare a clasei muncitoare, sporirea capacității partidului de a organiza și de a conduce la izbândă proletariatul și pe toți cei ce muncesc. Asemenea indicații, caracterizări și aprecieri de înestimabilă valoare teoretică și practică, întregite cu altele de însemnătate deosebită orientativă, ideologică și politică, cuprinse în *Raportul* tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea, care jalonează cu principialitatea și fermitatea ce caracterizează puternica și multilaterală personalitate a secretarului general al partidului, vor constitui puncte de sprijin temeinice orientării științifice pentru *Istoria partidului*.

În realizarea acestei fundamentale opere, cu legitimă îndreptățire așteptată, un ajutor prețios va fi oferit de o lucrare a cărei valoare este cuprinsă în însuși titlul ei : *Politica de alianțe a P.C.R. în anii revoluției populare și ai construirii socialismului*. Dacă vom adăuga faptul că lucrarea va aprofunda politica de alianțe a P.C.R. începînd din perioada imediat următoare insurecției victorioase de la 23 august 1944 pînă în zilele noastre, justă, ferma și principială orientare a partidului nostru în statornicirea alianțelor respective, vom înțelege și mai deplin însemnătatea cercetării. Valoarea acestei cercetări va fi întregită de alta : *Aspecte ale luptei P.C.R. pentru democrație și socialism, în viața internă și internațională*. Aceasta înseamnă, în mod concret, continuarea editării de către cercetători ai Institutului de studii istorice și social-politice a serialelor volumelor de documente ale P.C.R. și volumelor de istorie a presei partidului și a organizațiilor sale de masă legale create și îndrumate de acesta, precum și elaborarea de studii aferente acestei importante teme. Se adaugă acestor studii altul, la fel de important, cel de-al doilea volum din *Rezistența antifascistă europeană în anii celui de-al doilea război mondial*, opera unor cercetători ai Institutului de studii istorice și social-politice și ai Facultății de istorie din București. Va fi acest volum, în același timp, o contribuție valoroasă a cercetătorilor români cu privire la istoria universală.

Într-un context de istorie sud-est europeană se înscrie *Antologia gândirii social-politice sud-est europene* dintre anii 1453 și 1878, adică de la ocuparea Constantinopolului și, odată cu aceasta, sfîrșitul imperiului

bizantin și până la cîștigarea independenței popoarelor din sud-estul Europei. Institutul de studii sud-est europene își va înscrie, fără îndoială, un titlu de cinste prin realizarea unei asemenea lucrări. După cum Facultatea de istorie din Cluj se va alătura prin lucrarea cu privire la raporturile politice și economice dintre țările române și sud-estul european în evul mediu.

★

În încheierea prezentării datelor și considerațiilor de mai sus se cuvin subliniate rezultatele remarcabile ale istoriografiei marxiste românești în cei 30 de ani care au trecut de la Eliberare : diversificarea și aprofundarea direcțiilor de cercetare, nivelul elevat al analizei și interpretării proceselor istorice, într-o viziune mai largă, mai cuprinzătoare, în contextul istoriei europene deseori, al centrului și sud-estului european de multe ori. Metode și tehnici noi au fost investigate și experimentate în istoria cantitativă și în cea interpretativă, discipline de graniță au fost cultivate cu tot mai bune rezultate. Sinteze mari, adevărate tratate au fost realizate : *Istoria României*, patru volume apărute, al cincilea așteptîndu-și rîndul ; *Istoria Transilvaniei*, două volume în trei ediții ; *Istoria Dobrogei*, trei volume apărute ; *Istoria României. Compendiu* ; *Istoria poporului român* ; *Istoria românilor* etc. Poate fi socotită, de aceea, întemeiată aprecierea unui istoric francez, exprimată în scris în prestigioasa revistă *Annales*, anume că în România s-a realizat cea mai valoroasă, cantitativ și calitativ, cercetare istorică din toate țările socialiste.

Firește, perspectivele schițate vor fi împlinite și substanțial întregite și cu alte lucrări ce n-au putut fi menționate cu acest prilej, între care aş aminti, totuși, ultimele trei volume ale tratatului de *Istoria României* : al VI-lea, îmbrățișînd perioada interbelică, al VII-lea — epoca contemporană, adică a zilelor noastre, a revoluției democrat-populare și socialiste, și al VIII-lea — istoria istoriografiei României din evul mediu pînă în anii socialismului biruitor. Sînt sinteze vaste, dense prin informație, edită și inedită, prin analize și interpretare. Sinteze la care colaborează, într-o deplină unitate, toți specialiștii țării : din București, din Iași și Cluj, Craiova și Timișoara, Sibiu și Tg. Mureș etc. etc.

Asemenea înfăptuirilor de pînă acum, tot astfel și cele ce urmează în anii următori se vor întemeia pe principiul militantismului ideologic și politic al Programului partidului, întregit cu altul, izvorît de asemenea din documentele de partid, cu deosebire din Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea, anume demonstrarea năzuințelor de emancipare politică și economică, de împlinire a idealurilor și aspirațiilor de progres, eliberare națională și socială ale poporului nostru.

Sînt acestea cîteva gînduri și reflecții de cinstire a strădaniilor și realizărilor vrednicilor oameni de știință din marea și însemnata familie a istoricilor din România ; gînduri și reflexii și cuvinte de cinstire a partidului cu prilejul celui de al XI-lea Congres, cu un program de mari și îndrăznețe perspective în toate domeniile, inclusiv al cercetării științifice în general, a celei istorice inclusiv. Punte durabilă, sprijinită pe coloane puternice, adînc înrădăcinate în solul țării, în glia străbună. Toate spre bunăstarea și fericirea omului, așa cum subliniază cu deplină răspundere Programul : „În centrul politicii generale a partidului și statului de edifi-

care a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism se va afla permanent omul — factorul esențial al întregii dezvoltări economico-sociale —, satisfacerea plenară a cerințelor sale de viață în continuă creștere și diversificare, afirmarea neîngrădită a personalității umane“.

Slujirea omului, satisfacerea cerințelor și dorințelor sale, afirmarea personalității umane va îndeplini și cercetarea istorică realizată în spiritul *Programului* partidului. Satisfacerea dorinței de cunoaștere a trecutului, pentru a înțelege mai bine prezentul și a investiga cu mai mult temei viitorul. Deoarece, așa cum releva secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinste această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără nici o îndoială că așa ar fi. Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mindri. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune“. Istoricii sînt datori partidului, poporului, cu cercetarea multilaterală, adîncită, obiectivă, științifică a trecutului de luptă al poporului nostru, a contribuției sale la progresul și civilizația omenirii în trecut, în epoca noastră și în viitor.

Despre regimul politic din România în perioada 23 august 1944 – 6 martie 1945

NICHITA PARASCHIVA

În ultimii ani istoriografia noastră a înregistrat unele realizări notabile în tratarea unor laturi și aspecte esențiale privind conținutul și caracterul puterii de stat după 23 august 1944. Au fost analizate evoluția componenței social-politice și a activității guvernelor, slăbirea rolului monarhiei, schimbarea raportului de forțe în viața politică a României imediat după victoria insurecției naționale, antifasciste¹.

În literatura noastră istorică și filozofică, mai veche și mai nouă, s-a apreciat cu unele mici deosebiri, că puterea de stat existentă în țara noastră în perioada cuprinsă între 23 august 1944, cînd a fost doborîtă dictatura militaro-fascistă, și 6 martie 1945, moment ce marchează instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor, a avut un caracter burghezo-moșieresc sau burghez, că cele trei guverne ce și-au desfășurat activitatea în acea perioadă au reprezentat instrumente ale dictaturii claselor exploatatoare.

Pornind de la datele și faptele bogate acumulate pînă în prezent și adîncind analiza principalelor schimbări produse în viața politică ca urmare a victoriei insurecției armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944 și a declanșării revoluției democrat-populare, materialul de față încearcă să dea răspuns la întrebarea : se confirmă sau nu aceste aprecieri ?

Caracterul de clasă al puterii de stat. În perioada 23 august 1944 — 6 martie 1945, în condițiile inexistenței parlamentului care fusese desființat în septembrie 1940, conținutul și caracterul puterii de stat și-au găsit exprimarea, în principal, în componența și activitatea guvernului și ale organelor locale ale administrației de stat. După cum se știe, la conducerea României s-au aflat în acea perioadă guverne reprezentînd coaliții

¹ Vezi Tr. Udrea, *Insurecția națională antifascistă — factor hotărîtor în schimbarea raportului de forțe în viața politică a României*, în „Revista de istorie”, nr. 8, tomul 27—1974, p. 1131—1143 ; P. Nichita, *Cucerirea puterii centrale de stat de către clasa muncitoare în alianță cu ceilalți oameni ai muncii (23 August 1944 — 30 decembrie 1947)*, în „30 Decembrie '47. Premise și semnificații”, București, 1972, p. 11—41 ; Gh. Țuțui, *Slăbirea monarhiei în viața de stat. Proclamarea R.P.R.*, în lucr. cit., p. 101—122.

ale unor forțe neomogene din punct de vedere social și politic, de la clasa muncitoare pînă la grupările nefasciste ale marii burghezii.

După doborîrea dictaturii militare-fasciste, timp de peste două luni și-a desfășurat activitatea guvernul de uniune națională antihitleristă și antifascistă, format la 23 august 1944 în majoritate din generali și avînd ca program pe cel al Blocului Național Democrat². Partidele comunist, social-democrat, național-tărănesc (Iuliu Maniu) și național-liberal (C.I.C. Brătianu) coalizate în B.N.D. participau în acest guvern prin cîte un ministru fără portofoliu; reprezentantul partidului comunist — Lucrețiu Pătrășcanu — a îndeplinit pînă la începutul lunii octombrie 1944 și funcția de ministru ad-interim al Justiției. După cum am afirmat și cu alt prilej, participarea reprezentanților partidelor comunist și social-democrat în guvern avea o semnificație cu mult mai mare decît cea exprimată prin numărul de locuri deținute de ei. Faptul că P.N.Ț. și P.N.L. au acceptat pe comuniști — adversarii lor de clasă — drept parteneri egali la actul de guvernare exprima neputința claselor exploatatoare de a mai acționa în mod deschis împotriva forțelor revoluționare ale clasei muncitoare. Schimbarea produsă în conținutul guvernării țării la 23 august 1944 a avut un caracter democratic, antifascist. Prin participarea în acest guvern, partidele comunist și social-democrat au cucerit primele poziții în conducerea țării, ceea ce a constituit o breșă importantă în sistemul burghez de guvernămînt, avînd consecințe pozitive deosebite asupra evoluției vieții politice.

Guvernul format la 23 august 1944 a reușit, cu sprijinul tuturor forțelor patriotice, antifasciste și democrate, să rezolve unele dintre cele mai urgente probleme ce se aflau atunci în fața țării: a lichidat majoritatea legislației fasciste, a pus bazele statornicirii unui regim democratic constituțional, a asigurat participarea masivă a armatei române și a populației la alungarea trupelor hitleriste din țară și la eliberarea părții de nord a Transilvaniei de sub jugul horthyst, a semnat la 12 septembrie 1944 armistițiul cu Națiunile Unite și a început organizarea îndeplinirii prevederilor lui.

În ultimele luni ale anului 1944 și în primele două luni din 1945 la conducerea României s-au aflat guverne formate din reprezentanți ai partidelor politice și organizațiilor obștești reprezentînd clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea progresistă și păturile mijlocii de la orașe — coalizate din inițiativa partidului comunist în Frontul Național Democrat — și din reprezentanți ai principalelor partide burgheze — P.N.Ț. și P.N.L. Primul guvern de acest fel a fost instaurat la 4 noiembrie 1944 avînd ca președinte pe generalul Constantin Sănătescu, iar al doilea, în frunte cu generalul Nicolae Rădescu, s-a constituit la 6 decembrie 1944. În aceste guverne forțele revoluționare muncitorești-țărănești au deținut vicepreședinția, prin dr. Petru Groza, președintele Frontului Plugarilor, șase ministere și trei subsecretariate de stat, ceea ce reprezenta o treime din totalul departamentelor. În comparație cu guvernul de la 23 august 1944, în care P.C.R. și P.S.D. au avut numai cîte un reprezentant, în cele două guverne menționate mai sus, partidele muncitorești

² Vezi detalii despre componența și activitatea acestui guvern în lucrarea „30 Decembrie '47“, București, 1972, p. 12—25 și „Magazin istoric“ nr. 8/1974, p. 55—59.

dețineau patru departamente (P.C.R. — Justiție și Comunicații iar P.S.D. — Educație Națională și Ministerul Muncii). Deosebit de important a fost și faptul că în aceste guverne au participat și sindicatele muncitorești, Frontul Plugarilor și Uniunea Patrioților, ceea ce avea să influențeze pozitiv lupta revoluționară a maselor populare. Evidențiind pozițiile noi obținute de forțele revoluționare în guvernul instaurat la 4 noiembrie 1944, Grigore Preoteasa arăta că „pentru prima oară într-un guvern românesc pătrund elemente care să reprezinte în mod direct muncitorimea și țărănimea. Nu va scăpa nimănui din vedere că, în momentele acestea grele prin care trecem, în guvernul țării a intrat Gheorghiu-Dej, muncitorul ceferist care aduce cu sine maturitatea politică a clasei căreia îi aparține și a partidului pe care îl reprezintă.

Și mai trebuie să salutăm prezența în guvern a primului plugar adevărat, Romulus Zăroni, subsecretarul de la Agricultură³.

În cadrul guvernelor de coaliție a F.N.D. cu P.N.Ț. și P.N.L., din perioada 4 noiembrie 1944 — 28 februarie 1945, forțele revoluționare muncitorești-țărănești au conlucrat cu partidele burgheze la realizarea unor sarcini cu caracter național, antihitlerist, aflate în curs de îndeplinire cum erau cele privind participarea în continuare a armatei române alături de armata sovietică la războiul împotriva Germaniei naziste, abolirea legislației antonesciene și lichidarea celorlalte rămășițe fasciste din viața publică. În îndeplinirea acestor obiective erau pînă la un anumit punct interesate, de pe pozițiile lor, și vechile partide burgheze nefasciste.

În rezolvarea celorlalte probleme majore aflate la ordinea zilei cum erau democratizarea țării și îndeplinirea unor reforme social-politice, general-democratice, forțele muncitorești-țărănești au avut de înfruntat opoziția inversunată a cercurilor conducătoare ale celor două partide burgheze, care erau preocupate de a-și apăra și consolida propriile poziții și a stăvili revoluția. Partidele național-țărănesc și național-liberal, datorită politicii lor conservatoare și încercărilor deschise de a salva rămășițele fasciste deveneau tot mai evident adversarul principal al forțelor revoluționare. Ca urmare, în cadrul guvernului între forțele revoluționare coalizate în F.N.D. și cele două partide burgheze ce aveau orientări și tendințe conservatoare în privința evoluției postbelice a României au existat, pe de o parte, relații de conlucrare în rezolvarea unor sarcini comune de interes național, general-democratice și antifasciste și, pe de altă parte, dar concomitent luptă inversunată pentru preponderență în conducerea de stat. În condițiile respective grupările burgheze urmăreau prin această luptă să-și mențină și să-și întărească pozițiile în timp ce forțele revoluționare muncitorești-țărănești aveau drept scop instaurarea puterii populare.

Mobilizați de partidele și organizațiile din F.N.D. oamenii muncii au exercitat o tot mai puternică presiune asupra reprezentanților burgheziei din guvern, pentru a-i determina să acționeze operativ și eficace pe linia democratizării țării sau să părăsească scena politică. În adunările populare, mitingurile și demonstrațiile politice de stradă, în telegramele și motiunile trimise regelui și președintelui Consiliului de Miniștri, cele mai diferite categorii sociale protestau împotriva practicilor reacționare ale unor mi-

³ Grigore Preoteasa, *Texte social-politice*, Editura politică, 1974, p. 113.

niștri burghezi, cerînd guvernului îndeplinirea pînă la capăt a angajamentelor asumate.

Lupta forțelor democratice coalizate în jurul P.C.R. pentru întărirea pozițiilor lor în guvern și succesele obținute în această direcție fiind îndreptate împotriva principalelor partide burgheze, care exprimau în acea perioadă interesele de ansamblu ale claselor exploatatoare, aveau un caracter anticapitalist. Pozițiile cucerite de partidele muncitorești în guvernul de la 23 august 1944 precum și cele deținute de F.N.D. în guvernele formate la 4 noiembrie și 6 decembrie 1944 au fost componente importante ale procesului de destrămare a regimului politic burghez. Burghezia nu mai deținea în întregime puterea de stat, ci o împărțea cu oamenii muncii de la orașe și sate, în frunte cu clasa muncitoare. Reprezentanții maselor muncitoare deși în comparație cu numărul miniștrilor burghezi se aflau în minoritate în guvern, în activitatea acestuia, într-o serie de probleme au avut cuvîntul hotărîtor. Aceasta s-a datorat în cea mai mare măsură presiunii exercitate de jos, de masele populare împotriva reprezentanților P.N.Ț. și P.N.L. din guvern și acțiunii de demascare a cercurilor reacționare din aceste partide de către forțele real democratice.

Sub influența acelorași factori programele celor trei guverne din perioada de care ne ocupăm au avut o evoluție pozitivă din punctul de vedere al maselor populare. În timp ce primul guvern condus de generalul Constantin Sănătescu a avut ca obiective încheierea armistițiului cu Națiunile Unite, participarea armatei române alături de armata sovietică la lupta pentru curățirea întregului teritoriu al țării de sub ocupația hitleristă și horthystă și înfăptuirea unui regim democratic în care libertățile publice și drepturile cetățenești să fie garantate și respectate ⁴, al doilea guvern avînd în frunte tot pe generalul Constantin Sănătescu a avut în programul său pe lîngă sarcini ca sprijinirea prin toate forțele a războiului antihitlerist și îndeplinirea convenției de armistițiu și obiective noi și anume : purificarea aparatului de stat de elementele reacționare și îmbunătățirea situației materiale a populației. Deși în primele săptămîni după 23 august 1944 partidele național-țărănesc și național-liberal n-au pus în documentele lor programatice problema curățirii vieții publice de rămășițele fasciste, începînd de la sfîrșitul lunii septembrie, sub presiunea partidelor muncitorești și a organizațiilor ce colaborau cu acestea, s-au declarat de acord să sprijine acțiunea de purificare.

De asemenea, sub impulsul forțelor muncitorești-țărănești care cereau insistent să se înfăptuiască fără întîrziere democratizarea țării și reforma agrară, generalul Nicolae Rădescu formînd guvernul de la 6 decembrie 1944 s-a angajat să asigure rezolvarea celor două probleme pe cale legală ⁵. Cu toate că P.N.Ț. și P.N.L., care participau în acest guvern alături de F.N.D., preconizau înfăptuirea reformei agrare abia după terminarea războiului, au fost silite să accepte constituirea la 10 decembrie 1944, pe lîngă Ministerul Agriculturii și Domeniilor al cărui titular era un fruntaș național-țărănist, a Comisiei pentru studierea posibilităților concrete de înfăptuire a reformei agrare și adunarea datelor necesare

⁴ Declarația guvernului și declarația C.C. al P.C.R., în „România liberă” din 24 august 1944.

⁵ „Scînteia” din 8 și 9 decembrie 1944.

pentru aceasta. Totodată, P.N.Ț. și P.N.L. au consimțit să încheie un acord cu F.N.D. cu privire la alegerea într-un număr de județe și comune a conducătorilor administrative ⁶.

Din cele de mai sus rezultă că programele celor trei guverne deși n-au cuprins prevederi care să vizeze direct înfăptuirea imediată a unor schimbări în structura economică și politică a României, cum se preciza în platforma F.N.D. ⁷, totuși ele au depășit prin unele prevederi (purificarea aparatului de stat și reforma agrară) intențiile grupărilor burgheze participante la guvern. Cercurile burgheze care participaseră la doborârea dictaturii fasciste și se angajaseră alături de partidul comunist să asigure lichidarea rămășițelor fasciste, au manifestat curînd după 23 august 1944 tendința de a întîrzia, sub diferite pretexte, acțiunea de democratizare, de a împiedica participarea maselor la viața politică, încercînd totodată să determine măsuri mai moderate față de elementele fasciste și cele vinovate de participarea României la războiul hitlerist. Guvernele datorită majorității lor burgheze trăgăneau adoptarea unor măsuri eficiente privind curățirea aparatului de stat de rămășițele fasciste și pedepsirea vinovaților de dezastrul țării.

Precizarea caracterului de clasă al puterii de stat, care constituie latura esențială a oricărui regim politic, cere — în cazul nostru — clarificarea raportului de forțe din interiorul guvernelor respective și răspuns la întrebarea : care dintre cele două grupări participante la guvern — F.N.D. reprezentînd interesele oamenilor muncii, ale maselor largi populare, pe de o parte, și P.N.Ț. și P.N.L. exprimînd interesele de clasă ale burgheziei și moșierimii, pe de altă parte, — au influențat orientarea activității celor trei guverne ?

Vom începe cu analiza unora dintre principalele acte legislative adoptate în acea perioadă.

Faptul că după doborîrea dictaturii militare-fasciste problema centrală, cea mai acută a vieții politice interne a fost cea a lichidării consecințelor acestei dictaturi și ale subordonării țării Germaniei hitleriste a făcut ca aproape întreaga legislație să aibă un caracter antifascist, democratic. A fost desființat Grupul Etnic German iar bunurile industriale și comerciale aparținînd cetățenilor germani și unguri care își aveau reședința în România au trecut sub controlul statului român ⁸. Au fost arestați o serie de funcționari de stat antonescieni și numeroase cadre de răspundere ale fostei mișcări legionare ⁹. Aproape toți primarii ce funcționaseră în anii 1940—1944 au fost înlocuiți.

⁶ „Scînteia“ din 17 decembrie 1944.

⁷ „Scînteia“ din 26 septembrie 1944.

⁸ Legea nr. 485 din 8 octombrie 1944 pentru abrogarea legii nr. 830 din 21 noiembrie 1940, pentru constituirea Grupului Etnic German din România, legea nr. 443 din 2 septembrie 1944 pentru regimul supușilor cu care România se găsește în stare de război, legea nr. 478 din 6 octombrie 1944 pentru administrarea provizorie a unor societăți pe acțiuni, legea nr. 604 din 30 noiembrie 1944 pentru sancționarea celor care găzduiesc supuși inamici sau facilitează în orice mod sustragerea acestora de la internare, legea nr. 607 din 1 decembrie 1944 pentru completarea legii nr. 478 din 6 octombrie 1944 pentru administrarea provizorie a unor societăți pe acțiuni.

⁹ „Libertatea“ din 22 octombrie 1944.

O mare parte din legislație a fost îndreptată împotriva elementelor reacționare, fasciste, prohitleriste, a criminalilor și profitorilor de război ¹⁰.

Unele măsuri adoptate de guvern care urmăreau, în principal, lichidarea practicilor teroriste, fasciste, rămase de pe timpul dictaturii antonesciene, conțineau și prevederi care loveau în rinduieli mai vechi de pe timpul guvernării național-tărăniștilor sau național-liberalilor sau le depășeau pe acelea.

În prima zi după doborîrea dictaturii militare-fasciste, din inițiativa partidului comunist au fost desființate lagărele de concentrare și au fost puși în libertate toți deținuții politici condamnați pentru activitate revoluționară, democratică și antifascistă pe baza legislației represive din anii 1940—1944 și toți cei condamnați pe baza legilor rasiale și a regimului cultelor din aceeași perioadă. Fără discuție că de aceste măsuri au beneficiat numeroși cetățeni ai țării, fie ei oameni ai muncii sau capitaliști. Este însă semnificativ faptul că amnistia generală acordată la 24 august 1944 s-a extins și asupra celor ce fuseseră condamnați pe baza legilor antimuncitorești din perioada antebelică. Referindu-se la aceasta, Lucrețiu Pătrășcanu, ministru ad-interim la departamentul Justiției, arăta în expunerea de motive asupra decretului de amnistie următoarele: „Avînd în vedere că, în toată epoca dintre cele două războaie mondiale și pînă în momentul de față, România a cunoscut un permanent regim excepțional, cu înfrîngerea celor mai elementare drepturi și libertăți cetățenești și cu totala nesocotire a drepturilor de apărare, efectul prezentei legi a fost extins și la infracțiunile săvîrșite după 1 ianuarie 1918, chiar dacă pedepsele privative de libertate au fost executate, dîndu-se puțința repunerii celor condamnați în plenitudinea drepturilor politice și civile, răpite prin efectul condamnării” ¹¹. Astfel, unul din primele acte legislative ale guvernului de la 23 august 1944 a lichidat o parte din consecințele cele mai grave ale politicii duse de clica antonesciană, dar în același timp, a anulat și efectul unor legi antidemocratice adoptate în trecut de către național-tărăniști și liberali, deveniți parteneri de guvernare după doborîrea dictaturii militare-fasciste.

Principiile de organizare și mecanismul de funcționare ale vieții de stat. Prin Decretul Regal din 31 august 1944 a fost abrogată legislația din septembrie 1940, care statuase preluarea puterii de stat de către grupările fasciste ale claselor exploatatoare în frunte cu Ion Antonescu și au fost repuse în vigoare prevederile Constituției din 1866 cu modificările aduse de Constituția din 29 martie 1923 referitoare la exercitarea puterii de stat și la drepturile cetățenilor *.

¹⁰ Legea nr. 486 din 19 septembrie privitoare la purificarea administrațiilor publice; legea nr. 594 din 24 noiembrie 1944 pentru modificarea legii nr. 486/1944 privitoare la purificarea administrațiilor publice ș.a.

¹¹ „România liberă” din 24 august 1944.

* Am afirmat în unele articole că Decretul Regal din 31 august 1944 a repus în vigoare Constituția din 1923, de unde se putea înțelege că s-a revenit la această Constituție în întregul ei. Analiza comparativă a conținutului Decretului Regal și cel al Constituției din 1923 precum și aprecierile unor specialiști din epocă ai dreptului constituțional (vezi Traian Broșteanu, *Actul constituțional de la 31 august 1944 și urmările lui. Studiu critic*, Editura librăriei juridice, București; Stelian Ionescu, *Regimul constituțional în România după 23 August 1944*, București, 1945) indică că afirmația de mai sus — răspîdită în istoriografia noastră — nu corespunde adevărului.

Conform acestui decret la baza organizării și exercitării puterii de stat au fost puse principiile Constituției din 1923 privind separația puterilor legislativă, executivă și judecătorească, principii care au fost aplicate până la instaurarea dictaturii regale în februarie 1938.

În privința puterii legislative, Constituția din 1923 prevedea că aceasta se exercită colectiv de rege și Reprezentanța Națională. Inițiativa legilor aparținea regelui, adunării deputaților și Senatului.

Actul constituțional din 31 august 1944 preciza că „un decret dat în urma hotărârii Consiliului de Miniștri va organiza Reprezentanța Națională. Până la organizarea Reprezentanței Naționale, puterea legislativă se exercită de către rege la propunerea Consiliului de Miniștri”¹². În fapt, după 23 august 1944, decretule-legi erau propuse de către diverși miniștri, discutate și aprobate sau respinse de către Consiliul de Miniștri. Regele contrasemna decretule-legi alături de președintele guvernului și de ministrul de resort. În timpul primului guvern condus de generalul Constantin Sănătescu, guvern format în majoritate din militari, legile cu caracter politic erau aduse de regulă în fața Consiliului de Miniștri după discutarea lor în prealabil de către reprezentanții celor patru partide politice din B.N.D. (P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. și P.N.L.). Aproape toate legile privind viața politică internă au fost adoptate din inițiativa miniștrilor reprezentând partidele muncitorești sau celelalte organizații democratice ale oamenilor muncii. În unele domenii vizînd democratizarea reală a țării (purificarea administrațiilor publice, sancționarea criminalilor și profitorilor de război ș.a.), în care cercurile conducătoare ale P.N.Ț. și P.N.L. încercau să tergiverseze lucrurile sau să determine rezolvarea lor conform intereselor lor înguste de clasă, legile respective au fost adoptate numai ca urmare a insistențelor miniștrilor reprezentînd F.N.D. și sub presiunea puternică, de jos, a forțelor revoluționare muncitorești-țăărănești.

Puterea executivă a fost exercitată de către guvern și celelalte organe ale administrației de stat, așa cum s-a arătat în prima parte a prezentului material.

Constituția din 1923 prevedea că puterea judecătorească se exercită de organele ei specializate. Decretul Regal din 31 august 1944 a consfințit desființarea juriului care conform constituției urma să fie statornicit în toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă. (Vezi art. 105 al Constituției din 1923). Același decret indică că „o lege specială va statornici condițiile în care magistrații sînt inamovibili”.

În decembrie 1944 a fost instituit un regim tranzitoriu de organizare judecătorească. Au fost abrogate prevederile cu conținut fascist ale decretului-lege de organizare judecătorească din timpul dictaturii antonesciene și a fost repusă în vigoare legea din 26 iunie 1924 cu modificările din 14 aprilie 1925¹³, apreciate de forțele democratice a fi mai corespunzătoare condițiilor de după 23 August 1944. Prin prevederile puse în vigoare se stabileau modul de organizare a instanțelor judecătorești, criteriile de acordare a gradărilor magistraților și de înaintare a lor în funcții. Acestor prevederi li s-au adus cîteva modificări deosebit de importante, și anume : au fost suspendate pe timp de patru luni stabilitatea și inamovibilitatea.

După 23 august 1944 au fost repuse în vigoare numai unele din articolele Constituției din 1923.

¹² „Monitorul oficial” nr. 202 din 2 septembrie 1944 ; „România liberă” din 5 septembrie 1944.

¹³ Legea nr. 640, în „Monitorul oficial” nr. 294, din 19 decembrie 1944.

vibilitatea membrilor corpului judecătoresc, timp în care ministrul justiției avea dreptul să ia măsuri disciplinare și să pună în disponibilitate pe orice magistrat. Modificările incluse în lege constituiau cadrul legal pentru acțiunea de îndepărtare a elementelor fasciste, reacționare din organele judecătorești și de democratizare a lor, acțiune ce urma să se desfășoare pe baza legilor de purificare din 19 septembrie și din 24 noiembrie 1944.

Prezentînd conținutul noii legi, Lucrețiu Pătrășcanu care era atunci ministru de Justiție arăta că a adus unele corective privind inamovibilitatea magistraților și normele de înaintare a lor pentru că socotea că era „necesară o intervenție rapidă în funcționarea corpului judecătoresc pentru a elimina, cu un ceas mai devreme, anumite stări de fapt, rezultate și ele ale regimurilor trecute”¹⁴.

Prin repunerea parțială în vigoare a Constituției din 1923 li s-a recunoscut tuturor cetățenilor români, fără deosebire de origine etnică și socială, de limbă sau de religie, egalitatea în fața legilor, dreptul de întrunire și asociere, libertatea presei, a cuvîntului și a conștiinței. Este cunoscut și recunoscut că asemenea drepturi prevăzute în Constituția din 1923 au reprezentat punctul cel mai avansat atins de democrația burgheză din țara noastră și că în viața politică din întreaga perioadă interbelică a fost mereu prezentă tendința claselor exploatatoare de a îngrădi în măsură crescîndă posibilitățile de exercitare de către oamenii muncii a drepturilor și libertăților democratice înscrise în Constituție. De aici și caracterul formal, limitat al acelei democrații.

După 23 august 1944 apar o serie de elemente și aspecte noi, care ne îndreptătesc să apreciem că prevederile vechii Constituții în acest domeniu au fost mult depășite. În primul rînd o asemenea depășire s-a produs prin adoptarea unor legi cu un conținut nou, net superior, deși au fost adoptate pe baza principiilor generale ale Constituției vechi.

Ne vom referi mai întîi la legislația sindicală din perioada 23 august 1944 — 6 martie 1945. După constituirea la 1 septembrie 1944 din reprezentanți ai P.C.R. și P.S.D. a Comisiei Centrale de organizare a mișcării sindicale și în condițiile în care muncitorii se organizau în ritm rapid în sindicate unite, cu caracter revoluționar, au fost repuse în vigoare principiile legii asociațiilor profesionale din 1921. În acest sens, la 20 septembrie 1944, Ministerul de Interne a comunicat, printr-un ordin circular, principalelor departamente și organelor în subordine că lucrătorii se pot constitui în sindicate potrivit legii Trancu-Iași și că patronii diferitelor întreprinderi nu vor împiedica organizarea sindicatelor și a comitetelor respective¹⁵.

Partidele comunist și social-democrat pregătiseră proiectul noii legi sindicale dar P.N.Ț. și P.N.L., parteneri de guvern, nu erau de acord cu existența unui singur sindicat pe ramură de producție și cu principiul organizării în sindicate a salariaților publici.

În decembrie 1944 și în prima jumătate a lunii ianuarie 1945 proiectul de lege de organizare a sindicatelor, prezentat de Lotar Rădăceanu, fruntaș P.S.D. și ministru al muncii, a figurat pe ordinea de zi a numeroase Consilii de Miniștri. Opoziția P.N.Ț. și P.N.L. față de conținutul revoluționar al acestei legi a amînat mult timp adoptarea ei.

¹⁴ „Scînteia” din 4 ianuarie 1945.

¹⁵ Arhivele Statului, București, fondul M.A.I., dosarul nr. 10/1944, p. 1.

Partidul comunist și cel social-democrat au demască public poziția reacționară a celor două partide burgheze față de sindicate și au cerut guvernului să grăbească consfințirea prin lege a situației de fapt existentă în mișcarea sindicală. În ianuarie 1945 în întreaga țară erau organizate 513 sindicate, cuprinzând peste 500 000 de membri, muncitori, funcționari și intelectuali. Fuseseră convocate congresele celor 12 uniuni sindicale și Congresul sindical general. În articolul *Legea sindicatelor și salarii publici în fața congresului*, Chivu Stoica, reprezentant al mișcării sindicale în Consiliul Național al F.N.D., combătând opoziția liderilor P.N.Ț. și P.N.L., argumenta necesitatea adoptării legii în felul următor : „Guvernul trebuie să recunoască prin legea propusă de sindicate o stare de fapt. Această stare de fapt este legitimă, este în interesul țării însăși, ea este consfințită de însăși Constituția țării noastre. Starea de fapt creată prin lupta dusă de către clasa muncitoare până acum și pe care o s-o apere cu toată hotărîrea“¹⁶.

Sub puternica presiune a partidelor muncitorești, a celorlalte organizații din F.N.D. și a oamenilor muncii manuale și intelectuale, majoritatea burgheză a guvernului a fost silită să cedeze. La 21 ianuarie 1945, Consiliul de Miniștri a adoptat legea de organizare a sindicatelor în formularea dată de P.C.R. și P.S.D.¹⁷.

Un domeniu în care reprezentanții P.N.Ț. și P.N.L. au acceptat în întregime punctul de vedere al F.N.D. a fost cel privind drepturile și libertățile acordate naționalităților conlocuitoare. La propunerea reprezentantului F.N.D. din fruntea Ministerului Naționalităților, profesorul Gheorghe Vlădescu-Răcoasa, Consiliul de Miniștri a aprobat Statutul naționalităților, care a fost publicat ca lege la 7 februarie 1945¹⁸. Această lege a înscris principiul după care toți cetățenii români, fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă sau religie, sînt egali în fața legii, bucurîndu-se de aceleași drepturi civile și politice. S-a interzis cercetarea originii etnice a cetățenilor români și s-a prevăzut pedepsirea oricăror îngrădiri, directe sau indirecte, a drepturilor cetățenilor sau stabilirea de privilegii pentru cetățeni pe temeiul rasei, al religiei sau naționalității, precum și orice propovăduire a exclusivismului sau a urii și disprețului de rasă, religie sau naționalitate. Un conținut profund democratic avea prevederea că fiecare cetățean român era singur îndreptățit a-și stabili limba maternă sau naționalitatea sa.

Prin aceeași lege s-a acordat libertatea de acțiune cultelor recunoscute de stat.

Latura esențială prin care regimul politic din România din perioada premergătoare evenimentelor de la 6 martie 1945 s-a deosebit radical de cel existent în perioada interbelică a constatat în faptul că de această dată masele largi populare au exercitat din plin și pe scară tot mai largă drepturile cetățenești prevăzute de Constituție. Prin participare activă la viața politică masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, au zădărnicit adeseori planurile reacțiunii, au limitat efectul unor

¹⁶ „Scînteia“ din 4 ianuarie 1945.

¹⁷ Legea nr. 52, în „Monitorul oficial“, nr. 17 din 21 ianuarie 1945.

¹⁸ Legea nr. 86 privind Statutul naționalităților minoritare, în „Monitorul oficial“ nr. 30, din 7 februarie 1945.

măsuri represive ordonate de elemente contrarevoluționare din guvern, au determinat în multe cazuri forțele burgheze din guvern să facă concesii în favoarea oamenilor muncii.

Sistemul partidelor politice și evoluția raporturilor dintre ele. Începînd din ziua de 23 August 1944, partidele și organizațiile politice și obștești, cu orientare patriotică, antifascistă și democratică, care în timpul dictaturii antonesciene fuseseră prigonite sau îngrădite în activitatea lor, au trecut la manifestări politice deschise. Presa comunistă și democratică a început să apară legal.

Partidul comunist a menținut tot timpul inițiativa în acțiuni, afirmîndu-se în măsură crescîndă ca forța politică cea mai înaintată și mai dinamică în rezolvarea problemelor majore ale țării. Într-un timp relativ scurt s-au dezvoltat puternice organizații ale P.C.R. în întreprinderi și instituții, la orașe și sate, în toate județele. P.C.R. a acordat o atenție deosebită încadrării în rîndurile sale a celor mai înaintați și activi muncitori, țărani și intelectuali, a îndrumat și sprijinit organizarea diferitelor categorii de oameni ai muncii în organizațiile lor specifice, a desfășurat o vastă activitate în vederea întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare și făuririi alianței muncitorești-țăărănești.

Clasa muncitoare, forța socială hotărîtoare a rezistenței antifasciste, se situa, în continuare, în fruntea luptelor politice împotriva reacțiunii, pentru reînnoirea democratică a țării. Începînd din zilele insurecției, muncitorii din tot mai numeroase întreprinderi, din Capitală și din provincie, au trecut în ritm rapid la constituirea comitetelor de fabrică și organizarea unor puternice sindicate. Într-o perioadă scurtă, de numai cîteva luni, au fost create organizații sindicale în aproape toate întreprinderile industriale și comerciale din țară. Au început să se organizeze în sindicate și funcționarii publici, și diverse categorii de intelectuali.

Sub îndrumarea directă a comitetelor regionale și județene ale P.C.R. la sate au fost create comitete țărănești, alese în adunări deschise, ca organe obștești de mobilizare a cetățenilor la acțiuni politice, gospodărești și social-culturale. Totodată, Frontul Plugarilor — organizație democratică a țăranimii — și-a extins treptat organizațiile în toate județele țării.

Organizațiile de masă cu caracter democratic, antifascist Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică și Uniunea Populară Maghiară s-au dezvoltat și și-au lărgit activitatea, cuprinzînd sub influența lor tot mai mulți cetățeni, oameni ai muncii, funcționari și intelectuali de diverse preocupări. De asemenea Uniunea Tineretului Comunist a început să desfășoare o intensă muncă organizatorică și politică pentru educarea tineretului în spirit democratic și patriotic și mobilizarea lui la lupta revoluționară.

După 23 August 1944 și-a reorganizat rîndurile și activitatea conform noilor condiții de legalitate și Partidul Social-Democrat. În multe orașe și județe din țară s-au reconstituit și constituit organizații locale ale acestui partid, orientate spre colaborare cu comuniștii.

Partidul comunist colaborează strîns cu Partidul Social-Democrat, cu Partidul Socialist Țărănesc, condus de Mihail Ralea, intelectual de vază, cu Frontul Plugarilor, organizație democratică a țăranimii, avînd în frunte pe dr. Petru Groza, și cu alte organizații democratice, antifasciste.

Toate aceste partide și organizații acționau în direcția democratizării țării, sprijinirii războiului antihitlerist și pentru lichidarea imediată a tuturor consecințelor regimului fascist și a rămășițelor semifeudale din agricultură.

Vechile partide burgheze — P.N.Ț. și P.N.L. — și-au reluat viața de organizație, care fusese întreruptă în 1938, și au început munca politică pentru a câștiga noi aderenți. Ambele partide, dar în special P.N.Ț. — erau deosebit de preocupate de a obține maximum de profit politic din faptul că participaseră, alături de forțele consecvent antifasciste, la scoaterea țării din războiul antisovietic și din alianța cu Germania hitleristă.

Partidul Național Țărănesc dispunea de ceva cadre și avea aderenți, mai ales în rîndurile țărănimii. El a reușit să-și refacă o parte din organizațiile locale și să-și regreupeze cadrele.

Partidul Național Liberal-Brătianu, vechi partid al mării burghezii industriale și bancare, se situa din ce în ce mai mult pe un plan secundar în viața politică a țării, mergînd la remorca național-țărăniștilor. Prestigiul P.N.L.-Brătianu era în continuă scădere. Prezența în guvern — deținînd un număr însemnat de portofolii — a reprezentanților principalelor partide burgheze le-a permis, în primele luni după 23 august 1944, să-și întărească pozițiile politice. Aceste partide sperau că la sfîrșitul războiului vor putea prelua în întregime puterea politică, renunțînd la orice fel de colaborare cu comuniștii. Dar contradicțiile din rîndurile burgheziei erau tot mai profunde. În condițiile desfășurării revoluției populare, aceste partide au cunoscut un proces profund de descompunere. Ambele partide propagau măsuri moderate față de rămășițele fasciste și de alte elemente reacționare și preconizau tactica amînării transformărilor social-politice cerute de mase.

Creșterea și lărgirea mișcării revoluționare au adîncit deruta în rîndurile claselor exploatatoare, provocînd noi disensiuni și scizii în cadrul vechilor lor partide politice. În primele luni ale anului 1945, aproximativ o treime din organizațiile județene ale partidului național-țărănesc, dîndu-și seama de caracterul antipopular al politicii promovate de conducerea lor centrală, s-au desprins de ea și s-au raliat forțelor democratice. În februarie 1945, în plină luptă revoluționară pentru lichidarea dominației burgheziei din guvern, un grup de național-țărăniști, compus îndeosebi din intelectuali și liber-profesioniști, de orientare democratică, în frunte cu Anton Alexandrescu s-a desolidarizat, în mod public, de politica și activitatea reacționară a conducerii partidului lor și a intrat în Frontul Național Democrat, fiind de acord să participe la înlăptuirea obiectivelor acestei coaliții.

De asemenea, forțele democratice, revoluționare au reușit să atragă de partea lor și gruparea liberală burgheză condusă de Gheorghe Tătărescu, desprinsă din vechiul partid liberal de sub președinția lui C. I. C. Brătianu.

Trecerea grupării liberale de sub conducerea lui Gheorghe Tătărescu și a grupării țărăniști conduse de Anton Alexandrescu de partea Frontului Național Democrat a adîncit criza politică în rîndurile partidelor „istorice” și a slăbit puterea de contraofensivă a acestora.

În condițiile desfășurării revoluției democrat-populare, forțele muncitorești-țărănești coalizate în Frontul Național Democrat, prin acțiunile

tor și succesele obținute în luptă, au impus o continuă modificare a raportului de forțe între clase. Ele s-au afirmat în măsură crescândă drept factorul determinant al procesului de reînnoire democratică a țării și de lichidare a urmărilor economice și politice ale dictaturii militare-fasciste și ale războiului. În februarie și martie 1945, țărănimea s-a orientat în majoritate spre forțele democrate. Trecerea, din inițiativa P.C.R. și cu sprijinul direct al clasei muncitoare, la exproprierea pământurilor moșierești, în pofida împotrivirii majorității reacționare din guvern, a fost hotărâtoare pentru transformarea țărănimii într-un aliat de nădejde al clasei muncitoare și pentru adâncirea procesului de destrămare a rîndurilor principalelor partide ale burgheziei și moșierimii.

Alături de masele muncitorești și țărănești s-a situat imensa majoritate a intelectualității, interesată în crearea unui regim social-politic de largi libertăți democratice în condițiile căruia să se dezvolte larg cultura și arta progresistă.

Frontului Național Democrat i s-au alăturat noi păături sociale și grupări politice și profesionale : o serie de organizații de meseriași, ingineri, medici, cadre didactice, artiști, scriitori, oameni de știință, poeți, funcționari particulari, comercianți și mici industriași, cu orientare democratică.

În cursul lunii februarie s-au declarat dispuși să sprijine un guvern F.N.D. reprezentanți ai Uniunii industriașilor textiliști și ai Uniunii sfaturilor negustorești.

La începutul lunii martie și reprezentantul clerului, patriarhul, a cerut regelui o audiență pentru a-l sfătui să accepte un guvern F.N.D.

Desfășurînd o vastă activitate organizatorică și politică, Partidul Comunist Român, împreună cu Partidul Social-Democrat și celelalte forțe revoluționare și democratice, a reunit în lupta pentru instaurarea unui guvern real democrat principalele forțe ale națiunii. Toate categoriile sociale — muncitori, țărani, intelectuali, mici meseriași, comercianți, funcționari și o parte a burgheziei — interesate în dezvoltarea progresistă a țării acționau în strînsă colaborare cu P.C.R., împotriva reacțiunii. Faptul că obiectivele clasei muncitoare se identificau cu năzuințele vitale ale celor mai largi mase, situarea ei în fruntea luptei pentru îndeplinirea dezideratelor naționale majore ale etapei, ca și pentru satisfacerea unor revendicări specifice țărănimii și micii burghezii orășenești — toate acestea au facilitat și grăbit procesul de concentrare a majorității poporului în jurul și sub conducerea clasei muncitoare și a partidului său de avangardă.

Referindu-se la confruntările politice ce au avut loc în acea perioadă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită la Adunarea festivă cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 martie 1945, menționa că „O dovadă elocventă a schimbării rapide a raportului de forțe pe arena politică a țării o constituie faptul că, în numai cîteva luni, datorită luptei revoluționare a clasei muncitoare și a celorlalte forțe democratice, presiunii exercitate de masele populare, în România au fost înlăturate trei guverne cu majoritate reacționară ; forțele revoluționare cucereau noi poziții politice, exercitînd o înfrîurire tot mai puternică asupra întregii vieți sociale”¹⁹.

¹⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Editura politică, București, 1970, p. 625.

În perioada 23 august 1944 — 6 martie 1945, în cadrul revoluției și datorită desfășurării ei cu succes, a avut loc procesul de destrămare a regimului politic burghez și de făurire treptată, prin victorii succesive, a regimului nou, democrat-popular. Ca expresie a celor două laturi esențiale ale acestui proces, în domeniul vieții politice existau atât elemente caracteristice vechiului regim, dominației claselor exploatatoare, cât și viitorului regim politic ce se făurea. Vechiul regim politic burghez era reprezentat prin pozițiile majoritare deținute de principalele partide burgheze nefasciste și de monarhie în conducerea statului, prin puterea economică aflată în mâinile burgheziei și moșierimii, principiile burgheze de organizare și exercitare a puterii de stat, partidele burgheze ce-și desfășurau activitatea în deplină libertate și aveau o anumită influență în rândurile populației. Aceste elemente, cu pondere mare în viața politică a țării imediat după doborîrea dictaturii militare-fasciste, au fost din ce în ce mai mult limitate de lupta revoluționară a maselor și de pozițiile cucerite de ele în viața publică.

Este cunoscută și îndeobște acceptată teza materialist-dialectică că regimul politic într-o etapă dată este determinat în ultimă instanță de structura economică și socială a societății în etapa respectivă. În țara noastră, după victoria insurecției armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, datorită desfășurării ascendente a revoluției care avea ca unul din obiectivele centrale lichidarea regimului burghez, relația de determinare enunțată mai sus n-a mai putut acționa în plinătatea ei. Burghezia și moșierimea, clase sociale care dețineau în mâinile lor principalele mijloace de producție și majoritatea pozițiilor în organele puterii de stat, deși au încercat — și parțial au și reușit — să împiedice înfăptuirea unor transformări democratice radicale în viața social-politică a țării, în noile condiții n-au mai putut determina desfășurarea vieții politice conform intereselor lor. Aceasta datorită, în primul rând, faptului că raportul forțelor de clasă era într-o continuă și rapidă schimbare în favoarea maselor populare, a forțelor revoluționare, muncitorești-țărmănești.

Componentele viitorului regim democrat-popular au constatat în acea perioadă în pozițiile cucerite de partidele muncitorești și celelalte partide și organizații din F.N.D. în guvern și în organele locale ale administrației de stat, în rolul de forță socială principală ce-l exercita clasa muncitoare în rezolvarea problemelor majore ce se aflau atunci în fața țării, în controlul muncitoresc efectuat în întreprinderile capitaliste de către comisiile de producție organizate de sindicate, în alianța muncitorească-țărmănească ce se făurea în focul luptei pentru putere și pentru pămînt.

Elementele viitorului regim democrat-popular au cunoscut o continuă și vizibilă fortificare, numeric și ca sferă de influență, au determinat eșecul unor încercări reacționare, ale cercurilor conducătoare ale vechilor partide burgheze. Forțele revoluționare, muncitorești-țărmănești, masele largi populare s-au afirmat din ce în ce mai mult, atât prin reprezentanții lor în organele puterii de stat cât și prin acțiuni de masă, drept forță esențială în orientarea evoluției postbelice a României.

Colaborarea dintre comuniști, socialiști și social-democrați în acțiunile de clasă și antifasciste din România în anii 1933-1938

FLORIAN TÂNĂSESCU

Procesul afirmării clasei muncitoare ca cea mai înaintată forță socială și politică a societății românești, capabilă să-i influențeze cursul și să o transforme din temelii, a fost determinat atât de condițiile obiective specifice fiecărei etape istorice, cât și de factori subiectivi care au acționat în propriile rânduri. Experiența dobândită de mișcarea muncitorească din România în decenii de intense lupte economice și politice confirmă, printr-o mare bogăție de fapte, justetea tezei cu privire la necesitatea unității proletariatului în acțiunea sa vi-guroasă pe arena vieții social-politice, în bătălia pentru cucerirea puterii, pentru instaurarea societății noi, socialiste. Unitatea muncitorească se detașează astfel ca o tendință și ca obiectiv major și permanent, în realizarea căruia au fost concentrate considerabile forțe și energii ale proletariatului organizat.

Succesele obținute în această direcție în deceniul al treilea al secolului nostru, între acestea înscriindu-se participarea în comun a muncitorilor, indiferent de orientarea lor politică, la mișcările greviste, sărbătorirea zilei de 1 Mai, încheierea unor înțelegeri de front unic în alegeri, organizarea de acțiuni de solidaritate cu lupta proletariatului din alte țări etc., puneau în evidență existența condițiilor favorabile și posibilitatea largirii efective a cadrului de manifestare comună a forțelor muncitorești organizate. Luptele revoluționare din anii marii crize economice și, îndeosebi, bătăliile ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de P.C.R., au ridicat la un nivel superior colaborarea dintre muncitorii comuniști, social-democrați, socialiști independenți și socialiști, prin încheierea frontului unic și prin organizarea acțiunilor de clasă pe baza unui program comun de revendicări. Toate acestea demonstau și stimulau pe un plan mereu mai larg puternicul curent de unitate din rîndul proletariatului — în condițiile în care unitatea de acțiune reprezenta o permanență a luptelor cu caracter economic și a unor acțiuni politice —, în pofida existenței mai multor organizații politice și profesionale muncitorești.

În cele ce urmează, ne propunem să înfățișăm o seamă de aspecte și trăsături ale procesului de apropiere și de colaborare dintre organizațiile

politice și profesionale muncitorești în anii 1933—1938 la nivelul masei membrilor acestor organizații, cit și al conducătorilor lor *.

Pornind de la faptul că, după eroicele bătălii proletare din ianuarie-februarie 1933, curentul de opinie în favoarea realizării frontului unic s-a accentuat, că P.C.R. și-a sporit influența și prestigiul în rîndul maselor, comuniștii, care și pînă atunci se manifestaseră ca promotori statornici ai ideii unității de clasă a muncitorimii, au relansat cu vigoare sporită acțiunile practice în vederea înfăptuirii acestui deziderat major. În același timp, condițiile social-politice ale evoluției României în perioada de după 1933 afirmă în mod imperios ideea frontului unic muncitoresc ca cel mai important factor al raliei pe o platformă comună de luptă împotriva pericolului fascist și hitlerist a tuturor forțelor democratice și patriotice ale poporului român. În acest context, apropierea dintre organizațiile politice ale clasei muncitoare, colaborarea dintre comuniști, socialiști și social-democrați dobîndeau noi semnificații.

Partidul Comunist Român, fără a renunța la țelul său strategic — înlăturarea orînduirii exploatare și instaurarea societății noi, socialiste — a făcut din realizarea unei strînse colaborări în front unic cu celelalte partide muncitorești o coordonată permanentă și un obiectiv principal al activității sale. În spiritul preocupărilor sale de încheiere a frontului proletar de acțiune, P.C.R. a inițiat sistematic tratative cu Partidul Socialist-Unitar și cu Partidul Social-Democrat și a adresat acestora propuneri de colaborare privind organizarea de acțiuni greviste, apărarea drepturilor și libertăților democratice, lupta împotriva primejdiei fasciste, solidarizarea cu lupta maselor muncitoare din alte țări¹ etc. Asemenea propuneri au fost înaintate conducătorilor P.S.U. și P.S.D. în aprilie și decembrie 1933, iulie, septembrie și octombrie 1934, martie, aprilie și noiembrie 1935, ianuarie și aprilie 1936, noiembrie și decembrie 1937 etc. Propuneri cu un conținut adecvat specificului activității lor au făcut și organizațiile de masă legale și ilegale aflate sub conducerea sau sub influența partidului comunist: Uniunea Tineretului Comunist, Sindicatele Unitare, Liga Muncii, Comitetul Național Antifascist, MADOSZ, Blocul pentru Apărarea Libertăților Democratice, Uniunea Democratică, Frontul Feminin² ș.a.

* Această problemă a constituit obiectul mai multor lucrări și studii, dintre care amintim: Gh. Țuțui, A. Petric, *Frontul Unic Muncitoresc în România*, Editura politică, București, 1971; Vasile Ionescu, *Activitatea desfășurată în România pentru făurirea Frontului Unic Muncitoresc ca bază a unui larg front antifascist (1933—1936)*, în *Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României*, Editura militară, București, 1969, p. 9—41; Gheorghe Matei, *Aspecte și trăsături ale activității P.C.R. pentru înfăptuirea Frontului Unic Muncitoresc (1921—1944)*, în „Anale de istorie”, anul XVIII, nr. 3/1972, p. 32—50; Aron Petric, *Experiența făuririi unității de acțiune a mișcării muncitorești din România*, în „Anale de istorie”, anul XX, nr. 2/1974, p. 24—39; Gheorghe Țuțui, *Frontul Unic Muncitoresc — temelia alianțelor politice promovate de P.C.R. în anii 1944—1948*, în „Anale de istorie”, anul XX, nr. 2/1974, p. 39—51.

¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3848, fila 311; Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. (în continuare: A.I.S.I.S.P.), cotele A—XVII—70, A—XVII—11, A—XVIII—38, A—XVIII—63.

² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 21, dosarul nr. 4539, filele 197—198; „Buletinul de acțiune împotriva războiului”, anul I, nr. 1, din 23 octombrie 1933; „Buletinul mișcării antifasciste”, anul I, nr. 3, din decembrie 1933; „Clopotul”, anul II, nr. 55, din 7 octombrie 1934.

Pe baza acestor acțiuni și sub influența evenimentelor revoluționare din ianuarie-februarie 1933, s-au desfășurat — în spiritul unității de acțiune proletare — o serie de importante greve muncitorești, cum au fost cele de la întreprinderile metalurgice „Haug“ și „Malaxa“ (București), fabricile textile din București, Bacău, Timișoara, Arad, Buhuși etc., Uzinele de vagoane „Astra“ (Arad), Fabrica de mașini „Schiel“ (Brașov), întreprinderile forestiere de pe Valea Dornei și de la Piatra-Neamț, minele din Valea Jiului ș.a. Cele mai multe dintre aceste greve au fost organizate și s-au desfășurat pe baza formelor și metodelor folosite în perioada crizei economice dintre 1929 și 1933, cum au fost: întruniri și demonstrații în fața întreprinderii (greva de la Fabrica „Schiel“ din ianuarie-februarie 1934), ocuparea fabricii (greva de la „Industria linii“ Timișoara din 1934), alegerea comitetelor de acțiune și de fabrică (grevele de la fabricile și atelierele textile din București din cursul anului 1934, de la Fabrica de postav „Buhuși“ din 1935, de la întreprinderea forestieră „Carpați“ din Piatra-Neamț ș. a.)³.

Rezultatele fructuoase obținute de muncitorime pe tărîmul confruntărilor cu patronatul și cu administrația unor întreprinderi de stat, ca urmare a realizării unității de acțiune dintre comuniști, socialiști și social-democrați, au constituit un stimulent în colaborarea lor pe plan politic.

O privire de ansamblu asupra evoluției partidelor muncitorești din România din acea perioadă pune în evidență un proces specific și relevant pe planul afirmării spiritului de unitate proletară. P.C.R., aplicînd în viață linia sa politică-tactică, a ținut seama într-o măsură mereu crescîndă de schimbările survenite în dispozitivul forțelor social-politice interne și de evoluția raporturilor internaționale și a adoptat o atitudine pronunțat realistă față de partidele muncitorești, iar tendința manifestă a tot mai mulți aderenți ai Partidului Socialist și ai Partidului Social-Democrat spre realizarea unei colaborări efective și trainice cu Partidul Comunist Român a determinat unele deplasări launtrice de poziții, care au condus la întărirea și la afirmarea treptată a curențului de stînga.

Acest proces a fost viu ilustrat și de dezbaterile asupra problemelor unității mișcării muncitorești din coloanele ziarelor și revistelor editate de P.S.D. și P.S.U. sau de cele care au avut loc la diverse manifestări cu caracter politic, cum erau congrese, conferințe, adunări, ședințe ale organizațiilor socialiste și social-democrate. Astfel, în coloanele organului central al P.S.D., „Lumea nouă“, au avut loc dezbateri la care au luat parte L. Rădăceanu, M. Gh. Bujor*, N. Deleanu, S. Emil, S. Leventer și alții. Frontul unic muncitoresc, scria N. Deleanu, trebuia să fie „un prim și decisiv pas spre unificarea organică, întrucît unitatea de luptă a proletariatului este cea mai de căpetenie condiție a biruinței

³ A.I.S.I.S.P., cota A—XVIII—10; „Scînteia“, anul IV, nr. 4, din martie 1934; „Clopotul“, anul II, nr. 34, din 11 mai 1934.

* La acea dată, M. Gh. Bujor, eliberat din închisoarea Doftana în anul 1933, după o detențiune de aproape 14 ani, nu era încadrat în nici o organizație politică muncitorească. Cu prilejul alegerilor parlamentare din decembrie 1933, el a lansat chemarea la încheierea unui pact electoral între partidele muncitorești în vederea participării comune la alegeri.

sale...“ El declara că, în condițiile date, era posibil „un front unic între mișcările social-democrată și comunistă din România“. ⁴ Concomitent, organul central de presă al P.S.U., „Proletarul“, a dat o și mai vie expresie unor puncte de vedere ale militanților acestui partid favorabile refacerii unității clasei muncitoare din România. Printre semnatarii unor materiale care pledau în acest sens s-au numărat dr. L. Ghelerter, Șt. Voitec, C. Popovici, M. Moraru, I. Felea. În viziunea președintelui Partidului Socialist Unitar, dr. L. Ghelerter, unitatea proletară reprezenta „comandamentul vremii, parola permanentă a proletariatului de pretutindeni“ ⁵.

Conferința organizațiilor social-democrate din Muntenia și Oltenia, desfășurată la 7 octombrie 1934, a votat o rezoluție care se pronunța în favoarea unirii forțelor muncitorimii și, ca prim pas în această direcție, a încetării polemicii dintre organizațiile lor politice ⁶. Secțiunea P.S.D. din Rădăuți, în ședința din 24 octombrie 1934, a adoptat o moțiune de încheiere „imediată și necondiționată a frontului unic de luptă muncitorească“ ⁷.

La congresul organizației Tineretul socialist (24—25 septembrie 1933) și la cel al Confederației Generale a Muncii (28—30 octombrie 1934), la conferințele regionale ale organizațiilor socialist-unitare de la Piatra-Neamț și Cîmpina (25 iulie și, respectiv, 25 septembrie 1934) și secțiunilor P.S.D. din Transilvania (8—9 septembrie 1934) și din Moldova (30 septembrie 1934), la adunări și ședințe ale organizațiilor P.S.D. de la Orăștie și Lonea (9 aprilie și, respectiv, 13 octombrie 1933), la cele ale sindicatelor muncitorilor ceferiști, constructori, tipografi și brutari (București), funcționarilor comerciali (Cluj), metalurgiștilor și tîmplarilor (Tg. Mureș), tipografilor și cizmarilor (Iași) ș.a. — toate afiliate la C.G.M. — numeroși participanți la dezbateri s-au pronunțat pentru refacerea unității clasei muncitoare ⁸.

Tendința obiectivă spre unitate a muncitorilor și a tot mai numeroase cadre social-democrate de diverse nivele a fost estompată de poziția unor lideri ai P.S.D. care respingeau orice relații cu partidul comunist, declarînd că încheierea unor acorduri sau înțelegeri cu P.C.R., care era scos în afara legii, ar fi periclitat existența legală a organizațiilor social-democrate. Cu toate acestea, în cursul anilor 1933 și 1934 au avut loc unele acțiuni comune ale muncitorilor comuniști și social-democrați, printre care s-au numărat: întrunirile și adunările de protest din 17 februarie 1933 ale metalurgiștilor reșițeni și textiliștilor de la „Industria lîinii“ Timișoara împotriva represiunii de la Atelierele C.F.R. „Gri-

⁴ „Șantier“, anul II, nr. 12, din 1 noiembrie 1934.

⁵ „Proletarul“, anul VII, nr. 71, din 18 martie 1934.

⁶ „Lumea nouă“, anul XXVIII, nr. 42, din 14 octombrie 1934.

⁷ „Cuvînt nou“, anul I, nr. 9, din 10 noiembrie 1934.

⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 161/1934; colecția 50, dosarul nr. 4434, fila 5; A.I.S.I.S.P., fondul nr. 30, dosarul nr. 982, vol. III, fila 167; „Lumea nouă“, anul XXVII, nr. 40, din 1 octombrie 1933; anul XXVIII, nr. 38, 40 și 45, din 16, 30 septembrie și 4 noiembrie 1934; „Proletarul“, anul VII, nr. 73 și 76, din 25 iulie și 25 septembrie 1934; „Viața muncitoare“, anul II, nr. 58, din 28 octombrie 1934; „Cuvînt nou“, anul I, nr. 8, din 3 noiembrie 1934; „Constructorul“, anul I, nr. 5, din 4 noiembrie 1934.

vița"⁹; înaintarea unui protest Camerei de muncă din Cluj și organizarea unei demonstrații la 25 martie 1933 în fața sediului acesteia de către secțiunile U.T.C. și Tineretul socialist din localitate¹⁰; sărbătorirea în comun a zilei de 1 Mai 1934 de către muncitori comuniști și social-democrați din Iași¹¹; constituirea unei organizații culturale și editarea unui ziar de către tineri comuniști și membri ai organizației social-democrate de tineret din Cernăuți¹².

În septembrie și octombrie 1934, C.C. al P.C.R. s-a adresat cu noi propuneri de colaborare P.S.U. și P.S.D., pronunțându-se în mod clar pentru „încheierea frontului unic pentru realizarea oricăreia din țintele de luptă ale proletariatului...”¹³. În același timp, Comitetul Național Antifascist și Liga Muncii, organizații de masă legale ale P.C.R., au adresat separat propuneri de colaborare organizațiilor socialist-unitare și social-democrate.

Din dorința încununării cu succes a tratativelor, P.C.R. era gata să discute „orice contrapropunere a P.S.D., numai dacă la baza acestei propuneri va sta apărarea activă, fie chiar a celor mai elementare și modeste interese și nevoi ale clasei muncitoare și ale țăranimii exploatate din România”¹⁴.

În cursul lunii octombrie 1934, delegații ale P.C.R., Ligii Muncii și Comitetului Național Antifascist au purtat tratative cu reprezentanți ai P.S.U., P.S.D., C.G.M. și sindicatelor independente pentru încheierea unor acorduri de front unic. Din partea partidului comunist și a organizațiilor sale de masă, la aceste tratative au participat: Petre Constantinescu-Iași, Scarlat Callimachi, Constantin Țiulescu, Mihail Roller, Matei Socor, Nicolae Alexe, Dudu Lăzureanu, Alexandru Lepădatu ș.a. Reprezentanți ai Partidului Socialist-Unitar au fost Ștefan Voitec, Constantin Popovici, Gheorghe Cristescu, Ilie Dumitru, Zaharia Tănase. Delegația social-democrată a avut următoarea componență: Lotar Rădăceanu, C. Titel-Petrescu și Ioan Mirescu, primii doi reprezentând partidul, iar ultimul Confederația Generală a Muncii.

Tratativele dintre P.C.R. și P.S.D. din luna octombrie 1934 au dus la adoptarea unui protocol în cinci puncte, care exprima poziția partenerilor asupra unor probleme importante privind relațiile dintre cele două partide și preconiza organizarea unor acțiuni comune de luptă*.

Contactele și tratativele dintre Liga Muncii și Comitetul Național Antifascist, pe de o parte, și Partidul Socialist și sindicatele independente, pe de altă parte, desfășurate în cursul aceleiași luni, au mers mai departe, conducând la o serie de rezultate practice. Organizațiile amin-

⁹ „Volkswille”, anul 41, nr. 8 din 19 februarie 1933.

¹⁰ A.I.S.I.S.P., fondul nr. 30, dosarul nr. 982, vol. I, fila 17.

¹¹ Const. Botez, Dem. Urmă, L. Eșanu, *Istoria unei citadele muncitorești — Nicolina Iași*, Iași, 1972, p. 267.

¹² A.I.S.I.S.P., fondul nr. 30, dosarul nr. 892, vol. I, fila 35.

¹³ A.I.S.I.S.P., cota A—XVIII—63.

¹⁴ A.I.S.I.S.P., cota A—XVIII—20.

* În legătură cu mersul tratativelor și cu conținutul protocolului, a se vedea mai pe larg: Vasile Ionescu, *Activitatea desfășurată în România pentru făurirea Frontului Unic Muncitoresc ca bază a unui larg front patriotic antifascist (1933—1936)*, în *Din lupta antifascistă pentru independența și suveranitatea României*, Editura militară, București, 1969, p. 24—25.

tite au încheiat un acord de front unic în virtutea căruia membrii acestora hotărâau să acționeze împreună pe baza unui program de revendicări privind îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale oamenilor muncii, dreptul de organizare, de întrunire și presă, lupta împotriva organizațiilor fasciste, a stării de asediu și cenzurii, pentru eliberarea comuniștilor și antifasciștilor înțemnițați, solidarizarea cu lupta proletariatului, a maselor muncitoare din alte țări ș.a. Au fost stabilite și mijloace de acțiune pentru înfăptuirea obiectivelor propuse: proteste în masă, campanii prin presă, greve, întruniri. Un Comitet de coordonare a frontului unic, format din cîte cinci reprezentanți ai organizațiilor semnatare ale acordului, cît și comitete județene și orașenești de front unic erau investite cu mandatul de a conduce acțiunile preconizate ¹⁵.

În intervalul 17 octombrie—25 noiembrie 1934, cît a ființat înțelegerea de front unic între Liga Muncii, Comitetul Național Antifascist, Partidul Socialist-Unitar și sindicatele independente ¹⁶, au fost organizate numeroase acțiuni comune cu caracter revoluționar și antifascist. Între acestea s-au înscris întrunirile și adunările din București (25—28 octombrie) și din alte centre (Galați, Ploiești, Craiova, Cîmpina, Tg. Mușeș, Tulcea, Botoșani), manifestația antifascistă din Capitală de la 23 octombrie, memoriile și protestele înaintate primului ministru, membrilor guvernului, Ministerului de Interne și primarului general al Capitalei împotriva interzicerii unor întruniri muncitorești, confiscării și suspendării presei antifasciste, închiderii unor sedii ale secțiunilor P.S.U., maltratării tovarășului Nicolae Ceaușescu, care era arestat în acea perioadă, prigonirii profesorului universitar Tudor Bugnariu, secretele organizației Comitetului Național Antifascist din Cluj ¹⁷, sau pentru satisfacerea unor cerințe edilitare ale locuitorilor Bucureștiului; campaniile de sprijinire materială și morală a poporului spaniol care lupta cu arma în mînă împotriva reacțiunii interne și a intervenției fasciste externe ¹⁸, pentru eliberarea muncitorilor ceferiști și petroliști condamnați în procesele de la București și Craiova ¹⁹ ș.a.

În noiembrie 1934, guvernul a dizolvat Comitetul de coordonare a frontului unic, împreună cu alte 32 de organizații, între care Liga Muncii, Comitetul Național Antifascist, Sindicatele Unitare și sindicatele independente. Măsura autorităților burgheze a estompat temporar procesul de făurire a frontului unic muncitoresc, dar nu a putut să-l oprească, așa cum era în intenția autorilor ei.

Deși a avut o existență de scurtă durată, Comitetul de coordonare a frontului unic a demonstrat că abordarea în spirit principial a raporturilor dintre organizațiile politice muncitorești, așezarea la baza lor a elementelor comune, de unire, și nu a celor care constituiau obiect de polemică găseau un larg teren pentru concretizări fructuoase.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 22, dosarul nr. 4135, filele 95—96.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 161, fila 46.

¹⁷ Petre Constantinescu-Iași, *Partidul Comunist Român — polarizator și dinamizator al luptei antifasciste (40 de ani de la constituirea Comitetului Național Antifascist)*, în „Anale de istorie”, anul XIX, nr. 3/1973, p. 78—79; „Tempo”, anul VI, nr. 1268 din 16 noiembrie 1934.

¹⁸ „Cuvînt nou”, anul I, nr. 8, din 3 noiembrie 1934.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 161, fila 68; colecția 50, dosarul nr. 951, fila 126; „Clopotel”, anul I, nr. 9, din 10 noiembrie 1934.

Spiritul colaborării constructive se va adînci și se va extinde treptat în anii următori, prevalînd în raporturile dintre comuniști, socialiști-unitari, social-democrați și socialiști *. Apreciînd rezultatele pozitive obținute pe terenul colaborării dintre forțele proletare în confruntările de clasă și în lupta împotriva pericolului fascist, plenarele C.C. al P.C.R. din februarie 1935 și iulie 1936 au adus o serie de elemente noi, de mare însemnătate principială și practică privind înfăptuirea frontului unic, organizarea luptei maselor împotriva pericolului fascist, care amenința integritatea țării și însăși ființa națională a poporului român. În noile împrejurări, realizarea unei largi concentrări de forțe social-politice, democratice și patriotice reprezenta obiectivul principal al politicii P.C.R. În concepția partidului comunist, orice înțelegere, oricît de limitată ar fi fost, avea însemnătate, dacă la baza ei stăteau deziderate vitale ale maselor muncitoare. „Sîntem gata să ne înțelegem asupra oricărui punct, cît de minimal, care ar contribui la mobilizarea antifascistă a maselor..., la întărirea unității de acțiune, la grăbirea unității sindicale, la oprirea și respingerea ofensivei de înfometare a capitalismului, la împiedicarea triumfului fascismului“ — se arăta în scrisoarea C.C. al P.C.R. adresată la 1 noiembrie 1935 Comitetului Executiv al P.S.D.²⁰

Concluzia justă privind necesitatea concentrării tuturor forțelor patriotice naționale cu stare de spirit antifascistă pentru a se opune cu succes pericolului fascist extern și intern a condus la adoptarea de către partidul comunist a unor hotărîri menite să accelereze acest proces. În urma indicațiilor conducerii P.C.R., membrii Sindicatelor Unitare au intrat, în anii 1935—1936, în sindicatele C.G.M., unde aveau posibilități de activitate deschisă. Tot astfel au procedat și muncitorii încadrați în sindicatele independente. ** Această marca începutul reînmănușierii mișcării sindicale într-o organizație unică, ceea ce a permis afirmarea cu mai multă vigoare a clasei muncitoare, în lupta pentru apărarea drepturilor sale²¹.

Cursul ascendent al colaborării între forțele muncitorești în anii 1935—1937 a făcut posibilă organizarea unor acțiuni de clasă și antifasciste la scară națională. Acordurile de la Băcia, București și Tebea încheiate la sfîrșitul anului 1935 între organizații de masă legale conduse sau influențate de P.C.R. și Partidul Socialist au fost printre primele succese în această acțiune. Organizațiile semnatare se angajau să desfășoare în comun lupta pentru apărarea democrației, împotriva pericolului fascist,

* În cursul anului 1935, un grup de militanți socialiști, în frunte cu Constantin Popovici, s-a desprins din Partidul Socialist Unitar, constituind o nouă formațiune politică muncitorească — Partidul Socialist.

²⁰ A.I.S.I.S.P., cota A — XIX — 23.

** În legătură cu acest proces și cu activitatea generală de restabilire a unității pe plan sindical, a se vedea mai pe larg: Ion Iacoș, *Acțiuni pentru înfăptuirea unității sindicale în cadrul C.G.M. (1935—1938)*, în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.“, anul XI, nr. 5/1965, p. 87—103; Ion Iacoș, *Acțiuni ale clasei muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist Român, pentru făurirea unității sindicale (1933—1937)*, în P.C.R. în viața social-politică a României. 1921—1944, Editura militară, București, 1971, p. 150—206.

²¹ Ștefan Voitec, *Întărirea Frontului Unic Muncitoresc prin crearea sindicatelor unite — septembrie 1944*, în „Anale de istorie“, anul XX, nr. 4/1974, p. 49.

pentru pace *. Încheierea acestor acorduri a fost urmată de organizarea unor mari întruniri în județul Hunedoara, la care mii de muncitori, țărani și intelectuali au demonstrat într-o deplină solidaritate pentru democrație, împotriva pericolului fascist.

Desfășurarea evenimentelor a ridicat semne de întrebare și în rândul acelor conducători ai P.S.D. care se mențineau pe poziții de expectativă sau de respingere a colaborării cu celelalte organizații muncitorești. Sub influența situației politice interne și internaționale și datorită presiunii tot mai accentuate a masei membrilor P.S.D., ei au acordat libertate de inițiativă unor organizații locale pentru a încheia înțelegeri sau acorduri de colaborare cu celelalte organizații muncitorești. Această modificare de poziții a conducerii P.S.D. a avut efecte pozitive imediate pe planul realizării unor tot mai largi acorduri de colaborare între organizațiile politice și profesionale muncitorești.

Așa cum a apreciat partidul comunist, evoluția evenimentelor confirmă întărirea curentului de stînga din cadrul Partidului Social-Democrat, fapt care avea să joace un rol important în modificarea opticii unor conducători ai acestui partid și în acceptarea de către ei a colaborării cu comuniștii și cu celelalte forțe muncitorești. Așa cum arăta un document al P.C.R., din 1937, „Această stîngă, hotărît antifascistă“, care se pronunța „pentru front popular, pentru front unic“, nu era însă înche-gată destul de solid, manifesta anumite inconsecvențe²², fapt care a permis, o vreme, unor membri ai Comitetului Executiv al P.S.D. să se mențină pe poziția cunoscută.

Schimbul de păreri și discuțiile dintre delegații ale P.C.R. și P.S.D., privind frontul unic proletar, cum au fost cele din noiembrie 1935, în condițiile întăririi treptate a influenței curentului de stînga în cadrul organizațiilor social-democrate, au relevat existența unor puncte comune în aprecierea situației politice interne și internaționale, înfăptuirii unității sindicale, necesității realizării frontului popular antifascist, a luptei împotriva pericolului de război și a politicii trădătoare a grupărilor fasciste din România, pentru stabilirea de relații de pace și prietenie cu Uniunea Sovietică²³.

Colaborarea dintre organizațiile proletare pe teren politic s-a manifestat în forme și în împrejurări diferite, fie cu prilejul alegerilor parlamentare generale, parțiale și comunale din anii 1936 și 1937, fie cu prilejul unor acțiuni împotriva pericolului fascist, pentru apărarea păcii, independenței, integrității teritoriale și suveranității României. Un succes de prestigiu al acestei colaborări l-a constituit victoria candidaților blocului democrației în alegerile parlamentare parțiale din 18 februarie 1936 în județele Mehedinți și Hunedoara, la care o contribuție hotărîtoare au adus organizațiile locale ale P.C.R., P.S.D., P.S.U. și Partidului Socialist²⁴. Experiența dobîndită în aceste alegeri a stat la baza încheierii

* Privitor la tratativele care au premers încheierii acestor acorduri, cît și la conținutul lor, a se vedea mai pe larg: Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masele populare*, Editura științifică, București, 1971, p. 185—203.

²² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 158/1937, filele 4 și 5.

²³ „Scînteia“, anul VI, nr. 3—4, din 7 februarie 1936.

²⁴ Gh. I. Ioniță, *Succesul forțelor democratice sub conducerea Partidului Comunist din România în alegerile parțiale din februarie 1936*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.“, anul VII, nr. 5/1961, p. 51—64.

altor acorduri de colaborare. La Ploiești, în urma acțiunilor pe plan local ale organizațiilor Blocului pentru Apărarea Libertăților Democratice, Partidului Socialist Unitar și dizidenței social-democrate a lucrătorilor ospătari, la 26 martie 1936 a fost încheiat acordul „Frontului unitar muncitoresc”, în vederea alegerilor pentru Camera de muncă²⁵. Aceleași organizații, împreună cu secțiunea locală a P.N.Ț., au participat în comun la alegerile comunale din 29 aprilie 1936, obținând 17 mandate de consilieri²⁶. După alegeri, Frontul unitar muncitoresc, în colaborare cu reprezentanți ai organizației locale a P.N.Ț., a organizat o demonstrație cu caracter antifascist pe străzile orașului Ploiești²⁷.

Așa cum aprecia un document al P.C.R. din această perioadă, condițiile obiective „favorabile pentru frontul unic” au permis ca și în alte centre să se realizeze asemenea acorduri. La Cluj, cu prilejul alegerilor pentru camerele de muncă din iunie 1936, a fost format un Comitet de coordonare care cuprindea reprezentanți ai organizațiilor Blocul pentru Apărarea Libertăților Democratice, Madosz și syndicatele social-democrate. Comitetul a elaborat un program de acțiune, care a stat la baza colaborării dintre aceste organizații. Pe un plan mai larg, Comitetul a militat și pentru concentrarea forțelor democratice locale și județene. El a purtat, totodată, tratative cu reprezentanți ai organizațiilor P.N.Ț. și Partidului maghiar²⁸. Tratativele s-au încheiat cu succes, organizațiile amintite hotărând să participe pe o listă comună la alegerile pentru camerele de muncă²⁹. Acțiuni similare au mai avut loc la Brașov, cit și în alte localități din țară³⁰.

În anul următor, din inițiativa P.C.R., campania electorală pentru alegerile comunale s-a desfășurat sub semnul unității proletare de acțiune, realizându-se, totodată, acorduri de colaborare cu partide și cu personalități politice burgheze de orientare antifascistă, antihitleristă³¹. Astfel, cu prilejul alegerilor județene din Hunedoara, desfășurate la 25 iulie, a fost încheiat din nou un acord de colaborare între comuniști, social-democrați, organizații ale Frontului Plugarilor, precum și cu organizații național-țărăniști. În timpul campaniei electorale, au fost organizate întruniri muncitorești la Petroșani, Lonea, Lupeni, Aninoasa și Uricani, în cadrul cărora muncitorii, în strânsă solidaritate, au exprimat un protest hotărât împotriva activității provocatoare a organizațiilor cuziste³².

Alegerile comunale și județene din anii 1936—1937 au relevat într-o măsură accentuată cursul pozitiv al raporturilor dintre comuniști, socialiști-unitari și social-democrați, tendința tot mai pronunțată spre constituirea unei largi concentrări de forțe democratice și antifasciste

²⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., colecția 50, dosarul nr. 4121, fila 1; fondul nr. 1, dosarul nr. 161, fila 168.

²⁶ „Arena”, anul I, nr. 5, din 16 mai 1936.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 38/1937.

²⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 158/1937, fila 21.

³⁰ Mircea Băltescu, Emil Poenaru, *File din activitatea și lupta comuniștilor brașoveni*, Brașov, 1971, p. 114.

³¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 29, dosarul nr. 4520, filele 162—164.

³² *Pagini din trecutul de luptă al muncitorimii hunedorene*. Autori: Ion Lungu, Vasile Radu, Mircea Valea, Gheorghe I. Ioniță, Constantin Enea, Muzeul regional Hunedoara, Deva, 1966, p. 187.

care să se opună cu succes pericolelor grave ce planau asupra României. Apreciind că „În lupta pentru un front popular împotriva fascismului și războiului, pentru un guvern democratic și pentru îmbunătățirea situației materiale a maselor”³³, un rol hotărâtor îl joacă relațiile dintre partidele muncitorești și democratice, P.C.R. și-a concentrat energiile în vederea extinderii și adîncirii colaborării cu P.S.D., P.S.U. și P.S.

Activitatea comună pe tărîmul vieții parlamentare s-a întrepătruns cu realizarea unității de acțiune împotriva atacurilor grupurilor fasciste. Demonstrațiile de la 1 Mai 1936 și 1937, organizate împreună de comuniști, socialiști-unitari și social-democrați la București, Sibiu, Tg. Mureș, Brașov, Arad, Baia-Mare, Satu-Mare ș.a.³⁴, au fost urmate de un șir de acțiuni care au probat tăria și viabilitatea colaborării dintre organizațiile muncitorești. În cursul lunilor iunie-iulie 1936, muncitorii din Capitală și din alte centre au făcut față cu succes provocărilor fățișe ale grupurilor fasciste care au atacat sediile organizațiilor lor. Totodată, ei au participat la apărarea redacțiilor unor ziare democratice și antifasciste de atacurile acestor grupuri. La București, au fost organizate gărzi de autoapărare, cele mai puternice fiind ale ceferiștilor, care cuprindeau peste 1 000 de persoane. Pînă la 28 iunie au fost constituite gărzi de autoapărare comune în toate sectoarele Capitalei, în componența lor intrînd, alături de membri ai partidelor muncitorești, muncitori care făceau parte din P.N.Ț., Partidul Radical Țărănesc și Comitetele cetățenești (Dem. Dobrescu).

În ziua de 5 iulie, o gardă comună de autoapărare din Sectorul Verde al Capitalei a înlăturat afișe ale ziarelor fasciste expuse la 14 chioșcuri și a organizat o întrunire de protest împotriva actelor huli-ganice ale grupurilor fasciste în piața Vitan³⁵. În cursul acțiunilor solidare ale muncitorilor comuniști, socialist-unitari, social-democrați, pentru prima dată în piețe ale Bucureștiului și ale altor orașe presa fascistă a fost arsă în mod demonstrativ³⁶. Acțiuni similare au desfășurat minerii din Lupeni, care, la 21 iunie 1936, au dat o ripostă hotărîită grupurilor fasciste care încercau să distrugă presa democratică și antifascistă de la chioșcurile de ziare. Autoritățile locale au operat arestări în rîndul muncitorilor. Sute de mineri, într-o puternică solidaritate de clasă, au organizat o demonstrație de protest în fața postului de jandarmi, cerînd eliberarea celor arestați³⁷.

Răspunsul hotărît dat de muncitorime atacurilor deșănțate ale grupurilor fasciste a antrenat în luptă mase largi aparținînd celor mai diverse clase și categorii sociale. În cadrul acestor energice acțiuni, concretizate într-o serie de întruniri și adunări de protest și urmate de puternice manifestații și demonstrații de stradă, s-a evidențiat cu pregnanță eficacitatea acțiunii unite a forțelor muncitorești, ca bază a rea-

³³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 68/1937.

³⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 38/1937; „Lumea nouă”, anul XXX, nr. 19, din 10 mai 1936; „Arena”, anul I, nr. 5, din 16 mai 1936.

³⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, mapa 100/1936.

³⁶ Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, Editura politică, București, 1970, p. 110.

³⁷ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Hunedoara, u.p. 203/1936.

lizării unui larg front antifascist. Un ecou profund au avut manifestațiile organizate în cursul anului 1936 la București (13 martie, 31 mai, 15 și 26 noiembrie, 20 decembrie 1936), Iași (20 iunie), Baia-Mare (24 iunie), a celor de la Brașov, Galați, Timișoara, Ploiești, Iași, Chișinău, Oradea, Craiova și în alte localități, organizate în luna noiembrie³⁸. În timpul acestor acțiuni, caracterizate printr-un puternic spirit de luptă democratică și antifascistă, masele populare s-au pronunțat hotărît împotriva declarațiilor revizioniste ale conducătorilor Germaniei hitleriste, Italiei fasciste și Ungariei horthyste.

Antrenarea unor largi forțe social-politice la acțiuni cu caracter antifascist, concomitent cu adîncirea colaborării dintre P.C.R., P.S.U., P.S.D. și P.S., atît la bază, cît și la nivelul conducerilor, a reflectat și activitatea desfășurată de organizațiile de masă conduse sau influențate de partidul comunist³⁹. În forme și cu mijloace variate, aceste organizații s-au manifestat ca promotoare ale colaborării dintre forțele politice muncitorești în spiritul înțelegerii și al unității în cadrul confruntărilor de clasă. Deschise cuprinderii în rîndul lor a oricărui cetățean cu vederi democratice, antifasciste, organizațiile de masă au reprezentat, totodată, un cadru prielnic pentru manifestarea unității de acțiune dintre muncitorii organizați. Astfel constituite, ele au cuprins — alături de comuniști — socialiști-unitari, socialiști și social-democrați. Din organele conducătoare ale Blocului pentru Apărarea Libertăților Democratice, Comitetului de Acțiune Antirăzboinic, Reuniunii Universale pentru Pace, Comitetelor de acțiune pentru apărarea antifasciștilor, Frontului Păcii, Frontului Tineretului pentru Pace ș.a. au făcut parte militanți comuniști, socialiști și social-democrați⁴⁰.

Acțiunile politice desfășurate de organizațiile de masă, integrate în efortul general conjugat al comuniștilor, socialiștilor și social-democraților de a bara accesul grupărilor fasciste la cîrma țării reflectau, la rîndul lor, în mod practic, stadiul la care ajunseseră raporturile dintre partidele muncitorești în anii 1934—1937. Renunțarea treptată de către acestea la o serie de aprecieri nerealiste și atitudini rigide și adoptarea unei poziții mai elastice și mai constructive, orientarea spre stabilirea unor raporturi de colaborare la nivelul conducerilor au marcat noi pași pe calea închegării frontului unic muncitoresc. Înfăptuirea lui mai timpurie ar fi determinat și mai importante deplasări de poziții ale forțelor social-politice și creșterea curentului spre democratizarea țării, fapt care ar fi adîncit procesul politic potrivit instaurării unui regim dictatorial în România. Evenimentele politice din cursul anului 1937 și, mai ales, cele din preajma alegerilor parlamentare generale din

³⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., colecția 50, dosarul nr. 4201, filele 268—271; dosarul nr. 4435, fila 170; „Buletin informativ“, anul I, nr. 1, din 15 decembrie 1936.

³⁹ Privitor la activitatea de ansamblu a acestor organizații, a se vedea: P. Constantinescu-Iași, *Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938*, Editura Academiei R.P.R., 1952; Titu Georgescu, *Organizații de masă legale conduse de P.C.R. în anii 1932—1934*, Editura politică, București, 1967.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 67, dosarul nr. 715, filele 119—123; fondul nr. 6, dosarul nr. 1202, filele 6—8; fondul nr. 22, dosarul nr. 4128, filele 65—69; colecția 50, dosarul nr. 4201, filele 23, 268—271, 343—346; A.I.S.I.S.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 847, vol. II, filele 195—200; „Dimineața“, anul 32, nr. 10 720 și 10 745, din 26 octombrie și 29 noiembrie 1936.

luna decembrie a aceluiași an au arătat, însă, că în pofida unor succese importante în colaborarea dintre partidele muncitorești, cercurile politice reacționare au putut, totuși, acționa pentru a-și pune în aplicare planurile. Avertismentele repetate ale partidului comunist, că numai „lupta comună de la partide și organizații muncitorești” până la formațiuni politice burgheze care stăteau „pe platforma constituțională”⁴¹ garanta menținerea regimului parlamentar constituțional, nu au găsit întreaga înțelegere din partea unor lideri ai partidelor și grupărilor politice cu care P.C.R. colaborase. Alegerile din decembrie 1937⁴², încheiate nedecis, au oferit prilejul așteptat de Carol al II-lea pentru înlăturarea regimului parlamentar-constituțional și instaurarea, în februarie 1938, a regimului de dictatură regală, care a dat o grea lovitură drepturilor și libertăților cetățenești, inclusiv dreptului de organizare al proletariatului.

În noile împrejurări, experiența de luptă în ilegalitate a P.C.R. a fost tot mai mult însușită de către membrii organizațiilor social-democrate*. Realitatea istorică a confirmat încă odată justetea liniei tactice a partidului comunist de înfăptuire a frontului unic muncitoresc ca bază a unei ample și dinamice concentrări de forțe social-politice raliat pe o platformă comună de luptă care să exprime interesele și dezideratele majore ale țării. Militînd cu aceeași fermitate pentru realizarea acestui obiectiv fundamental, comuniștii, sprijiniți de numeroși socialiști și social-democrați, au folosit noi forme de colaborare între organizațiile muncitorești în acțiunile de clasă și antifasciste. Conlucrarea dintre P.C.R. și P.S.D. s-a concretizat în cadrul breslelor, unde și-au conjugat eforturile pentru a imprima un spirit combativ muncitorilor, în organizarea unor mari manifestații de masă cu caracter antifascist și antirevizionist, cum au fost cele de la 1 Mai 1939 sau cele din anul 1940, în susținerea acțiunilor muncitorilor și ale altor categorii sociale pentru drepturi și libertăți democratice, ale luptei întregului popor pentru apărarea integrității teritoriale și a suveranității naționale a României.

În condițiile instaurării dictaturii militare-fasciste, ale aservirii țării imperialismului german fascist și tirîrii ei în războiul hitlerist, activitatea viguroasă și tenace a P.C.R. pentru unirea tuturor forțelor patriotice naționale a cunoscut noi semnificații și dimensiuni, stînd la baza coalizării tuturor celor care se pronunțau, într-o formă sau alta, pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste, pentru scoaterea țării din războiul antisovietic și alăturarea la coaliția antihitleristă. Coloana vertebrală a acestei largi polarizări de forțe a reprezentat-o colaborarea dintre forțele muncitorești, lărgită și adîncită în condițiile anilor 1940—1944, care avea să cunoască o etapă superioară prin făurirea Frontului Unic Muncitoresc în preajma declanșării insurecției.

⁴¹ „Reporter”, anul VI, nr. 4, din 23 ianuarie 1938.

⁴² A se vedea în acest sens: Gh. I. Ioniță, *P.C.R. în lupta pentru realizarea unui front larg al forțelor democratice din România în alegerile parlamentare din decembrie 1937*, în „Anale de istorie”, anul XVIII, nr. 3/1972, p. 50—68.

* În preajma instalării dictaturii regale P.S.U. a luat hotărîrea de a-și înceta activitatea ca partid, membrii săi încadrîndu-se în P.S.D.

Privind retrospectiv colaborarea dintre comuniști, socialiști și social-democrați, experiența proprie de luptă a mișcării muncitorești din România, în lumina evenimentelor din deceniile al treilea și al patrulea, dar, mai ales, a victoriei insurecției naționale antifasciste, care inaugura o epocă nouă în destinele poporului nostru, pătrundem esența unui fenomen obiectiv, necesar de unitate muncitorească militantă ca factor hotărîtor al asigurării rolului istoric al proletariatului în bătălia pentru transformarea revoluționară a societății românești. Condițiile specifice ale afirmării luptei clasei muncitoare din țara noastră, împrejurările politice-sociale în care ea s-a desfășurat au conturat și realitatea istorică a confirmat ideea deosebit de prețioasă că menținerea și dezvoltarea cuceririlor în domeniul unității muncitorești de acțiune, iar apoi a unității depline, politice-ideologice și organizatorice pe baze marxist-leniniste, reprezintă o condiție imperios necesară în realizarea nobililor aspirații ale poporului român.

Cu o deosebită forță a reieșit însemnătatea pe plan politic general a realizării unității clasei muncitoare ca factor hotărîtor de polarizare a tuturor forțelor social-politice interne care erau vital interesate în asigurarea unui curs democratic al dezvoltării României. Antrenarea și mobilizarea maselor largi populare în mari acțiuni de luptă, crearea unui front larg și puternic de forțe social-politice unite pe baza unui program ce cuprindea cele mai arzătoare cerințe pentru înaintarea țării pe făgașul progresului, a constituit nu numai mijlocul cel mai eficace de afirmare a potențialului lor revoluționar, ci și calea pentru obținerea victoriei lor istorice în bătălia pentru răsturnarea vechilor rînduieli și edificarea societății noi.

●

Trăsături ale situației social-economice și ale vieții politice din România în anii 1922-1926

MARIN NEDELEA

În anii imediat următori primului război mondial, în țara noastră au avut loc importante deplasări și regroupări de forțe politice, schimbări în raportul forțelor de clasă. Ieșită din greaua încercare pe care o reprezentase pentru întreaga națiune participarea la război, România intra într-o perioadă istorică nouă, cu probleme noi, care se adăugau problemelor de ordin social-economic mai vechi, rămase nesoluționate sau rezolvate doar parțial.

Lupta forțelor social-politice pentru impunerea unor soluții acestor probleme conform intereselor lor de clasă, urma să se desfășoare într-un cadru istoric și social-politic ce prezenta esențiale deosebiri față de situația antebelică. Acesta era caracterizat în primul rând de desăvârșirea procesului istoric de realizare a unificării statale. Important obiectiv de luptă al poporului român încă de la începuturile formării sale ca națiune și deziderat cu adânci rădăcini istorice, înfăptuirea deplină a unității statale nu se putuse realiza — datorită adversității situației externe — la jumătatea secolului trecut, când a luat ființă statul român modern — România. Desăvârșirea acestui proces în anul 1918, într-o conjunctură istorică complexă, ca rezultat de seamă al luptei poporului român de pe întregul teritoriu locuit de el și concretizată prin libera autodeterminare a populației aflate pînă atunci sub dominație străină, a constituit un act istoric necesar și îndreptățit, de o mare importanță pentru viitorul poporului român.

Concentrarea într-un stat unic a patrimoniului, resurselor și energiilor întregului popor a stimulat progresul forțelor de producție, determinînd o dezvoltare economică mai rapidă a României, cu toată acțiunea de frînare pe care o exercita existența regimului social-politic burghez, a unor importante rămășițe precapitaliste în economie, precum și intruziunea economică și politică imperialistă în viața țării. Afirmarea cu succes a principiului democratic al libertății naționale a alimentat puternic năzuința maselor populare de a însoți această cucerire prin transformări sociale progresiste; ea a dat impuls luptei și aspirațiilor democratice, contribuind la ridicarea la viață politică a unor largi categorii populare. Sub presiunea acestor lupte și aspirații, ca și a necesităților istorice obiective,

clasele dominante au fost nevoite să introducă unele reforme democratice, procesul modernizării statului a înregistrat anumite progrese.

În fața societății românești se ridica în mod legic necesitatea consolidării multilaterale a unificării statale înfăptuite. Era necesară construirea cadrului instituțional care să exprime mai bine noile relații și în același timp să stimuleze desăvârșirea sudării într-un tot unitar — sub aspect economic, legislativ, administrativ — a statului român întregit. Ea trebuia să țină seama, totodată, de schimbările și deplasările sensibile ce avuseseră sau aveau loc în structura de clasă a societății, în raportul forțelor de clasă și politice.

Început încă în primii ani postbelici, procesul reorganizării și resezării suprastructurii statale s-a desfășurat în ansamblul său în perioada 1922—1926. Soluțiile date sub guvernul liberal principalelor probleme ale organizării regimului politic și a vieții de stat răspundeau, într-o anumită măsură, acestor necesități obiective, dar ele purtau în esența lor amprenta intereselor generale de clasă ale burgheziei și moșierimii, îndeosebi ale marii burghezii industrial-financiare. Concepute și înfăptuite în condițiile unei perioade de reflux al mișcării revoluționare, pe fondul crizei generale a capitalismului, ele au contribuit la întărirea dominației politice a marii burghezii industrial-financiare, care a adus cu sine „accentuarea caracterului reacționar al puterii de stat burghezo-moșierești”¹.

Sub raport economic, problema fundamentală a perioadei postbelice imediate era aceea a refacerii și punerii în funcțiune a potențialului economic existent pe întregul teritoriu al țării. Ea prezenta o stringență cu totul deosebită pentru România, al cărei teritoriu fusese teatrul unui război pustiitor de durată. După unele aprecieri ale vremii, numai distrugerile suferite de industrie se ridicau la o sumă care echivala cu dublul bugetului României pe exercițiul 1921—1922. În afară de alte distrugeri, războiul lovise grav principala forță de producție a societății, prin pierderea a 800 000 de vieți omenești, la o populație de cca 10 milioane locuitori cit număra România antebelică.

Procesul de refacere și consolidare economică, început în multe domenii în anii 1920—1921, se intensifică în noua perioadă, pentru ca în 1924 să fie atins nivelul antebelic în principalele ramuri de producție. Urmează după aceea, pînă în 1929, o perioadă „caracterizată prin accelerarea dezvoltării industriei și a întregii economii”².

Refacerea și creșterea economică au fost totuși frîmate, între alte cauze, de dificultățile de ordin financiar. Ca urmare a datoriilor enorme contractate de stat în timpul războiului și în primii ani postbelici, a obligațiilor impuse țării prin tratatele de pace datoria publică a României a crescut vertiginos³. Cauze multiple, între care un rol important a jucat

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București, 1968, p. 356.

² *Ibidem*, p. 355.

³ După unele aprecieri, datoria publică a României se cifra în martie 1921 la 27 451 807 958 lei, aproape împătritul bugetului ei pe acel an. Autorul care citează această sumă face însă rezerva că ea „este departe de a reprezenta cifra reală sau aproape de cea reală” — Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice* și

presiunea exercitată de imensa datorie publică, au determinat o puternică creștere a inflației, soldată cu devalorizarea alarmantă a leului și celorlalte implicații care decurgeau din aceasta⁴. Problema financiară — agravată de acumularea datoriilor externe și răsfrângându-se negativ asupra economiei prin insuficiența creditului — a dominat mai bine de un deceniu economia românească, traducându-se pe planul luptelor politice printr-o intensă înfruntare între grupările politice burgheze adepte ale unor soluții diferite în această chestiune de importanță primordială.

O problemă socială majoră în jurul căreia s-a desfășurat în primul deceniu postbelic lupta claselor și partidelor a fost legiferarea și aplicarea reformei agrare. „Printre problemele social-economice ce se cereau rezolvate la sfârșitul războiului — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu —, cea mai arzătoare pentru asigurarea mersului înainte al României era problema agărării”⁵. Înfăptuită sub presiunea marilor frământări sociale și a necesităților obiective, reforma agrară, legiferată definitiv în anul 1921, a avut, cu toate limitele sale, care reflectau raportul forțelor de clasă din acea vreme, o importanță deosebită pentru dezvoltarea țării. Ea a constituit, alături de desăvârșirea unificării statale, un jalon important în evoluția postbelică a României.

Reforma a redus substanțial pozițiile deținute de moșierime în viața economică și politică a țării⁶. Ca efect al evoluției economice a proprietății moșierești, al cointeresării unei mari părți a moșierimii în activitatea industrială, comercială și bancară, un număr important de moșieri s-au îmburghezit, căpătând treptat o nouă situație de clasă. Prin natura relațiilor de producție de care era legată existența ei, moșierimea înceta definitiv să mai fie o clasă socială omogenă. Fenomenul polarizării politice a celor două clase exploatare — burghezia și moșierimea — în două partide relativ distincte, care caracterizase viața politică antebelică, cedează locul unei noi configurații politice, în care capitaliști și moșieri se repartizează în diferite proporții în cadrul diverselor partide burgheze. Moșierimea nu se mai poate reprezenta singură, ea e nevoită să ceară concursul altor fracțiuni ale claselor exploatare și să adopte firma politică a acestora; pe de altă parte, procesul bivalent de cointeresare a moșierimii în bănci, industrie, comerț și a burgheziei în exploatarea de proprietăți funciare marchează intensificarea evoluției spre contopirea vîrfurilor exploatare într-o categorie socială unică. Rezultă de aici o mai strînsă împletire a intereselor burgheziei și moșierimii, o atenuare importantă a contradicțiilor neantagonice dintre ele.

financiare a României și împrumuturile contractate (1825—1933), București, 1934, p. 391.

⁴ România nu era însă, în această privință, un caz singular, deși deprecierea leului echivala aproape cu prăbușirea monedei. După 1919 lira sterlină se depreciase, în raport cu dolarul, cu o cincime, puterea francului francez scăzuse la jumătate. În genere, continentul european oferea „spectacolul unor situații financiare disperate”, Maurice Baumont, *La faillite de la paix. 1918—1939*, Paris, 1967.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, p. 356.

⁶ Proprietatea moșierească a fost redusă de la 8 108 847 ha (40,23% din totalul suprafeței agricole pe țară) la 2 100 750 ha (10,44%) — C. I. Băicoianu, *Studii economice, politice și sociale. 1898—1940*, București, 1941, p. 675, 733).

Intensificarea dezvoltării capitalismului — stimulată și de reforma agrară — a determinat creșterea forței economice a burgheziei, întărirea pozițiilor ei politice conducătoare în stat. Dar burghezia nu era și nu avea să devină o clasă unitară. Fenomenul cel mai caracteristic pentru perioada analizată îl constituie, din acest punct de vedere, întărirea mai puternică și mai rapidă, în raport cu masa clasei burgheze, a fracțiunii marii burghezii, îndeosebi a grupurilor financiar-industriale, iar dintre acestea în primul rând a celor care aveau un rol mai important în exercitarea puterii de stat. Baza obiectivă și rezultanta accentuării acestei tendințe o constituie procesul de concentrare a producției și a capitalului. În împrejurările specifice ale României din acel timp, gruparea cea mai puternică era marea burghezie din vechea Românie, legată de Banca Națională și Banca Românească și reprezentată pe plan politic de Partidul Național Liberal. Dominația politică a partidului liberal în primul deceniu postbelic își are deci fundamentul în ultimă analiză în acest raport de forțe economice în sinul claselor exploatatoare.

Problema naturii de clasă a partidului liberal a făcut, în perioada de care ne ocupăm, obiectul multor controverse politice și chiar teoretice. Apologetul marii burghezii românești, îndeosebi al celei liberale, Ștefan Zeletin, sesizând o serie de trăsături esențiale ale acesteia, recunoștea fără echivoc că P.N.L. este exponentul unei fracțiuni a marii burghezii financiare. Însuși termenul de oligarhie financiară — departe de a-i repugna — era ținut de el în mare cinste. Zeletin exagera însă forța dominației economice și politice a „oligarhiei financiare“ în condițiile României de atunci⁷, el considera în mod eronat că „marea finanță română nu are în prezent împotrivă nici o forță reală“⁸. Zeletin nu numai că nega forța și misiunea revoluționară a proletariatului, dar ignora și fracțiunile burgheziei nefinanciare mijlocii și mici. Observând evoluția capitalismului în Occident, el atribuia burgheziei financiare de la noi trăsături pe care aceasta nu le avea încă în forma lor dezvoltată. Considerând că vocația acesteia o constituie imperialismul financiar — în care vedea esența „neoliberalismului“ — Zeletin acuza partidul liberal că nu merge suficient de departe pe linia unei politici dictatoriale și de dominație economică. Or, ceea ce determina aceste „compromisuri“ și „inconsecvențe“ — în terminologia lui Zeletin — ale partidului respectiv era tocmai forța împotrivirii celorlalte grupuri sociale și faptul că marea burghezie financiară de la noi nu se constituise încă de fapt într-o oligarhie financiară cu toate atributele pe care aceasta le are în imperialism.

Dacă Zeletin tindea să confere termenului de oligarhie financiară — larg acceptat în epocă pentru desemnarea bazei de clasă a partidului liberal — accepțiunea modernă de burghezie imperialistă, din partea multor ideologi ai partidului țărănesc și național se manifesta tendința de a pune în el un conținut arhaic, legat de faze anterioare ale unei dezvoltări deformate a capitalismului. Punând accentul îndeosebi pe particularitățile istorice ale genezei acestui capital la noi, ca și pe aspectul politic, al spiritului

⁷ Încă de atunci, el vorbea de o „hotărîtă supremație a oligarhiei financiare“ — Ștefan Zeletin, *Neoliberalismul. Studii asupra istoriei și politicii burgheziei române*, București, 1927, p. 14.

⁸ *Ibidem*, p. 174.

lui și metodelor nedemocratice și de clan în guvernare, partidul țărănesc și cel național contestau, într-o anumită măsură, însăși ideea că aceasta ar reprezenta burghezia, capitalismul real, echivalându-i cu plăcere termenul de ciocoism, grupuri parazitare etc.

Reprezentanții social-democrației au propagat și ei un punct de vedere similar. În rindurile lor a avut circulație teoria după care partidul liberal nu era un partid al burgheziei, ci al „oligarhiei bancaro-financiaro-feudale“, care se opune dezvoltării capitalismului. „Din faptul stăpînirii sistemului bancar — scria Șerban Voinea — nu se poate trage încheierea că liberalii sînt o «burghezie financiară». Partidul liberal, departe de a reprezenta «burghezia», a fost și rămîne cel mai tipic reprezentant al oligarhiei“⁹. Această argumentare îi aducea pe social-democrații respectivi la susținerea teoriei conform căreia România se afla în fața revoluției burgheze, care urma să fie înfăptuită, alături de proletariat, de burghezia modernă, industrială, reprezentată de Partidul Național, Partidul Țărănesc și unele grupuri din Partidul Poporului. Atît timp cît va dura la noi lupta „burgheziei“ împotriva „oligarhiei“, considera Șerban Voinea, „putem aștepta ca nu numai proletariatul, ci — între alte clase — și burghezia însăși să participe la ea“¹⁰. La alți social-democrați, concluzia politică era și mai categorică: „conducerea opoziției antioligarhice, deci a revoluției burgheze, se află la partidele țărănimii și ale burgheziei... Proletariatul nu poate prelua conducerea în procesul istoric al revoluției burgheze“¹¹.

În documentele Congreselor al II-lea și al III-lea ale Partidului Comunist Român natura de clasă a partidului liberal a fost definită într-un mod mult mai corespunzător în comparație cu vederile analizate mai sus. În „Rezoluția asupra situației din țară“, Congresul al II-lea definea partidul liberal ca „reprezentant al marelui capital financiar industrial din regat“¹², „exponentul politic al mării burghezii“¹³. Rezoluția asupra situației economice și politice a Congresului al III-lea menținea ideea că acesta reprezintă „marea burghezie“¹⁴. În aceeași rezoluție se folosea însă pentru desemnarea acestui partid și termenul eronat de „burghezie feudală“¹⁵, care a fost preluat și folosit apoi în unele articole din presa ilegală sau publicațiile influențate de partid. În rezoluțiile ambelor congrese se uzi-tează, totodată, noțiunea de „oligarhie financiară“, care a putut genera exagerări în dublul sens semnalat mai sus. În anii 1926—1927, cu toate că nu se comitea eroarea social-democrată, în presa de partid aveau încă circulație formule de natură a genera confuzii, în genul „oligarhiei bancaro-feudale“, „oligarhie financiaro-feudale“¹⁶. Din această cauză a fost nevoie ca într-o serie de articole din anul următor să se ia poziție hotărîtă împotriva tendinței de a considera „oligarhia“ ca exterioară burgheziei, de

⁹ Șerban Voinea, *Marxism oligarhic*, p. 221, 224.

¹⁰ *Ibidem*, p. 238.

¹¹ Citat după „Lupta de clasă“, nr. 4—5, iunie 1927.

¹² *Moțiuni și rezoluții ale Congreselor I, II, III, IV ale Partidului Comunist din România*, Editura P.C.R., (f.a.), p. 15.

¹³ *Ibidem*, p. 17.

¹⁴ *Ibidem*, p. 62.

¹⁵ *Ibidem*, p. 61.

¹⁶ V. Popescu, *Trăsăturile situației actuale*, în „Lupta de clasă“, nr. 1, iunie 1926.

a subaprecia caracterul capitalist al acesteia ¹⁷, repunându-se lucrurile pe făgașul aprecierilor în esență juste din 1922.

Partid tradițional al burgheziei din vechea Românie, P.N.L. a evoluat după război în contextul evoluției social-politice generale din țară. Dacă anterior el fusese în esență un partid care reprezenta aproape întreaga burghezie, la care aveau și unele grupuri de moșieri, după război baza sa socială se îngustează, centrul de greutate deplasându-se spre marea burghezie, iar în cadrul acesteia spre principala grupare a capitalului industrial-financiar. Totodată, prin reducerea bazei economice a moșierimii și destrămarea partidelor conservatoare, în rândurile sale au intrat unele categorii de moșieri, întărind prin aceasta caracterul lui de partid burghezo-moșieresc.

Detășarea acestui grup al mării burghezii, prin partidul liberal, în monopolizatorul puterii guvernamentale și legislative a determinat o accentuare a rivalităților din sinul burgheziei. Împotriva acelor aspecte ale politicii guvernelor liberale care tindeau spre favorizarea exclusivă a grupului amintit mai sus s-au ridicat îndeosebi grupul marilor bănci în care era plasat capital străin, în frunte cu Banca Marmorosch-Blank și grupul burgheziei ardelenе, reprezentat pe plan politic de Partidul Național din Transilvania.

Partidul Național Român din Transilvania a ocupat un loc important în sistemul partidelor burgheze din România în perioada postbelică. Aceasta s-a datorat faptului că era partidul cu cele mai puternice poziții în Transilvania, orientării sale democratice în unele probleme privind organizarea vieții de stat, cât și a atmosferei de simpatie de care se bucurau în opinia publică reprezentanții acestor provincii.

Împrejurările istorice speciale în care se dezvoltase acest partid în condițiile dominației străine îi conferiseră o fizionomie socială foarte eterogenă, care includea — cu excepția clasei muncitoare, care își avea reprezentantul politic propriu în Partidul Social-Democrat Român din Transilvania — pe reprezentanții tuturor păturilor sociale ale populației românești de acolo, începînd cu țărănimea și terminînd cu burghezia și elementele moșierești. Prin însăși forța inegalității sociale, tonul în conducerea partidului îl dădeau reprezentanții burgheziei. Cum însă obiectivul fundamental al partidului — eliberarea națională — era un obiectiv profund democratic, burghezia românească din Transilvania, slabă în raport cu burgheziile națiunilor dominante, căutase sprijinul maselor populare și trebuise să accepte principalele revendicări burghezo-democratice ale acestora — înfăptuirea reformei agrare și democratizarea vieții de stat.

Întrucît între burghezia română din Transilvania și marea burghezie financiară din vechea Românie, mult mai puternică decît ea, s-au manifestat o serie de contradicții de integrare, neantagonice, dar destul de acute, Partidul Național s-a văzut determinat să se mențină pe plan politic pe o poziție mai democratică decît principalul său concurent — Partidul Național Liberal —, ceea ce, de altfel, reflecta și baza de masă mai largă și mai populară a partidului național față de cel liberal. Sub influența accentuării diferențierii de clasă, în partid au început să se resimtă mai

¹⁷ Gh. Moscu, *O recenzie prietenească*, în „Lupta de clasă”, nr. 4—5, iunie 1927.

puternic contradicțiile dintre grupările sociale eterogene care-l compuneau. Aceasta a provocat pe de o parte unele dezertțiuni, prin însumarea în 1919—1920 a unor grupuri din Banat în partidul liberal, iar în ianuarie 1920 a fracțiunii conduse de O. Goga, O. Tăzlăoanu și A. Mociony în Partidul Poporului, ceea ce n-a afectat însă prea mult influența partidului, grupurile respective neavînd o bază largă de masă. Pe de altă parte, presiunea acestor contradicții s-a resimțit prin creșterea oscilațiilor în politica conducerii partidului, în cadrul căreia s-au conturat în diferite momente grupuri cu poziții relativ deosebite, tinzînd spre clasica trichotomie: dreapta, centru, stînga. Nucleul principal, în frunte cu Iuliu Maniu, se situa pe poziții în general de centru și încerca să păstreze un echilibru între aceste tendințe și să mențină unitatea partidului, în bună parte din considerente electorale. Această situație, care a dăinuit multă vreme în conducerea partidului, a determinat caracterul contradictoriu al poziției sale, alternarea, uneori foarte rapidă, a unor puncte de vedere.

În perioada 1922—1926 problema principală care se ridica în fața conducerii Partidului Național era aceea a unei integrări mai organice în sistemul partidelor burgheze din România, a definirii locului său pe eșichierul vieții politice.

Pe de o parte, el resimțea tot mai mult nevoia de a depăși caracterul de grupare politică regională, extinzîndu-și activitatea și influența, pe cît posibil, la teritoriul întregii țări. Pe de altă parte, naționalii voiau să-și păstreze neștirbită larga influență politică de care beneficiau inițial în teritoriile de peste munți, pentru a menține pozițiile liderilor lor în viața politică a țării. De aici politica pertractărilor îndelungate și fuziunilor abile cu grupări politice din vechea Românie, care să le asigure îndeplinirea concomitentă a ambelor obiective. Baza de masă eterogenă a partidului, coexistența în conducerea sa a unor tendințe pînă la un punct contradictorii, explică de ce Partidul Național a întreținut contacte, a purtat tratative sau a operat fuziuni cu grupări politice foarte diferite — conservatoare, de centru sau radicale.

În jurul acestor trei grupuri principale (care, cu toate rivalitățile dintre ele, se întîlneau pe poziții comune atît în problemele care priveau menținerea orînduirii sociale și interesele generale ale mării burghezii și ale întregii clase burgheze, cît și în probleme de interes mai special) gravitau, raliindu-se, după împrejurări, unuia sau altuia din ele, avînd contradicții cu aceste grupuri sau între ele, alte grupuri de capitaliști sau moșieri, inclusiv vîrfurile burgheziei principalelor naționalități conlocuitoare. Rezulta, în ansamblu, un angrenaj complex de contradicții, rivalități și înțelegeri pe plan economic și politic, care concretizau contradicțiile neantagonice (uneori destul de ascuțite) și unitatea de clasă a acestor grupuri, traducîndu-se pe planul vieții politice prin existența unor partide comune în baza lor de clasă, dar divergente sau numai adiacente în privința unor puncte programatice mărturisite sau ascunse.

Contradicțiile din sînul burgheziei și al mării burghezii s-au manifestat și s-au agravat îndeosebi în legătură cu orientarea politicii economice a liberalilor și, ca un aspect al acesteia, în problema atitudinii de urmat față de capitalul străin.

După cum este cunoscut, o trăsătură caracteristică a situației economice a României în perioada analizată a fost ponderea mare pe care a continuat s-o dețină în țară capitalul străin. Această situație contravenea

intereselor naționale ale țării, constituind una din cauzele principale care au frinat dezvoltarea ei. De aceea, reprezentanții înaintați și clarvăzători ai claselor și păturilor sociale progresiste, care vedeau necesitatea unei dezvoltări economice independente, semnalaseră și în trecut pericolele ce decurgeau de aici pentru viitorul țării. Burghezia română, încă slabă din punct de vedere economic, nu îndrăznise însă să-și propună față în perioadă antebelică o modificare în favoarea sa a raportului de forțe în economia națională între ea și capitalul străin.

După război și după întregirea țării, ca efect al noilor condiții create, în rîndurile burgheziei din România se dezvoltă un curent care-și propune de astădată un asemenea obiectiv, considerîndu-se destul de puternic pentru a-l putea realiza. Exponentul principal al acestei poziții erau cercurile marii burghezii reprezentate de Partidul Național Liberal. Contradicțiile dintre marea burghezie și capitalul străin, manifestate inițial în legătură cu „naționalizarea” bunurilor aparținînd capitalului străin provenit din țările foste inamice, au cuprins și celelalte domenii economice în care interesele lor erau divergente, continuînd să se accentueze în perioada 1922—1928.

Încercarea guvernului liberal de a aplica o politică vizînd îngrădirea într-o anumită măsură a posibilităților de acțiune ale capitalului străin în România s-a lovit de riposta tuturor celorlalte partide și grupări burgheze, care, din diferite motive, au combătut-o cu înverșunare. Contradicțiile din sînul burgheziei au fost polarizate și magnetizate în mare măsură de disputa în jurul „politicii prin noi înșine” și a politicii „porților deschise”, care constituie un episod interesant al confruntărilor politice din acel timp.

O caracteristică importantă a vieții politice postbelice o constituie lărgirea considerabilă a spațiului social în care se desfășura propaganda electorală a partidelor burgheze. Sufragiul universal (în realitate destul de ciuntit, dar incomparabil mai larg decît sistemul electoral cenzitar antebelic) dădea o dimensiune nouă activității politice. De altfel, acest element explică într-o anumită măsură atît apariția unor noi partide, cu titulaturi populare sau țărănești, cît și unele schimbări spectaculoase pe scena vieții politice, ca depopularea și moartea prin sufocare a partidelor conservatoare, propulsarea temporară a lui Averescu, progresul electoral constant al partidului țărănesc sau național. El permitea, deci, o exprimare mai adecvată a raportului forțelor de clasă și a influenței reale a partidelor.

Pornind de la calculul simplu că în materie electorală contează numărul de voturi (pentru a ne referi numai la acest mobil), partidele burgheze s-au precipitat spre țărănimie, care forma masa principală a populației. Țăranul devenea, astfel, primul obiect al politicii în accepțiunea ei electorală.

Între timp, la sate aveau loc importante deplasări sociale. Ca urmare a aplicării reformei agrare, se detașează mai proeminent pentru o vreme figura țăranului mijlocăș, paralel cu o anumită reducere a numărului proletariatului agricol și țăranimii sărace și o creștere a chiaburimii. Fenomenul de mijlocizare a satului a fost însă nu prea larg și relativ efemer: țăranimea muncitoare cu greu își putea completa sau reînnoi utilajul, deteriorat grav în perioada războiului, vitele de muncă, trebuia să plătească pentru pămîntul primit la împrumut etc. La aceste greutăți s-au adăugat efectele procesului de polarizare ca rezultat al antrenării tot mai

intense a satului în sfera relațiilor capitaliste și, ulterior, cele ale fărâmițării micii proprietăți țărănești prin succesiuni. În felul acesta la sate s-a detașat tot mai mult în avanscena socială și politică figura țăranului chibbur, iar la celălalt pol pauperizarea celor săraci și îngroșarea rândurilor semiproletarilor și proletariatului agricol. Adâncirea diferențierii țăranimii, ascuțirea contradicțiilor social-economice și creșterea rolului burgheziei sătești au fost procese caracteristice pentru anii 1922—1928, accentuate îndeosebi în anii marii crize economice din 1929—1933. În primii ani de aplicare a reformei agrare ele au fost însă estompate, fenomenul relativei trăinicii a micii gospodării țărănești fiind mai pregnant, iar pe plan social-politic aplicarea reformei agrare concentrând principala atenție a maselor țărănești. În această conjunctură s-au putut dezvolta concepțiile social-politice mic-burgheze ale Partidului Țărănesc, s-a putut bucura de o anumită popularitate partidul generalului Averescu.

Un loc important și un loc original pe scena politică a societății românești postbelice i-a revenit Partidului Țărănesc, creat în primii ani de război ca rezultat al unor inițiative, curente, impulsuri și mobilități diverse, adesea contradictorii. Elementul activ conducător al partidului îl constituiau intelectualii burghezi democrați, iar baza lui socială țăranimea, îndeosebi o parte din elementele mai ridicate sub raport material și politic.

După cum aprecia Lucrețiu Pătrășcanu, Partidul Țărănesc nu era o restrînsă grupare de intelectuali, ci „un puternic curent popular, care foarte curînd a luat forma organizată a unui mare partid înarmat cu o ideologie proprie, dispunînd de cadre și bucurîndu-se de o întinsă popularitate în masele rurale”¹⁸. Într-o lucrare publicată în 1923, P. Constantinescu-Iași aprecia că apariția partidului țărănesc a fost un fenomen firesc, el fiind exponentul politic al micilor proprietari țărani, a căror importanță socială și politică crescuse mult în urma înfăptuirii reformei agrare și a legiferării votului universal¹⁹.

În ciuda afirmațiilor propagandistice ale liderilor săi, Partidul Țărănesc n-a reușit să fie un partid al țăranilor, ci un partid pentru țărani, în sensul unei reflectări paternaliste a anumitor interese ale acestora de către un partid în esență burghez. Conform doctrinei sale, partidul se adresa întregii mase țărănești și îndeosebi țăranimii mijlocașe, prototipul acelei clase țărănești independente, legate de proprietatea de muncă, ce constituia idealul social al doctrinarilor partidului. Prin revendicările sale privind adâncirea reformei agrare, Partidul Țărănesc exprima într-adevăr interesele unor păături largi ale țăranimii, inclusiv ale celei sărace. Aplicarea reformei agrare și intensificarea dezvoltării capitalismului în agricultură au adîncit însă diferențierea socială la sate, făcînd tot mai puțin posibilă o reflectare reală de către un singur partid a intereselor contradictorii de clasă în sinul țăranimii. Această evoluție socială și-a găsit oglindirea și în evoluția politică a partidului, care — atît sub presiunea acestor realități sociale, cît și din dorința conducătorilor de a-și revizui programul pentru a fi admiși la guvern — a început să se orienteze de fapt în principal spre păăturile avute ale țăranimii.

¹⁸ L. Pătrășcanu, *Problemele de bază ale României*, ed. a III-a, București, 1946, p. 236.

¹⁹ P. Constantinescu-Iași, *Op. cit.*, p. 48, 73

Influența clasei muncitoare în societate și în viața politică, în condițiile unei perioade de reflux revoluționar, de stabilizare economică și politică a capitalismului nu a putut îmbrăca, desigur, forma unei prezențe largi și nemijlocite în fruntea forțelor democratice ca în perioada de avânt revoluționar a anilor 1918—1920. Clasele stăpînitoare, partidele burgheze nu mai puteau însă să nu țină seama, aproape în toate manifestările lor, de poziția mișcării muncitorești. După transformarea, în mai 1921, a Partidului socialist în Partidul Comunist Român, „clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a fost prezentă și și-a spus cuvîntul în toate evenimentele mai importante ale țării, s-a situat în fruntea luptei pentru progres social”²⁰. Sub influența presiunii revoluționare din anii anteriori, a luptei desfășurate de clasa muncitoare pentru promovarea intereselor sale social-economice, chiar și în perioada de ofensivă a marii burghezii o serie de revendicări parțiale economice și sociale ale muncitorilor au putut fi satisfăcute. „Problema muncitorească”, legislația muncii, au devenit obiect de preocupare cel puțin programatică pentru toate partidele burgheze, inclusiv cel liberal, chiar dacă această preocupare era inspirată de mobiluri demagogice sau de interesele conservării de clasă.

Clasele exploatoare, și în primul rînd marea burghezie și moșierime, reprezentate de partidul liberal, urmăreau să elimine din viața politică a țării tînărul partid comunist, care de la început s-a bucurat de adeziune în rîndurile maselor muncitoare. Prima încercare amplă de a înăbuși prin teroare partidul comunist, întreprinsă încă în timpul guvernului Averescu prin arestarea participanților la congresul de constituire a partidului, s-a soldat însă cu un usturător eșec pentru cercurile reacționare. Sub presiunea opiniei publice, a unor personalități și grupări democratice, guvernul liberal a fost nevoit să amnistieze la 4 iunie 1922 și să pună în libertate un număr de 213 militanți revoluționari. Acest act a însemnat de fapt recunoașterea existenței legale a Partidului Comunist din România. Dar în toată perioada care a urmat pînă la scoaterea sa în afara legii, deși partidul comunist era de fapt legal, membrii săi erau urmăriți, amenințați și arestați de poliție, care căuta să împiedice activitatea legală a partidului, întărirea legăturilor sale cu masele largi muncitoare.

Al doilea mare atac împotriva partidului comunist a fost întreprins la începutul anului 1924. Prin ordonanțele militare din aprilie 1924 și 23 iulie 1924, care instituiau și precizau starea de asediu în Capitală, s-a creat baza juridică pentru interzicerea partidului comunist. La sfîrșitul lunii iulie, autoritățile militare ordonau dizolvarea pe tot teritoriul țării a Partidului Comunist din România, Consiliului general al sindicatelor unitare, asociației „Prietenii naturii”, „Cercului feminin comunist” și Uniunii Tineretului Comunist. „Legea pentru reprimarea unor noi infracțiuni contra liniștii publice”, din 19 decembrie 1924, consfințea de fapt interzicerea partidului comunist și a altor organizații revoluționare și progresiste. Ea stabilea pedepse grele pentru activitatea revoluționară.

Măsurile represive luate împotriva partidului comunist au stîrnit puternice proteste în rîndurile celor mai diferite categorii de oameni ai

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, p. 354.

muncii, au fost condamnate de numeroase personalități democratice, de o serie de organe de presă burgheze („Aurora“, organul Partidului Țărănesc, „Adevărul“ și „Dimineata“, independente). La întrunirea din 17 mai 1925 de la sala „Dacia“ (București) convocată de „opozitia unită“, D. Dobrescu declara în fața miilor de cetățeni: „Toate cazărmile gem de muncitori închiși. Vă jur pe conștiința mea că nu e nici o dovadă de culpabilitate în contra acuzațiilor din așa-zisul proces al comuniștilor“²¹. La procesul intentat celor arestați, V. Madgearu a declarat că nu vede nici o vină pentru care să fie trimiși în judecată. „Neamul Românesc“, organul de presă al lui Nicolae Iorga, afirma într-un articol că partidul liberal a născocit gogorița primejdiei comuniste pentru a lua măsuri represive care să-i permită să se mențină la putere²².

Așa cum a demonstrat experiența mișcării muncitorești din toate țările, atacurile reacționare împotriva clasei muncitoare, interzicerea partidului comunist duc în mod inevitabil la o adâncire a reacțiunii politice, sînt îndreptate împotriva drepturilor și libertăților democratice în general. După măsurile represive anticomuniste din anul 1924 au urmat alte măsuri de îngrădire a drepturilor cetățenești care au accentuat caracterul reacționar al puterii de stat. Aceste măsuri erau totodată rezultatul încercărilor marii burghezii liberale de a-și menține și întări pozițiile în stat în condițiile cînd nemulțumirea față de guvernarea liberală cuprindea mase tot mai largi și pe această bază începea să se schimbe raportul de forțe în favoarea unor partide burgheze din opoziție.

Străduințele partidelor burgheze de a stimula dezvoltarea pozițiilor reformiste în mișcarea muncitorească, de a reprimă prin violență manifestările partidului comunist, a cărui prezență legală pînă în 1924 guvernul liberal nu a putut-o împiedica, s-au dovedit falimentare. În alegerile din 1926 P.C.R., deși interzis, a putut să participe activ la alegerile comunale și parlamentare, prin intermediul unor organizații legale proprii.

Fenomenul cel mai caracteristic al vieții politice burgheze din România în anii 1922—1926 îl constituie faptul că — spre deosebire de perioada anterioară, cînd a avut loc un proces de destrămare a vechilor structuri de partid și multiplicare a formațiunilor politice — forțele politice burgheze manifestă o tendință de polarizare.

Prezența mai largă și relativ activă a păturilor burgheziei mici și mijlocii în viața politică a țării, rolul specific al țărănimii sub raport electoral, năzuințele maselor largi spre o viață de stat democratică au alimentat tendințe democratice și radicale în rîndul unor partide burgheze — în special în partidul țărănesc și cel național — constituind fondul social-politic care stimula tendințele spre regrouparea forțelor burgheze democratice într-o formațiune politică opusă partidului liberal.

Creșterea impopularității partidului liberal ca urmare a politicii de știrbire a drepturilor politice și de ignorare a intereselor economice ale maselor crea un climat politic propice pentru înlocuirea guvernului. Natura burgheză a rivalilor săi, forța unor interese particulare și de grup, mobiluri politicianiste frînau însă cooperarea sau unirea diferitelor partide burgheze din opoziție. Cum forța liberalilor rămînea totuși superioară, îndeosebi prin pozițiile lor economice, sprijinul quasi-total

²¹ „Viitorul“, din 19 mai 1925.

²² „Neamul românesc“, din 12 mai 1925.

din partea regelui, experiența mai mare de guvernare, folosirea pirghiilor aparatului de stat ș.a., opoziția a încercat variate combinații publice sau de culise pentru a contrabalansa unele din izvoarele de forță ale partidului liberal și a ajunge la o înțelegere în vederea înlocuirii guvernului. Tendința spre unirea forțelor opoziției, către care împingea dorința comună devorantă de a veni la putere, era însă aproape de fiecare dată împiedicată în realizarea ei de către suspiciunile reciproce și calculele fiecărei grupări de a cucerii pentru sine poziții cât mai avantajoase în cadrul eventualelor acorduri sau formațiuni politice noi. De neputința opoziției burgheze de a se uni au profitat liberalii, care au putut astfel să-și prelungească rămânerea la guvern. Totodată, în competiția politică dintre liberali și opoziție, al cărei preț era rîvnita venire la guvern, sistemul politic burghez s-a omogenizat tot mai mult sub aspectul bazei de clasă a diferitelor partide ; într-o serie de probleme importante punctele de vedere programatice s-au apropiat de cele ale guvernului liberal, metodele tacticii politice de culise s-au generalizat. Politicianismul lipsit de scrupule, animat în primul rînd de preocuparea căpătuielii personale și a intereselor de grup — care nu anula determinantele de clasă, ci evidenția prin caricaturizare caracterul lor egoist și antipopular — își înfăptuia opera și în cadrul noilor partide burgheze, cu o bază mai largă de masă. În timp ce în rîndul maselor populare se acumulau elemente ale unei tendințe de deplasare spre stînga, accentuată în ultimii ani ai perioadei stabilizării relative a capitalismului, partidele burgheze din opoziție care au captat în bună parte această nemulțumire evoluaseră mult, împreună cu întregul front politic burghez, spre dreapta.

În acest context, regruparea opoziției burgheze, în măsura și în forma în care s-a realizat, s-a întemeiat nu atît pe bazele democratice enunțate, cît pe interese și calcule politicianiste. Ea a purtat amprenta nu atît a elementelor avansate, burghezo-radicală, cît a personalităților și aripilor moderate sau de centru-dreapta din partidele respective. Nu întîmplător, în tratativele purtate și aranjamentele încheiate un rol de prim plan au avut, în unele cazuri, politicieni proveniți din fostele partide conservatoare, care au adus cu ei în noile partide adoptive metodele și spiritul lor politic.

Asupra încercărilor de regrupare din rîndul opoziției burgheze au exercitat o înrîurire cînd paralizantă, cînd galvanizatoare, influențele și intrigile partidului liberal, a cărui forță economică și poziție guvernamentală îi permiteau să corupă grupuri de politicieni flămînziți în opoziție sau chiar partide întregi. O anumită influență asupra acestor regrupări au căutat să exercite și emisarii capitalului străin.

Caracteristica principală a regrupărilor politice burgheze din perioada analizată a fost tendința ei către o polarizare a forțelor : de o parte spre partidul liberal, pe de altă parte o formațiune politică nouă, suficient de puternică pentru a-și asigura succesiunea la guvern. Această polarizare, al cărei produs secundar, ca în toate procesele de acest gen, a fost și o anumită dezagregare a formațiunilor intermediare și chiar a unor zone periferice ale celor doi poli, a căpătat formă prin crearea, la sfîrșitul anului 1926, a Partidului Național-Țărănesc, care peste doi ani avea să înlocuiască la guvern partidul liberal.

Unificarea organizatorică a mișcării socialiste din România în anii 1918-1921

GHEORGHE UNC

După sfârșitul primului război mondial și crearea statului național unitar, România a pășit într-o nouă etapă a dezvoltării sale istorice. „În fața mișcării revoluționare a maselor populare — se arată în Programul Partidului Comunist Român — se pun sarcini noi, legate de transformarea democratică a societății românești“.

Pentru a-și îndeplini acest rol, proletariatul român trebuia să rezolve două sarcini majore strâns legate între ele: unificarea pe scară națională a mișcării socialiste și transformarea partidului socialist unificat în partid comunist.

În literatura noastră istorică consacrată mișcării muncitorești din România anilor 1918—1921, majoritatea lucrărilor se referă la procesul de transformare a partidului socialist în partid comunist. În schimb, lipsesc articole, studii, cărți dedicate special procesului de unificare organizatorică a mișcării socialiste din România. Este adevărat că lucrările apărute în ultimii ani fac referiri la această problemă¹, dar ele sînt dispersate și subordonate tematicii legate de avîntul revoluționar, de procesul de clarificare politică și ideologică în mișcarea muncitorească, de lupta pentru transformarea partidului socialist în partid comunist.

Prin înfăptuirea, în anul 1918, a unității statului național român s-a consfințit și s-a ridicat pe o treaptă mai înaltă comunitatea statornicită de-a lungul deceniilor între mișcarea muncitorească și socialistă din toate ținuturile românești. Încă în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — „se intensifică legăturile dintre socialiștii români de pe ambele versante ale Carpaților, se creează legături tot mai strînse între proletariatul din Muntenia, Moldova și Transilvania“². Socialiștii din toate provinciile românești au avut ca o preocupare constantă programatică, pe lîngă eliberarea socială, lupta pentru realizarea unității statale a poporului român. Dînd viață acestui program, clasa muncitoare, mișcarea socialistă de pe întreg teritoriul țării și-au adus,

¹ *Crearea Partidului Comunist Român (mai 1921)*, sub redacția Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac, Editura științifică, București, 1971; C. Cușnir-Mihailovici, Fl. Dragne, Gh. Unc, *Mișcarea muncitorească din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1971; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România — 1918—1921*, Editura politică, București, 1971 ș.a.

² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, Editura politică, București, 1973, p. 14.

o prețioasă contribuție la lupta maselor populare pentru încheierea unității statului român³.

Se știe că în primii ani după formarea statului național unitar, în România acționau mai multe organizații și grupări socialiste: Partidul socialist din vechea Românie, Partidul social-democrat din Transilvania și Banat și Partidul social-democrat din Bucovina. Evocînd vechile legături frățești existente între ele, gazeta „Socialismul” scria că aceste organizații socialiste „nu sînt străine unele de altele”. Ea susținea, pe bună dreptate, că ele sînt „surori care se adună azi, prin forța istoriei, într-o singură casă, spre a conlucra și mai cu spor spre binele poporului acestei case...”⁴.

O dată cu împlinirea dezideratului național, punct inclus cu majuscule în programul revoluționar al fiecăruia dintre partidele socialiste românești regionale de pînă la 1918, în fața acestora stătea ca sarcină unificarea lor în cadrul unui singur partid socialist și înarmarea lui cu un program corespunzător realităților sociale, economice și politice ale României întregite⁵.

Pentru acest deziderat s-au pronunțat toate partidele socialiste din România. El a fost formulat cu tărie chiar în timpul istoricelor evenimente de pe Cîmpul lui Horia, de la 1 decembrie 1918. În această zi, la Alba Iulia unde, într-un consens unanim, s-a proclamat unirea Transilvaniei cu România, a mai avut loc — consemna gazeta socialistă „Adevărul” din Sibiu, un „alt act de foarte mare însemnătate pentru muncitorimea română: delegații social-democrați, care au luat parte la Adunarea Națională, veniți din toate părțile unde se aflau muncitori români organizați, au hotărît alcătuirea Partidului social-democrat...”⁶.

Hotărîrea socialiștilor transilvăneni a fost primită cu satisfacție de Partidul socialist din vechea Românie, care de la început a reprezentat forța polarizatoare în jurul căreia s-au concentrat toate grupările mișcării socialiste din România. În articolul redacțional „Unirea”, publicat în gazeta „Socialismul” din 11 decembrie 1918, după ce se relatează despre Adunarea Națională de la Alba Iulia, care a proclamat unirea Transilvaniei cu România, se arată: „De astăzi, noi trimitem salutul nostru muncitorimii organizate de peste munți, chemînd-o la întregirea partidului socialist din România. În fața puterii burgheziei române, întărită prin unirea înfăptuită, se impune întărirea și unirea mișcării socialiste. Ținta noastră e de a forma un singur Partid socialist...”⁷.

Reprimarea cu brutalitate a luptelor muncitorimii bucureștene din 13 decembrie 1918, arestarea unui mare număr dintre conducătorii mișcării revoluționare, suspendarea presei socialiste, sigilarea sediilor secțiunilor partidului socialist, starea de asediu și înăsprirea cenzurii au constituit tot atîția factori care au încetinit, pentru moment, procesul firesc de centralizare organizatorică a mișcării socialiste pe scară națională, dar

³ Despre aportul mișcării muncitorești și socialiste din România la opera de desăvîrșire a statului național român, vezi pe larg: *Desăvîrșirea unificării statului național român. Unirea Transilvaniei cu Vechea Românie*, București, 1968; *Unirea Transilvaniei cu România, 1 decembrie 1918*, București, 1970 ș.a.

⁴ „Socialismul” din 20 octombrie 1919.

⁵ *Crearea Partidului Comunist Român*, p. 129.

⁶ „Adevărul” din 8 decembrie 1918.

n-au putut să-l oprească. Dimpotrivă, puternica demonstrație de la 13 decembrie 1918 din București, numeroasele greve, mitinguri și marile manifestații de la sfârșitul aceluiași an, în timpul cărora nu o dată masele au ajuns să stăpânească strada, au demonstrat cu pregnanță faptul că se impunea coordonarea luptelor revoluționare de către un singur organ central al mișcării socialiste, ceea ce, desigur, ar fi condus la dezvoltarea cu succes a acțiunilor desfășurate de clasa muncitoare, de masele largi populare. Solidarizându-se cu amplele acțiuni de luptă desfășurate de muncitorimea Capitalei din decembrie 1918, socialiștii din Transilvania scriau în coloanele gazetei „Adevărul” din Sibiu: „Cu nerăbdare așteptăm să luptăm și să lucrăm cu dinșii împreună într-un mare partid social-democrat și într-o mișcare sindicală unitară în întreaga Românie, pentru dezrobirea și fericirea clasei muncitoare și pentru înfăptuirea idealului nostru mare și sfânt: lumea nouă și socialistă”⁷.

Pentru realizarea acestui deziderat s-au pronunțat delegații la Congresul organizațiilor social-democrate din Ardeal și Banat, ținut la Sibiu la 19—20 ianuarie 1919, care a consfințit transformarea secțiunii române a Partidului social-democrat din Ungaria în Partidul social-democrat din Ardeal și Banat. Congresul s-a declarat de acord cu poziția adoptată de socialiștii transilvăneni, care „la Adunarea Națională de la Alba-Iulia, în concordanță cu voința întregului neam românesc, au votat pentru unirea tuturor românilor”⁸. Congresul cerea organizațiilor social-democrate să militeze în continuare pentru „consolidarea noului stat român”⁹. În același timp, în numeroase luări de cuvânt delegații s-au pronunțat pentru unificarea mișcării socialiste într-un partid socialist puternic pe întreaga Românie.

Dând glas voinței unanime a socialiștilor de pe întreg cuprinsul țării de a acționa în cadrul unui partid socialist centralizat la nivelul României întregite, Comitetul Executiv provizoriu al Partidului socialist și Comisia centrală provizorie a sindicatelor din România au publicat, la 13 februarie 1919, un document programatic oficial de o deosebită însemnătate. Prin acest document, intitulat Declarație, Partidul socialist și Comisia sindicatelor salutau „cu bucurie dezrobirea națională a poporului român din provinciile subjugate pînă acum” și se angajau să respecte „legămintele de unire hotărîte”. Declarația s-a adresat „tuturor forțelor proletare și socialiste” din țară, cerîndu-le să militeze pentru unificarea lor într-un „singur bloc socialist, un singur partid proletar, care să ducă înainte lupta clasei muncitoare din noua Românie spre realizarea idealului ei socialist de dezrobire de sub asuprirea burghezo-capitalistă. România nouă de astăzi — se sublinia în declarație — trebuie să devină România socialistă de mîine”¹⁰.

Inițiativa asumată de Partidul socialist din vechea Românie pe linia înmănuncherii tuturor organizațiilor regionale socialiste într-un singur și puternic partid al clasei muncitoare din România a avut un puternic răsunet în întreaga țară. Sub titlul „O Declarație istorică”, gazeta social-

⁷ „Adevărul” din 5 ianuarie 1919.

⁸ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, Editura politică, București, 1966, p. 157.

⁹ *Ibidem*, p. 160.

¹⁰ *Ibidem*, p. 166—167.

democrației ardelenne „Adevărul“ scria că socialiștii români din Transilvania simt o deosebită bucurie, știind că participarea lor la înfăptuirea actului unirii Transilvaniei cu România „este aprobată și de frații noștri din România veche, care ne așteaptă cu brațele deschise spre a putea conlucra și lupta cu ei împreună pentru dezrobirea desăvârșită a clasei muncitoare“. Chemarea la unificarea mișcării socialiste, lansată de Partidul socialist din vechea România — scrie, în continuare gazeta —, „va afla cel mai viu răsunet în inimile muncitorilor români și sintem siguri că în cel mai scurt timp unirea tuturor partidelor socialiste din România va deveni un fapt împlinit“¹¹.

Declarația a avut același ecou și în rîndul social-democrației bucovinene. Noi — scria Grigorovici —, „social-democrații români din Bucovina, dorim să luăm parte la un partid social-democrat român“¹².

Declarația Partidului socialist din februarie 1919 a contribuit la accelerarea procesului de unificare a mișcării socialiste din România. La numai cîteva zile, o delegație a Partidului social-democrat din Transilvania și Banat a sosit la București, pentru a dezbate cu reprezentanți ai Partidului socialist, problema unificării mișcării socialiste. Discuțiile au fost fructuoase. Astfel în articolul „Un acord cu Partidul socialist din România“, publicat în organul de presă al Partidului social-democrat din Transilvania și Banat, se arăta, că „putem avea încredere că înțelegerea încheiată la București va avea rezultatele cele mai bune și va forma punctul de plecare al unui mare și puternic partid socialist în Țara Românească“¹³.

Forumul suprem care urma să consfințească unificarea organizatorică a mișcării socialiste trebuia să fie congresul general al partidelor socialiste, menit să înarmeze partidul unic cu un program și statut. Un atare congres a fost fixat pentru zilele de 7—9 aprilie 1919. Comitetul Executiv al Partidului socialist din vechea România a propus ca înaintea congresului să se țină o consfătuire intimă cu împuterniciții partidelor și grupărilor socialiste din țară, pentru a cădea de acord asupra programului și principiilor tactice ce urmau să stea la fundamentul partidului unificat. La această consfătuire, care a avut loc la București în ziua de 30 martie 1919, au participat împuterniciți ai partidelor socialiste din vechiul regat, din Transilvania și Banat. La consfătuire „s-au atins toate chestiunile de program și tactică“ iar rezultatele dezbaterilor au fost deosebit de fructuoase „pentru unirea, disciplina și viitorul mișcării socialiste din România“¹⁴.

Dar starea de asediu, cu legile sale excepționale, lipsa unor mijloace de comunicație urgente au făcut imposibile convocarea congresului proiectat. În schimb, s-a fixat pentru zilele de 25—26 mai 1919, la București, Conferința Partidului socialist, cu invitați reprezentînd partidele social-democrate din Transilvania, Banat și Bucovina. Conferința a avut o mare însemnătate pentru procesul de unificare a mișcării socialiste. Pentru prima dată după desăvîrșirea unității noastre statale s-au întîlnit la o reuniune oficială delegați ai organizațiilor socialiste de pe ambele versante

¹¹ „Adevărul“ din 9 martie 1919.

¹² „Socialismul“ din 30 martie 1919.

¹³ „Adevărul“ din 24 februarie/9 martie 1919

¹⁴ „Adevărul“ din 24 martie/6 aprilie 1919.

ale Carpaților. Documentele adoptate de conferință au fost emanația reprezentanților organizațiilor socialiste mai sus enunțate. Conferința, deși n-a realizat unificarea organizațiilor socialiste-regionale — delegații n-au avut un astfel de mandat —, ea „a încheiat preliminarile unității proletariatului din România nouă”¹⁵. Consfințirea acestei unificări urma să fie făcută la un viitor congres. Totodată, prin votarea de către delegații la conferință a Declarației de principii (programul partidului socialist) și a programului electoral, mișcarea socialistă din România a început să acționeze în mod unitar. „Importanța conferinței de acum — arăta Constantin Popovici, delegat din partea Partidului socialist din România veche — nu va scăpa nimănui. Unificarea mișcării socialiste e fapt îndeplinit...”¹⁶. Iosif Cizer, reprezentant al Partidului social-democrat din Transilvania și Banat, exprimându-și satisfacția pentru succesele obținute la conferință pe linia realizării unității de acțiune a mișcării socialiste din România, declara: „Viitorul congres va desăvârși opera începută... Muncitorimea trebuie să se unească pentru a se elibera”¹⁷. Delegatul bucovinean la conferință, dr. I. Pistiner, aprecia „posibilitățile conlucrării rodnice” reieșite din această reuniune. „Strâns uniți — arăta el în continuare — vom duce lupta înainte pentru atingerea țelului final, iar încordările noastre vor fi încununate de succes”¹⁸.

Aportul conferinței din mai 1919, la încheierea unității mișcării socialiste din România a fost comentat pe larg în publicistica muncitorească și socialistă din țara noastră. Conferința pe care am avut-o în mai la București — scria gazeta „Socialismul” — „și la care s-au votat declarația de principii și programul electoral al partidului, a fost preludiul unificării mișcării socialiste din întreaga Românie”¹⁹. „Calendarul muncii” scria, la rîndul său, că această reuniune „s-a ocupat de organizarea mișcării și a votat programul partidului pe baza căruia s-a făcut prima unire între partidul nostru (socialist din vechea Românie — *n.n.*) și cel din Ardeal și Bucovina, deschizînd drumul unificării complete pe care urmează s-o realizeze un apropiat congres”²⁰. Organul de presă al social-democrației bucovinene „Vremea nouă”, după ce constata că „acțiunea comună a întregului proletariat din România fiind absolut necesară”, a evidențiat însemnătatea Conferinței din mai 1919, din București, care a adoptat un program comun, menit „să servească de bază pentru unificarea partidelor socialiste și social-democrate din vechiul regat, Ardeal, Banat și Bucovina”²¹.

După conferința mișcării socialiste din mai 1919, organizațiile socialiste regionale au acționat cu și mai multă forță în vederea unificării lor într-un mare partid de clasă centralizat. Pentru a facilita unificarea, Conferința Partidului social-democrat din Ardeal și Banat ținută în ziua de 6 septembrie 1919 la Sibiu a hotărît, cu unanimitate de voturi, schimbarea denumirii partidului din social-democrat în socialist, titulatură

¹⁵ „Socialismul” din 29 mai 1919.

¹⁶ „Socialismul” din 27 mai 1919.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ „Socialismul” din 24 septembrie 1919.

²⁰ „Calendarul muncii”, 1920, p. 57.

²¹ „Vremea nouă” din 15 februarie 1920.

identică cu cea a partidului din România veche. Un delegat din Cluj a propus ca să fie însărcinat Comitetul Executiv de a pregăti unificarea partidului din Transilvania cu Partidul socialist din România veche. „Propunerea aceasta — se arăta în documentele conferinței — a fost primită cu însuflețire și cu unanimitate de voturi“²². Luînd act cu satisfacție de acest fapt, delegații au constatat că acest lucru „dovedește, mai bine ca orice, că în sinul partidului socialist nu există nici șovinism, nici ură de rasă, ci toți avem un singur ideal : dezrobirea clasei muncitoare“²³.

Hotărîrea conferinței din Sibiu cu privire la unificarea partidelor socialiste a fost primită cu satisfacție de către toți socialiștii din țară. „Dorința unanimă a delegațiilor de a realiza unificarea completă cu partidul nostru o salutăm cu bucurie — scria gazeta „Socialismul“ —. Credința noastră este că această unificare, atît de necesară pentru întărirea și lupta clasei muncitoare, va deveni cît de curînd un fapt îndeplinit“²⁴.

Unitatea de acțiune a organizațiilor socialiste regionale, ale cărei baze au fost puse la conferința din mai 1919, s-a manifestat cu deosebită pregnanță la Congresul extraordinar al Partidului socialist din România, ținut la București în zilele de 13 și 14 octombrie 1919. În afară de cei din România veche, la congres au participat delegați ai organizațiilor socialiste din Ardeal, Banat și Bucovina, reprezentînd laolaltă 147.500 de muncitori organizați²⁵, „încegînd numericeste cel mai puternic partid socialist din sud-estul Europei“²⁶. Entuziasmată de grandoearea acestui congres, gazeta socialistă de limbă maghiară „Erdelyi Munkás“, ce apărea la Cluj, scria, la 25 octombrie 1919, că „acest congres va rămîne pe veci memorabil în istoria mișcării muncitorești“ fiind cel dintîi caz de la desăvîrșirea unității statale, cînd muncitorimea din România, adunată laolaltă, a dezbătut sarcinile care-i stăteau în față. „Muncitorimea — se sublinia în articol — s-a regăsit, a înțeles că numai pe baza luptei de clasă, braț la braț, își poate făuri un trai și drepturi omenești“.

Congresul, în unanimitate, a adoptat o hotărîre privind tactica mișcării socialiste față de alegerile parlamentare din noiembrie 1919. S-a hotărît abținerea de la alegeri și organizarea, la 3 noiembrie 1919, a unei greve generale demonstrative de protest împotriva terorii electorale, pentru drepturi și libertăți cetățenești. Nu ne propunem să punem în discuție dacă hotărîrea privind abținerea de la participare la alegerile parlamentare a fost justă ori nu ; asupra acestei probleme istoriografia noastră și-a spus părerea. Important este faptul că nu numai din punct de vedere programatic, dar și tactic mișcarea socialistă din România acționa în mod unitar. Relevînd acest fapt, gazeta „Socialismul“ scria că pentru a doua oară, începînd de la Conferința din mai 1919 și terminînd cu Congresul extraordinar al partidului socialist, a ieșit biruitoare „unitatea de hotărîre, disciplina de partid în mișcarea socialistă din România întregită. Cele trei mari partide socialiste din România mărită, cel transilvănean, cel bucovinean și al nostru din țara veche, au căzut de acord pînă acum asupra declarației de principii, asupra programului și acum în urmă și asupra

²² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, p. 245.

²³ *Ibid.*

²⁴ „Socialismul“ din 24 septembrie 1919.

²⁵ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, p. 258.

²⁶ „Socialismul“ din 20 octombrie 1919.

uhei chestiuni de amănunt, dar de o importanță covârșitoare pentru țara românească, o chestiune de tactică...”²⁷. Gazeta, în continuare, își puneă întrebarea ce reiese din faptele prezentate de ea în cele de mai sus. „Reiese că socialismul în România mare este de acum unitar și nu mai rămîne de îndeplinit decît o singură formă, fără prea mare importanță, pe care totuși trebuie să ne grăbim cu toții s-o îndeplinim”²⁸. Era vorba de convocarea Congresului general al mișcării socialiste care să consfințească această unitate.

Congresul extraordinar din octombrie 1919 de la București a adoptat și unele măsuri pe linia desăvîrșirii unificării organizatorice a mișcării socialiste. Astfel, congresul votează lărgirea Comitetului Executiv al Partidului socialist din România veche, nucleul principal în jurul căruia se concentra procesul de unificare a mișcării socialiste, prin cooptarea în acest organ suprem de conducere a patru reprezentanți din Ardeal și Banat și doi din Bucovina. Prin această măsură s-a întărit și mai mult unitatea de acțiune a mișcării socialiste din România, fapt ce-l determină pe Ilie Moscovici, secretarul Partidului socialist de atunci, să aprecieze, desigur cu unele exagerări, că acest act ar marca „unificarea desăvîrșită a partidelor socialiste din România”²⁹.

Deși partidul socialist s-a abținut de a participa la alegerile parlamentare din noiembrie 1919, totuși, în unele județe, alegătorii au votat pe candidații socialiști care fuseseră înregistrați pe liste înainte de a se hotărî abținerea. Astfel au fost trimiși în parlament șapte deputați socialiști. Fracțiunea socialistă din parlament acționa ca reprezentanta unui singur partid politic — partidul socialist, ca exponentă a întregii clase muncitoare din România. Într-o Declarație a grupului parlamentar socialist român, expusă de Gheorghe Cristescu în Camera deputaților se arăta că Partidul socialist, „luptînd pentru desființarea oricărei asuprii, nu putea să nu aprobe alipirea ținuturilor românești la vechiul regat. Ba mai mult: prin unificarea mișcării noastre cu fracțiunile socialiste din noile ținuturi am fost cei dintîi care, prin aceasta, ne-am pus pe baza stării de fapt a unirii și am condamnat politica regională a partidelor burgheze”³⁰.

Hotărîrile adoptate la Congresul extraordinar din octombrie, de la București, pe linia unificării mișcării socialiste au fost întregite la Conferința Partidului socialist, ținută la Iași, în zilele de 7 și 8 decembrie 1919³¹. Cei 40 de delegați prezenți la Conferință au evidențiat, în cuvîntările lor, necesitatea creării unui organ central coordonator al mișcării socialiste, ale cărui hotărîri să fie obligatorii pentru organizațiile socialiste din toate provinciile țării. Luînd act de dorința delegaților spre unitate, conferința a hotărît crearea *Consiliului general*, organism reprezentativ al întregii mișcări socialiste din țară, alcătuit din delegați ai partidelor socialiste din România. Consiliul general era investit cu funcția de organ diriguitor al partidelor și grupărilor socialiste din România, ca instanță superioară menită să conducă și să îndrume întreaga activitate a mișcării socialiste între congrese. Prin crearea acestui for suprem de coordonare a activității

²⁷ „Socialismul” din 20 octombrie 1919.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ „Adevărul” din 23 octombrie 1919.

³⁰ „Socialismul” din 2 ianuarie 1920.

³¹ *Crearea Partidului Comunist Român (mai 1921)*, p. 233.

partidelor socialiste din țară, Comitetul Executiv se transformă „într-o comisie administrativă permanentă“, al cărui rol era mai mult de natură administrativă, de control și execuție a măsurilor adoptate de Consiliul general. Relatînd despre semnificația creării Consiliului general al partidelor socialiste, gazeta „Socialismul“ evidențiază că prin înființarea acestui organism „mișcarea muncitorească nu va putea decît să cîștige în tărie și unitate ; iar prin faptul că membrii acestui Consiliu general sînt aleșii... regiunilor, se capătă o garanție mai mult că hotărîrile luate să nu exprime părerile unui grup restrîns și unei localități, ci părerile întregii mișcări din țară. În felul acesta, prin glasul membrilor din Consiliul general va vorbi întreg partidul și deciziunile ce se vor lua, ieșite din schimbul de vederi și ciocnirea diferitelor curente din sinul partidului, vor angaja și mai mult toate organizațiile“. ³²

Hotărîrile Conferinței din Iași au găsit un ecou pozitiv în sinul mișcării socialiste care milita pentru unificarea deplină a partidelor socialiste în cadrul unei singure organizații politice. La numai cîteva zile, la Sibiu se desfășoară conferința de partid și sindicală din Ardeal și Banat, la care se desemnează cei opt delegați în Consiliul general de la București. S-a hotărît ca în consiliu să fie reprezentat cîte un delegat din următoarele centre muncitorești din Transilvania : Brașov, Sibiu, Cluj, Timișoara, Reșița, Anina și Petroșeni, plus doi membri din partea Comitetului Executiv al partidului din Ardeal și Banat ³³. Conferința a realizat centralizarea mișcării socialiste și sindicale de pe teritoriul Ardealului și Banatului, cu centrul la Cluj ³⁴.

Din partea organizațiilor socialiste din Bucovina, în Consiliul general au fost desemnați dr. Iacob Pistiner și Romulus Dan.

Crearea Consiliului general reprezintă o reflectare a spiritului de unitate care anima masa de muncitori și, în același timp, un pas deosebit de important spre realizarea deplină a unității organizatorice, deziderat în plin proces de împlinire ³⁵. Acest obiectiv urma să fie îndeplinit la Congresul general al partidului, a cărui pregătire și convocare constituia o sarcină principală a mișcării muncitorești la începutul anului 1920. Acest obiectiv a stat și în atenția Consiliului general și a Comisiei generale a sindicatelor, întrunite la București la 31 ianuarie — 2 februarie 1920, cu care prilej s-a stabilit ca Congresul general al partidului socialist să se țină la Cîmpina în zilele de 11—19 aprilie 1920. Importanța acestei consfătuiri constă și în aceea că pentru prima dată după hotărîrea conferinței din decembrie de la Iași, privind crearea Consiliului general, delegații socialiști din diferite ținuturi ale țării s-au reunit în acest forum central al mișcării socialiste, luînd decizii comune, valabile pentru mișcarea muncitorească din întreaga Romînie. Relevînd acest fapt, Vasile Feraru scria în articolul „Spre unificarea completă a mișcării socialiste și sindicale din Romînia“ că prezența delegațiilor la Consiliul general „a cimentat și mai mult unirea întregii mișcări muncitorești..., a preparat condițiile, a nivelat terenul pentru unificarea desăvîrșită, pe care o va realiza congresul“ ³⁶.

³² „Socialismul“ din 2 februarie 1920.

³³ *Documente din istoria mișcării muncitorești din Romînia. 1916—1921*, p. 274.

³⁴ *Ibidem*, p. 273—274.

³⁵ *Crearea Partidului Comunist Român (mai 1921)*, p. 234.

³⁶ „Socialismul“ din februarie 1920.

Lucrările congresului de unificare a mișcării socialiste și de transformare a partidului socialist în partid comunist, stabilite pentru aprilie 1920, au fost aminate de Consiliul general. Motivarea acestei hotărâri: alegerile parlamentare din luna mai, starea de asediu și cenzura care acționau în unele zone periferice ale țării. Înarmate cu un program comun electoral, organizațiile socialiste au repurtat un însemnat succes la alegerile parlamentare din mai 1920.

Semnificativ pentru procesul de unificare a mișcării socialiste era faptul că printr-o rezoluție a Consiliului general din 11 aprilie 1920 s-a hotărât ca militanți socialiști din Ardeal și Banat să candideze și în vechiul regat, iar militanți socialiști din România veche să candideze peste munți³⁷. Organizațiile socialiste au obținut 20 de mandate în Cameră³⁸, depășind cu mult ca influență o serie de partide și grupări politice din România acelor ani.

Pregătirea și convocarea congresului de unificare a organizațiilor muncitorești, care avea menirea să încununeze transformarea partidului socialist în partid comunist, constituia în vara anului 1920, în perioadă de plin avânt revoluționar, obiectivul major al mișcării socialiste de pe întreg teritoriul României întregite. S-a apreciat că în prealabil era necesară organizarea congreselor regionale, unde — după cum se arăta în revista „Lupta de clasă” — să se dezbată la fața locului toate problemele aflate la ordinea zilei, urmînd ca apoi congresul general „să le dea formă definitivă și să proclame, în deplină claritate, unificarea”³⁹.

În spiritul acestei indicații, s-au convocat congresele regionale socialiste care au avut o importanță deosebită în direcția unificării organizatorice și politice a mișcării muncitorești din România. La 15—17 august 1920, la Cluj, s-au desfășurat lucrările congresului partidului socialist din Ardeal și Banat la care au luat parte peste 230 de delegați din 28 de localități transilvănene. Au mai luat parte numeroși reprezentanți ai organizațiilor muncitorești din România veche, cărora li s-a făcut o primire entuziastă. În cuvîntul de deschidere rostit la congres, Ion Flueraș a salutat „și pe tovarășii din vechiul regat care au venit să participe la lucrările noastre și împreună să răsădim cea mai solidă unire socialistă pentru binele clasei muncitoare”⁴⁰. În cuvîntul de răspuns, Constantin Popovici arăta: „Întruniți azi aci, avem să cimentăm unirea noastră, să unificăm mișcarea de aci cu cea din vechiul regat”⁴¹.

Pe marginea lucrărilor se adoptă rezoluția principală, prin care Congresul proclamă desăvîrșită unificarea partidului din Ardeal și Banat cu Partidul socialist din România veche. „În vederea realizării acestui deziiderat — se specifica în rezoluție — partidul socialist din Ardeal și Banat încetează de a mai ființa ca partid independent și lasă în grija Congresului general, ce va avea loc mai tîrziu cu participarea delegațiilor din toată țara, ca acesta să stabilească atît programul de acțiune, cît și statutul partidului unificat”⁴². Delegații aleși pentru congresul general al parti-

³⁷ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, p. 349.

³⁸ C. Cușnir-Mihailovici, Fl. Dragne, Gh. Unc, *Op. cit.*, p. 326.

³⁹ „Lupta de clasă” din 1 august 1920.

⁴⁰ „Socialismul” din 20 august 1920.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, p. 477.

dului socialist au primit mandat imperativ de a vota pentru transformarea partidului socialist în partid comunist. Cu acest congres, Partidul socialist din Transilvania a încetat să mai acționeze ca partid autonom, comitetul ales avînd un caracter regional, primind ordine și instrucțiuni de la centru unde el avea reprezentanți în cadrul Consiliului general al partidului socialist, organ care îndeplinea rolul de coordonator și conducător central al tuturor acțiunilor muncitorești din România.

Aceeași măsură în direcția unificării organizatorice și politice a mișcării muncitorești din România a fost adoptată și de Congresul mișcării socialiste și sindicale din Banat, care a avut loc la Timișoara, în ziua de 19 septembrie 1920. La congres au participat și reprezentanți ai organizațiilor socialiste din toate regiunile țării. Rezoluția adoptată în unanimitate de congres a împuternicit noul comitet ales „să se pună imediat în legătură cu centrul mișcării din București, pentru a se proceda urgent la unificarea mișcării. Aceasta pentru ca cu forțe unite să putem lupta împotriva ilegalității de azi și pentru România socialistă de mâine”⁴³.

Congresul s-a pronunțat, de asemenea, pentru transformarea partidului socialist în partid comunist.

Autodizolvarea partidelor socialiste din Ardeal și Banat, sistarea lor de a mai acționa ca partide autonome și transformarea lor în organizații regionale subordonate centrului, era o expresie elocventă a hotărîrii tuturor muncitorilor din Transilvania, indiferent de naționalitate, de a unifica mișcarea socialistă într-un singur partid socialist pe scară națională, capabil să conducă proletariatul întregii țări, masele exploatate și asuprite la lupta de eliberare și progres social.

Progresele realizate pe linia centralizării mișcării socialiste reclamau elaborarea Statutului Partidului socialist unificat pe întreaga țară. De această problemă s-a ocupat Consiliul general, întrunit la București în zilele de 10—11 octombrie 1920. Consiliul a hotărît ca, începînd de la 1 ianuarie 1921, toate organizațiile regionale socialiste să se considere oficial unite într-un singur partid, Partidul socialist din România, desăvîrșindu-se astfel procesul de unificare început odată cu făurirea statului unitar român. La aceeași dată urma să intre în vigoare Statutul unic, al cărui proiect a fost aprobat de Consiliul general. Statutul declara că Partidul socialist luptă pentru „cucerirea puterii politice”, pentru „transformarea societății capitaliste, bazată pe exploatarea muncii, într-o societate socialistă”⁴⁴. Proiectul de Statut stipula că hotărîrile Congresului și ale Comitetului Executiv erau obligatorii pentru toate organizațiile de partid. Toate organizațiile de partid erau alese.

Luînd în dezbateră cererea presantă a organizațiilor socialiste de pe întreg cuprinsul țării, Consiliul general a elaborat un memoriu de revendicări, care a fost înaintat guvernului. Respingerea memoriului de către guvern a declanșat greva generală a muncitorilor din România. Greva generală a avut, atît prin amploarea și desfășurarea ei, care a cuprins pentru prima oară aproape întregul proletariat din România, cît și prin urmările ei asupra evoluției mișcării muncitorești din punct de vedere organizatoric și ideologic, o însemnătate deosebită. Ea a fost cea mai pu-

⁴³ „Socialismul” din 27 septembrie 1920.

⁴⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921*, p. 627.

ternică și cuprinzătoare ridicare la luptă a muncitorimii din România, prima mare acțiune a proletariatului desfășurată unitar, la scara întregii țări. Prin participarea mării majorități a muncitorimii, greva generală a contribuit la adâncirea procesului de cuprindere a clasei muncitoare în organizații politice unice ⁴⁵.

Măsurile represive luate de autorități împotriva greviștilor nu au putut opri procesul de desăvîrșire a unificării mișcării socialiste într-un partid centralizat socialist și transformarea lui în partid comunist. Într-un apel al Comitetului Executiv provizoriu (care a luat locul celui arestat) al Partidului socialist, publicat la 8 noiembrie 1920 în gazeta „Socialismul“, se spunea : „Strângeți rindurile proletari din tot cuprinsul țării... Să reclădim casa noastră pe o temelie de piatră masivă, ca nici furtunile să nu o clatine, nici suvoalele să nu o miște, nici cutremurile să nu o zdruncine“. În această direcție își îndrepta cursul mișcarea socialistă din România la sfârșitul anului 1920 și începutul anului 1921.

Deoarece organizațiile socialiste se pronunțaseră și chiar luaseră măsuri organizatorice în vederea unificării lor într-un singur partid, era necesară convocarea congresului partidului în vederea consfințirii ei. Importanța lucrărilor Consiliului general al partidului, întrunit la București, în 30 ianuarie — 3 februarie 1921, consta și în aceea că aici s-a fixat convocarea Congresului partidului socialist pentru ziua de 8 mai 1921. Tot în cursul lucrărilor Consiliului s-au manifestat cu pregnanță progresele realizate de partidul socialist pe calea unificării și transformării sale în partid comunist. La ședința Consiliului majoritatea delegaților s-au pronunțat pentru acest deziderat.

Desigur că și liderii de dreapta se pronunțau pentru unificarea mișcării politice a clasei muncitoare. Ei concepeau însă ca această unificare să se facă pe baze reformiste, iar organizațiile socialiste din provinciile istorice ale țării să dispună de o anumită autonomie, pentru ca ei să-și poată menține în cadrul lor funcții de conducere.

Mișcarea socialistă din România, aproape în unanimitate, milita pentru unificarea ei deplină, pe platforma transformării partidului socialist în partid comunist. Militanții săi de frunte, deși considerau că delimitarea de elementele de dreapta „este imposibil de înlăturat“, au susținut totuși să se „continue conlucrarea pînă la congres“ ⁴⁶.

Aflate în minoritate și înfrînte în consiliu, elementele de dreapta, încercînd să frîneze procesul de unificare organizatorică a mișcării socialiste, au declarat că părăsesc partidul ; erau în total opt, neurmați de organizațiile de partid, care i-au dezavuat imediat pentru poziția adoptată ⁴⁷.

Peste tot în țară, secțiunile de partid au convocat adunări pentru a-și exprima adeziunea față de succesul orientării de stînga la ședința Consiliului general. Secțiunea București a Partidului socialist, convocată în adunare la sfârșitul lunii februarie 1921, și-a manifestat adeziunea la hotărîrile Consiliului general, pronunțîndu-se pentru unitatea partidului

⁴⁵ *Greva generală din 1920 din România*, București, 1970, p. 420 și următoarele.

⁴⁶ „Socialismul“ din 3 februarie 1921.

⁴⁷ Marin Nedelea, *Congresul de întemeiere a Partidului Comunist Român*, în „Anale de istorie“ nr. 2/1971, p. 5.

și transformarea lui în partid comunist⁴⁸. Atare luări de poziții au avut loc la Ploiești, Cimpina, Turnu Severin, Galați, Brăila etc. La o mare adunare din Cluj, muncitorii au dezaprobat pe liderii de dreapta „care nescotesc hotărârile luate de congresele ținute la Cluj și Timișoara și unde s-a aprobat unificarea mișcării muncitorești”⁴⁹. Organizațiile socialiste din Timișoara, Arad, Oradea, Brașov, Tg. Mureș etc. s-au pronunțat pentru cimentarea unității mișcării socialiste din întreaga țară. „Ca unul care cunosc mișcarea din Ardeal — scria I. Crețu —, pot afirma fără teamă de a fi dezmințit — viitorul va dovedi — că întreaga mișcare muncitorească socialistă rămâne solidară cu proletariatul organizat din vechiul regat”⁵⁰.

În lunile rămase pînă la congres, în întreaga țară au început să se desfășoare adunări generale, în care secțiunile locale ale partidului socialist au dezbătut dările de seamă cu care urmau să se prezinte la congres și au ales delegați. Majoritatea delegaților au primit mandat din partea muncitorilor să voteze la congres constituirea unui partid socialist unit pe întreaga țară și transformarea sa în partid comunist.

Acest deziderat reclamat de clasa muncitoare, de organizațiile socialiste din țară, din momentul desăvîrșirii unității statale a poporului român și-a găsit încununarea la Congresul partidului socialist, ținut în mai 1921, la București. Răspunzînd necesităților obiective ale dezvoltării sociale a țării noastre, delegații la congres hotărîsc transformarea partidului socialist în Partidul Comunist Român. Astfel, Congresul din mai 1921 are o dublă semnificație : pe de o parte a desăvîrșit procesul de unificare a organizațiilor politice de pe întreg cuprinsul țării, iar pe de altă parte a centralizat această mișcare pe baze ideologice, politice și organizatorice comuniste, prin transformarea partidului socialist în partid comunist. Pornind de la ideea că acțiunile descentralizate risipesc forțele, că numai unirea tuturor forțelor proletariatului conștient poate asigura succesul luptei P.C.R. a pus, de la început, la temelie și principiul centralismului democratic.

Relevînd semnificația istorică a actului de transformare a partidului socialist în Partidul Comunist Român, Programul partidului nostru comunist de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism arată : „Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideologiei marxist-leniniste a marcat o etapă nouă, superioară, atît pe plan politic și ideologic, cît și organizatoric, în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al casei muncitoare, a dat un nou și puternic avînt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră”.

Transformarea partidului socialist în partid comunist încununează activitatea susținută și neobosită pentru unificarea organizațiilor politice muncitorești de pe întreg teritoriul României. Partidul Comunist Român s-a dezvoltat ca un partid unitar, național, cu organizații în toată țara.

---

⁴⁸ „Socialismul”, din 20 februarie 1921.

⁴⁹ „Socialismul” din 12 februarie 1921.

⁵⁰ „Socialismul” din 12 februarie 1920.

Forme și trăsături ale mișcării greviste din România în perioada de început a secolului al XX-lea

VASILE PETRIȘOR

După frământările care au avut loc în viața partidului clasei muncitoare în ultimii ani ai veacului trecut și care s-au datorat prezenței în conducerea acestuia a unor elemente nelegate de proletariat, inconsecvente pe plan politic și ideologic, lupta revoluționară nu a încetat, ci s-a înscris sub semnul continuității, al drumului ascendent. Pe fundalul manifestării spiritului revoluționar, al creșterii conștiinței de clasă a proletariatului, mișcarea muncitorească a cunoscut, la început de veac, un proces calitativ superior de organizare și de clarificare ideologică, un nou și tot mai pronunțat avânt.

Depășirea rapidă a dificultăților temporare ale acelor ani a fost posibilă datorită înțelegerii necesității consolidării pe temelii marxiste a mișcării, prin accentuarea compoziției proletare a organizațiilor muncitorești, prin sporirea neîncetată a capacității lor de acțiune revoluționară, în directă legătură cu activitatea propagandistică de înarmare a maselor cu principiile socialismului științific, prin concentrarea tuturor acestor forțe și energii la scară națională pe baza unui program izvorât din realitățile țării și avînd ca țel perspectiva istorică a transformării socialiste a societății românești.

În acele împrejurări, răspunderile clasei muncitoare implicau atribuții politice și sociale sporite în raport cu perioada precedentă. Evoluția obiectivă a societății, idealurile înnoitoare ale căror purtători erau și conștiința sa înaintată o situau în fruntea marilor procese istorice care își croiau drum la începutul secolului al XX-lea.

Concentrarea, încă în anii 1899 — 1900, a celor mai devotați muncitori socialiști în cluburi și în organizațiile sindicale care au continuat să ființeze ilustrează concludent că mișcarea muncitorească din România se afirma pe mai departe, era o realitate de fapt a societății românești, în stare să răspundă noilor și marilor probleme care se deschideau în fața poporului român. Înființarea, la sfîrșitul anului 1901, a Cercului socialist „România muncitoare” din București, cu o gazetă centrală, apărută în ianuarie 1902, marca procesul de regrupare în jurul unui for central a organizațiilor muncitorești, de data aceasta nu numai politice, ci și profesionale. Rolul predominant pe care l-au avut, după 1899, în conducerea

mișcării militanții muncitori consecvenți, ca I.C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, Alexandru Ionescu, Dimitrie Marinescu, Gheorghe Cristescu și alții, reflectă, la rîndul său, orientarea și dezvoltarea pe direcții ferme a mișcării noastre muncitorești. La efortul acestora se adăuga atașamentul viu al intelectualilor socialiști care rămăseseră devotați mișcării, precum și al celor noi care îmbrățișau idealurile și spiritul revoluționar al clasei muncitoare.

Continuitatea și evoluția ascendentă a mișcării muncitorești din România primilor ani ai secolului nostru se vădesc și în continuitatea și vigoarea luptelor greviste, care, prin conținutul revendicărilor și prin forța lor, reprezentau una dintre formele principale de manifestare practică a combativității de clasă a proletariatului. Această continuitate este viu confirmată de faptul că, încă în 1900, ca și în anii următori, trecînd peste situația creată la nivelul conducerii mișcării, proletariatul a folosit pe mai departe arma luptei greviste ca formă a acțiunii sale de clasă. Cele 119 mișcări greviste în anii 1900—1904 vorbesc, prin ele însele, despre starea de spirit și potențialul revoluționar de luptă al clasei muncitoare, iar intensitatea unora dintre ele, cum au fost, de pildă, a celor din Brăila, Giurgiu, Galați din anul 1902, au evidențiat rolul organizațiilor muncitorești în conducerea și în desfășurarea bătăliilor de clasă din acea vreme, ca și bogata experiență acumulată în această direcție de muncitorimea din centrele portuare. Grevele din acei ani au exprimat nu numai reacția muncitorilor față de accentuarea exploatarei capitaliste, ci și capacitatea lor de a găsi momentele cele mai potrivite de declanșare a acțiunilor deschise în vederea apărării drepturilor lor, pentru impunerea unor deziderate majore și stringente. Ele au dat, astfel, o ripostă directă celor care încercau să lovească mișcarea muncitorească organizată și au arătat că aceasta se dezvoltă și se amplifică, în ciuda oricăror impedimente și vicisitudini.

Pe coordonatele de acțiune ale ansamblului mișcării noastre muncitorești, fenomenul grevist va deveni tot mai larg și mai viguros, în anii următori manifestîndu-se de la un capăt la altul al țării. Lupta tot mai ascutită împotriva corporațiilor, înființate prin legea Missir din 1902, prin intermediul cărora clasele exploatare urmăreau să încătușeze spiritul revoluționar al proletariatului, luptă dusă atît din interiorul, cît și din afara acestora, întărirea crescîndă a organizațiilor sindicale, rolul coordonator tot mai mare jucat de cercurile socialiste, iar apoi crearea, în 1906, a Comisiei Generale a Sindicatelor din România, au stimulat pe un plan superior dezvoltarea mișcării muncitorești și, în acest cadru, a luptelor greviste.

Grevele din respectivii ani au constituit una dintre căile directe de apropiere a multor muncitori de ideile socialiste. În cursul pregătirii și desfășurării lor, mai mult decît oricînd pînă atunci, ei au avut posibilitatea să deslușească și mai profund rosturile luptei organizate, crezurile revoluționare ale proletariatului. Experiența dobîndită de muncitorime în practica mișcării greviste, ca și folosirea unor forme eficace de acțiune pentru succesul acestora au evidențiat pe un plan nou, în acei ani de început de secol, necesitatea manifestării pe scară largă, în toil bătăliilor de clasă, a solidarității proletare. Cercurile socialiste și sindicatele, aplicînd în focul luptei această armă deosebit de eficace, i-au conferit noi valențe. În timpul grevelor, muncitorimea începea să-și dea seama mereu

mai mult și să vadă în conflictele de muncă locale un element de bază al înlăturirii de contradicții și nedreptăți proprii orinduirii capitaliste, că lupta lor într-un atelier sau într-o întreprindere era aceeași cu a celorlalți semenii ai lor, că ea reprezenta o parte intrinsecă a luptei generale, la nivelul țării, pe care întregul proletariat o ducea împotriva exploatatorilor. De aici ideea tot mai mult cristalizată în rindurile clasei muncitoare și tot mai insistent aplicată în timpul luptelor greviste a acțiunilor unite și a sprijinirii reciproce în luptă.

De altfel, acum se producea o legătură mereu mai strinsă între mișcarea grevistă din cadrul unei întreprinderi și muncitorii din ramura și chiar din orașul respectiv. Tot mai numeroase lupte deschise dintre muncă și capital începeau să fie însoțite de demonstrații de stradă, cum au fost, de pildă, cazul grevelor muncitorilor de la Regie, de la Fabrica de chibrituri, a factorilor poștali din București, grevele metalurgiștilor din Valea Bistrei, grevele muncitorilor din Sibiu, Lugoj, Caransebeș, Timișoara etc., din anul 1906. În acest fel, grevele constituiau un mijloc eficace pentru stringerea rindurilor proletariatului, pentru mobilizarea sa la acțiune în numele acelorași aspirații, pentru consolidarea unității muncitorești. Se evidențiază și pe această cale rolul coordonator și conducător al organizațiilor muncitorești, care nu numai în acțiunile propagandistice de zi cu zi, ci și în cursul marilor mișcări greviste educău proletariatul în spiritul solidarității de clasă, al principiului potrivit căruia cauza unuia era cauza tuturor.

Dacă, în genere, caracterul grevelor din anii de început ai secolului al XX-lea a fost predominant economic, unele dintre acestea, prin obiectivele și prin implicațiile lor, au căpătat, pe parcurs, și un caracter politic. Unor deziderate proprii mai tuturor grevelor, cum erau sporirea salariilor, reducerea duratei zilei de muncă, desființarea lucrului cu bucata, condiții mai bune de lucru, repaus duminical, achitarea la timp a salariilor, li se adăugau revendicări de ordin politic: recunoașterea zilei de 1 Mai ca zi de sărbătoare legală, dreptul de existență al organizațiilor politice și sindicale, recunoașterea comitetelor de grevă etc. Sînt profund elocvente, sub acest raport, greva celor 3 000 de muncitori arădeni, a celor 600 de muncitori constructori și lemnari din Timișoara, a celor 1 200 de muncitori și muncitoare de la fabricile de cărămidă din Jimbolia, din 1905, greva metalurgiștilor de la Ferdinand, a muncitorilor de la Deta, a zidarilor din Brașov, a lucrătorilor din industria forestieră din Tîrgu-Mureș, din 1906.

Mereu mai frecvente erau, în acea perioadă, grevele de anvergură, care, prin numărul participanților și durată, prin dirzenia muncitorilor, prin formele de luptă utilizate și solidarizarea în acțiune, au reliefat combativitatea crescîndă a proletariatului. Sînt ilustrative, în acest sens, greva celor 6 000 de lucrători cizmari bucureșteni din aprilie 1906¹, greva de șase săptămîni a celor 1 000 de lucrători tîmplari² din aprilie-mai a aceluiași an, tot din București, greva de trei săptămîni a minerilor din Asău

¹ „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 8, din 23—30 aprilie 1906; „Dimineata”, anul III, nr. 781, din 12 aprilie 1906.

² „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 10, din 7—14 mai 1906; Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cota M.M., 1906, inv. nr. 2 042, documentul nr. 6; „Protestarea”, anul I, nr. 61 din 3 mai 1906.

(județul Bacău)³, din martie 1906, greva celor 1 000 de muncitoare de la Regie (București) din august 1906⁴, greva celor 7 000 de mineri din Valea Jiului, din august-septembrie 1906⁵, greva generală a celor 20 000 de muncitori timișoreni din mai a aceluiași an⁶, greva din iunie a celor 4 000 de muncitori de la întreprinderea forestieră din Satu-Mare⁷ și altele. În cazul unor greve, cum au fost cele din porturile Brăila și Galați⁸, care au afectat interesul marilor proprietari de cereale, al grevei muncitorilor de la Șantierul naval din Drobeta-Turnu Severin, din mai 1906⁹, s-a înregistrat intervenția directă a forurilor supreme ale statului.

O trăsătură distinctivă a mișcării muncitorești din România din perioada de început a secolului al XX-lea a constituit-o legătura organică dintre grevă, sindicat și cercul socialist. Această legătură explică, la rîndul său, de ce într-o țară relativ înapoiată din punctul de vedere economic gradul conștiinței de clasă a muncitorimii era mai ridicat decît în diverse țări avansate.

În anii următori, sindicatele, ca organizații de largă cuprindere a muncitorilor, au avut printre preocupările majore inițierea, conducerea și sprijinirea mișcării greviste¹⁰. Este, de altfel, perioada în care vitalitatea multora dintre organizațiile sindicale se află într-un raport nemijlocit cu bătăliile greviste susținute. De multe ori, apariția sindicatului era urmarea directă a luptei greviste, după cum, în procesul luptei greviste, muncitorii deja organizați în sindicate erau mai cutezanți, mai încrezători în acțiunile desfășurate. Ca urmare, sindicatele au început să acorde o atenție mai mare conducerii conflictelor de muncă și, în general, grevelor. Alecu Constantinescu, într-un articol publicat în coloanele gazetei „România muncitoare”, scria că greva, această armă specifică de luptă proletară, nu va avea eficacitate „pînă cînd ei [muncitorii] nu vor fi strîns uniți în sindicate”. El conchidea că „orice grevă trebuie să fie pusă la cale de o organizație sindicală cu ramificații în toată țara și cu un puternic fond de rezistență. Cu alte cuvinte, grevele fără sindicate sînt ca un război fără arme”¹¹.

³ „România muncitoare”, anul II, seria a II-a, nr. 1, din 5—12 martie 1906.

⁴ Maria Marian, *Greva lucrătoarelor de la Regie din august 1906*, în „Studii”, anul XVIII, nr. 1/1965, p. 75—88.

⁵ Margareta Gașpar, *Greva minerilor din Valea Jiului din anul 1906*, în *Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România*, vol. I, Editura C.C.S., București, 1957, p. 80—98.

⁶ Gabriel Joseph, *50 de ani de mișcare muncitorească în Banat. 1870—1920*, Timișoara, 1920, p. 35—40.

⁷ L. Fodor, L. Vaida, *Contribuții la istoria mișcării sindicale din Transilvania (1848—1917)*, Editura C.C.S., București, 1957, p. 68.

⁸ Nicolae Copoiu, *Refacerea Partidului Social-Democrat din România (1900—1910)*, Editura științifică, București, 1966, p. 129—131.

⁹ Arhivele statului Drobeta-Turnu Severin, fondul Șantierul de construcții navale, inv. nr. 1, dosarul nr. 0/1906, fila 14 și urm.

¹⁰ O serie de caracteristici și aspecte relevante ale fenomenului grevist din România în perioada de început a secolului al XX-lea sînt oglindite pe larg în: *Procesul grevist din România. Masă-rotundă*, în „Anale de istorie”, anul XVII, nr. 5/1970; I. Iacoș, I. Mamina, *Semnificația unei dezbateri: procesul grevist în România*, în „Anale de istorie”, anul XVIII, nr. 4/1971; Nicolae Copoiu, *Op. cit.*, p. 91—102, 125—131; L. Fodor, L. Vaida, *Op. cit.*, p. 51—116.

¹¹ „România muncitoare”, anul I, seria a II-a, nr. 27, din 4 septembrie 1905.

Preocuparea apropiată a organizațiilor muncitorești față de problemele mișcării greviste s-a materializat în creșterea numărului grevelor declarate, de la 119 în decurs de cinci ani (1900—1904), la 121 în 1905, pentru ca în 1906 să atingă cifra record de 341, în total 581 de conflicte de muncă deschise¹². Datorită, în bună parte, activității desfășurate de sindicate, al căror rol mobilizator creștea tot mai mult, aceste greve au antrenat o masă mare de muncitori de toate categoriile și din toate ramurile economice, care au acționat cu temeritate, ajungând pînă la ciocniri directe cu forțele represive. Treptat, se va trece acum de la greve izbucnite în cadrul diverselor întreprinderi la greve generale, care cuprindeau fie ramuri întregi, fie orașe și care semnificau nu un conflict între un grup de muncitori și un patron sau altul, ci o luptă acerbă între mase mari de muncitori tot mai bine organizați și patronat luat în sens mult mai larg. Acestea reprezentau forme superioare de luptă grevistă spre care organizațiile socialiste și sindicale au orientat tot mai mult muncitorimea. Referindu-se la starea de spirit care domnea în rândurile muncitorimii, la amploarea mișcării greviste, ziarul „Dimineața” din 8 august 1906 scria că „grevele numeroase în timpul din urmă sînt o dovadă cît de mult suferă muncitorimea în al 40-lea an de domnie a regelui Carol I. Muncitorimea se pare că a ținut să protesteze, declarînd în acest an jubiliar mai multe greve ca oricînd”.

În fața amplificării valului grevist, autoritățile burghezo-moșierești au recurs la tot felul de manevre și măsuri represive: încercări de înlocuire a greviștilor cu armata, arestări, condamnări la închisoare, amenințări cu expulzarea și expulzări, concedieri, amenzi. În unele cazuri, s-a tras asupra greviștilor, înregistrîndu-se morți și răniți. Așa s-a întîmplat în 1906, cu prilejul grevelor muncitorilor tîmplari, tipografi și cizmari din București, al grevelor docherilor din Galați, de la Șantierele navale din Drobeta-Turnu Severin, cizmarilor din Ploiești, al grevelor de la uzinele metalurgice din Ferdinand, Călan și Nădrag. Nimic nu a putut opri, însă, desfășurarea luptelor de clasă ale proletariatului. Avînd în frunte organizațiile lor de clasă, muncitorii creau, în focul bătăliilor de clasă, comitete de grevă, acționau unit, reușind, în multe cazuri, să impună adoptarea de noi regulamente de muncă.

Extinderea mișcării greviste din acei ani a dus, la rîndul ei, la amplificarea cuprinderii a noi și noi detașamente de muncitori în sindicate, iar cercurile socialiste au cunoscut o asemenea vigoare încît refacerea partidului se impunea la ordinea zilei. În tumultul luptelor de clasă, sindicatele deveneau, prin cuprinderea și antrenarea unui număr tot mai mare de muncitori, baza de masă a mișcării, de acțiune practică organizată a clasei muncitoare. Tocmai acest caracter de masă, însoțit de un pronunțat spirit de clasă, constituie o trăsătură specifică a luptei proletariatului român în perioada de început de secol, clădind temelii trainice pentru evoluția viitoare a mișcării muncitorești.

Crearea C.G.S.R., în august 1906, a avut o mare importanță și în ceea ce privește unitatea de luptă a muncitorilor în cadrul mișcării gre-

¹² Vasile Petrișor, *Coordonate și caracteristici ale evoluției procesului de organizare profesională a clasei muncitoare din România (1846—1906)*, în „Anale de istorie”, anul XVIII, nr. 6/1971, p. 114.

viste, creșterea gradului de organizare a grevelor, transformarea acțiunilor greviste spontane în greve organizate, temeinic sprijinite moral și material, sporirea posibilităților de conlucrare a organizațiilor sindicale în cursul luptelor greviste. Pe acest fond, mișcarea grevistă avea să cunoască o nouă creștere calitativă, tot mai multe acțiuni revendicative încheindu-se cu victoria muncitorilor, ceea ce ilustra, în practica bătăliei revoluționare, importanța organizării și centralizării mișcării politice și sindicale a proletariatului. Cele 61 de greve izbucnite în anul 1907 detașează numeroase și puternice ridicări, între care luptele greviste ale muncitorilor metalurgiști, petroliști, ceferiști, tipografi, tâmplari, textilisti, croitori din București, Galați, Iași, Brăila, Ploiești, Giurgiu și din alte orașe. Un ecou deosebit a generat, prin pronunțatul său caracter politic, greva generală din iunie 1907 de la Galați¹, care a constituit o ripostă fermă dată claselor exploatare, o manifestare hotărâtă pentru dreptul de întrunire și organizare al muncitorimii.

Grevele din anul 1907 și, mai ales, cele din timpul mării răscoale țărănești au întărit frontul de luptă împotriva regimului exploatare. În acțiunile muncitorilor, țărănimea vedea un imbold și un stimulent în lupta sa. Mișcările greviste din acel an au căpătat o semnificație deosebită și prin faptul că s-au desfășurat în condițiile unei vii frământări semnalate în rîndurile celor mai largi pături ale maselor de oameni ai muncii. Teama guvernanților de a fi prinși în lupta pe două fronturi, de a vedea realizându-se alianța muncitorească-țărănească explică de ce, paralel cu luarea unor măsuri extrem de violente, au acceptat, în marea majoritate a cazurilor, revendicările muncitorilor intrați în grevă, cum a fost cazul petroliștilor, ceferiștilor, metalurgiștilor și docherilor.

Un rol important în dezvoltarea de ansamblu a mișcării muncitorești în contextul procesului tot mai evident de închegare a forțelor revoluționare ale clasei muncitoare l-au avut conferințele din anii 1907 și 1908, care au dus la unificarea cercurilor „România muncitoare” din întreaga țară și la crearea Uniunii Socialiste din România, organ politic centralizat la scara întregii țări. Aceasta a făcut ca forța de manifestare a proletariatului pe plan politic să capete noi valențe, iar luptele de clasă să cunoască noi dimensiuni.

Creșterea rolului organizațiilor politice ale muncitorimii, înființarea de noi sindicate și, mai ales, întărirea lor, lărgirea numărului muncitorilor organizați, intensificarea muncii de propagandă, activizarea comisiilor sindicale locale și constituirea unor uniuni generale sindicale pe ramură au făcut ca organizațiile muncitorești să se situeze în fruntea unui mare număr de greve, fie pe întreprinderi, fie generale, pe ramură sau oraș. Datele de care dispunem ne indică un număr de 73 de greve în 1908 și 52 în 1909, în total 125 pentru teritoriile de dincoace de Carpați. O intensitate mare au cunoscut grevele în București, Galați, Brăila, Iași, Ploiești, Drobeta-Turnu Severin. Ele au pus în evidență spiritul combativ al detașamentelor de proletari din ramurile metalurgică, petrolieră, căi ferate, șantiere navale, docuri, tipografii, ca și din ramurile industriei ușoare (pielari, croitori, țesători etc.). În cadrul mișcării greviste din acei ani s-au remarcat, prin vigoarea luptei, acțiunile petroliștilor din

Cîmpina¹³, ale muncitorilor de la Societatea „Steaua Română” Constanța¹⁴, ale metalurgiștilor și docherilor din Galați¹⁵, puternicele mișcări revendicative de la Atelierele C.F.R. București¹⁶, greva generală a lucrătorilor cizmari¹⁷ și grevele lucrătorilor tipografi din București¹⁸ și multe altele.

Un fapt semnificativ în desfășurarea luptelor greviste, ca și a altor acțiuni muncitorești l-a constituit afirmarea proletariatului din principalele întreprinderi din țară, fie particulare, fie de stat, unde muncitorii erau mai concentrați și mai bine organizați.

În fața creșterii combativității de luptă a proletariatului și a consolidării organizațiilor sale politice și profesionale, guvernul liberal, care se afla atunci la cîrma țării, a trecut la măsuri represive din ce în ce mai dure în intenția de a dezorganiza mișcarea muncitorească. A fost aplicată, în continuare, legea expulzării¹⁹, iar în decembrie 1909 parlamentul a adoptat Legea contra sindicatelor, asociațiilor profesionale, a funcționarilor statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice, prin care se urmărea a se lovi în organizațiile muncitorimii și a se împiedica folosirea luptei greviste. Pentru un număr de ani, luptele muncitorilor din întreprinderile statului s-au aflat, astfel, în fața unor mari îngrădiri și obstacole.

În Transilvania, mișcarea grevistă a cunoscut, la rîndul său, în aceea perioadă, un proces de intensificare. În 1907, de pildă, s-au înregistrat 145 de acțiuni greviste²⁰. Multe din ele au fost bătălii de amploare, însoțite de mari demonstrații de stradă, ceea ce a dus la atragerea în mișcarea revoluționară a unor noi pături de oameni ai muncii. În cursul grevelor au avut loc ciocniri frecvente, sîngeroase uneori, cu forțele represive. Cererile greviștilor vizau reducerea duratei zilei de muncă, salarii mai ridicate, îmbunătățirea condițiilor de muncă, precum și revendicări de ordin politic: libertatea de acțiune a sindicatelor, recunoașterea bărbaților de încredere, recunoașterea zilei de 1 Mai ca sărbătoare legală. Este semnificativă, în acest cadru, greva generală politică din 10 octombrie 1907²¹, cu care prilej au intrat în luptă circa 25 000 de muncitori, iar numărul demonstranților a atins în jur de 100 000, pe primul plan al dezideratelor muncitorimii înscriindu-se dreptul de vot universal. Sînt, de asemenea, de remarcat, grevele din același an ale metalurgiștilor din Arad și Timișoara, ale constructorilor din Lugoj, croitorilor și pantofarilor din

¹³ „România muncitoare”, anul V, seria a II-a, nr. 46 și 50, din 9 și 13 august 1909.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ „România muncitoare”, anul V, seria a II-a, nr. 28, din 7 iunie 1909.

¹⁶ „Dimineața”, anul VI, nr. 1808, 1909 și 1916, din 2 martie, 13 și 21 iunie 1909.

¹⁷ „România muncitoare”, anul V, seria a II-a, nr. 20, din 10 mai 1909; „Adevărul”, anul XXI, nr. 7068, din 9 mai 1909; „Calendarul muncii” pe anul 1910. București, 1909, p. 97—101.

¹⁸ „Dimineața”, anul VI, nr. 1808, din 2 martie 1909.

¹⁹ C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. I, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1907, p. 360.

²⁰ L. Fodor, L. Vaida, *Op. cit.*, p. 64.

²¹ *Din istoria Transilvaniei*, ediția a II-a, vol. II, Editura Academiei R.P.R., București, 1961, p. 360.

Oradea, grevele muncitorilor din Baia Mare și Carei, în urma cărora ei au obținut dreptul de organizare în sindicate.

Mișcarea grevistă din anul 1907 a contribuit la dezvoltarea avântului mișcării sindicale, la creșterea sensibilă a numărului sindicatelor, în special în domeniul construcțiilor, industriei lemnului, pielăriei, metalurgică, unde luptele de clasă deschise cunoscuseră o amploare deosebită.

În condițiile terorii dezlănțuite de clasele exploatatoare, muncitorii transilvăneni au trecut în mod coordonat la apărarea organizațiilor lor, ca și a drepturilor cucerite prin luptă. Deși acțiunile lor nu au cunoscut amploarea celor desfășurate în anii anteriori, ele au călit pe muncitori, le-au ținut mereu trează conștiința de proletari, ajutându-i să respingă, treptat, încercările de dezorganizare la care s-au dat autoritățile. Edificatoare în acest sens sînt, de asemenea, cele 92 de greve izbucnite în cursul anilor 1908 și 1909²². Ca urmare a acestora, capitaliștii nu numai că nu au putut reduce salariile și mări ziua de muncă, ci, din contra, într-o serie de întreprinderi din Arad, Brașov, Reșița, Tîrgu-Mureș, Sibiu, Turda, au fost nevoiți să acorde sporuri de salarii și să reducă durata zilei de lucru.

Lupta pentru apărarea organizațiilor muncitorești s-a amplificat odată cu începutul anului 1909, cînd terorii guvernamentale muncitorii i-au răspuns cu demonstrații și greve de masă la Arad, Satu-Mare, Brașov, Sighișoara, Lugoj și în alte localități. La Cluj, demonstrația celor 5 000 de muncitori, care s-a soldat cu ciocniri sîngeroase cu forțele jandarmeriei și polițienești, s-a transformat într-o grevă generală de 24 de ore²³.

Luptele duse de muncitorii din Transilvania în anii 1907—1909 pentru apărarea organizațiilor lor au făcut ca sindicatele să nu poată fi interzise, iar autoritățile represive, în fața rezistenței înverșunate a proletariatului, să dea înapoi și să fie nevoite să aprobe reînființarea majorității sindicatelor suspendate anterior și înființarea altora noi.

Un moment deosebit de important pentru dezvoltarea mișcării noastre muncitorești l-a reprezentat Congresul socialist din 1910, care a statuat refacerea partidului clasei muncitoare, continuatorul firesc al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, creat în 1893. Dezvoltînd în noile condiții linia politică a mișcării revoluționare, P.S.D.R. și-a propus ca obiectiv fundamental intensificarea luptei pentru eliberarea proletariatului și a maselor populare de exploatare și asuprire. În acest cadru, sindicatele, avînd o conducere centrală cu experiență bogată, au reușit să desfășoare o activitate prodigioasă, ceea ce a avut ca urmare antrenarea la luptă împotriva exploatării, pentru drepturi și libertăți democratice, a unui număr mare de muncitori. Și pe planul mișcării greviste anul 1910 a marcat o nouă etapă. Prin refacerea P.S.D.R., se asigura coordonarea și îndrumarea mai eficientă a luptei muncitorilor organizați în cercurile socialiste și în sindicate. Datorită activității și sprijinului militanților revoluționari căliți în practica luptelor din acești ani, ca I. C.

²² L. Fodor, L. Vaida, *Op. cit.*, p. 92.

²³ L. Vaida, *Despre mișcarea sindicală din Transilvania între anii 1900—1917*, în *50 de ani de la crearea Comisiei Generale a Sindicatelor din România. 1906—1956*, Editura C.C.S., București, 1958, p. 226.

Frimu, Alecu Constantinescu, Ștefan Gheorghiu, Dimitrie Marinescu, Constantin Mănescu, Iancu Olteanu și mulți alții, muncitorimea a fost îndrumată nemijlocit în declanșarea unor viguroase mișcări greviste, s-au corelat și mai eficace acțiunile de solidarizare reciprocă, s-au îmbinat și mai strâns luptele din întreprinderi cu marile manifestații și demonstrații de stradă, au putut fi mai bine organizate și susținute acțiunile revendicative ale greviștilor în fața patronilor și a autorităților, s-a putut realiza o vie agitație și propagandă în presă și prin alte mijloace în sprijinul muncitorimii aflate în luptă.

Toate acestea s-au reflectat direct în numărul grevelor izbucnite în anii următori, în amploarea lor, în conținutul revendicărilor, ca și în formele de acțiune. Între 1910 și 1913 au avut loc 213 greve, totalizând 607 011 zile muncă, la care au participat 49 950 de muncitori. Este de remarcat că 163 de greve s-au încheiat cu victoria muncitorilor²⁴. Ei au impus noi contracte colective de muncă, așa cum a fost cazul la „Steaua Română” din Constanța, portul Galați, „Weigel”, „Pangel”, „Perlmunter”, „Mandrea”, „Americana” din București, al lucrătorilor croitori din Drobeta-Turnu Severin, brutarilor din Brăila, tipografilor din Botoșani etc.²⁵

Cele mai multe dintre greve au fost declarate în mod organizat, pe baza acordului prealabil al C.G.S.R. Această prevedere, înscrisă în statutul general al sindicatelor, votat la Conferința din 1906, a fost întărită printr-o rezoluție specială a Congresului partidului din 1910²⁶.

Luete în ansamblu, aceste ciocniri, violente uneori, care se desfășurau în lanț, au reprezentat o formă specifică de manifestare a unui puternic conflict social, de opoziție proletară deschisă față de racilele orînduirii capitaliste. Izbucnite, în marea lor majoritate, în întreprinderile particulare, iar din ianuarie 1910 numai în acestea, grevele din acei ani au evidențiat adîncirea și lărgirea continuă a solidarității proletare în luptă pe plan intern, a solidarității internaționaliste reciproce cu muncitorimea din alte țări. Tocmai de aceea încercările capitaliștilor de a sparge unitatea de luptă a muncitorimii prin înlocuirea greviștilor cu alți lucrători, din țară sau din străinătate, au dat greș în marea majoritate a cazurilor.

Din analiza mișcării greviste a acelorși ani se degajă și un alt fenomen, cu tendință de generalizare în mișcare, și anume că amplele manifestații și demonstrații de stradă care însoțeau o serie de greve aveau ca obiectiv nu numai susținerea dezideratelor concrete ale greviștilor, ci vizau adesea aspecte politice de interes stringent și general pentru muncitorime. Începutul acestui proces datează din anii 1905—1906, cînd grevele au avut ca deziderat și lupta contra corporațiilor, iar campaniile largi desfășurate contra acestor organizații reacționare au imprimat mișcării greviste dinamism și combativitate. În anii 1912—1914, campaniile largi contra legii meseriilor — o nouă formulă a claselor exploatatoare de reînviere a corporațiilor falimentare — au ridicat la luptă mii și mii de muncitori, ceea ce a făcut ca manifestațiile și demonstrațiile de stradă să devină o

²⁴ Calculele au fost făcute pe baza materialelor reproduse în *Documente din mișcarea muncitorească din România. 1910—1915*, Editura politică, București, 1970, p. 346, 576—577.

²⁵ *Ibidem*, p. 577—578.

²⁶ *Ibidem*, p. 106—107.

componentă a mișcării greviste, să lărgască obiectivele acestora și să le adâncească spiritul combativ, contribuind, prin lărgirea ariei de cuprindere în luptă a muncitorilor, la succesul grevelor. În același timp, manifestațiile de stradă aduceau mișcarea grevistă în atenția opiniei publice, avînd astfel un ecou mult mai larg decît la nivelul fabricii sau atelierului respectiv. Ele constituiau un mijloc important de educare proletară, de atragere spre organizare a noi și noi lucrători. Asemenea acțiuni de masă pot fi întîlnite în cursul a aproape tuturor marilor greve din București, Galați, Ploiești, Brăila, Constanța, Tulcea etc. Bunăoară, manifestațiile de stradă ale celor 20 000 de muncitori bucureșteni din 20 iunie 1912, în semn de solidaritate cu grevele metalurgiștilor și tăbăcarilor, au avut o semnificație politică deosebită și au grăbit încheierea de contracte colective în favoarea muncitorilor. În același sens pot fi menționate grevele din Ploiești din 1912, cele ale ceferiștilor și setebiștilor din 1914. O atenție deosebită a stîrnit în rîndul opiniei publice manifestația ceferiștilor din București, organizată în pofida legii Orleanu, care le interzicea dreptul de organizare și de manifestare politică și profesională. Era una din cele mai de seamă acțiuni de contracarare a legii reacționare din decembrie 1909.

În Transilvania s-a înregistrat, de asemenea, după 1910, o creștere a valului luptelor revoluționare ale muncitorilor, inclusiv a mișcării greviste. Între 1910 și 1914 a avut loc un șir de acțiuni greviste împotriva reducerii salariilor și a prelungirii duratei zilei de muncă, a intensificării exploatării, pentru încetarea pregătirilor de război, concretizat într-un număr de 154 de greve (42 în 1910, 75 în 1911—1912, 27 în 1913 și 10 în 1914).

Intensificarea pregătirilor de război de către clasele dominante din imperiul austro-ungar, care au atras după sine mari cheltuieli, a făcut ca și cele mai elementare revendicări economice ale muncitorimii din Transilvania să fie sistematic respinse. În atare condiții, muncitorii, sub conducerea organizațiilor lor politice și profesionale, s-au ridicat la luptă hotărîtă pentru cucerirea de drepturi și libertăți democratice. În majoritatea orașelor transilvănene au fost organizate mari manifestații de protest împotriva creșterii efectivelor militare, a pregătirilor de război, pentru vot universal. Între acestea se detașează adunările populare și manifestațiile de stradă de la Timișoara, Oradea, Cluj, Lugoj, Mediaș, Sibiu, Sighișoara, din iunie 1911, cele de la Arad și Baia Mare din august, cele de la Odorhei, Salonta și Timișoara din octombrie a aceluiași an²⁷. Tot mai mult, marile manifestații politice ale muncitorilor se împleteau cu puternice mișcări greviste. Avînd ca obiective mărirea salariilor și reducerea duratei zilei de muncă, curmarea scumpetei, îmbunătățirea condițiilor de muncă, grevele erau îndreptate, în același timp, împotriva pregătirilor de război tot mai fățișe, precum și pentru obținerea votului universal.

Bunăoară, în martie 1912 au avut loc mari manifestații ale celor 4 000 de muncitori de la Brașov, celor 15 000 de muncitori din Timișoara, ale celor 6 000 de muncitori din Arad, însoțite de părăsirea în masă a lucrului. O serie de manifestații de stradă și greve pe întreprinderi s-au transformat, treptat, în greve generale, cum au fost cele ale muncitorilor

²⁷ L. Fodor, L. Vaida, *Op. cit.*, p. 107.

din Oradea, Cluj, Braşov, Timişoara, Arad, Tîrgu-Mureş, Satu-Mare şi alte localităţi, din mai 1912²⁸. Aceste mari lupte comune ale muncitorilor români, maghiari, germani, sirbi au pus în stare de alarmă garnizoanele militare din oraşele respective, ca şi unităţile de jandarmerie şi poliţie, ajungîndu-se la adevărate ciocniri de stradă între muncitori şi organele represive. În iunie 1912, în toate localităţile a fost introdusă starea de urgenţă, iar marile uzine au fost ocupate de armată. Această măsură nu a putut, însă, înăbuşi lupta proletariatului, care, sub conducerea organizaţiilor sale, a desfăşurat, în continuare, o serie de greve generale şi mari demonstraţii la Arad, Cluj, Timişoara, Braşov, Sibiu, Tîrgu-Mureş, cu care prilej lupta împotriva războiului şi pentru vot universal s-au îmbinat cu mişcările de masă împotriva şomajului, a mizeriei şi a foametei.

O privire de ansamblu asupra fenomenului grevist în anii 1900—1914 pune în evidenţă folosirea tot mai largă şi continuă de către muncitorime a acestei forme a luptei de clasă. Este elocventă, prin ea însăşi, evoluţia sub raport numeric a grevelor declarate. În anii 1900—1904 au avut loc 119 greve, în 1905 — 121, în 1906 — 341, în 1907 — 206, în 1908 — 114, în 1909 — 83, în total 984 greve. Intervalul 1910—1914 a înregistrat 385 de acţiuni greviste : 92 în 1910, 86 în 1911, 107 în 1912, 72 în 1913, 28 în 1914. În întreaga perioadă evocată s-au desfăşurat 1 369 de greve, în medie 91 pe an, care au antrenat la luptă o masă apreciabilă de muncitori de toate categoriile şi din toate ramurile economice dintr-un număr de 95 de localităţi. Pe primul loc s-a situat Bucureştiul, cu 269 de greve, urmat de centre ca Timişoara (101), Cluj (76), Arad (73), Galaţi (61), Oradea (57), Satu Mare (47), Iaşi (45), Braşov (42), Lugoj (32), Brăila (29), Ploieşti (29), Craiova (23) etc.

Generate, în principal, de condiţiile grele de muncă, grevele aveau în vedere, tot mai mult, şi deziderate politice. În acest fel, prin ţelurile, formele şi metodele folosite, ele acţionau ca forţă motrice a progresului social al ţării, muncitorimea luptînd, cu arme proprii, nu numai pentru interesele sale, ci şi pentru interesele generale ale maselor largi populare.

Prin amploarea sa, mişcarea grevistă din anii de început ai secolului al XX-lea a constituit un mijloc de călire a muncitorimii în lupta revoluţionară, de îmbogăţire a experienţei sale de acţiune, ceea ce se va transpune în furtunosul val de bătălii proletare care a cuprins România în perioada imediat următoare primului război mondial. Ea avea să reprezinte un element stimulator în reluarea, pe o altă treaptă şi în alte condiţii, a activităţii organizaţiilor muncitoreşti, politice şi profesionale, din România întregită.

---

²⁸ Din *Istoria Transilvaniei*, vol. II, ediţia a II-a, p. 373 ; L. Fodor, L. Vaida, *Op. cit.*, p. 108—111.

Gîndirea generației pașoptiste române în contextul gîndirii înaintate europene

NICOLAE RAUȘ

O peră de contestare teoretică și practică a unei alcătui sociale care-și încheiase demult rosturile, nemaiputînd întruchipa nimic pe terenul evoluției pozitive a societății românești, revoluția burghezo-democratică de la 1848 se circumscrie ca act unitar, toate clasele și păturile sociale potrivnice anacronismului feudal resimțind stringența istorică a acelorași înnoiri de substanță modernă. Din alt unghi, caracterul unitar al mării ridicări de la cumpăna veacului trecut se învederează în condiționarea intimă și în perpetua alimentare reciprocă a țelurilor sale economice-sociale și naționale, particularitate distinctivă a întregii noastre istorii, manifestată acum în condiții și cu o vigoare aparte. De aici se desemnează, pe noi fundamente de granit, continuitatea istorică progresivă de acțiune a poporului român în epoca ce se inaugura atunci, de aici se amplifică și se direcționează specificul funcției creative a revoluției, materializate printr-o seamă de atribute care-i vitalizează neîncetat forța de iradiere, cu răsfrîngeri, într-un anume sens, pînă în actualitatea zilelor noastre. La vremea cînd totul se răscolea și se cîntărea sub semnul renovărilor de esență, revoluția română proclama decisiv voința poporului român de a se realiza ca entitate național-statală autonomă, de a accede cu demnitate la nivelul de organizare al societăților moderne din Europa și *de a-și construi perspectivele pe terenul luminat de ideile înaintate ale timpului*. „Luptele revoluționare de la 1848 — reliefează tovarășul Nicolae Ceaușescu — au afirmat dreptul sacru al poporului român la existență de sine stătătoare, precum și hotărîrea sa de a merge în pas cu ideile avansate ale epocii, de a înainta neabătut pe calea democrației și progresului”¹.

Mișcarea de idei a pașoptismului, prin conținutul său, este, corespunzător, o mișcare în numele acestor năzuințe. Gînditori iluștri schițează *marile probleme caracteristice unei întregi epoci ce debuta la noi* și, în chipul cel mai perspicace, scruta mersul istoriei Nicolae Bălcescu, care a văzut mult mai departe decît generația sa și care „a înțeles în mod

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 463.

extraordinar că trăia în pragul unor adânci prefaceri prevestitoare ale unei lumi noi..."². În spiritul de radicalitate al vremii, revoluția română fecundează valori ideologice marcante, devenind în această parte a Europei cel mai înaintat avanpost al marilor mișcări politice și al mutațiilor sociale care aveau să traverseze meridianele continentului odată cu revoluția franceză de la 1789.

Reține interesul observația că aceste valori sînt reflexul viziunii ideologice-politice, al mobilurilor și dezideratelor unor *forțe sociale diferite* angrenate în revoluție, neputînd conduce la o ideologie unică și sistematic elaborată. Nu numai că n-a fost în cauză distilarea unei asemenea ideologii printr-un „impact” deliberat al direcțiilor conceptuale, printr-o „armonizare” a pozițiilor claselor și straturilor sociale de la care proveneau variatele orientări, ci, mai mult, conceperea și abordarea, din unghiul propriu fiecăreia, a acelorași obiective centrale unitare ale revoluției nu au exclus nicidecum starea conflictuală dintre curenți și poziții manifestată adesea în chiar chestiuni de fond. Producîndu-se în sfera economică-socială — în vreme ce domeniul luptei naționale s-a structurat pe unanimitatea de aspirații —, aceste ciocniri sînt de natură să indice că revoluția de la 1848 n-ar fi putut beneficia niciodată de una și aceeași ideologie, că nu vreo „criză de timp” ar fi împiedicat-o să pornească la o cristalizare conceptuală de acest gen, ci natura intereselor — diferite și opuse — ale forțelor sociale foarte diverse angajate în acțiune.

În planul teoretic, cum au observat o seamă de exegeți, năzuințele revoluției și-au găsit reflexul într-o *mișcare ideologică prolixă*, diversă, firește, ca tendință și ca arie problematică și sensibil nuanțată valoric, ai cărei termeni de radicalitate nu pot sta în aceeași linie într-o categorie unică și impersonală a cuceririlor înaintate pașoptiste. Accepțiunea de *înaintat* comportă o mare doză de generalitate, de echivoc dacă se aplică oricum universului ideologic al revoluției. Bunăoară, ea poate desemna superioritatea ideologiei democrat-burgheze față de lînceda mentalitate feudală, a gîndirii democrat-revoluționare față de cea democrat-burgheză, a viziunii socialist-utopice față de toate aceste direcții ideologice, ca să nu mai pomenim atîtea alte distincții și raportări posibile de la un curent ideologic la altul și înăuntrul fiecăruia. Tot astfel, conceperea, în genere, a spiritualității pașoptiste ca o creație de talie europeană — și faptul se ilustrează cu prisosință — nu echivalează, de la sine, cu un punct de referință de la care să se individualizeze gradul de radicalitate al postulerilor teoretice emenate de la gînditorii revoluției.

Nici configurația acestor curenți nu este acum de pură expresie „clasică”, cu o evoluție liniară în limitele aceleiași logici interne îndeobște previzibile. Condițiile social-economice ale societății românești din epocă, ajunse la acel stadiu care anunța saltul lor într-o nouă calitate, au adus mereu la vedere fenomene relevante ale acestui proces, determinînd, într-o măsură sau alta, transmutări în interiorul diverselor curenți, activizarea unor direcții ale fondului lor de preocupări, acuitatea manifestării lor, în vreme ce curențele cele mai radicale au atins momente de înalte împliniri. Aceste fenomene făceau și mai tranșantă discrepanța dintre situația

² Gh. Zane, N. Bălcescu, precursor al democrației române, în „Revista Fundațiilor”, serie nouă, anul XIII, nr. 4, aprilie 1946, p. 722.

de încătușare feudală a claselor și păturilor sociale care priveau spre orizonturile de progres, în primul rînd dintre condiția materială extrem de precară a maselor largi, și starea opulentă, privilegiată în toate, a clasei feudale, dintre rînduiriile sociale de mult perimate, datînd de aproape un mileniu, și cursul spre noi trepte de progres al societăților europene care înlăturaseră asemenea rînduiriile, dintre asuprairea străină, care pe meleagurile noastre își lega numele tot de feudalitate, căci venea din partea celor mai retrograde imperii feudale înconjurătoare, și țările care, neavînd a suporta o atare asupraire, au putut urma, într-un ritm mai accelerat, alți parametri de dezvoltare.

Pe acest fond, ideea de eliminare a învechitelor stări, de urgență a evoluției sociale pe făgașul vieții moderne, de prospectare și de abordare cît mai eficace a viitorului fertilizează mari mutații militante pe terenul observației sociale și al prefigurărilor ideologice, nu numai în cadrul unuia sau altuia dintre curente, ci al mișcării ideologice revoluționare în ansamblul său, în primul rînd al ideologiilor legate în modul cel mai apropiat de năzuințele maselor largi. Animarea în sens radical a efervescenței ideologice este fundamental înrîurită de mase, care se afirmă cu o energie irezistibilă pe scena socială, aceasta devenind acum neobișnuit de bogată. Cu ochii la realitățile nemijlocite, ele își regindesc, își reevaluează problematica și acțiunea, își promovează energic aspirațiile, care potențează centrul gîndirii sociale și îmbracă expresii teoretice, punînd sub semnul confruntării tezele ideologilor revoluționari. Era epoca de „deschidere spre un alt context istoric sau, mai bine zis, o includere într-un alt context, care domină, universalizează și imprimă ritmuri noi, o densitate specifică a creației istorice, un dinamism și un sistem de interrelații și interdependențe cu totul deosebite față de epocile precedente”³, iar masele largi își înscriu acțiunea la acest curs de exprimare nouă a istoriei.

Întreg acest ansamblu ridică în fața curentelor revoluționare germinarea și apropierea unui fond ideologic-filozofic care, depășind stările timpului, să tălmăcească și să acrediteze accelerarea procesului de înscriere a societății românești pe coordonatele moderne, năzuințe de lungă perspectivă, traiectorii istorice în prefigurare. Mai mult decît atît. Încercarea de validare teoretică a unor soluții de imediată stringență istorică pentru societatea românească de atunci se arăta, nu odată, subredă în marginile ideologice ale unei revoluții de esență burghezo-democratică. Concepte și reprezentări mai mult sau mai puțin cristalizate se vedeau infirmate de pulsul foarte activizat al practicii sociale. În parte, contradicțiile și oscilațiile din gîndirea pașoptistă, socotim noi, își găsesc aici explicația. Astfel, realitatea istorică, mișcarea ei inovatoare, care anunțau evoluții pînă atunci greu de întrevăzut, cereau — încă în forme de început — termeni ai unei gîndiri de o noutate aparte.

Natural că aceste curente își păstrează caracterul burghezo-democrat sau democrat-revoluționar, cu diferențe inerente în interiorul fiecărui dintre ele și chiar la unul și același gînditor. În strînsă determinare cu datele dezvoltării vieții materiale și spirituale a societății românești, cu frămîntările epocii, ele înregistrează un proces de autodepășire

³ Damian Hurezeanu, *România modernă în perspectiva procesului istoric european*, în „Era socialistă”, anul LIV, nr. 9, mai 1974, p. 34.

și, în acest proces, se deschid la un teritoriu de idei funciarmamente nou, apropiindu-se astfel, într-un raport direct cu pulsul evoluției sociale a țării, de unele descoperiri proprii materialismului dialectic și istoric. *Revoluția română își adaugă, prin aceasta, o trăsătură expresă, de particulară distincție, care se personalizează în capacitatea de a încorpora, pe anumite planuri și în forme desigur încă incipiente, cuceriri înaintate ale gândirii sociale revoluționare, gravate ca elemente de universalitate ale minții omenеști. Acest fenomen este urmarea contactului unor revoluționari români cu sursa primară, respectiv cu lucrări elaborate de Marx și Engels, înainte de toate cu Manifestul Partidului Comunist, a cărui apariție, în februarie 1848, precede cu un anume interval revoluția română.*

Este de enunțat, cu întreaga măsură a lucrurilor, că nu ne aflăm în fața unei subite modificări de esență a caracterului ideologic specific unei revoluții care istoricește este burghezo-democratică și nici a unui proces de promovare a marxismului în accepțiunea propriu-zisă a termenului, care se va petrece odată cu afirmarea distinctă a proletariatului pe arena istoriei românești și pe măsura organizării sale ca clasă. Cursul dezvoltării elementului capitalist în societatea românească nu ajunsese la un asemenea stadiu încît practica socială să facă posibilă o asimilare de mai pronunțată adîncime și extensiune. Dar configurația vieții materiale, a existenței sociale oferea teren pentru înfiriparea pe anumite coordonate ideologice a acestui fenomen, corespondența socială a noilor idei și nivelul pătrunderii lor regăsindu-se într-un *specific anume al dezvoltării sociale din țara noastră*. De aici nu decurge în nici un fel vreo diminuare a excepționalei făuriri a revoluției române, care adeverește, prin datele economice-sociale și spirituale ale societății românești, ideea cu valabilitate generală a *posibilității receptării marxismului oriunde masele truditoare căutau răspuns la exploatarea și oprimarea lor, căci nu este vorba de o exploatare într-o epocă oarecare, ci la vremea cînd socialismul științific deși la începuturile sale devenise o realitate de fapt pe continentul nostru, cînd, așa cum scriau Marx și Engels în Manifestul Partidului Comunist de la 1848, „Toate puterile europene recunosc de pe acum comunismul ca o putere“*⁴.

Cu o claritate relevantă, Programul Partidului Comunist Român, evocînd cunoașterea timpurie și experimentarea în practică a socialismului utopic pe meleagurile românești cu mai bine de un deceniu înaintea revoluției de la 1848, pune în lumină răsunsetul de care s-au bucurat la noi ideile marxiste de îndată ce ele au fost elaborate și rapidul proces de difuzare a acestora în țara noastră. *„Socialismul științific — se remarcă în Program — găsește, chiar de la întemeierea sa, un ecou profund în mișcarea noastră revoluționară, ideile lui Marx și Engels înregistrînd rapid o largă răspîndire în România“*⁵.

Firește că acreditarea istorică a pătrunderii și receptării unor concepte materialist-dialectice și istorice în țara noastră la acea epocă depinde hotărîtor de modul în care se apreciază valorile gândirii revoluțio-

⁴ Karl Marx, Friedrich Engels, *Opere*, vol. 4, Editura politică, București, 1958, p. 465.

⁵ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Proiect. Editura politică, București, 1974, p. 18.

narilor pașoptiști. A socoti că, la acea vreme, un asemenea gînditor putea fi categoric și absolut *sau* numai marxist *sau* numai nemarxist înseamnă a concepe lucrurile mecanicist tocmai într-un domeniu în care totul se măsoară cu unitățile cele mai fine și mai sensibile. Dicotomii ca aceasta în cazul unui proces în faza sa de prim contact cu ideile lui Marx și Engels, cînd marxismul nu dăduse încă o seamă de lucrări fundamentale ale sale și cînd condițiile de fond prielnice afirmării cu deplinătate a acestui proces nu atinseseră gradul maturizării totale sînt, de departe, improprii și neștiințifice. Înșiși Marx și Engels au urmat o evoluție treptată și progresivă pînă la momentul istoric al plămădirii concepției revoluționare despre lume și societate a proletariatului, iar acest moment a cunoscut, la rîndu-i, o desfășurare în timp.

O viziune de certă acreditare științifică nu se poate dispensa de interpretarea diferențiată pînă la cele mai nuanțate puncte a reprezentărilor ideologice, a purtătorilor acestora, în funcție de condițiile epocii, de momentul anume în care ideile respective au apărut sau au fost receptate, de nivelul spiritualității timpului, de funcția lor în angrenajul social. Numai astfel se poate compune un tablou graduat, în care să se distingă cu limpezime, într-un cadru unitar de argumentări, locul fiecărei valori, al fiecărui gînditor pe tărîmul dezvoltării sau al încorporării cugetării revoluționare și, deopotrivă, limitele respective, privite nu prin prisma nivelului atins în zilele noastre, ci a pașilor noi pe care o cucerire ideologică îi marca pentru acea vreme. V. I. Lenin realizează analize profund diferențiate a ceea ce a însemnat situarea pe unele direcții de înaltă radicalitate și, în același timp, gama limitelor în cazul marilor cugetători ruși din veacul al XIX-lea. Foarte reprezentativă este, pentru corespondența sa cu o seamă de cugetători pașoptiști români, sub raportul apropierii de unele descoperiri ale socialismului științific — fără să avem în față gînditori de orientare propriu-zis marxistă — aprecierea asupra evoluției ideologice a lui Hertzen, care a îmbrățișat elementele de materialism dialectic, dar nu a ajuns pe pozițiile materialist-istorice. În Rusia iobăgistă din perioada 1840—1850 — scrie Lenin —, Hertzen „a reușit să se ridice atît de sus, încît a atins nivelul celor mai mari gînditori ai timpului său“. El „s-a apropiat direct de materialismul dialectic, oprindu-se în fața materialismului istoric“⁶.

În contextul investigării unor repere majore ale perioadei, studii și lucrări de factură istorică, filozofică sau economică semnalează lapidar contactul generației noastre pașoptiste cu o seamă de postulate ale materialismului dialectic și istoric⁷ ca și întîlnirea unor revoluționari români

⁶ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 21, Editura politică, București, 1963, p. 269.

⁷ Menționăm între acestea, alături de cele invocate pe parcursul materialului de față: *Documente privind începuturile mișcării muncitorești și socialiste din România (1821—1878)*, Editura politică, București, 1971 (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.); *Istoria gîndirii sociale și filozofice în România*, Editura Academiei R.P.R., București, 1964 (Academia R.P.R., Institutul de filozofie); Augustin Deac, *Internaționala Intîi și România*, Editura politică, București, 1964 (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.); *Marx în publicistica română*, București, 1972 (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.); Nicolae Copoiu, *Socialismul european și mișcarea muncitorească și socialistă din România, 1835—1921*, București, 1971 (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.); Titu Georgescu, *De la*

cu Karl Marx. Studii speciale în problemă sînt puține⁸. Iar cauzele, pe cît de diverse, pe atît de revelatoare. Cu ani în urmă, s-a socotit că, de vreme ce revoluția anului 1848 este de esență burghezo-democrată, ideologia ei nu poate gravita, *ipso facto*, decît în jurul acestei esențe și că tot ceea ce ar sta în afara ei nu i-ar putea aparține inseparabil. De aici a decurs și o anume reticență față de compararea conținuturilor ei ideologice-filozofice, domenii în care, e drept, similitudinile sau coincidențele întîmplătoare nu sînt o raritate. Unii autori au inclus astfel idei materialist-dialectice și istorice ale mișcării ideologice pașoptiste în categoria vagă a cuceririlor înaintate ale revoluției. Într-o măsură a produs îndoieli și limbajul documentelor de epocă, în spatele căruia valorile conceptuale de tip marxist nu sînt foarte ușor de deslușit. N-au fost căutate nici acele punți de studiu de unde se pot ilumina în toată plenitudinea relieful cugetării ideologice-politice și culturale proiectate de revoluția română, acele culmi ale sale devenite rezistente și fecunde pînă azi. Direcțiile unui asemenea studiu pun în cauză atît istoria gîndirii economice, istoria filozofiei, a ideologiei politice și culturale, cît și concretul evenimential al istoriei, cu un cuvînt compartimente felurite ale demersului istoric ca modalitate de restabilire și de explicare a adevărurilor despre mișcarea vieții materiale și spirituale într-un moment sau altul.

Deasupra acestora, într-o anume perioadă s-a simțit — pe ansamblul științelor social-umanistice — acea cunoscută paupertate de studii mai profilate despre istoria gîndirii sociale și filozofice a poporului nostru în epocile premodernă și modernă, fără de care nu se pot urmări în măsură cuvenită germinarea și filiația ideilor revoluționare în solul național, *continuitatea lor în linia radicalității, pe fundalul continuității ascendente a istoriei noastre*, capacitatea receptării de către gînditori pașoptiști a unor idei făurite de întemeietorii socialismului științific. În asemenea circumstanțe căuta să-și sape adăpost optica falsă că mișcarea ideilor ar fi fost mai lentă la poporul român și la o seamă de alte popoare, chiar dacă acestea s-au ridicat, lucide și demne, la revoluție în Europa anului 1848, și că rădăcinile unei spiritualități proeminente ar fi apărut mai vizibile, în cazul acestora, destul de tardiv. Interpretări de felul acestora indică, prin excelență, neglijarea unei realități pline de sevă care este *specificul propriu* în devenirea istorică, a primatului *factorului economic intern* în determinarea evoluției sociale, legitimarea sa ca matcă a spiritualității popoarelor. Studiul apropiat al acestor repere istorice dă întreaga fundamentare ideii că oriunde exista exploatare la acea epocă, iar masele cău-

revoluționarii democrați la făurarii Partidului Comunist Român, Editura politică, București, 1971; *Revoluția română din 1848*. Autori: Constantin Căzănișteanu, Dan Berindei, Marin Florescu, Vasile Niculae, Editura politică, București, 1969; Virgil Ionescu, *Mihail Kogălniceanu. Contribuții la cunoașterea vieții, activității și concepțiilor sale*, Editura științifică, București, 1963; Radu Pantazi, *Valoarea umanismului revoluționar*, în „Revista de filozofie”, tomul 20, nr. 6, iunie 1973; Radu Tomoiagă, *Ion Eliade Rădulescu. Ideologia social-politică și filozofică*, Editura științifică, București, 1971.

⁸ G. Zane, *Marx și Bălcescu*, în „Viața românească” (Iași), anul XIX, vol. LXX, nr. 4, aprilie 1927, p. 40—59; Pavel Apostol, *Despre elemente dialectice în cugetarea lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii. Revistă de istorie și filozofie”, anul II, nr. 3, iulie—septembrie 1949, p. 72—84.

tau o ieşire din acea stare exista şi posibilitatea începutului apropierii de ideile de tip marxist.

Din această împrejurare nu decurge însă că, automat, fenomenul s-ar fi putut produce pretutindeni în forme şi la niveluri identice şi în exact acelaşi moment. Caracteristicile vieţii materiale, ale existenţei sociale oferă cheia explicării, în fiecare caz, a mutaţiilor spirituale specifice în evoluţia unui popor pînă la acele altitudini care vor permite apropierea *în chip propriu*, a forţelor celor mai radicale de terenul de gîndire materialist-dialectică şi istorică.

Meleagurilor noastre le-au fost proprii raporturi feudale manifestate în forme economice-sociale dintre cele mai conservative şi mai paralizante, care au menţinut masele largi, în primul rînd ţărănimеa, într-un regim de exploatare de o mare duritate. Poate că în arare locuri unde s-a aprins flacăra revoluţiei la mijlocul veacului trecut chestiunea economică să fi înregistrat o atît de mare gravitate ca în provinciile româneşti. Era vorba, în ultimă instanţă, de un perpetuu război economic deschis între feudalitate şi imensa majoritate a poporului. Stilpul de susţinere al acestor stări, devenite agonizante, era complicitatea imperiilor feudale vecine, interesate în a pedepsi jandarmereşte orice act spre neatîrnare şi progres al poporului român. De departe, Imperiul otoman era cel mai arierat şi mai străin de orizonturile civilizatoare în această parte a lumii, cel ţarist îşi făcuse o cumplită faimă din flagelarea poporului rus şi din politica expansiunilor, iar cel habsburgic, oarecum mai disimulat în metode la vreme de acalmie, era la fel de feroce în adversitatea lui faţă de cursul epocii spre înnoiri. În teritoriul ţării noastre, exportul practicilor feudale prin forţă a fost, astfel, masiv şi sistematic. Regulamentul organic, cu toate deschiderile lui spre înovări de tentă modernă, ilustrează din plin această situaţie. Prin asuprirea naţională a poporului român, aceste imperii se contrapuneau cursului istoriei, momentului final al destrămării crepuscularelor alcătuirii feudale, afirmării de sine stătătoare a naţiunii noastre în lume.

Dacă condiţia critică a societăţii româneşti era expresia, înainte de toate, a unui conflict social insolubil al poporului român cu feudalismul şi cu asuprirea străină, trebuie să se observe că noua orînduire, burgheză, care încerca să răzbată şi să triumfe, aducea cu sine, chiar în acea fază, în anume forme, trăsături specifice de orînduire exploatare. Era, prin urmare, epoca în care două alcătuirii sociale exploatare se înfruntau în societatea românească, în care anumite fenomene de esenţă capitalistă se manifestau în manieră specifică în păienjenişul contradicţiilor sociale ale feudalismului.

Toate aceste stări aveau să determine reacţii din ce în ce mai vii, căutări şi cristalizări tot mai adînci. În ţara noastră, nu numai că revoluţia exprima o integrală osmoză a ţelurilor sociale şi naţionale de acţiune, dar aceste ţeluri n-au cunoscut, poate, niciunde, fizionomia şi, mai cu seamă, acuitatea de aici. Chestiunea socială de căpetenie era la noi abolirea *relaţiilor iobăgiste*, care antrenau consecinţe nefaste asupra celei mai mari părţi a societăţii, iar obiectivele naţionale vizau *existenţa naţională*, unitatea statală şi neatîrnarea. Elocvent este, apoi, că filonul luptei naţionale se alimentează, înainte de toate, din seva năzuinţelor sociale ale ma-

selor, din marele ideal al consfințirii libertății în substanța ei socială, capabilă să răspundă comandamentelor dezvoltării nestăvilite a societății românești, deci nu numai și nu în primul rînd din mobilurile oarecum znărginite ale clasei burgheze, fie ea și în ascensiune. Acest specific al îmbinării luptei pentru răsturnarea orînduirii feudale cu lupta împotriva asupririi străine a conferit revoluției o mare forță de exprimare, ca mesager, în primul rînd, al idealurilor populare, i-a imprimat, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, „un caracter deosebit în ansamblul mișcărilor revoluționare ale timpului, a făcut ca această luptă să antreneze cele mai largi mase populare — meseriașii, meșteșugarii și tîrgoveții, țărănimea și intelectualii animați de ideile progresiste ale epocii — să joace un rol hotărîtor în destinele poporului român, în evoluția ulterioară a societății românești.”⁹

Opoziția de clasă a maselor truditoare s-a exercitat crescînd în tabloul social și a îmbrăcat un registru distinct de forme, cu vechi tradiții, care încep prin apărarea și promovarea idealului de omenie, de egalitate naturală a condiției umane și culminează cu adevărate războaie populare împotriva boierimii posedante și atotstăpîitoare. În acest cadru, căutările pentru salvarea din impas străbat, de la un capăt la altul, orînduirea feudală, și se maturizează mereu. Ele nu sînt reflexul de ultimă instanță al vreunor mișcări din alte țări, iar rămîinerile în urmă se referă numai la materializarea mai tîrzie a acestor căutări, împiedicată fără conținere de către forțele retrograde externe. Ideile despre asuprirea și despuierea țăranilor, scrie Al. G. Golescu, nu sînt de dată recentă, împrumutate din Occidentul Europei, ci „sînt vechi ca și nenorocirile patriei; ele s-au născut pe pămîntul național, și atunci cînd Europa gemea încă sub apăsarea iobăgiei.”¹⁰

Ceea ce particularizează aceste căutări este permanentizarea concentrării lor asupra aceluiași presante obiective, mereu neîmplinite, dar mereu mai conturate, de unde proliferarea, aprofundarea sistematică și progresul rapid al cugetării sociale în pragul evului modern, *sensibilizarea revoluționară* a observației sociale și a creației ideologice în cursul și sub influența acțiunii maselor. Gîndirea socială, care aducea în actualitatea luptei imediate obiective cruciale de ordin social și național, se pregătea și se fortifica astfel de pe temelii viabile pentru evoluțiile vertiginoase de mai tîrziu.

Curentele propriu-zise care se cristalizează o dată cu deceniile de sfîrșit ale veacului al XVIII-lea și pînă la 1848 își ancorează tot mai pronunțat sensurile în tematica socială și sugerează soluții îndrăznețe din unghiul acesteia. Tocmai de aceea, ele înclină să-și ajusteze mereu viziunea prin repere și argumente noi impuse de linia frămîntărilor sociale, fac apel la idei din afara propriei construcții dacă acestea întrezăresc modalități mai valabile din unghiul lor de acțiune, se ajută, lucrează sub imperiul convergenței, păstrîndu-și, desigur, fiecare fundamentele platformelor și tendințelor proprii forțelor sociale pe care le exprimau. Se preiau, însă, numai acele puncte de vedere sau componente ale lor „care

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura politică, București, 1969, p. 287.

¹⁰ Al. G. Golescu, *De l'abolition du servage dans les Principautés Danubiennes*, Librairie de A. Franck, Paris, 1856, p. 17.

se pot amalgama sau sînt cel puțin în concordanță, înscriindu-se în lanțul tendințelor progresiste“¹¹ Iluminismul, bunăoară, reconsiderat în alte cadre față de cel din vremea Școlii ardelene, fără a-l contrazice pe acesta din urmă, își va apropria acele elemente din fondul romantic care-i vor amplifica forța de angajare socială¹², după cum romantismul își va îmbogăți conținutul în direcție militantă cu teze iluministe, iar amîndouă aceste poziții vor beneficia de spiritul raționalist, corespunzător nivelului evoluției sale în timp pe meleagurile noastre.

Alimentat de la flacăra acelorasi țeluri, fenomenul se va perpetua și se va regăsi, amplificat, în planul general al mișcării ideologice pașoptiste, care va combina elemente proprii unor curente diferite. De altfel, nici unul dintre aceste curente nu se va constitui programatic, nu va pleda strictamente în numele său. Arma ideologică a revoluției, așa cum s-a observat, nu avea a-și îndruma preocuparea într-o înfruntare decisivă cu ideologia orînduirii pe care o contesta, pentru că feudalismul n-a putut contrapune decît o ideologie cu totul pală. Sensul pașoptismului este eminentamente creativ și, în acest curs al său, tinde să integreze cît mai mult în sfera lui ideologică. „Nefiind obligat să-și pledeze dreptul la existență și să se definească prin negație, pașoptismul nu-și structurează deplin personalitatea, manifestînd o anumită predilecție spre polimorfism și elasticitate conceptuală“¹³.

În preajma evenimentelor de la 1848, năzuințele forțelor sociale exploatate care lucrau pentru revoluție, în primul rînd ale țărănimii, își vor pune amprenta cu o nouă vigoare în tabloul social, făcînd să transpară o formă specifică a luptei lor de clasă, îndreptată deocamdată — implicit și indirect — și împotriva clasei burgheze, care, pe anumite planuri, se vedea constrînsă în acțiunea sa de efervescenta idealurilor maselor. În drumul ei spre înlăturarea rivalului feudal, burghezia, foarte vivace pe terenul politic, dar încă destul de fragilă economic, nu numai că a vehiculat deziderate ale maselor care concordau cu interesele ei, ci s-a văzut în situația de a îngădui chiar aspirații sociale radicale cu care, prin natura ei, nu avea cum să se împace. Este interesant, între altele, cazul burgheziei românești transilvănene, care, în acțiunea ei pentru dobîndirea de drepturi sociale și politice, apelează într-o asemenea măsură la mase încît ajunge să promoveze țelul suprimării iobăgiei fără nici o desdăunare.

În afară de țărănime, principala forță socială a revoluției, în rîndul maselor se manifesta și proletariatul, care, cu toate că nu se cristalizase ca clasă, se afla într-un viu proces ce convergea spre această calitate, atrăgînd atenția asupra sa. Nu numai că lucrătorii au participat la revoluție, ci au fost o foarte activă forță a acesteia. Ei au acționat, alături de mase, pentru țelurile generale ale revoluției și, totodată, au adus o notă nouă, prezentînd o seamă de revendicări social-politice proprii, care, în

¹¹ *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*. Autori : George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, Editura politică, București, 1968, p. 35.

¹² *Ibid.*

¹³ Paul Cornea, *Studiu introductiv*, în Paul Cornea, Mihai Zamfir, *Gîndirea românească în epoca pașoptistă (1830—1860)*, vol. 1, Editura pentru literatură, București, 1969, p. 11.

parte, mergeau dincolo de terenul luptei antifeudale, marcînd, prin sensul lor, începutul luptei împotriva burgheziei. Revoluționarii pașoptiști au sesizat existența, în categorii deja conturate, a lucrătorilor și potențialul lor de acțiune ca forță socială împilată, socotind muncitorimea, așa cum remarcă Lucrețiu Pătrășcanu, drept „unul din elementele de bază, dinamice combative ale revoluției”¹⁴. „Ea a luptat, a sprijinit cu căldură și entuziasm cauza revoluției”¹⁵. Apoi, accepțiunea de *clasă proletară* avea să le fie cunoscută revoluționarilor în mod nemijlocit, căci mulți dintre ei au trăit o vreme în Apusul Europei, au luat contact cu realitățile sociale de acolo și cu frământările generate de acestea pe plan ideologic-politic. Ion Ghica, de pildă, în lecția de deschidere a Cursului de economie politică rostită la Academia din Iași, în noiembrie 1843, stabilește o legătură directă între efervescența care se produce la nivelul unor mari țări industriale și chestiunea muncitorească, extrem de gravă, de vreme ce mari mase de lucrători nu au a-și acoperi un minimum de existență: „În starea în care se află societatea în ziua de acum, nu este siguranță pentru om în țările industriale: el nu este încredințat că de mîine încolo n-a să rămîie pe uliță fără mijloace de viață; și ce siguranță poate înfățișa un stat unde existența materială a unui mare număr de oameni este în cea mai mare fierbere? Cum să se mire cineva de mișcările neconținute ale Franciei și Angliei, cînd o mulțime de lucrători pe toate zilele rămîn fără hrană pentru femeile și copiii lor?”¹⁶.

Tocmai datorită animării preponderente din unghiul de interese al maselor a perspectivelor unei restructurări de esență în edificiul social, în deceniile din ajunul revoluției tezaurul ideologic înaintat din țara noastră acumulasă — în forme specifice, desigur — înalte valori, situîndu-se la nivelul spiritualității imediat premergătoare gîndirii marxiste și desemnînd sensul fundamental al cugetării românești. Este concludent că democratismul revoluționar, curent ideologic cu valențe profund populare, va avea o funcție remarcabilă în climatul revoluționar, va propune soluții și idei de un uimitor realism pe terenul economic-social și politic. El se va potența cu elemente ale experiențelor și prefigurărilor socialismului utopic — expresie teoretică a năzuințelor proletare în formare, ale maselor de la orașe și sate spre o alcătuire socială mai justiciară, care se va concretiza în forme originale pe meleagurile noastre și va lucra, la rîndu-i, viguros pentru revoluție.

Acest curent ideologic avea adepți în rîndurile gînditorilor revoluționari din cele trei țări române. Programul Partidului Comunist Român remarcă, de altfel, că o serie de cugetători pașoptiști „erau simpatizanți ai ideilor socialiste”¹⁷. Ne apare acum de mare îndreptățire enunțul că

¹⁴ Lucrețiu Pătrășcanu, *Un veac de frământări sociale. 1821—1907*, Editura politică, București, 1969, p. 202.

¹⁵ *Ibidem*, p. 204.

¹⁶ Ion Ghica, *Despre importanța economiei politice*, în „Propășirea” (Iași), anul I, nr. 8, din 27 februarie 1844, p. 60.

¹⁷ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, p. 16.

„spre deosebire de alte aspecte ale anului 1848 în Europa, revoluția română a pornit și de la ideile socialiste ale timpului“¹⁸.

O ilustrează cum nu se poate mai direct C. A. Rosetti, care, la 1849, într-o scrisoare către Ion Ghica, continuă să-și exprime speranța în apropiata izbândă a ideilor socialiste: „Nu ai tu, ca și mine, *asigurarea* că în curând, mine poate, peste un an, peste doi, peste trei — socialismul o să triumfe?“¹⁹. Iar Al. C. Golescu-Albu, într-o scrisoare din 1850 către Șt. C. Golescu și alți emigranți, formulând o seamă de învățăminte în urma înfringerii revoluției, lansează ideea privitoare la necesitatea unui partid democratic-socialist: „Astfel, partidul democratic-socialist, în stare să răspundă uriașei misiuni ce i s-a încredințat, ne va fi de două ori folositor și din pricină că se va îngriji și va înfăptui neîncetat lucruri pe care noi înșine nu le-am putea face atât de bine...“²⁰.

Emanată de la problematica societății românești, gândirea pașoptistă vedește o accentuată deschidere la influențele spiritualității europene, mai mult decât oriunde în planul politic și social. Reține interesul împrejurarea că aceste influențe, de sursă franceză în special, dar și germană, au găsit teren priincios la noi întrucât cultura românească abordase acel stadiu care făcea cu puțință fructificarea lor lucidă, integrarea valorilor concordante cu sensul de afirmare al făuririlor ei, metamorfozarea acestor valori sub semnul spiritualității proprii. Problematica cugetării românești din epocă învederează că *frământările care dinamizează gândirea politică și socială sînt tipice, prin excelență, tensiunii de idei caracteristice ansamblului situației revoluționare din Europa*. Iar în această efervescentă apăsarea marea cartă a comunismului științific, care chema popoarele la luptă pentru o societate nouă. „Astfel, revoluția de acum cinci pătrimi de veac — așa cum relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — poate fi considerată o expresie grăitoare a frământărilor pe care le-au înțeles și prevestit clasicii marxismului, a începutului transformărilor revoluționare care aveau să ducă la victoria socialismului în multe țări din Europa“²¹. Situația revoluționară fierbinte din provinciile românești, dominată de aceste frământări, făcea, deci, ca actul încorporării influențelor ideologice să includă și idei ale materialismului dialectic și istoric.

Apropierea de aceste idei nu era, așadar, efectul unui simplu act cultural. În adevăr, stadiul dezvoltării economice-sociale în țara noastră nu comporta similitudini cu cel din marile țări europene, cum erau Anglia, Franța sau Germania, unde exista o orînduire capitalistă propriu-zisă, cu clasicele-i fenomene și manifestări, cu un proletariat încheat ca clasă, iar contradicția economică-socială fundamentală, ca și dominantă luptei de clasă opuneau de o parte și de alta a baricadei muncitorimea și burghezia. Cel mai adesea, prin proletariat se înțelegea la noi masa trudi-

¹⁸ Mihnea Gheorghiu, *Actualități*, în „România liberă“, anul XXXI, nr. 8 863, din 22 aprilie 1973.

¹⁹ C. A. Rosetti, *Gînditorul. Omul*, Studiu, antologie și note de Radu Pantazi, Editura politică, București, 1969, p. 152.

²⁰ *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*. Scrisori adnotate și publicate de George Fotino, vol. III, 1850—1852, Imprimeria națională, București, 1939, p. 98.

²¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura politică, București, 1973, p. 463.

torilor în ansamblul său. Dar condiția ei mizeră, starea de exploatare în care trăia nu numai că, în fapt, corespundea cu situația muncitorilor, ci, privite fiind de la nivelul ideologiei revoluționare a proletariatului, puteau fi exprimate mai clar, mai profund. Se lămurește astfel un fapt specific pentru nivelul receptării unor principii materialist-dialectice și materialist-istorice de către revoluționarii pașoptiști, anume că, pornind de la realitățile societății românești, ei conferă noilor idei o încadrare conformă cu nivelul de atunci al dezvoltării acesteia. Ne apare, așadar, firească acea „relativă apropiere și analogie între expresia pe care Marx și Engels au dat-o la 1848 conștiinței de sine a proletariatului prin *Manifestul comunist* și mesajul vizionar prin care revoluționarii pașoptiști români, cei mai reprezentativi din rîndurile lor, au dat glas conștiinței de sine a poporului român, năzuințelor, așteptărilor și încrederii lui în triumful «Dreptății», «Frăției» și «Unității» în sinul «României viitoare». Ca și proletariatul de la 1848, poporul român nu avea de pierdut decît lanțurile. El avea o lume de cîștigat. De aici profunzimea și sensurile inalterabile ale multor idei și idealuri pașoptiste în care și-au găsit expresie realități esențiale și virtualități încă nerealizate ale istoriei poporului nostru”²².

Neputînd fi, deci, expresia ideologică a clasei sociale de care-și leagă numele, elementele de gîndire materialist-dialectică și istorică re-ceptate atunci în România erau reflexul unei *situații sociale* în care existau clase exploatare și luptă de clasă. În mai multe locuri, C.D. Gherea face demonstrații întinse în legătură cu posibilitatea lucrării ideilor marxiste, a mișcării socialiste în țările în care nu există un proletariat în accepția lui clasică, cu alte cuvinte a unor mișcări socialiste „*cu același scop, dar cu un substrat social și elemente sociale nu identice, ci numai asemănătoare celor din țările capitaliste*”²³. Polemizînd cu adversarii mișcării socialiste din țările încă neintrate în stadiul capitalist, care „discu-tau cu mare aprindere și cu un lux de dovezi, bazate pînă și pe înșeși în-vățăturile lui Marx, și dovedeau negru pe alb că în țările înapoiate miș-cări socialiste reale sînt absurde și imposibile”²⁴, Gherea arăta că, în ciuda acestor așa-zise dovezi, mișcările socialiste „urmas să existe și să se dez-volte în țările înapoiate în care luaseră naștere și se întindeau asupra altor țări asemănătoare... În loc ca aceste mișcări socialiste să dispară din țările în cari au luat naștere, cum ar fi trebuit să se întîmple dacă ar fi im-po-sibile și absurde, dacă n-ar avea condiții de existență, în loc să dispară ele urmează să existe, să înrîurească viața țărilor respective și să se pro-page în toate țările semicapitaliste de pe globul pămîntesc. Faptul acesta nu constituie el oare cea mai strălucită dovadă că în viața acestor socie-tăți trebuie să existe condiții reale și adînci care să deie naștere la un fenomen atît de general și atît de persistent?”²⁵

²² Mihai Ciurdariu, 1848: *Afirmare majoră a conștiinței de sine a poporului român*, în „Revista de filozofie”, tomul 20, nr. 5, mai 1973, p. 489—490.

²³ C. Dobrogeanu-Gherea, *Scriseri social-politice*, Editura politică, București, 1968, p. 269 (Institutul de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.).

²⁴ *Ibidem*, p. 260.

²⁵ *Ibidem*.

În zilele noastre, țări în care clasa muncitoare este încă în curs de formare, înregistrează, într-o formă sau alta, procesul pătrunderii ideilor socialismului științific. Mulți conducători ai mișcărilor revoluționare din țările care au pășit sau pășesc pe calea dezvoltării independente „au găsit în opera lui Karl Marx idei călăuzitoare pentru realizarea prefacerilor pe care le întreprind popoarele din Asia, Africa și America de sud”²⁶.

Interesul generației revoluționare pașoptiste de la noi pentru lucrările cu caracter marxist se confirmă în mod practic printr-o seamă de atestări istorice revelatoare. După cum se știe, pe teritoriul țării noastre, și mai cu seamă în București, erau citite „Analele germano-franceze” („Deutsche Französische Jahrbücher”), editate la 1844 în capitala Franței de către Arnold Ruge și Karl Marx²⁷. În România a fost descoperită prima ediție a lucrării lui Friedrich Engels, *Situația clasei muncitoare în Anglia* (*Die Lage der arbeitenden Klasse in England*), editată la 1845 în orașul Leipzig și care a circulat la noi²⁸. De aici ni se poate desluși sursa unor idei afirmate încă în 1846 de către Nicolae Bălcescu în lucrarea sa *Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum*. Căci „încă din 1845—46, Bălcescu ajunge la înțelegerea istoriei ca dezvoltare a societății, aceasta din urmă definită ca o totalitate de relații ce se leagă și se condiționează reciproc”²⁹. *Manifestul Partidului Comunist*, operă monumentală a socialismului științific, a fost cunoscut în țara noastră la 1848, anul publicării sale³⁰. O atestă unele corespondențe dintre ideile revoluționarilor români și o seamă de principii elaborate de Karl Marx și Friedrich Engels. Pavel Apostol scrie că acele „elemente de interpretare materialistă a istoriei, fondată pe o metodă de cercetare dialectică” ale celui mai mare gânditor revoluționar român de la 1848 conduc la presupunerea că „ele apar la Bălcescu tocmai ca urmare a citirii «Manifestului» lui Marx și Engels, apărut în ediție franceză cu puțin timp înaintea insurecției din iunie 1848”³¹. În același sens, Nicolae Popescu-Doreanu, cercetător al problemei, apreciază că „În lucrările sale, Bălcescu are scipiri de adâncă pătrundere, atît în domeniul dialecticii, cît și în acela al materialismului, care au provocat presupunerea că Bălcescu ar fi cunoscut operele lui Marx și Engels de la jumătatea veacului trecut”³². Iar reputatul studiu al lui G. Zane, *Marx și Bălcescu*, este o substanțială demonstrație în această direcție.

Conținutul diverselor idei din opera altor revoluționari români îndreptățește extinderea cercetării ariei de circulație a scrierilor lui Marx și Engels din acea epocă în țara noastră. O presupunere întemeiată pe

²⁶ V. Piucă, P. Lucaciu, M. Neagu, „Capitalul” lui Karl Marx în România, Editura politică, București, 1968, p. 7.

²⁷ Augustin Deac, *Internaționala Intii și România*, p. 30.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ Pavel Apostol, *Op. cit.*, p. 78.

³⁰ Augustin Deac, *Marx în publicistica română*, p. XI.

³¹ Pavel Apostol, *Op. cit.*, p. 75—76.

³² M. Popescu-Doreanu, *Nicolae Bălcescu și revoluția de la 1848*, Editura P.M.R., București, 1948, p. 134—135. A se vedea, în același sens: Augustin Deac, *Internaționala Intii și România*, p. 30.

examenul comparativ de texte, a fost enunțată, de pildă, în legătură cu Mihail Kogălniceanu. Motivarea revendicării cu privire la desființarea șerbiei în programul *Dorințele partidei naționale în Moldova*, scrie Ștefan Pascu, „este de-a dreptul revoluționară”. „Vor fi cunoscut revoluționarii români *Manifestul comunist*, publicat de Marx și Engels cu câteva luni mai înainte? Nu este exclus, deoarece tinerii întorși de la Paris în primăvara anului 1848 l-au putut avea în bagajele cu care se întorceau în țară”³³.

Influențe directe au avut asupra generației noastre pașoptiste frământările revoluționare din Apusul Europei, și anume din țările ale căror mișcări înaintate de idei stirniseră ecou și interes pe meleagurile românești. Aproape toți conducătorii revoluției române, în special cei din Muntenia, „fuseseră crescuți la școala Parisului, pe atunci mereu gata de baricade”³⁴. Mediul intelectual în care s-au format mulți revoluționari români este cel din preajma epocii revoluționare (1830—1848), când se încheagă ideologia socialistă din Franța și când apare *Manifestul Partidului Comunist*³⁵.

Prezenți în cercurile cele mai radicale ale diverselor țări europene, revoluționarii români vor intra în legătură cu figuri revoluționare proeminente ale epocii. Pornind de aici, mai mulți specialiști ai perioadei emit părerea că Nicolae Bălcescu l-ar fi cunoscut direct pe Karl Marx. „Bălcescu — scrie Nicolae Deleanu — îl cunoscuse pe Marx la Londra încă înainte de 1848”³⁶. Spiritul unor idei promovate de Bălcescu pot atesta o atare prezumție, căci genialitatea lui Karl Marx trebuie să fi atras atenția și interesul unui revoluționar atât de pătruns de idealurile masele populare de pe meleagurile românești. Pot fi luate în considerare, în același sens, strînsele contacte ale Comitetului central democratic european, din care făcea parte și Comitetul emigrației revoluționare române, cu Karl Marx și Friedrich Engels. Într-o scrisoare din Paris către Ion Ghica, datată 16 februarie 1850, Bălcescu invocă motivele plecării sale la Londra: „Apoi socot că trebuie a ne înțelege cu dînsul [cu Mazzini] și Ledru-Rollin, cum și cu oarecare nemți radicali și a întocmi o mare solidaritate revoluționară în toată Europa”³⁷. Să fie, oare, vorba despre o intenție a lui Bălcescu de a se întâlni cu Marx?

Probe există despre perfectarea unei întâlniri a lui Ion Eliade Rădulescu cu Karl Marx. O scrisoare din 1 noiembrie 1850 a lui Amandus Goegg, din partea societății Liga popoarelor de la Paris, îl anunță pe Marx despre apropiata sa vizitare de către revoluționarul român³⁸.

În acest cadru de factori, atât de diverși, se deslușește, după opinia noastră, fenomenul apropierii de unele idei materialist-dialectice și istorice a celor mai înaintați cugetători pașoptiști. Corespunzător stadiului de dezvoltare a țării noastre și datelor revoluției, ni se lămurește și nivelul, dar și

³³ Ștefan Pascu, *Legături și trăsături de unitate ale revoluției de la 1848 în țările române*, în „Anale de istorie”, anul XIX, nr 2/1973, p. 67.

³⁴ Nicolae Deleanu, *Scurt istoric al mișcării socialiste din România*, Editura P.S.D., București, 1940, p. 7.

³⁵ A se vedea: Aurel Vasiliu, *Bălcescu și poporul*, în *Studii despre N. Bălcescu*, București, 1969, p. 38.

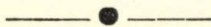
³⁶ Nicolae Deleanu, *Op. cit.*, p. 7.

³⁷ N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, Ediție critică de G. Zane, Editura Academiei R.P.R., București, 1962, p. 272.

³⁸ Augustin Deac, *Internaționala Intii și România*, p. 32.

aria problematică a acestui fenomen. Se întâlnesc la ideologii pașoptiști, mai mult sau mai puțin conturate, accepțiuni ale categoriei de *formațiune socială*, de societate determinată istoricește — descoperire proprie a materialismului istoric —, ca și ale unor concepte corelative acesteia, cum sînt : *relații sociale, forțe și relații de producție, clase sociale și luptă de clasă, revoluție* etc. Unele dintre aceste accepțiuni sînt aplicate societății sclavagiste, altele, mai larg, societății feudale, ținta centrală a luptei revoluționare, iar într-o măsură orînduirii burgheze, cu prefigurări ale viitoarei alcătuirii socialiste a societății. De aici derivă corelări și explicații care consacră în chip direct ideea că *revoluția română de la 1848 vine să atesteze, prin specificul vieții materiale și a spiritului de radicalitate la care se ajunsese pe meleagurile carpato-danubiene, că epoca dată germina condițiile pentru începutul receptării teoriei socialismului științific* — cea mai înaltă direcție de progres în gîndire și în acțiune spre care aveau să se îndrepte forțele sociale cele mai avansate ale omenirii în evul modern.

Despre metodologia cercetării istorice a mișcării muncitorești

NICOLAE COPOIU

Cercetarea istorică românească a cunoscut în ultimele trei decenii o dezvoltare excepțională. S-au tipărit corpus-uri de documente, s-au elaborat monografiile ale unor momente importante din istoria țării noastre, au apărut mai multe volume din *Tratatul de istoria României*. Evident că producția istoriografică din ultimele decenii se deosebește de cea anterioară nu numai prin amploare, prin cantitate, ci, în primul rând, prin concepția materialist-dialectică pe care se fundamentează.

În contextul literaturii noastre istorice din anii noștri atrage atenția prezența destul de remarcabilă a cărții de *istorie a mișcării muncitorești* — atât din România cât și din alte țări. Întrucât această categorie de cercetări istorice vizează epocile modernă și contemporană, este necesar să încercăm a stabili care este locul cărții de istorie a mișcării muncitorești în ansamblul istoriografiei epocilor respective. Ne luăm îngăduința, totodată, să formulăm câteva opinii personale privind unele probleme de metodologie pe care, după părerea noastră, faza cercetărilor istoriei mișcării muncitorești, atât pe plan intern cât și internațional, le ridică cu stringență.

Este de netăgăduit că cercetarea trecutului — care are ca rezultat *cartea de istorie* — poate fi înfăptuită în chip foarte variat. Ceea ce ne poate surprinde la prima vedere este faptul că această diversitate a opțiunii — și implicit a rezultatului finit — se află în raport invers cu distanța în timp a fenomenului investigat : cu cât el s-a produs mai de mult, cu atât mai puternică ne este impresia că istoria îl înregistrează mai exact. Desigur, aceasta este numai aparența ; în fond, fenomenele istorice cele mai bine cunoscute sînt cele mai apropiate. Impresia de nesiguranță în ce privește aprecierea lor decurge din deosebirile de concepție generală, care determină, la rîndul lor, multitudinea unghiurilor de vedere din care sînt judecate aceste fenomene. Cum, în cele din urmă, trebuie să se aleagă varianta cea mai apropiată de sensul dezvoltării istorice, care devine varianta *reală*, este necesar să se stabilească cu exactitate două lucruri : în primul rînd care este acel *sens istoric* urmărit de cercetător pentru a fi demonstrat, și în al doilea rînd *relația* dintre faptele istorice și sensul dezvoltării istorice a societății date.

După cum existența unui munte împădurit exprimă potențial construcția unui palat dotat și cu mobilierul corespunzător, dar încă nu și existența reală a acestui palat, tot așa, trecutul omului, al societății exprimă potențial cartea științifică de istorie, nu însă și existența ei reală. Între cele două faze extreme — materia primă și prelucrarea finită — există o gamă foarte largă de produse intermediare. Nu le vom numi pe cele din domeniul construcțiilor, vom numi câteva din domeniul istoriografiei: căutarea și strângerea materialului documentar, selectarea acestuia, încercările de construcții istorice pe baza documentelor (studiile documentare), topirea documentelor pentru extragerea substanței istorice propriu-zise. Ultima operație, cea mai dificilă, este singura care exprimă într-adevăr *știința istorică*. Fiindcă simpla descriere documentară, putem să-i spunem și istorică, a trecutului nu înseamnă *știință istorică*, ci numai materia primă a acestei științe.

Este cu neputință ca istoricii noștri să nu fi fost tulburați de simplitatea unor adevăruri privind istoria României, exprimate în cuvântările tovarășului Nicolae Ceaușescu și în Programul Partidului Comunist Român, adevăruri limpezi, unele din ele neelucidate încă de istoriografia noastră.

Iată, de pildă, revoluția română de la 1848. Realizînd o scrutare magistrală a timpului istoric petrecut de poporul român în ultimul veac și jumătate, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat că procesul istoric din epoca modernă și contemporană a României s-a desfășurat sub semnul marilor obiective puse de revoluția de la 1848, pe care socialiștii și apoi comuniștii — continuatorii generației revoluționare și a spiritului revoluționar de la 1848 — le-au înțeles cel mai bine și, ridicîndu-le la nivelul cerințelor societății contemporane, le-au tradus și le traduc în viață.

Această „punte peste timp” pe care a enunțat-o tovarășul Nicolae Ceaușescu trebuie să constituie pentru istorici nu numai o teză teoretică, pentru aprecierea însemnătății revoluției de la 1848, ci și o premisă metodologică pentru cercetarea istorică a epocii moderne și contemporane a României. Fiindcă, în practică, însăși istoriografia noastră marxistă dintr-o anumită perioadă — nemaivorbind de vechea istoriografie, care a falsificat sau nu a înțeles aproape deloc însemnătatea anului revoluționar 1848 — a rupt artificial procesul istoric desfășurat în România în a doua jumătate a secolului trecut și în primele decenii ale veacului nostru de focarul ideologic și politic al revoluției pașoptiste.

Vorbind despre această „răstălmăcire”, „lipsă de înțelegere [și] respect față de adevăr, ignoranță sau rea credință” în ce privește revoluția de la 1848, comunistul Lucrețiu Pătrășcanu atrăgea atenția încă în urmă cu patru decenii, că „toți aceștia au încercat să distrugă mai ales idealurile și principiile revoluționare — ale unei revoluții... care simbolizau țelurile de luptă, *ulterior însușite* de toate mișcările progresiste din țară, iar în momentul de față, în parte înscrise pe steagul de luptă al muncitorimii și aliaților ei. ...Pentru că — spunea Pătrășcanu în continuare — obiectivele și principiile care au determinat mișcarea de la mijlocul secolului trecut își păstrează o vie și nezdruncinată putere de afirmare în imediata actualitate”¹.

¹ Lucrețiu Pătrășcanu, *Un veac de frământări sociale. 1821—1907*, București, 1945, p. 112—113.

Și așa s-a și întâmplat. Transformările revoluționare din țara noastră începute după 23 August 1944 au fost, cel puțin în prima lor fază (dar nu numai atunci), o realizare a unor obiective pe care le-au enunțat pașoptiștii, dar pentru care au luptat toate forțele progresiste timp de un veac. Există, așadar, o *continuitate* a luptei în vederea realizării unor mari obiective pentru existența și viitorul poporului român, fixate la 1848, continuitate pe care istoriografia noastră, chiar și cea marxistă, a exprimat-o insuficient până acum. Noua noastră istoriografie este încă tributară unei optici metodologice care a „localizat” semnificația revoluției de la 1848 la momentul producerii ei. Or, acest mod de a aborda fenomenul istoriei moderne a țării noastre nu corespunde nici adevărului, nici gândirii istorice marxiste.

Pornind de la principiul metodologic de bază al continuității fenomenului, istoriografia trebuie să urmărească această continuitate. Aici întâlnim și unele limite metodologice ale istoriografiei, de data aceasta ale istoriografiei marxiste, care au constat în tendințele și manifestările de abordare a istoriei mișcării muncitorești și socialiste, cu deosebire în deceniul al VI-lea, *separat* de istoria poporului, a țării întregi. Fără a contesta cu nimic valoarea unor lucrări istoriografice privind mișcarea muncitorească și socialistă din România și a P.C.R., trebuie să observăm că însăși abordarea în lucrări speciale a acestui fenomen istoric este de natură să ducă la concluzia necorespunzătoare că mișcarea muncitorească din țara noastră nu a fost parte integrantă a unui proces revoluționar continuu, unitar și ascendent, început de fapt la 1821, dar focalizat în secolul trecut la 1848. Desigur, schimbarea criteriului metodologic impune restructurări destul de substanțiale în unele capitole de istorie a poporului român în ultimul veac și jumătate. Dar aceste restructurări trebuie să fie realizate dacă istoriografia noastră dorește să depășească o fază învechită, să servească adevărul istoric și chiar să se modernizeze.

Cercetarea și descoperirea valorii istoriei mișcării muncitorești nu este, de altfel, proprie numai istoriografiei românești.

Privită global pe plan internațional, cercetarea istorică din ultimii ani și-a extins într-un mod considerabil aria de investigație și de valorificare științifică în domeniul *social*, fapt care a impus, implicit, cercetarea *istoriei mișcării muncitorești*. Dacă pentru istoriografia marxistă fenomenul este firesc și explicabil, în cazul istoriografiei de alte orientări, el are unele cauze care țin de însuși stadiul de dezvoltare a societății contemporane.

Multă vreme denaturat de istoricii din trecut, dar cel mai adesea ignorat, acest important sector al istoriei universale devine din ce în ce mai imperios necesar oricărui istoric pentru explicarea, în cazul când încearcă să explice, a cursului general de dezvoltare a fenomenelor din societatea contemporană. Mișcarea muncitorească și socialistă reprezintă o parte intrinsecă a istoriei moderne a numeroase națiuni. Creșterea interesului istoricilor pentru studierea luptelor proletariatului s-a produs paralel cu creșterea și afirmarea clasei muncitoare în viața social-politică din fiecare țară. Victoria revoluțiilor proletare în mai multe țări a impus în mod hotărâtor necesitatea studierii istoriei mișcării muncitorești, a originii și legității istorice a regimurilor socialiste din aceste țări. Alături de istoriografia marxistă, bazată pe concepția materialist-dialectică, și istorici de alte orientări

au trebuit să ia în considerare mișcarea muncitorească, cu întregul ei proces de dezvoltare, ca o parte componentă a istoriei generale a societății.

Dar necesitatea și justificarea cercetării istoriei mișcării muncitorești au și alte cauze care țin de însăși evoluția internă, ca să spunem așa, a științei istorice. Și această știință, una dintre cele mai vechi, parcurge un proces de modernizare, de încorporare în *metodologia* sa a cuceririlor generale ale culturii și științei umane. Multă vreme *istoria* a avut ca obiectiv să *descrie* și să *povestească* faptele din trecut, în scopul informării, al îmbogățirii cunoașterii celui care apelează la ea. Pentru a „descrie“ și a povesti evenimentele din trecut, istoricul recurgea la documentul de epocă pe care se străduia să-l respecte în prelucrarea sa cât mai mult cu putință. Din acest punct de vedere, știința istorică avea mai mult un caracter documentaristic. Ea a păstrat acest caracter pînă în timpurile moderne și, în ceea ce privește istoria epocilor mai vechi, îl păstrează și astăzi. Dar pentru scrierea istoriei moderne și contemporane metodologia tradițională, documentaristică a întocmirii cărții de istorie tinde să fie depășită.

Doi factori importanți impun o asemenea schimbare. Primul îl reprezintă industria tiparului, care face inoperantă ambiția oricărui istoric de a epuiza sursele documentare scrise (iar pentru ultimele decenii și transcrise pe bandă sau pe peliculă). Al doilea factor, dar nu al doilea și ca importanță, îl reprezintă punerea istoriei pe o bază riguroasă științifică. Concepția materialist-dialectică a transformat istoria dintr-un mijloc de informare asupra trecutului istoric într-un mijloc de *înțelegere* a proceselor istorice din trecut. Trecînd de la „descrierea“ istoriei la încercarea de a înțelege fenomenul istoric, cercetătorul trece de fapt de la simpla prezentare a documentului istoric la înțelegerea și gîndirea documentului. Acest „salt“ a dus la o primă constatare, anume că documentele, oricît ar fi de multe, nu „acoperă“ prin ele însele „necesarul“ explicării proceselor istorice. Este nevoie de gîndirea istoricului care să „lege“ documentele, să le selecteze pe cele cu valoare istorică și mai ales să înțeleagă sensul lor istoric cît mai exact. Nu mai vorbim despre o anume predilecție „metodologică“ care orienta pe cercetător numai spre câteva sectoare ale vieții societății (succesiunea familiilor domnitoare, războaiele, schimbarea guvernelor — în epoca modernă —), lăsînd aproape cu totul deoparte laturi majore ale existenței oamenilor — în fond, esența obiectului științei istorice.

Procese istorice de însemnătate mondială, cum au fost victoria revoluției socialiste, mai întîi în Rusia, în 1917, iar după al doilea război mondial și în alte țări, riscă să rămînă de neînțeles pentru istoriografia de tip vechi, fenomene fără cauzalitate, dacă se ignoră originile lor istorice-sociale, economice și politice. În mod inevitabil, a fost necesar să se extindă aria de cercetare și abordare asupra istoriei clasei muncitoare din fiecare țară, a luptelor ei de eliberare și mai ales a partidului ei politic, avangarda sa. Ocupîndu-se de această problemă, istoricii nemarxiști o tratează în mod diferit. Astfel, există istorici care, din dorința de a respecta adevărul istoric reflectat documentar, prezintă faptele și evenimentele mișcării muncitorești destul de abundent, într-o bună măsură, corect, în vreme ce alții le denaturează în mod flagrant. În țările socialiste cercetarea mișcării muncitorești a realizat succese importante.

care s-au materializat în numeroase lucrări, constituite ca parte componentă importantă a istoriografiei naționale. Cum am arătat mai sus, mișcarea muncitorească, ca proces istoric, nu poate fi ruptă de totalitatea procesului dezvoltării societății într-un anume timp și într-o anume țară. Ea îmbracă trăsături specifice fiecărei țări, care în fond îi fixează locul în viața social-politică din țara respectivă.

Una dintre problemele majore ale metodologiei istoriei mișcării muncitorești o constituie explicarea începutului mișcării în fiecare țară și unirea acesteia cu teoria socialismului științific. Nu vom enumera aici unele prejudecăți devenite locuri comune în istoriografie în legătură cu răspîndirea marxismului în lume, dar trebuie să precizăm ideea, de care avem absolută nevoie pentru punerea pe terenul cercetării *istorice* a problemei, și anume că o *teorie* nu devine un fapt istoric decît în momentul cînd ea *pătrunde în societate*. Cît timp teoria se menține la nivelul unor enunțuri, orice încercare de a include în istorie teoria respectivă este sortită eșecului. Indiscutabil, marxismul, teoria socialismului științific a fost teoria cu cea mai largă aderență socială, cu cea mai profundă capacitate de penetrație în mase, cu eficiența cea mai spectaculoasă, cunoscută vreodată în istoria societății umane. Acest fapt, pe care nimeni nu-l mai poate contesta astăzi, nu ne dă însă dreptul să *generalizăm*, să *uniformizăm* procesul pătrunderii teoriei socialismului științific în societate.

Experiența istorică de aproape un secol ne-a arătat că ideile socialismului științific *destinate* în primul rînd proletariatului industrial au fost însușite — în condițiile noi create de evoluția istorică — și de alte categorii sociale oprite. Nimic nu argumentează mai bine ideea de mai sus decît însăși istoria mișcării muncitorești internaționale contemporane. Dar chiar și în trecutul mai îndepărtat se găsesc în gîndirea socialistă precizări și atitudini semnificative în această privință. „Se exagerează, scria C. Dobrogeanu-Gherea în 1900, cînd se ia ca unică condiție de manifestare a socialismului o mare industrie și un mare proletariat industrial. Desigur că e o condiție esențială, dar într-un sens mai larg socialismul e un produs al vieții și organizației capitaliste a societății”².

La cele de mai sus, Gherea adăuga un element mai puțin perceput la timpul respectiv, de o deosebită actualitate în zilele noastre : valoarea morală, umanitară a socialismului. „Socialismul presupune o anumită concepție socială asupra vieții sociale și o activitate socială și o conduită morală în armonie cu această concepție”³. Se știe că socialiștii români au relevat însemnătatea luării în considerare a condițiilor social-economice și politice concrete în care se dezvoltă mișcarea socialistă. Gherea considera, de pildă, că una dintre cauzele principale ale crizei P.S.D.M.R. de la sfîrșitul veacului trecut a fost „imitarea fără destulă critică a tacticilor socialiste din Occident”⁴. Nu este locul să insistăm aici asupra aspectelor concrete care se aflau la baza acestei aprecieri, sensul ei istoric însă trebuie să ne rețină atenția. Prin urmare, Gherea descifra drept o cauză a unor mari dificultăți ale partidului și ale mișcării *în subestimarea de către unii socialiști români a condițiilor concrete din România*. Ei bine, pe cît de reală era observația teoreticianului socialist privind dezvolta-

² „Lumea nouă”, nr. 53, din 23 iulie 1900.

³ „Lumea nouă”, nr. 45, din 30 iulie 1900.

⁴ „Lumea nouă”, nr. 55, din 6 august 1900.

rea mișcării muncitorești din România la sfârșitul secolului al XIX-lea, pe atât de necesară este pentru istoric luarea în considerare a condițiilor social-economice și politice dintr-o anumită țară în care se naște și se dezvoltă mișcarea muncitorească. Dacă luăm exemplul țării noastre, se constată că impetuosul proces de difuzare a ideilor socialiste de la sfârșitul veacului trecut nu a fost o acțiune rezultată din entuziasmul citorva socialiști, ci a reprezentat o necesitate socială, așa cum de altfel s-a considerat chiar de atunci.

Iată cum aprecia același Gherea consecințele activității socialiștilor români pe planul vieții sociale: „Socialismul... a făcut pe lucrător să se simtă om, și pe patron să-l considere ca atare, a deschis ochii lucrătorilor asupra intereselor lor de clasă, a făcut pe cei mai inteligenți să priceapă mecanismul economic... Socialismul a luat apărarea cauzei țărănești în toate ocaziile și *sînt zeci de mii de țărani care o știu*. Socialismul într-un timp de două generații a dat un ideal și un reazem moral celor mai bune și inteligente elemente din pătura cultă, a tineretului intelectual. În această privință succesul socialismului român a fost chiar relativ mai mare decît în unele țări din Occident”⁵.

Situația a fost asemănătoare și în alte țări, firește, în raport cu condițiile specifice și concrete locale. Partidele clasei muncitoare au avut un rol important în istoria modernă a popoarelor nu numai pentru că au răsturnat *la un moment dat* vechile regimuri — cum există înclinația să se considere în istoriografia nemarxistă —, ci și pentru că au contribuit — și contribuie acolo unde încă n-au răsturnat puterea burgheziei — la progresul general al societății, prin întreaga lor activitate.

În ultimă instanță, cuceririle clasei muncitoare dintr-o țară se răsfrîng, mai devreme sau mai târziu, asupra întregii națiuni. „Cînd cerem deci îmbunătățiri și reforme, lumină și bunăstare — spunea M. Gh. Bujor cu o clarviziune remarcabilă la Congresul P.S.D. din 1910 — noi luptăm nu numai pentru realizarea intereselor unei clase, ci luptăm pentru țara întreagă — pentru întărirea națională”⁶.

Dacă aruncăm o privire generală asupra rolului mișcării clasei muncitoare pe plan european constatăm că partidele socialiste au realizat încă dinainte de primul război mondial o serie de cuceriri importante în viața social-politică a țărilor lor, cu consecințe pentru întregul popor, cum au fost introducerea votului universal, laicizarea învățămîntului, legi de ocrotire a muncii, un anumit control asupra activității parlamentelor burgheze prin pătrunderea deputaților socialiști ș.a.

Așadar, însuși materialul istoric impune ca din punct de vedere metodologic să se realizeze o strînsă corelare a istoriei mișcării muncitorești cu istoria generală a țării respective. Tocmai din această cauză istoria mișcării muncitorești nu trebuie să fie tratată separat și izolat de istoria generală a societății, deoarece aceasta contravine nu numai unui criteriu metodologic elementar de a trata unitar procesul dezvoltării societății, ci și adevărului istoric, după cum, foarte sumar, am exemplificat mai sus.

⁵ „Lumea nouă”, nr. 54, 30 iulie 1900.

⁶ *Dezbaterile congresului de constituire a Partidului social-democrat și ale congresului sindical, ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910 la București*, Cercul de Editură socialistă, București, 1910, p. 18.

Una din prejudecățile metodologice întâlnite în abordarea istoriei mișcării muncitorești *pe plan internațional* este tendința de legitimare și localizare a unui *centru* al acesteia. Este drept că în diferite epoci, la o anumită dată sau epocă istorică mișcarea muncitorească sau partidul clasei muncitoare dintr-o țară a obținut succese deosebite, a cucerit bătălii remarcabile în raport cu situația din alte țări. Este drept că victoriile clasei muncitoare dintr-o țară, începînd încă de la proclamarea Comunei din Paris, au avut ecouri profunde și în conștiința proletariatului din celelalte țări și au determinat ample mișcări de solidaritate din partea acestuia, dar lupta clasei muncitoare din fiecare țară pentru eliberarea sa a fost și a rămas, după cum se exprimase Marx încă din 1866, opera sa proprie. În acest sens însemnătatea mișcării muncitorești, a activității organizațiilor clasei muncitoare (partid, syndicate etc.) se află în raport direct cu rolul acestora în cadrul dezvoltării societății din țara respectivă. Cît de deformată poate deveni abaterea de la acest criteriu îl oferă exemplul istoriei Internaționalei a doua de la începutul veacului nostru. Se știe că, în mod mai mult sau mai puțin tacit, succesele din interiorul țării ale proletariatului social-democrat german (numărul mare de membri și puternica reprezentare în parlament) făcuse din acest partid un fel de model pentru celelalte partide. Inegalitatea dintre partidele socialiste, inegalitate statuată la Congresele de la Stuttgart și Copenhaga, unde numărul de voturi era în raport cu numărul membrilor de partid și al deputaților socialiști trimiși în parlament (P.S.D. din Germania dispunea de 20 voturi, iar socialiștii români de 4 voturi !) arată pînă la ce erori de aprecieri se poate ajunge cînd se ignoră condițiile istorice concrete dintr-o țară. În această optică, activitatea socialiștilor români nu putea să se bucure de o *recunoaștere pe plan internațional* de vreme ce din cauza regimului *social-politic* din România socialiștii nu puteau, practic, trimite nici un deputat în parlament. Ar rezulta de aici că Partidul Social-Democrat din România era un partid slab. Că lucrurile stăteau altfel s-a vădit cu pregnanță la începutul războiului, pe parcursul și mai ales la sfîrșitul acestuia, cînd partidul clasei muncitoare din România s-a dovedit a fi un partid deosebit de puternic, prin poziția sa principial-revoluționară și prin influența sa în viața social-politică a țării. Cît privește poziția sa pe plan *internațional* el s-a dovedit unul dintre puținele partide socialiste care a acționat, *în totalitatea sa*, în conformitate cu marile principii revoluționare ale socialismului științific. Spre deosebire de „marile” partide socialiste din Germania și din alte țări, care în 1914—1918 au influențat destul de puțin *în sens socialist* viața social-politică a țărilor lor, partidul socialist din România s-a aflat în fruntea luptei revoluționare-progresiste din țară.

De aceea, într-o cercetare care își propune să prezinte istoria mișcării muncitorești internaționale, adică din mai multe țări, trebuie să se determine dezvoltarea și importanța acesteia în fiecare țară, prin raportarea înainte de toate la rolul ei în viața țării respective, a poporului care i-a dat naștere. În practica istoriografiei mișcării muncitorești internaționale nu rareori mișcarea socialistă din țările balcanice a fost și este prezentată ca o rudă săracă a Internaționalei a doua, deși în 1915. cu prilejul convocării Conferinței de la Zimmerwald, tocmai socialiștii români și bulgari au avut inițiative valoroase. Nu se pune, evident, problema de a „compara” contribuția mișcării socialiste din diferite țări, ci

de a arăta meritele mișcării muncitorești din fiecare țară și însemnătatea sa pentru transformarea societății din țara respectivă. Fiecare partid al clasei muncitoare a cunoscut greutate, frământări și succese la scară și dimensiunile țării lui. Că aceste succese au diferit ca amploare și răsunet internațional este un fapt care, neîndoielnic, poate fi consemnat de istorie, dar el este mai puțin important în raport cu ceea ce a însemnat succesul respectiv pentru dezvoltarea societății, pentru victoria socialismului în țara respectivă. Socialismul nu a învins *în general* pe plan internațional, ci a învins în *fiecare țară*, ca rezultat al unui îndelungat proces istoric intern de dezvoltare a clasei muncitoare și a organizațiilor sale.

Tratarea istoriei mișcării muncitorești pornindu-se de la factorii interni este o necesitate care rezultă și din modul diferențiat în care a evoluat fiecare societate. Generalizările privind trecerea societății dintr-un stadiu de dezvoltare în altul sînt valabile cît timp ele vizează societatea umană *în ansamblu*, dar își pierd conținutul real dacă se încearcă să se aplice mecanic fiecărei țări. Un exemplu concret este edificator în această privință. Se știe că *pe plan internațional*, la începutul veacului nostru, capitalismul a trecut într-un nou stadiu de dezvoltare — imperialismul. Dar trăsăturile imperialismului nu se întîlnesc în toate țările. Numai printr-o greșită abordare metodologică s-a putut, de pildă, căuta trăsături ale imperialismului în România la începutul veacului nostru, țară mai înapoiată din punct de vedere economic, iar din punct de vedere politic obiect de dispută între marile puteri imperialiste.

Din toate aceste motive este necesară definirea conceptului de *mișcare muncitorească internațională*, înțeles în mod tradițional, ca mișcarea muncitorească în totalitatea ei geografică. Însumarea mișcării muncitorești din mai multe țări, mișcare desfășurată în cadrul național, de sine stătător, nu este un motiv pentru a o considera „internațională”, după cum, de exemplu, lupta pentru vot universal în mai multe țări, într-o anumite epocă istorică, nu justifică însumarea acestei acțiuni sub denumirea de luptă internațională pentru vot universal.

După părerea noastră, conceptul de mișcare muncitorească internațională are două laturi distincte, din care numai una se încorporează corect conceptului și anume latura exprimată prin *legături directe* și prin *unitate de scop* final între mișcarea muncitorească din diferite țări. Existența, în diferite epoci istorice, a unor organisme speciale, menite să faciliteze *legăturile* dintre partidele și organizațiile muncitorești din diferite țări, cum au fost „*Internaționalele*”, nu au scos mișcarea din cadrele ei naționale, din condițiile sociale, economice și politice specifice și concrete țării respective. „*Internaționalele*” — și alte forme organizate de promovare a legăturilor între mișcarea muncitorească din mai multe țări — au reprezentat desigur o parte importantă a acesteia. Însă centrul de greutate și eficiența luptelor sale, proletariatul le-a dovedit și le dovedește în ceea ce a cucerit și cucerește *în cadrul* națiunii și țării sale.

Cea de a doua latură a conceptului de mișcare muncitorească internațională este mai mult dedusă și are un caracter de ideal. Faptul că mișcarea muncitorească, adică lupta clasei muncitoare, s-a desfășurat în numeroase țări, într-o anumită măsură, asemănător și a fost orientată de aceleași principii ale socialismului științific, a permis crearea impresiei existenței unui proces istoric simultan și uniform pe arena internațională. În realitate, după cum au arătat faptele, clasa muncitoare a cucerit

puterea în cadrul național, nu pe plan internațional. Că au existat, în fiecare caz în parte, condiții externe favorabile, că ecoul unor mari evenimente din istoria luptei proletariatului într-o țară — cum au fost Comuna din Paris, Revoluția din Octombrie din Rusia, revoluțiile din alte țări după al doilea război mondial — au exercitat o puternică înfrurire și au impulsionat lupta clasei muncitoare din diferite țări — toate acestea sînt incontestabile și ele sînt înscrise la loc de cinste în cartea de aur a manifestărilor solidarității proletare internaționale. Dar *Internaționalismul* care este numai un atribut, o caracteristică a mișcării muncitorești nu poate fi identificat cu lupta clasei muncitoare în totalitatea ei.

Istoriografia românească și-a definit în chip practic, printr-o serie de lucrări, metodologia tratării internaționalismului mișcării muncitorești revoluționare din țara noastră. Pornind de la constatarea că formele de manifestare a principiilor internaționalismului proletar, a solidarității internaționale a clasei noastre muncitoare au fost determinate de condițiile istorice concrete ale fiecărei etape de dezvoltare a mișcării muncitorești, atît pe plan intern, cît și internațional, istoriografia noastră — în lucrările ce abordează latura internaționalistă a luptei revoluționare a proletariatului din România — pune accentul principal pe *legăturile* directe dintre mișcarea muncitorească din România și mișcarea muncitorească din alte țări, pe formele de sprijinire și într-ajutorare dintre clasa muncitoare din țara noastră și proletariatul din alte țări.

Prin aceste lucrări, se scot la iveală o serie de fapte și evenimente privind internaționalismul afirmat constant și perseverent în mișcarea muncitorească din țara noastră, ceea ce îmbogățește și mai mult tezaurul istoric al trecutului clasei noastre muncitoare ; în al doilea rînd, publicînd lucrări pe tema prieteniei și solidarității dintre proletariatul român și clasa muncitoare din alte țări, dintre poporul român și alte popoare, istoriografia noastră își aduce o contribuție activă la cultivarea, prieteniei *actuale* între poporul nostru și alte popoare, politică pe care o promovează cu tenacitate partidul și statul nostru ; în al treilea rînd, prin asemenea lucrări, istoricii români abordează o tematică de istorie universală, în cadrul căreia se înscrie și istoria României — iar acest deziderat de a îmbina studierea istoriei patriei cu studierea istoriei universale este de fapt un imperativ științific, multe evenimente din istoria națională putînd fi apreciate la adevărata lor însemnătate printr-o raportare la contextul internațional.

Prin materializarea acestei concepții metodologice istoriografia română contribuie la realizarea unei istorii a mișcării muncitorești internaționale, la realizarea adevăratei istorii a „Internaționalelor“. Istoria „Internaționalelor“ nu poate fi confundată și identificată cu istoria mișcării muncitorești, socialiste și comuniste din toate țările în perioada existenței lor. Un exemplu concludent în acest sens îl oferă Internaționala Comunistă. Autodizolvarea acesteia, în 1943, impusă de maturizarea partidelor comuniste, de diversitatea condițiilor în care acționau a impulsionat dezvoltarea activității partidelor comuniste din fiecare țară potrivit condițiilor concrete. De aceea, considerăm că scrierea istoriei „Internaționalelor“ ar fi ușurată într-o bună măsură, dacă s-ar întreprinde studii în fiecare țară cu privire la relațiile dintre partidele afiliate și forul internațional.

Mișcarea comunistă internațională contemporană este continuatoarea legitimă a mișcării muncitorești internaționale de la mijlocul veacului trecut și a teoriei socialismului științific, elaborată de Marx și Engels.

Atât mișcarea, cât și teoria au parcurs mai multe etape de dezvoltare, corespunzătoare etapelor de dezvoltare generală a societății moderne. Mișcarea muncitorească a înregistrat un adevărat salt prin însușirea principiilor socialismului științific încă din ultimele decenii ale veacului trecut, când într-o serie de țări, în special din Europa, au luat naștere partidele socialiste, ca partide de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare, pentru transformarea societății capitaliste în societate socialistă. Urmind îndeaproape însăși procesul dezvoltării clasei muncitoare, proces marcat în fiecare țară de condiții specifice social-economice și politice, partidele clasei muncitoare au cunoscut o evoluție corespunzătoare aceluiași condiții. Constituirea partidelor comuniste în condițiile avântului revoluționar de după primul război mondial, izvorit din condițiile interne de ordin obiectiv și subiectiv și influențat puternic de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a reprezentat una dintre etapele majore ale dezvoltării mișcării muncitorești internaționale. Este de la sine înțeles că și această etapă cuprinsă între cele două războaie mondiale a avut caracteristici proprii, imprimate de existența unui stat socialist, de organizarea Internaționalei Comuniste și de alți factori specifici perioadei istorice respective.

Victoria revoluțiilor proletare într-o serie de țări, între care și România, cu vechi tradiții de lupte revoluționare, apariția pe scena istoriei a 14 state socialiste ca rezultat al dezvoltării mișcării muncitorești revoluționare și democratice în fiecare din aceste țări, pun în evidență în viața societății contemporane realități noi. Partidul nostru apreciază că în contextul acestor realități crește tot mai mult rolul partidelor comuniste și muncitorești în organizarea și conducerea luptelor revoluționare de transformare a societății omenеști, pentru instaurarea unei noi ordini internaționale, pentru pace trairnică. În aceste împrejurări sînt necesare întărirea și creșterea influenței tuturor partidelor pe plan național — premisă hotărîtoare a îndeplinirii în bune condiții a misiunii lor istorice. Aceasta cere, totodată, întărirea colaborării și solidarității între toate partidele comuniste și muncitorești pe baza principiilor marxist-leniniste și internaționalismului proletar, care presupun deplina egalitate, respectarea dreptului fiecărui partid de a-și elabora autonom linia politică generală, strategia și tactica luptei revoluționare.

În condițiile creșterii și diversificării activității partidelor comuniste și muncitorești nu mai este posibilă existența vreunui centru care să-și propună coordonarea activității partidelor comuniste și muncitorești. Trebuie realizată o colaborare bazată pe deplină egalitate, care să excludă orice amestec în treburile interne ale altor partide, problemele ce se ivesc urmînd a fi discutate în mod tovarăesc de la partid la partid, de la conducere la conducere. „Avînd în vedere marile sarcini ce revin în etapa următoare partidelor comuniste și muncitorești, Partidul Comunist Român consideră că trebuie făcut totul pentru realizarea unei unități de tip nou în mișcarea comunistă internațională, bazată pe egalitate și respectul independenței fiecărui partid, pe ideologia comună marxist-leninistă — se relevă în Programul partidului nostru. O aseme-

nea unitate și solidaritate internațională a partidelor comuniste și muncitorești de tip nou, superior, va fi incomparabil mai trainică, ducând totodată la creșterea forței comuniștilor, a rolului lor în transformarea revoluționară a societății, în instaurarea păcii în lume”⁷.

Experiența Partidului Comunist Român ridicată pe o treaptă nouă, superioară după Congresul al IX-lea, care a constituit o sursă de învățăminte pentru istoriografia românească, a deschis adevărate noi orizonturi cercetării istorice în domeniul trecutului mișcării muncitorești atât din țara noastră cât și pe plan internațional.

În același timp bogăția de idei cu privire atât la dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale de până acum, cât și la perspectivele ei de dezvoltare, cuprinse în documentele celui de-al XI-lea Congres, cu deosebire în Programul P.C.R. constituie un îndrumător sigur și o garanție a realizării de către cercetătorii din țara noastră a unor lucrări de înaltă ținută științifică și politică consacrate istoriei mișcării muncitorești și democratice din România, a relațiilor acesteia cu mișcarea comunistă și muncitorească internațională.

⁷ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Proiect, Editura politică, București, 1974, p. 173.

80 de ani de la apariția ziarului socialist „Lumea nouă“

În istoria mișcării muncitorești din România, stau înscrise la loc de înaltă cinstire memorabile evenimente pe care scurgerea timpului, departe de a le estompa însemnătatea, le înfățișează tot mai vii, mai pline de semnificație, ca purtătoare ale însemnelor tradiției și continuității mereu ascendente a eroicei lupte revoluționare duse de proletariat. Un astfel de eveniment marchează apariția în București, la 2 noiembrie 1894, a primului număr al ziarului „Lumea nouă” — organul de presă al Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România —, care se detașează ca unul dintre momentele de referință pentru publicistica noastră, pentru cea muncitorească în primul rând.

Cînd, în urmă cu opt decenii, ca urmare a hotărîrii Congresului din 1893 de constituire a partidului politic proletar, vedea lumina tiparului această publicație, datorată strădaniilor muncitorilor și intelectualilor socialiști, presa noastră muncitorească avea deja tradiție. Cu aproape trei decenii înainte, apăruse primul organ de presă al lucrătorilor, „Tipograful român” (1865), iar în 1885 se edita la noi cel dintîi cotidian socialist — „Drepturile omului”.

Continuator pe un plan tot mai înalt al acestor tradiții publicistice, ziarul se prezenta în fața cititorilor — muncitori, țărani, intelectuali — ca purtător de cuvînt al partidului politic muncitoresc, cu un program sintetizat prin însăși denumirea sa — „Lumea nouă” —, care simboliza năzuința și voința nestrămutată a proletariatului organizat de a făuri, prin luptă, o nouă orînduire socială, o lume așezată pe temelii economice și sociale drepte.

Apariția ziarului a fost salutăată cu entuziasm de muncitori, care, de altfel, erau principalii săi susținători materiali, și a stîrnit un viu ecou în mișcarea muncitorească internațională, în rîndurile unor conducători de frunte ai social-democrației internaționale — Karl Liebknecht, Emil Vandervelde, August Bebel, Paul Lafargue, Karl Kautski. Editarea noii publicații, scria August Bebel, marchează „un nou semn de neoprită și victorioasă pătrundere a ideilor socialiste în toate țările”.

„Lumea nouă” s-a situat, de la început, pe poziții marxiste, temeinic asimilate și transpuse în mod creator, acționînd în această lumină ca tribună de luptă proletară. N-a fost domeniu al vieții economice, sociale, politice, culturale a țării care să fi rămas în afara preocupărilor ziarului, să nu fi constituit temă de analiză și de dezbatere pentru prestigiosul corp de redactori

și colaboratori de care dispunea. Militanți de frunte ai mișcării noastre muncitorești, precum C. Dobrogeanu-Gherea, I. Nădejde (directorul ziarului), C. Mille, Al. Ionescu, A. Bacalbașa, I. C. Frimu, C. Z. Buzdugan, ca și o seamă de publiciști socialiști — C. D. Anghel, I. Teodorescu, E. Fagure și mulți alții — și-au pus condeiu în slujba nobilei cauze proletare.

Numeroase anchete realizate în cartierele nevoiașе ale orașelor, în ateliere întunecate și lipsite de orice măsură de protecție a muncii, sau la sate, unde milioane de țărani trudeau pe proprietățile moșierești, stau mărturie susținutei acțiuni de dezvăluire și de denunțare a esenței și racilelor unei societăți întemeiate pe exploatare și impilare. Viguroasele accente demascatoare erau însoțite de îndemnuri la organizare și la luptă, de afirmare a soluțiilor revoluționare, desprinse din programul partidului, în vederea înlăturării exploatării.

Prin intermediul acestui organ de presă, militanții revoluționari au desfășurat cunoscutele acțiuni polemice cu exponenții politici ai claselor exploatatoare, combătind pe temeiuri principal argumentate aserțiunile acestora și afirmând menirea obiectiv istorică-socială a mișcării muncitorești, legitimitatea și viabilitatea ideilor socialismului științific în solul românesc.

„Lumea nouă“ a promovat cu vigoare poziția cea mai înaintată față de problemele fundamentale ale dezvoltării României în epoca respectivă — evoluția pe cale industrială a țării, problema agrar-țărănească, problema desăvîrșirii unității național-statale, democratizarea reală a vieții politice, votul universal — a combătut instituția monarhiei, a acționat pentru o politică externă corespunzătoare intereselor și idealurilor poporului român.

Consecvent devotată principiului internaționalismului proletar, de care a fost animată mișcarea noastră muncitorească încă de la începuturile afirmării sale, „Lumea nouă“ a militat pentru strângerea legăturilor P.S.D.M.R., cu celelalte partide și organizații muncitorești din lume. În coloanele sale au fost publicate scrieri aparținând lui Karl Marx, Friedrich Engels și ale altor militanți de frunte ai mișcării muncitorești internaționale, a fost relevată cu adîncă venerație uriașa personalitate a întemeietorilor comunismului științific.

De-a lungul existenței sale de șase ani, dintre care primii patru cu apariție cotidiană (1894—1900), „Lumea nouă“ a avut un caracter predominant politic, fapt care s-a transpus pe toate direcțiile sale de activitate. Sub acest unghi se înscrie, la rîndul său, preocuparea pentru ridicarea nivelului cultural al masei de cititori, preocupare concretizată în tipărirea, la început a unui supliment duminical cu caracter cultural, iar apoi, în anii 1895—1896, în editarea, în paralel, a „Lumii noi științifice și literare“ (o vreme „Lumea nouă ilustrată“), consacrată exclusiv activității de culturalizare a maselor.

Publicație de înaltă ținută ideatică și publicistică, cu un marcant prestigiu în epocă, „Lumea nouă“ a adus o contribuție valoroasă la promovarea ideilor socialiste, la organizarea politică și profesională a muncitorimii, la dezvoltarea ascendentă a luptei sale de clasă, la parcurgerea de noi trepte pe drumul glorios al acțiunii revoluționare, spre realizarea misiunii istorice a clasei muncitoare — făurirea în România a unei societăți lipsite de exploatare și asuprire, a societății socialiste.

În cele ce urmează, reproducem, în dispunere cronologică, o suită de materiale reprezentative pentru aria și nivelul de preocupări ale ziarului, pentru problematica de stringentă actualitate pe care o aborda, corespunzător efervescenței de idei și obiectivelor de luptă ale mișcării muncitorești din țara noastră la sfîrșitul veacului trecut.

VASILE NICULAE

„LUMEA NOUĂ“ *

[Articol-program]

E obicei ca o gazetă nouă să-și publice programul, să-și spuie cine e și ce vrea. Acest obicei e foarte ușor de ținut pentru politicienii noștri, al căror program, la urma urmei, se cuprinde în câteva cuvinte: „Sintem cutare partid sau grup politic și voim să ajungem la putere“.

Nu tot așa de ușor ne e nouă să dezvoltăm întregul nostru program într-un articol de gazetă, cînd scopul nostru măreț e emanciparea economică a muncitorimii și, prin aceasta, fericirea omenirii, cînd idealul nostru este o lume nouă. Programul nostru și scopul nostru se vor dezvoltă într-un timp mai îndelungat într-un șir de articole ale acestei gazete. Dar și acuma, conformîndu-ne obiceiului, vom spune câteva cuvinte.

Lumea nouă e organul muncitorimii din România, întâi și întâi, deci interesele acestei muncitorimii le va reprezenta gazeta noastră. Știind și convinși fiind că povestea frumoasă despre armonia intereselor tuturor cetățenilor și tuturor claselor unei națiuni e o fantezie și un neadevăr ca toate basmele, știind cu totul, dimpotrivă, că interesele muncitorilor sînt uneori altele decît ale altor clase, ba mai des chiar contrarii intereselor altor clase, **Lumea nouă** va trata toate chestiunile din punctul de vedere al intereselor muncitorimii. Dar **Lumea nouă** nu e numai un organ al muncitorimii, ci și organ social-democrat, un organ socialist, deci, ca atare, va înfățișa toate chestiile din punctul de vedere socialist.

Veacul ce se apropie e veacul socialismului. În toate țările înaintate în civilizație se urmează o luptă uriașă între o societate îmbătrînită ce merge spre pieire și între alta ce se ridică. A cui va fi biruința e neîndoielnic — vremea ce vine a îngropat totdeauna vremea ce s-a dus și viitorul a fost totdeauna biruitor. Dar și pînă la victoria desăvîrșită a socialismului, în vremea luptei sînt probleme uriașe care se ridică și care cer dezlegare. Aceste probleme uriașe, această luptă de azi și victoria de mâine nu pot să n-aibă o influență hotărîtoare asupra vieții noastre sociale: trăim în mijlocul societăților civilizate, am introdus formele sociale burgheze și trebuie neapărat să suferim toate urmările civilizației burgheze, bune ca și rele.

Lumea nouă, ocupîndu-se, în special, de toate marile probleme sociale, din punctul de vedere al socialismului, va fi folositoare nu numai socialiștilor de azi și celor de mâine, dar chiar celor ce nu ne cunosc, ba chiar și vrăjmașilor noștri, care încă vor găsi chestiile sociale tratate din punctul de vedere al socialismului adevărat, dar nu al celui fantastic — rod al închipuirii lor — care e izvorît din frică, prejudeții și ignoranță. Și, desigur, e vremea ca alte idei și principii să iasă în publicitatea zilnică, e prea devreme ca alte puteri să ia parte în luptele politico-sociale. [...]

„Lumea nouă“

JOS MONARHIA ! **

O depeșă din Berlin ne vestește că deputații socialiști, care au stat jos pe cînd întreg parlamentul german striga tradiționalul **Hoch !** (Ura !) în onoarea împăratului, vor fi dați în judecată sub învinuirea de **lesmajestate**.

Ziarele belgiene și franceze ne sosesec cu darea de seamă a dezbaterilor parlamentului belgian, în care, la strigătul catolicilor guvernamentali de „Trăiască regele !“, cei douăzeci și opt de socialiști, în frunte cu amicul nostru Vandervelde, au strigat :

— „Trăiască poporul ! Trăiască republica !“.

* „Lumea nouă“, anul I, nr. 1, din 2 noiembrie 1894.

** „Lumea nouă“, anul I, nr. 29, din 2 decembrie 1894.

În sfârșit, presa pariziană este plină de pretențiunile prezidentului republicii monarhice și burgheze, Casimir Périer, și, în același timp, de energica campanie a partidului socialist, care voiește să demascheze pe acest prezident de republică cu apucături de rege absolut !...

În sfârșit, în Italia, burghezia, sub conducerea lui Crispi, se pare că voiește să imiteze politica lui Bismarck de strivire a socialismului, politică care va compromite nu numai existența burgheziei italiene, dar și a regalității !

Și, cînd un curent socialist-republican bate de la apus spre răsărit, cînd regalitatea se zbate în spasmele ultimului sfârșit, cînd în Spania, Serbia și Olanda trei copii țin locul de rege, cînd în Rusia un adolescent ia locul țarului crud și teribil care a dispărut zilele trecute, cînd discreditul se aruncă asupra regalității și scandalurile cele mai intime tulbură familiile regale care păreau cele mai austere, ca a României, cînd în cele mai multe țări regalitatea este suportată doară numai ca un lux costisitor, cînd toate acestea se întîmplă și, în sfârșit, cînd poporul german, prin reprezentanții lui social-democrați, și-a ieșit din pepeni față de obraznicia monarhului prusac, e o datorie a noastră, socialiștii de pe țărmurile Dunării, să ne afirmăm și noi credința noastră republicană, pe care totdeauna am arătat-o, dar pe care unii am crezut necesar a o afișa cît timp regalitatea la noi, mai autocratică decît aiurea, se ținea în umbră și-și dădea înfățișarea constituționalismului.

Azi, însă, cînd din toate părțile frații noștri în aceeași sfîntă credință își afirmă republicanismul lor, astăzi cînd monarhia română, care atît timp și-a bătut joc de popor, caută a-l linguși și a-i arunca în gura lui flămîndă pomana de două sute de mii de lei pentru a-i unge ochii, azi, cînd se pare că furtuna care va da jos tronurile a început a sufla, azi — zic — nu ne mai e permis a ne face că nu știm de **monarhie** și de credințele noastre republicane.

Congresul nostru, dealtmintrelea, a luminat acest punct și s-a declarat categoric pentru singura formă posibilă și compatibilă cu socialismul : **republica**.

Să fie dar știut că atunci cînd în Belgia amicii noștri strigă „**Trăiască poporul !**“, „**Trăiască republica !**“, că atunci cînd în Franța partidul socialist cheamă la o luptă de moarte sau de viață contra președintelui republicii, care voiește să vîndă republica pentru regalitate sau imperiu, să fie știut că atunci cînd în Germania deputațiunea socialistă, cea mai cuminte și cea mai serioasă din toată lumea socialistă, a fost nevoită să demonstreze contra nebunului încoronat care se cheamă Wilhelm al II-lea, să fie știut că și noi de aici, din țara românească, sîntem solidari cu frații de peste hotare și ca și ei strigăm fără teamă și, în același timp, fără gînd de ostentație : „**Trăiască republica !**“, „**Jos monarhia !**“.

Constantin Mille

3

CE E SOCIALISMUL ? *

Ce e socialismul, ce e apropiere colectivă, ce e societatea socialistă ? Iată acele întrebări cu cari e întîmpinat fiecare socialist din partea acelor cari nu vor să studieze socialismul, dar care ar vrea să-l priceapă și să-l știe din cîteva cuvinte.

La aceste întrebări vom răspunde și noi în scurt :

Societatea socialistă e aceea care se va dezvolta din societatea burgheză de azi și care o va înlocui ; iar socialismul e acea doctrină care arată, bazată pe știința modernă, cum, de ce și prin ce societatea de azi se va transforma în cea socialistă.

O întrebare se impune imediat. Societatea evoluează continuu, zi cu zi, an cu an, aceasta o știe fiecare. În acest sens, însă, societatea din anul acesta e alta, încîtva, decît aceea din anul trecut și va fi alta după un an, dar această schimbare continuă nu implică numai decît o societate nouă ; în această evoluție continuă, care e punctul unde încetează o societate și începe să existe alta ? La această întrebare, din lipsă de spațiu, pot să răspund aicea numai prin următoarele exemple :

Luati apa, începeți s-o încălziți cîte puțin ; treptat cu încălzirea, se vor face anumite modificări în ea, dar tot va rămînea apă pînă la anumitul punct de încălzire, cînd se va preface prin această cantitativă schimbare de temperatură într-un

* „Lumea nouă“, anul I, nr. 43 și 44, din 17 și 18 decembrie 1894.

corp calitativ altul, în abur ; începeți să răciți apa și, iarăși, cu toate schimbările, va rămîne apă pînă la un anumit punct, cînd se va preface în alt corp, gheața.

Un alt exemplu și mai plastic e un ou pus la o anumită temperatură. În el încep să se producă anumite modificări pînă la un punct cînd se preface în pui.

Aicea vedem manifestîndu-se o lege universală formulată de geniul filozof Hegel și care se cheamă trecerea cantității în calitate. Această lege e de cea mai mare importanță pentru priceperea evoluției în general și se aplică, deopotrivă, la lumea anorganică, organică, psihică și socială.

Și societatea se dezvoltă mereu, dar, cu toată cantitatea modificărilor care se produc în ea, rămîne tot societate veche pînă ce, prin acumularea cantitativă a modificărilor, ea să preface în altă societate, calitativ deosebită.

Aicea, bineînțeles, nu putem da o dezvoltare mai mare celor coprinse mai sus ; de altmintealea, e îndeobște cunoscut că a fost o societate antică, pe urmă cea feudală, acuma e cea burgheză, și teoria evoluției s-a vulgarizat într-atîta că mai fiecare pricepe încîtva că și această societate burgheză de azi se va preface în alta.

Altă întrebare care se impune e următoarea : dacă o societate în dezvoltarea ei se transformă în alta, care e factorul principal, puterea care, mai ales, provoacă această schimbare și transformare ? În exemplul nostru din lumea neorganică (apa), această putere e aceea mecanică a căldurei, în exemplul din lumea organică (oul) sînt anumite schimbări fizice, chimice, biologice, iarăși provocate de o anumită temperatură ; care e acea putere care provoacă schimbările în societate ?

Am arătat în altă parte¹ că astă putere e progresul economic, mai ales dezvoltarea producției economice.

Dezvoltarea producției economice hotărește, în primul rînd, dezvoltarea și schimbarea societății ; și iarăși temeliile economice ale unei societăți, adică forma ei de producere, apropiere și distribuirea produselor și relațiile sociale provocate de ele sînt acele care dau caracterul distinctiv unei societăți, deosebesc o societate de alta.

Dezvoltarea producției economice merge încet, pas cu pas, ea mai de loc nu atîrnă de voința socială : progresul producției nu poți să-l decretezi.

Felul apropierei și distribuirii produselor atîrnă încîtva mai mult de voința societății, dar și ele depind, la rîndul lor, de felul producerii, astfel deci temeliile economice, în general, nu atîrnă de la capriciul și voința societății.

Aceste temelii economice însă sînt acele care mai ales caracterizează și constituie o organizație socială și, deci, dacă ele nu atîrnă de capriciul și voința societății, atunci nici o prefacere mare socială în general nu atîrnă de la capriciul și voința societății.

Aceasta însemnează, cu alte cuvinte, că o organizație socială nouă, o societate nouă nu poate fi creată nu numai prin voința unui om, dar nici prin voința societății întregi pînă ce nu se vor dezvolta temeliile economice necesare acelei societăți. Aceste sînt adevărate în general și, deci, adevărate și pentru societatea socialistă.

O societate socialistă a fost odată o dorință frumoasă, dar absolut utopică și nerealizabilă ; acuma însă această societate se va realiza cu siguranță, pentru că s-au dezvoltat condițiunile economice necesare ei. Iată unele din cele mai principale :

Mai întîi, progresul producției economice a făcut munca omenească atît de productivă, încît acuma întîiași dată se face cu adevărat posibilă o societate unde membrii ei, muncind cu toți solidar, pot să fie cu toți asigurați foarte bine materialmente.

Pe urmă, ceea ce de asemenea e foarte important și ce am pomenit într-un alt articol, în societatea modernă s-a dezvoltat producția colectivă, s-au strîns grupe mari de lucrători proletari care lucrează colectiv în fabrici, mine, moșii întinse, astfel că de pe acum producția se face în mod colectiv și în aceste grupe de lucrători societatea de azi ne dă organizate gata colectivitățile de producători pentru societatea socialistă. Afară de aceasta, cum iarăși am arătat, societatea de azi proletarizează o mare majoritate a locuitorilor unei țări, îi strînge în colectivități puternice, îi învață să lucreze productiv, îi disciplinează și, prin contact, le dezvoltă solidaritatea de clasă și conștiința de puterea lor, și astfel societatea, ea însăși, pregătește, disciplinează și solidarizează acea clasă de oameni, proletarii,

¹ Vezi : *Concepția materialistă a istoriei*, de C. Dobrogeanu-Gherea.

căreia îi incumbă istoricește rolul de a prefăce societatea burgheză în cea socialistă, după cum burghezimea a avut rolul de a prefăce societatea feudală în burgheză. Astfel, societatea de azi nu numai pregătește condițiunile economice necesare unei societăți socialiste, dar și acea armată care trebuie s-o realizeze. S-ar putea aduce încă mai multe pilde cum societatea de azi pregătește condițiunile de trai pentru cea viitoare, aceasta o vom face când vom expune socialismul mai pe larg; aici și aceste câteva pilde importante ajung.

Afară de acest proces al creării condițiunilor economice necesare societății viitoare, alături merge un alt proces — procesul descompunerii societății burgheze de azi. Noi am văzut cum societatea de azi se încurcă în cele mai absurde, indisolubile și dureroase contradicții, cum ajunge în contradicție cu progresul economic, cum expropriează o imensă majoritate a nației în folosul unei mîini de oameni etc. Altă dată vom arăta mai pe larg acest proces de descompunere materială și morală a societății de azi. Așadar, în societatea de azi se dezvoltă un dublu proces, de compunere și descompunere, un proces social asemănător cu acel proces biologic care se petrece în oul din care iese puilul. Se înțelege că ăst proces nu e ceva special societății de azi, în toate societățile care evoluează se petrece același proces; decît el e clar și bător la ochi numai la sfîrșitul societății vechi, aproape de începutul societății nouă.

Ce fac, deci, socialiștii față cu această transformare care se operează în societatea modernă?

Socialiștii, dintr-o parte, explică și aduc în conștiința poporului acest dublu proces care se petrece în societate, arată cum societatea de azi se descompune materialmente și moralmente și cum în ea se dezvoltă condițiunile necesare vieții societății socialiste — aceasta e partea de doctrină și de propagandă. De altă parte, socialiștii organizează masele proletare, acele care mai ales au interes și cărora le incumbă istoricește rolul transformării societății — aceasta e partea militantă a socialismului.

Organizînd proletariatul, dîndu-i conștiința de rolul lui istoric, socialiștii se luptă împreună cu proletariatul pentru cîpătarea puterii politice în stat, cea ce nu poate să întîrzie, avînd în vedere că proletariatul devine o putere tot mai mult și mai mult precumpănitoare în societate. Odată stăpîn pe puterea politică, proletariatul, socialiștii pășesc spre treptata naționalizare sau socializarea tuturor instrumentelor de muncă, ceea ce însemnează începutul erei socialiste.

II

Dar ce însemnează această socializare a tuturor instrumentelor de muncă? În cîteva cuvinte însemnează următoarele:

Stăpîni în stat, socialiștii expropriează prin rescumpărare (Marx și Engels vorbesc, deopotrivă, de rescumpărare, nu de confiscare) în folosul națiunii întregi toate proprietățile private asupra instrumentelor de muncă, ajungînd astfel națiunea stăpînă asupra întregului sol, subsol, asupra fabricelor, atelierelor, mijloacelor de comunicare etc. Odată ajunsă acolo țara, ea însăși, prin anumite organe ale ei, administrează întreaga producție a țării. Colectivitățile de lucrători care și acum lucrează la fabrici, mine, pe moșii întinse, vor urma, în mare parte, să lucreze tot așa înainte (bineînțeles în condițiuni morale și materiale mai bune), de astă dată însă pentru proprietarul cel nou al pămîntului, fabricelor, minelor etc., adică pentru societatea întreagă, ai cărei membri egalitari, economicște vorbind, sînt și ei — astfel, împreună cu producerea colectivă, apropierea produselor muncii va fi de asemenea colectivă.

Se înțelege că distribuirea produselor, care atîrnă hotărît de felul producției și apropierei, se naționalizează, se socializează și ea, adică societatea, administrînd întreaga producție a țării, administrează și distribuirea produselor prin serviciile naționale speciale, cum sînt poșta sau drumurile de fier acum. Aceasta, de altminterlea, se înțelege de la sine. [...]

Această societate socialistă reprezintă deci o singură vastă gospodărie, cu foarte multe ramuri.

Din produsul astfel produs în această mare gospodărie națională, o parte e destinată tuturor instituțiilor și așezămintelor sociale, cum sînt școalele, spitalele etc., altă parte e destinată reproducerii economice (sămînța de semănat, uzarea instrumentelor de muncă etc.), iar restul e fondul destinat consumației acestei societăți producătoare, unde toți, direct sau indirect, sînt producători manuali sau intelectuali și toți au drept la parte din acest fond de consumațiune.

Se poate face o idee mai clară asupra unei astfel de societăți micșorînd mult dimensiunile ei. Să luăm o pildă ipotetică. Să ne închipuim o mică societate consistînd din vreo 1000 de producători ; această societate hotărăște ce și cît e de produs avînd în vedere puterile producătoare de care dispune și tot ea hotărăște cum trebuie de distribuit produsele între membrii societății. Această mică societate va fi, deci, o unică gospodărie, un fel de familie producătoare. Același lucru, în liniile generale, va fi și societatea socialistă. Se înțelege, o națiune mare nu e o mică societate-familie și, deci, toate fenomenele economice în ea sînt nemăsurat mai complexe, de aceea și transformarea societății e așa de grea și, desigur, nu într-o zi și nu într-un an se va organiza o societate socialistă. [...]

În ce privește amănuntele organizării acestei societăți, noi am zis că socialiștii nu-și bat capul cu asta ! mai mult decît atîta, socialiștii nu discută chiar condițiunile unei epoci mai apropiate de noi, epoca de tranziție, cînd ei vor fi chemați să înceapă treptata naționalizare a tuturor instrumentelor de muncă ; nu discută deoarece condițiunile în care se va face această trecere sînt imposibil de prevăzut, ele pot să fie altele de la o vreme la alta, vor fi altele în fiecare țară după condițiunile speciale ale țării. [...]

C. Dobrogeanu-Gherea

4

FRIEDRICH ENGELS *

Friedrich Engels a murit.

Iată o știre îngrozitor de tristă, care va face să tresară de durere inima fiecărui socialist.

Friedrich Engels, genialul teoretician socialist, marele înaintemergător și întemeietor al social-democrației internaționale, sfătuitorul înțelept al socialiștilor din toate țările, nu mai este.

Cînd, acum doi ani, m-am întilnit cu Engels la Londra, el, cu toată vîrsta lui înaintată, era așa de bine, așa de sănătos, mintea lui genială era așa de clară, încît nici prin gînd nu putea să treacă oarecui că fatala catastrofă era așa de aproape. Și numai cu o lună mai tîrziu l-am văzut pe Engels la Zürich, grozav de ostenit și îmbătrînit. Cînd i-am strîns mina zicîndu-i : „La revedere peste trei ani la Londra“, el mi-a răspuns cu glas obosit : „Cine știe, trei ani e vreme lungă și eu sînt bătrîn“. Trista presimțire n-a fost înșelătoare, și de acuma nici eu, nici nimeni nu va mai vedea pe Engels al nostru, pe marele nostru dascăl.

Ca înaintea fiecărei pierderi mari și ireparabile, stai neputincios și pierdut și nu-ți vine a crede că așa nenorocire e cu puțință, că ea, în adevăr, s-a întîmplat. Ne-am deprins așa de mult să legăm în mintea noastră întreaga mișcare a social-democrației internaționale de numele lui Engels, încît multă vreme ne va fi încă peste puțință să ne obișnuim cu acest adevăr trist și fatal că marele nostru învățător nu mai este. Și într-o privință desigur că pentru multă vreme pierderea lui Engels este ireparabilă. Pentru că Engels nu era necesar numai prin perspicacitatea minții sale geniale, prin experiența lui revoluționară de o jumătate de veac, dar Engels era unicul care prin situația lui excepțională între partidele social-democratice din felurite țări putea sluji ca legătură între dinsele. Engels era întruparea însăși a internaționalismului socialist.

* „Lumea nouă științifică și literară“, anul I, nr. 8, din 31 iulie 1895.

Ca înaintea fiecărei pierderi imense și ireparabile, sufletul ți se înecă de revolta amară contra acestor legi imuabile, dar nedrepte, stupide și mizerabile ale naturii.

Cum se poate ca un Engels să moară cînd atîția neputincioși, netrebncici și netrebuincioși trăiesc, constituind o adevărată ofensă la adresa naturii creatoare ?

Cum se poate ca natura să distrugă un copil sublim al ei, creat într-o zi de lumină și de sărbătoare, și care luminează el a împrăștiat-o în toată viața lui, și să lase în viață atîția trîntori netrebncici, copii ai întunericii, care întuneric împrăștie în jurul lor.

Și dacă chiar Engels tot prin moarte sfîrșește, atunci pentru ce să mai trăiești, pentru ce să te mai lupți... dacă

**Ori buni, ori răi tot un mormînt !
Nu-i nimeni drac și nimeni sfînt !
Credința-i val, iubirea vînt
Și viața fum.**

Dar nu, o viață ca a lui Engels, consacrată întreagă luptei bărbătești, chiar cînd se stinge nu trebuie și nu poate să sugereze gîndiri pesimiste și descurajatoare, ci chiar prin moarte cheamă la lucru, la luptă pentru semenii noștri.

Engels, prin viața sa atît de bogată în întîmplări, în gîndiri, în simțiri, Engels a trăit sute de vieți,

Engels a avut o rară fericire pentru precursorii marii mișcări socialiste de a vedea cu ochii rezultatele mărețe ale activității sale ; în această privință el a fost mai fericit decît genialul său prieten și frate de luptă, Karl Marx. El a putut să vadă cum genialele descoperiri științifice făcute de Marx și de dînsul s-au împrăștiat în lumea întreagă ; el a putut să vadă cum socialismul științific, ale cărui baze au fost puse de Marx și de dînsul, a ieșit triumfător prin lupta cu fari-seii și cărturarii claselor stăpînitore. Engels a putut să vadă cum armatele prole-tare socialiste menite să transforme societatea de azi, zărite de Marx și de dînsul acum jumătate de veac, au crescut, s-au întărit, au ajuns armate formidabile, gata de luptă, sigure de izbîndă.

Cîte rînduri de vieți prețuiește așa viață ? Dar Engels a văzut mai mult : el a văzut propria sa apoteoză. Cînd, la Zürich, prezidenta congresului internațio-nal — revoluționara rusă Ana Kulîșov — a anunțat că Engels e între congresiști, atunci, ca electricizat, întreg congresul s-a sculat în picioare, aclamînd cu aplauze nesfîrșite pe Engels și, ori de cîte ori se încerca să mulțumească, tunete de aplauze și strigăte nesfîrșite de bucurie și entuziasm îl întrerupeau. Erau reprezentanții a 18 națiuni socialiste, care, într-o însuflețire și un entuziasm fără margini, aclamau și sărbătoreau pe unul din cei doi întemeietori ai socialismului științific și ai social-democrației internaționale.

În acel moment, Engels a trăit propria lui nemurire. În acel moment, el trebuia să vadă și să simtă că genialele gîndiri ale lui și ale lui Marx au prins gîndiri în creierii noștri, că simțirile calde din inima lor largă au încălzit inimile noastre, că activitatea lor ori a sa pentru binele și propășirea omenirii s-a prefăcut în activitate similară în noi, milioanele de social-democrați din lumea întreagă.

În acel moment, Engels trebuia să vadă și să simtă și, desigur, a văzut și a simțit că tot ce poate muri din el e numai aceea prin care se aseamănă cu ceilalți oameni, iar ceea ce a făcut din el un Engels și din marele lui prieten un Marx va trăi cît va trăi și omenirea. Aceasta e glorioasa nemurire, pe care o întrevedeau așa de neclar și de brutal religiunile mari.

Oh nu, nici viața, dar nici moartea unor bărbați mari ca Engels nu pot să ne dea gînduri pesimiste și tînguiri neputincioase.

Din groapa deschisă a lui Engels,

„...din buibuitul frînt al bulgărilor de pămînt“, se ridică un glas dătător de putere, care zice : „Muncește pentru binele semenilor tăi și vei fi“.

Și milioane de socialiști în fața groapei marelui nostru dascăl vor zice cu inima îndurerată, dar cu hotărîre și bărbăție :

Engels a murit, să trăiască opera lui, **socialismul științific, și social-demo-crația internațională !**

C. Dobrogeanu-Gherea

PROBLEMA INDUSTRIEI *

Am arătat că întemeierea industriei se pune la noi cu atîta seriozitate, încît nepăsarea în această privință poate aduce cele mai mari nenorociri asupra țării. România nu poate rămînea țară agricolă, căci criza grea prin care trecem ne-a arătat că și agricultura suferă de concurența ce-și fac țările mari agricole. Nici măcar atîta nu se poate aștepta ca țările industriale să ne primească la dinsele cerealele fără taxe dacă noi le-am primi tot fără taxe produsele industriale. Dovadă mișcările violente ale agrarilor germani și francezi, precum și silința ce-și dau țările industriale de a produce cît mai multe cereale la dinsele și de a alergera la străini numai cînd ale lor nu le-ar fi îndestulătoare. [...]

Trebuie creată în România industria mare. [...]

I. Nădejde

KARL MARX

De aniversarea a 14-a a morții sale **

Mîine, duminică, se împlinesc 14 ani de la moartea lui Karl Marx. Ce a fost acest om pentru muncitorimea din lumea întreagă și ce-a fost el mai ales pentru social-democrația internațională este astăzi un fapt cunoscut de toți muncitorii conștienți. Karl Marx a fost acela care a dat mișcării muncitorilor baza solidă a științei, el a fost acela care a dezbrăcat această mișcare de caracterul utopic pe care-l luase, și în opera sa „Capitalul”, numită cu drept cuvînt Biblia muncitorilor, el a dat muncitorilor călăuza de care aveau nevoie pentru ca niciodată să nu părăsească tărîmul pe care singură muncitorimea poate să se lupte cu succes, tărîmul luptei de clasă.

Muncitorimea sau democrația română cunoaște mai mult sau mai puțin pe teoreticul Marx; ceea ce a fost el însă ca om este pentru puțini cunoscut. Din notițele răzlețe pe care le avem asupra persoanei lui Marx, de la copii și prietenii săi, precum și de la oameni nepărtinitori, vroim să încercăm a face o mică schiță asupra lui Karl Marx ca om.

Marx era un om de o energie rară; scopurile pe care le urmărea le urmărea cu o persistență și tenacitate demne de admirat. Teoretician pînă în adîncul sufletului său, el prevedea cu ani înainte turnura pe care o va lua o mișcare oarecare sau atitudinea politică a unui stat. [...]

Cînd era vorba de a apăra interesele muncitorilor, Marx era neclintit și nu o dată devenea în apărarea sa violent, ba cîte odată chiar brutal. Cînd croitorul german Weitling începu agitația sa printre muncitori, Marx privea tot cu mai multă durere de inimă cum acest croitor buimăcea muncitorimea suferindă cu niște utopii care niciodată nu s-ar fi putut realiza, atît erau de absurde. Într-o zi, Weitling trece prin Bruxelles și-i anunță lui Marx, care se afla pe atunci în acest oraș, că îl va vizita. Într-adevăr, Weitling se prezintă la Marx, care îl întreabă repede de tot ce scopuri urmărește. Croitorul german începe imediat să-și dezvolte planurile sale asupra unui stat viitor cu acea amănunțime hiperscrupuloasă pe care o întîlnim și în scrierile sale. Marx îl ascultă cu o nerăbdare crescîndă și cînd Weitling ajunsese la sfîrșitul povestirii sale îl apostrofă cu următoarele cuvinte: „Și cu asemenea nebunii buimăcești d-ta capetele muncitorilor? Asta-i o adevărată crimă...”. [...]

În lucrările sale științifice, Marx era de scrupulozitate rară. Pentru a controla un citat de mică importanță, era în stare să-și întrerupă lucrările sale și să

* „Lumea nouă”, anul I, nr. 326, din 17 octombrie 1895.

** „Lumea nouă”, anul III, nr. 795, din 2 martie 1897.

alerge pînă la biblioteca din **British Museum**. Engels cita ca un ce caracteristic pentru Marx faptul că a fost, poate, **singurul** om care a citit toate cărțile albastre englezești și că le-a citit într-adevăr se poate vedea din nenumăratele notițe pe care le-a făcut pe marginea lor.

În viața de familie, Marx era un soț model și un tată de o bunătate și de o blîndețe rară. Paul Lafargue istorisește că adesea Marx se juca cu copiii săi „de-a marina”. În acest scop, turna apă într-o albie și făcea să plutească într-însa niște corăbioare, cărora le dădea la urma urmei foc, în mijlocul risetelor, săriturilor și bucuriei copiilor. Despre una din fetele sale, care e actualmente soția lui Lafargue, Marx zicea mereu că dînsa a dat greș, că trebuia să fie băiat, aceasta în mijlocul risetelor nevestei și a amicilor săi. Întru ce privește viața conjugală a lui Marx, ajungem ca să spunem aci că Engels atribuia moartea lui Marx și faptului că acesta își pierduse soția...

Sfîrșind, vream să menționăm că Marx n-a fost numai un mare teoretician, ci că a fost și un artist de seamă. Pentru a dovedi aceasta va fi de ajuns să citez satira incisivă și limba frumoasă care sînt caracteristice scrierilor lui; înainte de toate, va trebui să citez însă faptul că Heine, înainte de a publica unele lucrări de ale sale, le-a citit cu Marx, le-a corijat împreună cu acesta și a pus mult preț pe sfatul „economistului”.

7

LA ȚARĂ ! *

De cînd, pentru întîia oară, pe cîmpul politicii din țara aceasta a apărut partidul muncitorilor, n-am încetat o clipă de a îndemna pe prietenii noștri :
— La țară ! Să mergem la țară ! Să organizăm muncitorimea agricolă !

Acest îndemn, însă, care răsuna ca un strigăt sedicios pentru clasa arendașilor și proprietarilor, deși repetat de nenumărate ori, n-a fost încă urmat de o acțiune temeinică.

Astăzi, mai mult decît oricînd, mișcarea socialistă din România simte lipsa elementului țărănesc, element care formează imensa majoritate a muncitorimii noastre.

Se ridică chestia reformei electorale, a cuceririi votului universal. Cum vom putea însă cuceri această reformă dacă nu ne vom putea întemeia în agitațiunea noastră pe o pătură cît mai mare de muncitori organizați, și anume de muncitorii cetățeni ?

Muncitorimea din orașe, cît este organizată, e adesea compusă din oameni fără drepturi politice, care nu pot agita, care nu pot vota, al căror glas nu poate cîntări nimic în cumpăna politică. Nu e mai puțin adevărat că organizarea întregii muncitorimi industriale, atrăgîndu-se mai ales în organizațiunile noastre politice cît mai mulți muncitori cu dreptul de vot, se impune, căci ea trebuie să formeze temelia propagandei noastre la țară.

Și, mult-puțin, la orașe tot putem spune că s-a făcut ceva în acest sens. Grație acestui fapt, astăzi în fiecare oraș și orașel, adeseori și prin satele cele mai uitate, Partidul social-democrat are adepți, dintre care mulți ar putea fi foarte buni propagandiști și agitatori. [...]

O mică scînteie de propagandă, o mică agitație în toate satele, și zeci de mii de săteni s-ar grupa sub steagul revendicărilor social-democratice. Încă o dată, mișcarea socialistă printre sătenii de peste munți să ne servească de lecție și de călăuză.

Astăzi, cînd partidul muncitorilor are în România un ziar zilnic, cînd acțiunea socialistă parlamentară și extraparlamentară ia din ce în ce o mai mare întindere, cînd 45 de deputați sînt partizani ai votului universal, e nevoie de a chema la noi muncitorimea agricolă, de a forma la sate cluburi și societăți social-democrate, de a convinge pe săteni de marea însemnătate a reformei electorale.

* „Lumea nouă”, anul IV, nr. 1080, din 21 februarie 1898.

Odată această operă îndeplinită, o petiționare mostră a sute de mii de muncitori la Cameră ar sili pe guvern și pe reprezentanții țării să se supună voinței poporului conștient.

Pentru acest scop, la muncă, prieteni !

C. Z. Buzdugan

8

SERBAREA NOASTRĂ *

Se fac pregătiri, se formează comitete pentru sărbătorirea zilei de 11 iunie. Atît guvernul, cît și fracția flevistă organizează manifestații și întruniri. Fiecare, însă, caută să scoată din această manifestație un cît mai mare folos imediat ; cei dintîi au de gînd să-și întărească poziția destul de zdruncinată, cei din urmă vor să provoace un scandal, ale cărui urmări să fie zdrobirea definitivă a guvernului.

Dar noi ? Dar adevărații democrați ?

Și noi serbăm revoluția de la 48, în înțelegere cu Vintilă Rosetti, fiul lui C. A. Rosetti, și cu Vasile Kogălniceanu, fiul lui Mihail Kogălniceanu. Noi serbăm revoluția democratică și socială, aceea care a voit : desființarea clăcei, desființarea pretinsului drept al boierilor asupra pămîntului cultivat de țărani, desființarea nedreptelor deosebiri de drepturi, după naștere și după religie, deci răsturnarea nobilimei. Serbăm acea revoluție care a voit votul universal și, deci, prefacerea milioanelor de muncitori obișnuiți în cetățeni, care să conducă treburile țării. [...]

I. Nădejde

9

OAMENII ȘI FAPTELE DE LA ANUL 1848 **

[...] Istoric, artist și om politic, Neculai Bălcescu e cea mai clară figură de la 1848. De un entuziasm fără margini, de un sentimentalism dus la exces, dînsul și-a pus în revoluție tot focul vîrstei sale, toate visurile sale de înălțare a țării, tot idealul vieții lui. Cult, erudit, a dezgropat din noianul vremurilor și al legendelor icoana măreață a lui Mihail Viteazul și a dat-o generațiilor moderne ca pe o pildă de acțiune și energie. [...]

Înăbușindu-se revoluția, Bălcescu își începu trista viață de pribegie prin streini, care l-a amărît pînă în fundul sufletului. Persecutat, nevoit să fugă din loc în loc, fără bani, bolnav, marele om se stînea în primăvara vieții.

La Palermo, în Sicilia, unde-și dădu sufletul, fu înmormîntat din mila publică. Mormîntul n-a mai putut fi recunoscut pe urmă.

*

Unul din cei mai idealiști și mai entuziaști dintre capii mișcării de la 1848 a fost C. A. Rosetti.

Dorințele sale mergeau mult mai departe decît ale celorlalți tovarăși. Așa, într-o scrisoare către Ioan Ghica, arată că scopul revoluției din 1848 ar fi fost de a scăpa de robia turcească și rusească : „Ah, dacă eram un guvern de români, gloria aceasta de a scăpa lumea de robie n-ar fi avut-o ungurii, ci noi sau uniți cu ungurii, am fi fost siguri să luăm Viena și să proclamăm republica“. Într-o altă scrisoare, vorbind de tendințele revoluției, se adresează astfel unui prieten al său :

— Nu ai și tu, ca și mine, credința că mîine, poimîine, poate socialismul o să triumfe ?

Au trecut cincizeci de ani de atunci și socialismul tot n-a triumfat, pentru că socialismul e altceva decît o mișcare idealistă, așa cum și-o închipuia Rosetti.

Dar entusiastul luptător nu s-a descurajat. Curajul pe care l-a desfășurat la 11 iunie 1848 nu l-a părăsit un moment și, pînă la sfîrșitul vieții sale, Rosetti a

* „Lumea nouă“, anul IV, nr. 1164, din 6 iunie 1898.

** „Lumea nouă“, anul IV, nr. 1169, din 12 iunie 1898.

rămas un mare cetățean, plin de adîncă dragoste pentru popor și de mare grijă pentru țară.

Socialiștii serbează în el pe unul din cei mai sinceri revoluționari. Alături de Cîmpineanu și de Bălcescu, figura sa va străluci pururi ca una din cele mai simpatice democrației.

★

Tînăr pe acele vremuri, I. Brătianu a luat, totuși, o parte activă la revoluție. Împreună cu C.A. Rosetti, dînsul era unul dintre capii revoluționarilor din Capitală și a îndemnat poporul să proclame guvernul provizor.

A fost unul dintre cei patru secretari ai acestui guvern.

Cînd membrii guvernului porniră din Capitală spre Tîrgoviște, Brătianu rămase în București, nevoind să dezerteze de la postul său.

Locotenența domnească îl numi polițai al Bucureștilor.

În ziua de 6 septembrie, împreună cu Rosetti, arse Regulamentul Organic, în piața publică.

E unul din revoluționarii care, cu cît au înaintat în vîrstă, cu atît și-au restrîns numărul idealurilor. [...]

Liberalii îl serbează ca pe unul ce a știut să le asigure puterea pentru multă vreme.

★

Elev sîrguitor al lui George Lazăr, Ion Eliade Rădulescu a fost unul din principalii întemeietori ai literaturii românești.

S-a născut la 1802, în Tîrgoviște, și a învățat carte la școlile grecești și apoi la singura școală românească de pe atunci.

Și-a început foarte de timpuriu cariera de publicist.

Mișcarea de la 48 datorește mult lui Eliade, care, prin ziarul său, „Curierul românesc“, a dus o campanie energetică în vederea revoluției. [...]

Cu toate greșelile sale, România modernă îi datorește mult.

★

Fiu de boier mare, înrudit cu familiile domnitoare, Ion Ghica, ca și Cîmpineanu, s-a lepădat repede de prejudecățile de clasă și a trecut chiar de la început în rîndurile revoluționarilor al căror sfătuitor și conducător a fost. [...]

Cînd guvernul provizor a numit agenți români în străinătate, care să explice și să susțină cauza revoluției pe la curțile europene, Ion Ghica fu trimis la Constantinopol.

După 1848 își începu exilul, despre care ne-a lăsat așa de mișcătoare documente, în ale sale **Amintiri din pribegie**.

Om învățat, Ion Ghica are o activitate destul de frumoasă și pe tărîmul publicisticii.

A fost unul din cei mai mari oameni politici ai țării.

★

Cezar Bolliac s-a născut la 1813 și a murit la 1880.

A jucat un rol însemnat în revoluția de la 1848.

A fost membru al consiliului municipal din Capitală, președinte al clubului **Junimei** și redactor la gazeta **Poporul suveran**.

Făcea parte din gruparea celor înaintați, și cînd se anunță venirea turcilor, stărui în zadar, alături cu Bălcescu, Rosetti și Brătianu, ca guvernul să concentreze trupele și să înarmeze țara.

Om de litere, poezia sa **Țiganul vindut** a devenit populară, pentru sentimentele puternice exprimate în ea împotriva robiei.

Om foarte activ, a fost de un mare sprijin revoluției.

★

O figură simpatică, aproape legendară, deși foarte puțin cunoscută, e aceea a lui Popa Șapcă.

A luat parte la proclamarea revoluției de la Izlaz, unde a zugrăvit în culori foarte vii suferințele țăranilor.

În numele sătenilor a cerut să se dea muncitorilor de pământ o părticică de loc de arat, ca nu tocmai ei, care duc toate greutățile țării, să fie străini și nemernici pe propria lor moșie.

De prisos să mai spunem că a fost tratat ca socialist și batjocorit de boieri.

★

Din guvernul provizoriu făcea parte și Ștefan Golescu, om cu foarte mare vază în țară și însuflețit de adâncă dragoste pentru revoluție.

După întoarcerea de la Tîrgoviște, a lucrat decretul prin care se hotăra alegerile pentru adunarea legiuitoare pe baza votului universal.

★

Un alt membru din familia Goleștilor, generalul Neculai Golescu, a făcut parte din al doilea guvern provizor, alcătuit după răsturnarea căimăcămiei și retragerea guvernului interimar.

★

Democrat, doritor de a vedea bucurîndu-se și românii de drepturi egale. Dimitrie Brătianu și-a jertfit toată tinerețea sa revoluției. A fost unul dintre propagandiștii cei mai aprigi în popor.

Guvernul revoluționar l-a numit ministru în străinătate, la Pesta, unde Dimitrie Brătianu s-a purtat cu un tact deosebit.

Mai pe urmă, în politică, nu s-a înțeles totodată cu Ion Brătianu și către sfîrșitul vieții sale s-a certat chiar de-a binele cu dînsul.

Luptător modest, dar sincer și convins. [...]

★

Transilvania a contribuit mult, prin oamenii săi, la revoluția de la 1848. I. Maiorescu, venit din Transilvania, ajută foarte mult mișcarea din țară.

Din Craiova, dînsul nu numai că sfătuia pe tineri, dar și punea în cunoștință pe revoluționarii de peste graniță de cele ce se petreceau aici.

Guvernul revoluționar, cînd numi agenți români în străinătate, trimise pe Ion Maiorescu la dieta din Frankfurt.

Constantin Daniil Rosenthal [...] născut în Ungaria, proclamat cetățean român de locotenența domnească la 2 august 1848. Acest talentat pictor era prieten de aproape cu familia lui C.A. Rosetti, a ajutat mult mișcării, a fost exilat de reacționari, dar a reușit să scape la Giurgiu și să însoțească pe d-na Rosetti, care lucra pentru liberarea celor surghiuniți în Turcia și arestați.

Doamna Rosetti reuși, iar Rosenthal îi petrecu pe exilați în drumul lor prin Ungaria și Austria. La Paris, Rosenthal era foarte prețuit de revoluționarii francezi.

Mergînd în Austria, însărcinat cu o misiune din partea românilor revoluționari, căzu în mîinile poliției și, la 1852, muri în temniță, ori mai probabil se omorî, ca să scape de chinuri și ca să nu dea pe față scopul călătoriei.

Rosetti a păstrat pînă la moarte cîteva tablouri de Rosenthal și portretul însuși al pictorului, care acuma e la pinacoteca din București, dăruit de Rosetti prin testament.

MIȘCAREA ȚĂRĂNEASCA *

Pe zi ce trece, ne sosesc veștile cele mai frumoase și mai îmbărbătătoare din comunele județelor de pe malurile Dunării.

Mișcarea țărănească, începută acolo în niște condițiuni foarte modeste, a crescut neconținut în ciuda tuturor piedicilor, și astăzi e mare și roditoare, cuprinzând o mulțime de sate împrăștiate de-a lungul vechiului fluviu.

A fost o scinteie mică, scinteia care a fost aruncată întâia dată, dar aceea scinteie era menită să devină focul întins de acuma, focul la flacăra căruia se luminează mii de conștiinți, trudite, dar nu obosite. Și focul crește neconținut, cu toate tristele proorocii pe care le făceau unii.

E un semn bun acesta. El dovedește că a trecut demult vremea când socialismul era socotit ca o plantă exotică și că țăranii pot tot așa de bine ca și muncitorii de la oraș să priceapă mărețele învățături mîntuitoare.

Acum e în ajunul alegerilor comunale. Ar fi de dorit ca prietenii noștri de la țară să se pună pe lucru cu puteri încordate și să facă să intre la primării tovarăși de idei cu dor de bine. Asta ar aduce o rază binefăcătoare de lumină în trista și întunecata lor existență de astăzi.

Septim

SÎNTEM ȘI RĂMÎNEM **

[...] Noi nu putem să renunțăm la partidul și la idealul nostru. Sîntem muncitori socialiști și vroim să rămînem ca atare, căci interesele noastre, și politice, și economice, nu ne îngăduiesc să fim altfel.

Iar dacă multora le pare că idealul nostru e prea îndepărtat, nu pot aștepta să vadă răsărind razele frumoase și strălucitoare ale soarelui-ideal, se pot duce, se pot reîntoarce la matca lor.

Noi sîntem și rămînem soldați credincioși ai steagului roșu al proletariatului internațional și în această direcție vom lupta, pentru ca elementelor care împing pe căi nesănătoase muncitorimea să le arătăm fie naivitatea lor politică, fie reaua lor credință!

Al. Ionescu

CĂTRE MUNCITORII DIN ROMÂNIA ***

Tovarăși,

La 1 Mai 1900, proletariatul din toată lumea va sărbători, ca și în anii trecuți, sărbătoarea internațională a muncii. Partidul muncitorilor din România, credincios datoriei sale internaționale, invită pe muncitorii din România să se unească la această măreață manifestație.

La această dată, milioane de salariați se vor ridica revendicînd ziua de muncă de **opt ore** pentru cei cărora organizația capitalistă le impune 12 pînă la 16 ore de lucru pe zi, cerînd de lucru pentru miile de lucrători care stau pe drumuri, cerînd pentru toți un salariu mai omenesc. Pentru dezrobirea economică a clasei muncitoare fiind trebuitoare cucerirea puterilor politice, ei vor cere dreptul de vot pentru toți deopotrivă. Iar lupta pentru cucerirea acestor drepturi, neputînd fi dusă fără o armată muncitoare bine organizată, ei vor manifesta pentru organizarea ime-

* „Lumea nouă”, anul IV, nr. 1220, din 14 august 1898.

** „Lumea nouă”, anul V, seria a II-a, nr. 19, din 28 martie 1899.

*** „Lumea nouă”, anul VI, seria a III-a, nr. 40, din 16 aprilie 1900.

diată a lucrătorilor în societăți pe bresle. Într-un singur glas, într-un singur gând, fără deosebire de sex, de rasă, de limbă sau de religie, ei vor cere dreptate și vor manifesta dorința lor d-a se dezrobi.

Din ateliere, din porturi, din mine, din câmpii, din fabrici, din uzine, din birouri, de pretutindeni unde salariații muncesc și suferă, ei vor veni, mulțime nenumărată, să îngroașe rândurile celor ce protestează contra odioasei stări capitaliste.

În România, țara salariilor mici și a muncii îndelungate și neprotegiate prin nici o lege, exploatarea este mai cruntă, asuprirea mai crudă, robia politică mai completă decât oriunde aiurea. De aceea, la 1 Mai Partidul muncitorilor din România adresează lucrătorilor acest împătrit apel: **Înainte pentru ORGANIZAREA MUNCITORILOR! Înainte pentru ziua de OPT ORE! Înainte pentru DOMNIA LEGILOR la sate și la orașe! Înainte pentru VOTUL UNIVERSAL!** Înainte mereu spre a dovedi că, oricât guvernele claselor stăpînitoare ar prizoni și închide pe luptătorii pentru dreptate, oricît unii ar dezerta din mișcarea muncitorilor în tabăra exploataților, mișcarea muncitoare nu pierе, ci devine din ce în ce mai puternică, mai neînvinsă. Manifestația de la 1 Mai anul acesta trebuie să fie cea mai energică protestare contra odioasei justiții de clasă, contra condamnării nedrepte a prietenilor noștri Banghereanu, Ficșinescu și a tuturor celor prizoniți în lupta pentru legalitate. [...]

**În numele Partidului muncitorilor,
Comitetul executiv al Clubului din București**

ION LATEȘ

(1913 — 1951)

În lupta pentru prefacerea revoluționară a societății românești și așezarea ei pe temeiurile socialismului, clasa muncitoare din țara noastră a ridicat din rîndurile sale o pleiadă de luptători a căror viață și activitate au fost închinare acestor înalte idealuri. Între aceștia se înscrie și Ion Lateș.

Născut la 19 ianuarie 1913, Ion Lateș a crescut în mijlocul unei familii nevoiașe, care ducea o viață plină de lipsuri și greutate. Aceasta a facilitat apropierea și încadrarea sa în mișcarea muncitorească.

Ion Lateș și-a început educația socialistă lucrînd ca tipograf în orașul Rîmnîcu-Vîlcea, în perioada adîncilor frămîntări sociale din anii 1929—1933. Trăind sub influența unor muncitori tipografi înaintați între care mai apropiați i-au fost comunistul Vasile Oproiu, socialistul Alexandru Oită și alții, activitatea sa revoluționară este strîns legată de prima celulă de U.T.C. din acest oraș. Din anul 1932, cînd împreună cu alți tineri au creat celula U.T.C., el a militat pentru organizarea tineretului vîlcean, pentru mobilizarea sa la luptă împotriva exploatării și asupririi.

Această primă organizație de U.T.C. din județul Vîlcea din care mai făceau parte tinerii muncitori tipografi: Ion Magheru, Mitrea Mihai, Ion Fundescu și alții, și-a făcut încă de la început simțită prezența în rîndurile tineretului din oraș. În ateliere, la căminul de ucenici sau în colțurile ascunse ale parcurilor, se citeau cărți cu caracter revoluționar și progresist aduse de către U.T.C.-iști și ziarele de stînga din care nu lipseau „Tînărul leninist“, „Proletarul“, „Stînga“, „Cuvîntul liber“, „Unificarea socialistă“ ș.a.

Utecistii vîlcenii în frunte cu Ion Lateș își extind treptat activitatea. Răspîndind manifeste comuniste ei demască exploatarea și îndeamnă masele muncitoare să se ridice la luptă împotriva pericolului fascist. În anul 1934, la căminul de ucenici de pe strada Mihai Bravu din Rîmnîcu-Vîlcea, a avut loc o adunare la care utecistul Ion Lateș în cuvîntul său a cerut îmbunătățirea condițiilor de viață pentru tineret. Cu utecistii tipografi, comitetul județean Vîlcea al P.C.R. a tipărit în anul 1933 manifestul „Liga Muncii“ iar în 1935 gazeta comunistă „Facla muncii“, interzisă după primele numere. Tot cu ei s-a tipărit și gazeta „Țărănismul Vîlcean“ cu misiunea de a orienta masele de țărani săraci spre poziția de luptă a alianței muncitorești-țărănești.

În același an are loc o ședință a celei de U.T.C. pe „Dealul Capela” la care Ion Paicu, delegatul Comitetului regional Oltenia al U.T.C., trasează sarcina ca toți uteciștii să acționeze pentru atragerea tinerilor muncitori în sindicate și pentru formarea secțiilor de tineret în rândurile acestora. În urma activității depuse de către întreaga organizație de U.T.C., s-a reușit ca în scurt timp să fie înrolați în sindicat un număr de peste 20 de tineri lucrători tipografi, formînd o grupă sindicală încadrată în circumscripția a VII-a Craiova a Uniunii Muncitorilor Grafici din România. În același timp, sub îndrumarea Comitetului județean Vilcea al P.C.R., au fost organizate noi celule de U.T.C. atît în orașul Rîmnicu-Vilcea cît și în unele comune apropiate, ceea ce a contribuit la lărgirea și diversificarea activității politice în rîndurile tineretului.

În aceste condiții, în ziua de 1 Mai 1935, în zăvoiu din Rîmnicu-Vilcea s-a petrecut un fapt de o semnificație aparte menit să dea un nou avînt luptei tinerilor comuniști de pe aceste meleaguri, fapt de care aceștia își vor aminti întotdeauna cu îndreptățită mîndrie. Este vorba de prima conferință a regionalei U.T.C. Oltenia, ale cărei lucrări au fost conduse de către tovarășul Nicolae Ceaușescu. În rezoluția adoptată de către conferință se aprecia că organizațiile de U.T.C., deși multe dintre ele tinere, au reușit, în condițiile terorii crunte ale autorităților burgheze și ale creșterii primejdiei fascismului și războiului, să organizeze cu succes o serie de acțiuni (la C.F.R., cămine de ucenici, tipografii din Turnu Severin, Rîmnicu-Vilcea, Pitești etc.). Prin aceeași rezoluție, conferința chema tineretul la noi acțiuni de luptă în front unic contra exploatării și asupririi, pentru ridicarea nivelului de trai al tineretului, pentru un larg front popular antifascist.

După încheierea lucrărilor conferinței, delegații celulelor de U.T.C. din județul Vilcea, cu sprijinul și sub direcția îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat Comitetul județean Vilcea al U.T.C. Ca secretar al acestui comitet a fost ales Ion Lateș, funcție pe care a deținut-o pînă la plecarea sa la București. În cîteva rînduri, după aceea, pentru activitatea sa politică neobosită, Ion Lateș a fost arestat de către siguranță, dar deși schingiuit și maltratată, el s-a comportat demn.

Pus în libertate, este urmărit pas cu pas de către poliție și nevoit ca la sfîrșitul anului 1937 să plece la Școala superioară de arte grafice din București. Acolo, condus de un puternic sentiment revoluționar și patriotic, își continuă cu asiduitate activitatea împotriva dictaturii regale și apoi împotriva dictaturii militaro-fasciste, și a subjugării țării de către Germania nazistă. Ca participant la acțiunile ce au avut loc în toamna anului 1940 în Capitală, Ion Lateș a fost arestat din nou.

Eliberat mai tîrziu din beciurile siguranței, se angajează muncitor la tipografia „Dacia Traiană” din București, unde, în condițiile terorii dictaturii antonesciene și ale gestapoului, își continuă lupta, demascînd fără cruțare războiul hitlerist. Pune locuința sa la dispoziția partidului, difuzează broșuri și manifeste, iar ca membru al biroului comitetului sectorului I Galben al P.C.R. din București și membru în Comitetul județean Ilfov al U.T.C., participă la numeroase acțiuni conduse de către partid.

La 16 februarie 1944, întrucît inițiaseră organizarea unui grup de luptă patriotică și a unui sindicat ilegal, mai mulți tineri comuniști de

la tipografia „Dacia Traiană” în frunte cu Ion Lateş, sînt arestaţi de către siguranţă. La scurt timp, fiind judecat pentru activitatea sa patriotică, Ion Lateş este condamnat la temniţă grea pe viaţă şi încarcerat la penitenciarul din Aiud.

În urma schingiuirilor îndurate în beciurile siguranţei şi a regimului de exterminare din închisoare, Ion Lateş contractează o gravă boală de plămîni, care îl va urmări tot restul vieţii. După 23 August 1944, din însărcinarea partidului, Ion Lateş a îndeplinit sarcini de răspundere pe linie de tineret.

A încetat din viaţă în ziua de 30 ianuarie 1951, după o grea suferinţă. L-am întîlnit cu puţin timp înainte în sanatoriul din Braşov. Era acelaşi tînăr plin de o rară modestie şi simplitate, cum a fost cunoscut de către toţi cu care a muncit.

Marile realizări obţinute în prezent în ţara noastră constituie înfrunghirea vie a celor mai înalte idealuri ce au însufleţit pe militanţii mişcării muncitoreşti revoluţionare din patria noastră, pe luptătorii pentru cauza socialismului. Pentru abnegaţia şi pasiunea cu care şi-a dăruit totul în vederea triumfului marilor idei ale socialismului, Ion Lateş rămîne un exemplu de urmat pentru tinerii de azi.

MIHAIL TOARTA

JEAN BART

(1874 — 1933)

Eugeniu Botez — cunoscut în activitatea sa socialistă, publicistică, literară, cit și în cea de comandor și căpitan sub numele de Jean Bart — s-a născut la Burdujeni, în ziua de 28 noiembrie 1874. Mutându-se la Iași, familia Botez locuia pe strada Sărăriei, unde se afla și sediul revistei „Contemporanul“, în locuința lui Ioan Nădejde. Dezvoltându-se într-un mediu în care ideile socialiste se bucurau de o largă adeziune printre tinerii studiosi, Jean Bart, încă din vremea când era elev de gimnaziu s-a atașat cu entuziasm de aceste idei înnoitoare, care i-au călăuzit întreaga sa viață.

Într-un articol memorialistic, Jean Bart scria în legătură cu motivul datorită căruia tatăl său l-a înscris la liceul militar, cunoscut pentru rigoarea disciplinei. „În clasa întâia gimnazială umblam fugar de la școală și călăuzeam grupe de țărani pe străzile Iașului veniți pentru întruniri la club ca să ceară pământ și drepturi. În clasa a doua, în vacanță, la moșia unei rude, împărțeam pe ascuns broșuri de propagandă la o stînă unor ciobani care nu știau carte... Apucăturile mele de atunci l-au făcut pe tata să mă bage la școala militară“¹.

Ca elev al liceului militar, superiorii săi l-au prins citind cărți „subversive“, pe care le-au confiscat și le-au ars, iar pe „făptaș“ l-au pus la carceră, cu regim de apă și pîine.

Încă din tinerețe, Jean Bart a colaborat la presa muncitorească revoluționară. Avea numai 16 ani când a trimis un articol ziarului „Munca“. Era pe vremea lupei de idei : „artă pentru artă“ sau „artă cu tendință“. Articolul era adresat lui Vlahuță fiind iscălit Gh. Rot..., de la numele unui lucrător croitor al liceului militar ieșean, Rotopeanu. Autorul, manifestându-se ca un adept al artei cu tendință, descrie cu sensibilitate viața grea a muncitorului, care, din zori pînă-n noapte, trudește pentru un salariu mizer, rupindu-și un ban din venitul anemic ca să-și cumpere un ziar „pentru a-și încălzi sufletul și lumina mintea“².

Sub iscălitura abreviată Tr. (Trotuș), Jean Bart a mai scris în „Munca“ un articol intitulat *Internaționala*, cu prilejul împlinirii a 30

¹ *Mișcarea muncitorească din România. 1893—1900*, Elitura politică, București, 1965, p. 300.

² „Munca“ din 12 iunie 1894.

de ani de cînd, la Londra, în cadrul unui miting din strada Martin Hall, s-au pus bazele Asociației internaționale a lucrătorilor.

Făcînd o trecere în revistă a rolului jucat în istoria omenerii de ideea solidarității internaționale a muncitorimii, Jean Bart observa că numai atunci cînd muncitorii, ca o clasă conștientă de rolul său, vor fi un „element împingător“ al progresului social înfrățirea omenerii muncitoare va coborî din înalte culmi ale unor generalizări abstracte spre adevărata înfrățire a celor apăsăți și despoiați. Dacă proletarul se simte solidar cu tovarășul său de clasă din alte țări, în burghezul din propria sa țară vede pe potrivnicul său. Toate acestea înseamnă însă luptă, luptă necurmată. „Și totuși acesta e stadiul înainte-mergător țelului“ — scria autorul. Vizionarii n-au împiedicat cele mai singeroase războaie. Primele încercări de a se înfăptui solidaritatea internațională a muncitorimii cîștigate pentru ideea emancipării sale economice și politice au fost făcute în epoca de la 1848. Deși ele n-au reușit să se mențină, au avut ca urmare „Manifestul comunist“, în care pentru prima oară s-a spus lămurit că dezrobirea clasei muncitoare, făurirea unei noi societăți, fără exploatarea omului de către om, nu se va face după un oarecare „sistem“ imaginat, ci va fi fructul luptei de clasă dintre proletariat și burghezie. De aceea, releva tînărul socialist, în ajunul revoluției de la 1848 „Manifestul comunist“ se încheia cu cuvintele : „Proletari din toate țările, uniți-vă !“.

De pe aceleași poziții de militantism revoluționar, Jean Bart a mai publicat în această perioadă nuvele, schițe literare, precum și un poem de proză în gazetele „Lumea nouă literară și științifică“ și „Adevărul de joi“.

Absolvind școala de ofițeri de marină, Jean Bart a locuit o vreme la Galați și Brăila, unde a fost comandant de vas și căpitan de port. A avut, în această calitate, diferite însărcinări în țară și peste hotare. Rod al bogatei experiențe cîștigate în aceste călătorii, el a dăruit literaturii noastre pagini de un realism profund, care înfățișează viața dură a marinarilor și docherilor, frămîntările oamenilor întilniți în numeroasele porturi de escală, încăierările singeroase iscate adesea numai pentru o bucată de piine. Cu o privire umană, cu un sentiment frățesc, Jean Bart este, în opera sa literară, un protestatar împotriva exploatării sălbatice a omului simplu, un propovăduitor al ideii unei vieți superioare pentru oamenii muncii.

Nici ca militar, nici ca scriitor Jean Bart³ n-a uitat pe muncitori, al căror ideal socialist l-a îndrăgit din tinerețe. Dealtfel, este interesant de remarcat că toți cei care l-au evocat pe scriitorul Jean Bart au subliniat, ca o trăsătură a personalității sale literare, civice și morale — apartenența la ideile socialismului. Astfel, criticul Garabet Ibrăileanu sublinia că Jean Bart și-a făcut educația în cadrul reuniunilor socia-

³ Jean Bart a scris următoarele volume : „Jurnal de bord, Iași, 1901 ; Datorii uitate, București, 1916 ; În cușca leului, București, 1916 ; Prințesa Bibița, București, 1923 ; În Delta, București, 1925 ; Peste Ocean, București, 1926 ; Însemnări și Amintiri, București, 1928 ; Schițe marine din lumea porturilor, București, 1928 ; Europolis, București, 1933 ; Cartea Dunării, 1933 ; Pe drumurile de apă (Biblioteca pentru toți) și altele. A colaborat la ziarul „Munca“, la revistele „Munca științifică și literară“, „Lumea nouă științifică și literară“, „Pagini literare“, „Adevărul literar“, „Viața românească“, „Insemnări literare“, „Adevărul de joi“ ș.a.

liste, fiind din generația „care a format vechiul socialism român”⁴. Academicianul Demostene Botez nota în *Memoriile* sale convingerea socialistă a ofițerului de marină, a comandorului cu o înfățișare „ce inspira o mare energie”. Eu m-am întrebat — scria el în continuare — cum făcea un ofițer, fie și de marină, pentru a activa efectiv în cluburi socialiste, pentru a ține conferințe și cursuri în școli muncitorești⁵. Scriitorul George Călinescu, după ce i-a făcut portretul fizic: „înalt, aspru și brăzdat adânc la față, cu părul tare și cărunț, dar filfiitor pe spate și cu noblețe, ca al unui comandant de vas în bătaia vântului”, a relevat și el faptul că Jean Bart, ofițer și fiu de general, era „strins legat de începuturile mișcării socialiste la noi”⁶.

Citind revistele „Contemporanul”, „Revista socială”, „Critica socială”, „Știință și literatură” și alte publicații Jean Bart se apropie foarte mult de Constantin Dobrogeanu-Gherea. Acesta încă din 1905 când a vrut să scoată o nouă revistă, care să contracareze influența publicației „Semănătorul”, l-a însărcinat pe Jean Bart să se adreseze grupului poporanist de la Iași pentru a colabora la proiectata revistă.

Cu câțiva ani înainte de primul război mondial, Jean Bart a fost numit căpitan al portului Sulina, pe care l-a descris măiestru în romanul *Europolis*. El a realizat la Sulina, pentru muncitorii portuari, o asociație profesională, cu un birou de împărțire a muncii, înlăturînd, astfel, posibilitatea jecmănirii acestora de către vătăfi. În aceeași direcție, în anii care au urmat războiului, în calitate de director general al Ministerului Muncii și al Asistenței Sociale, Jean Bart a stăruit pentru legiferarea sistemului muncii prin rotație în porturi.

În anul 1929, la Geneva, Jean Bart participă, ca delegat guvernamental, alături de Lazăr Măglașu, delegat al muncitorilor portuari din România, la Conferința Maritimă, organizată de Biroul Internațional al Muncii. La Conferință, delegații muncitorilor din mai multe țări, printre care și România, au contestat ca nefiind legală prezența la dezbateri a delegației fasciste italiene, care nu putea reprezenta voința muncitorimii din această țară. Președintele Conferinței a pus contestația la vot, fiecare delegat trebuind să răspundă nominal, prin vot deschis, dacă era pentru sau împotriva admiterii delegației italiene la lucrările Conferinței. Singurul delegat guvernamental care a răspuns printr-un *nu* categoric a fost cel român. Era încă o dovadă a credinței pe care Jean Bart a păstrat-o idealurilor îmbrățișate încă din tinerețe.

Jean Bart s-a stins din viață la 14 mai 1933, în vîrstă de numai 58 de ani. La înmormîntarea lui s-a vorbit în numele ofițerilor de marină, al scriitorilor și al muncitorilor. În „Marinarul acesta care, în prima tinerețe, ascundea în buzunarele uniforme militare broșurile socialiste ale lui Gherea și Nădejde”, după cum îl caracteriza atunci Tudor Teodorescu Braniște, muncitorimea din țara noastră a pierdut un bun tovarăș.

ION FELEA

⁴ G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 38.

⁵ Demostene Botez, *Memorii*, Editura Minerva, 1970, p. 308.

⁶ „Adevărul literar și artistic” din 21 mai 1933.

Socialiștii craioveni și problema agrară în anul 1894

Pornind de la realitățile social-politice ale țării, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, creat în 1893, și-a spus cuvântul asupra tuturor problemelor majore ale societății românești din acea vreme, luînd poziție și preconizînd soluții în conformitate cu interesele și aspirațiile proletariatului și maselor largi populare. La congresele partidului au fost dezbătute probleme de mare importanță pentru progresul general al societății românești. Printre acestea, la loc de seamă s-a situat problema agrar-țărănească.

Această orientare, sublinierea necesității sprijinirii țărănimii, a organizării ei pentru lupta împotriva exploatării moșierești era pe deplin justificată, deoarece după reforma agrară din 1864 — moment important al istoriei moderne a României —, în agricultura țării noastre continuau totuși să existe puternice rămășițe feudale. P.S.D.M.R. a înțeles că perspectivele luptei de eliberare a țărănimii și rezolvarea deplină a problemei agrare erau strîns legate de mișcarea muncitorească și de aceea a manifestat încă de la început un viu interes pentru problemele social-economice ale satului, ale țărănimii. Socialiștii români, mai ales după crearea P.S.D.M.R., au militat pentru lichidarea formelor de exploatare feudală la sate, pentru atragerea țărănimii la lupta generală a mișcării socialiste, alături de proletariat. În perioada mișcărilor și răscoalelor țărănești din anii 1893—1894, îndreptate împotriva legilor reacționare elaborate de guvern (este vorba de „legea celerului”, „legea asupra jandarmeriei rurale” și „legea asupra taxelor și contribuțiilor comunale”, numită și „legea maximului”), acțiunile de propagare a ideilor socialiste la sate, de încurajare a luptei țărănimii și de protest împotriva represiei sălbatice a răscoalelor s-au intensificat. Totodată, în acești ani s-a trecut la acțiuni concrete de organizare a țărănimii.

Proletariatul a fost singura clasă care s-a ridicat cu consecvență și în mod hotărît în apărarea intereselor țărănimii și a sprijinit lupta ei dreaptă. Militanții P.S.D.M.R. au dezvăluit prin intermediul ziarului „Munca”, prin conferințe și întruniri organizate la sediile cluburilor muncitorești, prin propaganda făcută la sate și prin alte căi și mijloace adevăratele cauze ale răscoalelor din această perioadă. Concomitent, ei explicau necesitatea organizării politice a țărănimii, sub conducerea proletariatului, pentru lupta împotriva exploatării și asupririi. Astfel, ziarul „Munca”, luînd poziție față de caracterul legilor enunțate mai sus, arăta: „Răscoalele nu s-au iscat din senin. Starea cea nenorocită și păcătoasă a sărmanului țăran, împovărat de muncă și sărăcie..., s-a înrăutățit încă... de legile făcute de boieri. Aceste legi sînt menite să stoarcă țăranului și cea din urmă picătură de sînge”. În continuare, vorbind de necesitatea organizării politice a țărănimii, același număr al ziarului arăta: „...țăranii nu sînt organizați în vederea luptei politice, care este singura cale de a lupta împotriva lăcomiei și nerușinării boierești”¹.

¹ „Munca”, din 20 februarie 1894.

În această perioadă o activitate propagandistică și organizatorică demnă de relevanță în rindul țărănimii a desfășurat Clubul Muncitorilor din Craiova, care număra 140 de membri și avea în frunte militanți ca: Gr. D. Pencioiu, D.D. Radoviceanu, Vasile Petrescu, Ștefan Farcaș ș.a. Această activitate s-a concretizat în propunerea făcută de reprezentanții socialiștilor craioveni la Congresul al II-lea al P.S.D.M.R. de a se înființa sindicate agricole care să aibă drept scop: „1) a stabili solidaritate și frăție între țărani și 2) să slujească ca societăți de ajutorare mutuală”², care să fie conduse de partidul politic al clasei muncitoare din România. În cuvîntarea ținută la congres pentru susținerea acestei propuneri, delegatul craiovean Gr. D. Pencioiu arăta că sindicatele agricole „...pe lingă că ar avea un interes practic, ar mai înlesni și propaganda socialistă la țară...”³.

Propunerea socialiștilor craioveni, primită cu viu interes și apreciată de un număr important de delegați, care au purtat discuții pe marginea ei, a fost inclusă pe ordinea de zi a congresului cu unanimitate de voturi.

Această propunere era rezultatul unei constante preocupări a socialiștilor craioveni de a sprijini luptele țărănimii. Ea se manifestase și în timpul răscoalelor din 1888, cînd poetul socialist Traian Demetrescu și alți intelectuali socialiști de frunte, prin articolele, nuvelele și versurile publicate în „Revista Olteană”, dezvăluiau cauzele adevărate ale mișcărilor țărănești.

În toila mișcărilor țărănești din această perioadă, în ședința Comitetului Executiv al Cluburilor Muncitorilor din Craiova, din 16 ianuarie 1894, s-a hotărît ca pe lingă activitatea de la sediul clubului să se organizeze „întîriri la mahalale și pe comune”. Această hotărîre, căreia i s-au adăugat și altele, a dus la intensificarea activității socialiștilor în satele județului Dolj și în județele învecinate, fapt ce a determinat Ministerul de Interne să înainteze, la 4 februarie 1894, Prefecturii județului Dolj o notă în care se arăta: „Descoperindu-se în cîteva județe instigatori care se silesc să răscoale locuitorii, cărora le arată că guvernul voiește să le impună biruri de tot felul, vă rog a da ordine scrise subprefecților ca oriunde vor găsi asemenea indivizi să-i aresteze și să-i trimită Parchetului cu dovezile ce vor avea și dumneavoastră să încunoștiințați imediat ministerul de orice tulburări ce se vor ivi”⁴.

Aceste măsuri excepționale erau impuse de amplele revolte și mișcări țărănești care au avut loc în perioada anilor 1892—1893 și la începutul anului 1894 într-o serie de județe ale țării, printre care și județul Dolj. În comunele Carpen, Seaca, Fratoștița, Galicea Mare, Giubega, Rudari, Gubaucea, Corlate, Vîrtop, Căraula și altele, țărani s-au răscolat împotriva învoielilor agricole împovărătoare, a abuzurilor în parcelarea și vînzarea unor suprafețe de teren din proprietatea statului și a abuzurilor săvîrșite de moșieri și unelte lor. În unele localități țărani au ocupat moșile statului și au refuzat să se retragă, în ciuda tuturor amenințărilor la care au fost supuși, iar în altele au refuzat să se prezinte la lucru în perioadele de vîrf ale campaniilor agricole. Obligat de poziția hotărîtă a țărănilor, arendașul moșiei Filiași telegrafia la 26 iunie 1892 prefectului județului Dolj că „țărani din comuna Fratoștița se împotrivesc a ieși la munca griului, chiar amenințîndu-ne. Rog luați măsurile ce credeți, urgent, munca este expusă prăzii”⁵.

Măsurile amintite cerute de Ministerul de Interne au fost însă zadarnice, deoarece mișcările țărănești în județul Dolj au crescut ca număr și intensitate, culminînd cu impunătoarea demonstrație a țărănilor din mai multe comune ale județului, printre care Segarcea, Băilești, Galicea Mare, care în ziua de 7 februarie 1894 au pătruns în orașul Craiova. Era pentru prima dată cînd țărani din mai multe comune se uneau, mărînd astfel experiența și forța lor revoluționară. Țărani răsculați s-au adresat Clubului Muncitorilor din Craiova, în care vedeau deja un sprijinitor de nădejde al luptei lor. „Vreo 2000—3000 țărani veniți în Craiova să protesteze împotriva taxei popăritului cu care se vedeau împovărați de guvernul conservator — se arăta în raportul Consiliului General al P.S.D.M.R., prezentat la Congresul al II-lea al partidului — s-au adresat Clubului Muncitorilor din Craiova”⁶. Raportul evidenția totodată că „propaganda... ce Comitetul executiv al

² Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900, Editura politică, București, 1968, p. 234.

³ Ibidem.

⁴ Arhivele Statului din Craiova, Fondul Prefecturii județului Dolj, inventarul 256, dosarul nr. 239/1894, p. 383.

⁵ Loc. cit., inventarul 196, dosarul nr. 209, p. 23.

⁶ Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900, 1969, p. 224.

Clubului a început să facă prin satele din județele învecinate a atras simpatii numeroase din partea țărănimii⁷.

La numai trei zile de la această demonstrație, subprefectul plășii Jiul de Jos informa Prefectura județului că țăranii din comuna Grindeni, care s-au înapoiat „de curind de la Craiova cu idei rebele“, s-au răsculat și au sechestrat pe primar, amenințându-l cu moartea.⁸

Deși o parte a conducătorilor Clubului au sfătuit pe țărani să nu facă răscoală, ci să caute să-și revendice drepturile pe cale pașnică, aceștia au continuat să se revolte împotriva exploatarii și împilării, acțiunile lor fiind considerate de autorități ca rezultat al propagării ideilor socialiste la sate.

Revoltele și răscoalele țărănești din 1894 — peste 100 la număr — au avut o arie geografică mare, flacăra lor cuprinzând județele Alba de Jos, Arad, Covurlui, Bacău, Dolj, Fălciu, Putna, Satu Mare și Tecuci⁹.

Pe fondul răscoalelor din această perioadă Clubul Muncitorilor din Craiova și-a trimis mai des propagandiștii la sate, care pe lângă propaganda orală a ideilor socialiste, răspindeau broșuri și alte documente ale partidului în rîndul țărănimii. Despre acest aspect stă mărturie adresa Poliției orașului Craiova din 23 februarie 1894, prin care înainta prefectului județului Dolj „două scrisori, o broșură imprimată — Statutele Clubului Social-Democrat — și un program al acestui club“, pe care Vasile Petrescu și D.D. Radoviceanu le răspundiseră „prin comunele rurale pe la țărani, invitându-i a veni la oraș pentru 27 curent, a protesta contra legilor ce nu le convin și altele“¹⁰.

Din acest succint tablou rezultă că propunerea socialiștilor craioveni la Congresul al II-lea al P.S.D.M.R., importanța pe care ei au dat-o problemei țărănești n-a fost întâmplătoare, ea constituind o necesitate obiectivă a mersului înainte al societății românești. Clubul Muncitorilor din Craiova a înțeles necesitatea sprijinirii țărănimii pentru a se organiza, trecînd și la acțiuni concrete în această direcție. La Congresul al II-lea al partidului, delegatul craiovean Gr. D. Pencioiu, în intervenția sa, arăta că „Clubul Muncitorilor din Craiova a și tipărit un proiect de statut, care s-a și răspândit pe la țară. În majoritatea cazurilor a fost bine primită această idee“¹¹. Această afirmație ne îndreptățește să credem că printre documentele propagandistice confiscate la sate în februarie 1894 și înaintate Prefecturii județului Dolj s-a aflat și proiectul statutului viitoarelor organizații politice sătești, mai ales că despre conținutul lor vorbesc și autoritățile vremii.

Pentru a stăvili propaganda socialistă, autoritățile din Craiova au închis sala în care se țineau întrunirile Clubului Muncitorilor și au anulat o adunare care era programată pentru 3 martie 1894. Pînă la urmă însă — cum reiese din raportul Consiliului General al P.S.D.M.R. prezentat la Congresul al II-lea —, „mulțumită... energiei membrilor Comitetului Executiv, sala a fost pusă din nou la dispoziția clubului și conferințele își urmează cursul lor regulat“¹².

Partidul politic al clasei muncitoare a înțeles importanța luptelor țărănimii, marele ei potențial revoluționar, necesitatea unirii muncitorilor și țăranilor. El a început să explice țăranilor că lupta lor împotriva exploatarelor va crește în intensitate și-și va atinge țelul numai în condițiile organizării politice a țărănimii, sub conducerea proletariatului. Consiliul General al partidului a lansat la 20 martie 1894 un manifest către țărani, în care se arată: „Față cu mișcarea țărănească din cîteva județe și față cu represiunea sălbatică a acestor mișcări, Consiliul decide a se lansa un manifest către țărani, prin care, arătîndu-li-se simpatiile partidului pentru suferințele lor, să le arate în același timp adevărata cale spre emancipare, adică organizarea lor pe cale pașnică și intrarea lor în Partidul Socialist. În același timp, hotărăște ca prin județele unde organizația socialistă este mai puternică să se înceapă relațiile cu sătenii“¹³.

⁷ Ibidem.

⁸ Arhivele Statului din Craiova, Fondul Prefectura județului Dolj, dosarul nr. 204/1894.

⁹ C. Corbu, A. Deac, *Mișcări și frămîntări țărănești în România la sfîrșitul secolului al XIX-lea (1889—1900)*, Editura științifică, București, 1965, p. 257.

¹⁰ Arhivele Statului din Craiova, Fondul Prefectura județului Dolj, inventarul nr. 256/1894, dosarul nr. 239, p. 400.

¹¹ Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900, p. 234.

¹² Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900, p. 224.

¹³ Ibidem, p. 202.

Congresul al II-lea al P.S.D.M.R. (20—22 aprilie 1894) a votat în unanimitate „o propunere, prezentată de delegații socialiștilor craioveni, în care se spunea : „Congresul îndeamnă... toate grupurile socialiste să înceapă agitarea pentru înființarea la sate de bresle țărănești care să fie alipite pe lângă cluburile bine organizate din țară și al căror scop să fie, pe lângă propagarea ideilor socialiste, și ajutorarea reciprocă a membrilor țărani la vreme de nevoie”¹⁴.

Prevăzînd în programul său măsuri care interesau masele muncitoare de la sate, P.S.D.M.R. a făcut ca țăranii, în număr din ce în ce mai mare, să se apropie de mișcarea socialistă, ceea ce a dus așa cum se arăta în Rezoluția privind problema țărănească adoptată de Congresul al II-lea al partidului la „dezvoltarea unității solidare, frățești, a muncitorilor din industrie cu muncitorii din agricultură”.

Această hotărîre a avut o deosebită însemnătate, deoarece propagarea ideilor socialiste la sate a contribuit la creșterea conștiinței și combativității revoluționare în rîndul țăranimii, a dus nu peste mult timp la crearea cluburilor socialiste la sate, organizații politice ale țăranimii îndrumate și conduse de P.S.D.M.R.

VICTOR CHIRIȚĂ

¹⁴ *Ibidem*, p. 234—235.

Răscoala țăranilor din Mavrodin-Teleorman din anul 1927

Deși anii stabilizării relative a regimului social-economic burghez din România au marcat în agricultură diminuarea considerabilă a marii proprietăți moșierești, creșterea proprietății țărănești, dezvoltarea la un nivel relativ ridicat a producției agrare, totuși condiția materială a maselor țărănești nu a cunoscut ameliorări sensibile, rămânând, în continuare, deosebit de precară. Reforma agrară de la 1921, care a însemnat un important pas în dezvoltarea țării, nu a soluționat din temelie problema agrară. Infăptuită de burghezie, ea a dus la accentuarea procesului de stratificare socială în lumea satelor, la îngroșarea rindurilor țăranimii sărace și ale proletariatului agricol, la întărirea economică și la creșterea numerică a burgheziei sătești. Lipsită de inventar la improprietărire, de mijloace proprii bănești, țăranimea a contractat împrumuturi înrobitoare la bănci și cămătari, pentru a face față grelelor condiții de răscumpărare a pământului, în vreme ce un mare număr de țărani rămași fără pământ sau avînd pământ puțin se vedeau în situația de a suporta apăsătorul regim al muncii la moșieri.

Ca urmare a stării materiale anevoioase a maselor țărănești, la sate au avut loc, în acea perioadă, frământări și conflicte sociale cauzate, în marea lor majoritate, de lipsa de pământ și de aplicarea defectuoasă a reformei agrare. Deseori, acestea au luat forma unor răscoale locale, a ocupării pământurilor moșierești, a confruntării directe dintre răsculați și autoritățile represive. Mișcări țărănești mai importante au avut loc, în acei ani, în județele Olt, Argeș, Tutova, Hunedoara, Iași, Teleorman, Prahova, Cluj, Arad, Sibiu, Dolj, Ilfov, Tecuci. În Teleorman, unde flăcările marii răscoale de la 1907 au ars cu putere, s-au declanșat frământări și mișcări țărănești la Mavrodin, Scioaștea, Zimnicea, Baldovinești, Ciolănești și în alte localități.

Caracteristic pentru aceste răscoale este faptul că au avut loc în condițiile în care bătăliile de clasă ale proletariatului, organizate și conduse de partidul comunist, își puneau amprenta — prin idealurile revoluționare ale celei mai înaintate forțe sociale și politice a societății, prin combativitatea muncitorimii — asupra conflictului social dintre exploatați și exploatați în ansamblul său. În fruntea mișcării muncitorești revoluționare, Partidul Comunist Român, înfruntînd vicisitudinile ilegalității, acționa pentru întărirea și extinderea legăturilor sale cu masele largi, pentru apărarea intereselor lor vitale. Fără a reuși să coordoneze acțiunile spontane ale țăranimii, comuniștii au influențat și chiar au inițiat unele mișcări țărănești locale. Iar toate răscoalele din acei ani, expresie a ascutimii conflictului social dintre masele țărănești și exploatați, cum este și cazul celei de la Mavrodin, au izbucnit pe fundalul luptei revoluționare al cărei stegar a fost partidul comunist.

Răscoala din această comună de pe cîmpia Burnasului este grăitoare pentru curajul cu care țăranii erau decizi să-și apere drepturile în fața lăcomiei moșierului Anghel Capră. Începutul ridicării lor datează din mai 1926, cînd au pus stăpînire pe o porțiune din izlazul moșierului, care le aparținea. Moșierul a folosit tot felul de manevre, a apelat la intervenția jandarmilor din comună pentru a smulge țăra-

nilor terenul respectiv. În fața rezistenței țăranilor, el a recurs la concursul justiției. Procesul a avut loc la judecătoria din Alexandria, iar apoi la tribunalul județean Teleorman, unde moșierul, făcând recurs, a obținut câștig de cauză, așa cum, de altfel, era de așteptat.

La 20 mai 1927, șeful portăreilor de pe lângă tribunalul județean, Pădineanu, împreună cu avocatul G. Dimitriu, procuratorul moșierului, s-a deplasat la Mavrodin, însoțit de 9 jandarmi, pentru a executa hotărîrea judecătorească. În comună, domnea o mare frământare. Țăranii s-au adunat imediat, hotărîți să împiedice punerea în practică a acestei măsuri arbitrare. Însălmîntați de agitația amenințătoare a țăranilor, șeful portăreilor și cei care-l însoțeau au părăsit comuna.

În ziua de 30 mai 1927, portărelel a revenit la Mavrodin, împreună cu prim-procurorul județului și cu 30 de jandarmi, crezînd că astfel țăranii vor putea fi intimidați. Dar rezultatul a fost cu totul altul. Sute de oameni s-au îndreptat spre izlaz, decîși să opună rezistență.

Somați să se retragă, răsculații au rămas pe poziție. Ei aveau ceva sacru de apărut, aveau de luptat pentru aceeași mare cauză pentru care se ridicaseră de secole masele țărănești. Prim-procurorul a cerut noi forțe batalionului de jandarmi din Alexandria, de unde au sosit în grabă 60 de soldați, sub comanda unui căpitan. La apariția lor, țăranii au dat semnalul de alarmă prin bătaia clopotelor. Pe izlaz s-a adunat astfel imensa majoritate a satului, vîrstnici și tineri, bărbați, femei și copii.

La somația prim-procurorului de a părăsi izlazul, țăranii s-au îndîrjit și mai mult, strigînd că nu se retrag. Imediat, s-a ordonat încadrarea soldaților printre jandarmi și dispunerea lor în linie de trăgători. Goarneau au dat semnalul de punere a baionetei la armă și de înaintare. Răsculații au ripostat folosînd împotriva jandarmilor ciomege, pietre și cărămizi.

În fața dîrzeniei răsculaților, prim-procurorul s-a văzut obligat să ordone retragerea. A urmat, la scurt timp, un nou ordin de atac. De această dată, forțele represive au deschis focul asupra mulțimii și au lovit cu baioneta. Doi răsculați (după unele documente trei) au fost uciși, iar alți nouă grav răniți. Numai astfel a izbutit moșierul să sustragă din nou țăranilor izlazul, numai astfel autoritățile au putut raporta că „punerea [moșierului] în posesiune a fost executată...”.

Răscoala a exercitat influență asupra stării generale de spirit a țăranilor din această localitate, în pofida reprimării ei singeroase și a procesului intentat răsculaților, înscriindu-se în șirul unei continuități de luptă socială, punctat cu momente de împotrîvire deschisă și directă. După ce își întăriseră vigoarea de luptă la izvoarele cluburilor socialiste de la sfîrșitul veacului trecut, după ce se ridicaseră vijelios la 1907, țăranii din Mavrodin s-au răsculat și la 1927, deci în perioada de stabilizare relativă a capitalismului, pentru ca starea de revoltă să continue și după aceea. Vorbesc despre aceasta agitațiile care au avut loc în rîndurile țăranilor imediat după răscoală, ca o prelungire în alte forme a acesteia, manifestarea intenției lor de a-și apăra cauza prin luptă îndîrjită, de a ataca și a incendia conacul moșierului, chiar dacă autoritățile luaseră măsuri de pază jandarmerească a acestuia.

Publicăm, în cele ce urmează, o serie de documente incluse în dosarul procesului intentat participanților la răscoala din Mavrodin, proces judecat la Curtea cu jurați Teleorman*. Deși întocmite de apărători ai regimului exploatator și, deci, nu lipsite de contradicții, ele reconstituie, prin forța de dezvăluire și prin mesajul faptelor, imaginea răscoalei, de la declanșare și pînă la reprimarea ei, rîmînînd dovezi grăitoare despre un moment din frământata istorie a mișcărilor sociale care au avut loc în lumea satelor în anii vechiului regim.

GHEORGHE POPA

1

DOMNUL DIRECTOR GENERAL,

Pentru repunerea în posesie a terenului călcat de țărani, pe moșia mea Mavrodin-Teleorman, am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune ca, prin organele dumneavoastră competente, să se ia măsuri de urgență pentru a fi repus în posesie.

* Aceste documente se află la Arhivele Statului Teleorman. fondul Curtea cu jurați, dosarul nr. 104/1926—1927, filele 239, 242, 253, 255, 296, 297, 642, 643, 648, 656, 664.

De altfel, prin inspectoratul dv., Pitești, s-a stabilit că a fost numai o simplă greșeală de fixare a acestui teren, care, prin procesele verbale ale comisiunii de expropriere, mi s-a atribuit mie și a fost declarat inexpropriabil.

Cu toată stima,
ANGHEL CAPRĂ

Buc., 4/06/1926

D-sale d-lui director general al cadastrului

2

DOMNULE DIRECTOR GENERAL,

Pe baza delegațiunii dv., înregistrată la nr. 13544/1926, spre a completa cercetările asupra schimbării calificării terenurilor neexpropriate pe planul moșiei Mavrodin (Teleorman), proprietatea d-lui Anghel N. Capră, în ziua de 14 iunie a.c. m-am transportat în orașul Alexandria, unde trebuia să mă întâlnesc cu d-l consilier agricol de Teleorman, spre a merge împreună la comuna Mavrodin.

În urma înțelegerii avută cu d-sa, spunindu-mi că în comună spiritele sînt agitate, trebuie să ne punem în gardă contra vreunei agresiuni și, ca atare, să cerem concursul legal al autorităților competente.

Pentru aceste motive, am plecat la Turnu-Măgurele și am făcut o cerere în scris d-lui prim-procuror, care a pus ca rezoluție ca d-l maior Giormăneanu, comandantul companiei de jandarmi, să ne pună la dispoziție un număr suficient de jandarmi, care să mă însoțească în localitate pentru siguranță. Prezentîndu-mă eu această adresă d-lui maior Giormăneanu, d-sa mi-a spus că va merge d-sa singur cu mine în comună, fără a mai lua jandarmi, spre a nu îndirji mai mult spiritele și, la insistențele mele de a pleca mai repede la Mavrodin, căci erau orele 6 p.m. și aveam de parcurs peste 50 km, d-sa mi-a spus că cu tot ordinul parchetului trebuie a lua și consimțămîntul d-lui prefect de județ și, în acest scop, am plecat cu d-sa la Roșiorii de Vede, unde se găsea d-l prefect, pe care însă nu l-am întîlnit în oraș. Aici, făcînd un mic popas, am fost consiliat de persoane politice să nu mergem în localitate, spre a nu avea neplăceri personale și a nu produce agitații țărănești, mai ales că tot în acest județ asemenea mișcări au fost foarte dirze în anul 1907 [...]

Inspector general,
Gh. ȘTEFĂNESCU GUNĂ

3

DOMNULE ȘEF,

Miine, 20 mai, urmînd a se efectua de dv. punerea mea în posesiune asupra terenului din moșia Mavrodin, com. Mavrodin, prevăzut în hotărîrile depuse spre executare și aflate în dosarele acestui corp, nr. 94/927, și fiind informat că locuitorii din comuna Mavrodin ar opune rezistență la această executare.

Vă rog să binevoiți a interveni către d-l prim-procuror al tribunalului Teleorman, spre a da ordin d-lui comandant al companiei de jandarmi Teleorman a lua măsuri pentru a putea efectua lucrarea și a menține ordinea.

Cu deosebită stimă,
ANGHEL N. CAPRĂ
din com. Mavrodin

Primit 19.05.1927

REZOLUȚIE

Corpul Port. Trib. Teleorman nr.
5979, 19 mai 1927

Se va comunica imediat că, de acum câteva zile, în urma ordinului dat, ni s-a trimis la parchet capii rebeliunii, în număr de 6, cărora le-am pus în vedere a fi pașnici, iar ei, împreună cu primarul comunei, pe care l-am făcut răspunzător, și-au luat angajamentul în scris că vor fi oameni de ordine. Se va anunța compania de jandarmi a lua măsuri de ordine, precum și secția de jandarmi respectivă.

DOMNULE PRIM-PROCUROR,

Miine, 20 mai a.c., urmînd a executa pe teren dispozițiunile sentinței civile a tribunalului Teleorman, secția II-a, nr. 36/1927, investită cu formulă executorie care menține cartea de judecată civilă a judecătoriei rurale Alexandria nr. 84/1926 prin punerea d-lui Anghel N. Capră din comuna Mavrodin în posesiunea celor 39 ha și 6 907 m.p. teren de pe moșia Mavrodin cîștigate de la obștea locuitorilor comunei Mavrodin și cum reclamantul ne încunoștințează prin alăturata petițiune că obștea locuitorilor ar opune rezistență la depozedare, am onoarea a vă ruga să binevoiți a da ordin companiei de jandarmi Teleorman și secției de jandarmi respective să ia toate măsurile pentru menținerea ordinii spre a putea duce la îndeplinire dispozițiunile sus-arătate hotărîri.

Șef portărel,

D-lui prim-procuror al tribunalului Teleorman

28 mai 1927

REZOLUȚIE

Se va înainta în original d-lui prim-procuror, cu rugămintea de a da ordin în consecință companiei de jandarmi.

DOMNULE ȘEF,

Luni, 30 mai curent, urmînd a ne transporta din nou la comuna Mavrodin pentru punerea mea în posesiune asupra terenului prevăzut în hotărîrile ce fac obiectul dosarului acestui corp, nr. 94/1927, vă rog să binevoiți să interveniți din nou către d-l prim-procuror al acestui tribunal spre a da ordin d-lui comandant al companiei de jandarmi Teleorman a lua măsuri energice pentru a putea efectua lucrarea ce s-a amînat în ziua de 20 mai din cauza lipsei de forțe pentru menținerea ordinii contra locuitorilor comunei Mavrodin, care s-au împotrivit și au opus rezistență contra celor 9 jandarmi ce i-am avut la dispoziție delegați de d-l comandant al companiei de jandarmi.

Cu toată stima,
p. ANGHEL N. CAPRĂ
Av. G. DIMITRIU

D-lui șef al portăreilor Teleorman

Corpul port. Trib. Teleorman nr.
6570, 1927, mai 28

28 mai 1927

REZOLUȚIE

Se vor lua măsuri de ordine prin compania de jandarmi și de va fi necesar ne vom transporta și noi.

Prim-procuror (ss)

DOMNULE PRIM-PROCUROR,

Am onoarea a înainta, în original, petițiunea ce ne-a adresat d-l Anghel N. Capră și vă rog să binevoiți a da ordin companiei de jandarmi Teleorman să ia măsuri pentru menținerea ordinei cu un număr cit mai mare de jandarmi, pentru a putea aduce la îndeplinire în ziua de 30 mai curent pe teren în comuna Mavrodin dispozițiunile sentinței civile a tribunalului Teleorman, secția a II-a, nr. 36/1927. investită cu formulă executorie prin punerea d-lui Anghel Capră în posesiunea terenului prevăzut în sentința arătată, ce se deține de obștea locuitorilor din Mavrodin.

Sef portărel PĂDINEANU

D-l prim-procuror al tribunalului Teleorman

Judele instructor al tribunalului Teleorman

DEPOZIȚIUNE DE MARTOR

Astăzi, 28 septembrie 1927, înaintea noastră, asistat de grefierul nostru, s-a prezentat în mandat de aducere Socrate Pădineanu, de ani 48, de profesiune funcționar, domiciliat în Turnu-Măgurele, care, după ce a prestat jurămint, a declarat următoarele :

În ziua de 20 mai 1927, în calitate de portărel la tribunalul Teleorman, m-am prezentat în comuna Mavrodin ca să execut sentința civilă a tribunalului Teleorman, secția II-a, nr. 36/1927, prin punerea în posesiune a d-lui Anghel N. Capră asupra unui teren de circa 39 ha și 6 907 m.p. prevăzut în sentință. Ajungind la primărie, am găsit lipsă pe notar și atunci, cu șeful de post, m-am dus la fața locului, împreună cu d-l avocat G. Dimitriu, procuratorul d-l Capră A., și, voind a efectua punerea în posesiune, obștea locuitorilor s-a împotrivit, insultind și bruscind cei 9 jandarmi ce îi aveam la dispoziție pentru menținerea ordinii. Văzind să locuitorii se împotrivesc și că numai cu numărul de jandarmi prezenți nu pot menține ordinea, m-am retras, suspendind lucrarea și încheind de cele petrecute un proces-verbal, pe care l-am înaintat parchetului. La câteva zile, reclamantul din nou a intervenit să efectuez punerea în posesiune, cerind de astă dată să intervin la parchet pentru a ne pune la dispozițiune un număr mai mare de jandarmi ca să poată menține ordinea. În urma acestei cereri, am făcut un raport d-lui prim-procuror, cu care m-am prezentat în persoană și expunându-i cazul l-am rugat, în interesul prestigiului nostru, să meargă în persoană chiar domnia sa în localitate, în speranța că prezența d-sale va determina pe locuitori să lase terenul proprietarului în liniște. În adevăr, în ziua de 30 mai 1927, m-am transportat cu d-l prim-procuror G. Dimitriu și d-l căpitan Alistar, comandantul companiei de jandarmi, în comuna Mavrodin, la localul primăriei ; aici nu am găsit prezent nici pe notar nici pe primar, ci numai cițiva locuitori din obște. Ne-am pus în contact cu aceștia, explicându-le să lase terenul prevăzut în hotărîre, dar ei s-au opus, vociferind că

nu cedează nici morți. După aceasta, ne-am transportat la fața locului în litigiu, unde mai toți locuitorii din sat se adunaseră pe el și unde grămădiseră pentru pășunare toate vitele mari și mici din sat. Aci din nou le-am făcut somațiuni verbale ca să se retragă de pe teren, dar ei din nou vociferind și insultându-ne au opus rezistență. După 2 ore și mai bine de parlamentare, văzind că cu numărul de vreo 30 de jandarmi rurali ce aveam la dispoziție nu este chip a înlătura pe locuitori de pe teren, d-l prim-procuror a intervenit la batalionul de jandarmi din Alexandria să ne trimită un număr de soldați cu care să putem îndepărta pe locuitori de pe teren. Pe la orele 3 p.m., a sosit un număr de 60 soldați, sub comanda d-lui căpitan Lupașcu, și, în fine, însoțiți și de aceștia, ne-am dus din nou cu d-l prim-procuror la fața locului. Locuitorii, văzându-ne, au tras clopotele de la biserică și s-au adunat astfel în număr mult mai mare, cu femei și copii, pe terenul în cauză. D-l prim-procuror i-a somat din nou cu vorbe liniștite să se retragă și, după aproape o oră de noi explicații că e mai bine să lase terenul în liniște și să uzeze de căile legale de contestație etc., locuitorii, din contră, s-au îndirjit mai rău, zbierrind că nu se retrag după teren. Atunci s-a dat ordin jandarmilor ca în linie de trăgători să treacă apa Ciineasca ce ne despărțea și să caute să îndepărteze pe locuitori de pe teren fără a-i lovi. În timpul trecerii jandarmilor peste apă, toți locuitorii au început să zbiere și să urle ca niște fiare sălbatice, femeile puse în rîndul I, și cu toți au început să arunce cu nisip în ochii și fața noastră și a jandarmilor, insultându-ne și strigînd: „Pe aici nu se trece“. Jandarmii trecînd apa, locuitorii au început a-i lovi cu ciomege, pietre, cărămizi, trăgînd și focuri de revorvel. În acest moment, d-l prim-procuror cu șeful de post au notat pe capii rebeliunii și cei ce se opuneau mai mult. La detunăturile de revorvel, cîțiva jandarmi, fiind loviți grav, între care și d-l căpitan Lupașcu, nu știu care din jandarmi — deși d-l prim-procuror îi oprise să facă aceasta — au tras cîteva focuri de armă în aer să sperie pe locuitori. La auzul detunăturilor de arme, parte din țărani s-au culcat la pămînt, iar parte au fugit, evacuînd terenul împreună cu vitele. După evacuare, au rămas pe teren doi locuitori morți. Terenul fiind astfel evacuat, am efectuat punerea în posesiune și am înaintat actele la tribunal.

Citindu-i-se, stăruie și semnează.

PĂDINEANU

Jude instructor s.s.

Grefier ss.

8

Judele instructor al tribunalului Teleorman

DEPOZIȚIUNE DE MARTOR

Astăzi, 1 noiembrie 1927, înaintea noastră, asistat de grefierul nostru, s-a prezentat d-l George Dimitriu, de ani 51, de posesiune avocat, domiciliat în Turnu-Măgurele, care, după ce a prestat jurămintul, a declarat următoarele:

În privința celor întimplate în ziua de 30 mai a.c. în comuna Mavrodin, cu ocaziunea executării sentinței civile a tribunalului Teleorman, secția II-a, nr. .../1927, declar următoarele: În ziua de 2 mai 1926, locuitorii din comuna Mavrodin s-au introdus prin violență asupra unei suprafețe de izlaz din moșia Mavrodin, proprietatea Anghel N. Capră; s-a intentat acțiune de tulburare de posesiune cu cîștig de cauză pentru reclamantul Anghel N. Capră, dîndu-se și execuția provizorie. S-a făcut apel de către obștea Mavrodin, apel care a fost respins. De la intentarea acțiunii și pînă la terminarea procesului s-au făcut 3 sau 4 încercări din partea organelor superioare ale Casei centrale a cooperației și improprietăririi pentru a face pe locuitori să reintre în legalitate, redînd izlazul cotropit proprietarului Anghel N. Capră, dar fără rezultat [...].

Fixându-se ziua de 20 mai 1927 pentru executare, m-am transportat în comuna Mavrodin, împreună cu d-l portărel Pădineanu, și, în lipsa oricărui reprezentant al autorității comunale, împreună cu șeful secției de jandarmi din localitate și vreo 8 sau 10 jandarmi am vroit să pășim la executare, dar ne-am abținut și retras față de mulțimea care s-a opus cu zgomot și amenințări; cazul s-a raportat parchetului și s-a fixat ziua de 30 mai 1927 pentru executare, cind d-l prim-procuror al acestui tribunal, însoțit de d-l căpitan Alestor, comandantul companiei de jandarmi, d-l portărel Pădineanu, vreo 20 jandarmi și subsemnatul ne-am dus în comuna Mavrodin.

Mai înainte de a proceda la executare, d-l prim-procuror a căutat să convingă pe locuitori că hotărîrea trebuie executată și că orice rezistență este nefolositoare și chiar păgubitoare pentru ei, dar fără rezultat. Trecîndu-se la executare, s-a constatat că orice încercare e de prisos față de numărul țăranilor adunați și, mai ales, față de atitudinea și amenințările lor și, ca urmare, ne-am retras. D-l prim-procuror Vasiliu a făcut o adresă batalionului de jandarmi de la Alexandria să trimită la Mavrodin un număr de 60 soldați fără cartușe. Conform cererii verbale ce am făcut, conform dorinței d-lui prim-procuror, soldații, sosiți sub comanda d-lui căpitan Lupașcu, au fost încadrați între șefii de post și li s-a ținut o cuvîntare relativ la scopul pentru care au fost aduși [...].

Ajunși în fața țăranilor la locul în litigiu, d-l prim-procuror, observînd că trupa are baionetă la armă, a dat ordin pentru scoaterea baionetei; mai înainte ca lanțul format să pornească, d-l prim-procuror le-a cerut [țăranilor] din nou să se retragă, dar i s-a răspuns cu pietre, nisip, cărămizi și injurături. S-a dat ordin de înaintare, dar țăranii, lovind grav pe soldați, s-a dat ordin de retragere. S-a dat ordin de punerea baionetei la armă, la care s-a răspuns imediat cu aruncături de pietre, ciomege și focuri de partea dreaptă a șanțului țăranilor rebeli; fără nici un ordin superior și din proprie inițiativă și în perfectă legitimă apărare, mai ales cînd au văzut pe căpitanul Lupașcu rănit, parte din jandarmii șefi de posturi și-au încărcat armele și au tras cîteva focuri; locuitorii s-au retras în fugă, iar pe teren au rămas trei morți. Cu această ocaziune, dintre cei care îndemneau la opunere și au aplicat și lovituri, rețin pe Marin Pață, Barbu Biolan, Oprea Șt. Ciurea, Stancu Manea, Ion T. Militaru, Nicolae Drăgnoiu, Ion N. Groseanu, Tudor Pistolea, Neagu Iacob, Anton Ghiocel, Hristache Tudor, Petre Drăgan, Ion M. Ganea, Marin M. Ganea, Gheorghe Biolaru, Marin D. Monea, Dumitru Stoica, Gheorghe Vlad, Gheorghe M. Iacob, Simion Bontoiu, Tudorache Neagu Ene, Sandu Lițu, Marin Cristea, Păun Anton, Lazăr Zaharia și alții ai căror nume le-am arătat în declarația ce am dat d-lui procuror general cu ocaziunea cercetării ce d-sa a făcut în comuna Mavrodin pentru stabilirea circumstanțelor celor întîmplate în comuna Mavrodin. Ulterior celor întîmplate, s-a făcut punerea în posesiune, iar despre cele întîmplate după această operațiune nu mai știu nimic.

Citindu-i-se, stăruie și semnează

G. P. DIMITRIU

Jude instructor ss.

Grefier ss.

9

Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale
Serviciul Spitalului Alexandria
nr. 364 — 1927, iunie 1

DOMNULE PRIM-PROCUROR,

În spital au fost aduși pentru internare:

1) Dumitru Gheorghe Traian, din Mavrodin, cu plagă prin glonte în ante-brațul stîng;

- 2) Marin Dumitru Groseanu, din Mavrodin, cu plagă prin glonte în ante-
brațul stîng ;
  - 3) Toma Avram, din Mavrodin, cu plagă prin corp tăietor la față ;
  - 4) Stoian Văetus, din Mavrodin, cu plagă contuză la cap ;
  - 5) Nicolae Ion Nedelcea, din Mavrodin, cu plagă prin glonte... stare foarte
gravă ;
  - 6) Gheorghe M. Zurbalic, din Mavrodin, cu plagă contuză la față ;
  - 7) Florea D. Dumitrache, din Mavrodin, cu plagă prin corp tăietor la cap ;
  - 8) Dumitru I. Stoica, din Mavrodin, cu plagă prin corp tăietor la cap ;
  - 9) Anton Gheorghe Ghiocel, din Mavrodin, cu contuziuni a coloanei verte-
brale ;
- Cei de la nr. 1, 2 și 5, fiind gravi, s-au oprit în spital.
Cei de la numerele 3, 4, 6, 7, 8 și 9, putînd urma la pansamentele spitalului
Mavrodin, s-au eliberat astăzi din spital.

Medicul spitalului ss.

10

Judele instructor al tribunalului Teleorman

DEPOZIȚIUNE DE RECLAMANT

Astăzi, 21 iulie 1927, înaintea noastră, asistat de grefierul nostru, s-a prezen-
tat de bună voie Anghel N. Capră, de ani 46, de profesiune agricultor, domiciliat în
comuna Mavrodin-Teleorman, care, după ce a prestat jurămîntul, a declarat urmă-
toarele :

Nu am nici o cunoștință despre faptele inculpaților, întrucît la acea dată lip-
seam din comună. Știu că atunci cînd a avut loc punerea mea în posesie de către
d-l șef de portărei Pădineanu, am fost reprezentat de către d-l avocat G. P. Dimi-
triu, care cade în măsură să dea orice lămuriri în legătură cu această rebeliune.
Mă constituîi parte civilă cu suma de lei 2 milioane și cer condamnarea vinovaților.

Citindu-i-se, stăruie și semnează.

A. N. CAPRĂ

Jude instructor ss.

Grefier ss.

11

Judele instructor al tribunalului Teleorman

DEPOZIȚIUNE DE INFORMATOR

Astăzi, 16 iulie 1924, înaintea noastră, asistat de grefierul nostru, s-a prezen-
tat cu mandatul de aducere nr. 4304/1927 Tănase Militaru, de ani 63, de profesiune
muncitor, domiciliat în Mavrodin, care a declarat următoarele :

(Fiind tatăl inculpatului Ion T. Militaru, s-a ascultat ca informator).

Cînd au venit autoritățile să facă punerea în posesie a d-lui Anghel Capră,
am văzut pe soldați că s-au risipit în trăgători și au pornit să scoată pe locuitori
după islaz. Tot atunci am auzit goarneau sunînd punerea baionetei și înaintarea, în
care timp lumea s-a înpăimîntat și cu toții, bărbați, femei și copii, au început să
țipe, spunînd să tragă în ei și pămîntul nu vor să-l lase pentru că este al lor. Cum
era frontul mare, am auzit în zgomotul acesta cîteva detunături de pușcă. Din
această cauză, lumea s-a retras, iar eu am văzut cîteva săteni răniți pe care am văzut

că i-au împușcat soldații. Mai târziu, am aflat că au murit 2 din cauză că au fost împușcați. Sătenii n-au avut arme asupra lor și pe soldați nu știu cine i-a rănit.

Citindu-i-se, stăruie. Carte nu știe.

Judecător de instrucție ss.

Grefier ss.

12

Judele instructor al tribunalului Teleorman

DEPOZIȚIUNE DE MARTOR

Astăzi, 13 martie 1928, înaintea noastră, asistat de grefierul nostru, s-a prezentat cu mandatul de aducere nr. 982/1928 avocatul Colfescu, de ani 28, de profesiune avocat, domiciliat în comuna Alexandria, care, după ce a prestat jurământul, a declarat următoarele :

Nu am fost la fața locului la afacerea regretabilă petrecută la Mavrodin. Am auzit din zvon public că Lică Ionescu s-ar fi exprimat că se vor găsi oameni care ar putea să dea foc conacului lui Anghel Capră sau să-l omoare [...].

Citindu-i-se, stăruie și semnează

AV. COLFESCU

Jude instructor ss.

Grefier ss.

Mărturii despre activitatea revoluționară și antifascistă desfășurată de Zoe Frunză

Avem în față câteva mărturii, documente, manuscrise, fotografii și un obiect, intrat de curind în fondurile Muzeului de istorie a Partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România. Sint de la Zoe Frunză.

Manuscrisele păstrate peste ani ne duc în secolul trecut, când în Slatina anului 1870 s-a născut Zoe, cea care va deveni o remarcabilă reprezentantă a mișcării muncitorești, antifasciste și antirăzboinice din țara noastră. A crescut în atmosfera intelectuală a unei epoci în care tineretul construia idealuri de progres și propășire a țării. A citit mult, a căutat să cunoască școlile literare și filozofice, să se edifice asupra curentelor de idei de la începutul secolului XX. A ales școala ideilor socialiste, cărora le-a rămas fidelă toată viața, contribuind la răspîndirea acestora, îndeosebi în rîndul maselor muncitoare.

Deschidem și privim cu atenție ziarul „Iașul socialist” — foaia organizațiilor socialiste și sindicale din Moldova, nr. 14, din 29 februarie 1920. În colțul din dreapta al paginii a patra este publicat „Programul școalei socialiste din Iași” din lunile februarie și martie. În zilele de duminică, luni și vineri sint anunțate: cursuri de biologie, istoria socialismului, economie politică ș.a.

În fiecare vineri, de la 9—10, la sediul școlii socialiste era programat cursul de literatură română, a cărui titulară era Zoe Frunză.

Deosebit de conștiincioasă, după cum ne relatează prietenii săi, astăzi vîrstnici, Zoe Frunză era mereu prezentă în paginile presei, prin articole, la întrunirile socialiste, unde, pe lângă cursul de literatură, mai făcea expuneri asupra problemelor privind emanciparea femeii, lupta împotriva războiului, a fascismului și în alte subiecte, de mare interes în epocă.

În paginile unui caiet de note, pe marginea unor conspecte extrase din Bebel, Platon, Laveleye, Morely, privind cauzele robiei femeii, a stării sale de inferioritate, Zoe Frunză își nota: „Prin ereditate și obiceiuri femeia ajunsă să-și privească drept firească starea de robie. Robia femeilor e mai veche decît a sclavilor”.

Din loc în loc, în paranteze drepte, cu precizarea [ale mele] Z, își expune unele considerații, gânduri personale referitoare la ideea desprinsă din materialul citit. Citim, astfel: [„greutatea traiului, existenței de atunci, redus numai la muncă fizică, o făceau neapătă de lucru, adesea, deci rămasă la discreția bărbatului”].

După o succintă trecere în revistă a situației femeii la greci, romani, germani, în Africa și Asia, Zoe Frunză reține și alte idei, pe care le subliniază: „Chiar de la început felul activității bărbatului așifă mai mult facultatea de a gândi, pe cînd femeia sub îndoit jug, munca și răul tratament, rămase în urmă cu dezvoltarea intelectuală”; „Femeia devine producătoarea de moștenitori a numelui și a averii bărbatului, dar mai ales un neprețuit animal de muncă”.

Notițele sale continuă pe problemele relațiilor de familie, părinți și copii, căsătorie, educația tineretului ș.a.

Un subiect care revine frecvent în însemnările sale este cel privind angajarea femeii în producție, necesitatea organizării femeilor pentru ca, obținând drepturi egale, să ajungă la conștiința datoriei lor. În acest sens, ea arată: „participarea la o activitate în afară de casă, tinde a nimici un punct al femeilor, desbinarea și vrăjmășia între ele. Iată de unde pornește și ameliorarea ordinii morale în viața modernă”. Și, mai departe: „Dușmănia arătată de bărbați la pătrunderea femeilor în fabrici e aceeași cu aceea manifestată la introducerea de mașini perfecționate care reduce mîna lucrătoare”.

Din lucrarea lui Morely, Principii de legislație, Zoe Frunză reține în conștientul ei ideea: „Proprietatea ne împarte în două clase, în bogați și în săraci. Primii își iubesc averea, și nu țin să-și apere statul, ceilalți nu-și pot iubi patria care nu-i răsplătește de cît cu mizeria. Iar într-o ordine socială sprijinită pe comunitatea averilor, fiecare își iubeste patria, pentru că fiecare primește de la dînsa, viața și fericire. În societatea socialistă egoismul individual și binele obștesc sînt în armonie și identice”. La sfîrșitul prospectului, ea notează ca remarcă personală: „Interesul mulțimii este și interesul individului, cînd e bine înțeles”. Și, tot în același context, și-a transcris și o altă idee: „A ține pe țaran lipit de mica lui proprietate înseamnă a-l ține departe de civilizație, ocupat cu micul lui petic de pămînt, n-are nici timpul, nici puțința de a întrevedea o viață superioară”.

În problema claselor sociale, a luptei dintre ele, sînt semnificative adnotările la Republica lui Platon: „Trebuie o nouă orînduire socială în care unelte de muncă să fie proprietatea comunității care să întreprindă aplicarea tuturor perfecționărilor, tuturor descoperirilor, atît tehnice cît și științifice, care să înroleze la muncă pe toți pierde-vară sau ocupați cu lucruri vătămătoare, așa ca durata lucrului necesară tuturor să fie redusă la minimum; dezvoltarea fizică și intelectuală să fie ridicată la maximum pentru toți membrii societății”.

Privind retrospectiv aceste note, realizăm, implicit, un tablou al preocupărilor legate de mișcarea de eliberare socială prin prisma uneia dintre membrele marcante ale Partidului socialist. Este interesantă, în această privință, și bibliografia notată la sfîrșitul carnetului, ce cuprinde lucrări de circulație din literatura de peste hotare, citite sau pe care-și propunea să le citească. Printre acestea figurau: Leon Richter, Femeia liberă; Buchner, Chestia femeii în evul mediu; Irma Troll-Borostyeni, Misiunea veacului nostru; Laveleye, De la propriété et de sa forme primitive; Dr. Schaeffle, Structure et vie de corps social; Buckle, Istoria civilizației în Anglia.

Între materialele păstrate de la Zoe Frunză reține atenția un grupaj de note și conșpekte din opera lui Friedrich Engels, scrise pe foi separate, referitoare la una din ideile de bază ale concepției marxiste — nașterea orînduirii capitaliste și contradicția ei fundamentală. Citim aici: „Conflictul între forțele producătoare și forma de producție nu e un conflict înăscut în capul oamenilor, ca acela al păcatului originar și al justiției divine; el există în fapte, obiectiv, independent de viața și conduita oamenilor înșăși, care-l produc.

Socialismul e numai reflectarea în minte a acestui conflict de fapte”.

Socialista română a mai conșpectat și comentariile lui Engels asupra lui Feuerbach, subliniind unele idei, pe care le redăm ca atare: „Istoria anterioară evului mediu nu cunoaște alte forme ideologice în afară de religie și teologie dar îndată ce burghezia sec. XVIII deveni destul de puternică pentru a-și avea o ideologie a ei potrivită punctului său de vedere, de clasă, ea făcea marea și definitivă ei revoluție, făcînd apel numai la idei juridice și politice; religia o interesează numai într-atît întru cît «îi devine un obstacol».

Acestea zise ca răspuns la afirmația lui Feuerbach, că «les périodes de l'humanité ne se distinguent par des transformations religieuses»”.

Un caiet voluminos, păstrat printre manuscrisele care ne-au parvenit de la Zoe Frunză, cuprinde traduceri făcute de soțul său, Axente Frunză, din opera lui Cehov, pe care ea le-a citit și stilizat integral, făcînd și unele adnotări marginale.

Deosebit de interesant ca material documentar este însă manuscrisul intitulat: 1930. Pentru Cercul femeilor muncitoare, scris de Zoe Frunză la vîrsta de 60 de ani, care ne îngăduie să o surprindem ca militantă și propagandistă activă în slujba ideilor revoluționare, îmbrățișate încă din tinerețe.

După ce precizează care este scopul activității cercului — „Nu numai luminarea, ci prin această luminare, înarmarea noastră în lupta pentru existență a fiecăruia, cît și în lupta întregii clase muncitoare căruia aparținem, de care sin-

tem legate", Zoe Frunză se ocupă de problema solidarității de clasă, a necesității realizării ei în lupta împotriva patronului exploatator, a capitalismului. „Solidaritatea — subliniază ea — e o plantă, care minut cu minut trebuie cultivată de lucrători... Solidaritatea dintre muncitori și muncitoare, mai bine dintre muncitorii din aceiași fabrică sau atelier, e necesară nu numai pentru apărarea drepturilor stricte de lucrător, această solidaritate întinsă, lărgită, trebuie să cuprindă întreaga clasă muncitoare. Legătura e necesară în întreaga luptă dusă de proletariat pentru desființarea capitalismului, și odată cu el a salariatului. Lupta aceasta însă se duce cum se spune în termeni militari pe diferite fronturi. Când vrăjmașul e tare, în război îl ataci din toate părțile ca să-l slăbești.

Ei bine, vrăjmașul nostru e tare, și tare mai ales din cauza slăbiciunii noastre. Iar slăbiciunea noastră vine din două părți, prea multe lucruri ne sînt necunoscute și prea sintem dezuniți". „Burghezia — nota mai departe Zoe Frunză — se simte atît de tare, încît din cînd în cînd provoacă [Lupeni, legiurile nedrepte, pușcări, pentru fapte permise oricărui, în afară de muncitori etc.]

Atît timp cît nu știm ce ne pregătește ea, și nici cum să ne apărăm, primim loviturile, ca venite din senin, dar dacă și după ce știm ce ni se pregătește și ni se atrage luarea amînte, asupra ceea ce avem de făcut rămînem mai departe cum zice românul «cu mîinile în sîn» atunci ne merităm soarta. Zisei că burghezia atacă din multe părți: I. ridică libertățile, II. dă libertate patronilor ca să ridice ora de lucru și să scază salariul; III. pune impozite grele directe și indirecte, care apasă greu pe umerii clasei muncitoare..."

Tot în acest cadru, Zoe Frunză abordează problema pericolului de război. „Se scrie mereu și din toate părțile contra războiului, înfățișîndu-l ca pe ceva înspăimîntător. Dar oamenii de știință, găsesc că tablourile din romane sînt nimic, sînt slabe, față de ceea ce va fi în realitate... Războiul viitor e departe de ceea ce era odată. Nu mai e la fel nici prin cauza lui, nici prin felul cum se duce, nici prin rezultate". „Azi războiul îl fac regii industriei și comerțului — scrie militanta socialistă, dezvăluind adevăratele cauze ce stau la baza unei conflagrații în orînduirea capitalistă. Cînd n-au unde își desface marfa, cînd prea multe piețe de desfacere sînt furnizate de fabricile altor țări, ca să-și cucerească pentru ei aceste piețe, declară război concurențelor, deși strigă în gura mare că pleacă la război pentru dreptate și libertate".

„Dacă războiul ne interesează și ne îngrozește pe fiecare, căci fiecare are pe cineva, copil, frate, soț, logodnic, care va pleca și va muri pentru teigheaua capitalistă, dacă vom pieri ca muștele de moarte groaznică ca ciuma, holera, tifos, etc. sau asfiziiași, sintem amenințați și cu pierirea idealului realizat pe a șasea parte din pămînt, (în U.R.S.S. — n.n.) care ar îndepărta cu mult triumful cauzei muncii".

Preocupată de realizarea unei largi mișcări antirăzboinice, Zoe Frunză enumera între mijloacele de luptă împotriva războiului: „1. Reviste, care apar, pentru propagandă contra războiului; 2. Conferințe; 3. Congrese de bărbai și de femei; 4. Se cercetează și se scot la iveală tot ceea ce marți gînditori ai omenirii au spus asupra războiului. Trebuie să fim și noi printre ei, femeia e datoare a fi să facă, ceea ce de mult trebuia să facă, femeia muncitoare în special".

„Vom reveni — nota în încheiere Zoe Frunză — pînă vom pricepe pînă în adînc. Ce e războiul? Cine îl face? Cui îi folosește? Cînd vom înțelege totul să și facem totul, ca numărul mare al celor loviți de grozăvia războiului să fie piept față de interesul celor puțini; și ca numărul, să nu fie numai număr, să fie voință și putere, să învingă".

Zoe Frunză a fost una din personalitățile cele mai prestigioase ale Iașului din perioada interbelică, apreciată și iubită de femeile muncitoare și intelectuale de aci pentru activitatea pe care o desfășura, pentru ideile pe care le slujea cu dăruire și talent. Este simbolic în acest sens darul pe care i l-au făcut muncitoarele din Iași — o statueta din metal reprezentînd un muncitor, lîngă un strung. Pe foaia de metal din fața lui este prinsă o stea roșie cu seceră și ciocanul, întru-chipînd victoria revoluției, speranța și îndemnul în lupta pentru socialism. Pe postamentul statuei citim o frumoasă dedicație, frumoasă tocmai prin simplitatea ei: „Îndrumătoare noastre, tovarășa Zoe Frunză. Muncitoarele din Iași".

Mutîndu-se la București, unde avea să-și continue activitatea, Zoe Frunză s-a integrat în cercurile militanților antifasciști, avînd legături nemijlocite cu Partidul Comunist Român. Membră activă a Comitetului antirăzboinic, semnatară a unor proteste și importante apeluri în anii 1932—1933, își pune casa la dis-

poziția Comitetului antifascist al femeilor, în anii 1933—1934. Strada Suvenir nr. 7 din București îndeamnă la meditații. Aici, în camera de la stradă, s-au adunat profesori și avocați, muncitori și funcționari, femei și bărbați, reprezentanți ai mișcării pentru pace, contra fascismului.

Zoe Frunză era nu numai o gazdă desăvârșită pentru asemenea consfătuiri dar și o neobosită activistă, exemplu de militantă pentru o cauză nobilă. Pe adresa sa veneau diverse publicații, corespondență din țară și de peste hotare. Din locuința ei erau luate spre difuzare numere ale publicațiilor „Buletinul de acțiune împotriva războiului”, „Buletinul de acțiune împotriva fascismului” și tot aici soseau numeroase adeziuni. Apelurile adresate femeilor muncitoare, țărance, intelectuale și gospodine, chemate la luptă de Comitetul Național Antifascist, se încheiau cel mai adesea cu specificarea „Adunați și trimiteți adeziuni pe adresa D-na Z. Frunză, Str. Suvenir 7, București”.

Avea 64 de ani când, în ziua de 28 octombrie 1934, în sala Marna din București, glasul Zoei Frunză avea să răsună puternic în apărarea păcii, alături de cel al altor reprezentanți ai Comitetului Național Antifascist, ai Partidului Socialist Unitar și ai Ligii muncii. Ca o apreciere a activității sale, la Plenara Comitetului Național Antifascist din 9 august 1934 Zoe Frunză va fi cooptată în noul comitet central ales.

Deși la finele anului 1934 organizațiile antifasciste, antirăzboinice au fost interzise, Zoe Frunză continuă să-și manifeste și să-și propage convingerile politice. Între materialele ce s-au păstrat din această perioadă, remarcăm o pagină din revista „Les femmes dans l'action mondiale”, un supliment ce cuprinde apelul manifest „către femeile din lumea întreagă”, adoptat la sesiunea plenară a Consiliului Mondial al Femeilor contra războiului și fascismului, care a avut loc la Paris între 25—27 mai 1935. Apelul are sublinieri făcute cu aceeași cerneală a scrisorilor manuscrise ce ni s-au păstrat de la Zoe Frunză.

Un ultim document de la remarcabila militantă — o scrisoare în limba franceză, probabil concept, nedată și nesemnată, aparținând lui Zoe Frunză, după cum o dovedește scrisul, ca și același sistem de a sublinia ideile mai importante, adresată unei reprezentante marcante a mișcării internaționale a femeilor.

Încercăm să retranscriem aproape integral această scrisoare, deosebit de interesantă prin scurta istorie făcută mișcării antifasciste a femeilor din România, prin evocarea vie a atmosferei acelei epoci.

„Este inutil de a vă spune plăcerea pe care ne-o creiază prezența voastră printre noi. Este adevărat primim multe vizite la noi, dar acestea sînt în general vizite oficiale, nu sînt vizite la noi, pentru noi. Cu dumneavoastră nu este același lucru. În concluzie vă salut în numele femeilor române ca o prietenă venită să ne vedeți și să ne cunoașteți. Eu nu spun că o fac în numele tuturor femeilor române, dar o fac în numele acelora care apreciază situația lor prezentă, care suferă, care speră un viitor mai bun, și care muncesc pentru a-l realiza. Toate aceste femei știu că o ameliorare în situația lor prezentă nu se poate realiza decît într-o lume mai bună, organizată pe alte baze decît cele ale societății capitaliste. Spre acest viitor își îndreaptă aspirațiile și activitatea lor.

D-voastră veți voi probabil să cunoașteți cite ceva din eforturile noastre și din activitatea noastră socială, și rezultatele sale. Ce-am făcut? Ce am putea face într-o țară, unde arestările, procesele și alte feluri de persecuții împiedică dezvoltarea unei mișcări serioase... Activitatea este din ce în ce mai dificilă pentru noi, femeile, în România, căci noi nu avem drepturi politice. Singurul drept pe care l-am obținut este dreptul la muncă socială, drept amenințat în acest moment de fascism. Astfel datorită noastră actuală, se reduce la a combate fascismul.

În 1934, într-o asociație antifascistă și antirăzboinică, se aliază a apăra viața și drepturile popoarelor. Veni Congresul mondial de la Paris. Stimulate prin atitudine energică și hotărîrea de neclintit a femeilor din lumea întreagă, de a împiedica crima care se pregătește (și care încă se pregătește) și de a apăra drepturile și libertățile cucerite cu enorme sacrificii, noi am ridicat glasul, convinge că am putea atrage toate femeile din țara noastră și să aducem împreună pacea în loc de război și pentru a apăra drepturile popoarelor. Numărul aderenților creștea. Aproape în fiecare oraș s-au constituit comitete. Din orașele unde încă nu s-au constituit comitete, ne soseau scrisori de adeziune, în care femeile își manifestau oroarea lor împotriva celor două calamități amenințătoare: războiul și fascismul. Astfel ecoul propagandei noastre ne sosea încurajator. Dar același ecou

fu cauza loviturii pe care noi am primit-o cîteva luni mai tîrziu. Dizolvarea organizației antifasciste și antirăzboinice a fost decretată cîteva luni mai tîrziu. Urmără percheziții, confiscarea întregii literaturi, închiderea tuturor sediilor de întruniri, arestări etc.

Trebuia totuși făcut ceva, pentru că situația nu se schimba decît pentru a deveni mai rea.

Atunci apărură Societatea pentru protecția mamei și copilului.

Prin intermediul conferințelor științifice, sociale, medicale, și cursurilor preparative pentru copii, femeile, și în general mamele, deveniră prietenele noastre.

Convinse de drepturile lor, de care mai mulți nu se mai îndoiau, mai ales în ultima vreme, organizară adesea delegații și adevărate manifestații, se prezentară la redacțiile diverselor jurnale, protestînd contra persecuției poliției, care amenința și evacua adesea sălile asociației. Cît despre copii ei erau prietenii și aliații tinerelor fete care îi învățau. Au fost cazuri cînd institutorii au avut surpriza de a se vedea rechemăți la sentimente de dreptate și de demnitate de către (ilizibil) care sub influența părinților proaspăt educați și de noile educatoare, vizau diverse fapte de o manieră diferită decît autoritățile.

În sfîrșit în cele din urmă, noi ne-am constituit într-o secție feminină a Blocului pentru apărarea libertăților democratice. Noi nu sîntem decît la începutul acestei activități, nu pot să vă spun mare lucru. Noi sperăm la realizarea unui front popular pentru a ne salva libertățile care ni se retrag puțin cît puțin, pînă se reduc complet. Dar acestea sînt lucruri pe care le cunoașteți deja — sperăm într-o nouă întîlnire, cînd noi vom avea ocazia să vă povestim lucruri mai agreabile și mai interesante“. Pe verso sînt notate cu creionul nume șterse aproape, și o adresă — Praha Kosice 214.

Prin contribuția adusă la răspîndirea ideilor socialiste, la educația socialistă a maselor de femei muncitoare, prin activitatea sa militantă, antifascistă și antirăzboinică, pentru apărarea idealurilor patriotice și umanitare, Zoe Frunză se numără printre luptătorii de frunte din țara noastră pentru pace, democrație și socialism.

ELENA GEORGESCU

Trei decenii de la eliberarea Albaniei de sub dominația fascistă și victoria revoluției populare

În istoria poporului albanez ziua de 29 noiembrie 1944 marchează, odată cu alungarea cotropitorilor fasciști din orașul Shkodra, desăvârșirea eliberării teritoriului Albaniei de sub ocupația hitleristă, începutul de drum al revoluției populare, al transformărilor din temelii în toate domeniile vieții politice, social-economice și culturale.

Lupta de eliberare națională străbate ca un fir roșu istoria poporului albanez, care și-a apărut cu dirzenie dreptul la libertate și independență. În anii celui de-al doilea război mondial, mișcarea de rezistență antifascistă împotriva agresorilor fasciști italieni și germani, începută încă în primele zile ale ocupației, a cuprins, în mod practic, aproape întregul popor, care a dat minunate pilde de eroism.

Nu se sfârșise încă primul război mondial când Italia își manifesta în mod evident intenția de a-și impune „protectoratul” său asupra Albaniei. Lupta poporului albanez, hotărât să-și apere și să-și consolideze independența de stat a țării, cucerită cu mari sacrificii în noiembrie 1912, a dus la dejucarea planurilor anexioniste ale imperialismului italian. Cu toate acestea, mai ales după înfringerea revoluției burghezo-democrate din decembrie 1924, la cirna țării se vor perinda o serie de guverne, care, prin politica lor reacționară, pe plan intern, și de subordonare a bogățiilor țării față de capitaliștii străini, pe plan extern, vor favoriza pătrunderea tot mai accentuată a capitalurilor italiene în economia albaneză și, implicit, aservirea politică.

Ambițiile conducătorului albanez Ahmet Zogu de a crea o dinastie, ce veneau și în întîmpinarea intențiilor fascismului italian de a-și consolida influența economică și politică, au dus la proclamarea, la 1 septembrie 1928, a lui Zogu ca „rege al Albaniei”. Pentru a susține costisitoarea curte regală, a completa deficitele bugetare și salariile înalților funcționari de stat, guvernele albaneze vor contracta o serie de împrumuturi înrobitoare de la Roma, în schimbul concesiunii bogățiilor naturale ale solului și subsolului, în special a cîmpurilor petrolifere și a minelor de cupru. Întreaga viață politică internă și externă ajunsese să fie aproape în totalitate dependentă de Italia.

La 5 februarie 1939, Mussolini și Ciano hotărâsc ocuparea militară a Albaniei. Evenimentele internaționale le erau favorabile. Ocuparea Cehoslovaciei de către Germania hitleristă determină pe fasciștii italieni să acționeze mai prompt în Balcani. Decizia definitivă de invadare a Albaniei este luată la 23 martie. În Italia de sud sînt concentrate unități militare și navale, iar marele cartier general elaborează planul detaliat al operațiilor. În zorii zilei de 7 aprilie, trupele Italiei fasciste încep atacul asupra Albaniei. Regele Zogu, înspăimîntat de efectele politicii sale antipopulare și antinaționale, ce stîrnise minia profundă și justificată a tuturor patrioților albanezi, părăsește țara, împreună cu o parte a camarilei, lăsînd poporul dezarmat și la discreția agresorilor.

Zilele premergătoare agresiunii fuseseră pline de amenințări și amărăciune. Masele populare ceruseră cu insistență arme pentru a-și apăra patria. Guvernantii

albanezi, în speranța unei noi înțelegeri cu Italia, au respins această cerere legitimă, refuzând să înțeleagă că drama albaneză începuse în timpul celor aproape două decenii de aservire economică și politică față de imperialismul italian. Dar, ceea ce nu au înțeles ei a înțeles poporul, care, păstrând tradițiile nobile și glorioase ale înaintașilor, nu s-a lăsat ingenunchiat. Dușmanul a fost primit cu gloanțe pretutindeni. Incepea marea epopee a luptei de eliberare națională a poporului albanez de sub ocupația fascistă. Primele grupe și detașamente de partizani se formează în munți. În orașe încep să activeze grupe de șoc, care organizează acțiuni de sabotaj, mobilizează masele la demonstrații de protest și greve pentru a paraliza acțiunile guvernului colaboraționist și ale ocupanților. În cursul anului 1940 efectivele trupelor italiene din Albania depășesc cifra de 200.000 de soldați. La 28 octombrie 1940, armatele italiene atacă Grecia în direcția Ianinei și Florinei, obținând câteva succese, dar în urma contraofensivei armatelor grecești sint nevoite să se retragă, evacuind Korcea în noiembrie și Gjirokastra la începutul lunii decembrie 1940. Astfel, războiul italo-grec aducea noi suferințe și dezastre poporului albanez, al cărui teritoriu era transformat în cîmp de bătăie. Soldații albanezi, duși cu forța pe frontul grec, refuză să lupte și dezertează în masă. Actele de sabotaj contra mașinii de război fasciste se înmulțesc.

În primăvara anului 1941 se produc noi evenimente grave în Balcani. În aprilie, armatele germane atacă și ocupă Iugoslavia și Grecia, permițînd armatelor italiene să reocupe Albania de sud și să pătrundă în Grecia. Popoarele Iugoslaviei, Greciei și Albaniei nu se împacă cu ocupația fascistă și, sub conducerea comunistilor, desfășoară cu tenacitate lupta lor de eliberare națională, ajutîndu-se reciproc. Regimul fascist din Albania își dovedea tot mai mult incapacitatea de a stăvilii creșterea mișcării populare antifasciste. În primăvara acestui an, grupul de partizani condus de patriotul Myslim Peza întreprinde câteva acțiuni energice împotriva ocupanților fasciști. În luna mai, cu prilejul vizitei în Albania a regelui Victor Emanuel al III-lea, tînărul muncitor Vasil Llaçi trage asupra lui, exprimînd ura deschisă a poporului albanez împotriva cotropitorilor fasciști italieni.

Creșterea mișcării de rezistență antifascistă impunea cu tot mai multă stringență crearea acelei forțe politice capabile să conducă lupta de eliberare națională și socială a poporului — Partidul Comunist Albanez. Făurit la 8 noiembrie 1941, în focul luptelor împotriva invadatorilor, P.C.A. a unit sub steagul său elementele cele mai combative și revoluționare ale poporului, în jurul său polarizîndu-se toate forțele națiunii.

Crearea Partidului Comunist Albanez a marcat o nouă etapă în lupta de eliberare națională a Albaniei. Mobilizînd toate energiile și canalizîndu-le în înclăstarea cu cotropitori străini și trădătorii colaboraționiști, pentru o Albanie liberă, independentă și democratică, Partidul Comunist Albanez a stabilit ca obiectiv strategic al perioadei istorice următoare lupta pentru independență națională, pentru un guvern popular democratic într-o Albanie eliberată de sub jugul străin.

Pentru a suprima rezistența populară antifascistă ocupanții au intensificat măsurile de teroare și persecuții, instaurînd în întreaga țară prigoana împotriva patrioților, prin arestări și percheziții, precum și deportări și internări în lagăre de concentrare. Forțele armate italiene staționate în Albania, în scopul menținerii regimului de ocupație, atingeau 100.000 de oameni. În decembrie 1941, autoritățile de ocupație desemnează un nou guvern quisling, în frunte cu Mustafa Kruja, socotit a fi capabil să lichideze organizațiile comuniste și să supună poporul albanez. Dar nici aceste măsuri nu se dovedesc eficiente în fața voinței ferme a albanezilor. Dar nici aceste măsuri nu se dovedesc eficiente în fața voinței ferme a albanezilor. Dar nici aceste măsuri nu se dovedesc eficiente în fața voinței ferme a albanezilor. Pină la sfîrșitul anului 1941 s-au creat unități de guerilă în principalele orașe ale țării, iar la începutul anului 1942 și într-o serie de alte localități mai mici. Unitățile de guerilă, formate din grupe mobile de 5—10 oameni, distrugneau în orașe depozitele de muniții, atacau pe ofițerii și spionii fasciști, sabotau acțiunile dușmanului, iar la sate atacau posturile carabineriei și miliției fasciste, tăiau liniile de comunicații, luau bunurile confiscate de fasciști și le restituiau țăranilor etc. La Tirana, unitățile de guerilă au aruncat în aer centrala telefonică, au atacat aerodromul, distrugînd obiective militare, au dat foc la depozitele de muniții. La Korcea, a fost incendiat sediul fascist și ucis șeful poliției fasciste. La Shkodra, a fost atacată închisoarea din care au evadat condamnații politici. Acțiunea cea mai amplă din această perioadă a fost săvîrșită în noaptea de 24 iulie 1942, cînd în întreaga țară au fost tăiate legăturile telefonice și telegrafice.

Acțiunile militare împotriva ocupanților au devenit mai frecvente și mai puternice prin crearea grupelor de partizani, unități militare formate din 20—30 de

persoane, înzestrate cu arme ușoare de diferite tipuri, ce acționau sub conducerea unui comandant și a comisarului politic. Potrivit directivelor Comitetului Central al Partidului Comunist Albanез din lunile februarie și martie 1942, în afara grupei lui Peza, care acționa din august 1941, s-au format noi grupe de partizani la Gora, Skrapari, Mokra, Kurveleshi, Dibra, Devolli, Kolonja ș.a. Ele atacau punctele militare ale inamicului, autocamioanele cu soldați și muniții, posturile carabineriei și garnizoanele militare, eliberând unele localități de sub ocupația fasciștilor. În zonele eliberate apărau populația, desfășurau o vastă muncă politică și de educație. Masele populare vedeau în partizani pe apărătorii lor, armata lor, acordându-le tot sprijinul material și moral. Prin contribuția financiară a poporului s-a creat fondul luptei de eliberare națională. Organizarea și lărgirea luptei armate de eliberare națională au servit ca punct de plecare pentru unirea politică a poporului albanез în Frontul Antifascist de Eliberare Națională, ale cărei baze s-au pus la Conferința de la Peza, din septembrie 1942. Un rol însemnat în clarificarea liniei politice a partidului și în mobilizarea maselor avea să-l joace ziarul „Zëri i Popullit” („Glasul poporului”), al cărui prim număr a apărut la 25 august 1942.

Hotărârile istorice luate la Conferința de la Peza au dat un nou avânt desfășurării și lărgirii luptei de eliberare națională; în toate regiunile țării au luat ființă Consiliile de Eliberare Națională ca organe ale luptei armate și nucleu al noii puteri revoluționare.

Lupta de eliberare cunoaște o puternică intensificare în cursul anului 1943, îndeosebi după prima conferință pe țară a Partidului Comunist Albanез, ținută între 17—22 martie la Labinot. Cu acest prilej s-a hotărât crearea Armatei de Eliberare Națională și a fost ales Comitetul Central al P.C.A., avînd ca secretar general pe Enver Hodja.

Chemarea Partidului Comunist Albanез, adresată poporului, de a mări rîndurile luptătorilor pentru libertate a găsit un puternic ecou în mase, mai cu seamă între tineri. În trei luni, numărul partizanilor s-a dublat. În luna mai s-au creat primele batalioane de partizani, iar la începutul lunii iulie existau 20 de batalioane și un mare număr de grupe de partizani, care se aflau angajate în lupte zilnice cu inamicul.

La 16 mai, 12 grupe de partizani din regiunea Korcei au înconjurat și atacat armatele inamice concentrate la Leskovik, important nod de comunicații. Luptele au durat trei zile, fasciștii au lăsat pe cîmpul de luptă mulți morți și răniți, fiind nevoiți după cîteva zile să părăsească orașul, pe care l-au incendiat și jefuit. La 1 aprilie, grupele de partizani din Mallakastra și Vlora au dat lovituri zdrobitoare forțelor fasciste care încercau să ocupe mina de la Selenica. Lupte crîncene s-au purtat în luna iunie în regiunea Peza, unde batalionul de partizani comandat de Myslim Peza, care nu depășea 200 de persoane, a ținut piept unei ofensive inamice cu peste 14.000 de soldați. În ajutorul partizanilor au venit bărbații și femeile din regiune, în timp ce bătrîinii și copiii s-au adăpostit în păduri. În primele atacuri inamicul a fost înfrînt, suferind mari pierderi. După trei zile de lupte grele, partizanii au fost însă nevoiți să se retragă. Fasciștii au incendiat peste 300 de case, au prădat totul și au ucis numeroși țărani.

La 1 iulie, din ordinul secretarului general al P.C.A., a început atacul combinat al unităților de partizani din Korcea, Gjrokastra și Skrapari împotriva garnizoanelor inamice din Kuqari și Permeti, cel mai mare atac de pînă atunci al forțelor de partizani, la care au luat parte peste 1250 de luptători. Fasciștii au lăsat pe cîmpul de luptă un mare număr de morți, iar după cîteva zile au fost obligați să se retragă din zona Permeti. În același timp, la 6 iulie 1943, a avut loc și primul atac al partizanilor împotriva trupelor germane care treceau pe șoseaua Korcea-Ianina. Batalionul „Tomori” și o grupă teritorială din Kolonja au atacat prin surprindere pe hitleriști, de 10 ori mai mulți la număr, provocîndu-le pierderi importante și ținînd coloana blocată timp de 24 de ore.

La 14 iulie, fasciștii reîncep atacul în zona Mallakastra, aruncînd în luptă două divizii de infanterie, sprijinite de artilerie, tancuri și aviație. Luptele au fost crîncene în tot sectorul, raportul de forțe fiind adesea de 1 la 10. La 18 iulie, 300 de partizani au atacat în trecătoarea Aranitasi 3000 de italieni, provocîndu-le mari pierderi, dar superioritatea numerică și în tehnica de luptă a inamicului au obligat pe partizani să se retragă. Fasciștii au ocupat Mallakastra, au incendiat 78 de sate și au ucis sute de țărani.

Operațiunile fasciștilor italieni din vara anului 1943 n-au izbutit să stăvilească creșterea mișcării de eliberare națională, care acum luase caracterul unei mișcări populare generale. În cea mai mare parte a regiunilor Albaniei ocupanții au fost alungați și au fost instalate consiliile de eliberare națională. Pentru coordonarea luptei armate a poporului a fost creat, la 4 iulie 1943, la Labinot, Marele Stat-Major General al Armatei de Eliberare Națională, format din 13 persoane. Comandant a fost ales Spiro Moisiu, iar comisar politic Enver Hodja.

Un alt moment remarcabil este legat de convocarea celei de a doua Conferințe de Eliberare Națională, ale cărei lucrări s-au deschis la Labinot, la 4 septembrie 1943. Făcînd bilanțul activității desfășurate după Conferința de la Peza, din septembrie 1942, s-au luat noi măsuri pentru întărirea Armatei Populare și a organizațiilor antifasciste ale tineretului și femeilor, pentru unirea întregului popor în jurul Consiliilor de Eliberare Națională.

La 8 septembrie 1943, are loc capitularea Italiei fasciste. Dar pentru poporul albanez lupta nu se sfîrșise, deoarece, încă din vara anului 1943, fasciștii germani ocupaseră aeroporturile, portul Durres și alte centre importante ale Albaniei, aducînd aici, după capitularea Italiei, noi divizii pentru a-și menține dominația. Bazîndu-se pe superioritatea numerică și a tehnicii de luptă, pe faptul că partizanii se aprovizionau greu cu arme, alimente și îmbrăcăminte, la care se adăugau și condițiile dificile ale iernii, Comandamentul German și-a făurit planul ca în două-trei luni să nimicească Armata Națională de Eliberare și Consiliile de Eliberare Națională, printr-o serie de acțiuni neîntrerupte împotriva bazelor deținute de partizani. Paralel cu acțiunile militare, hitleriștii au deslășuit o teroare sălbatecă împotriva populației. Dar, în pofida pierderilor grele pricinuite partizanilor, operațiunile inamicului au eșuat în cele din urmă în mod lamentabil. În primăvara anului 1944, forțele partizane iau inițiativa și trec la contraatacuri nimicitoare pe toate fronturile. Cu toate greutățile întîmpinate în timpul iernii, efectivele Armatei Naționale de Eliberare au crescut la 35.000 de luptători. La Congresul Antifascist de Eliberare Națională, deschis la 24 mai 1944 în orașul liber Permeti, s-au hotărît noi măsuri pentru întărirea puterii politice revoluționare, a Armatei Naționale de Eliberare și continuarea luptelor. În aceste condiții este respinsă și marea ofensivă a inamicului din luna iunie 1944, după care forțele de partizani au trecut la contraofensiva generală în scopul eliberării întregii țări.

Ofensiva decisivă a Armatei de Eliberare Națională a schimbat radical situația. În septembrie 1944, trei sferturi din teritoriul țării era eliberat. Armata de Eliberare devenise o armată regulată, cu peste 70.000 de luptători, organizați în corpuri de armată, divizii și brigăzi.

La 20 octombrie 1944, se deschid, în orașul Berat, lucrările celei de a doua adunări a Comitetului Antifascist de Eliberare Națională; la 22 octombrie, adunarea hotărăște în unanimitate transformarea Comitetului Antifascist de Eliberare Națională în guvernul democratic al Albaniei. Enver Hodja a fost ales conducător al guvernului.

La sfîrșitul lunii octombrie a început bătălia pentru eliberarea Capitalei, care a continuat pînă în dimineața zilei de 19 noiembrie, cînd a fost complet înfrîntă rezistența inamicului în toate sectoarele. La 28 noiembrie, în aplauzele entuziaste ale populației, guvernul democratic al Albaniei își face intrarea în Tirana.

Eliberarea Capitalei a spulberat toate planurile ocupanților, care au fost urmăriți pînă în afara granițelor țării. La 29 noiembrie Armata de Eliberare a intrat în orașul Shkodra, înfăptuindu-se eliberarea completă a țării.

Poporul albanez, care încă din anii războiului optase pentru instaurarea puterii democrat-populare, a pășit în mod hotărît la construirea unei noi orînduiri. Guvernul democrat-popular, născut în focul luptei de eliberare, a adoptat imediat după preluarea conducerii administrative a întregului teritoriu o serie de măsuri cu caracter antiimperialist și antifeudal, anulînd acordurile înrobitoare încheiate de fostul regim, confiscînd bunurile capitalului străin și ale criminalilor de război, trecînd sub controlul statului comerțul exterior, producția industrială și repartitia etc. În locul vechii administrații a fost instalat un nou aparat de stat, capabil să ducă la îndeplinire marile sarcini ale transformării societății albaneze pe calea democrației și progresului.

O problemă importantă, care necesita o rezolvare urgentă, era cea agrară. În august 1945 a fost promulgată legea reformei agrare, prin care toți proprietarii marilor suprafețe de pămînt au fost expropriați, fapt ce reprezenta prima revoluție în relațiile social-economice la sate.

Prin reforma agrară, înfăptuită potrivit principiului că „pământul aparține celor ce-l muncesc“, au fost distribuite țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin 155 000 ha.

În anul 1946 a avut loc naționalizarea principalelor mijloace de producție, iar la sfîrșitul anului 1947 sistemul de relații capitaliste în industrie era complet lichidat.

În decursul unei perioade de 21 de ani (1946—1967), toate satele țării au trecut la înfăptuirea cooperativizării agriculturii. Instaurarea relațiilor socialiste la sate, intensificarea și modernizarea agriculturii au marcat un important moment în dezvoltarea socialistă a Albaniei.

Trecerea tuturor mijloacelor de producție în mîinile clasei muncitoare a permis crearea sistemului socialist în economia națională, dezvoltarea industriei într-un ritm rapid. Edificarea societății socialiste în Albania a cunoscut însemnate realizări în planul vieții economice și social-politice. Linia politică a partidului privind industrializarea țării, cooperativizarea agriculturii, dezvoltarea științei și culturii și educarea omului nou a fost înfăptuită cu succes în toate etapele și în fiecare verigă.

Noi perspective s-au deschis Albaniei socialiste prin îndeplinirea sarcinilor prevăzute în cel de al V-lea plan cincinal pe anii 1971—1975, a cărui caracteristică principală constă în a asigura întărirea generală a economiei pe drumul construirii depline a societății socialiste, în direcția transformării Albaniei dintr-o țară agrar-industrială, într-o țară industrial-agrară.

În acest sens, indicii principali de dezvoltare a economiei prevăd creșteri de 60—65% la producția industrială în anul 1975, față de anul 1970, la cea agricolă de 50—55%, iar investițiile vor fi în 1975 cu 70—75% mai mari decît în 1970. În ceea ce privește venitul național se prevede creșterea lui cu 55—60%; randamentul muncii va fi mai mare în industrie cu 24—28%, iar în construcții cu 32—36%.

La sărbătorirea celei de-a 30-a aniversări a eliberării patriei și a victoriei revoluției populare, poporul albanez se prezintă cu satisfacția datoriei împlinite, cu înfăptuirii remarcabile obținute în îndeplinirea înainte de termen a sarcinilor actualului cincinal.

În ultimii ani, în urma hotărîrilor Congresului al VI-lea al Partidului Muncii din Albania, au fost luate noi măsuri menite să ducă la dezvoltarea agriculturii în ritmuri mai rapide. O însemnată atenție s-a acordat lucrărilor de irigații. În agricultură s-au luat măsuri pentru asanarea bălților și mlaștinilor, fiind redade agriculturii peste 45.000 ha de pământ arabil, iar alte 180.000 ha au fost îmbunătățite. Raportată la perioada antebelică producția agricolă a crescut de aproape 3,5 ori. În anul 1973 producția de grâu a fost triplă față de anul 1938, iar cea de porumb și orez s-a dublat.

Succese importante s-au obținut și în domeniul învățămîntului, culturii, sănătății publice, satisfacerea nevoilor crescînde ale maselor muncitoare fiind obiectivul principal al politicii partidului și statului.

Tradiționala prietenie româno-albaneză, cimentată pe parcursul istoriei de luptă comună pentru libertate, independență națională și progres social, a dobîndit un conținut calitativ nou în anii construcției socialiste în țările noastre. Întemeiate pe comunitatea de orînduire socială, pe stima și prețuirea reciprocă, pe țelurile comune ale construirii noii societăți, în lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, relațiile dintre România și Albania, dintre popoarele noastre se dezvoltă continuu, pe cele mai diverse planuri. Succesele remarcabile dobîndite de România și Albania în dezvoltarea economiei și culturii, în toate domeniile construcției socialiste oferă condiții prielnice intensificării și largirii ariei colaborării bilaterale în interesul cauzei socialismului și păcii.

GELCU MAKSUTOVICI

Înfăptuirea de către Partidul Popular Revoluționar Mongol a sarcinilor căii necapitaliste de dezvoltare

Sub conducerea Partidului Popular Revoluționar Mongol, poporul mongol a îndeplinit cuceriri istorice în lupta pentru eliberarea de sub asuprirea națională și socială, pentru depășirea multisekularei înapoieri economice și culturale a țării, pentru dezvoltarea ei pe calea necapitalistă spre socialism.

Partidul Popular Revoluționar Mongol — constituit ca partid revoluționar al araților* muncitori — a fost în cursul întregii sale istorii la înălțimea sarcinilor ce-i stăteau în față și a jucat rolul de forță conducătoare și îndrumătoare în dezvoltarea socială a țării. Aceasta în primul rând datorită faptului că el a reflectat în mod just legitățile procesului revoluționar al noii epoci și cerințele istorice ale dezvoltării progresiste a țării, a exprimat năzuințele și interesele maselor muncitoare, a consolidat și a extins continuu legătura cu masele. Partidul a fost constant credincios principiilor internaționalismului proletar, solidarității internaționale a maselor de oameni ai muncii, s-a călăuzit neabătut, în activitatea sa de zi cu zi, după învățătura marxist-leninistă.

Calea istorică străbătută de Partidul Popular Revoluționar Mongol a confirmat justetea și viabilitatea tezei leniniste conform căreia numai un partid înarmat cu înțelegerea scopurilor și căilor luptei, cu cunoașterea legilor dezvoltării sociale, constituit pe baza principiilor partidului proletar — numai un asemenea partid este capabil să unească eforturile maselor populare și să le mobilizeze pentru rezolvarea cu succes a sarcinilor politice și economice dictate de transformarea revoluționară a societății.

★

După cum este cunoscut, Partidul Popular Revoluționar Mongol s-a constituit, din punct de vedere organizatoric, în martie 1921, la primul său congres ordinar.

Crearea Partidului Popular Revoluționar Mongol a reprezentat un moment de cotitură în îndelungata luptă a poporului mongol, factorul hotărâtor în asigurarea victoriei revoluției populare antiimperialiste și antif feudale din Mongolia. Astfel, în fruntea luptei revoluționare a maselor populare s-a ridicat un partid politic militant, care apăra interesele fundamentale ale clasei araților.

Partidul Popular Revoluționar Mongol a reușit să determine just țelurile și sarcinile fundamentale ale revoluției populare datorită faptului că s-a bazat pe ideologia clasei muncitoare, pe sfaturile practice ale marelui Lenin, pe experiența și ajutorul mișcării comuniste internaționale.

* Arați — crescători de vite, nomazi sau stabili, constituind principala clasă a producătorilor direcți din Mongolia.

Cucerirea independenței naționale, făurirea unei orinduirii democratice prin transmiterea puterii de stat în miinile maselor muncitoare, transformările democrat-revoluționare în viața social-economică a țării, lichidarea orinduirii feudalo-iobăgiste, sprijinirea pe țara proletariatului victorios în lupta pentru eliberarea națională și socială a maselor populare, stabilirea unor legături strinse cu mișcarea comunistă mondială și a legăturilor internaționaliste cu mișcarea muncitoarească și de eliberare națională, perspectivele dezvoltării revoluției populare, caracterul și esența imperialismului, ca stadiu ultim al capitalismului etc. — toate aceste probleme deosebit de importante ale luptei revoluționare a poporului mongol au fost puse și rezolvate de către congres și programul adoptat de el pe baza învățăturii marxist-leniniste, a principiilor ideologice ale socialismului științific.

Partidul Popular Revoluționar a recunoscut lupta de clasă, proclamînd ca bază a activității sale principiul rezolvării revoluționare a problemelor social-economice arzătoare. În programul partidului se sublinia că în înlăptuirea sarcinilor sale de bază, partidul va avea drept călăuză principiile ferme ale partidelor revoluționare, pe care le va coordona cu cerințele momentului istoric dat.

Partidul Popular Revoluționar Mongol s-a constituit și s-a dezvoltat în unele condiții specifice în comparație cu alte partide politice din țările coloniale și dependente. El a fost creat într-o țară feudală, înapoiată, în care nu exista o clasă muncitoare autohtonă. De aceea, în perioada de început a dezvoltării Partidului Popular Revoluționar Mongol, nucleul lui era constituit din reprezentanți ai araților și ai intelectualității.

Formarea P.P.R.M. nu a fost precedată de răspîndirea în țară a ideilor marxism-leninismului, de aceea în Mongolia crearea partidului revoluționar și răspîndirea ideilor socialismului științific au avut loc concomitent.

Indiferent, însă, de aceste particularități, P.P.R.M. avea unele trăsături care îl apropiau de partidele de tip marxist-leninist. Aceste trăsături se manifestau, în primul rînd, prin aceea că de la început partidul nostru s-a orientat ferm spre marxism-leninism. Baza de clasă mic-burgheză a partidului nostru nu a fost un impediment, o frînă pentru trecerea lui pe pozițiile marxism-leninismului. P.P.R.M. se dezvolta în strînsă colaborare cu mișcarea comunistă internațională, în primul rînd cu P.C.U.S., sprijinindu-se în activitatea sa pe principiile ideologice ale acesteia, trecînd pe pozițiile socialismului științific la început în problemele, care s-au maturizat, ale luptei revoluționare a maselor populare, însușindu-și treptat marxism-leninismul. Partidul nostru creștea și se călea pe măsura consolidării sale ideologico-organizatorice, ca un partid consecvent revoluționar, de tip marxist-leninist. În aceasta constă specificul principal al dezvoltării P.P.R.M. — apărut ca partid democrat-revoluționar al araților muncitori.

Odată cu victoria revoluției populare, tînărul partid revoluționar popular a devenit partid de guvernămînt, partid al construcției revoluționare. În fața lui s-au ridicat noi probleme complexe, legate de înlăptuirea transformărilor revoluționare, de determinarea perspectivelor dezvoltării social-economice a țării.

Pentru a putea rezolva cu succes noile probleme complexe ale conducerii procesului de transformare revoluționară a vieții social-economice a țării, era necesar ca partidul să găsească veriga principală, orientarea fundamentală a activității sale, care să reflecte necesitățile obiective ale dezvoltării progresiste a țării. Îndeplinind prevederile programului partidului, C.C. al P.P.R.M. a elaborat în anul 1921 bazele politicii partidului îndreptate spre înlăptuirea unor profunde transformări democrat-revoluționare. Această linie a partidului s-a reflectat în modificările pe care le-a suferit primul program la cel de-al doilea congres al partidului. Sarcinile ce stăteau în fața partidului erau: reorganizarea democratică a organelor locale ale puterii pe baza principiilor puterii poporului, democratizarea justiției, înlăturarea relațiilor feudalo-iobăgiste, lichidarea birurilor și servituților feudale, instaurarea unui sistem fiscal unic, de stat, înlăturarea privilegiilor feudalilor în domeniul fiscal, lichidarea datoriilor către capitalul comercial, cămătăresc străin, crearea unor întreprinderi industriale de prelucrare a materiilor prime agricole, organizarea cooperativelor de consum ale araților, instituirea sistemului învățămîntului general și altele.

Concomitent cu adîncirea revoluției populare, în fața partidului s-a ridicat în toată amploarea sa problema perspectivelor dezvoltării social-economice a țării. Acesta a fost domeniul în care rolul conducător al Partidului Popular Revoluționar Mongol s-a manifestat cu o deosebită vigoare. Alegerea căii necapitaliste a depins în mare măsură de un factor subiectiv: activitatea politico-ideologică a partidului. Acest fapt confirmă adevărul conform căruia pentru a pune și a rezolva just orice problemă în țările înapoiate factorii subiectivi joacă un rol relativ independent.

Problema perspectivelor revoluției populare a fost analizată la cel de-al III-lea congres al partidului, care a avut loc în anul 1924. Făcînd bilanțul schimbărilor social-economice petrecute după victoria revoluției populare, dezvoltînd, pe baza tezelor leniniste privind posibilitatea trecerii la socialism a țărilor înapoiate, ideile cuprinse în primul program al partidului, cel de-al III-lea congres al partidului a proclamat linia generală a partidului de dezvoltare necapitalistă a țării. Aceasta era singura cale justă, care răspundea intereselor înlăturării cit mai rapide a multisekularei înapoieri și asigurării progresului social al țării.

În 1925, la congresul al IV-lea, partidul a elaborat programul concret de transpunere în viață a liniei sale generale. Noul program al partidului a trasat sarcina lichidării clasei feudale, a cuceririi independenței economice a țării, a îngrădirii și eliminării elementelor capitaliste ce începuseră să se dezvolte, a creării sectorului de stat și cooperatist în economia națională, a dezvoltării culturii noi, eliberării maselor muncitoare de exploatare economică și asuprairea spirituală a religiei budiste.

Cucerirea independenței naționale, lichidarea puterii virfurilor feudale și instaurarea puterii populare nu reprezentau pentru Partidul Popular Revoluționar Mongol un scop în sine, nu însemnau încheierea revoluției populare, ci constituiau punctul de plecare al unor profunde transformări democrat-revoluționare. Înfăptuirea consecventă a sarcinilor etapei general-democratice a revoluției de eliberare națională și socială — etapă care, istoric și legitim, este orientată spre crearea premiselor politice, materiale, spirituale și altele pentru trecerea la socialism — constituie chezașia succesului acestei revoluții.

Partidul Popular Revoluționar Mongol considera că mijlocul principal de realizare a transformărilor social-economice în țară îl constituie dictatura democrat-revoluționară a araților muncitori.

În ceea ce privește forma și organizarea puterii de stat a araților muncitori, partidul a trecut la revoluția populară cu un program clar formulat. După victoria revoluției, în fața partidului s-a pus problema alegerii formei puterii de stat. Luînd în considerație condițiile social-politice specifice din țară, Partidul Popular Revoluționar Mongol nu și-a propus ca sarcină introducerea neîntîrziată în țară a formei republicane de guvernămînt, ci a considerat că, în momentul acela, cea mai potrivită formă a construcției de stat era monarhia constituțională îngrădită.

Formarea guvernului popular permanent, limitarea și abrogarea principalelor drepturi și privilegii ale monarhului, convocarea sesiunilor reprezentanților poporului și a Huralului¹ provizoriu de stat, numirea de împuterniciți ai guvernului în toate aimacele și hoșunele², lichidarea privilegiilor juridice ale clasei exploatare, înlăturarea feudalilor din organele locale ale puterii și înlocuirea lor cu reprezentanți ai araților muncitori, proclamarea Mongoliei ca Republică Populară, cu adoptarea primei constituții democratice — toate aceste măsuri luate de partid au condus la afirmarea și consolidarea dictaturii democrat-revoluționare a araților muncitori, dictatură a cărei bază politică o constituiau huralele populare. Această dictatură a reprezentat forma politică cea mai indicată pentru dezvoltarea țării pe calea necapitalistă. În dezvoltarea istorică a Republicii Populare Mongole dictatura democrat-revoluționară a araților muncitori a devenit premisa, etapa de trecere spre stabilirea dictaturii clasei muncitoare și a araților muncitori. Specificul și, totodată, avantajul regimului democrat-popular a fost faptul că din primele zile după victoria revoluției populare puterea de stat a trecut în mîinile maselor popu-

¹ Hurale — adunări, consilii — organe locale ale puterii de stat în R. P. Mongolă.
Marele Hural Popular — organul suprem al puterii de stat.

² Aimac, hoșun — unități administrative teritoriale.

lare. Aceasta a permis realizarea unor profunde transformări social-economice în interesul maselor largi ale populației.

Ținând seama de particularitatea și complexitatea situației din acel timp și de specificul structurii agrare a țării P.P.R.M. a trecut la realizarea programului său de transformări agrare antifeudale în etape succesive, ceea ce i-a dat posibilitatea să acționeze — consecvent și cu un scop bine precizat — în direcția activizării maselor populare pe plan politic și de producție.

Transformările social-politice, care aveau drept țel lichidarea relațiilor de producție feudale, au început cu înlăturarea relațiilor feudale iobăgiste, după care a urmat exproprierea proprietăților marilor feudali laici și bisericești și, în cele din urmă, a fost înfrântă puterea economică a mănăstirilor lamaiste. Ca urmare a acestor măsuri revoluționare, realizate în decursul a aproape două decenii, au fost lichidate relațiile de producție feudale, s-a destrămat, din punct de vedere organizatoric, pătura clericală care, timp de secole, a fost reazemul feudalismului și colonialismului.

Particularitatea și superioritatea înlăturării măsurilor antifeudale au constatat în aceea că ele au fost transpuse în viață cu ajutorul și participarea directă a maselor populare. Acest moment trebuie subliniat în mod deosebit, deoarece măsurile întreprinse de partidul nostru răspundeau pe deplin intereselor păturilor muncitoare ale populației; în munca sa partidul s-a sprijinit pe activitatea lor politică. Din acest punct de vedere Partidul Popular Revoluționar Mongol a făcut un imens pas înainte în comparație cu oricare alte partide național-democrate apărute în țări inapoiate. Înlăturând transformările social-economice, Partidul Popular Revoluționar Mongol s-a călăuzit după aceleași principii și metode, a folosit aceleași mijloace pe care le-ar fi folosit și comuniștii dacă s-ar fi aflat la putere în țările slab dezvoltate.

Una dintre sarcinile importante ale dezvoltării necapitaliste a țării era cucerirea independenței economice față de capitalul străin. În Mongolia, acesta nu era un capital industrial, de aceea partidul nostru nu a pus problema expropriării proprietății sale. Eliminarea capitalului străin din economie s-a realizat pe calea anulării datoriilor către comercianții și negustorii străini, pe calea îngrădirii activității firmelor comerciale prin măsuri economice și, în sfârșit, prin instituirea monopolului asupra comerțului exterior. Aceasta a fost o mare realizare care, nu numai că a asigurat independența economică a țării, dar a și permis lichidarea unuia dintre factorii care favorizau generarea și dezvoltarea elementelor capitaliste naționale în interiorul țării.

Problemele dezvoltării gospodăriilor individuale ale araților — care constituiau sectorul dominant în economia națională a țării — au stat permanent în centrul atenției partidului. Partidul nostru a promovat neabătut politica de eliberare a gospodăriilor araților de sub jugul feudalilor și al capitalului străin, sprijinind consecvent inițiativa lor economică particulară prin politica fiscală și de credite și prin ajutorul acordat de stat. Ca rezultat al acestor măsuri au început să se producă însemnate mutații în cadrul gospodăriilor araților. Gospodăriile sărace s-au consolidat, nivelul lor material a crescut. A început procesul de transformare a mijloacelor în figura centrală a economiei, iar economia naturală a araților — în mică producție de mărfuri, ceea ce era un fenomen incontestabil progresist în dezvoltarea gospodăriei araților în situația în care nu existau condiții pentru trecerea lor directă pe calea colectivizării gospodăriilor.

În etapa democratică a revoluției populare, concomitent cu transformările democratice se realizau și transformări social-economice cu caracter socialist. Printre acestea se numără crearea și consolidarea sectoarelor de stat și cooperatist din economia națională. Ca urmare a faptului că în Mongolia sarcina mișcării de eliberare națională a fost rezolvată complet, că puterea de stat a trecut în mâinile maselor populare, că întreaga viață socială a țării era condusă de partidul revoluționar, care în activitatea sa se călăuzea după învățătura marxist-leninistă, că țara noastră s-a bucurat de ajutorul multilateral și sprijinul țării proletariatului victorios, în cadrul căii dezvoltării necapitaliste a R. P. Mongole s-au manifestat relativ mai multe tendințe socialiste decât în orice altă țară în curs de dezvoltare care a pășit sau pășeste pe drumul dezvoltării necapitaliste. Acest fapt a permis parti-

dului nostru să înfăptuiască o serie de măsuri cu caracter socialist consecvent, măsuri ale căror dimensiuni și ritmuri creșteau odată cu dezvoltarea și aprofundarea revoluției populare.

Sub conducerea Partidului Popular Revoluționar Mongol în etapa democratică a revoluției populare s-au produs însemnate mutații în viața spirituală a societății. S-a desfășurat o muncă intensă pentru lichidarea analfabetismului ca fenomen de masă, pentru crearea bazelor sistemului învățămîntului public, pentru răspîndirea cunoștințelor științifice contemporane, înlăturarea influenței ideologice a religiei asupra maselor populare, formarea intelectualității naționale, dezvoltarea noii literaturi și arte revoluționare etc. La începutul anilor '40, poporul mongol, pășind înainte sub conducerea avangardei sale, a desăvîrșit cu succes sarcinile etapei democratice a revoluției populare. Principalele rezultate ale primei etape a revoluției au fost lichidarea relațiilor de producție feudale, eliminarea din economie a capitalului străin, crearea bazelor industriei naționale, ale transportului și comunicațiilor moderne, formarea cadrelor clasei muncitoare și intelectualității populare, crearea și dezvoltarea sistemului instrucțiunii publice și a ocrotirii sănătății, precum și rezolvarea unei probleme specifice — aceea a atragerii la munca socială utilă a numeroasei păături a călugărilor lamaști. Pe baza tuturor acestor realizări, au fost create premisele politice și social-economice pentru trecerea la cea de-a doua etapă a revoluției populare, la înfăptuirea nemijlocită a sarcinilor construirii bazelor socialismului în R. P. Mongolă.

Rezolvarea nemijlocită a sarcinilor construirii bazelor socialismului, expuse în cel de-al treilea program al partidului, a devenit posibilă ca urmare a victoriei istorice de importanță mondială repurtată de Uniunea Sovietică și celelalte forțe iubitoare de pace asupra fascismului german și imperialismului japonez în cel de-al doilea război mondial și a formării sistemului socialist mondial.

Ca urmare a îndeplinirii cu succes a citorva planuri cincinale au fost înfăptuite transformări socialiste radicale în economia țării. Dezvoltarea intensivă a industriei naționale a favorizat transformarea R. P. Mongole dintr-o țară agrară într-o țară agrar-industrială. Încheierea cu succes a cooperativizării gospodăriilor arașilor, la sfîrșitul deceniului al șaselea, a rezolvat una dintre problemele fundamentale ale construcției socialiste.

După cum se arăta în noul program al P.P.R.M., în R. P. Mongolă socialismul a devenit o realitate. R. P. Mongolă a intrat într-o nouă perioadă a dezvoltării sale — perioada desăvîrșirii construirii socialismului.

Linia generală de dezvoltare a Mongoliei pe calea necapitalistă trasată de Partidul Popular Revoluționar Mongol a triumfat. S-a încheiat perioada de trecere a R. P. Mongole de la relații precapitaliste la socialism, ocolind stadiul capitalist de dezvoltare.

Rezumînd cele expuse pînă acum, se poate trage conculzia că rolul conducător al Partidului Popular Revoluționar Mongol în rezolvarea sarcinilor căii necapitaliste de dezvoltare s-a manifestat în următoarele direcții principale :

1) În fiecare etapă a rezolvării sarcinii dezvoltării necapitaliste a R.P.M., Partidul Popular Revoluționar Mongol a elaborat o linie politică corespunzătoare, fundamentată pe teoria marxist-leninistă, pe o profundă analiză a vieții social-economice, pe cunoașterea condițiilor specifice de dezvoltare a țării ;

2) Organizațiile de partid și-au concentrat atenția asupra traducerii în viață a liniei politice elaborate de partid.

Toate problemele — mari și mici — legate de înfăptuirea sarcinilor dezvoltării necapitaliste au stat permanent în centrul atenției partidului, al Comitetului său Central, Politica și linia tactică a partidului în aceste probleme — analizate în rezoluțiile congreselor partidului și plenarelor C.C., în hotărîrile C.C. — au fost traduse în viață prin intermediul legilor, al hotărîrilor organelor guvernamentale ale R. P. Mongole, al activității organizațiilor locale de partid și al membrilor de partid.

Înfăptuind sarcinile dezvoltării necapitaliste, partidul nostru a acumulat o experiență enormă, instructivă, a cărei studiere și generalizare are o mare importanță teoretică și practică în condițiile actuale :

— sarcinile căii necapitaliste de dezvoltare au fost rezolvate de către partid treptat, pe etape, după luarea unor măsuri pregătitoare ;

— în activitatea sa, orientată în sensul înlăturării sarcinilor dezvoltării necapitaliste, partidul a corelat în mod iscusit diferite metode de luptă ;

— în rezolvarea oricărei probleme concrete privind dezvoltarea necapitalistă, partidul s-a sprijinit în primul rînd pe păturile muncitoare ale populației. Politica partidului, activitatea lui practică și rezultatele obținute au corespuns întotdeauna cu interesele și cerințele economice ale araților muncitori.

P.P.R.M. a dus o luptă neîmpăcată, principală împotriva diferitelor denaturări oportuniste ale liniei sale politice și a activității sale practice. El a demască la timp și a stăvilit hotărît orice încercare a clasei exploatatoare de a împiedica înlăturarea cu succes a măsurilor revoluționare întreprinse de partid și de stat.

În zilele noastre, cînd ideile socialismului se răspîndesc cu succes pe întreaga planetă, problemele conducerii politice a transformărilor revoluționare pe baze socialiste ale societății se bucură de multă atenție. Forțele înaintate din țările eliberate, unde socialismul capătă tot mai mulți adepți, manifestă un interes activ față de aceste probleme. Dezvoltarea mișcării comuniste în Asia și Africa, orientarea partidelor democrat-revoluționare spre ideologia socialismului științific, creșterea rolului acestora în dezvoltarea revoluțiilor de eliberare națională confirmă odată în plus caracterul legic și necesar al conducerii politice a procesului dezvoltării necapitaliste, demonstrat de activitatea practică a Partidului Popular Revoluționar Mongol.

A. MINIS

director adjunct
al Institutului de istorie a partidului
de pe lângă C.C. al P.P.R.M.

Sesiune științifică organizată în întîmpinarea Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român

În ziua de 22 noiembrie 1974 la Facultatea de istorie a Universității din București s-au desfășurat lucrările unei sesiuni științifice organizate în cinstea celui de-al XI-lea Congres al partidului.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de prof. dr. Aron Petric, decanul Facultății de istorie. În continuare au fost susținute comunicările: *România de la Congresul al IX-lea la cel de al XI-lea Congres al P.C.R. Istorie în contemporaneitate și*

contemporaneitate în istorie, de conf. dr. GH. IONIȚĂ; *Dezvoltarea economică a Municipiului București în anii socialismului*, de conf. dr. I. CÎRȚINA; *Rolul revoluțiilor în istoria Umanității*, de prof. dr. D. ALMAȘ; *România socialistă în sud-estul Europei. Propuneri și inițiative de pace și colaborare*, de prof. dr. C. VELICHI, conf. dr. N. CIACHIR, asistent M. MAXIM; *Lupta pentru lichidarea subdezvoltării și contribuția României în această direcție*, de conf. dr. GH. CAZAN.

Sesiune științifică cu tema:

Armata Republicii Socialiste România — tradiții și contemporaneitate

În zilele de 15—16 octombrie 1974, au avut loc lucrările sesiunii științifice *Armata Republicii Socialiste România — tradiții și contemporaneitate*, organizată în cinstea celei de-a XXX-a aniversări a „Zilei armatei” de către Ministerul Apărării Naționale și Academia de științe sociale și politice.

În cadrul sesiunii au fost ținute următoarele comunicări: *Armata Republicii Socialiste România la 30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă*, de general de armată ION IONIȚĂ; *Contribuții militare românești la istoria sud-estului european în secolele al XIV-lea — al XVI-lea*, de prof. dr. MIHAI BERZA; *Caracterul politicii militare a României în perioada dintre cele două războaie mondiale*, de dr. GHEORGHE ZAHARIA, director adjunct al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; *Armata — parte inseparabilă a statului*

nostru socialist, de general-locotenent ION ȘUȚA; *Marele stat major român în zilele insurecției naționale antifasciste*, de general-colonel ION GHEORGHE; *Republica Socialistă România și problemele dezarmării*, de prof. univ. dr. GEORGE MACOVESCU; *Evoluția poziției mișcării muncitorești din România față de armată*, de general-maior dr. CONSTANTIN OLTEANU; *Mărturii despre insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă în arhivele statului*, de general-maior IONEL GAL; *Considerații privind întoarcerea armelor de către întreaga armată română în august 1944*, de colonel dr. ALEXANDRU SAVU; *Efortul economic al poporului român în războiul contra Germaniei naziste*, de general-maior VASILE ANESCU; *Contribuția militară a României la victoria coaliției antifasciste în dezbaterile conferinței de pace de la Paris*, de colonel CONSTANTIN NICOLAE; *Trăsături*

ale evoluției aparatului politic din armata română în anii revoluției populare și construcției socialiste, de general-locotenent CONSTANTIN OPRIȚĂ ; Politica P.C.R. de dezvoltare a producției proprii de armament și tehnică militară, de general-colonel VASILE IONEL ; Patriotismul — izvor de forță al armatei Republicii Socialiste România, de general-maior CONSTANTIN ANTIP ; Apărarea patriei — cauză și operă a întregului popor român, de general-colonel ION COMAN.

Cuvîntul de încheiere a sesiunii a fost rostit de prof. univ. dr. docent MIHNEA GHEORGHIU, Președintele Academiei de științe sociale și politice.

Sesiunea a reliefat, în lumina aprecierilor proiectului Programului Partidului Comunist Român, aspecte ale tradițiilor ostășești înaintate ale poporului român,

învățămintele de ordin militar din lupta milenară a străbunilor noștri împotriva cotropitorilor străini, pentru apărarea gliei strămoșești și a dreptului poporului român la dezvoltare de sine stătătoare, activitatea partidului comunist pentru transformarea revoluționară a armatei române, pentru întărirea, pregătirea și înzestrarea ei cu armament și tehnică de luptă modernă. În spiritul concepției Partidului Comunist Român privind apărarea patriei, ca operă și cauză a întregului popor, au fost abordate pe larg probleme referitoare la rolul și funcția socială a armatei noastre — parte inseparabilă a statului, expresie a voinței poporului român, apărătoare a cuceririlor revoluționare ale oamenilor muncii, a independenței și suveranității naționale.

Adunare populară consacrată aniversării a 40 de ani de la răscoala țăranilor români și maghiari de pe Valea Ghimeșului

În ziua de 24 octombrie 1974 a avut loc o mare adunare populară consacrată aniversării a 40 de ani de la răscoala țăranilor români și maghiari de pe Valea Ghimeșului, organizată de comitetele județene de partid Bacău și Harghita, la care au luat parte reprezentanți ai oamenilor muncii din județele Bacău, Harghita, Mureș și Neamț. Adunarea a fost deschisă de tovarășul Ludovic Fazekas, prim-secretar al Comitetului județean Harghita al P.C.R. Despre semnificația acestui eveniment, despre lupta comună a țăranilor români și maghiari din localitățile Văii Ghimeșului pentru libertate și dreptate, despre înfăptuirile din anii socialismului pe aceste meleaguri a vorbit tovarășul Gheorghe

Roșu, prim-secretar al Comitetului județean de partid Bacău. Evenimentul a mai fost evocat de Janos Tónkó, participant la răscoală, Dumitru Suciu, membru de partid din ilegalitate, Petru Bucur, vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular al comunei Lunca de Jos, și Augustin Rusu, prof. la școala generală din comuna Ghimeș-Făget.

Participantii la adunare au fost salutați de tovarășul Gheorghe Petrescu, vicepreședinte al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România.

În acordurile imnului eroilor, a fost dezvelită apoi o placă comemorativă, pe care scrie : „În amintirea răscoalei țăranilor români și maghiari din Valea Ghimeșului. 1934—1974“.

Simpozion omagial dedicat împlinirii a 30 de ani de la eliberarea ultimelor localități ale României de sub dominația fascistă

În cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 30 de ani de la eliberarea orașului Carei, ultima localitate eliberată de armata română în cursul luptelor începute odată cu gloriosul eveniment din 23 august 1944, în ziua de 25 octombrie 1974 s-au desfășurat în orașul Carei lucrările sim-

pozionului omagial 30 de ani de la eliberarea ultimelor localități ale României de sub dominația fascistă. Simpozionul a fost organizat sub auspiciile Comitetului de cultură și educație socialistă în colaborare cu Muzeul județului Satu Mare și Muzeul orașenesc Carei.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de tovarăşul Ioan Foriş, prim-secretar al Comitetului judeţean al P.C.R. Satu Mare, preşedintele Comitetului Executiv al Consiliului popular al judeţului Satu Mare.

În cadrul simpozionului au fost prezentate comunicările : *Ecoul internaţional al participării României la războiul anti-hitlerist*, de conf. dr. Ion Babici, de la Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. ; *Ecoul insurecţiei naţionale antifasciste armate de la 23 august 1944, în nordul Transilvaniei*, de Gheorghe I. Bodea, de la Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. — sectorul din Cluj ; *Armata română în luptele pentru desăvîrşirea eliberării patriei*, de col. Mihai Inoan, de la Centrul de studii şi cercetări de istorie şi teorie militară ; *Oraşul Carei în cei 30 de ani de la eliberare*, de Ioan Corneanu, prim-secretar al Comitetului oraşenesc al P.C.R., preşedintele Comitetu-

lui Executiv al Consiliului popular oraşenesc Carei. Au fost evocate memorii din epopeea luptei antifasciste de către participanţi la evenimente, veterani de război : col. în rezervă Ion Gheorghe Pană (Bucureşti) ; general maior în rezervă Victor Popescu (Satu Mare) ; lt. col. în rezervă Tudor Bobei (Satu Mare).

Comunicările prezentate au scos în evidenţă rolul P.C.R. în pregătirea şi desfăşurarea insurecţiei naţionale antifasciste armate de la 23 august 1944, abnegaţia şi eroismul armatei române, care, împreună cu armata sovietică, a dus lupte grele pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub dominaţia fascistă. Memoriile prezentate în cadrul simpozionului au reliefat importanţa luptelor pentru eliberarea oraşului Carei, ajutorul preţios pe care l-au primit trupele eliberatoare din partea populaţiei locale.

KAKUCS LAJOS

Simpozion româno-francez

Pe baza acordului de colaborare dintre Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. şi Institutul „Maurice Thorez” din Franţa, în zilele de 21—22 iunie 1974 a avut loc la Bucureşti un simpozion româno-francez cu tema „Lupta pentru crearea Frontului Popular Antifascist în România şi Franţa între anii 1933—1939”. Din delegaţia Institutului de studii istorice şi social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. au făcut parte : dr. Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului, conducătorul delegaţiei, dr. Ion Babici, cercetător ştiinţific principal, dr. Aurică Simion, cercetător ştiinţific principal, şi Florian Tănăsescu, cercetător ştiinţific. Delegaţia Institutului „Maurice Thorez” a fost alcătuită din profesorii : Bernard Chambaz şi Jean Duma.

Tematica comunicărilor prezentate de delegaţia română a cuprins o arie largă, sintetizînd cuceririle principale ale istoriografiei marxist-leniniste din ţara noastră cu privire la condiţiile interne şi internaţionale în care forţele revoluţionare şi democratice din România şi-au desfăşurat activitatea în vederea făuririi Frontului Popular Antifascist.

„Privită din perspectiva timpului — a arătat Florian Tănăsescu în comunicarea

„Activitatea P.C.R. pentru înfăptuirea Frontului Unic Muncitoresc în perioada 1934—1944” — activitatea Partidului Comunist Român în deceniul 1934—1944 ne oferă imaginea unei forţe politice în ascensiune, ale cărei obiective tactice şi strategice au fost realizate treptat în procesul luptei revoluţionare”. Orientarea politico-tactică a comuniştilor în împrejurările istorice cunoscute, cit şi deplasările înregistrate în cadrul mişcării social-democrate şi socialiste au permis iniţierea unor acţiuni importante de front unic în anii din ajunul declanşării celui de-al doilea război mondial. Activitatea desfăşurată de P.C.R. în acea vreme pentru unitatea clasei muncitoare a contribuit într-o măsură însemnată la creşterea şi consolidarea spiritului combativ antifascist şi antihitlerist al poporului român, a întărit încrederea şi convingerea proletariatului în posibilitatea înfăptuirii Frontului Unic Muncitoresc. În prima jumătate a anului 1944, între P.C.R. şi P.S.D. s-a încheiat acordul de front unic muncitoresc, act politic de o covârşitoare importanţă pentru evoluţia situaţiei politice din România. F.U.M. a reprezentat o condiţie sine qua non a victoriei insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste din august 1944, în urma căreia

dominația Germaniei naziste a fost înlăturată, deschizându-se perspectivele unei evoluții democratice, progresiste a României.

În comunicarea „Lupta forțelor revoluționare și democratice pentru încheierea Frontului Popular Antifascist în România”, Aurică Simion a relevat că pe baza „experienței proprii și a învățămintelor trase de partidele comuniste din alte țări în lupta antifascistă, în special experiența Partidului Comunist Francez și a Partidului Comunist Spaniol, Plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 a dat o orientare clară activității partidului, corespunzătoare imperativelor majore ale momentului istoric în care se afla țara”. Plenara a stabilit tactica luptei pentru formarea Frontului Popular Antifascist, al cărui pilon fundamental îl reprezenta Frontul Unic Muncitoresc. În concepția P.C.R., Frontul Popular constituia o largă concentrare a forțelor democratice, care să grupeze păături și categorii sociale diverse, în vederea îmbunătățirii condițiilor lor de muncă și de trai, apărării libertăților democratice și luptei împotriva primejdiei fascismului, pentru menținerea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a patriei. În anii războiului hitlerist, trăsătura caracteristică a eforturilor P.C.R. a fost politica sa de unire într-un front unic național anti-hitlerist a tuturor forțelor patriotice naționale, potrivit Germaniei naziste. Această linie politică a fost stabilită încă în Platforma C.C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941. Fiind inițiatorul tuturor înțelegerilor înfăptuite în acest sens în anii următori, partidul comunist a constituit liantul care a realizat coalizarea tuturor forțelor ce au acționat pentru eliberarea patriei de sub dominația fascistă, luptă încununată de succes în august 1944.

O latură a activității pe plan internațional a forțelor revoluționare și democratice din România, a arătat Ion Babici în comunicarea: „Contribuția comuniștilor și altor luptători antifasciști români la reuniunile internaționale cu caracter antirăzboinic și antifascist”, a constatat în participarea lor la reuniunile internaționale cu caracter antirăzboinic și antifascist din perioada interbelică. Comuniștii și alți luptători antifasciști români au văzut în participarea lor la marile reuniuni internaționale contra fascismului și războiului o expresie a solidarității militante, un izvor nesecat de îmbărbătare în lupta împotriva aceluiași dușman. Țelurile comune ale proletariatului și popoarelor — lupta contra fascismului — au reprezentat, în fapt, în acei ani, baza

solidarității antifasciste a forțelor revoluționare și democratice din România. În comunicare s-a menționat ecoul pe care l-a avut în România victoria Frontului Popular din Franța în alegerile parlamentare din 1936. Tradițiile patriotice și internaționaliste ale clasei muncitoare din România din deceniul al patrulea au fost valorificate și îmbogățite în anii eroice rezistențe antifasciste din timpul celui de-al doilea război mondial. Experiența dobândită de forțele antifasciste din România pe linia manifestărilor internaționaliste reprezintă nu numai bunuri de mare preț ale tezaurului istoriei naționale, ci și bunuri ale istoriei universale.

Din rîndurile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, care s-au înrolat în această perioadă în mișcarea antifascistă, organizată și condusă de P.C.R., s-au ridicat numeroși militanți revoluționari, luptători împotriva dictaturii militarofasciste, pentru instaurarea puterii populare în România.

Problematika comunicărilor prezentate de delegația franceză a permis evidențierea, în linii mari, a rezultatelor cercetărilor istoriografiei marxiste din Franța privind Frontul Popular.

Bernard Chambaz s-a ocupat pe larg în comunicarea „Frontul popular: unitate și unire, elaborarea politicii sale de către P.C.F.” de tactica folosită de Partidul Comunist Francez pentru încheierea Frontului Unic Muncitoresc și, pe această bază, a Frontului Popular Antifascist. Frontul Popular a fost evenimentul dominant al vieții politice din Franța în anii '30, de o covârșitoare însemnătate istorică. Lupta P.C.F. pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare a căpătat o semnificație nouă în perioada făuririi Frontului Popular Antifascist. Noutatea nu ține de simplul fapt că P.C.F. a pus problemele respective cu mai multă acuitate, ci a constatat în însăși modalitatea în care ele au fost puse, în aprofundarea concepției și în perspectiva concretă a făuririi unității și unirii. Frontul unic s-a realizat progresiv în focul luptei clasei muncitoare pentru apărarea intereselor sale vitale, împotriva pericolului fascismului. Jaloarele istoriei F.P.A. le-au constituit Conferința națională a P.C.F. de la Ivry (iunie 1934) și pactul unității proletare, realizat în luna următoare pe baza înțelegerii stabilite între P.C.F. și Partidul socialist francez (27 iulie 1934). În octombrie 1934, la Nantes, la Congresul Partidului radical, M. Thorez a lansat cuvîntul de ordine al Frontului Popular, idee care va prinde viață

în Franța în anul următor : la 14 iulie 1935, cu ocazia sărbătorii naționale a poporului francez, s-a anunțat public crearea F.P.A., pe baza Frontului Unic Muncitoresc. Succesul electoral al Frontului Popular, în mai 1936, a deschis maselor posibilitatea realizării programului de guvernare. Succesul dobândit de forțele populare unite din Franța a fost salutat cu entuziasm și simpatie de către forțele democratice și antifasciste din alte țări.

În comunicarea : „Acțiunea antifascistă a P.C.F. pe plan național și internațional“, Jean Duma a analizat tradițiile patriotice și internaționaliste ale mișcării antifasciste din Franța. El a arătat că lupta proletariatului francez, în frunte cu partidul său comunist, a fost dusă atît contra fascismului din Franța, cît și împotriva fascismului din afara țării. Comunicarea s-a ocupat de cîteva aspecte ale contribuției P.C.F. la lupta pe plan internațional împotriva fascismului. În acest context s-a menționat ampla mișcare antifascistă desfășurată în sprijinul lui Gheorghe Dimitrov și al tovarășilor săi. Această mișcare a îmbrăcat forme diverse, „mitinguri, manifestații de stradă, trimiteri de scrisori de solidaritate, cereri pentru eliberarea celor arestați, semnate de zeci de mii de muncitori etc. După achitarea lui Gh. Dimitrov, lupta a continuat pentru obținerea eliberării sale și apoi în sprijinul lui E. Thälmann“. Jean Duma a acordat o atenție deosebită mișcării de masă de solidaritate cu Spania republicană, organizată și condusă de P.C.F. Cea mai înaltă formă a solidarității cu Republica Spaniolă a reprezentat-o participarea a numeroși fii ai poporului francez la lupta cu arma în mînă împotriva fascismului, alături de republicani.

Comunicările delegației franceze au conturat ideea că principalul rezultat al

Frontului Popular Antifascist a fost împiedicarea instaurării dictaturii fasciste, vreme de cîțiva ani, în Franța. Fascismul este adus în ultimă instanță la putere după ocuparea țării de către Germania hitleristă. Experiența dobîndită de Frontul Popular a fost valorificată în perioada celui de-al doilea război mondial de către eroica Rezistență antifascistă din Franța și în anii de după Eliberarea țării de sub ocupația hitleristă.

Comunicările prezentate precum și discuțiile purtate au scos în evidență unele concluzii majore privind geneza și semnificația luptei pentru făurirea Frontului Popular Antifascist în România și Franța, au reliefat unele aspecte comune, dar și trăsăturile specifice ale acestei lupte, contribuind la cunoașterea reciprocă a stadiului investigațiilor științifice în problematica simpozionului.

La sfîrșitul dezbaterilor, cele două delegații au relevat utilitatea simpozionului, exprimîndu-și satisfacția pentru atmosfera în care s-au desfășurat discuțiile, pentru spiritul lor tovarășesc, constructiv, deschis. Ele și-au manifestat dorința ca în viitor să se continue dezbaterile științifice între reprezentanții celor două institute pe diferite teme din istoria partidelor comuniste frățești din România și Franța. S-a subliniat, de asemenea, utilitatea metodologiei istoriei comparate, pe baza căreia se pot desprinde trăsături comune și particulare, izvorînd din aplicarea în mod creator a tezelor general-valabile ale învățaturii marxist-leniniste în conformitate cu condițiile specifice din fiecare țară, în diferite perioade istorice.

Simpozionul a reprezentat totodată o contribuție la cunoașterea activității celor două institute prietene, la întărirea relațiilor de colaborare tovarășească dintre ele.

ION BABICI

critică și BIBLIOGRAFIE

Traian Caraciuc, Constantin Florea, Ion Iuga, Carol Niri, CLASA MUNCITOARE CONTEMPORANĂ (Considerații asupra locului și rolului clasei muncitoare în viața social-politică a lumii actuale.)

Editura politică, București, 1974, 486 p.

Lucrarea pe care o prezentăm răspunde unor necesități de mult resimțite de cititorii din țara noastră, dornici să cunoască cât mai multe date despre locul și rolul clasei muncitoare în lumea contemporană. Problematika lucrării evidențiază strădania autorilor de a da răspunsuri la numeroase întrebări de actualitate, de a investiga căile noi, superioare, pe care le parcurge clasa muncitoare în epoca noastră, când ea se afirmă tot mai puternic ca forță social-politică cea mai avansată, mai revoluționară a societății, care joacă un rol decisiv în lupta pentru progres social, în apărarea independenței și suveranității popoarelor, împotriva politicii imperialiste de dominație și război.

Pornind de la analiza făcută de Marx și Engels clasei muncitoare, rolului ei revoluționar în societate, autorii înfățișează, pe scurt, marile etape ale dezvoltării luptei clasei muncitoare, de la primele manifestări și pînă în zilele noastre. În lumea contemporană, arată autorii, clasa muncitoare, deși nu are aceeași pondere

în toate țările, „se afirmă ca forță motrice fundamentală a progresului istoric, ca factor social profund revoluționar, a căruia acțiune contribuie în mod hotărîtor la dezvoltarea ascendentă a popoarelor, a umanității în ansamblu” (p. 19). Ea constituie o uriașă forță socială, însumînd aproape 570 000 000 oameni (în 1972).

Caracterul de clasă revoluționară al clasei muncitoare s-a adîncit în epoca contemporană, cînd ea a devenit clasa conducătoare în țările socialiste, constituind elementul conducător și polarizator al tuturor energiilor populare în lupta pentru edificarea noii orînduiri sociale în aceste state. În țările în curs de dezvoltare, rolul revoluționar al clasei muncitoare se manifestă prin crearea noilor forțe de producție, în lupta acestor popoare pentru înlăturarea subdezvoltării și exploatării, pentru apărarea independenței. În țările capitaliste, clasa muncitoare stă în fruntea luptei maselor largi populare împotriva puterii economice și politice a marelui ca-

pital, pentru democrație și progres, pentru pace.

În acest context, apar ca total nefondate încercările diferiților apologeti ai capitalismului sau cercetători burghezi ai marxism-leninismului de a nega rolul revoluționar al clasei muncitoare și de a prezenta învățătura revoluționară a clasei muncitoare drept „perimată”.

În lucrare se abordează o problemă teoretică și practică deosebit de importantă: conceptul de clasă muncitoare. Spre deosebire de unele puncte de vedere existente în literatura de specialitate, autorii lucrării consideră — și, după părerea noastră, cu îndreptățit temei — că limitele sociale ale clasei muncitoare în epoca contemporană tind să se extindă, incluzînd, pe lîngă proletariatul industrial, pe muncitorii din agricultură, pe cei din sfera serviciilor, precum și alte categorii de muncitori.

Ar fi fost de dorit să vedem în lucrare un subcapitol special consacrat izvoarelor contemporane ale creșterii numerice a clasei muncitoare — problema se tratează parțial pe capitole —, deoarece ele au suferit schimbări față de secolul trecut. Cercetările recente evidențiază, de exemplu, că efectivele clasei muncitoare din țările în curs

de dezvoltare se completează în mare măsură din categoria „păturilor mijlocii” de la orașe, în special din rindul fiilor de funcționari, mici negustori etc., care nu-și pot asigura alt mijloc de existență decât munca în fabrică sau în sfera serviciilor. Studiarea acestui fenomen ar fi fost interesantă și pentru țările capitaliste dezvoltate și, desigur, pentru țările socialiste (aici, datorită legării tot mai strânse a învățământului cu activitatea productivă, un număr tot mai mare de tineri se angajează direct în producție, după absolvirea școlii).

În capitolul consacrat clasei muncitoare în socialism autorii au căutat să dea cititorilor o imagine globală asupra situației clasei muncitoare, a rolului ei de clasă conducătoare în societate, asupra forței și dinamismului ei, a ponderii pe care o are în structura populației ș.a. Datele statistice sînt și aici — ca în întregul volum, de altfel —, un auxiliar prețios. Ele arată elocvent ce înseamnă spirit revoluționar în acțiune, ce a însemnat clasa muncitoare pentru transformarea țărilor socialiste, majoritatea lor țări cu o economie înăpoiată, în țări cu cea mai înaintată orînduire socială și cu o economie dinamică, care se dezvoltă în ritmuri înalte.

În condițiile socialismului — arată autorii — se remarcă o creștere a procesului de omogenizare socială, proces care nu are însă nimic comun cu teoria „identificării” diferitelor clase și pătri sociale, propagată de sociologii burghezi. Sînt interesante investigațiile care se fac în această parte a volumului în do-

meniul legăturilor tot mai strînse dintre clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate și celelalte categorii de oameni ai muncii în condițiile socialismului.

Relevînd rolul conducător al clasei muncitoare în socialism, autorii analizează cu atenție relația partid-clasă muncitoare. Ei arată că elementul definitoriu ce caracterizează și în socialism relația fundamentală partid-clasă muncitoare este faptul că „partidul constituie cea mai înaltă expresie a acțiunii social-politice a clasei muncitoare, a rolului ei conducător în societate” (p. 108). Partidul însuși — se arată în lucrare — este o parte a clasei muncitoare și nu un organism situat în afara claselor, a realităților sociale. El cuprinde partea cea mai înaintată a clasei muncitoare, în primul rînd a detașamentelor ei moderne, legate de ramurile de vîrf ale progresului tehnic. În țara noastră, comparativ cu celelalte categorii sociale luate individual, majoritatea membrilor de partid sînt muncitori. Prin urmare, însăși compoziția socială a partidului conferă cadrul propice ca interesele clasei muncitoare — prezente și de perspectivă — să fie cunoscute în profunzime și reflectate în mod adecvat în politica generală a partidului (p. 109).

În felul acesta lucrarea dă un răspuns atacurilor și încercărilor de prezentare denaturată întreprinse de adversarii politici și ideologici ai socialismului, a căror aserțiune fundamentală este aceea că partidul s-ar substitui clasei, acționînd în numele ei și nu împreună cu aceasta, la soluționarea

diverselor probleme ale guvernării, în adoptarea deciziilor.

Analizînd situația clasei muncitoare din țările capitaliste dezvoltate, lucrarea înmănușiază, într-o formă sintetică, rezultatele investigațiilor laborioase întreprinse de autori într-o bibliografie amplă și variată. Din datele prezentate rezultă că în țările capitaliste dezvoltate clasa muncitoare reprezintă aproximativ jumătate din efectivul clasei muncitoare din întreaga lume, are un înalt grad de organizare și de conștiință, îndelungate tradiții revoluționare și o bogată experiență acumulată în lupta împotriva capitalului; ea s-a impus ca principala forță socială a luptei antimonopoliste în aceste țări (p. 123). În abordarea problemei creșterii numerice a clasei muncitoare în capitalism, autorii subliniază că aceasta constituie o legitate a dezvoltării societății capitaliste, demonstrată de clasicii marxism-leninismului și confirmată clar de evoluția țărilor capitaliste în epoca modernă și contemporană. În lucrare sînt publicate tabele statistice privind diferitele aspecte ale ponderii și rolului clasei muncitoare în societatea capitalistă, sînt evidențiate mutațiile care au loc în structura profesională a clasei muncitoare.

Izvoarele principale ale creșterii clasei muncitoare în țările capitaliste dezvoltate, semnalate de autori, sînt: ruina micilor fermieri și a țăranilor, ruina micilor producători de la orașe (aici trebuie incluși și descendenții unor categorii sociale „neruinăte”), atragerea femeilor și tineretului în producție și emigrația. Ultimul element deține

un rol important în creșterea numerică a clasei muncitoare în țările capitaliste dezvoltate. Cifrele date de autori arată că la 1 ianuarie 1972 în economia R. F. Germania, de exemplu, lucrau 2 300 000 muncitori emigranți (Gastarbeiter), în Franța 2 500 000 etc. În total, în țările vest-europene dezvoltate numărul muncitorilor și funcționarilor străini atinge 10—12 000 000 (p. 132). Muncitorii străini sînt folosiți în special la munci brute, necalificate, au salarii mai mici, nu se încadrează în regimul asigurărilor sociale și se află la dispoziția patronilor sau a unor antreprenori — speculanți. Fenomenul emigrației este folosit de propaganda burgheză și ca supapă de siguranță pentru abaterea atenției clasei muncitoare, în fierbere în aceste țări, de la adevăratele cauze ale șomajului, inflației și scumpetei.

În același timp, în toate țările capitaliste dezvoltate se practică „importul de inteligență” (brain drain), adică recrutarea de cadre de înaltă specializare din alte țări, inclusiv din cele în curs de dezvoltare. Atît „emigrația” cît și „importul de inteligență” — se relevă în lucrare — sînt fenomene sociale complexe, forme ale goanei marilor monopoluri după supra-profit.

Autorii lucrării fac unele investigații și în domeniul modificărilor care au avut loc în structura clasei muncitoare, constatînd o creștere a numărului muncitorilor ocupați în industria prelucrătoare, concentrarea unei părți însemnate a proletariatului industrial în ramurile hotărîtoare pentru dezvoltarea forțelor de produc-

ție contemporane, schimbări în structura profesională și în gradul de calificare al muncitorilor.

Un subcapitol din lucrare este consacrat combaterii teoriilor burgheze cu privire la modificarea naturii și rolului clasei muncitoare în capitalism (p. 152—168). În societatea capitalistă „de consum” — arată autorii — ideologia burgheziei nu pot tăgădui existența unor conflicte de interese, a inegalității sociale, a fenomenului sărăciei ș.a., însă concluziile pe care ei le trag asupra căilor de remediere a răului sînt false. Teoriile lor despre împăcarea claselor, convergența intereselor, noua clasă de mijloc ș.a., legate de ideea „deproletarizării” clasei muncitoare, neagă esența revoluționară a clasei muncitoare și încearcă să atribuie rolul de purtător al steagului revoluției altor categorii sociale. Aceasta în timp ce în Europa occidentală, în S.U.A., în Japonia clasa muncitoare desfășoară o intensă mișcare revendicativă, ce infirmă în practică judecățile de cabinet ale ideologilor burghezi!

Clasa muncitoare din țările Asiei, Africii și Americii Latine — cel mai tînăr detașament al clasei muncitoare internaționale — se bucură în lucrare de întreaga atenție. Autorii întreprind cercetări temeinice pentru a prezenta ponderea și structura clasei muncitoare pe zone geografice, pentru evidențierea caracteristicilor clasei muncitoare de la țară la țară, pentru relevarea sarcinilor mișcării muncitorești din aceste țări în etapa actuală ș.a. Demne de reținut sînt punctele de vedere formulate de autori în legătură cu rolul mi-

litarilor în țările în curs de dezvoltare.

Numeroase pagini din lucrare se ocupă de organizarea politică și profesională a clasei muncitoare în epoca contemporană. În acest cadru este prezentată mișcarea comunistă internațională — cea mai influentă forță politică a contemporaneității —, este evidențiată diversitatea de condiții în care își desfășoară activitatea partidele comuniste și muncitorești. Autorii relevă contribuția Partidului Comunist Român, detașament activ al mișcării comuniste, muncitorești și democratice internaționale, la promovarea principiilor marxist-leniniste în relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești, pentru făurirea unui nou tip de unitate și coeziune a mișcării comuniste și muncitorești mondiale, împotriva imperialismului și războiului, pentru pace.

În continuare, autorii prezintă mișcarea socialistă contemporană, locul și rolul ei în mișcarea muncitorească, tendințele și procesele care au loc în mișcarea socialistă. Subcapitole speciale sînt consacrate mișcării sindicale, important detașament organizat al clasei muncitoare contemporane, și problemei unității de acțiune a partidelor politice ale clasei muncitoare.

Utilizînd o bibliografie bogată și variată autorii lucrării au meritul de a fi realizat, de pe pozițiile marxism-leninismului, o sinteză originală, prima de acest fel în țara noastră, o lucrare de ținută științifică, bogată în idei, de a fi indicat noi piste de cercetare pentru istorici, sociologi, politologi.

GHEORGHE N. CAZAN

Ion Florea, DIALECTICA DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE.

Editura științifică, București, 1973, 254 p.

Înscriindu-se pe linia exigențelor formulate de partid cu privire la necesitatea unor largi debateri consacrate problemelor de actualitate ale societății românești, lucrarea lui Ion Florea cuprinde un comentariu al celor mai elocvente interdeterminări între modul de producție socialist și democrație, ca principală condiție dialectică a existenței și perfecționării socialismului. Fără a se limita la analiza relației dintre socialism și democrație, cartea se consacră mai ales cercetării aprofundate a efectelor concrete, izvorite din spiritul nou care animă legile sociale, în condițiile raportului specific dintre existența și conștiința socială, determinat de apariția socialismului. Structura lucrării evidențiază, cu precădere, problema raportului de compatibilitate între teoria revoluționară și practica social-istorică.

Democrația este privită concomitent în legătură cu economia socialistă, cu valorile morale ale noii societăți, cu libertatea de conștiință, toate acestea convergînd spre modul nou în care partidul comunist, factorul istorico-politic primordial, își însușește cerințele obiective ale istoriei și acționează în sensul nemijlocit al acestor cerințe. Invocînd referințe pertinente, autorul vede în conceptul democrației socialiste trunchiul viabil pe care se susțin majoritatea ideilor noi, de nouă orînduire socială.

Statul socialist se dezvoltă avînd la bază democrația. Democrația este forma istorică, sin-

gura posibilă în acest sens, care permite revoluția socială, transformarea radicală a modului de producție material, construirea unei societăți în deplin acord cu nivelul înalt de socializare a producției. Acțiunea democrației socialiste și constatarea la nivelul conștiinței individuale a acestei acțiuni transformatoare fac posibilă trecerea rapidă de la conștiința individuală la conștiința socială, comunitatea socialistă apărînd ca un rezultat conștient al voinței maselor populare de a-și asuma istoria, de a hotări, în deplină concordanță cu cerințele obiective, căile de realizare a unei lumi la care individul participă, pentru sine și pentru colectivitate, fiecare devenind în egală măsură răspunzător de această operă colectivă. Este tocmai conținutul major pe care autorul îl atribuie ideii de republică socialistă.

Esența democrației în socialism este evidențiată ca acțiune legalizatoare. Înseși principiile organizării și funcționării statului socialist, stînd sub semnul democrației, se realizează istoricește numai în măsura în care societatea face efortul de a da o expresie concretă teoriei revoluționare. Rolul conducător al partidului în cadrul mecanismului social, centralismul democratic, participarea maselor populare la conducerea statului, nu se pot materializa decît prin păstrarea elementelor legale izvorite din cerințele dialecticii democrației socialiste. În acest sens, în condițiile unei

societăți în continuă și multilaterală dezvoltare, perfecționarea mecanismului social al democrației este o necesitate obiectivă. Un exemplu tratat pe larg de către autor este acela care se referă la perfecționarea specifică a raportului optim dintre cele două laturi ale centralismului democratic: „Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate impune forme superioare de conducere unitară și conștientă a tuturor domeniilor și proceselor economico-sociale, de atragere într-un sistem organizat și coordonat a maselor largi de oameni ai muncii la conducerea societății, la viața politică și obștească” (p. 42). Sînt adîncite, de asemenea, discuțiile perfecționării democrației economice, într-un stat ca al nostru, în care, însuși statutul de om al muncii implică rol activ, manifestare pleneră ca personalitate polivalentă cu majore responsabilități sociale.

În sprijinul acestei idei sînt analizate în toată profunzimea semnificației lor eforturile partidului și statului nostru de realizare a echității socialiste, a spiritului de egalitate și dreptate socială. De altfel, un întreg capitol este consacrat rolului Partidului Comunist Român ca factor esențial în realizarea democrației socialiste. Autorul are aici în vedere nu numai echitatea socială din domeniul economic, ci rezonanțele ei multiple pe plan politic, intern și internațional, rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale, a egalității depline a tuturor cetățenilor, fără nici o deosebire de naționalitate, ca și a egalității între sexe: „Echitatea socialistă, ca și democrația

socialistă, nu este un ideal care poate fi realizat dintr-o dată, printr-un salt, ci un proces de înaintare continuă care se înfăptuiește pe măsura progresului nostru economic, social, cultural, educativ și democratic" (p. 97).

Prin intermediul democrației, socialismul duce la înflorirea calităților multiple ale omului, opunându-se depersonalizării și înstrăinării sale. Democrația socialistă are față de om ca personalitate o dublă funcție: aceea de integrare a individului în viața socială, ca element activ al colectivității, de identificare a aspirațiilor sale cu interesele majore ale societății, pe de o parte, și, pe de altă parte, de diferențiere, de stimulare și realizare a calităților individuale. Socialul și individualul se interpenetrează dialectic în dezvoltarea istorică a omului și a personalității sale.

Democrația socialistă constituie fundamentul solid pe care se clădesc și se îmbogățesc în permanență valorile morale. Legalitatea socialistă, apărătoare a valorilor materiale, sociale și spirituale ale societății, exprimă, totodată, într-o formă juridică, principiile și normele morale dintre oameni, constituindu-se într-un adevărat „instrument al mora-

lității socialiste" (p. 136).

Referindu-se la funcția de promovare a valorilor umane, care caracterizează democrația socialistă, autorul face deosebit de elocvente trimiteri la măsurile și prevederile adoptate în această direcție de către conducerea partidului nostru. Adîncirea democrației socialiste, creșterea rolului ei formativ, a importanței sale în opera de educare a maselor, sînt preocupări permanente ale partidului, înscriindu-se în climatul de înaltă exigență partinică ce definește întreaga sa activitate.

Un element esențial al democrației este concretizat în atmosfera de emulație și stimulare a valorilor culturale, de garantare a libertăților de creație, strîns legată de libertățile social-politice ale individului. În capitolul consacrat problemelor raportului dintre democrație și cultură autorul precizează sensul conceptului de democratizare a culturii înfăptuită multilateral în România. Se insistă, pe bună dreptate, asupra caracterului angajat, militant al culturii în societatea noastră, asupra virtuților ei formative puse în slujba idealurilor de puritate morală și spirituală ale omului. Este vorba deci de înțelegerea culturii socialiste nu ca o simplă reflectare a rela-

țiilor noi sociale, ci ca un instrument activ de influențare și perfecționare a relațiilor socialiste.

Autorul afirmă că domeniul culturii nu a făcut nici el excepție de la procesul înnoitor de perfecționare a conducerii vieții sociale și aduce în sprijinul acestei idei numeroase exemple din realitatea românească. Am fi doriți o tratare la fel de generoasă în ilustrări concrete și a raportului dintre filozofie și democrație — tema unui deosebit de interesant capitol. În cadrul raportului democrației socialiste cu libertatea de conștiință sînt evidențiate puternicele pîrghii educative ce contribuie, în societatea noastră, la formarea conștiinței înaintate a omului.

Sintetizînd toate acestea vom recunoaște, ca merite principale ale cărții lui Ion Florea, strădania autorului de a îmbogăți și proporționa problematica democrației socialiste, de a particulariza această problemă prin cazul istoric al acțiunii sale concrete în societatea românească actuală, cît și efortul consecvent de a demonstra acțiunea democrației socialiste atît în sfera activității materiale, cît și în domeniile de activitate ale spiritului.

ION STOICU

**Ion Constantinescu, DIN ÎNSEMNĂRILE UNUI FOST
REPORTER PARLAMENTAR. CAMERA
DEPUTAȚILOR 1919—1939. NOTE ȘI MEMORII**

Editura politică, București, 1973, 432 p.

Viața parlamentară a României burgheze — un domeniu însemnat al istoriei politice — a ilustrat, prin întreaga gamă

a manifestărilor și a trăsăturilor sale, marile probleme și frământări economice-sociale și politice ale timpului, dincolo de

care se descifrează atitudinea și poziția claselor și categoriilor sociale, situația, năzuințele și uriașul potențial revoluționar de luptă al maselelor muncitoare. Parlamentul sugera pînă la elocvență caracterul și măsura în care func-

ționa democrația burgheză în România a celor ani, mobilurile și substratul acțiunii guvernelor și ale deputaților burgheziei și moșierimii. Aici au avut loc confruntări între partide, cercuri și tendințe politice ale claselor exploatare, nu odată cu rapide și, aparent, inexplicabile modificări de poziție, cu subterfugii și scene penibile și dezonorante, s-au pus pe tapet afaceri veroase ale guvernanților, denunțate de opoziție, pentru ca, după inversarea rolurilor, să se schimbe și subiectul de acuzat, s-au discutat și s-au votat legi care purtau pecetea caracterului de clasă al partidelor, grupărilor ce le inițiau. În sfârșit, aici au ieșit la iveală multe din tarele regimului politic burghez, manifestările de declin ale vieții parlamentare burgheze. Cascada guvernărilor, a alegerilor măsluite, a discursurilor demagogice ce se auzeau în Dealul Mitropoliei s-au ținut lanț pe fundalul crizei unui regim în care mizeria și suferința făceau ravagii în rîndul celor mulți.

De la tribuna Camerei Deputaților au luat poziție militantă în apărarea intereselor proletariatului, ale tuturor oamenilor muncii deputații partidelor clasei muncitoare, care, în condițiile votului universal, au pătruns pe băncile parlamentului, exercitându-și activ mandatul. Ei s-au împotrivit legilor reacționare, antimuncitorești, și-au spus cuvîntul în probleme ale vieții politice interne, ale situației internaționale a țării și, nu de puține ori, fără a se lăsa intimidăți în fața ostilității manifestate de exponenții partidelor burgheze, au pro-

movat ideile socialismului, au afirmat țelul luptei revoluționare a maselor muncitoare, confruntându-se cu doctrinele claselor exploatare.

Tribuna parlamentară a fost ilustrată, în același timp, de un număr de oameni politici burghezi cu vederi lucide, care, în repetate rînduri, au sprijinit cauza libertății și demnității umane, s-au aflat, deseori, pe o platformă comună cu reprezentanții maselor exploatare în lupta pentru apărarea democrației, împotriva cercurilor de dreapta, ultrareacționare, a fascismului, pentru apărarea independenței și a integrității teritoriale a României.

Acestui cîmp larg de aspecte și probleme îi este consacrată cartea de față, al cărei autor a fost reporter-martor al dezbatărilor Camerei Deputaților între anii 1919 și 1939. Pornind de la notele sale personale, completate, unde a fost cazul, cu textul original al dezbatărilor și discursurilor din parlament, cartea reflectă cronologic o parte însemnată a celor mai semnificative momente din cei 20 de ani de intensă și extrem de agitată activitate a Camerei Deputaților.

În **Cuvînt înainte**, Ion Constantinescu reușește să sintetizeze direcții ale vieții politice românești între cele două războaie mondiale, care și-au lăsat amprenta asupra conținutului activității parlamentului. Intemeindu-se pe datele istoriei, el urmărește, în evoluția sa, orientarea principalelor partide burgheze, cit și a regelui Carol al II-lea, divergențele cu privire la destinul parlamentului în deceniul al IV-lea.

Însemnările propriu-zise încep cu descrierea împrejurărilor în care au avut loc primele alegeri pe baza votului universal, în noiembrie 1919, surprinzînd figuri de politicieni prezenți în frumoasa sală a Ateneului Român cu ocazia deschiderii întîiului parlament al României după desăvîrșirea unirii sale statale. Guvernul blocului parlamentar constituit atunci, declara de la tribună socialistul Toma Dragu, ieșise din alegeri desfășurate sub „întreita asprime a tiraniei, a cenzurii, a stării de asediu și a curților marțiale“, menținute de liberali.

În paginile lucrării, cititorul va întîlni apoi o multitudine de probleme, cum sînt: surprizele vieții politice românești (venirea în cîteva rînduri pe banca ministrilor, spre stupefacția generală, a unui prim-ministru exclus din orice calcul politic); legiurile antimuncitorești; reformele și legiurile menite să consolideze regimul burghez și să zăgăzuiască avîntul revoluționar de luptă al maselor; marile afaceri și fraude ale guvernărilor, ale oamenilor politici burghezi și modul cum ele erau mușamalizate în interesul reciproc.

În rîndurile de față, ne vom opri, însă, la două aspecte esențiale ale vieții parlamentare românești, care, după opinia noastră, sînt reliefate în mod substanțial în paginile cărții. Primul se referă la activitatea reprezentanților clasei muncitoare în parlamentul burghez, unul din momentele de cea mai mare semnificație politică ale istoriei parlamentului României interbelice. Între anii 1919 și 1922, Camera Deputaților recu-

noscuse existența de sine stătătoare a grupului parlamentar socialist, acceptând mișcările și declarațiile exprimate în numele acestuia. Astfel, cunoscutul militant revoluționar Al. Dobrogeanu-Gherea, ales deputat în mai 1920 din partea muncitorimii prahovene, a denunțat de la tribuna Camerei climatului în care se desfășuraseră alegerile sub guvernarea Averescu, în cursul cărora bande de bătăuși au împiedicat pe candidații socialiști să se prezinte în fața alegătorilor. Cu prilejul discutării, în august 1920, a proiectului de lege pentru reglementarea conflictelor de muncă, socialistul ieșean Gh. Tănase a cerut miniștrilor să cerceteze atent cauzele grevelor, acestea regăsindu-se în „nevoile cari frământă clasa muncitoare”. Adresându-se asistenței, el a spus: „nu vă încăpăținați, nu vă puneți în calea vremurilor, nu umblați cu sulici de carton, cum sînt legile de față, căci România nouă vom înfăptui-o noi și, de vă veți încăpățîna, vom înfăptui-o prin revoluție”. Referitor la legea privind înființarea asociațiilor profesionale, Gheorghe Cristescu declara, în numele grupului parlamentar socialist, că aceasta este „socialmente antimuncitoarească, antisocială, iar politicește direct reacționară”. În momentul în care a fost adus în discuție proiectul reformei agrare (mai 1921), deputații clasei muncitoare au fost împiedicați să-și spună cuvîntul. Toma Dragu a citit, însă, o declarație în care se arăta că proiectul este o amăgire a maselor țărănești, întrucît scopul urmărit era salvarea marii proprietăți. Chestiunea a-

grară, a continuat el, trebuie să se bazeze pe două laturi: „1) găsirea mijloacelor ca exploatarea clasei țărănești să înceteze; 2) găsirea mijloacelor ca pămîntul să intre în mîinile celor apți să-l lucreze”. Expresîndu-și poziția față de guvernul de 30 de zile condus de Take Ionescu, Gh. Tănase a făcut un aspru rechizitoriu guvernărilor anterioare, în timpul cărora s-a tras în țărani și muncitori.

Un eveniment remarcabil pe scena vieții politice l-a constituit victoria plină de semnificații a candidaților Blocului Muncitoresc-Țărănesc, organizație de masă legală creată și condusă de P.C.R., în alegerile pentru Camera Deputaților de la 4 iunie 1931. După cum se știe, Partidul Comunist Român, aflat în ilegalitate, a acordat o mare atenție folosirii tuturor posibilităților de manifestare publică, reușind, prin organizațiile sale legale, să desfășoare o largă activitate de atragere și de influențare a maselor. În 1931, pentru prima dată după 1922, comuniștii pătrundeau pe băncile parlamentului. Se cîștigaseră cinci locuri, prin voturile a peste 73 000 de oameni, obținute chiar și în condițiile terorii dezlănțuite de guvern, ale furtului buletinelor din urne, în condițiile în care B.M.Ț. a fost singura organizație împiedicată să scoată vreun manifest, să țină adunări, să aibă reprezentanți la localurile de vot. Comisiile de validare ale Camerei, încălcînd ultima urmă de legalitate burgheză (președintele provizoriu al Camerei, ales pentru a conduce discuțiile în legătură cu validările, era A. C. Cuza !), au hotărît să

anuleze listele de candidați ai B.M.Ț. În timpul înfruntării tumultuoase din sala și de la tribuna parlamentului, s-a remarcat, prin dirzenia și prin curajul său, eminența luptător comunist Lucrețiu Pătrășcanu. Atrăgînd atenția asupra ilegalității care se comitea și a mobilurilor urmărite prin excluderea deputaților comuniști din parlament, Lucrețiu Pătrășcanu declara că „validarea sau invalidarea nu schimbă cursul luptei de clasă din România. Noi sîntem aici în numele unui curent cu rădăcini adînci în mase și, validîndu-ne sau invalidîndu-ne, nu veți atinge cu o fărîmă acest curent de masă”.

Activitatea Camerei Deputaților a înregistrat, de asemenea, participarea deputaților socialiști și social-democrați, mai ales în perioada care a urmat alegerilor din decembrie 1928. În anii marii crize economice, cînd „curbele de sacrificiu” dădeau grave lovituri situației materiale, și așa precare, a oamenilor muncii, ei au condamnat vehement noile măsuri de austeritate ale guvernărilor. Lotar Rădăceanu a numit măsura reducerii salariilor drept „o lege monstruoasă”. El sublinia că „trebuie creat un nou sistem...; singura soluție către care tinde țara este statul muncitoresc-țărănesc bazat pe unirea muncitorilor și țăranilor în contra capitalismului, pentru înfăptuirea socialismului”. Cu prilejul schimbării, în ianuarie 1933, a guvernului Maniu cu unul condus de Vaida, liderul social-democrat arăta că „noi avem aceeași atitudine față de oricare guvern burghez, guvern capitalist incapabil de a înțelege semnele

vremii și de a face acea politică care poate fi minuitoare, politică de transformare socială, de trecere de la societatea capitalistă, atât de lamentabilă în neputința ei, la societatea socialistă, bazată pe libertate și dreptate". În februarie 1933, când Camera a votat la repezeală proiectul de lege pentru introducerea stării de asediu, Lotar Rădăceanu s-a ridicat împotriva acestei măsuri și a cerut să se acorde libertate de acțiune și manifestare organizațiilor partidului comunist.

O a doua caracteristică a lucrării lui Ion Constantinescu este surprinderea unor portrete de oameni politici burghezi, cel mai adesea în contextul venirii unei noi echipe guvernamentale. Prin fața cititorului se perindă astfel, descrie cu umor incisiv, figurile

unui Al. Constantinescu-Porcu, C. Argetoianu, A. Văitoianu, T. Constantinescu ș.a. În alte situații, autorul își lasă personajele să se caracterizeze singure, reproducând pasaje semnificative din cuvîntul acestora. În sfîrșit, întîlnim în carte portretele unor politicieni realizați de cei care i-au cunoscut îndeaproape. Cîtim, bunăoară, o excelentă caracterizare a generalului Al. Averescu datorată lui N. D. Cocea, mai apoi gustăm tonul ascutit, ironic, chiar batjocoritor, al romancierului Duiliu Zamfirescu, președinte de Cameră, ton cu care autorul ciclului **Viața Comăneștenilor** „traduce” în fața deputaților scrisoarea lui I.I.C. Brătianu prin care acesta vorbea despre deliberata sa absență de la ședințele parlamentului.

Scrisă cu forță de evocare, de un condei talentat, lucrarea lui Ion Constantinescu reprezintă o adevărată cronică a vieții politice din România acelor vremuri. Cercetătorii istorici beneficiază astfel de un remarcabil instrument de lucru pentru adîncirea investigației în acest domeniu, pentru caracterizarea mai nuanțată a evenimentelor politice din respectiva perioadă. Dealtfel, istoriografia noastră are încă de prospectat o sferă largă de probleme în domeniul vieții politice a României interbelice, inclusiv al activității parlamentului burghez, în vederea cristalizării — în lumina materialismului dialectic și istoric — a tuturor trăsăturilor specifice care definesc regimul politic burghez.

DANIEL LUCA

VILCEA. FILE DE ISTORIE CONTEMPORANĂ,

Rîmnicu Vilcea, 1974, 96 p.

Editată de secția de propagandă a Comitetului județean Vilcea al P.C.R. și datorată strădaniilor unui colectiv format din Nicolae Didoiu, Vasile Roman, Gheorghe Simeanu, Dragoș Serafim, Corneliu Tamaș și Costa Marinoiu, lucrarea pe care o prezentăm se înscrie în contextul amplelor manifestări dedicate împlinirii a 30 de ani de la înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, eveniment hotărîtor în evoluția României pe un drum nou, în realizarea unor profunde transformări sociale revoluționare în țara noastră.

După cum mărturisesc înșiși autorii, lucrarea

este „o cronică vie a realizărilor celor 30 de ani de muncă și luptă desfășurată cu abnegație de către oamenii muncii din județul Vilcea pe calea marilor înfăptuiri ale socialismului”. În acest sens, filele volumului sînt încărcate de greutatea unor succese de prestigiu repurtate de oamenii muncii din județul Vilcea pe calea edificării noii orînduiri. Realizările celor 30 de ani sînt urmărite în întreaga lor dimensiune și în toate compartimentele dezvoltării economice și sociale — industrie, agricultură, comerț, nivel de trai, cultură și artă, învățămînt, ocrotirea sănătății, turism și sport —, fiecare dintre acestea fiind

du-i dedicat un capitol. O vastă panoramă de izbînză se înfățișează lectorului: uzine și fabrici, cu mii de muncitori, baraje și hidrocentrale, orașe renăscute din hărnicia oamenilor.

Autorii își încep cronică împlinirilor contemporane răsfoind, pentru comparație, file ale unor ani trecuți plini de vicisitudini și privațiuni pentru cei mulți și oprimați.

Un exemplu este elocvent în acest sens. Potrivit statisticilor vremii, în anul 1938 valoarea producției globale industriale a județului se ridica la 14,3 milioane lei, fiind una dintre cele mai scăzute din țară. Cîteva întreprinderi de prelucrare a lemnului și de confecții formau sectorul industrial al județului. În ani

lui, harta industrială s-a completat cu numeroase unități productive. Astăzi județul Vilcea realizează 1,96% din producția de energie electrică a țării, 3,96% din cea chimică, 6,4% din cea de încălzire, 6,2% din cea de plăci din așchii de lemn, 7% din producția de placaj etc. Produsele industriei vilcene sînt importate în peste 42 de state.

Agricultura prezintă același impresionant tablou. De la reforma agrară din anul 1945 și pînă în prezent cititorul parcurge o grăitoare pagină de istorie a acestor meleaguri. Cîteva date de referință pentru a schița drumul străbătut: 1949 — iau ființă primele unități agricole de stat; 1962 — se încheia cooperativizarea agriculturii; 1973 — pe ogoarele unităților agricole lucrau 1 045 tractoare, 324 combine, 468 semănători și alte utilaje agricole.

Creator al nestematei valori materiale și spirituale ale noului ev, omul — constructor al noii societăți, este bene-

ficiarul absolut al roadelor activității sale. Autorii ne transpun în limbajul edificator al cifrelor, semnificative pentru sporirea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii din acest județ. Creșterea veniturilor reale ale populației orășenești și rurale, sporirea locurilor de odihnă și tratament, majorarea alocațiilor pentru copii, rezolvarea unor probleme complexe privind condițiile de locuit, îmbunătățirea și perfecționarea asistenței medicale, a securității muncii sînt numai cîteva aspecte care concură la ridicarea continuă a nivelului de viață al celor ce muncesc.

Dezvoltarea județului a produs o serie de deplasări în structura sa economică, în compoziția socio-profesională a populației, în pregătirea profesională a cadrelor din industrie etc. Tabloul transformărilor înnoitoare care au avut loc în economie în cele trei decenii scurse de la insurtecție este completat cu aspecte din realizările în

domeniile învățămîntului, artei și culturii.

Sînt edificatoare, în această privință, cîteva cifre: în 1938 existau în județ numai 354 unități școlare; astăzi județul dispune de 2 053 săli de clasă, 139 laboratoare, 369 ateliere școlare și 44 săli de gimnastică, 11 licee real-umaniste, 11 licee de specialitate. Bogațiile tradiției culturale vilcene cunosc, în același sens, o puternică înflorire, împlinindu-se la dimensiunile generoase oferite de noul cadru social.

Fără pretenția de a fi evocat toate aspectele, autorii schițează — în principalele ei coordonate — istoria ultimelor trei decenii ale județului. Parte componentă a efortului colectiv, entuziasmat al unui popor hotărît să-și ducă un destin liber și independent, lucrarea reprezintă, din acest punct de vedere, un document viu al materializării unui ideal — idealul socialismului și al comunismului.

FLORIAN CRAIOVEANU

Eugenius Wislicz-Iwanczyk, VUIEȘTE CODRUL

Editura militară, București, 1972, 284 p.

Cartea lui Eugeniusz Wiślicz-Iwanczyk reconstituie, cu mijloacele genului memorialistic, episoade din rezistența antifascistă poloneză în anii celui de-al doilea război mondial, care se încheagă într-o viziune caracteristică pentru amploarea, complexitatea și problematica specifică luptei poporului polonez împotriva invadatorilor hitleriști, pentru redobîndirea independenței și renașterea Poloniei ca stat democra-

tic. Participant la bătăliile forțelor patriotice din regiunea Kielce împotriva cotropitorilor naziști și unul dintre principalii fondatori ai organizației clandestine de stînga cu caracter militar intitulate „Swit” („Zorile”), autorul surprinde faptele, evenimentele cu o autentică forță de evocare, apelînd, în același timp, la unele mărturii de arhivă, ceea ce face din cartea sa — tradusă și în țara noastră — un document cu

solide resorturi informative și, deopotrivă, o operă de cercetare istorică.

Firul amintirilor lui E. Wiślicz începe o dată cu perioada premergătoare declanșării atacului Germaniei fasciste asupra Poloniei. Încadrat voluntar în armată, autorul a fost martorul momentelor dramatice pe care le-au trăit poporul polonez, masa militarilor în septembrie 1939. El descrie, în vibrante pagini, eroismul poporului, voința lui de a se împotrivi cu toate forțele agresiunii hitleriste, iar pe de altă parte se referă la slaba înzes-

trare cu mijloace de luptă a armatei poloneze, care, la numai zece zile de la începerea războiului, „a dus lipsă de muniții și alimente“ (p. 24), la eroile săvârșite de Comandamentul polonez în conducerea operațiunilor, la profunda dezamăgire pe care a stîrnit-o în rîndurile ostașilor, a numeroase cadre militare și ale populației civile retragerea „întregii armate“ (p. 15). Cei răspunzători de această înfrîngere, scrie autorul, au plecat în străinătate, dar poporul a rămas pe loc, pregătindu-se să facă față uneia dintre cele mai grele perioade ale istoriei sale.

Un capitol al cărții este consacrat începuturilor mișcării de rezistență, concretizate în constituirea unor organizații militare. E. Wiślicz remarcă maturizarea politică a oamenilor în condițiile războiului și ale ocupației, împotrivirea dîră a maselor muncitoare față de regimul sîngeros de ocupație instaurat de hitleriști în Polonia. El amintește că, după înfrîngerea Franței, în vara anului 1940, cînd devenise clar că războiul se va prelungi, Comandamentul principal al organizației militare clandestine a rezistenței, subordonate guvernului polonez din emigrație, organizație cunoscută sub numele de Uniunea Luptei Armate, a sistat, pentru o perioadă, dezvoltarea unităților teritoriale, menținînd numai statele-majore locale. La scurt timp, însă, după atacul declanșat de Germania hitleristă împotriva Uniunii Sovietice, situația s-a schimbat radical. Au început să fie create Batalioanele Tărânești, organizație militară subordonată Partidului Tărânesc, iar după refacerea, în ianuarie

1942, a partidului revoluționar al clasei muncitoare — Partidul Muncitoresc Polonez —, în focul luptei cu arma în mînă împotriva ocupanților au intrat detașamentele organizației sale militare — Garda Populară —, care au ridicat această luptă la formele cele mai înalte ale rezistenței — mișcarea de partizani.

Un capitol al cărții este consacrat creării, în mai 1942, a organizației „Swit“, la care E. Wiślicz a adus o deosebită contribuție. Se evocă, în acest cadru, dificultățile de început ale acestei acțiuni, cînd autoritățile de ocupație, precum și conducerea Uniunii Luptei Armate nu trebuiau să afle nimic despre existența noii organizații.

În același capitol, autorul evidențiază importanța victoriei de la Stalin-grad pentru soarta războiului și influența ei în rîndurile poporului polonez.

E. Wiślicz descrie eforturile depuse în vederea lărgirii rîndurilor organizației „Swit“, prin atragerea de partea ei a unor comandanți și ostași din cadrul Uniunii Luptei Armate și al Batalioanelor Tărânești. În iulie 1943, a fost constituit Statul-major al acestei organizații și au fost întreprinse noi măsuri în vederea dezvoltării sale. Activitatea acestei organizații, apreciază autorul, s-a cristalizat pe căi diferite și a fost tot atât de complicată ca și relațiile dintre grupările clandestine aflate în țară în perioada războiului.

Un spațiu larg se acordă în lucrare momentelor stabilirii legăturii între conducerea organizației „Swit“ și conducerea locală a Partidului Muncitoresc Polonez și a Arma-

tei Populare din regiunea Kielce, în cadrul căreia intrase și E. Wiślicz.

După crearea Consiliului Național al Țării și a organizației sale militare — Armata Populară — în perioada de la sfîrșitul anului 1943 și începutul anului 1944 E. Wiślicz a fost însărcinat de Statul-major al organizației „Swit“ să elaboreze o declarație din partea acesteia, în care se spunea: „În numele celor mai largi mase muncitoare, al muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, ne exprimăm adevărată față de C.N.Ț., angajîndu-ne să colaborăm în modul cel mai strîns în vederea unirii întregii democrații poloneze în lupta împotriva fascismului“ (p. 95).

Autorul înfățișează, în continuare, succesele organizației „Swit“ în activitatea de atragere a unor detașamente ale Armatei Țării (denumire pe care și-a luat-o Uniunea Luptei Armate în anul 1943) de partea programului Consiliului Național al Țării și intrarea lor în rîndurile Armatei Populare. În acest context, el amintește de întîlnirea pe care a avut-o la Varșovia cu unii membri ai Comandamentului principal al Armatei Populare. În cadrul discuțiilor purtate cu acest prilej, referitoare la situația politică și militară, au fost indicate unele măsuri care să asigure intensificarea muncii politice a organizației „Swit“ în vederea atragerii de partea forțelor revoluționare a unor întregi detașamente ale Batalioanelor Tărânești.

Revenind pe meleagurile natale, E. Wiślicz, avansat la gradul de locotenent și numit șef al Statului-major al Regiunii a III-a a Armatei Populare, a depus susținute eforturi

pentru lărgirea frontului național și pentru sporirea influenței organizației „Swit”.

Autorul se referă apoi la o serie de probleme legate de lipsa de armament, de materiale explozive și muniții, pe care a resimțit-o acut mișcarea de partizani poloneză o lungă perioadă, subliniind că principala sursă de procurare a acestora au constituit-o rezervele ascunse de populație în 1939 și capturile de la inamic, în urma organizării unor temerare acțiuni armate asupra posturilor de poliție, a depozitelor militare hitleriste etc. În acest fel, a fost posibilă organizarea unor asemenea acțiuni de luptă ca cele din orașul Ilzay, considerate de autor printre cele mai ilustrative. Planurile acestor acțiuni prevedeau blocarea prin foc a jandarmilor în posturile fortificate, pentru a-i împiedica să riposteze, blocarea tuturor căilor de acces pentru întreaga pe-

rioadă a acțiunilor, distrugerea oficiilor și instituțiilor hitleriste, ocuparea magazinelor și firmelor comerciale germane și rechiziționarea produselor și mărfurilor aflate acolo în vederea aprovizionării cu cele necesare a detașamentelor de partizani.

Pe măsură ce ofensiva victorioasă a armatei sovietice și a celei poloneze constituite pe teritoriul U.R.S.S. se apropia de granițele Poloniei, arată autorul, Armata Țării și Batalioanele Țărănești și-au intensificat activitatea. În rîndurile ostașilor Armatei Țării a început să se dezvolte tot mai mult spiritul colaborării cu detașamentele Armatei Populare. Mulți dintre ei, inclusiv unii subofițeri și ofițeri, au trecut în cadrul organizației „Swit”, iar mai apoi în rîndurile Armatei Populare. În pofida instrucțiunilor guvernului din emigrație de la Londra și ale exponenților lui din țară, multe detașamente teritoriale ale Ar-

matei Țării, relevă E. Wiślicz, „împărtășeau punctul nostru de vedere și ni s-au alăturat în lupta pe care o duceam în spatele dușmanului” (p. 223).

Numeroase alte episoade evocate de autor pun în lumină marele devotament al ostașilor patrioți și eforturile Partidului Muncitoresc Polonez, care, în condițiile unei situații politice militare complicate, au dat posibilitate Armatei Populare să-și continue cu succes misiunile de luptă.

Cartea lui Eugeniusz Wiślicz-Iwanczyk, tradusă în limba română de Milică Moldoveanu, cercetător al istoriei Poloniei, reprezintă o contribuție de seamă la conturarea tabloului luptei pline de jertfe purtate de poporul polonez pentru o Polonie independentă și democratică, în care masele populare și-au spus cuvîntul hotărîtor.

GHEORGHE NEACȘU

SĂTMĂRENIÎ ÎN LUPTA PENTRU SOCIALISM. 1944—1974

Oradea, 1974, 255 p.

Apărută sub egida Comitetului județean de partid Satu Mare și a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., cu colaborarea unui mare număr de activiști de partid și de stat din județ, între care și membri de partid din ilegalitate*, lucrarea *Sătmărenii în lupta pentru socialism* — a cărei coordonare și redactare științifică aparține conf. univ. dr. Mi-

hai Fătu** — realizează, așa cum se subliniază în prefață, o imagine edificatoare a drumului parcurs în deceniile care au trecut de la Eliberare de către muncitorii, țăranii și intelectualii din această parte a țării, fără deosebire de naționalitate, pentru înflorirea Sătmăruului la uriașele dimensiuni ale socialismului.

*** La elaborarea lucrării au participat: Maria Bartl, Silvia Ceuca, Ion Corneanu, Aurel Farcău, Gheorghe Petrean, Aurel Pușcașu, Gheorghe Sălăjean, Viorica Ursu, Ion Vlăduțu.

* Bagosi Francisc, Cîmpian Grigore, Chereji Dumitru, Nistor Elisabeta, Steinberger Martin, Urda Gheorghe, Vanca Valentin și alții.

Concretizînd, la limitele unui județ, schimbările revoluționare care au caracterizat în ultimii 30 de ani viața patriei noastre, autorii nu au pierdut nici un moment din vedere procesele generale care, sub conducerea P.C.R., s-au desfășurat la nivelul întregii țări, reușind să redea atît imaginea transformărilor structurale care au avut loc pe meleagurile sătmărene, cît și a celor de ansamblu. Sub acest aspect, lucrarea se impune atît prin valoarea științifică a analizei întreprinse, cît și prin meritul de a contribui la cunoașterea și generalizarea unor metode și practici de muncă eficiente, a unei

experiențe câștigate de organizațiile de partid în lupta pentru cucerirea puterii și edificarea noii orînduirî.

Fiind prefată de tovarășul Ioan Foriș, prim-secretar al Comitetului județean Satu Mare al Partidului Comunist Român, lucrarea este structurată în opt capitole *. Încercînd să îmbine criteriul istoric cu cel logic, problematic, lucrarea izbuteste să analizeze în ansamblu cîteva perioade mari din istoria județului — în primele două capitole, precum și un șir de probleme privind construcția socialistă — în capitolele următoare.

Conceput ca o parte introductivă a cărții, capitolul întâi cuprinde o prezentare istorică succintă, dar convingătoare a luptei neînterupte duse de masele populare din această parte a țării împotriva asupririi sociale

* Din tradițiile luptei pentru progres, pentru dreptate socială și libertate națională pe pămînturile sătămărene (pînă în anul 1944); II. Înfăptuirea obiectivelor revoluției democrat-populare pe teritoriul județului Satu Mare (1944—1947); III. Județul Satu Mare în primii ani ai revoluției socialiste (1948—1950); IV. Masele muncitoare sătămărene în lupta pentru înfăptuirea programului partidului comunist de industrializare socialistă pe teritoriul județului Satu Mare (1951—1965); V. Cooperativizarea agriculturii pe meleagurile sătămărene; VI. Transformări adînci în viața spirituală a maselor muncitoare sătămărene (1948—1965); VII. Consolidarea organizațiilor P.C.R. din județul Satu Mare în procesul luptei pentru victoria socialismului; VIII. Înfăptuirea programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate pe teritoriul județului Satu-Mare. Lucrarea mai cuprinde o introducere, un indice general, precum și 11 planșe privind dezvoltarea județului în anii 1955—1974.

și pentru libertate națională. Putem, astfel, urmări participarea locuitorilor acestor meleaguri la marile răscoale țărănești, începînd din anul 1437 pînă la 1784, amplele mișcări care au avut loc aici în timpul revoluției de la 1848, puternicele acțiuni greviste din primele două decenii ale secolului nostru.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, precum și destrămarea Imperiului habsburgic au contribuit la intensificarea luptei maselor muncitoare împotriva claselor exploatare, pentru înfăptuirea unor profunde transformări social-politice în viața a o serie de popoare din centrul și sud-estul Europei pe linia închegării statelor naționale, inclusiv pentru desăvîrșirea statului național unitar român. În aceste condiții, mișcarea de dezrobire națională a maselor populare din Transilvania, alături de lupta întregului nostru popor pentru desăvîrșirea statului național unitar român, a determinat eliberarea Transilvaniei de sub jugul imperiului austro-ungar și unirea ei cu România. În județul Satu Mare, ca pe întinsul întregii Transilvanii, au fost formate consilii și gărzi naționale, care au preluat administrația județului, s-au organizat adunări în zeci de localități, care au delegat circa 60 de reprezentanți la istorica Adunare de la Alba Iulia. Semnificativă este, în acest sens, adunarea delegaților județului Satu Mare, din 13 noiembrie 1918, care a jurat

„credință Consiliului Național Român Central” și a exprimat hotărîrea populației județului de a se uni „pentru totdeauna cu România, patria mamă” (p. 22—23).

Un loc deosebit se acordă în acest capitol mișcării muncitorești care, începînd din 1873 — data constituirii primei asociații —, s-a afirmat drept forța socială cea mai avansată, purtătoare celor mai înaintate idealuri. Prezentînd simultan procesul de organizare a proletariatului și acțiunile sale revendicative, îndeosebi mișcarea grevistă, procesul de clarificare politică și ideologică din mișcarea muncitorească, autorii se opresc apoi cu analiza la crearea P.C.R., eveniment care încununează un lung proces revoluționar și marchează o etapă superioară în lupta maselor din județul Satu Mare, ca și din întreaga țară. Este semnificativ, în acest sens, un raport al inspectoratului de poliție Cluj, din august 1935, reprodus în carte, care recunoștea că „Mișcarea comunistă nu poate fi complet reprimată; cea mai bună dovadă o avem la Satu Mare, unde s-au descompert și distrus, una după alta, toate organizațiile comuniste înființate de la 1929 și pînă astăzi și, totuși, imediat ce o organizație a fost suprimată se înființează alta” (p. 37).

Spații largi sînt consacrate, în economia capitolului, luptei maselor populare din acest colț de țară împotriva fascismului, pentru anularea dictatului de la Viena și eliberarea de sub ocupația Ungariei horthyste. Este remarcată aici marea varietate de forme și metode de acțiune folosite de

comuniști, larga adeziune a maselor, exprimată în numeroase acțiuni de rezistență, ca și sprijinul acordat de populația de pe aceste meleaguri armatelor române și sovietice. Astfel, victoria obținută la 25 octombrie 1944, prin eliberarea orașelor Satu Mare și Carei, a fost rezultatul luptei comune la care a participat, alături de masele populare din întreaga țară, și populația sătmăreană, fără deosebire de naționalitate.

Victoria insurecției naționale antifasciste din august 1944, care a deschis în fața întregului popor perspectiva înfăptuirii unor profunde transformări economice, social-politice și culturale, a pus, în același timp, în fața partidului comunist sarcini istorice, de mare răspundere pentru destinele și viitorul patriei. Procesele care au avut loc în aceste decenii glorioase sînt amplu analizate în lucrare, evocîndu-se principalele momente din istoria țării, modul particular în care s-au reflectat în viața județului și, mai ales, felul în care oamenii muncii sătmăreni — români, maghiari, germani și de alte naționalități — s-au angajat într-o strînsă unitate, în lupta pentru făurirea vieții noi, rezultatele obținute pe acest drum (p. 50—287).

Astfel, după un prim capitol în care este tratată problematica luptelor sociale desfășurate în anii 1944—1947, contribuția sătmărenilor la opera de reconstrucție a județului, la democratizarea vieții publice, la procesul de dezvoltare a revoluției populare pe aceste meleaguri, cartea înfățișează pe larg procesele fundamentale ale revoluției și construcției socia-

liste — industrializarea, cooperativizarea agriculturii, revoluția culturală, detașînd, în acest context, rolul conducător al partidului în întreaga operă de construcție socială, activitatea sa multilaterală în fruntea maselor largi. În acest sens, sînt analizate principalele momente ale dezvoltării P.C.R., documentele și hotărîrile de bază ale partidului, se evidențiază creșterea rolului său conducător în toate sferile activității sociale și, în acest cadru, activitatea organizațiilor P.C.R. din județ. Multitudinea de probleme cuprinsă în cele șapte capitole consacrate acestei perioade nu poate fi, evident, enunțată în limitele unei recenzii; ne vom opri, de aceea, numai asupra cîtorva aspecte privind dezvoltarea economică și culturală a județului, precum și asupra principalelor direcții ale activității de partid.

Avînd o economie predominant agrară, județul Satu Mare, care în timpul războiului a suferit distrugerii și pagube considerabile, s-a încadrat plenar în politica P.C.R. de dezvoltare armonioasă a tuturor ramurilor economiei naționale, a tuturor regiunilor țării, cunoscînd o evoluție ascendentă pe toate planurile. Firește că și aici, ca în întreaga țară, industrializarea socialistă a stat în centrul acțiunii de construire a vieții noi. Sub acest aspect este interesant de subliniat că dacă în anul 1938 în județ existau doar 41 de întreprinderi industriale, cu un total de 3791 de salariați¹, în anul 1972 în industria sătmăreană, reorganizată și modernizată, lucrau circa 36 399

de salariați². Evoluția este remarcabilă și în alte domenii, cum sînt apariția unor ramuri industriale noi, gradul înalt de tehnicitate și competitivitate al produselor, volumul producției. Astfel, în 1969, de pildă, volumul producției globale industriale a județului era de 68 de ori mai mare decît cel din 1938 (p. 253).

Profunde mutații au avut loc și în viața satelor. Începînd din 31 iulie 1949, cînd în satul Botiz a fost creată prima cooperativă agricolă de producție, în care s-au încadrat 52 de familii, pînă în vara anului 1962, cînd acest proces revoluționar s-a încheiat, au optat pentru formele socialiste de producție 77 400 de familii de țărani, care și-au unit pămînturile și forțele în 123 de gospodării colective, deservite de o puternică bază tehnică — 929 de tractoare fizice, 659 de semănători, 286 de combine și alte utilaje (p. 177).

Deși extrem de succint, din acest bilanț al realizărilor nu pot lipsi alte cîteva exemple privind coordonatele dezvoltării județului pe plan social-cultural. Astfel, în anul 1973 volumul total al mărfurilor distribuite populației a fost de 11 ori mai mare decît în 1950 (p. 280); în anul 1974 s-a încheiat acțiunea de electrificare. În același an, în județ funcționa un medic la 848 de locuitori, față de unul la 25 000 în 1938; școlile de cultură generală, în limba română și a naționalităților conlocuitoare, cuprindeau 72 834 de elevi, iar creșele și grădinițele dispuneau de 18 765 de locuri. Dacă la aceste date adăugăm faptul că în perioada 1961—1974 au fost construite peste 15 000

¹ Enciclopedia României, vol. II, 1938, p. 389.

² Anuarul statistic al R.S.R., 1973, p. 133—134.

de apartamente, majoritatea din fondul centralizat, numărul mare de cluburi și biblioteci, căminele culturale, larga răspândire a literaturii și presei, fenomenul dezvoltării social-culturale a județului Satu Mare, care în 1948 avea încă peste 15 000 de analfabeți, tînde să se contureze la proporțiile reale.

Remarcăm însă, în acest context al problematicei, că lucrarea, deosebit de bogată în date, ce merg uneori pînă la amănunt, nu conține, pentru o serie de domenii, date centralizate, care să permită o analiză comparativă. De asemenea, trebuie să arătăm că în toată această parte nu apar nume de oameni. Or, după cum se știe, în acești ani s-au afirmat și în județul Satu Mare numeroși frunțași în producție, inovatori, conducători de întreprinderi, președinți de gospodării colective etc. Credem că prezența acestora în paginile cărții sau a unora dintre ei, ne gîndim, de pildă, la eroii ai muncii socialiste, ar fi ridicat valoarea lucrării în ansamblu, i-ar fi amplificat valențele educative.

Analizînd modul în care au fost realizate obiectivele stabilite de cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., bilanțul îndeplinirii pe teritoriul județului a prevederilor planului cincinal 1965—1970, autorii reliefează eforturile și angajarea eroică a oamenilor muncii sătmăreni pentru recuperarea, pînă la 31 octombrie 1970, a pierderilor provocate de inundații, care se ridicau la 924 milioane lei (p. 257). Pe baza hotărîrilor Congresului al X-lea al partidului, care prevedeau sarcini sporite tuturor sectoarelor economice, în județul Satu Mare s-au obținut realizări remarcabile, concretizate, între altele, prin aceea că planul de producție marfă în unitățile industriale, pe primii trei ani ai cincinalului, a fost îndeplinit încă la data de 9 noiembrie 1973 (p. 274), iar agricultura s-a clasat pe locul al doilea în întrecerea dintre organizațiile județene de partid, fapt pentru care i s-a conferit Ordinul „Meritul agricol” clasa a II-a (p. 285).

Ultima problemă pe care am dori s-o relevăm — care este, de fapt, chestiunea centrală a cărții — se referă la activitatea partidului comunist. Așa cum se arată în lucrare, partidul a mobilizat masele de oameni ai muncii la îndeplinirea acestor transformări, la biruirea greutăților, la propria lor transformare și a determinat plasarea județului Satu Mare pe coordonatele socialismului victorios. Motor al tuturor acțiunilor, începînd de la reconstrucția localităților distruse de război pînă la îndeplinirea vastului program al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, de la antrenarea maselor la luptă împotriva partidelor burgheze pînă la realizarea unității morale-politice a tuturor oamenilor muncii, de la biruirea secetei din 1945—1946 pînă la vindecarea rănilor produse de inundațiile din 1970, partidul a fost mereu în frunte, a mobilizat, a organizat și condus, a stimulat energiile maselor și s-a integrat, ca parte componentă a acestor energii. Pe drept cuvînt se apreciază în lucrare că „Intensa activitate politică-ideologică desfășurată de organizațiile de partid din județul Satu Mare a condus la afirmarea tot mai puternică a înaltelor trăsături care configurează profilul

moral al comuniștilor, al tuturor celor ce muncesc din acest județ: spiritul lor revoluționar, abnegația în muncă, disciplina și capacitatea de organizare, devotamentul necîlînt față de interesele vitale ale națiunii (p. 245).

Urmărind activitatea complexă a organizațiilor de partid în cele trei decenii de la Eliberare, autorii evidențiază creșterea organizatorică a P.C.R. — de la 469 membri în mai 1945 (p. 60), 16 800 în anul 1948 (p. 113), pînă la 43 000 în noiembrie 1974 —, preocuparea constantă față de pregătirea politico-ideologică și profesională a membrilor de partid și a U.T.C.-iştilor, pentru îmbunătățirea permanentă a formelor și metodelor de muncă. În acest sens, ideea că dezvoltarea organizatorică a partidului a fost însoțită de ridicarea continuă a nivelului de pregătire a cadrelor și membrilor de partid este concretizată în carte printr-un șir de date privind evoluția învățămîntului politic — de la 418 cursanți în 1948 (p. 237), la 46 285 în 1974/75 (p. 241) —, larga rețea organizată de partid pentru pregătirea cadrelor din diferite sectoare ale activității economice și cultural-educative, munca politică de masă (p. 178, 188—192).

Un alt aspect al activității organizațiilor de partid din județul Satu Mare, de asemenea larg prezentat în lucrare, este acela al mobilizării maselor la dezbaterea documentelor de partid și de stat, la găsirea celor mai eficiente soluții pentru transpunerea lor în viață, pentru formarea în rîndul oamenilor muncii a conștiinței socialiste avansate.

Este interesant de remarcat, din acest punct de vedere, faptul că în lucrare sînt consacrate multe pagini activității unor organizații de partid din diverse localități în rezolvarea unor probleme dificile, în depășirea unor greutăți sau lichidarea unor lipsuri. Acest mod de punere a problemei are, între altele, meritul că prezintă pe comuniști, organizațiile de partid, în

miezul vieții, în munca și lupta zilnică.

*

Lucrarea *Sătmărenii în lupta pentru socialism*, bazată pe o largă informare documentară, inclusiv documente din arhivele locale de partid și de stat, scrisă cu căldură, constituie o primă și meritorie încercare de analiză a experienței organi-

zațiilor locale de partid, reprezentînd un bun cîștigat al istoriografiei marxiste. Ea poate fi considerată, în același timp, și ca un îndemn adresat cercetătorilor de a se apleca cu mai multă străduință asupra activității de partid, asupra acelor verigi în care se dă viață liniei politice generale a partidului.

GHEORGHE ȚUȚUI

Jean Delmarle, *CLASSES ET A LUTTE DE CLASSES*,

Les Editions ouvrières, Paris, 1973, 328 p.

Una dintre problemele care stau în atenția ideologilor burghezi o reprezintă teoria claselor sociale și a luptei de clasă în societatea capitalistă contemporană. De la cei ce neagă total lupta de clasă în „societatea de consum, deproletariată și dezideologizată”, pînă la cei ce o acceptă, abordînd-o într-un context explicativ de denaturare idealistă a sensurilor sale, ideologii burghezi sînt unanimi în a susține pe mai departe că teoria marxistă a claselor sociale ar fi, chipurile, lipsită de fundament. Există, însă, și sociologi și ideologi nemarxiști care încearcă, cu unele rezultate demne de observat și altele evident lipsite de consistență, să aducă unele contribuții la problematica sus-amintită.

În acest cadru de referință se înscrie și lucrarea lui Jean Delmarle, profesor de sociologie, atașat al Centrului interdisciplinar al facultăților catolice de la Lille. În pofida unei concepții de ansamblu criticabile, a menținerii la suprafață în cercetarea fenomenelor abordate, în analiza concretă a diferi-

telor categorii sociale Jean Delmarle face o seamă de remarci care rețin interesul. Astfel, spre deosebire de mulți teoreticieni occidentali care afirmă că în societatea de consum muncitorii, în accepțiunea clasică, sînt o categorie diminuată sau, pur și simplu, au un alt statut social, el semnalează, dimpotrivă, creșterea ponderii acestora în cadrul populației active, faptul că „ei constituie și vor constitui încă mult timp categoria socio-profesională cea mai importantă” (p. 50).

În același sens, sociologul relevă lipsa unor responsabilități reale ale muncitorilor în producție, fiind simpli executanți, ceea ce face ca munca să nu prezinte pentru ei posibilități de dezvoltare personală, inegalitatea salarizării pentru munca bărbaților și a femeilor, pe un fond general scăzut al veniturilor. Același situație defavorizantă reiese și din analiza condițiilor de habitat și loisir — noțiuni atît de frecventate în literatura occidentală de specialitate —, dar de care beneficiază, în

fapt, numai cei avuți. În 1968, observă Jean Delmarle, 37% din populația Franței trăia în locuințe suprapopulate, trei pătrimi fiind familii de muncitori sau agricultori. În ceea ce privește loisirul, adică folosirea activă a timpului liber, muncitorii îl petrec ca „o uitare a muncii, ca o destindere, nu ca un mijloc de formare și integrare socială. Interesul muncitorului se concentrează mai puțin asupra loisirului, cît asupra salariului, securității muncii, odihnei, uneori asupra căutării unei calificări profesionale” (p. 53).

Aceeași inegalitate se poate constata pentru cei ce muncesc și sub raportul accesului la învățătură. Pentru că, chiar pe fondul unei anumite democratizări în acest domeniu, șansele efective ale fiecăruia sînt foarte inegale. Cele ale fiilor de muncitori sînt, practic, extrem de reduse, în primul rînd datorită veniturilor, dar și a unei orientări care, credem, s-ar putea numi elitiste, căci, după cum se notează în lucrare, „există o corelație între reușita școlară a copilului și diploma tatălui sau chiar nivelul studiilor acestuia. Invers, la diplome egale ale părin-

ților, nu există nici o corelație între venitul familial și reușita școlară a copilului" (p. 61—62).

Reprezentarea aproape formală a muncitorilor în organismele de decizie ale întreprinderilor, participarea redusă a sindicatelor la elaborarea Planului, lipsa de încredere în politica burgheză, nepreocupată de rezolvarea problemelor majore ale celor ce muncesc, reprezintă evidențe mult prea puternice pentru a putea scăpa orizontului de observație al sociologului.

Pe aceeași linie a observațiilor realiste, subliniem că Jean Delmarle, ocupându-se de categoriile conducătoare, nu îmbrățișează punctul de vedere, larg răspândit printre ideologii burghezi, al transferului de putere, care ar avea loc în societatea capitalistă modernă, de la proprietari la manageri, teză ce tinde să acrediteze inexistența unui antagonism fundamental între deținătorii mijloacelor de producție și cei deposedați. „Se poate vorbi de un transfer al puterii marilor proprietari ai mijloacelor de producție spre gestionari? Este sigur că practicile autofinanțării eliberează întreprinderile de chestiunea «capitalului financiar», grija cea mai importantă devine cea a asigurării serviciilor unor manageri competenți (capitalul «materie cenușie»); este, de asemenea, adevărat că metodele actuale de gestiune apelează la o anumită descentralizare a puterilor. Dar, în Franța — conchide el —, predominanța proprietății subzistă" (p. 74).

În acest spirit, în lucrare sînt delimitate trei mari categorii conducătoare: cele tradiționale, în care puterea gestiunii

și proprietatea rămîn solidare; specialiștii gestiunii — managerii, cărora li s-a delegat puterea de către proprietarii mijloacelor de producție; tehnocrații, care au putere de decizie „pentru tot ceea ce aparține de statul-proprietar sau organizator" (p. 69).

Datorită mobilității specifice societății moderne, aceste categorii conducătoare se recrutează acum mai puțin pe baza criteriului ereditar, care se mai păstrează, marea majoritate a lor provenind din cele mai privilegiate medii socio-profesionale: industriași, cadre superioare, liber-profesioniști etc.

În ceea ce privește categoriile intermediare — ingineri, cadre administrative, cadre superioare din sectorul privat și public, liber-profesioniști, profesori —, autorul surprinde un fenomen de mare acuitate pentru capitalismul contemporan — lipsa totală de siguranță sub raportul statutului socio-profesional al acestor categorii de salariați. Dificultatea menținerii la zi a cunoștințelor ce se acumulează în domeniul propriu de specialitate duce la devalorizarea competenței lor, antrenându-i în consecințele mutațiilor tehnologice, ale concentrării întreprinderilor, ale concurenței întreprinderilor multinaționale. „A fi cadru astăzi — notează autorul — nu mai înseamnă a fi la adăpost, a avea venituri ce cresc cu vîrsta, o promovare în funcție de vechime. Mobilitatea profesională crește, dar, dacă la 30 de ani, ea este un factor de progres, la 45 de ani poate fi începutul unui sfîrșit de carieră, adesea penibil, uneori dramatic" (p. 88).

Această situație pe plan social face ca asemenea categorii intermediare să aibă un statut ambiguu și în ceea ce privește opțiunea de partea cui să se situeze, alături de conducătorii societății sau de masele muncitoare. În lucrare, se observă, totuși, existența unor legături între mișcarea muncitorească franceză și reprezentanții ai categoriilor intermediare. „Anumite cadre au recunoscut, deschis, lumea muncitoare, competența militanților muncitori; ele s-au distanțat de dirigitorii lor, dar n-au schimbat cîmpul [de luptă — n.n.]. Cel mai adesea, s-au repleat în interior, în căutarea unei conștiințe de sine" (p. 93).

Categoriile sociale „medii", este de părere autorul, sînt destul de indefinite, fiind supuse modificărilor pe care evoluția tehnologică, comercială și industrială le aduce în configurația populației active. Mare parte dintre ele se apropie, pînă la identificare, de lumea muncitoare, în vreme ce altele aspiră spre categoriile sociale intermediare, avînd un comportament de „tranzitie socială", o conștiință a apartenenței sociale ambigue sau inexistente (p. 103—104).

Autorul, deși recunoaște în Marx „punctul de plecare al oricărui studii despre problematica stratificării sociale", încearcă, de la început, să evite teoria marxistă a claselor sociale, după o succintă și simplificatoare prezentare a ei. (p. 18—20). Criteriilor marxiste — locul ocupat de grupul de oameni ce alcătuiește o clasă în sistemul respectiv de producție socială, istoricește determinat, același raport față de mijloacele de producție; același rol în organizarea socială a mun-

cii; modul în care obțin partea de care dispun din avuția societății și mărirea acestei părți — autorul le substituie o schemă de analiză compusă din patru elemente — condițiile de viață, participarea la putere, cultura și aspirațiile. În vreme ce definiția marxistă a claselor pune în lumină faptul că scindarea societății în clase antagoniste își are izvorul în modul de producție bazat pe proprietatea privată și, în funcție de aceasta, dezvăluie esența antagonismului de clasă, precum și singura cale posibilă pentru lichidarea împărțirii societății în clase antagoniste — desființarea proprietății private și crearea unei societăți bazate pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, schema lui Delmarle eludează cauzele reale ale împărțirii societății în clase și, în consecință, nu poate surprinde adevărata esență a acestora și a raporturilor dintre ele. Sociologul însuși recunoaște, indirect, caracterul idealist al schemei sale. *Aceste patru criterii converg* — spune el — *căci ele pun accent pe primatul culturalului* (subl. ns.), nu a unui cultural abstract, în afara condițiilor de viață și de putere, ci a unui cultural care recapitulează ansamblul realităților ce disting categoriile sociale" (p. 23).

Odată stabilite aceste postulate, sociologul trece, în prima parte a lucrării, la examinarea claselor sociale în Franța. Constatînd, însă, dificultatea aplicării „noțiunii ideale de clasă”, pe care a formulat-o, la realitățile sociale, de o mare diversitate, pentru simplificarea demersului analitic el renunță, inițial, la noțiunea de clasă, ocupîndu-se de categoriile sociale. „Cate-

goria — spune autorul — este luată în sensul grupării indivizilor pe baza unei anumite uniformități a condițiilor de viață, a puterilor [a posibilităților de participare la putere — n.n.], a culturii, dar fără a se include aici uniformitatea aspirațiilor. Acest sens dat categoriei este, în fapt, același ce se poate da, de asemenea, expresiei „mediu” sau, într-o accepțiune mai largă, noțiunii de „lume” (p. 48).

Potrivit acestor criterii, sînt distinse în societatea franceză mai multe categorii: lumea muncitoare; categoriile sociale intermediare (cadre superioare, liber-profesioniști, ingineri); categorii sociale medii (cadre medii, tehnicieni, funcționari, mici comercianți, artizani, agricultori); categoriile conducătoare. Autorul adaugă acestora și „categoriile sociale marginale” (subproletariatul urban și rural), pe care nu le ia, însă, în considerație în cadrul analizei, socotind că pentru ele „lupta de clasă este inexistentă sau în afara cîmpului lor de conștiință” (p. 48).

Interesant de remarcat, pentru lipsa de consistență teoretică a schemei de analiză propuse de Delmarle, este și faptul includerii, în aceeași categorie, alături de funcționari, mici comercianți și artizani, ocupați în servicii, sector în extindere în societatea modernă, și a „lumii agricole” în ansamblul său. Constatînd multiplele dificultăți ce le traversează în momentul actual agricultorii francezi, sociologul nu poate formula o soluție propriu-zisă. De aceea, se rezumă să indice doar că în scopul depășirii situației este necesar „pentru lumea agricolă să înțeleagă economia societății

industriale, iar pentru mediul urban și industrial să înțeleagă serviciile pe care i le oferă lumea agricolă” (p. 112).

A doua parte a lucrării este consacrată *luptei de clasă*. De data aceasta sociologul ia în studiu *clasele sociale*, integrînd, deci, între criteriile de apreciere a lor și pe cel al aspirațiilor. Acest criteriu, spune Delmarle, deși este în corelație cu celelalte și, în principal, cu cultura, se bucură de o autonomie relativă. Autorul ajunge la această concluzie identificînd aspirațiile cu „proiectul social” pentru care optează un individ sau un grup. Or, acesta, afirmă el, implică numai o condiționare parțială față de condițiile de viață, participarea la putere și cultură; în această libertate față de social intervine o *ideologie*, o concepție despre om și societate, o filozofie (p. 118). Evident că rolul activ al ideologiei în determinarea proiectului social este un fapt, dar ea nu reprezintă un fenomen rupt de social. Într-o societate împărțită în clase ideologia are întotdeauna un caracter de clasă, reflectînd pe planul teoretic interesele și aspirațiile distincte ale claselor și păturilor sociale, determinate, la rîndul lor, de condițiile obiective ale existenței acestora.

În optica autorului, lupta de clasă nu mai este privită ca avîndu-și izvorul în proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, care împarte societatea în proprietari și deposedați, în exploatare și exploatați, ci ca o manifestare inevitabilă a *căutării unui sens al vieții în societate*, ce decurge, la rîndu-i, dintr-o filozofie a omului. Ca atare, determinarea ei nu este economică-obiectivă,

ci de ordin cultural. Așa se face că, deși autorul surprinde domeniile de manifestare a luptei de clasă, faptul că în capitalismul contemporan aceasta este iminentă, întrucât societatea nu este aptă să asigure o egalitate concretă între oameni, menținând o autoritate de tip aristocratic, el nu înțelege soluții practice. „Lupta de clasă — afirmă Delmarle — nu este în primul rând o luptă între clase sociale, ci o luptă pentru un proiect de societate... Lupta de clasă nu trebuie văzută ca o confruntare între salariat și patronat...; ea este o confruntare între prioritatea banului și prioritatea omului, între viziunea democratică și viziunea aristocratică, între voința de împărțire a responsabilităților și de menținere a privilegiilor...” (p. 266).

Transpunând lupta de clasă în acest plan, autorul ajunge să afirme că numai în țările latine lupta de clasă implică o dimensiune ideologică, în accepțiunea lui de proiect social, în vreme ce în țările nelatine conflictele sociale ar rămâne, cel mai adesea, simple „conflicte

de interese”, ce nu vizează schimbarea socială. Prin urmare, conchide el, ar trebui „analizate culturile naționale pentru a se vedea elementele favorabile sau defavorabile opticii luptei de clasă” (p. 282). Autorul, neaccedând la concepția marxistă, nu vede în tipul de relații de producție pe care le instaurează societatea socialistă rezolvarea definitivă a confruntărilor antagoniste specifice orânduirilor exploatare.

După opinia sa, lupta de clasă este „un dat esențial al vieții societăților”, întrucât ea ar rezulta dintr-o dialectică a puterii „care pare să scape indivizilor și claselor care exercită această putere” (p. 306). În acest sens, sociologul consideră că apărarea puterii de către categoriile conducătoare în țările capitaliste occidentale, ca un aspect al luptei de clasă, nu semnifică numai o „atitudine aristocratică” — în ideea conservării organizării sociale de inspirație aristocratică —, ci relevă în primul rând *tentația* oricărui grup la putere. Întrucât orice societate se confruntă cu probleme de organizare și

autoritate, care ar implica această tentație, lupta de clasă ar rămâne o permanență, democrația, în sensul eliminării relațiilor de inegalitate, nefiind posibilă.

Finalul lucrării pune în evidență nereușita teoretică a încercării de explicare a unui fenomen social obiectiv prin factori de ordin subiectiv. De altfel, din parcurgerea întregului volum se degajă inconsecvența. Astfel, Jean Delmarle renunță, în prima parte a lucrării, la noțiunea de clasă — pentru a demonstra că pluralitatea categoriilor specifice structurii sociale a societății capitaliste contemporane nu se poate încadra în criteriile marxiste de apreciere —, pentru a integra apoi, în partea a doua, această noțiune, din nevoia de analiză a unor realități ce n-au putut scăpa cîmpului de observație al unui sociolog. Cu toate că vădește limite de esență în interpretarea acestor realități, lucrarea desemnează o contribuție în dezbaterile unei problematice de mare actualitate.

ELENA MUREȘAN

GHEORGHE VASILICHI

Tovarășul Gheorghe Vasilichi s-a născut la 7 septembrie 1902, în comuna Cetate, județul Dolj, dintr-o familie de țărani săraci. Cunosând din copilărie viața aspră a țăranimii exploatare de moșieri, pleacă de tânăr la oraș în căutare de lucru, fiind ucenic la diverși patroni la Craiova și apoi în București.

În 1919 intră în mișcarea muncitorească, înscriindu-se în Sindicatul metalurgic.

La înființarea Uniunii Tineretului Comunist este unul din primii membri ai organizației revoluționare a tineretului. În 1926 i s-a încredințat funcția de secretar al Comitetului local U.T.C. din Bucu-

rești. În această perioadă, participă la organizarea unor greve la „Wolf”, „Vulcan”, „Regie”, „Lemaître” și alte întreprinderi din Capitală.

În anul 1929 participă ca delegat la Congresul Internațional al Sindicatelor la Moscova. În 1930 este secretar al Comitetului local București al Partidului Comunist Român. Curînd după această perioadă i se încredințează sarcina de a conduce regionala Prahova a P.C.R.

Însușirile de bun organizator, abnegația și dîrzenia revoluționară care au caracterizat întreaga activitate a tovarășului Gheorghe Vasilichi au fost reliefate în perioada eroicelor lupte conduse de partid împotriva exploatare și oprimării oamenilor muncii, a pericolului fascist și a înfeudării țării monopolurilor străine. În marile bătălii de clasă, în luptele ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933, Gheorghe Vasilichi a jucat un rol de seamă, fiind unul din conducătorii muncitorimii prahovene. Arestat și judecat alături de alți conducători ai partidului, el ridică, în sala tribunalului, glasul său de acuzator al regimului burghezomoșieresc, își afirmă cu tărie credința în triumful idealurilor socialiste. A fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică. La scurt timp după întemnițare, partidul organizează evadarea din închisoarea de la Craiova a unui număr de militanți comuniști, printre care și Gheorghe Vasilichi.

Acționînd în spiritul profundului internaționalism ce caracterizează activitatea partidului nostru, Gheorghe Vasilichi a fost, din însărcinarea conducerii partidului, unul din organizatorii voluntarilor români în brigăzile internaționale care au luptat, alături de eroicul popor spaniol, împotriva fascismului. Mai tîrziu,

pe teritoriul Franței ocupate de naști, se înrolează în forțele franceze din interior, organizează primele grupe de partizani români în cadrul mișcării de rezistență din Franța împotriva cotoritorilor. Căzînd prizonier în mâinile hitleriștilor, este trimis în lagărul de la Dachau.

În toate împrejurările Gheorghe Vasilichi a militat pentru întărirea solidarității între forțele revoluționare de pretutindeni, a participat activ la întărirea prieteniei dintre partidul nostru și alte partide comuniste și muncitorești.

După victoria insurecției antifasciste armate și eliberarea României, Gheorghe Vasilichi a îndeplinit munci de răspundere pe linie de partid și de stat, aducîndu-și contribuția la înfăptuirea politicii marxist-leniniste a partidului, la realizarea politicii interne și externe și la întărirea unității partidului, la transformările revoluționare petrecute în patria noastră.

Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 l-a ales membru al Comitetului Central și al Biroului Politic al C.C. al P.C.R., funcții în care a fost reales la Congresul al VI-lea al partidului din 1948. Congre-sele următoare ale partidului l-au reales în Comitetul Central.

Gheorghe Vasilichi a desfășurat o bogată activitate în aparatul de stat și în organizațiile obștești: a fost numit subsecretar de stat la Ministerul Educației

Naționale în noiembrie 1947, ministru al învățămîntului public în 1948, ministru al minelor și petrolului în 1949, a fost președinte al Uniunii Centrale a Cooperativelor Meșteșugărești pînă în anul 1969.

Ales în 1946 în primul parlament de după eliberarea României, Gheorghe Vasilichi a fost deputat în Marea Adunare Națională de-a lungul a numeroase legislaturi, iar din 1969 a fost președintele Comisiei pentru sănătate, muncă și asigurări sociale a forului suprem legislativ, desfășurînd o bogată activitate pusă în slujba propășirii patriei, ridicării nivelului de viață a oamenilor muncii.

Partidul și statul nostru au dat o înaltă apreciere activității desfășurate de tovarășul Gheorghe Vasilichi, devotamentului și abnegației cu care a slujit cauza clasei muncitoare, a poporului, a progresului și înfloririi patriei, cauza triumfului socialismului în România. El a fost distins cu înaltul titlu de Erou al Republicii Socialiste România, cu numeroase ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Prin încetarea din viață a lui Gheorghe Vasilichi, Partidul Comunist Român, mișcarea muncitorească din țara noastră pierd un fiu devotat, un luptător dîrz pentru realizarea înaltelor idealuri ale poporului român, de eliberare națională și socială. Amintirea sa va rămîne mereu vie în inimile comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii din patria noastră.

**COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN**

**MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA**

SUMAR

Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU la încheierea lucrărilor Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român	3

★

ION POPESCU-PUȚURI : Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român — eveniment de însemnătate istorică epocală	8
ȘTEFAN PASCU : Direcții ale cercetării istorice în lumina documentelor celui de-al XI-lea Congres al P.C.R.	17
PARASCHIVA NICHITA : Despre regimul politic din România în perioada 23 august 1944—6 martie 1945	25
FLORIAN TĂNĂSESCU : Colaborarea dintre comuniști, socialiști și social-democrați în acțiunile de clasă și antifasciste din România în anii 1933—1938	38
MARIN NEDELEA : Trăsături ale situației social-economice și ale vieții politice din România în anii 1922—1926	51
GHEORGHE UNC : Unificarea organizatorică a mișcării socialiste din România în anii 1918—1921	63
VASILE PETRIȘOR : Forme și trăsături ale mișcării greviste din România în perioada de început a secolului al XX-lea	75
NICOLAE RAUȘ : Gîndirea generației pașoptiste române în contextul gîndirii înaintate europene	86
NICOLAE COPOIU : Despre metodologia cercetării istorice a mișcării muncitorești	101

★

80 de ani de la apariția ziarului socialist „Lumea nouă”	112

EVOCĂRI

Ion Lateș ● Jean Bart	127

ISTORIE LOCALĂ

Socialiștii craioveni și problema agrară în anul 1894 : Victor Chiriță . . .	133
Răscoala țăranilor din Mavrodin-Teleorman din anul 1927 : Gheorghe Popa.	137

DOCUMENTE

- Mărturii despre activitatea revoluționară și antifascistă desfășurată de Zoe Frunză : *Elena Georgescu* 146

ANIVERSĂRI

- Trei decenii de la eliberarea Albaniei de sub dominația fascistă și victoria revoluției populare : *Gelcu Maksutovici* 151
- Înfăptuirea de către Partidul Popular Revoluționar Mongol a sarcinilor căii necapitaliste de dezvoltare : *A. Minis* 156

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

- Sesiune științifică organizată în întîmpinarea Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român 162
- Sesiune științifică cu tema : Armata Republicii Socialiste România — tradiții și contemporaneitate 162
- Adunare populară consacrată aniversării a 40 de ani de la răscoala țăranilor români și maghiari de pe Valea Ghimeșului 163
- Simpozion omagial dedicat împlinirii a 30 de ani de la eliberarea ultimelor localități ale României de sub dominația fascistă : *Kakucs Lajos* 163
- Simpozion româno-francez : *Ion Babici* 164

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

- TRAIAN CARACIUC, CONSTANTIN FLOREA, ION IUGA, CAROL NIRI, Clasa muncitoare contemporană (Considerații asupra locului și rolului clasei muncitoare în viața social-politică a lumii actuale), Editura politică, București, 1974, 486 p. : *Gheorghe Cazan* ; ION FLOREA, Dialectica democrației socialiste, Editura științifică, București, 1973, 254 p. : *Ion Stoicu* ; ION CONSTANTINESCU, Din însemnările unui fost reporter parlamentar. Camera deputaților 1919—1939. Note și memorii, Editura politică, București, 1973, 432 p. : *Daniel Luca* ; Vilcea. File de istorie contemporană, Rîmnicu-Vîlcea, 1974, 96 p. : *Florian Craioveanu* ; EUGENIUS WIŚLICZ-IWANCZYK, Vuiește codrul, Editura militară, București, 1972, 284 p. : *Gheorghe Neacșu* ; Sătmărenii în lupta pentru socialism. 1944—1974, Oradea, 1974, 255 p. : *Gheorghe Tuțui* ; JEAN DELMARLE, Classes et la lutte de classes, Les Éditions ouvrières, Paris, 1973, 328 p. : *Elena Mureșan* 167

Gheorghe Vasilichi

185

СОДЕРЖАНИЕ

Заключительная речь товарища НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ на XI-ом Съезде Румынской Коммунистической Партии.	3
ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУРИ: XI-ый Съезд РКП — событие большой исторической важности.	8
ШТЕФАН ПАСКУ: Направления исторического исследования в свете документов XI-ого Съезда РКП.	17
ПАРАСКИВА НИКИТА: Политический строй в Румынии в период от 23 Августа 1944г. до 6 марта 1945 г.	25
ФЛОРИАН ТЭНЭСЕСКУ: Сотрудничество коммунистов, социалистов и социал-демократов в классовых и антифашистских выступлениях 1933—1938 гг. в Румынии.	38
МАРИН НЕДЕЛЯ: Черты политической жизни в Румынии 1922—1926 гг.	51
ГЕОРГЕ УНК: Организационное объединение социалистического движения в Румынии 1918—1921 гг.	63
ВАСИЛЕ ПЕТРИШОР: Формы и характерные черты стачечного движения в Румынии начала XX-ого века.	75
НИКОЛАЕ РАУШ: Мышление румынского революционного поколения 1848 г. на фоне передового европейского мышления.	86
НИКОЛАЕ КОПОЮ: Относительно методологии исследования истории рабочего движения.	101

★

80-лет от выхода социалистической газеты „Новый Мир“	112

БИОГРАФИЧЕСКИЕ СПРАВКИ

Ион Латеш. ● Жан Барт.	127

МЕСТНАЯ ИСТОРИЯ

Социалисты из г. Крайова и аграрный вопрос в 1894 г.: <i>Виктор Кирицэ</i>	133
Крестьянское движение в Мавродин — Телеормане 1927 г.: <i>Георге Попа</i>	137

ДОКУМЕНТЫ

Свидетельства о революционной и антифашистской деятельности Зое Фрунзе: <i>Елена Джорджеску</i>	146

ЮБИЛЕЙНЫЕ ДАТЫ

Три десятилетия освобождения Албании от фашистского господства и победы народной революции: <i>Джеслу Максумович</i>	151
Осуществление Монгольской Народной Революционной Партией задач некапиталистического пути развития А. Минис.	156

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

ГЕОРГЕ ВАСИЛИКИ	185

SUMMARY

Speech delivered by comrade NICOLAE CEAUȘESCU at the closing session of the XI th Congress of the Romanian Communist Party	3
ION POPESCU-PUȚURI: The XI th Congress of the Romanian Communist Party — Event of Epochal Historic Importance.....	8
ȘTEFAN PASCU: Directions of the Historical Research in the Spotlight of the Documents of the XI th Congress of the R.C.P.....	17
PARASCHIVA NICHITA: Concerning the Political System in Romania during the Period: 23rd of August 1944 — 6 th of March 1945.....	25
FLORIAN TĂNĂȘESCU: The Co-Operation of the Communists, Socialists and Social-Democrats in the Class and Anti-Fascist Actions in Romania during the Period 1933—1938	38
MARIN NEDELEA: Features of the Political Life in Romania during the Period 1922—1926	51

GHEORGHE UNC: The Organizational Unification of the Socialist Movement in Romania during the Period 1918—1921.	63
VASILE PETRIȘOR: Forms and Features of the Work Stoppage Movement in Romania at the beginning of the XX th Century.	75
NICOLAE RAUS: The Thinking of the Generation of the 1848 Revolution in the Context of the Progressive Thinking of Europe.	86
NICOLAE COPOIU: Concerning the Methodology of Historical Research of the Labour Movement	101

★

80 Years since the Publication of the Socialist Newspaper „New World“	112

EVOCATIONS

Ion Lates. ● Jean Bart.....	127

LOCAL HISTORY

The Socialists of Craiova and Land Problems in 1894: <i>Victor Chiriță</i>	133
The Uprising of the Peasants of Mavrodin-Teleorman in 1927: <i>Gheorghe Popa</i>	137

DOCUMENTS

Evidences Concerning the Revolutionary and Anti-Fascist Activity of Zoe Frunză: <i>Elena Georgescu</i>	146

ANNIVERSARY

Three Decades since the Liberation of Albania From the Fascist Domination and the Victory of the People's Revolution: <i>Gelku Maksutovici</i>	151
The Fulfilment by the Mongolian People's Revolutionary Party of the Task of Noncapitalist Development: <i>A. Minis</i>	156

SCIENTIFIC LIFE

CRITIQUES AND BIBLIOGRAPHY

Gheorghe Vasilichi	185

SOMMAIRE

Le discours du camarade NICOLAE CEAUȘESCU à la clôture des travaux du XI ^{ème} Congrès du Parti Communiste Roumain	3

★

ION POPESCU-PUȚURI: L'onzième Congrès du Parti Communiste Roumain — événement historique qui fait époque.	8
ȘTEFAN PASCU: Orientations de la recherche historique dans la lumière des documents du XI-ème Congrès du P.C.R.	17
PARASCHIVA NICHITA: Sur le régime politique de Roumanie dans la période 23 Août 1944 — 6 mars 1945.	25
FLORIAN TĂNĂȘESCU: La collaboration entre communistes, socialistes et social-démocrates dans les actions de classe et antifascistes de Roumanie dans les années 1933—1938.	38
MARIN NEDELEA: Les traits de la vie politique de Roumanie dans les années 1922—1926.	51
GHEORGHE UNC: L'unification organisatorique du mouvement socialiste de Roumanie dans les années 1918—1921.	63
VASILE PETRIȘOR: Les formes et les traits du mouvement gréviste en Roumanie au début du XX-ème siècle.	75
NICOLAE RAUȘ: La pensée des révolutionnaires roumains de 1848 dans le contexte de la pensée avancée européenne.	86
NICOLAE COPOIU: Sur la méthodologie de la recherche historique du mouvement ouvrier.	101

★

80 ans depuis la parution du journal socialiste „Le Nouveau Monde“.	112

ÉVOCATIONS

Ion Lates ● Jean Bart.....	127

HISTOIRE LOCALE

Les socialistes de Craiova et le problème agraire en 1894: <i>Victor Chiriță</i>	133
La révolte des paysans de Mavrodin-Teleorman de 1927: <i>Gheorghe Popa</i>	137

DOCUMENTS

Les témoignages concernant l'activité révolutionnaire et antifasciste déployée par Zoe Frunză: <i>Elena Georgescu</i>	146

ANNIVERSAIRES

Trois décennies de la libération de l'Albanie de sous la domination fasciste et de la victoire de la révolution populaire: <i>Gelku Maksutovici</i>	151
La réalisation par le Parti Révolutionnaire Populaire Mongol des tâches de la voie noncapitaliste de développement. A. Minis	156

LA VIE SCIENTIFIQUE CRITIQUE ET BIBLIOGRAPHIE

Gheorghe Vasilichi	185

INHALT

Rede des Genossen NICOLAE CEAUȘESCU zum Abschluss der Arbeiten des XI. Parteitagcs der Rumänischen Kommunistischen Partei.	3

ION POPESCU-PUTURI: Der XI. Parteitag der Rumänischen Kommunistischen Partei — Ereignis von epochemachender historischer Bedeutung.	8
ȘTEFAN PASCU: Richtungen der Geschichtsforschung im Licht der Dokumente des XI. Parteitagcs der RKP.	17
PARASCHIVA NICHITA: Über das politische Regime Rumäniens in der Zeitspanne vom 23. August 1944 — 6. März 1945.	25
FLORIAN TĂNĂSESCU: Die Zusammenarbeit der Kommunisten, Sozialisten und Sozial-Demokraten in den Klassen- und antifaschistischen Aktionen aus Rumänien in den Jahren 1933—1938.	38
MARIN NEDELEA: Charakterzüge des politischen Lebens in Rumänien während den Jahren 1922—1926.	51
GHEORGHE UNC: Die organisatorische Vereinigung der sozialistischen Bewegung Rumäniens in den Jahren 1918—1921.	63
VASILE PETRIȘOR: Formen und Merkmale der Streikbewegung Rumäniens in der Anfangsperiode des 20. Jahrhunderts.	75
NICOLAE RAUȘ: Das Denken der rumänischen '48-er Generation im Bereich des fortschrittlichen europäischen Denkens.	86
NICOLAE COPOIU: Über die Methodologie der Geschichtsforschung der Arbeiter- bewegung.	101

80 Jahre seit dem Erscheinen der sozialistischen Zeitung „Lumea Nouă“.	112

WACHRUFEN

Ion Lateș ● Jean Bart.	127

LOKALGESCHICHTE

Die Sozialisten aus Craiova und das Agrarproblem im Jahre 1894: <i>Victor Chiriță</i>	133
Der Bauernaufstand aus Mavrodin-Teleorman im Jahre 1927: <i>Gheorghe Popa</i>	137

DOKUMENTE

Zeugenaussagen über die revolutionäre und antifaschistische Tätigkeit von Zoe Frunză: <i>Elena Georgescu</i>	146

JAHRESFEIER

Drei Jahrzehnte seit der Befreiung Albaniens vom faschistischen Joch und seit dem Sieg der Volksrevolution: <i>Gelku Maksutovici</i>	151
Die Durchführung der Aufgaben des nichtkapitalistischen Entwicklungsweges der mongolischen revolutionären Volkspartei.	156

DAS WISSENSCHAFTLICHE LEBEN KRITIK UND BIBLIOGRAPHIE

Gheorghe Vasilichi	185

SUMARIO

El discurso del camarada NICOLAE CEAUȘESCU en la clausura de los trabajos del XI Congreso del Partido Comunista Rumano	3
ION POPESCU-PUTURI: El XI Congreso del Partido Comunista Rumano — acontecimiento histórico epocal.	8
ȘTEFAN PASCU: Las direcciones de la investigación histórica en la luz de los documentos del XI Congreso del Partido Comunista Rumano.	17
PARASCHIVA NICHITA: Sobre el régimen político de Rumania en el período 23 de agosto 1944 — 6 de marzo de 1945.	25
FLORIAN TĂNĂSESCU: La colaboración entre los comunistas, socialistas y social-demócratas en las acciones de clase y antifascistas de Rumania en los años 1933—1938.	38
MARIN NEDELEA: Rasgos de la vida política en Rumania en los años 1922—1926.	51
GHEORGHE UNC: La unificación organizativa del movimiento socialista de Rumania en los años 1918—1921.	63
VASILE PETRIȘOR: Formas y rasgos del movimiento huelgista en Rumania en el período del comienzo del siglo XX.	75
NICOLAE RAUȘ: El pensamiento de los revolucionarios rumanos de 1848 en el contenido del pensamiento avanzado europeo.	86
NICOLAE COPOIU: Sobre la metodología de la investigación histórica obrera.	101

★

80 años desde la aparición del diario socialista „El mundo nuevo“.	112

EVOCACIONES

Ion Lăteș ● Jean Bart.	127

HISTORIA LOCAL

Los socialistas de Craiova y el problema agrario en el año 1894: <i>Victor Chiriță</i> . ..	133
La revuelta de los campesinos de Mavrodin-Teleorman de año 1927: <i>Gheorghe Popa</i>	137

DOCUMENTOS

Evocaciones sobre la actividad revolucionaria y antifascista desarrollada de Zoe Frunză: <i>Elena Georgescu</i>	146

ANIVERSACIONES

Tres decenios de la liberación de Albania debajo la dominación fascista y la conquista de la revolución popular: <i>Gelku Maksutovici</i>	151
La realización de las tareas de las vías noncapitalistas de desarrollo de Partido Popular Revolucionario Mongol.	156

VIDA CIENTÍFICA CRÍTICA Y BIBLIOGRAFÍA

Gheorghe Vasilechi	185

Redactori : Ion Calafeteanu, Elena Mureșan, Nicolae Rauș

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 274 ; 442 ; 722.

Revista „Anale de istorie“ a Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Cititorii din străinătate pot face abonamente adresându-se întreprinderii „ROM-PRESFILATELIA“ — Serviciul Import-Export presă — București — Calea Griviței nr. 64—66. P.O.B. — 2001.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Științei”

COLEGIUL DE REDACȚIE

GHEORGHE MATEI — redactor-șef, ION ARDELEANU, AUGUSTIN DEAC, GHEORGHE I. IONIȚA, N. G. MUNTEANU, MIRCEA T. MUȘAT, PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETREANU, ARON PETRIC, VASILE PETRIȘOR, VALTER ROMAN, VIRGIL SMÂRCEA — secretar de redacție, GHEORGHE SURPAT, ȘTEFAN VOICU, VLADIMIR ZAHARESCU, GHEORGHE ZAHARIA.

LUCRĂRI APĂRUTE SUB EGIDA
INSTITUTULUI DE STUDII ISTORICE ȘI SOCIAL POLITICE
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

**80° anniversario
della fondazione
del partito politico
della classe operaia
in Romania**

Editori Riuniti

**CLASA
MUNCITORE**
FORȚA SOCIALĂ
CONDUCĂTOARE
ÎN ROMANIA
SOCIALISTĂ

EDITURA POLITICĂ

ROMANIA
1933

**LE LOTTE DEI FERROVIARI E
DEGLI OPERAI DEL PETROLIO**

EDITORI RIUNITI

BIBLIOTECA DE ISTORIE

**UNITATEA DE ACȚIUNE
A CLASEI MUNCITORE
DIN ROMÂNIA**

EDITURA POLITICĂ